

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM.

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS,
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIAE SÆCULA,

MIXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIUM OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DERENTUR ABSOLUTAS, DETECTIS AUCTA; INDICIBUS ORDINARIIS VEL ETIAM ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TONOS, SIVE AUCTORES ALICUIUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTIONITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

VALENTIS ET QUADRAGINTA INDICIBUS SUB OMNI RESPECTU, SCILICET, ALPHABETICO, CHRONOLOGICO, ANALYTICO, ANALOGICO, STATISTICO, SYNTHETICO, ETC., RES ET AUCTORES EXHIBENTIBUS, ITA UT NON SOLUM STUDIOSO, SED NEGOTIIS IMPLICATO, ET SI FORTE SINT, PIGRIS ETIAM ET IMPERITIS PATEANT OMNES SS. PATRES, LOCUPLETATA; SED PRÆSERTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS INDICIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPENIRE SIT OBIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT :

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, CORRECTIONIS PERFECTIO, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, VEL ETIAM INEDITORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGVAS FORMASQUE PERTINENTIBUS. COADUNATORUM, ET EX INNUMERIS OPERIBUS TRADITIONEM CATHOLICAM CONFLANTIBUS, OPUS UNICUM MIRABILITER EFFICIENTIUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR,

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ
AB ÆVO PHOTIANO USQUE AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA, ET AMPLIUS;

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ clerici universæ,

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIAM NEMPE LATINAM, ALIAM GRÆCO-LATINAM. AMBÆ PARTES PENE JAM INTEGRE EXARATÆ SUNT. LATINA, DUCENTIS ET VICINTI DUOBUS VOLUMINIBUS MOLE SUA STANS, DECEM ET CENTUM SUPRA MILLE FRANCIS VENIT: GRÆCA DUPLEX EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALI COMPLECTITUR, NOVEMQUE ET CENTUM VOLUMINA, PRO PRIMA SERIE GRÆCA, NON EXCEDIT. POSTERIOR AUTEM VERSIONEM LATINAM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQUE ET QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINETUR. SECUNDA SERIE GRÆCO-LATINA SEXAGINTA VOLUMINA PROBABILITER NON SUPERABIT; DUM HUIUS VERSIO NERE LATINA TRIGINTA VOLUMINIBUS ABSOLVETUR. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE NERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE LATINAM, SIVE GRÆCAM COMPARARE NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. ATTAMEN, SI QUIS EMAT INTEGRE ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EAMDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVEM VEL PRO SEX FRANCIS SOLUM OBTINEBIT. ISTÆ CONDITIONES FUTURIS PATROLOGIÆ SERIEBUS APPLICANTUR, SI TEMPUS EAS TYPIS MANDANDI NON NOBIS DEEST.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXXXI.

EUTHYMIUS ZIGABENUS. ANNA COMNENA.

EXCUDERATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE, EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMROISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO DENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISIENSIA.

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XII. ANNUS 1122.

ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΤΟΥ ΖΙΓΑΒΗΝΟΥ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

EUTHYMI

ZIGABENI

OPERA QUÆ REPERIRI POTUERUNT OMNIA.

ACCEDIT

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIAS

CAR. DU FRESNII DU CANGII NOTIS ILLUSTRATA.

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNÉ,

BIBLIOTHÈQUE CLERU UNIVERSE,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS QUARTUS.

VENIUNT QUATUOR VOLUMINA 42 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDERATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNÉ EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISIINA.

1864

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XII, ANNUS 1122.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXXXI CONTINENTUR.

EUTHYMIUS ZIGABENUS.

Expositio Symboli, ex Christ. Frid. Matthæi Lectionibus Mosquensibus.	col.	9
Disputatio de fide cum philosopho Saraceno in urbe Melitine, ex cod. Vat. Otobon. 333.		19
Contra Massalianos.		39
Contra Phundagiatas seu Bogomilos		47
In Adorationem venerandæ zonæ sanctissimæ Deiparæ		1213

ANNA COMNENA PORPHYROGENITA CÆSARISSA.

<i>Petri Possini Epistola nuncupatoria ad Petrum Seguierium Franciæ cancellarium.</i>	59
<i>Ejusdem Præfatio ad Lectorem.</i>	65
<i>Davidis Hæschelii Præfatio.</i>	69
<i>Latinorum aliquot de Alexio Comneno Testimonia.</i>	71
<i>Elogium Annæ Comnenæ.</i>	75
ANNÆ COMNENÆ ALEXIAS, sive de rebus ab Alexio imp. vel ejus tempore gestis libri quindecim. Ex bibliotheca Barberina primus edidit, Latina interpretatione donavit et Glossario illustravit Petrus Possinus, S. J. presbyter. Accesserunt Car. Du Fresnii Du Cangii notæ historicæ et philologicæ.	79
<i>Glossarium Annæum.</i>	1211
<i>Davidis Hæschelii ad Alexiadem notæ.</i>	1235
INDICES IN ALEXIADEM: 1. <i>Index rerum memorabilium.</i> 1251. — 2. <i>Nobiles Galli, Normanni et Latini, ab Anna Comnena et in notis laudati.</i> 1281. — 3. <i>Index geographicus.</i> 1285 — 4. <i>Index rerum et verborum quæ in notis Du Cangii ad Alexiadem continentur.</i> 1289. — 5. <i>Index Græcarum vocum quæ in notis explicantur.</i> 1295. — 6. <i>Index auctorum qui passim in notis laudantur et illustrantur.</i> 1299.	

EUTHYMI ZIGABENI

EXPOSITIO SYMBOLI.

(Ex editione Christ. Friderici Matthæi in *Lectiōnibus Mosquensibus*, repetita in Bibliotheca Gallandiana, tom. XIV.)

Εἰς τὸ (1) ἄγιον σύμβολον.

Τί ἐστι πίστις; *Πίστις ἐστὶν ἐλπίζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων.* Ἡ ἀπολυπραγμόνητος συγκατάθεσις, ἢ ἐκούσιος συγκατάθεσις, ἢ ὡ; ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος, Πίστις ἐστὶ συγκατάθεσις ἀδιάκριτος τῶν ἀκουσθέντων, ἐν πληροφωρίᾳ τῆς ἀληθείας τῶν κηρυχθέντων Θεοῦ χάριτι.

Σύμβολον ὀνομάζεται, ὡς σημεῖον τῆς ἐν ψυχῇ πίστεως. Ἐπειδὴ γὰρ ἀσώματον πρᾶγμα ἐστὶν ἡ ψυχή, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ δόγματα ἀφανῆ τε καὶ ἄδηλα, τοῦτου χάριν τῆς ὁμολογίας ταύτης ἐδέχθη αὐτῇ, ἵνα διὰ ταύτης ἡ ἐνδιάθετος αὐτῆς πίστις ἐκφαίνεται, καὶ μὴ ἀμφιβάλληται.

Πιστεύω. Τοῦτέστιν ἀπολυπραγμονήτως ἐπὶ τοῖς ῥηθσομένοις δόγμασι συγκατατίθεμαι. Καὶ μὴ οἱ πατέρες *Πιστεύομεν* εἶπον πληθυντικῶς. Εἰς ταυτὸν δ' ἄγει ἀμφοτέρω. Πληθυντικῶς μὲν γὰρ ἔλεγον ἐκεῖνοι, τὴν κοινήν σφῶν αὐτῶν περὶ πίστεως γνώμην καὶ τὴν ἰδίαν ἐκάστου παριστώμεντες· ἡμεῖς δ' ἀνάκαλιν, τῇ ἐνὸς ἐκάστου πίστεως ὁμολογίᾳ τὴν τοῦ παντὸς τῶν πιστῶν ἀθροίσματος συνεισάγοντες.

Πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα. Τοῦτο ἄλλοι μὲν ἄλλως εἰσέχουσιν. Οἱ μὲν εἰς τὸ Θεόν, ὡς ἂν κατὰ κοινῆς τῶν τριῶν ὑποστάσεων παραλαμβάνηται τὸ Θεὸς ὄνομα, ἄλλοι δὲ συνάπτουσιν. Ἰππων (2) καὶ Ἐπίκουρος ὁ φιλήδονος Θεὸν παντελῶς ἠγνόησαν, διὰ τοῦ αὐτοματισμοῦ τὴν ἀταξίαν εἰσαγόντες· ὡν ὁ μὲν τὸ ὕδωρ ἀρχὴν ἐφληνάφει, ὁ δὲ ἀπίερος ἀτόμος. Πλάτων ἰδέαν καὶ ὕλην ἔλεγε Θεόν, ὡς τοῦ Θεοῦ μὴ δυναμένου μήτε ὕλην μήτε παραδείγματος χωρὶς τὸν κόσμον συστήσασθαι, καὶ οὕτως εἶναι τινα συναΐδια τούτῳ καὶ συνάναρχα. Οὐαλεντίνος ἄθεός ἐλεγε εἶναι· οἱ ἀπὸ Μαρκίωνος τρεῖς ἀρχαί· οἱ ἀπὸ Κέρβανος δύο εἶναι θεοὺς ἰδομάτισαν, καὶ οἱ ἀπὸ Μάνεντος β' ἀρχαί.

Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν. Ἐνα λέγεται Θεόν, ἢ τὸν Πατέρα φάμεν, ἢ τὸν Υἱόν, ἢ τὸ Πνεῦμα, καὶ πάλιν ἡμοῦ τὰ γ', τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν καὶ τὸ Πνεῦμα,

¹ Hebr. xi, 1.

(1) Legitur hæc interpretatio Symboli in eodem codice 344, fol. 175 seqq. Forte ergo et hæc auctorem habet Euthymium Zigabenum. Aliam quoque in alio codice interpretationem reperi Simeonis Thessalonicensis.

PATROL. GR. CXXXI.

A

In sanctum symbolum.

Quid est fides? *Fides est substantia rerum quæ sperantur, argumentum rerum quæ non cernuntur*¹. Vel, est consensus minime curiosus, vel voluntarius consensus: vel etiam ut magnus dixit Basilius: *Fides est consensus indiscussus eorum quæ audita sunt, in certa persuasione veritatis earum rerum quæ ex Dei gratia prædicatæ sunt.*

Symbolum nominatur, tanquam signum fidei quæ est in anima. Cum enim incorporea res sit anima, ejusque dogmata invisibilia atque obscura, idcirco ea opus habuit hujusmodi confessione, ut per illam interna ejus fides manifesta fiat, nec ullus relinquatur ambigendi locus.

B

Credo. Id est sine curiositate dicendis dogmatibus assentior. Equidem majores nostri *Credimus* dicebant, per pluralivum numerum. At utraque vox perinde valet. Plurative enim enuntiabant illi, communem suam ipsorum de fide sententiam ac privatam cujusque exhibentes. Nos contra, singularis cujusque fidei confessione totius fidelium cœtus fidem concludimus.

Credo in unum Deum Patrem omnipotentem. Hoc alii aliter interpungunt. Alii notam distinctionis ponunt post *Deum*; quo videlicet communiter de tribus personis accipiatur nomen *Deus*, alii contra, connectunt. Hippon et Epicurus voluptuosus *Deum* prorsus ignorarunt, per temerarium casum eventum confusionem inducentes, dum alter aquam pro principio nugatus est, alter infinitas atomos. Plato ideam et materiam *Deum* dixit, quasi non posset *Deus* nec materiam, nec sine exemplari mundum condere; atque sic esse quædam coæterna illi pariterque principio carentia. Valentinus xxx deos esse dicebat; Marcio tria principia. *Credo* duos esse deos docuit. Manichæi duo principia asserebant.

C

Credo in unum Deum. Dicitur *in unum Deum*, sive Patrem appellemus, sive Filium, sive Spiritum, aut etiam tria hæc simul, Patrem et Filium et Spi-

(2) Puto de Hippone hoc loco loqui interpretem, de quo vide Fabr. *Bibl. Cr.* vol. 1, p. 819. Certe ibi in notis tradiitur istum *aquam et ignem putasse rerum principia.*

ritum; aliquando quidem unicuique trium personarum hoc tribuentes, aliquando vero uni trium essentiae. Si igitur connectentes legamus: *Credimus in unum Deum Patrem*, personae patris significationem vocis *Unius* accommodamus. At si dicamus *In unum Deum*, atque hic interpungamus, mox subjungentes, *Patrem*; unam divinitatis essentiam significantes, ad Trinitatem gradum facimus personarum.

Credo in unum Deum. Non essentiae significativa vox est *Deus*, neque divinae naturae nomen. Quemadmodum enim omnem supergreditur intellectum, sic etiam omne praetergreditur nomen. Est ergo symbolum virtutis essentiae divinae. Nec enim divinam insinuat existentiam, sed eam quae ex illo in nos procedit divinizantem virtutem et efficaciam.

Credo in unum Deum omnipotentem. Patrem cogitamus secundum in divinis principium, cuius veluti quaedam gemina divinitus enata, secundum sapientissimum Arcopagitam Dionysium, recognoscuntur Filius et Spiritus. Non enim ex paterna relatione quae invenitur in creatis a Deo rebus, sive etiam fecunditate, derivata est divina paternitas; sed ex superante omnem naturam fecunditate supersubstantialis divinitatis, in creatis rebus, ut ita loquar, naturae genitura derivatur: illamque haec imitatur, at non contra. Primum autem Patrem divinum Symbolum assumpsit, non quod primus sit vel major (3), sed quia principium est Filii et Spiritus.

Patrem omnipotentem factorem caeli et terrae. Primum quidem positum est nomen *Deus*, quod naturam commendat; tametsi nullum ejus exstet nomen, ut praediximus. Deinde *Pater*, quod fidem commendat. Hoc autem nomen hic proprium non est Patris; procedens enim oratio declarabit illud et Filio et Spiritui competere. Ait enim: *Et in unum Dominum Jesum Christum... et in Spiritum sanctum Dominum*. Dicimus autem, *Omnipotentem*, distinguentes nos ab haeretica stultitia Manichaeorum, Simonianorum et Marcionistarum, qui non universorum arbitrium uni ac soli Deo attribuunt: sed diversis principiis potestatem rerum affricant. Quare omnipotentem Patrem dicentes, etiam causam ejus omnipotentiae adducimus, factorem eum caeli et terrae dicentes: nam extremis positis, etiam quae in medio sunt innuuntur.

(3) Infra quae de principio dicit, graecanicum quid sapiunt, benigne interpretandum.
 (4) Planius ενεργειών θείας ούσιας.
 (5) In Cod. vitiose παρ' ἑαυτοῦ.

Α ποτὲ μὲν ἐκάστη τῶν τριῶν ὑποστάσεων τοῦτο προσ-
 νέμοντες, ποτὲ δὲ τῇ μιᾷ τῶν γ' οὐσίᾳ. Εἰ μὲν οὖν
 συνάπτοντες ἀναγνῶμεν, *Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν*
Πατέρα, εἴη ὑποστάσει τοῦ Πατρὸς τὴν τοῦ Ἐνός
 σημασίαν ἀμβόλομεν· εἰ δὲ λέγομεν *Εἰς ἕνα Θεὸν*,
 ἐνταῦθα σιζήσοντας, εἶτα ἐπάγομεν *Πατέρα*, τὴν μίαν
 τῆς θεότητος οὐσίαν σημάναντες, ἐπὶ τὸ τριαδικὸν
 χηροῦμεν τῶν ὑποστάσεων.

Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν. Οὐκ οὐσίας σημαντικὸν
 ἐστὶ τὸ Θεός οὐδὲ τῆς θείας φύσεως ὄνομα. Ὅσπερ
 γὰρ ὑπὲρ ἅπαν καθέστηκε νόημα, οὕτω καὶ πᾶν
 ὄνομα διαπέφουγεν. Ἄλλ' ἐστὶ μὲν ἐνεργείας θείας
 οὐσίας (4) σύμβολον. Οὐ γὰρ τὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ παρ-
 ληψισιν, ἀλλὰ τὴν εἰς ἡμᾶς ἐξ αὐτοῦ προτοῦσαν ἐκ-
 θεωτικὴν δύναμιν καὶ ἐνεργείαν.

Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν παντοκράτορα. Πατέρα
 νοοῦμεν τὴν θεογόνον αἰτίαν, ἧς ὡσπερ τινὲς βλα-
 στοὶ θεόφυτοι, κατὰ τὸν ἐξ Ἀρείου πάγου σοφώτα-
 τον Διονύσιον, Υἱὸς καὶ Πνεῦμα γνωρίζονται. Οὐ γὰρ
 ἐκ τῆς ἐν τοῖς δημιουργήμασι πατρικῆς σχέσεως
 εἶτε καὶ γονιμότητος· ἢ ἐν Θεῷ πατρότητι ἐστὶν, ἀλλ'
 ἐκ τῆς ὑπερφυοῦς γονιμότητος τῆς ὑπερουσίου θεό-
 τητος ἐν τοῖς δημιουργήμασι ὅσον εἶπειν φυσιογο-
 νίαν παράγεται. Καὶ ἐκεῖνη αὐτὴ μιμεῖται, ἀλλ' οὐ
 τὸ ἔμπαλιν. Πρῶτον δὲ τὸν Πατέρα τὸ θεῖον παρε-
 ληψε (5) σύμβολον, οὐχ ὅτι πρῶτός ἐστιν ἢ μείζων,
 ἀλλ' ὅτι αἰτίος ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος.
 Αἰτιατὰ δὲ ταῦτα, οὐ μὴ αἰτία. Εἰ δὲ καὶ αἰτία, ἀλλ'
 οὐ τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ μετὰ τοῦ Πατρὸς, κατὰ τὴν κοι-
 νὴν τῆς θεότητος αἰτιολογίαν, καὶ τῶν μετὰ Θεὸν
 ἀπάντων κτισμάτων, ὡς συνεργὰ τῷ Πατρὶ καὶ συν-
 δημιουργὰ, οὐχ ὡς δεόμενα τῆς συνεργείας τούτων,
 ἅπασι· τελεῖα γὰρ καὶ ὀλόκληροι· ἢ θεότης ἐν ἐκά-
 στη τῶν ὑποστάσεων· ἀλλ' ὡς μιᾶς οὐσης· καὶ ἐνερ-
 γείας καὶ δυνάμεως καὶ βουλήσεως τῶν τριῶν.

Πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ
γῆς. Πρῶτον μὲν τὸ τῆς φύσεως παραστατικὸν ὄνομα
 τίθεται τὸ Θεός, εἰ καὶ μηδὲν, ὡς εἶπομεν, αὐ-
 τῆς ἐστὶν ὄνομα· εἶτα τὸ τῆς πίστεως τὸ Πατήρ.
 Οὐκ ἴδιον δὲ τοῦτο τοῦ Πατρὸς· ἐπει προῶν ὁ λόγος
 δηλώσει τοῦτο καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Πνεύματι. *Καὶ εἰς*
ἕνα γὰρ, φησὶ, Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν... καὶ εἰς
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ Κύριον. Παντοκράτορα δὲ
 λέγομεν ἀπιδιαστέλλοντες ἑαυτοὺς τῆς αἰρετικῆς
 ἀφροσύνης τῶν ἀπὸ Μάνεντος καὶ Σίμωνος καὶ Μαρ-
 κίωνος, οἳ μὴ πάντων τὴν δεσποτείαν τῷ ἐν· καὶ
 μόνῳ Θεῷ διδόνασιν, ἀλλὰ διαφόροις ἀρχαῖς τὴν ἐξου-
 σίαν τῶν ὄντων ἀπομερίζουσι. Διὸ παντοκράτορα τὸν
 Πατέρα τιθέντες καὶ τὴν αἰτίαν τῆς αὐτοῦ παντο-
 κρατορίας ἐπάγομεν, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς τοῦ-
 τον λέγοντες, ὡς ἄκρων γὰρ ὄντων (6) καὶ τὰ ἐν
 μέτῳ σημαίνόμενα.

(6) Hic locus leviter corruptus est. Malim ergo in fine legere σημαίνόμενα. Paulo ante nota vocabulum αὐτοκρατορία.

Ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀράτων. Οὐ γὰρ ἄλλος ἄλλος μὲν τῆς ἀύλου καὶ ἀσωμάτου οὐσίας δημιουργός, ἄλλος δὲ τῆς ἐνύλου ταύτης καὶ φαινομένης· οὐδὲ ἀγγέλων μὲν δημιουργός· ὁ Θεός, ἀγγελοι δὲ τῶν ἄλλων δημιουργοί. Διὰ τῆς πάντων δὲ προσθήκης οὐδὲν τῶν ὄντων ἐῶμεν τῆς ὑπὸ Θεοῦ δημιουργίας (7) πίπτειν ἐκτός.

Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Ἐν τούτῳ ἀνακρούμεν τὴν Ἰουδαϊκὴν δόξαν, ἐνὶ προσώπῳ τῷ τῆς μοναρχίας ἀφορίζουσιν κράτος, καὶ τὸν ἀνόητον.... (8) τῆς Ἐκκλησίας ἀποδοῖσθαι, καὶ τὸν Λίβου Σαβέλλιον καὶ τὸν Σαμοσατέα Παῦλον καὶ Μάρκελλον, καὶ αὐτὸν σαβελλίζοντα. Οὗτοι γὰρ ἄπαντες ἀφρόνως μίαν ὑπόστασιν τῆς θεότητος ἐξήρῳσαντο.

Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Ὅτι, εἰ καὶ προσέλαβεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὸ ἀνθρώπινον, ἀλλὰ καὶ οὕτως μία ἐστὶν ὑπόστασις ἀδιαίρετος, καὶ ἐν πρόσωπον ἐκ δύο φύσεων καὶ ἐν δυοὶ φύσεσιν. Αἰσχυνέσθωσαν γὰρ ὁμοίως καὶ ὁ ἀνθρωπολάτρης Νεστόριος καὶ Διδώρος, δύο τὰς ὑποστάσεις ὁμοίως ταῖς φύσεσι λέγοντες, Διδόχορος τε καὶ Σεβήρος· καὶ ὁ δυστυχεστάτος Εὐτυχής, ὁμοίως τῇ ὑποστάσει μίαν καὶ τὴν φύσιν διδύσκοντες. Κύριον μὲν, διὰ τὴν αὐτοῦ θεότητα καὶ τὴν τῆς θείας φύσεως κυριότητα· Ἰησοῦν δὲ, διὰ τὴν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πρόσληψιν· Ἰησοῦς γὰρ Σωτήρ· Ἐλλάδι φωνῆ ἱεραγέσεται. Χριστόν δὲ, διὰ τὸ συναμφοτέρον.

Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ. Ἡ τῶν ἁερῶν προσθήκη τὸ ἐν τὸν Υἱὸν εἶναι παρίστησι, τὸν ἐκ τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας γεννηθέντα. Εἰ γὰρ καὶ πολλοὶ υἱοί, ἀλλὰ κατὰ χάριν ἔχουσι τὴν υἱοθεσίαν. Ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς φύσει Υἱὸς ἐστὶν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἄλλης οὐσίας, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς. Ἴνα δὲ μή τις εἴπη ὅτι ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν, καὶ κατὰ τοῦτο ἐλαττοῦται τοῦ Πατρὸς, ἐπιφέρει τὸ ἐξῆς·

Τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Ὁ γὰρ αἰώνων καὶ πάντων ἀπλῶς δημιουργός πῶς μετὰ τοὺς αἰῶνας ἔσται; Ὡστε ἐκ τούτου τὸ συναβδίων δεικνύεται, καὶ Ἄριστος καταβάλλεται καὶ Εὐνόμιος.

Φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ. Καὶ ταῦτα τὸ ὁμοούσιον συνίστησιν.

Γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα. Γέννημα γὰρ, οὐ κτίσμα οὐδὲποίημα.

Ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. Τὴν ἰσοτιμίαν ἣν ἔχει πρὸς τὸν Πατέρα ἐμφαίνει. Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖνος παντοκράτωρ καὶ δημιουργός ἐλέγετο πάντων, οὕτω καὶ ὁ Υἱός. Ὁμοούσιον δὲ ἔστι τὸ ἀπαρλλάκτως τυγχάνον τῆς αὐτοῦ οὐσίας καὶ φύσεως.

Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα. Ὁρᾷ πῶς οὐχὶ ἄλλον μὲν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ,

Visibilemque omnium et invisibilem. Non enim alius est immaterialis et incorporeæ essentia opifex, alius vero materialis hujus et apparentis: nec angelorum quidem auctor Deus, angeli vero reliquorum opifices. Per additamentum porro vocis omnium, nullum entium extra Dei officium cadere sentimus.

Et in unum Dominum Jesum Christum. Per hoc jugulamur Judaicam sententiam, uni personæ tribuentem singularis domini imperium. Stolidum item Arium ab Ecclesia separat ea vox, et Libycum Sabellium, et Samosatenum Paulum, et Marcellum, qui et ipse cum Sabellio sentiebat. Hi enim omnes stolidè unam divinitatis personam eructaverunt.

Et in unum Dominum Jesum Christum. Quia quamvis assumpsit Filius Dei humanitatem, tamen vel sic una est hypostasis individua, et una persona ex duabus naturis. Pudeat ergo perinde et hominicolam Nestorium ac Diodorum, qui duas hypostases æque atque naturas dicunt; Dioscorum item et Severum, et infelicissimum Eutychetam (9), qui juxta atque unam hypostasin, sic etiam unam edocuere naturam. Dominum, propter ejus deitatem, et divinæ naturæ proprietatem; Jesum, propter humanæ naturæ assumptionem; Jesus enim Salvator græca voce redditur; Christum, propter ultramque causam.

Filium illius Dei illum unigenitum. Articulorum adjectio unum Filium esse commendat ex paterna essentia natum. Etsi namque sint filii alii, at secundum gratiam habent adoptionem: iste vero Filius Dei, natura Filius est ejus, et non alterius essentia, sed ejusdem. Ac ne quis dicat, fuisse aliquando cum non erat, et proinde minorem esse Patre, subinfert quod sequitur:

Ex Patre natum ante omnia sæcula. Qui enim sæculorum, et quidem omnium absolute opifex est; quæ post sæcula esse possit? Qua re hinc coæternitas ejus demonstratur, et Arius profligatur atque Eunomius.

Lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Hæc quoque consubstantialiam evincunt.

Natum, non factum. Genimen etenim est, non creatura vel opus.

Consubstantialiam Patri, per quem omnia fuerunt. Ostendit æqualitatem honoris, qua cum Patre fruatur. Sicut enim ille omnipotens et conditor dictus est universorum, ita et Filius. Consubstantialia porro est, quod sine ulla diversitate ejusdem compos est essentia et natura.

Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de cælis, et incarnatus est ex Spiritu sancto et Maria Virgine, et homo evasit. Viden' quomodo non alium quidem Filium Dei, alium vero Virginis docet sanctum Symbolum, sed unum

(7) Pro τῆς Θεοῦ δημιουργίας.

(8) Post vocabulum ἀνόητον erat spatium vacuum

unius vocabuli. Puto autem excidisse vocem Ἄριστον.
(9) Latine Bonaventura.

eumdemque? Per hoc enim et Paulum Samosatenum et Nestorium submovet, qui blasphemantur illud: Novum prorsus, et a Maria incipientem Christum. Quin et amens Apollinarius per hæc ab Ecclesia arcetur, qui diversa fuit a superioribus pestis. Illi enim a Maria prorsus, ut ita loquar, incepisse Christum dixerunt: at Apollinarius, quidquid ille est ab æterno habere, et nihil ex Virgine assumpsisse; quin et carnem de supernis detulisse, et neque perfectum hominem esse. Deficere enim illi mentem; ac pro mente habere illum divinitatem. Vide porro, quomodo prius dixerit descendisse de cælo, deinde incarnatum. Pugnans (10) namque manifeste contra Apollinarii dogma. Attende etiam, quomodo incarnatum dicimus veritate, non illusoria specie. Nec enim dicimus incarnari visum, ut Manes aiebat et Cerdo et Marcio.

Ex Spiritu sancto et Maria Virgine. Non enim per Mariam Virginem, ut Apollinarius dicebat, neque sicut per canalem quemdam virginalem nempe alvum, Dei Filium inter nos venit, de supernis carnem deferens, tanquam semper essentialiter sibi adjunctam, ut Valentinus deliravit; sed *ex Spiritu sancto et Maria Virgine.*

Ex Spiritu sancto. Quia Deus erat, qui in utero virginali formatus est infans. *Ex Maria Virgine,* quia de essentia ejus erat quod ab eo assumptum est: quæ reipsa virgo fuit, quippe quæ scilicet etiam semper virgo. Neque enim antequam ille nasceretur, a viro cognita fuerat, ut Carpocrates dicebat eique concordantes Massaliani, neque post nativitatem. Per hæc Apelles quoque extruditur de vero grege Christi, qui eum non ex Maria Virgine aiebat, sed ex quatuor elementis sibi carnem compegisse; in quæ etiam postea dissoluta fuerit, quando in cælum rediit.

Qui descendit. Descensum cogitare oportet, non de loco translaticiam mutationem, sed condescensionem ad nos.

Incarnatus est et homo factus. Id est, non solum carnem, sed et animam et mentem et omnem omnino hominem assumpsit, non secundum Apollinarium.

Crucifixusque pro nobis sub Pontio Pilato. Ecce Basilides quoque per hoc rejicitur, qui ait Simonem Magum fuisse passum, qui Christus reputatus fuerit. Sicut etiam Ismaelitæ, qui arbitrantur eum prophetam ac Deo dilectum assumptumque in cælum, passum quidem fuisse aiunt, sed crucifixam ejus umbram. *Sub Pontio Pilato.* Et hoc, ut ex historia quæ tempus diligenter docet, qui dicunt Christum natum fuisse ex Maria sorore Moysis, confutarentur.

..... *Et passus et sepultus est, et resurrexit ter-*

(10) Symboli auctores.

(11) Sic h. l. reperi pro Μάνης.

(12) Hic videtur excidisse verbum, v. c. πάσαι

Α ἄλλον δὲ τὸν τῆς Παρθένου διδάσκει τὸ ἅγιον Σύμβολον, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν; Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ Παῦλον τὸν Σαμοσατέα καὶ Νεστόριον ἀποβάλλεται, τοὺς τὸ ὄλον πρόσφατον καὶ ἀπὸ Μαρίας ἀρξάμενον τὸν Χριστὸν βλασφημοῦντας. Ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ ἄνους Ἀπολλινάριος διὰ τούτων τῆς Ἐκκλησίας ἀφορίζεται, διὰ κακὸν ἐναντίον τυγχάνον τοῖς προτέροις. Ἐκεῖνοι γὰρ ἐκ Μαρίας τὸ ὄλον, ὡς εἶπεν, ἀρξασθαι τὸν Χριστὸν ἔφασαν· οἱ δὲ περὶ Ἀπολλινάριον, τὸ πᾶν ἄνωθεν ἔχειν, καὶ μὴδὲν ἐκ τῆς Παρθένου ἀνειληφέναι, ἀλλὰ καὶ τὴν σάρκα ἐκ τῶν ἄνω καταγαγεῖν, καὶ μὴδὲ τέλειον ἄνθρωπον εἶναι. Λεῖπειν γὰρ αὐτῷ τὸν νοῦν, καὶ ἀντὶ τοῦ νοῦ τυγχάνειν αὐτῷ τὴν θεότητα. Ὅρα δὲ πῶς πρῶτον κατελθόντα εἶπεν ἐκ τῶν οὐρανῶν, εἶτα σαρκωθέντα. Πρὸς γὰρ τὸ τοῦ Ἀπολλινάριου σαφῶς ἀπομάχονται δόγματα. Ὅρα δὲ πῶς σαρκωθέντα φημὲν ἀληθεῖς, οὐ φαντασίαι. Οὐ γὰρ σαρκωθῆναι δόξαντα, ὡς περ Μάνης (11) ἔλεγε καὶ Κέρδων καὶ Μαρκίων.

Ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου. Οὐ γὰρ διὰ Μαρίας τῆς Παρθένου, ὡς Ἀπολλινάριος ἔλεγε, οὐδ' ὡς περ διὰ σωληνός τινος τῆς παρθενικῆς μητέρας, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐπεδήμησεν, ἄνωθεν τὴν σάρκα κατάγων ὡς αἱ συνοισιωμένην αὐτῷ, καθάπερ Οὐαλεντίνος ἐλήρησεν, ἀλλ' ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου.

Ἐκ Πνεύματος ἁγίου. Ὅτι Θεὸς ἦν ὁ ἐν τῇ παρθενικῇ βρεφουργούμενος μήτηρ· Μαρίας δὲ τῆς Παρθένου, ὅτι ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῆς ἦν τὸ πρόσλημμα, τῆς ὄντως παρθένου, ἃτε δὴ καὶ ἀειπαρθένου. Οὕτε γὰρ πρὸ τῆς γεννήσεως ἐγνώσθη ἀνδρὶ, ὡς Καρποκράτης ἔλεγε καὶ οἱ τοῦτου ὁμόφρονες; Μασσαλιανοὶ, οὔτε μετὰ τὴν γέννησιν. Διὰ τούτων καὶ Ἀπελλῆς ἀπελαύνεται τῆς ἀληθινῆς ποίμνης Χριστοῦ, οὐκ ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου φάσκων αὐτὸν, ἐκ δὲ τῶν τεσσάρων στοιχείων τὴν ἑαυτοῦ σάρκα συμπηῆσθαι, εἰς ἃ καὶ ἕστερον ἀναλυθῆναι, ὅτε εἰς οὐρανοὺς ἀνεληλύθει.

Κατελθόντα. Κάθοδον νοητέον οὐ τὴν ἐκ τόπου μεταβατικὴν μετάστασιν, ἀλλὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασιν.

Σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα. Τουτέστιν οὐ μόνον σάρκα, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν καὶ νοῦν καὶ ὄλωσ ὄλον ἀνειληφῶτα τὸν ἄνθρωπον, οὐκ κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον.

Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Πορτίου Πιλάτου. Ἰδοὺ καὶ Βασιλείδης διὰ τούτου ἐκβάλλεται, Σίμωνα παθεῖν τὸν Μάγον λέγων, νομισθέντα εἶναι Χριστὸν· ὡς περ καὶ οἱ Ἰσραηλιταὶ αὐτὸν μὲν προφήτην εἶναι οἰόμενοι καὶ ἀγαπητὸν τῷ Θεῷ καὶ ἀναληφθῆναι εἰς οὐρανοὺς, παθόντα μὲν, σταυρωθῆναι δὲ αὐτοῦ τὴν σκιά. *Ἐπὶ Πορτίου Πιλάτου.* Καὶ τοῦτο, ἵνα ἐξ ἱστορίας, τὸν χρόνον ἀκριβῶς παραδιδούσης, οἱ ἀπὸ Μαρίας τῆς ἀδελφῆς Μωϋσέως τὸν Χριστὸν γεγενῆσθαι φάσκοντες (12).

..... (13) Καὶ παθόντα καὶ ταφέντα,

ταὶ ληροῦντες; aut aliud quid tale.

(13) Ante καὶ in codice est spatium vacuum.

καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς. Α Παθόντα καὶ ταφέντα φησίν, οὐ παθεῖν καὶ ταφῆναι δόξαντα, ἀλλ' ἀληθεῖα καὶ πάθος καὶ θάνατον ὑπομείναντα καὶ ταφήν.

Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς. Τὰς παλαιάς. Ἐτυπούτο γὰρ διὰ τῶν Παλαιῶν καὶ προσημαίετο διὰ τῶν προφητειῶν τριήμερος ἡ τοῦ Σωτῆρος ἀνάστασις. Τάχα δὲ οὐ ταύτας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς τοῦ Εὐαγγελίου, ἐν αἷς τρανώς ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου κηρύττεται.

Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς. Τοὺς οὐρανὸν λέγομένους Χριστολύτας αἰρετικούς τοῦτο ἐκβάλλει τῆς Ἐκκλησίας, οἱ γυμνῆ φασὶ τῇ θεότητι, καὶ οὐ μετὰ σώματος εἰς οὐρανούς ἀνελθεῖν. Ὡς γὰρ ἀνέστη μετὰ σώματος, οὕτως ἀνήλθε μετὰ σώματος.

Καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς. Ὅσπερ ὅταν λέγωμεν καταβεῖν, εἰ καὶ μὴ τὴν σάρκα ἐκείθεν εἶγεν, ἀλλ' ὅν ἐν σώματι γενέσθαι φημὲν, καὶ διὰ σώματος ἡμῖν ὁμιλῆσαι, οὐχὶ γυμνῆ τῇ θεότητι οὕτω καὶ ἀνεληλυθέναι νοοῦμεν μετὰ σώματος. Τί δὲ ἐστὶ τὸ καθῆσθαι ἐκ δεξιῶν; Ὅτι οὐκ ἐλάττων ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς, οὐδὲ ὅτι ἀνθρώπος γέγονε, διὰ τοῦτο ἐλάττωται. Ἐμφαίνει δὲ αὐτοῦ ἡ καθέδρα τον . . . . . (14) αὐτοῦ καὶ δεσποτεῖαν. Οὐ γὰρ δούλου ἐστὶ τὸ καθῆσθαι.

Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης. Ἐρχόμενον, δὲ δεσποτεῖας ἐστὶ καὶ τῆς ἀληθοῦς κυριότητος.

Κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς. Κρίναι ἐστὶ τὸ διελεῖν καὶ ἀποδοῦναι ἕκαστῳ κατ' ἀξίαν τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ζῶντας νοοῦμεν τοὺς πιστεύσαντας εἰς Χριστὸν, καὶ τὴν πίστιν ἔργου ἀγαθοῦ βεβαιώσαντας. Νεκρούς δὲ τοὺς μὴ πιστεύσαντας, δοκοῦντας δὲ ἔργα εἶναι χρηστά, καὶ πίστιν μὲν ἔχοντας, οὐ μὴν δὲ καὶ διὰ τῶν ἔργων λαμπρυνόμενους τῆς πίστεως.

Ὁὐ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. Ἀθανάτου γὰρ ὄντο; αὐτοῦ, ἀτελεύτητος ἐστὶ καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ.

Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν. Ταῦτα τὴν φύσιν σημαίνει τοῦ Πνεύματος καὶ τὴν σχέσιν αὐτοῦ, τὴν πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ τὸ ἐνυπόστατον αὐτὸ εἶναι (15) . . . . . τὸ Πνεῦμα ἰδίως ἐνταῦθα λεγόμενον ἐπὶ τῆς τοῦ ἐκπορευτοῦ ὑποστάσεως. Ζωοποιὸν δὲ, ἐπειδὴ καὶ ζωὴ. Ὁ γὰρ ἔχει, τοῦτο καὶ ἐτέροις χηρίζεται.

Τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον. Τοῦτο χαρακτηριστικόν ἐστὶ τῆς τοῦ Πνεύματος ὑποστάσεως. Τὴν πρὸς τὸν Πατέρα δὲ σχέσιν ἐμφαίνει.

Τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον. Τοῦτο τὴν ὁμοτιμίαν καὶ τὸ ἀξίωμα περιστά. Μία γὰρ ἐξουσία καὶ μία δόξα τῶν τριῶν.

Τὸ λαλήσαν διὰ τῶν προφητῶν. Ἐνέργειαν τοῦτο σημαίνει τοῦ Πνεύματος, ἐξ ἧς (16) . . . . . οὐκ ἐνέργειά ἐστὶ. Τὸ γὰρ λαλοῦν ἐνεργοῦν ἐστίν, οὐκ ἐνέργεια.

Εἰς μίαν ἀγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκ-

(14) Hic ante αὐτοῦ exciderat in codice vocabulum.

tia die secundum Scripturas. Passum et sepultum fuisse ait, non pati ac sepeliri visum; sed vere passionem ac mortem et sepulturam subiisse.

Et resurrexit tertia die secundum Scripturas. Verteres nempe. Figurabatur namque per veteres Scripturas, et innuebatur per prophetias tridua Salvatoris futura resurrectio. Forte etiam non has duntaxat intelligunt, sed et Scripturas Evangelii, in quibus liquido resurrectio Domini prædicatur.

Et ascendit in caelos. Hoc expellit de Ecclesia hæreticos, qui dicuntur Christolyti: qui nuda divinitate aiunt, et non cum corpore eum in caelos reversum. Sicut enim surrexit cum corpore, ita cum corpore ascendit.

Et sedet ad dexteram Patris. Sicut quando descendisse dicimus, etsi carnem inde non habebat, nihilominus in corpore fuisse dicimus, et per corpus nobiscum fuisse conversatum, non nuda divinitate: ita et ascendisse cogitamus cum corpore. Quid autem sibi vult sedere ad dexteram? Quod non minor sit Filius Patre, nec, quia homo factus est, propterea imminutus est. Ostendit autem sedes ejus æqualitatem illius atque dominium. Non enim proprium est servi sedere.

Et iterum venturus est cum gloria. Venturus, quod dominii est veræque auctoritatis.

Judicare vivos et mortuos. Judicare, est dividere et tribuere cuique juxta meritum operum ejus. Vivos intelligimus eos qui crediderunt in Christum, fidemque bonis operibus confirmaverunt: mortuos contra, eos qui non crediderunt, et videntur opera habere bona; qui et eos cum fidem habeant, non tamen per opera fidei illustrantur.

Cujus regni non erit finis. Cum enim immortalis sit ipse, æternum erit regnum illius.

Et in Spiritum sanctum, Dominum vivificantem. Hæc naturam signant Spiritus, et relationem ejus ad Patrem, et quod persona subsistens sit. . . . . Spiritus proprie hic dictus in procedentis hypostasi. Vivificans vero, quia etiam vita est. Quod enim habet, id et reliquis largitur.

Qui ex Patre procedit. Hoc est characteristicum personæ Spiritus. Ostendit relationem ad Patrem.

Qui cum Patre et Filio coadoratur et conglorificatur. Hoc æqualitatem honoris et dignitatem demonstrat. Una est enim potestas et una gloria trium.

Qui locutus est per prophetas. Virtutem hoc innuit Spiritus, ex qua . . . . . non operatio est. Qui enim loquitur operans est, non operatio.

In unam sanctam catholicam et apostolicam Ec-

(15) Hic rursus spatium unius vocabuli in codice
(16) Forte hic excidit φανερὸν, ὅτι.

clesiam. Non enim in alia per prophetas, in alia A vero per apostolos locutus est Spiritus sanctus. *Sanctam*, tanquam quæ ex revera ac natura sancto sanctitatem ex participatione acceperit. *Catholicam*, quia omnes gentes suo sinu fovet, non unam, ut olim synagoga Judæorum. *Apostolicam*, ab apostolis fundatoribus.

Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Fides et baptisma duo modi sunt salutis nostræ.

Exspecto resurrectionem mortuorum. Per expectationem resurrectionis, ab iis (17) qui omnino eam esse negant; per mortuorum vero, ab iis qui successionem nascentium esse ipsam resurrectionem dicunt.

Et vitam futuri sæculi. Amen. Per vitam futuri B sæculi, ab iis qui dicunt talem futuram ibi vitam, qualem hic; talia item esse corpora, quæ repleantur, evacuentur, et voluptuosis passionibus fruuntur. Vita etenim futuri sæculi diversa erit a præsentis. *Amen* est veluti sigillum quoddam ad calcem positum, pro, Cum omni veritate.

κλησίαν. Οὐ γὰρ εἰς ἄλλην μὲν διὰ τῶν προφητῶν, εἰς ἄλλην δὲ διὰ τῶν ἀποστόλων ἐλάλησε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἄγλιαν δὲ, ἐκ τοῦ ὄντως καὶ φύσει ἁγίου λαθούσαν τὸ ἅγιον κατὰ μέθεξιν. *Καθολικὴν*, ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἐνεκοιλώσατο, καὶ οὐχὶ ἔν, καθὰ πάλαι τῶν Ἰουδαίων. Ἄποστολικὴν δὲ, ἀπὸ τῶν ταύτην συστησάμενων ἀποστόλων.

Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Πίστις καὶ βάπτισμα δύο τρόποι τῆς σωτηρίας ἡμῶν.

Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν. Διὰ τοῦ προσδοκᾶν ἀνάστασιν ἀπὸ τῶν μηδὲ ὄλωσ εἶναι λεγόντων· διὰ δὲ τοῦ νεκρῶν, ἀπὸ τε τῶν τὴν διαδοχὴν τῶν γεννημένων λεγόντων εἶναι ἀνάστασιν.

Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν. Διὰ τοῦ ζῶην τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἀπὸ τῶν τοιαύτην λεγόντων ἔσεσθαι ἐκεῖ τὴν ζωὴν, οἷαν κἀνταῦθα, καὶ τοιαῦτα εἶναι τὰ σώματα πληρούμενα καὶ κενούμενα καὶ ἡδονῶν ἐμπαθῶν ἀπολαύοντα. Ζωὴ γὰρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἐξηλλαγμένη παρὰ ταύτην. Τὸ Ἀμήν οἶδν τι ἐπισηράγισμα ἐστὶν ἀκροτελεύτιον, ἀντὶ τοῦ, Μετὰ πάσης ἀληθείας.

(17) Supple *seemur*, vel quid simile. Ita et mox.

MONITUM DE SUBSEQUENTE DISPUTATIONE

(Mal Bibliotheca nova Patrum, tom. IV, p. 442.)

Quærenti mihi num, præter duos victores Nicetas, tertius aliquis in Vaticanis codicibus superesset Saracenicæ superatitignis debellator, commode occurrit Euthymii Zygabeni cum Saraceno philosopho disceptatio in codice Vat. Ottob. 333; eademque. at multo imperfectior et varians in cod. Vat. 952: quo omisso, priorem codicem integrum secutus sum, etsi niendis minime immunem. Porro Zigabenum Euthymium quis ignorat, sæculo xii sub Alexio Comneno imp. doctum clarumque hominem, cujus præ cæteris scriptis celebris est Panoplia Latine Græceque jamdiu edita? Ergo et nos cum in hoc volumine jam pæne Panopliam quamdam adversus Mohamedem bellica Nicetarum supellectile instruxerimus, recte nunc Euthymii hanc armaturam addimus in Ecclesiæ publicis hoplotheis antehac non collocatam; quanquam hæc lucubratio in codice etiam Vindobonensi (apud Lamb. cum Kollar. lib. iv, p. 254 cod. 88) conservatur, ubi noster Euthymius non Μέγας, ut in cod. Vat., Ottob., sed Μοναχός dicitur; quam veritiorem appellationem præferendam duximus; quia nempe diversus ac longe antiquior ille alter Euthymius, in codicibus cognomento Magnus, cujus Vitam scripsit Cyrillus Scythopolitanus. (Sisinnii etiam grammatici Dialogum Græcum Christiani hominis cum Saraceno exstare memini in prisco codice Mediolanensi bibliothecæ Ambrosianæ, q. 2, part. sup.)

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΜΕΤΑ ΣΑΡΑΚΗΝΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ ΕΝ Τῇ ΠΟΛΕΙ ΜΕΛΙΤΗΝΗΣ (1).

S. P. N. EUTHYMI MONACHI

DISPUTATIO DE FIDE CUM PHILOSOPHO SARACENO IN URBE MELITINE.

1. *Interrogatio Saraceni*. Cur proffitemini polytheismum, et generationem Deo attribuitis, Patrem-

(1) Melitenem urbem ad Euphratem sub Saracæorum dominatione memorat etiam Petrus Sicut-

α'. *Ἐρώτησις τοῦ Σαρακηνοῦ*. Πῶς ὁμολογεῖτε πολυθεῖαν, καὶ εἰσάγετε ἐν τῇ Θεῷ γέννησιν, καὶ

lus apud nos in *Historia Manichæorum*, capp. 41 et 42.

πάλιν λέγετε Πατέρα και Υἱόν και ἅγιον Πνεῦμα ; A
 Δεῖξτε ἡμῖν ταῦτα. Λέγει ὁ Εὐθύμιος· Ἡμεῖς ἕνα
 Θεόν πιστεύομεν ἄκτιστον, ἀναρχόν, ἀπερίγραπτον,
 ἀκατάληπτον, ἀνεξίτηστον, ὃν οὐδεὶς ἑώρακε πώ-
 ποτε· λέγομεν δὲ ὅτι Λόγος και Πνεῦμα ὁ Θεός, οὐ
 μὴν κτιστὸν, ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ οὐσίας και φύσεως·
 ἐρώμεν δὲ τὸν οὐρανόν, και τὴν γῆν, ἡλίον τε και
 σελήνην, ἀστρα, λίθους, και ξύλα, ἄψυχα εἶναι και
 ἄλογα· ἔδει οὖν εἶναι τὸν Κτίστην τούτων ζωοπά-
 ροχόν· διότι ἀδύνατον εἶναι τὸν Κτίστην ὅμοιον τῷ
 κτίσματι ἄλογον και ἄπνοον. Ὁρώμεν δὲ παρὰ πᾶ-
 σαν κτίσιν κάλλιστον κτίσμα εἶναι τὸν ἄνθρωπον·
 και εἰ ἄνθρωπος μετέχει λόγου και πνεύματος, πῶ-
 ἔδει τὸν Κτίστην εἶναι ἀμέτοχον λόγου και πνεύμα-
 τος ; Και εἰ ἀμέτοχος ἦν, οὐκ ἦν αἴτιος τῶν κτισμά-
 των· τὸ γὰρ μὴ ἔχον λόγον ἢ πνεῦμα οὐδὲν ἕτερον B
 ἦν εἰ μὴ ξύλον ἢ λίθος· και γὰρ οἱ θεόπνευστοι
 προφητικῆς γνώσεως θείας ἐμπνευσθέντες, ἕνα Θεόν
 κρῦπτουσι μετὰ λόγου και πνεύματος. Ὁ μὲν
 Δαυὶδ τάδε φησὶν· Τῷ Λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ
 ἐστερέωθησαν, και τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐ-
 τοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν· και οἱ ἄγγελοι ἐν τῷ
 πνεύματι ὑμῶν τάδε δοξάζουσιν· Ἄγιος, Ἄγιος,
 Ἄγιος· πλήρης ὁ οὐρανός και ἡ γῆ τῆς δόξης
 αὐτοῦ. Και οὐκ αὐτὸς ὄρξ· πῶς τὴν ἁγίαν Τριάδα
 δοξάζουσι και οἱ ἄγγελοι ;

β'. Εἶπω δὲ και ἄλλο ὁμοίωμα. Ὁ ἀνθρώπινος
 νοῦς ἡγεμών, προβολεὺς, και αἴτιος ἦν τοῦ ἡμε-
 τέρου λόγου και πνεύματος· και ἂν εἰπωμεν τὸν C
 νοῦν πνεῦμα, ὡς κενόν τὸν λόγον ποιούμεν, και
 ἀπαλλοτριούται ὁ λόγος τοῦ νοῦς τὴν φύσιν ; Λέγει ὁ
 Σαρακηνός· Οὐχί. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ἔστιν ὁ νοῦς
 κενὸς τοῦ λόγου, ἢ οὐ ; Λέγει ὁ Σαρακηνός· Ναί.
 Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ἔδειξά σοι τὴν κενότητα ἐπὶ
 θεοῦ. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Καὶ πῶς ; συνηνωμένα
 ἦν ; πῶς λέγετε ὅτι Θεός ἐσαρκώθη ; και σαρκωθὲς,
 εἰς ἦν ἐν τῷ οὐρανῷ ; και τίς διήγε τὸν κόσμον ;
 Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ὁ ἥλιος αὐτολαμπής ἦν και μο-
 νωπόστατος, ἢ μετέχει και ἐτέρας ὑποστάσεως ;
 Λέγει ὁ Σαρακηνός· Ἐν τῷ ἡλίῳ τρεῖς ὑποστάσεις
 εἰσὶν· τὸ ἄγγεϊον, τὸ φῶς, και αἱ ἀκτῖνες. Ἐφη ὁ
 Εὐθύμιος· Καὶ διοικοῦσαι τὴν σύμπασαν γῆν αἱ ἀκτι-
 νες ; τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ και εἰς φεάρα βαθύτατον κατερ-
 χομένη ἢ ἀκτις τοῦ ἡλίου, ἀπαλλοτριούται ἢ ἀκτις D
 τοῦ ἡλίου, ἢ τοῦ φωτός ; Λέγει ὁ Σαρακηνός· Οὐχί,
 ἀλλὰ τὸ παρὸν τῆ γῆ φῶς, αὐτὸ ἦν και ἄνω. Ἐφη ὁ
 Εὐθύμιος· Καὶ ἐκτὸς ὁ ἥλιος ὁ κτιστὸς και φθορτὸς
 και ἄνω φωτίζει και κάτω, πῶς γε μᾶλλον ὁ Κτί-
 στης πάντων, ὁ παρὼν ἐν τῇ μήτρᾳ τῆ παρθενικῆ,
 αὐτὸς ἦν και ἐν τῷ οὐρανῷ και ἐπὶ πᾶσαν τὴν
 κτίσιν ;

γ'. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Καὶ σαρκωθὲς και γεν-
 νηθεὶς ἐκ τῆς Μαρίας, πῶς ; πάλιν λέγεται ὅτι παρ-
 θένος ἦν ἡ Μαρία ; Ὁ ἅγιος Εὐθύμιος ἔφη· Ὁ δια-
 φθεῖρας παρθενίαν ἐπὶ συνουσίᾳ ὄμο σωματων
 γίνεται, ἀποτελουμένης ἀμαρτίας. Ἐπὶ δὲ τῷ παν-

A que ac Filium et sanctum Spiritum dicitis ? Hæc
 nobis demonstrate. Dicit Euthymius : Nos unum
 Deum credimus increatum, sine initio, in circum-
 scriptum, incomprehensibilem, inscrutabilem, quem
 nemo vidit unquam. Dicimus autem Filium et Spi-
 ritum esse Deum, hand equidem creatos, sed eandem
 Patris substantiam naturamque habentes. Porro
 videmus cælum et terram, solemque ac lunam,
 sidera, lapides, ligna, inanimata et irrationalia :
 oportuit itaque horum Creatorem, vitæ quoque
 esse præbitorem : etenim fieri nequit, ut Creator,
 æque ac illæ creaturæ, irrationalis sit et spiritu vac-
 uus. Cernimus autem præ omnibus creatis rebus
 præpulcherrimam creaturam hominem. Quod si homo
 participes verbi est atque spiritus, quomodo oportu-
 iusset Creatorem carere verbo ac spiritu ? Nam
 si forte caruisset, auctor creaturarum non exstis-
 set. Nam quod neque rationem neque spiritum habet,
 nihil aliud est quam lignum aut lapis. Profecto
 prophetica scientia divinitus præditi homines unum
 Deum prædicant, ratione spirituque pollentem.
 David quidem sic ait : Verbo Domini cæli firmati
 sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum !.
 Angeli quoque in sanctissimo hymno ita laudant :
 Sanctus, sanctus, sanctus, plenum cælum ac terra
 gloria ejus. Nonne tu vidēs, quomodo sanctam Tri-
 nitatem laudant ipsi angeli ?

2. Dicam aliam quoque similitudinem. Humana
 mens, dux, auctrix, causaque est verbi nostri ac
 spiritus. Jam si dixerimus mentem ipsam esse
 spiritum, verbumne vacuum reddimus, et a men-
 tis natura verbum abalienatur ? Dicit Saracenus :
 Nequaquam. Ait Euthymius : Estne mens verbi pa-
 rens, an secus ? Dicit Saracenus : Maxime. Ait Eu-
 thymius : Demonstravi tibi Dei paternitatem. Dicit
 Saracenus : Quomodo hæc copulata sint ? quomodo
 dicitis Deum esse incarnatum ? Tum si incarnatus
 fuit, quis in cælo remanebat, quisve mundum rege-
 bat ? Ait Euthymius : Estne sol snapte splendidus,
 et unius subsistentiæ, an alterius quoque partici-
 pat ? Dicit Saracenus : In sole tres subsistentiæ
 sunt, receptaculum, lux et radii. Ait Euthymius :
 Solis radii universam terram lustrantes, si forte
 in profundissimum puteum incidant, num idcirco
 radii a sole aut luce abalienantur ? Dicit Saracenus :
 Nequaquam ; sed quæ apparet in terra lux eadem et
 superne est. Ait Euthymius : Si ergo sol, creata
 res et corruptibilis, tum superne illuminat tum in-
 ferne, quanto magis rerum omnium Creator,
 etsi in utero virginali præsens, idem in cælo quoque
 erat, et supra quamlibet creaturam ?

3. Dicit Saracenus : Si Verbum incarnatum est
 ne natum de Maria, quomodo jam dicitur virgo Ma-
 ria ? Sanctus Euthymius ait : Virginitatis violatio sit
 duorum corporum copula, dum peccatum patrat.
 Sed tamen omnipotens Deus aliter agit, qui quidquid

¹ Psal. xxxii, 6.

vult potest. Vis superior faciendi aliquid, vincit A naturæ consuetudinem. Dicit Saracenus : Cur opus erat tali mysterio, nempe ut Deus homo fieret ? Ait Euthymius : Ut adversarium diabolum contereret, et hominem salvaret. Dicit Saracenus : Etiam in cælo Deus manens, nonne poterat angelum mittere, et vel uno die diabolum debellare, quin ob eam causam homo fieret ? Præterea qui fieri potuit, ut homo cum diabolo pugnam consereret ? Ait Euthymius : Si Deus cum diabolo prælium inivisset, laudi ac gaudio id sibi diabolus adscripsisset. Nam diabolus spe divinitatis consequendæ, loco suo pulsus fuit. Nunc vero haud mirum, si diceret : Victus fui ; sed tamen non nisi carne inspecta deceptus sum : veluti piscator hamo imponit inescantem carnem, ut piscem decipiat : namque ea visa, piscis ingreditur sagenam et capitur, haud sciens intra carnem latere validam ferri vim. Sic tu mihi de Deo cogita, qui cum carnem sibi induisset, et dæmoni objecisset, accedens more suo diabolus ad carnem oppugnandam, a latente intra carnem divinitate superatus fuit.

4. Dicit Saracenus : Vos nudistertiani cum sitis, quomodo quæ ante sæcula fuerunt scitis ? Ait Euthymius : Creatura minore est Creatore, an secus ? Dicit Saracenus : Vero. Ait Euthymius : Cælum et terra atque universa ab aliquone creata fuerunt, an secus ? Dicit Saracenus : Certe ab aliquo. Ait Euthymius : Jam patet Creatorem habuisse vim efficientem etiam ante sæcula. Porro ex apparentibus creaturis, etiam ea quæ ante sæcula existerunt cognoscimus. Dicit Saracenus : Quomodo vos dicitis, quod natus Filius non sit creatus, sed coæternus cum Patre ? Ait Euthymius : In parte quidem creata, corruptelæ et mutationi fuit obnoxius ; in parte autem divina et incircumscrip-ta, oportebat naturam ejus increatam esse atque coæternam. Dicit Saracenus : Quomodo Patrem et Filium et Spiritum sanctum dicitis ? Et quoniam tres dicitis, quomodo una substantia et potentia sunt ? nonne singuli propriam naturam agendique vim habebunt ? Ait Euthymius : Mens, regis mens est, necne ? Dicit Saracenus : Utique. Euthymius : Verbum ejus et spiritus, regisne sunt, an secus ? Dicit Saracenus : Sane regis sunt. Ait Euthymius : Ecce, ut ais, in rege tres naturæ sunt et tres agendi vires ? Dicit Saracenus : Equidem in rege tres sunt agendi vires, sed unus rex. Ait Euthymius : Sic ergo et ego haud divido unum Deum in tres deos, sed unum Deum dico cum Verbo et Spiritu.

5. Dicit Saracenus : Quomodo dicitis Deum copulatum humanitati, et quod ipse homo appellatus sit Deus ? quomodo divina natura terrestri naturæ unjta est ? Undenam hoc ostenditis ? quibus ex miraculis, aut testimoniis ? Ait Euthymius : Quid tibi videtur de Moyse atque Isaia ? testesne accepta-

τουδανάμψ Θεῶν οὐκ οὕτως, ἀλλὰ πᾶν ἰσχύει ὅπου βουληθῆ· ἡ ἰσχύς ποιῆσαι τι νικᾷ τὸ σύνθηρες τῆς φύσεως. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Καὶ τίς ἡ χρεία τοῦ τοιοῦτου μυστηρίου, ἵνα Θεὸς ἄνθρωπος γένηται ; "Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· "Ἰνα τὸν ἀντίδικον διάβολον συντριφῆ, καὶ τὸν ἄνθρωπον σώσῃ. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ Θεὸς οὐκ ἔδύνατο ἐξ ἀποστολῆς ἀγγέλου, ἢ ὑπὸ λόγου καταλῦσαι τὸν διάβολον, εἰ μὴ Θεὸς ἄνθρωπος γενόμενος ; Καὶ πῶς ἦν δυνατὸς ἄνθρωπος πολεμῆσαι τὸν διάβολον ; "Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· "Ἐὰν ὁ Θεὸς ἐπολέμησε τὸν διάβολον, εἰς ἔπαινον ἂν καὶ καύχημα εἶχε τοῦτο ὁ διάβολος ; ἐκεῖνος γὰρ τῇ ἐλπίδι τῆς θεότητος ἀπερίφρη. Καὶ οὐ θαῦμα εἰ εἶπεν "Ἐνικήθην, ἀλλ' ἐδεδείχθη ὑπὸ τῆς σαρκός· ὡσπερ ὁ αἰεὺς ἐνδύων τὸ ἀγκιστρον κρέας δελεάσματος, ἵνα τὸν ἰχθὺν δελεάσει· καὶ ὄρων ὁ ἰχθὺς τὸ κρέας εἰσέρχεται καὶ ζωγρεῖται, μὴ νοῶν ὅτι ἐντὸς τοῦ κρέατος ἰσχυρὰ δύναμις σιδήρου ὑπάρχει· οὕτω καὶ ἐπὶ Θεοῦ νδοί μοι· ἐνδυθεὶς τὴν σάρκα, καὶ προσβαλὼν τῷ δαιμόνι, καὶ προσελθὼν ὁ διάβολος· κατὰ τὸ σύνθηρες πολεμῆσαι τὴν σάρκα, ἠττήθη παρὰ τῆς ἐντὸς τῆς σαρκὸς κεκρυμμένης θεότητος.

δ. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Ὑμεῖς, χριστινοὶ ὄντες, πῶς οἴδατε τὰ πρὸ αἰώνων ; "Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Κτίσμα ἔλαττον ἦν τοῦ Κτίσαντος, ἢ οὐ ; Λέγει ὁ Σαρακηνός· Ναί. "Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ πάντα ὑπὸ τινὸς ἐκτίσθησαν, ἢ αὐτόκτιστα ἦν ; Λέγει ὁ Σαρακηνός· Ὑπὸ τινός. "Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ἀλλοῦ ὅτι ὁ Κτίστης ἐνεργητικὴν δύναμιν εἶχε καὶ πρὸ αἰώνων· καὶ ἐκ τῶν φαινομένων κτισμάτων γινώσκομεν καὶ τὰ πρὸ αἰώνων. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Πῶς ὑμεῖς φατέ, ὅτι ὁ γεγεννημένος Ὑἱὸς οὐκ ἦν κτιστὸς, ἀλλὰ συνάναρχος τῷ Πατρὶ ; "Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· "Ἐν μὲν τῷ κτιστῷ καὶ φθορᾷ ὑπόκειται καὶ ἀλλοιωθεῖ, ἐπὶ δὲ τὸ θεῖον καὶ ἀπερίγραπτον ἔδει τὸ τῆς οὐκείας φύσεως εἶναι καὶ ἀκτιστον καὶ συνάναρχον. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Πῶς Πατέρα καὶ Ὑἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα λέγετε ; Καὶ ἐπεὶ τρεῖς λέγετε, πῶς πέφυκε τὰ τρία μιᾶς ὑποστάσεως καὶ ἐξουσίας εἶναι ; δηλονότι καθ' ἐν ἰδίαν φύσιν καὶ ἐνέργειαν ἔχοι. "Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Νοῦς τοῦ βασιλέως νοῦς ἐστίν, ἢ οὐ ; Λέγει ὁ Σαρακηνός· Ναί. "Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Καὶ λόγος αὐτοῦ καὶ τὸ πνεῦμα βασιλέως εἶσιν, ἢ οὐ ; Λέγει ὁ Σαρακηνός· Ναὶ βασιλέως εἶσιν. "Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ἰδοὺ, ὡς λέγετε, ἐν τῷ βασιλεὶ τρεῖς φύσεις εἶσι, καὶ τρεῖς ἐνεργεῖται. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Ναὶ ἐν βασιλεὶ ἐν τούτῳ γοῦν τρεῖς ἐνεργεῖται, ἀλλὰ εἰς βασιλεύς. Ὁ Εὐθύμιος ἔφη· Οὐδὲ ἐγὼ χωρίζω τὸν ἕνα Θεὸν εἰς τρεῖς θεοὺς, ἀλλ' ἕνα Θεὸν λέγω μετὰ Λόγου καὶ Πνεύματος.

ε'. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Πῶς λέγετε ὅτι Θεὸς ἠνώθη τῇ ἀνθρωπότητι, καὶ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἐκλήθη Θεός ; καὶ πῶς ἠνώθη ἡ οὐσία τῆς θεότητος τῇ χοικῇ οὐσίᾳ ; Πόθεν ἔχετε δεῖξαι τοῦτο ; ἐκ ποίων σημείων καὶ ἐκ ποίων μαρτυριῶν ; "Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Τί σοι δοκεῖ ὁ προφήτης Μωϋσῆς καὶ Ἡσαίας ;

^a Sur. iv, 169

δεσποὶ μάρτυρές εἰσιν, ἢ οὐ; λέγει ὁ Σαρακηνός· **A** Ναί. Ἐφη Εὐθύμιος· Ἐν ἡμῶν μόνον τὴν ἡμετέραν Γραφὴν μαρτυρήσωμεν ἀληθῆ εἶναι, φαινόμεθα ψεύσται· ἔστι γὰρ ὁ μαρτυρῶν Θεὸς ἐκ τῶν ἀπειρῶν θαυμάτων τῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἡμῶν γενόμενων· ὅμως εἶπω σοι καὶ δι' ἣν αἰτίαν ὁμολογεῖται ὅτι ὁ διάβολος ἄγγελος ἦν πρῶτως Θεοῦ· καὶ ἐξέπεσε καὶ, ἢ οὐ; λέγει ὁ Σαρακηνός· **N**αί. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Καὶ πῶς ὁ διάβολος, τίνα φρονήσας ἐνίκησεν; λέγει ὁ Σαρακηνός· Τὸν ἀνθρώπον. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Κηδόμενος ὁ Θεὸς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, οὐκ εἴασεν αὐτὴν τυραννουμένην ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, ἀλλὰ σωτηριώδεις οἰκονομίαις ἠνώθη τῇ ἀνθρωπότητι, καθὼς ἀριθίως οἱ ἄγιοι προφήται ἡμᾶς διδάσκουσιν. Ἄκουε τοῦ μεγαλοφωνοτάτου Ἡσαίου λέγοντος·¹ **B** Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετὰ τῆς Βουλῆς Ἀγγελοῦ, Θεὸς ἰσχυρὸς, ἐξουσιαστής, ἀρχὼν εἰρήνης, Πατήρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ὁρᾷς πῶς ὁ προφήτης καὶ παῖδον καὶ Θεὸν ἐκάλεσεν; Καὶ ὁ Μωϋσῆς, θεασάμενος τὴν βᾶτον καιομένην καὶ μὴ καταφλεγόμενην, τί σοι δοκεῖ; Ἄξιόν ἐστι τὸ τοιοῦτο θαῦμα προσόντως τῆς θεότητος, ἢ οὐ;

ς. λέγει ὁ Σαρακηνός· Καὶ πῶς ἦν δυνατόν ψηλαφῆν τὸν γενέσθαι τὸν Θεὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· καὶ μὴ ἀλλοιωθῆναι; Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ὅσπερ γὰρ ἐνοῦται τῷ σιδήρῳ τὸ πῦρ· καὶ ποῖ μὲν ἐνεργεῖ ἢ φύσις τὰ τοῦ πυρὸς, ποῖ δὲ ὁ σιδήρος τὰ οὐκ αὐτοῦ, οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ τὰ θεῖα, καὶ δὴ τὸ σῶμα τὰ τοῦ σώματος· οὕτως δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ γέγονεν· ὡς **C** Θεὸς ἐνήργει τὰ θεῖα, καὶ ὡς ἄνθρωπος ἐνήργει τὰ ἀνθρώπινα· καὶ συνετήρουν τὰ ἀμφοτέρωθεν ἰδιώματα. λέγει ὁ Σαρακηνός· Τρεῖς εἰπὼν, δύνησιν εἰπεῖν καὶ τέσσαρας καὶ πέντε. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰπὼν λόγον καὶ πνεῦμα, δύνησιν καὶ ἕτερον προσθεῖναι· τι; λέγει ὁ Σαρακηνός· Οὐχί. εἶπεν ὁ Εὐθύμιος· Οὐδὲ ἐγὼ τίθημι προσθήκην ἐν τῇ ἀγίᾳ Τριάδι. λέγει ὁ Σαρακηνός· Καὶ διὰ τί γλυπτὰ ξύλα προσκυνεῖτε, καὶ εἰκόνας προσκυνεῖτε θεοπροπῶς; Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ὁ τὸν χαρὰ τῆς εἰκόνης τοῦ βασιλέως τιμῶν καὶ προσκυνῶν εἰς τιμὴν τοῦ βασιλέως ποιεῖ ἢ εἰς ἀτιμίαν; λέγει ὁ Σαρακηνός· Εἰς τιμὴν. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Καὶ ἡμεῖς εἰς τιμὴν τῶν ἁγίων εἰκόνων προσκυνοῦμεν αὐτάς, καὶ οὐ θεοποιούμεθα ταύτας, ὡς ὑμεῖς λέγετε. λέγει ὁ Σαρακηνός· Διὰ τί μίγνυτε τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον, καὶ μεταδίδετε τοῖς ἀνθρώποις λέγοντες ὅτι σῶμα καὶ αἷμα ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ; Πῶς δυνατόν γενέσθαι τὸν ἄρτον σῶμα, καὶ τὸν οἶνον αἷμα; Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Παρὰ τῶν ἀνθρώπων βροσκόμενος ἄρτος· τί γίνεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ; σῶμα, ἢ ἕτερον τι (2); λέγει ὁ Σαρακηνός· Σῶμα. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Καὶ πῶς δυνατόν κρέα ἐσθῆναι τὸν ἀνθρώπον (3); Τὰ γὰρ κατὰ φύσιν ἀδυνατῶς ἔχουσι γενέσθαι παρὰ φύσιν· ὁ

¹ Isa. ix, 6. ² Sur. v, 99.

(2) Confer apud Gretserum opp. t. XV, p. 400, paria dicta ab Abucara in Dialogo cum Saraceno.

(3) Confer similia dicentem Cyrillum in Comment.

biles sunt, necne? Dicit Saracenus: Uti que. Ait Euthymius: Si nos soli Scripturam nostram veram esse testemur, mendaces videbimur. Etenim Deus testimonium præbet per miracula innumera in Ecclesiis nostris patrata. Simulque aio tibi, quam ob causam affirmetur, diabolum antea fuisse angelum Dei. Hic exciditne loco suo, an secus? Dicit Saracenus: Excidit. Ait Euthymius: Jam diabolus loco suo motus, quemnam invidia percitus superavit. Dicit Saracenus: Hominem. Ait Euthymius: Age vero Deus naturæ humanæ curam gerens, haud sivit eam tyrannico jugo a Satana premi, sed salutari œconomia univit se humanitati, sicut nos manifeste prophetæ sancti docent. Audi vocalissimum Isaiam dicentem: *Parvulus natus est nobis, filius datus est nobis; et vocatur nomen ejus magni consilii Angelus, Deus fortis, potens, Princeps pacis, Pater futuri sæculi*. Viden' ut Propheta et Parvulum et Deum vocavit? Item de Moyse rubum ardentem nec tamen combustum spectante, quid tibi videtur? Dignumne satis tale miraculum divinitate est, necne? Ἄξιόν ἐστι τὸ τοιοῦτο θαῦμα προσόντως τῆς θεότητος, ἢ οὐ;

6. Dicit Saracenus: Quomodo Deus fieri potuit palpabilis in homine, nec tamen immutari? Ait Euthymius: Sicut unitur ferro ignis: et ignis quidem quæ sunt ignis operator, ferrum item quæ ejus sunt propria; et sicut anima spiritalia, corpus quæ sunt corpori congrua; ita in Christo usveniebat, ut Deus divina, ut homo humana agebat; et ambæ naturæ proprietates suas retinebant. Dicit Saracenus: Quoniam tres dicis, quatuor etiam dicere poteris et item quinque. Ait Euthymius: In homine cum dixeris verbum et spiritum, poterisne et aliud quidquam adjicere? Dicit Saracenus: Nequaquam. Ait Euthymius: Ne ego quidem ullum facio additamentum sanctæ Trinitati. Dicit Saracenus: Cur ligna sculpta adoratis, et parem Deo cultum imaginibus tribuitis? Ait Euthymius: Qui regis imaginem honorat ac veneratur, hoc agit ne ut regem honoret an ut dedecoret? Dicit Saracenus: Ut honoret. Ait Euthymius: Nos quoque sanctas imagines honoris causa veneramur; neque tamen deos ex his facimus, ut vos dicitis. **D** Dicit Saracenus: Cur panem vinumque miscetis et hominibus distribuitis dicentes corpus ac sanguinem Christi esse? Quomodo panis corpus, et vinum sanguis effici potest? Ait Euthymius: Ab hominibus manducatus panis, quid sit in homine? corpusne, an aliud aliquid? Dicit Saracenus: Corpus. Ait Euthymius: Et quomodo fieri posset ut homo carnem ederet? Etenim quæ secundum naturam sunt, ea contra naturam fieri nequeunt. Nam panis quem nos cum reverentia sumimus, per infusam ei gratiam sit animæ indumentum et lux.

ad Luc. xii, 19, apud nos in alio volumine p. 417, nempe quod Christus idcirco sub alia, id est panis, specie Eucharistiam nobis obtulerit.

γὰρ ἄρτος, ὃν ἡμεῖς μεταλαμβάνομεν μετὰ ῥόθου, διὰ τὴν μεταλαμβανομένην αὐτῷ χάριν γίνεται ἔνδυμα καὶ φῶς ψυχικόν.

7. Dicit Saracenus : Cur demissum de caelo Evangelium abscondistis, novumque scripsistis? Ait Euthymius : Quis hoc affirmat, et undenam scitis? Dicit Saracenus : Mohamedes docet id, dum ait : Christo in caelum sublato, ad ipsius discipulos dormientes demissum fuit Evangelium, qui surgentes vobis illud tradiderunt : id autem vos abscondistis, quia ibi scriptum erat Mohamedis nomen. Ait Euthymius : Nos dormientium Scripturas non recipimus : nemo quippe cordatus et suae mentis compos, oculorum suorum sensum notitiamque omittens, somniorum phantasmata admittit. Non enim dormientium hominum exquirat Deus virtutem aut iudicium, quia non est dormientium Deus, sed vigilantium. Dicit Saracenus : Quomodo vos dicitis Christum in caelos assumptum, Spiritum sanctum ad discipulos misisse? Cur praesens non illis dedit? Vobis autem dicentibus unum esse Patrem et Filium et Spiritum; attamen ascendit Christus superne, descendit Spiritus, et alteram doctrinam praedicavit. Jam si res ita se habet, divisio quaedam sanctae Trinitati accidit. Ait Euthymius : Homines infirmis non solet medicus pharmaca salutaria miscere, nisi antea ipsos purgaverit. Post purgationem autem, tum demum pharmaca potanda praebet. Sic tu mecum de Christo cogita, ne quibusdam is videretur facultate sua tantummodo vel etiam phantasia docere, vel tanquam homo et non Deus; divina eos virtute antea purgavit materialibus peccatorum passionibus. Deinde post assumptionem in caelos, sanctum Spiritum misit, ut perfectam divinitatem ostenderet, et quod ipse caelestibus quoque locis interesset.

8. Dicit Saracenus : Cum Christus circumciscus fuerit, cur vos non circumcidimini et aqua ablui-
mini? sicut ait Isaias : *Lavamini, mundi estote*. Vos autem in ecclesias vestras illoti ingredimini. Ait Euthymius : Circumcisio Judaeis data fuit, quia in medio gentium versabantur infidelium et idololatricarum, tanquam notitiae Dei signum, et gregis unius. Quod vero *Lavamini* Isaias dixit, hoc semel praescripsit, divini baptismatis gratiam praedicans. Non enim dixit, *Lavamini* quotidie, sed, *Lavamini* semel. Nam quotidiana lotio fit ob sordes, neque tam rationalium hominum quam porcorum propria est. Quippe Deus ab hominibus non exigit cloacae purgationem, sed mundum cor. Dicit Saracenus : Cur vos peccata vestra terreno homini confidentes, veniam petitis? Ait Euthymius : Deus volens omnium salutem, haud sicut hominem tur-

* Isa. 1, 16.

(4) Nolo hic reticere testimonium pro confessione peccatorum sacerdoti faciendam, quod suppeditat nobis Origenes in inedita Catena ms. ad Salomonis Proverbia. Sic enim ibi Origenes : Ὁ τὰ ἐν σπει-

ζ'. λέγει ὁ Σαρακηνός· Διὰ τί τὸ κατελθὲν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εὐαγγέλιον ἐκρούφατε, καὶ νέον ἐγράφατε; Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Τίς ὁ μαρτυρῶν τοῦτο, καὶ πόθεν οἴδατε; λέγει ὁ Σαρακηνός· Μωάμεδ διδάσκει λέγων· Ἀνελθόντος τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὑπνούντων, κατηλθεν ἐπ' αὐτούς τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ἀναστάντες ὑμεῖς παρέδωκαν αὐτό· ὑμεῖς δὲ ἐκρούφατε αὐτὸ διὰ τὸ εἶναι γεγραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ Μωάμεδ. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ἡμεῖς κοιμημένων Γραφᾶς οὐ δεχόμεθα· οὐδεὶς γὰρ τῶν εὐφρονούντων καὶ κύριος τοῦ αὐτοῦ λογισμοῦ ὑπάρχων, τοὺς αἰσθητοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν γνῶσιν παραβλέψας, ἐνυπνίων φαντάσματα δέχεται· οὐ γὰρ κεκοιμημένων ἀνθρώπων ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς ἀρετὴν ἢ κρίσιν· ὁ γὰρ Θεὸς οὐκ ἐστὶν ὑπνούντων, ἀλλὰ γρηγορούντων. λέγει ὁ Σαρακηνός· Πῶς ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἀναληφθεὶς ὁ Χριστὸς ἐξαπέστειλε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς; Πῶς παρῶν οὐκ ἔλωκε τοῦτοις; Ὑμῶν δὲ λεγόντων ὅτι ἐν εἰσιν ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλ' ἀνήλθεν ὁ Χριστὸς ἄνω, καὶ κατηλθε τὸ Πνεῦμα, καὶ ἄλλην διδασκαλίαν ἐκήρυξεν· καὶ εἰ οὕτως ἔχει, διαμερισμὸς ἦν ἐν τῇ ἁγίᾳ Τριάδι. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Τῶν ἐν ἀσθενείᾳ ὄντων ἀνθρώπων οὐκ ἐνδέχεται ὁ ἱατρὸς ἀποκαθαρίζοντα φάρμακα κεράσαι, εἰ μὴ πως προκαθαράι τοῦτους· μετὰ δὲ τὴν προκάθαρσιν, τότε καὶ τὰ φάρμακα ποτιεῖ· οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ νόμι μοι· ἵνα μὴ τισὶ δόξη ὅτι κατὰ ἀρετὴν καὶ μόνῃ, ἢ καὶ φαντασίαν διδάσκει, ἢ ὡς ἀνθρωπὸς μόνον, καὶ οὐχ ὡς Θεός· ἀλλ' ὡς Θεὸς προεκάθηρεν αὐτοὺς ἐκ τῶν ὀλικῶν παθῶν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν παρῶν αὐτοῖς· ἔπειτα μετὰ τὴν εἰς οὐρανοῦς ἀνάληψιν ἐξαπέστειλε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, δεικνύων τὴν τελείαν θεότητα, καὶ ὅτι παρῶν ἦν καὶ τοῖς ἄνω.

ἡ'. λέγει ὁ Σαρακηνός· Τοῦ Χριστοῦ περιτεμηθέντος, πῶς οὐ περιτέμενεσθε, καὶ λούεσθε ἐν τῷ ὕδατι; καθὼς φησὶν Ἡσαίας· *Λούεσθε, καθαροὶ γίνεσθε*· καὶ ὑμεῖς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὑμῶν ἄπλυτοι εἰσέρχεσθε. λέγει ὁ Εὐθύμιος· Τὸ περιτέμενεσθαι ἐδόθη τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τὸ παρεῖναι μέσον τῶν ἔθνῶν ἀπίστων καὶ εἰδωλολατρῶν, θεογνωσίας σημεῖον καὶ μιᾶς ποίμνης. Τὸ δὲ *Λούεσθε* Ἡσαίου φάσκοντος, ἀπαξ ἐνομοθέτησε, προλέγων τὴν χάριν τοῦ οὐλοῦ βαπτίσματος· οὐ γὰρ εἶπε *Λούεσθε καθ' ἑκάστην*, ἀλλὰ *Λούεσθε ἀπαξ*· τὸ γὰρ λούεσθαι καθ' ἑκάστην καὶ βρωβόρων ἐστίν, οὐκ ἦν λογικῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ χοίρων· οὐ γὰρ ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς ἀνθρώπων κάθαρσιν ἀφεδρώνου; ἀλλὰ καρδίαν καθαρὰν. λέγει ὁ Σαρακηνός· Καὶ ὑμεῖς διὰ τί, τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν εἰς χοίρων ἀνθρώπων ἐξομολογούμενοι (4), αἰτεῖσθε συμπάθειν; Ἐφη ὁ

ρίμενα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ κακὰ μὴ ἐξαγγέλλων αὐτὸ Κυρίῳ τῷ Θεῷ. ἢ ΘΕΟΦΙΛΕΙ ἌΝΘΡΩΠῃ, οὐκ εὐδωθήσεται ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ πονηροῦ νίκη· *Qui sata in corde ejus ab improbo dia*

Εὐθύμιος· Θεός γάρ ὁ θέλων τῶν πάντων την σω-
τηρίαν οὐκ εἶπασε τὸν ἄνθρωπον ἐμπαίζεσθαι τοῖς
αἰσχροῖς λογισμοῖς καὶ πράξεσι καὶ ταῖς Σατανι-
καῖς ἐργασίαις, ἀλλὰ διὰ τῆς παρουσίας ἐξομολογή-
σεως κτᾶσθαι καὶ συστέλλεσθαι καὶ ποιεῖν ἀποχὴν
τοῦ κακοῦ. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Διὰ τί ἐν καιρῷ
τοῦ θανάτου μεταλαμβάνοντες λέγετε ὅτι Μέτοχοί
ἐσμεν τοῦ παραδείσου; Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Οὐ-
δεὶς δύναται εἰσελθεῖν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ βασιλέως
καὶ τῷ βασιλεῖ συγκαθευθῆσαι καὶ συνεσιδῆσθαι,
εἰ μὴ τὴν ἐσθῆτα τοῦ βασιλέως φορῶν καὶ οἰκεῖς αὐτοῦ ᾖ· τὸν γὰρ ἀλλότριον μὴ μόνον ὁ βασιλεὺς,
ἀλλὰ καὶ οἱ αὐτοῦ δούλοι τοῦτον ἀποδιώκουσιν.

θ'. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Τίς ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν
ὅτι ὁ Θεός ἐσαρκώθη; καὶ δι' ἣντινα αἰτίαν; Ἐφη
ὁ Εὐθύμιος· Ἔστωσαν παρ' ἡμῶν ἕξ μάρτυρες δε-
κτοί, ὅ τε Ἀβραάμ, Δαυὶδ, Ἡσαΐας, Ἰερεμίας, Δα-
νιήλ, Ἰεζεκιήλ. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Καὶ πάνυ
μάρτυρες καὶ προφηταί. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Τοῦ
Θεοῦ πρὸς Ἀβραάμ εἰπόντος· Ἐτήσω τὴν διαθή-
κην μου ἀνὰ μέσον ἡμῶν καὶ τοῦ σπέρματός σου·
ὄρα δύναμιν λόγου· ἡ γὰρ διαθήκη μυστηρίου φο-
βεροῦ ᾖν ὑπόθεσις· καὶ ὁ Δαυὶδ· Ὁ Θεός ἐμπα-
νῶς ἤξει· καὶ ἐκλίνας οὐρανοῦς καὶ κατέβη·
καὶ Ἰερεμίας· Ὁδοὺς ὁ Θεός ἡμῶν, οὐ λογι-
σθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. Μετὰ ταῦτα ἐπὶ
τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναν-
εστρόφη· καὶ πάλιν· Τότε γενήσεται τὰ παγκό-
σμια σωτήρια, ὅταν παρθένος γενήσῃ· καὶ
πάντα τὰ ἔθνη ξύλον προσκυνήσουσι· καὶ ὁ
Ἡσαΐας· Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψε-
ται, καὶ τέξει υἱόν, καὶ καλέσεται τὸ ὄνομα
αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὃ ἐστὶ Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός.
Καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ προλέγων τοῦ Χριστοῦ τὴν γέννη-
σιν τὴν ἐκ τῆς Μαρίας γεννησομένην, ἔλεγεν· Ἡ
κύβη αὐτῆ κακλισμένη ἐστὶ, καὶ οὐδεὶς οὐ μὴ
διέλθοι δι' αὐτῆς εἰ μὴ ὁ Θεός Ἰσραήλ. Τί σοι
δοκεῖ; ἀληθινοὶ εἰσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν ἢ οὐ;
Πῶς εἶδε [εἰ μὴ] τὸν Θεὸν ἄνευ σπορᾶς [γεννᾶσθαι];
Λέγει ὁ Σαρακηνός· Εἰπέ ἡμῖν ὁμοίωμα τῆς θεότη-
τος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπως γινώσκωμαι τοῦτο.
Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Φύσις τοῦ μαργάρου πόθεν ἦν;
Λέγει ὁ Σαρακηνός· Ἐξ ἀστραπῆς καὶ ἡλίου καὶ
ἀστράκου. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Καὶ ἀλλοιοῦται ἡ
ἀστραπὴ ἐνωθεῖσα τῷ ἀστράκῳ; Λέγει ὁ Σαρα-
κηνός· Οὐχί. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ὡσπερ ἡ ἀστραπὴ
εἰσέρχεται εἰς τὸ ἄστρακον, καὶ σαρκούται
ἀσυγχύτως, καὶ γίνεται μάργαρος· καὶ τὴν μὲν
λαμπρότητα λέγομεν εἶναι τὴν φύσιν τῆς ἀστραπῆς· καὶ τὸ ψηλαφητὸν λέγομεν εἶναι τὴν φύσιν
τῆς σαρκὸς τοῦ ἀστράκου· οὕτω καὶ ἡ θεία φύσις σαρκωθεῖσα γέγονε Θεός καὶ ἄνθρωπος.

ι'. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Εἰ οὕτως ἔχει, πῶς λέγετε
ὅτι Χριστὸς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθα-
νεν; Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Μὴ γένοιτο ὅτι ἡμεῖς λέγομεν
περὶ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ὅτι ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθα-
νεν. Ἄλλ' εἶπω σοὶ τι ὁμοίωμα· Τὸν μαργαρίτην
ὁπῶν αὐτὸν τρυπῶσι, ποῖα φύσις πάσχει; τῆς

A pibus delectari cogitationibus, actibusque, et Sa-
tanicis operibus, sed promptæ confessionis occa-
sione oblata, ruinam colibere curavit, et a malo
conversionem facere. Dicit Saracenus: Cum obitus
tempore communicantes, dicitis vos paradisi fieri
participes? Ait Euthymius: Nemo potest regis
domum ingredi, et regi assidere cum eoque epula-
ri, nisi vestem regiam gestaverit, ejusque fami-
liaris sit. Hominem quippe alienum, non rex
solum, verum etiam famuli ejus expellunt.

9. Dicit Saracenus: Quem habetis testem quod
Deus sit incarnatus, et quam ob causam? Testes
fide digni sex nobis sunt, Abrahamus, David,
Isaias, Jeremias, Daniel, Ezechiel. Dicit Sara-
cenus: Isti certe egregii sunt testes ac prophetæ.
Ait Euthymius: Deus Abrahamo dixit: Statuum
pactum meum inter me et semen tuum. Videsis
seruionis vim; nam pactum, tremendi mysterii
exhibitio fuit. David item ait: Deus manifeste veniet;
inclinavit caelos et descendit. Tum Jeremias: Hic
Deus noster est; non reputabitur alius præ ipso.
Post hæc in terris visus est, et cum hominibus con-
versatus est. Et rursus: Tunc fiet generalis salus,
cum virgo pariet, et omnes gentes lignum adorabunt.
Item Isaias: Ecce virgo in utero habebit, et pariet
filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel, id est,
Nobiscum Deus. Ezechiel quoque Christi nativi-
tatem prædicens, de Virgine Maria futuram,
aiebat: Hæc porta clausa erit, nec quisquam per
eam transibit, nisi Deus Israelis. Quid tibi videtur?
prophetarum sermones veraces, ne sunt, an secus?
Quis enim præter Deum absque semine nasci potuit?
Dicit Saracenus: Recita mihi similitudinem ali-
quam deitatis et humanitatis, ut rem intelligam.
Ait Euthymius: Margariti natura undenam con-
stat? Dicit Saracenus: Ex fulgore, sole et ostracio.
Dicit Euthymius: Mutatur ne fulgor ostracio co-
pularis? Dixit Saracenus: Nequaquam. Dicit Eu-
thymius: Sicut fulgor ostracii penetrat, et sine con-
fusione incarnatur, sitque margaritum; et claritatem
quidem dicimus esse naturam fulgoris; et qualitatem
palpabilem dicimus naturam carnis ostracii; sicut etiam
ex divina natura incarnatus factus est Deus et homo.

10. Dicit Saracenus: Si res ita se habet, cur
dicitis Christum Verbum Dei crucifixum ac mor-
tuum? Ait Euthymius: Absit ut nos dicamus Verbum
Dei crucifixum ac mortuum. Audi similitudinem. Si
quando margaritum terebrant, quænam natura
patitur? fulgorisne an ostracii? Dicit Saracenus:

* Cl. Sur. iv, 102; v, 85. sq. * Gen. xvii, 7. * Psal. xlix, 3. * Psal. xvii, 18. * Baruch iii, 36, 38. * Isa. vii, 14. * Ezech. xlii.

bolo mala non confitetur aut Domino Deo, aut DEO DILECTO HOMINI, prospera adversus malignum
hostem victoria non fruemur.

Ostracii. Ait Euthymius : Sic etiam in Christo contigit : caro sola crucifixa fuit, et obiit. Dicit Saracenus : Moriente carne, discessitne a carne divinitas necne? Ait Euthymius : Separaturne fulgoris natura, cum patitur ostracium? Dicit Saracenus : Nequaquam. Ait Euthymius : Si natura fulgoris nihil patitur, cur divina natura pati debuit cum corpore? Dicit Saracenus : Cur tanto peracto mysterio, Deoque homine facto, ut hominem prout dicitis salvaret, cur, inquam, non desinit diabolus humanum genus perpetuo oppugnare? Ait Euthymius : Narrabo tibi similitudinem. Rex quidam habuit amicum plane fidelissimum. Inimicus vero nescio quis videns immensam æstimationem dilectionemque qua illum rex prosequatur, dolosa facta incursione, regis amicum deprædatus est, ejusque bona pessum dedit. Et regis quidem amicum captum crudeliter verberavit, gravibusque catenis vinciens in profundissimum tenebrorumque puteum projecit : quo in loco misere desperateque jacebat. Sed tamen rex prioris felicitatis amici sui, necnon posterioris infelicitatis memor, per viscera misericordiæ, sapiente excogitato consilio, veniens cum regali virtute adversus hostem, non pro alio negotio, sed pro amico suo ex acerbo gravique cruciatu liberando decertavit. Illum autem malis gaudere solitum debellans et conterens, tortoribus tradidit : quamquam idem ne sic quidem a vexando regis amico destitit. Pari ratione cogita mecum de divina condescensione : non enim necessitate aliqua premente ad suppressenda scandala venit, sed ut hominem liberaret. Porro ut male vel bene agamus, id nostri arbitrii est atque conscientiæ; quandoquidem utriusque rei nobis scientiam impertitus est.

Τὸ δὲ πράττειν πονηρὸν εἶτε ἀγαθὸν τῆς ἡμετέρας ἐστὶ προαιρέσει; τε καὶ συνειδήσεως· ἐπεὶ τὴν τῶν ἀμφοτέρων γνώσιν ἡμῖν ἀνέθηκεν.

11. Dicit Saracenus : Cum vosmet dicatis pretioso sanguine emptos, age dic a quonam venditi fueratis, et pro quonam Christus sanguinem suum profuderit? Insuper dicitis, vos antea fuisse diaboli famulos, Christum vero advenientem vos redemisse. Atqui si Christus sanguinem suum diabolo dedisse pretium dicatur, nonne hæc exitiosa blasphemia fit? Ait Euthymius : Misericordiam Dei ejusque ineffabilem benignitatem, vocamus nos venditionem atque emptionem : venditionem quidem, quia nos in adversam partem declinantes, abjecti a Deo fuimus, ab eoque recessimus. Emptionem autem dicimus immensam ejusdem benignitatem et condescensionem. Proferam tibi exemplum, quoniam id mysterium non capis; sed hac recitata similitudine, id demum comprehendere poteris. Rex quidam regionem egregiam possidebat ac magnam. Verum illuc [morbus] irrepens funditus eam desolabat. Dolens, itaque rex, convocatis optimis medicis, sententiam illorum rogavit, multisque missis, morbus tamen sanari non potuit. Erant autem in ea

ἀστραπῆς ἢ τοῦ ἀστράκου; λέγει ὁ Σαρακηνός· τοῦ ἀστράκου. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ γέγονεν· ἡ σὰρξ μόνη ἐστασώθη καὶ ἀπέθανεν. λέγει ὁ Σαρακηνός· καὶ ἀποθανούσης σαρκός, ἀπεχωρίσθη ἡ θεότης ἐκ τῆς σαρκός, ἢ οὐ; Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· χωρίζεται ἡ φύσις τῆς ἀστραπῆς ὅταν πάσχει τὸ δοσρακον; λέγει ὁ Σαρακηνός· οὐχί. εἶπεν ὁ Εὐθύμιος· καὶ εἰ ἡ φύσις τῆς ἀστραπῆς οὐ πάσχει, πῶς ἡ θεία φύσις εἶχε συμπασχῆσαι τῷ σώματι; λέγει ὁ Σαρακηνός· πῶς γοῦν, τοῦ τοιοῦτου μυστηρίου γεγονότος, καὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου γενομένου, ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον, ὡς λέγετε, πῶς ὁ διάβολος οὐ παύεται ἀενάως τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων πολεμῶν; Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· εἶπω σοι ὁμοίωμα· βασιλεὺς τις εἶχε φίλον πάνυ γησιώτατον. Ἐχθρὸς δὲ τις βλέπων τὴν ἀπειρον τιμὴν καὶ ἀγάπην ἣν πρὸς αὐτὸν ἐκέκτητο ὁ βασιλεὺς· ἐλθὼν δὲ ὁ ἐχθρὸς μετὰ δόλου ἐσκόλευσε τὸν τοῦ βασιλέως φίλον καὶ ἀπόλωτο τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· καὶ τὸν μὲν φίλον τοῦ βασιλέως λαθῶν ὁ ἐχθρὸς ἔσυψεν ἀνηλεῶς, καὶ κλοιοῖς βαρέσι πεδήσας τοῦτον ἐν βαθυτάτῳ καὶ σκοτεινῷ φρέατι ἀπέθετο· καὶ ἦν μέγας ἐλεεινὸς ἐκεῖ καθάπερ ἀπαρηγόρητος. Μνησθεῖς οὖν ὁ βασιλεὺς τῆς προτέρας μακαριότητος τοῦ αὐτοῦ φίλου, καὶ πάλιν τῆς δευτέρας αὐτοῦ ἀθλιότητος, κατελθὼν διὰ σπλάγχνα ἐλέους οἰκονομικῶς ἐν βασιλικῇ δυνάμει πρὸς τὸν ἐχθρὸν, οὐκ ἠγωνίσαστο περὶ τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἠγωνίσαστο τοῦ ἐλευθερῶσαι τὸν αὐτοῦ φίλον ἐκ τῆς πικρᾶς καὶ δεινῆς βασάνου. τὸν δὲ χαιρέκακον ἐκεῖνον καταλύσας καὶ συντριψάς παρέδωκε τοῖς βασανισταῖς· ἐκεῖνος δὲ πάλιν οὐκ εἴασεν, ἀλλ' οὐδ' οὕτως τὸν φίλον τοῦ βασιλέως. τοιοῦτως ἐπὶ τῇ θεῷ συγκαταβάσει νόμι μοι· οὐδὲ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἦκε παῦσαι τὰ σκάνδαλα, ἀλλ' ἐλευθερῶσαι τὸν ἄνθρωπον.

12. λέγει ὁ Σαρακηνός· Ὑμῶν λεγόντων ὅτι ἠγοράσθητε τῷ τιμῷ αἵματι, παρὰ τίνος ἐπράθητε; καὶ ὑπὲρ τίνος ἐζώκεν ὁ Χριστὸς τὸ αἷμα αὐτοῦ; καὶ πάλιν λέγετε ὅτι δοῦλοι ἔστε πρῶην τοῦ διαβόλου, καὶ ἐλθὼν ὁ Χριστὸς, ὑμᾶς ἠγάρασεν· καὶ ἐὰν τῷ διαβόλῳ ἔδωκεν αὐτοῦ τὸ αἷμα (5), ἀρκέσει τοῦτο εἰς βλασφημίαν καὶ ἀπόλειαν. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἀφατον αὐτοῦ εὐσπλαγγνίαν καλοῦμεν πρᾶσιν καὶ ἀγοράν· πρᾶσιν μὲν ὅτι κλιναντες εἰς τὰ ἐναντία ἀπερρίφημεν ἀπὸ Θεοῦ καὶ ἀπέστημεν· ἀγοράν δὲ τὴν αὐτοῦ ἀπειρον εὐσπλαγγνίαν καὶ συγκατάβασιν. εἶπω σοι δὲ καὶ ὁμοίωμα, ὅτι τὸ μυστήριον τοῦτο οὐκ ἐχώρησε, καὶ ἐκ τοῦ ὁμοιώματος δυνήσει καταλαθεῖν τοῦτο. βασιλεὺς τις εἶχε χώραν πολλὴν καὶ μεγάλην. καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκτουτοῦ χώραν [νόσος] ὥστε παντελῶς ἀφανισθῆναι. περιλυτος οὖν γενόμενος ὁ βασιλεὺς, προσκαλεσάμενος τοὺς ἀρίστους αὐτοῦ λατροῦς, ἐπυθάνετο παρ' αὐτῶν, καὶ πολλοὺς τῶν λατρῶν ἐξαποστείλας, οὐκ ἠδυνήθησαν θεραπεῦσαι. Ὑπῆρχον δὲ εἰς τὴν χώραν τοῦ βασιλέως χαιρέκαχοι ἄνθρωποι καὶ γόη-

(5) Quæstionem hanc appellat veterem Photius in Amphilochiana dissertatione xxv (quam nos

edidimus *Script. vet.* tomo primo), et docte solertique dissolvit.

τας. Τί οὖν ποιεῖ ὁ βασιλεὺς; Ἐνα υἱὸν ἔχων μονο- A
γενῆ, ἀνέβησεν αὐτῷ προβάτου δορὰν, καὶ ἐξ-
απέστειλεν εἰς τὴν αὐτοῦ χώραν. Ἰδόντες δὲ τοῦτον
οἱ χαιρέκαχοι παῖδες τῆς χώρας ἐκείνης, λαβόντες
τοῦτον ἀπέκτειναν. Καὶ λαθὼν ὁ βασιλεὺς ἐν ταῖς
χερσὶ ταῖς ἰδίαις τὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ αἷμα, καὶ ποτί-
σας τὸν λαόν, ἐζωοποίησεν ἐκ τοῦ θανάτου τὴν αὐ-
τοῦ χώραν. Νόει μοι καὶ ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ σώματος
καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ὅτι οὔτε ἄγγελος οὔτε
προφήτης ἦν δυνατὸς ἐξελεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς
τυραννίδος τοῦ διαβόλου εἰ μὴ ὁ αὐτὸς ἀρχηγὸς τῆς
ζωῆς ἡμῶν καὶ τῆς σωτηρίας Θεὸς διὰ τοῦ ἰδίου σώ-
ματος καὶ αἵματος.

ιβ'. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Διὰ τί ὁ Μωάμεδ ὑπὸ τοῦ
προφήτου Ἰσαίου κηρυττόμενος προφήτης, καὶ ἐν τῇ
ὑμετέρᾳ γραφῇ κηρυττόμενος προφήτης καὶ γεγραμ- B
μένος ὢν, ἐξέωσατε τοῦτον; Ἐφη ὁ Εὐθύμιος·
Στήσον τὸν νοῦν σου καὶ τὴν συνειδησὶν σου ἐνώπιον
τοῦ Θεοῦ τοῖς λόγοις τοῦ Ἰσαίου. Λέγει ὁ Σαρα-
κηνός· Εἰ ὁ Θεός, οὐκ ἀμφιβολοῖ· Λέγει ὁ Εὐθύμιος·
Τί σοι δοκεῖ περὶ τοῦτου τοῦ προφήτου Ἰσαίου;
θεράπων ἦν Θεοῦ καὶ ἀληθινὸς προφήτης ἢ οὐ; Λέ-
γει ὁ Σαρακηνός· Καὶ πάνυ προφήτης καὶ θεράπων.
Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Τοιοῦτος θεὸς προφήτης καὶ μέ-
γας Ἰσαίας τάδε φησὶ περὶ τοῦ Μωάμεδ· Ἄφει-
λε Κύριος ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ μέγαν καὶ μικρόν,
κεφαλὴν καὶ οὐράν, προφήτην ἀνομιαν διδάσκοντα
ἄνομιαν· οὐδ' εἶ ἡ οὐρά; καὶ ἔστω πλανῶν καὶ πλαν-
ώμενος· ταῦτα φάσκοντος τοῦ Ἰσαίου περὶ τοῦ
Μωάμεδ. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Εἰπέ ἡμῖν, τῆς θείας
Γραφῆς λεγούσης· Οὐκ οἱ μετὰ τυμπάνων καὶ C
αὐλῶν τὸν οἶνον πίοντες καὶ μὴ μεθύσκεσθε
οἶνον ἐν ᾧ ἔστιν ἡ ἀσωτία πῶς ὀρώμεν τοὺς
Χριστιανούς ἐν τῇ μέθῃ καὶ ἐν ὀρχήμασι δαιμονι-
κοῖς; Καταχριστιανικῶς τοῦτο πράττουσιν. Ἄρα
γε μέτοχοι εἰσι τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας; Ἐφη
ὁ Εὐθύμιος· Μὴ γένοιτο· μὴ πλανᾶσθε, τῆς θείας
Γραφῆς ἡμῶν λεγούσης¹³· Δίκαιος Κύριος, καὶ δι-
καιοσύνας ἠγάπησεν· οὐκ ἴκοντο, οὔτε μοιχοί,
οὔτε μέθυσοι, οὐ κλέπται, οὐ μαλακοί, οὔτε ἀρσενοκοῖται εἰσαλεύονται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν
εἰ μὴ ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

ιγ'. Καὶ μεθ' ἕτερα ὁ Εὐθύμιος πρὸς τὸν Ἀγαρη-
νὸν ἔφη· Εἰπέ ἡμῖν, ὧ σοφώτατε τῶν Ἀγαρ· ὑμεῖς
λέγετε τὸν Μωάμεδ καλεῖσθαι προφήτην Θεοῦ καὶ
ἀπόστολον· πόθεν ἔχετε τοῦτο δεῖξαι, καὶ ἐκ ποίων D
μαρτύρων; Ὁρώμεν γὰρ οὔτε κρίσιν, οὔτε συζυγίαν,
οὔτε πώλησιν, οὔτε ἀγορὰν, οὔτε χωρισμὸν συ-
ζυγίας, οὔτε ἄλλην τὴν οἰανοῦν ὑπόθεσιν ποιεῖτε
πάρ᾽ ἑμμεμαρτυρημένας γραφάς. Ὁ δὲ Μωάμεδ
οὗτος, ὃν λέγετε εἶναι προφήτην ὑμῶν, παντά-
πασιν ἔστιν ἀμαρτυρὸς καὶ ἀνυπόστατος· γινώρι-
μος γὰρ ἔστι παρὰ πάντων ὅτι μισθίος ἦν· καὶ ὁ
τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνος πενήκοντα καὶ πέντε ἔτη
ζῶν ἐν ἀσωτείᾳ καὶ πάσῃ ἀκαθαρσίᾳ τεσσαράκοντα
ἔτη, εἰδωλολατρῶν ἐν πάσῃ ἀσεβείᾳ. Τὰ δὲ πέντε καὶ
δέκα ἔτη ἤρξατο ψευδοθεοσεβεῖν, παρὰ τινος ἀστρο-
νόμου μοναχοῦ, ὃς καὶ αὐτὸς οὐκ ἦν ὀρθὸς τῆς ὀρθο-

A regis provincia maligni homines et malefici. Quid
ergo rex fecit? Filium habens unigenitum, huic
imposuit ovinam pellem, atque ita in regionem
illam dimisit: quem visum maligni illi homines
captumque interemerunt. At rex manibus suis
filii sanguinem sumens, eoque populum illum potans,
regionem suam de exitio ad vitam revocavit. Pari
modo igitur reputes velim de venerando corpore et
sanguine Christi; quod nempe neque angelus, neque
propheta, poterat hominem de diaboli tyrannide
eripere, præter quam ipse nostræ vitæ auctor et
salutis Deus, per proprium corpus et sanguinem.

12. Dicit Saracenus: Cur Mohamedem a propheta
Isaia proclamatum prophetam et diserte scriptum,
B vos repudiatis? Ait Euthymius: Intende mentem tuam
atque conscientiam, ceu ante conspectum Dei, Isaia
verbis. Dicit Saracenus: Si Deus est, non erit am-
biguus. Ait Euthymius: Quid tibi de hoc propheta
Isaia videtur? servusne Dei est verusque propheta,
necne? Dicit Saracenus: Propheta magnus Deique
famulus. Ait Euthymius: Divus hic magnusque pro-
pheta Isaia hæc de Mohamede dicit: *Abstulit Domi-
nus de Jerusalem magnum parvumque, caput et cau-
dam, prophetam impium impia docentem. Cujus qui-
dem quid cauda est? eritque decipiens et deceptus*; hæc
enim dicit Isaia de Mohamede¹³. Dicit Saracenus:
Dic nobis, cum divina Scriptura dicat: *Væ iis qui tym-
pana tenentes vinum suum bibunt*¹⁴; item: *Nolite in-
ebriari vino, in quo est luxuria*¹⁵, cur Christianos vi-
demus ebrietati et diabolicis choreis indulgentes?
Prorsus hoc a Christiano instituto alienum agunt.
Num igitur Dei regnum participabunt? Ait Euthy-
mius: Absit! Ne decipiāmini, quoniam, ait Scriptura:
*Justus Dominus, et justitias dilaxit*¹⁶. Neque scorta-
tores, neque adulteri, neque ebriosi, neque fures,
neque molles, neque masculorum concubitores, in-
trabunt in regnum cælorum¹⁶; nisi qui fecerit vo-
luntatem Dei.

13. Et post alia Euthymius Agareno dixit: Dic mihi,
o sapientissime filiorum Agar: vos dicitis Moha-
medem vocari prophetam Dei et legatum. Undenam
hoc ostenditis, et quibus testibus? Namque ut cer-
nimus, vos neque iudicium, neque conjugia, neque
venditionem, neque emptionem, neque conjugii dis-
solutionem, neque aliud quodvis negotium facitis,
sine scripto testimonio. Hic autem Mohamedes, quem
dicitis esse prophetam vestrum, prorsus omni testi-
monio caret et fundamento. Constat enim apud
omnes mercenarium fuisse, et quod totum vitæ suæ
luxuriæ et impuritatis genere exegerit, et quidem
usque ad quadragesimum annum impius idololatra.
Postremis vero quindecim annis cæpit falsam reli-
gionem colere, ab astronomo quodam monacho eru-

¹³ Isa. ix, 13, 15. ¹⁴ Isa. v, 11. ¹⁵ Ephes. v, 18. ¹⁶ Psal. x, 8. ¹⁷ I Cor. vi, 9, 10.

ditus, qui nec ipse rectus erat orthodoxæ fidei cultor, sed prava Nestorii doctrina falsisque dogmatibus laborabat, quem etiam Mohamedes meraco ebrius gladio suo occidit; quam ob rem vini potum interdixit. Post susceptam autem rectam, ut ei videbatur, religionem, tota vita ejus nihil aliud fuit quam luxuria, obsceni actus, adulteria, masculorum concubitus, cædes, latrocinia, injuriæ. Et si quid diabolus mali fecit, in hac mundi vanitate, id Mohamedes quoque patravit; imo et parentem suum Satanam superavit: quod si vos negaveritis, nihilominus doctrina ejus id testatur, et facta ipsa conclamant. At verus noster Christianorum Deus in impuris hujusmodi turpibusque hominibus non requiescit, sed longe ab his abest.

14. Audi itaque politiam ejus, vitæque mercedem, et doctrinæ exitum. Ait numerum prophetarum Dei sui fuisse centum et viginti quatuor millia. Nunc dicite mihi: fuitne Deo adversus aliquem bellum, ut tot auxiliaribus egeret? An defecerant adversus eum angeli, ideoque tantum quasi vallum ferebat ut obicem bello opponeret? Atqui noster vere Christus Deus, uno terræ motu ictu consternat, conculiturque cælum ac terra et quæ in terra sunt. Reliquum est ut mihi demonstratis, cur opus fuerit centum ac viginti quatuor millibus prophetarum? Cæterum recitate nobis nomina illorum, et unde fuerint, et illorum patrias, atque stationes. Nam postquam religiose vel potius irreligiose vixerunt, vestros quoque pseudoprophetas erudiverunt: quorum prophetarum nomina Mohamedes scripta reperit in herba quadam. Herbam illam coemit, quæ ei profuit ad scortationem protervam et effrenem, adeo ut nunquam ejus cupiditas et lascivia expleri potuerit. Cur ergo hominem impuram, homicidam, præpotentem, rapacem, latronem, planum, dicitis prophetam legatumque Dei? et quod Deus angelum suum miserit ad Mohamedem? Quis adest testis, hunc a Deo missum esse prophetam ac legatum? Quibus ex miraculis ostendis eum prophetam? Ubinam ipsius prophetiæ? Qualis fuit angeli visio, qua ille edoctus fuit scortari, et cinædum agere, aliisque flagitiosis actibus operam dare, quos ego recitare prohibeor ne mentem auditorum inquinem? Vere vanus vester Deus, ejusque angelus, qui vos docuit omne genus luxuriæ patrare.

σθαι; Ἄληθῶς μάταιος ὁ Θεὸς ὑμῶν καὶ ὁ αὐτοῦ ἀκολασίαν.

15. Deinde dicit vobis tres esse in paradiso fluvios, quorum primus melle fluit, alter lacte, vino tertius. Aqua nusquam est. Jam meracum vinum bibentes, necessario ebriati, et absque sensu jacentes cum gravedine, paradiso non fruimini, præterquam laboris requie: et honoris loco ignominiam, pro regno pœnam, vermemque vigilem experiemini. Narrate nobis etiam de camelo femina, quam

(6) Sic affirmantem facit Mohamedem Zamchascerius apud Macaccium in refutatione suræ 22.

(7) Φωσάτων vocabulum, quod Græci etiam

ἄδξου πίστεως, ἀλλ' ἐκ τῆς διδαχῆς ἦν τοῦ Νεστορίου ἐσαφελμένων δογματῶν · θντινα καὶ μεθυσθεὶς οἶνον ἄκρατον ἀπέχευε τῆ αὐτοῦ μαχαίρᾳ · καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν οἰνοποσίαν ἐκώλυσεν. Μετὰ δὲ τὴν δοκοῦσαν αὐτοῦ θεοσεβειαν, ἢ μᾶλλον ἀσεβειαν, βλος ὁ βλος αὐτοῦ ἦν ἀσωτία, πράξεις, αἰσχροὶ, μοιχεῖαι, ἔρπενοκοιτεῖαι, φόνοι, ἀρπαγαί, ἀδικίαι · καὶ εἰ τι κακὸν ἐποίησεν ὁ διάβολος; ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τῷ ματαίῳ, ὁ Μωάμεδ οὗτος ἐποίησεν, καὶ εἰ πλέον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ Σατανᾶ. Καὶ ἐὰν ὑμεῖς ἀρνήσεσθε, ἢ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ μαρτυρεῖ καὶ βοᾷ τὰ πράγματα. Ὁ δὲ ἀληθὴς Θεὸς ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀνθρώποις αἰσχροῖ; καὶ ἀκαθάρτοις οὐκ ἀναπαύεται, ἀλλὰ καὶ μακρὰν ἀπέχει ἀπ' αὐτῶν.

15. Ἄκουσον γοῦν τὴν πολιτείαν καὶ ἐπαθλα τῆς ζωῆς αὐτοῦ, καὶ τὰ πληρώματα τῆς διδασκαλίας, λέγοντος ὅτι ἀριθμὸς ὑπάρχει (τῶν προφητιῶν) τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ χιλιάδες ἑκατὸν εἰκοσιτέσσαρες (6). Ἐλπατε ἡμῖν · εἶχαν ὁ Θεὸς κατὰ τινος [πόλεμον], καὶ ἐδέετο συμμαχίας τοιαύτης; Ἡ ἀπέστησαν αὐτῷ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, καὶ ἐν τούτῳ ἔφερε τοσοῦτον πληθὸς φωσάτου (7) πρὸς τὸ ποιῆσαι ἀντιπαράταξιν πολέμου; Καὶ γὰρ ὁ ἡμέτερος ἀληθινὸς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν διὰ μικρᾶς στιγμῆς σεισμοῦ συστέλλεται, καὶ συντρομάσῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ ἐν τῇ γῆ. Λοιπὸν δεῖξατε ἡμῖν τίς ἡ χρεῖα αὕτη τῶν εἰκοσι τεσσάρων καὶ ἑκατὸν χιλιάδων προφητιῶν · πλὴν φέρετε πρὸς ἡμᾶς τὰ ὀνόματα αὐτῶν, καὶ πόθεν εἰσὶ, καὶ ἐκ ποίας χώρας, καὶ ἐκ ποίου τόπου. Καὶ γὰρ μετὰ τὸ θεοσεβῆσαι ἢ μᾶλλον ἀσεβῆσαι ἐδιδάξαν καὶ τοὺς ψευδοπροφήτας ὑμῶν · ὧν τὰ ὀνόματα αὐτῶν τῶν προφητιῶν εὔρε γυγραμμένα ἐν τῇ βοτάνῃ. Βοτάνην ἐξωνήσατο συμβαλλομένην αὐτῷ εἰς πορνείαν ἄσχετον καὶ ἀκόλαστον, ὡς μὴ κορέννυσθαι αὐτὸν τῆς ἐπιθυμίας καὶ τῆς λαγνείας. Πῶς οὖν ἀνθρωπον ἀκάθαρτον, φονέα, δυνάστην, ἀρπαγα, ληστὴν, πλάνον, λέγετε αὐτὸν προφήτην καὶ ἀπόστολον Θεοῦ; καὶ ὅτι ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν ἄγγελον αὐτοῦ πρὸς τὸν Μωάμεδ; Τί; ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτου, ὅτι ἐκ Θεοῦ ἐπέμφθη προφήτης καὶ ἀπόστολος; Ἐκ ποίων σημείων δεικνύεις αὐτὸν προφήτην; Καὶ ποῦ εἰσὶν αἱ αὐτοῦ προφητεῖαι; Ἀλλὰ καὶ ὅποια ἦν ἡ τοῦ ἀγγέλου θέα, δι' οὗ ἐδιδάχθη πορνεύειν καὶ ἀρσενοκοιτεῦειν, καὶ ἄλλας ἀσεβείας πράξεις, ἐξ ὧν οὐ δύναμαι λέγειν διὰ τὸ νοῦν ἡμῶν μαλόνεσθαι ἄγγελος, ὃς διέταξεν ὑμᾶς τοῦ πράττειν πάσαν

16. Εἶτα πάλιν λέγει πρὸς ὑμᾶς ὅτι ἐν τῷ παραδείσῳ εἰσὶ τρεῖς ποταμοί · ὁ μὲν εἰς ῥέει μέλι, ὁ δὲ ἕτερος γάλα, ὁ δὲ τρίτος μεστὸς οἴνου · ὕδωρ δὲ οὐδαμῶς. Ἀλλὰ τὸν οἶνον ἄκρατον πίνοντες, ἐξ ἀνάγκης ἐκ τῆς μέθης τοῦ ἀκράτου οἴνου ἐν ἀναίσθησίᾳ κειτόμενοι καρθηβαροῦντες, οὐδὲν ἀπολαύουσιν ἐν τῷ παραδείσῳ ἀλλ' ἢ κόπον ἀνέσεως, καὶ ἀντὶ τιμῆς ἀτιμίαν, καὶ ἀντὶ βασιλείας κόλασιν, καὶ

multo antiquiores Euthymio a Latinis jam asci-verant.

αλώμενα τὸν ἀκοίμητον. Εἶπατε ἡμῖν καὶ περὶ τῆς κριμῆλου, ἣν λέγετε νεμομένην ἐν τῷ παραδείσῳ, ἢ κατ' ἀρχᾶς κτισθεῖσα τὴν ἀθανασίαν ἔλαβεν ἐν τῷ παραδείσῳ, ψευδομένου τοῦ ὕμνων προφήτου, τοῦ Θεοῦ ἡμῶν προπέμποντος τὸν Ἀδὰμ εἰς τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐγεγόνει. Καὶ ἔκτοτε τὰ πάντα θάνατον ἐνεδύσαντο· μόνη δὲ ἡ κάμηλος ὕμνων ἔλαβεν ἀθανασίαν. Εἰ οὖν ἀθάνατός ἐστιν ἡ κάμηλος ὕμνων, καθὼς ὑμεῖς φατε, ἐντὸς τοῦ παραδείσου, κατ' ἔτος αὐξανομένη τοὺς τοσοῦτους χρόνους, ἐγέμισεν ἂν ὁ παράδεισος· ἐκ τοῦ ὄγκου αὐτῆς, καὶ οὐδαίς τῶν ἀνθρώπων δυνησεται εἰσελθεῖν ἐκεῖσε.

15'. Ὡσαύτως λέγετε καὶ περὶ τοῦ Μῆκ, ὅτι οἶκος Θεοῦ. Λεγόντων ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πρὸς ὑμᾶς, Πόθεν ἀπέρχεσθε καὶ προσκυνεῖτε ἡμερῶν τοσοῦτο διαστήμα; καὶ πῆ οὖν ὁ τόπος ἐκεῖνος; καὶ πρὸς ἡμᾶς φατε ὅτι ὁσπίτιον ἦν τοῦ Θεοῦ, κελάρην, ἢ μαγίριον, ἢ ἀγχούρην, ἢ χαζήναν. Σαφηνίσσατε ἡμῖν περὶ τοῦ τοιοῦτου ὁσπιτίου· καὶ πῶς οὐ γινώσχετε τὸν τάφον τοῦ ὑμετέρου προφήτου, καὶ τιμᾶτε αὐτοῦ λείψανα ὡς προφήτου τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποστόλου. Καὶ εἰ μὲν ἀναπαύεται ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὁσπιτίῳ ἐκείνῳ καὶ μόνῳ, ἐξ ἀνάγκης ἦν καὶ φοβερὸν μυστήριον ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ· ὅ τι κἂν ὑμεῖς εἶπητε τὸ γεγεννημένον περὶ τοῦ μαγνήτου, περὶ πεπλανημένων θαυμάτων, ἃ πάντες κηρύττουσιν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ κύων, ὃ ἐκ τῆς λίμνης ἐξερχόμενος, καὶ πρὸς ὑμᾶς ἐπιφοιτῶν, ὃν ὑμεῖς καλεῖτε χάριν Θεοῦ· βαβαὶ τῆς τοιαύτης ἀπανθρωπίας καὶ ἀγνωσίας! Τοιοῦτά εἰσι τοῦ προφήτου ὕμνων τὰ ληρήματα, ἃ τίς τῶν εὐ φρονούντων δυνησεται εἰπεῖν; τὸν μεμισημένον κύνα χάριν Θεοῦ. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Μωάμεθ διδάσκει λέγων ὅτι ἐντὸς τοῦ παραδείσου κατενώπιον Θεοῦ ἀσυνέτως καὶ ἀχορέστως πορνικὴ μίξις γίνεται (8)· ἐπιλήψει γὰρ με διηγούμενος ὁ χρόνος, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸν τὸν ἀέρα μολύψω ἐξηγούμενος τοὺς πεπλανημένους λήρους καὶ μεμισημένους λόγους τοῦ Μωάμεθ. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Νενίκημαι, νενίκημαι. Ὡ πῶς μεγάλη ἡ πίστις τῶν Χριστιανῶν! Χάριν οὖν ἔχω σοι περὶ τῆς θεογνωσίας ταύτης, ὧ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπε· τὰ γὰρ παρ' ὕμνων Θεὸς μαρτυρεῖ· καὶ δεῦρο, δοῦλε Θεοῦ, βάπτισόν με.

A dicitis in paradiso herbis pasci, quæ ab initio creata immortalis esse in paradiso meruit, prout vester propheta mentitur: nam certe Deus noster Adamum præmisit in terram, de qua sumptus fuerat. Ex quo tempore omnia morti fuerunt obnoxia, solaque vestra camelus immortalitatem sortita est. Si ergo immortalis est vestra camelus, ut vos dicitis, intra paradysum; eaque singulis annis per tota sæcula augetur, certe paradysus pondere illius laborabit, nullusque jam homo illuc ingredi poterit.

16. Narratis pariter de Mecca, quod Dei domus sit. Rogantibus certe vos Christianis, quonam adorare pergatis tanto dierum spatio? et ubinam sit ille locus? dicitis nobis, illud esse hospitium Dei, et dicitis, in Dei hospitium ejus celarin, et magirion, et achurin, et chazenan. Explanate nobis, quæsumus, quid sit hoc hospitium: et quomodo prophetæ vestri sepulcrum ignoretis, et ejus reliquias honoretis ut Dei prophetæ atque legati. Et siquidem habitat Deus in illo hospicio, necessario tremendum mysterium est in loco illo: quidquid vos dicatis de iis quæ illic sunt per magnetem prodigiis, quæ omnes buccinant. Sed et ipse canis de stagno emergens et ad vos profectus, quem vos Dei gratiam appellatis. Papæ tantam inhumanitatem et inscitiam! Hæ sunt prophetæ vestri nugæ, quas narrare quis cordatus queat? abominabilem nempe canem esse gratiam Dei! Item Mohamedes vos docet, intra paradysum ante conspectum Dei stolidè et insatiabiliter fornicariam copulam frequentari. Destituet me tempus talia narrantem, ipsunque aerem inquinaverim, si plenas falsitate nugæ, et detestabiles Mohamedis sermones referre velim. Dicit Saracenus: Victus sum, manus do. Quam magna est Christianorum fides! Ago igitur tibi gratias de hac tradita mihi Dei notitia, o homo Dei. Nam quæ vos dicitis, o Christiani, vera sunt. Deus ipse testis. Adesdum o Dei famule, baptismum mihi impertitor.

λεγόμενα τῶν Χριστιανῶν ἀληθῆ εἰσιν· Κύριος ὁ

Dixi superius me Panopliam quamdam adversus Mohamedis sectam hoc volumine instruxisse, Attame, reliquus est in alio codice Vaticano Dialogus Christiani hominis cum Ismaelita, cujus tamen ego scripti ponnisi breve specimen proferam, ne plura capita cumulem, quæ easdem fere objectiones responsiones que, mutatis verbis, continent.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ ΚΑΙ ΙΣΜΑΗΛΙΤΟΥ ΔΓ ΕΡΩΤΑΠΟΚΡΙΣΕΩΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΜΟΜΗΤΟΥ ΠΙΣΤΕΩΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ.

DIALOGUS CHRISTIANI CUM ISMAELITA PER INTERROGATIONES ET RESPONSIONES DE IRREPREHENSIBILI CHRISTIANORUM FIDE.

Ὁ ΧΡΙΣΤ. Ὁμολογεῖς τὸν Χριστὸν εἶναι Λόγον καὶ Πνεῦμα Θεοῦ, ὡς λέγεις, κτιστὸν;

CHRIST. Fateris Verbum Spiritumque Dei Christum esse, quem tamen creatum dicis?

(8) hoc perperam imputari corano ab imperitis legendi Arabicos libros Græcis, jam ostendimus in

adnotationibus ad Nicetam Byzantinum, p. 519, adn. 2.

ISMAELITA. Utique sic eum dico ¹⁷.

CH. Ipsum vero Deum, creatumne dicis an increatum?

I. Deum increatum aio.

CH. Spiritalem rationalemque dicis Deum, an secus?

I. Spiritalem ac rationabilem aio.

CH. Age vero Christum Verbum Spiritumque hujus Dei increati, spiritualis ac rationalis dicis, an alterius Dei?

I. Profecto hujusce Dei hunc esse dico et confiteor.

CH. Contingit itaque, ut Deus increatus, spiritualis ac rationalis, ut inquis, utque dici par est, Verbum habeat et Spiritum increatum. Ecce enim cum fatearis Deum increatum ¹⁸, spiritalem ac

I. Mariam dicisne virginem, et absque semine Christum genuisse, et postquam hunc peperit, virginem permansisse, necne?

CH. Sane hanc virginem dico, et absque semine Christum genuisse; et post partum virginem perseverasse ¹⁹, etc.

¹⁷ Sur. III, 45. ¹⁸ Sur. v, 84, 125. ¹⁹ Sur. XXI, 91.

A Ὁ ἸΣΜΑΗΛΙΤΗΣ. Ναὶ οὕτως λέγω αὐτόν.

X. Καὶ τὸν Θεὸν κτιστὸν λέγεις, ἢ ἀκτιστόν;

I. Ἄκτιστον λέγω τὸν Θεόν.

X. Ἐμπνουν καὶ λογικὸν τοῦτον τὸν Θεὸν λέγεις, ἢ οὐ;

I. Ἐμπνουν καὶ λογικὸν τοῦτον λέγω.

X. Καὶ τὸν Χριστὸν Λόγον καὶ Πνεῦμα τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ λέγεις; τοῦ ἀκτιστοῦ καὶ ἔμπνου καὶ λογικοῦ, ἢ ἄλλου Θεοῦ;

I. Ναὶ τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ τοῦτον λέγω καὶ ὁμολογῶ.

X. Καὶ γίνεται ἀκτιστός Θεός ἔμπνους καὶ λογικός, ὡς λέγεις, καθὰ ἐνι, ἔχειν Λόγον καὶ Πνεῦμα κτιστόν· ἰδοὺ ὁμολογεῖς Θεὸν ἀκτιστόν, ἔμπνουν καὶ λογικόν· ἐπεὶ δὲ τὸν Λόγον καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ κτιστόν λέγεις, ἄρα καὶ οὗτος ἀλογός ἐστι καὶ ἄπνους, κ. τ. λ.

I. Τὴν Μαριὰμ παρθένον λέγεις, καὶ ἄνευ σπορᾶς γεννησαὶ τὸν Χριστόν, καὶ πάλιν, μετὰ τὸ γεννησαὶ τοῦτον, παρθένον μείναςαν, ἢ οὐ;

X. Ναὶ παρθένον λέγω ταύτην, καὶ ἄνευ σπορᾶς γεννησαὶ τὸν Χριστόν, καὶ μετὰ τὴν γέννησιν πάλιν παρθένον μείναςαν, κ. τ. λ.

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΖΙΓΑΒΗΝΟΥ

ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΘΡΙΑΜΒΟΣ

ΤΗΣ ΒΛΑΣΦΗΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΥΘΕΙΔΟΥΣ ΑΙΡΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΘΕΩΝ ΜΑΣΣΑΛΙΑΝΩΝ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΦΟΥΝΔΑΙΩΝ, ΚΑΙ ΒΟΓΟΜΙΩΝ ΚΑΛΟΥΜΕΝΩΝ, ΚΑΙ ΕΥΧΙΤΩΝ, ΚΑΙ ΕΝΘΟΥΣΙΑΣΤΩΝ, ΚΑΙ ΕΓΚΡΑΤΗΤΩΝ, ΚΑΙ ΜΑΡΚΙΩΝΙΣΤΩΝ.

EUTHYMII ZIGABENI

CONFUTATIO ET EVERSIO

IMPIÆ ET MULTIPLICIS EXSECRABILIIUM MASSALIANORUM SECTÆ, QUI ET PHUNDAITÆ ET BOGOMILI, NEC NON EUCHITÆ, ENTHUSIASTÆ, ENCRATITÆ, ET MARCIONITÆ APPELLANTUR.

Tradidit nobis, fratres dilectissimi, Dominus Deus C ac Servator noster Jesus Christus per sanctos discipulos suos et apostolos, purum sincerumque fidei mysterium, ac simul præmonuit fore ut in diebus ultimis multi falsi prophetæ et falsi Christi exsurgerent, a quibus nobis summopere cavendum foret. Neque secus apostolus Paulus in Epistola ad Timotheum prædixit: *Multos extremis temporibus a fide descituros, spiritibus auscultantes seductoribus et doctrinis dæmonum, sub personis impostorum latentium, qui conscientiam suam canterio exusti con-*

Τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ μαθητῶν καὶ ἀποστόλων καθαρὸν ἡμῖν τὸ τῆς πίστεως παραδόντος μυστήριον, εἰρηκός δὲ καὶ ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις πολλοὺς ἐλεύσεσθαι ψευδοπροφήτας καὶ ψευδοχριστούς, καὶ παραγγέλαντος προσέχειν ἀπὸ τῶν τοιούτων, ἀκολουθῶν δὲ καὶ τοῦ θεοκλήρικου Παύλου πρὸς τὸν Τιμόθεον ἀποστειλαντος, ὅτι Ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις, καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων κεκαυτη-

ριασμένων τὴν ἰδίαν συνειδησίν, κωλυόντων ἅμα ἰουδαίων, et ciborum abstinentiam injungant, γαρσί, καὶ ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἐκτί- quos Deus ipse humano generi suppeditavit, ut iis σεν εἰς μετάληψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πι- fideles, et veritatis illustrati lumine, cum gratiarum στοῖς καὶ ἐπεργωκόσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλὸν μετὰ εὐχαριστίας λαμβανό- actione fruerentur: siquidem omnis creatura bona est, dummodo cum gratiarum sumatur actione. Sancti- μεις. Ἀγιάζεται γὰρ διὰ λόγου Θεοῦ, καὶ ἐν- ficatur enim verbo Dei; atque ita ad sumendum ἔνδυστοι. Καὶ πάλιν: Ἐκ τούτων γὰρ εἰσιν οἱ ὀπίσθεντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτίζοντες ὀπίσθεντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτίζοντες γυναικάρια σεσωρευμένα ἐπιθυμίαις ποικίλαις, πάντοτε μανθάνοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνω- sin ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα. Ταῦτα τοῦ Σωτῆ- ρος καὶ Θεοῦ ἡμῶν προειρηκότος, καὶ τοῦ Ἀποστόλου κηρύξαντος, προσέχωμεν, ἀγαπητοί. Κατὰ γὰρ τὰς τοιαύτας προρρήσεις ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς γενο- μένων ἡμῶν, ἡ πολυώνυμος τῶν Μασσαλιανῶν, εἶσιν Βογομίλων, αἵρεσις ἐν πάσῃ πόλει, καὶ χώρα, B καὶ ἐπαρχίᾳ, ἐπιπολάζει ταυτὸν· καὶ οἱ ταύτης εἰσ- τηγνῆται οὐ παύονται διαφθείροντες τοὺς ἀπλουστέ- ρους τῶν ἀνθρώπων. Χριστιανούς γὰρ ἑαυτοῦς ὀνομάζοντες οἱ μισόχριστοί, τῷ εὐφῆμῳ τοῦ ὀνόματος ἀναμίγνυνται τοῖς ὀρθοδόξοις, καὶ ἀγνοοῦμενοι, ὅτι τῷ κωδίκῳ τὸν ἰύκον κρύπτουσι, ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν τιμῶν Γραφῶν τὰς ἀρχὰς ποιοῦνται τῆς κενοφωνίας αὐτῶν. Καὶ ἐπειδὴν εὐπαράδεκτοι γίνονται διὰ τοῦ προσωπείου, καὶ ζῆζωνται προσέχειν αὐτοῖς οἱ ἀκούοντες, τότε τὸν ἰὸν ἐξεμῶσι. Καὶ ὡς ἤδη συν- ἦθει γενόμενοι τὰ ἐναγῆ τοῦ Σατανᾶ ἐξερεύονται δόγματα, ἃ δὴ καὶ σὺν αὐτοῖς τῷ ἀναθέματι καθυ- πάγομεν, ὡς νόθα καὶ βέβηλα, καὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀλλότρια.

una cum ipsis ut falsa, ac impia, atque ab Ecclesiæ catholicæ sententia ac fide aliena, anathemati subijciuntur.

Ἀναθεματισμὸς α΄.

Πέτρῳ τῷ ἀρχηγῷ τῆς Μασσαλιανῶν, ἦτοι Λυκο- πετριανῶν, καὶ Φουνδιαστῶν, καὶ Βογομίλων αἰρέ- σεως, τῷ Χριστὸν ἑαυτὸν ἀποκαλέσαντι, καὶ μετὰ θάνατον ἀναστῆσεσθαι ἐπαγγελαμένῳ, Λυκοπέτρῳ δὲ διὰ τοῦτο ἐπονομασθέντι, ὅτι λίθοις δικαίως διὰ τὰς ἀπείρους αὐτοῦ μαγανείας καταχωσθεὶς ὑπέσχε μετὰ τρεῖς ἡμέρας τοῖς πονηροῖς αὐτοῦ συμμύσταις ἀναστῆσεσθαι, καὶ προσκαθημένοις αὐτοῖς τῇ βδε- λυρῷ αὐτοῦ λειψάνῳ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὡς λύκος ἐν αὐτῷ δαίμων ἐφάνη τῆς σαρρῶ τῶν λίθων ἐξερχό- μενος, ἀνάθεμα.

Ἀναθεμ. β΄.

Τυχικῷ τῷ τούτου συμμύστῃ, καὶ μαθητῇ, τῷ τὰς ἑτέρας μὲν θείας Γραφὰς διαφθείραντι, καὶ παρερμηνεύσαντι, κατ' ἐξάριτον δὲ ἅπαν τὸ κατὰ D Ματθαίου Εὐαγγέλιον, καὶ πάσας τὰς περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἔτι δὲ καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ῥήσεις εἰς τὸν πνευματικὸν αὐτοῦ Πατέρα παρερ- μηνεύσαντι, καὶ οὕτω τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν πρὸς τοὺς τῆς βδελυρῶς αὐτοῦ αἰρέσεως ἀρχηγούς μεθελκῶ- σαντι, ἀνάθεμα.

Ἀναθεμ. γ΄.

Δαδῶ, καὶ Σάβα, καὶ Ἀδελφεῖ, καὶ Ἑρμᾶ, καὶ Συμεῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις, οἱ τὸν ἰὸν τῆς τοιαύτης

A jugiis interdicant, et ciborum abstinentiam injungant, quos Deus ipse humano generi suppeditavit, ut iis fideles, et veritatis illustrati lumine, cum gratiarum actione fruerentur: siquidem omnis creatura bona est, dummodo cum gratiarum sumatur actione. Sanctificatur enim verbo Dei; atque ita ad sumendum opta est¹. Idem et alibi ait: Ex hisce sunt, qui in domos irrepentes, mulierculas variis concupiscentiis oneratas captivas tenent, semper discentes, et nunquam ad cognitionem pervenire valentes veritatis². Quare æquum est, fratres, ut hisce Servatoris nostri Dominique nos præmonentis, et Apostoli prædicentis verbis attentas aures præbeamus. Uti enim nobis prædictum, in extremis illis jam nunc versamur temporibus, et confusa illa ac multinominis Massalianorum, sive Bogomilorum secta per omnes urbes, omnesque regiones atque præfecturas latissime sparsa dominatur: ejusque antesignani simpliciores animas nunquam corrumpere cessant, et in partes suas traducere. Cum enim isti Christi inimici Christianos se nominent, specioso illo oblecti nomine facile recta sentientibus semet immiscent, ignoratique, quod sub agnina pelle rapaces lateant lupi, e sacris ac venerandis litteris occasionem viamque sibi aperiunt vanæ suæ et mendacis proferendæ propalandæque doctrinæ. Ubi vero sub hac larva semel admissi sunt, et auditorum sibi animos auresque conciliarunt, tum denique virus suum evomunt, et jam familiares facti nefanda Satanæ dogmata eructant: quæ nunc

C

Anathematismus 2.

Petro Massalianorum, sive Lucopetrianorum (qui et Phundæatæ, et Bogomili dicti) hæreseos antesignano, qui se ipse Christum appellavit, et post obitum resurrecturum promisit, eaque propter Lucopetrus cognominatus fuit, quod, cum summo jure ob infinitas imposturas lapidibus obrutus esset, pessimis symmystis ejus, qui abominabilis hujus cadaveri eam, quam post triduum ipsis pollicitus fuerat, resurrectionem expectantes assidebant, malus dæmon lupi specie acervo lapidum egredi visus sit, anathema.

Anthem. 2.

Tychico ipsius symmystæ et discipulo, qui cum cæteras sacras Scripturas corrumpit, praveque interpretatus est, tum præcipue universum secundum Matthæum Evangelium, quique omnes de Deo patre, atque etiam de Spiritu sancto sententias, sive dicta, ad spiritualem suum Patrem traxit, et explicuit, et hoc pacto Dei gloriam in abominandæ suæ sectæ auctores transtulit, anathema.

Anthem. 3.

Dadox, et Sabæ, et Adelphio, et Hermæ, et Symeoni, cæterisque alijs, qui hæreseos hujus venerunt

¹ I Tim. iv, 5.   ² II Tim. iii, 6, 7.

amovuerunt, simplicesque homines cum viros, tum mulieres deceperunt, atque ita in perniciem barathrum præcipitaverunt, anathema.

Anthem. 4.

Iis, qui dicunt, præter sanctam et salutiferam Trinitatem, Dei scilicet Patris Verbi, quod caro factum est, Filiique Dei et Domini nostri Jesu Christi, et Spiritus sancti, aliam quamdam esse Trinitatem, vel etiam superiorem potentiam, in supremo septem caelorum caelo sedem suam habentem, secundum execrandam, et falso ab ipsis Isaïæ tributam, ac inscriptam visionem, anathema.

Anthem. 5.

Iis, qui alias introducunt Scripturas, seu libros sacros, quam quos Spiritus sanctus pronuntiavit, et sancti nobis Patres tradidere, anathema.

Anthem. 6.

Iis, qui dicunt nuptias, quæ in nomine Domini contrahuntur, carniæque esum a Deo permissarum, Deo abominabilia esse, illaque propterea rejiciunt et condemnant, anathema.

Anthem. 7.

Iis, qui traditas nobis preces, et cantiones sacras, ac primum quidem ab sanctis Apostolis imperatas (ut, cum divus Paulus ait: *Implemini spiritu, loquentes invicem in psalmis, hymnis, et cantionibus spiritualibus*¹.) Tum et quæ deinceps a divinis beatisque Ecclesiæ Patribus et doctoribus elicite sunt: his, inquam, qui eas omnes, ut utilem acinamem repetitæ invocationis loquacitatem rejiciunt, et culpant: in principio autem suæ a Deo discessionis solummodo: *Pater noster, qui es in calis*, cum adoratione orare docent, absque dominicæ figuræ crucis in facie signaculo; Dominum nostrum Jesum Christum orationem istam nobis tradidisse prætexentes; revera autem, ut execrandum patrem suum Satanam invocent (hujus enim gratia a sanctæ crucis signaculo abhorrent, et illud a divinis Ecclesiæ luminibus ac ducibus additum extremum, quod orationi dominicæ in gloriam consubstantialis, et individuae Trinitatis in precando subjicitur corollarium: *Quia tuum est regnum, et potentia, et gloria, Patris, et Filii, et Spiritus sancti*, ne audire quidem sustinent). Iis igitur, qui ita sentiunt, ac docent, et ad finem usque in istiusmodi prava inultatione perseverant, anathema.

Anthem. 8.

Iis, qui conventus in ecclesiis aversantur, et in privatis locis præsentent, docentque, specie quidem majoris quietis causa, reapse autem, ut profanorum erroris dogmata redargui nequeant, sed ignobilia delitescant, adeoque ut in abdito omne sectæ suæ venenum animis a se in errorem deductorum eo facilius infundant; hisce, si ad vitæ extremum terminum in errore perseveraverint, anathema.

¹ Ephes. v. 18, 19.

Α αἰρέσεως ἐξεμέσαντες, καὶ τοὺς ἀγροικότερους τῶν ἀνθρώπων, ἀνδρας τε καὶ γυναῖκα; ἐξαπατήσαντες, πρὸς τὸ τῆς ἀπωλείας κατέσπασαν βάραθρον, ἀνάθεμα.

Ἀναθεμ. δ'.

Τοῖς λέγουσι, πλὴν τῆς ἁγίας καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος, ἡγουν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τοῦ σαρκωθέντος Λόγου, καὶ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ παναγίου Πνεύματος, ἑτέραν τινὰ εἶναι Τριάδα, ἣ καὶ ὑπερκειμένην ἐξουσίαν, τὴν τῷ ὑπερτάτῳ τῶν ἐπτὰ οὐρανῶν ἐπικαθημένην, κατὰ τὴν βδελυρὰν ψευδεπίγραφον παρ' αὐτοῖς τοῦ Ἑσαίου ἔρασιν ἀνάθεμα.

Ἀναθεμ. ε'.

Τοῖς παρεισάγουσιν ἑτέρας Γραφάς, ἣ τὰς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν παραδοθείσας, ἀνάθεμα.

Ἀναθεμ. ς'.

Τοῖς λέγουσιν ὡς ὁ ἐν Κυρίῳ γάμος, καὶ ἡ κατὰ θεὸν κρεωφαγία, βδελυκτὰ εἰσι τῷ Θεῷ, καὶ διὰ τοῦτο ἀμφοτέρω ἀνατρέπουσιν, ἀνάθεμα.

Ἀναθεμ. ζ'

Τοῖς τὰ παραδοθείσας ἡμῖν εὐχὰς τε καὶ ὕμνωδίας, πρῶτον μὲν παρὰ τῶν θείων ἀποστόλων, *Πληροῦσθε γὰρ, φησιν, ἐν πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοὺς, καὶ ὕμνους, καὶ ᾠδὰς πνευματικὰς.* Ἐπειτα δὲ καὶ καθεξῆς παρὰ τῶν θείων καὶ μακαριτῶν Ἐκκλησίας Πατέρων καὶ διδασκάλων. Τοῖς οὖν ταῦτας πάσας ὡς βαττολογίας ἀνατρέπουσι, καὶ διαβάλλουσι· ἐν ἀρχῇ δὲ τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διαστάσεως, μόνον τὸ *Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς*, μετὰ τῆς εἰς γῆν κατακλίσεως ἐκπαιδεύουσιν πρῆξιθαι, ἄνευ τῆς τοῦ δεσποτικοῦ σημείου τῷ προσώπῳ σταυρικῆς ἐκτυπώσεως, προφάσει μὲν, ὡς τοῦ Δεσπότης ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν τῆς αὐτῆς εὐχὴν παραδόχοντος, τῇ δ' ἀληθείᾳ, ἐπικλήσει τοῦ βδελυροῦ αὐτῶν πατρὸς τοῦ Σατανᾶ· τοῦτου γὰρ χάριν καὶ τὴν σταυρικὴν σημειώσιν ἀποβάλλοντα, καὶ τὸ παρὰ τῶν θείων φωστήρων καὶ τῆς Ἐκκλησίας καθηγητῶν προστεθὲν ἀκροτελευτίον ἐπιφώνημα, εἰς δόξαν τῆς ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος, τὸ· *Ὅτι σου ἔστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δόξα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.* οὐδὲ ἀκούσαι ἀνέχονται. Τοῖς οὖν οὕτω φρονούσι καὶ διδάσκουσι, καὶ ἄχρι τέλους τῆς τοιαύτης πονηρᾶ ἐνστάσει ἐμμένουσιν, ἀνάθεμα.

Ἀναθεμ. η'.

Τοῖς τὰς ἐν ἐκκλησιαῖς συνάξεις βδελυττομένοις, καὶ ἐν ἰδιάζουσι τόποις προσκαθημένοις, καὶ διδάσκουσι, προφάσει μὲν ἡσυχίας χάριν, τῇ δ' ἀληθείᾳ ἐπὶ τῷ τῆς βεβήλου αὐτῶν πλάνης ἀνεξέλεγκτα μένειν, καὶ ἀδιάγνωστα, ἐν οὕτως ἐν παραδόστῳ τῶν ὄλων ἰδὼν τῆς αὐτῶν αἰρέσεως τοῖς ὑπ' αὐτῶν πλανηθεῖσιν ἐκχέουσι, τοῦτοις πᾶσιν ἄχρι τέλους τῆς τοιαύτης πλάνης ἐμμένουσιν, ἀνάθεμα.

Ἀνάθεμ. θ'.

Τοῖς τὰς εἰς δόξαν Θεοῦ παραδοθείσα; ἡμῖν παρὰ τῶν ἀγίων ἀποστόλων Ἐκκλησίας οἰκοδομεῖσθαι, ὡς ἔργα χειρῶν διπλάουσιν, καὶ κατοικητήριον δαιμόνων ταύτας λέγουσι, καὶ οὕτως ὁδῶ βαδίζουσιν ἀκολούθως, καὶ τὴν τῶν θείων καὶ ἱερῶν εἰκόνων σεπτήν ἀναστήλωσιν, καὶ τὴν τούτων τιμὴν καὶ προσκύνησιν ἀνατρέπουσιν, ὡς ὄλως διεφθαρμένοις καὶ σεσηπόσι μέλεσιν, ἀνάθεμα.

Ἀνάθεμ. ι'.

Τοῖς σπεύδουσιν ἐπ' ἀνατροπὴν τῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος; ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας, ἣν τοῖς ἀγίοις; αὐτοῦ μαθηταῖς ἐνετειλατο, ὥστε τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας βαπτίζειν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐὰν μὴ τις γεννηθῆ δι' ὕδατος; καὶ πνεύματος, οὐ μὴ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Τοῖς οὖν πρὸς ταῦτα πάντα τυφλώττουςι, καὶ ὑπὸ τῆς ἐνεργουῦς; ἐν αὐτοῖς Σατανικῆς ἐνεργείας τολμῶσι φλυαρεῖν, τὸ ἅγιον βάπτισμα ὕδωρ εἶναι ψιλόν, ὡς ἔξω καὶ τῆς πίστεως ἡμῶν οὔσι, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἑλλοτριούς, καὶ καθάπαξ Θεοῦ, ἀνάθεμα.

Ἀνάθεμ. ια'.

Τοῖς ἀκολούθως τῶν τοιούτων ληρημάτων καὶ παραφρονημάτων καὶ τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρὸν *ρούλλαν* ἀποκαλοῦσι, καὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα ὕδωρ ψιλόν, μὴδὲ ἄφρασιν ἔχον ἀμαρτιῶν, μήτε ἐκ Πνεύματος, ἀλλὰ πρὸς αὐτῶν ὑπισχυόμενοις διδοῦσθαι τὸ ἐκ Πνεύματος, ὅτε τοὺς αὐτῶν βδελυκτοὺς μύστας τὸ ψευδομοναχικὸν σχῆμα μεταμφιάζουσι, καὶ τοιαύτην *τηνικαῦτα* ποιούμενοις κατ' αὐτῶν τὴν ἐπίκλησιν, μᾶλλον δὲ τὸν τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων αὐτῶν καταποντισμὸν, ἀνάθεμα.

Ἀνάθεμ. ιβ'.

Τοῖς λέγουσιν, ὡς ἡ μετάληψις τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄρτου ψιλοῦ καὶ οἴνου ἐστὶ μετάληψις, [ὡς καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ἐκ λαϊκῶν μεταβληθέντας μετὰ τροφῆς προσέρχεσθαι, καὶ μεταλαμβάνειν ὑποκρίσεως χάριν, καὶ τοῦ λανθάνειν παραγωγείας τοὺς δὲ ἐκ προσδυτέρων μετατεθέντας, *ψιγόντας*] καὶ τὰ τῆς θείας καὶ φρικτῆς ἱερουργίας ἐπιτέλεια ἐπιτρέπουσιν, ὡς φανερώς ἀντιχριστοί, καὶ αὐτοὶ *Χριστοπολίτας* ἑαυτοὺς ὀνομάζουσιν, ἀνάθεμα.

Ἀνάθεμ. ιγ'.

Τοῖς ἐπ' ἀνατροπὴν τῆς ὁλης εἰς Θεὸν πίστεως, καὶ ἄλλα μὲν πονηρὰ τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἀθλίως τελοῦμένοις τελοῦσι, καὶ ἀντὶ μὲν τοῦ θείου καὶ ἱεροῦ ἐμφυσήματος, ὃ παρὰ τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ παρελάδομεν, ἐπὶ τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος μυστικῇ ἐμπνεύσει, ἐμπτόουσι τοῖς ὑπ' αὐτῶν τελοῦμένοις ἐμπτύσμασιν, ὧν καὶ αὐτοὶ εἰσὶν ἄξιοι· ταῦτα τοῖς ὑπ' αὐτῶν τελοῦμένοις ποιοῦσιν, καὶ κατὰ τῶν δαιμόνων αὐτοὶ περιῦμεν, προσέτι καὶ ὕδατι μεμιασμένῳ λάτθων ἕως ἀνω διὰ σπόγγων ἀναχρῶουσιν ἐπ' ἀνατροπὴν τοῦ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Πνεύματος φωτιστικῆς παρουσίας, ἀνάθεμα.

A

Anathem. 9.

Iis, qui Ecclesias a sanctis apostolis nobis traditas in honorem Dei ædificari non debere sentiunt, easque ut opera manuum calumniantur, et dæmonum esse dicunt habitacula, atque ita prava via incedentes, consequenter et divinarum sacrarumque imaginum venerandam reijciunt erectionem atque cultum, velut omnino corruptis putridisque membris, anathema.

Anathem. 10.

Iis, qui ad evertendam Domini ac Dei, et Servatoris nostri Jesu Christi doctrinam properant, quam sanctis discipulis suis commendavit, ut in se credentes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti baptizarent, et qui non per aquam et Spiritum renascetur, eum non introiturum regnum cælorum, prædicarent; His igitur ad hæc omnia cæcutientibus, et qui ab operante in ipsis diabolica efficacia agitati effutire non verentur, sacrum baptismum aquam esse, velut hominibus a nostra fide alienis, et ab Ecclesia, atque ipso omnino Deo remotis subjunctisque, anathema.

Anathem. 11.

Iis, qui consimilibus iidem nugis et contemptibus indulgentes, venerandam et vivificam crucem *suream* appellant, et sacrum baptismum aquam meram esse existimant, quæ remissionem non afferat peccatorum: neque ex efficacia Spiritus, sed ex se ipsis dare se promittunt, quod Spiritus sanctus est beneficium, cum abominandos suos sacerdotes veste falso dicta monachica induunt, ac deinceps per se ordinis nomen conferunt, seu potius animæ ipsis et corporis interitum afferunt, anathema.

Anathem. 12.

Iis, qui dicunt, communionem venerandi corporis et sanguinis Domini ac Servatoris nostri Jesu Christi meri panis et vini esse participationem (sic ut ea propter et hi qui e laicis transierunt, cum cibo accedant, ac simulandi latendique gratia delatoribus, illum pro Spiritus cœna sumant; qui vero e presbyteris ad eos accesserint), atque ita divini ac tremendi sacrificii institutionem evertunt, ut plane Christi hostibus, tametsi se ipsi *Chrystopolitas* vocitant, anathema.

D

Anathem. 13.

Iis, qui ad universæ in Deum fidei subversionem cum multa alia pessima in his qui ab ipsis infelicititer initiantur, observant, tum pro divina sacraque insufflatione, quam a Domino nostro Jesu Christo in Spiritus sancti inspiratione adhibitam accepimus, initiandis ab se sputa inspungunt, quibus sane ipsi maxime digni sunt: his igitur, qui hoc in initiandis a sese exsequuntur, quod nos adversus dæmones facimus: quique insuper aqua eos immunda ab infimo ad summum, sive a calce ad caput, spongiis illinunt, quod certe sacri baptismatis, et illuminatricis Dei Spiritus præsentis subversivum efficitur, anathema.

Anthem. 14.

Cunctis insimul hæreticis anathema.

Deus optimis imperatoribus (1) vitam longævam largiatur. Vivat diu rex noster orthodoxus. Vivat rex noster orthodoxus Porphyrogenitus. Custodiat Deus imperium eorum. Pacem Deus regno eorum impertiatur. Rex cælestis, terrestres, quæsumus, reges custodi. Vivat diu sanctissimus et œcumenicus patriarcha (2). Hæc sunt pravæ impietatis semina, hæc pessimi Satanæ Deo aversantis propagines. Nos autem Christi electus populus divinas et apostolicas, ac a Patribus ad nos transmissas toto animo teneamus traditiones, tota mente impura illa impietatis dogmata fugientes, longèque a perniciosa eorum doctrina remoti, ac puro pectore Deo servientes, qui nobis in personarum sive

(1) Alexio nempe Comneno, et filio ejus Joanni. Alexius regnavit ab anno 1081 ad 1118.

A

'Αναθεμ. ιδ'.

'Ολοις τοις αἱρετικοῖς ἀνάθεμα.

Πολλὰ τὰ ἔτη τῶν καλῶν βασιλέων. Τοῦ ὀρθοδόξου ἡμῶν βασιλέως πολλὰ τὰ ἔτη. Τοῦ ὀρθοδόξου ἡμῶν βασιλέως τοῦ Πορφυρογεννήτου πολλὰ τὰ ἔτη. Ὁ Θεὸς φυλάξει τὸ κράτος αὐτῶν· ὁ Θεὸς τὴν βασιλείαν αὐτῶν εἰρηνεύσει. Οὐράνιε βασιλεῦ, τοὺς ἐπιγείους φύλαξον. Τοῦ ἁγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου πολλὰ τὰ ἔτη. Ταῦτα τῆς πονηρᾶς ἀσεβείας τὰ σπέρματα, ταῦτα τῆς ἀθείας τοῦ πονηροῦ Σατᾶν τὰ βλαστήματα. Ἡμεῖς ἐε, ὁ τοῦ Χριστοῦ λαὸς, ὁ ἐξαίρετος τῶν θείων καὶ ἀποτολικῶν διδγμάτων, καὶ τῶν πατρικῶν ὀλοφύχως ἐχώμεθα παραδόσεων, φεύγοντες ὅλη ψυχῆ ἐκ μυσαρὰ τῆς ἀσεβείας διδάγματα, καὶ πόρρω τῆς αὐτῶν ἐλευθρίας γινόμενοι θρησκείας, Θεῷ δὲ καθαρῶς λατρεύοντες, τῷ ἐν Τριάδι προσώπων, εἰκτον ὑποστάσεων, γνωρίζομένῳ καὶ σεδομένῳ· ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

(2) Nicolaus nempe, qui obiit a. C. 1117.

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΕΒΑΣΜΙΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΛΕΠΤΟΥ
ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗΛΑΙΤΕΥΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΤΩΝ ΑΘΕΩΝ ΚΑΙ ΑΣΕΒΩΝ ΑΙΡΕΤΙΚΩΝ ΤΩΝ ΛΕΓΟΜΕΝΩΝ ΦΟΥΝΔΑΓΙΑΤΩΝ
ΑΙΡΕΣΕΩΣ,

Καθὼς ἐξ αὐτῶν τῶν διδασκάλων ὑποκρίθεισ μαθητοῦ προσωπεῖον ἐδιδάχθη, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ μαθητοῦ Συμεὼν πληρηθέντες ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἀλίην μεταμεληθέντες.

EUTHYMI MONACHI

VENERABILIS CENOBII PERIBLEPTÆ
LIBER INVECTIVUS
CONTRA HÆRESIM EXSECRABILIAM ET IMPIORUM HÆRETICORUM
QUI PHUNDAGIATÆ DICUNTUR,

Secundum ea, quæ personam discipuli simulans ab ipsis eorum magistris accepit, nec non a Symeone discipulo suo, qui cum ab illis deceptus fuisset postea resipuit.

Exsecrabilium Phundagiatarum, qui seipsos C
Christopolitas appellant, in Occidente autem Bogomili dicuntur, talis est hæresis. Hi Deum cæli terræque factorem non venerantur, neque Deiparam, neque pretiosam crucem, neque sacra mysteria, neque imagines, neque divina templa, neque sanctum baptismum, neque ex iis aliquid, quæ Christiani venerantur et colunt; sed omnia exsecrantur atque contemnunt. Credunt autem et venerantur mundi principem, qui est Satan, et ad dolos comparati Christianismum, habitumque monachorum et sacerdotium dolose simulant; divinasque Scripturas, velut escam præferunt in ore, non quod

Ἔστιν ἡ αἴρσις τῶν ἀθέων Φουνδαγιατῶν τῶν ἐαυτοὺς ἀποκαλούντων Χριστοπολίτας, ἐν δὲ τῇ Δύσει καλουμένων Βογομιλῶν αὐτῆ. Οἱ τοιοῦτοι Θεὸν ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς οὐ σέβονται, οὔτε Θεοτόκον, οὔτε τίμιον σταυρὸν, οὔτε ἅγιον, οὔτε εἰκόνας, οὔτε θεοῦς ναοὺς, οὔτε ἅγιον βάπτισμα, οὔτε ἐξ ὧν οἱ Χριστιανοὶ σέβονται καὶ τιμῶσιν, ἀλλὰ πάντα βδελύσσονται, καὶ ἀτιμάζουσι. Πιστεύουσι δὲ καὶ σέβονται τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου, ὃς ἐστὶν ὁ Σατανᾶς, ὑποκρίνονται δὲ δολίως οἱ δόλιοι τὸν Χριστιανισμὸν, καὶ τὸ τῶν μοναχῶν σχῆμα, καὶ τὴν ἱερωσύνην, καὶ τὰς θείας Γραφὰς ὡς δέλεαρ ἐπὶ στόματος φέρουσιν, οὐ ποθοῦντες ταύτας, ἀλλ' ὅπως πλανοῦσι τοὺς

ἀπλουστέρους, τὴν ἐνδομυχοῦσαν ἀσεβειαν ἐκ πί-
ρας μεμαθηίως.

Ἔτυχε γὰρ μέποτε συνοδεῦσαι μετὰ τινος τῶν
ἀθείων, σχῆμα ἔχοντος μοναχοῦ, καὶ τὸ τῆς Ιερωσύ-
νης, ὡς εἶπεν, ἀξίωμα· ἠγγόνου δὲ ἐγὼ ὅτι ἀσεβῆς
ἐστίν. Εἰς λόγους οὖν μοι ἐλλῶν ἀναιδῶς, καὶ ἀνυ-
ποστόλως εἶπέ μοι τὸ ἀσεβὲς τοῦτο ῥῆμα ὅτι ἀνά-
στασις νεκρῶν οὐκ ἐστὶ· προβαλλόμενος ὁ δόλιος
Ἐπιτολῶν, ἐξ ἑνὸς μᾶλλον ἠλέγητο κακῶς λέγων.
Ἵπολαθῶν δ' ἐγὼ ὅτι ἐξ ἀμαθίας, καὶ ἀφελείας τοῦτο
τὸ βλάσφημον ἐξεῖπε ῥῆμα, ἐσκοψάμενός τόν, ἀναθεματί-
σας καὶ τὸν αὐτὸ τοῦτο ἐκδιδάξαντα, καὶ αἰπὸν αὐτῷ·
Σὺ, ἀδελφῆ, οὐτε γνωστικώτερος εἶ, οὐτε ἀγιώτερο,
τῶν τριακοσίων δεκαοκτῶ ἀγίων Πατρῶν, οἵτινες
ἐξέθεντο καὶ τὸ ἅγιον Σύμβολον, καὶ ἐθεβαίωσαν
τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ὣν τὸ δόγμα ὑπέγραψαν καὶ
δύο προτετελευτηκότες ἅγιοι ἐπίσκοποι Χρύσαντος
καὶ Μουσόνιος, παραδόξως τοῦ τοιοῦτου θαύματος
γεγεννημένου ἐκ Θεοῦ εἰς αἰσχύνην τῶν βλασφημῶν
αἰρετικῶν, βεβαίωσιν δὲ καὶ πληροφορίαν τοῦ
πιστοτάτου καὶ ὀρθοδόξου λαοῦ· οὐδὲ τῶν ἐν Χαλ-
κηδόνι ἐξακοσίων τριάκοντα ἀγίων Πατρῶν, οἵτινες
τὸ αὐτὸ δόγμα ἐθεβαίωσαν, καὶ ἐπέθοντο ἐν τῷ
στῆθει τοῦ λειψάνου τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ μάρτυ-
ρος Εὐφημίας ἅμα τῷ τῶν αἰρετικῶν συγγράμματι·
καὶ τὸν μὲν τῶν αἰρετικῶν τόμον μάλιστα εὐρεῖν ἠδύ-
νηθησαν ἐβρίμμενον εἰς τοὺς τῆς ἁγίας πόδας, τὸν
δὲ τῶν ὀρθοδόξων τῇ δεξιᾷ χειρὶ δραξαμένην, καὶ
φυλάττουσαν εὐρον. Οἶδα δὲ ὅτι καὶ τὸ τοῦ μεγάλου
Βασιλείου θαῦμα οὐκ ἀγνοεῖς· καὶ γὰρ τοῖς πᾶσι τοῦτο
κατάδηλον ἐστὶ, πῶς ἐν τῇ Νικαίᾳ ἐκκλησίᾳ ἐν μιᾷ
νυκτὶ δεηθέντος αὐτοῦ μετὰ τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ, καὶ
συνεύχῃ σφραγίσαντος τὰς τοῦ ναοῦ πύλας, συνετρί-
θησαν αἱ κλειδῆς τῶν ῥωμανιστῶν, καὶ αὐτομάτως
ἠνοίγη αὐτοῖς ἡ ἐκκλησία· οἱ δὲ αἰρετικοὶ τρεῖς ὅλας
ἡμέρας καὶ νύκτας ἀγρυπνήσαντες οὐδὲν ἤνυσαν,
ἀλλ' ἐστράφησαν μετ' αἰσχύνης μεγάλης. Ὁμοίως
καὶ ἐν ἑτέροις ἐγένοντο καὶ ἄλλαι μεγάλαι σὺνδοδοι,
καὶ πάντες οὗτοι οἱ ἅγιοι, καὶ οἰκουμενικοὶ διδάσ-
καλοι καὶ φωστῆρες ἐθεβαίωσαν, καὶ ἐπεκύρωσαν
τὸ ἅγιον Σύμβολον, ἐν ᾧ γράφει· Ὁμολογῶ ἐν
βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, προσδωκῶ ἀνά-
στασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

Ἄναπεκρίθη δὲ μοι ὁ ἀσεβῆς εἰπὼν· Ἄλλὰ τὸ
τοῦ Ἀποστόλου ῥητὸν δυνατὸν ἐστὶ· λέγει γὰρ ὅτι
*τὸ σὰρξ καὶ αἷμα βυσιλείας Θεοῦ κληρονομήσαι οὐ
δύνανται, οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρο-
νομεῖ*. Εἶπον δὲ πρὸς αὐτόν· Ὡς οἶμαι, ἀνθρώπε,
ἡ αἰρετικῶ συνέτυχες, ἡ τάχα καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ.
Ἐπεὶ οὐκ ἂν εἶχε προσθεῖναι λόγον ὑπὲρ τοῦ τοιοῦ-
του βλασφημοῦ ῥήματος, καὶ ἤρξατο καταθεμα-
τίζειν, καὶ ἠμύνειν ὅτι οὐκ εἶμι ὡς ὑπέλαδες, ἀλλ'
ἠφελείας χάριν ἐρωτῶ. Καὶ λέγω αὐτῷ· Ἐάν ἐξ

illam ament, sed ut simpliciores seducant: etenim
latentem in eis impietatem experientia me edo-
cuit.

Contigit enim, ut olim ego iter instituerim una
simul cum quodam ex hisce viris execrabili-
bus, qui habitum monachi, et sacerdotii, ut aiebat,
dignitatem habebat; et ignorabam quod a recta fide
esset alienus. Cum igitur mecum loqueretur, impu-
denter et libere impian hanc sententiam mihi dixit
non esse resurrectionem mortuorum, asserens dolo-
sus Scripturæ testimonium ex Epistolis sancti Pauli,
unde potius ejus sententiæ falsitas evincebatur. Re-
spondens autem, quod ex imperitia et simplicitate
blasphemiam illam protulisset, ipsum irridens, et
qui talia ei tradidisset anathematizans, dixi:
Profecto, frater, neque sapientior, neque sanctior
es tu recentis decem et octo sanctis Patribus, qui
sanctum Symbolum composuerunt, orthodoxamque
fidem confirmaverunt, quorum dogma subscripse-
runt etiam duo jam defuncti sancti episcopi Chry-
santus, et Musonius, quo tempore magnum ac pla-
ne stupendum miraculum ad blasphemos hæreticos
confundendos, et fidelem, et orthodoxum populum
confirmandum roborandumque factum est a Deo;
neque pariter plus sapientis sexcentis triginta sanctis
Patribus, qui Chalcedone hoc ipsum dogma con-
firmaverunt, illudque super pectus cadaveris sanctæ
Christi martyris Euphemie una cum hæreticorum
volumine collocarunt: et hoc quidem volumen ad
sanctæ martyris pedes projectum vix invenire po-
tuerunt, contra vero orthodoxorum librum ipsam
sanctam manu dextra arreptum tenere, eumque
custodire deprehenderunt. Puto autem, neque te
ignorare magni Basilii miraculum (omnibus enim
manifestum est), quomodo in Nicæna ecclesia,
cum ille una nocte, populo orthodoxo comitante,
orasset, et inter preces portas templi signasset,
repagula et vectes conciderunt, et sponte sese illis
aperuit ecclesia; hæretici autem cum tribus inte-
gris diebus et noctibus evigilassent, nihil assequi
potuerunt, et multo rubore suffusi discesserunt.
Similiter, et alibi aliæ magnæ synodi coactæ sunt,
omnesque hi sancti, et œcumenici magistri, et lu-
mina sanctum Symbolum ratum habuerunt et con-
firmaverunt, in quo scriptum est: *Confiteor*

Contra vero mihi ille impius respondit dicens;
sed Apostoli effatum magni est roboris, ait enim
quod caro, et sanguis regnum Dei possidere non
possunt, neque corruptio incorruptelam possidebit.
Ego vero sic ad eum dixi: Aut in hæreticum, o
homo, ut opinor, incidisti, aut forte et tu ex illis
es. At postquam ne verbum quidem super bla-
sphemum hujusmodi dictum adlere potuit, cœpit
affirmare et jurare, se talem non esse, qualem
ego suspicabar, sed utilitatis gratia interrogare.

¹ I Cor. xv, 50.

γυνεγο: Si ex imperitia blasphemum illud verbum protulisti, et, ut dicis, discere veritatem quaeris, non me sane pigebit, neque saluti tuae invadebo, sed quod Deus dederit, illud te edocebo. Sic enim in epistola ad Romanos scribit; *Quia patrem multarum gentium posui te ante Deum, cui credidisti, qui vivificat mortuos, et vocat ea quae non sunt, tanquam ea quae sunt*³. Et in prima Epistola ad Corinthios: *Si autem Christus praedicatur, quod resurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quod resurrectio mortuorum non est*⁴, et reliqua. Et in secunda Epistola ad Corinthios dicit: *Configurati morti ejus, si occurramus ad resurrectionem, quae est ex mortuis*⁵. Et ad Thessalonicenses: *Si enim credimus, quod Jesus mortuus est et resurrexit, et mortui qui in Christo sunt resurgent primi*⁶. Et in prima ad Corinthios Epistola: *Si omnino mortui non resurgent, ut quid baptizantur pro illis*⁷? et reliqua. Et uno verbo quaecumque mihi suggestit Deus, ego dixi illi de resurrectione mortuorum: et ore quidem execrabilis ille credere fatebatur, non habens quid illis opponeret; sed erat infidelis animo, vere infidelis qui oblatam lucem, ut erat tenebris immersus, deliberata mente nolebat videre: erat enim Satanæ operarius, et apostolus, ut a multis qui eum cognoscebant, deinceps didici. Verum ex divina dispositione in hujusmodi canem me incidere contigit, ut ad hosce impios homines melius ac perfectius cognoscendos mea mens excitaretur. Discipulum enim meum cum ego Hierosolyrna discussissem, invenerunt qui eadem ac praefatus ille impius, sentiebant, eique persuaserunt, cum illiteratus esset, et idiota, ut eorum sententiae se adjungeret, et neutiquam Deum qui est in caelis, crederet, sed mundi hujus principem qui est diabolus.

Cum autem me a malo illo comite disjunctissem, et ex ea quam dixi, usque Hierosolyrniam peregrinatione reversus essem, in venerabili monasterio Peribleptæ miserum meum discipulum deceptum inveni. Circumcunt enim impii isti, et in urbilibus, et extra ubique docentes. At vero discipulus meus, ut qui bono animo erga me esset, et bonum, quod ad suam, ut opinabatur miser, utilitatem acceperat, quasi ex charitate etiam me vellet edocere, ne expers viae invenirem, quæ ad salutem ducit, blasphemata impietatis verba, quæ ab illis didicerat, utilitatis meæ gratia, accurate me docuit. Ego, autem cum hæc audissem, terroremque, in quem inciderat, cognoscerem, quod ex mali illius comitis colloquio mentem ad hæc excitatam haberem, sermones ejus velut approbare simulans, vultumque tanquam de re grata exsultantem ei ostendens, doctrinæ illius magistros, ut mihi distincte ostenderet, precatus sum: valde utilius est, dicens, ut ab ipsis ambo erudiamur; fieri enim non potest,

ἀπειρίας εἰρήκης τὸ βλάσφημον τοῦτο ῥήμα, καὶ ζητήσῃς, ὡς λέγεις, μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν, οὐκ ὀκνήσομεν, οὐδὲ φοβησόμεν τῇ σωτηρίᾳ σου, ἀλλ' ὅπως ὁ θεὸς δίδωσιν, ἵνα εἰπωμεν. Γράφει γὰρ εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολὴν οὕτως· Ὅτι πολλῶν ἐθνῶν πατέρα τέθεικά σε κατέραντι οὐ ἐπίστευσε θεοῦ τοῦ ζωοποιούντος τοὺς νεκροὺς, καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα. Καὶ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτῃν Ἐπιστολὴν· Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσιν οἱ τινες ἐν ἡμῖν ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστι, καὶ τὰ λοιπὰ. Καὶ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους δευτέραν Ἐπιστολὴν λέγει· Συμμορφούμενοι ἐφ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ, εἴτερον καταναστεύομεν εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν. Καὶ πρὸς Θεσσαλονικεῖς· Εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρώτοι. Καὶ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ Ἐπιστολῇ· Εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; καὶ τὰ λοιπὰ. Καὶ ἀπλῶς ὅσα ὁ θεὸς ἔδωκεν εἶπον αὐτῷ περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, καὶ στόματι μὲν ὁ κατὰρσας ὡμολόγει πιστεύειν, μὴ ἔχων τὴν ἀντιθέτην ἔκαστα: πρὸς ταῦτα· τῇ γνώμῃ δ' ἦν ὁ ἀπίστος, ἀπίστος, καὶ τὸ φῶς ἔχων μὴ θέλων βλέπειν ὁ ἐσκοτισμένος· ἐργάτης γὰρ ἦν ὁ τοιοῦτος, τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἀπόστολος, ὡς παρὰ πολλῶν εἰδῶτων αὐτὸν ὑστερον, ἔμαθον. Τὸ δὲ τοῦ τοιοῦτου κυνὸς συνάντημα ἐκ θείας οἰκονομίας συνέβη εἰς ἐμὲ γενέσθαι, πρὸς τὸ διαγεῖραι μου τὸν νοῦν εἰς ἀκρίβειαν, καὶ προσοχὴν τῶν τοιοῦτων ἀσεβῶν. Μαθητὴν γὰρ ἐμὸν, ἀποδημούντός μου ἐν Ἱεροσολύμοις, εὔρον οἱ τοῦ προλεχθέντος ἀσεβοῦς ὁμόφρονες, καὶ ἐπεισαν αὐτὸν ἀγράμματον ὄντα καὶ ἰδιώτην, τῷ ἑαυτῶν φρονήματι συνεπαρῶναι, καὶ μηδ' ὧς πιστεύειν θεὸν ἐν οὐρανοῖς, ἀλλὰ τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου τούτου, ὃς ἔστιν ὁ διάβολος.

Ὅμως ἀποχωρισθεὶς τοῦ τοιοῦτου κακοῦ συνοδίτου, καὶ ἐκ τῆς ἀποδημίας, ὡς εἶπον, τῶν Ἱεροσολύμων ἐπανελθὼν, ἐν τῷ εὐαγεῖ μοναστηρίῳ τῆς Περιδλέπτου εὔρον τὸν ταπεινὸν μου μαθητὴν ἀποπλανηθέντα. Περινοστοῦσι γὰρ οἱ τοιοῦτοι ἀσεβεῖς, διδάσκοντες πανταχοῦ ἐν τῇ πόλει, καὶ ἐν τοῖς ἔξω. Ὅ δὲ μαθητὴς μου εὐνοϊκῶς ὡσπερ διακείμενος πρὸς με, καὶ τὸ ἀγαθὸν διθεὶς ὑπερμεμάθηκεν εἰς ὠφέλειαν αὐτοῦ, ὡς ὑπελάμβανεν ὁ ἄθλιος, βουλούμενος καμὲ ὡς ἐξ ἀγάπης τοῦτο διδάξει, ἵνα μὴ ἄμοιρος καταληφθῶ τῆς πρὸς σωτηρίαν φερούσης ὁδοῦ, ὡς ὑπενόει, τὰ τῆς ἀσεβείας, χάριν ὠφελείας μου, βλάσφημα ῥήματα ἐπιμελῶς ἀνεδίδακτέ με ὅσα παρ' αὐτῶν μεμάθηκεν. Ἐγὼ δὲ τούτων ἀκούσας, καὶ τὴν πλάνην ἣν ὑπέστη συνείξ, διεγεγρημένον ἔχουν τὸν νοῦν εἰς ταῦτα ἐκ τῆς τοῦ κακοῦ συνοδίτου διαλέξεως, ἐν ὑποκρίσει τοὺς αὐτοῦ λόγους ὡσπερ ἀποδείξάμενος, καὶ χαριεντιζόμενον προσωπεῖον αὐτῷ ὑποδείξας, τοὺς διδασκάλους ἐκείνης παρεκάλουν αὐτὸν ἐπιμελῶς ὑποδείξαι μοι· ὡς κρείττονος ὠφε-

³ Rcm. iv, 17. ⁴ I Cor. xv, 12. ⁵ Imo Philipp. iii, 10, 11. ⁶ I Th ss. iv. 14. ⁷ I Cor. xv, 29.

ἴσας λέγων περὶ αὐτῶν ἀμφοτέρω ἐπιτευξώμεθα ἄ αὐτὸν, qui nondum eam doctrinam perfecte et
 ὁ γὰρ μήπω τὴν τοιαύτην διδασκαλίαν ἀκριβῶς ὁ ε-
 γνωκῶτα, διδασκαλον ἔχειν ταύτης ἀδύνατον.

Καὶ ὁ εὐθὺς μηδὲν περὶ τούτου ἀναδελόμενος χαί-
 ρων χαίροντας αὐτοὺς ὡς μέγα τι, καὶ θεῖον δώρημα
 ἐμοὶ τούτους προσέφερεν ἐν τῇ τοιαύτῃ μονῇ τότε
 αὐτοὺς ὑπάρχοντας. Ἐγὼ δὲ καὶ εἰς αὐτοὺς τὴν
 ὑπόκρισιν μὴ παραιτησάμενος, πατέρας ἐκάλουν
 καὶ σωτήρας τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ διδασκάλους τοὺς
 ἀσεβεῖς, καὶ ἀπατεῶνας. Ἄλλως γὰρ οὐκ εἶχον πῶς
 διαγῶναι τὰ τῆς ἀσεβείας αὐτῶν μυστήρια, Ἡμέ-
 ρας δὲ τινὰς ἐν τῷ κελλή μου ἔχων αὐτοὺς διελε-
 γόμεν. Ὁ δὲ πρῶτος αὐτῶν τὰ τοῦ Εὐαγγελίου
 καὶ ἀποστόλου ῥητὰ πάντα ὁ πλάνος ἔφερεν ἐπὶ
 στόματός. ἔτι δὲ καὶ τὰ τοῦ Θεολόγου, καὶ τοῦ
 Χρυσοστόμου, καὶ ἀπὸ τῶν πατερικῶν λόγους ἁγίων
 γερόντων, καὶ τοῦ Ψαλτῆρος, καὶ ἀπὸ πασῶν Γρα-
 φῶν ἃς τινὰς θείας Γραφάς, μετὰ τὸ ἀποπλανῆσαι
 αὐτοὺς, τινὰ καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀποστῆσαι
 ὀρθοδόξου πίστεως, διδάσκουσι μὴ πιστεύειν καὶ
 τιμῆν. Τὸν γὰρ ἅγιον Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομον,
 φησὶστομον ἀτιμάζουσιν οἱ παμμίαροι ὁμοίως
 καὶ τοὺς λοιποὺς ἁγίους. Καὶ τι θαυμαστὸν, οἱ τὸν
 Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν ἀθετοῦντες, καὶ ἀτιμάζοντες,
 πῶς Γραφὰς ἁγίας, καὶ ἁγίους οὐκ ἀτιμάσουσι;
 Καὶ μὴ θαυμάσετε, εἰ τὰς θείας Γραφὰς οἱ ἀσεβεῖς
 ἐπὶ στόματος φέρουσιν ἄπὸ γὰρ συνεργίας Σατανι-
 κῆς τοῦτο γίνεται, ὡς καὶ αὐτοὶ ὑστερον ὠμολόγη-
 σαν. Καὶ γὰρ ἐν τῇ θεῖᾳ Γραφῇ πολλαχοῦ εὐρίσκο-
 μεν ὅτι καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὁ
 Σατανᾶς πειράζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, γραφικῶς διελέ-
 γετο ἄπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων, εἰς τὸ γερον-
 τικὸν γράφει ἀπὸ τοῦ Ψαλτῆρος σχῆμα τοῦ μοναχοῦ
 ὑποκριθῆναι, διελέγθη. Καὶ τοιαύτη ἐστὶν ἡ πα-
 κυργία τοῦ διαβόλου, ἵνα διὰ διαφόρων Γραφῶν
 δελεᾷ τινὰς τῶν τοῦ Θεοῦ δούλων. Ἄλλως γὰρ
 ἀποπλανῆσαι τινὰς, εἰ μὴ ταῦτα προβάλλεται, οὐ
 δύναται.

Τούτους γοῦν, οὓς εὗρον, τέσσαρας ἀσεβεῖς δι-
 δικάλους ἐν τῇ προδηλωθείσῃ μονῇ τῆς Περιβλέ-
 πτου φανερώσας, καὶ χωρισθέντας ἀπ' ἀλλήλων,
 ἰδίᾳ ἕκαστον αὐτῶν φανερῶς ἡμῖν ἐξεπέειν κατη-
 γάρκασα. Ὁ πρῶτος οὖν αὐτῶν ἐρωτηθεὶς πόθεν
 τοῦτο ἦ τῶν Γραφῶν μάθησις, καὶ πῶς εἰς διδασκα-
 λίαν προβάλλεται ἃ ὑστερον μὴ πιστεύειν προ-
 τρέπεται τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἔφη ὅτι ἄλλως ἐξα-
 πατῆται Χριστιανὸν οὐ δυνάμεθα, εἰ μὴ τὸ μοναχι-
 κὸν σχῆμα ὑποκριθῶμεν, καὶ Χριστιανούς ἑαυτοὺς
 ὀνομάσομεν, καὶ τὰ τῶν Χριστιανῶν πάντα ποιοῦντες
 φαινόμεθα, καὶ τὰ τῆς θείας Γραφῆς εἰς διδασκα-
 λίαν προθῶμεν. Ὅτι δὲ ἐπὶ στόματος τὰς Γραφὰς
 φέρειν δυνάμεθα, ἐστὶ συνεργῶν ἡμῖν ὁ ἀποστόλων
 εἰς τὰ αὐτοῦ κηρύγματα. Χριστὸν δὲ οἱ ἀσεβεῖς ὀνο-
 μάσουσι τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου, ὃς ἐστὶν ὁ Σατανᾶς,
 καὶ τὴν τῶν ἁγίων δὲ Εὐαγγελίων δύναμιν, καὶ ὅσα
 τῶν Ἐπιστολῶν εἰς αὐτὸν ἐπιγράφουσι, καθὼς καὶ
 αὐτοὶ ὠμολόγησαν, καὶ ὁ ἀποπλανηθεὶς μαθητῆς μου

At ille confestim nihil super hoc immoratus,
 gaudens, gaudentes illos, tanquam magnum quod-
 dam et divinum donum mihi obtulit, atque hoc
 ipsum monasterium incolentes. Ego vero etiam
 erga illos eadem utensimulatione, Patres et sal-
 vatores animarum nostrarum, et magistros, quos im-
 pios, et deceptores agnoscebam, vocabam; aliter
 enim quomodo impietatis eorum mysteria cognos-
 cere possem, non habebam. Per aliquot autem dies
 in cellula mea cum illis disserui. Eorum vero pri-
 mus, Evangelii, et Apostoli verba omnia, necnon
 Theologi, et Chrysostomi sententias ad seducendum
 paratas habebat in ore, et ex libris etiam, qui
 Patetricki dicuntur sermones sanctorum senum, et
 Psalterii, omniumque Scripturarum textus recitabat,
 quibus plane divinis Scripturis, postquam aliquem
 ita deceperint, ut ab orthodoxa Christianorum
 desciscat fide, nullam fidem, nullumque honorem
 habendum esse docent. Sanctum enim Joannem
 Chrysostomum, φησὶστομον seu inquinatum os
 habentem irrisorie vocant scelestissimi, atque ita
 cum cæteris sanctis agunt. Quid vero mirum? Quo-
 modo enim qui Christum, et Deum nostrum flocci
 faciunt, atque contemnunt, divinas Scripturas, et
 sanctos non contemnent? Nec miremini, si divi-
 nas Scripturas impii illi in ore gerant: hoc enim
 ex diabolica cooperatione fit, ut et ipsi deinceps
 fassi sunt. Etenim in divina Scriptura non semel
 invenitur, quod Satanas in cremo tentans Domi-
 num nostrum Jesum Christum scripturaliter cum
 eo loquebatur, et in seniorum vitis scribitur, eum-
 dem monachi habitum cum Psalterio simulatum cum
 quibusdam ex sanctis Patribus disseruisse. Atque
 hæc est plene diaboli calliditas, ut per diversas
 Scripturas, tanquam escas, quosdam ex Dei servis
 seducat, neminem enim, nisi hæc præferat, valet
 decipere.

Cum itaque hos quatuor impios magistros, quos
 in præfato monasterio Peribleptæ adveni, dete-
 gissem, et alterum ab altero sejunxissem, ea quæ
 eorum quisque sentiebat, seorsim, ac manifeste
 mihi enuntiare coegi. Primus itaque illorum a me
 interrogatus, unde tantam haberet Scripturarum
 scientiam, et quomodo discenda proponeret, quæ
 postea ejus discipulos, ne crederent, cohortabatur,
 inquit: Quia aliter Christianum seducere non
 possumus, nisi monasticum habitum simulemus,
 et Christianos nosmetipsos nominemus, et omnia
 quæ Christianorum sunt facere videamur, eaque qua
 divinx Scripturæ continent ediscenda proponamus.
 Quod autem in ore Scripturas ferre possimus, no-
 bis auxiliatur, qui in sui præconium nos mittit.
 Christum vero impii illi nominant principem mun-
 di, qui est Satanas, et sanctorum Evangeliorum
 potentiam, et quotquot in Epistolis leguntur in
 illum referunt, quemadmodum et ipsi fassi sunt,

et deceptus discipulus mihi enuntiavit; et veros Christianos seipsos vocant.

Ego vero non audeo, fratres, hujuscemodi impiorum blasphemias, quas contra pretiosam et vivificam crucem, sanctasque, et venerabiles imagines, et contra ipsum Christum Deumque nostrum sceleste proferunt, litteris tradere, quas neque infideles Hebræi audent dicere, et tamen dolosi in medio nostrum ambulantes, et conversantes cum hypocrisi, omnia nobiscum sentire videntur. Ecclesias ædificant impii, sicut ipsi hæc omnia confessi sunt, non ex fide, sed ut eas illudant, et contaminent, cum in ipso altari obscenos actus, turpesque coitus facere non abhorreant. Pingunt item imagines, non ex fide, sed ut eas injuria afficiant et inquinent. Faciunt cruces, ut eas conculcent, et fœdent. Exsecrabiles eorum infantes in ecclesiis manifeste baptizant: domum autem reversi aqua conspurcata, et urinis eos lavant, et spongia detergunt, diabolicum super illos carmen recitantes, easque ex ablutione sordes in turpem fœdumque locum effundunt, a sancti baptismatis gratia ita eos alienare cogitantes. Ad immaculata et vivifica mysteria sumenda non jejuni accedunt: ac si eos latere contingat, vere scelesti sancta exspuunt, et conculcant, ea panem vinumque communem existimantes.

Nec fœdum hanc impietatem exsecrabilium magistrorum discipuli statim ac brevi queunt addiscere. Tironibus enim discipulis intensum jejunium, nec non ut per septem dies, et septem noctes preces fundant, ut unam tunicam gestent, et a sua sese uxore abstineant ex lege præscribunt. Ita Dei legem subvertentes impii, cum eos in horum præceptorum observantia diu perseverantes viderint, tunc et baptisma eis pollicentur, sancti nempe baptismatis abstersionem, et alienationem, et diabolici carminis recitationem, quæ omnia impii baptismum vocant. Verum ne tunc quidem scelesti, impietatis eorum mysteria prodere confidunt, sed ab iis certa juramenta diligenter requirunt, ne vulgo ea quæ ab ipsis didicerunt, manifestent: tunc vero multum caute unum aut alterum illis revelant. Cum eos viderint illud facile suscepisse, etiam alia eis dicunt et ita paulatim, et non nisi longo temporis cursu discipulos impietatum vix docent. Tunc demum eos educunt, ut diabolum tenebrarum principem sensibilibiter adorent, ex quo magistri, et non amplius discipuli miserissimi illi fiunt. Qui autem adorant diabolum, veluti per somnium terribiles rerum imagines vident. Sed et subscriptiones manu propria signatas requirunt magistri, quibus discipuli nunquam amplius ad Christianorum fidem se reverteruros polliceantur.

At vos, fratres, ne sitis contra tales impios tam bono affecti animo ut eis credatis, cum Patrem, Filium et Spiritum sanctum credere asseverant. Omnes enim hæreses hoc profitentur, et Pauliciani et reliqui omnes idem dicunt. At vero impii isti,

ἔξαιτέ μοι· καὶ ἀληθινούς Χριστιανούς αὐτοὶ ἐαυτοὺς ὀνομάζουσιν.

Ὁὐ τολμῶ δὲ, ἀδελφοί, τὰς τῶν τοιούτων ἀσεβῶν βλασφημίας, ἃς κατὰ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ τῶν ἁγίων, καὶ σεπτῶν εἰκόνων, καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν βλασφημοῦσιν, ἐγγράφως ἐκθέσθαι, ἃς οὐδὲ οἱ ἄπιστοι Ἑβραῖοι τολμῶσιν εἰπεῖν· ὁμοίως οἱ δόλιοι μέσον ἡμῶν περιπατοῦντες, καὶ συναναστρεφόμενοι ἐν ὑποκρίσει φαίνονται τὰ ἡμέτερα πάντα φρονοῦντες. Κτιζοῦσιν ἐκκλησίας· οἱ ἀσεβεῖς, καθὼς αὐτοὶ ταῦτα πάντα ὠμολόγησαν, οὐ πιστεῖ, ἀλλ' εἰς τὸ ἐμπαιζεῖν, καὶ μαινεῖν αὐτὰς, ἐν αὐτῷ τῷ θυσιαστηρίῳ τὰς μιὰς πρᾶξεις, καὶ μίξεις ἀισχρὰς ποιεῖν μὴ παραιτούμενοι. Ζωγραφοῦσιν εἰκόνας, οὐ πιστεῖ, ἀλλ' εἰς τὸ ὑβρίζεῖν, καὶ μαινεῖν αὐτὰς. Ποιοῦσι σταυροὺς εἰς τὸ καταπατεῖν, καὶ μαινεῖν αὐτούς· βαπτίζουσι τὰ ἄθεα αὐτῶν νῆπια ἐν ἐκκλησίαις φανερώς, οἷοι δὲ ἀπελθόντες ἀποσπογγίζουσιν αὐτὰ ἐξανάτριχα μετὰ μεμιασμένου ὕδατος, καὶ οὕρων, ὑπαναγινώσκοντες αὐτοῖς Σατανικὴν ἐπιπόδη, καὶ τὸ τοιοῦτον ἀπόλοιμα χέουσιν ἐν ἀισχρῷ τόπῳ καὶ μιαρῷ, ἀπαλλοτριούντες αὐτὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Κοινοῦσι τῶν ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων, οὐ νῆστες· εἰ δὲ καὶ λαθεῖν δυναθῶσι, πτύουσι τὰ ἅγια, καὶ καταπατοῦσιν οἱ πικρομίαροι, κοινὸν ἄρτον ταῦτα καὶ οἶνον ἵγούμενοι.

Καὶ οὐδὲ αὐτοὶ οἱ παρὰ τῶν ἀθέων μαθητευόμενοι δύνανται συντόμως ταύτην τὴν μιὰν ἐπαινοῦσαι ἀσέβειαν. Κανονίζουσι γὰρ τοὺς ἀρχιεροὺς αὐτῶν μαθητὰς ἐπιτεταμένην νηστείαν, καὶ εὐχὰς ἐπτάκις τῆς ἡμέρας, καὶ ἐπτάκις τῆς νυκτὸς, τὸ μονοχίτωνας εἶναι, ἀποχὴν παντελῆ τῆς ἰδίας γυναικὸς, ἐν τούτῳ οἱ ἀσεβεῖς τὸν τοῦ Θεοῦ ἀνατρέποντες νόμον. Καὶ ὅτε χρονοῖσαντας ἴδωσιν εἰς τὴν τοιαύτην ἐντολήν, τότε καὶ τὸ βάπτισμα ὑπισχοῦνται, τὴν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀποσπόγγισιν τε καὶ ἀλλοτριώσιν, καὶ τῆς Σατανικῆς ἐπιπόδης τὴν ἐπανάγνωσιν, ἃ τίνα οἱ ἀσεβεῖς· βάπτισμα ὀνομάζουσι. Καὶ οὐδ' οὕτως οἱ ἀσεβεῖς τὰ τῆς ἀσέβειας αὐτῶν θαρρόουσι μυστήρια, ἀλλ' ἀσφαλῶς καὶ ὄρκους αὐτοῦ ἀπαιτοῦσι, τοῦ μὴ θῆλα τοῖς πολλοῖς ποιῆσαι τὰ παρ' αὐτῶν διδασκόμενα· καὶ μόλις μετὰ σκέψεως θαρρόουσι αὐτοὶ ἐν καὶ μόνον. Καὶ ὅτε ἴδωσιν εὐκόλως παραδεχμένους τοῦτο αὐτοῦς, λέγουσι καὶ ἕτερα· καὶ οὕτως κατὰ μικρὸν διὰ χρόνου μόλις ἀποκαλύπτουσι τοῖς μαθηταῖς τὴν ἀσέβειαν. Καὶ λοιπὸν τότε φέρουσιν αὐτούς, καὶ προσκυνοῦσιν αἰσθητικῶς τὸν διάβολον, τὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους, καὶ γίνονται διδάσκαλοι οἱ πανάθλιοι, καὶ οὐ μαθηταί. Βλέπουσι δὲ ὡς ἐξ ὕπνου φαντασίας φοβεράς οἱ προσκυνοῦντες αὐτὸν· ἀπαιτοῦνται δὲ καὶ ἰδιόχειρα τοῦ μηκέτι ἐπιστρέφειν εἰς τὴν τῶν Χριστιανῶν πίστιν.

Μὴ ἀπλῶς δὲ διακίεσθαι, ἀδελφοί, πρὸς τοὺς τοιούτους ἀσεβεῖς, πιστεύοντες αὐτοῦς λέγοντας Πατέρα, Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα πιστεύειν· πᾶσαι γὰρ αἱ αἰρέσεις τὸ αὐτὸ λέγουσι, καὶ Παυλικιανῶν, καὶ οἱ λοιποὶ· ὁμοίως οὗτοι οἱ ἀσεβεῖς, καὶ ἄθεοι

ἔχουσιν ἴδιαν Τριάδα, εἰς ἣν πιστεύουσι. Πατέρα γὰρ ἄκαλοῦσι τὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους, τὸν διάβολον τὸν ἐκ τῶν οὐρανῶν πεσόντα, ὡς καὶ αὐτοὶ ὠμολόγησαν, καθὼς καὶ ὁ Χριστός· φησιν, ὅτι Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν τοῦ διαβόλου ἐστέ. Υἱὸν δὲ, τὸν υἱὸν τῆς ἀπωλείας, καὶ Πνεῦμα, τὸ πνεῦμα τῆς πονηρίας. Αὕτη ἐστὶν ἡ τριάς τῶν ἀσεβῶν, καὶ αὐτὴν ὁμολογοῦσι καὶ σέβονται. Χριστιανούς δὲ ἑαυτοὺς ἐπιφημίζουσι, οὐχ ὡς ἐκ τοῦ ἀληθινοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἀντιχρίστου. Περὶ δὲ τῆς ἀπωλείας τοῦ υἱοῦ, ὃν οἱ ἄθεοι καὶ ἀσεβεῖς ἀντὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ σέβονται, καὶ Χριστὸν ὀνομάζουσι, ὁ Ἀπόστολος πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστέλλων, φησὶ· *Μὴ τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον, ὅτι ἂν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασις πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀνομίας ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεόν, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καθίσαι, καὶ τὰ λοιπά.*

Τὸ δὲ Πάτερ ἡμῶν, ὡς παρ' αὐτῶν ἐμάθομεν, σκοπῶ τοιοῦτω λέγουσι· πατέρα γὰρ ἑαυτῶν καλοῦσι τὸν διάβολον. Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δὲ τοῦτον ἐπικαλοῦνται κατὰ δύο σκοποὺς, ἓνα μὲν, καθὼς γέγραπται ἐν τῷ Ἰώβ· *Καὶ ἐγένετο ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, καὶ ἦλθον οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ παρυστήναι τῷ Κυρίῳ, καὶ ὁ διάβολος ἐν μέσῳ αὐτῶν· καὶ εἶπε· ὁ Κύριος τῷ διαβόλῳ· Πόθεν σὺ ἔρχῃ; Εἶπε δὲ ὁ διάβολος· Ἐναντι Κυρίου, διαπορευθεὶς τὴν ὕψ' οὐρανῶν, καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν γῆν, πάρεμι. Καθ' ἕτερον δὲ σκοπὸν τολμῶσιν οἱ πάσης ἀσεβείας καὶ βλασφημίας πεπληρωμένοι, λέγειν τὸν οὐρανὸν, τὴν γῆν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς τὸν διάβολον δημιουργῆσαι, καὶ οὐ τὸν Θεόν, καὶ ὅτι τὸν παράδεισον αὐτὸς ἐποίησε, καὶ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸς ἔπλασε, καὶ οὐχ ὁ Θεός, δύο μόνον λέγοντες εἶναι ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτω ἐκ τῆς δημιουργίας τοῦ ἐπουρανοῦ Θεοῦ, τὸν ἥλιον, καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου· καὶ ὅτι ὅκτω εἰσὶν οἱ οὐρανοὶ, ἑπτὰ μὲν, οὓς ἐποίησεν ὁ ἐπουράνος Θεός, καὶ καθέζεται ἐπάνω αὐτῶν· ὀγδοὸς δὲ ἐστὶν ὁ ὑπὸ κάτω πάντων, ὁ καὶ παρ' ἡμῶν ὁρώμενος, ὃν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐποίησεν.....*

¹ Joan. viii, 44. ² II Thess. ii 3, 4, ³ Job ii 1 seqq

et execrabiles propriam quamdam Trinitatem habent, in quam credunt. Nam tenebrarum principem diabolum, qui e caelis decedit, vocant patrem, prout ipsi fassi sunt; quod recte convenit cum iis quæ Christus dixit: *Vos ex patre diabolo estis*¹. Filium autem filium perditionis, et Spiritum spiritum iniquitatis appellant. Hæc est impiorum trinitas; hæc illi confitentur, et venerantur. Christiano⁵ vero seipsos decantant, non tanquam ex vero Christo Deo nostro, sed tanquam ex Antichristo dimanantes. De filio autem perditionis, quem execrabiles, et impii pro Dei Filio venerantur et Christum nominant, ita loquitur Apostolus scribens ad Thessalonicenses: *Ne quis vos seducat ullo modo, quoniam nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo peccati filius perditionis, qui adversatur, et extollitur supra omne, quod dicitur Deus, ita ut in templo Dei sedeat*²; et reliqua.

Illud autem *Pater noster*, ut ab ipsis accepimus, hac mente dicunt. Patrem enim suum vocant diabolum, eumque duplici ex causa advocant de caelo: ac primum quidem secundum ea, quæ scripta sunt in Job: *Et factum est sicut dies hæc, et venerunt angeli Dei ut astarent Domino, et diabolus in medio ipsorum; et dixit Dominus diabolo: Unde venis? Dixit autem diabolus: In conspectu Domini postquam peragravi eam, quæ sub caelo, et perambulavi terram, adsum*³. Ex altera autem causa, eo quia audent isti omni impietate, et blasphemia pleni dicere caelum, et terram, et omnia, quæ in eis sunt, diabolum, et non Deum creasse, itemque paradisum eum fecisse, hominemque plasmasse, nam duo tantum esse in mundo dicunt, quæ ex supercaelestis Dei operatione prodierunt, solem nempe, et animam hominis. Octo etiam esse caelos quidem aiunt, septem quidem quos supercaelestis Deus fecit, et super illos sedet, octavum autem, qui sub omnibus est, et a nobis cernitur, quem mundi hujus princeps efformavit.

Cætera desiderantur.

NNO DOMINI MCXXX

ΑΝΝΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΙΣΣΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΣ

ANNÆ COMNENÆ

PORPHYROGENITÆ CÆSARISSÆ

ALEXIAS

SIVE

DE REBUS AB ALEXIO IMPERATORE VEL EJUS TEMPORE GESTIS

LIBRI QUINDECIM

EX BIBLIOTHECA BARBERINA PRIMUS EDIDIT, LATINA INTERPRETATIONE DONAVIT
ET GLOSSARIO ILLUSTRAVIT

PETRUS POSSINUS

S. J. PRESBYTER.

*ACCESSERUNT CAROLI DUFRESNII DU CANGII NOTÆ HISTORICÆ
ET PHILOLOGICÆ.*

Textui subjicitur lectionum varietas ex codice Coisluniano CCCXI, ipsius Annæ tempore, ut videtur, descripto.

AMPLISSIMO ILLUSTRISSIMOQUE VIRO DD. PETRO SEQUIERIO, FRANCIE CANCELLARIO.

Non eget apud te quidem interprete vetustas ulla, aut eruditarum litteræ gentium : tamen hæc Græcæ princeps facundiæ cujus arce dignum Opus e tenebris in lucem publicam nunc emergit, me interpretem apud te jubet esse, non orationis certe aut sermonis sui, ubi nihil eruditioni tuæ non pervium est, sed animi grati atque officii, quorum significationes nunquam satis magnas, satisque vel tuo merito, vel suæ voluntati respondentes edere se ulla putat posse, quantumvis accumulæ plurimas. Anna ea est Comnena, decima Musarum, et Pallas quædam Byzantinæ Græciæ, cujus Porphyrogenitæ licet ac primogenitæ moderantis orbem principis, si quis ingenii opes æstimet, Augustos natales, atque illam cunarum purpuram in minimis ornamentis numerabit. Hæc nullius eruditarum rudis artium, præsertim autem eloquentiæ consulta ; religionis quoque omnibus et humanitatis elimata officiis ; ac collectis iis cunctis una florens dotibus quæ omnibus absolvere numeris non regiam matronam quamlibet, sed eam possent quam sui ævi miraculum jure diceres ; contenderat omnes nervos in-

dustriæ in elucubratione operis ingentis, in quo decorum istorum omnium insignia specimina exstarent : Historiæ videlicet rerum longo patris sui principatu maximarum ac mire variarum terra marique tota fere Asia Europaque gestarum : quas accuratissima collectionis diligentia, nec minus scita descriptione ordinis, atque explicationis ornatu complexa, simul præclare a se consultum rebatur rationibus publicis tantæ utilitatis libro vulgando ; simul privatas spes famæ ac memoriæ perennis, quas isto pietatis eodem facultatisque suæ consignasset monumento, non male constitutas gratulabatur. Cæterum quam vere illud olim scriptum a quodam sit : *Quantumvis docta disertaque opera, blattis nihilo secius ac tineis epulas datura, nisi potentis et benigni genii efficaci providentia curentur* : non alio melius exemplo, quam hujus libri misera et lamentabili fortuna comprobatum est. Tam venusto is quidem elocutionis flore comptus ortu ipso primo prodiit, ut si fabellas et nugas meras ista elegantia garriret aniliter, ornatu solo dictionis honoratum inter scriptores Atticos primi subsellii eblanditurus sibi facile locum fuerit. Rursus tam grave tamque scitu necessarium, tali dispositionis arte, tantaque maturitate judicii argumentum explicat ac digerit, ut si loqueretur inquinatissime, tamen splendore sensuum illuviem verborum, et historiæ non alibi narratæ præstantia, labem barbaræ ac balbulientis orationis posset redimere. Postremo quod mulierem eademque in regno natam ac nutritam Operis spissi prolixique fuisse auctorem constat, res est profecto ejusmodi quæ scriptioni nec styli alioqui nec materiæ genere tolerabili, raritate ipsa et admirabilitate scriptricis regiæ pretium apud æquos aestimatores rerum abunde magnum conciliatura videretur ; ut non ferri solum et legi, sed celebrari etiam atque expeti jure deberet. Et tamen : o rem miramne magis dicam an miseram ! tamen ille tot nominibus ad famam atque ad celebritatem commendatus liber, spretus, abjectus. neglectu omnium obrutus annis quingentis in situ ac tenebris jacuit : ac cum olim tot aliæ nulla huic ex parte comparandæ Græcorum, ultimæ, mediæ, citimæ vetustatis lucubrationes, vel a Venetiensibus Aldi typis, vel a Basileensibus Frobenii, vel ab aliis alibi lucem acceperint ; et cum multi exstiterint utraque docti lingua homines qui Latine interpretandos e Græco libros ambitiose conquirerent, una ferme omnium Annæ Alexias fuit quam sua quædam incredibilis infelicitas prohibuerit, ne in ullum unquam Græcum typographum, in Latinum interpretem ullum incideret. Nam Hæschelianorum excerptorum Augustanæ emissionem illam nemo æquus opinor magis gratulandam Cæsariisæ putaverit quam puerperæ abortum passæ infelicem ejectionem fetus monstrose mutili et mortui. Fuit tamen cum respexisset Annam melior fortuna visa est. Jacobus Cujacius, vir longe omnium ingenio, juris scientia, linguarum notitia clarissimus, Alexiadis codicem nactus, legit, suspexit, prædicavit. Denique, quo nihil Annæ, nihil rei litterariæ consulere opportunius potuit, viro illam ornatissimo eruditissimoque commendavit Petro Fabro, a quo editionem cum interpretatione Latina conjunctam sperare ipsam oporteret. At, o fallacem reconciliatæ cum sorte adversa gratiæ fidem ! recruduit brevi atrocior quam antea fatorum in Annam rigor : nunquamque desperavimus de illa justius quam ubi proxime spem veneramus. Subtrahitur rebus humanis re infecta Faber. Exemplar unicum Alexiadis ex ejus scriniis clam aversum in nescio quod barathrum quasve latumias contruditur inexorabilis custodiæ : nisi potius (quod verisimiliter alii rentur) casu quodam infesto absumptum est funditus. Hic tua quædam, vir amplissime, rerum fato prudentia major et in rem litterariam nullis deterrenda difficultatibus, nullis coercenda finibus benignitas, velut e machina Deus, adfuit. Capessis hanc curam, adhibes animum, lustrari bibliothecas jubes, versas, inquiris, qua vales propter summam auctoritatem potestate longe, prope, in nostrate, in extero solo, moliris, indagas, retegis, satagis plurima. Postquam satis constitit nihil in Gallia, nihil in Germania, nihil uspiam Cisalpinarum gentium spei aut præsidii ad Annam esse, in Italiam transvolas, Romæ rem curas, accersitum inde codicem bibliothecæ Barberinæ non optimum aut integerrimum illum quidem, tamen ejusmodi quo interpres non hebes, nec plane imperitus consolari desiderium melioris posset, cum nonnulla fiducia operæ navandæ ; allatum, inquam, ad te Roma Lute-tiam ejusmodi codicem ad me Tolosam mittis. Affixis implicitisque tum eram curis toto, ut ita dicam, cælo diversis ; neque iis aut numero paucis, aut genere levibus. Hinc Marcus, Lucasque, Matthæo jam perfecto promissam reposcebant operam. Aliunde divinæ Litteræ professorem suum jure manu consertum tenebant ne ad humanæ historiæ interpretationem descenderem. Denique cepta varii generis complura clausulam colophonemque flagitabant. Quid ogerem ? tua Mercenas haud mollia jussa. Inducis utcumque impetratis ; et quasi ab

urgentioribus creditorum mora solutionis exorata, totum Annæ me tribui, totum impendi : et totum ita res poscebat ut nec lotus sufficerem. In scriptione passim incerta exemplaris tumultuaria collatione concinnati conjectura et suspicione utendum plurimum. Lacunæ divinationibus supplendæ. Cavendum ne longe ornatissima Comnenæ oratio nimis inæquali versioni Latinæ compararetur; non minori fastidio convitioque oculorum, quam si holosericus viva purpura lucens pannus sacco cilicino aut pullo centoni assueretur. Verendum ne (quod parum vitasse aliquos querela nultorum est) interpretationem Latinam facerem similem setacei cribelli, quod immissæ in cerniculo farinæ florem ipsum ac purum pollinem transmittit, furfures ac sordes meras retinet et exhibet. Ad hæc quoniam in Cæsariissæ familiam nomine atque auctoramento interpretis transcriberar; tenenda vis hujus officii, quod quæle sit, ex muniis ejusdem generis, principalium scribarum et palatinorum commentariensium potest intelligi. Iis reges reginæque uti solent ad scribendas quas quoquoversum missitant litteras, quarum sententiam ubi verbo aut nutu indicarunt, istorum jam negotium est, pro sua cujusque facultate, mentem subscripturi deinde principis, ex ejus dignitate rei que merito quam aptissime quamque disertissime disserere. Postremo conandum ut Græci quem exprimentum susceperam archetypi non superficiariam solam formam aut extima duntaxat lineamenta (qualia viventium in mortuo restant cadavere) stylo utcunque assimilata redderem : verum illum insuper vigentem ac vegetantem intus, subindeque vivis ex arcano evibrationibus micantem Latinæ quoque expositioni penitus inderem atque ihalarem, si possem, spiritum, velut ignem, aiunt, ætherea subductum domo luteo Prometheus operi miscuit, nihil alioqui supra massam vilem madefacti pulveris futuro. His ego tot cautionibus, tot circumspeditionibus, ac destinationibus tam variis præmunitam, imo defixe intentam, atque anxie sollicitam mentem habui tota in functione demandati hujus a te mihi muneris iuculentissimæ historiæ Latinis edendæ litteris. Quamquam meæ me imbecillitatis conscientia nimium timere cogit, non modo ne quod sequebar non assecutus sim, verum etiam ne in alias diversi generis reprehensiones incurrerim. Scio nimirum scio, hæc de qua dixi, quam profiteor, libere politeque interpretandi secta et ratio, cui quantæquam offensioni exposita sit tristium censurarum. Sunt qui nares corrugent, qui superciliose renuant quoties occurrit Latina oratio super Græcæ modum; quoties vicissim fluentem velut sinum Asiatici Syrmatis Romanæ munditiæ brevior succinctum nodo cogunt. Quis omnes enumeret delicias fastidorum, quarum in censum veniunt oscitationes male feriatorum supina interdum et semisomni lectione nihil nisi ansas vellicandi captantium. *Hic enimvero*, aiunt, *Graia acumen argutiæ pinguem interpretem haud pupugit*. Alias subsannant : *Huius quam patulum circa orbem errat ! est ubi flagitium !* increpent, *quod judicio ipsorum strangulentur auctoris sensa, quod mutantur aurea plumbeis*. *Quod stricti sales intemperanti Latinæ copiae superfusione liquefiant*. Denique interim hilem erumpunt indignantes : *Exurdato barbarie palato non sapuisse salivam Atticam*. Hæc et ejus generis cætera præterque longum, etiam nec mihi promptum, et alioqui exitu anceps fuerit velle purgando ac pro me dicendo referre. Nunquam equidem soleo mihi nimis tribuere. Quin adeo plerumque ipse mihi parum æquus sum; quippe ingenii ac facultatis quanta sit tenuitas conscius animus, judicia reprehendentium vel excipit assensu facili, vel ultrò consciscenda censura præoccupat. Nunc vero etiam plusquam alias male metuo, ne alibi vis, alibi ars, alibi felicitas satagenti licet mihi frustra que molienti defuerit. Quamobrem singula objecta si persequar, quædam forte sint quibus diluendis nec coronæ, nec iudicibus satisfaciam, nonnulla etiam in quibus accusatori reus sponte confitens palam dem manus. Innocentiæ meæ tamen et fidei hoc in negotio optimæ non a criminationibus magis alienis quam ab ipsius mei morositate iudicii periclitantis, ne penitus causam deseram, profitendum hic est, me nutu ac jussu tuo suscepta provincia quam minime male defungi studuisse, in eo nec tempori nec labori, nec contentioni pepercisse unquam. Successus quis tandem conatui responderit, ut producendæ nequidquam multis clepsydris apologiæ compendium uno verbo faciam, tui, vir maxime, iudicii, tui arbitrii res esto. Nemo erit omnium (sat scio) tam pervicax qui si minus propter amplissimum magistratum, quo juris et æqui moderamen tibi summum attributum est, certe propter notissimam omnibus, et ultra etiam quam imperii fines Gallici pertinent, celebrem ac venerabilem æquitatem, doctrina varia omnisque generis sapientia conjunctam, non tuæ standum definitioni putet : me quidem ipso, quocumque alea verterit, adeo nihil contra excepturo vel provocaturo, ut subscriptorem astipulatoremque cujuscunque sensus tui jam

Hinc vitro pollicear. Te fere in scribendo spectabam unice, tibi me fingebam paralamque : tibi si placui, abunde mercedis est. Nam præterquam quod laudis publicæ præjudicium, favor tantæ auctoritatis certum habet: vel si probares solus damnantibus cunctis ad famæ rationem fructumque animi, unus mihi tu instar millium, instar omnium merito fores. Sin vero reprehendis, non continuo lusisse me operam aut plane votis excidisse judicabo. Abirretorta mentis vi, ab aquilina intelligentiæ illa tuæ acie, cui fucum nullus color facere, nulla se probare mendax gratia, nulla placere nisi viva nativaque pulchritudo potest, ad indulgentissimam clementiam benignissimæ humanissimæque voluntatis me recipiam; ibique asylo tutus certissimo spem in sinu dulcem alam, fore ut venia consoleris quod remunerari laude minus potes; et trans vitia inerudite manus, benevoli pectoris officio agnito nec spreto, quodcumque hoc est quamvis illepidi munusculi, monumentum æternum esse patiaris ejus observantæ ac veneratio nis qua te summa verissimaque prosequitur,

ILLUSTRISS. AMPLITUDINI TUÆ

Deditissimus PÆTRUS POSSINUS, e Societate Jesu.

Scribendam Tolosæ III Kalend. Quintiles anno CIOIOXLIX.

LECTORI.

Nec miror nec æmulor mature disertos illos qui libros in librorum principiis faciunt, et inexhausta loquacitate Proæmiorum sedulo id agunt, ut oculi legenti doleant priusquam is primum Operis versum viderit. Ego tibi, Lector, quominus statim fruaris tamdu optato Byzantinæ Cæsariissæ colloquio, moram unam objicio (nam Glossarium Annæum transvoles licet : non enim ante omnia perlegendum; sed in tempore consulendum seponitur) moram, inquam, necessariam interpono unicam, Præfatiunculæ paucis complexuræ; quo casu, quove statu Alexias Annæ Comnenæ meas in manus venerit; qua spe quave conditione in tuas transeat.

Jam tum ab adolescentia, quam mihi transigere Tolosæ contigit, ingenti desiderio flagravi Alexiadis Annæ Comnenæ explicandæ Latinis litteris, et luce publica donandæ. Alebat id votum lactabatque blanda spe sedes illa ipsa studiorum: quod in qua vivebam litterisque operabar civitas unicum ejus operis antiquissimum et integerrimum exemplar habere dicebatur. Egi ergo, sategi, per me, per amicos movi multa, quo istius mihi copia feret codicis. A nobilissima clarissimaque Fabrorum Saniorianorum familia in Musæum τοῦ μακαρίου eruditissimi Petri Fabri humanissime admissus, versatis illic otiosissime curiosissimeque cunctis multum frustra bibi pulverem. Indagavi etiam omnibusque vestigiis odoratus sum ecquam in urbis aliam rara et peregrina hæc avis evolasset domum. Non plus profeci quam Cadmus cum Europam quæreret. Atque hic prædicandæ locus est officiosissimæ benignitatis illustrissimi D. Caroli de Montchal archiepiscopi Tolosani, qui pro cætera humanitate qua studia semper mea prosecutus est, tunc etiam non indignum celsitudine sua credidit in istam mecum curam descendere; et auctoritatis interpositione suæ tantæ hujus effectum voti mihi conficere conari. Elusit tamen indagaciones, petitiones, machinationes omnes vel nescio quis casus alius, vel obstinatissima iniquitas eorum qui captivam illustrem æternis detinere tenebris cum incommodo et gemitu orbis totius deliberatissimum habent. Multi deinde anni mihi alia cogitanti omnia et Alexiados jam plane oblito fluxerant, cum vir honoris causa nominandus Petrus Seguerius cancellarius Franciæ, qui amplissimæ dignitati parem religionis, justitiæ, virtutisque omnis, tum vero etiam eloquentiæ et eruditionis excellentiam adjunxit, animadvertens a collectione Historiæ Byzantinæ quam typis edi regiis jusserat, Alexiadem Annæ Comnenæ non tolerabilius abesse posse quam ver ab anno, egit Romæ per litteras et certos homines cum eminentissimo cardinali Francisco Barberino, principe juvenandis litteris nato, ut si quem locupletissima sua librorum veterum et rarissimorum penu Annæ Comnenæ codicem haberet, ejus copiam ad editionem prelis regiis ne commodare gravaretur. Misit is statim librum in charta scriptum non antiqua

manu, nec integrum : sed Lucae Holstenii viri doctissimi, Barberinæ bibliothecæ curatoris diligentia solers fecerat, ut usui esse pene pro integro posset. Is codicem hunc multis locis mutilum cum alio pervetusto in membranis, imperfecto et ipso lacunisque deformato, quem ante hos paucos menses in bibliotheca Medicea Florentiis vidi, accuratissime contulerat : ac quia non fere iisdem locis ambo exempla deficiebant, unius hiatibus ex altero explendis, non exiguo nec parum nobis prædicando labore suo proxime integritatem perduxerat Barberinum codicem ; quem illustrissimus cancellarius ad se Roma perlutum, cui vertendum Latine traderet, non diu quæsiit. Magnarum est et regendis terris a cælo paratarum mentium, nihil quamvis obscurum atque humile nescire. Igitur mei quoque nominis quadam usque ad istum apicem forte appulsa mentione ; cum præterea memoraretur me operam olim aliquam in querendo posuisse Tolosano Fabri codice ; voluntatemque ostendisse Alexiadis interpretandæ, negotium statim datum est honesto in primis viro Sebastiano Cramoisy officinis typographiæ regiæ præfecto, mittendi quamprimum ad me recens allati Roma codicis ; quod ille summa, mora nulla præstitit, adjunctis litteris quibus significabat, gratum me, amplissimo cancellario facturum, si, quod primum suppeleret otium, in versionem Alexiadis conferrem. Eram ego tum haud parum diversis sacrarum Litterarum studiis immer-sus : primusque illic ac juvenilis ardor operæ navandæ in Græcis interpretandis, et tempore ipso consenuerat, et experientia molestiæ nequaquam pari fructu compensatæ quæ pertrioso isti negotio inest, refrixerat sane plurimum. Tamen reverentia venerandi nominis instinctus, sublatis repente ac sepositis quæ in manibus erant cunctis, totus ad exhauriendum tantæ auctoritatis mandatum incubui. Ac principio sic constitueram : duo esse præcipua in quibus elaborare me oporteret. Nam et faciendum esse, ut Græcum exemplar quam emendatissimum exiret, tum adnitendum postea, ut quæ ex eo exprimeretur Latina versio, veram auctoris sententiam rectissime assequeretur, planissimeque redderet. Quarum rerum cum is ordo comparatus natura sit, ut illam huic præverit sit opus, appellenti mihi ad priorem animum, experientique operam, gravis ecce primo difficultatis oborta species, paulo etiam post desperationem injecit cepti perpetrandi. Codex qui ad manum erat unicus tumultuarie, ut dixi, ex duobus mutilis congestus consutusque passim incertæ, palamque interim mendosæ lectionis vocibus scatebat ; lacunis ad hæc habat toto sparsis operis corpore, cujus caput ipsum, hoc est elegantissima et libro dignissima Præfatio Annæ desiderabatur tota ; quam ex Augustanis Excerptis, prout licuit, suppleximus. Clausula perro Historiæ, postrema scilicet quinti decimi pars libri, creberrimis fatiscens rimis, pertusi passim vetusta carie centonis, aut collabascantis ruinosæque maceriæ speciem habet. Quid hic auderem sperareme ? Aggrederer ad emendationem archetypi contextus ? quam non nisi conjecturis et divinationibus, tam multæ contentionis, quam nullius auctoritatis, in exemplarium defectu meliorum, repræsentare me putarem posse ? An desponderem continuo animum, editionisque consilium abjicerem ? ac cum Davidi Hæschelio sua viros apud doctos gratia constiterit, quod is non dubitasset mendosa incredibiliter et lacera Historiæ Annæ fragmenta, pauca, temere coacervata, præfixo Alexiadis titulo edere ; ego totos quindecim ejus operis libros nactus, propter nescio quos nævos magis interpellaturos in lectore sensum elegantiam, quam rerum cognitioni gestarum, aut Historiæ integritati subtracturos quidquam, publicis invidendos desideris et æternarum rursus addicendos tenebrarum ergastulo censerem ? Neutrum opinor quisquam æquus eruditusve suasisset ; ne probasset quidem. Illa igitur mihi sententia necessario reliqua facta est, qua decernerem contextum quidem Græcum plane intactum relinquere, ne manifestis quidem sollicitandis mendis, quandiu veræ lectionis fundum non haberem majoris antiquitatis et auctoritatis codicem. Totam vero industriam in elaboratione Latine versionis expromere, qua judicio, si quod esset, ac diligentia in subsidiarum deficientium locum subrogandis, explendis hiatibus, corrigendis ex conjectura vitiosis locis, modis denique omnibus assequi conarer, ut nitor primigenius Operi pulcherrimo, quoad per quinque sæculorum squalorem, et exitiabiles infestissimorum omnium generis casuum injurias liceret, hodierna editione redderetur. En quid volucrim, quo studium et conatum intenderim. Nam reipsa quid perfecerim, non meæ professionis, tuæ, lector, sententiæ definitio est. Cujus ut non oblandiri gratia favorem, ita nec deprecari abjecta demissione severitatem : multo autem minus contumaci pervicacia refragari censuræ relin. Utere ut libet jure atque arbitrio quod tibi ego, vel si non per se suppeleret, ultro largirer, probandi reprehendendique quod dignum duxeris. Paratum ecce me in utrumvis habes, et quocumque alea verterit, proviso re-

ceptu quieturum. Gratificari publico volui, servire amicis, obsequi viris magnis : voluntate ac fide optima in negotio veratus sum. Sic semper, utcumque alia ceciderint, conscientiam sustentabit fructus. Peto tamen, id quod æquitatis est tuæ, ne præcipites atrum calculum ad quamvis se primum offerentem speciem culpæ. Fere non primas, ac ne secundas quidem sæpe, quas vulgo laudant, cogitationes chartæ illevis; at nonnunquam quartas quintasve. Fieri potest ut quod tibi primum advertenti animum in mentem venerit, ne me quidem ipsum fugerit: cæterum ego illud alteri nondum tibi animadverso posthabuerim; te paria facturo si tibi esses, probaturo quin etiam ubi cognoveris. Cognoscere autem poteris quadam quidem e Glossario, longe plura e Notis; quorum illud nunc damus; hos retinere adhuc cogimur, paulo post cum tibi grato publiceque utili auctario reddendas. Quando nimirum Annæ nostræ, quam modo solam emittimus sua unius ornatam majestate, comitatum addemus proprium, justo brevi edendo volumine, quo Cæsariissæ primum vita ipsius e veteribus collecta monumentis exhibebitur. Alexii deinde Augusti Panegyricus, ipsi coram a Theophylacto dictus, Alexiadis totius elegans compendium, addetur. Subjicietur Abacus chronologicus certo digerens ordine res omnes quindecim Alexiados libris expositas. Postremo iidem ipsi libri quindecim, partim universi recensebuntur ope codicis optimi, cujus recentissime nobis inopinata ostentata spes est: partim in locis obscurioribus, collatione aliorum scriptorum, et cætera ejus generis accuratatione, pro captus ac tenuitatis nostræ modulo illustrabuntur.

VIRIS NOBILIBUS ET ILLUSTRIBUS

MARCO VELSERO, sacræ Cæs. M. a Consiliis, JOANNI JACOBO REMBOLDO, Aug. Vindel. Duumviris Præfect., Septemvirumque Collegio, Dominis ac Patronis pl. observandis S. P.

Quod Democritus Abderites optandum censuit, eæ ut imagines hominum sive oculis sive animis obversarentur, quæ virtutis et commodi potius alicujus, quam vitii atque incommodi administræ ipsis essent, in eo ridiculum et superstitiosum illum fuisse, non injuria dicas. Ad vitæ enim rationem quamcunque laudabiliter ineundam, nihil nobis opus est τῆ κατ' εὐδαιμον φαντασίᾳ Democritica, cum exempla ante oculos viva quotidie versentur, ex jucundissima etiam historiarum lectione quam plurima peti possint: unde quid decorum, quid indecorum, quid honori atque emolumento, quid ignominie ac detrimento futurum, perspiciatur.

Φεῦ, φεῦ, τί τοῦτου χάρις μείζον ἀν λάθῃς;
Πρὸς ἐπινόρθωσιν ἡθῶν ἐνεργότερον;

ut philosophus Chæronensis pulchre asseverat. Ne abeamus longius, vel in his Alexiados VIII libris, modo in lucem quos edimus, quot occurrunt virtutis, quot vitiorum exempla! Hos autem, viri nobilissimi, A. V. cur dedicem, satis causæ vel hoc esse arbitror, quod ab annis quinquaginta illorum editio aliunde expectata fuit frustra, a doctis non semel expetita: nunc e vestra bibliotheca eruti illi, juris publici fiunt. In quibus partim menda librarii tollendo, partim lacunas explendo, nonnusquam etiam notis quædam illustrando, quantum ingenii tenuitas est passa, temporisque angustia, si quod opere pretium candide judicaturis videbor fecisse, laboris non absque magni viri auctoritate suscepti minus me pœnitebit; et ad alios scriptores vel integrius atque emendatius, vel etiam novos ex eadem vestra illust. bibl. publicandos facilius invitabor. Deus Opt. M. A. V. cujus auspicio et liberalitate laboribus id genus vacare possum, florentem atque includem quam diutissime conservet.

Augustæ Vind. pridie Non. Septembr.

A. S. N. MDCX.

A. V. O.

DAVID HOESCHELIUS. A.

AD LECTOREM.

Ex quindecim Annæ Comnenæ Porphyrogenetæ Alexiadis libris, quos illustrium bibliothecarum Catalogi dudum jactant, octo hic damus perpetuo fere lacunatos : quot et quales nimirum ex Augustano autographo repræsentare licuit. Satius enim visum rem litterariam nobis hunc semissem nunc quidem debere, quam toto æternum carere. Integriorum et meliorum exemplarium domini, utinam invidiam non ferant, et luminibus nostris quamprimum obstruant. Præstantissimum Fabrum Regium Tolosæ senatorem nominatim appellamus, apud quem magni Cujacii codicem exstare aiunt.

Porro Annæ fidei periculum in me non recipio. Memini apud Vopiscum legere, neminem scriptorum, quantum ad historiam pertinet, non aliquid esse mentitum ; cum contentionibus incaluere animi, difficile veritatem recto oculo tuentur, et vix est quin aliquid patriæ et propinquis, inter quos pater primo loco, concedant, si præsertim feminæ manus calamum ducat. Hic est sædissimorum conviciorum fons, quibus Anna interdum muliebriter in Latinos, pontificem aliosque principes indulget. Cordatus lector historiam suis momentis, non auctorum affectibus ponderet : Tacitum et Suetonium adversus Christum et Christianos injurias manibus tamen excuti non patimur. Quo ordine apud posteriores Græcos Romani omnes, scimus ; Anna præterea proprias se odii causas habere existimabat, quod Gregorius pontifex acerrimum Alexii hostem Robertum Guiscardum, patrem Boemundi, quem illa etiam mirifice insectatur et exagitat, in amicitiam receperat. Bertoldus Constantiensis, anno 1084, hæc habet : His temporibus Constantinopolitanus maximam pecuniam Heinrico quondam regi transmisit, ut Ruodbertum Wiscardum, ducem Calabriæ et Apuliæ, conjuratum militem domini papæ, in ultionem ejusdem regis bello appeteret. Nam Ruodbertus jamdudum fines Constantinopolitanorum invasit, iterumque illius expeditionem movere disposuit : sed Henricus acceptam pecuniam, non in prociectum contra Ruodbertum, quod juramento promisit, sed ad conciliandum sibi vulgus Romanorum impendit. Cum Urbano deinde pontifice Alexius in gratiam rediit anno 1089, ut idem Bertoldus habet. Dominus papa Constantinopolitanum ab excommunicatione per legatos suos absolvit : Quin ex Casinensi Chron. iv, c. 48, colligimus, eum postmodum Occidentis imperium a Paschali pont. sperare ausum. Alexius imperator strenuissimos ex suo imperio viros Romam cum suis litteris misit, quibus se injuriam ab imperatore illatam pontifici atque Romanis, dolenter audisse significans, agebat postmodum gratias, eosque laudabat quod viriliter illi obstitissent. Atque ob id, si illorum animos paratos promptosque sensisset (ut sibi jamdudum nuntiatio fuerat) velle vel se, vel Joannem suum, juxta morem præcorum fidelium imperatorum, a summo pontifice Romæ coronam imperii sumere. Verum eo redeamus ; ut Annæ fidem in iis quæ contra nostros scripta reliquit, præstare non lubet, ita et eorum quæ nostri adversus Alexium pleno horreo remensi sunt, auctoritatem defugimus : nam largiter hanc Comnenæ retulere gratiam, quod sequentia aliquot loca docebunt ; longum visum omnia exscribere.

LATINORUM ALIQUOT

DE ALEXIO COMNENO TESTIMONIA.

Guilielmus Tyrius De bello sacro lib. II, cap. 5 Præerat autem per id tempus Græcorum imperio vir nequam et subdolos, Alexius nomine, cognomine Comutio (Comnenus) dictus. Qui cum esset in imperiali palatio a domino Nicephoro, cognomento Bothomath (Botaniate) qui tunc in sceptris agens principabatur, plurimum honoratus, et megadomestici dignitate (quem nos majorem senescallum appellare consuevimus) fungeretur officio, ab imperatore

secundus, contra dominum et benefactorem suum malitiose recalcitrans, quinto vel sexto anno antequam populus noster accederet, depulso domino imperium invaserat, et retinere præsumebat quod violenter occupaverat. — CAP. 10. Dum vero hæc in castris aguntur, ecce domino Boamundi nuntius præsens ante ducem astiit, prædicti principis litteras deferens in hæc verba : Noveris, virorum optime, quod tibi contra feram pessimam et cum homine nequam (*Alexio*) incumbit negotium : cujus propositum est semper fallere, et omnem Latinorum nationem usque ad mortem modis omnibus persequi : et quod de eo recte sentiam, tuo aliquando approbabitur iudicio, novi enim Græcorum malitiam, et odium adversus Latinorum nomen pertinax et obstinatum. — CAP. 13. Verumtamen sicut vir erat (*Alexius*) subdolosus, potens simulare et dissimulare propositum, missis quibusdam nobilibus ex suis domesticis ad eundem virum egregium, verbis pacificis ei locutus est in dolo, tentans si quoquo modo eum posset decipere. — CAP. 14. Hic demum plenius innotuit, quod quidquid eis imperator (*Alexius*) loquebatur, fraus erat et circumventio. — CAP. 19. Quodque principibus liberaliter contulerat (*Alexius*) nec liberalitatis erat nec gratiæ, sed timoris desperati, et fraudulentæ versutiæ. Nostris autem in simplicitate spiritus et sincera fide incedentibus, vix persuaderi poterat Græcorum malitia, et nequam illorum principis fraus et circumventio pertinax, maxime cum erga eos tanta liberalitate et simulata gratia redundaret. CAP. 20. Sicque quotidie magis et magis Græcorum dolus, et fraus imperatoris (*Alexii*) delegebatur, ita ut jam nemo esset de principibus cui non esset manifestum, et luce meridiana clarius, quanto odio prosequeretur populum nostrum, et omne genus Latinorum haberet invisum. — CAP. 21. Quidquid autem loquebatur (*Alexius*) dolus erat et circumventio. — LIB. VII, CAP. 20. Fraudes enim imperatoris (*Alexii*) et ejus versutia, quas sæpius experti fuerunt, declinare iudicabant commodius, ne ejus labyrinthis et ambagibus iterum se involverent a quibus non satis facile postmodum possent expediri. — LIB. X, CAP. 12. At vero idem (*Alexius*) imperator, vetusto Græcorum more nostrorum successibus invidens, quamvis eos, ut prædiximus, apud se satis benigne habuisset, occulte inde per internuntios frequentes in eorum perniciem hostes sollicitabat, et ab eorum adventu crebris epistolis et nuntiorum discursibus reddebat instructiores, eos præmonens, ne tantum populum suo periculo libere transire patiantur. Vicem scorpionis agens, qui cum non sit in facie quod formides, prudenter feceris si caudæ posterioris declinare poteris maleficium. — LIB. XII, CAP. 5. Per idem tempus (anno 1118) Constantinopolitanus imperator Alexius Latinorum maximus persecutor, rebus humanis exemptus est.

Robertus monachus, De Christianorum principum profectioe in Syriam, lib. II. Subdolos itaque imperator (*Alexius*) videns crescere castra Dei, et de die in diem augmentari, inops animi, expertus sensus, pauper consilii, ira vehementi cœpit anxari. Mens enim fraude plena semper anxatur et est sollicita, et quod machinatur alteri pertimescit sibi semper machinari. In mente imperatoris semper mansit fraudulenta fictio. Quidquid juravit totum exinanivit, quia perjurii noxam incurrere maluit, quam gentem Francorum a suis finibus non elongari.

Conradus abbas Urspergensis Chron. anno 1101. Ecce subito murmur exoritur, invisum imperatorem (*Alexium*) Turcorum potius quam Christianorum parti favere, exploratisque quæ circa nos erant, frequentibus illos contra nos nuntiis animare. Hic est, inquiunt, perfidus ille Alexius, qui domino suo Nicephoro, per quorundam Alamannorum conductitiorum auxilium depulso, imperium ejus usurpavit, ipsosque sui sceleris cooperatores, exilio damnatos necari fecit : nunquam se tanti dixit facere Francos cum Turcis præliantes, quanti canes se invicem mordentes. Cum autem navigia quisquam conducere tentaret, audivit Cæsarem insidias peregrinis etiam in mari posuisse, multasque dudum eodem facinore naves eum submersisse. Quapropter omnes eum maledicebant et anathematizabant, omnes illum linguæ non imperatorem, sed traditorem appellabant. ANNO 1106, invidus et occultus eam Ecclesiæ persecutor Alexius, diu tectam suæ perfidiæ toxicatam rabiem evaginat : Turcis, quibus jam nulla vel rara in Oriente regnandi spes remanserat, se tutissime conciliat, et o turpissimum facinus! Nicæam, quam olim fidei nostræ turrim, dudumque multo Christianorum sanguine comparatam præscripsimus, Solimanni tyranni filiis reddidit : custodias ad prohibendum transitum peregrinis terra marique constituit. Cujus classes contra Antiochenos directas, ipsi bello ceperunt, et in confusionem Alexii, nasis atque pollicibus omnibus

abscissis, unam de scaphis inde onerantes, hujusmodi pulmentum eidem reo millorum millium homicidæ, transmiserunt. — *Albertus Stadensis eadem fere ad verbum habet.* — *Otto Frisingensis, Chronic. lib. vii, cap. 10.* Alexius imperator perfidissimus, jamdiu conceptam corde malitiam celare amplius non valens, cum Turcis, qui jam pene desperati erant, turpissime fœderatur, eisque Nicæam, multo nostrorum sanguine acquisitam, impiissime tradidit.

Gotfridus Viterbiensis, Chronic. parte XVIII. Constantinopolim pervenerunt, ubi multum dolum et impedimentum a rege Alexio perpessi. Tunc Alexius rex Constantinopolitanus, christianæ prosperitatis adversarius, Turcos in desperationem jam positos, in amicitiam suam confœderavit, eisque turrim Nicæam, Christianorum sanguine acquisitam, concessit. — *Matthæus Paris in Historia majori, anno 1096.* Alexius autem imperator Græcorum, vir nequam et subdolos, cum esset in palatio Nicephori decessoris sui summus, et princeps militiæ, contra dominum suum malitiose recalcitrans, quinto vel sexto ante hanc expeditionem anno, domino depulso imperium invaserat, et invasum nequiter detinebat. Hic semper propositum habens fallendi, sæpe cum peregrinis verba pacifica loquebatur in dolo, suspectam jugiter habens multitudinem cruce signatorum, et militiæ probitatem. Unde si quandoque nocere cessavit, non hoc virtutis exstitit, sed timoris. — ANNO 1108. Tunc imperator Alexius, et proditor nequissimus, nostrorum invidens successibus, Turcis infidelibus, per quorum terras peregrini transituri erant, crebras transmisit epistolas, exhortans attentius, ne tantum Christianorum populum libere transire in suam perniciem paterentur.

Matthæi Westmonasteriensis, Flores histor. anno 1095. Alexius tunc temporis Græcis imperabat, vir quidem subdolos, et nostratibus semper parans cum insidiis nocumentum.

Atque hæc de Alexii moribus vulgo apud Latinos opinio obtinuit : unus quem ego legerim Albertus canonicus Aquensis, a Reineccio titulo chronici Hierosolymitani, sine auctoris nomine editus, commodius de illo non uno loco sensit. Sic ut alicubi ejus apolegetem fere ex professo egerit, LIB. VIII, CAP. 46. Fecit enim fama in populo catholico, quod ipsius imperatoris (Alexii) occultis et perfidis consiliis, a comite Reymundo et militibus Turcopolis, deductus sit exercitus Longobardorum per deserta et in via et solitudines Flaganiæ, ut illic a Turcis facile præ fame et siti exhaustus, superatus occideretur. Verum ut a veridicis et nobilibus viris relatum est, nequaquam hoc nefando scelere culpandus erat. Nam sæpius exercitum præmonuit, et edocuit solitudines et defectiones, et Turcorum insidias in inviis Flaganiæ, et ideo eos non secure et tutos per hanc viam posse incedere. — CAP. 47. Imperator (Alexius) universam petitionem regis, cum muneribus sibi præsentatis, in bono accepit, et de omni suspicione necis Longobardorum, quam adversus eum Christiani habebant, jusjurandum in Dei nomine faciens, se excusavit, promittens se deinde omnibus misericordem fieri, regem Baldewinum se velle honorare et amare. In eadem legatione ab imperatore decretum est, ut episcopus de Barcinona eum apud Romanum pont. Paschalem de traditione sibi imposita excusaret. *Sed prævaluisse suspiciones, ex sequentibus apparet.* — CAP. 48. Engelradus autem miles quidam in Jerusalem repertus, muneribus magnis ab imperatore honoratus, bona nuntia reportavit, et amicitiam et fidem regi Baldewino imperatorem velle observare, et peregrinos non ultra offendere. Sed episcopus aliquantulum renisus est imperatori, propter infidelitatem erga Gallos, quam ab eo extorsit. Quapropter in amaritudine animi Romam tendens, ipsum imperatorem criminatus est in ecclesia Beneventana, et ideo assumptis litteris ipsius apostolici, querimonia gravis apud omnes principes Galliæ super ipso imperatore facta est.

ELOGIUM ANNÆ COMNENÆ,

HEROINÆ INCOMPARABILIS AC ERUDITISSIMÆ,

Ex R. A. P. Ludovici Jacob a S. Carolo, Cabilonensis, Carmelitæ, consilarii et eleemosynarii ordinarii regii : necnon illustrissimi ac reverendissimi D. D. Joannis Pauli Francisci Gondii, Corinthiorum archiepiscopi et coadjutoris Parisiensis, Bibliothecarii, Bibliotheca illustrum seminarum quæ scriptis claruerunt desumptum.

Anna Comnena, Græca, Alexii Græcorum imperatoris et Irenes filia, ac Nicephori Melissenii conjux augustissima. Multiplici sane laude nomen suum Anna immortale reddidit.

Nam varia eruditione et iudicii acumine doctissimas inter sui ævi feminas inclaruit. Hæc heroina incomparabilis non solum in linguis Græcis eruditissima exstitit, sed etiam in rebus historicis domesticis versatissima, et quæ studiis (teste Joannē Zonara) erat addicta, et exquisite atticissabat et acutissimo erat ingenio ad abstrusissimas quasque contemplationes. Scripsit Græcè hoc ingens Musarum Charitunque delictum. De rebus Alexii parentis sui gestis libros XV, quos Alexiada vocavit. Hoc est *Historiam Ecclesiæ Constantinopolitanæ et controversiarum religionis in Orientalibus ecclesiis ortarum*. Exstant Mss. Romæ in celeberrima bibliotheca eminentissimi principis Francisci Barberini S. R. E. cardinalis, Augustæ Vindelicorum in bibliotheca publica, Florentiæ in San-Laurentiana; et etiam in variis Italiæ bibliothecis. Libri primi octo prodierant, Augustæ Vindelicorum, 1618, in 4°, cum notis Davidis Hoeschellii. Omnes vero nunc prodeunt e bibliotheca Barberina, Lutetiæ Parisiorum, typis regiis, 1651, in folio, cum eleganti versione Latine, Glossario, ac Præfatione R. P. Petri Possini, societatis Jesu, theologi magni nominis. Multa vero (inquit Gerardus Joannes Vossius, libro secundo *De historicis Græcis*, cap. 27) de parente suo longe aliter narrat, quam Latini solent: qui omnes prope, si unum excipias Albertum, canonicum Aquensem, Cæsarem cum describunt, tanquam hominem fraudulentum ac perfidum. Sed satis verisimile est, tum Latinis suo erga Græcum imperatorem odio, tum filiam Comnenam amori erga patrem suo, aliquanto amplius indulgisse, quam per leges historiæ liceret. Hanc Alexiadem continuavit Joannes Sinaamus, regius grammaticus, quæ nunc lucem aspexit e codice Vaticano 319, cum versione et notis P. Possini.

Claruit circa annum Incarnationis Dominicæ 1130.

De Annæ Comnenæ laudibus et scriptis præclara reddunt testimonia, Joannes Zonaras, monachus Græcus, tomo III *Historiæ Catholicæ*, pag. mihi 242; — Conradus Gesnerus, Tigurinus medicus, in *Bibliotheca universali*; — Antonius Possevinus, Mantuanus, soc. J. in *Apparatu sacro*; — Jacobus Gretserus, soc. Jesu in *Refutatione Alogiarum Annæ Comnenæ in Alexiade contra Gregorium VII Rom. Pont.*; — Gerardus Joannes Vossius, *De quatuor artibus*, et lib. *De historicis Græcis*; — Leo Allatius, Chiùs, lib. *De Psellis et eorum scriptis; et libro de Ecclesiæ Occident. et Orient. perpetua consensione*; — Gilbertus Gauminus, Molinensis, libellorum supplicum magister, in notis ad Michaelis Pselli *De operatione dæmonum Dialogum*; — Franciscus Balduinus J. C. *De institutione historiæ universalis*; — Jacobus Gaffarellus, provincialis, libro pererudito *De curiositatibus inauditis*; — Elias Ehingerus, Augustanus, in *Bibliotheca Augustana*; — Augustinus Mascardus, Tractatu II *De arte poetica*; — Paulus Bolduanus, in *Bibliotheca historica*; — Simon Scardius, J. C. Germanus, in *Præfatione ad IV scriptores Germanos*; — Remaelus Mosi, in *Musæo historiali*, Leodii 1610 in 4° edito; — Aubertus Miræus, in *Bibliothecæ ecclesiasticæ Auetario*; — Franciscus Augustianus ab Ecclesia, Salutiarum episcopus, in *Theatro illustrium doctrina mulierum*; — Joannes Meursius, in *Glossario Græco-Barbaro*, et in Notis ad *Expositiones in Canticum canticorum Pselli*, pag. 174; — Philippus Glasserus, Argentinensis, in *Syngrammate historico*; — Martinus Crusius, in *Prolegomenis ad Commentationes in primum librum Iliados Homeri*; — Joannes Seldenus, Anglus, in *Commentario in Eutykli Origines*; — Josephus Maria Suaresius, Avenionensis, præsul Vasionensis, in *Diatriba prima de universalis historiæ syntaxi*; — Gabriel Naudæus, Parisinus, in *Dialogo politico*; — P. Philippus Labbe, Bituricensis, soc. Jesu, in *Protreptico et Delineatione Apparatus Byzantinæ Historiæ*; — Jacobus Cujacius, Tolosus, in *Operibus juris*; — Nicetas Acominatus Choniates in *Historia Græca*; — auctor anonymus *Synopsis vitæ Annæ Comnenæ*, quam brevi expectamus, cura et studio R. P. Petri Possini.

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΣΥΝ ΘΕΩ
ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΝΑΚΤΑ
ΚΥΡΟΝ ΑΛΕΞΙΟΝ ΤΟΝ ΚΟΜΝΗΝΟΝ

ΡΟΜΗΟΝ

ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΘΥΓΑΤΡΟΣ ΑΥΤΟΥ ΚΥΡΙΑΣ ΑΝΝΗΣ

ΤΗΣ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟΥ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ,

Ο ΚΑΙ ΕΚΛΗΘΗ ΑΛΕΞΙΑΣ ΠΑΡ' ΑΥΤΗΣ *.

SYNTAGMA DEO JUVANTE
RERUM
AB IMP. ALEXIO COMNENO GESTARUM
AB EJUSDEM FILIA DOMINA ANNA
PORPHYROGENITA PRINCIPE
ELABORATUM ET ALEXIAS INSCRIPTUM.

Tempus in prouum fluens victore morarum atque A obicum et semper vigente cursu, fert agitque ac secum abripit ab ortu cuncta, ignorabilia cum memorabilibus pariter obruens, et in letheum quemdam abolenda propellens gurgitem: volubilique ac desultoria varietate modo (ut tragœdia loquitur) res ignotas ex abdito producens, modo vicissim premens aliquandiu spectatas. Verum ad hunc torrentem historia obijcitur, velut invictæ soliditatis moles, præcipitem quodammodo inhibitura lapsuum temporis; certe prohibitura, ne quæ in eo gesta sunt omnia irreparabiliter obliterentur: dum nonnulla saltem ex iis seligit quæ composita digestaque utique ad memoriam reservet.

Hæc reputans ego Anna, imperatorum Alexii et Irenes filia, in purpura nata lactataque, nec litterarum rudis; sed et Græci sermonis rationem acri

ῥέων ὁ χρόνος ἀκάθεκτα, καὶ ἀεὶ τι κινούμενος, παρασύρει καὶ παραφέρει πάντα ἐν γενέσει, καὶ ἐς βαθὺ ἀφανείας καταποντοῦ· σπου μὲν οὐκ ἄξια λίθου πράγματα, σπου δὲ μεγάλα τε καὶ ἄξια μνήμης, καὶ τὰ τε ἄλλα φύου (κατὰ τὴν τραγωδίαν [1]) καὶ τὰ φανέντα κρυπτόμενος. Ἄλλ' ὁ γε λόγος τῆς ιστορίας ἔρυμα καρτερώτατον (2) γίνεται τῷ τοῦ χρόνου βέβηματι, καὶ ἴσθησι τρόπον τινὰ τὴν ἀκάθεκτον τοῦτου βόην, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γενόμενα πάντα, ὅποσα ὑπερέλιψε, ξυνάγει [ξυνέχει] καὶ περισφίγγει, καὶ οὐκ ἐξ διολισθαίνειν εἰς λήθη; βυθοῦς.

Ταῦτα διεγνωκυῖα ἐγὼ Ἄννα, θυγάτηρ μὲν βασιλέων Ἀλεξίου καὶ Εἰρήνης, πορφύρα; τιθήνημά (3) τε καὶ γέννημα, γραμμάτων οὐκ ἀμοι-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

223 (1) Sophocl. *Ajac. flagel.*

(2) Ἐρυμα καρτερώτατον. Max. Tyrius Ser. 12 de Historia. Τοῦτο τὸ ἀκουσμα ἐξημέρον τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος; καὶ φθειρόμενον ταχὺ, καὶ ἀπολλύμενον, καὶ ὑποβρέον τῇ μνήμῃ σώζει, etc.

(3) Πορφύρα; τιθήνημα. Porphyrogenita, nata patre imperatore. Eadem Anna infra, καὶ τὴν πορφύραν ἀφ' ἧς ἐβλάστησα, et lib. 15 Ἐγώ γε γυνὴ καὶ τῆς πορφύρας τὸ τιμιώτατον, καὶ τοῦ Ἀλεξίου πρώτιστον βλάστημα. Niculaus Callicles in Epigr. Ἐξ Εὐδοκίας; ταῦτα πορφύρας κλάδου. Constant. Ma-

nasses, Κομνηνιάδην Μανουὴλ πορφύρας χροῦτον ῥόδον. Apud eundem non semel, Πορφυρόφυτος; κλάδος, πορφυρόρρηξ, πορφυροβλάστητος. Niceph. Xanthopoulos in Catal. imprr. Ὁ πορφυρανθῆς εὐσεβῆς Κωνσταντῖνος. Incertus poeta apud Leonem Allat. dissert. 1, *De libris Eccles. Græc.* :

Ἄναξ ὅλης γῆς ἥλιος τῆς πορφύρας Βασιλείος, τὸ θρέμμα τῆς ἀλουργίδος
Narratio ms. de Bertrando Romano Græco-Barbara, Πορφυρόβλαστε γέννημα τῶν χαρίτων. Vita S. Maris

* Hanc titulum habet ms. Augustanus apud Hoeschelium: Possinus: ΠΡΟΛΟΓΟΣ. ΠΡΑΨΑΤΙΟ. ΕΠΙΤ. ΡΑΤΑ.

ρος (4), ἀλλὰ καὶ τὸ ἐλληνίζειν ἐς ἄκρον ἐσπουδα- A
κῦα, καὶ ρητορικῆς οὐκ ἀμελετήτως ἔχουσα, καὶ
τὰς Ἀριστοτελικὰς τέχνας εὖ ἀναλεξαμένη, καὶ
τοὺς Πλάτωνος διαλόγους καὶ τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς τε-
τρακτύος τῶν μαθημάτων (5) πυκνάσασα (δεῖ γὰρ
ἐξηραίνεσθαι ταῦτα, καθάπερ ταυτολογία [σ. εἰ καὶ
περιαυτολογία] τὸ πρᾶγμα, ὅσα ἡ φύσις καὶ ἡ περὶ
τὰς ἐπιστήμας σπουδὴ δίδωκε, καὶ ὁ θεὸς ἔνωθεν
ἐπεθράβευσε, καὶ ὁ καιρὸς συνεισήνεγκε)· βούλομαι
διὰ τῆσδὲ μου τῆς γραφῆς τὰς πράξεις ἀφηγήσασθαι
τοῦ ἡμοῦ πατρὸς, οὐκ ἀξίας σιγῆ παραδοθῆναι, οὐδὲ
τῷ βεῦματι τοῦ χρόνου παρασυρῆναι, καθάπερ εἰς
πέλαγος ἀμνημοσύνης ὄσας τε τῶν σκήπτρων ἐπει-
λημμένους καταπράξατο, καὶ ὄσας πρὸ τοῦ διαδή-
ματος ἔδρασεν, ἐτέρους βασιλεῦσιν ὑπηρετού- B
μενος.

Ταύτας δὲ λέξασα ἔρχομαι, οὐχ ὡς ἐπιβείξιν τινα
τῆς περὶ λόγους ποιουμένη ἀσκήσεως, ἀλλ' ὡς ἂν μὴ
πρᾶγμα τηλικούτο τοῖς ἔπειτα γεννησομένοις κατα-
λεσθεῖν ἀμάρτυρον. Ἐπεὶ καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἔρ-
γων, εἰ μὴ πως ἄρα διὰ τῶν λόγων φυλαχθεῖν, καὶ
τῇ μνήμῃ παραδοθῆναι, τῷ τῆς σιωπῆς ἀποσθέννυ-
ται σκότῳ. Ἦν γὰρ ὁ ἐμὸς πατήρ, ὡς αὐτὰ τὰ
πράγματα ἔδειξεν, ἐπιστάμενος ἄρχειν, καὶ ὑπέ-
κειν, ἐς ὅσον χρῆ, τοῖς ἄρχουσιν. Ἀλλὰ καὶ τὰς
ἐκείνου πράξεις προελομένη συγγράφειν, δέδοικα
τὸ ὑφοροῦν τε καὶ ὑποτρέχον· μὴ ποτε λογισαίτο
τις τὰ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς συγγράφουσαν τὰ ἐαυτῆς
ἐπαίνειν, καὶ ψευδὸς ἔπαν δόξῃ τὸ τῆς ἱστορίας
πρᾶγμα. Καὶ ἐγκώμιον ἀντικρυς, εἰ τι τῶν ἐκείνου C
θαυμάζοιμι· εἰ δὲ που αὐτὸς ἐνέγκοι, καὶ τὸ πρᾶγ-
μα βιάζοιτο, ὥστε καθάπερ εἶπαι τι καὶ τῶν ἐκεί-
νου· οὐδὲ ἐκείνου, [ἀλλὰ] διὰ τὴν τῶν πραγμάτων

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Junioris. Ἐφε μὲν τὰ σκήπτρα τῆς βασιλείας οὐχ
ὁ τῆς πορφύρας βλαστὴς, ἀλλ' ὁ Μακεδῶν. V. No-
tata ad pag. 166.

224 (4) Γραμμάτων οἷα ἄμοιρος. Nicetas Cho-
niates in Joanne Comneno n. 3, de Annæ nostræ
eruditione; Ἦτις δὴ τῶν ἐπιστημῶν πασῶν ἐπὶ λόγῳ
φιλοσοφίας ἔδεικνυτο μέλημα, καὶ πρὸς πᾶσαν
ἐρῶθυμιστο μάθησιν. Zonaras in Alexio, de Nice-
phoro Bryennio, et Anna conjuge: Ἦν γὰρ καὶ
λόγους προσκελιμένος ὁ ἀνὴρ, καὶ ἡ σύνοικος δὲ οὐδὲν D
ἔττον, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον ἐκείνου, τῆς ἐν λόγοις παι-
δείας ἀντέλεγετο, καὶ τὴν γλώτταν εἶχεν ἀκριβῶς ἀ-
τικίζουσαν, καὶ τὸν νοῦν πρὸς ὕψος θεωρημάτων
δέξυττον. Ταῦτα δὲ προσεγένετο φύσεως δέξυττη
καὶ σπουδῇ. Προσεταθεῖται γὰρ τοῖς βιβλίοις, καὶ
λόγοις ἀνδράσι, καὶ οὐ παρέργως ὀμίλει αὐτοῖς.

(5) Τετρακτύος τῶν μαθημάτων. Sic Synesius
epist. 140, et Constantinus Porphyrog. in Basilio,
cap. 51, τετρακτῶν τῶν ἀρετῶν dixerunt, *quadrifari-
am virtutem*. Senator, lib. vi, epist. 3. Hic vero
μαθηματικῆς τετρακτῶν, de qua Ignatius diac. in
Vita S. Nicephori patr. CP. cap. 15, seu quatuor
mathematicas partes intelligit Anna, quas se atti-
gisse haud leviter non uno loco profelitur, astrolo-
giam, geometriam, arithmeticeam et musicam, quas
Μαθημᾶτα Græci veteres appellant, ut auctor est
A. Gellius, lib. 1, c. 9. Elogium S. Panteleemonis:

Τούτων διαπρέποντα τοῖς θεοῖς λόγοις,
Ὀλην διαρκῶς τῶν μαθημάτων τοῖθον
Τὸ τηνικάῃτα ταῖς ἐπιστήμαις πρόμυ

nequaquam expertus; Aristotelicis quoque in artibus,
et Platonicis in libris opera navata, nullaque non
cultis disciplinarum quatuor quibus Angi ornarique
mentes elegantiorum institutorum solent (licet enim
hæc pene insolentius mihi commemorare de me ipsa
quæ vel ingenio vel studio, vel Dei dono, vel occa-
sione felicitate in me bona convenerunt ad hujus
scriptionis munus sive defungendum sive commen-
dandum) non inutilia decrevi mandare litteris res
mei patris, tum quas jam sceptri potens propriis
auspiciis, tum quas ante diadema aliis principibus
obsequens gessit, neutras sane dignas quæ silen-
tio damnatæ flumini temporis in oblivionis pelagus
exportandæ permittantur.

Appuli autem ad hanc cogitationem animum,
non spe aut cupiditate ulla facultatis ostentandæ;
sed una sollicitudine transmittendæ in notitiam
posteritatis memoriæ tantorum eventuum, quantis
et quam variis patris mei vita contexta est, hominis
in utraque fortuna probati, quique tum imperandi,
tum imperantibus obsequendi, quatenus fas est,
atque oportet, peritum sese rebus ipsis et experi-
mentis demonstravit. Porro ista taliaque quanta-
cumque sint, nisi testimonio scriptorum memoriæ
commendentur, plane silentii tenebris extincta
pereant. Cæterum in ipsis auspiciis negotii lubrici
atque in contrariarum reprehensionum offensiones
C expositi, vereri subit ne me aliquis patris mei res
gestas describentem, ubi quidem commendabile
aliquid attulero, mentiri liberaliter existimet, et
veritatis damno domesticæ ac propriæ gloriæ ser-

Εὐφροσύνη δίδωσι, etc.

Carmen de Carolo Magno apud Canisium:

*Et priscos superat dialectica in arte magistros,
Quatuor ast al'as artes, quæ jure sequuntur,
Discernit simili rerum ratione magistra.*

Atque inde *Litteræ quadriviales* dicuntur Mathema-
ticæ scientiæ Thomæ Cantipratano, *Quadrivialia* in
Charta R. cardinalis an. 1215, pro reformatione
Academiiæ Parisiensis: *Non legant in festiuis diebus
nisi philosophos, et rhetoricas, et quadrivialia, et
barbarismum, et ethicam, et quartum Topicorum.*
Quadrivium cæteris scriptoribus ævi medii passim.
Hugo Flaviniac. abb. an. 753: *Intrat ex hoc qua-
drivium, ubi cubos arithmeticæ, sonos musicæ, mo-
dos geometriæ, radios astronomiæ perspicaci percipi-
ens mente, ad perfectionem duplicis thesisi, id est,
theoriæ pervenit et practicæ.* Wibertus in Leone IX
PP. *Quippe quadrivium naturali ingenio vestigantes
de gustarunt.* Matth. Paris. an. 1252: *Vir quidem
in trivio et quadrivio excellentissimus.* Et mox. *Om-
nem trivii et quadrivii noverat difficultatem.* Ubi per
trivium, grammaticeam intelligit, rhetoricam et dia-
lecticam. Wibertus loco citato, *nempe ut primum
competit rudibus, decurso artium trivio, non solum
claruerunt prosa et metro, etc.* Epitaph. Gisleberti
Crispini abbat. Westmonast. an. 1114.

Mitis eras, justus, prudens, fortis, moderatus,

Doctus quadrivio, nec minus in trivio.

Vide J. Tzetzem Chil. II, cap. 377, et Senato-
reum lib. 1, epist. 45.

vire : sin contra res ipsa coegerit ut minus interdum probari dignum memorem quidpiam, non desit ex istis ad maledicendum pronis qui Chami exemplum illius paternæ ignominiaë traductoris, usque ab Noe repetitum in me impingat. Per has ego utrimque positas insidias sic parato pergam animo, ut susdeque habita impotentia cæcarum ad recti pravique dijudicationem mentium, quæ invidia maleque dicendi libidine præcipites ex æquo in omnia incurruunt; culpæque (ut Homerus habet) expertia pectora culpant, officium historicae profectiois utique teneant, quod favore pariter atque odio interdicit ei qui ad memoriam gestiarum rerum litteris tradendam operam proficitur suam; jubetque ex æquo dispensare vituperationes ac laudes etiam maximas in eos qui merentur; nullo amicitiaë necessitudinisve hostilitatis similitudinis discrimine. Itaque et sperare hostes et timere cives atque amicos jubeo, auditurum a me quemque pollicita prout suis recte secusve consultis ac factis promeritus erit. Utrosque autem, nempe quos reprehensione præstrictos offendero, quosque forte laudatione delinuitos mihi conciliavero, moneo ne potius ex meo iudicio, quam ex veritate ac fide rerum ipsarum gaudendi causas doleant; nec mihi publicæ memoriæ interpreti, atque in conscientia oculatorum testium, qui partim hodieque vivunt, partim hodie viventium patres aut avi fuerunt, affirmationis meæ receptum ac firmamentum paratum habenti, imputandum putent, quamcunque in partem narratio mea propenderit, veritati actorum exacte respondens.

Nunc quæ mihi occasio exquisitiorem rerum gestiarum patris mei cognitionem paraverit exponendum est. Maritus mihi fuit legitimo ritu conjunctus Nicephorus Cæsar, generis seriem ad Bryenios referens, vir et formæ præstantia et consummatione prudentiæ, et perfectione doctrinæ, longe supra omnes qui tunc erant, antecellens. Miraculum prorsus oculis videntium auribusque auscultantium offerens. Sed ne de via excursus me quidam effert, age quod nunc opus est reddamus. Hic inter omnes illustrissimus cum militarem operam Joanni Augusto navaret fratri meo, tum aliis adversus Barbaros bellis, tum illo quod in eos gessit qui Antiochiam obtinebant, ne inter ipsos quidem expeditionis labores carere litteris sustinens, commentandi vices prout res sinerent negotiorum turbis inserebat. Qua diligentia cum alia perfecit luce laudeque digna, tum potissimum incubuit in opus quod complecteretur Acta imperatoris Romanorum Alexii patris mei, id ab eo Augusta efflagitante. Quoties igitur laxamenti aliquid ac spatii labor illi militaris dabat, totum illud rarum otium subsecivorum temporum ex intervallis constanti perseverantia dicabat educubrandis libris, quibus res ab Alexio, præsertim jam imperante, gestas ad memoriam exponeret, initio scriptiois usque ab Romani Diogenis ætate repetito (prout ab ipso eadem auctor istius consilii domina nostra contenderat); inde secundo fluxu temporum rem ad

Α φύσιν δέδοικα πάλιν τοὺς φιλοσκόμμοντας, μή μοι τὸν τοῦ Νῶε Χάμ ἐπενέγκοιεν· ἐποχῆ αἰμοὶ ἅπαντες πρὸς ἅπαντας, καὶ οὐ καθορῶντες τὸ καλῶς ἔχον (ὕπὸ βασκανία;) καὶ φθόνου, καὶ τὸν ἀναστειν (καθ' Ὁμηρον [5]) αἰτιῶνται. Ὅταν γὰρ εἰς τὸ πῆξ [τις τὸ] ἱστορίας ἤθως ἀναλαμβάνη, ἐπιλαθέσθαι χρῆ εὐνοίας καὶ μίσους· καὶ πολλάκις κοσμεῖν τοὺς ἔχθρους τοῖς μεγίστοις ἐπαίνους, ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι τοῦτο· πολλάκις δ' ἐλέγγειν τοὺς ἀναγκαιστὰς, ὅταν αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀμαρτίαι τοῦ καθ' ὑποδεικνύσιν [τοῦθ' ὑποδεικνύσιν]. Διόπερ οὕτε τῶν φίλων καθάπτεσθαι, οὕτε τοὺς ἔχθρους ἐπαινεῖν ὀκνητέον. Ἐγὼ δὲ καὶ τοὺτους κτείνουσ, καὶ τοὺς πληττομένους ὅψ' ἡμῶν, καὶ τοὺς ἀποδοχομένους ἡμᾶς, παραμυθησάμενην ἂν ἀπὸ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, καὶ τῶν ἐωρακῶν τὰ πράγματα· αὐτοῦς τε καὶ τὰ πράγματα μαρτυρομένην. Ἐνίων γὰρ τῶν νῦν ὄντων ἀνθρώπων οἱ μὲν πατέρες, οἱ δὲ πάπποι· ἐγένοντο, οἱ τούτων συνιστορες.

Μάλιστα δὲ εἰς τὴν ἱστορίαν ἐλήλυθα τῶν τοῦ πατρὸς πράξεων ἐκ τοῖσδε αἰτίας. Ἐμοὶ ἀνὴρ ἐγένετο κατὰ νόμους συναφθεὶς ὁ Καῖσαρ Νικηφόρος (6), εἰς τὴν τῶν Βρυενίων σειρὰν ἀναγόμενος· ἀνὴρ καὶ κάλλους ὑπερβολῆ, καὶ συνέσειως ἀκρότητι, καὶ λόγων ἀκριβεῖα μακρῶ τοὺς κατ' αὐτὸν ὑπερβάλλων. Θαῦμα γὰρ ἦν ἀντιπερὶ καὶ ὀρώμενος, καὶ ἀπροώμενος. Καὶ ἵνα μὴ ὁ λόγος τῆς λεωφύρου ἐκτρέπτοιο τὸ παρὸν, ἵτων ἐφεξῆς ἐχόμεθα. Ἦν μὲν ἄν ἐν πᾶσιν ἐπιφανέστατος, συνεστράτευσεν δ' Ἰωάννη τῷ αὐτοκράτορι ἐμῷ ἀδελφῷ, καὶ κατ' ἄλλων μὲν Βαρθάρων ἔχοντι τὴν Ἀντιόχου πόλιν. Ἄλλ' ὁ γὰρ Καῖσαρ, οὐκ εἰδὼς ἀμελεῖν τοῦ λόγου καὶ ἐν κόποις καὶ πόνοις, συνέγραψε μὲν καὶ ἄλλα τὰ συγγράμματα [τινὰ συγ.] μνήμης καὶ λόγου ἄξια· προσέλετο δὲ μάλιστα τὰ κατὰ τὸν Ἀλέξιον, τὸν αὐτοκράτορα Ῥωμαίων, καὶ ἐμὸν πατέρα συγγράψαι ἐξ ἐπιταγῆς τῆς βασιλίδος· καὶ ἐν βίβλοις ἐνθεῖναι τὰς πράξεις τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἐν ᾧ περὶ ὁ καιρὸς ἐδίδου τούτω, τῶν ὀπλων καὶ τοῦ πολέμου βρά τι [βραχὺ τι] ἀπαλλαγέντι, ἐπιβλέψαι πρὸς συγγραφὰς καὶ λογικοὺς τινας πόρους. Καὶ δὴ καὶ ἤρξατο τῆς συγγραφῆς, εἰς τοὺς ἀνάκαθεν ἀνεγένχας χρόνους τὸν λόγον, τῷ τῆς δεσποίνης ἡμῶν κἄν τούτω ὑπέκων προστάγματι. Ἀπὸ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμαίων, ἀρξάμενος, καὶ καταβαίνων εἰς αὐτὸν ἐκαίνοισ [ἐκαίνοιν], περὶ ὃς τὴν πρότασιν ἐποίησατο. Τότε γὰρ καὶ ἀνοῦν εἶχεν ὁ χρόνος τὸν ἐμὸν πατέρα μειράκιον παραγγεῖλαντα. Τὸ γὰρ πρὸ

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(5*) *Iliad.* a, v. 653.

(6) Ὁ Καῖσαρ Νικηφόρος, de quo nonnulla atti-

gimus in stemmate Comnenico. (Vide in Joanne Ciampino, *Patrologia t. CXXXIII.*)

τούδε οὐδὲ μισράκιον ἦν. Καὶ οὐδὲν ὅ τι καὶ ἄξιον αὐτῆς συγγραφῆς αὐτῷ πέπρακτο, εἰ μὴ τις ἐγκώμιον λόγος καὶ τὰ παιδικὰ αὐτῷ θήσοιτο. Ὁ μὲν οὖν σαρδηνὸς τῷ Καίσαρι τοιοῦτος, ὡς ἡ τούτου συγγραφή βούλεται. Οὐ μὴν τὰ τῆς ἐλπίδος ἐκθέθηεν, οὐδὲ τὴν ἱστορίαν πᾶσαν ἐτελεύσατο· ἀλλὰ μέχρι τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου τὸν λόγον ἐφελκυσάμενος, ἐκείσε τοῦ συγγραφέου ἐπαύσατο, περαιτέρω τοῦ καιροῦ μὴ διδόντος προκόψαι τὴν συγγραφὴν· ζημίαν μὲν τοῖς ὑπὸ τὴν συγγραφὴν πράγμασι περιποιησαμένου, ἡδονὴν δὲ ἀποστερήσαντος τοῖς ἀναγινώσκουσι. Διὰ τοῦτο αὐτῆ ὅσα τῷ ἐμῷ πατρὶ πέπρακτο συγγράφασθαι προειλόμην, ἵνα μὴ τοιαῦτα ἔργα τοὺς ἐς ὕστερον παραδράμῃ. Οἷαν μὲν γὰρ εἶχον τὴν ἀρμονίαν, ἴσασιν δὲ τὴν χάριν οἱ τοῦ Καίσαρος λόγοι, ἴσασιν ἅπαντες οἱ τοῖς ἐκείνου ἐνταυτηχότες συγγράμμασιν. Ἀλλὰ μέχρι τούτου ἐλθὼν, καθάπερ εἶπον, καὶ τὸ σύγγραμμα σχεδιάσας, καὶ ἡμιτελὲς ἐκ τῆς ὑπεροχῆς κομίσας ἡμῖν· συναπεκόμισεν (οἱμοί!) καὶ θανάσιμον νόσημα, τάχα ἐκ τῆς ἀπείρου κακοπαθείας, τάχα ἐκ τῶν συχνωτέρων στρατηγημάτων, τάχα ἐκ τῆς ὑπὲρ ἡμῶν ἀφάρτου μερίμνης. Μέριμνα γὰρ ἐμψυτος, καὶ πόνοι ἀνένδητον [ἀνένδοτοι]· πρὸς δὲ καὶ ἀέρων ἀνωμαλίαι (7) τε καὶ κακότητες, ποτὴριον αὐτῷ θανάσιμον ἐκεράσαντο. Ἐνθεν μὲν γὰρ εἰς Σύρους καὶ Κίλικας δεινῶς νοσῶν ἐξεστράτευον [ἐξεστράτευον]· εἶτα κάκαϊθεν Συρία τοῦτον μὲν ἀπέδωκεν ἀρρώστούντα, Κίλικας δὲ Παμφυλίος, Παμφυλίου δὲ τοῖς Λυδοῖς, καὶ ἡ Λυδία τῇ Βιθυνίᾳ, καὶ ἡ Βιθυνία τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων, καὶ ἡμῖν, ἐξωφερότα ἤδη τὸ σπλάγχνον ἐκ τῆς πολλῆς κακοπαθείας. Καίπερ δὲ οὕτως ἔχων ἀσθενείας, καὶ θλίων τὰ συμπεσόντα οἱ ἐκτραγωδεῖν· τὸ μὲν ὅτι νοσῶν οὐκ ἠδύνατο, τὸ δὲ ὅτι καὶ παρ' ἡμῶν ἐκωλύετο, ὡς μὴ τὸ τραῦμα ἂν βήξοι διηγούμενος. assiduo desiderio coquebat. Nisi verius dixerim, hæc simul omnia, curam penitus insitam, jactationem remissionis expertem, cœli ac tempestatum varietatem, infestisque casus, tot causas in tantæ virtutis exitium conspirantes, lethale ipsi, proh dolor! miscuisse poculum. Ut ut sit, cum expeditionis adversus Syros et Cilicas comes ac partioeps, adversa licet valetudine revocante, diu obfirmato animo perseverasset, vietus tandem ingravescente vi languoris, ac domum aliquando respirare coactus, e Syria primum relatus æger in Ciliciam, inde per Pamphyliam, Lydiam et Bithyniam longa denique jactatione regiæ urbi ac nobis est redditus, tumefactis intestinis per assiduam laboris improbi patientiam. Quo ipso in statu cum narrare tamen cuperet quæ sibi ea expeditione contigissent, partim prævalente morbo non potuit, partim prohibitus a nobis est, merito verentibus ne contentione narrandi vulnus rumpere fatumque maturaret.

Ἐγὼ δ' ἐνταῦθα [τούτων] μένη [μεμνημένη], σκοπῶν ἐμπίπλαμαι τὴν ψυχὴν, καὶ βέβηρος δακρῶν περιτέγω τοὺς ὀφθαλμούς. Ὡ οἶον Ῥωμαίων ἀπόλαε βούλευμα! Ὡ πείρας μὲν ἀκριβοστάτης περὶ τὰ πράγματα, καὶ δσην ἐκείνο; συνελθογε! λόγων δὲ ἐπιστήμης, ποιικλῆς δὲ σοφίας, λέγω δὲ τῆς θυραίας; καὶ τῆς ἡμετέρας αὐλῆς! Ὡ

eum perducens quem celebrandum præcipue susceperat. Diogenis siquidem imperio efflorescere cepit præclara mei patris indoles-tum primum adolescentiam ingressi : ante quam scilicet ætatem, nisi si quis bullis et crepundiis laudandis abuti otio styloque velit, nihil esse fere in hominibus magnopere commendandum solet. Hoc illi argumentum, hoc propositum scribendi fuit : cæterum ejus spei non est compos factus : nec enim patræ inceptum et suis numeris ac partibus Historiæ inchoatæ corpus absolvere ipsi licuit. Verum ad tempora imperatoris Nicephori Botaniatæ narratione perducta, ibi tempore exclusus desiit, magno et Historiæ et lectorum damno, propter lucem quam ab ejus ingenio accipere maximam res gestæ poterant; et voluptatem quam ex lectione cultissimi operis eruditi oculi merito sperarent. Miram siquidem ejus fuisse quamdam tum in orationis structura concinnitatem, tum elocutionis ac styli suavitatem, facile mihi assentiuntur omnes quicunque ipsius elegantæ capere specimen quoddam cujusvis ex illius opusculis lectione potuerunt. Tanta veroincepta spe, ne vel acta patris mei scriptoris qualiscunque suffragio, vel scripta mei conjugis peregre ac tumultuario inter militiæ strepitus deperperata, nec perfecta, coronide ac luce publica in perpetuum carerent, ausa ego sum, aut potius pene coacta, succenturiare ad istum laborem operam meam viro deficienti. Nam is simul cum hisce quas dixi schedis, lethalem, heu mihi! secum ab expeditione morbum domum ad nos rediens pertulit : forte contractum ex duritie victus ac cultus, qualem asperitas vitæ militaris individuum habet comitem : forte ex contentionibus ac crebra fatigatione præliorum, quotidianarumque pugnarum : forte ex incredibili nostri amore ac cura quæ illum hæc simul omnia, curam penitus insitam, jactationem remissionis expertem, cœli ac tempestatum varietatem, infestisque casus, tot causas in tantæ virtutis exitium conspirantes, lethale ipsi, proh dolor! miscuisse poculum. Ut ut sit, cum expeditionis adversus Syros et Cilicas comes ac partioeps, adversa licet valetudine revocante, diu obfirmato animo perseverasset, vietus tandem ingravescente vi languoris, ac domum aliquando respirare coactus, e Syria primum relatus æger in Ciliciam, inde per Pamphyliam, Lydiam et Bithyniam longa denique jactatione regiæ urbi ac nobis est redditus, tumefactis intestinis per assiduam laboris improbi patientiam. Quo ipso in statu cum narrare tamen cuperet quæ sibi ea expeditione contigissent, partim prævalente morbo non potuit, partim prohibitus a nobis est, merito verentibus ne contentione narrandi vulnus rumpere fatumque maturaret.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(7) Ἀέρων ἀνωμαλίαι. Anna lib. 1 : Περιέχοντος ἀνωμαλίαις. Theophrast. lib. vi De causis plantarum. Ἀνωμαλία τοῦ ἀέρος καὶ τῆς τροφῆς. Inæqualitas aeris, in Decretis Liberii PP. et in

Capit. Caroli Magni, cap. 118. Inæqualitas vitæ, apud Jul. Firmicum, l. v Mathes. cap. 5. Inæqualitas corporis, apud Attonem Vercellensem episc. in Capitul. c. 54.

meditatione scientiarum lectioneque ac eruditione varia, sive externam sive nostratam malis, eodem hoc instructor? Jam quis gratiæ lepos ex tota efflorescens perque totam effusus conpagem membrorum, specie ac forma non solum, quod dici solet, digna imperio, sed divinam quampiam spirante majestatem? Equidem ignara malorum non sum, aliis passim a pueritia gravibus et multis exercita casibus. Ubi enim quis exceperit nascendi felicitatem, angustos parentes, et purpuram in qua reptare mihi contigit, cætera quidem nostra si attenderit facile agnoscat: fortunam statim a regis illis, quas dixi, cunis ac fasciis, quasi post modicum et perfidum arrisum, repente obnubilato vultu in vitam deinde meam reliquam nihil nisi nimbos et procellas immisisse. Quibus enim, heu me! quantisque jactata fluctibus, quam sævis ac vehementibus incursibus impulsibusque concussa sum! Orpheum ferunt dum caneret concitasse in motum rupes ac silvas, cæceramque naturam sensus expertem. Timotheum quoque tibicinem ubi carmen, quod Orthium vocant, coram esset Alexandro modulatus, ita inis sensibus permovisse Macedonem, ut is ad arma repente ac gladium rueret. Ego si meas calamitates explicare pergerem narrando, non equidem ad progressionem aut cursum, neque ad arma pugnamve, sed certe ad lacrymas speraverim me commoturam auditorem. Auditorem dico? etiam animal quodvis, etiam res animæ ac sensus expertes me in commiserationis sensum tali oratione adacturam crederem. Verumtamen cum illa tanta tamque varia sint quæ sum in vita perpessa, tum inter illa tamen tantum eminent inopinatissima mors mei Cæsaris, itaque nihil penitus in medullas animi pervasit id vulnus, ut mala priora omnia ad eum collata casum guttæ instar ac stillæ habere soleam ad pelagus Atlanticum fluctusve Adriaticos comparatæ. Nimirum illa præludebant tanto majori ac multo maximæ cladi præcæmia rudimenta que miseriarum, fumus illa hujus ignis fuerant, meque tum cum illa paterer prævix duntaxat et tolerabilis affabat vapor immensi adhuc distantis incendii, cujus nunc me demum præsens flamma consumit. O ignem sine materia flagrantem! ignem penetrabilibus animi secretissimis arcana face subditum! et urentem quidem, non consumentem tamen! Ignem qui cor ita concremat, ut speciem relinquat viventis ejus adhuc et vigentis, tum maxime cuni usque ad ossa medullasque, cum usque ad divisionem animæ ac spiritus vis ejus flammæ penetraverit! Sed jam me sentio perturbatione familiarum elatam in questus alienos a proposito. Fecit

A καὶ χάριτος ἐπιτραχούσης τοῖς μέλεσι, καὶ εἶθους οὐκ ἀξίου τυραννίδος (ὡς τινες λέγουσιν (8)) ἀλλὰ καὶ θειοτέρως καὶ κρείττονος! "Ἐγὼγ' οὖν καὶ πολλοὶ; ἄλλοις προσωμιλήκειν δεινοῖς (9), ἐκ μέσων τῶν πορφύρθων σπαργάνων, ὡς οὕτως εἶπειν, καὶ τύχαις ἐχρησάμενη οὐκ ἀγαθαῖς· εἰ μὴ τις θεῖο τύχην οὐκ ἀγαθὴν καὶ προσμειδιώσαν μοι τὴν τε γειναμένην αὐτὴν καὶ τὸν τεκόντα τοὺς αὐτοκράτορας, καὶ τὴν πορφύραν ἐφ' ἧς ἐβλάστησα· τὰ γὰρ ἄλλα, φεῦ τῶν κυμάτων! φεῦ τῶν ἐπαναστάσεων! Ὅρφεός μὲν οὖν ἄδων καὶ λίθους ἐκίνει καὶ ξύλα, καὶ τὴν ἄψυχον ἀπλῶς φύσιν· Τιμόθεος (10) δὲ ὁ αὐλητὴς τὸν ἑρθεῖον ποτε Ἀλεξάνδρῳ αὐλήσας, εἰς τὰ ὄπλα παραχρήμα καὶ τὸ ξίφος ἐκίνει τὸν Μακεδόνα. Τὰ δὲ γε κατ' ἐμὲ διηγήματα οὐ τοπικὴν τινα κίνησιν, οὐδὲ πρὸς ὄπλα καὶ μάχην, ἀλλ' ἐς δάκρυα τὸν ἀκροατὴν συγκινήσει· καὶ οὐκ αἰσθητικὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄψυχον φύσιν εἰς πάθος καταναγκάτη. Τὸ μέντοι πάθος τὸ περὶ τὸν Καίσαρα, καὶ ὁ κατ' αὐτὸν ἀνέλπιστος θάνατος, αὐτῆς μου καθίκετο τῆς ψυχῆς, καὶ ἐς βάθος τὸ τραῦμα εἰργάσατο. Καὶ ἡγοῦμαι τὰς προσηληφύλας συμφορὰς πρὸς ταύτην τὴν ἀπληστον συμφορὰν ψεκάδα ὡς ὄντας (ὄντων) πρὸς ὄλον Ἀτλαντικὸν πέλαγος, ἢ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους τὰ κύματα. Μᾶλλον δὲ, ὡς ἔοικεν, ἦσαν ἐκείναι τούτων προῖμια· καὶ με προκατελάμβανεν ὁ καπνὸς τοῦ καμινιαίου τούτου πυρὸς, καὶ ὁ καύσων ἐκείνος τῆς ἀρβύλης ταύτης φλογώσεως, καὶ τὰ κατ' ἡμέραν πυρὸς τῆς ἀπάτου πυρκαϊᾶς. Ὡ πυρὸς ἄνευ ὕλης ἀποτεφεροῦντος; πυρὸς ἐν ἀπορρήτοις δαδουχομένου! καὶ καίοντος μὲν, μὴ καταφλέγοντος δέ· καὶ τὴν καρδίαν [μὲν] περιφρύγοντος, δόξαν δὲ παρέχοντος, ὅτι οὐ συνεφρύγημεν· καίτοι μέχρις ὀστέων, καὶ μυελῶν, καὶ μερισμοῦ ψυχῆς τὰς πυρακτώσεις δεξάμενοι. Ἀλλὰ γὰρ ἑμαυτῆς αἰσθάνομαι, διὰ ταῦτα παρενηνεγμένης τοῦ προκειμένου. Καὶ ὁ Καῖσάρ μοι ἐπιστάς, καὶ τῇ τοῦ [τὸ τοῦ] Καίσαρος πένθος, πένθος μοι ἐπέσταξε διωλύγιον. Ἀποψήσασα οὖν τὸ δάκρυον τῶν ὀμμάτων, καὶ ἑμαυτὴν ἀναλεξαμένη τοῦ πάθους, τῶν ἐξῆς ἔξομα, διπλᾶ (κατὰ τὴν τραγῳδίαν [11]) κερθαίνουσα δάκρυα, οἶον ἐπὶ συμφορᾷ συμφορᾶς μεμνημένη· τὸ γὰρ εἰς μέσον προθεῖναι τοιοῦτου βασιλείως ὑπόθεσιν, καὶ τοσούτου πρὸς ἀρετὴν, ἀνάμνησις ἐστὶ καὶ τῶν κατ' ἐκείνον θάυμάτων· ἅπασα καμὲ πρὸς δάκρυα θερμότερα καταφέρει, μετὰ πάσης τῆς οἰκουμένης δακρύουσαν. Τὸ γὰρ ἐκείνου μεμνησθαι, καὶ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν εἰς μέσον ἄγειν, ἐμοὶ μὲν θρήνων ὑπόθεσις, τοῖς ἄλλοις δὲ ζημίας ἀνάμνησις. Ἀρκτέον τοίνυν ἐνθύνει τῆς ἱστορίας; τοῦ 'μοῦ πατρὸς, ὅθεν καὶ ἀρχεσθαι ἄμεινον· ἄμεινον δὲ ὅθεν σαφέστερός τε καὶ ἱστορικώτερος ὁ λόγος γενήσεται.

Car. Dutresnii Du Cangii notæ.

(8) Porphyg. Περὶ εἶδους Stobæus λόγῳ 87. Athen. l. xiii ex Euripide.

(9) Ἄλλοις προσωμιλήκειν δεινοῖς. Annæ calamitates ex parte narrat Nicetas in Joau.

(10) Τιμόθεος. Timothei Citharædi præclarum exstat elogium apud Himerium Sophistam.

(11) Eurip. Hecub. v. 518

hoc Cæsar meus fortuita recordatione admotus sensibus, ægroque adhuc animo rursus impositus ad luctum æternum et nulla consolatione procurabilem. Abstergam tamen lacrymas ab oculis, mentemque ut poterò a luctu ac lamentatione revocatam instituto reddam operi. Cujus ipsius tamen operis ipsa defunctio meditatioque cum novarum mihi suggerat lacrymarum fontem alterum, duplices nempe, ut tragœdia loquitur, lacrymas lucrabor, quippe quæ quasi ad deliniendum cladis unius sensum, cladis alterius recordationem ad vocem, mortis nimirum patris mei. Sane scriptio ipsa Vitæ imperatoris tanti, totque virtutibus exornati viri, gustum videlicet ex intervallo renovatura est admirabilium earum rerum quarum conspectus fructusque ipso imperante beabant homines: quæque tristi me miseram nunc desiderio conficiunt, manereque cogunt jugibus lacrymis, sed mihi cum orbe universo communibus, ut arbitror, futuris. Describere siquidem atque oculis subjicere imaginem Imperii Alexii, mihi quidem privatim mentione domestici luctus lamentabile argumentum fuerit: idem tamen et aliis nihilominus admonitione publicæ jacturæ funestum erit ac lacrymabile. Verum aliquando inchoanda est Historia rerum patris mei; et quidem ab eo loco inchoanda, unde accersita narratio dilucidior distinctiorque futura est.

ΑΝΝΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Α΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIB. I.

I ARGUMENTUM.

Alexii res æstæ ante imperium: et causæ belli quod deinde gessit cum Roberto Calabriae duce.

PERIOCHE.

Alexii rudimenta mittitæ sub Romano Diogene Augusto, quem adversus Persas expeditionem suscipientem secutus, ab eo ad matrem, morte recens nuntiata Manuelis Comneni mærentem, e via remittitur. Urselius sub Duca Michaelæ imperio formidabilis, ex humili fortuna potens, manu strenuus, multos duces vincit. Alexius postquam fratris auspiciis res gerens fortitudinem probavit, proprio exercitui præpositus Urselium in arctum cogit. Is Tutachum Barbarum sibi adjungere conatur. Sed præoccupatus ab Alexio Tutachus, Urselium vendit, pecuniæ pactæ obsidibus acceptis. Alexius inops pecuniæ Amasenos 2 rogat ut eam numerent. Ii in seditionem concitantur, quæ Alexii prudentia sedatur. Simulatur exæcatio Urselii. Pecuniam Amaseni conferunt. Alexii reditus in urbem, ubi cum Urselio debellatum fuit. Admiratio Doceani visis oculis Urselii. Nicephorus Bryenius imperium invadit. Occiduum omnem limitem sibi obnoxium habet. Ejus forma, indoles, fortitudo. Miserrimus status Romanæ militiæ. Alexius contra Nicephorum militatur, cum exiguis copiis, quarum paucitatem consilio supplet. Alexii et Bryenii comparatio. Acies utriusque quomodo structa. Prælium committitur. Bryeniani in insidias ruunt. Joannis Bryenii fortitudo. Alexii phalanx fracta. Præceptum consilium Alexii a Theodoto correctum. Scythæ victores in prædam versi. Causæ cladis Bryenianorum. Equum Bryenii regie phaleratum Alexius a se captum Bryenium cecidisse persuadet. Id plurimum ad victoriam prodest. Nimia securitas Bryenianis nocet. Franci ad Bryenium transeunt. Turci Bryenianos a successu parum cautos incedunt cum magna pernicie ipsorum. Specimen roboris Bryenii. Bryeniani fusi. Bryenius capitur. Alexii clementia, ipsi periculosa. Exæcatio Bryenii non imputanda Alexio. Basilacius quis et quam potens. A Dyrrachio ad Thessalonicam omnia obtinet. Ejus dotes animi et corporis. Castra ingeniose ab Alexio ad Bardarum amnem. Irruptio nocturna Basilacii in castra Alexii. Alexius cur Blæsus dictus. Jussu matris senioremonachum in cubiculo secum habuit quoad uxorem duxit. Alexii pugna nocturna felix contra Basilacium. Alexii in summo æstu prælii mire tranquilla præsentia mentis. Manuel Basilacii frater a Curtricio capitur. Basilaciani fugiunt Thessalonicam cum duce suo. Quæ urbs brevi portas aperit Alexio. Basilacius in arcem confugit. Ibi prodicione suorum captus deditur Alexio,

Is cum ministris Botaniatæ tradit a quibus excæcatur. Alexius acclamatur Sebastus in senatu. Imprudens consilium Michaelis Ducæ filiam Roberti Normani filio suo despondentis. Roberti patria, fortuna, indoles, dotes animi et corporis. E latrone fit gener Mascabelis ducis valde potentis in Italia. Socerum proditione capit, excruciat, excæcat. Ejus ditione potitur, fines propagat. Imperium affectat. Prætextu ad id utitur Pseudo-Michaelis monachi. Quem ipse subornarat. Status rerum Europæ Roberto commodus. Pontifex Romanus et imperator Germaniæ inter se infensi Roberti gratiam ambiunt. Fædus icit cum pontifice. Cujus preces eludit. Rei suæ intentus. Baimundus Roberti filius patri simillimus. Aulonem occupat, lateque circum rastat omnia. Gaitæ uxoris Roberti virilis animus: Robertus Brundusium venit. Raül legatus a Roberto Constantinopolim missus. Inde revertens dissuadet bellum, et iram in se Roberti vertit, quam fuga declinat. Pseudo-monachi rectoris impotentia. Roberti rafa simulatio. Navium et militum Roberti numerus. Brundusium cur trajectui electum a Roberto. Corypho urbs a Roberto occupata. Monomachatus factione Borili et Germani amandatus Dyrrachium. Alexio pecunias negat. Roberto spem facit Dyrrachii dedendi. Exarchos præterea Dalmatas sibi conciliat

ΑΛΕΞΙΑΣ Α'

3 Imperator Alexius pater meus etiam ante sumpta principatus scepra, magnum imperii Romani ornamentum et firmamentum fuit. Militiæ rudimenta posuit sub Romano Diogene: cui annorum non plus quatuordecim adolescens, laboriosissimam periculosissimamque in Persas expeditionem ducenti, summa voluntate se discriminum socium adjunxit: mirificam jam tum ad res bellicas fronte ipsa indolem præferens, periculisque promptissime adeundis, et cætera strennitate facile ostendens sese, ubi pugnæ copia cum Barbaris fieret, magnas eorum strages gladio daturum.

Cæterum jam progressum aliquousque pietas, et principis imperium domum revocavit. Lugebat tum ejus mater primogenitum suum, Manuelem extinctum, juvenem eximiiæ fortitudinis, et maximis nuper rebus publice probatæ. Id reputans imperator Alexium pergere ulterius secum vetuit, ne matronæ miseræ calamitatem augetet in eam gravitatem, quæ consolationem deinde non caperet: si ei deliberanti, ubi filiorum alterum sepeliret, alter in incerta bellorum abduceretur, forte, ut sunt expeditionum longinquarum casus, ibi occubiturus, unde nec loci notitia pervenire ad matrem posset. Ea causa regredi Alexium cœgit, sane perinvitum, et a commilitonum consuetudine ægre se avellentem. At tempus inde consequens abunde magnum bellicis ejus facinoribus æquior aperuit. Nam imperante mox Michaelæ Duca post abdicationem Diogenis, quanta esset fortitudo, probavit rebus adversus Urselium gerendis. Is Gallus genere, Romanæ pridem militiæ ascriptus, indulgentiæ fortunæ in magnum auctus, et opum, et insolentiæ modum, propriis jam sibi, nec iis con-

Α 'Ο Βασιλεὺς Ἀλέξιος καὶ ἐμὸς πατήρ καὶ πρὸ τοῦ τῶν σκήπτρων ἐπιληφθαι τῆς βασιλείας μέγα ὄφελος (1) τῆ βασιλείᾳ Ῥωμαίων γεγέννηται. Ἡρῆστο μὲν γὰρ στρατεύειν ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένης· θαυμαστός γὰρ ἐφαίνετο ἐν τοῖς κατ' αὐτὸν καὶ φιλοκινδυνότατος. Οὗτος γὰρ, τεσσαρσεκαίδεκάτου ἔτους ὢν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, συνεχεστρατεύειν ἠπαίετο τῷ βασιλεῖ Διογένηι κατὰ Περσῶν βαρυτάτην ἀγοντι στρατιάν, καὶ ἀπὸ γε τοῦδε μηνιματος ἀπειλὴν κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐμφαίνων, καὶ ὡς εἰ συμπλακῆσεται τοῖς Βαρβάροις τὸ ξίφος αὐτοῦ μεθύσει ἀφ' αἵματος· οὕτως ἦν φιλοπόλεμος ὁ νεανίσκος.

Ἀλλὰ τότε οὐκ ἐξέχωρησεν ὁ αὐτοκράτωρ Διογένης αὐτῷ ξυνέπεσθαι, ἕτε πάθους καταλαβόντος τὴν μητέρα βαρυτάτου· ἐθρήνη γὰρ τὸ τηνικαῦτα θάνατον τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ Μανουήλ (2), ἀνδρὸς μέγала καὶ ἀξιάγαστα ἔργα ἐνδεδειγμένου τῆ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆ, καὶ ἵνα μὴ ἀπαραμύθητος εἴη ἐκαίην, τὴν μὲν τῶν υἱῶν μηκέτι γινώσκουσα οὐ κατορύξειτε, τὸν δὲ ἀποστέλλουσα ἐν πολέμοις, καὶ δεδοικῦσα μὴ τι ἀπαίσιον συναντήσοι τῷ νεανίσκῳ, καὶ οὐδ' οἱ γῆς πεσεῖται ἐπιγνώσεται. Διὰ ταῦτα ὑποστρέψαι πρὸς τὴν μητέρα τὸ μενιράκιον Ἀλέξιον κατηνάγκασε, καὶ τότε μὲν ἀπελείφθη καὶ ἀκίων τῶν συστρατευομένων. Ἀλλ' ὁ γε ἐφεξῆς καιρὸς πέλαιος ὑπανάβηξεν αὐτῷ ἀνδραγαθημάτων. Ἐπὶ γὰρ τοι τοῦ βασιλέως Μιχαήλ τοῦ Δούκα μετὰ τὴν τοῦ Διογένης βασιλείας καθάρσειν ὅσος ἦν εἰς ἀνδρῶν, παρέδειξε τὰ κατὰ τὸν Οὐρσέλιον (3) πράγματα. Ἦν μὲν γὰρ οὗτος Κελτὸς ἀνέκαθεν τῆ στρατιᾷ Ῥωμαίων κατεπιλεγμένος, εἰς δὲ μέγα τύχης ἐξογκωθεὶς καὶ δύναμιν συναθροίσας ἀμφ' αὐτὸν, καὶ στρατιάν ἀξιόλογον, τῶν μὲν ἐκεῖθεν ὄντων ὄθεν καὶ αὐτὸς ὄρητο, τῶν δὲ καὶ ἐξ ἄλλου γένους

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

225 (1) Μετὰ ὄψε. Respexit illud Homeri Ἰλιάδ. β'. Ὅς τοι πολλὸν ὄφελος γένητο, πτόλει τε καὶ αὐτῷ Σῶος ἔων.

(2) Μανουήλ. V. Stemma Comnenicum.

(3) Οὐρσέλιον. V. Notas ad Bryennium (Patrol. tom. CXXVI.).

παντοδαπῶ, μαρὺς ἦν αὐτόθεν τύραννος, πολλὰς δὲ Α
καταντεύσεις λαβούσης τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας
καὶ τῶν Τούρκων καθυπερπερησάντων τῆς τύχης Ῥωμαίων,
τῶν δὲ εἰς τὸ κατόπιν ὑπαχθέντων ὑπὲρ ψάμμου ποδῶν ὑποσπαθείσης. Τηνικαῦτα καὶ
αὐτὸς τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων ἐπέθετο.

Καὶ ἄλλως μὲν ὧν τυραννικώτατος τὴν ψυχὴν, τότε δὲ καὶ μᾶλλον ἐξαφθεις πρὸς καθαρὴν τυραννίδα
διὰ τὸ κατηφές τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων, τὰ τῆς Ἐφῶς
πάντα σχεδὸν ἐληήσατο. Πολλῶν δὲ πιστευθέντων τὴν μετ' αὐτοῦ πόλεμον ἐπ' ἀνδρείᾳ διαβ
δοσημένω, καὶ πείραν εἰσενεγκαμένων κλειστῆν πόλεμον καὶ
μάχην, αὐτὸς ὑπερπαίων ἐφαίνετο καὶ τὴν ἐκείνων πολυπειρίαν,
πῆ μὲν αὐτὸς προσβάλλων καὶ τρέπων, καὶ καθάπερ πρηστήρ ἐμπίπτων τοῖς
ἐντικαθισταμένοις αὐτῷ, πῆ δὲ καὶ συμμαχίαν λαμβάνων ἀπὸ
τῶν Τούρκων, ἀνυπόστατος ἦν ταῖς ὁρμαῖς, ὥστε καὶ τῶν
πάνυ μεγιστάνων τινὰς κατασχέιν καὶ τὰς ἐκείνων κλονήσαι
φάλαγγας· ὅτε δὴ καὶ ὑπὸ τὰδελφῶ ἐτάττετο ὁ ἐμὸς πατήρ
Ἀλέξιος, καὶ ἀντικρὺς ὑπεστρατήγει τούτῳ τὰ στρατεύματα
πάντα Ἐφῶς καὶ Ἐσπερίου λήξεως ἐγκαχερισμένῳ. Ἐπει δὲ
ἐν ἀμυγχανοῖς ἦν τὰ πράγματα τηνικαῦτα Ῥωμαῖοις τοῦ
Βαρδάρου αὐτοῦ δίκην κεραινοῦ τὰ πάντα ἐπερχομένου, εἰς
ἐξίμιαχον ἀντικατάστασιν ἐπινοεῖται ὁ ἀξιάγατος οὗτος Ἀλέξιος, στρατηγὸς
αὐτοκράτωρ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ ἀναδεδειγμένος· ὃς
δὲ καὶ πᾶσαν ἀνακινήσας φρόνησίν τε καὶ πολυπειρίαν,
στρατηγικὴν τε καὶ στρατιωτικὴν, καὶ ταῦτα οὐκ ἐν πολλῷ
χρόνῳ ταύτην συλλεξάμενος. Ἀλλὰ γὰρ διὰ τὸ πάνυ φιλόπονον τοῦ
ἀνδρός, καὶ πανταχόθεν ἐγρηγορὸς εἰς ἄκρον ἐληλυθέναι
στρατηγικῆς ἐμπειρίας τοῖς τῶν Ῥωμαίων λογάσιν ἔδοξεν,
ὅσον Αἰμίλιος ἐκεῖνος ὁ Ῥωμαῖος, ὅσος ὁ Σκηπίων, ὅσος Ἀννίβας
ὁ Καρχηδόνιος. Νεώτατος γὰρ ἦν, καὶ ἔρτι πρῶτως ὑπηγήτης,
ὃ φασιν, τὸν τε Οὐρσέλιον ἐκεῖνον εἶλε τὸν πολὺν κατὰ τῶν
Ῥωμαίων βίοντα, καὶ τὰ πράγματα τῆς Ἐφῶς κατέστησεν
οὐ πολλῶν δεηθεὶς ἡμερῶν. Ἦν γὰρ καὶ ἔξως φερόσαι τὸ
ξυμφέρον, καὶ ὀξύτερος καταπράξασθαι. Τίνα δὲ τὸν
τρόπον εἶλεν ἐκεῖνον, δηλοῦ μὲν καὶ Καῖσαρ ἐν τῇ
δευτέρᾳ τῆς κατ' αὐτὸν Ἱστορίας βίβλῳ πλατύτερα,
δηλώσομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐφ' ὅσον εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς
Ἱστορίαν συνήνεγκεν.

Ἄρτι γὰρ τοῦ Βαρδάρου Τουτάχ ἐκ τῶν βαθυτέρων τῆς
Ἀνατολῆς μερῶν κατεληλυθὸς μετὰ βαρυτάτου στρατεύματος
ἐφ' ᾧ τὰ τῶν Ῥωμαίων ληγίσεσθαι, ὁ Οὐρσέλιος, πολλάκις ὑπὸ τοῦ
στρατοπεδάρχου στενοχωρούμενος, καὶ ἄλλα ἐπ' ἄλλοις φρούρια
ἀφαιρούμενος, καίτοι στρατιᾶν πολλὴν ἐπαγόμενος καὶ
πάντας λαμπρῶς καὶ γενναίως καθωπλισμένους, εὐμηχανία
παρὰ πολλὴν ἤττατο τοῦ μου, πατρὸς Ἀλεξίου. Τῶς δ' οὐδ' ἐπ' ἐκεῖνο καταφυγεῖν
ἔδοξε τελευταίον· τοῖς πᾶσιν ἐξαπορούμενος ξυμμίγνυσι
τῷ Τουτάχ, καὶ φίλον ποιεῖται, καὶ

temneadis copiis, partim ex ea gente, unde ipse oriundus erat,
partim ex alio quovis genere collectis, pro se rem gerebat,
nihil principali fastigio humilius spirans. Et erat idoneum
constituendæ tyrannidi tempus nactus, quo Romana res haud
dubis inclinationibus in præceps vergens, Turcō plane ut
lapsante in arena vestigio pugil, manu sustinebat. Tali
perturbatione rerum innata hominis ambitio, occasionis
invitatione proritata, in apertam usurpandi regni audaciam
erupit.

Volitabat eum expedita manu prædabundus, et passim
imminens, hostilibusque incursionibus Orientales fere
infestas habebat regiones, vim quoquoversum, terroremque
circumferens. Adversus hunc missi viri laude bellica celebres,
nihil nisi confidentiam ejus suis cladibus auxerant : quippe
alios ignei turbinis ritu improvisa celeritate irruens
perculerat, alios, auxiliis sibi Turcicis adjunctis, justa
jam acie ausus congregi fuderat : nonnullis quoque captis ;
neque enim phalanges ineluctabilem illam suam, isto contra
nitente, satis præstare firmitatem poterant. Per id tempus
exercitibus tam Orientalis, quam Occidui limitum patrii mei
præfecturæ demandatis, Alexius pater meus, fratris auspiciis
ductuque militabat. Verum Imperator Michael, cum omnia
pessum ruere cerneret, Barbaro isto cuncta pernicitate ac
pernicie fulminea pervolitante, lateque vastante, proprio
ipsium exercitui cum summa potestate præesse jussit, et si
qua posset, grassanti pesti obistere. His copiis et mandatis
Alexius acceptis vim omnem atque industriam solertis animi
fortisque pectoris ad rem bene gerendam intendit : præferebatque
jam in illis primis experimentis bellatrix adolescentiæ, vix
dum primore lanugine malas signantis, haud dubium instar
dilatatorum illorum nominum Æmilii, Scipionisque Romanorum,
et Carthaginensis Annibalis, quorum fortissimam patientiam
laborum, et nusquam conniventem providentiæ vigiliam
æmulatus est tanta felicitate, ut Urselium tunc illum
torrenti victoriarum cursu præcipitem, ruentemque pessum
ejus impulsu Romanam rem, paucorum opera dierum unus
homo sisteret. Erat enim tum mire perspicax ad statim
videndum quid oporteret fieri, tum ad idem exsequendum
etiam promptior. Qua vero Alexius Urselium ratione ceperit,
exponit Cæsar in secundo Historiæ suæ libro fusius :
narrabimus et nos, quatenus ad nostram quoque historiam id
confert.

Moverat ex remotioribus Orientis partibus in Romanos
fines infesta signa Barbarus Tutach cum valido et prædæ
cupido exercitu : quo tempore Urselium, magnis licet et
speciose robusteque armatis instructum copiis, Alexius
industria non minus propria, quam legionum suo ductui
permissarum vi adortus, in magnas sensim angustias
redigebat, aliis subinde atque aliis et munitionibus
aufereendis, nec jam fere ulterius recedendi spatio relicto.
Sic ille deprehensus, consilii que inops, tandem ad
Tutachum adit : ab eoque delinito, ac

sibi conciliato, impetrare nititur, ut concilia, A copiasque 5 secum jungere in belli communiter gerendi societatem velit. Sensit, et isti concordiae, ne coalescat, omni ope intercedere statuit Romani exercitus dux Alexius. Nec mora: praecoccupat animum Barbari; nec verbis, donis, modisve ullis, aut machinis, ad eum sibi adjungendum idoneis parcat. Erat enim, si quis alius, talium excogitandorum componendorumque mirus artifex: neque unquam tam in arcto res erant, quin plures ad exitum vias versuta illi ac secunda consiliorum expediret mens. Hujus industriae specimen tum dedit aggreddendo Tutacho, demulcendoque his fere verbis: *Amicitiam inter se colunt unus sultanus, et meus imperator; Barbarus vero hic Urselius vim utriusque, atque arma ostentat, unus aequae infestus, et B formidolosus ambobus: nam quod modo nos incurSAT paulatim carpens, atque atterens Romanam rem, Perside interim abstinens; mihi crede, non vobis parcat, aut facit, sed quas deesse adhuc sibi ad vos oppugnandos vires intelligit, consilio et mora colligit: sine illam dum se corroboret, dum, si queat, mecum debellet, dum a Romanis securus sit, mox in te conversum, vehementem hostem vicissim senties. Nec vero ego te ad commune in commodum communi mecum opera tollendum publicae duntaxat utilitatis mercede provooco. Pecunias opta quam multas voles, eas a te capti, ad nosque missi Urselii habebis praemium. Vide igitur an cunctari debeas in eo consilio capiendo, ex cujus effectu tria tibi quantiris pretii bona evenient. Primum enim pecunias tibi parabis, quantas vestrorum nunquam lucratus C est nullus. Deinde gratiam ab imperatore inibis maximam, cujus ope in summam deinde felicitatem provehii poteris. Tertio sultano quoque magne laetitiae causam afferes, Urselio per te sublato, homine ambiguo, jura suspectae potentiae, ac mox hoste, qui Turcos inter ac Romanos sese dudum exercet ad utrosumque periculum.*

His per internuntios a patre meo, Romani duce exercitus, tali tempore cum Tutacho actis, et videlicet tam ipso, quam qui cum eo erant, persuasis Barbaris, tum ut caveretur de summa promissae pecuniae, deque solutionis die: obsidibus ex maxime insignium numero datis, capitur ex condicto repente Urselius, et Amasiam ad Alexium perducitur. Caeterum expectatae inde pecuniae morabantur: neque ipso, unde solveret, habente, et imperatore negligente totam rem. Itaque non jam tanto incedebat pede (ut tragœdia loquitur), sed plane nusquam aderat pecunia. At Tutachus cum suis instabat, aut appendi pactum auri modum flagitans, aut eo, unde frustrata emptione, adduce us fuerat, remitti, ac restitui captivum. Hic Ale-

εις συμμαχίαν αὐτὸν καταλιπαρεῖ. Ἄλλ' ὁ στρατοπεδάρχης Ἄλέξιος ἀντιστρατηγεῖται πρὸς ταῦτα καὶ δέξτερον οἰκείουται τὸν Βάρβαρον (4), καὶ ἐπισκᾶται πρὸς αὐτὸν καὶ λόγοις καὶ δώροις, καὶ πᾶσι τρόποις καὶ μηχανήμασιν. Ἦν γὰρ εἴπερ τις ἄλλος ἐφευρετὴς, καὶ πόρους ἐν τοῖς ἀπορωτάτοις ξυμμηχανώμενος. Ὁ γοῦν δυνατώτατος αὐτῶ τῶν τρόπων τοιοῦτός τις ἦν, ὡς ἐν τύπῳ εἰπεῖν, δεξιώσασθαι τὸν Τουτᾶχ, καὶ φησι· Φίλοι μὲν ἀμφοῦ ἀλλήλοις ὁ τε σὸς σουλτάνος καὶ ἐμὲς βασιλεύς. Ὁ δὲ Βάρβαρος οὗτος Οὐρσέλιος καὶ πρὸς ἀμφοῦ ἀνταρτεῖ τὰς χεῖρας, καὶ ἐχθρὸς καὶ ἀμφοτέροις καθίσταται φεβρώτερος, ἐκείνου μὲν κατατρέχων, καὶ ἀεὶ τι τῆς περιόδου Ῥωμαίων κατὰ μικρὸν ἀποσπᾶμενος, ἀποστειρόσκων δὲ τῆ Περσίδι ἄπερ ἄν καὶ ἐξῆν, κἀκείνη περιγερέσθαι. Τέχνη δὲ τὸ ἅπαν ἐπέργεται, τῶν μὲν ἐμὲ καρσικιάζων διὰ τῆς σῆς δυνάμει, αὐθις δὲ τοῦ καιροῦ τοῦτω συμπνεύσαντος ἀφέμενος ἐμοῦ, ὡς ἤδη ἐν ἀκινδύνῳ καθεστῆκώς, πάλιν ἐξ ὑποστρωφῆς κατὰ σοῦ ἀρτεῖται τὰς χεῖρας. Ἄλλ' εἴ τι ἐμοὶ κείθῃ, κπειδᾶν καὶ αὐθις ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς, χρημάτων πολλῶν κρατῆσαι τὸν Οὐρσέλιον, καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐξαποστῆλαι δεσμώντην. Τρία γὰρ ἐντεῦθεν, φησι, καρδανεῖς, ἐν μὲν χρημάτων πλῆθος ὅσον καὶ ὀλον οὐδεὶς πω πρότερον, ἕτερον δὲ τὴν εὐνοίαν τοῦ αὐτοκρατόρος συνεπισπάσῃ, ἀφ' οὗ περ εἰς ἀκρον εὐδαιμονίας φθάσεις ἐληλυθώς, τρίτον δὲ ἔτι ὁ σουλτάνος τὰ μεγάλα ἡσθήσεται ἐχθροῦ τηλικούτου ἐκποδῶν γερονότος, καὶ τὰς χεῖρας ἀσχοῦντος καθ' ἑκατέρων κατὰ τὴν Ῥωμαίων καὶ Τούρκων.

Ταῦτα διαπρεσβευσάμενος πρὸς τὸν ἀνωθεν εἰρημένον Τουτᾶχ ὁ ἐμὲς πατήρ καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς ἀρχηγός κατ' ἐκείνο καιροῦ, καὶ ἅμα καὶ ὀμήρους πέμψας τῶν ἐνδοξοτάτων τινὰς ἐπὶ συγκαίμενῳ χρόνῳ, καὶ χρημάτων ποσότητι κείθῃ τοὺς ἀμφὶ τὸν Τουτᾶχ Βαρβάρους κατασεῖν τὸν Οὐρσέλιον, καὶ τούτου ταχὺ γεγονότος ἀποστέλλεται εἰς Ἀμάσειαν (5) τῷ στρατοπεδάρχῃ, Ἄλλ' ἐντεῦθεν ἐχρονοτρεῖται τὰ χρήματα. Αὐτὸς μὲν γὰρ οὐκ εἶχεν ὀπίθεν ἀποπληρώσεις, τὰ δ' ἐκ βασιλέως ἡμέλιτο, καὶ οὐκ ἐπὶ βραδείῳ ποδὶ κατὰ τὴν τραγωδίαν ἔσταιχεν, ἀλλ' οὐδαμῶς κατεφαίνετο. Οἱ μὲν γὰρ ἀμφὶ τὸν Τουτᾶχ ἐνέκειντο τὸν τῶν χρημάτων ἀπαιτοῦντες ὄγκον, ἢ τὸν ἐωνημένον ἐξόπισθεν λαμβάνειν καὶ καλινδρομεῖν ἐφ' αὐτὸν ὅθεν κατελιπτο· ὁ δὲ

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(4) Οἰκείουται τὸν Βάρβαρον. Noverat quippe Alexius Turcorum mores, qui alias infidi, donis et pecunia facile capiuntur. Iaco Aug. in tact. cap. 18, § 48. Περιεργα δὲ εἶσι τὰ τῶν Τούρκων φύλα, καὶ κρόπτοντα τὴν βουλήν αὐτῶν, ἀριστα δὲ καὶ ἀπειτα, καὶ διὰ τῆς ἀπιστίας τῶν χρημάτων κρατούμενα, ὄρκου περιφρονοῦσιν. Hinc proverbium apud hodiernos Græcos, ut auctor est Hermodorus Rhegius: Τούρκων εἶδες, ἄπειρα θέλεις,

καὶ ἄλλον εἶδες, καὶ ἄλλα θέλεις.

(5) Ἀμάσειαν. Amasia urbs est Ponti Galatici in Cappadocia, de qua præter Ptolemæum et Strabonem, qui patriam sibi illam fuisse scribit, consulendi Eustathius presb. in vita S. Euthymii Patr. CP. cap. 57, 59. Auger. Busbequius in itinere Amasiano, et Juan. Leunclavius in Pand Turc. cap. 6.

οὐκ εἶχεν ὄθην ἀποδοῆναι τὴν τοῦ ἐωνημένου τιμὴν. Αἱ οὖν τοῖς ὅλοις οὖν δι' ἄλλης νυκτὸς ἐξαπορούμενος ἐρα-
νάσθαι παρὰ τῶν οἰκητόρων Ἀμασιάς ἐλογίζατο
τὴν τιμὴν, καὶ αὐγαζούσης ἡμέρας, κἄν ἀργαλέον
ἰδοίη, ἀλλ' ἕως συνεκαλεῖτο ἅπαντας καὶ μᾶλλον
τοὺς τὰ πρῶτα φέροντας; καὶ χρημάτων εὐπορούν-
τας, πρὸς οὓς μᾶλλον θεασάμενος; ἔφη· Ἴστε πάν-
τες ὁ Βάρβαρος οὕτως τὰς τοῦ Ἀρμενια-
κοῦ (6) διέθετο πόλεις ἀπάσας, ὅσας τε κωμοπό-
λεις ἐπόρθησε, καὶ ὁπόσους κακῶς διέθετο
συμφοραῖς ἀφορήτους ὑποβαλὼν, ὁπόσα τε γρη-
ματα ἀφ' ἑμῶν ἐκομίσατο. Ἀλλὰ καιρὸς ἤδη
πάρεστι τῶν ἐξ αὐτοῦ ὑμῶν ἀπαλλάττειν κακώ-
σεων, εἰ βούλεσθε. Δεῖ τοιγαροῦν μὴ προέσθαι
τούτων· ὄρατε γὰρ ὡς δεσμώτης ἡμῖν ὁ Βάρβαρος
νεύσει πάντως θεοῦ, καὶ ἡμετέρῃ σπουδῇ. Ὁ δὲ
τούτων ζωγρήσας Τουτάχ ἐξ ἡμῶν αἰτεῖ τὴν τι-
μὴν. Ἡμεῖς ἀπορούμεν παρτάσασιν ἐπ' ἀλλοδα-
ζῆς τε ὄντες, καὶ συχνὸν ἤδη χρόνον μετὰ τῶν
Βαρβάρων μαχόμενοι, καὶ τὰ προσδοκῆσα δεδαπα-
ρηκάτες. Εἰ μὴ γοῦν πόρρω δ' βασιλεὺς ἦν, καὶ
καιρὸν ἀναμοιρῆς ἐδίδου ὁ Βάρβαρος, ἔσπευσα
ἂν ἐκείθεν κομισθῆναι τὰ τῆς τιμῆς. Ἐπεὶ δ' ὡς
ἴστε καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων ἐξέσσι πράττειν, δεόν
ὑμᾶς συνεισηνεργεῖν τὴν τιμὴν, καὶ λήψεσθε
πάντα δι' ἡμῶν ἐκ βασιλέως ὁπόσα παράσχοιτε.
Ἐπεὶ ταῦτα καὶ ἐξεκρούσθη παραυτίκα, καὶ θόρυβον
ἀνῆψε σφοδρότατον τῶν Ἀμασιανῶν, εἰς ἀποστα-
σιαν κεκινήμενων. Ἦσαν γὰρ οἱ τούτους εἰς θυμῶν
καὶ θόρυβον ἠρέθιζον ἄνδρες κακουργότατοι τινες,
καὶ βέβηται πραγμάτων εἰδοτάς ὀτρύνειν δῆμον εἰς
παραχῆν· θόρυβος τοίνυν ἦτο πολὺς, τῶν μὲν βουλο-
μένων σώζεσθαι τὴν Οὐρσέλιον καὶ τὸ πλῆθος ἀντι-
λαβέσθαι τοῦτου ἐρεθιζόντων, τῶν δὲ ἐκταραττομέ-
νων, τοιοῦτον γὰρ τὸ σурφетῶδες πλῆθος, καὶ τὴν
Οὐρσέλιον ἀρπάσαι θελήτων καὶ τῶν δεσμῶν
ἀπολύειν. Δῆμον οὖν ὁ στρατοπεδάρχης τοσοῦτον
ὄρων μαινόμενος, ὡς ἐν στενῷ κομῆθαι τὰ κατ' αὐτὸν
ἐγνώκει κατεπεπτώκει μὲν οὐδαμῶς, ἀλλ' ἐπιβρώ-
σας ἑαυτὸν κατεσίγαζε τῇ χειρὶ τὸν θόρυβον, ὅψ' δὲ
καὶ μάλιστα τούτους καταπαύσας, καὶ πρὸς τὸ πλῆθος
τὴν λόγον ἀνενεγκῶν ἔφη·

quī sine certo consilio ferrent tamen, et, quod tali tempore vilis plebecula solet, cum strepitu ac
jactatione tumultuarentur. Ejusmodi perturbatione furentem populum, resque sibi arctissimo
loco positas cernens Alexius, non tamen animo concidit; sed sustentans seipsum, atque erigens,
manu silentium indixit: quo sero, ac vix impetrato, ad plebem sermone directo:

Θαυμάζειν ἔπεισέ μοι, ἄνδρες Ἀμασιανοί, ὅτι
τὴν συσκευὴν ταύτην τῶν ἐξαπατόντων ἡμῶς
παρτάσασιν ἠγνοήσατε τὴν σφῶν αὐτῶν σω-
τηρίαν τῷ ἡμετέρῳ αἵματι ἐξωνουμένων, καὶ

Mirari mihi vos subit, inquit, viri Amaseni, qui
plane nondum intelligatis, quid isti parent, qui vos
concitant? Semperne hominibus subdolis, suam ip-
sorū salutem vestro sanguine redimentibus, vestram

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(6) Ἀρμενιακοῦ. Scilicet θέματος. Cappadocia
circa tempora Justiniani in tres partes divisa
fuit, mediterraneam, superiorem et inferiorem.
Mediterranea Charsianum, a quodam Charsia præ-
side; superior finitima Lycaoniæ et Tauri, Cappa-
docia minor; inferior denique, quæ Pontum Euxi-
num spectat, Armeniaca, quia Armeniis vicina,
appellatæ sunt. De postrema Cappadociæ parte,
non de ipsa Armenia proprie sumpta hic potissi-

imum agit Anna: neque enim Amasia fuit Arme-
niæ urbs, sed prima e septem Armeniaci Thema-
tis, ut auctor est Constantinus Porphyrog. lib. De
administr. imp. cap. 7, et lib. II. De Thematis.
cap. 2. Occurrit præterea Armeniaci Themat-
is mentio apud Niceph. CPol. a. 741: Nicetam in
Joan. Comin. cap. 9, Landulf. Sag. lib. XVIII. Hist.
Misc.; eundem Constant. in Basilio, cap. 30, Scy-
liz, Zonar. et al. Vide pag. 331, 342.

Is eum ministris Botaniatæ tradit a quibus excæcatur. Alexius acclamatur Sebastus in senatu. Imprudens consilium Michaelis Ducæ filiam Roberti Normani filio suo despondentis. Roberti patria, fortuna, indoles, dotes animi et corporis. E latrone fit gener Mascabelis ducis valde potentis in Italia. Socerum prodicione capit, excruciat, excæcat. Ejus ditione potitur, fines propagat. Imperium affectat. Prætextu ad id utitur Pseudo-Michaelis monachi. Quem ipse subornarat. Status rerum Europæ Roberto commodus. Pontifex Romanus et imperator Germaniæ inter se infensi Roberti gratiam ambiunt. Fædus icit cum pontifice. Cujus preces eludit. Rei suæ intentus. Baimundus Roberti filius patri simillimus. Aulonem occupat, lateque circum tastat omnia. Gaitæ uxoris Roberti virilis animus. Robertus Brundusium venit. Raül legatus a Roberto Constantinopolim missus. Inde revertens dissuadet bellum, et iram in se Roberti vertit, quam fuga declinat. Pseudo-monachi rectoris impotentia. Roberti vafra simulatio. Navium et militum Roberti numerus. Brundusium cur trajectui electum a Roberto. Corypho urbs a Roberto occupata. Monomachatus factione Borili et Germani amandatus Dyrrachium. Alexio pecunias negat. Roberto spem facit Dyrrachii dedendi. Ezarchos præterea Dalmatas sibi conciliat

ΑΛΕΞΙΑΣ Α'

3 Imperator Alexius pater meus etiam ante sumpta principatus scepra, magnum imperii Romani ornamentum et firmamentum fuit. Militiæ rudimenta posuit sub Romano Diogene : cui annorum non plus quatuordecim adolescens, laboriosissimam periculosissimamque in Persas expeditionem ducenti, summa voluntate se discriminum socium adjunxit : mirificam jam tum ad res bellicas fronte ipsa indolem præferens, periculisque promptissime adeundis, et cætera strenuitate facile ostendens sese, ubi pugnæ copia cum Barbaris fieret, magnas eorum strages gladio daturum.

Cæterum jam progressum aliquosque pietas, et principis imperium domum revocavit. Lugebat tum ejus mater primogenitum suum, Manuelem exstinctum, juvenem eximia fortitudinis, et maximis nuper rebus publice probatæ. Id reputans imperator Alexium pergere ulterius secum vetuit, ne matronæ miseræ calamitatem auget in eam gravitatem, quæ consolationem deinde non caperet : si et deliberanti, ubi filiorum alterum sepeliret, alter in incerta bellorum abduceretur, forte, ut sunt expeditionum longinquarum casus, ibi occubiturus, unde nec loci notitia pervenire ad matrem possent. Ea causa regredi Alexium cœgit, sane perinvitum, et a commilitonum consuetudine ægre se avellentem. At tempus inde consequens abunde magnum bellicis ejus facinoribus æquor aperuit. Nam imperante mox Michaelis Ducæ post abdicationem Diogenis, quanta esset fortitudo, probavit rebus adversus Urselium gerendis. Is Gallus genere, Romanæ pridem militiæ ascriptus, indulgentia fortunæ in magnum auctus, et opum, et insolentiæ modum, propriis jam sibi, nec iis con-

A 'Ο Βασιλεὺς Ἀλέξιος καὶ ἐμὸς πατὴρ καὶ πρὸ τοῦ τῶν σκῆπτρων ἐπιληφθαι τῆς βασιλείας μέγα ὄφελος (1) τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων γεγένηται. Ἦρξατο μὲν γὰρ στρατεύειν ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους· θαυμαστός γὰρ ἐφαίνετο ἐν τοῖς κατ' αὐτὸν καὶ φιλοκινδυνότητος. Οὗτος γὰρ, τεσσαρεσκαίδεκάτου ἔτους ὢν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, συνεχιστρατεύειν ἠέλγετο τῷ βασιλεῖ Διογένει κατὰ Περσῶν βαρυτάτην ἄγοντι στρατιάν, καὶ ἀπὸ γε τοῦδε μηνίματος ἀπειλὴν κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐμφαινωῦν, καὶ ὡς εἰ συμπλακῆσεται τοῖς Βαρβάροις τὸ ξίφος αὐτοῦ μεθύσει ἀφ' αἵματος· οὕτως ἦν φιλοπόλεμος ὁ νεανίσκος.

Ἄλλὰ τότε οὐκ ἐξεχώρησεν ὁ αὐτοκράτωρ Διογένους αὐτῷ ξυνέπεσθαι, ἵτε πάθους καταλαβόντος τὴν μητέρα βαρυτάτου· ἐθρήνη γὰρ τὸ τηνικαῦτα θάνατον τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ Μανουῆλ (2), ἀνδρὸς μεγάλα καὶ ἀξιάγαστα ἔργα ἐνδεδειγμένου τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ, καὶ ἵνα μὴ ἀπαραμύθητος εἴη ἐκείνη, τὴν μὲν τῶν υἱῶν μηκέτι γινώσκουσα οὐ κατορῦζει, τὸν δὲ ἀποστέλλουσα ἐν πολέμοις, καὶ δεδοικυῖα μὴ τι ἀπαίσιον συναντήσοι τῷ νεανίσκῳ, καὶ οὐδ' οἱ γῆς πεσεῖται ἐπιγνώσεται. Διὰ ταῦτα ὑποστρέψαι πρὸς τὴν μητέρα τὸ μείρακιον Ἀλέξιον κατηνάγκασε, καὶ τότε μὲν ἀπελείφθη καὶ ἀκων τῶν συστρατευομένων. Ἄλλ' ὅ γε ἐφέξης καιρὸς κέλαγος ὑπανάφρων αὐτῷ ἀνδραγαθημάτων. Ἐπὶ γὰρ τοῖς τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Δούκα μετὰ τὴν τοῦ Διογένους βασιλείᾳ καθάρσειν ὅσος ἦν εἰς ἀνδρίαν, παρέδειξε τὰ κατὰ τὸν Οὐρσέλιον (3) πράγματα. Ἦν μὲν γὰρ οὗτος Κελτὸς ἀνέκαθεν τῇ στρατιᾷ Ῥωμαίων κατελεγεμένος, εἰς δὲ μέγα τύχης ἐξογκωθεὶς καὶ δύναιμι συναθροίσας ἀμφ' αὐτὸν, καὶ στρατιάν ἀξιόλογον, τῶν μὲν ἐκείθεν ὄντων ὄθεν καὶ αὐτὸς ὄρμητο, τῶν δὲ καὶ ἐξ ἄλλου γένους

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

225 (1) Μετὰ ὄφελος. Respexit illud Homeri Iliad. p. Ὅς τοι πόλλ' ὄφελος γένητο, πτόλει τε καὶ αὐτῷ Σῶος ἔων.

(2) Μανουήλ. V. Stemma Comnenicum.

(3) Οὐρσέλιον. V. Notas ad Bryennium (Patrol. tom. CXXVI).

παντοδαπού, μαρὺς ἦν αὐτόθεν τύραννος, πολλὰς δὲ ἁλιαντεύσεις λαβούσης τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας· καὶ τῶν Τούρκων καθυπερτερησάντων τῆς τύχης Ῥωμαίων, τῶν δὲ εἰς τὸ κατόπιν ὑπαχθέντων ὑπὲρ ψάμμου ποδῶν ὑποσπαθείσης. Τηνικαῦτα καὶ αὐτὸς τῆ βασιλείᾳ Ῥωμαίων ἐπέθετο.

Καὶ ἄλλως μὲν ὧν τυραννικώτατος τὴν ψυχὴν, τότε δὲ καὶ μᾶλλον ἐξαφθεῖς πρὸς καθαρὰν τυραννίδα διὰ τὸ κατηφές τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων, τὰ τῆς Ἐφῆς πάντες σχεδὸν ἐλήισατο. Πολλῶν δὲ πιστευθέντων τὴν μετ' αὐτοῦ πόλεμον ἐπ' ἀνδρείᾳ διαβεσθημένῳ, καὶ πείραν εἰσενεγκαμένων κλειστὴν πολέμου καὶ μάχης, αὐτὸς ὑπερπαίων ἐφαίνετο καὶ τὴν ἐκείνων πολυπειρίαν, πῆ μὲν αὐτὸς προσβάλλων καὶ τρέπων, καὶ καθάπερ πρῆσθηρ ἐμπίπτων τοῖς ἀντικαθισταμένοις αὐτῷ, πῆ δὲ καὶ συμμαχίαν λαμβάνων ἀπὸ τῶν Τούρκων, ἀνυπόστατος ἦν ταῖς ὁρμαῖς, ὥστε καὶ τῶν πάνυ μεγιστάνων τινὰς κατασχέειν καὶ τὰς ἐκείνων κλονῆσαι φάλαγγας· ὅτε δὴ καὶ ὑπὸ τὰδελφῶν ἐτάττετο ὁ ἐμὸς πατὴρ Ἀλέξιος, καὶ ἀντικρυς ὑπεστρατήγει τοῦτωι τὰ στρατεύματα πάντα Ἐφῆς καὶ Ἐσπερίου λήξεως ἔγχεχρισμένῳ.

Ἐπὶ δὲ ἐν ἀμηχάνοις ἦν τὰ πράγματα τηνικαῦτα Ῥωμαίοις τοῦ Βαρδάρου τοῦτου δίκην κεραινοῦ τὰ πάντα ἐπερχομένου, εἰς ἀξιώμαχον ἀντικατάστασιν ἐκινεῖται ὁ ἀξιάγατος οὗτος Ἀλέξιος, στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ ἀναδειγμένος· ὃς δὴ καὶ πᾶσαν ἀνακινήσας φρόνησιν τε καὶ πολυπειρίαν, στρατηγικὴν τε καὶ στρατιωτικὴν, καὶ ταῦτα οὐκ ἐν πολλῷ χρόνῳ ταύτην συλλεξάμενος. Ἀλλὰ γὰρ διὰ τὸ πάνυ φιλόπονον τοῦ ἀνδρός, καὶ πανταχόθεν ἐγρηγορὸς εἰς ἄκρον ἐληλυθέναι στρατηγικῆς ἐμπειρίας τοῖς τῶν Ῥωμαίων λογάσιον ἔδοξεν, οἷον Αἰμίλιος ἐκεῖνος ὁ Ῥωμαῖος, ἄπολος ὁ Σικελίων, οἷος Ἀννίβας ὁ Καρχηδόνιος. Νεώτατος γὰρ ἦν, καὶ ἄρτι πρόωτος ὀπνητήτης, ὃ φασιν, τὸν τε Οὐρσέλιον ἐκείνον εἶλε τὸν πολὺν κατὰ τῶν Ῥωμαίων ῥέοντα, καὶ τὰ πράγματα τῆς Ἐω κατέστησεν οὐ πολλῶν δεηθείς ἡμερῶν. Ἦν γὰρ καὶ ὄξυς φεράσαι τὸ ξυμφέρον, καὶ ὀξύτερος καταπράξασθαι. Τίνα δὲ τὸν τρόπον εἶλεν ἐκείνον, δηλοῖ μὲν καὶ Καῖσαρ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῆς κατ' αὐτὸν Ἱστορίας βίβλῳ πλατύτερα, δηλώσομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐφ' ὅσον εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Ἱστορίαν συνήνεγκεν.

Ἄρτι γὰρ τοῦ Βαρδάρου Τουτὰχ ἐκ τῶν βαθυτέρων τῆς Ἀνατολῆς μερῶν κατεληλυθότος μετὰ βαρυτάτου στρατεύματος ἐφ' ᾧ τὰ τῶν Ῥωμαίων ληξέσθαι, ὁ Οὐρσέλιος, πολλάκις ὑπὸ τοῦ στρατοπεδάρχου στενοχωρούμενος, καὶ ἄλλα ἐπ' ἄλλοις φρούρια ἀφαιρούμενος, καίτοι στρατιᾶν πολλὴν ἐπαγόμενος· καὶ πάντας λαμπρῶς καὶ γενναίως καθωπλισμένους, εὐμηχανίᾳ παρὰ πολὺ ἤττατο τοῦ μου, πατρὸς Ἀλεξίου. Τῶς δ' οὖν ἐπ' ἐκείνο καταφυγεῖν ἔδοξε τελευταῖον· τοῖς πᾶσιν ἐξαπορούμενος ξυμμίγνυσι τῷ Τουτὰχ, καὶ φίλον ποιεῖται, καὶ

temnendis copiis, partim ex ea gente, unde ipse oriundus erat, partim ex alio quovis genere collectis, pro se rem gerebat, nihil principali fastigio humiliter spirans. Et erat idoneum constituendæ tyrannidi tempus nactus, quo Romana res haud dubiis inclinationibus in præceptis vergens, Turcorum recenti victoria ferocium incumbente fortuna, plane ut lapsante in arena vestigio pugil, manu sustinebat. Tali perturbatione rerum innata hominis ambitio, occasionis invitatione proritata, in apertam usurpandi regni audaciam erupit.

Volitabat eum expedita manu prædabundus, et passim imminens, hostilibusque incursionibus Orientales fere infestas habebat regiones, vim quoquoersum, terroremque circumferens. Adversus hunc missi viri laude bellica celebres, nihil nisi confidentiam ejus suis cladibus auxerant: quippe alios ignei turbinis ritu improvisa celeritate irruens perculerat, alios, auxiliis sibi Turcicis adjunctis, justa jam acie ausus congregi fuderat: nonnullis quoque captis; neque enim phalanges ineluctabilem illam suam, isto contra nitente, satis præstare firmitatem poterant. Per id tempus exercitibus tam Orientalis, quam Occidui limitum patrii mei præfecturæ demandatis, Alexius pater meus, fratris auspiciis ductuque militabat. Verum Imperator Michael, cum omnia pessum ruere cerneret, Barbaro isto cuncta pernicitate ac pernicie fulminea pervolitante, lateque vastante, proprio ipsius exercitui cum summa potestate præesse jussit, et si qua posset, grassanti pesti obistere. His copiis et mandatis Alexius acceptis vim omnem atque industriam solertis animi fortisque pectoris ad rem bene gerendam intendit: præferebatque jam in illis primis experimentis bellatrix adolescentiæ, vix dum primore lanugine malas signantis, haud dubium instar ditandatorum illorum nominum Æmilii, Scipionisque Romanorum, et Carthaginensis Annibalis, quorum fortissimam patientiam laborum, et nusquam conniventem providentiæ vigiliam æmulatus est tanta felicitate, ut Urselium tunc illum torrenti victoriarum cursu præcipitem, ruentemque pessum ejus impulsu Romanam rem, paucorum opera dierum unus homo sisteret. Erat enim tum mire perspicax ad statim videndum quid oporteret fieri, tum ad idem exsequendum etiam promptior. Qua vero Alexius Urselium ratione ceperit, exponit Cæsar in secundo Historiæ suæ libro fusius: narrabimus et nos, quatenus ad nostram quoque historiam id confert.

Moverat ex remotioribus Orientis partibus in Romanos fines infesta signa Barbarus Tutach cum valido et prædæ cupido exercitu: quo tempore Urselium, magnis licet et speciose robusteque armatis instructum copiis, Alexius industria nominis propria, quam legionum suo ductui permissarum vi adortus, in magnas sensim angustias redigebat, aliis subinde atque aliis et munitionibus auferendis, nec jam fere ulterius recedendi spatio relicto. Sic ille deprehensus, consilii que inops, tandem ad Tutachum adit: ab eoque delimito, ac

sibi conciliato, impetrare nititur, ut consilia, A copiasque 5 secum jungere in belli communiter gerendi societatem velit. Sensit, et isti concordiae, ne coalescat, omni ope intercedere statuit Romani exercitus dux Alexius. Nec mora: præoccupat animum Barbari; nec verbis, donis, modisque ullis, aut machinis, ad eum sibi adjungendum idoneis parcat. Erat enim, si quis alius, talium excogitandorum componendorumque mirus artifex: neque unquam tam in arcto res erant, quin plures ad exitum vias versuta illi ac secunda consiliorum expediret mens. Hujus industriæ specimen tum dedit aggreddendo Tutacho, demulcendoque his fere verbis: *Amicitiam inter se colunt tunc sultanus, et meus imperator; Barbarus vero hic Urselii vim utriusque, atque arma ostentat, unus æque infestus, et formidolosus ambobus: nam quod modo nos incur-sat paulatim carpens, atque atterens Romanam rem, Perside interim abstinens; mihi crede, non vobis parcat, aut favet, sed quas deesse adhuc sibi ad vos oppugnandos vires intelligit, consilio et mora colligit: sine illum dum se corroboret, dum, si queat, necum debellet, dum a Romanis securus sit, mox in te conversum, vehementem hostem vicissim senties. Nec vero ego te ad commune in commodum communi necum opera tollendum publicæ duntaxat utilitatis mercede provoco. Pecunias opta quam multas voles, eas a te capti, ad nosque missi Urselii habebis præmium. Vide igitur an cunctari debeas in eo consilio capiendo, ex cujus effectu tria tibi quantivis pretii bona eventient. Primum enim pecunias tibi parabis, quantas vestrorum unquam lucratus est nullus. Deinde gratiam ab imperatore inibi maximam, cujus ope in summam deinde felicitatem prosequi poteris. Tertio sultano quoque magnæ lætitiæ causam afferes, Urselio per te sublato, homine ambiguo, juxta spectæ potentiæ, ac mox hoste, qui Turcos inter ac Romanos sese dudum exercet ad utrorumque periculum.*

His per internuntios a patre meo, Romani duce exercitus, tali tempore cum Tutacho actis, et videlicet tam ipso, quam qui cum eo erant, persuasis Barbaris, tum ut caveretur de summa promissæ pecuniæ, deque solutionis die: obsidibus ex maxime insignium numero datis, capitur ex condicto repente Urselii, et Amasiam ad Alexium per-lucitur. Cæterum expectatæ inde pecuniæ morabantur: neque ipso, unde solveret, habente, et imperatore negligente totam rem. Itaque non jam tanto incedebat pede (ut tragœdia loquitur), sed plane nusquam aderat pecunia. At Tutachus cum suis instabat, aut appendi pactum auri modum flagitans, aut eo, unde frustrata emptione, addu-cus fuerat, remitti, ac restitui captivum. Hic Ale-

εις συμμαχίαν αὐτὸν καταλιπαρεῖ. Ἄλλ' ὁ στρατο-πεδάρχης Ἀλέξιος ἀντιστρατηγεῖται πρὸς ταῦτα καὶ ὀξύτερον οικειοῦται τὸν Βάρβαρον (4), καὶ ἐπι-σπᾶται πρὸς αὐτὸν καὶ λόγοις καὶ δώροις, καὶ πᾶσι τρόποις καὶ μηχανήμασιν. Ἦν γὰρ εἴπερ τις ἄλλος ἐφευρετὴς, καὶ πόρους ἐν τοῖς ἀπορωτάτοις ξυμμηχανώμενος. Ὁ γοῦν δυνατώτατος αὐτῶ τῶν τρόπων τοιοῦτός τις ἦν, ὡς ἐν τύπῳ εἰπεῖν, δεξιό-σασθαί τὸν Τουτᾶχ, καὶ φησὶ· Φίλοι μὲν ἄμφω ἀλλήλοισι δὲ τε σὸς σουλτάνος καὶ ἐμὲς βασι-λεὺς. Ὁ δὲ Βάρβαρος οὗτος Οὐρσέλιος καὶ πρὸς ἄμφω ἀνταρσὶ τὰς χεῖρας, καὶ ἐχθρὸς καὶ ἀμφο-τέρωσι καθίσταται φοβερώτατος, ἐκείνου μὲν κατατρέχων, καὶ ἀεὶ τι τῆς μερίδος Ῥωμαίων κατὰ μικρὸν ἀποσπῶμενος, ἀποστερισκῶν δὲ τῇ B Περσίδι ἄπερ ἄν καὶ ἐξήν, κἀκείνη περιγενέ-σθαι. Τέχνη δὲ τὸ ἅπαν ἐπέργεται, νῦν μὲν ἐμὲ παρασκιδῶν διὰ τῆς σῆς δυνάμως, αὐθις δὲ τοῦ καιροῦ τούτῳ συμπνεύσαντος ἀφέμενος ἐμοῦ, ὡς ἤδη ἐν ἀκινδύνῳ καθεστηκώς, πάλιν ἐξ ὑποστρωφῆς κατὰ σοῦ ἀρτεῖται τὰς χεῖρας. Ἄλλ' εἰ τι ἐμοὶ κείθῃ, κπειδᾶν καὶ αὐθις ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς, χρημάτων πολλῶν κρατῆσαι τὸν Οὐρ-σέλιον, καὶ πρὸς ἡμᾶς δεξαοστέιλαι δασμώτην. Τρία γὰρ ἐντεῦθεν, φησὶ, καρδανεῖς, ἐν μὲν χρη-μάτων πλῆθος ὄσον καὶ ὀλον οὐδεὶς πω πρότε-ρον, ἕτερον δὲ τὴν εὐνοίαν τοῦ αὐτοκρατόρος συνεπισπάσῃ, ἀφ' οὗ περ εἰς ἄκρον εὐδαιμονίας φθάσεις ἐλλυθῶς, τρίτον δὲ εἶτι ὁ σουλτάνος τὰ μεγάλα ἠσθήσεται ἐχθροῦ τηλικούτου ἐκ-ποδῶν γεγονότος, καὶ τὰς χεῖρας ἀσπύοντος καθ' C ἐκατέρων κατὰ τε Ῥωμαίων καὶ Τούρκων.

Ταῦτα διαπρεσθευσάμενος πρὸς τὸν ἀνωθεν εἰ-ρημένον Τουτᾶχ ὁ ἐμὲς πατήρ καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς ἀρχηγὸς κατ' ἐκείνο καιροῦ, καὶ ἅμα καὶ ὀμήρους πέμψας τῶν ἐνδοξοτάτων τινὰς ἐπὶ συγχει-μένῳ χρόνῳ, καὶ χρημάτων ποσότητι πείθει τοὺς ἀμφὶ τὸν Τουτᾶχ Βαρβάρους κατασχεῖν τὸν Οὐρσέ-λιον, καὶ τούτου ταχὺ γεγονότος ἀποστέλλεται εἰς Ἄμασειαν (5) τῷ στρατοπεδάρχῃ, Ἄλλ' ἐντεῦθεν ἐχρονοτρίβει τὰ χρήματα. Αὐτὸς μὲν γὰρ οὐκ εἶχεν ὀπόθεν ἀποπληρώσεια, τὰ δ' ἐκ βασιλέως ἠμέλητο, καὶ οὐκ ἐπὶ βραδείῳ ποδὶ κατὰ τὴν τραγῳδίαν ἔσπει- D χεν, ἀλλ' οὐδαμῶς κατεφάνετο. Οἱ μὲν γὰρ ἀμφὶ τὸν Τουτᾶχ ἐνέκειντο τὸν τῶν χρημάτων ἀπαιτοῦν-τες ὄγκον, ἢ τὸν ἐωνημένον ἐξόπισθεν λαμβάνειν καὶ παλινδρομεῖν ἐφ' αὐτὸν ὅθεν κατελήπτο· ὁ δὲ

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(4) Οικειοῦται τὸν Βάρβαρον. Noverat quippe Alexius Turcorum mores, qui alias infidi, donis et pecunia facile capiuntur. Leo Aug. in tact. cap. 18, § 48. Περιέργα δὲ εἶσι τὰ τῶν Τούρκων φύλα, καὶ κρύπτοντα τὴν βουλὴν αὐτῶν, ἀφιλα δὲ καὶ ἄπιστα, καὶ διὰ τῆς ἀπληστίας τῶν χρημάτων κρατούμενα, ὄρκου περιφρονοῦσιν. Hinc proverbium apud hodiernos Græcos, ut auctor est Hermodorus Rhegius: Τούρκων εἶδες, ἄπιστα θέλει,

καὶ ἄλλον εἶδες, καὶ ἄλλα θέλει.

(5) Ἄμασειαν. Amasia urbs est Ponti Galatici in Cappadocia, de qua præter Ptolemæum et Strabonem, qui patriam sibi illam fuisse scribit, consulendi Eustathius presb. in vita S. Euthymii Patr. CP. cap. 37, 39. Auger. Busbequius in itinere Amasiano, et Joan. Leunclavius in Pand. Turc. cap. 6.

οὐκ εἶχεν ἔθεν ἀποδοῆν τὴν τοῦ ἔωνημένου τιμὴν. Αὐτοῖς δλοῖς οὖν δι' ἄλλης νυκτὸς ἐξαπορούμενος; ἐρα-
νίσσασθαι παρὰ τῶν οἰκητόρων Ἀμασειας ἐλογίσαστο
τὴν τιμὴν, καὶ ἀγαζούσης ἡμέρας, καὶ ἀργαλέον
ἐδόκει, ἀλλ' ἕως συνεκαλεῖτο ἅπαντας καὶ μᾶλλον
τούς τὰ πρῶτα φέροντας; καὶ χρημάτων εὐποροῦν-
τας, πρὸς οὓς μᾶλλον θεασάμενος; ἔφη· Ἴστε πάν-
τες ὁπῶς ὁ Βάρβαρος οὐτοσί τις τοῦ Ἀρμενι-
κοῦ (6) διέθετο πόλεις ἀπάσας, ὄσας τε κομποπό-
λεις ἐπόρθησε, καὶ ὁπόσους κακῶς διέθετο
συμποραῖς ἀφορήτοις ὑποβαλῶν, ὅποσα τε γρή-
ματα ἀφ' ἑμῶν ἐκομίσαστο. Ἀλλὰ καιρὸς ἤδη
παρῆστι τῶν ἐξ αὐτοῦ ὑμῖς ἀπαλλάττειν κακώ-
σεων, εἰ βούλησθε. Δεῖ τοιγαροῦν μὴ πρόσθαι
τούτων· ὁρᾶτε γάρ ὡς θ. σμῶτης ἡμῖν ὁ Βάρβαρος
γεύσει πάντως θεοῦ, καὶ ἡμετέρᾳ σπουδῇ. Ὁ δὲ
τούτων ζωγρήσας Τουτάχ ἐξ ἡμῶν αἰτεῖ τὴν τι-
μὴν. Ἡμεῖς ἀπορούμεν παντάπασιν ἐπ' ἀλλοθα-
ξίς τε ὄντες, καὶ συγρόν ἤδη χρόνον μετὰ τῶν
Βαρβάρων μαχόμενοι, καὶ τὰ πρόσθαι δεδαπα-
ρηκότες. Εἰ μὴ γοῦν πόρθω ὁ βασιλεὺς ἦν, καὶ
καιρὸν ἀναμονῆς ἐδίδου ὁ Βάρβαρος, ἔσπευσα
ἀν' ἐκείθεν κομισθῆναι τὰ τῆς τιμῆς. Ἐπεὶ δ' ὡς
ἴστε καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων ἐξεστί πράττειν, θέον
ὑμῖς συνεισενεγκεῖν τὴν τιμὴν, καὶ λήψεσθε
πάντα θεῖ ἡμῶν ἐκ βασιλευς ὁπόσα παράσχοιτε.
Ἐἶπε ταῦτα καὶ ἐξεκρούσθη παραυτίκα, καὶ θόρυβον
ἀνήψε σφοδρότατον τῶν Ἀμασειανῶν, εἰς ἀποστα-
σίαν κεκινημένων. Ἦσαν γάρ οἱ τούτους εἰς θυμῶν
καὶ θόρυβον ἠρέθειζον ἄνδρες κακουργάτατοι τινες,
καὶ βέβηται πραγμάτων εἰδότες ὀτρύνειν δῆμον εἰς
ταραχὴν· θόρυβος τοίνυν ἤρτο πολλός, τῶν μὲν βουλο-
μένων σώζεσθαι τὴν Οὐρσέλιον καὶ τὸ πλῆθος ἀντι-
λαβέσθαι τοῦτου ἐρεθιζόντων, τῶν δὲ ἐκταραττομέ-
νων, τοιοῦτον γὰρ τὸ σурφετώδες πλῆθος, καὶ τὸν
Οὐρσέλιον ἀρπάζαι θελόντων καὶ τῶν δεσμῶν
ἀπολύειν. Δῆμον οὖν ὁ στρατοπεδάρχης τοσοῦτον
ὄρων μαινόμενος, ὡς ἐν στενῷ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτὸν
ἐγνώκει κατεπεπτώκει μὲν οὐδαμῶς, ἀλλ' ἐπιβρώ-
σας ἑαυτὸν κατεσίγαξε τῆ χειρὶ τὸν θόρυβον, ὅφρ' δὲ
καὶ μόλις τούτους καταπαύσας, καὶ πρὸς τὸ πλῆθος
τὴν λόγον ἀνενεγκῶν ἔφη·

qui sine certo consilio ferrent tamen, et, quod
jactatione tumultuarentur. Ejusmodi perturbatione furentem populum, et
loco positas cernens Alexius, non tamen animo concidit; sed sustentans
seipsum, atque erigens,

Θαυμάζειν ἐπεισὶ μοι, ἄνδρες Ἀμασειανοί, ὅτι
τὴν συσκευὴν ταύτην τῶν ἐξαπατόρων ὁμᾶς
παντάπασιν ἠγροήσατε τὴν σφῶν αὐτῶν σω-
τηρίαν τῷ ἑμτέρῳ αἵματι ἐζωνομένων, καὶ

xius, qui neque, si se spoliaret, pretium matæ
mercis, quod condixerat, repræsentare de suo
posset, 6 tota nocte deliberationibus anxiiis trans-
acta, consilium demum expedit, impetrandi ab
Amaseniis, ut necessariam pecuniam præsentī col-
latione conficerent. Igitur orto die, haud ignarus,
quam difficile negotium aggredieretur, convocatis
omnibus, ac iis maxime, qui auctoritate, diviti-
is et principibus civitatis habebantur; hos potissi-
mum intuens dicere cœpit: Scitis profecto, ut se
hic Barbarus gesserit adversus omnes Armeniaci
limitis civitates: quot oppida vastaverit, quot cives
male multaverit, quot libera corpora pœnis intolera-
bilibus subjecerit, a vobis ipsis quot pecunias extor-
serit, meministis. Tantis ecce his malis, ac metu
eorum quæ a tam infesto vobis hoste imminet, in
omne, si vultis, tempus una hac die, et occasione
desungemini; si prohibere hodie curabitis ne di-
mittere liberum cogamur istum ipsum Barbarum,
quem divino plane, vestroque studio vincium tenemus.
Eum qui vivum cepit, nobisque venudis Tutach,
operæ ac prædæ suæ pactum pretium repetit a nobis;
qui quoniam et peregre sumus, et longa cum Bar-
baris militia, quæ domo extuleramus, consumpsimus
omnia, solvendo profecto non sumus. Atque utinam
indulgere saltem idoneam moram Barbarus vellet,
et pecuniæ numerandæ condictam diem sineret dif-
fundi. Exeurrem ad imperatorem, concessæ spatii,
et aurum inde necessarium referrem. Nunc quando
satis perspectum vobis quoque est, nihil horum in
mea esse potestate, unum restat, ut vos repræsen-
tare pecuniam ne gravemini; brevi eam cum magna
gratia ab imperatore recepturi. Talia ut dixit, non
modo ingenti offensione ac convicio repulsus est,
sed tumultum quoque concivit vehementem Ama-
senorum, defectionem haud dubie spectantium.
Nec deerant concitatores plebis turbarum artifices
factiosi, qui motos semel et ruentes incitarent;
ardentique plus satis seditione faces insuper sub-
jicerent. Horum ferebantur voces, servandum, vin-
culis eripiendum Urseium, et misere circumvento
manu succurrendum. Erant qui hoc agerent; erant
tali tempore vilis plebecula selet, cum strepitu ac

Mirari mihi vos subit, inquit, viri Amaseni, qui
plane nondum intelligatis, quid isti parent, qui vos
concitant? Semperne hominibus subdolis, suam ip-
sorum salutem vestro sanguine redimentibus, vestram

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(6) Ἀρμενικῶν. Scilicet θέματος. Cappadocia
circa tempora Justiniani in tres partes divisa
fuit, mediterraneam, superiorem et inferiorem.
Mediterranea Charsianum, a quodam Chorsia præ-
side; superior finitima Lycaoniæ et Tauro, Cappa-
docia minor; inferior danique, quæ Pontum Euxi-
um spectat, Armeniaca, quia Armeniis vicina,
appellata sunt. De postrema Cappadociæ parte,
non de ipsa Armenia proprie sunipta hic potissi-

imum agit Anna: neque enim Amasia fuit Arme-
niæ urbs, sed prima e septem Armeniaci Thema-
tis, ut auctor est Constantinus Porphyrog. lib. De
administr. imp. cap. 7, et lib. II. De Thematib.
cap. 2. Occurrit præterea Armeniaci Themat-
is mentio apud Nicoph. CPol. a. 741: Nicetam in
Joan. Comn. cap. 9, Landulf. Sig. lib. XVIII. Hist.
Miac.; eundem Constant. in Basilio, cap. 30, Scy-
litz, Zonar. et al. Vide pag. 334, 342.

operam ad vestram perniciem commodabilis? Fin-
gite quod clamatis, quod molitum itis, regnare Ur-
selium; quid ex 7 eo in vos præter cædes, excæca-
tiones, mutilationes, redundabit? Isti vero, qui tanti
furoris vobis auctores sunt primum quidem se, remque
familiarem indemnem tuebuntur, demerendo interim
Barbaro; mox, si fortuna tyranni titubaverit, parati
præoccupando imperatore, in vos quidem invidiam,
et pœnas rebellionis vertere, sibi vero gratiam fidei
constantis, et præmia amplissima pacisci; tanquam
scilicet per ipsos unos steterit, quominus Amasena
civitas irreparabiliter imperio periret. Ex qua licen-
tia cives improbi fortunis et capitibus vesiris lu-
dunt; vobis, pro simplicitate vestra, fraudi eorum
malignitæque faventibus; dum illis ipsis obsecundatis,
ad seditionem instigantibus, qui postmodum iram
imperatoris adversum vos, ob ea ipsa, quæ illorum
impulsu peccaveritis, malignis accusationibus ac-
cendent. Ergo istis, si quid mihi creditis, valere
jussis, in domum vos suam quisque recipite, ubi si
attente, quæ dicta sunt, reputabitis, facile statuetis,
utri vobis salubriora consilia suggerant, tumultus
auctores, an ego.

His auditis, velut lapsa in terram testula, priori,
quam domo attulerant, in foro deposita sententia,
tectum quisque suum repetit; Alexio in præsens
metu soluto, at non sollicitudine in posterum.
Reputans enim quam facile levis multitudo sen-
tentias conceptas deponere, abjectas resumere
solita sit, præsertim ubi a turbulentis incensoribus
instigata fuerit, vereri cœpit, ne insequenti mox
nocte, resumpta insania, de novo in se conjurati
ruerent, Urselium custodia et vinculis erepturi;
ad quod prohibendum se nequaquam satis firmis
instructum esse copiis sibi erat conscius. Palamedeu-
ergo quemdam astum in subsidium imbecil-
litatis advocans, Urselium excæcare simulat, at-
que ad famam ejus rei factæ certius spargendam,
ministrum talis supplicii publicum adhibet, eun-
que ferro ad eruedos oculos armatum, humi
per vinum afflicto, resupinatoque, quasi ad patien-
tiam supplicii Urselio imponit, frendenti gemen-
tique nihilo leone capto moderatius: quæ omnia
in vanam speciem comparabantur. Ergo ad quos
pervenit acutus, et impotens metuentis ejulatus,
ii sibi et aliis persuaserunt, editas illas voces
lamentabiles ab Urselio tortoris ad aspectum
torvum, atque illætabilem supplicii horrore præ-
sentis efferato. Et jactabat ille se, quanquam solo
timore perstrictus, tam efferate ac sæve ut fidem
faceret rem ad experientiam supplicii ultra me-
tuum minasque processissæ. Didit itaque per

μεγίστην ὑμῖν τὴν βλάβην ἀροξενούτων ἀελ.
Ποῦ γὰρ ὑμῖν τῆς τοῦ Οὐρσελίου τυραννίδος ἡ
ἐπιβλαβία μὴ σφαγαί, καὶ κηρώσεις καὶ ἀκρωτη-
ριασμοὶ μελῶν; Ὅσοι δὲ οἱ τῶν τοιούτων ὑμῖν
πρόξανοι ἔσθην μὲν τὰ οὐκ εἰς ἀσπίδι διατήρου
τὸν Βάρβαρον θεραπεύοντες· ἐκείθεν δὲ αὐθις
τῶν ἐκ βασιλέων ἐνεφεροῦντο δωρημάτων, χα-
ρίζομενοι τούτῳ, ὅτι μὴ ὑμῶν τε καὶ τῆς πόλεως
Ἀμασεας παρεχώρησαν τῷ Βαρβάτῳ. Καὶ ταῦτα
μηδὲν οἱ πολλοὶ ὑμῶν ποιησάμενοι πώποτε.
Διὰ τοῦτο καὶ τὴν τυραννίδα συνίστασθαι βου-
λόμενοι, τῷ μὲν τυράννῳ χρηστάς ὑποσάλνον-
τες ἐλλπίδας ἀσπίδι τὰ οὐκ εἰς διατηρώσειν, ἐκ
βασιλέων δὲ αὐθις ἀπαιτῶσι τιμὰς τε καὶ δω-
ρεάς, ἢν δὲ τι καὶ νεοερισθείη, αὐτοὶ μὲν πάλιν
ἐαυτοὺς τοῦ δράματος ἐξάγωσι, τὸν δὲ βασι-
λέως θυμὸν καθ' ὑμῶν ἐξάγωσιν. Εἰ τι οὖν ἐμοὶ
πίθεσθε, τούτους μὲν ὑμᾶς πρὸς θόρυβον ἐρεθί-
ζοντας· τὸ παρὸν ἐρῶσθαι ἐάσατε, ἕκαστος
δὲ ὑμῶν οὐκαθὲ ἀπελθὼν τὰ λεχθέντι σκοπεῖτω,
καὶ εἰσεσθε ὁποῖος ὑμῖν τὸ ξυμφέρον βουλευέ-
ται.

Τούτων ἀκούσαντες τῶν βῆμάτων, ὡς περ ὀστράκου
μεταπεσόντος (7), τὴν γνώμην μεταβαλόντες οὐκ εἰς
ἀνεχώρουν. Ὁ δὲ στρατοπεδάρχης, γινώσκων τὸν
δημον ἐν βροπῇ τὰς γνώμας μεταβάλλειν εἰσθότα καὶ
μᾶλλον εἰ ὑπὸ χαιρεκάκων ὀτρύνεται, δεισας μὴ
διὰ τῆς νυκτὸς κατ' αὐτοῦ μελετήσαντες ἐπέλθωσι,
καὶ τὸν Οὐρσελίον ἐξαγαγόντες μὲν τῆς φρουρᾶς,
λύσαντες δὲ τῶν δεσμῶν ἀφώσιν, ἐπεὶ μὴ ἀποκρῶ-
σας εἶχε δυνάμεις πρὸς τοσοούτους ἀντικαταστήνα,
μηχανᾶται τὸ ἐντεῦθεν Παλαμῆδειον (8) τι μηχανή-
ημα. Ἐς μὲν τὸ φανερόν ἀποτυφλοὶ τὸν Οὐρσελίον,
καὶ ἠπλωτο μὲν τῇ γῆ, ὁ δὲ δῆμιος ἐπῆγε τὸν σίδη-
ρον (9), ὁ δὲ ἐπωδύρετό τε καὶ ἔσπενα καθάπερ λέων
βρυχόμενος· σχῆμα δὲ πάντα ἦσαν εἰς τῶν ὀμ-
μάτων ἀποστερήσεως· παρήγγελο δὲ καὶ ὁ τῷ δό-
ξαι τυφλούμενος βροῦν τε καὶ κερραγένας, καὶ ὁ
μέχρι τοῦ δοκεῖν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύττων, δριμύ τε
ἐνορᾶν πρὸς τὸν ἐκκεῖμενον, καὶ μανιώδη τὰ πάντα
δραῖν, μᾶλλον δὲ σχηματίζεσθαι τὴν ἀποτύφλωσιν.
Καὶ ὁ μὲν ἀπετυφλοῦτο μὴ ἀποτυφλούμενος. Ὁ δὲ
δῆμιος ἐκρότει, καὶ πανταχόθι, τὴν τοῦ Οὐρσελίου
τύφλωσιν διεβόμβει. Ταῦτα, ὡς περ ἐν σκηπῇ δραμα-
τουργηθέντα, πέπεικε τὸν βῆλον ὄλον, ὅς· ἐγχώριος,
καὶ ὅσος ἐξώθεν εἰς ἔρανον κατὰ τὰς μελίσσας συλ-
λέγεσθαι. Τοῦτο γὰρ ἄπαν τὸ σκέμμα τῆς Ἀλεξίου
φρονήσεως, ἵνα οἱ πρὸ τοῦ δοῦναι χρήματα δυσχε-
ρῶς ἔχοντες, καὶ ἀφείλεσθαι τὸν Οὐρσελίον ἐπιβου-
λεύοντες ἐκ τῶν χειρῶν. Ἀλεξίου τοῦ ἡμοῦ πατρὸς,
ἀποκαρδοκῆσασί τε, ὡς ἐντεῦθεν αὐτοῖς τῆς ἐπιβου-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(7) Ὀστράκου μεταπεσόντος. Proverbialis for-
mula, ἐπὶ τῶν ταχέως τι ποιούντων, ait Suidas. V.
Paræmiographos Diogenianum centur. 7; Apo-
stol. Byzant. cent. 15, et al. Occurrit iterum apud
Anuam, lib. vi. Platon. in Phæd., Eunapium in
Præsesio, Marinum in Proclo, Const. Manassein,

Pachymer. lib. v. cap. 2, Metaphrastem in Actis
S. Babylæ Mart. cap. 1, etc.

(8) Παλαμῆδειον. Anna, lib. II, pag. 47. τὸ δὲ
σκέμμα σοφὸν καὶ Παλαμῆδειον.

(9) Τὸν σίδηρον. Μύθρον. Vide infra, pag. 49,
et notata ad pag. 480.

λῆς ἀνωφελοῦς καθιστηκυίας, καὶ ταχὺ πρὸς τὸ βού-
λημα τοῦ στρατοπεδάρχου τράπωνται τῆς πρώτης ἀσσι-
χόντες βουλῆς, αὐτὸν τε φίλον ποιοῦμενοι, καὶ ὄργην
βασιλέως ἐκκλίνοντες. Τοῦτον τοίνυν οὕτω κατα-
σχών τὸν Οὐρσέλιον ὁ ἀξιάγαστος στρατηγὸς εἶχεν
ὡς ἐν ζωγρίῳ τὸν λέοντα, ἐπικαλύμματι τοῖς ὀφθαλ-
μοῖς φέροντα τὰ σύμβολα τῆς δῆθεν ἀποτυφλώσεως.
Οὐ μὴν ἤρκειτο οἷς ἐργασται, οὐδὲ ὡς κῦδος ἀρά-
μενος πρὸς τὰλλα τῶν πραγμάτων ἀναπεπτῶκει.
Ἄλλα πόλεις ἄλλας πολλὰς καὶ φρούρια κατεκτή-
στω, καὶ ὑπὸ τὴν τῆς βασιλείας ἐξουσίαν πεποίη-
κεν, ὅσα ἐπὶ τῶν Οὐρσελίου καιρῶν πονήρως προ-
πέπραχεν. Ἐντεῦθεν οὖν τὰς ἡνίας στρέψας εὐθὺς τῆς
βασιλεῦς πόλεως ἤλαυνεν. Γενόμενος δὲ ἐν τῇ Παπ-
πῶ πόλει (10) καὶ μικρὸν ἀναπαύων τῶν πολλῶν
καμάτων ἑαυτὸν τε καὶ τὴν σύμπασαν στρατιὰν
πράγμα ἐντεῦθεν ὥπιο πεποιηκὸς δὲπερ Ἡρακλῆς
ἐκεῖνος ἐπὶ τῇ τοῦ Ἀδμήτου Ἀλαχσιδίδου. Ὡς γὰρ
εἶδεν ὁ Δοκειανὸς (11) ἐκεῖνος ὁ τοῦ προεθρασι-
λευκῆτος Ἰσαακίου Κομνηνοῦ ἀδελφιδεοῦς, καὶ τούτου
ἐξάδελφος, ἀνὴρ δὲ οὗτος τῶν ἐπιδόξων καὶ γένει καὶ
ἀξιώματι, τὸν Οὐρσέλιον τὰ τῆς τυφλώσεως σύμβολα
φέροντα, καὶ ὑπὸ τοῦ χειραγωγούμενον, βυθὸν τι
σενάξας, καὶ ἐπιδακρύσας τῷ Οὐρσελίῳ, ὠμότητα
κατηγόρηκε τοῦ στρατηγοῦ, καὶ μέμφιν αὐτῷ
ἐπῆγε τούτου καταδοῦμενος, ὡς τοιοῦτον ἄνδρα
γενιάδαν τε καὶ ἀντικρυς ἦρῶα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀφε-
λομένου, ἐν ἐγῆν ἀτιμώρητον διασώσασθαι. Ἄλλ'
ἐκεῖνος τότε μὲν, τὰς αἰτίας τῆς ἀποτυφλώσεως εἰς
αὐθις ἐπακούσειας, ἐπειπὼν. Φιλοπέτῃ μοι, μετὰ βραχί-
ου εἰς οἰκίσκον ἀγαγὼν αὐτὸν τε καὶ τὸν Οὐρσέλιον ἀνα-
καλύπτει τὸ πρόσωπον, καὶ δεικνυσιν Οὐρσελίου τοὺς
ὀφθαλμοὺς πυρωπὸν ἀπαστρέπτοντας. Ἐξεπλάγη
ταῦτα ὡς ἐθεάσατο καὶ θαύμασεν ὁ Δοκειανὸς καὶ
ὡς εἶχεν ὁ τι καὶ χρῆσαιτο τῷ κλήθει τοῦ θαύμα-
τος, καὶ θαμὰ ταῖς ὕψαι τὰς χεῖρας ἐπέβαλε, μή-
που καὶ ὄναρ ἐστὶ τὸ θεωρούμενον ἢ τις μαγικὴ
τερατεία, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον ἄρτι πρῶτως καινοτο-
μούμενον. Ὡς δὲ τὴν ἐπὶ τῷ ἀνδρὶ φιλανθρωπίαν
τοῦ ἐξαδέλφου κατεμάνθανε καὶ μετὰ τῆς φιλαν-
θρωπίας τὴν τέχνην, περιχαρῆς γεγὼνός ἐνηγκαλι-
ζετό τε αὐτὸν καὶ κατεφίλει πολὺάκις τὸ πρόσωπον,
εἰς ἡδονὴν τὸ θαῦμα μεταβαλὼν. Ταῦτ' οὖν τούτῳ
παρόνθασιν καὶ οἱ περὶ τὸν βασιλέα Μιχαῆλ, καὶ
βασιλεὺς αὐτόν, καὶ πάντες.

D lii fasciis involucrisque remotis, vivido lumine
spirantes, vegetosque Doceano monstravit, mirari nunquam desinenti, contrectantique sibi ipsi
subiade oculos, quasi ut probaret, num hæc vere, an non potius per somnium cerneret, magicisque
præstigiis, aut alia nova fraude illuderetur. Tandem ubi plane perspecta est humanitas Alexii,
industriæ laude cumulata, versa in gaudium admiratione, sæpius amplexatus est, suaviusque pa-
truelæm; lætitiæque, ac gratulationem suam, vulgata mox fama, in comitatum Michaelis universum,
ipsūque adeo in Augustum propagavit.

Ἐντεῦθεν πάλιν ἐπὶ τὴν ἑσπέραν πέμπεται παρὰ
Νικηφόρου τοῦ ἀυτοκράτορος ἡδὴ τὰ Ῥωμαῖα σῆ-
πτρα κατεσηκῶτος κατὰ Νικηφόρου τοῦ Βου-

A vulgus rarior, vere cæcatum Urselium; unde, ista
jam necessario damnata spe, ad simulandum ob-
sequium versi cives, pariter atque advenæ, pro se
quisque, apicularum more, symbolas pecuniæ con-
tulerunt: successumque habuit solers consilium

8 Alexii, talia tanquam ad scenæ ludum compo-
nentis, ut excuteret spes improbas cupidis rerum
novarum, quorum in audacia potentiaque Urselii
studium ac fiducia conquiescebat, quemque ideo,
quoad re integra, sanum, ac utilem sibi adjungi
posse confiderent, plane vim potius experirentur,
quam in erogationem consentirent, facilem ipsis,
ac pronam futuram, semel persuasis, eum lumini-
bus orbatum, quem ducem ipsi sibi rebellaturis
scilicet destinassent. Hunc igitur tali quadam ma-
chinatione virum captum mirificus belli dux ha-
bit in custodia sic tanquam in cavea leonem,

B obligatum oculos ad continuandam excæcationis
famam. Nec vero hæc satis putavit, aut quasi
abunde parta fruiturus gloria, successibus indor-
miit: verum concussis partibus toto impetu incum-
bendum ratus, urbes, arcesque, quæ supererant
plurimæ, aggressus, plane non prius quievit, quam
omnia quæ ab initio Urselianorum temporum de-
fecerant, imperio restitueret. Quibus jam patris,
victor in regiam urbem est invectus; ubi domo-
stica quiete se atque exercitum paulisper ab ex-
peditionis difficilis laboribus dum recreat, contigit
ipsi edere miraculum, ejus non absimile, quo dic-
turi Hercules Admeto mortuam lugenti, vivam

C repente, atque vigentem reddidisse conjugem. Erat
Doceanus Isaacii Comneni, qui nuper imperaverat,
ex sorore nepos, Alexii patruelis, vir, et genere,
et dignitate clarus in paucis; is cum Urselium
vidisset suæ calamitatis mendacibus obnuptum
symbolis, manūque ductum a quopiam tractis ex
intimo suspiriis indigno viri fortis illacrymatus
casui, non se tenuit, quin crudelitatis inhumanæ
damnaret Alexium, qui tam generosum heroem
tam misere deformasset, quem servasse incolumem
oportuerat. Cui ille: Excæcationis istius causas
alia occasione a me, inquit, audies, charissime.
Nec aliud tunc quidem. Cæterum paulo post deduxit
hominem in domunculam, ibique oculos Urse-

D lii fasciis involucrisque remotis, vivido lumine
spirantes, vegetosque Doceano monstravit, mirari nunquam desinenti, contrectantique sibi ipsi
subiade oculos, quasi ut probaret, num hæc vere, an non potius per somnium cerneret, magicisque
præstigiis, aut alia nova fraude illuderetur. Tandem ubi plane perspecta est humanitas Alexii,
industriæ laude cumulata, versa in gaudium admiratione, sæpius amplexatus est, suaviusque pa-
truelæm; lætitiæque, ac gratulationem suam, vulgata mox fama, in comitatum Michaelis universum,
ipsūque adeo in Augustum propagavit.

9 Hinc iterum in Occidentem Alexius mittitur a
Nicephoro imperatore, Romani jam sceptri com-
pote, adversus Nicephorum Bryenium, occiduas

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(10) Ἐν τῇ Παππῶ πόλει. Non Constantino-
poli, quod vult disertus interpres, sed Castamone
in Cappadocia. V. Bryenium, lib. II, n. 26.

(11) Δοκειανός. Theodorus Doceanus Scylitzæ
dictus, de quo et ejus familia pluribus agimus in
Stemmate Comnenico.

omnes provincias perturbantem, seque, assumpto diademate, pro Romanorum Augusto ferentem. Simul enim ac Michael Ducas throno excussus est, et pro principali fascia, coronaque talarem, et eponidem archiepiscopalem induit; Botaniates, occupato augustali solio, desponsaque sibi, ut distinctius processu sermonis explicabitur, imperatrice Maria, imperii habenas regere cepit. At Nicephorus Bryenius, imperante iam tum Michael, ducatu Dyrrachii munitus, etiam antequam Nicephorus regnaret, imperii candidatum se gerebat palam: atque adeo non exspectato, dum ea dignitas vacaret, a Michael machinari defectionem ceperat. Hujus incepti quæ causa, quæve rationes fuerint, mihi non est necesse diligentius exponere, quoniam istum nobis laborem accuratus ea de re nostri Cæsaris commentarius occupavit: quo vero modo, ac successu Bryenius Dyrrachio, tanquam ex belli sede progressus, occidua omnia percurrenit, sibi que adjunxerit, utque ipse denique sit captus, maxime arbitror necessarium exponere breviter; nam fuscus, et subtilius ista descripta qui nosse cupierint, eos ad Cæsarem remittimus. Erat is, de quo agitur, Nicephorus Bryenius, bellator prius, genere clarissimo, proceritate corporis, et faciei forma commendabilis, maturitate juxta consilii, roboreque lacertorum facile omnes, qui tunc erant, homines superans. Plane dignum imperio caput; quippe aspectu ipso, ante usum et sermonem, sibi conciliabat homines, adeo quidem ut cuncti passim milites civesque prius eum loco, atque imperio occidui pariter et orientalis limitis ultro dignissimum et agnoscerent, et profiterentur. Etenim offerentem sese civitates omnes obvius ulnis excipere, et ad vicinas pro se quæque urbes, non minus alacriter admittere paratas, cum plausu ac pompa transmittere consueverant. Conturbabant hæc Botaniatem eo quidem magis, quod magno Bryenium, et valido instructum exercitu videbat: quæ res imperium universum ancipiti cura di-

νίου (12), τὴν δύσει ὄλην κλονοῦντος, καὶ ἐδιδάχθημα ἑαυτῷ περιθεμένου, καὶ βασιλεῖα Ῥωμαίων ἀνακηρύττοντος. Ἄρτι γὰρ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ τοῦ Δούκα τοῦ θρόνου καθαιρεθέντος, καὶ ἀντὶ ταινίας τε καὶ στέμματος τὴν ποδῆσιν (13) καὶ τὴν ἐπωμίδα τὴν ἀρχιερατικὴν ἐνδεδυμένου, ὁ Βοτανειάτης ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου καθίσας, καὶ τὴν βασιλῖδα Μαρίαν, ὡς προῦν ὁ λόγος σαφέστερον παραστήσει, μνηστουσάμενος, τὰ τῆς βασιλείας διέθυνε πράγματα. Ἄλλ' ὁ Νικηφόρος Βρυένιος, τὴν δουρικτὴν (14) περιεζωσμένος ἀρχὴν Δυρραχίου ἐπὶ τοῦ βασιλέως Μιχαήλ, καὶ πρὸ τοῦ βασιλευσῆαι τὸν Νικηφόρον, βασιλείαν τε ἤρξαστο καὶ ἀποστασίαν, κατὰ τοῦ Μιχαήλ ἐμελέτησε. Τὸ μὲν ὄθεν καὶ ὅπως οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστιν ἡμῖν διεγείσθαι: φθάνει γὰρ ἡ τοῦ Καίσαρος ἑγγραφὴ τὸ αἴτιον τῆς ἀποστασίας ἐξιστορῆσαι· ἐδ' ὅτι ἐκείθεν, ὡς περ ἐξ ὀρμητηρίου τινὸς τῆς πόλεως Δυρραχίου, πάντα τὰ τῆς ἐσπέρας κατέδραμε, καὶ ὕφ' ἑαυτὸν ἐποίησε, καὶ ὅπως οὗτος ἐλάω, τοῦτο τῶν ἀνγκαισιῶν ὡν ἐστὶν ἐν βραχεὶ διεγῆσθαι. Τὸ γὰρ ἀκριδὲς τῆς ἱστορίας τὸν βουλόμενον μαθεῖν ἐς τὸν Καίσαρα παραπέμπομεν. Κράτιστος γὰρ ὁ ἀνὴρ τὰ πολέμια καὶ ἄμα καὶ γένος ὧν τῶν ἐπισημοτάτων καὶ ἀναδρομῆ σώματος (15) καὶ κάλλει προσώπου κοσμοῦμενος, καὶ ἐμδριθεὶα φρονήματος, καὶ βραχίωνων ἐνδύμει τῶν κατ' αὐτὸν διαφέρων ἀνδρῶν, ἐπάξιον ἦν βασιλείας τὸ χρῆμα, καὶ τοσοῦτος ἦν εἰς πειθῶν δυνατὸς, καὶ πάντας ἐφέλκειν καὶ ἐκ πρώτης ἕψεως καὶ ὀμιλίας δυνάμενος, ὥστε πάντες πανδημῆ καὶ στρατιῶται καὶ ἰδιῶται τῶν πρωτείων αὐτῷ ξυνηγῶν καὶ βασιλεύειν ἤξιον ἀπάσης ἐφάσκα καὶ ἐπεπρίας λήξεως. Καὶ γὰρ ἐπιόντα τούτων αἱ πόλεις ἄσπασαι ὑπῆλπις χερσὶν ὑπεδέχοντο, καὶ ἄλλη πρὸς ἄλλην μετὰ κρότου παρέπεμπεν. Ταῦτα ἐτάραττε μὲν τὸν Βοτανειάτην, ἐξεκύκα δὲ καὶ τὸ περὶ αὐτὸν στράτευμα, καὶ εἰς ἀμυχανίαν τὴν βασιλείαν ὄλην ἐνέβαλλε. Πέμπειν οὖν διεγνώκεισαν τὸν ἐμὸν πατέρα τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον κατὰ τοῦ Βρυενίου, δομέστικον (16) τῶν σχολῶν ἄρτι προχειρισθέντα,

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

(12) *Τὴν Νικηφόρος Βρυένιος*. Nicephori Bryenii rebellionem et historiam narrat præterea Nicephorus Bryenius ex filio nepos, Zonaras, Scilizus, Glycas, etc.

(13) *Τὸν ποδῆσιν*. Michael Ducas Parapinacius, abrogato imperio, in Studiense monasterium concessit, eo translatus a Botaniata, prid. Paschatis, hoc est, 7 April. an. 1078. Dein Ephesi antistes dictus, cum semel eo venisset, Constantinopolim reversus, in monasterio Manuelis vitæ reliquum exegit. V. Bryen. Zonar. Scyl. Glyc. Manass. Juel. etc.

(14) *Τὴν δουρικτὴν*. Inter Δυτικὰ θέματα recensetur a Const. Porphyrogeneta 226 lib. II, de Themat. cap. 9: Ἐπαρχία τῆς Νέας Ἡπείρου, τοῦτ' ἐστὶ τοῦ Δυρραχίου. Huic suberant provinciæ aliquot, urbesque complotres, quarum aliæ a consularibus, quædam a ducibus regebantur. Harum præcipua et caput Dyrrachium fuit, a qua totius Themat. appellatio. Vide Notit. Græc. in *Geographia sacra*, pag. 24. Dyrracheni igitur tractus ducatum obtinuit Bryenium, Michael imperante: cui tum eum tenenti Theophylactus Bulgaricæ archiepiscopus

epistolam scripsit cum hoc titulo, Τῷ δουκὶ Δυρραχίου τῷ Βρυενίῳ. Eumdem ducatum obtinuerunt postea Nicephorus Basilacius, Georgius Monomachus, et Joannes Comnenus Isaacii Sebastocratoris filius. Sed et inde ducis honorarium appellationem Dyrrachii dominis ex gente Francica attributam jam olim a nobis observatum in *Hist. nostra Gallo-Byzantina*, lib. VIII, n. 2.

(15) *Ἀναδρομῆ σώματος*. Infra de Bryenio, pag. 11, καθάπερ τις γίγας ὑπερωμίας εἰς πῆχυν ἕνα τῶν ἀπάντων ὑπερανέθηκε. V. Not. ad. pag. 24.

(16) *Δομέστικον*. Afflictis Romanorum imperatorum rebus, ac Constantini M. partitione, variarumque gentium irruptionibus mutilato imperio, quod reliquum fuit Constantinopolitani principatus, in duas partes distributum fuit, Orientem videlicet et Occidentem, ita dictas respectu Byzantii. Hæc rursus divisæ in provincias, seu θέματα, quæ Constantinus Porphyrogeneta duobus libris eleganter complexus est. Themat. vero partim a ducibus, partim a consularibus, quemadmodum stante Romana rep. provinciarum aliæ a prætoribus, aliæ a consularibus, regebantur. Ducibus

μετὰ τῶν ἐνούσιων δυνάμεων, εἰς γὰρ τὸ μέρος τοῦτο ἡ βασιλεία Ῥωμαίων εἰς τοσκατον ἐληλύθει. Τὰ γὰρ ἔφα τῶν στρατευμάτων ἄλλο ἀλλαγῶ διεσκέδαστο, τῶν Τούρκων ὑραπλωθέντων, καὶ πάντα σχεδὸν περισχόντων, ὅσα εὐξείνου πόντου ἐστὶ μεταξὺ καὶ Ἑλλησπόντου καὶ Αἰγαίου τε καὶ Συριακοῦ πελάγους, κόλπων τε τῶν Ἰλλων, καὶ μάστιχα ἰπόσοι Παμφυλίαν τε καὶ Κίλικας παραμειθόντες, ἐς τὸ πέλαγος ἐκπέμπουσι τὸ Αἰγύπτιον. Τὰ μὲν οὖν ἔφα στρατεύματα οὕτως ἔσχον τὰ δὲ τῆς ἑσπέρας ἐς τὸν Βρυένιον συβρέυσαντα εἰς στενὸν κομιδῆ καὶ ὄλιγον στρατεύμα τὴν βασιλείαν ἀφῆκε Ῥωμαίων. Ἄ΄ αὐτοί (17) τε γὰρ τινες αὐτῆ κατελείφθησαν χθῆς καὶ πρῶτην ξίφους ἡμίμενοι καὶ δόρατος, καὶ τινες ἐκ τοῦ χώματος (18) στρατιῶται ὄλιγοι, καὶ Κελτική τις στρατιὰ εἰς ὄλιγους τινὰς περισταμένην. Τούτους δὴ τῷ ἑμῷ πατρὶ Ἀλεξίῳ διδῶσαι, καὶ ἅμα συμμάχους ἀπὸ τῶν Τούρκων προσκαλεσάμενοι ἐξείνευσι: οἱ περὶ τὸν βασιλεῖα προσέτακτον καὶ ξυμμίξαι τῷ Βρυενίῳ, οὐ μᾶλλον εἰ; τὴν ἐφεπομένην στρατιὴν θαρρόντες ἢ εἰς τὸ φρόνημα τοῦ ἀνδρός καὶ τὴν ἐν πολέμοις καὶ μάχαις δευρότητα. Ὁ δὲ, τὴν ξυμμάχον μὴ περιμεινας δέξως ἐπερχόμενον τὸν ἐχθρὸν ἀκούων, κἀντεῦθεν καλῶς καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ξυνεπομένους φραζόμενος, ἐξεῖσι τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, καὶ κατὰ τὴν θράκην γερονῶς περὶ τὸν Ἄλμυρὸν ποταμὸν στρατοπεδεύει ἀνευ τάφρων καὶ χάρακος. Μανθάνων γὰρ τὸν Βρυένιον ἐν τοῖς Κηδόκτου (19) πεδίοις αὐλιζόμενον ἐβούλετο ἐκότερα τὰ στρατεύματα αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἐναντίων ὀξυλόγον ἀπίχρειν διάστημα. Οὐ γὰρ εἶχεν ἀντιμέτωπος ἐπιστῆναι τῷ Βρυενίῳ, ἵνα μὴ κατάφωρα γένοιτο τὰ τῆς δυνάμεως, καὶ μὴ δοῖη ὅπως τις ἐστὶ τὴν στρατιὴν ἀσθησιν τῷ ἐχθρῷ. Μετ' ὀλίγων γὰρ πρὸς πολλοὺς, καὶ ἀπειροπολέμων πρὸς ἐμπειροπολέμους ἐμελλε ξυμβαλεῖν, καὶ τοῦ θαρρῆν ἀφέμενος, καὶ ἀναφανδὸν ἐμπύπτειν, κλωπιτεύειν τὴν νίκην (20) ἐβούλετο.

intelligeretque se plurimos cum non multis, exercitatissimos cum tyronibus in conflictu commissurum. Ergo Alexius non hoc audendi tempus, palamve aperto Marte invadendi ratus, cautis grassari artibus, et surari, si posset, victoriam, satis sibi tunc quidem videri debere statuit, idque conari decrevit.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

denique ac consularibus præerant domestici duo: prior qui Orientalibus provinciis imperabat, δομέστικος τῶν Ἀνατολικῶν θεμάτων, posterior qui occidentalibus, τῶν Δυτικῶν ἱσθιεθatur. Hac postrema functum dignitate Alexium tradit, præter Grecos scriptores, Willelmus Antistes Tyrinus, lib. II, cap. 5.

(17) Ἄδάρτοι. Quemadmodum olim apud Persas erat legio militaris, quam τῶν Ἀθανάτων ἀπύλαβαν, ut docemur ex Procopio, lib. II *De bello Persico*; Theopane in Theodos. Jun. an. 18; Freculpho, tom. II, lib. V, cap. 10, et aliis scriptoribus, quos laudat Brissonius lib. *De regno Persar.*, ita habebant Byzantini imperatores, Persarum principum simiæ, suos immortales, quos a Nicephoro logotheta, qui sub Michaelæ Duca rerum positus est, tum demum institutos refert Bryenius, lib. IV, n. 4. quibus id nominis videtur inditum, quod pacis æque ac belli tempore militarent, essetque eorum cohors *schola vocatio-*

brabat, incertum, utri tandem domino cederet. Visum tandem est opponendum Bryenio Alexium Comnenum, patrem meum, dignitate magni domestici Scholarum recens auctum, datis ad hoc ipsi copiis, quæcumque ad manum erant, sane perexiguus: nam ad militarem rem quod attinet, plane ad extremum imbecillitatis Romanum imperium devenerat; Orientales siquidem exercitus, alii alio dispersi, necessaria limitibus statione teuebantur.

10 Turcis latissime dominantibus, et per omnes fere regiones, quæ Euxinum, Hellesquepontum interjacent; quæque hinc Ægæo, hinc Syriaco mari clauduntur, sinubusque maxime iis qui Pamphyliam, Ciliciamque præterlapsi, in mare Ægyptium delabuntur, munitiones obtinentibus. Unde fiebat ut cum Orientales exercitus Turcico periculo distinerent, Occidui ad Bryenium confluisissent: quæ supererat Romani potentia, exili sane numero censeretur. Reliqui nimirum erant immortales quidam, qui heri, ac nudius tertius tractare gladios, hastasque cæperant. Accedebant alii, et ipsi rari, a Chomate nuncupati milites, et Gallici nonnulli manipuli summam ad paucitatem redacti. Ejusmodi copias, qui pro Botaniate res administrabant, patri meo dant, polliciti auxilia Turcorum, quæ conductum miserant: simulque edicunt, sine mora capessat bellum, cumque Bryenio decernat, freti utique non tam exercitus robore, quam consilio, bellicaque virtute ducis; qui, ne Turcicis quidem expectatis auxiliis, statim se, suisque quam cum me potuit instructis, adventantem quippe hostem audiens, ex urbe regia in Thraciam progressus, castra circa Salsum fluvium sine fossa, et vallo metatus est; quoniam enim in Cedocti campis consedissee Bryenium audierat, idoneo se ab illius conspectu disjungere spatio studuit: id cavens, ne, si suos illi adversa fronte objiceret, facile is sensum paucitatis, imbecillitatisque ipsorum caperet;

Car. Dufresnii Du Cangii notæ. nis semper ignara, quod de peculiari quadam Caroli M. imp. caterva militari dixit Monachus Sangallensis, lib. II, cap. 26. Unde Anna de Athanatis agens, lib. II, pag. 62, dixit, στρατεύμα δὲ τοῦτο τῆς Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως ἰδιότατον, quia videlicet, pacis perinde ac belli tempore imperatoribus merebant. Athenasi corrupte dicuntur Tudebodo, lib. II. Consule præterea Glossaria Rigalii et Fabroti.

(18) Ἐκ τοῦ χώματος. Vide notata ad pag. 92.

(19) Κηδόκτου. Τὸν Κηδόκτου χώρον habent Scylitzes et Zouaras in Michaelæ Rhangabe et Mich. Balbo.

(20) Κλωπιτεύειν τὴν νίκην. Boni enim duces, ait Vegetius lib. III, cap. 10, non aperto Marte prælium, in quo est commune periculum, sed ex occulto semper attentant, ut integris suis, quanto possint hostes interimant, certe vel terreant. V. Leon. Tact. cap. 12, § 12.

Verum antequam duos generosissimos duces, A nec fortitudine, nec scientia rei bellicæ sibi quidquam invicem concedentes, decretorio inter se certamine committimus, id quod jam instituit sermo noster, age ante aciem structam utrimque, collataque signa, augurium successus ex ipsorum consideratione captemus. Erant ex æquo hi viri ambo heroica specie, fortique pectore, robur autem et experientiam militiæ quod attinet, paribus laudis momentis, tanquam in trutina librati: ultra lanx tandem, fortuna degravante, subsederit, mox videndum erit. Interim quidem Bryenius magnis spebus palmam ambiebat; ut qui et copias ductaret, quarum virtuti jure fideret; et ad hoc ipse tum peritiam belli magno usu partam, tum seitam aciei structionem ex se conferret. **¶** Alexio minimum fiducia in copiis, summa spei in seipso; itaque contra eas, quas diximus, adversarii opes, ac vires ingenium versutum ad belli dolos, artemque astuti Martis opponerat. Jam odorari se invicem ceperant, aderatque committendi tempus. Prior Bryenius, cognito itinera sibi ab Alexio ad progressum mature incidi, infestus in ipsum movet circa Calauram, prout exploratores retulerant, castris positus hærentem. Diviserat copias in duo cornua. Dextrum, quod fratri suo Joanni regendum commiserat, quinque millibus constabat fere Itolorum, et e reliquiis copiarum Maniaci illius. Accedebant equites e Thessalia; tum pars quædam eorum qui de societate dici solent, non imbellis. Sinistro cornu Tarchaniotes Catacalo præerat, Thracas, et Macedonas graviter armatos, numero trium millium ductans. Mediam ipse aciem Bryenius tenuit, fortissimo equitatu e Macedonibus, et Thracibus, et flore ipso, ac delectu prætorianæ militiæ constante succinctus. Equis omnes vehabant Thessalis, loriceis ferreis, et galeis, galearumque insignibus late fulgentes: ita ut arrectis equis in aurem dexteram, simul cum flictu sese invicem

Ἐπεὶ δὲ ἀνδρας καὶ ἀμφοτέρους γενναίους ὁ λόγος κατεστήσατο, τὸν τε Βρυένιον καὶ τὸν ἐμὸν πατέρα τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον (οὐδὲν γὰρ ἕτερος τοῦ ἑτέρου πρὸς ἀνδρίαν ἀπελειμπίσαστο, οὐδὲ τὰ τῆς ἐμπειρίας εἶς οἱ ἕτερου παρ' ἑλαττον εἶχεν), ἀξίον ἐστὶ καταστησαμένους τοῦτους εἰς φάλαγγας, καὶ ἀντισπορτάσεις, ἐκεῖθεν ἀποσκοπήσαι τοῦ πολέμου τὴν τύχην. Τῷ μὲν γὰρ ἄνδρι τούτῳ καὶ ἄμφω ἦσεν καλῶ καὶ γενναίῳ, καὶ τὰ γε εἰς χεῖρας καὶ πείραν ἴσοι ὡσπερ ἐπὶ τρυτάνης ἰστάμενοι· ὁρᾶν δὲ ἡμᾶς; χρεῶν ἔπου τὰ τῆς τύχης ἐπέβρισεν. Ὁ μὲν γὰρ Βρυένιος μετὰ τοῦ θάρρειν ταῖς δυνάμεισι καὶ τὴν πείραν προὔδάλετο καὶ τὴν εὐταξίαν τῆς παρατάξεως· ὁ δὲ Ἀλέξιος ἐκ τοῦ ἑτέρου ὀλίγας μὲν ἐλπίδας καὶ πάνυ ἀφελεῖς εἶχεν ὅσον ἐπὶ τῷ στρατεύματι, ἀντιπροϋβάλλετο δὲ τὴν ἀπὸ τῆς τέχνης ἰσχύν. καὶ τὰς στρατηγικὰς μηχανὰς, ἥδη γὰρ ἀλλήλοι ἀισθόμενοι, καὶ ὅτι πολέμῳ ἤδη καιρὸς, ὁ μὲν Βρυένιος; ἐπειδὴ τὰς ἐφόδους αὐτοῦ προὔποτέμευσθαι τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον μεμαθήκοι καὶ περὶ Καλαυρῆν (21) στρατοπεδεύειν, οὕτω ζυνηταξάμενος ἀντεπήρχετο. Εἰς τε γὰρ δεξιὸν κέρασ; καὶ εὐώνυμον τάξασ; τὸ στρατεύμα, τοῦ μὲν δεξιῷ κατέρχων τὸν αὐτάδεσλον Ἰωάννην ἐπέταττε, πεντακισχίλιοι δ' ἦσαν οἱ τοῦτο τὸ μέρος συμπληροῦντες, Ἴταλοὶ τε καὶ τῆς τοῦ Μανιάκου (22) ἐκείνου ἀποσπάδος· καὶ μὴν καὶ ἐκ Θεσσαλίας ἄνδρες ἰππεῖς καὶ μοῖρά τις τῶν ἀπὸ τῆς ἑταιρείας (23) οὐκ ἀγεννῆς· θάτερον δὲ τὸ εὐώνυμον κέρασ; ὁ Ταρχανειώτης (24) εἶχε Κατακαλὼν, Μακεδόνσ; τε καὶ Θρᾷκας ἐξωπλισμένους εἰς τρισχιλίους τοὺς ζύμπαντας συναριθμουμένους. Αὐτὸς δ' ὁ Βρυένιος; τὸ μέσον κατεῖχε τῆς φάλαγγος. Ἐκ τε Μακεδόνων καὶ Θρᾷκῶν συντεταγμένον, καὶ τοῦ ἀρχοντικοῦ (25) σύμπαντος ὅσον ἐπιλεκτον. Πάντες δὲ ἐφ' ἵπποις Θεσσαλοῖς (26) ἐποχοῦμενοι καὶ τοῖς σιδηροῖς θύραξι καὶ τοῖς περὶ τὴν κεφαλὴν κράνεσιν ἐξαστράπτοντες, τῶν τε ἵππων διεγειρομένων ἐς ὄρθον οὐκ καὶ τῶν ἀσπίδων πρὸς ἀλλήλας παταγουσῶν, πολλή τις αὐγὴ αὐτῶν

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(21) Καλαυρῆν. Καλαβρόν, Zonaræ et Scylitzæ, regio sic dicta, διὰ τὸ κατὰρβύτον εἶναι τὸν τόπον βρύσσειν ὕδατων πολλῶν τε καὶ ἀγαθῶν.

(22) Μανιάκου. Is est Georgius Maniaces, qui in Italiam, seu Calabriam, ab imp. Basilio missus, Siculos, Normannis juvantibus adortus, et ab iis postea **227** derelictus, defectionem molitus est, Monomacho imperante; sumptisque imperii insignibus, tandem cum ad Servios se contulisset, commisso ad Strobium prælio, debellatus est. Historiam narrat Zonaras, Scylitzes, Glycas, Gaufridus Malaterra, lib. 1, cap. 7 et 8; Leo Ost. lib. 11, cap. 18; et Ordericus Vitalis, lib. 14, qui *Manicheti* nomen, et ob affectatam fortassis tyrannidem, imperatorum titulum ei tribuit.

(23) Ἀπὸ τῆς ἑταιρείας. Ex cohortibus scilicet confectis ex Romanorum sociis, quas peculiari appellatione ἑταιρείας appellabant. Scylitzes in Michaele Balbo, ἐν τῷ παλατίῳ σχολᾷς εἰληφώς, καὶ τὰς ἑταιρείας, ἐξεῖσι κατὰ τοῦ τυράννου. Atque, ut ex hoc loco videtur posse colligi, militabant illæ in palatio, ad imperatoris custodiam, quibus qui præerant ἑταρειάρχαι et Μεγάλοι ἑταρειάρ-

χαι dicti Constantino Porph. *De Adm. imp.* cap. 51; Willelmo Tyrio, lib. xxi, cap. 16; Pachymiri lib. 11, cap. 24. Cantacuzeno lib. 1, cap. 55, lib. 11, cap. 6; Scylitzæ, Zonaræ, Manassæ, et al. a Menrsio et Fabroto laudatis: quod præterea firmat Cinnamus lib. 5, n. 8. Γεώργιον δὲ ἑταιρείας τῷ τότε ἠγεῖτο τῆς βασιλικῆς. Idem Pachymeres lib. 14, cap. 29, ait eorum munus fuisse in Palatio ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς, unde *Admissionales* vertit eruditus interpres. Hujusmodi sunt apud nos, *les Introduceurs des Ambassadeurs*.

(24) Ταρχανειώτης. Cujus meminit Zonaras in Romano Diogene.

(25) Ἀρχοντικοῦ. Ἀρχοντες Græcis scriptoribus ævi sequioris, iidem qui nostris *Barones* dicuntur: Ἀρχοντικῶν vero idem quod *Barnagium*. V. Not. ad p. 204.

(26) Ἐφ' ἵπποις Θεσσαλοῖς. Thessalicos equos olim in pretio fuisse adnotant præterea Herodotus, lib. vii; Varo, *De re rustica*, lib. 11, cap. 7; Theocritus *Eid.* 16. Oppianus, lib. 1. Κυνηγ, Lucanus, lib. vi, et alii.

τ. καὶ τῶν κορυθῶν ἐκείθεν ἐξέπιπτε μετὰ δειματός. Ὁ δὲ εἰς μέσους κυκλοῦμενος ὁ Βρυένιος καθάπερ τις Ἄρης ἢ γίγας ὑπερωμίαις εἰς πῆχυν ἓνα τῶν ἄλλων πάντων ὑφούμενος καὶ αὐτόχρημα θάμβος ἦν καὶ φόβος τοῖς θωαμένοις. Ἐξῶθεν δὲ τοῦ σχήματος (27) ὄλου ὡσανεὶ δισοῖν σταδίων διάστημα Σχῦθαι τινὲς ἦσαν σύμμαχοι βαρβαρικοῖς κεκοσμημένοι τοῖς ὄπλοις. Παρῆ γέλοτο δὲ, ἐπειδὴν οἱ πολέμιοι προφανεῖεν καὶ ἡ σάλπιγξ πολέμιον ἀλαλάζειεν, εὐθὺς κατὰ νώτων ἐμπίπτειν καὶ βάλλειν τοὺς Σχῦθας τοῖς πολεμίοις καὶ Ολίθειν αὐτοὺς τοῖς πυκνοῖς καὶ συναχέσι τοξείμασι, τοὺς δὲ λοιποὺς πυκνὰ συνασπισμένους ἐμπίπτειν κατὰ τὸ καρτερώτατον. Οὕτως μὲν οὕτως τοὺς ἀμφ' αὐτῶν διετάξατο. Ὁ δὲ γε ἐμὸς πατὴρ ὁ Κομνηνός Ἀλέξιο, τοῦ τόπου τὴν θέσιν κατασκευάμενος, τὸ μὲν τοῦ στρατεύματος κατέστησεν ἑντισυκοιλίας, τὸ δ' ἀντιμέτωπον ἔστησε τῆς στρατιᾶς Βρυενίου. Ἄμφω δὲ παρατάξαμενος τὸ ὑποκαθήμενον καὶ τὸ προφανές, καὶ πτερύσσας λόγους ἀνδρα ἕκαστον, καὶ εἰς ἀνδρῖαν ἐπάρας, τῷ μὲν ἐπέσκηπτε τῷ προλοχίζοντι τάγματι, ἐπειδὴν κατὰ νώτου γένοιτο τῶν πολεμίων ἐξιφνιδίου προσπίπτειν, καὶ μεθ' ἑρμῆς ἔτι πολλῆς καὶ σφοδρᾶς ἐπαράττειν κατὰ τοῦ δεξιῦ κέρατος. Τοὺς δ' ἀθανάτους λεγομένους καὶ τινὰς ἀπὸ τῶν Κελτῶν ἑαυτῷ παρακατέσχε, καὶ τούτων προὔτετακτο τῶν δὲ Χωματικῶν καὶ Τούρκων ἔξαρχον τὸν Κατακαλῶν κατέστησε, καὶ πρὸς τὸ Σχυθικὸν ἅπαν ἔχειν τὸν νοῦν καὶ τὰς διεκδρομὰς αὐτῶν ἀπαλλάττειν παρεκελεύσατο. Ταῦτα μὲν οὕτως εἶχε καὶ ἐπεὶ κατὰ τοὺς κοιλώδεις τόπους τὸ τοῦ Βρυενίου γέγονε στράτευμα εὐθύς, σύνθημα δεδωκότος τοῦ μου πατρὸς Ἀλέξιο, μετὰ βῆθας καὶ ἀλαλαγμοῦ ἐμπηθῆσαν τὸ περὶ τὴν ἐνέδραν στράτευμα τῷ τε αἰφνιδίῳ κατέπληξαν τοὺς πολεμίους ἕκαστος τῶν παρατυχόντων πλήττων τε καὶ φονεῶν, καὶ εἰς φυγὴν καθηνάγκασαν. Ἄλλ' ὁ Βρυένιος Ἰωάννης καὶ τοῦ ἡγεμόνος αὐτάδελφος, μνησθεὶς ἐνταῦθα θούρηδος ἀλκῆς καὶ θυμοῦ, τῷ ψαλλῶ τρέψας τὸν ἵππον καὶ τὸν ἐπίοντα στρατιώτην ἀθάνατον πληγῆ μὲν κατὰ τῶν ἐστῆσέ τε κλονομένην τὴν φάλαγγα, καὶ οὕτω συντάξας ἀπῶσε τοὺς πολεμίους. Οὕτως οἱ ἀθάνατοι προτροπᾶν μετὰ τινος ἀκοσμίας ἔφρουγον ὑπὸ τῶν κατόπιν ἀεὶ στρατιωτῶν ἀποκτιννύμενοι. Ὁ δὲ γε ἐμὸς πατὴρ, εἰς μέσους ἑαυτὸν ἐμβάλων τῶν πολεμίων, καὶ γενναίως ἀγωνιζόμενος ἐκλίνει μὲν καὶ οὕτως τὸ μέρος, ἐφ' ᾧ περ ἂν παραγνοῖτο πλήττων ἕκαστον τὸν πρὸς αὐτὸν ἰόντα καὶ εὐθύς καταβάλλον ἐλπίζων δὲ ξυπέσειν καὶ τινὰς ἀμύνειν αὐτῷ στρατιώτας, ἀκατασχέτως εἶχετο τοῦ ἀγῶνος, αἰσθόμενος δὲ διέρρηχθεισαν τὴν ἐκαστοῦ φάλαγγα, καὶ ἤδη πολλοῦ σκεδασθεῖσαν, τοὺς εὐψυχότερους, ἔξ δὲ ἦσαν οἱ σύμπαντες, συλλεξάμενος ἐβουλεύσατο σπασαμένους τὰ ξίφη, ἐπειδὴν ἐγγύσσειν τῷ Βρυενίῳ, κατ' αὐτοῦ χωρεῖν ἀναίσχυντως, καὶ ἀναίμακτους αὐτῷ συναποθανεῖν. Ἄλλ' ἀπεῖρεξε τοῦ τοιοῦτου βουλευματος Θεόδωτος

A pulsantium clypeorum, terrificus intuentes praesertim emicans e galeis, splendor perstringeret. Ipse in mediis Bryenius, velut Mars, aut gigas quidam, humeris altitudine cubitali supra turbam caeteram eminentibus exstabat; ad speciem mirabilior, an ad terrorem formidolosior, incertum. Extra totum aciei corpus, intervallo quasi duum stadiorum, auxiliares quaedam copiae Scytharum erant, barbaricis instructae armis. De his mandatum erat, ut simul atque apparere hostes, et canere classica cepissent, circumducti Barbari a tergo immitterentur in hostes, eos quantum possent assidua jaculatione conturhaturi, dum interim a fronte phalanx, conjunctis armis, et viribus, quam vehementissime in adversum nitens inferretur. B Hoc fere modo instructum agmen in pugnam ducebat Bryenius. Pater vero meus, Alexius Commeneus, prius observata, captataque opportunitate quarundam vallium, partem copiarum illic subsidere jussit; reliquas adversa fronte objecit hosti. Quibus utrisque pro tempore, ac loco instructis, excitatisque diserta oratione ad rem strenue gerendam privatim iis quos in insidiis collocarat, praescripsit, ut quamprimum sentirent hostes eo processisse, ubi ab ipsis coorientibus a tergo pulsari possent, insurgerent, et quam tumultuosissime, vehementissimeque possent, in cornu dextrum invehentur. Eos porro, qui dicebantur immortales, et quosdam e Gallis **12** circa se retinuit, iisque voluit ipse praesae; Chomatenis vero, ac Turcis ducem praefecit Catacalonem, cui dedit in mandatis, observaret Scythas, et negotium proprium haberet eorum incursionibus obsistere. His ita dispositis, simul ad insidiatum locum Bryenii exercitus proventus est, signo ecce repente ab Alexio dato, erumpunt nostri e latebris, et partim improvisa specie mali, partim impressione vehementi, caedibusque obviorum hostes turbant primum, mox etiam in fugam averterunt. Hic Bryenius Joannes, imperatoris frater, fortitudine, qua summa valebat, tota usus in tempore vertit equum freno, instantemque sibi a tergo militem, unum quempiam ex immortalibus una plaga dejecit, stititque suorum fugam, et phalangem a conturbatione revocatum, restituit ordinibus, in hostes ducens, eos repulit. Vicissimque immortales, Bryenianis terga caedentibus, parum honeste fugiebant. At pater meus jam ab initio in medius illatus hostes, quam in aciei partem incurerat, eam fortiter agendo, ac quemque contra venientem strenue dejeciendo commoverat. Et pergebat irrevocabilis in incepto, confidens ad se sibi suos, et subsequi; donec tandem sensit fractam suam phalangem, fusamque, ac fuga dispersam. Tum vero fortissimis quibusque suorum, qui ad manum erant, secum assumptis, sex hi fuerunt,

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(27) Ἐξῶθεν τοῦ σχήματος. Edit. Hæschel. ἐξῶθεν δὲ τοῦ εὐωνύμου κέρατος.

decreverat strictis omnes gladiis in Bryenium, A ubique esset, ducere, eumque inventum genere aggre-
 re, certus vincere, aut mori: sed ab hac eum temeritate revocavit Theodotus quidam miles, velus minister patris mei; qui fidi, et sani capitis, sibi que a pueritia probati consilio, a facinoris imprudenter audacia cogitatione deduci se sinens, secessit paululum a Bryenii exercitu, collectisque, ac sibi adjunctis insignioribus suorum qui dispersi fuerant, operi rursus instabat. Prius vero quam eo se modo, ac proposito subduceret, Scythæ in Chomatenos Catacaloni subjectos irruerant, et clamore vario, atque ululatibus inconditis facile territores in fugam verterant. Quo animadverso Barbari ad prædandum versi, mox onusti, retro respicere, et quo spolia in tuto ponerent, priora castra, unde venerant, requirere ceperunt. Scytharum id solemne vitium bellantium est: primam ad hostis fugam, nondum confirmata victoria, spoliis rapti vacantes, successum cupiditate corumpunt, quod et hic contigit. Nam fixæ, calonesque, cæteraque ministeria castrorum, ne quid a prædantibus Scythis incommodi paterentur, ad extremam se aciem Bryenianorum pugnantium applicuerunt, tantaque erat, et tam **13** effusa concursatio sese immiscentium manipulis suorum, ut Barbaros effugerent, ut inde exstiterit perturbatio non exigua ordinibus permixtis, signorumque militarium discrimine confuso, ipsis plus nimio inter se admotis, alteroque alterius in locum illato. In his deprehensus forte meus pater, qui, ut superius docuimus, intra ipsam Bryenii aciem penetraverat, perque

τις στρατιωτῆς, ἀνὴρ τῶμῶ πατρὶ παιδῶθεν ὑπε-
 ριτήσας, ὡς ἀντικρυ παραβλῶν τοῦ ἐγχειρήματος
 ὄντος. Τὴν ἐναντίαν οὖν τρεπόμενος ὁ Ἀλέξιος τῶ
 ὀλίγον μὲν ὑπεξέγειν ἑαυτὸν τῆς τοῦ Βρυενίου
 στρατιᾶς ἐθούλετο, γνωρίζων δὲ τινὰς τῶν διασκε-
 δεσθέντων ἐπιτολῆξαι; καὶ συστησάμενος, αἰθεὶς τῶ
 ἔργῳ ἐνέκειτο. Μήπω δὲ τοῦμοῦ πατρὸς; ἐκείθεν
 ἑαυτὸν ὑπεξαγαγόντος, οἱ Σκυθαὶ τοὺς περὶ τὴν
 Κατακαλῶν Χωματηνοὺς ἐκλόνουν βοῆ πολλῇ καὶ
 ἀλαλαγμῶ χρώμενοι, καὶ ἐπειδὴ καὶ τούτους ἀπό-
 σαντο καὶ εἰς φυγὴν εὐκόλως ἐτρέψαντο, πρὸς λαφυ-
 ραγωγίαν ἀπέβλεψαν καὶ φυγὴν καὶ τὰς ἑαυτῶν
 ἀνεξήτουν διατριβάς. Τοιοῦτον γὰρ τὸ ἔθνος τὸ
 Σκυθικόν· μήπω καθαρῶς τρεψάμενοι τὸν ἀντίπαλον
 καὶ τὸ κράτος ἀναδησάμενοι, διαφθείρουσι τὴν νί-
 κην τῇ λαφυραγωγίᾳ. Τὴν γὰρ οὐραγίαν τοῦ Βρυε-
 νίου στρατεύματος καταλαβὼν ἅπαν τὸ θητικὸν ταῖς
 τάξεσιν αὐτῶν ἕνεμελίγυτο φύβου τῶν Σκυθῶν τοῦ
 μὴ τι παθεῖν ἕνεκα παρὰ τούτων· αἰεὶ δὲ τι συρρέον
 ἐπὶ τούτους ὅσον ἐξέφυγε τὰς χεῖρας τὰς Σκυθικὰς,
 σύγχυσιν οὐ μικρὰν ταῖς τάξεσιν ἐνεποίησε τῶν
 σημαίων ἀναμιχθειῶν ἀλλήλαις. Ἐν τούτοις δὲ
 ἐναπειλημμένος ὢν εὐμὲς πατὴρ Ἀλέξιος ὡς καὶ
 πρόσθεν ἐλέγομεν, περιγορεύων ἐντὸς τοῦ στρατεύ-
 ματός τοῦ Βρυενικοῦ, ὅρᾳ τῶν ἵπποκῆμων ἕνα τοῦ
 Βρυενίου ἵππον τινὰ τῶν βασιλικῶν ἐπιδουρόμε-
 νον (28) τῇ τε ἀλουργίᾳ ἐφειστρίδι (29) κεκοσμημένον
 καὶ καταχύρσα τὰ φάλαρα ἔχοντα, καὶ δὴ καὶ τοὺς
 κατέχοντας τὰς ἐξ ἔθους τοῖς βασιλεῦσι παρεπομέ-
 νας ῥομφαίας (30) ἐγγύθεν αὐτῶν παραθέοντα.
 Τοῦτο οὖν θεασάμενος καλῶπεν μὲν τὸ πρόσωπον
 τῷ θωρακιδίῳ (31), ὃ τῆς κόρυθος κύκλῳ ἐξήρτητο,

Cat. Dufresnii Du Cangii notæ.

(28) Ἐπισυρόμενον. Equum scilicet ex iis, quos Byzantini vocabant Συρτούς, seu Συρτά, ut docemur ex Codino *De offic.* cap. 5, n. 7; Latini vero *Dextrarios*, quod dextra, vel manu ducerentur. Joannes de Janua: *Dextrarius dicitur, quia per dextram ducitur.* Jacobus cardinalis, lib. 11, *De coronat. Bonifacii VIII*, cap. 9:

Post ipsum quadratus equus dexterus ad ante Cygneus ad dextram vehitur.

Δεξιὸν ἵππον dixit Leo Grammaticus in Michaelē. Sed de Dextrariis plura nos in Glossario ad Villharduinum.

(29) Ἄλουργῶ ἐφειστρίδι. Byzantinos Augustos palliis et stragulis purpureis equos, seu maxime dextrarios, instravisse, sat multis ostendimus ad eundem Villhard. N. 83. Adde hunc morem hausisse illos a Persis, a quibus pleraque regionum ornamentorum et insignium acceperant. Sic enim Xenophon, lib. viii, *Περὶ Κύρου παιδ.* Cyri magnificum incessum describens, οἱ δ' αὐτῶ Κύρῳ τρεψόμενοι ἵπποι παρήγοντο χρυσοχάλινοι, βαδῶν τοῖς ἱματίοις καταπεπταμένοι, ἀμφὶ τοῦς διακοστούς. V. *Annam* p. 140.

(30) Ῥομφαίας. Rhomphææ Codino dicuntur κοντάρια, seu δόρατα κεχρωσμένον ἔχοντα ἕζλον. *Annæ*, lib. v. p. 140, ἄργυρόπλα δόρατα; lib. vi et xi, p. 175, 176 et p. 314, ἄργυρόπλα σκήπτρα.

Istas pariter argentæas rhomphæas describit Julianus præfectus epigrammate, *Εἰς ἀρχοντικὸν πέλκεον*, quod exstat in *Anthologia Græca*, lib. iv, cap. 42:

Ἦν μὲν ἀλιτραίνης, πέλκεον βλεφάροισι δοκεύεις·
 Ἦ δὲ σαοφρονέης, ἄργυρός εἰμι μόνον.

Interdum etiam dicuntur σκήπτρα simpliciter, ut apud Xenophontem in descriptione incessus Cyri, Ἐφείποντο δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκηπτούχοι ἐφ' ἵππων κεκοσμημένοι σὺν τοῖς παλτοῖς ἀμφὶ τοῦς τριακοστούς. Papias *rhomphæam*, spatham fuisse scribit; spatha vero fuit major gladius. *Rhomphæa est gladius ex utraque parte acutus, quam vulgo spatham dicunt. Ipsa est et framea.* Papiæ assentitur Abbo, lib. 11, *De bello Paris.*

Nostra manens turris, clypeus, nec non bisacuta Rhomphæa, fortis et arcus erat, fortisque sagitta.

B 228 Gloss. Græco-lat. ῥομφαία, framea, gladium. Rhomphæas tenebant quatuor ex honoratioribus proceribus, hinc videlicet ex qualibet parte, latera imperatoris tegentes, qui inde ῥομφαιοκράτορες dicti Codino, *De offic.* cap. 17, n. 54. Corippus, lib. 11:

*Pilaque suspiciunt alto splendentia ferro
 Aurea, et auratos conos, cristasque videntes.*

(31) Θωρακιδίῳ. Bryenius, καλύφα; τὸ πρόσωπον τῷ ἀπρωρημένῳ θωρακιδί τῷ κόρυθι. Editio *Annæ* Hoescheliana θωρακιδίῳ habet. Bucculae lorculam in fronte galæ pendentem his locis interpretatur eruditus Possinus; ea n videlicet galæ, seu potius ἐλμοῦ partem, foraminibus distinctam, quæ laxata, aut demissa, vultum tegebat. *Nasale* appellatur ab Ægidio de Roya an. 1571 quod nasum demissa tegebat; *Visière*, nostris, unde βιζιτέρα Græcis recentioribus apud Anon. *De nupt. Thesæi.* Joan. Cinnamus, lib. 11, n. 9,

σφοδρῶς δὲ κατ' αὐτῶν ἐξορμήσας σὺν τοῖς ἐξ Α στρατιώταις οὓς ἄνωθεν ὁ λόγος ἐδήλωσεν, καταβάλλει μὲν καὶ τὸν ἵπποκόμον, αἰρεῖ δὲ καὶ τὴν βασιλικὴν ἵππον, συναφαιρεῖται δὲ καὶ τὰς ῥομφαίας καὶ λάθρα ὑπέξεισι τοῦ στρατεύματος. Ἐν τῷ ἀκινδύῳ δὲ καταστάς τὸν τε χρυσοφάλαρον ἐκείνον ἵππον ἐξέειπεν, καὶ τὰς παρ' ἐκάτερα τοῦ βασιλικοῦ σώματος στρεφομένας ῥομφαίας, καὶ κήρυκά τινα μεγαλοφωνότατον παρακλειυσάμενος ἀπανταχοῦ τοῦ στρατεύματος διαθέοντα βουῖν ὡς ὁ Βρυένιος ἐπεπώκει (32). Τοῦτο γενόμενον πολλοὺς τῶν σκεδασθέντων τοῦ στρατεύματος τοῦ μεγάλου Δομεστίκου τῶν σχολῶν καὶ ἑμοῦ πατρὸς ἀπανταχόθεν ξυνέλεγε καὶ παλιμπορευτοὺς ἐποίει, τοὺς δὲ καὶ ἐπειθεν ἰχαρτερεῖν, οἱ δὲ ἐστήκεσαν ἀτρεμοῦντες ἵνα ἕκαστος ἔτυχε, καὶ εἰ, τοῦπίσω τὰς ὄψεις στρέψαντας ἐξεπλήττεντο ἐφ' οἷς παρ' ἐλπίδα ἐώρων. Καὶ ἦν ἰθεὶν ἐπ' αὐτοῖς καινὸν τι γενόμενον τῶν ἵππων ἐν οἷς ἔπαυρόντο τὰς κεφαλὰς ἐπὶ τὸ πρόσω δρώσας, καὶ ἂν αὐτῶν πρόσωπα εἰς τοῦπίσω ἐστραμμένα, καὶ μήτε ἐπὶ τὰ πρόσω χωροῦντας, μήτε εἰς τοῦπίσω στρέψαι τοὺς χαλινοὺς ἐθέλοντας, ἀλλ' ἐκθάμβους ἔτι καὶ ἐξαπορουμένους ὄσον ἐπὶ τοῖς ζυμπεσοῦσιν. Οἷ τε γὰρ Σκύθαι νόστου μνησάμενοι καὶ οἰκαδε ὀπιόντες οὐκ ἐμελλον εἶτι ἐπιδιώκειν, ἀλλὰ πόρρω τῶν στρατευμάτων ἀμφοῖν γεγονότες μετὰ τῆς λείας αὐτοῦ περὶ περιπεπλάνητο, τότε διακηρυκούμενον ὡς ἄρα ὁ Βρυένιος ἐάλω καὶ κατενήνεκτο ἔθαρσποιε τοὺς τέως δειλοὺς καὶ φυγάδας, καὶ τὸ κηρυκτόμενον αὐτόθεν εἶχε τὸ πιθανὸν ἐνδεικνυμένου πανταχόθι μετὰ τῶν βασιλικῶν παραστήμων τοῦ ἵππου, καὶ τῶν ῥομφαίων μονονοχλὶ διαγελλουσῶν ὡς ὁ φυλαττόμενος, ταύτας Βρυένιος, χειρὸς πολεμίας γέγονεν ἔργον.

cum imperatoris insignibus, romphæis ipsis tantum paratæ custodiendo erant, in manus secum venisse hostium, ab iisque confectum.

Εἶτα ἡ τύχη ξυνέβαλε καὶ τι τοιοῦτον. Ἀπόμοιρά τις ἐκ τῆς συμμαχίας τῶν Τούρκων καταλαμβάνει τὸν δομεστικὸν τῶν σχολῶν Ἀλέξιον, καὶ ὡς καθειστήκει τὰ τοῦ πολέμου μαθόντες καὶ τοὺς πολεμίους ὅπου καὶ εἰεν ἐπιζητήσαντες, ἐπὶ λόφου τινὸς συνελθούσας τῷ Κομνηνῷ Ἀλεξίῳ καὶ ἐμῷ πατρὶ, ἐκείνου δεικνύντος τῇ χειρὶ τὴν στρατιάν, ἐθεῶντο τοῦτους ὡσπερ ἀπὸ τινος σκοπιᾶς. Εἶχε δὲ ὡδε τὰ κατ' αὐτοὺς. Συγκεχυμένοι τε γὰρ ἦσαν μήπω συντάξαντες ἑαυτοὺς, καὶ ὡς τὴν νίκην ἤδη ἀράμενοι καταφρονητικῶς εἶχον, καὶ ἐξῆυ κινδύνων ἑαυτοὺς ᾤοντο. Μάλιστα δὲ ἀναπεπώκεισαν τῶν τῷ ἐμῷ πατρὶ ξυμπεπομένων φράγγων προσκεχωρηκότων τῷ Βρυένιῳ διὰ τὴν προγεγεννημένην τροπήν. Καὶ γὰρ

Car. Du Fresnii Du Cangii notæ.

Παραπέτασμα vocat : Βακχίνος μὲν τῷ βασιλεῖ τῆς σιγῆνος τὸ ξίφος κατενεγκὼν ἐπλήξεν, οὐ μὴν καὶ διελθὼν τὸ ἐκ τοῦ κράνους ἐπὶ τὰς ὄψεις ἡρτημένον ἰδονήθη παραπέτασμα. Verum non desunt qui putant θωρακιδίου vocabulo intelligi lemniscum, seu velum quod cassidi imminerebat, cujusmodi passim exhibent sigilla veterum militum. Φλάμουλον ἢ φλαμουλέσιον dicitur Mauritio, lib. 1, *Strateg.* cap. 2, et Leoni in *Tact.* cap. 5, § 5. Κεσοῖδια ἔχον-

A eam pugnans, infestusque ferebatur, videt quemdam ex agasonibus Bryenii equum trahere, purpura instratum, frenoque, ac phaleris insignem aureis. Sed et non procul erant, qui portarent eas, quæ proxime stipare imperatoris (qualem se ferebat Bryenius) latera romphææ solent. His Alexius conspectis, statim bucculæ loricula, in fronte galeæ pendente, vultum obnubens summa vi cum sex, quos dixi, comitibus istuc repente invehitur, facileque dejecto agasone, non solum equo regio, sed etiam romphæis potitus, clam se acie subducit. Moxque in tuto consistens, illum auro phaleratum equum, et romphæas, quæ utrinque circa imperatoris corpus versari assidue consueverunt, misit qui late ostentarent; præconemque simul vocalissimum passim proclamare per exercitum jussit, Bryenium cecidisse. Id magno domestico patri meo, plus quam credi posset, profuit. Nam et qui ex ejus exercitu palabundi errabant, fuga dispersi, ad eam vocem revocati, collectique iterum præsto fuerunt, et qui steterant in acie, haud parum in constantia pugnandi confirmati sunt. Oblatumque tunc novum spectaculum est equitum Alexii pugnantium, qui admiratione auditæ rei ora vertentes, capitibus equorum hostes spectantibus, ipsi retro intuebantur, in eoque habitu diutius hærebant stupefacti: adeo inopinatum ipsis acciderat, Scythas, quos paulo ante imminentes humeris passi erant, videre jam lato spatio divisos, patriam, domumque, alia certe omnia, quam pugnam cogitantes, longe ab utroque exercitu circa prædam cursitare, quam modo fecerant. Sed et movebat, quod præconio verberabat aures, cæsum, sublatumque Bryenium, cujus vocis fides specie præsentis sanciebatur equi circumduct non clamantibus illum, cui utique soli com-

Jam hic casus quoque quidam ad propagandam prosperitatem cæptorum nonnihil contulit. Cohors quædam auxiliarium Turcorum forte occurrit meo patri, tum commodum cum ipse fortunam pugnæ restituerat: quod ipsum cum didicissent ab eo, hostesque ubi essent, requirerent, ipse iis secum in quemdam tumulum convenientibus, manu hostilem exercitum velut e specula monstrabat. Apparebat porro ipsa ex specie non optimo res loco apud hostes esse. Confusi erant temereque permisti, nondum restitutis ordinibus, in summa securitate, quasi victores e primo illo successu magnum hostium contemptum, sui que fiduciam nacti, veluti jam plane in tuto essent.

τα τούφια μικρὰ, καὶ φλάμουλα κατὰ τῶν μῆλων. Vetus poeta vernaculus in poem. cui titulus, *Le Roman de Guiteclin*:

Li gonfanon de soie sor hiaume li vantele.
Sed potior videtur Possini sententia.

(32) Ὃς ὁ Βρυένιος ἐπεπώκει. Ejusmodi στρατήγημα tempore prælii usurpandum præcipit Leo Aug. in *Tact.* cap. 11, § III.

Reddidit is conspectus animos sociis; mirabiliter enim consternati fuerant, tum rebus aliis improspere, tum præsertim defectione Francorum. Franci siquidem illi ipsi, quos secum in pugna esse, si-
 quique comitari jusserat Alexius, post primam illam, quam diximus, fugam nostrorum, desultorie transierant ad Bryenium, dextrisque oblatis (ut patrius ipsorum mos est) fide accepta, dataque, primum pauci, deinde alii a' unde post alios ad Bryenianos confluerant, spectaturi quid futurum esset. Id nialum strenue per exercitum nuntians fama, multo pejus fecerat. Inde enim senescebat Alexianorum impetus bellantium, et fortitudinem optimi cujusque labefactabat desperatio subrepens. Cæterum cum ita se res hostium habere cernerent tam ii qui dudum erant cum Alexio, quam qui se recens adjunxerant, Turci, consilio ex tempore cepto, cujus auctor Alexius fuit, tres turmas faciunt; duas in loca subsistere, tertiam vadere in hostes visum. Porro Turci, non conserto agmine, densatisque ordinibus, simul omnes ferebantur, sed solutum per manipulos, crebrioribus globis spatio quodam ab invicem disjunctis, per alas sigillatim hostes adoriebantur, equis in ipsos admissis, et pharetrarum poudere ejaculatione in eodem plurima, consumpto. Post hos sequebatur qui universam hanc militiam uno consilio devinxerat pater meus Alexius, collectis circa se ex dispersorum numero iis, quoscumque occurrentes allucere milites potuisset. Illic aliquis ex iis qui circa Alexium erant, inmortaliibus, audaci vir pectore, et usque ad temeritatem præfidens, admissis equo ultra ordines procurrens, ipsum recta Bryenium, habenis immissis omnibus, petit, et hastam ille quidem vehementissime adverso pectori Bryenii applicuit. Cæterum is, antequam hastæ mucro thorace terebrato infigeretur altius, et ipsum hostile confregit statim, et vibrantis brachium a summo humero exorsus, quanquam ferreo munitum tegmine, totum secuit, humique prostravit. Ac Turci quidem sibi succedentes, totum agmen Bryenii sagittarum assiluis quibusdam nubibus inumbrabant. Contra quos Bryeniani, licet repentina nonnihil incursione turbati, colligentes se **15** tamen, et in ordines euntes obstabant, prout poterant, et belli pondus sustentabant utcumque, adhortantes sese invicem ad strenue agendum. Verum et Turci, et pater meus post impressionem exigui temporis recesserunt, ex composito fuga si-

A τῶν ἵππων ἀποθεσθῆκότων τῶν Φράγγων καὶ δεξιὰ; διδόνων (33) αὐτῷ καθάπερ δὴ πατέριον ἐστὶ διδόναι τὰς πλῆρεις, ἄλλος ἀλλοχόθεν πρὸς τοὺτους ξυνέβησεν θεατόμενοι τὸ γινόμενον. Διεσάλπιζε γὰρ ἡ φήμη τὸ στρατεύμα ὡς ἄρα καὶ οἱ Φράγγοι τοῦτους προσέβηντο τὴν ἀρχιστρατήγῳ καταλειπούτες Ἄλέξιον. Οὕτω δὴτα συγκεχυμένως ἔχοντας τοὺτους, οἱ ἀμφὶ τὸν ἐμὸν πατέρα καὶ τοὺς νεήλυδας Τούρκους θεατάμενοι εἰς τρεῖς μοίρας ἑαυτοῦ διενείμαντο καὶ τὰς μὲν δύο ἐλλοχεῖν αὐτοῦ που διετάττον, τὴν δὲ τρίτην μερίδα χωρεῖν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐκέλευον. Καὶ τὸ ξύμπαν τῆς τοιαύτης διαταγῆς ἐς τὸν ἐμὸν πατέρα Ἄλέξιον ἀνεφέρετο. Οἱ μέντοι Τούρκοι οὐ κατὰ φάλαγγα συνεταγμένως ἐπήρσαν ὅμα πάντες, ἀλλὰ μεμερισμένως κατὰ τινὰς ὁμίλους ἀπ' ἀλλήλων διετηρήκτες ἐκίσταχού. Εἶτα προσβάλλειν ἐκάστην ἕλην τοὺς ἵππους ἐπὶ τοὺτους ἐλαύνοντες καὶ πυκνοῖς ἀποχρηθεῖαι τοξέμασιν. Συνείπετο δὲ τοῦτοις καὶ ὁ τὴν ὄλην στρατηγίαν ἀναδιστάμενος ἐμὸς πατήρ Ἄλέξιος, συλλέξας ἀπὸ τῶν σχεδασθέντων ὄσους ὁ καιρὸς ὑπηγόρουε στρατιώτας. Ἐνταῦθα τῶν ἀμφὶ τὸν Ἄλέξιον ἀθανάτων θρασύσπλαγχνός τις ὢν καὶ τολμητής, προσξέλασας τὸν ἵππον, καὶ τῶν ἄλλων προσκδραμῶν, ἀντικρυς κατὰ τῶν Βρυεννίου ὄλους χαλάσας βυτήρας ἐφέρετο. Καὶ αὐτὸς μὲν τὸ δέρι μάλα σφοδρῶς ἐρείδει κατὰ τῶν στέρων ἐκείνου ὁ θεὸς, γοργῶς τοῦ κολοῦ τὸ ξίφος ἐλκύσας μῆπω φθάσαντος τοῦ δόρατος κραταιότερον ἐρείσθηναι, τοῦτό τε ἀπέκοψεν αὐτίκα καὶ τὸν τρώσαντα κατὰ τῆς κλειδῆς πλήξας ὄλην βραχίονι κατενεγκεῖν τὴν πληγὴν, ἅμα τὴν χεῖρα πᾶσαν ἐξέτεμεν αὐτῷ θώρακι. Οἱ μὲν οὖν Τούρκοι ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ καταλαμβάνοντες τοῖς συνεχέσι βέλεσι τὸ στρατεύμα κατεσκίαζον. Οἱ δὲ γε περὶ τὸν Βρυένιον ἐπλήγησαν μὲν τῷ αἰφνιδίῳ, ὅμως συλλέξαντες ἑαυτοῦς καὶ εἰς τάξεις καταστησάμενοι τὸ τοῦ πολέμου βάρος ἐδέξαντο, ἄλλος ἄλλον παρακαλοῦντες ἀνδρίζεσθαι. Οἱ μὲν τοι Τούρκοι καὶ ὁ ἐμὸς πατήρ βραχὺ τι πρὸς τοὺς πολεμίους ἀντικαταστάντες ἐκφεύγειν ἐσχηματίζοντο, κατ' ὀλίγον ἐφέλκοντες εἰς τὰς ἐνέδρας τοὺς πολεμίους καὶ τεχνικῶς ὑποσύροντες ὁ περὶ δὲ κατὰ τὴν πρώτην γεγόνατιν ἐνέδραν, ἐξ ὑποστροφῆς κατὰ μέτωπον τοῦτοις εἰστήκεσαν. Καὶ συνθήματός τινος γεγονότος εὐθὺς καθάπερ σφηκίαι τινὲς **16** ἄλλος ἀλλοχόθεν διεξιπτάζοντο τῶν ἐλλοχιζόντων, καὶ ἀλαλαγμῷ πολλῷ καὶ βοῇ καὶ τοῖς ἐπαλλήλοις τοξέμασι τὰ τε ὄτα κατὰκροτα τῶν ἀμφὶ τὸν Βρυένιον ἐποίησαντο, καὶ τὰ σώματα ξυνεξόφωσαν τῇ πυκνότητι τῶν βελῶν ἀπανταχόθεν διεκπιπτόν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(15) Δεξιὰς διδόντων. Patrium Francorum morem in dandis dexteris, in fidei, seu fidelitatis argumentum, hic exhibit Aona. Bifariam vero a Francis datas dexteris potissimum observare est. primum cum a subditis, aut vassallis, regibus vel dominis fides præstatur; cuius moris, qui etiamnum in præstandis hominiis obtinet, exempla proferunt auctor Vitæ Ludov. Pii an. 837, Regino et Annal. Franc. Fuld. An. 884 et 889, Marculf. lib. 1, form. 18; Witikindus, lib. 1, et alii sine

numero. Dabant præterea dexteram nulli clientelæ, vel servituti, obnoxii: quo casu ut plurimum dexterarum datio, seu potius implicatio, reciproca erat. Sic dexteram datas et acceptas legimus in *Annalibus Franc. Fuld.* an. 869 et apud Willelm. Tyrium, lib. xix, cap. 16. *Inde Dextræ*, pro fœderibus apud Hinemarum, *De ord. palat.* cap. 30. Franci igitur Alexiani in Bryenii partes transeuntes, dexteram porrigunt, fidemque dant, vicissimque accipiunt V. p. 413 et 440.

των. Ἐνταῦθα δὲ μὴ ἀντιστῆναι δυνάμενον τὸ τοῦ Βρυενίου στράτευμα, ἤδη γὰρ πᾶς κατετέτρωτο, καὶ ἵππος καὶ ἄνθρωπος (πρὸς τροπὴν ἀπέκλινε) τὴν σημαίαν καὶ τὸν νῶτον παίειν παρέσχε τοῖς ἐναντίοις. Ἄλλ' ὁ γε Βρυένιος καίτοι πολλὰ βαρυνόμενος ὑπὸ τοῦ πολέμου καὶ σὺν βίᾳ ὠθούμενος, εἶδειν τὸ ἀνδρεῖον καὶ ἔμψυχον αἰεὶ μὲν ἐπιστροφάδην τύπτων τὸν ἐπίοντα, αἰεὶ δὲ τὰ τῆς φυγῆς καλῶς καὶ ἀνδρείως διοικονομούμενος. Συνήραντο δὲ τοῦτω καὶ ὁ ἀδελφὸς ἐξ ἑκτέρου μέρους καὶ ὁ υἱὸς, καὶ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ θαῦμα τοῖς πολεμοῖς εἰδείθησαν ἠρωτικῶς ἀνταγωνισάμενοι. Ἦδη δὲ τοῦ ἵππου καμόντος, καὶ μὴ δυναμένου φεύγειν ἢ καὶ διώκειν ἢ ἔγγυς γὰρ ἦν τοῦ ἀποπεπνευκέναι διὰ τοῦς ἐπαλλήλους δρόμους ἄνασειράσας τοῦτον ὁ Βρυένιος, καθάπερ τις ἀθλητῆς γενναῖος, εἰστήκει πρὸς τὰς λαβὰς (34), πρὸς ἑαυτὸν δύο τῶν Τούρκων γενναίους ἐξεκαλέσατο, ὧν ὁ μὲν εἰς παῖτα τῶ δόρατι, ἀλλ' οὐκ ἐβόηε δοῦναι βαρεῖαν πληγὴν, καὶ λαμβάνει ἀπὸ τῆς δεξιᾶς τάνδρῃ βαρυτέραν ἢ φθάνει γὰρ ἀποκόψας τοῦτου τὴν χεῖρα ὁ Βρυένιος τῷ ξίφει, ἢ μετὰ τοῦ δόρατος πρὸς τοῦδαφος ἐξεκυλίσθη. ἄτερος δὲ τοῦτου τοῦ ἰδίου ἵππου καταπρηθήσας, καθάπερ τις πάρδαλις ἤϊλατο ἐπὶ τοῦ Βρυενίου, ἐναρμόσας ἑαυτὴν ἐπὶ τῆς ὀσφύος ἢ καὶ ὁ μὲν εἴχετο τοῦτου ἀπρίξ, καὶ ἐπιβιβάζειν ἐπειρᾶτο τοῦ νώτου ἢ δὲ, καθάπερ Θηρίον ἐπιστρέψας ἑαυτὸν, ἐκκεντεῖν διὰ τοῦ ξίφους ἐβούλετο, οὐ μὲν τοι κατὰ νῶν ἐχώρει αὐτῷ τὰ πράγματα, αἰεὶ τοι τοῦ κατὰ νῶτον Τούρκου λογιζομένου καὶ τὰς τρώσεις ἐκφεύγοντος. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῷ ἀπειρήκει κενεμβυατοῦσα καὶ ἀπέπεν ὁ ἀθλητῆς, ἐνταῦθα πρὸς ἄσασαν χεῖρα πολεμίαν ἐνδέδωκεν ἑαυτόν. Οἱ καὶ συλλαβόμενοι τοῦτον καὶ ὡς περ μέγα κῦδος ἀράμενοι κομίζουσι Ἄλεξιφ τῷ Κομνηνῷ, οὐ πάνυ μέντοι πορρωτέρω καθεστηκότι τῆς τοῦ Βρυενίου ἀλώσεως, ἐκτάττοντι δὲ τὰς τε τῶν Βαρβάρων καὶ τὰς ἑαυτοῦ φάλαγγας. Καὶ πρότερον μὲν διὰ τινων κηρύκων τὴν ἄλωσιν τοῦ ἀνδρὸς διεπέμψατο. Ἐπειτα δὲ καὶ αὐτὸν παριστώσει τῷ στρατηγῷ, θέαμα δ' ὡς φοβερὸν καὶ πολεμοῦντα καὶ ἀλοκίμενον. Οὔτω μὲν οὖν τὸν Βρυένιον εἰς χεῖρας ἔχων ὁ Κομνηνὸς Ἄλέξιος δορυκτῆτον τῷ βασιλεῖ ἐκπέμπει Βοτανειάτην, μηδὲν μόντοι λυμηνάμενος τὰ δῆματα ὄλωσ' ὁ ἀνὴρ. Οὐ γὰρ ἦν τοιοῦτος ὁ Κομνηνός, ὥστε μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐπεξέρχεσθαι τοῖς ἐπ' αὐτὸν καταστάσιν, ἀλλ' εἰς τιμωρίαν αὐτάρχει ἐνόμιζε τὴν τοῦ πολεμίου ἄλωσιν. Τὰ δ' ἐντεῦθεν φιλανθρωπία τε καὶ φιλοφροσύνη, καὶ φιλοτιμία πολλή, ὅπερ κἀν τῷ Βρυενίῳ ἐνεδείξαστο. Καὶ γὰρ ἰκανὸν αὐτῷ μετὰ τὴν ἄλωσιν συμπορευθεὶς διάστημα, ἐπὶν τὸν . . . οὔτω κλυόμενον τόπον κατέλαθεν, ἀνακτήσασθαι τῆς λῦπης χρησταῖς ἐλπίζει τὸν ἄνδρα βουληθεὶς, πρὸς αὐτὸν ἔφη Ἄποθάντες τῶν ἵππων καθεζόμεθα μικρὸν ἑαυτοῦς διαναπαύσομεθα. Ὁ δὲ, τὸν περὶ ψυχῆς δε-

mulata, paulatim trahentes hostem, quoad in insidiarum locum perducerent. Ubi vero ad locum, in quo primum agmen subsederat, ventum est, ecce fugaces repente versa facie sequacibus ob-sistunt, et insidiatores, signo quodam dato, crabronum ritu, alius aliunde hostes inequitant vociferatione immensa, et jaculatione perpetua, ut et Bryenianorum aures assiduo clamore obtunderentur, et jaculorum nimbis corpora umbrarentur. Hic necessitas iis incubuit retrocedendi cum jam resistere nequirent amplius, equis juxta virisque magno malo eoactis tutiora respicere. Signo igitur in fugam præeunte universi terga dant adversariis. At Bryenius, quanquam vehementer adversa pugna fatigatus, summaque vi compulsus cedere, quam præsentem, et generoso esset animo, monstravit, subiude respectans, sibique instantem feriens, semperque necessarium recessum honeste, ac generose ex præscripto artis bellicæ gubernans. In quo adjuutores strenuos utrimque habuit, fratrem, et filium, quorum omnium heroica prorsus illo die facinora etiam hostibus miraculo fuerunt. Sed cum equus jam deficeret Bryenii, et propter reciprocatos longissimo tempore omnem in partem cursus, fugiendo juxta, sequendoque impar parum ab exspirando abesse videretur, desiliens generose Bryenius, stansque, correptis habenis, duos insequentium Turcorum ferociores ultro provocavit: quorum illum unus cum hasta pulsasset, priusquam perferret ictum gravius, ab illo repercussus est, occupante uno ictu abscindere manum ejus, quæ telum complexa, solo subsedit in imo. Interim Turcorum alter agilissimo saltu ex equo proprio in equum Bryenii transiit, ephippioque ipsius apte insedit. Ipse nihilominus habenas tenuit, tergumque incendere summa ope aditens frustra erat, slectente se anguis instar, ac resupinante Barbaro: quem nec, mutato consilio, ense confodere conatus, libare unquam potuit, assidue vitabundum. Denique lassata-jactandis in vanum ictibus-dextera, hunc posse cædere desperans, mediam se in hostium circumstantium turbam injecit, qui comprehensum virum, rem se afferre magnam merito rati, ad Alexium duxerunt, non longe hinc occupatum suis, Turcorumque phalangibus ad pugandum generose perurgendis. Atque illi primum victoriae suæ indicium, misso nuntio, 16 dederunt. Mox ipsi adfuerunt cum illustri captivo, quem ut paulo ante pugnantem, ita tunc quoque vinculum cernere terribile spectaculum erat. Tali casu captum Bryenium Alexius ad imperatorem mittit Botaniatem, nihil ejus nocens oculis. Absit hoc ab eo quidem. Sic enim erat natus, factusque pater meus, ut irasci post prælium hostibus nesciret; sed abunde illi ad omnem ultionem calamitas captorum esset.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(34.) Εἰστήκει πρὸς τὰς λαβὰς. Plutarch. in Fabio, Ὄπισθε ἀθλητῆς; λαβὴν ζῆτων. Nos Galli dicimus—
 6410 αυστρετα.

Cui etiam levandæ, consolandæque omne genus A
humanitatis invitationibus, largitionibus, signisque
benevolentiaë cæteris adhibere prolixissime con-
sueverat. Hujus facilitatis specimen Bryenio tum
in primis non sine suo periculo exhibuit: cum
enim eum captum non parvo viæ spatio usque
ad..... locum ita dictum, secum duxisset, lev-
andi ejus mœroris studio, speique inspirandæ
mœloris, ad eum comiter conversus: Quin, ait,
paulisper ex equis in herbam, umbramque sub-
jectam corpora demittimus, modica quiete frui-
turi? Hæc ille. Cæterum Bryenius nihil festivo
animo accipere tali tempore poterat, necem momen-
tis singulis exspectans, ideoque implacatus,
et furenti similis, sensumque prosperitatis nondum
capiens, quippe quem etiam vitæ læderet ipsius.
Tamen ingenio servientium, præsertim bello cap-
torum, quorum est omnia dominis annuere, vo-
luntati loquentis acquievit. Ambo igitur, ubi desi-
lierunt ex equis duces, Alexius quidem viridanti
thoro densi graminis obdormivit incumbens;
Bryenio autem, licet exstanti radici altum verticem
quatientis quercus caput imposuerat, nequam
dulcis (quod suavissimus poeta diceret) tentavit
lumina somnus: sed cum resupinus, sublatis ocu-
lis, pendentem e ramis vidisset ensem, et neminem
circum arbitrum, afflictum animum in au-
dacem sibi cogitationem excitari sensit Alexii

confodiendi, cujus rei summa facultas adesset. Perfecissetque cogitatum, nisi (quod ego ex ipso
sæpius audire narrante memini) divina quædam obstitisset vis, quæ sævum in tempore cor demul-
cens, respicere Alexium suavitati intuitu quodam blando, et hilari misericordia perfuso. Unde obiter
sentire cuilibet licet divinam invigilasse peculiari cura providentiam Comneno, pretioso nempe ca-
piti, cui jam tum imperium, Romanique sceptri decus non obscura destinatione despondebat. Si
quid vero postea Bryenius inhumanum, acerbumque passus est atroci consilio quorundam, qui tum

Hic exitus expeditionis Bryenianæ fuit, qua per-
functus magnus domesticus 17 pater meus, non
eo scilicet fato natus, ut quieto ipsi esse liceret,
continuo in alia ex aliis pericula, mittitur. Pro-
gressus enim ei obviam extra urbem Borilus
Barbarus, intimus Botaniatæ, cupide accepto ex
ejus manibus Bryenio (festinabat enim jam tum ad
id, quod mox perfecit, exæcans virum tantum) ab
Imperatore mandatum attulit contra Basilacium
vadendi, qui et ipse diadema sumpserat, et Occi-
dentem hand minus vehementibus, minusve peri-
culosis, quam paulo ante Bryenius, agitabat mo-
tibus. Fuit autem hic Basilacius vir ea tempestate
inter omnes præcellens strenuitate, animi præsen-
tia, audacia, et fortitudine. Ambitiosam natura

Car. Dufresnii

(35) Ἀραιτός. Ita Michaelen Gabram in scio se
oculis privatam ab aulicis dixit Manuel, apud
Cinnamum lib. vi extremo.

(36) Ὁ γὰρ Βορέλιος. Borilum et Germanum,
quorum opera Botaniates in rebus gerendis ute-
batur, origine et moribus Barbaros, mire insecta-
tur, præter Zonaram, Scylitzem et Glycam, Con-
stantinians Manasses:

Καὶ τὰ μὲν πράγματα χερσὶν ἐπίστευεν ἀνθρώπων

διὼς κίνδυνον, μεμνημένοι ἐφέκει, καλοῦτε βραστῶνης
ἐν χρεῖα ἦν. Πῶς γὰρ ὁ καὶ αὐτὴν ἀπολεγόμενος;
τὴν ζωὴν; Ἄλλ' ὅμως τῷ τοῦ στρατηγοῦ εὐθὺς
ὑπετάγη βουλῆματι· τοιοῦτον γὰρ τὸ δοῦλον, πρὸς
ἅπαν τὸ ἐπιταττόμενον βραδίως ὑπέεικον καὶ μᾶλλον
εἰ δορυάλωτον ἀγοίτο. Ἀποβάντες τοίνυν οἱ δημα-
γωγοὶ τῶν Ἰππιων, ὁ μὲν ἔνθεν ὡς ἐπὶ στείβδος ἐπὶ
πόδας εὐθὺς ἀνέκειτο χλοερᾶς, ἐκεῖθι δ' ὁ Βρυένιος
ρίζης ὑπερθεὶν ὑψικλόνου δρυὸς τὴν κεφαλὴν ἀνέ-
χων, κάκεινος μὲν ἐκάθευδε, τὸν δ' οὐκ ἔχε νήδυ-
μος ὕπνος, τοῦτο δὴ τὸ τῆς γλυκείας ποιήσεως,
ἀλλὰ τὸν ὀφθαλμὸν ἀνατείνας, καὶ τὸ ἀπληρωμένον
τοῦ πτόρθοις ἕξφοι θεασάμενος ἐπεὶ μηδένα μηδα-
μοῦ τότε παρόντα ἐώρα, ἀνακτησάμενος τῆς ἀθυ-
μίας ἐαυτὸν κρείττονος γίνεσθαι λογισμοῦ, καὶ
ἀπικτεῖνα: τὸν ἔμὸν πατέρα βουλευέσθαι. Καὶ
τάχα ἂν εἰς ἔργον ἀπέθη τὸ βούλευμα, εἰ μὴ
τις ἀνωθεν θεῖα τοῦτον διεκώλυσε δύναμις τὸ ἀγχιον
τοῦ θυμοῦ ἐξημερώσασα, καὶ ἱλαρὸν τῷ στρατηγῷ
ἐνατενίζειν παρασκευάσασα. Ταῦτα ἐγὼ ἐκείνου
διηγουμένου πολλάκις ἤκουον. Ἔνεστι δὲ ἐν τῷ βου-
λομένῳ ἐντεῦθεν κατανοεῖν ὅπως τὸν Κομνηνὸν ἐς
μείζονα ἀξίαν παρεξυλάττετο ὁ θεὸς καθάπερ τι
χρῆμα τίμιον, τὰ Ῥωμαίων σκήπτρα δι' αὐτοῦ
ἐπανακαλέσασθαι θέλων. Εἰ δέ τι μετὰ ταῦτα
συμβέβηκε τῷ Βρυενίῳ τῶν ἀβουλήτων αἰτίῃ
τῶν ἀμφὶ τὸν βασιλεῖα τιῶν, ὁ ἐμὸς πατὴρ ἀνα-
τίος (35).

Perfecissetque cogitatum, nisi (quod ego ex ipso
sæpius audire narrante memini) divina quædam obstitisset vis, quæ sævum in tempore cor demul-
cens, respicere Alexium suavitati intuitu quodam blando, et hilari misericordia perfuso. Unde obiter
sentire cuilibet licet divinam invigilasse peculiari cura providentiam Comneno, pretioso nempe ca-
piti, cui jam tum imperium, Romanique sceptri decus non obscura destinatione despondebat. Si
quid vero postea Bryenius inhumanum, acerbumque passus est atroci consilio quorundam, qui tum

Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Βρυένιον οὕτω διήνυστο.
Ὁ δὲ μέγας δομέστικος Ἀλέξιος καὶ ἐμὸς πατὴρ
οὐκ ἐμελλεν ἀτρεμῆσειν, ἀλλ' ἐξ ἀγῶνων εἰς ἀγῶνας
μεταχωρεῖν. Ὁ γὰρ Βορέλιος (36) τῶν ἀμφὶ τὸν Βο-
τανειάτην οἰκειότατος βάρβαρος ἐξεληθὼν τῆς πό-
λεως καὶ ὑπαντήσας τῷ μεγάλῳ δομestίκῳ καὶ
ἐμῷ πατρὶ, τὸν Βρυένιον ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ πα-
ρλαδῶν ἔδραμε πρὸς ὁ τι διή καὶ ἔδρασεν. Ἐπι-
σκήπτει δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως τῷ ἐμῷ πατρὶ χωρεῖν
ὡς ἐπὶ τὸν Βασιλάκιον, ἧγη καὶ τοῦτον βᾶσιλειας
περιθέμενον διάδημα, καὶ τὴν ἐσπέραν μετὰ γε τὸν
Βρυένιον ἀκατασχέτως κυμαίνοντα. Ὁ γὰρ τοῖ
Βασιλάκιος (37) οὗτος ἀνὴρ μὲν ἦν τῶν πάντων
θαυμαζομένων ἐπ' ἀνδρῶν τε καὶ θυμῶν καὶ τόλμῃ
καὶ βίῳμη· ἄλλως δὲ ἀνθρώπος τυραννικῆν ψυχὴν

Du Cangii notæ.

Βροβαρίζοντων τὴν φωνὴν, μήτ' ὀρθοβόρημονούτων,
Κράτορα πανημέριον ἐσθόντων καὶ πινόντων.
Οἷς ἦν τὸ γένος τριβουλον, καὶ πάπποι καὶ πατέρες.
Τριβάρβαροι, καὶ τὴν ψυχὴν βίρβαροι, καὶ τὴν γνώμην
Καὶ Σκυθογλώσσους λαλιάς δυσφράστως λαλαγούντες.

229 (37) Βασιλάκιος. Nicephorus Basilacius,
dignitate magister et protoproedrus, dux Theodo-
siopoleos, post Bryenium Dyrrachii dux. Zonar.
Scyl. Glyc. Bryen.

ἔχον ἐφείλακεν εἰς ἑαυτὸν τὰς ὑπερτρήανους τιμὰς, καὶ ἀναβρόσεις, τὰς μὲν ἐπενοεῖτο, τὰς δὲ προσέτιπτε. Τοῦ γὰρ Βρυενίου καθαιρεθέντος οὗτος καθάπερ ἐκείνου διάδοχος γεγωνὸς τὴν πᾶσαν εἰς ἑαυτὸν ἀνεδέξατο τῆς τυραννίδος ὑπόθεσιν. Καὶ ἀπὸ τῆς Ἐπιδάμνου ἀρξάμενος, μητροπόλις ἢ αὐτῆ προκαθημένη τοῦ Ἰλλυρικῦ, μέχρι τῆς τῶν Θεσσαλῶν πλεως ἤχε πάντα καταστρεψάμενος, αὐτὸς ἑαυτὸν καὶ χειροτονήσας εἰς βασιλεία καὶ εὐφημίας, καὶ τὸν πλάνητα τοῦτου στρατὸν ὅποι καὶ βούλοιο μεταφέρειν. Ἦν γὰρ καὶ ἄλλως μὲν θαυμαζόμενος ὁ ἀνὴρ ἐπὶ τε μεγέθει σώματος καὶ κράτει βραχιόνων καὶ προσώπου σεμνότητι, οἷς μᾶλλον ἀλίσκεται τὸ ἀγροικικὸν τοῦτο καὶ στρατιωτικὸν ἔθνος. Οὐ γὰρ διορᾷ εἰς ψυχὴν, οὐδ' ἐνατενίζει πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ μᾶλλον τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν ἴσταται, τὸλμαν καὶ ῥώμην καὶ ταῦτα κρήνον δεξιά ἀλουργίδος καὶ διαδήματος. Ὁ δὲ καὶ ταῦτα ἔχων οὐκ ἀγεννη, καὶ τὴν ψυχὴν εἶχεν ἀνδρείαν καὶ ἀκατάπληκτον. Καὶ ὄλωσ' οὗτος ὁ Βασιλάκιος τυραννικὸν τι καὶ ἴππει καὶ ἐβλεπε φθέγμα τε γὰρ αὐτῷ βροντῶδες καὶ οἶον καταπλήξαι στρατιᾶν ἄλην, καὶ ἐμβόημα ἱκανὸν συστῆλαι ψυχῆς θράσος, καὶ ἀμαχος ἐν λόγῳ, ἐπίσης ἐπιχερῶν ἐπάραι τε καὶ συστῆλαι τὸν στρατιωτὴν εἰς πύλεμον καὶ φυγὴν.

simul exercitum compellet aures; ei, sive accendere et tunc in fugam vellet, uno clamoris sono consequeretur.

Μετὰ τοιούτων πλεονεκτημάτων στρατεύμενος ὁ ἀνὴρ, καὶ περὶ αὐτὸν συλλεξάμενος ἀμαχὸν στρατικὴν τὴν Θεσσαλῶν πόλιν καταλαμβάνει, καθάπερ ἐζημεν. Ὁ δὲ γε ἐμὸς πατὴρ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος ὡς πρὸς Τυφῶνα μέγαν ἢ ἐκτοντάχειρα (38) γίγαντα ἀντιπαραταξάμενος καὶ πᾶσαν ἑαυτῷ ἀνεγείρας στρατηγικὴν μηχανὴν καὶ φρόνημα γενναῖον ὡς πρὸς ἀντίπαλον ἀξιόμαχον παρσκευάσαστο. Καὶ μήπω τὸν ἐκ τῶν προτέρων ἄλλων κοινορτὸν ἀποτιναξάμενος μὴδὲ τὸν λύθρον τοῦ ξίφους καὶ τῶν χειρῶν ἀποπλυνάμενος, ὡσπερ λέων ἰχθυὸς πλοσυρὸς πρὸς τὴν χαυλιόδοντα τοῦτον σὺν Βασιλάκιον τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἀνεγείρας. Καὶ καταλαμβάνει δῆτα τὸν ποταμὸν Βαρδάρου (39), οὗτος γὰρ ἐγχορῶς αὐτὸν ὀνομάζουσι. Ἐπεὶ μὲν γὰρ ἀνωθεν ἀπὸ τῶν ἐγγύθεν τῆς Μυσίας ὄρων παραμείδων δὲ πολλοὺς μεταξὺ τόπους, καὶ διορίζων πρὸς τε τὴν ἑω καὶ τὴν ἐσπέραν τὰ τε Βεβρόλα (40) καὶ τὰ Θεσσαλονίκη προσήκοντα ἐκδίδουσι εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς καὶ νοτιαν θάλασσαν. Πάσχοι δὲ οἱ μέγιστοι τῶν ποταμῶν τοιούτων τι, ἐπειδὴν διὰ τῆς προσχώσεως ἀνάστη-

mentem ad imperii cupiditatem applicuerat, et in partes traxerat insigniores magistratus, suffragia sibi ad summam dignitatem partim consilio, atque arte, partim imperio, ac vi conficiens. Nempe is sublato Bryenii quasi hæres, aut successor, causæ illius famam omnem, auctoritatemque, ac gratiam nominis, et affectus, studiaque novis rebus faventium in se collegerat. Ergo impetu capto ab Epidamno (quæ est princeps civitas Illyrici) prono cursu provectus est usque ad Thessalorum civitatem, agens ferensque late omnia, imperator electus, et acclamatus a seipso, vagum, et errabundum exercitum, quacunq̄ue collibuerat, circumferens, obviis ubiq̄ue votis, ac plausibus excipiebatur agrestis illius, et militaris multitudinis; quæ formam non habens veræ laudis animo comprehensam, nec ultra sensum, ac speciem acie iudicii penetrans, fucatis ejus virtutibus, speciosisque dotibus capiebatur, easque abunde dignas diademate, ac purpura sanciebat. Vir certe is erat animo ad quidvis audendum intrepido, et magno robore, agilitate, proceritate corporis præstans. Forte illi consilium imperturbatæ mentis, et casus ad omnes paratæ, conjectu oculorum, ac forma oris regium spirans, voce tonanti ac terrificæ, quæ et totius exercitus ad pugnam, sive restinguere impetum, ver-

His naturæ, fortunæque dotibus instructus, invicto insuper lectissimarum legionum comitatu cinctus Basilacius Thessalorum urbem occupat, ut diximus: quem contra pater meus Comnenus Alexius, velut adversus Typhonem Magnum, aut centimanum giganta occurrere in armis ausus, omnem ad usum exprompsit militarem suam industriam, artemque, totumque, quam fortis, ingensque erat, suum animum, tanquam in periculum sibi par, et adversarium se dignum, comparavit. Ergo certaminis prioris necdum excusso pulvere, necdum ense, aut manibus hostili cruore detersis ut leo effusus, in istum exerentem dentes Basilacium impetu ruit. Ac primo in ipsum cursu fluvium occupat, Bardarum dictum, incolarum lingua. Fluit is e montibus vicinis Mysiæ, obitisque multis interim locis, et quæ Berrhæam inter et Thessaloniam interjacent, in duas partes, occidenti unam, orientalem alteram divisit, in nostrum australe influit mare. Solemne autem id est majorum fluviorum, ut cum alluvione assidua.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(38) Ἐκτοντάχειρα. Theophylact. Bulgar. archiep. epist. 41: Καὶ τοῦ μύθου ἐκτοντάχειρας ἐκείνου, ἢ ἐκατοκαφάλου; Βριάρεως; ἢ Τυφῶς; λήρους εἶναι πρὸς ἡμᾶς; πείσασαυς.

(39) Βαρδάρου. Infra, Βαρδάρης. Bardarus, Bardarius, vel Barduarus (varie enim vox ista effertur) celeberrimus in Macedonia fluvius, in sinum Thermaicum erumpens, olim Axius dictus. Huius crebra apud scriptores mentio occurrit, Theophylact. epist. 55 Acropolit.; Gregor. lib. viii; Zonar. in Bulgaroctono; Codin. De Offic. c. 5; Fulcner. Carnot. lib. i, cap. 3; Robert. Manacæ.

lib. ii; Willelm. Tyr. lib. ii, cap. 13 et 14. Leunclav. in Pann. Tur. cap. 84, etc.

(40) Βεβρόλας. Tres hoc nomine urbes statuunt geographi: primam in Syria, quæ Annæ et Cinnamon Χαλέπ, hodie Aleppo; alteram in Thracia, Nicopolim Mæsiæ inter et Philippopolim Thraciæ oppida, ad Bermii montis radices sitam; tertiam in Macedonia Themate, ut habet Constantinus Porphyrog. lib. ii De Them. in Emathia regione, quam Irenopolim ab Irene imperatrice dictam scribit Cedrenus. Postremam hic intelligit Anna.

terram multam invehentes antiquos alveos obli-
maverint, demum exclusi restagnent in novas
sedes, et alias sibi vias prono fluxu moliantur, in-
tervallo plerumque duos inter, novum et veterem
alveum, intercepto quodam. Id eo loci passum
Bardarum conspicatus Alexius pro sua militari
sagacitate locum inibi castris legit Inter fluvium
utrumque, nativis hinc inde munitum fossis. Dis-
tabat vero a Basilacio non plus duobus aut tribus
stadiis. Hic vero jam quasi ex condicto duces ambo
idem in consilium concurrere nocturnarum vicissim
cavendarum ac m'endarum fraudum. Ergo in
utrisque ex æquo castris interdium quidem homi-
nibus somni quies, jumentis cibus præbatur :
noctibus in cautione ac vigilia sollicita omnes
erant. Id adeo a Basilacio inchoatum, vel sagaci-
tate vel felicitate divina quadam, apud se quoque
pater meus tenuit, pro sua cætera vel ex bellorum
usu prudentia, vel solertia naturali. Quin etiam ex
ingenio adversarii et loci propinquitate ducta
conjectura cum providisset verisimiliter fore, ut
nocturnam in se impressionem Basilacius medita-
retur, armatis suis repente omnibus, sub vesperam
profectionem secum indicit peditibus juxta equi-
tibusque, velut ad pugnam instructis ornatisque.
Cum eo autem præceperat relinqui ignes in ta-
bernaculis ad obtentum inopluati consilii late noctu
relucentes. In proprio vero tabernaculo relictis
omnibus, quæ ad victum, quæque ad cultum per-
tinebant, iis familiarem quemdam suum, veterem
monachum Joannicium præfecerat ; interea ipse
cum suis quam longissime et secretissime a cas-
trorum conspectu subsedit. In rei gerendæ occa-
sionem intentus. Nam suspicatus id, quod evenit,
Basilacium per noctem in suos facturum impetum,
atque in tabernaculum, præsertim suum ipsius,
ubi scilicet indicia lampadum accensarum securum
dormire ducem et redigi facile in potestatem posse
suadebant, sustinebat se **19** Alexius in insidiis,
dum id fieret : nec frustrata eum sua expectatio
est. Adest, irruitque ferociter in castra Basilacius,
equites peditesque instructos ducens. Decem mil-
lium omnes numerum implebant. Ac cum vigiles
passim ignes in tentoriis, ducis vero tabernaculum
altius cæteris latiusque per noctem resplendens
intueretur, in id, quanto potuit maximo, contendit
impetu, concitatum nescio quid ac turbidum cla-
mans. Nusquam vero apparente Alexio, neque,
quod fieri par erat, ex locis prætorio vicinis ullo
centurione aut tribuno, ne milite quidem exstante,
paucis tantum ex humili famulitio sordidis et
contemptibilibus occurrentibus, eo magis instabat

Α μά τι ἀξιόλογον ἐπιφορήσασι γῆς, τότε δὴ ἐπὶ τὰ
κατὰ ῥόπα βέουσιν, ὡς περ δὴ μετμεθόντες τὰς
πρώτας κοίτας αὐτῶν, καὶ τὴν μὲν παλαιὰν κατα-
λείπουσι πάροδον διάκεινον ὑγροῦ καὶ χηρεύουσαν
ὑδατος, ἣν δὲ νῦν διοδοῦουσιν ἐμπιπλῶσι βευμάτων
πολλῶν. Τούτων οὖν τῶν δυοῖν παρόδων τῆς τε πα-
λαιᾶς χαράδρας καὶ τῆς ἀρτι γενομένης πορείας τὸ
μεταξὺ θεασάμενος ὁ στρατηγικώτατος οὗτος Ἀλέ-
ξιος καὶ ἐμὸς πατήρ, καὶ τὸν μὲν ὅλκον τοῦ ποταμοῦ
ὡς ἀσφάλειαν θέμενος ἐκ θατέρου, τῇ δὲ παλαιᾷ
διόδῳ ἤδη φάραγγι γενομένη ἐκ τῆς τοῦ βέουματος
ἐπιβροίας καθάπερ αὐτοφρεὶ ἀποχρησάμενος διώ-
ρυχι ἐστρατοπέδευσεν οὐ πλεον τῶν δυοῖν ἢ τριῶν
σταδίων ἀλλήλων ἀποδιεστηκότων. Καὶ εὐθύς ἐν
B παραγγελίᾳ πάντες ἦσαν ἡμέρας μὲν ἀναπαύσασθαι
καὶ παραμυθῆσαι ὑπὸ τὸ σῶμα καὶ τοῖς ἵπποις
τροφὴν δοῦναι τὴν ἀρκοῦσαν. Μέλλουσι γάρ τῆς
ἐσπέρας καταλαθούσης ἀγρυπνήσαι τε καὶ ἐλπίζειν
ἀδόκητόν τι παρὰ τῶν πολεμίων ἐπισυμβῆναι. Ταῦτα
δὲ, οἶμαι, διωκονόμετο ὁ ἐμὸς πατήρ κίνδυνον ὑφο-
ρώμενος κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην παρὰ τῶν πο-
λεμίων. Ἐπιθήσεσθαι γὰρ ἐαυτῷ τούτους ἠλπίζον-
εἶτ' ἐκ πολυπειρίας τοῦτο προμαντεύμενος, εἶτε
ἄλλως εἰκάσας· οὐ μὴν τὰ τῆς προφητείας αὐτῷ εἰς
μακρὰν ἐληλύθει, οὐδὲ προσέγνω μὲν, οὐ τὸ δέον δὲ
διωκῆσατο. Ἄλλ' ἀπάρας τῆς τούτου σκηνῆς ἄμα
τοῖς ἄμφ' αὐτὸν στρατιώταις σὺν ὄπλοις καὶ ἵπποις
καὶ πᾶσι τοῖς πρὸς μάχην ἐπιτηδείοις, ἀπέστη μὲν
τῆς σκηνῆς λαμπάδας καταλειποῖς τοῖς ἐκείθι παν-
C ταχόθεν φαινούσας καὶ τινα τῶν ἄμφ' αὐτὸν οἰκείων
Ἰωαννίκιον πάλαι τὸν μοναχικὸν ἐλό εὖνον βλον,
τὴν σκηνὴν καταπιστεύσας, καὶ ὅσα ἐπεφέρειτο εἰς τε
τράπεζαν χρεωῆδη καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν αὐτὸς
δὲ πορβρωτάτω ἀπῶν ἐκάθητο μετὰ τῆς ἐνόπλου
στρατιᾶς τὸ μέλλον καραδοκῶν, τοῦτο τεχνάζομε-
νος, ἐν ᾧ Βασιλάκιος ἀνημμένας πανταχόθεν πυρ-
κατὰς ἰδὼν καὶ λαμπαδοχομένην τὴν τοῦ ἱμοῦ πατρὸς
σκηνὴν οἴησαιο ἐκείθι τοῦτον εἶναι διαναπαυόμε-
νον, ὡς ἐντεύθεν ἐκείνῳ τοῦτον ἀλώσιμον εἶναι καὶ
ὑποχείριον. Οὐκ εἰς μάτην, καθάπερ εἰρήκειμεν, ἡ
μαντεία τοῦ ἱμοῦ πατρὸς Ἀλεξίου. Ἐπῆλθε γὰρ τῷ
προσοδοκίμῳ στρατοπέδῳ ἀθρόον ὁ Βασιλάκιος σὺν
ἱππεῦσι τε καὶ πεζοῖς μυριάδιον στρατιῶν ἐπα-
γόμενος, καὶ τὰς μὲν κλισίας ἐφευρῶν ἐκασταχοῦ
D ἀναλαμβάνουσας πυρὶ, ἐξαστράπτουσαν δὲ καὶ τὴν
τοῦ στρατηγοῦ σκηνὴν θεασάμενος, ὡς εἶχε βύμης
εἰς ταύτην εἰσεληλύθει πολυτάραχόν τι καὶ θορυ-
βῶδες βοῶν. Ὡς δ' οὐκ ἦν οὐδαμῶς ὁ προσδοκίμο-
νος, οὐδέ τις ἀνέστη στρατιώτης ἐκείθεν τὸ παρά-
πιν ἢ στρατηγὸς, εἰ μὴ πού τινες καταλειμμένοι·
τῶν θητεούντων εὐκαταφρόνητοι, εἶτε μᾶλλον ἐδόξα
καὶ ἐκεκράγει, Πού ποτὲ ἐστίν ὁ τραυλός (41) ; οὐ-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(41) Ὁ τραυλός. Idipsum refert Bryenius, lib. iv, n. 22, atque inde Alexio, quod balbuliret, cognomen, vel potius, *nomen jocularare*, ut verbo utar Ausonii, inditum ab invidentibus, Βαυβαλί-
ρακος, uti ex epistola Honorii III PP. 284 lib. vi, docemur ; quod nimirum inarticulate, et instar
corvi crocitantando verba effunderet, quod faciunt

βαυβαλίζοντες, qui dentibus crepant potius, quam loquuntur. Gloss. Græcol. ψελλιστής, *Vambal*. Adamantus martyr apud Senatorem, *De Orthogr.* cap. 5, *Bambalo*, ψελλιστής. Bambalio, forte : sic enim nescio quem M. Fundum, Antonii triumviri socerum, *propter hæsitantiam linguæ*, vocat Cicero Philipp III.

τωσι· και τολις ρήμασιν εις τὸν μέγαν δομέστικον ἀποσκόπτων. Ἦν γὰρ τᾶλλα μὲν οὗτος ὁ ἐμὸς πατήρ Ἀλέξιος εὖστομος, και οὐδεις οὕτω ρήτωρ ἦν αὐτοφυῆς ἔν τε ἐνθυμήμασι και ἐπιχειρήμασι, μόνον δὲ κατὰ τὸν φόβον τοῦ [Ῥῶ] ὡς ὑπωλλίσθαινε τε μετρίως και ἀσυμφανῶς διώκλα ἢ γλώττα, και τοι κατὰ τᾶλλα στοιχεῖα τὸν ῥοῦν ἀκάθεκτον ἔχουσα. Ἄλλ' ὁ μὲν οὕτως ἐνειδίζων ἐβόα, και διηρουνᾶτο και ἀνέτρεπε πάντα, και κιδώτια και σκίμποδας, και σκευή, και αὐτὴν δὴ τὴν τοῦμοῦ πατρὸς κλίνην, μήπως ὁ στρατηγὸς ἔν τινι τούτων κέρυπτο. Καὶ θαμὰ πρὸς τε τὸν μοναχὸν οὕτω καλούμενον Ἰωαννίκιον ἐνέβλεπε· και γὰρ διὰ σπουδῆς ἐπεποῖητο ἡ μήτηρ ἔν ἀπάσαις ταῖς αὐτοῦ ἐκστρατεῖαις ὀμόσκηνον ἔχειν τῶν τιμιωτέρων τινὰ μοναχὸν, και ὁ εὖνος οὗτος οὐδὲς ὑπέειπε τῷ μητρικῷ θελήματι οὐ τὰ ἐν βρέφει· μόνον, ἀλλὰ και ἐς μείρακας παραγωγείας και μέχρως ἀν γυναικί συνηρμόσθη· και τὰ τῆς σκηνῆς ἅπαντα ὁ Βασιλάκιος διηρουνᾶτο, και τοῦτο δὴ τὸ τοῦ Ἄριστοφάνους (12), ἐρεθοδιφῶν οὐκ ἀνίει, πυνθανόμενος ἄμα και τὸν Ἰωαννίκιον περὶ τοῦ δομεστικού. Τοῦ δὲ πρὸ ὥρας ἐξείνανε ξὺν παντὶ τῷ στρατεύματι διευχυριζόμενου, γνοῦς ὅτι πολλὸν τὸν πλάνον ὑπέμεινε, και τοῖς ἅπασιν ἀπειπάμενος ἄλλας ἐξ ἄλλων φωνὰς μεταμείλιων ἐβόα· Ἄνδρες συστρατεύεσθε· ἡπατήμεθα· ὁ πόλεμος ἐξῶθεν. Οὐπω τέλος ἔσχεν ὁ λόγος αὐτοῦ, και ἐξιοῦσι τοῦ στρατοπέδου, ἐξίσταται τούτοις ὁ ἐμὸς πατήρ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος προπηδίσας τῆς στρατιᾶς σὺν ὀλίγοις τοῖς μετὰ σφοδρότητος. Καὶ τινὰ εις τάξιν συνιστῶντα τὰς φάλαγγας θεασάμενος (και γὰρ οἱ πλείους τῶν στρατιωτῶν τῶν ἀμφὶ τὸν Βασιλάκιον εις τὴν λείαν ἑαυτοῦς ἐπιδεδωκότες και τὰ λάφυρα· τοῦτο γὰρ και πάλαι τοῦμῳ πατρὶ ἐμεμηχάνητο· οὕτω ἐφθῆσαν συνελθεῖν και εις παράταξιν καταστήναι, και ἐπέστη αὐτοῖς ἀθρόον κακὸν ὁ μέγας δομέστικος), ἰδὼν δὲ τὸν καθιστῶντα τὰς φάλαγγας και νομίσας εἶτε ἀπὸ τοῦ μεγέθους εἶτε ἀπὸ τῆς τῶν ὀπλων λαμπρότητος (και γὰρ ἀντέστλιθε τούτῳ τὰ ὄπλα πρὸς τὴν ἀτρώσαν βολῆν) ἔκεινον εἶναι τοῦτον τὸν Βασιλάκιον, συναντήσας αὐτῷ γοργῶς παίει κατὰ τῆς χειρὸς· ἡ δ' εὐθὺς μετὰ τοῦ ξίφους εις γῆν ἐρπίπτο, ὅπερ μεγάλως τὴν φάλαγγα συνετάραξεν. Οὐ μὴν ὁ Βασιλάκιος ἦν, ἀλλὰ τις περὶ τὸν Βασιλάκιον γενναϊώτατος, οὐδὲν τοῦ Βασιλακίου ὅσον γε τὰ εις ἀνδρίαν λειπόμενος. Βαρὺς οὖν τοῦ λοιποῦ κατ' αὐτῶν κυλινδούμενος και τοξέμασι βάλλων και δόρασι· τιτρώσκων και ἀλαλαγμοῖς ἐμβοῶν και νυκτι συγχέων και πάντα και τόπον και χρόνον και ὄργανον εις νίκην λαμβάνων, και τούτοις προσφυῶς ἀποχωρῶμενος, ἀκλονήτῳ φρονήματι και ἀσυγχύτῳ τῇ διανοίᾳ και ἄλλον ἄλλοσε φεύγοντα προλαμβάνων, πάντα διεύχρινε και τὸν ἐχθρὸν και τὸν ζῆλον. Ἄλλὰ και τις ἀνὴρ Καππαδόκης Γούλης τὸ ἐπώνυμον εὖνος θεράπων τοῦμοῦ πατρὸς τὴν χίτρα γεν-

A voce magna percontans, ubi tandem esset illo Blasus, sic magnum domesticum per ludibrium vocabat. Cum enim patri meo Alexio lingua volubilis esset, et sermo promptus naturali quadam facundia profluens, offensabat is tamen leviter in sono caninæ litteræ: et cum per alia omnia fluxu decurreret, ad istius occursum elementi quinti decimi paulisper impingens adhaerescebat. Hinc ergo conviciandi occasione Basilacius arrepta, Blasum inelamabat, scrutans investigansque ac vertens omnia, arcas, mensas, vasa, cubile quin etiam ipsum patris mei, ne sub eo is forte mussaret latens. Quod dum ageret, identidem respectabat Joannicium (id nomen erat monacho cubiculi Alexii custodi: magnopere id siquidem mater Alexii studio habuerat, ut quoties ille in militiam proficisceretur, secum duceret, perpetuoque haberet contubernalem ex venerabilioribus monachis quempiam: cui maternæ voluntati pius filius, non tantum primis adolescentiæ temporibus, sed plenioribus etiam adultæ juventutis annis, atque adeo, quoad uxorem duxit, obsecutus est). Hunc igitur Joannicium assidua interrogatione de magno domestico lacessens Basilacius, interim dum tabernaculum ejus ferret ageretque, vertens, resupinans, excutiensque suppellectilia ejus omnia, ac plane quasi usque in Erebo scrutari latentem vellet (quod uno verbo Aristophanes dixit) sic omnia indagans et perversigans, donec perseverans Joannicio asserere prodiisse extra castra magnum domesticum ante horam cum universo exercitu, sero tandem persuasus se in magno errore versatum, mutata repente oratione: Commilitones (aiebat) decepti sumus. Bellum et periculum ab extra est. Nondum absolverat, cum exeunti castris cum exercitu occurrit atque incurrit pater meus Comnenus Alexius, strenue progressus ante agmen cum paucis suorum. Apparuit hic unus quidam militaris memor officii, qui aciem instrueret, 20 dispersosque in ordinem revocare conaretur. Unus, inquam, nam cæteri prædæ studio abrepti spei compotem patrem meum fecerant, qui spolia castrorum ob id ipsum hostili cupiditati exposita reliquerat, ut iis occupati corradendis, irridente se cum suis cædi facilius et vinci possent. Hunc igitur inter omnes unum restituere satagentem ordines, tum a proceritate corporis, tum ab armorum splendore (nam astrorum ea radiis lævi nitore repercussis egregie micabant) Basilacium esse suspicatus ipsum accedit cominus, et manum ei dexteram valide percutit, qua, ut erat cum ferro stricto, in terram abjecta, ii pauci, qui viri ejus auctoritate atque adhortationibus digerere se in ordines cœperant, consternati vehementer, iterumque dissipati sunt. Cæterum non is quidem ipse Basilacius, verum ex intimis ejus quispiam

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(12) Ἄριστοφάνους. In *Nubibus*: Οὔτοι δ' ἐρεθοδιφῶσιν ὑπὸ τὴν Τάρταρον.

generosissimus, ac ne ipso quidem Basilacio in A
laude fortitudinis inferior. Inde in semel concus-
soss vehementissimo incumbens impetu, eos et
sagittis eminus petit, et hasta cominus ferit, et
clamoribus terret, et nocte conturbat, et locum,
tempus, circumstantiaque omnia in victoria: in-
strumenta vertit, unamquamque rem ad id, ad
quod natura valet, apte adhibens, ita errore ac
trepidatione hostes implens, ut ipse tum maxime
tranquillus imperturbatæ mentis acie atque arbi-
trio cuncta cerneret, cuncta discerneret, omnium
simul memor, et usque in singulorum hominum
curam attentione redundante, fugientem quemque,
si hostis erat, insequens, si e suis, revocans,
nusquam in confusione tanta vestis illum aut oris
aut vocis signo fallente, ut suum pro alieno, alienum
pro suo duceret. Cujus abundantis etiam ad
minuta quæque notanda regendaque præsentis
consilii, æquidem et hoc documentum hic apponam.
Gules erat quidam Cappadox filius patris mei fam-
ulus, manu promptus, projectæque in periculis
bellicis audaciæ. Is conspicatus Basilacium, pla-
neque agnoscens, valido supra galeam ietu impetit.
At illi, quod Menelao quoque in Paridem pugnant
usu venit, in terna quaternaque fragmina dissilit
ensis, capulo solo manui hærente. Eum tali statu
cum vidisset Alexius haud leviter increpuit, igna-
viæque damnavit, quasi extorqueri sibi gladium
sivisset: quod ille purgavit, placavitque domi-
num, capulo, quem adhuc tenebat, ostendendo.
Interim alius quidam Macedo, Petrus nomine,
cognomine Tornicius, medios in hostes cum inci-
disset, multos ex iis occidebat: phalanx enim
ipsorum sequebatur ignara modo gestorum, qui e
nocte adimente conspectum rerum. In eum glo-
bum nondum dissipatum recta Comnenus irruit
obstantes cælens; moxque ad suos regressus, ut in
21 idipsum secum incumbentem, agebat tum
voce ac manu per seipsum ad eos qui aderant, tum
missis nuntiis ad retro distantes, omnes admo-
nens, ut se ruentem in phalangem hostium sine
cunctatione sequerentur. Hac vice rerum, ut bre-
viter cuncta perstringam, Gallus quidam ex militibus magni
domestici, vir plane generosus ac
mortem spirans, patrem meum cernens e medio hostium eo,
quod dixi, consilio ad suos regredientem,
stricto gladio, eoque cruento ac fumante a recenti cæde,
facile opinatus esse ipsum ex hostibus quempiam,
magno in eum ruens impetu hasta ferit circa pectus.
Quo ictu parum abfuit, quin
Alexium ex ephippiis excuteret nisi se ille sedili
simul obfirmans, simul compellatum nominatim
hominem, se illi caput abscissurum minitans cohibuisset
multa excusantem, et nocte ac perturbatione, quæ tunc erat
ad impetrandam erroris sui veniam obtendenda, lucrifaciente
pœnam præsentis necis.

Hæc fere per noctem illam magnus domesticus D
cum suis gessit. Die vero primùm exoriente, et
horizontem sole supergresso tribuni ac duces Ba-

νατος, τὸν θυμὸν ἐν πολέμοις ἀκάθεκτος, τὸν Βασι-
λάκιον θεασάμενος καὶ ἀκριβῶς ἐγνωκῶς παῖει
κατὰ τῆς κόρυθος. Ἀλλὰ τὸ τοῦ Μενέλεω πρὸς τὸν
Ἀλέξανδρον πέπονθε. Τὸ γὰρ ξίφος αὐτοῦ τριχθὰ τε
καὶ τετραχθὰ διατριφθὲν ἐξέπαισε τῆς χειρὸς τῆς λα-
βῆς καταλειφθεῖσης ἐν τῇ χειρὶ. Ὅν ὁ στρατηγὸς
θεασάμενος, εὐθύς διελοιδορεῖτο ὅτι μὴ κατάσχοι τὸ
ξίφος, καὶ ἀνανδρὸν ἀπεκάλει τοῦτον. Ἀλλ' ὁ στρα-
τιώτης τὴν καταλειφθεῖσαν τοῦ ξίφους λαβὴν πα-
ραδεικνύς πραότερον ἐποίησε τὸν μέγαν δομέστικον.
Καὶ τις δ' ἄλλος Μακεδῶν, Πέτρος τὴν κλησιν, Τορ-
νίκιος (43) τὴν ἐπωνυμίαν, μέσον τῶν πολεμίων
ἐμπροσθεν, πολλοὺς τοῦτων ἀνήρει. Ἡ γὰρ φάλαγγις
εἶπετο ἀγνοοῦσα τὰ δρώμενα· ἐν σκότει γὰρ τῆς
μάχης καθισταμένης, οὐχ οἶοι τε ἦσαν ἅπαντες τὰ
γινόμενα ὄραίν. Ὁ δὲ Κομνηνὸς ἐπὶ τὸ μήπω δια-
σπασθὲν τῆς φάλαγγος ἴετο παλὼν τοὺς ἀντικαθι-
σταμένους, καὶ ἀνθυποστρέφων αὐθις εἰς τοὺς ἰδίους,
σπεύδων καὶ τὸ εἶσι συνιστάμενον τῆς τοῦ Βασιλα-
κίου παραλῦσαι φάλαγγος, καὶ διαπεμπόμενος εἰς
τοὺς ὀπισθεν καὶ παρακελεύόμενος μὴ μέλλειν
ἐπεσθαί οἱ καὶ καταλαμβάνειν ταχύτερον. Ἐν το-
σοῦτω δὲ ἀνὴρ τις Κελτὸς τῶν ἀμφὶ τὸν δομέστικον,
Ἰν' ἐν βραχεὶ τὰ πάντα διηγήσωμαι, γενναῖος στρα-
τιώτης καὶ ἄρεος ὅλος ἐμπλεὺς τὴν ἐμὸν πατέρα
ἰδὼν μεσσοῦεν τῶν πολεμίων ἄρτι ἐξίόντα ἐσπασμέ-
νον τὸ ξίφος θερμὸν ἀπὸ τοῦ αἵματος ἀναπέμπον
ἀτμῶν, καὶ τῶν πολεμίων νομίσας ἕνα, ἀθρόον αὐτῷ
ἐμπροσθεν παῖει τῷ δόρατι περὶ τὸ στέρνον, καὶ τάχα
ἂν ἐξεδρόν τὸν στρατηγὸν ἐπεποιθῆκει, εἰ μὴ αὐτὸς
ἄμα τε πρὸς τὸ ἐδραϊότερον ἐαυτὸν ἐφηδράσατο, καὶ
ὀνομαστὶ τοῦτον ἐκάλεσεν, ἀποκόψειν ἀπειλησάμενος
διὰ τοῦ ξίφους παραχρῆμα τὴν κεφαλὴν. Ὁ δὲ
ἐπειδὴ πως τὸν ἀγνοοῦντα προὔβαλλετο καὶ τὴν
νύκτα καὶ τὸ συγκεχῶσθαι περὶ τὴν μάχην μετὰ
τῶν ζώντων ἠρίθμητο.

Τὰ μὲν νυκτὸς ἔργα τοῦ δομestικού τῶν σχολῶν
σὺν ὀλίγοις τοιαῦτα ἡμέρας δὲ ἄρτι διαγεώσσης
(44) καὶ τοῦ ἡλίου τοῦ ὀρίζοντος ὑπερκύψαντος, οἱ

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(43) Πέτρος Τορνίκιος. Ejusdem gentis fuit et
originis cum Tornicio, qui Italiæ præfecturam ob-
tinuit Basilio et Constantino imperantibus; de quo
hæc Guillelmus Apuliensis, lib. i *Rerum Normann.* :
Turnicium tandem rumor pervenit ad aures,
Qui Catapan fuerat Græcorum missus ab urbe,
Cui Constantinus nomen dedit editor urbis,
Et Constantinus pariterque Basilius illi
Tunc dominabantur.

Theophylactus Simocatta, epist. 24 : Οὕτε φρεω-
ρύχοι τὰ τῆς γῆς ἐρεθοδοῦντες ἀπόρρητα.
(44) Ἡμέρας διαγεώσσης. Loquenfi formula
Ἑρωτικῶν scriptoribus familiaris, Heliodor. lib. i ;
Eustath. *De Ismen. amorib.* v, et viii ; Elogium S.
Pantelemonis, ἥδη γεωσῆς ἡμέρας γενοσχοῦρου.
Utuntur præterea Procopius, lib. i *De Ædif. Justin.*
Nictas in Isaacio, lib. ii, et ipsa Anna, pag. 252
et 594. Vide Burdclot. ad Heliodorum.

τοῦ Βασιλάκιου φαλαγγάρχαι ἔσπευδον ὄλη γνώμη
 ἰσχυλλέγειν τοὺς περὶ τὴν λίαν ἐσπουδακότας καὶ
 ἀπολειφθέντας τῆς μάχης. Ὁ δὲ μέγας δομestικός,
 τὸ ἴδιον καταστήσας στράτευμα, κατὰ τοῦ Βασιλά-
 κίου αὐθις ἔστο. Πόρρωθεν δὲ τινὰς αὐτῶν οἱ τοῦ
 δομestίκου θεασάμενοι καὶ κατ' αὐτῶν σφοδρῶς
 ἐφρομησαντες ἐτρέψαντο, καὶ τινὰς αὐτῶν ζυγίαν
 ἐπανεληλυθότες προσήγον. Ὁ δὲ τοῦ Βασιλάκιου
 ἀδελφὸς Μανουὴλ ἐπιλόφου τινὸς ἀνελθὼν, ἐπερ-
 ῶνε τὸ στράτευμα μεγαφώνως ὧδε· *Τοῦ Βασιλάκιου*
ἡ σήμερ' ἔστιν ἡμέρα καὶ νίκη. Εἰς δὲ τις Βα-
 σίλειος τὴν κλῆσιν, Κουρτίκιος τὴν ἐπωνυμίαν,
 γυνστῆς καὶ συνήθης τοῦ Βρυενίου ἐκείνου Νικηφό-
 ρου, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐμνήσθη, καὶ τὰ εἰς πολέμου
 ἀκάθεκτος, προθέων τῆς τοῦ Κομνηνοῦ παρατάξεως
 ἀνείσι πρὸς τὸν λόφον. Ὁ δὲ Βασιλάκιος Μανουήλ,
 τοῦ κολεοῦ τὸ ξίφος σπασάμενος, ὅλας ἠνίας χαλά-
 σας σφοδρῶς κατ' αὐτῷ ἔστο· ὁ δὲ Κουρτίκιος οὐδ' ἂ
 ξίφους, ἀλλὰ τὴν ἀπηρωρημένην τῇ ἐφ' ἐστρεῖδι βάρδον
 ἐφέκχυσας παῖει τοῦτον κατὰ τοῦ κράνου καὶ πα-
 ραχρῆμα καταβάλλει τοῦ ἵππου, καὶ δεσμιώτην
 τοῦτον ἐπισυρόμενος καθάπερ τι λάφυρον τῷ μῦ-
 πατρὶ προσήγεν. Ἐν τοσοῦτ' ἔτι καὶ τὸν Κομνηνὸν
 μετὰ τῶν ἰδίων ἀναφανέντα ταγματίων τὸ ἐκλειπό-
 μενον τοῦ Βασιλάκιου στράτευμα θεασάμενον μικρὸν
 ἀνείσχον εἰς φυγὴν ἐξώρμησε. Καὶ ὁ μὲν Βασιλά-
 κιος πρόσθεν ἔφευγεν, ὁ δὲ Κομνηνὸς Ἄλέξιος
 ἐδίωκε. Καταλαβόντων δὲ εἰς Θεσσαλονικίην, εὐθύς
 οἱ Θεσσαλονικεῖς τὸν Βασιλάκιον ἐδέξαντο, τῷ στρα-
 τηγῷ ἐπιζυγώσαντες παραχρῆμα τὰς πύλας. Ἄλλ'
 οὐδ' ὡς ἀνήκεν ὁ ἐμὸς πατήρ, οὐδ' ἀπεδύσατο θώ-
 ρακα, οὐδὲ τὸ κράνος· ἀπέθετο, οὐδὲ τὴν ἀσπίδα
 τῶν ὤμων παρεῖτο οὐδὲ τὸ ξίφος· ἀπέβριψεν, ὅλλα
 στρατοπεδεύσας ἠπειλεῖ τεχομαχίας τῇ πόλει καὶ
 πόρρωθεν ἀντικρυς, καὶ ἐθέλων διασωῆσαι τὸν ἄνδρα,
 διὰ τοῦ συνεφεπομένου αὐτῷ μοναχοῦ Ἰωαννικίου
 (ἀνὴρ δὲ οὗτος ἐπ' ἀρετῇ διαβόητος) τὰ περὶ εἰρή-
 νης πρὸς τὸν Βασιλάκιον ἠρώτα, ὥστε τὰς πίστει
 λαβόντα μηδὲν δεινὸν πέισσθαι, ἐχειρίζειν αὐτῷ
 ἐκυτόν τε ὄμοῦ καὶ τὴν πόλιν. Καὶ ὁ μὲν Βασιλά-
 κιος ἀπειθήσας ἦν, οἱ δὲ Θεσσαλονικεῖς δέει τοῦ μὴ
 ἀλῶναι τὴν πόλιν καὶ δεινὸν τι παθεῖν, παρεχώρουν
 τῷ Κομνηνῷ τῆς εισόδου. Ἄλλ' ὁ Βασιλάκιος αἰσθί-
 μενος τοῦ γινομένου ἀπὸ τοῦ πλήθους ἐπὶ τὴν ἀκρό-
 πολιν μεταβαίνει, καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς ἐκείνην ἐβάλ-
 λεται, καὶ οὐδ' ὡς ἐπιλανθάνεται πολέμου καὶ
 μάχης, καίτοι τοῦ δομestίκου πίστει αὐτῷ διδόν-
 τος μηδὲν τι παθεῖν ἀνῆκεστον. Ἄλλ' ἔωρ' ἄτό γε
 Βασιλάκιος καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς, καὶ ἐν οἷς ἔστενοχω-
 ρεῖτο λίαν ἀνὴρ, οὐδὲ γὰρ ὑφεῖναι τι τοῦ ἀνδρώδους
 καὶ τοῦ γενναίου ἱθυόυετο, ἕως ἐκείθεν αὐτῶν οἱ τῆς
 ἀκροπόλεως οἰκῆτορες καὶ φύλακες ἐξελάσαντες
 ἀπαντες ἄκοντα καὶ βία τοῦτον τῷ μεγάλῳ δομestικῷ
 παρῆδωκαν. Εὐθύς δὲ πρὸς τὸν βασιλέα τὴν τοῦτου
 ἔλωσιν διαμεμηνηκώς, αὐτὸς ἐπ' ὀλίγον τῇ Θεσσαλο-
 νικῇ ἔγκαρτερησας, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ καταστησάμε-
 νος, λαμπρὸς στεφανίτης ἐπαῆναι. Οἱ δὲ πρὸς τοῦ
 βασιλέως πεμφθέντες, μεταξὺ Φιλίππων καὶ Ἀμφι-
 πόλεως τῷ μῦ πατρὶ συναντήσαντες, τὰς περὶ αὐτοῦ

A siliciani toto animo conabantur suos in prædam
 dispersos in ordinem iterum atque in phalangem
 cogere. Magnus e contrario domesticus, sua et
 ipse acie de novo structa, rursus in Basiliacium
 infestus ferebatur. Ac quidam ex Alexianis Basila-
 cianos longe conspicati, vehementi facta in eos
 impressione fuderant fugarantque, nonnullis captis,
 quos ad magnum domesticum reversi duxerunt.
 Interim vero Basilacii frater Manuel colle conscens
 quodam suos magna voce confirmabat inclamans
 in hunc modum : *Hæc dies, hæc victoria Basilaci*
est. Quidam autem Basilius nomine, Curtricius
 cognomento, familiaris et nuper comes Bryenii il-
 lius Nicephori, cuius paulo ante meminimus, vir
 fortis et imperterritus in audendo, ex acie Comneni
 procurrens collem ascendit. Adversus eum Basila-
 cius Manuel, gladio stricto, totis habenis equo ad-
 misso, ferox ruit. At illum Curtricius non ense
 sed suspensio ex ephippiis baculo vehementer in
 vertice pulsatum, statim ex equo dejecit, et capti-
 vum trahens, velut spoliū, patri meo sistit. Tum
 vero, quod erat reliquum Basilacii agmen, post
 constantiam brevem terga vertit, Basilacio ipso
 fugæ duce. Quos dum Comnenus Alexius Thessa-
 lonicam usque persequitur, Thessalonicenses, Ba-
 silacio admisso, portas Alexio claudunt. Ea res
 patris mei non infregit animum : quin necloricam
 exiit, nec galeam **22** posuit, nec humeros clypeo
 nudavit, nec ensē abiecit, sed castra statim me-
 tatus oppugnationem et direptionem urbi minatus
 est. Quia vero servare, ac vivum capere Basiliacium
 malebat, per monachum Joanniciū spectata vir-
 tutis virum agere cum eo de pace institit, fidem
 dans, si se illi cum civitate dederet, nihil illum
 incommodi passurum. Ad hæc obsurdescente Basila-
 ciao, Thessalonicenses sua curantes, veritique
 direptionem civitatis, ejus ingressum Comneno
 permiserunt. Quo animadverso Basilacius ex urbe
 in arcem evadit : ubi rursus iisdem conditionibus,
 nullius incommodi, si se dederet, subeundi a ma-
 gno domestico tentatus respondit pacati nihil :
 quin eruptiones ac pugnas meditabatur, nihil plane
 iniquitate loci ac fortunæ de statu erectæ mentis
 ac forti consilio intrepidi pectoris remittens : do-
 nec cum arcis ejusdem illius incolæ ac custodes
 conspirantes omnes vi adhibita ejectionem, frustra
 reluctantem magno domestico dederunt. Cujus
 successus nuntio Alexius statim ad imperatorem
 destinato, ipse Thessalonicæ moratus aliquandiu,
 constitutisque illuc omnibus, splendidæ victoriæ
 compos reversus in urbem est. Unde qui illi ob-
 vium imperatoris jussu processerant, cum Philip-
 pos inter et Amphipolim occurrissent, scriptis ipsi
 mandatis principis traditis in manus, indeque Ba-
 silacio, prout in iis jubebatur, ab eo recepto, circa
 locum quempiam Chlempinam dictum, ac prope
 fontem, qui in ipso est, oculos ei effoderunt ; ex
 quo hactenus invaluit, ut fons ille Basilacii voca-
 retur. Tertius hic fuit labor ante imperium, velut

a quodam Hercule, a Magno Alexio exantlatus. Sane enim qui Erymanthium Aprum Basilacium istum dixerit, patrem vero meum Alexium generosissimum Herculem nominaverit, a veritate non aberret. Hæc ejus decora facinoræque illustria adhuc privati hactenus memorata sunt: quorum omnium præmium ab imperatore habuit sebasti dignitatem, sebastus acclamatus in medio senatu.

γενναϊότατον τὸν ἐμὸν πατέρα Ἀλέξιον οὐκ ἂν ἀμάρτοι τῆς ἀληθείας. Ταῦτα μὲν ἔστω πλεονεκτηήματα καὶ πρὸ τοῦ θρόνου κατορθώματα τῷ Κομνηνῷ Ἀλεξίῳ, ὧν ἀπάντων γέρας ἀπέλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος· τὴν τοῦ Σεβαστοῦ ἄξιαν Σεβαστοῦ ἀνάβρῃθεις· ἐκ μέσης συγκλήτου.

Ut laborantibus corporibus non uniusmodi cause languorum sunt, sed ex succis aliquando intus male coctis, noxiorumque humorum indigesta copia morbos contrahunt, a quando circumstantium appulsiu qualitatibus, aut ciborum intemperie male salubrium læduntur: ita Romana res per ea tempora nunc quidem ipsa ex sese lethales sibi ægritudines peperit, puta illos quos dixi Urselius, Basilacios, **23** et si qui alii ad turbam quæ tum ebullit tyrannorum accensendi sunt: nunc præter hos intestinos motus, exterius quoque ingruentes passa calamitates, tyrannos Barbaros aliunde ortos indigno ludibrio fortunæ sævus infestusque sensit. Hujus generis insanabile atque ineluctabilis perniciæ malum dixerim celebre illud exemplar tyrannicæ dementiae fastuosum impotentemque Robertum, cui genitrix quidem Northmania, valfrities malitiaque omnis generis obstetrix alitrixque fuit. Hunc sibi hostem armavit in seque proritavit Romana resplicata intemptativa imprudentique affinitate quæ res natura dissociabiles Græca cum Barbaris, nostra cum alienigenis connectere aggressa bellum internecivum et exitiabile inuupti infaustique conjugii prolem sustulit. Id adeo mali contractum est ejus imprudentia qui tum rerum potiebatur Michaelis ex Ducarum familia propagantis genus, unde meum quoque maternum profuit. Cæterum indulgeri mihi jam hinc postulo, aut potius meo mihi jure sumo, ut ne ab iis quidem qui mihi quantavis cognatione aut consanguinitate conjuncti sunt, abstinere reprehensionem in tempore debeam: utique quandiu hoc fungar munere profitendæ publicandæque sine fuco veritatis:

Ἐγγράφους προστάξεις βασιλικὰς αὐτῷ ἐγγχειρίσαντες παρλαθόντες τὸν Βασιλάκιον περὶ τι χωρίον Χλεμπίναν καλούμενον ὀπαγαγόντες, ἐγγύς τῆς ἐν αὐτῷ πηγῆς τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ ἐφορῦττουσιν· ἐξ οὗ καὶ μέγροι τῆς δεῦρο ἡ πηγὴ Βασιλακίου (45) κέκληται. Τοῦτο τρίτον ἄλοον πρὸς γὰρ τῆς βασιλείας καθάπερ τιτὶ Ἡρακλῆϊ τῷ μεγάλῳ Ἀλεξίῳ γεγένητο. Ἄν γὰρ τις Ἐρυμάνθιον κάπρον τὸν Βασιλάκιον τοῦτον κλέσειεν, Ἡρακλῆα δὲ τινα καθ' ἡμᾶς

Καθάπερ οἶμαι τὰ πονηρὰ ὀνομαζόμενα τῶν σωματικῶν πῆ μὲν ταῖς ἐξωθεν αἰτιαῖς κακοῦνται, ἔστι δ' ὅπου καὶ τὰ αἰτῖα τῶν νοσημάτων ἀφ' ἑαυτῶν ἀναδίδουσι, καὶ αἰτιώμεθα πολλάκις μὲν τὰς τοῦ περιέχοντος ὀμιλίας, καὶ τινας τροφῶν ποιότητας. Πυρετῶν γενέσεις, ἐνίοτε δὲ καὶ χυμῶν σηπεδίνια· οὕτω δῆτα καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων κακότης κατ' ἐκεῖνον καιροῦ νῦν μὲν ἀνεθλάσθητε θανατώεις κήρας, τοὺς προειρημένους ἀνδράς· ἐκεῖνους λέγω δὴ Οὐρσελίου καὶ Βασιλακίους, καὶ ὅσοι τὸ τυραννικὸν συνεπλήρουν πλήθος· ὡς ἐξωθεν τινας καὶ ἐπεισάκτους τυράννου· τὰ τῆς τύχης αὐτῆς ἐπειστηγάγετο, ἀπρόσμαχόν τι κακὸν καὶ ἀνίατον νόσημα, καθὰ γὰρ καὶ τὸν ἐπὶ τυραννικῇ γνώμῃ διαδότην Ῥομπέρτον (46) ἐκεῖνον τὸν ἀλαζόνα, ὃν Νορμαντὰ μὲν ἤνεγκε, φαυλοτή· δὲ παντοδαπῇ καὶ εὐρέφω καὶ ἐμαίευσεν. Ἡ δὲ Ῥωμαίων ἐχθρὸν τηλικούτον ἐφ' ἑαυτῆς εἰλκυσε πρόφασιν δεδωκυία τῶν ἀπ' ἐκεῖνου πολέμων τοῖς πρὸς ἡμᾶς κήδος ἐτερόφυλόν τε καὶ βάρβαρον καὶ τὰ πρὸς ἡμᾶς ἀπροσάρμοστον, μᾶλλον δὲ ἀπροσεξία τοῦ τότε κρατούντος Μιχαήλ, τοῦ τὰς τοῦ γένους σειράς πρὸς τοὺς Δούκας ἀνάπτοντος. Εἰ δὲ καὶ καθαπτοίμην τινὸς τῶν καθ' αἷμα μοι προσηκόντων (καὶ γὰρ κἀμοὶ τὰ πρὸς μητέρος ἐκεῖθεν καταβρεῖ), νεμεσῶτω μηδεὶς τὴν τε γὰρ ἀληθεῖαν ἐξ ἀπάντων προσελόμεν ξυγγράφειν, καὶ ὅσον ἐπὶ τοῦτῳ τὰς ἐξ ἀπάντων μέμψεις ἀνεστειλάμην. Ἐκεῖνος γὰρ ὁ εἰρημένος αὐτοκράτωρ ὁ Δούκας Μιχαὴλ τὴν τοῦ βαρδάρου τοῦτου θυγατέρα (47) εἰς τὸν ἑαυτοῦ οἶον κατηγγυήσατο Κωνσταντίνον (48), κἀντεῦθεν ἀνεβράβη τὰ τῶν πολεμίων. Καὶ περὶ μὲν τοῦ υἱὸς τοῦ βασιλέως τοῦτου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ περὶ αὐτὸν γαμικοῦ συναλλάγματος,

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(45) Πηγὴ Βασιλακίου. Bryenio, Βασιλάκια πηγᾶδιον. Scylitzæ Βρῦσις Βασιλακίου. Unde forte nomen inditum urbi cuidam Βρῦσις, et alteri Μεγάλη Βρῦσις, in jure Græco-Rom. pag. 225. Vide Meursium in Βρῦσις, et Gloss. eruditi interpretis.

(46) Ῥομπέρτορ. Robertum Normannum Apuliæ Principem, cujus Stemma delibavimus in Observationum istarum prolegomenis. (vide t. CXXXIII.)

(47) Θυγατέρα, filiam Roberti quam Constantinopolim adductam, mutato nomine, ait Scylitzes, Helnam vocavit, filioque suo Constantino despondit Michael Ducas. Quæ quidem affinitas effectum caruit propter immaturam pueri ætatem, et remissa postmodum a Botaniata ad patrem Helena, **230** ut

auctor est Zonaras. Constantinopoli reclusam, et diligenti custodia observatam scribit Gaufr. Malaterra, lib. in, cap. 15: *Ne forte, inquit, si alicui potenti nuberet, quia hæreditati imperatori semel in Palatio coronata fuerat, ab ipso cui nuberet, aliqua hæreditas per ipsam in palatio proclamaretur.* Nec dissentit Ordericus Vitalis, lib. vii, de Botaniata scribens, *filias duas Roberti Wiscardi. quarum unam idem juvenis (Constantinus) desponderat, custodiam mancipavit.*

(48) Κωνσταντίνον. Constantinum Porphyrogenetam, a patre infantem adhuc, puniceis calcæis donatum, et imperatorem appellatum, Zonaras, Anna, etc.

καὶ ἔλω; τοῦ βαρβαρικοῦ κήδους, καὶ δὴ καὶ ὅπως αὐτοῦ εἶχε κάλλους τε καὶ μεγέθους ὁ ἀνὴρ, καὶ ὅπως ἦν τὴν φύσιν καὶ ποδαπὸς κατὰ καιρὸν ἐροῦμεν, ἐπειδὴν ἀπολοφυροίμην καὶ τὰς ἐμάς συμφορὰς μικρὸν μετὰ τὴν τοῦ κήδους τούτου διτγῆσιν καὶ τὴν ἤταν τῆς βαρβαρικῆς ἀπάσης δυνάμει, καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν Νορμανθῆν τυράννων οὐδ' ἐξ ἀλογίας κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐθρέψατο. Ἀλλὰ πρότερον δεῖ ἀναγαθοῦσαν τὰ περὶ τοῦ Ῥομπέρτου τούτου διηγήσασθαι, ὅπως τε εἶχε γένους καὶ τύχης, καὶ εἰς οἷον κράτος; καὶ ὕψος; ἢ φορὰ τῶν πραγμάτων τοῦτον ἀνένηκε, μᾶλλον δὲ ἐν εὐσεβέστερων φαιήν, οὐπὲρ ἐχώρησε τοῦτον ἢ πρόνοιᾳ προεἰληθεῖν ἐνδοῦσα πρὸς τὰς ἐκείνου κακοτρόπους ἑρμάς; τε καὶ μηχανάς. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος οὗτος, Νορμάνος τὸ γένος, τὴν τύχην ἀτημος (49), τὴν γνώμην τυραννικὴς, τὴν ψυχὴν πανουργάτατος (50), τὴν χεῖρα γενναίον, ἐπιθέσθαι μὲν δεινότητος πλοῦτιν καὶ περισούσιζ μεγάλων ἀνδρῶν, καταπράξει δὲ ἀφυκτότατος ἐς τὸ ἀναντιβῆτον τὰ τοῦ σκοποῦ περιάγων. Τὰ δὲ τοῦ σώματος (51) τοσοῦτος; εἰς μέγεθος, ὡς καὶ

A *cujus propositi atque officii præscriptione omnibus me omnium in hoc genere querelis satis occurrisset arbitror. Hic igitur quem diximus imperator Ducas Michael filiam istius Barbari suo ipsius filio despondit Constantino; atque hinc illæ lacrymæ et prætextus hostilibus abruptendæ pacis; sævoque nos bello lacessendi. Sed de hoc Michaelis filio Constantino deque ipsius nuptialibus conventis, deque toto hoc negotio barbaricæ affinitatis, ubi et qua forma quæve proceritas corporis floruerit is juvenis, quaque indole ac patria fuerit, suo tempore dicemus: tum nempe cum proprias exomiserias lamentabor meas, post narrationem expletam et affinitatis hujus et malorum quæ ex ea redundarunt omnium, cladisque ultimæ exercitus barbarici, cum supremo exitio tyrannorum Northmaniensium, quorum vim atque impotentem audaciam inconsulte Michael Ducas tali affinitate contrahenda in Romanum imperium vertit. Verum prius oportet resumpto altius sermone Roberti hujus primordia exponere: quo genere ortus, qua*

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(49) *Τὴν τύχην ἀσημος.* Infra, ἐξ ἀφανοῦς πᾶν τύχης περιφανής. et lib. iv, pag. 104, ἀπὸ ἐσχάτης πέντας καὶ τύχης ἀφανοῦς. Leo Ost. lib. iii, cap. 15, de Roberto, *cum esset admodum pauper.* Joan. Brompton, *Iste Robertus licet probus, et de familia regis (Willelmi Rufi Angl. regis), pauper tamen erat, et nullam ditandi gratiam apud Regem illum potuit invenire.* Robertum ex eorum militum ordine, quos vavassores vocant, ortum duxisse auctor est Ottho Frisingensis, lib. i *De gestis Frider.* cap. 3: *Robertus iste ex mediocri stirpe in Normannia ex eorum ordine quos vavassores vulgo illi dicere solent, in plaga, quam Constantiam indigenæ vocant, editus.* Idem in Chron. lib. vi, cap. 55: *Ea tempestate Normannorum gens inquietissima, Roberto Guiscardo duce, humilis conditi nis viro, sed strenuissimo, Apuliam invadit.* Ordericus lib. v: *Hic Tancredi de Altavilla, in mediocri cujusdam vir filius fuit.* His, præter Richardum Pictavinum, concinit Guntherus, lib. i Ligurini:

*Normannia quondam
Ediderat, media rerum seu stirpis agentes
Fortuna, sed mente suis et pectore longe
Præstantes, validosque manu, formaque venustos,
Laudis amatores, magnarum semina rerum
Quærentes, cupidosque suis notescere factis.
Quique magis sese claro de sanguine regum,
Quam de privata Gallorum gente docerent.*

Denique Philippus Mouskes, episcopus Tornacensis in ms. Francorum Historia, ne quid intactum relinquo, hæc de Guiscardi natalibus refert:

*Cil Robers estoit un bevere,
Uns chevalier fort tramelere,
Tant fist que riens ne li remest,
Fors qu'un seul maroir il mest,
Si parent tost le blastangierent,
Un seul escuier li baillèrent, etc.*

Certe humilis fuit ac tenuis Roberti familia, si ducalem et regium spectemus apicem, ad quem postea pervenit, quæ honesta tamen, et præter nobilitum vulgarem statum et conditionem illustris habita est; et, ut verbis utar Willelmi Malnesburiensis *De gest. Angl.*, lib. iii, quæ nec humi reperet, nec altum quid tameret. Fuit enim Tancredus, Wiscardi pater, ex eorum numero militum, quos

banneretos appellabant, et in Richardi II, Normanniæ ducis, cui imprimis charus fuit, obsequio militari 15 militibus imperans, meruit, ut auctor est Malaterra lib. i, cap. 40. Ortum porro duxit Robertus in ea Francæ provinciæ quæ antea Neustriam, postea Normanniam, a Normannis septentrionalibus, quibus inhabitanda concessa est a Carolo Simplice appellarunt nostri, in eoque tractu qui Constantinus vulgo dicitur. Orderic. Vitalis, l. iii: *Hujus pater Tancredus de Altavilla de pago Constantino exstitit.* Malaterra lib. i, cap. 3: *In cujus quidem provincia civitas est quæ Constantinum dicitur, in cujus territorio villa est quæ Altavilla nuncupatur: non quidem tantum 231 pro excellentia alicujus montis, in quo sita sit; sed quoniam, ut credimus, aliquo auspicio ad considerationem prænotantis eventum: et prosperos successus ejusdem villæ futurorum hæredum, Dei adjutorio, et sua strenuitate, gradatim honoris culmen scandentium.* Loco etiam tum nomen munit, *Hauteville la-Guichard*, in celeberrimi Roberti memoriam. Porro Annæ Ῥομπέρτου, Robertus dicitur. μ ante π præposito, ex usu Græcorum, qui β Latinum per $\mu\pi$ efferre solent, ut observavit Mart. Crusius ad Hist. polit. pag. 46.

(50) *Τὴν ψυχὴν πανουργάτατος.* Fuit Robertus animo versutissimo, und' ab Umtrido fratre, Apuliæ princepe, *Guiscardum*, ob vavallium cognominatum tradunt Willel. Gemeticensis, lib. vii cap. 50; et Robertus de Monte ann. 1129, Leo Ost. lib. iii Chron. cap. 15, ita appellatum fuisse per jocum narrat a Gerardo, cujus amitam conjugem duxerat. Vim vocabuli expressit Guntherus lib. ii Ligurini:

*Cui propter sensus agiles, animique vigorem,
Cognomen Guiscardus erat.*

Et Guillelmus Apuliensis, lib. i: *Rer. Norman.:*

*Cognomen Guiscardus erat, quia calliditatis
Non Cicero tantæ fuit, aut versutus Ulysses.*

Testatur Joannes Tyremeus, Guillelmi Apul. editor, nostra etiam ætate, vulgo apud Normannos, cautos et astutos viros, *Guiscards*, appellari.

(51) *Τὰ δὲ τοῦ σώματος.* Solemne est omnibus pene scriptoribus proceram corporis staturam viris heroicis tribuere, cujusmodi Nicephoro Bryennio, supra, et Boemundo lib. xiii assignit Anna, et cum

fortuna usus, quantum in apicem potentiae series eum et velut casus quidam ac fortuita congeries variorum eventuum extulerit; vel, ut religiosius loquar, quo cum usque proveli divina providentia permisit, sapienti convenientia malitiosis ejus ausibus atque artibus successum indulgens. Fuit hic Robertus Normannus generus, fortuna ignobilis, ingenio tyrannico, animo versutissimo, manu strenuus, ac cum in opes et fortunas **24** magnatum hominum adjectis cupiditatis oculis incurreret, ineluctabilis violentiae: postquam vero semel aliquid destinaverat ac perficere decreverat, invictae in urgendo cepto perseverantiae. Tantus erat statura corporis ut maximos excederet, cutis colore rutilo, coma flavus, latis humeris, oculis ita vegetis ut haud dubie scintillare viderentur, caetera B conformatione membrorum ubi latior extensio decebat, concinne porrectus et sine labe vastitatis, ubi cogi in angustum usus aut formae ratio postulat, arte quadam naturae tornatus in laevitatem expeditissimam: adeoque a summo vertice, ut a multis audivisse memini cum visa referrent, ad imos talos, omni absolute perpolitus et quasi ad ideam fictus exstabat. Vocis sonum quod attinet, Homerus quidem de Achille memorat eo loquente videri solitum astantibus sese vocem audire tumultuantis multitudinis: hujus autem, ut aiunt, clamor myriadas ipsas integras percelleret in fugamque verteret. Sic a natura, a fortuna, ab animi ac e spiritus indole comparatus, libertatis erat ridentissimus, ac nemini plane omnium servire aut obnoxie obsequi sustinens; quem magnarum meritum, utcumque humili fortuna depressarum, esse characterem ferunt.

Ab hoc tædio dominatus alieni patendi, movet e Normania patria, cum equitibus omnino quinque, peditibus triginta; cum iis saltus insedit ac speluncas circa montes avios Longobardiae, ubi laurucinis in viatores exercendis equos, pecunias, arma sibi suisque comparavit. Hæc ei rudimenta vitæ atque exordia fuerunt cadibus et sanguine humano maculosa. In iis cum esset diutius venit in notitiam Guilielmo Mascabeli qui per ea tempora ditione tenebat magnam partem objacentium Longobardiae regionum. Unde et magnos colligens annuos redditus, justos ex iis exercitus alebat: quæ

τῶν μεγίστων ὑπερανέχειν, πρὸς τὸ χρῶμα, τὴν κόμην ξανθὸς, τοὺς ὤμους· εὐρύς, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀλλὰ πῦρ ἀπ' αὐτῶν μονονουχὶ ἀπεσπινθηρίζετο, καὶ ὅπου μὲν ἔδει διοργανῶσαι τὴν φύσιν τὸ πλάτος, εὐμήχανον ἦν, ὅπου δὲ ἀποστενεῖν αὐτοῦ, εἰς τὸ εὐρυθρόν διωμάλιστο. Οὕτως ἐξ ἀκρῶς κεφαλῆς ἐς πόδας ὁ ἀνὴρ κατεβύθημιστο, ὡς πολλῶν λεγόντων πολλάκις ἀκήκοα. Τὸ δὲ φθέγμα, Ὅμηρος μὲν περὶ Ἀχιλλέως ἐποίησεν, ὡς ἄρα φωνήσαντος ἐκείνου φαντασίαν ἐσχίκεσαν οἱ ἀκούοντες πολλῶν θροубούντων, τοῦτου δὲ τοῦ ἀνδρὸς ὡς φασὶ τὸ ἐμβόημα πολλὰς ἐτρέπετο μυριάδας. Οὕτως ἔχων καὶ τύχη· καὶ φύσεως καὶ ψυχῆς, ἀδιούλωτος ἦν, ὡς εἰκόσ, μηδενὶ τῶν ἀπάντων ὑπεταττέμενος. Τοιαῦται γὰρ αἱ μεγάλαι' φύσεις ὡς φασὶ καὶ τύχης ὡσὶν ἀφαιροτέταρα.

Τοιοῦτος δὲ ὢν ὁ ἀνὴρ καὶ ἀγεσθαι ὅλως μὴ ἀεχόμενος· ἀπὸ Νορμανίας ἀπάρας μετὰ τῶν ἱππέων, πέντε δὲ ἦσαν ἱππεῖς, καὶ περὶ τριάκοντα οἱ πάντες, ἐξελθὼν τῆς πατρίδος (52) περὶ τὰς ἀκρολοφίας, καὶ τὰ ἀντρα καὶ τὰ ὄρη τῆς Λογγιβαρδίας διέτριβε χεῖρὸς ληστρικῆς κατάρχων (53) καὶ τοῖς ἰδίῃ; ἐπιτιθέμενος, ὅπου μὲν ἱπποὺς ὅπου δὲ καὶ πράγματα ἄλλα τε καὶ ὄπλα προσεπικτώμενος. Καὶ τὰ προσώμια τοῦ βίου τοῦτ' αἰμάτωσ ἦσαν ἐκλύσει; καὶ ἀνδροφονίαι πολλὰ. Χρονοτριβῶν δὲ ἐν τοῖς μέρει τῆς Λογγιβαρδίας (54), οὐκ ἔλαθε Γελλεῖμον τὸν Μασκαβέλην (55), ὃς κατ' ἐκείνο καιροῦ μέρου; με-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

tis Normannis Italicis Leo Ost. lib. II cap. 38: *Viri et statura proceri, et specie venusti*: quos tamen ut breviores et pusillos ab Alamannis et Teutoniciis, qui in Italiam cum Henrico imp. venerant, ludibrio habitos scribit Guilielmus Apuliensis lib. II:

*Teutonici, quia casaries et forma decoros
Fecerat egregie proceri corporis illos,
Corpora derident Normannica, quæ breviora
Esse videbantur, nec eorum nuntia curant.*

Alemanni quippe statura sunt proceri. Willelmus Guiart in S. Ludovico:

*Alemans, qui selonc nature
Sont grans et gros comme iaiant,
Vont là leurs forces essaiaint.*

Idem de iis testatur Cinnamus, lib. II.

(52) Ἐξελοῦσ τῆς πατρίδος. Guibertus lib. II *Hist. Hieros.*, cap. 2, non equitem, sed peditem a patria digressum Robertum tradit: *Is a nativa, quam præmisimus, regione, utrum sponte egressus nescio, an pulsus, pedes in Apuliam abiit: ibi equos et arma quibus eques fieret, qua potuit arte commovit.* Vide Malaterram, lib. I, cap. 5 et 6. Brompton. et alios.

(53) *Χεῖρὸς ληστρικῆς κατάρχων.* Annæ concinit Philippus Mouskes:

*Puis ala tant par le pais,
Qu'en Pulle vint, si fu routiers,
Et tint sergens et cavaliers.*

D (54) *Λογγιβαρδίας.* Longobardiae nomen olim tam late patuit, ut universa Italia hoc vocabulo intelligeretur. Charta Caroli M. pro divisione imperii: *Italiam vero, quæ et Longobardia dicitur, etc.* Postmodum Græcis ea potissimum pars Italiae Longobardia dicta fuit, quæ in eorum imperio remansit, Calabria scilicet et Apulia, in thematis seu provinciae formam sub hac appellatione reducta, uti refert Constantinus Porphyg. lib. II *De Themat.*, cap. 11. Recentiores denique Longobardiam appellarunt eam Italiae partem quæ **232** Æmiliam et Liguriam continet, ut avdior est Albertinus Mussatus, lib. VI *De Gest. Henrici VII*, cap. 14.

(55) *Γελλεῖμον Μασκαβέλην.* Robertus, Alberada priore uxore repudiata, seu, ut vult Seylitz S, extincta, ex qua Boemundum susceperat, filiam Sclernitani Principis in secundam conjugem adscivit. Hunc Gaimarum, vel Gaimarium Malaterra, lib.

γιστου τῶν παρακειμένων τῇ Λογγιβαρδία· ἡγεμῶν ἐπιγχανεν ὧν ὄθεν τὰς εἰσόδους· δαψιλεῖς ἂν ἔτος ἐλάμβανεν, κἀντεῦθεν δυνάμεις ἱκανὰς ἐπαγόμενος ἐπικρατῆς ἦν ἀρχηγός. Μεμαθηκώς δὲ περὶ τοῦ Ῥομπέρτου ὁπλοῦς ἔστι κατ' ἄμφω, ψυχὴν καὶ σῶμά φημι, προσήκατό τε ἀβούλω· τὸν ἄνδρα, καὶ μίαν τῶν θυγατέρων (56) τούτῳ κατηγγυήσατο, καὶ πληρώσας τὸ κῆδος θαυμάσια· αὐτὸν τῆς τε φύσεως καὶ τῆς περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐμπειρίας, ὀβρυνον τὰ κατὰ γνῶσιν ἠτύχησεν, καὶ γὰρ καὶ πόλιν καθάπερ εἴ τι ἔδον αὐτῷ ἐδεδόκει, καὶ ἄλλα τὰ προσεπιφιλοτιμήσατο. Ὁ δὲ περὶ αὐτὸν δύνουσι γενόμενος· καὶ ἐπανάστειον κατ' αὐτοῦ μελετήσας, τὰ μὲν πρῶτα τὸν εὐνοὺν ὑπεκρίνετο καὶ τὰς δυνάμεις προσεθεῖε τριπλασάσαι μὲν τοὺς ἵππους, εἰς δὲ διπλασίῳ, τοὺς πεζοὺς ποιησάμενος. Καὶ τούντεῦθεν ὑπέβρει τὰ τῆς εὐνοίας, καὶ κατὰ μικρὸν παρεγυμνοῦτο ἢ κακοφθία. Καὶ οὐ διελίμπανε προφάσεις καθεκάστην σκανδάλων διδοῦς καὶ λαμβάνων, καὶ τρόπους συνεχεῖς μηχανώμενος, ἀφ' ὧν ἔριδες τε καὶ μάχαι καὶ πόλεμοι ἐκίχθησαν· τίχτεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ὁ ῥήθεις Γελέλιμος ὁ Μασκαβέλης πλούτῳ καὶ δυνάμει κατὰ πολὺ διέφερον αὐτοῦ, ἀπογνοῦς ὁ Ῥομπέρτος τὴν κατὰ πρόσωπον πρὸς αὐτὸν μάχην, βουλὴν βουλεύεται πονηρὴν, καὶ προβάλλεται μὲν τὴν εὐνοίαν, καὶ τὸ μεταμέλον πλάττεται, καὶ ὑπορύττει δόλον αὐτῷ δεινὸν καὶ δυσφώρατον, τὰς τε πόλεις αὐτοῦ καταστρεῖν καὶ κύριος γενέσθαι τῶν προσόντων ἀπάντων τῷ Μασκαβέλῃ, καὶ πρῶτα μὲν τὰ πρὸς εἰρήνην ἐπερωτᾷ καὶ συνελθεῖν τὰ εἰς λόγους αὐτοπροσώπως διαπρεσεύεται, ὁ δὲ τὴν πρὸς αὐτὸν εἰρήνην ἀσπάζεται· φιλῶν τὴν θυγατέρα ἐξόχως, καὶ συντίθεται τὴν ὀμιλίαν ἐς νέωτα. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος καταγγέλλει τὸ πῶν αὐτῷ, ἐν ᾧ συνελθόντας διαλεχθῆναι προσήκει καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους συνθέσθαι σπονδὰς. Ἀκρολοφίαι δὲ ἦσαν δύο ἐξ ἴσου τῆς παιδίας ἐξυπανέχουσαι κατὰ διάμετρον τὴν θέσιν λαχοῦσαι, τὸ δὲ μεταξύ τούτων ἐλώδες ἦν καὶ κατάσκιον δένδροις παντοδαποῖς καὶ φυτοῖς ἔνθα καὶ λόγον ἐστήσατο ὁ δεινὸς ἐκεῖνος Ῥομπέρτος

A r's eum potentiae nomine lata inclytum fecerat. Is Roberti dotes animi ac corporis quas diximus praedicari audiens, conciliare sibi hominem amicitate statuit inconsulte, ut exitus monstravit. Igitur ei unam ex filiabus despondet suis, nuptisque post paulo perfectis is beatus sibi videbatur quod talem, tantae fortitudinis, tamque experientem rei bellicae sibi adjunxisset generum. Suamque hanc gratulationem ac latitiam magnificis sancivit donis, cum Roberto et dotalem civitatem unam e suis attribuit propriam, et multis eundem alii liberalissime muncribus donavit; quorum beneficiorum fructum nequaquam eum quem speraverat, quemque par erat, miser recepit. Cito enim socero invidens Robertus vimque in eum cogitans 25 paransque, malum animum dissimulatione pressit aliquandiu, quoad videlicet confirmasset sese. Mox tamen ubi turmam suorum equitum in triplum auxisset, perditum vero duplicasset numerum, abunde se jam instructum sentiens larvam deponit, nudaque ac libera grassari malitia incipit; gradibus tamen in eo procedens quibusdam, et sensim serens atque obtendens alios ex aliis simultatum causas, vaser artifex jacientiorum seminum unde contentionum ac bellorum seges existeret. Quoniam vero usu ipso ac reputatione virium tum suarum tum adversarii facile se imparem aperto certamine Robertus sensit homini opibus amplissimis ac copiis subnixo, versus ad artes subdolas amicitiam cum eo redintegrat, poenitentia simulanda nuper ausorum. Simul interim insidias moliens quarum fraude ac successu ditione sua universa censibusque ac vectigalibus miserum spoliaret. Pacem igitur ultro ac reconciliationem postulat, utque conveniat inter ambos de re tota condici dem ac locum expetit mutuo colloquio. Mascabeles qui filiae ingenti amore teneretur spem recuperandi generi cum gratulatione accipit, congressumque pro ejus libito condidit. Locum Robertus eligit. Colles erant duo pari fere altitudine campo prominentes, e diamet. o

Car. Dufresnii Du Gangeii notæ.

1 cap. 30; Leo IX PP. in Epist. et Leo Ost. non semel nuncupant; quem Willhelmus Gemeticensis, lib. vii, cap. 30, et Ordericus Vitalis, lib. iii et ii, Waimachum, et Gaimachum vocant, vocabulo, D Ex videtur, magis ad Willelmum Mascabelem accedente, uti ab Anna indigitatur. Sed fallitur illa, cum scribit superstiti Gaimario Roberti initas cum eius nata nuptias: cum longe ante Gaimarius a suis per insidias sublatus esset, Leone IX. PP. Ecclesiam gubernante. Guill. Apul. lib. i.

Hoc Normannorum Drogo, Gaymariusque priores Tempore defuncti fuerant, a civibus aiter Ex consanguineis occisus fraude Salerni: Alier ubi indigenis, nimirum quia credulus illis, Moniulari casus.

Et lib. ii diserte ait a Gisulpho, Gaymarij filio, Sigegaitam in uxorem obtinuisse Robertum, quod etiam tradit Leo Ost. lib. iii, cap. 15.

Cumque potentatus cœpisset crescere nomen, Vitiisque sua, legatos mittere cepit, Qui sua verterent generoso verba Gisulfo

Gaymarij genito, germanæ nobile poscens Conjugium, quia conjugio tunc ipse carebat, Primum conjugem pro consanguinitate repulsa, De qua natus erat Boemundus, strenuus proles, Insignis nimia virtute potensque futurus.

(56) *Μία τῆς θυγατέρος.* Roberti uxorem, Gaymarij Salernitani principis filiam, Gisulphi seu Seconolfi principis sororem, Gaitam nuncupant Anna et Scyllites, Malaterra, lib. i, cap. 3; Sigelgaitam, ut et Willelm. Gemetic. lib. vii, cap. 45; Sigelguadam Ordericus lib. vii; Sicelgaitam Leo Ost. lib. iii, cap. 57; Sicelgatam, Guill. Apulensis, lib. ii. demum Sihulgaitam, vetus diploma Rogerii ducis et Boemundi, apud Baron. an. 1090, n. 19. Obiit illa an. 1090, ut auctor est Petrus Diac. lib. iv Chron. Cassin. cap. 8. Diem adnotat Kalendariam S. Mauricii Andegavensis: 17 Kal. Maii ob. Sicelgaita ducissa Apuliæ. V. Baron. an. 1090, n. 18. Porro nuptias Roberti in an. 1058 conjicit Malaterra, lib. i, cap. 31.

oppositi. Horum intervallum palustre atque arbusculis fruticibusque densum aptum ad Insidias Roberto visum. Ibi quatuor fortissimos armis instructos viros collocat, cum mandato ut omnem in partem circumspicerent, simul autem seipsum manus cum Mascabele conserentem animadvertissent statim ad se accurrerent omnium securi. His ita dispositis fraudulentissimus Robertus alterum quidem collium quem colloquio delegerat nullis incessum copiis habuit, alium præsid sibi asseruit equitum quindecim, peditum sex supra quinquaginta, quos ipsum consendere obtinereque jussit; cum paucis tantum ex præcipuis eorum consilii summa communicata: unique nominatim ipsorum negotio dato, ut sua ipsius arma secum ferret, clypeum, galeam, et acinacem, quibus facile cum opus foret indutus una cum quatuor in imo subsidentibus ad primam speciem conserentis manuum cum Guillelmo Roberti huic suppetias accurrerent. Horum ignarus Guillelmus constituta die venit in designatum sibi a Roberto locum, quem et ipsum eodem se conferentem procul cernens, benevolentissime procurrit ei obviam in equo, salutationeque et complexu amicissimo dignatur generum. Ventum in congressus locum est, qui erat in proclivitate collis statim infra verticem. Ibi **26** quæsitis sermonibus aliquo tempore consumpto: Quidni, Robertus ait, omissis equis aliquando commodius in herba confabulaturi residemus? Acquiescit simpliciter Mascabales et prius desilientem Robertum et ipse imitatus, humi accumbens cubitoque innixus caput sermonem continuabat. Hic Robertus simulata verborum officia iugeminat. Fidem æternam pollicetur socero, benefactorem eum sæpius et dominum appellans. Quos tam familiariter tamque amanter agentes inter se conspicati Mascabellis comites, suspicatique ex captata sessione longum ipsis colloquium fore, desilientes et ipsi ex equis, paulo etiam cum et æstu media jam die et fame ac siti laborarent, tum ex vertice quem insederant meridiana infesto radiis in vallem umbrosam descendere, imo nonnulli frenis equorum ad ramos ligatis humi procumbere frigusque captare; quidam denique domum etiam repetere. Ita illi. Dum intentus destinato sceleri Robertus ubi maturum censuit repente voce ac vultu mutato inclementius insurgit in Mascabelem, proque oculo miti et obnoxio sanguinarium et inflammatum ferens, manum quoque inferi violentam socero: qui cum sibi et ipse manu succurreret, commissa lucta est, per quam vario utriusque conatu ad extremum per declive in præceps ambo devolvebantur. Hoc animadverso qui la-

A τέσσαρας ἄνδρας ἐνόηλου, γενναιοτάτου, παρεγγυησάμενος πανταχόσε παταλῖναι τὰ δῆματα· ἐπειδὴν δὲ ἴδοιεν αὐτὴν μετὰ τοῦ Γελλέλου συμπλεκόμενον εὐθύς πρὸς ἐκείνον ἀναδραμεῖν μηδὲν τὸ πρᾶπαν μελήσαντα. Ταῦτ' οὖν προκατασκευάσας ὁ κακουργότατος ἐκείνος Ῥομπέρτος, τὴν μὲν τῶν ἀκρολοφῶν εἰς τὴν μετὰ τοῦ Μασκαδέλλου ὀμιλίαν χρησιμεύουσαν κατέλιπε, φθίσα; ταύτην ὑποδείξει αὐτῷ, θατέραν δὲ οἷον ἰδιοποιήσάμενον, πεντεκαίδεκα ἱππέας καὶ πεζοὺς ὡσεὶ ἑξ καὶ πενήκοντα ἀνελεῖν ἐν αὐτῇ συντάξει, τὴν βουλὴν πᾶσαν τοῖς ἀξιολογωτέροις τούτων ἐξορησάμενος, καὶ ἐνὶ τούτων παραγγέλλας τὰ αὐτοῦ ὄπλα βαστάζειν ἀσπίδα καὶ κρᾶνος καὶ ἀκινάκην, ὡς βῆθιος διὰ τούτων ἐξοπλισθεῖη, καὶ τοῖς λοχῶσι τέσσαρσιν ἐπισκῆψας ἔν' ὀπηνίκα τῷ Μασκαδέλλῳ συμπλακέντι τούτον θάσσειντο, θάττον ἀναδράμωσι πρὸς αὐτόν. Καὶ ὁ Γελλέλος κατὰ τὴν συγκειμένην ἡμέραν ἤρχετο πρὸς τὴν ἀκρῶρειαν εἰς τὸν τόπον δι' φθάσας αὐτῷ ὁ Ῥομπέρτος ὑπέδειξε τὰς μετ' αὐτοῦ συνθήκας πληρώσας. Ὅν ἰδὼν ἐγγύθεν ἐκείνος γενόμενος, αὐτῷ τε ἱππότης προσυπαντήκει, καὶ ἀσπασάμενος ἐδεξέσθῃτο μάλᾳ εὐθύμως. Ἔστησαν οὖν ἄμφω εἰς τὴν πρᾶνὲς μικρὸν τῆς ἀκρολοφίας ὑποκλίναντες, ὀμιλοῦντες ἄττα καὶ ἔμελλον ποιεῖν. Ὁ δὲ δεινὸς ἐκείνος Ῥομπέρτος λόγους ἐκ λόγων συνείρων ἔτριβε τὸν καιρὸν, εἰτά φησι πρὸς τὸν Γελλέλου. Ἴνα τί τοῖς ἱπποῖς ἐποχοῦμενοι κοπιῶμεν, ἀποθάντες καθεδούμεθα εἰς τοῦδαρος, καὶ **C** ἀφροντίστως περὶ ὧν χρῆ ὀμιλήσομεν. Πείθεται ὁ Μασκαδέλλου νῆπιος; ἀγνοήσας τὸν δόλον καὶ οὐ κακοῦ φέρεται, καὶ ἀποβαίνοντα τὸν Ῥομπέρτον τοῦ ἱπποῦ θεασάμενος πεζὸς καὶ αὐτὸς τῆνικαῦτα εἰστέκει καὶ τῇ γῇ τὸν ἀγκῶνα διερεϊσάμενος αἰδοῦς λόγων κατήρχετο. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος, δουλείαν ὠμολόγει τοῦ λοιποῦ τῷ Μασκαδέλλῳ καὶ πίστιν, εὐεργέτην αὐτὸν καὶ κύριον ἠνομάζων. Θεασάμενοι δὲ τούτους οἱ τοῦ Μασκαδέλλου τῶν ἱππων ἀποθάντας, καὶ λόγων ἄλλων ὡσπερ καταρχομένους καμόντες; ἀπό τε τοῦ καύσωνος; ἀπό τε τοῦ δεσθῆναι καὶ τροφῆς; καὶ ποτοῦ (ὥρα γὰρ θέρους ἦν, ὀπηνίκα τὰς ἀκτεῖνας; ὁ ἥλιος κατὰ κορυφὴν εἴθε βάλλειν), καὶ τῆς ἀλέας ἀφορήτου γινομένης, οἱ μὲν τῶν ἱππων ἀποβαίνοντες τοὺς χαλινούς; περὶ τοὺς πτόρθους τῶν δένδρων ἀναδραμοῦντες εἰς τοῦδαρος κατεκλίνοντο, ταῖς ἀπὸ τῶν ἱππων καὶ τῶν δένδρων σχιαῖς ἀναψυχόμενοι, οἱ δὲ οἴκαδε ἐχώρουν. Ἄλλ' οὗτοι μὲν οὕτως. Ὁ δὲ τὰ πάντα δεινὸς Ῥομπέρτος οὕτω ταῦτα προκαταστῆσας ἀθρόον ἐπιφύεται τῷ Μασκαδέλλῳ, καὶ τὴν ἡμέραν ἀφελὲς βλέμμα πρὸς τὸ ὀργιλώτερον μεταβάλλεται, καὶ φόνιον αὐτῷ ἐπιβάλλει τὴν χεῖρα. Καὶ συμπλακεῖς (57) ἀντισυν-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(57) Καὶ συμπλακεῖς. Falli præterea hoc loco constat Annam, quæ posteris imposuit, dum quod auditu acceperat de quodam Bismiacensi principe, id Salernitano ascripsit. Quod facile concedet quisquis hanc Annæ narrationem cum Historia Petri de Turra Bisinianensis principis conferet,

quam cum iisdem adjunctis pluribus recitant Matalerra, lib. 1, cap. 17; et Leo Ost. lib. 11, cap. 15. Cæsium per insidias Salerni ab Alphanis proceribus Gaymarium tradunt. Idem Leo Ost. lib. 11, cap. 86, et lib. 11, cap. 3; Petrus Damian. lib. 1, epist. 9; et Guill. Apul. lib. 11.

επλέκετό τε καὶ εἴλεε καὶ εἴλακετο καὶ ἐκυλλόντο ἄμφω κατὰ τοῦ πρᾶνοῦ. Τούτους δὲ οἱ λοχῶντες τέσσαρες ἐκεῖνοι ἄνδρες, θεασάμενοι, ἀναδύντες τοῦ ἔλους ἐπέδραμον ἤδη τῷ Γελιέλμῳ, καὶ συνδήσαντες ἅπαντα χόθεν ἀνέτρεχον ὡς πρὸς τοὺς εἰς τὴν ἑτέραν ἀκρωρείαν ἰσταμένους· ἰππεῖς τοῦ Ῥομπέρτου ἤδη καὶ αὐτῶν ὑποκολλαζόντων κατὰ τοῦ πρᾶνοῦ πρὸς αὐτούς· ὤπισθεν δὲ ἐδίωκον οἱ τοῦ Γελιέλμου. Ὁ δὲ γε Ῥομπέρτος ἐπιβάς τοῦ ἵππου κρᾶνος τε καὶ δόρυ λαβὼν καὶ γοργῶς ἐναγκαλισάμενος, καὶ ἀσπίδι περιφράξας ἑαυτὸν ἐπιετραφεῖς πλήττει ἕνα τῶν τοῦ Γελιέλμου διὰ δόρυτος· ὁ δ' ἄμα τῇ πληγῇ καὶ τὴν ψυχὴν συναψήρητο. Ἐν τοσοῦτῃ τὴν φορὰν τῶν ἄμφω τὸν πενθερὸν ἰππέων ἀναχαιτίσας καὶ τὴν ἀπὸ τούτων βοήθειαν ἀνακόψας, (οἱ δὲ γε λοιποὶ τοὺς ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν καταβαίνοντας ἰππότας τοῦ Ῥομπέρτου ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου βοηθουμένους θεασάμενοι, παραχρῆμα τὰ νῦτα διδάσταιν), οὕτω γοῦν τὴν φορὰν τῶν τοῦ Μασκαθέλη ἰππέων ἀνακόψαντος τοῦ Ῥομπέρτου, ἄγεται τῆν·καὶ·τα ὁ Μασκαθέλης δέσμιος· καὶ αἰχμάλωτος·εἰς ὅπερ δέδωκεν αὐτῷ εἰς πρῶτον φρούριον, ὅτε τὴν θυγατέρα τοῦτῃ κατηγγυήσατο, καὶ εἶχεν ἄρα τότε τὸν οἰκεῖον δεσπότην ἢ πόλιν ἔμφρουρον, φρούριον ἐντεῦθεν εἰκότως προσαγορευομένη. Οὐδὲν δὲ χεῖρον καὶ τὴν ὠμότητα τοῦ Ῥομπέρτου διηγῆσασθαι. Ἐπειδὴ γὰρ ἄπαξ ἐγκρατῆς· ἐγεγόνει τοῦ Μασκαθέλη, τὰ πρῶτα μὲν τῶν ὀδόντων ἅπαντων ἀποστερεῖ ἐφ' ἑκάστῃ τούτων προσαπαιτῶν πολυτάλαντον ὀλίγη νομισμάτων, καὶ πυνθανόμενος· οὗ ταῦτα ἐναπέθετο. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔληγεν ἀπαράσων ἔστ' ἂν ἅπαντα ἔλαβε, καὶ ἅμα οἱ τε ὀδόντες ἐξέλιπον καὶ τὰ χρήματα, ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς Γελιέλμου ἐπιβάλλει τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ Ῥομπέρτος, καὶ φονήσας τοῦτῃ τῶν δὲ·των, ἀποστερεῖ τῶν ὀμμάτων.

Πάντων οὖν ἐγκρατῆς γενόμενος· ἠξάνετό τε τὸ ἐντεῦθεν ὀσημέραι καὶ εἰς τὸ τυραννικώτερον ἀποκλίνων ταῖς πόλεσι τε προσετιθετο πόλεις καὶ τοῖς χρήμασι χρήματα. Καὶ ἐν βραχεῖ πρὸς τὴν δουρικτὴν περιωπὴν ἀναθεβήκως, δούξ Λογγιβαρδίας (58) ἀπάσας ὠνομάζετο. Ἐντεῦθεν οὖν ἅπαντες· πρὸς τὸν κατ' αὐτοῦ φθόνον ἠρεθίζοντο. Ὁ δὲ φρενήρης ὢν ἀνὴρ ὅπου μὲν θωπείαις χρησάμενος πρὸς τοὺς ἀντικαθισταμένους αὐτῷ, ὅπου δὲ καὶ δωρήμασι τοὺς μεταξὺ τοῦ πλήθους θορύβους ἐξωμαλίσαστο καὶ τὸν κατ' αὐτοῦ φθόνον τῶν μεγιστάνων εὐμηχάνως κατέσειλεν, ἔστι δ' οὗ καὶ ὅπλοις χειρωσάμενος ἅπαν τὸ κράτος Λογγιβαρδίας τε καὶ τῆς ὁμορουσῆς χώρας εἰς ἑαυτὸν ἀνεδήσατο. Ἄει δὲ τι ὁ Ῥομπέρτος οὕτως ἐπινοῶν τυραννικώτερον καὶ φαναζόμενος· τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων προφάσεως, ὡς ἔφην, τῆς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ συμπενθερίας ἐπιδραξάμενος τὸν πρὸς Ῥωμαίους ἀνεβρίπιζε πόλεμον. Ἐφθίμεν γὰρ εἰρηκότες, ὅτι Μιχαὴλ ὁ αὐτοκράτωρ οὐκ οἶδ' ὅπως τὴν τοῦ τυράννου τούτου θυγατέρα (Ἐλένη δὲ

tebant in insidiis viri quatuor, emergentes e palude strenue accurrunt adversus Guillelmum quem facile vinctum attrahebant ad equites Roberti alterum, ut diximus, insidentes collem : qui et ipse re procul observata per pronam jugi costam festinare ad eos ceperant. Interim sero animadversa fraude comites Guillelmi, quasi vindicaturi dominum a tergo insequerantur. At Robertus equo conscenso, induta galea, sumpta et vibrata ferociter hasta, objectoque in sui munimen clypeo conversus unum ex eis hasta transverberatum interficit : quo facinore refrigeravit impetum Guillelmanorum, spemque ipsis excussit sui principis recuperandi. Ergo extemplo reliqui, alia insuper specie percussis apparentium jam equitum Roberti inque ipsos infestis hastis perguntium, terga verterunt. Ducitur itaque impune captivus vinctusque Mascabeles, et in ipsam quam in filia dotem egregio genero miser donaverat arcem includitur. Habuitque tum illa civitas sub praesidii custodia proprium dominum merito propterea Frurium, hoc est praesidium sive arx dicta. Nihil autem vetat reliquam pertexere Roberti crudelitatem. **27** Semel enim socero potitus dentes ipsi sigillatim omnes excutit, immensam quamdam nummorum summam in singulos pronuntians, et ubi dicta summa reperiri posset indicare cogens. Ad extremum exhausta pecunia cum dentibus, in oculos involat Guillelmi, quos eruit crudelissime. ταῦτα ἐναπέθετο. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔληγεν ἀπαράσων

Hac praeda locupletatus majoribus deinde in diebus augmentis siebat seipso potentior : urbes urbibus, pecunias pecuniis adjungens donec brevi ducale fastigium adeptus, dux Longobardiae universae nominari coepit : unde omnium irritata invidia est, quam ipse pro solita atque innata sibi prudentia facile placavit ; partim adulationibus et fictis obsequiis delinens potentiores adversantium sibi ; partim plebeios maxime homines in se coorientes donis ac largitionibus exarmans : interdum ubi ars non sufficeret, vim adhibens, ac cum armatis irrumpens, denique omnem qua manu qua consilio non Longobardiam soluit, sed vicinam quoque circumquaque sibi subjecti firmavitque regionem. Hinc jam altius semper aliquid cogitans et praesentem magnitudinem pro gradu ad speratam habens, usum etiam est ad imperium aspirare Romanorum, occasione tantae rei tentandae unde dixi sumpta : videlicet ex affinitate quam Michael imperator, nescio quo usus consilio, cum ipso

Car. Dufresnii-Du Cangii notæ.

(58) Δούξ Λογγιβαρδίας. Obtinuit a Nicolao PP. ducis titulum Robertus anno Chr. 1060, quod testantur Gregorius VII, PP. lib. II, epist. 9 ; lib. VIII, epist. 1 ; Malaterra, lib. I, cap. 25 et 36, et Leo Ost. lib. III, cap. 15 ; Guillelmus Apul. lib. II.

Finita synodo, multorum Papa rogatu Robertum donat Nicolaus honore ducali. Hic comitum solus concessio jure ducatus

233 Est Papæ factus jurando jure fidelis : Unde sibi Caluber concessus, et Appulus omnia Est locus, et Latio patriæ dominatio gentis.

contraxit, despondenda tyranni hujus filia Helena vocata Constantino suo filio. Iterum autem illata mentione adolescentis hujus magnis mihi motibus agit et fertur animus, ratioque conturbatur. Non digrediar tamen, nec totam de eo rationem hic alieno loco inseram, quam in proprium, ut jam dixi servo; illud silere non sustineo, quanquam importune dici sentiam: fuisse illum juvenem pulchritudinis exemplar quasi a natura nihil sibi reliqui faciente fictum: imo Dei manum potius opus excellentissimum, et ex quo de artificis industria statui posset. Quem vel de primo aspectu quilibet intuens, illico percussus exclamaret: ejus plane quem Græci fabulantur aurei generis hunc verissimam esse propaginem, adeo splendens et rapax vis in eo absolutissimæ pulchritudinis existit. Mihi sane nec tot annorum lapsus ex quo illum non vidi, delere aut hebetare in animo speciem ejus adhuc potuit; adeo ut ne nunc quidem illius recordari sine uberibus lacrymis queam. Teneo tamen ut possum lacrymas, et eas in idoneis meorum temporum locos reservo, ne privatus questus calamitatum propriarum, publicarum rerum narrationibus immiscens, historiam perturbem. Illic porro adolescens cujus jam iterum meminimus nobis aliquanto natu major, jam **28** tum antequam nos solem videremus sponsus Helenæ Roberti fuerat, plane impollutus ac purus. Conscriptaque inter ipsos connubialia pacta fuerant, quanquam ea inconsummata manserunt, nihil ultra promissionis progressa, tum quidem propter immaturam pueri ætatem, deinde etiam mutata republica. Occupans siquidem imperium Nicephorus Botaniates, ea penitus abruptit. Verum a narrandi serie digressam me sentiens ad iter redeo. Robertus igitur ex obscuris natalibus in excelsum evehctus fortunæ verticem, nihil supra spes suas, et earum quibus se succinctum videbat opum ac virium facultatem ratus, in eo quoque elaborare

Car. Dufresnii

(59) *Πρὶν ὁμοῖς τὸν ἥλιον.* Desponsus fuit Constantinus Helenæ, Michaelē imperante, proinde multo ante quam Anna nasceretur, quæ lucem aspexit, patre Alexio jam imperatore.

(60) *Ραϊκτωρ.* Rem narrant Gregor. VII. PP. lib. viii, cap. 6, Malaterra lib. iii, cap. 13, et Guillelmus Apul. lib. iv, qui Roberti Expeditionem commemorans, hæc subdit:

Modico remoratus Hydruntii Tempore, præstolans adventum conjugis, atque Multorum comitum, quos noverat ipse futuros Esse viæ socios, mentitus se Michaelē, Venerat a Danaïs quidam seductor ad illum, Immerito raptum jus imperiale reposcens, Se profugum lacrymans, lacrimantem dux et honeste Suscipit et tractat, placidoque favore benignum Exhibet obsequium. Populus quoque credulus omnīs Assurgebat ei flexa cervicē salutans.

Hunc adhibens socium sibi dux, ut justior esset Causa viæ, secum, dum transfretat, ipse reducit.
Anonymus B rensis: an. 1050, ind. 5, ipse dux fecit sine eum Bari, et mense Aprilis fecit Tarenta eum filio, et Trane, et Iunilare [i. εὐφρασίαν] fecit ibi Michael imp. Adde Lepum pretospatham hoc

A αὐτῇ προτηγερέυετο), τῷ υἱῷ Κωνσταντίνῳ καταγγελάσατο. Πάλιν δὲ μεμνημένη τοῦ νεανίσκου τούτου, παθαίνομαι τὴν τε ψυχὴν καὶ τοὺς λογισμοὺς συγχέομαι· ἀνακόπτομαι δὲ τὴν ἀμφὶ τούτον διήγησιν, φυλάττουσα πάντα καιρῷ τῷ προσήκοντι. Τοῦτο δὲ μόνον οὐχ ὑπομένω μὴ λέγειν, κἂν ἔξω τοῦ καιροῦ λέγοιμι, ὡς ἀγαλμα φύσεως ἦν ὁ νεανίας ἐκεῖνος, καὶ Θεοῦ χειρῶν ὡς δυνατὸς εἶπεν φιλοτιμήμα. Εἰ γὰρ καὶ μόνον ἐθεάσατό τις αὐτὸν, εἶπεν ἂν ὡς τοῦ παρ' Ἑλλήσι· μυθεομέου χρυσοῦ γένους ἀπορόβη· οὕτως ἀμήχανον εἶχε τὸ κάλλος. Ἐγὼ δὲ μετὰ τοσοῦτους ἐνιαυτοὺς μεμνημένη τοῦ νεανίου τούτου δακρῶν ἐμπέπλαμαι· ἐπέχω δὲ ὅμως τὸ δάκρυον καὶ ταμιεύω πρὸς τοὺς ἐπικαίρους τῶν τόπων, ἵνα μὴ τὰς μονοβλίας τῶν ἐμῶν ἀναμιγνύσαται ἰστορικαῖς διηγήσεσι τὴν ἱστορίαν συγχέοιμι. Οὗτος γὰρ ὁ νεανίσκος περὶ οὗ κἀναυθία καὶ ἀλλαχόσε εἰρήκειμεν προχρόνιος πρὸ ἡμῶν καὶ πρὶν ἡμεῖς τὸν ἥλιον (59) ἴδοιμεν, προσητὴρ ἐγεγόνει τῆς τοῦ Ῥομπέρτου Ἑλένης καθαρὸς καὶ ἀμόλυντος, καὶ τὰ ἐγγραφα συνλλάγματα ἐπ' αὐτῇ ἐγγεγράφεισαν, κἂν ἀτέλεστα, καὶ ἐν ἐπαγγελίαις μόνον, ἀτελοῦς τὴν ηλικίαν ὄντος τοῦ νεανίσκου· διεσπάσθη δὲ ἅμα τῷ τῆς βασιλείας ἐπιθῆναι τὸν βασιλεῖα Νικηφόρον τὸν Βοτανειάτην. Ἄλλ' ἐξετραπόμην τοῦ λόγου, ἐπανελεύσομαι δ' αὖθις ἀφ' οὐπερ ἐξετραπόμην, ὃ γὰρ τοῖς Ῥομπέρτοις ἐκεῖνοις ἐξ ἀφανοῦς πάνυ τύχης περιφανῆς γεγονῶς, καὶ πολλὴν δύναμιν ἀδροίσις περὶ αὐτὸν, ἐπεσάλλετο καὶ Ῥωμαίων αυτοκράτωρ γένεσθαι, καὶ προφασεῖς εὐλόγους, ὄρθεν ἐπλάττετο τῆς πρὸς Ῥωμαίους δυσμελείας καὶ τῶν πολέμων. Διττὸς δὲ ἐντεῦθε φέρεται λόγος. Ὁ μὲν γὰρ φημιζεται τε καὶ ὁ διαβρεῖ καὶ μέχρι τῆς ἡμετέρας ἀκοῆς ἐφθασεν, ὅτι τις μοναχὸς Ραϊκτωρ (60) ὁ ομαζόμενος ὑπεκρίθη τὸν βασιλεῖα Μιχαὴλ καὶ πρὸς τὸν Ῥομπέρτον τούτον καὶ συμπένθερον (61) αὐτομολήσας τὰς οἰκείας συμφορὰς ὠλοφύρετο. Οὗτος γὰρ μετὰ τὸν Διογένην τῶν σκήπτρων Ῥωμαίων ἐπαλιμμένος, καὶ βραχύν τινα χρόνον διαπρέψας

Du Cangii notæ.

A. Tradit Order. Vitalis, lib. ii. Michaelē in unum, quem perperam Romani Diogenis filium faciunt, in comitatu fuisse Boemundi, cum Galliam adit an. 1106, aliosque de Græcis, seu Thracibus, illustres, quorum, inquit, querela de Alexio imperatore, qui per proditionem illis antecessorum stemmata suorum abstulerat, magis ad iram contra eum feroces Francos incitabat. Vide eundem, lib. vii, p. 640, 641. Fuit porro Ractorum familia Constantinopoli perillustis, e qua memoratur apud Zonarā et Leonem Grammaticū Johannes rector, ab Alexandro imperatore, Constantino Porphyrogenetæ ex fratre nepoti, tutor datus.

(61) *Συμπένθερον.* Συμπενθερία est affinitas inita inter duos, ex filiorum ac filiarum nuptiis, sic ut uterque socer dicatur, hic quidem respectu nurus, aliter respectu generi. Συμπενθερίας et συμπενθέρων mentio passim occurrit, apud Balsamonem in *Nomoc.* Phot. tit. 13, cap. 2, Theophylactum Bulg. epist. 51. Niceanum in Isaac. lib. 1; Niceph. Gregoram, lib. iii; Codinum, *De Offic.* cap. 2. Phranz et al. Hinc συμπενθερίαζεν apud Constantinum Porphyrogenitum *De adm. imp.* cap. 13. V. Gregor. VII. PP. lib. vii. Ep. 6.

τὴν βασιλείαν, παρελύθη μὲν τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Βοτανειάτου (62) ἐπαναστάντος αὐτῷ, τὸν δὲ τῶν μοναχῶν ὑπέδου βίον, μετὰ δὲ τιῦτα τὸν ἀρχιερατικὸν ποδῆρη καὶ τὴν κίδαριν ἠμφιέσαστο, εἰ βούλει δὲ καὶ τὴν ἐπωμίδια. Τοῦτο δὲ συνεδούλευσεν ὁ Καῖσαρ Ἰωάννης (63) ὁ πρὸς πατρός αὐτῷ θεῖος, τὴν κοῦφον εἰδῶς τοῦ τηνικαῦτα κρατοῦντος καὶ μὴ τι πάθοι δεινότερον δεδιώς. Τοῦτον ὑπεκρίθη ὁ εἰρημένος μοναχὸς ἐκεῖνος καὶ Ραίκτηρ ἢ καὶ ὡς οὕτως εἰπεῖν, ῥέκτης (64) τῶν ἀπανταχοῦ τολμηρότατος. Πρόσεισι τε τῷ Ῥομπέρτῳ ὡς δῆθεν συμπενεθέρῳ καὶ τὰ τῆς ἀδικίας ἐκτραγηθεῖ, ὡς καθαιρεθεῖ μὲν τῶν βασιλικῶν θρόνων, καὶ εἰς ὄπερ σχῆμα τοῦτον ἠρώη περιελθεῖν. Καὶ διὰ τούτων πάντων εἰς ἔμψυον ἐξεκαλεῖτο τὸν βάρβαρον. Τὴν γὰρ καλὴν φησι μείρακα τὴν αὐτοῦ νύμφην Ἑλένην (65) ἀπεριστάτον καταλιπεῖ καὶ χήρην ἀντικρυς τοῦ νυμφίου. Τὴν γὰρ οὖν Κωνσταντῖνον καὶ τὴν βασιλῆα Μαρίαν (66) προσροῦναι τῷ Βοτανειάτῃ καὶ ἀκντας διὰ τὴν τυρανίδα ἐβόα. Ταῦτα λέγων πρῶτον τε τὸν θυμὸν τοῦ βαρβάρου καὶ πρὸς πόλεμον κατὰ Ῥωμαίων ἐξυπέλιξε. Τοιοῦτος μὲν λόγος διαβῆει μου τὰς ἀκοάς, καὶ οὐκ ἔχω γε διὰ θαύματος, εἰ τινες ἀδοξότατοί τινες τοὺς ἐπὶ δόξης καὶ γένους εὐγενοῦς ὑποκρίνονται. Ἔτερος δὲ με περιθωθεῖ πιθανώτερος λόγος ἐτέρωθεν φημιζόμενος, ὡς οὔτε μοναχὸς τις τὸν βασιλέα Μιχαὴλ ὑπεκρίνατο, οὔτε τοιοῦτόν τι τὸν Ῥομπέρτον πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων ἐκίνησε πόλεμον, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ βάρβαρος πολυτραπέτατος ὢν τὰ τοιαῦτα βραδίως ἐπλάττετο. Ἐχει γὰρ ὡς τὰ ἐφεξῆς. Αὐτὸς μὲν ὡς φησιν ὁ Ῥομπέρτος βραδύργατος ὢν καὶ τὴν κατὰ Ῥωμαίων ὠδίνων μάχην καὶ πρὸ πολλοῦ πρὸς τὴν πόλεμον παρασκευαζόμενος, ἐκωλύετο μὲν ὡς ἀδικῶν πολέμων ἄργων καὶ κατὰ Χριστιανῶν εὐτρεπίζόμενος παρὰ τινῶν τῶν περὶ αὐτὸν ἐνδοξοτέρων ἀνδρῶν καὶ αὐτῆς τῆς γυναίκος αὐτοῦ Γαίτης, καὶ ἀνεκώπτετο πολλάκις ἐπιχειρήσας τῆς τριακτῆς ὁμίτης. Βουλόμενος δὲ πιθανὴν τὴν πρόφασιν τοῦ πολέμου ποιήσασθαι, πέμπει τινὰς ἀνδρας εἰς Κοτρώνην τὰ ἀπόρρητα καταπιστεύσας αὐτοῖς τῶν βεβουλευμένων καὶ ἐπισκῆπτει τοιαῦτα ὡς εἰ τινα μοναχὸν εὐροίαν βουλόμενον ἐκείθεν ἐνόησε

A statuit, si posset consequi, ut imperator Romano- rum crearetur. Ac belli quidem et offensionis praetextus speciosos ei suppeditavit affinitas de qua diximus. De re porro ut se habuit duplex ad nos fama emanavit. Prior quæ maxime invaluit, quaque fateor occupatas aures meas, habet : Monachum quemdam cui nomen fuit Ræctor, simulata persona imperatoris Michaelis, ad Robertum tanquam affinem et filii sui socerum confugisse, lamentatumque apud eum cladem suam, auxilium implorasse. Nam is Michael sumpto Romanorum sceptro post Diogenem, non diu fructus imperio exauctoratus a Botaniate fuerat in ipsum rebellante. A quo et adactus est monachi primum professionem ac vestem, postea vero archiepiscopalem talarem ac cidarium induere. Cogitabat quin etiam epomidem, consilio sui patris Cæsaris Joannis, qui levitate illius qui tum potens rerum erat perspecta, merito verebatur ne suspectus ei factus gravius quiddam pateretur. Hunc se esse simulavit monachus ille quem diximus Ræctor, vere actor alienæ personæ atque impostor omnium qui unquam exstiterunt audacissimus. Ac cum ista larva Robertum tanquam velleciet consocerum addit, eique quid esset injuriæ passus miserabiliter exponit : exturbatum se nempe regio throno eo sortis ac vestitus redactum. Proinde implorare se opes ac potentiam ejus ad ultionem de Botaniate sumendam, cujus rebellionis scelere non ipse tantum Michael, sed Robertus quoque violatus esset, genero ipsius Constantino per vim in tyranni partes abstracto, una cum imperatrice Maria, filia vero Roberti Helena per tale facinus vidua reddita. Hæc dum vociferatur facile commovit irritabilem alioqui Barbarum, atque ad bellum Romanis inferendum armavit. Ea ut retuli sic ferri passim audivi ; nec magnopere miror existere hujusmodi villissima capita qui personarum genere ac dignitate illustrium sibi larvas circumdent et ostentent impudentissime. 29 Verum alia me aliunde, eademque credibilior fama circumsonat : neminem fuisse plagiarium monachum qui ultro in Michaelis quondam imperatoris nomen invaserit, Robertumque provocarit : nugas eas præstigiasque esse : nihil-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(62) Ἰπὸ τοῦ Βοτανειάτου. Ordericus, lib. vii : *Ecce sicut Michael repulit Diogenem vitricum suum de regali solio, sic ipse de eisdem culmine præcipitatus est a Bithynacio, qui nihilominus simili repulsa dejectus est ab Alexio.*

(63) Καῖσαρ Ἰωάννης. Joannes Cæsar Ducas, Constantinii Ducæ imp. frater, Michaelis imp. patruus.

(64) Ῥέκτης. Alludit ad nomen pseudo-imperatoris : Ῥέκτης enim, est homo strenuus, δραστήριος. Sic supra eadem Anna, Ἄνδρες κακούργατοι καὶ ῥέκται πραγμάτων. Et Syncæsius : Ἐδόκει γὰρ οὐτός νεός τε εἶναι καὶ ῥέκτης ἀνὴρ, οἷος ἐχέτρούς τε κακῶσαι, καὶ φίλους ποιῆσαι.

(65) Ἑλένην. Helenam custodiæ mandatam a Botaniate jam supra observavimus, postmodum remissam ad patrem ab eodem Seylitzes scribit. Verum id serius accidit, si qua fides Orderico, lib. vii : *Filiam quoque Wiscardi præfatus* 234

D Heros (Alexius) ac si ipse genuisset eas, amavit blanditer, et pie tractavit : et fere 20 annis in deliciis educavit. Officium illarum erat mane, dum imperator de suo stratu surrexisset, manusque suas ablueret, mappulam et pectinem eburneum asserre, et barbam imperatoris pectere. Nobiles puellæ facili gratoque servitio a liberali principe deputatæ sunt, quæ post longum tempus Rogerio comiti Siciliae, Augusto factente, ut amico redditæ sunt. At quæ fuit altera Roberti filia, quam una cum sorore Helena Constantinopolim missam auctor est Vitalis, unaque cum ea remissam ad Rogerium, non plane constat : tametsi probabile videatur, fuisse Mahilliam, quæ patre jam extincto nupsit, cum tres alia, ex quinque quas extulit filiabus Robertus, ipso superstate nuptias iniisse tradantur.

(66) Μαγλαρ. Mariam Alanam, Michaelis Ducæ imp. uxorem.

que aliud nisi artificis scelus Roberti ipsius, fecundissimi ad fraudes ingenii. Nimirum is dudum concepta cupiditate Romani imperii sibi bello parandi, apparatus rei tantæ jam, ut sibi erat conscius, maturis, parturiebat impotens animi, et rumpere consilio exitum omni conatu inoliebatur. At obstant præcipiti incepto' injusti belli adversus Christianos suscipiendi tum plerique principum qui ei aderant, tum ipsa ejus conjux Gaita, qui quoties istam pruriginem laceßendi Romani nominis Robertus ostenderet, nullam finem dissuadendi faciebant. Eos igitur ad suam sententiam trahendi talem viam iniiit. Mittit certos homines Crotonem atq; canæ mentis suæ conscios : clam nempe in aurem monitos ut si quem ibi reperirent monachum e Græcia linina apostolorum cogitantem, quem aspectu et congressu non inidoneum ad rem quæ parabatur judicarent, exiperent hominem comprehenderentque officii, omninoque ad se adducerent. Occurrit istis Crotone commodum is quem dixi Ræctor homo versutus et simulandi quidvis dissimulandique summus artifex. Aptius nihil visum ad Roberti propositum. Litteras ergo ad ipsum Salernum mittunt in eam formulam scriptas quam ipse præscripserat : quibus significabant, consocerum ipsius Michaelis imperio pulsus profugumque in Italiam Crotonæ esse, mox ad ipsum transmissurum auxilli rogandi causa. Has litteras repente Robertus ut adhuc primum patentes in manu habebat, conjugi primum legit, tum comitatus sui viros illustres ac principes convocans, quid nuntii perferretur docet. Illi omnes re facile credita, nequaquam negligendum affinis principis casum Roberto assenserunt. Qui mora nulla facta accersit hominem, cultu et comitatu ambizioso ornatum personam decenti quam mentiebatur. Iste autem actor nequaquam malus, aut immemor, tragœdiam apud omnes totam plausibiliter agebat : gestu, vultu, verbo, habitu, exturbatum se throno, uxore ac filio privatam a tyranno Botaniate ferens : quin etiam ab eodem injustissime lænta exitum ac diademate, monachica veste circumdatum : quibus tantis injuriis adactum advenire se supplicem. Hæc a Roberto

διαπεράσαι εἰς προσκύνησιν τοῦ νεῶ τῶν κορυφαίων καὶ πολιούχων τῆς Ῥώμης ἀποστόλων, ἐξ αὐτῆς ὀφείως μὴ πᾶν τὸ δυσγενὲς ἐμφαίνοντα τοῦτον ἀσμένως ἐναγκαλισσασθαι καὶ οἰκειωτάμενος πρὸς αὐτὸν ἀγαγεῖν. ἐπεὶ δὲ τὸν προειρημένον ἐφεῦρον Ῥαΐκτορα, ἄνδρα ποικίλον τε καὶ πρὸς πανουργίαν ἀπαράμιλλον δηλοῦσι τῷ Ῥομπέρτῳ διὰ γραμμάτων κατὰ τὸ Σαλερηνὸν διατρέβοντι, οἷοι περὶ ὁ σὸς κηδεστῆς Μιχαὴλ ὁ τῆς βασιλείας ἐξεωθῆεις κατέλαθε τὴν ἀπὸ σοῦ ἐξαιτούμενος βοήθειαν. Οὕτω γὰρ αὐτοῖς ὁ Ῥομπέρτος ὑπέθετο τὰς πρὸς αὐτὸν ἐκθεῖναι γραφάς. Ὁ δὲ ἐν χερσὶ ταύτας λαβὼν, παρ-ευθὺς μὲν τῇ δμενεῖτιδι ὑπαναγιώσκει, εἶτα συναγαγὼν τοὺς κόμητας (67) ἅπαντας ὑποδεικνυσι καὶ τούτοις τὰ γράμματα ὡς μικρέτι κωλύεσθαι παρ' αὐτῶν εὐλόγου τάχα αἰτίας δραξάμενος. Συντίθενται ἅπαντες παραχρημά τῇ τοῦ Ῥομπέρτου βουλή, καὶ οὕτως προσήκατό τε αὐτὸν καὶ εἰς ὄμιλιν ἐλήλυθεν. Ἐντεῦθεν τὰ πάντα δραματοῦργεὶ καὶ σκηνῆν περιτέθεισιν ὡς ὁ βασιλεὺς εἶη Μιχαὴλ ὁ μοναχὸς ἐκείνος καὶ καταριθεῖται τῶν θρόνων, ὡς τὴν γυναῖκα καὶ τὸν παῖδα καὶ τὰλλα πάντα πρὸς τοῦ Βοτανειάτου ἀφαιρηθεῖται τυράννου, καὶ ὡς τοῦτον ἀδίκως καὶ παρὰ πάντα δίκαιον λόγον τῆς ταινίας τε καὶ τοῦ διαδήματος τὸ μοναχικὸν περιέθεντο σχῆμα, καὶ νῦν ἰκέτης ἦκε, φησὶ, πρὸς ἡμᾶς. Ταῦτα εἰς μέσους ἐδημηγόρει ὁ Ῥομπέρτος, τὴν τε βασιλείαν αὐτῷ δὲ τὸ κῆδος ἐπανασωθῆναι προσεῖπεν, καὶ ἀξίων ἐκάστης ἡμέρας τὴν μοναχὸν ἐκείνον ὡς δῆθεν τὸν βασιλεῖα Μιχαὴλ καὶ προεδρίας καὶ θρόνων ὑψηλοτέρων καὶ τιμῆς ὑπερβαλλούσης, καὶ ἄλλο τε ἄλλως τὰς δημηγορίας πλαττόμενος νῦν μὲν ἐλεινολογούμενος ὅτι πέποιθεν ἐπὶ θυγατρὶ, νῦν δὲ τοῦ συμπεπαισμένου φειδόμενος ἐφ' οἷς τισι κακοῖς περιπέτωκεν, νῦν δὲ προπαροξύνων τε καὶ διεγείρων πρὸς πόλεμον τὸ περὶ αὐτὸν βάρβαρον, ποικίλως ἐπαγγελλόμενος τούτοις χρυσοῦ θημῶνας οὐς ἐκ τῆς Ῥωμαίων ἔχειν τούτοις κατεπηγγέλλετο. Ἐντεῦθεν πάντας ἐλκυσάμενος τῆς ῤνός· καὶ πλουσιωτέρους καὶ πενεστέρους ἄπαρας τῆς Λογγιβαρδίας, μᾶλλον δὲ πᾶσαν αὐτὴν ἐλκυσάμενος καταλαμβάνει τὴν Σάλερνον μητρόπολιν οὖσαν Μέλφης (68), ἐν ἣ τὰ κατὰ τὰς ἄλλας θυγατέρας αὐτοῦ πάντα καταπράξας καλῶς, ἐντεῦθεν τὰ πρὸς

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(67) *Κόμητας*. Cum Normanni in Apulia, impellente ac simulante Harodino Mediolanensi, sedem figere, et cum Græcis decertare decrevisent, primores ex suis 12, quibus parerent, elegerunt, iisque comitum indiderunt nomen et dignitatem. Guillelmus Apul. lib. 1.

Normanni quamvis Danaum virtute coacti Appula rura prius dimittere, rursusque adire Hoc stimulante parant, numero cum viribus aucto, Omnes conveniunt, et bis sex nobiliores, Quos genus et gravitas morum decorabat, et ætate, Elegere duces, provecis ad comitatum His affi parent, comitatus nomen honoris Quo donantur erat, hi totas undique terras Divisere sibi, etc.

(68) *Μητρόπολιν οὖσαν Μέλφης*. Non Melfam, vel Melpham, primam Normannorum in Apulia

sedem, sed Amalphim hic intelligit Anna, quæ, ut est apud Tyrium, lib. xviii, cap. 4 : *Est civitas inter mare et montes eminentissimas constituta, ab Oriente habens urbem munitissimam Salernum, rix 7 milliariibus marino ab ea distantem itinere, ab Occidente vero Surrentum et Neapolim*. Hanc expugnabat paulo antè Guiscardus C. an. 1175. Gisulfo sororio Salernitano principe frustra propugnante, uli narrat Guillelmus Apul. lib. iii, et Gaufridus Malaterra, lib. iii, cap. 3, apud quem *Malsa* nuncupatur. Porro Anna Salernum Melphæ, seu Amalphis, metropolim appellat, quod ea temporate, ut et nostra, circumjecta regio, totusque qui Amalphi adiacet maritimus tractus, ab hac urbe appellationem sortiretur; quod testantur Alexander abbas Celesin. lib. iii, cap. 23. Raphael Volaterr. et Leander Albert. Alia autem fuit Melfa,

τὸν πόλεμον ἐξαρτῆται. Δύο δὲ ἤστῃν (69) αὐτῶν· ἄνθρωπος γὰρ τρίτην τῆ βασιλείας τῶν πόλεων εἶχεν ἐξ αὐτοῦ θαλάμου δυστυχῆ. Ὁ γὰρ νεανίας ἐκείνος ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς οὐπω ἐφηθός ὢν ἀπεστρέφεται τοῦτ' ἐκ κήδους καθάπερ τοὺς μορμολυττομένους τὰ βρέφη. Τούτων δὲ τὴν μὲν Παιμούντῳ (70) τῷ υἱῷ κόμητος Βραχενῶνος κατηγγυῆσατο, τὴν ἐτέραν δὲ συνῆψευσεν τῷ Εὐδοκίῳ (71) ἐπιφανεστάτῳ καὶ τούτῳ κόμητι. Οὐδὲ ταῦτα τὰ συναλλάγματα πρὸς τὸ ἀσύμφορον εὐρα Ῥομπέρτῳ, ἀλλὰ πανταχόθεν γὰρ συνεκκρότητο καὶ συνηθροίζετο δύναμιν, ἐκ γένους, ἐκ τυραννίδος, ἐξ ἀγχιστείας, ἐξ ἄλλων τρόπων παντοδαπῶν ὧν ἄν τις οὐδὲ ἐπινοήσαιτο.

carari se aiebat a suis ipsius malis memorandis. Nunc comites atque insignes duces spectatores fabulæ varie inducens ad consciscendum haud dubitanter bellum cum Romanis, ex quo ipsorum quisque opum acervos ac revera montes aureos relaturus esset. Tali mimo Robertus inductus animis, egentibusque juxta ac locupletibus spe cuique propria oblata in novarum pariter rerum cupiditatem animatis, Longobardia discedens, aut potius universam secum trahens Longobardiam.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

seu Melfis, vel Melfia, prima Normannorum in Apulia sedes, ab iis, quo se adversus Græcos tuerentur, ædificata, seu potius instaurata, ut auctor est Malaterra, lib. 1, cap. 9. Jacet illa Asculum inter et Venusam, in extremo Apuliæ limite, Calabria versus, unde caput et janua totius Apuliæ dicitur in Chronico Cassin. lib. 11, cap. 68, et apud Guillelmum Apul. lib. III :

Caput hæc erat urbibus illis.
Omnibus, est et adhuc quas continet Appula tellus.
Sic vero describitur ab eodem Guillelmo lib. 1.
Appula Normannis intransitibus arva, repente
Melfia cap'a fuit; quidquid prædantur, ad illam
Urbe[m] deducunt. Hac sede Basilicus ante.
Quem supra memini, modicas fabricaverat ædes,
Esse locum cernens inopinè commoditatis.
Accessu populi nunc urbs illustris habetur,
Finibus Italiæ celeberrima, dives amœni
235 Fertilitate loci, Cerevis nec egena nec amnis.
Et qua parte sita est insignis honore ducali.

Vide notata ad pag. 161.

(69) Δύο δὲ ἤστῃν. Quinque Roberto natas assignat Willelmus Gemeticensis, et ex eo Philippus Mouskes in Hist. Franc. ms. quarum prima, inquit idem Muskins, imperatori Constantinopolitano enupta est, Helena videlicet, Constantino Ducæ Porphyrogenetæ, qui a patre imperatorio titulo donatus est, et ab Anna, pag. 35, Βασίλειος titidem appellatur, desponsata. Guillelmus Apul. lib. II, de Sigelgaita Roberti uxore :

Edidit hæc pueros sibi tres, et quinque puellas,
Egregiam sobolem sexus utriusque futuram.

(70) Παιμούντῳ. Altera Roberti filia Mathildis, Raimundo-Berengarii II marchioni et comiti Barcinon. primum nupsit, deinde Aimerico II vicecomiti Narbon. Nuptias Raimundi, ut et Ebali, de quo mox, attigit Guill. Abul. l. IV.

Partibus Hesperia, quem Barcinona tremebat,
Venerat insignis comes hanc Raimundus ad urbem,
Ut nuptura ducis detur sibi filia poscens,
Huic major natu nuptum datur : altera nupsit
Egregio comiti Francorum stemmate claro :
Ebalus hic dictus, succumbere nescius hosti,
Belligeras acies ad prælia ducere doctus,
Et facundus erat, linguaque manique vivebat.

De Mathildis nuptiis agunt præterea Joannes archidiaconus Barensis in Hist. Invent. S. Sabini, cap. 1, n. 2; Surita, lib. 1 Ind. rer. Arag. an 1176; Will. Catellus, lib. IV Rer. Occitanar. p. 583;

Auctore dramatis dictata reddebat non illepide monachus Ræctor : nec ipse suis partibus Robertus deerat. Palam ferens dignum videri hominem sic de se **30** meritum qui per se ac suos priori fortunæ redderetur. Ergo ipsum toto choragio talis pompæ adornabat, quotidie assectans, priorique sede ac sublimiore throno dignans, honoreque in omnibus præcipuo, necnon studiose aptatis ad somnium fortunæ prioris compellationibus prosequens. Quem ille vicissim nunc de injuriis quas esset in filia persona passus, consolabatur : nunc respectu consoceri et metu facessendæ molestiæ pietati ejus ad condolendum paratissimæ, revocari se aiebat a suis ipsius malis memorandis. Nunc comites atque insignes duces spectatores fabulæ varie inducens ad consciscendum haud dubitanter bellum cum Romanis, ex quo ipsorum quisque opum acervos ac revera montes aureos relaturus esset. Tali mimo Robertus inductus animis, egentibusque juxta ac locupletibus spe cuique propria oblata in novarum pariter rerum cupiditatem animatis, Longobardia discedens, aut potius universam secum trahens Longobardiam.

B Baron. an. 491, n. 13. Chiffletius in Vindic. Hisp. p. 357; Martinus Carillus, in Annot., et alii.

(71) Εὐδοκίῳ. Ebalus Coniti Ruciacensi, seu de Roceio (de Roucy), in Campania Gallica, filio Hilduini comitis de Arcies et de Ramerut, et Aelidis, Ebali comitis Ruciacensis filia primogenita. Genuit autem Ebalus iste II (verba sunt Alberici an. 1119) de Sibilia Roberti Guiscardi filia comitem Wiscardum de Roceio, et comitem Hugonem Chole. et Thomam de Rocrio, etc. Ex quo videtur, ni fallor, scriptore tertiæ Wiscardi filia nomen discere est. Quarta Hugoni III Cenomanensi comiti, Azonis marchionis Estensis, ex filia Hugonis II Cenomanensis comitis, filio, uxor a patre data est. Is quod conjugem nulla de causa dimisisset, a summo Pontifice sacris interdictus est, ut habet idem Ordericus, lib. VIII. Has nuptias Guillelmus Apul. lib. III, pluribus commemorat.

Dumque moraretur Trojana[m] mœnibus urbis,
Nobilis advenit Lombardus marchio quidam,
Nobilibus patriæ multis comitantibus illum.
Azo vocatus erat, secum deduxit Hugonem
Illustrem natum, ducis huic ut filia detur,
Exigit in sponsam : comites processeque vocari
Quæque facti super his consulturus ab urbe.
Horum consiliis Roberti filia nato
Traditur Azonis, tædas ex more jugales,
Et convivando celebrant, et multa ferendo,
Cunctis conjugii quæ postulat ordo peractis,
Sollicitat comites dux, et quoscunque potentes
Dona petens, lati quibus et vir et uxor abire
Donati valeant, etc.

236 Hugonem hunc, ut et Cenomanensem affinitatem, omiserunt Joan Bapt. Pigna et Hieron. Faletus in sua Estensium Historia et Genealogia. Quinta denique ejusdem Roberti nata, Mathilda, cognomento Cantalupa, Willelmo de Grentemesnil, nobili Normanno, nupsit an. 1088. De hac agunt Malaterra, lib. IV, cap. 21; Albertus Aq. lib. IV, cap. 37; Guibertus, lib. III, cap. 2; et Ordericus Vitalis, lib. VIII. Sextam Roberti filiam, nullo, ut reor, auctore, addit Pistorius, Stephani II Hungariæ regis conjugem. Cæterum Ruciacensem arcem, Lutzelensburgum inter et Theodonis villam sitam, quæ comitatui nomen dedit, Ruthiam et Rutthicum appellat veteres Chartæ, et Chronicon Trevirense, apud Duchesium in Probat. Hist. Luxemb. p. 13, et Browerum, lib. II Annal. Trevir. p. 640.

Salernum venit. Melphorum ea metropolis est. Ubi duarum quæ restabant filiarum celebratis nuptiis (nam tertia, ut diximus, Constantinopoli mærebat, ab ipsis primis sponsalibus vidua, quippe quam ejus sponsus impubes adhuc plane sic aversabatur atque omnem affinitatis mentionem ejus ut pueri spectra larvasque monstruosas solent) celebratis, inquam, ibi filiarum duarum nuptiis quarum alteram Raimundo filio comitis Barcinonensis despondit: alteram conjunxit Eubulo illustrissimo et ipsi comiti. Quæstuosis Roberto et ad propositum præsens capessendi belli magno iudicio quasitis affinitatibus potentissimorum hominum; adeo prudens Barbarus tela congerebat ex omni silva. Galios communione generis, Hispanos atque Italos necessitudine variarum affinitatum, subditos vi atque imperio, alios aliis incredibilibus atque insuspensibilibus perpellens artibus ad nomen in destinatum sibi militiam profuturum.

Non est autem silendum cur qui tum erant Occidentis principes crescere hanc novam ex nihilo exortam Roberti potentiam in tantum impuere siverint; neque indignationem atque invidiam qua sine dubio in eum commovebantur, prodire passi sint usque ad conatum disturbandi atque obtinendi res istius novi principatus in teneris adhuc initiis fragiles: in quo non vulgare perspicui documentum potuit felicitatis ejusdem Roberti, hominis quem fortuna in omnibus eximium habuerit, cuique augendo atque ornando vires suas laud parce semper impenderit. Disciderat Occidentem universum in duas tum factiones magna exorta inter Papam urbis Romæ (est is principatus non inermis, sed multis undique ac magnis militaribus succinctus copiis) et Henricum regem Alamanniæ

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(72) Πάπας. Gregorius VII.

(73) Γερρατή δὲ αὐτῆ ἀρχῆ. Notanda hic summorum pontificum ἰδιοκρατία et potestas.

(74) Πηγὸς Ἀλαμανίας. Fecit more gentis suæ Anna, et avito quodam odio et invidia adversus Latinos, dum Henricum IV Germanicum imperatorem Πηγὸς, seu regis titulo donat, cum Βασιλέως, vel imperatoris ad solos Constantinopolitanos Augustos spectare persuasum haberent Græci. Willelmus Tyr. lib. xvi, cap. 21: *Molestè siquidem ferunt quod eorum (Theuonicorum) rex Romanorum se dicit imperatorem: in hoc enim suo detrachi videtur imperatori, quem ipsi monarcham, id est, singulariter principari omnibus dicunt, tanquam Romanorum unicum, et solum imperatorem.* Eadem habet auctor Vitæ Ludov. VII Franc. reg. cap. 8. Alia in hanc sententiam suggerunt Baron. an. 874; Feder. Morellus ad lib. II, *De Themat. Porphyrog.*; Meursius V, Πηγὸς, et Dissertatio nostra xxvii, ad Joinvillam pag. 316.

(75) Ὅς τὰς Ἐκκλησίας. Beneficia, ecclesiasticas dignitates. Tradunt ejusce ævi scriptores sacris interdictionem a Gregorio Henricum, quod episcopatum, abbatiarum, cæterarumque ecclesiasticarum dignitatum investituras indignis conferret, pretio-

A Συμπίπτει δὲ μεταξὺ καὶ τι τοιοῦτον, ὅπερ ἄξιον ἀφηγήσασθαι. Ἐστὶ γὰρ καὶ τοῦτο εἰς εὐφημίαν τοῦτου καὶ εὐτυχίαν ἀναφερόμενον, καὶ γὰρ καὶ τοὺς τῆς δύσεως ἅπαντας ἀρχηγούς ἀναγκαιότιζεσθαι τῆς πρὸς τοῦτον φορᾶς σφόδρα τῆς τῶν πραγμάτων εὐροίας τῷ βαρβαρῷ λογίζομαι, ἀπανταχόθεν τῆς τύχης αὐτῷ συνεργούσης, καὶ ἐπαίρουσης εἰς τυραννίδα, καὶ πᾶν τὸ ἐπωφελὲς περαιουμένης. Ὁ γὰρ τὸ πάπας τῆς Ῥώμης (72) (γενναία δὲ αὕτη ἀρχὴ (73), καὶ στρατεύμασι παντοδαποῖς περιφραττομένη), μετὰ τοῦ ζηγὸς Ἀλαμανίας (74) Ἐνερίχου διαφορὰν ἐσηγώως ἐβούλετο πρὸς συμμαχίαν ἐλκύσαι Ῥομπέρτον ἤδη περιφανεστάτον γεγρότα καὶ πρὸς μεγάλα ἀρχὰς ἀκμάσαντα. Ἡ δὲ διαφορὰ βήγως τε καὶ πάπας τοιαύτη τις ἦν. Ὁ μὲν γὰρ κατηγιάτο τὸν βήγα Ἐνερίχον ὡς τὰς ἐκκλησίας (75) οὐ προῖκα διδόντα, ἀλλὰ δωρημάτων ἀποδιδόμενον, καὶ που καὶ ἀναξίοις ἀνδράσι τὴν ἀρχιερωσύνην καταπιστεύοντα, καὶ τοιοῦτων ἐγκλημάτων ἰδίωκεν. Ὁ δὲ γε βήγῃ Ἀλαμανίας τυραννίδος τὸν πάπαν ἐγράφετο, ὡς ἀτερ γνώμης (76) αὐτοῦ τὸν ἀποστολικὸν ἐξερπάσοι ὀρόνον. Καὶ που καὶ ἀπηναισχυντήκει πρὸς τοῦτον, καὶ ἰταμωτέροις ἐχρήσατο λόγοις, ὡς εἰ μὴ ἐκστατῆ τῆς αὐθαρέτου προεδρίας, μεθ' ὕβρεως ἐκείθιν ἀπελαθῆσεται. Τοῦτων οὖν ἀκούσας ὁ πάπας τῶν λόγων

C que divenderet. Henricus ipse in Epist. ad Gregor. apud Hugonem abbat. Flaviniacensem in Chron.: *Non solum enim nos res ecclesiasticas invasimus, verum quoque indignis quibuslibet, et simoniacato felle amaricatis, et non per ostium, sed aliunde ingredientibus ecclesias ipsas vendidimus, et non eas, ut oportuit, defendimus.* Id passim obiectum Henrico notant scriptores, Willelmus Tyr. lib. I, cap. 13; Bruno, *De bello Saxon.*; Conradus Ussperg. et Lambertus Schafnaburg. an. 1074; Will. Malmesburg. lib. IV *De gest. Angl.*; Guillelmus Apuliensis, lib. II; Robert, de Monte an. 1111; et alii sine numero.

(76) Ἄτερ γνώμης. Otho Frising. lib. I *de gest. Frid.* cap. 1, de Henrico IV: *Apud Bajoariæ civitatem Brixinoram, in ipso Pyreneo, haud procul a valle Tridentina sitam, coadunatis episcopis, princeps Germaniam magnam celebravit, ubi omnibus advenientibus, injuriis sibi a Romana Ecclesia irrogatas affectuose conqueritur, quod videlicet ipso inconsulto, qui tanquam rex et patricius primus in electione suæ urbis episcopi esse deberet, Romani sibi pontificem præficerent, cum a patre suo imperatore plures ibidem, quasi sine electione, inthronizati fuerint.* Vide eundem in Chron. lib. VI, cap. 34.

(*) Caute legenda quæ sequuntur in Romanam sedem schismatico spiritu declamata. Possint.

κατὰ τῶν πρέσβων εὐθὺς ἐμεμήνηι, καὶ αἰκισάμε- A
νο; (77) πρότερον ἀπανθρώπως εἶτα καὶ κείρας τῆς
κεφαλᾶς καὶ ἐπικείρας τοὺς πώγωνας τῆς μὲν ψάλλαι,
ξυρῶ δὲ τοὺς πώγωνας, καὶ ἄλλο τι προσεξεργασάμε-
νος ἀτωπώτατον καὶ βαρβαρικὴν ὕβριν ὑπερλαύνον
ἀφῆκεν. Εἶπον ἂν καὶ τὴν ὕβριν εἰ μὴ με καὶ γυναι-
κεῖα καὶ βασιλικὴ ἐπέειχεν αἰδῶς. Ἐκείνο γὰρ οὐχ
ὅπως ἀνάξιον ἀρχιερέως τὸ παρ' ἐκείνου πραχθῆν,
ἀλλ' οὐδ' ὄλωσ ἀνθρώπου Χριστιανικὴν ἐπιπερομένου
καὶ τοῖνομα ἐβδελυξάμεν καὶ τὴ ἐνθύμημα τοῦ βαρ-
βάρου μὴ τοῖ γε τοῦργον ἐπέει καὶ τὸν γραφεῖα κάλκ-
μον καὶ τὸν χάρτην ἐμόλυνα ἂν εἰ τὸ πραχθῆν κατὰ
μέρος διεξῆεν. Ἄλλ' εἰς παράστασιν καὶ βαρβαρικῆς
ὑβρεως καὶ ὅτι ὁ χρόνος, ῥέων ἦθη ἀνδρῶν πιντοῦσα πᾶ
πρὸς; κακίαν ἀναφύει καὶ πάντολμα, ἀρκίσει αὐτὸ B
τοῦτο τὸ μηδὲ μικρόν τι τοῦ πραχθῆντος; ἀνασχέσθαι
ἡμᾶς παρεμῆναι ἢ διηγήσασθαι, καὶ ταῦτα ἀρχιε-
ρέως, ὧ δίκη, καὶ ταῦτα πρώτως ἀρχιερέως, καὶ
ταῦτα προκαθημένου τῆς οἰκουμένης ἀπάσης γενό-
μενον, ὡσπερ οὖν καὶ οἱ Λατῖνοι λέγουσι τε καὶ οἴον-
ται, ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο τῆς ἀλαζονείας αὐτῶν. Μετα-
παπτωκῶτων γὰρ τῶν σικήπτρων (78) ἐκείθεν ἐνθάδε
εἰ; τὴν ἡμεδαπὴν τε καὶ ἡμετέραν βασιλίδα πόλιν
καὶ δὴ καὶ τῆς συγκλήτου καὶ ἅμα πάσης τῆς τά-
ξεως, μεταπέπτωκε καὶ ἡ τῶν θρόνων ἀρχιερατικῆ
τάξις, καὶ δεδύκασιν οἱ ἀνέκαθεν βιοιεῖς τὰ πρε-
σβεῖα τῶ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ μάλιστα ἡ
ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος εἰς περιωπὴν πρωτίστην τὴν
Κωνσταντινουπόλεως ἀναθεῖσασαμένη, τὰς ἀνὰ τὴν
οἰκουμένην διοικήσεις; ἀπάσας ὑπὸ τοῦτον ἐτάξαστο. C
Μήποτε οὖν ἡ τοιαύτη πρὸς τοὺς πρέσβεις ὕβρις
ἀνεφῆρετο πρὸς τὸν πεπομφότα οὖσα, οὐ μόνον ὅτι
τοῦτους ἐκόλασεν, ἀλλ' ὅτι καὶ καινὴν τινα τὴν εἰς
αὐτοὺς γενομένην ὕβριν πρώτως; ἐξεύρατο ἤνιττετο
γὰρ δι' ὧν ἐποίησε τὸ τοῦ ῥήγος, ὡς οἶμαι, εὐκαταφρό-
νητον, ὡσπερ τις ἡμίθεος ἡμιόνῳ διαλεγόμενος διὰ
τῶν καθυβρισμένων τουτωνὶ πρέσβων. Ὁ μὲν οὖν
πάππ; ἐπειδὴ ταῦτα πεπραγῶς, καὶ τοὺς πρέσβεις
οὕτως, ὡς εἶπον, ἀποπεμφάμενος πρὸς τὸν ῥῆγα μέ-
γιστον πόλεμον ἀνῆρέθισεν. ἵνα δὲ μὴ τῶ Ῥομπέρτῳ
προσθέμενος ὁ ῥῆξ ἀφορητότερος γένοιτο, φθάσει
τὰ πρὸς εἰρήνην τῶ Ῥομπέρτῳ διακηρυκυσάμενος,
οὐδὲ πρότερον φιλιῶς διακείμενος πρὸς αὐτόν. Πυθό-
μενος γὰρ τὴν δοῦκα Ῥομπέρτον κατειληφότα τὴν
Σάλερνον, ἀπάρας ἐκείνος τῆς Ῥώμης; (79) εἰς Bene-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(77) Καὶ αἰκισάμενος. Male acceptos a Gregorio
PP' legatos suos queritur Henricus Epist. ad An-
nonem archiep. Colon., nisi illa ficticia sit, quod
vult Baronius. Vide Notas Hoeschelii et Gretzerum,
in Refut. Alogiarum Annæ Comnenæ contra Gre-
gor. VII edita cum Gerbodo Reichersberg.

(78) Μεταπαπτωκῶτων τῶν σικήπτρων. De hac
controversia copiose perinde ac eruditè scripserunt
idem Gretzerus. In Notis ad Cantacuzen, pag. 943,
et Leo Allatius 237 lib. II, De Ecclesiæ Occident.

(*) Hæc dehonestatio legatorum Germanis Henrici defensoribus et ipsi Henrico prorsus ignota, conficta est a
Græcis schismaticis in odium Rom. pontificis et cultibus sacerdotum Ecclesiæ Latine, ut manifeste demonstrat
David Hoeschelius in suis ad hunc locum notis. Id.

(**) Qui amant sibi somnia fingunt. Canon II e, quem vide recitatum in notis, nihil nisi secundas a vetere Roma
Constantinopolitana sedi tributit. Quam impudenter audaces fuisse oportet eos qui hæc Anæ suggesterunt! Id.

scopatus committeret. Rex Alemanniæ vicissim
Papam agebat reum illegitime invasæ dignitatis,
quippe qui sine suo consensu in apostolicum se thro-
num intrusisset. Quo in jactando crimine elatus
iracondia rex excussa omni pontificis reverentia
insolentioribus verbis comminatus ferebatur, sese,
nisi ultro sede occupata Papa cederet, ignomi-
niose ipsum ex ea ejectionem. Hujus auditæ contum-
eliæ (*) iram omnem pontifex in Henrici legatos
italium minarum nuntios vertit. Eos enim inhumane
flagris proscissos, capita forcibus, harbas nova-
culis ridicule rasos, alio insuper genere crudelis
et supra modum barbari ludibrii dehonestavit, tam
spurci ac dicti sædii ut ab eo commemorando me-
rethocet pudor, et ea verecundia quæ feminam
deceat ac principem adeo immane facinus non dico
pontifice, sed omnino quovis qui se christianum
ferat multo indignissimum abominor, animumque
non minus Barbari qui id designare ac decernere
potuit, quod si referre distinctius velim calamum
hunc chartamque polluerem. Verum hanc saltem
generatim indicatam tam absurdi facti mentionem
hic oportuit, vel ad documentum quo progredi
usque barbarica impotentia queat, vel ad fidem et
officium historiæ, quæ ut monstra et res inusitatas,
ista acta consultave prodigiose audaciæ quæ ma-
litia forte hominum ediderit, dissimulare silentio
non debet. Et hæc quidem pontifex, o mores!
atque adeo summus pontifex, et in orbem terra-
rum universum universalis Christi vicarius fecit.
Nam eos illi titulos Latini sui tribuunt et vindicant:
in his quoque pro cætera insolentia sua
mentientis. Translatis enim a vetere Roma sæptis
in nostram urbem regiam, senatu quoque et omni-
bus insignibus atque ordinibus imperii inde huc
traductis, pontificatus quoque primaria dignitas
illie defecit: Ecclesiæque primatus jam olim a prin-
cipibus qui hic regnarunt Constantinopolitano
adjudicatus throno est. Quorum maxime præjudi-
cium secuta (**) Chalcedonensis synodus supremo
in fastigio ecclesiarum Constantinopolitanam stare
sedem jussit, cui dioceses et provincias per or-
bem christianum universum esse subjectas omnes
statuit. Videtur autem studiose cavisse pontifex
ne in legatorem personis resedisse contumelia 32

et Orient. perpet. consens. cap. 16 et seq.

(79) Ἀπάρας τῆς Ρώμης. Guillelmus Apuliensis,
lib. IV :

*Illis Gregorius Beneventum papa diebus
Advenit : urbs erat hæc Romano subdita papæ,
Atque sui juris, quia dux obsederat urbem,
Ægre papa tulit. Veniam Robertus ut hujus
Impetret offensæ, papæ properavit ad urbem.
Supplicat et pedibus sancti dans oscula Patris
Suscipitur. Tanti persona vigoris honore*

videri posset, quam ipse relatam ad regem ipsum A volebat intelligi : ideo enim præter cæteram, quo miseris male multavit acerbitatem, etiam illud primus excogitavit inusitatum genus injuriæ, ut per id innueret quam vili loco et existimatione regem haberet, quem nempe ipse ut semi-deus quidam, velut mulum se despiciere, ipso genere debonestationis injuriosissimæ qua erat in legatos ejus debacchatus ostendebat. Hoc tanto regis contemptu pontifex cum magnum ejus in se ac formidolosum concitasset bellum, veritus ne si Henricus se Roberto conjunxisset, parum et ipso antea benevolæ affecto erga papam, sustineri non posset impetus amborum simul, hunc sibi matura reconciliatione præoccupandum omnino decrevit. Audito igitur ducem Robertum Salerni esse, Roma ipse discedens Beneventum est profectus. Unde convento duce per legatos obtinuit ab eo ut ambo in colloquium venirent. Ad quod cum papa quidem Benevento cum propriis copiis, dux Salerno cum sua et ipse militari manu sibi progressi essent obviam, ubi ambo exercitus in conspectu mutuo fuerunt, ipsi principes jussis stare armatis soli congressi fœdus pepigerunt, fide etiam quam vicissim dederunt acceperuntque jurejurando utrinque firmata. Pactorum hæc fere sententia fuit : ut pontifex quidem regis nomen ac dignitatem duci tribueret, eidemque auxiliares copias submitteret, ubi opus esset adversus Romanos Orientales. Dux vero pontifici alessset in omnibus quando is C et ubi vellet. Talia jurarunt illi quidem, sed malo uterque animo, ac sine proposito præstandi. Nam

βενδὸν παραγίνεται. Καὶ διὰ πρέσβων πρὸς ἀλλήλου· διαλεχθέντες, εἶθ' οὕτως καὶ αὐτοπροσώπως ἐν τετυχηκότις ἀλλήλοις· καὶ γὰρ ὁ μὲν τῆς Βενεβενδοῦ μετὰ τοῦ οἰκείου ξυντάγματος, ὁ δὲ τῆς Σαλέρνου μετὰ στρατιᾶς ἐξιώντες, καὶ οὕτως τῶν στρατευμάτων γεγονότων ἐκ διαστήματος ἰκανοῦ, ἐκάτερος τοῦ οἰκείου τάγματος ἀποστάς συνηθέτην τε τῷ ἄνδρι καὶ πίστει παρ' ἀλλήλων καὶ ὅρκους λαβόντες· ὑπέσχεσαν. Οἱ δὲ ὅρκοι ἐν' ὁ μὲν πάπας τὴν τε τοῦ βιγῆς ἀξίαν περιθεῖν αὐτῷ καὶ συμμαχίαν δοῖν καίρου καλοῦντος· κατὰ Ῥωμαίων. Ὁ δὲ δούξ ἀνωρχίζετο τῷ πάπᾳ προσδοθεῖν ὅποι βούλοιο. Μάταια δ' ἄρα ἦσαν τὰ ὅρκων παρ' ἀμφοτέρων τελούμενα. Ὁ τε γὰρ πάπας κατὰ τοῦ βιγῆς εὐ μάλα παρώξυντο καὶ ὁ πρὸς ἐκείνον πόνος καθήπειγεν. ὁ τε δούξ Ῥομπέρτος τῇ Ῥωμαίων ἐποφθαλμία, καὶ ὡσπερ τις κἀπερο· ἀγριος τοὺς ὀδόντας κατὰ τούτων ἐτετρίγει τε καὶ τὸν θυμὸν ἔθηγεν, ὥστε μέχρι λόγων οἱ ὅρκοι τούτων. Καὶ ὀμνύντες αὐτίκα τῷ πρὸς ἀλλήλους οἱ Βάρβαροι, τὸ παραυτίκα καὶ παρεσπόνδουν. Ὁ μὲν δούξ Ῥομπέρτος συστρέψας τοὺς χαλινούς ἐπὶ τὴν Σαλέρνον ἔσπευδεν. Ὁ δὲ κατάπτυστος οὗτος πάπας (οὐδὲ γὰρ ἔγωγε τί ποτ' ἂν ἄλλο τοῦτον ἐπονομάζειν τὴν ἀπάνθρωπον ἐκείνην ὕβριν ἐνθυμηθεῖσα τὴν εἰς τοὺς πρέσβεις), μετὰ πνευματικῆς χάριτος καὶ εὐαγγελικῆς εἰρήνης ἐπὶ τὸν πόλεμον ὁ δεσπότης ἐχώρει, ἕλη γνῶμη καὶ ὄλαις χεραὶ τὸν ἐμφύλιον ὁ εἰρηνικός ταῦτα καὶ τοῦ εἰρηνικοῦ μαθητῆς. Τοὺς γὰρ Σάξονας αὐτίκα καὶ τοὺς Σαξόνων ἡγεμόνας Λαντούλφον (79) τε καὶ Οὐέλκον (80) μεταπεμφάμενος, καὶ πολλὰ μὴν καὶ ἄλλα ἐν ὑποσχέσειν ὑποτείνας καὶ ῥήγας ποιήσειν τῆς Ἑσπέρας ἀπάσης ἐπαγγεῖλάμενος εἰς ἑαυτὸν

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Digna videbatur, considerare papa coegit. Soliloquium cunctis astantibus inde remotis Consilium tenuere diu. Tum papa fidelis Convocat : ex papæ secretum jussibus horum Panditur, allatus liber est Evangeliorum. Dux papæ jurat, fuerit dum vita superstes, Observaturum fidei se jura perennis Ecclesiæ sanctæ, totus cui subjacet orbis. Romani regni sibi promississe coronam : Papa ferebatur, quia rex damnatus ab illo Henricus fuerat, propter commissam nefandis Accumulata modis : nec enim vendare sanctas Ecclesiæ veritus, prorsum dogma colebat Simonis, et nullum donabat pontificali Culmine, præter eos qui maxima dona tulissent.
Ex his satis patet quid velit Anna, dum ait in eo quod habitum est ad Beneventum colloquio, Gregorius regis nomen ac dignitatem, τὴν τοῦ Ῥηγῆς ἀξίαν, duci pollicem fuisse; imperatoriam scilicet dignitatem, non nudum regis titulum.

(79) *Λαντούλφον*. Rudolphum Sueviæ ducem, a principibus Germaniæ in regem electum an. 1077.

(80) *Οὐέλκον*. Welphonem IV Bajoariæ ducem, præcipuum belli Saxonici contra Henricum incensorem, uti habent Bruno, *De bello Saxon.* pag. 153; Lamb. Schafnab. an. 1076, *Chron. Weingartense*, cap. 8; et Otho Frising. lib. 1 *De gest. Frider.*, cap. 6, proinde pro Οὐέλκον, substituendum Οὐέλφον apud Annam censerem, nisi doceret a monacho Hegaviensi in Hist. Wiherti Groicensis, *Wif*, et *Wolf*, promiscue apud Germanos efferrī. Ita enim ille: *Urbem quæ Poduwlc, id est, urbs*

Wolff Barbarica lingua dicitur. Ubi Barbarica lingua, Germanica intelligitur, quod pridem monuit Goldastus ad Walafrid. Strab. lib. 1, De vita S. Galli. Idem porro est Wolfus, et Guelfus. De vocis apud Germanos significatione, sic Aventinus, lib. vi Annal. Boic. : Qui primus Welphonis nomen tulit, ab auspicio rei militaris, bonoque omine traxit. Canis enim, lupus, atque vulpes, quorum catulos welphones Teutonice vocant, Germanicæ genti bellicosæ animalia peculiaria, Martique dicata. Huc alludit auctor Vitæ S. Altonis abbatis in Bavaria superiore apud Wiguleium Hondium in meior. Salisburg. t. II de Welfone II Bavaricæ duce :

D *Quidam ex Alamannia, parens videlicet illius comitis, qui vulgo nomen quoddam sortitus est, quod Latine exprimitur catulus. Certe constat apud Germanos Welf, unde Belgæ Welp, et Wlp reformarunt, catulum significare. Apud Maurum Orbium in Hist. Slavov. pag. 100, Wolk, Vandalis, et Wlk, Slavis, lupum sonat, ut et Anglo-Saxonibus Wlf. Bavarum porro ducem a Gregorio in Henricum conecitatum scribit etiam Guillelmus Apulicensis, lib. IV.*

238 *His vitiiis virtus sancti contraria papæ Gregorii, regno deponi judicat illum.*

Saxonibus mandat perhiberi rex apud ipsos Desinat ulterius, totis et viribus obstant.

Accitosque duces Guelfumque ducemque Rodulphum Admonet, Henrico patri pro parte resistant, Et Pauli Simon quibus insurrexerat alter, Esse putabatur concessa corona Rodulpho.

ὀποῦρει τοὺς ἄνδρας. Οὕτως ἐκεῖνος εὐκολον εἶχε τὴν δεξιὰν εἰς χειροθεσίαν ῥηγῶν, τοῦ Παύλου παρακούων, ὡς εἶπε γέρας ταχέως μηδενὶ ἐπιθεῖναι λέγοντος. Ὁ δὲ τὸν δοῦκα Λογγιβαρδίας ἐταινίου καὶ τοὺς Σάξωνας τούτους ἔστρεψε (81). Συναγχοτός τοίνυν ἑκατέρου τὰς δυνάμεις αὐτῶν τοῦ τε ῥηγῆς Ἀλαμανίας Ἐνερίγου καὶ τοῦ πάπα, καὶ πρὸς ἀλλήλους παραταξάμενων, ἤ τε κερατίνη σάλπιγξ τῷ ἐνδόσιμον ἐδεῶκε, καὶ συνεβράβησαν εὐθὺς αἰ φάλαγγες, καὶ μάχη (82) ἐξ ἑκατέρων ἀνεβρίπισθη μεγάλη καὶ παραμένιμος. Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐξ ἑκατέρου μέρους ἠνθρίσαντο, καὶ ταῖ; ἀπὸ τῶν δοράτων τρώσσει καὶ τοξευμάτων βολαῖς ἐνεκαρτέρησαν, ὡς ἐν βραχεῖ χρόνῳ πᾶσαν τὴν ὑποκειμένην πεδιάδα ὑπὸ τῶν αἱμάτων τῶν ἀπὸ τῶν φόνων ἐμβαλαττεύσασθαι καὶ τοὺς ὑπολοίπους ἄνδρας ἐμπλέοντας τῷ πολλῷ λύθρῳ μάχεσθαι. Ἔστιν ὅπου καὶ τοῖς νεκροῖς σώμασι συμποδιζομένους διαπίπτειν, καὶ τῷ ποταμῷ τῶν αἱμάτων ἐμπνίγεσθαι. Εἰ γὰρ ὑπὲρ τὰς τριάκοντα χιλιάδας ἄνδρες κατ' ἐκείνην τὴν μάχην, ὡς φασιν, ἐπεπτώκεισαν. Πόσος ῥοὺς αἱματος κατεβύθη, πόσον δίσσηται γῆς τῷ λύθρῳ πεπάλακτο. Εἶχον οὖν, ὡς οὕτως εἶπειν, Ἰσας ὑσμῆνη τὰς κεφαλὰς καὶ ἑκατέρα μερὶς ἕως ὅ τῶν βαξῶνων ἡγεμόν Λαντούλφος διεῖπε τὸν τῶλεμον. Ἐπὶ δὲ ἐκεῖνος καιρίαν ἐβλήθη καὶ αὐτίκα τὴν ψυχὴν ἀφῆκεν, ἐξέκλιεν ἢ φάλαγγ' τοῦ πάπα καὶ τὰ νῶτα τοῖς ἐχθροῖς ἐδεῶκε, οὐκ ἀναιμάκτως, οὐδ' ἄνευ τραυμάτων φεύγοντες, ἔφεπε δὲ τούτους κλονέων ὁ Ἐνερίχος, καὶ μάλα θαρρήσας τὴν μεταδίωξιν, ἐξότου καὶ τὸν Λαντούλφον ἐπόθετο πεπτωκότα καὶ πολεμίας χειρὸς ἔργον γεγεννημένον. Ἄλλ' ἔστη τοῦ δρόμου καὶ ἀναπνεῖν ἐπέταττε τὰ στρατεύματα. Καὶ ἐξοπλισάμενος αὖθις ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἔσπευδε πολιορκήσῃν αὐτὴν προθυμούμενος. Ἐνθύμιον ἐνταῦθα λαμβάνει ὁ πάπας τὰς συνθήκας καὶ τοὺς ὅρκους τοῦ Ῥομπέρτου, καὶ διαπρεσβεύεται πρὸς αὐτὸν εἰς συμμαχίαν ἀποπειρώμενος. Καὶ δὴ κατὰ ταυτὸν καὶ ὁ Ἐνερίχος συμμαχίαν ἐζητεῖ κέαιφας κατὰ τῆς πρεσβυτάτης Ῥώμης ὀρμώμενος. Ἄλλ' ἔδοξεν ἑκάτερος τότε Ῥομπέρτῳ λῆρος τοιαῦτα ἐπιζητῶν. Ἐκεῖνος δὲ πρὸς μὲν τὸν ῥηγᾶ ἄλλον τρόπον καὶ ἀγράφως ἀπεκρίνατο, πρὸς δὲ τὸν πάπαν ἐπιστολὴν διεχάραξεν. Εἶχε δὲ τὰ τῆς ἐπιστολῆς ὡδε πως:

gna cæde insecuturis si Henricus sineret. At is tametsi sublato duce facilem videbat et tutam in-

Car. Dufresni Du Cangii notæ.

(81) Καὶ τοὺς Σάξωνας ἔστρεψε. Rudolphum in regem electum, se inconsulto, Gregorius PP. in Excommunicationis Decreto, quod existat lib. vii, post epist. 14, et apud Hugonem Flaviniacensem in Chron. pag. 223, juratus asserit. Idipsum verbis sat disertis testatur idem Hugo scriptor cœvus: *Ultramontani audientes illum (Henricum) non servare quod promiserat, quasi de eo desperati, absque Domini papæ consilio, elegerunt sibi Rodulphum ducem in regem* Scriptor Vitæ Henrici, de Rudolpho: *Fuere tum qui dicebant ab apostolico eam inmissum, nec unquam tantæ virtutis virum magis*

avaritiæ quam consilio cessisse. Et hoc in argumentum sibi sumebant, quod apostolicus tacuit, dum post absolutionem regis Rudolphus regnum invasit. Scribunt alii Rudolphum Gregorio suadente rebellasse, cui postea ille imperii diadema transmiserit, atque in iis, Leo Ost. lib. iii, cap. 48; Otho Frising. lib. i *De gest. Frid.*, cap. vii; Helmodus, lib. i, cap. 28; et Fragm. Hist. tom. IV *Hist. Franc.* p. 89.

(82) Καὶ μάχη. De prælio in quo cæsus Rudolphus, agunt Scriptores Germanici omnes sub an. 1080.

(*) Hæc vero schismatica petulantia est. Nam Gregorius VII, de quo hic agitur, et sanctitate sacerdoti et vitæ honestate, morumque innocentia maxime venerabilis omnibus fuit.

secutionem et consumptionem integram fugientium, continuit tamen et reflexit impetum suorum, quos brevi laboris interspiramento recreatos recta duxit oppugnatum Romam. Eo periculo papa territus misit ad Robertum qui ex fœdere auxilia poscerent; venerant ad eundem Henrici legati et ipsi regis sui nomine a duce auxiliares copias ad Romæ veteris oppugnationem petentes. Cæterum utros que Normannus irridens, regi quidem alio modo ac sine litteris respondit, paræ vero hanc scripsit epistolam.

Summo pontifici et domino meo Robertus dux in A *Τῷ μεγάλῳ ἀρχιερεὶ καὶ κυρίῳ μου Ῥομπέρτῳ δούξ ἐν Θεῷ.*

IncurSIONEM in te hostium fieri audiens din sume fidem abnui, p'ane persuasus neminem ausurum in te insurgere. Quis enim nisi furore amens arma in Patrem et talem ac tantum Patrem tollat? Me vero scias ad bellum gravissimum armari, cum gente gerendum bellicosissima: cum Romanis nempe, qui terras 34 ac maria omnia suis tropæis implerunt. Ad te quod attinet, fidem tibi ex intimo animo me debere profiteor, quam et præstabo cum tempus aderit. Hac ille partim epistola, partim alia clusione ludificatus utrumque demisit.

συμμαχίαν κἀλόντων τοῦς πρέσβεις, τοῦς μὲν τῆ συμμάχων κἀλόντων τοῦς πρέσβεις, τοῦς μὲν τῆ

Sed ne omittamus que in Longobardia fecit B antequam ex ea cum exercitu moveret in Aulonem; vir enim cætera vitæ acerbitate ac tyrannicis imperiis intolerandus, tunc etiam Herodis immanitatem sævientis in pueros amulatus, ad delectum prius habitum nova succenturiavit supplementa tirronum rudium, nulli plane in iis conficiendis ætati parcens quominus et emeritos ex æquo et nondum maturos in militiam traheret ex cuncta Longobardia Apuliaque. Et erat miserabile spectaculum videre pueros imbelles et seniculos effectos, qui ne per somnium quidem arma unquam cogitaverant, lorica repente oneratos, et impeditos clypeo, qui arcum nec scite tendere nec laxare nossent, ubi vero ingredi oporteret præ debilitate in faciem caderent. Ea res questibus et lamentatione Longobardiam implevit viris passim et mulieribus suos pro se affectus varie miserantibus, cum alia uxor emeritum virum ad militiam cogi, alia mater rudem puerum ad signa trahi, alia soror fratrem aut adolescentulum, aut aliis operibus occupatum violenter abduci quereretur. Furor hic tyranni erat etiam Herodiano major; ille siquidem, ut diximus insanire in pueros satis habuerat: hujus in ætatem omnem amentia grassabatur. Per eam tamen ille invidiam ac luctum recta pergebat ad propositum, nihil pensi habens votum impotentis animi quavis aliorum calamitate ac publico malo conficere, nihilo quotidie segnius colligens exerecensque tirronum supplementa Salerni, priusquam Hydruntem se conferret. Huc enim præmiserat magnam copiarum partem præstolaturam adventum suum, quoad ipse compositis omnibus in Longobardia, et legationibus quæ re-

τὴν γεγενημένην κατὰ σοῦ τῶν ἐχθρῶν ἐξοδὸν διακηκῶς, οὐδὲν πάνυ τὴ ἀκοῇ προσεθλήμην, εἰδὼς ὡς οὐκ ἄν τις τοιμήσειεν ἀντάραι σοι χειρας. Τίς γὰρ κατὰ τοσοῦτον Πατὴρ ἐπιχειρήσειεν εἰ μὴ μίνοιτο; Ἐμὲ δὲ ἴσθι πρὸς πόλεμον βαρύτερον ἐξοπλισόμενον, καὶ πρὸς ἔθνος δυσκαταγώνιστον. Ῥωμαῖοι γὰρ εἰσι πρὸς οὐδὲν πόλεμος, εἰ πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν τροπαίων ἐπέπλησαν. Σοὶ δὲ ἀλλ' ἀπὸ ψυχῆς βαθείας πίστιν ὀφείλω, ἣν καὶ καιροῦ καλοῦντος παράσχοιμι. Οὕτως ἐκεῖνος καὶ ἀμφοτέρων τῶν εἰς

Ἐπιτολῆ ταύτῃ, τοῦς δὲ πιθανοῖς τισι λόγοις δια-
C *Ἄλλὰ μὴ παρῶμεν τὰ κατὰ Λογγιβαρδίαν αὐτῷ διαπεπραγμένα πρὶν ἦκαι εἰς τὸν Αὐλῶνα (83) σὺν τῷ στρατεύματι. Ὁ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως ἦν τυραννικὸς ἀνὴρ καὶ πικρότατος. Τότε δὲ καὶ Ἡρώδου μιμεῖται μανίαν· μὴ γὰρ ἀρκούμενος τοῖς ἀνέκαθεν ἐστρατευμένοις ἀνδράσι καὶ πρὸς μάχην ἐπισταμένοις ὀπλιζέσθαι, νεοσύλλεκτον ποιεῖται στρατεύμα μηδεμιᾶ φειδόμενος ἡλικίας. Ἄλλὰ καὶ τὴν ἔξωρον καὶ τὴν ἄωρον πανταχόθεν συναγροῦς Λογγιβαρδίας τε καὶ Ἀπουλίας εἰς ἑαυτὸν ἀφεικόμενα. Καὶ ἦν ἰδεῖν καὶ παῖδας καὶ μειρακίους, καὶ γέροντας ἀνθρώπους οἰκτρῶς οἱ μὴδ' ὅσον ἐν δουραίοις ὄπλον ἐθεάσαντο, τότε δὲ ἐνδεδυμένους θώρακα καὶ ἀσπίδα κρατοῦντας, καὶ τόξον ἀφῶς πάντη καὶ πλημμελῶς τείνοντας καὶ κατὰ στόμα πίπτοντας ἐπειδὴν βα-
D *δίξεν ἐξῆν. Ταῦτα δὲ αὐτὰ θεοῦ μὲν πρόφασις ἦσαν τῇ χώρῃ Λογγιβαρδίας ἀκαταπύστου, καὶ πανταχοῦ κλαυθμὸς ἀνδρῶν, καὶ ὀλολυγμὸς γυναικῶν, καὶ ἐμερίζετο ταύταις τὰ τῆς συγγενείας· ἡ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀστράτευτον ἀνδρὰ ἐθρήνει, ἡ δὲ ἀπειροπόλεμον παῖδα, ἄλλη δὲ ἀδελφὸν νέον ἢ πρὸς ἄλλα ἔργα ἡσχολημένον. Ταῦτα μὲν ἀντικρυς καθάπερ εἶπον μανίας ἦσαν Ἡρώδου ἢ καὶ πλέον Ἡρώδου. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ κατὰ τῶν βρεφῶν ἐμεμήνει μόνον, οὗτος δὲ καὶ κατὰ παίδων καὶ πρεσβυτέρων. Ἄλλὰ καίπερ οὕτως ἐχόντων τούτων ἀνασκέπτως, ὡς οὕτως γε φάναι, ἐγύμναζε τε καὶ ἡμέραν ἐκάστην καὶ συνεκρότει τὰ τῶν νεοσυλλέκτων σώματα. Ταῦτα μὲν ἐν Σαλέρνῳ συνεπεπτώκει Ῥομπέρτῳ πρὶν εἰς Ὑδρουντα παραγενέσθαι. Ἐκείτε γὰρ προσέπεμψε στρατεύμα ἰκανώτατον αὐτὸν ἀπεκδιχόμενον, ἐπειδὴν ἅπαντα καταστήσειε τὰ κατὰ τὴν χώραν Λογγιβαρδίας καὶ πρὸς τοῦς πρέσβεις τὰς προσηκούσας ἀποκρίσεις ποιήσαιτο. Τοσοῦτον μὲν**

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(83) Αὐλῶνα. Aulon, urbs in Macedonia The-mate apud Constant. lib. II *De Them.*, cap. 2; Aulon Malaterra, et Fulcherio Carnot. lib. II, cap. 56; Valona, Alberto Aq. lib. II, cap. 18; lib. VIII, cap. 25; lib. X, cap. 39 hodie *Velona*

τοι τῷ πάπῃ προσέθετο, ὅτι τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ῥογή-
ρη (84) ὃν Ἀπουλίαν ἀπάσῃ; κεχειροτόνησαν ἀρ-
χοντα, καὶ Βοριτύλαν (85) τὸν ἀδελφόν, ἐπέστρεψεν
ἐπειδὴν ὁ τῆς Ῥώμης θρόνος πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ
προσκαλοῖτο κατὰ τοῦ Ἐνερίχου βῆγος προθυμότητα
πρὸς αὐτὸν ἀφικέσθαι καὶ τὴν δυνατὴν εἰσενεγκεῖν
συναμαχίαν. Τὸν μέντοι Βαζμοῦντον (86) τὸν νεώτε-
ρον τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ κατὰ πάντα παρεμπερῆ
τῷ πατρὶ καὶ τόλμαν καὶ βίωμην καὶ γενναϊότητα,
καὶ θυμὸν ἀκατάσχετον. Ὅλων γὰρ οὗτος τοῦ πα-
τρὸς ἀποσφράγισμα ἦν, καὶ τῆς ἐκείνου φύσεως
ἔμφυλον ἔκμαγεῖον, μετὰ βαρυτάτου στρατεύματος;
ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἀποστέλλει χωριοῖς, τοῖς ἀμφὶ
τὴν Αὐλώνα τόποις ἐπιπεδῆσθαι. Ὁ δὲ αὐτίκα ξὺν
ἀπειλῇ καὶ τῇ ἀκατασχέτῳ βίῳ κατὰπερ τις ἐπιβ-
ρῆσις; κεραινοῦσι, τῶν τε Κανίνων (87) καὶ Ἰερι-
χῶ (88) καὶ τοῦ Αὐλώνος παντὸς ἐπελάβετο καὶ ἀεί-
τι: τὰ ξυμπαρακείμενα ἤρει καὶ ἐπυρπύει μαχό-
μενος, καὶ ἦν ὡς ἀληθῶς; πρὸ τοῦ πυρὸς καπνὸς
δρυμύτατος, καὶ πρὸ τῆς μεγάλης; πολιορκίας, πολί-

A sponsum expectabant, dimissis, eodem sequeretur.
Papæ autem eatenus duntaxat rationem habuit
quatenus Rog-rio filio quem Apuliæ præfecit
universæ, et fratri ejus Borytilæ mandavit, si quan-
do ab eis Romana sedes auxilia flagitaret adversus
Henricum regem, promptissime in ipsum perger-
ent et pro facultate auxiliarentur. Baimundum
enim minorem his natu filium, simillimum per
omnia patri prolem: animo, inquam, audacia, ro-
bore plane geminum et vivis characteribus ex-
pressissimum ectypum indolis Roberti, cum exer-
citu præ se miserat irrupturum in nostros **35**
lines, et lo'a circum Aulonem inequitare incursio-
nibus habereque infesta jussurat. At ille fulminis
ritu, ineluctabili ruens impetu, cum minarum stre-
pitu immenso, Caninos et Jericho, Aulonemque
adeo universum occupavit, obvia quæque ferro ac
flamma vastans, sic plane ut vere dici posset in-
dex ignis secuturi fumus importunissimus, et ante op-
pugnationem magnam præludium oppugnationis

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(84) Ῥογήρη. Rogerium Roberti filium, vivo
parente, Apuliæ principatum obtinisse refert præ-
toræ eadem Anna, lib. v et vi, pag. 151 et 162, eo
scilicet tempore, quo Robertus in Dalmatiam pri-
mum transire statuit. Guillelmus Apul. lib. iv.

*Advenit interea conjux, comitesque rogati,
Egremiam sobolem multo spectante Rogerum
Accersit populo, cunctisque videntibus, illum
Hæredem statuit, præponit et omnibus illum,
Ipsa quibus prælatus erat dignissimus hæres,
Iste patris tanti patruelibus atque paternis
Moribus ornatus; quantæ foret indolis, ipso
Primæva cultu virtutis significabat:*

*Jus proprium Latini totius, et Appula quæque
Cum Calabris, Siculis, loca dux dat habenda Rogero.*
Adde Malaterram, lib. iii, cap. 42; et Ordericum
Vital. lib. vii, pag. 611.

(85) Βοριτύλαν. Mendose indubie, pro Βορι-
τύλαν. Est enim hoc locò *Loritylas*, quem vulgo
Robertum comitem Loritelli appellat scriptores.
Fuit ille Wiscardi ex fratre nepos; unde pro
ἀδελφόν apud Annam, ἀδελφιδόν etiam reponen-
dum constat. Robertum hunc comitem Loritelli,
Wiscardi ex fratre nepotem non semel memorat
Ordericus Vitalis, lib. iii et vii patrum in præliis
individuum comitem, quique eo quo ille interit
anno, inter præcipuos belli duces habebatur. Tra-
dit Anna a Wiscardo expeditionem in Dalmatiam
parante, præscriptum fuisse Rogerio filio, quem
cum Apuliæ præfecerat, et Loritylæ, qui una cum
Rogerio remanserat in Italia, ut Romano pontifici
Gregorio adversus Henricum imperatorem auxilium
præstarent. **239** At quem Loritylam Anna indig-
itat, Guillelmus Apul. idipsum lib. iv, enarrans,
comitem Robertum vocat, additque Rogerio, a
patre Wiscardo recens Apuliæ duci creato, comi-
tem et tutorem datum:

*Roberto comiti committitur, atque Girardo
Alter fratre satus, fidissimus alter amator,
Et virtutis amans erat et probatissimæ uterque.
Hos rogat ut papæ solatia, si qua valebunt,
Non adhibere negent.*

Subscribit idem Robertus rescriptum ejusdem Ro-
gerii Apuliæ ducis et Boemundi fratrum pro monas-
terio Bantino an. 1090, apud Baron. hoc an. n. 19.
De Roberti parente nihil certi habeo quod statuam,
præterquam quod Collenutius, lib. iii *Hist. Neap.*
scribit filium fuisse Gaufredi, Wiscardi fratris,

quem comitem Capitanate fuisse ait Malaterra
lib. i, cap. 15, 23 et 24, qui præterea meminit
Radulphi Loritelli, seu Loracelli, sub an. 1086,
qui una cum Rogerio comite, Rogerii Apuliæ et
Calabriæ ducis, Wiscardi filii, contra Boemundum,
quocum ille de bonis paternis contemlebat, par-
tes acriter tutatus est. lib. iv, cap. 11. Verum illene
sit quem Anna et Ordericus memorant, non tenere
definitio: tametsi quem bis terve Radulphum, semel
Robertum nominat Malaterra. Robertus porro co-
mes Loritelli, Roberti filius, Willibrodus Apuliæ
ducem comitatus legitur, cum an. 1120. Callisum
PP. Beneventi convenit, quo ille, præstito fidei sa-
cramento, ab eo in ducatu confirmaretur. Occur-
rit etiam Robertus a' ter Loritelli comes, Willibrodus
regis Siciliæ consanguineus, Rogerii regis ex fra-
tre nepos, de quo nos ad Cinnamum, et in *Familiis
Normannicis*. At longe aliter, quam par est, de
Gaufredi Wiscardi fratris filii dissevit Philadel-
phus *Magnos in Theatro geneal. famil. Sicul.*

(86) Βαζμοῦντον. Anna postremum filiorum
Roberti Boemundum facit, manifestum errore, ut et
infra, pag. 151, cum unicus ex Alberada, priore
Roberti uxore, prodierit, ut scribit Malaterra, l. i,
cap. 50. Licet etiam post Rogerium fratrem in
Diplomatibus subscripsisse constat ex Baronio an.
1090, n. 19, cum Rogerio, propter ducatum titulum
quo ille exornatus erat, primas haud agere conce-
deret: quod quidem Annam et cæteros Scriptores
in erroram forsitan induxit. Trajecit vero Boemun-
dus in Illyricum, parente in Apulia remanente,
mense Maio an. 1081. Vide eundem Malat. lib. iii,
cap. 24. At cur Boemundo Sanisci cognomen tri-
buat Anna, pag. 151, facer mihi hactenus incom-
pertum.

(87) Καρινων. Καρινα, numero multitudinis,
Cantacuzeno, lib. iii, cap. 35, urbs supra Aulonem
posita, Arianite Comneni olim regia apud Laoni-
cum, lib. v *Canna* Malaterræ, lib. ii, cap. 25; et
Guillelmo Apulensi, lib. iv, non semel, ubi captæ
a Roberto Caninorum urbis meminit. Defecit illa
postmodum, et denuo a Roberto expugnata. fundi-
tus excisa est, ea ferme tempestate, qua in Italiam
postremo rediit. Vide notata ad p. 95, et Leuncl.
in *Pand. Turc.* cap. 142.

(88) Ἰεριχῶ. Malaterra, *parsque portum appli-
cat, qui Herico dicitur*. De hoc portu Anna rursum
pag. 107.

non multum ipsa tolerabilius. Ac filium patrem-
que apte quis bruchio ac locustæ comparet¹. ut
enim residuum bruchi comedit locusta, ita quæ
Baïmundus illæsa reliquerat absumpsit Robertus
sequens. Verum nondum Robertum in Aulonem
transmisimus; consideraundaque sunt antea quæ in
adversa continente prius gessit.

Salerno igitur movens Hydruntem tenuit: ubi
paucis diebus expectata uxore Gaita (nam et ipsa
expeditionis viri participans terribile quiddam in ar-
mis dicebatur, ubi sago stollam oculisisset). Hanc
tandem amplexatus venientem nulla jam mora sol-
vens cum universo exercitu Brundisium tenuit.
Est is portus universæ Japygiæ tutissimus commo-
dissimusque. Quo cum prævolasset, expectabat
donec universus ibidem exercitus, navesque omnes
tam onerariæ quam longæ ac bellicis aptatæ usibus,
congregarentur. Inde si quidem in terras Romano
imperio subjectas irajere se velle demonstrabat.
Cæterum jam antequam Salerno discederet lega-
tum Constantinopolim miserat unum quemdam ex
magnatibus qui cum ipso erant Raulen nomine,
ad imperatorem Botaniatem, extortum Michaeli
Ducæ sceptrum obtinentem, ex postulatorem apud
ipsum Roberti nomine, quod filium ipsius Constan-
tino, ut diximus, desponsatam a sponso abstraxe-
rit; Constantino vero ipsi abstulerit imperium cu-
jus participationem erat adeptus. Quibus injuriis
se provocatum ultionem meditari denuntiabat. Ad
magnum vero, qui tunc erat, domesticum, occi-
dentalium exercituum ducem, patrem nempe meum
Alexium, munera quædam miserat cum litteris
amicitiam offerentibus. Horum successum exspe-
ctans Brundisii morabatur. Ubi vero nondum om-
nibus copiis collectis, navibus jam plerisque de-
ductis in mare, adfuit Byzantio redux Raul nullum
ad mandata responsum referens, excanduit videli-
cet in majorem iram tali sui contemptu Barbarus:
cui accessit irritamentum novum inopinata oratio
Raulis magnopere dissuadentis Romanum bellum.
Primum enim nihil nisi plagiarium agyrtam hunc
esse monachum **36** quem pro Michaeli Duca se-
cum haberet tantæ rei auctorem et causam. Nam
ipsum omnino Michaeli sese Constantinopoli vi-
disse veste indutum pulla, degentemque in mona-

ρχίας προσίμων. Βρούχους καὶ ἀκρίδας εἶπεν ἄν-
τις αὐτοὺς τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν. Τὰ γὰρ κατὰ-
λοιπα Ῥομπέρτου ὁ τοῦτου υἱὸς Βαῖμουδτος προ-
επνεύματο καὶ κατέφαγεν. Ἀλλὰ μήπω γὰρ τοῦτον
εἰς τὸν Αὐλώνα διαπεράσωμεν· προεξεταζέσθω
δὲ τὰ κατὰ τὴν ἀντιπέραν ἡπειρον αὐτῷ πεπρα-
γμένα.

Ἀπάρως γὰρ ἐκεῖθεν γίνεται κατὰ τὸν Ὑδρουν·α.
Ἐἶτ' ἐκεῖθι διακαρτερήσας ὀλίγας ἡμέρας καὶ τὴν
γυναῖκα Γαῖταν ἀπεκδεχόμενος (καὶ γὰρ καὶ αὐτῆ
ἐννεστράτευε τῷ ἄνδρϊ, καὶ χρῆμα ἦν ἡ γυνὴ φο-
βερὸν ἐπειδὴν ἐξοπλιζαίτο), ὡς ἐνηγαλίσατο ταύτην
ἐπελθοῦσαν, ὄρας ἐκεῖθεν πάλιν ὄλω στρατεύματι
τὸ Βρεντησίον καταλαμβάνει. Ἔστι δὲ τοῦτο ἐπί-
νειον τῆς ὄλης Ἰαπυγίας εὐλιμενώτατον. Ἐνταῦθα
δὲ καταπτάς ἐκαρᾶδῶκει τε τὸ στράτευμα πᾶν ἐν-
ταῦθα συναθροισθῆναι, καὶ τὰς νῆας ἀπάσας ὄσαι
τε φορτίδες ἦσαν καὶ ὄσαι μακρᾶι καὶ πολεμιστή-
ριοι· ἐκεῖθεν γὰρ ἐπὶ τὰδε τὸν ἀπόπλουον ἐδόκει
ποιεῖν, καὶ ἅμα ὅπταν κατὰ τὴν Σάλερνον ἦν,
πρέσβυν ἐξαποστέλλει τινὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν μεγα-
στάνων Ῥαοῦλ (89) ἐπονομαζόμενον πρὸς τὸν βα-
σιλέα Βοτανειάτην. Ἦδη μετὰ τὸν αὐτοκράτορα
δοῦκαν τῶν σκίπτρων ἐπιλιημμένων ἐκαρᾶδῶκει
καὶ τοῦτου τὰς ἀποκρίσεις, αὐτῷ τε γὰρ ἐπεπόμ-
φει μέμφει; τινὰ; καὶ προφάσεις δῆθεν εὐλόγους τοῦ
προκειμένου πολέμου, ὅτι τὴν θυγατέρα μνηστευ-
θεῖσαν τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ, ὡς ὁ λόγος φθάσας
ἐδήλωσε, τὴν μὲν ἀπέστειλε τοῦ νυμφίου, τοῦ δὲ
τὴν βασιλείαν παρελίετο, καὶ ὡς ἡδικηκός τις πρὸς
ἄμυναν αὐτὸς εὐτρεπίζοιτο. Τῷ δὲ τῆνικαῦτα με-
γάλῳ δομestικῷ καὶ ἐξίρχῳ τῶν δυτικῶν στρα-
τευμάτων. (Οὗτος ὁ ἦν ὁ ἐμὸς πατήρ Ἀλέξιος),
ὄωρα τέ τινα ἐπεπόμφει, καὶ γράμματα φίλιαν
ἐπαγγελλόμενα. Ταῦτα κηραδοκῶν ἠτρέμει τῷ
Βρεντησίῳ. Ἐπεὶ δὲ μήπω τῶν στρατευμάτων συλ-
λεγέντων ἀπάντων καὶ τῶν νηῶν ἀπωθεισῶν τῶν
πλειόνων εἰς θάλασσαν, ἦκε Βυζαντιθεὶν καὶ ὁ Ῥαοῦλ
μηδεμίαν ἀπόκρισιν πρὸς τὰ μεμνημένα ἐπεν-
εγκῶν εἰς θυμὸν ἀνερόπισε πλέω τὸν βίρβηρον,
καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ δικαιολογίας ἤπτετο πρὸς τοῦτον
τοιαύτης τοῦ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους πολέμου ὄπα-
γούσης. Πρῶτα μὲν ὅτι ὁ ἐφεπέμμενος αὐτῷ μοναχῶς
ὑποκριτὴς ἐστὶ καὶ γόης ἀνὴρ, καὶ ὑποδύεται τὸν
αὐτοκράτορα Μιχαῆλ, καὶ ὄλω; πλάσμα ἐστὶ τὸ

¹ Joel 1, 4.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(89) Ῥαοῦλ. Radulphus iste, Roberti legatus,
una cum fratre, in partes Alexii tandem concessit,
ab eoque duxit originem illustris Constantinopoli
Rauliorum familia, cujus crebra occurrit mentio
apud Pachymerem et cæteros scriptores Byzantio-
nos, etiamnum superstes, ut auctor est Petrus de
Valle, nobilis Romanus, ep. 2, pag. 97 edit. Paris.
Radulphi et Rogerii, quos hic Anna commemorat,
meminit Albertus Aquensis, lib. II, cap. 9; **240**
aitque eorum opera usum Alexium, quo Godefridum
Bullonium a depraedatione revocaret: *Impe-
rator autem intelligens regionem graviter depopu-
lari, Radulphum Peel-de-Lan, et Rotgerum filium
Dagoberti, viros disertissimos de terra et cognatione*

*Francigenarum, duci misit, rogans ut a præda regi-
ni sui et vastatione cessaret exercitus, ut captivos
quos petebat, sine dilatione redderet. Hoc autem loco
Pel-de-Lan, legendum cenauerim, eoque agnomine
donatum Radulphum, quod sagum militare ex
pelle lupina confectum superindueret. Sed fami-
liam ex his vestigiis vix agnoscere posse fateor. Ro-
gerium Dagoberti filium discrete appellat Anna, lib.
XIII, pag. 400. Rogerii Normannici Proceris memi-
nit Guillelmus Apuliensis, lib. II, qui an idem cum
Annæo, non satis exploratum:*

*Sunt equites aliquot, Torstennus dicitur unus,
Alter Arenga velox, valensque ad bella Rogerus.*

κατ' αὐτὸν, ἐκεῖνον γὰρ ἰδεῖν φησι μετὰ τὴν ἀπὸ
 θρόνου καθάρσει ἐν τῇ βασιλείᾳ πόλει φαῖν ἐνδε-
 δυμένον τριδώνιον. Καὶ ἐν μοναστηρίῳ διάγοντα
 ἐπιμελὲς ποιησάμενος τὸ αὐταῖς ὕφει τὴν καταθε-
 βλημένον βασιλέα θεάσασθαι. Ἐπειτα πρῶσεπιθεῖ
 καὶ τοῦτο δ' καὶ κατὰ τὴν ὑποστροφὴν συμπεπτωκὸς
 ἠκηκίει· ὁ γὰρ ἐμὸς πατήρ τῆς βασιλείας· ἐπιδρα-
 ξάμενος, ὡς ὕστερον διηγῆσομαι, τὸν Βοτανειάτην
 τῶν βασιλείων ἐξήλασε, καὶ τὸν τοῦ Δούκα υἱὸν τὸν
 περιφανέστατον Κωνσταντῖνον ἐκεῖνον ἐν τοῖς ὕφ'
 ἥλιον προσηκόμενος μετεδίδοι αὐτῷ τῆς βασιλείας.
 Τοῦτο κατὰ τὴν ὁδὸν ἀκηκὸς ὁ Ῥαοὺλ εἰς πειθῶ
 καὶ ταῦτα προσῆγε, παραλύειν πειρώμενος τὴν τοῦ
 πολέμου σκευήν. Τῖνι γὰρ δικαίῳ λόγῳ πρὸς Ἀλέ-
 ξιὸν, φησὶ, πολεμήσομεν τοῦ Βοτανειάτου τὰς ἀρχὰς
 δεδωκότος τῆς ἀδικίας, καὶ τὴν θυγατέρα τὴν σὴν
 Ἑλένην τῶν Ῥωμαϊκῶν σκήπτρον ἀποστερήσαντος;
 Τὰ γὰρ παρ' ἄλλων εἰς ἡμᾶς γινόμενα οὐκ ἂν ἐτέ-
 ροις τοῖς μὴ προσκεκρουκίσι κατὰ δίκην ἐνέγκοι
 πόλεμον. Μὴ ἔχοντος δὲ τοῦ πολέμου δικαίαν πρό-
 φασιν, τὰ ξυμπαντα φροῦδα καὶ νῆες καὶ ὄπλα καὶ
 ἀνδρες καὶ παρασκευὴ πᾶσα πολεμιστήριος. Ταῦτα
 ῥηθέντα ἐξώργισεν ἐπὶ πλεόν Ῥομπέρτον, ἐμεμῆνει
 γὰρ καὶ ἐμελλε τῷ χεῖρι τοῦτῳ ἐπιβαλεῖν. Ἐκ θα-
 τέρου δὲ καὶ ὁ πεπλασμένος ἐκεῖνος δοῦκας καὶ
 ψευδοβασιλεὺς Μιχαὴλ ὄν καὶ Ῥαίκτωρα ὠνομάκα-
 μεν ἐσχετλιαζέ τε καὶ ἐδυσφόρει, καὶ οὐκ εἶχεν
 ὄπως κατάσχοι τὴν ὄργην οὕτω σαφῶς ἐξελεγχό-
 μενος ὡς οὐκ εἴη βασιλεὺς ἐκεῖνος· ὁ δοῦκας, ἀλλὰ
 ψευδεπίπλαστος βασιλεὺς. Ὡν δὲ καὶ ἄλλως ἐξωρ-
 γασμένος ὁ τῶραννος κατὰ τοῦ Ῥαοὺλ τοῦ ἀδελφοῦ
 Ῥογέρη πρὸς Ῥωμαίους αὐτομολήσαντος, καὶ
 διαμενηκὸς ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν παρασκευασθέν-
 τον πόλεμον, ἠβουλήθη κακὸν τι δράσας τῷ Ῥαοὺλ
 τὸν παραυτίκα θάνατον ἀπειλήσας. Ὁ δὲ μηδὲν
 πρὸς τὴν φυγὴν ἐρήθρυμικῶς πρὸς τὸν Βαῖμουστον
 ἰδραπέτευσεν ὡσπερ τι κρησφύγετον ἐκ τοῦ σχεδὸν
 αὐτὸν ἐφευράμενος. Ἐτραγῶδει δὲ καὶ ὁ Ῥαίκτωρ
 τὰς παλαμναιοτάτας ἀπειλὰς τὰδελοφῶ τοῦ Ῥαοὺλ
 τῷ πρὸς Ῥωμαίους αὐτομολήσαντι μεγάλα τε
 κεραιῶς καὶ τὸν μηρὸν τῇ ἐξιᾷ πλήττων καὶ
 ἐξαιτούμενος τὸν Ῥομπέρτον καὶ λέγων ἐν τοῦτο
 καὶ μόνον αὐτῷ ὡς εἰ τῆς βασιλείας ἐπιδραζομένην
 καὶ ἀποκαταστῆναι τοῖς θρόνοις παραδοῦναι μοι τὸν
 Ῥογέρην, καὶ εἰ μὴ τοῦτον οἰκτιρῶ θανάτῳ παρα-
 δοῖην αὐτίκα ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀνασταυρώσας τάδε
 καὶ τάδε πελομαι ἐκ Θεοῦ. Ἄλλὰ μεταξὺ τῶν
 διηγῆσεων τούτων γελᾶν ἐπεισὶ μοι τοὺς ἀνδρας
 τούτους καὶ τῆς ἀνοίας καὶ τῆς κουφότητος,
 μᾶλλον δὲ τῆς κατ' ἀλλήλων ἀλαζονείας. Ὁ μὲν γὰρ
 τοῖς Ῥομπέρτος πρόφασιν εἶχε τὸν ἀπατεῶνα τοῦ-
 τον καὶ δέλεαρ καὶ ὀδόν τι πρόσχημα τοῦ συμπεν-
 θέρου, καὶ βασιλέως, καὶ διεδείκνυ τούτον ταῖς
 πόλεσι, καὶ πρὸς ἀποστασίαν ἐπήρεν ἐφ' οὗς ἂν
 παραγένοιτο καὶ συμπεῖθειν ἠδύνατο, ἐν νῷ ἔχων
 ἐπειδὴ κατὰ βούλῃ αὐτῷ τὰ τοῦ πολέμου καὶ τῆς
 τύχης ἐπέλθοι, ἐπὶ τοῦ τραχήλου βαπίσας ἀποπέμ-
 ψα· σὺν γέλωτι· μετὰ γὰρ τὴν θήραν καταγελάται
 τὸ δέλεαρ. Ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ἐλπίσιν ἠπατημέναις

sterio, curiosisque otiose spectatum oculis plane
 comperisse illum esse ipsum qui nuper possesso
 imperio excidit. Deinde subjungit id quod post
 suum ex urbe discessum modo gestum audierat,
 dum in itinere ad reditum esset: Alexium nempe
 occupasse imperium ejecto Botaniate (quod nos
 postea narrabimus) Constantinumque illustrissi-
 mum illum omnium quos sol aspicit Michaelis Ducæ
 filium evectum ex priore fortuna regis insignibus
 denuo cohonestatum imperio reddidisse. Ex qui-
 bus sic colligebat Raul: Minime videri justam esse
 Roberto belli causam in Alexium ob injuriam quam
 Botaniates intulit. Botaniatis enim profecto crimen
 esse impeditas Helenæ nuptias, et abdicationem
 Constantini: quæ quomodo juste imputari Comne-
 no queant eorum ultori et restitutori, non appa-
 rere. Porro si bello causa justa non subsit parum
 præsidii ac spei ponendum in navibus, armis,
 viris, cæteroque omni apparatu bellico. Hæc disse-
 rebat Raul tanto dolore Roberti ut vix furorem ac
 manus a legato dum diceret pulsando contineret.
 Cum autem esset præterea fraterni quoque trans-
 fugii nomine Roberto suspectus Raul (nam ejus
 germanus Rogerius ultro ad Constantinopolitanos
 indicatum de belli consilio atque apparatu transie-
 rat), collecta in unum tempus invidia offensionis
 geminæ tyrannum plus nimio irritabilem eo per-
 pulit ut etiam necem Rauli minaretur: ex quo ille
 intelligens quanto in periculo versaretur, haud se-
 gni fuga se in Baimundi comitatum, idoneum tali
 tempore asylum, proripuit. Pseudo-Michael vero
 Ræctor monachus incredibile esse quanta cum vir-
 ginatione tulerit palam deprehensum testimonio
 Raulis impudentissimum suum plagium: instabat
 ergo impotentissime apud Robertum, oleum in
 flammam mittens, ejus in Raulum iracundiæ que-
 relis artificiosissimis augendæ. In Rogerium vero
 transfugam violentius commotus, perturbatissima
 voce clamabat, femur simul percutiens, etiam
 se atque etiam id unum a Roberto petere, ut cum
 primum in suum se thronum atque imperium re-
 tituisset, dederet sibi Rogerium, tum enim nisi eum
 confestim in media Constantinopoli alto patibulo
 affixum horrenda nece contrucidandum daret, op-
 tate se ultro quidvis malorum a Deo perpeti. Mihi
 vero hæc 37 serio narranti scribentique risus
 oboritur. An enim parum salsa res videtur levis-
 simi utriusque capitis vaferrima in sibi invicem
 illudende constantia? ut cum Robertus quidem
 præclare sciret quanti demum deberet esse impe-
 rator scenicus ex mendaci monacho, tamen eum
 talem Augusti loco haberet atque consoceri coleret-
 que ambitiose atque ostentaret urbibus, quas ab
 imperatore abducere moliebatur, hunc verum ipso-
 rum principem mentiens, eoque tanquam illecebria
 utens ad captandos animos, quem certum haberet
 simul atque perpetrasset quod destinaverat cum
 ludibrio ab se repellere, plane ut aucupes aut pi-
 scatores præda capta, escam quam hamis induerant

projiçiant. E contrario vero nimis ille flagitiosissimus suæ licet sibi personæ ac fallaciæ conscius prioris vilitatis, spes tamen improbas eo usque phreneticus toleret, ut thronum Constantinopolitanum somnare posset : quasi Robertus victor cuiquam potius diadema quam sibi tanto sumptu ac labore quæsitum vellet. Quod si Ræctor suæ fortunæ congruentiora cogitans, saltem dignitates quasdam atque opes simulationis suæ pretium sperabat, næ illum fallebat avaritia emp'oris sui, qui jam decreverat semel absoluta fabula exutum choragio mimum ergastulo reddere.

Verum hæc risisse obiter satis sit ad Roberti reliqua pergentibus, qui cum Brundusii naves simul et milites coegisset (naves erant centum quinquaginta numero, milites ad triginta millia, militibus ducentis cum armis et equis in navem quamque contributis), inde solvere cum omnibus decrevit, cursu intento ad Epidamnium urbem quæ hodie frequentius Dyrrachium appellari consuevit. Sederat quidem antea ex Hydrunte recta ad Nicopolis classem dirigere, ac Naupactum adjacentiaque loca cum arcibus circum omnibus primum occupare. Deinde tamen reputanti laus interjacere Hydruntem inter et Nicopolis pelagus, quam quod inter Brundisium et Dyrrachium patet, hic trajectus præ illo placuit ut brevior ac tutior, utpote qui non plus exigeret temporis quam quantum diei unius, ejusque bruta, qualis tunc erant, sole ad australes circulos et Capricornium appropinquante, spatium tenditur. Ne igitur hiberna tempestate nocturnæ navigationis periculo tanta classis expereretur, Hydrunte Brundisium oram legere jussam inde per angustius Adriatici fretum trajicere statuit. Nec vero ut antea destinaverat Rogerium filium in Italia reliquit, **38** quem ad id discedens Apuliæ principem creaverat : sed eundem postea nescio quo casu quave ratione muta a sententia expeditionis comitem habuit. Inverim autem dum Dyrrachium aspirat, Corypho urbem munitissimam aliasque nonnullas arces nostras inmisso præsidio tenuit, ac tum receptis ex Lon-

Variæ lectiones ex cod. Coislin (*).

¹ ἡμεράσια. ² νυκτοπλοῆσαι cum Hæschelio in marg. ³ ἐπὶ τὸ Δυρράχιον ἐκ Βρεντησίου. ⁴ Deest hæc vox. ⁵ οὐδέ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(90) *Al μὲν γὰρ ρῆς.* Cum multo pauciore navium et militum numero in Illyricum trajecisse Robertum scribit Malaterra, qui expeditionem istam refert, lib. iii, cap. 24, 25 et 26; n que enim plus quam quindecim naves, aut armatæ militiæ plus quam mille trecentos milites habuisse Robertum testatur. Malaterræ consentit Guill. Apul. lib. iv. . . . . *Quod cæperat ipse subire Acceleravit iter, decies et quinque Liburnis*

ἔτρεφετο, εἰ που συμβαίη καὶ μετὰ τοῦ κρατοῦς τινὸς οἷα φιλεῖ πολλὰ κίς γίνεσθαι περὶ λόγως. Ἄλλ' ἐκεῖνος; μὲν τῆς βασιλείας ἀπρὸς ἐπιδράξοιτο, ὡς οὐκ ἂν τὸν βάρβαρον Ῥομπέρτον προσηκαμένου εἰς βασιλείαν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δήμου καὶ τοῦ στρατεύματος, αὐτῷ δὲ τῷ τῶς ἀποχρῆτο καθάπερ ὀργάνῳ εἰς τὴν ὅλην τῆς σκευωρίας οἰκονομίαν. Ταῦτα ἐνθυμουμένη μοι μεδιζῆν ἐπέρχεται καὶ γέλως ἐπιτρέχει τοῖς χεῖλεσι πρὸς λύχον ἐπισύρουσι τὸν κάλαμον.

Ὁ μόντοι Ῥομπέρτος; πᾶσιν ἡύαμιν συναγηγῶς κατὰ τὸ Βρεντησίον τὰς τε νῆς αὐτῶν καὶ τοὺς στρατιώτας (αἱ μὲν γὰρ νῆς; (90) εἰς ἑκατὸν καὶ πέντεκοντα συνηριθμήντο, οἱ δὲ στρατιῶται εἰς τριάκοντα χιλιάδας ἑξήμπαντες ἐτύγγανον συμποσούμενοι, ἐκάστης νῆος ἄνδρας ἀπολαμβανοῦσης διακοσίους μὲθ' ὀπλων καὶ ἱππων), καὶ εὐτως ἐχόντων παρσκηγῆς, ἐπειδὴν οἷς προσοκειλεῖαν ὠλισμένοις τούτοις καὶ ἱππῶται; περιτυχεῖν, ἐμελλε δ' ἀφείναι πρὸς τὴν Ἐπίδαμνον πόλιν ἦν Δυρράχιον κατὰ τὸ νῦν ἐπικρατῆσαν ἔθος προσονομάζομεν. Ἐδόκει μὲν γὰρ ἐξ Ἰδρουντος πρὸς τὰς Νικοπόλει; (91) διαπερᾶν, καὶ τὴν τε Ναύπακτον καὶ τὰ ξυμπαρκαίμενα χωρία καὶ ἱερῶρια πάντα κυκλῶ περιλαβεῖν. Ἄλλ' ἐπειδὴ περ εἰς πολὺ πλάτος ἠνέμκτο τὸ ἐκεῖθεν ἐνθάδε πέλζογς ἢ τὸ ἀπὸ Βρεντησίου πρὸς τὸ Δυρράχιον, παρελίετο μᾶλλον τοῦτον τὴν κατάπλου ἐκεῖλου, ἅμα μὲν καὶ τὴν ταχίστην κέλευθον προαιρούμενος, ἅμα δὲ καὶ τὴν ῥιστῶν τῷ στόλῳ περιποιούμενος. Καὶ γὰρ χειμῆριο; ἦν ἡ ὥρα καὶ ὁ ἥλιος; πρὸς τοὺς νοτίους κύκλους ἀπελαυνόμενος; καὶ τῷ αἰγυκέρωτι πλησάζων ὑπετέμνετο τὰ ἡμερίσια ¹ διαστήματα. Ἴν' οὖν μὴ ἐξ Ἰδρουντος ἀφῆς ἀρχομένης; ἡμέρας ναυπλοῦσσει ² καὶ κλύδωσι τισι προσπελάσειεν, ἐπὶ τὸ Βρεντησίον ³ ὅλοις ἰστίοι; ἀπανεχθῆναι; ἐβουλεύσατο. Τὰ μῆκη γὰρ τοῦ διαστήματος τῆς ἰδοῦ ⁴ ἐνταῦθα συνετέμνετο, ἐπιστενομένου τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους ἐκεῖθι. Οὐ μόντοι γε ⁵ τὴν υἱὸν Ῥογέρην κατόπιον ἀπέλιπε καθάπερ βεβούλητο πρότερον Ἀπουλιῆας αὐτὸν χειροτονῶ-

D *Adria sulcatur, Coryphi tremit insula, tanti Principis accessu selecto milite fulti.* Leo Ost. lib. iii, cap. 48, quindecim, Ordericus lib. vii, decem millia pugnantorum Roberto assignant.

(91) *Τὰς Νικοπόλει;.* Nicopolis, Epiri urbis ad ostium Ambracii sinus. Vide Constant. lib. ii *De Them.*, cap. 8.

(*) Codex CCCXI, olim CCCXX, membranaceus, XII sæculi, foliorum 217. *Annæ Comnenæ Alexii Comneni imperatoris filii Alexius.* Codex ipsius Annæ tempore descriptus videtur, esque mutilus ab initio, incipitque ab his verbis primi verbus : μάλλον τοῦτον τὸν κατάπλου ἐκείνου ἅμα μὲν καὶ τὴν ταχίστην; quæ in editione Regiæ Typographiæ anno 1661 habentur pag. 37. D. 3. Libro decimo quinto et ultimo postrema folia colicis lacera sunt. Ex hoc tamen hiatus quidam sacri præsent. Dignus sane codex, cuius lectiones variis rerum Byzantarum studiis offeramus : cum maxime hic errores non pauci saciantur.

κῶς κύριον, [ἀλλ'] ἐπεὶ οὐκ οἶδα ὅπως μεταδί-
ξαντα σπάλιν αὐτὸν συνεφεπόμενον εἶχε. Μεταξὺ δὲ
τοῦ πρὸς τὸ Δυρράχιον κατάπλου, τὴν τε Κορυφῶν (92)
πόλιν ὀχυρωτάτην καὶ ἄλλα τὰ ἡμέτερα φρουρήσια ἐξ
ἀποστολῆς κατέσχε. Καὶ ὁμήρου; ἐκ τῆς Λογγιβαρδίας
καὶ Ἀποουλίας ἀναλαβόμενος καὶ τὴν χώραν ἀργυρο-
λογήσας ἅπασαν καὶ φορολογήσας, προσδοκίσιμος ἦν
ἐν Δυρράχιῳ προσεσχηκέναι. Δούξ δὲ τῆνικαῦτα ἐτύγ-
χανε πάντος τοῦ Ἰλλυρικοῦ Γεώργιος ὁ Μονομαχά-
τος (93) παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Βετανειάτου ἀποστα-
λέν. Καίτοι γε πρότερον τὴν ἀποστολὴν ἀπεπέμπετο,

A gobardia Apuliaque obsidibus, et impe at's per
totam ditionem suam pecuniis iustructus, nihil
jam in votis atque in mente habebat aliud quam
ut quam primum Dyrrachium appelleret. Dux
erat tum Illyrici totius Georgius Monomachus
missus ab imperatore Botaniate. Is initio quidem
procuracionem eam aspernatus oblatam fuerat,
verum servi duo barbari Scythici generis familia-
res imperatoris Borilus et Germanus, invidentes ei,
et quotidianis apud imperatorem obrectationibus
eum perdere conantes, eo successu ut Botanitates

Variae lectiones ex cod. Coislin.

* μεταδίξιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(92) Κορυφῶ. Corypho urbs Corcyrae insulae mu-
nitissima, ita nuncupata quod in excelsæ ripis
cacumine exstructa sit, a qua postmodum toti in-
sulæ nomen mansit. Perperam enim Malaterra de
hac Roberti expeditione scribens, lib. iii, cap. 24,
insulam castrum, seu oppidum nomen dedisse ait:
Aliud castrum quod ex nomine insulae Carofium
nomen accepit, cum tota insula sua mancipat serri-
tati. Roberti Corcyrensem expeditionem his verbis
prosequitur Guillelmus Apuliensis, lib. iv:

Dux transire volens mare, præcipit arma parari,
Milibusque suis se præstolentur Hydrunti
Imperat, aptari naves facit, ipse Salerni,
Undique dona petens et supplementa moratur,
Iluc illuc apices non cessans mittere secum
Navibus armatis fidas monet ire cohortes.
Insolitu multis iter illud et acrevidetur,
Præcipue quibus aiores, et pignora cara
In domibus fuerant: non exercere volebant
Militiam talem: sed verba minantia blandis
Dux addens precibus, multos properare coegit.
Conveniunt omnes, sicut mandatur, Hydrunti,
Dalmaticas naves oneri dux eligit aptas,
Auxilio sibi quæ gens miserat illa petitas.
Has armis et equis, sumptuque, virisque repletas
Ad Coryphum mittit: hac insula non procul urbe
Distat Hydruntina, placidis: pirantibus auris,
Nuc cito transitur, dimissis navibus illam

241 Acriter invidunt equites ducis, atque timorem
Omnibus incutiunt, qui circumquaque morantur.

De expugnata Corcyra sic etiam anonymus Baren-
sis in Chronico: Anno 1081 ind. 4, mense Martio,
ipse dux Robertus urexit navigia, et obsedit Corfo,
et postea ivit ille cum multis, et decimo die stante
magi comprehendit Corfo et Botronto, ubi decimus
dies stans, aut stantis Maii, est 22 ejusdem mensis.
Quippe istius ævi scriptores Italici, interdum etiam
Gallici, mensem in duas partes secant ac dividunt,
quarum prima intrans, altera exiens et stans men-
sis dicitur. Ut Græci enim primam mensium Atti-
corum partem ἀρχόμενον μήνα vocabant, ita Latini
intrantem. Octavius Horatianus, lib. iv, Rerum
Medicaram, pag. 107: Qui autem quadragesimo
die figuram hominis accepit nono mense intrante,
decimo die nascitur. Divisa porro sunt utriusque
partis numerandæ ratio; nam prima mensis pars
ordine consueto diminueratur, sumpto a primo
ejusdem die initio usque ad decimum quintum;
alterius autem partis ab ultimo mensis die initium
sumitur, ordine retrogrado, non vero a Kalendis,
et a primo succedentis mensis, ut apud Latinos,
ita ut decimus sextus mensis dies fuerit ultimus
secundæ partis. Verbi gratia, apud Hollandinum
lib. vi Chron. cap. 10, Fredericus II imperator dicitur
obuisse anno 1250 in festo S. Lucie, scilicet die xiii
intrante Decembri; qui quidem dies Iustus S. Lu-
cie cadit in 13 ejusdem mensis. Exstat in palatio
episcopi Veronensis vetus scriptio, cujus memi-

nit Hieronymus d'alla Corte in Hist. Veron. lib. v,
pag. 285, in qua hæc leguntur: Eodem anno (1172)
septimo die intrante Julio combusta est civitas Ver-
onæ. Chronicon ducum Benevent.: Occisus est a
Normannis 7 die intrante mense Febr. anno 1075.
Anonymus Barenis, an. 1083, perrexit super civi-
tatem Canni, et 10 die intrante Julii comprehendit
eam. Vide Joannem archidiaconum Barensem in Hist.
Translat. S. Sabini, cap. 2, n. 5; Henschenium 15
Febr. pag. 809; Schraderum, in Monument. Ital.
pag. 16; Bedam, lib. De Minutione sanguin., etc.
Hæc de prima mensis parte. Altera vero Exiens
dicitur, ut apud Græcos pars mensis Attici ultima
(nam in tres di-tribuebatur) φθίνων ἡμέραν. Apud
monachum Paduanum, lib. iii obitus Alexan-
dri IV P. P. narratur accidisse die septimo exeunte
Madio anno 1261, quem scriptores omnes in
25 Maii conjiciunt. Unde evidenter patet dies
exeuntis mensis numerari solitos ab ultimo, ut
intrantis a primo. Ita in Vita Arnoldi Catanei
C abbat. n. 40, duodecimus exeuntis Junii (non
Januarii, ut perperam editum advertit B. Ilandus)
dicitur fuisse decimus nonus ejusdem mensis: ut
duodecimum exeuntis Martii an. 1094, in veteri
charta, vicesimum Martii recte interpretatur Hiero-
nymus d'alla Corte, lib. vi, pag. 311. In Registro
homagiorum nobilium Aquitanicæ quod exstat in
Camera Comput. Paris. an. 1272 10 die exitus
Martii, introitus Aprilis, etc. Porro qui exiens men-
sis est in supralaudatis scriptoribus, stans appel-
latur fere semper in Chronico Barenis an. 1068:
Quinto die stante Augusti venit dux Roberto, et ob-
sedit Bari per mare et terra. Idem an. 1082: Et
octavo die stante Febr. ipse dux cepit in Lurachi.
Rursum an. 1081: Decimo die stante Magi compre-
hendit Corfo. Anonymus, in serie comitum Capuæ:
Undecimo die stante mense Martio ingressus Ade-
mari in Capua. Acta Alexandri III P. P. 13 die re-
sidua stante mensis Martii ad portum Venetiæ
D perrenit. Eadem Acta: Sequenti die Dominica
octava scilicet die residua stante mensis Julii in
vigilia B. Jacobi, etc., ubi octava Julii evidenter
est 24. Romualdus Salerni anus: Nono die stante
mensis Augusti Barolium descenderunt. Infra: Se-
cundo die stante ejusdem mensis Sipontum applicuit.
Quibus in locis stantem mensem, videtur et maner-
tem interpretari Brunius an. 1177, 242 quasi
residua esset mensis pars, forte quod in Actis
Alexandri legitur: Die residua stante mensis, etc.
Sed ibi, ut et apud anonymum Barensem, et alios,
dies stans mensis, dicitur pro, dies stantis mensis.
Latini igitur stantem mensem vocabant secundam
mensis partem, contra quam Græci, qui τὸ ἀρχόμενον
μήνα primam appellabant. Hæc non adeo trita
ac vulgata monuisse per parergon intererat.

(93) Γεώργιος ὁ Μονομαχάτος. Successerat Geor-
gius post Nicephorum Basilacium in præfecturam
Dyrrachii.

aliquando Mariæ conjugii diceret hostem imperii A videri Monomachatum, effecerunt tandem ut ille periculo suo cognito relatione summi amici sui Joannis Alani, ultro jam ambiret ab imperatore quod munus antea repudiaverat. Et habuit in ea petitione faventes invidios qui suam ad rem satis tunc putabant esse submoveri aula hominem. Itaque imperatore salutato mandatisque ipsius scripto acceptis, instantibus Borilo et Germano ut postridie discederet, Byzantio Epidamnum et Illyricum versus iter arripit. Proficiscenti forte occurrit magnus domesticus pater meus ad locum qui Fons dicitur, ubi templum visitur inter Constantinopolitana celeberrimum ædificatum in honorem Dominiæ meæ Virginis Dei Matris. Ad quem accedens Monomachus flebiliter narrat, ejus causa sese ablegari in exilium specie honoris. Servos enim qui hanc sibi protectionem necessariam fecerant, haud alia magis in se causa commotos quam quod fidissimum magno domestico amicum nossent. Inde hos Scythas furore concepto totum invidiæ orbem in se voluisse. Sibi ergo deinceps conspectu dulcissimo patriæ carendum, et urbe pulso regia peregre vivendum, honesto præfecturæ nomine malum exsillii dissimulanti. Hæc pluribus lamentans Monomachus, calumniasque servorum, cæterasque calamitatis suæ partes ac causas distinctius exponens, consolatorem ut optabat, pro amicitia benevolentissimum, pro facultate copiosissimum, nec parum 39 efficacem habuit Alexium, quo sub sermonis finem his malis ultorem pollicito Deum, rogatoque Monomachato ut amicitia ipsorum meminisset, hic Dyrrhachium institutum iter tenuit, Alexio ingrediente civitatem. At Monomachus ubi Dyrrhachium pervenit, audito hinc Roberti apparatu, illinc successu Alexii qui jam imperium occupaverat, caute suis rebus prospicere cœpit. Ac primum præ se tulit neutrius se partes sequi. Sic tamen ut ista exterior aversio signis non careret animi profundius aliquid celantis. Cum enim ad eum scripsisset Alexius sese magnis injuriis et præsentis excæcationis periculo adactum adversus tyrannos insurrexisse, eoque in præclaro non minus quam necessario conatu implorare cum spe magna auxilium amici veteris, quem par esset D collectum undecumque posset quam maximum pecuniæ numerum ad se quamprimum mittere, ad perpetrandam rem tantam quantam aggressus esset nihil satis habentem, ad ea Monomachus pecuniarum quidem, nihil verborum officiorumque plus

καὶ οὐδ' ὄλω; ἦν εὐπειθὴς πρὸς τὴν λειτουργίαν ταύτην, ἀλλ' οἷγε βάρβαροι δοῦλοι τοῦ αὐτοκράτορος (Σκύθαι γὰρ ἦσαν Βουργίλοι ἢ τε καὶ Γερμανὸς), ἐστηκότες, τῷ Μονομαχάτῳ καὶ ἀεὶ τι δεινότερον κατ' αὐτὸν ἐνοοῦντες, κατεῖπον αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, συβράβησαντες ὅπου τε ὁ καὶ βεβούλωντο καὶ τοσοῦτον ἀνέφλεξαν τὸν τοῦ βασιλέως κατ' αὐτοῦ θυμὸν, ὡς ἐπιστραφέντα ποτὲ πρὸς τὴν βασιλίδι Μαρίαν ἐρεῖν, Ἐχθρὸν τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας τὸν Μονομαχάτον τοῦτον ὑπώπτευκα. Τοῦτο ἀκροασάμενος Ἰωάννης ὁ Ἀλανὸς, φίλος ἐστάμενος ὡν τῷ Μονομαχάτῳ, γινώσκων δὲ καὶ τῆν τῶν Σκυθῶν πρὸς αὐτὸν μῆτιν καὶ τὰς συχνάς κατ' αὐτοῦ εἰσηγήσεις, ἅπαντα τὰ τε τοῦ βασιλέως ῥήματα, τὰ τε τῶν Σκυθῶν, πρὸς τὸν Μονομαχάτον ἀπειθῶν ἐξοργίζεται¹⁴, καὶ περὶ τοῦ συμφέροντος βουλευσασθαι συμβουλεύει. Ὁ δὲ (νονηχῆς γὰρ ἦν) καὶ τῷ βασιλεὶ προσελθὼν ἐξαιτεῖται. Προαρπάξει τὴν ἐπὶ τῷ Δυρράχιον λειτουργίαν λόγους κολακευτικούς καταθέλων αὐτὸν, καὶ ὡς πρὸς τὴν Ἐπίδαμνον συνταξάμενος, καὶ τὰ ἐπὶ τῇ δουρικῇ ζῶνῃ προσταξίς ἐγγράφως ἀνειληφώς, ἐπισπευδόντων εὐμάλα πρὸ¹⁵ τοῦτο τῶν Σκυθῶν ἐκείνων Γερμανῷ καὶ Βορίλῳ, εἰς δευτέραν ἡμέραν τῆς βασιλείας πόλεις ἐξείσι τὴν Ἐπίδαμνον ἀφορῶν καὶ τὴν Ἰλλυρίδα χώραν. Ἀλλὰ περιτυγχάνει περὶ που τῆν λεγομένην Πηγῆν (94), ἔνθα καὶ ναὺς ψυχοδύμηται τῆς ἐμῆς Δεσποίνης Παρθένου καὶ Θεομήτορος, ἐν τοῖς ἀνά Βυζαντιὰ πόλιν ναοὺς περιτόβη¹⁶, τῷ ἐμῷ πατρὶ Ἀλεξίῳ. Οἱ δὲ ἦδη ἀλλήλους καὶ ὁ μὲν Μονομαχάτος ἀρχεται λόγων πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον περιπαθῶν¹⁷, καὶ ὡς ὑπερβόριος γένοιτο¹⁸ δι' ἐκείνον, καὶ τὴν πρὸς τοῦτον φιλίαν, καὶ ὅτι οἱ Σκύθαι οἱ πάντες ἐποφθαλιμῶντες¹⁹ Βορίλος καὶ Γερμανὸς ὄλον τοῦ φθόνου τὸν τροχὸν κατ' αὐτοῦ ἐξεκύλισαν, καὶ τῶν οἰκειῶν καὶ τῆς φιλάτης²⁰ ταύτης πόλεις εὐπροσώπως ἐξορίζουσι. Καὶ πάντα κατὰ μέρος ἐκτραγυθῆσαι, ὅσα τε πρὸς τὸν βασιλέα συκοφαντηθεῖα καὶ πάθοι παρὰ τῶν δούλων ἔξιοῦτο παραμυθίας δευτερίως παρὰ τοῦ δομεστίκου τῆς δύσεως, οἷος ἐκεῖνος ψυχὴν ἐπικουφίσαι βαρυνομένην ταῖς συμφοραῖς. Καὶ τέλος ἐπειπόντος ὡς²¹ ἄρα θεὸς εἴη τῶν τοιοῦτων ἐκδικητῆς, καὶ ὡς μεμνησθαι φιλίας τῆς πρὸς αὐτὸν ὑπομνησαντος, ὁ μὲν ἐπὶ τῷ Δυρράχιον ὄρμα, τὸν δ' ὄφηκεν εἰσοῦναι τὴν βασιλεύουσαν πόλιν. Ὁ δὲ Μονομαχάτος καταλαθὼν τὸ Δυρράχιον, καὶ ἀμροτέρων τὴν παρασκευὴν ἀκρυχῶς τὴν τε τοῦ τυράννου Ῥομπέρτου, καὶ τὴν ἐπανάστασιν Ἀλεξίου, ζυγῶ καὶ σταθμῶ τὰ κατ' αὐτὸν διετίθετο. Καὶ πρὸς μὲν τὸ φανερόν, ἀντιξῶς

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹ Βορίλος. ² ἐνεχότων. ³ ὅποσα γε. ⁴ ἐς τὰ μάλιστα. ⁵ ἐξήγγηται. ⁶ πρὸς. ⁷ περιτόβητος. ⁸ περὶ. ⁹ γένοιτο. ¹⁰ ἀποφθαλιμῶντες. ¹¹ φιλίης. ¹² D est vocula ὡς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(94) Πηγῆν. Celeberrimum et pulcherrimum templum, quod Justinianus M. ad portam Auream, ad fontem qui ibi aderat, extruxit, Deiparæque sacra- vit. Agunt de eo Procopius, *De Ædific. Justin.*; Zo-

naras et Cedrenus in *Justin. Monolog.* Sirloti 9 Jul. Petrus Gyll. lib. iv, cap. 8. Atque Notas nostras ad Villhard. n. 95.

είχεν ἐν ἀμφοτέροις, εἶχε δὲ τι τὰ τῆς προδῆλου μάχης καὶ τοῦ φαινομένου βαθύτερον. Ὁ μὲν γὰρ μέγας δομῆστικός γραμμασιν αὐτῷ μεμνηύκει τὰ συμπεσόντα, ὅτι τα τῶν ὀμμάτων ἀποστέρησις τούτῳ ἠπειλήτο, καὶ ὡς ἄρα διὰ ταύτην τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν μελετωμένην τυραννίδα τοῖς τυραννοῦσιν ἀντεπιτίθεται. Καὶ χρῆ τοῦτον διαναστῆναι ¹⁹ ὑπὲρ τοῦ φίλου καὶ πρὸς αὐτὸν ἐθειλῆσαι πέμψαι ὄθεν δήποτε χρῆμα τούτῳ συνειλεγμένον. Δεῖ δὲ ²⁰ γὰρ, φησί, χρημάτων, καὶ ἀνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόντων. Ὁ δὲ χρήματα μὲν οὐκ ἐπέμψε, φιλοφρονησάμενος δὲ τοὺς πρέσβεις, γράμματα τούτοις ἐπιτίθεισιν ἀντὶ χρημάτων, τοῖόνδε νοῦν περιέχοντα, ὡς αὐτὸς μὲν εἰς τὴν τήμερον τὴν ἀρχαίαν φιλίαν διαφυλάττει εἰς τὸ ἐξῆς φυλάττειν καταπαγγέλλοιτο, περὶ δὲ τοῦ ἐπιτεταγμένου χρυσοῦ, σφόδρα μὲν καὶ αὐτὸν γλίχασθαι πέμπειν ὅποσα γε βούλοιο χρήματα, ἀλλὰ γὰρ ἐπέσχε με ²¹ πρῶγμα δίκαιον. Καὶ γὰρ πρὸς τοῦ βασιλέως Βοτανειάτου παμφθίς, καὶ τὰς πίστεις τῆς δουλείας αὐτῷ δεδωκώς, οὐ καλὸς ἂν οὐδέ σοι δόξω καὶ εὐνοὺς τὰ εἰς βρωδέας ἀνὴρ, εἶγε τοῖς ἐπιτάγμασιν ἐκ τοῦ σχεδὸν ὑπεῖχομαι. Εἰ δὲ τὴν βασιλείαν σοι ἐπιθραβεύσειεν ἢ ἀνωθεν πρόνοια, ὡς πρῶτον φίλος ἐγὼ πιστὸς ἦν ²², καὶ μετὰ ταῦτα δούλος πιστότατος ἔσομαι. Ταῦτα τοῦ Μονομαχάτου πρὸς τὸν ἐμὸν πατέρα σχεδιάσαντος, καὶ ἐν ταύτῳ αὐτὸν τε ἄμει, λέγω δὴ τὸν ἐμὸν πατέρα, καὶ τὸν Βοτανειάτην ὑποποιουμένου, πρὸς δὲ τούτοις καὶ πρὸς τὸν βάρβαρον Ῥομπέρτον γυμνότερους ²³ ποιησαμένου λόγους, καὶ εἰς λαμπρὰν ἀποστασίαν ἀναβρῆγγυμένου ²⁴, πολλὰ κατηγορεῖν ἔχω. Ἄλλ' ἔοικέ μοι; τὰ τοιαῦτα ἦθη τῶν ἀνθρώπων παλιμβόλα, καὶ πολλὰ χρώματα μεταλαμβάνοντα κατὰ τὰς τῶν πραγμάτων μεταβολάς, καὶ τῷ μὲν κοινῷ οἱ τοιοῦτοι πάντες ἀζύμφοροι, ἐκυτοῦς ²⁵ δὲ εἰσιν ἀσφαλίστατοι. τὰ κατ' αὐτοὺς καὶ μόνους ξυμφέροντα διοικονομούμενοι, καὶ ὡς τὰ πολλὰ ἀποτυγχάνοντες. Ταῦτα μὲν οὕτως ὁ τῆς ἱστορίας Ἰππος τῆς λεωφόρου ἐξέδραμε· πάλιν δὲ τοῦτον εἰς τοὺς πρότερος ἠρόμους ἐπαναγάγωμεν καὶ γεγονότα ἐξήγησον. Ὁ γὰρ τοῖς Ῥομπέρτος, καὶ πρότερον σφαδάζων πρὸς τὴν κατ' ἡμῶν περαιοσιν, καὶ τὸ Δυρράχιον φαναζόμενος, τότε δὴ καὶ μᾶλλον ἐξεφλέγετο, καὶ χεῖρας καὶ πόδας ἀκάθεκτος ἦν πρὸς τὴν ναυστολίαν ²⁶, καὶ τοὺς στρατιώτας ἐπέσπευθε, καὶ λόγοις παροξυντικοῖς παρεθάρρυνεν. Ὁ δὲ Μονομαχάτος, ταῦτα κατασκευάσας, καὶ ἄλλην τινὰ ἀσφάλειαν ἑαυτῷ ἐπιπροκοσμεῖτο. Τὸν τε γὰρ Βοδῖνον καὶ τὸν Μιχαηλᾶν (95) τοὺς

A satis reddidit. Legatis enim peramanter exceptis litteras mutuas ad Alexium perferendas dedit: quibus magnifice praefatus se videris inter ipsos amicitiae fidem et coluisse hactenus et ut aeterna sibi ea laus foret operam porro daturum. De pecuniis quod indicarat equidem voluisse quam multas optaret mittere, tamen esse retardatum ea causa cujus aequitatem ipsi se probaturum Alexio confideret. Jurejurando teneri se in verba atque in nomen Botaniatis qui ipsum miserat devincto, cuius necessitudinis inviolata sanctitas non modo ad conscientiam religionis, sed etiam ad famae iudicium omnino ei retinenda sit, qui salutis et existimationis dissolute prodigus esse noluit. Ejusdem ipsius interesse Alexii postquam ad istum jam apicem evolasset, nullo respectu violabilem talis juramenti religionem statui. Scireque se si semel fluxae fidei deprehenderetur, apud ipsum quoque in cuius gratiam pejerasset arcanae existimationis jacturam passurum. Sane in caeteris moram obsequendi facturum nullam. Quod si magnum inceptum caelestis illi providentia fortunaret, sese ipsi fore ut prius amicum fidum, ita deinde fidissimum sublitum. Haec Monomachus ad patrem meum quibus se inter Botaniatem et Alexium fluctuare utrique adulando, neutri adherendo demonstrabat. Majori flagitio cum Roberto egit palam defectio-nem pollicens. Nempe id genus eaque indoles est vafrorum et versatilium ingeniorum desultoria levitate fortunam sequentium, coloresque mutantium prout est rerum aut temporum varietas in quae inciderunt, inutilis plane secta publicae rei. Privatis enim unice inhiant spelus et commodis, a quibus tamen utcumque sibi cauti astutique videantur. **40** excidunt non raro. Sed evagatus extra gyros historici negotii sermo licentius, jam in orbem reductis velut habenis reflectendus est. Robertus incredibili jam antea cupiditate flagrans Dyrrhachii potiundi, Monomachi promissis in tantum jam inflammabatur, ut nec teneri ipse amplius a trajectu posset, et alios qua classarios qua milites ad eundem transitum expediendum urgendi, suum aut modum nullum haberet. Ac Monomachus nequaquam ita compositae cum Roberto **D** conventioni acquiescendum putavit, ut non aliud quoque in omnem eventum sibi perfugium prospiceret. Exarchi erant Dalmatarum Bodinus et Michaelas; hos litteris et muneribus sibi adjungit;

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁹ διαστῆναι. ²⁰ Deest vocula με. ²¹ Deest hæc vox. ²² εἶην. ²³ γυμνότερον. ²⁴ ἀποβρῆγγυμένου. ²⁵ ἑαυτοῖς. ²⁶ ναυστολ'. i. ναυστολίαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(95) *Bodinos* καὶ τὸν *Μιχαηλᾶν*. Fuit Bodinus ist., cognomento Constantinus, Serviae ac Dalmatiae rex, Michaelis regis filius, ut auctor est Srelytzes, seu, ut scriptor Historiae Dalmaticae anonymus, Michaelis ex Priaslao filio nepos, scriptoribus nostris notus, dum Boemundi Antiocheni principis Constantinopolim ad Gotofredum, caeterosque sacrae militiae duces, sese conferentis, per regnum

illius transitum commemorant. Vide Raymundum de Agiles, pag. 139; et Ordericum Vital. lib. ix, pag. 724. Habuit Bodinus ex Jacyntha, Argiri nobilis Barenensis filia, uxore, filios quatuor: Michaellem, qui forte idem cum Michaele Annæo, Georgium, Archirizzum, seu Argyrizzum, et Thomam. Sed de Serviae regibus pluribus agimus in nostro opere *de Familiis Orient.*

eas sibi ad salutem quasi patentes a tergo januas providens quibus elaberetur, si quid vel in Roberto vel in Alexio spes offenderent. Sed hæc hactenus. Jam enim ad imperium Alexii nos tempus vocat; exponendumque deinceps est nobis quomodo quibusve occasionibus ac causis pater meus ad imperandum evectus sit. Equidem id propositum est descriptionis hujus; non enim unquam curavi vitam Alexii privatam commendare memoriæ; verum ea quæ in imperio bene ac secus gessit lucubrationi meæ argumentum proposui. Quæ bene, inquam, ac secus gessit; non enim si uspiam offenderit, velut patri parcam; nec pietatis sensu efferri me sinam usque ad labem injuriamque veritatis. Roberto igitur illic tantisper quo cum perduximus relicto, propriaque narratione insecuti belli alii reservata libro, age hunc qui sequitur in Alexio coronando consumamus.

στατή ²⁹ τι τῶν ἐκείνῳ ³⁰ μὴ καλῶς πεπραγμένων, οὐδὲ διὰ τὴν ὑποτρέχουσαν ὑποψίαν, ὅτι πατήρ ἐστι, περὶ οὗ συγγράφομεν τὰ κατορθώματα, τοῦτο παραδραμούμεθα. Ἐν ἐκατέροις γὰρ ἀδικήσομεν τὴν ἀλήθειαν. Ἐμοὶ γὰρ τοῦτον ἐχρῶσα σκοπὸν ἄνωθεν, καθάπερ πολλάκις εἴρηται, ὑπόθεσις ὁ πατήρ καὶ βασιλεὺς ὑποβέβηται. Τὸν οὖν Ῥομπέρτον ἐκείσε ³¹ καταλελοιπότες, οὐπερ ὁ λόγος αὐτὸν ἠγάγετο, τὰ κατὰ τὸν βασιλεῖα σκοπῶμεν ἤδη, τοὺς τε πολέμους καὶ τὰς μάχας τὰς πρὸς τὸν Ῥομπέρτον ἐν ἐτέρῳ λόγῳ ταμειυσόμεθα.

Ἐξάρχους τῶν Δαλματῶν (96) διὰ τῶν γραφῶν αὐτῷ ὑπεποήσατο φίλους καὶ δωρεαῖς προκατελίφη τὰς γνώμης αὐτῶν, θύρας παντοδαπὰς αὐτῷ ὑπανόγων. Εἰ γὰρ τοῦ τε Ῥομπέρτου καὶ Ἀλεξίου ἀστοχήσει ²⁷, καὶ ἀμφοτέρων ἀποκριθεῖη, εὐθὺς Δαλματίας ἐλάσει, πρὸς τε Βοδῖνον καὶ Μιχαηλᾶν αὐτόμολοι, γενησόμενος. Ἐχθρῶν γὰρ τούτων ἀναφανέντων, λοιπὸς ἄρα ὁ Μιχαηλᾶς κατηλιπίζετο τούτῳ, καὶ ἐτέρωθεν ὁ Βοδῖνος πρὸς αὐτὸν καὶ φυγεῖν παρεσκεύαστο, τῶν ἀπὸ τοῦ Ῥομπέρτου δηλονότι: καὶ Ἀλεξίου ἀντιπνευσάντων αὐτῷ. Ταῦτα μὲν ἐχέτω ταῦτα. Καιρὸς δὲ ἤδη τραπέσθαι πρὸς τὴν βασιλείαν τοῦ ἐμοῦ πατρὸς καὶ ὅπως καὶ ἐξ οἶων ἀφορμῶν εἰς τὴν βασιλεύειν ἐλθῆις διηγῆσασθαι. Οὐ γὰρ τὰ πρὸ τῆς βασιλείας αὐτῷ ἐσκεψάμην εἶρεῖν ²⁸, ἀλλὰ καὶ ὅσα βασιλεύων κατώρθωκεν, ἧ ἐξήμαρτεν, εἴτε τῶς σφαλέντα τοῦτον εὐρήσομεν ἐν ἅπασιν δι' ὧν βεβαιοῦμεθα. Οὐ γὰρ ὡς πατρὸς φεισάμην, εἴγε μοι παρα-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁷ εὐστοχήσειε. ²⁸ εὐρεῖν. ²⁹ περιστατή. ³⁰ ἐκείνου. ³¹ ἐκείνον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(96) Ἐξάρχους τῶν Δαλματῶν. Habuit ista tempestate varios monarchas Dalmatia, binos præsertim regio titulo donatos. Alii enim Serviciæ imperabant, *regesque* sese inscribebant *Serviæ, Diocliæ, Tribuniæ, Dalmatiæ, atque Ochlumia*, ut ex Innocentii III P P. Epist. et aliunde constat. Alii vero *Croatiæ Dalmatiæque reges* dicebantur. Priorum regia fuit Dioclia, posteriorum Salona. Priori

C Dalmatiæ imperabat Alexii ævo Bodinus: posteriori Demetrius cognomento Suinimir, regio titulo donatus a Gregorio VII PP., an. Chr. 1076, ut ex Gregor. Regesto discere est lib. vii, epist. 4, apud quem pro *Suinmur, Zuilimir* legendum moneo, ex Thwroczio, Bonifinio, et aliis in istorum præter regum serie genealogica, in eo quod mox laudavi opere.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Β΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER II.

41 ARGUMENTUM.

Comneni contra Botaniatem rebellant. Eorum exercitus Constantinopolim capit, ac diripit.

PERIÖCHE.

Res Botoniatae descriptæ fuscæ a Cæsare Brienio. Comneni tres Manuel, Isaacius et Alexius, filii Joannis Isaacius et Alexius, hic præcipue, imperatoribus, præsertim Botaniatae, cari. Borilus et Germanus gratiosi apud Botaniatem Comnenis incident. Artes aulicæ in Comnenis. Qui contra eas Augustæ Mariæ gratia nituntur. Isaacius Augustæ patruelem uxorem

ducit. Alexio conciliat Augustæ gratiam. A qua is adoptatur. Comneni prævalentibus invidorum malis artibus fugam cogitant. Synadenus successor imperii a Botaniate destinatur præterito Constantino Augustæ filio. Augustæ inde mæror et metus. Cujus occasione Comneni utuntur ad ejus animi sensa eruenda. Sed frustra sunt primum **42** dissimulatione illius elusi : sed iterato conatu voti compotes fiunt, fœdusque cum Augustæ arcanum ineunt. Hinc Comneni, quid contra se diceretur aut pararetur certiores, statim Augustæ opera fœbant. Moniti de insidiis alternis, veniunt in aulam. Botaniates ad nuntium captæ Cyzici Alexium accersit. Ambos Comnenos ad mensam adhibet, insidias timentes. Comneni ministros aulæ demereri soliti. Promptum ingenium Alexii ad quidvis ex quovis signo momento pervidendum. Comneni Augustum consolantur. Nimia facilitas Botaniatæ Comnenis suspecta. Comnenorum excæcatio decreta. Ea re illi cognita rebellare statuunt. Alexius accusatus se purgat. Borilus imperium ambit. Alanus magister insidiarum Comnenis index. Pacurianus et Umpertopulus cum Alexio conjurant. Alexius ob liberalitatem charus. Nocte Dominicæ Tyrophagi Alexius secedit. Botaniatæ nepos matris Comnenorum gener. Nocturna fuga Comnenorum. Mulieres domus Comnenæ ad asylum templi confugiunt. Imperatoris querelæ de Comnenis. Eos Dalassena mater ipsorum libere purgat. Et altaris asylum arripit. Crux major in securitatis pignus expetita. Custodia mulierum Comnenianarum. Comneni regios equos abducunt. Georgius Palæologus ægre tractus in partes Comnenorum. Mulieres in divæ ad Blachernas Virginis depositæ. Conjurati Tzurulum conveniunt. Cæsar Joannes Ducas ad defectionem invitatus a Comnenis. Aliquandiu deliberat, tandem aleam jactit. Ejus eloquentia. Redemptorem vectigalium cum pecuniis, et auxilia Turcorum secum ad Comnenos ducit. Suadet in urbem tendant. Alexio tam ipse quam ceteri Ducæ in petitione imperii favet. Eorum opera et Isaacii assensu Alexius Isaacio excluso in solium erchitur. Sanctus Joannes Theologus Alexio apparens imperium pollicetur. Concordia subita inter infensos. Litteræ Melisseni ad Comnenos. Postulata ejus rejecta. Quid illi oblatum. Templum Sancti Demetrii et unguentum mirificum Thessalonicæ. Manganis scribæ artes. Aretarum descriptio. Urbs velitationibus tentata. Botaniatis desperatio de rebus suis Consternatio publica. Immortales et Bursangi fœdissimi. Dux Nemitzorum urbem prodit. Manganis versuta prudentia. Ultimum responsum ad Melissenum. Georgius Palæologus expugnator urbium. Constantinopolis capitur feria quinta majoris hebdomadæ, et sæde diripitur. Botaniates Melissenum accersere cogitant. Palæologus ne id fiat impedit. Navatas et classem universam Alexio adjungit. A patre objurgatur. Nicephorus Palæologus Botaniatæ ad extremum fœdus, boni auctor consilii seipredi; ad Comnenos de pace legatur. Joannes Cæsar moras Comnenorum inorepat. Legationem Botaniatæ et oblatas conditiones pacis rejici jubet. Borilus armatos in Comnenos cogit; sed vocatur a Botaniate Cosmæ patriarchæ consiliiis pacificis acquiescente. Botaniates in templum Sanctæ Sophiæ confugit.

ΑΛΕΞΙΑΣ Β΄.

*Ὅθεν μὲν ⁹⁷ οὖν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ὤρμητο Ἀ καὶ ἐξ οὗτου γένους (97) τὸν βουλόμενον εἰδέναι εἰς τὰς τοῦ μὲν Καίσαρος συγγραφὰς παρὰ πᾶσι. Ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ περὶ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου τοῦ Ἰωαννινοῦ ἐκεῖθεν ⁹⁸ ἐλύσεται. Μανουὴλ μὲν οὖν ⁹⁹ τὸν πρωτότοκον ἀδελφὸν Ἰσακίου καὶ Ἀλεξίου, καὶ λοιπῶν τοῦ ¹⁰⁰ ἐξ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ πρὸς πατὸρ; ἐμοῦ πάππου καταγομένων [κατηγγμένων] στρατηγὸν αὐτοκράτορα ἢ Ἀσία εἶχεν ἅπασα τῷ προβαδασιλευκῶτος Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους τοῦ τὸν προχειρισμένου. Αὐτὸς δὲ καὶ τὸν Ἰσακίον δεῦκα ἢ Ἀντιόχου (98) ἐκλήρωτάτο, πολλοὺς πολέ-

43 Ex qua quamque illustri serie generis imperator Alexius prodierit, qui nosse cupiet distinctius, cum ad nostri Cæsaris Commentarios remittimus: indidem quoque plenam hausturum notitiam rerum Nicephori Augusti cognomento Botaniatis. Mihi ex memoria priori repetere hic sufficit: Joannem Comnenum avum paternum meum cum alios, tum in primis tres illustres reipublicæ filios dedisse Manuelem, Isaacium, atque Alexium. Primogenitus Manuel rem bellicam universam tota in Asia supremi ducis auctoritate ac nomine, Romano Diogene, qui tum habenas regebat imperii hanc ei

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁷ Deest vocula μὲν. ⁹⁸ ἐκεῖνου. ⁹⁹ Deest vocula οὖν. ¹⁰⁰ τῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) Ἐξ οὗτου γένους. V. Bryenium in Præfat. B. 9. et nostrum Stemma Comnenicum.
(98) Δοῦκα ἢ Ἀρτιόχου. Antiochiam Cæsaryæ metropolim, a Chosroe Persarum rege prius vastatam, mox a Saracenis Heraclio imperante expugnata, Nicephori Phocæ auspiciis, Michael Burzesursum Romanis asservit, mansitque illa in eorum

ditione a prefectis ducum titulo colonestatis administrata, usque ad Turcorum irruptionem. Dices Antiochenos recensent complures scriptores Byzantini: ac primum quidem Michaelem Burzemi magistrum, prioris forte filium; Damianum, et Nicephorum Uranum imperante Basilio Porphyrogenito; Michaelen Spondylem, cæcuchum, sub

præfecturam demandante. Ab isto secundus Isaacius dux Antiochiæ factus id cum fratre majori commuæ habuit ut heroicis ambo facinoribus victoribusque ac tropæis plurimis Romanum late nomen suumque ipsorum illustrarent. Post hos pater mens Alexius cum summa potestate præfectus expeditioni est adversus Urselium decretæ a Michaele Duca tunc imperante. Huic vero qui successit Nicephorus multis sapius auditus de Alexii ejusdem arte virtuteque bellica, deque iis quæ plurima et memorabilia per Orientem Isaacii fratris auspiciis militans in variis certaminibus summa laude fortitudinis gessit, quæque ductu ipse suo adversus Urselium quem plane vicit, fortiter prudenterque fecit, præcipuo eum amore non minus quam Isaacium prosequeretur. Nec verum ac sincerum in ambos affectum vultu dissimulabat: non aīos pretioribus intuebatur oculis; mensæ quin etiam non raro communione dignabatur. Hæc cum aliorum in ipsos accenderunt invidiam, tum duorum maxime quorum superius meminimus Barbarorum Slavici generis Borili et Germani. Hi enim Comnenos cum viderent frustra omnibus invidiæ telis assidue petitos stare ac florere tamen constantem imperatoris gratia potiri, enimvero tabescebant. Urebat eos Alexius præsertim quod adhuc imberbis honorificentissimo Augusti iudicio electus unus esset ex omnibus tanquam inter omnes primus qui cunctis occidui tractus exercitiis cum summa præsentate præficeretur, dignitate præsidis jam antea ornatus. In illa porro militia quam strenuam quamque felicem operam navaverit tot erigentis tropæis, tot yranis debellandis et ad imperatorem vincit

μους καὶ μάχας ἀγωνισαμένους ³⁶, πολλὰ καὶ ³⁷ τρόπαια κατὰ τῶν ἀντικειμένων στήσαντας ³⁸. Καὶ μετ' αὐτοὺς οὐμὸς πατὴρ Ἀλέξιος στρατηγὸς αὐτοκράτωρ προῦβέβλητο κατὰ τοῦ Οὐρσελίου παρὰ τοῦ τότε βασιλεύοντος Μιχαὴλ τοῦ Δούκα ἀποσταθείς. Ὡς δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς ὁ Νικηφόρος περιδέξιοιον τοῦτον περὶ τὰ πολεμικὰ ἐθεάσατο, ἀκρῶς δὲ ὅπως περὶ τὴν ἑωσυνῶν τάδελεψ' Ἰσαακίῳ ὑπὲρ τὸν αὐτοῦ χρόνον ἐν διαφόροις ἀγῶσιν ἐμπέπτωκεν ἀριστεύς ἀναφανείς, καὶ ὅπως τὴν Οὐρσελίον κατετροπώσατο, διαφερόντως ἤγάπα καὶ τοῦ Ἰσαακίου οὐκ ἔλαττον. Καὶ ἐνστερνιζόμενος ἄρρω τάδελεξώ ἰατρὴν ἐνητένιζεν, ἔστιν οὐ καὶ τῆς αὐτῆς ³⁹ τραπέζης ἀξίῳ. Ἀνέφλεγε τοῦτο τὸν κατ' αὐτῶν φθόνον, καὶ μᾶλλον τῶν εἰρημένων δύο βαρβάρων Σθλαβογενῶν (99), τοῦ τε Βορλου φημὶ καὶ τοῦ Γερμανοῦ. Ὅρωντες γὰρ τὴν τοῦ βασιλέως ἐς αὐτοὺς εὐμένειαν, καὶ οἱ καθ' ὧραν ταῖς τοῦ φθόνου τοξίταις βαλλόμενοι ἀτρωτοὶ διαμένουσιν, ἐξετήκοντο. Τὸν γὰρ Ἀλέξιον, κἀνοῦπω τὸν βουλον (1) ἐπανθοῦντα εἶχεν, ἐν πᾶσιν εὐδοκιμοῦντα ὄρων ὁ βασιλεὺς, στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῆς ἐσπέρας ἀναδείκνυσι, τῷ τῶν προέδρων τετιμηκῶς ἀξίωματι (1'). Ὅσα μὲν οὖν καὶ κατὰ τὴν ἐσπέραν οὗτος ἀνέστησε τρόπαια, καὶ ὁπίσους ἀποστάτας καταγωνισάμενος, ζωγρίας ἤγα τῷ βασιλεῖ, ἀρχούτως προλέλεκται. Ἀλλὰ ταῦτα τοῖς φθονοῦσιν οὐκ ἤρσκειν, ἐξέκαε δὲ μᾶλλον αὐτῶν ἀναφλέγοντα τὸν φθόνον. Οἱ καὶ πολλὰ μὲν ὑπετονθύρυσον βυσσοδιμοῦντες κατ' αὐτῶν ⁴⁰, πολλὰ δὲ καὶ κρύφια λέγοντες τῷ βασιλεῖ, τινὲς δὲ καὶ εἰς τούφανες, ἄλλα δὲ καὶ δι' ἐτέρων μεθοδεύσαις τισὶ χρώμενοι, ἐκποδῶν τούτους γενέσθαι παντοίως ἐσπούδαζον. Ἀπορίᾳ γοῦν συνεχόμενοι οἱ Κομνηνοὶ, θεῶν ἐλογίσαντο τοὺς περὶ

Variae lectiones ex cod. Coislin.

³⁶ ἀγωνισάμενον. ³⁷ π. ἀλλὰ δὲ καὶ. ³⁸ στήσαντα. ³⁹ οὐτῆς τῆς. ⁴⁰ αὐτοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Constantino Basilii fratre; Constantino u Carotennum, sub Romano Argviro, cujus sorore u in uxorem duxerat: cui Spondylus, mox Nicetas a Mysthea successores 243 dati. Hos excepere Nicetas et Constantinus Michaelis Paph'agonis fratres, inso imp rante: d inde Sclerus Constantino Monom. Maurocatolon, et Michael Uranus magister, Michaele Stratiotico, et Catagurinus Diogene Romano imperantibus; Joseph Tarchaniota, sub Michaele Duca, quo extincto, Isaacius Comnenus, Alexii frater primogenitus, eandem præfecturam et dignitatem obtinuit a Botaniata, eoque ducatum tenente, Antiochiæ occupavit Philaretus Armenius, sub quo urbs in Turcorum potestatem concessit. Vide Niceph. Byenium, et Annam, pag. 169, 412, 414.

(99) Σθλαβογενῶν. Servilis conditionis et obnoxia: ita Borilum et Germanum perstringit Anna. *Plurique principes*, ait Plinius in Paneg., *cum essent civium domini, libertorum erant servi: horum consilii, horum nutu regebantur, per hos audiebant, per hos loquebantur*. Fræstra reperit hoc loco Meursius Σθλαβογενῶν, ut et apud Constantinam de Alu. Imp. ἐλαβῶθη, pro ἐσθλαβῶθη; quos enim Latini scriptores *Slavos* seu *Slavinos* vocant, Græci Σθλαβους et Σθλαβίνους appellaverunt. Ita Nicetas in Man. lib. iv, cap. 1;

lib. v, cap. 10. Zonaras pag. 98. Cedrenus, ad an 7 Rhinotmeti: quæquam haud inficias ierim vocem Σκλάβος nonnunquam usurpari a Græcis; hanc enim reperire est in *Chron. Alexandrino*, apud Theophylactum Simocattam, Cantacuzenum, Cananum, etc. Porro Slavorum nomen tam late patuit, ut pene careat æstimatione, ait Helmodus, lib. i, cap. 1; effusi enim in septentrionem et orientem, provincias et amplas regiones suo asservere imperio. Tandem a principibus sensim, et variis subinde temporibus debellat, servire coacti sunt, eorumque nomen in contemptum et probum trahi coactum, quo appellati servilis et obnoxia conditionis homines.

(1) Οὐπω τὸν βουλον. Æschylus, Ἐπὶ ἐπὶ ἠθῆ.:

Στείχει δ' βουλος ἄρτι διὰ παρτίδων.

Vide Scloliastem.

(1') Προέδρων ἀξίωματι. Horum dignitas in p-latio perillustis, a Nicephoro Phoca instituta. ut auctor est Cedrenus. Erant autem imperatoribus Byzantinis Προέδροι, qui hodie regibus nostris consiliarii consilii secretioris. Horum præses πρωτο-πρόεδρος dicebatur, cuius mentio non semel occurrit apud Byenium, Cedrenum, Zouaram, etc.

τὴν γυναικωνίτιν (2) ὑποποιήσασθαι, καὶ δι' αὐτῶν τὴν τῆς βασιλίδος ἐπὶ πλεονεμέθειαν ἐπιστάσασθαι. Ἐπαγωγὸν γὰρ οἱ ἄνδρες (3) καὶ λιθίνην καταμαλάξαι ψυχὴν δυνάμενοι καὶ παντοίοις ἐπιχειρήμασι. Τούτο ἤδη κατῶρθον ὁ Ἰσαάκιος πάλαι πρὸς αὐτῆς ἵ ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ ἐξαδέλφῃ (4) εἰς κήδους προσληφθεὶς, ὁ γενναϊότατος ὢν ἐν λόγοις καὶ πράξεσι, καὶ τὰ πλείστα τοῦ μῦ πατρὸς ἐμφορῆς. Ἄλλ' ἐπεὶ τὰ περὶ αὐτὸν καλῶς προεχώρηκε, πολλὰ φροντίζων ἦν περὶ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ὅσον ἐκεῖνος τούτῳ εἰς τὴν τοῦ κήδους τότε συνήρετο ὑπέθεσεν, τοῦτον οὗτος ἐσπουδάκει μὴδ' αὐτὸν τῆς βασιλίδος πορβώτερον καθιστάσθαι. Ὁρέσθη μὲν οὖν καὶ Πυλάδην φίλους ἔντα; τοσοῦτον τὸν πρὸς ἀλλήλους πόθον ἔχειν φασίν, ὡς ἐν καιρῷ μάχης ἀμειβεῖν μὲν ἑκάτερον τῶν καθ' ἑαυτοῦ πολεμίων, ἀμύνειν δὲ τοὺς ἐπιφερομένους θατέρῳ καὶ προαρπάξιν ἄτερον τὰς πρὸς θάτερον ἔρχομένας τῶν διστῶν βολὰς, τὰ στέρνα ὑπέχοιτας. Τοιοῦτον καὶ ἐπὶ τούτοις ἦν συνορᾶν. Ἄμρω γὰρ τ' ἀδελφῷ καὶ τοὺς κινδύνους προαρπάξιν ἐδοῦλοντο, καὶ τὰς ἀριστείας καὶ τὰς τιμὰς, καὶ ἀπλῶς τ' ἀγαθὸν θατέρους ἴδιον ἄτερος ἐλογίζετο, καὶ αὖ τὸναντίον. Τοσοῦτον τὸν πόθον πρὸς ἀλλήλους εἶχον. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν Ἰσαάκιον οὕτως ἐκ θείας ὑπονομήτο προνοίας. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ οἱ περὶ τὴν γυναικωνίτιν ταῖς τοῦ Ἰσαακίου ὑποθημοσύναις παραπειθούσαι τὴν βασιλῖδα υιοθετήσασθαι τὸν Ἀλέξιον. Πείθεται τούτοις, κάπειδὴ περὶ τὰ βασιλεία κατὰ τινα κυρίαν ἡμέραν καὶ ἄμρω γεγόνων, ἡ βασιλὶς υιοθετεῖ τὸν Ἀλέξιον (5), κατὰ τὸν

ducendis, abunde in superioribus expositum est. Verum ea nequaquam invidis placebant, quorum ex his livor tanquam flamma injecto oleo crescebat. Hinc multa clam secum machinabantur in Comnenos Germanus et Borilus, multa in aures imperatoris insusurrabant, multa palam obtrectabant, per se aliosque, arte atque impetu variis ad unum propositum incumbentes utriusque de medio tollendi. His in sui sollicitudinem versi Comneni, quæ ab imperatoris alienatione impendebant mala optimum factu putarunt si gratia imperatricis avertere conarentur. Ergo assidui esse in Augustæ aula, illam colere, illi assentari, unam omnibus officiis obsequiisque ambiente demereri. Et erant facti ad talia ut qui maxime: adeo quidem ut quem dignum putarent animum in quo sibi adjuvando laborarent, eum utique licet alioquin saxeam flecterent. Ac quod Augustam attinet jam operam in ea sibi concilianda Isaacius navaverat, dudum ab ea electus ex omnibus (et erat sane pacis bellique artibus primus omnium, pleraque similis patri meo), electus, inquam, inter omnes eximie in sponsum regis virginis ipsius Augustæ patruelis. Verum ei nequaquam erat satis quod res in tuto videret suas, quandiu periclitari fratrem animadverteret; seriam igitur concepit curam ejus quoque in eundem secum subducendi portum, decrevitque plane omnem gratiam quam ei novam paraverat affinitas, in Augustæ benevolentia Alexio procuranda impendere. Pyladen atque Oresten se-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹ αὐτόν. ² πρὸς τὰς εἰς θάτερον. ³ θατέρου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(2) *Τοὺς περὶ τὴν γυναικωνίτιν.* Eunuchos, qui in palatiis imperatorum primas obtinebant. Corippus, lib. III, *De laud. Justinii*:

*Adfuit obsequio castorum turba virorum,
Illis summa fides, et plena licentia sacris
Deservire locis, atque aurea fulcra parare,
Regales mensas epulis onerare superbis,
Conservare domum, sanctumque intrare cubile.
Internas munire fores, vestesque parare.*

Πῆς qui præerat Ἀρχιευνούχος dicitur in *Chronico Alexandrino*, an. Valentiniani 5.

(3) *Ἐπαγωγὸν γὰρ οἱ ἄνδρες.* Eunuchorum nutus in palatiis gestas, sæpe pressumatas, legimus. Lampridius in Severo: *Eunuchos nec in consiliis, nec in ministeriis habuit, qui soli principes perdunt, dum eos more gentium, aut regum Persarum, voluit vivere: qui cum empri sint, et pravi fuerint, quid tandem possunt boni sapere?* Hinc spadones et aulicos tinea, *soricesque palatii* appellabat Licinius apud Aurelium Victorem: ut omnium malorum artifices non semel perstringit Constantinus Mavasses:

Καὶ δὴ γὰρ ἂν ἔδρασαν οἱ θαλαμηπολῶντες, Ἐυνούχοι, βυπαρέφυχοι, πάντων κακῶν ἐργάται.

244 Et alio loco:

Ἔως καὶ πότε τῆς ἀρχῆς τὸ κράτος ἰθυνοῦσιν Ἐυνούχοι, γυναικώφυχοι, πόρνοι πρὸς κακίαν, Πάντων ἐφευρεταὶ κακῶν, πάντων κακῶν ἐργάται, Ἀνθρώποι μαλακώφυχοι, σχευή πονηρομάτων, Τῶν ἀθεμιτῶν ἀγωγοί, σωλήνες κακουργίας.

Nota Chrysaorii vox illa apud Cedrenum, ei uen-

C ἔχεις εὐνοῦχον, φόνευσον· εἰ δ' οὐκ ἔχεις, ἀγόρασσον, καὶ φόνευσον. V. Henricum Valesium ad 18 Marcellini, pag. 153; et Salmasium ad *Hist. Aug.* p. 240.

(4) *Ἐξαδέλφῃ.* Sic pag. 48. At editio Hoeschliana ἀδελφῇ habet, cui favet Zonaras, qui Irenem Isaacii uxorem Mariæ imperatricis sororem fuisse scribit. Vide Stemma Comnenicum.

(5) *Υιοθετεῖ τὸν Ἀλέξιον,* etc. Cum pronuptæ de ejusmodi adoptionibus honorariis et spiritibus fuse satis egerim in Dissertat. XXI et XXII ad Joinvillam, nihil est quod hoc loco jam dicta repetam. Tantum moneo ad firmandum, qui hic observatus fuisse in istis adoptionibus innuitur ab Anna, ritum, fugisse me tum insignem Pachymeris locum, a quo hauserat quæ in hanc rem habet Maurus Orbinus in *Hist. Slavorum* a me laudatus: ex quo tandem docerem has adoptions in ecclesia, coram sacerdote, conceptis in eum finem precibus, accensisque ad id funeralibus, potissimum celebratis; et ad rei ceremoniam, adoptantem adoptivum filium expanso pallio circumdeditisse. Ita enim Pachymeris Mariam Cantacuzenam, seu Palæologinam, Constantino Tæcho Bulgarorum rege marito extincto, Sphendosthlyavum, despotam Bulgarum (non illum vero qui Myltzæ in regnum successit, ut habet Orbinus), adoptasse scribit, et diducto pallio, Michaelem filium, ipsumque Sphendosthlyavum hinc atque inde ulnis admonisse. Sed præstat solemnem istum ritum verbis ipsius Pachymeris astruere, quæ ejusmodi sunt: Ὁ δὲ, τοῖς ὀρθοῖς θαβήσας, εἰς Τέρνονον ἦκε, καὶ ἔδη παρηγοχόσας υἱοποιήσασθαι ἡξίου. Καὶ δὴ

vunt tam areto vinculo amoris junctos, ut in pugna, A proprio quisque neglecto, periculo alterius occurreret et telorum ictus qui alium peterent certatim occupasse oblato pectore præriperet. Simile in his quiddam cernere erat. Adeo tuta licet et tecta fraterno tamen discrimine commovebatur pietas : et parum putabat honorum bonorumque florere cupere, nisi propriæ felicitatis usuram extendere in fratrem communicando posset. Igitur brevi factum est ut, Isaacio bonum quod sibi divinitus contigerat ad germani commodum conferente, consilium Augusta ceperit, familiaribus ejus ut id ei suaderent ab Isaacio exoratis, Alexii in filium adoptandi. Cum igitur ambo condicta die in palatio adessent, Augusta legitimis omnibus adhibitis juris cautionibus ac formulis olim ad eam rem statutis, rite Alexium adoptat. Quo facto jam securus et magna exoneratus sollicitudine frequentabat cum fratre aniam, quotidianaque Augusto et ejus conjugii, liber ab invidiorum metu, salutationum officia reddebat, quanquam magis uterque assiduus apud Augustam erat; et eo quasi statum receptum habebant, ubi satis imperatori astiterant. Hæc tanta Comnenorum cum imperantibus familiaritas novum invidiæ pabulum fuit : cujus ii ut fumum senserunt, merito veriti ne flamma subito exardescerent, ambo simul corripuerunt, intentius consulere

45 in medium cœperunt, ecqua spes esset ac ratio inter insidias tantas expediende Deo juvante salutis. Una humanitas æstimantibus rectissima ad eum scopum via visa est, Augustam adire, captata occasione commoda, eique mysterium omne arcani, quod menteolvebant, consilii pandere; id autem erat ex imperatoris comitatu fugere; quod alto conditum habebant pectore, summa attentione caventes, ut piscatores ne prædam immature terrefaciant, ita ipsi ne insidiatores eorum consilium odorarentur decretæ fugæ, quam facinore representando præverterent. Verum periculi plena res videbatur hoc Augustæ dicere. Quid si enim ipsa imperatori rennitiaret, quasi utrisque consulendî studio; viro, inquam, et Comnenis in eo commo-are simul rata? Talis ergo desperato consilii successu alio vertunt animos ad captandas occasionum ansas expectatos et agiles.

Imperator effeta ætate orbis et gignendo impar C mortali- tatis conditionem reputans, circumspiciebat quem sibi successorem designaret. Erat tum Synadenus quidam ex Oriente profectus, illustri genere, forma eleganti, profundus animo, manu fortis, ætate pueritiam supergrediens. Huic sibi nonnulla consanguinitate juncto hæreditatem imperii transmittere Botaniates affectabat. Imprudenter : qui domi haberet privignum Constantinum patre avo-que Augustis ortum, cui si se favere ostenderet, præterquam quod jus et æquum faceret, etiam benevolentiam Mariæ Augustæ matris pueri sibi

Varie lectiones ex cod. Coislin.

“ οὐδένα. “ διαδεξιμένου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

ἐπ' ἐκκλησίας περιφανῶς τῇ Μαρτῆ ἐκείνος υιο-
ποίητο. Μετὰ γὰρ τὰς τοῦ ἱερῶς ἐντεύξεις,
καὶ τὰ ἐπ' αὐταῖς φῶτα, διασχοῦσα τὴν ἐπενδύτην,
ἄμφω Μιχαὴλ καὶ Σπεντισθλάδου παρ' ἐκάτερα τῶν
αὐτῆς ἀγκάλων ἐτίθει, καὶ συνθεσιῶν γενομένων,
ἀπελύετο ἐπ' οἴκου οὐδὲ κεκλημένος τῆς τῶν Βουλ-
γάρων θεσπολῆς μετὰ Μιχαὴλ ὁ Σπεντισθλάδος.
Ad e Novellam Leonis 24.

(6) Διὰ τὸ γῆρας. Erat enim Nicephorus effeta ætate, cum imperii gubernacula capessivit, Ma-

καρκαλοῦσθῆσαντα περὶ τῶν τοιαύτων πάλα τύπον.
Ἄνεσ-τρε γοῦν τοῦ λοιποῦ τῆς πολλῆς φροντίδος ὁ
μέγας τῶν ἐσπερίων στρατευμάτων δομέστικος, κῆκ-
τοτε θαμὰ τοῖς βασιλεῖσι ἀμφω φοιτῶντες, καὶ τὴν
τοῖς βασιλεῦσι προσήκουσαν ἀποπληροῦντες προ-
κύνησιν, καὶ μικρὸν ἐγκαρτεροῦντες, τῇ βασιλίδι
προσῆρχοντο. Ταῦτα ἐπὶ πλεόν τῶν κατ' αὐτῶν φόβ-
νον ἐξέκαε. Τοῦτο δὲ διὰ πολλῶν οἱ Κομνηνοὶ βαβαιού-
μενοι, δεῖσαντες, ἵνα μὴ ἀμφοτέροι ταῖς πάγαις αὐ-
τῶν ἄλόντες οὐδὲ “ τὸν ἐπαρήγοντα ἔχουσι, τρόπον
ἐξήτουν, δι' οὗ τὸ ἀσφαλὲς Θεοῦ συλλαμβανομένου
δαυτοῖς περιποιητῆταιτο. Πολλοὺς οὖν λογισμοὺς σύν-
μα τῇ μητρὶ ἀνελέξαντες καὶ πολλὰ πολλάκις δια-
σκεψάμενοι, μίαν ἔδραν κατὰ ἀνθρωπῶπον σωτηρίας
ἐπέβη. Ἡ δὲ ἦν τῇ βασιλίδι προσελθεῖν, ἐπηγίκα
αιτίαν τινὰ εὐπρόσωπον πρὸς τοῦτο σχοῦεν, καὶ τὴ
ἀπόρρητον ἐξεπέειν. Ἐἶχον δὲ ὁμοῦς ὑποβρύχιον τὴν
βουλὴν, καὶ οὐδενὶ τὸ παράπαν τὸ σκοπούμενον
ἐξεκάλυπτον. Προσεῖχον δὲ καθάπερ οἱ θαλάττιοι,
μὴ τὸ θήραμα προσοθήσωντι. Ἀποθρόναι μὲν γὰρ
ἐμελέτων. Ἐπεθρόνητο δὲ ἄρα τοῦτο πρὸς τὴν βα-
σιλίδι εἰπεῖν, μήπως ἐκείνη φθόσῃ τῷ βασιλεῖ πα-
ραδηλώσαι τὰ κατ' αὐτοῦς, καὶ ἀμφοτέρων κηδο-
μένη, καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀνδρῶν. Τοῦτου
τοῖνον κατεγνωκότες τοῦ σκέμματος, ἄλλοτε τρέ-
πουσι τὴν βουλὴν· δεινοὶ γὰρ τοῖς παραπεινωκόσι
καίροισι ἀπαχρήσασθαι.

Ἐπεὶ γὰρ ὁ βασιλεὺς τεκνογονεῖν διὰ τὸ γῆρας (θ)
οὐκ ἐπαρῶκει, δεδιώς δὲ καὶ τὸ ἀφυκτον τῆς τοῦ
θανάτου τομῆς, περὶ τοῦ διαδεξαμένου “ διασκο-
πεῖτο. Ἦν δὲ τμηκαῦτα Συναδηνός τις, ἐξ Ἀνατολῶν
δρμώμενος, ἐκ γένους λαμπροῦ, τὸ εἶδος ὠραῖον,
τὴν φρένα βαθύς, βωμκαλῶς τὴν χεῖρα, τὴν ἡλικίαν
εἰς μεῖρακίον παραγγέλλων, καὶ ἄλλως δὲ προσήκων
αὐτῷ κατὰ γένος· τῶν ἄλλων μάλλον ἐσκέπτετο διά-
δοχον αὐτὸν τῆς βασιλείας καταλιπεῖν, καθάπερ
τινὰ πάτριον κληρον τὸ κράτος αὐτῷ διδοῦς, κακῶς
βουλευόμενος. Ἐξὸν γὰρ αὐτῷ τὸ ἀσφαλὲς μέχρι
τέλους περιποιησασθαι, ἄμα δὲ καὶ δίκαιόν τι σκο-

riamque uxorem duxit. Joannes Cinnamus, lib. 1
Hist. de Nicephoro, ἀνδρὶ πόρρω τῆς ἡλικίας
ἦκοντι, καὶ ἐπὶ δυσμαῖς βίου γεγονότι. Niceph.
Bryennius, ἀνὴρ συνετὸς μὲν τὰ πρῶτα, καὶ ἰκα-
νώτατος τῇ χεῖρι, γῆρα δὲ ἄλλως, καὶ χρόνῳ κτειρι-
ρασμένος. et alibi de eodem, προσεγγίσας τοῦ
γῆρας. Comst. Manasses,

(1) γέρων, ὁ παλαιγενὴς οὗτος ὁ Νικηφόρος.

Τῇ γαμετῇ τοῦ Μιχαὴλ ζευγνύονται νόμῳ γάμου,
καὶ ταῦτα γέρων τρυφερῶ πέμπελος νεαρῶσῃ.

πὴν τὴν αὐτοκράτορος ἐξουσίαν τῷ τῆς βασιλίδος Ἀ
 νίῳ Κωνσταντίνῳ καταλιπεῖν, καὶ ὡς οἶόν τινα κλη-
 ρὸν πρὸς πάππου καὶ πατρὸς αὐτῷ διαφέρουσαν,
 καὶ τὴν βασιλίδι μᾶλλον διὰ τοῦτο ἐπ' αὐτῷ θαρ-
 ρεῖν, καὶ τὸ εὖνον ἐπαύξειν ⁴⁶, λέληθεν ἑαυτὸν ὁ
 γηραιὸς ἄδικά τε καὶ ἀξύμοφορα διασκοπούμενος,
 καὶ τῆς ⁴⁷⁻⁴⁸ ἑαυτοῦ κεφαλῆς τεκταίνων κακά.
 Τούτων ὑποψιθυριζομένων ἤσθετο ἡ βασις καὶ
 περιλυπὸς ἦν, τὸν τοῦ παιδὸς κίνδυνον ὑφορωμένη·
 καὶ ἦν ἀθυμοῦσα μὲν, οὐδενὶ δὲ τὴν λύπην ἐξοργου-
 μένη. Τοῦτο τοὺς Κομνηνοὺς οὐ διελαθεῖν. Εὐκα-
 ρίαν οὖν ἦν ἐξήτουν εὐρηκότες, τῇ βασιλίδι προσ-
 ελθεῖν ἐβουλεύσαντο. Τῆς δὲ πρὸς αὐτὴν ὀμιλίας
 τὴν καταρχὴν ἡ μήτηρ τῷ Ἰσακίῳ ἐπέτρψε,
 συμπαρόντος αὐτῷ τ' ἄδελφου Ἀλεξίου. Τῶν δὲ προσ-
 ελθόντων τῇ βασιλίδι ὁ Ἰσαάκιός φησι πρὸς αὐ-
 τήν· Οὐχ ὡς χθὲς καὶ πρότεριτα ὀρώμεν σε, δέ-
 σποινα, ἔχουσαν, ἀλλ' ὡς ὑπὸ λογισμῶν ἀνεκφόρων
 ἰακνομένην καὶ σκεπτομένην, ὡς μὴ θαρρῆν ἔχου-
 σαν πρὸς ὃν ἀνακαλύψειας ⁴⁹ τὸ ἀπόρρητον. Ἡ δὲ
 τέως μὲν ἐμφαίνειν οὐκ ἤθελε. Βύθιον δὲ τι στενά-
 ξασα, οὐ χρῆ, φησί, τοὺς ἄλλοτριαν οἰκοῦντας ἐπε-
 ρωτῆν, αὐτὴ γὰρ τοῦτο εἰς λύπην αὐτοῖς ἀξ ὄχρων.
 Ἐμὲ δὲ, φεῦ! οἶα ἐξ οἶων διεδέξατο καὶ ὁποῖά μοι,
 ὡς εἶπε, μετ' οὐ πολὺ ταμιεύεται! Οἱ δὲ ἀποστάν-
 τες πλείω μὲν ῥήματα οὐ προσέθεντο· ἐς γῆν δὲ
 τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπερείσαντες, καὶ περιστείλαντες
 ἄμφω τῷ χεῖρι, σύνους ⁵⁰ πρὸς μικρὸν εἰστήκεσαν,
 εἶτα τὴν συνήθη προσκύνησιν ποιησάμενοι οἰκαδὲ
 ἀπήεσαν ἀγωνιῶντες. Τῇ δ' ὕστερα εἰς πάλιν προσε-
 ρησόμενοι ἤκουσιν. Ἰαρωτέρον δὲ ἢ πρῶην ἀτενί-
 ζουσαν τούτοις, ὀρώντες προσίσιν ἄμφω καὶ φασιν·
 Σὺ μὲν δεσπόσις, ἡμεῖς δὲ δοῦλοι εὐνοῦστατοι, πᾶν
 ὁ τι εἶν ἔτοίμως ἔχοντες ὑπὲρ τῆς σῆς βασιλείας
 παθεῖν, καὶ μὴ σε λογισμὸς τις διαταραττέτω, εἰς
 διψυχίαν ὄλωσ εἰσάγων. Ἐκ τούτων οὖν τῶν λόγων,
 τὰ πιστὰ δεδοκότες τῇ βασιλίδι, καὶ ἀπαλλάξαντες
 ἑαυτοῦ· ὑποβίβας ἀπάσης, τὸ ἀπόρρητον ἤδη συνέσαν.
 Ὅφειδὲ δὲ ὄντες καὶ ἀγγίλοι, καὶ δεινοὶ θηράσαι
 ἀνθρώπων ἐξ ὀλίγων ῥημάτων βαθέως ἐγκειμένην
 γνώμην, καὶ τέως ἀπόρρητον καὶ αὐτίκα μάλα προσ-
 ετίθεντο τότε δὴ βασιλίδι, καὶ ἐκ πολλῶν εὐνοῦς
 αὐτοῦ φανερώς καταστήσαντες. Καὶ πᾶν εἰς ὅπερ
 ἂν αὐτοὺς προσκαλοῖτο, ἐκθύμως ἐπαμύνειν κατε-
 πεγγεῖλαντο ⁵¹. Συγχαίρειν τε συγχαίρουσιν καὶ λυ-
 πουμένη συνανίστασθαι, τοῦτο δὴ τὸ ἀποστολικόν
 μάλα προθύμως συνέθεντο. Καὶ ὡς αὐθιγενεῖς ἤξιον
 τούτους λογιζέσθαι καὶ συνῆθεις κάκειθεν ὀρωμμέ-
 νους, ὅθεν καὶ αὐτῇ, τοσοῦτον ἐπειπόντες, ὡς εἰ τι
 παρὰ τῶν φθορῶντων αὐτῇ τε τῇ δεσποίνῃ καὶ τῷ
 αὐτοκράτορι κατ' αὐτῶν εἰσηγήσαιτο, τοῦτο αὐτοὺς
 μὴ διαλανθάνοι· τὸ παρυτίκα, ἵνα μὴ λάθωσι ταῖς
 πάγαις τῶν ἐχθρῶν ἐρπεσοῦμενοι. Τοῦτό τε ἤξιον,
 καὶ θαρρῆν ἐκέλευον ὡς σὺν Θεῷ γε φάναί τὴν δυ-
 νατὴν μετὰ προθυμίας εἰσενεγκεῖν βοήθειαν, ὡς

tanto certius assereret; rem ad salutem ac securita-
 tem ipsius utilem non parum. Itaque in uno facto
 simul injustus, simul incautus senex, et de pupillo
 male est meritus, et suo ipse capiti perniciem
 struxit. Porro istius consilii rumore clancularis
 susurris sparso admonita Augusta incredibiliterque
 commota est, periclitari de spe imperii filium cer-
 nens; in luctu itaque ac sollicitudine erat, nemini
 tamen animi vulnus ausa detegere. Non fecellit
 Comnenos ægritudo ejus. Decreverunt igitur adire
 ipsam confidentius, ubi ejus rei horam commodam
 nanciscerentur; quam in observationem excuba-
 bant. Ac talis sermonis primum ingressum mater
 Comnenorum moderatrix consilii totius Isaacio
 committendum decreverat. Is igitur fratre Alexio
 præsentè intime admissus ad imperatricem: Quid
 est, inquit, o domina, quod te non ut heri et n-
 diustertius hilarem cernimus; sed vultu ac fronte
 hand dubia judicium ferentem arcanae cure, doloris-
 que profundum animi moridentis, quem, quasi no-
 minem habeas satis fidum cui communicare recte
 possis, in conscientia abditio suppressas? **46** Hic
 illa, quid rei quidem id esset exponere nondum
 voluit; alto autem suspirio attracto: Nempe, in-
 quit, qui peregre vitam degunt procul a natali solo
 rogari non debent qua re angantur, abunde siqui-
 dem magna mœrendi causa illud ipsum est. Me
 vero, heu mihi! ut alia ex aliis mala succedentia
 exceperunt! ut alia nec leviora in futurum, imo in
 proximum impendent! Ad hæc illi nullo verbo red-
 dito obtutibus solo defixis complicatisque ambo
 manibus tristium habitu, postquam aliquandiu asti-
 terunt taciti, consueta deinde salutatione perfuncti
 recesserunt. Postridie redeuntibus hilarior quam
 prius intuitus Augustæ animos fecit ut hæc dice-
 rent: Tu, Domina nostra es, nos autem servi tibi
 ex animo addictissimi, ac plane parati quidvis pro
 tua majestate pati; ne te igitur cura conturbet
 ulla, aut ægrum animum metu tacito emaciari si-
 nas. His verbis confirmatæ Augustæ, suspitione
 omni ab se abstersa, de num arcana emunx-
 runt; quod jam ante, qua erant sagacitate in æsti-
 mandis ex vultu animis hominum, solertibus con-
 jecturis quale esset agnoverant. Tum vero in ma-
 gnum provecti promissa sunt. Sese fidem ad ex-
 tremum illi servaturos, quodcumque tempus inci-
 deret vocaret, sequi paratos absque exceptione;
 propulsaturos ab ea natoque ejus totis viribus
 quodvis capitis dignitatisve periculum: fortunam
 se suam ipsorum cum fortuna Augustæ æterna so-
 cietate devincere, gavisuros cum gaudente, cum
 fiente neturos, juxta illud Apostolicum. Quare ne
 patriæ longinquitatem clarorumque ac necessario-
 rum absentiam, sese illi propinquorum ac consan-
 guineorum officia omnia exhibituros, effecturosque

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁴⁶ ἐπαύξειν. ⁴⁷⁻⁴⁸ καὶ κατὰ τῆς. ⁴⁹ ἂν ἐκκαλύψειας. ⁵⁰ σύνους. ⁵¹ κατεπεγγεῖλαντο.

ut intelligeret Comnenos pe. inde illi fidos et bene- A volos ac si eadem civitate iisdem cum illa ori- laribus essent. Unum ab ipsa enixe contendere ut si quando invidi ipsorum quippiam adversus eos apud imperatorem ipsamve proferrent, de eo illa admonendos ipsos extemplo curaret; alias enim improvise in casses inimicorum utique casuros; hoc modo unum ex animo polliceretur ipsis et cum fide præstaret, bono animo esset in cæteris. Spere se Deo Juvante bonam Augustæ causam valido ipsorum auxilio munitam superiore invidiæ fore: neque ulla unquam machinatione ejuscunque aut conversione rerum velle ipsam possessione, vel filium ejus Constantinum spe ac successione imperii privandos. Hæc utrimque paucis transacta et jusjurandi religione sancita sunt. Longiora quippe colloquia limis invidorum oculis notarentur. Talis pactione fœderis magna sollicitudinis mole levati Comneni, hilariori jam fronte imperatorem alloquebantur. Quamquam enim erant summi uterque artifices doloris arcani dissimulanda, (vincente in hoc etiam fratrem Alexio), vix tamen antea 47 suffecerat oris constantia vulneribus animi tegendis. Verum ex hac ipsa confidentia ipsorum adolescente invidorum odio, et arcana obtrectatione non cessante, cum admonitionibus Augustæ promissis stantis certo comperissent, constitutum esse apud servos duos qui facilitate imperatoris abute-

bantur, Comnenos de medio tollendos, decreverunt, non ut antea solebant ambo simul quotidie, sed alternis tantum diebus singuli aulam adire: cujus solertis consilii ea ratio erat, ut si quis forte ipsorum interciperetur insidiis Scytharum illorum qui tum omnia poterant, altero saltem matura se fuga subducente familia funditus non deleteretur. Verum meliori loco res ipsorum erant quam suspiciones minabantur: adeoque ambo apud imperatorem pluris revera erant quam insidiatores ipsorum quantumcumque potentes viderentur: facile id apparuit ea occasione quam hic distinctius exponam.

Occupatæ a Turcis urbis Cyzici accepto impe- C rator nuntio Alexium subito accessit. Erat is dies quo juxta conventa apparere in palatio solus debebat Isaacius: qui propterea ad occursum fratris non parum admiratus, causam ex eo percontatus breviter audivit. Deinde admissos ambos solitaque adoratione functos imperator exspectare paulisper jussos, quoniam erat hora prandii, accumbere secum jussit. Divisi sunt fratres in utrumque mensæ laus, hic ad dexteram, ille ad sinistram ex opposito: unde mæstias circumstantium facies et habitus nescio quid invicem insusurrantium videntes pari uterque metu commovebantur, ne arte insidiatorum congregati ad præsens exsiliium vocarentur. Ergo ut peterant furtivis oculorum conjectibus

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²² ἑποδιστοί. ²³ ἐγίνωσκε. ²⁴ καθῆστο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(7) *Συσκιάσαι ἀπόρρητον*. Theophylactus Bulg. archiep. epist. 41, de Alexio, Τὸν δὲ γε βασι- λεία, καὶ τοὶ στεγανώτατον ἄνθρωπον ὄντα, καὶ οὐ βῆξιον δίδοναι ψευδολογίας, ὅμως κατεμάλασεν ὁ παμπόνηρος. Nicetas in Joanne Comn. de eodem Alexio, Ἦν γὰρ, εἰ καὶ τις ἄλλος ὁ ἄνθρωπος, οὗτος καὶ σφῆρον ἠγοῦμενος: ἀεὶ τὸ περιεργον, μηδὲ τὰ πολλὰ ἐξ αἰγαιτικῆς τοῦ ποιητέου δεικνύμενος. Hinc objecim ab uxore Alexio in extremis agenti apud

αὐτῶν γε ἔνσκα μὴ ἐκπεπτωκέναι τῆς βασιλείας: τὸν ταύτης υἱὸν Κωνσταντίνον. Καὶ δὴ καὶ δι' ὄρκιον ἐμπειδοῦν ἤθελον τὰ συνδέξαντα. Οὐδὲ γὰρ ἐντὴν δια- τρήθειν διὰ τοὺς ἐποφθαλιμῶντας. Τῆς τε πολλῆς ἀνεκουφίσθησαν λύπης οἱ ἄνδρες καὶ ἐξινέφερον. Καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε μεθ' Ἰλαριωτέρου προσώπου τῷ βασιλεῖ διελέγοντο, ἑποδιστοί: ²² οἱ ἐκεῖνοι, καὶ μάλ- λον ἄτερος τούτων Ἀλέξιος, συσκιάσαι ἀπόρρητον (7) ἔνοιαν, καὶ βυσσοδομευομένην ἐπιβουλὴν τοῖς φαι- νομένοις προσχημασιν. Ἐπεὶ δὲ ὁ φόβος μᾶλλον εἰς πυρσὸν ἐνήπτετο μέγιστον, καὶ οὐδὲν τοῦ λοιποῦ τῶν πρὸς τὸν βασιλεῖα κατ' αὐτῶν λεγομένων αὐτοὺς διελάν- θανε, κατὰ τὰ πρῶην συνδέξαντα, ἐγίνωσκον ²³ δὲ καὶ τοὺς δύο παραδυναστεύοντας δούλους βουλευομένους ἐκποδῶν τοῦτους ποιήσασθαι, οὐκέτι κατὰ τὸ σύνη- θες ἑμοῦ τοῖς βασιλεῖσις ἐφοίτων, ἀλλ' ἐπερήμερος ἦν ἑκάτερος. Τὸ δὲ σκέμμα σοφὸν τε καὶ παλαμη- δεῖον, ἵνα εἰ γένοιτο τὸν ἕτερον τούτων κατασχεθῆ- ναι διὰ τὰς λαθρῆας ἐπιβουλάς τῶν παραδυναστεύον- τω ἐκεῖνων Σκυθῶν, ἄτερος ἀπεθάρσει, καὶ μὴ ἄμα καὶ ἄμφω ταῖς πάταις τῶν Βαρθάρων ἐμπε- σοῦνται. Ἀλλὰ τὸ μὲν σκέμμα τοιοῦτον ἦν. Οὐ μὴν κατὰ τὴν ὑπόφλαν ἐκεῖνων ἀπηντήκει τοῦτοις τὰ πράγματα. Ἐφθασαν γὰρ κρείττους γενέσθαι τῶν ἐπιβουλεύοντων ἀνδρῶν, ὡς ἔνθεν ὁ λόγος ἀφορμη- θεὶς διὰ πάσης σαφηνείας δηλώσειε.

apud servos duos qui facilitate imperatoris abute-

Τῆς πόλεως τοῖνον Κυζίκου (8) κατασχεθείσης παρὰ τῶν Τούρκων, πυθόμενος τὴν τῆς πόλεως ἀλω- σιν ὁ αὐτοκράτωρ, τὸν Κομνηνὸν αὐτίκα μετεκα- λείτο Ἀλέξιον. Ἐφυε γὰρ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκεῖ- νην ὁ Ἰσαάκιος ἐληλυθώς. Ὡς δὲ εἰσερχόμενον τοῦτον παρὰ τὴν συνθήκην ὁ ἀδελφὸς Ἰσαάκιος ἐθαύαστο, προσελθὼν ἠρώτα οὗτο χάριν παρεγέ- νετο. Ὁ δὲ εὐθύς τὴν αἰτίαν εἰρήκει, Ὅτι με, φησὶν, ὁ αὐτοκράτωρ προσεκαλέαστο. Εἰσελθόντων οὖν ἀμφοῖν καὶ τὴν συνθήκην προακύνησιν ποιησαμέ- νων (ἐπεὶ ἀρίστου καιρὸς ἤδη παρῆν) προσμείναι μικρὸν παρακελευσάμενος, προτάττει κοινῆς αὐτῷ τραπέζης μετεληχέται, καὶ δὴ διαιρεθέντες ὁ μὲν περὶ τὸ δεξιὸν μέρος ²⁴ τῆς τραπέζης, ὁ δὲ περὶ τὸ εὐώνυμον ἀντικεῖν ἀλλήλων. Μετ' ὀλίγον δὲ τοῖς πε-

Denimdem, Ἦν ἄνθρωπος, καὶ ζῶν μεθοδεύει τις παντοδαίας ἐκέκαστο, ἀντίφθογγον τὴν γλώτταν πλουτιῶν τοῖς νοήμασι: καὶ νῦν δὲ ὁσαύτως τοῦ βλοῦ ἀπαλλαττό- μενος, ἀμεταπτῶτως ἔχεις οἷς καὶ πρῶην προσ- ἔκειστο.

(8) *Κυζίκου*. Cyzicem, urbem ad Propontidem, in Themate τοῦ Ὀφικίου, expugnauerant antea Agareni, imperante Copronymo, ut auctor est Cedrenus.

ρσιτώων ἐνατενίσαντες μετὰ σκυθρωπότητος ψιθυρίζοντας ἐώρων. Δείσαντες οὖν μὴ τι κατ' αὐτῶν ὀξύμελετώων οἱ δοῦλοι, καὶ ὑπόγυις αὐτοῖς ὁ κίνδυνος εἶη, λαβροῖσι βλέμμασιν ἀλλήλοισ ἐνητένιζον, μὴ ἔχοντες ὅ τι καὶ δρῶσαιεν. Ἐπεὶ δὲ πρὸ πολλοῦ τοῦ περι τὸν βασιλέα ἅπαντας μειλιχίῳ λόγοις, προπομπαῖς τε καὶ παντοδαύς δεξιῶσεσιν ἐσφρατίζοντο, καὶ αὐτὸν τὸν ὀφιοποιὸν δεξιωσάμενοι, λαβρὸν αὐτοῖς προσβλέπειν ἀνέπεισαν, τούτῳ προσελθὼν τις τῶν θεραπεύτων Ἰσακίου τοῦ Κομνηνοῦ φησιν· Ἀπάγγελον τῷ κυρίῳ μου τὴν τῆς Κυζίκου ἀλωσιν [κατάσχεσιν]. Γράμμα γὰρ ἐκείθεν ἔχει τοῦτο μηνύον. Ὁ δ' εὐθύς ἄμα τε ἕψα τῆ τραπέζῃ παρετίθει. καὶ ἄπερ παρὰ τοῦ ὑπηρετοῦ ἀνεῖδάζθη, ἀνεδίδασκε τὴν Ἰσακίον ἡραμαῖα φωνῆ. Ὁ δὲ μικρὸν ὑποκινήσας τὰ χεῖρα ἐσήμανε τ' ἀδελφῷ τὴ λεχθέν. Ὁξὺς δὲ ὢν περὶ τὸ νοεῖν καὶ πυρὸς θερμότερος ὁ Ἀλέξιος, αὐτίκα προήρπασε ⁵⁵ τὸ λεγόμενον. Ἀνένευσαν ⁵⁶ οὖν καὶ ἄμφω τῆς κατασχύσεως αὐτοῦς ἐνωλοῖς. Καὶ γερονότες ἑαυτῶν ἐσκοπούντο ἴν' εἴ ποτε αὐτοῦς ἔριτο περὶ τοῦτου ἐτοίμως ἀποκριθῶσιν· ταί, εἰ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτοῦς εἰς βουλήν ἀγάγοι προσηκόντως αὐτῷ βουλευσούντο. Τοιαῦτα τούτων λογιζομένων, ὁ βασιλεὺς ἀπιδὼν πρὸς τοὺς ἄνδρας, ὡς δὴ ἀγνοούντας αὐτοῦς τὰ κατὰ τὴν Κύζικον, τὴν ἀλωσιν αὐτῆς ἔλεγεν. Οἱ δὲ (καὶ γὰρ ἦσαν ἐτοιμοὶ ψυχῇν θεραπεῦσαι κυμαινομένην βασιλείω ἐπὶ πορθήσεσι πόλεων) ἀνήγειραν ⁵⁷ τε τὸ πεπρωκὸς τοῦ αὐτοκράτορος φρόνημα, καὶ πρὸς ἑλιπίδας ἀγαθὰς ἀνεθέρμηναν, βῆδως τὴν πόλιν ἐπανακαθῆναι κατ- ^C γγγυόμενοι. Μόνον, φησὶ, τὴ σὸν κράτος ἔχεται καλῶς· οἱ δὲ γε πολιορκηταὶ τῆς πόλεως ἐπαπλάσιον εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν ἀπολήφονται ὡν εἰργάσαντο. Τότε μὲν οὖν ἡγάσασα τούτους ὁ βασιλεὺς, καὶ τῆς εὐωχίας ἀπολύσας τὸ ἐξῆς τῆς ἡμέρας ἀπεριμεριμῶς ἔσχε. Τὸ ἀπὸ τοῦδε τοίνυν ἐπιμελὲς ἔσχον οἱ Κομνηνοὶ τοῖς βασιλείοις προσεῖναι, καὶ τοὺς περὶ τὴν βασιλέα ἔτι μᾶλλον ἐναγκαλιζέσθαι, καὶ αὐτοῦς μὲν μὴ διδόναι λαθῆν τὸ παράπαν τοῖς αὐτῶν ⁵⁸ μελετώσι, μηδ' ἦν τινα οὖν πρόφασιν ἀπεχθείας αὐτοῖς ὑπανοίγειν· πάντας δὲ ἀναπειθεῖν στέργειν αὐτοῦς καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτῶν φρονεῖν τε καὶ λέγειν. Προσεποιούντο ⁵⁹ δὲ πλέον ὑποποιεῖσθαι καὶ τὴν βασιλέα Μαρίαν, καὶ ὅλους αὐτοῦς ἐκείνην καὶ βλέπειν καὶ ἀναπνεῖν. Ὁ μὲν γὰρ Ἰσακίος καὶ τὸ κῆδος τὸ ἐπὶ τῆ ἑξαδέλφῃ αὐτῆς προβαλλόμενος τὴν ^D πικρότητα συντέτεινεν· ὁ δὲ ἐμὸς πατὴρ οὐχ ἤττον μὲν καὶ διὰ τὴν ἐξ ἀγχιςτίας συγγένειαν, πλέον δὲ τὴν υἱοθεσίαν λαμπρὰν ὑπόθεσιν τῶν πρὸς τὴν βασιλέα εἰσδῶν ποιούμενος, παντάπασιν ἀνέμφαντος ἦν καὶ τὴν φθόνον τῶν πονηρευομένων αὐτῷ συνεστίαζεν. Οὐδὲ γὰρ ἐλάνθανεν αὐτὸν τὸ βαρῦμηνι τῶν βραδύρων ἐκείνων δούλων καὶ τὸ τοῦ βασιλέως κουφάτον. Καὶ εἰκότως μὴ ἐκπεσεῖν τῆς ἐκείνης εἰσῶα· ἐφρόντιζον, ἵνα μὴ ἐντεῦθεν τοῖς ἐθροῖς πρηνάλωμα γένοιτο. Τὰ γὰρ τοὶ κουφώτατα ἤθη

A sese mutuo consulebant confirmabantque. Profuit hic illis humanitas sua qua ex longo tempore erant soliti omnes aulae ministros blandis verbis, honorificis assestationibus, et omni genere officiorum demereri. Dapiferum in primis hac sibi arte devin-xerant, qui cum idcirco læto ipso et benevolò aspectu intueretur, accedens ad eum quiliam famulus Isaacii, ait: Nuntia, quæso, domigo meo captam Cyzicum; id enim affirmant allatæ inde litteræ. Ille autem statim inter imponendum mense fercula submissa voce quæ acceperat Isaacio reddidit, qui exiguo motu labiorum continuo idipsam indicavit fratri. Erat Alexius ingenio promptissimo, qui ex signo quamlibet parvo sententiam raperet. Ignea igitur velocitate prævolans, omnia uno nutu ^B **48** percepta habuit. Nec jam vocationis aut silentii mœstitiæ causas ignorabant: et quod erat consequens cura inde orta solvebantur, comparabantque tranquille animum ad ea quæ respondenda imperatori essent, mox interrogaturo consulturoque ipsos quid tali tempore opus factò foret? Talia illis cogitantibus intuens Comnenos imperator Cyzici cladem, ipsis, ut putabat, adhuc ignotam exposuit. Illi autem quibus nec esset improvisa res et locum haberent consolationis paratum in jacturis et expugnationibus urbium, facile afflictum Augusti animum apposito et copioso sermone recrearunt, et excitarunt in meliorem spem: cum disputarent curabile id vulnus esse valeret, modo salvumque ac florens vigeret imperii caput, Augustus nempe ipse, brevi profecto deprædatores barbaros septuplum in sinum ipsorum recepturos. Delectatus imperator et verbis et viris diuissimo convivio reliquum diem illum secure transegit. Hinc jam Comneni quem locum obtinerent gratiæ non ignari, assidue frequentare aulam et familiares imperatoris diligentioribus officiis delinire: cavereque instantius ne adversariis ullam ansam capiendi sui, aut etiam odii pretextum darent: omnem autem adhibere industriam ut favorem sibi amoremque omnium allicerent. Præcipue in eo perseverandum decreverunt. in idque incumbendum, ut Augustam Mariam plane suam facerent, seque ipsam totos spirare atque intueri unam ipsi persuaderent. Et habebat ad illam magnos accessus Isaacii ob conjugium patruelis ejus; Alexius præter inde contractam affinitatem, etiam adoptionis necessitudinem, qua maxime nitens sine admiratione aut suspicione cujusquam velut ad matrem libere itabat, invidiam malignantium obruens. Non enim eum latebat implacabilis ira barbarorum duum, et imperatoris facilitas nimia, quam illi pro sua libidine quocumque verterent. Unde ambo fratres merito timebant ne non tantum imperatoris amicitia exciderent, verum illius fiducia illecti hostilis servorum duorum odii præda victimaque fle-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁵ ἡρπασε. ⁵⁶ ἀνένευσαν, ⁵⁷ ἐνήγειραν. ⁵⁸ τοῖς κατὰ αὐτῶν ⁵⁹ προσεμηχανῶντο

rent. Quid enim certo potest statui de voluntate animorum ejusmodi molitium et Euripi more re-
fluis motibus levium studiorum reciprocatione perpetua æstuantium?

Interim hæc videntes servi ne ipsi quidem sibi ac conceptio propositio deerrant. Sed frustra esse insidias et Comnenos quotidie crescere ac corroborari reputantes, nost multa denique ultro citro-
que dicta statuerunt, longam viam compendio absol-
vere. Quoniam autem? Evocandos nocte una Comnenos ambos imperatoris nomine quantumvis inscii : sic comprehensis erucendos 49 oculos falso crimine imposito. Hæc summa consilii. Quo ad Comnenos certo perlato, post deliberationem anxiam et longa u visum utrique est unam expediendæ salutis viam in defectione sitam esse, eo se extrema necessitate trudi ; quis enim expectare sustineat dum ferrum candens applicitum oculis lucis insum ac solis usura privet? Occultum autem, ut par erat, id decretum habebant, quoad brevi perpetrandi ejus occasio se obtulit talis quædam. Datum erat negotium Alexio, quippe magno tum domestico Occidentis, inducendi in urbem partem quamdam exercitus armandam adversus Agarrenos qui urbem Cyzicium diripuerant. Hoc ille prætextu duces exercitus sibi maxime filios evocavit scriptis litteris. Quibus unilique magno studio in urbem festinantibus, adit imperatorem quidam subornatus ab altero servorum Borilo, quæsitque ex eo num jussu ejus copias universas in urbem regiam magnus domesticus induceret. Imperator magnum statim domesticum accersens, rogat equid verantiant. Alexius partem quidem exercitus fatetur a se prout erat jusus evocatam ; de universis copiis pernegat ; idque ita verisimiliter, ut fidem faceret Nempe hic rumor, aiebat, inde ortus est, quod, cum cohortes illæ quæ huc colore jussæ sunt aliæ alio dispersæ forent, dum ex suo quæque loco ad condictum confluit speciem ignaris fecit universi exercitus urbem patentis. Borilo autem multa comra disputante (nam Germanus insidiatorum alter natura simplicior minus tum Alexium laecessivit) prævaluit tamen Alexii rem pernegantis auctoritas, et omnium calculis accusatio rejecta est. Hoc successu consternati duo barbari, quod, inquam, tam verisimilis delatio imperatoris animum nihil adversus magnam domesticum commovisset, actum de rebus et spebus suis nisi maturassent, rati, eam ipsam in noctem cujus mox securitæ vespera illuxerat, exitium Comnenorum indixerunt. Est omne servile genus dominis infensum, quod si nocere dominis nequiverint, ita in conservos versa, si quos ipsorum injuriis opportunos fortuna fece-

εὐμετάφορα πως καὶ Εὐρίπου δίκην, ὡς ἐν παλιβορίᾳ περιπλαζόμενα.

Ταῦτα ὀρώντες οἱ δοῦλοι καὶ ὅποις οὐ κατὰ σκοπὸν αὐτοῖς τὸ πρᾶγμα προφητεῖ, οὐδὲ ἡ τῶν τοιοῦτων ἀνδρῶν ἀπώλεια εὐχερῆς ἐστὶν αὐτοῖς, τῆς τοῦ αὐτοκράτορος ἐς αὐτοὺς εὐμενείας ὁσημέραι ἀξινούσης, πολλὰ μὲν εἰπόντες, πολλὰ δὲ καὶ ἀπειπόντες, ἐπ' ἐτέραν ἀτραπὸν ἐτράπησαν. Τίς δὲ αὕτη ; Ἴνα ἐν μῆ νυκτὶ μετακαλεσάμενοι τοῦτους βουλῆς ἀτερ τοῦ κρατοῦντος ἐκποδῶν τοὺς ἀνδρας ποιήσωνται, τοὺς αὐτῶν ὀφθαλμοὺς ἐξορύξαντες, ψευδῆ αἰτίαν ἀναπλασόμενοι. Τοῦτο τοὺς Κομνηνοὺς οὐ διέλαθε. Καὶ ἐπεὶ παλλὰ γνωσιμαχῆσαντες, ὑπόγειον τὴν κίνδυνον ἐγνωσαν, μίαν σωτηρίας ἐλπίδα τὴν ἀποστασίαν ἐδόκουν, πρὸς ταύτην κατ' ἀνάγκην πολλὴν συνωθούμενοι. Τί γὰρ δεῖ περιμένειν τὸν ἐπενεγκόντα μύθρον τοῖς ὄμμασι, καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς ἥλιον ἀποσβέζοντα ; Ὑποβρύχιον οὖν ἐν ταῖς ψυχαῖς τὴν γνώμην ταύτην εἶχον. Ἐπεὶ δὲ μετ' οὐ πολὺ προσετέτακτο ὁ Ἀλέξιος τινα μερίδα τῆς στρατιᾶς εἰσαγαγεῖν μέλλουσαν ἐξοπλιζέσθαι κατὰ τῶν πορθησάντων τὴν πόλιν Κυζίκου 66 Ἄγαρηῶν (ἔτυχε γὰρ τῆνικαῦτα δομέστικος ἐκ τῆς ἐσπέρας), ἀφορμῆς εὐλόγου δραξάμενος, τοὺς εὐνοῶς πρὸς αὐτὸν ἔχοντας τῶν τοῦ στρατοῦ ἡγεμόνων μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ δια γραμμάτων μετεκαλέσατο καὶ δὴ κινήθentes ἀπαντες πρὸς τὴν μεγαλόπολιν ἠπέλγοντο. Ἐν τοσοῦτω δὲ εἰσελθὼν τις ἐξ ὑπεθηκῆς θατέρου τῶν 67 δούλων τοῦ λεγομένου Βούριλα 68 [Βορίλου] ἤρτο τὸν βασιλεῖα εἰ κατὰ γνώμην αὐτοῦ τὰς δυνάμεις ἀπάτας ὁ μέγας δομέστικος εἰς τὴν βασιλεύουσαν πόλιν εἰσάγει. Ὁ δ' εὐθύς μετακαλεσάμενος τοῦτον ἠρώτα εἰ ἀληθὲς ἐστὶ τὸ λεγόμενον. Καὶ δὲ αὐτίκα τοῦτο μὲν οὐκ ἠρνεῖτο, ὅτι στρατιά τις εἰσάγεται τῇ ἐκεῖνου κελεύσει, πρὸς δὲ τὴν πᾶσαν ἀπανταχόθεν ἐνταυθοῖ συναθροίζεσθαι, πιθανῶς παρεκρούετο. Ὁ γὰρ τοι στρατὸς, φησὶ, διεσπαρμένος ὡν ἀπανταχόθεν, ἄλλος ἄλλοθεν ἤκει λαθὼν τὸ ἐνδοσίμον. Καὶ οἱ τοῦτους ὀρώντες ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀθρόους ἀφικνουμένους νομίζουσιν ὡς ἀπὸ συνθήματος πάντα τὸν στρατὸν ἐνταυθοῖ συναθροίζεσθαι, τῇ ἑξ καὶ μόνῃ ἐξαπατώμενοι. Καίτοι 69 τοῦ Βορίλου πολλὰ πρὸς τοῦτους τοῖς λόγους ἀντεπενεγκόντος 70, ἰσχυρότερος καὶ οὕτως ἦν ὁ Ἀλέξιος, καὶ ὄλαις ἐκράτει ψήφοις. Ὁ δὲ Γερμανὸς ἀπλούστερος ὡν οὐ πάνυ τοῦ Ἀλεξίου κατέτρεχεν. Ἐπεὶ δὲ οὐδὲ τὰ εἰσηγηθέντα ταῦτα κατὰ τοῦ δομεστίκου 71 τὴν τοῦ βασιλέως ἐξετάραξε ψυχὴν, καιροῦ λαθόμενος καὶ ἀδείας (ἐσπέρα δὲ ἦν), τὴν κατὰ τῶν Κομνηνῶν ἐνέδραν ἐξήρτων. Ἔστι μὲν γὰρ (9) ἄλλως φύσει τὸ δοῦλον

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

66 Desest vox Κυζίκου. 67 ὡν. 68 Βορίλα. 69 καί. 70 ἀντεπενεγκόντος. 71 Desunt voces κατὰ τοῦ δομεστίκου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

245 (9) Ἔστι μὲν γὰρ. Theophilus Antecessor, lib. 1, tit. 8. § 2 : Φύσει γὰρ ὁ δοῦλος τοῦ δεσπότου πολέμιος. Tritum illud, Nulla vestis efficacior,

quam familiaris inimicus. Will. Brito, lib. viii, Philipp. :

Pejor enim quavis est peste domesticus hostis,

τοῖς δεσπόταις πολέμιον· ὅταν δὲ τῶν δεσποτῶν ἄστοχῆση, ἐξουσία· δραξάμενον κατὰ τῶν ὁμοδούλων ἀνύποιστον γίνεται. Τοιούτου γοῦν ἐπειράθη καὶ ἦθους τε καὶ φρονήματος των εἰρημένων δούλων ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος. Ἐντεῦθεν οἱ ἤδη ῥηθέντες οὐχ ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ τῶν Κομνηνῶν ἐμήνιον· ἀλλ' ἐβασίλεια μὲν ὁ Βορίλος· ὡς τινες ἔφασαν· ὁ δὲ γε Γερμανὸς κοινωνὸς ὢν αὐτῷ τῷ σκέμματος ἐπιμελῶς σὺν αὐτῷ ἐνέδραν ἐξήρτου. Καὶ πρὸς ἀλλήλους τὰ βουλευόμενα διελέγοντο, καὶ ὅπως ἂν αὐτοῖς κατὰ νοῦν ἀποβαίη τὸ πρῶγμα. Καὶ εἰς τοῦμφανὲς ἦδη ἐξέφερον τὸ ὕπ' ὀδόντα τῶς λαλούμενον. Ἐκροσθὸ τὶς τῶν λεγομένων Ἀλανὸς τὸ γένος, μάγιστρος τῆν ἀξίαν (10), ἐκ πολλοῦ προσφκειωμένος τῷ βασιλεῖ, κἀν τοῖς οικείοις διαταλῶν. Τριναυτὰ γοῦν ἐξελθὼν⁶⁷ μέσης ἡδὴ φυλακῆς τῆς νυκτὸς ἐκτρέχει πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς, ἀπαγγέλλων⁶⁸ ἅπαντα τῷ μεγάλῳ δομῆστικῷ. Τινὲς δὲ φασὶ μὴδὲ τὴν βασιλίδα τὴν πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς τοῦ μαγίστρου ἀφίξει παντάπασιν ἠγνοηκένας. Ὁ δὲ εἰσάγει τοῦτον τῇ μητρὶ καὶ τὰδελφῷ. Ἐνωτισθέντας δὲ τὴν ἀπεικταίαν ἐκείνην ἀγγεγίαν, δέον ἐλογίσαντο τὸ τῶς κρυπτῆμενον εἰς τοῦμφανὲς ἀγαγεῖν, καὶ σὺν Θεῷ τὴν σφῶν σωτηρίαν περιποιήσασθαι. Ἐπεὶ δὲ μετὰ τὴν ἐπιούσαν ἐμεμαθήκει τὸ στρατεύμα καταλαβεῖν τὴν Τζουρουλὸν (πολίχνιον δὲ τοῦτο περὶ ποῦ τὴν Θράκην κείμενον) ὁ δομῆστικὸς περὶ πρῶτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς, φοιτᾷ πρὸς τὸν Πικουριανόν (11). Ἀνὴρ δὲ οὗτος μικρὸς ἦν δέμας, κατὰ τὸν ποιητὴν, πλὴν ἀλλὰ μαχητῆς, γένους λαμπροῦ, ἐξ Ἀρμενίων ὁρμώμενος. Καὶ ἀνακοινοῦται τούτῳ τὰ πάντα, τὴν μὴνιν τῶν δούλων, τὸν φόβον, τὴν ἐκ πολλοῦ κατ' αὐτῶν μελέτην, καὶ τὴν ἐξ ὑπογυῖου⁶⁹ μελετωμένην τῶν ὀφθαλμῶν ἐκκοπήν αὐτῶν, καὶ ὡς οὐ χρῆν ἄνδράποδα παθεῖν, ἀλλὰ δρᾶσαντάς τι γενναίον ἀπολέσθαι, εἰ καὶ τούτου δεήσει· καὶ τοῦτο γὰρ ἴδιον μεγαλοψυχίας ἔλαγεν. Ὁ δὲ, ἅπαντα διακηκῶς καὶ συνιδὼν ὡς οὐ χρῆ μίλλειν ἐν τοῖς τοιούτοις, ἀλλὰ ταχέως γενναιοτέ-

rit, eos intollerabiliter incursant. Talem quamdam naturam atque indolem servorum quos dixi duorum expertus tum est Comnenus Alexius. Imperium affectare dicebatur Borilus, adjutante ac consilio Germano. Imperatorem ergo ipsum solio exturbare meditabantur : tantum aberat ut studio salutis ac dignitatis ejus Comnenis irascerentur. Itaque cum nondum tutum aut inatum putarent Augustum ipsum aggredi, in capite atque in perniciē Comnenorum exercere crudelitatem parabant. **50** Jamque in procinctu negotii palam dixerunt quod antea nonnisi sub dentibus immurmuraverant. Hausit præsens auribus nefarium vocem quidam Alanus genere, magister dignitate. Is verus minister imperatoris ad mentionem exhorrescens **B** audit sceleris, concubia ipsa, ut erat, nocte excurrit ad Comnenos, magnoque domestico cuncta nuntiat. Sunt qui dicant non absque conscientia Augustæ id egisse magistrum; utut sit, eum Alexius ad matrem atque ad fratrem introducit : qui horribili nuntio audito maturum esse decreverunt cogitata exsequi, et, quod bene Deus verteret, unicam relictam inire viam tuendæ salutis. Quoniam ergo magnus domesticus didicerat exercitum tertio hinc die futurum Tzuruli (est id oppidulum in finibus Thraciæ) repente prima vigilia noctis Pacurianum convenit. Vir is erat mole quidem parvus, juxta poetam, sed pectore firmo bellator, genere illustri, ex Armenia ortus. Ad hunc Alexius refert omnia, iram atque invidiam servorum, machinationes olim cæptas, novissime deprehensum scæcinius excæcationis sibi ac fratri decretæ, consulere se ipsum, quid censeret, extremam obnoxie tollerarent, mancipiorum instar : an, siquidem pereundum est, agendo fortiter potius quam serviliter patiēdo morerentur. His pro innatæ magnanimitatis indole ab Alexio peroratis Pacurianus celeritate opus esse intelligens sic respondit : Si cras prima aurora discedis hinc, ero tecum sequarque

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ Βορίλας. ⁶⁷ Dnest vox. ἐξελθὼν. ⁶⁸ ἀπαγγέλλων. ⁶⁹ ὑπογυῖου. Sic semper ὑ pro υι posito.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Præcipue qui colla premit pede libera servo.

Constantinus Manasses :

Ἀλλ' ἄρα δυσποτότερον οὐδὲν ἐστὶν ἀνθρώπου ἔχοντος τοὺς ἐχθραίνοντας οἰκείους ταυτοστέγους.

Theganus, De gest. Lud. Pii, cap. 1 : *Summopere cavendum est ne amplius fiat, ut servi sint consilarii, quia, si possunt, hoc maxime construunt, ut nobiles opprimant, et eos cum vilissimis propinquitate eorum exaltare studeant.*

(10) *Μάγιστρος τὴν ἀξίαν.* Magistri dignitas magna olim in palatio fuit. Constantinus Porphyrog. in Basilio, cap. 16, τῶν μαγίστρων ὑπέρολαμπρον τιμῆν νοσά, cui concinit Childebertus Francorum rex Epist. ad Theologorum magistrum, *Hist. Franc.* tomo 1 : *Prælati magisteri vestri dignitas excolenda, quæ licet per se magna sit, ut cognovimus, etc.* Ita autem primitus, et κατ' ἐξοχὴν dicitur officiorum magister, de quo Rutilius Numatianus,

D *Officiis regerem cum regia jura magister.*

Postmodum plures hac dignitate donati. Luitprandus usque ad 24 Suisse sua ætate in palatio Constantinopolitano scribit, lib. vi, cap. 5, unde Anastasium quæstorem et magistrum primas tenuisse inter magistros auctor est Corippus in ejus Panegyrico :

Summe magistrorum, procerum decus, arbiter orbis. Vide Salmasium ad Capitolinum, pag. 83, 84.

(11) *Πακουριανός.* Diversus est a Pacuriano magno domestico Gregorius Pacurianus Sebastus, ad quem binæ scriptæ exstant epistolæ Theophylacti Bulg. archiep. 7 et 25. Ex prioris inscriptione discimus uxorem duxisse filiam magni drungarii, Nicephori videlicet Comneni, Alexii imperatoris fratris. De Pacuriano domestico, Gregorii, ut probabile est, patre, agit non semel postea Anna V. Baron. an. 1073, n. 77. Et confer. epist. Theophylacti 26.

fortunam tuam; siā momentum ultra cunctaris, sic habe, iturum me ipsum ad Augustum ultro indicatum quid pares. Video, reponit Alexius, salutem tibi meam esse cordi, quod equidem Dei erga me beneficæ providentiæ acceptum fero. Exsequar ergo, ne dubites, quod suggeris; verum age, firmemus jurejurando fidem. Mox utrimque juratum in hæc verba, ut si Alexio thronus imperii contingeret, statim is dignitatem magni domestici qua modo frueretur, Pacuriano conferret. Ab hoc digressus Impertopulum adit Alexius virum et ipsum cum primis fortem, qui ubi quid ageretur, quæ fuscæ causa, quæ novandi necessitas, audivit, diu rogandus non fuit: pene ultro in societatem consilii periculique se obtulit: Promptissimum eni me, inquam, in omni capitis dignitatisque tuæ discrimine constantissimumque propugnatorum habebis. Has virorum fortium amicitias Alexio paraverat cum perspecta fortitudo prudentiaque ejus, tum potissimum effusissima liberalitas qua in omnes utebatur. Easi enim non circumfluebat ille quidem divitiis, quoniam nec rapinis accumulare opes curarat unquam, nec rei augendæ magnopere studebat, tamen quia vera munificentiā non tam æstimari solet mole aut pretio donorum quam largientis animo, et plerumque sit ut minuta prolixæ ac regie, magna sordide atque avare donentur, consecutus erat pater meus jam tum in privata fortuna, pecunia non magna non parce dispensanda ut longe illis opum defossoribus Cræsis ac Midis auro incubantibus et cyminum minute angustæque secantibus præferretur. Hac igitur aliisque virtutibus ejus longo sibi usu perspectis illecti quos dixi viri, privam ipsam mentionem evehendi illius in imperium summo illico favore exceperunt. Ille vero et ab hoc quoque recepto jurejurando festinatione summa repetit domum, cunctaque suis narrat. Nox erat Dominicæ diei quam Tyrophagus nuncupant. Hujus aurora nondum exorta pater meus cum suis egreditur ex urbe. Quo cognito in vulgus plebs quam faveret Alexio populari cantilena per civitatem celebranda declaravit, et sciri jam tum et probari consilium ejus omne significante. Carmen erat idiotica lingua compositum in hanc fere sen-

ρου έργου ἐφάπτεσθαι, φησίν, Εἰ μὲν αὐγαζούσης τῆς αὐρίου ἐξέλθῃς τῶν ἐνταυτοῦ, συνέφομαι σοι κίχῳ προθύμως ἐπαγωνισόμενος· εἰ δὲ ἐξέ νῆωτα φυλάξεις τὸ βουλευόμενον, ἀλλ' ἐμὲ γ' ἴσθι, αὐτὸν ἐμὲ, προσελθόντα τῷ βασιλεῖ, παραυτίκα καὶ σοῦ καὶ τῶν σὺν σοὶ καταπεινῶν, μηδὲ μικρὸν ἀναβαλλόμενον. Ὁ δὲ, Ἐπεὶ σε τῆς ἐμῆς κηδόμενον ἴρω σπηρίας, Θεοῦ δὲ τοῦτο πάντως ἔργον, οὐκ ἀποστήσομαι σου τῆς βουλῆς· κίχην ἀλλὰ χρῆθι ὄρκου τὸ ἀσφαλὲς ἐκάτερον ἔχειν. Ἔνθεν τοι καὶ πίστεις πρὸς ἀλλήλους δι' ὄρκων ἐποιησάτην, ὡς ἄρα, εἰ εἰς τὸν βασιλεῖον θρόνον αὐτὸν ἀγάγη Θεός, ἐκείνον εἰς τὴν τοῦ δομestικοῦ ἀξίαν ἀναγάγη, ἦν νῦν αὐτὸς ἐν τῷ τῶς καταίχεν. Ἐξελθὼν σὺν ἐκείθην ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος, καὶ τοῦ Πακουριάνου ἀπαλλαγείς πρὸς ἕτερον ἀνδρα καὶ αὐτὸν ἀραιμάνειον τὸν Οὐμπερτόπουλον (12) ἄπεισι καὶ τούτῳ τὸν ἴδιον ἀπαγγέλλει σκοπὸν, καὶ τὴν αἰτίαν παρίστησι καθ' ἣν διαδρᾶναι βουλόμενος εἰς συμμαχίαν καὶ αὐτὸν προσκαλεῖται· ὁ δ' εὐθὺς κατενεύκει· Κίχμὲ δ', ἔφη, πάντως ἕξις εὐψύχως σου καὶ μάλα προκινδυνεύοντα. Προσέκειντο δὲ τῷ μάλλον Ἀλέξιῳ¹⁰ οἱ εἰρημένοι ἄνδρες τὰ τε ἄλλα, καὶ διότι ἀνδρείῳ καὶ συνέσει τῶν ἄλλων διέφερα. Φιλοδωρῶτατόν τε¹¹ ὄντα καὶ τὴν χεῖρα εἶπερ τῆς ἄλλου περὶ τὰς δόσεις ἐκύνητον λίαν ὑπερηγάπων, καί τοι μὴ πάνυ γε πλοῦτῳ περιβρέόμενον. Οὐ γὰρ ἦν τῶν ἀρπαζόντων καὶ πρὸς τὸ πλουτεῖν διακεχηνῶτων. Τὸ γὰρ ἐλευθέριον οὐκ ἐν πλήθει παροχῆς χρημάτων κρῖνεσθαι εἴθωθεν, ἀλλὰ γνώμη ταλαντεύεσθαι πέφυκεν. Ἔστι γὰρ τὸν ὀλίγα κεκτημένον, καὶ πρὸς λόγον τῶν ἐνότων καταβαλλόντα ἐλευθέριον εἶναι, τὸν δὲ γε πλοῦτον πολὺν ἔχοντα καὶ τῆ γῆ¹² κατορύττοντα, ἢ μὴ κατὰ¹³ λόγον τοῦτον παρέχοντα¹⁴, ἄλλον Κροίσον ἢ χρυσομανῆ Μίδαν, κίμυκά τε καὶ γλίσχρον, καὶ ἕνα τῶν διαπρίοντων τὸ κύμινον, εἰπὼν ἂν τις οὐ διαμάρτοι τοῦ δέοντος. Πάσαις τοῖνυν ἀρεταῖς κεκοσμημένον τὸν Ἀλέξιον εἰ ἤδη ῥηθέντες ἄνδρες ἀνέκαθεν καὶ πάλαι γινώσκοντες, τὴν αὐτοῦ ἀνάβρῃσιν¹⁵ καὶ ἡγάπων καὶ ἐπηύχοντο. Ὁ δὲ Ἀλέξιος καὶ ἐξ αὐτοῦ αἰτήσας ὄρκον καὶ λαβὼν, ἑρομαῖος ἄπεισιν οἴκαδε, καὶ πάντα ἀνακινουῦνται τοῖς αὐτοῦ. Νῦς ἦν ἡ τῆς Τυροφάγου Κυριακῆς (13), καθ' ἣν οὐ μὲν πατὴρ ταῦτα ἐσκέπτετο. Τῆν δὲ μετ' αὐτὴν δρῆθρου βαθείος¹⁶ μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ καὶ τῷ Ἀλέξιῳ μάλλον. ¹¹ τε. ¹² πρὸς. ¹³ τοῦτον τῷ δεομένῳ παρέχοντα. ¹⁴ ἀνάβρῃσιν. ¹⁵ ταχέως.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(12) *Οὐμπερτόπουλον*. Constantinus, cognomento Humbertopulus, id est, Humberti filius, quo adjutore Alexius imperium cepissit, Celta, seu Francus fuit, uti diserte Anna refert, lib. iv et vii: et Zonaras in Alexio, filius forte Humberti, Tancredi de Altavilla filii, Wiscardi fratris, cujus meminit Malaterra, lib. i, cap. 4, qui cum Normannis, quos Maniacatas appellat infra Anna, lib. vii, in Græciam transierat, et Constantinopolitanis Augustis meruerat: cujus filio Constantino Humbertopuli cognomentum de nomine Humberti patris mansit: ea est enim vis vocabuli που-

δλς, quod infra moneo. Porro existit familia ejusce cognominis posterioribus sæculis perillustis Constantinopoli, ab hoc forte Constantino prognata. Memoratur enim a Pachymere, lib. xii, cap. 30; et lib. xiii, cap. 22. Humbertopulus Μέγας Τζαούσιος.

(13) *Τυροφάγου Κυριακῆς*. Dominica τῆς Τυροφάγου, quæ et Τυρῆν Ἀναξ, et Pachym. lib. vii, est Dominica Quinquagesimæ. Nominis rationem pluribus exponit Leo Allatius, *De Dominicis et hebdom. Græc.* cap. 2.

ἐξελήθει τῆς πόλεως. Ἐνθεν τοι καὶ τὸ πλῆθος ἄποδεξάμενον τῆς ὀρμῆς τὸν Ἀλέξιον καὶ τῆς ἀγχινοίας ἐξ αὐτῶν πραγμάτων ἄσμάτιον αὐτῷ ἀνεπίεξαντο, ἐξ ἰδιώτιδος μὲν ⁷⁶ συγκαίμενον γλώττης ⁷⁷, καὶ παρεμφαίνον ⁷⁸ τὴν τε προαίεθσιν τῆς κατ' ἐκείνου ἐπιβουλῆς καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ μεμηχανημένα. Τὸ δὲ ἄσμάτιον αὐταῖς λέξισιν εἶχεν οὕτως· Τὸ Σάββατον τῆς τυρινῆς, χαρῆς Ἀλέξιος ἐνόησές το, καὶ τὴν δευτέραν τὸ πρῶτ' εἶπα καλῶς γερᾶν μου. Εἶχε δὲ ὡδὲ πως ἰννοίας τὸ διαφρημιζόμενον ἐκεῖνο ἄσμάτιον· ὡς Ἄρα κατὰ μὲν τὸ τυρόνυμον ⁷⁹ Σάββατον ὑπέρευγέ σοι τῆς ἀγχινοίας, Ἀλέξιε· τὴν δὲ μετὰ τὴν Κυριακὴν δευτέραν (14) καθάπερ ⁸⁰ τις ὑσιπέτης ἰέρας ἀφίπτατο τὸν ἐπιθουλεύοντων βαρβάρων.

Ἐπεὶ δὲ ἡ μήτηρ Κομνηνῶν ἡ Δαλασσηνὴ (15) Ἄννα γαμβρὸν ἐφθατανεῖσποησασθαι ἐπὶ θυγατρὶ ⁸¹ Μανουῆλ τοῦ πρωτοκόκου τῶν υἱῶν αὐτῆς, τῶν τοῦ Βοτανειάτου ἔγγονον ⁸², πιθηθεῖσα μὴ ὁ παιδαγωγὸς αὐτοῦ ⁸³ γνοῦς τὴν ἐπιβουλὴν προσαγγεῖλη τῷ βασιλεῖ, βουλὴν ἀρίστην βουλεύεται. Καὶ δὴ προσκυνήσας χάριν τῶν τοῦ Θεοῦ ἁγίων ἐκκλησιῶν ἀθροισθῆναι κελεύει πάντας ἑσπέρας. Ἦν γὰρ αὐτῇ εὐνοηθεὶς εἰ; τὰ ἱερὰ τεμένη φοιτῆν. Γίνεται· τοῦτο. Καὶ δὴ πάντες, ὡς ἔθος, παρήσαν, ἐξήγόν τε τοὺς ἵππους τῶν ἱπποσταθμῶν ἐπιμελῶς στρωννύειν σχηματιζόμενοι τὰς γυνυξὶ προποῦσας ἐφεστρίδας. Ὁ δὲ γε τοῦ Βοτανειάτου ἔγγονος τὸν τῷ παιδαγωγῷ ἕπην [ὑπνωττον] βαρούμενος· ἀπομεμέριστο γὰρ τι τοῦτοιοσ οἶκμα ἴδιον. Περὶ πρῶτῃν δὲ φυλακὴν τοὺς πολυῶνας ⁸⁴ κλείσαντες οἱ Κομνηνοὶ μέλλοντες ἤδη ἐκλιζέσθαι ⁸⁵, καὶ τῆς βασιλευσύης πόλεως ἀφίπτασθαι, τῇ μητρὶ παρέσχον τὰς κλεῖς, ἐκλείσαν τε ἀφορητὶ καὶ τὰς θύρας τοῦ δώματος ἐν ᾧ ὁ ἐπ' ἔγγονῃ γαμβρὸς αὐτῆς ὁ Βοτανειάτης ἀφύπνωσεν, οὐ μὲν τοι ἀκριβῶς κατασφαλισάμενοι ὡς ἐφαρμόσαι ταύτας ἀλλήλαις, ἵνα μὴ φόφος τις γεγωνῶς διυπνίσῃ αὐτόν. Τούτων οὕτω γενομένων τὸ πλείστον παρηχῆκε τῆς νυκτός. Πρὸ ἀλεκτοροφονίας οὖν πρῶτης τοῦ πολυῶνας ἀνοίξαντες, τὴν τε μητέρα καὶ τὰς ἀδελφάς (16) καὶ τὰς σφῶν γυναῖκας; καὶ τὰ παῖδια συμπαλαθόντες μέχρι τοῦ Κωνσταντινιανοῦ φόρου (17) ὁμοῦ πεζῇ ⁸⁶ συναπήσαν. Κακεῖθεν συναζάμενοι ταύταις, ἐκεῖνοι μὲν πρὸς τὰ ἐν Βλαχερναις βασιλεία (18) μάλα ὀξείως ἐξέδραμον· αὐ-

lentiā : *Sabbato a caseo nuncupato quam callide agit, Alexi! ultera vero post Dominicam die velut præpes accipiter evolasti ex cassibus insidiantibus barbarorum.*

Anna vero Dalassena Comnenorum mater generum antea sibi asciverat Botaniatæ nepotem filia **Manuelis primogeniti sui ei desponsanda**. Verita igitur ne pædagogus adolescentuli comperta defectione nuntiatum repente ad imperatorem accurreret, hanc ejus rei cavendæ rationem inivit. Edicit vespere præsto esse comitatum suum omnem, tanquam pro more proditura ad adorationem in sanctis Dei ecclesiis faciendam. Adfuerunt mox omnes, ut solebant, eduxeruntque equos e stalulis insternere ipsos ornareque studiose simulantes tanquam matronis prodituris, propriis ipsarum ephippiis et cingulis. Interim Botaniatæ nepos cum pædagoگو dormiebat, in assignata ipsis ædium parte. Circa primam ergo eutoliam clausis Comneni majoribus domus ipsorum valvis cum essent in procinctu ad arma sumenda fugamque ex urbe capessendam, claves interiorum ædium matri traderunt. **Observaverant autem et fores comitatus in quo 52 neptis ipsorum sponsus dormiebat; sed quia studuerant quam minimo id strepitu facere, ne puer excitaretur, valvarum oras nequaquam satis apte commiserant.** His ita gerendis apparandisque major pars noctis abierat. Paulo igitur ante gallicinium vestibuli apertis repente quas prius clauserant vestibuli ipsorum portis, in viam sedant per plateas, et cum matre, sororibus, uxoribus, et pueris ipsorum, pedibus usque ad Constantinianum procedunt forum. Ibi mulieribus valedicto illi quidem ad palatia Blachernarum raptum

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁶ δέ. ⁷⁷ Deest vox γλώττης. ⁷⁸ κατεμφαίνον. ⁷⁹ τυρόνιον. ⁸⁰ δευτέραν ἡμέραν, καθάπερ. ⁸¹ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ. ⁸² ἔγγονον. ⁸³ αὐτῆς. ⁸⁴ πολυῶνας. ⁸⁵ ἐξοπλιζέσθαι. ⁸⁶ πεζοί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(14) Τῇ δὲ μετὰ τὴν Κυριακὴν δευτέραν. Ἡμέραν addit Allatius lib. *De hebdom.* Gr. cap. 2, ubi hunc Annæ locum laudat, ut sensus sit, post Dominicam Tyrophagi feria II, Alexium urbs cgrëssum.

(15) Δαλασσηνὴ. Vide *Stemma Comnenicum*.

(16) Καὶ τὰς ἀδελφάς. Vide *Stemma Comnenicum*.

(17) Κωνσταντινιανοῦ φόρου. Inter præclara, quæ in nova urbe a se condita ædificia **246** extruxit Constantinus M. forum illud fuit, quod a suo nomine Constantinianum appellavit, statuitque in ea urbis parte, ubi antea mœnia et portæ Byzantii veteris stabant, porticibus, fornicibus, stantibus, et aliis undequaque adveclis antiquitatis monumentis mire exornatum, uti passim testantur Themistius, orat. 17; Zosimus, lib. II; Eusebius, lib. III. *De Vita Constantini*, cap. 52; Cedrenus,

D Zonaras, et alii sine numero. Situm et formam describit idem Zosimus: Ἀγορὰν δὲ ἐν τῷ τόπῳ καὶ ὅν ἡ πύλη τὸ ἀρχαῖον ἦν οἰκοδομήσας κ. κλοπερῆ, καὶ στοαῖς διστεγγεῖσι ταύτην περιλαβὼν, ἀψίδας δύο μαρμάρου Πρὸ κωννησίου μεγίστας ἀλλήλων ἀντίλας ἀπετύπωσε, δι' ὧν ἔνεστιν εἰς τὰς Σεβήρου στοὰς, καὶ τῆς πάλαις πόλεως ἐξίέναι. Νεοκῆ ἀβλῦδι Hesyehius Milesius, scribens muros antiquos οὐκ ἐξω τοῦ ἐπωνύμου ἀγορᾶς τοῦ βασιλέως processisse. Vetus urbis descriptio forum Constantinii partim in 6, partim in 8 regione fuisse ait. Πλακῶτόν εἰσὶν dictum auctores sunt Zonaras et Glycas, quod lapidibus planis et laticis, quos πλάκας Græci appellant, stratum fuerit a Constantino.

(18) Τὰ ἐν Βλαχερναις βασιλεία. Palatii Blacherniani, quod exstitit in angulo civitatis iuxta portum, ut Tyrius auctor est, non vero ad ostia

festinant. Feminæ autem ad Magnæ Sophiæ templum accurrunt. At Botaniatæ pædagogus cum evigilans cognovisset quid esset actum, proripit se domo facem manu gestans, et magno impetu fugientes assequitur prope templum sanctorum Quadringenta Martyrum. Quem conspicata Dalassena Comnenorum mater: Delatum, inquit, a l imperatorem falsum de me eri non audivi, confugio igitur ad sanctas ecclesias, religione ipsarum et jure asyli interim fruitura, dum mane facta ad palatium me conferam. Præcede nos tu illo, ut, cum primum janitores valvas aperient, de nostro ipsos mox futuro adventu certiores facias. Hæc ille statim ad exsequenda properavit. Matronæ vero ad Sancti pontificis Nicolai templum veniunt, quod refugium etiamnum solent appellare, prope Magnam ecclesiam, dudum erectum ad salutem et tutelam eorum qui deprehensi essent in criminibus, velut magni ipsius templi pars quædam, de industria, ni fallor, in illum ipsum asyli usum paratum a se priscis imperatoribus, qui magna indulgentia regere sibi subjectos et quærere causas parcendi peccantibus

ται δὲ πρὸς τὸν τῆς μεγάλης Σοφίας νεῶν σὺν ὄσπουδῇ ἔβηον. Ὁ δὲ τοῦ Βοτανιάτου παιδαγωγός, εὐπνισθείς καὶ γνοὺς τὸ γινόμενον, ἔβηε πρὸς αὐτούς; δῶδα ταῖν χειρῶν ἔχων, φθάνει τε κατὰ τάχος αὐτούς, τοῦ τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα (19) τεμένους ἔγγυς μήπω κατελιγφτάς. Θεασαμένη δὲ τοῦτον εὐθύς ἡ Δαλασηνή καὶ μήτηρ τῶν ἀριστέων ἐκαίλων παίδων φησὶ· Κατεῖπον ἡμῶν τινες, ὡς ἐπ' ὀμίην, τῷ βασιλεῖ. Ἄπειμι γοῦν εἰς τὰς ἁγίας ἐκκλησίας, τῇ αὐτῶν χρωμένη, καθὼς ἂν δυνάμην⁸⁷, ἐπαρωγῆ. Κάκειθεν αὐγαζοῦσα; ἡμέρας ἀπελεύσομαι πρὸς τὰ βασίλεια. Ἄπειθι τοίνυν αὐτὸς, ἔν', ὅπνῃκα οἱ πωλοροὶ ἀνολέξωσι περὶ τῆς ἡμῶν αὐτοῖς ἀπογγελίης ἐλεύσεως. Ὁ δ' εὐθύς πρὸς τὸ καλεουσθὲν ἤπειγετο. Αἱ δὲ φθάνουσιν πρὸς τὸ τοῦ ἱεράρχου Νικολάου τέμενος (20), ὃ προσφύγιον μέχρι τῆς δεῦρο εἰώσθην ὀνομάζειν, ἀγγου τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας καὶ πρώην ἐνδρυμένον πάλαι ἐπὶ σωτηρίῃ τῶν ἐπ' ἐγκλήμασιν ἀλισκομένων, ὡς μέρος τυγχάνον τοῦ μεγάλου τεμένους (21) καὶ ἐπίτηδες οἶμαι κατασκευασθὲν τοῖς ἀρχαίοις, ἵνα πᾶς ὁ ἐπ' ἐγκλήματι ἀλοῦς, καὶ φθάσας εἴσω τούτου γενέσθαι, τῆς ἐκ τῶν νόμων

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁸⁷ ἐν. ⁸⁸ δυναίμην.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Euxini Ponti, quod vult Lambecius, descriptionem graphicam ex Odone de Diogilo lib. iv, de Ludovici reg. Fr. perfectione in Orient. iis adjungere hic libet, quæ de hocce palatio congressimus in Notis ad Villhard. n. 85: *Venientes ad urbem, brachium S. Georgii ad dexteram, et quemdam profuvium qui de ipso procedens ad quatuor fere millia tenditur, habens ad levam ibi palatium, quod dicitur Blacherna. Fundator quidem in humili, sed sumptu et arie, decenti proceritate consurgit, et triplici confinio triplicem habitantibus jucunditatem afferens, mare, campos, urbanque visibus alternis despicit. Exterior ejus pulchritudo fere incomparabilis est. Interior vero quidquid de illi dixerō superabit. Aureo depingitur undique, variisque coloribus, et marmore studioso artificio sternitur area, et nescio quid ei plus conferat pretii, vel pulchri adinias, ars subtilis, vel pretiosa materia.*

(19) *Τὸν ἁγιῶν Τεσσαράκοντα. Ἄεδem SS. XL Martyrum juxta Thermas Constantianas, cujus fundamenta jecerat Tiberius Aug. cum Anastasia uxore, absolvit Mauricius, an. 8, ut pluribus narant Theophanes, Cedrenus, Glycas, Manasses, Paulus Diac. lib. xvii, Codinus, De Orig. et alii. Ejusdem sphaeram terræ motu collapsam refecit Basilus Porphyrogeneta, ut auctor est Scylitzes. Templum ipsum de novo instaurasse Andronicum Comnenum, proximeque ædes magnificas extruxisse tradit Nicetas in Andronico, lib. ii. Illud denique Joannes Palæologus imperator evertit, et ex ruderibus duas ad portam Auream turres ædificavit, uti Ducas refert, cap. 13. Juxta templum XL Martyrom columnam erexit Phocas an. 7 cui postea imperante Heraclio crux imposita est, quæ corruit terre motu sub Andronico Semore, ut est in *Chronico Alexandr.* et apud Nicephor. Gregoram, lib. ix. Existisse porro ædem SS. XL Martyrum juxta æneum Tetrapylum tradit auctor ejusdem *Chronici Alexandrini*. Meminit præterea hujus templi Innocentius III PP. lib. xiv, epist. 84; Pachymeres, lib. iv, cap. 18, et Bondelmontius.*

(20) *Τὸ τοῦ ἱεράρχου Νικολάου τέμενος.* Hinc

emendandus Zonaras, qui hoc loco habet *μόνην τοῦ Κανικλείου*, pro Νικολάου. Existit vero ædes D. Nicolai prope Magnam ecclesiam, intra magul palatii septa, aut sane juxta ipsum palatium: quod etiam Anna videtur indicare his verbis, καὶ ἐπιτηδὲς οἶμαι κατασκευασθὲν τοῖς ἀρχαίοις: quo loco malim ἀρχαίος; est enim ἀρχαίον, palatium, Nicetæ, Cinnamo, et aliis. Hanc condidit Basilus Macedo, ut scribit Scylitzes, ἐν τῇ Βαρθάρῃ, ut auctor est idem Pachymeres, lib. iv, cap. 8, id est, in ea regione in qua fuit ædes D. Barbaræ sacra, versus Acropolim, ex qua 247 porta S. Barbaræ arci vicina dieta est. Vide Codinum, in *Orig.* p. 61, edit. Meursii; Suidam in Βερρήνῃ, et Thevetum, lib. xix, cap. 3. Existit ædes alia Constantinopoli D. Nicolao sacra ad Blachernas, de qua Anna, lib. x; eadem se te quam exstructam refert Codinus in domo Basilidis, qui patricus et auctor fuit Justiniano imperante. Aliam præterea S. Nicolao et S. Augustino Cantuariensi episcopo dicatam ædem Constantinopoli habet Gotselius, lib. de miracul. ejusdem B. August. cap. 26, conditam a nobili Anglo, qui post expugnatam a Willelmo Notho Angliam Constantinopolim concesserat. Alteram denique extra urbem, Molibomæ dictam, in qua humatus Constantinus Ducas, Scylitzes commemorat. Vide Leon. Allat. lib. ii, *De Eccles. Orient. et Occid. consensione*, cap. 2, pag. 645; et notata ad. pag. 294.

(21) *Μέρος τυγχάνον τοῦ μεγάλου τεμένους.* Ædes D. Nicolai ideo, ait Anna, asyli jure donata est, quod esset quodammodo appendix Magnæ ecclesiae, quam Justinianus ejus conditor hoc privilegio exornarat: Constantinus Porphyrogeneta, Nov. 12. *περὶ τῶν φορῶν*, etc. de Justiniano, ὃ τὸν ναὸν τὸν μέγαν ἀκυλίαν τόπον διορισάμενος. Quo etiam jure ante Justinianum gaudebat ecclesia major Constantiniana, seu potius Constantia, ut auctor est Zosimus lib. v. Vide Pachymerem, lib. iii, cap. 14; Cantacuzenum, lib. i, cap. 12; lib. iii, cap. 2, 50, 80, 88; Jus Græco-Rom. lib. ii, pag. 72, 73, etc.

τηνκαῦτα ἐλευθερῶται ποιῆς. Ἐὶ γὰρ πάλαι βασι-
 λεις τε καὶ Καίσαρες πολλῆς προμηθείας ἤξιουν τὸ
 ὑπήκοον. Ὁ δὲ γὰρ ἐν τῷ τοιοῦτῳ τεμένει προσμέ-
 νων ταχέως αὐταῖς οὐκ ἀπεζύγου τὰς θύρας, ἀλλ'
 ἐπυθάνετο, τίνες καὶ ὅθεν εἶεν. Εἷς δὲ τις τῶν σὺν
 αὐταῖς, Γυναῖκες, φησὶν, ἐξ Ἀνατολῶν. Τὰ δὲ πρὸς
 χρεῖαν ἅπαντα δαπανήσασαι, ἐπισπεύδουσι τὴν προσ-
 κύνησιν οἰκαδὲ ἐθέλουσαι ἐπανελεῖν. Ὁ δ' εὐθύς
 ἀποζυώσας τὰς θύρας παραχωρεῖ αὐταῖς τῆς εἰσό-
 δου. Τῇ δ' ἐπαύριον ἐκκλησιάσας ὁ αὐτοκράτωρ τὴν
 σύγκλητον, ἐπειδὴ τὰ κατὰ τοὺς ἄνδρας ἐμμελοῦται,
 τὰ εἰκότα πρὸς τοὺτους ἐδημηγόρησε, καταδρομὴν
 τοῦ δομestικού ποιούμενος. Ἐκπέμπει δὲ τηνκαῦτα
 πρὸς τὰς γυναῖκας τὸν τε καλούμενον Στραβορω-
 μάνον (22) καὶ τινα Εὐφημιανὸν τὴν κλῆσιν, μετα-
 καλούμενος αὐτὰς εἰς τὰ βασίλεια. Ἡ δὲ Δαλασσηνὴ
 πρὸς αὐτοὺς, *Εἶπατε, φησὶ, πρὸς τὸν αὐτοκρά-
 τερα, Οἱ παῖδες οἱ ἐμοὶ δοῦλοὶ εἰσι πιστοὶ τῆς
 σῆς βασιλείας, καὶ προθύμως ἐξυπηρετοῦντες* **
 αὐτῇ ἐν πᾶσιν, οὐκ ἐφείσαντο οὔτε ψυχῶν οὔτε
 σωματῶν ἀεὶ προκινδυνεύοντες ἐκθύμως ὑπὲρ
 τοῦ σοῦ κράτους. Ὁ δὲ κατ' αὐτῶν φθόρος, μὴ
 φέρων τὴν εἰς αὐτοὺς εὐνοίαν τε καὶ κηδεμονίαν
 τῆς σῆς βασιλείας, μέγαρ τὴν κίνδυνον κατ' αὐ-
 τῶν καθ' ὥραν ἐξήρτυεν. Ὡς δὲ καὶ τοὺς ὀφθαλ-
 μοὺς αὐτῶν ἐξορῶνται ἐμάλετσαν, τοῦτο αἰσθό-
 μενοι καὶ μὴ φέροντες τὸν τοιοῦτον ἄδικον κίν-
 δυνον, οὐχ ὡς ἀποστᾶται ἐξῆλλον τῆς πόλεως,
 ἀλλ' ὡς δοῦλοι πιστοὶ, ἅμα μὲν τὸν ὑπόγειον
 ἀποδιδράσκοντες κίνδυνον, ἅμα δὲ τὰ κατ' αὐ-
 τῶν μελετώμενα τὸ κράτος σου ἀναδιδάξαντες **,
 καὶ τὴν ἀπὸ τῆς σῆς βασιλείας ἐξαιτησόμενοι
 βοήθειαν. Οἱ δὲ ἐπέκειντο σφόδρα μετακαλούμενοι
 ταύτην. Ἀγανακτήσασα δὲ ἡ γυνὴ φησὶ πρὸς αὐ-
 τοῦ. *Παραχωρήσατέ μοι εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἐκ-
 κλησίαν εἰσελθεῖν προσκνηῆσαι. Ἄτοκον γάρ
 ἔστιν εἰς τοὺς πυλῶνας αὐτῆς φθάσασαν, μὴ
 εἰσελθεῖν καὶ μεσίτιδι τῇ παραγράντῳ Δεσποίνῃ
 καὶ Θεομήτορι χρήσασθαι εἰς τε τὸν Θεόν καὶ
 τὴν τοῦ βασιλέως ψυχὴν. Τὴν εὐλογον σὺν αἰτη-
 σιν τῆς γυναικὸς αἰδισθέντες οἱ πρέσβεις, παρα-
 χωροῦσιν αὐτῇ τῆς εἰσόδου. Ἡ δὲ βραδεί ποδὶ στεί-
 χουσα ὡς εἶον ἀπὸ τῆς λύπης καὶ τοῦ γήρωος κεκμη-
 κυῖα, μᾶλλον δὲ καὶ τὸν κεκμηκότα ὑποκρινομένη,
 περὶ τε αὐτὰ που τὰ εἰσόδια τοῦ ἱεροῦ βήματος* (23)

A consueverant. Verum ejus templi custos non sta-
 tim ipsis valvas aperuit, sed percontabatur, qui et
 undenam essent? Hic aliquis ex comitatu, Mulie-
 res, inquit, ex Asia quæ consumpto viatico adora-
 tione defungi festinant, ut se quamprimum in viam
 dent ad domos repetendas. Quo audito nihil cun-
 ctatus ædituus templi fores ipsis aperuit. Postridie
 convocato imperator senatu, post cognitam Com-
 nenorum fugam, orationem habuit in eam senten-
 tiam quam quisque suspicari facile potest, vehemen-
 ter in magnum domesticum invehens. Tum ad
 matronas misit quemdam Straboromanum et
 alium Euphemianum nomine qui eas ad palatium
 duceret. Ad quos Dalassena, *Renuntiate*, inquit,
 imperatori, filios meos fidelitate atque obsequio
 B *erga majestatem ejus nemini concedere, idque adeo
 satis testatos periculis laboribusque maximis pro
 53 ea libentissime adeundis. At ipsorum invidi tuam
 in eos benevolentiam non ferentes, nullum finem
 fecerunt insidiarum ipsis struendarum, statuta etiam
 et purata excæcatione ipsorum. Hujus metu mal-
 quod se nullo malefacto meruisse præclare sibi erant
 conscii, urbe profugerunt ad necessariam declina-
 tionem periculi præsentis, non ad ullum defectionis
 consilium. Perstant enim nunc maxime in fide; nihil-
 que spectat aliud secessio illorum, nisi ut spatium
 habere possint demonstrandi tibi, quanta iniquitate
 opprimantur a circumventoribus improbissimis, im-
 plorandique auxilium tuum adversus infestam po-
 tentiam illorum. Hæc cum illa dixisset, nihilomi-
 nus perseverabant quos imperator miserat in ea
 evocanda, eo incumbentes, ut quæcumque demum
 ratione illam adducerent. Quod illa moleste ferens,
Sinite me, inquit, *prius in magnam Dei ecclesiam
 ingressam ibi adorare. Non enim consentaneum
 fuerit, postquam ad portas venerim, recedere ante-
 quam ingressa adoraverim immaculatam Dominam
 Dei Matrem, ipsamque mediatricem adhibuerim ad
 mihi conciliandam Dei et imperatoris gratiam.*
 Æquum piunique postulare visæ assenserunt le-
 gati. Ergo illa tardo et debili progressa motu, qua-
 si a malorum præsentium sensu languens, aut ab
 ætate imbecilla (porro ita non habebat, sed arte
 simulabatur infirmitas), cum ad ipsum ingressum
 C *D sacri Bematis processisset, genuflexionibus duabus**

Variorum lectiones ex cod. Coislin.

** ἐξυπηρετοῦντες. ** ἀναδιδάζοντες.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(22) *Στραβορωμάνον*. Straboromanum, dignitate
 Magnum Metastriarcham, qui a Botanata ad Ale-
 xium legatus missus est, Pentapoli, Phrygiæ op-
 pido, oriundum, et Botanatæ consanguineum fuisse
 scribit Nicæphorus Bryennius. Ejusdem præterea
 mentionem injiciunt Scylitzes in Michaelæ Duca,
 Zonaras et Glycas.

(23) *Τοῦ ἱεροῦ βήματος*. Distributa erant apud
 Græcos templa in tres potissimum partes. Prima
 τὸ βῆμα, altera ναὸς, tertia denique νάρθηξ, seu
ferula appellabatur. Βῆμα erat sacratior ædis pars,
 sacrarium nempe, et ædya ipsa, ad sacra munia

obœnuda assignata, velis et cancellis a reliqua
 templi parte seclusa. Ναὸς, seu chorus, novis can-
 cellis obstructus, sacerdotibus divinas laudes de-
 cantantibus, νάρθηξ vero Christi fidelibus, qui
 sacris intererant, addictus erat: quam appellatio-
 nem, ut hoc obiter moneam, sortitus videtur, quod
 ferulæ speciem referret, quæ cum esset forma
 quadrata, longior tamen paululum erat quam latior,
 cujusmodi fuit narthecis forma, quem sceptri loco
 præ mibus gestabat Byzantinus imperator, uti
 ex Bullarum archetypis a nobis describitur in
Historia Gallo-Byzantina (a): quæ est etiamnum

(a) In Reg. Chartar. p. 5.

factis in tertia subsedit humi, sacrisque portis validissime arreptis audacter clamabat se nisi manus sibi absunderentur, nulla unquam vi dimovendam sancto loco, nec templo discessuram quoad promissæ ab Augusto salutis pignus accepisset crucem. Straboromanus hæc audiens quam ferebat crucem de collo suspensam offerebat. Cui Dalassena: Non a vobis, inquit, præstari mihi cautionem et fieri fidem volo, sed ab imperatore talia postulo eorumque signum et arrhabonem crucem peto, non minutam aut molis exiguæ, sed magnitudinis idoneæ. Ideo dicebat ut manifestum exstaret indicium jurisjurandi sibi præstiti. Si enim in parva cruce promissio facta esset, latuisset ea plurimos. Itaque igitur, pergebat illa, renuntiate imperatori, quid suppliciter orem, quamque ad rem iudicium ejus et misericordiam invocem. At altera nuruum ejus uxore Isaacii, quæ maturius irrepserat in sarram ædem jam tum cum occasione hymni matutini ostia patefacta fuerant, velo quo faciem obnuperat dempto, ait illis: Illa quidem abeat, si libet. Nos certe sine idonea cautione templo non egredimur, vel metu mortis oblato. Legati constantia mulierum perspecta, quam mora ipsa crescere experiebantur, insuper veriti ne quis tumultus oriretur, si vim adhiberent, redeunt ad imperatorem **54** eique cuncta narrant. Ille autem natura bonus, flexus precibus matronæ ad ipsam mittit crucem quam petierat, securitatem illi plenam sanciens, sicque demum egressam templo concludi præcepit cum filiabus et nuribus in gynæceo Petriorum prope Ferream. Vocavit etiam con-

πελάτιστα καὶ γουναλιστὶς δύο πιηταμένη, περὶ τὴν τρίτην καθεσθείσα χαμαὶ, ἀπρὶξ τῶν ἁγίων εἶχετο θυρῶν (24), ἐπιθωυμένη, ὡς εἰ μὴ τὰς χεῖρας ἀποτμηθεῖ, ὅτι οὐκ ἂν τοῦ ἱεροῦ τεμένους ἐξέλθοιμι, εἰ μὴ τὴν τοῦ βασιλέως ὡσπερ ἐχέγγυον τῆς σωτηρίας δεξαίμεν σταυρὸν. Ἐκβαλὼν δὲ ὁ Στραβορωμάνος ὄνπερ ἐπέφερετο σταυρὸν ἐγκόπιον (25) ἐδίδου. Ἡ δὲ, Οὐκ ἄρ' ὑμῶν τὴν πληροφορίαν αἰτῶ, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἐπιζητῶ τὴν εἰρημένην βοήθειαν. Καὶ οὐδ' ἀπλῶς ἐν μικρῷ μεγέθει τὸν δίδόμενον ἂν σταυρὸν δεξαίμεν, ἀλλ' ἀξιολογὸν τὸ μέγεθος ἔχοντα. Τοῦτο δὲ ἐπιζητεῖται, ἵνα καταφανὲς πρὸς ἐκείνην τὸ ὄρκιον γένοιτο· ἐν μικρῷ γὰρ σταυρῷ τῆς ὑποσχέσεως γενομένης τάχα ἂν τοὺς πολλοὺς τὰ ἐμπειδόμενα διελάνθανον. Ἐκείνου τοίνυν τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον ἀνακαλοῦμαι. Ἄπιθε, ἀπαγγεῖλατε αὐτῷ. Ἡ δὲ ἐπὶ τῷ Ἰσαακίῳ νόμφη αὐτῆς (ἔβασσε ὅτι γὰρ εἰς τὸν ναὸν εἰσελθεῖν ἅμα τῷ τᾶς πύλας ἀνεμυθῆναι διὰ τὴν θρῆβριον ὕμνον (26) τὴν ἐπικαλύπτουσαν ὀθόνην τὸ πρόσωπον περιελοῦσά φησι πρὸς αὐτοὺς· Αὐτὴ μὲν εἰ βούλοιο ὅτι ἀπερχέσθω. Ἡμεῖς δὲ πληροφορίας ἄτερ τοῦ ἱεροῦ οὐκ ἐξερχόμεθα, κἂν θανεῖν ἡμᾶς πρόκειται. Ἰδόντες οὖν τὸ ἐνστατικὸν ὅτι τῶν γυναικῶν, καὶ ὅπως ἀναίσχυντότερον αὐτοῖς ἢ πρότερον προσεφέροντο, καὶ πτοηθέντες μὴ θόρυβος γένηται, ἀπληθόντες ἀπήγγειλαν πάντα τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ φύσει ἀγαθὸς ὢν, ἐπικαμφθεὶς καὶ τῆς γυναικὸς λόγοις, ἀποστέλλει τὸν ἐπιζητούμενον σταυρὸν πρὸς αὐτὴν, πᾶσαν ἀφροντησίαν ὅτι αὐτῆ διδοῦς. Καὶ οὕτω τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάτης ἐκκλησίας ἐξελοῦσαν περιορισθῆναι ὅτι παρακλεῖσθαι μετὰ τε τῶν θυγατέρων καὶ τῶν νυμφῶν

Varie llectiones ex cod. Coislin.

¹ ἀποτμηθεῖν. ² προέροισε. ³ βούλεται. ⁴ ἐνστατικόν. ⁵ ἀφροντησίαν. ⁶ περιορισθεῖσαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

et olim fuit istius templorum partis, quæ laicis addicta erat, cum e contra Ναοῦ figura esset orbicularis, uti est D. Sophiæ Constantinopoli pars hæc templi; unde et χοροῦ, seu chori appellatione donatur vulgo locus in ecclesia, ubi chorus laudes divinas decantat. Brito in vocabul. *Chorus, locus cleri in capite ecclesiæ*. Scio aliam reddi hujuscæ nominis rationem. A ferulæ præterea figura forte medici quidam libros a se editos Νάρθηκας, et Ναρθήκια inscripserunt, quod eadem esset liberum, seu codicum. Laudantur enim Heræ, Cratippi, et Sorani Νάρθηκας apud Galenum et Aetium. Sed de Narthece ecclesiæ, ut et aliis templorum apud Græcos partibus, integram Dissertationem instituit vir magnus Leo Allatius, quem adi, si libet.

(24) Τῶν ἁγίων εἶχετο θυρῶν. A Nao seu templo, quod cancellis a Bemate seclusum erat, ad ipsum Bema per tres portas aditus patebat. Portæ istæ ἅγιαι dicuntur, ut pluribus loco citato monet Allatius, et Goarus ad Eueholog.

(25) Σταυρὸν ἐγκόπιον. Ita appellant Græci cruces sanctorum reliquias, aut vivificæ crucis particulas continentes, quas catenulis de collo ad pectus pendentes **248** gestabant. Anastasius Biblioth. ad act. 5 octavæ synodi: *Crucem cum pretioso ligno, vel cum reliquiis sanctorum ante pectus portare suspensam ad collum, hoc est quod vocant encolpium*. De quo more Gretzerus, tom. I, De S.

Crucis, lib. II, cap. 27. Ejusmodi vero cruces ab imperatoribus, aliisque gestari solitas, et fidei faciendæ, vel securitatis firmandæ gratia sæpe transmissas testantur passim scriptores Byzantini, atque in iis Nicetas Paphlago in Vita S. Ignatii p. r. CP.; vii synod. CP. act. 5; synod. Ephr. s. can. 22. act. 8; Gregorius in Vita S. Basilii Junioris, c. II; Theophaues an. Justiniani Rhinotmeti 6; Leo Grammaticus, in Michaele et Constantino; Seylizes in Theophilo, in Michaele Paphlag. et in Romano D.og.; Nicetas Chon. in Andron. I. II, c. II; Cinnamus, lib. V, cap. 16; Pachymeres, lib. IV, cap. 6; Acropol. cap. II; Cantacuzen. I. I, cap. 58; lib. III, cap. 14, 17 et 20; Gunther. in *Hist. CPol.* cap. 26; Anna, lib. III, pag. 94, et lib. VIII, pag. 242; Auctor Narrationis historicæ in reslitut. imagin. pag. 724 et 732; D. Chrysostomus *Demonstrationes contra gentes*; Gregor. Nyssenus in *Encomio Macrine*, etc. Sed et in mutui pacti ac sacramenti confirmationem, ejusmodi encolpia invicem commutabant. Pachymeres, lib. I, cap. 31: Ταῦτα συνθεμένων ἐκείνων, καὶ ἀνταλλαζάντων εἰς τοὺς ὄρκους τὰ λεγὰ περιάμματα, συβήγγονται μαχὴ μεγίστη. Quo spectant quæ de armorum commutatione diximus in *Dissert. XXI*, ad Joinvillam, pag. 261.

(26) Ὅρθριον ὕμνον. Horas matutinas. Vide Goarus ad Codin.

αὐτῆς, εἰς τὴν ἀγχοῦ τῆς Σιδηρᾶς; (27) διαχειμένην ὡς γυναικεῖαν μονὴν τῶν Πετρῶν. Μετάκλητον δὲ ποιεῖται καὶ τὴν συμπενομένην αὐτῆς, τὴν τοῦ Καίσαρος Ἰωάννου νύμφην (πρωτοβεστιαρία ἢ δὲ ἦν αὐτῇ τὸ ἀξίωμα), ἀπὸ τοῦ ἐν Βλαχέρναις τεμένους (28), ὃ ἐπ' ὀνόματι τῆς Δεσποτίδος ἡμῶν Θεομήτορος ἐφοδοῦμητο, καὶ εἰς τὴν βηθεῖσαν μονὴν τῆς Πετρῶν (29) καὶ αὐτὴν εἶναι παρακαλεῖται. Καὶ προστάττει τοὺς τε πιθῶνας καὶ σιτῶνας αὐτῶν, καὶ πάντα τὰ ταμεῖα τηρεῖσθαι ἀμειαγώγητα. Καθ' ἐκαστὴν οὖν πρῶταν ἀμφω τοῖς φυλάττουσι προσερχόμεναι ἐπυνοθάνοντο, εἰ τι ἀπὸ τῶν παίδων αὐτῶν μεμαθῆσσαν ἦ. Οἱ δὲ ἀπλοῖκώτερον αὐταῖς προση-

A soceram ipsius, sponsam Cæsaris Joannis, dignitate protovestiariam a templo in honorem Domine nostræ Dei Matris in Blachernis condito, et in eadem Petriorum domum includi jussit, cistas atque apothecas ipsarum, penus et horrea intacta ipsis et inexplorata servari mandans. Ambæ igitur singulis diebus mane custodes adibant sciscitabanturque ex ipsis ecquid de filiis ferretur. Illi nihil suspectas habentes ipsas, simpliciter omnia narrabant quæcunque audissent. Quos ut sibi magis adjungeret protovestiaria manu mentisque liberalis, permittebat ipsis ut ex sua ipsius copia cibos similiaque affatim caperent : unde illos faciliores ad

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἢ πρωτοβεστιαρία. Sic semper. ἢ μεμαθηκέτωσαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(27) Σιδηρῶς. Eadem habet Bryennius, l. iii, cap. 25. Sideram in meridionali urbis parte statuit Scylitzes in Leone Pililos. Ἐγένετο δὲ ἐμπρησμός κατὰ τὸ μεσημέρινον μέρος τῆς πόλεως, ἐν τῇ λεγομένῃ Σιδηρᾶ. Sideræ meminit præterea Codinus, l. De orig. CP. καὶ τὸ Ἄστρον πρὸς τὴν Νέαν κείμενον, καὶ μεχρὶ τῆς ὀνομαζομένης Σιδηρᾶς. Certe Aatum, seu Aetum juxta Novam ecclesiam statuit etiam Constantinus Porph. in Basilio, cap. 58. Unde cum Aetus Sideræ vicinus fuerit, Sidera vero monasterio Petrii proxima, consequens videtur locum, qui aliis Aetii dicitur, domum scilicet regiam a sui sublimitate sic appellatam, et ab eodem Basilio conditam, cui vicinum fuit Petrium, eundem esse cum Aeto. Vetus Scheda apud Martinum Crusium, lib. iii Turcogr. pag. 190, 275, βίβλος αὐτῆς τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου τῆς κειμένης ἔγγιστα τοῦ Ἄστρου, ἀρχαῖκη δὲ τῇ μονῇ κλήσις Πέτρα. At unde Sideræ appellatio fluxerit, haud planum videtur, cum de ea sileant Byzantini scriptores. Nec enim ausim affirmare id nominis loco inditum, aut quod forte in eo existerint officinae ferrariæ, quemadmodum ærariæ Chalcoopratorum vico nomen dederunt; aut sane quia ibi olim, et ante Constantinum fuerit Moneta, seu domus in qua eudebantur nummi ferrei. Nam Petrii vicinitas ostendit existisse illam intra vetus Byzantinum. Docemur quippe ex Aristophane ἐ. Νεφέλαις, nummos ferreos cusisse Byzantinos.

Πόλιος θεοῦς ὁμοί σὺ, πρῶτον γὰρ θεοὶ Ἡμῖν νόμισμα' οὐκ ἔστι. Ἐρ. τῷ γὰρ δμνυτ', ἢ Σιδερέοισιν ὡσπερ ἐν Βυζαντίῳ.

Ad quem locum scholiastes : λεπτοῖς δὲ νομισμασιν φαίνονται κερχρῆσθαι Βυζάντιοι. Idque firmat auctoritate Platonis in Pisanfro : Χαλεπῶς ἂν οὐκίσαι μὲν ἐν Βυζαντίῳ, ὅπου σιδερέοισι νομισμάσι χρῶνται. His consentit Hesyclus, ἐν τῷ λεπτῷ νομισμασιν, ὃ σιδερῶ καὶ ἐλαχίστω ἐκχρώντο οἱ Βυζάντιοι. Spartanos abrogato aureorum et argenteorum nummorum usu, ferreis etiam usos docet Porphyrius, lib. iv Περὶ ἀποχῆς. Aliud porro fuit porta Ferrea, Σιδερά πόρτα, a loco, Sidera, dicto, etsi locus uterque mari iouersaretur. Sed Sidera, ejus Anna meminit, ad fretum Syccenum fuit, ut et Petrium : Porta vero ferrea Propontidi adjacent, eademque videtur, quæ postea τῶν Σοφῶν, hoc est, Sophianarum porta 249 dicitur a Codmo, De origin. qui prioris appellacionis rationem et originem offert pag. 51 edit. reg. qua videlicet ad palatium ita nuncupatum ibatur, proinde portui Sophianarum vicina. Meminit portæ Ferree Leo Grammaticus, pag. 458 et 489.

B (28) Τοῦ ἐν Βλαχέρναις τεμένους. Blachernianum templum Deiparæ sacrum, a Pulcheria Aug. Marciani uxore conditum, habent passim scriptores. Nos infra quædam.

(29) Μορὴν τῶν Πετρῶν. Petriam monasterium a loco sic est appellatum, cui Πέτρα olim nomen fuit, jam ante instauratum a Constantino Byzantio, ut ex Dionysio Byzantio docet Petrus Gyllius, lib. ii De Bosp. Thrac. cap. 2; a petris scilicet exstantibus, et loci difficulti situ : unde et locus, et monasterium Πέτρα et Πέτριον promiscue appellantur a scriptoribus. Versus muros urbis maritimos ad fretum Syccenum Petrium existisse auctor est Nicetas in Alexio Com. lib. iii, cap. 10, οἱ μὲν τὰ πλοῖα φέροντες ἔστησαν κατέναντι τῶν Πετρῶν. Quo loco codex Barbaro-Græcus habet, τοῦ κάστρου τῶν Πετρῶν λεγομένου. Quod quidem castrum, si aliud a monasterio Petrii, nescio an idem fuit cum palatio Petrii, quod Παλάτιον τοῦ Πετρῶν vocat Scylitzes in Nicephoro Phoca, et ita appellatum ait Codinus in Orig. Lambecianis, pag. 57, quod a Petro Barsymian patrio, Justiniano imperante, exstructum fuerit. Certe non uni D. Joannis Baptiste monasterio concessum fuit nomen Petrii, cum in Petro varia fuerint ædificia et monasteria. Nam præter illud, ejus hic Anna meminit, monasterium, existit templum, quod τὸν Ἅγιον Ἥλιον τὸ Πέτριον vocat Codinus De orig. CP. τὸν Ἥλιου τοῦ προφήτου κατὰ τὸ Πέτριον ναδὶ. Constantinus in Basilio cap. 54. Præterea templum S. Euphemie, quod τὴν Πέτραν appellat Codinus. ἐν τόπῳ ἐπιγεγομένου Πετρῶν exstructum ait S. Nicephorus in Catal. patriarch. Constantinopolit. Ἐν τῇ Πέτρῃ Theodorus Lector. Eccl. ii, ἔνδον τοῦ Βυζαντίου, Nicephorus C. II. lib. viii, cap. 6, hoc est, intra veteris Byzantii moenia; seu potius ad ipsos muros veteres, qui ἀπὸ τοῦ καλουμένου Πετρῶν, ἕως τῆς πόρτας τοῦ Ἁγίου Αἰμουλιανοῦ protendebantur, ut habet Chronicon Alexandrinum. Jam vero monasterium Πετρῶν, κατ' ἐξοχὴν a scriptoribus dictum, D. Joanni Baptiste dicatum fuit, ut auctores sunt Lucas, cap. 59, et Codinus, De offic. aulæ CPol. cap. 15, n. 41 et 45, qui illud μονὴν τῆς Πέτρας vocat; Cantacuzenus vero lib. iii, cap. 55, Πετραν tantum. Feminarum fuisse indicat hoc loco Anna, ut et Scylitzes et Zonaras in Argyro, et Constantinus in Basilio, cap. 50. Hujus præterea mentionem agit Nicetas in Murtzuphio, cap. 5. Crusius sua ætate adhuc scribit, nec procul abfuisse a Blacherniana æde, et Palatio, quod Constantini appellant Græci hodierni. Vide Cinnamum lib. vi, pag. 160.

narrandum habebat, ita ut nihil eorum quæ gerebantur non mature ad ipsas perferretur.

οὔσα, βουλομένη τε τοὺς φυλάσσοντας σφετερίσασθαι ἵ, ἐπέταττεν αὐτοῖς ἀναλαμβάνεσθαι ἀπὸ τῶν βρωσίμων ἅ εἰς ἴδιαν χρῆσιν ὄψοσα καὶ βούλοιντο· ἐφείτο γὰρ αὐτοῖς ἀπαρεμποδίους εἰσάγεσθαι τὸ πρὸς χρεῖαν. Ἐντεῦθεν προθυμότεροι πρὸς τὰς ἀπαγγελίας οἱ φύλακες ἐγεγόνεισαν, κἄκτοτε ἔκφορα πάντα ποιούντων ἐκείνων οὐδὲν αὐτὰς διελάθανε.

Et de mulieribus hactenus. Interim Comneni, occupata porta exterioris ambitus Blachernarum, clavibusque confractis, tutum et securum egressum habuerant in regia stabula, ubi quos reliquerunt equos, iis posteriora crura a femoribus ipsis ad calces iciderant ferro : optimis vero et quos sibi fore utiles crederant secum abductis, statim ad monasterium transeunt urbi proximum Cosmidium nomine. Hic protovestiariæ vale dicunt profecturi (erat enim hæc ibi antequam ab imperatore accerseretur, quod paulo ante narrare occupavimus) et Georgium Palæologum in suas partes pertraxerunt. Non enim prius ausi fuerant commu-

Α ῥόμενοι, ἀπήγγελλον ἅπαν τὸ ἀκουσθέν. Ἡ δὲ πρωτοβεστιαρία ἧ (50), ἐλευθέρα καὶ χεῖρα καὶ γνώμην ἐφείτο γὰρ αὐτοῖς ἀπαρεμποδίους εἰσάγεσθαι τὸ ἀπαγγελίας οἱ φύλακες ἐγεγόνεισαν, κἄκτοτε ἔκφορα πάντα ποιούντων ἐκείνων οὐδὲν αὐτὰς διελάθανε.

Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὰς γυναῖκας τοιαῦτα. Οἱ δὲ γὰρ Κομνηνοὶ, φθάσαντες τὴν περὶ τὸ βραχιόνιον (31) τῶν Βλαχερνῶν ἰσταμένην πύλην (32), καὶ τὰς κλεῖς κατεδάξαντες, ἀδεῶς ἐξεληλύθεισαν εἰς τοὺς βασιλικούς ἵπποστάθμους (33), καὶ τοὺς μὲν τῶν ἵππων αὐτοῦ που καταλιπόνουσι, πρότερον τοὺς ἔπισθεν πῆδας ἀπ' αὐτῶν τῶν μηρῶν τῷ ξίφει ἀποτεμόντες, τοὺς δ' ἀναλαβόμενοι ὅσοι τούτοις ἔδοξαν χρησιμότεροι ἐκεῖθεν ταχέως τὸ ἀγχοῦ που τῆς μεγαλοπύλης μοναστήριον, ὃ Κοσμίδιον (34) ἐπωνόμασαι, καταλαμβάνουσι. Καὶ γὰρ ἵνα μεταξὺ πωρ ἐπιδηγησαίμην καὶ σαφέστερον ἡμῖν ὁ λόγος πρῶτη, τὴν εἰρημένην ἄνωθεν πρωτοβεστιαρίαν ἡ, πρηνὴ τὸν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἧ πρωτοβεστιαρία. ἵ σφετερίσασθαι. ἡ βρωσίμων. ἡ πρωτοβεστιαρίαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(30) Πρωτοβεστιαρία. Protovestiarii uxorem interpretatur Meursius. Sane consulares; feminas dicimus consularium uxores, inquit Ulpianus, l. 1, π. De senatorib. Verum fuisse dignitatem in familia imperatrici omnino Anna indicat, eaque donatam Mariam Joannem Ducæ uxorem. Protovestiariæ suberat, ut opinor, Ζωστή, cuius officium erat Augustam succingere, ut auctor est Codinus, in Orig. CP. Ὁμοίως; καὶ αὐτὴ Ζωστὰ ἐξώνυσον τὴν Δέσποιναν. Meminit hujusce dignitatis Zonaras, pag. 116, et Srylitz, pag. 703 et 716. Ejusmodi fuerunt ornatrices, et alie quæ Augustis et reginis fuisse dicuntur a cubiculo, a veste, a mundo muliebri, quarum passim mentio in veteribus Inscript. V. pag. 166.

(31) Περὶ τὸ βραχιόνιον. Βραχιόνιον et brachiolion brachiale est, et brachii ornamentum, aut tegumentum, uti mox ostendemus ad pag. 68. Sed aliud habet etymon βραχιόνιον hoc loco apud Annam, quo quidem vocabulo propugnaculum ad portam Blachernianam designavit, quod προτείχισμα τῶν Βλαχερνῶν 250 appellat S. Nicephorus in Heraclio, an. 626; ejusmodi opera nos Galli Braies dicimus, a braccis, seu femoralibus, quæ Suidæ (in V. Ἀναξοριδῆς) βράχια, Glossis Basilic. apud Carol. Labbeum βράχια appellantur, voce, ut videtur, traducta. Βραχιόλιον eadem notione usurpat Hero in Παρεμβολαῖς : Ἐπιμελεῖσθαι δὲ τοῦ βραχιολίου, κἄν εἰς βᾶδος ἐπὶ πολὺ ἐκτείνεται, et Chron. Alexandrinum, an. 16 Heraclii, καὶ περὶ ἑσπέραν ἑστῆσαν ὀλίγα μαγγανικά, καὶ χελώνας, ἀπὸ βραχιολίου καὶ ἑως βραχιολίου. Paulus Diac. Hist. misc. lib. xix, Brachialis Aureæ p. rive meminit. Neque aliud videtur Sbaratium apud Sanutum, lib. iii, part. xii, cap. 21 : Fecit quoque plures mines, sive cuniculos, respondentens ad Turrim Maledictam, et ad Sbaratium, sive Barbicanam regis Hugonis. Certe constat nihil aliud esse Brachiate, quam quod nostri Barbicanas, et Antemuralia vocant, quibus ut plurimum portæ oppidorum et castrorum earumque exitus munitur. Willelmus ab Oldenborg in itiner. T. S. de Tripoli : Quorum portas et introitus speciales quondam sinuosas Barbicanæ intrant et observant. Idem de Tyro : In quibus (muris) dispositæ et transpositæ sunt 5 portæ, quæ introitum civitatis adeo intrant

et observant, ut qui eas introeunt, in domo Bædalî errare et laborare videantur. At cur ejusmodi propugnacula brachialia, nostris braies dicantur, nondum sum assecutus; nisi forte quod ut pars humani corporis inferior braccis vestitur, ita propugnaculorum, quæ urbium portis opponuntur, ima, bracciarum speciem altioribus muris præferant. Proinde Braica hac notione idem erit quod murus antepectoralis in Charta, an. 1184, in Reg. feodor. Burgundicæ, 1 part. fol. 93, in Camera Comput. Paris. sic nempe dictus, quod infra muri pectus, seu partem mediam extractus sit, et bracciarum instar propugnaculorum inferiora tegat : Muro quoque pernisi idem claustrum claudi, cuius altitudo a ripa interiori sit unius lanceæ absque battaliis et muro antepectorali. Exstat idem diploma etiam in Burgundicæ V. C. Steph. Perardi pag. 259. Anpits dicitur in Consuetudinibus mss. Catalauniæ inter dominos et vassallos, cap. 55 : Tenentur operari in muris, et vallis et lizis et ante muralibus, sive anpits, et propugnaculis sive Barbicanis. Notum autem nostris pis esse pectus. Charta Petri regis Majoricarum an 1252 : Cum antemurali quid dicitur barbicanæ, quæ est murus brevis ante murum nostri orti.

(32) Τῶν Βλαχερνῶν πύλην. Muris Blachernianis adiacuit porta, quæ ab iis, aut vicino palatio, vel templo Blachernarum nomen habuit. Ejus mentio fit apud Nicephorum CP. et Cedrenum in Heraclio et Monomacho, Paulum Diac. lib. xxiii, in Epist. Hugonis Com. S. Pauli, De prima urbis expugnati, et in Gestis Innocent. III PP. pag. 106.

(33) Βασιλικούς ἵπποστάθμους. Scribit Codinus, in Origin. CP. porticus ambas in sigmatis figuram extractas olim stabula fuisse, easque Cortem, seu Atrium, ambivisse. Stabulum quoddam τελλωτόν, seu co. cameratum, Michaelis Theophili filii opis, recenset auctor τῶν Πατριῶν CP. et Leo Grammaticus in Michaelæ, pag. 465. Denique Imperialis Stabuli meminit auctor Væ exslic S. Martini PP., et Guill. Bibliothecarius, in Adriano PP. At Regia Stabula, de quibus Anna, extra urbem, ad muros Blachernianos erant.

(34) Κοσμίδιον. Monasterium SS. Cosmæ et Damiani extra urbem, de quo nos pluribus ad Villhard. n. 86.

βροιλία ταυτην μετακαλέσασθαι, ὡς ὁ λόγος φθά-
 σαι; ἐδήλωσε, κειθι καταλαβόντες ταύτη τε συνετά-
 ροντο ἐπὶ τῷ ἐξελαύνειν ἐκεῖθεν, καὶ Γεώργιον τὸν
 Παλαιολόγον (35) ἀνέπειθον μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἑ
 συναπαίρειν αὐτούς ἑ κατηνάγκαζον. Οὕτω γάρ ἦσαν
 ἔκφορα τὰ κατ' αὐτούς θέμενοι πρὸς τὸν ἄνδρα δι'
 ὑπόψιν εὐπρόσωπον. Ἦν γὰρ ὁ πατήρ τοῦ Γεωρ-
 γίου τουτουῖ τῷ βασιλεῖ εὐνοούστατος ἐς τὰ μάλιστα,
 καὶ τῆς τοιαύτης βουλῆς πρὸς τοῦτον ἀπογύμνωσις
 οὐκ ἀκίνδυνος. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα ὁ Παλαιολόγος
 πρὸς τοῦτους οὐκ εἶχεν εὐαγώγως, πολλά τε ἀντι-
 τεινόμενος καὶ προσονειδίζων τὴ εἰς ἐκεῖνον τούτων
 βούλημα καὶ ζτι ὕστερον τοῦτο δὴ τὸ πεπαροί-
 μιασμένον, νοῦν ὄσαντες καὶ τοῦτον ἀνακαλοῦν-
 ται. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ πρωτοβεστιαρία ἡ τοῦ Παλαιο-
 λόγου πενθερὰ βαρεῖα ἐνέκειτο τούτῳ συνεξελεῖν,
 καὶ ἀπειλοῦσα αὐτῷ τὰ δεινότερα, μαλακώτερος
 γίνεται. Φροντίζε; δὲ τὸ ἐντεῦθεν περὶ τῶν γυναι-
 κῶν, τῆς ἑαυτοῦ ἑ γαμητῆς Ἄννης καὶ Μαρίας τῆς
 πενθερᾶς αὐτοῦ, τὰ πρῶτα τοῦ γένους τῶν τῶν
 Βουλγάρων ἐχούση, κάλλους δὲ τοσοῦτον ἐπισυρο-
 μένης καὶ εὐαρμοστίας; μελῶν καὶ μερῶν, ὥστε
 μηδεμίαν φανῆναι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τὴν ταύτης
 ὠραιότεραν. Οὐκ ἄνευ οὖν φροντίδος ἦσαν τὰ κατ'
 αὐτὴν τῷ Παλαιολόγῳ, καὶ Ἄλεξιῳ. Ταύτη τοι καὶ
 γνώμη; ἑ ἔρχον οἱ ἀμφὶ τὸν Ἄλεξιον, ἐκεῖθεν ἀνελθ-
 μενοι ταύτας, ἰοὶ μὲν εἰς τι φρούριον ἀπαγαγεῖν,
 ὁ δὲ Παλαιολόγος εἰς τὴ ἐν Βλαχέρναις τέμενος
 τῆς Θεομήτορος. Καὶ κρατεῖ ἡ τοῦ Γεωργίου γνώμη.
 Εὐθύς οὖν ἀπελθόντες μετ' αὐτῶν παρέθεντο ταύτας
 τῇ πανάγῳ Μητρὶ τοῦ πάντα ἑ συνεχόντος Λόγου.
 Αὐτοὶ δὲ παλινστῆσαντες; ὕθεν ἐξῆσαν, ἐσκόπουν
 ὁ τι δὴ καὶ ποιήσαιεν. Ὁ δὲ Παλαιολόγος, Ἰμάς;
 μὲν, φησὶν, ἀπέρχεσθαι χρή; ἐγὼ δὲ τάχιον ὑμᾶς
 καταλίψομαι, τὰ προσόντα μοι χρήματα συναπιφε-
 ρόμενος. Ἐτυχε γάρ πᾶσαν τὴν ἐν κινητοῖς αὐτοῦ
 θεωρουμένην περιουσίαν ἔχων ἔγκειμένην ἐκεῖσε.
 Μὴ μελήσαντες γοῦν εὐθύς τῆς προκειμένης ὁδοί-
 πορίας εἶχοντο ἑ ἐκείνος δὲ τοῖς τῶν μοναχῶν ὑπο-
 ζυγίοις ἐπεισάξα; τὰ ἑαυτοῦ, ὅπισθεν αὐτῶν ἤλαυνε.
 Καὶ φθάσας οὖν τούτοις εἰς Τζεσυροῦλλον (κώμη δὲ
 καὶ αὐτῇ Θρακικῇ διασώζεται), κάκεισε τυχαίως τῷ
 ἐξ ἐπιτυχῆς τοῦ δομεστίκου καταλαμβάνοντι ἑ στρα-
 τεύματι ἠνώθησαν ἅπαντες. Δέον οὖν κρίναντες
 περὶ τῶν συμπεσόντων αὐτοῖς; δηλώσαι τῷ δούκῳ
 Ἰωάννῃ τῷ Καίσαρι ἐν τοῖς ἰδίοις κτήμασι τοῦ
 Μωροβούνδου (36) αὐλιζομένῳ, ἀπεστάλκασι τὸν
 τὴν πρᾶξιν ἐκείνῳ ἑ μνηύσαντα. Φθάσας δὲ ὁ τὴν
 ἀγγελίαν ἐκείνην κομίζων περὶ δεῖλην ἔψην, ἔξω
 τῶν οὐδῶν τῆς αὐλίδος εἰστέχει, τὸν Καίσαρα ἀνα-

nicare ipsi consilium suum homini merito sus-
 pecto, quod pater ejus Intimus imperatoris esset.
 Ac sane ad primam propositionem rei haud se
 facilem Georgius præbuit. Quin etiam defectionem
 increpavit et multa monens graviter a præcipiti
 consilio seræ pœnitentiæ denuntiatione dehortatus
 est; planeque proficiebatur in eo nihil, quoad
 protovestiaría ejus socrus Comnenos toto animo
 complexa, sic eorum causam egit apud Palæologum,
 tantoque in eam partem orationis et affectus incu-
 buit pondere, ad extremum nec minis iisque gra-
 vissimis ni persuaderi se sineret abstinens, ut viri
 pectus emollierit, nihil jam solliciti nisi de colloca-
 ndis 55 in tuto mulieribus duabus, sua uxore Anna,
 et Maria socru nobilissima inter Bulgaros, unde orta
 erat, muliere formæ tam præstantis tamque uni-
 verse per corpus fusæ decora compositione mem-
 brorum et partium, ut nulla per id tempus formio-
 sior haberetur. Quæ ipsa res intendebat curam
 non Palæologo magis quam Alexio, qui cum ambo
 facile consentirent in consilio removendi ambas
 feminas ex eo loco, non perinde conveniebat inter
 illos quo essent ducendæ. Alexius in arcem quam-
 piam censebat valido presidio insessam. Vicit
 tamen Palæologi sententia sacram Deiparæ in
 Blachernis sitam ædem præferentis. Eo igitur per-
 ductas sanctissimæ Verbi omnia continentis Matri
 mulieres commendant. Inde reversis, et quid esset
 opus facto consultantibus: Vos præcedite, Palæo-
 logus inquit, ego nox sequar, assecuturus brevi
 cum rebus et pecuniis meis; forte enim supellec-
 tilem omnem suam ac bona mobilia eodem illo in
 monasterio deposita habebat. Statim ergo Comneni
 abeunt quo proposuerant, cæteris Palæologo per-
 missis qui ubi jumentis monachorum sua impo-
 suit, haud segniter secutus ipsos brevi cum iisdem
 pervenit Tzurulum oppidum Thraciæ, ubi sese
 omnes exercitui jussu magni domestici eo convo-
 cato conjunxerunt. Hinc ad Joannem Ducam Cæ-
 sarem in suis villis, quæ Morobandi fuerant, com-
 morantem destinant nuntium. Pervenit is summo
 nane, quem ex atrii limine Joannem Cæsarem se
 velle alloqui dicentem conspicatus Joannes Cæsaris
 nepos, puerulus adhuc ac propterea indivulse
 inhærens Cæsari, cursu ingreditur cubiculum,
 dormientemque excitans, defecisse Comnenos in-
 clamat. Cæsar voce percussus nepotulum alapa
 summotum talia deinceps delirare vetuit. Is tamen
 non multo post iterum ingressus, non modò per-
 severavit idem quod antea, sed verba ipsa quæ

Varie lectiones ex cod. Coislín.

ἑ ἑαυτῶν συλλαβεῖν καὶ. ἑ αὐτοῖς. ἑ τῆς τε αὐτοῦ. ἑ γνώμην. ἑ τοῦ τὰ πάντα. ἑ καταλαβόντι.
 10 ἑ κείνων.

Car. Dufresnii Du Gangii notæ.

(35) Γεώργιον τὸν Παλαιολόγον. Nicephori, eujus meminit Bryennius, lib. iii, n. 15. Scylitz. pag. 834, et Anna pag. 54, 56, filium, ad quem scribit Theophylactus Bulgar. archiep. epist. 33 et 70.

(36) Κτήμασι τοῦ Μωροβούνδου. Possessio forte Merobaudis, qui cos. fuit i cum Gratiano Aug. an. Chr. 377. Iterum cum Saturnino an. 382, aut alterius ejusdem nominis, ortu Hispani, Asterii cos. generi, de quo Idacius in Chron.

Comneni ad eum mitterent memoriter reddidit. A Erant ea ingeniose tectam invitationem deficiendi tali quadam obtendentia figura: *Paravimus, siebant, obsonium optimum, nec imperite aut parce conditum; tu si epularum vis esse particeps, fac quamprimum adsis.* Hoc Joannes audito in selem erectus reclinatoque in dextrum cubitum capite, introduci nuntium jubet: a quo cum audivisset quæ gesta erant, in majorem sollicitudinem versus: *Heu mihi!* inquit, injectisque in oculos manibus, barbaque **56** conprehensa, multa secum reputans, hæsit aliquandiu. Tandem certus adhæ-rere Comnenis equisonibus edicit, equos expedi-ant: statimque Tzurulum pergens occurrit homini non mollicam auri summam portanti, quem Homericis illis excipiens: *Qui vir es? unde venis?* cognovit vectigalium redemptorem esse, qui pensionem haud parvam ad regium cubiculum ferret. Ergo eum secum acquiescere noctem illam postulat, postridie quo vellet, abire passurum: cunctantem et moleste ferentem Cæsar, ut erat torrenti fluxu verborum, sensibus vehemens, persuadendi facultate nec Æschine inferior nec Demosthene, sermone tamen in assensum traxit. Cum hoc igitur in quodam hospitio diversans nullam omisit industriam demerendi hominis, mensa eum dignans, et ut lectus illi commodus daretur curans. Sub solis ortum Byzantium frenato equo in urbem ferebatur. Quem viæ imminuentem intuitus Cæsar, *Desine,* inquit, *et nobiscum veni.* Ille vero quo ductor suus pergeret ignarus, et jam exquisitas illas blanditias quorsum pertinerent suspectans remuebat; contra orare Cæsar et pellicere verbis, quæ cum minus blanda proflerent, ad asperiora ventum, ne sic quidem cedente Byzantio; quare Cæsar sarcinas pecuniasque ejus suis adjungi præcipit, tum ei proluxe indulget, eat jam sane quo fert animus. At ille quæstorum regionum iram veritus si se illis vacuum sisteret, ad imperatorem quidem ire noluisset. Regredi vero tutum non putavit

ζητών. Ἴδων δὲ τοῦτον ὁ ἔγγονος αὐτοῦ Ἰωάννης, νέος ἔτι ὢν καὶ μήπω μετράκιον καὶ διὰ τοῦτο ἀδιασπάστως συνὼν τῷ Καίσαρι, δρομαῖος¹¹ εἰσεῖσι καὶ καθευδόντα τοῦτον διωπνίσας, ἀπαγγέλλει τὸ παρὰ τῶν Κομνηνῶν γινόμενον [τὴν ἀποστασίαν]. Ὁ δ' εὐθὺς ᾗληγεις τῇ ἀκοῇ βραβίζει τὴν υἱὸν [υἱῶνδν] κατὰ κόρηρς, καὶ μὴ τοιαῦτα ληρεῖν ἐπειπὼν, ἀπόσαστο. Κάκεινος μετὰ μικρὸν πάλιν εἰσελθὼν, τὴν αὐτὴν ἀγγελίαν κομίζει προσθέμενος καὶ τὸν ἀπὸ τῶν Κομνηνῶν πρὸς αὐτὸν ἀποτοξευόμενον λόγον. Εἶχε δὲ ὁ λόγος μεταξὺ που καὶ τι ἀστείδιτατον, τὴν τοιαύτην πρᾶξιν [τυραννίδα] αὐτοῦ συναινιττόμενον· ὡς Ἡμεῖς μὲν, φησὶν, *ὄψον μάλα καλὸν ἠὲν τρεπίσαμεν, καὶ καρυκείας οὐκ ἄτερ· σὺ δὲ ἄλλ' ἐὶ βούλει τῆς εὐωχίας μεταλιχεῖν*¹², τὴν ταχίστην ἤκε τῆς πανθαύσιας μεταληψόμενος. Ἀνακαθίσας οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ἀγκῶνος; ἑαυτὸν ἐκρείσας εἰσαγαγεῖν τὸν ἐκεῖθεν ἐλθόντα κελεύει. Τοῦ δὲ πάντα τὰ κατὰ τοὺς Κομνηνοὺς διηγησαμένου, Φεῦ μοι! ὁ Καίσαρ εἰπὼν εὐθὺς ἐπιβάλλει τὰς χεῖρας ταῖς ὄψεσιν¹³, ἐπὶ μικρὸν δὲ καὶ τῆς ὑπῆνης περιδραξάμενος, ὅσον ἐν τοσούτῳ λογισμοῦς πολλοὺς ἀνελίττων, εἰς ἕν τοῦτο ἤρσειεν ἑαυτὸν συνακολουθεῖσαι [συναποστατήσαι] κάκεινον τῷ τούτων θελήματι. Εὐθὺς οὖν μετακαλεσάμενος τοὺς ἵπποκόμους, καὶ τοῦ ἵππου ἐπιβάς τῆς πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς φερύσης ἤψατο. Καὶ Βυζαντίῳ δὲ τινι καθ' ὅδῳ ἐντυχὼν χρυσοῦ βαλάντιον ἱκανὸν ἐπιπερομένου, καὶ πρὸς τὴν μεγαλόπολιν ἀπὸίντι, ἤρστο αὐτὸν τοῦτο δὴ τὸ Ὀμηρικόν, *Τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν;* καὶ ἐπειδὴ παρ' αὐτοῦ ἐμάνθανεν ὅτι τε πολλὸν χρυσοῦ ἐπιφέρεται ἀπὸ τινῶν εἰσπράξεων, καὶ ὅτι πρὸς τὸν κοιτῶνα (37) τοῦτον διακομίζει, βιάζεται τοῦτον συγκαταλῦσαι αὐτῷ, ὑπισχνόμενος ὡς ἅμα ἡμέρᾳ οὐπερ ἂν βούλοιο βαδεῖται. Τοῦ δὲ ἐνισταμένου καὶ βαρέως φέροντος τοῦτο, ὁ Καίσαρ σφοδρότερον ἐπετίθετο, καὶ ἐπεισε λέγων, ὅποιος ἐκεῖνος ἐπιτρέχαλος ἐν λόγοις, καὶ δεῖνός ἐν νοήμασι, πειθῶ τε ἐν γλώττῃ φέρων ἤπερ Αἰσχίνης ἄλλος ἢ Δημοσθένης. Συμπαραλαβὼν οὖν τὸν τοιοῦτον, καταλύει ἐν τινι

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ δρομαῖος. ¹² μεταλιχεῖν. ¹³ Desunt voces ταῖς ὄψεσιν.

Car. Dufresnii Du Canzii notæ.

(37) Πρὸς τὴν κοιτῶνα. Mox, δειδὼς μὴ καὶ ἐμφροῦριος γένηται, διὰ τὸ κεναῖς χερσὶν τοῖς ἀμφοτέρω βασιλικῶν κοιτῶνα ὀφθῆναι. Quibus locis κοιτῶν, idem est quod cubiculum, Cassiodoro lib. iv, epist. 51, lib. v, ep. 14, 39, 44, et Latinis ævi sequioris, **251** Camera, thesaurus nempe, et siæcus regius. Ockam cap. *Quid sit Scacarium: Camera est locus in quem thesaurus recolligitur, vel conclave in quo pecunia reservatur.* Vita Lud. Pii, an. 850: *Jussit fratri suo Drogoni ut ministros Camerae suæ ante se venire faceret, et rem familiarem, quæ constabat in ornamentis regalibus, per singula describi curaret.* Hist. archiep. Bremens. an. 1155, ubi Fridericus imp. *Magna requiritis, o viri Romani, de exinanita Camera nostra. Camera Regia, eadem notione in Diplom. Hugonis et Lotharii regum Italie apud Joan. a Bosco in Vienna. Ita in monasteriis Camera dicitur monachorum ararium. Chron. Besuense: Quodquid in lucro aut negotio aliquid*

Deinde poterunt lucrari redeat ad vestitum fratrum in Camera supradicti loci. Adde Eckardum Junior. De casib. S. Gallii, cap. 10; Math. Paris. pag. 255. 357; Privileg. Eccl. Hamburg. pag. 169; Gesta Dagob. pag. 55. Camera igitur qui præerat, Camerarius dictus, fisci regii præfectus, custos regii census. Idem Ockam: *Officium camerariorum in recepta consistit in tribus. scilicet claves arcarum bajulant, pecuniam numeratam ponderant, et per centenas libras in forulis mittunt. Quæ adnotare operæ pretium visum est, ut tandem percipiatur qui fuerint camerarii provinciarum in regno Neapolitano, de quibus passim Fabandus, Gesta Innoc. III PP., etc. in Gallia nostra magni camerarii, quos vulgo cum cambellanis temere confundunt, et in monasteriis camerarii; horum enim omnium officium fuit ararii præfectura. Sed nec de re alias, si Deusnaverit, pluribus.*

δωματίῳ, καὶ πιντοίως φιλοφρονησάμενος τραπέζης τε ἀξιώσας, καὶ διαναπαύσας καλῶς παρακατέσχε ἄνδρα. Κατὰ τὸ περιορθρον δὲ ἦδη ὅτε καὶ ὁ ἥλιος τὸν ἀνατολικὸν ὀρίζοντα καταλαμβάνειν ἐπιέγεται, ὁ μὲν Βυζάντιος ἐπιθέμενος τὰς ἐφεστρίδας τοῖς ἱπποῦς εὐθὺς Βυζαντίδος ἐλαύνειν ἠπέγειτο. Τοῦτον δὲ ὁ Κασάρ θεασάμενος, "Εὐα, φησὶ, καὶ συμπορεύου μεθ' ἡμῶν. Ὁ δὲ μὴθ' ὅπου πορεύεται γινώσκων, πιντάπασι δὲ καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν τῆς τοιαύτης φιλοφροσύνης τξίωται ἀγνοῶν, πάλιν δυσανασχετιῶν ἦν καὶ ὑπόπτως, εἶχε πρὸς τὸν Κασάρα, καὶ τὰς φιλοφροσύνας τοῦ Κασάρου. Ὁ δὲ ἐπέκειτο ἔλκων αὐτόν· ὡς δ' οὐχ ὑπήκουε, μεταβαλὼν τραχυτέροις πρὸς τοῦτον ἐκέχρητο ῥήμασιν, εἰ μὴ τὸ παρατατόμενον¹¹ ποιήσῃε. Μὴ ὑπακούοντος δὲ προστάττει τὰ μὲν προσόντα αὐτῷ ἅπαντα τοῖς ἰδίοις ἐνωθῆναι ὑποζυγίοις, καὶ τὴν προκειμένην πορεύεσθαι, ἐκείνῳ δὲ ἄδειαν δίδωσιν ὅπῃ βούλοιο ἀπέλαι. Ὁ δὲ τὴν μὲν εἰς τὰ βασίλεια εἰσοδὸν παντελῶς ἀπαγορεύσας, ἄτε δεδιῶς μὴ καὶ ἐμφροῦριος γένηται διὰ τὴν κεναῖς χερσὶν τοῖς ἀμφὶ τὸν βασιλικὸν κοιτῶνα ἐφθῆναι, παλινδρομήσας δὲ πάλαι μὴ θέλων διὰ τὴν τοῖς πράγμασιν ἐπισπεσοῦσαν ἀκαταστασίαν καὶ σύγχυσιν ἐκ τῆς ἀνακυψάσης ἡδῆ τῶν Κομνηνῶν ἐπιχειρήσεως, καὶ μὴ βουλόμενος συνέλπετο τῷ Κασάρῳ. Γίνεται δὲ τι κατὰ συντυχίαν τοιοῦτον. διαπερῶσι τὸν Εὐρον (38) καλούμενον ποταμὸν¹². Ἄνασειράσας οὖν τὸν χαλινὸν ἐπυθάνετο ὄθεν καὶ ὅποι πορεύονται, ἀλλὰ ἐκ καὶ ὑπισχνεῖτο χρήματά τε πολλὰ δώσειν, καὶ παντοίας θεραπείας ἀξιώσας, εἰ πρὸς τὸν Κομνηνὸν οὖν αὐτῷ φοιτήσους. Συντίθενται οὖν τηρικαῦτα. Καὶ ὁ δὲ ὄρκων¹³ ἐκ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν ἀπαιτεῖ, ἐμπεδῶσαι τὰς συνθήκας διὰ τοῦτο βουλόμενος. Οἱ δ' εὐθὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον αὐτοῖς τὸν ὄρκον ἐπλήρουν, συμμαχῆσαι τῷ Κομνηνῷ μάλα προθύμως διαθεσασόμενοι. Ἄπεισε τοίνυν συμπαραλαβὼν καὶ τοὺς Τούρκους πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς. Οἱ δὲ πῶρῳ τοῦτον θεασάμενοι, καὶ τὴν καινὴν ἄγρην ὑπεραγασάμενοι, καὶ μάλιστα τούτων οὐμὲς πατρὸς! Ἀλέξιος, οὐκ εἶχον ὑφ' ἡδωνῆς ὁ τι καὶ δρᾶσαιεν. Πρὸς παντῆσας δὲ καὶ περιπλακεῖς τὸν Κασάρα κατησπάζετο. Τί τὸ ἐντυθεν; Τῆς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἀπαγεύσης ἤψαντο, τοῦ Κασάρου τοῦτο ὑποθεμένου καὶ ἐπισπεύδοντος. Ἄπαντες οὖν οἱ κατὰ τὰς κωμοπόλεις αὐτόμολοι προσερχόμενοι ἐφήμιζον τοῦτον βασιλέα, πλὴν τῶν κατὰ τὴν Ὀρεσιτιάδα. Ἐκεῖνοι γὰρ ἐγκοτούντες πάλαι αὐτῷ διὰ τὴν τοῦ Βρυενίου κατάσχεσιν τῷ μέρει τοῦ Βοτανεῖάτου προσέκειντο. Καταλαβόντες οὖν τὸν Ἀθύραν (39) κάκεισε διαναπαυσάμενοι, τὴν μετ' αὐτὴν ἐκείθεν ἀπάραντες, τὰ Σχιζὰ κατέλαβον (κώμη δὲ καὶ τοῦτο Θρακικῆ), καὶ τὸν ἡρακὶ πηξάμενοι

Μετέωροι δὲ ἦσαν ἅπαντες καρδοκοῦντες τὸ μέλλον καὶ τὸν ἐλπίζόμενον ἀναρῆθῆναι βασιλέα ἐπιποθῶντες ἰδεῖν¹⁴. Οἱ πλείους δὲ Ἀλεξίῳ τὸ κράτος ἐπιτύχοντο, ἀλλ' οὐδ' οἱ περὶ τὸν Ἰσαάκιον ἀναπειτώκεσαν ὡς ἐνὸν ἅπαντας μεταχειριζόμενοι. Στάσις δὲ ἦν ἀσύμβατος κατὰ τὸ φαινόμενον, τῶν μὲν τοῦτον, τῶν δ' ἐκείνον οἰακοστρόφον τῆς βασιλικῆς περιωπῆς ἡμερομένων¹⁵ γενέσθαι. Παρήσαν δὲ τότε καὶ οἱ ἐξ ἀγγιστείας τῷ Ἀλεξίῳ προσήκοντες, ὁ ἀνωθεν μνημονευθεὶς Κασάρ Ἰωάννης ὁ δούκας, ἀνὴρ καὶ βουλευσασθαί ἱκανὸς καὶ καταπράξασθαι περιδέξιος, ὁ καὶ γὰρ ἐπ' ὀλίγον φθάσασα τεθέσμαι· καὶ Μιχαήλ

A propter increbrescentes motus late jam serpentis defectionis Comnenorum; Cæsarem ergo vel iuvitus est secutus. Forte autem contigit ut pergens Cæsar Turcis occurreret qui modo fluvium trajecterant Eurum appellatum. Inhibitis ergo habenis equum sistens, postquam unde et quo irent quæsit, sollicitare promissis et multæ pecuniæ et beneficiorum omnium generis Barbaros institit ut secum ad Comnenium se conferre vellent. Assentiuntur, et jusjurandum a ductoribus eorum exigente Cæsare, nulla illi mora facta in verba Comneni alacriter jurant. Cum hoc opportunissimo supplemento sociorum adventantem Cæsarem 57 mirati procul Comneni, pater meus præsertim, incredibiliter letati sunt; progressusque obviam Alexius Cæsarem osculatus et arcte complexus est. Quid deinde? Viam quæ in urbem ducit arripiunt; auctor consilii Cæsar, in festinatione spem successus ponens. Hinc jam Alexium euntem concurrentes passim homines ex oppidis pagisque imperatorem acclamabant, exceptis Orestiadensibus ipsi adhuc ob captum Bryenium infensis, ideoque a Botaniate stantibus. Athyra igitur occupata, diem ibi morati, Schiza tenuerunt (vicus est hic Thracius est) illic munita castra sunt.

Ἄπερχόμενος ὁ Κασάρ περιέτυχε Τούρκους ἄρτι Ἄνασειράσας οὖν τὸν χαλινὸν ἐπυθάνετο ὄθεν καὶ ὅποι πορεύονται, ἀλλὰ ἐκ καὶ ὑπισχνεῖτο χρήματά τε πολλὰ δώσειν, καὶ παντοίας θεραπείας ἀξιώσας, εἰ πρὸς τὸν Κομνηνὸν οὖν αὐτῷ φοιτήσους. Συντίθενται οὖν τηρικαῦτα. Καὶ ὁ δὲ ὄρκων¹⁶ ἐκ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν ἀπαιτεῖ, ἐμπεδῶσαι τὰς συνθήκας διὰ τοῦτο βουλόμενος. Οἱ δ' εὐθὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον αὐτοῖς τὸν ὄρκον ἐπλήρουν, συμμαχῆσαι τῷ Κομνηνῷ μάλα προθύμως διαθεσασόμενοι. Ἄπεισε τοίνυν συμπαραλαβὼν καὶ τοὺς Τούρκους πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς. Οἱ δὲ πῶρῳ τοῦτον θεασάμενοι, καὶ τὴν καινὴν ἄγρην ὑπεραγασάμενοι, καὶ μάλιστα τούτων οὐμὲς πατρὸς! Ἀλέξιος, οὐκ εἶχον ὑφ' ἡδωνῆς ὁ τι καὶ δρᾶσαιεν. Πρὸς παντῆσας δὲ καὶ περιπλακεῖς τὸν Κασάρα κατησπάζετο. Τί τὸ ἐντυθεν; Τῆς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἀπαγεύσης ἤψαντο, τοῦ Κασάρου τοῦτο ὑποθεμένου καὶ ἐπισπεύδοντος. Ἄπαντες οὖν οἱ κατὰ τὰς κωμοπόλεις αὐτόμολοι προσερχόμενοι ἐφήμιζον τοῦτον βασιλέα, πλὴν τῶν κατὰ τὴν Ὀρεσιτιάδα. Ἐκεῖνοι γὰρ ἐγκοτούντες πάλαι αὐτῷ διὰ τὴν τοῦ Βρυενίου κατάσχεσιν τῷ μέρει τοῦ Βοτανεῖάτου προσέκειντο. Καταλαβόντες οὖν τὸν Ἀθύραν (39) κάκεισε διαναπαυσάμενοι, τὴν μετ' αὐτὴν ἐκείθεν ἀπάραντες, τὰ Σχιζὰ κατέλαβον (κώμη δὲ καὶ τοῦτο Θρακικῆ), καὶ τὸν ἡρακὶ πηξάμενοι

C Suspecto autem animo omnes quid futurum esset exspectabant, dum pro suo quisque studio imperatorem deposcunt. Plerique Alexium malebant. Sed et suos pro se habebat Isaacius nec lentis studiis nec spebus languidis nitentes. Species erat implacabilis discordiæ, distractis in partes et commissis votis multitudinis armata. Aderant Alexio quos ei conjugium Irenes fecerat affines, Joannes Cæsar cujus paulo ante meminimus, vir in consulendo sapiens, in agendo gnarus atque industrius: deinde Michael et Joannes hujus nepotes, tum qui horum sororem in matrimonio habebat

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ προστατόμενον. ¹² Deest vox ποταμόν. ¹³ ὄρκων. ¹⁴ Deest vox ἰδεῖν. ¹⁵ ἡμερομένων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(58) *Εὐρον*. Eurum, seu Hebrum, Thraciæ fluvium, hodie *Mariza* dictum.

(39) *Ἀθύραν*. De Athyra et Schizis, diximus in Notis ad Villhard. n. 220.

Georgius Palæologus. Hi pro se quisque agere, ambire, prensare, omnem, quod aiunt, movere funem, omnem adhibere machinam ut Alexius eligeretur. Erat Joannes Cæsar summo auctoritatis pondere, ingenio atque eloquentia quidquid aggredierentur expugnare certis, regia insuper forma et heroica proceritate corporis quidquid ageret commendantibus, quidquid peteret impetrantibus, aut potius extorquentibus vi quadam blanda. Itaque cum dissuadendis iis qui favebant Isaacio multum proficeret, incumbabant eodem cæteri Ducæ pro sua quisque gratia et facultate obnixis studiis. Quid enim non factum, quid non dictum, quid non promissum ab iis, vel privatim ad singulos ducum ac tribunos, vel publice ad militarem concionem pro Alexio agentibus? Ille, inquebant, ille vos milites maximis donis maximisque honoribus afficiet, neque id casu ac sine delectu, prout solent qui per se res non gerunt, quibus virtus virorum fortium, non nisi fortuito sæpiusque maligno relatu comperta est. Vidit, interjuit, præfuit facinoribus vestris, laboris et periculi particeps, notavit unumquemque, imisque infixa sensibus ex præsentis visu merita vestra circumfert, nequaquam otiosa conscientia; sed in remunerandi largitate simul facultas per vos adfuerit eruptura. Recordamini quot spatia terrarum, quot planities ac montes illo ductore peragraveritis, quoties in acie ordinante illo steteritis, quoties signa contuleritis illo classicum cani jubente, illo irruente inter primos, et periculum præoccupante. Scit expertus quid sit labor; quam æqua merces sit quæ pro sanguine ac vulneribus redditur usu æstimat proprio. Vestra interest qui fortium vobis operum estis conscii hunc esse arbitrum rerum. Novit quemque vestrum de facie et de nomine; versatus inter vos tandiu dum exercitus ducem, dum magnum Occidentis domesticum tanto tempore agit. Tantumque salis vobiscum absumpsit, plane vester, commilito, contubernalis, sodalis, alumnus qui ut nunquam in pugnis ac certaminibus suis membris suoque corpori pepercit, ita nec præmiorum erit avarus, quippe idoneus æstimator bellicæ virtutis, cujus ipse decus deperit, sic natura, sic institutione ac studio formatus ut nihil pluri quam generosos et strenuos milites faciat. Talia Ducæ per exercitum serebant. At Alexius ipse palam Isaacio favebat: vel sui obliita pietate majori fratri primas honoris deferens: vel, quod verius dictum est, cognitis exercitus in se studiis petitionis suæ certus, fraternam repulsam simulatione cedendi consolans, humanitate nihil sibi nocitura. In his terebatur tempus quoad aliquando collecta circa tabernaculum militari concione universa, suspensis omnibus et pro sua unoquoque spe vota facientibus, exurgens Isaacius purpu-

Α καὶ Ἰωάννης οἱ τοῦτου ἔγγονοι· καὶ μὴν καὶ ὁ τούτων ἐπὶ ἀδελφῇ γαμβρὸς Γεώργιος· ὁ Παλαιολόγος, συμπρόντες αὐτοῖς καὶ ἀγωνιῶντες, καὶ τὰ ἀπάντων πρὸς τὸ αὐτοῖς βουλευτὴν διαττρέφοντες γνώμας, καὶ πάντα κάλων, ὃ φασι, κινουῦντες, καὶ πᾶσαν μηχανὴν εὐφωῶς τεχνάζομενοι¹⁰, ὥστε τὸν Ἀλέξιον ἀναρῆθῆναι. Τοιγαροῦν καὶ τὰ ἀπάντων πρὸς τὸ αὐτοῖς βουλευτὴν μετέφερον γνώμας. "Εὐθεν τοι καὶ τοὺς τῷ Ἰσαακίῳ προσανέχοντα; κατὰ βραχὺ ἔλαττοῦσθαι συνέδραμεν. "Ὅπου γὰρ Ἰωάννης· ὁ Καῖσαρ ἦν, οὐδεὶς τῶν ἀπάντων ἀντέχειν ἤδύνατο. Ἦν γὰρ ἀπαράμιλλος οὗτος κατὰ τε φρονήματος ὄγκον καὶ σώματος μέγεθος, καὶ μορφῆν τυράννω προσήκουσαν. Τί μὲν οὐκ ἔπρατον οἱ Δούκαι; Τί δὲ οὐκ ἔλεγον; Τί δὲ οὐκ ὑπισχνούντο ἀγαθὸν ἔσσεσθαι τοῖς τε λογάσι καὶ τῷ κοινῷ τοῦ στρατοῦ, εἰ ἐπὶ τὴν βασιλείαν περιουπήν Ἀλέξιο; ἀναθαίγη; φάσκοντες, ὡς Μεγίσταις ὑμῶς δωρεαῖς καὶ τιμαῖς ἀνταμιψέσεται, ὡς ἐκάστῳ προσήκει, καὶ οὐχ ὡς ἔτυχε, καθάπερ οἱ ἀμαθείς καὶ ἀπειροὶ τῶν ἡγεμόνων, διὰ τὸ καὶ στρατοπεδάρχης ὑμῶν χρόνον ἤδη πολλὴν χρηματίσαι, καὶ μέγας τῆς ἐστέρως δομῶστικός, καὶ κοινῶν ἀλῶν ὑμῶν μετασχεῖν, ἐν λόγοις [λόχοις] τε καὶ τοῖς κατὰ συστάδην πολέμοις γενναίως ὑμῶν συναγωνιζόμενος, μὴ σαρκῶν, μὴ μελῶν, μηδὲ τῆς ψυχῆς αὐτῆς ὑπὲρ τῆς ὑμῶν φεισάμενος¹¹ σωτηρίας, δεητὸς καὶ πεδιάδας μεθ' ὑμῶν πολλὰς ἐλήθων¹², τὰς ἐκ τῶν μόθων¹³ κατοπαθείας ἐπιστάμενος, καὶ ἀκριθῶς ἅπαντας ὁμοῦ καὶ καθ' ἕνα γινώσκων, Ἀρηφίλος τε ὢν, καὶ τοὺς γενναίους τῶν στρατιωτῶν ἐξόχως ποθῶν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἱ Δούκαι. Ὁ δὲ γε Ἀλέξιος; πολλῆς τιμῆς ἤξει τοὺς Ἰσαάκιον, ἐν πᾶσιν αὐτὸν προτιμώμενος, εἴτε διὰ τὸ φιλετρον τῆς ἀδελφότητος, ἢ καὶ μᾶλλον, ὃ καὶ λεκτέον, ἐπειδὴ ἡ μὲν στρατιὰ ζύμπασα πρὸς τοῦτον ζυνέβηαι, καὶ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν κατέσπευδε, πρὸς δὲ τὸν Ἰσαάκιον οὐδ' ὀπισθοῦν ἐπεστρέφετο, ἔχων ἐκείθεν τὸ κράτος καὶ τὴν ἰσχὺν καὶ κατ' ἐλπίδας αὐτῷ τὸ πρῆγμα γινόμενον ὀρῶν παρεμυθεῖτο τὸν ἀδελφὸν τῇ πρὸς τὴν βασιλείαν ὑποποιήσει, πρᾶγμα οὐδὲν ἐκ τούτων πάσχων ἀβούλητον· εἰ αὐτὸς μὲν παρὰ τῆς στρατιᾶς ἀπάτης εἰς τοὺς ὑπερηφάνους ἄξονας ἀναρπάζοιτο, ὃ δὲ λόγος ὑποσαίνει¹⁴ τὸν ἀδελφὸν καὶ πρόσχημα ποιοῖτο τὴν τοῦ κράτους δῆθεν ἐκχώρησιν. Τοῦ καιροῦ γοῦν οὕτω τριβομένου συνελεκτο τὸ ὑπλιτικὸν ἅπαν περὶ τὴν σκηπὴν μετέωροι ὄντες, καὶ τὴν ἕλιαν ἕκαστος ἐπιθυμίαν εὐχόμενος τελεσθῆναι. Ἀναστάς δὲ ὁ Ἰσαάκιος καὶ λαβὼν τὸ φοινικοθαφῆς πέδιλον, ὑποδιδύσκειν ἰτὲν ἀδελφὸν ἐπειράτο. Ὁ; δὲ ἐκεῖνος πολλὰς ἀνένευεν, Ἔα, φησὶν, ὁ Θεὸς διὰ σου τὸ γένος ὑμῶν ἀνακαλέσασθαι βούλεται, ἀναμνήσας καὶ ὧν ὁ φανείς ποτε περιέπυο τὰ Καρπιανῶν¹⁵ λεγόμενα ἐκ τῶν βασιλείων οἵκαδὲ ἀπερχομένων ἀμφοτέρων τῶν ἀδελφῶν, πρὸς αὐτὸν ἀπεφοίτασεν. Ἐκεῖσε γὰρ γενομένοις ἀνὴρ τις τοῦτοῖς ἀπρηνηκῶς¹⁶ (εἴτε τῶν κρείττωνων τις ὢν, ἢ ἄλλως

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ τεχνάζομενοι. ¹¹ φεισόμενος. ¹² διεληθών. ¹³ μόθων. ¹⁴ ὑποσαίνει. ¹⁵ Καρπιανῶν. ¹⁶ ὑπρηνηκῶς.

ἄνθρωπος) τῶν μελλόντων, ὡς ἀληθῶς εἰπεῖν, διορατικώτατος· ἐδόκει δ' οὖν ἱερεὺς τῆ φαινόμενον, ἀπὸ γυμνῆς τῆς κεφαλῆς προσερχόμενος, πολὺς τὴν τρίχα, τὸ γένειον λάσιος· ἐπιλαμβάνεται τῆς κνήμης τοῦ Ἀλεξίου καὶ πρὸς αὐτὸν πεζὺς ὢν ἱππότερην ἐφελκυσάμενος, πρὸς τὸ οὖρον τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ κτῆς Δαυΐδ κτῆς ἀνεφθέξα· οὐράς· *Ἐντεινε* ¹⁷, καὶ κατευοδοῦ, καὶ βασιλεὺς ἐνεκὲν ἀληθείας καὶ πραότητος καὶ δικαιοσύνης. Καὶ προσεῖπε τῷ λόγῳ Ἀυτοκράτωρ ¹⁸ Ἀλέξιε. Ταῦτα εἰπὼν καὶ οἷον προμαντευσάμενος ἀφανῆς ὄχλητο. Οὐδὲ γὰρ ἦν τῷ Ἀλέξιῳ ἄλωσιμος, καίτοι πανταχόσε περιπατταίνοντι, εἶπου καὶ τοῦτον θεάζαιτο, καὶ δὴ καὶ ὄλους ¹⁹ λύσαντι χαλινούς· καὶ τοῦτον καταδύκοντι, εἴ που καὶ καταλάβοιτο ²⁰ ἵνα τίς τε εἴη καὶ ὁπόθεν ἀκριβέστερον μάθοι. Ἀλλ' ὅμως ἀφανέστατον ἦν τὸ θεαθῆναι. Ἐκείθεν δὲ ὑποστρέψαντα ^B ὁ ἀδελφός· Ἰσαάκιος· πολλὰ τε περὶ τοῦ φανέντος ἐξεκυνθάνετο καὶ τὸ ἀπόρρητον ἤξιον ²¹ παραγυμνοῦν· ὡς δὲ ἐνέκειτο ἀπαιτῶν ὁ Ἰσαάκιος, ὁ Ἀλέξιος τὸ ἐντεῦθεν τὰ πρῶτα μὲν ἀναβαλλομένην ἐψέκει, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τὴ λαληθῆν μυστικῶς· πρὸς αὐτὸν ἐξωρχεῖτο. Αὐτὸς μὲν τοῖς ἐξωθεν λόγοις καὶ πρὸς τὸν ἀδελφὸν πλάσμα τὸ λεχθῆν ἐπιζητούμενος καὶ φενάκην, κατὰ νοῦν δὲ ἔλακων τὸν φανέντα ἐκείνῳ ἱεροποιεῖ· ἢ ἄδρα εἰς τὸν τῆς βροντῆς οὐλὴν (40) Θεολόγον παρείκαζεν ²². Ἐπὶ ²³ δὲ τὰ τοῦ γέροντος προμαντεύματα καὶ ἄπερ εἶπεν ἐκεῖνος ἐν λόγοις, ὁ Ἰσαάκιος ἐν τοῖς πράγμασιν ἐθεάτο, ἐλίστατε τε ἀνδρικώτερον αὐτὸν βιαζόμενος, καὶ τὸ ἐρυθροθαφές· ἐνδιδύσκει ὑπόδημα. καὶ μάλλον ὄρων τοῦ ὀπλιτικοῦ παντὸς τὴν διάκωρον ἐπιθυμίαν πρὸς τὸν Ἀλέξιον. Καὶ τὸ ^C ἐντεῦθεν ἐξῆρχον οἱ δοῦλοι τῆς εὐφημίας, τὰ τε ἄλλα ἐν ἄδρα καὶ οὗτοι ἀποδεχόμενοι καὶ δίδουσι ²⁴ ἢ οὐκίτων προσγενῆς Εἰρήνην καὶ μήτηρ ἐμὴ κατὰ νόμους

¹ Psal. xlv, 5.

Variae lectiones ex cod. Coislín.

¹⁷ ἐντειναι. ¹⁸ αὐτοκράτωρ. ¹⁹ δὴ ὄλους. ²⁰ εἶπου καταλάβοιτο. ²¹ ἤξιου. ²² Deest vox παρείκαζεν. ²³ ἐπεί. ²⁴ ἀποδεχόμενοι δίδουσι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(40) *Βροντῆς οὐλὴν*. N. Joannes evangelista a Græcis κατ' ἐξοχὴν Θεολόγος dictus, quod de Christi genealogia sublimis quam cæteri senserit et scripserit. Eadem causa βροντῆς οὐλῆς ab iisdem non semel indigitatur, ut qui tanquam tonitru, de cælo, Verbi divinitatem enarrando, intonnerit; seu quod ejus dicta qui legit, non credit dicere, sed tonare, quod de S. Hilario dixit Fortunatus. Paulinus epist. 24, de S. Joanne: *...qui solus e in fluminibus ex ipso summo divini capitis fonte decurrens, de nube sublimi tonat*: IN PRINCIPIO ERAT VERBUM. Vide S. Augustinum, lib. 1 *De consensu evangelist.* cap. 4 et 6. Suidas v. Ἀδάμ. Ἐντεῦθεν ὁ τῆς βροντῆς γόνος, τὸ. Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, ἐξ ὀρανίων νεφελῶν ἀπαστραφῆς ἐβρόντηε, καὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐλάμπρυνε. Theophylactus Bulgær. archiep. Prefat. in Joan.: Ἐπεσεψάμεθα δὲ καὶ τι θαυμασιώτερον συμβᾶν περὶ τοῦτον δὴ τοῦτον εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην· μόνος γὰρ οὗτος τρεῖς μητέρας ἀναφαίνεται ἔχειν, τὴν φυσικὴν, τὴν Σαλίμην, τὴν βροντῆν· Ἰδὲ γὰρ βροντῆς διὰ τὴν Εὐαγγελίου μεγαλοφωνίαν· καὶ τὴν Θεοτόκον. Germanus Byzantius. Τὸν οὐδὲν τῆς βροντῆς, τὸ θεμέλιον τῶν θεῶν λόγων, τὸν ἀρχηγὸν τῆς θεολογίας, καὶ κήρυκα πρῶτιστον τῆς ἀληθείας, δογματῶν Θεοῦ σοφίας, τὸν ἡγαπημένον Ἰωάννην καὶ παρβύον με-

rem calcem induere fratri conabatur: quo sæpius abnuente: *Sine*, inquit, *per te atque in te Deus familiam nostram in possessionem imperii restituere vult*. Simul illi revocavit in memoriam id quod ipsi fuerat olim prædictum a vate ignoto repente apparente. Fratribus quippe ambobus e palatio domum repetentibus occurrit circa loca quæ Carpianorum dicuntur, quidam sive homo quæ homine major, viri certe specie, capite aperto procedentis, cana coma, barba hispida, sacerdotali habitu, quem præscientissimum futurorum sua verba monstrarunt. Pedes enim ad equitem accedens, Alexium cruce correptum ad se attraxit insusurraturus in aurem illud Davidicum, *Intende, prospere procede, et regna: propter veritatem, et mansuetudinem et justitiam*. Quibus adjunxit, *imperator Alexi*, simul his dictis evanuit, frustra curiosus omnem in partem oculis quærente hominem Alexio, totis etiam habenis equo admissis, ut ex comprehenso si uspiam posset consequi, disceret, quis, unde talia vaticinaretur. Reversum ex vano cursu flagitabat Isaaciis, celari se non ferens qui! id demum esset: tandem victa diu recusantis ⁵⁹ constantia conscientiam arcani accepit a fratre: qui tamen deinceps in familiari sermone sive cum aliis sive cum ipso Isaacio rem totam erat solitus pro illusione ac præstigiis traducere. Quanquam intimo animo speciem tum oblatam deinde repetens non multum abhorruisse a forma Theologi filii tonitru illum sibi visum præsnlem statuebat secum. Quoniam igitur Isaaciis quæ tunc ferri verbis memineral, spectabat præsens exhibita rebus ipsis (quippe conspirationem universi exercitus in acclamationem Alexii norat), vehementius instilit pe-

ρόπων γένος κατὰ χροῖς εὐφημήσομεν. *Vetus Epigr. de S. Joanne*:

Βροντῆ πέφυκεν ἡ Θεηγόρος λύρα,
Βροντώσα, κηρύττουσα τῆ οἰκουμένην
Ἰωάννης ἄρρητον οὐσαν μόνην
Θεῖαν τριφυγγῆ, δημιουργὸν τῶν ὄλων.
Ἐγὼ γὰρ ὄντως, καὶ γράφει θεῖα βιβλίῳ,
Καὶ νῦν θαδουχεῖ, καὶ καταυγάζει φρένας.

Aliud de eodem:

Βροντῆς γόνος, βρόντησον ὑψόθεν μέγα
Καὶ σήμερον πῶς ἡ προάρχιος φύσις
Θεοῦ βρότος τε καὶ θεός· πάλιν μένει.
Notum illud Martiani Capellæ, *Philolog. de rhetorica*, lib. v: *Hæc cum in progressu arma concusserrat, velut fulguræ nubis fragore collis, bombis dissultantibus, 252 fracta diceret crepitare tonitrua. Denique creditum quod instar Jovis eadem posset etiam fulmina jaculari*. Verum aliter de ejusce epitheti etymo censet Beda, et ex eo Orde-ricus Vitalis, lib. ii *Hist. Eccl.*: *Jacobus et Joannes filii Zebedæi a Christo aprellati sunt Boanerges, id est filii tonitru, ex firmitate et magnitudine fidei, quam tenuerunt inviolabiliter, et docuerunt immaculatam legem Domini*. Vide Epiphani. hæres. 73; Joann. Sarisber. lib. i; Polycrat. cap. 6; et Ca-aubonum, exercit. 13 d *Annal. Baron.* cap. 13.

neque vim intulit reluctanti fratri, qui tandem A cedens rubrum indui sibi calceum passus est. Tunc initium acclamandi Ducæ fecerunt, cum aliis de causis in Alexium proniores, tum quod Irene mea mater ex familia ipsorum ei rite nupsisset. Subsecuti sunt Ducas, acclamandi alacritate pari, necessarii omnes agnatique ipsorum, universo mox exercitu voce consona et usque ad cælum elata Alexium Augustum ingeminante: non sine miraculo contractæ tam repente concordia. Nam paulo ante multi fuerant tam cupide faventes Isaacio ut quidvis pacisci velle pro eo voto et nec seditionem nec pugnam recusaturi viderentur.

Dum hæc peragebantur didita fama est Melissenum cum sat magno exercitu usque ad Damalim B progressum ibi esse acclamatum imperatorem, purpuraque indutum. Cunctantibus credere supervenerunt ab ipso legati quibus literas commiserat in hunc modum scriptas: *Deus me usque ad Damalim incolumem cum exercitu servavit. Vobis quoque quid acciderit cognovi, quo nempe successu declinaveritis insidias mala vobis machinantium servorum, vestramque salutem in tuto locaveritis. Quoniam autem, id quod in divini beneficii parte numero, affinitate junctus vobis sum, porro animo atque affectu ita vobis vestrisque partibus affixus, ut in eo quidem ne consanguineorum quidem vestrorum (Deum conscius testor) ulli concedam, vestrae fuerit sapientia ita in commune velle consulere ut, collatis ad stabilimentum communis securitatis consiliis atque opibus, non jam omni vento circumferamur, sed recte constitutis imperii rebus tuta via crepidine pedem figentes procedamus. Id autem sine dubio continget si post captam a nobis Deo juvante civitatem, vos quidem Occidentem arbitrato vestro gubernetis, me vero sinatis regere Asiam corona et purpura indutum, velitisque nomen meum in solemnibus acclama-*

συνῆπτο τῷ ἐμῷ πατρὶ. Συνάμα δὲ τούτοις καὶ οἱ ἐκ τοῦ αἵματος συμφυεῖς αὐτῶν ἀναβλαστήσαντες, τὸ αὐτὸ προθύμως ἐποιοῦν. Τὸ δὲ γὰρ λοιπὸν τοῦ στρατοῦ διαδεξάμενον τὴν εὐφημίαν (41) σχεδὸν [ἐς] ἐπὶ αὐτὸν τὸν οὐρανὸν ἀνέπεμπον τὰς φωνάς. Καὶ ἦν ἰδεῖν καίνον τι τηνικαῦτα συμβαῖνον, τοὺς πρότερον διηρημένους τὰς γνώμας καὶ θάνατον ἐλέσθαι μᾶλλον ἢ τῆς σφῶν ἐπιθυμίας ἀποτυχεῖν βολομένους, ὁμογνώμονας ἐν μιᾷ καιροῦ βροπῇ γεγονότας· καὶ τοσοῦτον, ὡς μηδ' εἴποτε στάσις μεταξὺ τούτων ὄλω; ἦν ἐπιγινώσκεισθαι.

Ἐν ὅσῳ ταῦτα ἐτελεῖτο, φήμη τις περὶ τοῦ Μελισσηνοῦ (42) διέτρεχε φθάσαι τούτον μηνύουσα περὶ τὴν Δάμαλιν (43) μεθ' ἱκανῆς στρατιᾶς, εὐφημεῖσθαι τε ὡς βασιλέα ἦδη καὶ ἀλουργὰ ἡμφιεσμένον· οἱ δὲ τῷ λεγομένῳ πιστεύειν τῶς οὐκ εἶχον. Τὰ δὲ κατ' αὐτοὺς κάκεινος μαθὼν πρέσβεις ταχὺ πρὸς αὐτοὺς ἐξαπέστειλεν. Οἱ καὶ ²⁸ καταλαθόντες ἦδη τὰς πρὸς αὐτοὺς γραφὰς ἐνεχειριζον, οὕτως ποῦ ²⁹ διεξιούσας ³⁰. Ὁ Θεὸς με μέχρι Δαμάλεως μετὰ τῆς ἐπ' ἐμὲ στρατιᾶς ἀσινῆ διωσώσατο. Μεμάθηκα ἐδὲ καὶ τὰ ὑμῶν ξυμπέσόντα, καὶ ὡς τῆς κακονοίας τῶν δούλων ἐκείνων καὶ τῶν δεινῶν καθ' ὑμῶν ἐπιχειρημάτων Θεοῦ προμηθεῖα βυσσθέντες, τῆς ἐαυτῶν περφόρτικα τε σωτηρίας. Ἐπεὶ δὲ κἀγὼ τῇ μὲν σχέσει Θεοῦ γεύσει ἐξ ἀγχιστείας ὑμῶν προσωκείλωμαι, τῇ δὲ γνώμῃ καὶ C τῇ πρὸς ὑμᾶς ἀρρήκτω διαθέσει οὐδενὸς τῶν καθ' αἵματος προσηκόντων ὑμῶν ἀποδέω, ὡς ὁ πάντα ³¹ κρῖνων οἶδε Θεός, δεόν ἡμᾶς κοινῶς σκοπήσαντας περιποιήσασθαι ἑαυτοῖς τὸ ἀσφαλές τε καὶ ἀκατάσπιστον, ὅπως μὴ παντὶ ἀνέμῳ περιφερόμεθα ³², ἀλλὰ καλῶς τὰ τῆς βασιλείας ἰθύνοντες, ἐπ' ἀσφαλοῦς βαίνωμεν τῆς κρηπίδος. Τοῦτο δὲ πάντως ἡμῖν ἐστίται, εἰ Θεοῦ γεύσει

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁸ Deest vocula καὶ. ²⁹ πω. ³⁰ Inter hæc duo verba est in ms. titulus sic: περὶ τῶν τοῦ Μελισσηνοῦ πρεσβείων. ³¹ ὁ τὰ πάντα. ³² μεταφερόμεθα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(41) *Εὐφημίαν*. Codinus, *De off.* Γίνεται τοίνυν ἡ τῶν βασιλικῶν ὀνομάτων εὐφημία. Cedrenus, εὐφήμησαν οὖν τὰ μέρη· Ἀναστασίας ἀγούστης πολλά τὰ ἔτη.

Imperatoribus, dum renuntiantur, a militibus et circumstantibus acclamatum nemo nescit: ea autem acclamatio erat ut plurimum vitæ diuturnioris imprecatio. Corippus lib. II:

*Intonuit patrum subitus fragor, inde clientum
Clamores crescunt, clamoribus adsonat æquor,
Laudibus innumeris, regnantum nomina tollunt,
Justino vitam tercentum vocibus optant.*

Et lib. III:

Augustis vitam lætis clamoribus optant.

Hinc frequens illud πολυχρόνιον Augustis acclamatum apud Byzantinos, de quo passim Codinus, quod Græci nuperi pro quavis impensa salute usurparunt, quod in iis salutationibus vitam diuturniorem apprecarentur. Odo de Diogilo, lib. III: *Polychronias eorum suscipit, sed vilipendit: sic enim vocantur reverentiæ, quas non solum regibus, sed etiam quibuslibet suis majoribus exhibent, caput*

et corpus submissius inclinantes, vel fixis in terram genibus, vel etiam sese toto corpore prosternentes.

(42) *Μελισσηνοῦ*. Laudat hunc Annæ locum D Petrus Faber Sanjorianus ad leg. II, de just. et jure, pag. 751. Is est vero Nicephorus Melissenus, qui postmodum Cæsar dictus, Alexii imp. sororem uxorem duxit, de quo Zonaras, Glycas, et Cinnamus. Hunc etiam, ni fallor, innuit Theophylactus Bulg. archiep. Epistola quam *Ad Cæsarem* inscripsit, in qua Sebastocratoris, Isaacii forte, obitum deplangit. Fallitur porro in ipso Annæ limine, seminarum doctrina illustrium encomiastes, qui Nicephorum Annæ maritum ex Melissenorum familia ortum dixit.

(43) *Περὶ τὴν Δάμαλιν*. Damalis est promontorium quod hodie Scutaricum vocant, positum e regione promontorii Byzantium continentis. De nomine et situ multa habent Hesyehius Milesius; Codinus in *Orig.*, Petrus Gyll. lib. III, *De Bosph. Thrac.* cap. 9, et Leunclav. in *Pand. Turc.* cap. 128.

τῆς πόλεως παρ' ἡμῶν ⁴⁰ ἐαλωκυίας, ὑμεῖς μὲν ἂν τὰ τῆς Ἑσπέρας διεξάγοιτε πράγματα, ἐμοὶ δὲ τὰ τῆς Ἀσίας ἀποκληρωθῆναι ἐκχωρήσοιτε ⁴¹ στεφφοροῦντι καὶ ἀλοιογὰ περιβεβλημένῳ, καὶ ἀναγορευομένῳ ὡς ἔθος τοῖς βασιλευσίν ἐστιν σὺν τῷ ἀναβρῆθέντι ἐξ ὑμῶν, ὥστε κοινήν τὴν ἡμῶν εὐφημίαν γίνεσθαι, κἀν οἱ τόποι καὶ τὰ ⁴² πράγματα ἡμῖν ἀπομεμέρισται, τὴν τε γνῶμην μίαν καὶ τὴν ἀγίην εἶναι. Οὕτως ἡμῶν ἐχόντων ἀστυλαστα δι' ἀμφοῖν διεξάγοιτο ⁴³ ἂν τὰ τῆς βασιλείας. Ταῦτα οἱ πρέσβεις ἀπαγγέλλαντες, ἀπίκρισιν μὲν αὐτοτελῆ τῆνικαῦτα οὐκ ἐδέξαντο, τῇ δὲ μετ' αὐτὴν, μετακαλεσάμενοι τούτους διὰ πολλῶν τῶν ἀδύνατον τῶν παρὰ τοῦ Μελισσηνοῦ μηνυθέντων ἐδείκνυσαν· τὰ δὲ γε δοκούντα τούτοις ἐν ⁴⁴ νέωτα γνωρίσαι αὐτοῖς ἐπηγγέλλοντο διὰ Γεωργίου τοῦ καλουμένου Μαγκάνη ⁴⁵, ᾧ καὶ τὴν αὐτῶν θεραπείαν ἀνέθεντο. Τούτων οὕτω γινομένων οὐδὲ τῆς πολιτοκίας κατεβράθυμον παντάπασιν, ἀλλὰ δι' ἀκροβολισμῶν, ὡς ἐνόν, τῶν τευχῶν ἀπεικρίωντο τῆς πόλεως. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν μετακαλεσάμενοι ⁴⁶ τούτους· τὰ αὐτοῖς εἶπον δοκούντα. Τὰ δὲ τῆν τιμηθῆναι τὸν Μελισσηνὸν τῷ τοῦ Καίσαρος ἀξιώματι καὶ ταίριας ἀξιοθῆναι καὶ εὐφημίαις καὶ τῶν ἄλλων ὅσα τῷ τοιοῦτω προσήκει ἀξιώματι, δοθῆναι δὲ οἱ καὶ τὴν Θεσσαλοῦ μεγίστην πόλιν (44)· ἐν ἧ καὶ ὁ ἐπ' ὄνοματι τοῦ μεγάλου μάρτυρος Δημητρίου ναὸς (45) περικαλλῆς ἠκοδόμηται, ὅπου καὶ τὸ μύρον ἐκ τῆς ⁴⁷ ἐκεῖνον σοροῦ ⁴⁸ βλύζον ἀεὶ μερίστας λάσεις τοῖς μετὰ πίστει προσιοῦσι παρέχει. Οἱ δὲ δυσχεραίνοντες ἐπὶ τούτοις, ἐπεὶ ἐφ' οἷς μὴ ἔλεγον οὐκ εἰσχοῦντο, ἔωρων δὲ πολλὴν τὴν κατὰ τῆς πόλεως τούταν παρασκευὴν, καὶ παμπληθῆ τὴν ἐπ' αὐτῶν ⁴⁹ στρατιάν οὔσαν, καὶ τὸν καιρὸν ἤδη αὐτοῖς ἀποστενούμενον, δεδιότες μὴ τῆς πόλεως ἀλούσης εὐθαρέκηχότες οἱ Κομνηνοί, οὐδ' ἄπερ νῦν ὑπισχνῶνται· θελήσασιν περατώσαι, διὰ χρυσοδοῦλλου λόγου ⁵⁰ ταῦτα γίνεσθαι δι' ἐρυθρῶν (46) βεβαιω-

tionibus ac formulis ubi nomina imperatorum recitari solent, simul cum nomine illius vestrum cui deferretur imperium, pronuntiari. Hæc si recipitis, ⁶⁰ fieri poterit, ut discreti licet locis, divisique negotiis, conjunctis tamen animis concordique sententia imperium administremus non minus firma tranquillitate duo quam unus. Talia legatis afferentibus nihil in præsentia responsum. Postridie vocatis longo sermone ostensum est quam non impetrabilia Melissenus peteret. Additur : indicium ipsis mox iri per Georgium cognomento Manganem (hospes is erat et curator legatorum) quantum demum concedi Melissenno posset. Inter has consulationes non cessabatur tamen, sed urbis oppugnatione saltem per velitationes primas, et telorum missiones tentabatur. Postera die consilii sententia de Melissenno postulatis, legatis ipsius exposita est ejusmodi quædam : *Cæsaris dignitatem, tæniæ decus, acclamationes solennes, et quæ sunt ejus generis insignia secundi honoris concedi placere Melissenno : attribui etiam eidem propriam Thessalorum urbem maximam in qua præclarum templum in nomine magni martyris Demetrii exstructum visitur ; ubi et unguentum ex venerabili ejus oculo scaturiens quotidie curationes operatur in iis qui cum fide accedunt.* Hæc legati, quanquam primo auditu haud satis ampla visa, tamen quoniam magnum apparatus ad oppugnationem urbis vehementemque conatum cernebant adhiberi, veriti ne civitatis semel potentes Comneni ne ea quidem quæ jam ostendebant præstare vellent, institerunt ut diplomate rubrica scripto et bulla aurea munito, talia ipsis confirmarentur. Annuat facile novus imperator Alexius, et accersito statim Georgio Mangani, qui et ipsi a commentariis erat, negotium dat diplomatibus istius in formam petitam expediendi. At is toto triduo rem distulit, alias ex aliis excusationes prætexens : et nunc quidem se diurno labore fractum noctu haud potuisse scriptionem absolvere

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁰ ὑμῶν. ⁴¹ ἐκχωρήστε. ⁴² Deest vocula τὰ. ⁴³ ἐξάγοιτο. ⁴⁴ ἐς. ⁴⁵ Μαγκάνη. ⁴⁶ μετακαλεσάμενος. ⁴⁷ τιμίας σοροῦ. ⁴⁸ ἐπ' αὐτόν. ⁴⁹ χρυσοδοῦλλου λόγων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(44) *Τὴν Θεσσαλοῦ μεγίστην πόλιν.* Monachus S. Mariani an. 1185 : *Salonicam amplitudine oribusque præsignem.* Joannes Cameniata, *De excid. Thessal.* cap. 2. ubi plurius describitur : "Ἐστὶν οὖν ἡ πόλις μεγάλη τε καὶ εὐρεῖα, ταίχισι καὶ προβολοῖς συχνολοῖς κατασκευασμένη. Constantinensis, lib. III, cap. 93, de eisdem urbe, μετὰ τὴν Μεγάλην πόλιν. Vide Concil. Sardic. cap. 16.

(45) *Μάρτυρος Δημητρίου ναὸς.* Celeberrimum fait, et apud Græcos Byzantinos decantatissimum S. Demetrii tempus, Thessalonicense, de quo passim scriptores, Anna, lib. v ; Nicetas in Isaacio, lib. I, n. 5 ; Innocentius III PP. lib. XIII, epist. 101, 151 ; lib. XV, epist. 50 et 84 ; præsertim vero ob corpus divi martyris in eo assertatum et cultum, ex quo continuo stillabat liquor sanandis morbis salutaris, ut hoc loco Anna scribit, quod etiam attigerunt Joannes Cameniata, *De excid. Thessalon.* cap. 2, 5, 6, 9 ; Nicetas, in Audonic. lib. I, n. 9 ; Scylitzes, in Michæle Pa-

phlag. Acropol. cap. 45 ; Cantacuzen. lib. I, cap. 53 ; Ducas, cap. 29, et Joannes Anagnosta, *De excisa Thessalon.* cap. 5 et 16. Vide ²⁵³ Gretzerum ad Cantacuzen. pag. 915, 916 ; et *Historiam nostram Gallo-Byzant.* lib. II, n. 4.

(46) *Δι' ἐρυθρῶν.* Purpura litteris, et cum Cinnabari Bullas aureas, et quælibet Diplomata et Epistolæ subscibeant imperatores. Const. Manasses :

Ἐν ἐρυθροῖς γράμμασιν αὐτὴν ἐσημειοῦτο.

Alibi,

Καὶ πορφυροδάπτος γραφῆς τὴν χάρτην ἐπιστοῦτο. Apud eundem, γραφῆ ἐρυθροσήμαντο ; Pisides in Hexaemero :

Ἄλλ' ἀματώσας τοὺς ἑαυτοῦ δακτύλους,

βαφαῖς ἐρυθροαῖς βασιλικῶς ὑπογράφει.

Gregorius XI PP. ad Joann. Palæologum imp. *Imperiales litteras de rubro colore, ei ut videbatur, tua manu in littera Græca scriptas recepinus : apud Wadding. an. 1275, n. 2.* Sed hæc nota. At quæ

causabatur : nunc affirmabat perfectam rem casu A θέντος ἢ γραμμάτων ἤτοιυνο. Καταναύει πρὸς esse corruptam ; nempe cum ad lucubrum diploma τοῦτο ὁ Ἄλλεξιος ὁ ἀρτιφανεὺς βασιλεὺς. Καὶ με-

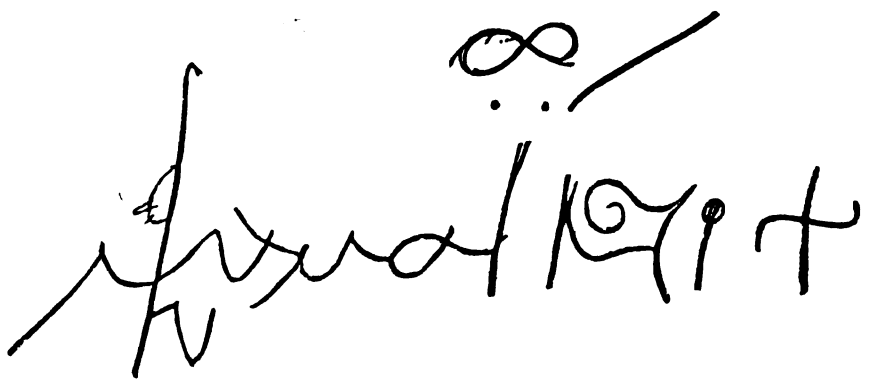
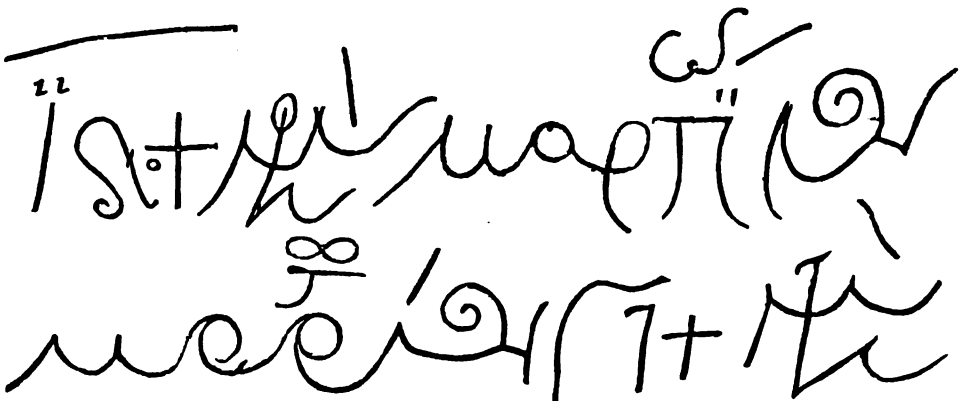
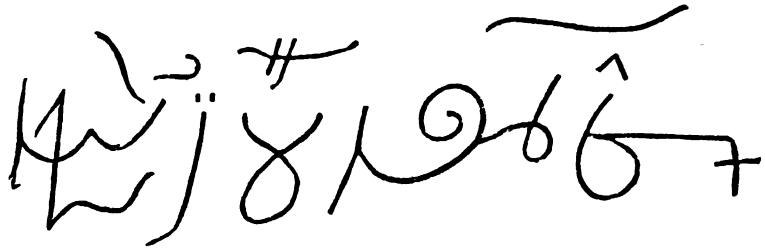
Variorū lectiones ex cod. Coislin.

ἢ βεβαιωθέντων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

fuerit ista subscriptio, et an imperatoris nomen expresserit, video controversi. Procopius, in *Hist. arcana*. tradit Justinum Imp. quatuor litterarum characteribus subscripsisse : quæ fuerint istæ, non explicat. Anastasius ad act. 10 octavæ synodi subscripta imperatorum nomina diserte scribit. Non tamen characterē distincto, sed arcanis quibusdam nodis et implicationibus litterarum describebant, inquit Alamannus, et ut verbo dicam, monogrammate, quo nomen magis intelligi, quam legi promptum est, ut ait Symmachus, lib. 11, epist. 12. Certe apud Latinos monogrammatibus summorum pontificum, imperatorum, et regum, ut et in eorum monetis. Rabanus Maurus, abb. Fuld. lib. *De inventione linguarum* : *Litteræ monogrammæ scriptæ nonnullis in locis inventuntur, ubi pictura cum musæo in pariete imaginis, aut in velis, vel alicubi aliter facta fuerit, ibi eorum no-*

mina cum congerie litterarum unum characterem pictores facere soliti sunt, quod monogramma dicitur. Charta Pipini I regis Aquit. apud Beslium : *Ut autem hæc nostræ excellentiæ auctoritas inviolabilis et inconcussa omni tempore permaneat, monogramma inserere curavimus, ac de annuli nostri impressione insigniri subter fecimus.* Annales Francor. Bertiniani, an. 854 : *Hæc communi procerum suorum consilio atque consensu decernunt, propriorumque nominum monogrammatibus confirmant.* Diploma Adalberonis I episc. Metens. apud Meursium : *Manu propria nostri nominis monogramma subtus signavimus.* Denique Odo Cluniac. in Vita Burchardi comitis Corbol. : *Facto itaque testamento, monogrammate firmatur.* Verum etsi in confesso sit sua nomina integra exarasse, aut in monogrammatibus formam contracta imperatores ævi prioris, secus tamen de iis qui post annum 1200 vixerunt, dicendum est. Servantur enim in

καλεσάμενος εὐθὺς Γεώργιον τὸν Μαγκάνην, δὲ
καὶ ὑπογραφεὺς αὐτῷ ἐχρημάτιζεν, ἀνατίθεται
τούτῳ τῆν τοῦ χρυσοβούλλου γραφήν. Ὁ δὲ ἐπὶ
τρῖσιν ἡμέραις ὑπερετίθετο, ἄλλο τε ἄλλας αἰτίας
συνείρων, ποτὲ μὲν λέγων ὡς ἄρα κατάκοπος γεγο-

A descriptum a se jam fuisset, evolantis e lampade
scintillæ ardore absumptum. Tali variarum ludifi-
cationum quasi mangonio Manganes negotii clau-
sulam prorsum trudebat. Interim inde moventes
Comneni Aretas occupant. Est is locus civitati

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Archivo regis Christianissimi Diplomata Balduini II
imperat. Constantinop. annorum 1247 et 1248,
bullis aureis et plumbeis instructa; Epistolæ præ-
terea duæ Andronici Palæologi Senioris Latina
lingua in papyro scriptæ, prior ad Carolum Pul-
chrum Franciæ regem, altera ad Benedictum de
Cumis Dominicæ, simili ferme litterarum ru-
brarum expressione subscriptæ. Nec sunt litteræ
in monogrammatibus formam contractæ, sed ma-
juscule, et in totam pergameni, vel papyri, lati-
tudinem, atque adeo in ipsum Diplomatum aut
Epistolarum scriptum ductæ; characteribus adæ-
quomalis, et intricatis, ut ne vix quidem unus
litterarum apex deprehendi queat. Sed ut cuivis
sit de ejusmodi subscriptionibus divinandis facul-
tas, en clamus fideliter excerptas ex ipsis arche-
typis, et in minorem redactas formam, cum in
Diplomatibus longe majori exarata sint, totamque
explicatæ membranæ latitudinem implent. Prior
igitur subscriptio est Balduini II, in Diplom. an.
1247, quod a Duchesno in *Probat. Hist. duc. Burg.*
refertur. 254 pag. 139; altera est ejusdem
Balduini in Diplom. an. 1248, mens. Mart. quod
nos descripsimus in *Hist. Gallo-Byzant.* pag. 22;
tertia denique est Andronici Palæologi in Epistolis
mox laudatis. Extant porro sparsim apud Marti-
num Crnium in Turcogræcia istiusmodi in Græco-
rum pontificum et nobilium Epistolis subscriptio-
nes, quarum etsi interdum sensum et notationem
reddiderit, vix est tamen ut ullus ex iis apex per-
cipiatur. At in prædictis Diplomatis Balduini
et Andronici, mensis videtur describi, non vero
eorum nomen. Tradunt Pachymeres, lib. iv,
cap. 29, et Gregoras, lib. iv, a Michaelē Palæo-
logo imperatore concessum Andronico filio imperii
collegæ, ut ei liceret γράφειν δι' ἐρυθρῶν οὐκ ἐξ
χειρὸς ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΧΑΡΙΤΙΒΑΣΙΛΕΥΣ
ΡΩΜΑΙΩΝ. Ubi nis. Regius habet διεξοδικῶς
γράφειν δι' ἐρυθρῶν, etc., id est, πλατέως; ut vo-
cem hanc interpretatur Hesychius, expansis et
ductis litteris. Verum id nominatum excepit Mi-
chael, ne μολογοῦντι se vivo posset, id est ascri-
bere μὴν καὶ ἑδικτον, ut habet Gregoras, quemad-
modum, inquit Pachymeres, solent imperatores,
ὡς ἔθος τοῖς βασιλεῦσιν. Unde idem auctor lib. vii,
cap. 1, narrat Andronicum, post patris Michaelis
mortem, primum Diplomatis mensem et diem
approxisse: ἄρτι πρῶτως μνηολογησάμενος πρό-
στυγμα, et lib. vi, cap. 36, scribit michaelē,
cum in extremis ageret, hœlletum subscribentem,
primam Novembris mensis litteram designasse,
nec potuisse distinctis apicibus reliquum vocabuli
explere. Ex quibus constat eodem encausto, seu
eadem rubrica, qua nomen proprium, mensem et
indictionem exarasse imperatores. Quod præterea
firmatur ex Novella Manuelis de feris, in qua hæc
verba sub finem habentur: Εἶχε τὸ, ΜΗΝΙ ΜΑΡΤΙῒ
ΙΝΔΙΚΤΙΩΝΟΣ ἰδ', δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων τῆς
βασιλικῆς χειρὸς; id est, *Ascriptum sui manu im-
peratoris rubris litteris, mense Martio indictionis 14;*
et sic altera ejusdem Augusti, περὶ διαφορῶν, etc.

quæ iis verbis clauditur, Εἶχε τὸ, ΜΗΝΙ ΜΑΡΤΙῒ
ΙΝΔΙΚΤΙΩΝΟΣ ἰδ', δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων τῆς
βασιλικῆς καὶ θελας χειρὸς. Ubi observandum, iis in
Novellis imperatoris nomen characteribus cinnaba-
ricis 255 exaratum fuisse nequaquam adnotari,
sed tantum mensem et indictionem: ita ut ea tempe-
state imperatores, non nomen suum, sed mensem
duntaxat et indictionem Diplomatis et Bullis suis
apponerent; cum alias non modo liberis, sed etiam
præcipuis aulæ suæ officialibus subscribendi sua
nomina per cinnabarum facultatem concederet,
ut ex Niceta in Isaac. lib. iii, n. 5, constat.
(a) Habeo præ manibus Epistolam Demetrii Palæo-
logi Despotæ, Manuelis Palæologi imperatoris filii
secundo geniti, ad Carolum VII, Francorum re-
gem, datam ex Peloponneso 12 Decembris 1455,
quam mecum communicavit V. C. Dominus de
Vyon d'Herowal de litteris omnibus bene meri-
tus, subscriptam rubris et grandioribus hinc
characteribus, Δημήτριος ἐν χῶ τῷ θῶ πιστὸς
Δεσπότης Ῥωμαί. Ὁ Παλαολόγος. Sigillum ex
cera rubra papyro obducta litteris appositum aquila-
m, cum alis expansis, bicipitem, et cum bina
coronula utriusque capiti imminente, representat.
Sigilli vero inscriptio iisdem characteribus conci-
pitur, quibus Epistolæ subscriptio. Jam vero cur
imperatores mensem tantum et indictionem, litem-
ris rubricatis, in Diplomatis et Bullis, non vero
sua nomina, describerent, id causæ potissimum
esse existimo, quod ex quo Bullarum, seu sigillo-
rum, uti ea vocabantur, penditium, usus apud Græ-
cos invaluit, subscribi in iis nomina desierunt.
Certe apud Gallos nostros, qui sigillis pendentibus
uti cœpere ea ferme aetate, qua Græci Bullis, tum
aureis, tum plumbeis, nempe circa aonum aut
decimum sæculum, subscribi, inquam, nomina
desiere in Diplomatis; cum antea non modo
sigilla cerea ipsis chartis affigerentur, sed etiam
apponderentur ipsorum monogrammata principum,
aut eorum quorum erant Diplomata. Et certe, si
bene anguror, in priore Balduini II Diplomate
an. 1247 μὴν Ἰουλίῳ, id est, mense Julio, exara-
tum videtur, quo illud emissum constat, uti in
altero, μὴν Μαρτίῳ, (emissum enim mense Mar-
tio) in tertio denique, quod est Andronici Senio-
ris, μὴν Ματίῳ; ubi vox, μὴν, contractis litteris
describitur: atque ejusmodi subscriptio imperialis
appellatur in Diplomate ejusdem Balduini an. 1241,
quod habetur in *Historia nostra Gallo-Byzantina*:
*In cujus rei testimonium præsentēs litteras fecimus
annotari, et Bullæ nostræ plumbeæ munimine robo-
rari imperialis subscri, tionis characteribus insignitas.*
Et in eo quod est an. 1268. *In cujus rei testimo-
nium litteras nostras præsentēs dedimus Bulla no-
stra aurea roboratas, nostris characteribus rubris
imperialibus insignitas.* Quos quidem characteres
rubeos, non sui nominis, uti solebant imperatores,
antequam Bullarum usus invaluisset, appellat
Balduinus, sed tantum characteres imperiales rubeos,
id est, quos in Diplomatis describere sole-
bant decessores sui.

(a) Exstat tamen novella alia ejusdem Manuelis Comneni in codice ms. bibliothecæ Regiæ sign. 2023, in qua illius
nomen δια κανικλώματος, id est, per cinnabarium, ex recepto tunc more subscriptum fuisse evincitur. Sic enim illa
clauditur: ἐν φ το ἡμερον, εὐσεβες, ὑποπρόβλητον ὑπεσήμεται κράτος; εἶχε δὲ τὸ συνήδες κανικλώμα, καὶ ὑπογραφήν τοῦ
βασιλεως; ταύτην, Μανουήλ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς; Βασιλεὺς, Μορφυρογενήτος, καὶ αυτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ λογιμνός;
καὶ πρῶτον μὲν ἀπρωρημένην βούλαν δια μεταξὺς ὀδεας καὶ ἑξῶθεν τὸ, Δια τοῦ Ἐπικανικλείου καὶ Δικαιοδότου Θεοδώ-
ρου τοῦ Στυπικωτοῦ τοῦ μεγάλου λογαριαστοῦ, κατα μήνα Ἰανουαρίου, μηνὸς Γ'. — *Ex Addendis.*

proximus, eminens supra planitiem, atque inferius positus collis speciem ostentans, latere altero mare, altero urbem prospectantis; cæteris duobus ad septentrionem atque occidentem versis; omni vento perflabilis, limpidæ ac potabilis aquæ perennes habens scaturigines, plantarum tamen atque arborum **61** adeo sterile ut sedulo a lignatoribus decalvatum credas. Hic olim imperator Romanus Diogenes amœnitatem prospectus et cœli solique salubritatem secutus, ad rarum usum rusticationis suburbanæ domos splendidas et excipiendis regibus pares ædificandas curaverat. In iis diversantes Comneni cum cæteris ducibus mittebant qui tentarent muros urbis, non machinis aut balistis tormentisve ejus generis, quarum rerum nec copia nec tempus aderat, sed velitationibus jaculatorum, ostentatōneque hastatorum et cataphractorum militum quasi ad terrendos propugnantes.

κρῆς χέρην οικήματα λαμπρὰ καὶ ἀποχρῶντα πέμποντες ἀπεπειρῶντο τοῦ τείχους οὐ δι' ἐλεπόλειον ἢ μηχανῶν ἢ πετροδόλων τῶν ὀργάνων, ἐπεὶ μὲν δ' ὁ καιρὸς εἶδιδου, ἀλλὰ διὰ πελταστῶν, καὶ ἐκρηδῶν καὶ δορυφόρων καὶ καταφράκτων ἀνδρῶν.

Sane non parum territus ipse Botaniates est; qui hinc Comnenos ad portas cum numero omnium generis exercitu, illinc Melissenum Nicephorum ad Damalium progressum cum copiis non minoribus parique proposito principatus invadendi cernens, ancipiti circumventus malo, cum quid cuique opponeret non satis sur peteret, parum bene sperabat de summa rerum, nec abhorrebat a consiliis abdicandæ potestatis summx : scilicet jam senior, ac multum mutatus ab illo qui olim fortissimus ævo **C** florente nunquam spes suas circumscriberet muris atque ambitu civitatis, nisi vigorem illum frigus ætatis hebetasset. Propagatusque in civis est iste non satis dissimulatus principis timor, tanta vulgo consternatione ut passim nullis jam munitionibus fideretur; et pervia undique omnia hostibus futura metu turbante persuasi plurimi, defensandi curam immaturo luctu mutarent. At Comneni, præsertim novus Augustus, difficultatem capiendæ civitatis tum ex rei magnitudine, tum ex genere tumultuarii exercitus, quo utebantur, partim ex indigenis, partim ex alienigenis, nondum in tantam consensionem coaliti ut non levitas multitudinis et fluctus mobilium studiorum merito timerentur, prudenter æstimantes, optimum factu duxerunt si voluntates propugnatorum allicere promissis et in partes trahere tentarent. Talia secum Alexis tota nocte meditatus, primo mane in tabernaculum Cæsaris se confert, communicaturus cum illo consilium quod nox suggererat, ejusdemque opera in ipsius executione usus. Egredietur enim cum illo ut secum venire vellet simul obi-

νῶς κατὰ τὴν ἡμέραν ἄλην, τῆς νυκτὸς μὴ δύνασθαι γραφὴν ξυντελέσαι, ἄλλο τε δ' ὅτι τὰ γεγραμμένα νυκ.ὸς σπινθὴρ ἐμπεσὼν ἀπετέφρωσε. Τοιαῦτα καὶ ἄλλα τε ὁ Μαγκάνης προφασίζόμενος καὶ οἷον μαγανευόμενος ἄλλο τε ἄλλως ὑπερετίθετο. Ἀπάραντες δ' ἐκαίθεν οἱ Κομνηνοί, καταλαμβάνουσι ταχὺ τὰς λεγομένας Ἀρετῆς. Τόπος δὲ οὗτος; ἀγχοῦ τῆς πόλεως διακείμενος ὑπερκείμενος μὲν τῆς πεδιάδος καὶ τοῖς κάτωθεν Ἰσταμῆνοισι καὶ πρὸς τοὺτον ὄρουσιν εἰς λοφίον ἀνατεινόμενος, καὶ τὴν ἐτέραν μὲν πλευρὰν πρὸς θάλατταν ἀπονεύων, κατὰ δὲ τὴν ἐτέραν πρὸς τὸ Βυζάντιον, ταῖς δὲ γε λοιπαῖς δυσὶ πρὸς ἄρκτον καὶ δύσιν, παντὶ ἀνέμῳ καταπνεόμενος, διειδὲς δὲ ὕδωρ καὶ πότιμον ἔχων ῥέον ἄει, φυτῶν δὲ καὶ δένδρων παντάπασιν ἀμοιρῶν· εἶπε; ἂν ὑπὸ τινῶν δρυτόμων ἐκπεφαλακρωσθαι τὸν λόφον. Διὰ γοῦν τὸ τόπου ἐπιτερπὲς καὶ εὐκρατον καὶ Ῥωμανὸς ὁ Διογένης ὁ αὐτοκράτωρ, ῥαστώνης μι-

βασιλεῦσιν ἀνάγειρεν ⁸¹. Ἐκείσε τοίνυν γενόμενοι Ὀ δὲ γε Βυτανειάτης τὴν τῶν Κομνηνῶν τοιαύτην ἐπιχειρήσιν ὄρων πολυπληθῆ τε καὶ ἐκ παντοίων συνειλεγμένην ἀνδρῶν, καὶ πρὸς ταῖς πόλεις τῆς πόλεως ἐπιγεομένην ⁸² ἤδη ἐγγίσει, τὴν δὲ γε Μελισσηνὸν Νικηφόρον περὶ τὴν Δάμαλιν φθάσαντα οὐχ ἦν τῶν τούτων δύναμιν ἔχοντα καὶ τῆς βασιλείας ὠσαύτως ἀντιποιοῦμενον, μὴ ἔχων ὅ τι καὶ δράσειε, μὴδ' ἀντιπαλαμάσθαι· δυνάμενος πρὸς ἄμφω τὰ μέρη, ὑπὸ τοῦ γήρωος ὑπόψυχρός τε ὢν καὶ μᾶλλον περιδεής, κἂν ἐν νεότητι ἀνδρικότατος ἦν, τοσοῦτον τότε μόνον ἀπέπνει, ὅπως αὐτὸν ἢ τοῦ τείχους περιβολὴ διεζώνουε, καὶ ἀπενευέκει μᾶλλον πρὸς τὸ τῆς βασιλείας ἐκτεῖναι. Ἐνθεν τοι καὶ ἐκπληγῆς κατεχε καὶ θόρυβος; ἀπαντας, καὶ ἀλώσιμα πάντα ἐδόκει γενήσεσθαι πάντοθεν. Ὡς δὲ δυσχερὴς ἦ τῆς πόλεως ἄλωσις τοῖς Κομνηνοῖς κατεφαίνετο (αἱ δὲ δυνάμεις ἐκ διαφόρων ξενικῶν τε καὶ ἔγχωριων συνελέγοντο· ὅπου δὲ πληθὺς διάφορος; ἐκεῖ καὶ τὸ τῆς γνώμης διάφορον καταφαίνεται), ἤλεπων ὁ τὸ νέον ἐνδεδυκὼς πέδιλον Ἀλέξιος τὸ δυσάλωτον τῆς πόλεως καὶ τὸ τῶν στρατιωτῶν καλλυθῶλον ὑποπαζῶν, εἰς ἐτέραν ἐτρέπετο γνώμην, ἵνα θωπείαις τισὶ καὶ ὑποσχέσειν ὑποποιησάμενός τιςας τῶν φυλαττόντων τὰ τεῖχη καὶ κλέψα; αὐτῶν τὴν γνώμην, οὕτως αἰρήσῃ τὴν πόλιν. Ταῦτα δὲ ὅλης νυκτὸς μελετήσας, εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Καίσαρος ἅμα πρωὶ παραγίνεται, ἀπαγγέλλων τὰ σκοπηθέντα, καὶ ἀξιῶν ἅμα συνέψασθαι οἱ καὶ κατασκοπεῖσαι τὰ τεῖχη, καὶ τὰς ἐπάλλεξας ἀναθεωρῆσαι, καὶ τοὺς φυλάσσοντας (ἦσαν γὰρ ἐκ διαφόρων) καὶ διαγνώσθαι ὅπως δυνατόν ἐστιν ἀλῶναι τὴν πόλιν. Ὁ δὲ βραβεῖς τοῦπίταγμα ἔφερεν, ὅτε τὸ μοναχικὸν (47)

Varie lectiones ex cod. Coislin

⁸¹ ἀνήγειρεν. ⁸² ἐπαγομένην.

Car. Dufresnii D. Cangii notæ.

(47) Ἐτε μοναχικόν. Victus et captus a Turcis una cum Ursello Joannes ducas, Cæsar, a Michaele nepote, lytro soluto, redemptus, Constantinopolim

adluetus est, cumque ad Propon idem pervenisset, mutata veste, positoque capillo, monachum induit, sibi metu us a nepote ob affectatum a se imperium,

οὖπω πρώτῃ περιβεβλημένος ἄμφιον, καὶ συνεὶς ἄν ὑπὸ τῶν περὶ τὸ τεῖχος ἰσταμένων καὶ τὰς ἐπάλξεις εἰκότως τὸν πλησιασμὸν τῶν τευχῶν ἀνεδύετο. Ὅπερ καὶ πέπονθεν. Ὡς γὰρ βιασθεὶς, τῷ Ἀλεξίῳ συνηκολούθηκεν, εὐθὺς αὐτὸν ἀπὸ τῶν τευχῶν ἑωρακότες τὸν ἀββᾶν (48) μετὰ τινος προσθήκης ὑβριστικῆς διετώβαζον. Ὁ δὲ ἐπισυνάξας τὸ ἐπισκύνιον καὶ ἐνόθευεν ὑβριζόμενος παρ' οὐδὲν ἐλογίζετο, πρὸς δὲ τὸν προκείμενον σκοπὸν ὅλον εἶχε τὸν νοῦν. Εἰώθασι γὰρ οἱ φρόνημα στασιμον ἔχοντες ἐμμένειν ἐφ' οἷς ἂν κρῖνωσιν, τῶν δ' ἔξωθεν ἐπισυμβαίνοντων καταφρονεῖν. Ἐπυθᾶνετο γοῦν, τίνες ἂν εἴεν οἱ ἑκασταχοῦ τοῦς πύργους φυλάσσοντες. Ὡς δὲ ἐναυθα μὲν ἐφεσάναι τοῦς Ἀθανάτους λεγομένους ἐμάνθανε (στράτευμα δὲ τοῦτο τῆς Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως ἰδιαιτάτων), ἐκείσε δὲ τοῦς ἐκ τῆς Θούλης Βαράγγους (49) (τούτους

A turns circum muros lustraturusque propugnacula et quod militum genus cuique ad defensionem esset impositum exploraturus, ut sic intelligeretur qua parte tentari proditio cum spe successus posset. Molestum id primo auditu accidit Cæsari. Cum enim is nondum monachicam unquam vestem induisset, merito verebatur cum tali habitu muris accedere propugnantium corona inaccessis quorum sannis et irrisionibus se traducendum providebat; nec eum fefellit sua provisio. Simul enim Alexium trahentem subinvite **62** secutus apparuit, statim qui eum e muris viderunt abbatem cum contumelioso addito per irrisum et scomma salutarunt. At ille attracto in frontem cucullo alte abdens sese, de cætero obfirmatus, ludibriis cavillantium susdeque habitis, agere quod ceperat strenue perrexit, more magnarum mentium quæ inconcussa

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

uti narrant Bryennius et Zonaras. Redacto in ordinem Michaelæ, cucullam exiit, et in suburbano prædio haud procul a Constantinopoli, quod Morobundi appellabant, ejusque erat, privatam et a palatii turbis semotam vitam exegit, Botaniata sceptrum obtinente, quod diserte innuit Anna. Verebatur igitur Joannes, ne si ad muros accederet, et militum, qui urbis custodiam invigilabant, et quibus nota erat ea quam pronuper deposuerat conditione, irrisionibus et sannis traduceretur: Ἄτα τὸν μοναχικὸν οὐ πάνυ πρόωγν βεβλημένος ἀμφίον, ut habet editio Hæschelii, id est, ut qui non *μπλο* ante monachicum habitum exuerat. Atque hic est verus et genuinus hujus loci sensus, quem frustra vir doctus sollicitat.

256 (48) *Τὸν ἀββᾶν*. Non abbatem, seu ἡγούμενον, sed monachum et patrem Joannem appellaverunt et salutarunt milites. Ita lib. xv, pag. 489, Basilium monachum, Bogomilicæ hæresis auctorem, τὸν δαιμονιώδη Ἀββᾶν vocat Anna, id est, πατέρα, patrem, quo nomine paulo ante donaverat, et compellantur vulgo monachi, præsertim senio ac vitæ sanctitate venerandi, apud Cassianum Collat. i, etc. Sacra Constantinii imp. in sexta synodo, an. act. 1: Ἐκ δὲ τῶν Βυζαντιῶν μοναστηρίων ἐξ ἐκάστου μοναστηρίου ἀββᾶδας τέσσαρες. Ubi vetus interpres: *Ab unoquoque monasterio monachos quatuor*. Epiphanius Hagiopolita, *De locis SS.* ἔχει δὲ ἡ αὐτὴ μὴν Ἀββᾶδα: χίλιους, καὶ χίλια κέλλια, id est, *monasterium monachos mille continet, et cellulas mille*. Ubi Morellus perperam *abbates* vertit, perinde ac Goarus apud Theophanem in Leone II (a): Ἐκ τῶν ἀββᾶδων ἐν ταῖς πρωτίστοις θρόνοις Μετροπολίτας προσέβλετο, ubi *ex abbatibus* reddidit, pro *monachis*. Rectius Combefisius in Joan. Damasceni Epistola ad Theophilum imp. de imaginibus, μήτε ἐξ ἀββᾶ κοινωνῆσαι, *nulla item ulli monacho communionem jungendos* interpretatur. Apud Suidam, Ἀββᾶ, est, ὁ πατήρ. Aimoin. de Vita S. Abbonis abbat. Floriac. cap. 2: *Abba*, ait, *si ultima immutetur littera, patrem sonat in Achivorum lingua*. Imo, in Syriaca, ut auctor est Isidorus, lib. vii *Orig.* cap. 13: Regula S. Ferreoli, cap. 17: *Abbas*, cui nomen pater est. Eutychius patriarcha Alexandr. in *Orig. Eccl. Alex.* ex versione Seldeni: *Cum vero homines audierant episcopos vocitare patriarcham, abba, seu Patrem, inter se dixerunt, Nos episcopum quemlibet abba, seu patrem appellamus: et appellant episcopi patriarcham abba. Unde*

sane oportet ut vocemus nos patriarcham papam, id est, avum, cum sit Pater Patrum. Hinc qui vulgo abbates et archimandritæ, Aimoin, lib. i, *De mirac. S. Bened.* cap. 3, lib. ii, cap. 23; Adrevaldo, in *Hist. Translat. corp. S. Bened.* cap. 3; S. Bernardo, *De vita et morib. r. lig.* cap. 10, et aliis dicuntur *Patres monasteriorum*, vel *monachorum*; qua loquendi formula utuntur passim Regula veteres monasticæ, S. Pachomii. cap. 81, 107; S. Isidori, cap. 19, etc. Papias, *Abbas, Pater monachorum, nam abbas, pater Syriace dicitur*. Concil. Meldense. an. 840: *Talis abbatia (quæ paternitas Latino nomine dicitur) removeatur*.

(49) *Ἐκ τῆς Θούλης Βαράγγους*. Barangos, qui Malaterræ Varingi, Guaranos appellasse videtur Leo Ost. lib. ii *Chron. Cassin.* cap. 58. Anna et cæteri fere ex Byzantinis scriptoribus Anglos origine fuisse opinantur. Cinnamus, lib. i, de Varingis: Ἐθνο: ἐξ ἐστὶ τοῦτο Βρεττανικὸν βασιλεῦς: Ῥωμανῶν εὐλαστὸν ἀνέκαθεν. Pachymeres ms. l. vii, de iisdem: Οἱ ἐξ οἱ καὶ τῷ Ἐρρῆ Ἐγγλίων δυτι συναμετέροις καὶ τρίτῳ παιδί εἰς φυλακὴν ἐπιτετραπέματο. Consentunt Bryennius, lib. i, cap. 20; Codinus, cap. 7; Nicetas et alii. Verum reliquias fuisse Danorum, qui ab Anglia exacti, et Constantinopolim profecti, operam suam imperatoribus locarunt, ex Orderico Vitali, satis superque ad Villharduinum demonstrasse arbitrator, qui quod origine Dani Angliam incoluissent, promiscue Angli et Dani, eidem Villharduino conjunctim *Anglois et Danois* dicti sunt. Nam Anglos, quos Will. Malmeshuriensis, lib. ii, *De gest. Angl.* cap. 13, appellat, Danos vocat Saxo Grammaticus. Prior, de Alexio imp. verba faciens: *Multa noxia in peregrinos sacri itineris machinatus, Anglorum tamen fidem suscipiens, præcipuis familiaritatibus suis eos applicabat, anorem eorum filio transcribens*. Alter lib. xii *Hist. Danicæ*, de eodem Alexio, qui Erici regis Daniæ per urbem Constantinopolitanam transitum suspectum habuerat, dum ille Hierosolymam tenderet an. 1098: *Ad hæc Danos summa a se familiaritate cultos eadem suspicionis occasione notabat, perinde ac majorem patrii regis (Erici), quam stipendiorum suorum respectum acturos. Inter cæteros enim qui Constantinopolitanæ urbis stipendia merentur, Danicæ vocis homines primum militiæ gradum **257** obtinent, eorumque custodia rex salutem suam vallare consuevit*. Quæ quidem non minimum præterea firmant, quæ Anna de Varingorum erga Angustos Byzantinos fidei integritate commemorat. Dani etiam dicuntur Alberto Aq. lib. iv, cap. 40.

(a) V. Nebridium a Mundelheim Antiquarii monastici epist. 119.

rebus semel decretis constantia hærentes quæcunque adversantia extrinsecus ingruant, contemnant. Interrogabat igitur urbem circumiens quinam essent qui quibusque turribus insisterent? Ut autem cognovit nonnulla quidem propugnacula, iis qui dicuntur Immortales, credita (est ea maxime peculiaris militum Romani exercitus), alia obtineri a Barangis e Thule profectis, (Barbari sunt armati securibus), alibi præsidere Nemitzos a Romanis, et socia cum ipsis arma ferre assuefactam: Alexio suasit ne Barangos neve Immortales aggrediretur. Hos indidem oriundos pro patria periclitari doctos a puero, sacramento insuper et singulari fiducia atque affectu imperatori obstrictos, mortem millies oppetituros potius quam ad aliquid in eum molendum adducerentur. Illos bipenni-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁵³ Desunt voces καὶ κληρῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(50) *Τοὺς Νεμίτζους.* Ad imperatoris custodiam adhibitos Nemitzos testatur etiam Scylizes in Romano Diogene. Guibertus Alexii defectionem describens lib. 1 *De gest. Dei* cap. 4: *Sed cum de officialibus palatii sub principe, qui, nisi fallor (fallatur dubio procul), Michael vocabatur, esset, et cuidam portioni plurimæ Occidentalium militum præcesset, quos excellentiores apud Græcum imperatorem, et ad ejus custodiam magis contiguos, ingenuita eorum probitas fecit, collecta ex subjectis militibus audacia, novas res contra ipsum principem moliri cœpit.* Natione Celtas fuisse Nemitzos scribit Zonaras, quo vocabulo non modo Galli, sed et Germani intelliguntur. Verum Nemitzos Germanis ascribit Leunclavius ad Glycam, aitque sic appellari Teutones, Slavorum lingua, et in *Pand. Turc.* cap. 63, ubi de Nemitzis hæc observat: *Habuerunt, inquit, vicinos Daci Germanos, puta Quados, Gothas, Gepidas, in quorum agro, qui nunc Cæpisiensis dicitur, incolæ præsertim Casemarco vicini, se Nemetzios nominant, voce de Nemetis (sic Ungari Germanos appellant, ut Wenedie nationes Nemitzos) et Sassiis composita, quæ Sassiis seu Saxonibus Germanicos significat.* Quam viri doctissimi de Nemetzis sententiam fuit Conradus abbas Usperg. scribens, Alexium Alemannorum ope imperium occupasse: *Hic est perfidus ille Alexius, qui domino suo Nicephoro per quorundam Alemannorum conductitiorum auxilium depulso, imperium ejus usurpavit.* Germanos vero ad custodiam imperatorum longe ante hæc tempora fuisse detectos docet Lampridius in Alexandro Severo, quibus *Scurrarum* nomen tribuit, de qua voce multa habet Salmasius, Urbem *Nemetzi* dictam, quod a Nemetzis condita esset, circa Bohemiam statuit Dithmarus, lib. vii pag. 101.

(51) *Ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ξίφη κραδαίνοντες.* Nicetas de Varangis, οὐ κατωμαδὸν τοὺς ἑτεροστομοὺς πελάκις ἀνέχουσιν. Secures inter arma bellica, quorum in præliis usus fuit, reponunt tactici omnes. Harum aliaë ancipites habebant, alteræ velut hastæ cuspidem. Leo in *Tact.* cap. 5 § 3: *Ἐτέρα τζικούρια ἀμφίστομα, ἐξ' ἐνὸς μέρου, οἷον: σπαθίον, ἐπὶ δὲ ἕτερον, ὅλον ξίφος, κονταρίου.* cap. 6, § 11. *Σζικούριον διστομόν, τὸ ἐν στόμα τζέξιν σπαθίου ἐπίμηκες, καὶ τὸ ἕτερον τζέξιν ξίφους κονταρίου, μακρὸν καὶ δξύ.* Eadem habet § 25, et Constantinus in *Tact.* pag. 10. Alterum securis genus describitur a Leone, cap. 6, § 25: *Τζικούρια ἑτέρα, ἔχοντα τὸ μὲν στίμα κοπέτον, τὸ δὲ ἕτερον*

δη λέγω τοὺς πελεκυφόρους βαρβάρους, ἀλλαγθε δὲ τοὺς Νεμίτζους (50) (ἔθνος δὲ καὶ τοῦτο βαρβαρικόν, καὶ τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων δουλεῦον ἀνεκαθεν), φησὶ πρὸς τὸν Ἀλέξιον πραινῶν, μήτε τοῖς Βαράγγοις ἐμβαλεῖν, μήτε τοῖς Ἀθανάτοις προσεμβαλεῖν. Οἱ μὲν γὰρ αὐτόχθονες ὄντες τῷ βασιλεῖ πολλὴν τὴν εἰς αὐτὸν ἐξ ἀνάγκης ἔχοντες εὐνοίαν, θάπτον ἂν τὰς ψυχὰς παραδοίεν ἢ πονηρόν τι κατ' αὐτοῦ μελετῆσαι πεισθήσονται· οἱ δὲ γὰρ ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ξίφη κραδαίνοντες (51) πάτριον παράδοσιν καὶ ὅλον παρακαταθήκην τινα καὶ κληρῶν ⁵³ τὴν εἰς τοὺς αὐτοκράτορας πίστιν καὶ τὴν τῶν σωματίων αὐτῶν φυλακὴν ἄλλοι ἐξ ἄλλου διαδεχόμενοι τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν ἀκράδαντον διατηροῦσι, καὶ οὐδὲ ψιλὸν πάντως ἀνέξονται περὶ προδοσίας λόγον. ^B Τῶν δὲ γὰρ Νεμίτζων ἀποπειρώμενος, ἴσως οὐ πρόβρω βαλεῖ σκοποῦ, ἀλλ' εὐτυχῆσει τὴν εἰσοδόν

στρογγύλον. Ejusmodi securim ἡμιπέλεκκαν vocabant Græci, τὸ ἡμισοῦ τοῦ πελέκειος, τὸ ἐκ τοῦ ἐνὸς μόνου μέρου ἔχον ἀκμήν, ὃ καὶ δεξτράλιον καλοῦσι, ut est apud veterem Homeri interpretem. Qua quidem *dextralis* voce hac notione utitur Victor Uticens. lib. 1 *De persecut. Vandal.*: *Certatim icibus dextralium aditum reserabant.* De tertia denique securis specie, hæc ibidem subdit Leo: *Ἐτέρα τζικούρια διστομα, τζέξιν πελεκίων.* Prima ex his, a nostris *bisacuta* vulgo dicitur, quod esset ἀμφίστομος, seu διστομος, id est, ex utraque parte haberet aciem. *Ῥωμαίων διστομόν* in Apocalypsi cap. 1, *gladium bis acutum* veniit D. Hieronym. epist. 1. Willelm. Brito, lib. 11, Philip.

— *Nunc clava caput, nunc vero bipennis Excerebrat, sed nec bisacuta, sudisve, vel hasta, Otia vel gladius ducit.*

Eodem libro: *Ascia dum dextris, bisacuta securis, et ensis Fulminat.*

Et inter poetas nostrates, ille qui vixit an. 1376. *Trop bien jesoit la besaguë, Qui est par les deux tecs aiguë.*

Alter: *A la grant besaguë que le vieillart porta, Le connent maintenant, cele part aprocha.*

At secures Danicæ, cujusmodi affinguntur Varangis, ἑτερόστομοι fuerunt, hoc est, una tantum parte acie instructæ, ut illæ quæ apud Leonem dicuntur habuisse στόμα, alterum κοπέτον, alterum στρογγύλον. Deferebant vero Dani secures suas in humero sinistro, ut auctor est Willelmus Malmesbur. lib. 11 *de gest. Angl.* cap. 12: *Securim Danicam in humero sinistro, hastie ferreum dextra manu gestantes,* et Rogerus Hovedenus, pag. 459: *Danicam securim auro argenteoque redimitam in sinistro humero pendentem.* His quemadmodum in præliis uterentur, indicat Silvester Giraldus in *Topogr. Hibern.* part. 11, cap. 10: *Securibus quoque amplis fabrilis diligentis optime chalybæis, quos a Norwegiensibus et Ostmannis sunt mutuati (utuntur Hiberni), una tantum manu, et non ambabus in scæri percussunt, pollice desuper manubrium in longum extenso, iciumque regente. a quo non galea caput in collum erecta, nec reliquum corpus ferrea lorica tricotura tuctur.* A Danis igitur ejusmodi secures accepere Angli, Scoti, et Hiberni: unde et *Anglicas* vocat idem Malmesburiensis, lib. 11, pag. 98. *Scoticas* Thomas Walsingh. pag. 105.

ἀπὸ τοῦ ὕπ' αὐτῶν τηρουμένου πύργου. Πείθεται A
τοῖνον τὸ ἐντεῦθεν Ἀλέξιος τοῖς τοῦ Καίσαρος
λόγοις, ὥσπερ ἐκ θείας ὁμῆς τούτου δὲ δεξάμενος.
Διὰ τινος οὖν ἀποσταλέντος παρ' αὐτοῦ τὸν ἡγεμόνα
τῶν Νεμίτζων (52) κάτωθεν ἐπιμαλῶς ἀνεζήτη ⁵⁵
ὁ δὲ ἀνωθεν προκούψας, πολλὰ τε εἰπὼν καὶ ἀκού-
σα; συντίθεται ταχὺ προδοῦναι τὴν πόλιν. Ἦκεν
οὖν τὴν ἀγγελίαν ταύτην κομίζων ὁ στρατιώτης.
Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀλέξιον τὸ παρ' ἐλπί-
δας, περιχραεῖς γενόμενοι, μάλα προθύμως ἐπιβαί-
νουν τοῖς ἵπποις ἡτοιμάζοντο.

aliter quam ut oraculo missa Alexius accipiens, certum a se statim hominem ad ducem Nemitzo-
rum destinat qui eum ex muri exteriori crepidine sursum allocutus, post multa ultro citroque verba
de prodicione mox perpetranda cum illo convenit: rediitque statim ad Alexium ille ipse miles in-
choandi negotii electus interpret, ejusdem spe citius confecti nuntius: quo exhilarati duces ala-
criter se ad equos inscendendos comparabant.

Ἄμα δὲ τούτοις καὶ οἱ τοῦ Μελισσηνοῦ πρέσβεις B
σφοδρῶς ἐπέκειντο ἀπαυτοῦντες τὸν ὑπεσχημένον
χρυσόβουλλον λόγον. Καὶ ὁ Μαγκάνης εὐθὺς μετα-
καλεῖτο κομίσων αὐτόν. Ὁ δὲ τὸν μὲν χρυσόβουλλον
λόγον γεγραμμένον ἔχειν ἔλεγε, τὸ δὲ γε χρησι-
μεῦον σκεῦος (53) εἰς ⁵⁶ τὰς βασιλικὰς ὑπογραφὰς σὺν
τῇ γραφίδι ἀπολωλεκέναι διασχυρίζετο, χρυφίνους ⁵⁷
ὦν ἀνήρ, καὶ θεῖνος τὸ μέλλον βῆστα προῖδειν, καὶ
ἐκ μὲν τοῦ παρεληλυθότος θηρᾶσαι τι συνοῖσον, τὸ
δὲ γε ἐνεστώς ἀκριδῶς διαγνῶναι καὶ, πρὸς ὅπερ ἂν
βούλοιο εὐφυῶς μετενεχεῖν, ἐπισκιάσαι τὸ ⁵⁸ πρᾶγ-
μα, εἰ μὴ ⁵⁹ θελήσῃ. Ἀνεβάλλετο γὰρ τὴν τοῦ
χρυσοβούλλου γραφὴν ὁ Μαγκάνης ⁶⁰, μετεώρους τὰς
ἐλπίδας διδοὺς τῷ Μελισσηνῷ. Ἐδεδείκε γὰρ, μὴ τοῦ
χρυσοβούλλου τάχιον ἢ προσῆκε ⁶¹ καταπεμφθέντος
αὐτῷ, ὃ τὴν τοῦ Καίσαρος ἀξίαν τούτῳ ἐχαρίζετο ⁶²,
τὴν Καίσαρα μὲν ἀποπέμψαιτο ⁶³, τῆς δὲ βασιλείας
ὄλωσ ⁶⁴ ἐξέχοιτο, καθάπερ καὶ πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς
διαμεμηνυκῶς ἦν, καὶ σπουδάσειέ τι θρασύτερον.
Καὶ τοῦτο ἦν ἡ τέχνη καὶ τὸ μαγγάνημα τοῦ Μαγ-
γάνη ⁶⁵ περὶ τὴν ἀναβολὴν τοῦ χρυσοβούλλου λόγου
τοῦ Καίσαρος. Τούτων οὕτω τελουμένων καὶ τοῦ
καιροῦ κατεπίγοντος τὴν πρὸς τὴν πόλιν εἴσοδον,
ὑποκτάζοντες οἱ πρέσβεις τὸ δρᾶμα σφοδρύτερον
ἐνέκειντο, ἐξαιτούμενοι τὴν χρυσόβουλλον λόγον. Οἱ
δὲ Κομνηνοὶ φασὶ πρὸς αὐτούς: Ἐπει ἐν χερσὶν
ἤδη τὴν πόλιν ἔχοντες ἀπιμεν, ἐφ' ᾧ Θεοῦ ἐπα-
ρήγοντος κατασχεῖν αὐτήν ⁶⁶, ἀπελθόντες ἀπαρ-
τεῖλατε ταῦτα τῷ δεσπότῃ καὶ κερὶφ ὑμῶν. Καὶ
τούτ' ἐπειπόντες, ὡς εἶπε κατ' ἐλπίδας ἡμῖν D
ἀπαρτήσῃ ⁶⁷ τὰ πράγματα, σοῦ πρὸς ἡμᾶς πυ-
ραγομένου ⁶⁸, πάντα κατὰ ῥοὴν ἀκολουθήσεις,
καὶ κατὰ τὸ ἡμῖν καὶ σοὶ βουλευτόν. Ἀλλὰ ταῦτα
μὲν πρὸς τοὺς πρέσβεις. Τὸν μάλιστα Γεώργιον τὸν

A ferus qui ferrum ex humeris suspenderent patrii
moris tenacissimos homines famam iuviolatæ in
Augustos fidei, ad quorum ideo tutelam corporum
adhibentur quasi transmissam a patribus pretio-
sissimam hereditatem constantissime tueri solitos
et paratos, ne primam quidem prodicionis men-
tionem æquis admissuros auribus. In Nemitzis
unam restare spem; eorum si animos idoneis pro-
missis experiretur, non longe fortasse aberraturum
a scopo, et ostendi commodum in civitatem in-
gressum per turrem quam illi tuerentur. Hæc non
Tali rerum articulo legati a Melissenio vehe-
menter instabant ut promissum diploma ipsis ali-
quando exhiberetur. Nec penes principem mora
erat; verum accersitus Manganes scriptum quidem
se habere perfectum dixit, cæterum thecam ubi ea
quæ sunt usui ad subscriptiones imperatorias as-
servari solent, una cum stylo ipso casu incom-
modo perditam non posse nunc quidem reperiri.
Hæc ille dissimulator summus pro ea prudentia

63 qua futurum providere facillime, ex præterito
utile aliquid venari, præsens demum accurate dis-
cernere, et in id quod ex usu esset dextre vertere
consueverat: miro præditus artificio celandi,
resque obvolvendi prætextibus quoties id factu
bonum statuisset. Censebat autem e re tum esse
si tenerentur adhuc suspensæ Melissenii spes; ad
quem si aurea quam quærebat bulla, qua ipsi di-
gnitas Cæsaris asserebatur, citius quam necesse
erat mitteretur, periculum esset ne is honore delato
non contentus, cupiditate quam prius ostenderat
imperialis ipsius fastigiū efferrī se sineret, et ab
hac ambitione in facinus aliquod audax erumperet.
Id veritus Manganes tali ludificatione diploma
tunc quoque expedire differebat. Procuratores
contra Melissenii qui portas urbis patefactas Com-
nenis cerierent; suspectasque ideo insidiarum
et astuti artificii has moras haberent, incumben-
bant instantius in petitionem bullæ aureæ pro-
missæ. At eos Comneni postremo hoc responso
dimiserunt: Quoniam urbem habemus in manibus,
mox ejus Deo juvante potentes futuri, ite renuntia-
turi idipsum vestro domino: illudque addite, si
cepta nostra Deus fortunaverit facile ipso veniente
ad nos omnia ex utriusque partis commode conven-

Variæ lectiones ex cod. Coislīn.

⁵⁵ τούτους. ⁵⁶ ἀνεζήτη. ⁵⁷ πρὸς. ⁵⁸ χρυφίνους. ⁵⁹ τε. ⁶⁰ μόνον. ⁶¹ Μαγγάνη. Sic semper.
⁶² προσήκει. ⁶³ καταχαρίζετο. ⁶⁴ ἀποπέμψαιτο. ⁶⁵ ὄλος. ⁶⁶ τῷ Μαγγάνη. ⁶⁷ κατασχεῖν αὐτήν καὶ
ἐπαρήγοντος. ⁶⁸ ἀπαντήσαι. ⁶⁹ πρῶτον γενομένου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(52) Ἠγεμόνα τῶν Νεμίτζων. Qui infra Gilpractus
nominatur. Hic nescio quem Flandrensem
comminiscitur Ordericus Vitalis, lib. vii: Per Rai-

mundum Flandrensem, qui præcipuus custos et janitor
urbis erat, consulto civium patefacta est.

(53) Χρησιμεῦον σκεῦος. Vas scilicet in quo

tura. Ita expeditis Melissemi legatis Georgium Palæologum ad ducem Nemitorum Gilpractum mittunt: prius exploratum quid is animi haberet, et si plane in promissi exsequendi voluntate constantem animadverteret, signum Georgius conductum ederet ex turri, quo in idipsum intenti Comneni perspeto, statim copias in patentem portam immitterent. Perlibenter id sibi demandatum munus Georgius accepit, vir in primis strenuus; et cum ad omnes militares functiones, tum ad expugnationes civitatum tanto animo tantoque impetu ferri solitus, ut qui ei, quod Homerus Marti tribuit, murorum eversoris adjunctum accommodaret, nequaquam inferius merito ejus illi nomen tribueret. Interea Comneni armati ipsi, armisque copiis perite ordinatis in aciem, versus urbem turmatim ferebantur. Cum igitur præcessisset Palæologus sub vesperam, interimque dum rem transigit ex sententia cum Gilpracto, eoque bene volente, in summam evadit turrinam cum suis, Alexiani ad conspectum urbis instructa, ut dictum est, acie proveci castra palam metantur ac muniunt, speciem de industria offerentes quasi moram illic facturi essent. Verum ubi exiguo duntaxat nocturni temporis spatio consederunt eo loco, exsurgentes Comneni sic aciem struunt ut ipsi phalangis medium obtinerent cum lectis equitibus, et gravi armatura, 64 flo-
reque ipso copiarum, velutibus circum dispositis: sicque lento gradu procedentes sub diluculum mœnibus se admovent, ferro stricto tanquam impetum facturi: quo scilicet eos qui stabant in propugnaculis subito metu percellerent. Eo ipso commo-
dum puncto temporis cum signum ex alto Palæologus constitutum edidisset patefecissetque portas, mistim in urbem exercitus subit, nullo militari ordine servata, sed temere quisque prout sors tulit cum clypeis, arcibus et hastis. Erat ea dies feria quinta majoris hebdomadæ, qua mysticum Pascha sacrificamus simul et comedimus, indictione quarta, anno sexies millesimo quingentesimo octogesimo nono, mense Aprili, quando universus exercitus peregrinis et indigenis copiis

A Παλαιολόγον πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Νεμίτων Γιλ-
πράκτον ἐξέπεμψαν, ἀπόπειραν ποιήσασθαι τῆς
γνώμης Γιλπράκτου, καὶ εἰ διαγνοήη προθυμώμενον
δέξασθαι κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοὺς Κομνηνοὺς, τὸ
δουθὲν αὐτῷ σύνθημα ποιήσασθαι, ὅπερ αὐτοὶ μὲν θεα-
σάμενοι ἐπισπεύσουσι τὴν εἰσέλευσιν, αὐτὸς δὲ εἰς
τὸν πύργον ἀνελθὼν, θάττον αὐτοῖς τὰς πύλας ὑπα-
νοίξει. Ὁ δὲ⁶⁹ προθύμως τὴν πρὸς τὸν Γιλπράκτον
δοιοπορίαν ἀνεδέξατο, πρόθυμος ὢν ἀνὴρ εἰς τὰς⁷⁰
πολεμικὰς πράξεις καὶ πόλεων ἐκπορθήσεις, καὶ
τοῦτ' αὐτὸ, τειχεσιπλήτης αὐτόχρημα, εἶπεσ ἂν, ὃ
περὶ Ἄρεος Ὅμηρος (II. ε). Οἱ δὲ Κομνηνοὶ ὀπλισά-
μενοι καὶ τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν ἐμπειρῶς πάνυ κατα-
στησάμενοι, βραδίᾳ ποδὶ στείχοντες, ἰαθδὸν πρὸς τὴν
πόλιν ἀπήεσαν. Ἐσπέρας οὖν πελάσας τῷ τειχεὶ ὁ
B Παλαιολόγος Γεώργιος, καὶ σύνθημα ἀπὸ τοῦ Γιλ-
πράκτου λαθὼν, ἀνεισιν ἐπὶ τὸν πύργον μετὰ τῶν
ἀμφ' αὐτόν. Οἱ δὲ γέ ἀμφὶ τὸν Ἀλέξιον τῶς μὲν
βραχὺ τι πρὸ τῶν τειχῶν γεγονότες χάρακά τε
βάλλονται καὶ στρατοπεδεύουσι λαμπρῶς. Καὶ βραχὺ
τι μέρος τῆς νυκτὸς ἐπ' αὐτοῦ ἀυλιστάμενοι, τὸ λοι-
πὸν αὐτοὶ τὸ μεσαίτατον εἶχον τῆς φάλαγγος ἄρα-
τοις τῶν ἰππέων ἐπιλέκτοις καὶ τῇ κρείττονι στρα-
τιᾷ, τὸ τε ψιλὸν διατάξαντες, βάθην τε προϊέντες
κατ' αὐτὸ τὸ περιόρθρον πρὸ τῶν τειχῶν ἀθρόον
καθίστανται. Καὶ πολέμου σχῆμα διατυπώσαντες
ἐσιδηροφόρον ζύμπαντες, ἵνα τοὺς ἐντὸς κατα-
πλήξαιεν. Σύνθημα δὲ ἄνωθεν δόντος αὐτοῖς τοῦ Πα-
λαιολόγου, καὶ τὰς πύλας ἀνοίξαντος, συμμύθηον
C εἰσήεσαν, οὐ σὺν εὐταξίᾳ στρατιωτικῇ, ἀλλ' ὡς
ἔτυχεν ἕκαστος, ἀσπίδας καὶ τόξα καὶ δόρατα φέ-
ροντες. Ἡ δὲ ἡμέρα πέμπτη (54) ἦν ἡ μεγάλη,
καθ' ἣν τὸ μυστικὸν Πάσχα θύομεν ἅμα καὶ ἐστιώ-
μεθα, ἐπινεμῆσως τετάρτης ἔτους 599⁷¹ μηνὸς
Ἀπριλίου⁷². Καὶ οὕτως ἅπαν τὸ στρατόπεδον ἐκ
ξενικῆς τε καὶ ἑγχωρίου δυνάμεως, ἐκ τ' αὐτοχθό-
νων καὶ τῶν παρακειμένων χωρῶν συναληλυθὸς,
τὴν πόλιν ἐκ πολλοῦ παντοίοις εὐθηνούσαν εἶδεν,
εἰς ἡπείρου τε καὶ θαλάσσης συνεχῶς ἀρδομένην γι-
νώσκοντες, ἐν βραχεὶ χρόνῳ εἰσεληλύθασιν⁷³ διὰ τῆς
Καρσίου πύλης (55) ἀπανταχοῦ σχεδασθέντες περὶ τὴν
τὰς λεωφόρους, περὶ τε τὰς τριόδους καὶ ἀμφόδους,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁹ δὲ μάλα. ⁷⁰ Deest vocula τὰς. ⁷¹ μηνὶ ἀπριλλ. ⁷² χρόνῳ διὰ τῆς χαρσίου πύλης εἰσεληλύθασιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

asservabatur sacrum encaustum ex murice, aut cinnabari confectum, seu liquor purpureus, quo imperatores bullas et epistolas subscribebant: quod quidem aureum et gemmis distinctum depingit Nicetas in Manuele, lib. III, n. 4. Δοχεῖον ἐρυθροδάνου διάλυθον χρύσεον. Calamarium aureum margaritis et pretiosissimis gemmis insignitum, dixit Petrus Diaconus, lib. IV, Chron. Cassin. cap. 13, idque cum caniculi formam effigiemque præferret, inquit Alamannus, ob id caniculus est appellatum, et a caniculo erat, qui Cæsari ejusmodi vas purpuramentarium ministrabat. Sed de caniculo plura nos infra ad pag. 358.

(54) Ἡ δὲ ἡμέρα πέμπτη. Capta est Constantinopolis ab Alexio anno a mundo condito juxta Græcos, 6589; Christi, 1081, indict. 4 april. 1.

D Feria v majoris hebdomadæ. Eusebius Pamphili in Basilico, de Alexio: Οὗτος ἤρξε τῆς βασιλείας ἀπὸ τοῦ 599⁷⁴ ἔτους, Ἰνδικτιωνος δ', καὶ μηνὸς Ἀπριλίου α', τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, ὅτε καὶ ἡ ἀρπαγὴ γέγονε. Atque hinc supplenda littera numeralis, α', apud Annum, post vocem Ἀπριλίου. Vide pag. 295.

(55) Διὰ τῆς Χαρσίου πύλης. Porta Charsis una fuit e Mediterraneis, ita nuncupata a Charsia Venetæ factionis duce, qui Theodosio Junio imperante murorum urbis instauratore, una cum Eulampio Prasinæ factionis principe ædificandum mœnium curam suscepit, ut est apud Codinum, in Orig. CP. Occurrit Charsiana porta apud Theophanem et Cedrenum in Apsimaro et Rhi-

μη οικιών, μη ἐκκλησιῶν (56), μηδὲ αὐτῶν τῶν ἱερῶν ἀδύτων τὸ παράπαν φειδόμενοι, ἀλλὰ λείαν πολλὴν ἐκείθεν ἐπισυνάγοντες· τοῦ μέντοι ἀποκτείνειν μόνου ἀφιστάμενοι, τὰ δ' ἄλλα πάντα ἰταμῶς πάντη καὶ ἀναισχύντως ποιοῦντες. Τὸ δὲ δὴ χεῖρον ὅτι οὐδὲ οἱ αἰτόχθονες τῶν τοιοῦτων ἀφίσταντο πράξεων, ἀλλ' οἶον ἐκλαθόμενοι ἑαυτῶν, καὶ τὰ σφῶν ἦθη ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀμείψαντες, ἀνευρυθιάστως καὶ αὐτοὶ, ἅπερ οἱ βάρβαροι ἔπραττον. *avaritia armata grassabatur. Caedibus modo temperatum est: cætera crudelitati libidinique frena laxata. Atque id, quod pejus erat, nihilominus aut irabat. Adeo cives ipsi sui oblii patriæque in ejus*

ταῦτα δὲ ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος ὀρῶν, καὶ ὡς τὰ κατ' αὐτὸν ἐν στενῇ κομιδῇ κατήντηκέν, ἀπό τε τῆς δύσεως πολιορκουμένης· τῆς πόλεως ἀπό τε τῆς ἔω⁷³ Νικηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ περὶ τὴν Δάμαλιν ἤδη αὐλιζομένου, μὴ ἔχων ὅ τι καὶ ὀράσεια, τῷ Μελισσηνῷ προτεθύμητο τῶν πρωτείων μᾶλλον παραχωρῆσαι. Κατασχεθείσης δὲ τῆς πόλεως ἤδη πρὸ τῶν Κομνηνῶν, μετακαλεσάμενός τινα τῶν πιστοτέρων αὐτοῦ⁷⁴, παρεκελεύετο τὸν Μελισσηνὸν εἰσάγειν εἰς τὰ βασίλεια, φῆτινι συνέπετο καὶ σπαθάρεις τις (57) ἀνήρ μαχιμώτατος. Πρὸ δὲ τοῦ φθάσαι εἰς ἔργον τὸν λόγον, ἡ μὲν πόλις ἐάλω, ὁ δὲ Παλαιολόγος, ἕνα τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀναλαθόμενος, περὶ κατέειπεν ὡς πρὸς θάλασσαν πορευόμενος. Περιτυχὼν δὲ τινι ἀκατίῳ εἰσεισιν εὐθὺς καὶ τοῖς ἑρέταις παρεκελεύετο, ὅπου ὁ στόλος κατὰ τὸ εἰθισμένον προσώρμιστο, ἀπευθῆναι⁷⁵ τὸ σκάφος. Ἐγγίζων δὲ ἤδη πρὸς τὴν περαίαν⁷⁶, ὄρᾳ τὸν πρὸς τοῦ Βοτανειάτου ἀποσταλέντα, ἐφ' ᾧ τὴν Μελισσηνὸν διαπεραιῶσαι τὸν στόλον εὐτρεπιζοντι, καὶ τὸν σπαθάριον ἐντὸς μιᾶς

constans in civitatem quam ex longo referant opibus omnis generis, terrestribusque juxta ac maritimis proventibus divitem magna prædandi cupiditate per obliquam et inobservatam portam penetrans, per omnes plateas ejus vicos et angiportus innumerabiles et inæ timabiles clades sparsit. Non a domibus, non ab ecclesiis, ac ne a sacris quidem omnino adytis coercita rapacitas est, plane ubicunque præda erat, secura religionis verecundius miles indigena quam Barbarus per viscera per omnem contumeliam delibacchabant.

Hæc videns imperator Nicephorus seque plane deprehensum in arcto sentiens, undique obses a civitate, Comnenis ab occidente instantibus Melisseno ad Damalim castra habente, diu pendulus animi quid in tam lubrico rerum articulo consilii caperet, decrevit tandem experiri potius clementiam Melisseni, et ipsi oblato principatu eum sibi adjungere conari. Id consilium antea conceptum jam capta civitate sero denique aggressus exsequi, accersitum quendam e sibi adissimis misit qui Melissenum in palatium induceret. Comes ibat isti nuntio Spatharius quidam vir fortissimus. Capta sub id tempus urbe Palæologus uno e suis secum assumpto progressus ad mare casu occurrentem naviculam ingreditur, remigibusque imperat recia in eum locum scapham provehant ubi classis consuetam habebat stationem. Appropinquabat jam adverso littori emenso fere trajectu, cum eum videt quem diximus a Botaniate missum classem expedire ut ea Melissenum mox in urbem at-

Variæ lectiones. ex cod. Coislin.

⁷³ Desunt voces. ⁷⁴ πιστοτέρων θερπίδων αὐτοῦ. ⁷⁵ παρεκελεύετο διὰ τοῦ στόλου τόν. ⁷⁶ ἀπευθῆναι. ⁷⁷ περαίαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

ωτιμετο, Nicetam in Isaac. lib. i, n. 6. Paulum Diac. lib. xx, xxii et xxiv. *Hist. Misc.*; Pachymerem lib. x, cap. 8; Cantacuz. lib. iii, cap. 85; Ducam, cap. 37 et 39, et alios. Eandem putat Leucclavius, quæ ultimis temporibus, et ante expugnatam a Turcis Constantinopolim, *Caligarea* appellata fuit, a caligariis, sive sutoribus ad hanc portam habitantibus. Qui quidem locus idem etiam forte qui Τζαγγάρια apud Theophanem de seditione Victoriatorum scribentem; Τζάγγα: enim calcei sunt, seu cothurni, ut pridem 259 monuerunt viri docti. De caligariis Constantino-politans agit Benjaminus Tudelensis, ubi de Constantinopoli.

(56) Μὴ Ἐκκλησιῶν. Guillelmus Apuliensis, lib. iv.

*Regni sede senex hac tempestate repulsus
Prædictus fuerat, bellator Alexius illum
Expulsi natæ, quia non injuria fratris
Propter eum dimissa fuit, qui viribus auxit
Imperium totis, tot nactus ab hoste triumphos.
Omnibus imperii legionibus huic comitato,
Præsidis vacua facilis labor urbe reperta
Est superare senem. Fit monachus ille coactus.
Deprædanda tribus datur urbs invasa diebus,
Luxuribus exiilerat, manibus quoque sancta nefandi
Atroces per se loca non violare videntur.*

Vide Leonem Ost. lib. iii, cap. 54, et Annam, lib. iii, pag. 80, 81.

(57) Σπαθάρεις τις. A spatha spatharii dicti. Est autem spatha, major gladius, Vegetio, lib. ii, cap. 15, qualem Carolo M. tribuit monachus Sangall. lib. i, cap. 26; lib. ii, cap. 11, 17, 19 et 23. Spathariorum vero in palatio officium erat imperatorii corporis custodia, ad quod admissi tantum nobiliores: unde *gloriosi spatharii* dicuntur Alcuino epist. 3, crebroque ab imperatoribus ad principes legati missi, in *Annal. Franc.* an. 802, 811, etc. His præerat *protospatharius*, quæ dignitate functus, Alexio imperante, dicitur nescio quis *Ravendinos*, apud Ordericum Vitalem, lib. x et xi, pag. 778 et 830, qui forte idem cum Radino, qui præfectum urbi egit, de quo Anna, lib. iii, pag. 70. Diversi poro aspatharii fuerunt milites, quos σπαθάτους vocat Africanus, *De apparatu bell.* functione præsertim. Nam spatharii proprie dicti, palatine custodiæ addicti; spathati vero universim milites palatine armati, seu *spatha cincti*, uti eos appellat Eunodius, epigr. 132. Iidem etiam *spatharii*, qui aliis *armigeri*. Sic Narses qui Corippo *armiger*, Marcellino comiti et auctori *Chronici Alex. spatharius*; et apud Anastasium in S. Martino PP Olympii exarchi satelles, promiscue *armiger* et *spatharius* dicuntur.

que in regiam transportaret. Comes porro ejus Spatharius unam armatarum ad 65 usus bellicos navium intraverat. Hunc longe Palæologus agnitum, quippe olim sibi familiarem propius accedens consueta illa percontatur unde et quo iret, ac ut se in navem admittat petit. Metuens Spatharius quod Palæologus cum scuto et gladio cerneret: Libenter te acciperem, respondit, nisi viderem armatum. Ne sit hoc in mora Georgius inquit, En acinacem protinus et arcum si recipere annuis insuper et galeam abjicio. Securus eo pignore Spatharius Palæologum in navem accipit, officiose amplectens atque osculars veterem amicum. At is vir vehemens cunctandique nescius, ne minimam quidem moram interposuit quominus destinatum exsequeretur. Insiliens quippe in proram sic remiges alloquitur: *Quid agitis, quove pergitis malorum institores ingentium quæ in vestra ipsorum capita recent. Civitas, ut videtis, capta est. Magnus qui modo erat domesticus nunc est imperator acclamatus; armatos novi Augusti satellites cernitis, proclamationem ejus qua fora omnia personant auditis; non est alteri locus in throno regio. Bonus Botaniates, esto. Sed multo Comneni meliores. Numerosus Botaniatis exercitus, at longe noster numerosior. Non igitur oportet vestram ipsorum vitam, uzoresque ac liberos prodere vos, sed animadverso civitatis statu per quam totus noster vagatur exercitus palam signis erectis liberaque voce Alexium imperatorem ferens, illumque ipsum C insignibus imperii ornatum usque in ipsas jam palatii fores prosecutus, proram vertentes accedite victori, et certamen vestra pernicie, si obsistere pergitis, duraturum matura deditione dirimite, conditione vestra tanto futura meliore; quod si arripitis bene merendi occasionem novus princeps victoriae suæ partem vestro beneficio debiturus est. His persuasi nautæ omnes in ejus sententiam transcunt; cum autem id spatharius moleste ferret, Georgius, quippe homo bellator et manu promptus, sorti ei voce minatus est sese illum si renuere pergeret repente supra foros navis astricturum vinculis, forte etiam inde præcipitem in profundum abjecturum. Mox acclamationem Alexii præit, quam alacriter excepere prosecutique sunt remiges. Quoniam vero nondum quiescebat Spatharius correptum illum et toto nisu reluctantem majore vi domans in navis constratæ tabulatio, ut dixerat, vinctum deposuit. Paulum inde promoveus clypeo acinaceque resumpto, eo appellit ubi classis erat, cujus omnes vectores nautasque imperatorem acclamare Alexium magna voce præiens impulit. Porro cum cui negotium Botaniates dederat classis*

A τῶν πολεμικῶν νηῶν. Γνωρίσας οὖν αὐτὸν πόρρωθεν πάλαι συνήθη τοῦτον ἔχων, παραπλεύσας καὶ προσειπὼν αὐτῷ τὰ συνήθη, ἐπυθάνετο ὄθεν καὶ ὅπη πορεύεται, καὶ μεθ' ἑαυτοῦ ἀναλαβέσθαι αὐτὸν ἔξιλου. Ὁ δὲ Σπαθάριος ξιφήρη τοῦτον ὀρῶν καὶ ἀσπίδα κατέχοντα, δειλιάσας φησὶ πρὸς αὐτόν· Εἰ μὴ σε οὕτω καθωπλισμένον ἐύρων, περιχαρῶς ἀν ἐδεξάμην. Ὁ δὲ μάλα προθύμως καὶ τὴν ἀσπίδα καὶ τὸν ἀκινάκην καὶ τὴν κόρυθα ἀποθέσθαι κατετίθετο, εἰ μόνον θελήσει τοῦτον ἀναλαβέσθαι. Ὡς δὲ καταθέμενον αὐτὸν τὰ ὄπλα ὁ Σπαθάριος ἐθεάσατο, παρεκχωρήκει τηνικαῦτα αὐτῷ τῆς εἰς τὸ ἴδιον πλοῖον εἰσελεύσεως, καὶ περιπλακεὶς κατησπάζετο μάλα περιχαρῶς. Ὁ δὲ Παλαιολόγος, ὀμβρομορῆς ὢν ἀνὴρ, οὐδὲ πρὸς βραχὺ περιμείνας, ἔργου ἤπιετο. B Καὶ ὡς τὴν 70 πρῶραν ἀλλόμενος τοὺς ἐρέτας ἐπυθάνετο, *Τί, λέγων, ποιεῖτε, καὶ ὅπη πορεύεσθε κατὰ τῆς σφῶν κεφαλῆς κακὰ μέγιστα ἐπενεγκεῖν φραγματεύμενοι; Ἡ πόλις, ὡς ὄρυτε, ἔάλω. Ὁ πρὸς μέγας δομέστικος, νῦν βασιλεὺς ἀηγέρευνται, καὶ τοὺς ὀπλοφόρους ὄρυτε, καὶ τῆς εὐφημίας ἀκούετε· καὶ οὐκέτι χώραν ἕτερος ἐν τοῖς βασιλεῦσι ἔξει. Καλὸς μὲν οὖν ὁ Βοτανειάτης, ἀλλὰ καὶ οἱ Κομνηνοὶ πολλῶν κρείττορες. Πολλὴ ἡ τοῦ Βοτανειάτου στρατιὰ, ἀλλὰ πολυπλασίσιος ἢ ἡμετέρα. Οὐ χρὴ τοιγαροῦν τὴν σφῶν αὐτῶν ζωὴν, τὰς τε γυναικάς καὶ τοὺς παῖδας προδοῦναι, ἀλλὰ δὴ τὴν πόλιν περιβαρῆσαντας, καὶ τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν ἐντὸς αὐτῆς C δεασαμένους, τὰς τε σημαίας καὶ τὴν εὐφημίαν λαμπρὰν γινομένην ἀκούοντας, τὸν τε ποτὲ μέγαν δομέστικον νῦν βασιλεῖα τοῖς βασιλεῦσι πελάζοντα καὶ τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἤδη περιζωννύμενον, πρῶμναν τε κρούσασθαι, ἕτεραλέα τὴν νίκην ποιησαμένους αὐτῷ προσελθεῖν. Οἱ δὲ τηνικαῦτα τοῖς τούτου λόγοις ὑπέιξαντες, πάντες τῆς αὐτοῦ γνώμης γεγόνασι. Τοῦ δὲ Σπαθαρίου δυσχεραίνοντος, ἠπεῖλκεν 70 ὁ ξιφηφόρος οὗτος Γεώργιος ὁ Παλαιολόγος αὐτοῦ που ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῆς νεῶς δεσμήσας καταβαλεῖν 80, ἢ κατὰ τοῦ βυθοῦ ρίψαι. Εὐθύς οὖν τῆς εὐφημίας ὁ Παλαιολόγος ἐξήρχε, καὶ σὺν αὐτῷ οἱ ἐρέται. Τὸν δὲ Σπαθάριον καὶ μὴ βουλόμενον καὶ δυσχεραίνοντα 81, κατὰ τοῦ καταστρώματος δεσμήσας 82 κατέθηκεν. Παραπλεύσας δὲ μικρὸν, ἀναλαμβάνεται τὸν τε ἀκινάκην καὶ τὴν ἀσπίδα καὶ οὕτω προσορμίζει ὅπου ὁ στόλος καὶ πάνδημον ἐποιεῖτο ἡδὴ τὴν εὐφημίαν. Ἐντυχὼν δὲ καὶ τῷ ἀποσταλέντῃ παρὰ τοῦ Βοτανειάτου, ἐφ' ᾧ τὸν στόλον ἀναλαβέσθαι, καὶ διαπεράσαι τὸν Μελλισσηνὸν, εὐθύς κατέσχευ αὐτόν, καὶ λῦσαι τὰ πρυμνήσια παρεκλεύετο τοῖς ναυτικοῖς. Ἀποπλεύσας οὖν ἐκεῖθεν σῦναμα τῷ στόλῳ καταλαμβάνει τὴν ἀκρόπολιν (88), τὴν εὐφημίαν λαμπρὰν ποιούμενος.*

Variae lectiones ex cod. Coislin.

70 πρὸς τὴν. 70 ἠπεῖλκεν. 80 δεσμῶτην καταβαλεῖν. 81 δυσχεραίνοντα καὶ μὴ βουλόμενον. 82 δεσμῶτην.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(58) Τὴν Ἀκρόπολιν. Exstitit Acropolis Constantinopolitana ad orientem in prima urbis re-

gione, et in primo colle, e regione Scutarii, sive D'almalici promontorii, in extremo urbis angulo, qui

Κάκεισε τοῖς ἐρέταις παύσασθαι τῆς εἰρεσίας διε-
 κελεύετο, καὶ ἀτρεμοῦντας ἐστάναι, ἐφ' ᾧ τοὺς ἐκ
 τῆς ἐώρας πειρωμένους ⁶⁶ διαπερᾶν, ἀπείργειν. Μετ'
 ἕλιγον δὲ πλοῖον θεασάμενος πρὸς τὸ μέγα καλὰ-
 τιον (59) καταΐρον, τοῖς τοῦ ἰδίου πλοίου ἐρέταις
 κελεύσας σφοδρὰν τὴν εἰρεσίαν ποιήσασθαι, φθάνει
 τοῦτο. Καὶ ὡς τὸν ἴδιον θεάσατο ἐν αὐτῷ πατέρα,
 ἀναστάς εὐθὺς τὴν προσήκουσαν γονεῦσι προσκύν-
 νησιν αὐτῷ ἀπεδίδου. Ὁ δὲ οὐ περιχαρῶς αὐτὸν
 θεάσατο, οὔτε μὴν γλυκερὸν φάος ὠνόμασε καθάπερ
 ποτὲ ὁ Ἰθακῆς ο; Ὀδυσσεὺς τὸν Τηλέμαχον θεασάμε-
 νος ('Οδ. π, 25). Ἐκεῖ γὰρ συμπόσιον καὶ μνηστῆ-
 ρες, καὶ ἄμιλλα, καὶ νευρὰ, καὶ τόξον, καὶ ἄθλον τῷ
 νικῆσαντι ἡ σώφρων ἔκειτο Πηνελόπη, καὶ ὁ Τηλέμα-
 χος οὐκ ἔχθρος, ἀλλ' ὡς υἱὸς πατρὶ ἐπαρήγων εἰσήει.
 Ἐνταῦθα δὲ μάχη καὶ πόλεμος καὶ ἀντικαθίστά-
 μενοι πρὸς ἀλλήλους κατὰ γνώμην ἦσαν ἄμφω. Καὶ
 ἡ θατέρου ἄτερον οὐκ ἐλάνθανε σχέσις, κἄν εἰς
 ἔργον οὔπω τὰ τῆς γνώμῃ ἀπέδεινεν ⁶⁷. Ἔνθεν τοι
 καὶ μωρὸν αὐτὸν καλέσας ⁶⁸ ἐπυνθάνετο λέγων·
 Τί ὧδε ποιήσω ἤκει; Ὁ δὲ φησὶν· Ἐπειδὴ ⁶⁹
 σὺ ὁ ἐμοῦ πυνθανόμενος εἶ, οὐδέν. Καὶ δ; πρὸς
 αὐτὸν· Ἀνέχου μικρὸν, καὶ εἰ μου ὁ βασιλεὺς
 ὑπακούσει, γνώσῃ μετ' οὐ πολὺ. Φθιάσας οὖν ὁ
 βῆθεις Νικηφόρος Παλαιολόγος ⁷⁰ εἰς τὰ ἀνάκτορα,
 ἐπεὶ ἐσκεδασμένους ἐώρα τοὺς ἑμίπαντας, καὶ περὶ
 συλλογὴν τῶν χρημάτων ἠσχολημένους, εὐκαταγω-
 νιστοὺς αὐτοὺς οἰόμενος, ἤπειτό τὸν Βοτανειάτην
 θετῆνα! οἱ τοὺς ἀπὸ τῆς Θούλης νήσου Βαρβάρους ⁷¹,
 ὥστε δι' αὐτῶν ἐξωθῆσαι τῆς πόλεως τοὺς Κομνη-
 νούς. Ὁ δὲ γε Βοτανειάτης, ἅπαξ τὰ περὶ αὐτὸν
 ἀπεγνωκώς, ἐσχηματίζετο μὴ θέλειν ἐμφύλιον γε-
 νέσθαι· πόλεμον. Ἀλλ' εἰ γε πείθῃ μοι, Νικηφόρε,
 φησὶν, ἐπεὶ εἶσω τῆς πόλεως γεγένυσιν οἱ Κο-
 μνηνοὶ, ἀπελθε πρὸς αὐτοὺς πρᾶσθαι τὰ πρὸς
 εἰρήνην. Ὁ δὲ δυσανασχέτους, ὁμῶς ἀπήει.

erant deleri facile posse existimans, a Botaniate petebat, daret sibi oriundos ex Thule insula Bar-
 baros : cum iis se Comnenos ejectionum civitate promittens. Verum Botaniates in semet concepta
 rerum suarum desperatione perseverans, abhorreere se a civili bello prætexebat. *Sed si mihi credis*
Nicephore, inquit, quandoquidem in civitatem ingressi Comneni sunt, illos a me conveni pacis aliquam
rationem cum ipsis initurus. Gravis ea legatio Palæologo fuit; obivit tamen licet perinvitus.

Ἦς δὲ εἰσελθόντες οἱ Κομνηνοὶ τεθαρρήκότες
 ἔξη ἐκαρτέρουν περὶ τὸ πεδίον τοῦ μεγαλομάρ-
 τυρος Γεωργίου τοῦ καλουμένου τοῦ Συκεώτου (60),
 βουλευόμενοι ἤ ⁷² χρῆ πρότερον ἀπέλθειν εἰς τὰς

A ad Melissenum advehendum ducendæ ibi offendens
 captum detinuit; nautisque statim præcepit reti-
 nacula solverent. Quo facto cum classe **66** omni
 arcem occupat; ibique splendida lateque celebri
 Alexii Augusti proclamatione repetita, nautas
 omisso remigio jussit immotos quiescere. Quod
 ita fieri volebat ut tanto certius Orientales Melis-
 seni copias qui non nisi hac classe trajicere pot-
 terant, freti transitu arceret, quem illa affectabant
 plurimum. Paulo post cum navem vidisset ad
 magnum palatium euntem, Georgius, repente
 nautis qui in eo in quo forte tum fuit navigio
 erant, remigium ut quamaxime intenderent im-
 perat. Brevi ergo navim prius visam assecutus,
 patrem in ea suum præter spem ac votum invenit,
 cui cum statim exurgens eam quæ parentibus
 debetur venerationem exhibuisset, non eum ille
 blande intuitus est, nec dulce lumen appellavit,
 ut olim Ithacensis Ulysses Telemachum primum a
 reditu visum; ibi enim convivium et proci, et
 certamen, et nervi, et arcus, et præmiium victori
 pudica Penelope proposita, et Telemachus non
 hostis, sed patri suppetias filius veniens: hic vero
 pugna et bellum et commissis ambo sententiis in
 partes contrarias adversis studiis distracti: nec
 alterum alterius cogitatio latebat, tametsi nondum
 in opus apertum, animi consilium prodierat. Prior
 ergo pater postquam stultum appellavit filium:
Quid hic, inquit, facturus venis? Cui Georgius:
Quandoquidem qui me interrogas pater meus es,
nihil. At pater: Expecta, inquit, paululum; et si
quidem me imperator audiet, brevi scies quam te
merito stultum vocaverim. His dictis institutum iter
 tenens Nicephorus Palæologus venit in regiam:
 unde sparsos temere per urbem et prædæ studio
 palantes Alexianos animadvertens, recte ut tunc
 dicitur, satis secure consultabant, an ad matres

Variæ lectiones. ex cod. Coislin.

⁶⁶ πειρωμένοι. ⁶⁷ ἐπέδεινεν. ⁶⁸ καλέσας αὐτόν. ⁶⁹ ἐπέει. ⁷⁰ ὁ Παλαιολόγος. ⁷¹ βαραγγοὺς. ⁷² εἰ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

a templo vicino. S. Demetrii vocatur; unde Μεγα-
 δημῆτριον ἀκρόπολιν, seu *Acropolis S. Demetrii*
 appellat Ducas, cap. 38 et 39, ubi olim ante in-
 stauratum Byzantium similis, si non eadem fuerat,
 ut auctor est Xenophon, et Codinus in *Orig. CP.*
 et ubi Bosphorus impetu maximo ad ipsam crepi-
 diam collis (in quo Eskisaraium, seu novum Sa-
 raium hodie positum est) in Propontidem irruit.
 V. Gyllium in *CP.* lib. II, cap. 2, et Leuncl. cap.
 139.

(59) *Μέγα Παλάτιον.* Quod ea tempestate Con-
 stantinianum appellatum scribunt Olo de Diogilo .
 lib. IV, et Will. Tyrius, lib. IX, cap. 25, ad lit-
 tus Propontidis, haud procul ab Acropoli et So-
 phiana æde inædificatum. Vide Notas nostras ad
 Villhard.

(60) *Γεωργίου Συκεώτου.* Superest etiamnum
 D. Georgii ædes in Sycis, sive Galatino oppido,
 uti testatur Mart. Crusius in Not. ad Malaxum.

ipsorum salutatum accursuri prius essent; an potius in palatium recta pergerent. Quo Cæsar cognito per quemdam e suis famulis illico missum graviter increpuit deliberationes otiosas imprudentesque moras. Castigata ergo tarditate strenue pergentibus occurrit circa domum Iberitzæ Nicephorus Palæologus eum mandatis Botaniatæ, quæ ipsius nomine ejusque assumpta persona sic exposuit: **67** *Senex ego jam et solus sum, non filium, non fratrem, non consanguineum habens ullum quem ut successurum intueri queam. Si ergo volueris (ad novum imperatorem Alexium sermonem dirigens) tu esto mihi adoptivus filius: et ego nihil minuat ex iis quæ tuas partes militiamque sequentibus promissisti, large omnia quantacunque sint præstabo; nec partem ullam imperatoris potestatis usurpabo tanquam mihi communem tecum: sed ea tibi omni in solidum relicta vanam tantum imperii speciem nomine duntaxat tenuis, acclamationeque ac rubris calcæis satis habere retinere, quibus addo habitationem in palatio, libera administratione rerum plane omnium in tuo plenissime arbitrio relicta. His Comneni auditis verba sibi aliqua excidere passi sunt quæ speciem præferent non abhorrentium. Id cum audisset Cæsar repente accurrit minaci vultu, incitaturus etiam atque etiam ad palatium sublata omni mora invadendum. Ut apparuit dextera porta domum subiens, Comneni desilientes ex equis obviam illi pedites occurrunt, quos ille torvo fixos intuitu graviter objurgabat: *Quid cessarent? Cur infinita cunctatione pendere, periclitari, corumpi sinerent spem ac successum inchoati negotii, sola, quam tandiu differrent, principatum ædium occupatione perpetrandi. Sic querens atque exostulans videt a læva parte ingredientem Palæologum Nicephorum cui pari vultu, nec obtutu magis placido: *Quid tibi cum his? inquit, quidve acturus huc venis, consocer? nihil quidem ut video perfecturus, ait Palæologus. Simul exposuit eadem quæ prius a Botaniate mandata in id obfirmante animo ut saltem umbram aut speciem imperii servaret, appellatione, rubris calcæis, purpura, domus regis usu contentam, toto imperio universaque administratione rerum adoptionis nomine Alexio delata relictaque: homo alioqui senex et nullius tam rei, quam quietis otiique cupidus. Hunc talia memorantem Cæsar acerbis intuens oculis, supercillisque attractis: *Abi, ait, renuntia imperatori ea fortasse utiliter offerri potuisse arte captam urbem. Nunc seram mercis addictæ licitationem esse, nec****

Α σφῶν μητέρας, καὶ τὴν συνήθη προσκύνησιν κατὰ τὸ εἰθισμένον αὐταῖς ἀπονεύμαι, εἰθ' οὕτω πρὸς τὰ βασιλεία χωρῆσαι, μαθὼν ὁ Καῖσαρ ἀποστείλας τινὰ τῶν αὐτοῦ θεραπεύοντων ἠπειλήσατο, τῆς βραδυτήτος τούτου πολλὰ καταμεψάμενος. Εὐθύς οὖν ἀμφι⁶⁰ τὸν οἶκον τοῦ Ἰβηρίτζη (61) γενομένων, καταλαμβάνει Νικηφόρος ὁ Παλαιολόγος λέγων· Ὁ βασιλεὺς ὑμῖν τάδε μὴνύει· Γέρωρ μὲν ἐγὼ ἤδη καὶ μόνος, μήθ' υἱὸν κεκτημένος, μήτε ἀδελφόν, μήτε τινὰ τῶν γνησίων, καὶ εἰ βούλει (πρὸς τὸν ἀρτιφανῆ βασιλέα τὸν Ἀλέξιον ἀποτεινὼν τὸν λόγον) σὺ γενοῦ μοι θετὸς υἱός. Καγὼ οὐκ ἀφέλωμαι τι ὧν ἐκάστῳ τῶν συστρατευομένων σοὶ πεφλοτισμῶσι οὐδέ τιρός σοὶ ἐξουσίας ἐπικοινωνήσω βασιλικῆς, ἀλλὰ μόνον ἔσομαι ψιλοῦ τοῦ τῆς βασιλείας μετέχων ὀνόματος, καὶ τῆς εὐφημίας, καὶ τῶν ἐρυθρῶν πεδίλων, ἔτι δὲ καὶ τοῦ διαγαπαύεσθαι εἰς τὰ ἀνάκτορα. Σοὶ δὲ ἡ τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων μελήσει πάντως διοικήσις. Πρὸς ταῦτα οἱ Κομνηνοὶ ῥήματά τινα συγκαταθέσεως ἐμφαντικὰ ἐπέφανον· ἄπερ ἐνωτισθαί, ὁ Καῖσαρ, φθάνει τάχος πρὸς αὐτοὺς ἐπαπειλούμενος, καὶ πρὸς τὴν βασιλεία κατεπειγών. Ὡς δὲ δεξιόθεν τῆς αὐλίδος εἰσῆι, ἐξελθόντες οἱ Κομνηνοὶ συναντῶσι περσέοντι αὐτῷ. Ὁ δὲ πολλὰ τούτους ἐμέμφετο. Ἀτενίστας δὲ ἐν τῷ εἰσιέναι καὶ τὸν Παλαιολόγον Νικηφόρον θεασάμενος ἀπὸ τῆς λαϊᾶς αὐθις εἰσερχόμενος, *Τί πρὸς τὰ ἐνταῦθα, φησί, καὶ τί βουλόμενος ἦκει, συμπένθερε; Ὁ δὲ, τελέσων μὲν ὡς ἔοικεν οὐδέν, τὰς δὲ αὐτὰς ταῖς πρώην κομισών ἔωκω [αὐθις ἦκω] παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀγγελίας. Διενίστατο γὰρ ὁ βασιλεὺς φυλάξαι τὰ ὑπεσχημένα, καὶ ὡς υἱῷ μὲν χρῆσασθαι τῷ Ἀλεξίῳ, ἐφ' ᾧ τὴν αὐτοκράτορα⁶¹ ἀρχὴν αὐτὸν ἀναδήσασθαι, καὶ τὰ τῆς βασιλείας κατὰ τὸ αὐτῷ διοικεῖν βουλευτῶν, ἐκείνων δὲ μόνον⁶² τοῦ τῆς βασιλείας μετέχειν ὀνόματος, καὶ τῶν ἐρυθρῶν πεδίλων καὶ τῆς καινῆς ἀλουργίδος, καὶ τοῦ περὶ τὰ βασιλεία διαγαπαύεσθαι, γέροντά τε ἤδη διτὰ καὶ ραστώνης δεόμενον. Εὐθύς δὲ πρὸς αὐτὸν δρῶν ἐνατενίστας, καὶ τὰς ὄφρῦ; ἐπισυνάξας, αὐτῷ φησιν· Ἀπελθὼν ἀπάγγειλον τῷ βασιλεῖ, ὡς ταῦτα ἦσαν ἂν συμφερώτατα πρὸς τοῦ τὴν πόλιν ἀλῶναι· τὸ δ' ἐντεῦθεν χώραν οὐκ ἔχει ὄλιγς τὰ τῆς πρεσβείας. Γέρωρ δὲ ἤδη ὧν ὑπέξιστατο⁶³ τοῦ θρόνου, καὶ τῆς σπαντοῦ φρόντισον σωτηρίας. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ Καῖσαρ. Ὁ δὲ γε Βορλιος τὴν τούτων μεμαθηκῶς εἰσέλευσιν, καὶ ὡς ὁ ὑπ' αὐτοὺς στρατὸς ἀπανταχοῦ*

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁰ κατὰ. ⁶¹ αὐτοκράτορος. ⁶² μόνου. ⁶³ ὑπέξιστατο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(61) Τὸν οἶκον Ἰβηρίτζη. Domum Iberitzæ statuit Codinus ad Acropolim: Ἔστι δὲ καὶ ὁ οἶκος τοῦ Τουδάκης, καὶ τοῦ Ὀβηρίτζη, ὃνπερ ἔχει ὁ Ἀκροπόλιτης. Scylitzes pariter, qui domum fuisse scribit Gregoræ, cognomento Iberitzæ, dignitate magistri, Constantini Ducæ, qui imperium sibi asserere

conatus est post Alexandri interitum, soceri: Διὰ πύλινος εἰσελθὼν τοῦ πρωτοβεστιαρίου Μιχαήλ, **260** πλησίον οὐσίας τῆς Ἀκροπόλεως, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Μαγίστου Γρηγοῦ τοῦ Ἰβηρίτζη. Huius Gregoræ meminit præterea Leo Grammaticus in Leone, pag. 484.

σκαδασθεῖς, περὶ τὴν λείαν ἐνασχολεῖται, καὶ τῆς τῶν λαφύρων συλλογῆς ὄλος γαγένηται⁹⁴ (οὔτοι δὲ μετὰ τῶν ἐξ αἵματος, καὶ ἐξ ἀγχιστείας προσηκόντων αὐτοῖς καὶ μετρίων ὀθνεῖων κατελείφθαισαν⁹⁵, ἀντικαταστήναι διέγνω τούτοις, λίαν εὐχειρώτοις οὔτι διὰ τὸν τοῦ στρατοῦ σκαδασμόν. Τοῖνον καὶ συναγαγῶν τοὺς ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ξίφη κραδαίνοντας ἅπαντας, καὶ ὅποσοι ἐκ τοῦ χώματος ὤρμηγτο ἀπὸ τοῦ Κωνσταντεῖνου⁹⁶ φόρου μέχρι καὶ τοῦ λεγομένου Μιλίου (62) καὶ ἄνωθεν, μετ' εὐταξίας ἔτι πολλῆς στοιχηδὸν αὐτοὺς συνέταξεν· οἱ δὲ συνηπικότες ἴσταντο πρὸς μάχην παρεσκευασμένοι, ἀτρεμοῦντες⁹⁷ τῶς. Ἐπεὶ δὲ ὁ τμηναυτὰ πατριάρχης (63) χρηματίζων ἱεροπρεπῆς τῷ ὄντι ἀκτῆμων, καὶ πᾶν εἶδος ἀσκήσεως, ἥπερ οἱ ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσιν ἐνδαιατῶμενοι τῶν πάλαι πατέρων, διεληλυθὼς, κατηξίωτο προορατικοῦ καὶ θεοῦ χαρίσματος, πολλὰ τε πολλὰκίς προεῖπῶν⁹⁸ καὶ μηδέποτε διαψευσάμενος καὶ κανὼν καὶ τύπος ἀρετῆς τοῖς μετ' αὐτὸν χρηματίσας, οὐδὲ τὰ τῷ Βοτανειάτῃ συμπεσόντα παντάπασιν ἀγνοήσας ἐφαίνετο. Ἄλλ' ἔτε ἐκ θείας ἐπινοίας, ἔτε καὶ τοῦ Καίσαρος ὑποθεμένου (ἐλέγχοτο γὰρ καὶ τοῦτο) καὶ πάλαι φιλιῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένου διὰ τὸ ὕψος τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς ξυνεβούλευε τῷ βασιλεὶ ὑπεκστήναι τοῦ βασιλείου θρόνου· Μὴ χῶρει, λέγων, πρὸς ἐμφυλοὺς πολέμους, μήτ' ἀντίβαινε Θεοῦ προστάξει. Αἵμασι Χριστιανῶν μὴ θέλε μινανθῆναι τὴν πόλιν, ἀλλ' εἴξας Θεοῦ βουλήσει ὑπέκστηθι τοῦ μέσου. Πείθεται τοῖς τοῦ ἀρχιερέως λόγοις ὁ βασιλεὺς. Δεδῶς δὲ τὸ τοῦ στρατοῦ ἀτάσθαλον περιζώννυται καὶ κάτεισιν ὡς πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν ἀπονευεσκῶς. Πλήρης δὲ συγχύσεως ὢν, λέληθεν ἡμφιεσμένος ἔτι τὴν τοῖς βασιλεῦσιν πρέπουσαν στολήν (64). Ὁ δὲ Βορίλιος ἐπιστραφεὶς καὶ ἀψάμενος

A compositioni relictum locum quia de re perditā tanquam adhuc sua pacisci pergeret. Senem quod se memorabat, eo valere debere ut nihilis ægre throno excederet aliam ætatem aliud robur poscente : saluti que prospiciendum putaret quæ obtineri simul cum dignitate, ut res tum erant, minime posset. Hæc Cæsar. At Borilus comperto Comnenianorum in urbem ingressu, animadversa que securitate ipsorum qui temere per omnes vicos sparsi dissipati que uni spoliolorum coacervationi vacarent, facile ratus eos in tali negligentia deleri posse, necessarios omnes atque amicos circum se suos coegerat : adjunctisque illis quos diximus, qui secures ex humeris pro ensibus gestant ; insuper et iis qui a Chomate appellationem obtinent, omnes perpetua serie pulchroque ordine disposuit a Constantini foro usque ad Milium et supra ; et illi quidem instructi clypeis firmo animo locum tuebantur ad pugnam parati. Verum qui tum temporis patriarcha erat vir plane dignus illo loco vere pauper et monasticam austeritatem nihilo remissius quam qui olim in desertis et montibus debebant Patres in urbe retinens, quem etiam ferebant prophetiæ gratia prædium, ut qui multa prædixisset quæ vere acciderant ; certe ita viveret ut officii forma virtutisque exemplar æqualibus posterisque esset. Is, inquam, sive divino instinctu admonitus quo loco Botaniatæ res essent, quidque illo denique futurum esset, sive suggestionem arcana Cæsarum (nam et id dicitur) qui admiratione virtutis ejus magnam a longo tempore cum patriarcha conjunxerat amicitiam, in tempore superveniens cum Borilus Botaniatem ad audendum excitabat, sapiens et denique creditum Augusto consilium dedit : ne dubitaret throno regio cedere, neve divina

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁴ γαγένηται. ⁹⁵ κατελείφθησαν. ⁹⁶ Κωνσταντεῖνου. ⁹⁷ καὶ ἀτρεμοῦντες. ⁹⁸ εἰπῶν.

C. r. Dufresnii Du Cangti notæ.

(62) *Μίλιον. Miliare aureum* in 3 urbis regione ponit auctor urbis descriptionis, solus, quod sciam, qui *Miliare* dixerit, cum alii *Μίλιον* appellent. Sed hic *Μίλιον*, pro foro, in quo fuit *Miliaris* illa columna, accipi videtur, uti passim apud scriptores, qui *Μίλιου* mentionem agunt, quod ἀγορᾶν τοῦ Μιλίου vocat auctor incertus in Leone Bardæ filio. Unde esse quod Augustæum nuncupatur, et in eadem regione, quo miliare, collocatur, eonset Gyllius. Sane Augustæum, seu Augustæonem, forum ita dictum, et *Miliare* vicina fuisse, nec procul a *Sophiana æde*, testatur Nicetas in Alex. Man. F. cap. 6, et in Isaac. et Alex. cap. 2. In *Milio* suspensa rebellium capita scribant non semel Theophanes, S. Nicephorus, Paulus Diac. et alii. In eo etiam varias ædes exstructas auctor est Cedrenus, Codinus, etc. unde evidens est non semper *Μίλιον* pro ipsi *Milio*, seu *Miliaris*, fornicibus, de quibus passim scriptores, accipi debere. Existit porro *Μίλιον* ante instauratum Byzantium, ut docentur ex Hesychio *Milistion*.

(63) *Πατριάρχης. Cosmas.*

(64) *Τὴν τοῖς βασιλεῦσι πρέπουσαν στολήν.* Illam forte, quam καθημερινὴν vocat Codinus, *De off. aulæ CP.* cap. 6, n. 44, seu quotidianum im-

peratoris amictum, quo ille induebatur extra stas ceremonias, et dies solennes, non forma, sed ornatus opulencia diversum. Id enim arguit quod mox subdit, avulsa a Borilo brachiorum illa ornamenta margaritis intexta, quæ solius Augusti erant, et inter imperatorios ornatus conspiciuntur in Bulla Aurea Balduini II, imp. ejus *ἔκτυπον* in Observationibus ad Villhard. a nobis representatur, tum ut ejusmodi hæc tempestate fuerint vestes imperatoriæ, tum etiam illa brachiorum ornamenta attentius lector inspicat ; ubi in quolibet brachio binas armillas, seu ut a Prisciano, Isidoro, et Anastasio Bibl. appellantur, *brachialia*, advertere est. Prior namque armilla, eam brachii partem, qua humeris illud connectitur, occupat ; cujus forte generis fuere armillæ, quas viri militares, ab imperatoribus et ducibus in rerum bene gestarum præmium acceptas, deferebant, sic dicta, inquit Festus, quod *antiqui humeros cum brachiis armos* vocarent. Ebrardus de Bethunia in Græcismo :

Annulus est manuum, sunt armillæ scapularum

Atque perichelides exornant brachia nymphis.

Willelmus Brito in Vocabulario : *armillæ sunt proprie ornamenta armorum.* Armilla altera inferior-

imperio repugnans rempublicam discernendam civili bello, urbem Christiano cruore polluendam daret; sed potius Dei voluntati cedens de medio abiret. His parere certus imperator mox palatio egressus præcingit se veritus petulantiam militarem, et capite demisso pudore ac miseria plenus ad Dei Magnam Ecclesiam tendit. Cum autem in stolam oblitus est, quo animadverso conversus brachium erant margaritis intextis vela distincta, ea disjuncta a veste cætera, addens non sine sanna et irrisione mordaci: nempe Hoc tibi nunc vere convenit. Sic Botanates in magnum divinæ Sapientię consecratum templum perveniens ibi fretus loci sanctitate perstabat.

Car. Dufresnii Du Cängii notæ.

rem exornat brachii partem; utraque latioris segmenti **261** instar, margaritis intextis distincta quod, armillis vulgo tribuitur: armillas enim latius extendi adnotat Hugucio. Sic Willelmus Malmesburiensis, lib. II, *De gest. Angl.* cap. 42, binas in unoquoque brachio armillas tribuit Anglis militibus, quos ad Hardeknutum regem misit Godwinus: *Ratem auro rostratam, habentem 80 milites, qui haberent in brachiis singulis armillas duas, unam quamque 16 unciarum auri.* Eadem habent Florentinus Wigorn. et Rogerus Hoved. Atque hæc brachiorum ornamenta, ut cæteros regios ornatus et vestitus, quod non semel monemus, accepisse videntur Byzantini Augusti a Persis, apud quos in usu illa fuisse, præter Ammianum, lib. XXIII extremo, testatur Xenophon, lib. VI *De instit. Cyri*, dum Abradate, ad prælium sese adornantis, armaturam describit: Προσφέρει αὐτῷ ἡ Πάνθεια γρυσσὸν κράνος, καὶ περιβραχιόνια, καὶ φέλιξα πλατέα περὶ τοὺς κάρπους τῶν χειρῶν. Nam per περιβραχιόνια videtur intellexisse armillam, quæ superiorem brachii partem exornabat: per φέλιξα vero, quæ etiam πλατέα, seu latiora, fuisse ait, inferiorem. Sed et apud Theophanem, anno 17 Heraclii, legimus post fustum et profligatum Rhazatem, Chosroe Persarum regis exercitus ducem, in ejus castris invenisse Græcos, seu Romanos, enses plurimos, zonas auro distinctas, clypeum et thoracem Rhazatis, ex auro solido confatos, præterea τὰ βραχιόνια αὐτοῦ; quo loco Cedreus βραχιόνια habet, quam vocem eadem notione usurpat Achmes Ὀνειροκρ. cap. 127, et Joan. Tzetzes ehil. 10, cap. 318, cum ait brachialibus brachia sua exornasse Pannonas:

Καὶ πῆχεις δὲ στολίζουσι τοὺς ἑαυτῶν ὁμοίως
βραχιονίους σιθηροῖς, χαλκοῖς καὶ θελίνοις.
Ἐνίοτε δὲσάρια τινὰ ἀστραγαλώδη,
καὶ ἔσσερα τοιαῦτα δὲ δίχην βραχιονίων.
Δετμοῖς τισὶ συνδήσαντες βραχιόνας φοροῦσιν.

Sed et observo brachionarium vocari φέλιξον ἀνδρῶς, in *Græco Lat.* Porro veterum Augustorum brachias aptatas armillas, testatur Lucifer Calaritanus lib. *De non parcendo in Deum delinq.*, ad Constantium scribens, ad quem legatus a Librio papa missus fuerat, pag. 292: *Debemus vereri regni tui diadema, in aurem etiam, et dextrocheria: debemus insignes quas esse censes vestes tuas honorare, et despiciere verum Creatorem atque Rectorem? Dextrale autem et dextrochirium idem esse pridem docuit Salmasius ad Capitolinum. Armillas etiam inter imperatorios ornatus habuere Germanici Augusti, quos illi (ut Byzantini a Persis) a Francis mutuo accepere. Witikundus, lib. II *Gest. Saxonice*.*

τῶν περὶ τὸν βραχίονα κεκολλημένων διὰ μαργάρων πέπλων παραλῦει τηνικαῦτα τῆς ἐσθῆτος, φέμενο; μετὰ τινος μυκτῆρος, καὶ σεσηρῶτος ἡθους, ὡς τοιοῦτο ἡμῖν ἐπ' ἀληθείας προσήκει νῦν. Ὅ δὲ εἰς τὸν μέγαν τοῦ Θεοῦ νεὼν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἐισελθὼν ἐγκαρτερῶν τέως ἦν ἐν αὐτῷ.

magna perturbatione prodiret, regiam prius exure qui præcedebat Borilus, arreptis quæ circa ejus qui disjuncta a veste cætera, addens non sine sanna et irrisione mordaci: nempe Hoc tibi nunc vere convenit. Sic Botanates in magnum divinæ Sapientię consecratum templum perveniens ibi fretus loci sanctitate perstabat.

describens inaugurationem Othonis Magni: *Procedit, inquit, pontifex cum rege, tunica stricta more Francorum induto, pone altare, super quod insignia regalia erant, gladius cum baltheo, chlamys cum armillis, baculus cum sceptro et diademate.* Ubi observandum chlamydem armillis conjungi, quod ejus quodammodo pars essent, et cum chlamyde ad brachia aptarentur. Dixi a Francis Germanos ejusmodi accepisse armillas, quod satis testatur Witikundus, qui Othonem more Francorum, nempe depressorum ex Francica gente Augustorum vestitum depingit. Adde quod aureas armillas Francis tribuit Gregor. Turon. lib. II *Hist. Franc.* cap. 42; *brachialia aurea*, S. Audoenus in Vita S. Eligii, lib. I, cap. 10. Idem scriptor lib. II cap. 39 de Bathilde Regina (a): *Nec præter brachiles aureos super se quidquam ornamentorum reliquit.* Ubi editio Du Chesniana (b), nihil præter manicas retinens. Erant igitur brachialia et manicæ Bathildis inter ornamenta regia. Fortunatus in Vita S. Radegundis, cap. 13: *Similiter accedens ad Cellam S. Jumeris, die uno quo se ornat felix regina, composito sermone ut loquar barbaro, stapionem, camisas, manicas, cofeas, fibulas, cuncta auro, quædam gemmis exornata per circulum sibi profutura sancto tradit altari.* Nec Francis duntaxat **262** nostris precipuum fuit armilla regię dignitatis insigne, sed et apud Saxonicos Britannię reges. Tradit enim Simeon Dunelmensis, lib. II *Histor. eccles. Dunelm.* cap. 13; Guthredum a sancto Cuthberto posita in brachio ejus dextra armilla in regnum constitutum. Virorum fuisse proprie armillas, pridem est cum adnotarunt criticorum filii (c). Ab iis postea ad feminas transierunt: Tertullianus de pallio: *Armillis quas ex virorum fortium donis ipse quoque matronæ usurpassent, omnium pudendorum conscias manus inserit.* Sed et non olim tantum, verum etiam sequioribus sæculis ejusdem fuerunt formæ, quæ virorum, hoc est, in modum latioris segmenti, quod gemmis et lapillis, opereve Phrygiæ adornatum brachiis adnectebatur. Papias, *Dextralia, brachialia, genus ornamenti commune viris et feminis: ante manicas portantur, et junguntur cum clavo.* Quæ non modicum illustrent quæ habet anonymus, *de mirac. S. Fidis virg. et marty.* cap. 5: *Arsendis uxor Willelmi Tolosani comitis, fratris illius Poncii, qui ab Artaldo posthæc privigno suo dolo interfectus fuit, habebat armillas aureas, vel potius, quod ad cubitum continuabantur, manicas miro opere gemmisque insignitas.* Vita S. Eligii episc. Noviom.: *Quoties brachile aureum, pugnam (pungam) quoque auro gemmisque comptam sibi subripuit, ut miseris subveniret?*

(a) Tom. III, *Spicil.*

(b) Tom. I, *Hist. Fr.*, pag. 631.

(c) Hepping *De insign.* pag. 98.

ΑΝΝΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Γ.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER III.

69 ARGUMENTUM.

Alexius imperii res ordinat. Pacem dat Turcis. Bellum adversus Robertum parat.

PERIOCHE.

Botaniates monachi vestem et professionem suscipit. Maria ejus uxor qua fiducia quare causa domi exspectarit Comnenos. Suspicionem hominum de illa. Laudes ejus filii Constantini Ducæ, Irene imperatricis acclamatur opera Georgii Palæologi. Joannes Cæsar Cosmæ patriarchæ opera utitur ad Mariam palatio educendam. Mariæ forma describitur. Digressio de causa et occasione nuptiarum ejus cum Botaniate, quarum conciliator Joannes Cæsar fuit. Alexius coronatur a Cosma patriarcha. Joannes Xiphilinus Cosmæ decessor quando obierit. Eustratii Garidæ apud matrem Comnenorum grati. Irene Alexii conjux coronatur a Cosma patriarcha. Alexii descriptio. Irenes, genus, ætas et forma. 70 Isuacii descriptio; ejus fortitudo bellica. Creatur ab Alexio sebastocrator. Nicephorus Melissenus fit ex pacto Cæsar. Corona imperatoris qualis; et in quo distincta a coronis sebastocratoris et Cæsaris. Taronitem sororis suæ virum Alexius protosebastum et protovestiarium, mox panypersebastum renuntiat. Adrianum et Nicephorum ejus fratres, illum protosebastum, hunc magnum drungarium classis. Dignitates novæ cum novis nominibus earum ab Alexio excogitatæ quam ob causam. Regnum ars artium. Cosmas patriarchatum abdicat. In ejus locum Eustratii Garidas eunuchus promovetur. Constantino Ducæ calcei rubri redditi. Maria palatio exit. Alexius captæ direptæque urbis coram patriarcha et synodo culpam supplex fatetur, et in salutarem pœnitentiam jejunium quadraginta dierum, cum humi cubatione totidem noctium accipit et implet cum suis. Matrem religiosum secessum cogitantem administrationi rerum imperii præficit, ea de re Bulla Aurea quæ refertur. Ejus mulieris prudentia, religio, cæteræ virtutes, compositissima vitæ ratio. Templum sanctæ Theclæ qua occasione construi jussum ab Isuacio Comneno imperatore. Imperii miser status imminente hinc Roberto, illinc Turcis, ærario exhausto, militari re perditâ. Alexius scribit ad præfectos provinciarum Orientalis tractus. Dyrrachium mittit Georgium Palæologum, muniturum eam urbem adversus Robertum. Scribit ad præfectos urbium Illyrici, ad Romanum pontificem, ad archiepiscopum Capuanum, ad principes ducesque Galliarum, ad ducem Longobardiæ, eos omnes qua promissis qua donis in Robertum incitans. Ad Henricum Alemanicæ regem legatum mittit cum litteris quæ recitantur. Solymani Turcorum principis urbs regia Nicæa. Turcorum illinc ad Bosphorum sive Damalin cuncta vastantium incursiones Alexius coerces, maritimisque pulsos oppidis petere pacem cogit, quam iis largitur metu Roberti. Monomachatum Dyrrachio in Illyricum profugum, missa ad securitatis fidem Bulla Aurea revocat. Robertus sæda licet tempestate ac naufragio diminutis copiis, se ad Dyrrachii oppugnationem accingit. Ejus urbis, quæ olim Epidamnus, origines memorantur.

ΑΛΕΞΙΑΣ Γ.

Ἄρχη τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. Ἄ. Ὅτι δὲ Κομνηνοὶ τὰ βασιλεία καταλάβοντες, παρα-
χρημα τὸν ἐπ' ἀνεψιῶν γαμβρὸν αὐτῶν Μιχαήλ, δ;

Initium imperii Alexii Comneni.

Interim Comneni occupato palatio Michaelē, qui deinde logotheta secretorum fuit neptis ips-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

Desunt.

rum virum ad Botaniatē statim mittunt. Is pro-
fectus comitante præfecto urbis qui tunc erat,
Radenus nomine, imperatorem introducit in na-
viculam parvam, cum eoque pervenit in celebre
monasterium Peribleptæ, ubi ambo magnopere
incumbebant ad suadendum Botaniatē ut monasti-
cum habitum vellet induere. Quo id in tempus
aliud differente, illi veriti ne in tam lubrico rerum
statu aliquid a factione **71** nondum obtrita ser-
vorum illorum, et a Chomatensis nondum reconci-
liatis novi motus orirentur, rursus idem consilium
longe instantius obtudendo pervicerunt tandem
ut coma eo ipso die detonsa angelico habitu orna-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹ ὑστέροις καιροῖς. ² τηνικαῦτα. ³ προπέμπονται. ⁴ αὐθις νεωτερισθῆ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(65) Λογοθέτης τῶν σεκρέτων. Hac etiam fun-
ctum dignitate Gregorium Camaterium, Alexio
imperante, auctor est Nicetas in Joanne, cap. 3.
Logothetas plures fuisse in palatio Constantinopo-
litano, pridem observarunt viri docti. Logothetam
vero qui ab Anna τῶν σεκρέτων indigitatur, eum
putant Wolfius, Meursius. Salmasius ad Vopiscum,
et Goarus, quem idem Nicetas in Man. lib. vii,
cap. 1, cancellarii æquiparat: quod secus se ha-
bet. Cancellarii enim dignitas convenit logothetæ
τοῦ δρόμου, qui a Nicephoro patriarcha CP. dicitur
ὁ τῶν δημοσίων πραγμάτων τὰς ὑπομνήσεις διακο-
μίζων, quique Edicta et Aureas imperatorum
Bullas subscribebat, ut ex Novellis aliquot Manue-
lis Comneni apud Car. Labbeum colligi datur: et
quem eo nomine Bullarium et Caniculum servasse
ostendimus ad pag. 338. At logotheta secretorum
quis fuerit, quodve ejus munus, satis indicat idem
Nicetas in Isaac. lib. iii, cap. 5, de Theodoro cas-
tamonita scribens, qui rerum summam Isaacius
imperator tradiderat: "Ἦν δ' οὗτος περὶ πραγμά-
των ἔγχερσιν, καὶ μάλιστα περὶ τῆς δημοσίας
συνεισφορᾶς δεξιότητος, καὶ λόγων σωφρόνων μέ-
τρος, ὃν καὶ λογοθέτην τῶν σεκρέτων προβαλλόμε-
νος, etc. Ex quibus Nicetæ verbis data videtur
castamonitæ dignitas logothetæ secretorum, præ-
ter usum et experientiam in re æraria, seu vec-
tigali. Et sane studio illi operam impendisse mox
prodit, cum ait castamonitæ concessisse Isaacium
facultatem literis puniceis, quarum usus solius
Augusti erat, ὡς σημειώσασθαι τοὺς τόμους δημο-
σίων λόγων, id est, subscribendi libellos publica-
rum exactationum; δημόσιον enim est vectigal, quod
Latini publicum vulgo vocant. *Gloss. Græco-Lat.*
τελώνιον, publicarium; δημοσιωνης, publicanus.
Tribunalia vero in quibus lites de tributis et
vectigalibus, et de eorum immunitate pertracta-
bantur, δημοσιακὰ σεκρέτα dicuntur Cedreno, ut
his qui præerat, ὁ προκαθήμενος τῶν δημοσιακῶν
δικαστηρίων, in Novella Manuclis Comneni. Deni-
que Scylitzæ in Leone Phil. σεκρέτων τοῦ γενικοῦ
nuncupatur tribunal, quod aliis σεκρέτων δημοσια-
κῶν. Fuit enim γενικὸν, ἄδελφον Constantinopoli a
Constantino M. ut ferunt, extracta, vectigalibus
et tributis recommendis, ut auctor est Codinus in
Orig. ab Isaacio **263** Angelo demum eversa et
destructa. Hujus secreti præses λογοθέτης γενικὸς,
seu τοῦ γενικοῦ dicitur eidem Codino, Constantino
in Bisilio, Gregoræ, lib. vii, et aliis. Nicephorus
PC. Καὶ τῶν δημοσίων φόρων λογιστὴν, ὃν λογοθέ-
την γενικὸν οἶδε ἀκαλεῖν ἢ συνήθεια. Interdum sim-
pliciter γενικὸς apud Suidam in Anastasio, Scylit-
zæ in Basil. Maced. Leonem Nov. 44, etc. Inde
Logothesium Generale apud Pauli. Diac. lib. xix

ἐν ὑστέροις ¹ λογοθέτης (65) τῶν σεκρέτων ἔχη-
μάτισε, πέμπονται πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ ἀπελθὼν μετὰ
τοῦ τότε ² ἐπάργου (ὁ Ῥαδηνός (66) δὲ οὗτος ἦν),
εἰσαγαγὼν τὸν βασιλέα εἰς ἀκάτιόν τι μικρὸν,
ἀπέρχεται μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν τῆς Περιβλέπτου
μονῆν (67) περιώνυμον· εἶτα τὸ μοναδικὸν αὐτῷ
ἄμφω προτρέπονται ³ ἀμφιάσασθαι σχῆμα. Τῷ δὲ
ἐς νέωτα τοῦτο ὑπερτιθεμένῳ, οὗτοι δεδιότες ἔτι ἐν
συγχύσει καὶ ἀταξία τῶν πραγμάτων ὄντων, μή τι ἀπὸ
τοῦ μέρους τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ τῶν ἐκ τοῦ χώ-
ματος; νεωτερισθῆ ⁴, κατηπειγμένως τὴν τῶν τριχῶν
ἀποκοπὴν αὐτῷ συνεβούλευον. Καὶ πειθεται τοῦτοις,
καὶ τοῦ ἄγγελικοῦ (68) τηνικαῦτα ἀξιούται σχήμα-

B *Hist. Misc.* Est igitur logotheta τοῦ γενικοῦ, qui
promiscue scriptoribus λογοθέτης τῶν σεκρέτων
appellatur, nempe subaudita voce δημοσιακῶν,
eratque præcipuus istius tribunalis judex. Hinc
Nicetas Choniates, in librorum suorum Epigraphæ,
dicitur obiisse officium τοῦ μεγάλου λογοθέτου τῶν
σεκρέτων, καὶ ἐπὶ κρίσειων τοῦ γενικοῦ.

(66) Ῥαδηνός. Radenorum illustris fuit Constanti-
nopoli familia, ut auctor est Scylitzes, pag. 723,
et Nicetas, in *Alex. Aug.* lib. iii, n. 1, V. Notata
ad pag. 64.

(67) *Εἰς τὴν τοῦ Περιβλέπτου μονῆν.* Monaste-
rium Deliparæ sacrum, a Romano Argyro imp.
extructum, ut habent Zonaras, Scylitzes, Glycas,
et Manasses, cujus hæc sunt:

"Ὁ; ἄγαν μεγαλοπρεπῶς τῇ Θεοτόκῃ κόρη
Ἄνεδουμήσατο μονῆν, ἣ Περιβλεπτος κλήσις.

Ad maritimos urbis muros exstitisse indicat, præ-
ter Annam, Gregoras, lib. vii. Καὶ ἀπελθὼν οἰκη-
τήριον τὸ πρὸς θάλασσαν τετραμμένον μέρος τῆς
Περιβλέπτου μονῆς. Ad locum nuncupatum Sigma
statuit Scylitzes in Michaelæ Calaph. Zonaras ab
ipso Botanata ita instaurator scribit, ut secun-
dum ab Argyro ejus conditor habitus sit. In eo
humatus Argyrus, ut auctor est Scylitzes et Gly-
cas: in eo etiam plurimæ olim et variæ exstitero
sanctorum reliquiæ, e quibus fuit caput D. Cle-
mentis papæ et martyris, quod capta a Francis
Constantinopoli ad Cluniacense monasterium de-
latum tradit Rostangus monachus, et corpus S.
Pauli primi eremitæ, quod Jacobus Lanzuolus Ve-
netias in ecclesiam S. Juliani transtulit. an. 1240,
ut est apud Sansovinum, in Venet. lib. ii. In id
denique Manuel Palæologus imper. sub vitæ exitum
concessit, ut referi Ducas, cap. 28. Adhuc stare
ajunt, Armeniorum sacris dicatum, et a Græcis
Sulana vulgo appellari scribit Leunclavius in
Pand. cap. 51. Fit præterea istius monasterii
mentio apud Nicetam in Andronic. lib. ii, cap. 9;
Pachymer. lib. v et xiii, cap. 15; Phranzeu,
lib. i, cap. 39; Codin. *De offic.* cap. 15, n. 6;
Leon. Allat. lib. ii *De Eccles. Occid. et Orient.*
perp. consens. cap. 12, etc.

(68) Καὶ τοῦ ἄγγελικοῦ. S. Nicephorus CP.
καὶ δὴ ἀγγελικὸν δὴ τοῦτο, καὶ ἀποστολικὸν τοῦ
μοναχικοῦ βίου σχῆμα. Bryennius, lib. i, n. 5, τῆς
ἀλουργίας τῆς ἀγγελικῆς ἀνταλλαξάμενος σχῆμα.
Adde Vitam S. Eupraxiæ virg. cap. 10. Ita mona-
chicum habitum vocant Græci scriptores passim,
ut vitam et conversationem monasticam. Ἄγγελι-
κὴν πολιτείαν, Gregorius Theologus Orat. in san-
ctum baptisma et Euchologium Græcorum: Δια-
γωγὴν ἀγγελικὴν; Basilius in *Acetic. ἀγγέλων διαί-
ταν*; Ignatius Diac. in Vita S. Nicephori patr.

τος. Ὅρα τὰ τῆς τύχης ! Ὑψοῦ μὲν ἀφρεί τὸν ἀνθρώπινον βίον, ὅτε ἐπιμειδίσῃ αὐτῷ θελήσει, καὶ διαδῆμα βασιλικὸν αὐτῷ περιτίθῃσι, καὶ περιπορφύρει τὰ πέδιλα· ἐπὶν δὲ τὰς ὄφρυς τοῦτοις ἐπισυνάξει *, ἀντὶ τῆς πορφύριδος καὶ τῶν στεμμάτων τὰ μέλανα ῥάκη καταφιένουσι. Ὅπερ δὴ καὶ τῷ βασιλεῖ Βοτανειάτῃ ξυμβέβηκεν. Ἐρωτηθεὶς δὲ πρὸς τοῦ τῶν συνήθων εἰ εὐφώρως τὴν μεταβολὴν φέροι. φησὶν ὅτι Ἡ τοῦ κρέως με * μόνον ἀποχῆ (69) ἀντὶ τῶν δ' ἄλλων ὀλίγη μοι ἢ φροντίς. Ἡ μέντοι βασίλισ Μαρία σύναμα τῷ υἱῷ Κωνσταντίνῳ, ὃν ἐκ τοῦ προβεβασιλευκότος Μιχαὴλ ἔσχε τοῦ δοῦκα, ἐτι τοὺς βασιλείους προσέμενε, δεδοικυῖα περὶ ξανθῷ Μ. νελέῳ κατὰ τῶν ποίησιν, πρόφασιν ἀδιάβλητον τῆς καρτερίας τὴν συγγένειαν ἔχουσα, καὶν τινες ὑπὸ φθόνου παρακεκινήμενοι ἄλλ' ἄττα περὶ αὐτῆς ὑπετόπαζον. Προσηθάκει γὰρ τὸν μὲν γὰρ ἄβρον (70), τὸν δὲ θετὸν υἱὸν εἰσποιήσασθαι. Ταῦτα δὲ ἀνέπεισεν αὐτὴν οἰκοδομεῖν, οὐκ αἰτία τις κατὰ τοὺς πολλοὺς ἐπίφορος, οὐδὲ τὸ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἔπαγωγὸν καὶ ἑὺπρόσιτον, ἀλλὰ τὸ ἐπ' ἑλλοστρίας εἶναι, καὶ μὴ συγγενῆ, μὴ συνήθη, μηδένα τὸ πρὸς ἀπάν ὁμόχθονα κεκτημένην. Οὐκ ἤθελεν οὖν ἀσυντάκτως ἐκείθεν ἐκστῆναι, δεδοικυῖα μὴ τι κακὸν συμβαίῃ τῷ παιδί, ἂν ἐκείθεν ἐξέλθοι * πρὸς τοῦ ἐγγύθου τι ἀσφαλείας λαβεῖν ὅποια ἐν ταῖς μεταπτώσεσι τῶν βασιλέων συμβαίνειν εἴθεον. Ἐν γὰρ τὸ παιδίον καὶ ἄλλως ὤρατον καὶ ἐτι νέον, εὐπὼ τὸν ἑβδομον χρόνον (71) ὑπερλάσαν (καὶ οὐ νέμεσι; εἰ τοὺς ἐμούς ἐπαίνοιν, ὑπὸ τῆς τῶν πρα-

A retur. Ut fortuna in hominibus laetit ! modo alicui excitato de pulvere quasi arridens diadema et purpureos calceos induit : mox ubi supercilium attraxerit pro purpura et corona saccum ei pulum centonesque circumdat, ut nunc Botaniati : qui a quodam familiarium interrogatus quo animo mutationem ferret, respondit : molestam sibi accidere abstinentioniam a carnibus, cætera minus negotii facessere. At Maria Augusta una cum filio Constantino quem ex Michaele Duca Botaniatis decessore suscepserat, adhuc in palatio hærebat, metuens flavo Menelao, ut cum poeta dicam, causam fiducia talis nulli calumniæ obnoxium necessitudinem cum Comnenis habens, quorum alteri socrus, alteri mater per adoptionem erat, uti superius expositum est. Scio invidios, maledicos, ac male feriatos quosdam alia omnia eique parum honorifica de ea cogitasse jactasseque, quasi flore ætatis ac formæ freta conspectum victorum juvenum nec natura ferorum aut aditu placatuque difficultum experiri affectasset. Quæ nec vera, nec similia verorum reor ; minime dubitans quin tota commorationis istius ratio fuerit, quod mulier alibi nata, necessarios fidosque omnes procul habens aliquem fiducia aditum ad victores nacta, eo ita uti decreverit ut nequaquam temere ac tumultuario regiarum ædium possessione cederet, quod fieri nequiret absque periculo filii permagno, prius quam adversus casus omnes qui in perturbationibus istiusmodi solent contingere suam salutem

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* ἐπισυνάξει. * Deest vocula με. † Deest vocula καί. * ἐξέλθη.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

CP. cap. 12 : *Angelicam vitam*, Petrus Damian. lib. vi, epist. 4, quia *quod angeli semper agunt in cælis, hoc fratres jugiter faciunt in ecclesiis*, seu monasteriis, ut ait auctor Vitæ S. Vedasti, n. 4, apud Bollandum : vel ut D. Augustinus, lib. *De sancta virginitate*, cap. 15, quia *virginalis integritas, et per piam continentiam ab omni concubitu immunitas, angelica portio est*, etc. Eodem loquendi modo usi sunt etiam interdum Latini scriptores ; anonymus in Vita S. Pauli Virdon. cap. 2. n. 5 : *Votis itaque omnium, cum benedictione Patris monasterii, angelicum monachi schema induitur*. Florentinus Wigorn. an. 1084 : *Quia finem vite suæ aspiciebat, tacito inuebat se angelicam vestem*. Cardinalis Ruthenensis in Epist. de ultima expurgatione CP. tom. VIII. *Spicileg. Acher : Omnes vos qui Deo perfecte dedicati, 264 habitum angelicam vitæ monasticæ estis induiti*, etc. Quemadmodum autem angeli οὐρανοπολιται vulgo a Græcis appellantur, a Latinis vero *cælicolæ*, ut est in veteri *Glossario Latino Arabico* apud Scaligerum in Proleg. ad lib. *De emendat. temp.* ita monachi Davidi monacho, ἐν τοῖς ὄρεσιν οὐρανοπολιται, et Pachymeri lib. iv, cap. 27. οὐρανοπολιται ἐπίγειοι. Braulioni Cæsaraugustano in Vita S. Emiliani Cuccullati, cap. 12, SS. Antonius et Martinus *cælicolæ* dicuntur. Metaphrastes, seu auctor Vitæ S. Theopanis Sigrian. cap. 14, Καταλαμβάνει πάλιν ὁ μακάριος τὸ παρ' αὐτοῦ νεουργηθὲν οὐρανομίμητον μοναστήριον. Vide D. August. lib. x *De civit. Dei*, cap. 10.

(69) Ἡ τοῦ κρέως ἀποχῆ. Abstinebant enim ab usu carniū monachi San-Basiliani. Vide Nicet. in Man. lib. iv. cap. 6.

(70) Γαμβρόν. Cum utroque nempe Comneno, Isaacio et Alexio, necessitudinem habebat Maria Augusta. Isaacus enim Mariæ cognatam uxorem duxerat ; Alexius vero adoptionis jure habebatur illius filius. Quippe adoptione etiam honoraria et spirituali contrahabatur affinitas, uti ex Senatore, lib. viii, epist. 1, ostendi in Dissert. xxiii, ad Joinvillam, lib. x satis indicat, ubi de pseudodiogeno agit. Sed nec proinde Maria Isaacii socrus fuit, sed affinis. Γαμβρός namque non semper generum significat, sæpe affinem, inquit Budæus, ut apud Latinos vocem, *gener*, passim usurpari constat, Witkindum, lib. i et ii, *Gest. Saxon.* non semel, Arnoldum Lubec. lib. ii, cap. 41 ; lib. iii, cap. 1 : Malaterram, lib. ii, cap. 23, et alios passim. Vide pag. 273, 276.

(71) Ἐβδομον χρόνον. Χρόνος, pro *annus*, crebro utuntur scriptores Byzantini. *Chron. Alexand.* an. 42 Theodos. Jun. Ἐκράτησαν γὰρ δύο ἀρχὰς ἐπὶ χρόνους τέσσαρας. Anastasius Patr. Antioch. Orat. in Annuntiat. Deip. Ὅ δὲ καὶ ἐκ πατέρων παρέλαβεν ἀρχὴν εἰδέναι χρόνου τὸν μῆνα τοῦτον, etc. Constant. Manasses, Καὶ χρόνους ἐκολόβωσε πρὸς τοὺς δέκα. Exstat Nicephori Xantopuli opus, cum hac Epigramme : Σύνοψις τῶν ἀγίων χρόνων. Vide Glossographos.

filiique statum ac dignitatem idonea cautione a victoribus expressa munivisset. Erat ea justissima matris cura pro puero festivitatis et elegantiae admirabilis, adhuc septenni, (liceat mihi ubi res sinunt indulgere laudationi meorum) cujus suavitas sive loquentis, sive ludorum genere vario quos ferebat ætas corpus scitissime moventis, iudicio spectantium comparatione omni superior erat. Flava cæsaries, cutis candore lactis, vivido ubi opus foret rubore resperso, florens, qualis est rosarum primum calices rumpentium. Oculi non albi, sed quales accipitrum, scintillantes sub ciliis et tanquam ex aurea pala gemmeum fulgorem incredibili astantium voluptate vibrantes; coelestis plane forma et terrenæ concretionis usu major, quam qui cerneret dignam putaret quæ amori tribueretur. Talis pueri charitas Mariæ vera causa fuit in palatio manendi; **72** quidquid contra fingant quos obtrectandi prurigo tenet, quorum nec imitari vitium nec probare sententiam possum, certioribus ad veri fidem informatam documentis Augustæ de qua loquor ipsius, in cujus ego a pueritia nutrita sinu ad ætatem usque supra octennem adolevi. Quo jam tum illa ex tempore pro tenerrimo amore quo me complectebatur nihil mihi suorum arcanum volebat esse: itaque ex illa memini me sæpius audire cum narraret quantum in metum de filii præsertim salute tum inciderit cum cedentem imperio Botaniatem vidit. Quod equidem meo et veritatis, ut spero, amantium iudicio haud paulo est ve isimilius, quam alia quæ multa feruntur a variis varia prout quisque benevole aut secus erga illam affectus est. De qua modo dicta sufficiant. Cæterum Alexius pater meus novus imperator ingressus palatium, propriam conjugem quintum decimum ætatis agentem annum cum sororibus ac matre, Cæsareque, paterno ipsius avo, in inferiori palatio reliquit. Sic enim a situ loci vocari consueverat. Ipse autem cum fratribus matre ac propinquis affinisque superius palatium obtinuit, quod et Bucoleon cognominatur, tali quadam de causa. Non longe a muris ejus portus visitur marmore ædificatus, magno olim sumptu, ubi leo lapideus taurum capit, ut species simulat, vivum et reluctantem. Sed leo fortior arrepto bovis cornu cervicem ejus mordicus premiens usque in ipsam

γμάτων ἀναγκαζομένη φύσεως), ἡδὺ μὲν οὐκ ἐν λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν παντοίοις κινήσει καὶ περιστροφαῖς πατιγίων ἀπαράμιλλον, ὡς οἱ τότε παρόντες ὕστερον ἔλεγον, ξανθὸν καὶ λευκὸν, ὡσπερ γάλα ἐρυθήματος μεστὸν ὄπου δέοι, καὶ ὅποιον τὰ τῶν καλῶν ἀρτι ἐξαστράπτοντα ῥόδα· οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ οὐ λευκοὶ, ἀλλ' ἰέρακος ἰοικότες καὶ λάμποντες (72) ὑπὸ ταῖς ὀφρύσιν, ὡσπερ ἐν χρυσῇ σφενδόνη· κἀνεῦθεν ποικιλίαι τέρψει τέρπον τοῖς ὀρώντας, οὐράνιον τε καὶ οὐκ ἐπίγειον κάλλος δοκοῦν, καὶ τὸ ὄλον, εἶπεν ἂν τις ἰδὼν, ὅποσον τὸν ἔρωτα γράφουσιν. Αὕτη ἡ ἀληθὴς αἰτία τῆς εἰς τὰ βασιλεία τῆς βασιλίδος ἐγκαρτερίας. Ἐγὼ γὰρ καὶ ἄλλως φύσει τὸ λογοποιεῖν καὶ καινὰ τινα ἀναπλάττειν ἀποστρέφομαι, εἰδυῖα σύνθησις τοῦτο εἶναι τοῖς πολλοῖς, καὶ μᾶλλον ὀπηνίκα ὑπὸ φθόνου καὶ χαιρεκακίας ἀλλοκοῖντο, καὶ οὐ ταχὺ ταῖς διαβολαῖς συμφέρομαι τῶν πολλῶν· ἀλλὰ καὶ ἄλλοθεν τὴν ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀσφάλειαν ἔσχον, ἐκ παιδαρίου⁹ συντραφεῖσα τῇ βασιλίδι, καὶ οὐπω τὸν ἡγῶνον ὑπερελάσασα χρόνον. Πολὺ δὲ τὸ περὶ ἐμὲ φίλτρον ἔχουσα, τῶν ἀπορρήτων πάντων κεκοινώνηκε. Καὶ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων περὶ τούτων λεγόντων ἀκήκασα, καὶ πρὸς ἄλλους διαφερομένων, τῶν μὲν οὕτως, τῶν δὲ οὕτως ἐκλαμβανομένων τὰ ἴτε πραχθέντα, ἐκάστου πρὸς τὴν ἰδίαν τῆς ψυχῆς κατάστασιν, καὶ ὡς πρὸς αὐτὴν εὐνοίας ἢ μίσους εἶχε, καὶ οὐ πάντας τῆς αὐτῆς ἐώρου γνώμης· ἠκηχάειν δὲ πολλάκις καὶ αὐτῆς διηγουμένης· ὅποσα ξυμβέβηκεν αὐτῇ, καὶ εἰς οἶον φόβον καὶ μᾶλλον περὶ τοῦ παιδὸς ἐπεπιτώκει, ὀπηνίκα ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος τὴν βασιλείαν ἀπέτίθετο. Καὶ κατὰ γε ἐμὲ κριτὴν, καὶ τοῦς πολλοῦς τῶν ἀρίστων καὶ ἀληθείας ἐπιμελουμένων ὁ τοῦ παιδὸς πόθος αὐτὴν ἐν τοῖς βασιλεῖσι πρὸς ὀλίγον τότε κατέσχηκεν. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τῆς βασιλίδος Μαρίας τοσαῦτα. Ὁ δὲ γε τέως τῶν σκήπτρων δραξάμενος· Ἀλέξιος ὁ ἐμὸς πατὴρ εἰσω τῶν βασιλείων γενόμενος, τὴν μὲν ἰδίαν σὺν εὐνοῖαι πεντεκαίδεκατον ἔτος ἄγουσαν, σὺν ταῖς ἀδελφαῖς καὶ μητρὶ καὶ Καίσαρι τῷ πρὸς πατρός αὐτῆς πάππῳ ἐν τῷ κάτω καταλειλοῖται παλατίῳ¹⁰. Οὕτω γὰρ ἐφθασε καλεῖσθαι, ἀπὸ τῆς τοῦ τόπου θέσεως τὴν ἐπωνυμίαν λαχόν· αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς μητρὸς, καὶ τῶν ἐξ ἀγχιστείας προσηκόντων αὐτῷ γαμβρῶν, εἰς τὸ ὑπερκείμενον (73) παλάτιον ἀνεισιν, ὃ καὶ Βουκολέων (74) ἐπονο-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹ παιδόθεν. ¹⁰ παλάτιον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(72) Καὶ λάμποντες. Vel ex hoc Annæ loco patet minime a Botaniata, post actum in ordinem Michaelē, ademptos Constantino ejus filio oculos, quod perperam tradit Ordericus Vitalis, lib. vii, pag. 640, ut nec ab Alexio in monasterium S. Cyri translatus Constantinum, ubi ut mundo inutilis monachus factus sit, omnique vita sua cum servis Dei commoratus sit: quod sequentia satis declarant.

(73) Εἰς τὸ ὑπερκείμενον. Superius palatium, seu potius Magni palatii triclinium, ita appellatum respectu inferioris, cujus hoc loco meminit Anna: Τα ὑπερκείμενα τῶν ἀνακτόρων eidem Annæ, lib.

xiv, pag. 443; τὰ καλάτια τὰ ἐπάνω, Codino, in Orig. pag. 50; supereminens regia, Willelmo Tyrrio, lib. xx, cap. 25; quod scilicet ea palatii pars in tumulo mare attingenti in altitudinem circiter centum passuum edito, ut auctor est Gyllius, lib. i, Descr. CP. cap. 7, exstructa esset. Hujus conditorem Nicephorum Phocam fuisse censet Rhamnusius, quod eam palatii partem, quam inimicis impensis, muris cinxisse, et novis operibus manibus

(74) Βουκολέων. Anna, lib. vii, de Porphyraz

μάζεται ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Καὶ γὰρ ἀγχοῦ τῶν A guttur dentes infigit. Hinc non tantum locus totus, τοῦτου τειχῶν λιμῆν (75) δι' ἐγχορήγου (76) καὶ sed quæ circumstant in continenti ædificia, una μαριάρων πάλαι τῶν χρόνων ὑποδόμητο, ὅπου ὁ cum portu ipso Bucoleon dicantur. λίθινος λέων ζωγραφεὶ τὸν βούν. Ἐχεται γὰρ του κέρως τοῦ βόδς, καὶ ἐξαυχενίσας αὐτὸν, ἐμφύεται πως τῷ λαίμῳ ἐξ οὗ δὴ καὶ Βουκολέων ὁ τόπος ὄλος ὠνόμασται, τὰ τε ἐν ἡλείρῳ οἰκοδομήματα καὶ αὐτὸς δὴ ὁ λιμῆν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

his munisse Phocam narrant Zonaras et Scylitzes, ad Bucoleonem statuere videatur Nicetas, in Manuele, lib. III, n. 4, cui sententiæ favet loci situs ciliator, et munitionibus aptus, adeo ut palam a Byzantinis Acropolis et tyrannorum nidus pars hæc palatii appellaretur. Certe Constantinopolitanum palatium non pulchritudine solum, rerum etiam fortitudine omnibus quas unquam viderit munitionibus præstitisse tradit Luitprandus, lib. v, cap. 9. Unde non mirum si castellum non sive dicitur Villharduino, quod castri potius quam palatii formam præferret. Sed aliter de Bucoleonis palatii B

265 conditore scribit Codin. in Orig. Lambeciana, qui illud Theodosio Jun. ascribit: Τὰ ἐπάνω τοῦ τείχους πλάτεια τοῦ Βουκολέοντος ὁ Μικρὸς ἀπέγειρε Θεοδόσιος.

trielinio, ἀφορῶν ἡμῶν πρὸς θάλατταν πρὸς τὸν λιμένα, οὐπερ οἱ πέτρινοι βῆες καὶ οἱ λέοντες. Scylitzes in Leone Armenio, εἰς τόπον ἐρχομένην, ἐν ᾧ βούδς τε καὶ λέων ἴδονται λίθινοι: καὶ τούτων εἶσι τὴν προστηγορίαν ὁ τόπος, Βουκολέων ὀνομασθένος. Zonaras in Niceph. Phoca, Βουκολέων ὁ τόπος ὠνόμασται, ὅτι λίθινος λέων λελάξευτο ἐν αὐτῷ, βόδς ἐπιθετικῶς ὁμοίως, καὶ τῷ εὐωνύμῳ πάλαι κατέγων τὸ κέρως αὐτοῦ, καὶ περιστρέφων τὴν ἀλῆν τὴν τοῦ βόδς. Quæ non parum illustrant quæ hic ab Anna de leonis et bovis invicem colluctantium lapideis, vel marmoreis statuis enarrantur: de quibus egisse Will. Tyrium lib. xv, cap. 25, ut Gyllium in CP. lib. I, cap. 7, monuimus in Notis ad Villhard. n. 123. Hinc patet Rigordum an. 1205. Innocentium III, papam, lib. xv, ep. 53, perperam Buccam Leonis, et Sanutum, lib. III, part. II, cap. I: Os Leonis palatium Bucoleonis nuncupasse, cum a bove et leone, quasi βούδς καὶ λέων dictum sit, non vero a bucca, aut ore leonis. Bouchelion, dixit etiam Villharduinus.

(75) Λιμῆν. A palatio vicino, seu potius a stantibus in ipso litore: bovis et leonis statuis, Bucoleonis portus appellatus est. Nicetas, in Manuele, lib. VII: Ἐκ τοῦ κατὰ τὴν Βουκολέοντα λιμένος ἐν τῷ φάρῳ τοῦ πλάτιου νεῶν ἀνήγαγε. Scylitzes, τὸ τοῦ πλάτιου νεῶρον ἐν τῷ Βουκολέοντι. Βουκολέων simpliciter dici in apud Leone. Grammat. in Leone et Constantino, pag. 479, 484, et 491. Interdum ab ipsa regia, seu palatio, λιμῆν τοῦ πλάτιου, Scylæ in Nicephoro; λιμῆν περὶ τὰ ἀνάκτορα, Zonaræ in Theophilo; βασιλικὸν κώρον, Pachymeri, lib. v; Portulus imperatoris, Bondelmontio. Ad hunc portum e palatio patebat accessus, qui Nicetæ in Alexis, lib. III ἀποθάρα τὸ βασιλικὸν nuncupatur, et a Wilhelmo Tyrio, I, XI, cap. 25, graphicè describitur. Primitus pro, et ante receptam Bucoleonis appellationem, eius Portus dictus fuit. ut est in veteri urbis descriptione, et Portus Juliani, de nomine Juliani arabatzæ imperatoris, a quo exstructum fuisse scribit Zozimus, lib. III, et lex 5 Cod. de calcis vectorib. ab Anastasio Dicoro purgatum, et mole prædum tutiorem effectum tradunt Marcellinus Comes, et Suidas in Anastasio. Justinianæum appellatum de nomine Justiniani imperatoris, qui e antequam imperaret habitabat, auctor est Amannus ex veteri scriptore. Domus vero Justiniani exstitit eo loci, ubi exstructa postea ædes S. Sergii et Bacchi, juxta portum Juliani. Tancum Justinus Junior, denuo purgatum, de nomine portus Sophiæ Augustæ, priori abrogata appella-

tionem, Sophiæ Portum nuncupari voluit, ut pluribus narrant Zonaras, Cedrenus, Glycas et Codinus. Describi a Corippo, lib. I De laudib. ejusdem Justiniani, cum agit de palatio Sophianarum in opposito Asiastico litore ædificato, facile concedet quisquis urbis Constantinopolitanæ descriptionem, quam ex Bondelmontio damus, serio intuebitur:

Pars prospicit una

Immensum pelagus, pars prospicit altera pontum: Pontum quem geminæ complexant brachia ripæ, Mœnibus appositis rapidos contemnere ventos Et faciunt, præbentque solum statione quietum, Æquoreos frangunt abjecto marmore fluctus, Et prohibent refluxas angustias faucibus undas.

Hodie exægeratum et obrutum tradit Gyllius, lib. II, cap. 15, locumque appellari Catergalimena, quasi portum triremium, unde Portæ vicinæ Catergalimæ nomen mansit ut auctor est Leunclavius in Pand. cap. 200.

266 (76) Δι' ἐγχορήγου. Lapides ad structuram peregre advectos hic designari opinatur eruditus interpretes. At materiam quamdam, non lapides, ἐγχορήγου fuisse diserte innuit Anna, lib. II pag. 139, dum enarrat, ut Cantacuzenus, munitionem, vel si mavis, arcem, ad Laodicæam, quam obsidione cinxerat, tumultuario extruxerat: cujusmodi arces describuntur a Leone in Tacl. cap. 15, § 67 et seq. At enim murum διὰ ξηρῶν λίθων, ex rudi saxo, circulari forma, molitum in intervallo quod arenam, seu litus, et urbis mœnia adjaçet: deinde intra illum ambitum arcem aliam. ἕτερον πολέγων, δι' ἐγχορήγου ὄλης continui ædificasse. Nec discrepat Porphyrogenneta, lib. De Adm. imp. cap. 29, ubi ἐγχορήγα a lateritio opere, et rudi perinde ac polito et quadrato lapide distinguit: Το αὐτὸ κάστρον οὕτε ἀπὸ βησάλων ἐστὶν ἐκτισμένον, οὕτε ἀπὸ ἐγχορήγου, ἀπὸ λίθων τετραδίκων. Cum igitur ἐγχορήγον neque lateritium fuerit opus, neque ruderatio, aut quadratum saxum, sed aliud quiddam ab his diversum, multo videretur probabilius non ex aliunde importatam, sed in ipso loco, ubi ædificatur, erutam materiam designari, qualis est ex congestis respituius structura, et quam locus ipse suppeditat et χορηγεῖ, vel ἐν χώρῳ, seu loco ipso inventam; unde etiam accersi potest vocis etymon: καὶ αὐτὸς ὁ locus regio ipsa suppeditat, incores, seu encores, ut præfert codex Mutinianus, appellat Frontinius, lib. De coloniis; quo loco apposite Rigaltius encores, quasi ἐγγωλοῦς, dictos censet, indigenas silicet, nativos, natos in ipso solo. Grammatici quippe et Agrimensores sæpenuerum solent Græca barbare inflectere, quod in iis scriptoribus passim observare est. Frontinus, sed et lapides incores signati sunt. Arceriana fragmenta, alii ponunt silices, alii tiburinos, alii enchoros, alii peregrinos, alii autem politos et scriptos. Quibus in locis incores, et encori lapides sunt quos idem Frontinus, De condit. agror. et Latinus, petras naturales; Balbus, nativas; Innocentius, lapides nativos, quod est ex ipso solo; Mago et Vegoia, sava ex ipso metallo vocant, hoc est, lapides erutos et effossos ex ipsius soli fodinis: nam et lapidum metalla dixit Ulpianus, ut et Cassiodorus, lib. III, epist. 9. Sic in Vitis Patrum enchores opponuntur peregrinis: Dixit quidam senex quia duo fratres erant vicini, unus peregrinus, et unus enchoris. Isidorus, lib. XII Orig. cap. 7, alia (ave-) enchoræ, quæ manent in locis semper, ut stru-

Tunc occasione commorationis in palatio Mariæ Augustæ, cujus superius meminimus, obortæ plerisque suspiciones sparsusque clanculariis susurris est rumor, novum principem Mariam Augustam ducturum conjugem. Id Ducæ, qui nihil cum vulgo sapiebant, non credebant illi quidem: sollicitos tamen eos non parum habebat matris Comnenorum antiquum in ipsos nec unquam dissimulatum odium, id quod ego sæpius ex ipsis audivisse memini. Cum ergo Georgius Palæologus ad arcem, uti dixi, classe perducta magna totius exercitus voce proclamaret Alexium et Irenem Augustos, despectantes e fenestris qui circa Comnenos erant, velabant mentionem Irenæ fieri. Quibus audacter Palæologus, *atqui non vestra*, inquit, *causa tantam rem suscepi perficique, sed ejus quam sileri frustra jubetis* 73 *Irenæ*. Simul ingem inari attollique altius voces imperat Irenem cum Alexio proclamantium. Ea suspicionum semina uberem curarum segetem genti Ducarum progignebant: populo vero materiam sermonum dabant in Mariam. Verum impe-

Πολλοὶ μὲν οὖν, ὡς ἀνωθεν εἰρηται, τὴν τῆς βασιλίδος περὶ τὰ βασίλεια καρτερίαν ὑποπτεύοντες, ὑπατονθόρυζον, ὡς εἰς κτήδος ταύτην ἀγαγέσθαι μέλλει ὁ νῦν τῆς βασιλείας ἐπιδραξάμενος. Οἱ δὲ δοῦκαι οὐδὲν μέντοι τοιοῦτον ἐνενοῦν 11 (οὐ γὰρ συνεφέροντο ταῖς τυχοῦσαις ἐννοίαις) ἀλλὰ τὴν τῆς μητρὸς τῶν Κομνηνῶν ἀπροφάσιστον κατ' αὐτῶν μῆνιν ἐκ μακροῦ γινώσκοντες, περιδεῖς ἦσαν, ὑποπτεύοντες αὐτὴν, ὡς καὶ γὰρ πολλάκις διηγουμένων ἀκήκοα. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Παλαιολόγος Γεώργιος μετὰ τοῦ στόλου φθάσας τῆς εὐφημίας ἐξήρχετο, οἱ περὶ τοὺς Κομνηνοὺς προκύπτοντες ἀνωθεν καταεῖγαζον, μὴ τὴν Εἰρήνην τῷ Ἀλεξίῳ (77) κἂν τῇ εὐφημίᾳ συνάψαντας κοινῶς εὐφημεῖν. Ὁ δ' ἐμβριμησάμενος κάτωθεν αὐτοῖς φησιν· Οὐ δι' ὑμᾶς τὸν τοσοῦτον ἀγῶνα ἀνεδυσάμην 12 αὐτὸς, ἀλλὰ δὴ ἦν 13 *γατε Εἰρήνην*. Ἄμα δὲ καὶ τοῖς ναυτικοῖς παρεκελεύετο Εἰρήνην σὺν τῷ Ἀλεξίῳ ἀνευφημεῖν. Ταῦτα ταῖς μὲν ψυχαῖς τῶν Δουκῶν πολὺν ἐνέβαλε θόρυβον, τοῖς δὲ γε μωμοσκόποις λοιδορίας ὕλη κατὰ τῆς βασιλίδος Μαρίας ἐγένετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀλέξιος μὴδ' ἐν τῷ τοιοῦτῳ τι βαλλόμενος (καὶ πῶς

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

11 ἐνόουν. 12 ἀνεδησάμην. 13 δι' ἦν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

thio, aliæ adventitiæ. Sic quippe legunt viri quod pro *incisæ*: est enim ἔγχωρος Græcis, idem, quod ἔγχώριος. Lycophron, θάμβος ἔγχώριος μέγας. Ex istiusmodi lapidibus nativis, absque calce ulla, aut materia simili, compactos muros ante urbium portas refert Cinnamus, lib. iv, ut forte lapides isti rudes et in ipso loco eruti, Annæ ἔγχόρηγον fuerint. Illius verba sunt: Ἐφθῆ μὲν γὰρ ὁ Δούκας ἐπὶ τι τῶν ἐκ λίθου πεποιημένων τειχιῶν πεφευγῶς, ἃ πρὸ τῶν πυλῶν εἰθίσται τιτάνου ἀνευ, ἣ τινος ἄλλης ἐπιχρίσεως τοὺς λευκῶνας περιζωννύειν, περισεσῶσθαι. Ita Pachymeres, lib. ii, cap. 27, τὸν ἐπὶ τῇ πύλῃ τῆς Πηγῆς ἐκ λίθων ξηρῶν ἐπιτεχυρισμὸν Constantinopolὶ exstitisse scribit. Plerumque etiam videmus munitiones, aut moles, quæ ad urbium munimenta, vel oppugnationes eriguntur, ex ipsa adjacentes terra, seu ex χώματος, ut est in *Tactic*. Leon. cap. 17, n. 13, excitari, quæ ne concutiatu lapsu, vel injuria temporis, cespite et ulva palustri, vel quadrato, si adsit, lapide, aut denique lateritio opere contineri solet. *Vallos* vocabant Latini muros istos cespititios, ut observatum a Salmasio ad Spartianum, pag. 139. Græci βωλερούς, a βῶλος, *cespes*, unde nostrum *Bolevert* accersunt viri docti. Sic porro tradit auctor Titæ Ludovici VII, Fr. reg. cap. 20, in Damasceno tractu propter venuriam lapidum, prædia passim *interclusa fuisse muris terraceis compactis bitumine*. Ejusmodi autem fuit portus Juliani, seu Bucoleonis, quem χειροποίητον fuisse constat ex Scylitze et Glyca in Niceph. Phoca, aggesta telluris mole, marmoribus subinde 267 vestita confectus *Manufactos* portus, *cothones* a Latinis appellatos auctor est Festus. Sidonius in Panegyrico Anthemio dicto, Portum Juliani describens, aggeres istos in mare procurrentes, materia aliunde importata, pulvere nempe Puteolano, congestos fuisse ait, quem ad structuras, quæ in aqua fiebant, transferri solitum docet Vitruvius, lib. v, cap. 12.

Itur in aquor

*Molibus, et veteres tellus nova contrahit undas.
Namque Dicarshæa translatus pulvis arena*

Intratis solidatur aquis, durataque massa

Sustinet advectos peregrino in gurgite campos.

Hæc quidem Sidonii, quodammodo interpret's sententiam videntur firmare. Fateor tamen non plane mihi hactenus factum satis de hujus vocabuli notionē, adhucque hæerere scrupulum, ut et in his Codini locis in *Orig. CP*. Ἐκτίσσε δ' αὐτὸς καὶ τέσσαρας ἐμβόλους, ἀπὸ τοῦ παλατιοῦ μέχρι τῶν χειρῶν τειχιῶν ἔγχόρηγους θόλους. Et μοι, Ἐποίησε καὶ γάβους ἔγχόρηγους ἐπὶ πᾶσαν τὴν πόλιν, ubi ἔγχόρηγος adjectivum videtur, vocisque significatio, quam profert Salmasius ad Solinum, pag. 1232, admitti potest. Ait enim apud Constantinum et alios dici ἔγχόρηγους, parietes in orbem compositos, seu ἐν χορῷ τάξει. In alio apud Leonem loco, in *Tactic*. cap. 15, § 77: Μέχρις οὗ ἔγχόρηγοι αἱ κινετότεροι γένονται, vox ἔγχόρηγος pro *capax*, videtur usurpari; idque firmant Acta SS. Thyrsi et sociorum ex ins. Tolosano edita a Bollando 28 Jan. cap. 5, n. 22: *Sylvanus dixit: Capacem grossam afferite, et aqua eum complete*. Ubi alia Acta habent *tinam, vas, aut lebetem*. At cum hoc loco adjectivum *capax*, pro ipso vase capaciōri sumatur, quid vetat itidem adjectivum ἔγχόρηγον, pro eo quo muniuntur propugnacula, fossato, seu vallo a Græculis, postmodum vero pro ea quæ ex ipsis fossis geritur terra usurpatum existimare? Sic nempe Græci δεξαμενήν cisternam vocant, quod aquas pluviales excipiat.

(77) *Εἰρήνην σὺν Ἀλεξίῳ*. Imperatoribus et imperatricibus acclamatum simul sæpe legimus. In synodo Oecum. Chalced. act. 7, Martiano et Pulcheriæ Patres acclamant. Corippus, lib. ii:

*Justino vitam ter centum vocibus optant,
Augustæ totidem Sophiæ piæbs tota reclamat.*

Eodem libro:

*Justino vitam partes utraq̄ue reclamant,
Augusto, Sophiæ, votis quam pluribus orant.*

Niceph. Gregoras, lib. ii: Καὶ τοῖς πομπικοῖς θεάτροις τῶν πανηγυρικῶν ἐορτῶν Βασιλεῦς καὶ Εἰρήνης ἡ μῆμη τὴν εὐφημίαν ἐκρότει.

γάρ;) ἀλλὰ τὴν τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν ἡ παραλαβὴν, ἀνὴρ ἐν πᾶσι δραστήριος τῶν ὅλων εὐθύς τραγμάτων γίνεται, καὶ ὡς ἂν εἴποι τις ὡς ἀπὸ κέντρου τῶν ἀπάντων κατάρχεται. Ἀνίσχοντος γὰρ ἡλίου εἰς τὰ βασίλεια εἰσελθὼν, πρὶν ἢ τὸν ἀπὸ τῆς στάσεως κοινῶν ἀποτινάξασθαι, καὶ τὸ σῶμα διαναπαῦσαι, εὐθύς τῆς τῶν στρατιωτικῶν ὄλος ἐγγεῖναι φροντίδος. Καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἰσαάκιον ὡς πατέρα σεβόμενος, κοινῶν εἶχεν ἐν πᾶσιν ἅμα καὶ τὴν μητέρα ἐν ταῖς τῶν κοινῶν διοικήσεσιν ὑπερείδοντας, καὶ τὸ μεγαλύνον αὐτῆς καὶ δραστήριον, οὐ πρὸς μᾶλλον βασιλείας διοικήσιν, ἀλλὰ πολλὰς καὶ διαφόρους ἐξήρχει. Αὐτὸς δὲ πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἀπονευσκῶς ἦν τὸ τῆς ἡμέρας ἐπιλοῖπον καὶ τὴν ὄλην νύκτα ἐς φροντίδα καταναλώσας, τοῦ στρατιωτικοῦ πλήθους σχεδασθέντος εἰς τὸ Βυζάντιον ἅμα καὶ ἀτάκτοις ὁρμαῖς κερχημένον, ὅπως μὲν θορύβου ἄτερ αὐτοῦς τῆς ἀτάκτου ἀνακόψῃ ὁρμῆς, ἀφροντησίαν δὲ τῷ κοινῷ τοῦ λοιποῦ περιποιήσεται. Ἐδεδίει καὶ ἄλλως τὸν Ἰταμὸν τῶν στρατιωτικῶν, καὶ μᾶλλον ὄσπερ ἐκ διαφόρων συνελκτο, μὴ καὶ κατ' αὐτοῦ χεῖρον διανοήσαστο. Ὁ δὲ Καῖσαρ Ἰωάννης ὁ Δούκας βουλόμενος τάχῃ τὴν βασιλίδα ἀποσκευάσασθαι, καὶ τῶν βασιλείων ἀπελάσσει, ὑποφύλας τε πολλοὺς ἀπαλλάξαι ψευδοῦς, ἐνθεν μὲν τὸν πατριάρχην Κοσμᾶν παντοῶς ὑποπεποιεῖτο ἡ ἀξιών τὰ ὑπὲρ αὐτῶν φρονεῖν, καὶ τοῖς λόγοις τῆς τῶν Κομνηνῶν μητρὸς μηδαμῶς ὑπέκειν' ἐκείθεν δὲ τὴν βασιλίδα Μαρίαν νουνεχῶς ὑπέθετο, ἐγγραφόν τι τοῦ αυτοκράτορος ἐξαιτησάμενην, αὐτῆς τε χάριν καὶ τῆς τοῦ παιδὸς ἀσφαλείας, οὕτως ἐκείθεν ἀποχωρεῖν ἡ Πάτροκλον πρόφασιν (78) ταῦτ' ἐσχηκῶς. Ἐφθασε γὰρ ἀντιλαβέσθαι ταύτης. ὀπηνίκα ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ὁ Δούκας τῆς βασιλείας ἐξέστη, καὶ τῷ μετ' αὐτοῦ βεβασιλευκότι Νικηφόρῳ τῷ Βοτανειάτῃ συμβουλεύσασθαι συναχθῆναι (79) ταύτῃ πρὸς γάμου κοινῶν, ὅτι ἐξ ἀλλοδαπῆς ἐστὶ, καὶ συγγενῶν ὄχλος οὐ προσην αὐτῇ. δι' ὧν ὁ βασιλεὺς ὄχλοῖτο, περὶ τε γένους ἡ, καὶ τῆς τοῦ σώματος ὥρας ἀπαγγέλλων πολλὰ, καὶ πολλάκις ἐπαινῶν αὐτήν. Καὶ γὰρ ἦν εὐμήκης μὲν τὴν ἡλικίαν καθάπερ ἡ κυβάρητος, λευκὴ δὲ τὸ σῶμα ὡς ἡ γυνὴ, πρόσωπον κύκλον μὲν οὐκ ἀπαρτίζον, τὸ δὲ χρῶμα δι' ὅλου ἀνθος ἡρινδὸν ἀντιγρυς. Τὰς δὲ τῶν ὀμμάτων αὐγὰς τίς ἀνθρώπων ἐξείποι; Ὁφρὺς ὑπερανέστηκυῖα καὶ πυρσὴ, βλέμμα χαροπὸν. Ζωγράφου ἡ μὲν οὖν χεῖρ τὰ χρῶματα τῶν ἀνθρώπων πολλάκις ἐμιμήσατο, ὅποσα ὦραι φέρειν εἴωθασιν τὸ δὲ τῆς βασιλίδος κάλλος, καὶ ἡ ἐπιλάμπουσα αὐτῇ χάρις καὶ τὸ τῶν ἡθῶν

A rator Alexius nihil unquam tale ne primarum quidem cogitationum tenuis in animum admiserat. Sed Romanæ rei primum administrationem in manus sumens, homo acer et strenuus adeo curas omnes in primordiis tanti negotii dederat ut de removendis quas dixi suspicionum causis parum ipsi vacaret cogitare. Sane is a centro rerum, ut sic dicam, exorsus cum oriente sole in palatium intrasset, priusquam pulverem tanti certaminis excuteret, aut corpus curaret, statim in curam seriam incubuit, adhibito in consilium fratre majore Isaacio quem patris colebat loco, et matre cujus magnam et strenuam mentem non uni sed pluribus simul administrandis parem imperiis intelligeret, ut militum rapinis qui adhuc in civitatis visceribus grassabantur modus quam præsentissimus adhiberetur. Totus is dies noxque insequens in ea re deliberanda tentandaque abiit, non sane facili. Nam et omnino securitati civium consulendum erat: et exercitui effusissime disperso, atque ob id periclitanti, restituendis ordinibus succurrendum. Verum in tanto numero ac tanta varietate cupiditateque hominum ex quibus is exercitus constabat, erat id apparebatque difficillimum. Nec deerat periculum ne miles ferox et insolens si coerceretur imperiosius aliquid in novum Augustum pejus moliretur. At Cæsar Joannes Ducas in animo habens Mariam quam primum educere palatio, suspicionumque causas tollere, duplici ad eam finem via pergere instituit. Primum enim Cosman sibi firmiter astrinxit jam olim familiarem, præmunivitque ne a matre Comnenorum in patres trahi posset. Deinde Mariam ipse aggressus suasionibus et monitiis, pro ea qua valebat auctoritate apud ipsam jam tum ex quo illi auctor fuerat, cum vir ejus Michael Ducas throno ejectus est, ut Botaniati nuberet, magnopere institit, ut, si suis rebus consultum vellet, securitate sibi sibi scripto accepta, palatio excederet. Et fuerat illud quod dixi Joannis in Mariam officium non parvum. Nam Botaniates in ejus nuptias neutiquam propendens, quod eam mulierem alienigenam sciret nullis subnixam consanguineorum opibus; a Joanne illam ipsam ob causam, nempe ut illius solitudini consuleret, studiosissime interveniente, non aspernaretur: quod obtinuit genere ac forma ejus sæpius et multis verbis apud Augustum prædicandis. Ac formam quidem quod attinet, excelluit ea parte Maria; 74 corpus erat celsum proceritate majestatis plena cyparissimumque referente, jam totum candore plane nivali perfusum. Facies non in or-

Variæ lectiones ex cod. Co'slin.

¹⁷ ἡγεμονίαν. ¹⁸ μίαν. ¹⁹ ἀφροντησίαν. ²⁰ γὰρ καί. ²¹ ὑπεποιεῖτο. ²² ὑποχωρεῖν. ²³ τοῦ γένους. ²⁴ ὡσεὶ. ²⁵ ζωγράφος. ²⁶ αὐτῆν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(78) Πάτροκλον πρόφασιν. Proverb. Ἐπὶ τῶν μὴ δυναμένων διὰ φόβου θρηγεῖν τὰς οἰκίας συμφορὰς; ἐξ ἐτέρων δὲ θλίψεων αὐτὰς ἀποκλαίωντων. Diogenian. cent. 7, Apostol. cent. 15. Occurrit semel ac iterum apud Annam, pag. 191, et

apud Pachymerem, lib. xii, cap. 13. Vide Glossar. eruditii interpretis.

(79) Νικηφόρος... συναχθῆναι. V. Niceph. Bryenium, lib. iii, cap. 25.

bem tornata perfectum, sed oblongior, tota liliis ac rosis apte temperatis florens. Oculorum fulgura quis hominum assequi dicendo queat? imminabat curvatum alte ac rutilum supercilium, aspectus mites et amœnam spirantes gratiam. Pictorum quidem manus flores omne genus quos variæ tempestates ferunt arte coloribus assimilata, florem vero formæ ac gratiæ toto ex Augustæ habitu, motu, conspectu radiantem nullus Apelles, nullus Phidias, aut idea designare, aut penicillo exprimere posset. Laudantur insignia opæra statuariorum; nullum unquam tale humani corporis simulacrum exstitit. Ferunt Gorgonis caput vertere solitum ex hominibus in saxa qui ipsum cernerent: hanc qui videret ingredientem repente percussus et defixus occurso primo astabat inhians in ipso habitu sine voce, quasi anima privatus et sensu. Tanta siquidem erat proportio membrorum vel inter se omnium, vel singulorum ad singula, vel sigillatim cuiusque ad totum, quantam et quam concinnam lepideque dimensam ac descriptam in humano nemo adhuc unquam viderat corpore. Simulacrum ad ideam pulchritudinis ac totam decori vim uno compendio colligendam, et hominum qui rerum pulchrarum sensum aliquem haberent amores in se omnium vertendos fictum; aut potius amor plane ipse corporatus in hunc terrestrem orbem delapsus e cœlo. Hæc validum Joanni Cæsari suppeditarunt argumentum ad molliendum domandumque Botaniatis animum in gratiam desideriumque Mariæ; cui ut præferret Eudociam multi erant auctores: quam et sermo emanaverat imperii regustandi cupidam ubi Botaniatem ad thronum properantem occupasse Damalim cognovisset, voluisse conciliare sibi eum per litteras (quod tamen ab illa non ambitione regni sibi parandi, sed amore Zoes Porphyrogenitæ cui consultum cuiperet contendunt) cogitatumque fuisse perfecturam nisi quidam ex ejus domesticis Leo eunuchus illam a tali consilio deduxisset, multis apud eam in tempore commemorandis, quæ distinctius referre sit nefas nobis quidem, judicio naturæ atque institutionis disciplina ab obtrectandi maleque dicendi vitio abhorrentibus. Abunde ac plus satis talia suggerent sparsiores collectoresque popularium rumorum. Cæterum Joannes Cæsar diu obsessum et varie tentatum Botaniatis animum tandem perpulit ut Mariam Augustam conjugem duceret, quæ res illi magnam apud eam gratiam paravit, qua fretus, ut dixi, suadere ipsi aggressus est ut palatio exiret. Verum cum ea res lenta

ἄπαγωγόν τε καὶ εὐχρη ὑπὲρ λόγον καὶ τέχνην ἐφαίνετο· οὐκ Ἀπελλῆς, οὐ Φειδίας, οὐδέ τις τῶν ἀγαλαματοποιῶν τοιοῦτόν ποτε παρήγαγεν ἀγαλμα. Καὶ ἡ μὲν τῆς Γοργοῦς κεφαλή λίθους ἐξ ἀνθρώπων τοὺς ὀρῶντας ἐποίει ὡς λέγεται, τὴν δὲ ἰδὼν ἂν τις βαδίζουσαν, ἣ ἀφνης ὑπαντιάσας ²⁵ ἐκεχρήνε· τε καὶ ἐπὶ ταύτου σχήματος ἐφ' ᾧ ἔτυχεν ὦν ἴστατο ἔννεος ὡς ἀφηρησθαι τρικαῦτα δοκεῖν, καὶ ψυχὴν, καὶ διάνοιαν. Ἀναλογίαν γὰρ τοιαύτην μελῶν καὶ μερῶν τοῦ ὅλου πρὸς τὰ μέρη, καὶ τούτων πρὸς τὸ ὅλον, οὐδεὶς οὐδέπω τοιαύτην ἐν ἀνθρώπου σώματι θεάσατο· ἀγαλμα ἐμψυχον καὶ ἀνθρώποις φιλοκάλους ἐράσμιον. Ἰμερος γὰρ ἀντικρυς ἦν σωματωθῆς οἶον εἰς τόνδε τὸν περίγειον ²⁶ κόσμον. Τούτοις οὖν ὁ Καῖσαρ συγχρησάμενος τότε, τὴν τοῦ βασιλέως καταμαλάττει καὶ χειροῦται ψυχὴν, κἂν πολλοὶ αὐτῷ συνεβούλευον τὴν βασιλίδα ἀγαθέσθαι Εὐδοκίαν (80), περὶ ἧς ὑπετονοθροῦζόν τινες ὡς τῆς βασιλείας καὶ αὐθις ἱμερομένη τὸν Βοτανειάτην ὀπηνίκα τὴν Δάμαλιν κατέλαβεν, ἐπειγόμενος εἰς τὸν ²⁶ βασιλεῖον ἀναχθῆναι περιωπῆν ²⁷, διὰ γραμμάτων ἐσπετερίζετο· οἱ δὲ ὅτι οὐ χάριν ἑαυτῆς, ἀλλὰ τῆς ἰδίας Ζωῆς (81) τῆς Πορφυρογεννήτου ²⁸. Καὶ τάχα διηλύκει ἂν τὸ σπουδαζόμενον, εἰ μὴ τις τῶν θεραπόντων τῆς ὀρμῆς ταύτης ἀνέκοψε, Λέων ἐκτομίας ὁ Κυθωνειάτης πολλὰ καὶ καιρίως ²⁹ πρὸς αὐτὴν εἰρηκῶς, ἃ κατὰ μέρος ἀπαγγέλλειν ἡμῖν οὐ θέμις, φύσει τὸ διαβάλλειν ἀποστρεφομένοις, τοῖς δὲ τῶν τοιοῦτων λογοποιοῖς παντὸς ³⁰ καὶ περὶ τούτων μελήσει. Ὁ μόντοι Καῖσαρ Ἰωάννης παντοίως αὐτὸν μετελθὼν πέρας δέδωκε τῇ βουλῇ πείσας συναφθῆναι τῇ βασιλίδι Μαρίᾳ, καθὼς ὁ λόγος σαφέστερον φθάσας ἐδήλωσε, κἀντεῦθεν παρήρησαν πολλὴν ἐσχέκει πρὸς αὐτόν. Ἐπεὶ δ' ἐν τισιν ἡμέραις ταῦτ' ἐτελεῖτο, μὴ βουλομένων τῶν Κομνηνῶν, ἀθρόον αὐτὴν ἀπελάσαι τῶν βασιλείων, ἅτε πολλῶν αὐτῆς εὐεργετημάτων τυχόντων παρ' ὅλον τὸν τῆς βασιλείας αὐτῆς χρόνον, οὐχ ἤττον δὲ καὶ δι' ἦν ἔσχον πρὸς αὐτὴν συνήθειαν τῇ προφάσει τῆς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν συμπεσοῦσης συγγενείας, πολλοὶ ἐκ πολλῶν συνεῖροντο λόγοι νοημάτων διαφόρων ἐξαγγελτικοί, τῶν μὲν ἄλλως ἐκλαμβανομένων τὰ πραττόμενα, τῶν δὲ ἐτέρως, ὡς ἕκαστος ἔννοίας ³¹, ἣ μίτους εἶχε τὰ πρὸς αὐτὴν, τῶν εἰωθότων ἐκ προαιρέσεως, καὶ μὴ ὡς ἔχουσι κρῖνειν τὰ πράγματα. Καὶ δὴ στέφεται τέως ὁ Ἀλέξιος μόνος παρὰ τῆς δεξιᾶς τοῦ ἀρχιερέως Κοσμᾶ. Καὶ γὰρ τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ Δούκα καὶ τοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου αὐτοκράτορος τελευτήσαντος τοῦ ἱερωτάτου πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Σιφιλίνου (82) μηνὸς

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁵ ὑπαντιάσας. ²⁶ Deest vox περίγειον. ²⁷ τὴν. ²⁸ περιωπῆν. ²⁹ Πορφυρογενήτου. ³⁰ καιρία. ³¹ πάντως. ³¹ ἐννοίας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(80) *Eudocia*. Eudociam Dalassenam, Constantiivi Ducæ imp. viduam. Scylitz., Zonar., Glyc.

(81) *Zoës Ducænzæ*, Constantini Ducæ impe-

ratoris ex eadem Eudocia filia.

(82) *Σιφιλίνου*. Joannes Xiphilinus, patria Trapczuntinus, patruus Joannis Xiphilini, qui Dionis epitomen confecit, Michaelæ Duca impe-

Αὐγούστου ²² δευτέραν ἡγόντος, ἐπινεμήσεως τρις-καιδεκάτης, χειροτονείται τηνικαῦτα οὗτος ὁ ²³ ἀνὴρ ἱεροπρεπῆς καὶ πλήρης ἀγιοσύνης. Τοὺς Δούκας δὲ τὸ μὴ-ῶ τὴν βασιλίδε τῆς βασιλικῆς ταινίας ἀξιοθῆναι, ἐπιπλέον ἐξεδειμάττει· ἐνίσταντο δὲ ὁμῶς καὶ τὴν βασιλίδα Εἰρήνην τοῦ στέφους ἀξιοθῆναι. Ἔφυγε δὲ τις μοναχὸς Εὐστράτιος· τὴν κλῆσιν, Γαριδᾶ· τὴν ἐπωνυμίαν, τὰς οἰκῆσεις ἀγχοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Μεγάλης ἐκκλησίας ποιούμενος, καὶ ἀρετῆν δῆθεν ὑποκρινόμενος, οὗτος θαμὰ πρὸς τὴν μητέρα τῶν Κομνηνῶν πάλαι παραγενόμενος, περὶ βασιλείας προύλεγεν. Ἦ δὲ καὶ ἄλλως φιλομόναχος οὖσα, ἀλλὰ καὶ τοῖς τοιούτοις ὑποσαινομένη λόγους τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ὀσμημέραι ἀξίνουσαν ²⁴ ἐδείκνυ, κἀντεῦθεν τῷ ἀρχιερατικῷ τῆς μεγαλοπύλεις Ὁρόνῳ ἐγκαθιδρῦσαι τοῦτον προτεθύμητο. Καὶ τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀπραγμον τοῦ τηνικαῦτα ἀρχιερέως προφασίζομένη, ἐπειθὲ τινὰς λόγους παρατήρως ἐν σχήματι συμβουλῆς πρὸς αὐτὸν ἀνακινεῖν, ὡς δῆθεν διὰ τὸ αὐτῷ συμφέρον τοῦτο ξυμβουλεύοντα, ἀλλὰ τὸν ἱερὸν ἐκείνον ἄνδρα ἢ σκῆψις αὐτῆ οὐ διεάνθανε· καὶ τέλος τὴν ἰδίαν ἐπομοσάμενος κλῆσιν φησι· πρὸς αὐτούς· *Νῆ τὸν Κοσμῶν* (83), *εἰ μὴ διὰ τῶν ἐμῶν χειρῶν ἡ Εὐφροσύνη τοῦ στέφους ἀξιοθῆ, τοῦ ἀρχιερατικοῦ Ὁρόνου οὐκ ἀποστήσομαι*. Οἱ δὲ ὑποστρέψοντες ²⁵ ἀπαγγέλλουσι· τῇ δεσποίνῃ (84) τὰ μνησθέντα· Ἐφθασαν γὰρ ἤδη οὕτω ταύτην καλεῖν ἅπαντες, τοῦ φιλομήτορος βασιλέως τοῦτο βουλομένου. Ἐθδομαῖα τοίνυν μετὰ τὴν τοῦ Ἀλεξίου ἀνάβρῃσιν καὶ ἡ αὐτοῦ ὀμεινέτι· Εἰρήνην διὰ τοῦ πατριάρχου (85) Κοσμᾶ ἀξιοῦται στέφους.

erat patriarcha, dabat negotium adevendi hominem et sibi utilius facere posse quam si ultro dignitatem abdicaret. Non sefellit ea machinatio virum sanctum; auditisque aliquandiu amicis subornatis, per proprium nomen jurans dixit illis: *Per Cosmam non cedam patriarchali throno prius quam mea manu Irene Augusta coronata fuerit*. Quo illi audito responso redierunt ad Dominam (sic jam tum omnes matrem Comnenorum appellabant, imperatore, quippe matris amantissimo, id maxime volente) et cuncta illi retulerunt. Septimo igitur post inaugurationem Alexii die uxor quoque ipsius Irene ministerio Cosmæ patriarchæ solemnem coronæ impositionem accepit.

Δι μέν οὖν μορφαί τοῖν βασιλείων ἀμφοῖν Ἀλε-

multorum dierum negotiatione tractaretur, Comnenique beneficiorum ab Augusta imperii ejus tempore **75** acceptorum memores, nec oblitii necessitudinis duplicis qua eidem ambo devincti erant, nihil de illa statuere præfractius minusve humanum velent, locus datus est iis quas indicavi suspitionibus ac sermonibus, pro varia dispositione variis, otiosorum hominum, qui de rebus non ex merito ac momentis ipsarum, sed ex propriis affectibus judicare solent. Rebus igitur sic pendentibus Alexius coronatur manu patriarchæ Cosmæ. Et enim quarto anno imperii Michaelis Ducæ et filii ejus Constantini cum esset mortuus sanctissimus patriarcha Joannes Xiphilinus, 2 die mensis Augusti, indict. 13, subrogatus in ejus sedem fuerat hic Cosmas illo loco dignissimus et sanctitate plenus. Momordit ergo non parum Ducas, et in acrem sollicitudinem conjecit quod Irenem nequaquam eum Alexio coronatam cernerent, instabantque vehementius, ut id fieret. Erat tum monachus quidam Eustratius nomine cognomento Garidas prope Magnam Dei ecclesiam habitans, magna specie virtutis, qui jam ex longo tempore adire ac visere solitus Comnenorum matrem etiam illi nescio quid de imperio prædixerat. Illa in monachorum genus alioqui propensior, huic insuper delinita sermonibus majorem in dies erga ipsum fiduciam benevolentiamque demonstrabat. Jamque eo venerat ut de transferendo in istum urbis regni patriarchatu consilia versaret, certosque adhiberet homines quibus, commemorata simplicitate atque ineptitudine ad res gerendas ejus qui tunc

quasi pro amicitia advenendi nihil eum ipsi abdicaret. Non sefellit ea machinatio virum sanctum; auditisque aliquandiu amicis subornatis, per proprium nomen jurans dixit illis: *Per Cosmam non cedam patriarchali throno prius quam mea manu Irene Augusta coronata fuerit*. Quo illi audito responso redierunt ad Dominam (sic jam tum omnes matrem Comnenorum appellabant, imperatore, quippe matris amantissimo, id maxime volente) et cuncta illi retulerunt. Septimo igitur post inaugurationem Alexii die uxor quoque ipsius Irene ministerio Cosmæ patriarchæ solemnem coronæ impositionem accepit.

Amborum porro imperantium Alexii, inquam,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²² μὴλ Αὐγούστῳ. ²³ De: t vocula ὁ. ²⁴ ἐπὶ πλέον αἰξάνουσαν? ²⁵ ἐπὶ πλέον σὺξανούσαντες.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

rante, ut ipsemet in Augusto testatur, Constantino Lichude patriarcha extincto, in ejus locum successit est a Constantino Duca in peratore, vir et morum probi probitate et omnigenæ eruditionis fama illustris. Obiit 2 Augusti anno Michaelis **268** 4, Christi 1075, indict. 13, seditque annos 11, menses 7. Ejus Homilias aliquot edidit Gretzerus, tom. II *De sancta cruce*.

(83) *Νῆ τὸν Κοσμῶν*. Vide Seldennum ad *Marmoram Arundel*, pag. 151, ubi de ejusmodi juramenti formula.

(84) *Τῇ δεσποίνῃ δεσποίνης*, et *Dominas*, vel *Domas* appellatas olim Augustas observatum a Fabricio ad Theophil. lib. II, tit. 6, § ult. et Seldeno, *De titulis honorariis*, I parte, cap. 6, § 7. Concessa etiam eadem honoraria appellatio matri Annæ Dalassenæ ab Alexio, et si Zonaram audi-

mus, τῆς Βασιλίδος, et Augustæ (quam ipsa etiam neptis Anna aviæ tribuit, pag. 83): Ἦ δὲ μήτηρ τοῦτων παρασημῶν μὴ μετασχούσα βασιλικῶν, δὲ τὸ ἐνδυμα μοναχικόν, μήτε μὲν εὐφημίας καὶ ἀναβρῆσεως, μόνου μετέχε τοῦ τῆς βασιλείας δόξαματος. Idque egit Alexius Constantini M. exemplo, qui matrem Helenam non Dominæ duntaxat, sed et Σεβαστῆς, seu Augustæ appellatione donaverat, ut auctor est Sozomenus, lib. II, cap. 1, et ex eo Niceph. Callist. lib. VII, cap. 1.

(85) *Διὰ τοῦ πατριάρχου*. Nondum forte invaluerat, quod postmodum inductum legimus, ut imperatrices et Augustæ, non a patriarcha, sed ab imperatoribus maritis recens coronatis coronarentur, ut auctor est Cantacuzenus, lib. I, cap. 41; lib. III, cap. 82; lib. IV, cap. 4, 58; et ex Cantacuzeno Codinus, *De offic.* cap. 18.

et Irenes majestas et decor emicabat incredibiliter splendens, et plane inimitabilis arte quantavis. Neque enim pictor illum archetypæ pulchritudinis florem intuens exprimere ut maxime conetur in tabula queat : neque statuarius, ut summæ industriæ **76** nervos contendant omnes, etiamsi tota vita illa Polyæleti elaboratissima signa magno æmulandi studio contemplatus sit, ita unquam materiam inaniam fingere, sculperem conformareque possit ut spirantium istorum naturæ simulacrorum, Augustos dico recens coronatos, speciem admirabilem representet. Horum Alexius quidem statura fuit non multum eminenti, cæterum plena, nec modum tamen excedente, habitudine corporis. Itaque illius pedibus insistentis non tantum percellerat intuentes majestas, quantum in throno residentis regio, et acrem inde oculorum aciem contra vibrantis. Tunc enim nihil minus terrificum præstinguebat visus astantium quam quod elisis nubibus fulgur resplendens conavere audacissimos cegit; tanta ex toto non solum vultu, sed etiam corpore ac conformatione universa membrorum lux imperiosæ ac venerationem extorquentis emicabat dignitatis. Nigrum utrimque supercilium concinne curvabatur : et sua cuique subjecta pupilla blandos simul eadem terribilesque dabat : ut a jactu obtutu, a fulgore vultus, a dignitate genarum apte insperso rubore micantium, misti majestatis clementiæque radii simul vereri, simul confidere homines juberent. Jam latitudo humerorum, lacertorum torositas, prominentia pectoris, heroica omnia, et simul admirationem, simul voluptatem asserentia spectantibus; idem enim in eo et speciem habebat et gratiam et pondus atque instar gravitatis inaccessæ : quod si os aperiret linguamque solveret, videres insidere viri labris igneo spirantem impetu rhetoricam ipsam Demosthenis effuso quodam vehementium et brevium argumentorum quasi torrente aures omnes animosque rapientem. Nec vero vis ejus eloquentiæ satis explicari dicendo potest, nec par quidquam victrix impetus perorantis linguæ, nisi fortes ictus aut inevitabiles jactus dextræ pugnantis habuit, utraque invictus : verum lingua delectabat, manus affligebat quos vinceret. At Augusta Irene mater mea tum adhuc adolescentula quintum decimum nondum annum excesserat. Andronici filia, qui Joannis Cæsaris primogenitus erat, conspicio utique genere cujus ab Andronicis illis et Constantinis, qui cognominati sunt Ducæ, series repetebatur. Surgebat porro instar speciosæ arboris recta et florenti statura, summa

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁶ ἀρχετυπίαν. ⁷⁷ βολίτους. ⁷⁸ μετώπου. ⁷⁹ καὶ βάρους. ⁸⁰ Desunt voces καὶ τῶν γάρ. ⁸¹ μὴν γάρ. ⁸² κατ' ἀλλήλοισι. ⁸³ Ἀσσυρίας. ⁸⁴ ὑπεγαλάτο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(86) *Θυγάτηρ δὲ ἦν Ἀνδρονίκου.* Perjuri illius et peritidi, cujus insigni prodicione Romanus Diogenes imp. cui merebat, in Turcorum potestatem

ἤλυθ' τε καὶ Εἰρήνη ἀμύχανοι, καὶ εἰς ἅπαν ἀμύχαιοι καὶ οὔτε γραφεὺς γράφειεν ἂν πρὸς ἀρχετυπίαν ⁷⁶ τοῦ κάλλους ὄρων, οὔτε λιθοξόος ἀψυχον οὐσίαν οὕτω ρυθμίσειε, εἴ τι εἴαν πρὸς τὰ τῆς φύσεως ἀγάλματα ταῦτα, λέγω δὴ τοὺς ἀριστεφεῖς; αὐτοκράτορας, καὶ πρὸς τὰ τοῦ Πολυκλείτου ἐκείνου σπουδαῖα ἀποβλέψειεν. Ὁ μὲν γὰρ Ἀλέξιος οὐ πάντῃ μὲν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπῆρτο ἐπὶ πολὺ, εἰς εὖρος δὲ συμμετρως πῶς ἠύρυνετο. Καὶ ἰστάμενος μὲν οὐ τοσοῦτον θάμβος ἐδίδου τοῖς θεωμένοις, εἰ δὲ ἐπὶ τοῦ βασιλείου καθίσσειεν οὗτος θρόνου καὶ γοργῶν σέλας ἀφήσειε τῶν ὀφθαλμῶν, πλῆστηρ ἐδόκει, καὶ ἀμαχὸν αὐγὴν ἀποστέλλειν καὶ τοῦ προσώπου καὶ τῆς ὄλης διαργανώσεως. Μέλαινα μὲν γὰρ ἡ ὄφρυς ἐκατέρωθεν ἐκυρτοῦτο, τῇ δὲ ὀφθαλμοῦ ὑπεκάρθητο βλοσυρὸν ἄμα **B** καὶ ἡμερον ἐνορῶν, ὡς ἀπὸ τε τῆς βολῆς ⁷⁷ τῶν ὀμμάτων καὶ τῆς στιλπνότητος τοῦ προσώπου ⁷⁸, καὶ τῶν παρεῶν τῆς σεμνότητος καὶ τοῦ ἐπιτρέχοντος αὐταῖς ἐρεύθους ὁμοῦ καὶ δεδοικέναι τε καὶ θαρβεῖν. Τῶν τε ὤμων ἡ εὐρύτης καὶ τῶν βραχιόνων τὸ στερῶν καὶ τῶν στέρνων ἡ προβολή, ἡρωϊκὰ πάντα, καὶ ὄλωσις θάμβος καὶ τέφην τοὺς πολλοὺς ἐκκαλοῦμενα. Τὸ γὰρ αὐτὸ τοῦ ἀνδρός καὶ ὤραν εἶχε καὶ χάριν, βάρος ⁷⁹ καὶ ὄγκον ἀπρόσιτον. Εἰ δὲ καὶ εἰς ὀμίλιαν ἦλθεν ἐκεῖνος, καὶ τὴν γλῶτταν ἐκίνησεν, εἶδες ἂν αὐτόχρημα τὴν πυρίπνου ἐπικαθημένην τοῖς χεῖλεσιν ἐκείνου ῥητορικὴν Δημοσθένους. Καὶ τῶν γὰρ ⁸⁰ κατακλυσμῶν τῶν ἐπιχειρημάτων πᾶσαν καὶ ἀκοήν, καὶ ψυχὴν κατεσύρτο, καὶ ἀμύχτος **C** ἦν καὶ ἀμαχὸς καὶ τὴν γλῶτταν ὁμοῦ καὶ τὴν χεῖρα, τὴν μὲν πρὸς δόρατος ἀφεισιν, τὴν δὲ πρὸς ἀκήρατα θέλγητρα. Ἡ δὲ γὲ βασιλῆς Εἰρήνη καὶ μήτηρ ἐμὴ μείραξ τε ἦν τὸ τρηναῖδε, καὶ οὐδέπω τὸν πεντεκαίδεκατον παραδεδραμῆκει χρόνον. Θυγάτηρ δὲ ἦν Ἀνδρονίκου (86) τοῦ πρωτοκόμου υἱοῦ τοῦ Καίσαρος, τὸ γένος περιβλεπτος, εἰς Ἀνδρονίκους ἐκείνου καὶ Κωνσταντίνους τοὺς Δούκας ἀναφέρουσα τὴν τοῦ γένους σειράν. Ἀνίστατο γὰρ ⁸¹ καθάπερ τι ἔρνος; ὄρθιον καὶ ἀειθαλὲς συμμετρως καὶ πλατυνομένη καὶ στενουμένη καταλλήλως ⁸² ἕκαστα τοῦ μὲλῶν, καὶ μερῶν, καὶ ἐπέραστος; μὲν ἰδεῖν, ἐπέραστος δὲ ἀκοῦσαι, καὶ ὄψεως τε καὶ ἀκοῆς ἀκρόεστον ὡς ὄντως ἀκουσμά τε καὶ θέαμα. Αὐτὸ μὲν γὰρ τὸ πρόσωπον, σελήνης μὲν ἀπέστειλε φέγγο; οὐ μὴν εἰς κύκλον ἀκριθῆ' διαπέπλαστο κατὰ τὰς Ἀσσυρίας ⁸³ γυναῖκας, οὐδ' ἄλλως ἐξεμηκύνετο κατὰ τὰς Σκυθίας, ἀλλ' ὑπεκαλεῖτο ⁸⁴ μικρόν πῶς τῆς ἀκρίβειας τοῦ κύκλου. Ἀνεπέπτατο δὲ αὐτῆς ὁ λειμὼν ἀπὸ τῶν παρεῶν, καὶ τὴν ῥοδωνιάν καὶ τοῖς πόρρω προὐβάλλετο. Ὅμμα δὲ χαροπὸν καὶ ξὺν ἡδονῇ φοθερὸν ἐνητένιζεν, ὡς τῶν ὄρωντων τὰ ὄμματα τῇ μὲν ἡδονῇ καὶ τῷ κάλλει

ἴκλειν πρὸς ἑαυτὴν, τῷ δὲ φόβῳ μῦεν καταναγκάζειν, οὐκ ἐχόντων ὅπως ἀποδλέψωνται, ἢ ὅπως ἂν ἀποκρούψωνται. Καὶ εἰ μὲν τις ἦν Ἀθηναῖος πρῶτον ἐφευρημένη ποιηταῖς τε καὶ συγγραφεῦσιν οὐκ οἶδα ἔγωγε· μῦθον δὲ ταύτην ἀκούω περιφερόμενον καὶ περισυρόμενον· τὴν δὲ βασιλίδα ταύτην Ἀθηναῖον, εἰ τις εἶπερ ⁴⁵ ἐν τοῖς τότε χρόνοις φανεῖσαν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ, ἢ καταβράγεισαν ἐξ οὐρανοῦ μετὰ τινος οὐρανιας αἰγλης καὶ ἀπροσίτου μαρμαρυγῆς, οὐκ ἂν ἐξήμαρτε τοῦ εἰκότος. Καὶ τὸ θαυμασιώτερον, ὅπερ οὐκ ἂν ἐν ἄλλῃ τῶν γυναικῶν εὔρεθείη, τοὺς μὲν ἰθαμοὺς ⁴⁶ τῶν ἀνδρῶν συνέστελλε, τοῖς δ' ὑπὸ φόβου συνεσταλμένοις θάρβειν ἐνεδίδου ἐκ μόνης ὕψεως. Τὰ δὲ χεῖλη ἐμεμύκει μὲν τὰ πολλὰ καὶ ἰδέικνυσι σιγῶσαν, ἔμπνουν ὡς ἄληθῶς· ἀγαλμα καλλονῆς καὶ στήλην ἔμφυχον εὐρυθμίας. Ἡνιόχει δὲ τὰ πολλὰ ἢ χεῖρ τῷ λόγῳ σὺν εὐρυθμίᾳ μέχρι τοῦ καρποῦ παραδεικνύσα τὸ μετακάρπιον, καὶ εἶπες ἂν ἐλέφαντα ἐκτετορεῦσθαι παρὰ ταχύντου τινὸς εἰς δακτύλων καὶ χειρῶν διάθεσιν. Ἡ μέντοι ἱρις τῶν ὀφθαλμῶν θάλατταν ἐμιμῆτο γαληνιώσαν ἐν βλοσυρῶνι διαθέσει τὸ κυανοῦν ἐξαυγάζουσα. Ἀντίστοιχός ⁴⁷ δὲ καὶ τὸ λευκὸν τῶν ὀμμάτων κύκλῳ τῆς ἱριδος, καὶ χάριν ἀπέλαμπον ἀμαχον καὶ ἡδονὴν ἀρατον ἐνεδίδου ταῖς ὕψεσι. Τοιοῦτοι μὲν τὴν ἰδέαν Εἰρήνην καὶ Ἀλέξιοι. Ὁ μόντοι θεοὺς ἐμὸς Ἰσαάκιος τὴν μὲν ἡλικίαν ἐψέκει τάδελοφῶ, οὐδὲ τὰ ἄλλα ⁴⁸ πολὺ ἀπέψκει. Ὑπώχρος μὲν οὐκ ἦν αὐτὸς τὴν ὄψιν καὶ τὴν ὑψηλὴν οὐ πᾶνυ δασύς, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς γνάθους ψιλωτέραν εἶχε τῆς τάδελοφῶ. Ἄμφω δὲ τάδελοφῶ κυνηγεσίῳ μὲν πολλὰκις ἀπένευον, ὀπηνίκα οὐ πολλή τι· αὐτοῖς ἐπέβροι ⁴⁹ πραγμάτων φροντίς, πολεμικοῖς δὲ μᾶλλον ἢ κυνηγετικοῖς ἔχαιρον πράγμασιν. Ἐν δὲ ταῖς ἐμβολαῖς τῶν πολέμων, οὐδ' ὀπηνίκα τῶν ταγμάτων αὐτὸς κατῆρχε πρόετρεχέ τις αὐτοῦ, ἀλλ' ἅμα τε τὴν παράταξιν ἐωράκει τῶν πολεμίων ἐκείνος καὶ πάντων καταφρονήσας τῶν ἄλλων, ἐς μέσουσιν ἐνέπιπτε καθάπερ τις κεραυνὸς, ὀξέως διακόπτων τὰς φάλαγγας. Κάκ τούτου ἐάλω (87) καὶ ἅπαξ καὶ δις κατὰ τὴν Ἀσίαν συμμύξας Ἀγαρηνοῖς. Καὶ τοῦτο μόνον εἶχε φόγου ἄξιον ἐν τοῖς πολέμοις οὐμὸς θεοῦ ὅτι πρὸς συμβολὰς ἀκατάσχετος ἦν.

similis, ne in cæteris quidem valde discrepabat, sub pallidiori tamen facie; nec barba multum densa, quin et ad malas minus pilorum habuit quam frater licet junior. Amborum jam fratrum commune studium, si otium esset a negotiis, indulgere venationi, cui tamen cum occasio aderat, nihiliam præferabant. Isaacius porro qui exercitus sæpe ductarat, cum committendum esset prælium, nunquam alii primas periculi aut lacessendi hostis dabat: verum ipse princeps simul hostilem aciem viderat in eam præceps mediam cæco at fulmineo impetu ferebatur, magna plerumque strage ac disiectione phalangum. **78** Unde et contigit ut semel atque iterum in Asia pugnans cum Agarenis, caperetur. Atque hoc solum in bellicis rebus vituperabile patruus habuit meus, quod in congressionibus non regebat impetum.

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁴⁵ εἶπεν. ⁴⁶ ἰταμοῦς. ⁴⁷ ἀπέστοιχός. ⁴⁸ οὐ κατὰ ἄλλα. ⁴⁹ ἐπεβρόει τούτοις.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(87) *Ed. l. w.* Ut a Saracenis captus fuerit Isaacius, pluribus narrat Bryenius.

A proportionem ubi erat opus modo dilatata modoretata, membris sibi exacte respondentibus, visu pariter et auditu sic amabilis ut nec spectaculum suavius, nec acroama dulcius ejus vultu voceque homines haberent. Facies quidem pleno micabat lunæ fulgore: non tamen in perfectum circinata orbem more Assyriarum, nec immodice longa qualis **77** in Scythiis feminis cernitur, sed producta pulvulum ultra gyros exacti circuli. Pervolabat vero illam qua tendebantur genæ species atque aura quædam vernantis prati et viva purpura flagrantem florentis rosarii colorem in oculos vel procul spectantium ejaculabatur; intuitus aspectus vivide serenus, et pariter delectans, pariter terrens, ut occurrentium oculos et specie in se verteret, et majestate connivere cogeret, inter utrumque incertos, ac nec abstinere a cernendo nec sustinere contra intuentem valentes. Quam Palladem poetæ pictoresque celebrant, ea an unquam exstiterit nescio, plerique fabulam autumant; at formam hujus nostræ Augustæ similem exstitisse olim in terris et admiratione sui ac fulguribus oculorum radiisque acribus percellentis speciei, cælestis originis facile fidem fecisse si quis dixerit, næ is a vero, certe verisimili non aberraverit; ac quod mirabile et hujus plane mulieris singulare, audaces impudentesque conturbabat reprimebatque, humiles contra metuque contractos erigebat in fiduciam solo aspectu. At labia, patebant illa quidem plerumque, sed ad speciem, non ad vocem, totaque cernebatur spirans simulacrum pulchritudinis, et animata concinnitatis columna. Sermone fere gubernabat manus, summo lepore ac elegantia usque ad juncturam brachii nudata, miraculo intuentium qui candidissimum ebur in digitos et volam ac cæteram manum a præstanti quodam artifice tornatum videre sibi videbantur. Iris oculorum mare tranquillam referebat, in profunda quiete undarum cærulea serenitate renidens. Candor porro circumdans pupillum vivum et ipsum ac lucens, mistumque ex his omnibus gratiam exhibebat incomparabilem, et voluptate incredibili pascebat intuentes. Talis fere Irene et Alexii forma exstitit. Patruus vero meus Isaacius statura fratri

Quoniam vero Melisseno Nicephoro Cæsaris dignitas ex pacto debebatur, et Isaacium natu majorem fratrem insigniori aliquo decorari honoris titulo par erat, alius autem præterquam Cæsaris non erat, excogitavit novum Imperatoris et mistis *Sebasti* sive Augusti et *Autocratoris*, hoc est, Imperatoris, nominibus titulum conflavit Sebastocratoris, quasi diceret, secundi Imperatoris, cui Cæsaris gradum subjunxit: eo cum Isaacium honestasset, uni eum concedere Augusto voluit, Melissenum Cæsarem tertio demum loco in acclamationibus appellari. Sed ne similibus quidem aut æqualiter ornatis redimiri coronis, diebus solemnibus, Sebastocratore et Cæsarem est passus, sed proportione gradus inter se diversis. Sicut et illæ ambæ quod ad sumptuositatem magnificentiamque attinet, sane plurimum Augustali quo ipse Imperator utebatur diademati concedebant. Imperatorium siquidem diadema plane instar hemisphærii undique concavi ac clausi omni æque ex parte caput amplectebatur; margaritis et cæteri generis gemmis partim subsidentibus, et quasi operi intextis, partim exstantibus ac foras pendulis speciosissime ornatum. Nam utrinque ad tempora ex margaritis ac gemmis pluribus compacta monilia pendeabant, verberabantque genas; atque id eximium et proprium insigne Imperatoris potestatis erat. At Sebastocratorum et Cæsarium coronæ cinctum habebant solum sparsione margaritarum per intervalla distinctum, sine ullo imminentis superne cavittis orbe. Peridem tempus Taronita qui Alexii sororem in matrimonio habebat protosebastus et protovestiarius declaratus est: paulo etiam post ad panypersebasti dignitatem promotus et consensu dignatus Cæsaris. Ejus vero prior titulus protosebasti Adriano collatus est ipsius fratri, addita illustrissimi appellatione. Denique tertius et minimus horum frater Nicephorus et magnus drungarius classis est creatus, et in sebastorum ipse quoque solium proventus. Has dignitates et earum nomina prius excogitavit pater meus, partim eas componens ex prius distinctis, uti diximus, partim prius notas in novos detorquens usus. Etenim panypersebastus et Sebastocrator composita sunt; sebasti vero sive Augusti nominis notio immutata est ab Alexio. Imperantium enim id olim quasi

79 cognomen erat. Alexius autem communem

Ἐπεὶ δὲ τὸν Μελισσηνὸν (88) Νικηφόρον τῆς τοῦ Καίσαρος κατὰ τὴν ὑπόθεσιν εἶδει ἀξίας μστειλῆσαι καὶ τὸν Ἰσαάκιον (89) δὲ πρῶτον τῶν ἀδελφῶν κατὰ χρόνον ὄντα μείζονι ἔχρῃν τιμηθῆναι ἀξιώματι: (ἔτερον δὲ ἀξίωμα πλὴν τοῦ Καίσαρος οὐκ ἦν), νέον ὀνοματοποιήσας ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος ἀπὸ τε τοῦ Σεβαστοῦ καὶ τοῦ αὐτοκράτορος σύνθετον ὄνομα τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος, τὰ δὲ ἐλφῶ ἐφηρμόσατο, οἷον εἰ δεῦτερον βασιλεὺς πεποιτηκῶς, τὸν Καίσαρα τοῦτου ὀποθιδάσας καὶ τρίτον ἐν ταῖς εὐφημίαις ἀριθμησάμενος μετὰ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος εὐφημίαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ στέμμασιν ἐν ταῖς πανδήμοις ἡμέραις αὐτοὺς στεφανοῦσθαι προσέταττε, τὸν τε σεβαστοκράτορα καὶ τὸν Καίσαρα, κατὰ πολὺ διαφέρουσι τῇ πολυτελείᾳ τοῦ διαδήματος ἢ αὐτοὶ ἐστεφάνωτο. Τὸ μὲν γὰρ βασιλικὸν διάδημα (90) καθάπερ ἡμισφαίριον εὐγυρον⁸⁰, τὴν κεφαλὴν διαδιε πανταχόθεν, μαργάρους⁸¹ κοσμούμενον, τοῖς μὲν ἔγκειμένους, τοῖς δὲ καὶ ἐξηρητημένοις. Ἐκατέρωθεν γὰρ τῶν κροτάφων ὄρθασθαι τινες (91) ἀπαιροῦνται διὰ μαργάρων καὶ λίθων καὶ τὰς παρεῖα; ἐπιξέουσι. Καὶ ἐστὶ τοῦτο ἐξηρητημένον τι χρῆμα τοῖς βασιλεῦσι στολῆς. Οἱ δὲ τῶν σεβαστοκράτῶν καὶ τῶν Καίσαρων στέφανοι, σποράδιον ἐστὶν ὅπου τῶν μαργάρων καὶ λίθων μετέχοντες ἄνευ τοῦ ἐπισφαιρώματος. Κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ τετίμηται καὶ ὁ Ταρωνεῖτης (92) καὶ γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ βασιλέως πρωτοσεβαστὸς τε καὶ πρωτοβεστιάριος. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ πανυπερτέβιστος ἀναδεικνύεται καὶ σύνθωκος⁸² τῷ Καίσαρι γίνεται. Πρὸς δὲ καὶ Ἀδριανὸς ὁ ἀδελφός, αὐτοῦ πρωτοσεβαστὸς ἀξιοῦται περιφανέστατος; καὶ Νικηφόρος; (93) ὁ ὕστατος ἀδελφὸς μέγας τε δρουγγάριος τοῦ στόλου προῦδέβλητο⁸³ καὶ εἰς τὴν τῶν σεβαστῶν καὶ οὗτος ἀνηρέχθη βαθμιδα. Τούτων δὲ τῶν ἀξιωμάτων τὴν καινοτομίαν ὁ ἐμὸς πατήρ προσεξεύρατο, τὰ μὲν συνθεῖς, καθάπερ ἄνωθεν εἰρηται, τοῖς δὲ καὶ παραχρησάμενος. Τὸ μὲν γὰρ πανυπερτέβιστος; καὶ σεβαστοκράτωρ καὶ ὅτι τοιαῦτα συντέθεικε, τῇ δὲ τοῦ Σεβαστοῦ ἀξία παραχρησάμενος φαίνεται. Σεβαστοὶ γὰρ οἱ βασιλεῖς ἀνέκαθεν ἐπιθετικῶς ὀνομάζοντο, καὶ ἦν ἐξιδιάζοντως εἰς βασιλέας λεγόμενον τὸ τοῦ Σεβαστοῦ ὄνομα· αὐτοὶ δὲ εἰς τὸ κοινότερον πρῶτον κατήνεγκε τὴν τοιαύτην ἀξίαν. Εἰ γὰρ τις εἰς ἐπιστήμην καὶ τινα ὑπερτάτην φιλοσοφίαν ἀνάγοι τὴν βασιλείαν, ὥσπερ τέχην οὔσαν τεχνῶν καὶ ἐπιστήμην ἐπιστημῶν, θαυμάσαιτο ἂν καὶ τὸν ἐμὸν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ Desunt voces σύνθετον ὄνομα τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος. ⁸¹ τοῦτον. ⁸² Deest vox εὐγυρον. ⁸³ μαργάρους καὶ λίθους. ⁸⁴ ξύνθωκος. ⁸⁵ Desunt voces καὶ Νικηφόρος ὁ ὕστατος; ἀδελφὸς μέγας τε δρουγγάριος τοῦ στόλου προῦδέβλητο.

Car. Dufresnii D. Cangii notæ.

(88) Τὸν Μελισσηνόν. Codinus, *De offic.* cap. 2, n. 2.

(89) Τὸν Ἰσαάκιον. Ex hoc Annæ loco hausit quæ habet dicto capite idem Codinus.

(90) Βασιλικὸν διάδημα. Vide quæ adnotamus in Dissertat. xxiv, ad Joinvillam, ubi fuse egimus de Imperatorum Constantinopolitanorum coronis.

(91) Ὅρθασθαι τινες. Ἐνώστια et χρεμαστῆρια

τοῦ στέμματος dicuntur Achmeti cap. 248.

(92) Ταρωνεῖτης. Confer Codinum, *De offic.* cap. 2, n. 5. Uxorem duxerat Michael Taronites majorem natu sororum Alexii. Vide *Stemma Comnenic.*

(93) Νικηφόρος. Vide Zonaram et Glycam. De dignitate et officio magni drungarii classis multa viri docti congesserunt, quæ non excipio.

πατέρα οἷον τινα ἐπιστήμονά τε καὶ ἀρχιτέκτονα ἅ
 τὰ ὑπὸ τὴν βασιλείαν καινοτομοῦντα καὶ πράγματα
 καὶ ὀνόματα· πλὴν ὅσον οἱ μὲν τῶν λογικῶν ἐπι-
 στημῶν προστάται διὰ σαφῆνειαν τὰ τοιαῦτα τῶν
 ὀνομάτων ἐφεύρανον, ὁ δὲ ἐπιστημονάρχης οὗτος
 τῆς βασιλείας Ἰαλίσιος πρὸς τὸ συμφέρον⁸⁸ ἅπαν-
 τα τῆ βασιλείᾳ διωκονόμετο, ξενίζων πολλὰκις,
 καὶ περὶ τὴν τάξιν τῶν πραγμάτων καὶ περὶ τῆ
 κλῆσιν τῶν ὀνομάτων. Ὁ μὲντοι ἱεροπρεπῆς ἐκεί-
 νος καὶ πατριάρχης Κοσμάς (94), οὗ καὶ πρότερον
 διεμνημονεύσαμεν, μεθ' ἡμέρας τινὰς κατὰ τὴν
 μνήμην τοῦ ἱεράρχου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τὴν
 ἱεροτελεσίαν⁸⁷ τελέσας ἐν τῷ κατὰ τὸ Ἐβδομον (95)
 ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἡδὴ βηθέντος σηκῶ, τὸν ἀρχιερα-
 τικὸν θρόνον διαπρέψας ἔτι⁸⁸ πέντε καὶ μῆνας ἐν-
 νέα, παραιτεῖται τὴν ἀρχιερωσύνην, καὶ ἄπεισιν
 εἰς τὴν τοῦ Καλλίου μονήν (96). Ἐγγειρίζεται δὲ
 τοῦς τῆς ἀρχιερωσύνης οὐκας μετ' αὐτὸν ὁ προβ-
 ῆθης ἐκτομὴς Εὐστράτιος ὁ Γαριδάς. Ἐπεὶ δὲ ὁ
 τῆς βασιλείας Μιχαὴς υἱὸς Κωνσταντίνου ὁ Πορφυ-
 ρογέννητος, μετὰ τὴν παράλυσιν τῆς βασιλείας τοῦ
 πατρὸς αὐτοῦ Μιχαὴλ τοῦ Δούκα τὰ ἐρυθρὰ μὲν
 ἐκὼν ἀπεδύσατο πέδιλα, τὰ δὲ κοινὰ καὶ μέλανα⁸⁹
 ὑπεδύσατο, Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης ὁ μετὰ τὴν
 δούκην καὶ πατέρα τοῦ Κωνσταντίνου τῶν σκίπτρων
 ἐπιλημμένος, τὰ μὲν⁹⁰ μέλανα ἐκείνον ἀποβαλεῖν
 θεωρήσατο, ἐκ ποικίλων δὲ σερικίων ὑφασμάτων
 ὑποδήματα προσέταττε περιδεδύσθαι, ὥσπερ τὸν
 νεανίσκον ἐπαισχυόμενος, καὶ τοῦ κάλλους ὁμοῦ
 καὶ τοῦ γένους ἀγάμενος. Τῇ μὲν⁹¹ κόκκινον διόλου
 ἀπαστράπτειν αὐτὸ⁹² τῶν πεδίων οἷον ἐφθόνηι, τὴ
 δὲ τινὰς τόπους ἐκ τῶν ὑφασμάτων ἀνθεῖν τὸ κόκ-
 κινον, ὑπεδίδου. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Κομνηνοῦ Ἰαλε-
 ξίου ἀνάβῃσιν ἡ βασιλεῖα Μαρία καὶ μήτηρ ἐκείνου,
 ταῖς ὑποθημοσύναις πεισθεῖσα τοῦ Καίσαρος,
 Ἐγγραφὸν πίστιν ἤθετο δι' ἐρυθρῶν βεβαιωθησο-
 μένην γραμμῶν καὶ σφραγίδος χρυσοῦς περὶ τοῦ
 αὐτοκράτορος, ὥστε μὴ μόνον ἀπινῆς σὺν τῷ υἱῷ
 διατηρηθῆναι, ἀλλὰ καὶ συμβασιλεύειν αὐτῷ κά-
 κεινον⁹³, τὰ τε ἐρυθρὰ ὑποδιδυσκόμενον, καὶ στε-
 φηφοροῦντα καὶ ὡς βασιλεῖα σὺν αὐτῷ ἀναγορευό-
 μενον. Καὶ οὐκ ἠστόχησε τῆς αἰτήσεως, ἀλλὰ
 λιμβάνει χρυσοῦσθαι λόγον βεβαιουόντα τὰ αὐτῆς
 θελήματα ἅπαντα. Τηνικαῦτα καὶ ἂ ὑπεδιδύσκετο
 ἐκ σερικίων ὑφασμάτων περιελόντες, τῶν διόλου
 ἐρυθρῶν ὑποδημάτων τούτῳ μεταδίδασσι, κἂν ταῖς

A pluribus summo principi propius admotis eam ap-
 pellationem nova inventa dignitate fecit. Vir si
 quisquam unquam alius magnitudine mentis atque
 consilii consecutus ut regnandi scientiam, quæ
 vere ars artium et doctrina doctrinarum est, in
 certam methodum digereret; cujus pars hæc no-
 minum inuovatio et excogitatio dignitatum ad va-
 riam distributionem honoris, non parum ad finem
 universi negotii prudenter dispensata conferebat.
 Nec vero ut cæterarum disciplinarum magistri ita
 hic scientiæ regnandi consultissimus vir, nomina
 rebus aut instrumentis ad usum indicationis im-
 ponebat, sed ad ambitionem varie satrandam, sus-
 pendendas ex usu reipublicæ inhiantium spes,
 multosque simul ostentatione unius mercedis,
 quod varie vocata ornataque foret, visæ multiplicis,
 ad res gerendas alliciendos, hanc dignitatum fa-
 bricationem et nomenclaturam fabricabat. Interim
 is cujus superius meminimus patriarcha Cosmas
 post aliquot ab Irene coronata dies ipsa memoria
 confessionis sancti Joannis Theologi, peracto sacro
 in templo ejusdem sancti apostoli ad Hebdomonum
 sito, patriarchalem dignitatem ultro abdicavit,
 postquam eam tenuisset annos quinque et menses
 novem, secessitque in monasterium Calliæ. Gu-
 bernacula vero patriarchalis sedis suscepit in ma-
 nus prius memoratus eunuchus Eustratius Garidas.
 Quoniam vero Mariæ Augustæ filius Constantinus
 Porphyrogenitus, post abdicationem patris sui
 Michaelis Ducæ ultro se ille quidem in ordinem
 redegerat, rubris cothurnis deponendis, vulgari-
 busque ac nigris sumendis; verum successor pa-
 tris ejus Botaniates, reveritus adolescentem et
 forma et genere conspicuum, nigra quidem cal-
 ceamenta exuere ipsum jusserat, non usque eo
 tamen indulgens ut plane rubra concederet, sed
 quæ sparsos duntaxat raris flosculis haberent pur-
 pure elavos, quasi ad fortunæ mediæ inter priva-
 tam ac regiam indicationem elaborata ex coloribus
 utriusque textura, obtinuit ab Alexio jam impera-
 tore Maria Augusta, idque Joannis Cæsaris usa
 consilio caveri sibi ac firmari rubris litteris sigil-
 loque aureo voluit, ut præter incolunitatem suam
 filiique, status etiam pristinus filio eidem redde-
 retur, hoc est, participatio imperii qualem habue-
 rat patre regnante: atque adeo deinceps et rubris

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ Συμφέρον. ⁸⁷ ἱεροτελεσίαν. ⁸⁸ ἔτι. ⁸⁹ μέλανα. ⁹⁰ Deest vocula μὲν. ⁹¹ μὲν γάρ. ⁹² αὐτῷ.
⁹³ ἐκείνον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(94) Κοσμάς. Patriarchali dignitate se abdicavit
 ultro Cosmas Hierosolymitanus, quod reipublicæ
 administrationem improbare, 7 Maii, quo Græci
 S. Joannis evang. festum agunt, an. Chr. 1681,
 cum secessisset annos 5, menses 6.

(95) Ἐν τῷ κατὰ τὸ Ἐβδομον. Actis S. Joannis
 evangelistæ in Hebdono conditorem Constantinum
 M. agnoscit Codinus, in Orig. Lambecianis. In co-
 nstatum Basilium Bulgaretionem scribunt Sey-
 litzes, Glycas, Joël et Pichymeres, lib. II.

(96) Καλλίου μονή. De hoc monasterio silent
 cæteri scriptores Byzantini, nisi illud sit, quod ab
 Antonio patriarcha Constantinopolitano instauratum
 fuisse tradit Nicephorus Gregoras in illius vita,
 quam laudat Allatius in Diatriba de Simonibus,
 quæ sic inscribitur: Βίος τοῦ ἐν ἁγίοις πατριάρ-
 χου ΚΠ. Ἀντωνίου, τοῦ τὴν μονὴν τοῦ Καλέως συ-
 στησαμένου. Vetus membrana apud Ubellum, in
 Patriarch. Venet. n. 28, eidem patriarchæ Antonio
 abbatis monasterii Caleos dignitatem tribuit.

colturnis et corona augustali uteretur, et nomen eius cum Alexii nomine proclamaretur. Hæc scripto diplomate bullaque munito aurea concessa in usum statim sunt redacta, positisque Constantinus **80** polymitis ac variegatis, perfecte rubros induit calceos, et in largitionibus, bullis aureis, similibusque chartis, rubrica subscribat una cum Alexio Augusto, et in supplicationibus ac pompis eum nullo medio cum tiara sequebatur. Quidam airbant hæc jam illi cavisse ac pactam fuisse Mariam Augustam cum Comnenis antequam illi rebellarent. Utut se res habeat, his certe sic perfectis excessit illa palatio, magno comitatu deducentium, ac præ cæteris Isaacii sebastocratoris; migravitque in ædes a Constantino Monomacho Imperatore constructas prope templum magni Martyris Georgii, quæ lingua vulgari Mangana dici solent.

Cæterum imperator rectissime institutus a puero monitisque religiosissimæ matris ad Dei timorem verum intimoque conceptum animo fictus ex longo formatusque, mordebatur acerbo sensu pœnitentiæ ad memoriam ubique obviam cladis civitatis, cujus omnes passim incolæ extrema malorum ac calamitatis perpessi erant in ingressu Comnenorum. Effectum habet interdum malum res optima, innocentia lapsus expers omnis, eum qui nihil unquam offenderit in superbiam ac tumidam præfidentiam efferens. At qui offendit, si et bene institutus in Dei cultu et natura prudens sit, statim Dei timore compunctus commovetur animo ac salutari conturbatur metu, præsertim si magnas res aggressus et in altum ac præceps fastigium evectus, egere tunc cum maxime se sentiat præsentis Numinis auxilio: quo abnuente ac averso quid expectandum aliud, quam fore ut errore, amentia, contumelia præceps qui Deum habet infensum, in scelus omne ruens et divinum in se iram exaugeat, et hominum ullione provocata throno quem insidere vix cœperat statim exturbetur atque evolvetur in miseriam ultimam? Qualia passum quondam Sauli scimus, cujus ob crimen scindens scindit Deus regnum ipsius. Harum tristi occurso cogitationum intimis mœrens sensibus Alexius, formidansque et æstuans animo tanquam mox incubitura in caput ipsius vindicta Dei severissima, quippe ob tantum ac tam multiplex crimen expilatæ deformatæque civitatis. Nam quidquid illa collivies mistæ multitudinis sædum improbumve per licentiam victoriæ in capta urbe designaverat ac fecerat, imputabat

A δωρεαῖς καὶ χρυσοβούλοις λόγοις δευτερός τοῦ λοιποῦ συνυπογράφων ἦν διὰ κινναδάρεως (97) τῷ βασιλεὶ Ἀλεξίῳ, κἀν ταῖς προπομπαῖς μετὰ τῆς βασιλικῆς τιάρας συνεπόμενος. Ὡς δέ τινες ἔφασαν καὶ πρὸ τῆς ἀποστασίας τὰς περὶ τούτου συνθήκας εἶχεν ἡ βασιλὶς, ἐν οὗτω τὰ κατὰ τὸν υἱὸν αὐτῆς γένοιτο (98). Οὕτω γοῦν τῶν βασιλείων ἐκείνη ἐξέρχεται μετὰ προπομπῆς ἀξίας ἐν τοῖς κατὰ τὴν μονὴν ⁶⁴ τοῦ μεγάλου μάρτυρος Γεωργίου παρὰ τοῦ ἀποθεβιωκότου Κωνσταντεῖνου τοῦ Μονομάχου βασιλέως οἰκοδομηθεῖσαν ⁶⁵ οἰκῆμασιν κατασκηνώσασα (Μάγγανα ταῦτα ἡ κοινὴ εἶε ⁶⁶ κικλήσκει διάλεκτος), Ἰσαακίου συνεφεπομένου ταύτη τοῦ σεβαστοκράτορος.

Martyris Georgii, quæ lingua vulgari Mangana dici solent.

B Τὰ μὲν οὖν τὰ κατὰ ⁶⁷ τὴν βασιλίδαν Μαρίαν οὕτω παρὰ τῶν Κομνηνῶν ὠκονόμητο. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ παιδείας ἐκ νηπίου τυχὼν ἀγαθῆς, καὶ πρὸς τὰς νοθεσίας τῆς μητρὸς ἐαυτὸν ἀπευθύνων, τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἐνστερνισάμενος ⁶⁸ καὶ ἐγκάρσιον ἔχων, ἐδάκνυτο ἀνιώνος ἐπὶ τῆς πόλεως προνομή, ἦν κατὰ τὴν εἰσέλευσιν αὐτοῦ πάντες πανδημαὶ ἐπεπόνθεισαν. Τὸ μὲν γὰρ ἀπταιστον ἴσως εἰς ⁶⁹ ἀπόντοιαν ἔγει τὸν μηδ' ὅπου: τι οὖν προσκεκρουκίτα τοῖς πράγμασιν ἡ δὲ γε ἐξαμαρτῶν, εἶπερ ἔστι τῶν εὐλαβεστέρων καὶ τῶν νοῦν ἔχόντων, αὐτίκα τὸν τοῦ Θεοῦ ⁷⁰ βάλλεται κατὰ ψυχὴν καὶ ὅλως κατακλονεῖται καὶ δέδοικε, καὶ μᾶλλον εἶγε πραγμάτων μεγάλων ἐπιδραξάμενος εἶη, καὶ εἰς ὑπερφάνους ἀνέλθοι περιωπάς. Δέος γὰρ αὐτὸν ὑποθράττει, μή πως ἀμαθία καὶ θράσει καὶ ὕβρει πορευόμενος τὸν τε θυμὸν τοῦ Θεοῦ εἰς ἑαυτὸν ἐκκαλέσεται καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκκυλισθεὶς ἀποπέσεται, ὧν τέως ἐγκρατῆς γέγονεν. Οἶα καὶ τῷ Σαοῦλ συμβεβήκει ποτὲ· καὶ γὰρ ὁ Θεὸς διὰ τὸ τοῦ βασιλέως ἀτάσθαλον διαβρόχισσον διέβροχξε τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Τούτοις ἀλύων ⁷¹ τοῖς λογισμοῖς ὁ Ἀλέξιος καὶ παθαίνόμενος τὴν ψυχὴν μήτου καὶ Θεοῦ ἀντικρυς μῆνιμα γένοιτο (τὸ γὰρ εἰς ὅλην τὴν πόλιν γεγονὸς κακὸν παρ' ἐκάστου ⁷² τῶν στρατιωτῶν, ὁπόσος τῆνικαῦτα συρφετὸς ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν ἐπέβρυσεν, ἴδιον ἐλογίζετο) καὶ ὡς αὐτὸς ὧν ἐκεῖνος ὁ τὰ πάνθεινα ἐκεῖνα κακὰ ἐργασάμενος ⁷³ κατετετρώσκετό τε καὶ ἐξεφλέγετο βασιλείαν, καὶ κράτος, καὶ ἀλουργίαν, καὶ διάδημα λιθοκόλλητον, καὶ ἐσθῆτα χρυσοῦν τε καὶ περιμάργαρον οὐδὲν, ὡς γε τὸ εἶδος, λογίζε-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁴ γένοιτο. ⁶⁵ οἰκοδομηθεῖσαν. ⁶⁶ εἰσέπει. ⁶⁷ κατὰ. ⁶⁸ ἐνστερνισάμενος. ⁶⁹ καὶ εἰς. ⁷⁰ Θεοῦ φόβον. ⁷¹ ἀλύων. ⁷² ἐκεῖνου. ⁷³ ἐργασάμενος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

(97) *Διὰ κινναδάρεως.* Leo Grammat. in Leone Philos.: Τοῦτο καὶ πεποίηκεν ὁ βασιλεὺς, γράψας διὰ κινναδάρεως, καὶ ἀποστείλας μετὰ χρυσοβουλίου ἐνδοθεν φαβύλου βραχέως τρακτοῦ. **269** Gregorius II. PP. ad Leon. Isaur. Imp. *Cum litterarum, et non alienæ sigillis imperatoris obsignatæ essent, ac accurate intus subscriptiones per cinna-barim propria manu tua, ut mos est imperatoribus*

subscribere,

(98) *Ἐν τοῖς κατὰ τὴν μονὴν.* Vide et confer Zonaram. Palatium Manganorum exstruxit Basil. Macedo, ut auctor est Scylitzes. In interiore Philopatium statuit Nicetas, qui præterea ab Andronico Comneno destructum refert. Vide Tract. nostrum de cap. S. Joan. B. cap. 8, n. 8.

μενος πρὸς τὴν τότε κατασχοῦσαν ἀπεριήγητον συμφορὰν τὴν βασιλῖδα τῶν πόλεων. Τὰ γὰρ περιστοιχίσαντα ⁷⁶ ταύτην δεινὰ κατ' ἐκείνου καιροῦ οὐδεὶς ἂν καὶ θέλων διηγῆσασθαι ⁷⁵. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὰ ἱερὰ, καὶ τεμένη, καὶ τὰ κοινὰ, καὶ τὰ ἴδια, ἀπανταχθὲν ὑπὸ πάντων καθηρπάζοντο· τὰ δὲ ὅτα τῶν ἀπάντων κατακεκρότηντο ταῖς ῥιπτουμέναις ἀπανταχοῦ βραῖς καὶ φωναῖς· ἐπερ ἂν τις ἰδῶν σεισμὸν ⁷⁶ εἶπαι τὸ γινόμενον. Ταῦτα εἰς νοῦν βαλλόμενος ὁ Ἀλέξιος ἠνιᾶτό τε τὴν ψυχὴν καὶ κατεσπαράττετο καὶ οὐκ εἶχεν ὅ τι τῷ πλήθει τῆς λύπης χρῆσαιτο. Ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ εἰς αἰσθησὶν ἐλθεῖν τοῦ κακῶς πεπραγμένου παντάπασιν ὀξύτατος. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ προγεγοῦτα ἐφ' οἷς ἡ πόλις πονηρῶς ἐπραξεν, ἦδει μὲν ὡς ἐτέρων χεῖρες καὶ γνῶμαι διενηργήκασι, ἀλλὰ συνήθει καὶ τοῦτο γὰρ ἀκριβέστατα, ὅτι τὰς ὑποθέσεις καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ πάθους αὐτὸς δέδωκεν· αὐτῷ δὲ πάλιν τῆς ἀποστασίας αἴτιοι οἱ ἦδη ῥηθέντες δοῦλοι γεγονάσιν. Ἀλλὰ καὶ ὡς αὐτῷ τὴν ἅπασαν προσάπτων αἰτίαν θεραπεῦσαι τὸ τραῦμα καὶ ἐπεζῆται καὶ ἤθελεν· οὕτω γὰρ ἂν καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην θεραπείαν καὶ τῶν ⁷⁷ τουτοῖν καθαρμῶν ἐπιχειροῖη τοῖς τῆς βασιλείας πράγμασι καὶ τὰ κατὰ γε [τε] τὸν στρατὸν κατὰ τε τοὺς πολέμους καλῶς διεθῶνοι καὶ διεξάγοι. Προσέρχεται τοῖσιν τῇ μητρὶ, ἀνακοινοῦται τὸ ἐπαινετὸν πάθος ἐκείνου, θεραπείας τρόπον ἀναζητεῖ καὶ ἀπαλλαγῆς τῶν ὑποκνιζόντων αὐτοῦ τὴν συνείδησιν. Ἡ δὲ ἀσπάζεται τὸν υἱὸν καὶ ἀσμένως δέχεται τὰ λεχθέντα. Μετακαλοῦνται τοῖσιν (τούτου συνδόξαντος) τὸν τε πατριάρχην Κοσμάν ⁷⁸ (οὐπω γὰρ τὸν τότε ⁷⁹ τὸν θρόνον παρήτητο) καὶ τινὰς λογάδας τῶν τῆς ἱερᾶς συνόδου (99) καὶ τοῦ μοναχικοῦ συντάγματος. Πρόσεισι τούτοις ὁ βασιλεὺς ὡς ὑπόδικος, ὡς κατάκριτος, ὡς εὐτελής ἢ ⁸⁰ καί τις ἄλλος τῶν ὑπ' ἐξουσίᾳ ⁸¹ τεταγμένων, καὶ τὴν ψῆφον ὅσον οὐδέπω καρδοκοῦντων, ἦν κατ' ἐκείνου ψηφίζεται τὸ δικαστήριον. Ἐξαγγέλλει πάντα, μὴ προβολῆν, μὴ συγκατάθεσιν, μὴ πρᾶξιν, μηδὲ αἰτίαν τῶν πεπραγμένων παραδραμῶν, ἀλλὰ πάντα ⁸² μετὰ φόβου καὶ αἰσθεως· ἐξαγορευσάμενος, καὶ τὴν θεραπείαν ἐξ ἐκείνων θερμῶς ἐξαιτεῖ, ἐπιτιμῶσις αὐτὸν καθυποβάλλων. Ὁ ⁸³ δὲ οὐκ αὐτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκ ταύτου αἵματος προσήκοντας καὶ πρὸς τὴν ἀποστασίαν συναραμένους τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμῶσις καθυποβάλλουσιν, νηστείαν, καὶ χαμουνίαν, καὶ τὰ τούτοις ἐφεπόμενα πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ⁸⁴ ἐξιλέωσιν ἐπιτάξαντες. Δεξάμενοι δὲ τὰ ἐπιτίμια προθύμως ἐφύλαττον ⁸⁵. Ἀλλ' οὐδὲ αἱ ⁸⁶ σφῶν αὐτῶν γυναῖκες

A ipse sibi, et tanquam proprius atque unus auctor actorque talium omnium sic convulnerabatur urebaturque ininis præcordiis ingenti vi pœnitentiæ, quam non imperium, non purpura, non diadema contextu gemmarum efflorescens, non vestis auro collucens **S**1 et unionibus, ulla ex parte consolabatur. Horum enim fructum omnem amarissimo luctu obrutum corrumpibat occurrens semper animo tristissima imago afflictæ conculeatæque ludibriis contumeliisque omnibus, atque extrema calamitate obtritæ Augustæ urbis. Sane quantum in illam tum malorum ingruerit nemo fando assequi unquam queat. Nam et privata et publica et sacra maximeque religiosa expilata direptaque sunt avarissime passim ab omnibus: tantique ac tam varii miserabiliter lamentantium questus audiebantur, ut terræ motu periclitari urbem crederes: nihil horum fugiebat sensum fallebatque memoriam Alexii, hominis quo nemo erat aut perspicacior aut promptior ad iudicium expers gratiæ de suis ipsius prave factis ferendum. Nam cum ipse patronus sui sibi suggereret militum eam fuisse culpam, respondebat a se occasionem, licentiam, et initium iis sceleribus datum rebellionem ipsa, cuius licet in servos illos insidiatores rejicere invidiam poterat, malebat sibi ascribere ac propriæ conscientiæ curandæ per dolorem ac pœnitentiam vacare potius, quam alienæ accusandæ: sic statuens se tum demum auspicatum ac felix capessendæ reipublicæ domi militiæque initium habiturum, si non nisi eluta labe culpisque procuratis per religiosa piacula, manum mentemque gubernaculis rerum admove-ret. Ab hoc proposito matrem adit eique laudabilem illam suam perturbationem aperit, simul exquirat modum sedandi morsus conscientiæ. Illa filium maternelæ excipit, consolatur, collaudat, libenterque recipit se facturam quod petebat. Communiter igitur consilio habito advocat patriarcham Cosmam (nondum is dignitati renuntiaverat) cumque eo præcipuus quosque ex sacra synodo et ordine monachorum. Ad hos in unum congregatos ingreditur imperator rei habitu cultuque, nec rei tantum, sed jam condemnati; sic vestitus, sic oculus sic vultum ferens, plane ut vilissimus de plebe quispiam coram iudicibus assisteret, mox atrum in ejus caput calculum daturis. Hic jam cuncta confitetur, non primum impetum ac cogitationem, non consensum, non progressionem in opus et executionem, non finem et scopum propo-

Variorum lectiones ex cod. Coislino.

⁷⁶ περιστοιχίσαντα. ⁷⁵ διηγῆσασθαι δυνήσεται. ⁷⁶ χισμὸν. ⁷⁷ τὸν. ⁷⁸ Deest vox Κοσμάν. ⁷⁹ γὰρ τότε. ⁸⁰ ἢ. ⁸¹ ἐξουσίαν. ⁸² Desunt voces μὴ προβολῆν, μὴ συγκατάθεσιν, μὴ πρᾶξιν, μηδὲ αἰτίαν τῶν πεπραγμένων παραδραμῶν, ἀλλὰ πάντα. ⁸³ οἱ. ⁸⁴ θελοῦ ἐδέξαντο. ⁸⁵ ἐδέξαντο. ⁸⁶ Deest vocula αἱ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(99) Τῆς ἱερᾶς συνόδου. Divisa et distributa olim fuerit officia Magnæ ecclesiæ Constantinopolitanæ in ix Pentadas. Harum prima, magnium œconomiū, magnium sacellarium, magnium chartophylacem, chartophylacem, et curatorem sacelli

continebat. Atque isti erant præcipui patriarcharum consiliarii et assessores, solique jus habebant sedendi in synodo cum patriarcha: ὅσοι κἀθηγῆται ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ μετὰ τοῦ ἀρχιερέως, ait Codinus.

situm in toto illo facinore præteriens, quin singularim cum magna et timoris Dei et vivæ fidei significatione exponeret omnia: rogans ad hæc ut morbo cognito pro sua peritia et potestate mederentur; nec pœnis ac suppliciis parcerent quibus se ultro ferebat obnoxium. At illi non solum Augustum, sed alios quoque sive sanguine ipsi sive **82** amicitia conjunctos, qui defectionis quoquo modo participes adiutoresque fuerant, iisdem omnes piaculis subiiciunt, præscripto ipsis jejunio, humicubatione, cæterisque quæ cum his injungi solent pœnitentiam profitentibus, ad reconciliationem cum Deo impetrandam. Libenter acceperunt subiereque sententiam cuncti. Nec ipsæ mulieres eorum immunes squaloris

ac luctus istius esse sustinuerunt: vicinque armorum ac rebellionis participes esse nequivissent: pertinere siquidem ad nuptialis necessitudinis et charitatis officium putabant etiam incommoedorum in quibus versari viros suos cernerent, ultro communicationem appetere. Voluntarie igitur se adiungunt conjugi quæque suo, ad jugum pœnitentiæ communi patientia trahendum. Itaque videre erat per id tempus palatium universum plenum lacrymarum ac luctus. Luctus non ignavi ac vituperabilis, animi abjecti imbecillitatem prodentis: sed honesti ac laudabilis, gaudiumque procuraturi nunquam auferendum. Qua in re imperator non minus eminebat quam in cæteris; quippe qui religionem longe pluris quam aliorum quidvis faceret. Itaque sub purpura saccum cilicinum nudæ cuti adnotum gestabat per dies noctesque quadraginta, non alio per id tempus ad somnum excipiendum lecto utens quam humo ac pavimento, lapide autem pro cervicali ad fulciendum caput. Atque hac tandem religione perfunctus sic demum puras manus regni gubernaculis admovit.

Cum autem exonerare negotiorum curam a se in providentiam matris suæ percuperet, initio tamen arcanum id consilium habuit: veritus ne si præ se ferret, perterrita ea metu imminentis molis, festinaret exsequi quod dudum parturiebat animo propositum recedendi a regia, vitæque ad processionem vulgari sublimioris transeundi. A qua illam Alexius ut sensim cogitatione abduceret, itabat ad illam consilii ejus exquirendi causa, nec quidquam quamvis minutum ac facile ipsa non consulta expediebat. Sic paulatim assuefaciens illam gubernationi, sibi in dies arctius indissolubiliusque devinciens, planeque illi persuadere atque aliis satagens, in uua matris providentia se spem habere repositam imperii bene gerendi, quod absque consilio ejus foret, pessum iturum videretur. Illa vero quanquam magno pondere in secedendi cogitationem propendebat, nihilque libentius quam monasterium in quo vitæ reliquum quiete transigeret cum mente agitabat, tum affectabat votis, tamen charitate filii, quo affectu nulli mulierum cedebat, vehementer impellebatur ad conferendam suam operam magnam rem aggresso, navemque nec firmam nec instructam satis iratis mari cœloque, cum præsentis periculo regenti nato: præsertim adhuc **83** inexperto, nunquam primum istos ventos, istos fluctus sentienti, nondum, inquam, usu rerum et

ἔξω τῶν ἐπιτιμίων ἐστάναι ἠνεχόντο· πῶς γὰρ φιλανδρῶν οὐσαι; ἀτόμολοι δὲ τὴν τῆς μετανοίας ζυγὸν ἀναδέχονται. Καὶ ἦν ἰδεῖν τὰ βασίλεια τότε δακρύων καὶ πένθους ἀνάμιστα, πένθους οὐκ ἐπιψόγου οὐδ' ἀσθένειαν ψυχῶν κατηγοροῦντος, ἀλλ' ἐπαινετοῦ καὶ χαρᾶς προξένου τῆς κρείττονος, καὶ μηδέποτε λυομένης. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ὅποιοι ἐκεῖνος τὴν εὐσέθειαν πλέον τι ⁸⁷ ποιῶν, ἐντὸς τῆς βασιλικῆς ἀιουργίδος σάκκον περιεθέβλητο ἐν χρῶ ψαύοντα τῆς σαρκὸς ἐπὶ τεσσαράκοντα νυχθημέροις. Ἐν δὲ ταῖς νυξὶ χάμεινης ἔκειτο ἐπὶ πέτρας μόνον ἀνέχων τὴν κεφαλὴν καὶ πενθῶν ὡς εἰκόσ. Εἶθ' οὕτως τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων ἀγναῖς ἀπειται χερσίν.

Όιακοστρόφον δὲ μάλλον ἑαυτοῦ τὴν μητέρα ἡμερόμενος; ⁸⁸ εἶναι, τὴν βουλὴν ὑπεβρύχειον τῶς εἶχε, δεδιὼς μὴ τοῦ τοιοῦτου γνωσθέντος αὐτῇ λογισμοῦ καὶ τῶν βασιλείων ἐξέλθοι, πρὸς ὑψηλότερον βίον (1) γινώσκων αὐτὴν ἀποδιέπουσαν. Ἐν πᾶσι μὲν οὖν τῆς ⁸⁹ προσπίπτουσι βουλῆς αὐτῆς ἄτερ μὴδὲ τὸ τυχεῖν ἦν ἐνεργῶν, ἀλλὰ κοινῶν εἶχε τῶν βουλευμάτων ὁμοῦ καὶ συλληπτορα τὴν μητέρα ⁹⁰ καὶ καταμικρὸν ὑφέρπων αὐτῇ, καὶ κοινοποιούμενος τὴν τῶν πραγμάτων διοίκησιν. Καὶ πού καὶ φανερώς ἐνδεικνύμενος ὡς ἄτερ τῆς ἐκεῖνης φρενὸς καὶ γνώμης ἀπολείται τῆς βασιλείας; τὰ πράγματα. Οὕτως εἶχε καὶ ξυνεδέσμευι πλέον ἑαυτῷ ⁹¹ τὴν μητέρα, καὶ τοῦ κατὰ σκοπὸν ἀπέργε καὶ ἀπεκώλυεν. Ἡ μὲν γὰρ πρὸς σταθμὸν ἀπέδλεπεν ἔσχατον, καὶ μονὰς διενόετο, ἐν αἷς τὸν ἐπιλοιπον χρόνον μετ' εὐφρονος λογισμοῦ ἐλκύσει τοῦ βίου. Καὶ ταῦτ' ἐνδεί καὶ ἑαυτῇ διὰ παντὸς ἐπιτύχετο τεύξασθαι. Ἄλλ' εἰ καὶ τοιαῦτα κατὰ νοῦν συνδιεσκοπεῖτο καὶ ὅλως πρὸς ὑψηλότερον ἐνητένιζε βίον, ἀλλ' ἦν γε καὶ φιλόπαις εἶπερ τις ἄλλη γυνή, καὶ πως ἠδούλετο συνδιενεγκεῖν μετὰ τοῦ υἱοῦ τὸ τῆς βασιλείας κλυδώνιον, καὶ οὐριοδομοῦσαν τὴν ναῦν ἧ καὶ πανταχόθεν βαλλομένην τοῖς κύμασιν, ὡς ἄριστα οἰακοστροφῶν ⁹² καὶ μάλιστα τοῦ παιδὸς ἄρτι ἐπὶ τὴν πρύμναν καθίσαντος, καὶ τῶν οἰάκων ἐφαφασμένου, καὶ μήπω πρώην θαλάττη καὶ

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁷ εὐσέθειαν ἦν πλέον τι. ⁸⁸ βουλόμενος. ⁸⁹ τοῖς. ⁹⁰ Desunt voces τὴν μητέρα. ⁹¹ ἑαυτοῦ. ⁹² οἰακοστροφεῖν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(1) Ὑψηλότερον βίον. Vide Zonaram, p. 234.

κῦμασι καὶ ἀνέμοις ὠμιληκῶτος τοιούτοις. Ταῦτα δὲ λέγουσα, τὴν τῆς βασιλείας ἀνίσταμαι πολυμερῆ καὶ πολυτάρακτον⁸⁸ ὄχλησιν. Τὸ τοίνυν μητρῶον πάθος κατεῖχεν αὐτήν, καὶ συνδιεκυβέρνηα τῷ υἱῷ καὶ βασιλεῖ καὶ τὰς ἡνίας ἔστιν ὅπου καὶ μόνη παρηλαβοῦσα, ἀπροσπαίσιτως τε καὶ ἀναμαρτήτως τὸ ἔργον τοῦ κράτους ἤλαυεν. Ἦν γὰρ καὶ φρενήρης ἄλλως καὶ βασιλείως γνώμη αὐτόχρομα καὶ θρόνων καταρῥωσις ἄνθεισκε δὲ ταύτην ἐκ θατέρου καὶ ὁ πόθος ὁ πρὸς Θεόν. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸν Αὐγουστον μῆνα (2) ἐπινεμήσως τῆς αὐτῆς ἔτι τρεχούσης ἡ τοῦ Ῥομπέρτου διαπεραιώσις τοῦτον ἐξεληθεῖν κατανάγκαζεν, εἰς φῶς ἦδη καὶ ἔργον τὸ τῆς ψυχῆς ἐννόημα ἐξάγων, τὴν αὐτοκράτορα διοίκησιν τῇ μητρὶ καὶ μόνη ἀπεκλήρωσατο, καὶ διὰ χρυσοβούλλου λόγου τὰ βεβουλευμένα εἰς προῦπτον πᾶσι κατέστησεν. Ἐπεὶ δὲ τὸν ἱστορίαν συγγράφοντα οὐ παχυμερῶς τὰς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν πράξεις καὶ τὰ θεῖα ἔργα παραπέμπειν χρεῖ, ἀλλὰ τὰς μὲν καταλεπτύνειν ὡς ἐνόν, τὰ δ' ἐκείνοις δεδογμένα ἐκτίθεσθαι, εἰμὶ⁸⁹ καὶ αὕτη τοῦτον τὸν τρόπον τὰ τοῦ βῆθντος χρυσοβούλλου ἐκθρομένη, τὰς τοῦ γραφῆως μόνον κομφείας⁹⁰ περιελούσα ἔχει δὲ οὕτως. *Locumque indicasse contenti, etiam ipsis æternis tantæ rei monumentis intextendis huic operi plenioram ejus distinctiorumque notitiam posteritati transmittamus descriptione istius ipsius bullæ aureæ, quam hic deinceps cum fide reddimus, superfluo duntaxat scriptoris ornatu detracto.*

Τὰ τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ γεγονότος περὶ τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν τῇ μητρὶ τοῦ βασιλέως.

Οὐδὲν ἰσοστάσιον μητρὸς συμπαντοῦς καὶ φιλόπαϊδος, οὔτε ταύτης ἰσχυρότερον φυλακτήριον, κἂν κίνδυνος προορᾶται, κἂν ἄλλο τι τῶν ἀπεικταίων λογίζοιτο [ἐλπίζοιτο]. Εἰ γὰρ βουλευέται αὕτη, πάγιον ἔσται τὸ βούλευμα ἢ εἰ ἐπέυξεται, στήριγμα ἔσονται αἱ εὐχαὶ καὶ φύλακες ἀκαταγνώστοι. Τοιαύτη γοῦν καὶ τῇ βασιλείᾳ μου ἐφάνη⁹¹ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀτελοῦς ἡλικίας πρακτικῶς ἡ ἡγιασμένη μήτηρ αὐτῆς καὶ δέσποινα, τὰ πάντα μοι γεγонуῖα, καὶ τροφὸς καὶ ἀναγωγός. Καὶ γὰρ τῷ συγκλητικῷ καταλόγῳ αὐτῆς συνουσίας, μητρὸς πόθος προέδραμε, καὶ υἱοῦ πίστις ἀκεραία συνετηρήθη. Μία ψυχὴ ἐν βῆρημένοις σώμασιν διεγνώσθη⁹², καὶ χάριτι Χριστοῦ καλῶς δετηρήθη μέχρι τοῦ νῦν, οὐ τὸ ἐμὸν, ἢ τὸ σὸν, τὸ ψυχρὸν τοῦτο ἔφημα ἐρῶρηθη, καὶ τὸ δὴ μεῖζον, ὅτι αἱ αὐτῆς εὐχαὶ τὸν πάντα χρόνον πληθυνόμεναι εἰς τὰ ὦτα Κυρίου εἰσέδυσαν, καὶ εἰς τὸδε τὸ ἔτος⁹³ τῆς βασιλείας ἡμᾶς⁹⁴ ἀνήγαγον. Ἄλλ' ἐπεὶ καὶ μετὰ τὸ ἐπιλαβέσθαι τῶν τῆς βασιλείας σκῆπτρων οὐκ ἔφερε μὴ συμπονουμένη ἐπίσης τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ τοῦ συμφέροντος αὐτῆ ἀντεχομένη

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ πολύτεχον καὶ πολυτάραχον. ⁸⁹ εἰμὶ. ⁹⁰ κομφείας. ⁹¹ Deest vox ἐφάνη. ⁹² ἐγνώσθη. ⁹³ ὕψος. ⁹⁴ Deest vox ἡμᾶς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(2) Κατὰ τὸν Αὐγουστον μῆνα. Non sibi constat hoc loco Anna. Nam lib. 1, pag. 57, Brundisio solvisse Robertum narrat sub hævem, sole ad Australes circulos et Capricornum vergente. Hic

A præteritorum memoria subacto quantum oportet ad multiplicem et spissam publicæ rei procuracionem, in tanto imperio tamque male affecto, ac tot undique tantisque hostibustentato. Evicit igitur maternus amor ut commodare manum filio mater ad habenas imperii tractandas, ipsumque quasi currum reipublicæ aurigæ vicem ipsa interdum sola vellet incitare, inoffenso cursu semper ac prospero. Erat enim prudentissima et regnis nata moderandis. Postquam autem nuntiata mense Augusto currentis adhuc indictionis irruptione ac trajectione Roberti cogi se ad prodeundum illi obviam cum copiis sensit Alexius, maturum id tempus ratus arcani hactenus sui de matre rebus præficienda consilii prodendi patrandique, auream palam bullam edidit qua matri suæ uni administrationem plenam rerum imperii universarum attribuit. Quoniam vero ad officium historici pertinet non solum designare summam consultam gestaque virorum præstantium, verum etiam in iis subtilius enucleatisque edisserendis exactiori diligentia versari: age nos quoque piun Alexii affectum in matrem non quomodo locumque indicasse contenti, etiam ipsis æternis tantæ rei monumentis intextendis huic operi plenioram ejus distinctiorumque notitiam posteritati transmittamus descriptione istius ipsius bullæ aureæ, quam hic deinceps cum fide reddimus, superfluo duntaxat scriptoris ornatu detracto.

Bulla aurea imperatoris Alexii Comneni, qua matri suæ plenam potestatem tribuit rerum imperii administrandarum.

Nihil comparabile bonæ matri et bona malaque suæ prolis ducenti propria; nullum illo amuletum præsidiumque potentius: seu providetur imminens periculum, seu triste aliquid aut illatibile timetur. Siquidem illa sive in periculi provisione consilium suggererit, erit id firmum et efficax: sive ad malum arcendum humana vi potentius preces ad Deum ac vota direxerit, erunt ea instar invictorum satellitum adversus quantavis insidias latera utique ac salutem tutantium. Id adeo experientia nos ipsi longa comperimus, in sanctæ ac venerabilis parentis nostræ ac dominæ providentiæ usque a prima ætatula ad hanc diem educati. Hæc enim nutrix, hæc institutrix, hæc una plane omnia nobis fuit. Quare cum illa nos ex suo sinu in senatum ac reipublicæ tractationem jam solutos emancipatosque dimitteret, non tamen tamen ejus hactenus impensi amoris oblivisci nos aut obsequii semper illi debiti potuimus, sed præcedens matris amor consequentem ac respondentem habuit filii pietatem, omnibus fidei **84** officiisque testatam docu-

vero, et pag. 98, Augusto mense, lib. iv, pag. 102, 105, Julii 17 die, ea ipsa qua coronatus est Alexius indictione 4. Vide Malaterram, lib. iii, cap. 24.

mentis. Unus sensus, una concordia, una in corporibus anima duobus perspecta semper est, charitasque per Christi gratiam tanta inter nos hactenus tamque fuit integre servata ut nec sono tenus atque aurium, mentione mei ac tui, frigidum illius verbi, perstricta unquam libataque fuerit. Cujus rei cum alios fructus cepimus, tum illum maximum: quod cum illam nostri charitas ad vota facienda pro nobis precesque religione atque officio incensas apud Deum assidue fundendas impulerit, iis, ut pie credimus, exoratum cœlestis numen nos in istum imperii apicem extulit. Ex quo illa tempore nunquam cessavit, quasi ut priorem benignitatem novis semper cumularet meritis, in laboris partem ultro accedere, nostrasque curas ac sollicitudines partim consolari miserando, partim suggerendo consilio in commune utili sublevare ac minuere. Cum igitur majestas nostra in procinctu expeditionis necessariæ et Deum ut confidimus habituræ faventem adversus hostes Romanicæ, delectibus habendis et tota constituenda militari disciplina supra modum occupata sit: eidemque tamen ex parte alia, non minus operosa, nec minus nostri officii propria rei judicialis et politicæ negotia impendeant, tot simul curis recte defungendis vix satis pares nihil melius ducimus quam si earum quas diximus rerum omnium administrationem sapientiæ venerabilis ac sanctæ matris nostræ committamus.

Decernimus igitur ac præsentī diplomate bulla aurea munito sancimus, ut prædicta venerabilis mater nostra, pro magna qua pollet peritia rerum humanarum ac sæcularium, tametsi eas semper religioso animo contempsit, plenam deinceps potestatem habeat rerum omnium pro suo nutu arbitrioque constituendarum, seu viva voce, seu scripto, sive is ad eam retulerit qui rei universæ judicariæ præest, sive inferiorum illo officialium quilibet, qui vel commentariorum vel libellorum, vel sententiarum curam gerat, horum cuiusvis quidquid illa responderit, quidquid etiam in cætera politicarum rerum gubernatione; puta rationibus fisci, et remissione publicorum debitorum in populi egentis sublevationem relaxanda; plane ratum haberi nobisque imputari præcipimus, nihiloque minoris obtinere firmitatis robur, quam si ab ipsa præsentē, pronuntiante, dictanteque serenitate nostra staterentur. Quæcunque, inquam, ab ipsa dubiorum oborientium solutiones ac responsa proferentur, quæcunque præcepta, scripta, non scripta, cum

A καὶ τοῦ κοινοῦ, ἐτοιμαζομένη δὲ ἡδὴ ἡ βασιλεία μου σὺν Θεῷ πρὸς τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ῥωμανίας ἐξέλευσιν, διὰ φροντίδος μὲν πολλῆς ποιεῖται καὶ τὴν τοῦ στρατιωτικοῦ συλλογὴν τε καὶ διευθέτησιν, οὐκ ἐλάχιστον δὲ ταύτης νενόμισται καὶ ἡ περὶ τῆς τῶν σεκρετικῶν (3) τε καὶ πολιτικῶν πραγμάτων διοικήσεως φροντίς. Εὖρε γοῦν οἶον ἀριστοκρατίας ἀνεπιβούλευτον ὄχυρῶμα, ὡς ἂν τῇ ἡγιασμένη καὶ πανεντιμότητῃ μητρὶ αὐτῆς ἀνατεθῇ ἡ τῶν ἀπάντων διοίκησις.

Διορίζεται γοῦν ἡ βασιλεία μου καθαρῶς διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου, ἵνα δι' ἣν ἔχει πολυπειρίαν περὶ τὰ βιωτικά πράγματα, εἰ καὶ τέλειον τούτων καταπεφρόνηκεν, ἅπερ ἂν ἔγγράφως διορίσῃται, κὰν παρ' αὐτοῦ ἠπροεστῶτος τῶν σεκρετικῶν (4) ἀναφέρωνται ἡ τῶν ὑπ' αὐτὸν σεκρετικῶν ἡ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὧν αἱ ὑπομνήσεις ἢ αἰτήσεις ἢ κρίσεις ἐτοιμασθήσονται ἐπὶ συμπαθείαις δημοσιακῆς ὀφλημάτων, τὸ κύρος ἐξοῦσι μόνιμον, ὡς παρὰ τοῦ γαληνίου κράτους τῆς βασιλείας μου οἰκονομούμενα, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ στόματος αὐτῆς τὰ γραφέντα ἀποστοματιζόμενα. Οἷαι γὰρ ἂν λύσεις παρ' αὐτῆς ἀποφανθήσονται, ἢ καὶ προστάξεις ἔγγραφοι ἢ ἀγραφοι, κὰν εὐλογοὶ κὰν ἀνεύλογοι, σφραγίδα φέρουσαι αὐτῆς τὴν μεταμόρφωσιν καὶ τὴν κοίμησιν (5), ὡς αὐτῆς τῆς βασιλείας μου λογισθήσονται. Τῷ δὲ μηνὶ τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν διοικούντος τὰ σέκρετα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ προβολῶν καὶ διαδοχῶν τῶν σεκρετικῶν, καὶ τῶν θεμάτων ἢ, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀξιώμασι καὶ ὀφφικίοις καὶ δωρεαῖς ἀκινήτων βασιλικῶς ἢ ἅγια μητρὶ αὐτῆς ἐξεῖ ἀδειαν, δ δόξει

Διορίζεται γοῦν ἡ βασιλεία μου καθαρῶς διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου, ἵνα δι' ἣν ἔχει πολυπειρίαν περὶ τὰ βιωτικά πράγματα, εἰ καὶ τέλειον τούτων καταπεφρόνηκεν, ἅπερ ἂν ἔγγράφως διορίσῃται, κὰν παρ' αὐτοῦ ἠπροεστῶτος τῶν σεκρετικῶν (4) ἀναφέρωνται ἡ τῶν ὑπ' αὐτὸν σεκρετικῶν ἡ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὧν αἱ ὑπομνήσεις ἢ αἰτήσεις ἢ κρίσεις ἐτοιμασθήσονται ἐπὶ συμπαθείαις δημοσιακῆς ὀφλημάτων, τὸ κύρος ἐξοῦσι μόνιμον, ὡς παρὰ τοῦ γαληνίου κράτους τῆς βασιλείας μου οἰκονομούμενα, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ στόματος αὐτῆς τὰ γραφέντα ἀποστοματιζόμενα. Οἷαι γὰρ ἂν λύσεις παρ' αὐτῆς ἀποφανθήσονται, ἢ καὶ προστάξεις ἔγγραφοι ἢ ἀγραφοι, κὰν εὐλογοὶ κὰν ἀνεύλογοι, σφραγίδα φέρουσαι αὐτῆς τὴν μεταμόρφωσιν καὶ τὴν κοίμησιν (5), ὡς αὐτῆς τῆς βασιλείας μου λογισθήσονται. Τῷ δὲ μηνὶ τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν διοικούντος τὰ σέκρετα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ προβολῶν καὶ διαδοχῶν τῶν σεκρετικῶν, καὶ τῶν θεμάτων ἢ, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀξιώμασι καὶ ὀφφικίοις καὶ δωρεαῖς ἀκινήτων βασιλικῶς ἢ ἅγια μητρὶ αὐτῆς ἐξεῖ ἀδειαν, δ δόξει

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹ Deest vocula ἂν. ² παρὰ τοῦ. ³ Desunt voces καὶ τῶν θεμάτων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(3) Σεκρετικῶν. Σεκρετικὰ πράγματα Annæ dicuntur res judiciales, uti recte interpretatur Possinus: σέκρετον enim Græcis mediæ ætatis est tribunal, et forum judicarium. Glossæ Basilic. Σέκρετον, δικαστήριον. Κομιστόριον, βασιλικὸν σέκρετον. Hesychius, σέκρετον, συνέδριον. Nicephorus Cpol. processuum, seu processionum (uti lites appellantur a D. Gregorio, lib. iv, indict. 13, epist. 40) ælem vertit: Τῶν προόδων οἴκους, ἃς Ῥωμαῖοι σέκρετα καλοῦσι. Secretum judicantis, in l. xiv Cod. de fide instrum. Judiciale secretum, apud Ammianum, lib. xv. Secretarium nude et simpliciter apud Severum Sulpitium, lib. iii de Vita S. Martini, et in l. iv Cod. Theod. de exact. In Anastasii Biblioth. Collectaneis, secretarium dicitur locus in quem senatus collectus est. SECRETARIUM AMPLISSIMI SENATUS REPARATUM; in veteri Inscript. apud Gruter. Cl.XX,

5; et Marlianum, lib. ii De topogr. urbis Romæ, cap. 5. Hinc σεκρετικοὶ in Nov. ii Constantini Porphy. et apud Annam, dicti senatores, et judicum assessores: σεκρετικὸν ἀξίωμα, dignitas curialis, seu senatoria, in Jure Græco-Rom.

(4) Προεστῶτος τῶν σεκρετικῶν. Quatuor potissimum secreta, seu fora civilia recenset Manuel Comn. in Nov. Primum, magni Drungarii; secundum, ejus qui προκαθήμενος τῶν δημοσιακῶν δικαστηρίων dicebatur; tertium, τοῦ πρωτασκηχρήτου; quartum denique, τοῦ δικαιοδότου. His omnibus qui præerat προεστῶτος τῶν σεκρετικῶν dicitur Annæ. Laudat porro hunc locum Cujacius ad tit. vii C. de primicer. lib. xii. Vide Notata ad pag. 157.

(5) Κοίμησις. Assumptionem Deiparæ. Vide Gœtzer. ad Codin.

ταύτη ποιεῖν. Ἄλλὰ καὶ εἴ τινες προβληθήσονται εἰς τὰ ἀσέκρετα, ἢ καὶ εἰς θέματα καὶ διαδεγθήσονται, τιμηθήσονται δὲ καὶ ἐν μεγίστοις ἀξιώμασι, καὶ μέσοις, καὶ ἐλαχίστοις, ἔσονται εἰς τὸ ἐξῆς ἀμετακλήτοι καὶ ἀμετάπτωτοι. Ἄλλὰ καὶ αὐξήσεις ῥογῶν (6), καὶ προσθήκας δόσεων, καὶ συμπαθείας τῶν λεγομένων συνθησιῶν (7), καὶ σχειδευσμούς (8), καὶ ἀποσχιδευσμούς, προστάξει αὐτὴ ἀνευδριάστως καὶ περιεκτικῶς εἰπεῖν, οὐδὲν ἀσυντελὲς λογισθήσεται ὅπερ αὐτὴ κελεύσει ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως. Τὰ γὰρ ῥήματα ταύτης καὶ τὰ προστάγματα ὡς τῆς βασιλείας μου λογισθήσονται, καὶ οὐδὲν τούτων ἀθετηθήσεται, ἀλλὰ καὶ κύρια καὶ μόνιμα ἔσονται εἰς τοὺς ἐξῆς χρόνους. Καὶ οὐτε εὐθύνην, οὐτε ἡντιναῶν ἀνάκρισιν ὑποπτεύσει * νῦν ἢ εἰς τὸ μετέπειτα παρ' οὐτινοσῶν τῶν ἀπάντων οὐτε τις τῶν ἐξυπηρετουμένων αὐτῆς, ἢ αὐτὸς ὁ κατὰ τὴν ἡμέραν λογοθέτης τῶν ἀσρέτων, κἄν ἐλόγα κἄν παρὰ λογα τὰ πραχθηρόμενα δέξῃ. Τὸ γὰρ παντελῶς ἀλογοπράγητον * ἐξοῦσιν ἐσαεῖ ὅποια ἂν καὶ εἴη τῷ παρόντι χρυσοθύλλῳ λόγῳ στηριζόμενα.

A causa, vel sine causa, impressa modo sigillo ejus, quod Transfigurationis et Mortis icones exhibet, omnino sic accipi haberique volumus, tanquam a nostra ipsa majestate summi jure imperii præscripta mandataque. Mense quoque ejus qui pro tempore rem judicalem administrat, etiam de promotionibus aut successionibus judicum aliorumve officialium fori ac consistorii, sed et in collationibus præfecturarum militarium, cæterarumque dignitatum et officiorum, insuper in donationibus immobilium quæ regie auctoritati reservatæ sunt, sancta eadem parens nostra liberam quidvis volet decernendi obtineat potestatem. Et quicumque per illam promoti fuerint in consistorianas vel in militares dignitates, aut ejus nutu in eas voluntateque successerint, aut quomodocunque admissi fuerint, promotione auctoritate illius ad honores summos, medios, infimos, immobiliter eos possideant, exerceant, fruantur, ab omni iis excidenti periculo 85 plane securi. Sed et augmenta stipendiorum, incrementa donativo-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* σχειδευσμούς; καὶ ἀποσχιδευσμούς. * ὑποπτεύσει. * εὐλογοπράγητον

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(6) *Αὐξήσεις ῥογῶν.* Rogæ hoc loco est honorarium, sive donativum, quod ab imperatore quotannis magistratibus dabatur, sive erogabatur (unde et vocis etymon), ut infra hoc lib. Ἡ βόγα τῶν δοθέντων εἴκοσι ὀξωμάτων. Et lib. vi: Καὶ αὐτὴν τὸν Δούκα Βενετίας τῶ τῶν πρωτοσεβάστων ἀξιώματι, μετὰ τῆς ἀναλόγου βόγας ἐτίμησεν. Quemadmodum vero ejusmodi rogæ magistratibus, ac proceribus, ab ipso Augusto distribuerebantur, helle narrat Luitprandus, lib. vi *Hist.* cap. 5, qui id fieri solitum scribit ea hebdomade, quæ Ramos Palmarum præcedit. Sic etiam vocabant *dona annua militum*, de quibus Hincmarus, *De ord. palat.* c. 22, aliavæ donativa, quæ iisdem erogabantur ab Augustis, unde et *Augustiaca* dicuntur Marcellino Comiti. Anastasius Biblioth. in S. Deusedit PP. 270 *Et data roga militibus, pax facta est in tota Italia.* Idem in S. Severino: *Miles iste nihil exinde subventus habet, quomodo et rogæ vestræ, quas D. imperator vobis per vices mandavit, ibi sunt a sancto viro reconditæ.* Will. Tyrinus, lib. xviii, cap. 25: *Effusa in populum civitatis, more solito, roga liberatissima.* Interdum roga pro stipendio sumitur. Hinc non semel: *Milites in roga imperatoris. De roga imperatoris legitimus* apud Robertum Monach. lib. ii; Baldricum Dolens. et Raimundum de Agiles. V. O. Gregor. lib. ii, indict. 2, epist. 52; lib. vii, indict. 2, epist. 130.

(7) *Συνθησιῶν.* Συνθήματα Græcis sunt tributa, vectigalia. *Gloss. Græco-Lat., salarium, παροχή, συνθήματα.* Leo in *Tact.* cap. 19, § 18: Ἡ τὸ ὀλοῦν δῶρον παρ' αὐτῶν λαμβάνειν, ἢ τὰς λεγομένας συνθησίας. Sic Latinis *consuetudines* eadem notione, apud Cassiod. lib. i, epist. 2; lib. iii, epist. 25; lib. vii, epist. 2, etc.; Gregor. Turon. lib. ix, cap. 30; Willel. Tyr. lib. iii, cap. 1; lib. xii, cap. 15; lib. xx, cap. 20; Anastas. in Vita PP. pag. 213 edit. Reg. et alios pa. sim.

(8) *Σχιδευσμούς.* Scissiones et rescissiones rerum judicatarum, vel contractarum, postquam solemnibus juris formulis firmate sunt, hic auguratur eruditus interpretes. Verum nemo, opinor, rem adeo injustam in principe justum colente animo concipiet, ut res judicatas solo regie auctoritatis jure contra fas rescindi velit, aut sinat. Quin potius malim σχειδευσμένον hoc loco esse donativorum, seu stipendiorum magistratibus debitorum rescissionem, quam Galli vocant, *retranchement de gages et d'appointements.* Solent enim interdum principes annua officialium suorum stipendia propter majores bellorum, quibus premuntur, impensas, aut omnino, aut ex parte rescindere. Sic ipse Alexius, ut auctor est Zonaras, σπανίζων γρημάτων, τὰς τε τοῖς ἀξιώμασιν ἀνηκούσας ἀνέκαθεν ἐτησίας δόσεις ἐξέκοψε, καὶ τὰς τῶν συκλητικῶν οὐσίας προσσαφηρεῖτο. Eadem habet Glycas. Sic Pachymeres, lib. ii, cap. 14, narrat Andronico Seniore imperatore, exhaustis imperatoris thesauris, ipsas palatinis consuetas erogari rogæ rescissas: Ἐπιταγεθέντων πάλαι καὶ αὐτῶν ῥογῶν, καὶ προσοδίων τοῖς ἐν ἀνακτόροις δουλεύουσιν, ἃ δὴ καὶ βασιλεῖς ἐξ ἀρχαίου εἰς μίσθους ἐτίθειον ἀναγκάσους, τοῖς ὑπηρετουμένοις ἐκείνοις ἐξεκενοῦντο. Et lib. xii, cap. 8: Τὰ γὰρ τῶν μισθῶν τῶν κατὰ τὰ ἀνάκτορα ἐκδουλεύσάντων ἐξεκενοῦντο. Sic denique Philippus VI Francorum rex binis edictis annorum 1337 et 1343, quæ exstant in registris Cameræ Computo. Paris. signatis *Cruz et Pater*; et alii deinceps qui subsequuti sunt reges non semel, iisdem de causis, magistratibus annua exsolvi solita stipendia, aut penitus abrogarunt, vel eorum partem fisco adjudicarunt. Quemadmodum igitur, ut rogæ, sive donativa, augere, ita et rescindere posset, matri concessit Alexius.

nulloque illorum abrogabile aut effectu cassum, omnia, rata, firma, immobilia in omne tempus erunt, nulli examini, cognitioni, retractationi cujusquam omnium unquam obnoxia, nec approbationis confirmationisve ullius, ut plane valeant plenumque effectum sortiantur, egentia. Neque quisquam qui illi ministraverit obsecutusve in aliquo fuerit, neque ipse qui pro tempore fuerit logotheta secretorum, quantumvis bene secusve consueta decretaque videantur quæ mandata fuerint, eo unquam a quoquam nomine vocari in jus ad causamque dicendam rationemve reddendam cogi poterit. Quippe cum omnia quæcumque tandem ac qualiacunque sint quæ mater nostra decreverit ac fecerit, vi præsentis bullæ aureæ vindicata nobis, nostræque auctoritati imputanda planeque in omne tempus rata, firma, valida decernamus, declaremusque.

Hactenus bulla aurea. Quam qui attendet jure utique mirabitur efferetque laudibus pietatem patris mei Alexii Augusti, qui nihil plane sibi reliquum fecerit quominus omnia supremæ potestatis jura decoraque matri filius suæ communicaret, ipsoque adeo imperiali solio ac fastigio, ut matrem loco sui regendo quasi currui reipublicæ præficeret, descendere quodammodo sit visus, circum apparenti ac cursandi, velut ministerii causa, partibus sibi tantummodo reservatis, soloque imperatoris nomine relecto: et hoc ex adolescente jam in virum evadens, qua ætate cupiditas imperandi major esse solet in hominibus sic natis, sicque institutis, talique fortuna usis. At sane non segnem desidiam prætextu materni honoris obtegit, aut otium securum astuta pietate redimit. Nempe bellum in barbaros periculaque illa ac labores sibi deposcit, speciosa et quæstiosa cætera, gubernationem negotiorum, electiones magistratum, vectigalium sumptuumque publicorum rationes, matri committit. Nimum id quidem liberaliter ac prodige, dicat fortasse quispiam, qui aulam in gynæceum transferri, et imperii tanti administrationem universam uni credi mulieri minime probandum putet. Verum is si sciat ac reputet quam exquisita fuerit ejus mulieris prudentia, quanta virtus, quam rara vis ingenii, vituperationem profecto in approbationem statim consilii talis et admirationem vertat. Tanta enim fuit in avia mea dexteritas in gerendis expediendisque rebus, tanta ordinandi digerendique civilia negotia facultas ac quasi capacitas magnæ mentis, ut non tantum Romano imperio quantum erat, sed regnis quæ sub sole sunt omnibus una optime regendis par videri posset. **86** Magna scilicet ex longa experientia usu prædita rerum humanarum, ingenio insuper ad naturas rerum facultatesque negotiorum pervidendas mire solerti: cui numeratum esset ac promptum, unde inchoandum quidlibet? qua et quo provehendum? quæ quibusque adversarentur, quæ quibusque juvandis nata aptaque essent: quid opus facto, celerrime pervidens; id ipsum ad prudenter exsequendum strenua et constans. Nec vero cum tantis ingenii consiliique partibus commendaretur, deficiebat illam lingua; quin habebat facultatem ejus generis innatam quæsitæ similem, naturæ bono, non industriæ beneficio rhetor quæ-

A 'Αλλὰ ταῦτα μὲν τὰ τοῦ χρυσοδοῦλλου. Θαυμάσει δ' ἂν τις ἐν τοῦτοις τὸν ἐμὸν πατέρα καὶ αὐτοκράτορα τῆς εἰς τὴν μητέρα τιμῆς, καὶ ὅπως αὐτῇ παρακεχωρήκει τῶν ἀπάντων, αὐτὸς τῆς βασιλικῆς ἡγίας οἶον ὑπεξιστάμενος, καὶ τρόπον τινὰ ἐποχουμένην τοῦ βασιλικῆς ἄρματος αὐτῇ παραθέων, καὶ ψιλῶ μόνου τοῦ τῆς βασιλείας μετέχων ὀνόματος. Καίτοι κατὰ τὴν ἑλικίαν τὸν μέγαρα ἤδη παρῆλαττε, καθ' ὃν μάλιστα καιρὸν ἐπιφύεται τοῖς τοιοῦτοις ἤθεσιν ὁ τῆς φιλαρχίας ἔρωσις. Τοὺς μὲν γὰρ πρὸς τοὺς Βαρβάρους πολέμους καὶ ὅσα τῶν ἀθλῶν καὶ τῶν ἀγώνων ὑπῆν, αὐτῆς ἀνεξώσατο, πᾶσαν δὲ τῶν πραγμάτων διοίκησιν καὶ πολιτικὰς ἀρχὰς, καὶ τοὺς περὶ τῶν εἰσφορῶν λόγους, καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς βασιλείας ἀναχωμάτων ἑ τῇ μητρὶ κατεπίστευσε. Καὶ ἴσως μὲν ἂν τις ἐνταῦθα γινόμενος καταμέμψοιτο τὴν οἰκονομίαν, ὡς γυναικωνίτιδι καταπιστευσάντος τοῦμοῦ πατρὸς τὴν τῆς βασιλείας διοίκησιν. 'Αλλ' εἰ τὸ φρόνημα τῆς γυναικὸς ἡπίστατο, καὶ ὅση τις ἦν ἀρετὴν καὶ τὸν νοῦν καὶ ὅπως εἶχε δραστηριότητος, ἀφήμενος μὲμψεως πρὸς θαῦμα τῆν μέμψιν μετέβαλε. Τοσαύτη γὰρ ἡ ἐμὴ μάμμη περὶ τὰ πράγματα δεξιωτάτη καὶ τάξει καὶ καταστήτασθαι πολίτειαν εὐμήχανος, ὥστε μὴ μόνον τὴν Ρωμαίων ἀρχὴν διοικεῖν δύνασθαι, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τὴν ὅπου δῆποτε βασιλείαν ὀπόσῃν ἤλιος ἐφορᾷ. Πολυπειρὸς τε γὰρ ἦν καὶ πολλῶν πραγμάτων ἐγίνωσκε φύσεις, καὶ ὅπως ἀρχεται, καὶ εἰς ὃ κατανήσειεν ἕκαστον ἐξῆπιτάτο, καὶ τίνα μὲν τίνων εἶσιν ἀναίρετικὰ, τίνα δὲ μᾶλλον ἐπιβρῶννυσιν ἕτερα, ὁξωτάτη τε τὸ δέον καταμαθεῖν καὶ μετὰ ἀσφαλείας καταπράξει δαινή. Καὶ οὐκ ἦν μὲν τὴν γνώμην τοιαύτη, γλῶτταν δὲ εἶχεν ἀπόδουσαν πρὸς τὴν γνώμην· ἀλλ' ἦν αὐτόχρημα βήτωρ πιθανότητος⁸, καὶ οὕτως ἄλλος καὶ εἰς μῆκος τοὺς λόγους ἐκτείνουσα, οὕτε ταχέως ἀπελιμπανεν αὐτὴ τὸ πνεῦμα τοῦ λόγου, ἀλλ' ἐπικαίρως ἀρξαμένη εἰς τὰ καιριώτατα πάλιν κατέληγε. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς θρόνος αὐτῆν παρεγκμακυῖον κατέλιθεν, ὅτε καὶ μᾶλλον τὸ φρονοῦν ἤκμαζε καὶ ἡ σύνεσις ἐπήνθει καὶ ἡ περὶ τὰ πράγματα ἐπιστήμη συνήκμαζεν, ἐξ ὧν οἰκονομία καὶ διοικήσεις τὸ κράτος ἔχουσιν. Ἐχει δὲ ὡς ἡ τοιαύτη τὸ εἶδος ἡλικία οὐ μόνον τι λέξαι τῶν νέων σοφώτερον, ὡς ἡ τραγωδία φησὶν, ἀλλὰ καὶ συμφορώτερον πράξει. Ὁ δὲ κατόπιν χρόνος καὶ ὀπόταν ἐκείνη ταῖς νεωτέραις συνεξετάζετο γυναίξιν, θαῦμα ἀντικρυς ἦν, πολὺν ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ

B

C

D

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷ ἀναλωμάτων. ⁸ πιθανώτατος.

ἐπιδεικνυμένη φρόνημα. Καὶ παρῆγεν ἐξ αὐτῆς ἄλωος τῷ βουλομένῳ καταθρεῖν τὴν ἐνοῦσαν αὐτῇ ἀρετὴν ἑμοῦ καὶ ἐμβρίθεισαν⁹. Ἄλλ' ὅπερ ἔλεγον, ὁ ἐμὸς πατήρ τῆς βασιλείας ἐπιδραξάμενος τοὺς μὲν ἄγωνας καὶ ἰδρωτῶτας¹⁰ τεταμίευκε θεωρῶν τῶν ἀγῶνων τὴν μητέρα ποιούμενος, ἐκείνην δὲ δισπότιν καταστηράμενος, τὸ παρ' ἐκείνης κελευόμενον, καθάπερ δοῦλος, ἔλεγέ τε καὶ ἐπραττεν. Ἐστεργεν οὖν αὐτὴν ὁ βασιλεὺς ὑπερφυῶς καὶ τῶν αὐτῆς βουλευμάτων ἐξήρητο (τοσοῦτο¹¹ ἦν φιλομήτωρ), καὶ τὴν δεξιὰν ἐδίδου τῆς ἐκείνης γλώττης ὑπηρετεῖν, καὶ τὴν ἀκοὴν τῶν ἐκείνης φωνῶν εἰς ἀκράσιν, καὶ εἰς ἅπαντα ταῦτα ὁ βασιλεὺς συγκάτενευεν, ἡ ἀνένευεν, ἐφ' οἷς ἄρα ἐκείνη κατανεύσειεν ἢ ἀναεύσειεν. Καὶ ἦν τὸ πρῶγμα ὅλωσ τοιοῦτον. Ἐκείνος μὲν γὰρ σχῆμα βασιλείας εἶχεν, ἡ δὲ τὴν βασιλείαν αὐτὴν καὶ ἡ μὲν ἐθεσμοθέτει, διόκειε τὸ πᾶν, ἐπρωτάνευεν, ὁ δὲ τὰς διοικήσεις ἐκείνης καὶ τὰς ἐγγράφους καὶ τὰς ἀγράφους, τὰς μὲν χειρὶ, τὰς δὲ φωνῇ, ἐπεσφράγιζε, καὶ ὡς οὕτω γε φάσαι, ὄργανον ἦν αὐτῇ βασιλείας, οὐ βασιλεύς. Ἠρέσκετο γὰρ ἐφ' ἅπασιν οἷς ἡ μήτηρ διαγνοίη καὶ διορίσειε, καὶ οὐχ ὡς μητρὶ μόνον καταπειθέστατος ἦν, ἀλλὰ γὰρ ὡς ἐξάρχῳ βασιλικῆς ἐπιστήμης ταύτης προσεῖχε τὸν νόον. Ἥδει γὰρ ἀκριβῶς τὸ ταύτης ἐφ' ἅπασιν ἐπὶ τὸ κράτιστον συγχευηρικῆς, καὶ ὅτι διαφερόντως πάντας τοὺς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ γεγονότας ἀνθρώπους εἰς φρόνησιν τε καὶ σύνεσιν πραγμάτων ὑπερέλαυε.

ansque longe ultra communem modum, quadam humilitate mancipii : ex ejus consiliis totus pendens, dexteram non aliud quam maternæ linguæ famulam, aures nihil aliud quam vocem ac præceptorum ipsius exceptrices volens esse : quin etiam nutus omnes renutusque suos ex maternorum præjudiciis ducebat ; eadem cum illa postque illam semper abnuere juxta annuereque solitus. Planque sic seres habebat : ille speciem, hæc rem ipsam obtinebat regni. Illa jus dicebat, leges condebat, gubernabat, dispensabat omnia. Ille autem placita ejus sive scripto edita subscriptione firmabat ; sive sola declarata voce, vocis item suæ suffragio corroborabat : ita ut, si dicere liceat, non imperator Alexius, sed matri instrumentum imperii fuerit. Adeo grata et rata habebat quæcunque illa decerneret statueretque ; neque ut matri solum obedientissime⁸⁷ obsequeretur, verum etiam ut magistræ consultissimæ artis regnandi attentum et docilem præbebat animum. Quippe ipsi exploratissimum erat, illam, quod esset in quaque re factu optimum, videre semper optime sequique rectissime ; eandemque haud parvo intervallo omnes qui tunc erant homines prudentiæ laude peritiæque negotiorum antecellere.

Τοιαῦτα τὰ τῆς Ἀλεξίου βασιλείας προέμια. Οὐ γὰρ τις αὐτοκράτορα τοῦτον εἰκότως τόγε νῦν δομάσαιε, τῆς αὐτοκράτορος περιωπῆς ἅπαξ ἀποκληρωθείσης παρ' αὐτοῦ τῇ μητρὶ. Ἄλλος μὲν οὖν νόμοις ἐγκωμισαστικοῖς ὑπέκων, πατρίδα τῆς θαυμασίας ἐκείνης ἐπαίειτο, καὶ γένος πατρὸς Ἀδριανῶς ἐκαίνους τοὺς Δαλασσηνοῦς (9) ἀναφερῶ-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹ καὶ ἐμβρίθειαν. ¹⁰ τοὺς ἰδρωτῶτας αὐτῶν. ¹¹ τοσοῦτον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

9) Τὸς Δαλασσηνοῦς. Exstitit Dalassenorum familia Constantinopoli perillustis, ex qua recensentur Constantinus patricius, quem Constantinus imperator, Basilii frater, successorem sufficere decreverat, qui affectati postmodum imperii reus, in Protam insulam relegatus est a Michaelæ Paphlagonæ ; Theophanes et Romanus, iidem patricii, Constantini fratres ; et Adrianus horum

dam, ad persuadendum instructissima : non loquax illa quidem, aut garrulitatis inexhaustæ ; non rursus in dicendo curta, et cito deficiente quasi spiritu, medio in cursu subsidens : verum ab ea et initia sermonis captari opportune et finis ad maturum exitum perduci solitus. Contulit ad hæc non parum quod imperii gubernaculis admota est matura jam ætate, quando prudentia rerum usu parta confirmataque viget maxime ; et negotiorum perite tranctandorum ars, gubernandique ac dispensandi res humanas scientia multiplex consummationem, si unquam, obtinet. Nec enim solum habet ista ætas quod illi tribuit tragædia, loqui solere juvenibus prudentius, sed etiam utilius consulere sapereque verius. Hujus porro de qua loquimur mulieris quantas senectus opes sapientie longo ævo congestas habuerit, aestimare licet ex eo quod ejusdem etiamnum junioris prudentia miraculo solebat esse, canitiem quandam consummatæ maturitatis in ipsa adolescentia præferens : ac specie compositioneque vultus ac motuum haud dubium vel primo ac forte intuentibus, virtutis gravitatisque sibi penitus insitæ ostentans specimen. Talem hanc, ut dixi, matrem meus pater statim a suscepto imperio certaminum sudorumque spectatricem atque arbitram suorum alto in regni solio constituit, dominam illam suam non appellationis magis blanditia quam obsequii obedientia ferens ac probans. Amans eandem obser-

Hujusmodi fuere initia regni Alexii, quem pere piget autocratorem, sive rerum omnium pleno arbitrio potentem, quæ summæ potestatis vulgaris est appellatio, dicere ; cum is istam potestatem pro libito gubernandarum rerum semel in omne tempus a se in matrem transulerit. Hic jam per me qui volet et poterit laudationum rhetoricas leges in

patruelis, de quo hoc loco Anna ; præterea Damianus Dalassenus, cujus filius Theophylactus Bulgaroctono imperante vixit ; Damianus alter Scopiorum dux, sub Michaelæ Duca ; Theophylactus alter, cujus meminit Nicephorus Bryennius ; denique Constantinus Dalassenus, thalassocrator ab Alexio dictus. Memorantur hi passim ab Anna, Zonara, Scylitæ, et Gyca.

argumento expromens in primis digno, genus heroinæ hujus ab Adrianis illis Dalassenis et Charonibus repetat, et albas eloquentiæ quadrigas in vastissimum campum laudis illorum immittat effusis habentis. Mihi enim historiam conscribenti, non ex genere aut sanguine, vel illa vel alia persona quavis, sed ex moribus ac virtute, idque ipsum quatenus opus est et institutiæ scriptionis genus ac consilium patitur, insignienda est. Ergo ut de ea pergam exsequi quod silere non debeo. Fuit illa magnum ornamentum non mulierum modo sui temporis, sed etiam virorum, ac plane commune decus humanæ naturæ: cujus palmare existit facinus jam tum primis illis administrationis suæ temporibus, quod palatium Augustarum unde honos et bona fama exsulabat jam ex eo tempore quo Monomachus ille habenas imperii arripuit, quando levitati et pudendis amoribus augustum illud sacrarium patere cœpit, plane sanctitati restituit pristinæ, nisi etiam et majore cumulavit. Tam concinnum enim tamque laudabilem rerum omnium instituit ordinem, ut in formam religiosæ familiæ regum diversorium mutatum esse dici posset. Stata erant Dei laudibus canendis audiendisve descripta tempora; suæ cibo sumendo, suæ urbanis ac politicis negotiis horæ tractandis certæ assignatæ dimensæque. Ipsa omnibus exemplum et forma laudis omnis, plane usu vulgari naturæque capti majus quiddam præibat rapiebatque secum aulam universam; tam puris undique resplendens honestatis ac pudicitæ radiis, ut si vel illis priscis exemplaribus probitatis decantatissimis heroinis compararetur, sol quidam plane videretur cum stellis compositus. Jam quis ejus misericordiam in pauperes, quis liberalem in egentes manum satis exprimere, nedum prædicare sermo queat? Omnibus e cognitione minus copiosis commune receptaculum domus ejus fuit: nec minus eadem alienis quoque patuit indigentibus. Jam sacerdotes et mo-

A μενον, καὶ Χάρωνας (10), καὶ τῷ πελάγει τῶν κατ' ἐκείνους προτετημάτων ἐπαφιέτω τὸν λόγον· ἐμοὶ δὲ ἱστορίαν ξυγγραφοῦση, οὐκ ἐκ γένους καὶ αἵματος προσήκει ταύτην χαρακτηρίζειν, ἀλλ' ἐκ τρόπου καὶ ἀρετῆς καὶ τούτων ὁπόσων ¹² ὁ τῆς ἱστορίας ὑποτίθεται λόγος. Ἴνα γὰρ πρὸς ἐκείνην ἐπαναδριμοῦμαι καὶ αὐθις, ἀξίωμα μὲν οὖν μέγιστον αὐτῆ οὐ γυναικῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀρρένων καθίστατο, καὶ κόσμος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὴν δὲ περὶ τὰ βασίλεια γυναικωνῆτιν παντάπασι διεσθοροῦσαν, ἐξότου ὁ μονομάχος ἐκείνος τὸ τῆς βασιλείας ἀνεδήσατο κράτος, καὶ εἰς ἔρωτας ἀλόγους (11) ὑποκλίνασαν ¹³, καὶ μέχρι τῆς βασιλείας τοῦμοῦ πατρὸς, ἐπὶ τὸ βέλτερον ἀλλοιώσασα, εἰς κόσμον ἐπαινούμενον μετήνεγκε. Καὶ ἦν ἰδεῖν ¹⁴ τῆνικαῦτα τάξεως ἐπαινουμένης μετελιχότα· καὶ γὰρ ὄρους τε τῶν θεῶν ὕμνων ἔταξε, καὶ καιροῦς ἀρίστου τε καὶ ἀρχαιρείας ἐπήξαστο, σάβμη καὶ κανὼν τοῖς πᾶσιν αὐτῆ γεγονυῖα, ὡς τὰ βασίλεια μᾶλλον ἱερὰ φροντιστήρια (12) εἶναι δοκεῖν. Τοιαύτη τις ἦν ἡ ὑπερφύης καὶ δυνατὴς ἱερὰ ἐκείνη γυνή. Σωφροσύνη μὲν γὰρ τοσοῦτον ὑπερῆρε καὶ τὰς πάλαι ὑνωμένους, περὶ ὧν ὁ πῶλος λόγος, ὁπόσον ἀστέρης ἥλιος· τὸν δὲ περὶ τοῦς πένητας οἶκτον αὐτῆς καὶ τὴν δαψιλῆ πρὸς τοῦς δεομένους χεῖρα, τίς παραστήσειε λόγος; Κοινὸν μὲν ἦν ἡ αὐτῆς ἐστία καταγύγιον τοῖς ἐξ αἵματος πενομένοις, κοινὸν δὲ καὶ ξένοις οὐχ ἦτον. Ἰερέας δὲ καὶ μοναχοῦς διαφερόντως ἐτίμα, καὶ συνδειπνοῦντας ¹⁵ εἶχε, καὶ οὐδενὶ ἄτερ μοναχῶν τὴν αὐτῆς τράπεζαν θεάσασθαι ἐνῆν. Ἡ δὲ ἐξωθεν ἐπιφανομένη τοῦ ἤθους κατάστασις καὶ ἀγγέλοις αἰδέσιμος καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς δαίμοσι φοβερά, ἀνθρώποις δὲ μὴ ἐχέφροσιν, ἀλλὰ περὶ ἡδονῆς ἐπτοημένοις ἀνύποιστος καὶ ἐκ μόνου τοῦ βλέμματος, τοῖς δ' αὖτε σωφροσύνης ἐπιμελουμένοις ἱλαρὰ τε καὶ προσηγῆς. Μέτρα γὰρ ἔγνω κατηφέας καὶ σεμνότητος, ὡς μήτε τὸ κατηφές ἀγρίον πως καὶ θηριώδες δοκεῖν, μήτε τὸ ἀπαλὸν κεχλασμένον τε καὶ ἀκόλαστον, καὶ ὄρον οἶμαι τοῦτ' εἶναι κοσμιότητος, κρα-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹² ὁπόσον. ¹³ ἀποκλίνασαν. ¹⁴ ἰδεῖν τὰ βασίλεια. ¹⁵ συνδειπνοῦντας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(10) Καὶ Χάρωνας. Fuit enim Anna Alexii mater, Alexii Italiæ præfecii filia, cui Χάρωνος cognomen inditum communiscitur Nicephorus Bryennius, quod quemcumque telo ille aggredere hostem, statim neci daret: Ὡ καὶ τὸ ἐπώνυμον ἐκ τῆς ἀνδρείας κεκλήρωτο, οἶδόν τινα γὰρ ἐναντίων βαλὼν, ἐπεὶ νεκρὸν ἀποδέδειχε, Χάρων ἐντεῦθεν **271** ἐπώνυμω ἴσθη. Verum ante Alexium Charonum familiam observare est apud Scytitzem: meminuit enim ille Constantini ejusdam, cognomento Charonis, qui a Nicephoro Phoca imp. clava in caput impacta, ad Charontem ipsum et ad inferos detrusus est.

(11) Εἰς ἔρωτας ἀλόγους. Monomachum Augustum ob illicitos et pudendos amores infamant passim scriptores; vivente enim Zoc Porphyrogenita uxore, Constantini imperatoris filia, feminam quamdam, ex nobili Sclerorum gente ortam, non superduxit modo, sed eo venit amentia, ut Augustam appellaret, eique domicilium assignaret in

D palatio, mediusque Zoem inter et pellicem, populo spectante, sederet. De utraque intelligendus Joannes Euchaitarum episcopus carmine eis τὸ βιβλίον τῆς Διακονίας τοῦ Τροπαιοφόρου, quod Monomachi hoc inscripsit:

Πιστὸς βασιλεὺς, εὐσεβὴς αὐτοκράτωρ,
Σεβαστὸς, ὀρθόδοξος ὁ Μονομάχος, εἰς.

Et mox:

Ἐπειτα ταῖς σαῖς πανσεβάσαις Αὐγούσαις.

Et alio carmine in eundem:

Καὶ τὰς Αὐγούστας ὡς συνέργους λαμβάνω.

Pari insania post Zoes interitum mulierculam aliam, Alani cujusdam principis filiam, qua: obses a patre data Constantinopoli morabatur, in regiam induxit, et Augustam appellavit. Vide Zonaram, pag. 207.

(12) Φροντιστήρια. Vide Notas ad Cinnami pag. 5.

λέντος; τοῦ φιλανθρώπου τῷ τῆς ψυχῆς ἀναστήματι. Ἐδὲ δὲ ἤθος αὐτῆ ὑποκαθήμενον πρὸς ἐνθυμήσεις
 αἰ καινοτέρας ἀνελιττούση τὰς γνώμας, οὐ φαρτι-
 αὶς τοῦ κοινοῦ, ὡς τινες ὑπετονθόρυζον, ἀλλὰ
 σωστικὰς, καὶ διεφθορούσαν ἡδὴ τὴν βασιλείαν ἐς
 βλοκληρίαν ἐπαναγούσας, τὰ τε τοῦ κοινοῦ εἰς τὸ
 μῆδὲν ἐληλακότα ἐπανορθούσας, ὡς δύναμις. Πλὴν,
 εἰ καὶ τῆ τῶν κοινῶν διοικήσει ἐνησχολεῖτο, τῆς
 τοῖς μοναχοῖς προσηκούσης διαγωγῆς οὐδαμῶς κατα-
 πεφρονῆκει. Ἄλλα τὸ πλεῖον μὲν τῆς νυκτὸς, τοῖς
 ἱεροῦς ἀπεπλήρου ὕμνους, προσευχῆ τε συντόνῳ
 καὶ ἀγρυπνίᾳ συντετηκῶσα, περὶ δὲ τὸ δρθριον, ἔστι
 ὅτε καὶ δευτέρας ἀλεκτροφωνίας (13) ταῖς τοῦ κοι-
 νοῦ προσέκειτο διοικήσεσι, περὶ τε ἀρχαιρεσιῶν σκο-
 πῶσα καὶ τὰς τῶν θεομένων αἰτήσεις ἐπιλύουσα,
 ὑπογραμματεύοντος αὐτῆ Γρηγορίου τοῦ Γενεσίου. Β
 Ταῦτα εἰ τις ἠθούλετο ρήτιωρ εἰς ἐγκωμίου λόγους
 ἀγαγεῖν, τίνας ἂν οὐκ ἀπεκρύφατο τῶν πάλαι περι-
 δοῆτων ἐπ' ἀρετῆ καὶ κατ' ἀμφοτέρα τὰ γένη φα-
 νέντας περιφανεῖς, τοῖς ἐπιχειρήμασι καὶ ταῖς πρὸς
 ἄλλους συγκρίσεσιν ἐξογκῶν εἰς μέγα τὴν ἐπαινου-
 μένην, ὡς περ νόμος ἔστι τοῖς ἐγκωμιάζουσιν; Ἄλλα
 τὰ τῆς ἱστορίας οὐχ οὕτως ἄδειαν δίδωσι τῷ συγ-
 γράφοντι. Διόπερ εἰ περὶ ταύτης τῆς βασιλίδος λέ-
 γοντες τὰ μεγάλα σμικροπρεπέστερον εἴπωμεν,
 μῆδεῖς ὑπὸ μέμψιν ἀγέτω τὸν λόγον, ὅσοι τὴν
 ἐκείνης οἰδασιν ¹⁶ ἀρετὴν καὶ τὸν ἔγκον τοῦ ἀξιώ-
 ματος, καὶ τὸ ἀγγίξουν ἐν ἅπασι, καὶ τὸ ἀχρο-
 φνέσσατον τοῦ φρονήματος. Ἡμεῖς δὲ θεὸν περὶ αὐ-
 τῆς λέγοντες μικρὸν τι ἐξετραπόμεθα, πάλιν ἐπ-
 ανακίμψωμεν. Ἐκείνη τοίνυν τὴν βασιλείαν, ὡς
 ἐφημεν, διθύνουσα, οὐδὲ τὴν πᾶσαν ἡμέραν ταῖς
 κοσμικαῖς (14) φροντίσιν ἀφώριστο, ἀλλὰ τὰς ἐκ
 τύπου λειτουργίας εἰς τὸ ἱερὸν τέμενος; τῆς μάρ-
 τυρῶς Θέκλας ¹⁷ (15) ἀπεπλήρου, ὅπερ ὁ αὐτο-

nachos præcipuo semper **SS** in honore habuit
 familiariterque adhibuit ad mensam: et hos qui-
 dem ita assidue, ut nemo illam accumbentem vide-
 rit sine monachis convivis. Species erat ejus tota
 venerabilis angelis, daemonibus terribilis, lascivus
 et voluptarios, si qui occurrerent, tam acribus
 figebat oculis: ut severitatem aspectus illius ferre
 non possent: modestis sane ac probis hilarem se
 ac propitiam ferens. Nam tristitiæ modum perinde
 atque hilaritatis norat tenebatque, ut neque gra-
 vitas ejus tetrica nimium ac fera, nec rursus affa-
 bilis justo blandior, et levitatis affinis videri
 posset: adeo mediocritatem amabilem simul et
 venerabilem ex mistione humanitatis cum austeri-
 tate temperaverat, arte quadam et conatu virtutis;
 nam suapte natura propensior ad triste ac medi-
 tandum silentium erat, per quod novas et novæ
 semper concipiebat versabatque animo cogitationes,
 non perniciosas reipublicæ, ut malevoli murmura-
 bant, sed omnino salutares, et perditum jam impe-
 rium penequæ ad nihilum reductum in totum decus
 amplitudinis pristinx, quantum fieri poterat, re-
 parantes. Cæterum quantacunque negotiorum
 moles incumberet, nequaquam ita illa se opprimi
 sinebat, ut ad religiosa officia vitæ monasticæ quam
 usurpare in palatio decreverat, præripi sibi tempus
 pateretur. Verum pleramque noctis partem divinis
 hymnis, juxta descriptionem ecclesiasticam in
 diurna toto anno pensa dispensatis, integre red-
 dendis ac celebrandis insumebat: tum non exiguum
 spatium somno detractum fundendis ad Deum
 privatis precibus et cæteræ religioni dabat, haud
 dulcis nocturnæ contentionis et vigiliarum in con-
 fecti exhaustique macie corporis signis exstantibus.
 Sub ea circa diluculum fere, nonnunquam a se-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁶ Ἰσασιν. ¹⁷ Θέκλης.

Car. Dufresnii; Du Cangii notæ.

(13) Ἀλεκτροφωνίας. Romani, ut auctores
 sunt Macrobius, lib. 1; Saturn. et Censorinus, *De
 die natali*, cap. 24, diem civilem a media nocte
 incipiebant, cujus primam partem *de media nocte*,
 alteram *gallucinium*, tertiam *conticinium*, quartam
 denique *diluculum* vocabant. Tunc subit mane, cum
 lux videtur solis. Alii noctem in septem partes di-
 vidunt: Joannes de Janua, *Prima pars noctis di-
 citur crepusculum, secunda conicinium, tertia gal-
 lucinium*, (primum scilicet) *quarta intempesum,*
quinta iterum gallucinium, (secundum neptæ, quod
 hic δευτέρα ἀλεκτροφωνία dicitur) *sexta matuti-
 num, septima diluculum*. Primum gallucinium in-
 nuunt hisce verbis Acta S. Thyrsi, cap. 8, n. 37:
Vix primum pullus dederat cantum. Nam *pullum* a
 grammaticis pro gallo gallinaceo sumi notum ex
 S. Ambrosio ad Iren. *Quid in puellis? quam canora
 vox galli, nocturnisque vicibus solenne munus ad
 excitandum et canendum?* Hinc *pullus* pro gallcini,
 in *Regula magistri*, cap. 33: *In hieme cavendum est
 ne nocarnos pullus aut antecedit, aut deprendat*.
 Alias *pullorum cantus* dicitur in eadem *Regula*, in
 Vita S. Fursei confess. cap. 1, n. 6; in Vita
 S. Davidis archiepisc. Meneuensis, n. 47, etc.
Pulli cantus in *Hist. transl. S. Joann. abb. Reo-
 manens.* cap. 3. Quin et observatum pridem a

viris doctis apud evangelistam, in ms. bibliothecæ
 Regiæ legi: *Tertio pullo ter me negabis*, ubi lectio
 Vulgata habet: *Antequam gallus cantet, ter me ne-
 gabis*. Ita apud Ammianum Marcellinum, lib. xx,
pullum silentem, gallucinium interpretatur Valesius,
 ubi de Juliani inauguratione: *Impositusque scuto
 pedestri, et sublatus eminens, pullo silente Angu-
 stus renuntiatus*. Sic enim præferunt mss. et edi-
 tiones Romana et Florentina, non vero nullo, ut Vul-
 gate. His enim verbis designavit Marcellinus ὄραν
 τρίτην, qua se imperatorem proclamatum testatur
 idem Julianus in Epist. ad Athenienses. Vide
 Arnob. in *Psal.* pag. 382, 485 edit. Froben.; Vi-
 tam S. Materni episc. Trevir. apud Bosquet.
 pag. 49; Heinsium ad Theocrit. id. 7, et Bourde-
 lotium ad Heliod. lib. 1.

(14) Κοσμικαῖς. Glossæ Græco-Lat. κοσμι-
 κός, sæcularis. Utuntur Canones Apostol. can. 7;
 Concil. Sardic. c. 7; Ephesin. part. 1, c. 30, § 3;
 Chæcedon. can. 3, 24; Harmenopolus, lib. 1,
 tit. 5, § 12, 13; Theophylactus Bulg. episc. 14,
 Pachymeres, lib. v, et alii. *Mundialis* Victori
 Uticensi, Prudentio, Joanni Diacono in Vita S.
 Gregor. et alii quot aliis.

(15) Τέμενος τῆς Θέκλας. Quatuor potissimum
 D. Theclæ sacra templa Constantinopoli, vel in

cundo gallicinio, negotiis expediendis operam dabat de comitiis et magistratuum lectionibus statuens; et libellis petentium consulentiumve respondens, ad hæc illi scribæ ministerium navante Gregorio Genesio. Hæc si quis rhetor ornare dicendo et coloribus artis illuminare aggredieretur, quos non veterum ex utrovis sexu laude virtutis illustrium ab ista superatos, gloriæque majoribus radiis obscuratos demonstraret? Utique si res hujusce nostræ vel per se spectatas celebrare vibratis collectisque sententiis, et exquisito apparatu lectorum sensuum, vel comparare cum aliis, et quanto iis intervallo præsentent copiosius docere conaretur, prout artis dicendi præcepta præscribunt. At nobis quibus historiæ simplicitatem professis certe tam disertis esse non licet, ignosci æquum est ab iis qui cum virtutem matronæ istius magnificamque dignitatem, præsentiam in omnibus solertis animi, atque excellentissimam sapientiam, usu forte ipsi ac visum perspexerint, res tantas tamque præclaras jejune a nobis exiliterque tractatas vel mirabuntur, vel etiam succensibunt. Me vero ne hæc fortasse quidem ipsa suscepti operis **89** ratio tam multis exsequi patitur: quæ tametsi recordatio assidue aurem vellit ac revocat, non prius tamen, quandoquidem digredi semel cœpi, redire in viam placet quam adhuc paulo ulterius excurrerim. Solebat eadem avia mea non totum negotiis sæcularibus diem impendere, sed statim quotidie horis sacris operam dare, sacrificioque liturgico juxta usum canonicum interesse in templo piæ martyris Theclæ quod imperator Isaacius Comnenus ipsius levir exstrui curaverat tali quadam ex causa. Cum principe Dacorum icti olim fœderis pertæsi bellum in Romanos mediterentur, jamque aggredi cœpissent: id animadvertentes Sauromatæ, Mysi a veteribus appellati, ne ipsi quidem continere se intra limites ac quiescere volebant. Sed cum ulteriorem Istri ripam, qua id flumen Romanam ditionem suo alveo terminabat, incolerent, inde in fines nostros irruperunt, injurias a Getis quos infestos alia parte patiebantur

Variorum lectiones ex cod. Coislin.

¹⁸ Desunt voces ἤθελον ἡζυχάζειν. ¹⁹ ἐπανάσανται. ²⁰ παρὰ τοὺς Λοβιτζοὺς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

suburbanis, observo. Primum quidem Codinus, **D** illud, perinde ac Anna, ab elegantia commendat. Verum contra reclamant Zonaras, scribens ædem istam sordidioris Isaacii parcimonis argumentum fuisse, majori vero et ampliori magnificentia reedificatam a Joanne Alexii imp. filio, et in nomen Servatoris Jesu Christi commutatam.

A κράτωρ Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνὸς καὶ ἀνδράδελφος αὐτῆς ἐκ τοιαύτης αἰτίας εἰδείματο. Ἐπεὶ γὰρ ἄε πάλαι εἶχον οἱ τῶν Δακῶν ἀρχηγέται μετὰ τῶν Ῥωμαίων σπονδὰς τηρεῖν εἰσέτι οὐκ ἔθεον, ἀλλὰ παρασπονδήσαντες διέλυσαν, τούτου δὲ δήλου τοῖς Σαυρομάταις (16) γεγονότος, οἱ πρὸς τῶν πάλαι Μυσοὶ προσηγορεύοντο, οὐδὲ αἱτοὶ τοῖς Ἰθίοις ὀρλοῖς ἐμμένοντες ἤθελον ἡσυχάζειν ¹⁸ νεμόμενοι πρότερον ὅπτα ὁ Ἰστρος πρὸς τὴν Ῥωμαίων διορίζει ἡγεμονίαν, ἀλλ' ἀθρόον ἀπαναστάντες πρὸς τὴν ἡμεδαπὴν γῆν μετωκίσθησαν. Αἰτία δὲ τῆς τούτων μετοικήσεως ἡ τῶν Γετῶν κατ' αὐτῶν ἄσπονδος ἔχθρα, ὁμορουνῶν μὲν ἐκείνοις, τούτους δὲ ληπτεινῶν. Διὰ ταῦτα καθὼν ἐπιτηροῦντες, ἐπεὶ τὸν Ἰστρον ἀποκρυσταλλωθέντα εἶδον, ὡσπερ **B** ἠπέριω τούτῳ χρησάμενοι ἐκείθεν πρὸς ἡμᾶς μετανίστανται ¹⁹, ὅλον ἔθνος τοῖς ἡμετέροις ἐπιφορτισθὲν ὀρίοις, καὶ δεινῶς ἐλητίζοντο τὰς παρακειμένας πόλεις καὶ χώρας. Τοῦτ' ἐνωτισθεὶς ὁ βασιλεὺς Ἰσαάκιος, δέον ἔκρινε τὴν Τριάδιτζαν (17) καταλαθεῖν, ἐπεὶ τοὺς ἐφῶους Βαρβάρους τῶν ἐπιχειρημάτων φθάσας ἀνείρξε, καὶ τοῦτο δὴ ἀπραγμονέστατον αὐτῷ ἐγεγονέει τὸ τμήμα. Καὶ δὴ τὸ ἐπιλιτικὸν ἅπαν συλλεξάμενος, τῆς πρὸς τὰ ἐκείσε φεροῦσης ὁδοῦ ἤψατο, ἀπαλάσαι βουλιόμενος τῶν Ῥωμαϊκῶν ὄρων αὐτούς. Οἱ δὲ τούτων θεασάμενοι, εὐθύς διαιρεθέντες διαφόρου γνώμης γεγόνασιν. Ὁ δὲ οὐ πάνυ πιστεύειν αὐτοῖς ἔχων, ἐπὶ τὸ καρτερώτατον καὶ δυσμαχώτερον μέρος αὐτῶν **C** σὺν καρτεροῦ τῇ φάλαγγι ἵετο. Καὶ ἐπὶ πληριάσας αὐτοῖς, ἐαυτῷ τε καὶ τῷ στρατοπέδῳ κατέπληξε, πρὸς μὲν γὰρ τὸν οἶα δὴ κεραυνοφόρον ἀντωπεῖν οὐκ ἐτόλμων, τοῦ δὲ στρατοπέδου τὴν ἀρβυγὴ συνασπισμὸν βλέποντες αὐτοὶ διελύοντο. Ἰποχωρήσαντες σὺν πρὸς μικρὸν, πόλεμον εἰς τρίτην αὐτῷ ἀναγγειλάμενοι, τὰς σκηνὰς αὐθήμερον ἀφέντες φυγαδεῖα ἐχρήσαντο. Ὁ δὲ καταλαθὼν ἐνθα οὗτοι ἠδύλιζοντο, καὶ τὰς τε σκηνὰς αὐτῶν κατασκάψας καὶ τὴν εὐρμημένην γλεῖαν ἀπαγαγὼν, τροπαιοφόρος ἐπάνευσε. Γενομένου δὲ περὶ τοὺς τοῦ Λοβιτζοῦ (18) ²⁰ πρόποδας ῤιγδατος δμβρος αὐτῶν

¹⁸ παρὰ τοὺς Λοβιτζοὺς.

(16) Σαυρομάταις. Qui Zonaræ et Scylitzæ in Isaacio Hungari dicuntur.

(17) Τριάδιτζαν. Quæ olim Sardica, urbs Thraciæ, vel ut alii placet, Illyrici, aut Daciæ, concilio Sardicensi celebris. Vide Nicetam in Man. lib. iii, n. 1; Glycam in Const. M. Sirmond. ad Sædon. Paneg. Anthem.; et Caroiū a S. Paulo in Geogr. sacra, pag. 201.

(18) Λοβιτζοῦ. Castrum in Mysia, de quo Zonar. Scylitzes, Glycas, et Nicetas in Isaac. Ang. lib. ii, n. 1.

καταλαμβάνει καὶ νικητὸς ἔξωρος, εἰκοστὴν πρὸς Ἀ τῆ τετάρτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου ἄγοντος ἐν ἧ ἡ τῆς μεγαλομάρτυρος Θείκης μνήμῃ τελείται. Πλημύρας οὖν γενομένης τῶν ποταμίων βρυμάτων, καὶ ὑπερχειλήσαντος τοῦ ὕδατος θάλασσαν ἦν ὄρῶν ἅπαν τὸ πεδῖον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ ἡ τε βασιλικὴ σκηνὴ καὶ τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν κατεσκήνου. Ἐντεῦθεν τὰ πρὸς χρεῖαν ἅπαντα ἐφανίσθησαν τοῖς ποταμίοις βρύμασι παρασυρέντα, οἱ ἄνθρωποι δὲ καὶ τὰ κτήνη ὑπὸ τοῦ κρύους ἐπήγνοντο. Ἐμυκάτο δὲ καὶ βροντῶν ὁ οὐρανός, ἀστραπαὶ δὲ συνεχεῖς χρονικὴν μὴ ἔχουσαι τὸ παράπαν διάστασιν τὸ περιγεῖον ἐκεῖνο ἅπαν ἐμπρήσαι οἷον ἱπέλιου. Ταῦτα ὄρῶν ὁ βασιλεὺς ἐν ἀμχανία ἦν ἄναστολῆς δὲ μετρίως γενομένης, πλειστοῦς τε ἀποβαλῶν ταῖς θύραις τῶν ποταμίων συσχεθέντας βρυμάτων ἐκείθεν μετὰ τῶν λογάδων ἔξεϊσι, καὶ ὑπὸ φηγόν τινα μετ' αὐτῶν ἀπελθῶν ἵστατο. Ἦχου δὲ μεγίστου καὶ βοῆς ἀπὸ τῆς ²¹ δρυὸς οἷον ἐξερχομένης ²² αἰσθόμενος, καὶ σφοδρτέρων ἀνέμων τηλικαῦτα πνεύοντων, πτοηθεὶς, μὴ τῆ τούτων βίβη ἢ ²³ δρυὸς κτενεχθῆ, τοσοῦτον διάστημα ἀποστὰς ὀπόσον ἢ ²⁴ δρυὸς, εἰ κατενεχθεῖ μὴ φθάσῃ πατάξαι ²⁵ αὐτὸν ἐννάδς ἵστατο. Ὁ δ' εὐθύς ὡσπερ ἐκ συνθήματος βίβηθεν ἀνασπασθεὶς εἰς γῆν ὄρατό καίμενος. Ὁ δὲ βασιλεὺς θαυμάζων εἰστήκει τὴν τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτὸν κηδεμονίαν ἠλογοποιουμένην δὲ ἀποστασίαν περὶ τῆν ἔω (19) μαθὼν, εἰσεῖσιν εἰς τὰ βασιλεία, καὶ τηλικαῦτα ἐπὶ τῷ ὄνοματι τῆς μεγαλομάρτυρος Θείκης ναὺν περικαλλῆ ἐδείματο, μεγαλοπρεπῶς ^C μὲν κατεσκευασμένον καὶ ἱκανῆ δαπάνῃ, χειρὸς τε τὸ πικεῖλον ἔχοντα, σῶστρά τε θύσας (20) ἐν αὐτῷ Χριστιανοῖς προσήκοντα τοὺς θεῖους ὕμνους διὰ παντὸς ἐν αὐτῷ ἀπεπλήρου. Οὕτω δὲ ²⁶ τὸ ἦδη βῆθ ἐπερὶν τέμενος ἐπ' ὄνοματι τῆς μεγαλομάρτυρος Θείκης ἀνωκοδόμητο, ἐν ᾧ τὰς ἐντεύξεις, ὡς ὁ λόγος φθάσα; ἐδήλωσεν, ἡ βασιλὶς καὶ μῆτηρ τοῦ αὐτοκράτορος; Ἀλεξίου συνεχεῖς ἐπεποίητο. Ἦν κίχῳ βραχύν τινα τεθέσμαι χρόνον καὶ τεθαύμακα καὶ ἔτι μὴ κόμπος τὰ ἦδη βῆθέντα, ἴσασιν ἅπαντες καὶ ὁμολογήσασιν, εἴγε βούλοιντο, ὁπόσοι ἄταρ πάθους τὴν ἀλήθειαν ἐκκαλύπτειν ἐθέλουσιν. Εἰ μὲν γὰρ ἐγκωμιάζειν προσιλόμην, ἀλλὰ μὴ ἱστορίαν ποιεῖν, ἐπὶ πλέον ἂν ἐπαφῆκα τὸν λόγον τοῖς περὶ τούτων διηγήμασι, καθάπερ φθάσασα ἐδήλωσα· νῦν δὲ ἐπανακτέον αὐθὶς αὐτὸν πρὸς τὴν προκειμένον.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²¹ τοῦ. ²² ἐξερχομένηου. ²³ ὁ. ²⁴ ὁ. ²⁵ καταβράξαι. Sed hoc altera manu. ²⁶ Deest vocula δῆ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(19) Ἀποστασίαν περὶ τῆν ἔω. Ex falso rumore, inquit Scylitzes.

(20) Σῶστρά τε θύσας. Solebant veteres ob restitutam sanitatem, et ob vitatum periculum diis sacrificia offerre in gratiarum actionem, idque σωτήρια et σῶστρα θύειν, et πανηγυρίζειν dicebant. De quo more Xenophon Ἀναβάσεως, lib. iv; Dion. lib. xii; Herodot. lib. i; Herodianus, lib. i, et iv; Psellus, De operat. Demon. pag. 95; Achilles Tatius, lib. i; Eustathius καθ' Ἑρμῆν, lib. vi et x; Martialis, lib. xii, epigr. 45; Statius, lib. i; Sylv.

assiduis incursionibus ac latrociniiis acceptis, cum in auctores minus possent, in Romanos innoxios uturi. His igitur instigantibus causis ad iram, nostrique contemptum, occasione captata congelati Istri per ejus solidam superficiem velut per continentem progressi, non expeditione sed migratione integra, tota gens in nostros fines incubuit, gravi calamitate regionum atque urbium ejus limitis. His auditis imperator Isaacius operæ pretium putavit occupare Triaditzam, quo facto ubi Orientales Barbaros, audiendi causa ipsis nocendique ablata facultate, quiescere vel invitos compulsi, facili opera factus securus ab ea parte, cum universo exercitu in Mysos movet, eos a Romanis finibus repulsurus.

Hi et imperatorem et exercitum primo conspectu veriti, dissidere sententiis ab invicem, quibusdam inclinantibus ad pacem. Quibus parum fidentium Augustus ratus, phalangem instructam castris ipsorum, qua parte munitissima erant, admovet ipse præsens et infestus. Quo inopinato accessu, oblato repente sui copiarumque tam propinquo conspectu, utraque specie vehementer Barbaros percutit. Nam et ipsum in armis ducem fulgura quædam terrificæ vibrantem contra intueri nequaquam audebant: et structura phalangis consertisque contextus clypeorum indissolubili nexu coherentium horrible spectaculum consternatis erat. Recesserunt igitur paulatim, sed ita ut intra illum ipsum diem tabernaculis ibi omnibus relictis, in fugam se delerint, reversuri tamen, ut aiebant, nam in tertium ab eo diem condieebant prælium. At Isaacius castris eorum occupatis disiectisque tabernaculis, ⁹⁰ prædaque omni quæ reperta est illic, convasata secumque ablata victor revertitur. Verum cum eo itinere ad radices montis Lobitzæ pervenisset, ibi cum vehementissimus imber opprimit, et nix intempestiva; erat enim is viscosissimus quartus Septembris dies, qua memoria magnæ martyris Theclæ celebratur. Immensum ergo intumescens fluvius, et longe supra ripas exstantibus, planities momento universa, in qua et angustale imperatoris et cætera exercitus totius tentoria erant, in faciem subiti pelagi versa est. Annona cuncta cum sarcinis hausta abreptaque fluctibus. ^D Homines et jumenta frigoris vi congelabantur. Mugiebat cælum horrendis tonitribus; et non jam

fulgurabat quæ res intervallum habet conniventis subinde cœlestis flammæ; sed continenti late incendio sævi fulgoris omnia, quoquo versus ferrentur oculi, corripuerat. His aliquandiu summo animi angore conflictatus malis imperator respirare paulisper visus est, senescente aliquantulum impetu procellæ: quo laxamento cupide usus cum lecto numero suorum, qui vorticibus undarum plerosque faurientium se explicuerant, sub magnam et patulam succedit fagum. Sed brevi excitatus ingenti voce ex mediis ipsis perlata frondibus ramosæ arboris, animadversa que violentissima rabie ventorum fagum undique succutientium, trepide se proripit e ruinoso tecto in cœlum liberum; ac cum tanto spatio recessisset quantum arbor si rueret oblectura videretur, ibi attonitus metu stabat cum ecce velut idipsum expectasset, radicibus avulsa imis cum fragore ac motu late ingenti afflicta terræ quercus apparuit. Sensit statim Augustus nec dissimulavit beneficium servati divinitus capitis sui: ac mox tumore vulgato defectionis in Oriente cuiusdam, festinantius domum rediens nihil habuit antiquius quam ut magnæ martyri Theclæ templum elegantissimum conderet, magnificæque laud parvo sumptu instrueret atque insigniret, ornamentis et genere variis, et tum materia tum arte manuque pretiosis. Ibi et tum vota Comnenus pro salute sibi mirabiliter servata Deum venerans Christiano ritu persolvit; et omni deinceps tempore sacris illic hymnis religiosam dare operam consuevit. Eam tali occasione constructam Deoque sacratam ædem, ut dicere ceperam, imperatrix, mater Alexii Augusti, delegerat in qua publica religionis officia quotidie obiret: quam feminam et mihi brevi quodam tempore videre ac mirari contigit: licet quæ hic posui non magis oculato testimonio scribentis, quam publica omnium conscientia et libera confessione non invidentium **91** fidem plenam habitura confidam. Quod si ut dixi, laudationem non historiam scribere instituissem, otiosius profecto immorarer in cæteris ejus matronæ recte pieque factis edisserendis, verum ad intermissam narrationem publicarum rerum nos jamdudum revocantem, aliquando redeundum est.

Alexius imperator palpitantem extremis singulibus rem Romanam cernens, Turcis in Oriente cuncta vastantibus, occiduis provinciis imminente libertate, nullamque non funem movente ut Pseudo-Michaelē in imperium eveheret, vel potius prætexta hominis fœnici vafre utente ad olim conceptam et hactenus pressam imperii sibi ipsi parandi cupiditatem explendam; qua ex fumo ac cinere in flammam late minacem exardescente, magnum jam et vehemens Romanos ab occasu fines amburere incendium ceperat, tot simul copiis terrestribus ex tota continente collectis, et ex universa littorali regione marium illorum tanto apparatu congregato triremium, biremium, remulco trahendarum, et per se euntium onerariarum navium: hæc, inquam, videns et secum reputans in imperii primordiis generosus juvenis, æstuabat animo, non satis expediens quo se verteret; cum eum illinc ad pugnam Turci vocarent, hinc Northmanni raperent. Ægre in primis eum habebat miser ac deploratus status Romanæ militiæ, ad trecenta demum capita Chomatendorum redactæ, eorumdemque nec robore nec experientia valen-

Ἀσπείρουσαν δὲ οἶον κατανοῶν τὴν βασιλείαν, ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος (καὶ γὰρ τὰ μὲν πρὸς ἀνίσχοντο ἦλιον οἱ Τούρκοι δεινῶς ἐληγίζοντο, τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἑσπέρην λίαν εἶχε κακῶς τοῦ Ῥομπέρτου πάντες κάλων κινουῦντος, ἐφ' ᾧ τὸν προσεληλυθότα αὐτῷ ψευδώνυμον Μιχαὴλ εἰς τὰ βασιλεία εἰσάξει· ὑπερ ἔμοι στήψις μᾶλλον δοκεῖ καὶ φιλαρχίας ἔρωσ, ἀναφλέγων αὐτὸν καὶ ἡρεμῆν τὸ παράπαν μὴ συγχωρῶν· ἔνθεν τοι καὶ πάτροκλον πρόφασιν τὸν μοναχὸν Μιχαὴλ εὐρηκῶς, τὸν τῶς ὑποτυφόμενον τῆς φιλαρχίας σπινθήρα, εἰς πυρσὸν ἀνήψε μέγαν, καὶ δεινῶς κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς ὠπλίζετο, ὀρόμωνάς (21) τε καὶ διήρεις ἐτοιμάζων, καὶ τριήρεις, καὶ σέρμωνα (22), καὶ φορταγωγούς ἐτέρας παμπληθεῖς ναῦς ἐκ τῶν παραλίων εὐτρεπίζων χωρῶν, καὶ τῆς ἡπείρου δὲ δυνάμεις πολλὰς συλλέγων ἐς τὸ προκείμενον αὐτῷ συνεπαρηγούσας), ἐν ἀμηχανίᾳ ὁ γενναῖος ἐκεῖνος μείραξ γενόμενος, καὶ μὴ ἔχων ὀποτέρωσ νεύσειεν, ἑκατέρω [ἐκάστου] τῶν πολεμίων πρὸς ἑαυτὸν τὴν μάχην εἶον προαρπάζοντος, ἡνιάτο καὶ ἤσχαλλε, μῆτε στρατιᾶν ἀξιόμαχον τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας ἐχούσης (οὐ πλείους γὰρ τῶν τριακοσίων στρατιωτῶν ἦσαν,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²¹ ἑκάτερα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(21) *Δρόμωνας*. Dromones dicuntur naves bellicæ majores, a velocitate appellationem sortitæ, inquit Procopius, lib. 1 *Vandal*. Papias ex Isidoro: *Dromones sunt longæ et velocissimæ naves*. Robert. de Monte, an. 1191: *Inveni navem pagorum maximam, quam Dromontam vocant*. Philippus *Mouskes*:

*Esneques, et dromons fieres,
Roges, et busses, et visseres.*

Hinc *dromonarii*, remiges dromonum, apud Senatorem, lib. 11 *Nar*. Sed de dromonibus passim agunt scriptores Græci et Latini, Theophyl. Simoc. lib. vii,

cap. 10, lib. viii, cap. 9; Leo in *Tact.* cap. 19, § 4, etc.; *Ambertus* Aq. lib. ix, cap. 23, lib. x, cap. 14; *Willel. Tyr.* lib. xx, cap. 14; *Jacobus de Vitriaco* 273 lib. 1, cap. 29; *Matth. Paris.* an. 1191; *Walsingh.* an. 1292; *Malaterra*, lib. 11, cap. 8, etc.

(22) *Σέρμωνα*. Navis species nondum nota: nec enim ausim affirmare hoc loco *sermones* vocari navigia, quæ *germundi* dicuntur *Malaterræ*, lib. 11, cap. 8: *Nostris denique tantummodo germundos et guleas, Sicilienses vero caitos et golufros, et dromundos, sed et diversæ fabricæ naves habebant.*

καὶ τούτων ἐκ τοῦ Χώματος ἀναλκίδων πάντη, καὶ Ἀ
ἀπειροπολέμων, καὶ ξενικῶν τιῶν εὐαριθμῆτων
βαρβάρων (25) τῶν ἐπὶ τοῦ δεξιῦ εἰωθῶτων κρα-
δαίνειν ὤμου τὸ ξίφος;) μῆτε σωρῶν χρημάτων τοῖς
περὶ τὰ βασίλεια ταμείοις ἐναποκειμένων, δι' ὧν
συμμαχίας²⁵ τινὰς ἐξ ἄλλοδαπῶν μετακαλέσοιτο.
Αἴαν γὰρ ἀτέχνως περὶ τὰ πολεμικὰ καὶ στρα-
τιωτικὰ διατεθέντες οἱ πρὸ αὐτοῦ βεβασιευότες,
ἐν στενῷ κομιδῇ τὰ τῶν Ῥωμαίων συνήλασαν
πάντα τὰ πράγματα. Ἐγὼ γοῦν καὶ στρατιωτῶν
αὐτῶν καὶ πρεσβυτέρων ἀνδρῶν ἐνίων ἀκήκτα, ὡς
οὐδέμια τῶν πόλεων ἀπ' αἰῶνος ἐς τοσοῦτον ἀλλοί-
ωτος κατήχθη. Ἐἶχεν οὖν τῷ αὐτοκράτορι δυσκόλως
τὰ πράγματα, μεριζομένην φρονήσει παντοδαπαῖς.
Ὁ δὲ, γενναῖος ὢν καὶ ἀτρεπτος, καὶ περὶ τὰ πο-
λεμικὰ ἔργα ἐμπειρίαν πολλὴν κεκτημένος, ἐβούλετο
ἐκ πολλοῦ κλύδωνος εἰς ἀλύτους ἀκτὰς τὴν βασιλείαν
αὔθις ἐγκλιθορμίττι, τῶν ἐπινισταμένων ἐχθρῶν
εἰς ἀφρῶν, Θεοῦ ἀρωγῇ, διζυλομένων κυμάτων δι-
κην, ὁπηρῖκα ταῖς πέτραις προσαράξουσι. Δέον οὖν
ἔργω πάντας τοὺς κατὰ τὴν Ἀνατολὴν τοπάρχας
ταχὺ μετακαλέσασθαι, ὅποσοι φρουρὰ τε καὶ πόλεις
κατέχοντες γενναίως τοῖς Τούρκοις ἀντικαθίσταντο.
Εὐθὺς οὖν πρὸς ἅπαντα; διαφόρους σχεδιάζει γραφὰς
πρὸς τε τὴν Δαβατηγὸν τοποτηρητὴν (24) τηρικαῦτα
τῆς κατὰ πόντον Ἡρακλείας; καὶ Παφλαγονίας χρη-
ματίζοντα, καὶ τὸν Βούρτζην (25) τοπάρχην ὄντα
Καπαδοκίας καὶ Χώματος (26), καὶ τοὺς λοιποὺς
λογάδας, δηλώσας μὲν καὶ ὅποσα αὐτῷ ξυμπεσίντα

tinum. Auxiliares vero copiae ex paucis omnino
constabant Barbaris ejus generis quod ancipites
utrimque ac manubriatos instar securium gladios
dextro humero gestare suspensos solet. Nec vero
suppetebant ex avario exhausto pecunia quibus
delectus haberi, et evocari ex sociis gentibus
armati possent. Adeo enim dissolute ac sine ulla
providentia qui prius imperium tenebant abhinc
retro annis aliquot res agi ferrique qua jusserant
qua siverant, ut fortuna Romani nominis plane
tum illorum vitio ad incitas redacta videretur.
Equidem ipsa memini a senioribus atque adeo a
fortibus et militaribus viris qui temere non pa-
vent, audire me cum dicerent, tantam tunc miseria-
m hujus fuisse sub hoc capessentis imperium
B Alexii primum tempus, personante omnium aures
atque animos belli simul Turcici, simul Northman-
nici tumultus expectatione ac fama, quantum
nullius inquam urbis in omni retro exstitisse me-
moriam fando esset auditum. Ea imperatoris quidem
mentem in varias dividebant curas, sed generosum
tamen bellicaeque usu rei ac scientia fretum 92
non frangebant animum, quominus adhuc spera-
ret, sese navem reipublicae Deo bene juvante inco-
lumentem ab ista tempestate in securam stationem
appulsurum; hostibus qui nunc undique insurge-
rent, in spumam, ut fluctus solent cum in scopulos
impingunt, evanescentibus. Ab hac spe ac propo-
sito manum rebus admoventis primum omnium

Variae lectiones ex cod. Coislin.

²⁵ Συμμαχίας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(25) Βαρβάρων. Varangorum.

(24) Τοποτηρητῆρ: Glossis Graeco-Latinis, το-
ποτηρητῆς est vicarius, qui nempe vices alterius
in urbis, castris, vel provinciae praefectura obit.
Chronicon anonymi Barrensis, an. 1041: *Arduino
Lambaro intravit in Melfi, erat topoteriti de ipso
Catepano.* Id est, Arduinus Mediolanensis, cujus
non semel occurrit mentio apud Scylitzem et Zo-
zaram, vicarius erat capitanei Calabriae in praefe-
ctura totius provinciae, vel saltem Melfensi. Apud
Paulum Warnefridum, lib. vi *Hist. Langob.* cap. 5
et 8, quidam Ado ducatum Forojuliensem *sub
nomine loci serratoris* dicitur aliquandiu guber-
nasse, cum dux ipse non esset: sub nomine sci-
licet vicarii ipsius ducis. In antiqua charta anni
47 imperii Constantini, et 10 Romani ejus filii, 2
indict. data Neapoli, anno nempe Chr. 958, *Gre-
gorius loci serrator* subscribit. Vide *Leges Langob.*
lib. 1, tit. 26, § 78. Observo praeterea ex Porphy-
rogeneta lib. *De adm. imper.* cap. 50; et lib. 1 *De
themat.* cap. 16, στρατηγίδας seu thematum, vel
provinciarum praefecturas, divisas fuisse εἰς τούρ-
μας; turmas vero εἰς βάνδας, ἧτοι τοποτηρησίας;
quae quidem τοποτηρησιαὶ praefecturae erant ur-
bium, oppidorum, et castrorum, quarum certus
numerus turmam concitabat: Καὶ ἐγένοντο τὰ πάντα τὰ
ἐπὶ τὰ βάνδα τούρμα μία. Qui turmae praerat, τούρ-
μάρχης, ejus praefectura τούρμορχάτον dicebatur,
ut auctor est idem Porphyrogeneta, qui praeterea
lib. 1 *De themat.* c. 2, scribit: Τούρμάρχης, εἰς
ὑποουρχίαν ὧν στρατηγῶν institutos. Certè turmar-
chas eosdem esse cum iis quos καταπάνω, seu ca-
pitaneos, appellarunt, probabile est. Vide notata
ad pag. 94. At in conciliis, τοποτηρηταὶ dicuntur

C episcopi provinciae ejuspiam, seu ἐπαρχία; legati,
a caeteris episcopis ad synodum missi, vel ad pri-
mates, qua notione passim accipi Τοποτηρητῆς τῶν
ἐπαρχιῶν τῆς Ἀφρικῆς, constat in Codice Canon.
Eccles. Afric. Concilium Chalcedonense act. 4:
Τῶν δσιωτάτων τοποτηρητῶν τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ
ἀγαπητάτου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Λέωντος. Qui
quidem vicarii interdum dicuntur in eodem concilio
ὑφάλακας ὀπισθοτολικοῦ θρόνου.

(25) Βούρτζερ. Vide Notata ad pag. 471.

(26) Χώματος. Vel ex hoc loco abunde patet,
quam procul a vero aberrat vir doctissimus in
Notis poster. ad Codin, *De off.* cap. 6, n. 46, ubi
milites ἐκ τοῦ χώματος apud Annam, *indigenas* in-
terpretatur, a voce χώμα, quae Graecis terra est,
seu agger, uti definitur in l. 10 D. de extraord.
crimib. ita ut hac appellatione distinguantur ab
alienigenis, extraneis, et conductitiis, ejusmodi
sunt illi, quos ἑγγωπίους vocat Synesius, epist. 78.
D Χώμα enim thema esse, et provinciam ita dictam,
indicat Anna hoc loco, et lib. 11, pag. 324. Ἐξεῖ-
θεν δὲ τὸν χώματος διελθῶν, τὴν Λάμπην κατ-
έλαθε. Nec a Laodicæa Phrygiae procul abfuisse
satis innuit, cum ait, Joannem Ducam Sardinibus,
Philadelphia, et Laodicæa obiter occupatis, Cho-
mate transito, Lampem interceptisse. Nicetas pariter
in Man. lib. vi, cap. 1, inter Laodicæam et
Choma, Chonas, Lampem, et Celenas, ubi sunt
Mæandri fontes, statuit. Et sane necesse fuerit
Chomati vicinam fuisse Cappadociam, siquidem
Burzes utrique provinciae imperabat, ut Anna
commemorat. Neque aliud fuit Choma, quam illa
Asiae pars, quam Lyciam nuncuparunt veteres,
Pamphyliæ et Tauro proxima, in qua oppidum

faciendum sibi putavit ut eos qui per Orientalem A limitem urbibus aut arcibus præfecti sortem reipublicæ operam sustinendo Turcorum impetu navabant, ad se omnes accerseret. Statim ergo ad Dabatenum Heracleam Ponticam et Paphlagoniam obtinentem, ad Burtzen Cappadociæ et Chomati cum imperio ac præsidio præpositum, ad alios per ea loca insignes scribit, significans sese ex præsentis insidiarum periculo in solum imperii divinæ Providentiæ beneficio emersisse; ad hæc iubens eos idoneo locis quibus præerant præsidio relicto cum cætera militia festinare ad se in urbem cum delectu novorum militum quam numerosissimo possent. Sub hæc rerum Occiduarum cura sumpta, rationes inibat obsistendi Roberto, et impediendi quoad posset, ne duces ac comites, ut facere ceperant, ad eum confluere pergerent. Quo in genere sollicitum habebat Alexium Monomachatus de quo jam diximus qui ipsi nondum imperii compoti de pecuniis interpellatus verba sola remiserat, excusans fidem Botaniatæ obstrictam; de quo proinde justus erat metus ne audita abdicatione Botaniatæ, Roberto accederet. Ad hunc igitur præoccupandum congenerum suum Georgium Palæologum Dyrrachium destinat, cum mandatis, ut omnem adhiberet machinam quo sine vi ac armis inde Monomachatum ejiceret: nam ad rem aperto Marte tentandam vires laud aderant. Addebat, ut Dyrrachium adversus apparatus Roberti præmuniret, muris machinisque vel instaurandis, vel de novo molientibus: admonens ut propugnaculorum planis ligna nullis clavis devincta relinqueret, quo ea in insipientes scalis admotis Latinis everti a propugnatoribus facile possent. Scripsit etiam præfectis maritimarum civitatum, ipsisque insularibus, pluribus verbis adhortans ne caderent animis, neve indormirent rebus, verum in Robertum **93** oculo intento satagerent ne is socordia ipsorum maritimas urbes ejus limitis et insulas adeptus, summæ deinde rerum atque imperio negotium faceretur.

His in faciem contra Robertum paratis, alia quoque in ipsum molitus a tergo est. Concitare videlicet in eum studuit ducem Longobardiæ Germanum, papam Romanum, archiepiscopum

Α Θεοῦ προνοίᾳ εἰς τὴν αὐτοκράτορος περιωπὴν ἀνεδίθεσεν, ἐξ ὑπογυίου κινδύνου παραδόξως σωθέντα, παρακελεύόμενος δὲ τῶν σφετέρων χωρῶν πρόνοϊαν ἱκανῆν ποιησαμένους κατασφάλλασθαι αὐτάς καὶ ἀποχρῶντας πρὸς τοῦτο στρατιώτας καταλιπεῖν· μετὰ δὲ τῶν ἐπιλοίπων εἰς τὴν Κωνσταντίνου παραγίνεσθαι, συνεπαγομένους καὶ νεολέκτους· ἀκμήτας ὀπίσθους δύναιντο. Ἔϊτα δεῖν ἔγνω καὶ τὰ κατὰ τὸν Ῥομπέρτον (ὡς ἐνὸν) προκατασφάλλασθαι καὶ τοὺς προτρουμένους ἐκείνῳ ἀρχηγούς τε καὶ κόμητας ἀπεῖρξαι τοῦ ἐγγειρήματο· Ἐπειδὴ ὁ πρὸ τοῦ τῆν πόλιν αὐτὴν κατασχεῖν πρὸς τὸν Μονομαχάτον ἀποσταλείς, δι' οὗ εἰς βοήθειαν αὐτὸν μετακαλεῖτο, χρήματά τε ἐπέζητει ἀποσταλῆναι οἱ γράμματα μόνον κομίζων ἦκεν αὐτῷ προφάσεις δηλοῦντα, καθάπερ φθάσαντες ἱστορήσαμεν, δι' ἧς δῆθεν ἐπι τοῦ Βοτανιάτου τῆς βασιλείας ἐγκρατοῦς ὄντος βοηθεῖν οὐκ ἔδύνατο. Ταῦτα ἀναγνοὺς, καὶ προσηθείς, μὴ μαθὼν τὴν ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Βοτανιάτου ἔκπτωσιν, προσηρῆ τῷ Ῥομπέρτῳ, ἀθύμως εἶχε παντάπασιν. Τοιγαροῦν μετακλιθεὶς ἀμύμων; τὸν σύγγαμβρον (27) αὐτοῦ Γεώργιον τὸν Παλιολόγον πρὸς τὸ Δυρράχιον ἐξεπέστειλε (πόλις δὲ τοῦτο Ἰλλυρικὴ) παρακαλεσάμενος πάση μηχανῇ χρῆσασθαι, ὥστε ἀμαχητὶ ἐκείθεν ἐξεῶσαι τὸν Μονομαχάτον, ἐπεὶ μὴ ἀποχρῶσαν εἶχε δύναμιν, δι' ἧς τοῦτον ἄκοντα ἐκείθεν ἀπελάσει· πρὸς δὲ τὰς τοῦ Ῥομπέρτου μηχανὰς ἀντιπαλαμάσθαι [ἀντιμηχανᾶσθαι] ὡς δύναμις. Παρεκελεύετο καὶ τὰς ἐπὶ ἀλξίς καινοπρεπέστερα⁹⁹ κατασκευάσθαι, ἀνήλωτα τὰ πλείω τῶν ξύλων ἔασοντα¹⁰⁰, ἐν, εἰ ποὺ διὰ κλιμάκων συμβαίη τοὺς Λατίνους ἀνελεῖν, ἅμα τῶ τῶν ξύλων ἐπιδῆναι περιτρίπωνται ταῦτα καὶ σὺν τοῦτοις καταπίπτωσιν εἰς τοῦδαφος. Ναὶ μὴν ἄλλὰ καὶ τοῖς ἡγεμόσι τῶν παρὰ τὴν πόλιν καὶ αὐτοῖς δὴ τοῖς νησιώταις πολλὰ διὰ γραφῶν παρηγγυᾶτο μὴ ἀναπεπτωκέναι, μηδὲ καταβράθυμειν ὄλωσ, ἀλλ' ἐργηγορέναι καὶ νῆρσιν διὰ παντός περιφυλαττομένους¹⁰¹, καὶ τὸν Ῥομπέρτον καρδοκοῦντας, μὴ ἐξ ἐφόδου τῶν παρὰ τὴν πόλιν ἐγκρατῆς γενόμενος καὶ αὐτῶν δὴ τῶν νήσων, πράγματα ἐσύστηρον τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων παρέξῃ.

Ταῦτα μὲν οὕτω παρὰ τοῦ βασιλέως περὶ τὸ Ἰλλυρικὸν ἠκονόμετο, καὶ καλῶς τὰ τῶς κατὰ πρόσωπον καὶ ἐν ποσὶ κείμενα τῷ Ῥομπέρτῳ κατοχυρώσας ὤπτο· ἀλλ' οὐδὲ τῶν κατὰ νότων ἐκείνῳ προσιστα-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁹ καινοπρεπέστερον. ¹⁰⁰ ἔασαντα. ¹⁰¹ περιφραττομένους.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Choma statuitur a Ptolemæo, cujus etiam mentio **274** fit in concilio Ephesino parte II, act. 1, cui Eudoxius Χώματος; τῆς Λυκίας; episcopus interfuit. Sunt igitur milites ἐκ τοῦ Χώματος, qui a Burtze Chomatis principe, Alexio tanquam fœderato, vel fortassis domino, suppeditabantur.

(27) Σύγγαμβρον. *Glossar. Græco-Lat.* Σύγγαμβρος, *congener*. Congeneri dicuntur, qui ex eadem familia, seu duas sorores, uxores sibi asciscunt, ita ut respectu soceri ambo generi dicantur. Hesychius, ἀέλιος (alias αἰλιος), οἱ ἀδελφοί;

γυναῖκας ἐσχχρότες, ἦγον σύγγαμβροι. Apud auctorem incertum, qui editus est post Theophanem, Micheal patricius Melissenus σύγγαμβρος; narratur fuisse Constantini Copronymi imper. κατὰ τρίτην αὐτοῦ γυναῖκα, ob tertiam ejus conjugem, Eudociam scilicet, cujus sororem uxorem duxerat Melissenus. Hic vero Alexius et Palæologus invicem σύγγαμβροι, congeneri fuisse adnotantur, quia ut uterque Andromici Dacæ filiam duxerat, Alexius Irenem, Palæologus Annam Ducænam. V. Harmeropolum, lib. IV, tit. 6, § 14.

μένων κατεββαθυμικῶς ἦν. Γράμματα τοῖσιν πρῶτον μὲν πρὸς τὸν ἀρχιεπὶσκοπον Λογγιθαροδίας Ἐρμᾶνον (28) ἐκθιόμενος, εἶτα καὶ πρὸς τὸν πάπαν Ῥώμης, πρὸς δὲ καὶ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Καπύης Ἐρβιον (29), πρὸς τοὺς πρίγκιπας, ἔτι γε μὴν καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἀρχηγούς τῶν Κελετικῶν χωρῶν, δώροισι τε μετρίοις τούτους δεξιωσάμενος καὶ ὑποσχέσσει πολλῶν δωρεῶν καὶ ἀξιομάτων, πρὸς τὴν κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου ἔχθραν ἠρέθιζεν. ὧν οἱ μὲν τῆς πρὸς τὸν Ῥομπέρτον φιλίας ἤδη ἀπέστησαν, οἱ δὲ ὑπισχνούντο, εἰ πλείονα λάθοιεν. Ὑπὲρ πάντας δὲ τούτους τὸν βῆγα Ἀλλεμανίας γινώσκων δυνάμενον, πᾶν ὃ τι καὶ βούλοιο κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου καταπρίξασθαι, ἅπας καὶ δις γράμματα πρὸς αὐτὸν ἐκπέμφας καὶ διὰ μελιχίων λόγων καὶ παντοίων ὑποσχέσεων ὑποποιησάμενος, ἐπεὶ καταπειθῆ τούτον ἐγνώκει καὶ τῷ αὐτοῦ ὑπεῖξαι θελήματι ὑπισχνούμενον²⁸, μεθ' ἑτέροις αὖτις γραμματίων τὸν Χοιροσφάκην (30) ἐξέπεμψε τὰδ' ὑπάρχουσόντων: *Τὴ κατὰ τὴν σὴν μεγαλοδύναμιον ἐξουσίαν καλῶς ἔχειν, καὶ προκόπτειν ἐπὶ τὸ βέλτιον, εὐχῆς ἔργον ἐστὶ τῇ βασιλείᾳ μου, πανευγενέστατε, καὶ τῷ ὄντι Χριστιανικώτατε ἀδελφέ* (31). *Καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἐξέσται τῇ τοῦ κράτους ἡμῶν θεοσεβείᾳ ἐπεύχεσθαι σοὶ τὰ κρείττω τε καὶ λυσιτελέστερα τὴν ἐν σοὶ καταμθοῦση θεοσεβείᾳ; Ἡ γὰρ πρὸς τὴν ἡμετέραν βασιλείαν ἀδελφικὴ σου²⁹ αὐτῇ βεβῆ καὶ διώθεσις καὶ ὁ μετὰ τοῦ κακομηγάνου ἄνδρος συμφωνηθεὶς ἀναδεχθῆναι σοὶ κάματος, ἴνα τὸν παλαμναῖον καὶ ἀλιτήριον καὶ τοῦ Θεοῦ πολέμιον καὶ τῶν Χριστιανῶν ἀέλιως μετέλλῃς τῆς κακοφροσύνης αὐτοῦ, πᾶλλῃ σοὶ τὴν ἀγαθοθέλειαν τῆς ψυχῆς διαδείκνυσαι, καὶ τὸ ἔργον τοῦτο φανερὰν τὴν πληροφορίαν παρίστησι τοῦ κατὰ Θεὸν σοῦ φρονήματος. Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἡμε-*

Varia lectiones ex cod. Coislin.

²⁸ Desunt voces ἐπὶ καταπειθῆ τούτον ἐγνώκει καὶ τῷ αὐτοῦ ὑπεῖξαι θελήματι ὑπισχνούμενον.

²⁹ Des: st vocula σου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(28) Ἐρμᾶνον. Hermannum comitem, Abagelarii fratrem uterinum, qui ea tempestate cum Roberto bellum gerebat, a quo demum ditionibus et bonis suis evatus, cum fratre Constantinopolim ad imperatorem Alexium concessit, a quo Canninorum in Dalmatia præfecturam postmodum obtinuit. Hermannum itaque, Roberto alias infensum, Alexius in eum acrius concitare studet, ut majus Roberto negotium faceretur. Guillelmus Apul. lib. vi:

Dux postquam Cannas sibi comperit esse rebelles, Obsidet, obsessas evertit humo lenis illas, Rexerat has genitus genitrice Hermanus eadem, Onfredi fuerat qua filius Abagelardus: Non tamen unus eis pater exstitit, illa duobus Est sociata viris, miles præclarus in armis Frater uterque fuit: sed cessit uterque potenti Roberto, cui par vix orbe potentia toto.

Hermannii præterea meminit Malaterra, lib. iii. cap. 5 et 6.

(29) Ἀρχιεπίσκοπον Καπύης Ἐρβιον. Heribannum Capuæ archiepiscopum, cujus meminit Gregorius VII. P. P. lib. ix. epist. 23; et Leo Ost. lib. iii Chron. Cass. cap. 41. Vide Ughellum.

A Capuæ Heribannum, missis ad omnes in eam rem literis. Quin etiam principes et duces Gallicarum regionum universos, et demis in præsens satis magnis, et promissione multo ampliorum in posterum, speque dignitate concitare in Robertum eundem studuit; nec frustra. Nam et illorum quidam his pellecti Roberto amicitiam renuntiaverunt, et alii polliciti sunt se si plura darentur idem facturos. Intelligens vero plus omnibus contra Robertum posse regem unum Alemanniæ, diligentiam in eo demerendo captandoque peculiarem exprumpsit. Tentatum enim semel et iterum blandissimis litteris, promissisque maximis, ut non abhorrentem sensit, totum jam effundens animum hanc ad eum tertiam per Chærosphactem misit epistolam: *Prosperere se habere res et regnum late potentis dominationis tuæ, proficereque in dies atque augeri optandum votis ac gratulandum sibi quoque ducti imperiali majestas nostræ, longe nobilissime ac vere Christianissime frater. Quid enim sane religioni nostræ magis convenit, tuam in Dei cultu pietatem perspicitissimam habenti, quam meliora tibi semper et florentiora votere, petereque a communi Domino. Cum et propensio amicæ voluntatis quam in nos ostendis, et conatus quem præ te fers, ac decretum conditumque habes ad scelestum illum et fanaticum Dei et Christianorum hostem prout dignus est tractandum, magnam perfectionem ac sanctitatem tuam mentis ostendat; certumque rebus ipsi documentum sit fidei erga Deum tuæ studiique sinceræ. Porro quod imperii hujus nostri res attingit eæ magna ex parte florent ac præclare constant, una ferme tantum ex parte titubantes, qua Robertus turbat. Sed si quid Deo ejusque justis judiciis fidendum est, velox interitus hominem injustissimum excipiet: neque enim*

(30) Χοιροσφάκην. Occurrunt ex hac familia viri aliquot illustres in Historia Byzantina, Leo scilicet patricius chærosphactes sub Leone Phil. et Constantino ejus filio circa an. Chr. 915, alter ejusdem nominis et dignitatis, præterea dux excubitorum, sub Romano Argyro, apud Scylitzem pag. 610, 726; Zonaram, pag. 142, 148; idem forte cujus necem præfert Anonymus Barenensis ad an. 1040: *Ipsi conerati interfecerunt chirosfacti Cærii Et Michael Chærosfactes, cujus meminit auctor Gestorum S. Niconis, sub an. 969.*

(31) Χριστιανικώτατε ἀδελφέ. Frequenter olim, ut et hodie, mutuo sese reges fratres appellabant. Eginartus in Carolo M. Invidiam tamen suscepti nominis. Constantinopolitanis imperatoribus s per hoc indignantibus, magna tulit patientia, vicique eorum contumaciam magnanimitate, qua ei præcub dubio lo ge præstantior erat, mittendo ad eos crebras legationes, et in epistolis eos fratres appellando. Vide Aleuin. epist. 41, 85 et in: Mareulf. lib. 1, cap. 9; Gregor. Turon. lib. ii Hist. cap. 55; Chronic. Alexandrin. pag. 918; Menandr. in Excerpt. de legat. Odon. de Diogilo, lib. 1, de profect. Lud. in Orient. pag. 45; Henricum Valesium ad Ammian. lib. xvii.

omnino relinquet Dominus virgam peccatorum super A sortem suam prævalere diutius. Jam quod inter nos convenerat ut ab imperiali majestate nostra ad potentissimam dominationem tuam centum et quadraginta tria millia nummorum et centum blattia mitterentur, ea jam missa 94 sunt per Constantinum protoprophedrum et præpositum dignitatibus, juxta placitum tibi fidelissimi et nobilissimi comitis Bulchardi. Dicta vero summa pecuniæ constat argento facto et romano antiquæ qualitatis. Cum autem tua nobilitas juramentum perfecit, tibi reliqua et promissa ducenta sedecim milia nummorum, et stipendia concessarum viginti dignitatum, per fidelissimum majestati tuæ Bagelardum, quando in Longobardiam perveneris. Quomodo vero perfici juramentum debeat significatum haud dubie jam fuerit nobilitati tuæ: B

τέρπαρ βασίλειαν τὰ μὲν ἄλλα ἔχει καλῶς. ἐν ἐλαχίστοις δὲ ἀστατεῖ καὶ ταράττεται τοῖς κατὰ τὴν Ῥομπέρτον κυμαινόμενα. Ἄλλ' εἰ τι δεῖ πιστεῦειν τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἐκείνου διανοίαις κρίμασι, ταχέια ἢ καταστροφή τοῦ ἀδικωτάτου ἀνθρώπου παρέσεται. Οὐδὲ γὰρ ἀρέξεται πάντως Θεὸς βλάβην ἀμαρτωλῶν κατὰ τῆς πληρονομίας αὐτοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἀφίστασθαι⁹⁴. Τὰ μέγιστα παρὰ τοῦ κράτους ἡμῶν συμφωνηθέντι ἀποσταλῆναι τῇ μεγαλειουμένῳ σου ἐξουσίᾳ αἱ ἐκατὲν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες τῶν νομισμάτων, καὶ τὰ ἑκατὸν βλαττία (32) ἀπεστάλησαν ἡμῖν διὰ τοῦ πρωτοπροφედρου Κωνσταντίνου καὶ κατεπάνω (33) τῶν ἀξιωματῶν κατὰ τὴν ὁρθεσίαν τοῦ πιστοτάτου σου καὶ εὐγενεστάτου κόμητος τοῦ Βουλγάρου (34). Καὶ τὸ ρηθὲν πο

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁴ ἐπαφίεσθαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(32) **Βλάττια. 275** Quid sit βλάττιον, et βλάττα, docet *Glossar. Latino-Gr. Blattia*, θρόμβος αἵματος, *elattella*, θρόμβος αἵματος τῶν κοχχυλίων. Concinit Actuaricus, qui βλάττιον ait esse δ' ῥεῖ ἐκ (vel τὸ ῥοῦν) τῆς ῥινῆς τῆς πορφύρας, quod ex naribus conchæ marinæ, quam Græci πορφύραν vocant, fluit; sic enim legendum reor, pro ῥοῦν. Est igitur *blatta*, item quod purpura. Ita in lib. 1 C. Quæ res veniunt, non poss. *purpure, quæ blatta, vel oxyblatta atque hyantina dicitur*. Ubi observo triplicis coloris fuisse blattam, purpuream nempe, quæ mero blattæ vocabulo intelligitur; alteram intensioris et vividioris coloris, quam ὀξυβλάτταν C

vocabant, βλάττιον ὀξύ, Cedrenus in Tiberio, pag. 393; tertiam denique violaceam, sive jantinam. Fuit olim in pretio *blatta Tyria*, vel purpura. *Sidonius carm. 5*: *Pontus Castoreæ, blattam Tyrus, æra Corinthus*. Neapolitanam commendat Anastasius Bibliothec. in Leone II, *De blattin Neapolitano*; sed præsertim Byzantinam, pag. 150, 151, 152, 153. Idem Scriptor in Paschali: *Obtulit in sacro altari vestem de blattin Byzantæa*. Et mox: *In dicta ecclesia fecit vela Tyria* (=x blatta nempe Tyria), eum *periclysi de blattin Byzantæa*. Βλάττιον Βοζάντιον laudat etiam Actuaricus. Nil mirum igitur si imperator Henricus ab Alexio ἑκατὸν βλάττια ad se mitti petierat, quia Byzantina præsertim in pretio erant. Jam vero vocem, βλάττια, hoc loco *vestes* significare vult Gretzerus ad Codinum: *Pannos ipsos holosericos ostrino colore tinctos*, glossator Annæus; quod magis probem. Nam extrema et senescente Græcia, βλάττιον pro serico usurpatum constat. Vide Salmas. ad *Hist. Aug.*

(33) **Κατεπάνω**. Dicitur Constantinus iste, propter dignitatem πρωτοπροφედρου, κατεπάνω τῶν ἀξιωματῶν, hoc est magistratum supremum, seu qui magistratibus, axiomatibus, et proedris, vel consiliariis, præest. Nam Græcis ἀξιώματα sunt dignitates. Hinc ἀξιωματικός, *honorarius*, qui honorem gerit, in *Gloss. Græcolat*. Aliud *Gloss. dignitosus, ἀξιωματικός*. Occurrit vox ista non semel in *Basilicis* lib. vi, et apud Modestinum, lib. vi. Excusat. Guillelm. Biblioth. in Adriano II: *Eum pontificali pallio impositum, præcedentibus axiomatibus, et subsequentibus reliquis turbis in urbem redire conspexerant*, Anastasius in *Hist. Eccl.*: *Cum aliis quinque, tribus quidem comitibus, duobus vero axiomatibus*. Hinc ἀξιωματικὸν salarium quod axiomatibus a principe pensabatur apud Photium in

Nomoc. tit. 8, cap. 7; et in *Glossis Basilic.* Porro vox κατεπάνω, sequioribus Græcis, sive ab ἐπάνω, et κατὰ, seu a vocabulo Latino *capitaneus*, deflexa, quemvis præfectum latinis, aut provincie significat. Apud Scylitzem, pag. 727: *Κατεπάνω τῆς κάτω Μηδίας*. Pag. 741: *Κατεπάνω Ἰβηρίας*. Pag. 845: *Παῦλος πρόεδρος, ὁ τῆς Ἰδέσσος κατεπάνω*. Pag. 858: *Κατεπάνω τῆς πόλεως*. Apud Constantinum, *De admin. imp. cap. 50*: *Κατεπάνω τῶν Μηραδίων Ἀτταλείας*. Apud Theophylactum Bulg. archiep. epist. 19, κατεπάνω vox occurrit. Atque inde facile est haurire, unde appellationem sortiti sint *catapani*, seu *catapani* Italiæ sub imperatoribus Byzantibus, ante Normannorum adventum, quorum crebra est apud scriptores mentio. Falcandum, Falconem Beneventanum, anonymum Barenssem, scriptorem Vitæ S. Vitalis Siculi, et alios. Sed et ab uno ex iis capitaneis, seu, ut eos vocat *catapanis*, provinciam *capitanatæ* nuncupatam scribit Leo Ost. lib. II, cap. 51. At falli constat, cum catapani viri nomen fuisse existimat, cum fuerit dignitatis. Neque error est in oppidorum appellatione, quidquid garriat corrupte *capitanata* dici, cum ex auctoris nomine, inquit, *catapanata vocanda sit*. Nam qui Græcis *catapanus*, Latinis est *capitaneus*. Proinde *capitanata* appellata est præfectura aliquot oppidorum uni capitaneo subdita, quam κατεπανίχιον vocat Nicetas in Man. lib. II, et vetus charta apud Rhamnium, *De 276 bello Constantinopolit.* lib. IV, pag. 167. Hinc etiam castiganda quæ habet Glaber Rodolphus, lib. III, cap. 1. *Tunc etiam imperator Basilius sancti imperii Cpolitani præcepit cuidam satrapæ suo, illi qui cognominabatur Cataponti, eo scilicet quod juxta mare inhabitaret, ut a transmarinis civitatibus, quæ Romano debentur imperio veniens tributa exigeret*. Quo loco non leviter fallitur Glaber in voce *cataponti*, et ejus etymo, cum ille quem memorat, *catapano*, seu *catapanus* vocaretur, ex dignitate, vel præfectura provincie, hoc est, *capitaneus*. Neque feliciori conjectura vocabuli originem assecutus videtur Guillelmus Apul. lib. I:

Multa Græcorum cum gente Basilius ire Jussus, in hunc audax anno movet arma sequenti. Cui Catapan facto cognomen erat Bagianus (a). Quod Catapan Græci, nos juxta dicimus omnes. Quisquis apud Danaos vice fungitur hujus honoris, Dispositor populi parat omne quod expedit illi, Et juxta quod cuique dari decet, omne ministrat. (34) *Βουλγάρου*. Fuit is Burchardus comes,

(a) Scylitzæ Βοζάντης; et in Jure Græco-Rom., tom. I, p. 285.

σὺν τῶν ἀποσταλέτων ἀπεπληρώθη διὰ τε ἐρ-
γασμένου ἀργυρίου καὶ Ῥωμαίου (35) παλαιῆς
ποιότητος. Καὶ τελειομένου τοῦ ἔρκου παρὰ τῆς
εὐγενείας σου, σταλίσονται σοὶ καὶ αἱ ὑπόλοι-
ποι διακίσιαι ³⁵ δεκαεὶ χιλιάδες τῶν ρομισμά-
των, καὶ ἡ ῥέγμα τῶν δοθέντων εἰκοσὶ ἀξιωμαίων
διὰ τοῦ πιστοτάτου τῆ σῆ ἐξουσία Βαγελάρ-
δου (36), ὁμηρικὰ εἰς Λογγιβαρδίαν κατέλθης.
Ὅπως μέντοι ὀφείλει τελεσθῆναι ὁ ἔρκος προ-
εδηλώθη πάντως τῆ εὐγενείᾳ σου ἀπαγγελεῖ δ'
ἐστὶ σαφέστερον καὶ ὁ πρωτοπρόεδρος Κωνσταν-
τίνος καὶ κατεπάρω, ὡς καὶ παρὰ τοῦ κράτους
ἡμῶν ἐνταλθεὶς ἕκαστον τῶν κεφαλαίων, ἄπερ
μέλει σοὶ ζητηθῆναι, καὶ παρὰ τοῦ γενησομένου
παρὰ σοῦ ἔρκου βεβαιωθῆναι. Ὅμηρικὰ γὰρ ἡ
συμφωνία ἀγαμεταξὺ τῆς βασιλείας μου καὶ
τῶν παρὰ τῆς εὐγενείας σου ἀποσταλέτων πρέ-
σβων ἐγένετο, διεμηνησεύθησάν τινα τῶν ἀγα-
καιοτέρων κεφάλαια· ὅτι δὲ περὶ τούτων μὴ ἔχειν
πρόσταξιν εἶπον οἱ τῆς εὐγενείας σου ἄνθρωποι,
κατὰ τοῦτο καὶ ἡ βασιλεία μου τὸν ἔρκον αὐ-

A exponet tamen adhuc clarius proto rohedrus et præ-
positus Constantinus, ut qui ab imperiali majestate
nostra mandata acceperit de singulis capitibus quæ
debent quæri, et jurejurando a te præstando firmari.
Quando enim conventio inter majestatem meam et
missos a nobilitate tua legatos facta est, commemo-
rata sunt quædam capita magnæ necessitatis ac
momenti; de quibus quoniam se non habere manda-
tum dixerunt homines nobilitatis tuæ, propterea
majestas mea juramentum ipsis distulit. Perficiatur
ergo juramentum a nobilitate tua, ut fidelis tibi
Albertes majestati meæ juratus affirmavit; et ut ma-
jestas nostra petit, cum additione maxime necessaria.
Porro cunctationis ac moræ fidelissimi et nobilissimi
tui comitis Bulchardi causa fuit, quod majestas mea
voluit charissimum nepotem meum filium felicissimi
sebastocratoris dilectissimi germani majestati nostræ,
videri ab ipso, ut redux nuntiaret tibi firmum pueri
ac solers ingenium in tenero ætatis statu. Exteriora
enim ei corporea minoris facere soleo, quanquam
et istis adolescentulus abunde ornatus est, prout nar-

Varie lectiones ex cod. Coislin

³⁵ Drest vox διακίσιαι, sed spatium vacuum relictum fuit, per quod postea quidam duxit lineam re-
ctam, forte ut significaret nihil ibi deesse.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

cononimento Rufus, postea episcopus Monaste-
riensis, Henrici imp. legatus. Coradus Uspertz.
an. 1121: *Dominus Henricus, qui Burchardo Rufo
dudum in legatione Henrici imperatoris apud Con-
stantinopolim defuncto, per electionem ecclesiasticam
in cathedram monasteriensem successerat, Bur-
chardi episcopi meminit præterea monachus Peg-
aviensis an. 1117, unde supplendus Catalogus
episcoporum monasteriensium apud Merssæum.*

(35) Ῥωμαίου. Moneta aurea Romani Dioge-
nis imperatoris effigie insignita, Bulla Analeti
papæ in Chronico Beneventani monasterii S. So-
phie: *Aliosque fideles nostros benigne convenimus,
quatenus quadringentos Romanatos, quos eis Poli-
feria accommodaverat, nobis persolverent.* Charta
Andree comitis de Chelmo, an. 1241, apud Joan.
Lucium in *Hist. Dalmat.* pag. 473: *Soltat nomine
pænæ comiti præfato M. Romanatos.* V. eundem
p. 141. Exstat in instructissimo Gazophylacio V. C.
Domi. du Mont, in senatu Ambianensi consilia-
riorum decani, moneta aurea, in cujus antica due
habentur figuræ stantes: prior imperatoris habitu
Constantinopolitano, dextram pectori apponentis,
læva tenentis globum erucigerum; altera mulieris
dextra capiti imperatoris stemma imponentis,
cum hisce characteribus evanidis, ΔΕΚΛΟΗΟΜΟ
ΡΩΜΑΝΩ. In postica, Christus in throno sedet.
Characteres in hac parte exarati, visum effigunt.
Sic autem alios in antica descriptos legendos et
concipiendos censuerim, ΔΕΚΛΟΗΟΜΟ ΡΩΜΑΝΩ,
id est, 277 Δεσπότῃ Ῥωμανῶ; imperatorum
enim nomina in nummis ejusce ævi tertio casu
poni solita arguunt nummi Alexii et Manuëlis. Lit-
teræ vero ΜΘ. idem sonant ac Μητῆρ Θεοῦ, do-
centque mulierem, quæ hic exhibitur, esse Deipara-
m, a qua stemma excipit Romanus imperator,
ut visitur in altero, quem Manuëli ascribit Octa-
vius Strada a Rosberg, pag. 338. Et in aëneo alio,
quem videre contigit in eodem gazophylacio V. C.
D. du Mont, qui fortassis etiam eidem Romano
Diogeni ascribendus est, etiamsi characteres

a-
leo sunt attriti, ut vix quidquam ex iis percipi
queat. Hunc describendum curavimus, ut exhib-
ent idem Strada a Rosberg et Joannes Strada
C Mantuanus in factis Onuphrii. Sed vereor ne iste
non tam fuerit nummus quam theca aliqua
aut capsula, seu Ἐγκόλιον Romani Diogenis,
divi Joannis Theologi, seu Evangelistæ, reliquias
continens; quod deprehendi præsertim potest ex
Christi figura habentis ad pectus caput D. Joan-
nis, cui Græci Scriptores Ἐπισηθίου epitheton
vulgo attribuunt, et ex characteribus 10. qu. quibus
Joannem Theologum designari arbitror. Præterea
in aversa parte primi hi characteres ΘΗΚΟ per-
spicere ostendunt legendum ΘΗΚΗ, id est *Theca*
seu Ἐγκόλιον pro Romano Diogene. V. Notata infra
ad hanc pag. d. Sed de hac conjectura statuat lecto-
r. eamque expendat per me Lect. Romani Dio-
genis et Eulociæ effigies habentur apud Chifflet-
ium, lib. *De linteis sepulcr.* cap. 10, pag. 91.

(36) Βαγελάρδου. Abagelardus, Humfredi filius,
Tancredi de Altavilla Normanni nepos, a patre
Wiscardo hæreditaria sorte privatus, Gisulfum
D Salernitanum principem primum adiit, ejusque
partes sectatus est contra Robertum an. 1073, Gi-
sulfum demum sedibus suis perinde expulso et detur-
bato, cum viribus impar patreo obistere non
posset, Constantinopolim cum Hermanno comite
fratre recessit, ibique tandem exsul diem ultimum
clausit, ut pluribus narrat Malaterra et Willel-
mus Gemeticensis locis citatis, et Blondus, *De
instaur. Roma reg.* xii. Guallelmus Apul. libro iii.

*Sic quia pace ducis non fungitur Abagelardus,
Et patrii juris loca deserit, et Danaorum
Exsul adit terras, cum rector Alexius esset
Imperii, clemens hunc suscipit ille benique,
Tractat honorifice, dat milia: sed invida mlli
Parcere que curat, juvenilis mors subit artus:
Quique regressurum se credidit esse potentem,
Diversi generis cum fascibus, atque triumphis,
Exsul apud Damas et mortuus est, et humatus.*

rabit tibi legatus tuus : qui post aliquam in urbe magna nostra et regia moram, puerum vidit et allocutus otiose est. Quoniam vero nondum mihi filium Deus dedit, et hic fratris filius suavissimus, filii mihi loco est, si Deo placuerit, nihil impediet quominus amicitia contracta jam inter nos, necessitudine quoque affinitatis in posterum firmetur. Ut æterna tali pignore concordia perduret, quæ nos non tantum ut Christianos, sed etiam ut nuptiarum affinitate conjunctos mutuo devinciat. Ex quo fiet ut alter alterius potentia roborati terribiles, Deo jurante, simus adversariis. Mittimus nobilitati tuæ velut boni omnis causa, munuscula hæc, crucem auream cum margaritis majoribus aptam pendere supra pectus. Thecam auream habentem intus particulas variorum sanctorum, quorum nomina, impo-
sita cuique chartula scripto declarat, caucium præterea sardonichinum, crystalinum poculum, astringentem securiulam aureola connexam fibula, **95** et opobalsamum. Prolonget Deus vitam tuam, dilatet fines dittonis tuæ, ponat omnes adversantes tibi in opprobrium et conculcationem. Pax et tranquillitas sit dominationi tuæ, et sol serenus illucescat omni terræ tibi subditæ. Fiant omnes hostes tui in opprobrium, cælesti Dei potentia inexpugnabilem vim et certam tibi victoriam desuper largiente, qui verum ejus nomen tantopere amas, et in hostes illius manum armas.

ῥῶν ⁹⁵ (40), θήκη διάχρυσος (41) ἔχουσα τιμήματα ἑνδοξοῦ διαφόρων ἀγίων, ὡς ἕκαστος διὰ τῶν ⁹⁶ ἐξ' ἑκάστου αὐτῶν ἔντεθέτος χαρτίου (42) γυρωρίζεται, κανκίον σαρδωνύχιον (43), καὶ ἐμπόνης

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁶ αὐτῆς. ⁹⁷ Ἀλέξητος. ⁹⁸ ἐθεβάτω. ⁹⁹ δεύτερον. ¹⁰⁰ παιδίον μὲν οὕτω. ¹⁰¹ ἀπεστάλη. ¹⁰² μαργάρων, τοῦ

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(37) Τὴν υἱὸν τοῦ σεβαστοκράτορος. Joannem **C** Comnenum, postea Dyrrachii ducem. V. pag. 131. A.

(38) Ἴν' ἔντεθεν. Hugo Franciæ rex ad Basilium et Constantinum in pp. Constantinopolitanos apud Gerbertum epist. iii Sed hæc conditio, quæ nostri juris sunt, vestra efficit, magnoque usui, si placet hæc nostra conjunctio, erit, magnosque fructus afferet. Etenim nobis obstantibus nec Gallus, nec Germanus fines læcesset imperii Romani.

(39) Ἀπεστάλησαν. Huc pertinet quæ habet scriptor vitæ Henrici IV : Ipse rex Græciæ, ut metum dissimularet, amicitiam ejus expetebat, et quem futurum hostem timuit, muneribus, ne fieret hostis, prævenit. Testatur hoc aurea tabula Spirensis altaris, etc

(40) Ἐγκόλιον μετὰ μαργαριτῶν. De Encolpio dictum supra. Μαργαριτῶν, pro **278** μαργαρίτης. Constantinus, in Historia Apollonii Tyrii :

Τόσον λογάριον καὶ καλὸν στολαῖς μαργαριτάρια.

(41) Θήκη διάχρυσος. Theca sanctorum reliquias instructa. Inscriptio crucis, quæ est Trajecti ad Mosam, apud Appianum et Gretzerum :

Οὗ τὴν δὲ θήκην Ῥωμανῆς γῆς δεσπότης, Ὁραϊότησιν ὀρετῶν ἐστεμμένους, Χάρισιν ὠράτῃε τιμίων λ.θων.

Vide Acropol. cap. 2, Vita S. Eligii episc. Naviom. Inter alia donorum operum insignia, multas sanctorum ex auro, argento, atque gemmis fabricavit thecas, sive tumbas.

Α τοῖς ⁹⁶ ἀρήρητος. Τοῖνυρ καὶ τελεσθήτω ὁ ἔρκος παρὰ τῆς εὐγενείας σου. ὡς ὁ πιστός σου Ἀλέξητος ⁹⁷ ἐνωμότως τῇ βασιλείᾳ μου ἐθεβάωσατο ⁹⁸, καὶ ὡς τὸ ἡμέτερον κράτος κατὰ προσθήκην ἀναγκαιοτέρω αὐτοῦ ζητεῖ. Ἡ δὲ βροδύτης τοῦ πιστοτάτου καὶ εὐγενεστάτου σου κόμητος τοῦ Βουλχάρδου γέγονε διὰ τὸ τὴν βασιλείαν μου βούλεσθαι τὸν φιλιτῶν μου ἀπειλὴν τὸν υἱὸν τοῦ παρεντυχεστάτου σεβαστοκράτορος (37) καὶ περιποθήτου αὐταδέλφου τῆς βασιλείας μου, θεαθῆναι παρ' αὐτοῦ, ὡς ἂν ἐλθὼν ἀπαγγεῖλαι σοὶ τὴν ἐν ἡλικίᾳ ἀπαλῶ καταστήματι βεβηκυῖαν σύνθεσιν τοῦ παιδός· τὰ γὰρ ἔξω καὶ σωματικά, δεύτερα ⁹⁹ τίθεται λόγου ἢ φασικίου μου εἰ καὶ ἐν τοῦτοις πολλὸν ἔχει τὸ περιούσιον. Ὡς γὰρ τῇ μεγαλοκρίλει ἐνδημήσας ἐθεόσωτο τὸ παιδίον, καὶ ὅσα εἰκὸς ὠμίλησεν, ἀπαγγεῖλαι σοὶ ὁ πρέσβυς σου. Καὶ ἐπεὶ οὕτω παιδίον ¹⁰⁰ ὁ θεὸς τῇ βασιλείᾳ μου ἐχαρίσατο, τόσον δὲ μοι γρησίου παιδός ὁ φιλιτῶτος οὗτος ἐπέχει ἀδελφιδούς, Θεοῦ εὐδοκούντος, οὐδὲν ἐστὶ τὸ κωλύον ἐνὼ ἡμεῖς δι' αἰματός συγγενικοῦ, καὶ φίλα μὲν ἀλλήλοις φρονεῖν ὡς Χριστιανοῖς, δικαιοῦσθαι δὲ καὶ τὰ ἀλλήλων ὡς συγγενεῖς. Ἴν' ἔντεθεν (38) ἕκαστος δι' ἀλλήλων δυναμιούμενοι γοβεροὶ τοῖς ἐναντοῖς ὦμεν μετὰ Θεοῦ. Τῇ μέτρῳ εὐγενείᾳ σου νῦν ἀπεστάλησαν ¹⁰¹ (39), δεξιωματῶν ἔνεκεν ἐγκόλιον χρυσοῦν μετὰ μαργαριτῶν

B (42) Χαρτίου. Vide Dissert. ad Joinvillam 26, pag. 514.
(43) Κανκίον Σαρδωνύχιον. Calicem e Sardonice. Glass. Græcolat. καύκα, patera. Similas, κανκίον παρ' ἡμῖν, κάλυξ δὲ παρὰ σοφοῖς. Occurrit præterea in Vita S. Eupraxiæ virg. n. 26, 28 : Vita S. Eudociæ Samarit. n. 2, et alibi passim. Scribit Theophanes A. C. 609, circensibus ludis hæc in Phocam iactasse Prasinos, πάλιν εἰς τὸν κανκὸν ἐπίτες, πάλιν τὸν νοῦν ἀπώλεκες. Quæ verba sic vertit Paulus Diaconus : Iterum in gabata bibisti, iterum sensum perdidisti. Est autem gabata idem quod paropsis, vas nempe concavum eludis pulmentariisque aptissimum, qua voce utitur non semel Martialis. Glossæ Basil. καύκος, γάβατα. Cum vero Prasini id Phocæ objicerent, pravis veneficorum, seu venenariorum, uti vocantur a Tertulliano, Optato, Firmico et aliis, artibus et poculis illi porrectis, aut caucis venenatis, mentem illius perturbatam innuebant. Unde ejusmodi venefici calculatores dicuntur in Capitul. Caroli M. lib. 1, tit. 64 ; quos minus recte, ut opinor, Salmasius in Notis ad Spartianum, eos esse putat, quos nostri joueurs de gobelets appellant. Sed et apud Theophanem in Philippico, Καυκοδιακόνοῦ; eos esse arbitror e diaconis, qui calicem sacerdoti sacra facturo porrigebant : Τὸν ἀπὸ τῶν Καυκοδιακόνων σοφιστῆν γεγονότα τῆς λατρικῆς ἐπιστήμης, Κοιέτορα τότε ὑπάρχοντα ; vel certe qui discum, aut patenam. Nam apud Græcos patena, δίσκος dicitur, habetque lancis et disci profundioris figuram, sicque appellatur vas illud, in

κρύος (44), ἀστροπελέκηρ (45) δεδεμένον μετὰ χρυσαζίου (46), καὶ ὀπεθάλισμον. Μακρύναι δ θεὸς τῆρ ζωῆρ σου, ἀλιτύναι τὰ τῆρ ἐξουσίερ σου θρία, καὶ θελή σοι πάνταρ τῶρ ἀρτιλίπτωρ. τασ εἰς ὄνειδισμὸν καὶ εἰς καταπύτημα. Εἰρήνηρ εἴη τῆρ ἐξουσίερ σου καὶ γαλήνηρ, ἥλιος ἐπιλόμφωρ πάση τῆρ ὑπεκώφ σου, καὶ γένοιτό σοι ἅπανταρ εἰς ὄνειδισμὸν ἢ εἰ ἔχθρορ, τῆρ ἄνωθεν κραταυῶρ ἰσχύορ κατὰ πάντων σοι χαριζομένηρ τὸ ἄμαχον, τοσοῦτον τὸ ἀληθινὸν αὐτοῦ ἔρομι ἀγαπῶντι, καὶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐκείνου τῆρ χεῖρα ὀπιλίττωτι.

Ὁδῶ μὲν οὖν τὰ κατὰ τὴν Ἑσπέραν οἰκονομήσας, Α αὐτὸς πρὸς τὸ κατεπιέγον καὶ ὑπέγειον τὸν κίνδυνον ἀπλοῦν ἢ ἠτοιμάζετο ἐγκαρτερῶν εἶη τῆ βασιλίει τῶν πόλεων, σκοπῶν ὅπως διὰ παντοίας μεθόδου τοῖς εἰς προὔπτον ἐπικειμένοις ἐχθροῖς ἀντικατασταίη. Καὶ ἐπεὶ ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, τοὺς μὲν ἀθεωτάτους Τούρκους περὶ τὴν Προποντίδα ἑώρα ἐνδιαιτρίθοντας, τοῦ Σολυμᾶ (47) τῆς Ἐφῆσ ἀπάσης ἐξουσιάζοντος, καὶ περὶ τὴν Νίκαιαν ἀλιζομένου (οὗ καὶ σουλτανικίον ἦν, ὅπερ ἂν ἡμεῖς βασιλείον ὀνομάσαιμεν), καὶ προνομάς συνεχῶς ἀποστῆλλοντος καὶ ληξιζόμενον ἅπαντα τὰ τε περὶ τὴν Βιθυνίαν διακείμενα καὶ Θυρίαν ἢ καὶ μέγχιρς αὐτῆς Βοσπόρου τῆς νῦν καλουμένης Δαμάλευς ἰσπηλασίας καὶ ἐπιδρομὰς ποιουμένους καὶ λείαν πολλὴν ἀφαι-

His per Occidentem ita dispositis, ipse in urbe adhuc regia commorans, et sedulo exquirens vias omnes per quas manifestis ac jam in rem conferri incipientibus adversum se romque Romanam consiliis hostium occurreret, sese ad instans praesensque periculum comparabat Augustus Alexius. Quoniam vero impiissimos Turcos videbat circa Propontidem, ut superius indicavimus, commorantes: Solyma, qui Orienti toti imperitabat, Nicææ habitante (ubi et sultanicium erat, quod nos palatium diceremus) et ad quotidiana latrocinia eos immittebat, sicque omnem late oram quæ Thyniæ et Bithyniæ objacet, usque ad ipsum Bosphorum, quæ nunc Damalis dicitur, assiduis qua equestribus qua pedestribus incursionibus depredante ulaneque va-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

ἢ ἀφανισμὸν. ἢ ἀπειλοῦν. ἢ Θυρίαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

quo sanctum panem, seu ἄγία δῶρα, gerunt. Liturgia S. Joannis Chrysost. Ὁ δὲ διάκονος εὐτρεπίζει τὰ ἱερὰ, τὸν μὲν ἅγιον διάκονον ἐν τῷ μέρει τῷ ἁριστέρῳ, τὸ δὲ ποτήριον ἐν τῷ δεξιῷ, εἰο. Α forma καυκίω, seu cauci, καυκίως, aut καυκία, appellatos quosdam Græcorum imperatorum nummos aureos et æreos alio loco observamus, qui, ni fallor, non alii sunt, aut diversi, ab iis quos Alexiana æτα scyphatos nuncupabat, quod cavi instar scyphi, seu cauci, quod idem est, illius formam quodammodo præferrent. Charia Roberti Guiscardi an. 9. ducatus, ind. 3, que exstat in Chronico monasterii Beneventani S. Sophiæ: *Voluimus atque jure obligamus ut nonaginta aureos scyphatos eidem monasterio et curiæ nostræ componat. Schifati* dicuntur in variis chartis apud Baron. tom. XI et XII, non semel. Sed de his alias pluribus. Aliud porro est καῦκα, in Glossis Græco-Barbaris, scilicet, ἄδρα, δούλη, παλλακή, unde καυκίτζα, et καυκοπούλα, ancilla; ex qua vocabuli C significatione percipi potest quæ sit alterius, *cauculus*, apud Anastasium Biblioth. in *Hist. de exilio S. Martini PP.* pag. 79: *Eadem nocte tulerunt me de palatio, et non nisi cum sex puerulis et uno cauculo eduxerunt me ex urbe.* Ubi *cauculus*, videtur fuisse famulus, aut servus domesticus, nisi intelligatur parvulus canens qui ex eorum cyathorum specie fuerit quos *viatores* vocabant quod qui peregre proficisciebantur eos secum deferrent. Hesychius: Βιάτωρ, καὶθιον μικρὸν, ἤγουν κοχλιάριον. *Caucum* pro vase cavo, aut scypho, sæpe usurpant scriptoribus inflinæ Latinitatis. Papias, *caucus, vasis genus. Cauci lignei* occurrunt apud D. Hieronymum lib. II, in Jovinianum; et apud Marcellum Empiricum, cap. 25; *argentei* apud Spartianum in Pescennio, et in Epist. Heldeberti regis Cantix ad S. Bonifacium Mogunt. episc.; *æræ* apud Bedam, lib. II, p. 279; *Hist. Eccl.* cap. 16; et Huntindonens. m, lib. II, 279 pag. 316; *anactei* in *Hist. episcoporum. Anisiod.* cap. 20, tom. I, *Bibl. Labbei, Adde Trebell. Pollion.* in Claudio, et Ennodium, epigr. 25. Inde *caucellus*, parvus caucus, in *Regula Magistri*, cap. 27. Denique Leunclavius ad Glycam, pag. 584,

B I edit. *caucum poculum* esse ait, a sono quem edit. *effluente vino simul et aere, appellatum.*

(44) Ἐμπότης κρύος. Poculum crystallinum, *crystallo dedolatum vasculum*, Apuleio, lib. VI; κρύος enim crystallus dicitur Græcis recentioribus. Scholiastes Aristophanis ad *Nubes*: Ὑάλων δὲ ὕμεις μὲν ὀστῶς τὸ ἐκ βοτάνης τινὸς κεκαυμένης, καὶ διὰ πύρρς τρηξόμενον εἰς κατασκευὴν ἀγγείων τινῶν λέγομεν· οἱ παλαοὶ δὲ διαφανὴ λίθον αὐτὸν, ἰδιωτικῶς λεγόμενον κρύος, εἰκόστα δὲ ὕαλιον. Incertus auctor de templo S. Sophiæ: Ἐνυθέμενος καὶ πολυτίμους λίθους σὺν κίνων ὀλοχρῶσαν, καὶ κρύων, καὶ ἀσπίδων, καὶ σαμφερίων. Fuit porro crystallus olim in pretio, et præcipuis muneribus accensetur a Claudiano in Epigr. de crystallo:

Marmoreum ne sperne globum, spectacula transit Regia, nec Rubro vilior iste mari.

Informis glacies, saxum rude, nulla figuræ Gratia, sed raras inter habetur opes.

Informem crystallum vocat Claudianus, quam *impictam* appellat Apuleius, *Metam.* lib. 2; *asynthetam* Plinius, lib. XXXVII, cap. 2; *Annales Franc.* an. 872: *Mense Januario, circa Epiphaniam, Basilii Græcorum imperatoris legati cum muneribus et epistolis ad Ludovicum regem Radasponam venerunt, atque ei inter cætera xenia crystallum miræ magnitudinis, auro gemmisque pretiosis ornatum, cum parte non modica salutiferæ crucis obtulerunt.*

(45) Ἀστροπελέκηρ. Ἀστροπελέκη apud Simonem Portium in Lexico Græco-Barb. est χαρυνδός, πρηστήρ. Sed hoc loco aliud indubie sonat.

(46) Μετὰ χρυσαζίου. Corona pretiosa, χρυσάφι, aurum. Nicetas, in *Alex.* lib. III, Ἄνευ τῶν βλατίων, καὶ τοῦ ἀσῆμου, κατεχρυσάφιστο, καὶ ἐτέρας ὕλης. Vide Goarum ad Codin. cap. 4.

(47) Σολυμᾶ. Solymanni sultani, qui ea tempestate in Oriente imperabat, sedebatque Nicææ. Solymanni Stemma ex *Familiis nostris Orientalibus* hisce Notis præfiximus. Vide *Alb. Aq.* lib. II, cap. 21; *Fulcher.* lib. I, cap. 5; *Tyrium*, lib. III, cap. 1, et alios.

stante : tam securā licentiā grassantibus Barbaris ut tantum non mare ipsum inscendere, urbemque ultro invadere ausuri viderentur : quos cernentes Byzantii sine ullo metu moras agere in oppidulis circum littora positis, atque in sacris templis, nemine illos inde absterrente, aut pellere parante, terrore ac consternatione pleni quid consilii caperent non habebant. Hæc, inquam, imperator videns, atque comprehendens animo, post fluctuantium diu cogitationum æstus varios, in una tandem sententiā consedit, quam et extemplo in rem deducere aggressus est, hoc ferme modo. Ex iis quos ad præsens periculum collegerat Romanis et Chomatensis militibus decuriones cum suis manipulis naviculis imponit, partim leviter armatos arcuduntaxat et clypeo, partim loricated præterea, galeatosque et hastis instructos. Hos obire per noctes littora jubebat : et sicubi Barbaros cernerent haud multo majore quam ipsi erant numero stationem habentes, clam excensu facto in eos irruere, maturoque receptu mox regredi unde quisque exierat. Addebat etiam ad rem eam caute gerendam monita, ipsis ultro non occursura ex eo suspiciens quod rudes adhuc illos et bellicæ rei inexpertos sciret : præciperent nautis ut quam minimo strepitu remigarent, ipsique caverent sibi a subsidere solitis ad insidias Barbaris in scissuris petrarum. His per dies aliquot excursionibus eruptionibusque frequentatis, paulatim **96** Turci ex maritimis locis in interiora recedebant. Quo imperator cognito suis mandat oppidula et ædificia eadem quæ paulo ante Turci obtinuerant, ipsi jam vacua occupent, in iisque pernoctent : indeque primo mane, quo tempore Turcos proclire castris comeatus necessitas, aut alius usus cogeret, impressiones in eos faceret, quæ si essent prosperæ, primo tamen successu contenti nihilominus recederent in sua præsidia, ne lucrum ulterius ullo periculo paciscerentur; in quo quantumcumque incideret offensio, magnos hostibus prævalere assuetis animos faceret, illico igitur receptui canerent. Haud dudum ea ita fieri ceperant cum retulere adhuc ulterius pedem Barbari et tutioribus retro locis castra munivere. Tum vero imperator suos eatenus pedites equitare jussit hastamque vibrare, ac reciprocis vicissim incursionibus fatigare hostes sollicitosque habere, non jam irruendo furtim per noctis tenebras, sed luce palam audaci Marte lacessendo : atque id ut confidentius porro facerent decuriones qui prius fuerant quinquagenarios facit, ut mirarentur Barbari,

ρουμένου: ⁹⁷ καὶ μονοῦ ὑπεράλλασθαι καὶ αὐτῆ; ἐπιχειροῦντας ⁹⁸ τῆ; θαλάττης ⁹⁹, οὓς οἱ Βυζάντιοι ὀρώντες ἀφρόδως πάντῃ ἐνδιαιτρίδοντας, ἐν τοῖς περὶ τὰς ἀκτὰ; διακεκρίμενοι πολυχίτοις καὶ ἱεροῖς τεμένεσσι, μὴ τινοῦ ἐκείθεν αὐτοῦ; ἀπειλύνοντος, ἐντρομοὶ δὲ ἀπαντὸ; ὄντες διηποροῦντο ὅτι δεῖ διαπράξασθαι ταῦτα ὁρῶν ὁ βασιλεὺς πολλοὺς κομαινόμενος λογισμοῖ; καὶ πολλὰς λαμβάνων μεταβολὰς καὶ τροπὰς, τοῦ κρατήσαντος γίνεται λογισμοῦ, καὶ ὡς ἐνὸν ἔργου εἶχετο. Ἄφ' ὧν οὖν ἐξ ὑπογυίου συνειληγώς ἦν Ῥωμαίων ἀνδρῶν καὶ τινων ἀπὸ τοῦ Χώματος ὀρημμένων δεκάρχας (48) προχειρισάμενος κατ' ἐν ἀκατίοις ἐνθήμενος, τοὺς μὲν ψιλοὺς τῶν καὶ ἀσπίδα φέροντας μόνον, τοὺς δὲ καὶ ἄλλως θωρηξασθαι εἰδὼς κέρουσι τε καὶ ἀσπίαι καὶ δόρασι, νοτὶ **B** περὶ τὰς ἀκτὰς καὶ τοὺς αἰγιαλοὺς ἐρχομένους λάθρα ἐξάλλασθαι τε καὶ ἀθέοις εἰσπίπτειν ἐκέλευσεν, εἰς κατανοοῦσιν μὴ πολλαπλοῦς τῆς αὐτῶν ποσότητος ἐκείνους εἶναι καὶ εὐθὺς παλινστεῖν ἕκαστος ἔθεν ἐξῆσι. Ἄπειροπολέμου δὲ πάντῃ γινώσκων αὐτοῦ; ἐπέσκηπτεν ἀφορητὴν τὴν εἰρεσίαν τοῖς ἐρέται; περὶ ἀγγέλλειν ποιεῖσθαι, φυλακτομένους ἅμα καὶ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ὠγαμῶν ¹⁰⁰ τῶν πετρῶν λοχῶντων Βαρβάρων. Τούτων γοῦν ἐπὶ τισιν ἡμέραις οὕτω τελουμένων, κατ' ὀλίγων τῶν περὶ τὴν θαλάτταν χωρίων ἀνωτέρω ¹⁰¹ ἐχώρου οἱ Βάρβαροι. Ὅπερ ἂν αὐτοκράτωρ μεμαθηκώς, τοῖς ἀποστειλεῖσι παρεκλεῦετο καταλαβεῖν ἅπερ ἐκείνοι πρώτῃν κατεῖχον πόλιν καὶ οἰκοδομήματα, καὶ εἰσω τούτων διανυκτερεύειν. περὶ δὲ τὰς ἡλιακὰς αὐγὰς, ὀρηκία χορταγωγίας χάριν ἦ τινοῦ καὶ ἐτέρας χρεῖας τοῖς ὑπεναντίοις συμβαίνει: ¹⁰² ἐξῆσαι, ἀθρόον αὐτοῖ; ἐπιτίθεσθαι, καὶ εἰ τι κατ' αὐτῶν δυναθῆεν, ἀρκεῖσθαι τούτῳ, κἀνμικρόν ἤ, καὶ μὴ πλεον ζητοῦντας παρακινδυνεύειν, καὶ θάρσος τοῖς ἐχθροῖ; ἐντεῦθεν διδόναι, ἀλλ' εὐθὺς ὑποστρέφειν, καὶ εἰσω τῶν φρουρίων γίνεσθαι. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ πορρωτέρω αὐτοῖ; οἱ Βάρβαροι ἐγίνοντο, ὥστε ἀποθαρρῆσαι τὴν αὐτοκράτορα τοῖς τῶν πεζοῖ; καὶ ἱππασσασθαι: κελύεται καὶ δόρυ κινεῖν καὶ πολλοὺς διαύλους ἱππασίας κατὰ τῶν ἐναντίων ποιεῖν, οὐκέτι ἐν νυκτὶ οὐδὲ λάθρα ἐμπέπτουσιν, ἀλλὰ καὶ ἡμέρας ἄρτι αὐγαζούσης. Καὶ οἱ τῶν δεκάρχων πεντηκοντάρχοι γεγόνασι καὶ οἱ πεζοί, οἱ καὶ νυκτὸς μετὰ δέουσι **D** πολλοῦ τοῖς ἐναντίοι; μαχόμενοι, ζωθινοὶ αὐτοῖ; ἐπετίθεντο, καὶ ἡλίου ἐς μεσουράνημα ¹⁰³ φθάνοντες, μετὰ θάρσους λαμπροῦς ξυνίστων ¹⁰⁴ πολέμους. Οὕτως οὖν τοῖ; μὲν εἰς τοῦπίσω προὔχρει τὰ πρῶτα γαματά. Τῇ δὲ Ῥωμαίων ἀρχῇ ἀναλάμπειν κατὰ μικρὸν τὴν ὑποσφόμενον τῆς ἐξουσίας σπινθῆρ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁷ ἀφαιρούμενοι. ⁹⁸ ἐπιχειροῦντας. ⁹⁹ θαλάσσης. ¹⁰⁰ ὀρημαῖς. ¹⁰¹ ἀνωτέρων. ¹⁰² συμβαίνει. ¹⁰³ μεσουράνημα. ¹⁰⁴ συνίστων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(48) Δεκάρχας. Gloss. Græco-Latin. δεκάρχης, decurio. Dividebant Græci istius ævi universum exercitum εἰς τάγματα, ἦρουν τὰ λεγόμενα βάνδα διάφορα, id est, in cohortes, quas banda appellabant. Rursum τάγματα subdividebantur εἰς δεκαρχ

χίας, sive decurias. Decuriæ vero in contubernia, quæ quinque viris constabant. Bandis, seu cohortibus, præerat comes, decuriæ vero decarcha, vel decurio. Vide Leonis *Tactica*, cap. 4, § 2 et 6.

συνέβαιεν. Οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς Βοσπόρου μόνον καὶ ἄλλων τῆ θαλάττῃ παρακειμένων χωρίων ὁ Κομνηνὸς τότε τοὺς πύργους⁸⁵ μάλᾳ ἀπῆλθεν, ἀλλὰ καὶ τῶν περὶ Βιθυνίων καὶ Θινῶν⁸⁶ ἅπασαν, καὶ τῶν τῆς Ῥωμανίας ὁρίων ἐκδιώξας, τὰ περὶ εἰρήνην ἀνέπεισε τὸν σουλτάνον μάλᾳ θερμῶς ἐξαιτεῖσθαι. Ὡς δὲ τὴν ἀκατάσχετον τοῦ Ῥωμανίου ὁρμήν ἐκ πολλῶν ἐθεβαίετο, καὶ ὡς ἀπειροπληθεῖς συναγροῦς δυνάμεις ἤδη πρὸς τὴν ἡύδα τῆς Λογγιβαρδίας ἐγγίζον ἐπίγεται, ἄσμενος τὸν περὶ εἰρήνης δέχεται λόγον. Εἰ γὰρ μὴδὲ τὸν Ἡρακλῆα πρὸς δύο μάλιστα ἐνήν, ὡς ὁ παροιμιώδης αἰνιττεται λόγος, πολλῶ μῆλλον νέον ὄρηγνὸν νεωστὶ διεφθορίας ἐπιρραξάμενον ἤδη ἀρχῆς κατὰ μικρὸν μὲν πρὸ πολλοῦ φθινύσῃς, εἰς τοῦσχατον δὲ ἤδη ἐληλυκυίας, μὴ δυνάμεις, μὴ χρήματα κεκτημένον⁸⁷ προσέπειτο γὰρ ἅπαντα ἐν μηδενὶ χρησίμῳ καταναλωθέντα. Ἐνθεν τοι καὶ τοὺς Τούρκους διὰ παντοίας μεθόδου τῆς τε Δαμάλειος, καὶ τῶν περὶ αὐτὴν παραλίων τόπων ἐκδιώξας ἅμα καὶ δώροις δεξιασάμενος, ἐξεδίασατο⁸⁷ εἰρηνικὰς ἀπονεῦσαι σπονδὰς, καὶ ἔρον αὐτοῖς τὸν καλούμενον Δράκοντα (49) ποταμὸν ἐδωκώς, μὴ υπερχαίρειν δὴ αὐτοῦ, μήτε ποτὲ πρὸς τὰ ἔρια Βιθυνῶν ἐξορμῆν ἐπεισε.

que pessimum ruere dudum ceperat, jam plane pervenisse ad inum præcipitii, et tota ruina procubuisse videbatur, nec copias habens, nec pecunias, devorata enim prius cuncta fuerant, et sine ulla utilitate publica proflige absumpta. Ea extrema necessitas rerum 97 Alexium quamvis invicium compulsi ut Turcis a Damali atque a maritima ora longe prius recedere coactis, præter dona quibus tali tempore supplices Barbaros excipere utile visum est, pacem quoque largiretur, his legibus: *Ut Dracontem fluvium deinceps pro ditionis suæ termino haberent: eum ne unquam manu facta trajicerent, neve in fines Bithyniorum irrumperent.*

Ὡς τὸ μὲν οὖν τὰ περὶ τὴν Ἐω κατηύναστο. Καταλαβὼν δὲ τὸ Δυρράχιον ὁ Παλαιολόγος ταχυδρόμον ἀποστείλας τὰ περὶ τοῦ Μονομαχάτου (50) ἐδήλου, ὅτι τὰ περὶ τὴν ἐκείνου ἄριζιν μεμαθηκώς σπουδαίως πρὸς τα τὸν Βοδῶνον⁸⁸ τὸν Μιχαηλῶν προσελθῆσαι. Ἐδεδίει γὰρ διὰ τὸ μὴ ὑπακούσαι, ἀλλὰ κελὸν ἀποπέμψαι, ὃν πρὸ τοῦ τὴν μελετωμένην ἀποστασίαν εἰς φῶς ἀγαγεῖν, ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος πρὸς αὐτὸν ἀποπεπόμφει γραμματοκομιστὴν, χρήματα δὲ αὐτοῦ αἰτούμενος, κἄν ὁ βασιλεὺς μηδὲν κατ' αὐτοῦ ἐναντίον εἰσνοεῖτο, εἰ μὴ τὴν τῆς ἀρχῆς παράλυσιν, διὰ τὴν ἤδη βῆθεισαν αἰτίαν. Διαγνοὺς δὲ τὰ κατὰ τὸν Μονομαχάτου ὁ αὐτοκράτωρ, χρυσόβουλλον λόγον πρὸς αὐτὸν ἐξαποστέλλει πᾶσαν ἀφροσύνην αὐτῷ παρέχων· ὃν ἐν χερσὶν ἐκείνος

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁵ πύργους. ⁸⁶ Θινῶν. ⁸⁷ ἐξεδίασατο. ⁸⁸ Βοδῶνον καὶ τὸν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(49) *Δράκοντα*. Quis iste fluvius Dracon, et qua in provincia suas egresserit, mihi fateor incognitum. Quaquam probabile est in Bithynia, siquidem Turcæ tunc temporis Niceam, et cæteras Asiæ provincias, præter Bithyniam possidebant, nisi forte quis malit hocce in tuto Alexium inter et Solymanum fœdere, vel pacto, cautum ne Turci Orientem, versus Orontem prætergrederentur, qui esset in posterum terminus Turcorum ditionis. Nam Orontem fluvium, qui Antiochiam præterfluit, Dracontem appellatum auctor est Eustathius ad

eos qui modo pauci et pedites, noctium obtentu freti furari successus exiguos satis habebant, tunc sole orto atque adeo medium tenente cœlum, justa fortissime prælia conserere. Sic paulatim res Turcorum retro labebantur: Romano vero imperio libertas et dignitas quasi ex favilla pene extincta vixque fumante, in novam et late splendidam relucere flammam ac reviviscere videbatur. Non enim a Bosphoro solum atque a maritimis locis longe submovit Comnenus Turcos, verum etiam ex locis quæ Bithyniæ et Thyniæ objacent; atque adeo e Nicomediæ sinibus expulsos, eo compulsi ut ipsorum sultanus trepide atque instanter pacem orare cogeretur. Nec respuit Alexius, adigente ipsum ad id fama undique certissimis auctoribus percrebrescente expeditionis Roberti, quem cum immensis copiis, vehementissimo impetu in bellum adversus imperium ruere; atque adeo jam non longe a littoribus Longobardiæ, mox in Romanos trajecturum, abesse constabat. Atqui ne Hercules quidem, quod vulgo aiunt, cum duobus uno tempore unus hostibus pugnam suscipiat: nedum juvenis imperator in ipsis initiis novæ gubernationis rempublicam inveniens funditus perditam: non enim ut a longo jam tempore, vergebat in interitum sensim, sed

Ita res Orientis composiæ sunt. At Palæologus simul atque pervenit Dyrrhachium, misso cursore indicavit per litteras Alexio: Monomachatum, audita Palæologi profectio, mature ad Bodinum et Michaelam se recepisse. Timuerat enim ne Georgius magnum sibi malum ab Alexio portaret, apud quem offendisse se graviter non erat nescius: quod eo tempore quo excusso jugo Botaniatæ imperium Comnenus affectabat, missum ad se ab eo certum hominem cum litteris pecuniam rogantibus, vacuum remisisset. Quam tamen ob injuriam nihil in eum imperator gravius decreverat quam ablationem præfecturæ. Cum hæc autem de Monomachato Augustus audisset, Auream ad ipsum Bullam misit, qua plenam ipsi securitatem daret; ea ille accepta

Ita res Orientis composiæ sunt. At Palæologus simul atque pervenit Dyrrhachium, misso cursore indicavit per litteras Alexio: Monomachatum, audita Palæologi profectio, mature ad Bodinum et Michaelam se recepisse. Timuerat enim ne Georgius magnum sibi malum ab Alexio portaret, apud quem offendisse se graviter non erat nescius: quod eo tempore quo excusso jugo Botaniatæ imperium Comnenus affectabat, missum ad se ab eo certum hominem cum litteris pecuniam rogantibus, vacuum remisisset. Quam tamen ob injuriam nihil in eum imperator gravius decreverat quam ablationem præfecturæ. Cum hæc autem de Monomachato Augustus audisset, Auream ad ipsum Bullam misit, qua plenam ipsi securitatem daret; ea ille accepta

280 *Multos Palæologus Argos Dyrrachium duxit, pulsusque Georgius urbe Fraude fuit, missum sibi auget Alexius hostem.*

(50) *Περὶ τοῦ Μονομαχάτου*. Ut Georgio Monomachato Dyrrachio excedente, in illius urbis præfecturam successerit Palæologus, attigit etiam Guillelmus Apul. lib. iv:

regressus in aulam est. At Robertus postquam Italice ditionis suæ curam ac potestatem omnem Rogerio filio apud Hydruntem commendasset, inde solvens Bruuliusii portum occupavit: ubi audito Palæologi Dyrrachium adventu, impigre in majoribus navigiis ædificari turres jussit e lignis, quas corio bubulo circumambiendas contegendasque apte curavit: tum cæteris quæ ad munitæ urbis oppugnationem opus erant cunctis, in naves summa diligentia comportatis; equis ad hæc et cataphractis equitibus naves celeres, quas dromones dicunt, inscendere jussis, reliquisque undique necessariis aut utilibus ad bellum strenue comparatis provisisque, trajectum urgebat. Deceverat autem navalibus simul terrestribusque copiis ac machinis urgere undique Dyrrachium, vel percussurum se primo impetu ac de repugnandi proposito dimoturum ejus urbis propugnatores ratus; aut certe si obstinarent animos, numero posse ipsos obrui majoreque vi domari. Quod ejus consilium fama vulgatum magnam et insularibus, et iis qui Dyrrachini littoris oram incolunt, auditu ipso consternationem objecit. Denique omnibus quæ in procinctu solvendi fieri aut facta esse oportuerat ex sententia confectis retinacula rumpi præcipit, dromones, triremes, uniremesque arte atque opera nautarum in aciei bellicæ formam eleganti ordine, præclaraque procul specie dispositas in altum invehens prospero afflante vento, cujus beneficio facile adversam ad Aulonem ripam tenuit: indeque oram legens usque Buthrotum, ibique adjuncto sibi Baimundo filio, qui prius trajecerat et Aulonem primo impetu ceperat, copias universas bifariam dividit: partem ipse unam mari cum classe ad Dyrrachium ducturus; alterius itinere terrestri eidem urbi Dyrrachio admovendæ, ductum permisit Baimundo. Tali consilio prætergressa classe Corcyra oram, in ipso versus Dyrrachium flexu, circa promontorium quod *lingua* dicitur, maxima in eam subito procella

λαβὼν παλινδρομεῖ πρὸς τὰ βασιλεια. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος εἰς Ἰδρούντα⁵⁰ παραγεγόμενος καὶ τὴν ἄπασαν αὐτοῦ ἐξουσίαν καὶ αὐτῆς δὴ τῆς Λογγοβαρδίας (51) τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ῥογήρη⁵¹⁻⁵² ἀναθέμενος, ἐκεῖθεν ἐξελθὼν, τὸν λιμένα τοῦ Βροντησίου⁵¹ κατέλαθε, κάκεισε τὴν τοῦ Παλαιολόγου εἰς τὸ Δυρράχιον ἔλευσιν μεμαθηκώς, παραχρῆμα ἐν τοῖς μείζονσι τῶν πλοίων πύργους δειμάμενος διὰ ξύλων, διὰ βύρσης τούτους περιέστειλε, καὶ πάντα τὰ πρὸς τοιχομαχίαν ἐπιτήδεια ἐν ταῖς ναυσὶν εἰσαγαγῶν σπουδαίως, εἰς τε τοὺς δρόμοντας ἵππους τε καὶ ἑνὸς πλοῦς ἵππίας εἰσελάσας καὶ πάντοθεν τὰ πρὸς πόλεμον ὀξείως μάλα ἐξαρτήσας διαπερᾶν ἤπειγετο. Ἐσχόπει γὰρ ὀπηνίκα τὸ Δυρράχιον καταλάβη, περιζῶσαι τοῦτο διὰ τῶν ἐλεπόλων ἀπὸ τε θαλάττης καὶ ἡπείρου, ἵν' ἅμα μὲν καταπλήξῃ τοὺς ἐντὸς, ἅμα δὲ καὶ πανταχόθεν περιστοιχίσας αὐτοὺς, ἐξ ἐφόδου τὴν πόλιν αἰρήσεται. Θόρυθος τολῶν ἐντεῦθεν τοὺς τε νησιώτας, καὶ τοὺς περὶ τὴν ἴλινα τοῦ Δυρράχιου ταῦτα μεμαθηκότας κατέσχε πολὺς. Ἐπειδὲ κατὰ γνώμην αὐτῷ πάντα⁵¹⁻⁵² τετέλεσται, λύσας τὰ πρυμνήσια, τοὺς τε δρόμοντας, καὶ τὰς τρήρεις, νῆας καὶ μονήρεις, κατὰ τὴν τῶν ναυτικῶν ἐμπειρίαν εἰς πολέμου σχῆμα διατυπώσας σὺν εὐταξίᾳ⁵³ τοῦ πλοῦς ἀπεπειράτο. Οὐρίου δὲ τυχῶν πνεύματος, τὴν κατὰ τὸν Αὐλώνα περαιάν κατέλαθε, καὶ τὴν ἴλινα παραπλέων, ἀπῆλθεν ἐν⁵⁴ μέχρι Βοθρηντοῦ (52). Κάκεισε ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Βαϊμούντου προφθάσαντος περάσαι (53), καὶ τὸν Αὐλώνα ἐξ ἐφόδου κατασεῖν, διχῆ τὸ ἅπαν διελὼν στρατεύμα, τὸ μὲν αὐτὸς κατεῖχε διὰ θαλάττης, τὸν ἀπόπλοον ὡς πρὸς τὸ Δυρράχιον ἐθέλων ποιήσασθαι, τοῦ δὲ τὸν Βαϊμούντον ἄρχειν ἐπέτρεψεν, διὰ ξηρᾶς μέλλοντα πρὸς τὸ Δυρράχιον δεῦσαι. Καὶ δὴ τὴν Κορυφῶν διελθὼν, καὶ πρὸς τὸ Δυρράχιον ἀποκλίνας, κατὰ τὸ ἀκρωτήριον Γλωσσῶν (54) καλούμενον, μεγίστην κλύδωνι αἴφνης περιπατώκει. Νιφετὸς γὰρ πολὺς καὶ ἀνεμοὶ τῶν ὀρῶν κινήθιντες τὴν θάλατταν σφοδρῶς συνετάρατον. Κόντεῦθεν ἤγειρέτο τε τὰ κύματα καὶ ἐπω-

Vario lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁰⁻⁵² Λογγοβαρδίας. ⁵¹ Βροντησίου. ⁵¹⁻⁵² πάντα ἤδη. ⁵³ ἀταξία. ⁵⁴ Deest, et recte, vocula ἐν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) Ῥογήρη. Ordericus, lib. vii: Rogerius autem frater ejus (Bormundi) cognomento Bursa, jussu patris in Apulia remanserunt, et ducatum sibi ex hereditate matris debitum custodiebat. Vide Malaterræ, lib. iii, cap. 30.

(52) Βορηντοῦ. Seu Βουθροτοῦ. Buthrotum oppidum est in Epiro, a quo Βουθρότων κόλπος. Expeditionem istam Wiscardi pluribus commemorat Guillelmus Apul. lib. iv, ex quo excerptum illa tantummodo quæ ad illustrandam Annam videntur conferre. Vide Notata ad pag. 159.

(53) Προφθάσαντος περάσαι. Vide supra p. 34, et Malaterram, lib. iii, cap. 24.

(54) Γλωσσῶν. Promontorium forte Dyrrachinum, hodie Capo di Durazzo, nisi proximum intelligit, quod Capo de Redoni in charta Sophiani nuncupatur. Festo, *Lingua est promontorii genus,*

non excellentis, sed molliter in planum devesi. Quo quidem vocabulo non semel hac utuntur notione scriptores, Pacuvius apud Agellium, l. iv, c. 17; Livius, lib. xxxvii et 44; et Ammianus, lib. xiv. Sic Ovidius, lib. xvi *Metamorph.* tria Siciliae promontoria *Linguas* vocat:

Tribus hæc excurrit in æquora linguis.

Nec alia fortassis ratione insula quæ Catanzæ in Sicilia adjacet, *Lingua* nomen obtinuit, apud Blandinum monachum in *Miracul. S. Agathæ virg. et mar'yr.* cap. 2; *Lingua* vocat appellative Cæsar, lib. iii *De bello Gall.* hujusmodi loca in Iungum a continente in mare exprorecta; ut et Victor Uticensis, lib. i *De persecut. Vandal.*: *Dum ad Massilitanum litus egisset, quod Ligula vulgi consue dicitur vocitatur.* Vide infra, pag. 369.

ρίετο, αἶ τε κῶπαι τῶν προσκίπτων καθιέντων ἰθραύοντο, τάθ' ἰστία διαθιθρύσκοντες ἦσαν οἱ ἄνεμοι, αἱ δὲ κεραῖαι συνθλώμεναι κατὰ τοῦ καταστρώματος; ἐπιπτον, καὶ αὐτανδρῖ ἤδη τὰ σκάφη κατεποντίζοντο, κἄν θέρους ὥρα ἦν (55), τοῦ ἡλίου τὴν καρκίνον ἤδη παρελθόντος καὶ πρὸς τὸν Λέοντα ἰκτιγόμενου, ὁπότε καὶ τὴν τοῦ κυνῶ; ἐπιτολήν εἶναι φασιν. Ἐταράττοντο οὖν ἅπαντες ἐξαπορούμενοι, καὶ οὐκ εἶχον ὅ τι καὶ δράσαιεν, πολεμίοις τιούτοις ἀντικαθίστασθαι μὴ δυνάμενοι. Θροῦ; δ' ἐπῆρτο πολλὺς, ὦμαζον, ἐποτινῶντο, ἐθεοκλήτου ⁶⁶ θεὸν Σωτήρα ἐπικαλούμενοι καὶ τὴν ἡπειρον θεάσασθαι ἐπύχοντο. Ὁ δὲ κλύδων τέως οὐκ ἐνεδίδου, μνημόντος ὡσπερ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ τοῦ Ῥομπέρτου ἀκάθεκτον καὶ ὑπέροχον φρύαγμα καὶ τὸ τέλος ἐκ πρώτης ἀφετηρίας οὐκ εὐτυχὲς παραδεικνύοντος ἦδρ. Τὰ μὲν οὖν τῶν πλοίων σὺν αὐτοῖς πλωτῆρσι κατεποντίσθη, τὰ δὲ ταῖς ἀκταῖς προσαρχιθόντα συνεθλάσθη. Τῶν δὲ περιστελλουσῶν τοὺς πύργους βυρῶν ὑπὸ τοῦ ὑετοῦ χαλαρωτέρων γεγονουῶν, οἱ τε ἦλοι τῶν οικειῶν τόπων ἐξέστησαν, καὶ τὸ ἐντεῦθεν αἱ βύρσαι βάρους εἰληφύϊαι τοὺς ξυλίνους ἐκείνους πύργους ταχὺ περιέτριψαν, καὶ καταρράγι- νέντες τὰς ναῦς κατέδυσαν. Τῆ δὲ γε σκάφος (56) ἐν ᾧ ὁ Ῥομπέρτος ἐνῆν, ἡμίθραυστον γεγονὸς μόγι; διεσώθη· ἐσώθησαν δὲ καὶ τινες τῶν ὀλκάδων σὺν τοῖς πλωτῆρσι παραδόξως. Πολλοὺ; μὲν οὖν ἡ θάλασσα ⁶⁷ ἀποπτύσασα ⁶⁸, οὐκ ὀλίγα δὲ βαλάντια, καὶ ἄλλα τὰ ἐξ ὧν τὸ ναυτικὸν τοῦ Ῥομπέρτου συνεκφέρειτο περὶ τὴν ψάμμον κατέστρωσε. Τοὺς ⁶⁹ μέντοι νεκροὺς οἱ σωθέντες περιστέλλοντες ἔθαπτον, κἀνεῦθεν πολλῆς τῆς ἐκ τούτων δυσωδίας ἐμπίμπλαντο. Οὐ γὰρ ἐνῆν αὐτοῖς τοσοῦτου; ῥαδίως ἐνσωριαῖται ⁷⁰. Τῶν οὖν ἐδοδῖμων ⁷¹ ἀπάντων ἀφανισθέντων, τίχα ἂν καὶ ὑπὸ λιμοῦ διεφθάρησαν οἱ τέως σωθέντες, εἰ μὴ τὰ λήϊα πάντα καὶ οἱ ἄγροί, καὶ οἱ κῆποι τοῖ; καρποῖ; ἔθριθον. Συνετὰ μὲν οὖν ταῦτα ἦσαν τοῖ; ⁷² φρονούσιν ὀρθῶς, τὸν δὲ Ῥομπέρτον οὐδὲν τῶν γεγονότων ἐφόδει ἀκαταπτόητως ἔχοντα καὶ εἰς τοσοῦτον, οἶμαι, τὴν ζωὴν ἑαυτῷ διαρκέσαι ἐπευχόμενον, ἐφ' ὅσον πρὸς οὐς ἐθέλει μάχεσθαι δύναιτο ἄν. Ἐνθεν τοι καὶ τοῦ προκειμένου σκοποῦ οὐδὲν ⁷³ ἀπεῖρξεν αὐτόν. Ἀλλὰ μετὰ τῶν σωθέντων (ἦσαν γὰρ τινες οἱ Θεοῦ ἀμάχῳ ἐνάμει τοῦ κινδύου; ρυσθέντες) ἐβδόμην ἡμέραν εἰς τὴν Γλαβινίτζαν (57) ἐγκαρτερήσας, ἐφ' ᾧ αὐτὸν ἀναχτήσασθαι, διαναπαῦσαι δὲ καὶ τοὺς ἐκ τοῦ κινδύου; τῆς θαλάττης διασωθέντας, φθάσαι δὲ καὶ τοὺς εἰς τὸ Βρεντησίον καταλειφθέντας καὶ μὴν

ingruit. Nivalis erat imber largus et vehemens, venti ex montibus validi mare perflantes commovebant a fundo, surgentibus immensum cum horrendo fragore fluctibus. Frangebantur passim in remigantium manibus remi, discerpisque momento vi ventorum velis comminutæ antennæ in foras cadebant : naves ipsæ cum viris haustæ mergebantur. Incidit hic casus alieno tempore : æstatem agente anno, soleque post Cancrum magna jam ex parte obitum, ad Leonem festinante, quod tempus esse aiunt exorientis caniculæ. Gravis hinc perturbatio invasit milites juxta ducesque adversus hoc novum genus tot taliumque hostium nec pares nec paratos. Ergo in magna consternatione inopique consilii passim omnium, confusum exaudiebatur murmur e mistis partim flentium, partim querentium, partim Deum Salvatorem invocantium vocibus; vota que facientium ut saltem spectare terram daretur. Quæ omnia mari surdo hauriebantur, nihilo remissius sæviente tempestate : ut satis appareret infensum Deum superbis atque immodicis Roberti ausis, hac in ipsis carceribus offensione ominosa, admonere voluisse hominem, ne alium quam ruinosum speraret exitum expeditionis naufragio ceptæ. Naves ergo pars cum vectoribus mari absorbentur, pars frangebantur vadis ac littoribus illisæ : ac cum largo imbre mollita illa quæ diximus bubula coria, quibus turres lignæ tegebantur, in laxos diffuerent sinus clavosque quibus affixa ligno fuerant suis oculis vellerent, hinc jam vastæ pelles largis sinibus aura concepta, sumptoque pondere facile turres in ruinam trahebant : machinæque ingentes tum casu ipsæ suo conterebantur, tum naves mole atque impetu depressas in profundum mergebant. Prætoriam in qua Robertus ipse dux erat vix multo denique labore semifracta servata est : servatæ per miraculum et aliæ quædam onerariæ. Porro per littora miserabile specimen exstabat, ejectorum fluctu cadaverum strages ingens; zonis ⁹⁹ marsupis que ac cætero instrumento classariæ multitudinis temere simul sparsis per arenam. Nec pietas superstitem suscepta funerum cura sufficere libitinæ poterat : quoniam præter intolerandum scætores, ipse condendorum terra corporum numerum omnem sepelientium diligentiam ac facultatem longe superabat. Cum vero præterea comeatus omnis corruptus undis aut assumptus esset, fame pereundum ejectis naufragis fuerat, nisi, ut anni

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ ἰθεοκλήτου. ⁶⁷ ὀλκασα. ⁶⁸ ἀποπτύσασα. ⁶⁹ ἐνσωριαῖσαι. ⁷⁰ ἐδοδῖμων. ⁷¹ πᾶσι τοῖς. ⁷² τῶν γεγονότων οὐδέν.

Car. Dufresnii Du Cængii notæ.

(55) Θέρους ὥρα ἦν. Vide notata ad pag. 83.
 (56) Τῆ δὲ γε σκάφος. Guillelmus Apuliensis, lib. 1v :
*Sed ducis æstivo perpessæ tempore naves
 Naufragium, impediere viam, navique procellis,
 In qua dux aderat, vehementibus undique fracta,*

Vix evadendi fuit impertita jacultas
 (57) Γλαβινίτζαν. In veteri Notitia apud Goarum, Glabuitza urbs est episcopalis, Dyrrachinæ metropoleos suffraganea, Acrocerauria olim dicta. Acrocerauriæ vero mentio est apud Æthicum, Antonin. auctorem *Iin. Marit.* etc.

tempus erat, maturis passim paratisque segetibus, A hortū insuper ac viridaria mitibus undique gravata fructibus annonæ supplementum opportunissimum offerrent. In his qui saperet, facile intelligeret Dei numen, et porro temerariis cœloque damnatis admonitus ceptis absteret. At non is Robertus, homo gigantæ confidentiæ sub ictu fulminum audere pertinax, quem equidem crediderim in ipsa extremi acie periculi haud alia fecisse vota, quam ut sibi vita suppeteret eatenus quoad videre hostem et destinatas pugnas obire posset : hoc est, idipsum exsequi ob cuius meditationem vapulabat. Nihil ergo segnius in designatæ oppugnationis propositum incumbens, eos qui divina vi periculo erepti fuerant, collegit : cumque iis Glabinitzæ substitit ad diem septimum : partim ut se illosque a mari atque a jactatione reficeret, partim ut conveniendi circa se spatium copiis daret, vel iis quas Brundisii reliquerat, vel quas aliunde classe advehendas exspectabat, vel quas Buthroto solvens, itinere terrestri versus Dyrrachium progredi jussert ; equites videlicet cataphractus, peditatumque loricatum, et levem armaturam totius exercitus. Hos simul congregavit universos, nulla jam mora fuit quin infesta signa in agrum Illyricum simul a mari simul a terra inferre aggredederetur. Erat tum cum illo Latinus quidam, ex quo hæc audivi quæ hic scripsi, legatus, ut aiebat, episcopi Barenensis ad Robertum missus : quo munere dum fungitur, in ejus comitatu se perstitisse aiebat toto eo tempore quo per istam planitiem Robertus castra posuit aut movit : quoad in ipso veteris Epidamni solo ac ruderibus vallum fixerunt, legionibus ordine dispositis intra vestigia et parietinas destructorum olim ejus urbis mœnium. In qua qui regnavit quondam Epirota Pyrrhus Tarentinis suppetias accurrens, gravissimum cum Romanis in Apulia bellum gessit, tanta suorum cæde, ut omnibus Epidamni civibus ea expeditione consumptis, ipsa civitas plane deinde inculta desolataque manserit. Donec postea (ut Græci narrant, et sculptis in eadem urbe antiquis litteris monumenta testantur) ab Amphione et Zetho in eam quæ nunc visitur **100** restaurata formam, nomen quoque cum fortuna mutans Dyrrachium appellata est. Et de originibus urbis istius, hactenus ; metamque hic figimus libri tertii ; reliquam seriem gestarum libro mox sequente reddituro.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷³ Ταραντινοῦ, ⁷⁴ ἐπ'. ⁷⁵ ὁ. ⁷⁶ περιστορεῖσθω.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(58) Ἐπισκόπου Βάρως. Ursonis, Wiscardi Fidi consiliarii, de quo multa Joannes Archid. in tractatu *De invent. S. Sabini*, apud Baron. an. 1091, n. 15 ; et Bolandur 9 Febr. cap. 1, et in tractatu *De transl. corporis S. Nicolai de Myræa in Barim*, qui exstat apud Ordericum Vitalem, lib. vii, et Surium, tom. III, 9 Jun. Memini etiam Ursonis Aibericus, an. 1087. Obiit ille an. 1073, ut auctor est Anonymus Barenensis, xvi Kalendar. Mart.

(59) Τοιαύτην διέτριβεν πεδιάδα. Aut Anna legatum episcopi Barenis in comitatu Roberti fuisse toto illo tempore, quo bellum istud gestum est. Est enim διατρίβειν πεδιάδα hoc loco, si bene auguror, quod Galli dicimus, *passer une campagne*. Porro Barim expugnarat paulo ante Robertus. Vide *Chronicon Cassin.* lib. iii, cap. 44.

(60) Ἐπιδάμου. Ab Anna exceptisse videtur, quæ de Dyrrachii origine habet, Guillelmus

λαβεῖν, τοὺς τε πρὸ μικροῦ φθάσαντας διὰ τῆς ἡπειροῦ διαπεραιωθῆναι ἰππείας ἐνόπλιους καὶ πεζοὺς, καὶ τὸ ψιλὸν τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, ἅπαντας συναγχοχῶς, διὰ τε τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης τὸ Ἰλλυρικὸν πεδίων κατέλαθε μετὰ πρῶτων τῶν αὐτοῦ δυνάμεων. Συνῆν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ ταυτὰ μὲν διηγούμενος Λατίνος ὡς ἔλεγε πρέσβυς τοῦ ἐπισκόπου Βάρως (58) πρὸς τὸν Ῥομπέρτον ἀπόστολῆς, καὶ ὡς διεβεβαίουτο σὺν τῷ Ῥομπέρτῳ τὴν τοιαύτην διέτριβε πεδιάδα (59). Καὶ δὴ ἐντὺς τῶν ἐρειπωθέντων τειχῶν τῆς πάλαι καλουμένης πόλεως Ἐπιδάμου (60) καλύθας ἐπήγγυντο, ἰαδ' ἰν τὰς δυνάμεις κατατιθέμενοι. Ἐν ἡ βσιλεύς ποτε Ἡπειρώτης Πύρρος Ταραντινός ⁷³ ἐνοβείας, Ῥωμαίοις ἐν Ἀπουλίᾳ καρτερὸν πόλεμον συνεστήσατο καὶ ἀνδροκτασία ; ἐκεῖθεν πολλῆς γεγονυίας, ὡς ἄρδην ἅπαντας ξίφους παρανάλωμα γεγονέναι, ἄοικος πάντη καταλείπειται. Ἐν ὑστέροις δὲ χρόνοις (ὡς Ἐλληνές φασι, καὶ σὺτὰ δὴ τὰ ἐν τῇ πόλει γλυπτὰ γράμματα μαρτυροῦσι) ὑπ' ἡ ⁷⁴ Ἀμφιόνος καὶ Ζήθου ἀνοικοδομηθεῖσα εἰς ὁ ⁷⁵ νῦν ὄραται σχῆμα αὐτίκα καὶ τὴν κλήσιν μεταμείψασα Δυρδᾶχιον προσσηρόρεται. Τοσαῦτα μὲν οὐ, περιστορεῖσθω ⁷⁶ καὶ περὶ ταύτης τῆς πόλεως καὶ ἡμῖν τὰ τοῦ τρίτου λόγου ἐνταυθοῖ συμπεπεράνθω, τὰ δ' ἐφεξῆς ὁ μετὰ τοῦτον εὐθύς ἱστορήσειεν.

quo munere dum fungitur, in ejus comitatu se perstitisse aiebat toto eo tempore quo per istam planitiem Robertus castra posuit aut movit : quoad in ipso veteris Epidamni solo ac ruderibus vallum fixerunt, legionibus ordine dispositis intra vestigia et parietinas destructorum olim ejus urbis mœnium. In qua qui regnavit quondam Epirota Pyrrhus Tarentinis suppetias accurrens, gravissimum cum Romanis in Apulia bellum gessit, tanta suorum cæde, ut omnibus Epidamni civibus ea expeditione consumptis, ipsa civitas plane deinde inculta desolataque manserit. Donec postea (ut Græci narrant, et sculptis in eadem urbe antiquis litteris monumenta testantur) ab Amphione et Zetho in eam quæ nunc visitur **100** restaurata formam, nomen quoque cum fortuna mutans Dyrrachium appellata est. Et de originibus urbis istius, hactenus ; metamque hic figimus libri tertii ; reliquam seriem gestarum libro mox sequente reddituro.

C Apuliensis :

Quondam fuit urbs opulenta, Magnaque, præcipue tegulosis obsita muris. Rex Epirotarum dicitur hanc Epidaurum Pyrrhus præcepit, quia sortia ferre Quiritum Bella Taurentinis sociatus non dubitavit.

281 *Inde frequens bellum, varios et passa labores. Evacuata viris fuit, ad nihilumque redacta. Destructum spatio post composuere minori Zethus et Amphion, et præcepere vocari Dyrrachium : ducis h.c. circumdatur obsidione.*

De Epidauri, seu Dyrrachii nomine, origine et situ, adeundi præterea Thucydides, lib. i ; Appian. lib. ii *De bello civili* ; Xiphilius, in Pompeio ; Mela cap. iii ; Constant. *De themat.* lib. ii, cap. 9 ; Will. Tyr. lib. ii, cap. 4, etc. Vide iufra, pag. 370, 384.

ΑΝΝΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Δ'.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER IV.

101 ARGUMENTUM.

Robertus Dyrrachium oppugnat : Alexium Augustum acie vincit.

PERIQCHE.

Robertus immensis copiis terra marique Dyrrachium oppugnat. Propugnatorum Dyrrachii timor. Georgii Palæologi pectus intrepidum. Ejusdem experientia et peritia rei militaris. Omnia parat ad propugnationem. Alexium admonet per nuntios de urbis periculo. Robertus imperii, non prædæ, cupidus. Ejus machinæ et turris lignea. Interrogatus quamobrem Dyrrachium oppugnaret, quid responderit. Pseudo-Michaelē obsessis ostendit, qui eum irridit. Eruptio Græcorum in Latinos. Variæ opiniones de Ræctore monacho. Sollicitudo Alexii ob potentiam Roberti. Turcos in auxilium accersit. Venetos donis et promissis in Robertum concitat. Eorum classis valida prope Dyrrachium appellit in locum Pallia dictum. Classem Roberti adoriri primo non audent. Mittit 102 ad eos Baimundum Robertus, jubentem ut Michaelē imperatorem agnoscerent. Id illi facere differunt. Deinde melius parati præstra te negant. Baimundus, irrideri se non ferens, eos aggreditur suo damno. Nam tantum non perit illa pugna, nave in qua erat perforata haustaque fluctibus. Etiam terrestri pugna Veneti Robertum lucessunt. Erumpente eodem tempore Palæologo, Veneti recedunt. Alexius gratias iis agit, et munera largitur. Robertus nec per hiemem obsidionem deserit. Veneti redeunt. Cum iis Romana classis. Robertianos in fugam vertunt. Robertus mari pulsus nec terre possessionem tuetur, Epirotis tributum pendere ipsi recusantibus, quem mari exclusum scient. Classem ergo iterum parat. Difficultas annonæ Roberti exercitum vexat; et pestis qua tribus mensibus decem hominum millia perierunt. Equitatus Roberti vastatus morbo Comites aut duces viri fortissimi ad quingentos fame morboque absumpti. Naves in fluvium subductæ cum exhausto amne in mare duci non possent, Robertus arte illi incommodo medetur. Alexius Pacuriano scribit ut copias contrahat, sibi que præsto sit. Ipse imperator adversus Robertum pergat. Fratrem Isaacium Constantinopoli relinquit ad tutelam urbis, et prævertendos motus. Alexius instructa acie proficiscitur. Quæ ejus copiæ, quique illarum duces. Robertus Dyrrachium vehementer oppugnat. Palæologi fortitudo et vulnera. Alexius Thessalonice subsistit. Roberti castra munitissima instructissimaque, jactu tantum sagittæ a muris Dyrrachii distantia. Turris lignea Roberti inutilis reddita et incensa a Palæologo. Alexius in conspectum hostium venit. Palæologum invitum et repugnantem Dyrrachio ad se evocat. Qui cum aliis senioribus ducibus prælium dissuadet, junioribus contra suadentibus. Robertus pacem offert Alexio frustra. Robertus ducibus et comitibus permittit electionem ducis alterius, cui se ipsum obsecuratum spondet. Persuadet suis ut impedimenta comburant, et naves frangant, ne spes ulla mox-præliaturis fugam ostendat. Robertus tota nocte orat, ante prælium, et sacra mysteria percipit: tum aciem instruit. Alexius item. Pugna committitur. Gaita Roberti conjux milites a fuga retrahit. Barbari omnes auxiliares Alexii gladio aut igne pereunt. Cædes Alexianorum. Imperator generosissime pugnat. Solus fugere cogitur. Mirabiliter se ab insequentibus expedit, incredibili quodam equi saltu. Roberti dolor et ira in suos quod elabi Alexium sivissent. Alexius, nec vulnere nec fuga conturbatus, Achridem se recipit, et inde curam Dyrrachii gerit.

ΑΛΕΞΙΑΣ Δ'.

Ἦ μὲν οὖν Ἡπειρος τὴν Ῥομπέρτου εἶχεν ἐν αὐτῇ ἀβλιζόμενοι ἑπτὰ καὶ δεκάτην ἄγοντος τοῦ Ἰουλίου

Cepit Robertus Epirum insidere castris positis quarta decima die mensis Junii indictione quarta,

cum equestribus pedestribusque copiis numerum excedentibus; iisdemque peritissime ex militaris artis disciplina structis ordinatisque, in speciem plane terribilem. Jam enim post naufragium omni ex parte coacti milites **103** una in castra convenerant. A mari vero navium omnis generis ac formæ ingens numerus, alium habentium exercitum lectissimorum juvenum navalis militiæ peritorum, sedulo nautarum innumerabilium ministerio agebatur. Ita ut qui Dyrrhachium obtinebant præsidarii, cum se tanta mole ac conatu peti undique viderent, terrifico spectaculo tot navium, machinarumque, multitudineque incredibili hominum haud parum conturbarentur. Nihil tamen ista movebant Palæologum Georgium, virum fortissimum, et bellicis olim curis ac periculis exercitum: quique dum longa in Oriente militia, sæpissime cum hostibus manum conserit, nec minus sæpe vincit, decus meruerat palmarum plurimarum. Hic tum suæ virtutis scientia securus, totus erat in communienda civitate: nec oblitus quid in eo genere sibi esset ab imperatore demandatum, propugnacula non devincta clavis, sed quæ impulsu evolvi in ascendentes possent erigebat undique: ballistas insuper et id genus murales mœchinas saxa ejaculantes per quin etiam si quos metu percussos ac torpentes abundantia propriæ fortitudinis ad ignavorum corroboracionem conferebat. Nihil aliunde cautionis aut diligentiae tali tempore congrue omittens. Nam et speculatores per murum late omnem habebat dispositos: et ipse murorum ambitum stationesque militares noctu interdique sæpius obiens, vigilare unumquemque atque in propugnationis officio jubebat esse.

Eo etiam tempore expedivit ad imperatorem nuntios cum litteris irruptionem Roberti, consiliaque ejus, et plane decretam ipsi expugnationem Dyrrachii nuntiantibus; jam enim non ipse magis præsidiarii Præfectus, quam militum quisque intellexerat tum: ex illa ipsa tam formidolosa operosaque specie ac mole machinarum, præsertim turrisigentis lignæ ipsis Dyrrachii muris altioris, tormenta bellica et ballistas saxis jactandis in fastigio habentis; tum ex tam studiose undique conclusa circumvallatione civitatis affluxuque continuo auxilium ex omni parte copiarum, ad illam in dies arctandam admovendamque magis: postremo ex eo quod animadvertabant ex vastatis obiter urbibus ac vicis circumpositis, comportari ea sedulo quæ ad usum tabernaculorum castrensium et mili-

α μνής (61), τῆς τετάρτης ἐπινηθείσης, μεθ' ἰκπέων καὶ πεζῶν δυνάμεων ἀριθμὸν ὑπερβαίνουσῶν καὶ φοβερὸν ἰδεῖν ἀπὸ τῆς τοῦ σχήματος ἀπὸ τῆς στρατηγικῆς καταστάσεως ἤδη γὰρ ἀπανταχόθεν αὐθις συήθροιστο στρατεύματα, ἐν δὲ τῇ θαλάττῃ παντοῖον εἶδος πλοίων μεθ' ἑτέρων στρατιωτῶν ἐμπειρίαν πολλὴν τοῦ διὰ θαλάττης ἑπολέμου ἐχόντων, τὸ ναυτικὸν αὐτοῦ διεπλοῖετο ⁷⁸. Περιστοιχισθέντες ⁷⁹ οὖν οἱ τοῦ Δυρράχίου ἐντὸς ἐξ ἑκατέρου μέρους, θαλάττης φημί καὶ ἡπείρου, καὶ ἀπειροπληθεῖς τὰς τοῦ Ῥομπέρτου ὁρῶντες δυνάμεις καὶ πάντα λόγον ὑπερβαίνουσας, μεγίστῳ δέει συνεχίζοντο Ὅ δὲ γε Παλαιολόγος Γεώργιος, γενναῖος ὢν ἄνθρωπος καὶ στρατηγικὴν πᾶσαν ἐξήσκημένος, μυρίου δὲ πολέμου ἀγωνισάμενος κατὰ ⁸⁰ τὴν Ἑω, καὶ νικητῆς ἀναδειχθεὶς, ἀκατάπληκτος ὢν, τὴν πόλιν καταχύρου, τὰς τε ἐπάλλξεις κατασκευάζων, κατὰ τὰς ὑπόθετα μοῦνας τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ λιθοβόλους τὰ τεῖχη καταπυκνῶν μηχανήμασι, τοὺς τε ἀναπεπτωκότας τῶν στρατιωτῶν ἀνακτώμενος, καὶ σκοποὺς δι' οἴου καταστήσας τοῦ τεύχους. Καὶ αὐτὸς δὲ περιπολεύων διὰ πάσης νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐπαγρυπνεῖν τοὺς φυλάσσοντας παρεκελεύετο.

mœnium coronam certis intervallis disjungebat cerneret, erigebat verbis generosis, et ex abundantia propriæ fortitudinis ad ignavorum corroboracionem conferebat. Nihil aliunde cautionis aut diligentiae tali tempore congrue omittens. Nam et speculatores per murum late omnem habebat dispositos: et ipse murorum ambitum stationesque militares noctu interdique sæpius obiens, vigilare unumquemque atque in propugnationis officio jubebat esse.

γ Τηνικαὺτα δὲ καὶ διὰ γραμμάτων (62) τὴν τοῦ Ῥομπέρτου ἔφοδον ἐδήλου τῷ αὐτοκράτορι, καὶ ὅτι τὴν πόλιν πολιορκήσων τὸ Δυρράχιον παρεγένετο. Οἱ δὲ ἐντὸς, ὁρῶντες τὰς ἐξωθεν ἐλεπίλους καὶ τὴν κατασκευασθῆντα ὑπερμεγέθη μοῦνα (65) ὑπερανεστηκότα καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ ⁸¹ Δυρράχίου τευχῶν, βύρσαις τε πανταχόθεν ⁸² περιπεφραγμένον, καὶ τὰ λιθοβόλα μηχανήματα κατὰ κορυφὴν τοῦτου ἰστάμενα, τὴν τε πᾶσαν περιβολὴν τῶν τευχῶν ἐξωθεν τοῦ στρατοπέδου περιζωοῦσαν, καὶ τοὺς ἀπανταχόθεν συβρέοντας συμμάχους πρὸς τὸν Ῥομπέρτον, καὶ τὰς παρακειμένας πόλεις ἐξ ἐπιδρομῆς πορθουμένας ⁸³, δέει συνεχίζοντο, διαγνώσκοντες ἤδη τὸν σκοπὸν τοῦ δουκὸς Ῥομπέρτου, ὡς οὐκ ἐπὶ τῷ πύλεις καὶ χώρας δηρῶσασθαι καὶ λείαν πολλὴν ⁸⁴ ἐκ τούτων συγκομισάμενος, αὐθις εἰς Ἀπουλίαν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁷ θαλάσσης. ⁷⁸ διεπλοῖετο. ⁷⁹ περιστοιχισθέντες. ⁸⁰ περὶ. ⁸¹ Deest vocula τοῦ. ⁸² πανταχού. ⁸³ πορθουμένας, καὶ τὰς καλύδα; ἐκεῖθεν πολλαπλασιασθέντα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(61) *Ἰουλίῳ μνήσ.* Ordericus, lib. vii : *Deinde prosperis ventis aspirantibus, per mare Dyrracio applicuit, et oppidanis viriliter obstantibus in fine mensis Junii urbem obsedit.* Vnonymus Barenis an. 1081 : *In mense Junii pervenit (id est Robertus) per mare et terra super Durachio, et congravit eam per mare et per terram, pugnativèque ea cum multis machinis.* Incidit vero indictio & in an. Ch. 1081.

(62) *Διὰ γραμμάτων.* Gaufrédus Malaterra, lib.

iii, cap. 25 :

Constantinopolim Cartula mittitur, Hostes in proelio adfore dicitur. Ereptum veniant cum pretio quaeritur. Ne subdantur hostibus.

(65) *Ἐπερμεγέθη μοῦνα* Guill. Apulienis : *Oppugnare moitis dux nititur omnibus urbem, Atque operis miri fabricatur ligneæ turris; Hanc super est ingens erecta petrarum, magnos Projiciens jactus, ut mœnia diruat urbis.*

ἐπαναστρέψαι, ὡς ἀπανταχοῦ διεκχυροῦετο ⁶⁴, τὸ Ἰλλυρικὸν πεδίων κατέλαβεν, ἀλλὰ τῆς ἀρχῆς τῆς Ῥωμαίων βασιλείας ἱμερόμενος, τὸ Δυρράχιον ὤφασιν, ἐκ πρώτης ἀφειρηθείας πολιορκῆσαι ἠπειροῦτο. Κελεύει τοίνυν ὁ Παλαιολόγος ἄνωθεν πυθέσθαι ὄτου χάριν παραγγέλονεν. Ὁ δὲ φησιν (64)· Ὅστε τὸν τῆς βασιλείας ἐξωσθέντα Μιχαῆλ, τὸν ἐμὸν κηδεστὴν εἰς τὴν ἰδίαν τιμὴν αὐθις ἀποκαταστήσαι, καὶ τὰς εἰς αὐτὸν γεγυνοῦσας ὑβρεῖς ἐπεξελεῖν καὶ τὸ ὄλον ἐκδικῆσαι αὐτόν. Οἱ δὲ φασὶ πρὸς αὐτὸν ὡς εἰ τὸν Μιχαῆλ θεασάμενοι γνωρίσομεν, παρακυνήσομέν τε εὐθὺς αὐτὸν καὶ τὴν πόλιν παραδῶμεν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ῥομπέρτος προστάσει εὐθὺς τὸν Μιχαῆλ λαμπρῶς ἀμφιασθέντα, ὑποδειχθῆναι ⁶⁵ τοῖς τῆς πόλεως οἰκητοῦσιν. Ἀπγαγόντες δὲ τοῦτον ⁶⁶ μετὰ λαμπρῶς προπομπῆς, παντοίοις ὄργανοις μουσικοῖς, καὶ κυμβάλοις κατακτυπούμενον ὑποδεικνύουσιν. Ἄμα δὲ τῷ τοῦτον θεάσασθαι, ἄνωθεν μυρία ⁶⁷ ὑβρεῖσιν ἐπλυνον ⁶⁸, μὴ ἐπιγινώσκειν αὐτὸν ὅπως δισχυριζόμενοι. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος παρ' οὐδὲν ταῦτα θέμενος, τοῦ προκειμένου ἔργου εἴχετο. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα οἶτε ἐντὸς; οἶτε ἐκτὸς ⁶⁹ πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον, ἄφνω τῆς πόλεως ἐκπηδήσαντές τινας, μετὰ τῶν Λατίνων συναίρουσι πόλεμον· καὶ μερικῶς αὐτοὺς καταβλάψαντες αὐθις εἰσῆλθον εἰς τὸ Δυρράχιον.

Michaelem producant, regieque ornatum cum splendida pompa et musicorum omnis generis instrumentorum cantu, Dyrrachiensibus ostendent. Ita factum est. Verum ad id spectaculum milites ex propugnaculis cooriri contra magnis vocibus, exsibilareque ac convitiis plaustris desuper conspurcare hominem; tum dicere monstrari quidem sibi os importunum plagiarii nebulonis, non Michael olim Augusti, quem præclare nossent. His pro nihilo Robertus habitis, sedulo instabat ceptis, ad finem expugnationis propositum toto impetu festinans. Per id ferme colloquii tempus insperato erumpentes e civitate quidam certamen conseruere cum Latinis, detrimentoque illato recessere.

Περὶ δὲ γὰρ τοῦ συνεφεγομένου μοναχοῦ τῷ Ῥομπέρτῳ εἰσαφόρου γνώμης ἦσαν οἱ πλείους. Οἱ μὲν δεκρήρυττον τὸν οἰνοχόον λέγοντες εἶναι Μιχαῆλ βασιλέως τοῦ Δούκα, οἱ δὲ αὐτὸν ἐκείνον δεθεβαιούοντο τὸν αὐτοῦ ἀτόρα Μιχαῆλ τὸν τοῦ βαρβάρου συμπεθέρον (65), οἱ δὲ καὶ τὸν πολὺν ἀνείλετο πόλεμον ὡς φασιν· ἔνοιον δὲ διενίσταντο ἀκριβῶς εἰδέσθαι, ὅτι σκῆψις ἦν τὸ ὄλον τοῦ Ῥομπέρτου. Οἱ γὰρ

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁶⁴ διεκχυροῦετο. ⁶⁵ λαμπρῶς ἀμφιασθῆναι καὶ ὑποδειχθῆναι. ⁶⁶ τὸν τοιοῦτον. ⁶⁷ μυρία. ⁶⁸ ἐπέπλυνον. ⁶⁹ καὶ ἐκτὸς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(64) Ὁ δὲ φησιν. Idem poeta :
Legatos mittunt, cur venerit ipse, requirunt.
Dux venisse refert se, regni sede repulsus
Immerito Michael ut restituatur honori.
Illi promittunt urbis quos ipse petebat
Ingressus, nunquam viso Michaele negandos.
Cornicinum sonitu circumdatus atque tubarum
Ei plebis, qui se Michaelem finxerat esse,
More coronatus deducitur imperiali.
Circumvallatus cantantibus undique turbis.
Unanimi cives, hunc ut videre, cachinno
Visum derident, dicentes, ipse solebat
Crateras mensis plenos deferre lyæo,
Ei de pincernis erat inferioribus unus.

(65) Συμπέθερον. Michael Ducas imp. dicitur consocer Roberti, propter nuptias initas inter

tarium tuguriorum, qualia in obsidionibus excitari solent, prodesse poterant, adeoque jam ex ista materia multas esse domunculas constructas, aliasque quotidie construi. Ex his, inquam, omnes intellexerant, nequaquam, ut percerebrat, prædæ solius cupidum esse Robertum, ideoque post vastatam directamque regionem, onusto exercitu et sat'ata cupiditate, plenum mox in Italiam regressurum; sed expeditioni ejus ditionem atque imperium esse propositum, cujus clavim hanc quamdam atque arcem Dyrrachiium sibi quovis sumptu conative subjicere omnino in animum induxisset, quod ad eum quem sequebatur assequendum finem ex isto progrediendum initio videbat. Ut autem id ipsum præterea confirmaretur ex verbis ipsius, jussit Palæologus percontari superne milites suos a Robertianis **104** ipsoque illorum duce, quam ob causam contra ipsos venirent? Quibus responderi Robertus jussit: expeditionem a se susceptam eo animo, ut affinem suum Michaeli imperiali solio exturbatum, dignitati pristinae restitueret, injuriasque ac contumelias ipsi factas ulcisceretur. Ad ea Dyrrachienses: se Michaeli vidisse, si is ostenderet ipsi, continuo se agnitos veneraturosque nec moram facturos ullam dedendæ civitatis. Quo Robertus audito, suis edicit Pseudo-

Quamquam vero quæ diximus de ostenso exploroque monacho Michaeli simulante, ita successerunt; gravabantur tamen per obsessam civitatem locaque circumposita Romanæ ditionis variæ de illo sententiæ, scindebantque in contrarios sensus incertum vulgus. Erant qui tanquam de noto ipsis capite haud dubie pronuntiarent, fuisse illum pincernam Michaelis: alii enimvero confirmabant

utriusque liberos, quæ vis est vocis *συμπέθερος*. Vide supra pag. 28, 52. Cæterum quandoquidem erant non pauci qui non larvam, sed genuinum Michaeli esse existimabant, et affirmabant, jure in dubium vocari potest, fueritne in vivis Michael, cum Dyrrachinam obsidionem aggressus est Robertus. Nam si etiamnum superstes fuisset, vix est ut credatur Rectorem hunc monachum eo venisse impudentiæ, ut Michaeli nedum extinctum effingere voluerit. Deinde id saltem indicasset, vel certe non **282** siluisset Anna. Scio Seylitzem referre Michaeli a Botaniata exactum in monasterio Manuelis vitam produxisse usque ad Alexii tempora a quo benigne habitus est, eoque imperante mortem obiisse. Verum hac in re fidem ne mereatur Seylitzes, aliorum judicium.

Michaelem esse ipsum Augustum, cujus calamitate excitus pro jure ac necessitudine affinitatis Robertus arma cepisset. Nonnulli perseverabant, plane sibi compertum, meram eam esse fabulam, fictumque commentum vafri hominis Roberti bello injusto pretextum plausibilem obtendentis. Neque enim ullo esse modo verisimile Michaelem Ducam ad Robertum transfugisse, aut aliam quaerendam belli causam esse, quam ejusdem Roberti avaritiam, quæ primis successibus illecta, irrevocabiliter in cætera feratur; dulcedine primi questus ad cæteram prædæ adhuc intactæ rapinam instigante: nihilque adeo id mirum in tali homine, qui cum ex ultima egestate humilium fortunæ, inquietudine naturæ, audacique non minus quam felice industria, prudentia non vulgari dirigente, se ipsum excitaverit usque ad regni apicem, urbibus et regionibus omnibus Longobardiæ primum, deinde subjiciendis, jam ut consentaneum usitatumque est, degustato semel lucro, cupiditatem continere nequeat; quin adjectis ad Illyrici oram civitatibusque tractus istius oculis, experiendam in iis et consolandam rapacitatem suam interim censeat: certus, si votis eventa nunc quoque responderint, grassari semper ulterius in quæque obvia pro more ac natura avaritiæ, 105 quam merito gangræne comparaveris: ut enim illa lues si semel membrum quodvis arripuerit, serpit in cætera continuo, nec usquam quiescit donec corpus universum tabefecerit: sic ea pestis animi quidquid quavis in parte admorderit, universum comprehendere absorbereque irrevocabili impetu pergit: ac nisi ceptis aut progressibus efferis vis resistentium major occurraverit, prorsus absumat usque ad extremum.

Allatis porro ad imperatorem Palæologi litteris quæ de trajectu Roberti mense Junio facta, deque naufragio ac cælesti in eum ira, quæ frustra illum admonerat, item de occupato obiter Aulone, deque infinitis copiis nivium instar hibernarum ad eum undecunque confluentibus, indicabant: nec illud dissimulantes, esse aliquos qui persuaderi sibi sinerent Michaelem olim Augustum revera cum Roberto esse, eoque in ejus partes trahi; his, inquam, omnibus Alexius acceptis, in gravem de summa rerum sollicitudinem incidit, magnitudinem periculi in quo res publica versaretur etiam atque etiam secum reputans. Ac cum facile cerneret, quas haberet ad manum speraretve copias, ne unam quidem partem ex plurimis quæ Roberti exercitum constabant æquare multitudine posse, statuit sibi esse ex Oriente Turcos evocandos; idque agere missis nuntiis cum sultano cepit. Venetos quoque (a quibus color in circensibus ludicris ad discrimen factionis alterius celebri usu adhi-

αὐτόμολος εἰς αὐτὸν ἐκεῖνος ὁ ἐπὶ ἐπι- ἀπὸ ἐσχάτης πενίας καὶ τύχης ἀφανοῦς διὰ δραστη- ριότητα φύσεως καὶ φρονήματος ἔγκον, πασῶν τῶν κατὰ τὴν Λογγιβαρδίαν πόλεων καὶ χωρῶν καὶ αὐτῆς τῆς Ἀπουλίας; ἐγκρατῆς γεγωνὺς κύριον ἑαυτὴν κατέστησεν, ὡς ὁ λόγος ἀνωθεν φθάσας ἐπέδρασε, μετ' οὐ πολὺ εἰς ἔφεσιν πλειόνων ἐλθὼν, ὅποια ταῖς ἀκορῆστοις ἐγγίγνεσθαι εἴωθε ὁ ψυχαῖς, τῶν κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν διαχειμένων πόλεων δεῖν ἔγνω ἀποπειρᾶσθαι. Καὶ οὕτως εἰ εὐδοα αὐτῶ τὰ πράγματα γένοιτο, τοῖς ἔμπροσθεν ἐπὶ ἐκτείνεσθαι. Καὶ γὰρ πᾶς φιλοχρημάτος, ἐπειδὴν ἀρχῆς δρᾶζοιτο γαγγραίνης οὐδὲν διενήνοχεν, ἥτις ἐπειδὴν σώματος ἐπιλάβοιτο οὐδαμῶς ἱσταται, μέχρις ἂν τὸ δλον διαπορευομένη λυμήνηται.

excitaverit usque ad regni apicem, urbibus et regionibus omnibus Longobardiæ primum, deinde etiam Apuliæ sibi, ut superius memoratum est, subjiciendis, jam ut consentaneum usitatumque est, degustato semel lucro, cupiditatem continere nequeat; quin adjectis ad Illyrici oram civitatibusque tractus istius oculis, experiendam in iis et consolandam rapacitatem suam interim censeat: certus, si votis eventa nunc quoque responderint, grassari semper ulterius in quæque obvia pro more ac natura avaritiæ, 105 quam merito gangræne comparaveris: ut enim illa lues si semel membrum quodvis arripuerit, serpit in cætera continuo, nec usquam quiescit donec corpus universum tabefecerit: sic ea pestis animi quidquid quavis in parte admorderit, universum comprehendere absorbereque irrevocabili impetu pergit: ac nisi ceptis aut progressibus efferis vis resistentium major occurraverit, prorsus absumat usque ad extre-

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ πάντα διὰ γραμμάτων τοῦ Παλαιολόγου ἀναδιδαχθεὶς, καὶ ὅτι κατὰ τὸν Ἰού- νιον μῆνα διαπεράσας (ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε) καὶ τοσοῦτ' κλύδωνι καὶ ναυαγίῳ κατασχεθεὶς καὶ οἷα θεομηνίᾳ περιπεσὼν, οὐχ ὑπεσιδὴν, ἀλλὰ τὸν Ἀύλωνά μετὰ τῶν τὸν αὐτῶ συνελθόντων ἐξ ἐφόδου κατέσχε, καὶ ὅπως αὐτῶ ἀπανταχόθεν ἀπειροπλη- θεῖς δυνάμεις ἐς αὐτὸν συρρόουσι νιφάσιν ἰοικυῖαι χιμερήσει καὶ οἱ κουφότεροι τὸν ψευδῶνυμον ἐπ' ἀληθείας Μιχαὴλ εἶναι τὸν βασιλέα πιστεύοντες προσέρχονται τῷ Ῥομπέρτῳ, ἐδεδίει πρὸς τὸ τῆς ὑποθέσεως ἀποδελῆτων μέγεθος. Καὶ τὰς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις μετὰ τὸ πολλοστὸν τῶν τοῦ Ῥομπέρτου σωζούσας κατανοῶν, δέον ἔκρινεν ἐκ τῆς Ἐφῆς Τούρκου; μετακαλέσασθαι, καὶ τῆνικαῦτα περὶ τούτου δηλοῖ τῷ σουλτάνῳ (66). Ἄλλὰ καὶ τοὺς Βενετικῶν; (67) προσκαλεῖται δι' ὑποσχέσεων καὶ δώρων (ἀφ' ὧν, ὡς φησι, καὶ τὸ Βενετὸν χρῶμα (68) ἐν ταῖς Ἰππικαῖς ἀμίλλαις Ῥωμαίοις ἐξεύρη- ται), τὰ μὲν ἐπαγγελάμενος, τὰ δὲ καὶ προτείνων

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἡ ἐκεῖνον. ὁ εἴωθε γίνεσθαι. ὁ Deest vincula τὸ. ὁ κατὰ οὐδέν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(66) *Σουλτάνῳ*. Solymanno Nicæensi toparchæ, quocum paulo ante fœdus pepigerat Alexius. Vide pag. 97.

(67) *Τοὺς Βενετικῶν*. Venetos in auxilium Græcorum ascitos narrant etiam Guil. Apul. Malaterra, lib. 5, cap. 26; anonymus Barensis, et Sabellicus dec. 1 lib. iv extremo.

(68) *Τὸ Βενετὸν χρῶμα*. Sen, ut alii, quod Venetis caruli colores fierent. Anonymus scriptor, τὸ Βενετὸν, ἀπὸ Βενετίας ὀνόμασται, ἐν ἣ γίνετα: τὰ κωνὰ γρῶματα. Adde Isidorum, lib. xix Orig. cap.

47, et Vegetium, lib. v, cap. 7. Ma.e, inquit Alamannus, nam ante conditas Venetias id nomen fuit, cum Suetonius Venetiæ factionis meminerit in Vitell. cap. 14. Ita sane si Venetias hodiernas intelligat. At fuerunt ante Sætonium non Veneti modo, sed et Venetiæ, quod nomen reperitur apud Livium, Plinium, Florum, Velleium, et alios, quos laudat in Italia sua Phil. Cluverius, lib. 1, cap. 17. Vide præterea Paulum Warnefrid. *De gest. Langob.* lib. ii, cap. 14; et S. Augustin. lib. vi, *Contra Faustum Manichæum*, cap. 8.

ἦδη, εἰ μόνον θελήσαιεν τὸ ναυτικὸν ἀπάσης τῆς ἁγίας αὐτῶν ἐξοπλίσαι καὶ τάχιον εἰς τὸ Δυρράχιον καταλαβεῖν, ἐφ' ᾧ τοῦτο μὲν φυλάττει, μετὰ δὲ τοῦ στόλου τοῦ Ῥομπέρτου καρτερὴν συστήσασθαι πόλεμον. Καὶ εἰ κατὰ τὰ μηνυθέντα ἂν αὐτοῖς ποτήσαιεν, εἰτε Θεοῦ ἐπαρήγοιο; τὴν νικῶσαν σχίζεν, εἰτε (ὅποια συμβαλεῖν εἴωθεν) ἠττηθεῖεν, ἐκεῖνα αὐτὰ λήφονται κατὰ τὰ ὑπετηχημένα, ὡσπερ εἰ κατὰ κράτος ἐνίκησαν. Ἄλλὰ καὶ ὅποια τῶν θελημάτων αὐτῶν μὴ ἐπισηαλῆ τῆ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆ εἴεν, ἀποπληρωθήσονται ἂν διὰ χρυσοβούλλιον λόγων ἐμπεδωθέντα. Οἱ δὲ τούτων ἀκούσαντες, πάντα ὄσα περ ἦθελον αὐθις διὰ πρέσβειν ἐξαίτησάμενοι, τὰς ὑποσχέσεις βεβαίως λαμβάνουσι. Τηνικαῦτα γοῦν [τοίνυν] στόλον εὐτρεπίσαντες διὰ παντοῦ εἰδὸς πλοίων τὸν πρὸς Δυρράχιον ἀπόπλοον ἐποιοῦντο σὺν εὐταξίᾳ πολλῇ. Καὶ πολλὰς κελεύθους διανηξίμενοι κατέλαβον τὸ ἐπ' ὄνοματι τῆς ὑπεραμύμου θεοτόκου κάλαι ἀνοικοδομηθὲν τέμενος εἰς τόπον Πάλλια καλούμενον, ἀπέχοντα τῆς παρεμβολῆς τοῦ Ῥομπέρτου, ἔξωθεν τοῦ Δυρράχιου κειμένης, ὡσεὶ σ' ἀδίως ὀκτωκαίδεκα. Θεασάμενοι δὲ τὸ ναυτικὸν τοῦ Ῥομπέρτου ἐκείθεν τῆς πόλεως Δυρράχιου παντοῖα εἶδει πολεμικῶν ὀργάνων περιπεφραγμένον, ἀπεδείλασαν πρὸς τὴν πόλεμον. Μεμαθηκῶς δὲ τὴν τοῦτων ἔλευσιν ὁ Ῥομπέρτος, πέμπει τὸν υἱὸν αὐτοῦ Βαϊμουῦντον πρὸς αὐτοὺς μετὰ στόλου, μηνύων εὐφημῆσαι τὸν βασιλέα Μιχαὴλ καὶ αὐτὸν τὸν Ῥομπέρτον. Οἱ δὲ εἰ; νῶτα τὴν εὐφημίαν ἀνήρτων. Ἐσπέρας δὲ καταλαβούσης, ἐπεὶ οὐκ ἐῆν αὐτοῖς ταῖς ἀκταῖς προσπελάσαι, νηνεμίας οὐσης, συναρτίσαντες τὰ μελίζονα τῶν πλοίων, καλωδίους τε ὀσηρήσαντες, καὶ τὸν λεγόμενον πελαγολιμένα (69) συναπκρτίσαντες, πύργους τε ξυλίνοους (70) ἐν τοῖς

bitus nomen invenit) concitare adversus Robertum studuit, oblatione promissioneque donorum ab eis contendens, ut nauticum omnem suum apparatus quam primum educerent suis portibus, Dyrrhachiumque peterent ac tuerentur, pugnamque navalem cum Roberti classe committerent, certis sibi in quovis eventu suis præmiis. Sive enim, Deo juvante, vincerent; sive ut sunt casus rerum, humanitus aliquid paterentur, eadem se repræsentaturum quæ polliceretur. Quod si quæ præterea euperent, quæ salva republica concedi possent, facillimum in annuendo se futurum, concessionibusque firmitatem æternam, Bullarum Aurcarum expeditione adjuncturum. Hæc nequaquam aspernanda Venetis sunt visa. Miserunt ergo legatos qui postulationes ipsorum proponerent; quibus cum plane satis esset factum solvit versus Dyrrachium valida Venetorum classis, multitudo navium omnis generis et militari disciplina, ordinatissimaque dispositione terribilis. Ea magnos emensa maris tractus, appulit tandem ad locum dictum Pallia, ubi visobatur templum olim exstructum in nomine purissimæ et superimmaculatæ Dei Matris, distans a Roberti castris extra Dyrrhachium munitis, intervallo stadiorum ferme octodecim. Inde Veneti speculati Roberti classem 106 eregione Dyrrhachii positam, copiosissime instructam omni armorum machinarumque genere, quibus aut sese tuori, aut nocere hostibus posset, ausi sano non sunt eam lacessere, præliique aleam jacere. At Robertus eorum adventu comperto, Baimundum comitante classe ad ipsos misit, cum mandatis: ut Michaellem Augustum ipsumque Robertum agnoscerent, venerationemque acclamatione testarentur.

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁶⁹ διὰ μηνυθέντα. ⁷⁰ ἀποπληρωθήσεται.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(69) Πελαγολιμένα. Portum in mari ipso faciabant, aut quando cessante vento, proximo littori naves admovere non poterant, ut hic apud Ananiam: aut si in loca in portuosa et arenosa incidere aut. Tunc enim majora navigia in unam seriem, in speciem lunæ crescentis, ordinata; eaque saccis arena completis in modum anchoræ pendentibus communiebant, idque πελαγολιμένα ποιεῖν appellant Anna hoc loco et lib. vi, pag. 160; et Leo Aug. in *Tactic.* cap. 20, § 196. Wilhelm. Nangius in S. Ludovico. a. 1263: Circa vero solis occasum venit ad 10 miliaria prope portum, sed vento verso in contrarium, non potuit accessum ad portum fieri tota die. Jactantur ergo anchoræ, et de non portu portus efficitur. Respexit forte Nangius illud Claudiani *De bello Gild.* Efficitur portus medium mare, tutaque ventis Umibus, ingenti mansuescunt stagna recessu. Huc etiam spectant illa Vegetii, lib. v, cap. ult. Quod si cavetia hostium civitatis insidiis publico Marte configat, tunc liburnarum instruende sunt acies, non directæ, ut in campo, sed incurvæ ad similitudinem lunæ: ita ut productis cornibus acies media simuletur, ut si adversarii perrumpere tentaverint, ipsa ordinatione circumdati deprimantur. Vide Joan. Schefferum lib. iii *De militia veterum*, cap. 3.

(70) Πύργους τε ξυλίνοους. Malaterra, lib. iii, cap. 26, de hoc navali prelio scribens: Venetiani naves suas pluribus communitibus aggregatas nocturno silentio exonerando levigantes, et in summitate mali uniuscujusque navis solium duorum vel trium hominum arte componentes, lapidibusque et pilis ad jaciendum munitentes, sese ad dejectionem potius, quam ad deditionem aptant. In majoribus porro liburnis propugnacula turresque constituuntur, ait Vegetius, lib. v, cap. 14: Ut tanquam de muro, ita de excelsioribus tabulatis facilius vulnerarent inimicos. Castellatas naves vocat ejusmodi navigia Paulus Diac. lib. xviii *Hist. Misc.*: πλοια κστελλόμενα, Theophanes; ipsa vero castella, ξυλόκαπτρα, Leo in *Tact.* cap. 19, § 7, e quibus milites in mediam hostilem navem jaciebant, ἡ λίθος μόλις, ἡ σιδηρα βαρβία, οἷον μάς ε ξιφοειοῖς, δι' ὧν ἡ τὴν ναῦν διατρύφουσιν, ἡ τοὺς ὑποκειμένους συνθλάσσουσιν σφοδρῶς καταφερόμενα. *Tactica* Philippi ducis Clivensis D. Ravestani: Aussi pareillement leur nef devant et derrière est toute pompée, et couverte de gros chables pour garder les pierres et les barres de fer, que ceux des hunes jettent en bas: car c'est la chose qui fait le pis, quand l'on est a aborder, que les coups qui viennent des hunes.

Ea re Veneti in crastinum dilata, insequente vespera, quoniam cessante vento admovere se littori non poterant, majora navigia in unam seriem ordinata rudentibus inter se devinciunt, eumque, qui dici solet, *maritimum portum* ipsa sinuata aciei structura, naviumque objectu magnarum undique disposito, efficiunt. Tum vero ligneas turres in loco velorum excitant, in quas attrahunt funibus ordineque in iis locant scaphas omnes suas, certo armatorum numero in singulas tributo; congesta ipsis telorum copia. Erant autem ea tela hujus formæ. Crassissimos stipites in partes dissecuerant, longitudine non ultra cubitalem: eos caudices duriores gravioresque, ideo ad nocendum aptiores reddiderant magnis undique atque acutis infixis clavibus. Sic comparati Francie classis opperiebantur adventum. Nec defuit illucescente jam die Baimundus. promissam heri acclamationem repetens: sed cum nihil aliud nisi grandes in faciem contumelias referret, ignominie impatiens toto impetu in navigia Venetorum invehitur: quem cetera mox classe consequente atrox pugna committitur a Baimundo præsertim; quem ultra innatum ardorem aculei conviciorum irritaverant. Ergo dum instat ferocius prætoriamque suam fixis Venetorum navigiis licentius admovet, illi uno ex truncis quos diximus ex alto in navem Baimundi devoluto, eam perforant; quæ subeunte per labem aqua cum sorberetur fluctibus, repente vectores pro se quisque fugere, et scilicet in idipsum quod fugiebant malum fuga ipsa ruere: mergi enim in navi meluentes, mergebantur in mari. Hoc ferme fato absumpti sunt omnes qui Venetorum ictibus in ipso prælio non ceciderant. Baimundus vero in

ιστίοις αὐτῶν οἰκοδομήσαντες, διὰ κλωδιῶν ἀνήγαγον ἐν αὐτοῖς τὰ ἐκάστῳ αὐτῶν συνεφερόμενα μικρὰ ἰκία. Ἐντὺς δὲ τῶν τοιούτων ἄνδρας ἐνόπιους εἰσαγαγόντες, ξύλα τε παχύτατα εἰς μέρη διατεμόντες, οὐκ εἰς πλεῖον πῆχως ἑνός, σιδηρέους ἤλους ὀξεῖς ἐμπήξαντες ἐν αὐτοῖς, τὴν τοῦ Φραγγικοῦ στόλου ἐξεδέχοντο ἔλευσιν. Ἡμέρας δὲ ἤδη αὐγαζούσης, καταλαμβάνει ὁ Βαϊμούντος τὴν εὐφρημίαν ἐξικτούμενος. Τῶν δὲ εἰς τὴν πώγωνα (71) αὐτοῦ ἐφουρτισάντων, τοῦτο ὁ Βαϊμούντος μὴ ἐνεγκών, αὐτὸς πρῶτος κατ' αὐτῶν ἐξορμήσας, τοῖς μεγίστοις τῶν αὐτῶν πλοίων προτεπέλασεν, εἶτα καὶ ὁ λοιπὸς στόλος. Καρτεροῦ δὲ πολέμου συρράγέντος, ἐπεὶ ὁ Βαϊμούντος καρτερώτερον αὐτοῖς ἐπεμάχετο, ἐκ τῶν εἰρημίων ξύλων ἄνωθεν ῥίψαντες, εὐθὺς διέτρησαν τὴν ναῦν, ἐν ἧ ὁ Βαϊμούντος ἐτύγγανεν ὦ. Ὡς δὲ ἀναβροῦθδίσαντος τοῦ ὕδατος, καταποντίζεσθαι ἔμελλον, οἱ μὲν ἐξερχόμενοι τῆς νεῶς ἐξ ἤσπερ ἔφυγον, εἰς τοῦτ' αὐτὸ ἐνέπιπτον καὶ ἐδυθίζοντο, οἱ δὲ μετὰ τῶν Βενετικῶν μαχόμενοι ἀνηρέθησαν· ἐκεῖνος δὲ εἰς κίνδυνον ἤδη ἐληλακῶς, εἰς ἐν τῶν αὐτοῦ πλοίων εἰσπηδήσας, ἐρριεῖσιν. Ἐπὶ πλεόν δὲ θαρρήσαντες, οἱ Βενετικοὶ, καὶ τὴν κατ' αὐτῶν μάχην θαρρόλιώτερον συνάψαντες καὶ τελείως κατατροπωσάμενοι τούτους, εἰδίωσαν ἄχρι τῆς τοῦ Ῥομπέρτου σκηνῆς. Ἄμα δὲ τῷ τῆι χέρσῳ πελάσας, εἰσπηδήσαντες ἄλλοι πόλεμον μετὰ τοῦ Ῥομπέρτου συνάπτουσι. Τούτους θασαδάμενος ὁ Παλαιολόγος, ἐξελεθῶν καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ κάστρου Δυρράχίου μαχόμενος ἦν μετ' αὐτῶν. Καρτεροῦ γοῦν γεγονότος πολέμου, καὶ μέχρι τῆς Ῥομπέρτου παρεμβολῆς φθάσαντος, ἐκεῖθεν ταύτης πολλοὶ ἐδιώθησαν. πολλοὶ δὲ καὶ παρανάλωμα ξιφῶν (72) γεγόνασιν. Οἱ δὲ Βενετικοὶ, λείαν πολλὴν ἀφελόμενοι, εἰς τα

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

ἢ ὄσπερ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

283 (71) *Πώγωνα*. Est sane quod miremur, cur Veneti Boemundo Latino, seu Franco, barbam exprobrarint, cum ea tempestate apud Latinos et Francos barbam rasitare passim usu receptum esset Guibertus coætaneus scriptor, lib. v *Gest. Dei per Franc.* cap. 6: *Nostris autem in assiduo positis procinctu, satiscentium genarum maciem horribilis primum situs ambierat, et Francico more incuria diuturnæ peregrinationis omisso, barbulam quisque rasitare distulerat.* Id ipsum de Latinis testantur Willelmus Tyrius, lib. II, cap. 2; Jacobus de Vitriaco, lib. I, cap. 73; Radevicus, lib. IV *Gest. Frieder.* cap. 30; Nicetas in Isaac, lib. I, n. 10; Gregoras, lib. IX, et alii sine numero. Sed præsertim morem hunc Normannis ipsis ascribit Willelmus Malmesbur. lib. III *De gest. reg. Angl.* dum narrat speculatores ab Haraldo Anglorum rege in Willelmi *Northi* castra submissos, retulisse, pene omnes in exercitu illo presbyteros rideri, quod totam faciem cum utroque labro rasam haberent. Et Matthæus Paris, an. 1196. *Willelmo itaque filio Roberti, cognomento cum barba, cujus genus avitum ob indignationem Normannorum radere barbam contempsit, etc.* Quin et ipse Boemundus, quod Anna intert, pag. 404, mentum acie novacula ad cutem radebat, ita ut cuius fuerit coloris ejus barba, dicere illa non po-

uerit. An igitur Veneti ipsi barbati Boemundo imberbes genas objecere, quemadmodum semiviris solemus? Nam constat ejus ævi Venetos non receptum a cæteris Latinis usum amplexos, sed Græcorum instar, quorum mores etiam in vestibus retinere, barbam nutritivisse. Quod Ordelafr Falieri ducis, qui hoc sæculo vixit, effligit, quæ in ecclesia S. Marci Venetiis conspicitur, et aliæ aliquot veterum nobilium Venetorum, quas representat Cæsar Vecellius, lib. *Degli habitii antichi et moderni*, satis confirmant. Unde cum post Alexii excessum, inter Joannem filium et Venetos simultas nescio quæ orta esset, *decretum fuit ut Veneti, qui huc usque barbas nutriterant, de cætero imberbes efficerentur*, ut auctor est in Annalibus Dandulus, ad an. 1126. V. Notata ad pag. 165.

(72) *Παρανάλωμα ξιφῶν*. Victoriam Venetorum attigit etiam Guillelmus Apuliensis.

Crastina progrediens aurora fugaverat umbras, Ad bellum populus navale paratur uerque, Amplius hujus erant, quia gnara Venetica belli Gens ruit audacter: classis ducis expavesfacta Ad portum jugitiva redit, sic pugna remansit Ter redcunte die, gens multa Venetica pontum Appetit, et naves Roberti Marte lacessit.

ἵα πλοῖα καλινοστήσαντες εἰσήσαν. Ὁ δὲ Παλαιολόγος εἰς τὸ κάστρον εὐθύς εἰσεῖσιν. Ἡμέρας γοῦν τινὰς οἱ Βενετικοὶ διαναπαυσάμενοι, ἀποστέλλουσι πρὸς τὴν βασιλέα πρέσβεις διαμηνύοντες τὰ γεγινότα. Ὁ δὲ φιλοφρονησάμενος αὐτοὺς ὡς εἰκός, καὶ μυρίων εὐεργεσιῶν ἀξιώσας, ἀπέλυτεν, ἀποστείλας ματ' αὐτῶν χρήματα ἱκανὰ πρὸς τε τὴν δοῦκα Βενετίας (75) καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄρχοντας.

impetu cum Venetiis, haud segni manu hostes adortus, periculum usque ad castra Roberti promovit, eo enim usque fuga et trepidatio perlata est, caesis per campos gladio plurimis. Veneti praedam multam in navigia sua **107** reportarunt: Palaeologus vero se in arcem recepit. Post haec aliquot diebus ibi morati Veneti, nuntios ad imperatorem miserunt, indicaturos quae contigerant: qui eos ut par erat benevolentissime exceptos beneficiis onustos innumeris remisit, cum non modica pecuniae summa qua et ducem Venetiarum et alios sub ipso ejus reipublicae magistratus munerabatur.

Ὁ δὲ Ῥομπέρτος, μαχιμώτατος ὢν, δεῖν ἔγνω μὴ βῆ ἀπίστασθαι τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καρτερῶς μάχεσθαι. Χειμῶνος δὲ ἔντος οὐκ ἦν αὐτῷ τὰ πλοῖα εἰς τὴν θάλασσαν καθελκύσαι· ἀπέργε δὲ καὶ τοὺς ἀπὸ Λογγιβαρίας ἐρχομένους, καὶ τοὺς τὰ πρὸς χρεῖαν αὐτῷ ἐκείθεν κομίζοντας, ὃ τε Ῥωμαϊκός, καὶ ὁ τῶν Βενετικῶν στόλος, τὸν ἀναμεταξὺ πορθμὸν ἐπιμελῶς τηροῦντες. Ὡς δὲ τὸ ἔαρ (74) ἤδη παρήν, καὶ ὁ θαλάττιος κλύδων ἐπέπαυτο ⁹⁷, πρῶτον μὲν οἱ Βενετικοὶ λύσαντες τὰ πρυμνήσια κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου ἐξώρμησαν· ἐχομένως δὲ τούτοις ὁ Μαύριξ κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἀπέπλευσε στόλου, καὶ συναίρεται πόλεμος ἐντεῦθεν βαρύτατος, καὶ οἱ τοῦ Ῥομπέρτου τα νῦτα διδόσιν. Εἶτα δεῖν ἔγνω ὁ Ῥομπέρτος ἅπαντα τὸν αὐτοῦ στόλον ἐκλύσαι εἰς τὴν χέρσον. Οἱ δὲ νησιῶται, καὶ τὰ παρὰ θάλατταν τῆς ἡπείρου πολίχνια, καὶ ὀπόσοι ἄλλοι φόρους παρεῖχον τῷ Ῥομπέρτῳ, τεθαβρήκότες διὰ τὰ συμπεσόντα αὐτῷ, οὐκ ἐτοίμως τὰ ἐπιτεθέντα βάρη ἐδίδουσαν, τὴν αὐτοῦ κατὰ θάλατταν μαθόντες ἦταν. Δεῖν οὖν ἔγνω πλεονικεῖν περιεργίᾳ πολέμου χρήσασθαι. καὶ διὰ τε θαλάσσης καὶ ἡπείρου μάχεσθαι. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐνῆν τὰ κατὰ γῆμιν εἰς ἔργον ἔχειν ⁹⁸, δεδιώς τὸ ναυάγιον, ἀνέμων μεγάλων τηλικαῦτα πνεόντων, ἐγκαρτερήσας

A extremum discrimen adductus, ægre in aliud navigium evadens se subduxit. Duce sic amoto in reliquos jam percussos Veneti vehementius invecti, plane omnes in fugam averterunt, insequentes usque ad tabernaculum Roberti: quin etiam excensione subito facta manum cum Roberto conserunt: quod conspicatus ex speculis arcis suae Palaeologus, erupit et ipse de repente, conjunctoque

adortus, periculum usque ad castra Roberti promovit, eo enim usque fuga et trepidatio perlata est, caesis per campos gladio plurimis. Veneti praedam multam in navigia sua **107** reportarunt: Palaeologus vero se in arcem recepit. Post haec aliquot diebus ibi morati Veneti, nuntios ad imperatorem miserunt, indicaturos quae contigerant: qui eos ut par erat benevolentissime exceptos beneficiis onustos innumeris remisit, cum non modica pecuniae summa qua et ducem Venetiarum et alios sub ipso ejus reipublicae magistratus munerabatur.

At Robertus vir animi imperterriti atque adversus omnes bellicorum castuum offensiones invicta constantia muniti, plane decrevit non alium huic bello finem quam victoriam facere; talique proposito obdurare contra tum caeli ac procellarum, tum hostilium terra marique incursionum commeatum annonae prohibentium, incommoda. Nam nec ipse per tempestatem poterat navigia in tutum subducta mari committere: et idem illud incommodum elausi maris, transitum Italicarum navium e Roberti ditione necessaria ad ipsum comportare parantium arcebat. Accedebant imposita portibus circum omnibus praesidia Romanae Venetae classis, quorum intenta custodia mare adhuc magis invium Roberti usibus fecerat. Ut vero jam liberum mitiori caelo mare fuit, Veneti obsidere non contenti velis remisque oppugnatum Robertum pergunt. Quibus cum se adjunxisset Maurix cum classe Romana, gravissimo praelii contracto Robertiani terga verterunt. Ex quo tempore Robertus faciendum sibi putavit, ut omnes suas naves in continentem subduceret, libera possessione maris hostilibus permissa. Sed et illa ejus offensione insulares erecti, quique oram Epiri littoralem oppri-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁷ ἐπέπαυτο. ⁹⁸ προάγειν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(75) Δοῦκα Βενετίας. Dominicum Silvium, ejus status ob fustum Robertum hocce inscriptum ἐπιγράμμα testatur Sansonius:

*Obsesso repuli Guiscardum Marte Robertum
Dyrrachio, hinc dominum [δεσπότην] me vocat
præsul Alexia.*

(74) Ὡς δὲ τὸ ἔαρ. Anno scilicet 1182.

Μαύριξ. Classis Alexianæ præfectus. Guillelmus Apul. lib. 1v.

Classis Alexinae dux Mabrica venerat illuc.

Alteri igitur navali isti praelii non interfuit Alexius, sed Maurix magnus dux, vel certe classis praefectus, ab Alexio submissus, quod contra historiae fidelem scripsit Petrus Luccarus, lib. 1 *Annal. Ragusin.* Nam tempore initii Graecos inter et Normannos praelii, Alexius Constantinopoli adhuc morabatur, quod diserte tradit Anna. Sed praestat ad illustrandam *Alexiadem* subjungere quae in hanc rem commemorat Luccarus. *S'accostarono parimente*

a Roberto Guiscardo re (il duca) di Puglia e Calabria, fratello del conte Gofredo, e come si legge ne' nostri archivi, ed in Baldasar de Spalato. i Spalatini 284 gli mandarono in aiuto una galea, ed i Rausei due, quando che egli faceva guerra ad Alessio Conneno imp. ed ad Domenico Silvio doge di Venetia, all' hora avvenne, che attaccandosi queste due armate a combattere, la galea rausea venne a caso alle mani con la galea imperiale, sopra di cui montati i soldati rausei, uno di loro voleva ferire l'imperatore, ma il suo capitano gridando ad alta voce, Non fare, che costui è l'imperatore, egli si ritirò indietro. Certe Ragusinòs Roberti partes amplexos contra Venetos et Graecos auctor est praeterea Guillelmus Apul.

Gens comitata ducem cum Dalmaticis Ragusana, Telorum densis consermit jacibus æquor: Non tamen a portu procul audent ducere naves Castrorum dederat tutum vicinia portum. Fimbriis incisus quosdam violenter ab ipso Littore propulsus vi turba Venetia ducit.

dulis te-coant, et alii circum. antea Roberto A
 vectigales, aperte detrectare tributū pensitationem
 ausi jam sunt. Unde Robertus cito sensit quanti
 momenti maris imperium, aut saltem usus liber,
 ipsi esset ad rerum suarum non solum famam, sed
 etiam salutem, successumque ceptorum. Constituit
 ergo renovato impetu bellum iterum terra simul
 marique movere. Non tamen altum statim tenuit :
 quoniam qui tunc mare tenebant venti vehementes,
 memoria illi refricanda naufragii præteriti, futuri
 alterius metum incusserant. Duobus igitur mensi-
 bus portu se continuit urbis Jericho, magna interim
 cura ac diligentia se comparans ad bellum, ut
 dixi, maritima conjunctim terrestri que impressione
 instaurandum. Nihilo vero segnius remissiusve per
 id tempus Venetæ Romanæque classes claustra
 maris obtinebant, transitui hostilium navium in-
 tentæ prohibendo : quæ, ut primum remissa
 tempestate patiens navigationis æquor esse ceperat,
 ex Italia transfretare ad Robertum conabantur :
 sed per obsidentes littora nostros, minime pote-
 rant. Quin nec terra frumentatio. cæterique vectura
 commeatus, facilis Roberto erat, cujus castra me-
 tata ad Dulcem fluvium, impositos quasi cervicibus
 patiebantur præsidarios Dyrrachienses, assiduis
 eruptionibus eos incessentes qui frumentandi 108
 aut usus similis alterius cujuscunque gratia ultra
 vallum prodire auderent. Inde famis primum exer-
 cere ipsos; deinde etiam ab insuetudine cæli
 morbis crebrescentibus, pestilentie tanta vis exar-
 sit, ut ea tribus mensibus facile hominum decem
 millia dicatur absumpsisse. Et quoniam in equi-
 tatum præcipue florentissimum Roberti pestis
 incubuisse visa est impetu sæviori, eam plane
 copiarum ejus partem lectissimam deformavit
 miserum in modum, si non penitus ad nihilum
 redegit. Constat quippe ex comitibus ipsis ac cæ-
 teris magnatibus nobilitate ac fortitudine insignibus
 viris, qui istud militiæ corpus conflabant, extin-
 ctos esse, qua lue, qua fame, ad quingentos;
 equites autem fortunæ humilioris, qui similiter
 perierint, numerum iniri præ multitudinem non
 potuisse. Quoniam vero, ut dictum est, subductæ
 naves fuerant in alveum Dulcis fluvii, contigit ut
 siccitate id flumen, ut squallenti voragini aridi torrentis,
 quam alveo perennis amnis esset tum
 quidem similis, ac ne tantum quidem aquæ haberet quantum
 in plerisque torrentibus cernitur.
 Incommoda sane res consiliis Roberti classem, ut diximus,
 mari reddere parantis; at naves interceptæ
 va lo, trudi secundo flumine in mare nequibant. Sed
 homo industrie mirificæ, fecundique ad artium
 excogitationem pectoris, viam inivit ejus expediendæ
 difficultatis talem quamdam. In maxime
 declivi ac demissa parte alvei jam sicci, sibi utrinque
 paxillos in arenam jussit invicem oppositos,
 continua in longum serie; tumque cum sibi utrovis
 ex latere contiguo, viminum implicatione plu-
 rima quam artissime vinciri. Vallum sic fixum
 roborari voluit a parte exteriori ripas versus,
 applitis in longum ingentibus arboribus, ad eam
 rem radicitus avulsis. Supra eas exaggerari su-
 bigique ac apprimi multa vi arenam imperat,
 latentes rimas omnes expleturam. Intra hunc
 sic angustatum sicque directum alveolum, omnes jam
 reliquias æstivantis fluvii, ac toto sparsas vasto

ἐπὶ δυοὶ μῆσι πρὸς τὸν λιμένα τῆς Ἱερσῶ ὑπέστρε-
 ζετο, βουλόμενος ἀπὸ τε τῆς θαλάττης καὶ τῆς ἡπει-
 ρου μάχεσθαι, καὶ τὰ τῆς μάχης ἐξήρτυεν. Ὁ δὲ
 στόλος δὲ τῶν Βενετικῶν καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν, ὡς ἐνὸν τὸν
 πορθμὸν ἐτήρει, καὶ ὀπηνίκα μικρὸν ἢ θάλασσα τοῖς
 βουλομένοις πλεῖν νῶπα ὑπέειχε, τοὺς ἐκεῖθεν πρὸς τὸν
 Ῥομπέρτον ἐπιχειροῦντας διαπερῶν. Ἀπεῖργε δὲ ἡ,
 οὐδ' ἀπὸ τῆς ἡπείρου ῥαδίως ἐνῆν τὰ πρὸς χρεῖαν
 κομίζεσθαι, περὶ τὸν Γλυκὺν ποταμὸν αὐλιζομένοις
 αὐτοῖς, τῶν ἐκ τοῦ Δυρραχίου ἀπειργόντων τῆς χορ-
 τήτης χάριν, ἢ συγκομιδῆς ἐτέρας ἐξίοντας τῆς
 τοῦ Ῥομπέρτου ἀφάρειας, λιμώττειν ἐντεῦθεν τοῦ-
 τοις συνέβαιεν ἄλλὰ καὶ τὸ ἀηθὲς τοῦ τόπου μεγά-
 λως αὐτοὺς ἐλυμαίνετο. Διὰ παραδρομῆς τοῖνον μηνῶν
 τριῶν (ὡς λέγεται) φθορὰ γέγονεν ἀνδρῶν εἰς χιλιά-
 δα: δέκα συμποσομένων ἡ. Ἦ δὲ νόσος αὕτη καὶ
 τὰς μετὰ τοῦ Ῥομπέρτου ἱππικὰς δυνάμεις καταλα-
 βούσα, πολλοὺς διέφθειρεν. Ἀπὸ μὲν γὰρ τῶν ἱππέων
 κόμητες καὶ λογάδες ἀλιμιώτατο: ἄνδρες μέχρι τῶν
 πεντακοσίων νόσου καὶ λιμοῦ παρανάλωμα γέγονασι,
 τῆς δὲ χθαμαλωτέρας τύχης ἱππεῖς ἀναρθηματοί.
 Τῶν δὲ πλοίων αὐτοῦ εἰς τὸν Γλυκὺν ἡ νορμοισθέντων
 ποταμῶν, ὡς εἰρηται, τούτου ὀλιγοθέντος διὰ τὴν
 ἀνυδρίαν ἦδη μετὰ τὸν χειμῶνα καὶ τὸ ἐπιγεγονός
 ἐαρ τοῦ θέρους θερμότερον ἐπιβάλλοντος, καὶ μηδ'
 ὀπόσον ταῖς ἡ χαράδραις εἰσθε καταρρεῖν ὕδαρ ἔχον-
 τος, ἐν ἀμυχανίᾳ ἦν, μὴ δυνάμενος αὐθις αὐτὰ εἰς
 τὴν θάλασσαν ἐλκῦσαι. Ἄλλ' οἷα μηχανικώτατος ὢν
 καὶ βαθύνους ἀνὴρ, πασσάλους ἐκατέρωθεν ἐκίλευε
 πῆγνυσθαι τοῦ ποταμοῦ, συνδεδέσθαι δὲ τούτους διὰ
 λύγων πυκνῶν, εἴτα δένδρα παμμεγέθη κόπτοντας
 ριζόθεν ὀπισθεν αὐτῶν καταστρωννύειν ψάμμον ἐπι-
 πάττοντας ἀνωθεν, ὡς εἰς ἓνα τὸ ὕδαρ συλλεῖθεσθαι
 τόπον ἡ, ὡς περὶ εἰς διώρυχα μίαν τὴν ἐκ τῶν πιασάλων
 γενοῦσαν συναθροίζομενον. Καὶ κατὰ μικρὸν ἀναλι-
 μνάζον τὸ ὕδαρ, τὴν κρηπίδα πᾶσαν ἐπλήρου τοῦ
 ποταμοῦ, καὶ εἰς βάθος ἀξίολογον ἤρχετο, ἕως τὰς
 νυῖς ἀνεκούφισε καὶ τὰς τέως ἐρηραιομένας νῆας; τῆ
 γῆ ἀνέσχε τε καὶ ἀκρόπλους ἐποίησε. Καὶ τὸ ἀπὸ
 τοῦδε εὐπλοίας ἐπιδραξάμενα τὰ πλοῖα, εὐκόλως πρὸς
 τὴν θάλασσαν ἐλκῦσθησαν.

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

ἡ δ. ἡ διαπερῶν ἀπεῖργεν. ὡς δὲ. ἡ πρὸς. ἡ ποσομένων. ἡ Γλυκὴν. ἡ Desunt voces μετὰ τὸν χει-
 μῶνα καὶ τὸ ἐπιγεγονός ἐαρ τοῦ θέρους θερμότερον ἐπιβάλλοντος, καὶ μηδ' ὀπόσον ταῖς. ἡ Desunt voces
 ὀπισθεν αὐτῶν καταστρωννύειν ψάμμον ἐπιπάττοντας ἀνωθεν ὡς εἰς ἓνα τὸ ὕδαρ συλλεῖθεσθαι τόπον.

alveo temereque errantes aquarum venas, corrivari manu præcipit. Nec longum tempus in medicum aqua sensim confluens usque ad summa labra ejus quam descripsimus facultiæ erepidinis increvit, profunditate abunde magna ut naves jam levaret hærentes saburræ, prorsumque in mare pelleret.

Μεμαθηκῶς δὲ τὰ κατὰ Ἱ Ρομπέρτον ὁ αὐτοκράτωρ, παραχρῆμα διὰ γραφῆς τῷ Πακουριάνῳ τὴν αὐτοῦ ἀκάθαρτον ἐρμῆν παρίστησι, καὶ ὅπως τὸν Αὐλῶνα κατέλαβε, μὴ πεφροντικῶς ὄλως τῶν συμπόντων δεινῶν, κατ' ἤπειρόν τε καὶ θάλατταν, μήτε τῆς ἡττης ἐκείνης, ἣν ἐκ πρώτης, ὅ φασιν, ἀφηγρίας ἐπιστόθει· καὶ ὡς χρὴ μὴ μέλλειν, ἀλλὰ θάπτον τὰς δυνάμεις ἐπισυναγαγόντα ἐνωθῆναι οἱ. Ταῦτα μὲν οὖν πρὸς τὸν Πακουριάνον. Αὐτῷ δὲ αὐτίκα * ἔξεισι τῆς Κωνσταντινου εἰς μῆνα Αὐγουστον (75) τῆς τετάρτης ἐπιμεμήσεως τὸν Ἰσαάκιον εἰς τὴν μεγάλῃσιν καταλιπὼν, ἐφ' ᾧ τὰ κατὰ τὴν πόλιν ἐδράζεσθαι, καὶ εἰ ποῦ τινες λόγοι ἀπέδοντες ¹⁰ ἐξ ἐχθρῶν ἐξακούοντο, ὅποια εἴθεον, αὐτὸν διασκεδάζειν τε καὶ φρουρεῖν τὰ βασίλεια καὶ τὴν πόλιν, ἕνα καὶ τὸ τῶν γυναικῶν φιλοπενήδεις ἀνακτώμενον. Τὸ δὲ γὰρ εἰς τὴν μητέρα ἤχον εὐδεμῆς, ὡς οἶμαι, βοθηλας ἔδειτο, βωμάλειωτάτης καθισταμένης ἐκείνης, καὶ ἄλλως μεταχειρίζεσθαι τὰ πράγματα δεξιωτάτης. Τοιγαροῦν τὸ γράμμα ὁ Πακουριάνος ἀνελθὼς, τῆνικαὶ ὑποστράτηγον προχειρίζεται Νικόλαον τὸν Βρανᾶν, ἄνδρα γενναῖον καὶ πολλὴν ἐμπειρίαν ἔχοντα περὶ τὰ πολεμικά. Ὁ δὲ, μετὰ τοῦ ὀπλιτικοῦ παντὸς καὶ τῶν τῆς μείζονος τύχης τῆς Ὀρεστιάδος σπουδαίως ἔξεισιν ἐνωθῆναι τῷ βασιλεῖ ἐπιειγόμενος. Ἐφθακῶς δὲ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ εὐθύς εἰς πολέμου σχῆμα τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν κατέστησεν, ἡγεμόνας τῶν λογάδων ἐπιστήσας, ἄνδρας γενναιοτάτους, παρακελευσάμενος ¹¹ οὕτω τῆς ὀδοπορίας ἐχεσθαι ὅπερ ὁ τόπος αὐτοῖς τοῦτο δίδωσιν, ἕνα, τὸ σχῆμα τῆς παρατάξεως διαγόντες, καὶ τὸν ἴδιον ἕκαστος γνωρίσας τόπον, ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης ἀσύγχυτοι μένωσι, καὶ μὴ βῆδῶς μεταφέροντο, καὶ ὡς ἔτυχεν. Ἐξήρχε μὲν οὖν τοῦ τῶν ἐξουσιτῶν [Ἰσ. ἐξουσιτῶν] τάγματος Κωνσταντῖνος ὁ Ὀπός, τῶν Μακεδόνων ὁ Ἄντιοχος, τῶν Θεσσαλῶν δὲ Ἀνδρόνικος, ἡ ¹² Ἀλέξανδρος ὁ Καβσιλας. Ὁ δὲ γε Τατίκος (76) καὶ μέγας τῷ τότε Πριμικήριος (77) τῶν περὶ τὴν Ἀχιρι-

A At imperator factus certior de omnibus dedit ad Pacurianum litteras, quibus, indicata irruptione Roberti, irrevocabilique illo impetu, quem nec naufragium, nec adversæ terra marique pugnae, nec fames luesve, ac tanta omnis generis in ipso limine offensio, reflectere a ceptis aut ad sui curam tutioraque avertere consilia posset, significabat magnopere se velle, ut ipse contractis quam id celerissime fieri posset, omnibus copiis quamprimum ad se præsto esset, exercituique imperatoris suum in itinere adjungeret. Ipse siquidem Augustus Alexius Augusto mense indictionis quartæ Constantinopoli profectus **109** est commendata utriusque cura, custodiamque palatii, fratri Isaacio, illic quasi in specula relicto, ad observandum equi orientur novi motus, ut in nuper constituto principatu, quos pro sua prudentia et fortitudine in ipsis statim primordiis opprimeret: quin etiam illa cum cura ad Isaacium domi relinquendum impulit, ut is ad consolationem mulierum Comnenæ familiæ, aut aliarum affluam præsto esset. Quas alloqui nimius mæror ex virorum absentia periculoque auget. Quanquam, matrem quidem Comnenorum quod atinebat, sua illam firmitas animi, peritiaque ac dexteritas expedientiarum rerum cui nihil novum occurreret, nihil ita perplexum quod non explicaretur consilio præsentis, a talis auxilii ac providentiæ necessitate removebat. Interim Pacurianus resignatis Augusti litteris, intellectoque quid a se vellet, elegit, qui exercitui sub se præesset, Nicolaum Branani, virum fortem, et multa experientia rei bellicæ. Ipse autem cum gravi armatura universa et flore omni nobilitatis militantis, Orestia celeriter egreditur, imperatori conjungi festinans. Quod ubi factum est, imperator statim graviter armatos milites in aciem ac phalangen ordinat, ducesque nobilibus præficit viros strenuissimos: iterque sic facere jussit, observata figura totius aciei ac situ et distantia cujusque ab altero quæ tunc erat, quantum soli per

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* κατὰ τόν. * αὐτῷ δεινῶν. * παραυτίκα ¹⁰ ἐπέδοντες. ¹¹ παρακελυόμενος. ¹² Deest vocula ἡ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(75) *Εἰς μῆνα Αὐγουστον*. Igitur Alexius statim Roberti in Illyricum adventum rescivit, CPoli eodem anno inl. 4. cum exercitu profectus est.

(76) *Τατίκος*. Is est Taticius, magnus Turcorum Achridensium seu Bardariotarum primicerius, quem origine et genere Saracenum fuisse docemur ex hoc Annæ loco, qui que a teneris annis Alexii συνηλικιώτης et σύντροφος fuerat, ut auctor est Bryceus, lib. iv, n. 20. Postmodum Goihofredum et Francos in expeditionem Hierosolymitanam proficiscentes cum idoneo exercitu, ab eodem Alexii missus, comitalus est. *Tatinus truncatæ paris*, seu Rhinotmetus, dicitur Alberto Aq. lib. ii, cap. 12 et 37; *Taticius naribus truncus et omni virtute*. Raymundo de Agiles; *Tatingus*, Baldrico lib. ii; *Tacingus*, Guiberto, lib. iv, cap. 10; *Tetigus*,

Roberto Mon. lib. iv; *Tatinus*, Willelmo Tyrio, lib. ii, cap. ult. lib. iii, cap. 2; denique *Statiuus*, Giloni Par. lib. v *Histor. vix Hieros.*

Robertus, Stephanus, Tancretius, Hugo, Statinus, Qui dum vivebat, naso non laude curabat.

(77) *Πριμικήριος*. Primicerii dignitas ut Palatina, interdum et militaris fuit. Præsertim vero ita nuncupatus in palatio Constantinopolitano Bardariotarum fœderatorum, seu Turcorum Achridensium, quid ad Bardarium Mæcedoniæ fluvium habitabant, præfectus, ut constat ex Codino *De off.* cap. 5, n. 54, quo tum munere fugebatur Taticius, Turcus ipse Achridensis et Bardariota. V. lib. ii, 317.

quod ingred-rentur natura pateretur. Id eo præscribēbat, ut assuescerent servandis locis agnoscendisq; ut deinde cum prælium foret non temere statim moverentur et passim exerrarent. Per hunc modum præfectus est excubitarum (*) agmini Constantinus Opus, Macedonibus Antiochus, Thessalis Audronicus aut Alexander Cabasilas. At Taticius magnus tunc primicerius, Turcos circum Achridas habitantes ductabat; vir fortissimus, et in præliis imperturbati pectoris, non liberæ ille quidem a proavis conditionis ac fortunæ; pater enim ejus Saracenus cum esset ac more gentis

A δὼν ¹³ (78) αἰκούντων Τούρκων ἡγεμόνευε, γενναί-
 ότατος ὢν καὶ ἀκατάπληκτος ἐν μάχαις, οὐκ ἐλευ-
 θέρας μὲν ὢν τύχης ἐκ προγόνων· καὶ γὰρ ὁ πα-
 τὴρ αὐτοῦ, Σαρακηνὸς ὢν, ἐκ προνομῆς περιῆλθε ¹⁴
 τῷ πρὸς πατὴρς ἐμῶ πάππῳ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ.
 Τῶν δὲ γε Μανιχαίων (79) πρὸς τοῖς ὀκτακοσίοις
 εἰς διςχιλίους ποσομένων ἡγεμόνες ἦσαν ὁ Ξαντάς
 καὶ ὁ Κουλέων, τῆς αὐτῆς αἰρέσεως καὶ οὗτοι, ἄν-
 δρες ἅπαντες οὗτοι μαχιμώτατοι, καὶ αἵματος ἀπο-
 γεύσασθαι ¹⁵ τῶν ἐχθρῶν, καιροῦ καλοῦντος, ἐτοι-
 μώτατοι, καὶ πρὸς γε εἶ καὶ ἰταμοὶ καὶ ἀναίσχυν-
 τοι τῶν δὲ γε οἰκειτέρων αὐτῶν ¹⁶, βεστιαρίτας (80)

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹³ Ἄγριδῶ. ¹⁴ περιελθῶν. ¹⁵ ἀπογεύεσθαι ¹⁶ αὐτῶ.

Car. Dufresni Du Cangii notæ.

(78) Ἄγριδῶν. Achris Bulgariae Macedoniae Me-
 tropolis, πῶς ἐσπέριος ὑπὸ τὴν Πιερίαν τὸ ὄρος, καί-
 μένρ, Canacuzeno, lib. II, cap. 20. In sublimi colle
 prope lacum maximum, unde Drinus, seu Drymon
 Septentrionem versus effluit, ut est apud Nicepho-
 rum Call. lib. XVII, cap. 28, olim Lychnidus, ut
 quidam putant, postea Bederina, deum prima
 Justiniana dicta est a Justiniano, cui ea natalis
 fuit, a quo etiam maximis donata est privilegiis:
 quanquam Procopius in *Anecd.* Lychnidum a Be-
 derina videtur distinguere. Postremo Achris, Ach-
 rida, seu ut habet Tyrinus lib. XI, cap. 2. Acreda,
 nuncupata est, a Moco Bulgorum rege hanc ap-
 pellationem sortita, uti Anna innuit lib. XII, pag.
 371. De Achride et privilegiis episcoporum Achri-
 densium, vide Theophylactum Bulgar. arch. epist.
 27; præterea Alamannum ad Procop. *Hist. Arc.*
 Joannem Morinum, lib. I *Exercit. Eccles.* cap. 27;
 et Leonem Alat. lib. I *De Eccl. Occid. et Or. per-
 pet. cons.* cap. 25, n. 4.

(79) Μανιχαίων. Manichæos, seu Paulicianos
 intelligit, qui eo ævo circa Philippopolim habitabant,
 quosque non semel ab animi fortitudine commendat
 Anna. Hos ex Armenia et Asia in Thraciam a Con-
 stantino Copronymo traductos scribit Theophanes:
 Ὁ δὲ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος Σύρους τε καὶ Ἀρμε-
 νίους, 285 οὓς ἤγαγεν ἀπὸ Θεοδοσιουπόλεως καὶ
 Μελιτηνῆς, εἰς Θράκην μετώπισεν, ἐξ ὧν ἐπληθύνθη ἡ
 αἵρεσις τῶν Παυλιχιανῶν. Idem auctor est a Leone
 Copronymi filio Syros hæreticos, eos em forte cum
 Paulicianis, in Thraciam pariter translatos. Mani-
 chæorum Philippopolitanorum meminit etiam Scit-
 litzos, pag. 866, ut et Villharduinus noster, n. 208,
 ubi haud adeo trita de Paulicianis adnotavimus.
 Porro Guillelmus Apul. lib. I Manichæos Græcis
 meruisse eo ævo refert:

Cum Græcis aderant quidam, quos pessimus error
 Fecerat amentes, et ab ipso nomen habebant.
 Plebs solet ista Patrem cum Christo dicere passum,
 Et fronti digito signum crucis imprimi uxo:
 Non aliam Nati personam quam Patris esse,
 Hanc etiam sancti Spiraminis esse docebant.
 Vide Notata ad pag. 454 et 431.

(80) Βεστιαρίτας. De vestiario et vestiariorum
 dignitate multa viri docti. Βεστιαρίται vero i-
 demne qui βεστιαριοί, scio contriverti. Certe ut
 vestiariorum officium erat circa vestes imperatoris,
 ita et vestiariarum. Ecce apud Cedrenum, an. 22
 Justiniani προκένσου γενομένου ἐν τῷ Ἐβδόμῳ,
 ἀπώεσαν οἱ βεστιαρίται τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως.
 Quo loco Theophanes habet, οἱ βεστιαριοί; quæ
 quidem vox non se nel reperitur in aliquibus inscrip-
 tionibus. Romæ in Exquilis: D. PHEDIMO VESTI-

B TORI. M. AVG. PRAEGER. FRATRI. PISSIMO. Alia quæ
 exstat in *Roma subterranea*, lib. III, cap. 3: NIC
 POSITVS. EST. BENE MERITVS. EL... VESTITOR. IMPERA-
 TORIS. QVI. VIX. DEPOSITVS. D. VIII. KAL. SEPTEMBR..
 DOMINI. HONORI. AVG. VI. COSS. Præsertim vero ves-
 tiaritate dicti videntur Annæ ævo domestici palatii,
 qui ex familia imperatoris erant, quos Franci
 nostri vulgo inde *Familiares* vocabant, et ut Annæ
 verho utar, *ὀκλειότεροι* principis. Id diserte indicat
 Willelmus Tyrinus, lib. XX, cap. 26: *Sed et suis
 nihilominus non longe ab eodem Palatio honesta sim-
 mul et commoda fecit hospitia præparari, ubi etiam,
 sicut prius, imperatoris non solum necessarias et co-
 luptuarias supereffluentes vestiaritate. et hi, quibus il
 officii deputatum erat magnifice et superabundanter
 non cessabant ministrare.* At unde vestiarite ap-
 pellati sint domestici isti palatii, disquirendum.
 Constat vestiarium dici ædem in qua vestes as-
 servantur: proinde vestiarium imperatoris erit, ἐν ᾧ
 τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα φυλάσσονται, ut est apud
 Moschopulum. Illud postea Ἀλλαξιμάριον vocatum
 scribit Codin. *De off.* cap. 2, quod imperator ex
 eo novas subinde vestes promeret, et mutaret.
 Unde crebro apud eumdem scriptorem, ἀλλάσσειν,
 pro induere usurpatur: et vestes ipsæ quæ mutantur,
 ἀλλάγματα, et ἀλλάγατα apud Marcum hiero-
 monachum, et eumdem Codinum vocantur: apud
 auctorem, *De offic. Eccl. CP.* editum a Medonio,
 ἀλλάγματα. Sic passim *mutatoria* ejusmodi, quæ
 subinde mutantur, vestes appellant Will. Tyrus
 lib. VI, cap. 6; Bruno, *De bello Saxonico*, Udalricus,
 lib. II, *Consuet. Cluniac.* monachus Pegaviensis,
 Mathæus Paris, et alii scriptores Latini. Sæpe
 etiam vestiarium pro arario sumitur, in quo de-
 positæ opes imperatoris, atque hoc vocabulo (βε-
 στιαρίον) perpetuo nitur Nicetas in codice Barbaro-
 Græco, iis locis ubi editus βασιλικὸν ταμίσιον, ἡ
 χρυσῶνα habet. Ita sacrum ærarium vertunt Græci,
 ad l. II Cod. Ne fiscus vel Resp. Eoque sensu legi-
 mus in Relatione quadam Ogerii protonotarii apud
 Waddingum, an. 4769 bona confiscata *intromissa
 ad imperiale Vestiarium.* Et apud Leonem Ost.
 lib. I, cap. 28: *Rupit ipsum monasterii vestiarium,
 et inde tulit solidos mazatos 24 millia.* Adle I. IV,
 cap. 61 et 78. Nec pecuniæ duntaxat, vestes, aut
 panni asservabantur 286 in vestiario, sed etiam
 cimelia varii generis, et majoris pretii, cujusmodi
 sunt τὰ ἀργυρὰ μινουσῶρια τὰ ἀνάγλυφα, ut est
 apud Porphyrogenetam, lib. I, *De themat.* et
 Leonem Grammaticum in Basilio. Anastasius Bibl.
 in Severino papâ: *Sigillaverunt omne vestiarium
 Ecclesie et cimelia episcopi.* Quæ quidem omnia
 inibi asservata constat, ut essent munera, quibus
 interdum donarentur principes fœderati, interdum

(*) Forte: excubitarum, aut etiam, excubitorum, vide Gloss.

ἡ συνθήχεια καλεῖ, καὶ τῶν Φραγκικῶν ¹⁷ ταγμάτων ἔ Πάνου κομήτης (81), καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Οὐμπερτόπουλος ¹⁸ ἐκ γένους τὴν ἐπινομίαν λαβὼν ¹⁹. Οὕτως οὖν τὰ τάγματα καταστήσας πανστρατὶ κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου ἐξώρμησε. Συνατῆρας δὲ τινι ἐκείθεν ἐξερχομένῳ περὶ τῶν κατὰ τὸ Δυρράχιον πυθόμενος σαφέστερον ἐμεμαθήκει ὅτι ὁ Ῥομπέρτος νικήσας [κινήσας] πάντα τὰ πρὸς τειχραχίαν ἐπιτήδεια δρῶντα τοῖς τείχεσι προσπέλασεν. Ὁ δὲ Παλαιολόγος Γεώργιος; διὰ πάτης νυκτὸς καὶ ἡμέρας πρὸς τὰς ἐξωθεν ἐλεπόει; (82) καὶ τὰ μηχανήματα ἀντικαθιστάμενος καὶ ἀπαγορεύσας κρηθ. καὶ τὰς πύλας ἀναπατάσας καὶ ἐξελθὼν μετ' οὗτον ²⁰ καρτερὴν συνεστήσατο ²¹ πόλεμον. Καὶ καιρῶς ἐν διαφόροις τοῦ σώματος τόποις ἐπλήγη, καὶ μᾶλλον περὶ τὸν κρότηρον βέλους διελθόντος; ὁ βιζζόμενος; ἐξελεῖν καὶ μὴ δυνηθεὶς, μετακαλεσάμενός τινα τῶν ἐμπειρῶν περιεῖλε τὰ ἄκρα, τὸν τε στύρακά φημι, καὶ οὗ τὸ βέλος περῶσσεται, τὸ δ' ἐπίλοιπον μέρος τῷ τόπῳ τῆς κληγῆς ἐναπέμεινε. Δεσμήσας δὲ τὴν κεφαλὴν ὡς ὁ καιρὸς ἐνεδίδου ²², αὐθις ἐς μέσους τοὺς ἐναντίους ἐκρῆν ὠθήσας; μαχόμενος μέχρι δειλῆς ἐσπέρας ἀκλόνητος ἴστατο. Ταῦτα ἀκηκῶς ὁ βασιλεὺς καὶ διαγνοὺς; ἀρωγῆς ταχείας τοῦτον δεῖσθαι, ἐπέτειγε ²³

A latrocinaretur. incursione militari captus, avo meo paterno Joanni Comneno in praedæ partem servus cesserat. Manichæis porro octingentis supra bis millenos duces dati sunt Xantas et Culeo, hæresis ejusdem homines; omnes hi viri fortissimi et ad libandum, ubi occasio se offert, hostilem sanguinem paratissimi, ferocissimi præterea audacissimique. Familiaribus denique ipsis, quos *vestiaritas* consuetudo vocat, et Francicis cohortibus Panucometes et Constantinus Umpertopulus, a genere appellationem nactus, præpositi fuere. Sic constitutis Alexius ordinibus cum universo exercitu in Robertum movet. Quo tempore per quemdam qui ab illis partibus recens veniebat, distinctius cognovit quonam ibi statu res esset. Admovisse nimirum Robertum **110** Dyrrachii mœnibus omnes machinas murales, quibus cum Palæologus per noctem diemque continuo summa vi obstisset, desperantem ad extremum isto genere pugnae vincere, patefecisse urbis portas, irruisseque in hostes ut eos a machinis averteret, atrocique prælio commisso, graviter in variis corporis locis sauciatum esse, præsertim circa tempora telo trajectum, quod ipse conatus vellere cum non potuisset, advocato chi-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁷ φραγκικῶν. ¹⁸ Οὐμπερτόπουλος. ¹⁹ λαχῶν. ²⁰ αὐτῶν. ²¹ συνέστησε. ²² ἐδίδου. ²³ ἐπέτειγε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

etiam subditi ipsi bene de imperatore meriti. Unde recte observat Cujacius thesaurum imperatorum, *largitiones*. appellatum, et dignitatem ipsam comitis sacrarum largitionum *munerariam dignitatem* a Senatore, lib. vi, epist. 7, dictam, quasi muneribus potissimum et liberalitatibus exercendis thesauri imperii addicti sint. Sed et *vestis curiam* penes comitem sacrarum largitionum fuisse adnotat idem Senator, additque: *Quidquid in vestibus, quidquid in are, quidquid in argento, quidquid in gemmis ambitio humana potest habere pretiosum, illius ordinationibus obsecundasse*. Qui igitur olim comes sacrarum largitionum, postea, a vestiario, seu arario, πρωτοβεστιάριος dictus est, sub quo erant βεστιάριται, seu nobiles ex familia imperatoris selecti, qui vestibus cæterisque muneribus ad principes deferendis destinabantur; ejus dignitatis meminit Pachymeres, lib. 1, cap. 20, lib. vi, cap. 19, lib. ix, cap. 8. Solebant quippe imperatores Byzantini et reges alii vestes et pannos magni pretii ad principes confederatos mittere, qui etiamnum mos familiaris est Turcicis sultanis, quibus eorum animus demulcerent, quod infra Anna testatur, pag. 428. et Nicetas in Alexio, lib. 1, n. 3. Joannitis Bulgarorum rex in epist. ad Innocent. III PP.: *Misi autem ad præsens in signo prævæ recordationis examita duo epicima dupla, unum est rubeum, et aliud album*. Leo Ost. lib. iii, Chr. Cass. cap. 19: *Ibi 20 pannos sericos emit, ut si esset necessarium, haberet quod donaret regi (a)*. Erant igitur *vestiaritæ* nobiles selecti, qui in comitatu imperatoris erant, cujusmodi sunt quos in regum nostrorum curia *gentilshommes ordinaires de la maison du roi*, vulgo appellamus. Nam aliud fuit *vestiariorum* munus. Papias, *vestiarius, qui vestes curat*. Vetus inscript. L. AGRIO. VESTIARIO. ΤΕΝΤΙΑΡΙΟ. IMP. Atque ita vocem hanc usurpat Joan-

nes Diaconus in Vita S. Gregorii M. PP. l. i. c. 4. Sed an *vestiararii* iidem fuerint cum *restiaris*, vix ausim quidquam certi definire. *Vestiariorum* passim meminit Anastasius. in Vitis PP. edit. Reg. pag. 114, 213, 219, 283, 285, 292. Id constat, ejusmodi munus Longobardis peculiare fuisse, ex Chronico monasterii Benevent. S. Sophiæ, pag. 615, 625, 658, 641. Ex quo emendandus auctor Vite S. Petri Cavensis abbat. n. 29, ubi perperam *Odo* quidam *vestararius* pro *vestarius*, dicitur. Erat enim *Odo vestarius* Cavensis monasterii, qua dignitate in eodem monasterio functus legitur quidam Caloctus, apud Ughellum, tom. VII *Ital. sacr.* pag. 610. Exstat in tabulario S. Benigni apud Perardum in Burgundicis, Epistola Joannis ejusdem monasterii abbat. inscripta *Domino III. sacri palatii vestarario, primo senatori, necnon unico Romanorum duci*. Ex quibus conjicere est illustrem fuisse *vestariorum* in palatii dignitatem. Inter ecclesiastica munia fuisse etiam *vestarium* docet vetus charta an. 1247. Apud Ughellum in archiep. Benevent. n. 15, pag. 210, tom. VIII. Certe *vestariorum* munus fuit, ni fallor, circa *vestiarium*, seu *ærarium*. Adde Paulum Warnesr. lib. v *De gest. Langob.* cap. 2. Diversus porro πρωτοβεστιάριος in aula Constantinopolitana, a protovestiaria, nam is *vestiarii* præerat. De utraque dignitate passim scriptores Byzantini. Occurrit præterea apud Leonem in Grammaticum in Constantino Porphyrog. Προμικτήριος τοῦ βασιλεὺς βεστιάριος, quæ quidem dignitas comitiva sacrarum largitionum olim fuisse annexa colligitur ex senatore loco citato.

(81) Παροικωμῆτης. 287 Nicetas Panucometes, infra pag. 346.

(82) Πρὸς τὰς ἐξωθεν ἐλεπόει. Nam oppugnantium machinis per alias machinas consuevit obsisti, ait Vegetius, lib. iv, cap. 8, 22 et 29.

(*) V. Acta Adriani IV, PP. apud Baron. an. 1136.

rurgo exstantem e plaga cuspidem qua parte penulæ affligi solent, incidi curavisse, reliqua sagitta in vulnere relicta, sicque obligato prout tempus sivit, capite in medios rursus hostes præcipiti impetu ruisse, fortissimeque ibi pugnasse, quoad per lucem licuit, de loco nulla vi dimotum usque ad profundam vesperam, quando nocte certamen est diremptum. His imperator auditis facile intelligens maturo auxilio esse opus obsessis, corripere gradum instituit. Quo itinere Thessalonicam delatus, inde certius exploratis rebus hostium, satis comperit: instructissimum copia rerum omnium et virorum fortium maximo numero Robertum diligentissime munivisse castra loco non amplius quam jactu arcus a Dyrrachio distante: materiam ad eam munitionem ex universa per circuitum campestri regione comportatam: idoneis eundem præsiidiis suorum obtinere montes circum omnes, angustiasque vallium, ac arces collium: sed et vigilantem ac fortem propugnationem Palæologi audiebat ibidem ex multis studiose narrantiibus, eum inflammare cogitantem turrin Roberti ligneam, præsto habuisse secum in muris naphitam picem et aridorum lignorum paratam copiam, dispositis insuper balistis: sicque insultum hostium et machinarum hostilium vim forti et certo expectasse animo. Quod autem sciret magnum ad spem arcis expugnandæ a Roberto momentum constitui in turre lignea quam dudum magno sumptu comparaverat; aliam et ipsam similem ex adverso turrin excitasse, quæ venienti a foris hostili turri pari mole responderet: ac tota nocte quæ insultum præcessit, fuisse occupatum in experientia machina, tentandoque, num trabs, quæ in summa turri Dyrrachiensi parata portæ quæ erat in fastigio posita contra venientis hostilis molis, recta occurrere debebat, sicque patfactionem ejus impedire, satis apte suspensa expeditaque ad istum effectum esset: ea probatione cum comperisset recte ac facile, prout opus erat, moveri trabem, magna jam fiducia hostium impressionem expectasse. Postridie igitur, jussisse Robertum ingredi turrin eos omnes qui ad pugnandum ex ea machina delecti fuerant. Erant hi partim graviter armati pedites, partim equites, omnes fere numero **111** quingenti. Quibus ingressis admotaque turri

A τὴν ὁδοπορίαν. Καταλαβὼν δὲ τὴν Θεσσαλονικίην διὰ πολλῶν τὰ κατὰ τὸν Ῥομπέρτον ἐπὶ πλέον ἐθεσαιοῦτο. Καὶ γὰρ ἔτοιμος ὦν ὁ Ῥομπέρτος καὶ γενναίους μὴν ¹⁴ παρτοιμάσας στρατιώτας, πολλὴν δὲ καὶ ὕλην κατὰ τὴν πεδιάδα συναθροίσας τοῦ Δυρραχίου τὴν παρεμβολὴν κατέθετο, ὡσεὶ τῆς βολῆς τῶν τειχῶν τοῦτου ἀπέχουσαν· πολλὰς μὲντοι τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις καὶ περὶ τὰ ὄρη, καὶ τὰ τέμπε, καὶ τοὺς βουνοὺς κατέθετο. Ἄλλὰ καὶ τὴν τοῦ Παλαιολόγου ἐπιμέλειαν ἐκ πολλῶν κατεμάνθανε. Ἦδη γὰρ ὁ Παλαιολόγος, ἐμπροσθα διανοούμενος τὸν ἔτοιμασθέντα παρὰ Ῥομπέρτου μόσυνα, καὶ τοὺς τετρασιν ἐπιθεὶς νάφθαν, καὶ πίσσαν, καὶ ξηρῶν, ξύλων σχιδάκας, καὶ λιθοβόλα ὄργανα, τὴν τοῦ πολέμου συμβολὴν ¹⁵ ἔκαρταδοκεῖ. Προσδοκίμων δὲ τὴν Ῥομπέρτον ἔχων ἐς νέωτα, ἐν προφθάσας ἠτοίμασεν ἐντὸς ξύλινον πύργον κατευθὺ τοῦ ἐξῶθεν ἐρχομένου πύργου καταστήσας, δι' ὅλης νυκτὸς δοκιμασίαν ἐπεποίητο τοῦ ἀνωθεν τούτου δοκοῦ ἐν προβάλλεσθαι ἔμελλον κατὰ τῶν θυρέτρων τοῦ μόσυνος τοῦ ἐξῶθεν ἐνηγεμένου ¹⁶, εἰ βῆσά τε κινεῖτο, καὶ ἀντιπρόσωπος ἀντιπέπτων ταῖς θύραις οὐκ εὐκόλως ἀνοίγνυσθαι ξυγχωρήσειεν. Διαγνοὺς δὲ ὡς εὐπετῶς τὸ ξύλον ὠθεῖται καὶ εὐστοχῆκει ¹⁷ τοῦ πράγματος, ἀπεθάρρῃσεν ἦδη πρὸς τὸν ἐλπίζόμενον πύλλον. Τῇ μετ' αὐτὴν δὲ σιδηροφορησαὶ κελεύσαντος τοῦ Ῥομπέρτου ἅπαντας καὶ ἐντὸς τοῦ πύργου πεζοὺς τε καὶ ἵππεις ὀπλοφόρους ὡσεὶ πεντακοσίους εἰσαγαγόντος, ἐπὶ τῷ ταίχει τοῦτον προσπελάσαντες: ἦδη τὴν ἀνωθεν οὖσαν θύραν ἀναπετανύειν ¹⁸ ἠπειγόντο, ὡς γεφύρα (83) ταύτη χρησόμενοι ¹⁹ πρὸς τοῦ κάστρου ²⁰ εἰσέλουσιν, ὁ Παλαιολόγος ἐντὸς τὸ παμμέγεθες ξύλον τηνικαῦτα ὠθήσας δι' ὧν φθάσας προκατεσκευάσας μηχανῶν καὶ ἀνδρῶν πολλῶν καὶ γενναίων, ἄπρακτον τὴν τοῦ Ῥομπέρτου μηχανὴν ἐποίησε, τοῦ δοκοῦ τὸ παράπιν μὴ συγχωροῦντος ἀναφθῆναι τὴν θύραν. Εἶτα βάλλων τοὺς ἀνωθεν τοῦ πύργου ἰσταμένους Κελτοὺς συνεχῶς, οὐκ ἀνίει· οἱ δὲ τὰς βολὰς μὴ φέροντες ἐκρύπτοντο. Κελεύσει τοίνυν ἐμπρησθῆναι τὸν πύργον. Καὶ οὕτω πᾶν εἶρητο ἔπος, καὶ εὐθὺς ἔργου ²¹ ἡ τοῦ πύργου πυρκαϊὰ ἐγένετο. Καὶ οἱ μὲν ἀνωθεν ἐκρημνίζοντο, οἱ δὲ κάτωθεν ἀνοίξαντες τὴν περιπέζιον τοῦ πύργου θύραν ἐφευγον. Τούτους δὲ φεύγοντας ὀρῶν ὁ Παλαιολόγος τηνικαῦτα γενναίους ἀνδρας ὀπλοφόρους ἐξάγει διὰ τῆς πυλίδος τοῦ κά-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁴ μὲν. ¹⁵ συμπλοκῆν. ¹⁶ ἐνηνεγμένον. ¹⁷ ἠστοχῆκει. ¹⁸ ἀναπετανύειν. ¹⁹ χρησάμενοι. ²⁰ πρὸς τὴν τοῦ ἀντικάστρου. ²¹ ἔργον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(83) Ὡς γεφύρα. Similem machinam sic describit Sugerius, in Lud. vi, cap. 10: *Erigitur trigas tres pugnantis porrigens supereminens machina...*, hærebat machinæ eminenti pons ligneus, qui se excelsius porrigens cum paulisper demitteretur super glandem facilem descenditibus pararet ingressum. Et Nicolaus de Braia in *Gestis Ludovici VIII*:

Tunc ex quadratis, visu mirabile, lignis Erigitur turris, a cujus culmine cerni

De facili poterat quidcunque fiebat in urbe Quodque fuit majus, pons ligneus arte paratur Longus, et extremus, et muris altior urbis, Armatis via tuta viris, Marti timor ingens, Quem duplices gessere rotæ, etc.

Exstant ejusmodi turrium pontibus instructarum figuræ apud Nic. Rigaltium ex Bitone, et aliis, in notis ad Onosandrum, et apud Lipsium in Poliorceticis.

στρου, καὶ ἑτέρουσ μετὰ ἄξινῶν, ὡς ἂν δι' αὐτῶν ὁ Α

ξίλινοσ ⁸² πύργουσ ἀφανισθῆ. Καὶ οὐδὲ τοῦτου ἦστο-
χῆκει, ἀλλὰ τοῦ πύργου τὰ μὲν ἄνωθεν ἐμπρήσας,
τὰ δὲ κάτω διὰ τινῶν λαξυτηρίων ὀργάνων ποδο-
κῆσας τελείωσ ⁸³ ἠφάνισεν.
validam ex turri æquali, vi machinarum brachiorumque promotam Palæologus portæ illi exteri-
applicui, valideque incussit obnixo constanter, et nulli contrario impulsui unquam cedente conatu:
qua arte factum est ut trabe omnino impediende apertionem januæ, machina sine effectu remanse-
rit. Neque hoc contentum Palæologum insuper jussisse sin: ulla intermissione peti telis creberri-
mis Francos exstantes in summa turri, qui jaculationem assiduam non ferentes, cum se occultarent:
tum demum imperasse admoveri flammam machinæ. Nondum id dicere absolverat, cum turre in in-
cendium versa tota in ignibus reluxit. Hic jam qui in superioribus tabulatis erant præcipites certatim
se deorsum dare: quibus vero in inferiori parte statio fuerat, portam turris infimam summa cele-
ritate revellentem ardentem domum incitatissimo fugiebant cursu. Hos ita effuse currentes conspi-
catum Palæologum immisisse in eos per posticum armatos viros fortes, aliosque post submisisse cum
securibus ad turrim excindendam, ac nec huic conatui successum defuisse, sic turrim superior-
quidem parte absumptam flammis, inferiori vero excisam ferro ac manu laceratam, funditus perdi-
tam dissipatamque concidisse.

Ἐπεὶ δὲ ὡσ ⁸⁴ ταῦτα διηγησάμενοσ Ἐλεγεν, ὡσ Β
ὁ Ῥομπέρτοσ αὐθὶ ἕτερον κατασκευάζειν μόσυνα ⁸⁵
ἠπέγειτο ⁸⁶ παρόμοιον τῷ προκατασκευασθέντι, καὶ
ἐκπέλεισ κατὰ τοῦ Δυρράχίου ἤτολμαζε, διαγνοῦσ
ὁ βσιλεύσ ἀρωγῆσ τοῦσ ἐν τῷ Δυρράχίῳ ταχὺ ⁸⁷
δεῖσθαι, καταστήσασ τὰσ ἰδίασ δυνάμεισ, τῆσ πρὸσ
τὸ Δυρράχιον ἔδοῦ εἶχετο. Καταλαθῶν οὖν ἐκείσε ⁸⁸
καὶ τάρφρον ποιήσασ, καὶ τὰ στρατεύματα κατα-
θείσ, εἰσ τὸν λεγόμενον Χαρζάνην (84) ποταμὸν,
εὐθὺσ διὰ τινῶν ἀποστείλασ ἠρώτα τὸν Ῥομπέρτον,
ἵτου χάριν παρεγένετο, καὶ τίσ αὐτῷ ὁ σκοπόσ; Ἐ-
κειθεν δὲ ἀπάρασ ἔρχεται εἰσ τὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν ἰσ-
ρίρχτι; μεγίστου Νικολάου ἰδρυμένον ⁸⁹ τέμενοσ; (85),
τέσσαρασ σταθίουσ τοῦ Δυρράχίου ἀπέχον, καὶ τὴν
τοῦ τόπου διεσκοπεῖτο θέσιν, ὥστε τὸν ἐπικαιρότατον
τόπον ὅποι χρῆ τὰσ φάλαγγασ ἐν καιρῷ μάχησ κατα-
στήσασθαι, προκαταλαθεῖν. Πεντακαίδεκάτη δ' ἦν
τηνκαῦτα τοῦ Ὀκτωβρίου μηνόσ; (86). Αὐχρῆν δὲ ἦν
ἀπὸ Δαλματίας διήκων εἰσ θάλασσαν ἀποτελεωτῶν
εἰσ ⁹⁰ ἀκρωτήριον τι ὄπερ ὄν ⁹¹ Χερρόνησοσ ἐστίν,
ἐν ᾧ καὶ τὸ ἦδη βῆθὲν ψυδοδμήτα τέμενοσ; Ἦρέμα
δὲ τὸ τοῦ ἀγένοσ πρανὲσ συμβάλλον ⁹² τῆσ πεδιάδι
πρὸσ τὸ Δυρράχιον ἀπονενευκόσ, ἐξ εὐωνύμου μὲν
τὴν θάλασσαν, δεξιόθεν δὲ βροσ ὑψηλὸν καὶ ὑπερ-
κειμενον ἔχει. Ἐκεισε γοῦν τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν συν-
εγαγῶν καὶ τὴν χάρακα πηξάμενοσ; τηνκαῦτα καὶ
τὸν Παλιολόγον μετεκαλεῖτο Γεώργιον. Ὁ δὲ πείραν
σχῶν τῶν τοιοῦτων ἐκ μακροῦ, μὴ συμφέρον τοῦτο
λογιζόμενοσ, ἀνένευε τὴν ἐξέλευσιν, αὐτὸ τοῦτο

mœnibus, cum in eo jam inclusi essent ut portam
ad id paratam in muri pinnas dejicerent, qua de-
inde ipsi tanquam ponte uterentur ad invadendam
urbem, frustra ipsos porta deorsum trudenda la-
borasse, propterea quod eodem tempore trabem
validam ex turri æquali, vi machinarum brachiorumque promotam Palæologus portæ illi exteri-
applicui, valideque incussit obnixo constanter, et nulli contrario impulsui unquam cedente conatu:
qua arte factum est ut trabe omnino impediende apertionem januæ, machina sine effectu remanse-
rit. Neque hoc contentum Palæologum insuper jussisse sin: ulla intermissione peti telis creberri-
mis Francos exstantes in summa turri, qui jaculationem assiduam non ferentes, cum se occultarent:
tum demum imperasse admoveri flammam machinæ. Nondum id dicere absolverat, cum turre in in-
cendium versa tota in ignibus reluxit. Hic jam qui in superioribus tabulatis erant præcipites certatim
se deorsum dare: quibus vero in inferiori parte statio fuerat, portam turris infimam summa cele-
ritate revellentem ardentem domum incitatissimo fugiebant cursu. Hos ita effuse currentes conspi-
catum Palæologum immisisse in eos per posticum armatos viros fortes, aliosque post submisisse cum
securibus ad turrim excindendam, ac nec huic conatui successum defuisse, sic turrim superior-
quidem parte absumptam flammis, inferiori vero excisam ferro ac manu laceratam, funditus perdi-
tam dissipatamque concidisse.

Hæc accepit Thessalonica Augustus; quibus
adjunctum mox est ab eodem qui priora illa re-
tulit, Robertum nihil his fractum statim alteram
construere cepisse parem priori turrim, aliasque
de integro cum maxime apparare admovereque
machinas obsessæ urbi, non absistere, nisi victo-
rem, certum. Unde facile imperator intellexit
auxilio et quidem celeri ac representato rem
Dyrrachiensem indigere. Instructis itaque copiis
Dyrrachium versus iter extemplo pronuntiat
capessitque, promotisque castris ad flumen Char-
zanen', inde certos ad Robertum destinat, qui ex
eo, nomine suo, quærent, quorsum expeditionem
suscepisset, quidve isto paratu peteret. Movet
inde ad templum erectum in nomine sanctissimi
inter pontifices ac maximi Nicolai, quatuor stadiis
distans Dyrrachio, unde prospectu commodo si-
tum locorum speculabatur ad usum futuræ pugnæ;
quis præoccupari mature deberet, quis explicandæ
phalangi aptior deligi, jam tum constituens. Age-
batur tum quinta decima mensis Octobris dies.
Collum porro aut jugum erat quoddam a Dal-
matia versus mare sese attollens, longiusculo
eminentioris terræ tractu, postremo in **112** pro-
montorium desinens, peninsulæ fere formâ. Ibi,
cujus modo meminimus, templum erat situm.
Eminentia vero illa non præfracte suggesta, sed
miti et fallente declivitate, planitiei mista, versus
Dyrrachium vergebat, mare a sinistris, a dextris

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁸² Deest vox ξίλινοσ. ⁸³ τελείωσ. ⁸⁴ ὁ. ⁸⁵ μόσυνον. ⁸⁶ ἐπεχειραι. ⁸⁷ ταχέλασ. ⁸⁸ ἐκεῖθεν. ⁸⁹ Deest
νοῖ ἰδρυμένον. ⁹⁰ πρὸσ. ⁹¹ Deest vox ὄν. ⁹² συμβάλλον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(84) Χαρζάνην. De quo fluvio infra non semel, D
qui Panyasus, ni fallor, olim dictus, et ad Dyrra-
chium in duos scinditur alveos, quorum alter
Arzenta Sophiano nuncupatur, vocabulo ad Char-
zanem haud abluudente.

(85) Νικολάου τέμενοσ. Meminit hujus pariter
templi Malaterra, lib. III, cap. 28, et Guillelmus
Apol. lib. IV.

(86) Ὀκτωβρίου μηνόσ. Ordericus Vitalis,

lib. 7: *Mense Octobri Alexius imperator Dyrracio
appropinquavit, etc.* Et Malaterra loco citato: *Dux
ergo videns hiemem sibi imminere, mensis enim erat
Octobris, inde progressus super fluvium Demoni-
orum (Drymonem), castrum ad æstivandum con-
struxit, quod ex suo nomine Montem Guiscardi
appellavit.* Sed hæc post initium cum Alexio prælium
accidere. Vide infra pag. 114.

montem excelsum late dominantem habens. Talis A probato loci situ, in eum universas imperator copias congregat; vallumque jacere ac munire in eo castra jubet, et in ea evocari Palæologum Georgium e civitate obsessa curat. Ille vir omnium ex longo usu peritissimus, cum universæ rei bellicæ, tum præsertim eorum quæ propugnationes urbium spectant, excusavit intempestivum egressum ex arce summa vi oppugnata, missoque certo ad imperatorem homine, periculum ejus rei præsens demonstravit. Tamen Augustus perseverabat in sententia; iteratisque mandatis omnino ad se venire Georgium jubebat, qui ne tum quidem obsequens, mandata perferentem suo nomine conferre hæc Augusto jubet: *Mihi nimis exitiosum videtur arcem arctissime obsessam vehementissimeque oppugnatam in summi discriminis articulo a præfecto suo deseri. Ergo nunquam committam ut tanti flagitii posim argui, aut credam id vere a tua majestate imperari mihi, quamlibet id multi confirmant nuntii. Ac plene nisi tuæ regiæ manus ipsum annulum ad me perlatum videro hinc non exibo.* Misit imperator annulum, et eo Palæologus conspecto extemplo cum bellicis navibus ad ipsum venit. Ex eo Augustus multa percontatus de Roberto, totaque oppugnationis ac propugnationis ratione, omnibus distincte cognitis, consuluit hominem: equid censeret decertandum acie; et num alea decretorii de rerum summa prælii recte tali loco et tempore jaci posse ipsi videretur. Negavit ille, ut tum res erant committi spem fortunæ belli prudenter posse. Incumbebant eodem ducum plerique, ac fere ut quisque longiori usu experientior erat militiæ, ita pluribus verbis dissuadebat prælium Augusto: magno insuper consensu, factu optimum omnes affirmantes fore, si velitationibus et jaculationibus crebris coerceret Robertum intra vallum, nec ei frumentationem aut cæteræ annonæ comeatum ulla ex parte liberum relinqueret. Idemque ut facerent, comeatum nempæ subvectionem in Roberti castra pro se quisque impedirent, mandata perferri curaret ad Bodinum et Dalmatas, reliquosque circum præfectos et duces adjacentium regionum: isto modo facile ac tuto debellari Robertum posse. Hæc seniorum ducum sententia fuit. At plerique juniorum pugnam malebant, ferociterque deposcebant, imperatorem modis omnibus in id pertrahere consilium conantes. In his primi erant Constantius Porphyrogenitus, Nicephorus Synadenus, Nampites Barangorum ductor, ipsique Romani Diogenis olim Augusti

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴³ αὐτοῦ. ⁴⁴ συγχωρούμενον. ⁴⁵ Ῥωμαίων. ⁴⁶ ἐπιναληθότες. ⁴⁷ αὐτοῦ. ⁴⁸ νῦν τοῦτο. ⁴⁹ ἐπεὶ ἐξ. ⁵⁰ αὐτὸς τῆν. ⁵¹ Desunt voces διὰ τοῦτο οὐδὲ πρὸς συμβιβάσεις ἦθειον ἀπονεῦσαι. ⁵² ἐξωθεῖσα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(87) *Λέων καὶ Νικηφόρος.* Habuit Romanus Diogenes ex Eudocia Augusta conjugē filios duos. Prior Leo Diogenes Theodoram Comnenam Alexii imperatoris sororem uxorem duxit. Alter, Nic-

πρὸς τὸν βασιλεῖα δηλώσας. Ὡς δ' αὖθις ὁ βασιλεὺς ἐπιμελέστερον τοῦτον μετεκαλεῖτο, φησὶν, Ῥωμῶν ἄλλοθριον δοκεῖ πολιορκουμένον τοῦ κάστρου ἐξελεῖσθαι, καὶ εἰ μὴ τὸν δακτύλιον τῆς χειρὸς τῆς σῆς βασιλείας θεάσομαι, οὐκ ἐξελεύσομαι. Ἀποσταλέντα δὲ τοῦτον θεασάμενος, τῆνικαῦτα φησὶν πρὸς τὸν βασιλεῖα μετὰ πολεμικῶν νηῶν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦτον ἰδὼν, τὰ κατὰ τὸν Ῥομπέρτον αὐτῷ ἐπυθάνετο. Τοῦτου δὲ πάντα σὺν τῷ διασαφῆσαντος, ἠρώτα εἰ χρὴ τὸν μετ' αὐτῶν ἀποθαρρῆσαι πόλεμον. Ὁ δὲ πρὸς τοῦτον ἀνένευε τῶς. Ἀλλὰ καὶ τινες τῶν περὶ τὰ πολεμικὰ πείραν ἐκ μακροῦ χρόνου ἐστρατηγῶν, ἐπιμελῶς τοῦτον ἐκώλυον συμβουλευόμενοι καρτερῆσαι δι' ἀκροβολισμῶν σπεύσαι στενοχωρῆσαι τὸν Ῥομπέρτον, μὴ συγχωρουμένων ⁴³ τῶν ὑπ' αὐτὴν χορηγίας χάριν, ἢ προνομῆς, τῆς ἰδίας παρεμβολῆς ἐξίνασι. Τοῦτο δὲ καὶ τῷ Βοδίνῳ καὶ τοῖς Δαλμάταις καὶ τοῖς λοιποῖς ἀρχηγοῖς τῶν παρακειμένων, χωρῶν παρκελεύσασθαι ποιεῖν, διαβεβαιούμενοι, ὡς τοῦτον τὴν τρόπον βραδίως ὁ Ῥομπέρτος ἠτηθήσεται. Οἱ δὲ πλείονες τῶν νεωτέρων τοῦ στρατοῦ τὸν πόλεμον πρῶτόν τρεποντο, καὶ πάντων μᾶλλον Κωνσταντίας ὁ Πορφυρογέννητος, καὶ Νικηφόρος ὁ Συναδηνός, καὶ ὁ τῶν Βαράγγων ἡγεμῶν Νεμπίτης, καὶ αὐτοὶ οἱ τοῦ προθεβασιλευκότος Ῥωμῶν ⁴⁴ τοῦ Διογένοϋ υἱεῖς, ὁ τε Λέων, καὶ ὁ Νικηφόρος (87). Ἄμα δὲ καὶ οἱ πρὸς τὸν Ῥομπέρτον ἀποσταλέντες ἐπαναληθότες ⁴⁵, τὰ ἐκείνου πρὸς τὸν βασιλεῖα ἀπεστομάτιζον. Ὡς Ἐγὼ μὲν, φησὶν, οὐδαμῶς κατὰ τῆς σῆς βασιλείας ἐξελεῖλυθα, ἀλλ' ἐδικήσω μᾶλλον τὴν γενομένην εἰς τὸν ἐμὸν συμπένθερον ἀδικίαν. Εἰ δὲ σὺ τὴν μετ' ἐμοῦ ⁴⁶ θέλεις εἰρήνην, ἀπάλομαι τοῦτο ⁴⁷ κἀγὼ, μόνον εἰ καὶ αὐτὸς τὰ μετὰ τῶν ἐμῶν δηλωθέντα σοι πρόσθεον προθυμηθῆς ἀποπληρώσαι. Ἐπεὶ ⁴⁸ ἀδύνατα παντάπασιν ἐπεζητῆται καὶ ἐπιπλαθῆ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ ὑπισχνούμενος ἅμα εἰ τεύξεται τῶν παρ' αὐτοῦ ζητουμένων, καὶ αὐτὴν τὴν Λογγιβαρδίαν ὡς ἀπὸ τοῦ βασιλείως λογίσσασθαι καὶ βοηθεῖν ὑπὲρ τῆς χρεῖας ἐστὶ, τὰ δὲ σκηψὶς ἦν, ἵνα δόξῃ δι' ὧν μὲν αἰτεῖται τὴν ⁴⁹ εἰρήνην θέλειν, ἀδύνατα δὲ λέγων καὶ μὴ τυγχάνων, τῆς μάχης ἀνθέξεται, εἶτα τὴν τῆς μάχης αἰτίαν τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων προστρέψειεν. Διὰ τοῦτο οὐδὲ πρὸς συμβιβάσεις ἦθειον ἀπονεῦσαι ⁵⁰. Ἀτέλεστα γοῦν αἰτησάμενος καὶ μὴ τυχὼν, πάντας τοὺς κόμητας συγκαλεσάμενός φησι πρὸς αὐτούς. *Οἴδατε τὴν παρὰ τὸν βασιλεῖα Βοτανειάτου τοῦ Νικηφόρου γενομένην ἀδικίαν εἰς τὸν ἐμὸν συμπένθερον, καὶ τὴν ἀτιμίαν ἣν ἡ ἐμὴ θυγάτηρ Ἐλένη ἐπεπόνθει τῆς βασιλείας σὺν αὐτῷ ἐξεωθεῖσα* ⁵¹.

phorus Diogenes, ab eodem Alexio, initæ conspirationis reus, oculis privatus est. Anna lib. ix, et Zonaras pag. 258. Vide Bryen. lib. i, n. 29.

Τούτο δὲ μὴ φέροντες, εἰς ἐκδίκησιν τούτων ἀ
κατὰ τοῦ Βετανιάτου τῆς χώρας ἡμῶν ἐξελη-
λύθισμεν· ἐκείνου δὲ τῆς ἀρχῆς παραλυθέντος,
τῶν πρὸς βασιλέα ἔχομεν νέον καὶ στρατιώτην
γενναῖον ὑπὲρ τὸν χρόνον αὐτοῦ πείραν τῆς
στρατιωτικῆς ἐπιστήμης ἐσηκῶτα, καὶ οὐ χρή
ἔστις τὲν μετ' αὐτοῦ ἀναδέξασθαι πόλεμον.
Ὅπου γὰρ πολυαρχία, ἐκεῖ καὶ σύγχυσις τῆς
διαφόρου γνώμης τῶν πολλῶν ταύτην εἰσαγοῦ-
σης. Λοιπὸν χρή ἐνός τινος ἡμῶν ἐπακούειν⁸³,
καί τινον μὲν τὴν ἐξ ἀπάντων βουλὴν ἐπιζητεῖν,
καὶ μὴ τοῖς οἰκείοις λογισμοῖς ἀπεριμετρίως
χρῆσθαι καὶ ὡς ἔτυχε⁸⁴, τοὺς δὲ γε λοιποὺς τὸ
δοκοῦν αὐτοῖς μετ' εὐθύτητος λέγειν πρὸς αὐτὸν
ἐπομένους ἄμω τῆ τοῦ προκριθέντος βουλῆ.
Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ εἰς ἐξ ἀπάντων ἔτοιμος ὄν ὑπέκειν,
ᾧ ἂν πάντες προκρίνητε. Πάντες οὖν τὴν βουλὴν
ταύτην⁸⁵ ἐπαίνεσαντες καὶ καλῶς λέγειν τὸν Ῥο-
μπέρτον φάμενοι, τηλικαῦτα αὐτῷ τῶν πρωτείων
παρακεχωρήχασιν ἅπαντες, εἰς τοῦτο ὁμογνωμονή-
σαντες. Ὁ δὲ ἀκλιζόμενος⁸⁶ οἷον ἀνεβάλλετο τέως
τὴν ἐγχειρήσιν· οἱ δὲ μᾶλλον ἐπέκειντο τοῦτο
αὐτὸν⁸⁷ αἰτοῦντες. Ὑπείξας οὖν τῷ φαινομένῳ
ταῖς αὐτῶν παρακλήσεσι, κἂν τοῦτ' ὄδῳ ἐκ
μικροῦ λόγου ἐκ λόγων περιέπλεξε, καὶ αἰ-
τίας αἰτίας συνειρων εὐφυῶς εἰς ὅπερ ἰμείρετο, ἀ-
κων ἐδόκει τοῖς μὴ εἰς νοῦν βάπτουσιν ἔρχε-
σθαι. Λοιπὸν φησι πρὸς αὐτούς· Ἀκούσατε
τῆς ἐμῆς βουλῆς, κόμητες, καὶ τὸ λοιπὸν
τοῦ στρατοῦ, ἐπεὶ τὰς σφῶν πατρίδας κα-
ταλειποῦτες ἐνταυθοῖ παρεγενόμεθα, καὶ ἡ
προκειμένη μάχη πρὸς ἀνδρικότατον βασιλέων⁸⁸
ἴσθι, καὶ ἄρτι μὲν τοὺς τῆς βασιλείας οὐκ ἄσφα-
λας ἐξάμενον, πολλοὺς δὲ πολέμους ἐπὶ τῶν
πρὸ αὐτοῦ βεθασιλευκῶν γενικηκότα, καὶ με-
ριστοὺς ἀποστάτας δορυαλώτους αὐτοῖς προσ-
ενηροκότα, ὀλοφύχως χρή τῆς μάχης ἀνθέξασ-
θαι⁸⁹. Καὶ εἰ τὴν νικῶσαν ἡμῖν ἐπιψηφισίται
ὁ⁹⁰ θεός, οὐκ ἔτι χρημάτων ἐν χρυσῷ ἐσόμεθα.
Χρῆ τοιγαροῦν (88) τὰς μὲν σκευὰς ἀπάσας ἐμ-
πρῆσαι, τὰς δὲ δολκὰδας διατρήσαντας (89) κατὰ
τοῦ πειλάγου ἀφείναι, καὶ οὕτω τὴν μετ' αὐτῷ⁹¹
ἀναδέξασθαι μάχην, ὡς τηλικαῦτα γεννηθέντος
καὶ τεθρηξομένου. Ἐπὶ τούτοις κατένευσαν
ἅπαντες.

pugnantium sententiarum conflictus existere, ex quibus non oriri perturbatio non potest. Opus igitur est
esse aliquem unum ex nobis cui caeteri obediant; qui tamen suo ipsius iudicio nimium non tribuat, sed alio
in consilium adhibeat, sententiasque amplectatur quæ optimæ a quovis proferentur. Atque istum ad

Variæ lectiones ex cod. Coislin

⁸³ τῶν ἐφ' ἡμῶν τοὺς λοιποὺς ἐπακούειν. ⁸⁴ ἀσυμβούλως. ⁸⁵ ταύτην οὖν τὴν βουλὴν. ⁸⁶ ἀκλιζόμενος.
⁸⁷ αὐτό. ⁸⁸ βασιλέα. ⁸⁹ ἀνθέξασθαι. ⁹⁰ Deest vocula ὁ. ⁹¹ αὐτοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(88) Χρῆ τοιγαροῦν. Guillelmus Apuliensis :
Castra cremat veniente die dux providus horum,
Ut duce digresso fas sit irrumpere nulli.

(89) Τὰς δολκὰδας διατρήσαντας. Malaterra,
lib. III, cap. 27 : Dux vero videns belli certamen
imminere, ut suis omnem spem fugæ auferendo ad

A filii Leo et Nicephorus. Commodum sub id tempus
quo juniores pugnam urgebant, redierunt a Roberto
quos ad eum missos e castris ad Charzanen metatis
113 superius diximus, responsa ejus ad impera-
turis interrogationes talia reputantes : Ego, in-
quiebat, contra tuam majestatem non suscepi expe-
ditionem hanc, sed arma justa sumpsit, animo ulci-
scendi injuriam affini meo Michaeli factam. Quæ
si tu pacem necum velis, amplector hoc et ego, modo
ea quæ tibi per legatos meos exponi curabo, inducas
in animum perficere. Ita ille. At ejus legati pete-
runt res quæ concedi nullo modo possent, utpote
Romano imperio perniciosæ. Postulatorum tamen
invidiam sublevabat Robertus cumulatione prom-
issionum ingentium : adeo ut, si quæ peteret da-
rentur, confirmaret se Longobardiam ipsam imperio
imputaturum et non nisi precario aut beneficiario
ab imperatore possessorum jure. Verum ea parum
ex animo dici apparebat, ostendique duntaxat ad
obtentum excusationemque in vulgus : tanquam
per se haud stetit quin pax componeretur, qui
ad tam sibi damnosas condiciones descendisset :
unde futurum erat ut secuturi prælii causa omnis
atque invidia in imperatorem conferretur. Tali sus-
picionem de malo et subdolo Roberti animo, disjecta
consensu procerum compositionis tractatio est. Ab
hac repulsa Robertus comites omnes qui cum ipso
militabant convocans, in hunc modum ipsos allo-
quitur : Scitis quam a Botaniate Nicephoro injuriam
passus sit consocer meus Michael Augustus : quaque
ignominia fuerit ab eodem affecta filia mea Helena,
una cum ipso regia expulsa. Hujus, si meministis,
doloris sensus nos patria excivit; jam tum cum ad-
huc regnaret ille auctor injuriæ Botaniæ. Verum
ex eo tempore converso illic orbe rerum, objicitur
armis nostris pro veteri novus, et cum rebus cæteris,
tum ætate rigens ac florens imperator, pens adhuc
adolescens ille quidem, at longe supra quam sperari
a juvene poterat, subactus experientia longa bellica-
rum rerum. Qui cum ideo ego nequam perfun-
ctorie aut vulgari duntaxat attentione conatave ca-
pessendum bellum arbitror, verum cum exquisita
ratione militaris disciplinæ atque ordinis : cujus rei
magna pars sita est in imperio unius religiosissime
D servato. Ubi enim multi simul imperant, necesse est

defensionem sui ardentius inflammaret, naves suas
a mari projectas omnes combussit, ne forte cum
acris prælium nostris immineret, timidi certamen
declinando, spe transmeandi, illorsum transfuge-
rent.

αυκμ̄ oportebit unamquemque, quid sibi veniat in mentem libere sincereque proponere. Deinde vero de liberatione conclusa sententiam quæ prævaluerit, ad ductoris arbitrium, sine ulla dubitatione exsequi. Agite ergo, ite in suffragia, eligite quemcunque utilissime præfuturum autumabilis. En ego cum agnoscam quicumque erit; et quidquid præscripserit faciam. Probata est magno audientium assensu tum orationum modestia Roberti. Datisque sortibus summa consensione omnium electus in ducem supremum, præpositusque cunctis idem ille est. At is delatum honorem callida simulatione recusare videbatur, sic studia sibi faventium magis accendens: 114 et quem tanta fraudulentarum artium serie principatum ambebat, nunc ista oblata repudiatione sucosa validius prensans certiusque sibi firmans. Ergo ubi multas veteratorie prætexuit refugiendi summi loci causas, quas eo animo eoque artificio proponebat omnes ut plane contrarium persuaderent: tandem ut videri voluit expugnata constantia, tanto procerum consensui victas manus invitus scilicet dedit. Quando et reliquam hanc ad ipsos orationem iu hunc modum pertexuit: *Audite meum consilium, comites militesque reliqui. Quandoquidem relicta omnes patria huc progressi stamus in procinctu ad decernendum acie cum imperatore bellicosissimo, qui nuper admodum adeptus regnum nihil utique sibi faciet reliqui ad omnem artem conatumque, quo auspicia principatus sui potius honestet victoria celebri, quam probrosa clade dedecoret. Est autem illi non insuetum vincere, qui sub prioribus Augustis multa et magna bella confecerit, tyrannosque non paucos victos acie captosque adduxerit. Quoniam hæc, inquam, ita sunt toto animo totoque pectore, nobis arbitror hanc pugnam esse capessendam, omnium securis rerum aliarum præterquam victoriæ; quam si Deus annuerit, abunde divites copiosaque instructi erimus ut præterquam inconsulti, etiam exilis angustique sit animi ex parcimonia præsentis sibi in tempus istud velle consulere. Non enim jam dubitabo dicere quid velim, quidve necessarium factu arbitrer. Plane oportet, itaque jubeo, vasa suppellectiliæque nostra cuncta comburere: onerarius vero perforatas et cum onere perituras, in mare trudere: sicque cum Alexio pugnare tanquam ibidem modo natos, moxque morituros. Annuerunt his simulis singuli.*

Talia versabat animo, consulebat, agebatque Robertus: alia e contrario Alexius, magis etiam varia excogitataque acutius. In eo conveniebant ambo tamen, quod continerent uterque adhuc exercitum: per illam moram exquisitione attentissima indagantes pro se quisque quænam esset ratio vincendi certissima. Imperator quidem spem in stratagemate ponebat, quo se hostes conclusurum in medio crediderat. Auxilia videlicet universa, cunctam, inquam, sociarum gentium militiam circumducere clam hostili exercitui parabat, jussosque legere maris littus quam longissimo circuitu quo facilius Roberti providentiam fallerent, in eum se locum quam occurrissimè conferre imperabat, unde impetum a tergo facere in hostes aversos possent, eodem tempore quo ipse cum cætero exercitu a fronte Robertum adoriretur. Qui quidem Robertus tabernaculis vacuis relictis, pontem nocte transgressus (numerabatur tum octava supra 10 Octobris dies, indictione quinta) in templum antiquitus exstructum prope mare, in nomine martyris Theodori se contulit cum exercitu suo universo: ibique per totam noctem propitiato precibus numine, immaculata divinaque mysteria percepere. Inde ad instruendam aciem versus, in ea ipse media sibi delegit cepitque locum. Cornu quod mare specta-

Ἄλλα τοιαῦτα μὲν τὰ τοῦ Ῥομπέρτου διανοήματα τε καὶ βουλευµατα· ἄλλα ταυτὰ τοῦ αὐτοκράτορος ποικιλώτερα τε καὶ ὀξύτερα. Συνείχον ὁ ὅμως οἱ δηµαγωγοὶ ἄμφω τὰ στρατεύµατα, στρατηγίας καὶ δηµαγωγίας περὶ βουλευόμενοι, ὅπως μετ' ἐπιστήµης δηµαγωγῆσαιεν, καὶ στρατεύσοιντο. Καὶ ὁ μὲν αὐτοκράτωρ ἀφ' ἑνὸς ἑσπέρου ἐξ ἑκατέρου μέρους ἐπεισεσεῖν τῇ τοῦ Ῥομπέρτου παρεµβολῇ σκεπτόµενος, τὸ μὲν ἐθνικὸν ἅπαν στρατεύµα ἀπὸ τοῦ ὀπισθεν μέρους ἐπέτρεψε προσβαλεῖν διὰ τῶν ἀλυσκῶν διελθόντας, καὶ πλείονα τὴν ὀδοπορίαν ἀναδέξασθαι αὐτοὺς διὰ τὸ ἀνύποπτον οὐκ ἀπηνήνατο· αὐτὸς δὲ ἀπὸ τῶν ἐμπροσθεν, ὀπηλίκα γινώσκων ἐφθακτάς τοὺς ἀποσταλέντας, ἠθούλετο προσβαλεῖν τῷ Ῥομπέρτῳ. Ὅς κενὰς τὰς σκηνὰς καταλιπὼν, καὶ νυκτὸς διὰ τῆς γαφύρας διεληλυθὼς (ὀγδόη δ' ἦν πρὸς τῇ δεκάτῃ τοῦ παριπεύοντος μηνὸς Ὀκτωβρίου, ἐπινηµήσεως πέµπτη:) τὸ παρὰ τὴν θάλατταν ἐπ' ὀνόματι τοῦ μάρτυρος Θεοδώρου πάλαι ἀνοικοδομηθὲν τέµενος κατέλαθε κατὰ (66) παντὸς τοῦ στρατεύµατος. Καὶ δι' ὅλης νυκτὸς τὸ θεῖον ἐξευµενίζοµενοι, τῶν ἀχράντων καὶ θείων µυστηρίων (90) μετελάµβανον. Εἶτα τὰς ἰδίαις καταστήσας φάλαγγας, τὴν μέσσην εἴλετο τοῦ συντάγματος χώραν, τὸ ἐξ γὰρ πρὸς θάλατταν κέρας τῷ Ἀρχιεπῆ (91) ἐπέτρεψε κόµητι.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ ἄλλα δ' αὐτά. ⁶⁷ ἐπεισεσεῖν. ⁶⁸ Deest vox ἅπαν. ⁶⁹ ἐληλυθὼς. ⁷⁰ παριπεύοντος. ⁷¹ μετὰ. ⁷² εἴ- γετο. ⁷³ Ἀρχιεπῆ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(90) *Τῶν θείων µυστηρίων.* Malaterra, *Mane C* autem facta, dux ipse lucis crepusculo, omnesque nostri surgentes cum summa devotione hymnos Dei cum missarum celebratione audiunt, presbyteris *compunctive confitentes peccata, muniantur sacra Viatici ministeriis.*

(91) *Τῷ Ἀρχιεπῆ.* Meminit Amicetæ comitis anonymus Barenensis in Chron. an. 1068: *Obiit*

κόμης δὲ αὐτῶν τῶν ἐπιφανῶν γενναίος, καὶ χεῖρα, ἅμα καὶ γνώμην, θάτερον δὲ τῷ υἱῷ αὐτοῦ Βαϊμούντῳ, τὴν ἐπικλήσιν Σανίσκῳ. Τούτων ἑαυτοκράτωρ αἰσθόμενος δεινὸς ὢν τὸ συνοῖσον ἐν ὁσίᾳ εὐρηχέαι ῥοπῇ μεθαρμοσάμενος ἐξυτὴν πρὸς τὸ συμπεσεῖν, αὐτοῦ που κατὰ τὸ πρᾶν ἐκ παρὰ τὴν θάλασσαν ⁷¹, τὰ; παρατάξεις κατέστησε. Καὶ διελὼν ⁷² τὰ στρατεύματα. τοὺς μὲν ἐπὶ τὰς σκηνὰς τοῦ Ῥομπέρτου ἀπερχομένους Βαρβάρους τῆς ὄρμῆς οὐκ ἀνέκοψε, τοὺς δὲ ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ἐτερόκοπα φέροντας ξίφη παρακατασχὼν μετὰ τοῦ σφῶν ἀρχηγοῦ τοῦ Ναμπίτου ἀποβάντας τῶν ἵππων ἐμπροσθεν ἐκ μικροῦ διαστήματος προπορεύεσθαι στοιχηθὼν ἐπέτρεψε· τοῦτο δὲ γένος ἀσιδοφύρον ζύμπαντες ⁷³. Τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ στρατεύματος εἰς φάλαγγας διελὼν, αὐτὸς μὲν τὸ μεσαίτατον εἶχε τῆς παρατάξεως, δεξιόθεν δὲ καὶ ἐξ εὐωνύμου φαλαγγάρχας τὸν Καίσαρα Νικηφόρον τὸν Μελισσηνὸν ἐπέστησε, καὶ τὸν καλοῦμενον Πακουριάνον, καὶ μέγαν δομέστικον. Τὸ δὲ μεσαίτατον αὐτοῦ τε καὶ τὸν ⁷⁴ περὶ ῥαδιζόντων Βερβάρων, ἱκανοὺς εἶχε στρατιώτας τῆς τοξείας εἰδήμονας, οὓς κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου προεκπέμπειν ἠθούλετο, ἐπιτρέψας τῷ Ναμπίτῳ, ὄπην ἕνα βούλονται πρὸς τοὺς Κελτοὺς ἐξιπάσασθαι, καὶ αὐτῶν ὑποστρέφειν, χώραν αὐτοῖς ἐξ ἐφόδου διδίνειν ἐφ' ἑκάτερα σχιζομένους, εἴτε αὐτῶν συνεχίζεσθαι καὶ συνεχίζοντας πορεύεσθαι. Οὕτω γοῦν τὸ ἅπαν διατυπώσα; στρατεύμα, αὐτὸ, ⁷⁵ μὲν κατὰ μέτωπον ἴετο τῶν Κελτικῶν στρατευμάτων τὴν ἡῖνα παραθέων· οἱ δὲ ἀπὸ σταλέντες; Βάρβαροι τὰς ἀλυκὰς διαλυθότες; ἐπεὶ καὶ οἱ ἐντὸς τοῦ Ἀρβ'αχίου τὰς πύλας ἀνεπέασαν, τοῦτο αὐτοῖς τοῦ αὐτοκράτορος ἐπισκήψαντος, ἐν ταυτῷ ταῖς Κελτικαῖς σκηναῖς προσέβαλον ⁷⁶. Κατ' ἀλλήλων δὲ τῶν δῆμαγωγῶν ἐρχομένων ἀποσπάδας ἀποστέλλον ὁ Ῥομπέρτος; ἱππασίας ἐκέλευε ποιεῖσθαι, εἰ που ἐκεῖθεν ὑποσῶραι τινὰς δυνήθειεν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος. Ἄλλ' οὐδ' ὁ βασιλεὺς πρὸς τοῦτο ἀνεπατήσκει ⁷⁷. Ἐπεμπε δὲ μᾶλλον καὶ συχνούς ἀντικαταστησομένους αὐτοῖς πελταστάς. Ἀκροβολισμοῖς ⁷⁸ οὐκ μετρίοις; ⁷⁹ ὁμοφώτερον κατ' ἀλλήλων χρησαμένων, ἐπεὶ καὶ ὁ Ῥομπέρτος; ἡρέμα τοῦτοις εἶπετο, καὶ τὸ μεταίχμιον ἤδη ἀπεστενωτο διάστημα, τῆς φάλαγγος τοῦ Ἀμικέτου ⁸⁰ προεκδραμόντες περὶ καὶ ἵππεῖς περὶ τὸ ἄκρον τῆς παρατάξεως; τῆς τοῦ Ναμπίτου προσέβαλλον. Γενναίτερον δ' αὐτῶν ἀντικαταστάτων παλίνροιοι ⁸¹ γεγόνασιν, ἐπεὶ οὐ πάντες λογάδας ἴσαν, καὶ θαλάσση αὐτοῦς ἐπιβρίβαντες ἄχρι τοῦ

bat Amicete commisit, **115** viro inter comites illustri manueque juxta ac consilio prompto. Alteri Baimundum praesesse voluit, suum filium, cognomento Saniscum. His imperator compertis pro ingenii promptitudine qua valebat maxima ad pervidendum uno intuitu quid facto esset opus, seque momento ad occasionem opportunitatem transformandum; ibidem ubi forte tum fuit, per jugi declive praeter maris oram aciem et ipse suam explicat; divisisque quas secum retinuerat copiis (nam Barbaros qui ad circumveniendum Robertum invadendaque a tergo ejus castra ire ceperant, revocandos non putavi) eos tantum qui ancipites in humeris gladios gestant, destinatos licet et ipsos circuitioni castrorum hostilium, retinuit; mutatoque imperio praecipit omnes omissis equis cum duce ipsorum Nampite ante universam aciem modico intervallo directos in seriem procedere. Sunt hi omnes clypeis muniti. Reliquum exercitum in phalanges distribuit, totius ipse aciei insidit medium, a dextris sinistrisque Nicephorum legionibus praefecit, Melissenum Caesarem, et magnum domesticum, qui Pacurianus vocabatur. Occultaverat vero tam intra intimum phalangis suae quam in medio agmine Barbarorum illorum quos diximus jussos equis descendere in hostem ivisse pedites, certos manipulos satis numerosos jaculatorum optimorum, quos repente in Robertum immittere cogitabat: mandaveratque Nampitae, ut cum plenum ostendisset hostibus speciem mox in ipsos irrup-turi, retrocederet statim, laxatisque in latum utrumque ordinibus suorum sagittariis locum daret erupturis, moxque iterum suos in unum cogeret, junctisque mutuo protectos clypeis, ire prorsum juberet. Ipse imperator e regione frontis ipsius aciei Francicae, maritimam obibat oram. Interim Barbari ad circumveniendum missi littoralem emensi tractum captoque circuitu, cum Dyrhachiensibus imperatoris jussu ad id ipsum egressis juncti in castra Francica impetum fecere. Jam vero ambo summi utriusque partis duces in se invicem infesti vadebant, instructis aciebus. Et Robertus quidem turmis levium equitum identidem submissis, velitationibus delibabat universam pugnam, in id maxime intentus, ut isto, si posset, modo, fervidiores aliquos ex Romani exercitus eliceret corpore. Nec fefellit imperatorem astus. Ergo is diligenter cavet,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁰ Deest vox κόμητι. ⁷¹ θαλάττης. ⁷² διελθών. ⁷³ ἅπαντες. ⁷⁴ τῶν. ⁷⁵ αὐτοῖς. ⁷⁶ προσέβαλλον. ⁷⁷ ἀνεπέπώκει. ⁷⁸ ἀκροβολισμοῦς. ⁷⁹ μετρίους. ⁸⁰ Ἀμικέτου. ⁸¹ παλίνροστοι.

Car. Dufresnii Du Cangii notae.

Argyro Proedro, et Apochara Catap. et Amicetta intravit Iuvenacie. Idem videtur qui Amicus comes non semel appellatur a Guillelmo Apul. et in rescripto quodam Rogerii Apuliae ducis et Boemundi fratrum, an. 1090, pro Bantino monasterio in Apulia, quod ita subscribit, Amicus gratia Dei inclitus comes. Exstat illud apud Baronium, hoc anno n. 17 et 18, apud quem lit praeterea mentio

Goffredi, Amici comitis filii, in altero Urbani II. PP. Diplomate. Ab Amico regem Croatiae captum habetur in Archivo monasterii SS. Cosmae et Damiani Jadrensis, apud Joan. Lucium lib. II *Hist. Dalmat.* cap. 10, et in Vita Joannis Traguriensis episcopi: Anno 1075 tempestate qua comes Amicus regem Croatiae cepit. Sed de Amico comite, et ejus familia, plura mox ad pag. 117.

cetratis extra ordinem objectis equitatu sistendo, ne sua inde turbaretur phalanx. Conserebantur ergo inter cetratos nostros Robertique velites proœmiales pugnae, jaculationibus non creberrimis: donec Roberto sensim suos assectante campus inter acies medius magis ac magis aretabatur. Jamque Ameceti phalanx peditatu juxta equitatuque totum emenso spatium, Nampite agmen **116** invaserat, atque adeo barangis fortissime resistentibus aversa in fugam fuerat; neque enim eximii militibus tota constabat. Illi ergo in mare fuga delati ad collum usque immergebant se fluctibus, studio contingendi Romanas Venetasque naves, in quibus profugium frustra sperabant pelebantque: quando Gaita, ut quidam auctores tradunt, Roberti conjux, in bellum secuta virum, Pallas altera, licet non Minerva, conspicata fugientes, acri fixos intuitu magna voce increpuit lingua patria tantum non Homericum illud inclamans: *Este viri, quoniam usque fugam tendetis inierem.* Qui cum haud sisterentur clamore, ipsa longa in manum hasta correpta totis effusis habenis ignavos infesta persequitur. Ea re illi animadversa, colligunt sese in pugnamque se mutuo ad officium adhortati redeunt. Simul vero bipennigeri et ipse ductor eorum Nampites ardore pugnandi et successu primo per imperitiam elati, longo jam intervallo a Romanis disjuncti legionibus conserere festinabant manum cum ipsa Gallorum acie; quibus et suo et aliorum judicio nequaquam inferiores in belligerando haberi solent; eos Robertus contra venientes speculatus facile conjecit ex celeritate gradus, ex magnitudine percursi spatii, ex gravitate armorum, defatigatos ac anhelitu sublimi esse oportere. Ergo insilire in ipsos jubet globos quosdam peditum, qui eos degustatos, ubi longe mollius quam pro incensus audacia resistentes sentiunt, facile admoto et ingeminato impetu cunctos ad unum delent, quibus tuendi loci animus aut cura supersuit. Ceteri fugam intenderunt versus templum summi cœlestis militiæ principis Michaelis, in quod, quanta loci capacitas fuit, constipati sunt quamplurimi: quos sacra ædes capere haud potuit, ascensum in lectum ejus ac fastigium moliti tutos ibi se miseri credebant; verum Latini igue immisso ipsos cum

τραχήλου ταῖς νηυσὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ καὶ Βενετικῶν στόλου πελάζοντες, ἐκεῖθεν ἤτουντο τὴν σωτηρίαν, καὶ παρ' ἐκείνων οὐ προσεδέχοντο. Ἡ δὲ γὰρ Γαῖτα (92), ὡς λόγος τις φησιν, ἡ τοῦ Ῥομπέρτου σύννευος αὐτῷ συστρατευομένη, Παλλὰς ἄλλη, κἄν μὴ Ἀθήνη, θεασαμένη τοὺς φεύγοντας, δριμύ τούτους ἐνατενίσασα ⁸², κατ' αὐτῶν μεγίστην ἀφείσα φωνὴν, μονοῦ τοῦν ⁸³ Ὀμηρικὸν ἔπος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λέγειν εἶπαι· *Μέγρι πόσου φεύξεσθε; στήτε, ἀνέρες ἔστε.* Ὡς δὲ ἔτι φεύγοντας τούτους ἑώρα δόρυ μακρὸν ἐναγκαλισαμένη, ὄλους ρυτῆρας ἐνδύουσα κατὰ τῶν φευγόντων ἵεται. Τοῦτο θεασάμενοι καὶ ἑαυτῶν γεγονότες, αὖθις πρὸς μάχην ἑαυτοῦ; ἀνεκαλέσαντο. Ἐπεὶ ⁸⁴ δὲ οἱ πελεκυφόροι (93) καὶ αὐτὸς ὁ τούτων ἀρχηγὸς ὁ Ναμπίτης δι' ἀπειρίαν ⁸⁵ καὶ θερμότητα δέξτερον βεβαδικότες, ἱκανὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς παρατάξει; ἀπέστησαν, σπεύδοντες ξυμβαλεῖν ⁸⁶ ἐν ἔσθ' ἑαυτῶν τοῖς Κελτοῖς (καὶ γὰρ οὐχ ἦττον ἐκείνων περὶ τὰς μάχας, καὶ οὗτοι ἐκθυμότεροί εἰσι, καὶ τῶν Κελτῶν ἐν τούτῳ τὸ ⁸⁷ μέρει μὴ ἀποδόντες), κεκοπιακότες τούτους ἦδη καὶ ἀσθμαίνοντας ὁ Ῥομπέρτος θεασάμενος, καὶ τοῦτο ἀπὸ τε τῆς ὀξείας κινήσεως, τοῦ τε διαστήματος βεβαιωθῆς καὶ τοῦ ἀχθῶς τῶν ὀπλων, τι ἄς τῶν πεζῶν ἐπέσκηψε κατ' αὐτῶν εἰσπηδήσαι. Οἱ δὲ προκεκμηκότες ἦδη μαλακώτεροι τῶν Κελτῶν ἐφαίνοντο. Πίπτει γοῦν τρηκτικὰ τὸ βάρβαρον ἅπαν, καὶ ὁπσοὶ τούτων ἐσώθησαν περὶ τὸ τέμενος (94) τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ προσπεφυγότες, οἱ μὲν καὶ ὀπόσους ἐξεχώρει τὸ τέμενος ἐντὸς εἰσῆσαν, οἱ δὲ ἄνωθεν τοῦ τεμένους ἀνελθόντες εἰστήκεσαν, τὴν σωτηρίαν, ὡς φωνοῦ, ἐκαίθεν πραγματευομένοι ⁸⁸. Οἱ δὲ Λατῖνοι πῦρ κατ' αὐτῶν ἀφέντες, σὺν τῷ τεμένει πάντα κατέκυσαν. Τὸ δὲ γὰρ λοιπὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος καρτερῶς πρὸς αὐτοὺς ἀπεμάχοντο. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος καθάπερ τις περρωτὸς ἱππότης σὺν ταῖς λοιπαῖς δυνάμεισι κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐλᾶ, καὶ ὕβεται ταύτην, καὶ εἰς μέρη πολλὰ διασπᾶ. Ἐντεῦθεν οἱ μὲν τῶν ἀντικειμένων ἐν αὐτῷ τῷ πολέμῳ μαχόμενοι πίπτουσιν, οἱ δὲ φυγῇ τὴν ἑαυτῶν ἐπραγματεύσαντο σωτηρίαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀλέξιος καθάπερ τις πύργος ἀκλόνητος ἔμενε, κἄν πολλοῦ τῶν μετ' αὐτοῦ ἀποβαδίσκει ἀνδρῶν καὶ γένει καὶ πείρᾳ στρατιωτικῇ διαφερόντων. Πέπτωκε γὰρ τρηκτικὰ ὁ Κωνσταντῖος (95)

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸² ἐνατενίσασα. ⁸³ ἀφείσα. ⁸⁴ τὸ. ⁸⁵ ἐπειδὴ. ⁸⁶ ἐμπειρίαν. ⁸⁷ συμβαλεῖν. ⁸⁸ τῷ. ⁸⁹ πραγματευομένοι.

⁸⁶ ἐμπειρίαν. ⁸⁷ συμβαλεῖν. ⁸⁸ τῷ. ⁸⁹ πραγματευομένοι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(92) Ἡ δὲ Γαῖτα. Testatur etiam Guillelmus Apul. in hoc prælio Amazonis instar pugnasse Roberti uxorem, et in eo vulneratam: *Uxor in hoc bello Roberti sorte sagitta Quadam læsa fuit, quæ vulnere territa, nullam Dum sperabat opem, se pene subegerat hosti, Navigio cujus se commendare volebat, Instantis metuens vicina pericula lethi: Hanc Deus eripuit, fieri ludibria nolens Matronæ tantæ, tum nobilis et venerandæ.*

(95) Ἐπεὶ δὲ πελεκυφόροι. Malaterra loco citato primam istam Varangorum cladem pariter

refert. Contigit vero hoc prælium *feria III, d'è S. Lucæ apostoli et evangelistæ*, an. 1082, ut auctor est Anonymus Barensis, qui Annæ hac in re coniecit. Sed errat Anna, cum ait initium indictio. 4; nam hoc anno mense Octobri currebat indictio v.

(94) Περὶ τὸ τέμενος. Ecclesiam S. Nicolai, non Michaelis, habet hoc loco Malaterra.

(95) Κωνσταντῖος. Constantius Porphyrogeneta, Constantini Duçæ imperatoris ex Eudocia filius, Michaelis Parapinacæ frater, idem, opinor, qui Zonaræ et Scylitzæ Constantinus. Narrat quippe ii scriptores liberos sex habuisse Constan-

υἱὸς μὲν τοῦ προβασιλευκότος Κωνσταντίνου τοῦ Α
 Δούκα, οὐκ ἰδιωτεύοντος αὐτοῦ ἔτι ἀποτεχθεὶς,
 ἀλλ' ἐν πορφύρᾳ καὶ γεννηθεὶς, καὶ τραφεὶς, καὶ
 ταῖνας τῷ τότε καιρῷ βασιλικῆς παρὰ τοῦ πατρὸς
 ἀξιοθεὶς· καὶ ὁ ⁹⁰ Νικηφόρος μὲν τὴν κλησιν,
 Συναδηνὸς δὲ τὴν ἐπίκλησιν καλοῦμενος, ἀνὴρ γεν-
 ναῖος, καὶ ὠραιότατος ⁹¹, καὶ σφαδάζων πάντων
 ὑπερτερῆσαι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκαίην μυχόμενος·
 ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ ἀδελφῇ πολλάκις ὠμίλει· ναὶ μὴν καὶ ὁ
 τοῦ Παλαιολόγου πατὴρ Νικηφόρος, καὶ ἕτεροι τῶν
 ἐπιφανῶν· πλήττεται γὰρ καὶ ὁ Ζαχαρίας καιρίαν
 κατὰ τοῦ στέρνου, καὶ τὴν ψυχὴν ἅμα τῇ πληγῇ
 ἐπαφίησι, καὶ ὁ Ἀσπιέτης ⁹², καὶ πολλοὶ τῶν λο-
 γάδων. Τῆς δὲ μάχης μὴ διαλυομένης, ἐπεὶ τὸν
 βασιλέα ἐώρων ἔτι ἀντικαθιστάμενον, ἀποκριθέντες
 τινὲς τῶν Λατίνων τρεῖς, ἀφ' ὧν εἷς ὁ ἕδῃ ῥηθεὶς
 Ἀμικέτης ⁹³ ἦν, ὁ δὲ Πέτρος τοῦ Ἀλφᾶ (96),

A templo pariter concremarunt universos. Interea
 cætera nostrorum phalanx præclare ac genere
 repugnabat Gallis. Donec Robertus velut alatus
 quidam eques, cum omnibus suis simul copiis ine-
 luctabili insiliens impetu, Romanam loco movet et
 in multas partes discerpit aciem. Duces milites-
 que qua in vestigio cæsi, qua in fugam abacti
 variam. At imperator Alexius nihilo secius velut
 fundatissima turris quæpiam exstabat alte in
 campo, dimicans fortissime, stragem licet circa se
 undique virorum cernens, tum nobilitate generis,
 tum experientia bellicarum rerum, valde insignium.
 In iis erat Constantinus, Constantini Ducæ quondam
 Augusti filius, patre jam Imperatore genitus,
117 in purpura natus nutritusque, quin etiam
 B jam tum imperatoria a patre lænia dignatus. Ceci-
 dit et Nicephorus cognomento Synadenus, juvenis
 forma præstans, et illo præcipue die ausis factisque

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁰ Deest vocula ὁ. ⁹¹ Desunt voces καὶ ὠραιότατος. ⁹² Ἀσπιέτης. ⁹³ Ἀμικέτης. Sic semper.

Car, Dufresnii Du Cangii notæ.

unum, tres masculos, totidem sequioris sexus :
 ex masculis Michaelen et Andronicum parentibus
 privatis natos, Constantinum patre jam imperatore,
 ideo Porphyrogenetam dictum, et ornamentis
 imperatoris a patre donatum. Is a Nicephoro Bo-
 taniata contra Turcos Orientem incursantes cum
 imperio missus, conciliatis militum animis,
 purpuram induit, a quibus postea Nicephoro
 traditus, in monasterium trusus est, et in insulam
 relegatus. Botaniata in ordinem acto, priori condi-
 tioni restitutus, Alexio militavit, ac demum in prælio
 Dyrrachino cæsus vitam amisit. Guillelmus Apul.
*Occidit hoc bello regni spoliatus honore
 Constantinus, et est subhumatus honore decenti.*
 Ubi Constantinum ait *spoliatum honore regni*, quia
 vivo patre, ut refert hoc loco Anna, imperator
 acclamatus fuerat. Hanc etiam Porphyrogenetæ
 eadem attigit Zonaras, de hac clade scribens : Κα-
 ἥτηθεὶς ἀκλεῶς ἔφυγε, πολλῶν ἐκεῖ πεσόντων, οὐ
 τῶν τυχόντων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ὑπεροχαῖς
 καὶ βασιλείου τυχάνοντων ἐξ αἵματος. Id attigit
 præterea Glycas.

(96) Πέτρος τοῦ Ἀλφᾶ. Petrus ille, Francigena
 Orderico lib. vii, pag. 645, dictus, deinceps sese
 adjunxit Alexio, cujus ille opera variis in negotiis
 usus legitur apud Annam lib. v, et cum Francis
 proceribus qui an. 1097 expeditionem Hierosoly-
 mitanam aggressi erant, dum per Thraciam et
 Byzantii fines iter faciunt, Constantinopoli in Sy-
 riam profectus est, uti narrat eadem Anna lib. xi.
 Petri cognomen tam varie apud Scriptores rerum
 Hierosolymitanarum exaratum invenitur, ut fami-
 liæ et gentis vestigium ex iis agnosci vix queat :
 etsi erunt forte qui Aliphæ, seu Allifæ, Samnii ce-
 lebris quondam oppidi, dominium obtinuisse cen-
 sebunt, cum Normanni provinciam istam occupa-
 runt, eoque deturbatum a Wiscardo aut Rogerio
289 transisse in partes Alexii imperatoris, indeque
 cognomen retinuisse : sed Aliphæ oppidum Nor-
 manno alicui proceri paruisse non tradunt istius
 ævi historiographi. Apud Tudebodon, edit. Du-
 Chesniana lib. ii, *Petrus de Aluph*; apud Bal-
 dircum, lib. ii, et Ordericum, ix, *Petrus de
 Alfia* nuncupatur. Tudebodus editionis Bongarsia-
 næ; Robertus Monachus, lib. iii; Guibertus lib. iv,
 cap. 1, *Petrus de Alpibus* appellant. Sane exstat in

provinciæ comitatu, in vicaria Barjolensi, castel-
 lum vetus in veteribus chartis *de Alpibus*, et inco-
 lis *Aulps* hodie vocitatum, quod Sibylla, Gaufre-
 deti de Agouto, Treti et Toloni domini, filia unira,
 testamento suo 14 Aug. anni 1261, in familiam Bla-
 cassiam, a qua etiamnum hac tempestate posside-
 tur, transfudit, instituit hæredibus Blacasseto et
 Guillelmo de Bellodinari fratribus, Bonifacii Bla-
 cassii cognati filii, quos pueros penes se educarat,
 sibi que invicem substituit, uti ex Legendario
 Ecclesiæ Tolonenis docemur. Ab hoc castro, Pe-
 tri derivatum cognomen in Historia Gallobyzantina
 statuisse me libens agnosco, nec discedo omnino
 C ab sententia, cum hanc firmare videatur Amici
 comitis, de quo paulo ante egimus, cum Petro con-
 sanguinitas, quos iisdem constat parentibus, ead-
 demque familia prognatos. Amicorum porro, vel,
 si mavis, Amiclorum gens, non Normannica, sed
 Provincialis fuit, ex qua existit Giralduus Amici
 Gravesonis in Tarasconensi vicaria dominus, qui a
 Nostradamo an. 1150, memoratur; ille, opinor,
 qui Adelam Raynerii de Castellari et Garcennæ
 Forelcariensis filiam matrimonio sibi junxit, ex
 quo prodiit Guillelmus comes Forcalcarciensis, vul-
 go Adelæ filius, ex matre, cognominatus. Fallitur
 enim Antonius Rufius in *Hist. comitum provinciæ*,
 dum ait Adelam, Bertrandi comitis filiam fuisse,
 cum repugnet acta varia, quæ asservantur in
 D Archivo regis Christianissimi, in quibus Guillel-
 mus, Raynerii gener dicitur. Subscribit præterea
 Diploma Raimundi comitis Tolosani, an 1088, Gui-
 raudus Amicus, in tom. viii Spicilegii Acheriani,
 pag. 160; Petrus Amici, et Berengarius Amicus
 chartam aliam Petri regis Aragonum et Mariæ Mon-
 tiessul. an. 1204, ibid. pag. 218 et 219. Jam vero
 ad stabiliendam nostram de Petri et Amici familia,
 et consanguinitatis affinitate conjecturam, præstat
 utriusque stemma, quantum ex Guillelmo Apuliensi
 delibare id licuit, perstringere. Petro et Amici pa-
 tri communis fuit parens. Petrus comitis titulo a
 Guillelmo donatus, et inter Francos et Normannos,
 qui primi in Italia sedem fixerunt, ditior habitus,
 ab Humfredo comite, et Drogone Humfredi fratre
 postea victus et capus, liberos habuit Goffridum et
 Petrum. Goffridus prior vita excessit, relicto filio
 impubere Richardo, cujus quoad suæ fieret ætatis,

(a) Arch. Reg. Tolosa, sacco 12, tit. 15; sac. 17, tit. 9; sac. 20, tit. 52.

fortibus magnopere affectare visus laudem pugna-
toris generosissimi omnium. Cum hoc modo dictus
Constantius de nuptiis cum sorore ipsius tractare
crebris congressibus creperat. Eodẽm quoque ab-
sumptus fato est Palæologus Nicephorus, pater
Georgii, aliique ex illustribus. Quippe Zacharias
ictu lethali trajectus pectus, simul accepit vulnus,
simul animam reddidit. Similiter periit Aspetes,
et eximiorum plerique. Stante tamen adhuc et
vigente nihilominus post tantam cædem prælio,
quandiu scilicet impune exstabat imperator locum

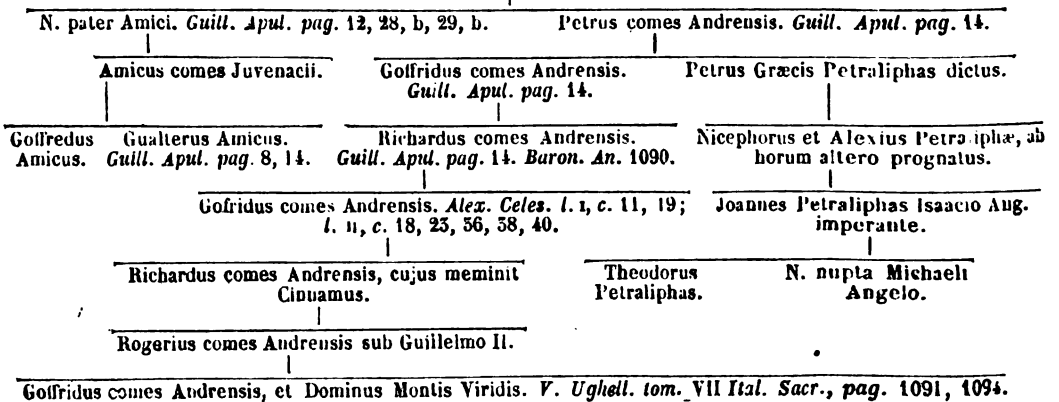
ως αὐτὸς ἐκεῖνος ἔλεγεν, ὁ δὲ τρίτος κατ' οὐδὲν
τούτων ἐλάττων, ἔλους βυτῆρας ἐνδόντες τοῖς ἵπποις,
δύρατα μακρὰ ἐναγκαλιζόμενοι κατ' αὐτοῦ ἴενται.
Καὶ ὁ μὲν Ἀμνηκέτης διημαρτήκει τοῦ βασιλέως,
μικρὸν παρεκκλιναντὸς τοῦ ἵππου· τοῦ δ' ἄλλου
τὸ δόρυ διὰ τοῦ ξίφους ὁ βασιλεὺς ἀπωσάμενος, καὶ
τωνώσας τὴν χεῖρα, παλαί τούτου κατὰ τὴν κλεῖδα,
καὶ τὴν χεῖρα τοῦ λοιποῦ ἀποτέμνει σώματος, ὁ
δὲ φρενήρης τε ὢν καὶ ἔδρατος τὴν νοῦν, μὴδὲν
ὄλως συγχυθεὶς γοργόττει γνώμης, ἐν ἀσκέπτῳ
χρόνῳ τὸ δέον συνείει, ὑπτιον ἄμα τῇ πληγῇ ἑαυτοῦ

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

patrimonium rexit Petrus patruus. Erat illud potis-
simum in Apulia Peucetia, ubi oppida et castra,
ab avo pleraque in ora maris exstructa, vel instau-
rata, obinebat; Andrum videlicet, Tranum,
Coretum, Barolum, Buxilias, præterea Tarentum.
Quod oppidum cum a Petro repeteret Guiscardus,
qui illud a fratre sibi concessum contendebat, or-
tum est inter illos bellum. Petri partes sectatus est
Amicus, Juvenacii et Spinacioli comes, aut domi-
nus, Petri consanguineus; Amico enim patruus
Petri pater exstiterat, inquit Guillelmus Apul.
Captus in hoc bello Petrus, pace tandem a Guis-
cardo impetrata, oppida quæ perdididerat recepit,
excepto Trano. Sed haud multo post Petrus rursus
in rebellionem delapsus, Jordano Capuano princi-
pi, qui a Guiscardo desciverat, una cum Amico,
Abagelardo Humfredi filio, Roberto comite Montis-
scabiosi, Goffredo de Conversana Roberti fratre, et
aliis adjungitur. Quo in bello Juvenatium Guiscar-
di partes secutum, frustra ab Amico, ejus erat,
et sociis obsidione tentatum 290 est. Pace firmata
inter Jordanum et Guiscardum, cum Amicus Spina-
ciolum, cui filius præerat, amisisset, cum Guiscardo
reconciliatur. Petrus vero, cui Tranum et Taren-
tum abstulerat Guiscardus, recepto Trano, ab
eodem perinde pacem oblinet. Amico, præter Gof-
fredum, filius fuit Gualterus, qui a Guillelmo Apul.
non semel memoratur. Gesta esse hæc bella an.
1082 auctor est Gaufridus Malaterra, lib. iii, cap.

B 53, 54 et 55; quibus exactis et finitis, Petrus et
Amicus cum Roberto in Dalmatiam trajecerunt, uti
hoc loco Anna commemorat. Exincto Roberto,
Petrus ad Alexium transit, mox cum Francis
nobilibus in Syriam profectus, præfecturam in ea
expeditione, et principatum Cæsareæ in Cappadocia
obtinuit. Inde in Græciam reversus, Alexio contra
Boemunlum meruit, ac denum Didymotichi in
Thracia fortunæ suæ sedem fixit. Auctor est enim
Nicetas in Man. lib. ii, n. 4, quatuor fratres Petrali-
phas, ex Francica gente oriundos, qui eo ævo Di-
dymoticum incolebant, Manuelli imperatori bello
contra Siculos C. an. 1152 militasse, in quibus
fuere Nicephorus et Alexius Petralipha, de quibus
Cinnamus, lib. v et vi. Quos quidem a Petro de
Alpha, ejus hic mentio fit, prognatos suadet co-
gnomen, et temporis vel annorum ratio. Enimvero
constat Petralipharum familiam in palatio Con-
stantinopolitano primas obtinuisse. Recensentur
enim ab eodem Niceta in Isaacio, lib. iii, n. 8. In-
ter archontes, seu viros urbis primarios, qui in
Isaacium Angelum conspirarunt, Joannes ὁ Πητρα-
λίφας, a quo genus ducebat Theodorus, non semel
ab Acropolita memoratur, ejus soror nupsit Mi-
chaeli Angelo Dyrrachii duci, quod etiam scripsit
Gregoras. Intricatum hoc Petralipharum et Ami-
ciorum stemma retinet subjectus index genea-
logicus.

N. pater Petri. *Guill. Apul. pag. 12, 28.*

ὡς ἐπ' οὐρανὸν τοῦ ἵππου ἔθετο. Καὶ εὐθύς τὸν χρῶτα τοῦ σώματος μικρὸν παραξέσασα ἢ τοῦ ξίφους ἀκμὴ περὶ τὴν ἀκοὴν παραπεδισθεῖσα τῆς κόρυθος, καὶ τὴν συνέχοντα ταύτην ὑπὸ τὴν γένυν ἱμάντα διασπάσασα, ὡσεὶ ταύτην εἰς γῆν. Τηνικαῦτα δὲ ὁ μὲν Κελτὸς ἐκεῖνος παραθείει δὴ ζῆτο κατακρημνίσαι τοῦ ἵππου, ὁ δ' εὐθύς ὀρθωθείς ἐπὶ τῆς ἐφεστρίδος ἑδραῖος ἐκάθητο, μηδὲν τῶν ὄπλων ἀποβαλὼν. Ἄλλα καὶ γυμνὸν τὸ ξίφος κατέχων τῇ δεξιᾷ, τῷ δὲ λυθρῷ τοῦ ἰδίου πεφοινιγμένος αἵματος, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀπερικάλυπτον ἔχων, καὶ τὴν πυρσὴν καὶ ἠλώσαν κόμην περιπλανωμένην ταῖς ὄψεσι, καὶ διοκλοῦσαν ⁹¹⁻⁹² αὐτόν· ὁ γὰρ ἵππος ταραττόμενος καὶ ἀποπτύων τοὺς χαλινούς καὶ φριμάσων, ἀτακτότερον ἐμπίπτειν τῷ προσώπῳ τοὺς βοστρύχους παρεσκεύαζεν· ἀλλὰ καὶ ὡς ἑαυτὸν ἀνακλεσάμενος, ὡς ἐνῆν, τοῖς ἐναντίοις ἀντικαθίστατο. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοὺς Τούρκους (96') φεύγοντας ἑώρα, καὶ αὐτὸν τὸν Βοδῖνον ἀπολέμητον ὑποχωροῦντα· ὦπλιστο γὰρ καὶ οὗτος καὶ εἰς πολέμου τύπον ⁹⁶ τὴν αὐτοῦ διατυπώσας στρατεύμα κατὰ ταυτήν· ⁹⁷ τὴν ἡμέραν ἴστατο, ὡς ἐπαρήξων τάχα τῷ αὐτοκράτορι, κατὰ τὰς πρὸς αὐτὸν γεγενημένας συνθήκας· ἔκυραδόκει δὲ, ὡς εἴκειν, ἵνα εἰ μὲν τὴν βίτην τῆς νίκης τῷ αὐτοκράτορι δοθεῖσαν γνοίῃ, ἐπιτελεῖται καὶ αὐτὸς τοῖς Κελτοῖς, εἰ δὲ τούναντιον, ἀτρεμῆσθαι τε καὶ ὀπισθόπους γένηται· ταῦτα διαλογιζόμενος, ὡς ἐξ ὧν ἐπεπράχει δῆλον, καὶ τὴν νικῶσαν ἀπάρτι πὸς Κελτοῦς ἔγνωκῶς ἔχοντας, ἀγυστος πολέμου τὸ παράπαν, οἴκαδε ἐπαναεδραμῆκει. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ταῦτα θεασάμενος, καὶ ὡς ⁹⁸ μηδένα τὸν αὐτῷ ἐπαμύνοντα βλέπων, τὰ μετάφρενα καὶ αὐτὸς τηνικαῦτα δίδωσι τοῖς ἐναντίοις. Καὶ οὕτως ἐδίδων οἱ Λατῖνοι τὸ Ῥωμαϊκὸν στρατεύμα.

Ubi vero Turcos fugientes vidit, et Bodinum pugna non tentata recedentem (stetit enim hic in armis eo die instructoque tanquam ad prælium agmine **118** suorum, speciem ostentabat quasi totis viribus pro imperatoris causa dimicaturus esset, juxta pacta conventa quæ inter ipsos intercesserant. Revera tamen sibi parcere decreverat, spectareque quorsum vergeret victoriæ fortunæ, ut si eam quidem haud dubie favere imperatoris partibus cerneret, tunc ipse in victos facili, apud victores gratiosa impressione Gallos impeteret, sin contra eveniret, abstinere pugna, incolumesque in tutum copias reduceret. Talia cogitasse a principio illum ex iis quæ fecit intellectum est. Simul enim satis perspexit stare victoriam a Gallis, bello prorsus ingustato domum strenue se retulit) : ea, inquam, ubi vidit imperator, acque destitutum plane ab omnibus, tergum et ipse tandem hostibus dedit. Sicque jam omni ex parte Latini plane fusum fugatumque Romanum exercitum persequabantur.

Ὁ δὲ Ῥομπέρτος καταλαβὼν τὸ τέμενος τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὅπου καὶ ἡ βασιλικὴ σκηνὴ, καὶ ἄπασα ἡ σκευὴ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος, ὀπίσθους εὐθρανεῖς εἶχε τὴν βασιλέα διύκειν ἐκπέπομφεν, ^D αὐτοῦ που αὐτὸς ἐγκατεργῶν φανταζόμενος τὴν τοῦ αὐτοκράτορος κατάσχεσιν. Τοιοῦτοι γὰρ λογισμοὶ τοῦτου τὸ ὑπέρογκον ἐξέτακτον φρόνημα. Οἱ δὲ εὐ-

A adhuc obtinens, tres Lat' norum, quorum unus supra nominatus Amecetes fuit, alter Petrus Aliphæ filius, ut ipse affirmavit, tertius, alius quispiam nulla re inferior duobus, totis habenis equo quisque suo laxatis, longis armati hastis in eum incurrerunt. Et Amecetes quidem recta ictum in imperatorem non pertulit, equo paulisper declinante, alterius hastam primo imperator gladio repulit, tum intentis manus nervis vehementem in hostem intorquens ictum, quo ipsam carpi juncturam petiit, manum illius a reliquo abscidit corpore. At tertius imperatorem in fronte percussit; verum ille sibi summe præsens firmo et imperturbato semper animo, quantuslibet circa tumultus et rerum sursum deorsum omnium permistio ferret, ut venientem sensis ictum, abiecit se retro supinum in equi caudam; quo factum est ut summa duntaxat cute frontis perstricta, leviterque delibata mucro cuspidis in prominentem galeæ limbam offensus, lorum quo eadem galea sub mento circum astringebatur abruperit, eamque in terram dejecerit. Tunc Gallus excussisse se imperatorem ex equo ratus, quasi ad præliam procurrat; at ille statim sese erigens firmansque stabili sede in ephippiis, idem qui ante apparuit, arma retinens eadem quæ prius, manumque nudo gladio formidabilem vibrans, cruentatus ille quidem recenti vulnere, nudoque capite, flavaque jam soli exposita coma temere vagante, umbranteque oculos non sine molestia: nam equus efferatus fremcusque ac frenum respuens vehementi concussu cæsariem retro pendentem in frontem averterat: cæterum utcumque erat collegit prout potuit seipsum, hostibusque obvium infra fracta generositate ut prius obtulit.

Ubi vero Turcos fugientes vidit, et Bodinum pugna non tentata recedentem (stetit enim hic in armis eo die instructoque tanquam ad prælium agmine **118** suorum, speciem ostentabat quasi totis viribus pro imperatoris causa dimicaturus esset, juxta pacta conventa quæ inter ipsos intercesserant. Revera tamen sibi parcere decreverat, spectareque quorsum vergeret victoriæ fortunæ, ut si eam quidem haud dubie favere imperatoris partibus cerneret, tunc ipse in victos facili, apud victores gratiosa impressione Gallos impeteret, sin contra eveniret, abstinere pugna, incolumesque in tutum copias reduceret. Talia cogitasse a principio illum ex iis quæ fecit intellectum est. Simul enim satis perspexit stare victoriam a Gallis, bello prorsus ingustato domum strenue se retulit) : ea, inquam, ubi vidit imperator, acque destitutum plane ab omnibus, tergum et ipse tandem hostibus dedit. Sicque jam omni ex parte Latini plane fusum fugatumque Romanum exercitum persequabantur.

At Robertus postquam ipse Sancti Nicolai templum occupavit, ubi augustale imperatoris vasaque et suppellectilia omnia totius exercitus Romani erant, quos valentissimos in suis universis habuit copias ad imperatorem insequendum capiendumque misit, ipse interim ibidem opperiens optatum nuntium, spectatumque conspectum Augusti cap-

Variaelectiones ex cod. Coislin.

⁹¹⁻⁹² ὁ οὐκ ἔστιν. ⁹⁶ τὸ πόν. ⁹⁷ ταυτήν. ⁹⁸ Deest vocula ὡς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(96') Τούρκους. Turcos hoc in bello Alexio militasse auctor est præterea Guill. Apuliensis.

Pars quoque Turcorum cum Graecis interit ingens.

tivi, quod haud dubie futurum augurabatur animo, vir cogitationibus assuetus vastis et spebus immensis. Porro haud segniter quos miserat operi instabant demandato, Alexium incitatissime secuti usque ad locum vulgari incolarum lingua *Malam costam* appellatum: cujus hic admodum situs ac forma est. Fluit amnis infra, Charsanes dictus; hinc alta exsurgit rupes. Inter utrumque transitus fuit fugientis et sequentium, ibique loci majori velocitate tandem assecutorum imperatorem, quem et hastis in lævum ejus latus vehementer illatis, magno insuper incumbentes impulerunt impetu (novem autem erant) et facile videlicet in dextram partem inclinaverunt. Dejecissentque omnino in terram, nisi mucro longiusculi ensis quem manu dextera tenebat Alexius, duræ superficiæ soli inmitens, ipsum a casu sustinisset. Cæterum in isto dextrorsum impulsu aculeus calcaris lævi cum infirmam oram ephestridis, qua ea cingulo inferiori, sive substramini adnectitur, admomordisset, totum equitem, loco motis ephippiis, propendulum in partem alteram fecerat: at ipse læva manu setas equini colli correptas tenens, sese ut poterat sustinebat, adminiculo non in longum suffecturo, nisi haud dubio numine divinæ potentiae salutem imperatori ex ipsis ejus inimicis mirabiliter offerentis, incurrissent in mox casurum ab illa parte in quam præcipitabat alii Galli, arrectis infestisque similiter hastis, quarum mucrones valide appliciti loriceæ dextræ commodum ruentem Alexium erexerunt, in medioque apte sedili ephippiorum, prout ille optare tali tempore poterat, collocarunt. Quamquam enim toto illi pellebant nisu, in partemque plane lævam deiciendi equitem animo ac spe, tamen nonnisi dimidium rei quam agebant peragere ipsis licuit per commilitones eorum, ex lævo, ut dictum est, latere obnixo impetu fixis hastarum cuspidibus dextrum in latus eundem equitem trudentes. **119** In quo cum utrimque perseveraretur obstinatius, prorsus inopinatum aliquandiu mira-

ψυχῶς μάλα τοῦτον εἰδίωκον μέχρι τόπου τινὸς παρὰ τῶν ἐγγωρίων καλουμένου Κακῆ ** πλευρά. Ἡ δὲ τούτου θέσις ποταμῶς ῥέων κάτωθεν ὁ Χαρζάνης καλούμενος, ἔνθεν δὲ ὑπερκειμένη πέτρα (ὧς ὕψηλῆ, ἀναμεταξὺ δὲ τούτων φθάνουσι αὐτὸν οἱ διώκοντες, οἳ καὶ παύουσιν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν διὰ τῶν δοράτων (ἐννεὰ δὲ ἦσαν ἑξυμπαντες), καὶ ἐπὶ θάτερα κλίνουσι. Τάχα δ' ἂν καὶ ἐπεπτώκει, εἰ μὴ τὸ ξίφος, ὃ τῆ δεξιᾷ κατείχε χεῖρ', ἐφύσασεν ἑναπερισθῆναι τῇ γῆ. Ναὶ μὴν καὶ ἡ τοῦ μύωπος ἀκμή, τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς; ἐνδραχούσα τὸ ἄκρον τῆς ἐφροστρίδος, ὃ ὑπόστρωμα λέγουσι, κλινέστερον ἂν τὸν ἵππότην ἐποίηι. Καὶ αὐτὸς δὲ τῇ λαίᾳ τῆς χαίτης τοῦ ἵππου δραξάμενος ἀνείχεν ἑαυτὸν. Βοηθῆται μέντοι ἕκ θείας τινὸς δυνάμεως, σωτηρίαν παρ' ἑχθρῶν αὐτῷ κομιζούσης παραδόξως: ἀναφύει γὰρ δεξιόθεν ἄλλους Κελτούς τὰ δόρατα πρὸς κείνους ὀρθώσαντας; ὅ καὶ τὰ ἄκρα τῶν δοράτων κατὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν ἐμβάλοντες, ὠρθώσαν τε ἄθροον ἢ τὸν στρατιώτην, καὶ εἰς τὸ μέσον ἀντέστησαν, καὶ ἦν ἰδεῖν θαῦμα παράδοξον. Οἱ μὲν γὰρ ἐξ εὐωνύμων ἀνατρέπαιν ἠπέλγοντο, οἱ δὲ ἐκ τῶν δεξιῶν, τὰ δόρατα τῇ πλευρᾷ πῆξαντες, ὡς περ τοῖς πρῶτων ἐναντιούμενοι καὶ ἀντερείδοντες δόρασι δόρατα ἐπ' ὀρθοῦ σχήματος τὸν βασιλεῖα ἐποίησαν. Ἐδράσαντος δὲ ἑαυτὸν γενναϊότερον καὶ συσφιγξαντος περιδάτην τὸν ἵππον ἑμοῦ καὶ τὴν ἐφροστρίδα, τηνικαῦτα γίνεταί τι ἢ τῆς γενναϊότητος ἐκείνου τεκμήριον. Ὅ γὰρ ἵππος ἄλλως μὲν καὶ θερμώτατος ὢν καὶ ὑγροσκελῆς, ἄλλως δὲ ἀθλητικώτατος ὢν καὶ ποικιλικὸς (ἐφθῆ γὰρ ὅπου τούτων ἀναλαβέσθαι τοῦ Βρυεννίου μετὰ τῆς ἐρυθροβαφῆς ἐφροστρίδος, ὅποτε τοῦτον εἶλεν ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης, βασιλεύοντος ἔτι Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου), τὸ δὲ ὅλον εἰπεῖν ὑπὸ θείας προνοίας ἐμπνευσθεῖς, πάλλεται τε εὐθύς καὶ διαέριος γίνεται, καὶ ἐπ' ἄκρου τῆς εἰρημένης πέτρας ἐπίκειται, ὡς περ ὑπόπερος κουφισθείς, καὶ τοῦτο δὴ τὸ τῶν μύθων, Πηγᾶσου περὶ λαθῶν. Σγουρίτζην (98) τοῦτον τὸν ἵππον ὁ Βρυέννιος ὠνόμαζεν. Τὰ δὲ τῶν Βαρβάρων δόρατα, ὡς περ κενεμαθῆσαντα, τὰ μὲν

Variæ lectiones ex cod. Coislino

** καινή. ἰ Deest vox ἦσαν. ἰ ἀκλινέστερον. ἰ μὲν. ἰ ἐξ. ἰ ἀθρόως. ἰ Deest vocula τε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) Ἐπερκειμένη πέτρα. **291** Quin et ipsi rupi *Petræ* nomen tribuit Guillelmus Apuliensis:

Et properare loco moneat, qui Petra vocatur, Ecclesie Sancti Nicolai proximus iste Est locus.

Castrum dicitur *Papie*: *Dyrrachium est mons Epiri. Ibi est castrum quoddam Petra dictum.* Et alibi, *Petra*, forte castrum in Epiro. Certe petris inædificabantur castella. S. Prosper, *De Provid. Dei*:

Non castella petris, non oppida montibus altis Imposita, etc.

(98) Σγουρίτζην. Ita dictus equus Bryennii, a colore subfusco, subobscuro, seu Badio, uti vocant, nigro: Græcis enim recentioribus σγουρός, est obscurus. Narratio de Bertrando Romano

Græco-barbara ms. ξανθός, καὶ σγουροκέφαλος, εὐόφθαλμος, καὶ ὠρατός. Ejusmodi coloris equos *Brunos bayos* vulgo appellamus. Computum hospiti regis Fr. an. 1312, ubi de equis, qui a rege militarem ordinem ab eo consecutus in lesto Pentecostes concessi sunt, eorum colores sic recenset: *Ferrandus, bayus, grius grisus liardus, niger, brunus, brunus bayus, savus, brunus savus, bauçantus, bayus bauçantus, bayus savus, rufus liardus, varius, niger bauçantus, brunus bayus signatus, liardus pommeletus, morellus, grisus pommeletus, niger stellatus in fronte, clarus bayus, niger maleinctus, albus ferrandus, albus grisus, niger grisus, brunus grisus ferrandus, morellus muletinctus, etc.* Sed de equorum coloribus consulas velim Gruteri pag. 541; Palladium *De re rustic.* lib. iv, pag. 13; et Isidor. lib. xii *Orig.* cap. 1.

καὶ τῶν χειρῶν τούτων ἐξέπεσον, τὰ δὲ διαπεπαρ-
 μένα τοῖς μέρεσι τοῦ ἐσθήματος τοῦ βασιλέως ἐνα-
 πομείναντα, μετεωροσύνετα τῷ ἵππῳ συνηκολούθη-
 σαν. Ὁ δὲ εὐθύς ἀποκόπτει τὰ ἐπαγόμενα δόρατα,
 καὶ οὔτε τεθορύθηται τὴν ψυχὴν ἐν τοσοῦτοις δει-
 ναῖς καταστάσι, οὔτε συνεθολώθη τοὺς λογισμοὺς,
 ἀλλὰ ταχὺ τοῦ συνοίσοντος γίνεται, καὶ τὸ παράδο-
 ξον ἐκ μέσου ἑαυτὸν ποιεῖται. Οἱ δὲ γὰρ Κελτοὶ κεχη-
 νότες εἰστήκεσαν, τὸ γεγονός ἐκπληττόμενοι· καὶ
 γὰρ ἦν ἐκπλήξεως ἄξιον· θεασάμενοι δὲ τοῦτον ἐφ'
 ἑτέραν τραπέντα, καὶ αὐθις ἐδίωκον. Ὁ δὲ, ἐπὶ πολὺ
 νῶτα τοῖς μεταδιώκουσι στρατιώταις διδούς, στρέψας
 τὸν χαλινὸν καὶ συναντήσας ἐν τῶν διωκόντων, διελαύ-
 νει τὸ δόρυ τοῖς στέρνοις. Ὁ δὲ τηνικαῦτα εἰς γῆν ὑπτιος
 ἔκειτο. Ὁ δὲ βασιλεὺς, αὐθις τὰς ἡνίας στρέψας, εἶχετο
 τῆς προτέρας ἑδρῆς. Συναντῶ τοῖνον ἀπὸ τῶν ἐμπροσθεν
 διωκόντων τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις Κελτοὺς οὐκ ὀλί-
 γοις· οἱ δὲ, πόρρωθεν· οὗτον θεασάμενοι συνησπικότες
 ἔστησαν, τοὺς τε ἵππους ἀναψύξαι βουλόμενοι, ἅμα
 δὲ καὶ ζῶγρησαι τοῦτον ἐθέλοντες, κἀντεῦθεν ὥσπερ
 τὴν λάφυρον τῷ Ῥομπέρτῳ κομίσαι. Ὁ δὲ ἅμα μὲν
 τοὺς διπύθεν φεύγων διώκοντας, καὶ τοὺς ἐμπρο-
 σθεν θεασάμενος, ἀπεγνώκει τὰς σωζούσας ἐλπίδας.
 Συλλεξάμενος δὲ ἑαυτὸν, ἐπὶ τῶν ἄλλων μέσον τινα
 ἰθεάσατο ἀπὸ τε τοῦ σώματος καὶ τῆς τῶν ὄπλων
 ἀποπαλλομένης αἰγλῆς τὸν Ῥομπέρτον εἶναι νομίσας,
 καταστήσας τὸν ἵππον κατ' αὐτοῦ φέρεται· κἀκείνος
 δ' ἔκειθεν πρὸς αὐτὸν τὸ δόρυ εὐθύνας, καὶ μὲν
 τοι γὰρ καὶ συνελάσαντες ἄμω κατὰ τὸ μεσαίχιμιον,
 καὶ ἀλλήλων ἰενται. Πρῶτον δὲ ὁ αὐτοκράτωρ
 διθύνας τὴν χεῖρα παλεῖ τοῦτον διὰ τοῦ δόρατος·
 τὸ δὲ αὐτὸθεν διὰ τῶν μαζῶν εἰς τὰ μετάρρηνα διεκ-
 βάλλεται. Καὶ τὸν μὲν βάρβαρον αὐτίκα εἶχεν γῆ·
 εὐθύς γὰρ τοῦτον ἀφήκεν καὶ ἡ ψυχὴ, τῆς τρώσεως
 καιρίας γεγεννημένης. Καὶ τοῦ λοιποῦ ὁ βασιλεὺς,
 διασπασθείσης τῆς φάλαγγος, διὰ μέσων αὐτῶν ἐξιπ-
 πίαστο, ἄδειαν αὐτῷ ἐφευράμενος τὴν σφαγὴν τοῦ
 βαρβάρου τούτου. Οἱ δ' εὐθύς τὸν τρωθέντα εἰς γῆν
 ἐρήμιμον θεασάμενοι, περιχυθέντες· κειμένω, περὶ
 αὐτὸν διεπνοοῦντο. Καὶ οἱ διπύθεν τὸν βασιλέα
 διώκοντες, τούτους θεασάμενοι, ἀποθάντες τῶν ἵππων
 καὶ γνωρίσαντες τὸν ἄνδρα, ἐκόπτοντο δολοῦζοντες.
 Ἄλλ' ὁ Ῥομπέρτος μὲν οὐκ ἦν, ἕτερος δὲ τῶν ἐπι-
 φανῶν καὶ ὁ τούτου δευτέρος. Τούτων δὲ ἀσχολου-
 μένων, ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὰ πρόσω τὴν πορείαν ἐπι-
 ποίητο.

castra victrices redibant. Illi viso procul agnitoque Augusto ibidem in via media, qua necessarius erat transitus, conglobati scutisque commissis et invicem consertis exspectant, quo et equis longo cursu fessis aliquid laxamenti modica requie ad novos conatus darent, et imperatorem, quem vivum capere potius quam incursu occidere mallent, haud ignari quam gratum id Roberto munus oblaturi essent, sic melius redigerent in potestatem. Tum enimvero imperator qui tot a tergo insequentium hostium infestum impetum vix ac ne vix quidem jamdudum frustraretur, alios quoque occurrentes a fronte cernens, plane actum putavit **120** de salute sua. Ergo, quod unum supererat, honestam nec inillam affectans mortem, postquam brevi spatio sese collegit, in confertam repente obstantium turbam irruit; mediumque ipsorum sublime exstantem animadvertens quempiam tum a staturæ modo, tum a fulgore armorum suspicatus Robertum esse, ipsum recta petit. Quem alter magno animo protentaque hasta ex adverso similiter invadit. Eo utriusque cursu medium spatium

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἵππῳ δὲ.

A culique plenum spectaculum existit loricati in equo imperatoris appetiti undique mucronibus hastarum, et earum vario se mutuo temperante impulsu ita librati, ut nulla re alia quam multitudine in ruinam urgentium erectus staret. Cum is autem tali occasione strenue utens sese in sede certius firmasset, restitutaque in debitum locum ephlestride equi habenas angustius compescens alte adduxisset, generosus sonipes natura prefervidus, et firmis cruribus, planeque aptus ad conatus circenses martiosque, non modo se in posteriores ungulas erexit, verum etiam impetu concepto, saltum expediens, sese equitemque suum in petrae adjacentis, cujus modo meminimus, verticem instar Pegasi cujusdam volucris extulit.

B Dicebatur is equus Guritzes, quod nomen acceperat a priori domino Bryennio. Illic enim ipse est quem insignibus imperialibus ac purpureis phaleris ornatum Alexius in prælio contra Bryennium, imperante adhuc Botaniate Nicephoro, ut superius narravimus, ceperat. Cæterum quantæcumque ejus equi vires erant, nequaquam id sine divinæ erga Alexiûm providentiæ præsentis ope miraculoque manifesto potuisse tunc quidem visus est. Hastæ porro Barbarorum, partim ipso equitis quem urgebant evolantis impetu excussæ de manibus tenentium effluerunt, partim infixæ variis partibus imperatoriarum vestium ipsum imperatorem sese in altum efferentem, equi similiter raptæ saltu, consecutæ sunt. Quas statim Augustus cum ipsis unde pendebant vestium laciniis abscidit. Moxque nulla perturbatione mentis in tantis malis, aut turbida incertitudine consilii, statim expediens quid facto esset opus, se mirabiliter inde provipuit: Gallis inbianter circum suspectantibus, incredibilique stupore percussis. Et erat stupendi causa. Mox alio procul itinere fugientem conspicati toto rursus insequentur impetu; quorum strepitu instantium imperator admonitus, ubi tracta in longum fuga securos periculi victores fecerat, repente versis habenis unum insequentium, quem forte primum obvium habuit, hasta transverberans, adverso pectore, supinum dejecit in terram. Sicque converso iterum equo priore via continuat fugam.

D Eo itinere paulo post incidit in quasdam Gallorum cohortes quæ Romanos persecutæ fugientes in

momento corruptum est. Concurrent equites. Prior imperator directa manu adversario hastam incutit; ictus per mamillas in dorsum trajicit. Barbarus statim humi procumbit exanimatus lethali vulnere. Mox incitato Augustus equo per divisam phalangem cœpto itinere ferebatur, redempta per necem istius Barbari securitate fugiendi. Nam Galli cæteri ad jacentem accurrerunt adjutandi causa curandique, illique ipsi qui dudum a tergo insequerantur Alexium, in eum perlati locum ubi postremo cæsus procumbebat Barbarus, descenderunt ibidem ex equis, agnitoque viro mortem ejus lamentabundi plangebant ululantes. Non fuit is quidem Robertus, verum ex illustrissimis principibus alius uni Roberto secundus. Sic igitur istis occupatis imperator purum iter ac liberum in tuta tenebat loca.

Verum ego inter hæc narranda parum memi-
nisse visa sum, vel historiae fide ac religione ad veri-
cujusvis promulgationem urgente, vel admiratione
me quoque efferente facinorum tantorum tamque
incredibilem, me patris mei res gestas scribere.
Etenim ne historiam fictionis suspectam reddam,
soleo plerumque brevitate magna transcurrere quæ
de patre meo narranda occurrunt, cohibente me
verecundia ne eas juvare arte efferreque dicendo
ausim: quin etiam nec totam ipsis suam latitudinem
in narrando tribuens. Atque utinam ista causa ne
obstaret, et ego hujus affectus erga parentem pii
suspicionem libera totam orationis vim in istam
uberrimam laudandorum facinorum segetem possem
immittere: efficerem profecto et argumento suppleto
facultatem ab æquis juxta iniquisque magnifica
dictione pervincerem, neminem in omni memoria
exstitisse in unum cujus res gestæ arctiorem cum
omni genere laudis conjunctionem habuerint. Nunc
gestientem in laudationem istam linguæ stylique
impetum metus ille retardat ac refrigerat: ne
plerisque ex usu vulgari de me censentibus videar,
in commendatione capitis ita mihi conjuncti ut
laudum ipsius in me contagio redundet, indulsisse
charitati damno veritatis: et res quæ profertendæ
tunc essent prorsus inusitatæ atque mirabiles ex
vano hausisse potius, proprio ingenio finxisse,
quam ex certa testataque promississe memoria.

Quamquam si cedere affectibus et ultra severitatis
historicæ gyros exsultare licentia quidvis dicendi
inducerem in animum, næ ego non plus exsultationi
triumphoque quam luctui lamentisque indulgerem:
adeo tristitia plerumque adversaque sunt quæ vitam
atque imperium mei patris describere aggressæ
exprimenda narratione veniunt. Quorum equidem
commemoratione sæpissime inter commentandum
stillante in stilum **121** ac chartam oculo defungor;
tum, non facilius erumpentes questus e pectore
quam ex oculis lacrymas continens, remitto interdum
dolori habenas luctumque expirare in querimonias
sino, quas, cum alioqui breves sint, nequam intempestivas
visum iri arbitror: imo si secus facerem, et domesticas
calamitates tantas siccis oculis absque significatione
mœroris ulla, plane ut silex sensu cassus, aut durissimus
adamus præterirem, periculum esset ne tota historia
ficta potius ad ostentationem artis, atque ad scenicarum
exemplum fabularum mendaci videretur tragicorum
casuum varietate concinnata, quam narratio serio
complexa vere in vita versatas fortunæ infensæ
acerbitates; tales profecto ac tantas ut earum
interposita mentione jurare debeam, si esse audireque
patris amans velim, nihil hac in parte inferior illo
juvare quem sic loquentem Homerus facit: *Νοη, Agelae, Jovem patrisque mei mala juro*, verum
parentis mei clades virtusque quam ea evadenda
vincendaque monstravit mihi privatim uni deploranda
admirandaque relinquatur. Nunc in orbem susceptæ
historiæ redeamus.

Post hæc Galli ad Robertum rediere; qui eos
infecta re vacuos cernens, auditis quæ acciderant

A Ἄλλ' ἔγωγε μεταξὺ τῶν λόγων ἐπελαθίμην, τὸ
μὲν διὰ τὴν φύσιν τῆς ἱστορίας, τὸ δὲ καὶ διὰ τὴν
τῶν πραγμάτων ὑπερβολὴν, ὅτι πατὴρ καταρθώ-
ματα γράφοιμι. Μηδὲ γὰρ βουλομένη τὴν ἱστορίαν
ὑποπτον θεῖναι, πολλάκις περατρέχω τὰ τοῦ πα-
τρός, μήτε αὐξάνουσα, μήτε πλάτος ¹⁰ περιτε-
θεῖσα ¹¹. Ἐποε γὰρ ἐλευθέρᾳ ἦν τοῦ πάθους τοῦτου
τοῦ πατρικοῦ, καὶ ἀπόλυτος, ἵνα, καθάπερ ὕλης ἀμ-
φιλαφοῦς δραξαμένη, τὴν σοφάδα γλώσσαν ἐνεδειξά-
μην, ὁπόσῃν ἔχει περὶ τὰ κατὰ τὴν οἰκείωσιν. Ἐπι-
λυγάζει ¹² δὲ μου τὸ πρόθυμον ἢ φυσικὴ στοργή,
μήπως δόξαιμι τοῖς πολλοῖς ὑπὸ προθυμίας τοῦ λέ-
γειν περὶ τῶν κατ' ἑμαυτὴν, τερατολογίας παρέ-
χειν ὑπόληψιν. Καὶ γὰρ ἂν, πολλὰ τοῦ τῶν καθ' ἑρω-
μάτων ¹³ τῶν πατρικῶν μεμνημένα, καὶ τὴν ψυχὴν
αὐτὴν ἐπεστάλαξα ¹⁴, συγγράφουσα τε, καὶ διηγου-
μένη, ἐν ὁποῖσι καιροῖς ¹⁵ περιπέπτωκε, καὶ οὐδ'
ἀνευ μονωδίας καὶ θρήνου τὸν τόπον παρῆλθον.
Ἄλλ' ἵνα μὴ ῥητορεία κομφή τις ἦ κατὰ τὸ μέρος
ἐκεῖνο τῆς ἱστορίας, ὡς περὶ τις ἀπαθὴς ἀδάμας καὶ
λίθος, παρατρέχω τὰς τοῦ πατρός μου ¹⁶ συμφοράς.
Ἄπερ ἔδει κάμει καθάπερ ἐκεῖνον τὸν Ὀμηρικὸν
νεανίσκον εἰς ὄρκον προσφέρειν (οὐδὲ γὰρ εἶμι χεῖ-
ρων ἐκεῖνου τοῦ λέγοντος· *Οὐ μὰ Ζῆν'*, *Ἀγέλαε,*
καὶ ἄλγεα πατρός ἐμεῖο), πρὸς τὸ εἶναι καὶ λέ-
γεσθαι φιλοπάτωρ. Ἄλλὰ τὸ μὲν πάθος τὸ πατρικὸν
ἐμοὶ μόνῃ καταλελειφθω, καὶ θαναμάζειν, καὶ ὀλο-
φύρεσθαι, τὰ δὲ τῆς ἱστορίας ἐχέσθω.

C Μετὰ ταῦτα οἱ μὲν Κελτοὶ τῆς πρὸς τὸν Ῥόμερ-
τον ὁδοῦ φερουσης εἶχοντο. Ὁ δὲ κενούως τοῦτους

Variae lectiones ex cod. Coislino.

¹⁰ Deest vocula καὶ. ¹¹ μεπατρέχω. ¹² πάλιν. ¹³ περιτεθεῖσα. ¹⁴ ἐπηλυγάζει. ¹⁵ καταρθωμάτων
¹⁶ ἀπεστάλαξα. ¹⁷ πρὸς κακοῖς. ¹⁸ Deest vocula μου.

θεασάμενος, πυθόμενός τε τὰ τούτοις συμπεσόντα, Α πάντα μὲν μεγάλως κατητιζέτω, ἕνα δὲ τούτων ἔκ-
κρῖτον καὶ μαστίζειν ἠπέλει, ἀνανδρόν τε ἀποκαλῶν
καὶ ἀπειροπόμενον. Καὶ ὅτι μὴ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς
πέτρας μετὰ τοῦ ἵππου ἀνέθορε, καὶ τὸν βασιλεῖα
ἠλέξιον ἢ κρούσας ἀνείλεν, ἢ δραξάμενος ζῶντα
ἤγαγε¹⁷, τὰ πάνδενα πάσχειν ζῆτο. Ἦν γὰρ ὁ
Ῥόμπερτος οὗτος τᾶλλα μὲν εὐψυχότατός τε καὶ
φλοικυδυνότατος, πικρίας δὲ ὄλος· ἀνῆρωπος καὶ
ἐπὶ¹⁸ βίαις ἐπικαθήμενον ἔχων τὴν χεῖρα, καὶ τὴν
καρδίαν μεστήν θυμοῦ καὶ ὀργῆς ἐμπλεῖον, καὶ
οὕτως ἔχων περὶ τοὺς πολεμίους, ὡς ἢ τὸν ἀντικα-
θητῆμενον διαπεῖραι τῷ δέρατι ἢ ἐαυτὸν διαχρή-
σασθαι, παρὰ τὸν μοιραῖον, φησὶ, κλωστήρα ἀπαλ-
λατόμενος. Ὁ μὲντοι στρατιώτης ἐκεῖνος, ὃν ὑπὲρ
αἰτίαν¹⁹ ὁ Ῥόμπερτος ἤγε, τό τε ἀνεπίδατον καὶ
δὲ τῆς πέτρας μάλα σαφῶς διηγείτο, καὶ ὅτι εἰς τὸ
μετεωρότατον ὁ τόπος ἐπήρτο, καὶ ὡς ἢ πέτρα ὄξεια
ἦν καὶ ἀκροσφαλῆς, καὶ ὡς οὐδένα, οὐ πεζόν, οὐχ
ἱππότην ἐπιβῆναι ταύτης· δυνατὸν ἄνευ θείας τινὸς
μηχανῆς, μὴ ὅτι γέ τινα πολεμοῦμενον καὶ μαχόμε-
νον, ἀλλ' οὐδ' ἄνευ πολέμου τινὸς εἶναι δυνατὸν
ἀποπειρᾶσθαι τῆς πέτρας. Εἰ δέ μοι, φησὶ, καὶ δια-
πιστοίης, ἐπιχειρήσας ἢ αὐτὸς σὺ, ἢ τις ἄλλως²⁰
τῶν ἱπποτῶν ὁ θαρράλειότατος τῶν ἀμηγάνων αἰσθή-
σεται. Εἰ δ' οὖν, ἀλλ' εἰ τις ἀναφανεῖται τῆς πέτρας
περιγενόμενος, μὴ ὅτι γε ἄπτερος, ἀλλὰ καὶ ὑπό-
πτερος ὢν, ἔτοιμος αὐτὸς πᾶν ὅτι δεινόν²¹ ὑπο-
στῆναι καὶ ἀνανδρίας²² καταχρῆθῆναι. Ταῦτα εἰ-
πὼν μετὰ θαύματος καὶ ἐκπλήξεως ὁ βάρβαρος τὸν
ἐπίχολον Ῥόμπερτον κατέσειλέ τε καὶ εἰς θαῦμα
ἐκίλισεν ἀφέμενον τοῦ ὀργίζεσθαι.

subijctis ignaviaeque condemnes. His miles dictis, eo gestu atque habitu qui facile proderet stuporem
in quo erat adhuc ex hærente sensibus **122** memoria saltus incredibilis quem oculis paulo ante
usurpaverat, Robertum placavit, ira ejus in admirationem versa.

Ὁ δὲ βασιλεὺς, τοὺς ἐλιγμοὺς τῶν παρακειμένων
ὀρών καὶ πᾶσαν τὴν δύσβατον ἀτραπὸν, ἐν δυσὶ νυ-
χθιμέροις διεξελθὼν, καταλαμβάνει τὴν Ἀχρίδα (99).
Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τὸν Χαρζάνην διελθὼν, καὶ με-
κρὸν περὶ τὴν καλουμένην Βαβαγορὰν ἐγκατα-
ρῆσας (τέμπος δ' αὐτῆς δύσβατόν ἐστι), μὴθ' ὑπὸ τῆς
ἤττης, μὴθ' ὑπὸ ἄλλων τοῦ μόθου²³ κακῶν τὴν νοῦν
συγχυθεὶς, μὴθ' ὑπὸ τῆς κατὰ τὸ μέτωπον τοῦ
τραύματος ὀδύνης ὑποχαλάσας, κἂν τὰ ἐντὸς ὑπὸ
τῆς λύπης, τῶν ἐν τῇ μάχῃ πεπαιχότων, καὶ μᾶλλον
τῶν γενναίως ἀγωνισαμένων ἀνδρῶν ἐξεφλέγετο.
Ἄλλ' ὁμως ὄλος τῆς πόλεως ἦν Δυρράχλου καὶ
ταύτης ἐμέμνητο, ἀχθόμενος ὅτι ἀτερ ἡγεμόνος κα-
ταλέλειπτο, τοῦ Παλαολόγου διὰ τὴν ὄξειαν συμ-
βολὴν τοῦ πολέμου μὴ δυνηθέντος ἐπαναστρέψαι.
Καὶ ὡς ἐνὸν²⁴ τοὺς κατ' αὐτὴν ἠσφαλίσατο καὶ τὴν
τῆς²⁵ ἀκροπόλεως φρουρὰν τοῖς ἔκκρῖτοις Βενετί-

vehementer omnes objurgavit, insignem etiam quem-
dam inter ipsos flagris credi se jussurum est minatus,
ignavum imperitumque rei bellicæ incusans. Addebat
imprecari se sibi mala omnia nisi in tali casu
equum ipse suum simili saltu in eundem petrae
verticem in quem Augustus evaserat, immissurus
fuisset, ibique eundem aut eoque dejectum occisurus
aut capturus vivum. Erat quippe hic Robertus
generosissimus ille quidem summusque contemptor
periculorum, at idem irritabilis ut qui maxime,
naribus ferme iram spirantibus, atque ubi quippiam
offenderet, minusve ad votum succederet, statim
indignabundus, stomachique atque acerbitalis ple-
nus: hostes vero quod attinet, cum versaretur in
prælio equitemque in adversum infestus vaderet,
perire adversarium an se ipsum mallent, fatis
pernitatebat, securus et paratus in utrumque, sed
certus alterutrius. Cui cum contra exciperet is
quem acriter incessebat miles, insuperabilem
fuisse petram nimium quantum excelso acumine,
ascensu undique ita abrupto, itaque præcipiti ac
lubrico ut nisi Deo tanquam oblata machina
juvante extollenteque, nemo, non dicam impeditus
armis et in equo bellatore cataphractus, ac pugnans,
sed ne pedes quidem otiosus et securus, porreptare
in ejus verticem quantavis industria conatave queat.
Quod si mihi non credis, ajebat, age experire aut
ipse tu aut quivis alius equitum maxime audax
maximeque peritus equi regendi; si quis vestrum
eniti saltu reipsa potuerit in saxi verticem, nisi
non solumi alatus ipse, sed et alato vehens equo,
non recuso quin supplicio quantumvis acerbo me
At imperator, longos circuitus objacentium montium
ei impeditissimos calles invia semita continuato
labore duorum dierum totidemque noctium emensus,
Achridem tenuit, trajecto per id iter amne Charzane
et paululum duntaxat in saltu impervio dicto
Babagora moratus, animo ipse nihil perturbato, vel
fatigationis ex jactatione tanta, cæterorumque ma-
lorum; ne dolore quidem tum maxime pungente
accepti in fronte vulneris inflecti se quidquam aut
in ullam remissionem frangi sinens. Quanquam
illum intus in animo ingens urebat desiderium tot
illustrium virorum qui fortissime dimicantes in
pugna ceciderant. Tamen a cura justa illa quidem,
sed in præsens inutili, ad instantium provisionem
mentem transferens, totum se dabat exquirendis
rationibus Dyrrhachii tuendi. Quæ civitas ut jam
par esse posset oppugnationi victoris Roberti susti-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁷ ἀνήγαγε. ¹⁸ ἐν. ¹⁹ αἰτίαςιν. ²⁰ ἄλλος. ²¹ εἰ τι δυνατόν. ²² ἀνανδρίαν. ²³ Desunt voces τοῦ μόθου,
²⁴ ἐξόν. ²⁵ Deest vocula τῆς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(99) Ἐπιλαμβάνει τὴν Ἀχρίδα. Hinc erroris arguuntur Sabellius et Collenutius, qui Alexium
in Peloponnesum fugisse scribunt.

nendæ, merito Alexius sua prudentia rem æstimans **A** κοίς (1) τῶν ἐκατα ἀποίκων ἀνέθετο, τὴν δὲ γε ἐπί-
 verebatur, quippe qui reputabat Palæologum cuius λοιπον πᾶσαν πόλιν τῷ ἐξ Ἄρβανῶν (2) ὀρμωμένῳ
 ea virtute hactenus steterat, inde nunc abesse. Nam Κομισκόρτη, τὰ συνοίσοντα διὰ γραμμάτων ὑπο-
 is semel evocatus, per fortunam deinde adversi prælli θέμενος.
 hæud situs est in suam arcem iterum ingredi. Tamen imperator eos qui restabant Dyrrhachii
 confirmare in officio quoad licuit sætegit. Electisque Venetis qui coloniam illuc duxerant, arcis custodia
 mandata, cæteram gubernationem propugnationemque urbis universæ Comiscortæ ex Arbanis profecto
 commendavit, scriptis ad eum de iis quæ tali tempore facienda viderentur, accuratis litteris.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(1) *Βερετλοίς*. Malaterra, lib. III, cap. 29 :
 Erat autem ea tempestate apud Duracium Venetia-
 nus quidam, nomine Dominicus, nobili genere, cu-
 jus providentiæ major turris ad tuendum delegata
 erat, etc.

(2) Ἄρβανῶν. Ἄρβανὸν, qui Ἄρβανίται Scylli-
 tzæ in Niceph. Phoca, hodie Albani. Ἄρβανίτια-
 Albania, in Poemate ms. cui titulus Θρήνος, seu
 Lamentatio de capta a Turcis CP.
 Ἔχεται δὲ τὴν Βουλγαρίαν, καὶ τὴν Ἄρβανίτιαν.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Ε΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER V.

123 ARGUMENTUM.

Robertus Dyrrhachio in potestatem redacto in Italiam rediens, Henricum Alamaniam regem fugat, castris ejus captis. Baimundus in Illyrico relictus, multis urbibus captis, Alexioque imperatore bis acie victo, tertio ad Larissam prælio non plene victor, quanquam nec omnino victus, redire tamen ad patrem cogitur conspiratione suorum, quos contra illum Alexius clam concitaverat. Italus quidam homo turbulentus, Constantinopoli revocare prava dogmata publice jubetur.

PERIÖCHE.

Roberti deliberatio. Dyrrhachienses urbem dedunt. Roberti charitas in suos et cura sup-
 plendi exercitus. Imperatoris mæror generosa spe conjunctus. Comparatio Alexii cum Ro-
 berto. Illius præ hoc excellentia. Imperator Deaboli suos colligit. Novos delectus cogitat. Bo-
 taniatis 124 profusio. Exinanitio ararii. Cur Alexius imperium non abdicarit. Principes
 pecuniam conferunt. Spes militum immensæ. A sacris pecuniis subsidium quæsitum. Sebasto-
 crator convocata synodo Ecclesiarum minus celebrium spolia petit. Repugnat ei libera voce
 Metaxu; Leo Chalcedonensis spoliatione templorum efferatur in Alexium: quem acriter in-
 cessit longa ejus abutens patientia. Pecuniæ sacræ iterum tentatæ. Leo doctrinæ suspecta
 reus factus. Licentissime in Augustum invehitur. Ejus reconciliationem oblatam spernit.
 Chalcedonensi sede deponitur; in exsilium mittitur. Imperator milites exercet. Legatis missis
 Alamaniam regem in Robertum incitat. Constantinopolim revertitur. Manichæi ab eo rece-
 dunt. Robertus audita Henrici expeditione in Longobardiam Baimundum Illyrico præficit,
 ei bellum Romanum commendat. Italiam repetit. Exercitum Salerni congregat. Romam ten-
 dit. Hinc cum papa junctus in Henricum movet; qui territus fugit. Robertus ejus castris et
 spoliis potitus Romam redit. Ibi papa in sede firmato rex ab eo salutatur. Tum Salernum se
 recipit; ubi patrem Baimundus tristi vultu convenit, perfidia suorum a medio victoriarum
 cursu revocatus. Is post patris abscessum magnis copiis transfugio Romanorum auctis mul-
 tas urbes capit, arces munit, regiones vastat, bis Alexium acie vincit et fugat insidiis ejus
 evitatis. Trium comitum conjurationem detegit et vindicat. Alexius auxilia Turcorum im-
 plorat. Baimundus Larissam obsidet, propugnante Leone Cephalo. Alexius auxilio Larissen-
 sibus venit. Somnium videt; votum facit; insidias struit. Hinnitu equorum victoriæ omen
 capit. Simulata Romanorum fuga, Imperator castra Gallorum capit. Clades equitatus Gallici.
 Baimundi vanum gaudium. Fortitudo præsentis animi. Latini Romanos cœdunt. Laudes Mi-
 chaëlis D.ica. Stratagema Baimundi. Romani exercitus fuga. Uxæ fortitudo. Latini turbantur

inclinatione vexilli. Alexius comites Gallos colloquiis tentat; non frustra; conspirant enim contra Baimundum et recedere ipsum cogunt. Alexii studium pro religione et sana doctrina. Itali novatoris ortus et primordia. Litterarum studia imperante Alexio florent. Michael Psellus divinitus adjutus in studiis. Jurgia Itali cum Psello. Michael Ducas Augustus et fratres ejus amantes litterarum. Italus Epidamnium mittitur, Romam fugit, Constantinopolim revocatur. Principatum professionis philosophicæ obtinet. Vitia ejus et laudes. Doctrinæ qualitas et genus. Parum prodest discipulis. Digressio de studiis Alexii et Irenes. Nam hæc deditissima lectioni fuit præsertim operum sancti Maximi. Italus convincitur pravi dogmatis. Judicium ecclesiasticum eludit. Dogmata ejus anathemati subjiciuntur. Ea ipse revocat, et se Ecclesie reddit.

ΑΛΕΞΙΑΣ Ε΄.

Ὁ μέντοι Ῥομπέρτος (3), ἀμεριμνήσας παντά- A
 πασι, τὴν λεῖαν πᾶσαν, καὶ τὴν βασιλικὴν σκητὴν
 ἀφελόμενος, τροπαιοφόρος, καὶ γαυριῶν τὴν πεδιάδα
 κατέλαβεν εἰς τὴν πρότερον ἠύλιζέτο, τὸ Δυρράχιον
 πολιορκῶν. Καὶ μικρὸν διαναπαυσάμενος ἐβου-
 λεύετο ἢ ³⁶ χρῆ αὐτὸς ἀποπειράσθαι τῶν τούτου τει-
 χῶν ἢ τῆν μὲν ³⁷ πολιορκίαν εἰς τὸ ἐπιὸν ἔαρ παρα-
 φυλάξασθαι, τὸ παρὸν δὲ τὴν Γλαβινίτζαν καταλα-
 βεῖν, καὶ τὰ Ἰωαννίνα (4), κάκεισε παραχειμάσαι,
 καταθέμενον τὴ ὀπλιτικὴν ἅπαν, εἰς τὰ ὑπερκεί-
 μενα τέμπερ τῆς πεδιάδος Δυρράχίου. Οἱ δ' ἐντὸς
 Δυρράχίου, καθάπερ ὁ λόγος εἰδήλωσεν, ἐπεὶ οἱ πλείους
 ἀπὸ Μέλφης, καὶ Βενετίας ἦσαν ἄποικοι ³⁸, τὰ ξυμ-
 πεσόντα τῷ αὐτοκράτορι μεμαθηκότες, καὶ τὴν το-
 σιύτην ἀνδροκτασίαν, καὶ τὴν τῶν τηλικούτων ἀν-
 δρῶν σφαγὴν, καὶ τοὺς στόλους ὑποκεχωρηκότας, B
 καὶ οἷε ὁ Ῥομπέρτος εἰς τὸ ἐπιὸν ἔαρ τὴν πολιορ-
 κίαν ταμειύεται, διεσκοπεῖτο ἕκαστος ὃ τι πράττειν
 χρῆ καὶ σῶζεσθαι, καὶ μὴ αὐτὸς ἐς τοσοῦτους ἐμπε-
 πτωκέναι κινδύνους. Συλλεξάμενοι οὖν ἑαυτοὺς, τὸ
 ἀπόρρητον ἕκαστος εἰς τὸ ἐμφανὲς ἀγοῦσι, καὶ περὶ
 τῶν ὄλων γνωσιμαχίσαντες, ὡσπερ ἐν ἀπόροις πό-
 ρον εὐρηκέναι ᾗθησαν πεισθῆναι τε ³⁹ τῷ Ῥομ-
 πέρτῳ, καὶ παραδοῦναι οἱ τὴν πόλιν. Ἐριθισθέντες
 δὲ καὶ παρὰ τοῦ τῶν ἀποίκων ³⁹ Μέλφης, καὶ ταῖς
 τούτου πεισθέντες ὑποθημοσύνας, τῆς εἰσόδους
 ἀναπετάσαντες, πάροδον τῷ Ῥομπέρτῳ (5) δεδώ-

125 Cæterum Robertus belli securus, quippe
 plene jam victor, castris impedimentisque Romani
 exercitus universis, et ipso Augusti tabernaculo,
 potitus, tropæis erectis exsultabundus, triumphans-
 que superbo gaudio, planitiem quam ante prælium
 castris insederat, cum Dyrrhachium obsideret,
 repetiit iterum, modicaque illic mora, deliberavit:
 erquid oppugnationem urbis de integro resumere
 præstaret, murosque iterum quater? an potius ea
 re in ver proximum dilata, nunc Glabinitzam oc-
 cupare ac Joannina, ibique hibernare, universo
 exercitu distributo per amœnas et uberes valles
 quas ii montes efficiunt, qui æquabilem et camp-
 estrem Dyrrhachiensis soli regionem ab oriente
 terminant? Qui vero Dyrrhachio inclusi, resistere
 B athuc velle, ut superius vidimus, videbantur;
 homines attenti suis rebus et Melforum Veneto-
 rumque coloni plerique, audita imperatoris clade,
 cædeque tot ducum ac virorum principum, cum
 insuper classem utramque Romanam Venetamque
 recessisse cernerent: reputarentque secum, nec
 saltem experiendæ virtutis præsentem occasionem
 dari; quoniam percrebuerat decrevisse Robertum,
 eos lenta duntaxat per hiemem obsidione circum-
 eludendos, in vernam tempestatem totis viribus
 oppugnandos differre; his, inquam, perculti qui
 Dyrrhachium obtinebant cogitare pro se quisque

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁶ ἐβουλεύετο εἰ. ³⁷ τῆν. ³⁸ ἀποικοι. ³⁹ Deest vocula τε. ³⁹ ἐποικῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(3) Ὁ μὲν Ῥομπέρτος. Malaterra, lib. iii, cap. C
 27: *Nostri itaque victorium adepti, duce eos re-
 primente, haud longe fugientes persecuti sunt, sed
 ad castra eorum regressi, dux in tentoriis impera-
 toris hospitatur.* Guillelmus Apul.
*Dux in Alexinis remorari tempore castris
 Non multo propter putrefacta cadavera curat.*

(4) Ἰωαννίνα. Joannina, Acarnaniæ, seu Ætolia
 oppidum, olim Cassiope dictum, episcopali sede
 insigne sub Metropolitano Naupacti. Hujus men-
 tio est apud Porphyrogenn. in Basilio cap. 16;
 Cantacuzenum, lib. ii, cap. 34; Joannem Anagno-
 stam, cap. 48; Laonicum, lib. i, Gregoram, etc.

(5) Πάροδον τῷ Ῥομπέρτῳ. Venit Dyrrhachium
 in potestatem Roberti, proditione Dominici, no-
 bilis Veneti, cujus mox memini, qui in proditio-
 nis præmium filiam Willelmi principatus comitis,
 ejusdem Roberti ex fratre nepitem, in uxorem obti-

nuit, uti narrant Malaterra, lib. iii, cap. 48; Or-
 dericus Vitalis, lib. vii, et Guillelmus Apul.
 lib. iv, qui pluribus historiæ et modum capti
 Dyrrachii prosequitur. Unde mirum cur Anna
 proditorem hunc 292 Melfensem faciat, cum
 in confesso sit ex prædictis scriptoribus fuisse na-
 tionem Venetum. Huc spectant quæ habet Willelm.
 Malmesbur. lib. iv, *Hist.*, a quo hausit quæ in
 eandem sententiam scribit Albericus, an. 1084:
*Cum oppidani fiducia mœnium facitarent ideo ur-
 bem Duracium nominant, quod contra omnes obsi-
 diones imperterrita duraret: Et ego, inquit Gui-
 scardus, vocor Durandus, et eousque in obsidione
 durabo, quo civitali nomen auferam, ut non Durra-
 chium, sed Mollucium amodo dicatur. Cujus res-
 sponsi constantia effecit, ut confestim pavefacti
 portas aperirent.*

intentius ac disquirere privatim taciti cœperunt, A
 ecqua iniri posset opportuna ratio salutis expediendæ, cavendique in posterum ne in mala periculave iis similia quibus modo defuncti essent, denuo revolverentur. His diu singillatim animo versatis, congregati aliquando in cœtum unum ut in medium consulerent, unoquoque quod privatim sapiebat in commune proferente, post medicam sententiarum altercantium pugnam haud gravate consenserunt: unam optimam videri difficultatis in qua essent explicandæ viam, si cum Roberto agerent, eique certis conditionibus dederent civitatem. Exstitit præcipue in isto deditiois consilio suadendo urgendoque obnixum studium cuiusdam coloni Melphensis, quo multa in eam partem commemorante monenteque, tandem in ejus est sententiam deliberatio conclusa, decretumque ut portæ pateferent, Robertique potestati urbs permitteretur: qua is occupata copias in eam ex hibernis evocavit: ibique recreavit exercitum, diligenti cura sauciorum habenda; non eorum duntaxat qui vulnerati graviter fuissent, verum et illorum quoque quos vel leviter in summa cute gladius strinxisset. Exquisivit etiam exacte quot qualesve suorum præteritis absumpti pugnis perissent, quorum in locum, quoniam delectibus habendis aptum per hiemis otium tempus videretur, novas auxiliarium cohortes conducere videlicet sibi adjungere parabat: in animo habens, simul ver illuxisset **126** instructo exercitu infestis signis recta in imperatorem tendere.

Talia victor, sibi que victoriam ipse applaudens B
 ac magnifice gratulans Robertus cogitabat parabatque. E contrario imperator victus fugatusque, insuper et vulnere in fronte deformatus, sed et majore intus in animo percussus plaga, pudore nimirum tam acerbæ luctuosæque cladis, et desiderio tot fortium illustriumque virorum qui funesto illo prælio ceciderant: tacitus mœrensque ac velut malis attonitus aliquandiu stupebat, segni lactu desidens. Verum torpore isto cito excusso brevi se sibi reddidit, atque in generosas spes curasque se dignas excitato animo, totum se dedit rationibus exquirendis reparandæ jacturæ, cladisque atque ignominie cumulate in hostes vere proxime secuturo refundendæ. Erat hoc par dum cum tanta utrimque similitudine præditum laudum, quanta fere odii atque hostilium irarum acerbitate discors: uterque ad omnes bellicæ rei functiones ac partes manu juxta menteque promptissimus; ambo in providendo acres, in conscientia celanda cautissimi, neuter ullius rudis militaris artis, seu oppugnare arcem, seu struere insidias, seu aperto Marte signa conferre opus esset, pariter expediti consilio, manu strenui, pectore firmi atque intrepidi, ut nunquam ullo bello ad spectaculum orbis

κασιν. Ἐγκρατῆς δὲ τούτου γενόμενος, τὰς δυνάμεις μετακαλεῖτο, φιλοκρινῶν ²¹ ἅμα εἰ που τι τρωταὶ τις καιρίαν, ἢ ἐπὶ χροῦτα παραξήσαντος ²² τυχόν τοῦ ξίφους, καὶ διερευνώμενος ὅποιοί τε καὶ ὅπως: πολέμου παρανάλωμα γερύνασιν ²³ ἐν ταῖς προηγησαμέναις μάχαις, σκοπῶν ²⁴ ἅμα, ἐπεὶ χαιμῶν ἦδη παρήν, κατὰ τόδα καιροῦ διὰ τούτου καὶ μισθοφορικῶν ἕτερον ἐπισυνάξει, καὶ ξενικῆς ἐπισυλλέξει δυνάμεις, καὶ ἦρος ἐπιφανέντος, τηλικαῦτα πανστρατὶ κατὰ τοῦ βασιλείως χωρήσει.

Ἄλλ' οὐκ αὐτὸς μὲν ὁ Ῥομπέρτος, καίτοι νικητὴν ἑαυτὴν καὶ τροπαιοῦχον ἀνευφημῶν, τοιαῦτα ἐλογίζετο, ὁ δ' ἤττηθείς βασιλεὺς, καὶ τραυματίας γεγονώς, διὰ τὴν ἀνόποιστον ἐκείνην ἤτταν καὶ τοσοῦτους καὶ τοιοῦτους ἀποβεβληκῶς, μορμολυχθεὶς (6), οἷον συνέσταται· ἀλλὰ μηδὲν μικροπρεπὲς ἑαυτοῦ ²⁵ λογισάμενος, μηδὲ χαλάσας ὄλως τὸν λογισμὸν, σπεύδων ἦν ἕλη γνώμη τὴν ἤτταν ἦρος φανέντος ἀνακαλέσασθαι. Ἦσαν γὰρ ἄμφω πάντα προῖδειν καὶ συνιδεῖν ἱκανοί, καὶ πολεμικῶν τεχνασμάτων οὐδενὸς ἀδαεῖς, ἀλλὰ πάσαις μὲν τερχομαχίαις, πάσαις δὲ λοχήσεσι, καὶ ταῖς ἐκ παρατάξεως; ἀγωνίαις αὐθάδεσι ²⁶, τὰς δὲ διὰ χειρὸς πρίζεις δραστηκοὶ καὶ γενναῖοι, καὶ ἔχθροὶ πάντων τῶν ὑπ' οὐρανὸν ἠγεμόνων ²⁷, γνώμη καὶ ἀνδρεία κατάλληλοι. Εἶχε δὲ τι τοῦ Ῥομπέρτου πλέον ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος, ὅτι νεάζων τὴν ἡλικίαν (7) ἔτι, κατ' οὐδὲν ἐλάττων τοῦ ἦδη ἀκμάζοντος ἦν, καὶ τὴν γῆν μικροῦ σαλεύειν, ὄλας τε φάλαγγας ἐκ μόνου ἐμβοήματος αὐχοῦντος συνταράττειν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἑτέροις συντηρήσθωσαν τόποις. Μελήσει γὰρ πάντως τοῖς ἐγκωμιάζειν ἐθέλουσιν. Ὁ δὲ γε βασιλεὺς Ἀλέξιος, ἐν Ἀχρίδι μικρὸν ἑαυτὸν ἀνακτησάμενος, καὶ τὸ σῶμα διαναπαύσας, καταλαμβάνει τὴν Δεάδολιν (8).

Variae lectiones ex cod. Coislin.

²¹ φυλλοκρινῶν. ²² παραξέσαντος. ²³ γέγοναν. ²⁴ καὶ σκοπῶν. ²⁵ περὶ αὐτοῦ. ²⁶ ἐθάδες. ²⁷ ἠγεμόνων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(6) *Μορμολυχθεὶς*. Guillelmus Apuliensis:

*Lacrymatur Alexius hostem
 Prævaluisse sibi, cui nec par copia gentis,
 Nec par census erat, discedit saucius ipse,
 Cogitur et lacrymans inglorius ille reverti,
 Gloria cui fuerat frustra sperata triumphû.*

(7) *Νεάζων τὴν ἡλικίαν*. Erat Alexius cum imperium accepit annorum circiter 33, vixit enim juxta Zonaram, annos 70, a quibus si 37, cum aliquot mensibus, quot imperavit, demantur, resta-

D bit numerus annorum supraddictus.

(8) *Δεάδολιν*. Deabolis Nicephoro Gregoræ, lib. iii, et Nicephoro Callist. lib. xvii, cap. 28: Τὸ τοῦ Δεαδόλου ἄστυ. Acropolitæ, cap. 80, et Pachym. lib. ii, cap. 41. Duplicem Deabolim statuit idem Acropolita, cap. 49: Magnam et Parvam. Unde forte Δεαδόλις numero multitudinis effert Cantacuzenus, lib. i, cap. 55. Hodie *Diaroli*, hanc procul a lacu Achridis. Vide Jus Græcor. pag. 265 et Not. ad pag. 380.

Καὶ τοὺς μὲν τοῦ πολέμου διασωθέντας τῆς ἐκ τοῦ μόθου κακοπαθείας ὡς ἐνὸν ἐπανελάμβανε, τοὺς δὲ γε ἐπιλοίπους ἀπανταχόθεν ἀποστείλας διεκρηύκευς τὴν Θεσσαλονικὴν καταλαβεῖν. Ἐπεὶ δὲ πείραν τοῦ Ῥομπέρτου, καὶ τῆς τόλμης τοῦ τηλικούτου ἔσχε στρατεύματος, καὶ πολλὴν ἀφέλειαν καὶ ἀνανδρίαν τῶν ὑπ' αὐτὸν κατεψήφισατο (οὐ γὰρ ἂν προσήειν στρατιωτῶν, οὐ καὶ οἱ κέως παρόντες, ἀγύμναστοί τε τὸ παρ' ἅπαν ἦσαν, καὶ πάσης ³⁸ στρατιωτικῆς ἐμπειρίας ἀδαεῖς). διὰ τοῦτο γοῦν εἶδετο συμμάχων· τὸδε ἔτερ' χρημάτων οὐκ ἐνήν· τὰ δὲ οὐ παρῆν. τῶν βασιλικῶν ταμειῶν, ἐπὶ μηδενὶ δέοντι κενωθέντων ὑπὸ τοῦ προβεβασλευκότος Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου (9), ὡς ³⁹ μηδὲ τῶν ταμειῶν κεκλεισθαι τὰς θύρας, ἀλλὰ ἀνέτως πατεῖσθαι παντὶ τῷ βουλομένῳ δι' αὐτῶν ὁδοῦν· προπέμποτο γάρ. Ἐνθεν τοι καὶ ἐν ἀμνηχανίᾳ τὸ πᾶν συνίστατο, ἀσθενείας καὶ πενίας ὁμοῦ συμπεζούσης τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους. Τότε δὲ, τότε, τί τὸν νέον βασιλεία, καὶ ἄστι τῶν τῆς βασιλείας οἰάκων ἐπιβεβηκότα ἐχρῆν διαπράξασθαι; Πάντως καὶ ⁴⁰ ἐξαπορούμενον τὸ πᾶν καταλείποντα ⁴¹ ἐκστῆναι τῆς ἀρχῆς, ὡς μὴ ἐναντίον ⁴² οὕτως αἰτιῶτό τις αὐτὸν ὡς ἀπεροπόλεμον καὶ ἀνεπιστήμονα ἀρχηγόν, ἢ ἐξ ἀνάγκης ὡς ἐνὸν καὶ συμμάχους μετακαλέσασθαι καὶ τὰ τούτοις [ἐπαρκέσσοντα] ἄλλοθι σόμενα χρημάτων ⁴³ εἶδεν δὴποτε συναγαγεῖν, καὶ τούτους ⁴⁴ ἀπανταχῆ διασπαρέντας τοῦ στρατεύματος διὰ δωρεῶν ἀνακαλεῖσθαι, ἵνα ἐντεῦθεν μείζους ἐλπίδας κτησάμενοι, αὐτοὶ ⁴⁵ μετ' αὐτοῦ ἐγκαρτερήσασιν, καὶ οἱ ἀπύνητες πρὸς τὸ ἐπανερχεσθαι προθυμότεροι γένοιεντο, καὶ οὕτως γενναϊότερον πρὸς τὰ Κελτικὰ πλήρη ἀντικαταστήναι δύνησασιντο ⁴⁶. Ἀνάξιον μὲν οὖν καὶ ἀσύμφωνον τῆς αὐτοῦ περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐπιστήμης ὁμοῦ καὶ τόλμης μηδὲν πεπραχέναι βουλόμενος, πρὸς δύο ταῦτα ἀπέβλεψε, συμμάχους τε ἀπανταχόθεν μεταπέμψασθαι ἐλπίσι πολλῶν δωρεῶν εὐμηχάνους τοῦτους ὑποσπορόμενος, τὴν δὲ γε μητέρα, καὶ τὴν ἀδελφὸν αἰτήσασθαι χρήματά οἱ ξυμποροσάμενους εἶδεν δὴποτε ἐκπέμψαι.

quid rapaciati forte transeuntium exponeretur. Hinc publica res magnis e at in angustiis, infirmitate simul et egestate Romanum imperium urgentibus : ut cui nec ad sui tutelam milites suppeteret, nec ad delectus pecunia. Quid ergo facere oportebat juvenem imperatorem habenas tantamque male constituti principatus tractare tum primum exorsum? utrum desperata salute reipublice redire in privatam fortunam imperiumque abdicare? Atqui futurum erat, si hoc faceret, ut pusillanimitatis atque ignavia damnaretur : et quamvis honestas sui receptus haberet causas, tamen infamiam aeternam suo nomini conscisceret : tanquam metu degeneri, conscientiaque inertis atque imbellis animi, non ullo laudabili consilio, turpes latebras otii privati, aulae ac solio praetulisset. Quod dedecus cum morte pejus homini esset sic nato sicque instituto, sustinenda illi plane ad extremum persona semel suscepta fuit, et ne anteacta vita rebusque prius gestis indignum aliquid sapere facereve posset argui, summo undique conatu reparandum bellum, copiis omni ex parte cogendis, evocandisque viris strenuis spe ingenti praemiorum; quorum fides et certa expectatio

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁸ πάσης, sine καί. ³⁹ τοσοῦτον, ὡς. ⁴⁰ ἤ. ⁴¹ καταλείποντα. ⁴² ἀνατίον. ⁴³ χρήματα. ⁴⁴ τοῦς. ⁴⁵ αὐτοὶ δέ. ⁴⁶ δύνησεται.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(9) Βοτανειάτου. Addit editio Hoescheliana, καὶ Μηχαήλ τοῦ Δοῦκα.

præsentibus pignoribus donorum in antecessum oblatoꝝ sancienda erat. Hoc ille consilium sequi certus duas in res magnopere incubuit. Primum enim dimissis quoquoversum magna celeritate viris idoneis auxiliares congregare copias studuit, magnifica ostentatione donorum ingentium. Deinde cum matre fratreque instantissimis egit nuntiis litterisque ut ii pecunias quomodocunque confectas omnino ad se quamprimum mitterent.

Ad ea illi mandata consiliis collatis, circum- A spectisque ac desperatis viis omnibus aliis pecuniæ cogendæ, ad voluntariam rerum omnium suarum collationem confugerunt. Ergo quidquid mater, quidquid frater, quidquid uxor Alexii Augusti auri argentique habuere, totum ad fornacem publicam, ubi moneta [fundi cudique solet, in nummos commutandum missum est. In quo enituit imperatricis matris mææ studium : quæ prima omnium sine cunctatione ulla liberalissime prorupit in profusionem rerum plane omnium quas vel a patre, vel a matre, hæreditatis nomine unquam acceperat. Magnum exemplum, et, quemadmodum rebarur, imitatores habiturum, edens, contemnendarum in tanto publico discrimine privatarum rationum. Sub hæc qui vel consanguinitate vel amicitia conjunctiones Comnenis erant, pro affectus quisque sui ac facultatis modo plus minusve contulere auri argentique. Inde quantum plurimum confari nummorum potuit, partim sociis 128 stipendia poscentibus numeratum, partim Augusto suppeditatum est, nihil satis habenti ad præsentem usum. Nam et illi qui prælio infausto qualemcunque operam voluntarii navaverant, ita exspectabant sua præmia, ut si ea spebus non responderent recessuri viderentur : et qui stipendia merebant, non modo repræsentari ea flagitabant, sed etiam augeri. Ergo cum iis varie satiandis sedandisque statim esset universa profligata recens pecuniæ, tamen inhiante ad plura cupiditate plurimorum, nihil actum apparebat, nutareque haud dubie fides exercitus videbatur, nisi uberiore largitiones affluerent, coactus periculo Augustus iterum institit gravissime ut pecuniæ plures suggererentur. Res enimvero incommoda! quo enim jam tenderetur ultra extremum? aut quid erat demum reliquum post ipsam principalem domum priori collatione spoliata? Consultationes igitur inter potentes rerum trahebantur longæ, nullumque expedientes exitum; idque tum privatis con-

Οἱ δὲ πόρον πορισμοῦ μὴ ἐφευρίσκοντες ⁴⁷ ἕτερον, πρότερον μὲν ἅπαντα τὰ αὐτῶν συναγαγόντες χρήματα ὅποσα ἐν χρυσῷ, καὶ ἀργύρῳ, τῇ βασιλικῇ χωνεῖα παραπεπόμφασι· πρώτη ὅτι ⁴⁸ πάντων ἡ βασιλεὺς καὶ μητέρα ἐμὴ ὅποσα ἐκ τε πατρῶου καὶ μητρῶου ⁴⁹ κλήρου ἐνυπῆρχον αὐτῇ κατεβίβλητο, καὶ τοὺς ἄλλους ἐντεθεῖεν πρὸς τοῦτο ἐρεβίσαι οὐραμένη· ἐδεδίει γὰρ ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐν στενῷ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτὸν ὀρώσα ⁵⁰. Ἔτα δὲ καὶ ἐξ ἑτέρων ὁπόσοι εὐνοϊκώτερον πρὸς τοὺς βασιλεὺς τούτους διέκειντο αὐθαιρέτως προτεθυμηκότων καταβάλλεσθαι ὁπόσης ⁵¹ ἕκαστος εἶχε προθέσεως χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ πορισάμενοι, ἐξέπεμφαν τὸ μὲν τι τοῖς θυμάχοις ⁵², τὸ δὲ τι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐπικειμένην B χρεῖαν μηδὲ μὴ ἐφαρκοῦντων, τῶν μὲν χάριτας αἰτούντων, ὡς συναγωνισαμένων δῆθεν, τῶν δὲ ὁπόσον μισθοφορικόν, δαψιλέστερον τὸν μισθὸν ἐξαιτουμένων, ἐνέκειτο αὐτοῖς καὶ ἕτερα ἀνακαλούμενος διὰ τὸ ἀπεγνωκέναι τὴν Ῥωμαίων εὐνοίαν. Οἱ δὲ ἐν ἀμηχανίᾳ γεγόνητες, καὶ πολλοὺς λογισμοὺς ἀνελεῖξαντες ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ, ἐπεὶ καὶ τὸν Ῥομπέτρον αὐτοῖς ὀπιζόμενον μεμαθηκῶσαν μὴ ἔχοντες ὁ τι καὶ δράσαιεν, εἰς τοὺς πάλαι κειμένους νόμους (10), καὶ τοὺς κανόνας (11) περὶ τῆς τῶν ἱερῶν ἐκποιήσεως ἀπέβλεψαν. Καὶ μετὰ τῶν ἄλλων εὐρηκότες, ὅτι περὶ ⁵³ ἐπ' ἀναρῶσαι ἀρχμαλώτων τὰ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ἱερὰ ἔξεστιν ἐκποιεῖσθαι (ἐρώων δὲ ὅτι καὶ τῶν Χριστιανῶν ὅσοι περὶ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ τὴν βαρβαρικὴν ἐτέλουν χεῖρα καὶ ὁπόσοι τὴν σφαγὴν ἐξέφυγον, ἐμειλόντο διὰ τὴν τῶν ἀπίστων συναναστροφὴν), ὄλγ' ἄστα τῶν πάλαι ἡρηγύχτων ἱερῶν καὶ καταλελυμένων, ὡς εἰς μηδεμίαν χρεῖαν συντελοῦντα, ἀλλ' ἀφορμὴ μόνον ἱεροσυλίας, καὶ ἀσεβείας ἄμα ⁵⁴ τοῖς πολλοῖς παρεχόμενα, ὡς ὕλην χάραγματος ⁵⁵ (12) εἰς μισθὸν τοῖς στρατιώταις καὶ συμμαχοῖς τὰ τοιοῦτα χρηματίζειν ἐσκέψαντο.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁷ ἐφευρίσκοντες. ⁴⁸ δέ. ⁴⁹ μητρῶου καὶ πατρῶου. ⁵⁰ ἐνωρώσα. ⁵¹ καταβαλέσθαι ὁπόσον. ⁵² συμμαχοῖς. ⁵³ ὅτι. ⁵⁴ Decet vox ἄμα. ⁵⁵ χαραγμάτων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(10) *Εἰς τοὺς πάλαι κειμένους νόμους.* Justinianæ leges intelligit, quibus rerum et cimeliorum ecclesiasticorum alienatio prohibetur, excepta causa redemptionis captivorum, l. *Sancimus*, Cod. de sacr. Eccles. nov. 7, 65 et 120.

(11) *Καὶ τοὺς κανόνας.* Vide D. Gregor. lib. vi, epist. 13, 35, lib. vii, indict. 2 : epist. 14. D. Ambros. lib. ii *De offic.* cap. 28, a quo Gratianus deduxit canonem *Aurum habet Ecclesia* 12, quæst. 5. Exempla de distractis Ecclesiæ vasis ob redemptionem captivorum, vel alimoniam pauperum, prostant apud Priscum in Excerptis de legat. Vi-

ctorem Uticens. lib. i ; Possidium. in Vita S. Augustini, cap. 24. Socrati. lib. vii, cap. 21 ; Hoveden. pag. 751 ; Radulf. de Diceto pag. 630 ; Monachus S. Mariani an. 1179, etc. Vide præterea in eadem sententiam Epistolam Melchioris Inferi in Notis Allatii, ad cap. 3, Acropolitæ.

(12) *Χάραγματος.* Χάραγμα est moneta signata. Ducas, *Χάραγμα ἀργυρῶν χιλιάδος ζ'.* Character Paulo Diac. lib. xix, *Hist. Misc.* Χάρασσειν νομισματα καὶ μιλιάρησια apud Syncellum. Hinc *Parracharagma*, moneta adulterina, apud Cassianum, Collat. i, cap. 20, 22 ; et Collat. i, cap. 9 ; et

gressionibus, tum in senatu ad ipsum vocato. Tandem prevalente in dies metu Roberti, perditis rebus, quasi ad sacram anchoram ecclesiasticorum thesaurorum adjecta naufragantis reipublicæ cogitatio est. Replicati ad obtentum rei parum in vulgus plausibilis veteres canones, quibus in redemptionem captivorum impendi sacras pecunias confarique vasa templorum, fas esse cavebatur. Admonebant incidisse tempus illud. Servire enim servitutem miserabilem et in exitum animæ ac periculum salutis præsens sub dominis infidelibus Christianos per Orientem innumerabiles. Quibus succurri posset non ex ipsis quidem celebribus et quotidiana religione frequentatis sacris ædibus redemptionis pretio petendo : sed ex desertis nullumque jam fere usum habentibus : quæ magna donariorum veterum copia refertæ nihil aliud nisi sacrilegia nocturnorum furum expectarent provocarentque. Quæ quanto melius utiliusque in monetam cusa conducendo exercitu nostrorum sociorumque Christianos olim erepturo Turcicis vinculis, expenderentur ?

Τούτου οὖν ⁵⁵ συνδόςαντος, ἀνέρχεται ὁ σεβαστο- A
κράτωρ Ἰσαάκιος εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ μέγα τέμενος τὴν
σύνοδον ἐκκλησιαστικῆς, καὶ τὴν τῆς Ἐκκλησίας ; ἅπαν
πλήρημα. Θεασάμενοι δὲ τοῦτον οἱ τῆς ἱερᾶς συνόδου
ἐπ' Ἐκκλησίας ᾧ ⁵⁷ συνεδριάζοντες ⁵⁸ Πατριάρχῃ ἑκ-
θαμβοὶ γεγονότες ⁵⁹ ἡρώτων ἔτου χάριν παρεγένετο.
Ὁ δὲ, λέγων ἦκου τι πρὸς ὑμᾶς χρῆσιμον τῇ
βίᾳ τῶν πραγμάτων παρεμπιπτόσιν καὶ σωστι-
κῶν τῶν σιγατῶν. Ἄμα δὲ καὶ τοὺς περὶ τῶν μὴ
χρησιμευόντων (13) ἱερῶν κανόνας ἀπαστομάτισε.
Καὶ πολλὰ περὶ τούτων δημηγορήσας, ἀναγκάζο-
μαι, φησὶν, ἀναγκάζειν, οὗς οὐ βούλομαι ἀναγκά-
ζειν, καὶ γενναίους προτιθέμενος λογισμοὺς, ἐδίδ-
κει τάχα πείθειν τοὺς πλείονας. Ὁ δὲ γὰρ Μεταξᾶς
ἀντέτεινεν, ἀντυποφορᾶς ⁶⁰ τινὰς εὐλόγους ἐισαγαγῶν,
ἀπασκώπτων ἅμα καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Ἰσαάκιον. B
Ἄλλ' ὁμῶς τὰ δεδογμένα ἐκράτει. Τοῦτο ὕλη μεγίστης
κατηγορίας τοῖς βασιλεῦσιν ἐγένετο (οὐκ ὀκνῶ γὰρ
καὶ τὸν Ἰσαάκιον ἀπόρφυρον βασιλέα κατονομάζειν),
οὐ τότε μόνον, ἀλλὰ καὶ μέχρι καιροῦ διαρκέσασα.
Καὶ γὰρ ἀρχιερεῦς τις τῆν καὶ Χαλκηδόνος, Λέων
πρόσκάθητο, οὐ τῶν πάντων σοφῶν καὶ λογίων, ἀρε-
τῆς δὲ ἐπιμελημένους, τὸ δὲ ἦθος αὐτῶν σκληρὸν
καὶ ἀπόκροτον. Οὗτος οὖν τῶν ἐν τοῖς Χαλκοπρα-
τεῖσις (14) πωλῶν, ἀφαιρουμένους ⁶¹ τοῦ ἐπιχειμέ-

Hanc ubi tentare viam placuit, sebastocrator
Isaacius in magnam Dei Ecclesiam se confert,
ibique indicto cœtu sacrorum ministrorum, non
modica est exceptus admiratione præsulum asses-
sorum patriarchæ, verentium quorsum hic talis
viri adventus spectaret; denique ad interrogatio-
nem ipsorum, cujus rei gratia adesset ultro per-
contantium, sic Isaacius respondit : *Veni huc dictu-
rus vobis aliquid in hoc deploratissimo republicæ
statu necessarium, utpote quo uno spes servandi
exercitus continetur.* His subiecit mentionem eorum
quos dixi canonum, et templorum minus celebra-
torum religioso fidelium concursu e quibus mi-
nimo incommodo aliquid opum acervatim conge-
starum delibari posse videretur. Dissertit in eam
sententiam verbis sane multis : tum facundix vim
regni autoritate corroborans, non dissimulavit,
extorquere se paratum, si oporteret, id quod im-
petrare perorando conatus esset lactenus. De-
precatus tamen invidiam odiosi verbi, sic eam
in fortunam ac necessitatem transtulit : *Cogo vos,*
inquit, *sed coactus ipse prius ad utendum coactione
ista, coactus autem extrema necessitate rerum et
supremo periculo nominis Romani.* Ita ille partim
129 rogans, partim imperans, plerosque flexerat,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁵ γούν. ⁵⁷ Deest vocula ᾧ, sed spatium vacuum relinq. ⁵⁸ συνεδριάζοντα. ⁵⁹ Desunt voces ἑκθαμβοὶ γεγονότες. ⁶⁰ ἀνθυποφορᾶς. ⁶¹ ἀφαιρούμενος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Paracaraximus, apud Petrum Damianum lib. II, epist. 1, quam vocem sic interpretatur Ælfricus in Gloss. Saxon. *Paracaraximus* : *Fals pening*, id est, falsus denarius. Inde etiam *Paracharactæ* C
dicti, qui falsos nummos cudunt L. 8. Cod. Theod. de Falsa moneta. *Παραχαράττειν τὸ δίκαιον* dixit Anastasius Sinaita. Vide Innoc. Ciron., lib. III. Obser. Jur. canon. cap. 2 et Meursium.

(13) *Περὶ τῶν μὴ χρησιμευόντων*. Vasa superflua Ecclesiæ distrahi posse sanxit Justinianus Nov. cxx, non tamen ex omni causa, sed tantum si ipsa Ecclesia debitis prægravetur. Porro jam antea Heraclius moturus in Persas, cum ærarium prioribus bellis exhaustum esset, ex templorum et ædium sacrarum donariis et vasis nummos confaverat, ut auctor est Theophanes.

(14) *Χαλκοπρατεῖσις*. 293 Chalcopratia forum æris venalis interpretatur hoc loco Possinus. Sane ex istis olim Constantinopoli vicum, seu plateam sic dictam ab officinis ærariis, testantur Codinus in *Orig.* et Leunclavius in *Pand. Turc.* cap. 248 : quemadmodum alia fuit ab argentariorum officinis, ἀργυροπρατεῖων appellatione donata, ut auctor est

Theophanes, an. 5 Justiniani. *Vicum Argentarium* dixit S. Augustinus, lib. VII *De civit. Dei*, cap. 4. Verum secus censet Cujacius, ad l. VII C. *De colleg. et chartopr.* lib. II; contendit enim locum hunc perperam *Chalcopratia* a scriptoribus vocari, cum *Chartoprata* dicere debuissent, in quo nempe erant officinæ, ubi chartæ distrahebantur. Nam fuit in urbe Constantinopolitana, ut ait Justinianus Nov. XLIII, πολλὴ ἡ τῶν χαρτῶν ἀφθονία. Sed sive Chalcopratia officinæ fuerint ærariæ, seu chartariæ, id pro certo haberi debet eas officinas non intellexisse Annam; siquidem de templis agit, a quibus τὰ μὴ χρησιμεύοντα ἐπαβόσθιλις abstulit Alexius, in quibus fuerunt valvæ argenteæ Chalcopratorum ædis, Deiparæ sacræ, cui id nominis a loco, ubi inædificata erat, inditum. De ejus conditore variæ sunt scriptorum sententiæ. Cedrenus enim Theodosium Juniorem condidisse templum Chalcopratorum, et Deiparæ sacræ commemorat, cum locus is antea esset Judæorum synagoga. Cedreno concidunt Glycæ et Joelus. Theophanes verò, et ex eo Anastasius in *Hist. Eccles.*, et Paulus Diac. lib. XII *Hist. Misc.* Justinum ædis Chalcopratianæ condi-

at non Metaxam, qui ei constanter obstitit, multasque contra rationes attulit plausibiles, loquendi libertate etiam usque ad sugillationem Isaacii provecta: verum pluribus cedentibus, frustra fuit, et in sententiam sebastocratoris conclusa res est. Ea magnarum adversus imperatores (nam Isaacium non dubitem imperatorem citra purpuram dicere), gravium ea, inquam in fratres Comnenos querelarum causa exstitit, non in præsens modo aut finitimum tempus, sed et in longe consequens invidia durante, cui accendendæ non segnem dedit operam Leo quidam Chalcedonensis tum antistes, non ille quidem valde doctus aut eloquens, cæterum virtutis cultor, homo duris austerisque moribus. Is cum e valvis templorum quæ ad forum æris vænalis procul ab opportunitate populi sita minori concursu terebantur, auri argenticæ laminæ atque emblemata revelli cerneret, in medium irruens voce liberrima intercessit; nec ulli excusationi necessitatis aut allegationi prisorum canonum concedere quidquam voluit. Quin etiam ex eo tempore contumeliose atque impotenter inveli consueverat in Augustum, præsentemque in os objurgare, quoties ille redibat in urbem regiam; dabatque animos homini, abutenti ea re quam venerari debuerat, patientia incredibilis et humanissima facilitas principis talia dissimulantis. Nunc vero cum occasione primæ Alexii expeditionis in Robertum Isaacius justissimis de causis ex Senatusconsulto, impetrato etiam consensu præsulum, pecunias servandæ rerum summæ necessarias et

νου αὐταῖς ἀργυρίου καὶ χρυσίου, εἰς τὴ μέσον εἰσόδου ἐπαβήρησάετο, μὴ δ' ὅλως ἡ οἰκονομίας, ἡ τῶν περὶ τῶν ἱερῶν κειμηλίων νόμων ἐπαισθανόμενος. Ὑβριστικώτερον δὲ καὶ ὅσον εἰπεῖν ἀτακτότερον τῶν τῆνικαῦτα, κρατοῦντι προσεφέρετο, ὁσάκις εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐπανήει, τῇ ἀνεξικακίᾳ ἐκείνου, καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ καταχρώμενος. Καὶ ὀπηνίκα μὲν τὰ πρῶτα κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου ὁ αὐτοκράτωρ τῆς βασιλείδος πόλεως ἐξήει, Ἰσαακίου τοῦ σεβαστοκράτορος καὶ αὐταδέλφου αὐτοῦ χρήματα, μετὰ τῆς κοινῆς γνώμης, ἔθεν δὴποτε συμποριζομένου, μετὰ τῶν νόμων ἅμα καὶ τοῦ δικαίου, εἰς θυμὸν ἐκίνει τὸν βῆθύντα ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως, ἀναίσχυντότερον αὐτῷ προσφερόμενος. Ὡς δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς, πολλὰκις μὲν ἡττηθεὶς καὶ μυριάκις αἰθῆς κατατολήσας τῶν Κελιτῶν, Θεοῦ νεύσει νικηφόρος, καὶ στεφανίτη; ἐπανελθούσῃ, ἐπει καὶ αὐτῆς ἄλλο νέφος ἐχθρῶν, τοὺς Σκύθας φημι, κατ' αὐτοῦ ἐξορμῶν ἔδη μεμαθήκει, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ συλλογὴ τῶν χρημάτων, καὶ τοῦ βασιλέως ἐν τῇ μεγαλοπόλει ἐνοδημούντος ἐφ' ὁμοίαις αἰτίαις; ἐσπουδάετο, ὁ ἀρχιερεὺς ἐκεῖνος ἀναδίστατον προσέειπε τῷ αὐτοκράτορι. Καὶ συζητήσεως ἐνετύθεν πολλῆς περὶ τῶν ἱερῶν γενομένης⁵⁵, λατρευτικῶς⁵⁶ οὐ σχετικῶς (15) δὲ προσκυνεῖσθαι τὰς ἀγίας εἰκόνας παρ' ἡμῶν ἐδογματίζεν ἐν τισὶ μὲν εὐλόγως καὶ κανονικῶς⁵⁷; ἅμα ἐνιστάμενος, ἐν τισὶ δὲ καὶ οὐκ ὀρθῶς δογματίζων οὐκ οἶδα εἶτε δι' Ἐριν, καὶ τὴν πρὸς τὸν βασιλέα ἀπέχθειαν τοῦτο πεπονήως, εἶτε δι' ἀγνοίαν. Ἐξακριβοῦν γὰρ ἀσφαλῶς τὸν λόγον οὐκ εἶχεν ὁ τι λογικῆς μαθήσεως ἀμέτοχος ὀπῆρχε παντάπασιν. Ὡς δ' ἐπὶ πλέον πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἐθρασύνεται, χαίρει κάκως ἀνδράσι πειθόμενος; ὁποῖοι πολλοὶ τότε ὑπῆρχον τοῦ πολιτεύματος, εἰς τοῦτο παρανυττόμενος, καὶ πρὸς ὑβρεῖς καὶ βλασφημίας ἀκαίρους ἐτρέπετο, καὶ ταῦτα παρακα-

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁵⁵ γινομένης. ⁵⁶ λατρευτικῶς. ⁵⁷ ἀρχιερατικῶς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

torem agnoscunt, traduntque eo perinde exstitisse loco, ubi antea fuerat Judæorum synagoga, haud procul a Magna ecclesia. A Theophane et cæteris dissentit *Chronicon Alexandrinum*, in quo Marciano et Pulcheriæ uxori attribuitur. Theodorus Lector, Ecl. 1, quem sequitur Nicephorus Call. lib. xiv, cap. 2 et 49, solam Pulcheriam conditricem agnoscit. Denique Justinianus Nov. iii, cap. 1, a Verina Leonis M. uxore ædificatam scribit. Sed hæc ita concilianda sunt, uti jam olim monuimus, ut dicamus a Theodosio inchoatam, a Pulcheria confectam, a Verina postmodum et Justiniano de novo instauratam. De hoc templo agunt præterea idem Theodorus Lector, Ecl. ii; Gregorius II. PP. epist. 2, ad Leonem Isaurum, Cedrenus in Mauricio, Porphyrogen. *De adm. imp.* cap. 29, et Gyll. lib. ii, cap. 21.

(15) *Λατρευτικῶς, οὐ σχετικῶς.* Id est, cultu patriæ, qui soli Deo competit, non vero per accidens, et respectu prototypi, qui Theophani A. Leonis Isauri X. σχετικῆ τῶν σεπτῶν εἰκόνων προσκύνεσις dicitur: *affectivam imaginum adorationem* vertit Anastas. in *Hist. Eccl.* Quo spectant illa ex Act. iv synodi Roumæ sub Stephano IV PP. apud Holstenium in Collectione Romana: *Non sicut deos imagines adoramus nos fideles, absit,*

sicut pagani; sed tantummodo affectum et charitatem animæ nostræ ad vultum faciei imaginis aptamus. Quæ verba sumpta sunt ex vii synodo, act. 4: Καὶ προσκυνῶ οὐχ ὡς θεοῦς, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ τὴν σχέσιν καὶ πόθον τῆς ψυχῆς μου, ὃν εἶχον πρὸς αὐτοὺς τὸ πρῶτον καὶ ἀρτίως ἐνδεικνύμενος, παρακαλῶ πάντας αὐτοὺς ὁμοψύχως προσεῦειν ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς Θεόν, etc. Act. ii, *De imaginibus:* Καὶ ταῦτα σχετικῶς πόθῳ προσκυνούμεν. Constantin. Manasses in Theophilo κατὰ σχέσιν dixit:

Καὶ γὰρ ἀπεχθανόμενοι ταῖς ἱερογραφίαις,
Καὶ τοῖς ἀπεικονίσμασι Χριστοῦ, καὶ τῶν μαρτύρων, |
Τοὺς ἀπονέμοντας αὐτοῖς τὸ κατὰ σχέσιν σέβας
Ἐν ὑποφόροις καὶ δειναῖς στρεβλώσεσιν ἐκάκου.

Joannes Damascenus, lib. iii *De cultu imag.* Προσκυνούμεν οὐν ταῖς εἰκότιν, οὐ τῇ ὅλῃ προσφέροντες τὴν προσκύνησιν, ἀλλὰ δι' αὐτῶν τοῖς ἐν αὐταῖς εἰκονιζομένοις· ἡ γὰρ τῆς εἰκόνας τιμὴ εἰς πρωτότυπον διαβαίνει. Eadem habet vii synodus, act. vii, p. 686 edit. 1618. Vide Theophan. Ceram. Homil. de SS. Imagin. Vitam S. Theophanis 294. Confess. editam ab Henschenio 12 Martii cap. 16; et *Turcogr. Crusii* pag. 51 et 498.

λοῦντος αὐτὸν τοῦ βασιλέως μεταβαλεῖν τὴν περὶ τῶν εἰκόνων γνώμην, ἔτι δὲ ἑκατὸν καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀποσχέσθαι ἄπεχθείας ὑπισχνουμένου ἅμα καὶ τὰ ἱερὰ ταῖς ἀγλαῖς Ἐκκλησίαις λαμπρότερα ἀποδοῦναι, καὶ πᾶν ὅτι θεοὶ ποιεῖν πρὸς διόρθωσιν, καὶ ἡδὴ κατὰ διορθωμένον ἑπὶ τῶν ἔλλογιμωτέρων τότε τῆς συνόδου, οὐδὲν οἱ τῶν Χαλκηδόνος μέρει προσκείμενοι κόλακας ἐκάλουν, καθαιρέσει κατεδικάζετο· ὡς δὲ μηδὲν ὑποπιτήσων οὐδὲ ἠρέμει, ἀλλὰ καὶ αὐθις συνετάραττε τὴν Ἐκκλησίαν, οὐκ ἀγεννῆ φρατρίαν συνεπαγόμενος, ὡς ἄτακτος ἦν πάντῃ καὶ ἀδιόρθωτος, μετὰ πολλῶν ἐναυτῶν παρεμβυσιν, πάντες ὁμοῦ τοῦ ἀνδρὸς κατεψηφίσαντο, κἀντεῦθεν ὑπερροσίαν καταδικάζεσθαι. Καὶ δέχεται τοῦτον ἢ περὶ τὴν Πόντον Σωζόπολις (16), παντοίας προνοίας καὶ θεραπείας βασιλικῆς ἄξιόμηνον, καὶ οὐδαμῶς χρῆσθαι ταύταις ἠθούλετο, ὕστερον, δὲ ἦν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἔτρεφε μῆνιν ὡς ἔουκεν.

obsistendi imperatori a quo dudum abhorrebat, an denique ignorantiae veri assignandam puteni, in ultimam tamen hanc partem suspicione propendeo. 136 Quoniam enim is vir multam operam litteris non dederat, artisque ratiocinandi funditus rudis erat, facile fieri potuit ut quaedam minus ad theologiae canones exacta inter disputandum effutierit; verum in dies successibus ipsis adolescente ea quam impune lacessendis imperatoribus usurpare semel coeperat audacia, incitantibusque ad ipsum ultro currentem male feriatis plurimis, quibus ea quae tum erat reipublicae gubernatio non placebat, homo sui parum potens in contumelias maledictaque intempestiva et intolerabilia efferebatur, Augustum licentiasime proscindens, placare hominem e contrario constantem, suadentemque amicissime ut et quae temere de sacris imaginibus dixerat mature revocaret, et deposita simultate, redire secum in gratiam vellet: se enim restituere paratum quae e sacris abstulerat aëlibus, imo splendidiora repositurum, ad emendationem porro culpae istius qualiscunque nihil legitimi piaculi recusaturum: quo in genere praecipuis sacrorum, antistitem adeo jam satisfecerat, ut ii causam ejus diligenter tuerentur, eoque ipso nomine ab iis qui Chalcidonicas partes fovebant assentatores audirent; verum ad ea illo obsurdescens omnia, irrevocabiliter quo impetum coeperat ruebat. Quare ad necessarium remedium animadversionis canonicae ventum tandem est, homoque multis nominibus id meritum de sede quam occupabat est depositus. Non fregit indomitum animum ea res; turbat iterum et factiones ciet in Ecclesia, non exigua sibi adjuncta secumque abducta multitudine sectariorum. Quod dum per multos annos agit, turbulentique sui ingenii et inflexibilis pervicacia plenam fidem facit omnibus, denique omnium calculis damnatus exaulare jussus est apud Sozopolim ad Pontum: ubi providerat imperator, ut officiosissime exciperetur, curareturque copiose: quanquam, ille contumacia se involvens sua, et in concepta semel adversus Augustum ira animum, ut apparebat obfirmans, oblata ejus uti liberalitate noluit.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ὧδε περὶ περιγεγράφθω. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ τοὺς νεήλυδας (συνέρρεον γὰρ ἱκανοὶ περιωθέντα τοῦτον μεμαθηκότες) ἐπιμελῶς ἐξέπαιδευεν, ὅπως ἵππευεῖν χρῆ καὶ τοξοῦεῖν εὐστοχώτατα, ὀπλιτεύειν τε καὶ ἐνεδρεῦεῖν ἐπικαιρότατα. Ἐπετόμφοι δὲ αὐθις πρὸς τὸν βῆγα Ἀλαμανίας πρέσβεις ὡν προεξήρχον ὁ Μεθύμνης (17) κα-

A de illis reportatis victoriis ultus esset, Deo juvante; coronatusque inde ac triumphans in urbem regiam esset invectus: exortaque nova Scytharum in imperium irruentium gravissima procella, in non dispari periculo ad simile praesidium simili omnium consensu, praesente insuper et rem urgente imperatore, confugeretur, idem hic homo solita sua pervicacia magnopere apud imperatorem offendit. Porro hac occasione cum de sacris aedibus signisque et imaginibus multa ut fit disputarentur, hic antistes in eam sententiam disseruit, ut contenderet, sacras imagines absoluto a nobis et in ipsis haerente cultu affici, non autem duntaxat relativo. Itaque ut ille quidem nonnulla plausibiliter eanoniceque et pro dignitate sacerdotii diceret B agereturque, tamen in aliis prolabeatur parum orthodoxe sentire reprehensus: cujus erroris causam haud scio an aestui contentionis, excurrentis plerumque longius quam par est, an studio

Sed de his hactenus. Ad imperatorem enim redeundum est, qui recens appulso milite (multi siquidem ad eum, ut salvum esse constitit, confluxere) sedulo exercebat ad omnes partes functionis militaris: docens, equum scite regere, collimare arcu quam certissime, vadere exsertis armis in adversos, rursusque tempestive subsidere in insi-

C

Sed de his hactenus. Ad imperatorem enim redeundum est, qui recens appulso milite (multi siquidem ad eum, ut salvum esse constitit, confluxere) sedulo exercebat ad omnes partes functionis militaris: docens, equum scite regere, collimare arcu quam certissime, vadere exsertis armis in adversos, rursusque tempestive subsidere in insi-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἑ γάρ. ἑ ἀπέχεσθαι. ἑ διορθουμένου. ἑ Deest vox βασιλικῆς. ἑ προεξήρχον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(16) Σωζόπολις. Sozopolim ad Pontum Euxinum pariter s'ait Cantacuzenus, lib. 1, cap. 3: Τὴν Σωζόπολιν κατὰ τὴν Εὐξεινον Πόντον, πολυάνθρωπον οὖσαν καὶ μεγάλην πόλιν. Sozopoleos mentio fit praeterea apud Annam pag. 362. Tzetzem, chil. 12, hist. 596, et Samuelem Guichenonum, in *Allobrogum principum Historia*, ad an. 1366. Aliam ejus-

dem appellationis urbem in Pamphylia statuunt Nicetas in Joan. n. 4; Scylitzes et Tageno Pataviensis; in alterutra natus Joannes patriarcha Constantinopolitanus, de quo Gregoras, lib. vi.

(17) Ὁ Μεθύμνης. Methymna Ptolemaeo et aliis, est Lesbi insulae oppidum. Vide infra, p. 206. Est etiam Æliano, lib. xiv Περὶ ζώων, cap. 20, urbs

diis. Miserat vero denuo legatos ad regem Alama-
niæ, sub quodam Methymne dicto, quem legationis
esse principem jusserat. His et litteras et mandata
dederat quibus magnopere instigare Henricum
conabatur ad rumpendas omnes moras invadendæ
Longobardiæ, juxta pacta conventa inter ipsos an-
tea transacta. Iret ergo quamprimum moveretque
infesta signa in Roberti ditionem, quo, ejus viribus
ad necessariam rerum suarum defensionem a Roma-
no imperio tantisper aversis, respirare interim a
clade Alexius posset, et conductis iterum auxilia-
ribus copiis comparare se ad Robertum toto Illyrico
pellendum. In eo si rex Alamanïæ operam commo-
dare ipsi facillimam vellet, maximam ab se initurum
gratiam, quam omnibus officiis et beneficiis
rependere ac remunerari **131** paratissimus esset
imperator Alexius, in primis vero connectenda
quamprimum affinitate quam Henrici legati regem
ipsorum cupere significaverant, cujusque ipsis spes
facta fuerat. His ita dispositis Augustus Pacurianum
magnum domesticum ibi relinquens, ipse in urbem
regiam revertitur, auxiliares illuc undecunque
copias commodius convocaturus, et alia quædam
pro tempore ac rerum præsentium statu dispositu-
rus. Manichæi Xantias et Culeo, cum iis quos
ductabant, numerum æquantibus quingentorum
supra duo millia, temere atque injussu domum
revertuntur : sæpiusque ab imperatore revocati,
promittebant quidem, sed nullo morarum sine
differebant reditum. Quare in id sedulo incumbebat
imperator donis et honoribus per litteras pollicen-
dis, ut eos reduceret : in quo tamen frustra fuit,
illis ne sic quidem reverti curantibus. Dum hæc
ita imperator adversus Robertum comparat, veuit
ad eundem Robertum trepidus nuntius, regem Ala-
maniæ in procinctu esse ad invadendam Longobardiam.
Ea ille re in curam versus postquam in
contrarias sententias alternavit animm aliquandiu,
acri attentione disquirens, quid in tali articulo
rerum factu esset optimum, tandem reputans se
Rogerio filio ditionem Italicam attribuisse, jam tum
cum in istam expeditionem versus Illyricum solveret,
Baimundo vero alteri filio nullam adhuc assignasse

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ μετὰ τῶν συγχειμένων συνθηκῶν. ¹¹ Ἀλαμάνων. ¹² ὑπισχοῦνται. ¹³ Ἀλαμάνου. ¹⁴ κατέλειπε.
¹⁵ Βαϊμούνδου. ¹⁶ ἀπενείματο. ¹⁷ Deest vocula τούς. ¹⁸ ὀπλιτικοῦ. ¹⁹ Βαϊμούνδου. ²⁰ νεανίσκου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Cretæ insulæ. Ab alterutra dictus, quisquis fuit,
legatus iste, quem Methymnæ episcopum fuisse
conjicio. Est enim Methymna urbs episcopatu in-
signis apud Allatum, *De Eccl. Occid. et Orient.*
consens. lib. II, cap. 12. In concilio Nicæno I sub-
scripsit Andreas ἐπίσκοπος τῆς Μεθυμνῶν πόλεως
τῆς Λεσβίων νήσου, ut est in schedis Sambuci
apud Seldenum ad Eutychiei *Origines*, pag. 127. De
hac porro Alexii ad Henricum legatione Bertholdus
agens : *His temporibus Constantinopolitanus impe-
rator maximam pecuniam Henrico quondam regi
transmisit, ut Robertum Guiscardum ducem Cala-
briæ et Apulie, conjuratum militem Domini Papæ,
in ultionem ejusdem regis bello appeteret.* Conradus
abbas Usperg. an. 1083 : *Eodem tempore legati
Græcorum venerunt munera multa et magna in auro
et argento, vasisque ac sericis afferentes.*

D (18) *Κῆδος ἐκπληρῶσαι.* Vide supra, pag. 94.
(19) *τῆν τοῦ βῆρος Ἀλαμανίας.* De hac Hen-
rici IV in Italiam expeditione consulendi Berthold.
Argentin., Uspergensis, Leo Ost., Hugo Flavii.,
Marianus Scotus, Otho Frising., Sigebertus, et
alii.
(20) *Βαϊμούντορ.* Guillelmus Apuliensis :
*Robertus geminis exacto navibus anno,
Adriacis undis loca rursus ad Appula transit,
Is primogenito populum commiserat omnem,
Cui nomen Boemundus erat, pariterque Brieno.*
(21) *Καὶ φησιν.* Comparanda hæc Roberti
oratio cum ea quæ exstat apud Ordéricum, I, VII,
p. 642. Consulendus etiam Gaufr. Malaterra,
lib. III, cap. 33.

regionem cui præsetet summo jure, comitibus et lectis ex toto exercitu viris in consilium vocatis, accersitoque Baimundo, ipse ad orandum altiori loco considens, sic locutus est :

ὼδατε, κόμητες, ὅτι τὸν φιλιτάτον μου υἱὸν A Scitis, comites, charissimum filium meum primogenitum Rogerium a me cum in Illyricum trajicerem constitutum fuisse dominum ditionis Italicæ meæ. Non enim oportebat me illinc ad tantæ aleæ ac periculi negotium solventem, solum proprium ac quasi natule meum, sine custode ac principe cujusvis expositum cupiditati relinquere, velut paratam prædum omni tollere ausuro. Quoniam vero rex Alamaniæ, ut certis indicibus comperimus, in eam spem se accingit, et magno exercitu invadere nostras domos ac terram parat, utique faciendum nobis est ut ejus conatibus obviam eatur. Quæ enim ratio sinit, ut qui alienis acquirendis insistimus, propriorum jacturam ignava desidia seramus? Ego igitur hanc spississimam operæ partem ultro depono mihi et sumo: bellum, inquam, cum rege Alamaniæ ego ipse gesturus toleraturusque propere; huic vero juniori meo filio Dyrrachium et Aulonem urbesque ac insulas cæteras quæ belli hujus nondum licet patrati, quasi anticipata præmia in pignora reliquorum jam habemus, relinquo, addico, commendoque. Quod ut prospere feliciterque cedat oro obtestorque vos, ut eum non alio habeatis loco quam me ipsum: ita ut sicut pro me fecistis, sic pro ejus causa atque capite toto animo totoque pectore pugnandum vobis arbitremini. Tibi vero, fili charissime, pro jure atque affectu patrio impero 132 commendoque (hæc dicens vultum et orationem ad Balmundum vertit) ut omni honoris atque observantiæ genere quo par est, comites prosequaris, consiliisque ipsorum tantum tribuas, ut nihil plane rerum prius gerere aggrediaris quam eorum sententiam exquisieris; quam quidem tanti apud te momenti esse volo, ut nunquam ei privatam tuam quantumvis ea tibi scita callidumque videatur, præferendam putes. Præcipue autem præ cæteris omnibus etiam atque etiam mando tibi Romanum bellum. Et vide ne nulla unquam hujus tibi curæ remissio subtrepat. In Romanum, inquam, bellum, fili, jam a nobis affectum, tu patrandum incumbe. Res tibi reliqua est cum imperatore magno prælio victo, ab ingenti clade vix incolumi elapso. Qui hoc ipsum in lucro posuit, quod cæsis deletisque plerisque omnibus suis copiis, ipse unus tantum non occisus, tantum non captus, e manibus nostris evaserit. Tu ne vim, ne impetum remittas; insta; incumbe in concussum semel; illud metuens, ne is colligendi sui spatium per te nactus, formidolosior existat ultor acceptæ cladis, majoresque ac vehementiores ipso dolore ac sensu ignominie in nos spiritus colligas. Non est is, mihi crede, de vulgo aliquis, et quem impune possis contemnere. Homo a puero in bellis præliisque nutritus, qui Orientem Occidentemque victoriis peragraverit. Audivisti omnino quam

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁸¹ Ἀδάμ. ⁸² ὕμν. ⁸³ τουτωί. ⁸⁴ παρεγγυώμαι. ⁸⁵ Βαίμουδον. ⁸⁶ Deest vocula ἐν. ⁸⁷ καταμελήσης. ⁸⁸ συλλέξει. ⁸⁹ Deest vocula ἐν. ⁹⁰ ἡμεδαπής.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(22) Ἐναυθετεῖν. Hesychius, Αὐθεντεῖν, ἐξουσιάζειν. Phrynichus, Αὐθέντης, ἐπὶ τοῦ δεσπότητος, οἱ περὶ τὰ δικάσθηρια ῥήτορες. Vide quæ de hujus

vocis notatione habent præterea Meursius et Fabricius, in Gloss. et Allatius, lib. 1 *De Eccl. Occid. et Orient. perpet. consens.* cap. 21, n. 4.

multos quaque potentes tyrannos prioribus imperatoribus ipse armis manumque victos ac vincitos adduxerit. In hoc tali tu hoste si attentionem laxas, si aliter in eum quam totis viribus summaque contentione ferris, brevi quæ ego molimine ac labore promovam magno, in nihilum tua culpa tuoque damno recident omnia. Tuo, inquam, damno; nam tibi si, quod Deus avertat! secus quam mando faceres, acerbis fructus tuæ desidiæ otiose gustandi longo tempore obtruderentur. In his verbis et mandatis tute tibi dico, fili, vobisque, comites, alia hinc ad pericula aliaque bella sine mora pergens, decertaturus cum rege Alamania, ipsumque e nostris finibus pulsurus, ut charissimo meo filio Rogerio possessionem olim a me datam idem vindicem atque asseram propriam.

Hæc locutus monerem conscendit, et in oppositam oram Longobardicam trajecit; momentoque Salernum delatus (quæ civitas dudum a plerisque qui ei terrarum tractui imperitare affectaverant in ducalis curiæ ac comitatus sedem totiusque principatus quasi metropolim delecta fuerat), ibi per otium delectibus habendis, convocandisque magno undique studio ac sumptu copiis, tum ex civibus atque indigenis, tum ex aliis etiam remotis gentibus, quamplurimis quamque firmissimis, vacavit. Interim rex Alamania, juxta ea quæ Augusto promiserat, se ad invadendam Longobardiam accingebat. Qua re comperta, Robertus festinavit Romam, ut ibi conjunctis cum papa copiis certiori spe successus ad arcendum suis finibus Henricum pergeret. Consensit in id papa facile. Ergo ambo communi impetu adversus Alamanum vadunt: qui magnis ostentatis minis haudquaquam consentanea subjungens, quippe refrigeratus Orientalibus nuntiis de imperatoris prælio adverso, quo amissis maximam partem copiis, ipse vulneratus multis locis, mira generositate invicti animi, conatibusque **133** heroicis, Deo superisque omnibus juvantibus vix salvus evasisset, tutiora respicere consilia decrevit, nec necesse aut con-

Α Οὕτω μὲν οὖν ξυνταξάμενος αὐτῷ, εἰσεληλυθὼς εἰς μονήρας, τὴν περὶ αὐτῆς Λογγιβαρδίας κατέλαθε· καὶ ἔξω εἰς τὸ Σαλερηνὸν (23) ἐκεῖθεν παραγίνεται (ὅπερ πάλαι ποτὲ εἰς κατοικίαν τῶν τῆς δουρικτῆς ἀξίας ἀντιποιοιμένων ἀφώριστο). Κεῖθι γοῦν ἐγχαρτερήσας ἱκανὰς συνειλόμενος δυνάμεις, καὶ μισθοφορικὸν ἐξ ἀλλοδιπῶν ὄτι πλείστον. Ὁ δὲ βῆξ Ἀλαμανίας κατὰ τὰς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὑποσχέσεις καταλαμβάνειν ἤδη τὴν Λογγιβαρδίαν ἠπέφεγετο. Τοῦτο μεμαθηκὼς ὁ Ῥομπέρτος ἐσπευθεὶς τὴν Ῥώμην καταλαβεῖν, ἐνωθησάμενος τε τῷ πάπῃ καὶ τῶν Ἀλαμανίας ἀπειρήτων τῷ προκειμένῳ σκοποῦ. Ἐπειδὴ ὁ οὐδ' ὁ πάπας πρὸς τοῦτο ἀνένευεν, ἀμφω κατὰ τοῦ Ἀλαμανίας ἔξώρησεν· ὁ μὲντοι βῆξ πολιορκεῖν τὴν Λογγιβαρδίαν ἐπειγόμενος, ἐπεὶ τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα ἐμαθήκει, καὶ ὅτι μεγάλην ἦτταν ἠτηθηεῖς, τῶν μὲν τοῦ στρατεύματος ξιφῶν παρανάλωμα γεγονότων, τῶν δὲ ἑκασταχοῦ διασπαρέντων, αὐτὸς εἰς πῦλιν καταστάς κινδύνους ἐν τῷ γενναίῳ μάχασθαι, καίριως ἐν διαφόροις τοῦ σώματος πληγῆς μέρεσι, τόλμῃ καὶ γενναίῳ γνῶμῃ, παραδόξως ἐβρύσθη, στρέψας τὰς ἡνίας **24** (24), πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην ἐχώρει, τοῦτο νίκην λογισάμενος τὸ μὴ κινδύνους ἑαυτὸν ὑποβαλεῖν ἐπὶ μηδενὶ δέοντι.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²¹ ἐπεὶ δέ. ²² Ἀλαμάνου. ²³ ἡνίας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(23) *Εἰς τὸ Σαλερηνόν.* Robertus, relicto Illyrico, in Italiam Gregorio papæ opem laturus trajecit anno Christi 1082; ita Malaterra, lib. III, cap. 33, 37, Leo Ost. lib. III, cap. 52; et Suger. in Ludov. VI, cap. 9. Totam expeditionis istius Historiam sic exsequitur Guillelmus Apuliensis, lib. IV :

*Cannis destructis Romani molitur adire
Contra Gregorii Romani præsulis hostem
Henricum, cujus jam dudum obsederat urbem
Plurima barbaries annis remorata duobus,
Alteri tormentis murorum mœnia fregit,
Et turrets multas invictæ diruit urbis.
Jamque sibi fuerat pars subdita Transyberina,
Gregorius quadam fuerat conclusus in arce,
Quæ munita satis, non expugnabilis ulli,
Es e videbatur, miri structura laboris.*

295 *Hanc et munierat fidæ custodia gentis.
Robertum tantos ubi novit inisse paratus,
Et sibi cum tantis inferre conatibus arma,
Rex fugit Henricus, ducis hunc audacia terret,
Et virtus totam jam notificata per urbem,
Expectare verens hunc, ad loca tuta recessit.
Robertus Romam properans vi perforat urbis
Egrediæ murus; tamen auxi iantibus ipsi
Paucis Gregorii fautoribus: inde quibusdam
Ædibus exustis, violenter ab obsidione*

*Liberat obsessum jam tanto tempore papam:
Hunc secum magno deducit honore Salernum.
Post ducis obsessum, papam concesserat illis
Ipse Ravennatem Guibertum, qui scelerata
Mente pari insurgens, regnum præsu: psit adire
Sedis apostolicæ, Clemens a plebe vocatus.
Agmina Romuleæ dux urbe reducta Salerni
Dimisit, nunquam par huic exercitus hæsit.
C Millia sex equitum, triginta millia Romam
Duxerat hic peditum: sic uno tempore victi
Sunt terræ Domini duo, rex Alemannicus iste,
Imperii rector Romani maximus ille:
Alier ad arma ruens armis superatur, et alter
Nominis auditi sola formidine cessit.*

(24) *Στρέψας τὰς ἡνίας.* Willelmus Gemeticensis, lib. VI, cap. 45: *Hic Robertus duos imperatores in uno vicit prælio, Alexium Græcorum in Græcia, Henricum Romanorum in Italia. Satis enim victus est Henricus, qui audita jam ducis Roberti, nec viribus Saxonum, nec Alamannorum, nec etiam manibus urbis quæ caput est orbis, confusus, vel tutus, concitus uisugit.* Willelmus Malmesb. lib. III *De gest. Angl.* Nec sustinuit nuntium advenientis (Roberti) Henricus, quin cum falso papa, sola fama territus terga daret. Vide Hugonem Flaviniacens. in Chronic. pag. 229.

Οἷος; μὲν οὖν εἶχτο τῆς πρὸς τὰ οἴκοι φε- A
ρούσης. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος, φθάσας εἰς τὴν τοῦ
ρήγῃ; παρεμβολὴν, αὐτὸς μὲν προσωτέρω διώκειν
οὐκ ἠθέλει, ἀπόμοιραν δὲ ἰκανὴν τῶν αὐτοῦ ταγμα-
των διελῶν, διώκειν τὸν Ἀλαμανίας⁹⁶ προὔτρέ-
φατο⁹⁷. Αὐτὸς δὲ τὴν λείαν πᾶσαν ἀναλαβόμενος
μετὰ τοῦ πάπα, πρὸς Ῥώμην ἀπένευσεν, καὶ τοῦτον
ἐπὶ τοῦ ἰδίου θρόνου καθίσας⁹⁸, εὐφημίας αὐθις
παρ' ἐκεῖνον⁹⁹ τυγχάνει, κἀπειτα πρὸς τὸ Σαλερ-
νὸν ἐπανερχεται, τῆς ἐκ τῶν πολλῶν⁹⁹ μόθων⁹⁹
κακοπαθείας ἑαυτὸν ἀνακτησόμενος.
proprio firmasset, vicissim ab eo iterum rex appellatus, Salernum se recepit, ibi ex fatigatione
tot bellorum modica sese quiete refecturus.

Μετ' οὐ πολὺ δὲ καταλαμβάνει τοῦτον ὁ Βαϊμούν-
τος¹, τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐπισυμβάσης αὐτῷ ἤτ-
της (25) ἐπὶ τοῦ προσωποῦ φέρων. Ὅπως δὲ ξυν-
έπεσε τὰ τῆς τύχης αὐτῷ ὁ λόγος ἤδη δηλώσει. Καί
γὰρ τῶν ἐκεῖνου μεμνημένος παραγγεμάτων, καὶ
ἄλλως δὲ ἀρητίφιλος ὢν ἀνὴρ καὶ φιλοκινδυνότατος,
ἀπρίξ κατὰ τοῦ βασιλέως μάχης εἶχτο. Καὶ τὰς
ἰδίας δυνάμεις ἀναλαβόμενος, συνεφεπομένους ἔχων
καὶ ὁπίσθιοι ἔλλογιμώτεροι, καὶ λογάδες Ῥωμαίων
στρατιῶται καὶ ἡγεμόνες τῶν παρὰ τοῦ Ῥομπέρτου
κατασχεθεισῶν χωρῶν καὶ πόλεων (ἀπεγνωκότες
γὰρ καθάπαξ τοῦ αὐτακράτορος, ὅλοι τῆς τοῦ Βαϊ-
μούντου² γέγονασι³ γνώμη), καταλαμβάνει διὰ
τῆς Βαγενητίας τὰ Ἰωάννινα, καὶ τάφρον κατὰ τοὺς
ἔξωθεν διαχειμένους⁴ ἀμπελώνας ποιήσας πρότε-
ρον, ἅμα δὲ καὶ τὸ ὀπλιτικὸν⁵ ἅπαν ἐν ἐπικαιροῖς
τόποις καταθέμενος, αὐτὸς ἐντὸς τὰς σκηνὰς ἐπ-
ἔτατο⁶. Τὰ δὲ τεῖχη περιθρήσας, καὶ τὴν τοῦ κά-
στρου ἀκρόπολιν ἐπισφαλῆ διαγνοῦς, οὐ μόνον αὐ-
τὴν ἀνορθοῦν ὡς ἐνὸν ἠπείχετο, ἀλλὰ καὶ ἐτέραν
ἐν ἄλλῃ μέρει τῶν τειχῶν, οὐ μᾶλλον αὐτῷ συνοῖσον
ἔδοκτο, ἐρυμοτάτην⁷ ἀνυποδόμει, ληϊζόμενος ἅμα
καὶ τὰς περιχειμένας πόλεις καὶ γύρας. Ταῦτα
μεμαθηκὼς ὁ αὐτοκράτωρ, εὐθύς μὴδὲν μελλήσας
ὄλως, τὰς δυνάμεις ἀπάσας συναγαγὼν τῆς Κων-
σταντινίου πόλεως σπεύσας ἔξεισι μῆνα⁸ Μάϊου (26).
Τοιγχοῦν τὰ Ἰωάννινα καταλαβὼν, ἐπεὶ ὁ τοῦ πο-
λέμου καὶ τῆς μάχης καιρὸς ἤδη παρῆν, τὰ⁹ οἰκεία
στρατεύματα, μὴδὲ τὸ πολλοστὸν τοῦ Βαϊμούντου¹⁰
δυνάμεων ὄντα κατανοῶν, καὶ ἄλλως δὲ ἀπὸ τῆς
τοῦ Ῥομπέρτου προηγησαμένης μάχης, γινώσκων
τὴν πρῶτην κατὰ τῶν ἐναντίων Ἰππασίαν τῶν Κελ-
τῶν ἀνύποιστον (27), δέον ἔκρινε πρῶτον μὲν διὰ
πυλλοστῶν μετρητῶν τινῶν καὶ ἐκκρίτων ἀκροβο-
λισμοῦς ποιήσασθαι, ἵνα ἐντεῦθεν ἐνδείξιν τινα καὶ

sultum credidit, magnæ rei aleam tali tempore
jacere, nullo idoneo spei pignore aut operæ pro-
posito pretio. Magnis igitur itineribus retro in
patriam contendit, in victoriæ parte numerans
salvum atque incolume reportare domum caput
suum. At Robertus ubi castra regis occupavit,
insequi ipse quidem fugientem tanti non putavit;
cæterum delectis ex toto exercitu copiis eo nego-
tio dato, ut vestigia Alamani strenue premerent,
ipse præda potitus omni Romam versus iter in-
tendit, una cum papa, quem cum illic in throno
receptum, ibi ex fatigatione

Non longum inde tempus, cum patri se sistit
Baimundus, indicia successus improsperi in deje-
cti vultus mœstitia palam ferens. Res ejus ut se
hæbuerint, quaque fortuna bellum gesserit, dein-
ceps narrabimus. Relictus in Illyrico ferox juvenis
non magis patris mandatis quam proprio impetu
in occasionem conserendi cum imperatore prælij
totus imminebat. Ergo assumptis secum tum suis
copiis, tum Romanis transfugis, qui, desperata im-
peratoris fortuna, victorem secuti, non plebei so-
lum, sed viri etiam insignes magno numero ad
Baimundum accesserant: quibus adjungendi præfe-
cti urbium ac regionum quæ nuper ditioni Roberti
subjectæ fuerant, cum his omnibus per Bagene-
tiam profectus Joannina tenuit, ubi adjacentes loca
vineas fossa primum circumdedit, exercitumque
universum idoneis disposuit stationibus. Tum ipse
tabernacula intus sedit; exploratisque muris et
castri arce parum firma ac semirutæ, non modo
restituere illam omni ope conatus est, sed aliam
quoque in altera murorum parte, loco ad id ipsi
viso commodo, firmissimam ædificavit; simul cir-
cumjacentes urbes et regiones assiduis illinc emissis
incurSIONibus prædatorum vastans. His imperator
auditis confestim summa diligentia collectis copiis
Constantinopoli erumpit mense Maio: citoque ad
Joannina perlatum, cum hostis pugnæ copiam affa-
tim faceret, non tamen prius experiundum decre-
torio certamine de rerum summa putavit quam
velitationibus specimen cepisset virtutis Baimundi
peritiæque militaris. Id adeo consilii probavit illi
primum conscientia paucitatis suorum (constabat
enim satis multis partibus numerosiorem esse Bai-
mundi exercitum), deinde quod nupero cum Ro-
berto conflictu expertus fuerat, primum impetum

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁶ Ἀλαμάνων. ⁹⁷ προὔτρέπετο. ⁹⁸ ἐδράσας. ⁹⁹ ἐκεῖνον. ⁹⁹ Deest vox πολλῶν. ⁹⁹ μόθων. ¹ Βαϊμούνδος.
² Βαϊμούνδου. Sic semper postea. ³ γεγόναν. ⁴ Deest vox διαχειμένους. ⁵ ὀπλιτικόν. ⁶ ἐπέτατο.
⁷ ἐρυμοτάτην. ⁸ κατὰ μῆνα. ⁹ καιρὸς ἤδη παρῆν, τὰ. Sic manuscriptus distinguit colon periodi.
¹⁰ Βαϊμούνδου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(25) Ἦττης. Cladem Boemundi ad Larissam
intelligit, quam hoc libro commemorat. Adde
Zonaram, pag. 236.

(26) Μῆνα Μάϊου. Anno scilicet Chr. 1083.

(27) Ἀνύποιστον. Primum Gallorum impetum
arcessissimum semper fuisse, ut nec sustineri posset,

testantur passim scriptores, Memnon, Polybius,
lib. II Livius, lib. xxvii; xxviii et xxxviii; Silius Italic.
lib. viii: Frontinus, lib. II etc. Vide præterea eam-
dem Annam pag. 134, 135, 283, 325; Petrum
Diac. lib. iv; *Chronic. Cassin.* cap. 41, et Joan. Sa-
risberniensem, lib. vi; Polycrat. cap. 16.

equitatus Gallici plane ineluctabilem esse. Delibatos A
 igitur ex universa acie lectorum militum 134
 globus subiinde missitare institit, qui hostem emi-
 nis jaculando lacesserent, ut ex successibus sin-
 gulariam manipulorum minimo periculo velitan-
 tium, augurium de spe tota ac foriuna universi
 praelii capere posset, posteaque securius et pruden-
 tius pugnam committere. Sic igitur in conspectu
 mutuo positis et certare utrinque gestientibus
 exercitibus, reputans semper animo Alexius primam
 illam quavis resistendi constantia majorem
 Latinorum ventium vim, tale quiddam ad eam
 sistendam frustrandamve commentus est. Leviores
 quosdam paravit currus, quibus pauciores quam
 vulgo solet, hoc est quatuor duntaxat infixit con-
 tus. His pedites imposuit loricatedos, quos jussit B
 ubi primum irruentes fisis habenis Latinos cerne-
 rent, currus in occursum propellere: quæ res ne-
 cessario contextum phalangis et confesseratum
 aciei nexum perruptura erat. Adest ecce hora præ-
 lii commodum exorto sole perque sudum ab ortu
 renidente. Struit Imperator aciem eaque sibi lo-
 cum in media sumit. Baimundus promptus ad præ-
 lium, nec imparatus adversus insidias, sic tanquam
 plane compertum haberet quid contra machina-
 tus esset Alexius, ordinem aciei suæ mutat, prout
 præsens poscebat usus. Divisit enim bifariam cop-
 ias, curribusque in medio relictis, utrimque ma-
 gno impetu in Romanam invehitur aciem. Miscen-
 tur phalangibus phalanges, viri cum viris cominus C
 congregiuntur; multi utrinque cadunt; tandem
 vincente Baimundo, stabat tamen imperator im-
 perterritus, turris instar inconcussæ, ab omni licet
 parte telis ac jaculis petitus. Ac nunc eques infe-
 ctus in adversos irruebat Gallos, manum conserens,
 cædensque, et vicissim vapulans: nunc fugientes
 suos crebris clauoribus revocans. Ut autem phal-
 anges suas in partes plurimas dissectas discerptas-
 que vidit, tandem decrevit se sibi consulere oportere:
 non ullo ille quidem degeneri correptus

τῆς τῷ Βαϊμούντῳ ἐνυπαρχούσης στρατηγικῆς
 ἐπιστήμης σχολῆ, καὶ γένοιντο ¹¹ οἱ διὰ τῶν μερικῶν
 προσβολῶν ¹² τὴν τοῦ ὄλου γυνῶσιν ἐσχηκέναι κά-
 τεῦθεν ξὺν ἐπιστήμῃ βεβαιότερον πρὸς τὸν Κελτῶν
 ἀντιπαρατάξασθαι. Θῶτα γοῦν τὰ στρατεύματα
 κατ' ἀλλήλων ἐσφάδαζεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν ἀνῶ-
 ποιστον τῶν Λατίνων δεδιὼς πρώτην προσβολήν,
 καινόν τι ποιεῖ. Ἀράξας κουφοτέρως κατασκευάσας,
 καὶ τῶν συνήθων ἤττους ἐφ' ἑκάστη τούτων κον-
 τοὺς ἐνέπηξε τέσσαρας, καὶ πεζοῦ; ὀπλοφόρους
 ἐπέστησεν, ὥστε ὀπληκὰ οἱ Λατῖνοι ὄλους βυτήρις
 χαλάσαντες κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ὀρμησοῦσι φά-
 λαγγο; τὰς ἀμάξας ὠθεισθαὶ πρῶτω διὰ τῶν ὑψ-
 ισταμένων ὀπλοφόρων πεζῶν, ἐν οὕτω τὸ συνεχὲς
 διακόπηται τοῦ συνασπισμοῦ τῶν Λατίνων. Καὶ
 ἐπεὶ καιρὸς πολέμου παρῆν, τοῦ ἡλίου ἤδη τοῦ
 ὀρίζοντος λαμπρῶς ὑπερκύψαντος, ὁ αὐτοκράτωρ
 τὰς φάλαγγας εἰς πολέμου τύπον καταστήσας,
 αὐτὸς τὸ μεσαίτατον εἶχεν. Ὁ γοῦν Βαϊμούντος
 οὐκ ἀνέτοιμος τῆς μάχης συγκροτουμένης πρὸς
 τὸν ¹³ μηχανὴν ἐφάνη τοῦ αὐτοκράτορος. Ἄλλ'
 ὥσπερ προγνοὺς τὸ βεθουλευμένον, μεθαρμόζεται
 πρὸς τὸ ξυμπεσοῦν, καὶ τὰς ἰδίας δυνάμεις διχα
 διελῶν, καὶ τὰς ἀμάξας παρεκκλίνας ¹⁴, κατὰ τῆς
 Ῥωμαϊκῆς ἐκατέρωθεν ἴσταται [ἴσται] παρατάξεως.
 Καὶ φάλαγγες μὲν φάλαγγι τῆνικαῦτα ἐμίγνυντο,
 καὶ ἀνέρες ἀνδράσι κατὰ στόμα ἐμάχοντο. Οὕτω δὲ
 πολλῶν ἐκατέρωθεν ἐν τῷ μάχεσθαι πετόντων, τὴν
 μὲν νικῶσαν (28) εἶχεν ὁ Βαϊμούντος, ὁ δὲ γε αὐτο-
 κράτωρ καθάπερ τις πύργος ἀκλόνητος ἴστατο
 ἐξ ἐκατέρου μέρους βαλλόμενος, καὶ ὅπου μὲν ἐπιπ-
 ζόμενος κατὰ τῶν ἐπιόντων Κελτῶν καὶ συμπλε-
 κόμενος ἐνίοις, πλητῶν, καὶ κτείνων καὶ πληττό-
 μενος, ὅπου δὲ καὶ τοὺς φεύγοντας συχνοῖς ἐμβοή-
 μασι ἀνακτώμενος. Ὡς δ' εἰς μέρη πολλὰ τὰς
 φάλαγγας διασπασθείσας ἔωρα, δεῖν ἐλογίσατο καὶ
 αὐτὸς ἐαυτῷ τὸ ἀσφαλὲς περιποιήσασθαι, οὐ σώων
 ἐαυτὸν, οὐδ' ¹⁵ ὑπὸ δειλιάς συγχυθεῖς, ὡς τάχα ἄν
 τις εἴποι, ἀλλ' εἰ που τὸν κίνδυνον δι' ἐκ φυγῶν ¹⁶,
 καὶ συλλεξάμενος ἐαυτὸν αὐθις γενναϊότερον τοῖς

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ γένηται οἱ. ¹² προσβολῶν. ¹³ τὴν. ¹⁴ παρεκκλίνας. ¹⁵ οὐδ'. ¹⁶ διεκφυγῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(28) *Τὴν νικῶσαν εἶχε*. Expugnatis Joanni D
 nis, ad Artam, urbem ad Ambracium sinum posi-
 tam, castra statuerat Boemundus; cui, dum obsi-
 detur, opem dare volens Alexius, a Boemundo fu-
 gatur. Hanc Boemundi victoriam narrant Mala-
 terra, lib. iii, cap. 29; Ordericus Vitalis, lib. vii,
 pag. 644; et Willelmus Malmesb. l. b. iii, pag.
 107, præsertim vero Guillel. Apul. lib. v hisce
 versibus:

*Post ubi Robertum cognovit Alexius esse
 Æquore transv. cium, vires reparare minutas
 Nititur, absentisque ducis perfringere castra.
 Hæc duo servabant vi consilioque potentes,
 Filius ille ducis Boemundus, et iste Briennus.
 Haud procul a Janina, non parvi nominis urbe,
 296 Partis Alexiæ populus sua castra locarat.
 Multiplici partem præmunni Alexius illam
 Obice plaustrorum, quam p. rria plonicici*

*Ad pervadendam facilem vicinia reddit.
 Ferrea cum tribulis omnes salinca viarum
 Præpedi accessus, ut laxis hostis habenis
 Dum dimittet equos, pedibus figatur equorum.
 At nebula Danaum prospectus impediens,
 Illuc Normanni per vitibus aspera densis,
 Planaque carectis loca pervenere latenter.
 Obstai congregiendi paulisper Alexius illis:
 Sed non instantes sufferre diutius illos
 Evulsi, petiitque fugam, victusque recessit.
 Urbem Thessaliæ superatus Marte secundo
 Appetit egregiam, vulgus hanc vocat Salonichin.*

Anna non Thessalonicam, sed Achridem post hanc
 cladem Alexium venisse scribit; in cæteris con-
 sentit Guillelmus, nisi quod unicam, ex duabus,
 quas ipsa agnoscit Anna, victoriis confitit. Nam
 in pr ori prælio plaustrorum obice, in altero tri-
 bulis usum Alexium Anna commemorat.

μαχομένοις Κελτοῖς ἀντικατασταίη. Ὑποφύγων A μετὸς ἐχθροῦς μετ' ὀλίγων πάνυ τινῶν, καὶ τῶν Κελτῶν τισιν ἐντυχῶν, αὐθις ἐκεῖνοι· ὁ ἀκαταπτότης στρατηγὸς ἐδείκνυτο. Ἀναβῆστας γὰρ τοὺς σὺν αὐτῷ. καὶ σφοδρῶς τὴν κατ' αὐτῶν ἱππασίαν, ὡς σήμερον τεθνηξόμενος ποιήσας, ἢ κατὰ κράτος ἤτιήσων, κτείνει μὲν αὐτὸς παῖσας ἕνα τῶν Κελτῶν, καὶ ὀπίσοι δὲ σὺν αὐτῷ ἄρως 17 ἤσαν ὑπασπισταί, πολλοὺς τρώσαντες ἐξεδίωξαν, καὶ οὕτως ἀμετρήτους καὶ μεγίστους δι' ἐκφυγῶν 18 κινδύνους, αὐθις σώζεται διὰ τῶν Στρούγων (29) διελθὼν εἰς Ἀχρίδα. Κάκειθ' 19 ἔγκαρτερήσας, καὶ πολλοὺς 20 τῶν πεφευγόντων ἀναχαλεσάμενος, αὐτοῦ που μετὰ τοῦ μεγάλου δουρετικῶν πάντας καταλιπὼν, καταλαμβάνει τὸν Βαρδάρην οὐ βρασιῶν γάρ B ἰν· βασιλικῆς γὰρ βραθυμίας καὶ ἀναπαύλας οὐδαμῶς αὐτῷ ἀπεμέτρει· καὶ 21 συναγαγὼν τὰ στρατεύματα, καὶ μισθοφορικῶν συλλεξάμενος κατὰ τοῦ Βαϊμούντου χωρεῖ, ἑτερόν τι σκοπήσας δι' οὐ καταγωνισαίτο τοὺς Κελτοὺς. Τριβόλους γὰρ σιδηρῆς κατασκευάσας, ἐπει τὴν μάχην ἐς νέοντα προσέδρα, ἐσπέρας τούτους 22 ἐν τῷ μεταίχμιφ 23 τῆς πεδιάδος κατέστρωσεν 24, οὐπερ σφοδροτέραν ἐστοχάζετο τοὺς Κελτοὺς τὴν ἱππασίαν ποιήσασθαι, μηχανώμενος τάχα τὴν πρώτην καὶ ἀνύπιστον τῶν Λατίνων ὁρμὴν διὰ τούτων ἀποθραῦσαι περιπαρέντων τῶν τριβόλων τοὺς τῶν ἱππῶν ποσί, καὶ τοὺς μὲν κατὰ μέτωπον ἰσταμένους τῶν Ῥωμαίων ὀπίσοι· ὄρατα ἔφερον μεμετρημένας τὰς ἱππασίας ποιέσθαι, καὶ ὀπίσον μὴ τοῖς τριβόλοις περιπαρεῖν, ἀλλ' ἐφ' ἑκάτερα σχιζομένους ὑποστρέφειν, C τοὺς δὲ πελταστὰς πύρρῳθεν τῶν 25 Κελτῶν σφοδρῶς ἐκπέμπειν τοὺς ἰστούς, τὸ δὲ γε δεξιὸν καὶ εὐώνυμον κέρασ ἐξ ἑκατέρου μέρους ἀσκέτω ῥύμη τοῖς Κελτοῖς ἐπεισπείσειν. Τοιαῦτα μὲν τὰ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς διανοήματα. Τὸν δὲ Βαϊμούντον ταῦτα οὐ διέλαθε. Συνέβαινε γὰρ τι τοιοῦτον. Ὅπερ γὰρ ὁ βασιλεὺς ἐσπέρας κτε' ἐκείνου ἐβουλεύσατο, πρῶτα δὲ Κελτὸς μεμάθηκε. Καὶ πρὸς τὸ ἀκουσθὲν εὐφυῶς μεθαρμοσάμενος, τὴν μάχην ἀνεδέχετο, καὶ οὐκ ἔτι

metu mortis, aut, quod in tantis malis pronum suspicari sil, perturbatione ulla rationem non sequentis animi, sed consilio sapienti et generoso statuens servare se spei ac periculo majori. Quippe si se modo subduxisset, futurum videbat, ut iterum aggredi Gallos posset, ultionemque ex ipsis hodiernæ cladis sumere. Fugiens igitur cum oppido paucis, subito conspicatus Gallos aliquot, oblitus fortunam, ex cedente in audacem aggressorem vertitur. Suos breviter admonet, secumque in hostem ut mox morituros aut splendide superaturos rapit. Tum ipse prævolans Gallorum unum cædit ac sternit. Comitum ipsius quantum quisque virtutis habuit varie in hostes objectos exprompsit, multis eorum vulneratis fugatisque. 135 In hunc modum innumerabilibus et maximis periculis defunctus iterum servatus imperator est, per Strugas in Achridas perveniens. Ibi sat multis suorum e fuga collectis, eos ibi omnes sub magni domestici cura reliquit. Ipse ad Bardarem pergit, non cessandi causa quietisve gustandæ, homo qui fructum imperii in otii usura deliciisque non poneret, sed reparandarum virium exercitusque novis delectibus supplendi e civibus sociisque, ut deinde quamprimum instructor contra Baimundum pergeret; quod et fecit. Ibi que in procinctu pugnæ tale quid excoGITAVIT ad vincendos Gallos, vimque ineluctabilem equitatus Latini frangendam. Nocte quæ prælium præcessit, campum in quo concurrendum erat præoccupavit ferreis muricibus spargere: unde futurum sperabat ut immittentibus se solito impetu Gallis equitibus, pedes equorum implicarentur et vulnerarentur; interim dum præmoniti Romani seseque continentes intra eos fines a quibus earum tribulorum perniciis abesset, pares hostibus inopinato malo perculsis profigandis se contra offerent. Quos etiam, si occasio vocaret ultra signatas metas invadendi hostis, imperator dividere aciem jusserat, et duobus lateribus campo muricibus strato in medio relicto in hostes ruere. Porro ce-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

17 ἄρως. 18 διεκφυγῶν. 19 κάκεισε. 20 ἰκανούς. 21 καὶ αὐθις. 22 ταῦτα. 23 μεσαιχμῖφ. 24 κατέστρωσαν. 25 κατὰ τῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(29) Διὰ τῶν στρούγων. Editio Hoeschelii habet στρογῶν. Sunt vero στρογῶν, Bulgarica lingua, fossæ, stagna, vivaria, e quibus magnus piscium proventus parabatur, pro quo tributum pensabatur quotannis fisco imperatoris. Theophylactus arch. Bulg. epist. 41 : Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν τοῖς μύλοις διπλασίω οἱ κληρικῶν, ἢ οἱ λαϊκῶν ὑπετέλεσαν. Καὶ ἐπὶ τῶν Βουλγάρων μὲν γλώτταις λεγομένας στρογῶν, (Ἑλλήν δ' ἀνὴρ διώρυγας ἀν ταύτας ἐρεῖ) ἰχθύων ἀγρῶν προξενούσας, καὶ ἐπὶ ταύταις δὲ πολλαπλασίω τῶν τοῦ κοινῶν πλήθους ἐξημιώθησαν. Et paucis interjectis, τοπάριον λιμναίων, strugas interpretatur; Καὶ ἐπὶ τινι τοπάριφ λιμναίφ ἰχθύων ἀγρῶν διδόντι πένισσαν. Joannes Phocas in Descript. Terræ Sanctæ, n. 20, Achridis nomen describens, paludi inædificatam tradit, unde aqua emergit, in variis terræ convallibus restans, quas strugas accolæ vocant : Ἐχει γούφ

σχήματος ἢ πῖττα ἐρημος, καὶ ὁ Ἰσραὴλ; ἄμτ τῆ Νεκρῆ τῶν Σοδόμων θαλάττῃ κατὰ τὸν ἡμέτερον σοχασμὸν τῆς τοῦ θεάματος θέσεως Ἀχρίδος, ἐν τούτῳ τὴν ἐναλλαγὴν μόνην φαινομένην, ἐν τῷ μὲν ἀπὸ τῆς λίμνης Ἀχρίδος ἐξέρχεται ὕδωρ εἰς διαφόρους τῆς γῆς περιλιμναζόμενον φάραγγας ἢ σφουγῆς οἱ τῆς ἐκεῖσε γῆς οἰκῆτορες ὀνομάζουσιν, etc. In his porro Annæ, Theophylacti et Phocæ locis, intelligi planum est alveos illos, quos olim Samuel Bulgarorum rex, Lychnitidem paludem, cui Achridis inædificatum oppidum, exhaurire volens, fecerat: qua quidem in palude maximam vim piscium fuisse testatur Nicephorus Callist. lib. xvii, cap. 28 : Ἐξ ἧς καὶ πλῆθος ὄντι πλεῖστον ἰχθύων ἀφρεύεται. Anna, lib. xii, fossas istas et alveos Lychnitidis paludis τάφρους vocat. Vide pag. 371.

ita is mandaverat, ut quam densissimam possent A tel rum nubem proci in Gallos jacularentur, interim dum dextrum lævumque cornu, ex sua quodque parte, vehementissimo impetu in eosdem incumberet. Hæc quid profuit tam sapienter exco- gitasse patri meo quorum indicium statim ad Bai- mundum deferrebat; in quo versabatur cæca proditorum fraus, cujus perfidiosa diligentia quid- quid vesperi decrevisset, primo mane compertissi- mum Gallo erat. Nec surdo dictum aut parum prompto ad præcavendum subita mutatione aciei. Explicat ergo suas copias ad prælium; at non qua parte, quoque modo solebat certamen invadit. Odo- ratus videlicet consilium imperatoris exercitum et ipse suum bifariam scissum irruere ab gemino la- tere in Romanos jubet, aciem ipsam mediam et frontem exercitus stare immotam, quasi exspe- ctantem donec hostes per infestam plantium in ipsos tenderent. Hæc ita facta sunt. Nec vero Ro- mani Latinorum impetum diu sustinuerunt; terga statim vertunt, nec fere occursum contra ruen- tium nupera velut clade adhuc attoniti audent. Turbatur Romana acies, frustra imperatore consu- etam exhibente constantiam, et manu menteque strenue rem gerente. Non enim stabat solum im- perterritus, sed lacesebat ultro adversos, vulnera in- ferens vicissimque accipiens. Tandem cum exerci- tum dilapsum cerneret, seque desertum cum paucis, officii sui credidit non temere diutius nullo operæ pretio periclitari. Quæ enim ratio sit defatigatum et solum contra **136** victorem exercitum niti pertinacia congruendi, projicereque salutem in dis- crimem nulla spe vocante? Postquam igitur aliquan- diu dextro lævoque cornu suorum fugato, totum exercitus Baimundi pondus atque impetum unus stitisset sustinissetque Alexius, demum persuaderi sibi sivit a sua prudentia ut se a præsentis periculo, in quo frustra tentari fortunam palam esset, ad aliam aciem aliudque periculum se servaret. Agi- tabat enim vel in illa calamitosa fuga, homo in- fracti animi, magnifica consilia resumendi meliore sorte contra Baimundum belli, reponendique illi elades omnes istas: ita quodammodo dum vince- batur vincens, et dum fugiebat, persequens, nun- quam vero infringi sibi generosam fiduciam, aut desperationis laqueis se constringi patiens. Erat quippe fide præditus in Deum maxima: ejusque numen quasi præsens assidua in omnibus cogita- tione circumferebat: juramentoque abstinebat om- nino. Cum igitur desperata, ut modo dixi, victoria impetu retro verso cederet, insequente Baimundo, cum lectissimis quibusque comitum, conversus ad

ὡς ἔθος αὐτῷ τὴν ὁρμὴν τῆς μάχης ἐπολεῖ, ἀλλ' προαρκπύσας τὴν τοῦ αὐτοκράτορος βουλήν, αὐτὸς ἐξ ἑκατέρου μέρους τὸν μόνον μάλλον ἀνερίπησε ²⁶ τὴν κατὰ μέτωπον φάλαγγα ἀτρεμεῖν τῶ; παρακα- λευσάμενος. Τῆς γοῦν μάχης ἀγχεμάχου γεγονυίας οἱ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος τὰ νῦτα τοῖς Λα- τίνους δεδῶκασι, μηδ' ἀντωπῆσαι τοῦτοις τοῦ λοιποῦ ἰσχύοντες, προκατεποτημένοι ὄντες διὰ τὴν προηγη- σαμένην ἦσαν. Καὶ σύγχυσις τηνικαῦτα τῆς Ῥω- μαϊκῆς περατάξω; ἦν, κἂν ὁ βασιλεὺς ἀκλόνητος μένων γενναίως καὶ χειρὶ καὶ γνώμῃ ἀντικαθί- στατο, πολλοὺς μὲν τρώσας, ἔστι δ' οὐ καὶ τρω- θεῖς. Καὶ ἔπει τὸ ἅπαν ἐκρεῦσαν ἤδη στρατεύμα- ἐθεάσατο, καὶ ἑαυτὸν μετ' ὀλίγων καταληθθέντα ²⁷, δέον ἐλογίσαστο μὴ ἀλόγως ἀνθιστάμενος κινδυνεύ- ^Bσαι. Ἐπὶ γὰρ τις, πολλὰ μογήσας, μὴ πρὸς ἰσχύος ἔχει ²⁸ τοῖς ἔχθροῖς ἀντικαθίστασθαι, μάταιος ἀν- εἴη ²⁹ εἰς προὔπτον κίνδυνον ἑαυτὸν συνωθῶν. Τοῦ γοῦν δεξιῶ καὶ εὐωνύμου κέρως τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος φυγαδεῖα χρησαμένων, ὁ βασιλεὺς ἔτι ἐγκαρτερῶν μετὰ τῆς τοῦ Βαϊμούντου φάλαγγος γενναίως ἀπεμάχετο, τὸν ὅλον αὐτὸς ἀναδεξάμενος πόλεμον. Τὸ δὲ ἀναντιβῆρτον συνεῖς τοῦ κινδύνου, δέον ἔκριεν ἑαυτὸν περισῶσαι, ὡς αὐθις δύνασθαι μάχεσθαι πρὸς τὸν καταγωνισάμενον καὶ ἀντίπαλος ἔσεσθαι καρτερώτατος, καὶ μὴ τὸ πᾶν τῆς νίκης ἀρασθαι τὸν Βαϊμούντον. Τοιοῦτος γὰρ ἦν ἡττώμε- νος καὶ νικῶν, φεύγων καὶ αὐθις διώκων, καὶ μηδὲ ποτε ὑποπητήσων, μήτε μὴν ἀνεπιειτίας βρόχοις ἀλίσκόμενος. Ἦν γὰρ καὶ εἰς Θεὸν (30) μεγίστην ἔχων πίστιν, καὶ τοῦτον μὲν ἐς μέσον διὰ παντὸς περιφέρων, ὅρκου δὴ ³⁰ παντάπασιν ἀπεχόμενος. Ἄπειρηκῶς οὖν, ὡς ἀνωθεν εἰρηται, ὅπισθόρμητος καὶ αὐτὸς γέγονε, διωκόμενος παρὰ τοῦ Βαϊμούντου καὶ ἐκκρίτων κομήτων. Ἐν τοῦτοις δὲ φησι πρὸς τὸν Γουλήν (οὗτος δὲ πατρῷος αὐτοῦ θεράπων) καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ: *Μέχρι πόσου φευξόμεθα; Καὶ στρέψας τὸν χαλινὸν ³¹ καὶ τοῦ κολεοῦ ³² τὸ ξίφος ἐξαγαγὼν, παῖει τὸν πρῶτος αὐτῷ συναντήσαντα κατὰ τῆς ὄψεως. Τοῦτο οἱ Κελοὶ θεασάμενοι, καὶ διαγνόντες αὐτὸν τῆς ἰλίας ἀπεγνωκῶτα σωτηρίας, ἐπειδὴ τοὺς τοιαύτης γνώμης γεγονότας, ἀνδρας ἀκαταμαχίτους πάλαι ἐγίνωσκον, ὑποσταλέντες τοῦ διώκειν ἐπαύσαντο. Καὶ οὕτω τῶν διωκόντων ἀπαλλαγείς, ὑπεξῆει τοῦ κινδύνου. Οὐδὲ φεύγων δὲ ὅλως ἀνεπετώκει, ἀλλὰ τῶν φευγόντων τοὺς μὲν ἀνεκαλεῖτο, τοὺς δὲ καὶ ἐπέσκωπτε, κἂν οἱ πολλοὶ τὸν ἀγνοοῦντα ὑπεκρίνοντο. Οὕτω γοῦν τοῦ κινδύ- νου σωθεῖς, εἰσέρχεται εἰς τὴν βασιλεύουσιν ἐφ' ᾧ συναγαγεῖν αὐθις στρατεύματα καὶ κατὰ τοῦ Βαϊμούντου χωρῆσαι.*

Gulen (paternus hic illi ex longo fidus erat factu-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁶ ἀνερίπησε. ²⁷ καταλειφθέντα. ²⁸ ἔχῃ. ²⁹ ἦ. ³⁰ δέ. ³¹ χαλινόν. ³² κολεοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(30) *Εἰς Θεόν.* Pietatem Alexii, et cæteras animi dotes commendat etiam Ordericus Vitalis, lib. vii: *Erat, inquit, prudens et probus, auster et largus et amabilis omnibus. Et mox: Erat multum sapiens et misericors pauperibus, bellator fortis et magna-*

nimus, affabilis militibus, munerumque dator largissimus, divina legis cultor devotissimus. Fuit tamen Alexius, ut ait Malmesburiensis lib. ii, astutia et fraudibus, quam probitate notior. Vid. Annam, pag. 231.

lus tum fugæ comes) et ad paucissimos qui cum eo erant : *Quonam, inquit, usque fugiemus ?* Et simul cum dicto flexis habenis ac stricto gladio, eum in facie vulnerat qui forte primus ex insequentibus se obtulit. Id Galli cum vidissent, et ex eo intelligerent desperatam ab illo salutem, memores vinci non posse qui tales sunt, remissa sequendi cura, quiescere. Sic spatium recedendi Augustus habuit, quo usus est ille quidem, cæterum ita soluto securaque animo, ut illi vacaret quos obiter cerneret fugere, partim revocare, partim increpare, quanquam plerumque audire dissimulantes. Tanto periculo defunctus in urbem regiam se recipit, animo reparandi exercitus, moxque demum in Baimundum movendi.

Ἐπει δὲ τοῦ Ῥομπέρτου πρὸς Λογγιβαρδῖαν πα- A
 λισσῆσαντος, τὴν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος μάχην
 ὁ Βαϊμούντος ἀνεδέξατο ταῖς ἐκείνου ὑποθημοσύναις
 χρώμενος, καὶ διὰ παντὸς μάχας καὶ πολέμους
 ἀνὰρτίσιζων, τὸν μὲν Πέτρον τοῦ Ἀλίφα μετὰ τοῦ
 Πουντέση (31) εἰς πολιορκίαν ἐν διαφόροις τόποις
 ἐξέπεμψεν ἑνθέοντοι καὶ τοὺς μὲν δύο Πολόβους ³²
 εἰθὺς ὁ Πέτρος τοῦ Ἀλίφα κατέσχε· τὰ δὲ Σκό-
 πια (32) ὁ προρῥήθεις Πουντέση· αὐτὸς δὲ μηνυ-
 οεῖς κερὰ τῶν Ἀχριδιωτῶν, ταχὺ τὰς Ἀχρίδας κα-
 ταλαμβάνει. Καὶ πρὸς μικρὸν ἔγκαρτερήσας τοῦ
 Ἀριέβη φρουροῦντος τὸ κάστρον, ἀπρακτὸς ἀπῆλ-
 θεν εἰς τὸν Ὀστροβόν (33) ³⁴. Κάκειθεν κενὸς
 ἀποπεμφθεὶς διήλθε διὰ τοῦ Σοσκου, καὶ διὰ τῶν
 Σεργίων (34) ἀπῆλθεν εἰς Βέρροϊαν. Καὶ προσθα-
 λῶν ἐν πολλοῖς καὶ πολλαῖς τόποις καὶ μὴ ἀνύσας, B
 διὰ τῶν Βοδινῶν (35) καταλαμβάνει τὰ Μόγλενα (36),
 καὶ ἀνεγείρει χροστέλιόν τι ³⁵ πρὸ χρόνου ἐρειπω-
 θέν. Ἐἶτα καταλιπὼν ἐκεῖ μεθ' ἱκανῶν κήμητά
 τινα Σαρακηγόν (37) ἐξ ἐπινομηίας καλούμενον εἰς
 τὸν Βαρδάρην, κατέλαθεν εἰς τὰς καλοῦμένας

Qui quidem tanquam jam abunde satisfacisset
 patris Longobardiam repetentis mandato, quo
 præceperat urgere bello Alexium, et prælium
 cum illo committere, maturum putavit oppu-
 gnationi arcium operam dare. Duobus ergo
 ducibus, Petro Aliphæ et Puntesi, attributis
 idoneo numero copiis, negotium dedit capien-
 darum urbium: eos in diversas partes ad res
 uno tempore plures gerendas mittens. Petrus Ali-
 phæ duos Poleobos statim cepit. Scopia vero
 Punteses. Ipse Baimundus ultro accessit ab
 Achridiotis Achridas occupavit. Verum arce cui
 Ariebs præerat deditioem abnuente, postquam
 ad eam spem tentandam brevem illi moram fecit,
 re infecta Ostrobum adiit: unde similiter repulsus
 per Soscum et Servios Berrhæam pesiit, ubi multis
 successu nullo tentatis locis, tandem per Bodinos
 pervenit Moglena **137**, ubi castellulum quoddam
 olim dirutum restauravit; comitemque ibi quem-
 dam Saracenum nomine, cum idoneo præsidio
 requit, qui regionem tueretur usque ad Bardaren.

Varia lectiones ex cod. Coislin.

³² πολέμου. ³⁴ εἰς Ὀστροβόν. ³⁵ κατέλιόν τι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(31) Πουντέση. Expressit, ni fallor, hocce vo-
 cabulo Anna Gallicum *Pontoise*, seu *Pontese*, uti
 perpetuo effert Ordericus Vitalis, dum de oppido
 Pontesiano agit, ut et Ivo Carnot. epist. 28. Sed
 et fluvius Isara, cui illud adiacet, hodie *Oyse* dic-
 titur, *Esia* nuncupatur a Vibio Sequestro. Fuit C
 igitur *Pontese* iste comes Annæus ex familia
 Pontesiæ, seu Velocassium, vel, si mavis, Vilcassini
297 comitum: cujus cognominis eo florebat ævo
 Radulfus cognomento Delicatus, et Heremarus de
 Pontesia. (cujus mentio est apud Vitalem, lib. III,
 pag. 496) Amalrici filii, Drogonis Pontesiæ, seu
 Vilcassini, et Ambianorum comitis nepotes, qui
 quidem Radulfus et Heremarus, eorumque liberi,
 quod Pontesiani oppidi partem aliquam hæredita-
 rio jure possiderent, nonnunquam Pontesiæ comi-
 tes indigitantur in veteribus tabulis. Radulphi
 meminerunt aliquot quæ habentur in *Hist. S.
 Martini de Campis*, pag. 504, 505, 506. et in *Hi-
 stor. Bellovacensi* a Loweto edita tom. I, pag.
 691. Stemma vero Pontesiæ familie existat apud
Du-hesnium, in *Hist. Montmorenciaca*, lib. II, cap. 7.
 (32) Σκόπια. Urbs ad Axium amnem. Scopia
 numero singulari apud Cantacuzenum, lib. III,
 cap. 42, lib. IV, cap. 19. Τὸ τῶν Σκοπίων πολί-
 γωνον apud Nic. Gregoram, lib. VIII, τὰ Σκόπια
 apud Laon. lib. I; Scylitzem, pag. 705; Annam,
 pag. 252; et Tzetzem chil. 12, cap. 396; Σκόποι
 Stephano Byzantino.
 (33) Ὀστροβόν. Ὀστροβός λίμνη, haud procul
 a Bodenens, Acropolitæ et Scylitzæ, pag. 705, 711.

Meminit etiam istius paludis Cantacuzenus, lib. IV,
 cap. 19. hodie *Ostro*, in charta Sophiani.
 (34) Σεργίων. Urbs ad consinia Bæoticiæ et Thes-
 saliciæ, τὰ Σέρβια Scylitzæ, pag. 705, numero
 multitudinis, non Servii, uti vertit interpres, quo
 perinde in errore versatur Pontanus ad Cantacuz.
 lib. IV, cap. 19, cujus hæc sunt: Ἐξεστράτευσεν
 αὐθις κατὰ Σεργίων πόλις δὲ ταῦτα οὐ μικρὰ, ἐν
 μεθορίοις κειμένη καὶ θετταλίαις.
 (35) Βοδινῶν. Τὰ Βοδηνά, oppidum ad Erigo-
 nium fluvium, hodie *Vodena*. Vide Cantacuz. lib. V,
 cap. 54; Bodena in Bulgaria statuit Scylitzæ,
 pag. 709, situm urbis exhibet pag. 705, his ver-
 bis: Φρούριον δὲ τὰ Βοδηνά ἐπὶ πέτρας ἀποτόμου
 κειμενον, δι' ἧς καταρρεῖ τὸ τῆς λίμνης τοῦ Ὀστρο-
 βου ὕδωρ ὑπὸ γῆς κάτωθεν βέων ἀφανῶς, κἀκεῖσε
 πάλιν ὑποδύομενον. Τὰ τῶν Βοδινῶν τέμπλη habet
 Acropolita, cap. 80.
 (36) Τὰ Μόγλενα. Urbs episcopatu insignis apud
 Scylitzem, pag. 709, 710; Cantacuzenum, lib. I,
 cap. 44 et 46; Τὸ τῶν Μογλένων θέμα habet Zo-
 naras, p. 237.
 (37) Σαρακηγόν. De comite, Saraceno cogno-
 minato, silent scriptores rerum Normannicarum.
 D Fuit olim in Campania nostra familia hocce cogno-
 mine, cujus alicubi meminit Joinvillæus in *Hist.
 S. Ludov. et Charta Philippi III, Regis Franc.*
 an. 1270; *Probat. Hist. Castilionæ*, pag. 69. De
 eadem etiam quædam habent Scipio Annunziatus
 et Campanilis in Familiis Neapolit. Alium ejusdem
 cognominis comitem memorat Anna, pag. 390.

Ipsæ in locum Aspras Ecclesias vocatum se contulit totisque in eo mansit tribus mensibus. Quo tempore detecta conjuratio est trium insignium comitum, Puntesis, Reboldi, et Guillelmi; qui communicato invicem consilio decreverant ad imperatorem transfugere. Ex his Punteses rem proditam odoratus, matura fuga se subduxit, ad imperatorem se recipiens. Alii duo more Francis usitato singulari certamine se purgare jussi sunt.

Varie lectiones ex cod. Coislin.

²⁶ τινές. ²⁷ Ρικάλδος. ²⁸ Γιλιέλιμος. ²⁹ λοιποί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(38) Ἀσπράς. Ἀσπρῆς hoc loco Album significat. Vide Glossaria.

(39) Ρεβόλδος. Malim Ρενόλδος, ut sit Renoldus, vel Renaldus, cujus nomenclaturæ occurrit Rainaldus Musca, inter comites Normannicos, Guiscardi socios, apud Willelmum Apul. lib. II.

(40) Γελιέλιμος. Inter nobiles Normannos, qui in Italia sedes siverunt cum Guiscardo recensetur a Guillelmo Apul. lib. III, Guillelmus filius Yvonis, cui dux concesserat urbem Betontinam. An vero idem, qui hoc loco ab Anna memoratur, non plane constat.

(41) Κατὰ τὸν νόμον Κελτῶν. Licebat veterum Francorum legibus de objectis criminibus duello se purgare, quo victus pro convicto habebatur. Id passim videre est in LL. Burgundicis, Bajoar. Alaman. etc. Barclaius, in *Irene animorum*, de Gallis: *His auctoribus quondam factum, ut in dubiis judiciis, cum utrimque argumenta essent obscura, armis litigantium crederetur. In circum aranamve amissi pugnabant, victus pro nocente habebatur. Et inde vesaniæ origo hanc aetatem infestans, quæ jam auctis finibus, cum olim magistratum arbitrio esset, hodie ad privatorum libidinem desierunt.* Vide Savaron. in tract. *De duellis*, et Isaac. Pontanum, 298 lib. VI, *Orig. Franc.* cap. 17. Transiit etiam in imperium Græcanicum duellorum usus ἐπὶ τοῖς ἀδύλοις. Vide Pachymer. lib. I, cap. 40.

(42) Καὶ ἡττηθεῖς. Jussi igitur monomachiam cum delatoribus inire Renaldus et Guillelmus comites, ab iis in arena cotam judicibus devicti, tanquam rei Dei judicio convicti, pœnas dederunt. Pœna vero illa, quæ victo irrogabatur, varia et diversa erat pro criminis objecti, vel denegati ratione: gravior nempe in capitali, levior in leviori crimine. Verum quia leges et edicta principum duelli judicium, seu examen, nusquam fere nisi in capitalibus causis admittebant, factum inde ut extremo affectos supplicio victos plerumque legamus, aut membris mutilatos. Philippus, cogn. Pulcher, Franciæ rex in ea, quam de duellis edidit, constitutione an. 1306: *Encore voulons et ordonnons, que se le vaincu est vif, qu'il soit en estant leué, et par les rois d'armes, ou heraus luy soient les esguillettes couppees, et tout son harnois çà et là par le champ iecté, et puis à terre couché: et se il est mort, soit ainsi desarmé et là laissé usqu'à nostre ordonnance, qui sera de pardonner, ou faire iustice, tout ainsi que bon nous semblera.* Harluinus de la Jaille, in tractatu ms. *du Champ de Bataille*, ad questionem, qua mulctari pœna victus debet, sic reponit: *Si c'est pour trahison ou meurdre droit d'armes, raison et iustice veulent qu'il soit par le sergent criminel couché, lié, et traîné sur une cloie, les pieds deuant hors du champ, et de là par cheunuz au g bet, pour estre pendu, ou en la place de la ville auoir la teste tranchée, et le tout selon la coutume du duché, etc.* His consentanea sunt quæ habet

A Ἀσπράς (38) Ἐκκλησίας. Καὶ τριμηναῖον χρόνον διατρίβοντος ἐκαί, ἐν τῷ μεταξύ ἔκκριτοι τρεῖς ²⁶ τῶν νομήτων, ὃ τε Πουντέσης, ὃ Ρεβόλδος (39) ²⁷ καὶ Γελιέλιμος (40) ²⁸ τις καλούμενος, συνωμοσίαν πεποιηκότας αὐτομολῆσαι πρὸς τὸν βασιλέα, ἐφωράθησαν. Καὶ ὁ μὲν Πουντέσης, τοῦτο προγνοῦς, ἀποδράσας προσῆλθε τῷ αὐτοκράτορι, οἱ δὲ λοιποὶ ²⁹ δύο κατεσχέθησαν, καὶ ἀπελύθησαν κατὰ τὸν νόμον τῶν Κελτῶν (41) εἰς πόλεμον. Καὶ ἡττηθεῖς (42)

Butelerius in *Summa rurali*, part. I, tit. 39. At pœna non accusato duntaxat, si superari contingeret, infligebatur, verum etiam accusanti et delatori, si duello succumberet, qui hoc in casu talionis pœna plectebatur. Comes Glocestrensis. in tract. ms. de duellis: *Bonne foy et bonne loy d'armes veut, que l'appellant ait encore mesme peine que le defendand deneroit auoir, s'il estoit jà vaincu et desconfit.* Id disertis verbis in legibus a Fridrico I imperatore conditis cautum scribit Guntherus, lib. VII Ligurini:

Vulneris, aut cordis convictus, voce duorum, Qui modo non fuerunt viola o sanguine junci, Hic caput, ille manum perdat. Si teste carebit Altera pars, facinusque volet formidine pœnæ Abjurare reus, poterit jurare, volentem Quilibet oblato licite reprobare duello. Passurus similem, non victo crimine, pœnam.

Idipsum statuit Philippus Augustus Franciæ rex in Neustria, seu Normannia nostra deinceps observandum: cum antea, non ut in cæteris Galliæ provinciis, ex veterum Normanniæ ducum edictis usus invaluisse, ut delator duello victus, certam pecuniæ summam reo numeraret, ab omni pœna de cætero liber. Willelmus Brito lib. VIII, Philipp.

Quædam aut in melius juri contraria mutans Constituit, pugiles ut in omni talio pugna Sanguinis in causis ad pœnas exigat æquas: Victus ut appellans, sive appellatus eodem Lege ligaretur, mutilari aut perdere vitam, Moris enim exstiterat apud illos (a) hactenus, ut si Appellans victus in causa sanguinis esset, Sex solidos decies cum nummo solveret uno. Quod si appellatum vinci contingeret, omni Ne privaretur, et turpi morte periret. 299 *Injustum justus hoc juste rex revocavit, Reque pares Francis Normannos fecit in ista.*

D Sanc in legibus Willelmi Nothi a Bromptono, Lambardo et Seldeno editis nihil a me ejusmodi observatum, iis locis ubi de duello agitur. Porro duello victos supremo multatos supplicio passim tradunt scriptores: *Annales Franc.* Bertiniani, an. 890; *Chron. Hildesheimense*, an. 969; *Dithmarus*, lib. III; *Simeon Dunelmensis* et *Radulfus de Diceto*, an. 1096; *D. Bernardus*, epist. 39; *Hericus de Knighton*, an. 1385; *Monstrelletus*, I vol. cap. 23; *Edwardus Byssus* in *Not. ad Uptonum* pag. 36, etc. Arma vero duello succumbentis, comitis Stabuli erant, qui certamini judicis loco præerat, vel domini, per leges Hierosolymitani regni, quas *Assissus* vocant, cap. 96: *Et celui qui sera mort el champ, le seigneur le doit faire traîner et pendre: et les armes dou vaincu doivent estre dou Connestable, et celles dou vainqueur qui sont brisées, et cheent sur le champ. Et se pais est faite*

(1) Normannos.

κα-εθλήθη ὁ Γαλιέλμος, ⁴⁰ ὃν καὶ κατασχὼν ἐτύφλω-
σεν. Τὸν δὲ γε ἕτερον Ῥεβδίδον ⁴¹ ἀπέστειλε πρὸς
τὴν πατέρα αὐτοῦ Ῥομπέρτον εἰς Λογγιβαρδίαν,
ὅφ' οὐ ἀφαιρεῖται καὶ οὗτος τοῦ; ὀφθαλμοῦς. Ὁ δὲ
Βαϊμούντος, ἀπάρας ἀπὸ τῶν Ἀσπρῶν Ἐκκλησιῶν,
ἀπῆλθεν εἰς Καστορίαν. Τοῦτο μαθὼν ὁ μέγας δο-
μέστικος καταλαμβάνει τὰ Μόγλενα, καὶ κατασχὼν
τὸν Σαρακηνόν, κτείνει παρατυκὰ ἐρεπιώσας τε-
λείως τὸ καστέλλιον ⁴². Ὁ δὲ γε Βαϊμούντος, ἐξελθὼν
τῆς Καστορίας (43), ἐρχεται εἰς τὴν Λάρισσαν, κεῖθι ⁴⁴
παραχειμάσαι βουλόμενος.

Καταλαβὼν δὲ τὴν μεγάλωπολιν ὁ αὐτοκράτωρ,
καθ' ἅπερ εἰρητι, εὐθὺς ἔργου εἶχετο ὁποῖος ἐκεῖνος
θερμουργὸς καὶ μηδέποτε βρασιῶν μετελιγῶς, δυ-
νάμεις τε ἦτελο τὸν σουλτάνον μετὰ ἡγεμόνων πεί-
ραν ἐκ μακροῦ ἐσχηκότων. Ὁ δὲ τῆνικαῦτα πέμπει
πρὸς αὐτὸν χιλιάδας ἑπτὰ μετὰ ἡγεμόνων ἴσαν ⁴⁵
ἐμπείρων, καὶ αὐτὸν τὴν ⁴⁶ Καμύρην χρόνῳ καὶ
πείρᾳ τῶν ἄλλων ὑπερέχοντα. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα ὁ
βασιλεὺς ὤκονόμεναι καὶ ἡτοιμάζετο, ὁ Βαϊμούντος
μέρος τι τοῦ ἰδίου στρατεύματος ἀποδιελόμενος; Κελ-
τοῦς καταφράκτους ὄλους ἀποστείλας ἐξ ἐπιδρομῆς
κατέσχε τὴν Πελαγονίαν (44), τὰ Τρίκαλα, καὶ τὴν
Καστορίαν. Αὐτὸς δὲ ὁ Βαϊμούντος, μετὰ ξύμπαντος
τοῦ στρατεύματος καταλαβὼν τὰ Τρίκαλα (45), ἀπο-
στάδα τοῦ ὄλου στρατεύματος ⁴⁶ γενναίους ὄλους
καὶ ⁴⁷ ἐξ ἐφόδου κατέσχε τὸν Τζιβίσκον (46). Κἄθ'
ὅτω κταλαβὼν τὴν Λάρισσαν κατ' αὐτὴν τὴν τοῦ

A Victus Guillelmus pro convicto est habitus, quem
idcirco Baimundus excæcavit. Reboldum suspi-
cione laborantem ad Robertum patrem suum in
Longobardiam misit a quo et oculis privatus est.
Post hæc Baimundus ab Aspris Ecclesiis mōvens,
Castoriam se contulit; quia re magnus domesticus
cognita Moglena occupat, Saracenoque occiso ca-
stellum omnino destruit. Tunc Baimundus Castoria
egressus prope Larissam venit, hiemare illic in
animo habens.

At imperator simul in urbem regiam, ut diximus,
pervenit, nulla parte quietis capta, pro sua vigili
strenuaque indole, statim in opus incubuit, cujus
causa venerat, congregandarum copiarum. Ad eam
B rem milites a sultano petiit, cum ductoribus mili-
tiæ peritis, et longa belli experientia subactis.
Tunc ille ad Augustum misit septem millia Turco-
rum sub disciplina experientissimorum ducum :
inter quos Camyres ætate ac usu supra omnes emi-
nebat. Interim dum ea tractat paratque imperator,
Baimundus parte copiarum a suo exercitu divulsa,
excursione Gallorum cataphractorum quotquot
habebat Pelagoniam occupavit. Ipseque iterum
junctis copiis cum universo exercitu cepit Tricala.
Rursusque emissa manu lectissimorum ex universo
numero militum, impressione subita Tzibiscum
subjecit sibi. Inde jam Larissæ copias admoventis

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁰ Γαλιέλμος. ⁴¹ Ῥυκάλδον. ⁴² καστέλλιον. ⁴³ ἐκεῖθι. ⁴⁴ Deest vox ἴσαν. ⁴⁵ δὲ τόν. ⁴⁶ στρατεύματος
ἀποστείλας. ⁴⁷ Deest vocula καί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

de la bataille, puis que les champions s'en sont
laissez aler ensemble, toutes les armures, qui sont
cheus et le champ brisees et entieres, doivent estre dou
conestable : et se il n'y a conestable, doivent
estre dou seigneur. Quin etiam ipsa vicii bona fisco
domini, cujus cliens, seu vassallus erat, addice-
bantur, siquidem capitale esset crimen, de quo
accusatus fuerat. Harduinus supra citatus : Et le
reste de ses biens sont au prince confisquees. Libera
ab omni xre alieno, ut est apud Philippum de
Beaumontier ms. cap. 61 : Cil qui est vaincus perd
le cors, et quanque il a de quelque signeur qui le
tiegne, et vient le forseture a casque Signeur de qui
il tenoit, et si mueble, et sera tel aussi assignement
dessus qu'il est troué. Et en cette maniere quicon-
ques est condamné de lait fet, par lequel fet il doit
perdre le cors, si mueble et si heritaige sont demené
en cette maniere; ne li signeur qui ont le sien par
raison de forseture, ne sont tenus à paier riens. que
cil qui est condamnéz du fet deust de dete. Inter
Arresta Sacarii Paschatis, an. 1267. In secundo
Regesto Joannis de S. Justo, quod exstat in Ca-
mera Comput. Paris. fol. 37, hæc de ejusmodi
bonorum confiscatione habentur : De quodam ho-
mine vice comitatus Auribeci (Orbec) petente bona
adversarii sui, quem per vadium belli devicit, et
suspendi fecit, ad ipsum pertinente per consuetudi-
nem Normanniæ, ut dicebat, quæ quidem bona dic-
tus vicecomes tenebat pro rege, concordatum fuit,
quod dictus homo victoriam habens, bona mobilia
habebit, et immobilia dominis in quorum terra
consistant remanebunt, si de consuetudine debeant
habere. Denique si victus veniam et vitam a prin-

C eipe impetrasset, pro mortuo habebatur, ejusque
bona principis, aut domini, cujus cliens erat,
fisco adjudicabantur. Vel si duellum initum esset
in provincia, ubi honorum confiscatio locum non
haberet, transibant statim in legitimos hæredes.
Exstat Arestum, seu Placitum, senatus Parisiensis
latum in festo S. Martini, an. 1281, adversus
Hugonem de Tiffauges valetum, sive armigerum,
qui tertiam partem Bellæ Villæ sibi deberi conten-
debat, ut quæ uxori ex Mauricii de Foresta militis,
patris, successione obvenisset, quem dicebat pro
mortuo haberi debere, pro eo quod in duello facto
inter dictum Mauricium de Foresta ex una parte, et
Mauricium de Castromuri ex altera, in curia vice-
comitis Thoarcensis domini sui, dictum Mauricium
de Foresta victum fuisse dicebat.

(43) Καστορία. Castorium paulo ante expugna-
rat Robertus, capto scilicet Dyrrachio, ejusque
præfecturam Fortino de Rosana commendaverat,
uti narrat Malaterra, lib. III, cap. 29.

(44) Πελαγονίαν. Pelagonia Macedonia oppi-
dum, Livio notum, Castorium inter et Axium flu-
vium, ut habent Tudebodus, lib. I, et Cantacuze-
nus, lib. I, cap. 51, in patentibus campis exstru-
ctum, ut est apud Nicetam, in Man. lib. III, 300
n. 1. Vallis Pelagoniæ meminit Raymundus de Agi-
les. Vide Cinnamum, lib. III, pag. 73 A.

(45) Τρίκαλα. Urbs ad Strymonem fluv. Tzetzæ
chil. IX, cap. 280. Cantacuzeno, lib. II, cap. 28,
Castrum de la Tricala Saputo epist. 3. Vide Belo-
num, lib. I, Observ. cap. 55.

(46) Τζιβίσκον. Meminit etiam Guillelmus Apul.
Tzibisci capti, et obsessæ Laodiceæ, lib. V :

ad ipsam magni martyris divi Georgii memoriam A junctis omnibus copiis castra posuit : moxque muris vallo cinctis obsidere aggressus est civitatem. Erat urbi præfector Leo Cephalas cujus pater dudum patri imperatoris Alexii fidem atque industriam probaverat, in familiarium ministerium adhibitus ; a quo hic filius neutiquam degener, adversus impetus machinasque Baimundi Larissam totis sex mensibus fortissime defendit. Is a principio missis nuntiis diligenter edocuit imperatorem per litteras de adventu impetuque Barbari. Ac gestiebat quidem jam tum Augustus recta in Baimundum vadere ; tamen consilio impetum regens satius judicavit supplere primum exercitum otioso mercenarii undique militis delectu : qui ubi satis magnus est visus, omnibus quique olim quique nuper nomen dederant copiose armatis instructisque, prodit imperator cum renovato **138** exercitu, et movens a Constantinopoli in loca Larissæ vicina venit. Iter ejus tale fuit. Per collem Celliorum dictum via publica a dextris relicta, et colle vulgari indigenarum lingua vocato *Cissabo Exetan* descendit. (Oppidum id Blachicum est proxime Androniam situm.) Hinc cum rursus in alterum transisset pagum, quem Plabitzam consueverunt appellare, prope cognominem præterfluentem amnem, castra ibi posuit, et fossa valloque munivit, quantum opus fuit. Hinc surgens in hortos Delphinæ se transtulit, indeque Tricala. Quo loco litteras ei quidam reddidit Leonis Cephalæ, cujus est superius facta mentio, liberius in hunc modum scriptas : Scis, *Auguste, me summa ope summoque natu incolumem hactenus quam mihi crederas arcem conservasse. Nunc in extrema credam ventum est. Nam cibus quibus vesci Christianos fas est deficientibus, ad feros insuetosque versi, horum quoque jam copia destituimur. Si ergo nec voluntas, nec facultas tibi deest auxiliandi quamprimum nobis, erit cur magnas Deo agamus gratias ; sin minus, ego*

μεγαλομάρτυρος Γεωργίου (47) μνήμην σὺν ἔλαις δυνάμει, καὶ περιζώσας τὰ τεῖχη ἐπολιόρκει αὐτήν. Ὁ δὲ ταυτηνὴ τὴν πόλιν φυλάττων πατρῷου τοῦ αὐτοκράτορος θεράποντος υἱὸς Λέων ὁ Κεφαλᾶς γενναίως πρὸς τὰς τοῦ Βαϊμούντου ἀντικαθίστατο μηχανὰς ἐφ' ἔλαις ⁴⁸ μῆσιν ἔξ. Ἀγλοὶ δὲ τὴν τοῦ Βαρβάρου ἐφοδὸν διὰ γραφῶν τηνικαῦτα τῷ αὐτοκράτορι. Ὁ δὲ οὐ παραχρῆμα καίτοι σφαδάζων τῆς πρὸς τὸν Βαϊμούντου φεροῦσας ἤπιετο, ἀλλὰ πλεῖστον ⁴⁹ μισθοφορικῶν ἐπισυνάγων ⁵⁰ ἀπανταχθὲν, ἀνεβάλλετο τὴν ἐξέλευσιν. Εἶτα καρτερῶς ὀπίστας ἀπαντας, ἔξεισι τῆς Κωνσταντινίου. Καὶ τοῖς μέρεσι τῆς Λαρίσσης ἐγγίσας, καὶ διελθὼν διὰ τοῦ βουνοῦ τῶν Κελλίων (48), καὶ τὴν δημοσίαν λεωφόρον δεξιόθεν καταλιπὼν καὶ τὸν βουνὸν τὸν οὐτωσὶ ἐγχωρίως καλούμενον *Κίσσαβον* ⁵¹, κατῆλθεν εἰς *Ἐξεδάν* ⁵² (χωρίον δὲ τοῦτο Βλαχικὸν (49) τῆς Ἀνδρονίας ἐγγίστα διακειμένον). Ἐκεῖθεν δὲ καταλαβὼν δὲ ἑτέραν ⁵³ αὐθις κωμόπολιν Πλαβίτζαν συνήθως καλουμένην ἀγχοῦ ποῦ τοῦ οὐτωσὶ πῶς καλουμένου ποταμοῦ βέροντος διακειμένην ⁵⁴, τὴν σκηνὴν κατέθετο ἀποκρῶντα ⁵⁵ τάφρον διωρύξας ⁵⁶. Καὶ ἐγερωθὲς ἐκεῖθεν ὁ βασιλεὺς ἀπῆλθεν ἄχρι τῶν κηπουρείων ⁵⁷ τοῦ Δελφινᾶ, κάκειθεν εἰς τὰ Τρίκαλα. Γράμμα δὲ τις τηνικαῦτα ἤχε ⁵⁸ χομιζῶν τοῦ Κεφαλᾶ Λέοντος παρῆρσιαστικώτερον ⁵⁹ γράφοντος· *Ἰσθ', ὦ βασιλεῦ, δεῖ μέχρι τοῦ νῦν σπουδῆν πολλὴν εὐσεννηχοῦς ⁶⁰ διετήρησα τὸ κῶστρον ἀνάλωτον.* Ἦδη δὲ τῶν ἐφομένων ⁶¹ Χριστιανοῖς *τροφιμῶν στερούμενοι καὶ τῶν μὴ προσηκόντων ἡψάμεθα.* Ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἡμῖν ἀπέλιπον ⁶². *Εἰ γοῦν βοηθῆσαι ἡμῖν θέλων σπεύσεις, καὶ τοῦς πολιοκοῦντας ἐκδιώξαι δυναθῆεις, τῷ θεῷ χάρις. Εἰ δ' οὐκ οὐκ τὸμὸν ἤδη πεπλήρωκα καὶ τὸ ἐπιτεῦθεν ἀνάγκη δουλεύοντες (καὶ εἰ γὰρ δεῖ πρὸς φύσιν καὶ τὴν ἐκ ταύτης τυραννίδα ποιεῖν;) γνῶμην ἐχομεν τὸ φρούριον παραδοῦναι τοῖς ἐπιχειμένοις ἐχθροῖς καὶ φανερώς ἀποπνίγουσιν.* Ἄλλ' εἰ ταῦτα δυστυχεῖσαι συμβαίη, ἐπάρατος

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁸ ἐπὶ ὄλοις. ⁴⁹ πλεῖον. ⁵⁰ συναγαγόν. ⁵¹ Κίσσαβον. ⁵² Ἐξεδάν. ⁵³ ἑτέραν. ⁵⁴ Deest vox διακειμένην. ⁵⁵ ἀποκρῶταν. ⁵⁶ διορύξας. ⁵⁷ σκήπτρων. ⁵⁸ ἤχε. ⁵⁹ Λέοντος περὶ οὗ φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε παρῆρσιαστικώτερον. ⁶⁰ συνεννηχοῦς. ⁶¹ ἐφειμένων. ⁶² ἐπέλιπον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Exsultans capti Baimundus honore Civisci, Obsidet insiqni Larissam nomine claram, Ad quam delatos thesauros imperiales, Quamque opibus magnis audiverat esse repletam. (47) Γεωργίου. 23 April. Monolog. Gr., Codin. De off. cap. 15. n. 9.

(48) Βουνου τῶν Κελλίων. *Cellia*, mons Larissæ vicinus, ita dictus a Cellis, seu monasteriis monachorum, quibus solemne erat montes et deserta sectari, quo vitam ab omni mundi strepitu seclusam azerent, ut alter ejusdem appellationis locus in Ægypto, apud Sozomenum, lib. vi, cap. 31, et Nicephor. Callistum, lib. ii, cap. 38, cui id perinde nominis inditum a monachorum cellis tradunt ; κέλλα enim, et κέλλιον, ut Latinis, ita et Græcis nuperis cella est et monasterium. Epistola concilii Sardicensis : Μακάριον ἐληλυθέναι εἰς τὸ κέλλιον αὐτοῦ διεσβασιούντο. Joannes Patr. Hieros.

D in Vita S. Joan. Damasceni : Ἀπὴν δὲ ποτε τοῦ κέλλου ὁ τοῦ Ἰωάννου ἡγούμενος. Vide Annam, pag. 489. Hinc καλλιῶται dicti monachi, de quibus Goarus ad Codin. pag. 73. Cellarum Thessalicarum meminit *Itinerarium Hierosol.* et Antonini, ut et monasteriorum *Kellie* Innocentius III. P. P. lib. xiii, epist. 42, qua queritur archiepiscopum Larissæ indebitas iis exactiones imperare. Meminit præterea septima synodus, Act. iv, Leonis ἡγουμένου, seu abbatis monasterii τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῶν Κελλίων. Ab ejusmodi monachorum cellis dictus etiam forte locus, *Cellæ* in Æmathia, et *Cellia* in Bithynia apud Annam, lib. xii.

(49) Βλαχικόν. De Vlachia, seu Walachia Macedonia, quam Μεγαλοβλαχίαν vocat Pachymeres, lib. i, cap. 30, diximus in Notis ad Villhard. n. 106. Adde Cinnamon, lib. vi, et ibi Notas nostras.

μὲν γενομένη ἐγὼ, τοιμηρῶς δὲ καὶ κατὰ τῆς σῆς βασιλείας τοῦτο παρήσιιάζομαι, εἰ μὴ τάχιον σπεύσης ἡ τοῦ κινδύνου ἡμῶς ἐξελθεῖν, μὴ πρὸς τοσοῦτον βάρος πολέμου τε καὶ λιμοῦ ἀντιχεῖν ἐπὶ πλέον δεδυνημένους, σὺ δ' ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς, εἴτε δυνάμενος βοηθεῖν οὐκ ἐπέσπευσας τὴν βοήθειαν, οὐκ ἄρ' φθάνοις ἔγκλημα προδοσίας ἀποφυγάνων.

καί με ad invidiam flagitii progressa. Verum quo me vertam igitur? nisi si das veniam audaciæ qua in majestatem tuam istius mali causam confero; et te, longis incommodis ad extremam jam imbecillitatis languis id potes, vix effugere posse afo proditionis notam.

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ δὲ ἐν ἔργῳ διὰ τίνος τρόπου ἐτέρου αὐτοῦ καταγωνίσασθαι. Λογισμὸι δὲ τοῦτον συνεῖχον καὶ μέριμναι. Καὶ δῆτα σκοπῶν ὅπως χρῆ λόχους ἐνοτήσασθαι ἢ δι' ὅλης ἡμέρας διεπονεῖτο, ἀρωγὴν τὸν Θεὸν ἐπικαλούμενος. Μετακαλεσάμενος οὖν τῆνικαῦτα τῶν γερόντων τινὰ Λαρισσίων, ἐπυνθάνετο περὶ τῆς τοῦ τόπου θέσεως. Καὶ ἀναθεῖνας τὸν ὄφθαλμὸν ἅμα καὶ τῷ δακτύλῳ ἐπισημαίνων ἐπιμελῶς ἀνηρώτα ὅποι φάραγγες εἰσι διεβήρωται τοῖς τόποις ἢ λόχοι τινὲς βαθεῖαι πρὸς αὐτάς συνεχίζονται. Ταῦτα δὲ τοῦ Λαρισσίου ἐπυνθάνετο, βουλόμενος λόχον ἐπιστῆσαι καὶ δι' ἀπάτης τοῦς Λατίνους καταγωνίσασθαι· τὸν γὰρ φανερόν καὶ κατὰ μέτρον φθάσας ἀπηγόρευε πόλεμον πολλάκις συμβαλῶν καὶ ἡττηθεῖς, καὶ πείραν τῆς συμβολῆς τοῦ Φραγγικῆ πολέμου λαβῶν. Ἐπει δὲ ἡλιος κατέδυ, αὐτὸς τε δι' ὅλης κεκοπιακῶς τῆς ἡμέρας ὁ βασιλεὺς εἰς ὕπνον ἐτρέπετο, ὄνηρος ἢ ἐφίσταται τούτῳ. Ἐδόκει ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τεμένους τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου ἐστάναι, καὶ φωνῆς ἀκούσας ἢ Μη λυποῦ μηδὲ στένε· αὐρισὸν νικῆς. Τὴν δὲ φωνὴν βάλαιεν αὐτοῦ τὴν ἀκοὴν ἦτο ἐκ μιᾶς τῶν ἐν τῷ τεμένει ἀπῳρημένων εἰκόνων, ἐν ἧ ὁ μεγαλομάρτυς Δημήτριος κατεγγράπτο. Διυπνισθεὶς δὲ καὶ περιχαρῆς γενομένης ἐκ τῆς ὄψεως ταύτης ὀμφῆς, ἰδοκλήτει ἢ τε τῷ μάρτυρι, καὶ προσυπισχεῖτο ἢ, εἰ γένοιτό οἱ νίκη κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἄρασθαι, αὐτὸς ἢ τε παραγενέσθαι, καὶ πρὸ σταδίων ἰκανῶν τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης οὐκ ἐπιπνον, ἀλλὰ πεζῆ καὶ βάρην ἐρχόμενον εἰς τὴν αὐτοῦ ἐλεύσεσθαι προσκύνῃσιν. Καὶ δὴ μετακαλεσάμενος τοῦς στρατηγούς τε καὶ ἡγεμόνας, καὶ συγγενεῖς ἅπαντας, βουλῆς ἤρχετο, τὴν ἐκάστου γνώμην ἀναζητῶν ἢ εἶτα τὸ σκοπεῖν ἀπήγγειλε. Τὸ δὲ ἦν παραδοῦναι ἢ τὰ τάγματα ἅπαντα τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ· προσεάρχοντα δὲ τὴν Μαλισηνὸν (50) Νικηφόρον ἐφίστησι, καὶ τὸν Κουρ-

A quidem quod meum erat præstiti, quod restat, æquum est, ut nobis per te quoque liceat, id quod ultima necessitate adacti cogitamus, exsequi. (Quid enim oportet diutius adversus naturæ vim atque imperium obniti?) Decrevimus autem arcem hostibus dedere, qui non jam oppugnant, sed præfocant palam nos. Me miserum! si enim hoc cladis ac dedecoris suscipio, diris devovebor scilicet, infortunii magnitudine nisi nos tuos tua causa, tui spe, belli famisque exhaustos, maturo properas auxilio eripere, siquidem id potes, vix effugere posse afo proditionis notam.

Hæc Augustum, quanquam valde movebant, percellere tamen nequiverunt ad præcipitandum prælium. Expertus erat sæpius plus satis Latinorum vim, nec satis ad victoriam spei ponebat in recto et simplici conatu aperti Martis. Ergo post imploratum Dei numen animo in acrem et longam, per unum totum diem, meditationem merso, exquisivit secum attentissime, numi qua stratagematis et insidiarum occasio esset. Accersiverat Larissæum hominem, cujus indicio ad descriptionem locorum quorum situm procul explorantes oculi minus exacte discernent, utebatur. Cum hoc satis locutus, intentoque in loca quæ simul ambo cernebant, digito curiose percontatus, ubi valles ac voragine profundique in iis ac inopinati recessus essent, sole demum occaso in altum et placidum, quippe diurna contentione fatigatus, compositus soporem est: per quem oblato sibi somnio faustum victoriæ augurium accepit. Visus enim sibi est stare intra templum magni martyris Demetrii, **139** vocemque hujusmodi audire: *Ne angaris, neve gemas, cras vinces*. Ferri autem in ejus aures videbatur ea vox ex una in templo alte suspensarum imaginum, in qua magnus martyr Demetrius erat pictus. Somno solutus cum gaudio ingenti ob tam lætum omen, attenta religione supplicat divo martyri, riteque vocet, si spei compos de hostibus vincendis conceptæ fieret, sese statim peregre profecturum ad memoriam ejus; staliisque aliquot antequam Thessalonicam pervenisset, equo rejecto, processurum peditem ad venerationem sancti patroni. Sub hæc convocatis ducibus, tribun's, cognatisque suis universis ipsorum sententiam de re præsentis quæsivit audivitque primum, tum quod sibi visum erat protulit. Nempe bonum factu videri, atque ad victoriam utile, si totius aciei regimen cognatis suis ipse permitteret, omnibusque

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁰ σπεύσεις. ⁵¹ ἐνοτήσασθαι. ⁵² ἀναθεῖνας. ⁵³ συνεχίζονται. ⁵⁴ ὄνηρος. ⁵⁵ ἀκούσται. ⁵⁶ ἰδοκλήσει. ⁵⁷ προσυπισχεῖτο. ⁵⁸ αὐτόθι. ⁵⁹ δοῦναι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(50) Μαλισηνόν. Meminit Guillelmus Apulien-sis Melissenii, cui auxiliares copias adducendas tradidit Alexius, cujus fratrem fuisse ait, quia Alexii sororem matrimonii jure sibi devinxerat. Socium præterea addit Melisseno adjunctum Adrianum, Alexii fortassis fratrem, licet cognatum tan-

tum dicat:
*Plurima post triduum duo conduxere potentes
Agmina Græcorum Boamundo bella parantes
Alter germanus Augusti Melisianus,
Alter cognatus, nomen fuit Adrianus.*

iis Melisenum præficeret Nicephorum et Curticium Basiliun, qui et Joannaces vocabatur, virque erat e numero illustrium, fortitudinē et peritia rei bellicæ late inclutus, Adrianopoli oriundus. Nec vero legiones tantum istis tradidit, sed insignia quoque imperii atque imperatoris: mandavitque ut aciem dirigerent eadem prorsus forma et modo, quibus in prioribus præliis usus ipse fuerat: priusque jaculationibus eminus pugnæ proluderent, sic demum classicis insonantibus universam in Latinos aciem moverent, ubi porro scutis admotis conser-tisque manibus certari cœptum foret, terga repente Latinis darent, fugamque effusam tanquam versus Lycostomium simularent. Hæc ita imperatore præscribente, concors omnium equorum qui erant in exercitu repente exauditus hinnitus est, mirantibus cunctis, imperatore vero et ingeniosioribus quibusque felix statim augurium agnoscentibus. Cum his mandatis suos reliquit ad dexteram arcis Larissæ. Ipse, exspectato solis occasu, sumit secum generosos viros ad idipsum segregatos, et angustiis Libotani penetratis, effractoque Rebenico, per Allagen, sic dictum locum, ad sinistrum se contulit Larissæ latus. Inde circumspecto locorum situ depressioreque observata quadam quasi valle, in eam se cum suis abdit. Ea ut tuto pater meus

Α τέκιον Βασιλειον, τὸν καὶ Ἰωαννάκην ⁷³ καλούμενον· ἀνὴρ δὲ οὗτος τῶν ἐπιφανῶν, περιβόητος ἐπ' ἀνδρεία καὶ στρατιωτικῇ ἐπιστήμῃ, ἐξ Ἀδριανουπόλεως ⁷⁴ ὀρμώμενος ⁷⁵. Οὐ τὰ τάγματα δὲ μόνον αὐτοῖς παραδίδωσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς βασιλείας παράσημα (51) ἅπαντα. Ἐπέσκηπτε δὲ ποιήσασθαι τὴν παράταξιν καθ' ὃ σχῆμα ἐν τοῖς προηγησαμένοις πολέμοις αὐτὸς παρετάττετο, παραγγείλας αὐτοῖς δι' ἀκροβολισμῶν ⁷⁶ πρότερον ἀπόπειραν τῶν ἐμπροσθεν τῶν Λατίνων ⁷⁷ ποιήσασθαι, εἶτα τὸν ἐνάλιον ⁷⁸ ἀλάλαξαντας, πανστρατι κατ' αὐτῶν χωρήσαι· ἐπὶ δὲ ὁ συνασπισμὸς γένηται καὶ εἰς χεῖρας κατ' ἀλλήλων ἔλθωσι, νῶτα παρασχεῖν τοῖς Λατίνοις καὶ φεύγειν ἀκρατῶς ὡς πρὸς τὸ Λυκοστόμιον (52) ὑποκρίνεσθαι. Ἐν ᾧ δὲ ὁ βασιλεὺς ταῦτα παρεκελεύετο, χρηματισμὸς ⁷⁹ ἁπάντων τῶν ἑπῶν τοῦ στρατοπέδου αἰφνης ἐξηκούσθη. Καὶ θάμβος ἐπὶ τούτῳ κατέσχευεν ἅπαντας· ἀγαθὸς δὲ ὁμως οἰωνὸς αὐτῷ τε τῷ βασιλεὶ τηνικαῦτα ⁸⁰ καὶ πᾶσι τοῖς περιεργότεροις ἔδδοκει. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως πως ἐπισκήψας αὐτοῖς, καὶ καταλιπὼν δεξιόθεν τοῦ κάστρου Λαρίσσης, περιμεινας τὴν τοῦ ἡλίου δύσιν, γεννάδας τινὰς ἀνδρας ἔπεσθαι οἱ ἐπιτάξας, τὴν τοῦ Λιβοτανίου κλεισοῦραν (53) διεληλυθὼς καὶ τὸν Ῥεβένικον (54) περικύψας, καὶ διὰ τῆς καλουμένης Ἀλλαγῆς (55) πρὸς τὸ εὐώνυμον τῆς κλεισοῦρας [Λα-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷³ Ἰωαννάκην. ⁷⁴ Ἀδριανουπόλεως. ⁷⁵ ὀρμώμενος. ⁷⁶ ἀκροβολισμῶν. ⁷⁷ Λατίνων ἐρχομένων. ⁷⁸ ἐνάλιον. ⁷⁹ χρηματισμὸς. ⁸⁰ παρηντίμα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) Τὰ τῆς βασιλείας παράσημα. Historiam et Stratagemata narrat præterea Zonaras.

(52) Λυκοστόμιον. Lycostomum Thessaliæ πολίχνιον facit Cantacuzenus. lib. II, cap. 28; lib. IV, cap. 19. Vide Ortel. in Peneus.

(53) Λιβοτανίου κλεισοῦραν. Clusuras vocabant Latini quæ ac Græci recentiores τῆς τῶν στενῶν παρόδου, ut est apud Leonem in Tacicis. Anna, lib. X, pag. 272: Τὰ γὰρ τέμπη, ἅπερ κλεισοῦρας ἢ ἰδιώτης οἶδε γλῶσσα. Hic vero clusuræ vocabulo angustias ad alveum Penei, seu Salabryæ fluvii, qui Ossam inter et Olympum fluit, haud dubie intellexit. Prælium enim ad Larissæ urbis conspectum, quæ Peneo adjacet, commissum narrat, a qua haud procul abest locus celebratissimus, Thessalica Tempe, circa Penei ostia, ad utramque ejus ripam, Larissam inter et mare. Quemadmodum enim non uno loco 301 Anna quaslibet clusuras, seu angustos montium aditus, Tempe vocat, ita ipsamet Thessalica Tempe clusuras nuncupavit, vocabulo synonymo. Nec obstat quod hic Libotani clusura dicitur, cum toto tractu, quem a Larissa ad mare percurrit Peneus, montibus et collibus impedito et implicato, occurrant angustiae plures, seu clusuræ, quæ ab oppidorum, aut castrorum inibi exstructorum vicinia nomen sortitæ sunt, ut est illa quæ pag. 141, Dominici Palatii appellatur, in ipsismet Thessalicis angustiis. Tzetzes chil. 9, cap. 280.

Τέμπη δὲ καὶ κοιλώματα θεσσαλικά, καὶ ἕρη
* Α Πένειος διέκοψεν ὁ ποταμὸς ἐξέρων,

Καὶ μίσης δὲ φερόμενος ῥοὴν κατασῦρει τούτων. Vide Clouffannum ad VII Metamorph. Sic in Alpibus, quas Eustathius ad Dionysium a voce Gallica κλεισοῦραν denotante dictas opinatur, quæ exstant angustiae a locis proximis nomen sortiuntur. Clu-

sas et clusuras in Alpibus passim legitimus apud Prosperum Aquit. in Chronico, Fredegarium, et alios Francicæ Historiæ scriptores. Quo quidem clusuræ nomine in iis superest etiamnum castrum, in præruptis et altis Rhodano imminentibus saxis positum, de quo Hist. episcop. Autissiod. cap. 54, et Rhellicanus ad Jul. Cæsaris lib. I De bello Gallic. Illud idem, quod Ennodius in Vita B. Epiphani clusuras vocat. Clusuras etiam statuit in Pyrenæis Julianus Toletan. in Hist. Wambæ reg. Pyrenæorum claustra dixit Orosius, lib. VII, cap. 40. Puertos, seu Portus appellant Hispani, voce Ulpiano nota, l. 59 D. de verbor. signific. Portas dixit geographus Nubiensis, ut Græci πύλας, hinc Thermopylæ, Necropylæ, etc. Porro non modo angustiae clusuræ dictæ, sed et ipsa quæ ad angustiarum munimenta ædificantur castra. Theophylactus Simoc. lib. VII, cap. 14: Ἐντεῦθεν οἱ Βάρβαροι τὰ ὄχυράματα τῶν διαβάσεων περικάθηται, κλεισοῦρας τῇ πατρίῳ Ῥωμαῖοι φωνῇ ἀποκαλεῖν ταῦτα εἰώθασιν; quæ totidem verbis habentur apud Suidam. Qui ejusmodi castris præfecti erant, κλεισοῦράρχαι dicti Græculis, Liutprando, lib. V, cap. 8, clusurarum custodes. Sed hæc nota.

(54) Ῥεβένικον. Oppidum ad Thessalica Tempe, Ravennica Innocentio III. PP. lib. XIII, epist. 137, lib. XIV, epist. 119. Vide Hist. nostram Gallo-Byzantinam, lib. II, n. 9.

(55) Ἀλλαγῆς. Meminit Allagæ, loci ita nuncupati, Gregoras, lib. IV, quem ad Lysimachiam statuit. Idem vero ἀλλαγῆ sonat, quod apud Latinos mutatio: unde conjicere est locum fuisse mutandis equis addictum, cujusmodi passim recensent Itineraria. Certe mutationes varias hoc in tractu habet Hierosolymitanum.

ρίσει] μέρος καταλαβών, καὶ περιθρήσας τὴν ἀπα-
σαν τοῦ τόπου θέσιν, ἠθαμάλωτον τόπον κατανοή-
σις, ἐκεῖθι μετὰ τῶν συνεφεπομένων αὐτῷ λόγων ἦν.
Οἱ δὲ ἡγεμόνες τῶν Ῥωμαϊκῶν ταγμάτων, ὀπηνίκα ὁ
βασιλεὺς προλοχῆσαι, ὡς εἰρηται ἐπαγόμενος τὴν
τοῦ Λειβοτανίνου ⁸¹ κλεισοῦραν διέρχεσθαι ἕμελλε,
τηνικαῦτα ἀποσπάδα ⁸² τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀποδιελο-
μενοι ταγμάτων κατὰ τῶν Κελτῶν ἐξέπεμψαν, ἐφ'
ᾧ πρὸς αὐτοὺς ἐλύσας ⁸³ ὡς μὴ ἐκεχειρίαν ἔχοιεν
φωρᾶσθαι ⁸⁴ τὸν αὐτοκράτορα ὅποι ⁸⁵ πορεύεται. Οἱ
καί, πρὸς τὴν πεδιάδα κατελθόντες, προσέβαλον τοῖς
Κελτοῖς, καὶ ἐφ' ἱκανὸν μαχεσάμενοι διέστησαν,
τῆς νυκτὸς ἀπ' ἄρτι μὴ παραχωρούσης τὴν μάχην.
Καταλαβών δὲ τὸν σκοπηθέντα τόπον ὁ βασιλεὺς
ἐπαντας ἀποβῆναι τῶν Ἰππων ἐκέλευε ⁸⁶, καὶ ἐπὶ γόνυ
αὐτὸς δὲ, χαμαιδρόμῳ περιτυχῶν, ὠσαύτως κατακλιθεὶς τὸν
χαλινὸν ἐν χερσὶ κατέχων ἐπὶ πρόσωπον τὸ
ἐπίλοιπον τῆς νυκτὸς ἔκειτο.

Ἄντιχοντος δὲ τοῦ ἡλίου ἐπὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων Β
τάγματα κατὰ φάλαγγας ἰστάμενα ὁ Βαϊμούντος
ἐθεάσατο, τὰς τε βασιλικὰς σημαίας καὶ τὰ ἀργυ-
ρόηλα δόρατα, τοὺς Ἰππους μετὰ τῶν βασιλικῶν ἐρυ-
θρῶν ἐφεισρίδων ὡς ἔνδον, καὶ αὐτὸς τὴν ἰδίαν κατ'
αὐτῶν καταστήσαστο φάλαγγαν ⁸⁷ διχῆ διελὼν τὰς
δυνάμεις, καὶ τὸν μὲν αὐτὸς κατάρχων, τῶν δὲ
φάλαγγάρχην τὸν Βρυένιον (56) καταστήσας. Λα-
τίνος δὲ οὗτος τῶν ἐπιφανῶν, ὃν καὶ κονοσταῦλον
ὠνόμασαν. Οὕτω γοῦν τὰς ἰδίας καταστήσας δυνά-
μεις, τὸ σύνηδες καὶ πάλιν ποιεῖ, καὶ κατὰ μέτ-
ωπον τῆς παρατάξεως ὅπη τὰ βασιλικὰ ἑώρα παρά-
σημα, ἐκεῖ τοι ⁸⁸ αὐτοκράτορα νομίσας εἶναι, ὡς
πρηστήρ τοῖς φαινομένοις ἐμπίπτει. Οἱ δὲ, μικρὸν
ἀντισχόντες, τὰ νῦτα τούτῳ διδάσκειν ὁ δὲ τούτους
διώκων ὀπισθεν ἤλαυνεν ἀκρατῶς, ὡς ὁ λόγος
φθάσας ἐδήλωσεν. Ὁ μέντοι βασιλεὺς, τὰ ἰδία C
τάγματα ἐπὶ πολὺ φεύγοντα ὄρων καὶ τὸν Βαϊμούν-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸¹ Λιβοτανίνου. ⁸² ἀποσπάδα τινά. ⁸³ ἐλύσαι. ⁸⁴ φωράσαι. ⁸⁵ ὅπη. ⁸⁶ ἐκέλευσε. ⁸⁷ φάλαγγα. ⁸⁸ ἐκεῖ τίν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(56) *Bryénion*. Qui Guillelmo Apul. *Brienus*.
Genus ducebat ille, non ex familia comitum Brien-
ensium in Campania Belgica, sed a comitibus
seu ducibus Britanniae Armoricae; unde a Francis
ortum, et τῶν ἐπιφανῶν, hoc est, ex illustrioribus,
fuisse dicitur ab Anna. Brienum enim illum esse,
seu Brienium, cujus mentio occurrit apud Willel-
mum Gemeticensem, lib. vii, cap. 41; Ordericum
Vitalium, lib. iv, ad an. 1068, et Thomam Wals-
inghamum probabile est; filium scilicet Odonis
Redonensis, Penteariae comitis, Alani III, Britanniae
ducis nepotem, qui Willelmum Nothum, cujus
Diploma pro monasterio Sandionysiano subscribit
apud Doubletum, lib. iii, cap. 12, in Angliam se-
cutus, rerum praeclare gestarum gloria non modice
inclaruit, fuis et deletis duobus Haraldii regis filiis.
In Italiam postea profectus, Guiscardum adiit, a
quo constabularii, quæ tum suprema erat, digni-
tatem obtinuit, quod hic indicat Anna: qua etiam
fungebatur, cum capta ab Alexio, cui ille praeerat
Castoria (*), in patriam hoc est, in Italiam, 302
rediit. Nam sub Rogerio duce, Boemundi fratre,
in Apulia et Calabria eodem functum munere do-
cent veteres chartæ annorum 1093 et 1097, quas
profert in episcopis Melphensibus Fernaudus

(*) Anna, pag. 143, 152.

A et sine sensu Latinorum faceret, jam tum a prima
discessione ejus, quando Libotauini saltum coepit
ingredi ad insidiarum locum tendens, duces exer-
citus Romani cohortes quasdam in Latinos immi-
serunt: qui prodeuntes illis obviam pugnam com-
miserunt in planitie, quoad nox ingruens recedere
utrosque ad sua coegit. At imperator ubi designa-
tum locum 140 tenuit, desilire comites suos
omnes ex equis jussit, genuoque posito habenas
frenorum tenere manibus. Quod ipse similiter fe-
cit, admovens se humili, quem forte reperit,
Trissaginis frutici, ubi freno manu correpto ge-
nibusque positus, deinde per noctem reliquam pro-
cubuit in faciem.

γόνυ κλιθέντας τοὺς χαλινούς χερσὶ κατέχειν. Καὶ
Oriente vero sole, cum vidisset Baimundus in-
structam Romanam aciem ac signa ea producta
quæ non nisi imperatore præsentē, et in ea loci
parte ubi ipse est erigi consuevere, hastas quoque
argenteis distinctas clavis, proprium insigne mi-
litum imperatorem proxime stipantium, equos
denique purpureis tapetibus instratos, nihil dubi-
tans quin ibi esset Augustus, aciem et ipse contra
suam dirigit, copiis bifariam divisit partem alteram
sibi ipse ductandam sumpsit, alteri Bryenium præ-
fecit. Latinus hic erat ex illustribus quem et Co-
nostabulum vocabant. Sic distributis Baimundus
copiis, ipse in acie Romanæ frontem, ubi esse
imperatorē ex signis autumabat, repente pro-
more suo solemnī ritu ignei turbinis invehitur,
vana specie mendacium tunc signorum in spem
irritam opimorum spoliū elatus. Romani, ut
constitutum erat, terga statim vertunt; eos ille

Ughellus. Unde patet Brienum non Boemundi, sed
Roberti, seu potius Apuliae constabularium fuisse.
Boemundi vero constabularius memoratur nobilis
Normannus, nomine Hlyrus, qui Boemundum in
Galliam comitatus venit anno 1106, ut auctor est
Eadmerus, lib. iv *Novorum*, a quo *Magister militum
Boemundi* appellatur. Ab hoc Brieno familiam bar-
onum Castri Brienii, seu *de Chateaubrien* in Brit-
tannia Armorica, orditur Augustinus *du Pas* in
Famil. Armoric. Vide *Gesta Steph. reg. Angl.* lib. 1
et 11; et *Argentrem*, in *Hist. Brit.* lib. iv, cap. 40.
Cæterum prælium istud ad Larissam sic perstringit
Guillelmus Apuliensis:

D
*Obsidione suæ turbatus Alexius urbis
Innumera cum gente venit, pugnamque virilem
Contra Normannos exercuit. Obvia namque
Pugnando cædit sibi gens comitata Brienum,
Non modicum spectans Boamundus collibus agmen,
Imperii pariter rectorem credit adesse.
Irruit, et trepidos hostes, ut nisus alaudas,
Insequitur, populo Græcorum exercitus hujus
Terga dat: at tantus contexit pulvis utrumque,
Ut neuter videat, quorsum pars altera tendit.
Abdita silvarum victi petiere Pelasgi.*

acer insequitur, eodem illo impetu ipsi usitato quo in ipsos in acie stantes irruerat. Hæc imperator cernens, et ex contentione cursus ac spatio temporis in persequendo posito conjectans lato jam intervallo abesse Baimundum a castris suis, equo ipse conscenso jussisque suis idem facere castra Gallorum invadit, multisque necatis qui illic reperi sunt præda omni ac spoliis potitur. Tum cura obtutuque in acies versis, fugere adhuc suos videt; instare impigre Baimundum. Post hunc et Dryenium eodem ferri. Accersit propere Pyrrum Georgium sagittandi arte celebrem; assignat ipsi selectum manipulum cetratorum, ac jubet celeriter Bryenium insequi: ea tamen cautione ut neutiquam accederent ad Gallos, copiamque iis consequendæ cominus pugnae facerent: sed longe tantum jacularentur densos telorum imbres, in equos maxime. Ut igitur intra jactum ventum est, equos Gallorum creberrimis sagittis sodiunt, magno equitum periculo damnoque. Nam sane ut homine Gallo equum agitante generosum et vegetum nihil vel terribilius ad aspectum, vel ad impetum pugnandi ineluctabilius est, ita si subducatur equus, nihil infirmius atque impeditius: pondere siquidem

τον ὀπισθεν τῶν Ῥωμαϊκῶν ταγμάτων ἀκρατῶς διώκοντα ἄστοχασάμενος, ἱκανὸν ἤδη διάστημα τῆς ἰλίας ἀποστήναι τὸν Βαϊμούντον ὡς παρεμβολῆς ἐπὶ τὸν ἵππον ἀναβάς, τὸ αὐτὸ δὲ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ παρακελευσάμενος, παραλαμβάνει τὴν τοῦ Βαϊμούντου παρεμβολήν. Καὶ εἰσω ταύτης γενόμενος πολλοὺς μὲν τῶν παρευρεθέντων Λατίνων ἀναίρει, καὶ τὰ λάφυρα ἐκείθεν ἀναίρεται. Ἐἴτα περιαθρεῖ τοὺς διώκοντας καὶ φεύγοντας. Καὶ ἐπεὶ ἀπεχθῶς ἐώρα τὴν φυγὴν ποιουμένους καὶ τὸν Βαϊμούντον ὀπισθεν διώκοντα, καὶ ἐκείνου ὀπισθεν τὸν Βρυένιον, μετακαλεσάμενος τὸν καλούμενον Πυρρὸν Γεώργιον ἐπὶ τοξείᾳ ὀμνούμενον καὶ ἐτέρου; ἀνδρα; γενναίους, χωρίσας; ἱκανοὺς πελταστάς; ὀπισθεν τοῦ Βρυενίου ὄξυως ἐλαύνειν ἐπέσκηφεν· φθάσαντας δὲ μὴ ἀγχέμαχον τὴν μάχην ποιῆσαι, ἀλλὰ πύρρωθεν κατὰ τῶν ἵππων μάλα συχνὰ πέμπειν τὰ βέλη. Ἐπικαταλαβόντες οὖν τοὺς Κελτούς, τοὺς ἵππους πυκνοὺς ὀπιστοὺς ἐβάλλον, ὡς ἐν ἀμχανίᾳ τοὺς ἵππῶτας καθίστασθαι. Καὶ γὰρ Κελτὸς ἀνήρ (57) πᾶς, ἐποχοῦμενος μὲν ἀνύποιστος τὴν ὄρμην καὶ τὴν θέαν ἔστιν, ἐπὶ δ' ἀποβατῆ τοῦ ἵππου, τῷ μέντοι τῷ μεγέθει τῆς ἀσπίδος, τὸ δὲ τι καὶ διὰ τὰ τῶν πεδίων πρόάματα (58), καὶ δρόμον

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁹ Desunt voces τὸν Βαϊμούντον. ⁶⁰ καταλαμβάνει. ⁶¹ εἰς ὄρμην. ⁶² τὸ μὲν τι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(57) Καὶ γὰρ Κελτὸς ἀνήρ. Vide pag. 398.

(58) *Πεδίων πρόάματα*. Calcarium aculeos vertit eruditus interpres. Verum, aut fallor, intelligit Anna hoc loco prominentes et ultra pedum longitudinem prosilientes extremas calceamentorum partes, desinentes in acumen quoddam: cujusmodi videre est in plerisque nobilium nostratium simulacris, ac præsertim in comitibus Hollandiæ Philippi Gallari, quibus visis, nemo est qui non ultro fateatur his exstantibus aculeis incessum cursuque impediri. Atque ideo tactici Græcanici, cum de militum vestibus agunt, id potissimum vetant, ne eorum calcei hisce aculeis promineant. Leo Aug. cap. 6, § 26: Τὰ ὑποδήματα αὐτῶν μὴ ἔχειν ὄξυως ἐμπροσθεν. Istiusmodi rostratorum calceorum auctorem Fulconem Andium comitem facit Ordericus Vitalis, lib. viii, non quod ille eos adinvenit, sed quod in Galliam primus illorum usum invexerit. Nam apud Romanos viguisse calceos repandos et uncinatos, docent Cato apud Festum, Cicero lib. *De nat. deor.*; Tertullianus, *De pallio*, cap. 5, et alii, quorum ea erat forma, ut in arcuatum acumen desineret, unci ad instar in altum reflexa, unde unci pedes eidem dicti Tertulliano, qui calceis uncinatis utebantur. Sed et sanctus Augustinus serm. 248, *De tempore*, gravius invenitur in *testamentorum muliebrium affectatam similitudinem, calceamentorum quoque metas necessitatis excedentem simulatam longitudinem*. De Fulcone sic Ordericus: *Hic in multis infamis et reprehensibilis erat, multisque vitiorum pestibus obsecundabat. Ipse nimirum quia pedes habebat deformes, instituit sibi feri longos, et in summitate acutissimos subalares, ita ut operiret pedes, et eorum celaret tubera, quæ vulgo vocantur uniones (Latinis gemurse). Insolitus inde mos in Occiduum orbem processit, levibusque, et novitatibus amatoribus vehementer placuit. Unde sutores in calceamentis quasi caudas scorpionum, quas vulgo pigacias appellant, faciunt, idque genus calceamenti pene cuncti divites*

et egeni expetunt. Et mox: *At in istis diebus veterum ritus pene totus novis adinventionibus commutatus est. Feminæum mollium petulans juvenum amplectitur, feminisque viri 303 curiales in omni lascivita summo opere adulantur. Pedum articulis, ubi finis est corporis, colubinarum similitudinem caudarum imponunt, quas velut scorpiones præ oculis suis prospiciunt. Idem scriptor, lib. ii: Pervicaces nempe filii Belial capita sua comis mulierum comant, et in summitate pedum suorum caudas scorpionum gerunt, quibus se per mollium feminæos, et per aculeos nempe serpentinos ostendunt. Ex his Orderici verbis iam modo percipimus, cur Robertus comes Atrebatensis, apud Mathurum Paris, an. 1250, Anglos ut caudatos non semel perstrinxerit, quos caudatis et aculeatis istis calceamentis plus solito usus constat: *Nunc bene mundatur magnificorum exercitus Francorum a caudatis*. Et infra: *O timidorum caudatorum formidolositas! quam mundus præsens foret exercitus, si a caudis purgaretur et caudatis*. Petrus Blesensis, epist. 66, de Henrico II Anglorum rege: *Arcuati pedes, equestres tibie, thorax extensor, lacerti pugiles, virum sortem, agilem et audacem denuntiant. Certe calceos rostratos in usu fuisse sub Roberto rege, cui corævus fuit Fulco, docet Adalbero Laudun. episcop. Carm. ad Robertum regem:**

Cæpit summa pedum cum tortis tendere rostris.

Neque unicus et solus est Ordericus in hoc ridiculo rostratorum calceorum more exagitando; Guibertus abbas Nogenti lib. i de Vita sua: *Vestium qualitates in tantum sunt ab illa veteri frugalitate dissimiles, ut dilatio manucarum, tunicarum angustia, calceorum de Corduba rostra torticia, totius utique jacturam videas clamare pudoris*. Petrus Damian. lib. v, epist. 46: *Hic itaque nitidulus et semper ornatus atque conspicuus incedebat, ita ut caput ejus nunquam nisi Gibellina pellis tegetet, — calceus postrema ad aquilini rostri speciem non falleret.*

ἀνεκτιθήσειον εὐχαριτότατος τε θηνικαῦτα γίνεται, ἅ καὶ ἄλλοις παντάπασιν ἢ ὡς πρότερον, ὀκλαζούσης ὄϊον καὶ τῆς ψυχικῆς αὐτῶ προθυμίας. Καὶ τοῦτο οἶμαι γινώσκων ὁ βασιλεὺς, μὴ τοὺς ἵππους, ἀλλὰ τοὺς ἵππους ἀναιρεῖν ἐπέταττε. Τῶν δὲ ἵππων τῶν Κελτῶν πιπτόντων περιεδινούντο ὡς οἱ τοῦ Βρυενίου. Καὶ ἀπὸ τῆς τούτων πολλῆς συστροφῆς, κονίσσαλος ὡς (59) μακρὸς καὶ πυκνὸς ἵστατο μέχρι νεφῶν κορυφούμενος ὡς παραβάλλεσθαι τοῦτον κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῷ κατὰ τὴν Αἴγυπτον γεγονότι πάλαι σκότει ψηλαφητῶ. Τὰς τε γὰρ τούτων ὄψεις ἀπετύφλου ἢ πυκνότης τῆς κόνειας, καὶ ἄγνοιαν ἐμπαρεῖχεν, ὅπως καὶ παρὰ τινῶν οἱ διστοὶ πέμπονται. Τρεῖς δὲ Λατίνους ἀποστειλάς ὁ Βρυένιος, ἐδήλωσε τῷ Βαϊμούντῳ τὸ πᾶν, ὃ καὶ κατέλαβον αὐτὸν εἰς τι νησίδιον ὡς ποταμοῦ τοῦ οὕτω καλουμένου Σαλαβρία ὡς (60), μετὰ τινῶν ἱστάμενων ὀλίγων Κελτῶν καὶ σταφυλὰς ἐσθίοντα, ἅμα δὲ καὶ ὑπέρκρομπόν τι καυχώμενον, ὅπερ καὶ μέχρι τοῦ νῦν παρῴδεταί καὶ περιφέρεται. Τοῦτο γὰρ, πολλὰκις ἔλεγε, βαρβαρίζων τὸ Λυκοστῆμιον, ὅτι τὸν Ἀλέξιον εἰς λύκον στῆμι ἐπέβαλον. Τοιοῦτον γὰρ ἢ ὑπεροψία σφάλουσα τοὺς πολλοὺς καὶ πρὸς τὰ ὑπ' ὄψιν καὶ ἐν ποσὶ κείμενα. Ἀκούσας δὲ τὰ παρὰ τοῦ Βουενίου μηνυθέντα, καὶ ἐπιγνοὺς

A ipso gravium armorum, clypeique immanis ammittitur, ut stare satis aut tueri locum nequeat: ne vero fuga saltem sibi consulat, obstat moles militarium ocrearum, et ipsi, si nihil aliud, exstantes aculei calcarium cursum impediunt, paratamque ac certam hosti prædam exponunt dejectum equitem. Quin etiam non idem ille marcius et ferrox perseverare in excussis animus dicitur: et calamitas casus usque ad pectus ac robur mentis infringendum valet. 141 fortitudine quasi claudicante ab offensione lapsus. Id, credo equidem, perspectum imperator habens collineare sagittarios in equos potius quam in equites jussit. Multis igitur equis cadentibus ex agmine Bryenii, reliqui scilicet efferati exsurgebant seseque vertebant, multa jactatione pulveris, quo in auras et usque ad nuhes excitato, vario strepitu jactationeque tot quadrupedum, genus quoddam Ægyptiarum hilarum palpabilium tenebrarum totum late circa cælum obsedit, ita ut ne se quidem mutuo videre possent multoque minus explorare, unde et a quibus sagittæ in ipsos ingruerent. Hic Bryenius tres Latinos ad Baimundum mittit propere indicatum quo loco res essent. Reperiunt illum cum paucis suorum in parva insula fluminis, cui nomen Sala-

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

ἢ καὶ. ὡς περιεδινούντο. ὡς κονίσσαλος. ὡς νησίδιον. ὡς σαλαβρία.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Guillelmus Malmesb. lib. iv *De gest. Anglor.*: Tunc *luxus crinium, tunc luxus vestium, tunc usus calceorum cum acuminatis (al. arcuatis) aculeis inventus.* Gaufridus Vosiensis, cap. 74: *Longa in ocreis vel calceis rostra gestant.* Denique tradit auctor *Magni Chronici Belg.* an. 1574, sectam Chorizantium Leodiensium, *rostra calceorum clamasse se abhorre-re, unde in Leodio fieri tunc vetatum.* Ejusmodi etiam rostra vetat Regula Templariorum, cap. 29. In ea gravius invehitur Gersonus cancellarius Parisiensis, ubi de corruptis clericorum ævi sui moribus conqueritur, *Decl. def. vir. Eccl.* § 59: *Quid quod quarundam Ecclesiarum canonici calceis rostrati, vestibus accurtati, abjecto clericali habitu, militarem assumunt?* Denique iis interdicitur in concilio Senonensi, an. 1538, cap. 24, *lunati et cornuti calcei.* Cuspides autem ita demum porrexit ætas recentior, ut essent plus quam bipedales. Auctor *Historiæ Caroli VI*, in *Bibl. Thuana*, an. 1596, de Francis ad Nicopolim: *Vestimenta ismbriata et manicata superflue, et semper calcieamenta rostrata longitudinis duorum jedum, et quandoque amplius deferebant: quæ reprehensibilis dissolutio inter nobiles, et specialiter Franciæ vigebat.* Addit Spelmanus, adeo producta ejusmodi rostra, ut hæc alii calenis argenteis, alii deauratis, plerique fibulis e hyssso a tibiis suspendere cogerentur: et Edwardus IV, Angliæ rex, an. 1464, lege sanxit, ut nemo cuspides illas ultra duos pollices produceret, sub pœna 20 solidorum. Sed rostrorum in calceis usus jam penitus in Gallia cœpit obsolescere Carolo VI regnante, uti docemur ex eodem scriptore Vitæ illius, quod ea potissimum in præliis, si aut pedes incedendum, vel pugnandum esset, haud leve incommodum militibus procrearent. Sic ille de Francis cum Bajazete pugnaturis: *Et ut levius pedestres possent incedere, rostra longa et superflua calceorum amputarunt: quæ, proh pudor! reprehensibilis et*

vana curiositas inter nobiles huc usque vigerat, et tunc terminata fuit. Quæ quidem non minimum illustrant hunc Annæ locum. Nescio an ad Orderici Pigacias spectent illa Willelmi de Guinevilla, poetæ vernaculi:

304

*Au lignolet le veux canchier,
Et nenue robe li baillier,
Li contoier de joielles,
De tablettes et de condelles,
De gresle corioie ferrée,
Et de bourse papelotée,
De las de soie desguisez,
Rouges et vers entremeslez,
Du cointement ESP:GACHIER,
Le veux toujourns, et couchier
Toutes les nuits mult noblement,
Et li faire son aisement.*

At unde pigaciarum vox iis sæculis inducta sit, fateor nihil mihi occurrere, ut et quare apud Martinum de Bosco-Gualteri, in Vita B. Mariæ de Malliaco, dicantur ejusmodi calceorum rostra *poulainiæ* vocabulo istius auctoris ævo, hoc est C. an. 1350 innotuisse. Sic vero ille scriptor, cap. 5, § 35: *In illis diebus nobiles et potentes illam sotularium acutiam longissimam, quam Poulainiam rocabant, penitus contempserunt: inter quos miles quidam Reginaldus nomine, tibia et pede protensis illam a sotularibus suis amputari permisit, voluit, et præcipit: est hoc in domo reginæ, ut cæteris in posterum transiret in exemplum.*

(59) *Konissalos*. Id ipsum observat Guillelmus Apuliensis loco citato.

(60) *Salaβρία*. Ita dictus recentiori ævo Penens. Eustath. ad Dionys.: Πάντος ὁ νῦν Σαλαβρία; καλούμενος. Tzetzes Chil. 9, cap. 280:

Καὶ Σαλαβρία παρ' αὐτοῖς Βαρεβάρος ἰδιώτης.

bria, comedentem uvas, simulque insolentius gloriantem, verbis illis, quæ deinde in vulgarem abierunt irrisa cantilenam. Repetebat enim sæpius, notionem nominis Lycostomii alludens, festivitate parum decente barbarum os, sese *Alexium in lupi fauces coniecisse*. En ut cæca superbia est, abscondens multis quamvis alioqui callidis, quæ præ oculis et ante pedes habent! Auditis vero Baimundus nuntiis Bryenii, doloque intellecto, ac victoria imperatoris fraude parta, commotus est quidem ut par erat: tamen animo non concidit, tam forti atque ad sperandum pertinaci vir hic erat iudole! Raptim ergo electi ab eo cataphracti quidam Galli conscendunt tumulum e regione Larissæ situm. Eos ibi simul Romanus exercitus vidit, concordi omnes alacritate poscebant in ipsos duci. Verum id imperator fieri vetuit. Delecti tantum ex variis cohortibus varii idoneo numero adversus eos missi, in quos repente tanto impetu invecti Latini sunt, ut ex iis ad quingentos occiderint. Tum imperator animo providens locum qua transiturus Baimundus videbatur, nisi qui eum præoccuparent milites fortissimos cum Turcis, duce omnibus præfecto Mgigeno, quos ut prope fuerunt Baimundus primo impetu percellens vicis, fudit, fugavit, et usque ad fluvium insecutus est.

Postridie prima luce fluvium idem cum comitibus et ipso Bryenio transgressus, cum observasset palustrem quemdam locum prope Larissam, inter duos colles jacentem, ad eum recta tetendit, iter faciens per nemorosam planitiem in angustias valde arctas desinentem. Clisuræ, sive claustra, dici solent id genus loca. Hæc autem proprio nomine Domenici palatium vocabatur. Per eam ingressus Baimundus vallum illic fixit munivitque castra. Eum ibi postera die sub diluculum aggreditur cum exercitu universo dux phalangis Michael Ducas, avunculus meus, vir prudentiæ laude celeberrimus, forma vero et magnitudine corporis excellens. **142** non supra omnes modo qui tum erant, sed et qui unquam fuerant; miraculo enim erat intuentibus. Jam qui futurum provideret certissimo, qui quod instabat animadverteret introspiceretque statim penitus, qui, quid opus, consuleret idem optime, dexterrimeque exsequeretur, unus is erat; neminem in his partibus habens comparabilem. Illi præceperat imperator ne omnes suos in claustri fauces introduceret, sed legiones quidem stare juberet extra, continua serie depositas. Paucos tantum e Turcis fere ac Sarmatis delectos qui sagittandi arte præstarent, penetrare intra fauces pateretur: hisque ipsis ediceret, ne alio ullo genere armorum quam telis procul ac missilibus uterentur. Verum hi cum ingressi excursiones equestres in Latinos facerent, qui foris stabant magna pugnandi libidine præcepti reverentiam vincente, pro se quisque in saltum ingredi, nec sine mutuo prævertendi studio, cœperunt. Videbantur ad exploratam victoriam tendere, quod

τὸν δόλον καὶ τὴν δι' ἀπάτης νίκην τοῦ αὐτοκράτορος, ἔχθητο μὲν ὡς εἰκός, κατέπιπτε δὲ οὐδαμῶς ὀποιοῖς ἐκείνος. Ἀποκριθέντες οὖν τινες τῶν ὑπ' αὐτῷ⁹⁹ κατάφρακτοι Κελτοὶ ἀνήλθον εἰς ἀκρώρειάν τινα κατέναντι τῆς Λαρίσσης διακειμένην. Τούτους τὸ ὀπλιτικὸν θεασάμενοι, ξὺν πολλῇ προθυμίᾳ ἐβιάζον προσβαλεῖν¹⁰⁰ αὐτοῖς· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἀπαίρηε¹ τούτους τοῦ ἐγχειρήματος. Ἐκ διαφόρων δὲ πολλοὶ καὶ διάφοροι ξυμμιγέντες ταγμάτων, ἀνελθόντες προσέβαλον τοῖς Κελτοῖς· οἱ δὲ παραχρῆμα κατ' αὐτῶν ὀρμηκότες ἀναίρουσιν ἄχρι τῶν πεντακοσίων. Εἶτα τοῦ βασιλέως στοχασαμένου τοῦ τόπου δι' οὗ ὁ Βαῖμουντος στρατιώτας μετὰ² Τούρκων, καὶ τοῦ Μιγιδηνοῦ προεξάρχοντος, ἄμα τῷ πλησίον γενέσθαι, εὐθύς ὁ Βαῖμουντος, ὀρμήσας κατ' αὐτῶν, ἤτησε τούτους μέχρι τοῦ ποταμοῦ διώξας.

in quos repente tanto impetu invecti Latini sunt, ut ex iis ad quingentos occiderint. Tum imperator animo providens locum qua transiturus Baimundus videbatur, nisi qui eum præoccuparent milites fortissimos cum Turcis, duce omnibus præfecto Mgigeno, quos ut prope fuerunt Baimundus primo impetu percellens vicis, fudit, fugavit, et usque ad fluvium insecutus est.

Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ἀγαζούσης ἤδη τῆς ἡμέρας, παραδραμὼν τὸν ἤδη ῥηθέντα ποταμὸν μετὰ τῶν συνεφεπομένων αὐτῷ κομήτων, καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ Βρυενίου, ἐπεὶ ἐλώδη τόπον ἐν τοῖς τῆς Λαρίσσης μέρεσιν ἐθεάσατο ἀναμεταξὺ δύο βουνῶν, πεδιάδα ἀλώδη εὐρὴν ἀποτελεωτῶσαν εἰς στενωπὸν³ (κλεισοῦραν τοῦτο⁴ καλοῦσιν) τὴν λεγομένην Δομενίου⁵ παλάτιον, διὰ τούτου εἰσελθὼν, ἐκεῖ τὸν χάρακα ἐπέηξαστο. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν κατὰ τὸ περιόρθρον, καταλαμβάνει αὐτὸν ὁ φαλαγγάρχης Μιχαὴλ ὁ Δουκάς, ὁ πρὸς μητρὸς⁶ ἐμὲ θεῖος μετὰ τοῦ ὀπλιτικοῦ παντὸς, ἀνὴρ⁷ ἐπὶ φρονήσει διαβεδοημένος, ὧρα δὲ καὶ μεγέθει σώματος διαφέρων, οὐ τῶν τότε καιροῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν πάποτε γεγεννημένων (θάμβος γὰρ εἶχεν ἅπαντας τοὺς ὀρῶντας τὸν ἄνδρα), συνιδεῖν δὲ τὸ μέλλον καὶ φωράσαι τὸ ἐνεστὸς, καὶ καταπράξασθαι⁸ δεινῶτατος τε καὶ ἀπαράμιλλος. Τούτῳ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέσκηψεν μὴ πάντας ἐντὸς τοῦ στομίου τῆς κλεισοῦρας εἰσελεῖν, ἀλλὰ τὰς μὲν δυνάμεις ἐξῆθεν ἱστασθαι ἰαθδὸν, ὀλίγους δὲ διελεῖν⁹ Τούρκων καὶ Σαυρομάτων τῆς τοξείας εἰσήμενας, καὶ¹⁰ τούτοις παραχωρῆσαι τῆς εἰσόδου, ἐπισκῆψαι δὲ τούτοις μηδὲν ἑτέρῳ εἴφει πλην οἰστοῖς χρῆσασθαι. Εἰσελθόντων δὲ καὶ ἱππασίας ποιουμένων κατὰ τῶν Λατίνων, οἱ ἐξῆθεν ἱστάμενοι, πρὸς ἀλλήλους σφαδάζοντες, ἤριζον ὅποιος ἂν τὸ στόμιον εἰσεῖλθοι. Ὁ γὰρ Βαῖμουντος, πλήρη· ὡν βασιλικῆς¹¹ ἐπιστήμης, τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐκέλευε συνησπικέτας ἱστασθαι, καὶ ταῖς ἀσπίσιν ἑαυτοὺς περιφράττοντας, ἀτρεμεῖν. Ὁ δὲ γε πρωτοστράτωρ θεασάμενος τοὺς ὑπ' αὐτὸν κατὰ μικρὸν ἐκρέοντας καὶ εἰσερχομένους διὰ τοῦ στομίου, εἰσῆλθε καὶ αὐτός. Ὁ δὲ Βαῖμουντος τούτους θεασάμενος, ὡσπερ λέων ἐχάρη με-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁹ αὐτόν. ¹⁰⁰ ξυμβαλεῖν. ¹ ὀπήγη. ² μετὰ καί. ³ στενωπὸν ἴζυν. ⁴ τοῦτον. ⁵ Δομενίου. ⁶ παπρός. ⁷ ἀνὴρ τις. ⁸ καταπράξασθαι. ⁹ διελῶν. ¹⁰ Decet vocula καί. ¹¹ στρατηγικῆς.

γάλα ἐπὶ σώματι κύρσας, εἶπεν ἄν τι; Ὀμηρικῶς, ὡς καὶ οὗτος, ἰδὼν ἐν αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ¹² τούτους καὶ τὸν πρωτοστράτορα Μιχαήλ, ἀσχέτω ῥύμη πανσυδὶ κατ' αὐτῶν ἴεται· οἱ δὲ παραρῆμα νῶτα δίδασιν. Οὐζᾶς (61) δὲ τὴν κλῆσιν φερώνυμον ἐκ τοῦ γένους λαχῶν, ἐπ' ἀνδρῖα διαβεδοημένος, εἰδὼς ἡδ' ἐπὶ δεξιὰ ἡδ' ἐπ' ἀριστερὰ νωμῆσαι βῶν. ἀζαλέην (61'), καθ' Ὀμηρον, ἐν τῷ τοῦ στομίου ἐξέρχασθαι δεξιὰ παρεκκλίνας, γοργῶς ἐπιστραφεὶς, παίει τὸν αὐτῷ ὑπαντιάζοντα ¹³ Λατίνον. Ὁ δ' εὐθὺς κύμβαχος κατὰ γῆς ἔκειτο. Ὁ δὲ Βαϊμούντος ἐδίωκε τούτους μέχρι τοῦ ποταμοῦ Σαλαβρία ¹⁴. Ἐν δὲ τῷ φεύγειν ὁ ἤδη ῥήθεις Οὐζᾶς, παίει τὸν τὴν σημαίαν τοῦ Βαϊμούντου κατέχοντα διὰ τοῦ δόρατος, καὶ τὴν σημαίαν τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἀφαιρῶν, μικρὸν περιδιὲν καὶ κλίνει πρὸς τὸ πρᾶν. Οἱ γοῦν Λατῖνοι τὴν σημαίαν ἐξ ὀρθοῦ στήματος; κατακλιθεῖσαν ἐυρακότες, ἐν συγχύσει γαγόνασι, καὶ ἐφ' ἑτέραν ἐτράποντο ἀτραπὸν, δι' ἧς καὶ τὰ Τρίκαλα καταλαμβάνουσιν ἤδη προκατασχεθέντες παρὰ τινων τῶν τοῦ Βαϊμούντου πρὸς τὸ Λυκοστόμιον φευγόντων. Κάκεισε τῶς ἠύλιζοντο ¹⁵ εἰσω τούτων γεγονότες· ἐκεῖθεν δὲ καταλαμβάνουσι τὴν Καστορίαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὑποστρέψας ἀπὸ Λαρίσσης καὶ τὴν Θεσσαλονίκην καταλαβὼν, ὁποῖος ἐκεῖνος περὶ τὰ τοιαῦτα ταχὺ μάλα πρὸς τοὺς σὺν τῷ Βαϊμούντῳ κόμητας ἀπεστείλας, πολλὰς ὑποσχέσεις ἐπέποιήτο, εἰ τὸν Βαϊμούντον τοὺς μισθοὺς ἀπαίτησους οὐς περ ¹⁶ αὐτοῖς καὶ ὑπέσχετο· τοῦ δὲ μὴ ἔχοντος ἀποδοῦναι παραπέουσι τοῦτον κατελθεῖν εἰς τὴν θαλάσσαν, καὶ ἀναζητήσαι ταῦτα ἀπὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς Ῥομπέρτου καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον διαπεράσαι τοὺς αὐτῶν μισθοὺς ἐξαιτηζόμενον. Καὶ εἰ τοῦτο ἀνύσαιεν, πάντας τιμῆς καὶ εὐεργεσιῶν μυρίων ἐπαπολαῦσαι. Καὶ ὅσοι μὲν τούτων ἐπὶ μισθῷ δουλεύσαι θελήσουσι, προσλαμβάνεσθαι τούτους, καὶ ἀποχωρῶντα τὸν μισθὸν ἀποδοῦναι, κατὰ τὰ θελήματα αὐτῶν, τοὺς δ' αὖ εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν βουλομένους ἀπελθεῖν ἀκινδύνως ¹⁷ διαβιβάσαι διὰ τῆς Οὐγγρίας. Ὑπεξάντες οὖν τῷ τοῦ βασιλέως προστάγματι οἱ κόμητες, τοὺς τῶν παραδραμόντων τεσσάρων ἐνιαυτῶν μισθοὺς ἀσυμπαθῶς ἀπήτουν. Ὁ δὲ μὴ ἔχων ἀποδοῦναι, ἀνεβάλλετο· τῶς. Ὡς δὲ ἐνέκειντο εὐλόγα αἰτούντες, μὴ ἔχων ὅ τι καὶ δράσει, τὸν μὲν Βρυέννιον αὐτοῦ που φυλάσσειν τὴν Καστορίαν κατέλιπε, καὶ τὸν τοὺς Πολόβους φυλάσσοντα Πέτρον τοῦ Ἀλίφα· αὐτὸς δὲ τὸν Αὐλῶνα κατέλιπε. Τοῦτο δὲ μεμαθηκῶς ὁ βασιλεὺς νικητῆς εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων ἐπαναζεύγνυσι. Hungariam daturum. Arrigunt aurem ad ea comites, et conspiratione facta in Baimundum coorun-

A Latinos præter morem in loco stantes, cecidisse animis, et fugam cogitare temere crediderant. At ars erat illa versutissimi Baimundi, qui ad primas velitationes stare suos, objectis modo scutis, nec in hostes ferri, quoad plures affluerent, jusserat. Protostrator vero Michael cum suos per hunc modum paulatim intra saltum effluentes cerneret, ingressus cum illis et ipse est. Quem jam cum toto agmine penetrasse angustias ubi vidit, Gaudet, ut occursu prædæ leo raptor opimæ, diceret aliquis Homericæ, videns, inquam, et vix oculis præ gaudio credens Baimundus, protostratorem cum exercitu clausum loco, sibique expositum, toto in Romanos suo sucrumque simul incubuit impetu; at illi non ferentes terga verterunt. Uzus tamen appellationem a genere sortitus, vir fortitudinis laude inclytus, *Et clypeum dextraque sciens lævaque vibrare*, item ut Hector ille Homericus, in ipso angustiæ egressu cum a dextris, quo forte pronus erat currentium impetus, inopinato declinasset paululum, in Latinum proxime sequentem insurrexit vasto ictu, ex quo ille in caput præceps statim afflicus in terram est. At Baimundus insectus Romanos est usque ad flumen Salabriam. Cæterum idem, cujus meminimus, Uzus inter fugiendum signiferum Baimundi hasta percussit, signumque ipsi de manibus extortum circumduxit inclinavitque terram versus. Turbavit ea res Latinos, quibus vexillum peculiare summi ducis e recto inclinatum infortunii ipsi oblati signum esse solet. De regione instituta viæ ea illos perturbatio dimovit. Omissis ergo Romanis alio itinere Tricala contendunt, locum jam præoccupatum a quibusdam Baimundi militibus Lycostomium versus fugientibus. Illic igitur obiter diversati Castoriam se recipiunt. Imperator vero cum e Larissa **143** Thessalonicam se contulisset, ut erat excogitator prudentissimus artium nocendi hostibus, missis qui clam agerent cum comitibus exercitus Latini, suasis illis promissione quantorum vellent præmiorum, ut stipendia sibi a Baimundo promissa repræsentari modo flagitent, cogerentque ipsum, si excusaret inopiam præsentem, ire ad patrem suum Robertum, et ab eo, trajecto mari, pecunias petere. Hæc si facerent omnes honores, omnia beneficia, sperare ipsos a se jubebat. Quod si qui eorum Romanæ militiæ dare nomen vellent, amplissima ipsis stipendia se numeraturum; sin redire in domos suas mallent, tutum illis iter per

Variae lectiones ex cod. Coislin.

* ὀφθαλμοῖσι. ¹² ὑπαντήσαντα. ¹³ Σαλαβρία. ¹⁴ ἀλλίζονται. ¹⁵ ὡσπερ. ¹⁷ ἀκινδύνως.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(61) Οὐζᾶς. Usas vel Usus, a gente et natione, inquit Anna, nomen sortitus. Sunt vero Usi, Scythici populi et Hunnici, Patzinacis et generis præstantia et multitudine haud inferiores. *Husi Baimundo de Agiles*, et *Tudeloto*, lib. II dicti. De his

agunt Zonaras in *Const. Duca et Romano Diog.*; Scylitzes in *Monomacho et Const. Duca*; Porphyrogenneta, *De adm. imp.* cap. 9, 10 et 37; Tzetzes, *chil.* 8, cap. 224, et Anna, pag. 170, 201. (61') *Iliad.* II, v. 226.

tur, armatis precibus stipendia proxime lapsorum annorum quatuor sibi sine ulla mora persolvi contententes. Frustra ille diffundere quærebat diem, aut spem eludendæ petitionis in cunctandi arte reponebat. Illi obnixi et a proposito immobiles ne horam quidem indulgebant. Quid faceret, nam æqua et vere sibi debita petebant? Cum aliud non posset, Bryennio commendata Castoria, arce vero Poloborum Petri Aliphæ custodiæ commissa, ipse Aalonem petiit; quod cum imperator certo comperisset, in urbem regiam victor invectus est.

Ibi vero cum perturbatam offendisset Ecclesiam A factionibus Itali cujusdam novam hæresim spargentis, vir qui apostolicum pectus augustali purpura tegebat, nulla, quamvis necessaria post tot militares labores, quiete gustata, bellicis quin etiam, utcumque urgerent, in aliud tempus dilatis curis, expellendi Castoria Bryennii, totum se impendit novo dogmati refutando, Ecclesiæque pacificandæ. Haud modicus hic tumultus fuit. De cujus auctore paulo diligentius, repetita ex ipsis principiis memoria, disserendum est. Fuit is ut nomine, sic et origine Italus, diu tamen commemoratus in Sicilia. Insula ea est Italiæ juxta obiacens. Cujus incolæ Romani imperii jugum excutere conantes magnum in se bellum concitarunt, per quod opus habuerunt auxilia ex vicina ipsis et favente accersere Italia. Tali occasione miles eo aspiravit Itali pater; filiolum secum ducens, sarcinam verius quam socium militiæ, quippe infra ætatem militarem puerum, meditantem tamen jam tum pro captu bellicas res, assultantemque vestigiis paternis, atque assuescentem duris a tenero ut mos Italicorum est, et sub parente magistro tyrocinium ponentem. Hæc prima institutio pueritiæ Itali fuit; hoc fundamentum litterarum ei doctrinæ; non Athenis aut in schola, sed in Sicilia et castris positum. 144 Cum vero exinde inclytus ille Georgius Maniaces, imperante Monomacho, tyrannide assumpta, Siciliam occupasset, ægre illinc Itali pater trepida fuga cum filio se recepit in Longobardiam Romanis subjectam adhuc. Hinc jam nescio quo casu quave fortuna iste Italus Constantinopolim venit, in urbem eruditionis et artis ratiocinandi nequaquam tum egenam. Quamquam enim inde usque a principatu Basilii Porphyrogeniti, ad prius memoratum imperium Monomachi, melioris doctrinæ studium a plerisque neglectum jacuerat, non tamen ut extinctum planeque sepultum esset. Exstitit ergo atque emerisit illustrius, excitatum ingeniis excellentibus, qualium circa tempora imperatoris Alexii magnus proventus apparuit. Ii serio veram eruditionem arripuerunt; pugante ante hac sere juventute, otiosisque aucupis cothurnicum, aut aliis exprobrabilioribus ludicris ætatem discendi per inertem D gâp τότε καί τινες περί τήν βασιλεύουσαν τοιοῦτοι, παιδείας τοίνυν λογικῆς ἐξ ἐκείνων μετασχών, καί

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁸ Ἰταλικῶ. ¹⁹ κατὰ τοῦ. ²⁰ ταράττοντα. ²¹ ἀρχῆς αὐτῆς. ²² στρατεύειν. ²³ ἀσχολουμένων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(82) *Oi γὰρ Σικελῶι.* De Siculorum defectione a Græcis agunt Scylitzes, Zonaras, et Malaterra, lib. 1, cap. 7 et seq.

Μιχαὴλ ἐκείνῳ τῷ Ψελλῷ (63) ἐν δασέρῳ προσωμι-
λησεν, ὃς οὐ πᾶν τοι παρὰ διδασκάλοις σοφοῖς
ἐφοίτησε, διὰ φύσεως δὲ δεξιότητα, καὶ νοδὸς ἐξύ-
τητα, τυχῶν μέντοι καὶ Θεοῦ ἄρωγῷ πρὸς τοῦτοις,
διὰ τὴν τῆς μητρὸς θερμότητην Ἰκεσίαν αὐτοῦ ²⁴
ἐπαγρυπνοῦσας συχνῶς τῷ αὐτῷ ναφ τοῦ Κύρου (64)
τῆς Θεοτόκου σεπτῷ ²⁵ εἰκονίσματι καὶ θερμοῖς
τοῖς δάκρυσιν ὑπὲρ τοῦ παιδὸς ἐκκαλουμένης, εἰς
ἄκρον σοφίας ἀπάσης ἑλλητικῶς, καὶ τὰ Ἑλλήνων,
καὶ τὰ Χαλδαίων ἀκριθωσάμενος, γέγονε τοῖς τότε
χρόνοις περιβόητος ἐν σοφίᾳ. Τοῦτω γοῦν ὁ Ἰταλὸς
προσωμικήσας ἐν ἀπαιδεύτῳ ἤθει καὶ βαρβαρικῷ,
οὐκ ἰδύνατο φιλοσοφίας εἰς βάθος ἐλθεῖν, διδασκά-
λων ²⁶ ὄλω; μὴδ' ἐν τῷ μαθάνειν ἀνεχόμενος,
θράσους ὧν μεστὸς καὶ ἀπονοίας βαρβαρικῆς, πάν-
των τε καθυπερτερεῖν καὶ πρὸ τοῦ μαθάνειν οἰό-
μενος, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Ψελλὸν ἐκ πρώτης ἀφε-
τηρίας ἀντετάξατο. Ἐμβαθύνας δὲ τῇ διαλεκτικῇ,
μηθημερινούς θορύβους ἐν πανδήμοις συνελεύεσθαι
ἠπαιεῖτο, σοφιστικὰς συνειρῶν ἐρεσχειρίας, καὶ πᾶν
εἴ τι τοιοῦτον, προτιθεῖς, καὶ αὐθις ὑπέχων λό-
γον τοιοῦτον, τοῦτον τρόπον ²⁷ προσηταιρίσατο, καὶ
ὁ τῆνικαῦτα βασιλεῦς Μιχαὴλ ὁ Δούκας, καὶ οἱ
τούτου ἀδελφοί· καὶ δευτέρου μὲν λόγου τοῦτον πρὸς
τὸν Ψελλὸν ἐπίθεντο, ὅμως δὲ περιεῖχον τότε αὐτοῦ
καὶ ἐν λογικαῖς συνεχρῶντο ἀμίλλαις· ἦσαν γὰρ φι-
λολογώτατοι οἱ Δούκαι, καὶ οἱ τοῦ αὐτοκράτορος
ἀδελφοί, καὶ αὐτὸς δὴ ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ. Ὁ δὲ
Ἰταλὸς θερμὸν αἶμα καὶ μανικὸν πρὸς τὸν Ψελλὸν
ἔδλεπε; κἂν ἐκεῖνος ὡς ἀετὸς τῶν τοῦ Ἰταλοῦ ἐρεσ-
χειλιῶν ὑπερίπτατο, διεγείρετο, καὶ ἐπρίετο, ἐνε-
πίμπρατο, ἢ ἐλυπεῖτο.

meridianos tumultus in foro ac circulis concurrentis vulgi concitabat; sophisticis cavillationibus
rabiosas rixas conserens, et de quavis re proposita primum illud magno clamore jactans: **145** *Si hoc
tale est*; deinde inferens aliud quippiam ex eo connexum, aut ei simile. His ille turbis admirationem
sibi et plausum paravit, non plebis solum, sed magnatum quoque; atque adeo ipsius Michaelis
Ducæ tunc imperantis, et fratrum ipsius. Hi enim licet primum doctrinæ et existimationis locum
Psello reservarent, Italo tamen isto delectabantur, et ejus opera utebantur in logicis concertationibus.
Erant enim litterarum et eruditarum artium studiosissimi Ducæ, cum omnes, tum fratres impera-
toris et Augustus ipse Michael. Quorum Italus favore alens confidentiam, ardenti Psellum semper
in congressibus et furioso sigebat oculo, facile se extricantem ex ejus laqueis, et aquilina celeritate
volucris mentis perplexas captiunculas odiosi sophistæ alte supervolantem: qua ille re urebatur
primum intime ac ringebatur, tum stomachum erumpebat in jactationes corporis ac clamores
impotentes.

Τί τὸ μετὰ ταῦτα; Ἐσχάδαζε τὰ τῶν Λατίνων **D**
καὶ ²⁸ Ἰταλῶν κατὰ Ῥωμαίων, καὶ ἡ τῆς Λογγι-
βαρδίας ὀλης ὁμοῦ καὶ Ἰταλίας ἐμελεῖτο κατὰ-

Varisæ lectiones ex cod. Coislin,

²⁴ Deest vox αὐτοῦ. ²⁵ σεμνῷ. ²⁶ διδασκόντων. ²⁷ τοιοῦτότροπον τοῦτον. ²⁸ τε καί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(63) Μιχαὴλ τῷ Ψελλῷ. De Michaelē Psello
consulendus omnino vir diffusæ lectionis Leo Alla-
tius, in illa erudita et ubere, quam de Psellis insti-
tuit, dissertatione, Romæ edita, ut et in Diatriba de
Simeonibus.

(64) Ναφ τοῦ Κύρου. Ædes sacra Deiparæ, Cyri
dictæ, a conditore Cyro consule et præfecto præ-
torio, Theodosio Juniore imperante: cujus etiam
jussu murorum urbis Constantinopolitanæ instau-
rationem suscepit. Theophylactus Simoc. lib. viii,

cap. 8: Τῷ ἱερῷ τεμένει τῆς Θεομήτορος προσεπ-
έλασεν, ὁ Κύρον τὴν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ αὐτοκράτορος
γεγονότα διαμάσθαι λόγος καθέστηκεν ἀψευδῆς.
Agunt præterea de hocce templo Theophanes, an.
Mauricii 20, Anastas. in *Hist. eccl.* pag. 84. Paulus
Diac. lib. xvii *Histor. Misc.*; Scylitzes in Mich.
Paphlag.; Codinus, in *Origin.* pag. 54, edit. Reg.
Meminit vero Nicetas in Man. lib. vi, n. 5. imaginis
Deiparæ magno populi concursu ea in Æde cultæ.

bardiar, atque adeo Italiæ totius, imperio rursus adjungendæ. Ea spe ac voto plenus imperator, simul ingentem in Italo fiduciam collocatam habens, homine sibi ut putabat devinctissimo, et præterquam fideli ac strenuo, etiam res Italiæ calente, illum ipsum Epidamnium mittit. Incidam narrationem secularum hinc rerum. In summa, certo deprehensum est proditas res nostras ab hoc Italo, missusque est statim qui cum Epidamno exturbaret. Sensit non incautus rabula, et supplicium fuga matura lucrificet, Romam se recipiens. Ibi ænimus versatilis, vel simulat, vel concipit pœnitentiam facti. Mittit supplices ad imperatorem litteras, deprecatores adhibet. Quid multa? jussu Augusti revocatur Constantinopolim; eique illic ad diversandum attribuitur monasterium Pege sive Fons dictum, cum ecclesia sanctorum Quadranginta, ubi Psello tandem post detonsionem Byzantio egresso, principi philosophiæ cathedræ magister impositus Italus idem est, summusque philosophorum declaratus: quam ad loci et honoris possessionem obtinendam Aristotelicos et Platonicos libros mox suscepit enarrandos, magnam in eo negotio curam adhibens: et offerebant dissertationes ejus auditoribus speciem hominis varia eruditione instructissimi. Interpretandi porro genere utebatur tam acri subtilique, ut facile fidem faceret se cum cæteræ totius quantumvis abstrusæ Peripateticæ, tum dialecticæ præsertim esse consultißimum. Ad alias litteratas artes non ita feliciter a natura factus erat. Nam circa grammaticam quidem claudicabat; rhetoricum vero nectar non gustaverat. Oratio nulla concinnitate collocationis partium, nullo delectu verborum aut elocutionis elegantia polita, horrida et squallens semperque involuta, et sibi velut ab hoste cavens. Atque hæc tristitia genuinus character sermonis ejus fuit, supercilium cum ipso philosopho tollentis et perpetuam spirantis acerbiter. **146** Ac quanquam ejus scriptio, si quando stylum sumeret, incursionibus dialecticis stomachosa et tumultuans effere-

σχεσις. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκείνος τὸν Ἰταλὸν ὡς οἰκτεῖον δῆθεν καὶ ἄνδρα ἀγαθὸν καὶ τὰ τὸν Ἰταλῶν ἐπιστάμενον εἰς Ἐπίδαμνον ἀπέστειλε. Καὶ (ἵνα συντέμω τὸν λόγον) ὡς κακῆ ἐφορᾶτο τὰ καταπροδιδούς ἡμέτερα ²⁹, καὶ ἀπεστέλλετο ὁ μέλλων αὐτὸν μετακινεῖν ³⁰ ἐκεῖθεν, τοῦτου αἰσθόμενος, φυγᾶς εἰς Πρώμην ὤχετο. Εἶθ' ὁποῖος ἐκεῖνος μεταμεληθεὶς πρὸς τὸν βασιλέα παρακλήσει χρησάμενος, κατὰ κέλευσιν ἐκείνου τὴν Κωνσταντινούπολιν κατέλαβε, τὴν μονὴν τὴν οὕτω καλούμενην πηγὴν ἐνδιαίτησ λαθῶν, καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα. Ἐνθα καὶ τοῦ Ψελλοῦ μεταχωρήσαντο; Βυζαντιόθεν μετὰ τὴν ἀπόκρισιν, αὐτὸς φιλοσοφίας ἀπέσης προέστη διδάσκαλος, ὑπατος τῶν φιλοσόφων (65) χρηματίσας, καὶ τὰς τε Ἀριστοτελικὰς βίβλους, καὶ τὰς Πλατωνικὰς ἐξηγεῖσθαι ἐπιούδαζεν. Καὶ ἦν μὲν τῷ δόξαι πολυμαθέστατος, δεινὸς δὲ μᾶλλον εἶπερ τις ἄλλος διερευνησασθαι ³¹ τῶν ἄλλων τὴν δεινότητην περιπατητικῆς, καὶ ταύτης πλέον τὴν διαλεκτικῆν. Πρὸς δὲ τὰς ἄλλας τέχνας τῶν λόγων, οὐ πάντι ³² εὐφυῶς εἶχεν, ἀλλὰ περὶ τε τὴν γραμματικὴν ἐχώλευε τέχνην· καὶ τοῦ ῥητορικοῦ νέκταρος οὐκ ἐγεύσατο· οὐδὲ ἐκεῖθεν ὁ λόγος τοῦτου ³³ ἐφήρμοστο καὶ εἰς κάλλος ἀπέξεστο. Ἐνθεν τοι καὶ τοῦ χαρακτήρος εἶχε στρυφνῶς καὶ τὸ πᾶν ἐμπεριβόλως. Καὶ συνενεύκει ὁ λόγος αὐτῷ τὰς ὀφρῦς, καὶ δόλου ³⁴ ἀπέπειε δριμύτητος Διαλεκτικῶν δὲ ἐφόδων ἐμεμέστωτο τοῦτιπ τὸ σύγγραμμα, καὶ ἡ γλῶττα τῶν ἐπιχειρημάτων ἐπεφόρητο, τῷ διαλεγόμενῳ ἐν ταῖς ὁμιλίαις μᾶλλον ἢ ταῖς γραφαῖς. Οὕτως εἶχεν ἰσχυρῶς πρὸς τὰς διαλέξεις, καὶ τοσοῦτον ἀφυκτος ³⁵ ἦν ὡς τὴν ἀποκρινόμενον αὐτομάτως συνενεχθῆναι πρὸς τὴν σιγὴν, καὶ εἰς ἀμηχανίαν ἐλθεῖν. Ἐκτετέρωθεν γὰρ τῆς ἐρωτήσεως βόθρον ὤρυττε, καὶ εἰς φρέαρ ἀποριῶν ἐνέβαλλε τὸν προδιελεγόμενον. Οὕτως ἐμπερῶς εἶχε διαλεκτικῆς ὁ ἀνὴρ, καὶ ταῖς ἐπαλλήλαις ἐκπρωτήσεσι κατέπνιγε τοὺς διαλεγόμενους, συγγέων αὐτῶν καὶ συναράττων τὸν νοῦν. Καὶ οὐκ ἦν τὸν ἀπαξ αὐτῷ συντιχόντα ³⁶ τοῦς λαβερύθους ³⁷ τοῦτους διελθεῖν. Ἀμουσώτατος δὲ ἄλλως ἦν καὶ θυμὸς αὐτοῦ κατεκράται· καὶ ἦν τινά που ³⁸ προσεκτῆ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁹ τὰ ἡμέτερα προδιδούς. ³⁰ μετακινήσαι. ³¹ Deest vox διερευνησασθαι. ³² πάντι. ³³ τούτῳ. ³⁴ δόλου. ³⁵ ἀφυκτος. ³⁶ συντιχόντα. ³⁷ λαβερύθους. ³⁸ ἦν τινά.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(65) Ἦπατος τῶν φιλοσόφων. Hinc discimus Joannem hypatum, natione Italum, cujus opera quedam philosophica et rhetorica recenset Gesnerus, in *Bibl.* eundem esse cum Italo Annæo. Id enim suadet omnino hypati, non cognomen, sed dignitas. Psello quippe urbe digresso, Italus Ἦπατος τῶν φιλοσόφων audiit. Erat autem dignitas, quæ recensetur inter cætera palatii Constantinopolitani officia apud Matth. monachum, omittitur tamen a Codino. Hanc præterea obtinuerit Constans Vestarcha apud Alatum, Dissertat. ii *de libris Eccl. Græcor.* pag. 169; Michael Psellus sub Alexio apud Seylitzem; Amyrnæus quidam sub eodem Augusto, apud Theophylact. Bulg. arch. epist. 40; Michael Anchiali et Theodorus Irenicus Cuspas patriarcha CP. lib. iv *Juris Græco-Rom.* pag. 305, 304, et aliquot alii apud Balsamonein ad *Canon. apost.* D p. 621, 673. Nec obstat quod idem Gesnerus tradit quædam Joannis hypati scripta Andronico regi dicata. Fuit enim is Andronicus, non Comnenus, sed **305** secundus Constantini Ducæ imperatoris filius, quem parens una cum aliis filiis, Michael et Constantino, imperatore dixit, uti testantur Zonaras et Seylitzes. Sed et florebat Italus Michael Ducæ imperante, vel certe ante adeptum ab Alexio imperium, quod diserte Anna ait, pag. 148. Neque alium ab Italo fuisse Joannem illum Philosophum censuerim, quem idem Theophylactus, epist. 55, hortatur ad patientiam, et ut inimicis virtutem ejus impetentibus viriliter obsistat. Unde liquet epistolam hanc scripsisse Theophylactum post exantiam urbem Italum. Quedam alia ejusdem opera philosophica habet Philippus Labbeus, in *Nova Bibl.* pag. 113, 383.

οατο ἀρετὴν ἀπὸ τοῦ λόγου κατέλυε καὶ ἠφάνιζεν ὁ θυμὸς. Διελέγετο γὰρ καὶ ἔπεισι καὶ χερσίν (66) ὁ ἀνὴρ, καὶ τὴν προσδιαλεγόμενον οὐκ ἤφιει πρὸς ἀπορίαν ὅλως ἔλθειν, οὐδὲ αὐταρχεὶς ἦν αὐτῷ τὸ ἐπιβρόσσαι τοῦ ἀντικειμένου τὸ στόμα καὶ σιγῆν αὐτῷ καταψηφιεῖσθαι, ἀλλ' εὐθύς ἡ χεὶρ κατὰ τε τοῦ πώγωνος, καὶ ³⁰ τριχῶν προσεφῆλλετο, καὶ ὕβρις εὐθύς ξυνεμπόδιζεν ³¹ ὕβριν· καὶ ἀκάθεκτος ἦν ὁ ἀνθρώπος, καὶ τὰς χεῖρας ὁμοῦ καὶ τὴν γλῶτταν. Τοῦτο δὲ μένον οὐκ ³² ἀφιλόσοπον εἶχεν, ὅτι μετὰ τὴν πληγὴν καταλίμπανεν τοῦτον ὁ θυμὸς καὶ τὸ δάκρυον κατελάμβανε, καὶ εἰς λαμπρὸν μετὰ-μελον ἤρχετο. Εἰ δὲ τῷ φίλον, καὶ περὶ τῆς ὕψεως αὐτοῦ μαθεῖν, μεγάλη μὲν αὐτοῦ ἡ κεφαλὴ, τὸ μέτωπον προπετέστατον, πρόσωπον ἔμφανές, καὶ ὁ μυκτῆρ **B** ἐλεύθερόν τε καὶ ἀνετον ἀπέπνευε ³³ τὴν ἀέρα, καὶ περιφερῆς ὁ πώγων, τὰ στέρινα εὐρύς, καὶ εὐπαγῆς τὰ μέλη τοῦ σώματος, τὴν δὲ τῆς ἡλικίας ἀναδρομὴν τῶν εὐμηκεστέρων ³⁴ ἦττων, τὴν δὲ φωνὴν τοιοῦτος οἷος ἂν ἀπὸ τῶν Λατίνων ἐληλυθὺς νεανίας εἰς τὴν ἡμεδαπὴν γῆν τὰ Ἑλλήνων μὲν ἐκμάθοι, οὐ πάνυ δὲ καθαριεῖτο ³⁵ τὴν φωνήν. Ἄλλ' ἔστιν οὐ καὶ κολοβωτέρας ἐκφέρειν ³⁶ τὰς συλλαβάς· ἀλλ' οὔτε τὸ τοῦ στόματος οὐκ εὐαγές, οὔτε τὸ εἰς ἄκρον ἄκρων ἐλάνθανε τοὺς πολλοὺς, τοῖς δὲ βητορικωτέροις ἀγροικίζων κατελαμβάνετο. Ἐνθεν τοι καὶ τὰ συγγράμματα τούτου συνέσφιχτο ³⁷ μὲν ἀπανταχόθεν τοῖς διαλεκτικοῖς τόποις, ἀσυνταξίας δὲ, καὶ κακίαν, σολοικισμὸν σποράδην διεβρίμμενον παντάπασιν οὐκ ἐξέφευγεν.

C philosophia non abhorrens, quod iram in plaga consumebat, statinque ubi percusserat adversarium, lacrymis obortis rogabat veniam; et poenitentiam profitebatur. Quod si cui praeterea tanti sit figuram hominis nosse, magnum ipsi caput, projectissima frons, conspicua facies, nasus largum aerem libere spirans, barba quasi circinatae rotunditatis, pectus latum, membra corporis firma plenaque succi, statura procerissimis minor, vocis sonus qualem expectari oportuit ab eo qui jam adultus e Latinis translatus in Graeciam, multum praestiterit si linguam utcumque arripiat: munditias quidem et ingenuam proprietatem nativae pronunciationis, non si se ruperit, exprimat. Non ergo mirum si curtas vitioso accentu non raro syllabas efferret. Neque vero incondita vastitas infantiaque oris barbari fallebat homines; quin apud omnes artis dicendi non plane rudes pro agresti traduceretur. Scripta porro ejus constipabantur illa quidem cumulatis acervatim dialecticis locis; caeterum vitiosae compositionis, stribilinguum, ac solaecismorum haud parce inspersis deformata maculis, offendeabant oculos eruditos.

Ὅτως τοίνυν προκαθήμενος φιλοσοφίας ἀπάσης, καὶ συβρέουσης εἰς αὐτὸν τῆς νεότητος (καὶ γὰρ τὰ τε Πρίκλου καὶ Πλάτωνος, καὶ τὰ φιλοσόφων ἀμφοῖν Περσφύρου τε καὶ Ἰαμβλίχου ἀνεκάλυπτε τούτοις δόγματα, καὶ μάλιστα τὰς Ἀριστοτέλους τέχνας καὶ τὴν ὡς ὄργάνου παρεχομένην χρεῖαν, ὑφηγεῖτο τοῖς

A batur, lingua tamen erat multo dicentis promptior, in epicherematis conglobandis, paucique reperiebantur qui vim ejus in congressibus sustinerent contra incurrentis torrenti impetum argumentationis ineluctabilis, qua ultro ad silentium atque ad incitas propugnare aliquid contrarium ausi redigebantur. His enim interrogationes proponebat gemina utrinque munitas fovea; ut quidquid responderetur, alterutrum in puteum inextricabilium perplexitatum, necessario defensor caderet. Adeo dialecticae subtilitates omnes in promptu atque in digitis habebat, ad usum semper paratas expeditissimum. Praesertim vero terribilis erat in mutua commissione verborum quae rogando respondentique conseritur. Praefocabat enim adversarium, et quasi strangulabat, intortis crebrarum et callidarum interrogatiuncularum laqueis; nec erat qui cum eo compositus labyrinthis se illius expedire posset. Caetera imperitissimus erat, et irae perquam impotens: quod exstans in ipso ac dominans vitium omnes ejus laudes obterebat, si quas doctrina et ingenio assecutus erat. Mos enim erat viro disputandi non lingua magis quam manu; nec illi sufficiebat oppressisse os adversario, silereque ipsum coegisse, sed manus ad barbam statim atque ad pilos vellendos involabat, cumulatque vis contumeliam. Usque eo impos sui manique juxta ac lingua indomitus, indeque plane importunus ac intolerabilis homo erat. Unum habebat a

Ad hunc ergo redacta **147** unum philosophiae professione universa, frequentabatur ejus ludus magno concursu juventutis, cujus incendebat studium, quod is Procli et Platonis, amborumque philosophorum Porphyrii et Jamblici (maxime vero Aristotelis tum caeteras artes ac libros, tum illum

Variae lectiones ex cod. Coislin.

³⁰ καὶ τῶν. ³¹ ξυνεμπόδιζεν. ³² Deest vocula οὐκ. ³³ ἐπέπνευε. ³⁴ εὐμηκεστάτων. ³⁵ καθαριεῖε. ³⁶ ἐκφέρει. ³⁷ συνέσφιχτο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(66) Διελέγετο γὰρ καὶ ἔπεισι καὶ χερσίν. Quod in disceptationibus vitandum praesentim monet D. Ambrosius, lib. 1 De offic. cap. 22: Absit pertinax in familiari sermone contentio; quaestiones enim magis excitare inanes quam aliquid utilitatis afferre solet. Disceptatio sine ira, sine amaritudine sit, monitio sine asperitate, hortatio sine offensione:

et sicut in omni actu vitæ id cavere debemus, ne rationem motus excludat, sed teneamus consilii locum, ita etiam in sermone formulam eam tenere convenit, ne aut ira excitetur, aut odium, aut cupiditatis nostræ, aut ignavia aliqua exprimamus indicia.

præsertim quem inscripsit *Organum*, quo se potissimum jactabat Italus, ut in cujus meditatione plus otii triverat) clarissime se dogmata expositurum profitebatur. Id ille utcumque conatus est exsequi, haud multum tamen prodesse discipulis valuit: iracundia credo et importunitate morum obstante perceptioni doctrinæ, rei natura lenis ac elementis. Ejus sane rei fidem faciat recordatio ipsa ac mentio auditorum Itali. Vide mihi Salomonem et Joannem illos, tum Jasitas quosdam et Serbias, et alios istorum temporum doctrinæ studiosos. Equidem plerosque postea memini videre me frequentantes aulam regiam, in quibus nihil unquam elegans, nihil politum, ne exacte quidem ac solide scitum, animadverti. Imitationem tantum inconditam dialectici præceptoris sui, cujus gestus efferos, vasta jactatione membrorum truces et inhumani repræsentant: sani quidem sentiebant proferebantque nihil. Quin ideas loquebantur, et nescio quid de transanimatione musitabant subobscuræ: ejusdemque alia farinæ Christiano dogmate proscripita delirabant. Nec mirabitur, quod dixi frequentatam ab his aulam, qui reputaverit quanta et quam professa benevolentia sacrum illud par conjugum (parentes meos Augustos dico) litteras et litteratos amplecteretur. Qua re satis vulgata nullus omnino qui literis initiatus esset, non ad eos itabat confidenter. Porro studia non aliisovere magis quam in seipsis exercere cura erat. Consumebantur dies, vigilabantur noctes ab utroque, in meditatione sacrorum Librorum. Atque hic libet uti facultate quam rhetorica indulget, breviter digrediendi.

Memini Augustam matrem meam nec cum mensa posita ad cœnam vocaretur potuisse deponere de manibus quos avidissime lectitabat libros, cum aliorum sanctorum Patrum qui de sacris dogmatibus egerunt, tum præsertim sancti Maximi philosophi et martyris. Delectabat enim illam non tam questionum explicatio naturalium, quam divinorum dogmatum perscrutatio, in quorum intelligentia verum germanæ sapientiæ fructum et sciebat situm, et quærebat. Miratur ea cernens ego, et aliquando ausa quid sentirem dicere: Quomodo, inquam, e plano in altitudinem suspicere te juvat? tremo equidem ego intuens, ac ne summis quidem auribus admittere mentionem audeo arcanorum tam sublimium. Stylus enim, ut aiunt, sancti Maximi eVectus altissime supra nam et captum humanorum sensuum, et in eliquatissimis contemplationibus assidue volitans, vertiginem quamdam affert legentibus. Ad hæc aridissima illa, Laudabilem istum, ait, metum scio. Neque ego sine tremore ad 148 sacros hcs accedo libros, tamen avelli ab eis nequeo: quin tu mihi paulisper exspecta, et ubi alia, in quibus formare ingenium prius par est, satis scripta cogno-

Α ἐθέλουσι πραγματεῖαν, καὶ ταύτη μᾶλλον ἐνηθρονατο καὶ ἐνησχόλητο), οὐ πάνυ τοι ἄτι τοὺς μαθητῶντας ὠφελῆσαι ἐξίσχυας⁶⁷, τὸν θυμὸν, καὶ τὴν ἄλλην τοῦ ἡθῶς ἀκαταστασίαν κώλυμα⁶⁸ ἔχων. Καὶ ὄρα μοι τοὺς τοῦτου μαθητάς. Τὸν Σολομώντα Ἰωάννην, καὶ τινὰς Ἰασίτας (67), καὶ Σερβίτας, καὶ ἄλλους τάχα περὶ τὴν μάθησιν ἐσπουδαχότας· ὦν τοὺς πλείους θαμὰ φοιτῶντας πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ αὐτὴ ἕθεασάμην ὕστερον, τεχνικὸν μηδὲν τι κατὰ ἀκριβείαν εἰδότες, σχηματιζομένους δὲ τὸν διαλεκτικὸν, κινήσειν ἀτάκτοις, καὶ μορίων παραφόροις τισὶ μεταφοραῖς ὑγιᾶς δὲ οὐδὲν ἐπισταμένους, προβαλλομένους πρὸς ἰδέας ἤδη δὲ⁶⁹ καὶ τὰ μετεμφυχώσεις συνεκσιασμένους; πῶς, καὶ ἄλλ' ἅτα ὀμοιότροπα, καὶ παραπλησίως τοῦτοι; ἀλλόκοτα, καὶ τίς γὰρ λόγου μετέχων οὐ παρῆν, τοῦ ἱεροῦ ζεύγους τοσοῦτον περὶ τὴν τῶν θεῶν λόγων ἐξερεύνησιν, διὰ πάσης νυκτὸς καὶ ἡμέρας διαπонуμένων, τοὺς ἐμοὺς φημι τοκέας καὶ βασιλεῖς. Ἀλλὰ τι μικρὸν παραδιηγῆσομαι· δίδωσι⁷⁰ γὰρ μοι τοῦτο νόμος ῥητορικῆς.

mirabitur, quod dixi frequentatam ab his aulam, qui reputaverit quanta et quam professa benevolentia sacrum illud par conjugum (parentes meos Augustos dico) litteras et litteratos amplecteretur. Qua re satis vulgata nullus omnino qui literis initiatus esset, non ad eos itabat confidenter. Porro studia non aliisovere magis quam in seipsis exercere cura erat. Consumebantur dies, vigilabantur noctes ab utroque, in meditatione sacrorum Librorum. Atque hic libet uti facultate quam rhetorica indulget, breviter digrediendi.

¶ Μέννημαι τῆς μητρὸς καὶ βασιλίδος πολλάκις, ἀρίστου προκειμένου, βίβλον ἐν χερσὶν φεροῦσῆς, καὶ τοὺς λόγους διερευνημένης τῶν δογματιστῶν ἁγίων Πατέρων, μάλιστα δὲ τοῦ φιλοσόφου Μαξίμου καὶ μάρτυρος. Ἐσπουδάκει γὰρ οὐ τοσοῦτον περὶ τὰς φυσικὰς συζητήσεις, ὅπως οὐδὲν τὰ δόγματα, τὴν δυνάμει σοφίαν καρποῦσθαι βουλομένη. Καὶ μοι πολλάκις θαυμάζειν ἐπέκει, καὶ θαυμάζουσα ἔφην ποτὲ πρὸς αὐτήν· Πῶς αὐτόθεν πρὸς τοσοῦτον ὕψος ἐπέβλεψας; Ἐγὼγε τρέμω, καὶ οὐδ' ἄκρος ὡσὶν ἀποτολμῶ τοῦτων ἐπαίειν. Τὴ γὰρ πάνυ θεωρητικὸν τε καὶ νοερὸν τοῦ ἀνδρὸς, ὡς φασιν, Πιγγὸν παρέρχεται τοῖς ἀναγινώσκουσιν. Ἡ δὲ μειδιάσατα ἔφη· Ἐπαινετὴν οἶδα τὴν δειλίαν ταύτην· καὶ οὐδ' αὐτὴ ἀτρέμας ταῖς βίβλοις ταύταις πρόσειμι. Ἄλλ' ὄμως ἀποσπᾶσθαι τοῦτων οὐ δύναμαι. Σὺ δὲ μοι μικρὸν ἀνάμεινον, καὶ ταῖς ἄλλαις ἐγκύψασα βίβλοις πρότερον, καὶ τῆς τοῦτων ἀπογεύσει ἡδύτητος. Ἐτροπέ μου τὴν καρδίαν ἡ τῶν ῥηθέντων μνήμη, καὶ ὡσπερ εἰς πέλαγος ἄλλο⁷¹ διηγημάτων ἐμπέπτωκα. Ἀλλ' ἂν με θεσμὸς ἱστορίας ἀπαίρει· ἔνθεν τοι καὶ πρὸς τὰ κατὰ τὴν Ἰταλὸν ἀνατρεχέτω ὁ λόγος.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁷ τι. ⁶⁸ ἐνίσχυσε. ⁶⁹ κωλύμην. ⁷⁰ Desunt voces ἤδη δέ. ⁷¹ διδωσι. ⁷² ἄλλων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(67) Ἰασίτας. Jasitam nescio quem habet Theophylactus, epist. 33. Alium ejusdem nominis, Joan. Tzetzes, chil. 5, cap. 17; Jobum Jasitam,

Pachymeres, lib. v, cap. 17. Vide Notata ad pag. 502.

in aliud uarrandarum rerum pelagus incidi. Sed cohibet et re oca. ma lex historis. Hinc igitur ad Italium recurrat sermo.

Ἐν τούτοις οὖν τοῖς ἄνωθεν ῥηθαίειν αὐτοῦ μαθηταῖς ἀκμάζων ὁ Ἰταλός, πᾶσι καταφρονητικῶς προσεφέρετο, τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνοήτων πρὸς ἀνταρσίας ἀνακινῶν καὶ τυράννουσ ἐκ τῶν οικειῶν μαθημάτων ὡς οὐκ ἄλλοιους ἀποκαθιστάς. Καὶ εἶχον πολλοὺς προσφέρειν, εἰ μὴ ὁ χρόνος με τὴν μνήμην ἀφείλετο. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἦσαν πρὸ τοῦ ἀναχθῆναι τὸν ἐμὸν πατέρα εἰς τὴν τῆς βασιλείας περιωπὴν ἔκει δὲ τὰ ὧδὶ παιδείας εὗρεν ἀπάσης ἀνδρῶς ἔχοντα, καὶ τέχνης λογικῆς τοῦ λόγου πόρρω που ἀπελαθέντος αὐτὸς εἰ που σπινθῆρες τινες ἦσαν τούτου ὑπὸ σκοδιᾷ κρυπτόμενοι ἀναχωννύειν ἠπειλετο, καὶ τοὺς δεοὺς περὶ τὰ μαθήματα ἐπιβρέπων εἶχον (ἦσαν γὰρ τινες καὶ οὗτοι βραχεῖς καὶ αὐτοὶ μέχρι τῶν Ἀριστοτελικῶν ἐστηκότες προθύρων), τούτους πρὸς μάθῃσιν ἀρύνων οὐκ ἐνεδίδου, προηγεῖσθαι δὲ τὴν τῶν θεῶν βιβλίων μελέτην τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἐπέτρειπε. Τὸν δὲ Ἰταλὸν εὐρηκῶς θαυρῶν πάντα μετὰ ποιῶμενον, καὶ πολλοὺς ἐξαπατῶντα, τῷ σεβαστοκράτορι Ἰσαακίῳ τὴν τούτου δοκιμασίαν ἀνέθετο· ἀνὴρ δὲ οὗτος φιλολογώτατος, καὶ μεγαληκράτωρ. Καὶ δε οὕτως ἔχοντα τὸν ἀνδρα εὐρηκῶς δημοσίᾳ ἤλεγξε παραστήσας εἰς μέσον, εἰθ' οὕτω τῇ Ἐκκλησίᾳ παρέπεμψε κατὰ κλέυσιν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ βασιλέως. Ἐπεὶ δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀπειθεσίαν κρύπτειν οὐχ οἶδ' ἔτι ἦν, κέκλιτο ἐκφυλατῆς Ἐκκλησίας λόγους ἀξιοφρόνως οὐκ ἐπαύετο καὶ ἄλλ' ἄττα ποιῶν, ἦθους ἀπαιδεύτου καὶ βαρβαρικοῦ, προέδρου ὄντος τῆς ἐκκλησίας τηλικαῦτα εὐστρατεῖα τοῦ Γαριδά ὅς τοῦτον παρακατέσχε περὶ τὰς οἰκοδομὰς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἵνα τάχα πρὸς τὸ κρεῖττον μεταποιήσῃ. Ἀλλὰ μικροῦ ἔσχεον ἂν αὐτὸς τῆς ἐκείνου μετέσχε κακίας, ἢ μετέδωκε κρεῖττονος γνώσεως, κατὰ τὸν φάμενον. Ὅ γὰρ Ἰταλὸς τῶν Γαριδάδων ὄλον ἑαυτοῦ ἐποίησατο. Τί τὸ ἐνεῦθεον; Ὁ δῆμος ὅπας τῆς Κωνσταντίνου πρὸς τὴν ἐκκλησίαν συγκεκίνητο, τὸν Ἰταλὸν ἀναζητοῦντες, καὶ τάχα ἂν ἀφ' ὕψους εἰς μέσον εἴης ἐκκλησίας ἐρρίπτο, εἰ μὴ λαθῶν ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὄρορον τούτου τοῦ θεοῦ τεμένους ἀνελθῶν, ἐν τινὶ φωλεῖ ἑαυτὸν συνεχάλυψεν.

ledice ac petulanter declamare non desineret; aliaque edere inhumanæ importunæque documenta indolis, Eustratio Garidæ synodi tum ejus cœtus et sedis præsuli dedecendus atque ad frugem reducendus est traditus; verum contra evenit. Nam paucis diebus quibus fuit cum Eustratio in superioribus aedificiis Magni Templi, ita illum patriarcham, hominem non doctissimum, verbis ac sophismatis obruit, ut e censore suo ac iudice in suffragatorem errorum suorum, sui que ac malæ causæ patronum verteret ac vindicem. His populus auditis indignatus universus tumultuoso concursu coit in Ecclesiam, magnis ibi clamoribus Italium depescens: nihilque fuit propius quam ut e summo fastigio se in quoddam gurgustium abdidit, quod scrutari nemini venit in mentem.

Ὅς δὲ τὰ παρ' ἐκείνου κακῶς δογματισθέντα πολλοὺς περὶ τὰ ἀνάκτορα ἐθρυλλεῖτο, καὶ μεγιστάνες οὐκ ἄλλοι διαφάρασαν ὑπὸ τῶν φθοροποιῶν τῶν

Is fretus illa quam diximus turba discipulorum despiciebat præ se cunctos, et insanos ad rebelliones concitabat: adeo ut non pauci ex ejus schola tyranni eruperint: quos conciliare nominatim poteram, nisi longinquitas temporis ignorabilia alioqui nomina memoriæ subtraheret, hand magno narrationis hujus damno, quæ in imperio mei parentis professam expromit operam. Cætera quæ illud antecessere qualia ista sunt, non æquitur anxie. Pater ergo meus imperium capessens pro suo in litteras amore quas coli videbat a perpaucis veramque ratiocinandi artem exulare a sermone, ubique scrutabatur si quas eruditionis scintillas sub cinere uspiam latentis excitare in lucem publico urbis atque orbis bono posset. Quæ ergo apta ad doctrinas et ad studium prona ingenia notabat (erant ea non multa, nec magnis commendata progressibus, quippe non ultra vestibulum Aristotelicæ præcæta philosophiæ) omni ratione ad discendi contentionem adhortari atque incitare non desistebat. Suadebat porro magnopere, ut primum inter doctrinas honoris et æstimationis locum sacrorum Librorum meditatio haberet: post eam deinde censeretur Græca eruditio. Cum autem comperisset hanc Italium cuncta turbis et tumultibus misere, multosque decipere, explorandi curam hominis Isaacio fratri ac sebastocratori commendavit, viro ad id peridoneo; quippe qui et amantissimus, et nequaquam expertis litterarum, animo esset præditus ingenti, et ubi susceperisset quidpiam, cuncta ejus perpetrandi obstacula certo rumpere. Is talem reipsa esse deprehendit Italium qualem erat suspicatus imperator, indicio famæ publicæ. Palam ergo convincit nebulonem, apparere se coram in corona multorum jussum. Deinde, idipsam jubente Augusto fratre, illum ejusque causam ad tribunal ecclesiasticum remisit. Ubi cum tanto magis homo amens præteret, et impietiam occultare amplius suam non valens, dogmata effutiret canonici fidei contraria: ac præterea coram venerabili cœtu Patrum ac præsidum Ecclesiæ multa nugatorie, acerbè, ma-

Serpabant porro per civitatem prava illa dogmata et non paucos ex comitatu ipso imperatoris magnates viros jam corrupisse ferebantur. Quæ res

Varis lectiones ex cod. Coislin.

ἡ μαθητῶν. ἡ Γαριδά. ἡ μεταποίησις. ἡ καὶ ὁ. ἡ πολλοὶ τῶν. ἡ ἀπό.

molestum religioso principis animo injiciebat A των δογμάτων, και μεγάλως ἡ τοῦ βασιλέως ψυχὴ
scrupulum. Dedit igitur operam ut nefariorum isto- διὰ τοῦτο ἐδόχνατο⁶⁸, εἰς ἔνδεκά τινα κεφάλαια τὰ
rum dogmatum catalogus ad se deferretur. In ca- δογματισθέντα κακῶς παρὰ τοῦ Ἰταλοῦ συνεκεφα-
pita undecim redacta sunt, quæ imperator retra- λαιώσαντο, και τῷ βασιλεὶ ἐξαπέστειλαν. Ὁ δὲ
ctare ipsum ac condemnare, anathematique τὸν ἀυτοκράτωρ αὐτὰ ταῦτα τὰ κεφάλαια τὸν Ἰταλὸν
subjicere, productum ex ambone nudo capite ad ἀναθεματίσαι ἐπ' ἀμβωνος ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ
concionem universi populi jussit. Ingeminabatur ἀκέλευσεν ἀνακεκαλυμμένη τῇ κεφαλῇ, τοῦ πλήθους
a multitudine anathema singulis sententiis prolatis. ἅπαντος ἀκρωμένου, και λέγοντος αὐτοῖς τὸ ἀνά-
His ita factis indignari Italus ignominiaque impa- θεμα. Ὡς οὖν ἐγένετο ταῦτα, και ὁ Ἰταλὸς ἀκάθε-
tientia furero : quin eadem quæ palam damnaverat κτος ἦν, και πάλιν ἐν πολλοῖς τὰ τοιαῦτα ἔλεγεν
iterum docere in circulis. Admonuit Augustus hominem ; at is ruere pergens impotentius effere-
batur. Igitur anathemati, cui subjecta prava ejus ἀναφανδόν, και παραινούμενος παρὰ τοῦ βασιλέως,
doctrina fuerat, ipsum jam quoque nomen ejus ac ἄτακτόν τι και βαρβαρικὸν ἀπεπήδα, ἀναθεματίσθη⁶⁹
caput est subjectum. Postea tamen pœnitentiam και αὐτὸς, κἀν ἐσῦστερον αὐθις ἐκείνου μεταμελη-
iterum proficiente ipso, anathematismus magna θέντος, μετριώτερος και ὁ τοῦτου γέγονεν ἀναθεμα-
acerbitatis parte levatus est. Ac dogmata quidem τισμός. Καὶ τὰ μὲν δόγματα ἀπαντεῦθεν ἀναθεματί-
ipsa pleno confixa anathemate manserunt ; nomen ζεται, τὸ δὲ ἐκείνου ὄνομα πλαγίως πως, και
vero Itali obscure duntaxat atque oblique, paucis ὑποκεκρυμμένως, και οὐδὲ τοῖς πολλοῖς γνωρίμως
modo consciis, ecclesiastico anathemate deforma- ὑπάγεται τῷ ἐκκλησιαστικῷ ἀναθέματι. Καὶ γὰρ
tum est. Nam, ut dixi, secutis temporibus recepit οὗτος ἐν ὑστέροis καιροῖς μετεβέβλητο, περι τὸ
se hic vir in bonam mentem, sententiasque priores δόγμα, και ἐφ' οἷς ποτε ἐπεπλάνητο μεταμεμέλητο.
revocavit, negans animarum transitus ex uno in Ἦρνεῖτο δὲ και τὰς μετεψυχώσεις, και τὸ ὑβρίζειν
aliud corpus, contemnere ac damnare desinens τὰς σεπτὰς εἰκόνας τῶν ἁγίων, και τὸν περι τῶν
venerabiles imagines sanctorum, et quæ perperam ἰδεῶν λόγον μεθερμηνεῦειν πως πρὸς τὸ ὀρθόδοξον
de ideis docuerat ad doctrinæ orthodoxæ regulam ἔσπευδε, και δῆλος ἦν και αὐτὸς καταγινώ-
corrigenz : denique omnibus iudiciis demonstrans se plane condemnare quæ prius fidei adversa pro- σκων ἑαυτοῦ ἐφ' οἷς πρώην τοῦ εὐθέος μετετέ-
tulerat, et longe mutatum ab illo esse qui tot illas conciverat turbas. τραπτο⁷¹.

Variaſ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁸ ἐδόχνατο. ⁶⁹ ἀναθεματίσθη. ⁷¹ μετέτραπτο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(68) Τὰ δόγματα ἀναθεματίζονται. Joannis Itali anathematismi recitantur in Ecclesia Græca die orthodoxiæ sacro, editique sunt in Triodio, ex

quo hominis dogmata cuivis cognoscere licet, cui haud absimilis fuit, qui in Gallia post aliquot annos floruit Abailardus.

ANNHΣ THΣ KOMNHNHΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Γ΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER VI.

150 ARGUMENTUM.

Roberti expeditio secunda. Pugna cum Venetis, et mors. Res cum Turcis feliciter gestæ. Bella ipsorum civilia. Initia belli Scythici.

PERIOCHE.

Consilium et apparatus oppugnandæ Castoriæ. Ejus arcis descriptio et oppugnatio. Stratagemata imperatoris. Deditio arcis et transfugium præsidiariorum. Pauliciani evocantur blandis litteris, in custodiam dantur, publicatis bonis. Pœnæ remissio clemens et sententia in nocentes. Murmur in imperatorem ob spoliatas sacras ædes. Convēntus ab Augusto indictus cogno-

scit de donariis templorum ablatis. Apologia imperatoris ab ipso perorata. Humilis ejusdem concessio, et justa restitutio. Conjuratio detecta. Clementia imperatoris publicatione bonorum contenta. Blævus Manichæus Augusto iratus, fugit, Beliatobam occupat. Fœdus cum Scythis init. Frustra revocatur ab imperatore qui Manichæos 151 cæteros sibi reconciliat. Baimundi reeditus ad patrem. Roberti mæror et generosum propositum. Apparatus ad expeditionem novam. Gidas Roberti filius non frustra ab Alexio tentatus. Filii Roberti Aulonem et Buthrotum capiunt. Robertus Hydrunte trajicit Aulonem. Imperator Venetorum opem implorat. Classem parat et armatam mittit. Veneti Robertum vincunt semel iterumque. Venetorum secuta negligentia, causa ipsi magnæ cladis. Roberti victoria insignis crudelitate sædata. Fides Illyricianorum in Alexium. Victoria Venetorum de Roberto reportata. Imperatoris liberalitas in Venetos. Robertus Cephalleniam invadit. Vetus vaticinium de Roberti morte male intellectum. Moritur is prope Hierosolimam desertam Ithacæ civitatem. Filius ejus Apuliam repetit. Sepelitur Robertus in monasterio S. Trinitatis. Dyrrhachium imperatori deditum. Sethi astrologi vaticinium de Roberto. Digressio de Genethliacorum disciplina. Unde Anna cognita habeat quæ de Genethliaci scribit, et cur ea scribat. Alexius Genethliaci insensus, qua de causa. Varii Genethiacæ artis consulti. Alexandreus Genethliacus exsilio nullatus. Eleutherius et Catananges Genethliaci celebres. Prædictio duplex mortis Alexii vana. Cur Catanangem Alexius non expulerit. Elogium Roberti. Defenditur Alexius adversus criminationes male feriarorum. Purpura domus Augustarum puerperis dicata. Annæ Comnenæ ortus miraculo insignis. Pictus Annæ in parentes. Popularis lætitia in natalitiis principum. Familiæ Ducarum proprium gaudium in ortu Annæ. Constantinus Michaelis filius et Anna acclamatione conjuncti. Annæ soror secundogenita. Tum Calojoannis ortus quanta populi lætitia celeser. Descriptio pueri. Status rei Turcicæ. Summa dicendorum. Philareti desperatio. Filii ejus desolium atrox. Amer Solymas Antiochiam occupat. Charatices Sinopen expilat. Tutuses Amerem Solymam vincit. Qui sese interficit. Magni sultanis ad imperatorem legatio, ab eo contempta. Sed legatus, ejus interpres a sultane abductus. Charatices violati Deiparæ templi pœnas præsentis luit. Arces maritimæ sultanis imperatori redditæ. Siauzus baptizatur. Satrapæ arcium ipsis commissarum dominos se faciunt. Apelchasmus sultanicum ambit. Bithyniam incurSAT. Tatitius contra eum mittitur. Galli ad Nicæam Turcos fugant. Tatitius recedit, Apelchasmus insequente. Pugnatur ad Prenetum Romanis Gallorum ope victoribus. Apelchasmus Cium occupat piraticam meditans. Manuel Butumita contra eum missus. Tatitius item. Naves Apelchasemi combustæ. Latini pugnandi facultatem extorquent et Apelchasemum vincunt. Is Nicæam fuga perlatus invitatur ab imperatore blandis litteris. Mox Constantinopolim venit; ibique regie habetur; interim dum Eustathius arcem maritimam contra Turcos extruit. Apelchasmus Augustissimi titulo et donis maximis auctus Constantinopoli discedit. Comparatio Alexii cum Themistocle. Prosuchus Nicæam oppugnat. Apelchasemum auxilium imperatoris implorat et impetrat. Angustia imperii cum ejus veteri amplitudine comparatæ. Alexius imperii limites dilatat et restituere antiquos cogitat. Obsidio Nicææ metu Romanorum solvitur. Puzanus a sultane contra Apelchasemum mittitur. Sultanes affinitatem imperatoris ambit. Nicæa iterum et sæpius frustra tentatur 152 a Puzano. Apelchasmus cum muneribus ad sultanem profectus, non auditur: pauloque post circumventus strangulatur. Alexius affinitatem sultanis re ipsa aversatur, specie non repudiat. Tutuses sultanem fratrem duodecim sicariis immissis interficit. Chastorum secta. Puzanus Tutusen prælio adortus vincitur et occiditur. Tutuses a Spargiarucho acie superatur et necatur. Pulchases Nicææ præfectus ab imperatore tentatur. Solymæ filii Nicææ recepti. Cliziasthlan sultanes creatus Pulchases loco movet. Euphorbeni Alexandri clades, quam Opus ulciscitur. Satrapæ Alexio conciliati. Pacurianus et Branasacie victi et cæsi a Scythis. Qui vicissim a Tatitico vincuntur.

ΑΛΕΞΙΑΣ Γ.

Τῷ μόντῳ Βρυεννίου κατέχοντος τὴν Καστορίαν, Α καθάπερ ἄνωθεν εἰρηται, τοῦτον ἐκείθεν ἐξελάσαι, καὶ αὐτὴν ὁ κατασχέειν αὐτοκράτωρ σπουδαίων τὸ ὀπλιτικὸν αὐτῷ ἀνεκαλεῖτο. Καὶ ὀπλοῖς ἅπαντας περιεφράξαι πρὸς τειχομαχίαν, καὶ τὰς κατὰ τοὺς ἔξωθεν πολέμους συμπλοκάς, τῆς πρὸς τὸ κάστρον φερούσης εἶχετο. Ἔστι δὲ ἡ θέσις (69) τοῦ τόπου

Occupari Castoriam a Gallis, præsidioque ipsorum obtineri a Bryennio, ut diximus, aggreferbat imperator. Ergo eos inde pellere arcemque suam recipere constituens, cogit exercitum armatque; omnibus eum quæ vel ad congressiones cum hostibus, vel ad murorum oppugnationem erant apta muniens. Sic paratis iter pronuntiat, capessitque Castoriam

Varie lectiones ex cod. Coislin.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(69) Ἔστι δὲ ἡ θέσις. Castoriam lacu cinctam undique representat etiam Cantacuzenus, lib. 1,

cap. 54. Καστορία δὲ αὐτῆς ὀχυρωτάτης οὐσης διὰ τὸ πανταχῶθεν περικλιθεῖσθαι τῇ λίμνῃ. Ad Botiæ

versus. Ejus loci talis fere forma est. Stagnat late palus quæ Castoriæ dicitur; in eam terre tractus excurret a continenti, primum angustus, in summo esse latius explicans, atque in scopulosos desinens tumulos. In angustiis isthmi, quem diximus, ædificata munitio visitur in castris speciem, excitatis per intervalla turribus et corona mœnium intercapedineam turrium expleate. Arx ea Castoria vocatur. In qua Bryennium conclusum imperator obsidens, vitam experiri ad extremum Martis aleam certum, sibi primum omnium optavit faciendum ut muros tarresque tentaret machinis. Quoniam vero stationem esse oportebat militibus paratam quampiam, inde admove se muris, et quo tutum, cum opus esset, habere receptum possent: in eam rem valium Agi aggerarique circum jubet, tum per dimensa spatia turres attollit ligneas ferreis per articulos structuræ, commissurasque nexuum devinctas lauminis et clavis. Hinc velut ex urbe arceve quædam ad omnes belli gerendi cum Francis usus et occasiones prodibatur. Tunc machinis admotis dispositisque ac laxatis balistis quassi nocte dieque continuis Castoriæ muri sunt; nec dubie labefactati ruinam minabantur; nihil tamen eo periculo de constantia fiducia propugnandi remittentibus Gallis. Qui etiam ne mox quidem prolapsa mœnium parte ad ullam deditiois cogitationem inflecti visunt. Parvam ergo successus spem in vi aperta sitam Imperator intelligens, ad consilium se vertit, simul generosum et callidum. Decrevit enim circumducere clam hostibus per stagnum suorum manum qui Gallos a tergo, a qua parte securi

τοιαύτη λίμνη εἶς ἕσταν ἢ τῆς Καστορίας, ἐν ἣ τράχηλος ἀπὸ τῆς χέρτου εἰσέρχεται, καὶ περὶ τὸ ἄκρον εὐρύνεται, εἰς πετρώδεις βουνοὺς ἀποτελεῖται. Περὶ δὲ τὸν τράχηλον, καὶ πύργοι, καὶ μεσοπύργια ψυχοδόμηται κίστρον δίχην, διόπερ (70) καὶ Καστορία ὀνομάζεται. Ἐκεῖ καταλαβὼν ὁ βασιλεὺς τὸν Βρυέννιον, δῖον ἔκρινε τῶν πύργων καὶ τῶν μεσοπυργίων πρῶτος δι' ἐλεπόλειον ἀποπειρῆσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἄλλως οὐκ ἐνῆν, εἰ μὴ ὡς ἕκ τινος ὀρηκτηρίου, τοὺς στρατιώτας τοῖς τεύχεσι προσπελάσειν, χάρακα μέντοι πρῶτως ἐπέζητο, εἶτα πύργους ξυλίνους κατασκευάσας, καὶ σιδήρῳ τὰ τούτων συνδῆσας περισφιγμάτα, ἕκ τούτων ὡς ἕκ τινος φρουρίου τοὺς κατὰ τῶν Κελτῶν συνίστατο πολέμους. Τὰς γοῦν ἐλεπόλεις, καὶ τὰ πετρώδεια μηχανήματα ἐξώθεν καταστήσας διὰ πάσης νυκτὸς καὶ ἡμέρας μαχόμενος, καὶ κατασεύσας τὸν τοῦ τεύχους περίβολον, ἐπεὶ κρατερώτερον οἱ ἐντὸς ἀνθίσταντο (οὐκ ἐνεδίδουσαν οὐδὲ τοῦ τεύχους καταβράγνεντος), ὡς δὲ οὐκ ἐνῆν αὐτῷ ἐπι τῶν κατὰ σκοπῶν τυχεῖν, βουλὴν βουλεύεται γενναίαν ἄρα καὶ συνετήν, ἣν' ἐξ ἑκατέρου ἕκ τε τῆς ἡπείρου καὶ τῆς λίμνης διὰ πλοίων εἰσαγαγῶν γενναίως τινὰς ἐν ταυτῷ τὸν πόλεμον ποιήσῃται. Πλοίων δὲ μὴ ἐνῶπων, ἐν ἀμάξει ἐπιφορτίσας ἀκατιά τινα μικρὰ διὰ τοῦ μολισκοῦ (71) ἐν αὐτῇ εἰσήγαγεν. Ὅρων δὲ τοὺς μὲν ἀνιόντας τῶν Λατίνων, ἐξ ἐνδὸς μέρους ταχέως, τοὺς δὲ ἐξ ἑκατέρου κατιόντας, πλείονα χρόνον τρίβοντας ἐν τῷ κατιέναι, τὸν Παλαιολόγον Γεώργιον μετὰ ἀκλίμων ἀνδρῶν ἐν αὐτοῖς εἰσελάσας, εἰς ἑπὶ τοὺς βουνοὺς πρόποδας προσορμηθεῖσαι ἑπὶ προσέταξε, παραγγέλλας ὑπὸνικα τὸ δοθῆναι

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁶¹ εἰς τοὺς. ⁶² προσορμηθεῖσαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

confinia statuit idem scriptor, lib. II, cap. 24. Intra Tentessanos montes, lib. IV, cap. 21. Castoriæ occurrit præterea mentio apud Scylitzem, Gregoram, lib. II, Alderisium Clim. V, part. 4. Castoriæ vero ab Alexio expugnatæ apud Zonar., sub mense Nov., ind. 7, an. Chr. 1083, ut est apud Annam, pag. 166.

(70) Ὅπερ. Rectius editio Hoeschelii διόπερ (a); a castro enim in isthmi angustiis exstructo, Castoriam dictam vult Anna.

(71) Διὰ τοῦ μολισκοῦ. Quid hoc loco Anna velit, disquirat in Glossario Possinus, putatque hocce vocabulo aggere firmatam molem, cujusmodi obijci stagnis ac fluminibus solent, intelligi: ita ut Alexius advectas curribus scaphas trahi per crepidinem paladis, deponique in eam jasserit. At alia mihi, pace tanti viri, suboritur sententia, reorque μόλισκον nihil aliud esse quam parvulum portum, seu angustum meatum, quo egerantur paludis, Castoriam incingentis, aquæ in Erygonem fluvium, per quem scaphas suas immiserit Alexius. Nam et a molibus, seu crepidinibus portuum, quarum objectu maris atrocitas retunditur, portus ipsi, moles, nastris et Italis dicuntur. Vita S. Virgillii archiep. Arelatensis: *Ad litus æquoris, quod vocatur Molis, accessit, ubi insidiator ille quasi navem onerariam advenisse fallaciæ speciem inaginis ante*

oculos ausus est confingere, etc. Hinc Græci μόλον et μόλων efformarunt eadem notione. Theophan. an. V Phocæ, ait Constantinam Mauricii imp. uxorem, eodem quo conjux loco, sublata a Phoca, ἐν τῷ 306 μούλω Εὐτροπίου. Idem enarrans Scylitzes, habet ἐν τῷ μόλω Εὐτροπίου, ex quibus emendandum Chronicon Alexandr. in quo perperam, librarii forte oscitantia, εἰς τὸν μῶνον τοῦ Εὐτροπίου irrepsit, pro μόλων, aut μόλον, ubi istorum scriptorum interpretes μόλον, et μούλων, recte portum vertunt. Simocatta enim lib. VII, cap. 11, et Codinus, in Orig. CP., pag. 58, cæsum Mauricii scribunt Chalcedone εἰς τὸν λεγόμενον Εὐτροπίου λιμένα. Idem Theophanes an. Copronymi 24 narrat Christinum quemdam Magaritam, seu Apostatam, ἐν τῷ μούλω τοῦ ἁγίου θωμᾶ ignis supplicio extinctum. Exstat in *Antholog. Græc.* lib. IV, cap. 28, epigramma εἰς μῶλον ἐν Σμύρνῃ τῇ θαλάττῃ ἐπιχειμένον, in quo μῶλος sic describitur:

Τίς βύθον ἡπείρωσε, τίς ἐν βοθλοῖσιν ἔτευξεν
Ἄκτῃν ἀμπερύτην λάσει μαρμαροῖς;

Est igitur μόλισκος diminutivum a μόλος, parvulus portus; quam vocem pro lapide molari usurpasse videtur Leo in *Tact.* cap. 19, § 7.

(a) Quod receptimus

αὐτῷ σημεῖον θεάσοιτο, τηνικαῦτα τὴν ἀκρολοφίαν ἀκκαλαθόντα ἐξ ὀπισθίων αὐτῶν ⁶⁵, καὶ διὰ τῆς ἀοικητοῦ καὶ βασιλευσάρας εἰσέλθιν· καὶ ὀπηνίκα τὸν αὐτοκράτορα θεάσεται ἀπὸ τῆς χέρσου τὸν μετὰ τῶν Λατίνων πόλεμον ἀναδεξάμενον, καὶ αὐτὸν πειῦσαι ὡς δύναιμι, ἵνα μὴ ὡσαύτως πρὸς ἐκότερα μάχεσθαι δυνάμενοι, ἀλλ' ἐξ ἑνὸς μέρους τοῦ τόπου τῆς μάχης χαλάσαντες, ἀλώσιμοι τηνικαῦτα ἐκ τ' αὐτοῦ μέρους γίνωνται. Ὁ μὲν οὖν Παλαιολόγος Γεώργιος ταῖς ἀκταῖς τοῦ ἤδη ὀρθέντος βουνοῦ προσορμήσας ⁶⁶, ὀπισθόμενος εἰστέχει, σκοπὸν ἀνωθεν ἐπιστήσας τοῦτω ἕνα τοι ⁶⁷, τὸ δοθὲν αὐτῷ παρὰ τοῦ βασιλέως· σημεῖον ⁶⁸ ἐπιτηροῦντα ἰδεῖν σύνθημα, καὶ παρήγγειλαν ὡς ὀπηνίκα τοῦτο θεάσοιτο, αὐθις αὐτῷ τοῦ τὸ ⁶⁹ ἐπιστημῆνασθαι. Αὐγαζούσης δὲ τῆς ἡμέρας ἤδη, τὸ ἐνυάλιον ἀλαλάξαντας οἱ τοῦ αὐτοκράτορος πόλεμον μετὰ τῶν Λατίνων ἀπὸ τῆς χέρσου συναίρειν ἤπειγοντο. Ὁ δὲ σκοπὸς τὸ δοθὲν σημεῖον θεασάμενος, δι' ἐτέρου σημεῖον ⁷⁰ ὄρατο τῷ Παλαιολόγῳ. Ὁ δ' εὐθὺς μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ τὴν ἀκρολοφίαν βῆσεν καταλαθὼν, συνησπικῶς ἴστατο. Τὴν γοῦν ἐκτὸς πολιορκίαν ὁ Βρυέννιος ὄρων, καὶ τὸν Παλαιολόγον κατ' αὐτῶν βρῦχοντα ⁷¹, οὐδ' οὕτως ἀνεδίδου, ἀλλὰ τοὺς κόμητας ἐκέλευε γενναϊότερον ἀντικαθίστασθαι. Οἱ δὲ ἀνασχυντότερον αὐτῷ προσφερόμενοι ἔλεγον· Ὁρῶς ὡς κακὸν ἐπὶ κακῷ ἐστήρικται· ἔξεστι γοῦν ἐκάστῳ ἡμῶν ⁷² τοῦ λοιποῦ τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν πραγματεύσασθαι, καὶ τοὺς μὲν τῷ βασιλεὶ προσελθεῖν, τοὺς δὲ ἐπὶ τὴν οἰκίαν παρῖθα ἐπαναζεύξαι. Καὶ παραχρῆμα ἔργον ἀψάμενοι, ἐξαιτούντα τὸν αὐτοκράτορα, μίαν μὲν σημαίαν πρὸς τῷ τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τεμένει στήναι (ἐφθάσε γὰρ ἐπ' ἀνάματι τούτου τοῦ μάρτυρος ἐκείσε ἀνοικοδομηθῆναι ὁ κατὰ οὐτοσί), τὴν δὲ ὡς πρὸς τὸν Αὐλώνια, ἵν' ὀπρῶσι μὲν ἡμῶν πῆ σῆ βασιλεὶς θητεῦσαι θούλοιντο, τῆ πρὸς τὸ τέμενος τοῦ μάρτυρος ἀπεναντικαὶ προσέλθωσιν, ὁπότῃ δὲ πρὸς τὴν ἰδίαν παρῖθα ἐπαναζεύξαι τῆ πρὸς τὸν Αὐλώνια ἀφορώσει προσχωρήσασιν. Ταῦτ' εἰπόντας παραχρῆμα προσήλθον τῷ βασιλεὶ. Ὁ δὲ Βρυέννιος γενναῖος ὢν ἀνήρ προσελθὺς μὲν ⁷³ οὐδὰμῶς ἐβούλετο, ἐπὶ μῦστο ⁷⁴ δὲ μηδέποτε κατ' αὐτοῦ ὄπλε καθίσασθαι εἰ μὴσαν δοίη τοὺς τοῦτον μίχρη τῶν ὀρίων τῆς τῶν Ρωμαίων βασιλείας ἀκινδύνως διακρίνοντας, καὶ οὕτω πρὸς τὴν ἰδίαν ἀποκῦσαι χώραν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ μάλα ταχέως ἐπέληρα τὸ ἀπέθην· αὐτὸς δὲ τῆς πρὸς τὸ Βυζάντιον εἶχετο κωκητῆς ἐπιφροσύνας.

erant, eodem tempore adorirentur quo ipse cum aliis e continenti a fronte ipsos urgeret. Tale machinanti perincommodè accidit quod nulla toto eo stagno navis fuit. Scaphias igitur **153** advectas curribus trahi per crepidinem paludis deponique in eam jussit. Observarat autem jam ante Gallos facile ac brevi tempore ascendere ex una parte in fastigia tumulorum illorum qui, ut diximus, istud quasi promontorium versus stagnum terminabant; per aliam vero exteriorem si qui moliri descensum vellent id non nisi longa mora conficere. Unde conjecit scopulos istos interius miti elivo superabiles, ab latere opposito quod stagnum spectabat præruptos esse atque avios, ac propterea verisimiliter malo custoditos, præsidariis, ut sit, in situ loci nimium fiducia ponentibus. Palæologum ergo Georgium cum lecta manu fortium virorum scaphis imponit, cum mandato ut eas ad oram stagni prope radices tumulorum istorum rupicum clam appellerent, ibique exscussione facta expectarent a se condictum signum: quo conspecto confestim per asperos scopulos sursum perreptando niterentur usque ad juga colliculorum; unde postea prono cursu per purum campum nulloque ædificio interruptum adorirentur a tergo hostes toto impetu, quo tempore viderent ipsum imperatorem cum reliquo exercitu ipsis negotium a fronte facessere: sic enim haud dubie fore ut cum pari robore utrobique obsistere hostes nequissent, ea parte in qua remissior vis ipsorum esset superarentur. Horum memor Palæologus ad pedes collium appellit ibique mussat interea dum speculator, quem edito loco stare jusserat intentis in eastris oculis, viso imperatoris signo significaret tempus esse surgendi. Luco interim prima Romani qui cum Augusto in castris erant magno tubarum classicorumque sonitu hostes admonent impressionis, mox futuræ: ad quam illi sustinendam dura toto animo se obfirmant, speculator constitutum signum editum indicat Palæologo, qui statim cum suis impigre jago superato ibi se in armis ostentat, cum manipulo clypeis consertis ad promovendum in hostes parato. Vidit Bryennius; et quanquam occupatus jam satis muris tutandis repellendisque oppugnatoribus, novam intus impositam cervicibus belli molem carneret, paratam ad irruendum in aversos validam manum, nequaquam tamen despondit animum, sed comites hostibus est, ad fortissime resistendum. At illi periculo solvendo reverentiam

imperii libera eum oratione submovent: *Licetne, inquierentes, conclamata spe vincendi, nos prodigere animas? Vides profecto malum malo cumulatum et insuperabilem magnitudinem periculi. Quin potius sibi quisque ut liberit consulat: et vel ad imperatoris militiam transeat, vel ab eo reditur in patriam paciscatur.* Verba illico conferuntur in rem. Impetratur ab Augusto ut militare signum alterum ad Divi Georgii (erat ibi templum istius sancti martyris) constitui juberet, alterum versus Aulonem;

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁵ αὐτῶν. ⁶⁶ προσορμήσας. ⁶⁷ Desunt voces τοῦτω ἕνα τοι. ⁶⁸ Deest vox σημεῖον. ⁶⁹ αὐτὸς τοῦτω. ⁷⁰ ἐτέρου σημεῖου. ⁷¹ Desunt voces καὶ τὸν Παλαιολόγον κατ' αὐτῶν βρῦχοντα. ⁷² ἡμῶν. ⁷³ Deest vocula μέν. ⁷⁴ ἐπὶ μῦστο.

velletque, et in eo fidem suam interponeret, ut qui ad templum magni martyris se conferrent sub imperio Augusti deinceps viverent, qui ad alterum Auloni obversum signum **154** ferrentur, iis liber in patriam permitteretur redditus. His utrinque pactis stipulatis comites ad imperatoris partes accedunt; id quod Bryennius generositate indignum sua statuens, nunquam adduci potuit ut imitaretur. Juravit tantum imperatori se nunquam in eum moturum arma, modo se idoneo ad securitatem præsidio deduci juberet ad limites imperii, unde se recipere domum posset; quod ei prolixè Augustus indulisit. Iterque mox versus Byzantium splendidæ victoriæ compos arripuit.

Digrediar hic paululum ad narrandum quomodo Paulicianos ultus Augustus sit. Defecerant illi, ut prius dictum est, pudebatque imperatorem redire in domum regiam priusquam istius perfidiæ supplicio auctorum, labem eluisset. Victoriæ igitur ex victoria serens, dum gloriæ ejectorum Castoria Gallorum decus ultionis de Manichæorum contumacia sumptæ adjungit, facinorum suorum illustrium orbem ac coronam implet. Nec enim quærat excelsitate animi, pati poterat tropæis magnifice de occiduis hostibus erectis hanc maculam inultæ Paulicianorum fugæ velut inustam exstare, ad interpellandam gratulationem publicam. Cæterum rem eam ferro ac Marte aperto transigi noluit, sanguini tum suorum, tum ipsorum nunc hostium, mox reconciliandorum parcens. Norat animos gentis ac sectæ periclitari promptos, indomitique in præliis impetus: nec cum iis pugnam sine multa utrinque cæde committi posse comperitissimum habebat. Decrevit ergo arte grassari, ac sceleris quidem auctores capere insidiis et punire; multitudinem servare, ac cæteræ suæ corpori militiæ postmodum inserere. Sane viri fortes tanto numero in criminis sui conscientia quieti tamen adhuc seque domibus suis ac finibus sine vicinorum noxa, sine præda continentes temere lacessendi non erant, et ostentato terrore armorum in desperationem conjiciendi per quam sinistrum forte aliquid et reipublicæ valde noxium possent consciscere. Scribit igitur ad eos in ipso versus Constantinopolim reditu magnis promissis invitans ut ad se venirent. Jam illos perculerat nuntius reportatæ victoriæ de Gallis. Spes igitur promissionibus excitata novis, cum prius concepto timore conspirans, homines diu reluctatos tandem perpulit ut viam aulam versus capesserent. Substitit interim Mosynopoli Alexius, fletis morarum causis, revera ut Manichæos illic opperiretur. Jli ut adfuerunt privatim quemque ipsorum cupere se nosse imperator simulat. Nomina exquiri singulorum et perscribi jubet. Hinc jam aspectu in severum mutato multitudinem Manichæorum non ad se confertam, sed

A Μικρὸν δὲ ἐνταῦθα, τὴν τοῦ λόγου διήγησιν διακόψασα ⁷² ὅπως τοὺς Παυλικιανούς (72) κατηγορήσαστο διηγῆσομαι. Οὐκ ἔφερε μὴδὲ τούτους τοὺς ἀποστάτας καταγωνίσασθαι πρὸ τοῦ τὰ βασιλεία καταλαβεῖν, ἀλλ' ὡσπερ ἀπὸ τίνος νίκης ἐτέραν νίκην πρυτανευόμενος, καὶ τὴν πληθὺν τῶν Μανιχαίων τὴν κύκλον συμπληροῦσαν τῶν ἑαυτοῦ κατορθωμάτων ἐποίησε. Οὐδὲ γὰρ ἐνῆν τῷ λαμπρῷ τροπαίῳ τῶν ἑσπερίων πολεμίων, ὅσον σπῖλον εἶναι τοὺς ἐκ Παυλικιανῶν ὀρμωμένους ἐκείνους. Διὰ πολέμου δὲ καὶ μάχης οὐκ ἤθελεν, ἵνα μὴ ἐν τῇ συμβολῇ τοῦ πολέμου πολλοὶ ἐξ ἑκατέρων ἀναιρεθῆσονται, κάλαι τούτους γινώσκων ἐκθυμοτάτους ἀνδρας, καὶ δριμύ κατὰ τῶν ἐχθρῶν πνέοντα. **B** Ἔσπευδεν οὖν διὰ τοῦτο τοὺς πρωταιτίους μὲν τιμωρήσασθαι, τοὺς δὲ γε λοιποὺς τῷ τοῦ στρατοπέδου συγκαταλέξει σώματι. Ἐνθεν τοι καὶ διὰ τρόπου τούτου ⁷³ μετήει. Γινώσκων δὲ τὸ φιλοκίνδυνον τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, καὶ περὶ τοὺς πολέμους καὶ τὰς μάχας ἀκάθεκτον, ἐδεδίει μὴ ἀπογνόντες χεῖρόν τι μελετήσαιεν ἠρέμουν γὰρ τίως τὴν σφῶν οἰκούντες πατρίδα, καὶ οὐπω πρὸς λεηλασίας ἄλλας καὶ προνομὰς ἐξετρέποντο ἢ μετεπέμπετο οὖν διὰ γραμμάτων τούτους ἐν τῷ πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπανέρχασθαι συχαῖς ὑποσχέσειν. Οἱ δὲ τὴν κατὰ τῶν Κελτῶν νίκην αὐτοῦ μεμαθηκότας ἐδεδίεσαν, εἰ τάχα καὶ τὰ γράμματα χρῆσταίς αὐτοῦς ἐλπῖσιν ὑπέσαινον ἢ ὅμως καὶ μὴ βουλόμενοι τῆς πρὸς αὐτὸν εἰχοντο. Ἐκεῖνος δὲ τὴν Μοσυνοῦπολιν (73) καταλαβὼν, αὐτῷ προσέειπεν, ὑποκρινόμενος [αὐτοῦ που] δι' ἄλλα **C** ἅτα ἐγχαρτερεῖν, τὸ δὲ γε ὅλον τὴν αὐτῶν ἀναμένων ἀφιξῖν. Καταλαβόντων ⁷⁴ δὲ ἐτοχηματίζετο ἀναθεωρησαί τούτους βούλεσθαι, καὶ ἐκάστου τὴν ὀνομασίαν ἐγγράψασθαι ⁷⁵, ἐνθεν τοι καὶ φοβερός προῦκάθητα, καὶ ⁷⁶ οὐ φύρδην, ἀλλὰ καὶ δεκάδας τοὺς λογάδας ⁷⁷ τῶν Μανιχαίων ποιεῖσθαι ἐκέλευσε, τὴν τῶν κοινῶν θέαν ἐς νέωτα ὑποσχόμενος, καὶ ὅπως εἰσω τῶν πλῶν ἀπογραφομένων εἰστέρχεσθαι. Ἦτοιμασμένοι δὲ ὄντες οἱ τούτους δεσμεῖν ὀφείλοντες, τοὺς ἴκτους καὶ τὰ ὄπλα ἀναλαμβάνοντες, τούτους ἐν τοῖς ἀποταγμένους φρουρίοις ἐνέκλειον. Οἱ δὲ γε ἐφεξῆς ἐρχόμενοι παντελῆ τῶν πρᾶττομένων ἄνοιαν ἔχον-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷² τεμοῦσα. ⁷³ τούτους. ⁷⁴ καταλαβόντων. ⁷⁵ ἀναγράψασθαι. ⁷⁶ κατὰ. ⁷⁷ Desunt voces τοὺς λογάδας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(72) Παυλικιανούς. Paulicianos cum Manichæis hoc loco Anna et alibi sæpe confundit; erant enim Pauliciani Manichæorum hæreses. Timotheus presbyter, lib. Περὶ τῶν προσερχομένων τῇ ἀγία Ἐκκλησίᾳ. Γεγονεύουσι δὲ πως καὶ ἀγγέλου, εἰσὶ τινες τῶν αἰρετικῶν, ἦγουν ἐν τισὶ τῶν δογμάτων

D αὐτῶν βλασφημῶν πρὸς ἀλλήλους, οὕτως Ἀστιανοὶ τῷ Ἀρείῳ. Ναύαται Σαβδατιανῶ, — καὶ Παυλικιανοὶ τοῖς Μανιχαίοις. Vide Notata ad pag. 450. (73) Μοσυνοῦπολιν. Villharduino Mosynopole. Vide Observ. nostras ad hunc scriptorem.

τες εισησαν ἀγνοούντες τὸ ἀποθηρόμενον ἐκάστω. Αὐτοὺς μὲν οὖν οὕτω κατέσχε, καὶ τὰς αὐτῶν περιουσίας δημοῦσαι καθυποβαλὼν, διενείματο τοῖς συγκεκοπηκόσι ⁸¹ τοῦτω ἐν ταῖς συμπροσούσαις μάχαις, καὶ τοῖς κινδύνοις γενναίοις ἐκείνοις στρατιώταις. Ἀπελθὼν δὲ ὁ τὴν οἰκονομίαν ταύτην ἀναδείξαινος, καὶ τὰς αὐτῶν γυναῖκας τῶν οἰκιῶν ἀπελάσας, κατὰ τὴν ἀκρόπολιν ἐμψυρούρους εἶχεν. Τοῦς δὲ γε κατασχεθέντας τῶν Μανιχαίων συμπαθείας κατὰ μικρὸν ὁ αὐτοκράτωρ ἤξιωσεν· ὅπσοι δὲ καὶ τοῦ θείου βαπτίσματος τυχεῖν προσέλοντο, οὐδὲ τοῦτου ἀπετύγγανον. Διὰ παντοίας δὲ περιελθὼν αὐτοὺς μεθόδου, καὶ διαγνοὺς τοὺς αἰτίους τῆς τοιαύτης ἀπονοίας ἐν νήσοις περιορίσας· καθείρξε· τοῖς δὲ γε λοιποῖς ἀξίαν δαδωκώς, ὅποι ⁸² βουλητῶν αὐτοῖς ἀπίπει ἀπέλυσεν. Οἱ δὲ τὴν ἐνεργαμένην (74) τῶν ἄλλων προτιμηζάμενοι αὐτίκα πρὸς αὐτὴν ἐπανέτρεχον, ὡς ἐνὸν τὰ κατ' αὐτοὺς οἰκονομήσαντες.

inulguens magnam paulatim remisit poenæ partem : admittis etiam ad baptismi gratiam quotquot ex ipsis ad eam invitati non renuerunt. Omnibus denique usus artibus ad liquidum explorandæ veritatis, quos ipsorum comperit mali consilii fuisse auctores eos solos deportatione in insulas punivit, cæteris dimissis potestatem fecit quo mallent emendi. Eo illi arbitrio ita usi sunt ut nullam terrarum oram præferendam patriæ putarent, ad eam ergo festinarent universi sua illic pro se quisque curaturi.

Ἐκείνος δὲ πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἐπάνεισι. Οὐκ ἔλαθε δὲ τοῦτον τὰ κατ' αὐτοῦ ἐν τριβόδοις τε καὶ γωνίαις ὑποψηθουρίζόμενα ⁸³. Ἀλλὰ ἀκούων ἐτιτρώσκει τὴν ψυχὴν, ὅτι μὴ τοσοῦτον εἰργασμένος πολλαπλασίω τὰ στόματα τῶν συκοφαντούντων, ἔχεν ἑαυτῷ περιχαλόντα. Ἐκεῖνος γὰρ χρείας κατεπεισότης, καὶ κοσμικοῦ κλύδωνος ἐξ ἀπορίας τῶν βασιλικῶν ταμέλων, πρὸς τοῦτο ἀπέβλεψε καὶ ὡς δάνειον ἐλογίζετο, ἀλλ' οὐχ ὡς ἄρπαγμα ἡ τυρρηνικῆς χειρὸς ἐπιβουλήν, ὡς οἱ διαλοδορούμενοι λέξιαν. Ἀλλὰ καὶ γνώμης οὕτως εἶχεν ὡς μετὰ τὸ κατορθῶσαι τοὺς ἐπικειμένους πολέμους ἀποδώσων ταῖς ἐκκλησίαις τὸν ἀφρημένον κόσμον αὐτῶν. Καὶ οὐκ ἔφερεν ὑπαναζεύξας ⁸⁴ τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων ὑπόθεσιν γίνεσθαι τοῖς ἐθέλουσι διασύρνειν ⁸⁵ τὰ ἐκείνου. Ἐνθά τῳ καὶ ἐκκλησίαν κηρύττει, καὶ συνέδριον μέγιστον εἰς τὰ ἐν Βλαχέρναις ἀνάκτορα, ἑαυτὸν ἐθέλων πρῶτον ὑπόδικον καταστήσασθαι, καὶ οὕτω τὰ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπολογήσασθαι. Παρῆν δὲ ἤδη καὶ ἡ σύγκλητος ἅπασα, καὶ τὸ στρατιωκὸν, καὶ ὅσον τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου παραδοκῶντες τὸ τί ἀνβούλοιο ἡ τῶν ἀπάντων συνέλευσις. Τὸ δὲ ἦν ἄρα ἄλλο οὐδὲν, ἢ ἡ τῶν κατὰ τοῦ βασιλέως θρυλλουμένων ἀνάκρισις. Παρῆσαν οὖν τηνικῶτα οἱ τῶν ἱερῶν φροντιστηρίων κηδεμόνες καὶ τὰ βιβλία ἐς μέσον τηνικῶτα προὔτιθεντο ⁸⁶ (βρέβια (75) ταῦτα ἢ συνθήθεια οἶδε καλεῖν), ἐν οἷς

A per decadas digestam introduci jubet. Velle se cum iis sic ad colloqui facilitatem divisis modo agere de privatis rebus, de publica legationis accersitiæ causa deinde acturum. Ex hoc decreto admittentur intra januas, 155 quorum ex catalogo nomina recitabantur; introducti paratis occurrerant qui eos equis armisque ablatis vinctos in custodias deducerent cuique constitutas. Vocabantur mox alii omnium quæ prius ingressis contigerant quæque sibi ipsis impenderent ignari. Per hunc modum capita ipsa tumultus cepit, ex eorumque publicatis bonis fortes et fideles milites qui constantem in periculis ipsi ac præliis et laboriosam navarant operam remuneratus est. Misit etiam qui uxores detentorum domibus ejicerent, bonaque omnia fisco vindicarent : ipsis interim sub tuta munitarum arcium custodia poenas desertæ militiæ

B luentibus, quibus tamen postmodum suæ naturæ indulgens etiam ad baptismi gratiam quotquot ex ipsis ad eam invitati non renuerunt. Omnibus denique usus artibus ad liquidum explorandæ veritatis, quos ipsorum comperit mali consilii fuisse auctores eos solos deportatione in insulas punivit, cæteris dimissis potestatem fecit quo mallent emendi. Eo illi arbitrio ita usi sunt ut nullam terrarum oram præferendam patriæ putarent, ad eam ergo festinarent universi sua illic pro se quisque curaturi.

Revertentem porro imperatorem in urbem regiam nec latuit, nec parum commovit murmur sinistrum male in ipsi animati vulgi quo trivia atque angiportus personabant. Enimvero urebat hominem tantis modo periculis pro republica perfunctum nihil tot talibusque rebus gestis lucrari se visum aliud nisi ut illorum ipsorum quos servasset ingratisimorum civium tanto plura in ejus contumeliam ac sugillationem ora paterent. Susurri mussitantium hi ferebantur : spoliatas ab imperatore sacras ædes quas ornari ab ipso cumularique oportuerat. Atqui fatalis impulsu necessitatis, ad frangendos impetus sævissimos procellæ cujusdam ineluctabilis ex mundi pene totius in unum Romanum nomen conspatione coorientis, ultimo reipublicæ periculo vocante, in extrema inopia fisci ad istud ultimum mutui a templis sumendi remedium ventum fuerat. Mutuo enim duntaxat ad tempus discriminis urgentis illa sumebantur allquando cum usura refundenda, non ut maledici obtrectabant, tyrannica grassatione rapiabantur. Ac quanquam sibi erat conscius recti propositi quo post primam a bellis requiem decreverat ornamenta sua templis reddere, non neglexit tamen in præsens famæ suæ succurrere laboranti, et sermonum qui tunc ferebantur causam quoad licuit curavit tollere. Convocat igitur

Varie lectiones ex cod. Coisl. in.

⁸¹ συγκεκοπηκόσι. ⁸² ὅπη. ⁸³ ὑποψηθουρίζόμενα. ⁸⁴ ἑπαναζεύξας. ⁸⁵ διασύρνειν. ⁸⁶ προὔτιθετο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(74) Τὴν ἐνεργαμένην. Philippopolitanam provinciam. Vide infra, pag. 158 et 450.

(75) Βρέβια. Laudant huic Annæ locum Cujac.

ad leg. 4 de conveniend. fisci debet. P. Pithæus in Gloss. ad Capit. Car. M., Meursius, Gretzerus et alii. Est autem Brevis, inventarium, rotulus, vel

magnum conventum in palatium Blachernarum A coram quo se reum imperator primum sistere, deinde pro se ipse causam dicere in animo habebat. Convenerat jam senatus universus, tum militaris omnis nobilitas, postremo totus ordo sacerorum hominum. 156 In magna omnes expectatione, quorsum vocarentur. Id non erat aliud, nisi ut eorum quæ de imperatore factabantur cognitio deferretur ad talem cœtum libere de re tota iudicaturum. Adsunt sacrarum domuum curatores; proferuntur in medium libri (*Brevia vulgaris sermo vocare solet*) in quibus perscriptus exstat exactus catalogus omnium, vasorum, operum, ornamentorum quæ templo cuique sunt propria. Sedebat imperator excelsa in sede totum in speciem iudicium moderans ipse ac gubernans, re autem vera subiens potius, seque examini atque arbitrio iudicium submittebat. Habebatur diligens ratio numerusque inibat donariorum quæ cuique sacro loco multorum olim liberalitate addita fuerant. Comparabatur alius catalogus ablatorum vel ab illis ipsis qui dederant, vel ab ipso nunc imperatore. Tanta disquisitione nihil aliud Alexii jussu sublatum deprehensum est nisi ornatus auri argentique tumulo Zoes illius Augustæ impositus, et alia quædam perpauca vasa parum ad sacri ministerii usum necessaria. His ita disquisitis palam se imperator reum profiteretur iudiciumque de se permitti cuivis cognoscere parato; tum inmutata sensim dicendi forma, et sono vocis: *Quantis, inquit, Barbarorum undique oppugnationibus appetitum imperium invenerim, quamque desitutum necessarii ad se tuendum contra tales hostes præstitiis, scitiis profecto ipsi et ego plus salis expertus sum coactus ea causa et cura salutis publicæ objectare caput meum periculis innumeris et maximis, inter infestos plurimorum hostium*

Variorum lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁷ τὸ μὲν φαίνόμενον. ⁸⁸ ἀνατεθέντα. ⁸⁹ ἀλλ' ἢ μόνον ὁ. ⁹⁰ ἐπιλήθητες. ⁹¹ συνένευε. ⁹² ὀπλιτικόν. ⁹³ ὅτι τὰ.

Car. Dufresnii Du Gangii notæ.

chartula continens indicem, seu summariam rerum quarumpiam descriptionem. *Glossæ Græco-Lat.* Πιττάκιον, Pittacium, *Brevis.* Glossæ Juris, βρεβείον, ἢ καταγραφή. Βρεβείοις, Χαρτείοις. Codex Canonum Eccles. Afric. Καὶ τὸ βρεβείον, ὅπερ τῆ ἐπιστολῇ προσέδησαν. Can. 54: Ἐν τούτῳ τῷ βρεβείῳ τῷ ἀποδραφθέντι ἐκ τῆς ἐν Ἰκπώνι συνόδου. Adde can. 95. Veget. lib. II, cap. 19: *Quando quis comineatum acceperit, vel quot dierum, annotatur in Brevibus.* Lampridius, in Alexand. Severo: *Milites sucis sic ubique scivit, ut in cubiculo haberet Breves, et numerum, et tempora militum.* Annales Fr. Bertiniani, an. 869: *Ut episcopi, abbates, et abbatissæ Breves de honoribus suis, quanta mansa quisque haberet—deferre curarent.* Acta Mutensia: *Continuer in supradictis capsulis reliquie aliorum quorundam sanctorum, cum quibus Breves non inveniuntur.* Utuntur passim hac notione scriptores; S. Hieron. epist. 5; S. Bened. in Reg. cap. 32, 41; Gregor. M. lib. II, ind. 2, epist. 41; Gregor. Tur. lib. IV *Hist.* cap. 41; Lupus Ferrar. epist. 80; Udalric. lib. I *Consuet. Clun.* cap. 52; Capit. Car. C. tit. 31, cap. 19. Il.nc inbreviare, in Breves re-

ἀναγεγράφαι τὰ ἐν ἐκάστῳ τεμένει χειρήλια· Καὶ τῷ μὲν φαινόμενῳ ⁸⁷ κριτῆς ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ καθήσοτο θρόνου, τῇ δὲ ἀληθείᾳ αὐτῆς ἐξετασθησόμενος. Ἐξητάζετο τοίνυν τὰ πάλαι παρὰ πολλῶν ἀνατεθέντα ⁸⁸, τοῖς εὐαγείαν οἰκοῖς, καὶ παρὰ τούτων ἐσῴστερον ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος ἀφαίρεθέντα. Καὶ ἐπεὶ μὴδὲν ἕτερον ἀφαίρεθὲν καταφαίνοτο, ὁ μόνον ⁸⁹ τῇ σωφῶ τῆς βασιλίδος ἐκείνης Ζωῆς (78) ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ ἐπιχειμένους κόσμος, καὶ ὀλίγα τινὰ, ἄλλα σκευὴ μὴ τοσοῦτον εἰς ἱερῶν λειτουργίαν χρηματίζοντα, ἑαυτὸν εἰς τοῦ μὲν βασιλέως αὐτοκράτωρ ὑπόδικον καθίστησιν, κριτὴν δὲ τὸν βουλόμενον ὄν τινα σὺν. Καὶ μετὰ μικρὸν μεταβαλὼν τῇ γλώττῃ· Ἐγὼ, φησὶ, τὴν βασιλείαν πανταχόθεν κυκλουμένην βαρβάρους ἐγθροῦς ἀξίωμαρον ἔχουσαν, ἵστε δούλοισιν κινδύνοις περιπέπτωκα, μικροῦ καὶ βαρβαρικοῦ ἔξουσις ἔργον ἡγεμονίας. Καὶ γὰρ πολλαπλασίους ἦσαν οἱ ἐκατέρωθεν ἡμᾶς τοξέοντες. Τὰς γὰρ τῶν Περσῶν ἐπελευθεῖς, καὶ τὰς τῶν Σκυθῶν ἐκδρομὰς, οὐκ ἀγνοεῖτε, καὶ τῶν ἐκ Λογγίβα; διαίς δὲ νυνομένων δοράτων οὐκ ἐπιλέλησθε ⁹⁰. Τὰ δὲ χρήματα συναπῆρε τοῖς ὀπλοῖς. Καὶ ὁ κύβλος τῆς ἡγεμονίας εἰς τὸ ἀμερὲς συνένευε ⁹¹ κέντρον. Ὅπως δὲ τὸ τὸ ὀπλιτικόν ⁹² ἀπαν ἠδῆται γυμναζόμενον καὶ ἀπανταχόθεν συλλεγόμενον καὶ συνηροτούμενον οἰδατε· καὶ ταῦτα πάντα, ὅτι ⁹³ πολλῶν ἔδειτο χρημάτων, ἵστε πάντες. Καὶ ὅτι ἀφαιρέθέντα εἰς δέον ἀνήλωτο κατὰ τὴν Ἱερικλήα ἐκείνον, καὶ ὑπὲρ τῆς ὑμῶν τιμῆς δεδιπλήρηται. Εἰ δὲ τοῖς μεμψιμοίροις ὡς τοῖς κινδύνοις προσπεκρουκότες καταφάνημεν, θανυσσὸν οὐδὲν. Ἀκούομεν γὰρ ὅτι καὶ ὁ ἐν βασιλευσὶ προφήτης Δαβὶδ εἰς τὴν αὐτὴν ἀνάγκην ἐληλυθὲς, τῶν ἱερῶν ἐγεύσατο ἄρτων μετὰ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ, καὶ ταῦτα μὴ ἐνδεχομέ-

digere, describere, apud Eckehard. Jun. *De casib. S. Galli*, cap. 16; Hincmar. in *Prefat. opusc. LV*; Hoveden. pag. 779; *Annal. Fr. Bertin.* an. 869; *Ignot. Cassin.* cap. 6, etc.

(76) *Σὺν τῆς βασιλ. Ζωῆς.* Refert Zonaras Constantinum Monomachum imp. extinctum Zoem Porphyrogenetam conjugem multibriter luxisse, novaque illam apothēsi cœlitum numero ascripsisse, et pari cum angelis ipsis honorasse cultu: quod fungus ex ejus tumulo germimasset, tanquam fuerit, ut dicere solebat, σημεῖον ἀνωθεν οἰκονομηθὲν, ἵνα μὴ ἄγνοεῖται: ἢ βασιλεὺς τοῖς νοεροῖς συνεταγμένη δύναμις· id est, signum aliquod ex industria procuratum, quo imperatricem Zoem eodem, quo cæteræ potestates angelicæ, in cœlis ordine collocatam mortales intelligerent. Tunc etiam ex hac fictitii miraculi occasione probable est etiam a Monomacho conjugis thecam a loco, ubi jacebat, varioque auri et gemmarum ornatu decoratam in Secretarium demum translata, repositamque inter cæteras divorum thecas.

ρου, τῆς ἐξιδωμένης ἐρῶσι προφῆς ἰδιώτην ἄφασθαι. Καὶ ἄλλως δὲ καταμαθεῖν ἔστι τοὺς ἐρῶσι παρόνας ἐν ἑτέροις ἐνδιδόντας τὰ ἐρῶσι παρόσκεισθαι ὑπὲρ ἀναρρήσεως αἰχμαλώτων. Εἰ δὲ αἰχμαλωτικῶν οἰκονομῆτης καὶ δορυαλώτων ἤδη τῶν πόλεων καὶ αὐτῆς τῆς Κωνσταντίνου γενέσθαι κινδυνουουσῶν, ὁλίγων τινῶν καὶ οὐδὲ ἄντι τῆς τῶν ἐρῶν μετεχόντων ἀξίας, ἐν βίᾳ τοσαύτῃ ἀφάμενοι εἰς τῆς ἐλευθερίαν τούτων συνεχρησάμεθα^α, οὐδεμίαν ἄρα κατηγορίαν εὐλογον τοῖς φιλοσκόμμωσι^β καταλιπόμεναι. Ταῦτ' εἰπὼν καὶ μεταστρέψας τὸν λόγον, ἔνοχον εἶναι ἑαυτὸν ποιεῖται, καὶ καταδικάζει αὐτὸς ἑαυτόν. Ἐἴτ' αὖθις τὰ βρέβια ἀνελλίττειν προστάττει τοῖς ἔχουσιν, ἵνα καταφανῆ γένηται τὰ ἀφηρημένα. Καὶ παραγράμμα τῷ μὲν σεκρέτῳ (77) τοῦ Ἀντιφωνητοῦ (78) χρυσίου ποσότητα ἱκανῆν ἐλογίσαντο κατ' ἔτος εἰσκομιζόμενον τοῖς τοῦ δημοσίου φροντιστάς, ὃ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀπαρασάλευτον διαμεμένηται· ἐκεῖσε γὰρ ἡ τῆς δηλωθείσης βασιλίδος σωρὸς^γ ἔναπέκειτο· τοῖς δὲ Χαλκοπρατείοις ἐτησίαν εἰσοδὸν χρυσίου ἀρκοῦντο; τοῖς τῷ θεῷ τεμένει τῆς Θεομήτορος συνήθως τοὺς ὕμνους ἐπιτελοῦσιν ἐκ τῶν βασιλικῶν ταμείων κρυτανεύεσθαι παρεκλεύσατο.

exceperat quo liceret non sacerdotibus edere panes istos. At iidem illi sacri qui nobis ad invidiam obtenduntur canones clare permittunt vasa quæque sacra 157 *distrahi ac venundari cum id necesse erit ad redemptionem captivorum. Magnum ergo nos piaculum contra canones admisimus qui ut captivum liberaremus Christianum orbem, et plerasque civitates maximas, interque illas Constantinopolim,*

Varie lectiones ex cod. Coishin.

^α καταχρησάμεθα. ^β φιλοσκόμμωσι. ^γ σωρὸς.

Car. Dufresnii Du Cangri notæ.

(77) Σεκρέτῳ. Diximus supra ad pag. 84, Secretum apud scriptores Byzantinos pro foro judiciali, seu loco in quo exercentur judicia vulgo accipi, quod potissimum ex Novella Manuelis Comneni probavimus. Id præterea astruit Collinus in Orig. ubi de loco τόποι dicto: Ἐνθα Ζήνων ἔκρινα τοὺς μετὰ Βασίλειου, καὶ Σέκρετον τὸν τόπον ἐποίησα. Primum a civili ad ecclesiasticum forum Secreti nomen transtulit Paulus Samosatensis episcopus, quod ei inter damnationis capita objectum esse fuit in synodo Antiochena; ut auctor est Eusebius, lib. vii Hist. eccles., cap. 50. Ecclesiastica secreta Constantinopoli octo recensent scriptores; patriarchæ duo, majus et minus; alia magni œconomii, magni sacellarii, magni œneophylæcis, chartophylæcis, minoris sacellarii, ultimum denique magni protecdici, quod cæteris postremo est adjunctum. De Secretis majori patriarchæ, seu potius æde ita nuncupata, in qua judicia sua exercebat, agunt Theophanes, Paulus diaconus et sanctus Nicephorus, qui ædi Sophianæ proximum, sive in ipso patriarchæ, existitisse scribit, imaginibus ex opere musivo adornatum. Ejusdem etiam meminuit Michael Cerularius patriarcha Constantinopolitanus in edicto de projecto pittacio, apud Leonem Allatum. Secretum minus ita nuncupatum est, quia erat ædes priori capacitate inferior; unde μικρὸν δόμημα dicitur eidem Nicephoro, imaginibus ex opere musivo æque adornatum. De hoc posteriore secreto agunt Theophanes, Scylitzes, et Xiphilinus patriarcha in sancto quodam apud Leucclavium. In utroque secreto synodos egisse patriarcham ex prædictis scriptoribus colligitur. An verò in altero horum secreto asservata

gladios arcusque diu ac sæpe versatus, unde vix incolumis evasi. Persarum, inquam, expeditiones in nos, incursiones Scytharum, illasque cusas exactasque in Longobardia in latus nostrum ac pectus hastas nondum, ut opinor oblitus estis. Pecunie cum armis abierant. Orbis imperii in centrum ac punctum plane jam individuum evanuerat. In tanta tamen difficultate rerum delectus habitos, auctas et exercitatas copias, strenue curatam rem militarem recordamini. Nec profecto prudentiam fugit vestram talia sine pecuniis haud potuisse præstari. Porro quæ ablata sunt utiliter esse expensa non minus vere confirmare quam ille in occasione simili Pericles, possum. Nam in vestri quos alloquor honoris, salutisque adeo ac libertatis pretium persoluta sunt. Existitisse tamen querulos quosdam qui hæc a nobis contra veterum canonum auctoritatem reprehenderent mirum minime est. Talium enim censuram nec ipse rex propheta David evadere in causa simili valuit. Coactus enim, ut accepimus, extrema necessitate famis, sacros panes quibus vesci sacerdotes solos fas erat laicus ipse cum commilitonibus gustare non dubitavit. Rem ausus minus excusabilem quam istud est cujus causam dicimus. Lex enim illa vetus nullum diserte casum

Lex enim illa vetus nullum diserte casum fuerit Zoæ theca (seu σωρὸς) vix ausim definire, cum parum vero consentaneum sit in loco judiciali collocatam fuisse a Monomacho. Existit præterea ædes alia Constantinopoli Secreti nomine donata, quam in ipso palatio statuere videtur Simocatta, lib. viii, cap. 8; et Theophanes an. 25 Justiniani, illa forte, quam a Prasina factione una cum prætorio, scriniis et carceribus incendio consumptam, an. Phocæ 7 narrat idem Theophanes.

(78) Ἀντιφωνητοῦ. Ἀντιφωνητῆς Harmenopulo, lib. iii, tit. 6, Basilicis et J. C. Græcis dicitur reus pecuniæ constitutæ, qui pro alio constituit, quem Galli vocant ex verbo *répondant*, uti observatum a Cujacio ad Paulum lib. i *Sentent.*, tit. 20, et ex Narratione de Salvatoris dicti Ἀντιφωνητοῦ imagine, quæ existit Constantinopoli in Tetra-stylo, edita a Combessio, abunde constat. Qua etiam notione *responsalis* vox usurpata legitur in veteri charta Hugonis Lingonensis episcopi an. 1221. In Tabul. Campaniæ Thuani, fol. 171: *Nos nobilem mulierem Blancham illustrem comitissam Campaniæ constituimus plegiam et responalem.* Est igitur verborum *Auax* sensus, Alexium certam pecuniæ summam quotannis Secretis ex ærario publico a vectigalium curatoribus decrevisse inferendam, vice sponsionis ejus quæ ex auro et argento thecæ Zoæ circumposito conflata erat. Porro emissa ab Alexio hac ipsa tempestate Novella, seu Bulla Aurea, de ornamentis Ecclesiæ non auferendis, quæ exstat in *Jure Orientali* data mense Augusti, 5 indict. an. mundi 6590, Christi 1082.

præsenti servitutis periculo eriperemus, non vasa quidem sacra, sed quosdam ornatus et accessiones sacrarum rerum, paucas et comparatione relictorum non magni pretii, mutuatim summus, ad alioquin inevitabile tantæ miseriæ discrimen removendum. Tanta in hoc facto ego quidem conscientia fiducia nitor ut non dubitem quamvis iniquos et malignos modo non plane cæcos experiri iudices: satis certus nullam inde justam posse trahi vituperandæ administrationis nostræ rationem. Hæc locutus mox dejecto vocis sono reum se tamen et pœnæ obnoxium humiliter professus est, sese ipse condemnans. Inde rursus explicare Brevia custodes illorum jubet inireque æstimationem ac summam ablatarum rerum. Ac statim secreto Antiphonetæ notabilem auri summam in annos singulos pendendam a curatoribus fisci constituit. Quod et in hunc diem perpetua fide præstitum est. In isto enim templo prius memoratæ imperatricis erat tumulus ex quo aliquem ornatum erasum diximus. Chalcostrateis vero annum vectigal auri suffecturum ad alendos eos omnes qui in ista Dei Genitricis sacra adeo divinas laudes celebrare quotidie solent, ex ærario regio suppeditari jussit.

Sub idem fere tempus detecta conjuratio in imperatorem est. Consenserant in eam præcipui quique senatores ac duces, tribunique exercitus; nec obscuri aut dubitabilibus iudiciis vestigata res, sed producti accusatores certi omnes ad quos quomodocunque contagio cogitati sceleris aut conscientia pervenisset ulla, invictis argumentis convictos fateri crimen coegerunt. Nec tamen imperator infligi pœnas iis quas præscribunt leges, pro sua clementia, passus est; publicatione modo honorum et exsilio animadvertere in auctores contentus. Hic finis conspirationis istius fuit. Nunc ad Manichæos, de quibus nuper egimus, revocanda narratio est. Quando Alexius in magni domestici dignitatem evectus est a Nicephoro Botaniate Blæsum quemdam Manichæum in familiarium ministrorum numerum ascivit, quem et sacro habitus dignitatem unum ex imperatricis famulibus matrimonio copulavit. Ei viro quatuor in patria sorores erant, quas illi, de qua paulo ante diximus, Manichæorum calamitati implicatas cum cæteris in custodias abduci bonis omnibus spoliatas cernens, majorem commotus in modum est, majusque id malum esse quam ut ferri posset, statuit. Circumspiciebat igitur occasionem elabendi e manibus imperatoris. Nec fefellit ejus conjugem haud dubiis deprehensa signis cogitatio transfugii. Adit cum cui per id tempus **158** commissa gubernatio Manichæorum erat, illique de viro suo quæ norat aperuit. Sensit Balbus rem proditam, eoque maturandum ratus omnibus quibuscum consilia contulerat, quique illi vel consanguinitate vel alia necessitudine juncti erant ad se raptim convocatis cum iis erumpit et Beliatobam occupat. Oppidulum id est alto et munito situ, quippe impositum montis vertici, et in convallem loco subjectam imminens. Invenere eas sedes incolis vacuas, eoque tanquam proprias occupantes, indeque quotidianis excursionibus loca fini-

A Ἐν τούτοις ἐπιβουλὴ ἂν ἐφάνη* (79) κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, μελετωμένη παρὰ τε τῶν τῆς συγκλήτου λογάδων, καὶ τῶν τοῦ στρατοῦ κορυφαίων· καὶ διεμνησθῆναι τῆνικαῦτα τῷ αὐτοκράτορι. Καὶ οἱ κατηγοροὶ παρέστησαν, καὶ τοὺς συνίστορας τῆς ταύτης βουλῆς ἐξήλεγγον. Ἐκδήλου δὲ τῆς μελέτης ἤδη γεγυνοίας, καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ** ἰόμενον ποινῆς κατ' αὐτῶν βαρείας ἐπερχομένης, ὁ αὐτοκράτωρ ποινὴν μὲν οὐδαμῶς ἐπενεγκεῖν αὐτοῖς προτεθῆναι, δήμευσιν δὲ μόνον καὶ περιορισμὸν κατὰ τῶν πρωτατείων ἀπεφῆνατο, καὶ μέχρι τούτου τὴν τῆς τοιαύτης ἐπιβουλῆς ἐπεξέλευσιν ἐστῆσεν. Ἄλλὰ γὰρ ὁ λόγος ἀνατρεχέτω ὅθεν** ἀπεβῆναι. Ὁπηνίκα ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν τοῦ δομestικαίου (80) ἀξίαν παρὰ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου ἀνῆνέχθη, τραυλὸν τινα Μανιχαῖον προσλαβόμενος μετὰ τῶν γνησίων αὐτοῦ θεραπόντων συγκατέλεξε, καὶ τοῦ θεοῦ βαπτισματος ἀξιώσας, μὴ τῆς βασιλίδος θεραπεινῶν συνζεύξεν. Οὐτοὺς οὖν τέσσαρας ἀδελφὰς ἔχων, ὡς ταύτας ἐμφρούρους μετὰ τῶν λοιπῶν τότε συναπαχθείσας ἐθέασατο, τὰ τε προσόντα ἀφαιρηθείσας ἅπαντα, ἤχθητο καὶ φέρειν οὐκ εἶχεν, ἀλλὰ διεσκοπεῖτο ὅπως ἑαυτὸν τῆς τοῦ αὐτοκράτορος χειρὸς ἀπαλλάξειεν. Ἐν γνώσει δὲ τούτων ἡ αὐτοῦ ὁμηνέτις ἤδη γεγυνοία, καὶ ἀποδιδράσκοντα τούτον ὄρωσα ὄντοί τῷ τῆνικαῦτα τὴν οἰκονομίαν τῶν Μανιχαίων ἐμπειστουμένην. Οὐ διέλαθε τούτο τὸν τραυλὸν καὶ τῆνικαῦτα ὀπόσοις φθάσαι τὸ ἀπόβῆτον ἀνεκάλυψε, πρὸς αὐτὸν ἐσπέρας μεταπέμπεται. Καὶ ὀπόσοι δὲ ἐκ συγγενείας ἦσαν αὐτῷ προσήκοντες ἐ; αὐτὸν συνελθούσας καταλαμβάνουσι τὴν Βελιάτοβαν· πολλοὶ οὖν δὲ τούτο διακείμενον κατὰ τὴν ἀκρολοφίαν τοῦ κατὰ ταυτηνὴν τὴν Βελιάτοβαν τέμπος. Ἄοικον δὲ τούτο ἐφευρηκότας, ὡσπερ ἰδίον τι λόγος λογισάμενοι, ἐν αὐτῷ τὰς οἰκῆσεις ἐποιούοντο. Ἔστα τὰς καθ' ἑκάστην ἐκεῖθεν ἐκδρομὰς ποιούμενοι, καὶ μέχρι τῆς σφετέρας φθάνοντες πόλεως Φιλίππου (81), λείαν πολλὴν ἀναλαμβάνοντες¹ ἐπανέστρεπον. Ὁ δὲ τραυλὸς τούτοις μὴ ἀρκοῦμενος σπονδὰς μετὰ τῶν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* ἀνεφάνη. ** τῶν. ** αὐτῶν ὅθεν. ¹ ἀναλαβόμενοι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(79) Βουλὴ ἀνεφάνει. Confer Zonaram in Alexio.

(80) Δομestικαίου. Dignitas domestici, quæ vox occurrit rursus apud Annam pag. 168 et 301. In Novella Theodos. de scholaribus apud Balsamon.

ad Can. apost. et Gregor. Turon. lib. II Hist. cap. 8.

308 (81) Φιλίππου. Πόλις Φιλίππου, non est Philpporum urbs, sed Philppopolis, cujus confinia incolabant eo ævo Pauliciani.

παρίστριον νεμομένων Σκυθῶν (82) ἐποικίτο, τοὺς Ἀ τὴν Γλαβινίτζαν καὶ Δρίστραν ἡγεμόνας, καὶ τὰ ταύταις παρακείμενα ὑποποιούμενος, μνηστευόμενος ἅμα ἑαυτῷ καὶ τῶν λογάδων Σκυθῶν ἐνός θυγατέρα, σπεύδων ὀλη χειρὶ λυπήσαι τὸν αὐτοκράτορα διὰ τῆς τῶν Σκυθῶν ἐπελεύσεως. Ταῦτα δὲ ὁ βασιλεὺς καθ' ἑκάστην μανθάνων, τὸ μέλλον προμηθευσάμενος, ἐσπευδεν ὑποποιεῖσθαι τοῦτον διὰ γραμμάτων καὶ ὑποσχέσεων, ὑφορώμενος τὸ ἐξ αὐτοῦ τεχθησόμενον κακόν. Ἄλλὰ καὶ χρυσόβουλλον λόγον ἀπαθείας (83), καὶ πάτης ἐλευθερίας ἐκθέμενος, ἐκπέπομφε πρὸς αὐτόν. Ἄλλ' ὁ καρκίνος (84) ὀρθὰ βαδίζειν οὐκ ἐμάθανεν· ὁ αὐτὸς δὲ ἦν ὁ χθὲς καὶ πρότερον τοὺς τε Σκύθας ὑποποιούμενος, καὶ κλείοντας αὐτῶν σφετέρων μεταπεμπόμενος χωρῶν, καὶ ληϊζόμενος τὰ παρακείμενα ἅπαντα.

reddendam ei curavit; verum cancer recta ingredi non didicit. Idem erat homo postea qui heri et nudiustertius, Scythas in Romanos concitans, armata emissariorum manu late infestans viciniam circum omnem.

Εἶτα ὁ μὲν αὐτοκράτωρ, ὁδοῦ πάρεργον καὶ τὰ κατὰ τοὺς Μανιχαίους ποιησάμενος, ὑποσπόνδους αὐθις εἶχεν. Ὁ δὲ γε Βαϊμούντος κατὰ τὴν Αὐλῶνα χρονοτριβῶν ἦν (ἐπαναγέσθω γὰρ πρὸς αὐτὸν αὐθις ὁ λόγος), καὶ τὰ κατὰ τὸν Βρυένιον μεμαθηκώς, καὶ τοὺς ἄλλους κόμητας, ὧν οἱ μὲν θητεύσαι τῷ αὐτοκράτορι προσέλιοντο, ἄλλοι δὲ ἄλλοσε διεσπάρησαν, τὴν ἐνεγκαμένην ἀναζητήσας, διαπερᾶ εἰς Λογγιβαρδίαν, καὶ καταλαμβάνει τὸν ἴδιον πατέρα¹ εἰς τὴν Σαλερηνὴν, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, καὶ πολλὰ κατὰ τοῦ βασιλέως εἰπὼν, ἠρέθιζε κατ' αὐτοῦ. Ὅν θεασάμενος ὁ Ῥομπέρτος τὴν δεινὴν ἐκείνην ἀγγελίαν ἐπὶ τοῦ προσώπου φέροντα, καὶ τὰς πολλὰς ἐκείνας ἄς ἐπ' αὐτῷ εἶχεν ἐπιπίδας ὀστράκου δίχην εἰς τὸναντίον μεταπεσοῦσας, αὐὸς ἐφ' ἱκανὸν εἰστήκει ὡσπερ ὑπὸ κεραυνοῦ βληθείς. Περὶ πάντων δὲ πυθόμενος, καὶ μαθὼν τὰ περ' ἐπιπίδας αὐτῷ συμπεσόντα ἀθυμῆ κατεσχέθη. Ἄγενές μὲν οὖν οὐδ' οὕτω τι ἐλογίσαστο, οὐδὲ τῆς ἑαυτοῦ ἀνδρείας καὶ τόλμης ἀνάξιον. Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ πρὸς μάχας πλέον² ἠρέθιστο, καὶ φροντίδες τοῦτον καὶ μέριμναι αὐθις τῶν προτέρων μείζους συνεῖχον. Ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ ἰσχυρὸς προστάτης τῶν οἰκειῶν βουλευμάτων τε καὶ προλήψεων καὶ μηδαμῶς ἐθέλων ἀνεῖ-

tima vastantes, interdum usque ad suam ipsorum urbem Philippos latrocinando proventi, multa onusti præda revertiebantur. Nec his contentus Balbus fœdus inicit cum Scythis Istri vicina colentibus. Duces enim illius gentis qui Glabinitzam et Drestram adjacentesque iis regiones obtinent adeo sibi conciliavit, ut etiam filiam illustris inter Scythas viri magna ira machinabatur fugitivus, tota, quod aiunt, manu ingens imperatori malum eudens, irruptionem videlicet Scytharum. Cujus periculi momentum solita sua sapientia providens et reputans Augustus crebras benevolentissime scriptas et promissis plenas ad Balbum revocandum litteras misit; auream etiam bullam qua

B impunitas ipsi plenissimaque libertas sanciebatur In cæteris tamen ejus popularibus Manichæis imperator operam non perdidit, sed eos obiter ad frugem revocatos fidei rursus atque obedientiam imperii adjunxit. Interim Baimundus (ejus enim jam tempus revisendi est) Aulone moras trahebat: cum ecce ad ipsum perferuntur quæ Bryenio contigerant; audivit et de aliis comitibus, partim in partes ipsos imperatoris transisse, partim alium alio dispersum. His ita compertis æger animi in patriam transfretat, patremque Salerni convenit, ut jam superius indicatum est, multa congressu primo adversus imperatorem expostulans, quæ instigare Robertum in eum possent. Robertus vultu jam ex ipso mœstitiaque filii augurio infortunii præcepto, ubi ejus oratione distinctius cognovit in quid recidissent ingentes ille sprs quas in Baimundo ejusque exercitu rediens ab Illyrico collocasset, quam omnia tegulæ instar momento in contrarium versa essent, ut aspectu primo aliquandiu pallidus hæserat, velut fulmine afflatus, ita post auditum tragœdiæ totius ingenti mœstitia oppressus est. Ignavum tamen nihil aut generositate **159** indignum conscivit sua. Martios potius concepit spiritus, et in heroicas assurrexit

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἀναλαβόμενοι. ¹ πατέρα Ῥομπέρτον. ² ἐπιπλέον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(82) Παρίστριον νεμομένων Σκυθῶν. Scythæ Istri fluvii accolæ Παρίστριοι Σκύθαι dicuntur Scylliæ in Monomacho. Constantinus Manasses: Ἐβλεψε τοῦτον Δάνουβις, καὶ Σκύθης Ἰστρογέιτων. Παρίστριος πεδιάς, apud Nicetam, in Man. lib. vi, n. 1; παρίστρια, eidem lib. iv, n. 1; τὰ κατὰ Βραυινίτζαν καὶ Βελεγράδα. V. Annam, p. 490, 271, et notata ad pag. 242.

(83) Λόγος ἀπαθείας. Anna rursus, pag. 249, 293. Verbum securitatis dixit. Paulus diac. lib. xviii Hist. Misc. Vellem effugere et venire ad te, transiitte ergo mihi verbum securitatis, et quos hic habeas amicos, ut hoc eis credam, et tecum occurrant. Aliibi verbum nude, lib. xviii et xix. etc. Ita Sermo tuittonis apud Marculfum, lib. i, cap. 24. In verbo ponere, in leg. Salica, tit. 14 et 59, et

apud Gregor. Turon. lib. ix Hist. cap. 19 et 27, hoc est, in suam tutelam recipere. Hinc nostris loquendi usus familiaris, donner sa parole, en parole de roi. Quo spectant quæ de verbis episcoporum habet Petrus Blesensis, epist. 51: Verba episcoporum, qui apostolorum sunt filii et hæredes, vim juratoriam in se habent, ut in eis jusjurandum sit, quod est verbum simplex in aliis, et quod in aliis est simplex perjurium, sacrilegium sit in illis. Id etiam convenit regum et principum promissis, quibus solemne est fidem suam nude interponere, præsertim quando cum subditis quidpiam agunt, aut iis aliquid pollicentur.

(84) Ὁ καρκίνος. Vide Michaelem apostolicum Proverb. cent. ii, § 41, et infra pag. 247.

minas cladis hosti reponendæ. Novam igitur ver-
sare ac parare animo expeditionem cœpit, et in
curas ac sollicitudines reparandi exercitus prioribus
acriores mentem dividere. Erat is natura ve-
hemens promotor semel cœptorum : quæ cogitasset,
quæ decreasset, ab iis absistere nunquam inducturus
in animum, quantævis contra occurrerent malorum
et periculorum moles : imperterriti plane vir
pectoris, fiduciaque sui tantæ, ut nihil non expugnabile
vel ad primum suum impetum duceret. Cito igitur
excusso torpore quem illi mœror improperi successus
induxerat, dimissis in omnes partes strenue nuntiis
secundam in Illyricum tra-

Α ναί ἐφ' οἷς καθάπαξ διεβουλευσατο, καὶ τὸ ἔθλον
εἰπεῖν ἀκατάπληκτος, καὶ πάντα αὐτῷ ἀλώσιμα ἐκ
μόνης προσβολῆς οἰόμενος γίνεσθαι. Εὐθύς οὖν τῷ
φρονούν αὐτῷ τῆς ψυχῆς συναγαγῶν καὶ τῆς πολλῆς
ἀθυμίας ἑαυτὸν ἀνακτιθῆσάμενος, ἀποστείλας παντα-
χόθεν διεκρηρύκευε τὴν εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν αὐθις κατὰ
τοῦ βασιλέως διαπεραίωσιν, μετακαλούμενος ἅπαν-
τας. Καὶ αὐτίκα πανταχόθεν πλήθος συνελεκτο
στρατιωτῶν ἱππέων τε καὶ πεζῶν πάντων ἐξωπι-
σμένων λαμπρῶς, καὶ πρὸς μάχην ἀποβλεπόντων.
Τὸ πλήθος εἶπεν ἂν Ὀμηρος

partes strenue nuntiis secundam in Illyricum tra-
se ac militares viros juvenesque gloriæ cupidos con-
undique numerus militum ingens equitum pedi-
tumque ; armati omnes erant splendide et oculo ac vultu
Martium spirabant. Multitudinem sic
Homerus exprimeret :

Crebra ut apum glomerata minuto examina vulgo,
confluebant autem non ex vicinis magis quam ex
longinquis et alio sub cœlo sitis regionibus et ur-
bibus. Et Robertus ad magnitudinem propositi
apparatus modum exæquans, tam valide sese ar-
mabat, quam putabat necessarium ad ulciscendam
filii cladem. Collectis exercitibus filios convocat,
Rogerium, et qui dicebatur Gidas, quem imperator
Alexius occulta legatione tentaverat offerendis
nuptiis e consanguinitate sua : quam affinitatem
delatione honorum insignium et liberalissima lar-
gitione pecuniæ immensæ se cumulaturum pro-
mittabat : audiente libenter ea iuvene, fidemque
jam tum ac consensum dante, quanquam cogitatæ
defectionis indicia cautissima dissimulatione op-
pressit ne in notitiam patris aut fratrum emanarent.
Hos ergo Robertus tum ad se vocatos filios
equitatum præfecit universo : præseque ambos misit
cum mandatis, ut Aulonem mature occuparent ;
quod illi mari trajecto, primo statim incursu fe-
cerunt ; idoneoque illie præsidio relicto Buthrotum
cum suis copiis profecti urbem quoque illam fa-
cile ceperunt. Interim Robertus cum classe uui-

Β Ἦτε ἐθνευ εἰσι μελισσῶν ἀδινῶν,
καὶ συνέβρεον ἐκ τε τῶν παρακειμένων πόλεων, καὶ
ἐξ ἄλλοδαπῶν δὲ οὐχ ἤττον. Κάντευθεν ὠπλίζετο
καρτερῶς ἐφ' ᾧ τὴν τοῦ υἱοῦ ἀνακαλέσασθαι ἤττον.
Ἴκανά δὲ συλλεξάμενος στρατεύματα, εἶτα τοὺς αὐ-
τοῦ μετακλιεσάμενος υἱεῖς, τὸν τε Ῥογέρην καὶ τὸν
Γίδαν (85) καλούμενον, ὃν ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος, θέ-
λων τοῦ πατρὸς ἀποστήσαι, ἀποστείλας λάθρα περὶ
κῆδους αὐτῷ ἐδήλωσεν ὑποσχόμενος καὶ τιμὴν δια-
φέρειν, καὶ χρημάτων δόσιν δαψιλῆ· ὁ δὲ τοῦ-
των ἀκούσας συνέθετο, τὸν δὲ λόγον τέως εἶχεν
ἀπόρρητον. Τοῦτοις οὖν τὸ ἱππικὸν ἅπαν παραβούς,
ἀπέστειλε παραγγείλας σπουδάσαι κατασχέειν τὴν
Αὐλῶνα. Οἱ καὶ ἄ διαπεράσαντες ἐξ ἐπιδρομῆς, τοῦ-
C τον εἶλον. Καὶ μετρητοῦς τινος εἰς φυλακὴν αὐτοῦ
καταλιπόντες μετὰ τῶν λοιπῶν καταλαβόντες τὸν
Βιθροτῆν (86) ἐξ ἐφόδου καὶ τοῦτον κατέσχον. Ὁ
δέ γε Ῥομπέρτος, τὸ ναυτικὸν αὐτοῦ ἅπαν ἀναλα-
θόμενος, καὶ τὴν εἰς τὸ Βιθροτῆν παραλίαν πε-
ραπλέων κατέλαβε τὸ Βροντήσιον, ἐφ' ᾧ πρὸς τὸ
Ἰλλυρικὸν διαπεράσαι. Τὸν δ' ἀπὸ τῆς Ὑδρούν-
τος ἄ πορθμῶν ἤττον διάστημα ἔχειν μεμαθηκώς,
ἐκεῖθεν διεπέρασεν (87) εἰς τὸν Αὐλῶνα, καὶ οὕτω

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* δέ. ὡς πρὸς. Ἰδρούντος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(85) *Gidar*. Tres existere Wiscardo ex Sigelgaita conjuge filii masculi ; Rogerius, dux
Apuliæ ; alter Robertus qui subscribit Diploma
Rogerii fratris ducis Calabriæ pro Ecclesia Con-
sentina, an. 1093, apud Ughellum, tomo IX
Ital. sacr. pag. 257, nec multo post obiit ; tertius
Guido. Is navali prælio cum Venetis inito interfuit,
ut Anna commemorat. Fratrem deinde Boemundum
in expeditionem sacram proficiscentem comi-
tatus, fortiter iis in bellis se gessit, eoque
nomine celebratur a Tudebodo, lib. iv ; Roberto
Mon. lib. vi ; Baldrico, lib. iii ; Guiberto, lib. v,
cap. 26 et 27 ; et Willelmo Tyrio, lib. vi, cap. 11.
Periit tandem ille ex febris, Boemundo Dyrrachium
obsidente anno Christi 1107, ut docemur ex scri-
ptore *Historiæ Hierosol.*, pag. 608, apud Bongar-
sium, tametsi probabilis soluta jam obsidione et
pace Alexium inter et Boemundum firmata obiisse,
x iis quæ ab Anna narrantur, lib. xiii, pag. 388

et seqq. ; Oderico Vit. lib. xi, pag. 824, et vet.
scriptore qui exstat tom. IV *Hist. Franc.* pag. 90.

(86) *Bóthertor*. Rogerius Hovedenus : *Ad exitum insulæ de Cuersu in Romania est castellum desertum, quod dicitur Buentrost, super litus maris, in quo Judas proditor navis erat.* Buthrotum, D
geographus, uti supra monuimus. Servius ad illud
Virgilii lib. iii *Ænid.* :

Et celsam Buthroti ascendimus urbem ; hæc civitas est in Epiro, cujus pars est Chaonia, quæ ante Molossia dicta est.

(87) *Διεπέρασεν*. Trajecit iterum Robertus in
Illyricum mense Septembri, anno scilicet Christi
1081, ut auctor est Malaterra, lib. iii, cap. 40.
Gesta in hac ultima Roberti expeditione multis
refert Guillelmus Apul. lib. v, quæ ad illustran-
dam Annam integra, etsi prolixiora, hoc loco
damus, cum hic egregius scriptor, licet semel
editus, haud omnibus obvius sit.

διὰ τῆς ἀναμεταξὺ τοῦ Αὐλώου καὶ τοῦ Βοθραντοῦ παραλίᾳ μετὰ τοῦ στόλου αὐτοῦ παντὸς διελθὼν ἠνώθη μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἡ Κορυφὴ προκαταχρῆσθεῖσα παρ' αὐτοῦ αὐτὴν ἀπεστράτησε, τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ εἰς τὴν Βοθραντὴν καταλιπὼν αὐτὴς μετὰ τοῦ ναυτικοῦ παντὸς ἀπέπλευσε πρὸς τὴν Κορυφῶν. Ἄλλ' ὁ μὲν Ῥομπέρτος τοιαῦτα Corypho prius occupata defecerat, filii Buthroti petiit, arcem amissam recuperaturus.

Ἄπερ μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ, οὐδὲ μῶς ἀνεπεσιώκει, ἀλλὰ τοὺς Βενετικούς διὰ γραμμάτων ἐξώτρυνε, παρασκευάσας οὖθις τὸν μετὰ τοῦ Ῥομπέρτου ἀναδησασθαι πόλεμον, στόλον ἰκανὸν ἐξωπλίσαντας ἑ καὶ τὰς δαπάνας πολλαπλασίους λήψεσθαι ὑποσχόμενος, αὐτὸς δὲ διήρεις, καὶ τριήρεις, καὶ παντοῖον εἶδος ληστρικῶν κατασκευάσας κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου ἐξέπεμφεν, ὀπλίτας εἰσαγαγὼν, τῆς δὲ θαλάττης μάχης εἰδήμονας. Τὴν δὲ κατ' αὐτοῦ τῶν στόλων ἐφοδὸν μεμαθηκῶς ὁ Ῥομπέρτος τὴν μάχην προαρπάζων ὄπισθο· ἐκείνους λύσας τὴν πρυμνήσια μετὰ τοῦ ναυτικοῦ αὐτοῦ παντὸς τὴν λιμένα Κασσώπης (88) κατέλαθεν. Οἱ δὲ γε Βενετικοὶ κα-

A versa ad littus Buthroto oppositum provectus, indeque coram legens Brundusium tenuit, inde trajicere in Illyricum cogitans : sed cum didicisset breviorē esse trajectum Hydrunte, in eam reversus urbem Aulonem versus solvit cum exercitu. Mox Aulone tota classe comitante rursus oram legens filiis se Buthroti junxit. Quoniam vero

Haec agente Roberto nequaquam cessabat impetator, aut ad tantas apparatus minas despondebat animum. Scripsit primum omnium ad Venetos, omni ratione suadens ut rursus in Robertum classem armarent : pecunias in sumptum navium, in stipendia militum, largissimas liberalissime pollicens. Ipse biremes, triremesque, formaeque omnis ac modi piraticas naves, magno iis numero imposito exercitatorum maritimis pugnis militum, in hostem immisit. Nec recusavit, quia erat audacia, certamen Robertus, sed potius ultra occurrere accersereque periculum generositate dignum sua credidit. Adventu ergo audito ambarum in se clas-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹ ἐξοπλίσαντας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

His ita completis animos intendit ad illud Propositum, quod mente diu tractarat agendum. Electos igitur nautas, et quos magis aptos Militiæ novit, secum facit ire Tarentum. Huc cum gente sua navis convenerat omnis. 309 Classis magnificos ibi militiæque paratus Instruit, expensis naves impientur et armis. Portum Brundusii, qui tutior esse videtur, His comitatus adit. Transire veretur Hydrunti, Quo brevior transcursus erat, quia tempus adesse Cœperat autumni, tranquilla recesserat æstas. Unde timens ratibus, mora ne qua noceret Hydrunti Ex tempestatis subitis incursibus ortæ, In portu tuto fit tutus classe recepta, * Exspectat status prudenti mente secundos. Inde valescens uxori littore stanti, Restantique simul populo cum conjuge, cepit Finibus Ausoniis jam non rediturus abire. Armatis eetum viginti navibus æquor Transfretat Adriacum, genito comitante Rogero, Qui patris esse sequax armorum strenuitate, Et placida cunctis affabilitate studebat. Duxit præterea naves, oneraria quarum Lex erat, has et equis sumptuque repletit et armis, Et variis rebus, quas æquoris exigit usus. Æquore transvectos exercitus ille coegit Quem ducis egregii servabat filius alter. Izegere fere menses in littore binos, Tempestate gravi bellum differre coacti. Temperie placida portum redeunte relinquunt, Et contra Venetum naves, Danaumque chelindros Certamen navale parant. Dux quinque triremes Ducit, ducendos commisit quinque Rogero : Roberto totidem fratri, totidem Boemundo. His aderant ratium suffragia juncta minorum. Innumeris bello Danaï duccre chelindros : Altera turba novem confisa triremibus aliis, Quas habiles bello magis esse Venetia novit, Roberti naves dum conspicit inferiores Esse suis, audacter eis congressa recessit, Atque in erpositis Danaum præfulsa chelindris, Jactibus innumeris telum desuper hostes Sauciat, et ferri se pondera magna minatur

Jacturum, ne classis eis inimica propinquet. Vix in ea navi, quæ fert ad bella Rogerum, Quilibet illæsus reperitur, et ipse lacerto Saucius, obstanti stat cedere nescius hosti, Immemor illati sibi vulneris : ardor honoris, C Quantus adesse solet victoribus, incitat illum. Hunc pater insigni decoratus saepe triumpho Accit, et occitum majori classe chelindros Dissociare jubet. Patris impiger ille jubentis Jussu sequi properans, cum quinque triremibus illi : Quæ sibi commissæ fuerant, inferre chelindris Bella parat, Danaï nihil hoc pugnante repugnant, Sed passim fugiunt, ut aves obstare volanti 310 Non audent aquilæ, cursuque latere fugacæ Coguntur lepores, dum ne rapiuntur aduncis Unguibus, et rostro metuunt cibus esse voraci. His ita dimotis stat sola Vene icæ classis. Robertus, genitique sui, dum stare fugatis Græcorum ratibus, solas videre triremes, Invasere suis cum ratibus acriter illas, Tamque fuit vehementi impulsus impetus horum, Ut septem mersis non posse Venetica classis Elabi speret, solis sed stare duabus Navibus ad bellum nil profuit : hostibus omnes D Cedere coguntur, solito dux more triumphat Classe triumphata secum duo millia victor Ad portum ducit de pugnatoribus istis, Qui magis obstiterant, et quorum audacia major Præter eos, alios quingentos adnumeravit. Qui capti fuerant, septem, fugientibus Argis, Argolicæ naves sunt hoc certamine captæ. Qui castrum Coryphi servare fideliter illi Solliciti fuerant, solvuntur ab obsidione Quam passi fuerant, dux dum metuendus abesset, Exin victrices, et victas ducere naves Procurat tutis stationibus, ut locet illas Temporis hiberni dux incumbente pruina, Naves et nautas ibi collocat, et remorari Dum placidæ redeant æstatis tempora jussit.

(88) Κασσώπης. Urbs portu insignis, a qua Brundusium navigabatur. Ulpian. Leg. 1, § 12 q, de exercit. act. : Ut ecce naves quæ Brundusium a Cassiopæ, vel a Dyrrachio rectores trajiciunt. Quæ

sium ipse suam instructam ac pugnam solvens portum Cassopes insedit. Venetorum prima statio in Passarorum portu fuit : ubi comperto Roberti occursum recta in portum Cassopes infesta classe invehuntur. Vehemens pugna fuit, nec missilibus procul gesta sed manu conserta cominus ; ad extremum victus Robertus est. Sed indomitus animus victum se haud fatebatur ; reliquias colligit, majore vi et ope ad alterum prælium priore atrocius se parat. Non sefellit utriusque classis duces, qui recenti victoria subnixi ultro ad tertium diem occurrunt, vehementique prælio commisso Robertum iterum splendide superant. Sicque in portum Passarorum revertuntur. Hic sive, ut fit, ex præteritis successibus nimia sui fiducia, sive contemptu hostium, quasi jam debellatum cum illis esset, solutius jam et securius se gerere cœperunt quam in veterani et generosissimi ducis Roberti adhuc armati vicinia par esset ; ac præter cæteram negligentiam naves celeres haud exiguam navalis exercitus partem Venetias dimittunt, quasi tot opus esset nuntiis ad præconium relatæ de Roberto nobilissimæ victoriæ illic faciendum. Didicit ista Robertus a quodam Veneto Petro Contarino recenti ad ipsum transfuga ; itaque quanquam ex sensu ac dolore iteratæ cladis, incredibili agritudine ac mœnore oppressus, excitavit tamen ad occasionem novæ spei fortem animum, et redintegrato impetu decrevit Venetos rursus aggredi. Eum contra venientem inopinato audientes non sine admiratione et perturbatione Veneti majora sua navigia funibus inter se alligant et regione portus urbis Corypho, et facto, quem vocant, pelagolimene sive maris portu, parvas scaphas in medium coegerunt, sicque armati omnes operiebantur hostem. Neque is moram fecit. Conseritur atrocius longe quam unquam antea prælium, summis viribus animisque ; **161** stant utrimque obnixi seque ubique adversos ferunt : nemine initium præbendi tergi faciente. Quoniam vero Veneti longa militia commeatus absumpserant quibus fetus et gravatas habuerant naves, ex jam nihil præter milites et arma conti-

ταλαβόντες τὸν λιμένα Πασάρων (89) καὶ μικρὸν κίχθει τὴν τοῦ Ῥομπέρτου ἔφοδον μεμαθηκότες, θάπτον καὶ αὐτοὶ καταλαμβάνουσι τὸν λιμένα Κασσώπης. Καὶ συμβολῆς καρτερὰς γενομένης, καὶ τῆς μάχης ἀγχεμάχου ; ἤττειται ὁ Ῥομπέρτος. Ὅποιος δ' ἐκεῖνος φιλοπόλεμος, καὶ ἐκθύμως ἔχων πρὸς μάχας, οὐδὲ μετὰ τὴν ἤτταν ἐκείνην τὸ παράπαν ἐνεβίδου, ἀλλ' αὖθις ἠτοιμάζετο πρὸς ἐτέραν μάχην καὶ συμβολὴν πολέμου μείζονος. Ὅπερ οἱ ἠγεμόνες ἀμφοτέρων τῶν στόλων μεμαθηκότες, καὶ τῆς προηγησαμένης νίκης θαρσύναντες, μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν προσβαλόντες αὐτῶ οἱ Βενέτικοι⁹, λαμπρὰν τὴν κατ' αὐτοῦ νίκην ἤραντο. Ἐὐ' οὕτως ἐπανερχονται πάλιν εἰς τὸν λιμένα Πασάρων. Ἐπεὶ ὅποια ἐν τοῖς τοιοῦτοις ὡς τὰ πολλὰ φιλεῖ γενέσθαι **B** ἐπαρθένης ἐπὶ ταῖς προγεγενημέναις νίκαις, ἐπεὶ τὸς ἠττηθέντας ἀπελπίζαντες ἀναπεπτώκασιν ἤδη τὸ πᾶν ἠνυκότες, καὶ καταφρονητικῶς πρὸς τὸν Ῥομπέρτον διετίθεντο. Ἐἴτα διελόντες τὰ ταχύδρομα τῶν πλοίων ἀπέστειλαν εἰς Βενετίαν διηγησομένους τὰ συμπεσόντα, καὶ ὁ-ως κατὰ κράτος τὸν Ῥομπέρτον ἤττησαν. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος ταῦτα μεμαθηκὼς ἀπὸ τινος Βενετῆκου Κονταρίνου (90) Πέτρου κἀλουμένου ἄρτι προσπεφευγὸς αὐτῶ, ἐπὶ πλέον ἠθύμει, καὶ οὐκ ἔτι ἀνεκτῶς εἶχεν ἰλογισμοῖς δὲ κρείττοις ἀναρρώσας ἐκυτόν αὖθις κατὰ τῶν Βενετῆκων ἰσταν. Οἱ δὲ Βενέτικοι τῶ ἀπροόπτῳ καταπλαγέντες τῆς αὐτοῦ ἐλεύσεως, εὐθύς δεσμησαντες τὰ μείζω τούτων πλοῖα καλωδίους παρὰ τὸν λιμένα πῆς Κορυφῆς καὶ συναπαρτίσαντες τὸν λιμένα ὑπερομένους πελαγολιμένα, τὰ **C** μικρὰ τούτων σκάφη¹⁰ εἰς μέσον ἤλασαν ἰσθηροφρόσαντες ; δὲ ἄπαντες ; ἐκαρδόκουν τὴν τούτων ἐλευσιν. Ὁ δὲ καταλαβὼν συμμύγνυται τοῦτοις πρὸς πόλεμον. Ὁ δὲ πόλεμος δεσινὸς ἦν καὶ τῶν πρώην ἰσχυρότερος, ἐκθύμως μίχομένων ἢ πρότερον. Καρτερὰς οὖν μάχης ἀναμεταξὺ γεγυνοῦσας, καὶ μηδενοῦ τῶν μερῶν νῶτα διδόντος, ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ πρόσωπον ἐρχομένων, ἐπει οἱ Βενέτικοι τὰ προσόντα τοῦτοις φθάσαντες προκατηναλώκεσαν, καὶ οὐδὲν ἄλλο πλὴν τῶν ὀπλιτῶν ταῖς ναυσὶν παρῆν, αὐταὶ δὲ τῇ κορυφῇ ἐπεπόλαζον ὡς τῶν ὕδασι ἀνεχόμεναι, ὡς μηδ' ἄχρι δευτέρου ζωστήρος (91) τοῦ ὕδατος

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁹ ληστρικῶν νηῶν. ⁹ Desunt voces οἱ Βενέτικοι. ¹⁰ Deest vox σκάφη.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

loco Laz. Baysius, lib. *De re navali*, Cassopa legendum censet, ut et apud Ciceronem, lib. xvi, *Epist. fam.* epist. 9, aitque oppidum esse Coreyræ insulæ ex Plinio, lib. iv, cap. 12, ubi etiam ab Anna videtur statui. *Catzope* dicitur Hovedeno et Bromptono, an. 1191 ; *Cassiope Castrum*, D. Gregorio M. lib. xii, epist. 2, 3 et 8, hodie *Cassopo*. Vide Thomam Porchacum, *De insul.* Est præterea ejusdem appellationis Thesprotiorum urbs in Epiro, de qua geographi.

(89) *Λιμένα Μωσσοῦρων*. Πάσσαρον Molossiarum in Epiro locus apud Pliut. in Pyrrho, et Livium, lib. xlv.

(90) *Κονταρίου*. Ex illustri Contarenorum Veneta gente, ex qua prodire Duces aliquot reip. Venetæ

D (91) *Ἄχρι δευτέρου ζωστήρος*. Theodorus Prodromi. lib. v. τῶν κατὰ Ῥοδάνθη pag. 225.

⁹ Ἐκ δευτέρου ζωστήρος ἄχρι καὶ τρίτου Πίλοις κατεσκέπαστο ναυστοῖς παχέσιν.

Τρίτος ζωστήρ apud Constant. Manassem in Theophilo, et Nicetam in Man. lib. ii. N. 4, qui ἔσχατος ζωστήρ dicitur Zonaræ in Theophilo. Dicuntur autem ζωστήρες Athenæo lib. v. ὑποζώματα, ubi describit navem a Philopatore exstructam : ὑποζώματα ἐλάμβανε δώδεκα, quæ quidem ἰσοζώματα appellantur ὑποζεύματα a Scholiaste Aristoph. in *Equitibus* : ζωμεύματα, τὰ λεγόμενα ὑποζώματα : εἰσὶ δὲ ζῦλα τῶν νεῶν. Lignorum enim seu asserum latiorum, quibus navis latera constant, unauuque series ζωστήρ dicitur, ita ut tot

φθάνοντος, πανσυβί ἐπὶ τὴν ἑτέραν πλευρὰν τὴν ὡς πρὸς τοὺς πολεμικοὺς συβρέυσαντες, τῆνικαῦτα ἐδυσθῆσαν· ἦσαν δὲ ὡσεὶ χιλιάδες τρισκαίδεκα. Αἱ δὲ Ἰλλοὶ τῶν νηῶν σὺν αὐτοῖς πλωτῆραι κατεσχέθησαν. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος μετὰ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην νίκην (92) ἀπηνῶς διατεθείς, πολλοῖς τῶν κατασχεθέντων ὠμοτάτως ἐχρήσατο, τῶν μὲν τὰς δ'φεις πηλώσας, τοὺς δὲ βίνοτομήσας, τινῶν δὲ καὶ χεῖρας ἤ-
-όδας ἢ καὶ ἀμφοτέρω ἀφελόμενος. Περὶ δὲ γε τῶν λοιπῶν, ἀποστείλας πρὸς τοὺς δημοκράτους αὐτῶν διευφημίσειν ¹¹, ἐν ᾧ βουλόμενος πρῆσθαι τὸν ἴδιον τιμῆς, ἀφόβως παραγίνοιτο. Ἄμα δὲ καὶ τὰ περὶ εἰρήνης αὐτοῦς ἤρωτα. Οἱ δὲ μηνύουσι πρὸς αὐτόν· Ἰσθί, δοῦξ Ῥομπέρτε, ὡς εἰ καὶ τὰς σφῶν ἡμῶν γυναικᾶς καὶ τὰ τέκνα ἀποσφαττόμενα θασαυ-
-μηθα, οὐκ ἂν τὰς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον συνθήκας ἀπαρησόμεθα, οὔτε μὴν τοῦ ἐπαρήγειν αὐτῷ, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκθύμως μάχεσθαι ὀλοῦς εὐδώσομεν ¹².

a te contrucidari cerneremus, inducere posse nos in ejus propugnanda causa conatibus periculosis parcamus ullis.

Καιροῦ δ' ὀλίγου παρεβρύχκτος, δρόμωνάς τε καὶ τριήρεις εὐτρέπισαντες οἱ Βενέτικοι (93), καὶ ἄλλ' ἄλλα τῶν μικρῶν καὶ ταχυδρόμων νηῶν, μετὰ πλείονος δυνάμεως κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου ἔργονται. Καὶ δὴ καταλαβόντες αὐτὴν περὶ Βοθρεντῶν ¹³ ἀυλιζόμενον, τὸν μετ' αὐτοῦ συνάπτουσι πόλεμον, καὶ κατὰ κράτος νικῶσι, πολλοὺς μὲν ἀποκτείναντες, πλείονας δὲ καὶ βυθίσαντες· μικροῦ δὲ δεῖν καὶ αὐτὸν τὴν γνήσιον υἱὸν αὐτοῦ Γάταν, καὶ τὴν ὁμουνέτιν κατέ-
-έχον Γατταν ¹⁴. Καὶ νίκην κατ' αὐτοῦ λαμπρὰν ἀράμενοι, δηλοῦσι πάντα τῷ βασιλεῖ. Ὅς διὰ πολλῶν τούτους ἀμειψάμενος δωρεῶν καὶ τιμῆς, καὶ αὐτὸν τὸν δοῦκαν Βανέτας (94) τῷ τῶν πρωτοσεβασ-

A nentes leviores innatabant quam ut regi possent commode, aqua ne ad secundum quidem usque cingulum pertingente. Ergo cum eam partem quæ hostes spectabat urgerent corporibus suis milites, naves omnes in illud latus invertebantur sensim donec ad extremum demersæ sunt. Erant in iis ad tredecim hominum millia. Aliæ porro navis simul cum vectoribus captæ sunt Robertus illustri ea victoria usus crudelissime præteritarum dolorem eladium studuit ulciscendo consolari. Multos eorum quos cepit inhumane cruciavit deformavitque. Quibus am oculos eruit, aliis nares abscidit, nonnullis manus aut pedes. Fæere quibus utraq; illa simul demeret. De reliquis, admonuit dimissis per vicina loca præconibus qui suos numerato pretio redimere vellent innoxie ad se ac secure venire posse; simul jussit tentari eorum animos de pace componenda secum. At illi sic responderunt: Scito, dux Roberte, neque si uxores et filios nostros animum ut fidem Alexio juratam fallamus, aut in

Non longum inde tempus fluxerat cum dromonibus et trieribus Veneti paratis nonnullisque aliis parvis et velocibus navibus exercitu in majorem quam antea numerum reparato, in Robertum infesti movent stationem habentem circa Butthrotum, consertoque acri prælio illam plane vincunt multis ex ejus exercitu cæsis, pluribus demersis. Parumque absuit quin filium ejus Gidam et uxorem Gaitam caperent. Cujus splendidae victoriae simul imperator, ipsorum nuntiis indicantibus, certior est factus, multis eos muneribus magnisque honoribus prosecutus est. Duci Venetiarum protosebasti dignitatem cum congruo censu annuo contulit:

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ διευφημίσειν. ¹² εὐδώσομεν. ¹³ πρὸς τὸ Βοθρεντῶν. ¹⁴ Deest vox Γατταν.

Car. Dufresnoii Du Cangii notæ:

habeat ζωστήρας navis, quot ejusmodi asseres quorum primus est qui supremus et altior, qui primus ζωστήρ vocitatur. Adle Heliodorum, lib. 1.

(92) *Λαμπρὰν νίκην*. Hanc Roberti navalem victoriam in mensem Novembrem conficit Romualdus archiepiscopus Salernitanus: *Dux Robertus collecto agmine iterum in ultramarinas partes statuit proficisci. Quod dum imperatori Alexio compertum esset, suum direxit exercitum cum multitudine navium simul cum exercitu Venetianorum, ut maris iter duci prohiberetur. Contra quos dux Robertus, una cum filio Rogerio, cum navibus suis non segniter progressus, cum iis acriter confixit mense Novembri, et navali prælio commisso, dux Robertus una cum filio suo 311 Rogerio, victoriam capiens, maxima cæle prestravit eos, quorum quidem multi in mare demersi, plures autem capti, nonnulli vero per fugam rix elapsi sunt, sicque prostratis hostibus dux ipse simul cum Rogerio filio exultans tripudius, adiu Boemundum filium suum, quem in tervis, quas ibi conquieserat, dereliquit, cum suo exercitu imperium Constantinopolitanum invadere cupiens. Anonymus vero Barensis initium Januario mens: an. C. 1085. Robertum inter et Venetos navale prælium scribit: An. 1085, indict. 8, transiit Robertus in Romania in mense Ostobri. In mense Januarii*

commisit bellum in mare cum ipsis Veneticis, et vicit.

(93) *Βενέτικοι*. De tertio hoc prælio, vel saltem Venetorum ista victoria, silent prorsus scriptores. Sabellicus, dec. 4, lib. v, ter Venetos cum Roberto mari dimicasse tradit, ac primo quidem prælio Roberti classem debellasse, aliis cladem passos: *Nec ita multo post in Alexii gratiam Veneti in Normannos moverunt, eodem ferme loco ubi prius, seilongè alio eventu pugna commissa est. Victi quidem adeo insignem cladem Veneti acceperunt, ut ex numerosa classe, quam ex Silvius duxerat (quia alii mediis aquis cæsi, alii capti essent) paucissimi evasisse dicantur. Et mox de tertio prælio: Circa Dyrrachium per hæc quoque tempora a Græcis Veneticis Phalerii (ducis Venet.) ductu adversus Guiscardum, nec meliorem eventum quam antea Silvio duce pugnatum reperio.*

(94) *Δοῦκαν Βανέτας*. Ob præstita sibi his in bellis a Venetis auxilia, Venetorum ducem, quantum dignitate fungebatur Vitalis Phalerius, seu Falierus, qui illam inierat an. 1184, protosebastum dixit Alexius, cæterosque Venetos multis muneribus magnisque honoribus est prosecutus. Quo quidem titulo ornatum Vitalem prodit etiam Franc. Sansovinus in *Venetia*, lib. II, pag. 187, prior edit. ubi aliquot alios Venetorum duces similibus titulis identidem ab Imperatoribus Byzantiis co-

celesiis omnibus quæ Venetiis sunt, satis magnum auri numerum quotannis ex imperiali ærario pendendum constituit. Eximie vero ecclesiæ structæ in nomine evangelistæ apostoli Marci vectigales fecit Melphenses omnes qui officinas Constantinopoli haberent. Omnesque præterea officinas ac tabernas alias quæ a veteri Hebraica scala ad Biglam, sic dictam, pertinent; simul et eas scalas

στῶν ἀξιώματι μετὰ τῆς ἀναλόγου βόγα: ἐτίμησεν¹². Ἄλλὰ καὶ πάσαις ταῖς ἐν Βενετία ἐκκλησίαις χρυσίου ποσότητα ἰκανὴν ἐτήσιως διανεμεσθαι ἀπὸ τῶν βασιλικῶν ταμιeliῶν ἐκέλευσε. Τῇ μέντοι ἐπ' ὄνομαι τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἀποστόλου Μάρκου ἐκκλησίαις ὑποφόρους ἄπαντας τοὺς ἐκ Μέλφης (95) ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐργαστήρια (96) ἔχοντας πεποίηκεν, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Ἑβραϊκῆς σκάλας (97)

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹² Deest vox ἐτίμησεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

honestatos testatur, quibus si ad vitam uterentur. Hoc autem verbum initio Vitalis diplomata concepta leguntur: *Nos Vitalis Faletro dux ac imperialis protosevastus*. Additur in editione Hoeschliana, Ὑπέστειμον δὲ καὶ τῶν πατριάρχων σφῶν ἡξίωζε μετὰ τῆς ἀλόγου (legendum ἀναλόγου) βόγα:; Hypertimorum dignitas metropolitanorum erat, quorum alii *ἑξαρχοὶ καὶ ὑπέρτιμοι*, alii tantum ὑπέρτιμοι dicebantur, ut est in Notitia Andronici. Erat porro ea tempestate Venetorum patriarcha Dominicus Contarenus, de quo Gregorius VII papa lib. 1, epist. 48; lib. II, epist. 44.

(95) *Τοὺς ἐκ Μέλφης*. Melphitani, seu Amalphitani, navigationi et mercaturæ operam non modo impenderunt, sed eo potissimum nomine celebrantur a scriptoribus, quod primi peregrinas et quas Oriens non noverat, merces, in remotiores orbis plagas, lucri faciendi gratia, inferre tentaverint, e: in plerisque maritimis oppidis domicilia et officinas, ubi moram facere possent, et commercia sua exercere, nutu quibus illa parebant principum, possiderent: quod præter Annam hoc loco, et pag. 125 et 163, testantur Willhelmus Tyrinus, lib. XVIII, cap. 4; Alexander abb. Celesin. lib. III, pag. 366; et Leander Albert. in *Descr. Ital.*; Guillelmus Apul. III:

*Urbs hæc dives opum, populoque referta vi'eitur:
Nulla magis locuples argento, vestibus, auro,
Partibus innumeris, hæc pluribus urbe moratur
Nauta, maris cælique vias aperire peritus.
Huc et Alexandri diversa feruntur ab urbe,
Regis et Antiochi: hæc freta et plurima transit,
His Arabes, Indi, Siculi noscuntur et Afri:
Hæc gens est totum pene nobilitata per orbem,
Et mercanda ferens, et amans mercata referre.*

312 (96) *Ἐργαστήρια*. Amalphitanorum, qui Constantinopoli commercii exercendi causa commorabantur, aliasque in urbe tabernas, vel officinas, seu potius, quæ ex iis in imperatorum fiscum inferri solebant vectigalia, Ecclesiæ D. Marci ultro largitur Alexius; nam hac tempestate Amalphis, seu Amalphia, quæ a suis antea regebatur ducibus, Roberto parebat, proindeque Amalphitanis bellum erat cum Alexio. Exstincto enim Joanne duce Amalphitano, Joannis ducis filio, an. 1070, Sergioque Joannis filio exacto, Robertus Ducatum Amalphitanum nactus erat an. 1075, urbe occupata, cui postmodum successit Rogerius filius, uti narratur in *Chronico Amalphitano*. Ut ergo Amalphitanorum mercatorum animos sibi conciliarent Græci, varia iis in urbe privilegia indulserunt, *embolumque*, (de qua infra) *ergasteria*, quæ *estacones* dicuntur in charta Boemundi II principis Antiocheni, et ecclesiis concesserant. Amalphitanorum vero ecclesia Constantinopoli vocabatur *Ecclesia S. Mariæ Amalphitanorum de Latina*, ut ex Bulla Alexandri IV PP. apud Ughellum colligitur. Erant porro varia et complura in urbe Constantinopolitana *ἐργαστήρια ἐμπορίας καὶ πραγµατείας διαφόρου*, ut ait Justinianus Nov. 45, quorum nomine im-

peratori pensatio præstatur, cuius reditus pro certa quantitate ad præbenda luminaria, et ædificia publica, ac tecta reparanda impendebatur, l. 49 Cod. de oper. publ. aut in sumptus funerum. d. Nov. XLIII et LIX, et Nov. Leonis XI, a qua pensatione, aut contributione cæteræ officinæ, quæ ad ecclesias, vel alias domos pietatis dedicatæ, vel ad viros illustres, vel ad domum in peratoriam pertinebant, immunes non erant. Meminit lex 42, Cod. de episc. et cleric. ergasteriorum, vel tabernarum, ad ecclesias pertinentium, de quibus agit etiam Gyllius, in *Constantinopoli*, lib. II, cap. 4. sub finem; Benjaminus vero Tudelensis in *Itinerario*, vectigalis quod cogebatur ex tabernis Constantinopolitanis: *Ipsius civitatis tributum singulis diebus viginti aureorum millia conficere aiunt, cum ex locatione tabernarum, tum ex foris venalitiis et mercatorum vectigalibus*. *Ἐργαστηριαχῶν* dictum illud tributum, quod pro officinis solvebant mercatores, in *Diplomate Andronici imp.* apud Phranzen, lib. III, cap. 24, quod nostris *Stallagium*. Charta Communitatis urbis S. Quintini in Veromanduis apud Hemereum: *Quisquis in forum venerit, stallum suum statuere possit, ubi terram vacuum repererit, summamque solvat stallagium*. Philippus Mouskes in Chilperico:

*Si leur don'a le vienag,
Des nés et tout le pontenage,
Et l'estalage, et les merciers.*

(97) *Ἀπὸ τῆς Ἑβραϊκῆς Σκάλας*. Quædam CPolitanae urbis angiportum assignatum et concessum Venetis ab Alexio refert Cinnam. lib. VI, n. 10, quem *Ἐμβόλον* a multis appellatum ait, forte quod esset ea urbis pars porticibus exornata, cuiusmodi variæ erant CPoli sparsim in omnibus pene regionibus, quas *ἐμβόλους* vulgo appellabant. Nam et *ἐμβόλους*, seu Porticus, Troadenses, Domini, Fanionis, Eubuli, Marciani, Arcadianas, Regias, Argyropratorium, Novas, Fori, Palatii, etc. passim habent scriptores Byzantini. Isidor. Gloss. *Imbulus, ab ambulando, Ambulatorium*. Papias: *Imbuli dicti, vel quia sub volumine sunt, vel quia sub his ambulamus: sunt enim platearum porticus hinc inde*. Sic autem Cinnamus, eo loco, ubi immunitates et privilegia Venetis ab Alexio, propter præstitum bello contra Robertum auxilium, concessa commemorat: *Οὗτοι Ἀλεξίῳ ποτὰ βασιλεῖ χειρὰ παρατχόμενοι σύμμαχον, ὀτηνίκα Ῥόμερπεῖς ἐκείνος ἐξ Ἰταλίας ἐπὶ Δυρράχιον μεταβάς ἐπολιόρκει τὴν χώραν, ἀμοιβῆς τυγχάνουσι τῆς ἄλλης, καὶ δὴ καὶ στενωπὸς αὐτοῖς; ἐν Βυζαντίῳ ἀποτέτακτο, ἵν' Ἐμβόλον ὀνομάζουσιν οἱ πολλοὶ, μόνον τς τῶν ἀπάντων διὰ τοῦτο κατ' ἐμπορίαν δεκάτας οὐδεν' Ῥωμαίων παρέσχοντο*. Quo *ἐμβόλου*

313 vocabulo non tam porticus quam urbis portio, seu regio (nos *quartier* dicimus) intelligitur. Ita etiam Pisanis fœderatis imperatores Constantinopolitani *embolum et scalas* concesserant, quod Calojoanni, seu Joanni Comneno ascribere videntur *Annales Pisanorum* editi ab Ughello, tom. III *Italia sacra*. Hæc enim in veteri diploma e au-

μέχρι τῆς καλουμένης Β' γλας (98) διήκοντα ἐργαστήρια, καὶ τὰς ἐν τῷ τοῦ διαστήματος τούτου ἐμπε-

A quæ intra istud totum spatium continentur, donavit. Præter magnas immobilium largitiones tum

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

1161. quod ab eodem Ughello in *Archiepiscopus Pisanis*. pag. 466. refertur. legimus : *Tibi Benedicto dilecto patri recipienti in vice Joannis operarii operis Pisanæ Ecclesiæ S. Mariæ pro loco ipsius operis damus et irrevocabiliter concedimus ecclesias, videlicet embolum, et scalas, et stateram que sunt in Constantinopoli, et sunt ab imperatore operi Sanctæ Mariæ concessa, etc.* Atque in eo Diplomate embolani dicuntur Pisanis, qui embolum istum incolebant, aut certe quibus emboli præfectura demandata erat : Ita ut neque archiepiscopus, neque consules Pisani, neque Missatici, neque vicecomes, neque embolani, qui modo sunt, vel pro tempore erunt, nec aliqua persona occasione Pisanæ civitatis potestatem habeant aliquo modo de prædictis omnibus vendendi, vel pignorandi, aut alienandi. In alio instrumento, an. 1224, apud eundem Ughellum dicto tomo, pag. 501 et 503. fit mentio emboli pellipariorum in urbe Pisana : nos diceremus, *le quartier des tanneurs*. Vide eundem, tom. VII, pag. 278. Quod vero spectat ad ecclesias, quas Veneti Constantinopoli tenebant, una fuit Sancti Archidani, vel Akidani, cujus mentio fit in Bullis Cælestini III et Honorii III PP. apud Ughell. in patriarch. Gradens. Porro scalarum vocabulo navalia intelligi pridem docuerunt viri docti. Alii scalas *trajectus maritimos* interpretantur, per quos videlicet navibus excensus aditusve patebat in portum, vel in urbem. Sic auctor *Descript. CP.* in reg. 6, scalam Syconam, *trajectum Syconum*, dixit, quæ alias πέρυμα Justinianarum nuncupatur in Nov. LIX, cap. 5; Syca enim Justinianæ dictæ, uti tradit Stephanus Byzantius. Sed et aliæ urbis scalæ περάματα in eadem Nov. appellantur : "Ἐξω τῶν νέων τευχῶν, ἢ ἐν ἄλλοις περάμασιν, id est, *extra novos muros et alios trajectus*, quemadmodum hæc verba reddidit Cujacius. Atque inde παραμάτων nomenclaturam servant etiamnum scaphæ ipsæ quibus fretum Syconum trajectitur, ut auctor est Petrus de Valle, epist. 2. Horum trajectuum sub scalarum nomine meminit Nov. CLIX, in princip. et l. 7 Cod. de aquæd. lib. XI. Quin et ipsæ in continenti *Clusuræ*, seu angustiæ, *scalæ* videntur etiam nuncupatæ. Certe Cinnamus, lib. I, meminit loci, *Mala Scala*, Κατὴ Σκάλα, dicit, quod, uti scribit, esset χωρτόν ἐρμυρὴν et ἀπόρημον. Scala igitur non tam portus, quam ipse trajectus dictus est vocabulo a Latino deducto, ex eo quod Græci veteres trajectus omnes, seu freta βάρη (quæ vox Latinis *scalas* notat) appellarent ita Euripides, in *Aulide*, v. 80, στενόπορος Ἀὐλίδος βάρη, vocavit angustum fretum, quod Aulidem Bœotix a Chalcide determinat, *tam modicum ut ponte jungatur*, teste Plinio, seu ut Solinus, *per fabricam brevissimæ machinæ adeatur pede*. Ab eodem fonte trajectus iidem *gradus* a Latinis nuncupantur. Nec enim sunt gradus, quod vult Surita, pontes ad maris, aut majorum fluviorum littora, sed freta, et angusti maris, atque interdum fluminum meatus. Ammianus, lib. XV, ubi de Rhodano : *Gallico mari incorporatur per patulum sinum quem voant, Ad Gradus*. Rhodani *gradus* occurrunt præterea apud auctorem *Itinerarii maritimi*, quam appellationem tribuunt etiamnum Rhodani accolæ ipsi meatibus, seu trajectibus, per quos fluvius in mare evolvitur, reliquo fluvii ipsius ostio arenis ferme undique obsito. Hos enim trajectus *gras* appellant, adjuncta quadam ab locis vicinis, aut a pelagi natura, aut soli denominatione. Superest præterea ejusdem vocabuli vestigium in Occitania ad stagnum Magalonense, quod ad septentrionem continenti adhaeret. ad

meridiem a 314 Gallico mari, validissimo aggero disjungitur. Hand procul a Magalona urbe in modum insulæ stagnantibus aquis circumfusa, Montipessulani præsulum cathedra olim insigni, disruptus agger iste meatum ac trajectum navibus a mari venientibus præbet in stagnum, quod portus vicem præstat. Canalem istum versus antiqui in Arnoldum episcopum Magalonensem scripti, circa an. 1078, *gradus* vocant. indigenæ vero *le grau*, apud Catellum. lib. II. *Rer. Occitan.*

Hic muros fecit, turres hic undique fecit,

Clerum divinis contulit officiis.

Iste gradus clausit, quo prædo piraticus hausit
Sæpe latrocinii littora nostra suis.

Navibus introitus per eum gradus alter apertus,
Non procul a terris. o Magalona, tuis.

In diplomate Ludovici VII, reg. Franc. an. 1155, apud Sanmarthanos, in *Episcopus Magalon. n. 24*, gradus isti *portus* nomine donantur : *In comitatu Sustantionensi portus, qui dicitur gradus*. In *Annalibus Pisanis* editis ab Ughello, tom. III ; *Ital. sacr.* sub an. 1165, *gradus Mergorii* dicuntur, pro *Mergorii*, seu *de Merqueil*. *Gradus* etiam in stagno Salsarum in comitatu Ruscionensi habent chartæ aliquot veteres ex Chartophylacione regis Christianissimi. Id porro vocabuli notione ista non neperum : eo quippe utitur Valerius Maximus, lib. III, cap. 6, ubi observatum a viris doctis : P. Scipio augendo exercitum, trajiciendoque in Africam, opportunum quæreret gradum. In sequiori vero Latine non senel usurpatum legimus. *Annales Pisani*, de S. Petro Apostolo : *Transfretavit circa littora Pisanorum, ubi hodie dicitur Ecclesia S. Petri ad gradus*. Infra, de eadem re : *In quo loco cum per mensem moram fecisset, ad gradus maris ecclesiam construxit*. Iidem *Annales*, sub an. 1178 : *Saraceni cœperunt bellare, et invadere insulam Sardiniam, et ire in partibus Pisanorum et usque ad gradus Romæ*. Neque aliunde nomen accepit insula Venetiis proxima, quæ *Gradus*, vulgo *Grao*, dicitur, quod in ea excensionis fierent, et portus vice esset Venetis. A prædictis disscendit Petrus Gyllius, lib. II, *De Bosp. Thrac.* cap. 11, cujus sententiæ favere videtur Cujacius, ad leg. VII, Cod. de aquæductu ; contendit enim scalas esse crepidines ac moles portuum, quarum objectu pelagi furentis atrocitas frangitur, quas, inquit, Ἐλληνες, a figuræ similitudine γηλάς appellant, posterius Græci βάρη. Latini *scalas* seu *gradus*, quia ex illis ad naves velut gradus jacitur. Factum deinde ut quæ vetustioribus Græcis γηλαί, iisdem jam ignorantibus γαλαί, denique a vulgi consuetudine, quæ litteras depravare solet, *scalæ* appellatæ sint. Sed hæc accurata egent discussione, quæ non est hujus loci. Unde Ἐβραϊκῆς Σκάλας nomen huic scalæ accesserit, haud plane constat ; nisi dicamus ita nuncupatam, quod vicina fuerit monasterio Stauracii quod τὰ Βραχά, et τὰ Ἐβραϊκὰ vocabant, de quo Theophanes, Zonaras, et Cedrenus in Mich. Rhang. et Pæulus Diacon. lib. XIV ; vel quod adjacuerit portæ urbis, olim Neorii, postea a recentioribus Græcis, ipsique Ducæ cap. 28 et 29, ὠπατᾶ, aliis *Heurææ*, seu *Hebrææ* dictæ, ab ædificiis Hebræorum, seu Judæorum huic portæ obversantibus, ut Gyllius, lib. III, cap. 1, et Leuncavius in *Pand.* cap. 200, tradunt. Vel denique, quæ mea est sententia, quod ab hac scala excensus fieret pergentibus in eam στενοῦ regionem, in qua erant Judæorum, aut Hebræorum sepultura, quæ Villharduino *Juiverie*, seu *Judæaria* idem nominatur. Vide notas nostras ad hunc scriptorem.

(98) Β' γλας. Locus ista dictus a virginis, seu

Constantinopoli tum Dyrrhachii, **162** tum ubicunque alibi illi petierunt. Quodque maximum omnium fuit, mercimonia ipsorum cuncta quovis portorio aut vectigali decrevit immunia in omne tempus esse in cunctis Romanæ ditionis locis, ut quidquid exportarent importarentve nihil, ne obolum quidem, redemptoribus fisci aut publicanis similibusve regię pecunię collectoribus, commercii alteriusve tributū nomine pendere cogentur. Sed plane liberam cunctęque Romanorum magistratuum potestati exemptam haberent mercaturam.

At Robertus (revertatur enim oratio unde digressa est, et reliquam pertexat narrationem) ne post hanc quidem eladem quiescere potuit, sed cum jam antea navigia e suis quędam duce iis suo filio præfecto in Cephalleniam misisset, studio civitatis quę in ea insula est, occupandę, ipse navigiis quę ad manum tum habuit reliqua, in statione relictis ad Bontizam, ubi et castris positis

Varię lectiones ex cod. Coislin.

¹⁶ κομμερχίου.

Car. Dufresnii Du Cangii notę.

excubiis. Βίγλα enim Ducę cap. 38, et aliis, quos laudant Rigaltius, Meursius, et Fabrotus, vigilia est, seu **315** custodia. Est igitur Βίγλα, locus ubi erat statio vigilum, in quo excubabant milites, qui urbis et civium securitati invigilabant: *Moris quippe Constantinopolitanorum erat, ait Luitprandus, lib. 1, cap. 3, ne a vicinis gentibus opprimerentur, singulis quibusque noctibus per totius civitatis bivium, quadriviumque armatos milites causa custodiendę civitatis, qui eam invigilarent, ponere.* His qui præerat tribunus, *drungarius vigilię dicebatur, qui nostris miles quęi, seu vernacula lingua, chevalier du quel, cujus quidem officii apud Parisienses ea erat dignitas, ut nonnisi a milite obiri posset, ut est in veteri Aresto parlamenti, 43 Januarii an. 1457.* Meminit etiam Codinus, in *Orig. CP.* loci ita dicti in urbe: *Τὰ δὲ λεγόμενα Κοντάρια, βίγλα ἦν μεγάλη τὸ πρότερον.*

(99) *Ἐμπεριχομένης σκάλας.* Hoc est, portoria, quę ex scalis intra illud spatium positę cogeantur. Erant enim in ipso Ceratino portu plures scalę, seu, ut ita dicam, in ipso portu plures portus, cum scala pars esset portus; unde Moschopolus dixit scalam esse μέρος τοῦ λιμένος, εἰς ὃ αὐτὴς δέδενται. In isto quippe sinu exstitit *Scala Chalcedonensis*, quę collocatur in 5 regione in vet. urb. descripti, cujus meminit *Chronicon Alexandr.* an. 12 Arcad., et 7 Theod. Jun., de qua etiam habet quędam Gyllius in *CP.* lib. III, cap. 4. *Scala Sycena* in regione 6, *Trajectus Justinianarum* appellata in Novell. LIX; de qua idem Gyllius, lib. III, cap. 2; et Leunclavius in *Pand.*, cap. 127. *Scala Timasi*, quam in 7 regione statuit urbis Descriptio: *Scala Acropoleos*, apud Theopphanem, pag. 365. Cedrenum in Copron. et Paulum Diac., XII *Hist. Misc.* Exstitit præterea locus *Heptascalon*, a septem scalis proximis dictus, de quo Scylitzes, Cantacuzenus, lib. IV, cap. 22, et Gyllius, lib. III, cap. 9. Ad Propontidem recensentur scalę aliquot: *Scala τῶν Πηγῶν*, apud Scylitzem in Romano, quę *Portus Aurę portę* dicitur Ducę, cap. 58; *Contoscalium*, seu parva scala, a qua porta urbis vicina dicta Contoscalii, cujus mentio occurrit apud Cantacuzenum, lib. IV, cap. 2; et Phranzem, lib. III, cap. 41. Vide Leunclav. in *Pandect.*, cap. 200. Meminit porro portorium, quę ex scalis pendebantur, lex 7,

ριεχομένης σκάλας (99) ἔδωρήσατο, καὶ ἐτέρων πολλῶν ἀκινήτων δωρεάς, ἐν τε τῇ βασιλευσσίῃ, καὶ τῇ πόλει Δυρραχίου, καὶ ὅποι ποτ' ἀν ἐκείνοις ἤτησαντο. Τὸ δὲ δὴ μείζον τὴν ἐμπορίαν αὐτῶν ἀζήμιον ἐποίησεν ἐν πάσαις ταῖς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Ῥωμαίων γῶραι, ὥστε ἀνέτω; ἐμπορεύεσθαι καὶ κατὰ τὸ αὐτοῦ; βουλῆτων, μήτε μὴν ὑπὲρ κομμερχίου ¹⁶ (1) ἢ ἐτέρας τινὸς εἰσπράξεως τῷ δημοσίῳ εἰσχομιζομένης παρεῖχειν ἄχρι καὶ ὀβολοῦ ἐνδός, ἀλλ' ἐξω πάτης εἶναι Ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας.

Ὁ δὲ γὰρ Ῥομπέρτος (ἐπαναγέσθω γὰρ αὖθις ὁ λόγος ὅθεν ἐξέπεσε καὶ καθ' εἰρμὸν ἐχέσθω τῆς διηγῆσεως), οὐδὲ μετὰ ταύτην τὴν ἤτταν αὖθις ἤρμει· ἀλλ' ἐπεὶ προφθάσας τινὰ τῶν πλοίων αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἰδίου υἱοῦ (2), κατὰ τῆς Κεφαλληνίας ἀπέστειλε σπεύδων τὸν ἐν αὐτῇ πόλιν κατασχεῖν, τὴ μὲν ἐνόητα αὐτῷ πλοία τῇ Βοντιτζῆ (3) προσώρμισε μετὰ τῆς παρεμβολῆς πάσης, αὐτὸς δὲ (4) εἰς μο

Cod. de aqueductu, lib. II, ubi omnia vectigalia, quę colligi possunt ex universis scalis urbis, in reparationem aqueductuum CP. impendi iubentur. Quę Gręci sic vertunt: *Εἰς ἀνανέωσιν τοῦ ἀγωγοῦ τὰ παρεχόμενα εἰς τὰς σκάλας ἀναλακείσθω. Σκαλιατικὰ ejusmodi vocat diploma Andronici Junioris apud Phranzem.*

(1) *Ἐπὲρ κομμερχίου.* Cinnamus loco supra laudato, de Venetis: *Μόνον τε τῶν ἀπάντων διὰ τοῦτο τὰς κατ' ἐμπορίαν δεκάτας οὐδενὶ Ῥωμαίων παρέσχοντο.* Hic vero κομμερχίων sumitur pro telonio, vel tributo, quod pro ipso commercio, mercatura, vel negotiatione pensitabatur. Sic enim passim hanc vocem usurpant Gręculi sequioris ævi. Glossę Basil. τελώνιον, κομμερχίων. Conventions Michaelis Palęol. imp. et communis Januens. an. 1261 editę post Villhard. *Permittet contrahere de toto jam dicto imperio omnibus et singulis Januensibus, et deferre libere et expedite sine aliquo impedimento dactę, commercii, sive exactionis.* Sanutus, lib. II, part. II, cap. 4. *Quod præfata tributa, dacta et commercia, aliaque necessaria nequiquam transferri valeant.* Hinc κομμερχίarios dictus ejusmodi vectigalium exactor. Constantino, *De adm. imp.*, cap. 43, et auctori *Chronici Alex.*, pag. 900. Vide præterea Glossaria Meursii et Fabrotii.

(2) *Μετὰ τοῦ ἰδίου υἱοῦ.* Rogerii in Cephalleniam appulsus, resque ibi actas attingit Guillelmus Apuliensis, lib. IV:

Hoc abeunte Rogerum

*Jussit adire suo cum milite Cephaloniam,
Ut tanta fuerat quę tempestate rebellis
Victa resfrenetur, hæc insula dum capietur,
316 Undique terras Gręcorum moverat urb-ns.
Jussa patris sequitur, jussamque Rogerus ad urbem
Cum ducis agminibus properavit, et obsidet illam.*

(3) *Βοντιτζῆ.* Idem poeta:

*Ipse suos equites hyemali tempore secum
Bundiciam ducit mansurus, ibique moram
Cæterum Bundiciam jam ante expugnarat Robertus.
Idem Guill. lib. IV:*

Bunditiam nautę vi captam depopulantur.

(4) *Αὐτὸς δὲ.* Guillelmus Apul.:

*Continuis hujus soboles generosa Rogerus
Pererrere minis non cessat Cephaloniam.*

νήρη γαλιάν (5) εἰσελθὼν τὴν Κεφαλληνίαν κατέλα-
 δε. Καὶ πρὶν ἢ ταῖς λοιπαῖς δυνάμεισι, καὶ τῷ υἱῷ
 αὐτοῦ ἐνωθῆναι ἐγκαρτερῶν ἔτι περὶ τὸν Ἄθε-
 ρα¹⁷ (6) (ἀκρωτήριόν τι τοῦτο τῆς Κεφαλληνίας)
 λάβρω κατέχεται πυρετῷ. Μὴ φέρων δὲ τὴν τοῦ πυ-
 ρετοῦ φιλίγωσιν, ὕδωρ ψυχρὸν αἰτεῖ. Τῶν δὲ περὶ
 αὐτῶν¹⁸ ἀπανταχοῦ σκεδασθέντων εἰς τὴν τοῦ ὕδα-
 τος ζήτησιν, τῶν ἐγγυρῶν τις πρὸς αὐτοὺς φησιν·
 Ὅρατε τρυτηλὴν τὴν νῆσον τὴν Ἰθάκην· ἐν αὐτῇ
 πρῶην πόλιν μεγάλη ἀνυποκόμητο Ἱερουσαλήμ κα-
 λουμένη, κίον τῷ χρόνῳ ἤρειπεται· ἐν αὐτῇ πηγὴ¹⁹
 ἦν πότιμον ἕσσει καὶ ψυχρὸν ὕδωρ ἀναδιδούσα. Τού-
 των ὁ Ῥομπέρτος ἀκούσας, δέει πολλῶν τῆνικαῦτα
 συνεσθῆθαι. Συμβαλὼν οὖν τὸν Ἄθερά καὶ τὴν πόλιν
 Ἱερουσαλήμ, τὸν ἐπιστάμενον αὐτῷ θάνατον ἐπεγί-
 νωσκε. Καὶ γὰρ πρὸ πολλοῦ τινες αὐτῷ ἐμαντεύοντο,
 ὅποια εἰκόσασιν οἱ κόλακες²⁰ τοῖς μεγιστάταιν εἰσ-
 ηγεῖσθαι ὅτι Μέχρι τοῦ Ἄθερος αὐτοῦ ἅπαντα μέλ-
 λεις ὑποτάξαι. Ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ἱερουσαλήμ ἀπερ-
 χόμενος, τῷ χρῶνι λειτουργήσας. Εἶτε δὲ ὁ πυρε-
 τὸς τοῦτον ἀνάλωσεν, εἶτε πλεῖρτις ἦν ἡ νόσο-
 ς ἀκριβῶς λέγειν οὐκ ἔχω. Τέως δὲ ἕξ ἡμερῶν τελευ-
 τῆ⁷), καταλαμβάνει δὲ τοῦτον τὰ ἔσχατα πνέοντα

A totus exercitus consederat, monere galea invecus
 Cephaleniam tenuit : ubi antequam et aliis suis
 post secuturis copiis et ipsi qui jam præcesserat
 filio suo se conjungeret, cum apud Atherem mo-
 raretur (est Ather promontorium quoddam Cephale-
 niæ) vehementi correptus febre est, cujus ardorem
 non ferens frigidam petiit. Ad quam ejus vocem
 dispersis qui circa erant ad inquisitionem fontis,
 indigenarum quispiam respondit : Videte hanc
 insulam Ithacam. In ea constructa olim fuit magna
 civitas Jerusalem vocata. Jam vetustate collapsa
 est. Cæterum in ejus solo fons perennis est aquæ
 limpide ac potabilis. His Robertus auditis magno
 metu concussus, quippe ex loci ubi erat nomina
 et urbis Jerusalem vicina instare sibi mortem in-
 tellexit. Etenim olim sibi prædictum meminerat a
 quibusdam ex eo quæstuoso vatum genere qui
 magnorum principum gratiam adulatoriis artibus
 captare solent, se usque ad istum Atherem ditioni
 suæ cuncta subjecturum ; hinc proficiscentem Hiero-
 solymam debitum naturæ soluturum. Porro
 febrisne ardens is morbus fuerit, an, ut alii tra-
 dunt, dolor lateris, parum habeo compertum.

Varie lectiones ex cod. Coislín.

¹⁷ ἄερα. ¹⁸ περὶ αὐτόν. ¹⁹ πηγὴ. ²⁰ οἱ κόλακες.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Insula Roberto proponitur esse petenda,

Ad quam missus erat capiendam filius ejus.

Ab hoc porro in Cephaloniam Roberti impulsu
 portui insule, seu sinui, qui Illyricum respicit,
 mansit *Wiscardi portus* appellatio. Falsum enim
 quod Hovedenus et Bromptonus scribunt, ita
 dictum, quod eo loci mortem obierit, et tumulto
 mandatus fuerit Wiscardus.

(5) *Γαλιάν*. Cedrenus, pag. 581 : Μετὰ εἰκοσι
 καὶ ἑπτὰ κομπρωίων, ἃς δὴ γαλιέας κατονομάζειν
 εἰκόσασιν. Matthæus Paris : *Navibus rostratis,*
quas galeas vocant. Otho Fris. lib. *De gest. Frid.*,
 cap. 33 : *Aptatis—triremibus et biremibus, quas*
modo galeas, seu sagittas vulgo dicere solent.
 Guill. Tivrius, lib. x. cap. 28 : *Navium rostratarum,*
quæ vulgo dicuntur galeæ. Lib. xv, cap. 14 : *Erant*
in præfato exercitu naves longæ rostratæ, geminis
remoram instructæ ordinibus, quæ vulgo galeæ
dicuntur.—*Hist. Hieros.*, pag. 1167 : *Quod antiqui*
dizere liburnam, moderni galeam, media producta,
nominant. Asserus, an. 877 : *Jussit cymbas et*
galeas, id est, longas naves, fabricari. Malaterra,
 lib. iv, cap. 25 : *A duabus piratarum navibus,*
quas galeas appellant, hostiliter aggreditur. Vox
 notissima, de qua præterea consulendi Meursius,
 Vossius, Spelmannus, Watsius, Somnerus et
 Fabrotus in Gloss.

(6) *Περὶ τὸν Ἄθερα*. Asteriam habet Sophianus
 in Cephalonia insula, haud procul ab ipsa Ce-
 phalonia urbe. Asteridem insulam, Cephaloniam
 inter et Ithacam, statuunt Plinius, lib. iv, Ste-
 phanus et Nicetas in *Man.*, lib. ii, n. 5. At Anna
 Atherem promontorium Cephaloniæ insulæ fuisse
 ait. Cum igitur æger Robertus de Ithacæ oppido,
 Hierusalem nuncupato, inaudisset : insuper et
 Atherem revocasset in mentem, continuo sibi
 oraculi memoria, quod olim sibi pronuntiatum
 meminerat, Atherem usque ditioni suæ cuncta
 subjecturum ; hinc proficiscentem Hierosolymam,
 debitum naturæ sibi soluturum. Fallax fuit vati-
 cinatio, ut sunt ejusmodi præstigatorum vati-
 cinationes. Nam Hierusalem in sola Judæa animo

observabatur, ut et Ather, quem Palæstinæ locum
 noverat ex libro Josuæ, cap. 15. Simili deceptum
 prædicatione Gerbertum, seu Silvestrum papa finxit
 Benno cardinalis, a quo hauserunt quæ habent
 Willelm. Malmeshuriensis, lib. ii *De gest. Angl.*
 c. 10 ; Albericus, an. 1011 ; Matthæus Westmonast.
 et Bromptonus, an. 1092 ; et Baldinus de Avesuis
 in Chr. vernaculo m. cap. 73. Is enim cum
 statuam, quam certa siderum inspectione sibi
 fuderat, ad interrogata negative, vel affirmative,
 tantum respondentem interrogasset, an moreretur
 antequam cantaret missam in Hierusalem, respon-
 disse illi negative, tandem se dubio oraculi
 sensu deceptum cognovit, cum post missam a se
 ex more Romæ in ecclesia Hierusalem dicta de-
 cantatam, in valetudine ictus, et consuetæ statuæ
 deceptionem, et ultimum vitæ suæ diem imminere
 sensit.

(7) *Τελευτῆ*. Robertum ex veneno ab uxore,
 Alexii ipsius persuasione, propinato extinctum
 narrat Ordericus Vitalis, lib. vii : Guibertus,
 lib. iii *Gestor.* 317 *Dei* cap. 2 ; Willelmus Mal-
 mesburiensis, lib. iii et vi *De gest. Angl. Reg.* ;
 Rogerus Hovedenus, Richardus Pictavinus. Al-
 bericus, an. 1085 ; Gaufridus Vosiensis, Bromptonus
 et aliquot alii. Romualdus vero et Guillel. Apul.,
 lib. v, morte communi defunctum probabili-
 ter assertunt cum Anna, quæ ex pleuritide,
 vel febris, e vivis sublato refert Apud insulam
 Cassiopem mortuum scribit Romualdus, contra
 quam Anna, quæ ut et Alexander Monach., lib. iii
Chron. Monasterii S. Bartholomæi de Carpineto,
 in Cephalonia insula extinctum refert. Nec minor
 de anno, quo excessit, apud scriptores, discrepan-
 tia. Nam Malaterra, lib. iii, cap. 41, Roberti
 mortem accidisse auctor est mense Julio, an. 1084,
 atque insigni solis eclipsi, quæ 6 Febr. eo anno
 contigerat, veluti prænotatam, ut et Gregorii VII
 papæ et Guillelmi regis Anglorum. Atqui Gregorius
 mortuus legitur an. 1085, 24 Maii ; Willelmus
 vero, mense quidem Septembri, sed an. 1087, ut
 est apud Ordericum, lib. viii et alios : adeo ut

Quod constat sexto die quam languere ceperat, Robertum ibi esse mortuum. Supremum spirantem assecuta uxor ejus Gaita offendit, et filium ut in tali spectaculo ac casu flentem. Nuntiatur obitus alteri filio quem Robertus principatus successorem designaverat adhuc vivens; is incredibiliter eo nuntio consternatus est, sese tamen ut potuit confirmans exercitui convocato rem aperit inconfutibiliter lugens talis ac tanti jacturam patris. Jurata deinde sibi ab omnibus fide copias in Apuliam deportat. **163** Quo in trajectu, tametsi ætatem agebat annis, fœda tempestate vexata classis est, adeo quidem ut navigiorum quædam mergerentur, quædam illisa vadis ahærescerent. In iis que mortuum Robertum vehebat navis cum fracta fuisset media sui parte: quibus cura erat commissa cadaveris, arca in qua id servabatur ægre correpta, vix tandem Venusium salvi tenuerunt. Sepultus deinde Robertus est anud monasterium in nomine Sanctæ Trinitatis olim exstructum, ubi et fratres ejus ante ipsum depositi fuerant. Excessit e vivis anno vicesimo sexto ducatus sui, ætatis

ἡ γυνὴ αὐτοῦ Γαῖτα (8), καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ κλαίοντα ἐπ' αὐτῷ. Ἀπαγγέλλεται γοῦν τὸ συμβῆν τῷ υἱῷ αὐτοῦ (9), ὄνπερ ἔτι ζῶν διάδοχον τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἔπολε. Ὅς τοῦτο μαθὼν λύπη μὲν ἀφορήτω τηνικαῦτα συνελγέτο, κρείττωσι δὲ λογισμοῖς ἑαυτὸν ἀναχτησάμενος, καὶ συναγαγὼν τὸ φρονοῦν αὐτῷ τῆς ψυχῆς, μετακαλεσάμενος ἅπαντας, πρῶτον¹¹ μὲν ἀπαγγέλλει τὸ συμβῆν ἀπαράκλητα κλαίων ἐπὶ τῇ τοῦ πατρὸς τελευτῇ, ὀρκίζει δὲ ἅπαντας εἰς ἑαυτὸν. Καὶ ἀναλαθόμενος τούτους εἰς Ἄπουλλαν διαπερᾶ. Ἐν τῷ διαπερᾶν δὲ μεγίστῳ κλύδωνι (10) κἂν ὄρα θέρους ἦν περιπέπτωκεν, ὥστε τὰ μὲν τῶν πλοίων βυθισθῆναι, τινὰ δὲ τῇ ψάμμῳ προσαβράξαντα συνθραυσθῆναι. Τὸ δὲ τὸν νεκρὸν κομίζον πλοῖον ἤμθραυστον γέγονε: μόλις δὲ τὸ τοῦτον συνέχον κιβώτιον οἱ ἀμφ' αὐτὸν ἀναλαθόμενοι εἰς τὸ Βεροῦσιον (11) διεσώσαντο. Καὶ εἰς τὴν ἐπ' ἐνόματι τῆς ἁγίας Τριάδος πάλαι ἀνοικοδομηθεῖσαν μονήν, οὗ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ προετάφησαν καὶ αὐτῷ ἐνσωριάζεται. Τελευτᾶ δὲ ὁ Ῥομπέρτος εἰκοστῷ ἔκτῳ¹² (12) χρόνῳ τῆς δουκικῆς αὐτοῦ ἀρχῆς, τὸν ἅπαντα γρόνον βιώσας ἔτη ἑβδομήκοντα. Μεμαθηκῶς δὲ ὁ βασι-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ πρῶτα. ¹² πέμπτη.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

falsum sit Robertum, Gregorium et Guillelmum ante elapsam a solis isto defectu annum extinctos, uti ait Malaterra. Robertum denatum mense Julio, anno 1085, recte tradunt Ordericus, lib. vii, pag. 146; Leo Ost. lib. iii, cap. 56; Anonymus Barenis, Albericus, Surita, scriptoresque aliquot a ii; perperam vero *Chronicon Amalphanum*, Kal. Aug. an. 1086, indict. 10; Matthæus Paris, an. 1087; Willelmus Malmesburiensis et Ptolemæus de Luca, an. 1088, cum constet Robertum ex Anna et Romualdo, vicesimo ducatus anno mortuum esse, proindeque an. 1085, quo quidem anno sub mensem Octobris Robertus filius ducatum Apuliæ adeptus erat, ut patet ex veteri diplomate, quod descripsit Ughellus in *Archiepiscopis Salernitanis*. At diem, quo excessit, notat Kalendarium sancti Mauritii Andeg. xvi Kal. Aug. ob. Robertus fortissimus dux Calabriae et Apuliæ. In sequentem vero rejicit Necrologium Molisense, diem scilicet xv Kal. August., in ipsas Kal. August. *Chronicon Amalphanum*.

(8) *Gaita*. Sigelgaita, sive Sikelgaita, ut ipsamet in Diplomate, quod exstat apud Ughellum, tom. vii *Ital. sacræ*, pag. 395, se nominat. Guillelmus Apuliensis:

*Uxor ab Italia non multo venerat ante,
Et castris aderat, dum nati castra revisit
Dux quibus exierat populo cum classe relicto.
Hæc ubi Robertum cognovit febricitare,
In quo tota sui spes erat, u'pote tanto
Conjuge, discissis stans vestibus, acceleratis
Cursibus accessit, etc.*

(9) *Τῷ υἱῷ αὐτοῦ*. Guillelmus Apul. lib. v:
*Castra Rogerus adit patris, interitusque paterni
Notitia populum communicat anxius omnem,
Consiliumque petit, privandum namque fatetur,
Ni redeat provere, se juris honore paterni,
Hæredem cujus pater hunc indixerat esse.
Illi promittunt omnes se corde fidei,
Sicut servierant patri, servire paratos.
Sicque coadjutor transgressibus æquoris illis
Unanimes rogant, populo favet ille roganti, etc.*

(10) *Μεγίστῳ κλύδωνι*. Hanc tempestatem attul-

git etiam Guillelmus Apuliensis, ut et naufragium, quod passum esse navim, quæ vehebat Roberti corpus, observat Anna:

318 *Jamque rates fuerant secus Appula littora
Tempestas tumidum quatit intolerabilis æquor,
Naufragium passim quamplures sunt ibi nautæ,
Pars hominum cum classe perit, fractaque procellis
Qua fuerat corpus humanum nobile, navi.
In mare delapsum non absque labore cadaver
Extrahitur, setor ne prodent inde nocivus.
Viscera corque ducis subhumari jussit Hydrunti
Prædita consiliis semper prudentibus uxor,
Et multo reliquum condunt aromate corpus
Hinc deportari Venusinam fecit ad urbem,
Qua fuerant fratrum constructa sepulcra priorum.*

(11) *Βεροῦσιον* Roberti cadaver Venusium translatum scribit pariter Malaterra, Leo Ost. Ordericus, et alii. Ptolemæus de Luca: *Sepeliturque apud Venusium in Apulia in monasterio monachorum nomine S. Trinitatis, quod nunc est Hospitaliorum; quod quidem monasterium ædificaverat ipse Guillelmus*. Ab ipso Roberto exstructum Venusinum monasterium tradit Ordericus Vitalis, lib. iii, pag. 482, ejusque curam demandatam Roberto de Grentemaini, Ulicensi, postea S. Euphemie in Calabria abbati, qui tunc exsul in eas terras secesserat. Huic fati functo postmodum successor datus Berengarius, itidem Normannus, rex Aversæ episcopus, ut est apud eundem scriptorem, lib. vii, pag. 646. Epitaphium Roberti tumulo inscriptum recitat Malmesburiensis.

(12) *Εἰκοστῷ ἔκτῳ*. Extinctum Robertum anno ætatis 70 Anna et Alexander monach. lib. iii, *Hist. S. Bartholomæi de Carpineto*, sexagesimo majorem, supra laudatus Romualdus tradunt: uterque ducatus 26, idque recte; nam decis titulo donatus est Robertus an. 1060, ut auctor est Malaterra, lib. i, cap. 55, ipseque Robertus, qui in Diplomate an. 1080, indict. 4, mense Oct. ducatus sui cum annum vicesimum esse ait, apud Ughellum in *Salernitanis archiep.*

λέως (13) τὸν τοῦ Ῥομπέρτου αἰφνίδιον θάνατον, ἀνέσφηλε ²² μὲν ἄχθος τοιοῦτον ἀπωμισάμενος· ἐπιτίθειται δὲ παραχρῆμα τοῖς τῷ Δυρράχῳ ἐπιπέσειν εἰς διχόνοιαν τὸν τοῦ ²³ διὰ γραμμάτων καὶ παντοίας μεθόδου εἰσάξει σκεψάμενος, καὶ οὐτως ῥῆστα τὴν πόλιν Δυρράχῳ ἐπιπέσειν λήψεσθαι. Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει παρατυχόντας Βενετικούς παρασκευάζει διὰ γραμμάτων ξυμβουλευσαί τοῖς τε Ἀμαλφινούσι ²⁴, καὶ Βενετίκοις, καὶ ὅσοι ἔπαινοι εἰς Ἐπίδαμνον ἔτυχον ὑπεῖλαι τῷ αὐτοῦ θελήματι καὶ παραδοῦναι οἱ τὸ Δυρράχῳ. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δι' ὑποσχέσεων καὶ δωρεῶν οὐκ ἐνεδίδου ὤλω· ὥστε τὴν πόλιν Δυρράχῳ παραδοῦναι (14) αὐτῷ. Καταπαθεῖς οὖν γεγονότες (15) τοιοῦτον γὰρ τὸ Λατινικὸν ἅπαν γένος ἐρασιχρήματόν (τε καὶ ὄλοῦ ἐνὸς πιπράσκειν εἰωθὸς καὶ αὐτὰ δὴ τὰ φιλιτάτα) ^B μεγάλα ἐλπίσαντες, καὶ συνωμοσίαν ²⁵ ποιησάμενοι, ἀνιροῦσι μὲν τὸν πρῶτος αὐτοὺς ἀναπέσαντα τὸ κάστρον τῷ Ῥομπέρτῳ προδοῦναι καὶ τοὺς συνωμότες αὐτοῦ· ἐκεῖνοι δὲ προσελθόντες παραδίδου τὸ κάστρον (16) τῷ βασιλεῖ πάσης ἐλευθερίας παρ' αὐτοῦ ἀπολαύσαντες.

Roberti porro mortem multo ante præviderat ac prædixerat quidam, cui nomen Seth, venditare se Augustum adeuntes arcem ei dedunt; liberalitatemque vicissim ipsius plane prout speraverant in donis atque immunitatibus largiendis experti abunde sunt.

Τὴν δὲ τοῦ Ῥομπέρτου τελευτὴν μεμαθηκώς, τις Σῆθ (17) καλούμενος μεγάλα ἐπ' ἀστρολογίᾳ ἀρχῶν,

Roberti porro mortem multo ante præviderat ac prædixerat quidam, cui nomen Seth, venditare se

Varia lectio ex cod. Coislin.

²² ἀνέσφηλε. ²³ τούτους. ²⁴ Ἀμαλφινούσι. ²⁵ συνωμοσίαν τηνικαύτα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(13) Ὁ βασιλεὺς. Orderic. Imperator vero, licet ^C ostendatur quia liberatus a terribili hoste fuerat, defunctum tamen ducem, qui nunquam de bello fugerat, ex pietate multum plangit.

(14) Δυρράχῳ παραδοῦναι. Dyrrachium igitur in Alexii potestatem rursus concessit, ipsis incolis, post Roberti excessum, ultro sese dederunt: ita Anna. At Diocleates, seu quisquis est auctor *Historiæ Dalmaticæ*, quam dehemus Mauro Orbino Ragusino et Joanni Lucio, scribit extincto Roberto occupatum Dyrrachium a Bodino Dalmaticæ et Serviciæ rege, demumque, lecto cum Alexio fœdere, illi et Græcis ab eo redditum.

(15) Ἐρασιχρήματων. Sic non semel Francorum, seu Latinorum avaritiam et inexplebilem lacri cupiditatem perstringunt Græci scriptores, atque a leo ipsa non hoc duntaxat loco Anna, sed et pag. 512, 424, 428. L'no Aug. in *Tact.* cap. 18, § 90, de Francis: Ὑποφείρονται δὲ διὰ χρημάτων εὐχλωίᾳ, φιλοχερβεῖς ὄντες. Scylitzes in Romano Diogene: Καὶ γὰρ ἀπληστον τὸ γένος τῶν Φράγκων. Nicetas in Isaac. Ang. et Alex. n. 1, de Latinis: Οὐδὲν γὰρ ἔθνος ἐρασιχρηματώτερον τοῦδε τοῦ γένους, πρεγεδειπνότερόν τε καὶ δαπανειρότερον ἕτερον. Idem in Bald. n. 2. Πονηρὸν χρῆμα εἰς θεράπειαν Λατίνος, φωνὴ ἀσύμφωνος Ἑλληνισί, γνώμη φιλοχρήματο· etc. Erchembertus, in *Hist. Langob.* cap. 17: Pro cupiditate tamen pecuniarum, quibus maxime Francorum subjicitur genus. Udalricus in *Præfat. ad Consuetudin. Cluniac*: Quid enim Francigenas aliud dixerim, cum sint iam inquieti, raptores, et de candore virtutum nihil habentes, etc. Sed Normannis præsertim, seu Normannicis hanc φιλοχέρειαν ascribunt scriptores alii. Leo Ostiensis, lib. II, cap. 77, 319 de iis, genus

infidum, et avaritia inexplebilis. Guillelmus Apulienensis, lib. 1:

Est acquirendi simul omnibus una libido.

Infra:

Sed quia mundanæ mentis meditamina prona: Sunt ad avaritiam, vincique pecunia passim. Nunc hoc, nunc illo contemp'o, plus tribuendi Semper adhræbant, servire libentius illi Omnes audebant, a quo plus accipiebant: Bella magis populi quam fœdera pncis amantes, Servitiique vices pro viribus et ratione Temporis expendunt, plus dantem pluris habebant.

Idem lib. II de Alexio:

Audit enim quia gens semper Normannica prona Est ad avaritiam: plus, qui plus præbet, amatur.

(16) Παραδίδοσι τὸ κάστρον. Extincto Roberto, Græcia, inquit Malaterra, hostibus recedentibus læta quæviit. Ita quod proditiōne in Roberti potestatem venerat Dyrrachium, proditiōne pariter amissum est.

(17) Σῆθ. Circumferuntur opera quædam domini et magistri Seth, Chronicon nempe vulgari Græcorum lingua scriptum a mundo condito ad Constantinum Ducem; exactus præterea somniorum index secundum alphabetum conversus ab eodem ex lingua Arabica; denique Paulus Arabus ab eodem pariter conversus: quorum operum mentio fit in libro *De Antiq. et Bibliothecis Constantinopoleos*, n. 5 et 6. Qui quidem Seth, idemne sit cum Annæo, etsi id pro certo statuere vix auserim, videtur tamen propius vero: cum et ævum quo vixit, et librorum ab illo scriptorum materia id ipsum suadeant. Neque alius est a Simeone Vesto, seu Setho (utroque

solitus exquisita cognitione astrologiæ. Is post Roberti trajectionem in Illyricum vaticinium istud suum in charta descriptum sigillo munita deposuit in manibus quorundam familiarissimorum imperatoris, rogans ut id scriptum ita servarent usque ad certum tempus. Deinde Roberto mortuo jussu auctoris resignata charta est, in qua sors est reperta in hunc modum scripta: *Magnus hostis ex occasu multum tumultuatus repente cadet.* Mirati sunt omnes viri peritiam. Sane is ad summam perfectionem hujus divinandi scientiæ pervenerat. **164** De qua equidem paulisper omissa Historiæ serie nonnihil breviter disseram. Sic se res habet de istis astrologorum responsis eventura prænuntiantibus; novitium id inventum est, ignoratum ætati veteri. Neque enim cum Eudoxus floruit astronomorum summus, ars erat adhuc ista divinandi; neque Plato hanc scientiam habuit; ne Manetho quidem ille apotelesmaticus ad exactum calluit disciplinam istam. Deerat illis absoluta numeris omnibus suis methodus horoscopiæ; quippe qui fixationem accuratam cardinum et usquequaque exactam ad observationem natalis momenti positionem cælestium aspectuum ac totius schematis delineationem non haberent: uti neque aliorum notitiam eodem spectantium quorundam, quæ idem ille quisquis est perfector scientiæ istius superiorum inventis addita posteris tradidit, perquam scita illis videri solita qui stultam in nugis ejusmodi operam ponunt. Delibavimus et nos primorem aliquam istius doctrinæ notionem, non ut divinare indeconaremur quippiam (avertat id quidem Deus!).

μετὰ τὴν εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν αὐτοῦ διαπεραιῶσιν προεῖρήκει διὰ χρησμοῦ, ὃν ἐν χάρτη ἐκθέμενος καὶ σφραγίσας τισι τῶν τοῦ βασιλέως οικειωτότων ἐνεχείρησε παραγγείλας κατέχειν αὐτὸν μένος. Ἔτα τοῦ Ῥομπέρτου τετελευτηκότος ἐξ ἐπιτοῦ αὐτοῦ λύουσι τὸν χάρτην. Ἔγχε δὲ ὁ γραφεὺς αὐτῆς *Μέγας ἐχθρὸς ἐξ ἐσπέρας πολλὰ κινήσας ἕξει πεσεῖται.* Ἐθαύμασαν δὲ πάντες τὴν τοῦ ὀνόματος ἐπιστήμην· ἦν γὰρ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σοφίᾳ εἰς ἀνατολῆς ἑλλητικῆς· καὶ ἵνα τί βραχὺ παραδράμωμεν τοῦ λόγου, τῆς ἱστορίας μικρὸν ἀποσιάντες, οὕτως ἔχει τὰ κατὰ τοὺς χρησμοῦς. Νεώτερον μὲν τὸ ἐφεύρημα (18), καὶ οὐκ οἶθε τὴν ἐπιστήμην ταύτην ὁ πάλαι χρόνος. Οὕτε γὰρ ἐπ' Εὐδόξου (19) τοῦ ἀστρονομικωτάτου ἢ τῶν χρησμῶν μέθοδος ἦν, οὔτε ὁ Πλάτων τὴν σύνεσιν ταύτην ἥδει, ἀλλ' οὐδὲ Μανέθων ὁ ἀποτελεσματικὸς (20) περὶ ταύτης ἠκρίβωκεν. Ἀλλὰ λειψίς ἦν ἐκεῖνοις ὠροσκοπία: (21), ἐν οἷς προῦμαντεύοντο καὶ πῆξις τῶν κέντρων (22), καὶ τοῦ ὅλου διαθέματος (23) ἐπιτήρησις, καὶ ὅποσα ἄλλα ὁ τὴν μέθοδον ταύτην εὐρηκῶς τοῖς ἐσῦστερον παρέδωκεν, ἅπερ ξυνετὰ τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα ματαίωζουσιν. Ἡμεῖς δὲ ἐκεῖθ' ἔπειτα ποτε ἔλιγον τι τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἠψάμεθα, οὐχ ἵνα τι τοιοῦτον διαπραξαίμεθα (μὴ γένοιτο!), ἀλλ' ἵνα τῆς ματαιολογίας ταύτης ἀκριθέστερον καταγνόντες, καὶ τῶν περὶ αὐτὴν ἐσοληγμένων καταγινώσκωμεν. Ταῦτα δὲ γράφω οὐκ ἐπιδειξέας ἕνεκα, ἀλλ' ἵνα ἐνδειξαίμην, ὅτι ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου πολλὰ τῶν ἐπιστημῶν εἰς ἐπίδοσιν ἐληλύθησαν τιμῶντος τοὺς φιλοσόφους καὶ φιλοσοφίαν αὐτὴν, εἰ καὶ πρὸς τὸ μάθημα τοῦτο τῆς ἀστρολογίας δυσχερῶν πως

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

namque cognomine insignitur) magistro Antiocheno, cujus circumferuntur editi libri de cibariis et condimentis, et alii non pauci in rebus philosophicis et medicis in bibliothecis latent, quorum elenchum pluribus descripsit Leo Allatius in Diatriba de Simeonibus, ut et eruditus Annæ interpres ad Pachymerem, tom. I, pag. 390. Floruit alter ejusdem cognominis divinator, astrologus, et præstigiator insignis, imperante Manuele Comneno Alexii nepote, quem ille ob scelera et imposturas excæcari jussit, ut auctor est Nicetas in Man. lib. II, et in Andron. lib. II.

(18) *Νεώτερον ἐφεύρημα.* Vide in hanc sententiam Nicephorum Gregoram, lib. V, cap. 16.

(19) *Εὐδόξου.* Eudoxus enim Cnidius primus Græcorum astronomiam e penetralibus Ægyptiæ philosophiæ erutam ad populares suos eduxit, uti refert Diogenes Laert. lib. VIII. Vide Vitruvium, lib. IX, cap. 7.

(20) *Ἀποτελεσματικὸς.* Astronomiæ duæ sunt partes, una circa stellarum motus versatur, vocaturque *μετεωρολογία*; altera est circa effectus ipsarum, et vocatur *ἀποτελεσματικὴ*, et *ποιητικὴ*, Manethon igitur ἀποτελεσματικὸς Annæ dicitur, quod plurimum genethliacæ, seu horoscopiæ operam impenderit.

(21) *Ὠροσκοπία.* Sumitur ea vox pro signo, quod ὠροσκοπία vocant astrologi, nempe pro ea cæli parte, quæ genituræ tempore ab Oriente emergit in hemisphærium nostrum, unde et *Ἀνατολή* dicitur. Manilius, lib. II *Astron.*:

*Tertius æque illi pollens in parte, nitentem
Qui levei exortum, qua primum sidera surgant,*

*Unde dies redit, et tempus describit in horas,
Hinc inter Graias horoscopus editur urbes.*

Vide Manilianum, Capellam, lib. VIII.

(22) *Πῆξις τῶν κέντρων.* **320** Quatuor κέντρα γενέσεως (Latini *cardines*, *cuspides*, *angulos*, vocant) statuerunt astrologi, ὠροσκοπικόν, seu ἀνατολὴν ὑπόγειον, seu ἀντιμεσουράνημα, δύοσιν, εἰ μεσουράνημα, quorum verborum notionem amplioiorem qui voluit, consulat quæ ad Maniliū lib. II adnotavit Josephus Scaliger.

(23) *Διαθέματος.* Rectius editio Hæscheliana διάστηματος habet. Ita Plutarchus lib. *De exilio κέντρον* et διάστημα jungit: Κέντρον καὶ διάστηματι περιγράφουσα τὴν τῶν ἀντικαίων φύσιν. Iohannes patriarcha Hierosol. in Vita S. Joann. Chrysost.: Περὶ δὲ ἀστρονομίας, ὅσον ἐν διαστήμασι καὶ σχηματισμοῖς, καὶ ἀναλογίαις τῶν ἀποστάσεων, καὶ μέγα διεξήλαθε περὶ αὐτῶν εἰς βραγείαν τῶν ἰδιωτῶν εἰδεισιν, ὅς ὁ Ἰωάννης ἐξ ὧν γέγραφε καταλείνεται. Manilius lib. II:

*Nec contentus eris percepto cardine quoquam,
Intervalla etiam memori sunt mente tenenda,
Per majus dimensa suas reddentia vires, etc.*

Denique Silonius Apollinaris, lib. VIII, epist. 41: *Quia videlicet amici nascentis anno, quemcumque elementum planetarum siderum globum in diastemate Zodiaci prosper ortus exeret, etc.* Idem ad Polemnicum, carn. XIV: *Videres utrum aures quorundam per imperitiam temere mentionem centri, proportionis diastematum, dimatum, vel mirarum epithalamio conducibilem non putent.*

κατεφαίνετο, οίμαι, διότι τοὺς πολλοὺς τῶν ἀκαίριον
 τέρων ἀφίστασθαι ἀνέπειθε τῶν ἀνωθεν ἐλπιδῶν, καὶ
 κηχθέναι τοῖς ἀστρασί. Αὕτη αἰτία γέγονε πόλεμον
 ἔχειν τὸν αὐτοκράτορα πρὸς τὸ μάθημα τῆς ἀστρο-
 λογίας. Οὐ μὴν διὰ τοῦτο αὐχμὸς τις ἦν ἀστρολόγων
 τὸ τηνικάδε. Ἄλλὰ καὶ ὁ εἰρημένος Σῆθ κατ' ἔκεινο
 καιροῦ ἐξηνοήθη, καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἐκεῖνος Ἀλεξαν-
 δρεὺς πολὺς ἦν τὰ τῆς ἀστρολογίας ἐμφαίνων ὄργια.
 Ὅς καὶ παρὰ πολλῶν ἐρωτώμενος, ἀκριδέστατα
 προεμαντεύετο· ἐν ἐνίοις δὲ οὐδὲ ἀστρολόγου δεόμε-
 νος, ἀλλὰ διὰ τινος ψηφηφορίας τὰς προρόφαις
 ἐπεποίθητο. Ἦν δ' ἄρα καὶ τοῦτο μαγικὸν μὲν οὐδα-
 μῶς, ἀλλὰ τέχνη τις Ἀλεξανδρῶς ²⁴ λογική (24).
 Ὅρων δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τὴν νεότητά ²⁵ συζήτουσαν
 ἐπ' αὐτὸν, δις καὶ αὐτὸς τούτων ἐπερωτῆσαι καὶ τοσ-
 αυτάκις καὶ ὁ Ἀλεξανδρεὺς εὐστοχῆσαι τῆς ἐπερω-
 τήσεως· δειλιάσας δὲ ἵνα μὴ πολλῶν βλάβη γένηται,
 καὶ πρὸς τὴν ματαιότητα τῆς ἀστρολογίας ἀποκλι-
 νῶσιν ἅπαντες, κατὰ τὴν Παιδεστον τούτω τὰς δια-
 τριβὰς ἀφώρισε, τῆς πόλεως ἀπελάσας πολλὴν τὴν
 περὶ αὐτὸν ²⁶ προμήθειαν ἐνδειξάμενος, ὥστε θαψι-
 λῶς αὐτῷ τὰ πρὸς χρῆσιν ἐκ τῶν βασιλικῶν τα-
 μείων ἐπιχορηγεῖσθαι. Ναὶ μὴν καὶ ὁ διαλεκτικώ-
 τος Ἐλευθέριος, Αἰγύπτιος καὶ οὗτος ἀνὴρ, τὰ
 τῆς ἐπιστήμης ταύτης προσέδωκεν, εἰς ἄκρον ἤλα-
 νεν εὐφρασίαν, μηδὲν μηδαμῶς τῶν πρωτείων παρα-
 χωρῶν. Ἐν ὑστέροις δὲ καὶ ὁ καλούμενος Κατα-
 νάγκης (25) Ἀθήνηθεν εἰς τὴν μεγαλόπολιν κατα-
 λαβὼν τὰ πρωτεία τῶν πρὸ αὐτοῦ φιλονεικῶν φέρειν
 ἐπερωτηθεὶς παρὰ τινῶν περὶ τοῦ αὐτοκράτορος
 πότε τεθνήξοιτο, καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ προκαταγ-
 γείλας, ὡς ᾤετο, ἐψεύσθη τοῦ στοχασμοῦ. Συνέβη
 δὲ τηνικαῦτα τὸν θῆρα λέοντα ἐν τοῖς βασιλείοις
 διατιώμενον, ἐπὶ τέσσαρσιν ἡμέραις πυρῆξαντα τὴν
 ψυχὴν ἐξερούσασθαι· εἰς δ' τοῖς πολλοῖς ἔδοξεν ἢ
 τοῦ Κατανάγγου ²⁶ πρόβηταις τελευτῆσαι. Καιροῦ
 δὲ παρεβρύχητος ἱκανοῦ, αὐθις τὸν τοῦ αὐτοκρά-
 τορος θάνατον προῦμαντεύσατο καὶ διεψεύσθη· ἐτε-
 θήκει δ' ὁμοίως ἢ βασιλεὺς Ἄννα καὶ μήτηρ αὐτοῦ
 κατὰ τὴν ἡμέρην ἐκείνην ἦν ὁ Κατανάγκης πρόει-
 πεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐπεὶ πολλάκις περὶ αὐτοῦ προ-
 μαντεύσάμενος, τοσούτακις διήμαρτε, τῆς πόλεως
 τούτου μεταστῆσαι οὐκ ἤθελεν αὐτελέγητον ²⁷ γενό-
 μενον, ἅμα δὲ καὶ ἵνα μὴ δι' ἐμπάθειαν δόξη τούτον
 ἐκείθεν ἀπελαύνειν. Ἄλλ' ἡμεῖς γε ἐντεῦθεν πάλιν
 ὄθεν ἐξεληλύθαμεν ἀναστρέψωμεν, ἵνα μὴ δοκοίημεν
 μετεωρολόγοι τινὲς καὶ ἐξ ἀστρολογίας ὀνόμασι τὸ
 σῶμα τῆς ἱστορίας κατατεφροῦντες ²⁸.

A sed ut vanitate ista penitius introspecta coarguere
 certius possemus eorum imprudentiam qui in arte
 fallaci et nugatoria otium et studium misere per-
 dunt. Neque vero ad hæc ipsa commemoranda
 ostentatione ducor ulla, sed quæ imperium Alexii
 describerem mearum esse putavi partium demon-
 strare litteratas omnes artes eo viro imperante
 qui et philosophos et philosophiam impense cole-
 ret, in magnos auctus profecisse. Istam quoque
 judicariam, quantumvis illam Augustus aliarum
 numero exceptam non obscuro odio prosequere-
 tur: propter eam ut puto causam, quod a spe in
 Deo collocanda simpliciores abducat, inhiareque
 astris doceat et inde rerum snarum suspensas ha-
 bere rationes. Hæc causa imperatorem in istos
 astrologos et mathematicos arnavit. Nec ira tamen
 ejus eo valuit ut sterilitas artificum istiusmodi per
 ejus imperium esset. Præter enim modum memora-
 tum Seth, floruit quoque per ea tempora Ægyptius
 ille Alexandrinus qui multus fuit in adytis et
 mysteriis intimis astrologiæ pandendis: quem aiunt
 a multis consultum exactissime prænuñtiasse quæ
 futura essent. In quibusdam ne astrolabium quidem
 adhibentem: certo interdum jactu calculorum
 prædictiones expedivisse nihilominus eventibus
 sancitas. Quod magiæ imputandum nequaquam
 est: nihil enim in eo fuit aliud quam ingeniosa quæ-
 dam Alexandrini versutia istius. Quem celebrari
 concursu juventutis et passim prophete nomine
 C honoreque dignari cum imperator cerneret, bis et
 ipse consuluit hominem, totiesque ab eo respon-
 sum tulit veritati congruens. Metuens tamen Au-
 gustus ne ex eo auctoritas accederet damnatae arti,
 et ad istam vanitatem hujus exemplo ingenia in-
 cumberent, urbe pulsus Alexandrum exulare apud
 Rædestum jussit: **165** abunde tamen illic ei de
 victu et cætero rerum usu ex publica pecunia provi-
 dens. Excoluit istam quoque potissimum scientiam
 et ille in dialectica versatissimus Eleutherius patria
 itidem Ægyptius, quem ferunt ingenio præditum
 ad tales meditationes unice facto, tantum insuper
 adhibuisse studii ut proxime omnium ad fasti-
 gium excellentiæ in hoc genere aspirasse videretur,
 neminique prorsus omnium in ea laude con-
 cederet. Secutus tamen est Catananges quidam
 nomine, Athenis Constantinopolim profectus, qui
 sese magnopere contenderet plus in ista videre
 disciplina quam eorum ullum qui prius illam
 professi dicerentur. Is etiam interrogatus a qui-
 busdam de imperatore, quandonam foret moriturus? diem præsnivit qua die perire ipsum in fatis
 esset. Transmisit id tempus Augustus incolumis; at tunc contigit ferum leonem servatum in cavea
 quadam apud palatium post quatuor febris dies animam efflare. Multis ergo visum est in eam be-
 stiam prædictionem Catanangæ a capite imperatoris aberrantem incidisse. Post tempus satis lon-

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

²⁴ Ἀλεξανδρῶν. ²⁵ νεότητα. ²⁶ αὐτοῦ. ²⁷ Κατανάγκη. ²⁸ αὐτέλεχτον. ²⁹ καταζοφούντες.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(24) Ἀλεξανδρῶν λογική. Editio Hæsch. Ἀλεξανδρῶν.

(25) Κατανάγκης. Hæsch. Κατανάγ.

gum iterum Catananges rationibus ut putabat melius subductis imperatoris obitum prædixit, nec minus falsus est. Tamen eo die quem morti Augusti assignaverat mater ipsius Anna decessit. Hunc ergo imperator toties in falsitate suorum vaticiniorum deprehensum ejiciendum urbe non putavit: quod ad infamandam artem præsentia ipsa arioli sæpius in tam illustri capite decepti valere posse videretur; simul metuens ne qualemcunque vatem mortis suæ, non studio boni publici, sed privati doloris ultione multasse posset argui. Nos vero jam receptui canere tempus est; ne sublimium sermonum ostentatores odiosi, quæsitis ex astrologia nominibus, Historiæ corpori velle videamur caliginem offundere.

Robertus, id quod ex sensu verbisque eorum constat quorum in publicam opinionem famamque sermo percubuit, eximius belli dux fuit. Promptæ ad consilium extemporaneum mentis, decora majestate oris ac vultus, urbanus et comis in familiaris sermone, acuto vocis sono, sed pleno eodem ac magno, humanus occurso et aditu facillimo, proceritate corporis heroica, cui respondentem comæ prolixitatem circum caput undique pendentis, necnon densitatem promissæ barbæ studiose adjugebat, tenaci constantia patriorum merum. Cæterum spirans ex vultu vegetus vigor totoque reliquo e corpore eminens, idem a prima ætate ad extremam illi permansit diem. Nec id non sentiebat ipse, qui se vel eo nomine formæ ac roboris, dignum imperio putabat. Honoris porro ut sui avidus, sic alieni non parvus infra se positos dignatione multa prosequabatur, præsertim eos a quibus se amari eximie sciebat liberalissime atque honorificentissime tractans. Auri et pecuniarum collector cupidus, dispensator parcissimus, præ studio immenso congerendarum opum nullum quæstum quantumvis humilem, etiam mercaturæ ac commutationis sordidæ, fastigio suo indignum habuit. **166** Nihilominus super hæc omnia avidissimus gloriæ fuit. Unde, quod tot unus tam variis cupiditatibus simul succumberet, facile in reprehensionem omnium incurrit. Vituperatum scio patrem meum Augustum ut hominem exigui consilii quod Robertum expeditione prima non vicerit :

quod facile potuisse aiunt nisi festinatione inconsulta spem certam corrupisset. Si enim sustinere voluisset aliquantulum, conclusurum undique ac circumventurum Gallos haud dubie fuisse : hinc Arbanitis, qui vocantur, illinc Dalmatis quos Bodinus miserat, ad exploratam victoriam arctantibus. Talia censores imperiti extra teli jactum secure disputant in caput ac famam virorum lor-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹⁶⁶ εὐμεγεθέστατος. ¹⁶⁷ ἐσπάσατο. ¹⁶⁸ οἱ μωροσχόποι.

Car. Dufresnii Du Cængii notæ.

(26) βαθυπώγων. Vel ex hoc Annæ loco conjicere liceret, Normannos ea tempestate barbam nutritisse, quamvis ex observatis ad pag. 106, ut et cæteros Francos, barbam rasisse constat. Sane Richardum I, Normanniæ ducem *barba canifera et prolixa honoratum* depinxit Dudo, lib. III *De moribus et act. Normann.* Sed et Ordericus Vitalis, lib. II, ad an. 1104, auctor est Serlonem Sagiensem episcopum persuasisse Henrico I regii Angl. Roberto II Normanniæ duci, cæterisque Normannis, ut capillos et prolixas barbas ponerent; de quibus aiebat Serlo : *In barba prolixa hircis assimilantur, quorum petulantia sordibus fornicarii et catamitæ utriusque maculantur.* Et infra : *Barbas suas radere decitant, ne pili suas in osculis amicas præcisii pungant, et setosi Saracenos magis se quam Christianos*

A Ὁ δὲ γε Ῥομπέρτος, ὡς λόγος ἐκράτει, καὶ τινες ἔλεγον, ἡγεμον ἐξαίρετος γέγονεν, ἀγχίνους, εὐπρεπῆς τὴν ὄψιν, ἀστείος ἐν λόγοις, ὄξυς μὲν εἰπεῖν, φωνὴ δ' αὐτοῦ μεγάλη, εὐπρόσιτος, εὐμεγέθης : ¹⁶⁶ τὸ σῶμα, σύμμετρον τὴν κόμην ἔχων ἀεὶ τῆ κεφαλῆ, βαθυπώγων (26), σπαύδων ἀεὶ τὰ ἔθη τοῦ οἰκείου γένους τηρεῖν, τὸ τοῦ προσώπου ἄνθος, καὶ τοῦ ὅλου σώματος μέχρι τέλους σώζων, καὶ τούτοις ἐπιγαννύμενος (δι' ἅπερ ἀξιον τυραννίδος τὸ εἶδος αὐτοῦ ἐνομίζετο) πάντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν τιμῆς ἀξίω, καὶ πλείονος μᾶλλον τοὺς ἐνοικοικατέρας πρὸς αὐτὸν διατιθεμένους. Φειδωλότατός τε δὲ ἦν καὶ φιλοχρυσώτατος, ἐμπορικώτατος καὶ φιλοκτηανώτατος, καὶ ἐπὶ τούτοις φιλοδοξώτατος· ὅψ' ὧν πάντων ἠττώμενος πολλὴν τὴν μέμψιν πάντων ἐπεσπάσατο. **B** Κακίζουσι δὲ τινες τὸν αὐτοκράτορα ὡς μικροψυχῆσαντα, καὶ τὸν μετ' αὐτοῦ πόλεμον τότε προαρπάσαντα. Εἰ μὴ γὰρ πρὸ τοῦ προσήκοντος καιροῦ τούτου ἀνεζήτησεν, ὡς φασιν, ἄλλως ἂν ῥαδίως κατασχυσεν αὐτοῦ βαλλομένου ἀπανταχόθεν παρὰ τε τῶν καλουμένων Ἀρβανιτῶν, παρὰ τε τῶν ἀπὸ Δαλματίας παρὰ τοῦ Βοδίνου πεμπομένων. Ἀλλὰ τοιαῦτα μὲν οἰμωμοσχόποι ¹⁶⁷ ἔξω βελῶν ἐστάμενοι καὶ κατὰ τῶν ἀγωνιζομένων πικρούς ὀστούς διὰ γλώττης πέμποντες. Τὸ γὰρ τοῦ Ῥομπέρτου ἀνδρεῖον καὶ περιτὰ πολεμικὰ περιδέξιον, καὶ τὸ τοῦ φρονήματος ἔδραϊον πάντες ἴσασι· καὶ γὰρ οὐ τοῦ ῥαδίου, ἀλλὰ καὶ τῶν λίαν δυσκόλως καταγωνιζομένων ἦν ὁ ἀνὴρ ἐν ταῖς ἤτταις μᾶλλον θαρραλεώτερος φανόμενος.

quod facile potuisse aiunt nisi festinatione inconsulta spem certam corrupisset. Si enim sustinere voluisset aliquantulum, conclusurum undique ac circumventurum Gallos haud dubie fuisse : hinc Arbanitis, qui vocantur, illinc Dalmatis quos Bodinus miserat, ad exploratam victoriam arctantibus. Talia censores imperiti extra teli jactum secure disputant in caput ac famam virorum lor-

D simulant. Verum testatur idem Ordericus, lib. VII, eo anno quo in Illyricum postremo transit, Robertum ex concepto voto, seu potius sacramento, barbam nutritisse : *Per animam patris mei Tancredi juro, inquit donec, et hoc jurejurando vobis assero, quod nec reversus ad vos fuero, non utor balneo, quod mea non radetur, neque caesaries mihi tonsurabitur.* Unde consequens videtur Robertum barbam antea rasisse, eoque sacramento Gallos et Francos veteres imitatum, quibus in more erat, ut victi comam, aut barbam squalere permitterent, nec ante novacula eam raderent, aut ornarent, quam se de hoste vindicassent; quod tradunt Tacitus, lib. IV *Hist.* et lib. *De morib. Germ.*; Sidon. lib. I, epist. 2; Gregor. Turon. lib. V *Hist.* cap. 15; et Paulus Diac. lib. III *De gest. Longob.* cap. 7.

ium pericula cominus lacessentium sudantiumque in acie prælii, obtreccionum acerbissimarum tela ex tuto jaculantes. Porro fortitudinem Roberti, dexteritatemque in administrando bello, præsentiamque imperturbati ad omnes casus animi, res omnibus notas, qui reputaverit, næ is intelliget difficillime omnium virum talem superari potuisse, qui etiam ex offensionibus belli, si quæ inciderent, animosior audaciorque exurgere solet.

Ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ τῶν αὐτομολησάντων πρὸς Α αὐτὸν Λατίνων, καὶ τοῦ κόμητος Βρυενίου (27), τροπαιοφόρος ²⁶ νικητὴς εἰς ²⁷ τὴν βασιλεῦσσαν ἐπαναζεύουσιν, ὡς ἀνωθεν εἴρηται, πρώτῃν ἄγοντος τοῦ Δεκεμβρίου μηνός, ἑβδόμῃς ἐπινεμήσεως (28), τὴν βασιλίαν κατὰ τὸ ἀφωρισμένον πάλαι ταῖς τιτυύσας τῶν βασιλῶν οἰκημα ἐπὶ ταῖς ὠδίαις εὐρηκίως. (Πορφύραν (29) δὲ τοῦτο οἱ ἀνεκαθεν ὀνομάζουσιν, ἐξ οὗ καὶ τὸ τῶν πορφυρογεννήτων (30) δνομα εἰς τὴν οἰκουμένην διέδραμεν.) Κατὰ δὲ τὸ περιόρηρον (Σιββιτων δὲ ἦν) τίκεται τοῦτοίς παιδὶον θήλυ, ἑμφερές, ὡς ἔλεγον, κατὰ πάντα τῷ πατρὶ. Ἐγὼ δὲ ἦν ἀρα τοῦτο, καὶ ὡς γε τῆς βασιλίδος καὶ μητέρος ἔν τισι καίροίς διηγουμένης ἤκουον ²⁸ ὅτι πρὸ τρίτης ἡμέρας τῆς τοῦ βασιλέως εἰς τὰ ἀνάκτορα εἰσπλεύσεως (ἐπανήει γὰρ ἡδὴ ἀπὸ τῆς Β Ῥομπέρτου μάχης καὶ τῶν πολλῶν ἐκείνων πηλέμων καὶ κόπων), ταῖς ὠδίαις συνεχομένη, σταυροῦ τύπον τῇ γαστρὶ ἐνημήνασα, ἔφη· *Μεῖνον ἔτι, παιδίον, τὴν τοῦ πατρὸς ἀφίξειν*. Πολλὰ δὲ αὐτὴν, ὡς ἔλεγον, ἡ πρωτοβεστιαρία (31) καὶ μητρὶ αὐτῆς κα-

Cæterum imperator cum, ejecto Castoria comite Bryenio, Latinis quos in suas partes traxerat comitantibus, prout superius narratum est, victor tropæis positus in urbem regiam inveheretur, Kalendis Decembris indictione septima, Augustam suam conjugem in ea palatii parte diversantem reperit quæ olim puerperis Augustarum est dicata. (Ædes istæ antiqua appellatione Porphyra, sive Purpura vocantur, unde Porphyrogenitorum nomen orbe toto Romano celebre profluit.) Ibi circa diluculum die Sabbati nata ipsius puella est, haud dubiis lineamentis patrem referens, ut notarunt jam tum prædicaruntque qui viderunt. Illa ego fui. Meos ipsius natales scribo. Nec illud omittam, quod imperatricem matrem meam sæpe referentem audire memini, sese laboribus paritudois tentari cœptam triduo antequam ingressurus urbem Augustus diceretur (constabat enim eum Roberti bello periculisque illis ac sudoribus perfunctum tantis aliquando domum cogitare, istoque jam in itinere versari, eo duntaxat spatio distantem quod

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁶ πρὸς αὐτὸν τοῦ κόμητος Βρυενίου Λατίνων, τροπαιοφόρος. ²⁷ πρὸς. ²⁸ ἤκουον.

Car. Dufresnii Du Gangii notæ.

(27) Μετὰ — τοῦ κόμητος Βρυενίου. At contra C Et alibi : supra pag. 154, ait Anna Bryenium adduci non potuisse, ut cum cæteris perdidit, vel transfugis, in partes imperatoris transiret.

(28) Ἐβδόμῃς ἐπινεμήσεως. Incidit prima Decembris indictionis 7, in an. Chr. 1085, qua Anna in lucem edita est.

(29) Πορφύρα. Porphyra, seu purpura, triclinium fuit in magno palatio, forma quadrata, ad Bucoleontis portum, ex marmore purpurei coloris constructum, unde Triclinio nomen mansit, ut Anna docet infra, lib. vii. Constantinum Irenes filium in ea palatii parte excecavit tradunt Theophanes, Cedrenus, Paul. Diaconus, lib. xliii, et Manasses, cujus sunt ista de Porphyra palatio :

321 Ἐκεῖ τὰς ὄψεις, ἐκεῖ σεβασθεῖς τὰς κόρας, Ὅπου τὸ πρῶτον ἐβλεψεν ἡγίου τὰς λαμπάδας. Πορφύραν ὀνομάζομεν ἐκεῖνον τὸν οἰκίσκον.

In illo præterea Triclinio fœtus suos edidisse Augustas testatur Nicetas in Man. lib. v : Τῆς δὲ Δεσποίνης πρὸς τὸ τεκεῖν ἐλθούσης, ὑπονομήθη μὲν ἡ Πορφύρα, καὶ ὑπερεπίσθη πρὸς τὴν ὑπόδοχὴν τῆς γεννήσεως. A Constantino VI. exstructum prodit Liutprandus, lib. i, cap. 2. Aedificii formam describit Anna, lib. vii, p. 190.

(30) Πορφυρογεννήτων. A purpura, palatii triclinio, Porphyrogenetas, seu *Porphyrogenitos* (nam et hanc hybridam agnovit uerba lauitas) dictos imperatorum liberos auctor est etiam Liutprandus. Non desunt tamen qui ita appellatos censent, quasi in purpura natos, patre scilicet imperatore. Claudianus in Paneg. de tertio Honorii consulari, de ipso Honorio, qui ab Idacio in *Larpuris natus* dicitur :

*Et regnum cum luce dedit, cognata potestas
Excepit Tyrio venerabue pignus in ostro.*

C Et alibi :

Natus in ostro

Parvus Honoriadæ.

Idem in vi, Honor. consulat.

*Te rudem vitæ quamvis diademate necdum
Cingere comas, socium sumebat honorum
Purpureo fotum gremio.*

Commodus imp. apud Herodianum, lib. i : Καὶ μὴ πειραθέντα με ἰδιωτικῶν σπαργάνων, ἅμα τῷ τῆς γαστρὸς προσελθεῖν. ἡ βασιλίσκος ὑπεδέξατο πορφύρας. Sic Alexium, Manuelis imp. filium, *Purpuratum* vocat Willelmus Neubrig. lib. iii, cap. 4, uti Senator, lib. iv, cap. 39, Amianum quemdam *genere purpurato* ortum dixit. Sic etiam *Purpuratam infantiam*, filium vocat Athalaricus rex apud eundem Senatorem, lib. viii, epist. 5, quippe statim atque in lucem editi erant, purpureis fasciis iligabantur. Certe Aureliano et Clodio Albino, apud Julium Capitolinum, omen imperii fecere crepundia purpurea; unde et Clodio *joco nutritiæ Porphyrii nomen inditum*. Ita Marcus diaconus apud Baronium an. 401, n. 25, Theodosium Juniorem *post septem a matris puerperio dies, ab Amantio cubiculario in purpura oblatum Porphyrio episcopo*, ad baptismum refert. Sic denique *Porphyriticum* appellavit Ludovicum Baibum, Franciæ regem, Joannes VIII papa.

(31) Πρωτοβεστιαρία. At si protovestiaria Joannis Ducæ Cæsaris uxor fuit, ut supra indicatur, pag. 54, avia fuit Irenes Augustæ, non mater, ut Anna hoc loco scribit. Nec obstat quod non Cæsarissa dicatur, a conjugis dignitate; nam protovestiariæ dignitate illa ipsamet gaudebat, quod eadem Anna disertis verbis tradit. Fuit porro Irenes mater, Andronici uxoris, filia Trojanni, Samuelis Bulgæorum regis filii,

tribus diebus emensurus esset) grave atque incommodum putasse si viro suo tam modico locorum et temporum intervallo absente prolem ipsa eniteretur. Itaque ad illam primum partus erumpentis sensum crucis forma ventrem consignasse, simulque dixisse: *Mune, puer, et exspecta patris reditum*. Quod ubi protovestiararia cognovit ejus mater, multum objurgasse filiam, illique cum stomacho dixisse: Quid? Tu scis an vel post mensem venturus sit? et quomodo par eris sustinendis doloribus dilati ultra naturales terminos partus? Hæc Augustæ mater. Augusta tamen voti compos exstitit. Præcessitque istud quasi signum veri obsequii erga parentes mei, constantibus deinde vitæ totius officis sancieudum, **167** in quo freta conscientia, interrogare testimonia non vereor omnium qui me viderunt: ii profecto sciunt me nulla unquam in parte pietati defuisse, tantamque semper præ me tulisse adversus patrem meum matremque charitatem quantum nulla difficultas rerum, nulla acerbitas temporum, nulla laborum moles, ne pericula quidem quantavis terere unquam aut retardare potuerint, quominus pro eorum amore honorem, pecuniam, vitam libentissime in discrimen objicerem, paratissima omnia pro istius laudis officio pacisci. Nec vero intra designationem solam stetiimus; in rem sæpe atque aleam animæ ac capitis pro ista causa occasione vocante decurri. Sed nondum de his agendi tempus est. Illa potius referamus quæ mihi statim ab ortu contigerunt.

Cum enim quæ fieri solent in natalitibus regis proles, tum, ut in ortu primogeniti, omnia impensius atque effusius frequentarentur: cumque et munera in populum, et donativa in militem, et honoraria in senatores largissime spargerentur, indeque existeret publica omnium gratulatio, tamen pars multo maxima communis exultationis ad Augustæ consanguineos haud dubie pertinebat. Ii cum omnibus lætitiis incederent palamque triumpharent, nullo tamen motu, nullo cantu aut ovatione satis poterant declarare vim tantam gaudii quantam habebant in sinu animi conceptam. Post dies aliquamultos corona me ac regio dia-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁹ δόνας. ⁴⁰ τελειθέντα. ⁴¹ ὁ τι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

femina præcellenti forma corporis, et egregia virtute animi, ut auctor est Bryenius, lib. iii, cap. 6, a qua exstructum Constantinopoli Choræ monasterium narrat Nicephorus Gregoras, lib. ix.

(52) *Συμβασιλεύοντος*. Zonaras de Constantino Porph.: Ἐτι γὰρ ὁ παῖς αὐτῆς περιέκειτο τῆς βασιλείας γνωρίσματα, καὶ εὐφημεῖτο μετὰ τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τὰς χρυσοβούλλους γραφὰς μετ' ἐκείνου ὑπέσημαίνετο. Profert Octavius Strada a Rosberg nummum, quem putat esse Alexii, in cujus antica duæ visuntur figuræ trabatæ. Prima Alexii, habens in capite stemma crucigerum, globum, cui crux insistit, dextra gestans; secunda est alterius imperatoris. Utraque labarum tenet, in cujus siparo inscripta nota labari, cum hac inscriptione, FL. ALEX. FL. CONST. in quo quidem nummo si Alexii est, Constantinus Ducas Porphyrogeneta Alexio συμβασιλεύων, cujus nomen in eo describitur, videretur representari, nisi fictitium et adulterinum arguerent non Flavii dumtaxat præ-

A ταμεμψυμένην ἔρη μετ' ὀργῆς· Εἰ δὲ μετὰ μῆνα ἐλεύσεται ὁ δὸς; καὶ πῶς αὐτῆ τοσαύταις ὠδύνας³⁹ ἔγκαρτερήσας; Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἡ ἐκείνης μήτηρ· τῆ δὲ γὰρ τῆς βασιλίδος ἐπίταγμα πέρας εἰλήφει, ὅπερ καὶ τῆ γαστρὶ τὴν εἰς τὸ μέλλον πρὸς τοὺς γενναίμενους εὐνοίαν ἀρ:δήλω; ὑπέσημαίνετο. Καὶ γὰρ μετὰ ταῦτα εἰς ἡλικίαν ἐπιδεδωκυῖα καὶ ἀπολαβοῦσα τὸ φρονοῦν καθαρῶς, φιλομητρῶν κατὰ ταυτὴν ἐγεγόνειν καὶ φιλοπάτωρ. Καὶ μάρτυρες τοῦ τοιοῦτου ἦθους εἰσὶ μοι πολλοὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων, ἤδη δὲ καὶ πάντες ὅσοι τὰ μὰ γινώσκουσι, προσεπιμαρτυροῦντων αὐτοῖς καὶ τῶν πολλῶν μου ὑπὲρ γονέων ἄθλων, καὶ καμάτων, καὶ τῶν κινδύνων ἐκείνων εἰς οὓς ἐμαυτὴν διὰ τὸ πρὸς ἐκείνους φιλετρον ἐνέβαλον, ἀφειδήσασα μὲν καὶ τιμῆς, καὶ χρημάτων, καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς· οὕτω γὰρ μετὰ τὸ πρὸς αὐτοὺς φιλετρον ἐξέκαεν ὡς καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν δι' αὐτοὺς προεῖσθαι πολλάκις. Ἄλλὰ μήπω περὶ τούτων. Ἀνατρεχέτω δ' αὐθις ὁ λόγος πρὸς τὰ ἐξ αὐτῆς μοι ξυμπεσόντα γενέσεως.

Πάντων γὰρ τῶν συνήθων ἐπὶ τοῖς νεογνοῖς τῶν βασιλέων πα:σὶ δαψιλέστερον τελεσθέντων⁴⁰, ὡς λέγεται, εὐφημίων δηλαδὴ καὶ δωρεῶν, καὶ φιλοτιμημάτων παρεχομένων τοῖς λογάσι τῆς συγκλήτου, καὶ τοῦ στρατοῦ, πλεον εἰπερ ποτὲ ἔχαιρον, ἐσχίρων, ἐπαιάνιζον ἅπαντες, καὶ μᾶλλον οἱ τῆ βασιλίδι καὶ αἶμα προσήκοντες οὐκ εἶχον ὑφ' ἡδονῆς ὅ τι⁴¹ καὶ γένοιτο. Μετρητῶν δὲ τινῶν παρελθουσῶν ἡμερῶν, στέφους καμὲ ἀξιοῦσιν οἱ γονεῖς καὶ βασιλεῦσιν διαδήματος. Ἐπεὶ δὲ Κοινσταντίνου τοῦ υἱοῦ τοῦ προδεσβασιλευκίτου Μιχαῆλ τοῦ Δούκα, περὶ οὗ πολλάκις ὁ λόγος ἐμνήστη, συμβασιλεύοντος (52) ἐτι τῷ αὐτοκράτορι καὶ ἐμῷ πατρὶ, κάν

D nomen, quod ab ejusce ævi Augustis usurpatum nemo sanus dixerit, sed et genuini quos videre contigit Alexii et Manuelis nummi **322** aurei et concavi, cujusmodi καυκίους vocari in Nov. cv, cap. 2, observat Gujacius, in Museo V. C. D. Charroni in Camera Comput. Paris. Auditoris τῷ μακαρίτου. Prior nummus, qui est Alexii, ejusdem Augusti stolati effigiem in parte concava exhibet, dextra Narthecem, sinistra globum, cui crux insistit, tenentem; supra globum Crucigerum, manus, veluti de nube, ad oram nummi exiens apparet, quæ imperatoris capiti stemma imponit. Ad latus dextrum ipsius figuræ imperatoris scripti hi characteres: ΑΛΕΧΙΩ ΔΕΥΠΟΤ. Ad sinistrum isti, quantum conjectari licuit, ΤΩ ΚΟΜΝΗΝΩ. In altera et convexa parte Christus sedens conspicitur, cum hisce characteribus † ΚΕΡΟ — ΗΑ supra Christi caput, ic. 25. In altero nummo Manuel Comnenus, Alexii ex filio nepos, eodem habitu representatur, nullo alio discrimine, quam quod crux, quæ globo in-

ταῖς ὠραεῖς δι' ἐρυθρῶν συνυπογράφοντος τούτῳ, κἀν αἰσῶν προπομπαῖς μετὰ τιάρας αὐτῶν συνεφεπομένου, κἀν ταῖς εὐφημιαῖς δευτέρου ⁴³ εὐφημουμένου, κἀγὼ εὐφημεῖσθαι: Ἐμελλον, Κωνσταντῖνον καὶ Ἄνναν ⁴⁴ ἐν ταύτῳ ἐξεφώνουν ἐν τοῖς τῆς εὐφημίας καιροῖς, οἱ τῆς εὐφημίας προεξάρχοντες (33). Καὶ τοῦτο δὴ μέχρι καιρῶν ἱκανῶν ἐτελεῖτο ὥστε ⁴⁵ μοι τῶν συγγενῶν καὶ ἐμῶν γεννητῶρων ἐν ὑστέροις πολλὰκις διηγουμένων ἀκήκοα. Προμάντευμα δὲ ἰσως τοῦτο τῶν ἐμῶν ξυμπροσόντων ἦν, εἴτε εὐτυχημάτων, εἴτε τοῦμπαλιν δυστυχημάτων. Ἐπεὶ δὲ τοῖς βασιλεῦσι καὶ δευτέρου ἐπέχθη θῆλυ (34) ἀναφέρον μὲν κατὰ τὴν ἔψιν εἰς τοὺς προγόνους, ἐμφαίνον δὲ ἅμα καὶ τὴν ἐσύτερον ἐπιλάμπουσαν αὐτῶν ἀρετὴν τε καὶ φρόνησιν, ἐπεπόθουν καὶ ἄρβρον τεκεῖν, καὶ δι' εὐχῆς αὐτοῖς τοῦτ' ἦν. Ἐπινεμήσεως οὖν ἐνδεκάτης (35) ἄρχουσης, τίκτεται τούτοις καὶ ἄρβρον. Εὐθὺς οὖν οἱ μὲν γονεῖς ἐγεγῆθεσαν, καὶ πένθους οὐκ ἔτι ἔχνος αὐτοῖς ἐπιλείπειτο, τῆς σφῶν ἐπιθυμίας εἰς ἔργον προαχθῆσης ⁴⁶. Τὸ δὲ ὑπήκοον ἅπαν ἐσπίρτων, τοὺς κρατοῦντας αὐτοῦ ⁴⁷ χαίροντας ὄρων, συνέχαιρον ἀλλήλοις, ἐγεγῆθεσαν. Ἦν ⁴⁸ ἰδεῖν τὰ βασιλεία χαρμονῆς ἀνάπλεω καὶ πένθος οὐδαμοῦ, οὐδὲ ἐτέρας κλασθησοῦν ἔννοιας, τῶν μὲν ἐκ μέσης θαλάμης κερδίας χαϊρόντων ὅσοοι εἶνοι, τῶν δὲ συχνηματιζομένων χαίρειν. Ἔστι μὲν γὰρ τὸ ὑπήκοον ὡς ἐπίπαν δύσνονον τοῖς κρατοῦσιν, σχηματιζόμενον ἐκ τὰ πολλὰ καὶ διὰ κολακείας ἐπισπόμενον τοὺς ὑπερ-

A demate parentes dignati sunt; et quoniam imperii consortium tum obtinebat is de quo multis aliis egimus Constantinus Michaelis Ducæ olim Augusti filius, ita ut donationibus rubramento subscriberet, et in pompis solemnibus proxime Augustum tiaræ insignis sequeretur, postremo in acclamationibus secundo loco nominaretur, constitutum est: ut quoniam mei quoque jam coronatæ mentio in acclamatione facienda erat, talium deinceps clamorum præceteros Constantinum et Annam acclamarent: id quod satis longo tempore ita esse factum a parentibus deinde meis cæterisque cognatis sæpius audiui. Augurium videlicet illud aut omen fuit eorum quæ deinde mihi in vita vel prospera contigerunt vel adversa. Nata porro deinde Augustis et alia puella, referente et ipsa parentes vultu, et indicia jam tum aliqua monstrante virtutis ejus ac sapientiæ quæ in ea postea eluxit: desiderium ipsos incessit votis incensis flagrans, prolis quoque virilis edendæ: ejus et corpotes facti sunt corrente indictione undecima. Quando Augusta puerum marem enixa, immensa quædam in parentem utrumque lætitiâ redundavit, ita ut præteriti luctus ipsa memoria novi gratulatione gaudii abstersa erasaque videretur. At populus, ut ad nutus imperantium fugi solet, **168** in omnes lætitiæ significationes effundebatur. Cernere erat exsultantem aulam, exsultante jam plane mœrore

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁴³ δευτέρων. ⁴⁴ Κωνσταντῖνου καὶ Ἄννης. ⁴⁵ ὥστε. ⁴⁶ προαχθείσης. ⁴⁷ οὐτω. ⁴⁸ καὶ ἦν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

sistit, duplex est. Characteres qui ad figuræ dextram describuntur, perspicue conficiunt hæc verba, ΜΑΝΟΥΗΑ ΔΕΣΠΟΤΗ. Ad lævam vero, ΤΩ ΠΟΡΦΥΡΩ, id est, τῷ Πορφυρογεννήτῳ, ita ut forte Manuel ex epitheto in imperii successione Isaacio fratri, superstiti licet et primogenito, jure se præferri debuisset ostenderit, cum cæteri Joannis parentis filii, Manuelis fratres primogeniti, Alexius, Andronicus, et Isaacius, ante adeptam a patre imperatoriam dignitatem in lucem editi sint, solus Manuel post Alexii avi excessum patre imperatore natus fuerit; atque id potissimum causæ fuit, cur in nummis et Bullis, seu Diplomatum, atque adeo Novellis, istud epitheton affectaret. Tradit quippe Cinnamus. lib. i. Manuelem cum patrem in expeditionem Neocæsariensem secutus est an. 1142, ætatis annum attingisse duodevicesimum. Unde concluditur natum post adeptum a Joanne imperium, qui illud demum inivit an. 1118, 15 die Aug. quo Alexius parens ex vivis excessit. Hanc porro Manuelis monetam *Manuelatum* vocabant, quod ex instrumento pacis, seu inito inter Theodorum Lascarium imp. et Venetos fœdere colligitur, cujus mentio est apud Julium a Puteo Veronensem in Genealogia familiæ Lascariæ: *Nelle monete che si battevano fussero differenti, gli Yperperi, et i Manuelati ne gli imperii loro.* Mox addit, *Manuelato era moneta di riputazione fatta battere da Manuel, che ne fu l'Autore. Manuelat*, pro *manulat*. nuncupatur ab Arnaldo Lubecensi, lib. iii, cap. 53, qui ejus materiam, quantumvis auream, vilioiorem tamen fuisse ait: *Est autem, inquit, Manuelat de viliorum numismate, qui nec totus sit aureus, nec totus cupreus, sed quasi de confusa et vili constat materia.* Certe quidquid fuerit de isto Arnoldi Manuelato,

C is cujus memini ex probro conflatus auro videtur. Profert præterea supralaudatus **323** Strada nummum alium aureum, quem Manuclii pariter ascribit, in cujus antica visuntur duæ figuræ stantes, prior imperatoris barbati dextra hastam cum siparo et nota labari, læva gladium lateri adhaerentem tenentis: altera est mulieris (quam Beiparam esse par est credere) coronam imperatoris capiti imponentis, cum hisce characteribus, ΔΝ ΜΑΝΟΥΗΑ. . . . hunc, etsi nescio quid adulerinum ex litteris n. suspicari quisvis potest, hic describendum curavi, una cum altero Isaacii Comneni imperatoris ne, quid ad historiam Comnenicæ familiæ illustrandam desit. Servatur is in instructissimo gazophylacio Thuano. Habetur in antica princeps habitu Constantinopolitano, cujus caput manus de cœlo tangit, dextra crucem hastæ impositam ferens, sinistra gladium seu enseum angeli manu recipiens, cum hisce characteribus ΙΣΑΑΚΙΟΣ ΔΕ. . . ΡΑ. . . Μ. In postica visitur virgo sedens, icunculæ caput in sinu fovens. Nummus est aureus, sed ponderis non æquantis solidum Justinianæum.

(33) *Εὐφημίας προεξάρχοντες.* Interdum psaltæ et cantores πολυχρόνιον, seu acclamationes incipiebant, præsertim cum fiebant illæ in templis, ut auctor est Codinus, cap. 6, n. 5; interdum etiam proceres; idem cap. 8, n. 2 et 3.

(34) *Δεύτερον θῆλυ.* Maria forte, quam primam e tribus Alexii filiabus nominat Zonaras. Vide lib. xv, sub finem.

(35) *Ἐπινεμήσεως ἐνδεκάτης.* Joannes Comnenus, postmodum imperator, *Calojoannes* Petro abb. Clun. dictus lib. ii, epist. 39, nascitur ind. 11, an. Chr. 1088.

enim : aliis ex intimo animi vere benevoli sinu A gratulationem sinceram prominentibus, aliis invidiam ægri cordis serenitate tamen jussa et risu simulato celantibus. Animos enim fere subditi aversos a principibus gerunt, utriusque fictis obsequiis et affectatis assentationibus demereri studeant quibus invident. Tunc tamen conspirantibus in unam celebritatem publicæ lætitiæ vel veris vel simulatis studiis omnium, nihil ad triumphalem gratulationem deesse videbatur. Cæterum puerulus fusco erat colore cutis, lata fronte, aridulis genis, naso neque simo neque inflexo in formam aquilini rostri, sed figuræ inter utrumque mediæ, nigri oculi, tota indoles, quantum augurari ex recens nati corpusculi specie licebat, subreconditior illa B quidem, verum acribus ex abdito crumpens motibus. Nihil antiquius parentes habuere quam ut puero imperii hæreditatem assererent. Illi ergo ad Magnam ecclesiam perlato et sacri baptismi gratiam et regiæ coronæ decus simul impertiunt. Hæc nobis Porphyrogenitis ab ipsis ortus primordiis contingere ; cætera quæ per vitam evenere suis quæque reddentur locis.

Jam ut ad seriæ historię redeamus, imperator Alexius postquam, ut superius diximus, Turcis ab ora Bithyniæ atque ab ipso Bosphoro superioribusque regionibus expulsis pacis sædus cum Solymano contraxerat, sicque versis in Illyricum habenis omnium laboriosissimo periculosissimoque bello Robertum denique ac filium ejus Baimundum egregie vicerat, occiduumque limitem calamitate maxima liberaverat : inde rediens comperit non modo totam orientalem imperii oram Turcorum qui Apelchasesimo parebant, incursionibus conculcatam, sed eos in ipsam etiam usque Propontidem maritimæque tractus ejus regiones successibus audaciam alentibus secure progressos offendit. Quomodo igitur amer Solyman Nicæa exiens hunc Apelchasesimum præsidii præfectum illuc reliquerit, Puzanes vero a sultane Persarum missus in Asiam, et a sultanis fratre Tutuse victus occisusque fuerit ; quomodo denique Tutuses ipse post superatum Puzanem a consobrinis ipsius strangulatus perierit, hinc narrare incipiendum est. Vir fuit ex Armenia

Ὁ μέντοι αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος τῶν παραλλῶν τῆς Βιθυνίας· καὶ αὐτῆς Βοσπόρου, καὶ τῶν ἀνωτέρω χωρῶν τοὺς Τούρκους ἀπελάτας· μετὰ τοῦ Σολυμᾶ, εἰς εἰρηνικὰς ἐληλύθει ⁵¹ σπονδὰς, καθὼς ὁ λόγος ἀνωτέρω (58) φθάτας ἐδήλωσε, καὶ οὕτω πρὸς τὴν Ἰλλυρικὴν τὰς ἡμέρας στρέψας, τὴν τε Ῥομπέρτον, καὶ τὴν υἱὸν αὐτοῦ Βαίμουτον πᾶν μὲν μογῆτας κατὰ κράτος ἤττησε καὶ μεγίστης συμφορᾶς τὰ κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐβρύσατο, κακίθην ἐπανελθὼν αὐτοῖς τοὺς ὑπὸ τὴν Ἀπελχασίμῳ Τούρκους, οὐ τὴν ἐω ἀπίως κατατρέχοντας εὔρεν, ἀλλὰ μέχρις αὐτῆς Προποντιδοῦ· καὶ τῶν παραλλῶν ταύτῃ χωρῶν κατεληλυθὼν τας· Ὅπως μὲν οὖν ὁ ἀμῆρ (59) Σολυμᾶς, τῆς Νικαίας ἐξεληθὼν, τούτων τὸν Ἀπελχασίμῳ φρουρὸν αὐτῆ καταλέλοιπεν, ὁ δὲ Πουζάνος παρὰ τοῦ Περσῶν σουλτᾶν πρὸς τὴν Ἀσίαν ἐξεπέμφθη καὶ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ σουλτᾶν Τουτούση ἤττηθαι ἀνήκεν, καὶ τὸν Τουτούση μετὰ τὸ τὸν Πουζάνον ἤττησαι εἰ ἀνεψιὰς αὐτοῦ ἀπίπνιξαν, ἀρητέον ⁵² ἤδη διηγεῖσθαι. Ἀνήρ τις ἐξ Ἀρμενίας ὀρμώμενος, Φιλάρετος (40) τὴν ἐπωνυμίαν, περίελεπτος ἐπ' ἀνδρείῃ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁰ ῥις οὐτε σιμή, οὔτε. ⁵¹ ὀξύ. ⁵² γενέσεως. ⁵³ ἐξεληλύθει. ⁵⁴ ἀρχτέον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(36) Τὸ δὲ παιδίον μέλαρ. Willelmus Tyrius, lib. xv, cap. 23, de Joanne : Fuit autem statura mediocris, carne et capillo niger, unde et cognomento dicitur etiam hodie Maurus, facie despiciabili, sed moribus conspicuus, et actibus insignis militaribus. Si (quod asseverat Nicetas) ad Joannem spectat pars posterior primi oraculi Leonis imperatoris, belle ibi describitur hoc versa vultus color :

Βαπτόμενος μέλανι, καὶ μέλας ὄλος.

(37) Καὶ τοῦ στέφους. Nicetas in Joanne : Ὁ βασιλεὺς τοίνυν καὶ τοκεὺς Ἀλέξιος μάλιστα τῶν ἄλλων παίδων τῷ Ἰωάννῃ προσέκειτο· ἀμέλει τοι καὶ τοῦτον ἐπιχειρῆς καταλεῖψαι τῆς βασιλείας διάδοχον, ἐρυθροῦ τέ οἱ πεδίου μετέδιδόκει, καὶ βασιλέα ἐδεδιόκει ἀναγορεύεσθαι. Imperator porro a parente Alexio dictus est Joannes circa an. Chr. 1091, aut sequentem, uti patet ex Diplomate quod ab Ughello profertur in archiepiscopus Neapolitan. n. 10 : In nomine Dei Salvatoris N. J. C. imperante

D domino nostro Alexio Magno imperate re anno 14, sed et Joanne Porphyrogenito Magno imperatore ejus filio anno 3, die 17, mensis Sept., indici. 3, etc. Profert etiam idem Ughellus aliud Diploma an. 19 imperii Alexii, ind. 8, in quo Joannis pariter imperii anni describuntur.

(58) Ἀνωτέρω. Pag. 95.

(59) Ἀμῆρ. Apud Arabes id vocabuli κύριον seu dominum sonat, quod varie effertur scriptores nostri. Interdum enim, ammirabilis, dicunt, ut Albertus Aq. lib. iii, cap. 59 ; ammiratus, ut Tudebodus, lib. v ; admirabilis, ut Otho Frisingens. lib. vii, cap. 4 ; et admirarius, ut Leo Ost hinc admiralorum, seu thallassoceratorum nata vox apud Latinos, quod ita nostris Turcicarum classium duces indigiterentur. Vide pag. 205 b.

(40) Φιλάρετος. Cujus meminit Zonaras in Romano Diogene.

καὶ φρονήσει, εἰς τὴν τοῦ δημοστικαίου ἀξίαν παρὰ
 τοῦ προβεβασιλευκότος Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους
 ἀνενεχθείς, καὶ τὰ συμβάντα τῷ Διογένηι θεασάμε-
 νος, καὶ τὴν τῶν ὁμιμάτων αὐτοῦ στέρησιν βεβαιω-
 θεὶς, διαφερόντως τούτων πολλῶν, οὐκ ἔφευγεν. Ἄλλ'
 ἀποστασίαν μελετήσας τὴν τῆς Ἀντιόχου ἐξουσίαν
 ἐαυτῷ περιποιήσατο. Καθ' ἑκάστην δὲ τῶν Τούρκων
 ἡγχομένων τὰ περίεξ, ἐπὶ μὴ ἀνεσις τούτῳ εἰδίδοτο,
 ἐσέψατο προσελθεῖν τοῖς Τούρκοις, καὶ περισμηθῆ-
 ναι⁸⁸ ὡς ἔθος αὐτοῖς. Ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ ἐνέκειτο σφί-
 δρα τούτου τῆς παραλόγου ἀνακίπτων ὀρμῆς, ἀλλ' οὐκ
 εἰσηκούσθη τὰ λόφονα συμβουλεύων. Περιλυπος τὸν
 γενόμενος δι' ἡμερῶν ὀκτὼ κατέλαβεν [καταλαμβάνει]
 τὴν Νίκαιαν, καὶ προσελθὼν τῷ ἀμῆρ Σολυμᾶ
 διεγείρει τούτον εἰς πολιορκίαν τῆς Ἀντιόχειας τὴν
 τοῦ σουλτανικίου τηγιαυῖα περιβεβλημένον ἀξίαν,
 καὶ πρὸς τὸν πόλεμον τὸν κατὰ τοῦ πατρὸς παροξύ-
 νει⁸⁹. Πέθεται τούτοις ὁ Σολυμᾶς, ἐν δὲ τῷ πρὸς
 Ἀντιόχειαν μέλλειν ἀπέρχεσθαι, τὸν Ἀπελχασήμ
 κατέλιπε φύλακα τῆς Νικαίας, ὑπερέχοντα πάντων
 τῶν ἡγεμόνων, ἡγεμόνα τοῦτον κατονομάσας. Ἐκεῖ-
 νος δὲ συνεφεπόμενος ἔχων καὶ τὸν τοῦ Φιλαρέτου
 υἱὸν διὰ δώδεκα νυκτῶν (διὰ τὸ ἀνύποπτον, τὰς γὰρ
 ἡμέρας ἡμέραι) καταλαμβάνει τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ
 ἐξέφθορον ταύτην κατέστρεψεν (41). Ἐν τούτοις δὲ καὶ
 ὁ Χαρρατικὸς λαθραίως σολᾶ τὴν Σιωπὴν⁹⁰, χρυσὸν
 ἱκανὸν καὶ χρημάτων⁹¹ βασιλικῶν ταμιείων κείθι
 ἐναποκεῖμενα μεμαθηκώς.

commisit, viro quem quanti faceret gloriosa appellatione declaravit: nomen enim ei dedit quo nomine illum ducum esse omnium præstantissimum ducem significabatur. Ipse perro Amer Solymas filio Philareti secum assumpto duodecim itinere noctium (diebus siquidem quiescebat, sic consilii sui sensum eripiens hostibus) Antiochiam improvisus facile imparatam occupavit adventu ipso impetuque primo. Quidam quoque, Charatices nomine, Sinopen per id tempus expilavit grassatione clandestina, indicio ad id plectectus copiosi auri multæque cæteræ pecuniæ ibi depositæ in regni thesauris.

Ὁ δὲ Τουτούσης (42) τοῦ μεγάλου σουλτᾶν ἀδελ-
 φὸς τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Μεσοποταμίας ἀπί-
 σης, καὶ τοῦ Χάλεπ, καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ Βαγδᾶ (43)
 ἐξουσιαζῶν, καὶ τῆς Ἀντιόχειας ὀντιποιοῦμενος,
 ἐπεὶ τὸν ἀμῆρ Σολυμᾶν ἀφηνιάζοντα ἔβλεπε καὶ
 τὴν τῆς Ἀντιόχειας ἀρχὴν ἑαυτῷ ἤδη περιποιούμε-
 νον, σὺν ὀλαῖς δυνάμεσιν, ἐν μεταίχμῳ τοῦ Χάλεπ
 καὶ τῆς Ἀντιόχειας καταλαμβάνει. Συνγνηκός; δὲ
 αὐτῷ τοῦ ἀμῆρ Σολυμᾶ πόλεμος;⁹² εὐθὺς ἀναβῆ-
 γνυται μέγας, καὶ ἀγχεμάχου τῆς μάχης γεγονούας

oriundus Philaretus nomine, fortitudine ac prudentia insignis, quem Romanus Diogenes tunc imperans in domesticatus dignitatem evexerat. Is partim coram intuitus quæ misera et calamitosa Diogeni contigerant, partim auditu certior factus de crudeli exæccatione ejusdem, tanti tamque bene de se meriti principis indignissimam abdicationem suppliciumque iniquissimum **169** non ferens: tum quod subesse tortoribus ejus nec decorum sibi nec tutum putaret, spectare defectionem cœpit, viamque sibi ad hujus consilii perpetrandi facultatem urbis Antiochenæ occupatione præannuit. At cum eum quiescere illic importunissimæ Turcorum loca circum vicina assidue infestantium incur siones non sinerent, homo qui omnem a Romanis damnaret spem, ad consilium immane quam atrox atque impium animum adjecit. Decrevit enim transire in mores superstitionemque Turcorum, et circumcisionem suscipere. Exhorruit ad mentionem abominabilis flagitii filius ejus, patremque diu frustra revocare inde ac delhortari conatus, ad extremum desperata curatione illius, Nicræm octo dierum cursu pervenit, ameremque Solyman sultanicii dignitatem illic adeptum, ad Antiochiam obsidendam patremque in ea urbe suum ipsium oppugnandum incitat. Haud segnem ad ea virum reperit. Totus ergo in apparatu expeditionis Antiochenæ Solymas Nicræ custodiam Apelchasemo

At Tutuses, magni sultani frater, Hierosolymorum et Mesopotamiæ universæ, Chalepi quoque, ac usque ad Bagdam ipsam, potestatem obtinens majorem in modum cupiebat Antiochia potiri. Amere porro civitatem eandem haud minus sollicite retinente quam cupide invascat, pronuntiat iter exercitui Tutuses Chalepo Antiochiam versus, unde contra signis infestis occurrente Solymana prælium conseritur magnum atque atrox: in quo postquam a jaculatione ac telis ad manus et gla-

At Tutuses, magni sultani frater, Hierosolymorum et Mesopotamiæ universæ, Chalepi quoque, ac usque ad Bagdam ipsam, potestatem obtinens majorem in modum cupiebat Antiochia potiri. Amere porro civitatem eandem haud minus sollicite retinente quam cupide invascat, pronuntiat iter exercitui Tutuses Chalepo Antiochiam versus, unde contra signis infestis occurrente Solymana prælium conseritur magnum atque atrox: in quo postquam a jaculatione ac telis ad manus et gla-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ περιτμηθῆναι. ⁸⁹ παροτρύνει. ⁹⁰ Σινώπην. ⁹¹ χρήματα τῶν. ⁹² Desunt voces πόλεμος, etc., νῦτα εἰ τοῦ Σολυμᾶ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(41) Ἐξ ἐφόδου κατέστρεψεν. Venit Antiochia in Turcorum potestatem sub Abulcasemo Chalipha circa an. Chr. 1084, Alexio imperante. Tradunt siquidem Raimundus de Agiles, pag. 148; O. der. Vital. lib. xii, pag. 914; et Willelmus Tyrinus, lib. v, cap. 11, eam, antequam a Francis expugnaretur, quod accidit 3 Jul. an. 1098, Saracenos per annos 14 obtinuisse. V. Elmacinum.

(42) Τουτούσης. **324** Tutusæ nomen varie scribitur ab El Macini interpretibus. Erpenio enim *Tagindidaulas* Nisus, Vaterio vero *Tagoldulas*

dicitur. Fuit ille Giesaluddaulæ, s. u. Gelaloldulæ Mascosæ Summi Turcorum sultani frater, Barse-lami Salgeucidæ sultani filius, Damasci Ameras, Siarfuddaula, seu Serfodulo, Mustemi filio, Corosi nepote, Aleppi, seu Berrhocæ Amera, a Solymano, cui ille Antiochiam auferre adnixus erat, intercepto an. heg. 477, Chr. 1084, ipse Aleppum non modo invasit, sed et ipsam Antiochiam, cæso Solymano ex fratre nepote, expugnavit, totiusque Syriæ principatum nactus est an. Chr. 1085.

(43) Βαγδῦ. Vide Albericum, an. 1098.

dius admota pugna est, non ferentes Tutusano-
rum vim Ameris copiarum terga passim præbent. Eas
magno convicio mistis suasionibus et promissis
ad officium militare a flagitiosa fuga nequidquam
revocare conatus Solymas, tandem ubi valentius
remedio malum vidit, haud ignarus quantum sibi
periculum impenderet, declinavit et ipse in tutum,
ut putabat, locum, clypeoque humi abjecto tristis
insedit. Non latuere latebræ consanguineos ejus.
Frequentes ad eum satrapæ concurrent, et ser-
monibus ambiunt fallacibus, suadentes ut veniret
secum: patrum quippe ipsius Tutusem magnopere
cupere videre ipsum atque amplecti. Ad hæc ille,
satis certus nihil inde sperandum sibi, sed
metuenda omnia, constanter renuebat. Ad extre-
mam incumbentibus **170** satrapis, et suasionibus
exosæ viæ sese paulatim intendentibus usque
ad ostentationem violentæ abductionis, quam repu-
gnando eluctari solus nequiret, eductum repente
gladium Amer in propria impulit viscera, trans-
verberatoque corpore malus male periit. Illis mag-
num sultanes auditis et a Tutuse hac victoria in
formidolosam potentiam molem aucto metuendum
sibi ac cavendum putans, Siausio ad imperatorem
misso affinitatem ejus ambiit, pollicens, si postulati
compos fieret, abducturum se Turcos ex cunctis
oræ maritimæ partibus, castraque ipsi atque arces
ibi sitas traditurum, denique ex toto animo auxi-
liaturum ubi opus esset. Lectis imperator sultanis
litteris affinitatis quidem mentionem in iis factam
tacitus contempsit; at Siausum intuitus et ex
vultu, habitu, verbisque ejus indicio capto, pruden-
tem esse virum statuens, interrogavit unde
domo, et quibus ortus ex parentibus esset? Eo vero
respondente matrem sibi ex Iberis fuisse, patre
tamen Turco se genitum fatente, magnopere imperator
institit ut sacrum suscipere baptismum
vellet. Nec respuit Siausius; quin etiam fidem
obstrinxit se non rediturum ad Turcos amplius
ubi divini compos baptismatis factus foret. Quo-
niam autem scriptum Siausius subscriptioneque
ac sigillo rite munitum penes se habebat diploma
sultanis, quo ostenso satrapas maritimarum ur-
bium atque arcium ejicere ex iis posset, et in illas
vicissim missos ab imperatore præfectos inducere,
postquam idem imperator de affinitate cum sultane
contrahenda fidem dedisset: egit cum Siausio im-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁹ Deest vox ἀνέπειθον. ⁶⁰ κολουῶ. ⁶¹ Ούσιās. ⁶² Σιαούς. ⁶³ ἐδεδώκει. ⁶⁴ ἐνὸς ὄβολου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(44) Ὁ δὲ μέγας Σουλτᾶν. Adversus Tutusem, seu Tageoldulam, tot successibus elatum, bellum suscepit Gelaloldules sultanis frater, captumque Aleppum Casmardolulæ commendavit, nec nullo post hominem exiit anno heg. 485, Chr. 1092, transmissa in Mechamudum sultanica dignitate.

(45) Σιαούς. Magistratus Turcicus, qui etiamnum Chiaous apud Turcos appellatur. Leunclavius in Pandect. Turc. n. 172: Zauzii comparandi veniunt cum nostris nobilibus aulicis, ii-que præsertim,

νότα οἱ τοῦ Σολυμᾶ ὑποσχόντες προτροπάδην ἐφευ-
γον. Πολλὰ δὲ τούτους θαρσύνων ὁ Σολυμᾶς, ἐπεὶ
τῆς φυγῆς ἀποσχέσθαι οὐκ ἐπειθεν, ὑπὲρ κεφαλῆς
τὸν κίνδυνον ἐπιστάμενον ἕρῳν, παρεκκλίνας; ἐν
κινδύνῳ τάχα ἐδόκει καθεστάναι, καὶ κατὰ γῆς τὴν
ἀτιπίδα τεθεικώς, ἐπ' αὐτῇ προσουδίσας ἐκάθητο.
Ἄλλ' οὐ διέλαθε τοὺς ὀμοφύλους. Προσεληλυθότες
γὰρ αὐτῷ τινες τῶν σατραπῶν ἔλεγον τὸν θεῖον
αὐτοῦ Τουτούσην μεταπέμπεσθαι αὐτὸν ἐν πει-
θον ⁵⁹. (Ὁ δὲ ἀνένευεν ὑφορώμενος τὸν ἐξ αὐτοῦ
κίνδυνον. Ἐγχειμένῳ δὲ τῶν σατραπῶν, ἐπεὶ οὐ
πρὸς ἰσχῶς αὐτῷ ἀντικαθίστασθαι ἦν, οἶα μόνῳ
δντι, τοῦ κολουῶ ⁶⁰ τὸ ξίφος σπασάμενος, κατὰ τῶν
ἰδίων ὡς σπλάγγων διαμπαρὲς τὸ ξίφος ἐλάσσει,
καὶ κακῶς κακῶς ἀπώλετο. Παραχρήμα γοῦν οἱ
σωθέντες τῶν τοῦ ἀμῆρ Σολυμᾶ δυνάμεων προσ-
χωροῦσι τῷ Τουτούση. Ὁ δὲ μέγας σουλτᾶν (44)
ταῦτα μεμαθηκώς, καὶ δεδιὼς τὸν Τουτούσην ἰσχυ-
ροποιούμενον ἤδη, ἀπέστειλε πρὸς τὸν αὐτοκρά-
τορα τὸν Οὔσιαν ⁶¹, μνηστὰς αὐτῷ περὶ κήδους,
καὶ ὑποσχόμενος, ἐὰν τοῦτο γένηται, ἀναστειλαί
μὲν τοὺς Τούρκους τῶν τῆς παραλίας μερῶν, καὶ
παραδοῦναι οἱ τὰ κάστρα καὶ ἐλεφύχως βοηθεῖν.
Τοῦτον θεασάμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ τὰς τοῦ Σουλτᾶν
γραφὰς ὑπαναγνοὺς, περὶ μὲν τοῦ κήδους οὐδένα
λόγον ἐπεποίητο, τὸν δὲ Οὔσιαν ⁶² βουνεχῆ ἄνδρα
θεασάμενος, ἐπυθάνετο πόθεν τε ὤρμηται, καὶ
τίνες οἱ τούτου γονεῖς. Τοῦ δὲ μητρόθεν μὲν ἐξ
Ἰβήρων εἶναι λέγοντος, τὸν δὲ τούτου πατέρα
Τούρκον ἀνομολογούντος, πολλὴν ὁ αὐτοκράτωρ
πραγματεῖαν ἐπεποίητο ὥστε τοῦ θεῖου βαπτίσματος
τούτου τυχεῖν. Συνέθετο πρὸς τοῦτο ὁ Σιαούς (45),
καὶ πίστει; ἐδεδώκει ⁶³ τῷ αὐτοκράτορι, ὥστε μὴ
παλινοστήσαι τοῦ θεῖου βαπτίσματος τυχῶν. Καὶ
ἐπεὶ ἐντεταλμένον ἦν αὐτῷ δι' ἐγγράφου προστάξεως
σουλτανικῆς ἐν' εἰπερ ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸ τελῆσαι τὸ
μετ' αὐτοῦ κήδος προθυμηθεῖη, ἀπαντας τοὺς τῆς
παραλίας πόλεις παρασχόντας σατράπας ἀπελάσαι
ἐκεῖθεν, τὸ περὶ τούτων διαλαμβάνον σουλτανικὴν
γράμμα ὑποδεικνύς αὐτοῖς, ταύτῃ τῇ γραφῇ συγ-
χρήσασθαι ὁ βασιλεὺς τῷ Σιαοῦς ὑπέθετο. Καὶ ἐπὶ
τούτους ἐκεῖθεν ἀπελάσει, τὰς σουλτανικὰς ὑπο-
δεικνύων γραφὰς αὐτῷ πρὸς τὴν βασιλεύουσάν
ἐπαναστρέψαι. Ὁ δὲ μάλα προθύμως τὴν Σινώπην
D πρότερον καταλαθῶν, καὶ τὰς σουλτανικὰς ἐπιστάλας
ὑποδείξας τῷ Χαρατικῇ, ἐκεῖθεν αὐτὴν ἀπήλασεν
μηδ' ἄχρις ἐνὸς ⁶⁴ τῶν βασιλικῶν ὑποκρατήσαντα

quorum opera principes utuntur in expediendis va-
riis negotiis. quas commissiones vocare consuevimus.
Iis qui præfectus est zauziurum Bassa vocatur, de
quo magistratu idem agit Leuncl. n. 228. Habebant
etiam Byzantini imperatores suos chiausios, quos
vulgo τζαουσίους nuncupant scriptores, atque in
iis Acropolis, cap. 60. quibus qui præerat, Μέγας
Τζαούσιος dicitur Pachymeri lib. vii, cap. 1; lib.
xii, cap. 30; lib. xiii, cap. 22. Vide præterea
Meurs. in Τζαούσιος.

χρημάτων. Γίνεται δὲ τι τοιοῦτον ἐν τῷ τῆς Σινώπης Ἀ
 ἑξέρχασθαι αὐτὸν κατεάξας τὸ ἐπ' ὄνοματι τῆς ὑπερ-
 αμώμου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τέμενος, δαίμονι
 τινι καθάπερ ἀλάστορι ἐκ θείας προνοίας παραδο-
 θείς, ἔκειτο ἀφρίζων· καὶ οὕτως ἔκειθεν δαιμονίων
 ἐξηλλύθει. Καὶ τὴν μέντοι κυρίαν τῆς Σινώπης ὁ
 Σιαῦς Κωνσταντίνῳ τῷ Δαλασσηνῷ ἀνέθετο ἐπ'
 αὐτὸν ἑῶν παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποσταλέντι, καὶ οὕτω
 τὰς ἄλλας πόλεις περιῶν καὶ τὰς σουλτανικὰς τοῖς
 σατράπαις ὑποδεικνύων γραφάς, ἔκειθεν ἐξήλαυε
 παραδίδους πρὸς τοὺς τοῦ αὐτοκράτορος σατράπας.
 Ταῦτα οὖν ὁ Σιαῦς διαπραξάμενος ὑποστρέφει
 πρὸς αὐτὸν, κἀντεῦθεν τοῦ θελου βαπτίσματος τετυ-
 χηκῶς, καὶ πολλῶν δωρεῶν ἐπαπολαύσας δούξ Ἀγ-
 χιάλου προχαιρίζεται.

plena potestate a Siausio eodem translata est in Constantinum Dalassenum, ad idipsum ab imperatore missum. Inde alias similiter civitates Siausius obiens sultanicasque satrapis ostendens litteras, Turcica ex omnibus praesidia cum ducibus eduxit; destinatisque ab imperatore praefectis ac copiis arces urbesque tradidit. Tum iis rite perfectis ad Augustum reversus, sacro baptismo dignatus est, ac cum multis aliis muneribus tum ducatu Anchiali donatus.

Τῆς σφαγῆς δὲ τοῦ ἀμὴρ Σαλυμᾶ κατὰ τὴν Β
 Ἀσίαν ἄπασαν διαδρομούσης, ὅσσοι τῶν σατρα-
 πῶν πόλεις καὶ πόλινια ἔτυχον φυλάσσοντες,
 ἕκαστος ὅπερ ἔτυχε φυλάσσειν κἀστρον κατέσχε καὶ
 ἰδιοποιήσατο. Καὶ γὰρ ὀπηνίκα πρὸς τὸν Ἀπελχα-
 σῆμ τὴν Νίκαιαν παρεδίδου φρουρεῖν ἐν τῷ πρὸς
 τὴν Ἀντιόχειαν αὐτὸν ἀπιέναι, διαφόροις σατρά-
 πασι, τὰ τε κατὰ τὴν παραλίαν, καὶ τὴν Καππαδο-
 κίαν, καὶ τὴν ἄπασαν Ἀσίαν, ὡς εἴρηται, ἀνέθετο,
 ὥστε ἕκαστον τὸ ἴδιον λάχος φρουρεῖν τὴν αὐτοῦ
 ἔκειθεν ἐπανελευσιν ἀπεκδεχόμενον. Ὁ δὲ Ἀπελχασῆμ
 ἀρχισατράπης τῷ τότε τῆς Νικαίας ὄν ταύτην
 κατασχών, ἐν ἧ καὶ τὸ σουλτανικὸν ἦν, καὶ τῷ
 ἰδίῳ ἀδελφῷ Πουλχάση τῶν κατὰ τὴν Καππαδοκίαν
 παρχωρήσας, ἐν ἀμερμινᾷ τε ἦν ἑῶν, τὴν τοῦ
 σουλτανικίου ἀσίαν ἑῶν περιζώσασθαι οἰόμενος, καὶ
 ἤδη ἐν χερσὶ νομίζων κατέχειν (δεινὸς γὰρ ἦν ὁ
 ἀνὴρ καὶ φιλοκίνδυνος), καὶ ἀρκεῖσθαι τοῖς ἐνοῦσιν
 οὐκ ἠθέληεν, ἀλλ' εἰς προνομίαν ἑῶν ἀποστέλλων, τὴν
 Βιθυνῶν ἐληξέτο ἄπασαν καὶ μέχρις αὐτῆς Προ-
 ποντιδος. Τῇ γοῦν προτέρᾳ μεθ' ἑῶν χρησάμενος ὁ
 αὐτοκράτωρ, τοὺς μὲν προνομίαις ἀνέστειλε, τὸν δὲ
 Ἀπελχασῆμ πρὸς εἰρηνικὰς σπονδὰς συνήλαυε.
 Βυσοδομεύοντα δὲ τοῦτον διαγινώσκων αἰε κατ'
 αὐτοῦ, καὶ τὰς σπονδὰς ἀναβαλλόμενον, δεῖν ἐλο-
 γίσαστο κατ' αὐτοῦ ἀξιόμαχον ἐκπέμψαι παράταξιν
 [στράτευμα]. Τὸν Τατικὸν δὲ, περὶ οὗ ἐν πολλοῖς ὁ
 λόγος ἐμέμνητο, μετὰ δυνάμει ἀποχώσης πέ-
 πομφε κατὰ τῆς Νικαίας ἐντειλάμενος αὐτῷ μετὰ
 νουναχίας τοῖς ἐχθροῖς ἀντικαταστήναι, εἴγε τῶς
 ἐντυχεῖν ἐξωθέν τισι γένοιτο. Ἀπελθόντος δὲ τοῦ
 Τατικίου, καὶ ἀγχοῦ τῶν τειχῶν σῆμα παρατάξως
 διατυπώσαντος διὰ τὰ μηδὲνα τῶν Τούρκων τμη-
 καῦτα παρῆναι, ἀναπετίσαντες οἱ Τούρκοι, εἰς
 διακοσίους ποσοῦμενοι ἀθρόως κατ' αὐτοῦ ἐξίπ-

erator ut ad urbes arcesque istas se conferret, Turcosque ipsarum praesidiarios cum Romanis commutaret, litteris sultanis ostendendis, eaque re perfecta Constantinopolim se reciperet. Annuuit his Siausius libentissime, Sinopenque profectus primum, sultanicis litteris Charatici oblatis eum inde expulit, ne uno quidem nummo positum regiae pecuniae quam concupierat. Contigit ei siquidem tale quippiam. In illa grassatione de qua diximus cum superimmaculae Dominicae nostrae Matris Dei fanaticae templum violasset, ultori repente demoni divinitus est traditus, ita ut statim humi afflictus volutaretur spumans. Eodem porro adhuc in statu erat quando cum Siausius mandato sultanis illinc eiecit. Praefectura vero Sinopes cum

plena potestate a Siausio eodem translata est in Constantinum Dalassenum, ad idipsum ab imperatore missum. Inde alias similiter civitates Siausius obiens sultanicasque satrapis ostendens litteras, Turcica ex omnibus praesidia cum ducibus eduxit; destinatisque ab imperatore praefectis ac copiis arces urbesque tradidit. Tum iis rite perfectis ad Augustum reversus, sacro baptismo dignatus est, ac cum multis aliis muneribus tum ducatu Anchiali donatus.

Cæde porro Ameris Solymæ per Asiam vulgata, quicumque satraparum urbes aut oppida praesidiis obtinebant, vindicare illa sibi privatim, ac castrum quisque sibi creditum ut rem deinceps propriam habere ac tueri cœperunt. Etenim quo tempore is Nicææ custodiam Apelchaseo committit, Antiochiam festinans (ut dictum est) plerasque cum orae maritimæ, tum Cappadociæ, atque adeo universæ Asiæ, civitates diversis obiter distribuit satrapis, ea lege ut quisque quem sortitus esset, cum fide ac cura tueretur locum, quoad ipse Amer reverteretur. At Apelchaseus Nicææ archisatrapa qua in civitate stata sedes et palatium sultanum erat, Sultanicum appellatum, cum fratri suo Pulchaseo Cappadociam concessisset, securus erat, nihil dubitans quin evehendus ipse mox esset in sultanici dignitatem, ac tanquam eam rem jam teneret manibus, homo acer et inquieti pugnacisque ingenii, possessis haud contentus erumpebat in rapinas alienorum, et Bithyniam universam usque ad ipsam Propontidem, quotidianis latrocinii infestam per suos habebat. Adversus eam vim imperator, experta dudum methodo usus, et latrocinantes repressit, et Apelchaseum ad pacem ac foedus cogitandum compulit. In qua tamen cogitatione cum ille cunctaretur, multa meditans, facileque indicans, se non nisi magno coactum aut malo aut metu ad quietia consilia impulsurum animum; id imperator sentiens, conveniendum hominem armata manu, et validum contra eum exercitum mittendum decrevit. Dux ad id electus Taticius, cujus multam et alibi hæc Historia mentionem habet. Huic firmæ instructæque idoneo numero datæ copiae sunt, cum mandatis ut recta in Nicæam movens cuncte rem gereret, nec temere præcipitaret

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἑῶν αὐτῷ. ἑῶν ὑποστρέφει. ἑῶν τῶς ἦν. ἑῶν ἐξουσίαν. ἑῶν προνομίαις. ἑῶν εἴγε τῶς ἐξωθέν τισιν ἐν-
 τυχόντων, ἀπελθόντος.

pugnam, nisi habita ratione numeri hostium et A locorum situs explorata videretur victoriæ spes. Progressus cum his ad Nicæam Taticius, cum aciem muris admovisset, magnum a Turcis aliquandiu silentium fuit: tandem tamen, apertis subito portis, ducenti equites erupere, quos Galli conspicati (erant ex ea gente sat multi tum in exercitu) sine mora longis armati hastis in adversos procurrunt, multisque percussis reliquos in arcem contruserunt. Quo facto, stare nihilominus instructam ad prælium aciem Taticius eodem loco jussit usque ad occasum solis: nemineque Turcorum extra portas apparente, regressus Basileam versus, idoneo loco munivit castra, duodecimo ferme circa Nicæam stadio. Ibi excitatur Taticius nocturno nuntio rustici cujusdam, affirmantis adesse Prosuchum, cum quinquaginta millium exercitu, a novo sultane Pargiarucho missum. 172 Eadem et alii dixere, ut dubitandi non superesset locus. His Taticius compertis, se impari tantum numero sentiens, remittere de audacia inquiturum, et tuta magis quam gloriosa sequi consilia decrevit: præclare secum actum iri reputans, si vitata necessitate committendi paucos suos cum longe pluribus et instructoribus hostibus, ad perniciem rei Romanæ certam, copias incolumes servare ac reducere suas posset. Ab hoc decreto Constantinopolim haud dubie respiciens, per Nicomediam iter indixit. Quem primo castrorum motu contemplatus e muris Apelchasmus, ac quo pergeret intelligens, raptim eductis copiis instare vestigiis recedentium cœpit, eo animo ac spe, ut cum eos viæ ratio in locum iniquum compelleret, ipse arbitrato suo facilem capesseret cum fessis et situs natura circumventis. Venerant Preactum Romani. Apelchasmus, occasionem vincendi se nactum putans, copias explicat lacessitque prælium. Coactus Taticius et ipse contra struit aciem, primam in hostes impressionem Gallicis equitibus in fronte collocatis tribuens; hi correptis manu longis lanceis, totis effusi habenis ignea velocitate Barbaros impetunt confractasque phalangas magna cæde ac tumultu in fugam vertunt. Sicque Constantinopolim per Bithynos feliciter tenuit Taticius cum suis.

Verum Apelchasmus quiescere non potuit. Vir

πάσαντο. Οἱ δὲ Κελτοὶ (ἦσαν γὰρ Ἰκανοὶ) τοὺτους θεασάμενοι κατὰ πρόσωπον σφοδρῶς τῇ βύμῃ δόρατα μακρὰ (46) ἐναγκαλιστάμενοι κατ' αὐτῶν ἴενται, καὶ Ἰκανοὺς τρώσαντες, εἰσω τοῦ κάστρου τοὺς λοιποὺς συνήλασαν. Ὁ δὲ γε Τατίκιος ἴστατο αὐθις ἐπὶ ταύτου στήματος τῆς παρατάξεως μέχρῃς ἡλίου δυσμῶν. Ἐπεὶ δὲ μηδεὶς ἔξω πυλῶν τῶν Τούρκων ἑώρατο, ἀναποδίσας κατὰ τὴν Βασίλειαν (47) τὸν χάρακα ἐπέζητο δύο πρὸς τοὺς δέκα σταδίου τῆς Νικαίας ἀπέχουσαν. Νυκτὸς δὲ τις προτεληλυθὺς αὐτῷ ἀγρότης, τὸν Προσοῦχ διενίστατο μετὰ πεντήκοντα χιλιάδων ἐπικαταλαμβάνειν παρὰ τοῦ νεωστὶ γενομένου σουλτᾶν τοῦ (48) Παργιαροῦχ⁷⁰ ἀποσταλέντα. Ταῦτα ὁ Τατίκιος καὶ δι' ἐξέρων βεβαιωθείς, ἐπεὶ πρὸς τσαυτά πληθῆ δυνάμεις⁷¹ ἀντικαθίσταμένας οἷα εἶχεν, ἀναλύων τὰ δόξαντα πρότερον, ἀγαπητὸν ἐλογίζετο, εἰ τὸ δολιτικὸν⁷² ἅπαν αἴων διατηρήσειεν, καὶ μὴ πολλοστὸς πρὸς ὑπερπληθεῖς, καὶ ἰσχυρωτέρους⁷³ μαχόμενος τὸ πᾶν ἀπολέσειεν. Ἐνθεν τοι καὶ τὴν βσιλεύουσαν κατὰ νοῦν εἶχε, καὶ πρὸς ταύτην ἑώρα, διὰ τῆς Νικομήδους βουλόμενος ἐπαναστρέψαι. Ὁ δὲ Ἀπελχασῆμ ἄνωθεν τοῦ τείχους θεασάμενος αὐτὸν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπονενευκότα, καὶ ἤδη πορευόμενον, ἐξεληλυθὺς παρσίπετο, ἵνα ἐπὶν ἐν ἐπικαίρῳ τόπῳ τοῦτον στρατοπεδεύσαντα θεάσθῃται προσβαλῆ. Καταλαμβάνοντα δὲ τοῦτον τὴν Πρένετον ἐφοθακῶς ξυμμίγνυσι τε αὐτῷ καὶ ἐκθύμως τὴν μάχην ἀναρρόγγυσιν. Ὁ δὲ Τατίκιος θάττον τὰς δυνάμεις εἰς πολέμου τύπον καταστήσάμενος, τοῖς Κελτοῖς τὴν πρῶτην κατὰ τῶν Βαρβάρων ἰππασίαν, καὶ τὴν τοῦ πολέμου συμβολὴν ἐπέτερεψεν. Οἱ δὲ δόρατα μακρὰ ἐναγκαλιστάμενοι, χαλάσαντες ὄλας ἡνίας ὡς πῦρ κατὰ Βαρβάρων ἴενται, καὶ διακλύσαντες τὰ; φάλαγγας τρέπουσι κατὰ κράτος. Κεῖθ' οὕτω πρὸς τὴν βσιλεύουσαν διὰ τῶν⁷⁴ Βιθυνῶν ὁ Τατίκιος ἐπανέρχεται.

struit aciem, primam in hostes impressionem Gallicis equitibus in fronte collocatis tribuens; hi correptis manu longis lanceis, totis effusi habenis ignea velocitate Barbaros impetunt confractasque phalangas magna cæde ac tumultu in fugam vertunt. Sicque Constantinopolim per Bithynos feliciter tenuit Taticius cum suis.

Ὁ μέντοι Ἀπελχασῆμ οὐδαμῶς ἤρμεῖν ἤθελεν.

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁷⁰ Παργιαροῦχ. ⁷¹ δυνάμεις τὰς. ⁷² δολιτικὸν. ⁷³ ἰσχυρωτέρσα. ⁷⁴ τῆς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(46) *Δόρατα μακρὰ*. Celebrantur potissimum Franci nostri a scriptoribus quod egregie hastas quaterent. Nicetas in Man. lib. iii, n. 5, de Latinis, seu Francis: Καὶ τὸ ἐκ τῶν Λατίνων ἔκεισε στρατιωτικὸν μέγα τῷ δόρατι ἔγκαινον. Cinnamus, lib. ii de iisdem Francis: Ἰπποὺν τε ἐνσταλῶς ἀναθῆναι, καὶ ξὺν δόρατι ἐπελάσαι δεξιῶι μάστιγα. Fulcher Carnot. lib. ii, cap. 41: *Sed quia sciebant milites nostros esse probissimos bellatores, et mirabiles de lanceis percussores, non sunt ausi cum eis bellum committere*. Albertus Aq. lib. iv, cap. 6, de Hierosolymitanis Francis: *Horum ferrea vestes, clypei auro et gemmis inserti, variisque coloribus depicti, galeæ in capitibus eorum splendentes super scelis splendorem coruscant, hastæ fraxineæ in manibus eorum ferro acutissimo præfixæ*

sunt, quasi grandes perticæ: equi eorum cursu et bello doctissimi vexilla in hastis eorum nodis aureis et fimbriis argenteis montes in circuitu nimio lucis cecore coruscare faciunt. Vide Annam, pag. 172, 207, 277, 445 et 469.

(47) *Βασίλειαν*. An idem oppidum, quod Βασίλειον vocat Constantinus Porphyg. statuitque in Thematate Buccellariorum, episcopatu insigne sub Ancyrana Metropoli?

(48) *Παργιαροῦχ*. Berciarocus, seu ut effertur ab Eripenio, Barchiaruchus, alter Gelatolduli seu Toparæ sultani filius, parente a Tutuse paruo, qui eum immisiss Chaziis interfecerat, sublato, et in ordinem acto Meclamudo fratre, sultanicam dignitatem invasit an. heg 457, Chr. 1094. Vide not. ad pag. 179.

Ἐποθυμητικῶς ⁷⁹ γὰρ εἶχε τὰ σκῆπτρα τῆς Ῥω- A
 μαίων ἀναδήσασθαι ἀρχῆς, εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἀλλάγε
 τῶν περὶ τὴν θάλατταν πάντων, καὶ αὐτῶν δὴ τῶν
 νήσων τὴν ἐξουσίαν ἐσχηκέναι. Τοιαῦτα οὖν λογι-
 ζόμενος πρότερον μὲν ληστρικὰς νῆας κατασκευά-
 ζειν διενόητο τὴν Κίον (49) καταλαβῶν. Πόλις δὲ
 αὕτη Βιθυνῶν παρὰ θάλατταν διακειμένη· καὶ προ-
 εὔαιεν ὡς ᾤετο κατὰ σκοπὸν αὐτῷ ἀπαρτιζομένων
 τῶν νηῶν. Οὐδὲ τοῦτο τὴν αὐτοκράτορα διέλαθεν. Καὶ
 παραρῆμα τὰς παρατυχοῦσας διήρει; καὶ τριήρεις
 καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ναυτικῶν ἐξοπλίσας, Μανουὴλ τὸν
 Βουτουμίτην δοῦκα (50) προβαλλόμενος, κατὰ τοῦ
 Ἀπελχασῆμ ἀπέστειλεν ἐπισκήψας σπεῦσαι τὰς
 ἡμιτελεῖς τοῦ Ἀπελχασῆμ νῆας ἐμπρῆσαι ἐν ὁποῖα
 καταστάσει ταύτας εὐρήσει. Ἀλλὰ καὶ τὸν Τατί-
 κιον μετὰ ἀποχωρήσεως δυνάμεως ἠπειρόθεν κατ' B
 αὐτοῦ ἐκπέμπει. Ἀμφοτέρων οὖν τῆς πόλεως ἐξελη-
 λθόντων, ἐπεὶ τὸν Βουτουμίτην ⁸⁰ ὁ Ἀπελχασῆμ δια-
 πόντιον μετὰ σφοδρᾶς τῆς ῥύμης ἤδη καταλαμβάνοντα
 ἐθάσατο, ἐμμελήθει δὲ καὶ τῶν ἐξ ἠπείρου ἐπικα-
 ταλαμβανόντων ⁸¹, καὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ ἔτυχε μὴ συμ-
 βλλόμενον αὐτῷ λογίζεται ⁸² διὰ τὸ τραχὺ, καὶ στε-
 νόν, καὶ τοῖς τοξήταις πάντη ἀκατάλληλον ὡς μὴ
 ἀπυκρῶντα τοῦτοις πρὸς τὰς κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἱπ-
 πασίας ἀπάρας ἐκείθεν εἰς ἐπικαίρον τόπον ἐβουλεύ-
 σατο τὰς δυνάμεις καταλείναι. Καταλαμβάνει τοίνυν
 τόπον, παρὰ μὲν τῶν Ἀλυκάς ὀνομαζόμενον, παρὰ
 δὲ τῶν Κυπαρίσιον. Ἐφθακῶς δὲ ὁ Βουτουμίτης
 διαπόντιος, θάττον ἢ λόγος τὰς τοῦ Ἀπελχασῆμ νῆας
 ἐπέπρησεν. Τῇ δὲ κατ' ⁸³ αὐτὴν ἐξ ἠπείρου ἐληλυθὼς C
 καὶ ὁ Τατίκιος ἐν ἐπικαίροις τὸ στράτευμα κατέθετο
 τόποις, καὶ ἀπὸ πρῶτας μέχρι ἑσπέρας οὐκ ἐνεδίδου
 πῆ μὲν ἀκροβολιζόμενος, πῆ δὲ μάχας συνάπτων
 κατὰ ⁸⁴ τοῦ Ἀπελχασῆμ ἐφ' ὄλαις πεντεκαίδεκα ἡμέ-
 ρις. Τοῦ δὲ Ἀπελχασῆμ μὴδ' ὄλωσ ἐνδιδόντος, ἀλλ'
 ἰσχυρῶς ἀντεκαθισταμένου, ἐκκαθήσαντες οἱ Λατίνοι,
 καὶ μὴ τὴν ἐκ τοῦ τόπου εἶχον βολῆθειαν, ὤχλουσιν ὁμοῦ
 τὸν Τατίκιον, ἐν' οὗτοι καὶ μόνον τὴν μετὰ τῶν Τούρ-
 κων ἀναδέξωνται μάχην. Ὁ δὲ κἄν μὴ κατὰ γνώμην
 τὸ πρᾶγμα ἐδόκει αὐτῷ, ἀλλὰ κατ' ἐκείστην ὁρῶν δυ-
 νάμεις Τουρκικὰς προσχωρούσας τῷ Ἀπελχασῆμ,
 ὑπέβη τῇ βουλῇ τῶν Λατίνων. Καὶ περὶ ἀνατολῆς
 ἡλίου τὰς φάλαγγας καταστήσας, τὸν κατὰ ⁸⁵ τοῦ
 Ἀπελχασῆμ ἀνήψε πόλεμον. Πολλοὶ μὲν τῶν Τούρ-
 κων τηνικαῦτα κτείνονται, πλείστοι δὲ καὶ ἀλίσκον-
 ται. Οἱ δὲ πλείους τὰ νῶτα διδῶσιν, μηδὲ τῶν οἰκείων
 σκευῶν φροντίδα ποιησάμενοι. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἀπελ-
 χασῆμ κατευθὺ Νικαίας ἐλάσας μόλις διασώζεται.
 Λαίαν οὖν πολλὴν ἐντεῦθεν ἀναλαβόμενοι οἱ ὑπὸ τῶν

qui animo tam superbas spes versaret, ut vel im-
 perii apicem sibi Romani despondere auderet; vel
 si tanta res non succederet, maritimæ certe oræ
 potestatem universæ, ipsarumque adeo insularum,
 cupiditate præcepisset. His tam vastis cogitationi-
 bus tumidus, primum quidem piraticam classem
 instruere decreverat, occupata ad eam rem Cio
 (urbs ea maritima Bithynorum est) consiliumque
 ipsi e sententia processerat, quod talis loci occu-
 patione navale aptum sibi paraverat ad classem
 ædificandam; cui operi haud segnis opera dabatur.
 Nihil horum imperatorem latuit. Ergo festimam
 quas forte habuit ad manum biremes triremesque
 cæterasque armavit naves, duci que ipsis præpo-
 sito Manuelli Butumitæ mandatum dedit prolici-
 scendi contra Apelchasmus summa celeritate,
 ne is otium haberet liberum absolvendarum na-
 vium quarum ædificationem multum promoveret.
 Porro naves ipsas quocumque in statu reperiret,
 statim incenderet. Hæc mari curata. Per conti-
 nentem missus Taticius est eodem tempore cum
 firmis copiis. Horum simul duorum ducum et
 exercituum uno tempore contra se ab Augusto
 immissorum ex urbe regia famam Apelchasmus
 audivit, moxque fulminea celeritate advectum consp-
 exit Butumitem; certis quoque exploratorum
 indicibus comperit adventare terra Taticium; con-
 sultatione de summa rerum raptim habita, consti-
 tuit, locum in quo tunc esset minime aptum videri
 173 ad pugnam ex eo cum Romanis capessen-
 dam, quod is asper, angustus, incompositus, ne-
 quaquam commodam præberet stationem sagitta-
 riis ad arcendum equitatum Romanorum. Ergo
 inde translatis copiis, locum occupat a quibusdam
 Atycas nominatum, ab aliis Cyparissium. Interim
 Butumites prævertente vocis sonum velocitate
 mari invectus naves Apelchasmii combussit. Post-
 tridie cladis hujus pervenit in ejusdem consp-
 ectum Taticius. Lectoque idoneo castris Romanis
 loco, nullo momento remissionis Turcis indulto,
 statim fatigare ipsos qua immissis manipulis suo-
 rum, qui manum cominus consererent, qua emi-
 nus jaculationibus assiduis, cœpit; instituitque sic
 agere per dies continuos quindecim, Apelchasemo
 per totum id tempus parem audaciæ agredientium
 Romanorum resistendi constantiam opponente.
 Ea mora tædium Latinis attulit tum sub Taticio
 merentibus. Ergo frequentes institere apud ducem
 ut Turcos quantavis loci opportunitate fretos de-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁹ ἐπιθυμητικῶς. ⁸⁰ Βουτουμίτην. ⁸¹ κατ' ἐλαμβανόντων. ⁸² λογίζοιτο. ⁸³ τὴν δὲ μετ'. ⁸⁴ μετὰ.
⁸⁵ μετὰ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(49) *Kion*. Ciura, urbem maritimam in Bithy-
 lia habent Strabo, lib. xii, Theophanes, pag. 200,
 405. *Chiaous*, ni fallor, hodie, in *Itinerar. D. de*
Breves, pag. 9.
 (50) *Δούκα*. Dux scriptoribus Byzantinis est

classis præfectus: Δούξ τοῦ στόλου apud Nicetam
 in Isaac. lib. iii, n. 4; in Alex. lib. ii, n. 4;
 Annam, lib. vii, 9, etc. Supra duxes erat Δούξ
 μέγας, de quo eadem Anna, pag. 209, et Nes ad
 Villhard.

hellandos sibi unis daret. Aliena res a militari A Tatίκιον, πρὸς τὴν οἰκείαν παλινοστοῦσι παρεμ-
 prudentia Tatício videbatur : tamen quod augeri Bολήν.
 quotidie Apelchase mi exercitum novis copiarum Turcicarum accessionibus cerneret, periculo con-
 silium vincente in sententiam Latinorum transiit, et sub ortum solis acie instructa pugnam cum
 Apelchase mo capessivit. Multi tunc cæsi Turci, plurimi capti, plures oblitii castrorum vasorumque
 ac suppellectilis, salutis spem in fuga posuere. Ipse Apelchase mus vix salvus Nicæam tenuit. Præda
 omni potiti Tatícíani propria in castra divites redierunt.

His imperator auditis, pro sua prudentia vulgi
 captum atque usum excedente, proque ea qua pos-
 tissimum pollebat peritia tractandarum quantum-
 vis pervicacium mentium et quam in partem vel-
 let captato tempore impellendarum, inopinatum
 consilium extemplo cepit provocandi ad pacem
 Apelchase mi. Scribit ergo perhumanas ad eum
 litteras, quibus magnopere auctor ipsi est : absti-
 neat deinceps conatibus vanis, neve frustra verbe-
 rare pergat aerem. Quin potius ad se Constantino-
 polim veniat, amplissimis ibi et muneribus et
 honoribus a se qui scriberet, et fidem suam regiam
 ad id quod ostendebat præstandum obstringeret,
 statim cumulandus. Lectis hisce Apelchase mus
 litteris, simul eodem tempore Prosuchum audiens
 expugnatis plerisque arcibus quas satrapæ quidam
 occupaverant, Nicæam jam adventare ut eam ob-
 sidione cingeret, necessitate, quod aiunt, in ambi-
 tionem versa, fidem imperatoris experiri constituit :
 sperans etiam isto congressu penitus se introspectu-
 ram Augusti mentem, ac pacem, si firmam et
 utilem fore cerneret, coram facilius quam legalis
 intermediis initurum. Verum Alexius alia omnia
 machinabatur adversus Barbaros quibuscum nulla
 fida pax esset, omnem honestam esse rationem
 statuens publicæ obtinendæ securitatis, quam alio-
 qui necessariam imperio, tamen neque vi aperta,
 ob præsentem rei Romanæ debilitatem, nec per
 Turcorum perfidiam ulla tractatione conficere pos-
 set. Nuntiis igitur imperatoris 174 liberaliter
 invitantibus ut Constantinopolim venire ne grava-
 retur, pollicentibusque Augusto curæ futurum, ut
 et honorificentissime ibi exciperetur habereturque
 et voluptatibus ac spectaculis omnis generis recrea-
 tus, muneribusque cumulatus amplissimis, domum
 quando vellet reduceretur, assensus est Apelcha-
 se mus et Constantinopolim se transtulit : ubi nihil
 minus quam speraverat demonstrationum honoris
 ac deliciarum expertus, iis fruebatur. At impera-
 tor, qui haberet in animo expellere Nicomedia Tur-
 cos (urbis ea primaria est Bithyniæ quam Turci

Ταῦτα μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ ὁποῖος ἐκεῖνος⁸²
 θηράσαι ψυχὴν ἀνθρώπου, καὶ λιθίνην μαλάξαι φύ-
 σιν, γραφὴν τῆνικαῦτα ἐκτίθεται πρὸς τὸν Ἀπελ-
 χασήμ, συμβουλεύων ἀποσχέσθαι μὲν τῶν τοιούτων
 κενῶν ἐπιχειρημάτων, καὶ μὴ εἰς ἀέρα παίζειν, ἀλλὰ
 προτεληλυθῆναι τε αὐτῷ καὶ πολλῶν καμάτων ἐαυ-
 τὸν ἀπαλλάξαι, δωρημάτων τε θαψιλῶν ἐπαπολαῦσαι
 καὶ τιμῆς. Ὁ δὲ Ἀπελχασήμ ἐπεὶ καὶ τὸν Προσοῦχ
 ἐμάνθανε πολιορκοῦντα τὰ κατεχόμενα ὑπὸ τινῶν
 σατραπῶν κάστρα, ἤδη δὲ καὶ τῇ Νικαίᾳ προσπε-
 λάξειν ἐφ' ᾧ πολιορκῆσαι ταύτην, τὴν ἀνάγκην (51)
 φιλοτιμίαν ὁ φασὶ ποιησάμενος, ἅμα δὲ καὶ τῆς τοῦ
 βασιλέως γνώμης καταστοχασάμενος, καὶ θεαβρή-
 κῶς τὴν μετ' αὐτοῦ εἰρήνην ἀσπάζεται. Τῶν δὲ ἀνα-
 μεταξὺ εἰρηγικῶν σπονδῶν τελεσθεῖσῶν, μελετήσας
 καὶ ἕτερόν τι συνοίσον ὁ αὐτοκράτωρ, ἐπεὶ καὶ⁸³ οὐκ
 ἐνῆν ἄλλως ἀνυσθῆναι τὸ σκοπούμενον, μετακαλεῖ-
 ται τοῦτον εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἐφ' ᾧ καὶ χρήματα
 λαθεῖν, καὶ τρυφῆς ἄλλας ἐπαπολαῦσαι, καὶ οὕτως οἰ-
 κάδε ἐπαναστρέψαι. Πίθεται ὁ Ἀπελχασήμ· καὶ
 εἰσελθὼν εἰς τὴν βασιλεύουσαν παντοίας ἀξιοῦται
 φιλοφροσύνης. Ὡς δὲ τὴν Νικομήδους (πόλις δὲ αὕτη
 μητροπόλις Βιθυνίας) κατεῖχον οἱ τῆς Νικαίας ἐξ-
 ἄρχοντες Τούρκοι, ἐκεῖθεν ὁ βασιλεὺς ἐλάσαι τοῦτους
 βουλόμενος, ἕτερον παρὰ θάλατταν οἰκοδομῆσαι πο-
 λιχνιον (52) δεῖν ἔκρινεν, ἐν ᾧ τὰ τῆς ἀγάπης
 ἤδραστο. Τοιγαροῦν ἐν φορταγωγῶν ναυσὶν ἅπαντα
 τὰ πρὸς χρῆσιν χρειώδη σὺν αὐτοῖς οἰκοδόμοις ἐμ-
 βαλὼν ἐξαπέστειλε, τὴν τοῦτου οἰκοδομὴν Εὐσταθίῳ
 τῷ τοῦ στόλου δρουγγαρίῳ ἀναθέμενος, καὶ τὸ ἀπόρ-
 ρήτον ἐγκαλύψαι⁸⁴ ἐπισκήψας, εἰ τινες τῶν Τούρ-
 κων διέρχοντο παντοίως φιλοφρονεῖσθαι, καὶ ἐς κό-
 ρον δίδοντας ἐπιλαύνειν⁸⁵ τῶν δωρεῶν⁸⁶, προστιθένας
 δὲ τὸ μετ' εἰδήσεως τοῦ Ἀπελχασήμ τοῦτο οἰκοδο-
 μεῖν, εἶτα ἅπαν πλοῖον ἀπέτρεψαι τῶν τῆς Βιθυνίας
 παραλίῳν μερῶν, ὡς μὴ δῆλον αὐτῷ γενέσθαι τὸ γι-
 νόμενον. Τῷ δὲ Ἀπελχασήμ καθ' ἐκείστην χρήματα
 διδοῦς, οὐκ ἐνεδίδου, εἰς βαλανεῖά τε προτρεπόμενος
 καὶ ἱππηλασίας, καὶ κυνηγέσια, πρὸς δὲ καὶ τὰς
 κατὰ τὰς λεωφόρους ἱσταμένας στήλας ἀναθεωρεῖν·
 ἀλλὰ καὶ ἱππικὸν ἀγῶνα δι' αὐτὸν ἐνστήσασθαι τοῖς

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸² ἐκεῖνος δεινός. ⁸³ Deest vocula καί. ⁸⁴ ἐκκαλύψαι. ⁸⁵ ἐπαπολαύνειν. ⁸⁶ χρειωδῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) Ταύτην τὴν ἀνάγκην. 325 Proverbialis
 formula, qua non semel utitur Anna, lib. xii,
 p. g. 399 et 402, nostris frequens, *Faire de neces-
 sité vertu*. Will. Tyrius lib. x, cap. 17: *Faciens de
 necessitate virtutem*. Albericus an. 1062: *Necessitatem
 vertens in voluntatem*. Nangius in Phil. 3, initio: *De
 necessitate fecit virtutem*.

(52) Οἰκοδομῆσαι πολίχνιον. Oppidum, seu

castrum forte, quod Κίθωτον Græci, nostri *Civiboti*
 appellarunt, in Nicomediensi sinu exædificatum
 ab Alexio, ut auctor est Ordericus Vitalis, lib. iv,
 qui id Varangis inhabitandum et tuendum ab
 eodem Augusto concessum narrat. Vide Notas no-
 stras ad Villhard. n. 89 et 240. Civoti *μωμυῖν*
 etiam Pachymeres, lib. vi, cap. 25.

διφρηλάταις ἐκέλευσε κατὰ τὸ πάλαι τῷ μεγάλῳ A
 Κωνσταντίνῳ οἰκοδομηθὲν θέατρον (53), καὶ καθ' ἐκί-
 στην ἐν τούτῳ παραγίνεσθαι, καὶ τὰς τῶν Ἰππων
 δοκιμασίας ὄρᾳν ἡρέθισεν⁸⁷, ἔν' ἐντεῦθεν τριβομένου
 τοῦ καιροῦ, ἐσκεχεῖρα τοῖς οἰκοδόμοις δίδοται. Ὡς δὲ
 τὸ πολὺνιον ἦδη τετέλεσται, καὶ πέρας τὴ σκοπού-
 μενον ἐζηκην, πλείσι δωρεαῖς τοῦτον ἀμειψόμενος,
 τῷ σεβαστοτάτῳ τε ἀξιωματι τιμῆσας καὶ ἐπὶ πλέον
 τὰς συνθήκας ἐμπεδῶσας διὰ τιμῆς ἐξέπεμψεν αὐτὸν
 διαπόντιον. Ἀγγελλθείσης δὲ αὐτῷ τῆς τοῦ κάστρου
 οἰκοδομῆς, κἀν ἐπὶ τῇ τούτου ἀνεγέρσει τὸ παράπαν
 κατετέρωτο⁸⁸ τὴν ψυχὴν, ἀλλ' οὖν τὸν ἀγνοοῦντα
 ὑποκριθεὶς τὸ παράπαν εἰσήγησεν. Τοιοῦτόν τι καὶ
 περὶ Ἀλκιβιάδους ἰστορήται. Οὕτω γὰρ κἀκεῖνους⁸⁹
 Λακεδαιμονίου ἐξηπατῆκει μὴ συγχωροῦντας ἀνοι-
 κοδομῆσαι Ἀθήνας καθαιρεθείσας ὑπὸ Περσῶν. Παρ-
 αγγεῖλας γὰρ ἀνοικοδομεῖν Ἀθηναίους, ἐκείθεν ἀψύ-
 χετο πρὸςθεύων εἰς Λακεδαίμονα. Εἶτα τῆς πρὸςθείας
 τὴν χρόνον τριβόντος, καὶ δίδόντος τὸ ἐνδόσιμον τοῖς
 οἰκοδομοῦσιν, μετὰ τὴν ἐξαπάτην ὅλην ἤκουσαν Λα-
 κεδαιμόνιοι τὴν οἰκοδομὴν Ἀθηνῶν. Καὶ μέμνηται
 τῆς καλῆς ἀπάτης ταυτησὶ καὶ ὁ Παιανιεὺς ἐνιαχοῦ
 τῶν λόγων αὐτοῦ. Τοιοῦτον ἔρα καὶ τοῦμοῦ πατρὸς
 τὸ ἐπινόημα ἦν, μᾶλλον δὲ καὶ Ἀλκιβιάδους στρατη-
 γικώτερον. Ἰπποδρομιαὶς γὰρ καὶ τρυφαῖς ἀλλαις
 τὸν Βάρβαρον τοῦτον ὑποσείνων, καὶ εἰς ἡμέρας⁹⁰
 ἐξ ἡμέρας παραπμπόμενος; ἐφθασεν ἀπαρτίσας τὸ
 φρούριον. Καὶ τηνικαῦτα τοῦ σύμπαντος τελεσθέντος
 ἔργου, τὸν ἄνδρα τῆς βασιλείδος ἀπέλυσε πόλεως.

publica columnarum statuarumque in plateis exstantia. Quin etiam ejus in gratiam unius certamen
 equorum curulium apparari committique jussit in theatro quod magnus olim struxit Constantinus :
 delectarique eo ludicro potissimum hominem sentiens, blande urgebat, ut eo quotidie itaret specta-
 tum, vel quadrigarum cursus, vel domitationes equorum. Per has remissiones Apelchasemo tem-
 pus suaviter terente, perfecta munitio est : cujus rei certior Augustus factus, hospitem majoribus
 adhuc onustum donis et sebastotali (quasi augustissimum diceret) dignitate honestatum, firmatq;
 quam maxime conventorum pactis, a se cum bona gratia honorificentissime dimisit itinere maritimo.
 Ei cum paulo post nuntiata esset arcis constructio, quanquam ea res alto illi vulnere penetravit ani-
 mum, habuit tamen vultum et vocem in potestate, et quasi audire dissimulans in silentio se continuit.
 Tale quiddam et de Alcibiade memoratur. Cum enim Lacedæmonii non sinerent instaurari Athe-
 nas deletas a Persis, **175** dato suis consilio ut summa ope totisque simul omnes viribus in urbis
 ædificationem incumbentem, ipse legatus pergat Lacedæmonem, ubi negotiatione tracta per lentas
 moras otium Atheniensibus confecit perpetrandi cœpti : seroque tandem se delusos Lacedæmonii
 sensere, nuntiis indicantibus restitutam in integrum stare urbem atque arcem Athenarum : prout
 hanc egregiam prudentissimi ducis fraudem alicubi suorum operum Pæanensis narrat. Nec isto infe-
 rius patris hoc mei stratagema fuit ; quin dicere ausim et solertius Alcibiadeo illo, per quod epulis
 ac spectaculis delinens Barbarum, diemque ut ex die securus traheret blande impetrans, munitio-
 nem interim arcis absolvit ; tumque demum opere perfecto ex urbe regia virum dimisit bene pastum
 et egregie delusum.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁷ ἡρέθισεν. ⁸⁸ ἐτέρωτο. ⁸⁹ κἀκεῖνο; , recte. ⁹⁰ εἰς ἡμέραν.

Car. Dufresnii Du Cængii notæ.

(53) *Θέατρον*. Theatrum ante Severi tempora C
 Constantinopoli exstitisse produnt passim scripto-
 res. Eversum restituit idem Severus Byzantinis
 reconciliatus, ut auctor est Cedrenus, e regione
 templi Veneris, ut est in *Chronico Alexandrino* :
 quod quidam theatrum illud esse opinor, quod
 Vetus urbis Descriptio statuit in 2 regione, quæ
 intra veteris Byzantii fines fuit. Theatrum illud
Minus nuncupatur, ad ejus forte discrimen, quod

exsistit in 14 regione. Neutrum tamen hoc loco
 ab Anna intelligitur; nam Hippodromum, seu Cir-
 cum ita appellasse constat, quo I et Nicetæ, Mar-
 cellino comiti, et aliis non semel evenit, quem a
 Severo inchoatum, a Constantino M. instauratum
 et confectum tradunt Zosimus, lib. II; Glycas et
 Codinus, in *Origin. CP. Θεάτρον τοῦ Ἰπποδρό-
 μου* dixit Gregorius in Vita S. Basilii Junioris,
 II. 11.

Cæterum Prosuchus, juxta id quod Taticius indicio nocturni tunc nuntii comperit, cum valido exercitu totis ipse incumbens viribus Nicææ oppugnationem urgebat, vi se illam subacturum autumans, spe ad trimestrem jam usque contentionem pertinaci, nihilque in futurum certa remittere. Jamque intus arcto loco res erant Apelchaseo et cæteris oppugnationem cum ipso tolerantibus. Ergo illi maturum rati consulere in medium, sic communiter statuerunt: implorandum videri auxilium imperatoris; neque enim se posse aut diutius obsistere Prosucho armis rem gerenti, nec porro tutum aut honestum ducere ejus clementiæ cuius iram tam acerbam experirentur capita sua credere; præstareque omnino cervicibus imperatoriæ servitutis jugo, quam manus victoriæ Prosuchi dare. His imperator acceptis repente Taticium cum flore copiarum quæ tum forte ad manum fuerat, vexillis et sceptris argento clavatis ad speciem justiciæ regii exercitus additis, suppetias obsessis misit, datis clam mandatis, ut ostentatum Apelchaseo auxilium potius ex mente imperatoris atque ex usu rei Romanæ, quam ex utilitate aut voluntate ipsius Apelchasei administraret. Neque enim se magnopere curare hunc Barbarum, neilum quovis pretio periculoque pacisci salutem ejus velle, verum allici tamen eundem liberationis spe quadam, factu opportunum ducere. Quoniam duobus Barbaris æque Romanæ reipublicæ infensis, inter se tum hostiliter commissis, politica ratio diceret debiliorem sublevandum sustentandumque, non ut plane vinceret, sed ne prorsus succumberet, sicque illum quidem expelleret, huic autem ereptam urbem ditioni Romanæ restitueret, successu non per se solum æstimando, sed quod ad alias aliasque recuperationes amissarum urbium regionumque Romanis gradus futurus esset. Multum siquidem imperii Romani limites, ex quo Turci præsertim invaluerant, a pristina latitudine coarctati coierant inter sese ac se sibi invicem admoverant. Quippe cum olim ambæ columnæ, quæ ortum occasumque finiunt, altera ad Gades in extrema plaga occidua, Herculeæ dicta, **176** in orientali altera limite prope Indum flumen a Bactho posita, ditionis Romanæ longitudinem metirentur (longitudinem, inquam, nam latitudo tanta fuit imperii Romani, quantam vix complecti oratio possit: ex australi quidem latere comprehendens Ægyptum, Meroen, Troglodyticen universam et eas omnes quæ zonam torridam proxime accedunt regionem; a septentrionali vero parte decantatissimam Thulen gentesque quæcunque boreale clima

A 'Ο δὲ Προσοῦχ δεινὸς μετὰ δυνάμεως ὡς ἠλπίζετο καταλαβὼν ἐπολιόρκει τὴν Νίκαιαν καθὼς ὁ τῷ Τατικίῳ νυκτὸς προσεληλυθὸς τότε ἔλεγε. Καὶ ἐπὶ μῆσσι τρισὶ πολιορκῶν ταύτην οὐκ ἐνεδίδου. Ἐν στενῷ δὲ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτοὺς οἱ ἐντὸς καὶ αὐτῆς δὲ ὁ Ἀπελχαστὴμ ἑωρακότες, καὶ μὴ ἐπιπλέον ἀντέχειν πρὸς τὸν Προσοῦχ δυνάμενοι, διαπεμφάμενοι πρὸς τὸν βασιλέα ἤτοῦντο τῆς ἐξ αὐτοῦ βοηθείας τυχεῖν, κρείττον λέγοντες ἠγεῖσθαι δούλους αὐτοῦ ὀνομάζεσθαι ἢ τῷ Προσοῦχ δοῦναι χεῖρας. Ὁ δὲ παραχρῆμα τοῦ τῶν παρατυχόντων ἐκκρίτους διελὼν, σημαίας τε καὶ σκήπτρα ἀργυρόηλα ἐπιδιδούς εἰς ἀρωγὴν τούτους ἐπέμπει. Οὐ γὰρ ἀντικρυς βοηθῶν τῷ Ἀπελχαστῆμ στρατιᾶν ἔπεμπεν, ἀλλὰ τὰ τῆς βοηθείας ἐντεῦθεν κατὰ τὸν νοῦν τοῦ αὐτοκράτορος εἰς κατάλυσιν τοῦ Ἀπελχαστῆμ περιεστᾶτο. Δύο γὰρ πρὸς ἀλλήλους μαχομένων ἐχθρῶν τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας, ἔδει τῷ ἀσθενεστέρῳ συνθέσθαι, οὐχ ἵνα ἐπικρατέστερος γένηται, ἀλλ' ἵνα τὸν μὲν ἀποκρούσῃται, ἀφ' οὗ δὲ τὴν πόλιν ἐξέλθῃται, καὶ τὴν τῶς μὴ οὖσαν ὑπὸ τὸν κύκλον αὐτοῦ ἴδιαν ποιήσῃται, καὶ κατὰ μικρὸν ἐκ ταύτης ἐτέραν καὶ μάλα ἕλλην ἐλόμενος τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν πλατυτέραν ποιήσῃται, εἰς στενὸν κομιδῇ καταστᾶσαν, καὶ μᾶλλον ἐξότου τὸ τῶν Τούρκων ὄρου ἐπικρατέστερον γέγονεν. Ἦν μὲν γὰρ ὅτε οἱ ὄροι τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας αἱ ἀμφότεραι στήλαι ἦσαν ἀνατολὴν καὶ δύσιν περιορίζουσαι, ἐξ ἐσπέρας μὲν αἱ τοῦ Ἡρακλέως ὀνομαζόμεναι, ἐξ ἑω δὲ αἱ ἀγγῶν τοῦ Ἰσάμεναι τοῦ Ἰνδικοῦ πέρατος αἱ τοῦ Διονύσου (54). Κατὰ γὰρ πλάτος οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσον ἦν τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας τὸ κράτος. Αἰγυπτῶς, καὶ Μεροῦ, καὶ Τρωγλοδυτικῆς πάσα, καὶ τὰ ἐκεῖθεν⁹¹ τῆς διακεκαυμένης, καὶ τὰ ἐξ ἐτέρου μέρους ἢ πολυθρόλλητος Θούλη, καὶ ὅσα ἔθνη βόσκει τὸ κλίμα τὸ βόρειον, οἷς κατὰ κορυφὴν ὁ βόρειος ἵσταται πόλος, Ἄλλ' ἐπ' ἐκεῖνό γε τοῦ καιροῦ ἐκ μὲν ἀνατολῆς ὁ γείτων βόσπορος ὄριον τῶν Ῥωμαϊκῶν σκήπτρων, ἐκ δὲ τῆς ἐσπέρας καὶ Ἀδριανὸς καθίστατο πόλις. Ἄλλ' ὅγε βασιλεὺς Ἀλέξιος ὡσπερ παλῶν χερσὶ τοὺς ἐκατέρωθεν ἐπιτιθεμένων Βαρβάρους καὶ καθάπερ ἀπὸ κέντρου τῆς Βυζαντιδος περιτορχοῦμενος ἠδύρνετο τὸν κύκλον τῆς βασιλείας, καὶ ἐκ μὲν ἐσπέρας τὸν Ἀδριαντὸς πόντον ἔθετο ὄριον, ἐκ δὲ τῆς ἀνατολῆς Εὐφράτην καὶ Τίγγρητα. Καὶ εἰς τὴν προτέραν εὐδαιμονίαν τῆς βασιλείαν ἀνεπέσωτο ἂν⁹², εἰ μὴ γε οἱ ἐπάλληλοι ἀγῶνες καὶ οἱ πυκνοὶ πόνοι καὶ κίνδυνοι (ἦν γὰρ καὶ ἀμφοτέραις ὁ αὐτοκράτωρ μεγαλοκίνδυνος τε καὶ πυκνοκίνδυνος) τοῦτον ἀπέστησαν τοῦ ὀρμήματος. Ἄλλ' ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἔλεγον, ὅτι στρατιᾶν ἀποστῆλλον τῷ τῆς Νικαίας τυράννῳ Ἀπελχαστῆμ,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹¹ ἐγγύθεν. ⁹² Deest vocula ἂν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(54) Αἱ τοῦ Διονύσου. Dyonysius in Periegesi:

Ἐνθα τε καὶ στήλαι Θηβαιγέμεως Διονύσου

Ἐστᾶσιν, πυμάτιο παρὰ ῥόδον ὠκεανοῦ Ἰνδῶν ὑστατίοισιν ἐν οὐρεσιν, ἐνθα τε Γάγγης Λευθὸν ὕψος Νυσσαίων ἐπὶ Πλαταμῶνα κυλινδῆσι.

γνώμη; εἶχεν οὐχ ἔν' ἐκείνον ἐξέληται τοῦ κινδύνου, ἄλλ' ἔπως ἂν ἑαυτῷ τὴν νίκην περιποιήσεται. Οὐ μὴν ἡ τύχη πρὸς τούτῳ συνέπνευσεν ⁹². Ἔσχε γὰρ οὕτω τὰ κατ' αὐτούς. Οἱ γὰρ ἀποσταλέντες τῷ τοῦ κυρίου Γεωργίου ὀνομαζόμενον κατέλαβον πολίτην. Οἱ δὲ Τούρκοι παραχρῆμα τὰς πύλας αὐτοῖς ἀνεπέτασαν. Οἱ δὲ ἀνορθεν τῆς ἀνατολικῆς πόρτης περὶ τὰ κρηδεύματα τοῦ τείχους ἀνελθόντες, τὰς σημαίας καὶ τὰ σκήπτρα ἰλαθὸν κατέστησαν ἀλαλάζοντες ἅμα καὶ τὸ ἐνυάλιον συνεχῶς ἐνηχοῦντες, ὅφ' ὧν οἱ μὲν ἐξωθεν ἐκδειματωθέντες διὰ νυκτὸς ἐκείθεν ἔρχοντο, αὐτὸν ἐληλυθῆναι τὴν αὐτοκράτορα νομίσαντες· αἱ δὲ Ῥωμαϊκαὶ δυνάμεις αὐθις πρὸς τὴν βασιλεύσαν ὑπέστρεψαν. Οὐ γὰρ ἦσαν ἀξιόμαχον πληθὸς πρὸς ἐφοδὸν Περσικὴν ἐλπίζομένην ἐκ τοῦ βαθους τῆς Τουρκικῆς ⁹³ ἐξουσίας αὐθις ἐλεύσασθαι ⁹⁴. Β

patrem meum præ cæteris exercuit) eum a perfecta rei tantæ assecutione retardassent. Cæterum ut eo redcam unde digressa sum, ex isto proposito imperii dilatandi hauserat Augustus consilium mittendi Nicæam exercitus suppetias Apelchaseo, non quo illum periculo eriperet, sed ut sibi victoriam pararet. At enim non aspiravit tum quidem ei cæpto fortuna. Sic enim res ibi tum gesta se habuit. Missi auxilio Romani oppidulum occuparunt a domino Georgio nomen habens : quo comperto, qui obsidebantur Nicææ Turci portas exemplo ipsis aperuerunt. Inde illi cum conscendissent supra portam orientalem in pinnas et propugnacula murorum, signaque illic ac sceptrâ in seriem terrificâ procul specie statuissent ostentabundi, simul alacribus vociferationibus jugiter minaciterque personantes, perfecerunt demum ut qui Nicæam oppugnabant Barbari Romanam ipsam imperatorem cum omnibus suis copiis in eam ingressum, terrore ac desperatione inde ortis conturbati per noctem abscesserint. Post quæ Romanus exercitus Constantinopolim rediit; non enim se parem sentiebat excipiendis, in ipsorum reditu, Barbaris : quos satis constabat animo revertendi recessisse in intimam ditionem Turcicam; inde mox aucto exercitu in numerum quantum maximum conflare ultimo conatu Turcicum nomen universum valet, ad expulsionis suæ vel ignominiam eluentiam, vel injuriam ulciscendam denuo venturos.

Τὴν δὲ τοῦ Σιαοῦς ὑποστρωφὴν ὁ σουλτᾶν ἀπεκ- C
δεχόμενος, ἐπεὶ ἑώρα τοῦτον ἐμβραδύοντα, ἐμ-
μῆθει δὲ τὰ κατ' αὐτόν, ὡς τὴν Χαριτικὴν
μετὰ τρόπου τῆς Σινώπης (55), ἀπῆλθεν τοῦ θεῖου
βαπτίσματος ⁹⁵ ὡς τετυχῆκει καὶ κατὰ τὴν ἐσπέραν
παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀπεστάλη, τὴν δουκικὴν
ἐξουσίαν Ἀγχιάλου περιζωτάμενος, ἠνῆστο καὶ ἤσχαλ-
λεν. Δεῖν οὖν ἐλογίσατο τὸν Πουζάνον αὐθις μετὰ
δυνάμεων κατὰ τοῦ Ἀπελχασμῆ ἀποστῆλαι, ἅμα δὲ
καὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα γραφὴν περὶ τοῦ αὐτοῦ
κῆδους διαλαμβάνουσαν αὐτῷ ἐγχειρίζαι. Εἶχε δὲ τὰ
γράμματα οὕτως· Ἰκκηκόβιν, ὦ βασιλεῦ, τὰ κα-
τὰ σὲ καὶ ὅπως τὴν τῆς βασιλείας ἀναδυσάμε-
νοι ἀρχὴν, ἐκ προοιμίου πολλοῖς ἀγῶσιν ἐμπέ-
πιωκας, καὶ ὡς ἄρτι τὰ κατὰ τοὺς Λατίνους κατ-
εννώσαντος, οἱ Σκύθαι κατὰ σοῦ ἐτοιμάζονται,
καὶ ὁ αὐτός ⁹⁶ ὁ ἀμὴρ Ἀπελχασμὴ τὰς μετὰ
σοῦ ⁹⁷ τοῦ Σολυμᾶ σπονδὰς καταλύσας μέχρι
αὐτῆς Δαμιάλως τὴν Ἀσίαν ληΐζεται. Εἰ γοῦν
βοῦλεις καὶ τὸν Ἀπελχασμὴ τῶν αὐτῶν μερῶν
ἀπελαθῆναι καὶ τὴν Ἀσίαν καὶ αὐτὴν δὴ τὴν

Interim sultanes, diu expectato Siansi, quem miserat, reditu, postquam denique cognovit, non jam morari ipsum, sed plane migrasse ut in mores atque in ritus, ita etiam in terras Christianorum, ejectoque Sinope Charatice fraudulenta ostensione literarum, mox divino baptismo palam suscepto, in occidentas 177 oras ab imperatore missum, fruiturum ibi Auchiali ducatu, quam ei dignitatem imperator idem in præmium attribuerat : hæc, inquam, sultanes ubi cognovit tulit primum, ut par erat, molestissime. Dissimulato tamen in præsens dolore atque ira, faciendum sibi statuit, ut Puzanum rursus cum copiis adversus Apelchaseum mitteret, eidemque litteras ad imperatorem daret, quibus affinitatis cum eo contrahendæ negotium urgeret. Eæ litteræ in hunc modum erant scriptæ : *Audivi, Auguste, quo loco res tuæ fuerint, et sint. Ut, inquam, statim ab initiis imperii suscepti certamina in multa incideris; utque modo sopito Latino tumultu, belli te novus circumstrepit a Scythiis rumor expeditionem in vos parantibus : ut*

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁹² τοῦτον συνέπνευσεν. ⁹³ δουκικῆς. ⁹⁴ ἐλεύσεσθαι. ⁹⁵ ὡς τε τυχεῖ τοῦ θεῖου βαπτίσματος. ⁹⁶ αὐτός δ.
⁹⁷ Deest vocula σου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(55) Σινώπης. Sinopem in potestate fuisse Alexii, cum nostri Hierosolymam profecti sunt, observat etiam Albertus Aq. lib. viii, cap. 22.

denique noster ipse Amer Apelchasesmus, induciis, quæ tibi erant cum Solyma compositæ, solutis, usque ad ipsam Damalim Asiam vastet. Si ergo volueris Apelchasesmum ex istis partibus expelli, tum Asiam, ipsamque adeo Antiochiam potestati tuæ restitui, mitte tuam ad me filiam nurum mihi charissimam futuram, sponsam vero primogenito filiorum meorum. Id si feceris nullum tibi deinceps impedimentum obstabit, sed omnia facile perficies, me adjuvante, quæcumque aggredi libuerit, non per Orientem solum, verum etiam usque ad Illyricum et per occiduas regiones universas, opera copiarum auxiliarium quas mittemus tibi. Nactenus Persicus sultanes. At Puzanus, admotis Nicææ copiis, tentataque iterum et sæpius frustra civitate, repugnante toties fortiter Apelchasesmo, et ubi opus erat, auxilia tum petente, tum accipiente ab Alexio, ad cæteram urbium arciumque reliquarum recuperationem impetum convertit. Recedens ergo a Nicææ vicinia longius, castra munit ad Lampen fluvium circa Lopadium. Ejus Apelchasesmus abscessu comperto, tredecim mulos oneravit auro, quantum ferre potuerunt, cum iisque ad sultanem Persarum ipse proficiscitur, tanti, ut sperabat, muneri gratia impetraturus ab eo, ne sua sibi præfectura abrogaretur. Sultanes in quodam tum loco Spacha dicto commorans certior de Apelchasesmi adventu factus, ne admittere quidem in conspectum eum voluit; ipso porro deprecatores adhibente, illis importunius instantibus os occlusit ad extremum hoc responso: *Quoniam semel Ameri Puzano potestatem istam tribui, abdicare ipsum cõsentem et inauditum nolo. Det ergo Apelchasesmus aërum ad Puzanum se conferens, cum eoque ut volet de rebus suis tractet. Quidquid inter ipsos convenerit ratum habeo.* Multa contra hæc Apelchasesmus per se suosque allegavit, multa movit. Sed cum tempus terere se animadverteret, desperans denique iter ad Puzanum suscipit. Non longum processerat, cum illi occurrunt expediti ducenti viri fortes **178** et primarii contra ipsum missi a Puzano, quem nequaquam Apelchasesmi ab Nicæa nervo tertio strangularunt.

At imperator, lectis sultanis litteris, ne primarum quidem cogitationum ac deliberationis tenuis admittere in animum sustinuit mentionem ejus quæ petebatur rei. Quomodo enim? cum regia virgo, si, quod ista epistola postulabat, primogenito sultanis desponsa in Persidem duceretur, miserima utique in totam vitam foret, regni consors quavis egestate tristioris. Sed neque id lex

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁹⁹ πρωτοτόκω. ¹ ἐπιστάξας. ² Deest vocula ἄν. ³ ἀφαιρήσεσθαι. ⁴ ἐκεῖθεν δέ. ⁵ Deant voces ἀνδράσι καί. ⁶ λαβεῖν. ⁷ πρωτοτόκω. ⁸ ἐπέτρυσεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(56) Ἀδύπη. Urbem hoc nomine habet Anna, pag. 524. Vide Notas ad p. 94.

(57) Λοπάδιον. De oppido Lopad'o et fluvio ejusdem nominis habet quædam Leunclavius in

Ἀντιόχειαν ὑπὸ τὴν σὴν γενέσθαι χεῖρα, ἀποστειλὼν μοι τὴν σὴν θυγατέρα εἰς νόμφην ἐμὴν τῷ πρωτοτόκῳ ⁹⁹ τῶν ἐμῶν υἱῶν. Καὶ τοῦ λοιποῦ οὐδὲν σοι σκῶλον ἔσεται, ἀλλὰ πάντα βραδίως ἐξέσται σοι ἀνύειν, ἐμοῦ σοι ἐπαρήγοτος, οὐ κατὰ τὴν ἐφ' ἄν' ἴδον, ἀλλὰ μέχρις Ἰλλυρικῶν καὶ τῆς ἐσπέρας ἀπάσης, διὰ δυνάμεων ὑποστελλομένων σοι παρ' ἡμῶν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τῶν Περσῶν σουλτᾶν. Ὁ δὲ Πουζάνος; μέχρις Νικαίας καταλαβὼν καὶ ἀπόπειραν ταύτης οὐχ ἄπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ποιησάμενος καὶ διαμαρτῶν τοῦ σκοποῦ, τοῦ Ἀπελχασήμου γενναίως ἀνταγωνιζόμενος, ἐξαιτησάμενος καὶ ἀπὸ τοῦ βασιλέως βοήθειαν, καὶ λαβόντος, πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν πόλεων τε καὶ πολιχνίων κατάσχεσιν ὤρμησιν, ἐκέθεν ὑποχωρήσας, τὴν σκηνὴν κατὰ τὴν Λάμπην (56) πηξάμενος (ποταμὸς οὗτος περὶ Λοπάδιον [57])¹ μετὰ δὲ τὴν τοῦτου ὑποχώρησιν ἐν δεκατέσσαρτον ἡμῖνοις χρυσίον ἐπέιστάξας ² ὁ Ἀπελχασήμ' ἐπόσον φέρειν ἠδύναντο, ἀπέρχεται πρὸς τῶν Περσῶν σουλτᾶν, δῶρον αὐτῷ κομιζῶν ἐφ' ᾧ μὴ παραλυθῆναι τῆς ἀρχῆς. Καταλαμβάνει δὲ τοῦτον περὶ τὸ πᾶσα [σπαρχᾶ] αὐλιζόμενος. Ὡς δὲ οὐδὲ θεάσασθαι τοῦτον ὁ σουλτᾶν ἤξιστο, μεσίταις ἐχρήτο. Ὁ δὲ ὀχλούμενος ὑπ' αὐτῶν ἔφη· Ἐπεὶ καθάπαξ τὴν ἐξουσίαν τῷ Ἀμῆρ Πουζάνῳ ἀνεθέμην ³, οὐκ ἔτι ταύτην ἐξ αὐτοῦ ἀφαιρήσεσθαι ⁴ βούλομαι. Ἐπιδύτω τοῖνυν τὰ χρήματα ἀπελθὼν πρὸς αὐτόν, καὶ πᾶν ὃ βούλεται εἰπάτω. Καὶ τὸ δόξαν αὐτῷ, καὶ ἐμὸν ἔσεται θέλημα. Ἐφ' ἱκανὸν οὖν ἐγκατερήσας ἐκείσας καὶ πολλὰ μογήσας, καὶ μηδὲν ἠνυκῶς, ἀπάρας ἐκέθεν ὡς ⁵ πρὸς τὸν Πουζάνον ἀπερχόμενος συναντᾷ τοῖς ἐξ ἐκείνου κατ' αὐτοῦ ἀποσταλεῖσι διακοσίοις ἐκκρίτοις ἀνδράσι καὶ ⁶ σατράπαις. Οὐδὲ γὰρ ἡ ἐκείνου τῆς Νικαίας ἐξέλευσις τοῦτον διέλαθεν. Οἱ καὶ κατασχόντες αὐτόν καὶ βρόχον ἐκ νευρᾶς ἐπικλώσαντες τῷ τραχήλῳ τοῦτου περιβαλόντες ἀπέπνιξαν. Τὸ δὲ ὄλον οὐ τοῦ Πουζάνου ἦν κατ' ἐμὸν λόγον, ἀλλὰ τοῦ σουλτᾶν ἐκείνου τοιαῦτ' οἰκονομήσαντος κατὰ τοῦ Ἀπελχασήμου δηλώσαντος. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ τὸν Ἀπελχασήμ.

profectio latuerat. II captum miserum laqueo ex

Ἁ δὲ βασιλεὺς τὰς τοῦ σουλτᾶν ὑπαναγνοὺς γράφας, οὐδ' εἰς νοῦν τὸ δηλούμενον βαλεῖν ⁷ ἠθέλε. Καὶ πῶς γάρ; τὸ γὰρ βασιλικὸν θυγάτριον ὅπερ τὸ γράμμα ἐξήτει κατεγγυηθῆναι τῷ πρωτοτόκῳ αὐτῷ υἱῷ, ἦν ἄρα δυστυχὲς ὡς ἔοικεν, εἰ ἀνεληλυθεῖ εἰς Περσίδα, βασιλείας μετεσχηκὸς ἀπάσης κακοδαίμονεστέρας πενίᾳ. Ἀλλ' οὕτε θεὸς τοῦτο ἐπέτραιπεν ⁸, οὔτε ὁ βασιλεὺς εἶχε γνώμης οὕτω ταῦτα

Pand. Turc. n. 16 et 86. Lupar dicitur Oloni de Diogilo lib. v, De profect. Lud. reg. Franc. in Orient. Adde Notas nostras ad Villhard.

προβῆναι, οὐδ' ἂν εἰς στένον κατηγνῆται αὐτῷ τὰ πράγματα. Εὐθύς γὰρ καὶ κατὰ πρώτην ἀκοήν τοῦ γράμματος, τῆς τοῦ Βαρβάρου κατεγέλασεν ἑρέξεως, ὑποφθεγξάμενος, ὅτι ὁ δαίμων τοῦτο εἰς νοῦν αὐτοῦ ἀνεβίβασεν. Περὶ τοῦ μὲν κήδους οὕτως ἔσχεν ὁ αὐτοκράτωρ· ἐλπίσι δὲ κεναῖς τὸν τοῦ σουλτᾶν λογισμὸν ἀπαιρῶν δεῖν λογισάμενος, καταπεμφάμενος τὸν Κουρτίκιον μεθ' ἑτέρων τριῶν, ἀποστέλλει τοῦτους πρέσβεις, καὶ γράμματα δι' ὧν τὴν εἰρήνην ἐνέφαινεν ἀσπάζεσθαι, καὶ πρὸς τὰ μνησθέντα κατανεύειν, ἀπαιτῶν ἅμα καὶ αὐτῶς, ἄλλα τὰ ὁ τοῦ χρόνου παράτασιν εἰσάγοντα. Οὕτω οἱ ἐκ τοῦ Βυζαντίου πεμφθέντες πρέσβεις τὸν Χοροσάν (58) κατέλαβον, καὶ τὴν τοῦ σουλτᾶν ἀναίρεσιν (59) μεμαθηκότες ὑπέσχεσαν. Καὶ γὰρ ὁ αὐτάδελφος αὐτοῦ Τουτούσης, μετὰ τὸ ἀνελεῖν τὸν ἀμῆρ Σολυμᾶν, καὶ τὸν Ἰδιον γαμβρὸν ἐξ Ἀραβίας ¹⁰ κατ' αὐτοῦ στρατεύσαντα, τυφθεῖς, καὶ τὸν σουλτᾶν μεμαθηκὼς εἰς εἰρηνικὰς σπονδὰς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἦδη ἐπειθεσθαι, πρὸς τὸν τάδελοφὸν οὖνον ἀπέβλεψε. Ανοκαίδεκα τοῖνον Χασίους (60) ὄψον τῆ Περσίδι διαλέκτῳ καλουμένους φόνιον πνέοντας μετακαλεσάμενος, ὡς πρέσβεις τάχα πρὸς τὸν σουλτᾶν ἐξέπεμψε καὶ τὸν τρόπον αὐτοῖς ὑποθέμενος ἅμα τῆς τοῦ ἀδελφοῦ σφραγῆς, *Ἄπιτε, φάμενος, καὶ πρώτα μὲν διακηρυκεύσατε ὡς ἀπέρρητά τινα μέλλειν τῷ Σουλτᾶν ἀπαγγεῖλαι, ἐπὶν δὲ παραχωρηθῆτε τῆς εἰσόδου ὡς τάχα πρὸς οὗς αὐτῷ ὠμοληκέναι βούλεσθε* ¹¹, *κλησιάσαντες παραρῆμα τὸν ἐμὸν διαμελήσατε ἀδελφόν*. Οἱ δὲ πρέσβεις ἢ μάλλον φονεῖς καθάπερ εἰς δεξιπνον ἢ εὐωχίαν πεμπόμενοι, προθυμότερα πρὸς τὴν τοῦ σουλτᾶν σφραγὴν ἀπήσαν. Μεθύοντα τοῦτον καταλαβόντες, ἐπεὶ πᾶσα ἐχειρῖα τοῦτοις ἐδίδοτο, τῶν ἐμπειστειμένων τὴν τοῦ σουλτᾶν φυλακὴν, πόρρωθεν ἐστρεφόντων, αὐτοὶ πλησιάζαντες, τὰ ξίφη τῆς μάλης σπασάμενοι διαμελίζουσι (61) παραρῆμα τὸν ἄλιον. Τοιοῦτον γὰρ τὸ τῶν Χασίων ἐστὶν αἵμασι χαῖρον, καὶ τρυφήν αὐτῷ τοῦτο λογιζόμενοι, εἰ μόνον διὰ σπλάγγων ἀνθρώπων τὸ ξίφος ἐλάσαιαν, τοῦ λοιποῦ ¹² δὲ κἄν τινες αὐτοῦς ἴσως ἐπ' αὐτῷ τοῦτῳ ἐπιθέμενοι κα-

A divina sinebat, et paternus imperatoris ab ipsa prima infausti conjugii specie statim abhorrebat animus : atque ut tum res ejus erant satis ex sententia fluentes, nulla imperii necessitas cogelat amicitiam Barbarorum tam chari capitis pretio emere. Resit ergo spem audacem Persæ primo auditu litterarum ejus, subjecitque, istud ipsi votum a malo videri dæmone suggestum. Verum ideam tamen pro sua politicarum rerum prudentia non putavit opportunum significare sultani quantopere affinitatem ejus aspernaretur. Quin potius spe inani lactare ipsum, et velut trahenda tractatione talis negotii tenere interim hominem atque incertis cogitationibus suspendere suarum esse partium credidit. Curticum igitur, tresque simul alios ad eum legatos misit, cum mutuis officiose scriptis litteris, quibus significabat pergratam sibi accidisse pacis allatam ab eo mentionem, habereque in animo postulatis ejus annuere, verum petere et ipsum aliqua vlcissim, quæ distincte declarabat ; non spe impetrandi, sed arte eludendi, extendendique Barbaro deliberandi tempus, quo durante innoxius is futurus esset Romanæ rei. Cæterum priusquam hæc Byzantio profecta legatio Chorozanum pervenisset audita sultanis cædes Curticio comitibusque reditum suasit. Nec porro sultanis auctorem habuit quem minime oportuit fratrem ipsius Tutusen. Is, sublato amere Solyrna, generoque insuper proprio ex Arabia contra ipsum cum copiis progresso victo similiter atque occiso, tantis successibus inflatus accipere non potuit æquis auribus quod de fratre sultane nuntii ferebant : serio eum de pace cum imperatore agere, multumque jam promotum id negotium esse. Cujus prævertere clausulam tollendo mature fratre certus, duodecim accersitos cædem spirantes Chasios (sic lingua Persica vocantur) legatorum nomine ac jure strenue pergere ad sultanem jussit : modum insuper tradens circumveniendi ejus. *Ite, inquit, et primo adventu præ vobis ferte habere vos arcana quæ sultani nuntietis ; sic admissi et se-*

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ ἄλλά τε τά. ¹¹ Ἀραβίας. ¹² βούλεσθαι. ¹³ Desunt voces τοῦ λοιποῦ, etc., καταχρθεύσειαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(58) *Χοροσάν*. Ita dicta Persis interior scripto-
ribus rerum Orient. passim. Vide Leuncl. n. 4.

(59) *Τοῦ Σουλτᾶν ἀναίρεσιν*. Toparæ sultani,
ut mox pag. seq.

(60) *Χασίους*. Chasios hoc loco vocat Anna, quos nostri vulgo *Assassinos*, Persica, inquit, lingua : qua appellatione utitur etiam Nicetas in Isaacio, lib. 1, n. 6, et in Alexio, lib. III, n. 6. Χασύσιοι dicuntur Joanni Phocæ in *Descript. Terræ Sanctæ*, cap. 3. Saracenicam fuisse sicariorum istorum nomenclaturam auctor est etiam Willelmus Tyrius, lib. xx, cap. 21. Caisinos in Arabia memorat non semel Theophanes, pag. 356, 358 et 363, quibus fortassis originem et nomen dedit Casius ille Ismaelita Arabs, cujus meminit Abraham Echellensis in *Hist. Arabum*, cap. 3. Sed an ab iis Chasii appellationem mutuati sint, non ausim affirmare. Vide Notas nostras ad Joinvilleæ

D pag. 87.

(61) *Διαμελίζουσι*. Gr-laldulum sultanum a fratre Tutuse, seu Tageoldulum immissis Chasii, vel Assassinis, interfectum hic refert Anna, qua in re cum rerum Turcicarum et Saracenicarum scriptoribus non consentit. Tradit quippe El-Macinus sultanum in urbe Bagdatensi fato naturali extinctum an. hegiræ 485, Christi 1092, illiusque percepta morte Tageoldulum sese sultanum appellasse, missisque ad Chalipham Muquetadibillam, quo ab eo Bagdati inauguraretur : sed repulsam passum esse. Vereor igitur, ne quod idem scriptor de Chasiorum fiducia et temeritate ingerit sub an. heg. 326 483, Chr. 1090, Annæ imposuerit : quo loco El-Macinus *Batias* vocat, qui aliis *Assassini* et *Chasii* promiscue appellantur. Vide eundem an. Heg. 495.

cedentibus cæteris ad aurem progressi cominus, A fratrem statim meum trucidate. Cum his legati, vel potius sicarii, mandatis, 179 pro more istius generis hominum alacri vigentes gaudio, sic prorsus tanquam ad epulas irent, ad eadem sultanis properant. Commodum eum offendunt comessantem et semiebrum. Habetur sine discussione si les legatis fraternis. Secedunt familiares sultanis, sicarii se ipsi undique admovent, gladiisque quos sub ala gestabant improvise eductis infelicem momento conficiunt. Istiusmodi propria facinora Chasiorium sunt, hoc institutum infantie sectæ, delectari sanguine et summam putare voluptatem mergendi in viscera hominum ferri. Quod si in flagranti scelere ira succurrentium discerpantur, votorum summa, nihil opinione ipsorum magnificentius et expetibilis tali morte cum qua nec imperia commutare velint. Jam tota ipsis vita in facinorum ejusmodi meditatione consumitur: tota victus et status ratio inde est, hæc ars, hæc res. hæc patriæ ipsis hæreditatis loco audacia est. Succedunt alii aliis in professione ista, et successores sibi eandem in vitam educant. Horum quidem duodecim interfectorum sultanis novotum ad Tutusen rediit; omnes præsentem perfidie mercedem statim contrucidati penderunt. Ea Puzanus simul audiit, movet impigre cum copiis Chorosanum versus: quo eum appropinquaret, excipit eum occisi frater Tutuses, venit ad manus, miscetur atrox cominus prælium, et diu anceps obnixis utrinque summa vi exercitiis, certisque non cedere, quoad Puzanus generosissime pugnans et totas unus conturbans phalanges hostium, lethali percussus vulnere cecidit. Tunc enim milites ejus consilere sibi pro se quisque, ac fugam alius alio tendere cœperunt. At Tutuses, ob victoriam triumphans, superbo gaudio Chorosanum rediit in sultanitii apicem mox, ut ipsi videbatur, evehendus, miser qui periculum atque adeo exitium suo imminens capiti non cerneret.

ταχορδουσειαν, καθάπερ τι κῦδος τὴν τοιοῦτον λογιζονται θάνατον ὡσπερ τινὰ πάτριον κληρὸν τὰ φονικά ταῦτα ἔργα, ἄλλος πρὸς ἄλλον διαδεχόμενοι τε καὶ παρῆμπτοντες. Ἐκείνων μὲν οὖν ὑπέστρεψεν οὐδὲς πρὸς τὸν Τουτούσην ἀντικυρὸν οἶον τὰς ἰδίας ὑποσχόντων σφαγᾶς: ὁ μὲντοι Πουζάνος (62) ταῦτα μεμαθηκῶς σὺν ὄλαις δυνάμεσι πρὸς τὸν Χοροσάν ἐπινητέτρεψεν. Ἐπὶν δὲ τῷ Χοροσάν προσεπέλασε, δέχεται τοῦτον ὁ τοῦ ἀναιρεθέντος ἀδελφὸς Τουτούσης. Καὶ εὐθύς ἀγγεμάχου τῆς μάχης γενομένης, ἐπεὶ καρτερῶς ἄμφω τὰ στρατεύματα ἐμάχοντο, καὶ θάτερον θατέρῳ τῆς νίκης οὐδαμῶς παρεχώρει, πίπτει καὶ ὁ Πουζάνος καιρίαν πληγῆν, γενναίως ἀγωνιζόμενος, καὶ ὄλας συνταράττων εἰς φάλαγγας. Ἐκαστος δὲ τῶν αὐτοῦ φυγῆ τὴν σιωπῆριν ἐπραγματεύσατο, ἄλλος ἄλλοτε σκεδασθέντες. Ὁ δὲ Τουτούσης νικητὴς πρὸς τὸν Χοροσάν ἐπανέστρεφεν ὡς ἤδη τὴν τοῦ σουλτανικίου ἀξίαν περιζωσάμενος, καὶ ταῦτα τὴν κίνδυνον ὑπὲρ κεφαλῆς ἔχων. Καὶ γὰρ συνηγητικῶς αὐτῷ ὁ τοῦ ἀναιρεθέντος Ταπάρη (63) σουλτάν υἱὸς ὁ Σπαργγαρούχ¹³ ὥστε λέων ἐχάρη μεγάλη ἐπὶ σώματι κύβητος, κατὰ τὴν κοίτην. Καὶ συμβαλὼν ὅλη χειρὶ κοίτην εἰς πολλὰ τῆς Τουτούσης δυνάμεις διέσπασε, καὶ τρέψας ἀνακράτος ἐδίωκεν. Ἀναιρεῖται δὲ καὶ αὐτὸς (64) ὁ τὰ Νινάτου φουσῶν (65) Τουτούσης. Τοῦ δὲ Ἀπελχασήμ μετὰ χρημάτων τότε πρὸς τὸν τοῦ Χοροσάν σουλτάν ἐξεληλυθότος, ὡς ὁ λόγος φθάσας Ἰστίρησεν,¹⁴ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Πουλχάσης τὴν Νικαίαν καταλαθὼν κατέσχευεν. Αἰσθόμενος δὲ τοῦτου ὁ αὐτοκράτωρ, διαφιλιεὶ τὰς δωρεὰς ὑπισχνεῖτο καὶ¹⁵ ταύτης αὐτῷ παραχωρητικῶς ἐκείθεν ἐκστᾶτη. Ὁ δὲ Πουλχάσης ἤθελε μὲν, ἀλλ' ἀνεβάλλετο αὐθις ἀποβλέπων πρὸς τὸν Ἀπελχασήμ, καὶ λόγους ἐκ λόγων πρὸς¹⁶ αὐτοκράτορα διεπέμπετο, ἀπαιρῶν οἶον αὐτὸν, τῇ δ' ἀληθείᾳ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ἀπεκδεχόμενον¹⁶ ἐπινέλευσιν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ γίνεται τοιοῦτον. Ὁ παρὰ τῶν Χασίων ἀναιρεθεὶς τοῦ Χοροσάν σουλτάν, ἐφθασε κατασχεῖν τοὺς τοῦ μεγάλου Σολυμᾶ δύο υἱεῖς¹⁷ (66). Οὗτοι δὲ μετὰ τὴν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹³ Παργγαρούχ. ¹⁴ εἰ. ¹⁵ πρὸς τόν. ¹⁶ ἀπεκδεχόμενος. ¹⁷ υἱούς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(62) Πουζάνος. Quem Anna Puzanum, El-Macinius *Exiacarum*, seu *Icsancarum* vocat, ubi a Taggeoldulo superatum et casum refert mense Gumada, an. heg. 487, Ch. 1094.

(63) Ταπάρη. Sultanum, qui eo ævo hæc gaudebat dignitate, Tutusa fratrem, Gielaluddaalam, seu Gelaloldulum, cognomento Malcosam, vel Melicsai, appellari ab Elmacin, jam supra monui. Proinde haud scio unde Taparem consecravit Anna. *Melec-La*, vel potius *Melec-Si* nuncupari videtur ab Athono.

(64) Ἀναιρεῖται δὲ αὐτὸς. Cæsum perinde et delictum Taggeoldulum a Balciarocco ex fratre nepote tradit idem El-Macinius, mense Safaro an. heg. 488, Chr. 1095.

(65) Τὰ Ναυάτου φουσῶν. Anna, lib. x, de Hugone Veremaudorum comite pag. 288, φουσῶν τὰ Ναυάτου, hoc est, qui instar Novati illius heresarchæ tumidus gestiebat. Novatus enim, qui a

D Græcis scriptoribus Ναυάτος passim indigitatur, a D. Cypriano, epist. 49, *arrogantia et stupore superbi tumoris inflatus* fuisse dicitur. Sic Novatianum, Novati socium erroris, ob superbiam carpit epist. 52, et *doctorem superbiæ* vocat epist. 57. At Novatus propter λογισμὸν φουσίωται, et τῆς ψυχῆς ὑπερηφάνεται perstringitur etiam ab Eusebio, lib. vi *Hist. Eccl.*, cap. 35; Niceta in *Theo. orth. fid.* lib. iv, hæres. 27, et Nicephoro Call. lib. vi, cap. 5. Omnibus prope hæreticis communis fuit ambitio et arrogantia, qualem Anna hic in Novato carpit: *Omnes enim tument*, inquit Tertullianus, *De præscript.*, et S. Augustinus, lib. v, *Contra Faustum*, cap. 7, *hæreticum typhum et intolerabilem superbiam* sugillat. Ita Donatus, Novati assceta et simia, fasus et arrogantia arguitur ab Opta o Milevit, lib. iii.

(66) Σολυμᾶ δύο υἱεῖς. Solymanus duos hac ipsa tempestate agnoscunt scriptores. Prior Nicaæ

εἰκόνου σφαγῆν ἀποδράσαντες ¹⁸ τοῦ Χοροσάν, Ἄ Ἐρce enim occurrens illi occisi sultanis Tapanæ filius Spargiaruchus, *Gestit ut oblata magni Leo corporis esca, juxta poesim, viresque corporis item atque animi omnes in ultionis officium effundens, ineluctabili plane impetu cunctas disjecit diffuditque copias Tutusis, fusasque summa vi persecutus est. Ipse quin etiam supina paulo ante securitate instar navati illius præfidentis tumidus interficitur Tutuses. Cæterum quo tempore Apelchasmus cum pecuniis ad sultanem Chorosanum se contulit, ut superius narravimus, frater ejus Pulchases Nicæam occupavit. Id imperator sentiens magnificis donorum ingentium promissionibus tentare animum hominis incipit, non plane frustra. Verum homo non minus cautus*

B quam cupidus, cunctabatur, aliis atque aliis motarum prætextibus unam veram obtegens trahendæ tractationis causam : ea erat successus itineris fraterni, **180** quem observans ejusque reditum opperens, verba interim imperatori dabat, ita ei spem ostentans, ut rem sibi semper servaret integram. Interim tale quiddam contigit. Trucidatus a Chasiis sultanis, paulo ante ceperat, apudque se habebat magni Solymæ duos filios. Hi post sultanis necem Chorosano fugientes Nicæam celeriter se conferunt, ibique benevole ab eis sunt excepti qui plus poterant apud populum, rem gratulatione publica dignam putantibus in tali perturbatione imperii Turcici principes habere sanguinis regii. Accessit his Pulchases et Nicææ principatum velut paternam quamdam hæreditatem cum fide juvenibus reddidit. Eorum natu major, Clitziasthan nomine, sultanis creatus, uxores et liberos Turcorum, qui tum erant Nicææ in eam civitatem accersendos, ibi ut habitarent urbemque tot familiarum accessione frequentiore redderent edixit : quo nimirum illa sustinere dignitatem regie civitatis et præcipui sultanum domicilii ac quasi metropoleos regni Turcici, posset. Sic constitutis Nicææ rebus Pulchases ejus præfectura movet, et archisatrapæ Mochumeti potestate tradita in omnes qui tunc erant Nicææ satrapas, ipse hunc ibi relinquens, adversus Melitenem egreditur.

¹⁹ Ἄλλὰ τοιαῦτα μὲν τὰ περὶ τῶν σουλτάνων. Ὁ δὲ **C** Ἐλχάνης ἀρχισατράπης μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν καταλαβὼν τὴν Ἀπολλωνιάδα καὶ Κύζικον (πόλεις δὲ αὗται καὶ ἄμφω παράλιαι) τὰ παρὰ θάλατταν ἐληψέτο ἅπαντα. Τοῦτο μεμαθηκώς ὁ αὐτοκράτωρ, ἀπὸ τῶν παρατυχόντων ἀκατίων (οὐδέπω γὰρ στόλος ἤντην) ἰκανὰ παρασκευασάμενος, καὶ ἐλεπόλεις ἐν αὐτοῖς μετὰ στρατιωτῶν γενναίων εἰσπαγῆς, τὸν Εὐφορβὴν Ἀλέξανδρον, ἄνδρα τῶν ἐπιφανῶν μὲν κατὰ γένος, αὐτὰ κατὰ ἀνδρείαν περιφανῶν, τὴν ἡγεμονίαν τούτων αὐτῷ ἀναθέμενος, κατὰ τοῦ Ἐλχάνη ἐξέπεμψε. Καταλαβὼν δὲ Ἀπολλωνιάδα, παραχρῆμα ἐπολιόρκει. Δι' ἐξ δὲ ἡμερῶν μτδ' ἐν νυκτὶ ²¹ τῆς τοιχομαχίας ὄλωσ ἀφιστάμενος, κατέσχε τὸν ἐξωθεν τοῦ κάστρου κύκλον, ὃν περ ἐξώπολον (67) ἡ συνθήκη αὖν καλεῖν εἴωθεν. Ὁ δὲ

C Et hæc quidem hactenus de sultanibus. Helcanes autem archisatrapa cum suis occupatis Apolloniade ac Cyzico, civitatibus ad mare sitis, maritimam in le universam oram infestam latrocinii habebat. Id simul imperator audiit, naviculis quæ forte ad manum fuere (nam classis nondum parata erat) satis magno numero expeditis, impositisque in cas machinis ad oppugnationes urbium aptis, una cum fortibus militibus, præfectoque omnibus Euphorbeno Alexandro viro et genere illustri, et fortitudine inclyto, apparatus istum omnem adversus Helcanem misit. Pervenit cito Apolloniadem cum his Alexander, urbemque impigre adortus, continua oppugnatione sex dierum, ne noctibus quidem relaxata, totum exteriorem civitatis ambitum, quem nunc Exopolon vulgari verbo consuetudo

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁸ ἀποδράσαντες, I ἀποδράσαντες. ¹⁹ Κλιτζίσθάν. ²⁰ Μουχούμετ. ²¹ νυκτὶ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

princeps, qui Antiochiam cepit : *vetus Tudebodo*, pag. 783, dicitur, ad discrimen Solymanni Junioris, veteris filii, cujus primogenitus frater fuit Clitziasthan, qui Nicæam occupavit : quam urbem Solymanno fratri Clitziasthanem cecisse par est credere in partem hæreditatis paternæ, reservata sibi Lycaonia, vel Cappadocia. Nam et tempore expugnatæ a nostris Nicææ, urbi imperitabat Solymannus, Clitziasthan vero Lycaoniæ et Iconiensi urbi. Vide *Annales*, pag. 318.

D Si ita se res habet, erit ἐξώπολον porta exterior, uti appellatur ab Hovedeno, pag. 736, quæ etiam a Græcis recentioribus ἐξώπορτον, et ξωπόρτης dicitur. Verum nihil hoc loco temere immutandum; est enim ἐξώπολον, ὃ ἐξωθεν τοῦ κάστρου, seu πόλεως, κύκλος; hoc est, extra urbem munitio, seu murus exterior, Latinis *antemurale* et *barbecanum*, nuncupatus. Joan. de Janua in *Catholico* : *Procestria, loca extra civitatem, sicut procastria, loca extra castra*. Laonicus, lib. ix, ἐξώκαστρον, dixit : *προτείχιμα*, Procopius, ut et *Anna*, lib.

(67) Ἐξώπολον. Reponit interpres ἐξώπολον.

vocat, redegit in potestatem, Helcanemque in arcem contrusit fortiter inde repugnantem auxilii mox adfuturi fiducia, quæ nequaquam ipsum est frustrata. Brevi enim apparuit multitudo ingens barbarici exercitus cui suum longe imparem Alexander sentiens, melius putavit cœptis assistere, quam copiis sibi creditis in certum exitium committendis, dedecus tentatæ sine successu arcis unius tot fortium virorum jactura cumulare. Obsidione igitur trepide soluta, vicissim ipse jam conclusus atque in arcto res suas positas sentiens, ideoque anxie circumspectans salutis expediendæ vias omnes, denique nihil tutius reperit quam si mare versus iter intenderet. Sua ergo suosque in eas quas dixi naviculas impositos propelli per stagnum jubet. Præsentit Helcanes consilium, **181** præoccupatoque præsidii tum stagni ostio tum ponte fluminis, Romanos omni ex parte circumvenit. Visitur illic templum olim ædificatum a sancta Helena in nomine Magni Constantini, a quibus appellationem pons iste hodieque obtinet. Eo ubi cum suis scaphis Romani pervenere, cooriuntur ex insidiis repente milites Helcanæ inter fortissimos delecti, maximoque numero hinc pontem insidentes, illinc stagni, quod diximus, ostium. Nostri, sero intelligentes sese incidisse in paratos laqueos, quod extremum desperatio fortibus facit allisis utrinque ad litus scaphis exsiliens in terram ad hostes audacter vadunt. Nec desunt sibi Turci; pugnatur atrociter; tandem paucitas opprimitur a numero; multi nostrorum et in iis eximii quique capti, multi hausti fluvio. Periculis tristi nuntio Augustus Opum cum justo exer-

A Ἐλχανῆς καρτερῶ; ἀντεποιεῖτο τῆς ἀκροπόλεως, δυνάμεις ἐπιζῶν ἐξωθεν ἐλθεῖν. Καὶ δὴ στρατιᾶν βαρβαρικὴν ἀξιόμαχον ἐπικαταλαμβάνουσιν εἰς ἀρωγὴν τοῦ Ἐλχανῆ ὡς θεασάτο ὁ Ἀλέξανδρος, τοὺς δ' ὑπ' αὐτὸν μὴ δὲ τὸ πολλοστὸν τῆς ἐπικαταλαμβάνουσης δυνάμεως σώζοντας, βέλτιον ἔγνω κἄν μὴ νικῶν, ἀλλὰ γε τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀσυνεῖς διατηρῆσαι. Ἐν στενῷ δὲ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτὸν ἐληλακότες συνορῶν, καὶ οἷ σωτηρίας τρόπος οὐχ ὑπολέλειπται, ὡς πρὸς τὴν θάλασσαν ἀπονενεύκει. Καὶ διὰ τοῦ ποταμοῦ εἰσελθὼν ἐν ταῖς ἰδίαις ναυσὶ πρὸς αὐτὴν διεπλοῖζετο ²¹. Στοχασάμενος; ὁ ²² Ἐλχανῆς τὸν ²³ τοῦ Ἀλεξάνδρου σκοπὸν ²⁴, προκαταλαβὼν τὸ τῆς λίμνης (68) κατέσχε στόμιον, καὶ τὴν τοῦ ποταμοῦ ²⁵ γέφυραν ἐν ἧ καὶ τέμενος ^B πάλαι παρὰ τῆς ἁγίας ὤκοδόμητο Ἐλένης, ἐπ' ὀνόματι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐξ ὧν τὴν ἐπωνυμίαν ἡ γέφυρα μέχρι καὶ νῦν ἐκτήσατο. Τῷ γοῦν ἤδη ῥηθέντι στομῶ, καὶ αὐτῇ δὴ τῇ γεφύρῃ ἄνδρας πολεμικωτάτους ἐπιστήσας ἐφ' ἑκάτερα, παρήγγειλε τὴν τῶν πλοίων δίδοον ἐνεδρεύειν. Ὡς δὲ ἅπαντες ἐν τοῖς ἤδη ῥηθείσιν ἀγγαρίοις (69) εἰσελθόντες διὰ τοῦ στομίου τῆς λίμνης, ταῖς πάγαις τοῦ Ἐλχανῆ ἐμπεπτῶκασι, θεασάμενοι τὸ καταλαβὼν αὐτοὺς δεῖν, καὶ μὴ ἔχοντες ὅ τι καὶ δράσειεν, τῇ χέρσῃ τὰς νῆας ἐφορμίσαντες, κίχαιθεν ἀλλόμενοι, περὶ τὴν ἡπειρὸν ἐξεληλύθεισαν. Καταλαβόντων δὲ αὐτοὺς τῶν Τούρκων, μέγας ἀναρῆγγυται πόλεμος. Καὶ πολλοὶ μὲν τῶν λογάδων ἀλίσκονται, πολλοὶ δὲ καὶ ταῖς δίναις τοῦ ποταμοῦ ἐμπεπτωκότες παρεσύρησαν. Ταῦτα μεμαθηκῶς ὁ βασιλεὺς καὶ μὴ φέρον τὴν ἤτταν, ἀξιόμαχον εὐνάμιν μετὰ τοῦ Ἄπου διὰ τῆς ἡπείρου, κατ' αὐτῶν ἐξέπεμψεν. Ὡς καὶ τὴν Κύζικον καταλαβὼν ἐξεπιδρομῆς ταύτην κατέσχε.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

²¹ διεπλοῖζετο. ²² δὲ ὁ. ²³ τῶν. ²⁴ σκοπῶν. ²⁵ τῷ ποταμῷ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

xiv, pag. 496 : Ἐπεφρούρητο δὲ ἡ πόλις καὶ ἄλλοις μὲν ἀρραγέσι τείχεσι, καὶ δὴ καὶ τρισὶ προτειχίσμασι κύκλῳ ταύτην περιλαμβάνουσιν, ὃ γὰρ ἐξώτατο; κύκλος περιεῖχε τὸν δεύτερον. Anastasius in Hist. Eccl. pag. 95, προπύργια apud Theophanem; *antemuralia* vertit. In *Glossario Græco-Lat. procastrium*, ὃ πρὸ τῆς παρεμβολῆς τόπος exprobitur. Est igitur ἐξώπολον murus exterior, quo cætera urbis vel castri mœnia cinguntur et muniuntur, ne ad illa statim hostibus accessus pateat; unde *ca. promurale* appellatur ab Isidoro, lib. xv, *Orig.*, cap. 2; eo quod, inquit, sit pro munitione muri. Gesta Stephani reg. Angl.: *Exterius promurale quod ad castellum muniensium aggere cumulatisimo in altum sustollebatur.* **327** Interdum non modo muris aut parietibus munebatur illud procastrium, sed sæpe fossis et vallis. Willelmus Brito, lib. 1 *Philipp.* :

*Opposuit medium flumen natura fluentem,
Qui burgum vallo disternit exteriori.*

Et ante :

... Vallum quod erat munitio prima.

Petrus monachus Vallis Sarnæi cap. 63 : *Adversarii autem quædam extra fossata repagula de lignis fecerant, et post illa repagula aliud fossatum, manebantque semper inier duo illa fossata, et inde*

exibant sæpius, et infestabant nostros. Quæ quidem fossata et repagula eidem scriptori paulo infra *Barbecanæ* dicuntur. Vide notata ad pag. 54, et Cinnamum, lib. iv, n. 4.

(68) Τὸ τῆς λίμνης. Lacum Lopadium intelligit, e quo annis profluit, Rayndacus olim dictus, ad cuius ostium exstructa fuit Apollonias, ut est apud Plinium, Ptolemæum, et Stephanum. Hujus signi, vel lacus, ut et pontis ad annum exstructi, de quo Anna, mentio fit apud Laonicum, lib. iv. Vide Leuncl. n. 86, et notas nostras ad Villhard., n. 169.

(69) Ἀγγαρίοις. Persuasum haberem ἀγγάρια ita dicta τὰ πρὸς ἰχθύων ἀγρῶν σκίφη, de quibus Nicetas in Isaacio, lib. i, n. 6, nisi doceremur a Constantino Porphyrog. *De adm. imp.* cap. 51, imperatores, cum peregre (unde etiam forte ejusmodi navigio nomen) et in suburbana prædia Byzantii ultra Bosphorum secedebant, his vehi solitos. Proinde malim *agrariis* ejusmodi naves, eadem esse, aut iis pernilites, quas *Agrarienses* vocat lex un. Cod. Theod. de lusoriis Danubii; ita ut iis uterentur, cum ἀγγαρεύειν vellent, id est, in suburbana prædia secedere. Hesychnus, ἀγγαρεύεις, περιέρχη. De lusoriis, vide Salmasium ad Vopiscum; de agrariis vero, rursum Annam, pag. 205.

Δειῶν δὲ καὶ τῶν ἰδίων ταγματῶν ἄνδρας τειχεσι- A
 πλήτις καὶ φιλοκινδύνους ὡσεὶ τριακοσίουσιν κατὰ
 τοῦ Ποιμανηνοῦ (70) ἐξαπέστειλεν. Οἱ καὶ ἐξ ἐφόδου
 τοῦτο κατέσχον, καὶ τοὺς μὲν τῶν ἐντὸς, τοῦτου αὐ-
 τοῦ που κτείνουσι, τοὺς δὲ καὶ ζωγρίαν πρὸς τὸν
 Ὀπὸν πεπόμφασιν. Ὁ δὲ θάττον τοὺτους πρὸς τὸν
 βασιλέα ἐκπέπομφεν· αὐτοὺς δὲ ἐκείθεν ἀπάρας, τὴν
 Ἀπολλωνιάδα καταλαρβάνει, καὶ πολιορκῶν ταύτην
 οὐκ ἐνεδίδου. Ὁ δὲ Ἑλλάνης ἀποχρῶσαν ἀπ' ἄρτι
 πρὸς αὐτὸν μὴ ἔχων δύναμιν, τὴν μὲν πόλιν ἐθελοντῆς
 παραδίδωσιν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν καθ' αἴμα προση-
 γνητων αὐτομολεῖ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ μυρίων μὲν
 ἐπαπολαύει δωρεῶν· τυγχάνει δὲ καὶ τοῦ μεγίστου,
 τοῦ ἀγίου φημί φωτισματος²⁷. Ὅποσοι δὲ συνέψε-
 σθαι τῷ Ὀπῳ οὐκ ἤθελον, ὃ τε Σκαλιάριος²⁸ καὶ ὁ
 ἐν ὑστέροις Ὑπερπεριλαμπος, τιμηθεῖς. Ἀρχι- B
 σατράπαι δὲ²⁹ οὗτοι τῶν ἐπιφανῶν μαθόντες [μεμα-
 θηκίτες] τάς εἰς τὸν Ἑλλάνην φιλοφροσύνας καὶ
 θαυμάσιους δωρεάς τοῦ αὐτοκράτορος, προσεληλυθότες
 καὶ αὐτοὶ, τῶν ὁμοίων³⁰ ἐπιτυγχάνουσιν. Ἦν γὰρ
 ὁ βασιλεὺς οὗτος ἄντικρυς ἱερατικώτατος, καὶ τὴν
 ἀρετὴν καὶ τὸν λόγον, ὡς εἶπεῖν εὐσεβείας ἀπάσης
 ὀρχιερεύς. Διδασκαλικώτατός τε γὰρ ἦν τοῦ ἡμετέ-
 ρου δόγματος, καὶ ἀποστολικὸς τὴν προαίρεσιν καὶ
 τὸν λόγον, καὶ εἰσὼ τῆς ἡμετέρας πίστεως ποιήσας
 βουλόμενος, οὐ μόνον τοὺς Νομάδας τουτουοὶ Σκυ-
 θας, ἀλλὰ καὶ τὴν Περσίδα πᾶσαν, καὶ ὅποσοι τὴν
 Αἴγυπτον καὶ Λιβύην νέμονται Βάρβαροι. καὶ ταῖς
 τοῦ Μωάμεθ τελεταῖς ὀργιάζουσιν.

gionem propagare Christianam, vir et virtutis usu ac
 cultu, et meditatione ac exquisitione sacrae
 doctrinae, ultra modum captumque vitae laicae, usque ad
 æmulationem episcopaliū curarum, et studii
 Apostolici progressus, promptissimus ad docendum per se
 ipse promulgandumque dogma no-
 strum, tum nulli ad id sumptui, nulli labori certus parcere:
 qui nihil sibi amplius, nihil expetibilis
 hungeret, quam si quo modo posset consequi, ut, non modo
 isti Nomades Scythæ, sed 182 Persis
 quoque universa quanta est, et quotquot Ægyptum
 Africamque incolunt Barbari profanis Moamethis
 initiati orgiis, ad sacros nostros ritus, patria ipsorum
 damnata superstitione, se transferrent.

Ἄλλὰ περὶ μὲν τούτων ἄλις. Βουλομένη δὲ δεινο- C
 τέραν καὶ μεζονα τῆς προλαθοσύνης κατὰ τῆς τῶν
 Ῥωμαίων ἀρχῆς ἐφοδὸν διηγῆσασθαι, εἰς ἀρχὴν
 αὐθις καθιστῶ τὸν λόγον· ἄλλα γὰρ ἐπ' ἄλλοις διεκυ-
 μάνθησαν. Γένος τι Σκυθικὸν (71) παρὰ τῶν Σαυρο-
 ματῶν καθ' ἐκάστην σκυλευόμενοι ἀπάραντες τῶν
 οἴκοι κατέλθον πρὸς τὸν Δάνουδιν. Ὡς δὲ πρὸς ἀνάγ-
 κης ἦν αὐτοῖς μετὰ τῶν κατὰ τὸν Δάνουδιν οἰκού-
 των σπείσασθαι, τούτου συνδόξαντος πᾶσιν εἰς ὁμι-
 λίαν ἦλθον μετὰ τῶν ἐκκρίτων, τοῦ τε Τατοῦ (72),
 καὶ Καλῆ ὀνομαζομένου, καὶ τοῦ Σεσθιάδου, καὶ
 τοῦ Σατζᾶ³¹ (χρῆ γὰρ καὶ τῆς ἐπωνυμίας μεμνη-
 σθαι τῶν καθ' αὐτοὺς ἀρίστων ἀνδρῶν, εἰ καὶ τὸ

Varia lectiones ex cod. Coislin.

²⁷ βαπτίσματος. ²⁸ Σκαλιάρης. ²⁹ δὲ καί. ³⁰ ἱμετρομένων. ³¹ Σατζῶ.

Cœr. Dufresnii Du Cangii notæ.

(70) Ποιμανηνοῦ. Urbs Villharduino Pumenienor D et Scylitzes, pag. 775. De iis multa passim hæret
 nuncupata, in provincia Hellesponti. Notitiæ vete-
 res passim. Constantinus, *De adm. imp.* cap. 1, 2, 3, 4 et seq.
 et 37.

(71) Γένος Σκυθικόν. Patzinacarum bellum cum
 Alexio narrat etiam Zonaras. Sunt vero Patzinacæ du-
 cis meminit præterea idem Zonaras in Mich.
 l'ura.

strium meminisse oportet nominatim; tametsi A vocabulorum istiusmodi barbaries Historiæ quasi corpus asperat et maculat faciem). Quorum primus quidem Dristræ imperitabat, alter B. tzinæ, alii aliis circum urbibus aut locis. Hi satis collocuti fœdus ferunt post quod jam secure Scythæ Danubio trajecto in orâ objaecentis populationem incubuere : ne oppugnatione quidem aut occupatione abstinentes oppidorum ejus limitis. Deinde tamen induciis quibusdam factis, ad terram colendam versi, milli triticique sementem fecerunt. At Balbus Manichæus una cum conjuratis et sequacibus suis qui excelso situm loco Beliatobæ oppidum occupaverant, de quibus superius pluribus egimus, quo statim Scytharum advenarum res essent, certiores facti, quod dudum parturierant enixi sunt denique. Occupatis enim semitis asperis atque angustis, viam ad se per eas vocatis præbuere Barbaris, illorumque vim cum sua ipsorum inhumanitate junctam, in universam jam ditionem immisere Romanam, assiduis eam incursionibus ac latrociniiis agentes ferentesque crudelissime. Est enim Manichæorum genus natura sanguinarium, fundendoque quotidianis pugnis ac quasi liguriendo humano cruore luxuriari amans canino quodam genere deliciarum. His imperator Alexius auditis domesticum Occidentis Pacurianum (quem norat peritissimum exercitus ducendi instruendique ad prælium, gubernandique ex usu omnia, præsentis consilio subitis eventibus aptando) jussit, adjuncto sibi Brana, viro et ipso strenuissimo, adversus Scythas vadere cum copiis. Id illi executi impigre Barbaros deprehendunt explicatos angustiis montium ultra Beliatobam positis castris : quorum multitudinem innumerabilem Pacurianus æstimans oculis, et pro sua militari prudentia verens ut succedere prælium posset paucorum cum plurimis, sane propendebat in consilia tutiora, servare sine pugna copias integras arbitrans satius, quam præcipitando certamine temeritatem mox luere clade plurimorum. Verum intercessit salubri cogitationi fervidior impetus Branæ, cui præferenti magnificè apertam vim, et in alacritate **183** congressus prima ipsa occasione strenue captati omen victoriæ certum agnoscenti suspicionem timiditatis et famæ labem domesticus metuens opponere suam sapientiam non est ausus. Jussis ergo suis arma capere, aciem ipse instruens, medium in ea sibi locum legit : mox recta in hostes uincit. Quorum cum pars vel una de multis longe nostros numero vinceret, et ea tanta imparitas Romanorum ad pugnam euntium oculis cer-

σῶμα τῆς ἱστορίας τοῦτοις καταμαίναται). τοῦ μ ν τὴν Δρίστραν (73) κατέχοντος, τῶν δὲ τὴν Βιτζίναν (74) καὶ τάλλα. Σπεισάμενοι γοῦν μετ' αὐτῶν ἀδεῶς τοῦ λοιποῦ διαπερῶντες τὴν Δάνουβιν, ἐληξίζοντο τὴν παρακειμένην χώραν, ὡς καὶ πολίχνια τινὰ κατασχεῖν. Κάντεῦθεν ἔεχειριαν τινὰ σχόντες, ἀροτριῶντες ἔπειρον ⁸¹ κέγγρους τε καὶ πυρούς. Ὁ δὲ Τραυλὸς (75) ἔκεινος Μανιχαῖο; μετὰ τῶν συνεφεπομένων αὐτῷ, καὶ οἱ τὸ κατὰ τὴν ἀχρολοφίαν τῆς Βελιατόθης πολίχνιον κατασχόντες ὁμόφρονες περὶ ὧν ὁ λόγος φθάσας ἐδίδαξεν πλατύτερον, τὰ κατὰ τοὺς Σκυθὰς μεμαθηκότες, ὃ παλαιὸν ὄδιον, εἰς φῶς ἐξήγαγον. Καὶ κατασχόντες τὰ; τραχέια; ἔδου; καὶ στενωπούς, κατακαλοῦντο ⁸² τοὺς Σκυθὰς. Κάντεῦθεν τὴν ἄπασαν Ῥωμαίων ἐληξίζοντο χώραν. Γένος **B** γὰρ οἱ Μανιχαῖοι φύσει μαχιμώτατον καὶ αἵμασιν ἀνθρώπων λαφύσσειν καθάπερ ⁸³ οἱ κύνες ἀεὶ λυιρόμενον. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος μεμαθηκῶς παρακελεύεται τῷ δομestικῷ τῆς ἐσπέρας Πακουριάνῳ, γινώσκων αὐτὸν ἱκανώτατον οἰκονομῆσαι στρατεύματα, καὶ κατὰ φάλαγγα στήναι, καὶ πράγματα ⁸⁴ διαμηχανήσασθαι ποικιλώτατον ⁸⁵ σὺν αὐτῷ τῷ Βρανᾷ (ἄνηρ δὲ καὶ οὗτος μαχιμώτατος) τὰ; δυνάμεις ἀναλαθόμενον κατ' αὐτῶν ἀπελθεῖν. Καταλαθὼν δὲ τοὺς Σκυθὰς, διελθόντας τοὺς στενωπούς καὶ τῆς Βελιατόθης ἔβθεν ⁸⁶ τὸν χάρακα πηξαμένους, πλήθος ἀναριθμητὸν τοῦτους θεασάμενος, πρὸς τὸν μετ' αὐτῶν εὐθύς ἀπενάρχησε πόλεμον, βέλτιον νομίζων τὰς ἰδίας τὸ παρὸν ἀμνηγεῖ διασῶσαι δυνάμεις ἢ τὸν μετὰ τῶν Σκυθῶν ἀναδυσάμενον πόλεμον, **C** καὶ ἤτηθέντα πολλοὺς ἀπολωλέκναι. Ἀλλὰ τῷ Βρανᾷ φιλοκινδυνότατῳ τε καὶ θρασεῖ ὄντι ταῦτα οὐκ ἤρεσκεν. Ὁ δὲ γὰρ δομestικός, ἵνα μὴ δειλίας ὑποψία τις κατ' αὐτοῦ ἀναβαλλομένου τὸν πόλεμον δοθῆ, ἐνεδίδου ταῖς ὄρμαι; τοῦ Βρανᾷ, καὶ θωρήξασθαι τε ἄπισι κελεύσας καὶ πολέμου σχήμα διατυπώσας, κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐχώρησε, τὸ μεσαιτάτον αὐτὸς διέπων τῆς φάλαγγος. Ἐπει δὲ οὐδὲ τὸ πολλοστὸν τοῦ πλήθους τῶν ἀντιτεταγμένων τῷ Ῥωμαϊκῶν ἔσασε στρατεύματα, ἐκ μόνης ὀψεως περιβεβῆ; ἐγεγονέισαν ἅπαντες. Προσβαλόντες δ' ὁμοῦ ταῖς Σκυθαῖς, ἀναιροῦνται μὲν πολλοὶ ἐν τῷ μάχῃσθαι, πίπτει δὲ καιρίαν πληγὴς ὁ Βρανᾷς. Ὁ δὲ γὰρ δομestικός, ἐκθύμως μαχόμενος καὶ σφοδρὰς τὰ; **D** κατὰ τῶν ἐναντιῶν ἱππασίας ποιούμενος, φηγῶ προσκεκρουκῶς ἀφήρηται παραχρῆμα τὴν ψυχὴν. Τὸ δὲ ἐπιλοιπὸν τοῦ στρατοῦ ἄλλο; ἀλλαχού διεσπάρησαν.

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁸¹ ἔσπερον. I. ἔσπειρον. ⁸² μετεκαλοῦντο. ⁸³ καθάπερ. ⁸⁴ παράταξιν. ⁸⁵ ποικιλώτατα. ⁸⁶ ἐβθεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(73) *Δρίστραν*. Dristra, seu Drista, ut est apud Cedrenum, olim Dorostolum dicta, Mœsiæ inferioris urbs ad Istrum sita. Vide Notitias vet. apud Carolum a S. Paulo in *Geograph. sacra*, pag. 20 et 52, et Excerpta Geograph. Bon. Wulkanii.

(74) *Βιτζίαν*. Occurrit in Notit. Andronici. Vide infra pag. 195.

(75) Ὁ δὲ *Τραυλὸς*. Cujus meminuit Anna rursus, pag. 157.

neretur, percussis nimirum omnes aspectu sunt, et fædo cladis augurio conturbati. Congressi tamen cum Scythis, multi quidem in pugna cæsi sunt; ipse autem Branas lethali vulnere cecidit. At domesticus fortissime dimicans, sæpiusque collecto impetu infestus equitans in cohortes hostiles, denique ad fagum cursu offendens examinatus est. Reliquus exercitus quo quemque sors tulit varie dispersus dissipatusque est.

Ταῦτ' οὖν μεμαθηκώς ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέμβη μὲν Α τοὺς πεπτωκότας ἅπαντας, ἰδίᾳ, καὶ καθ' ἕνα, καὶ ἐμοῦ. Ἐπὶ δὲ τῷ τοῦ δομestικoῦ θανάτῳ, καὶ μάλιστα ^α στενάζων, κρουνοῦς ἤρπει δακρύων. Ἐφίλει γὰρ ἐξόχως τὸν ἄνδρα, καὶ πρὸ τῆς ἀναβήσεως. Οὐ μόντοι διὰ ταῦτα ἀναπέπτωκεν, ἀλλὰ μεταπεμφόμενος τὸν Ταττίκιον ^β, μετὰ χρημάτων ἱκανῶν ἐκπέμπει πρὸς Ἀδριανούπολιν, ἐφ' ᾧ τοῖς μὲν στρατιώταις τοὺς ἐπιτελοῦσι διδόναι μισθοῦς, συλλέγειν δὲ ἅπανταχόσε δυνάμεις, ἵνα στρατεύματα ἀξιόμαχον αὐθις συστήσῃται. Τὸν δὲ Οὐμπερτόπουλον εἰς Κύζικον φρουρὰν ἀξιόμαχον καταλιπόντα, μετὰ μόνον τῶν Κελτῶν, εἰς τὸν Ταττίκιον ^γ γοργῶς ἐφθακέναι παρεκελεύσατο. Οὗτος δὲ τοὺς Λατίκως καὶ τὸν Οὐμπερτόπουλον θεασάμενος, καὶ τεθαρήρῃκως (ἐπεὶ καὶ ἱκανὸν προσφθάσει συλλέξασθαι στρατεύματα) κατευθὺ Σκυθῶν ἐχώρησε παραχρημα. Καταλαβὼν δὲ τὰ περὶ τὴν Φιλιππούπολιν παρὰ τῷ χελεῖ ^δ τοῦ κατὰ τὸν Σαλίον ^ε (76) μέντο; ποταμοῦ, χάρακα πήγνυται. Ἐπὶ δὲ τοῦς Σκυθῶν ἐκ προνομῆς ἐπανερχομένους ἐθεάσατο, λείαν πολλὴν καὶ δορυαλώτους συνεπαγομένους μίμω σχεδὸν τὰς σκευὰς εἰσω τοῦ χάρακος καταθέμενος ἱκανοῦς ἀποτελεσόμενος κατ' αὐτῶν ἐκπέμπει. Αὐτοῦς δὲ ὀπλισάμενος, καὶ πάντας θωρήξασθαι κελεύσας, τὰς φάλαγγας καταστησάμενος τοῖς προπεμφθεῖσι παρείπετο στρατιώταις. Θεασάμενος δὲ τοὺς Σκυθῶν μετὰ τῶν λαφύρων καὶ δορυαλώτων, τῷ ἐπιλοτῆρι στρατεύματι τῶν Σκυθῶν ἐνωθέντας κατὰ τὸν σπιορὸν ^ς ὄχθον, διχῆ τὸ στρατεύμα διελών, καὶ τὸ ἐνωθίον ἐκατέρωθεν ἤχηται κελεύσας, σὺν ἀλαλιγμῷ καὶ βοῇ πολλῇ προσβάλλει τοῖς Βαρβάροις. Καὶ καρτερὰς τῆς μάχης γενομένης πίπτουσι τῶν Σκυθῶν οἱ πλείονες, πολλοὶ δὲ καὶ διασπέντες ἐσώθησαν. Ὁ δὲ τὴν λείαν πᾶσαν ἀναλαβόμενος, νικητῆς τὴν Φιλιππούπολιν καταλαμβάνει. Κεῖθι δὲ τὸ ὀπλικὸν ^ζ ἅπαν καταθέμενος, ἐσκόπει ὅθεν χρὴ καὶ ὅπως τοῖς Βαρβάροις αὐθις προσβαλεῖν. Ἀπειροπληθεῖς δὲ τὰς αὐτῶν γινώσκων δυνάμεις, σκοποῦς ἅπανταχόσε ἐξέπεμπεν, ἵν' ἐκείθεν ἔχοι τὰ κατὰ τοὺς Σκυθῶν συχνάκις μανθάνειν. Ἐπαναδεδραμηκότες δὲ οἱ σκοποὶ, κίθηθαι Βαρβάρων ἔλεγον πολὺ περὶ τὴν Βελιάτοβαν ἐν ἀτρίθειν, καὶ τὰ περίξ ληΐζεσθαι. Καὶ ὁ Ταττίκιος προσδύκωμος ^η τὴν τῶν Σκυθῶν ἐπέλευσιν ^θ ἔχων, καὶ πρὸς τοσοῦτους μὴ ἀποχρύσας ἔχων δυνάμεις τὸ πᾶν, ἀναλύων ^ι τοῖς λογισμοῖς, ἐν ἀμχανίᾳ καθειστήκει. Ἄλλ' ὅμως καὶ τὸ σιδηρῶν

Gravem luctum ejus cladis nuntius imperatori attulit, nunc communiter universos qui ceciderant, nunc sigillatim unumquemque lamentanti; acriori tamen illum urebat doloris sensu mors magni Domestici quem et præcipue amabat et dudum, jam tum ex eo scilicet quo ante susceptas imperii habenas viri ejus virtutes consuetudine familiari militiæ et vitæ civilis usu perspexerat. Ergo non se continuit quin ad talis amici jacturam et suspiria ex imo duceret pectore, et rivus lacrymarum ex oculis funderet. Nec tamen animo concidit, aut in isto dedecore ac periculo rei Romanæ ignavis defungi questibus satis habuit, verum accersitum currículo Taticium cum pecunia multa Adrianopolim misit, annua illic stipendia numeraturum jam conscriptis militibus, novosque præterea circum undique delectus habiturum quoad conflatus esset exercitus ejus firmitatis ac roboris ut tuto Scythis opponi posset. Jussit etiam Umpertopulum, præsidio, quantum sufficeret, Cyzici relicto, cum solis Gallis ad Taticium strenue pergere: qui paratis jam idoneis copiis Umpertopuli Gallorumque adventu aspectuque non parum confirmatus, nulla jam amplius expeditionis capessendæ mora facta signa infesta in Scythas movet. Eo itinere circa Philippopolim perlatus, dum castra munit prope ripas fluminis fluentis Salinum versus, videt revertentes e prædatione Scythas cum magno rerum et personarum captivarum impedimento. Nondum vasa intra vallum deposuerat; tamen momentorum in occasione pretium æstimans, immittit statim in Scythas viros fortes a cætero abscissos copiarum corpore, idoneo numero. Armatur ipse interim et omnibus ut armentur edicit structisque phalangibus et acie descripta, paratus ad prælium sequebatur velites præmissos. Sed cum vidisset hostes cum præda et captivis sese adjunxisse reliquis Scytharum copiis ad humentes ripas stagnantis annis, ipse bifariam divisit suis, dari classico signum utrinque jussit, simulque cum clamore alacri et consono invadit 184 Barbaros. Pugna conseritur acris, qua Scytharum plurimi cecidere, multi dispersi fuga servati sunt. Taticius, præda omni recepta, victor Philippopolim tenuit; ibique exercitu omni collecto, quasi ex specula imminere in occasionem rursus congregandi cum Barbaris. Cum autem innumerabile ipsorum circumstarum undique copias sciret, minus suæ unius specula-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

^α μάλιστα. ^β Ταττίκιον. Sic semper postea. ^γ Ταττίκιον. ^δ τὰ χελεῖ. ^ε Βλίσον. ^ς πειρόν. ^ζ ἐπιτελοῦς. ^η προσδύκωμος. ^θ τὸ παραπάν ἀλύων, optime.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(76) Σάλιον. Rectius editio Hæschel. Βλίσον habet. Vide Not. ad Villhard. n. 232.

lacioni silens, alios omnem in partem speculatores A misit : qui ei, quæ quisque observarat statim nuntiantes, quantam maximam consequi posset rerum quæ a Scythiis agerentur pararenturque, cognitionem impertirent. Horum speculatorum concursus indicium fuit, multitudinem ingentem Barbarorum metatas habere sedes circa Beliatobam, indeque populationibus objacentia vastare. Ad eum Taticius nuntium, quanquam audiebat alium aliunde insuper adventare exercitum Scytharum, et facile videbat sibi nequaquam pares adesse adversus tantum hostium numerum copias, quibus de causis haud bene de summa rerum sperans, consternatus aliquandiu et mœrens hæserat ; ad extremum tamen iniuriæ generositatis memoria resumpta ferrum simul et animum exacuit, exercitumque ad B pugnandum animavit. Id ille agebat, cum procurrens quispiam, nuntius, ut apparebat, magnæ rei, trepide indicat infestis in Romanos signis venire Barbaros, adeoque jam esse in proximo confirmat. Perturbasset imparatos is rumor ; at nostri quod agere antea ceperant, alacrius nova jam ex causa, exsequi pergentes armati universi prodeunt, Ebrumque audacter trajiciunt. Taticius ultra hunc amnem legiones explicat, aciemque apte ac perite describit, medium in ea sibi locum sumens. Barbari contra suo et ipsi modo aciem instruunt, copiasque ad prælium ordinant. Uterque exercitus eas minas vultu ac motu præferbat ut lacessere hostem velle, pugnamque ambire videretur ; re tamen vera timorem utrinque mutuam istis audaciæ C significationibus celabant. Nam et Romanis anceps videbatur, paucos ipsos cum Scythiis innumerabilibus congregi, et Scythas percellebat terribili specie Romani acies exercitus aperto explicata campo, emicantibus tot signis vexillisque, tum armis et vestibus splendorem sole adverso vibrantibus. Soli ex omnibus thasones et temerarii Latini pugnam ultro deposcebant, et lacessere utique ac cunctantem præcipitare conabantur : quorum ferociam mulcebat vimque cohibebat Taticius, sedati vir animi, et sagacissimus unus omnium ad conjecturam cito et certo statuendam de futuris eventibus incertorum casuum. In eo statu et conspectu perseverarunt ambo exercitus diem totum ; nemine D uno utraque ex parte progredi aut equitare in medium auso. Denique occidente sole uterque impetator receptui suis cecinit, recessum in castra utrinque ac duobus continuo diebus hæc quasi pompæ ostentatio repetita productaque est, ductoribus 185 utrorumque nihil omittentibus quo minus mox commissuri certamen viderentur. Verum cum neutri ultra minas processissent, circa diei tertiæ diluculum Scythæ retrocedunt. Nec Taticium scellere, qui statim toto impetu abeuntes insecutus est. Sed pedes, quod aiunt, ad Lydium currum. Siquidem illi Sideram sive Ferream transgressi (nomen id loci est in concavis angustiis vallium) ubi recepti jam in tutum fuere, cum Ro-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁷ αὐτῶν. ⁴⁸ Desunt voces τῶν στρατευμάτων. ⁴⁹ πεζοῦς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(77) Ἀλλὰ πεζός. Proverbium Pindaricum, de quo Diogenian. centur. 6, n. 28 ; Apostol. Eustath. ad D. on. Moschopolis Περὶ σχεδῶν, etc.

(78) 328 Σιθηράν. Clausura ad Hæmum montem sic nuncupata ; ejus iterum meminit Anna, lib. x, p. 231, et Seylitzes, pag. 784.

manis insequentibus nihil sui nisi vestigia relinquerent, Taticius universas copias Hadrianopolim reauxit, Gallisque ibi relictis, ac dimissis. Domum unoquoque suam, militibus reliquis, ipse cum parte quadam exercitus in urbem regiam instituit reditum.

ΑΝΝΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Ζ΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER VII.

186 ARGUMENTUM.

Alexius acie vincitur a Scythis. Cum Tzacha Turco bellum vario eventu per suos duces gerit. Ipse, consilio et arte supplens defectum virium, contra Scythas iterum ac tertio prospere pugnat.

PERIOCHE.

Tzelgu dux Scytharum Chariopolim incursat. Id Romani ulturi ac prohibitori veniunt. Anx a Romanorum deliberatio, eequid acie periclitandum? Scythæ vincuntur a Romanis. Tamen fines Romanos incurfare pergunt. Imperator cum magnis copiis contra Scythas vadit, decernendumque cum ipsis prælio censet. Quam importuna calamitas belli Scythici sucrit. Bryenius et Maurocatalo pugnam cum Scythis dissuadent. Descriptio Purpuræ, domus Augustarum puerperis dicatæ. Bryenii cæci præsagium dictum. Is erat rei bellicæ consultissimus. Historia conscripta a Bryenio Cæsare hujus cæci nepote Annæ marito. 187 Laudes et dotes Bryenii Cæsaris. Ister binominis. Scytharum metus et insidiosa legatio, cujus fraus Augusto subolet: quare illam rejicit. Solaris deliquii occasione ingeniose utitur imperator. Scythæ oratores in custodiam dati elabuntur. Alexius Sideram transit. Pabulatores Romani bis cæci. Scytharum subita et vehemens irruptio in castra Romana. Imperator Dristram expugnat, arces duas obsidet. Tali mandata ad suos. Consultatio Romanorum de prælio. Sapiens Palæologi et Maurocatalonis sententia. Peristhlaba magna quæ civitas? ubi sita? cur sic dicta? Diogenis filii feroces et inexperti rerum juvenes imperatorem in pugna consilium trahunt. Ordo Romanæ aciei. Sex imperatoris in prælio comites. Forma aciei Scythicæ. Mandata imperatoris ad suos procinctos. Mors Leonis filii Diogenis Augusti. Adriani fuga. Novus Scytharum exercitus. Alexius Pallium B. Mariæ Dei Matris pro vexillo manu ipse sua gestat in prælio. Alexii periculum consilio et fortitudine discussum. Moderatio Alexii. Protostratoris salubre consilium. Imperatoris fuga sapiens et generosa. Protostratoris casus et amor in Alexium. Confusio in fuga. Fortitudo Alexii. Nicephori Diogenis in periculo dexteritas. Alexius a jactantiæ suspicione purgatus. Cogitur Alexius vexillum relinquere. Incolumis Beroen pervenit. Palæologus amisso equo alium divinitus accipit, apparente ipsi Leone Chalcedonensi præsule. Ejus antistitis quæ laudes, quæ vitia ferantur. Palæologus ei addictissimus. Centum quinquaginta milites a Scythis conclusi Palæologi opera evadunt. Mirabiles casus Palæologi. Melissenus Cæsar captivus impedit ne captivi occidantur. Commanorum ad Scythas victores oratio, et pugna in eos victrix. Ozolinnæ paludis magnitudo. Non ab odore, sed ab Hunnis alias Uzis dictis nomen ea palus sortita est. Loca plurima imperante Alexio nomen mutarunt. Comparatio ejus in hoc cum Alexandro. Obsidio Scytharum ad Ozolimnam a Commanis soluta. Flandriæ comes imperatori juramentum præstat. Scythæ in fines Romanos irrumpunt. Pax cum iis per Synesium tractata, et conclusa. Commani facultatem pugnandi cum Scythis ab imperatore non impetrant. Scythæ a pace pacta resiliunt, et Philippopolim usque promovent. Nova belli gerendi ratio ab imperatore inita. Prudentia ejus ad præsentem rerum usum accommodata. Scytharum impetus ineluctabilis. Pax cum Scythis facta. Migideni filius cæsus. Migideni mors e luctu. Scythæ pacem violant. Archontopolorum cohors ab Alexio instituta, cur sic dicta. Archontopoli cæduntur a Scythis, magno Alexii dolore. Imperator oppidum Aprum præoccupat. Taticius Scythæ pabulatores cædit. Quingenti equites e Flandria Imperatori auxilio veniunt. Tzachas classem armat, et Clazomenus occupat. Mitylenem quoque totam, excepta Methymna. Moz totam etiam insulam Chium. Classem Romanam duce Niceta Castamonita

Tzachas idem vincit. Dalassenus arcem Chii oppugnat. Aperto muro insultus militum a ducebus differtur. Turci dato spatio impigre usi novum murum faciunt. Iis Tzachas auxilio venit. Nova ratio classis instruendæ. Romana classis fugit. Dalassenus obsidionem Chii solvit, et suos instruit ad pugnam. Galli a Turcis fusi. Romani sine pugna fugiunt. Periculum classis Romanæ. Colloquium pacis componendæ causa et spe cum Dalasseno 188 expetitur a Tzacha. Tzachæ ad Dalassenum oratio. Responsum Dalasseni. Joannes Ducas contra Dalmatas et Bodinum missus. Undecim annis prospere ac fortiter rem gerit. Inde revocatur mittendus contra Tzacham. Tzachas Smyrnam se recipit. Dalassenus Bolissum capit. Chium iterum oppugnat et expugnat. Neantzes Scythæ transfuga proditor. Velitatio cum Scythis funesta Romanis. Latini Mantacatæ auxilio veniunt Romanis. Stratagema imperatoris perfidia Neantzis irritum. Impudens fiducia Neantzis proditoris, qui accusatori suo caput amputat; inde plus suspectus. Ejus scelus cur dissimulatum ab Augusto. Neantzes ad Scythas transit. Scythæ ejus maxime consilio Romanos vincunt. Imperator fugiens vultum hostibus obvertit, multosque necat. Pyrrhum Georgium Scythis opponit. Exercitu redintegrato in Scythas iterum movet eosque terret. Romanus exercitus augetur. Trutanes Scythæ perfidiæ pænitenz Alexio addictus. Ejus sapiens et fidem consilium, fidelisque ac utilis opera. Imperator suos ad prælium parat. Scythæ in Romanos infesti eunt et in fugam vertuntur. Domestici imperatoris viri fortes. Castra Romana Tzurulum translata. Scythæ Tzurulum et ibi imperatorem circumdident. Is ex angustiis stratagemate se expedit. Rotæ e muro suspensæ. Scythæ, in insidias pertracti, rotarum evolutione cæduntur fundunturque Postridie iterum vincuntur. Imperator Byzantium repetit.

ΑΛΕΞΙΑΣ Ζ΄.

Vere primo Tzelgu dux supremus Scythicæ militiæ, transgressus angustias montium qui Danubio superjacent, cum misto ex variis gentibus exercitu octoginta fere millium, partim Saurotarum ac Scytharum, partim etiam Dacorum (nam et hujus generis haud parva manus ductore Solomone quodam Tzelgu sequebatur) objacentes Chariopoli civitates, atque ipsam adeo Chariopolim latrociniiis agebat ferebatque; plurimamque ex omnibus corradens prædā in stativa convehebat apto situ munita, ad locum Scotinum vulgo sive *Tenebrosum* dici solitum. His cognitis Nicolaus Maurocatalo, et Bempetziotat nomen a patria sortitus, cum suis quisque copiis Pamphylo occupant, locum ita vocatum. Ibi cum viderent rusticos pagorum villarumve circumjacentium passim cum magna trepidatione in urbes aut arcas munitas se suaque in tutum recipere festinantem, ut regionem ab incursionum metu tegerent, promovent a Pamphilo ad oppidulum cui nomen est Cule, eoque in loco universas copias congregant. Hanc mentem ac destinationem, sive, ut ea res vulgo exprimi solet, vocabulo militibus usitatissimo, scopum hunc Romani exercitus, odorati Scythæ, conjuncti et ipsi sequi Romanos 189 instiit, vestigiaque ipsorum indagare ac premerc.

Ἐαρος δὲ ἐπιφανέντος διελθὼν ὁ Τζελγὸς τὰ ὑπερχειμένα τοῦ Δανούθως τέμπη (ἤγε μὲν δὲ οὐτοσὺν περιέχων τοῦ Σκυθικοῦ στρατεύματος) σύμμικτον ἐπιγόμενον στρατεύμα ὡσεὶ χιλιάδας ⁸⁰ ὄγδοκροντα ἕκτε Σαυροματῶν καὶ Σκυθῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ Δακικοῦ στρατεύματος οὐκ ⁸¹ ὀλίγους, ὧν ὁ οὗτος καλούμενος Σολομῶν (79) δημαγωγὸς ἦν, τὰς κατὰ τὴν Χαριοπούλιν (80) παρακειμένους πόλεις ἐληίζετο. Καὶ εἰς αὐτὴν δὲ φθάσας τὴν Χαριοπούλιν, καὶ λεῖπαν πολλὴν ἀνασθεδόμενος, κατέλαβε τόπον τινα, Σκοτεινὸν καλούμενον. Μεμαθηκὼς τοῦτο ὁ Μαυροκατακαλῶν Νικόλαος, καὶ ὁ Βεμπετζιώτης (81) τὴν ἐπινομίαν ἀπὸ τῆς ἐναγκαμένης λαχῶν, μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦς δυνάμεων καταλαμβάνουσι τὸ Πάμφυλον (82). Ὁρῶντες δὲ τοὺς περὶ τὰς κωμοπόλεις τῶν παρακειμένων χώρων πρὸς τὰς πόλεις, καὶ τὰ φρούρια συνελαυνομένους διὰ πτολίαν πολλήν, ἀπάραντες τοῦ οὐτωσὶ καλουμένου Παμφύλου τόπου, καταλαμβάνουσι τὸ τοῦ Κούλη πολίχιον, τὸ ἅπαν συνεπαγόμενοι στρατεύμα. Ὅπισθεν δὲ τοῦτων ἐρχόμενοι, καὶ τὸν οὕτωσὶ καλούμενον σκοπὸν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος (λέξις δὲ αὕτη συνήθης τοῖς στρατιώταις) εὐρόντες οἱ Σκυθαί, παρτίποντο ἰχνηλατοῦντες ὅσον τὸ Ῥωμαϊκὸν στρατεύμα. Αὐθαζούσης δὲ ἡδὴ τῆς ἡμέρας τὰς ἰδίας ὁ Τζελγὸς καθιστὰ δυνάμει, καὶ τὸν κατὰ τοῦ Μαυροκατακαλῶν ἐβουλεύετο ⁸²

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ Desunt voces ὡσεὶ χιλιάδας, etc., Δακικοῦ στρατεύματος. ⁸¹ οὐκ. ⁸² ἐβουλεύεσθε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(79) Σολομῶν. Salomon Hungariæ rex, qui ea tempestate bellum gerebat cum Geisa fratre, quocum factus inierat Alexius. Thwroc. in *Chr. Hung.* part. II, cap. 50, 51 et 52; et Bonfin. dec. 2, *Rev. Hung.* lib. III et IV.

(80) Χαριοπούλιν. Oppidum notum Villhar-

duino, et aliis.

(81) Βεμπετζιώτης Nomen, inquit Anna, a patria sortitus, Bempetzo forte, urbe circa Euphratem, de qua Nicetas in Joan. n. 7.

(82) Παμφύλον. Cujus oppidi pariter mentio fit apud Villhard.

πόλεμον. Ἐκεῖνος δὲ κατὰ τὴν ὑπερκείμενον τῆς A
 παιδῶτος αὐχένα ἀνήλθε μετὰ τινων λογάδιον, σκο-
 πῆσων ⁸³ τὰς βαρβαρικὰς δυνάμεις. Ὅρων δὲ τὸ
 πλήθος τῶν Σκυθῶν, ἐσφάδαζε μὲν τὴν συμπλοκὴν
 τοῦ πολέμου, ἀνεβάλλετο δὲ, τὴν Ῥωμαϊκὴν στρα-
 τειὴν κατανοῶν μὴδὲ τὸ πολλοστὸν τώζουσαν τῆς
 τῶν Βαρβάρων δυνάμεως. Ἐπινελοῦν δὲ μετὰ τῶν
 λογάδων, τοῦ ὀπλιτικοῦ παντός, καὶ αὐτοῦ τοῦ
 Ἰωαννιᾶκη ⁸⁴ διεσκοπεῖτο, εἰ χρὴ προσβαλεῖν τοῖς
 Σκύθαις. Τῶν δὲ πρὸς τοῦτο ἐποτρυνόντων, ἐπεὶ
 καὶ αὐτὸς μᾶλλον πρὸς τοῦτο κατάρροπος ἦν, τριχῆ
 διελὼν τὰς δυνάμεις, καὶ τὸ ἐνούσιον ἠχῆσαι κελεύ-
 σαι, συμμίγνυται τοῖς Βαρβάρους. Πολλοὶ μὲν οὖν
 τηνικαῦτα τρωθέντες πίπτουσι, κτείνονται δὲ οὐχ
 ἤτους. Καὶ αὐτὸς ὁ Τζελγὸς γενναίως μαχόμενος, B
 οἷα συν:σράσεων φάλαγγας, καιρίαν πληγεί, ἀ-
 γήρηται τὴν ψυχὴν. Οἱ πλείους δὲ ἐν τῷ φεύγειν
 πίπτοντες, εἰς τὸν ἀναμεταξὺ τοῦ καλουμένου Σκι-
 ταινοῦ, καὶ τοῦ Κούλη ῥύακα, ἀπεπνίγοντο ὑπ'
 ἀλλήλων συμπατούμενοι. Λαμπρὰν τοίνυν τὴν κατὰ
 τῶν Σκυθῶν νικηὴν ἀράμενοι οἱ τοῦ βασιλέως ⁸⁵,
 εἰσῆλθον εἰς τὴν Μεγαλόπολιν. Δωρεὰς δὲ καὶ τιμὰς
 ἀπὸ τοῦ βασιλέως δεξάμενοι κατὰ τὸ ἀνάλογον,
 ὑπέστρεψαν μετὰ τοῦ τηνικαῦτα προχειρισθέντος
 μεγάλου δομεστικῆς τῆς Δύσεως Ἀδριανοῦ Κομνη-
 νοῦ καὶ αὐταδέλφου τοῦ αὐτοκράτορος. Οὕτω δὲ
 τῶν κατὰ Μακεδονίαν, καὶ Φιλιππούπολιν μερῶν
 ἀπελαθέντες, παρὰ [περὶ] τὸν Ἰστρον αὐθις ἐπανα-
 στρέψαντες ἠύλιζοντο.

Magnam ingressi civitatem, postquam donis ibi et honoribus pro cufusque merito cumulati sunt, re-
 didere cum nuper creato magno domestico Occidentis Adriano Comneno Augusti fratre. Purgavit ea
 victoria Macedoniam Scythis, et regiones Philippopoli vicinas. Ex quibus retro pulsus unde venerant
 Barbari, hæsere tamen cis Istrum, perrexeruntque solita licentia undique objacentem Romanorum in-
 cursare ac deprædari ditionem.

Ταῦτα ⁸⁶ ὁ βασιλεὺς ἀκούσας οὐκ ἠνέσχετο, τῶν C
 Ῥωμαϊκῶν ὀρίων εἰσω τοὺς Σκύθας παροικεῖν, ἅμα
 δὲ καὶ δεδιὼς μὴ διὰ τῶν στενωπῶν διελθόντες, αὐθις
 χεῖρονα τῶν προτέρων ἀπεργάτουνται. Ἐνθεν τοι
 παρεσκευασμένος, καὶ καλῶς ἐξοπλίσας τὸ στρα-
 τευμα, καταλαμβάνει τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἐκεί-
 θεν πρὸς τὸν Λαρδέαν (83) ἀπαισιν ἐν μεταίχμιῳ
 τῆς Δαμπόλειος (84) καὶ Γολόης (85) διακειμένον.
 Κάκεισε προχειρισάμενος ἠγεμόνα Γεώργιον τὸν
 Εὐφορβηγόν ⁸⁷ κατὰ τῆς Ἀρίστρας διαπόντιον ἐξ-
 ἐπεμψεν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέ-
 ραις αὐτοῦ που ἐγχαρτερῶν ⁸⁸, τὰς ἀπανταχόθεν
 δυνάμεις μετεπέμπετο. Ἰκανὸν δὲ συνειλοχῶς στρα-
 τευμα ἐβουλεύετο, εἰ χρὴ, τὰς κλεισοῦρας διελθου-
 θῆτα, τὴν μετὰ τῶν Σκυθῶν ἀναδέξασθαι μάχην,
 ὅς χρὴ, λέγων, ἐκ:χειρίαν ὄλωι τοῖς Σκύθαις διδο-

Die illucescente sistit suos Tzelgu, et ad pugnam
 cum Maurocatalalone mox lacessendam instruit.
 Ille cum lecto comitatu tribunorum eminentiorem
 cætera planitie locum superat, barbaricas inde co-
 pias speculaturus; quarum ingens animadversa
 multitudo magnam ei dubitationem objecit: ecquid
 e re foret Romanas quæ ibi tunc erant legiones ne
 cum parte quidem una de multis Scythici quem
 spectabat exercitus numero comparabilis, tali loco
 committere cum Barbaris? Multa dehinc reversis
 a speculando deliberatio fuit quid facto esset opus;
 adhibiti sunt cæteri cohortium ductores, in quibus
 Joannaces. Plerique omnes contra Maurocatalonis
 sententiam, non detrectandum prælium censebant,
 frequentesque incumbebant ad adhortandum du-
 cem, prudentiæ ratione, non frigore animi aut
 ignaviæ vitio cunctantem, ut virtuti suæ suorumque
 fideret. Quid multa? pervicerunt. Ipseque Mauro-
 catalalo propriæ generositatis impetum commilito-
 num suffragiis probatum contra suæ ipsius interdi-
 cta sapientiæ secutus, trifariam divisas copias ducit
 in Barbaros, acreeque cum ipsis conserit prælium,
 quo illorum multi vulneribus prostrati, multi occisi,
 Tzelgu ipse dux fortiter pugnans, phalangesque
 conturbans totas interfecit: cæcis est. Plerique per fu-
 gam trepidam temere se mutuo incurrentes concu-
 cantesque indeque in voraginem medio inter Scoti-
 num et Culen itinere hiantem acervatim prolapsi,
 suffocati sunt. Romani, splendidiæ compotes victoriæ,
 Id imperator audiens, et rem indignam ratus
 intra Romanos fines injussu habitare Scythas; si-
 mul metuens ne penetratis iterum angustiis novam
 priori periculosiorem perniciosioremque irruptio-
 nem molirentur, exercitum copiosissime instructum
 præclareque armatum ipse in eos ducens Andriuo-
 polim processit: indeque versus Lardeam movit,
 locum inter Dampolim et Goloen situm. Illinc se-
 gregatam partem exercitus duce ipsi præfecto
 Georgio Euphorbeno, mari tendere in Bristram jussit.
 Ipse mora quadraginta dierum ibidem tracta con-
 vocatis undecumque copiis, cum jam idoneum ex-
 ercitum congregasset, deliberabat, ecquid expediret
 claustris transgressis adoriri Scythas, belli fortu-
 nam experiri prælio, In 190 partem aientem haud
 obscura erat inclinatio Augusti, dicitantis instan-

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁸³ κατασκοπήσων. ⁸⁴ Ἰωαννιᾶκίου. ⁸⁵ Desunt voces οἱ τοῦ βασιλέως. ⁸⁶ ἠύλιζοντο, καὶ ὡσπερ ἰδὶν
 τὴν ἡμεδαπὴν ἀνέτω; πάντη παροικούντες ἐληίζοντο. Ταῦτα. ⁸⁷ Φορβηγόν. ⁸⁸ χρετιρῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(83) Λαρδέαν. Occurrit locus iste apud Nicetam
 in Isaac. lib. II, n. 1.

(84) Δαμπόλειος, Dampolis, φρούριον haud pro-

cui ab Adrianopoli, Scylitzæ pag. 783.

(85) Γολόης. Memoratur Goloe ab eodem Scy-
 litæ pag. 787.

dum victis, nec indulgendum ut loco ullo consistere-
rent. Sane importunissima horum prælonum vicini-
a erat; neque enim unam aliquam ex quatuor
anni tempestatibus feriatam habebant saltem, aut
cum per ætatem atque autumnum omnia late in-
curSIONIBUS vastassent, per hiemem cessabant.
Verum continuatis uno tenore furoris duodecim
totis mensibus annos insuper plures una perpetua
calamitatis intolerabilis acerbitate conjungere tantis
Romanorum malis ac damnis ut eorum vix partem
e multis unam assequi memoria, et complecti nar-
rando valeamus. Accedebat horum intractabilis na-
tura Barbarorum et eximia præ cæteris pertinacia,
atque in odio nominis Romani obstinatio prorsus
irrevocabilis. Nullius unquam eorum in fide suarum
partium titubavit aut alternasse visus est senten-
tiam. Nemo tot annorum spatio quibus bellatum
est, non dico sponte, sed ne amplissimis quidem ab
imperatore invitatus præmiis vel clanculum sur-
timve ad nos transfugit. Hæc talique Augustus re-
putans audendum manu, et genus alio modo indom-
itum ferro excidendum censebat suadebatque.
Obstabant Nicephorus Bryenius et Maurocatalo
Gregorius, quem imperator captum a Scythis pretio
quadraginta millium redemerat. His neutquam plac-
cel at prope Istrum cum Scythis acie decerni. At
Palaologus Georgius et Nicolaus Maurocatalo et
si qui alii ætate ac ferocia juvenes incumbabant
frequentes in sententiam Augusti, utroque instan-
bant ut trans Hæmi tempe duceret, acieque in pla-
nitie Istro vicina structa prælonum committeret cum
Scythis. Magnopere idem suadebant filii duo Die-
genis Augusti Nicephorus et Leo, qui post evectum
ipsum in imperii apicem ex eo in Purpura nati
erant. Est autem Purpura ædificium quoddam intra
septia imperialis palatii ab ipsa basi usque ad terti
suggrundia quadrata constructum forma: hinc in
pyramidem desinens. Prospectum habet mare ver-
sus, in eum portum in quo lapidea visuntur boum
et leonum simulacra. Sola exhedrarum constrata
marmore: parietes crustarum ex eodem lapide tectorio renident. Marmor porro istud non de vul-
gari genere, aut modicis parabile sumptibus, verum ejusmodi quod propter eximiam excellentiam
prios imperatores quando sedem imperii Byzantium transtulerunt deportare huc usque a Roma
vetere tanti duxerint. Est is lapis purpureus fere totus: nisi quod punctulis arenosa tenuitate pas-
sim inspersis candidat: meaque sententia est, a colore horum lapidum aulam istam Purpuram a priscis
dictam. Redeo ad rem.

Cum victrix audendi sententia tubarum undique D
clangoribus iter ad Hænum adversus Scythas in-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁵ τουτουλ των. ⁵⁶ ἀπηυτομόλησαν ⁵⁷ Βρυένιος. Sic semper post. ⁵⁸ ἐτέχθησαν. κἀντεῦθεν πορφυρο-
γέννητοι προσηγορεύθησαν. ἢ δέ. ⁵⁹ ἐπεσύροντο. ⁶⁰ τὸ ὄλον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(86) Τὰ τέμνη τοῦ Αἴμου. Tempe montis Hæmi,
clusuras, seu στενωπούς, ut vocat Theophylactus
Symocatta, lib. II, cap. 11, describit Leunelavius
in Pand. Turc. n. 107: In Thraciam ex Bulgaria
profecturis duplex iter est ad superandum Hænum:
unus aditus a Trajano plerisque putatur factus, ubi
adhuc quadrato lapide porta maxima spectatur:

σθαι, εἰκότως τοῦτο περὶ τουτουλ ⁵⁵ Βαρβάρων σκο-
πήσας. Οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τινος καιροῦ τῶν τεσσάρων
καταρξάμεναι αἱ τῶν Σκυθῶν προνομαί εἰς τὸν ἐφε-
ξῆς κατέληγον, θέρους τυχὸν εἰς τὸν καιρὸν τῆς
ὀπώρας, ἢ καὶ χειμῶνος; ἐ φθινοπώρῳ παυσάμεναι.
Οὐδὲ κύκλος εἰς ἐνιαύσιος τουτὶ τὸ κακὸν περιέγρα-
ψεν. Ἄλλ' ἐφ' ἱκανοῖς ἔκεισι τὰ Ῥωμαίων ἔκυμα-
νετο, κἀν ἐκ πολλῶν ὀλίγων τινῶν αὐτοὶ ἐπεμψ-
σθημεν. Οὐδὲ διπλοῖς ἐμερίσθησαν λογισμοῖς, κἀν
ὁ αὐτοκράτωρ πολλάκις διὰ παντοίων τούτους ἐφελ-
κετο. Ἄλλ' οὐδὲ τις λαθὼν πρὸς τὸν βασιλέα ἀπη-
τομόλησεν ⁵⁶, ἔτι ἀμετάθετον τῶς τὴν γνώμην
ἔχοντες. Ὁ μὲν οὖν Νικηφόρος ὁ Βρυένιος ⁵⁷, καὶ ὁ
Μαυροκατακαλὼν Γρηγόριος δὲν τιμῆς τεσσαράκοντα
χιλιάδων ὁ βασιλεὺς παρὰ τῶν Σκυθῶν ἐάλωκτα
ἐπρίετο, οὐδαμῶς τὸν μετὰ τῶν Σκυθῶν κατὰ τὸ
περίστριον συνεχῶρον πόλεμον. Ὁ δὲ γε Παλαι-
λόγος Γεώργιος, καὶ Νικόλαος ὁ Μαυροκατακαλὼν,
καὶ ἕποσοι ἄλλοι νέοι καὶ ἀκμάζοντες, τῷ τοῦ βασι-
λέως προσκείμενοι θελήματι ἐπέτρεπον τὰ τέμνη
τοῦ Αἴμου (86) διεῖλαι, καὶ κατὰ τὸ περίστριον τὴν
μετὰ τῶν Σκυθῶν ἀναδείξασθαι μάχην. Σὺν οἷς καὶ
οἱ δύο υἱεῖς Διογένους τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρος
τε καὶ Λέων, οἱ μετὰ τὸ ἀνευχεθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν
τῆς βασιλείας περιωπῆν ἐν τῇ πορφύρῳ ἐξ αὐτοῦ
ἐτέχθησαν ⁵⁸. Ἡ δὲ πορφύρα οὐκ ἐστὶ κατὰ
τὰ ἀνάκτορα ἐξ αὐτῆς τῆς βάσεως; μέχρι τῆς ὀρθοῦς
κινήσεως διὰ τετραγώνου συμπληρούμενον σχήμα-
τος, ἐκείθεν δὲ εἰς πυραμίδα ἀποτελεσθῶν, ἀφορῶν
μὲν ὡς πρὸς θάλατταν πρὸς τὸν λιμένα, οὐκ
οἱ πέτρινοι βόες καὶ οἱ λέοντες, διὰ μαρμάρων δὲ
τὸ τε ἔδαφος κατέστρωτο, καὶ οἱ τοῖχοι περι-
στέλλοντο, οὐ τῶν τυχόντων, οὐδὲ τῶν ἄλλων ἕποσοι
εὐποριστότεροι τῶν τιμιωτέρων λίθων εἰσὶν, ἀλλ'
ἐξ ὧν ἀπὸ Ῥώμης οἱ ἀνέκαθεν βασιλεῖς ἐπεσύ-
ραντο ⁵⁹. Ἔστι δὲ οὗτος ὁ λίθος ὄλως ⁶⁰ εἰπεῖν, πορ-
φυροῦ; δι' ὄλου, καὶ οἷον στίγματά τινα ψαμμοειδῆ
λευκὰ αὐτῷ περιτρέχουσιν. Ἐκ τουτουλ τῶν λίθων
οἶμαι πορφύραν τὸ οὐκ ἔχον, οἱ ἀνέκαθεν ὠνόμα-
σαν. Ἄλλ' ὅπερ ἔλεγον.

Ἦ; οὖν ἡ ἀλπίγξ μέγα ἠχῆσατα ἄπασι τὴν
πρὸς τὸν Αἴμον ἔδδν οἰοῖται κατὰ τῶν Σκυθῶν προῦ-

aker ad parvum est amnem, quem Stoditzam Bul-
gari vocant. Vide eundem n. 20. Viam Trajani in
Hæmo monte agnoscit etiam Simocatta, lib. VIII,
cap. 4; portas, seu claustra S. Basilii ibidem me-
morant Willelmus Tyrius, lib. II, cap. 4; et Anon-
ymus, De Exped. Asiat. Fred. I. Adde Busbecq.
in Itiner. CP. pag. 26.

τρέπετο, ὁ Βρυένιος πολλά κωλύων τὸν αὐτοκράτορα τοῦ ἐγχειρήματος, ὡς οὐκ ἐπειθεν, ἐπιφωνηματικῶς ἔφη ⁶⁵· "Ἴσθι, ὦ βασιλεῦ, εἰ τὸν Δίμον διέλθῃτε, τοὺς δρομικωτέρους τῶν Ἰσκιῶν δοκιμάσεις. Ἐρωτήσαντος δὲ τις τὸ ὄλογοσ οὐτοσ βούλεται, Ἐρ τῶ φεύγειν, φησιν, ἄπαντας. Οὗτος γὰρ ὁ ἀνὴρ, εἰ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς δι' ἀποστασίαν ἐξεκίκοπτο, ἀλλὰ τὸ γε εἰς στρατηγικωτάτην βουλήν καὶ παράταξιν ζεινότατος τῶν πολλῶν καὶ ποικιλώτατος ἐγνωρίζετο. Ὅπως δὲ τῶν ὀμμάτων ὁ πριμνημονευθεὶς ⁶⁶ Βρυένιος ἀπεστέρητο δι' ἀποστασίαν ἢ ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Βοτανειάτου, καὶ ὅτι, παρὰ τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου τότε μεγάλου δομestικού τυγχάνοντος τῶν δυτικῶν τε καὶ ἀνατολικῶν στρατευμάτων κατασχεθεὶς, τῷ Βορλίλλω παρεδόθη τὰς ὄψεις ἀβλαβεὶς ἔχων, τοὺς ἐθέλοντας λεπτομερέστερον μαθεῖν, παραπέμπομεν εἰς τὸν μέγιστον Καίσαρα. Ὁ γὰρ Καίσαρ οὗτος τοῦ μὲν Ἀλεξίου ἡδὴ τὰ Ρωμαίων διέποντος σκῆπτρα, γαμβρὸς ἐγεγόνει, τοῦ δὲ Βρυενίου ἐκείνου ἀπόγονος (87). Ἄλλ' ἐνταυθὶ γενομένη συνέχομαι τὴν ψυχὴν, τοῦ καὶ πάθους ἐμπίπλαμαι ⁶⁷. Σοφὸς μὲν γὰρ τὴν γνώμην ἦν οὗτος ὁ ἀνὴρ, καὶ τὸν λόγον σοφώτατος. Πάντα γὰρ καὶ ῥώμη, καὶ τάχος, καὶ κάλλος σώματος, καὶ ἀπλῶ· ἐς ταυτὴν ⁶⁸ συνελθόντα ὅσα ψυχῆς καὶ σώματος ἀγαθὰ τὸν ἀνδρα ἐκείνον ἐκόσμησεν. Ἐνα γὰρ αὐτὸν ἐν τοῖς ἄριστοις ἐξοχώτατον καὶ ἡ φύσις ἀνεδίάτησε, καὶ ὁ θεὸς ἐδημιούργησε. Καὶ ὅσον τὸν Ἀχιλλεῖα ὕμνησεν Ὅμηρος ἐν τοῖς ἀρχαίοις, τοιοῦτον ἂν τις εἶπε τὸν μὲν Καίσαρα ἐν τοῖς ὑπὸ τὸν ἥλιον ἄπασιν ἀναπεφηνότα. Οὗτος τοίνυν ὁ Καίσαρ καὶ τὰ στρατιωτικὰ γεγονῶς ἄριστος οὐκ ἀμελετήτως ἔσχε πρὸς λόγους. Ἀλλὰ πᾶσαν βίβλον ἀναπυξάμενος, καὶ εἰς πᾶσαν ἐπιστήμην ἐγκεκυφῶς πολλὴν σοφίαν ἐκείθεν ἠρύσατο, ὅση τε ἡμετέρα. καὶ ὅση ποτὲ οὐχ ἡμετέρα. Ὑστερον δὲ καὶ πρὸς συγγραφὰς ἐξέδωκεν ἑαυτὸν, καὶ δὴ καὶ σύγγραμμα ἐξ ἐπιταγῆς τῆς ἐμῆς δεσποτικῆς καὶ μητρὸς, τῆς βασιλίδος, φημί, Εἰρήνης, ἐσχεδίασεν ἄξιον λόγου καὶ ἀναγνώσεως; ἱστορίαν συντεταχῶς τῶν πρὸ τοῦ ἀναδῆσασθαι τὰς τῆς βασιλείας ἡνίας πράξεων τοῦμου πατρὸς, ἐν ἧ τὰ κατὰ τὸν Βρυένιον ἀκριβέστερον ἐπεξέρχεται. Καὶ ὁμοῦ τὰς τε τοῦ προγόνου συμφορὰς ὡς ἀληθῶς ἀφηγήσατο, καὶ τὰς τοῦ πενθεροῦ ἀριστείας συνέγραψε, καὶ οὐκ ἂν ὑπέσαστο, καίπερ ⁶⁹ ἀμφοῖν ὡς τοῦ μὲν ἀγχιστεύς, τοῦ δὲ καθ' αἶμα προσήκων. Καὶ μέμνηται [μεμνημέθα] τούτων κιν τοῖς προτέροις λόγοις τῆσδε ἱστορίας.

dicentibus promulgaretur, Bryenius multis conatus imperatorem ab incepto revocare, 191 ut sensit se verba perdere, ad extremum : Sic habe, inquit, Auguste, si Hæmum ultra processeritis, explorabitur quantum equorum quisque valeat cursu. Cuidam vero percontanti : quid sibi hoc vellet? Nimirum dum omnes fugient, respondit. Erat is vir, quanquam ob rebellionem multatus oculis, consultissimus tamen adhuc bellicarum rerum : ita ut eo circumspectius, nemo certius de momentis præliorum, de aciei forma, de tota ratione multiplici ac varia trahendi patrandique belli sententiam diceret. Quo ille casu cujusque jussu ac manu calamitatem cæcitatissimè incidit, utque ipsum adversus Bottonlatem Angustum forti cum exercitu rem gerentem Alexius tunc magnus domesticus et copis orientalis occidentique limitis præpositus acie victum captumque Borilo tradiderit, nihil adhuc in oculis læsum, qui nosse distinctius cupierint, eos ad maximum remittimus Cæsarem, qui Alexii ejusdem deinde Augusti gener fuit, idemque Bryenii istius nepos. Verum hæc memoranti scriptiois propositum excidit, et unius mentionis admonitu revolvitur in familiarem luctum gravi desiderio iecta mens. Heu quale column quantumque nobis decus in Cæsare nostro subtractum est, viro in quem sapientia et eloquentia, robur, agilitas, forma, bona corporis pariter universa cum omnibus una simul dotibus animi, quales singulæ singulos abunde commendarent rara consensione convenerant. Unus plane is erat in illa natura editus, a Deo sictus, ut omnium in omni genere præstantissimus, variam vim ac formam diversarum laudum exempli unius miro compendio colligeret; nec dicere dubitaverim qualem ac quantum Homerus celebravit Achillem inter Græcos, talem revera, nihiloque inferiorem Cæsarem existisse meum inter omnes qui sub sole vivunt. Idem bellicis aptus, idem tranquillis artibus. Dubitares magisne ad togam an ad militiam natus videretur. Par ingenium robori : nec contentio aut constantia dispar in utriusvis meditatione virtutis. Nemo illo tritior, nemo subactior in omni experimento militaris functionis, ad quam et unice factus audiebat; nemo rursus eodem in disciplinis exercitator, nemo ab eloquentia paratior. Quem ille librum non evoluerat? in quam doctrinæ partem non se penitus immiserat? quantam vero inde sapientiæ nostræ pariter et externæ hausta in se flumina corrivaverat? Exstant documenta eruditionis ejus; contulerat enim posterioribus temporibus sese ad scribendum, interque alia hortatu dominæ ac matris meæ imperatricis Irenes opus lectu ac laude dignum elucua-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁵ φησίν. ⁶⁶ προμνημονευθεὶς. ⁶⁷ καὶ πένθους ἐμπίπλαμαι. ⁶⁸ ταυτό. ⁶⁹ καὶ περί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(87) Ἀπόγονος. Nicephori Bryenii, qui tyrannidem affectavit Botaniata imperante, filius fuit Nicephorus Cæsar, Annæ maritus, si Zonaram audimus. At secus Anna ipsa, scribit enim lib. x, pag. 274, Nicephorum Bryenium, Nicephori Tyranni filium, una cum patre captum, oculis

perinde privatum fuisse. Nicephori, tyranni filii, non semel meminit Bryenius Cæsar, qui patricii dignitatem ei videtur assignare, lib. iii, cap. 9; lib. iv, cap. 12, 13 et 14. Fuit igitur Nicephorus Cæsaris tyranni ex filio nepos, quod evincit vox ἀπόγονος.

braverat, quo complectitur historiam rerum a patre meo per id tempus gestarum quo nondum hebenas imperii sumpserat in manus : in quo cum Bryenianum bellum enarret diligenter, ea in avi calamitatis, et soceri factis fortibus memoriae prodendis incorruptæ fidei religione versatur, ut ei 192 ad auctoritatem plenam sinceræ veritatis, neutiquam tam arcta cum alterutro commissorum isto bello ducenti necessitudo, fraudi fuisse visa adhuc sit, iudicio æqui lectoris ullius. Meminimus et nos ejus Historiæ in superioribus ; nunc quæ ceperamus hoc loco dicere, reddimus.

Ubi Euphorbenum Georgium cum exercitu et classe contra se per Istrum venientem Scythæ viderunt (influit ab occiduis partibus is amnis per cataractas in Euxinum Pontum quinque ostiis, magus et redundans, perque vastas planities navigabilis, non lembis modo, sed maximis quoque et onere gravatissimis navigiis, non uno ubique nomine, verum cum superioribus et origini vicinioribus sui partibus Danubius appelletur, deinceps qua pronus in Pontum vergit, Ister habet nomen). Per hunc, inquam, fluvium ubi navigantem infestis velis, armatum in se Georgium Euphorbenum conspexere pars Scytharum quædam, a continente vero magnis simul itineribus cum magno exercitu imperatorem audivere ipsum contra ipsos tendere, hand dubie circumventos se rati, planeque desperantes utriusque simul impressioni sustinendæ se pares esse posse, tempus laxando periculo, tractandæ pacis simulatione furari decreverunt. Centum ergo et quinquaginta suæ gentis oratores ad imperatorem delegant, negotio illis dato ut pacem quidem petant, cæterum humilitatem supplicationis, minarum apte intexta confidentia corroborent, promissorum quoque ostentatione in tempore adinista, de quorum fide nihil laborarent. Pollicerentur ergo sane, si res ferret, si Augustus Scythis annueret quæ vellent, habiturum eos fidos ejusvis belli socios numero equitum triginta millium. Facile imperator sensit fraudem gentis Barbaræ : quoque terrore ad compositionis mentionem ultra usum vitandi præsentis periculi nequaquam duraturæ, compellerentur. Itaque nihil dubitans quin securitati mox redditi, conventorum fide susque deque habita infestiores quam unquam, concepti favillam odii, simulationis cinere excusso in magni flammam incendii excitaturi forent, legationem admittere noluit. Dum autem de eo ipso disceptarent, commodum cære scribarum imperialium quidam Nicolaus nomine imperatorem accedens in aurem insurrexerat hæc verba : *Scito, Auguste, fore mox hac ipsa hora deliquium solaris luminis. Quo exploratane indica-*

Ἐπεὶ δὲ τὸν Εὐφορβὸν Γεώργιον μεθ' Ἰκωνῆς στρατιᾶς καὶ στόλου διὰ τοῦ Ἴστρου ἐρχόμενον κατ' αὐτῶν οἱ Σκύθαι ἐθεάσαντο (ὁ δὲ ποταμὸς αὐτὸς βεῖ μὲν ἀνωθεν ἀπὸ τῶν δυτικῶν μερῶν (88) [ὄρων], ἐκδίδοται διὰ τῶν καταρράκτων (89) καὶ μετὰ ταῦτα διὰ πέντε τινῶν στομάτων εἰς τὸν Πόντον τὸν Εὐξείνιον μέγας τε καὶ πολὺς διὰ πολλῆς πεδιάδος ἐρχόμενος καὶ ναυσίπορος ὢν, ὡς καὶ τῶν πλοίων τὰ μέγιστα τε καὶ φορητότατα τούτῳ τῷ ποταμῷ ἐπινηχέσθαι· οὐ μίαν δὲ προσηγορίαν (90) λαμβάνει, ἀλλὰ τὰ ἀνωτέρω ⁷⁰ μὲν καὶ πρὸς τὰς πηγὰς ⁷¹, Δάνουθις ὄνομα τούτῳ, τὰ κάτω δὲ καὶ πρὸς τὰς ἐκβολὰς ⁷² Ἴστρος ὁ ποταμὸς ἐπωνομάζεται· ἐπεὶ δὲ τοίνυν διὰ τοῦτο τοῦ ποταμοῦ τὸν Εὐφορβὸν Γεώργιον ἢ τῶν Σκυθῶν μερὶς ἐθεάσατο· ἐξ ἡπείρου δὲ μετὰ στρατεύματος πλείστου τὸν αὐτοκράτορα αὐτοὺς ἤδη καταλαμβάνοντα μεμαυθῆκεσαν, ὡς ἀμήχανον τὴν μεθ' ἑκατέρων μάχην εὐρίσκοντες, τρόπον ἐπεζητοῦν δι' οὗ γένοιτ' ἂν αὐτοῖς τὸ εἶναι τοῦ κινδύνου διεκφυγεῖν. Πέμπουσι τοίνυν πρέσβεις ἑκατὸν (91) πρὸς τὰς πενήτηκοντα Σκύθας, ἐπερωτῶντας τάχα τὰ περὶ εἰρήνης, ἅμα δὲ καὶ ἀπειλήν τινα μεταξὺ τῶν λόγων παρενείρονται, ἔστι δ' οὗ καὶ ὑπισχυόμενος, εἰ ταῖς τούτων νεύσεις, καὶ αἰτήσεις κατανεῦσαι θελήσεις, μεθ' ἱππέων χιλιάδων τριάκοντα συμμαχεῖν τῷ αὐτοκράτορι, ὅπηνίκα βούλοιοτο. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, τὴν ἀπάτην διαγνοὺς τῶν Σκυθῶν, καὶ ὅτι τὸν ὑπόγειον κίνδυνον φεύγοντες τοιαῦτα διαπρεσθεύονται, καὶ εἰ ἀδείας ὄλωις τύχοιεν, τὴν ὑποκρυπτόμενον τῆς αὐτῶν κακίας σπινθήρα εἰς πυρσὴν ἀνάψουσι μέγαν, τὴν πρεσβείαν οὐκ ἐδέχето. Τούτων δὲ τῶν λόγων συνευρομένων, Νικόλαός τις τῶν ὑπογραμματευόντων (92) τῷ αὐτοκράτορι προσελθὼν πρὸς τὸ οὖς, καὶ ὑποψυθρίσας φησὶ· *Κατὰ ταυτηνὴ τὴν ὥραν, βασιλεῦ, ἐκλείψεται τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς προσδόκα γένησθαι.* Τοῦ δὲ διαπιστοῦντος, ἐκείνος ἐπάμυνο μὴ διαψεύσθαι. Ὅποιος δὲ ὁ αὐτοκράτωρ γοργὸς περὶ τὰς ἐνθυμήσεις, φησὶ τοῖς Σκύθαις ἐπιστραφεῖς· *Θεῶ τὴν κρίσιν ἀναελθῆμι· καὶ εἰ μὲν τι σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ κατὰ ταυτηνὴ τὴν ὥραν ἐκδηλοῦ γένηται, εἰσε-*

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁷⁰ ἀνωτέρω. ⁷¹ ταῖς πηγὰς. ⁷² ταῖς ἐκβολὰς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(88) *Ἀπὸ δυτικῶν μερῶν.* De origine, fonte, et decursu Danubii, multa Alderisius, Strabo, Procopius, Delrius ad Senecæ Medeam, Ortel. et al.

(89) *Διὰ τῶν καταρράκτων.* Septem Danubii ostia ponit Vibius S. quester, sex Plinius, lib. iv, cap. 6; quinque Arianus in Periplo Ponti Euxini.

(90) *Προσηγορίαι.* Nominum magni hujus fluvii mutationem ponit Plinius, lib. iv, cap. 12, ubi primum Illyricum alluit; Strabo, lib. vii, ad ejus

D cataractas; Ptolemæus, ad Axiopolim urbem; Aprianus, in libro qui *Illyricus* inscribitur, ad Savi fluvii confluentem.

(91) *Πρέσβεις ἑκατόν.* Ita Egyptii centum legatos Romam olim miserant ad regem Ptolemæum accusandum, teste Diono.

(92) *Τῶν ὑπογραμματευόντων.* Secretarius, seu a secretis. Constantinus Manasses :

Ἀνάκτων ὑπογραμματεῦς, ὃν φασὶν ἀσκήτην.

σθε παρτωσ ὡς ἐγὼ μὲν ὑποπτον οὖσαν τὴν Ἀ
 ὑμῶν πρεσβείαν εὐλόγως οὐ δέχομαι, ὅτι οὐκ
 ἐπ' ἀληθείας οἱ φηλαγγάρχει ὑμῶν τὰ περὶ εἰρή-
 νης διαπρεσβεύονται· εἰ δ' οὐ, διαμαρτῶν αὐτοῦ
 τοῦ στοχασμοῦ, ἐλεγχθήσομαι. Δύο οὐπω παρήλ-
 θον ὧραι, καὶ τὸ ἡλιακὸν φῶς ἐπιέλοιπεν, ὡς ἀπεργῆ
 εἶν ἔσον δίσκον γενέσθαι, ὑποδραμούσης αὐτὸν τῆς
 αἰλήνης. Καὶ οἱ μὲν Σκύθαι τηρικαῦτα ἔκθαμβοι
 γεγόνασιν· ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ δίδωσιν αὐτοῦς
 Αἰοντι τῷ Νικερίτῃ (ἐκτομίας δὲ οὗτος καὶ τοῖς
 στρατωκόσι νηπιόθεν ἐνδιατρίψας, καὶ ἀφανῆς ⁷⁵
 δοκιμώτατος), ἐπισκεψάσας μεθ' ἱκανῶν διαζῶσαι
 τοῦτους μέχρι τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων. Ὁ δὲ μάλα
 προθύμως τῆς περὶ τὴν Κωνσταντινου ἡψατο. Οἱ δὲ
 Βάρβαροι, διὰ παντὶς τῆς ἑαυτῶν ⁷⁶ φροντίζοντες
 ἐλευθερίας, ἐπὶ τὴν μικρὰν Νίκαιαν (93) ἔφθασαν,
 νυκτὸς ἀναίρουσι τοὺς φύλακας, ἀμελῶς περὶ τὴν
 αὐτῶν διατεθέντας φυλακῆν. Καὶ διὰ τινῶν σχολιω-
 τῶν ἀτραπῶν ἐπαναστρέφουσι πρὸς τοὺς πέμφαν-
 τας. Ὁ δὲ Νικερίτης, μόγις μετὰ τριῶν σωθεις,
 καταλαμβάνει τὸν αὐτοκράτορα εἰς Γολόην.

Barbari attenti in occasionem recuperandæ libertatis, ubi ad parvam Nicæam pervenere, custodibus
 suis, negligentius agentibus, noctu obruncatis, per obliquas semitas ad eos rediere a quibus missi
 fuerant. Nicerita cum tribus ægre servatus, Goloen ad imperatorem pervenit.

Ταῦτα μεμαθηκῶς ὁ βασιλεὺς καὶ πτοηθεὶς μὴ οἱ
 πρέσβεις τὸ ἅπαν Σκυθικὸν στρατεύμα κατ' αὐτοῦ
 ἐρεθίσαντες ἐπισπέσωσιν αὐτῷ, οὐκ ὀνειρου δεη-
 θεὶς πρὸς μάχην αὐτὸν ἐποτρύνοντος, καθάπερ
 ποτὲ τὸν Ἀτρέως Ἀγαμέμνονα, ὅλλ' ἀναξέστας
 πρὸς μάχην, καὶ τὴν Σιδηρὰν μετὰ τῶν ταγματῶν
 διελθὼν, τὸν χάρακα περὶ τὴν Βιτζίναν ἐπήξατο·
 ποταμὸς δὲ οὗτος ἀπὸ τῶν παρακείμενων ὀρών
 ἔβαν. Πολλοὶ δὲ τηρικαῦτα χορταγωγίας χάριν
 τοῦ χάρακος ἐξελθόντες καὶ πορρωτέρω γενόμενοι
 ἀνηρέθησαν ⁷⁸, πολλοὶ δὲ καὶ κατεσχέθησαν. Ὁ
 δὲ αὐτοκράτωρ κατὰ τὸ περιόρθρον ταχὺ κατα-
 λαμβάνει τὴν Πισκόθαν (94), κάκειθεν εἰς ἀερο-
 λωφίαν τινὰ τὴν τοῦ Συμεῶνος ⁷⁹ καλουμένην ἀνει-
 σιν, ἣ καὶ βουλευτήριον ⁷⁷ τῶν Σκυθῶν ἐγχορῶως
 ὠνομάζετο. Τὰ αὐτὰ δὲ πάλιν τῆς τῶν χρεωδῶν
 συγκομιδῆς χάριν τοῖς τῆς παρεμβολῆς μακρὰν
 γενομένοις συνέβαινε. Τῆ δὲ μετ' αὐτὴν ⁷⁸ παρά
 τινὰ ποταμὸν ἔρχεται ἀγγυῶ τῆς Δρίστρας ῥέοντα,
 καὶ ὡσεὶ σταδίου εἰκοσὶ πρὸς τοῖς τέσσαρσιν

rentur dubitante ac credere cunctante, scriba etiam
 jurejurando interposito perseveravit certo certius
 esse quod afferret. Persuasus Augustus, ac mox
 pro innata ingenii velocitate, collata ex tempore
 occasione in rei præsentis usum, acri repente vultu
 conversus ad Scythas : *Deum, inquit, fero judicem*
nostræ controversiæ : ac si quidem hac ipsa hora
signum e cælo manifestum exstiterit, tum **193** *plane*
scietis causam idoneam habuisse me cur merito sus-
pectam legationem vestram rejicerem, nec persuaderi
mihî sinerem vere atque ex animo duces vestros de
pace tractare. Quod si nihil novi ac miri fiet, non
recuso quin temere conceptæ de vobis suspicionis
reus peragar. Duæ nondum horæ fluxerant cum so-
lis lumen ita defecit, ut totus ejus orbis subeunte
lunæ corpore absconderetur. Obstupuerunt ad id
spectaculum Scythæ. At eos imperator Leoni Nice-
ritæ (ennuchus hic erat a puero innutritus castris,
et multus rebus probatus vir præsentis animi) cum
idoneo præsidio Constantinopolim deducendos tra-
didit. Et hoc agebat ille quidem sæculo. Verum
 Barbari attenti in occasionem recuperandæ libertatis, ubi ad parvam Nicæam pervenere, custodibus
 suis, negligentius agentibus, noctu obruncatis, per obliquas semitas ad eos rediere a quibus missi
 fuerant. Nicerita cum tribus ægre servatus, Goloen ad imperatorem pervenit.

His auditis imperator, veritus ne legati, universis
 Scythis instigatis, se adorirentur, non somnio ege-
 bat, quo, ut Atrei quondam filius Agamemnon, a l
 pugnam concitaretur; quin potius ultro flagrans
 cupiditate prælii, Sidera, sive Ferrea (locus est
 paulo superius nominatus) cum legionibus trajecta,
 vallum ad Bitzinam figit. Fluvius est ex adjacen-
 tibus fluens montibus. Tunc multi pabulatores e
 nostris longius progressi, trucidati sunt a Scythis,
 multi etiam capti. At imperator circa diluculum
 strenue Pliscobam occupat : indeque in quemdam
 verticem, Symeonis, dictum, ascendit, qui et vul-
 gari lingua Buleuterium, sive Curia Scytharum
 nominatur ab Indigenis. Hic iterum similia nostri
 passi sunt, qui pabuli cæteræve annonæ causa li-
 centius a vicinia castrorum recesserant : a Scythis
 nimfrum cæsi, item ut ii quorum paulo ante me-
 minimus. Postridie ventum ad flumen est prope
 Dristram fluens, nec plus ab ea distans quam sta-
 diis ferme quatuor supra viginti. Ibi dum imperator

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁵ ἀφανῆς. fors. ἀναφανῆς. ⁷⁶ ἑαυτῶν. ⁷⁷ ἀνηρέθησαν. ⁷⁸ Συμεῶν. ⁷⁹ βουλευτήριος. ⁷⁸ αὐτῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

93) Μικρὰν Νίκαιαν. Quæ in edit. Hoeschel.
 Νικίτζα ὑποκοριστικῶς dicitur, ad discrimen Ni-
 cææ in Bithynia, quam Magnam vocat Villhardui-
 nus, n. 237 et 247. Niz Willelmo Tyrio, lib. II, c.
 cap. 4. Niz et Niz Odoni de Diogilo, lib. II, Nissa
 in Exped. Fridler. Nissea, Tagenoni Pataviensi,
 Νικη τῆς Θράκης Socrati, lib. II, cap. 56; et
 lib. IV, cap. 11. Theodorito, lib. II, cap. 21. Nice-
 phoro Cal. lib. IX, cap. 41. Procopio, De Ædif.
 lib. IV. Nice, Ammiano lib. XXXI, et Auctori **329**
 Itinerarii Burdegal. Natidg. Cinnamo non semel,
 Νίκαια simpliciter Sozomeno, lib. IV, cap. 45, et
 Arnoldo Lubec. lib. II, cap. 4. Hanc prius Usto

dizo dictam asserunt Fragmenta S. Hilarii, pag.
 36; et mansionem tantum fuisse, hoc est, locum
 mutandis equis publicis dicatum. Exstitit postea
 civitas egregia, ut ex ruinis cernitur, sed hodie
 instar vici redacta est, et a Turcis et Bulgaris ha-
 bitata, ut auctor est Felix Petancius, in libello *De*
itinerib. aggrediendi Turcum, cap. 1, ubi *Nesus*
 innuncupatur.

(94) Πισκόθαν. Pliscobam expugnavit, Bulga-
 riques abstulit Basilius Bulgaroct. uti tradunt
 Zonaras et Scylitzes. A Constantino M. edificatam
 auctor est Codinus, in *Orig. CP.*

depositis sarcinis castra munit, irruentes ex altero latere subito impetu Scythæ in ejus Augustale, magnam stragem edidere gregariorum militum, quosdam, etiam animosius repugnantes cepere Manichæos. Hinc tumultu orto universus trepidavit exercitus, adeo ut temere ultro citroque ferventium passim equitum concursationibus tabernaculum imperatoris impulsum corruerit : quod ab iis qui parum favebant Augusti rebus in fœdi 194 augurii significationem est raptum. Cæterum imperator cum exercitus parte facile Scythas submovit procul a tabernaculo. Et ne iterum trepidandi causa esset, motis inde castris cum instructo exercitu iter faciens ad Dristram pervenit (civitas ea est inter Istro vicinas celebris), obsessurus mox eam ac machinis muralibus oppugnaturus. Nec mora operi fuit. Circumdatis undique tormentisque quassa, per ruinas lateris unius Romanos accipere coacta irruentes est. Verum arces restabant duæ quas cognati cujusdam Tati ducis Scytharum paulo ante inde ad corroganda Comanorum aliorumque Scytharum auxilia profecti cum præsidio tenebant. Is Tatus vale suis in discessu dicens, et proximum cum manu valida pollicens reditum, sic mandasse dicebatur : *Non dubito quin imperator oppugnaturus hoc castrum sit. Id ne vos moveat. Sed cum eum videritis in ista planitie castra posuisse, festinate occupare jugum imminens, valloque ibi rite fixo facite ut assiduis incursionibus fatigetis eum, ne satis vacare oppugnationi queat, continuo coactus respecture metu impendentis a vobis mali. Ergo nec diem illi nec noctem ullam sinite quietam, quin divisim inter vos partibus succedentes alii aliis Romanos in momenta lacessatis, nullo spatio dato respirandi.*

μη ἐκχειρίαν ἔχειν τὸν αὐτοκράτορα πολιορκεῖν τὸ φρούριον, ἀλλὰ καὶ δπισθεὶν ὁμοῦ ἔχειν τὸν νοῦν, τὴν ἐξ ὑμῶν ὑφορώμενον βλάβην. Ὑμεῖς δὲ παρημέριοι καὶ παννύχιοι κατ' αὐτοῦ ἀμφοτεροῦ ἀμοιβαδὸν στρατώεας μὴ ἐνδιδόατε.

Hæc expertus imperator, optimum factu duxit non obdurnare animum in oppugnatione arcium : ea itaque ommissa, circa rivum quemdam non longe ab Istro castra metatus est. Consultabatque de integro, equid expediret prælio decernere cum Scythiis? Palæologus et Maurocatacalo Gregorius differendam putabant pugnam cum Patzinacis : interim vero suadebant ut armato instructoque quasi ad pugnam exercitu ad magnam Peristilhabam proficiscerentur. Sic enim, inquebant, paratos nos et servatis ordinibus euntes ubi Scythæ viderint, nequaquam audebunt aggredi : quod si qua illos insania perurgeat ut inmisso sine curribus equitatu

ἀπέχοντι, κάκεισε τὰς σκευὰς καταθέμενος, τὸν χάρακα πῆγνυται. Ἐπεισεπρόντες δὲ ἄθροον οἱ Σκύθαι τῇ τοῦ βασιλέως σκηπῆ ἐξ ἐτέρου, ἀνείλον μὲν τῶν ψιλῶν τοῦ στρατοῦ ἱκανοὺς, κατέσχον δὲ καὶ τινὰς τῶν ἐκθυμοτέρων ἀγωνισαμένων Μανιχαίων. Καὶ θόρυβος ἐπὶ τούτοις τοῦ στρατεύματος ἦρτο πολὺς καὶ σύγχυσις, ὡς καὶ τὴν βασιλικὴν καταπεσεῖν σκηνὴν ἐξ αἰτίας τῶν ἀτάκτως θεόντων ἱππέων. Ὅπερ τοῖς μὴ εὐνωσ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διακειμένους κακὸς οἰῶνός εἶδεν. Ἄλλ' ὁ μὲν βασιλεὺς τοὺς ἐπεισεπρόντας Βαρβάρους διὰ τινος στρατιᾶς ἐξελάσας πόρρω που τῆς σκηνῆς, ὅπως μὴ θορυβοῖεν, εὐθὺς ἐποχηθεὶς ἐκείθεν, καὶ κατὰστειλας τὸν θόρυβον σὺν αὐταῖς δυνάμεσι μετ' εὐταξίας τὴν πορείαν ποιησάμενος καταλαμβάνει τὴν Δρίστραν (πόλις δὲ αὕτη τῶν περὶ τὴν Ἴστρον διακειμένων περιφανῆς), πολιορκήσων ταύτην δι' ἐλεπόλεων. Καὶ δῆτα τοῦ ἔργου ἀψάμενος καὶ πανταχόθεν ταύτην πολιορκῶν καὶ καταβράξας μίαν τῶν ταύτης πλευρῶν, εἰσθεῖ μετὰ παντὸς τοῦ στρατεύματος. Αἱ δὲ δύο ἀκροπόλεις τῆς ῥηθείσης πόλεως [ἐφυλάττοντο ὑπὸ τῶν ἰδίων, τοῦ τῶν Σκυθῶν ἀρχηγού] εἶτι παρὰ τῶν συγγενῶν κατεῖχοντο τοῦ καλουμένου Τατοῦ [ὑποχωρήσαντος τῆς Δρίστρας] ἐκείνου προφθάσαντος ἀπελθεῖν, ἐφ' ᾧ ἐπενδύσασθαι Κομάνους [καὶ πρὸς συμμαχίαν ἐτέρους Σκύθας ἀπελθόντος συγκαλέσασθαι] καὶ ἐπαναστρέψαι εἰς ἀρωγὴν τῶν Σκυθῶν. Ὅς ἐν τῷ ἐκείθεν ὑποχωρεῖν συντασσόμενος τοῖς ἰδίοις ἔφη, ὡς, Ἐγὼ μὲν ἀκριβῶς οἶδα τὸν βασιλέα τουτὶ τὸ κάστρον πολιορκῆσαι μέλλοντα. Ἐὰν οὖν αὐτοὶ τεῦτον θεάσῃσθε τὴν πεδιάδα ταύτην καταλαβόντα, σπεύσατε ὑμεῖς προκαταλαβεῖν εἰς τὸν ὑπερκείμενον ἀνύχνα, ἐπικυριότατον ἔντα τῶν ἄλλων, κάκεισε τὸν χάρακα πῆξιθε, ὡς

ὁ δὲ αὐτοκράτωρ στοχασάμενος τοῦ δέοντος καταλιπὼν τὴν τῶν ἀκροπόλεων πολιορκίαν, κάκειθεν ἐξελθὼν, περὶ τινὰ ρύακα ἀγχοῦ τοῦ Ἰστρου διακειμένον τὸν χάρακα ἐπήξατο, βουλευόμενος εἰ χρὴ προσβαλεῖν τοῖς Σκύθαις. Ὁ μὲν οὖν Παλαιολόγος, καὶ ὁ Μαυροκατακαλὼν Γρηγόριος τὴν μετὰ τῶν Πατζινάκων (95) ἀνεβάλλοντο πόλεμον, ὄπισσαμένους δὲ συνεβούλευον τὴν μεγάλην Περισθλάβαν (96) καταλαβεῖν. Οἱ γὰρ Σκύθαι οὕτω πορευομένους ἡμᾶς καθυπλισμένους μετ' εὐκοσμίας θεώμενοι, οὐδαμῶς τὸν καθ' ἡμῶν ἀποθαρήσουςι πόλεμον, ἔλεγον. Εἰ δὲ καὶ οἱ ἱππεῖς ἄτερ τῶν ἀμαξῶν τῶν πολέμου ἠ κατατολήσειαν, εὐ ἴσθι

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁹ τοῦ πολέμου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(95) Πατζινάκων. Qui scriptoribus Latinis perperam Pincinnati, Pincenates, Pecinaci, Pezinati, Pizenaci, etc., appellantur.

(96) Περισθλάβαν. Persthlavam Magnam, Bulgaria regum regiam, expugnavit Joan. Zimisceus, utramque Magnam et Parvam Basiliius. Magnam ad

Istrum statuit Anna; Zonaras et Scylitzes haud procul a Dorostolo; ad Hæmum montem Nicetas in Isaac. lib. 1, n. 5, quo loco eam describit. A Constantino M. exstructam prodit Codinus, ut Orig. CP.

ὡς ἠττηθήσονται, καὶ ἡμεῖς τοῦ λοιποῦ ὀχύρωμα ἱερμιότατον τὴν μεγάλην ἔξομεν Περιθλάβαν. Πόλις δὲ αὕτη περιφανὴς περὶ τὸν Ἴστρον διακειμένη ποτὲ μὲν οὐτ' ὄνομα τοῦτο ἔχουσα τὸ βαρβαρικόν, ἀλλ' Ἑλληνίζουσα περὶ τὴν προσηγορίαν Μεγάλη πόλις καὶ οὕσα καὶ λεγομένη ἄφ' οὗ δὲ Μόκρος (97) ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς καὶ οἱ ἐξ ἐκείνου γενόμενοι, καὶ προσέτι γε Σαμουὴλ ὁ τελευταῖος τῆς Βουλγαρικῆς δυναστείας, καθάπερ ὁ Σεδεκίας τῶν Ἰουδαίων, τῆς ἐσπέρας κατέδραμον⁸¹, σύνθετον ἐκτίσατο τὴν προσηγορίαν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς σημασίας, Μεγάλη ἐπονομαζομένη, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν Σθλαβογενῶν ἐπισυρομένη λέξιν⁸², μεγάλη Περιθλάβα πανταχῶθεν τούτοις φημιζομένη. Ταύτην τοίνυν κρησφύγετον ἔχοντες, οἱ ἀμφὶ τὸν Μαυροκατακάλων ἔλεγον, καὶ ὁσημέραι δι' ἀκροβολισμῶν ταῖς Σκύθαις προσβάλλοντες, οὐ παυσάμεθα ζημιῶντες αὐτούς, μηδὲ ὧς τούτους τῆς οἰκείας παρεμβολῆς χορταγωγία· χάριν ἣ τῆς τῶν χρειωδῶν συγκομιδῆς συγχωροῦντες ἐξεληλυθέναι.

lignationis aut alterius annonæ comportationis uia paululum castris ipsorum processerint haud Tούτων οὖν τῶν λόγων τριβομένων, ἀποθάντες οἱ τοῦ Διογένους υἱοὶ τῶν σφετέρων Ἰππων ὅσα νέοι, καὶ τῆς τῶν μύθων κακότητος ἀγευστοὶ ὁ τε Νικηφόρος καὶ ὁ Λέων τοὺς χαλινοὺς ἀφελόμενοι, πληξαντὲς τε αὐτοῦ· κατὰ τῶν κέγχρων ἐξήλασαν, ἐπειπόντες· *Μὴ δέδιθι, βασιλεῦ· αὐτοὶ γὰρ τοὺς ἀκινάκεις σπασάμενοι διαμαλίσσομεν αὐτούς.* Ὁ δὲ βασιλεὺς φιλοκινδυνότατος ὢν καὶ προαρπάζειν παφικῶς τὰς μάχας, οὐδ' εἰς νοῦν ὄλωσ τῶν ἀπειργόντων αὐτὸν τοὺς λόγους ἐβάλλετο, ἀλλὰ τὴν βασιλικὴν σκηνήν, καὶ τὰς σκευὰς ἀπάσας ἀναθέμενος τῷ Κουτζομίτῃ⁸³ Γεωργίῳ πρὸς τὸ Βέτρινον ἐξέπεμψε. Τὸ δὲ στράτευμα ἐπέταξε μὴ λύχρον, μηδὲ πῦρ ἀνάψαι τὸ παράπαν κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, ἀλλὰ τοὺς Ἰππους κατέχοντα· ἐρηγορέναι μέχρις ἡλίου ἀνατολῆς. Αὐτὸς δὲ κατὰ τὸ περίορθρον ἔξεισι τῆς παρεμβολῆς καὶ τὰς δυνάμεις διελὼν, καὶ τὰς φάλαγγας εἰς πολέμου καταστησάμενος σχῆμα παραθέων ἐθεῖτο τὸ στράτευμα. Εἶτα τὴν μεγάλην [μέσην] τῆς παρατάξεως χώραν εἶχεν αὐτὸς συμπληρουμένην ἀπὸ τε τῶν ἐξ αἵματος καὶ ἀγχιστείας προσηκόντων αὐτῷ συγγενῶν, καὶ τὰδελφοῦ Ἀδριανοῦ τῶν Λατίνων τῷ τότε ἡγεμονεύοντος καὶ ἐτέρων γενναίων ἀνδρῶν, τοῦ δὲ γε ἀριστεροῦ κέρως κατήρχε Νικηφόρος Καῖσαρ ὁ Μελεσηνὸς ὁ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸς αὐτοῦ. Κατὰ δὲ τὴ δεξιὴν ἡγεμόνες Ἰσταντο ὁ τε Κασταμμωνίτης, καὶ ὁ Ταττίκιος. Τῶν δὲ ἰθνηκῶν ὁ τε Οὐζῆς, καὶ ὁ Καρατζᾶς οἱ Σαυρομάται. Ἔξ δὲ τὸν ἀριθμὸν διε

A nos lacessant, certum est temeritatem eos n.ox præsentī clade luituros. Nos autem, tutissimo deinceps loco, magna potiti Peristhlaba, civitate munitissima, res spesque nostras habebimus. Est hæc urbs inter Istro circumpositas nobilis in paucis, Tunc quidem isto Barbaro quod retulimus, deformata vocabulo, Græcam tamen ex vero appellationem obtinens Megalopolis, quæ civitatis ipsi magnæ titulum merito vindicat, est enim revera talis. Ex quo autem Mocrus Bulgarorum rex, et qui ex illo fuere, postque hos Samuel, qui ultimus Bulgaris regnavit, ut Sedecias Judæis, **195** occiduum incursavere litem : nomen isti urbi factum est partim ex Græco veteri compositum, partim ex colonorum recentium a Sthlavis genus trahentium, B gentili nomine, ut Magna Peristhlaba passim apud gentes circumpositas jam audiat. Ex hac civitate tanquam ex tuto receptaculo (inquietabat Maurocatalaco et qui cum eo sentiebant) quotidie prodeuntes velitabimur cum Scythis, carpemusque ipsos et fatigabimus assidue, nullum illis usum pabulationis, liberum sinentes : dum eos qui harum rerum gradubie obtruncabimus.

His talibusque sermonibus pendente deliberatione, Diogenis filii feroces juvenes inexperti maiorum, fervoreque ætatis elati, equis repente desillentes, frænis eos exutos in milli sege em pastum admittunt, simul imperatorem sic alloquentes : *Ne dubites, Auguste, nos enim acinacibus strictis concidemus hos Barbaros.* Erat in imperatoris pectore ipsius, qui ferociæ adolescentum faveret, similis impetus consuetudine audendi nutritus, ad occupanda præliorum pericula pronto prominens. Inde haud adeo dissuadentium rationum apud præjudicato inclinatum studio momenta valere. Ergo Augustale ac ejus instrumentum omne, vasaque ac sarcinas exercitus totius, Cutzomitæ Georgio commendata Betrinum tuto perferenda curat. Exercitui edicit ne ignem, neve lampadem illa uspiam nocte accenderent, sed paratis ad manum equis usque ad solis ortum excubare vigilas perseverarent. Ipse circa diluculum castris prodit, divisisque copiis et phalangibus in acie formam digestis, obiens ordines exercitum lustrabat : ubi satis placuere omnia, media in acie sibi delegit locum, circum ibidem D dispositis necessariis suis, qui proxime illum vel consanguinitate, vel affinitate contingebant : fratre nimirum Adriano Latinos tum ductante, et aliis viris juxta illustribus et fortibus. Sinistro cornui præfuit Nicephorus Cæsar cognomento Melissenus, qui sororem imperatoris in matrimonio habebat. Dextrum cornu ductores habuit Castammonitem et

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ Deest vocula ὡς. ⁸¹ κατέδραμεν. ⁸² τάξιν. ⁸³ Κουτζομίτῃ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) Μόκρος. Qui et Samuel dictus. Vide infra, lib. xii, pag. 371, et seriem regum Bulgaricæ in Familiis Sclavonicis. seu Dulmaticis.

Tatticius; ibidem auxiliares ex sociis gentibus Uzæ parebant; Sauromatis Caratza dux erat proprius. Sex porro selecti ex multitudine omni astare in prælio imperatori jussi sunt, uni adesse, unum spectare, cæterorum securi omnium. Li fuere duo filii Romani Diogenis, tum Nicolaus Maurocatalo, vir magnam, longa militia, bellorum experientiam adeptus, deinde Joannaces, et dux Barangia Nampites; postremo Gules quidam nomine, paternus Augusti famulus. Nec vero interim cessabant 196 Scythæ, sed et pro se ipsi toti erant in acie struenda: non litteris illi quidem ad hoc disciplinisque formati, at naturali judicio usuque, cujusmodi ex regulis, et subsidia in depresso usque ad occasionem quietura deposuerunt, et pugnatos acie prima cuneos per seriem figuramque priam explicatos, ordinibusque devinctos, ac commissos certis, perite prodixerunt. Illo etiam ex moribus patriis, specie procul eleganti simul et terribili, adjuncto, ut dispositis per exercitum curribus quasi turribus quibusdam munitæ velut civitatis instar quoddam oculis objicerent. Tali forma instructus descripserunt Scytharum agmen audacter in Romanos procedebat, eminens ejaculandis præ se telorum imbribus pugnam interim delibans. At imperator cum cohortes turmis arte coaptasset, graviter edixit ne armatorum ullus prosiliret ultra locum, conteserationemve scutorum ac phalangis contextum rumperet, prius quam ventum ad manus cum Scythis foret: verum ubi accessu hostium, in eum modum artatum medium inter acies spatium cernerent, ut jam non amplius quam in unam equorum admissionem pateret, tunc sane in hostem ipsi vaderent. Sic paratis ex parte imperatoris omnibus apparent ecce procul Scytharum currus ac plaustra liberis conjugibusque onusta cum ipsis in pugnam ruentibus; miscetur varie prælium atrox, produciturque a prima luce ad vesperam multa cæde utrimque plurimorum. Inter hæc Leo Diogenis filius solita atque innata vehementia inequitans Scythas æque ad currus ipsorum propius trahi, quam par esset, martio elatus æstu, non sentiens, lethali percussus vulnere cecidit. Eo dejecto ruentes ineluctabili jam impetu Scythas cernens Adrianus imperatoris frater, illa die ductor Latinorum,

A λόμενος τὴν αὐτοῦ φυλακὴν ἐπέτρεψε, πρὸς αὐτὸν τε ἔργῳ παραγγείλας καὶ μηδενὶ παράπαν προσεσηκέναι ἑτέρῳ, τοὺς τε δύο υἱοὺς φημι Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους καὶ Νικόλαον τὸν Μαυροκατακάλων πολλὴν ἐκ μακροῦ πείραν τῶν πολέμων ἐσηκῶτα, καὶ τὸν Ἰωαννάκη⁹⁸, καὶ τὸν ἄρχοντα Βαραγγίας (98) Ναμπίτην, καὶ Γούλην τινὰ καλούμενον πατρῶον θεράποντα. Ἄλλὰ καὶ οἱ Σκύθαι σχῆμα πολέμου διατυπώσαντες ἐκ φυσικῆς ἐπιστήμης πολεμεῖν εἰδότες, καὶ κατὰ φάλαγγα ἵστασθαι, καὶ λόγους καθίσταντες, καὶ τὰς τάξεις τοῖς τακτικοῖς δεσμήσαντες σφίγμασι, καὶ καταπυργώσαντες οἰνοῖταις ἀρμαμάξαις τὸ στράτευμα ἱαδὸν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἦσαν καὶ ἠκροβυλίζοντο πᾶσι⁹⁹ ὡθεν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ συναρμόσας ταῖς ἰαίς τὸ στρατόπεδον, τῶν ὀπλιτῶν οὐδενὶ προπηδῆν ἐνετέλλετο, οὐδὲ τὸν συνασπισμὸν λύειν, μέχρις ἂν ἀγγέμαχοι τοῖς Σκύθαις γένωνται. Ἐἶτ' ἐπειδὴν⁹⁸ τὸ μεταίχιμιον ἀποχωρῶν πρὸς χαλινὸν ἓνα ἀμφοτέρων τῶν στρατευμάτων κατ' ἀλλήλων ἰεμένων θεάσονται, ὁμοσε κατὰ τῶν ἐναντίων χωρῆσαι. Οὐ τοῖνον τοῦ αὐτοκράτορος ἐτοιμαζομένου πόρρωθεν ἀνεφάνησαν οἱ Σκύθαι σὺν αὐταῖς ἀρμαμάξαις καὶ γυναῖξί, καὶ παισὶν ἐρχόμενοι. Συβραγένος δὲ τοῦ πολέμου ἀπὸ πρῶτας μέχρι δεῖλης ἑσπέρας ἀνδροκτασία γέγονε πολλὴ ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν πιπτόντων συχνῶν. Ὅπηνικα καὶ Λέων ὁ τοῦ Διογένους υἱὸς σφοδρότερον κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐξίππασάμενος καὶ πλέον τοῦ δέοντος πρὸς τὰς ἀμάξας παρασυρεῖς, καιρίαν πληγὴν πέπεικεν. Ἄδριανος δὲ ὁ τοῦ κρατοῦντος ἀδελφός, ἔ καὶ τὴν τῶν Λατίνων ἡγεμονίαν ἐμπειπιστευμένος τότε τὴν τῶν Σκυθῶν ὄρμηγν ἀνύποιστον θεασάμενος, ὄλους βυτήρας ἐδοῦς καὶ μέχρι τῶν ἀμαξῶν ἑαυτὴν ἐμβάλων, ἔπειτα γενναίως ἀγωνασάμενος, μετὰ ἐπιτὰ μόνον ἐπανετίτρεψε τῶν ἄλλων ἀπάντων παρὰ τῶν Σκυθῶν ἀποσφαγέντων, τῶν δὲ κατασχεθέντων. Τῆς δὲ μάχης ἐπὶ τρυφάνης ἵσταμένης, ἔτι ἐκθύμως ἀμφοῖν τῶν στρατευμάτων μαχομένων, ἐπεὶ λογαχοὶ τινε; τῶν Σκυθῶν μετὰ τριάκοντα πρὸς ταῖς ἑξ χιλιάδων πόρρωθεν ἐρχόμενοι ἀνεφάνησαν, οὐκέτι στέγειν πρὸς τοσοῦτους οἱ Ῥωμαῖοι ἔχοντες τὰ νῦτα τῆνικαῦτα διδάσκειν. Ὁ μὲν τοι βασιλεὺς προδίδηλο τῆς οἰκείας δυνάμεως, καὶ ξιφηφόρος εἰστήκει· τῇ ἑτέρᾳ δὲ τῶν χειρῶν τῆς τοῦ Λόγου μητρὸς τὸ ὠμόφορον (99) σημαίαν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁸ Ἰωαννάκη. ⁹⁹ ἐπειδὴ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(98) Ἄρχοντα Βαραγγίας. Hoc est Varangorum Ἀχιλοῦθον, seu præfectum, qui Πελεκυφόρων ἐξ ἄρχων dicitur Cinnamo, lib. vi.

(99) Τὸ ὠμόφορον. Ὄμοφόριον, seu ὠμόφορον, vestem esse patriarcharum, vel episcoporum, quæ humeros tegebat, pridem docuerunt viri docti. Humerale vocant auctor A. torum Murensium, pag. 29; et Paulus Diacon. lib. xxii Hist. Miscel. At quid sit apud Annam τῆς τοῦ Λόγου μητρὸς τὸ ὠμόφορον σημαίαν κατέχων, vix auderem definire, nisi lumen daret faciemque præferret Scylitzes in Lecapeno, ubi narrat Simeonem Bulgarorum regem de pace acturum Romani Lecapeni imperatoris

colloquium expetiisse: Romanum vero, priusquam ad locum conditi tum profiscisceretur, cum patriarcha in ædem Blachernianam venisse, et aperta sacra theca, accepisse omophorum Deiparæ, quom se adversus Barbari insidias tutaretur. Ejus verba sunt: Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν τῷ ναφ γενόμενος τῶν Βλαχερνῶν ἄμζ τῷ πατριάρχῃ, καὶ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ εισελθὼν, καὶ ἰκετηρίας ᾠδῆς ἀποδοῦς τῷ θεῷ, τὸ ὠμόφορον τῆς Θεοτόκου λαβὼν, ἔξῃ του ναοῦ, τοῖς ὄπλοις ἀσφαλέσι φραξάμενος. Ex quibus patet Alexium cum Patzinacis pugnaturum, his se sacris perinde Deiparæ reliquiis munitisse, ejusque humerale, vexilli instar expansum, altera gestasse

κατέχων Ἰσταντο μεθ' ἱππέων γενναίων ἀνδρῶν ἐλ-
κοσι καταλειφθεὶς, Νικηφόρου φημί τοῦ υἱοῦ τοῦ

A ut torrentem, si posset, sisteret, totis habenis equo
laxatis usque ad plaustrā processit, ibique memo-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

manu : quod cum perfante vento vehementiori, et
hostibus majori numero, atque acriori impetu ad
insequendum incumbentibus, retinere haud posset,
intra vepres et dumeta complicatum absconderit,
ὧς μηκέτι ὄρᾶσθαι παρά του, ita ut a quoquam hos-
tium animadversum non fuerit : vel, ut habet editio
Hæscheliana, παρ' αὐτοῦ, ita ut ab Alexio deinceps
visum non fuerit, vel repertum. Fuit porro Omopho-
rorum Deiparæ, non pallium quod ab humeris
ad talos usque porrigeretur, cum Lecapenus et
Alexius illud præ sui pondere gestare manibus vix
potuissent, sed vestimentum illud, quod μαφόριον
τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου nuncupatur in inscriptione
tabulæ argenteæ particulam Dominicæ crucis
continentis, quæ apud Trevirensis in monasterio
insulæ S. Nicolai asservatur, illuc post Constan-
tinopolitanæ direptionem ab Henrico de Ulmena al-
latæ anno Christi 1207. Læva dextraque lateribus
Cruicis hærent abditæ argenteæ thecæ, variis intus
reliquiis refertæ, quibus insculpti sunt earum ti-
tuli characterè Græco, et singulis conditoriis præ-
fixi. Ac primum sinistrorsum hæ visuntur inscrip-
tiones : Τὰ σπάργανα τοῦ Χοῦ τοῦ βίου τοῦ Θεοῦ.
Ὁ ἀκλήθινος στέφανος τοῦ φιλατου 330 Χου ἰς
Θυ. ἡμ. Ἡ Σινδὼν ἀθανάτου Χου κα Θεοῦ. Τὸ Μα-
φόριον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Ἡ Ζώνη τῆς
ἀγίας Παρθέν. Θου. Dextrorsum vero, Τὸ λέντιον
(linteum) τοῦ πλαστούργου ἡμῶν Χυ τοῦ Θεοῦ. Τὸ
πορφυροῦν ἱμάτιον τοῦ ζωοδότου Ιω. Ὁ σπόγγος
τοῦ μακροθύμου Χου καὶ Σωτήρος ἡμῶν. Ζώνη τῆς
ἀγιοπαρθένου Θεοτόκου ἐκ τῶν Χαλκοκρατ. Αἱ τί-
μαι τοῦ ἁγίου Ιω τοῦ Προδρόμου τριγες. Censet
Browerus, lib. xv *Annal. Trevir.* a quo prædicta
hausimus, μαφόριον pro linteo, vel panno hic
sumi, vocemque ab Hebræorum *Maphora*, quam
sudarium, aut sudarium interpretantur, deductam,
ad recentiores Græcos postea transiisse. Verum
quin μαφόριον illud sit idem quod ὠμόφορον, apud
Scylitzem et Annaia, et *Mavors*, seu *Majors*, apud
Latinos scriptores avi medii, nullus dubito. Sed
an μαφόριον, postremæque istæ voces Latinæ a
Græco ὠμόφορον deductæ sint, vel effictæ, vix
ausim stabilire. Est autem μαφόριον, uti definiunt
Glossæ verborum juris apud car. Labbeum, σκέ-
πασμα τῆς κεφαλῆς, seminarum nempe, ut diserte
habet Acimnes, cap. 265. Neque aliud fuit *mavors*.
Papias ms. *Mavorie, matronale operimentum quod
caput operit. Vocatum autem quasi murice.* Idem,
*Peplum, vestis votiva, mavorie, mafurita, vestis
muliebris, picta stola vel pallium, quo matronæ
utuntur.* Isidorus, lib. xix *Orig.* cap. 25 : *Stola —
et Ricinium Latino nomine appellatum, eo quod
dimidia ejus pars retro ejicitur, quod vulgo Mavor-
tem dicunt,* etc. Denique Philo Carpathius, ad
xxvii Proverb. *Theristrum, quod et theristrum, et
maphorium appellant, muliebris capitis et faciei est
velamentum et operculum, quo femine æstate præci-
pue utuntur.* Neque alia notione *mavoriem* usur-
pavit Gregorius Turonensis, lib. x, cap. 16; et
Fortunatus, in *Vita S. Radegundis*, cap. 9.
D. Hieronymus, *epist.* 22 : *Et per humeros læna
mavorie voltans.* *Mavories* etiam monachis tribuit
Cassianus, lib. i *De inst. mon.* cap. 7 : *Angusto
pallio — collu pariter atque humeros tegunt, que
mavories tain nostro, quam ipsorum nuncupantur
eloquio.* Eum vero Deiparæ capitis ἐπιχάλωμα,
eum ejusdem zona, asservatum in Blacherniano
templo docet Nicephorus Call. lib. xviii, cap. 38.
Ex quibus tandem conficitur ὠμόφορον, apud
Annaem et Scylitzem, esse capitis tegumentum,
quod humeros etiam operiebat, cujusmodi sunt
mulierum nostratium peplo, seu velamenta, dunt

sunt in lugubri habitu. Nec est quod quis miretur
ipsum imperatorem in prælio illud altera gestasse
manu, ad instar vexilli, cum Thomas Walsingha-
mus in Hypodigmate Neustriæ narret Walterium
Carnotensem episcopum, una cum civibus contra
Rollonem Normannum urbem obsidentem pugna-
turum, supparum (camisiam vocant) beate Mariæ,
quod Carolus Calvus Constantinopoli cum aliis
reliquiis, uti fingit, advexerat, in modum vexilli
prætulisse; præterea Willelmus Tyrius, lib. ii,
cap. 19, Balduinum Hierosolymitanum regem, cum
Saracenis, Ademarum vero Cabanensis Robertum
Francorum regem, cum Carolo Simplicè, dimi-
cantes, vexilla prætulisse, ac præ manibus gestasse
scribant. Blacherniani templi, (neque enim rem
ingratam lectori fore arbitror, si sacrarum Deiparæ
vestium historiam hisce Commentariis attexam)
amplitudine, licet et artificii elegantia percelebris,
venerationem mirifice auxere depositæ in eo Deiparæ
vestis et zona, quarum depositionis anniversa-
rium diem agunt scorsim Græci, vestis scilicet
2 Julii, zonæ vero 31 Augusti. Deiparæ ædem in
Blachernis extra urbem edificatam a Pulcheria,
Marciani imperatoris conjugè, prædicant passim
Theodoros Lector, Eclog. i; Theophanes, et ex eo
Anastasius, an. 1 Marciani; *Chronic. Alex.* Zonaras,
Nicephorus Call. lib. xiv, cap. 2; Codinus,
De Orig. CP. et alii. Hanc postea intra urbis
ambitum inclusit Heraclius, an. 15, exstructo
ultra Blachernas muro, quo a Barbarorum in-
cursibus, qui regionem istam hactenus pervaserant,
tuta esset. *Chronicon Alex.* : Τὸ ἐτ' ἔτος 331
τῆς βασιλείας Ἡρακλείου ἐπέβη τὸ τεῖχος ἐξωθεν
Βλαχερνῶν, καὶ ἀπεκλείσθη ἔσωθεν ὁ ναὸς τῆς πανα-
γίας Θεοτόκου, καὶ ἡ Ἁγία Σοφὴ προὖν γὰρ ἐξώθεν.
Idipsum testatur S. Nicephorus Patr. CP. τεῖχος
εὐθὺς δομησάμενοι τοῦ ἐκείνου ναοῦ προῦριον κατέ-
στησαν. Atque inde ab adjacente Blachernarum
regione, sive templo ipso, τεῖχος τῶν Βλαχερνῶν
dicitur murus iste eidem Nicephoro et Paulo
Diac. lib. xx, *Hist. Misc.* Addit Nicephorus Call.
lib. xiv, cap. 2; lib. xv, cap. 14 et 24, Pulcheriæ
opera et rogatu, Deiparæ sepulchrales fascias (τὰ
ἐντάφια σπάργανα) a Juvenali patriarcha Hieroso-
lymitano Constantinopolim transmissas, repositas
habere in illo templo, ἔγγιστα τῆς ἱερᾶς καὶ θείας
τραπέζης, ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφῇ, juxta sacrum altare,
in Theca aurea, Marciano adhuc superstite. Quo
demum extincto, Leo Magnus imperii fasces adep-
tus, ejusdem Deiparæ venerandam vestem, τιμᾶν
ἐσθῆτα, Constantinopolim pariter allatam, in ro-
tundo quod ipse exstruxit templo deposuit :
Καὶ ἀπέτεθ' ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ δομηθέντι ναῷ ἐν
Βλαχερνῶν, ἐν ἀργυρᾷ σοφῇ, δι' ἣν καὶ ὁ ναὸς
Ἁγία Σοφὴ κατωνόμασται. Joelius in Leone :
καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει διακομισθεῖσα, ἐν Βλα-
χέρναις ἀπέτεθ', ἐνθα ὁ βασιλεὺς ναὺν ἐποκόμησε
τῆς Θεομήτορος, καὶ σορὸν ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου
κατασκευάσας κατέθετο ταύτην. Nec dissentit Co-
dinus, *De orig. CP.* qui cum magnum Deiparæ in
Blachernis templum (quod eidem Nicephoro in
Præfat. τῷ οὐρνήφῳ κάλλιε ἀναμιλλάμενος οἶκος
dicitur) a Pulcheria adificatum dixisset, hæc sub-
dit : Τὴν Ἁγίαν Σοφὴν, τὴν ναὺν τῆς Θεοτόκου ἀν-
ήγαγε Λέων ὁ Μακέλης, ἐνθα κατέθετο τὴν ἱερὰν
Σοφὴν, ἣ ἡ θεία ἔσθης τῆς Θεομήτορος ἐναπέκειτο.
Quamquam ex prædictis Blachernianum templum
anud videatur fuisse ab eo quod Leo M. condidit,
et Ἁγίαν Σοφὴν appellat passim scriptores, quam
tamen id procul absit a vero, quare fides Græ-
culis istis, avi præsertim postremi, præstanda sit,
vel hinc patet, cum certo certius constet unum

rabili pugna edita vix denique cum solis reliquis A Διογένους, και Μεγαήλ πρωτοστράτορος του Δούκα, septem, omnibus aliis gladio Scytharum absumptis και αδελφου της Αύγουστης συμπαρόντων, και πα-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

ilemque esse, ex melioris notæ scriptoribus. Cedrenus in Romano scribit Sacticum quemdam, accepto in prælio contra Bulgaros lethali vulnere, ad Blachernas evasisse, positumque ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφῆς statim exspirasse. Mox, ut Lecapenus cum Simeone Bulgarorum rege collocuturus urbe excesserit, idem Cedrenus commemorans, addit Augustum prius cum patriarcha sanum Blachernianum, et Ἁγίαν Σοφὴν ingressum, post fusas ad Deum preces, accento Deiparæ humerali, inde exiisse, uti ex supra laudato Cedreni loco colligitur: ex quo facile quivis evincat Ἁγίαν Σοφὴν templi Blacherniani partem et appendicem fuisse tantum, vel potius sacellum, in quo asservabatur sacrum illud λείψανον, quod cum a Leone forte extructum fuerit, inde factum ut scriptores totius ædis conditore agnoscant; seu, quæ probabilis videtur conjectura, quod templo Blacherniano, cujus Marcianus et Pulcheria fundamenta jecerant, ultimam manum imposuerit. Cedreno suffragatur Leo Grammaticus, qui in Michaele Balbo disertè indicat, sacrum Deiparæ ὠμοφόριον in templo Blacherniano asservatum, quod alii ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφῇ scribunt: Ὁ δὲ βασιλεὺς, καταλαδὼν μόλις ἰσχύσας διαπεράσαι, και σὺν τῷ πατριάρχῃ Φωτίῳ εἰς τὸν ἐν Βλαχέρναις ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Μητρὸς παρεγένετο, καὶ αἰτὸ θεῖον ἐξελούονται. Ἐτα μεθ' ὀκνηδίας τὸ ἅγιον ἐξαγαγόντες τῆς Θεοτόκου ὠμοφόριον, τῇ θαλάττῃ ἔκρω προσέβαλον, etc. Idem auctor in Leone: Θεοφανῶ δὲ ἡ γαμετὴ αὐτοῦ οὐ παρὴν ἔκαίτε, ἀλλ' ἐν Βλαχέρναις ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφῇ προσεκαρτέρει εὐχομένη. Neque abludit Codinus ipse, dum ait Deiparæ zonam in Chalcopratiana æde repositam, ὠμοφόριον vero ἐν Βλαχέρναις; asservatum. Denique Nicephorus Call. lib. xviii, cap. 38 (adeo parum sibi constat), asservatas scribit in Blacherniana æde vestes Deiparæ et partem zonæ, una cum capitis amiculo. Quod firmari præterea potest ex Metaphrastæ verbis, quæ ad Codinum laudat Lambecius, pag. 201. Jam vero Deiparæ vestes a Gelbio et Candido patriciis 332 Hierosolymis Constantinopolim delatas, et in templo, quod postea in Blachernis ab imperatore extructum est, depositas, docent Menæa, ad 2 Julii. Historiam fusiori Commentario narrat Theodorus presbyter, seu quisvis alius auctor Narrationis historicæ in depositionem vestis S. Mariæ, editus a Combefisio in *Hist. Monothelit.* qui in æde Blacherniana factam disertis verbis tradit, κατὰ τὸ ἀρχαίων μέρος, circa partem scilicet septemtrionalem. Ex Palestina pariter Constantinopolim asportatas, Leone M. imperante, auctor est etiam Zonaras. Cedrenus vero, Glycas, et Joelus Hierosolymis apud Hebræam quamdam virginem inventas commemorant, indeque allatas Constantinopolim, et in sacra theca depositas sub an. Leonis 1018, in qua quidem theca, σοφῶ, seu σηκῶ χρυσοκάστω, περιστόλιᾳ τῆς Παρθένου Μαρίας asservata narrant Theophylactus Simocatta, lib. viii, cap. 5, et Codinus, *De offic. aulæ CP.* cap. 15. Præterea μέρος τι τῆς αὐτῆς ἀξιαγάτου ζώνης, και τὸ τῆς κεφαλῆς ἐπιχάλυμμα repositum testatur Nicephorus Callist. loco citato. Vestis Deiparæ materiam descripsit auctor Narrat. historicæ in depositionem vestis Deiparæ: Ἡ δὲ ἐσθῆς ἡ θεία ἐξ ἐρίων εὐφθάρτων ἐξυφασμένη, και ὁ στήμων γὰρ και ἡ χροκὴ, ἐρίον ἐστὶν τὸ αὐτὸ ὁμοειδὲς και ὁμόχροον. Et in Leone M. Joelus: Καὶ σπῆρον ἐκ χρυσοῦ και ἀργύρου κατασκευάσας, κατέθετο ταύτην, ἥτις ἐξ ἐρίων εὐφθάρ-

των ἐξυφασμένη, και στήμωνων ὁμοειδῶν, και ὁμόχρωων, ἀδιάφθορός ἐστιν, και ἀδιάλυτος μέχρι τοῦ νῦν, τῆς Ἀειπαρθένου τὸ θαῦμα σαφῶς κηρύττουσα. At quod Joelus περὶ ἀφθορίας zonæ Deiparæ scribit, id etiam habent Euthymius et Germanus patr. CP. oratione mox laudanda. Synaxaria ad 2 Aug. vestem et zonam in eadem capsula, seu σοφῶ reconditas notant. Sed errant, cum earum inventionem et translationem Arcadio, Theodosii filio, ascribunt, quod ex ipso, quem incunt, annorum calculo perspicuum est. Tradunt enim ab earum translatione elapsis 410 annis, Zoen Leonis Philosophi imperatoris uxorem, cum a dæmone vexaretur, divino monitam oraculo, si sacra Deiparæ sibi apponeretur zona, fore ut liberaretur; mox Augusti præcepto adaperata capsula, in ea reperta Deiparæ zonam, aurea sigillatam bulla, cum codicillo, seu brevi, annum, indictionem et diem continente, quibus Constantinopolim allata, et in capsula ab ipso imperatore deposita fuerat: qua quidem zona a patriarcha supra Augusto corpus expansa et explicata, in pristinam illa redierit sanitatem, quo facto sacra zona in capsulam rursus relata fuerit. Ex hac, inquam, narratione manifeste patet perperam synaxaria inventionem vestis et zonæ Deiparæ Arcadio ascripsisse, a quo ad Leonem intersunt anni P. M. 480. Sed neque idem annorum 410 numerus Pulcheriæ, cui eandem translationem tribuit Nicephorus, convenire potest, quæ excessit an. Chr. 453, a quo ad Leonis principatum, quem ille iniiit an. 886, numerantur anni 429. Proinde satius Cedreno fidem habere, scribenti inventionem et translationem factas A. Leonis M. 17, quo ille obiit, hoc est, Christi 474, a quo ad initium principatus Leonis Philosophi anni intersunt 412. Exstat Theodori presbyteri Magnæ Ecclesiæ λόγος διαλαμβάνων, καὶ ὃν ἡ τῆς Θεομήτορος ἐσθῆς τῇ βασιλεῖ τῶν πόλεων ἐπαδήμησεν. Sed et Simonis Metaphrastæ Homiliæ, quam in Deiparæ laudem conscripsit (a), titulus concipitur Ἡερὶ τῆς φανερώσεως τῆς τιμῆς αὐτῆς ἐσθῆτος, και ὅπως ὁ μέγας οὗτος θησαυρὸς Χριστιανοῖς τεθησαύρισται. Utcunque ista se res habeat, id pro certo haberi debet festum depositionis zonæ Deiparæ, quod Græci agunt 31 Aug. esse de miraculo, quod in Zoe Augustia factum narrant: vel etiam quod eadem die Zela, Hæliponti oppido, sub Justiniano imperatore, in ædem Blachernianam, vel Chalcopratianam, est relata. Menologium Sirleti card. 31: Aug. commemoratio zonæ sacratissimæ 333 Deiparentis Mariæ repositæ in venerabili ejus æde, cum zona ipsa relata est ab episcopo Zela sub Justiniano imperatore, et factum miraculum per impositionem pretiosæ zonæ super reginam Zoen conjugem Leonis imperatoris. Unde conjici daretur zonam tum primum Constantinopoli visam Justiniano M. regnante, et una cum ejusdem Deiparæ veste (b) in Chalcopratianum templum, et Ἁγίαν Σοφὴν, illatam. Festum vero, quod Græci celebrant 2 Julii, est de inventionem seu depositionem vestis in eadem æde Blacherniana, facta sub Leone M. idque ἐσθῆτην τῶν καταθέσεων τῆς τιμῆς ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου vocat Codinus, *De off. aulæ CP.* cap. 15, n. 26; qua quidem die imperator in templum Blachernarum cum suis palatinis itare consueverat. Certe depositas primum in æde Chalcopratiana sacras Deiparæ reliquias, vestem et zonam, vel vestis partem aliquam exstitisse, testantur passim

(a) Allat. i. Diatriba de Simeon.

(b) V. Metaphir. in orat. de Translat. marus S. Joan. Bapt. cap. ii.

εργάνω θεραπεύοντων. Επιστηδύσαντες δὲ τινες περὶ Ἰ
 Σκῦθαι τρεῖς, οἱ μὲν αἰρούσιν αὐτὸν ἑκατέρωθεν τοῦ
 χαλινου, ὁ δὲ ἀπὸ τῆς κνήμης, τῆς δεξιᾶς. Ὁ δὲ
 τοῦ ἑνὸς τὴν χεῖρα εὐθὺς ἀποτέμνει, ἕτερον δὲ τὸν
 ἀκινάκην ἀνατείνας καὶ ἐμβριμησάμενος ὀπισθόρ-
 μητὸν ἐποίησε· τὸν δὲ τῆς κνήμης τοῦτον κατέχοντα,
 πληττει κατὰ τῆς κόρυθος. Τὴν δὲ φοράν τοῦ ξίφους
 ἐλαφροτέραν ἐπήνεγκε, οὐδ' ὅλη χειρὶ τὴν πληγὴν
 ἐποιεῖ πτούμενος μὴ λυοῖν θάτερον αὐτῷ
 συμβαίη, τῆς σφοδρωτέρας φορᾶς τῶν ξιφῶν,
 ὡς ἐπίπαν διολισθαινοῦσης, καὶ ἢ τὸν ἑαυτοῦ πίδα
 πλήξη⁸⁶, ἢ τὸν ἵππον, ἐν ᾧ ἐπωχεῖτο, καὶ οὕτως
 ἀλώσιμος τοῖς ἐχθροῖς γένηται. Διὰ τοῦτο καὶ δευ-
 τέραν αὐτῷ γοργῶς ἐπάγει πληγὴν, μετὰ νουνεχίας
 τὰς τῆς χειρὸς κινήσεις ποιούμενος. Ἐν πάσαις
 γὰρ ταῖς πράξεσι, καὶ τοῖς λόγοις, καὶ τοῖς κινή-
 μασι τὸν λόγον εἶχεν ἐπιστατοῦντα, οὐθ' ὀπὸ θυμοῦ
 ἐκφερόμενος, οὐτ' ἐπιθυμίαις ὑποσυρόμενος; τῆς
 κόρυθος δὲ προαναδραμούσης τῇ προτέρᾳ πληγῇ,
 τῇ τοῦ Σκῦθου κεφαλῇ ψιλῇ τὸ ξίφος προσέπει-
 σεν⁸⁷, ὁ δ' εὐθὺς ἄφωνος κατὰ γῆς ἔκειτο. Τὴν οὖν
 ἄμετρον φυγὴν θεασάμενος⁸⁸ ὁ Πρωτοστράτωρ (αἱ
 φάλαγγες γὰρ ἦδη διεσπάρθησαν φευγόντων ἀκρα-
 τῶς), *Ἴνα τί, φησιν, ὦ βασιλεῦ, τοῦ λοιποῦ ἐν-
 ταῦθα πειρᾶσαι ἐγκαρτερεῖν;* *Ἴνα τί τὴν ζωὴν
 προδίδως, ἀφειδήσας παντάπασι τῆς ἑαυτοῦ σω-
 τήριας;* Ὁ δὲ, *Βέλτιον γενηταί μοι μαχομένους
 ἀποθανεῖν, ἢ ἀγενεῖν τὴν ἀποποιήσας σω-
 θῆναι.* Ὁ δὲ Πρωτοστράτωρ, *Εἰ μὲν τῶν κοινῶν
 εἰς τις ὦν τοῦτ' ἔλεγες, ἐπαίνου ἧς ἀξίος· εἰ δὲ
 ὁ σὸς θάνατος κοσμηδὸν ἐπάγει τὸν κίνδυνον,*
Ἴνα τί μὴ τὸ βέλτιον αἰρῇ; εἰ γὰρ σωθῆς (1),

Variae lectiones ex cod. Coislín.

⁸⁶ παρέξη. ⁸⁷ προσέπεπεν. ⁸⁸ φυγὴν τῶν ταγμάτων θεασάμενος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Menæa, ipsaque Trevirensis Crucis inscriptio :
 quæ quidem ædes inde, Blacherniana, Ἁγία Σορὸς
 appellata fuit. Codin. *De Orig. CP.* τὴν Ἁγίαν Σο-
 ρὸν τὴν ἐν τοῖς Χαλκοπρατείσι Ἰουστίνος καὶ
 Σοφία ἀνήγειρεν, — ἐκεῖσε γὰρ ἐναπόκειται ἡ τιμὴ
 ζώνης, καὶ ἡ ἐσθῆς τῆς Θεοτόκου. At Nicephorus
 Call. lib. xiv, cap. 49, de veste silet, zonam vero
 in templo Chalcopratiano agnoscit ab Eudocia ibi
 repositam : Τὴν τιμὴν τῆς Θεομήτορος καὶ ἱερὰν
 ζώνην κατέθετο ἐν αὐτῇ τῇ τῆς ἁγίας τραπέζης
 σαρῶ· καὶ ἐξ ἐκείνου Ἁγία Σορὸς ὁ τῆς Θεοτόκου
 οἶκος οὗτος ἐπώνυμον ἐκλήρωσαστο. Et cap. 2, ejus-
 dem libri : Καὶ τὸ τῶν Χαλκοπρατείων αὐτὴς
 ἱερὰν τέμενος ᾧ Ἁγία Σορὸς ὄνομα. Editus est pro-
 nuper a R. P. Franciso de Combessis, Germani
 patriarchæ Constantinopolitani λόγος εἰς τὰ ἐγκαλί-
 νια τοῦ ναοῦ τῶν Χαλκοπρατείων, καὶ εἰ, κατὰ θεσιν
 τῆς ἁγίας ζώνης, καὶ τῶν σεβασμίων σπαργάνων
 τοῦ Σωτήρος ἡμῶν. Laudatur ab Allatio λόγος, seu
 sermo alter Euthymii Monachi, εἰς τὴν προσκύ-
 νησιν τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καὶ εἰς τὰ ἐγκαλίνα τῆς
 ἁγίας αὐτῆς Σορὸς τῆς ἐν Χαλκοπρατείσι. Prostat
 utriusque Andreae Cretensis, vel alterius innominati
 scriptoris Ἐγκώμιον εἰς τὴν κατάθεσιν τῆς τιμῆς
 ζώνης τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτό-
 κου, ab eodem Combessis publicatum in *Hist.*
Monothelitarum. Verum integræ zona fuerit in
 hac æde, dumtaxat videtur, cum lib. xviii, cap. 58,
 partem ejusdem zonæ, una cum humerali sacræ-
 tissimæ Virginis, in Blacherniana asseratum fuisse

salvus revertitur. Stabat tamen adhuc in æquilibrio
 quodam belli fortuna, amboque exercitus paribus
 obnixi animis sustinebant pondus prælii, donec
 duces quidam Scytharum suppetias suis accurrentes
 cum copiis recentibus armatorum sex et triginta
 millium procul in conspectum se dedere. Tam
 enimvero spes omnis extorta Romanis, nec mora
 jam ulla facta fugiendi. At Augustus acie suorum
 egressus, stabat mistus hostibus ense stricto, pal-
 lium Matris divini Verbi in vexilli militaris usum
 explicatum manu tenens altera. Aderant ei relictī
 ex omnibus viginti equites, viri fortissimi; Nice-
 phorus Diogenis alter filius, et protostrator Ducens
 Michael, et cæteri familiares aut paterni clien-
 tes ipsorum. Inter hos penetrarunt Scythæ tres
 ad Augustum usque; duo frenos equi ejus corri-
 puere utrimque, **197** tertius manu tenebat tibiam
 dexteram. Augustus unius frenum tentantium ma-
 num abscidit; alterum minaci fremitu et vasto
 simul illato ictu acinacis retro territum avertit.
 Denique prehensorem tibiam pulsavit in galea, le-
 vius tamen, nec tota manu in plagam incumbente.
 Quippe fugare Barbarum quam percutere tum
 satius ducebat. Quoniam enim vehementiores ictus
 raro ad destinatum succedunt, periculum erat
 (adeoque id adhuc non tentatum mirabatur) ne
 irritatus plaga non statim necante Barbarus, vel
 pedem Augusti quem tenebat ferro foderet, vel
 equi, quo is vehebat, ventrem plaga cominus hau-
 rirret: moliri ergo et scite gubernare ad gemini
 istius amolitionem mali novum ictum oportuit,
 quod et confestim fecit, eo sedati animi frigore ac

ex cod. Coislín.

tradat idem Callistus. Alia præterea ædes existit
 juxta S. Romani templum, Ἁγία Σορὸς appella-
 tione exstructa a B. Helena, ut auctor est Codin-
 us; sed an Deiparæ λείψανα possederit, omnino
 silet. Magna porro fuit imperatorum erga has sac-
 ras reliquias veneratio, cujus præcipuum est ar-
 gumentum, quod cum Heraclio imperante Sar-
 barbarus Persa et; Mysorum Chaganus urbem gravi
 obsidione premeret, patriarcha muros obierit,
 circumferens ἀχειροποιήτων τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα,
 καὶ τὰ τίμια καὶ ζωοποιὰ εἶδρα, προσέτι δὲ καὶ τὴν
 τιμὴν ἐσθῆτα τῆς Θεομήτορος, ut est in Triobio
 Græcorum: et Michael Balbus, cum a Thoma ty-
 ranno terra marique in urbe obsideretur, τότε
 ζωοποιὸν τοῦ σταυροῦ εἶδρον, καὶ τὴν ἐσθῆτα τῆς
 πατρίδος Θεοτόκου, supra mœnia, præuenite pa-
 triarcha, circumtulit; Romanus denique Leca-
 ponus et Alexius Comnenus, hic contra Bulgari
 insidias, ille contra Patzinacarum incursum, bis se
 reliquias tutati sint. Vide Acrop. cap. 11; Anst.
 Saussaium in *Mariyrol. Gall.*, 25 Jul.; Godefr.
 Henschen. in *Act. SS.*, 2 Febr. de Hypapante,
 § 4, n. 26; et Honoratum Niquetium, in *Iconolo-
 giu Mariana*, lib. 1, cap. 8.

(1) *Εἰ γὰρ σωθῆς.* Cinnamus. lib. iv: Φεύγειν
 τε γὰρ ἔστιν ὅτε χερὶ μὲν ἀσχυρόμενον, εἰ τοῦτο
 ὀδοῖται καὶρόν. Eusebium Emme Regiæ Angl.: *Est
 procul dubio certa victoria ab fortiori hoste clabi
 fuga, cui nequit resisti per arma.* Hinc Petrus
 Chrysol. serm. 150: *Bellicosus, quod in bello fugit,*

tranquilla destinatione prudentiæ, qualis in eo quantavis in turba rerum semper sui compote admirationi solebat esse. Neque enim ita ei unquam ira vel cupiditas dominabatur, ut vel gestum unum rationis imperio subtraheret, sed cunctis ejus actionibus, verbis, ac motibus arbitra moderatio sedati iudicii præsidebat. Commodum autem priore jam ictu excussa Scythæ galea, in nudatum barbari caput plaga sic altera incidit, ut mutus islatini ac mortuus sterneretur. Hic protostrator irrevocabilem Romanorum passim omnium fugam cernens, dissipatæ quippe jam phalanges solutique ubique ordines erant, *Quid tu, inquit, Auguste, hoc loco amplius moraris? vel quo operæ pretio vitam prodigis?* Cui ille: *Nempe, inquit, præstat generose pugnantem mori, quam vitam ignavam turpis fugæ ignominia emere. Laudabiliter hæc diceret, respondit protostrator, si de vulgo esses quispiam; nunc cum fatum tuum separari a publico mundi periculo non possit, quid causæ offers cur projicere tecum res humanas in certam perniciem velis? quin potius elige sine mora quod manifeste melius est; et meliori fortune te serva. Si enim ab hac clade te proripueris, erit tempus cum egregie victor, ejus dedecus sanguine hostium eluas.* His verbis et rerum conspectu ipsarum, cum Scythæ undique irruerent, spesque plane restaret nulla, persuasus denique Augustus: *Cedamus, inquit, sane, sic tempus cogit, et nobis consulamus si possumus. Verum si fugientium nostrorum vestigiis insistimus, Barbaris ab eorum insecutione redeuntibus occurreremus malo nostro. Alia tenenda via est. Videtis adversos in acie Scythas (ostendebat manu frontem exercitus hostilis), per hos perrumpendum est. Eo me pro se quisque mox ducturum inducat in animum sequi, sic parato in successum pectore, tanquam hodie nutus, ante noctem moriturus. Simul transitum, his dejectis, invenerimus, apparebit tutum iter ad recedendum, cui nos extemplo commitemus.* Hæc locutus, motisque ad audendum alloquio sociis, primus ipse iugæ celeritate **198** in Scythias involat, primumque obvium ex equo proturbat. Sic via facta secuturis est, semel interrupto contextu scutorum Scythicorum: qua penetrantibus mox cæteris, in eam perventum est regionem, quæ a tergo Barbaris inveniuntibus prælium fuerat. Augustus quidem eo evaserat: non item protostrator, qui equi prolapsione adlictus in terram, simul opportuno familiaris cujusdam sui proprium ei equum concedentis officio a præsentī perniciē liberatus est, novo equo post imperatorem admissō, cito eum assecutus,

A καὶ αὐτὸς πολεμίσας νικησείας. Τὸν οὖν κινδύνει ὑπὲρ κεφαλῆς ἤδη Ἰσταμένον ὄρων ὁ αὐτοκράτωρ, ἀναισχύντως τῶν Σκυθῶν αὐτῆ προσβαλλόντων, καὶ τὰς σωζούσας ἀπεγνωκῶς ἐλπίδας, *Καιρὸς ἤδη τῆς ἑαυτῶν σὶν Θεῶ περφορικῆναι σωτηρίας*, εἶπε, *πλὴν ἀλλ' οὐ τὴν αὐτὴν τοῖς φεύγουσι πορεύεσθαι δεῖ, ὅπως μὴ οἱ τοὺς ἡμετέρους διώκοντες, ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαι συναρτώσιν ἡμῖν, ἀλλὰ χρὴ, ὑποδείξας τῇ χειρὶ τοὺς κατὰ τὸ ἄκρον τῆς παρατάξεως Ἰσταμένους Σκύθας, κατ' αὐτῶν ἐξικπῶσυσθαι, ὡς σήμερον γεννηθέντας καὶ τεθηξομένους, καὶ οὕτως δπισθεν, Θεοῦ ἐπαρήγοτος, τῆς τῶν Σκυθῶν γεγονότες παρατάξεως ἐφ' ἐτέραν ἀτραπὸν βαδιούμεθα.* Ταῦτα εἰπὼν καὶ τοὺς ἄλλους ἐποτρύνας, πρῶτος αὐτὸς ὡς πῖρ κατὰ τῶν Σκυθῶν ἵεται, καὶ ἐδὼν συναντήσαντα παῖσι. Ὁ δ' εὐθὺς ἐξικυλισθη τῆς ἕδρας, καὶ οὕτως τοῦ Σκυθικοῦ συνασπισμοῦ διασχισθέντας; **, μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν τὴν δπισθεν τῶν Σκυθῶν ἔλαβε ** χῶραν. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς. Τὸν δὲ πρωτοστράτορα, ὀλισθησαντος αὐτῷ τοῦ ἵππου, κατενεχθῆναι συνέδηκεν. Εἴς δέ τις τῶν αὐτοῦ θεραπεύοντων παραχρῆμα τὸν ἴδιον αὐτῷ δίδωσιν ἵππον, ἐφθακῶς δὲ τὸν αὐτοκράτορα οὐκέτι αὐτοῦ χωρίζεται, οὐδὲ βῆμα ποδῶς, ἐξόχως τοῦτον ποδῶν. Συγχύσω; δὲ πολλῆς οὐσις, τῶν μὲν φευγόντων, τῶν δὲ διωκόντων, φθάνουσιν αὐτὸς ἕτεροι Σκύθαι τῶν * βασιλέως. Καὶ ὁ παραχρῆμα ἐπιστραφεὶς πλήττει τὸν διώκοντα, οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλου, ὡς οὐ τότε συμπερὶ ῥόντες ἐδιηγήσαντο **, ἀνέλεον. Εἰς δέ τις Σκύθης Νικηφόρον τὸν Διογένην ἐξ ὀπισθίων φθάσας πλήττειν ἐμελλεν, δὴ ὁ αὐτοκράτωρ θεασάμενος πρὸς τὸν Διογένην ἐφώνει, *Ὅρα καὶ δπισθεν, Νικηφόρε.* Ὁ δὲ γοργῶς ἐπιστραφεὶς πλήττει αὐτὸν κατὰ τῆς δεξιῶς. Καὶ ὡς τοῦ βασιλέως ἐν ὑστέροις χρόνοις διηγούμενου ἠκηκλειμεν [ἠκούομεν] οὐδέποτε τάχος τοιοῦτον ἤπερ δεξιότης ** ἀνδρὸς ἐθεάσατο. Καὶ ὡς Ἐγὼ, φησὶν, εἰ μὴ τὴν σημάλιαν κατεῖχον κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὑπὲρ τὰς ἰδίας ἐρίχας πλῆξας ἂν Σκύθας ἀνείλον, ὡς περιαιτολογῶν· τίς γὰρ τοσοῦτον εἰς ἕσχατον ταπεινότητος ἤλασεν; ἀλλὰ γὰρ ὁ λόγος καὶ τῶν πραγμάτων ἢ φύσις αὐτῶν ἠνάγκασε, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς κυκλόθεν τοὺς ἰδίους αὐτοῦ ἐνόησε ἐκλαλεῖν, καὶ ταῦτα παρ' ἡμῶν πολλὰ βιαζόμενον· πρὸς δὲ τοὺς ἐξωθεν οὐδεὶς τῶν ἀπάντων ἤκουεν ὑπέρχομπόν τι τὸν αὐτοκράτορα διηγούμενον. Ἀνέμου δὲ σφοδροῦ πνεύσατος, καὶ τῶν Παρσινάκων προσβαλλόντων, οὐκέτι εὐτόνω; εἶχε τὴν σημάλιαν κατεῖχει ὁ βασιλεὺς **. Ἐπεὶ δὲ τις Σκύθης μεταχειρησάμενος; δόρυ μακρὸν δι' ἀμφοτέρων τῶν

Variae lectiones ex cod. Coislin.

** διασχισθέντος. ** κατέλαβε. ** τόν. ** διηνίστατο. ** οὐδὲ περιδεξιότης. ** Desunt voces ὁ βασιλεὺς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

artis est, non timoris; et vox illa Caroli M. apud Ditmarum, lib. vii Chron.: *Carius mihi ut populi exprobrantes dicant me hinc fugisse, quam hic cecidisse: quia dum vivo injuriæ pondus illata vindica-*

turum **334** me si ero Tartari, auctore Ai. hono, cap. 48, in pugna nec verentur fugere, si fuga prosit. In ipsum de iis testatur Sanutus, lib. 11, part. 1v, cap. 24.

χειρῶν ἐπληξεν αὐτὸν κατὰ τοῦ γλουτοῦ, διέτριψε ἄμην τὴν χρῶτα οὐδαμῶς, ὀδύνην δὲ ἐνεποίησεν ἀνηκεστον, ἥτις ἐπὶ πολλοῖς διέμεινεν αὐτῷ ἔτεσιν. Διὰ τοῦτο ἐπὶ τοσοῦτον βιασθεὶς τὴν σημαίαν περιστείλας ἐν τινι τῶν χαμαιδρῶν κατατίθεισιν, ὡς μηκέτι ἔρᾶσθαι παρά του (2). Οὗτος δὲ διὰ τῆς νυκτὸς διεσώθη εἰς Γολόην, καὶ μεθ' ἡμέρας καταλαβὼν τὴν Βερόην διεκαρτέρει, πρῆσθαι τοὺς δορυαλώτους ἐθέλων. cum solum ipse unus, ut qui praesentes tum fuere confirmarunt, sed alios quoque qui cum eo sequebantur, interfecit. Unus autem quidam Scytha Nicephoro Diogeni a tergo ferebat ictum. Id Augustus videns Diogenem clamans admonet: *Vide retro, Nicephore. Qui strenue conversus, caedere Barbarum in facie occupat. Ac memini ab imperatore huius repetente diei memoriam, audire me cum diceret, nullius se unquam velocitatem et dexteritatem tantam notasse hominis, quantum is juvenis ostendit. Addebat de se ipso: Ego vero nisi vexillo tuendo impeditam manum eo die habuissem, tot occidisset Scythas, quot pilorum meorum numerus non aequaret.* Ita ille, non jactabunde glorians; quis enim eo usque ad infimum Christianae humilitatis depressior gradum? Sed cum interdum narrationis nostrae domesticorum rogatu initae cogebat ipsa series ac veritas de se fateri, in privatis duntaxat nostris intimorum circulis, idque ipsum non nisi multum fere urgentibus nobis. Nam in vulgaribus sermonibus ad externos nemo unquam imperatorem tale quippiam predicantem audivit. Flante porro tum forte vento vehementi et Patzinacis majori numero atque impetu ad insequendum incumbentibus, laborabat Augustus in vexillo retinendo; ubi vero unus ex instantibus a tergo Scythis longam utraque manu impellens hastam graviter eum in clunibus percussit, plaga, tametsi non terebravit cutem, gravissimum tamen inferente dolorem, qui et multis deinceps duravit annis; tandem malo coactus imperator vexillum complicatum inter trissaginis forte occurrentis frondes absconditum deposuit, ea cura ut speraret neminem id hostium animadverturum. Ipse nocturna fuga Goloen incolunus tenuit. Luce insequenti perlatus Beroen, ibi permansit, de captivis suis redimendis inde tractare **199** habens in animo.

Ὁ δὲ Παλαιολόγος ἐν τῷ φεύγειν τῶν ταγμάτων ἠττηθέντων κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην κατενεχθεὶς τοῦ ἵππου, ἀπώλεσε τοῦτον ἐν ἀμηχανίᾳ δὲ ὦν καὶ τὸν κίνδυνον ἰσάταμνον ὑπὲρ κεφαλῆς ὄρων, περιθρήσας, εἶπυ γένοιστό οἱ τοῦτοῦ θεάσασθαι, ὀρᾶ τὸν τῆς Χαλκηδόνος πρόεδρον Λέοντα, περὶ οὗ ἀνω-

absistere ab eo amplius nec passum unum statuit; amoris enim eximii erga eum sui putabat esse tali ei tempore indivulsum adhærere comitem. Cum autem confusissima passim essent omnia, fluctibus fugientium et insequentium omnem temere in partem effervescentibus, nec raro collidentibus semet, perveniunt ad imperatorem alii Scythae. Is repente conversus primo ex his occurrentem cædit: nec

Palæologo vero ea funesta die contigit, ut cum is legionibus plane fractis dissipatisque sine contraversia victus necessario fugeret, equo in tumultu excuteretur, et, quod erat importunius, ipsum amitteret. Unde in periculo praesente incertus animi quo se verteret, circumque spectans omnem in

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(2) *Παρά του.* Monni supra in edit. Hoeschel. haberi par' αὐτοῦ, ut sensus sit, humerale Deiparæ ab Alexio amplius non visum, proindeque deperditum in eo prælio. Sequuntur in eadem edit. hæc verba: Οὗτος δὲ διὰ τὴν νύκτα διεσώθη εἰς Γολόην, ὅτε καὶ ἔλεγον οἱ πολλοὶ, Ἐπὶ τὴν Δίστραν εἰς Γολόην καλὴν ἀπληκτον, Κόμνηνε, id est, *A Dista ad Goloem bella castra, Connuene*; est enim ἀπληκτον castrorum locus, unde idem quod φοσσάτον dicitur Leoni in *Tact. cap. 11, § 1*: Κυρίως φοσσάτον τὸ ἀπληκτον τοῦ ὄλου στρατοῦ καλεῖται. Sic autem vocantur castra, quod fossis undique ad exercitus securitatem circumcingantur. Postmodum tamen φοσσάτον pro ipso exercitu usurpatum passim observare est: atque ita Constantinus, *De adm. imp. cap. 44*, φοσσάτον ab ἀπληκτον distinguunt: Καὶ εἰσὶ φραγμὸς καὶ ἀπληκτα τῶν φοσσάτων. Dicitur autem ἀπληκτον a Latino *applicare*, quod est divertere, hospitari. LL. Wisigoth. lib. III, tit. 2, § 3: *Qui in itinere constitutus, cujuscumque forsitan campo applicaverit, et ad coquentium cibum frigoris necessitate compulsus ignem fecerit.* Et tit. 4, § 25: *Viam per quam ad civitatem omni ad provincias nostras ire consuevimus, nullus — eam excludat vel astringat, sed utrimque medietas arripentis libera reservetur, ut itinerantibus applicandi studium non vetetur.* Lex Burgund. tit. 38, § 7: *Si quis in agro regio, vel colonia voluerit applicare, et non permixtus fuerit, colonus sustigetur.* Lex Langob. lib. III, tit. 12, § 5: *Neque per fortiam*

suam in mansione arimanni se applicet. Quibus in locis *applicare* non hospitari duntaxat significat, sed et in campo sub tentoriis degere, tentoria ipsa figere, quod satis ostendunt hæc verba, *in campo, in via, in agro applicare.* Sub dio enim, in tentoriis noctes exegisse Francos et Germanos, cum iter agerent, par est credere, quod solemnne fuit populi septentrionalibus, ὅπουσι τὸν νομάδα βίον εἶλοντο, quod de Walachis dixit Ann. lib. VIII, proprie autem *applicare*, est ad locum aliquem divertere, pervenire. Terent. in Andr.: *Tum ille egens forte applicat primum ad Chrysidis patrem se.* Quintilianus, decl. 388: *Dum pirata applicat.* Regula Magistri, cap. 57: *Ad mansionem cum applicaverit.* Charta Domini de Canneto in Provincia an. 1528: *Quoties dominus provinciarum, vel fratres, vel filii, vel officiales ad castrum ipsum applicant.* Ubi igitur in itinere exercitus applicat, hic locantur castra, quæ *applicata*, Græcis ἀπληκτα, seu ἄπληκτα, ut scribitur apud Leonem loco citato, dicuntur. *Gloss. Lat. Græc. Applicatio*, καταγωγίων. *Gloss. Græc. Lat.* ἀπληκτον, diversorium; ἀπληκτέω, maneo, diversor. Vita S. Simeonis Mirabil. montis: Καὶ ἐθόντες τινὲς αὐτῶν εἰς Γάβαλα, ἠπλήχευσαν εἰς τινα ναῦν τῆς πόλεως. Perperam igitur *Æmilius Portus* ad *Onorsandri cap. 9*, ἀπληκτα, seu castra censuit dicta, quasi τοὺς στρατιώτας φυλάσσοντα, καὶ ἀποτροπὴν ποιοῦντα τῶν κινδύνων καὶ πληγῶν. *Gloss. Gr. Lat. ἀπληκτος, impercussus.*

partem, si forte usquam equus appareret, videt ecce Chalcedonensem præselem Leonem, cujus superius meminimus, sacerdotali vestitum stola, equum ipsi offerentem, quo ille strenue conscenso perrexit fugore: non prius tamen quam oculis circum quæsitum sacrum illum antistitem, nusquam amplius apparere deprehendit. Erat is in sentiendo ac dicendo liberrimus: verumque in eo quidem characterem præferens Christiani præsulis, sententiæ tamen nimis interdum ad offensionem mollis ac pene morosæ, zelumque non nusquam haud secundum scientiam ostendens, ac neque sacrorum canonum exactam habuit notitiam. Quamobrem, id quod narravimus superius, mala sibi creavit ipse, thronoque excidit. Porro illum qualemque Palæologus constanti et nunquam dissimulato neque mediocri prosecutus honore est: impulsus ad id abundantis ejus opinione virtutis. Sive igitur divinam istam Palæologus apparitionem ferventissimæ suæ erga hunc virum, quem sanctum putabat, fidei præmium habuit: sive aliud quid arcaneum cœlestis providentiæ in hoc tum præsele divinitus eluxit, equidem rem totam in medio relinquam; nec enim quid potissimum statuam satis expedit. Cæterum Palæologus nondum periculo defunctus, Patzinacis insequentibus, fugæ fortuna delatus est in palæstrum et fructicosum saltum: ubi milites offendit e nostrorum numero quinquaginta supra centum. Illi cum circumsessos undique se a Barbaris cernerent, magnam jam devenerant in desperationem salutis, quod se tantulo numero nequam pares longe pluribus Scythis intelligerent. Recreavit eos ut in malis Palæologi conspectus, talis viri, cujus imperterritam in periculis animi ac consilii præsentiam olim norant. Ergo ex ejus nutu ac sententia pendentibus Palæologus edixit unam superesse spem salutis, si negligere funditus salutem possent, ea in certissimum discrimen offerenda; qui tali essent animo iis se polliceri aliquid posse. Verum oportere ante omnia, ut qui assentirentur in ea verba jusjurandum darent, Deoque quisque adhibito teste confirmaret, sese ventiquam sibi parsurum quo minus ipse per sese in Scythas irrueret, neque, quod ignavi solent, satis habiturum in turba latere, delegareque sociis periculum quod subire posset ac deberet, verum tam salutem quam discrimen omnes et singulos in commune collaturos. In hæc juratis et paratis, universis Palæologus in Barbaros vehementi equitatione invectus, primum illorum qui occurrit graviter vulnerat; at is caliganti oborta vertigine humi statim affictus jacuit. Cæteri malo principio turbati, ac per **200** hoc partitis inter impetum audendi et recedendi cogitationem animis, occurrerunt in equis tamen, sed continuata a Palæologo in aliquorum ex his capita prioris clade, cæteri statim in latebras densi saltus, unde eruperant, tutum et celerem receptum in lucro posuerunt. Inde cum Palæologus idem, iterum Patzinacis insequentibus, locum editum quemdam superaret, contigit equum ejus vulneratum cadere, ipsum vero, eo omisso, in speluncam subire montis adjacentis. Unde tutum receptum, rem tali loco et tempore difficilem, incertis diebus undecim erroribus quærens, tandem incidit in viduam militis cujusdam, apud quam hospitio recreatus per aliquot dies, denique indicio

A θεν ἐμνήσθημεν, τὴν ἱερατικὴν στολὴν ἡμφιεσμένον ἵππον ἐπιθιδόντα αὐτῷ, ἐν ᾧ ἐπιθὰς εἶχετο τῆς φυγῆς· τὸν ἱεροπρεπῆ ἐκεῖνον ἄνδρα οὐκέτι τεθέεται. Ἦν β' ἄρα οὗτος παρῆρησιαστικὸς τῆ ψυχῆν καὶ ἀληθῆ χαρακτῆρα ἐμφαίνων ἀρχιερέω, φρονήματος μέντοι ἀπαλωτέρου, καὶ τὸν ζῆλον ἔστιν οὐ οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ἐνδεικνύμενος, καὶ οὐδὲ τῶν ἱερῶν κανόνων ἀκριβῆ γνώσιν εἶχε. Διὸ καὶ, ἅπερ ἀνωθεν εἴρηται, συνεπεπείκει αὐτῷ λυπηρὰ, καὶ τῷ θρόνου ἐξέπεσαν. Ἐξείχετο δὲ τοῦ ἀνδρὸς ὁ Παλαιολόγος αἰεὶ καὶ διαφερόντως ἐτίμα διὰ τὸ περιὸν αὐτῷ τῆς ἀρετῆς. Εἶτε οὖν διὰ τὴν θερμοτάτην πίστιν, τὴν εἰς τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὁ Παλαιολόγος θείας ἔτυχεν ἐπιφανείας, εἴτ' ἄλλο τι ἦν τῆς Προνοίας ἀπόρρητον κατὰ τοῦτον τὴν ἀρχιερέα τὸ φαινόμενον, οὐκ ἔχω λέγειν⁹⁵. Διακόμενος δὲ ὑπὸ τῶν Πατιζινάκων εἰς ἐλώδη τόπον καὶ συνηραφῆ εἰσελθὼν, περιτυγχάνει στρατιώταις τὸν ἀριθμὸν ἑκατὸν πρὸς τοῖς πενήτηκοντα. Περικυκλόντων αὐτοὺς τῶν Σκυθῶν, ὡς ἐν ἀμχανίῃ τὰ κατ' αὐτοὺς ἔφρων, πρὸς τοσοῦτους ἀντέχειν μὴ ἐξισχύοντες, τῆς τοῦ Παλαιολόγου ἐξήρτυντο γνώμης, πάλαι τοῦτου τὸ γενναῖον καὶ ἀκοτάστειστον τῆς γνώμης, γινώσκοντες. Αὐτὸς δὲ κατὰ τῶν Σκυθῶν ὀρμησάμενος συνεβούλευε τῆς κατ' αὐτοὺς παντάπασιν ἀφειδήσαντας σωτηρίας, κἀντεῦθεν οἶμαι ταύτην ὠνήσασθαι. Χρῆ δὲ δ' ὄρκων ταυτηνὴν βουλὴν ἐμπεδώσασθαι, ὅ ἡ καὶ γέγονεν⁹⁶, ὡς τηλικαῦτα μιᾶς γνώμης ἀπάντων γεγονόντων τῆς κατὰ τῶν Σκυθῶν ὀρμῆς μηδένα ἀπολειφθῆναι, τὴν σωτηρίαν καὶ τὸν κίνδυνον ἴδιον ἐκάστου λογιζομένου. Ὁ μὲν οὖν Παλαιολόγος σφοδρὰν τὴν ἵππασίαν ποιησάμενος παῖε τὴν αὐτῷ πρώτως ὑπαντήσαντα· ὁ δὲ εὐθὺς σκοτεινιάσας κατὰ γῆς ἔκειτο. Τῶν δὲ λοιπῶν μετὰ διψυχίας τὴν ἵππασίαν ποιησάμενοι, οἱ μὲν πεπτόκασιν, οἱ δὲ αὖτις εἰ,⁹⁷ φιλῶν, τὸ συνηφερὸς ἄλλοις παλινοστήσαντες, ἐκτοῦτος ἔωσαν κρυπτόμενοι. Ἐν δὲ τῷ τῶν Παλαιολόγου ἀκρολοφίαν τινὰ καταλαμβάνειν ὑπὸ τῶν Πατιζινάκων αὐτῆς διωκόμενον, συνέβη τὸν ἵππον πηλῆγντα καταπεσεῖν, αὐτὸν δὲ τηλικαῦτα εἰς τὸ παρακαίμενον ἔρος εἰσθῆναι. Ἀναζητῶν δὲ τὴν σώζουσαν ἑδὴν, ἐπεὶ βρόδιος μὴ εἴη τὰυτην εὐρηκέναι, ἐπὶ ἑνδεκα ἡμέραις πλανώμενος περιτυγχάνει γυναίκαί τινος στρατιώτου χήρῃ καὶ ἐπιξενίζεται παρ' αὐτῆς ἡμέραι, τιτὶ, σωθέντες δὲ τοῦ κινδύου οἱ ταύτης υἱεῖ, τὴν σώζουσαν τούτῃ ἑδὴν ὑποδεικνύουσιν.

Variæ lectiones ex col. Coislin.

⁹⁵ Desunt voces οὐκ ἔχω λέγειν. ⁹⁶ Desunt voces ὅ ἡ καὶ γέγονεν. ⁹⁷ ὡς εἰς.

filiorum eiusdem viduae qui et ipsi simili defuncti periculo, in tempore adfluere, iter didicit quo secure posset ad fugam ire.

Ἄλλὰ τοιαῦτα μὲν τῷ Παλαιολόγῳ συμπεσόντα οἱ ἄλλοι γε τῶν Σκυθῶν λογάδας, οὓς κατέσχον δορυαλώτους ἀποκτείνειν ἐβουλεύοντο, τὸ δὲ πλήθος τοῦ κοινοῦ τὴν παράπαν τοῦτο οὐ συνεχύρει, βουλόμενοι ἀπεμπολεῖσθαι τούτους τιμῆς. Ταύτης γοῦν τῆς βουλῆς κυρωθείσης, δίδεται γνώσις τῷ βασιλεῖ διὰ γραμμάτων τοῦ Μελισσηνοῦ, ὃς πολλὰ πρὸς τοῦτο, κλινδορυάλωτος ἦν, τοῖς Σκύθαις ἠρέθειεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἰ; Βερρόην ἐπιένδιαιτριβῶν, τῆς βασιλίδος τῶν πλείων χρήματα ἱκανὰ μετακομίτας, ἐπρίατο τοὺς δορυαλώτους. Καταλαμβάνει δὲ τημιχάυτα καὶ ὁ Τατῶ; ἡ τὴν Ἰστρου μεθ' ὧν ὑπεποιήσατο Κομάνων οἱ τὴν τοιζύτην ἰστίαν καὶ τὸν πῆθος τῶν δορυαλώτων θεασάμενοι, τοῖς ἡγεμόσι τῶν Σκυθῶν ἔφασαν, ὡς ἡμεῖς μὲν τὰ οἰκοὶν καταλιπόντες, εἰς ἡμετέραν ἡλιθόμεν βοήθειαν, τὴν τόσην τε ὁδὸν διηρηκότες, ἐφ' ᾧ καὶ τοῦ κινδύνου καὶ τῆς ἰστικῆς συγκοινωνοὶ γενήσεσθαι, τὸ γοῦν ἡμέτερον ἅπαν συνεισενεγκόντας οὐ χρὴ κενὸς αὐθις ἀποπεμφθῆναι. Οὐ γὰρ ἐκ προαιρέσεως τοῦ πολέμου κατόπισιν καιροῦ ἐφῆμεν ἐλληλυθότες, οἳ δὲ αὐτοὶ τοῦτον αἰτιολοῦμεν, ἀλλ' ὁ προαιρέσας τὸν πόλεμον βασιλεὺς. Ἡ γοῦν κοινῇ μεθ' ἡμῶν τὴν ἰστίαν πᾶσαν διαμερίσασθε, ἢ ἀντὶ σιμιμάχων πολέμους ἡμῶς ἐξέετε. Πρὸς τοῦτο ἀνενευσαν οἱ Σκύθαι. Τῶν δὲ Κομάνων τοῦτο μὴ φερόντων, σφοδρῶς ἀναβέβησαν αὐτῶν ἀναβρῆγγυται πόλεμος, καὶ κατακράτος οἱ Σκύθαις ἡττηθέντες, εἰς τὴν καλουμένην Ὀζολίμνην (3) μόλις ἐσώθησαν. Στενοῦμενοι δὲ παρὰ τῶν Κομάνων ἐφ' ἱκανὸν ἐκέεισε διέτριβον, τὴν μεταβάσιν μὴ ἀποθαρήσουσιν. Ἡ δὲ νῦν παρ' ἡμῖν Ὀζολίμνη κατονομαζομένη μεγίστη μὲν ἐστὶ κατὰ τὴν διάμετρον καὶ περίμετρον καὶ τῶν ὅπου δῆποτε φημιζομένων παρὰ τοῖς γεωγράφοις λιμνῶν, μηδεμίαν; εἰς μεγέθους λόγον ἐλλείπουσα, κείται δὲ τὴν ἑκατὸν βουῶν ὑπερθεῖν, καὶ εἰς αὐτὴν μέγιστοι τε καὶ κάλλιστοι συβρέουσι ποταμοὶ καὶ κατὰ κώτου πολλὰς τε καὶ μεγάλας καὶ φερττοῦς ἀνεῖρουσι νῆας, ὡς εἶναι κἀνεῦθεν ὄλον τὸ βέλος αὐτῆς ἔπισσον τί ἐστιν. Ὀζολίμνη δὲ κατωνόμασται, οὐχ ὅτι κικουῖ τινο; καὶ βαρυδύμου ἀναδιδῶσιν ἀποφορᾶν, ἀλλ' ὅτι Οὐνικῆς [Ὀγγρικῆς] ποτε στρατιᾶς ἐπιφοιτήσας τῇ λίμνῃ (τούτους δὲ τοὺς Οὐννοὺς Οὐζοὺς ἢ Ἰδιῶτις ἀπεκάλεσεν γλώσσα) καὶ περὶ τοὺς ὄχθους τῆς λίμνης ἀύλισαμένης, Ὀζολίμνην τὴν τοιαύτην προσηγορεύασαι λίμνην μετὰ προσθήκης, οἶμαι, καὶ τοῦ υ, φωνήεντος. Καὶ ἀπὸ μὲν τῶν παλαιῶν

His casibus exercita Palæologi virtus est. Jam Sythas revisamus. Optimatum inter eos fera erat sententia, captivos omnes nostros occidendos. Intercessit multitudo, et crudelitatem avaritia vincente, pervicit ut pretio redimendi offerrentur. Ea imperatori nuntiata sunt litteris Melissenii, qui etsi captivus, non parum operæ atque industriæ contulerat, quo istud Romanis salutare apud Scythas consilium prevaleret. Curatis igitur extemplo ex urbe regia pecuniis Augustus ex eo in quo tunc erat, et ad id permansit, loco, nempe Beroe, captivos redemit. Porro post victoriam Scytharum pervenit ad Istrum Tatus cum iis, quos collegerat auxiliariis Comanis, quibus cum prædæ Romanæ tantæ multitudinisque captivorum conspectus præsens cupiditatem irritasset, egerunt ii cum principibus Scytharum: Sese ad ipsorum evocatos auxilium domibus relictis longam emensos viam eo animo venisse, ut et periculi participes et victoriæ forent. Ad talem spem quanquam festinatione contenderint summa, nihilque sibi ad omnem strenuitatem reliqui fecerint, arte imperatoris prælium præoccupantis factum esse, ut certamine excluderentur. Victoriæ tamen restare, cujus parte aliqua jus æquumque esse tanto cursu vexatos socios aspergi. Communicarent igitur si videretur, prædam secum: si nolent, quos socios a permaneret, mox hostes exspectarent. Talia Comani. Moxque renuentes Scythas magno et atroci adorti prælio vicerunt, reliquis eorum ægre ad Ozolimnam se recipientibus: ubi circumsidentibus Comanis, diu mussarunt in angustiis, prodire metu hostium non ausi. Est hæc quæ jam a nobis Ozolimna nominatur, palus planæ amplissima, sive trajectus, sive circuitus mensuram spectes, nullique earum quæ usquam a geographis celebratæ sunt magnitudinem quod attinet, inferior. 201 Sita est supra centum colles, in eamque maximi simul et pulcherrimi conflunt fluvii. Quin etiam qua parte meridiem spectat, multas magnasque et oneribus plenissimas magnis sustinet naves: haud dubium eo ipso profunditatis suæ indicium ferens. Cæterum Ozolimnæ vocabulum, utcumque Græci sermonis vim sentientibus a tetro quodam, quem hæc palus inhalet, odore ductum videre possit, neutiquam tamen ita est: sed ab Unnico exercitu circa nundinante, atque ad ripas ejus metante castra, nomen id tra-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³³ Τατοῦ. ³⁴ τοιαύτην. ³⁵ τὴν τοῦ. ³⁶ καὶ τὴν διάμετρον τε καὶ τὴν περίμετρον. ³⁷ Οὐνικῆ; etiam in textu; sed in margine reponitur Ογγρικῆς. ³⁸ ἀύλισαμένης.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(3) Ὀζολίμνη. Existit palus illa ultra Istrum, in ea regione, quam Walachiam hodie vocant. Binas autem potissimum iis in locis observat Strabo lib. vii, quarum alia mari, in quod effunditur, adjacet (Diagola forte Ptolemaï), altera meatu caret. Certe

constat Hierassam fluvium, qui in Istrum haud procul a Dorostolo, seu Dristra, influit, quo loco bellum istud gestum est, lacum permaximum efficeret, qui idem fuerit cum Ozolimna.

etum est; quoniam quos Unnos dicimus vulgaris agrestium ac plebeiorum lingua Uzos solet appellare. Inde puto Ozolimnam primum hanc paludem nominatam, una vocali abundante supra hodiernum vocis ejusdem istius sonum; porro littera Græca u ipso usu deinceps extrita, redactum id nomen in eam quæ hodie invaluit formam, Ozolimna sonat. Tempus si quis quærat denominationis hujus, sane in veteribus historiis non facile reperiret expeditionum Unnicarum mentio quæ appulsæ ad hanc paludem castris antiquam originem nomenclationis istius probet. Nempe Alexio imperante id contigit. Tunc, inquam, Unnorum gens magno undique concussa excitaque motu, in eum quem dixi locum armata confluens, ei nomen istud novum fecit. Primamque talis rei memoriam Historia hæc nostra complectitur. Etenim ad cæteram patris mei claritatem illud quoque accessit, quod obiter annotasse tanti fuerit, ut passim effervescentibus per orbem, partim ejus auspiciis ac ductu, partim hostium ipsius coorientium undique variis exercitiis, loca inde plurima recentes appellationes traxerint. Tale quid et de Alexandro rege Macedonum accepimus. Cujus regno innovata nomina et quæ apud Ægyptum Alexandria visitur, et quæ alia isti cognominis apud Indos est civitas, invenere; imo et ab ejusdem regis quondam milite Lysimachio Lysimachiam vscimus appellationem esse nactam. Quid ergo mirum si virtutem æmulus Alexandri Alexius ista saltem illius felicitatis parte fraudatus non fuerit, videritque hic quoque insignitam imperii sui memoriam mansuris nominibus, quorum alia concursum conjuratorum in eum gentium æternis vocum monumentis inurerent, alia voluntate institutoque ipsius imposita locis, rerum a se in iis sapienter fortiterque gestarum indicationem in posteros propagarent? Hæc ex officio historici de paludis novo nomine istius admonenda breviter fuere. Cæterum Comani cum diu Scythas ad Ozolimnæ ripas obsedissent, penuria coacti commeatum ad sua redierunt, ibique annona parata, expeditionem rursus contra Scythas susceperunt.

Interim imperator congregatis copiis castra posuerat ad Beroen: ubi cum milites copiose instruxit omnes qui potuere colligi, tum captivos quoque

Varie lectiones ex cod. Coislin.

• Deest vox πάντες. • Ὁζολίμνης. • οί. • ἐπαναστρέψαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(4) Φλάντρας κόμης. Fuit is Robertus cognomento Frisius, comes Flandriæ, qui ante duodecimum fere quam proceres nostri Hierosolymitanum aggredierentur iter, cum multis opibus Jerusalem, orationis gratia est profectus, rediensque per Thraciam, cum Alexio imperatore locutus est. Hæc fere Guibertus, lib. 1, *Hist. Hier.* cap. 4; et lib. vii, cap. 34. Peregrinationem Hierosolymitanam suscepit Robertus, an. 1083, a qua necdum rediret, 335 an. 1089, auctor est M. jerus, lib. iii. Hanc, præter Andream Sylvium in *Chron. Marcian.* lib. iv, cap. 3, et aliquot alios attigit Robertus monachus, ex cujus cod. ms. proferre hic libet Epistolam, qua Alexius imperator Flandrensem comitem, cæterosque orbis Christiani principes, ad suppeditandum contra Saracenicæ gentes promissum toties urget auxilium, cujusmodi plures eodem argumento scripsisse litteras ad Urbanum pontificem testatur Uspersensis. At cum illius stylus, et scriptio character paulo humilior, Saracenicum minime redoleat fastum, jure fortasse addubitari potest num ejus sententiam bona fide reddiderit Robertus, sive alius quivis interpres:

Α συγραμμάτων οὐχ εὐρηταί πω συνελαθὲν ἐνταῦθα Ὀύννικὸν στρατεύμα, ἐπὶ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τότε πάντες ἄπανταχθὲν ἐκαίσε συνεβρωγότες, τῷ τόπῳ δεδώκασι τοῦνομα. Τὰ μὲν οὖν περὶ τῆς λίμνης; Ὡδέ τι ἔχου, ὡς περ παρ' ἡμῶν νῦν πρώτως ἱστορούμενα, ἐν' ἐνδειξαίμεθα ὅτι τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου ταῖς πολλαῖς καὶ πολλαχοῦ [πανταχοῦ] στρατηγίαις, νῦν ἀφ' ἑαυτοῦ, νῦν δὲ ἀπὸ τῶν ἐπισυβρούτων ἐχθρῶν πολλὰς ἐλάβανον οἱ ὅτιοι προσηγορίας. Τοιοῦτον δὲ τι καὶ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ τῶν Μακεδόνων βασιλέως καταμανθάνω. Καὶ γὰρ ὅπου μὲν Ἀλεξάνδρεια ἢ κατ' Ἀζυπιον, ὅπου δὲ ἢ Ἀλεξάνδρεια ἢ κατ' Ἰνδοῦς ἀπ' ἐκείνου ὠνόμασται, ἴσμεν δὲ καὶ ἀπὸ Λυσιμάχου τινὸς τῶν ἀμφ' αὐτὸν στρατιωτῶν Λυσιμάχειαν κατονομάζεσθαι. Οὐχ ἂν οὖν θαυμασαίμην εἰ καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος ζῆλον Ἀλεξάνδρειον ἀναλαθὼν, ὅπου μὲν ἐξ ἐθνῶν, ἢ συβρωγόντων, ἢ προσκεκλημένων παρ' αὐτοῦ περιήγετο; τόποις ὀνομάτων καινότητάς, ἢ ἀφ' ὧν αὐτὸς κατεπράξατο, τῆς ἑαυτοῦ προσηγορίας τοῖς τόποις μετέδωκε. Τοσαῦτα μὲν περὶ τῆς ἀνωθεν εἰρημένης λίμνης ἐπεβρίβω ἱστορικώτερον. Οἱ δὲ Κόμανοι ἐπεὶ σπάνιν τῶν χρειδῶν εἶχον, παλινοδρομοῦσιν εἰς τὰ ἴδια, ἐφ' ᾧ τὰ χρειώδη συγκομισάμενοι αὐθις κατὰ τῶν Σκυθῶν ὑπαναστρέψαι.

ejusdem regis quondam milite Lysimachio Lysimachiam vscimus appellationem esse nactam. Quid ergo mirum si virtutem æmulus Alexandri Alexius ista saltem illius felicitatis parte fraudatus non fuerit, videritque hic quoque insignitam imperii sui memoriam mansuris nominibus, quorum alia concursum conjuratorum in eum gentium æternis vocum monumentis inurerent, alia voluntate institutoque ipsius imposita locis, rerum a se in iis sapienter fortiterque gestarum indicationem in posteros propagarent? Hæc ex officio historici de paludis novo nomine istius admonenda breviter fuere. Cæterum Comani cum diu Scythas ad Ozolimnæ ripas obsedissent, penuria coacti commeatum ad sua redierunt, ibique annona parata, expeditionem rursus contra Scythas susceperunt.

C Συνάγεται ἐν τῷ μεταξὺ ὁ βασιλεὺς κείμενος εἰς Βερόην, ἐξοπλίζει τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ τὸ λοιπὸν ἅπαν ὀπλιτικόν. Τότε καὶ ὁ Φλάντρας κόμης (4) εἰς

nam solenne erat Byzantinis istis Augustis, cum ad principes, Latinos præsertim, scriberent, verbis uti ampullosis, et quæ fastum regalem Græcumque superent tumorem, ut est apud Radevicium, lib. iii. *Hist. Frider.* cap. 6. Verum ejusmodi fuit Græcorum ingenium ut cum timerent, nimia sui dejectione vilescerent, et frangerentur in feminas: cum vero prævalerent, gravi subditorum dejectione superbirent. Verba sunt Odonis de Diogilo, lib. iii, quod de Gallis ipsis ait Ann. pag. 402. Certe istius, aut similis Epistolæ meminit idem Guibertus.

Argumentum Epistolæ.

D Hoc exemplar Epistolæ quarto anno ante gloriosum Hierosolymitanum iter a Constantinopolitano imperatore omnibus Occidentalibus Ecclesiis directum est, præcipue tamen Flandrensi comiti Roberto; ipse enim comes jam redierat a Sepulcro Domini in baculo et pera, in quo itinere se viderunt, et affabile atque amicibile colloquium ad inire habuerunt. Isdem vero imperator, ut ipse in eisdem conqueritur litteris, nimis oppressus fuerat a nefanda gente paganorum, quorum principatum

Ἐπεροδύμων ἐπανερχόμενος ἐκείσε καταλαμβάνει ἅπαντας τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τὸν συνήθη τοῖς Λατίνοις A armavit ipsos. In his eum augendi exercitus curis commodum deprehendit Fländriæ comes Hierosolo-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

nebat Solymannus Veteranus, pater Junioris Solymani, quem nostri postea (ut liber iste meminit) bellicoso conflictu devicerunt, enimque fugere compulerunt. Unde non parum miretur, cur dictus imperator tam venenosum animum contra nostros semper habuerit et reddere mala pro bonis non formidaverit.

EPISTOLA ALEXII IMP.

« Domino et glorioso Flaudrensium comiti Roberto et omnibus totius regni principibus, Christianæ fidei amatoribus, tam laicis quam clericis, imperator Constantinopolitanus, salutem et pacem in eodem Domino nostro Jesu Christo, et Patre ejus ac Spiritu sancto.

« O inclytissime comes, et maxime fidelis consolator, notificare prudentiæ vestræ volo quantum sanctissimum imperium Christianorum Græcorum angustiat fortiter a Pincinais (a) et Turcis quotidie, et deprædatur et acquiritur sine intermissione, et sunt cædes diversæ, et inenarrabiles Christianorum interfectiones et derisiones. Sed quia sunt multa mala, quæ agunt, et, ut diximus, inenarrabilia, de multis dicimus pauca, quæ tamen sunt auditu horribilia, et conturbant etiam ipsum aërem. Nam pueros et juvenes Christianorum circumcidunt super baptisteria Christianorum, et circumcisionis sanguinem in despectum Christi fundunt in eisdem baptisteriis, et desuper eos mingere compellunt, et deinceps in circuitu ecclesiarum eos violenter deducunt, et nomen et silem sanctæ Trinitatis blasphemare compellunt. Illos vero nolentes et diversis pœnis affligunt, et ad ultimum eos interficiunt. Nobiles vero matronas ac earum filias deprædatas invicem succedendo ut animalia adulterando deludunt. Alii vero corrumpendo turpiter virgines statuunt ante facies earum matres, compellentes eas nefarias et luxuriosas decantare cantilenas, donec compleant supra ipsa nefaria. Sic 336 enim levius atum in Dei populo antiquitus, quibus impii Babylonii post diversa delubria deridendo dicebant : *Hymnum cantate nobis de canticis Sion (Psal. cxxvi, 3)*. Sic et in stupro filiarum matres compellunt nunc cantare cantilenas nefarias, quarum voces non cautum, sed magis, ut credimus, plus resonant planctum, sicut scriptum est in morte innocentium : *Vox in Rama audita est, ploratus et ululatus multus : Rachel plorans filios suos, et noluit consolari quia non sunt (Matth. ii, 18)*. Sed licet matres innocentium, quæ per Rachel figurantur, non valuerint consolari pro morte filiorum, valuerunt tamen consolari pro salute animarum. Istæ tamen nullatenus, quod pejus est, consolari valent, quia et in corporibus et in animalibus pereunt. Sed quid adhuc? Veniamus ad deteriora. Totius ætatis et ordinis viros, id est pueros, adolescentes, juvenes, senes, nobiles, servos, et, quod pejus et impudentius est, clericos et monachos, et heu prohi dolor! et quod ab initio non dictum neque auditum est, episcopos Sodomitico peccato deludunt, et etiam unum episcopum sub hoc nefario peccato jam creperunt. Loca vero sancta innumerabilibus modis contaminant et destruant, et pejora eis minantur. Et ad hæc quis non plangit? Quis non compatitur? Quis non horret? Quis non orat? Nam pene tota terra ab Jerusalem usque Græciam, et tota Græcia cum suis regionibus

superioribus quæ sunt Cappadocia minor, Asia minor, Phrygia et Bithynia et minor Phrygia, id est Troja, Pontus, Galatia, Lybia, Pamphylia, Lycia, Lycia et insulæ principales (b) Chios, et Militina, et multæ aliæ regiones et insulæ, quas non valemus mole enumerare, usque Thracias, ab eis jam invasæ sunt, et fere jam nihil remansit, nisi Constantinopolis, quam ipsi minantur citissime nobis auferre, nisi auxilium Dei et fidelium Christianorum Latinorum velociter subvenerit. Nam et Propontidem, qui et Aridos dicitur, et ex Ponto juxta eandem Constantinopolim in mare Magnum decurrit (c), cum ducentis navibus invaserunt, quas Græci ab eis prædati fabricaverunt, et remigiis, velint nolint, deducunt, et minantur tam per terram quam per eandem Propontidem Constantinopolim, ut diximus, velociter capere. Hæc pauca de innumerabilibus malis, quæ hæc impiissima gens agit, diximus et scripsimus tibi, comes Fländriæ, Christianæ fidei amator. Cætera vero ob fastidium legentium dimittamus.

« Igitur pro Dei nomine et pro omnium præconum Christianorum pietate rogamus, ut quoscunque fideles, Christi bellatores, tam majores quam minores, cum medicoribus in terra tua acquirere poteris ad auxilium mei et Græcorum Christianorum, huc deducas, et sicut Galiciam et cætera Occidentalium regna anno præterito a jugo paganorum aliquantulum liberaverunt, ita et nunc ob salutem animarum suarum regnum Græcorum liberare tentent, quoniam ego, quamvis imperator, nullum tamen mihi remedium, neque idoneum consilium scio invenire, sed semper a facie Turcorum et Pinemacorum (d) fugio, et tandiu in singula civitate maneo, donec adventum eorum propensio sentio. Et quia subjectus esse vestris Latinis cupio quam capiatur ab eis Constantinopolis, certare totis viribus maxime debetis, ut gloriosam et ineffabilem mercedem in cælo gaudentes recipiatis. Nam melius est ut vos habeatis Constantinopolim quam pagani, quia in ea habentur pretiosissimæ reliquæ Domini, id est statua ad quam fuit ligatus, flagellum unde fuit flagellatus, chlamys coccinea qua fuit indutus, corona spinea qua fuit coronatus, arundo quam vice sceptri manibus tulit, vestimenta quibus ante crucem spoliatus fuit, pars maxima ligni crucis in qua crucifixus fuit, clavi quibus affixus fuit, linteamina post resurrectionem in sepulchro inventa, duodecim cophinæ fragmentorum de quinque panibus et duobus piscibus, caput cum capillis integrum et barba sancti Joannis Baptistæ, reliquæ vel corpora D multorum innocentium, quorundam prophetarum, et apostolorum, et martyrum, et maxime sancti Stephani protomartyris (e), et confessorum et virginum, quæ ob nimium incrementum singulariter scribere intermissimus. Quæ tamen omnia prædicta Christiani magis quam pagani habere debent, et munimur magnum erit omnibus Christianis, si hæc omnia habuerint; 337 detrimentum vero et judicium, si perdiderint. Quod si ob hoc certare noluerint, et aurum magis amaverint, in ea plus invenient aurum quam in toto mundo. Nam solus thesauri ecclesiarum Constantinopolis in argento, auro, gemmis et lapidibus pretiosis et panis sericis, id est pallis, sufficere possint omnibus mundi ecclesiis; quos tamen omnes thesauros.

(a) Al. Pincinnatis.

(b) Al. Pincinnatorum.

(c) Anna p. 205, 206.

(d) Vide Greg. VII ep. 49 lib. 1 et Berthold. Constanti ad an. 109.

(e) Vid. Syntagma nostrum de capite S. Joan. Baptistæ, cap. 7, n. 1.

mis revertens. **202** Is juramento quod Latini solent imperatori præstito, pollicitus insuper se simuldationem attigisset suam, missurum ipsi auxilio equites quingentos. Hunc regie imperator acceptum donisque cumulatam atque honoribus, letum ad sua dimisit. Movit inde Augustus postea exercitumque quantum maximum congregare summam cura potuit Adrianopolim transtulit. At Scythæ penetratis angustiis montium qui Golocn inter ac Diampolim siti sunt, circa locum Marcellam dictum castra sunt metati. Ea re Augustus cognita, cum etiam didicisset esse in itinere Comanos exspectatque reditum eorum, veritus est ne facile contracta inter se pace utriusque Barbari, consensu incumbere in perniciem Romanæ rei. Misit ergo Synesiam ad Scythas bullis aureis, quantum ad fidem faciendam esset opus, instructum, cum mandatis pollicendi eis ab imperatore largam copiam rerum omnium necessariorum, modo inducere in animum, atque in eo fidem obligare suam traditione obsidum, vellent, manere in loco quem jam occupassent, nec ulterius tendere. Cogitabat nempe imperator providus periculum in auxilium vertere, et adversus imminentes Comanos, si ad Istrum, quod fama ferebat, denuo moverent, irrumperere in Romanos conarentur fines, horum præsidio Scytharum ad tutanda ostia uti. Addiderat mandatis Synesio datis, ut si difficiles se ad eas conditiones Scythæ præberent, cito illis ibi relictis ad se reverteretur, nec sustineret differri sibi responsum quoad illi castra promovissent. Egit cum Scythis ex imperatoris voluntate Synesius prudenter, nec sine successu. Eunt frequentes in sententiam icendi cum imperatore fœderis. Fuit cum illis idoneo spatio Synesius, suaque comitate ac liberalitate imperatoris apte usus ad demulcendos feros animos offensionumque causas omnes accurate removendas, pacem stabilivit, quantum provideri humanitus potuit.

Interim reversi Comani animo et apparatu committendi cum Scythis prælii, ubi hostes non repositos transisse claustra didicerunt, atque apud Marcellam pacem cum imperatore pepigisse; mittunt qui ab eodem peterent, sibi ut per eum liceret

Car. Dufresnii

incalimabiliter thesaurus matr's ecclesiæ, scilicet Sanctæ Sophiæ, id est Dei sapientiæ, superat, et absque dubio thesauro telicis Salomonis coæquari potest. Quid iterum de infinito nobilium thesauro dicam, cum thesaurum negotiatorum rusticorum nemo æstimare possit? Quid invenitur in prætorum imperatorum thesauris? Pro certo dico, non erit lingua quæ illum recitare valeat, quoniam non solum Constantinopolitanorum imperatorum ibi thesaurus habetur, sed etiam omnium antiquorum Romanorum imperatorum thesaurus ibi est translati, et in palatiis absconditus. Quid amplius dicam? Quod certe patet oculis hominum, nihil est quantum ad illud absconditum. Currite ergo cum tota gente vestra, et omnibus vestris viribus cerate, ne talis thesaurus in manibus Turcorum et Pincinatorum cadat, quia cum sint infinita, adhuc lx millia exspectantur quotidie, et timeo ne per illum thesaurum paulatim nostros seducant cupidos milites, quemadmodum Julius Cæsar olim fecit, qui regnum Francorum cupiditate invasit, et quomodo Antichristus capturus totum mundum in fine mundi est acturus. Agite ergo dum

Α ἀποδίδωσιν ὄρκον (5), ὑποσχόμενος ἅμα τῷ τῷ οἴκου καταλαβεῖν συμμάχους ἀποστελλὰι οἱ ἱππεῖς πεντακοσίους. Φιλοτιμησάμενος τοῖνον τὸν τοιοῦτον ὁ βασιλεὺς, πρὸς τὰ σφέτερα χαίροντα προέπεμψεν. Ἐπάρας οὖν ἐκείθεν ὁ αὐτοκράτωρ μεθ' ὧν αὐθις συνελέξατο δυνάμεων καταλαμβάνει τὴν Ἀδριανούπολιν, οἱ δὲ Σκύθαι διεληλυθότες τὰ μεταξὺ τέμπη, μέσον Γολδῆς καὶ Διαμπόλεως, κατὰ τὴν λεγομένην Μαρκέλλαν (6) τὸν χάρακα ἐπήξαντο. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ τὰ κατὰ τοὺς Κομάνους μεμαθηκώς, ἐπεὶ προσδόκιμοι ἐπαναστρέφαι ἦσαν, ἐδεδῖε τὴν ἐκείνων ἔλευσιν ὑφορώμενος. Μεταπεμψάμενος τοῖνον τὸν Συνέσιον, καὶ τοὺς πρὸς τοὺς Σκύθας χρυσοβούλλοις λόγοις ἐφοδιάσας ἐκπέμπει παραγγελλας, ὡς εἰ μὲν πεισθεῖεν σπείσασθαι, καὶ δοῖεν ὀμήρους ἀναχαιτίσαι αὐτοὺς τῆς ἐπὶ πρόσω φορᾶς, καὶ παρασκευάσαι μένειν ἐν ᾧ προκατέλαβον τόπῳ, καὶ οὕτω χρρηγεῖν αὐτοῖς διαφιλῆ τὰ χρειώδη· ἐσκόπει γὰρ τοῦτο·ς κατὰ τῶν Κομάνων χρῆσασθαι, εἰ τὸν Ἰστριν αὐθις καταλαβόντες πρὸς τὰ πρόσω χωρεῖν ἐπιχειρήσαιεν, εἰ δὲ γε οἱ Σκύθαι μὴ πειθόνται, αὐτοῦ που καταλιπεῖν αὐτοὺς καὶ ὑποστρέφαι. Κατέλαβε τοῦτο·ς ὁ βῆθεις Συνέσιος, καὶ τὰ εἰκότα προσομιλήσας ἐπεισεν ὑποσπόνδους γενέσθαι τῷ βασιλεῖ. Κάκεισε προσκαρτερῶν πάντας αὐτοὺς θεραπειᾶς ἡξίου, πᾶσαν περιαιρῶν σκανδάλου πρόφασιν.

Β χαιτίσαι αὐτοὺς τῆς ἐπὶ πρόσω φορᾶς, καὶ παρασκευάσαι μένειν ἐν ᾧ προκατέλαβον τόπῳ, καὶ οὕτω χρρηγεῖν αὐτοῖς διαφιλῆ τὰ χρειώδη· ἐσκόπει γὰρ τοῦτο·ς κατὰ τῶν Κομάνων χρῆσασθαι, εἰ τὸν Ἰστριν αὐθις καταλαβόντες πρὸς τὰ πρόσω χωρεῖν ἐπιχειρήσαιεν, εἰ δὲ γε οἱ Σκύθαι μὴ πειθόνται, αὐτοῦ που καταλιπεῖν αὐτοὺς καὶ ὑποστρέφαι. Κατέλαβε τοῦτο·ς ὁ βῆθεις Συνέσιος, καὶ τὰ εἰκότα προσομιλήσας ἐπεισεν ὑποσπόνδους γενέσθαι τῷ βασιλεῖ. Κάκεισε προσκαρτερῶν πάντας αὐτοὺς θεραπειᾶς ἡξίου, πᾶσαν περιαιρῶν σκανδάλου πρόφασιν.

Γ Ἐπαναστρέψαντες δὲ αὐθις οἱ Κομάνοι παρεσκευασμένοι πρὸς τὸν κατὰ τῶν Σκυθῶν πόλεμον, καὶ μὴ ἐντυχόντες αὐτοῖς, ἀλλὰ μεμαθηκότες τὴν τούτων διὰ τῶν κλεισουργῶν ἔλευσιν, καὶ ὅτι τὴν Μαρκέλλαν καταλαβόντες εἰς εἰρηνακὰς ἦλθον μετὰ

Du Cangii notæ.

tempus habetis, ne Christianorum regnum, et, quod majus est, Domini perdati sepulcrum, ei in se non judicium, sed mercedem habeatis in cælum. Amen.

Hactenus Alexii epistola, quæ genuinam et non conflictam esse, vel minime adulterinam, abunde probant quæ ex illa delibavit, scriptisque suis inseruit, sed longe elegantioribus vestita verbis, Guibertus, lib. 1 *Hist. Jer.*, cap. 4; scripta vero hic innuitur anno post redactas in Græcorum potestatem (*), Alexii arte et industria, Galatiæ et Paphlagoniæ urbes, quas inter præcipuas locum obtinuit Sinope: proinde paulo ante Gelalodduli sultani obitum, quem an. Christi 1095 contigisse supra a nobis est observatum.

(5) *Ὀρκον*. Haminius, ejusmodi eidem Alexio a Gothofredo Bullionensi, cæterisque proceribus Francis præstitum narrat Anna, lib. viii, pag. 289.

(6) *Μαρκέλλαν*. Paulus Diaconus, lib. xxiii *Hist. Miscell.* in Constantino Irenes filio: *Julio mense exercitum movit adversus Bulgares, et construxit castrum Marcellorum. Eodem libro Marcella dicitur, Ego veniam ad Marcellam.*

(*) Anna pag. 170, 176.

τοῦ βασιλέως σπονδάς, ἐξαιτοῦνται διελθεῖν τὰς Α κλειούρας, καὶ προσβαλεῖν τοῖς Σκυθῶναις. Ὁ δὲ πρὸς τοῦτο ἀνένευσε προσφθαικῶς σπείσασθαι μετὰ τῶν Σκυθῶν, εἰπὼν, ὡς⁸ Οὐ χρεῖα τὸ παρὼν βοηθείας ἡμῖν, λαθόντες ἱκανὰ ἐπαναστρέψατε. Καὶ φιλοφρονησάμενος τοὺς πρέσβεις, δῶρά τε ἱκανὰ ἐπιδοῦς μετ' εἰρήνης ἀπέστειλε. Τοῦτο θάρσος τοῖς Σκυθῶναις ἐνέβαλε, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον τῆς προτέρας ἀπανθρωπίας εἰχοντο ληϊζόμενοι τὰς παρακειμένας πόλεις καὶ χώρας. Ἄσταται γὰρ ὡς ἐπίπαι ἀπαν τὸ βάρβαρον, καὶ σπονδὰς φυλάττειν οὐ πέφυκε. Τοῦτο θεασάμενος ὁ Συνέσιος ἐπανέρχεται πρὸς τὸν βασιλέα αὐτεπαγγέλτος [αὐτάγγελος], μηνυτὴς γεγονώς τῆς τῶν Σκυθῶν ἀγνωμοσύνης καὶ παραβάσεως. Τὴν Φιλιππούπολιν δὲ τούτων καταλαμβάνοντων⁹, τοῦτο μεμαθηκώς¹⁰ ὁ βασιλεὺς, ἐν ἀμηχανίᾳ καθίστατο, ἀποχρώσας πρὸς τοσαῦτα πλῆθη μὴ ἔχων δυνάμεις, ὥστε ὅλως τὴν μετ' αὐτῶν μάχην ἀναδέξασθαι. Ὅποιος δὲ ἐκεῖνος ἐν ἀμηχανίᾳ πόρους εὕρισκων, καὶ μηδωποσοῦν καταπίπτειν ἐν περιστάσειν εἰδὼς, δεῖν ἔγνω δι' ἀκροβολισμῶν καὶ λόγων τὴν τούτων μελετῆσαι καθαιρέσιν. Καὶ οὕτω στοχασάμενος τῶν τόπων, καὶ τῶν πόλεων, ἐνθα καταλαμβάνειν ἐκεῖνοι πρώτως ἔμελλον, αὐτὸς ἐσπέρας τὴν τούτων προκατελάμβανεν ἔλευσιν, εἰ δὲ ἐσπέρας τοῦτους ἐμεμαθήκει τόπον τινὰ καταλαβεῖν, ἐκεῖνος τὸν τοιοῦτον πρώτως καταλάμβανε. Καὶ ὡς δύναμις δι' ἀκροβολισμῶν καὶ λόγων πόρρωθεν πρὸς αὐτοὺς ἀπεμάχετο, ὡς μὴ ἐγκρατεῖς αὐτοὺς γίνεσθαι τῶν φρουρίων. Καταλαμβάνουσιν δὲ ἄμφω οἱ τὴν Σκυθῶναι καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τὰ Κύψελλα (7). Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐλπίζόμενον μισθοφορικῶν οὕτω κατέλαβε, γινώσκων ὁ αὐτοκράτωρ τὸ ἐξυκίνητον τῶν Σκυθῶν, καὶ ὄρων αὐτοὺς ἤδη καὶ αὐτὴν τὴν βασιλῆα καταλαμβάνοντας τῶν πόλεων ξὺν τάχει πολλῶν ἐν ἀμηχανίᾳ ἦν. Καὶ μὴ ἀποχρώσας δυνάμεις πρὸς τοσαῦτα πλῆθη ἔχων, τὸ μὴ χεῖρον, ὃ φασιν, βέλτιον λογισάμενος, πρὸς εἰρηγικὰς αὐτῆς ἀπέειδε¹¹ σπονδάς. Ἐρωτᾷ γοῦν, πρέσβεις ἀποστελλας πρὸς αὐτοὺς τὰ περὶ εἰρήνης. Οἱ δ' αὐθις τῷ τοῦ βασιλέως ὑπέβησαν θελήματι. Προέφθαικε¹² δὲ πρὸς τῶν εἰρηγικῶν σπονδῶν αὐτόμολος παραγενέσθαι ὁ Νεάντζης. Πέμπεται τοίνυν ὁ Μιγμόνης, ὥστε πανηγύρεις ἐξάγειν ἐκ τῶν παρακειμένων χωρῶν, οὗ ὁ οὐδὲς εἰς τὸν γεγονότα ὑστερον πόλεμον κατὰ τὴν¹³ τὸν ὁξέως κατὰ τῶν Πατιζινάκων ἰρμήσας, καὶ παρασυρεῖς παρὰ γυναικὸς Σκυθίδος ἔλω διὰ σιδηρᾶς ἄρπης εἰσω τῶν ἀμαξῶν ἔλυοθεῖς. Οὐ τὴν κεφαλὴν ἀπομηθεῖσαν ἐπείατο ὁ βασιλεὺς ἐξ αἰτήσεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ὑπὸ δὲ τῆς ἀφορήτου θλίψεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ὑπὸ δὲ τῆς ἀφορήτου θλίψεως ἐπὶ τρισὶν νυθημέροις διαγεγραμμένος¹⁴ λίθου τύπτων¹⁵ τὸ στέρον ὁ πατὴρ τελευτᾷ.

claustris penetratis pugnare cum Scythis. Non potuit id annuere Augustus, foedere paulo ante Scythico concluso. Legatos tamen Comanorum benevole ac munifice accepit, donisque oneratos dimittens, mandavit ut suo nomine Comanis referrent : imperatorem in præsens quidem habere ipsis gratias, nec enim auxilio egere : cupere autem ut ipsi muneribus non parvis quæ ad ipsos missurus esset, acceptis, redirent in domos suas. Eo facto, liberati metu Scythæ, nullo jam foederis respectu audaciam contiuuerunt, sed in latrocinia ut prius effusi vicinas late urbes et regiones crudelissimis grassationibus infestas et deprædationibus habebant. Inquietissima quippe natura Barbarorum est, indocilisque maxime **203** in dolis ad pactorum conventorum observationem. Redit ergo ad imperatorem Synesius oculatus index mutatae voluntatis atque ingratiſsimæ perfidiae Barbarorum. Brevi postea nuntiatur pervenisse jam eos Philippopolim ; quæ res curam ingeniem incussit imperatori ad prælium contra tantam multitudinem haudquaquam idoneis instructo copiis. Tamen, ut animo erat erecto semper ac præſenti, quem nec aduersa dejicerent, nec conturbarent, dubia casuum, quo minus certum in rebus quamlibet incertis consilium expediret, decrevit tali tempore insidiis tantum ac furtis belli, subitisque velitationibus rem gerendam. Isto adeo consilio procedere audeat cum paucis in innumerabilium occursum, obstare certus progressibus ruentium. Intercludebat iter hostium positis contra suorum castris : quæ ut fidam et hostilibus imperviam assultibus stationem haberent, loci delectu et valli munitione consequebatur. Hinc exploratoribus quoquoersum missis intentus, et pro se ipse acri vigilia in omne momentum occasionis, motum progressumque exercitum ad belli usum accuratissima ratione gubernabat. Odorabatur videlicet sagacitate mira quo potissimum cogitarent Scythæ ; eo comperto, quam urbem quemve locum adire illi postredie destinassent, ea ille præoccupabat jam præcedente vespera : rursus quo iidem venturos se vespere putarant, eo imperator summo mane præcesserat. Ad hæc jaculationibus procul tutis, subitisque coorientium ex occulto impressionibus suorum carpebat assidue Barbaros, successibus vel ea re non contemnendis, quod nulla jactura, ne periculo quidem, empti, tamen ad morandum victorum cursum impediendumque ne arcibus altissimæ subinde invadendis ditionem Romanam arctarent, suam extenderent, conferebant plurimum. Non poterat tamen plane sisti torrens, quin evolutis obicibus quantiscunque iret semper et ferretur quo pendeat præ-

ceps. Itaque jam usque ad Cyspella Scythæ promoverant. Nec defuit imperator quin castris illic de

Variæ lectiones ex eod. Coislin.

⁸ Deest vocula ὡς. ⁹ καταλαθόντων. ¹⁰ ἐπέειδε. ¹¹ προέφθαισε. ¹² διὰ χερμάδας. ¹³ τύπτων.

Car. Dufresnii Du Cangii

(7) Κύψελλα. Thraciæ urbs ad Hebrum, de qua geographi

mis revertens. **202** Is juramento quod Latini solent imperatori præstito, pollicitus insuper se simulationem attingisset suam, missurum ipsi auxilio equites quingentos. Hunc regie imperator acceptum donisque cumulatam atque honoribus, lætam ad sua dimisit. Movit inde Augustus postea exercitumque quantum maximum congregare summam cura potuit Adrianopolim transtulit. At Scythæ penetratis angustiis montium qui Golcon inter ac Diampolim siti sunt, circa locum Marcellam dictum castra sunt metati. Ea re Augustus cognita, cum etiam didicisset esse in itinere Comanos expectarique reditum eorum, veritus est ne facile contracta inter se pace utriusque Barbari, consensu incumberent in perniciem Romanæ rei. Misit ergo Synesium ad Scythas bullis aureis, quantum ad fidem faciendam esset opus, instructum, cum mandatis pollicendi eis ab imperatore largam copiam rerum omnium necessariorum, modo inducere in animum, atque in eo fidem obligare suam traditione obsidum, vellent, manere in loco quem jam occupassent, nec ulterius tendere. Cogitabat nempe imperator providus periculum in auxilium vertere, et adversus imminentes Comanos, si ad Istrum, quod fama ferebat, denno moverent, irrumperetque in Romanos conarentur fines, horum præsidio Scytharum ad tutanda ostia uti. Addiderat mandatis Synesio datis, ut si difficiles se ad eas conditiones Scythæ præberent, cito illis ibi relictis ad se reverteretur, nec sustineret differri sibi responsum quoad illi castra promovissent. Egit cum Scythis ex imperatoris voluntate Synesius prudenter, nec sine successu. Eunt frequentes in sententiam ieiendi cum imperatore fœderis. Fuit cum illis idoneo spatio Synesius, suaque comitate ac liberalitate imperatoris apte usus ad demulcendos feros animos offensionumque causas omnes accurate removendas, pacem stabilivit, quantum providi humanitas potuit.

Interim reversi Comani animo et apparatu committendi cum Scythis prælii, ubi hostes non reperi-
 tos transisse claustra didicerunt, atque apud Marcellam pacem cum imperatore pepigisse; mittunt qui ab eodem peterent, sibi ut per eum liceret

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

incastimabiliter thesaurus matris ecclesiæ, scilicet Sanctæ Sophiæ, id est Dei sapientiæ, superat, et absque dubio thesauro templi Salomonis cœquari potest. Quid iterum de infinito nobilium thesauro dicam, cum thesaurum negotiatorum rusticorum nemo æstimare possit? Quid invenitur in præteritorum imperatorum thesauris? Pro certo dico, non erit lingua quæ illum recitare valeat, quoniam non solum Constantinopolitanorum imperatorum ibi thesaurus habetur, sed etiam omnium antiquorum Romanorum imperatorum thesaurus ibi est translatus, et in palatiis absconditus. Quid amplius dicam? Quod certe patet oculis hominum, nihil est quantum ad illud absconditum. Currite ergo cum tota gente vestra, et omnibus vestris viribus certate, ne talis thesaurus in manibus Turcorum et Pincinatorum cadat, quia cum sint infinita, adhuc LX millia expectantur quotidie, et timeo ne per illum thesaurum paulatim nostros seducant cupidos milites, quemadmodum Julius Cæsar olim fecit, qui regnum Francorum cupiditate invasit, et quomodo Antichristus capturus totum mundum in fine mundi est acturus. Agite ergo dum

A ἀποδίδωσιν ὄρκον (5), ὑποσχόμενος ἅμα τῷ τὰ οἴκου καταλαβεῖν συμμαχούς ἀποστειλαί οἱ ἱππεῖς πεντακοσίους. Φιλοτιμησάμενος τοίνυν τὴν τοιοῦτον ὁ βασιλεὺς, πρὸς τὰ σφέτερα χαίροντα προέπεμψεν. Ἀπάρας οὖν ἐκέλευεν ὁ αὐτοκράτωρ μεθ' ὧν αὐτῆς συνελέξατο δυνάμεων καταλαμβάνει τὴν Ἀδριανούπολιν, οἱ δὲ Σκύθαι διελθούσες τὰ μεταξὺ τέμνη, μέσον Γολδῆς καὶ Διαμπόλεως, κατὰ τὴν λεγομένην Μαρκέλλαν (6) τὸν χάρακα ἐπήξαντο. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ τὰ κατὰ τοὺς Κομάνους μεμαθηκώς, ἐπεὶ προσδόκιμοι ἐπαναστρέφαι ἦσαν, ἐδεδίδει τὴν ἐκείνων ἔλευσιν ὑφορώμενος. Μεταπεμφάμενος τοίνυν τὸν Συνέσιον, καὶ τοῖς πρὸς τοὺς Σκύθας χρυσοβούλλοις λόγοις ἐφοδιάσας ἐκπέμπει παραγγελίας, ὡς εἰ μὲν πεισθεῖεν σπείσασθαι, καὶ δοῦν ἡμέρους ἀναχαιτίσαι αὐτοὺς τῆς ἐπὶ πρόσω φορᾶς, καὶ παρασκευάσαι μένειν ἐν ᾧ προκατέλαθον τόπω, καὶ οὕτω χορηγεῖν αὐτοῖς διαφιλῆ τὰ χρειώδη· ἐσκόπει γὰρ τούτοις κατὰ τῶν Κομάνων χρήσασθαι, εἰ τὸν Ἰστριν αὐτῆς καταλαβόντες πρὸς τὰ πρόσω χωρεῖν ἐπιχειρήσαιεν, εἰ δὲ γε οἱ Σκύθαι μὴ πείθονται, αὐτοῦ που καταλιπεῖν αὐτοὺς καὶ ὑποστρέφαι. Κατέλαβε τούτους ὁ ῥηθὲς Συνέσιος, καὶ τὰ εἰκότα προσομιλήσας ἐπεισεν ὑποσπόνδους γενέσθαι τῷ βασιλεῖ. Κάκεισε προσκαρτερῶν πάντα αὐτοὺς θεραπείας ἕξιου, πᾶσαν περιαιρῶν σκανδάλου πρόφρασιν.

B χαίτισαι αὐτοὺς τῆς ἐπὶ πρόσω φορᾶς, καὶ παρασκευάσαι μένειν ἐν ᾧ προκατέλαθον τόπω, καὶ οὕτω χορηγεῖν αὐτοῖς διαφιλῆ τὰ χρειώδη· ἐσκόπει γὰρ τούτοις κατὰ τῶν Κομάνων χρήσασθαι, εἰ τὸν Ἰστριν αὐτῆς καταλαβόντες πρὸς τὰ πρόσω χωρεῖν ἐπιχειρήσαιεν, εἰ δὲ γε οἱ Σκύθαι μὴ πείθονται, αὐτοῦ που καταλιπεῖν αὐτοὺς καὶ ὑποστρέφαι. Κατέλαβε τούτους ὁ ῥηθὲς Συνέσιος, καὶ τὰ εἰκότα προσομιλήσας ἐπεισεν ὑποσπόνδους γενέσθαι τῷ βασιλεῖ. Κάκεισε προσκαρτερῶν πάντα αὐτοὺς θεραπείας ἕξιου, πᾶσαν περιαιρῶν σκανδάλου πρόφρασιν.

C Ἐπαναστρέψαντες δὲ αὐτῆς οἱ Κομάνοι παρεσκευατῆμεν πρὸς τὴν κατὰ τῶν Σκυθῶν πόλεμον, καὶ μὴ ἐντυχόντες αὐτοῖς, ἀλλὰ μεμαθηκότες τὴν τούτων διὰ τῶν κλεισουργῶν ἔλευσιν, καὶ ὅτι τῆς Μαρκέλλαν καταλαβόντες εἰς εἰρηνικὰς ἔλθον μετὰ

Du Cangii notæ.

tempus habitis, ne Christianorum regnum, et, quod majus est, Domini perditis sepulcrum, et in te non iudicium, sed mercedem habebitis in celum. Amen.

Hactenus Alexii epistola, quem genuinam et non conflictam esse, vel minime adulteratam, abunde probant quæ ex illa delibavit, scriptisque suis inseruit, sed longe elegantioribus vestita verbis, Guibertus, lib. 1 *Hist. Jer.*, cap. 4; scripta vero hic innuitur anno post redactas in Græcorum potestatem (*), Alexii arte et industria, Galatiam et Paphlagoniam urbes, quas inter præcipuum locum obtinuit Sinope: proinde paulo ante Gelalabuli sultani obitum, quem an. Christi 1095 contigisse supra a nobis est observatum.

(5) Ὀρκον. Dominium, cujusmodi eidem Alexio a Gothofredo Bullionensi, cæterisque proceribus Francis præstitum narrat Anna, lib. viii, pag. 289.

(6) Μαρκέλλαν. Paulus Diac., lib. xxiii *Hist. Miscell.* in Constantino Irenes filio: *Julio mense exercitum movit adversus Bulgares, et construxit castrum Marcelloru n. Eodem libro Marcella dicitur, Ego veniam ad Marcellam.*

(*) Anna pag. 170, 176.

τοῦ βασιλέως σπονδάς, ἐξαιτοῦνται διελευθῆναι τὰς κλεισοῦρας, καὶ προσβαλεῖν ταῖς Σκύθαις. Ὁ δὲ πρὸς τοῦτο ἀνένευσε προσφθακῶς σπείσασθαι μετὰ τῶν Σκυθῶν, εἰπὼν, ὡς⁸ Οὐ γρέια τὸ παρὸν βοήθειαις ἡμῖν, λαθόντες ἰκανὰ ἐπαναστρέψατε. Καὶ φιλοφρονησάμενος τοὺς πρέσβεις, δῶρά τε ἰκανὰ ἐπιδοῦς μετ' εἰρήνης ἀπέστειλε. Τοῦτο θάρσος τοῖς Σκύθαις ἐνέβαλε, καὶ περισπονδήσαντες τῆς προτέρας ἀπανθρωπίας ἐχροντο ληϊζόμενοι τὰς παρακειμένας πόλεις καὶ χώρας. Ἄσταται γὰρ ὡς ἐπίπαν ἅπαν τὸ βάρβαρον, καὶ σπονδὴς φυλάττειν οὐ πέφυκε. Τοῦτο θεασάμενος ὁ Συνέσιος ἐπανέρχεται πρὸς τὸν βασιλέα αὐτεπάγγελτος [αὐτάγγελος], μνηυτῆς γεγονὼς τῆς τῶν Σκυθῶν ἀγνωμοσύνης καὶ παραβάσεως. Τὴν Φιλιππούπολιν δὲ τούτων καταλαμβινόντων⁹, τοῦτο μεμαθηκῶς ὁ βασιλεὺς, ἐν ἀμνηχανίᾳ καθίστατο, ἀποκρούσας πρὸς τσαῦτα πλήθη μὴ ἔχων δυνάμεις, ὥστε ὅλως τὴν μετ' αὐτῶν μάχην ἀναδέεσθαι. Ὅποιος δὲ ἐκεῖνος ἐν ἀμνηχανίᾳ πόρους εὐρίσκων, καὶ μηδοπωσοῦν καταπίπτειν ἐν περιστάσεσιν εἰλωθῶς, δεῖν ἔγνω δι' ἀκροβολισμῶν καὶ λόχων τὴν τούτων μελετῆσαι καθαιρέσιν. Καὶ οὕτω στοχασάμενος τῶν τόπων, καὶ τῶν πόλεων, ἐνθα καταλαμβάνουσιν ἐκεῖνοι πρώτας ἐμελλον, αὐτὸς ἐσπέρας τὴν τούτων προκατελάμβανεν ἔλευσιν, εἰ δὲ ἐσπέρας; τούτους; ἐμεμαθήκει τόπον τινὰ καταλαβεῖν, ἐκεῖνος τὸν τοιοῦτον πρώτας κατελάμβανε. Καὶ ὡς δύναμις δι' ἀκροβολισμῶν καὶ λόχων πόρρωθεν πρὸς αὐτοὺς ἀπεμάχετο, ὡς μὴ ἔγκρατεῖς αὐτοὺς γίνεσθαι τῶν φρουρίων. Καταλαμβάνουσιν δὲ ἀμφὸς τὴν Σκύθαι καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τὰ Κύψελλα (7). Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐπιζόμενον μισθοφορικὸν οὐπω κατέλαβε, γινώσκων ὁ αὐτοκράτωρ τὸ δέφυκνῆτον τῶν Σκυθῶν, καὶ ὁρῶν αὐτοὺς ἤδη καὶ αὐτὴν τὴν βασιλίδαν καταλαμβάνοντας τῶν πόλεων ζῆν τάχει πολλῶ ἐν ἀμνηχανίᾳ ἦν. Καὶ μὴ ἀποκρούσας δυνάμεις πρὸς τσαῦτα πλήθη ἔχων, τὸ μὴ χεῖρον, ὅ φασιν, βέλτιον λογισάμενος, πρὸς εἰρηνακῆς αὐθις ἀπειθε¹⁰ σπονδάς. Ἐρωτᾷ γοῦν, πρέσβεις ἀποστελλας πρὸς αὐτοὺς τὰ περὶ εἰρήνης. Οἱ δ' αὐθις τῷ τοῦ βασιλέως ὑπεῖξαν θελήματι. Προέφθακε¹¹ δὲ περὶ τῶν εἰρηνακῶν σπονδῶν αὐτόμολος παραγενέσθαι ὁ Νεάντιος. Πέμπεται τοίνυν ὁ Μιγιόνης, ὥστε πανηγύρεις ἐξάγειν ἐκ τῶν παρακειμένων χωρῶν, οὐδ' οὐδὲν εἰς τὸν γεγονότα ὑστερον πόλεμον κατὰ τὸν . . . . . τόπον ὁξέως κατὰ τῶν Πατζινάκων ἡρμῆσας, καὶ παρασυρεῖς παρὰ γυναικῆς Σκυθίδος ἐλάω διὰ σιδηρᾶ; ἄρπτης εἶσω τῶν ἀμαξῶν ἔλκυσθεις. Οὐ τὴν κεφαλὴν ἀποτιμηθεῖσαν ἐπίκρατο ὁ βασιλεὺς ἐξ αἰτήσεως τοῦ πατρὸς; αὐτοῦ. Ὑπὸ δὲ τῆς ἀφορήτου θλίψεως ἐπὶ τρισὶν νυκθήμεροις διαχερμάδος¹² λίθου τύπτον¹³ τὸ στέρνον ὁ πατὴρ τελευτᾷ.

claustris penetratis pugnare cum Scythis. Non potuit id annuere Augustus, foedere paulo ante Scythico concluso. Legatus tamen Comanorum benevole ac munifice accepit, donisque oneratos dimittens, mandavit ut suo nomine Comanis referrent : imperatorem in praesens quidem habere ipsis gratias, nec enim auxilio egere : cupere autem ut ipsi muneribus non parvis quae ad ipsos missurus esset, acceptis, redirent in domos suas. Eo facto, liberati metu Scythae, nullo jam foederis respectu audaciam continuerunt, sed in latrocinia ut prius effusi vicinas late urbes et regiones crudelissimis grassationibus infestas et deprædationibus habebant. Inquietissima quippe natura Barbarorum est, indocilisque maxime **203** indoles ad pactorum conventorum observationem. Redit ergo ad imperatorem Synesius oculatus index mutatae voluntatis atque ingratisimae perfidiae Barbarorum. Brevi praesens nuntiat pervenisse jam eos Philippopolim; quae res curam ingentem incusit imperatori ad praelium contra tantam multitudinem haudquaquam idoneis instructo copiis. Tamen, ut animo erat erecto semper ac praesenti, quem nec adversa dejicerent, nec conturbarent, dubia casuum, quo minus certum in rebus quamlibet incertis consilium expediret, decrevit tali tempore insidiis tantum ac furtis belli, subitisque velitationibus rem gerendam. Isto adeo consilio procedere audent cum paucis in innumerabilium occursum, obstare certus progressibus ruentium. Intercludebat iter hostium positus contra suorum castris : quae ut fidam et hostilibus imperviam assultibus stationem haberent, loci delectu et valli munitione consequeretur. Hinc exploratoribus quoquoersum missis intentus, et pro se ipse acri vigilia in omne momentum occasionis, motum progressumque exercitus ad belli usum accuratissima ratione gubernabat. Olorabatur videlicet sagacitate mira quo potissimum cogitarent Scythae; eo comperto, quam urbem quemve locum adire illi postredie destinassent, ea ille praecipuebat jam praecedente vespera : rursus quo iidem venturos se vespere putarent, eo imperator summo mane praecesserat. Ad haec jaculationibus procul tutis, subitisque coorientium ex occulto impressionibus suorum carpebat assidue Barbaros, successibus vel ea re non contentendis, quod nulla jactura, ne periculo quidem, empti, tamen ad morandum victorum cursum impediendumque ne arcibus aliisque subinde invadendis ditionem Romanam arctarent, suam extenderent, conferebant plurimum. Non poterat tamen plane sisti torrens, quin evolutis obicibus quantiscunque iret semper et ferretur quo pendeat praecipit.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸ Deest vocula ὡς. ⁹ καταλαβόντων. ¹⁰ ἐπειθε. ¹¹ προέφθασε. ¹² διὰ χερμάδος. ¹³ τύπτον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(7) Κύψελλα. Thraciæ urbs ad Hebrum, de qua geographi passim.

more objectis regionem adhuc intactam tegeret: verum remedio fortiori res egebat. Cum autem quæ dudum expectabantur auxiliares copię conducti militis nondum adessent, videretque Augustus sustineri amplius non posse inflammatum prædæ cupiditate Scytharum impetum in urbem regiam ruentium, quo, ut se habebant quotidiani progressus eorum, cito perventuri videbantur; coactus magnitudine periculi conscientiaque paucitatis atque infirmitatis exercitus quem ductabat, denique melioris inopia consilii, tentandam iterum pacis spem decrevit, missis ea de re legatis ad Scythas, non frustra. Nam hi pro imperatoris voto in sædus consenserunt. Antea porro quam id fieret, transfugerat ad Romanos Neantzes. Mittitur ergo Migidenus, ut ex regionibus et locis adjacentibus conventus educeret. Hujus filius contracta deinde pugna cum Barbaris ad locum **** nominatum, cum in Patzinacas servide inveheretur, seque illorum plaustris admonisset audacius, a muliere Scythide falce aut unco ferro in plaustrum attractus et captus est: cuius amputatum caput imperator patris ejus rogatu redemit. **204** Miser autem pater dolore amens per tres dies noctesque continuas pectus sibi saxo pulsare non desinebat, quoad luctum morte finit.

Cæterum haud longi temporis pax fuit, cito Scythiscanum instar, ad proprium vomitum redeuntibus. Hi moventes a Cypsellis, Tanrocomium stativa transferunt, ubi hieme traducta vicis urbesve adjacentes latrocinii populabantur. Orto autem jam vere inde Chariopolim veniunt. At imperator apud Bulgarophygiū commorans, non amplius sibi cunctandum aut furtis insidiisque ducendum censebat bellum. Sed abruptis a reliquo exercitu corpore juvenibus strenuis, magno numero delectuque exquisito, iis nempe quos archontopolos vocant, florenti omnes ætate ac prima lanugine signantes genas, expertæ in præliis fortitudinis, ut passim ineluctabilis eorum impetus haberetur: imperavit ut cir-

A Οὐκ ἐπὶ πολὺ δὲ τὰ τῆς εἰρήνης τῶν Σκυθῶν διήρκει. ἀλλ' αὖθις πρὸς τῶν ἴδιον ¹⁴ ἔμετον, ὡς κύνες ἐστράφησαν. Ἀπάραντες οὖν ἀπὸ τῶν Κυψέλλων καταλαμβάνουσι τὸν Ταυρόκωμον, καὶ εἰ παραχειμασάντες ἐληίζοντο τὰς παρακειμένας κωμοπόλεις. Ἐαρος δὲ ἤδη ἀναφανέντος, ἐκείθεν εἰς Χαριοῦπολιν ἔρχονται. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς τὸ Βουλγαροφυγιον (8) διατριβῶν οὐκέτι ἐν ἀναβολαῖς ἦν, ἀλλὰ μέρος τοῦ στρατοῦ ἀποτεμνόμενος ἱκανὸν λογάδας ἔπαντας, καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς ἀρχοντοπόλους ¹⁵ (9) καλουμένους νέους, ἀρτιφυεῖς πάντας τὸ γένειον, τὴν ὁρμὴν ἀνυποστάτους, προπέταξεν ἐξ ὀπισθίων τοῖς κατὰ τὸ ἄκρον τῶν ἀμαξῶν ἱσταμένοις προσβαλεῖν. Τὸ δὲ τῶν ἀρχοντοπόλων τίγμα παρῆ

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹⁴ τὸν ἴδιον. ¹⁵ Ἀρχοντοπόλους. Sic semper.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(8) Βουλγαροφυγιον. *Bulgarofte*, Villharduino. Vide notas ad eundem scriptorem.

(9) Ἀρχοντοπόλους. Quædammodum apud Gallos, Italos, Hispanos, Anglos, aliosve divisus olim fuit nobilium ordo in tres classes, baronum scilicet, militum, seu equitum et domicellorum, seu scutiferorum, ita apud Byzantinos, qui Latinorum mores, velut simiæ, ævo sequiori æmulati sunt, nobilium ordo in tres pariter classes distributus fuit. Universim vero nobiles et magnates aulæ Constantinopolitanæ ἀρχόντες appelluntur, ut ex Lupprando, lib. iii, cap. 9; Willelmo Tyrio, lib. xx, cap. 18, et Byzantinæ Historiæ scriptoribus colligere quivis potest. Horum uxores ἀρχοντίσσαι dicuntur Nicetæ in Isaacio, lib. iii, n. 11. Ordo ipse nobilium, ἀρχοντικὸν ab Anna, ἀρχοντικὴ τάξις appellatur a Cantacuzeno in Proœmio Hist. Nobiles igitur qui sanguinis nexu imperatoribus proximi erant, aut qui generis, officii et dignitatis prærogativa cæteris præstabant, πρότεροι ἀρχόντες vocantur in diplomate Andronici apud Phranzem, lib. iii, cap. 24, πρότεροῦντες τῶν ἀρχόντων, apud Theophylactum Simocat., lib. viii, cap. 9: Ὅποσοι τῆς μείζονος τύχης, apud Annam, p. 221, συγκλητικὸι ἀρχόντες apud Scylitzem, pag. 857. Cæteri quorum minor dignitas, ἀρχόντες nude ac simpliciter, Constantino Porph. in Novel. Περὶ δυνατῶν, etc. κατωτέρω ἀρχόντες dicuntur. Erant præterea ἀρχοντοπόλοι, seu **338** ἀρχοντοπόλα, (neutro enim genere non semel vocem hanc esse runt Byzantini scriptores, Codinus, *De offic.*, cap. 6, n. 38; Cantacuzenus, lib. i, cap. 48; Constantinus, in *Hist. Apol. Tyr.*, etc.), qua appellatione indigitabantur nobiles, qui nullum officium in aula, aut militia Byzantina obibant, præsertim vero nobilium et procerum filii, nulla propter ætatem di-

B gnitate insigniti. Quædammodum enim apud nos milites, seu equites, domini, qui autem nondum militari ordine donati erant, quantumvis nobiles, et illustri natalium splendore, vel serie, conspicui, *domicelli* nuncupabantur, tanquam minores domini, aut certe dominorum liberi: sic etiam Byzantini nobilium suorum et archontum filios, non ἀρχόντας, sed ἀρχοντοπόλους appellarunt, vocabulo mixto-barbaro, quo non tam ἀρχόντες, quam ἀρχόντων filii, quandoque etiam inferioris ordinis ἀρχόντες indicantur. Terminatio enim πόλος, seu πωλος, vocabulorum notio quidpiam detrahit, vimque habet minuendi. Plerumque etiam filium significat; ita apud Zonaram in Bulgaroœtione κομητόπουλος, sunt comitum filii, et Humbertopulus apud Annam, est Humberti filius; quæ loquendi formula Anglo-Normannis familiaris olim fuit, nomen patris, filii nomini præponentibus; quod præterea de Hybernis observat Camdenus. Eumvero ἀρχοντοπόλοι, cujuslibet essent conditionis, aut generis, filii etiam dignitatis, in palatio imperatoris nudis stabant capitiibus, cum ceteri ἀρχόντες et proceres sciadiis pro ratione officii, aut ordinis, capita operirent, uti testantur Nicephorus Gregoras, lib. ii extremo, et Codinus, *De offic.*, cap. 3, n. 12, et cap. 7, n. 32. Totum hunc aulæ Constantinopolitanæ procerum ordinem discimus ex supra laudato Andronici diplomate: Ἔστε τῶν προμενῶν (leg. πρότερων) ἀρχόντων τῆς βασιλείας μου, καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων, καὶ ἀρχοντοπόλων αὐτῆς. Ex his igitur satis liquet quæ fuerit τῶν ἀρχοντοπόλων phalanx ab Alexio instituta, constata scilicet ex nobilioribus adolescentibus aulæ Constantinopolitanæ, quibus ἀρχοντοπόλων nomenclaturam primus indidit: Καὶ ἀρχοντοπόλους ἰσόμεσαν, ὡσαυτεῖ ἐξ ἀρχόντων υἱοὺς γέγονεσσαν.

Ἀλεξίου πρῶτως ἐφεύρητο. Ἀστρατίαν γὰρ Α cumducti a tergo Scythas adorantur eos qui e
ἐχούσης τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς διὰ βραθυμίαν summis exstabant planctis. Hæc archontopolium
ἀνέκαθεν ¹⁶ αὐτοκρατόρων, συλλεξάμενος ἅπαντα cohors inventum Alexii est, nullum non moventis
χόθην αὐτοῦ τῶν ἀποπεπτωκότων στρατιωτῶν υἱεὶς lapidem ut labefactam ac funditus perditam su-
ἐγύμνασε τε πρὸς ὄπλα καὶ πόλεμον, καὶ ἀρχον- periorum desidia imperatorum Romanam inilitiam
τοπώλους ὠνόμασεν ὡσανεὶ ἐξ ἀρχόντων υἱοῦς γε- resitueret, si qua ratione posset. Illud ad istum
γονότας ἵνα διὰ τοῦ ὀνόματος εἰς τὴν τῶν γονέων finem utile inter alia ei occurrit : militum defun-
εὐγένειάν τε καὶ ἀνδρίαν ἀναφερόμενοι καὶ οὗτοι, ctorum filios congregavit undique, conscriptosque
θοῦριδος ἀλικῆς μνήσαιντό τε καὶ ἀνδραϊότεροι γέ- in novum agmen armavit, exercitūque diligenter ad
νοιτο, τοῦ καιροῦ τούτοις τόλμαν καὶ ῥύμην ὑπα- pugnam, indito archontopolium nomine toti isti
γορεύοντος. Τοιοῦτον δὴ τὸ τῶν ἀρχοντοπώλων turmæ proprio, ex origine indicante esse ipsos fi-
τάγμα, ὡς ἐν ὀλίγῳ εἰπεῖν, εἰς δύο χιλιάδας συμ- lios tribunorum centurionumque aut similitum qui
σοῦμενον, ὡς περ ποτὲ καὶ τοῖς Λάκωσιν ἐφεύρητο ducendis ordinibus operam bello navassent : quo
ὁ ἱερὸς λεγόμενος λόγος. Οὗτοι τοίνυν οἱ νεβλεκτοῖ vocabuli admonitu verisimile erat concepturos eos
ἀρχοντόπωλοι ἐσταλμένοι πολεμικῶς ἦσαν. Οἱ δὲ B generosum propositum non degenerandi a paterna
κάτωθεν τοῦ αὐχένος προλοχίζοντες Σκύθαι ¹⁷ τὰς B virtute, et heroicis in occasione facinoribus san-
τούτων ἐφόδους ἐπετήρουν· καὶ θεασάμενοι τούτους guinis fidem ac nobilitatem affirmandi. Excrevit
κατὰ τῶν ἀμαξῶν ἀφωρηχότας, ἀσχέτω ῥύμη brevi ea cohors usque ad numerum duum millium :
κατ' αὐτῶν ἵενται. Καὶ ἀγχεμάχου τῆς συμποκῆς simileque habere quippiam visa est illi sacro ag-
καταστάσης, πίπτουσι τῶν ἀρχοντοπώλων ὡσεὶ τρια- mini a Laconibus olim excogitato nominatoque. Ili
κόσιοι ἐκθύμως μαχόμενοι. Περὶ ὧν πολὺν ¹⁸ χρόνον ergo recens lecti archontopoli juvenes in Scythas ut
βύθιον ἔστεινεν ὁ βασιλεὺς, δάκρυα θερμὰ ἐκχέων, jubebantur armati vadunt. At Barbari loco de-
καὶ ὀνομασίᾳ ἕκαστον καθάπερ ¹⁹ ἀπόδημον ἀνακα- presso prope jugum ex quo eminebant, insidiis po-
λούμενος. Ἠτήσαντες οὖν οἱ Πατζινάκοι τοὺς ἀν- sitis exitium incautis machinabantur : adeoque jam
τιτεταγμένους, διὰ τῆς Χαριουπόλεως διελθόντες, commisso cum insessoribus plaustorum intentos
ἀπονευένεκασι πρὸς τὸν Ἄπρον, ἅπαντα ληξζόμενοι. certamini, a tergo summo impetu adorti, conserto-
Τῇ γοῦν προτέρῳ μεθόδῳ χρησάμενος αὐθις ὁ βα- que acri prælio, trecentos ex ipsis generose pug-
σιλεὺς προκαταλαμβάνει τούτους, καὶ εἰσεσιν εἰς nantes necat : quos longo tempore altis suspiriis
τὸν Ἄπρον (10)· οὐ γὰρ προσήσταν αὐτῷ ἀπο- calidisque lacrynis prosecutus imperator est, nomi-
χρῶσαι δυνάμεις, καθάπερ πολλάκις εἴρηται, C natim unumquemque inclamans, tanquam non mor-
πρὸς μάχην τοῖς ἀντικαθισταμένοις. Τοιγαροῦν tuos, sed peregre profectos cum spe reditus arbi-
γινώσκων αὐτοὺς κατὰ τὰς αὐγὰς ἡλίου εἰς προνο- traretur. Victores Patzinaci transita Chariopoli ad
μὴν ἐξερχομένους, μετακαλεσάμενος τὸν Ταττίκιον, Aprum tendunt cuncta obiter vastantes. Quid faceret
οὐδ' ὁ λόγος ἐν πολλοῖς ἐμέμνητο, ἐντελεῖατο συμπα- imperator nova clade domitus, nisi audacia non
ραλαβεῖν μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς τε καλουμένους ἠνδρειω- succedente ad Fabianas artes et expertam paulo
μένους τῶν ἀγούρων (11) καὶ τῶν περὶ τὴν θεραπείαν ante rediret sustentandi belli methodum? Occupat
αὐτοῦ οικειοτέρων τοὺς λογάδας καὶ τοὺς Λατίνοὺς ergo destinationem Barbarorum et cum suis copiis
ἅπαντας καὶ κατὰ τὸ περιορθρον τὰς Σκυθικὰς ἐκ- ad aperte pugnandum, ut sæpe diximus, nimium
δρομάς διυπνισθέντας τηρεῖν, ὡσθ' ὄπηνικα τοὺς paucis, ad tardandum **205** victorum cursum ut-
Σκύθας εἰς προνομὴν ἐξιόντας τῆς Ἰβίας πόρῳ que sufficere, Aprum ingreditur priusquam
γενέσθαι παρεμβολῆς στοχάζονται, κατ' αὐτῶν την- eo Scythæ pervenisset. Eodem adnotis Barbaro-
καῦτα ἔδλους ῥυτῆρας ἐνδοῦναι. Ὁ δὲ κατὰ τὸ ἐντε- rum castris cum cognovisset imperator postridie
ταλμένον πεποιηκῶς, κτείνει μὲν τετρακοσίους, sub solis ortum prodituros inde prædatores, accer-
ικανοὺς δὲ καὶ ζωγρίαν ²⁰ ἀγει. Τί τὸ ἐντεῦθεν; sito, cuius sæpe meminimus, Tatticio mandavit, ut
Καταλαμβάνουσιν οἱ τοῦ ²¹ Φλάντρα ἀποσταλέντες D sumptis secum e pædagogio αὐτῆς regis pueris
ἵπποι· ἔκκριτοι ὡσεὶ πεντακόσιοι, χάρισμα κομί- bello jam maturis (cohors erat e re nomen nacta,
ζοντες τοῦτ' ἵππους ἔκκριτους τὸν ἀριθμὸν ἕκαστον ut ephorum in virile robur adultorum diceretur)
πρὸς τοῖς πεντήκοντα· ἀλλὰ καὶ ὄσους τῆς προκει- filissimis quoque quos haberet domesticis suis
μένης αὐτοῖς χρεῖας εἶχον ἐπέκειντα, ἀποδεδῶκασι ipsius ac famulis, præterea Latinis universis, primo
τοῦτ' ἐπιμή. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀλέξιος δεξιωσάμενος diluculo excubaret ad observandas excursions

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁶ τῶν ἀνέκαθεν. ¹⁷ Deest vox Σκύθαι. ¹⁸ ἐπὶ πολὺν. ¹⁹ καθάπερ. ²⁰ ζωγρίσας. ²¹ παρὰ τοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(10) Ἄπρον. Apros, Thraciæ urbs, archiepisco- pali et metropolitana dignitate insignis, de qua Cantacuzenus, lib. 1, et Veteres Notitiæ.

(11) Ἀγούρους. Hoc vocabulo ephobos a Thra- cibus nuncupatis ex Eustathio pridem docuit

H. Stephanus, qua etiam, notione eadem, usum Nicetam observat Menrsius. Leo Grammat. p. 469 : θεασάμενος οὖν αὐτὸν ἐπιτάγουσον καὶ μεγάλην κεφαλὴν ἔχοντα, ἐπέθηνεν Κεφαλᾶν.

Scytharum, ut cum eos qui prædandi causa exissent procul jam abesse a castris ipsorum appareret, equos ipse cum suis in eos totis habenis immittens, circumventos opprimeret. Haud secus quam imperaverat est factum. Scythæ quadringenti cæsi, nec pauci captivi ducti. Quid postea? Adveniunt missi a comite Flandriæ egregii equites fere quingenti, munus a domino suo imperatori offerentes equos eximios quinquaginta supra centum. Quin et ipsi privatim pro se quisque quotquot habuere supra usum eidem vendidere. Quibus Augustus benevole ac munifice exceptis, gratias insuper multas habuit retulitque. At cum paulo ante certi allati essent ab Oriente nuntii, quibus constabat Nicææ præfectum (vulgo Persarum satrapam vocant, sed nunc a Persis qui Turcis parent nominari solet amiras) Apelchaseum expeditionem in Nicomediam quantum maxima posset cura ac diligentia parare, Flandrenses eo equites ad urbem regionemque tutandam misit.

Per id quoque temporis Tzachas probe edoctus quantopere nutaret in Occidente Romana res quantoque imperator labore ac miseria vix ac ne vix quidem Patzinacarum contra incumbentium pondus sustineret, occasionem magnæ rei sibi oblatam ratus, decrevit armare classem, ac Smyrnæo tum forte cuidam occurrens navalium operum peritissimo, curam dedit piraticarum apparandarum navium numero quam posset maximo. Agraria insuper (nomen est navigiorum alterius generis), agraria, inquam, tecta quadraginta experientibus nauticæ militiæ viris onusta, cum piraticis addidisset, solvens cum his omnibus Clazomenas tenuit, et eam urbem primo adventu occupavit. Inde Phocæam appulsus et ipsam cepit. Ex hoc loco litteras dat ad Mitylenensis ditionis curatorem Alopum, quibus sese illi consilere significans minaciter denuntiabat: abiret mature, si saperet, alioqui, si eum illic mox deprehenderet, graves pœnas daturum. His territus curator nave noctu conscensa Constantinopolim petivit. Quo Tzachas comperto nihil cunctatus Mitylenem occupavit facile, una illi negotium Methymna faciente. **206** Est ea in promontorio istius insulæ sita civitas, cujus fidem constantem simul cognovit imperator, extemplo submissis navibus præsidia idonea suggessit, quibus oppugnationem Tzachæ posset repellere. Verum hic ea civitate non tanti habita, ut ei obsidendæ tempus alibi collocandum utilius vellet terere, tota statim classe invecus in Chinum, totam et istam primo incursu occupavit insulam. His Tzachæ progressibus imperator motus,

A τούτους, ικανῆς ἀπεδίδου τὰς χάριτας. Ἀγγελλὰς δὲ ἐκ τῆς ἐφῆς καταλαβούσης ὅσον ἤδη ἐπλήξεσθαι τὸν τὴν Νίκαιαν φρουροῦντα, ὃν ἡ συνήθεια μὲν τῶν Περσῶν σατράπην (12) ἀπακαλεῖ, οἱ δὲ νῦν τὰ Περσῶν φρονούντες Τούρκοι Ἀμυρᾶν ὀνομάζουσι, τὴν Ἀπελχασίμ (13) κατὰ τῆς Νικομήδους, ἀποστέλλει τούτους πρὸς φυλακὴν τῆς χώρας.

B Τότε δὲ καὶ ὁ Τζαχᾶς (14) τὴν τοῦ βασιλέως περὶ τὴν δύσιν πολυσχιδῆ δχλησιν, καὶ τοὺς τῶν Πατινάκων μετ' αὐτοῦ συχνοῦς πολέμους βεβαιωθείς, εὐκαιρίαν εὐρών, θέον ἐλογίσαστο στόλον κηῖσασθαι¹¹. Συμυρναίῳ δὲ τινι ἐντυχῶν τὴν κτίσιν αὐτῷ τῶν ληστρικῶν ἀνέθετο πλοίων, ὡς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐμπειρίαν πολλὴν ἔχοντι. Αὐτοῦ που δὲ κολλῆς κατασκευάσας ναῦς, πρὸς δὲ καὶ τεσσαράκοντα ἀγρόρια σκεπαστά, καὶ ἐν αὐτοῖς ἀνδρας εἰσαγαγὼν ἐμπειροῦς, λύσας τὰ πρυμνήσια πρότῳρμισε ταῖς Κλυζομεναῖς (15), καὶ ἐξ ἐφόδου ταύτας κατέσχεν. Ἐκεῖθεν δὲ εἰς Φώκαιαν ἀπελθὼν εἴλε καὶ ταύτην ἐξ ἐπιδρομῆς. Κάκειθεν ἀποστείλας πρὸς τὸν τὴν διοίκησιν Μιτυληνῆς ἐμπειπιστευμένον κουράτορα (16) τὸν Ἀλωπὸν, πάνδεινα ἠπειλήσαστο, εἰ μὴ θάπτον ἐκεῖθεν ἀπέλθοι, κηῖσασθαι τε αὐτοῦ λέγων, καὶ διὰ τοῦτο προμηγνύειν τὰ μέλλοντα τούτῳ ἔσεσθαι δεῖν¹², εἰ μὴ ἐκεῖθεν ἐκσταίῃ. Ὁ δὲ ἀπὸ τῶν τοῦ Τζαχᾶ ἀπειλῶν ἐκδειματωθείς, νυκτὸς εἰς ναῦν εἰσελθὼν, τὴν βασιλεύουσαν ἀνεζήτησε. Τοῦτο δὲ μεμαθηκῶς ὁ Τζαχᾶς οὐκέτι ἐν ἀναβολαῖς ἦν, ἀλλὰ παραχρῆμα ἀπελθὼν ἐξ ἐφόδου τὴν Μιτυληνὴν κατέσχεν. Ἐπεὶ δ' ἡ Μίθυμνα περὶ τὸ ἄκρον ταυτὶς τῆς νήσου διακεκμημένη οὐ προσελήλυθει τῷ Τζαχᾶ, ὁ βασιλεὺς περὶ τοῦτου πυθόμενος, παραχρῆμα διὰ πλοίων ἀποστείλας ἀποκρῶσαν δύναμιν, κατοχυρώσαστο ταύτην. Ὁ μὲν τοι Τζαχᾶς οὐδένα λόγον τῆς Μηθύμνης ἐποίησαστο, ἀλλ' εὐθύ τῆς Χίου τὸν ἀπέπλουον ποιησάμενος ἐξ ἐφόδου κατέσχευ καὶ ταύτην. Ὅπερ ὁ αὐτοκράτωρ μεμαθηκῶς πέμπει κατ' αὐτοῦ στόλον ἀποκρῶντα μετὰ στοασιωτῶν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ κτίσαι.

Car. Dufresnii Du Cangii nota.

(12) *Σατράπην*. Clizasthlanem, Solimanni veteris filium.

(13) *Ἀπελχασίμ*. Atqui e vivis sublatus erat Apelchaseum, cui successerat Clizasthlan Solymani filius, ope Pulchasis, Apelchaseum fratris, qui hic intelligi debet; proinde lego, τὸν Ἀπελχασίμ ἀδελφόν.

(14) *Τζαχᾶς*. Tzachæ (Zachatam vocat Glycas) Turcei proceris in Hellesponti insulas irruptionem narrant etiam Zonaras et Glycas.

(15) *Κλυζομεναῖς*. Eadem, opinor, quæ Clazomenæ, urbs Ioniciæ maritima: ut credam, facit

Phocæ et Mitylenes, seu Lesbi, insulæ vicinia.

(16) *Κουράτορα*. Erant apud Byzantinos cura eorum varia genera; interdum enim et sæpius, curatores dicuntur ædium publicarum præfecti, seu *provisores*, ut vocantur in Vita Ludovici Pii. Quamdoque etiam præfecti ærarii. Gloss. S. Benedicti cap. *De magistrat.*, *Curator*, *φροντιστής*, *λογιστής*, *Gloss. Græco-Lat.* *λογιστής, curator*. In vet. Inscr. *Curator ærarii Mediolanensis*. Hac igitur functione dignitate in Lesbo insula Alopum constat. Summus autem ærarii præfectus μέγας κουράτωρ dicebatur. Vile tom. I, *Hist. Fr.*, pag. 86¹.

Ικάνων, ἡγερόνα τούτων καταστησάμενος Νικήταν τὴν Καταμονίτην. Ὁ δὲ ἀπελθὼν καὶ τὴν μετὰ τοῦ Τζαχᾶ συνάρα: πόλεμον ἡττάται παραχρῆμα, καὶ πολλὰς τῶν συναπαγομένων αὐτῷ νῆων ὁ Τζαχᾶς ἀπέλατο. Τοῦ συμβάντος δὲ τῷ Καταμονίτῃ ὁ βασιλεὺς ἐν εἰδήσει γενόμενος ἕτερον ἐξοπλίζει στόλον, ἐπιστήτας δούχα τούτου Κωνσταντῖνον τὸν Δαλασσηνὸν ²² ἄνδρα μαχημώτατον καὶ μητροθεν τούτῳ προσήκοντα, ὃς κατὰ τὴν ἕβδα τῆς Χίου γενόμενος παραχρῆμα τῆς τοῦ κάστρου πολιορκίας εἶχτο, ἐκθύμως μαχόμενος καὶ σπεύδων τὴν πόλιν εἰεῖν πρὸς τοὺς τὸν Τζαχᾶν ἀπὸ τῆς Σμύρνης καταλαβεῖν. Διὰ πολλῶν οὖν ἐλεπθλεων καὶ πετροβόλων ὀργάνων πλῆξας τὰ τεῖχη καθαιρεῖ τὸ μεταξὺ τεῖχος τῶν δύο ²³ πύργων. Οἱ δὲ ἐντὸς Τοῦρκοι θεασάμενοι τὸ γεγονός καὶ ἐγνωκότες, ὡς ἀνυπόστατοι ταῖς ὀρμαῖς οἱ Ῥωμαῖοί εἰσι, εἰς ἔλεον (17) τὸν τῶν ἀπάντων ἐπεκαλοῦντο Κύριον, βρωμίζοντες. Οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Δαλασσηνὸν ²⁴ καὶ τὴν Ἦπον ἀκάθεκτοι ἦσαν, σπεύδοντες εἰσω τοῦ κάστρου εἰσελθεῖν, κἄν παρ' αὐτῶν διεκωλύοντο, δεδιότων μήπως τὴν προαποτεθεῖσαν παρὰ τοῦ Τζαχᾶ λείαν ἄπασαν καὶ τὰ χρήματα, εἰτελθόντες ἀναλάβωται, καὶ λεγόντων ὡς Τῆς εὐφημίας τοῦ αὐτοκράτορος λαμπρᾶς ἤδη παρὰ τῶν Τοῦρκων γινομένης ἀκούετε, καὶ ὡς ὑπέσπονδοι ὑμῶν γεγονῶσιν. Οὐ γρηὶς οὖν εἰσελθόντας ἀπηρώς τούτους κατασφάττειν. Ἐπεὶ δὲ τὸ πᾶν τῆς ἡμέρας ἤδη παρωχῆται καὶ νύξ παρῆν, οἱ Τοῦρκοι ἕτερον τεῖχος ἀντὶ τοῦ ἐρειπωθέντος ἀνοικοδομήσαντες ἀπῆρῶσαν τούτου ἔξιθεν στιβάδας καὶ βύρσας (18) καὶ πᾶν τὸ παρατῶν πέπλον, ὡς ἂν ἡ σφοδρότης τῶν παμπρομένων λίθων ἐνταυθεῖν ὑποχαλῶσα μερικῶς ποσῶς ²⁵ ἐνδιώσι.

luis omnisque generis centonibus diligent r protegunt : quo mollities tomenti vim tormentorum ac machinis ejaculatorum infringeret lapidum enervemque omnem faceret et inefficacem ejaculatio-

Καὶ ὁ μὲν Τζαχᾶς τὴν προσόντα στόλον αὐτοῦ ἐξοπλίσας, καὶ διὰ τῆς ἡπείρου ὡσεὶ ὀκτώ χιλιάδας στρατεύας, τοὺς ὄρκους ²⁷, τὴν πρὸς Χίον φέρουσαν ἐβάδιζεν. Ὁ δὲ γε στόλος αὐτῷ ἐπικολοῦθει παρθέων τὴν ἤβδα. Ὁ δὲ Δαλασσηνὸς τοῦτο μεμαθηκώς, λύσαι τὰ πρυμνήσια τοὺς ναυάρχας τοῦ στόλου παρεκείευστο, ἀποχρῶντας εἰσαγαγῶν ἐν αὐτῷ στρατιώτας, καὶ ἡγεμόνα τὴν Ἦπον, βουλόμενος εἶπου τούτῳ συναντήσει διαπλοῖζομένῳ ²⁸,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

²² Δαλασσηνόν. ²³ δυεῖν. ²⁴ Δαλασσηνόν. Sic semper postea. ²⁵ ὀποσῶς. ²⁷ Τοῦρκους. ²⁸ διαπλοῖζομένῳ.

Car. Dufresnii De Cangii notæ.

(17) *Εἰς ἔλεον*. Græco idiomate Dei misericordiam implorasse Turcos ait Anna, quod Turcicis hisce verbis facere solent : Ἄλλὰ οὐκ Κοῦδὰρ ἀλλὰ, ut est in Saracenicis Syllburgii, pag. 195 : Ῥασούλ, Ῥασούλ Μαχουμέτη, vel, ἀλλὰ ταχρὸ Μαχουμέτη. Vide Scip. Ammirat. ad Tacit., lib. xiv, cap. 5.

(18) *Στιβάδας καὶ βύσας*. Vegetius, lib. iv, cap. 25 : *Aspersum arietes vel falces sunt plura remedia ; aliquantuli centones et cu citas iustibus calcant, et iis opponunt locis, quo cædit aries, ut impetus machinæ materia molliore fractus, non*

nauticas contra eum copias satis, ut putabat, multas firmasque misit, duce eis præfecto Niceta Castamonita. Ille primo statim congressu victus plerasque navium eripi sibi ab Tzacha passus est. Ad ejus cladis nuntium imperator aliam rursus classem armat, duce illi præposito Dalasseno viro fortissimo, materna ipsi cognatione juncto. Is appulsus Chium nullam arcis oppugnandæ moram fecit : quin suam occasionem ratus absentiam Tzachæ Saryna, ut fama erat, reditum parantis, nihil sibi ad conatum omnem sciebat reliqui, quo expugnatione civitatis auxiliorum adventum præverteret. Ergo machinis et balistis vehementer incumbens, tandem muri spatium, quantum inter duas tentitur turres, diruit ac sternit. Eo Turci qui erant intus animadverso, gnari quam ineluctabiles in muro nudatas arces Romanorum insultos esse soleant, Romanas conati voces misericordiam implorabant communis omnium Domini. At milites apud Dalassenum et Opum frequentes instabant, permitti sibi flagitantes irruptionem in apertam arcem. Recusabant duces, continebantque impetum multitudinis ad certam victoriam ruentis. Causa cunctandi erat metus, ne post expugnationem certo futuram, si miles ire sineretur, direptio mox consequens prædā multam ac variam a Tzacha comportatam in istam arcem, temere consumeret : quam ipsi restitutam dominis aut fisco servatam ac sibi mallent. Prætextus ab ostentata Turcorum deditione sumptus : *Audistis, inquietabant, ut Turci nostrum imperatorem agnoscant et ipsi, veneranturque. Cur vestros supplices et dedititios trucidatim itis ?* Sic extracta die Turci secuta nocte murum pro subverso muro alium attollunt, eumque qua parte spectabat hostes culcitris, pelli-

Interim Tzachas cum sua classe ad alterum insulæ appulsus latus terrestri versus urbem Chium itinere pergere institit cum exercitu Turcorum fere octo millium : sequente ipsum et classe **207** ac circumlegente oram. Et ubi Dalassenus didicit, solvere navarchos jubet et adversus classem hostilem infestos ferri. Præfecerat Opum Romanis navibus, et idoneo ipsos virorum fortium numero firmarat : junseratque pugnam invadere quamprimum cum

destruat murum. **339** Leo in *Tact.*, cap. 15, § 48 : Καὶ πρὸς τοὺς κριούς δὲ ἀντίκεινται τὰ ἄλλα καὶ σακκία γέμοντα ἀχύρα καὶ ψάμμῳ. Wilhel. Tyrinus, lib. viii, cap. 15 : *Cives a propugnaculis stramine plenos et palea saccos suspenderunt, vestes quoque et tapetia, trabes ingentis magnitudinis, et culcitras reffectas bombyce a turribus et muro aliquantulum demiserunt, ut per eorum molliem et mobilitatem contortiorum molarium ictus eluderent, et laborantium eracnarent conatum.* Adde cap. 18, et Albert. Aq. lib. vi, cap. 9.

vacuis milite navigiis Turcorum. At Tzachas terram repente deserens classem conscendit cursumque infestus dirigit recta in obsessam urbem. Occurrit illi Opus circa noctem mediani, novoque ac inopinato classem hostium instructu dispositam miratur. Magno siquidem rudente aut catena Tzachas ad id parata ipsum naves suas universas complexus astrinxerat, ut nec retro ulla cedere, nec prorsum ultra cæterarum ordinem posset excurrere, acieique navalis sic formam corrumpere. Tali specie percussus Opus, ne accedere quidem ausus propius, versis statim gubernaculis Chium repetiit. Tzachas redentem caute ac sine tumultu contenta remigatione sequebatur, intervallo non magno. Sic appropinquabant ambo civitati. Primus Opus in portum urbis, quem antea Dalassenus occupaverat, naves induxit. Tzachas circumducta classe ultra portus ambitum, mœnibus obsessæ arcis naves admovit. Quarta dies hebdomadis erat. Postridie eductos e navibus numeravit descripsitque omnes. Dalassenus oppidulum quoddam portui propinquum conspicatus, avulso coarctatoque priori vallo, nova ad illud metatus et inolitus castra est, in eaque pro tempore ac periculo satis munita suas copias universas transtulit. Sequenti die ambo exercitus armati prodeuntes instruebantur ad pugnam. Cæterum Romanus immotus in loco manebat, sic jussus a Dalasseno, qui rumpi phalangis textum contesserationeque coherentium scutorum, discessu a se invicem discursuque militum veterat. Contraria ratione Tzachas totum ipsum corpus acie barbaricæ infestum in Romanos immittebat, paucis turmatim equitibus pone jussis sequi. Turcos sic contra venientes intuiti Latini repente longis protensis hastis in eos adversi procurrunt. Barbari telorum procul ac jaculorum nimbis, non in Gallos collimantes ipsos, sed in equos eorum, multos straverunt in itinere ipso, alios emenso spatio admotos, hastis et ipsi usi confoderunt. Ita plerique cæsis cæteros effusa concitatos fuga intra vallum compulere: at illi ne hic quidem se tutos rati præcipiti ad naves cursu ferebantur. Romani spectaculo passim ac fœde fugientium Gallorum percussi consternatique loco paulisper moti sunt: et ad muros ejus quod diximus oppiduli constiterunt. Turci **208** obstante nullo ad litus usque proVecti naves quasdam occuparunt. Id conspicati nautici funes abscindunt, avulsique a ripa anchoris jactis in conspectu sistunt rei eventum sperculantes. Jubet eos Dalassenus legere insulæ oram ab occiduo latere, et circumvectos occupare Bolissum, ibique suum adventum præstolari. Est Bolissus exiguum oppidum in promontorio sicut hujus insulæ. Venit id consilium Dalasseni Sythiarum quorundam in notitiam, qui statim Tzacham adeuntes, indicarunt ei: at is quinquaginta extemplo speculatores exploratum misit, quandam

κατ' αὐτοῦ συμμίξαι πρὸς πόλεμον. Ὁ δὲ Τζαχᾶς τὴν ἤπειρον καταλιπὼν κατευθῆ Χίου τὸν ἀπόπλου ἐποίητο. Καὶ συννιτῆσας αὐτῷ περὶ μέσσα νύκτας ὁ Ἄπος, ὡς εἶδε καινὴν κίνα τὴν νυλοχίαν ποιούμενην (καὶ γὰρ ἔλυον κατασκευάσας παμμεγέθη ἅπαντα" τὰ αὐτοῦ ἐδέσμητε πλοῖα, ὡς μήτε τοὺς τρεπομένους ἀποδιδράσκειν δύνασθαι, μήτ' αὖ πάλιν τοὺς προεκτρέχειν ἐθέλοντας τῆς ναυτικῆς συνάξεως διακόπτεσθαι), ἐκδειματωθεὶς καὶ μὴδὲ προσπελάσει τούτους θαρρῆσας ὄλις, στρέψας τοὺς ὄλακας, τὴν Χίον αὖθις ἀνεζήτει. Ὁ δὲ γε Τζαχᾶς, σὺν ἐπισητῆμῃ ἀκολουθῶν αὐτῷ οὐκ ἐνεΐδου τῆς εἰρέσεως Ἐπὶν δὲ τῆ Χίῳ προσπελάζειν ἐμελλον· ὁ μὲν Ἄπος τῷ λιμένι πρῶτος τὰς ναῦς προσώρμιζε τῆς Χίου· προεφθάκει γὰρ τοῦτον κατασχεῖν ὁ Δαλασσηνός· ὁ δὲ Τζαχᾶς περιπλεύσας τοῦτον τὴν ἕδη βηθέντα τῆς Χίου ἔρμον, τῷ τείχει τοῦ κάστρου τὰς ἰδίας προσεπάλασε ναῦς. Τετρὰς δὲ τῆς ἐβδομάδος ἦν. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ἐξέλασας τῶν νηῶν ἕπαντας ἤριθμοι τε καὶ ἀπεγράφετο. Ὁ δὲ γε Δαλασσηνός πολίχνιον τι ἀγχοῦ τοῦ λιμένος εὐρηκῶς, ἠφάνισε μὲν τὸν χάρακα δὲ προφθάσας διώρυξε, καθὲρ δὲ κατελθὼν καὶ ἄλλην διώρυχα ποιήσας εἰς ἀποχρῶντα τάφρον αὐτοῦ που τὸ ὀπλιτικὸν κατέθετο. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ἀμφω τὰ στρατεύματα ἐξηπλισάμενα, κατ' ἀλλήλων παρεσκευάζοντο. Ἀλλὰ τὸ μὲν Ῥωμαϊκὸν ἀτρεμοῦν ἴστατο τοῦ Δαλασσηνοῦ κελεύσαντος, μὴδένα τὸν συνασπισμὸν λυεῖν. Ὁ δὲ γε Τζαχᾶς τὸ πλείστον τῆς βαρβαρικῆς παρατάξεως κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἰέναι παρεβήξεν, ὀλιγοστοὺς δὲ καὶ ἱππαζόμενους συνέπεσθαι τούτοις. Τοῦτον οἱ Λατῖνοι θεασάμενοι, δόρατα μικρὰ ἐναγκαλισάμενοι κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐξηππάσαντο. Οἱ δὲ οὐ κατὰ τῶν Κελτῶν, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἱππων τὰς βολὰς πέμποντες, καὶ διὰ τῶν δοράτων δὲ τινὰς πλῆξαντες πλείστους ἀνεῖλον, καὶ εἰσω τοῦ χάρακος τετραμμένους οὕτω συνήλασαν. Οἱ δ' ἐκεῖθεν ἐνέπιπτον εἰς τὰς ναῦς ἀλογίστην φορῆν. Τοὺς δὲ Κελτοὺς προτροπάδην φεύγοντας οἱ Ῥωμαῖοι θεασάμενοι καὶ ἐκδειματωθέντες, μικρὸν τι ἀναποδίσαντες πρὶ τὸ τείχος τοῦ βηθέντος ἔστησαν πολίχνιου. Κᾶθ' οὕτως οἱ Βάρβαροι εἰς τὴν ἡῖνα κατεληλυθότες τινὰς τῶν νηῶν ἀφείλοντο. Τοῦτο οἱ ναυτικοὶ θεασάμενοι, λύσαντες τὰ πρυμνήσια ἀπέβραξεν τῆς χέρσου, καὶ τὰς ἀγκύρας χαλάσαντες ἴσαντο, καρδοκοῦντες τὸ μέλλον. Ὁ μὲντοι Δαλασσηνός παραπεπλευκέναι τὰς περὶ τὸ δυτικώτερον μέρος ἀκτὰς τῆς νήσου, καὶ τὴν Βολισσὸν καταλαβεῖν παρεκελεύσατο, καὶ τὴν αὐτοῦ ἀπεκδέχεσθαι ἔλευσιν· ἡ δὲ Βολισσὸς πολίχνιον κατὰ τὸ ἀκρωτήριον ταυτησί τῆς νήσου διακείμενον. Σχῶθαι δὲ τινες προσεληλυθότες τῷ Τζαχᾶ τὴν τοῦ Δαλασσηνοῦ βουλὴν προκατήγγειλαν. Ὁ δὲ ἔνθεν μὲν τηρικαῦτα πενήχοντα σκοποὺς ἐπαφῆκε θάπτον αὐτῷ διαμύσασθαι, ὀπηνίκα τὸ ναυτικὸν τοῦ Δαλασσηνοῦ τὰ πρυμνήσια λυεῖν ἐπαίγεται. Ἐκεῖθεν δὲ τὸν Δαλασσηνὸν μετεπέμπετο, ὡς τάχα περὶ ²⁰ εἰρήνης βουλό-

Varia lectiones ex cod. Coislin.

²⁰ Deest vox ἀπαντα. ²¹ τὰ περί.

μενος ἑπερωτῆσαι, ἀπεγνωκῶς οἶμαι παντάπαστι, ἄ classis Dalasseni solvere pararet, de eo se curriculum moneri jubens. Ex alia vero parte tempore eodem delegavit ad Dalassenum ipsum qui significarent expetere se colloquium ejus pacis causa componendæ. Ad eam cogitationem impulsus puto fuisse Tzacham desperatione quadam vincendi Dalasseni, quod quam is esset generoso malisque ac periculis imperterrito animo, videret. Promisit dux Romanus se postridie summa castrorum porta proditurum, paratum audire Tzacham et cum eo de communi tractare concordia. Locum et tempus Barbaro probante, conveniunt inane duces ambo : mox initium loquendi Tzachas occupans, sic Dalassenum nominatim prius appellatum est affatus : Scito illum ipsum esse me qui olim adolescentulus, incur-sare Asiam orsus, post acrem pugnam circumventus et captus sum a Cabalica illo Alexandro ; indeque imperatori Nicephoro Botaniatæ oblatulus, statim protonobilissimi dignitate cohonestatus, donisque magnis dignatus, fidele ipsi obsequium promisi. Verum ejus pacti vinculis teneri neulquam me amplius interpretor ex quo Nicephoro extortas Comnenus Alexius habenas imperii sumpsit in manus. Hæc vera ruptæ concordiae, expromptique a me in Romanos odii causa est, quam ultro jam profero, nec recuso quin imperatori declaretur : qui si tollere inimicitias et reconciliari gratiam inter nos velit, ea in id ego lege consentium, si mihi honorum bonorumque fructus omnium, quibus a Nicephori abdicatione privatus sum, cum fide restituantur, aut compensentur. Quod si etiam assuitute sancire concordiam placet, ne id quidem recusaverim. Scribantur modo nostros inter liberos pacta nuptiulia more ac ritu vobis Romanis, nobisque Barbaris legitimo ac recepto. Hæc ubi rite conclusa perfectaque fuerint, omnes insulas quas Romanæ ditioni subjectas bello cepi, tuæ permittam potestati, per te imperatori restituendas, sicque conditionibus fœderis quæ me spectant, cum fide impletis, in meam me patriam recipiam.

209 Ea Dalassenus, quippe qui fraudem ac fallaciam Barbarorum nosset, nequaquam bona fide offerri dicique autumans, assentiri cunctabatur, et eam ad Tzacham orationem habuit quæ et facile nudat suspicionem de eo suam, et ipsius Dalasseni libertatem ac fiduciam testaretur, sic ipsi respondens : Neque tu quas memoras insulas mihi trades, ut dixisti : neque ego sine imperatoris voluntate ac nutu, quæ ab illo pariter a meque postulas annuam. Verum quoniam dux magnus Joannes imperatricis [sister in

μενος ἑπερωτῆσαι, ἀπεγνωκῶς οἶμαι παντάπαστι, ἄ classis Dalasseni solvere pararet, de eo se curriculum moneri jubens. Ex alia vero parte tempore eodem delegavit ad Dalassenum ipsum qui significarent expetere se colloquium ejus pacis causa componendæ. Ad eam cogitationem impulsus puto fuisse Tzacham desperatione quadam vincendi Dalasseni, quod quam is esset generoso malisque ac periculis imperterrito animo, videret. Promisit dux Romanus se postridie summa castrorum porta proditurum, paratum audire Tzacham et cum eo de communi tractare concordia. Locum et tempus Barbaro probante, conveniunt inane duces ambo : mox initium loquendi Tzachas occupans, sic Dalassenum nominatim prius appellatum est affatus : Scito illum ipsum esse me qui olim adolescentulus, incur-sare Asiam orsus, post acrem pugnam circumventus et captus sum a Cabalica illo Alexandro ; indeque imperatori Nicephoro Botaniatæ oblatulus, statim protonobilissimi dignitate cohonestatus, donisque magnis dignatus, fidele ipsi obsequium promisi. Verum ejus pacti vinculis teneri neulquam me amplius interpretor ex quo Nicephoro extortas Comnenus Alexius habenas imperii sumpsit in manus. Hæc vera ruptæ concordiae, expromptique a me in Romanos odii causa est, quam ultro jam profero, nec recuso quin imperatori declaretur : qui si tollere inimicitias et reconciliari gratiam inter nos velit, ea in id ego lege consentium, si mihi honorum bonorumque fructus omnium, quibus a Nicephori abdicatione privatus sum, cum fide restituantur, aut compensentur. Quod si etiam assuitute sancire concordiam placet, ne id quidem recusaverim. Scribantur modo nostros inter liberos pacta nuptiulia more ac ritu vobis Romanis, nobisque Barbaris legitimo ac recepto. Hæc ubi rite conclusa perfectaque fuerint, omnes insulas quas Romanæ ditioni subjectas bello cepi, tuæ permittam potestati, per te imperatori restituendas, sicque conditionibus fœderis quæ me spectant, cum fide impletis, in meam me patriam recipiam.

209 Ea Dalassenus, quippe qui fraudem ac fallaciam Barbarorum nosset, nequaquam bona fide offerri dicique autumans, assentiri cunctabatur, et eam ad Tzacham orationem habuit quæ et facile nudat suspicionem de eo suam, et ipsius Dalasseni libertatem ac fiduciam testaretur, sic ipsi respondens : Neque tu quas memoras insulas mihi trades, ut dixisti : neque ego sine imperatoris voluntate ac nutu, quæ ab illo pariter a meque postulas annuam. Verum quoniam dux magnus Joannes imperatricis [sister in

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²¹ δοκεῖ. ²² αὐτὰς στρέψω. ²³ μεσάσαντος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(19-20) *Πρωτονοβελιστίμων*. Dignitas palatina, quæ nomen dedit familiæ illustri in regno Neapolitano, forte quod gentis auctor ea donatus fuisset. Ejus non semel mentio occurrit apud Scip. Ammiratum in *Famil. Neapol.*, tom. II, ubi etiam illius stemma perstrinxit, pag. 233, 234, 297, 309. Meminit pariter illius Cæsar Nostradamus, in *Hist.*

Prov., an. 1335. Occurrit in Jure Græco-Rom. πρωτονοβελιστιμοῦ πέρτατος, adeo ingeniosi fuere Græculi isti in fingendis dignitatum nominibus, quarum nullæ erant functiones, cum ex solis rogis annuis, et gradu in aliquo pretio haberentur. Vide Alamannum ad Procopium et Meursium in Gloss. Nobilissimi dignitas occurrit infra pag. 374.

dies atque in horis expectatur, cum ingentibus terra marique huc copiis veniens, reservetur ei hujus cognitio negotii. Illum adi, simul advenerit, illi exponere quæd vis. Si probaverit, unus ille omnium idoneus est maxime ad conficiendam quam ambis pacem, qui tanta valet apud Augustum gratia, ut nihil non ejus interventu impetrari ab eo possit. Hæc Dalassenus, et verissimum erat quod memorabat de Joanne. Quem cum dudum imperator cum idoneis copiis misisset Epidamnum, tum invigilaturum in Dyrrhachii custodiam, tum bellum gesturum cum pugnantibus Dalmatis, quos Bodinus, et ipse indole atque animo bellator, et fraude simul ac malitia, simul prosperæ fortunæ copiis abundans, ad rebellionem laud dubiam concitabat, incursans cum iis Romanos fines, et vicina ejus limitis oppida vi occupans ac Dalmatiæ adjungens. Is consilio ac fortitudine præstanti sic operam in ea perdifficili provincia per annos undecim navaverat, quibus Dyrrhachii fere mansit, ut et multas arcas Bolcano ereptas imperio adjunxerit, et bello captos Dalmatis plurimos ad Augustum miserit, denique valido cum Bodino prælio commisso ducem hostium ipsum cepit. Talem ac tantis rebus probatum virum, qui et militaris rei peritiam haberet summam, et fide atque obsequio totus ex imperatoris nutu penderet, artissimum unum esse omnium qui contra Tzacham mitteretur, facile vidit Alexius. Accessitum ergo ad eam rem magnis maritimis terrestribusque præfecit copiis et maximum classis ducem appellatum ire, quod bene verteret, adversus Tzacham jussit. Eo bello quot pugnas Joannes pugnaverit, quot ac quantis audacter lacessitis ac fortissime superatis e periculis victor evaserit, historia consequens docebit. Ad eum Dalassenus adventantem suo ad Tzacham responso velle se integram compositionis oblatæ tractationem reservare significavit. At Tzachus Homericum sibi videbatur illud intus ipse canere:

Nox est, nocte frui lucrum, fas fidere nocti.

Receperat postridie se copiam commeatuum **210** missurum: sed hæc verba erant. Nam diluculo ad litus progressus, et ventum nactus ferentem, navigavit Smyrnam animo plures illic congregandi copias cum quibus Chium revertetur. Nihil tam versutis artibus profect Tzachus in Dalas eni fraudem, quin ille ut machinationes omnes Barbari subdolos, ingenio ac sollertia perviderat, ita per eas perruptas atque elusas ad finem sibi propositum progredetur. Ingressus enim in oblatas forte naves simul cognovit fugam Tzacha, impositisque in eas universis suis copiis Bolissum, ut dudum destinaverat, cepit in eaque moratus urbe quoad et naves congregaret plures, et machinas pararet alias, simul milites e fatigatione reliceret, ad extremum cum **D** majori eorum parte, unde discesserat rediit: re-

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

²¹ Κελτων. ²² ἀναδύσασθαι. ²³ ὄριων. ²⁴ ἐνιαυτούς δέκα πρὸς τῷ ἐν... ²⁵ τῶν ὑπὸ. ²⁶ ζωγρίσας Δαλμάτας. ²⁷ συβήξας. ²⁸ ὄπωσούν. ²⁹ τὸν Τζαχᾶν. ³⁰ συνήρασε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(21) *Βολάνδρου*. Fuit is Volcanus, seu, ut a Dioecleate nuncupatur, Belcanus, Rastie Zupanus, quam provinciam clientelæ jure regno Serviciæ ob-

A ἀξιομάχου κατέπεμψεν, ἅμα μὲν καὶ περὶ τὴν τοῦ Δυρράχίου φρουρὰν ἐπιμελῶς διαπονεῖσθαι, ἅμα δὲ καὶ τὴν μετὰ τῶν Δαλμάτων ²¹ ἀναδύσασθαι ²² μάχην. Ὁ γὰρ οὗτω καλούμενος Βοδίνος μαχιμώτατος ὢν καὶ βραδουργίας πλήρης, οὐ μέγρι των ἰδίων ὄριων ²³ ἐστᾶναι ἠθούλετο, ἀλλ' ὀσημέραι τὰς ἑγχιστα Δαλματίας κωμποπόλεις κατατρέχων, τοῖς ἰδίοις προσετίθει ὄριοις. Ὁ δὲ Δούκας Ἰωάννης ἐνιαυτούς τῷ δέκα πρὸς ἐνί ²⁴ εἰς τὸ Δυρράχιον ἐνδιατρέψας, πολλὰ μὲν ὑπὸ τὴν ²⁵ ἐξουσίαν Βοϊκίου (21) ἀφηρεῖτο φρούρια, πολλοὺς δὲ καὶ ζωγρίαν Δαλματίας ²⁶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐξαπέστειλεν. Καὶ τέλος καρτερὰν μετὰ τοῦ Βοδίνου μάχην συνήβηξας ²⁷ καὶ αὐτὴν κατέσχευεν. Ἄνδρα δὲ τὸν Δούκαν τοῦτον Ἰωάννην μαχιμώτατον ὁ αὐτοκράτωρ ἐκ **B** πολλῶν ἔγνωκώς καὶ περὶ τὰ πολεμικὰ ἐπιτήδειον, καὶ μὴδ' ὄπωσούν ²⁸ τὰ παρ' αὐτοῦ ἐντεταλμένα ἀθετεῖν ἐθέλοντα, ἐπεὶ τοιοῦτου ἀνδρὸς κατὰ τοῦ Τζαχᾶ ἐδέετο, μεταπεμφάμενος αὐτὸν ἐκεῖθεν ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ πολλῶν δυνάμεων ἐξ ἠπείρου καὶ θαλάττης κατὰ τοῦ Τζαχᾶ ἐξέπεμψεν, δοῦκα τοῦ στόλου μέγιστον κατονομάσας. Ὅπισσας δὲ μετ' αὐτοῦ μάχας συνῆψε, καὶ ἐν ὅσοις κινδύνοις ἑαυτὸν ἐκίβδησεν νικητὴς ἀνεσάνη, ὁ λόγος ἐν ὑστέροις δηλώσειε. Τοῦτον προσδοκίμον ὁ Δαλασσηνὸς ἔχων ἐν τῇ πρὸς Τζαχᾶν ²⁹ ἐμίλιᾳ τὸ πᾶν εἰς τὴν ἐρχόμενον δοῦκα ἐφάνητο ἀνατιθέμενος. Ὁ δὲ Τζαχᾶ; τὸ Ὀμηρικὸν ἐκεῖνο ἔπος ἐδόκει λέγειν:

C *Νῦξ ἤδη τελέθει, ἀγαθὸν καὶ τυκτὶ πισθέσθαι.* Αὐγαζούσης δὲ τῆς ἡμέρας πολλὰ τῶν χρεισθῶν κομίζαται ὑπέσχετο. Ἄπαντα δὲ δόλος ἦν καὶ ἀπάτη ὁ Δαλασσηνὸς οὐ πόρρω σκοποῦ ἔβαλλε. Κατὰ γὰρ τὸ περιόρθρον λαθῶν ὁ Τζαχᾶ; καὶ περὶ τὴν ἤλιον τῆς Χίου κατελήλυθός, οὐρῶν τυχῶν πνεύματος τῆν Σμύρνην κατέλαθεν, ἐφ' ᾧ πλεονας συναγρηγῆναι δυνάμεις καὶ αὐθις ἐπαναστρέψας ἐν Χίῳ κατέλαθεν. Ἄλλ' οὐδ' ὁ Δαλασσηνὸς δεῦτερος πρὸς τὰς τοῦ Τζαχᾶ μηχανὰς ἐφάνητο. Εἰσελθὼν γὰρ ἐν τοῖς παρατυχοῦσι πλοίοις μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν τὴν Βολισσὸν κατέλαθε. Καὶ τὰς τε ναῦς περιποιεσάμενος καὶ ἐλεπόλεις ἑτέρας παρασκευασάμενος, τοὺς τε στρατιώτας διαναπαύσας, καὶ πλείονας τούτων συμπαραλαθὼν, αὐθις ὄθεν ἐξῆι ἐπανέστρεψε. Καὶ **D** καρτερὸν μετὰ τῶν Βαρβάρων συνήβησσε ³⁰ πόλεμον, καὶ καθελὼν τὰ τελεῖα ἔχειρώσατο τὴν πόλιν,

noxiam, obtinuerat a Bodino Dalmatiæ et Serviciæ rege, eujus hoc loco meminit Anna. Vide notæ ad pag. 40.

τοῦ Τζαχὰ τὴν Σμύρνην ἔτι περινοστοῦντος. Κάκει- A
θεν λειοκύμονα τὴν θάλασσαν εὐρηκῶς, εὐθυπλοίη-
σας ⁴⁵ μετὰ τοῦ στόλου παντὸς κατέλαβε τὴν Μιτυ-
λήνην.

tandem instructus satis, et mare navigationi opportunum nactus felici navigatione classem univer-
sam suam ad Mitylenem appulit.

Οὕτω δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τὰ κατὰ τὸν Τζαχὰν
διαθέμενος, ἐπεὶ τοὺς Σκυθὰς αὖθις τὸ Ῥούσιον (22)
καταλαμβάνειν ἔμεμαθήκει, καὶ κατὰ τὸν ⁴⁶ Πολύ-
βοτον (23) τὸν χάρακα πῆξασθαι, ἐξεληλυθὼς ὡς
εἶχε τῆς Κωνσταντινίου τὸ Ῥούσιον κατέλαβε. Συν-
εἶπετο δὲ τούτῳ ὁ αὐτόμολος Νεάντζης, δεῖν ἡν τινα
καὶ βῦθιον μελέτην κατ' αὐτοῦ τεκταινόμενος. Συμ-
παρῆν δὲ καὶ ὁ Καντζοῦς καὶ ὁ Κατράνης ἄνδρες
πολέμων ⁴⁷ μεμνημένοι καὶ ζῶντα πρὸς τὸν αὐτο-
κράτορα πόθον ἔχοντες. Ἀπόμοιραν δὲ ἱκανὴν τῶν
Σκυθῶν πόρρω θεασάμενος, τὴν μετ' αὐτῶν ἔναπο-
δύεται μάχην. Πολλοὶ μὲν οὖν τῶν Ῥωμαίων ἐν
τῷ μάχεσθαι πίπτουσι, τινὲς δὲ καὶ ζωγρηθέντες
παρὰ τῶν Σκυθῶν κτείνονται, ἱκανοὶ δὲ καὶ μέχρις
αὐτοῦ Ῥουσίου κομίζονται. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ
κατὰ τοὺς προνομητῆς τῶν Σκυθῶν. Ὁ δὲ βασιλεὺς
τῶν καλούμενων Μανιακάτων (24) Λατίνων κατα-
λαβόντων, θαρσύνσας, ἐβουλεύετο τῇ μετ' αὐτὴν τὴν
μετὰ τῶν Σκυθῶν κατὰ συστάδην ἀναδέξασθαι πύ-
λεμον. Ἐπεὶ δ' οὐ πολὺ τὸ μεταίχμιον ἀμφοῖν
τοῖν στρατευμάτων ἔτυχεν ὄν, τὴν ἐνυάλιον οὐκ
ἀπεθάρβησεν ἡχῆσαι σάλπιγγα, θέλων προαρπάσσει
τὴν μάχην· μεταπεμφάμενος οὖν τὸν περὶ ⁴⁸ τῶν βα-
σιλικῶν ἱεράκων (25) διαπονούμενον θεραπειᾶν Κων-
σταντινίου προστάττει τύμπανον ἐσπέρας ἀναλαβόμε-
νον τύπτειν δι' ὅλης νυκτὸς περινοστοῦντα τὸ στρα-
τευμα, καὶ διακρυκεῦει ἐτοιμάζεσθαι, ὅτι περιαι-
γαζούσης τῆς αὐρίου ἀπερισσάλπιστος [Ἰσ. ἀπερισσα-
λίχτως] τὸν μετὰ τῶν Σκυθῶν ὁ αὐτοκράτωρ βούλε-
ται συνάψαι πόλεμον. Οἱ δὲ Σκυθαὶ τοῦ Πολυβότου
ἀπάραντες προκαταλαμβάνουσι τόπον τὸν καλούμε-
νον Ἄδην, κάκειθι τὸν χάρακα πῆγνυνται. Οὕτω
μὲν οὖν ὁ αὐτοκράτωρ ἐξ ἐσπέρας αὐτῆς παρ-
εσκευάζετο. Αὐγαζούσης δὲ ἡμέρας διελθὼν τὸ στρα-
τευμα, καὶ εἰς φάλαγγας καταστήσας, ἵεται κατ'
αὐτοῦ ⁴⁹. Οὐπω δὲ τῆς συμβολῆς τοῦ πολέμου γενο-
μένης, ἀλλ' ἐκάστου τῶν ταγμάτων ἤδη καθισταμέ-
νου, ὁ Νεάντζης, κατὰ τινα παρακειμένην ἀκρολο-
φίαν ἀνελθὼν, ἐφ' ἧ κατασκοπήσας μὲν τὰς Σκυθι-
κὰς παρατάξεις, ὡς εἶλεγεν, ἀγγελίαν δὲ τῷ
αὐτοκράτορι τῆς αὐτῶν καταστάσεως συγκομίσαι,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁵ εὐθυπλοίησας. ⁴⁶ κατὰ τό. ⁴⁷ πολέμους. ⁴⁸ τὴν τῶν. ⁴⁹ αὐτῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(22) Ῥούσιον. Rusa Roberto monacho. Vide
not. ad Villhard.

(23) Πολύβοτον. Polybotus Thraciæ urbs Canta-
cuzeno dicitur, lib. II, cap. 12, et lib. III, cap. 76.
Ejusdem nominis in Phrygia oppidum statuit Pro-
copius, in *Historia arcana*.

(24) Μανιακάτων. Latinos, seu Normanos in-
telligit, qui Maniacæ olim in Italia et Sicilia me-
gauerunt, de quibus supra pag. 11. Auctor est autem
Lambertus Scafnaburg. ad annum 4971, Norman-

sumptaque acrius quam unquam oppugnatione ur-
bis Chii, murisque iterum subruitis, eam tandem
sibi subjecit, frustra Tzacha ostentante reditum
et auxilia jam sera Smyrnæ adhuc parante. Qui

Augustum ardens studium veris exstabat indicis.
Hic conspicatus imperator avulsam a cætero exer-
citu manum quamdam prædantium Scytharum,
missis contra Romanis pugnam conseruit non fau-
stam: cæsi nostrorum in congressu multi, nonnulli
vivi capti a barbaris deinde cruciati sunt, plurimos
Rhusium fuga retulit incolumes. Nec deterruit
Alexium prima ea belli offensio, quominus qui

velitatione cum prædatoribus inferior recesserat
decretorium cum tota gente prælium pararet. Cu-
mulavit fiduciam tam audacis cæpti opportunus
adventus Latinorum qui Maniacatæ dicebantur.
Promotis ergo in eam copiis, spatiumque medio inter
duos exercitus arctato, metu multitudinis hostillis
dare signum pugnae consueto classico imperator
noluit, imparatos barbaros, si fieri hac arte posset,
ab improvisis suis opprimi cupiens. Vespere autem
præcedenti misso circum exercitum Constantino
regiorum accipitrum curatore et tympanum per
totam noctem pulsare jussu, satis omnes admonue-
rat, constituisse imperatorem 211 prima luce
sine ullo tubæ cantu Scythas adorti: velleque ac
jubere universos ad id duces ac milites pransos
paratos se præhere. At Scythæ Polyboto moventes
præoccupant locum *Haden* sive *Orcum* dictum,
ibique vallum figunt. Porro illucescente die, sic
jam a pridiana vespera paratis imperator rebus
describit distribuitque ordines, acieque instructa
infestus in hostem ducit. Verum ante congressum
D exercituum Neantzes specula conscensa collis adja-
centis, specie quidem et mendaci affirmatione
perfidii, ut aciei Scythicæ formam observaret, re-

nos imperatoribus Constantianopolitanis militasse
ante extinctum Robertum, post cujus mortem
constat ex Orderico Vitali, lib. VII, plures ex ejus
comitatu in Græciam transiisse, et sub Alexii
stipendiis meruisse.

(25) Τῶν βασιλικῶν ἱεράκων. Fuit olim in aula
Constantinopolitana dignitas τοῦ πρωτοιερακοῦ, cu-
jusmodi est M. Falconarii apud nos. Verum hic
agitur de eo penes quem cura erat alendorum
accipitrum.

ferretque imperatori quod in spem victoriæ utile putaret, revera ut contraria omnia faceret, suis Scythiis propria ipsorum lingua ex illo edito jugo loquens auctor fuit ut plaustra continuam in aeriem disposita Romanis objicerent, nec imperatorem magnopere metuerent adhuc ex nupera clade trepidum fugamque meditantem, qui nec suos idoneo numero nec auxiliares a gentibus sociis milites haberet. His dictis attritam frontem sic ad imperatorem descendens retulit, quasi summa fide functus exploratione foret. Cæteram misti quidam inter Græcum et barbarum generis, ac per hoc non inscius Scythicæ linguæ, cum orationem transfugæ auribus hausisset, indicatum de perfidia bilinguis ultro ad imperatorem venit. Sensit Neantzes se detectum, nec dissimulandi tamen spem adhuc aut consilium abiecit; falsum impingi sibi crimen queritur, indicem proferri remque judicio discuti flagitat. Proccedit audacter mixobarbarus in medium, Neantzæque in os coram omnibus perseverat auritus testis quæ comperta præsentis sensu de ejus scelere habebat. At barbarus strio confestim ferro caput amputavit homini, Augusto cernente ipso, et phalangibus utrinque astantibus: nova et barbarica defensionis gladio perorata ratio. Quæ reum, meo quidem iudicio, nece accusatoris convictionis necessitatem prævertere ausum, multo magis allinem suspitioni reddit sceleris vere suscepti. Cur enim, si conscientia niteretur innocentia, non expectabat dijudicationem criminis? Nempe prius excindi linguam oportebat cujus refutando testimonio nulla par audacia dissimulationis quamvis impudentis esse posset: satisque apparebat indicium et coargutionem arcanarum fraudum inusitata temeritate, immane quam truculenti atrocisque facinoris efferatum barbarum licrifacere conatum. Equidem miror continere se Augustum potuisse, quominus, ut par erat, ulcisceretur statim, et discerpi juberet crudelem homicidam. Verum is, pro consueta sapientia, effervescentem in justam iram animum consilio repressit, tempus expectandum reputans, nec ut tum res erant, opportunum censens id agere quo procineticè ad prælium turbari phalanges possent, et præda nox induenda cassibus præmaturo strepitu terreri. Ergo de prodicione quidem Neantzæ, 212 erupturaque brevi aperta defectione, tum his recentibus tum prioribus plane persuasus iudiciis, non dubitavit imperator amplius; sed in acie periculi positas res et momentum lubricum ancipitis in quo versabatur temporis reputans, sententiamque non expediens, cessare potius habuit, integramque rem servare, indignatione cohibenda, quam multum in pectore latrantem, exaudire ne quis posset, dedit operam; vultu ad dissimulationem prudentem docili sic ad Neantzen usus, ut barbarus fiducia inde

ἔπαν τὸναντίον ἐποίει. Καὶ τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ τοῖς Σκύθαις τῆνικαῦτα συνεβούλευε τὰς ἀμάξας μὲν στοιχῆδόν κατατεῖσαι, αὐτοὺς δὲ μὴ δεδιέναι τὸν αὐτοκράτορα, τετραμμένον τε δὲντα ἦδη ἐκ τῆς πρώτης ἡττῆς καὶ πρὸς φυγὴν ἔτοιμον, σπάνιν τῶν στρατευμάτων καὶ τῶν συμμάχων ἔχοντα. Ταῦτα εἰπὼν κάτεισι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Μιξοβάρβαρος δὲ τις εἰδήμων τῆς Σκυθικῆς διαλέκτου, συνελθὼν τὰ πρὸς τοὺς Σκύθας παρὰ τοῦ Νεάντζῃ λεχθέντα, ἀπαγγέλλει πάντα ὡς τῷ βασιλεῖ. Ἐν αἰσθήσει δὲ τοῦτου γενόμενος ὁ Νεάντζης, ἀνεζήτει τὸν ἑλεγχον ἀναισχύτως δ' ὁ μιξοβάρβαρος εἰς μέσον ἑλθὼν ἤλεγεν. Ἐκεῖνος δὲ, τὸ ξίφος ἀθρόον σπασάμενος, ἀπέκοψε τὰνθρώπου τὴν κεφαλὴν, αὐτοῦ τε τοῦ βασιλέως ὄρωντος καὶ ἐκατέρωθεν τῶν φαλάγγων ἰσταμένων καὶ, οἴμαι, τὴν ὑποψίαν τῆς συκοφαντίας ὁ Νεάντζης ἐκκλίνων, ἐκ τῆς σφαγῆς τοῦ συκοφαντοῦντος ὑποπτον μᾶλλον ἑαυτὸν καθιστᾷ. Τί γὰρ μὴ τὸν ἑλεγχον περιέμενε; Ἄλλ' ὡς εἰσικε γλῶτταν ἐθέλων προαναιρεῖν ἐξορχουμένην τὰς κατ' αὐτὸν δολιότητα, τολμᾷ τι καὶ παραβολώτερον, πρᾶγμα ποιήσας βαρβαρικῆς μὲν ψυχῆς ἄξιον, ὑποπτον δὲ τοσοῦτον, ὅσον καὶ τόλμη εἰσέκετο. Οὐ μὴν ὁ βασιλεὺς εὐθύς ἐτιμωρήσατο ὡς τὸν βάρβαρον, οὐδὲ ὑπεξῆλθε⁵⁹, δέον ἔν. Ἄλλὰ τὴν μὲν καρδίαν παλλομένην εἰς θυμὸν καὶ ὀργὴν ἐπέσχευεν αὐτίκα, ἵνα μὴ προσοδήσῃ τὴν θῆραν καὶ ταρᾶξῃ τὰς φαλάγγας· ἐταμειύετο⁶⁰ δὲ καὶ ὑπώρυττε τὴν ὀργὴν τῷ Νεάντζῃ τοῦτου προδοσίαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὴν ἀποστασίαν καὶ ἀπὸ τῶν προειργασμένων καὶ ἐξ ἄλλων προμαντευόμενος· ἐπὶ ἑυροῦ γὰρ ἀκμῆς εἰστέκει τὰ τοῦ πολέμου· καὶ διὰ τοῦτο περιουλακτοῦντα τὸν θυμὸν ὁ βασιλεὺς τέως ἐπέειχεν, ἀπορῶν τὸ τῆνικαῦτα ὅ τι καὶ δράσειεν. Ὅ μὲντοι Νεάντζης, μετὰ μικρὸν προσελθὼν, καὶ τοῦ σφετέρου ἀποδοῦς ἵππου, ἄλλον ἤσειτο τὸν βασιλέα. Καὶ δίδωσιν αὐτῷ πρὸν γρῆμα ἵππων τῶν ἐκκρίτων μετὰ βασιλικῆς ἐφεστρίδος, εἰς ὃν ἀναβάς, ἐπει τὰ τάγματα κατ' ἀλλήλων διὰ τοῦ μεσαιχμίου ἦδη ἦσαν, σχῆμα κατὰ τῶν Σκυθῶν ἵππασίας ποιησάμενος, τὴν ἀκωκὴν τοῦ δόρατος ὀπισθεν στρέψας, πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς φοιτᾷ, πολλὰ κατὰ τῆς βασιλικῆς παρατάξεως αὐτοῖς παραίνων. Οἱ δὲ ταῖς ὑποθημοσύναις αὐτοῦ χρώμενοι, καρτερὸν μετὰ⁶¹ τοῦ αὐτοκράτορος συνάψαντες πόλεμον, τρέπουσι κατακράτος. Ὅ δὲ βασιλεὺς διασπασθείσας τὰς φαλάγγας ὄρων καὶ φεύγοντας ἀπαντας, ἐν ἀμηχανίᾳ γενόμενος, παρακινδυνεύειν ἀλόγως οὐκ ἤθελεν. Ἐνθεν τοι καὶ τὰς ἡνίας στρέψας μέχρι τοῦ βέοντος ποταμοῦ ἔγγυς τοῦ Ρουσίου καταλαμβάνει, κάκειθεν τὴν χαλινὸν ἀσσειράσας μετὰ τινῶν λογάδων ὡς ἐνδόν⁶² πρὸς τοὺς διώκοντας ἀπειμάχοντε, ἵππασίας κατ' αὐτῶν ποιούμενος, πολλοὺς δὲ⁶³ καὶ κτεινῶν, ἔστιν οὐ καὶ αὐτὸς πληττόμενος. Ἐπειδὴ δὲ ἐξ ἐτέρου μέρους καὶ Γεώργιος ὁ Πύρρος καλούμενος φεύγων τὸν ποταμὸν κατελάμβανεν, ἐμβριμησάμενος τοῦτον⁶⁴ ὁ αὐ-

Variae lectiones ex cod. Goislin.

⁵⁹ Deest vox πάντα. ⁶⁰ ἐπεπορεύσατο. ⁶¹ ἐπεξῆλθε. ⁶² ἐταμειύσατο. ⁶³ τὸν μετὰ. ⁶⁴ ἐνδόν. ⁶⁵ μὲν τούτῳ.

τοκράτωρ μετεκαλέσατο πρὸς ἑκτόν. Ὡς δὲ τὸ ἰταμὸν τῶν Σκυθῶν ἑώρα καὶ ὅτι ὄσαι ὄραι πληθύνουσι καὶ ἄλλων ἐρχομένων εἰς τὴν αὐτῶν ἀρωγὴν, τὸν μὲν Γεώργιον αὐτοῦ που καταλέλοιπε μετὰ τῶν λοιπῶν, παραγγείλας μετὰ φειδοῦς ἀντικαθίστασθαι τοῖς Σκυθαῖς, μέχρις ἂν αὐτὸς ἐπανέλθοι. Γοργῶς δὲ τοῦ ἵππου τὸ ψάλιον περιστρέψας, τὴν περιάν τοῦ ποταμοῦ καταλαβὼν, εἰσεῖσι εἰς τὸ Ῥούσιον, καὶ ὄσους τῶν φευγόντων στρατιωτῶν κελθὶ κατέλαβε καὶ τοὺς αὐτόθρονας ἀπαντας Ῥουσιώτας, ὅποσοι στρατεύσιμον τὴν ἡλικίαν εἶχον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ· δὴ τοὺς ἀγρότας μετὰ τῶν ἰδίων ἀμαξῶν παρεκελεύσατο θάττον ἐξεληλυθότας παρὰ τῷ χεῖλει⁷⁷ τοῦ ποταμοῦ καταστῆναι. Τούτου δὲ θᾶπτον ἢ λόγου γεγονότος, καταστοίχους⁷⁸ τινὰς καταστήσας αὐτοὺς αὐθις πρὸς τὴν Γεώργιον ἀναδεδραμήκει, καίτοι ὑπὸ τεταρταίου⁷⁹ κακοῦ βίγους (26) πιεζόμενος, ὡς καὶ τοὺς ὀδόντας ἀπὸ τῆς φρίκης προσάρρασειν. Ἐπισυναχθὲν δὲ καὶ τὸ ἅπαν Σκυθικὸν στρατεύμα, ὡς τὴν διττὴν ἐθεάσαντο παράταξιν, καὶ τὸν αὐτοκράτορα οὕτως [τοσοῦτον] ἀγωνιζόμενον, τὸν φιλοκίνδυνον αὐτοῦ ἐπεγνωκότας, καὶ ὅτι οὐ αὐτὸς καὶ ταῖς νίκαις, κἀν ταῖς ἔχεται· ἐστὶ, τὴν ἀνύποιστον τούτου ἐπεγνωκότες ὁρμήν, εἰστήκεισαν μὴ ἀποθαρβρῶντες τὴν μετ' αὐτοῦ συμπλοκὴν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τὸ μὲν τοῖ ὑπὸ βίγους συνεχόμενος, τὸ δὲ πλείστον ὅτι οὐπω οἱ σκεδασθέντες ἅπαντες ἐφθασαν συνελθῆναι, ἴστατο καὶ αὐτὸς παραθέων καὶ μετρίως ἱππαζόμενος, καὶ κατ' αὐτῶν θάρσος ἐνδεικνύμενος. Συνέβαιεν οὖν ἀμφω τὰ στρατεύματα ἀτρεμούντα μέχρις ἐσπέρας ἐστάναι. Ἐπεὶ δὲ ἡ νίξ ἤδη προΐει, ἀμαχητὶ πρὸς τὰς ἰδίαις ἐπανέστρεψαν παρεμβολάς. Ἐδαδίσαν γὰρ καὶ ἀποθαρβεῖν οὐκ εἶχον τὴν πόλεμον. Οἱ δὲ γοσε ἀλλαχῆ⁸⁰ σκεδασθέντες, κατὰ μικρὸν αὐθις πρὸς⁸¹ τὸ Ῥούσιον ἐπανήρχοντο· οἱ πλείους δὲ τούτων καὶ μάχης παντελῶς ἀγευστοί. Ὁ δὲ γε Μοναστρᾶς καὶ Οὐζᾶς καὶ ὁ Συνέσιος, ἄνδρες ἀρητιφιοὶ καὶ μαχιμώτατοι, διὰ τοῦ Ἄσπρου καλουμένου τῷ τότε διαλθόντες χωρίου, ἀπόμαχοι καὶ αὐτοὶ τὸ Ῥούσιον καταλαμβάνουσιν.

una duplicem Romanam aciem viderunt, imperatoremque ipsum pugnare certi speciem ac minas preferentem, **213** cujus satis aliunde promptum ad pericula, et victoriis juxta cladibusque imperterritatum animum noverant, verentes ut ultimum generosa desperationis impetum sustinere satis

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁷ τὸ χεῖλος. ⁷⁸ κατὰ στοίχους. ⁷⁹ τεταρταῖου. ⁸⁰ ἀλλαχῶ. ⁸¹ εἰς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(26) *Tetartaiou βίγους*. Apud medicos, ἐπιβολὴ βίγους, est frigidus in febre accessio, βίγη περιοδική, rigores febrium circuitu redeunties; Marcello Empirico, cap. 16, *horrares febrem præcedentes, qui circuitum habent*; Celsus, lib. III, cap. 3, ait quartanas febres incipere semper ab horrore. Hic vero universim βίγους pro ipsa febre sumitur, quæ διγοπύρετος dicitur apud Gregorium, in Vita sancti Basilii Junioris n. 7. Sic frigores, apud Latinos medii ævi, dicuntur febres, quæ faciunt homines frigere, ait Balbus in Catholico. *Frigora* dicit eadem notione Gregorius Turonensis *De glor. confess.*, cap. 24, 85; *Frigus febrium*, lib. IV *De Mirac.*

D S. Mart., cap. 21. Hinc *frigoreticus morbus*, apud Hepidannum in Vita S. Wiboradæ, lib. I, cap. 27, pro ipsa febre; et *frigoretiri*, pro febricitantibus, apud Flodoardum, lib. II *Hist. Rem.*, cap. 14; lib. IV, cap. 44; Baldricum **340** in Chron. Camerac., eundem Gregor. Turon. passim, etc. Etsi frigus, seu, ut tunc loquebantur, *frigorem* ab ipsa febre distinguere videatur Fortunatus Pictaviensis in Vita S. Germani episcopi Parisiensis, cap. 20. *Waddo*—*tytum dupliciter incurrens febris et frigoris, expurgandus sancti viri præsentatur obtulibus*. Quo loco satis innuit *frigorem* esse febrem, quæ per ἐπιβολὴν βίγους excitatur.

possent, congressum experiri non sunt ausi steteruntque in loco. Nec eos lacesseos putavit imperator partim ob id quo, ut dixi, male quatiebatur, febrile frigus, partim, idque præcipue, quod nondum omnes suos ex fuga collectos haberet. Simulavit tamen pugnaturientis audaciam generoso statu, modicisque prokursibus crebrarum equitationum. Eo ferme modo transacta dies est, exercitiis ambobus sese innoxie usque ad vesperam spectare perseverantibus, primaque nocte se in castra utrimque recipientibus; mutuo alter alterius metu a prælio invadendo retardati: cuius sane causa justior Romanis erat adhuc a recenti clade dispersis, quorum sensim perique confluebant Rhusium, multique in iis pugnam non experti. Eodem tempore Monastras, Uzaz et Synesius, viri omnes fortes et peritissimi rei bellicæ, ne ipsi quidem postremi prælii participes, Rhusium venere.

Hic Augustus urgente quem dixi rigore coactus A ¹⁰ Ο δὲ αὐτοκράτωρ ὑπὸ τοῦ συνέχοντος αὐτὸν, ὡς ἔφην, βίγους βιαζόμενος κατεκλίθη, μικρὸν ἑαυτὴν ἀνακτησόμενος. Ἄλλ' ἔμοιγε οὐδ' οὕτως ἤρῃμι, σκεπτόμενος τί ἂν χρῆ τὸν ¹¹ ἄβριον ποιῆσαι. Προσελθὼν δ' ὁ Τατράνης [Τραγάνης] (Σκυῦθης δὲ οὗτος ὁ ἀνὴρ πολλὰκις αὐτομολήσας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ παλινδρομήσας αὐθις οἰκαδε, καὶ τσαυτὰκις ¹² παρ' αὐτοῦ συμπαθείας ἀξιώθει, καὶ πολὺν τὴν πτόθον εἰς αὐτὸν διὰ τὴν τσαυτὴν ἀνεξικακίαν ἐσηκῶς), τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ ὅλη ψυχῆ καὶ φρονῶν καὶ πραγματευόμενος, ἔφη · *Ἑλλίς ἐστὶ μοι, βασιλεῦ, κατὰ τὴν ἀβρίον τοὺς Σκυῦθας κυκλώσαι ἡμᾶς, καὶ οὕτω τὸν μεθ' ἡμῶν ἀναζητῆσαι πόλεμον. Χρῆ τοῖσιν προλαβόντας ἐξω τῶν τειχῶν ἀγρὰ ζούσης ἡμέρας παρατάξασθαι. Ἐπαινέσας δὲ τοῦτον ¹³ ὁ βασιλεὺς καὶ ἀποδεξάμενος τῆς βουλῆς, συνέθετο ἡλίου ἀνίσχοντος πέρας ταύτην λαβεῖν. Ὁ δὲ ταῦτ' εἰπὼν, ἀπελθὼν τοιαῦτα πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἀπεστομάτισε τῶν Σκυθῶν · *Μὴ ἐπαίρεθε διὰ τὰς προσηγνημένας ἡμεῖς τὴν αὐτοκράτορος, μηδὲ ὀλιγοστοὺς ὀρώντες ἡμῶς τὴν μεθ' ἡμῶν ἀγαθαῖς ἐλλίσσι θαρβέετε μάχην. Ἄμαχος τὴν ἰσχὺν ἐστὶν ὀκρατῶν καὶ πολὺ μισθοφορικὴν ὄσον ἤδη ἐλπίζεται καταλυεῖν. Καὶ εἰ μὴ τὴν μετ' αὐτοῦ εἰρήνην σπάσησθε, τὰ σώματα ὑμῶν ὀλωνοῖ ἔδονται. Τοιαῦτα μὲν τὰ τοῦ Τατράνη πρὸς τοὺς Σκυθᾶς. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ μελετήσας τοῦ κατὰ πεδιάδα νεμομένου; ἵππους αὐτῶν ἀναλαβεῖσθαι (ἦσαν δὲ παμπληθεῖ;) λιγιστομένων ὀσημέραι τὰς νύκτας τὴν ἡμεδαπὴν χώραν, μεταπεμφάμενος τὸν τε Οὐζᾶν καὶ τὸν Μοναστράν, ἐπέσκηψε μεθ' ἱππέων ἐκχρίτων ἐξ ὀπισθίων τῶν Σκυθῶν διελθόντας κατὰ τὸ περίορθρον, τὰς πεδιάδας καταλαβεῖν, καὶ τοὺς ἵππους ἄπαντας καὶ τὰ ἄλλα κτήνη σὺν αὐτοῖς νομεῦσιν ἀναλαβεῖσθαι καὶ μὴ δεδιέναι παρεκελεύετο ¹⁴. Ἐμῶν γὰρ κατὰ πρόσωπον αὐτοῖς μαχομένων, ὑμεῖς βραδίως τὸ κελευσθὲν ἐκπληρώσετε. Οὐδαμῶς δὲ τοῦ σκοποῦ διημάτηκεν. Ὁ γὰρ λόγος ἔργον εὐθὺς ἐγγόνει. Αὐτὸς δὲ τὴν κατ' αὐτοῦ τῶν Σκυθῶν ἐπέλευσιν προσδύκον ἔχων, οὐκ ἐδίδου ἕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐδ' ἐπινυστάζων ὀλωσ ἦν. Ἄλλὰ μεταπεμπόμενος δι' ὀλης νυκτὸς τοὺς στρατιώτας, καὶ μάλλον τοὺς τῆς τοξείας εἰδήμονας, πολλὰ περὶ τῶν Σκυθῶν ὀμίλει, ἐπαλείφων ὀλον αὐτοὺς, καὶ τὰ συνοῖσαντα πρὸς τὴν ἐλπίζομένην ἐς νῦν μάχην ζυμβουλεύων, ὀπως δεῖ τόξον τεῖνειν, καὶ βέλη πέμπειν, ἐστὶν οὐ καὶ τοὺς ἵππους ἀνα-**

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ τὴν. ¹¹ τσαυτῆς. ¹² τοῦτο. ¹³ παρεκελεύεσθε.

σειράζειν, καὶ αἰθῆς ἐνδιδοῖαι τὸν χαλινὸν, καὶ ἀποθαίνειν τῶν ἵππων, εἰ καὶ τοῦτο χρῆ. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ τῆς νυκτὸς ἔργα. Μικρὸν δὲ ὑπνώσας, ἐπεὶ τῆς ἡμέρας ἤδη ἐπιφωσκούσης ⁶⁶ οἱ λογάδες ἅπαντες τῶν Σκυθῶν διαπεραιωθέντες τὸν ποταμὸν ⁶⁷. . . τὸν πόλεμον ἀναζητεῖν ἐψέσσαν, καὶ ἤδη πέρασ ὁ τοῦ αὐτοκράτορος ἐλάμβανε στοχασμὸς (δεινὸς γὰρ ἦν προιδέσθαι τὸ μέλλον, ἐμπειρίαν πολλὴν τῇ πυκνότητι τῶν ὁσημέραι κατ' αὐτοῦ ἐπανισταμένων πολέμων λαθῶν) ἐπιθάς παραχρῆμα τοῦ ἵππου, τὴν ἐνουάλιον ἠχῆσαι προσέταττε σάλπιγγα, καὶ τὰς φάλαγγας καταστητάμενος αὐτὸς ἐπὶ τοῦ μετώπου εἰστίθει. Ὁρῶν δὲ τοὺς Σκύθας ἰταμώτερον ἢ πρότερον ἐπικαταλαμβάνοντες, παραχρῆμα τοὺς τῆς τοξείας εἰδήμονας ἀπεθῆναι τῶν ἵππων καὶ βιάην κατ' αὐτῶν ἰέναι ἐπέσκηψεν, καὶ συνεχῆ τὰ τόξα τείνειν· τὸ δὲ γε λοιπὸν παρατάξεως κατόπιν τούτων ἔτο καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ τὸ μέσον διεπέων τοῦ στρατεύματος. Οἱ δὲ τοῖς Σκύθαις μετὰ τόμιης προσέβηλον. Καρτερᾶς δὲ τῆς μάχης γεγυίας, τὸ μὲν τὴν πυκνότητα τῶν βελῶν, τὸ δὲ καὶ τὸν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ συντάγματος συνασπισμὸν ἔρωντες, καὶ αὐτὸν ἤ τὸν αὐτοκράτορα ἐκθύμως μαχόμενον, ἐκδειματωθέντες παλιμπόρευτοί γεγόνασιν τὸν ποταμὸν, εἰς τοῦπίσω σπεύδοντες διαπερᾶν πρὸς τὰς σφῶν ἀρμαμάξας τὴν φυγὴν ποιούμενοι. Ἐδίωκον γὰρ ὅλους ῥυτῆρας ⁶⁸ ἀφέντες οἱ τῆς Ῥωμαϊκῆς ⁶⁹ φάλαγγος, οἱ μὲν τοῖς δόρασι κατὰ τῶν μεταφρένων κλιόντες, οἱ δὲ τοῖς βέλεσι τούτους βάλλοντες. Πολλοὶ μὲν οὖν πρὸ τοῦ παρὰ τὸ χεῖλος ἐφθακῆναι τοῦ ποταμοῦ ἀναιρεθέντες πίπτουσι, πολλοὶ δὲ καὶ ἀνὰ κράτος φεύγοντες ταῖς δύναις ἐμπίπτοντες τοῦ ποταμοῦ παρασυρόμενοι ἀπεπνίγοντο ⁷⁰. Ἐκθυμότερον δὲ ἀπάντων κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ περὶ τὸν αὐτοκράτορα διαπονούμενοι θαράσσοντες ἠγωνίσαντο. Ἦσαν γὰρ ἀκμηῆτες ἅπαντες. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ ἐκδήλος ὄριστέως κατὰ ταυτηνὴ τὴν ἡμέραν ἀναδειχθεὶς, νικητῆς πρὸς τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν ὑπέστρεψεν.

A *vobis impetus in eos:lem a tergo factus, improvisus item et vehemens. Dictum, factum. Nec exsecutio præcepto, nec incepto destinatus exitus defuit. Ex templo Augustus in partem operis sibi desumptam intentus ad fortiter excipiendos quos in se avertere cras parabat Scythas curam omnem ac contentionem vertit. Somnum illa nocte non vidit, ac ne connivere quidem palpebram passus est, totus in accersendis, confirmandis, commonendisque militibus, jaculatoribus præsertim quibus præcipiebat multa ad usum pugnae crastinae, de modo quam maxime nocendi barbaris, deque optima ratione tendendi arcus jaculique collimeandi: nec erudire verbo ad ea contentus etiam exercebat, formabatque manu, monstrans etiam uti compescere interdum angustis habenis ac reflectere oporteret equum, ut admittere rursus laxatis frenis, ut perite expediteque in tempore desillire. Hæc illam noctem imperatoris opera fuerunt, nisi quod sub vigiliam extremam modica quiete sumpta, die illuscescente audivit moxque ipse vidit duces Scytharum cum instructis, ut apparebat, ad prælium copiis vadere in Romanos, jamque trajecisse fluvium. Sic quod imperator Uzæ Monastræque futurum prædixerat evenit. Et novum id unum de plurimis experimentum fuit eximia peritæ conjectandi certoque pronuntiandi de futuris belli casibus, qua semper Alexius excelluit, eum fructum ex magno usu longaque et laboriosa experientia rerum militiæ toleratarum gestarumque, inter alios adeptus, reputando videlicet comparandoque, et memoriam animadversionemque cunctis eventibus adhibendo. Tunc ergo statim equo conscenso simul phalanges ordinat, acieque descripta ipse in fronte locum sumit. Inde animadvertens ferocius concitatusque solito venire Scythas, jaculatores raptim exscendere ex equis jubet, sicque procedere adversos barbaris, maturo gradu, nusquam remissa jaculatione, ut eos universum ipse medius agmen animans ductat. Audacter imperata faciunt præmissi velites et acri eminus commisso certamine incredibili ingesta multitudine telorum hostilem haud dubie retardant impetum. Semel concussis extremum ad terrorem fugæque consilium momentum accessit formidolosa species Romanæ aciei, consertæque nexus phalangis: super omnia facies ipsa minæque spirantis martem, ruentisque in perniciem ipsorum non dubiam imperatoris. **215** Ergo tergis haud dissimulante versis fluvium impigre repetunt, iterumque trajiciunt, ad sua plaustra castraque properantes. Instat fugacibus toto impetu Romana phalanx et partim hastis cominus solidando terga, partim eminus sagittis figendo, multos antequam ad annum pervenissent sternunt: multi ulterius fuga evecti verticibus fluminis hausti præfocatique periere. Animadversum est inclarnisse potissimum factis fortibus eo die virtutem domesticorum famulorum imperatoris, quos ad quotidianum ministerium adhibebat intimos, lectos omnes, et pleno ævi robore juvenes. Ipse Augustus heroica virtute atque consilio splendidissimæ victoriæ compos ista luce factus in castra se recepit sua.*

Ἐπὶ τρισὶ γούν ἡμέραις αὐτοῦ που διαναπαυσάμενος ἐκεῖθεν ἀπάρας καταλαμβάνει τὴν Τζουρουλόν. Σκοπήσας δὲ ὡς χρῆ μὴ ταχέως ἐκεῖθεν μεταστῆναι, τάφρον ἀποχρῶσαν πρὸς τὸ ἀνατολικώτερον μέρος τοῦ πολιχνίου ταῖς προσοῦσαις αὐτῷ δυνάμει διορῶσας, τὴν τε βασιλικὴν σκητὴν καὶ τὰς σκευὰς

D *Trium ibi dierum quiete capta, Tzurulum se transtulit: unde non cito sibi migrandum cum stauisset, castra sua, quæ tum erant, omnibus copiis satis ampla capiendis ad orientale oppidi metatus partem, vallo ea fossaque munivit, quoad abunde tuta credidit, ut iis, quod mox fecit, Augustale suum,*

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ ἐπιφωσκούσης. ⁶⁷ ποταμὸν τὸν πόλεμον. ⁶⁸ ῥυτῆρας. ⁶⁹ Ῥωμαίων. ⁷⁰ ἐναπεπνίγοντο.

vasaque ac militarem universam principalis domus A supellectilem sine periculo committeret. Idem istud in oppidum Tzurulum Scythæ quoque veniebant; sed ut præoccupatum ab imperatore cognoverunt, trajecto amne qui per planitiem non longe a Tzurulo fluit (Xerogypsum (27) indigenæ nominant) medio spatio inter flumen et oppidum castra posuerunt, sic amplexi ambitum murorum urbis, ut eam undique clausam obseptamque circumsiderent: imperator vero intus interceptus quasi obsessus teneretur. At succedente nocte *Di reliqui pariter bellatoresque sub armis* (quod Calliope Homeri caneret) *carpebant somnos*. Verum imperatori Alexio *dulcis non sovit lumina somnus, sed vigil ingenium torquebat*, exquirenda secum ratione, si qua expediri posset, audaciam barbaricam arte frangendi; quandoquidem ad id aperto Marte tentandum vires minus suppetebant, longe impari Romana paucitate ad innumera- bilitatem exercitus Scythici, ita ut pugna æqua patente campo sine culpa temeritatis, quam certæ clavis præsens supplicium exciperet, iniri nullo modo posset. Observavit autem dux sagacissimus structum existare oppidum Tzurulum in eminenti colle, nulle pronus despectus esset in vastum camporum æquior per quod se immensa Scytharum multitudo diffuderat. Hunc situm et stativorum hostilium et sui oppidi solertia trahendum ad occasionem furti bellici acre ad talia ingenium decrevit. Res in hunc modum composita est. Conquisitus agro toto atque oppido comportari currus imperat; C tum eorum rotas axibus commissas, sed a plaustris ac temenibus avulsas funibus religandas curat, sicque ordine continuo dispositas 216 suspendit e pinnis muri summo collis jago ædificati. Nec mora parentibus pro se cunctis, quippe urgente jubentis præsentia, constituitur una hora spectaculum inopinatum pendentium serie perpetua, e mœnium Tzuruli pinnis, qua in præcep̄s imminet, revincorū funiculis orbium ligneorum transvexis axibus ita fixorum ut bini connecterentur. His nocte paratis diluculo imperator surgens sese ipse armat, armarique omnes jussos portis mox educit, adversosque hostibus quasi ad prælium statuit. Contigit autem ut ex ea ipsa parte in quam imminēbant suspensæ in mœnium pinnis rotæ, Romana quoque D explicaretur acies, et eadem linea e diametro contra staret hostilis exercitus. Imperator in mediis de more Romanis copiis præsens, edixit, ut quam primum classicum insonisset omissis milites equis lento et otioso gradu in hostem vaderent, arcu maxime ac jaculis procul utentes, sicque aciem in se Scythicam elicere conarentur. Ubi vero barba-

πάσας εἶσω τοῦτου κατέβητο. Οἱ δὲ Σκυθαὶ ἐπιόντες καὶ οὗτοι κατὰ τῆς Τζουρουλοῦ, ἐπειδὴ προκαταλαβεῖν τὸν αὐτοκράτορα ταύτην ἠκηκόεσαν, διαβεβηκότες τὸν ἀνὰ τὴν πεδιάδα βέοντα ποταμὸν ἀγγαῦ που τοῦ πολιχνίου τοῦτου (Ξηρόγυψον τοῦτον ἐγγυρῶως κατονομάζουσι) τὸν χάρακα ἐπήξαντο, μεταξύ ὄντες τοῦ τε ποταμοῦ καὶ τοῦ πολιχνίου. Καὶ οἱ μὲν ἦσαν ἐξωθεν τὴν πόλιν ταύτην κυκλώσαντες· ὁ δὲ βασιλεὺς ἔνδον ἐναπεληπτο καθάπερ πολιορκούμενος. Ἄλλ' ἐπεὶ νύξ κατέλαθεν, ἄλλοι μὲν βαθεοὶ τε καὶ ἀνδρες ἱπποκορυσταὶ (τοῦτο δὴ τῆς Καλλιόπης Ὀμήρου) εὐδον, τὸν δὲ αὐτοκράτορα Ἄλέξιον οὐκ ἔχε ἡ ἡδύμος ὁ ὕπνος. Ἄλλ' διηγρῦνει τε καὶ ἀνελίττε λογισμοὺς, ὅπως τὸ θράσος τῶν Βαρβάρων τέχνη καταγωνίστηται ἰδὼν τοίνυν ὡς τὸ πολιχνίον τοῦτο ἢ Τζουρουλὸς ἐπὶ λόφου ἀνεστηκὸς τετελείστο ἴδων δὲ βάρβαρον ἅπαν κάτω που περὶ τὴν πεδιάδα ἠΰλισται, ἐπεὶ μὴ ἀποχρῶσαν πρὸς τοσαῦτα πλήθη δύναμιν εἶχεν, ὥστε τὴν μετ' αὐτῶν ἀποθάρρῆσαι ἢ μάχην κατὰ συστάδην, ἐπινοεῖται τι καὶ μάλα εὐμήχανον. Ἀναλαβόμενος τὰς τῶν οἰκητῶρων ἀμάξας καὶ ταύτας ἀφελὼν ἀπὸ τῶν ἐπικραθεμάτων, τοὺς τε τροχοὺς καὶ τοὺς ἄξονας ἄνω κατέσχε, κᾶθ' οὕτως ἐξω τοῦ τείχους ἐπὶ τῶν κρηδέμνων ἐφεξῆς ἀπαιρεῖ διὰ τῶν καλιωδίων ἐναποδεσμουμένων ταῖς ἐπάλξεσι τῶν τειχῶν. Καὶ ἅμα τε τοῦτο ἐπενόησε τε καὶ εἰργάσαστο. Καὶ μίᾳ ὥρᾳ ἐναπεκρέμαντο κύκλω οἱ τροχοὶ μετὰ τῶν ἄξωνων, ὡς περὶ τινὲς ἐφεξῆς κύκλοι κείμενοι, καὶ ἀλλήλους ἔγγιζοντες, καὶ τοῖς ἄξουσιν αὐτῶν ξυνδεσμούμενοι. Πρωῖθεν δὲ ἀναστὰς καὶ αὐτὸς τε ὀπλισάμενος καὶ τοὺς ἄλλους ὀπλίσας ἐξάγει τοῦ τείχους ἀντιμετώπους στήσας τοῖς τοὺς στρατιώταις Βαρβάρους. Συνέβαινε δὲ ἐφ' ἃ μέρη τὰ κύκλα τῶν τροχῶν ἀπηύρῃσαι, ἐπ' ἐκεῖνα καὶ τοὺς ἡμετέρους στρατιώτας ἴστασθαι καὶ ἀντικρὺ κεῖσθαι κατὰ μίαν γραμμὴν τὴν ἀντίθετον. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν αὐτὸς μέσης τῆς ἀμφ' αὐτὸν παρατάξεως ἐστηκώς, συνεβούλευεν ἐπὶν ἢ σάλπιγγί τὸ ἐνωάλιον ἐπιδοῆσειεν ἢ ἀποβάντας τῶν ἱππῶν τοὺς στρατιώτας σχολῇ καὶ βάδην κατὰ τῶν ἐναντίων, χωρεῖν τόξοις τὰ πολλὰ χρωμένους καὶ ἀκροβολεῖσσι καὶ τὴν φάλαγγα τῶν Σκυθῶν εἰς ἑαυτοὺς προκαλεῖσθαι. Ἐπὶν δὲ τούτους παρασυρέντας, καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἐγκεκρυγὸτας τοὺς ἱπποὺς θεάζαιτο, προτροπέδην ὀπισθορμήτους γενομένους ὀλίγον διαιρεθῆναι τηνικαῦτα διχῆ εἰς δεξιὸν τε καὶ εὐώνυμον μέρος, καὶ χώραν δοῦναι τοῖς ἐναντίοις ἐς τοσοῦτον, ἕως ἂν τοῦ τείχους πλησίον γένοιτο. Τοῦτου δὲ γεγονότος παρήγγελετο τοῖς ἄνωθεν ἐστηκῶσιν ἀπὸ τοῦ τείχους ὀπηνίκα τὴν σχίζαν τῶν φαλάγγων θεάζαιτο, ξίφεσι τὰ καλώδια κόπτειν καὶ ἀφαιναῖ τοὺς

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷¹ εἶχεν. ⁷² ἡδύμος. ⁷³ κατασοφίστηται. ⁷⁴ Desunt voces ἰδὼν τοίνυν ὡς το πολύχινον (sic) τοῦτο ἢ Τζουρουλὸς ἐπὶ λόφου ἀνεστηκὸς τετελείστο. ⁷⁵ ἀναθάρρῆσαι. ⁷⁶ ἐνενόησε καί. ⁷⁷ ἀλλήλους. ⁷⁸ δεσμούμενοι. ⁷⁹ τοὺς στρατιώταις τοῖς βαρβάρους. ⁸⁰ μὲν τῆς. ⁸¹ ἰχθῆση.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

(27) Xerogypsi fluvii meminit Theophylactus Simoc., lib. vi, cap. 3.

τροχού· μετὰ τῶν ἀξόνων ἄνωθεν κάτω κατακρη- A
 μνίζεσθαι. Ἐγένετο ταῦτα κατὰ τὸ τοῦ βασιλείως
 παράγγελμα. Καὶ ἄθροοι μὲν ἐπαράξαντες ἦσαν
 οἱ Σκυθαὶ σὺν ἀλαλαγμῷ βαρβαρικῷ ἱππῶται κατὰ
 τῆς ἡμεδαπῆς παρατάξεως, πεζῇ καὶ βίβην κατ'
 αὐτῶν ἱεμένων πάντων, μόνου δὲ τοῦ αὐτοκράτορος
 ἐπύχου συγκατιόντος αὐτοῖς. Οἱ δὲ κατὰ τὴν τοῦ
 αὐτοκράτορος τέχνην ὄλιγον γόνυ γουνὸς ἀμείψαντες,
 καὶ οἷον ἀναποδίσαντες διεσχίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων,
 ὡς οὐκ ἂν τις ἤλπισεν, ὥσπερ οὐραν τοῖς Βαρβά-
 ροῖς πλατυτάτην εἰς τὴν εἰσοδὸν ἀνεψῆξαντες.⁸²
 Καὶ ὅμα οἱ μὲν Σκυθαὶ εἰσω τοῦ⁸³ στομίου τῆς
 ἐκατέρωθεν φάλαγγος⁸⁴ ἐγεγόνεισαν, οἱ δὲ τροχοὶ
 μετὰ τινος ῥολίζου καὶ καταφορᾶς ἐνεχθέντες ὑπὲρ
 πῆχυν, ἀπὸ τοῦ τείχους ἕκαστος ἐφαλλόμενοι⁸⁵,
 ἄτε τῶν κυρτοτήτων ἕκαστου τροχοῦ⁸⁶ ἀποκρου- B
 σθεισῶν ἐκ τοῦ τείχους, καὶ οἷον ἀποσφενδονηθει-
 σῶν, εἰς μέσους τοὺς ἱππῶτας τῶν Βαρβάρων
 ἐξεκλίσθησαν, ῥύμην λαβόντες σφοδρότεραν⁸⁷,
 τὴ μὲν καὶ ἀπὸ τῆς ἀθρόας καταφορᾶς τῷ φυσικῷ
 πιθόμενοι βάζει⁸⁸, τὸ δὲ καὶ ῥοπήν λαβόντες
 ἀκάθεκτον ἀπὸ τοῦ κατάντους τοῦ τόπου⁸⁹ σφοδρῶς
 τὸ τοῖς Βαρβάροις ἐνέπιπτον⁹⁰, καὶ πανταχόθεν
 αὐτοὺς περιέθλιβον τὰ σκέλη τῶν ἱππων ὥσπερ
 θερίζοντες καὶ ἀμφοτέρωθεν ἐκατέρωθεν ἀπὸ τε τῶν
 ἐμπροσθίων καὶ ὀπισθίων μερῶν διατεμνόμενοι,
 ὀκλάσαι τοὺς ἱππους ἐφ' ἃ μέρη τὴν πληγὴν ἀν-
 ἐδίξαντο⁹¹ κατηνάγκασαν, καὶ τοὺς ἱππῶτας συγ-
 καταβαλεῖν, ὧν ἐπ' ἀλλήλων καὶ συχνῶν πιπτόντων,
 ἐξ ἐκατέρου δὲ καὶ τῶν στρατιωτῶν κατ' αὐτῶν C
 ἱεμένων, καὶ δεινῆς τῆς μάχης τοῖς Σκυθαῖς παντα-
 χόθεν ἐπισταμένης, οἱ μὲν τοῖς πεμπομένοις ἀν-
 ηρῶντο βέλεσιν, οἱ δὲ διὰ τῶν δοράτων ἐπλήττοντο,
 τῶν δὲ λοιπῶν οἱ πλείους ὑπὸ τῶν τροχῶν σφοδρῶς
 καταφερομένων συνωθούμενοι πρὸς τὸ βεῦμα τοῦ
 ποταμοῦ ἀπεπνίγησαν. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ἐπέετ' ἄλλιν
 τοὺς καταλαίφθεντας Σκυθὰς πρὸς πόλεμον ὀρμῶν-
 τας ἑώρα τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄπαντας τεθαβρόχκτας
 κατανοήσας, ὀκλίσασθαι παρεκελεύσατο. Σιδηροφο-
 ρίσας δὲ καὶ αὐτὴ καὶ πολέμου σχῆμα διατυπώσας
 πρὸς τὴν πρᾶνὲς κάτεισιν. Εἶτα δὴ τὰς φάλαγγας
 ἐπιστρέψας κατὰ πρόσωπον τοῖς Σκυθαῖς ἵστατο,
 ἐφ' ᾧ τὸν μετ' αὐτῶν, ὡς ἔβην, συνάψαι πόλεμον.
 Αὐτὴ μὲν οὖν τὸν⁹² μέσην τῶν ταγμάτων εἶχε
 χώραν· μάχης δὲ καρτερᾶς γενομένης τὴν νικῶσαν
 τηρικῶτα παρ' ἐλπίδας αἱ Ῥωμαϊκαὶ εἶχον φά-
 λαγγες καὶ ἐδίωκον τοὺς ἀκρατοῦς. Ἐπεὶ δ' ἱκανὸν
 διάστημα τοὺς εἶωρα διώκοντα· ὁ αὐτοκράτωρ,
 δεδιὼς μὴ λοχῶντίς τινες αἰφνιδίως ἐπιστεσόντες
 τοῖς Ῥωμαίοις πάλιντροπον τὴν τῶν Σκυθῶν φυγὴν
 ἀπεργάσωνται, καὶ προστελέντες τοῦτοις καὶ οἱ
 φεύγοντες, μέγα τὸ δεινὸν τῇ Ῥωμαϊκῇ στρατιᾷ
 ἐπάψωσιν, ἱππασίας πυκνὰς ποιοῦμενος, ἀνασει-
 ράζειν τοὺς χαλινοὺς καὶ τοὺς ἱππούς· ἀναψύχειν,
 τοῖς στρατιώταις ἐκέλευεν. Οὕτω γοῦν κατὰ τὴν

ros pronos in impetum contra se ruendi cernerent
 jamque ad cominus accedendum exhortari equos
 audirent, terga ex composito verterent; sic tamen
 furcosam fugam moderarentur, ut in aliam alii par-
 tem a se invicem discedentes, hiatum in medio
 patentem quasi phalangis perruptæ relinquerent,
 per quem penetrantes hostes admoverent se propius
 muris oppidi. Et erant supra murum dispositi qui
 in id unum invigilarent: quibusque mandatum erat
 ut ubi scissam in partes duas Romanam aciem in-
 gressosque per eam scissuram proectos ad muri
 viciniam Scythas cernerent, gladiis repente strictis
 funes quibus rotæ religabantur e pinnis rumperent
 easque conjugatas cum axibus una præcipites deor-
 sum darent. Successere omnia e sententia votoque
 imperatoris. Itum in Scythas lento incessu, solo
 inter Romanos Augusto equitante præsentemque
 dante operam ut cuncta ex usu cogitati stratagem-
 matis apte fierent. Furunt contra Scythæ, minisque
 cum ira crescentibus expellunt ferocem impetum
 spe mox invadendæ cominus pugnae cum iis quo-
 rum jaculatione procul tuta petebantur. Ruentibus
 addit calcar fuga simulata Romanorum, discessio-
 que phalangis obliquatis mutuoque aversis artifi-
 ciose recedentium genibus, iter aperit blande pallax,
 et sine suspicione insidioso, pari nostri contemptu
 suique fiducia sese inferentibus barbaris. Per id
 quasi latissimum ostium, ut cum magno clamore ac
 convicio cœperant invehi, perrexerunt equites Scy-
 thæ: donec in eos divisæ phalangis velut faucibus
 utrimque clansos superne devolutæ rotarum orbitæ
 subitum oljeccere terrorem. Alta ruina in durum
 allisi solum orbis lignei reflectebantur resultu
 plusquam cubitali; tum in pronom vergentem nacti
 declivitatem, apte librati transversis axibus, impetu
 juxta 217 strepitinque ac fragore maximis, in bar-
 baros intorti evolvebantur, nihilo lenius quam si
 muralibus machinis excussa pondera fulminea perni-
 citate ruant. Circumveniuntur novæ undique appulsu
 pestis Scythæ, crura equorum quibus vehebant varie
 demetente plaustorum procella: aliis ab anteriore
 parte incidens malum volubile pedes priores ar-
 mosve contuderat; alios forte aversos nacta rotarum
 præceps vis in posterioribus læserat calcibus. At
 quacunque parte vulnus equus acceperat, in eam
 necessario eludicans exscendere cogebat equitem,
 nisi secum afflictum trahebat in casum. Strages
 ergo flebat virorum equorumque, in acervos se cu-
 mulans grassante assidue pernicie, non modo incur-
 su præcipitantium rotarum, sed jam etiam mutuo
 allisu impulsuque, dum qui rotæ ruentis incurso,
 sternitur, comitem et commilitonem suum mole sua
 in casum communem abripit: ac ne in hoc ruina
 sistit, sed ab uno percusso toti ordines pessum tru-
 duntur, et Romanis nova felicitate ipsa Scytharum

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁸² ἀνοξιντες. ⁸³ τῶν. ⁸⁴ φαλάγγων. ⁸⁵ ἀφελόμενοι. ⁸⁶ τροχῶν. ⁸⁷ σφοδρότατην. ⁸⁸ βάζει.
⁸⁹ τόπου. ⁹⁰ τὰ βάρβαρα ἐνέπιπτον. ⁹¹ ἐδίξαντο. ⁹² τῆν.

corpora in Scythas vicem telorum fungentia, militum. Cooriantur inter hæc ab utroque latere nostri barbarosque impeditos et percultos, qua procul ejaculandis sagittis, qua cominus fodiendo eos infestis hastis otiose concidunt. Nec sola rotarum impellentiumque corporum calamitas fuit; accessit in partem cladis torrens unda propinqui amnis, in quem multi rotarum superne axium mole motuque correpti barbari submersi sunt. Postridie residuo Scythas repetere prælium velle conspicatus imperator, suos et ipse recenti successu audaces armari ac contra prodire jubet; et in ipsa declivitate aciei formam ubi ex arte descripsit, sibi in ea media locum pignaturo sumpsit, vertant in hostem vultus, pugnamque cum adversis capessant, edicit suis. Nec penes Scythas mora fuit; miscetur prælium atrox. Vincunt præter spem Romanæ phalanges, barbarosque in fugam incumbentes longo spatio magnis animis sequuntur. Suspecta res prudentissimo imperatori fuit, verentine quo forte in loco subsidentium insidiarum Scythæ conscii in eas astu Romanos abreptum irent; sicque nostris aut cæsis aut vicissim fugientibus insidiatores cum prius fugacibus pugnam acriorem instaurarent magna clade modo vincuntium. Conventis ergo laboriose per equitationes crebras commonitisque plerisque suorum, ut frenos reflecterent equisque requiem darent, incolumes reluxit universos. Sic ea die ambo a se invicem exercitus disjuncti sunt, Scythico in fugam verso, Romano cum suo imperatore manifestæ victoriæ compote in propria castra redeunte. Victi Scythæ et victos confessi Bulgarophygmum inter ac parvam Nicæam tabernacula fixere.

Adulta porro jam hieme, putavit imperator e re fore, si Constantinopolim rediret, quo et se ipsum, et majorem partem exercitus, e longa et varia tot certaminum fatigatione reficeret. Divisis ergo bifariam copiis, quod earum magis vegetum integramque fuit, id opponendum hostibus adhuc armatis reliquit ibidem sub cura ducum duorum, **218** Joannis nempe et Maurocatalonis Nicolai, de quorum utroque sæpe superius mentionem fecimus, dato ipsis mandato, præoccupandi præsiidiis idoneis oppida singula, ne in Scytharum potestatem venire cogerentur: præterea corradendi abducentique ex regione universa pedites rusticos una cum plaustris et bobus ipsa trahentibus. Jam tum enim providens parabat quæ ad expeditionem veris insequentis, qua conatum omnem intendere decreverat ut Scythas debellaret, sibi profutura opinabatur. Hunc in modum dispositis omnibus, Byzantium revertitur.

ἡμέραν ἐκεῖνην ἀμφω διαστήτην τὰ στρατεύματα. Οἱ μὲν γὰρ φυγάδες, ὁ δὲ βασιλεὺς χαίρειον νικητῆς λαμπρὸς πρὸς τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν ἐπάνεισιν. Οἱ δὲ Σκυῖται κατακράτος ἤττηθέντες μεταξὺ τοῦ Βουλγαροφύγου καὶ τῆς μικρᾶς Νικαίας τὰς σκηνὰς ἐπήγγυντο.

in quem multi rotarum superne axium mole motuque correpti barbari submersi sunt. Postridie residuo Scythas repetere prælium velle conspicatus imperator, suos et ipse recenti successu audaces armari ac contra prodire jubet; et in ipsa declivitate aciei formam ubi ex arte descripsit, sibi in ea media locum pignaturo sumpsit, vertant in hostem vultus, pugnamque cum adversis capessant, edicit suis. Nec penes Scythas mora fuit; miscetur prælium atrox. Vincunt præter spem Romanæ phalanges, barbarosque in fugam incumbentes longo spatio magnis animis sequuntur. Suspecta res prudentissimo imperatori fuit, verentine quo forte in loco subsidentium insidiarum Scythæ conscii in eas astu Romanos abreptum irent; sicque nostris aut cæsis aut vicissim fugientibus insidiatores cum prius fugacibus pugnam acriorem instaurarent magna clade modo vincuntium. Conventis ergo laboriose per equitationes crebras commonitisque plerisque suorum, ut frenos reflecterent equisque requiem darent, incolumes reluxit universos. Sic ea die ambo a se invicem exercitus disjuncti sunt, Scythico in fugam verso, Romano cum suo imperatore manifestæ victoriæ compote in propria castra redeunte. Victi Scythæ et victos confessi Bulgarophygmum inter ac parvam Nicæam tabernacula fixere.

Χειμῶνος δὲ ἤδη ἐπικαταλαθόντος, δεινὸν ἔγνω ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐπανελθεῖν, ἐφ' ᾧ ἑαυτὸν τε καὶ τὸ πλεόν τοῦ στρατοπέδου τῶν πολλῶν ἀγῶνων ἐπανακτήσασθαι. Διελόμενος οὖν τὰς δυνάμεις, καὶ εἰς ἀντίπαλον μοῖραν ἀποκρίνας ὁπόσοι εὐψυχότεροι τοῦ παντὸς ἦσαν στρατεύματος ἠγεμόνας τούτων τὸν τε Ἰωάννην καὶ τὸν Μαυροκατακάλων Νικόλαον προεβάλλετο, περὶ ὧν πολλὰκις φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν, ἐντειλόμενος αὐτοῖς ἐν ἐκάστῳ μὲν τῶν πολιχνίων ἀποχωρῶντας εἰσαγαγεῖν στρατιώτας εἰς τὴν αὐτῶν φρουρὰν, πεζοὺς δὲ ἐξ ἀπάσης τῆς χώρας μετὰ ἀμαξῶν καὶ τῶν ταύτας ἐλκόντων βοῶν ἐξελάσαι. Βουλόμενος γὰρ ἕαρος ἐφισταμένου τῆς κατὰ τῶν Σκυθῶν καρτερώτερον ἀνθέξασθαι μάχης προμελεῖται τε καὶ ἠυτέριζε τὰ συνίσοντα. Οὕτω γοῦν ἅπαντα διαθέμενος ἐπανάρχεται πρὸς τὸ Βυζάντιον.

ANNHΣ THΣ KOMNHNHΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Η΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER VIII

219 ARGUMENTUM.

Debellatum cum Scythis ingenti prælio, quo gens universa uno die deleta est. Conspirationes duæ detectæ.

PERIOCHE.

Imperator ad opem ferendam Chærobacchos advolat. Suis tempus constituit æquendi. Cura ejus ad custodiam oppidi Chærobacchorum. Exploratio solers hostilis exercitus. Consilium audax. Imperatoris adhortatio ad suos; eorum timor. Eruptio Alexii in Scythas improvisa et felix. Romani Scythicis induti vestibus Scythas fallunt et vincunt. Reditus imperatoris Constantinopolim triumphali quadam pompa. Palæologi eum procul cernentis dubitatio. Comitatus imperatoris. Ejus mores atque ingenium Palæologo perspectissimum. Admiratio et gratulatio publica ob celerem victoriam. Palæologi dolor quod pugna non interfuerit. Totum hujus victoriæ decus uni Alexio proprium. Byzantinorum plausus 220 et acclamationes. Exceptio subinvida Nicephori adversus victoriam Alexii. Scythæ nihilo debiliores aut mitiores hac clade facti, usque ad suburbia Constantinopolis excurrunt. Templum S. Theodori martyris concursu Byzantinorum antea celebre, tunc desolatum. Tzachas mari potens et Romanis infestus, portus et oras omnes piraticis grassationibus vexat. Anxietas imperatoris. Consilia Tzachæ funesta Romanæ rei. Fæda hiems Constantinopoli. Diligentia Alexii. Exercitus terrestris cur ad oram maritimam collectus. Veterani in urbium præsidia dispersi. Novi delectus. Quæ genera tyronum Alexius probaret. Ejus solers exploratio locorum. Situs castrorum ad Cherenum vicum peropportunos. Sollicitudo Alexii forti fiducia conjuncta. Comani colloquio de pace tentati faciles se præbent. Obsides dant et jurant fœdus, ac pugnam in Scythas deposcunt. Velitationes inter ipsos. Cautio providi ducis in projectione amnis. Metuendum et a sociis. Agmen auxiliare procul visum hostile existimatum. Rhodomerus fidus explorator. Prospera Romanorum in Scythas pugna. Neantzes proditor in custodiam datus. Alexii dexteritas in Scythis eludendis. Scythæ Comanos frustra sibi conciliare conantur. Hi pugnam contra eos flagitant, additis minis ni concedatur. Incertus imperatoris animus. Prælium tandem decernit. Ad id Dei opem implorat cum universo exercitu. Lampadum et cereorum religiosa succensio. Velites graviter armati. Romanæ aciei forma. Scytharum immensa multitudo et plaustorum vallum insuperabile. Quidam e Scythis transfugiunt. Imperator a Comanis cavet. Ingens carnificina Scytharum. Aqua pugnantibus in aciem delata. Scytharum tota gens una die deleta. Romani primo prælio Scythas contempserant, ideo victi justo Dei judicio. Nunc contra in infirmitatis suæ conscientia divinitus victores. Synesius cum imperatore agit ut captivi Scythæ interficiantur. Id imperator præ humanitate renuit. Scythæ captivi nocte trucidati. Augusti eam ob rem ira in Synesium. Comani abeunt insalutato imperatore. Castra Romana cur alio translata. Melissenî Cæsaris adventus et gratulatio. Augusti constans promissorum fides. Perfidia speciem ipsam vehementer horret. Liberalitas ejus in Comanos. Joannaces cum Comanis recedentibus missus. Finis belli Scythici. Virtus in eo ingens Alexii perspecta. Ariebis et Umpertopuli conjuratio. Clementia imperatoris in eos convictos. Expeditio in Dalmatas. Joannes Sebastocratoris filius Dyrrhachii dux meditata defectionis accusatus. Argyrus Caratza missus Dyrrhachium. Litteræ Augusti ad Joannem. Aliæ ad Dyrrhachienses. Mandata Caratzæ data. Sebastocrator ad imperatorem pro filio accurrit. Familiaris charitas fratrum imperatoris et Sebastocratoris. Sebastocrator filium accersit. Et ejus causam iracunde atque impotenter agit. Mansuetudo imperatoris. Minæ Sebastocratoris in Adrianum magnum domesticum ejus et Augusti fratrem. Joannes liberalitate Augusti crimine solutus. Theodori Gauræ virtus et felicitas. Gregorius ejus filius filiam Sebastocratoris sibi despondet. Affinitate dirimuntur ea sponsalia. Gregorius tamen ab imperatore in aula retentus, ægre ferente patre, quem frustra delinire conatur Augustus. Gauras filium secum injussu imperatoris abducit. Sed eum remittere cogitur. 221 Sponsalia Gregorii Gauræ cum una ex sororibus Annæ. Pueri contumacia, et consilium de fuga, communicatum et probatum quibusdam imperatoris ministris. Michael pincerna conjurationem Augusto indicat non credenti. Gauras puer sacrum mucronem quo latus Christi punctum est subripit. Deprehensus in custodiam datur. Ejus conjurati alii alio dispersi sub custodia.

ΑΛΕΞΙΑΣ Η.

Μεραθηκῶς δ αὐτοκράτωρ ὡς ἀπόμοιράν τινα οἱ Ἀ τῶν Σκυθῶν ἡγεμόνες ἀπολεξάμενοι, κατὰ τῶν Χοιροβάχων (28) ἐξέπεψαν, καὶ προσδόκιμος ἡ τούτου ἀφ᾽ ἑξῆς ἦν, ὅποιο; ἐκείνο; θερμουργῶ; περὶ τὰς

Ibi cum didicisset Imperator segregasse duces Scytharum ex toto exercitu lectam manum, quam adversus Chærobacchos miserant, expectarique illic adventum eorum, vir ad rei gerendæ occasio-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(28) Χοιροβάχων. Chærobacchorum oppidum exstitit Constantinopolim inter et Adrianopolim, ad Meßam fluvium. Adjacentes oppido campos explendæ aciei, et castris locandis percommodos, ele-

ganter describit Nicetas in Manl., lib. 1, n. 5. Agunt etiam de iisdem Zonaras, Scylitzæ, et Glycas in Constantino duca, et Otho Frising. in Chron. Vide Notas ad Cinnami pag. 41.

nes igneus, et ad omnia quamvis subita nunquam non parato ac premeditato similis; etsi nondum diem septimam in aula regie quiete transegerat, necdum balneas inierat, ne pulverem quidem adhuc nuperis praeliis collectum excusserat, convocat tamen confestim praesidiarios urbis, et quotquot recens ascripti militiae ad manum fuerunt, omnes fere numero quingentos; quos cum nocte armasset tota, circa diluculum cum iis exit, missis eodem tempore qui, cognatis, affinibusque suis ac consanguinis, tum caeteris quoque magnatibus et erectioris fortunae viris, ad Romanam militiam allectis suo nomine nuntiarent se proficisci contra Scythas. Erat ea dies Parasceve Dominicæ quam vocant *Carnis privii*, qua die consignatas litteras ad eos quos dixi quoquoversum dimittens, in ipso procinctu expeditionis subitariae, mandare jam nunc occupabat (quoniam repentino coactus nuntio incursionis Scytharum in Chærobacchos, eo suppetias accurrens necessario absuturus esset) ut ipsi quoque per hebdomadam Dominicæ quæ ab esu casei vulgare Tyrophagi obtinet nomen, sibi cum copiis auxilio venirent: Intermedios enim, inquebat, hos dies vobis ad quietem indulgeo, ne importune rigidus, durumque imbecillitatis humanæ memor ærumnarum militarium continuator videri queam. Ab his recta Chærobacchos tendit, Ingressusque oppidum obserat, clavesque ipse sumit; tum quos habuit famulorum fidiissimos per murorum circuitum disposuit, addito gravi mandato, ne indormiscerent custodiæ creditæ, sed intenta vigilia muros obeuntes, observarent caverentque, ne quis eo civium ascendens Scythas alloqueretur. Oriente sole apparuerunt expectatæ Scytharum turmæ, collem insidentes Chærobacchorum muro contiguum. Ex iis ibidem ad sex millia divulsis, prædatum in omnem late circum regionem excurrerunt, usque ad Decimum, locum decem **222** fere stadiis Constantinopoli remotum, unde puto et nomen invenit. Reliqui Scythæ in eo quod dixi jugo manserunt. At impe-

A ἔγχειρήσεις, κὰν τοῖς αἰφνιδίους αἰεὶ ὡς προπαρασκευασμένοις δεικνύμενος, μήπω ἑβδόμην ἡμέραν ἔαυτὸν ὦν τοῖς βασιλείοις διαναπαυσάμενος, μὴδὲ βαλανεῖου τυχῶν, μὴδὲ τὸν ἐκ τῶν ὁ πολέμου κοινωρτὸν ἀποτιναζάμενος, παραχρῆμα τοῦς ἐπὶ τῆς φρουρᾶς τῆς πόλεως τεταγμένους, καὶ ὁπόσοι νεύλοκτοι, ἀναλαμβάνεται ὡσεὶ πεντακοσίους τὸν ἀριθμὸν, καὶ ὁπλίσας δι' ὅλης νυκτὸς, κατὰ τὴν περίορθρον ἔξεισι. Τηνικαῦτα δὲ δῆλην καθίστησι τὴν αὐτοῦ πρὸς τοῦς Σκυθᾶς ἐξέλευσιν· τοῖς δὲ ἐξ αἵματος καὶ ἀγγιστείας προσήκουσιν αὐτῶν συγγενέσιν, καὶ τοῖς ἄλλοις ὁπόσοι τῆς μεζονος τύχης ἦσαν, καὶ τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατεύματι συγκατελεγεμένοι (Παρασκευῆ δὲ ἦν ἡ τῆς Ἀπόκρῳ [29], ταυτι δὲ τῶν ἀποστολέων παρακελεύσάμενος; ὡς ἔρα γοῦν Ἐγὼ μὲν ἀπειμι τῆν τῶν Σκυθῶν κατὰ τῶν Χοιροδάκχων ἐξέταν μεμαθηκῶς κίνησιν, ὑμεῖς δὲ ἄλλὰ κατὰ τὴν ἑβδομάδα τῆς Τυροφάγου (30),] στρατεύσατε πρὸς ἡμᾶς. Τὰς ὁ γὰρ μεταξὺ τῆς τε Παρασκευῆς τῆς Ἀπόκρῳ καὶ τῆς Τυροφάγου δευτέρας ἡμέρας ὑμῖν ἐφίημι μικρὰν τινα ῥαστώνην, ὡς μὴ βρῦς τις καὶ ἀδιίκριτος δόξαιμι. Ἐκείνος μὲν οὖν παραχρῆμα κατεσθῆ Χοιροδάκχων ἤλαυνε, καὶ εἰσελθὼν κλείει τὰς πόλεις· τὰς δὲ κλείει αὐτὸς ἀναλαμβάνεται. Ἐἶτα τοῦς εὐνοῦς ἅπαντας τῶν θεραπόντων περὶ τὰ κρήδεμνα καθίστησι τοῦ τείχους, ἐγκελεύμενος ὁ μὴ ἀναπεπικέναι, ἀλλ' ἀπαγρυπνοῦντας ὁ περιθραῖν τὰ τεῖχη μὴ πού τις ἀνελθὼν καὶ προκύψας ὁμιλήσει τοῖς Σκυθαῖς. Ἀνίσχοντος δὲ τοῦ ἡλίου, καὶ οἱ ἐπιζόμενοι τῶν Σκυθῶν καταλάβοντες, κατὰ τὸν συγκαλλημένον τῷ τείχει τῶν Χοιροδάκχων αὐτῆν ἔστησαν. Ἐξ ὧν τηνικαῦτα ἀποκριθέντες, ὡσεὶ ἐξ χιλιάδης, εἰς προνομῆν διεσεκδάσθησαν, ἐφθακῆς μέχρις αὐτοῦ τοῦ Δεκάτου (31) ὡσεὶ δέκα σταδίων τῶν τευχῶν ἀπέχοντος τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἐξ οὗ, ὁμοί, καὶ τὴν ἐπινομῆταν ἐκτῆσατο. Οἱ δὲ λοιποὶ αὐτοῦ που διαμεμενήκεσαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀνελθὼν διὰ τοῦ τείχους εἰς τὰς ἐπάλλξεις περιεσκοπεῖ τὰς πεδιάδας καὶ τοῦς βουνοὺς, εἰ που καὶ ἑτέρα δύναμις ὁ τούτοις ἐπεισιν, εἰ που λόγους καθίσαντες

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ὁ Deest vox ἑαυτὸν. ὁ τοῦ. ὁ τὰ. ὁ παραγγεῖλας. ὁ ἀπαγρυπνοῦντας. ὁ ἑτεραι δυνάμεις.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(29) *Παρασκευῆ τῆς Ἀπόκρῳ*. Feria v hebdomadæ, quæ Latinis Hebdomada Septuagesimæ dicitur. Vide Allat. *De hebdom. Græcor.* et Petavium ad Niceph. CP.

(30) *Ἐβδομάδα τῆς Τυροφάγου*. Hebdomadem, seu Septimanam Quinquagesimæ. Vide supra, pag. 51.

(31) *Δεκάτου*. Locus fuit ab urbe Constantinopolitana 10 stadiis dissitus, unde, ait Anna, appellationem videtur sortitus. Hujus meminit Theophanes, an. 32 Justiniani. Exsilit præterea alius, ejusdem ferme nominis, intra urbem, nisi quod pro Δέκατον, voce a Latio dicta, Δέκιμον nuncupatur: unde porta Decimi dicta, quem in Hippodromum per cochleam ducebat. Auctor *Chronici Alexandr.* tradit Gratianum Aug. cæsum fuisse ἐν τῷ ἀνέρχεσθαι αὐτὸν εἰς τὸ ἑπικλὸν Κωνσταντινουπόλεως θεωρησῆαι διὰ τοῦ χοχλίου κατὰ τὴν θύραν τοῦ λεγομένου Δεκίμου. Ex quo loco emendandus

D alter in Zenone, apud eundem scriptorem: Καὶ ἐσφάγη εἰς τὸ χοχλίον τοῦ καλατίου κατὰ τὴν Δέκιμον, ὡς ἀνέρχεσθαι εἰς τὸ ἑπικλὸν θεωρησῆαι ὁ αὐτὸς ἀρμάτος. Perperam enim editum Δέκιμον, quod fugit eruditum interpretem. Porro vicus et oppida nonnulla a numero stadiorum et miliarium nomen sumpsisse notum est, ut fuisse Hebdomum juxta Constantinopolim, et alius ejusdem nominis locus juxta Florentiam in Etruria, ubi hodie abbatia Septimiana, ut tradit Ughellus, tom. III *Ital. sacræ*, pag. 54. Castella duo *Quinti* nomine appellata, in Dardania unum, in Mysia alterum, quorum Procopius meminit, et tertium juxta Alexandriam, ubi S. Anastasia patricia monasterium exstruxit, ut est in Synaxariis 19 Mart. Occurrit præterea *Nonm* juxta eandem urbem Alexandriam apud Moschum in *Prato spirit.* quod ita dictum innuit, quod ab urbe novem miliaribus distaret, c. 105, 177, 184.

μελετῶσιν ἰσως τὸν τούτοις προσθαλεῖν ἐπιχειρή-
 σοντα κατασχεῖν. Ὡς οὖν οὐδέν τι τοιοῦτον ἐθαάσατο
 (περὶ δευτέραν τῆς ἡμέρας ὦραν ὄρᾳ τούτους οὐ
 πρὸς μάχην ἠύτρεπισμένους, ἀλλὰ πρὸς τρυφὴν
 καὶ ἀνάπαυσιν ἀποκλίναντας), πλῆθος δὲ πολὺ τού-
 τοις, ὄρῳν καὶ τοῦ μετ' αὐτῶν κατὰ συστάδην μὴ
 κατατολμῶν πολέμου, ἐν δεινῷ ἐποιεῖτο, εἰ τὴν
 ἄπασαν ληϊζάμενοι χῶραν, καὶ αὐτοῖς τοῖς τείχεσι
 τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων προσπελάσσειεν, καὶ
 ταῦτα αὐτοῦ ἐκείθεν ἐληλυθότος, ἐφ' ᾧ τούτους
 ἀποσοῆσαι τῆς χῶρας. Μετακαλεσάμενος οὖν τοὺς
 ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας καὶ τὴν γνώμην αὐτῶν δοκι-
 μάσαι βουλόμενος, ἔφη· Οὐ χρὴ ἀποδειλιᾶν πρὸς
 τὸ πλῆθος τῶν Σκυθῶν ἀφορῶντας, ἀλλ' εἰς
 θεὸν ἠλπικίτας τὸν μετ' αὐτῶν συνάψαι πόλε-
 μον, καὶ εἰ μόνον ὀμογνωμονήσαιμην, πέποιθα ὡς
 ἠετήσομεν αὐτοὺς κατὰ κράτος. Τῶν δὲ ἀπαναι-
 νομένων πάντη καὶ πρὸς τὸν λόγον ἀναβαλλομένων,
 ἔκεινος εἰς φόβον ἐμβάλλων πλείονα τοὺς αὐτοῦ, καὶ
 ἀνεγείρων εἰς κίνδυνον, φησίν· Ἐὰν οἱ εἰς προνο-
 μὴν ἐξεληθόντες ἢ ἐπαρέλθουεν αὐθις, καὶ μετὰ
 τῶν κυρόντων ἐνωθεῖεν, προὔπτεις ὁ κίνδυνος,
 ἡ γὰρ κατὰ τὸ κάστρον παρ' αὐτῶν κατασχεθῆσ-
 ται, καὶ ἡμεῖς παρὸν ἀλόγημα φόρου γενησόμεθα,
 ἢ παρ' οὐδὲν ἡμῶς λογισάμενοι ἰσως τοῖς τείχεσι
 τῆς πόλεως προσπελάσαντες οὐκ ἐγχωρήσουσιν
 ἡμῖν εἰς τὴν βασιλίδαν πόλιν εἰσελθεῖν, αὐτοῦ
 σου περὶ τὰς πόλεις αὐτῆς ἀλλισάμενοι. Λοιπὸν
 κινδυνεύουσι ἡμῶς χρὴ, καὶ μὴ ἀνάνδρως ἀποθα-
 ρεῖν. Ἐγὼ μὲν οὖν ἤδη ἐξεῖμι, καὶ ὁπόσοι βού-
 λεσθε προεκδρομόντες ἐμοῦ, καὶ ἐς μέσον τῶν
 Σκυθῶν εἰσπηδήσαντες, συνέψεσθε· ὁπόσοι δὲ
 τοῦτο οὐ δύνασθε, ἢ μὴ βούλεσθε, μηδὲ τῶν
 πυλῶν ἐκτός γένησθε.

occasionemque negligite quoad qui prædatum abiere sex millium numero salvi revertentes his tot quos
 horretis conjungantur. Quid tum? vincetis congregatos in vosque intentos scilicet, qui dispersos aliud-
 que agentes formidatis contra intueri? Id tunc profecto præsentius haud paulo periculum erit, in cujus
 flammam ex hoc fumo resilitis. Aut enim admoti muris expugnabunt oppidum, nosque universos occi-
 dione occident: aut, si odorati nostram ignaviam indignos nos putabunt qui vel brevi tempore ipso-
 rum impetum moremur, ultra progredientur usque in urbem regiam omissis nobis frustra tum domos
 ac focos, quo anhelare videmini, respectabitis, aditu patriæ per barbaros a vestra inertia comeatum ma-
 ctos castrorum suorum usque ad portas Constantinopolis promovendorum, deinceps vobis intercluso.
 Quæ cum ita sint, reputandum unicuique secum est nihil restare aliud nisi occasionem honestæ mortis
 invadendo periculo pro aris et focis oppetendæ. Ego quidem in id certus paratusque sum; atque adeo
 ecce jam nunc eo feror. Sequetur qui volet vestrum præcurrentem atque in medios recta Scythas irruentem.
 Quicunque id non potestis aut non vultis, manete, licet, ac si tantus timor est, obdite pessulum portis
 et muliebriter clausi brevem mortis moram obicibus valvarum lucrimini.

Παραχρήμα γούν διὰ τῆς ἀπονευευχίας ὡς πρὸς
 τὴν λίμνην (32) πύλης, ὀπισθάμενος ἔξεισι. Καὶ πα-
 ραδραμῶν τὰ τείχη, καὶ μικρὸν παρεγκλίνας, ἐξ ὀπι-
 σθίων τοῦ αὐχένος (33) ἀνεισιν. Οὐδὲ γὰρ συνάψαι

rator consensu murorum pinnis omnem undequa-
 que regionem speculabatur, campos lustrans oculis,
 collesque observans, ac curiosissima inquirens,
 num et quæ qualesve aliæ præterea barbarorum
 copiarum adessent: an non quædam alicubi jacerent
 in insidiis, quæ in eos qui forte contra oblatas egre-
 derentur repente consurgerent. Ut satis constitit
 nihil eorum esse, iterum oculos advertit ad pro-
 pinqua quæ dixi stativa hostium, observavitque
 ipsos circa secundam diei horam, nihil ininus quam
 pugnam cogitantes, remissioni se passim ac lasciv-
 iæ dedere securos belli atque hostis. Occasio ap-
 parebat egregia vincendi. Sed multitudo ingens
 barbarorum infringebat audaciam suborientem la-
 cessendi palam prælii. Aliunde tamen angebat ma-
 gnum animum licentia barbarica prælandi late jam
 comprehendens omnia, ipsaque stringere audens
 urbis regiarum pomeria; quod cum semper esset in-
 dignum, tum eo tempore intolerabile, quo impera-
 torem ad incursiones eorum arcendas eadem Au-
 gusta civitate constaret egressum esse. Inter hos
 alternos æstus convocatis militibus hanc ad eorum
 explorandum animum accommodatam orationem
 habuit: Non est despondendus animus conspecta,
 quæ hinc apparet, multitudine Scytharum, sed con-
 jecta in Deum fiducia pectore audaci contra vaden-
 dum, capessendumque haud dubie prælium cum:
 ipsis: quos equidem spero, modo unam in sententiam
 conveniamus omnes, facile vincemus ac delebimus.
 Ad ea illi cunctari renuereque. Tum Augustus ex
 ipso illorum qui sibi obstabat metu subsidium pe-
 tens, exaggerando periculo admovendoque instan-
 tibus terrore pertrahere in sententiam satagit, in
 hunc modum loqui pergens: Quiescite ergo sane

D 223 Sic locutus repente per portam, quæ ad
 paludem vergit, armatus erumpit, obitisque muris
 exterius cum modice declinasset, jugum a tergo
 conscendit, barbaris insessum. Vitandi adversi

Varie lectiones ex cod. Coislino.

¹ τούτους. ² ἐξελθόντες. ³ εἰσελθόντες. ⁴ καὶ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(32) Τὴν λίμνην. Paludem, quam Melas fluvius
 asiaticæ arescens efficit. Nicetis loco citato, de
 Melis: Οὗτος τοίνυν ἕρως μὲν λειψυδρῶν εἰς χερ-
 ᾶν συνάγεται τεναγώδη.

(33) Τοῦ αὐχένος. Supra pag. 221, κατὰ τὸν
 συγχεκλλημένον τῷ τείχει τῶν Χοιροδάκτων αὐχένα
 ἔστησαν.

consensus ea illi causa fuit, quod utcumque perorasset, minus speraverat persuasisse se suis ut secum omnes venirent : quos si universos adessee crederet, nihil apertum Martem vereretur. A tergo igitur in mediam invectus stationem Scythicam primum sibi occurrentem cædit ac sternit ; nec comites continuerunt manum. Strages editur non exigua Scytharum, vivi etiam nonnulli abducuntur. Hic animo solerti ad belli artes cogitatio incidit vertendi spolia cæsorum in stratagematis instrumentum ; nec mora. Romanos milites Scythicis induit vestibus, Scythicisque imponit equis. Suorum equos et signa militaria una cum præcis capitiibus Scytharum per homines fidos advehenda intra urbem curat, dato negotio ut se illic vestimentarentur. Ipse cum suis Scythica vexilla vestimenta præferentibus descendit versus amnem non longe a Chærobacchis fluentem, qua trajecturos opinabatur Scythas alios ubi e præda redirent. Brevi revertentes illi cohortem intuentur ad vadum fluminis, sed indicibus delusi suam credentes, secure ac ludibunde se admovent. Enimvero non sic excipiuntur, at vastis ictibus ; trepidatur ad inopinatum malum. Cæduntur partim, partim capiuntur barbari. Sub vesperam (Sabbatum ea dies fuit) revertitur cum captivis, posteramque lucem hæret ibidem totam. Illucescentem secunda feria castro exit, bifariam divisis copiis. Prins ex iis constabat agmen qui signa vestesque Scythicas quibus usi erant ad victoriam ferebant : his accedebant captivi Scythæ ab agrestibus indigenis sigillatim ducti : sequebantur ad extremum, qui capita Scytharum adempta truncis præfixaque longis hastis alte ostentabant. Post hos spatio quodam interposito procedebant Romani milites cum solitiis insignibus vestibusque, is admistus imperator claudebat agmen.

Hic incessus redeuntis erat. At Palæologus pro cætero fervore bellicose indolis moras quietis concessæ non sustinens, ipso jam diluculo Dominicæ Carnisprivii ante omnes alios Byzantio exivit, itaque locum versus ubi erat imperator non sine cura et circumspiciōne capesabat, ut qui expertus nosset, quam celeres atque improvise Scytharum grassationes essent. In ejus cautionis usum præcedere jusserat modico intervallo e servis familiaribus suis aliquot (hos enim istius viæ comites habebat) lustrareque curiose campos, nemora, semitas : ac si forte uspiam 224 Scythas observarent, curriculo nuntiatum ipsi regrederentur. Tali cura talique proposito iter agentibus appareat procul in planitie Dimylia vulgo dici solita quos diximus imperatoris milites vestibus insignibusque Scythicis ornati. Exploratores haud dubii

A τούτω [συνέψεσθαι τούτω] διέγνω τούς μετ' αὐτοῦ πρὸς τὸν κατὰ συστάδην μετὰ τῶν Σκυθῶν πόλεμον. Καὶ πρῶτος αὐτῆς δόρυ σπασάμενος, ἐς μέσου; Σκύθας ἑαυτὸν ὄθησε, παίσας τὸν πρῶτω; αὐτῷ ὑπαντίασαντα. Ἄλλ' οὐδ' οἱ σὺν αὐτῷ στρατιῶται τῆς μάχης ἀπελείφθησαν, κίντεῦθεν τούς μὲν πλείους ἔκτειναν, τούς δὲ καὶ ζωγρίαν ἤγον. Ἐἶτα ὅποια ἔχεινος μηχανᾶσθαι ἐβόηει, τὰς τῶν Σκυθῶν ἐσθῆτας (34) τούς στρατιώτας ἀμφιένυσσι καὶ τῶν Σκυθικῶν ἵππων ἐπιθήναι κελεύει, τούς δὲ ἵππους τῶν στρατιωτῶν, καὶ τὰς τούτων σημαίας, καὶ τὰς ἀποτμηθείσας ἂ τῶν Σκυθῶν κεφαλὰς παραδούς τισι τῶν εὐνοουστέρων, παραλαβόντας προσέταξεν εἰσω τοῦ κάστρου γενέσθαι ἀπεκδεχομένους αὐτόν. Ταῦτα τοῖνον οὕτως οἰκονομήσας ἔκεινος μετὰ τῶν Σκυθικῶν σημαῖων, καὶ τῶν τὰ Σκυθικὰ ἄμφια περιβεβλημένων στρατιωτῶν, κάτεισιν ὡς πρὸς τὸν ἀγγῶν Χοιροβάκχων βέοντα πόταμον (35), ὅπου καὶ τούς ἀπὸ τῆς προνομῆς ὑποστρέφοντας Σκύθας ἐνόμισε διελθεῖν. Οἱ δὲ προνομεῖς ἔκεινοι θεασάμενοι τούτους ἰσταμένους ἔκεισε, καὶ νομίσαντες καὶ Σκύθας αὐτούς εἶναι, ἀφυλάκτως τούτοις προσπίπτοντες ἂ, καὶ ὁ μὲν ἀνηρῶντο, ἄλλοι δὲ καὶ κατελόντο. Ἐσπέρας δὲ καταλαβούσης (Σάββατον δὲ ἦν), ἐπανέρχεται μετὰ τῶν δορυαλώτων. Καρτερήσας δὲ καὶ τὴν ἐπιούσαν, ἀυγαζούσης ἦδη τῆς δευτέρας, ἐξῆλθε τοῦ κάστρου, καὶ διελὼν τούς ὑπ' αὐτόν, ἐμπροσθεν μὲν εἰσήγαγε τούς τὰς τῶν Σκυθῶν σημαίας κατεχόντας, ὅπισθεν δὲ τούς δορυαλώτους τῶν Σκυθῶν C παρὰ χωριτῶν ἕκαστον τούτων κατεχομένους ἂ. Τὰς δὲ ἀποτμηθείσας κεφαλὰς δόρασι περιπερίσας παρ' ἐτέρων αὐθις ἐν τούτοις ἀπαιρουμένας παρεκέλευσατο οὕτω τὴν ἔδοιορρίαν ποιεῖσθαι. Τούτων δὲ ὅπισθεν ἐκ διαστήματος μετρίου ἀπέχων μετὰ τῶν ὑπ' αὐτόν καὶ τῶν συνήθων τοῖς Ῥωμαίοις σημαῖων ἐπόμενος ἦν.

Δυγαζούσης δὲ τῆς Ἀπόκρου Κυριακῆς (36), ὁ Παλαιολόγος θερμουργὸς ὢν περὶ τὰς πολεμικὰς πράξεις πρὸ τῶν ἄλλων ἐξεληλύθει τῷ Βυζαντίου. Τὸ δὲ δεξιόρροπον τῶν Σκυθῶν ἐπιστάμενος, οὐκ ἀπεριμερίμνω; τὴν ἔδοιορρίαν ἐποιεῖτο. Ἄλλ' ἀποδιελὼν τῶν συναφεπομένων αὐτῷ θεραπόντων ὀλίγους παρεκέλευσατο αὐτοῦ προετρέχειν διάστημα, καὶ τὰς πεδιάδας, καὶ τὰ ἄλλα, καὶ D τὰς ὁδοὺς περιεθρῖν, ἵν' εἴ ποῦ τινες τῶν Σκυθῶν ἀναφανείην, ταχὺ ὑποστρέψαντες ἀπαγγεῖλωσιν αὐτῷ. (Οὕτω γοῦν προερούμενοι, ἐπεὶ κατὰ τὴν πεδιάδα τὴν οὕτω κολουμένην Διμυλίαν, τούς τὰ Σκυθικὰ περιβεβλημένους ἄμφια καὶ Σκυθικὰς σημαίας ἐθεάσαντο, εἰς τοῦπίσω ἀναστρέψαντες, τούς Σκύθας ἦδη καταλαμβάνειν ἔφασαν. Ὁ δὲ παραχρῆμα ἐν τοῖς ὄπλοις ἦν. Κατὰ πόδας δὲ καὶ ἕτερος ἐλλῶν διενίστατο λέγων ὡς ἂ ὅπισθεν τῶν τάχα Σκυθῶν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἂ πλείους. ἂ ἀποτμηθείσας. ἂ προσπίπτουσι. ὁ Deest vocula καί. ἂ παρεχομένους. ἂ Deest vocula ὡς;

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(34) Σκυθῶν ἐσθῆτας. Simile stratagema recitat Polyænus, lib. 1 in *Simone*.

(35) Ῥέοντα ἀταμίον. Melam. Vide Nicetam.

(36) Ἀπόκρου Κυριακῆς. Dominica Sexagesimæ. Vide Allatium.

ἐξ ἱκανοῦ οὐ αἰσθημάτων, Ῥωμαϊκαὶ ἀνεφάνησαν στρατιᾶς, καὶ στρατιώται κατόπιν θέοντες. Οἱ μὲν οὖν ταῦτα ἀπαγγέλλοντες τὸ μέντοι ἐστοχάζοντο τῆς ἀληθείας, τὸ δὲ καὶ παρεστοχάζοντο. Τὸ μὲν ¹⁰ κατόπιν ἐλαύνον στρατεύματα, ὡς ἀληθῶς Ῥωμαϊκὸν ἦν, καὶ τοῖς σχήμασι, καὶ τοῖς πράγμασι, καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἠγεμόνευε, τὸ δὲ προπορευόμενον καὶ Σκυθικῶς ἐσταλμένον τῆς Ῥωμαϊκῆς μὲν ἦσαν ἅπαντες στρατιᾶς, Σκυθικὰς δὲ στόλας ἠμφιέννυτο, τοῦτο μὲν καὶ οὕτως ἐσχληκότες ὡσπερ ἦσαν ἀμφιασμένοι ταύτας κατὰ τὸ τοῦ αὐτοκράτορος παράγγελμα, ὁπόταν ὡς φαινόμενοι Σχύθαι τοὺς θυτίσας Σχύθας ἐξηπατήκασιν, ὡς φθάσας ὁ λόγος ἐδῆλωσε· τοῦτο δὲ καὶ ἀπεχρήσατο τηνηκαῦτα ὁ βασιλεὺς τῆ σκευῆ τῶν Σκυθῶν πρὸς τὴν τῶν ἡμεδαπῶν ἐξίπλησιν τε καὶ φανάκην, ἵνα οἱ προεντυγχάνοντες αὐτοῖς ἠβροδοῖεν, ὡσπερ Σχύθαις τοῖς στρατιώταις ἡμῶν ἐμπίπτοντες, καὶ ἅμα παρέχοι στρατηγικὸν τε καὶ ἕπιον ¹¹ γέλωτα φόβῳ ξυμμεμιγμένον, πρηνὴ γὰρ φοβηθῆναι σαφῶς, ἐδάβρου, τὸν βασιλέα κατόπιν θεώμενοι. Οὕτως ἀφόδως ὁ αὐτοκράτωρ τοὺς ἕπαντῶντας ἐμορμολύττετο. Ἀλλὰ πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους ὁ φόβος ἦν ἐκ τῶν φαινομένων, ὁ δὲ γε Παλαιολόγος πολυπερίεχον τὸν ἅπαντας ὑπερβάλλων, καὶ εἰδὼς πόλειός ἐστιν Ἀλέξιος περὶ τὰς μηχανὰς ποριμώτατος; ἐγνώρισεν αὐτίκα, ὅτι Ἀλέξιος τοῦτο ¹² μηχανήματα, καὶ ἑαυτὸν τε θαρσύνει ἀνέπειθε, καὶ τοὺς ἄλλους ἐκέλευεν. Ἡδὴ δὲ καὶ τὸ πλῆθος ἅπαν τὸ κατόπιν συνέρβωγεν [συνέρβειν], ἐκ τῶν συγγενῶν, καὶ τῶν καθ' αἶμα προσηκόντων ξυγκείμενον. Ἐσπευδον γὰρ ὡς ζῶντο φθάσαι τὸν αὐτοκράτορα κατὰ τὰ πρὸς τοῦτου συγκαίμενα. Φόβου γὰρ τοῦτον συνέθεντο μετὰ τὴν Ἀπόκρυσιν, καθάπερ εἰρηται πρότερον ἐν τῇ Τυροφάγῳ. Οὐ μὴν ἐφθῆσαν ἐκεῖνοι ἐξήλυθοτες τῆς πόλειος, καὶ ὁ βασιλεὺς τροπαιοῦχος ἐπάνεισι, καὶ κατὰ τοῦτο συμμίξαντες αὐτῷ, οὐκ ἂν ἐπεβόησαν ὅτι ὁ βασιλεὺς αὐτός ἐστι τροπαιοφορῶν οὕτω τὴν νίκην ὀξέως ἐξεργασάμενος, εἰ μὴ τὰς κεινὰς τῶν Σκυθῶν ἐμπεπηγμένης ἐύρων ἐπ' ἄκρων δοράτων, καὶ τοὺς ἐπιλοπίους οὐς τὸ ξίφος οὐπω ἐξέτεμε δεσμιώτας ἠγμένους καὶ ἐξηγκωσμένους, καὶ ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ ἀγόμενον, καὶ συρόμενον. Τὸ γὰρ τάχος τῆς στρατηγίας τὸ θαῦμα ἐποίησε· πλὴν τοσοῦτον μανθάνω περὶ Γεωργίου τοῦ Παλαιολόγου (οἱ γὰρ συμπαρόντες ἡμῖν διηγούντο), ὡς ἐσχετλαζέ τε καὶ τοῦ καθυστερησαι τοῦ πολέμου ἑαυτὸν ἐμέμφοτο, καὶ ὅτι μὴ συμπαρῆν τῷ αὐτοκράτορι κλέος τοσοῦτον ἀραμένῳ ἐπὶ τῇ ἀπροδοκῆτῳ νίκῃ τῶν Βαρβάρων τούτων. Συμμετασχεῖν γὰρ κάκεινος; εὐκλείας τοσαύτης καὶ πάνυ ἐδοῦλετο. Περὶ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος ἐκεῖνο ἂν τις εἴποι τὸ ἄσμα τοῦ δευτερονομίου τότε καὶ τελούμενον καὶ ὀρώμενον· Πῶς διώδεταί εἰς χιλίους, καὶ δύο μετακινήσουσι μυριάδας; Μονονοχὶ γὰρ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος πρὸς τοσοῦτον

A recurrunt confirmantque adesse Scythas; arma expediente Palaeologo alius ecce nuntius affert post Scythas eadem via, intervallo quodam medio, conspici Romana signa et milites cursu insequentes. His dictis et creditis, trahuntur conjecturis in opinionationes varias hinc inde animi, quibusdam alia omnia fingentibus, nonnullis rem acu tangentibus. Nam, ut suspicabantur, insequens agmen ut habitu et specie, ita re quoque ipsa Romanum erat. Ductabatque illud imperator ipse praesens; quae vero praebat cohors, utcumque Scythicis insignis vexillis, ornatae vestibus, Romanæ tamen et ipsa militiae pars erat, sed iis tecta armis ac cultu quo feliciter usa jussu imperatoris ad fallendos vincendosque Scythas fuerat, prout narravimus. Quae eadem hilari comitate victor Augustus ad amicum nunc gratumque suorum ludibrium adhibebat; ubique amabiliter ingeniosus, sive cum illudit hostibus, sive cum risum suis et gaudium miro spectaculo delusis parat, jucunditate eo ad sensum blandiori, quod ei praeverat brevis nec verus terror. Sane nondum eos tristi hostium specie incussus plene turbat metus, cum mature succurrit ex Augusti conspectu pone sequentis audax fiducia: ita temperatam et quasi conditam timore securitatem in suo procui spectaculo larvatæ pompæ suis Alexius propinabat. Verum inter alternantium motus et primos quorundam horrores mature Palaeologus pro eo quo vincebat omnes usu rerum, et Alexianæ indolis ingeniique notitia, se aliosque inclamans confirmavit: *Agnosco, inquit, dolum, hæc ars, hoc imperatoris nostri stratagema est; audendi gaudendique causam, non timendi, cernitis.* Porro jam turba cætera consanguineorum affiniumque Byzantio post Palaeologum exierat, suppeticas Augusto juxta condictum latura. Vix portis excesserant, cum ecce vident tropæis positis ac prælatis Augustum reverti victorem. Nec tempus reputantibus persuaderi poterat esse pugnatum, nisi elata contis capita Scytharum volneris victoriae fixa monumenta loquerentur, cumque iis captivorum grex abactus, vincitorum manus **225** et colla, longaque serie triumphalem pompam explicantium. Nec omiserim quod habeo compertum de Georgio Palaeologo ex narratione tunc præsentium: multis eum et veris exsecutum questibus infelicitatem suam, quod nunc demum serus exiret negotio confecto, nec tam gloriosi facinoris Augusto primum proficiscenti se participem futurum adjunxisset. Urebat incredibiliter laudis percupidum hominem occasionis tantæ jactura. At bene habet quod solidum ejus facti decus unus Alexius, uti et periculum, tulit: cui pene illud jure aptari e Deuteronomio potuit: *Quomodo persequatur unus mille, et duo fugent decem millia*? Parum enim absuit quia

¹ Ελοδ. xxii, 30.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ μὲν γάρ. ¹¹ ἕπιον. ¹² τοῦτο τό.

contra nihilo minorem multitudinem hostium sese
 tunc imperator Alexius unum opposuerit; tantum-
 que ac tam impar in se versum belli pondus eate-
 nus sustentaverit quoad excussum et abjectum vic-
 toria consilio parata in propriæ evectiois usum
 calcando verteret. Nec mihi quis comilitonum
 ejus collatam tunc operam isti quidquam detrudere
 gloriæ causetur: recte siquidem reputanti una
 virtus, una solertia unius Alexii cum justo pugna-
 cium barbarorum exercitu ea die, ea occasione
 comparata, confecisse prælium, et illam audaciam,
 illam contumaciam multitudinis indomitæ sola de-
 bellasse videbitur. Merito ergo tum Byzantii prin-
 cipis sui tam inopinato recentis victoriæ decore
 tum aucti, ingressum in urbem omni celebrandum
 lætitia et gratulatione putaverunt. Quando aliis alia in uno facinore mirantibus mistæ voces audie-
 bantur inter publicos plausus, hinc periculi contemptum et magnanimitatem arduo probatam ce-
 pto, hinc dexteritatem in re tota gubernanda, temperandisque momentis ancipitis negotii, hinc
 denique successum stratagematis et præsens discrimen extremi mali civibus in fructum victoriæ et
 triumphii panegyrium conversum abiisse gratulantium, Deoque gratias referentium, quod hunc ipsis
 Soterem, hunc Evergetem, hunc salutis, hunc bonorum auctorem beneficentissimum concessis-
 set.

Atque harum acclamationum auditu aliquid
 humanitus passus Melissenus Nicepherus nec satis
 dissimulans morsum invidiæ intus urentis, aut ta-
 citæ comparationis quasi convicio quodam muto se
 verberari non amplius ferens, sic excepisse contra
 hoc Alexii facinus dicitur: *Hæc victoria gaudium
 quidem sine lucro nobis; hostibus autem dolor sine
 damno est.* Favebat tali dicto, quod nihilo minus
 insolenter Scythæ, quorum inexhausta multitudo
 nullius modicæ detrimentum cladis sentire poterat,
 tunc cum maxime omnia ubique per totum sparsi
 occiduum litem populabantur: nullo casu, nullo
 contrario conatu inflammatum fera cupiditate sævæ
 gentis impetum eluctari jam amplius, ne retardare
 quidem, valente. Nec solum in agris aut pagis iner-
 tibus agebant ferebantque cuncta: sed et oppida
 expugnabant obtinebantque, ne civitatis quidem
 principis reveriti viciniam quo minus auderent
 municipia ei proxima tentare, profundumque usque
 ad torrentem, sic vulgo appellatum, progredi latro-
 cinando, locum ita Constantinopoli propinquum,
226 ut ad ibi situm maximi inter martyres Theo-
 dori templum quotidianus ex urbe concursus fieret
 visentium: Dominica vero redeunte effunderetur
 suburbana sacram ad istam delati ædem, totam

A Βαρβάρων πλῆθος ἑαυτὴν ἀντικαταστήσας, τὸ βάρος
 ἕλον τοῦ πολέμου μέχρι καὶ τῆς νίκης αὐτῆς καλῶς
 διακονομήτατο. Εἰ γὰρ τις τοὺς συνόντας λοίσιαιτο
 ὁπόσοι τε ἦσαν καὶ ποδαποὶ, καὶ οὐδ' ὡς ἀντιπα-
 θήλοισι τὰ τοῦ αὐτοκράτορος μηχανήματα, καὶ τὴν
 τούτου πολυτροπον μετὰ τῆς βίωμης καὶ τόλμης πρὸς
 τὴν βαρβαρικὸν πλῆθος καὶ τὴν ἰσχυρὴν, μόνον ἂν ἐφεύ-
 ροι τοῦτον τὰ τῆς νίκης καταπραξάμενον. Οὕτω μὲν
 οὖν τῆνικαῦτα θεὸς τὴν παράδοξον ταύτην τῷ κρα-
 τοῦντι δέδωκε νίκην. Εἰσερχόμενον δὲ ὄρωντες αὐτὸν
 οἱ Βυζάντιοι ἔχαιρον ἐκπληττόμενοι τὸ τάχος, τὴν
 τόλμαν, τὴν περιεξήλιότητα τοῦ ἐπιχειρήματος, καὶ
 τοῦ ¹³ ἐξ ὑπογυῶτος τρόσιαιον ἐπαινίζον, ἐσκιρτων,
 θεὸν ἀνύμνον, σωτήρα καὶ εὐεργέτην τοιοῦτον αὐ-
 τοῖς δεδωκότα.

B Ὁ δὲ Μελισσηνὸς Νικηφόρος δακνόμενος ἐπὶ τοῦ-
 τοις, καὶ μὴ φέρον, ὅποια τὰ ἀνθρώπινα, ἔφη· Ἡ
 νίκη αὐτῆ χαρὰ μὲν ἀκέρδης, λύπη δὲ ἀζήμιος.
 Οἱ μέντοι Σκύθαι ἀπειροπληθεῖς ὄντες ἀπανταχοῦ ¹⁴
 τῆς ἐσπέρας διασπαρέντες ἐληίζοντο ἅπαντα καὶ οὐ-
 δὲν τὸ παράπαν τῶν συμπεσόντων αὐτοῖς τὴν ἐκεί-
 νων ἀνάθεκτον ¹⁵ ἀνέκοπτε τόλμαν. Ἐνιαχοῦ δὲ τῆς
 ἐσπέρας καὶ πολλοὶ τινὰ κατεῖχον, μηδὲ τὸν
 ἀγροῦ ἀγρῶν ¹⁶ τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων κωμπού-
 λεων φειδόμενοι, παραγενόμενοι καὶ μέχρις αὐτοῦ
 τοῦ οὕτω καλουμένου βαθέος ῥύακος (37). Ἐν ᾧ
 καὶ τὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν μάρτυσι μεγίστου Θεο-
 δώρου τέμενος (58) ἵδρυται. Πολλοὶ μὲν γὰρ καὶ
 ἐφοίτων ἐντεύξεως τοῦ ἀγίου χάριν καθ' ἑκάστην
 ὀπηνίκα δ' ἡ Κυριακὴ ἦν ¹⁷, πάνδημον οἱ εὐσεβεῖς
 ἐποιούντο τὴν πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦτο ¹⁸ τέμενος Ἐλευσιν
 παννύχοι καὶ πανημέριοι κύκλω τε καὶ κατὰ τὴν
 πρὸ πόρον, καὶ ὀπισθόδομον τοῦ νεῶ προσμένοντες.
 Ἄλλὰ τοσοῦτον ὑπεσχύρισε τὴν τῶν Σκυθῶν ἀκί-
 θεκτος ὁρμή, ὡς μηδὲ εἰς πύλας ὑπανοίξει τοῦ Βυ-
 ζαντίου τολμᾶν τοὺς εἰς τὴν μάρτυρα φοιτῶν βου-
 λομένους διὰ τὰς ἀθρόας ἐφόδους τῶν Σκυθῶν.
 religionis et supplicationis causa sancti memoriam
 pene civitas, et pii passim omnes peregrinatione
 illic noctem totumque diem vel circum ambitum,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹³ τό. ¹⁴ Deest vox ἀπανταχοῦ. ¹⁵ ἀκάθεκτον. ¹⁶ Deest vox ἀγρῶν. ¹⁷ παρῆν. ¹⁸ τοῦτου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(37) Βαθέος ῥύακος. Idem forte, qui βαθύκολπος
 Dionysio Byzantio dicitur. Adi, si placet, et confer
 Petrum Gyll. lib. II De Bosphoro Thracio, cap. 17.
341 Fuit etiam alius ejusdem nomenclaturæ
 locus in Asia, haud procul ab Euphrate et Tephrica,
 cujus meminit Scylitzes in Bulgaroctione, an. 11.
 (38) Θεόδωρον τέμενος. Ædem D. Theodoro
 Tironi sacram a Sophoratio Cos. in loco urbis ex

ejus nomine appellationem sortito, extractam
 habent passim scriptores: sed fuit hæcæ κῆρος
 juxta ædem Sophianam. Illa vero, de qua Anna-
 D exstitit in suburbanis Byzantii. Nec aliam reor ab
 ea, quam Procopius, lib. I De ædific. Justin. com-
 munitam scribit ab eodem Augusto, in suburbano nun-
 cupato Raissio: Τὸ τοῦ Θεοδώρου ἀγίου τέμενος, πρὸ
 τῆς πόλεως κείμενον ἐν χώρῳ καλουμένῳ Παισιίω.

vel in vestibulo, vel in postica templi parte continua religione perseverare conveissent, usque ad hunc tumultum Scythicum: quando audita undique exempla gliscentium quotidie licentius et quoscumque jam obices transilientium grassationum, tam prope terrorem admoverunt, ut quos consueti religio trahebat ad venerationem vicini martyris, ne portas quidem aperire Byzantii metu Scytharum auderent.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ ἐξ ἡπείρου τῆς ἑσπέρας προσ- A
 πεσόντα τῷ αὐτοκράτορι δεινὰ. Οὐ μέντοι γε οὐδὲ τὰ
 κατὰ θάλατταν ἀνέτω; εἶχεν, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπικιν-
 δύνως, τοῦ Τζαχὰ αὐτοῖον κτησαμένου ¹⁹, καὶ τὰ
 πρὸς θάλατταν ἅπαντα κατατρέχοντος. Ἐπὶ τούτοις
 οὖν ὁ βασιλεὺς ἠνείκετο καὶ ἤσχαλλεν ἅπανταχόθεν
 βελλόμενος ταῖς φροντίσιν. Ἐπειδὴ δ' ἠγγέλη τούτῳ,
 ὡς ἦδη καὶ πλεονα στόλον ἐκ τῶν παραλίων κτησά-
 μενος, ὁ Τζαχὰς, καὶ τὰς ἐπιλοίπους, ὧν προφθά-
 σας κατέσχε νήσων, πορθήσας, καὶ κατὰ τῶν ἐσπε-
 ρίων χωρῶν διανοεῖσθαι ἐπιχειρήσει, καὶ πρὸς τοὺς
 Σκυθὰς διαπεμπόμενος, συνεβούλευε τὴν Χερρόνη-
 σον καταλαβεῖν· οὐ μὴν οὐδὲ τὸ ἐκ τῆς ἐφ᾽ ἑσπε-
 ρῆσιν ἐληλυθὸς τῷ αὐτοκράτορι μισθοφορικῶν, τῶν Τούρ-
 κων φημι, συνεχώρει τὰς πρὸς αὐτὸν σπονδὰς ἀρ-
 βαγαίς τηρεῖν, ὑποσχέσει χρησταῖς ὑποσαίνων, εἰ B
 τὴν αὐτοκράτορα καταλιπόντες αὐτῷ προσχωρή-
 σαιεν ²⁰· ταῦτα γνοὺς ὁ βασιλεὺς, ἐπεὶ τὰ τε κατὰ
 θάλατταν τὰ τε κατὰ τὴν ἡπειρὸν λίαν κακῶς αὐτῷ
 διετίθετο, καὶ ὁ χειμῶν σφοδρῶς ²¹ ἐπιχειρῶν τὰς
 ἐξόδους παντάπασιν ἐκλείειν, ὥστε μηδὲ ἀποζυγοῦ-
 σθαι τὰς τῶν οἰκημάτων θύρας διὰ τὸ τῆς χιόνης
 ἐπιβριθῆς (συνέβη γὰρ τότε πολλὴν ἐπιφορηθῆναι,
 καὶ ὅσῃν οὐδεὶς πω πρότερον ἐγνωκεν), ὡς ἐνδὸν διὰ
 γραμμάτων ἅπανταχόθεν ἑσπευδὲ μισθοφορικῶν με-
 τακαλέσασθαι. Τοῦ ἡλίου δὲ τὴν ἑαρινὴν τροπὴν
 ἀπάρτι καταλαμβάνοντος (ἐπεὶ καὶ ὁ ἐκ τῶν νε-
 φῶν ἀπειλούμενος πόλεμος ἤρχετο, καὶ ἡ θά-
 λαττα τοῦ θυμοῦ μετεδέβλητο ²²), δεῖν ἐλογί-
 σαστο, ἐκατέρωθεν τῶν ἐναντίων ἐπιχειρῶντων, C
 τὰ κατὰ θάλατταν μᾶλλον καταλαβεῖν, ἵνα ὁμοῦ καὶ
 τοῖς ναυσιπόροις ἐχθροῖς βραδίως ἐχη ²³ ἀντικαθ-
 ἴστασθαι, καὶ πρὸς τοὺς ἐξ ἡπείρου εὐχερῶς μάχεσθαι.
 Παρηγήματα τοίνυν τὸν Καίσαρα Νικηφόρον τὸν
 Μελισσηνὸν ἀποστείλας μετεκαλεῖτο ὁ αὐτὸν ἡ λόγος·
 τὴν Αἴνον (39) καταλαβεῖν. Ἐφθασε γὰρ διὰ γραμ-
 μάτων δηλώσας συλλέξασθαι ὁπόσους ἂν δυναθῆι
 οὐκ ἀπὸ τῶν ἤδη ἐστρατευμένων (ἐκείνους γὰρ
 φθάσας εἰς τὰς πόλεις ἅπανταχῆ τῆς ἑσπέρας δι-
 ἐσπειρεν, ἐφ' ᾧ φρουρεῖν τὰ κυριώτερα τῶν πολι-
 χνίων), ἀλλὰ κατὰ μέρος νεολέκτους καταλέγων ὁπό-
 σοι τε ἐκ Βουλγάρων, καὶ ὁπόσοι τὸν νομὰδα βίον
 εἶδοντο (Βλάχους τούτους ἡ κοινὴ καλεῖν οἷδε διά-
 λεκτος) καὶ τοὺς ἄλλοθεν ἐξ ἀπασῶν τῶν χωρῶν
 ἐρχομένους ἰππέας τε καὶ πεζοὺς. Αὐτὸς δὲ τοὺς D
 τοῦ Φλάντρα πανταχοσίους Κελτοὺς ἐκ Νικομη-
 δείας (40) μεταπεμφόμενος μετὰ τῶν συγγενῶν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁹ κτισσαμένου. ²⁰ προσχωρήσαιεν, ὀπηνίκα τὰς κριθὰς καταλάβοι· ταῦτα. ²¹ σφοδρῶς. ²² μετεβά-
 λετο. ²³ ἔχοι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(39) Αἴνον. Urbs Thraciæ, Villharduino Aine.

(40) Ἐκ Νικομηδίας. Ubi milites Flandrenses collocarat antea Alexius.

bus remittentibus, potavit **227** imperator faciendum ut, cum a terra simul atque a mari peteretur, quo utrique simul hostium generi posset occurrere copias ad loca maritima congregaret. Statim igitur ad Cæsarem Nicophorum Melissenum litteras dat, quibus dicto citius Ænum petere jubebat, cum legionibus recens conscriptis; mandaverat enim ei antea ut quam plurimos posset conscriberet milites: non e veteranis (siquidem hos ipse occupaverat Augustus per occiduum spargere limitem, urbibus ejus tractus præcipuis præsidio futuros), sed novos et eatenus expertos belli, genera ipsa subtiliter explicans ex quibus hos fieri delectius tyrorum mallet, nempe Bulgaros et pastoritiæ duratos vitæ laboribus, agrestes juvenes incertis sedibus vagos, quos communis dialectus Blachos vocare consuevit: præterea quoscunque advenas undecunque se offerrent, sive ad pedestrem sive ad equestrem militiam. Porro ipse accersitis e Nicomedia quingentis Gallis equitibus, ad ipsum, ut alias diximus, a comite Flandriæ missis, cum iis et magna cohorte propinquorum cognatorumve Byzantio egressus Ænum celeriter se confert. Ibi navem ingressus undique apertam ad speculationis usum, ea per fluvium invecus, universum ejus situm, ripæ naturam utriusque, profunditatis modum, ac formam alvei exploravit accurate: locoque notato quem ratione habita rerum istarum omnium opportunissimum putavit castris metandis, reversus est. Mox per noctem congregatis ad se ducibus præcipuis exposuit sigillatim quid in exploratione fluminis comperisset: significavitque cupere se uti postridie secum ipsi amne trajecto transmanam planitiem lustrarent late omnem suis oculis: id ubi fecissent, sese confidere, haudquaquam ineptum ad positionem castrorum visum ipsis iri locum quem ad eam rem a se designatum monstraturus tum esset. Assenserunt omnes; ergo simul illuxit, ipse primus in ulteriorem evasit ripam; copiæ sequuntur omnes. Hic iterum convocatis ducibus fluvii ripas ostendit, et iis adjacentem planitiem: tum locum castris delectum, prope oppidulum quoddam, Chærenum ab indigenis vulgo dictum una ex parte habentem flumen, ex altera non minori alio munimento tutum, qua nempe in palustrem desinit campum: ita ut mediam munitionis partem necessariæ ad securam metationem castrorum natura jam factam offerret: cunctis sine mora præstantibus, fossa quamprimum ducta, totus illic exercitus deponitur. Quo facta imperator cum idoneo cetratorum numero Ænum redit, animo reprimiendi Scytharum impetus, ab ista potissimum parte incurrentium.

Tum qui castris ad Chærenum præerant, certiores facti de adventu innumerabilem agminum Scythicorum, id ipsum indicium ad imperatorem deferunt Æni commorantem. **228** Ille speculatorio navigio maris ora obita, per ostiorum fauces vñ

Varia lectioes ex cod. Cojslin.

¹⁸ τὴν πεοαίαν. ¹⁹ πᾶσιν ὁμοῦ. ²⁰ περὶ τὴν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(41) Ἀμφιρύκω. Pag. seq. et 443: Ἐν ἀμφιρύκω πλοίω. Quid si ἀμφιρύτῳ, ita ut ἀμφιρύτον, vel ἀμφιρύτον πλοῖον scapha fuerit, quæ ex sui exiguitate, undis undique ad oram usque alluatur? Ἀμφιρύτη νῆσος hac notione apud Homer. Od. α, et Ἀκτὴ ἀμφιρύτη, lib. iv Anthol. cap. 24: Ἀμφιρύτος θάλασσα, apud Cinnamum, lib. vi, p. 305; Hesychius, ἀμφιρύτη, πανταχόθεν περιρρέομένη τῶν ὁδάτων. Nihil tamen temere mutandum, sed legendum ἀμφιρύκῳ, est enim ἀμφιρύκον, in Scholiis Thucydidis ad lib. iv Hist. πλοῖάριον ἐκατέρωθεν ἐρεττόμενον, ἐν ᾧ ἕκαστος τῶν ἐλαυνόντων δικωπίας ἐρέττει, et eidem Hesychio dicitur ἀκάτιον ληστρι-

αὐτοῦ ἐξεληλυθῶς τῆς Βυζαντίδος, θάττον τὴν Αἰνον καταλαμβάνει. Καὶ τῆνικαῦτα ἐν ἀμφιρύκῳ (41) εἰσελθὼν καὶ περαδραμῶν τὴν τοῦ ὄλου ποταμοῦ θέσιν, καὶ τὴν ὄλην αὐτοῦ κοίτην κατασκευάμενος ἐκατέρωθεν, καὶ διαγνοῦς ὅποι τὸ στρατιωτικὸν καταθεῖναι βέλτιον, ὑπέστρεψε. Καὶ διὰ τῆς νυκτὸς τοὺς λογάδας συναγαγὼν τοῦ στρατεύματος τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν καὶ τὰ τοῦτου παρ' ἐκάτερα διηγείτο, καὶ ὡς χρῆ τὴν αὐριον διαπεράσαντας καὶ ὄμας τὴν ὄλην περιαθρῆσαι πεδιάδα. Καὶ ἴσως οὐκ ἀλόκιμος ὕμιν ὑποδείξω ὅν αὐτὸς τόπον φανερταὶ οὐδ' ἄλλοι τὰς σπηλὰς πῆξασθαι. Τοῦτο δὲ πῶσι συνδίζαντος, ἀγαξούσης ἡμέρας πρώτος αὐτὸς περὶ αὐτὸν κατέλαθε, καὶ ὅτι οὕτως ἅπαν αὐτῷ συνέπετο τὸ στρατιωτικόν, καὶ μετὰ τῶν λογάδων αὐτὸς κατασκοπήσας τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ καὶ τὴν ὑπερκειμένην πεδιάδα καὶ τὸν ἀρέσκοντα τόπον αὐτῷ ὑποδείξας αὐτοῖς (ἀγγχοῦ δὲ ἦν πολικηλοῦ τινὸς τοῦ οὐτως αἰορηνοῦς ἐγγχωρίως ἐπονομαζομένου ἐξ ἐνὸς μὲν μέρους ἔχοντος τὸν ποταμὸν, ἐξ ἐτέρου δὲ, βαλτώδης (42) ὢν), ἐπεὶ ἱκανὸν ὄχρωμα, καὶ πᾶσι ¹⁸ τοῖς στρατιώταις ἐφαίνετο, θάττον τάφρον διορύξας ἅπαν ἐκεῖ τὸ στρατεύμα κατατίθησιν. Αὐτὸς δὲ αὐτοῖς μεθ' ἱκανῶν πελαστῶν πρὸς τὴν Αἰνον ἐπάνεισιν, ἐφ' ᾧ τὰς τῶν Σκυθῶν ὄρμας ἐς ἡμᾶς ἐκεῖθεν ἐρχομένων ἀναστέλλειν.

B

Πυθόμενοι δὲ οἱ κατὰ τὴν γενομένην εἰς Κοιρηνοὺς ταφραὶν ἀμυθῆτων Σκυθικῶν στρατευμάτων ἔλευσιν, δηλοῦσι περὶ τούτων τῷ αὐτοκράτορι τὴν ¹⁹ Αἰνον ἐτι ἐνδοατρίβοντι. Ὅδε παραχρῆμα ἐν ἀμφιρύκῳ πλοίῳ εἰσελθὼν, καὶ περιπλεύσας τὸν ποταμὸν

κόν, ἐν ᾧ εἰς ἐλαύνει δύο κώπας. Idem: Ἀμφῆρες νῆες ἀμφοτέρωθεν ὀρμώμεναι ἢ ἐρεσσόμεναι. Vid. Glossar. Annæum.

(42) Βαλτώδης. Palustris. Constantinus, De adm. imp. cap. 38: Ἡ Βενετία τὸ μὲν παλαιὸν τόπος ἐρημὸς τις ἀοικητος καὶ βαλτώδης. Leonii -, Tact. cap. 11, § 3, βάλητῃ est palus. Occurrit semel ac iterum apud Annam, pag. 392 et 441. Hinc βαλτολιθάς apud Scyllizem, pag. 832: Διαναπαύσαντες δὲ ἑαυτοὺς ἐν τῇ βαλτολιθάδι, ὡς ἐνὸν ἔχοντο διὰ τῆς νυκτὸς. Ubi perperam interpres, in Ballol. bnde vertit, mallet in prato, aut loco palustri, et aquis irriguo.

διὰ τοῦ στομίου διελθὼν, ἠνώθη μετὰ παντὸς τοῦ στρατεύματος. Τὰς δὲ ἰδίας ὁρῶν δυνάμεις μὴδὲ τὸ πολλοστημόριον τοῦ Σκυθικοῦ σωζούσας στρατεύματος, ἐν ἀμηχανίᾳ καὶ φόβῳ ἦν, μὴ ἔχων τὴν ἐπαρήγοντα κατὰ ἄνθρωπον. Οὐκ ἀνέπιπτε δὲ ὁμῶς ²⁷ οὐδὲ ἐμαλακίζετο, ἀλλὰ πολλοὺς τοὺς παρ' ἐτυτῆ κυμαινομένους εἶχε λογισμούς. Μετὰ γοῦν τετάρτην ἡμέραν ἐκ τοῦ ἐτέρου μέρους πέρβρωθεν ὁρᾶ Κομανικὸν στρατεύμα, ὥσει τεσσαράκοντα χιλιάδας ἐπικαταλαμβάνον ἤδη. Σκεψάμενος δὲ μὴ καὶ αὐτοὶ τοὺς Σκύθαις προστεθέντες δεῖνόν τὸν ²⁸ κατ' αὐτοῦ ποιήσωνται πόλεμον (καὶ οὐδὲν ἄλλο ἐντεῦθεν τὸ ἐλπίζόμενον ἢ πανωλεθρία), δεῖν ἐλογίσατο ὑποποιήσασθαι αὐτούς, καὶ γὰρ προέφθη τούτους μετακλέεσθαι. Τοῦ δὲ Κομανικοῦ στρατεύματος πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ἠγεμόνες κατέστησαν, προ- ^B αγοὶ ²⁹ δὲ πάντων ὁ Τογορτᾶς ³⁰, ὁ Μανιάκ, καὶ ἕτεροι ἄνδρες μαχημύτατοι. Τὴν δὲ πληθὺν τῶν ἐπικαταλαμβανόντων ἤδη Κομάνων ὁρῶν, ἐδεδίδει, τὸ εὐάγωγον κάλαι γινώσκων τῆς αὐτῶν γνώμης, μὴ οἱ σύμμαχοι ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι γεγονότες μεγίστην βλάβην αὐτῷ προξενήσειαν. Ἀσφαλέστερον δὲ λογισάμενος ἐκείθεν ἀπάραντα μετὰ τοῦ ὀπλιτικοῦ παντὸς διαπεράσαι αὐθις τὸν ποταμὸν, δεῖν ἐλογίσατο πρότερον τοὺς ἠγεμόνας τῶν Κομάνων μετακλέεσθαι ³¹. Οἱ δὲ παραχρῆμα προσέρχονται τῷ βασιλεῖ, καὶ αὐτὸς ὁ Μανιάκ, κλῆν ὑψίστην τῶν ἄλλων πρότερον ἀναβαλλόμενος. Διψιλῆ τοίνυν τράπεζαν αὐτοῖς παρατεθῆναι τοῖς ὀφιοποιοῖς ἐπέταξε. Καλῶς οὖν εὐωχθέντας μετὰ ταῦτα φιλο- ^C φρονισάμενος αὐτούς, καὶ παντοίων, ὄψεων ἀξιώσας, ὄρκον καὶ ὁμήρους ἐξ αὐτῶν ἤτελλο, ὑποπεύων τὸ τῆς αὐτῶν γνώμης εὐεξαπίτητον. Οἱ δὲ ἐτοίμως τὸ προσταχθὲν ἐπλήρου, τὰς πίστεις παρασχόμενοι, αἰτησάμενοι παραχωρηθῆναι τὸν μετὰ τῶν Πατζινάκων πόλεμον συνάψασθαι! ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις: καὶ εἰ τὴν νίκην αὐτοῖς δοῖη ὁ Θεός, διχλῆ τὴν ἐπιλαχοῦσαν αὐτοῖς ἅπασαν λείαν διελόντας, ἄλλο μὲν μέρος ἀφορίσαι τῷ βασιλεῖ ὑπισχνούοντο. Ὅτι οὐκ ἐπὶ τρισὶ μόναις ἡμέραις, ἀλλ' ἐπὶ ὅλαις ἔδει μετελευτέσθαι τοὺς Σκύθας κατὰ τὸ αὐτεὶς βουλευτὸν ἄδειαν ἐδοῦναι, καὶ τὴν ἐκείθεν ἅπασαν ἀφαιρεθισμένην ³² λείαν, εἰ γε τῶν: τὴν νίκην αὐτοῖς παράσχοι ὁ ³³ Θεός, ἀποχαρισάμενος.

libenter, fideque jurejurando facta, etiam illud atacris suæ voluntatis indicium addiderunt: ut ultro ambirent, ac permitti sibi poscerent prælium contra Patzinacas post tres dies ineundum, cujus si quidem victoriam Deus ipsis annueret, pollicebantur sese prædam omnem divisuros bifariam, partemque unam imperatori reddituros. Collaudatis imperator, pro triduo quod apparandæ pugnæ petierant, necesse dies si sic uallent, integros concessit: de præda insuper addens sese ipsis remittere libenter prætium quam offerrent, facileque annuere ut eam ipsi totam pro victoriæ **229** præmio sibi habe-

ἦσαν μὲν οὖν ἐπὶ ταυτοῦ τῶν μόνων τὰ Σκυ- ^D θικὰ καὶ Κομάνων στρατεύματα, τῶν Κομάνων δ' ἀκροβολισμῶν πειρωμένων τῆς Σκυθικῆς στρατιᾶς. Τριῶν δὲ ἡμερῶν οὐπω διελθουσῶν, μεταπεμφάμενος

Cæterum in conspectu positi mutuo exercitus ambo Scythicus Comanicusque, non plane quiescebant: sed lacessentibus Comanis Scythiæ jaculationibus tentabantur. Nondum triduum abierat,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁷ ὅπως. ²⁸ Deest vocula τὸν. ²⁹ προαγωγοί. ³⁰ Τογορτᾶς. ³¹ μετακλέεσθαι. ³² ἀφαιρέσθαι. ³³ Deest vocula ὁ.

eum Augustus accersitum Antiochum, virumobilem et strenuitate consilii atque industria excellentem, aedificare pontem iussit. Celeriter id perfectum opus est, navigijs per longissimas trabes connexis, totam alvei diametrum lata et tuta via consternentibus. Tunc imperator vocatis ad se protostratori Michaeli Ducæ uxoris suæ fratri, et proprio fratri Adriano magno domestico, negotium dedit, ut dum exercitus trajiceret, ipsi ad ripam fluminis astarent, intenti perturbationi ac confusione prohibendæ: nec sinerent mistim equites transire cum peditibus, sed darent operam, ut genus utrumque prius discretum ordine ac seorsim pontem ingrederetur. Pedites primi transmissi; post eos plaustra cum sarcinis; tum muli clitellarii cum oneribus. Sic transportato peditatui metuens imperator a subitis insidijs et repentinis irruptionibus tum Scytharum tum Comanorum quoque (cum quibus ita pacem colebat ut cavere tamen sibi ab iis, et in omnem eventum adversus mobilitatem eorum rebus suis prospicere optimum duceret) fossam summa celeritate circumduxit qua et legiones et impedimenta complexus utraque in tuto habuit, quoad trajecisset etiam equitatus: quod ipsum ut quam ordinatissime fieret præse ipse Augustus ac spectans curavit.

At Melissaenus negotio sibi dudum per imperatoris epistolam mandato, congregandi undecunquo milites quam posset plurimos, tum denique perfunctus, ingentem peditum multitudinem quam ex agris et pagis circum vicinis, non delictu, sed corrasione collegerat, transmittēbat ad Augustum, apparebatque jam procul vastum et planistris permistum agmen (nam magnam ex universa contractam regione curruum rurestrium copiam bubus tractorum Melissaenus suppeditaverat novo militi, commeatibus impeditentisque deferendis) cum trepida primum intuitos opinio invasit Scythiarum hanc quoque novam quamdam copiarum partem esse: atque adeo primam forte aciem hostilis exercitus ad lacessendum cum imperatore prælium universo mox corpore barbaricæ armaturæ secuturo. Multos in hanc sententiam subinde intentius cernentes trahebat auerps species longe adhuc distantes multitudinis, facileque hausta oculis in interiores quoque sensus atque in ipsas præjudicato terrore imbutas mentes penetrabat. Adeo quidem ut non nemo intento adventantem multitudinem digito imperatori commonstrans, quovis pignore auderet confirmare plane hos nihil aliud quam Scythas esse; idque ipsi persuasit, gravem inde, ut par erat, concipienti curam; et ex conscientia paucitatis suorum conspectuque innumerabilitatis hosticæ augurium haud vanum certi excidii trahenti. In his angustiis inops consilii Rhodomerum accersit

ὁ βασιλεὺς τὸν Ἀντιόχον (ὁ δὲ οὗτος τῶν εὐγενῶν δραστηριώτατος³⁵ γνώμης τῶν πολλῶν διαφέρων) ἐπισκήπτει αὐτῷ γέφυραν κατασκευάσαι. θάπτεον δὲ διὰ πλοίων ἐπιζευχθέντων μακροτάτοις ξύλοις κατασκευασθείσης γεφύρας, μεταπεμφάμενος τὸν τε πρωτοστράτορα Μιχαὴλ τὸν Δούκαν καὶ γυναῖκα δελφον αὐτοῦ, καὶ τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Ἀδριανόν³⁶, καὶ μέγαν δομέστικον, παρεκελεύσατο παρὰ τῷ χεῖλει τοῦ ποταμοῦ ἐστάναι, καὶ μὴ συγχωρεῖν συμμίγην διαπερᾶν πεζοῦς τε καὶ ἵππους, ἀλλὰ τοὺς πεζοῦς τῶν ἵππων πρότερον διακρινομένους, καὶ τὰς ἀμάξας μετὰ τῶν σκευῶν, καὶ τὰς φορηγῶν ἡμίονους. Διαπερασάντων οὖν τῶν πεζῶν δεδιὼς τὰς Σκυθῶν καὶ Κομάνων δυνάμεις, καὶ τὰς λαθραίας τούτων ὑποπτεύων ἐφόδους, θάπτεον ἢ λόγος τάφρον πεποιηκώς, ἐντὸς τούτου εἰσήγαγον ἅπαντας, εἶτα³⁷ καὶ τοὺς ἵππους παρεκελεύσατο διαπερᾶν. Καὶ αὐτὸς δὲ παρὰ τῷ χεῖλει τοῦ ποταμοῦ ἰστάμενος τοὺς διαπερῶντας ἑώρα.

Ὁ δὲ Μελίσσηνός καθ' ἣν φθάσας εἰδέξατο γραφῆν τοῦ αὐτοκράτορος πεποιηκῶς καὶ συλλέξας δυνάμεις ἅπανταχόθεν, ἀπὸ δὲ τῶν³⁸ ἑγγύς καὶ πεζοῦς ἐξέλασας ἐπεισάξαντας³⁹ ἐν ἀμάξαις ὑπὸ βοῶν ἐλαμέναις τὰς ἰδίας σκευὰς, καὶ τὰ πρὸς χρεῖαν ἅπαντα σπουδαίως πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐξέπεμψεν. Οἱ δὲ φθάσαντες πρῶτον ἐκ διαστήματος καθόσον ὀφθαλμῶς ἐξικνεῖται περιθρῆιν τὸ δρώμενον, ἀποσπᾶς⁴⁰ τῶν Σκυθῶν ἐδόκει τοῖς πλείστοις κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἔνασι. Ἡδὴ δὲ καὶ τις θεαρῶν καὶ τῷ δακτύλῳ ὑποδεικνύς τῷ αὐτοκράτορι Σκυθὰς διενίστατο εἶναι. Ὁ δ' ἀληθὲς τὸ βρῆθὲν οἰηθεὶς καὶ πρὸς τούτους μὴ ἐξισχύων, ἐν ἀμχανία καθειστήκει. Μεταπεμφάμενος οὖν τὸν Ῥοδομηρὸν τηρικαῦτα (ὁ δὲ οὗτος ἐκ Βουλγάρων ἀρμώμενος εὐγενῆς καλμητῶν συγγενῆς) (45) αὐτῆς καὶ μητρὸς ἡμετέρας) τοῦτου ἀποστείλας ἐπέμψεν [ἐπισέκηψε] κατασκοπεῖν τοὺς ἐρχομένους. Ὁ δὲ ταχὺ τὸ κελυσθὲν διηνοῦς, ὑποστρέψας, τοὺς ἐκ τοῦ Μελίσσηνοῦ⁴¹ πεμφθέντας εἶναι ἔλεγεν. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ περιχαρῆς γεγονῶς, καὶ μικρὸν ἐγκατερήσας φθασάντων, διαπερᾶν αὐτοῖς, καὶ παραχρῆμα τὴν γενομένην ταφρῆν ἐπιπλέον ἐπαυξήσας, ἤνωσε τούτου; μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατεύματος. Οἱ δὲ Κομάνοι παραχρῆμα τὴν τάφρον καταλαμβάνουσιν, ὅθεν ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ ὀπλιτικοῦ παντὸς ἀπάρας διεπέρασαν⁴², αὐτοῦ που κατασκοπεύσαντες. Τῇ γοῦν μετ' αὐτὴν ἐκείθεν ἀπάρας ὁ αὐτοκράτωρ καταλαμβάνειν ἐμίλλει τὸν κάτωθεν τοῦ ποταμοῦ πόρον τοῦ Φιλοκαίλου ἐγγυῶν;

Variae lectiones ex cod. Coislin.

³⁵ δραστηριώτατος. ³⁶ Ἀδριανόν. ³⁷ Deest vox εἶτα. ³⁸ τῶν. ³⁹ Desunt voces ἐπεισάξαντας, etc., πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. ⁴⁰ ἀποσπᾶς. ⁴¹ Μελίσσηνοῦ. ⁴² διεπέρασαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(45) Μητρόθεν συγγενίς. Quippe Joanni Ducæ Casari, et Andronico filio Irene Augustæ patri,

uxores suæ nobiles Bulgaræ. Vide Stemma Comnenicum.

καλούμενον· Ικανοὶς δὲ τῶν Σκυθῶν ἐντυχὼν καὶ Α
τηνικαῦτα προσβαλὼν αὐτοῖς καρτερὴν συνήψε πό-
λεμον. Κτείνονται μὲν ⁴³ ἐν τῷ μάχεσθαι ἐξ ἑκατέρων
πολλοί· ὁμοῦ δὲ τὴν νικῶσαν εἶχεν ὁ βασιλεὺς
ἠτήσας τοὺς Σκύθας κατὰ κράτος. Οὕτω γοῦν τῆς
μάχης διαλυθεῖσας καὶ τῶν στρατευμάτων διακρι-
θέντων πρὸς τὰς οικείας παρεμβολάς, αὐτοῦ που τὸ
Ῥωμαϊκὸν προσέμεινε στράτευμα δι' ἄλης· τῆς τότε
νοκτίας. Αὐγαζούσης δὲ τῆς ἡμέρας ἐκεῖθεν ἀπά-
ραντες, καταλαμβάνουσι τόπον τινὰ καλούμενον τοῦ
Λεβουή· βουὸς δὲ τῆς πεδιάδος ὑπερκεῖμενος.
Ἄνεσι μὲν οὖν ἐκείσε ὁ αὐτοκράτωρ. Ἐπεὶ δὲ μὴ
τὸ πᾶν τοῦ στρατεύματος ὁ ὑπερκεῖμενος ἐχώρει
τόπος, περὶ τοὺς πρόπιδας αὐτοῦ διώρυχα ποιήσας,
καὶ τάφρον ἀποχρῶσαν τῷ παντὶ στρατεύματι ἐκεῖ
τούτους κατατίθεισι. Πρόσεισι δὲ τηνικαῦτα τῷ αὐ-
τοκράτορι αὐθις αὐτόμολος ὁ Νεάτζης καὶ σὺν αὐτῷ
ἄλλοι Σκύθαι. Ὅν θεασάμενος ὁ βασιλεὺς καὶ τῆς
προτέρας ἀγνωμοσύνης ἀναμνήσας, ⁴⁴ ἄλλα πρὸς
θέμενος· ἔμφρουρον αὐτὸν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ
σὴνροδέτην εἶχεν.

delique pernoctavit. Allucescente die moventes Romani perveniunt ad locum quemdam Lebune
nominatum. Tumulus est planitiei undique coarctatae supereminens; conscendit cum imperator;
quoniam vero exercitui capiendo impar erat collis, ad radices ejus extensa fossa quantum oportuit, ca-
pacem copiarum omnium paravit stationem, in qua et eas posuit. Ibi rursus imperatorem adiit
transfuga Neantzes et pauci cum eo Srythæ: quem Augustus conspicuus ingratissimæ suæ per-
fidie admonuit Barbarum; aliisque quibusdam exprobratis, constringi ferreis vinculis proditorem
perfidiam cum sociis, et arcta custodia teneri jussit.

Οὕτω μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς. Ὁ δὲ γε ⁴⁴ Σκύθαι κατὰ
τὸν βύρακα τοῦ καλουμένου Μαυροποτάμου κείμενοι
ὑπεποιούνητο λαθραῖως τοὺς Κομάνους συμμάχους
προσκαλούμενοι. Ἄλλ' οὐδὲ πρὸς τὴν βασιλεία πέμ-
ποντες ἠρέμουν τὰ περὶ εἰρήνης ἔρωτωντες. Ὁ δὲ
τοῦ δουλοῦ τῆς γνώμης αὐτῶν στοχαζόμενος προση-
γούσας· καὶ τὰς ἀποκρίσεις αὐτοῖς ἐπεποιήτητο,
ἀπικωρεῖν ἐθέλων τοὺς αὐτῶν λογισμοὺς, εἴ που καὶ
τὸ ἐκ τῆς Ῥώμης (44) προσδοκώμενον μισθοφορι-
κὴν καταλάβοι. Οἱ δὲ Κόμανοι ἀμυθόλους ἔχοντες
τὰς τῶν Πατζινάκων ὑποσχέσεις, οὐ πάνυ τι αὐτοῖς
προσετίθεντο, ἀλλ' ἐπέστρας μὲνύουσι τῷ βασιλεῖ·
*Μέχρι πόσου τὴν μάχην ἀναβαλλώμεθα; Ἴσθι
τοῖνιν ὡς ἐπὶ πλέον οὐκ ἐγκαρτερήσομεν, ἀλλ'
ἠλίου ἀνατέλλοντος λύκου ἢ ἀρρίου* ⁴⁵ (45) κρέας
ἐδόμεθα. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀκούσας· καὶ τὸ ὄξύ τῆ;
τῶν Κομάνων γνώμης διαγνοὺς, οὐκ ἔτι ἐν ἀναβολαῖς
τοῦ μάχεσθαι ἦν, ἀλλὰ τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην χρίσιν
τοῦ πολέμου δημοτελῆ θέμενος, ἐκείνοις μὲν κατὰ
τὴν ἐπιούσαν τὸν μετὰ τῶν Σκυθῶν ὑπέσχετο πόλε-
μον, αὐτοῖς δὲ παραχρῆμα μετακαλεσάμενος ἡγεμό-
νας, ⁴⁶ καὶ πεντηκοντάρχας, καὶ λοιποὺς προσέταξε

(vir hic erat oriundus ex Bulgaris domo nobilis et
materno genere ad consanguinitatem atinens Au-
gustæ matris nostræ) hunc; exploratum prodire
quinam ii essent, **230** et accedentem quam
prope ad dijudicationem oporteret, certa renun-
tiare jussit. Is sirenem re perfecta regrediens,
misseos a Melisseno esse dixit: ex quo haud vulga-
ri perfusus imperator gaudio, suos paulo post ex-
ceptos secum duxit trans fluvium: et aucto cir-
cuito valli recentes copias cum veteribus una in
castra conjunxit. At Comani cum ipsum locum
quem amnem transiens modo reliquerat Romanus
exercitus, castris insederunt. Imperator vero po-
stridie inde movens per ripas secundo anno occu-
pare parabat vadum quoddam Philocali vulgo dic-
tum. Eo itinere in copias Scytharum haud con-
temnendas incidit: cum quibus mox acri certami-
ne contracto, multa utrimque caede victorian-
tandem retulit minime dubiam, Scythis reliquis in
sua se castra trepide referentibus: dum Romanus
exercitus campi dominus in loco perstitit, ibi-

delique pernoctavit. Allucescente die moventes Romani perveniunt ad locum quemdam Lebune
nominatum. Tumulus est planitiei undique coarctatae supereminens; conscendit cum imperator;
quoniam vero exercitui capiendo impar erat collis, ad radices ejus extensa fossa quantum oportuit, ca-
pacem copiarum omnium paravit stationem, in qua et eas posuit. Ibi rursus imperatorem adiit
transfuga Neantzes et pauci cum eo Srythæ: quem Augustus conspicuus ingratissimæ suæ per-
fidie admonuit Barbarum; aliisque quibusdam exprobratis, constringi ferreis vinculis proditorem
perfidiam cum sociis, et arcta custodia teneri jussit.

Atque hæc quidem imperator. Interim Scythæ
intra et circa depressas ripas fluvii, cui nomen
Mauropotamus, subsidentes, clam nitabantur con-
ciliare sibi Comanos: nec minus missitatione lega-
torum tentabant imperatoris animum, tractatione
pacis offerenda. Ille autem cum in orationis insi-
diosæ illorum fraudulentam versutiam, qua vale-
bat plurimum, conjectandi solertia, penetraret fa-
cile, tamen egregie dissimulans ejusmodi respon-
siones edebat quæ fallaces fallerent, suspenderent-
que incertos animos eorum, quod ipsum in lucri
partem rapiabat imperator, eximere tempus ista
elusione cupiens, quoad quas ab Roma spectabat
mercede conductas copias perveniendi spatium ha-
berent. At Comani haudquaquam satis fidei Pat-
zinacarum promissionibus adhibentes, a-pernari
eas totanque abrupte rejicere mentionem pacis
maluerunt. Inde sub vesperum imperatorem cum
his verbis advenit: *Quousque pugnam differimus?
Porro extremam hanc a nobis audis increpationem
morarum. Sic enim habe: non sustinebimus am-
plius: sed oriente cras sole* **231** aut lupi carnes

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴³ μὲν οὖν. ⁴⁴ ἀναμνήσας καί. ⁴⁵ οἱ δὲ γε. ⁴⁶ ἀρριοῦ. ⁴⁷ τοὺς ἡγεμόνας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(44) Ἐκ τῆς Ῥώμης. Auxiliares copias Roma
expectabat Alexius, forte ab Urbano II, summo
Pontifice, a quo an. 1089, per legatos ab excom-
municatione absolutus fuerat, ut scribit Bertholus,
quocum etiam, si non ea tempestate qua bellum

istud gestum est, saltem postea fœdera inita con-
stat, ex *Chronico Cas.* lib. iv, cap. 48. Vide Mala-
terram. lib. iv, cap. 15.
(45) Ἀρρίου ἢ ἀρρίου κρέας. Hoc est, *experiemur
cum lupisne an cum agnis cras nobis res erit.*

aut agni comedemus. Intellecta in hunc modum Augustus præcipit sententia Comanorum, nullum jam restare sensit cunctationi locum. Expedito igitur statim postridiani prælii consilio de summa rerum decretorii futuri, alacri ad Comanos responso pugnae procinctum condixit in proximam auroram; nec moram parandi fecit. Nam tribunis cæterisque usque ad quinquagenarios ductoribus curriculo vocatis negotium dedit indicendi per castra universa in diem posterum prælii. Verum enimvero utcumque ista decreverat gerebatque, gravis tamen cum intus cura mordebat copias inmensas Barbarorum utrorumque reputantem, quorum inter notam feritatem et fidem non satis tutam tota majestas Romani nominis spesque ac salus deprehensa esset, certa conditione supremi exitii, si quod erat momentis omnibus facillimum, ambæ gentes Barbaræ tractationem concordiaë jam cœptam absolverent. Talia magno sollicitudinis hæstu secum Augusto agianti sistunt se commodum ex regionibus montanis duri homines et bellicosi haud pauciores quinque millibus, qui operam ultro suam ad prælium offerrent, locumque in acie deposcerent. Inclinauit adventus tam opportunus subsidii non parvi pendentem sententiam, ita ut pugnam quam differri amplius non posse videbat, plane jam in crastinum imperator decerneret, Deique præsentem opem ad victoriae successum imploreret. Nec eam religionem obire solus aut privatim satis habuit: sed cum ipse prior occidente sole, non sine luculenta prælatione ardentium facum sacris hymnis concinendis cœlestis auxilii advocatorem inchoasset, operam dedit ut totis castris idem fieret; prudentioribus consilium, agrestioribus præceptum dans istius sui exempli imitandi. Paruere cuncti: mirumque statim spectaculum exstitit innumerabilium luminum, quasi totidem astrorum, pro uno tum occumbente solari late aërem collustrantium. Militum siquidem supplicantium singuli summis præfixas hastis sive lampadas, sive candelas cereas, prout quisque poterat, aut ad manum habebat, alte tollebant accensas: eoque habitu ingeminabant religiosas voces quas equidem usque ad cœlorum verticem pervenisse arbitror; certe, ut nihil dicamus nisi certæ testatæque veritatis, ad Deum ipsum Dominum sursum ferebantur. Neque id leve, opinor, documentum est religionis Augusti, qui tam palam, tam libenter declararet, nequaquam se parem esse posse vincendis acie hostibus absque auxilio cœlesti. Nimirum non ille in viris, non in equis, non in machinis bellicis fiduciam collocaverat, sed omnes ex Dei uno nutu numineque suspensas habebat spei rationes.

Per hunc modum supplicatione ad medium extracta noctem, brevique deinceps gustato somno, exurgens diluculo defuit operam ut leviter armati milites, quantum fieri posset, loriceis cæteraque id genus armatura tegerentur; ac cum galeis omnibus consumptis quæ in armamentario reperiri poterunt, **232** superessent adhuc armandi milites, iis ipse liberali collatione sericorum velorum ferruginei coloris, simulacra confecit quædam thora-

διὰ παντός τοῦ φοσσάτου (46) διακηρυκτεῦσαι ⁴⁷ τὸν ἐς τὴν αὐρίον ταμειουθέντα πόλεμον. Ἀλλὰ κἀν τοιαῦτα ἐσκέπτετο, ἐδεθίει ὁμως τὰ ἀπειρα πλήθη τῶν Πατιζινάκων καὶ Κομάνων, ὑποπτεύων τὴν ἀμφοτέρων σύμβασιν. Ταῦτα γοῦν διασκοπούμενου τοῦ βασιλέως, κατέλαβον πρὸς αὐτὸν τῶν ὀρεινοτέρων μερῶν ἄνδρες τολματῆαι ⁴⁸ καὶ ἀρειμάνιοι, αὐτόμολοι, πρὸς συνασπισμὸν αὐτοῦ εἰς χιλιάδας ποσοῦμενοι πέντε. Ἐπεὶ δ' ἀναβολὴν ἔτι τὰ τῆς μάχης οὐκ εἶχε, Θεὸν ἀρωγὸν ἐπεκαλεῖτο. Δύνοντας δὲ τοῦ ἡλίου πρῶτως αὐτὸς κατήρχε τῆς πρὸς Θεὸν παρακλήσεως, λαμπράν τε δαδουχίαν ποιούμενος, καὶ προσήκοντας ὕμνους ᾄδων αὐτῷ· οὐ μὴν οὐδὲ τὸ ἅπαν φοσσάτον ἡρμεῖν συνεχῶρρει, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ ἐκάστω μὲν τῶν συνετωτέρων πράττειν συνεβούλευε, τοὺς δὲ ἀγροικατέροις ἐπέσκηπτε. Τηνικαῦτα γοῦν τὸν μὲν ἡλίον τὴν ὄρᾱν τοῦ ὀρίζοντος δύνοντα, τὴν δὲ ἀέρα πεφωτισμένον, οὐχ ἑνὸς ὡσπερ ἡλίου λάμποντος, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων ἀστέρων λαμπράν τὴν φαῦσιν παρεχομένων. Ἄπαντες γὰρ τοῖς ἰδίοις δόρασι λαμπάδας καὶ κηρούς, ὡς ἕκαστος δυνάμενος εἶχε, ἀνῆψεν. Αἱ δὲ γε παρὰ τοῦ στρατεύματος ἀναπεμπόμεναι φωναὶ μέγχις, οἶμαι, τῶν οὐρανίων ἀντύγων ἔφθανον· μᾶλλον δὲ, εἰ χροὴ τάληθές εἰπεῖν, εἰς αὐτὸν τὸν Δεσπότην Θεὸν ἀνεφέροντο. Ἐκ τούτου δ' οἶμαι, τεκμαίρεσθαι χρὴ τὴν τοῦ βασιλέως εὐσέβειαν, ὡς ἄρα τὰς πρὸς ἔχθροὺς προσβολὰς οὐκ ἰδίῳι ποιεῖν ἄνευ τῆς ἐκείθεν ἐπαρωγῆς. Οὐ γὰρ ἔν ἀνδράσι καὶ ἵπποις καὶ στρατηγικαῖς μηχαναῖς καὶ οὗτος ἐθάβρει, ἀλλὰ τὸ πᾶν τῇ ἄνω ῥοπῇ ἐδίδου.

Καὶ ταῦτα μὲν μέχρι μέσης ἐτελεῖτο νυκτός, μικρὸν δὲ τοῦ λοιποῦ τὸ σῶμα διαναπαύσας ἀνέθορε τοῦ ὕπνου, καὶ τοὺς ψιλοὺς τῶν στρατιωτῶν ὡπλιζέ καρτερῶς, ἔστιν οὗ καὶ τινὰς ἀμφια καὶ περικιφλαίας ἐκ σηρικῶν πέπλων ὀμοχρῶν κατασκευάσας περιέβαλεν, ἐπεὶ μὴ ἀπέχρη τούτῳ πρὸς πάντας ὁ σῖδηρος. Ἡμέρας δὲ ἀπάρτι διαγέλωσης, καρτερῶς ὀπλιζόμενος τῆς φάλαγγος [Ἰσ. φάραγγος] ἔξεισι, τὸ ἐνούσιον ἠχῆσαι κελεύσας. Καὶ κάτωθεν τοῦ λεγομέ-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁷ διακηρυκτεῦσαι. ⁴⁸ τολμητῆαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(46) Φοσσάτου. Occurrit hæc vox rursum, pag. 281, 312. Est autem fossatum, exercitus ipse, vel castra ipsa. Gloss. Basil. κάστρον, ἤτοι φοσσάτον. Chron. Alex. an. Heracl. 18: Πλησίον γὰρ

αὐτῆς τῆς πόλεως ἔστι τὸ φοσσάτον ἡμῶν. Italini in Fastis, ipso anno profectus est Valens Augustus ex urbe ad fossatum. Consule Glossaria.

νου⁸⁹ Αεβουνίου (τόπος δὲ οὗτος) τὸ στράτευμα διελὼν, τὰς φάλαγγας Ἰλαδὼν Ἰστησιν, αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ προμετώπιος Ἰστατο δριμύ μένος πνέων. Τοῦ μίντοι δεξιῦ καὶ εὐωνύμου μέρους καὶ κίρως ὁ Παλαιολόγος Γεώργιος καὶ Κωνσταντῖνος καθήρχον ὁ Δαλασσηνός⁹⁰. Ἐξ ὑπερδεξιῶν δὲ τῶν Κομάνων ὁ Μοναστρᾶ; ὀπλισάμενος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὴν Ἰστατο· ἦδη γὰρ κάκεινοι τὰς Ῥωμαϊκὰς φάλαγγας καθιπτεύοντα τὸν αὐτοκράτορα ὀρώντες, τὰς σφῶν ὠπλιζόν δυνάμεις, καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν πολέμου διετύπουν σχῆμα· ἐξ εὐωνύμου δὲ τούτων ὁ Οὐζᾶ; καλούμενος, τὸ δὲ γὰρ πρὸς δύσιν ὀρών ὁ Οὐμπερτόπουλος μετὰ τῶν Κελτῶν. Οὕτω γοῦν ὁ αὐτοκράτωρ ταῖς φάλαγγι προχώσα; ὅσον τὸ στράτευμα καὶ ταῖ; Παις περιτριγίξα;, τὴν ἐνυάλιον αὐθις ἐκέλευσεν ἠχῆσαι σάλπιγγα.

pugnaculis Romanam munire undique ac vallare e i ab insidiarum et furtivarum a tergo impressionum sollicitudine ac periculo libera esset per excubiis istarum circumvagantium turmarum. Tum denuo inflari tubas et supremum invadendi certaminis signum edi jubet.

Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, δεδιότες τὸ ἀπειροπληθὲς τῶν Σκυθῶν καὶ τὰς ἀμυθήτους ἀρμαμάξας, τειχῶν ὡσπερ παραχομένους αὐτοῖς χρεῖαν, τὸν ὄλων Κύριον εἰς ἔξον μίξ φωνῆ (47) ἐπικαλεσάμενοι, ὅλας ἡνίας γαλάσαντες τὴν μετὰ τῶν Σκυθῶν μάχην ἐπέσπευδον, τοῦ αὐτοκράτορος ἀπάντων προπίροισεν ὀέοντος. Μηνοειδοῦς δὲ τῆς παρατάξεως γεγонуσα; ἐν ταυτῷ καὶ ὡσπερ ἐξ ἐνὸς συνθήματος παντὸς τοῦ στρατοῦ καὶ αὐτῶν δὴ τῶν Κομάνων τὴν κατ' αὐτῶν ποιησάμενων ὀρμῆν, στοχασάμενος τοῦ μέλλοντος Σκύθης⁹¹ τις τῶν ἐκκρίτων ἠγεμῶν τηνικαῦτα κατεστῶς⁹² προηρπάκει τὴν σωτηρίαν, καὶ ὀλίγου συμπαραλαβῶν πρόσεισι τοῖ; Κομάνους ὡς ὀμογλώττοις. Κἀν γὰρ κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκθύμως καὶ οὕτοι ἐμάχοντο, ἀλλὰ θαρρήσας μᾶλλον ἢ τοῖ; Ῥωμαίοις, αὐτοῖς προσελθῦθει, ἐφ' ᾧ μεσίταις τούτοις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα γρήσασθαι. Τοῦτο ἀαυτοκράτωρ θεασάμενος, καὶ ποθηθεῖς μὴ τούτοις καὶ ἔστροι τῶν Σκυθῶν προσχωρήσαντες ἀναπέσεισαι τοὺς Κομάνους τὰ ὑπὲρ αὐτὸν φρονήσαντα; κατὰ τῆ; Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος στρέψαι μετὰ τῆ; γνώμης καὶ τὰς ἡνίας, παραχρημα ὀποῖος ἐκαίνο; ὀραστήριος ἐν ὀξείᾳ ὀροπῆ τοῦ συνόσοντο; καταστοχάζα-

A cum et cassidum eis que pugnatueros induit. Die denique jam exorta eques ipse cataphractus e vallo procedit, jubetque dari classico pugnae signum. Mox infra Lebunium (loci nomen id est), diviso exercitu phalanges turmatim ordinat. Ipso ante primos ordines et frontem aciei stabat in armis imperator, Martem haud dubie spirans. Dextrum laevumque cornu a Palaeologo Georgio et Constantino Dalasseno regebantur. Ultra dexteram extra corpus aciei, prope Comanicum exercitum (nam et Comani conspicati Augustum educentem legiones armare suas et ipsi atque instruere copias coepere). Monastras cum suo agmine collocatus stabat. Ad eorumdem Comanorum laevam constitutus Uzaz est. Umpertopulus denique cum Gallis versus occasum

B sortitus locum est. His quasi projectis extra prociem imperator studuit, ut ea dum praelio intentae ab insidiarum et furtivarum a tergo impressionum sollicitudine ac periculo libera esset per excubiis istarum circumvagantium turmarum. Tum denuo inflari tubas et supremum invadendi certaminis signum edi jubet.

Prociectis Romanis formidolosum contra spectaculum oblatum immensae multitudinis Scytharum insuperabili dispositorum curruum quasi muro vallatae protectaeque terrorem incusserat a nemine dissimulatum, sed cujus unus tantum salutaris effectus fuit invocatio publica supremi omnium Domini, sine cujus praesenti ope frustra successum sperarent tam ardui cepti. In eam implorationem divinae misericordiae cum voces simul omnium convenissent, non minori deinde consensu conspirarunt manus, pugna cum Scythiis capessenda, in quos totis habenis passim festinabant, ipso ante omnes imperatore praecurrente. Cum vero a lunatis aciebus Romana Comanicaque magno undique ambitu in circumventos Scythas impetus concors velut ex condito fieret, non vano instinctus augurio imminenti exitii dux quidam e praecipuis exercitus Scythici, saluti prospicere maturo transfugio decrevit, sumptisque secum paucis Comanis accedit, communis linguae fiducia plus sibi ab iis quanquam tum infestis hostibus, quam a Romanis sperandum interpretans;

Variarum lectiones ex cod. Coislini.

⁸⁹ καλούμενου. ⁹⁰ Δαλασσηνός. ⁹¹ συνήθης. ⁹² καθεστώς.

Car. Dufresnii Du Cangii notae.

(47) Μίξ φωνῆ. Ea fuit veterum tacticorum sententia, hostes terri si cum telorum jactu clamoris horror accesserit, ut est apud Vegetium, l. III, c. 18, quibus consona quaedam habet Leo in *Tact. cap. 20, § 114*. Erat autem clamor iste permixtus exhortatione, quemadmodum ait Sallust. *De bello Jugurth.* Unde παρακλεισμός dicitur Constantino Manassae, pag. 251 edit. Leyd. Interdum ἀλαλαγμός, et λαλαγή ἀρεϊκή, ἐνυάλιος κέλαδος, Heliodoro, lib. I; Barditum vocabant Galli antiqui nostrates, ut auctor est Tacitus. Verum (a) ex quo in orbem invecta est Christiana religio, desiderunt confusae illae et incertae a militibus ad fiduciam specimen, vel notam, proferri solitae voces, subitque i; earum locum uno omnium ore in caelum missa divini auxilii deprecatio. Cujus moris auctorem

D innuit Constantinum M. Eusebius, lib. IV, de Vita ejusdem Constant. cap. 19 et 20, et in orat. de ipsius laudibus, dum scribit suis praecipisse militibus, ut in pugnae prociectu haec oratione Deum sibi in praesentis prociectu conciliarent: Σὲ μόνον ὀδομεν θεόν, σὲ βασιλέα γνωρίζομεν, σὲ 342 βοηθὸν ἀνακαλούμεθα, παρὰ σοῦ τὰς νίκας ἠράμεθα, etc. Exhinc apud Christianos invaluit, ut praelia omnia a Dei invocatione auspicerentur. Guntherus, lib. VII Ligur.:

*Sic pulchro felix acies instructa tenere,
Carmine belligero, longaeque sonantibus hymnis
Divinam sibi poscit opem.*

Quibus autem verbis concepta fuerit ejusmodi deprecatio, diximus in Dissert. II ad Joinvillam.

(4) Ann., pag. 217.

isque se idoneis usurum sequestriis autumans ad gratiam imperatoris promerendam. Vidit eam fugam qui stabat intentus in omnia imperator : et periculosum censuit si frequentarentur similes accessus Scytharum ad Comanos. Quid si enim adducerentur in consensum isto internuntiorum commercio utriusque nominis Barbari: versoque in ipsa acie simul animo, simul impetu, Romanos communibus armis apprimerent? Expedivit in hoc metu consilium strenue acer in subitis et momento perspicax Angusti mens. 233. Ei siquidem cui signi militaris regii credita in acie custodia fuerat, præcepit, ut cum vexillo quod alte sublata utraque gestabat manu, post castra Comanorum staret. Sic periculo disjecto barbaricæ conventionis, constantique fide partium pugnam utrimque seriam urgente, Scythæ inter duos apprime concordēs deprensæ, exercitus, nihil jam nisi atrociter impuneque cædebantur, manifesto divinæ destitutionis indicio. Cædes erat quantam nemo unquam vidisse alias dicitur: adeo ut actione ipsa trucidandi et assidua jactatione brachiorum, ad novam semper rannitiam abundante materia, incredibile lassitudine defleerent nostri, et quasi messi colligende impares, victoriam absolvere posse desperantes, impetum ultro remitterent. Imperator interim medios inter hostes equitans phalanges totas conturbabat, obvios cædens cominus, procul positos minacibus percellens vocibus. Ubi autem animadvertit meridie commisso ferventiores solis radios pugnantium verticibus incumbere, missis repente certis hominibus curavit ut rustici undecunque in ipsam aciem atque ordines vincentium opportuna refrigeria inferrent, mulos utribus frigida distentis onustos præ se agentes. Cujus rei simul primum a quibusdam sic jussis exemplum est editum, alii mox ultro agricolæ liberatores suos interfectores Scytharum facili beneficio prosecuti, affatim aquæ sitibundis ministrabant, utribus, amphoris, aliisque vasis cujusque generis, quæ forte ad præsentem usum casus obtulisset. Mites hausta frigida refecti repetebant prælium, aut cædem potius usque ad integram funestæ tragœdiæ catastrophem: qua quis satis explicet quanta res acta spectataque fuerit? cum non jam exercitus, sed gentis integræ multitudo plane innumerabilis, una die, una prosperi prælii fortuna, ne reliquis quidem ullis superstitiis, sed viris pariter cum uxoribus et liberis in eandem stragem cumulatis ad internecionem tota deleteretur. Fuit ea fatalis genti Scythicæ dies nona et vicesima mensis Aprilis, feria tertia. Unde illa Byzantinorum keltitia et gratulatione cantilena celebrata est, in hæc fere verba concepta: *Una dies absuit quominus Scythæ: una dies, quominus Matrim viderent.* Occumbente porro jam sole perpetrata res erat, nullo ferme Scytharum non interempto, per matrum quoque ac parvulorum cædes pervagante gladio præter eos qui captivi servati sunt: numero, si cum occisis comparetur, parvo; si per se spectetur, non modico. Tunc receptui cani jussit imperator, præivitque suis, in castra revertens propria.

Plane mirabilis hic eventus fuit, præsertim repentinus ac cogitatione repentibus tristem illam memoriæ intiorum belli hujus, quando qui adversus Scythas Byzantio Romam proficiscerantur, tam secunda confidentia tumebant, ut funes ac lora quibus captivos vincerent Barbaros idonea copia pararent, ignari quam graves pœnas daturi mox

σθαι⁸⁸, τῷ τὴν βασιλικὴν σημαίαν κατέχοντι ἐπέταξε ταύτην ἐν χερσὶν φέροντι μετὰ τῆς τῶν Κομάνων στήναι παρεμβολῆς. Τῆ; Σκυθικῆ; δὲ ἐμαχημίας διασπαθείσης ἤδη, καὶ παρτρωρισάντων ἀλλήλοισιν τοῖν στρατοπέδοισιν, ἀνδροκτασίαν ἦν θεᾶσθαι τηρικυῖτα, ὅποισιν οὐδεὶς πώποτε ἐθεάσατο. Τῶν δὲ Σκυθῶν δεινῶς ἀποσφαττομένων, ὡς ἐγκαταλειφθέντων ἤδη ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως, κεκοιτακότες οἱ σφάττοντες τῇ σφοδρᾷ καὶ πυκνῇ κινήσει τῶν ξιφῶν, λειποθυμοῦντες ἀνεκόπτοντο τῆ; ὀρμῆς. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἐν μέσοις τοῖς πολεμίοις ἐξιππάζμενος, δια; συνετάραιτε φάλαγγας, πλήτητων μὲν τοὺς ἀντικαθίσταμένους, καταπτήσεων δὲ καὶ τοὺς πόρρω τοῖς ἐμβόημασιν. Ἐπεὶ δὲ τὸν ἥλιον περὶ κεφαλῆς τὰς ἀκτῖνας βάλλοντα ἑώρα μεσημβρίας ἀπάραι οὐσης, προμηθεύεται τι τοιοῦτον. Μεταπεισάμενός τις ἀποστέλλει ἐφ' ᾧ ἀγρότας ἀσχοῦς πλῆσαντας ὕδατος καὶ ταῖς ἰδίαις ἐπεισάξαντας ἡμιόνους ἐξελάοντας ἀγαγεῖν. Τοῦτους δὲ ἤδη θεασάμενοι καὶ οἱ μὴ προκληθέντες τῶν πλησιοχώρων τὸ αὐτὸ τοῦτ' ἐποίουν, τοὺς τῆς δεινῆς τῶν Σκυθῶν χειρῶς αὐτοῦ ἀπαλλάττοντας ὁ μὲν δι' ἀμφορέως, ὁ δὲ δι' ἀσχοῦ, ὁ δὲ δι' ὀπίου τύχουον⁸⁹ ἀγροῦς ἀναψύχοντες ὕδατι. Οἱ δὲ μικρὸν τοῦ ὕδατος σπώμενοι αὐθις τῆς μάχης ἀντείχοντο. Καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα καινόν, ἔθνος διόν οὐ μυριάνθρωπον, ἀλλ' ἀριθμὸν ἅπαντα ὑπερβύλον σὺν γυναῖξί καὶ τέκνοις ἄρδην κατὰ ταυτηνὴ τὴν ἡμέραν ἀπολώδης. Ἦν δὲ μηνὸς Ἀπριλίου εἰκοστὴ πρὸς τῇ ἐννάτῃ ἡμέρα, τρίτῃ δὲ τῆς ἐβδομάδος. Ἐνθεν τοι καὶ παρῳδιόν τι οἱ Βυζάντιοι ἐπήδον, φάσκοντες: *Διὰ μιαν ἡμέραν οἱ Σκύθαι τὸν Μαιὸν οἶκ εἶδον.* Ἐπεὶ δὲ ὁ ἥλιος πρὸς δυσμαῖς ἤδη ἦν, καὶ ἅπαντες μὲν ξιφῶν ἔργον γεγόναισι, καὶ τὰ τέκνα φημί καὶ αἱ μητέρες, πολλοὶ δὲ καὶ ζωγρία ἐλίφθησαν, τὸ ὀνακλητικὸν κελεύσας ὁ αὐτοκράτωρ ἤχησαι πρὸς ἰδίαν⁹⁰ ἐπάνεισι παρεμβολῆν.

Καὶ ἦν τῷ κατανοῶντι θαῦμα ἰδεῖσθαι, πῶς οἱ πάλαι κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐξεργόμενοι κάλως διὰ⁹¹ τοῦ Βυζαντίου ἐξωρούμενοι καὶ ἱμάντας δι' ὧν δεσμώτας ἀγοίεν τοὺς τῶν Σκυθῶν ἐαλωκότας, τούτων τῶν παπόνθασιν αὐτοὶ τε πρὸς τῶν Σκυθῶν ἐαλωκότες καὶ δεσμῳταὶ γινόμενοι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τότε ἐπηνόησα κατὰ τὴν Δοίττραν ὁ μετὰ τῶν

Variæ lectiones ex cod. Corslin.

⁸⁸ καταστοχάσασθαι. ⁸⁹ τύχουον. ⁹⁰ τὴν ἰδίαν. ⁹¹ καλώδεια.

Σκυθῶν γέγονε πόλεμος· καὶ γὰρ τὸ φράγμα τότε τῶν Ῥωμαίων καθέλα Θεός· ἐν ὑστέροις δὲ καθ' ἑν ὑφ-
ηρούμαι· καιρὸν ὀπρῖνα περιδείξαι τούτους ἔγωγε, καὶ
τὰς σωζούσας ἀπολεικνύσας ἐλπιδας· πρὸς τοσαῦτα
πήθη μὴ ἐξισχύοντας. τὴν νίκην παραδόξως ἔχα-
ρίσατο τούτοις, ὡς καὶ δεσμεῖν καὶ σφάττειν καὶ
ζωγρίαν ἀγεῖν τοὺς Σκύθας, οὐ τοῦτο δὲ μόνον (τάχα
γὰρ ⁵⁷ τοιοῦτον κἀν τοῖς μερικοῖς τῶν πολέμων πολ-
λάκις εἰσθεῖ γίνεσθαι), ἀλλὰ καὶ ὅλον ἔθνος μυριάν-
δρον κατὰ μέλαν καὶ μόνην ἀφανίσαι ἡμέραν.

Α essent tam supini contemptus hostium : quos ipsi
servos sibi destinatos victi postmodum vincitque
agnoscere habereque pro dominis coacti sunt. Valius
234 illud reficio Romani nominis ad Dristram olim
acceptum adversa cum Scythiis pugna, qua fretam
humanis opibus Romani supercilii superbiam depri-
mere Deus voluit. Qui tamen idem Deus, hoc in quo
narrando versamur tempore, contrario modo affectos
Romanorum eorumdem animos, contrario item,
nec minus inperato, successu recreavit, dum con-
suetudinis in-ito metu deque summa reum ac salute
propria desperantibus, ac se impares tantæ hostium
multitudo lini conf. ssis tam splend. idam tanque integram
mirabiliter victoriam gratificatus est, qua et vincere
et trucidare, et vivos servitum abducere, quidvis denique summa licentia victorum de Scythiis obnoxiiis
statuere pro libito potuerunt. Neque hoc solum (quod in congressibus etiam non decretoriis nec
telas utrimque committentibus copias, usuvenit non raro) verum id præterea hæc pugna quasi anciam
felicittatis habuit, ut gentem feram, infidam, infinito
a. ique inf. stam, deleret aboleretque funditus una ista et so'a die, ad memoriam æternam hujus tam me-
morabilis eventus merito transcripta.

Τῶν ταγμάτων δὲ τοῦ τε Κομανικοῦ καὶ Ῥωμαϊκοῦ
ἀπ' ἀλλήλων διακριθέντων, καὶ τοῦ αὐτοκράτορος
περὶ λύχνων ἀφάς (48) πρὸς δεῖπνον ἀπιδόντος,
δυσγεραίων εἰστήκει ὁ καλούμενος Συνέσιος, Τί τὸ
γ γέμερον, καὶ τίς αὐτῆ ἢ κωνή οἰκονομία; λέ-
γων πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ἐκαστος τῶν στρα-
τωπῶν ἀνὰ τριάκοντα καὶ πλείω ⁵⁸ δεσμώτας
ἔχει Σκύθας. Ἡ τῶν Κομάνων πληθὺς ἐγγύς
ἡμῶν ἐστίν. Εἰ γοῦν ὑπνώσκειν οἱ στρατιῶται,
καθὰ γὰρ καὶ δαὶ τοσοῦτον κεκοικιακότες, καὶ οἱ
Σκύθαι ἄλλος ἄλλων ἰδοσάντες, καὶ τοὺς ἀκινά-
κας σπασάμενοι ἀναιρήσουσιν αὐτούς, τί τὸ
λοιπὸν ἐστί; Ἀλλὰ κέλυσσον ἀναιρεθῆναι θύ-
τον τοὺς πειλοσας. Ὁ δὲ βασιλεὺς, δριμύ πρὸς
αὐτῶν ἐνιδῶν, ἔφη· Κἀν Σκύθαι, ἀλλ' πάντως
ἀν' ἄνθρωποι· κἀν ἔθροιοι, ἀλλ' ἑλέους ἀξιοί. Αὐτὸς
δ' οὐκ οἶδα τί φρονήσας ταῦτα ληρῆς; Τὴν δ'
ἐπιστάμενον μετ' ὀργῆς ἐπεπέμφξατο. Προσέταξε δὲ

B Discretis in suis quibusque stationes Comanicis
Romanisque copiis, et imperatore prima face ad
curam corporis et cœnam verso, astilit vultu indi-
gnationem præ se ferente quidam nomine Synesius :
Quid hoc malum (ad imperatorem inquam) aut que
ista nova res administrandi ratio est? Unusquisque
militum ad triginta et amplius Scythas captivos habet.
Ingens Comanorum multitudo prope abest nobis
imminens. Si ergo quod post tantum laborem ferri
prorum est, nostri milites indormierint, et Scythæ
commodata sibi iuncto opera vinculis solvendis,
stricis acinaeibus stertentes dominos confoderint :
quid sit accuturum vides. Jube igitur præverti nefas,
pleraque hac barbarie mature trucidanda. Hæc di-
centem imperator acrisus figebat oculis, et mox
sublilit : Etsi Scythæ, etsi hostes, homines certe
sunt et humanitate nostra in sua calamitate digni.
At tu nescio qua dementia in transversum actus,

Varie lectiones ex cod. Coislino.

⁵⁷ γάρ τε. ⁵⁸ πλείους.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(48) Λύχνων ἀφάς. Sic tempus vespertinum
vocabant Græci, quod Latini ævi posterioris *lucernarium*,
quo scilicet prima pars vespertini officii
obiri solebat, occaso sole, et quando lucernas ac-
cendi mos est; quod et inde *λυχνῶν* appellatum
pluribus observatum a Meursio. *Horam incensi* vo-
cat D. Ambrosius, lib. iii. *De virginibus; lucerna-
rium devotionem*, Uranius presbyter, de obitu
S. Paulini episc. Nolensis, n. 4, et auctor Vitæ
S. Severi episc. Nolani apud Ughellum. Fiebat
autem Istius officii vespertini introitus cum tribus
cæceis, ut est in Menologio Græc. candelanturque
preces eucharisticæ, quibus nimirum Deo gratiæ
agebantur, uti testatur D. Basilus, lib. *De Spiritu
sancto*, ad Amphilocho. cap. 29. Has exhibent Eu-
chologium Gr., Areudius in Anthologio, et Usserius
Armenianus in Syntag. de Symbolo apost. Harum
etiam meminit Epiphanius, *Contra hæres.* lib. iii.
Cum vero accendebantur lucernæ, statim canebatur
hymnus iste vespertinus, φῶς ἀγθόν, etc., qui pa-
rifer describitur in Anthologio, et a Nicephoro
Call. lib. xviii, cap. 51; jam inde ab apostolis per
manns *Ecclesie Christi* traditus fuisse dicitur, ita
ut paganos imitati quodammodo viderentur Chris-
tiani, qui, ut auctor est Varro, cum afferebatur

lumen, exclamare solebant, φῶς ἀγθόν. Atque ad
hujus Græciani hujus exemplum Latini Patres
quosdam concinnarunt metrica oratione, quos etiam
Vespertinorum appellatione donarunt; cujusmodi
ille est qui ab Ennodio exaratus legitur carm. 10,
et alter a Prudentio, lib. *Cathemer.* hymn. 6, qui
Ad incensum lucernæ inscribitur. Auctor est præ-
terea Michael Psellus, lib. *De operat. dæm.* in his
vespentinis, seu lucernalibus officiis, Dominicæ
Passionis actam memoriam. Ἐσπέρας γὰρ πρὸς
λύχνων ἀφάς, ὁπόθ' ἡμῖν τὴ σωτήριον ἐξυμνεῖται
πάθος, etc. Atque ex his perspicue patet non me-
diocriter lapsum Anastasium in Collat. S. Maximi
Mart. cum Græca verba λύχνων ἀφάς, seu *λυχνῶ-
ν*, *tactum lucernæ* vertit, cui imposuit vōx
ἀφά, quæ Græcis *tactum*, perinde ac *accensionem*
significat: *Eadem die, circa tactum lucernæ, Troi-
lus*, etc. Verum in confesso esse debet longe ante
Christianos hanc loquendi formulam in usu fuisse,
et vetustissimis Græcorum notam, ex Herodoto,
lib. vii: Ἄρμεστο δὲ περὶ λύχνων ἀφάς; ἐκ τοῦ
στρατοπέδου. De lucernario erit alius dicendi locus.
Anna, lib. xiii, pag. 393, λύχνων ἀφάς; metaphorice
usurpat pro operis cujuspiam fine et exitu. Vido
pag. 482, et Cinnamum, lib. iv.

talia deliras. Sic Augustus; instantemque ulterius A
Synesium, iratus increpitum recedere utique jussit :
tum edicto eadem hora per castra promulgato,
admonuit milites exarmarent Scythas, cunctaque
ipsis erepta tela unum seorsim in locum tuto depo-
nerent : ipsi custodiæ captivorum curam gererent.
His ita provisus securus reliquam transmittabat
noctem : cum ecce circa ejus medium, Deire nutu,
an quo alio casu, incertum, in captivos Scythas
simul quasi ex conducto insilientes Romani milites,
ferme universos occiderunt. Hæc postera jam exorta
luce cum cognovisset imperator, in suspitionem
venit cædem a Synesio curatam. Accersitum ergo
asperis incessit dictis, mini-que atrocibus. Tu istius
nempe (inquiens) tragœdiæ, tu crudelis facinoris
istius auctor es. Eum vero jurantem se inscio id
factum, constringi nihilominus et vincitum præcepit
attineri; cum sic diceret : Faxo expertus discat
quantum mali vel solis insit vinculis : nec de cætero
tam inhumanas in captivos homines dicat sententias.
Nec vero eo contentus videbatur fore, nisi coeuntes
magno numero viri magnates 235 vel consanguini-
tate, vel affinitate Augusto admoti quam proxime,
impetrassent ab eo conjunctis precibus, ut gratiam
supplicii Synesio faceret. Eadem ipsa nocte, nescio
quid nocturnæ fraudis ab imperatore veriti, plerique
Comanorum præda omni secum sumpta iter arri-
perere Danubium versus. Ipse Augustus prima luce
migrationem indixit, tot cadaverum fetorem et faci- C
lem in tantæ sœbis vicinia pestilentiam cavens. Locus
lectus novis castris fuit is cui a pulchris arboribus
nomen est, stadiis octodecim a Chœrenis distans.
Eo tendentem imperatorem assecutus Melisænis
(quem ne interesse prælio posset novorum illa quam
diximus delectuum procuratio transmissioque deti-
nuerat) magno affectu et gratulatione victorem salu-
tavit, nihilominus honorifice atque amanter excipi-
ente Cæsarem Augusto. Ambo porro amplexibus
et cætera lætitiæ amorisque significatione defuncti
conjunctim ineuntes viam, casus hesternæ pugne
multiplices ac varios aptum tali tempore jucundæ
confabulationis argumentum habuerunt. Inter hæc
appulso imperatori ad Pulchras arbores, sero demum
nuntiatur fuga Comanorum. At ille præmiorum fidem
quæ ipsis ante pugnam exceperat nihil ista incivi-
litate subiti discessus infringendam statuens, eadem
hora mulos oneratos mercedibus post fugaces
misit : agasonibus imperans, ut quam maxima
possent celeritate vestigiis ipsorum insisterent :
certi non redire, nisi deprehensis vel ultra Danubium
barbaris distincta munera in manus traderent.
Adeo grave ipsi planeque intolerandum videbatur,
non modo in fraude ac perfidia revera deprehendi;

Variæ lectiones

^{αα} αὐτῶν. ^{ββ} ἀπερχόμενον. ^{γγ} τὴν τῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(49) *Μὴ μόνον ψεύδεσθαι*. Eo tamen nomine
passim a nostris perstringitur Alexius, tanquam
dolosus vir animi, fideique ac verborum parvus ob-

τηνικαῦτα διαλαλιάν εἰς ἄπαν τὸ στράτευμα γενέ-
σθαι, ἅπαντα τὰ τῶν Σκυθῶν ἀναλαβομένους ὅπλα εἰς
ἓνα καταθέσθαι τόπον, τοὺς δὲ δεσμώτας παραφυλάτ-
τειν. Ταῦτα κελεύσας ἐν ἀμεριμνίᾳ τὸ λοιπὸν τῆς
νυκτὸς ἦν. Περὶ μέσσην δὲ φυλακὴν τῆς νυκτὸς, εἶπε
ἐκ θείας ὁμῆς, εἶπε καὶ ὅπως οὐκ οἶδα, ὄμως δ' οὖν
ὡς ἐξ ἐνδὸς συνθήματος μικροῦ πάντας οἱ στρατιῶται
ἀπέκτειναν. Τοῦτο ὁ βασιλεὺς αὐγαζούσης ἡμέρας
ἀκηκῶς, ὑποπτον εὐθύς τὸν Συνέσιον εἶχε. Με-
τακαλεῖται τοῖνον παραχρῆμα τοῦτον. Καὶ αἰτιώ-
μενος σφοδρῶς ἠπειλεῖτο λέγων· Τοῦτο τὸ ἔργον σὺν.
Τοῦ δὲ ἐπομνημένου μὴ εἰδέναι, ἐπέταξε δεση-
θέντα τοῦτον κατασχεθῆναι, Γνώτω, λέγων, ὅποιον
καὶ μόνον ὁ δεσμὸς κακὸν ἐστίν, ὡς μηκέτι κατὰ
ἀνθρώπων τοιαύτας ἀποφάσεις ποιείσθαι. Τάχα
δὲ ἂν καὶ ἐκόλασε τοῦτον, εἰ μὴ, προσελθόντες
οἱ καθ' αἴμα καὶ ἐξ ἀγγιστείας προσήκοντες τῷ
αὐτοκράτορι μεγιστάνες κοινήν τὴν ὑπὲρ τοῦ Συ-
νεσιου ἵκετηρίαν ἐποιούνο. Τῶν δὲ Κομάνων οἱ
πλείους προσηθέντες, μὴ τι δεινὸν κατ' αὐτὸν ^{αα} ὁ
αὐτοκράτωρ νυκτὸς μελετήσῃε, τὴν λείαν πᾶσαν
ἀναλαβόμενοι, νυκτὸς ὄχοντο, τὴν πρὸς τὴν Δάνου-
θιν φέρουσαν ὀδεύοντες. Αὐτὸς δὲ αὐγαζούσης ἡμέ-
ρας φεύγων τὴν τῶν νεκρῶν σωμάτων δυσωδίαν
ἀπάρας ἐκείθεν ἔρχεται ἐπὶ τινα τόπον, Καλὰ δέν-
δρα καλούμενον, σταδίου δέκα πρὸς τοῖς ὀκτώ
ἀπέχοντα τῶν Χοιρητῶν. Ἀπερχόμενος ^{ββ} δὲ ἐκεῖσε
κατέλαθεν ὁ Μελισσηνός. Θύ γὰρ ἐφθασε παραγε-
νέσθαι ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης ἀσχολούμενος τὴν
πληθὺν ἐκείνην τῶν ^{γγ} νεολέκτων ἀποστεῖλαι πρὸς
τὸν αὐτοκράτορα. Ἄλλήλους τοῖνον ἀσπασάμενοι
καὶ συγχαρέντες, ὡς εἰκὸς, τὸ λοιπὸν τῆς ὁδοπορίας
περὶ τῶν συμπετόντων ἐπὶ τῇ τῶν Σκυθῶν ἤτη
ὠμίλου. Μεμαθηκῶς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ, ὀπηλίκα τὰ
Καλὰ δένδρα κατέλαθε, τὴν δρασμὸν τῶν Κομάνων,
ὅποσα τούτοις ἀνῆκε πρὸς λόγον τῶν συμφωνηθέντων
αὐτοῖς, ἐπεισάξας ἐν ἡμίνοις ἀπέστειλε πρὸς αὐ-
τοῦς, ἐντειλάμενος σπεύσαι καταλαβεῖν αὐτοὺς, καὶ
πέραθεν εἰ δυνήθειεν Δανούθως, καὶ δοῦναι τὰ ἀπο-
σταλέντα. Βαρὺ μὲν αὐτῷ ἦν διὰ παντὸς μὴ μόνον
ψεύδεσθαι (49), ἀλλὰ καὶ τὸ δόξει ψεύδεσθαι, ὁμι-
λίαν ἱκάνην πρὸς ἅπαντας περὶ ψεύδους ποιουμένῳ.
Ἄλλὰ ταῦτα μὲν περὶ τῶν φευγόντων [πεφευγόντων]
τοὺς δὲ γε λοιποὺς ἐφεπομένους αὐτῷ εἰστίει τὸ
λοιπὸν τῆς ἡμέρας εὐψύλως. Δέον δὲ ἐλογίσατο μὴ
τηνικαῦτα τοὺς ἀνήκοντας δοῦναι μισθούς, ἀλλὰ
μεθεῖναι τοὺς εἰς ὕπνον τραπέντας καταπέψαι τὸν
οἶνον, καὶ οὕτω τὸ φρονοῦν τῆς ψυχῆς συλλεξαμένους
ἐν ἐπιγνώσει γενέσθαι τοῦ πραττομένου. Τῇ μετ'
αὐτὴν οὖν μετακαλεσάμενος ἅπαντας οὐ τὰ προ-
ὑπεσχημένα δίδωσι μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῶν πλείονα.
Σκεψάμενος δὲ ἐπεὶ ἀπολύειν τούτους οἰκᾶδε ἐδού-
λετο, μὴ ἐν τῷ ἀπείναι εἰς προνομὴν σχεδασθέντες

ex cod. Coislin.

οὐ μικρὰν ταῖς παρὰ ^α τὴν ὁδὸν παρακειμέναις A κωμοπόλει τὴν βλάβην ἐπάξιυσιν, δμήρους ἐξ αὐ-
τῶν λαμβάνει. Αἰτησαμένων δὲ καὶ αὐτῶν τὰ κατὰ
τὴν ὁδὸν αὐτοῖς ἀσφαλίσασθαι, εἶδουσιν αὐτοῖς τὴν
Ἰωαννάκην ^β (ἐνὴρ δὲ οὗτος ἀνδρὶα καὶ φρονήσει
διαφέρων), τὴν τῶν ἀπάντων οἰκονομίαν διαθέμενος,
καὶ τὴν μέχρις αὐτοῦ τοῦ ζυγοῦ τῶν Κομάνων εὐ-
θέτησιν. Τοιαῦτα μὲν οὖν τὰ τοῦ αὐτοκράτορος θεῖα
πάντως προνοία· πάντα γοῦν κατὰ τὸ πλήρες τελεί-
σας, τροπαιοφόρος αὐτὸς νικητὴς πρὸς τὴν Βυζάντιον
ἐπανερχεται Μαίου περιπεύοντος μηνός. Ἀλλὰ τὰ
μὲν τῶν Σκυθῶν ὧδέ πη πέρας ἔχεται, κἄν ἐκ πολ-
λῶν ὀλίγα μοι εἴρηται, ἄκρω δακτύλῳ τοῦ Ἀδρια-
τικοῦ ἀψαμένη πελάγους. Τὰς γὰρ λαμπρὰς τοῦ
αὐτοκράτορος νίκας, τὰς μερικὰς τῶν πολεμίων
ἤττας, τὰς καθ' ἓνα τοῦτου ἀνδραγαθίας, τὰ ἐν τῷ
μεταξὺ συμπύπτοντα τοῖς τότε καιροῖς, καὶ ὅπως
πρὸς ἅπαντας ἐποικίλλετο τε καὶ διὰ παντοίας με-
θόδου διέλυε τὰ συμπύπτοντα δεινῶ, οὐδ' ἂν Διμο-
σθένης ἄλλος, ἢ καὶ ὁ ἅπας τῶν βητόρων χορὸς,
οὐδ' ἂν ἡ Ἀκαδημία πᾶσα καὶ ἡ Στοὰ εἰς ταῦτόν
συνεληλυθέτην, καὶ προύργου παντὸς τὰς Ἀλεξίου
πράξεις ἐποιήσαντο, τούτων ἐφικέσθαι ἐξίσχυσαν.

Jugum, metam itineris, incolumes attingissent. Sic omnibus ad plenum exsolutis **236** officii partibus
ipse victor ac tropæis fulgens sub desinentem Maium Byzantium rediit. Atque hæc hactenus de
bello Scythico; cujus hæud quaquam tamen partes omnes aut casus singulos retulisse me profiteor.
Qui potuissem id quidem? cum et ipsum multum fuerit libasse pauca de multis: velut si pelagus
Adriaticum summo digito stringerem. Nam cuncta quibus se per id tempus nobilitavit Alexius, faci-
nora sigillatim exsequi; explicare, inquam, pro dignitate, quoties in victoriam de pluribus reporta-
rit, quoties ex rebus perditis consilio emergerit, quanta varietate multiplicis virtutis ad omnes unus
diversissimorum temporum iniquitates occurrerit, neque alter Demosthenes queat, ac cum eo simul
chorus universus rhetorum. Imo neque si Academicæ pariter ac Stoæ ingenia conspiraverint adscriptis
celebrandas Alexii res gestas, speraverim æquaturos splendorem orationis cum argumenti merito, ut
totos intenderent facultatis nervos.

Ὅς πολλὰ διήλθον ἡμέραι τῆς τοῦ βασιλέως εἰς C
τὰ ἀνάτορα εἰσελεύσεως, καὶ ὁ Ἀριέθης (50) Ἀρμέ-
νιος, καὶ ὁ Κελτὸς Ὑμπερτόπουλος (λογάδες οὗτοι
ἄνδρες τῶν ἐπιφανῶν ἀρειμάνιοι) κατὰ τοῦ αὐτο-
κράτορος μελετήσαντες ἐφωράθησαν, πλήθος οὐκ
ἀγεννὲς πρὸς ταυτηνὴ τὴν βουλὴν ἐπισυρόμενοι. Καὶ
οἱ ἔλεγχον παρήσαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐπαβήρσιάζετο.
Κατὰκρίτοι δὲ ἦδη καταστάσαντες οἱ ἐπίβουλοι, δη-
μευσιν καὶ ὑπερολίαν τῆν καῦτα κατεκρίθησαν ^α,
τῶν ἐκ τῶν νόμων ποινῶν τοῦ αὐτοκράτορος σχο-
λὴν παντελῆ καταψηφισμένου, μηδενὸς τὸ σῶμα
λωδθθέντος. Λογοποιουμένην δὲ Κομάνων ἐφοδὸν
μανθάνων ὁ αὐτοκράτωρ, ἐκεῖθεν δὲ καὶ τὸν Βοδῖνον
καὶ αὐτοὺς Δαλμάτας παρασπονδήσαι τε καὶ κατὰ
τῆς ἡμεδαπῆς χωρῆσαι βουλομένους, ἐμερίζετο τοῖς
λογισμοῖς, πρὸς ὁπότερον ἂν ἀπονεύσειε τῶν ἐγ-
θρῶν. Δέον οὖν αὐτῷ εἶδοκει κατὰ τῶν Δαλματῶν
πρώτως ἐξοπλίσασθαι, καὶ προκαταλαβεῖν τὰ ἀνα-
μεταξὺ τῆς ἡμεδαπῆς καὶ αὐτῶν διακεῖμενα τέμμη,

A verum etiam in qualemcunque tantæ labis suspi-
cionem incidere. Itaque hac etiam occasione sat
longa ad omnes oratione de mendacii turpitudine
disputavit. Hæc erga fugaces Comanos ita constituit;
alios ex ea gente qui remanserant, et secum castra
mutantem imperatorem erant regio per diem reli-
quum convivio excepit. Nec repræsentare promissa
præmia tum temulentis voluit; at postridie ubi
crapulam edormierant, et vini vapore somni bene-
ficio discusso, eo jam statu erant ut liberalitatis
sensus capere possent, convocatis ad se omnibus
non ea solum quæ pollicitus ipsis erat, cum fide
omnia persolvit, sed plura præterea munifice ad-
mensus est, unum ab eis vicissim exigens, nempe
ne in reditu ad quem se accingebant vicos urbesve
B Romanæ diionis diriperent obiter aut quoquomodo
infestarent. Quam ad rem non contentus præsentī
assensu etiam pignora in futuri fidem ex ipsis
obsides accepit. Quibus et vicissim securitatem iti-
neris petentibus virum fortitudine ac prudentia
præstantem Joannacem assignavit viæ comitem et
necessariorum ipsis ac commodorum provisorem
dispensatoremque omnium, quoad Comanorum

236 officii partibus
redii. Atque hæc hactenus de
bello Scythico; cujus hæud quaquam tamen partes omnes aut casus singulos retulisse me profiteor.
Qui potuissem id quidem? cum et ipsum multum fuerit libasse pauca de multis: velut si pelagus
Adriaticum summo digito stringerem. Nam cuncta quibus se per id tempus nobilitavit Alexius, faci-
nora sigillatim exsequi; explicare, inquam, pro dignitate, quoties in victoriam de pluribus reporta-
rit, quoties ex rebus perditis consilio emergerit, quanta varietate multiplicis virtutis ad omnes unus
diversissimorum temporum iniquitates occurrerit, neque alter Demosthenes queat, ac cum eo simul
chorus universus rhetorum. Imo neque si Academicæ pariter ac Stoæ ingenia conspiraverint adscriptis
celebrandas Alexii res gestas, speraverim æquaturos splendorem orationis cum argumenti merito, ut
totos intenderent facultatis nervos.
Non multi dies fluxerant ab imperatoris in pala-
tium reditu cum deprehensa conjuratio adversus
eum est Ariebis Armenii et Galli Umpertopuli, qui
multitudinem non contemnendam in suam senten-
tiam traxerant. Aderant testes, indicia, argumenta
omnia: ipsaque adeo ad convictionem criminis
manifesta veritas loquebatur; nec fugiendi spatium
rei habuerant, sed astabant insidiatores conjurati
propria ipsos conscientia et confessione prædam-
nantibus. Satis tamen imperator habuit exsilio
eos et bonorum publicatione multare, pœnarum
acriorum præscriptarum legibus, corpus utique
ipsum ac vitam petentium, gratiam convictis inte-
gram faciens. Exinde duplex, neuter lætus, increbres-
cens rumor, alter expeditionis infestæ Comanorum;
B Bodinium alter et Dalmatas novis studere rebus et
irruptionem in nostros fines meditari ferens; in
ancipitem distraxit curam imperatoris animum, non
satis expedientem utri prius periculo videretur

Variæ lectiones ex cod. Coislin

^α κατὰ. ^β Ἰωαννάκην. ^γ ἐκρίθησαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(50) Ἀριέθης. Ariebis Armenii, cujus iterum meminit Anna, lib. v, et Constantini Hermenopuli
conjuratorem enarrant pariter Zonaras et Glycas.

occurrendum. Vicit pars Dalmatas præferens, vi-
sumque factu necessarium ut quæ inter Dalmatiam
Romanumque ab ea parte limitem sitæ in confluviis
convallis sunt, mature manu valida præoccuparentur.
Placuitque convocatis communicatum ducibus, et
pro utilisimo exceptum consilium est. Pronuntiata
ergo expeditione in oram occidentalem versus Illyricum
profectus Augustus urbe regia et Philippopolim
inventus ibi litteras accepit archiepiscopi Bulgariae,
qui tunc erat, affirmantis Joannem sebastocratoris
filium, ducem Dyrrhachii defectionem machinari.
Gravem illi coram hic nuntius attulit, diem inde
noctemque disquirenti secum anxie quam potissimum
negotii ancipitis et lubrici tractandi rationem
iniret. Hinc occurrebat scilicet Isaacii patris adole-
scentis necessitudo, et omnem cogitationem judi-
cialis examinis in reum delatum exercendi fraterni
nominis ac sanguinis discutiebat reverentia. At
aliunde verendum erat, si temere negligeretur indi-
cium ejus publica fama esset auctor, quorsum et um-
perent nullo freno cohibita cupiditates **237** adoles-
centis pro istius ætatis natura præcipitis. Periculum-
que vitanda ut ne dissimulatum intempestiva indulgen-
tia nascens malum in aliquam perniciem evaderet,
unde luctus intolerandi patrio patrique causa
æterna nasceretur. Præstabilius ergo denique visum
dare sedulam ut arcanum juvenis consilium dete-
geretur explorando, et ei sic obviam iretur efficaci
providentia, ut neque respública detrimentum cap-
ret, et adolescentis ipsius ruina præverteretur. **C**
cui pro patrii affectu consultum in primis Augustus
cupiebat. Ab hac deliberatione accersitum magnum
heteriarcham, sive societatis ducem, Argyrum Car-
talzam, origine quidem Scytham, at prudentissimum,
ac spectate virtutis fideique virum, Dyrrhachium
mittit duplicibus instructum litteris: quarum
alteras ad Joannem datas in hunc modum scripserat:
*Certior facta majestas nostra parari contra nos ex-
peditioem barbaricam mox irruptionem per angh-
zarum claustra quæ Romanum inter limitem ac
Dalmatiam interjacent, Constantinopoli proditi animo
prævertendæ refutandæque audacie hostilis, et confinium imperii Romani præsidii idoneis præsum-
niendorum. Ta'î proposito in eas partes proficiscenti mihi opus est te occurrere quam primum et mox præ-
sentem referre qui sit status rerum in provincia quam regis. Et est magnopere de quo agere tecum zelum.*

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁶⁵ μεγαλοπόλεως. ⁶⁶ διαθεβατιούμενος. ⁶⁷ φρονιμώτατον. ⁶⁸ επιμελούμενον. ⁶⁹ τοιαῦτα. ⁷⁰ Desunt
voces ἐφ', ᾧ etc., ἀσφαλίσσασθαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας. Hoc est, **D**
Achridis Bulgariae metropoleos, cujus eo ævo ar-
chiepiscopus erat Theophylactus, patria Constanti-
nopolitanus, scriptis in sacram Scripturam et
commentariis notissimus. Floruit enim Alexio
Comneno imperante, non vero sub Romano Dio-
gene, aut Michaelē Duca, uti vult card. Baronius,
quod ex ipsius epistolis a **343** Meursio editis satis
constat, quarum quedam ad Adrianum Alexii
fratrem Nicephorum Melissenum Cæsarem, Grego-
rium Taronitam, Nicephorum Bryenium Alexii
consocerum, Bryenium Alexii generum, et alios ex
Alexiana et Comnena familia principes scriptæ
sunt, una etiam a Nicolaum patriarcham, qui
pontificatum inivit diei. 7. an. Chr. 1084; præterea
ex Panegyrico Alexio imperatori dicto, qui asserva-
tur in Bibliotheca Bavarica, n. 116, cujus editionis
spem nobis iniecit eruditus Anæ interpres. De Theo-
phylacti scriptis multa habent Baronius, an. 1071,
n. 15 et seq., an. 1075; Bellarminus et Labens,
De script. eccles. et Leo Allatius, *De Eccles.
Occid. et Orient. consens.* lib. II, cap. 10, n. 2.
Archiepiscopus Achridenses, qui Theophylactum
præcesserant, aliquot recenset Seylitzes in Bota-
niata.

ius, *ectus dudum animus Bolcani qui ne aliquid infidi, infestique consilii contra nos coquat male metuo. Quare tum de eo, an foderis conditionibus se contineat; tum de ipsa Dalmatia, quis in ea sensus populi? qui opum apparatus? quæ fides commerciorum doceri a te exspecto, cui talia pro ratione magistratus et vicinia locorum par est comperta esse. Eumvero haud laxi inde in dies mihi adveniumnantii. Quorum indicibus nondum ad præjudicium trahor ad tuum me colloquium reservans, in quo post liquidam explorationem periculi aut mali etiam de opportunis vel cautionibus vel remediis facile inter nos conveniturum auguro. Ac provideo jam nunc firmam illam videri fore gerendi hujus belli rationem, si te cognitis satis omnibus, et tum mandatis, tum copiis instructum novis remittamus in Illyricum: quo ex utroque latere, impetu concordii unum in hostem irruentes, citra periculum, Deo juvante, vincamus.*

Ταῦτα μὲν ἡ πρὸς τὸν Ἰωάννην γραφὴ διελάμβανε· ἡ δὲ γὰρ πρὸς τοὺς λογάδας τῶν ἐποικίων Δυρραχίου τοιαῦθ' ὕπεργόρευεν· Ἐπεὶ καθ' ἡμῶν μελετῶν τὴν Βολκάνον αὐθις μεμαθηκότες τῆς Βυζαντιδος ἐξεληλύθειμεν, κατασφαλισόμενοι τε τὰ ἐν μεσοχωμίῳ τῆς τε ἡμεδαπῆς καὶ τῶν Δαλματῶν διακείμενα τέμνη, ἅμα δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν καὶ τοὺς Δαλμάτας ἀκριθώσασθαι· διὰ τοι ταῦτα δεόν κρίναντες μετακαλέσασθαι τὸν ὑμέτερον δοῦκα καὶ ποθοῦμενον ἀνεψιὸν τοῦ κράτους ἡμῶν, τουτοῦ τὸν τῆν ἡμετέραν ἐγχειρίζοντα ἡμῖν γραφὴν ἐξαπεστείλαμεν δοῦκα τοῦτον προχειρισάμενοι. Δέξασθε αὐτὸν καὶ ὑμεῖς, καὶ εἰς πᾶν τὸ παρ' αὐτοῦ προσταττόμενον ὑπέλκετε. Ταῦτας οὖν τὰς γραφὰς ἐγχειρίσας τῷ Καρατζῆ, ἐνετείλατο ἀπελθόντα πρῶτα μὲν ἐγχειρίσσει τῷ Ἰωάννῃ τὴν πρὸς αὐτὸν γραφὴν. Καὶ εἰ μὲν αὐθαίρτως ἔπειται, ἐκεῖνον μὲν ἐκεῖθεν μετ' εἰρήνης προπέμψαι, αὐτὸν δὲ τὴν φρουρὰν τῆς χώρας ἀναδέξασθαι μέχρις ἂν ἐκεῖνος αὐθις ἐπανέλθῃ· εἰ δὲ ἀντιτείνῃ¹¹ καὶ μὴ πεῖθεται¹², μεταπέμψασθαι τοὺς ὑπάρχοντας τῶν Δυρραχίων, καὶ τὴν ἐτέραν ὑπαναγκύουσα· γραφὴν ἐφ' ᾧ συνάρασθαι αὐτῷ ἐπὶ τῷ τὸν Ἰωάννην κατασχεῖν.

ut sine offensione aut suspicione ulla discederet: ipso interim vicariam pro eo præfecturam ac curam provinciæ usque ad ejus propinquum reditum se gesturum profitente. Sin autem reluctaretur et parere recusaret, tum Caratza præcipuis Dyrrachiensium ad se vocalis alteras litteras ostenderet, insonique, Augusti nomine ac jussa, auxilium exposceret ad Joannem capiendum.

Ταῦτα ἐνωτισθεὶς ὁ σεβαστοκράτωρ ἐν Κωνσταντινουπόλει διατριβῶν σπουδαίως ἐξῆρει, καὶ ἐπὶ δυσὶ νυχθημέροις καταλαμβάνει τὴν Φιλιππούπολιν. Ὑπνώττωντος δὲ τοῦ βασιλέως εἶσω τῆς βασιλικῆς σκηπῆς ἀφορητῆ εἰσελθὼν, εἰς τὴν ἐτέραν κλίνην τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ κατακλιθεὶς καὶ αὐτὸς ὑπνωσθε, τοὺς κατευάζοντας τὸν αὐτοκράτορα διὰ τῆς χειρὸς ἡσυχάζειν ἐπιτάξας. Ὡς γοῦν ὁ βασιλεὺς τοῦ ὑπνου ἀνέθορε καὶ τὸν ἀδελφὸν παρ' ἐπίδαξ ἐθεάσατο, ἡσυχάζων τῶς ἦν, καὶ τοὺς παρατυχόντας αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν καὶ αὐτὸς ἐκέλευεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ σεβαστοκράτωρ ἐξυπνωσθε γενόμενος τὸν ἀδελφὸν καὶ βασιλέα γρηγοροῦντα ἐθεάσατο, κάκεινος ἐνιδὼν αὐτὸν, προσελθόντες ἀμφοτέρω, ἀλλήλους κατασπάζοντο. Εἶτα ὁ μὲν βασιλεὺς ἐπυνοθάνετο τί ἄρα καὶ βούλοιο, καὶ τίς ἡ αἰτία τῆς αὐτοῦ ἐλεύσεως. Ἐκεῖνος δὲ, Σοῦ ἐνεκα, ἔφη. Καὶ ὁ· Μάτην σεαυτὸν συντείνας τοσοῦτον κεκοπίλαξας. Ὁ δὲ

Hæc habuit epistola ad Joannem data. Quæ vero præcipuis Dyrrhachii civibus inscriberetur in hæc fere verba concepta erat: Cum exciti nuntius, qui de Bolcano feruntur bellum in vos parante, profecti Byzantio tendamus ad vestrum limitem, partim occupaturi præsidii claustra vallium et montium angustias qui Romanos Dalmaticosque interjacent fines, partim quid parent cogitentre Dalmatæ certius ex propinquo exploraturi, ad ea duximus conducere ut jam hinc ad nos evocarem ducem vestrum, charissimum nepotem majestatis nostræ: quod ut sine noxa vestra, provinciæque istius fiat, militibus qui per ejus absentium rebus isthic præsit, eum ipsum qui hæc vobis nostram epistolam reddet: cui propterea honores omnes qui duci vestro debentur exhiberi a vobis par est, et volumus; quippe ipsum jure quam optimo ducem Dyrrhachii esse jubemus, confidimusque ac cupimus ut ei vos in omnibus quæ præscripserit, obsequentes præbeatis. Has duas epistolas imperator Caratza tradens ei mandavit, ut Dyrrhachium perlatus, prius Joanni redderet 238 eam quæ ipsi erat inscripta. Ac si ea lecta promptum is se ad profectiorem ostenderet, omnibus ipsum officiis atque honoribus prosequeretur, daretque operam

et hæc dum ita parabantur, perfertur ad sebastocratorem trepidus nuntius de suspicione ac periculo in quibus versaretur Joannes ejus filius. Erat is Constantinopoli: unde momento citatis equis iter arripiens, continuo cursu duum dierum totidemque noctium, Philippopolim pervenit; ibi statim Augustale dormientis tum forte fratris familiariter ingressus sine strepitu, signo manus domesticos monuit ut quiescerent, nec somnum Augusti turbarent: simul in alterum regii cubiculi lectum se de via fessum composuit, citoque obdormivit. Experrectus Augustus cernit præter spem in cubili proximo sopitum: et ei vicissim ipse quoque ne quietem excuteret, obstrepere temperavit, suosque ut idem caverent monuit. Tandem excitatus sebastocrator ubi Augustum vidit vigilantem, sensitque ab ipso item se aspici, progressi utrimque ambo ad fratrum amplexum sese amantissimo osculati

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ ἀντιτείνει. ¹² πεῖθεται.

sunt. Tum rogante imperatore quæ causa inopinati adventus esset? Isaicius: Tua, inquit, causa venit. Alexio vero sibi molestum esse officiose significante, quod frater inutili sui cura tantum laboris exantlasset, nihil Sebastocrator reposuit: nondum maturum statuens de filii negotio loqui, quoad a Dyrrhachio quos exspectabat acciperet nuntios, ejus diligentia quem eo præmiserat. Nam ad primam auram sinistri de filio rumoris Sebastocrator brevissimas litteras per strenuum cursorem ad eum destinavit, quibus jubebat confestim eum ad imperatorem accedere: ad quem et ipse præoccupandum parandaque omnia purgando crimini jam nunc festinaret Philippopolim: ibi præstolaturus adventum filii, celerrime, ut sperabat, et necesse erat, eo accursuri. Ea Sebastocrator opperiens tum quidem nihil aliud nisi vultu et familiaritate solitis fratre salutato, in assignatum ipsi tabernaculum concessit. Verum paulo post missus ad Joannem tabellarius magno cursu Isaicium convenit, proximum Joannis ipsius adventum nuntians. Tum vero is velut se omni suspicionis periculo jam defunctum existimans, fiducia concepta spiritibusque majoribus, imperatorem adit implacitus, iramque haud dubiam anhelans in eos **239** qui primam suspicionis de Joanne mentionem apud imperatorem fecissent. Hunc ita turbide accedentem Augustus contra intuitus, quanquam intellexit statim commotionis causam, percontatus tamen officiose est, *satim salvē?* et, *ut se haberet?* cui ille, *Male, inquit, ejusque incommodi tu ipse causa es.* Sic erat Isaicius; nunquam in vita dilicerat iræ habenas moderari, et erat oppido irritabilis, ita ut vel verbi simplicis minus forte grati auditione efferretur. Porro illis tam stomachosis, hæc nihilo placidiora mox adjunxit: *Nec majestati tuæ tantum succensco, quantum huic* (Adrianum digito monstrabat) *calumniose mentito.* Ad ea mitis ille ac suavis imperator prorsus nihil reposuit; norat enim qua arte flagrantem iracundiam germani mulcere ac sedare oporteret: sed ad consessum invitat fratrem cum Melisseno Nicephoro Cæsare, et quibusdam aliis consanguinitate ipsis intima aut affinitate conjunctis; ii soli circulo secreto disserebant inter se de iis quæ contra Joannem erant dicta. Ut autem sensit Isaicius tam Melissenum quam Adrianum fratrem suum oblique in filium suum invehi, erumpenti jam impar cohibendo stomacho trucibus Adrianum fixit oculis, simulque comminatur vulsorum se ipsi barbam, efferrumque ut condisceret non mentiri propalam, et talibus propinquis imperatorem orbare conari. Hac vice sermonum appulsus qui adventabat Joannes, statim intra intimum regii tabernaculi velum admittitur, ibique coram audit quæ contra ipsum disputabantur; non tamen in rei subsellium aut ad examinis, criminisve purgandi necessitatem est

σεβαστοκρατωρ τῷ; οὐκ ἀντεφθέγγατο, ἀλλ' ὀνειρωττων ἦν τὰ ἀπὸ τοῦ Δυρράχου μετὰ τοῦ προπεμφθέντος παρ' αὐτοῦ κομισθησόμενα μηνύματα. Καὶ γὰρ ἅμα τῷ ἐνωτισθῆναι τὰ θυλλοῦμενα περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, δισύλλαθον ἐγχαράξας πρὸς αὐτὴν γράμμα, παρεκελεύσατο θᾶπτον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα φοιτῆσαι· ὡς καὶ αὐτὸν ἐπ' αὐτῷ τούτῳ τοῦ Βυζαντίου ἐξεληλυθότα πρὸς Φιλιππούπολιν ἐπαίγεσθαι, ἐφ' ᾗ τὰ κατ' αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα εἰσηγηθέντα κατασεῖσαι, τὰ εἰκότα πρὸς τὴν ἀδελφὸν καὶ βασιλέα ὁμίλησαντα· ἅμα δὲ καὶ τὴν αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ἐγχαρτερῆσαι ἀφίξιν. Ἐποχωρήσας δὲ ἀπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τὴν ἀποτεταγμένην αὐτῷ σκηνὴν ἀπεισιν. Παραχρῆμα δὲ καὶ ὁ πρὸς τὴν Ἰωάννην ἀποσταλεὶς γραμματοκομιστὴς δρομαῖος εἰσεῖσιν ἐκεῖθεν ἐπανελθὼν, τὴν τοῦ Ἰωάννου ἀπαγγέλλων ἔλευσιν. Τῆς ὑποφίας οὖν τῆνικαῦτα ὁ σεβαστοκράτωρ ἀπλλαγεὶς καὶ κρείττους ἀναβρώσας· ἐκυτὸν λογισμοῖς, θυμοῦ πλησθεὶς κατὰ τῶν πρώτως εἰσηγησαμένων, τὰ κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τεταραγμένος πρὸς τὸν βασιλέα εἰσθεῖ· ὁ δὲ βασιλεὺς, τοῦτον θεατάμενος, ἐγνώκει μὲν παρυσίῃ τὴν αἰτίαν, ἡρώτα δ' ὄμως, ὅπως ἔχοι. Ὁ δὲ, *Κακῶς, ἔφη, ἐξ αἰτίας σῆς.* Οὐδὲ γὰρ ὄλωσ τὸν θυμὸν περιυλακτοῦντα χαλιναγωγεῖν ἠπίστατο· παρεφῆρετο δὲ καὶ ὑπὸ ψιλοῦ εἰ ἔτυχε βήματος. Ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ ἄλλο τι προσέθετο λέγων· *Οὐ τοσοῦτον κατὰ τῆς σῆς ἐλευπήμα βασιλείας ὅσον κατὰ τουτοῦ* (τὴν Ἀδριανὸν τῷ δακτύλῳ ὑποδείξας) *καταψευδομένον.* Πρὸς ταῦτα δὲ ¹⁵ ὁ παρὺς ἐκείνο; καὶ ἡδὺς βασιλεὺς οὐδὲν οὖν ἐφ' ἔταξο. Ἐγίνωσκε γὰρ, ὅπως ζέοντα τὸν θυμὸν τῆς δαλφου καταπαύσει. Συγκαθεσθέντες οὖν ἄμφω, μετὰ ¹⁶ τοῦ Μελισσηνοῦ Νικηφόρου τοῦ Καίσαρος καὶ τινῶν τῶν ἐξ αἵματος καὶ ἀγγιστείας προσηκόντων αὐτοῦ; ¹⁷ μόνοι πρὸς ἀλλήλους ὠμίλουν περὶ τῶν κατὰ τοῦ Ἰωάννου βηθέντων. Ὡς δὲ τὸν Μελισσηνὸν καὶ τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Ἀδριανὸν κατατρέγοντας ἐσηματισμένως τοῦ ἴδιου υἱοῦ ἔωρα, αἰσθίς τὸν θυμὸν παφλάζοντα μὴ δυνηθεὶς κατασχεῖν, δριμύ πρὸς τὸν Ἀδριανὸν ἀτενίσας, ψιλῶσαι τὸν αὐτοῦ πύγωνα ἠπειλήσατο, καὶ διδάξαι μὴ προφανῶς ψευδόμενον τοιούτων συγγενῶν ἀποστέρησαι τὸν βασιλέα ἐπιχειρεῖν. Ἐν τούτοις ὁ Ἰωάννης κατέλαθε, καὶ παραχρῆμα εἰσω τῆς βασιλικῆς σκηνῆς εἰσάγεται, καὶ πάντων τῶν κατ' αὐτοῦ λαληθέντων ἀκούει. Οὐ μόνον γὰρ εἰς ἐξέτασιν ὄλω; ἄγεται, ἀλλ' ὁ κατάκριτος ἐλεύθερος ἵσταται, τοῦ βασιλέως πρὸς αὐτὸν εἰπόντος· *Πρὸς τὸν σὸν πατέρα καὶ ἀδελφὸν ἐμὸν ἀφορῶν, οὐδ' ἀκοῦσαι τῶν κατὰ σοῦ λαληθέντων ἀρέχομαι. Ἔσο τοίνυν ἀμερίμνως διάγων ὡς τὸ πρότερον.* Ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα ἐντὸς τῆς βασιλικῆς ἐβῆθη ¹⁸ σκηνῆς, μόνων τῶν συγγενῶν, θεοῦ δὲ οὐθενὸς πρόντος. Οὕτω γοῦν τῶν λαληθέντων ἢ μελετηθέντων Ἰωσ; ¹⁹ κατευνασθέντων, τὸν ἴδιον ἀδελφὸν, τὸν σεβαστοκράτορα φημι Ἰσαάκιον, μετακαλεσάμενος σὺν αὐτῷ τῷ Ἰωάννῃ καὶ υἱῷ αὐτοῦ, πολλὰ ὁμιλήσας

Varia lectiones ex cod. Coislin.

¹⁵ Decet vocula δέ. ¹⁶ κατὰ. ¹⁷ αὐτοῖς. ¹⁸ ἐβῆθη. ¹⁹ ἴσων.

πρότερον, ἔφη πρὸς τὸν σεβαστοκράτορα, Σὺ μὲν ἄ
 χαιρῶν ἀπὸ τοῦ πρὸς τὴν βασιλεύουσαν τὰ κατ'
 ἡμῶν τῆ μητρὶ ἀνακουωσόμενος· ἐγὼ δὲ του-
 τοῦ (τὸν Ἰωάννην φησὶν ὑποδείξας) αὐτοῖς, ὡς ὄρῳ,
 ἐκπέμπω πρὸς τὸ Δυρράχιον, ἐφ' ᾧ τὰ τῆς ἰδίας
 ἀρχῆς ἐπιμελῶς ἐνεργεῖν. Οὕτως οὖν ἀπ' ἀλλήλων
 διακρ. θέντες, ὁ μὲν τῆς πρὸς τὸ Βυζάντιον τῆ μετ'
 αὐτὴν εἶχετο, ὁ δὲ πρὸς τὸ Δυρράχιον στέλλεται.

νεμινε. In hunc modum soritis iis, quæ vel reipsa
 rem fratrem una cum Joanne ipsius filio ad se Alexius accersit, multaue cum utroque familiaris-
 sime locutus, sebastocratori ait: Tu quidem in urbem regiam revertere, quo loco res nostræ sint matri
 tenuitatis. Ego vero hunc (Joannem indicabat manu), ut vides, Dyrrhachium remitto curaturum
 gesturumque diligenter provinciam suam. Sic ab invicem disjuncti, ille quidem postridie Byzantium, hic
 Dyrrhachium versus iter instituit.

Ὁ μὲν γὰρ δὲ τούτου τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα
 ἔστη. Ἄλλ' ἐπεὶ Θεόδωρος ὁ Γαυρᾶς (52) ἐνδημήσας
 ἦν ἐν τῇ βασιλευσῶσῃ, γινώσκων τὸ τούτου ὀμβρι-
 μοεργὸν¹⁸, καὶ περὶ τὰς πράξεις ὄξυ, βουλόμενος
 τούτον ἀπελάσαι τῇ· πόλεως, δοῦκα Τραπεζοῦν-
 τος (53) προὔβαλλετο, πάλαι ταύτην ἀπὸ τῶν Τούρ-
 κων ἀφελόμενον. Ὁρμητο μὲν γὰρ οὗτος· ἐκ Χαλ-
 δαίας, καὶ τῶν ἀνωτέρω μερῶν, στρατιώτης δὲ
 περιφανῆς γενόμενος· ἐπὶ τε φρονήσει καὶ ἀνδρείᾳ
 ὑπερέχων ἀπάντων, μικροῦ καὶ μηδέποτε ἔργου
 ἀγόμενος καὶ ἀτυχήσας, ἀλλὰ πάντων ἀεὶ τῶν πο-
 λεμιῶν κρατῶν, καὶ αὐτὴν δὴ τὴν Τραπεζοῦντα
 ἔλαβεν, καὶ ὡς ἴδιον λάχος ἑαυτῷ ἀποκληρωσάμενος,
 ἀμαχοῦ ἦν. Τούτου τὸν υἱὸν Γρηγόριον ὁ σεβαστο-
 κράτωρ Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνὸς εἰς μίαν τῶν θυγατέ-
 ρων αὐτοῦ εἰσψέσαστο. Ἀνήθων δὲ ἀμφὶ τῶν παί-
 δων ὄντων, γαμήλια μόνα σύμφωνα ἀναμεταξὺ
 προέθησαν. Ἐἶτα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Γρηγόριον εἰς χει-
 ρας τοῦ σεβαστοκράτορος παραθέμενος ἰν' ὀπηνίκα
 νομίμου ἄψωνται οἱ παῖδες ἡλικίας, καὶ ἡ μηνστεία
 τελεσθῆ, αὐτὸς συνταξάμενος· τῷ βασιλεῖ εἰς τὴν
 ἰδίαν ἐκπαύσει χώραν. Τῆς δὲ ὀμνευτέδος αὐτοῦ
 μετ' οὐ πολὺ τὸ κοινὸν ἀποδεδωκυίας χρέος, ἑλλην
 οὔθις ἐξ Ἀλανῶν ἠγάγετο εὐγενεστάτην. Ἐτυχε
 δὲ τὴν τε τοῦ σεβαστοκράτορος ὀμνευτέην καὶ ἦν ὁ
 Γαβρᾶς· ἔλαβε, δυοῖν ἀδελφοῖν θυγατέρας εἶναι.
 Τούτου δὴλου γεγονότος, ἐπεὶ ἀπὸ τε τῶν νόμων (54),
 ἀπὸ τε τῶν κανόνων, ἡ τῶν παίδων ἐκωλύετο συν-
 ἄφεια, διετράπη τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα. Γινώσκων
 δὲ ὁ βασιλεὺς, ὅποιοι ὁ Γαβρᾶς στρατιώτης ἐστὶ,
 καὶ ὅποια πράγματα συνταράττειν δύναται, οὐκ
 ἤθελε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Γρηγόριον διασπασθέντος· τοῦ

A redactus, verum in eodem illo quo convictus dam-
 nabatur iudicio ac foro liber et solutus assuit
 singulari beneficio Augusti patruī, qui sic ipsom
 allocutus est: Patris tui germani mei respectu, ne
 audire quidem sustineo quæ contra te dicuntur. Esto
 igitur securus, eodemque jure ac fiducia quibus prius
 fruere. Hæc in intimo secreto augustalis gesta
 dictaque sunt solis cognatis præsentibus, externo
 cogitata, vel delata fuerant, privatim sebastocrato-
 rem fratrem una cum Joanne ipsius filio ad se Alexius accersit, multaue cum utroque familiaris-
 sime locutus, sebastocratori ait: Tu quidem in urbem regiam revertere, quo loco res nostræ sint matri
 tenuitatis. Ego vero hunc (Joannem indicabat manu), ut vides, Dyrrhachium remitto curaturum
 gesturumque diligenter provinciam suam. Sic ab invicem disjuncti, ille quidem postridie Byzantium, hic
 Dyrrhachium versus iter instituit.

B Alia quoque tunc quædam fuit in imperatorem
 conspiratio, quam deinceps exsequar. Theodorus
 erat Gauras in urbe commorans regia, 240 pro-
 fectus aliunde, cujus vehementem et strenuum effi-
 cacemque novandis rebus veritus animum Alexius,
 duce ipso creato Trapezuntis, quam is urbem Tur-
 cis eripuerat, suspectum ab se hominem specie
 honoris ablegaverat. Oriundus hic e Chaldæa ei ex
 superioribus regionis ejus profectus partibus, exi-
 miam in militia laudem tulerat, quod et consilio et
 manu facile se præstare omnibus comprobasset
 rebus ipsis, nullo unquam ne minimo quidem
 militari facinore suscepto sine successu, sed splen-
 didis semper reportatis de hoste victoriis, ita ut
 Trapezuntem ipsam urbem Turcis extortam sibī
 C propriam vindicans invictæ vir potentæ vulgo
 putaretur. Hujus filio Gregorio sebastocrator Isaa-
 cius Comnenus filiarum unam collocaverat, verum
 neutro puerorum adhuc assecuto pubertatem non
 ultra pacta nuptialia res processerat. Theodorus
 tamen Gregorium filium sebastocratori commiserat
 apud ipsum futurum, ut cum primum legitimam
 ætatem pueri attigissent, rite ad nuptias procede-
 retur. Atque his constitutis Gauras, Augustoque
 salutato, dominum revertitur, ubi defuncta haud
 multo post ejus uxore, cum aliam ex Alanis nobilis-
 simam duxisset, contigit novam Gauræ conjugem
 cum sebastocratoris matrona duorum fratrum esse
 filias: quo palam facto, novaque inter ipsos affini-
 tate deprehensa, ob quam nec per civiles nec per
 ecclesiasticas jam leges adolescentum perlici connu-
 bium fas erat, sponsalia prius facta dirempta sunt.

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹⁸ ὀμβριμοεργόν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(52) Γαυρᾶς. Constat illustrem imprimis fuisse
 hanc familiam, quæ a Chaldæa migravit Constanti-
 nopolim, ex qua recensentur a Scylitzæ, Constanti-
 nus Gabras, seu Gauras, imperante Basilio Porph.;
 Michael Gabras, qui in Michaelem Paphlagonem
 conspiravit; Theodorus Gabras Sebastus, Martyr a
 Zonara ob quam nescio causam cognominatus, dux
 Trapezuntis renuntiatus ab Alexio; Gregorius ejus
 filius, cui Idem Alexius Mariam filiam despondit, ut
 est apud Annam et Zonaram; Constantinus Gabras
 Philadelphicæ præfectus, eidem Annæ, lib. xiv.

Idem, opinor, qui Manuele imperante tyrannidem
 invasit, ut auctor est Nicetas, lib. iv, cap. 6, et
 Michael Gabras, qui Eudociam Comnenam, Andro-
 nici Comneni sebastocratoris filiam, uxorem duxit,
 de quo idem Nicetas.

(53) Δοῦκα Τραπεζοῦντος. Trapezuntinam pro-
 vinciam a præfectis ducum titulo administratam
 docet infra Anna, pag. 364, et Aithonus, in His.
 Orient. cap. 13.

(54) Τῶν νόμων. Vide Balsamon in Nomocar.
 Phot. tit. 13, cap. 41.

Verum imperator reputans quantus bellator Gauras A
 esset, et quam efficax turbandis rebus, noluit his
 sponsalibus solutis remitti ad patrem puerum, sed
 retinere ipsum Constantinopoli decrevit duabus de
 causis. Primum ut fidei ac benevolentiae Gauræ
 obsidem haberet, cujus ille respectu si quid jam
 forte machinaretur, cœptis absteret; deinde ut
 sensim adolescentis animum sibi demereretur, tra-
 heretque volentem ad necessitudinem secum inun-
 dam connubio cum una e meis sororibus celebranda.
 Has differendi roditus Gregorii pueri causas impe-
 rator habuit. At Gauras interim Constantinopolim
 profectus, nihil eorum quæ imperator meditabatur,
 sciens, unam rem spectabat agebatque ut strepitu
 quam minime receptum ex aula summa filium secum
 reduceret. Arcanum utrimque consilium erat, minus
 tamen imperatore suum dissimulante. Is enim
 Gauram alloquens obliquis nec nimis obscuris
 subindicavit sermonibus quid de pæro cogitaret.
 Quæ tamen ille vel non intelligens, vel ob priorum
 circumventionem sponsalium ægro adhuc animo sub-
 offensus, vel ob aliam ignotam mihi rationem, dari
 suum sibi filium revertenti petiit. Hic non amplius
 dissimulatione usus Augustus, utique negavit. Tum
 Gauras sic habitum, vultum sermonemque 241
 componit, quasi non illibenter relinqueret filium,
 cuiusque gubernationem omnem Augusti arbitrio
 prmitteret. Salutato ergo imperatore Byzantio
 discedens, ab sebastocratore, pro veteri hospitio,
 quod designata licet frustra necessitudo affinitatis
 inchoaverat post eam quoque abruptam duraturum,
 exceptus est in suburbanam domum magnifica ele-
 gantia structam prope templum magni martyris
 Phocæ ad Propontidem situm. Prosequelatur eo
 usque adolescens discedentem patrem. Ibi post
 regias epulas cum sebastocratori Byzantium repe-
 tenti Theodorus ad iter procinctus valediceret
 gratiasque ageret, petitionem officio attulit, licere

τοιούτου συναλλάγματος παλινδρομηῆσαι πρὸς αὐτὸν,
 ἀλλὰ κατέχειν τοῦτον εἰς τὴν βασιλεύουσαν θυοῖν ἡ
 ἔνεκα, ἵν' ἄμα μὲν ὡς ἄμηνον αὐτὸν παρακτιέτοι,
 ἄμα δὲ καὶ τὴν τοῦ Γαβρᾶ εὐνοίαν ἐπισπάσαι το-
 κάντεσθην ἐὰν πονηρὸν τι βούληται, ἀπόσχηται τοῦ
 τοιούτου. Μιᾶ γοῦν τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν (55) Γρηγό-
 ριον συνάψαι ἐβούλετο, διὰ τοι ταῦτα ὑπερετίθετο
 τὴν τοῦ παιδὸς ἀποστολήν. Καταλαθῶν δὲ αὐθις ὁ
 Γαβρᾶς τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων καὶ μηδὲν τῶν
 παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος μελετωμένων συνελθὼν, ἐπέ-
 παι τὸν ἴδιον υἱὸν λεληθῶτως ἀναλαβέσθαι. Εἶχε δὲ
 τῶς τὸ βεβουλευμένον ἀνεκφόρον, καὶ ὁ αὐτο-
 κράτωρ παρηγγίσετο τι καὶ παρενέφαινε αὐτῷ πρὸ
 τοῦ σκοπομένου. Ὁ δὲ εἶπε μὴ γνοῦς, εἶπε καὶ
 ἀκηδιάσας διὰ τὴν πρὸ μικροῦ γεγούσιν τοῦ τοιοῦ-
 του κήδους διάξυειν, οὐκ οἶδ' ὅπως ἤγειτο τὸν
 υἱὸν δοθῆναι οἱ ἐπαναστρέφοντι. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ
 ἀνένευε πρὸς τοῦτο. Σχηματιζόμενος δὲ ὁ Γαβρᾶς
 ἔκοντι τοῦτον καταλιμπάνειν, καὶ τῆ τοῦ αὐτοκρά-
 τορος τὰ κατὰ τὸ παιδίον ἀναθέσθαι γνώμῃ, ἐπὶ
 συναξάμενος αὐτῷ τοῦ ἀπάρτι Βυζαντίου ἐξί-
 ναι ἐμελλεν, ὑπέδεχθη παρὰ τοῦ σεβαστοκράτορος,
 διὰ τὸ παρακολουθήσαν κήδος, καὶ ἦν πρὸς αὐτὸν
 ἐκ ταυτησὶ τῆς αἰτίας ἔσχε συνήθειαν, ἐνθα τὸ τοῦ
 μεγαλομάρτυρος Φωκᾶ τέμνος (56) ἰδρυταὶ προ-
 ἀπειν τι τοῦτο περὶ τὴν Προποντιδα διακείμενον
 περικαλλές. Διψιλῶς οὖν αὐτοῦ που εὐωχηθέντες, ὁ
 μὲν σεβαστοκράτωρ πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπανήκει, ὁ
 δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἤγειτο παραχωρηθῆναι οἱ καὶ τῆ
 μετ' αὐτὴν συνείναι ἢ αὐτῷ. Ὁ δ' εὐθὺς κατένευε.
 Ὁ δὲ πολλὰκις ῥηθείς Γαβρᾶς ἐπεὶ τῆ μετ' αὐτὴν
 χωρίζεσθαι ἤδη τοῦ παιδὸς ἐμελλε, τοὺς παιδαγω-
 γοὺς ἤξιον συνέψεσθαι οἱ μέχρι Σωσθενίου (57)
 καίτοι γὰρ ἐμὲ κατασκηνοῦν. Οἱ δὲ κατανεύσαντες
 συναπήσαν μετ' αὐτοῦ, καὶ ὁ οὕτως καὶ ἐν τῷ μέ-
 λει αὐθις ἐκείθεν ἀπαίρειν, τὸ αὐτὸ τοὺς παιδαγω-
 γοὺς ἤγειτο συνέψεσθαι τούτῳ τὸν υἱὸν καὶ μέχρι
 τοῦ Φάρου (58). Οἱ δὲ ἀνένευον. Ὁ δὲ σπλάγγνα ἔ-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁹ θυοῖν. ⁸⁰ Desunt voces καὶ ὁ, etc., σκοπομένου. ⁸¹ Desunt voces αὐτῷ τοῦ. ⁸² συνείναι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(55) Τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν. Zonaras in Alexio :
 Τῆ μὲν οὖν Μαρίας τὸν τοῦ Γαβρᾶ ἐκείνου Θεοδώρου
 τοῦ σεβαστοῦ καὶ μάρτυρος υἱὸν τὸν Γρηγόριον
 ἐμνηστεύσατο, εἶτα τὴν μνηστείαν λύσας, οὕτω
 ὄξεν αὐτῷ, χάριτον ἀποπεμπόμενος, ἕτερον μνη-
 στεῖρα τῆ θυγατρὶ ταύτῃ τὸν Εὐφορθίου υἱὸν τοῦ
 Κατακαλῶν τὸν Νικηφόρον εἰσεποίησατο.

(56) Φωκᾶ τέμνος. Celeberrimum monasterium
 in sinistra Sthenii ripa exstructum a quodam im-
 peratoris cubiculario, eo loci ubi magnificum sub-
 urbanum ædificarat Arsaverus patricius, Michaelis
 Balho imperante, quemadmodum narrat Scylitzes.
 A Basilio Macedone exstructam D. Phocæ ædem,
 ultra sinum (πέρα) auctor est Codinus, *De orig.*
 Superest etiamnum, Græcique Agion Phocam vo-
 cant, ut tradunt P. Gyllius, lib. II *De Bosp. Thrac.*
 cap. 8, et Leunclav. in *Pand. Turc.* n. 128. Illius
 meminit rursum Anna, lib. x, pag. 293.

(57) Σωσθενίου. Locus est in Anaplo, seu Euro-
 pæano freti littore, veteribus Phonea dictus, ut
 auctor est Ducas, *Hist.* cap. 54, seu ut censet
 Gyllius, lib. IV *De Bosp. Thr.* cap. 14, *Lethosenes,*

vel *Lasthenes.* Hujus positionem describit Leontius
 Scholasticus, lib. IV *Anthol.* cap. 25. Ibi ædem
 magnificam D. Michaeli sacræm exstruxerat olim
 Constantinus M., ut tradunt Cœlrenus et Nicepho-
 rus Call. lib. VII, cap. 50, quam a Justiniano in-
 stauratam refert Procopius, lib. I *De ædif. Just.*
 rursum a Basilio Macedone Scylitzes. Hanc tandem
 everit Amurathes sultanus, et ex ruderibus cas-
 trum ad Ponti fauces erexit, ut auctor est Ducas
 loco citato. Eademque in Estiis apud Sozomen.
 lib. II, cap. 2, in dubium vocat idem Gyllius.
 Monasterii Sostheniani mentio est apud Constanti-
 num in Basilio, cap. 63, et Nicetam in Isaac.
 lib. I, n. 6.

(58) Μέχρι τοῦ φάρου. 344 Exstitit in extremo
 freti littore Europæano, hand procul a Cyaneis pe-
 tris, pharus, seu turris, in qua noctu accensæ
 faces navigantium in ostium ponti cursum regebant.
 Hujus mentionem faciunt Dionysius Byzantius in
 Anaplo, apud Gyll. lib. II *De Bosp. Thrac.* cap. 20;
 Leo Gramm. in Constantino Porph. et Manuel
 Chrysoloras, *De laudibus Novæ Romæ*, pag. 120;

πατρικὰ προεβάλλετο καὶ ἀποδημίαν μακρὰν καὶ ἄλλ' ἅττα συνείρων τούτοις κατέκλασε τὰς τῶν παιδαγωγῶν κηρύβιας, καὶ πεισθέντες, τοὺς αὐτοῦ λόγους συνείποντο αὐτῷ. Τὸν Φάρων τοῖνον καταλαβὼν, εἰς φῶς τὴν σιγήσιν προήγαγε. Καὶ ἀναλαβόμενος τὸ παιδίον καὶ ἐμβαλὼν εἰς ἰλκάδα, τῷ τοῦ πόντου βοθίῳ ἑαυτὸν τε καὶ τὸν υἱὸν ἐπαφῆκε. Μεμαθηκώς δὲ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ, θάετον ἢ λόγος δρομάδας νῆας κατ' αὐτοῦ ἐξέπεμπεν⁸³, ἐντειλάμενος τοῖς ἐπαρχομένοις⁸⁴ τῷ μὲν Γαβρᾶ τὰς πρὸς αὐτὸν ἔχειρίσαι γραφὰς, τὸ δὲ παιδίον σπεῦσαι μετὰ τῆς ἐκεῖνου γνώμης ἀναλαθέσθαι, εἰ μὴ ἄρα ἐγὼρὸν τὴν αὐτοκράτορα βούλοιο ἐσχηκέναι. Καταλαμβάνουσι τοῖνον αὐτοὺς⁸⁵ οἱ ἀπέλθόντες, ἐνθεν τῆς Αἰγίνου πόλεως (59) κατὰ τὴν πόλιν, τὴν οὐτωσὶ ἐγγωρίως Κόραμβιν⁸⁶ (60) καλουμένην. Καὶ δὴ τὰς βασιλικὰς ἐχειρίσαντες γραφὰς, δι' ὧν ὁ αὐτοκράτωρ ἐνεζαίνε, μίξ τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν τὸ παιδίον βούλεσθαι συναρμόσαι καὶ πολλὰ ἅττα πρὸς αὐτὸν ὠμίληχότες, πείθουσιν ἐκπέμψαι τὸν υἱόν. Ὅνπερ θεασάμενος ὁ αὐτοκράτωρ καὶ διὰ τῶν συνήθων ἐγγράφων μόνων τάχα τὸ συνάλλαγμα ἐμπαδώσας, παιδαγωγῷ παραδίδωκεν, ἐνὶ τῆς⁸⁷ βασιλίδος θεραπόντων Μιχαὴλ τῷ ἐκτομίᾳ· κῆθ' οὕτω περὶ τὰ ἀνάκτορα ἐνδιατριβόντα πολλῆς ἐπιμελείας ἔξλου, τὰ τε ἦδη⁸⁸ διορθούμενος καὶ πᾶσαν παιδείαν στρατιωτικὴν ἐκδιδάσκων· ὅποια δὲ τὰ τῶν νέων, μὴ βουλούμενος ὄλιγς ὑποτάσσεσθαι τινι, ἦνιστο ὡς μὴ προσηκούσης⁸⁹ ἀξιούμενος τιμῆς. Δυσαρρεστῶν δὲ ἅμα καὶ πρὸς τὸν παιδαγωγὸν, ἐσκέπτετο πρὸς τὸν βίον φοιτήσας πατέρα, δέον μᾶλλον εὐχαριστεῖν ἐπιμελείας τοσαύτης ἀξιούμενον. Οὐ μέχρι δὲ τούτου περιστατο τούτῳ τὸ βούλευμα, ἀλλὰ καὶ ἔργου ἤπτετο. Προσελθὼν οὖν ἀνακοινοῦται τιεὶ τὸ ἀπίρρητον. Ἦσαν δὲ ὁ τε Γεώργιος τοῦ Δεκανοῦ, Εὐστάθιος ὁ Καμύτζης, καὶ Μιχαὴλ ὁ οἰνοχόος (δν καὶ πιγκέρνην (61) συνήθως οἱ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς ὀνομάζουσιν). Ἄνδρες δὲ οὗτοι μαχιμώτατοί τε καὶ τῶν λίαν προσφικειωμένων τῷ βασιλεῖ. Τούτων ὁ Μιχαὴλ προσελθὼν, ἀπαγγέλλει πάντα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ὅ· δὲ οὐ πάνυ πιστεύων⁹⁰ ἔχων ἀνενευε πρὸς τὰ ῥήματα. Ἐπικειμένου δὲ τοῦ Γαβρᾶ καὶ τὸν δρατμὸν ἐπέειργτος, οἱ εὐνοώτερον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διακρίμενοι ἔφασαν· Εἰ μὴ δι' ὄρκου ἡμῖν τὸ βεβουλευμένον πιστώσεις, οὐ συνεψόμεθά σοι. Τοῦ δὲ κατανεύσαντος τὸν ἄγιον ἦλον (62),

A per eum nato postulans comitari abeuntem patrem postredie quoque; facile id impetratum. At Gauras die postera jam lapsa avelli a filio nondum sustinens curatores pueri rogabat, sequerentur se usque ad Sosthenium; ibi enim diversaturus erat. Illi annuentes eo usque processere. Inde ubi descendendum fuit, idem patrem affectus ad eandem supplicationem impulit. Petebat prorogari sibi usuram filii usque Pharam. Enimvero id illi pernegare. Verum ille cum paterna viscera, longinquitatem itineris, ægritudinem absentis ejusmodique alia, qua valebat arte enomeraret, fregit tandem pædagogorum animos, et ut eo usque sibi obsequerentur evicit. Pharam sic provectus, non jam amplius dubitavit expromere quid vellet; nam arrepto puero et in onerariam conjecto mari se illumque commisit. Id simul cognovit imperator dicto citius celeres post ipsum admisit naves, dato victoribus mandato, ut ubi quam possent citissimè Gauram assequerentur, redderent ei statim quas tradebat ipsis litteras, puerumque confestim ab eo reciperent. Sin negaret, utique renuntiarent hostem ipsi futurum imperatorem. Cum his mandatis festinantes assequuntur Gauram e regione Ægini civitatis, ad urbem indigenarum lingua Carambim dicitam. Reddunt ei imperatoris litteras quibus ciare fatebatur velle se unam sororum mearum ejus filio dare conjugem; ad hoc ipsi legati multam sermonum suasionem adjunxerunt, perfecereque tandem ut filium remitteret, quem redirem Augustus videns, nihil dilatis sponsalibus connubialia conscribi curavit pacta ritu legitimo ac recepto, tum opperieas maturitatem ætatis puerum pædago tradidit, uni ex imperatricis ministris Michaeli ennucho, Gregoriumque Gauram designatum generum inde in palatio diversari jussum paterna plane cura complexus est, qua mores adolescentis ipse fingens, qua eundem institutione prima militaris universæ artis inficiens. Cæterum, ut ingenia puerorum sunt, disciplinæ handquaquam 242 hic patiens, obsequiique indocilis, non erat in potestate magistrorum, et utcumque pro merito vel clementissime correctus, minime habitam dignitatis locique sui rationem querebatur; graves iis de causis adversus pædagogum offensiones suscipiens ac præ se ferens; ac cum eum par esset pro tam diligenti sui cura et institutione

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸³ ἐξέπεμψεν. ⁸⁴ ἀπερχομένοις. ⁸⁵ αὐτοί. ⁸⁶ Κόραβιν. ⁸⁷ τῶν τῆς. ⁸⁸ ἦδη. ⁸⁹ προσηκούσης δῆθεν. ⁹⁰ πιστεύειν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

S. Martinus PP. in Epist. apud Anasias. in Collect. Postquam egressi sumus ex eo, quod Ierond dicitur, a Constantinopoli navigantes sanctu quinta feria Cænæ Domini pertransivimus Pharam, per diversa loca transivimus. — et Chersonem pervenimus. Vide Leunclav. Pand. cap. 128, et Gyll. De Bosp. Thr. lib. II, cap. 24.

(59) Αἰγίνου πόλεως. Stephanus Αἰγινήτην, πολίχνην καὶ ποταμὸν Παφλαγονίας facit. Eandem esse urbem cum Ægini oppido, suadet Iter Trapezuntinum Gabræ, cui Paphlagoniæ litus legendum

fuit, antequam Trapezuntem perveniret.

(60) Κόραμβιν. Promontorium Galatiæ Ptolemæo, Paphlagoniæ Enstathio, oppidum Plinio, cujus etiam meminit Arrianus in Periplo.

(61) Πιγκέρνην. Pincerna. Dignitas Palatina. Nicephorus Greg. lib. vi: Πιγκέρνης ἀξίωμα ὧν. Vide Glossaria.

(62) Τὸν ἄγιον ἦλον. Ἦλος, Annæ non clavus, sed cuspis et ferrum lanceæ dicitur hoc loco, et infra, lib. XII et XIV. Interdum etiam ipsa lancea, ut lib. II. Igitur imperatoris ministri, quo Grego-

gratis agere, ille potius fugam ad patrem meditabatur. Nec vero in meditatione sola constitit, ad opus quin etiam progressus ipsum socios atque adiutores effugii quæsit. Erant Georgius Decani, Eustathius Comyzes, et Michael pocillator (pincernam vulgo palatii officiales consueverunt nominare) viri omnes fortissimi et ex intimis familiaribus Augusti, quibuscum sententiam communicavit suam adolescens. Horum unus Michael indicium rei ad imperatorem detulit, credere recusantem; itaque remisso sine fide Michaele, cum instaret inceptis Garas junior et alios atque alios sibi conciliare ministrorum palatii tentaret, quorum ex his erga imperatorem fides quovis respectu major fuit, ii cum facile novitatem spernerent, tamen laborabant quo tandem modo persuadere imperatori possent vere id agi quod ipse adduci ut crederet nequibat.

Varisæ lectiones ex cod. Coislin.

¹ ὑπεδείκνυτο. ² ἀναλαμβάνει. ³ ταῦτα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

rium Gabram non tam fallerent, quam in casses conjicerent, darentque certius Alexio Gabræ consilii de fuga argumentum, suadent a-olescenti, ut sacrum lanceæ ferrum, quo Christi latus perforatum creditur, a templo abstrahat, colloque appen-lat fidei ipsis faciendæ causa, qui tum erat Encolpio-rum usus. Certe magna fuit eo ævo veneratione cultum Constantinopoli hæcæ Dominicæ Passionis instrumentum, quod Hierosolymis in urbem illatum est an. Heraclii 4, 27 Octobr. et in sede Sophia-na depositum. *Chronicon Alex.* Τῆς κη' τοῦ Ἰπερβερε-ταίου, κατὰ Ῥωμαίους Ὀκτωβρίου μηνός, ἡμέρα ζ', τῆ ἐπὶ Κυριακῆν νυκτὶ, ἠνέγκθη ἡ τιμία λόγχη ἀπὸ τῶν ἁγίων τόπων, etc. Ubi λόγχης vocabulo, ferrum lanceæ ipsius innui infra docemus. Inter reliquias Constantinopoli in Franciam allatas, et a Balduino II imperatore D. Ludovico regi concessas recensetur in ejusdem Balduini diplomate an. 1247: *Ferrum sacræ lanceæ quo perforatum fuit latus Domini nostri Jesu Christi*, idque tradunt asservari in Sancta Capella Paris. At certe Ducas, in Monodia super urbe a Turcis capta, Historiæ suæ c. 41, videtur sacram lanceam eo ævo Constantinopoli assevatam innuere, cum a Turcis expugnata est, eamque cum cæteris divorum reliquiis expilatam: Πρὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ Κυρίου μου σώματα, τὰ πρὸ πολλοῦ φουτευθέντα ἐν τῷ ἀεὶθλαί παραδείσῳ, ἔχοντα ἐν μέσῳ τούτων τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον, τὴν λόγχην, τὸν σπόγγον, τὸν κάλαμον; Testatur etiam Christophorus Bondelmontius, in templo Studiano asservatam Dominicam lanceam, seu potius ferrum lanceæ, suo ævo, et paulo ante expugnata a Turcis Constantinopolium. Quod præterea astruit Theodorus Spanduginus in *Hist. Turc.* scribit enim Bajazetem sultanum ad Innocentium PP. quo eum demereretur, per Mustapham Bassam misisse ferrum lanceæ, quo Christi latus transfixum fuit, spongiam, arundinem, et alias reliquias, quas Muchemetus parens summo studio conservarat. Quod quidem lanceæ ferrum Romæ in ecclesia S. Petri in Vaticano servari, et quotannis feria vi Majoris Hebdomadæ populo colendum exponi auctor est Atilius Serranus, lib. *De septem urbis eccles.* Summa vero religione, præcipuoque cultu a Constantinopolitanis habitam sacram lanceam hinc patet, quod cum morbo conflictarentur, 345 aut vulnere quopiam laborarent, a sacerdote uolori sacra lancea, vel potius ejus ferro, Dominicæ crucis signum fieri postularent, quo levaretur, aut curaretur dolor. Exstant in Euchologio preces, quæ tum recitabantur:

Α δ' οὐ τὴν τοῦ ἐμοῦ Σωτῆρος πλευρὴν οἱ ἄνομοι ἔνυξαν ὑπεδείκνυον ¹ οὐ ἔκειτο βουλευσάμενοι ἀνα-λαβεῖσθαι καὶ ἐξαγαγεῖν, ὥστε εἰς τὸν δι' αὐτοῦ τραθέντα ἐπομόσασθαι. Πέθεται: τοῦτοις ὁ Γαβρᾶς καὶ εἰσελθὼν ἀναλαμβάνεται ² λαθραίως τὸν ἅγιον ἦλον. Εἰς δὲ τις τῶν προκαταγγειλάντων τῷ αὐτοκράτορι τὴν βουλὴν, δρομαῖος εἰπελθὼν, ἔφη ὡς ἴδε καὶ ὁ Γαβρᾶς, καὶ ἔ ἦλος ἐγκόλιος αὐτῷ. Καὶ παραχρῆμα ἐπισκήψαντος τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ὁ Γαβρᾶς εἰσήγετο, καὶ ὁ ἦλος τοῦ κόλπου εὐ-θύς ἐξήγετο. Ἐρωτηθεὶς δὲ ἀπήγγειλε πάντα ³ ἐκ ψιλῆς ἔπαρωτησεως, τούς τε συνιστορας ὁμολογή-σας, καὶ τὰ βεβουλευμένα ἅπαντα. Αὐτοῦ μὲν οὖν καταψηφισάμενος παραδίδωσι πρὸς τὸν δοῦκα Φι-λιππουπόλεως Γεώργιον τὸν Μεσοποταμίτην (63), ὥστε ἐμφρουρον τοῦτον τηρεῖν δεσμώτην ἐν τῇ ἀκροπόλει. Γεώργιον δὲ τὸν τοῦ Δεκανοῦ μετὰ

Ὅταν σταυροὶ ὁ ἱερεὺς πάθος νοσήματος μετὰ τῆς ἁγίας λόγχης. De ferro lanceæ Constantinopoli asservato agit rursum Anna, lib. xii et xiv, p. 415 et 419, cuius cuspidem, Constantinopoli allatam, Centulensi monasterio a Ludovico Pio concessam auctor est Hariulfus, lib. iii *Chronic. Centul.* c. 5 et 20. De ipsa vero lancea quædam habent Brower, lib. iv et xvii *Annal. Trevir.* et Malbrancus, lib. v *De Morinis*, cap. 65; lib. vii, cap. 38. Sed et inolevit insignis olim de sacra ista lancea apud quosdam scriptores Germanicos error, qui lanceam, quam inter Regalia, seu sacra καίμηλα imperatorum Germanicorum asservatam constat, illam esse putant, qua Christi latus transfixum fuit: atque in his est Henricus Rebdorff. in an. Chr. 1550. Verum lancea illa Alemannicorum Augustorum fuit Constantinii M. vel ut quibusdam placet, S. Mauricii Mart. quam a Rudolpho Burgundionum rege obtinuit Henricus I imp. ut pluribus refert Conradus abbas Usperg. in eodem Henrico, ubi ejus formam describit. De ea etiam *Chronic. Reichersbergense*, an. 1004. De sacra vero lancea Hierosolymis a nostris inventa agetur, infra ad lib. II.

(63) *Μεσοποταμίτην*. Ille idem est, ni fallor, qui *Mesopotamius* dicitur in *Biblioth. Cluniac.* pag. 565, Cæsareæ Cappadociæ archiepiscopi ex fratre nepos, cui Michael Ducas imperator ex fratre aut sorore neptem in conjugem dedit, et postmodum in ordinem actis eodem Michaele et Botaniata, ab Alexio tamen in honore habitus, illo adhuc imperante diem extremum obiit. Inessa et mox capta a Turcis Cæsareæ, Mesopotamita in urbem reversus, tabelam Græcantiæ, et elegantissimum operis, non mediocrem Dominicæ crucis particulam continentem, ex metropolitana Ecclesia, in qua tum archidiaconi fungebatur dignitate, ablatam sibi retinuit, coluitque quoad vixit. Hanc ferebant a magno Basilio Cæsariensi episcopo Ecclesiæ suæ olim concessam, a successoribus summo cultu et observatione deinceps habitam. Exstincto demum Mesopotamita, Mauricius Braecarensis in Hispania archiepiscopus, dum Constantinopoli ex Syria redire moraretur, ab uxore magno redemptam pretio, ad Cluniacense monasterium transmisit an. Chr. 1112. Basilium Mesopotamitam in castris Alexii ad Dyrrachenum obsidionem militatis memorat Guillel. Apul. lib. iv. Michaelis ejusdem Mesopotamitiæ sub Theodosio Patr. CP. meminit *Jus Græco-Rom.* tom. I, pag. 252.

γραμμάτων πρὸς Λέοντα ⁶⁴ Νικηρίτην δούκα τῶ ⁶⁵ A Sic ergo juvent respondent : Nisi vere te ita velle τότε τοῦ περὶ Δουνάβου ⁶⁶ (64) τυγγάνοντα πέπομφιν, ὡς δῆθεν καὶ αὐτὸν σὺν ἐκείνῳ τὰ περὶ τὴν Δάννουδιν ⁶⁷ φυλάττειν· τὸ δὲ πᾶν ἵνα μᾶλλον ἐκείνως παρὰ τοῦ Νικηρίτου ἐπιτηροῖτο. Ἐμφροῦρους δὲ καὶ αὐτὸν Εὐστάθιον τὸν τοῦ Καμύτζη, καὶ τοὺς λοιποὺς περιορίσας εἶχεν.

parareque, ut ais, ad patrem tuum fugere nobis jurejurando confirmaveris, haudquaquam assentimur tibi. Puero vero quidquid vellent facturum recipienti ostenderunt ubi servaretur sacer mucro quo Salvatoris mei latus impii pupugerunt, consulentes ipsi ut eum inde sumptum secum auferret in

eoque per eum qui vulneratus illo ferro fuerat juramentum daret fidem apud quosvis habiturum. Paruit adolescens penetratisque clam sacris adytis venerabilen abstulit cuspidem. Tum vero eorum quispiam qui jam machinationes Gauræ pueri frustra indicarat Augusto detrectanti credere, ad eum denuo accurrens, En, inquit, idoneo testimonio convictum Gauram. Sacrum mucronem de collo suspensum gestat ad devinciendum conjurationis sacramentum. Vocatus extemplo puer clavum in sinu habere deprehensus est : nec cunctatus cætera fateri ad interrogationem primam conscriptorumque nominum ac destinationis totius ordinem pandere. Confessum reum præsens damnatio in arce custodiendum addixit duci Philippopolis Georgio Mesopotamitæ. Georgius Decani cum litteris missus est ad Leonem Niceritem ducem prope Danubianæ regionis, specie tanquam ei videlicet in Danubii custodia auxilio futurus, revera ut ipse potius a Nicerita custodiretur. Eustathium vero Camytæ et alios in certa loca relegatos, fido ubique conclusos præsidio habuit.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁴ Λέοντα τῶ. ⁶⁵ Decst vocula τῶ. ⁶⁶ Δαννούδου. ⁶⁷ Δάννουδιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(64) Δούκα τοῦ περὶ Δουνάβου. Id est, regionum B pag. 777, urbium nempe et munitionum ad Danubii Istro adjacentium ducem, qui Δούξ τῶν παριστρῶν ripas exstructarum, quarum meminit Procopius, Scylitzæ dicitur, et Zonaræ in Michaele Ducæ : Ἄρ- lib. iv *De ædif. Justin.* pag. 38 et 39, prioris edit. χων τῶν παριστρῶν πόλεων, eidem Scylitzæ,

ANNHΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Θ'.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER IX.

243 ARGUMENTUM.

Carycæ ac Rhapsomatis rebelliones, quorum hic Cyprum, ille Cretam invaserat, in exortu feliciter oppressæ. Tzachæ bellum Abydænum nece ipsius terminatum. Expeditio Dalinatica triplex. Nicephori Diogenis conjuratio et insidiæ in Augustum deteguntur puniunturque

PERIOCHE.

Imperator limitem Dalmaticum invisit, et firmat munitionibus, labore magno. Spes et cogitationes Tzachæ imperatori compertæ, qui eis occurrit. Joannes Duca in Tzacham cum terrestri maritimoque exercitu militatur. Scita munitio castrorum. Mitylene oppugnatur. Trimestre spatium quotidianis contra Tzacham præliis extractum, magna fatigatione Romani exercitus, tandem victoris solerti stratagemate imperatoris. Tzachas impetrata pace datisque et acceptis obsidibus, fidem 244 fallit. Perfidium ejus Dalassenus ulciscitur, invito Joanne Duca. Tzachæ naves capiuntur. Ipse ægre evadit. Pars Romanæ classis circum insulas missa. Samus a Joanne recepta. Carycæ et Rhapsomatis defectio. Creta exso Caryca Duca reddita. Cyrene apud Cyprum a Duca capta. Rhapsomates invasor Cypri rei bellicæ rudis transfugio suorum percussus fugit et capitur. Calliparius procurator, Philocales Eunathius rei bellicæ præfectus in Cyprum missi. Tzachas rursus bellum parat. Imperator adversus eum cum classe Dalassenum mittit. Sultanem contra eundem litteris con-

citat. Tzachas Abydum oppugnat. Eum mari Dalassenus, terra sultanis aggreditur. Tzachas ad sultanem confugit, a quo inter epulas occiditur. Pax sultanem inter et Augustum. Bolcanus Dalmatiæ dynasta Romanos fines invadit. Imperator in eum cum exercitu vadit. Ejus impetum legatione fraudulenta Bolcanus infringit. Qui Romanam iterum ditionem vastat. Joannes Comnenus in eum mittitur. Is juvenis inexpertus et præceps eluditur a veteratore Bolcano, et nocturna impressione caso exercitu fugatur. Bolcanus victor Romanam ditionem ruinis et incendiis deformat. Imperator tertiam expeditionem in eum suscipit. Quæ Daphnutium proventus, ibi periclitatur ab insidiis Nicephori Diogenis. Securitas imperatoris sui custodiam ingenti fiducia negligere soliti. Dei protectio in eum. Deprehenso parricide vultum eundem quem antea imperator exhibet. Excipitur a Constantino Duca in villam Pentegostium, ubi a Nicephoro Diogene tantumnon occiditur. Deprehensus Diogenes ad Mariam Augustam fugere cogitat. Constantinus Pentegoste relinquitur. Romani Diogenis imperatoris duo filii superstites, exsilio cum matre multati, ab Alexio restituuntur. Eorum dotes. Imperatoris in eos favor. Leonis Diogenis gratus et moderatus animus. Nicephori machinationes imperatori detectæ. Is eis qua ratione occurrerit. Diogenes socios defectionis parat, præsertim e magnatibus. Artes dotesque Nicephori. Descriptio ejusdem et laudes visque in animos. Imperatoris sollicitudo anxia, qui tandem statuit comprehendere Diogenem. Eum prius Adrianus Comnenus imperatoris frater Diogenis sororem in matrimonio habens ad confessionem sceleris et pœnitentiam frustra hortatur. Memorabilis eventus mutati præsentis Dei numine sicarii in Alexium immissi. Alexii lenitas in eum et liberalitas, ac fiducia in Deum. Alexius a male opinando de aliis alienissimus. Muzaces Diogenem capit, et torto confessionem sceleris exprimit. Maria Augusta conjurationis aliquatenus particeps ab Augusto crimine solvitur. Flos ipse urbanæ ac castrens nobilitatis conjurationi Diogenis implicatus deprehenditur. Alexii constans pietas in Mariam Augustam. Unde is insidias Diogenis rescierit. Omnium ingens consternatio. Imperatoris præcipua anxietas. Diogenes Cæsaropolim deportatur cum Cecaumeno et Taronita. Cæteris venia indulgetur. Seritur fama excæcati Diogenis. Concio militaris ab imperatore convocata. Solium et ornatus imperatoris. Metus omnium. Oratio imperatoris. Acclamationes imperatori factæ. Gratia criminis conjuratis facta. Diogeni et Cecaumeno eriuuntur oculi. Incertum an volente Augusto. Bolcanus serio pacem petit et impetrat obsidibus datis. Imperator domum reversus Diogeni 245 condolet et ei bona reddit. Is rure studiis vacat, præsertim geometriæ, in qua excellit. Cogitationem tamen resumit invadendi imperii conjuratione ac rebellare iterum cupiens deprehenditur, gratiamque criminis ab Augusto accipit.

ΑΛΕΞΙΑΣ Θ'.

His ita de Joanne et Gregorio Gaura constitutis, A
imperator proficiscens Philippopoli valles occupavit et claustra montium quæ Dalmatiam Romanamque interjacent ditionem. Ac totum, quam longe porrigitur, collum emensus ejus quod vulgo illie indigenarum lingua *jugum* dici consuevit (quæ via prærupta rupibus, voraginibus passim hians fruticum atque arbutorum perplexa densitate caliginæque umbrarum curribus equisque invia, pedibus transmittenda imperatori fuit), oculis accurate suis exploravit omnia, qua transitus patebat hostibus munimenta opponens, fossas hic duci jubens, alibi excitari turres ligneas, interdum et oppida fundari justis ædificiis e latere aut saxo, ubi locus id poscere ferre posse videbatur : quorum oppidorum inter se distantiam proportionem et magnitudinem ejusque magna ipse ratione dimensus est. Est ubi celsissimas arbores a radicibus excisas sterni op-

Οὕτω; οὖν τὰ κατὰ τὸν Ἰωάννην καὶ Γρηγόριον τὸν Γαβρᾶν ὁ αὐτοκράτωρ οἰκονομήσας, ἀπάρτι τῆς Φιλικποπούλειως, τὰ ἀναμεταξὺ Δαλματίας καὶ τῆς ἡμεδαπῆς τέμπη καταλαμβάνει. Καὶ τὸν ὅλον αὐχένα διαδριμῶν τοῦ οὕτωσι πως ἐγχωρίω; ^α καλουμένου ζυγοῦ (115), οὐκ ἐποχοῦμενον ^β (οὐ γὰρ ἐδίδου τοῦτο ἐς ἀεὶ ὁ τόπος, ὄχθωδης τε καὶ χαρδρῶδης ὢν καὶ συνηρεφῆς καὶ μικροῦ ἄδατος), ἀλλὰ περὶ ἅπαντα διερχόμενος καὶ οἰκείους περιθερῶν ὀφθαλμοῖς μὴ διαλάβῃ τι ἀρύλακτον δι' οὐ βραδία τοῖς πολεμίοις πολλακίς ἢ εἰσδοξ γένηται, καὶ οὐ μὲν διώρυχα; ἐπιτρέπων γενέσθαι, οὐ δὲ καὶ ἐυλίνοους κατασκευασθῆναι πύργους καὶ πόλινια ἔνθα ὁ τόπος παρεῖχε γενέσθαι διὰ πλείθων ἢ λίθων ἐπέταττε, τὰ ἀπ' ἀλλήλων διαστήματα καὶ τὰ με- ^β λέθη ἰ αὐτῶς διαμετρῶν· ἔστι δ' οὐ καὶ οὐρα ομνηκη δένδρα ρίζοτομηθέντα κατατεθῆναι εἰς τὸ ἔξαφος διετάχτη. Καὶ οὕτω τὰς τῶν πολεμίων διόδους

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

^α Desunt voces πῶς ἐγχωρίω;. ^β ἐποχοῦμενος. ἰ μεγέθη

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(65) Ζυγοῦ. Meminit istius *Jugi*, seu Ζυγοῦ, Nicetas in Isaæc. lib. 1, in Not. Wolphian. ut et Cimæmus, et Anna, pag. 274.

ἀποταφρεύσας, ἐπάνεισι πρὸς τὴν μεγάλοπολιν. Ἄλλ' ὁ μὲν λόγος βράδιαν ἔσως τὴν τοιαύτην οἰκονομίαν τοῖς ἀκροαταῖς παρίστανει· ἵππόνων δὲ τὸν ἰδρωτὰ δ' αὐτοκράτωρ τῷ τότε ὑπέστη μαρτυροῦσι πολλοὶ τῶν τότε παρόντων καὶ εἰς ἔτι καὶ νῦν περιόντων. Ἄλλ' οὐ πολλὴ παρελήλυθει καιρὸς, καὶ τὰ κατὰ τὸν Τζαχᾶν ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐπηγγέλλετο, ὡς οὐδὲν τῶν συμβάντων αὐτῷ κατὰ τὴν θάλατταν καὶ τὴν ἡπειρὸν τῆς πρότερον γνώμης ἀπέστησαν, ἀλλὰ τοῖς προσήκουσι βασιλεῦσι χράται παραστήμοις, βασιλεία ἐξυτὶν ὀνομάζων, καὶ τὴν Σμύρνην οἰκῶν καθαπερὲν βασιλεία τινα στόλον εὐπρεπέζεις ἐφ' ᾧ τὰς τε νήσους αὐθις δηρώσασθαι καὶ μέχρις αὐτοῦ φθάσαι Βυζαντίου καὶ εἰς αὐτὴν δὲ, εἰ δυνατόν, τὴν τῆς βασιλείας ἄνευχεθῆναι περιωπῆν. Ταῦτα δ' αὐτοκράτωρ βεβαιούμενος ὁσημέραι, δεῖν ἔγνω μὴ ἀναπίπτειν μηδὲ μαλακίζεσθαι πρὸς τὰ θυλλοῦμενα, ἀλλὰ παρασκευάζεσθαι διὰ τοῦ ἔτι λείποντος ἑαρινῶν καιροῦ, καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν χειμῶνος κατὰ τὸ ἐκείν ἔαρ καρτερώς πρὸς αὐτὸν ἀντικαταστήναι· καὶ σπεύσαι ἃ διὰ πάσης μηχανῆς μὴ μόνον φρούδα τὰ ἐκείνου ἀναδείξει· ἅπαντα, τὰς βουλὰς, τὰς ἐλπίδας, τὰς ἐγγερίσεις, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἀπελάσαι τῆς Σμύρνης, καὶ ὅσα ἄλλα προφθάσας κατέσχε τῆς ἐκείνου χειρὸς ῥύσασθαι.

ἡντιῖς haudquaquam pro vanis spernenda rumoribus imperator statuens, decrevit tum per eam quae modica supererat, rebus sub dio gerendis aptam tempestatem; tum per consequentem hiemem, eos belli apparatus colligere quibus non tantum

Τοῦ χειμῶνος δὲ ἦδη παρηχητός, ἐπεὶ προσμεδίων ἦδη τὸ ἔαρ παρήν, μεταπεμφάμενος ἀπὸ τῆς Ἐπιδόμου τὴν γυναικάδελφον αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν Δούκαν, μέγαν Δούκα τοῦ στόλου προεχειρίσατο. Καὶ ἡπερώτας δὲ στρατὸν ἐπίλεκτον ἐπιδοῦς παρεκελεύσατο αὐτὸν μὲν διὰ τῆς ἡπείρου τὴν πρὸς τὸν Τζαχᾶν πορείαν ποιεῖσθαι, τῷ δὲ γε Κωνσταντίνῳ τῷ Δαλασσηνῷ τὴν τοῦ στόλου ἡγεμονίαν ἐγχειρίσαι, ἐντειλάμενον οὕτω τὴν ἡμίονα ἃ παραθέειν, ἔ' ἅμα τὴν Μιτυλήνην καταλαβόντες ἐξ ἀμφοῖν θαλάττης τε καὶ ἡπείρου τὸν μετὰ τοῦ Τζαχᾶ συνάψωσι πόλεμον. Καταλαβὼν τοίνυν τὴν Μιτυλήνην ὁ Δούκας παραχρῆμα ξυλίλους κατεσκευάσας πύργους καὶ ὡσπερ ἐξ ὀρηματός τινος ἐκείθιν ἀφορμῶν καρτερώτερον τοῖς Βαρβάροις ἀντικαθίστατο. Ὁ δὲ Τζαχᾶς τὴν τῆς Μιτυλήνης φρουρὰν τῷ ἀδελφῷ Ἐλαβάζῃ προαναθέμενος, ἐπεὶ μὴ ἐφαρκοῦντα τοῦτον πρὸς μάχας τοσούτου ἀνδρὸς ἐγίνωσκε, θάπτον φθάσας καὶ πολέμου σχῆμα διατυπώσας, ξυμμίγνυται τῷ Δούκῃ. Καρτερᾷ δὲ τῆς μάχης γενομένης ἡ νύξ ταύτην δέλυσε. Κἄντοτε ὁ Δούκας διὰ τριττῆς σεληνιακῆς περιφορᾶς οὐκ ἐνεδίδου καθεκαστὴν ἡμέραν προσβάλλων τε τοῖς τείχεσι Μιτυλήνης καὶ μετὰ τοῦ Τζαχᾶ λαμπροὺς πολέμους συναίρων ἐξ ἡλίου ἀνατολῆς ἃ μέχρι δυσμῶν. Καὶ οὐδὲν πλέον ἦν τῷ Δούκῃ τοῦ τοσούτου καμᾶτου. Ὅσπερ μανθάνων ὁ

ponique ad metus semitarum obstruendos jussit : hac varia cura unam satis rem assecutus, ne irruptiones in Romanos meditantibus Dalmatis nota et solita impune diverticula paterent, in magnam civitatem Augustus revertitur. Nec vero mihi quis expeditionem istam quasi facilem et a ludibundo confectam, contemnendam putet. Videri talem posse fateor otiosis auditoribus rem tanto compendio narratam : cæterum spissum id opus et sudoris ærumnæque Augusto fuisse plurimæ, multorum adhuc superstitum comitum istius viæ memori hodieque constare testimonio potest. Non multo deinde post tempore distinctiorem Alexius certioremque notitiam accipit rerum et consiliorum Tzachæ. Didicit enim idoneis auctoribus nihil eum de priori spe ac minis remississe ob ea quæ illi minus prospera terra marique contigerant, quin potius et insignibus uti regis, et illud ipsum supremæ potestatis nomen haud dissimulante usurpare, ac Smyrna velut in regni metropolim delecta, ibi classes ædificare atque instruere quibus et insulas rursus vastet, et ipsam usque Constantinopolim terrorem aui, prædandique licentiam, aut, si Deo placet, imperium quoque promoveat, soliumque illic invadat Romanæ potestatis. Ea quotidianis confirmata

liberno igitur fore tempore transacto, sub primulum veris exortum fratrem Augustæ Joannem Ducam Epidamno ad id vocatum, magnum classis creavit ducem; eique ex continente lectam terrestrem militiam attribuit egregiam, cum eaque inire terrestri vadere in Tzachiam jubet : assignataque Constantino Dalasseno sub Joannis auspiciis classis ductandæ præfectura, eum præcepit sic oram legere, sic motum progressumque moderari, ut ambo eodem tempore terrestris maritimusque exercitus Mitylenem pervenirent, et bellum simul cum Tzacha capessere. Ut primum Ducas Mitylenem tenuit, castra est metatus ligneis egregie munita protectaque turribus, unde ex tuto quodam oppido in omnes erumpendi, oppugnandi, rei que cuiuslibet ex usu gerendæ occasiones immineret. At Tzachas Mitylenes custodiam fratri suo Galabatzæ commiserat : verum ut eum haud parum apparatibus et conatibus tantis adversarii tam acris facile sensit, non distulit occurrere contra ipse, et in laboris ac periculi partem se quoque digni proferare. Age sane pugna committitur, quam neq. diremit, neutro se victum putante. Et vero adeo neutra pars proœmiali eo certamine vires absumpsit, ut ad tertium abhinc mensem quotidie Ducas aut Mitylenes muros quateret, aut explicata in

Variae lectiones ex cod. Coislin.

ἃ βασιλείου. ἃ σπεύσας. ἃ ἡμίονα. ἃ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἃ ἀνατολῶν.

Tzacham acie, cum eo minime cunctante prælium consereret, a primo diei ortu fere in vesperam durans. Atque hac tam pertinaci contentione laboris, sic semet Joannes ipsum, sic exercitum exhaurerat, ut nihil sibi jam fere reliquum ad extremam lassitudinem fecisset. Quo imperator audito, tum miseratione præsentis incommodi, tum metu imminentis exitii suorum, angebatur. Profertum ergo e castris militem, quo ibi loco res essent percontatus, audivit ex eo pugnare Joannem omnibus horis nulla remissione aut mora. Quoniam vero (Augustus ait) tempore cum Tzacha inquit quotidiana ista certamina quæ dicit? Sub solis exortum, respondit miles. Tum imperator: Utri autem pugnantium obversos in ortum vultus habent? Noster exercitus (miles inquit). Perdidit ex verbo causam statim pro sua rapidissima velocitate mentis, ob quam inferiores e prælio redirent sui, litterasque raptim ad Joannem scriptas, quibus monebat: *Ne aciem citruerit mane radiis adversis, neve unus obstinaret pugnam contra duos simul, Tzacham et solem, sed post transgressum meridianum circulum sidere in occasum prono, certamen capesseret*, militi statim dedit redire celeriter ad exercitum jussu, verbisque eadem mandata frequentavit quæ præscripta tradiderat: sic ad extremum **247** graviter edicens, Si die in occasum inclinante pugnam cum hostibus intuleritis, statim vincetis. Hæc simul Ducas per militem accepit, alioqui solitus in omnibus ex imperatoris nutu pendere, consiliumque quodcumque ipsius addicta vel in rebus minimis reverentia velut editum oraculo sectari, postera ipsa luce, cum se more solito paratos ad pugnam excipiendam hostes obtulissent, phalangas Romanas armari prodireque vetuit, Turcis ignaris rei ferri eo die utique a pugna Joannem velle autumantibus; ideoque armis illic positis, confidentibus secure. At ecce in cæli verticem altissime subjecto sole, suis Ducas edicit ut armentur: ac paulo post eodem sidere jam in pronum despectante, aciem perite descriptam cum alacri et consona vociferatione cunctorum educit: ne sic quidem imperatus deprehendi potuit Tzachas. Prodiit contra et ipse armatus instructusque valide nec moram pugnandi fecit. Implicuere se utrinque acies magnis animis conatibusque; verum vento ab ortu flante vehementi, cum pulvis pedibus excitatus concurrentium, simul cum infestis inclinatae lucis radiis, in oculos vultusque Turcorum impingeretur, Romanique vegetius quam aliquam antehac instarent, magna Turcos necessitas terga vertere coegit. Sensit fortunam partium mutanti Tzachas: cumque nec urbem jam oppugnationi sustinendæ, nec se ad pugnam æquo campo capessendam parem ultra cerneret, facili conditione pacem licitatus, impetravit a Duca quod unum petiit, ut sibi per eum

Α αυτοκράτωρ ἦναιτο καὶ ἤτχαλλεν. Ἐπερωτήσας δὲ ποτε τὸν ἐκείθεν ἐλθόντα στρατιώτην καὶ διαγνοῦς ὡς οὐδὲν ἄλλο τῷ Δούκῃ ἢ μάχαι τε καὶ πόλεμοι, καὶ περὶ τοῦ καιροῦ ἤρετο κατ' ὅποιαν ὤραν αἰ μετὰ τοῦ Τζαχᾶ μάχαι συνίστανται. Τοῦ δὲ περὶ αὐτὰς τὰς τοῦ ἡλίου αὐγῆς εἰρηκότος, ὁ βασιλεὺς αὖθις· Καὶ τίνες τῶν μαχομένων πρὸς ἀνατολὰς ἀποδλέπουσι; Καὶ ὁ στρατιώτης, Τὸ ἡμέτερον, ἔφρ, στράτευμα. Ξυνεὶς οὖν τηνικαῦτα τὴν αἰτίαν ὅποιο; ἐκαίνο; ἐν ἀσκέπτῳ χρίνῳ τὸ δέον εὐρίσκων, γράμμα πρὸς τὸν Δούκαν σχεδιάζει ξυμβουλεύων ἄποστῆναι ἐτῆς κατὰ τὰς αὐγῆς τοῦ ἡλίου μετὰ τῷ Τζαχᾶ, μάχης, καὶ μὴ ἔσθαι πρὸς εὖλο μίχεσθαι. τὰς ἡλιακὰς ἀκτίνας δηλαδὴ καὶ αὐτὸν τ' ἢ Τζαχᾶν ἐπὶ δὲ ὁ ἡλῖος ἐὼν μεσημεριδιὸν κύκλον διαλθὼν πρὸς δυσμὰς ἀποκλίνη, τηνικαῦτα προσβάλλειν τοῖς ἐναντίοις. Ἐγγειρίσας οὖν τὸ γράμμα τῷ στρατιώτῃ καὶ πολλὰκι; περὶ τοῦτου παραγγελλας, τέλοσ ἀποφαντικῶσ ἔφρ· Ἐἰν κλίνοντος τοῦ ἡλίου προσβαλεῖτε τοῖς ἐναντίοις, νικηταὶ παραχρήμα ἔσσεσθ. Ταῦτα τοῦ Δούκα διὰ τοῦ στρατιώτου μεμαθηκότος, καὶ μηδέποτε τοῦ αυτοκράτορος μηδὲ τὴν ἐπὶ τῷ τυχεῖν παραβλεψάμενου συμβουλήν, τῷ ὁ μετ' αὐτὴν κατὰ τὸ σύνθησ οἱ Βάρβαροι ὀπλισάμενοι, ἐπεὶ τῶν ἀντιμάχων οὐδαὶ ἐφαίνετο (ἠρέμου γὰρ αἱ Ῥωμαῖκαὶ φάλαγγες κατὰ τὰς τοῦ αυτοκράτορος ὑποθήκας), τὴν μάχην ἀπηλπικότες κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, αὐτοῦ που μεμενήκασιν τὰ ὄπλα ἀποθέμενοι. Ἄλλ' ὁ Δούκας οὐκ ἠρέμει. Εἰς μεσουράνημα γὰρ τοῦ ἡλίου ἦδη ἐφθακότος, αὐτόσ τε καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἅπαν ἐπὶ τοῖς ὄπλοισ ἦν. Καὶ κλίνοντος ἦδη τοῦ ἡλίου πολέμου τάξιν διατυπώσας, σὺν ἀλαλαγμῷ καὶ βοῇ πολλῇ αἰφνῆδὸν κατὰ τῶν Βαρβάρων ἔσται. Οὐ μὲντοι οὐδ' ὁ Τζαχᾶς ἀνέτοιμος ἐφάνη, ἀλλ' εὐθὺς καρτερῶσ ὀπλισάμενος συμμίγνυσσι ταῖς Ῥωμαῖκαὶ φάλαγγιν. Πνεύσαντος δὲ τηνικαῦτα καὶ ἀνέμου σφοδροῦ καὶ ἀγχεμάχου τῆς μάχης γεγούσας, ὁ κονίσσαλο; ἐσ οὐρανὸν αὐτὸν ἤρετο. Καὶ τὸ μὲν τοι κατὰ πρόσωπον τὸν ἡλῖον λάμποντα ἔχοντες, τὸ ὁ δὲ τι καὶ τοῦ ἀνέμου τὰς ὄψεις διὰ τῆς κόνεωσ τρίπον τινὰ κατασβολοῦντος, τῶν τε Ῥωμαίων καρτερώτερον εἴπερ ποτὲ προσβαλόντων ¹⁰, ἤετήθησαν τὰ νῦτα δεδωκότες. Καὶ οὕτω μὴ φέρων ὁ Τζαχᾶς τὴν ἐπὶ πλέον πολιορκίαν, καὶ πρὸς τὴν ἀδιάσκατον μάχην μὴ ἐξαρκῶν τὴν περὶ εἰρήνης ἐπερωτᾶ, τοῦτο καὶ μόνον ἐξαιτούμενος ἐκχωρηθῆναι οἱ ἀδελφῆ τιν πρὸς τὴν Σμύρνην ἀπόπλουσ. Πείθεται τούτῳ ὁ Δούκας, καὶ λαθῶν ὀμήρους δύο τῶν ἐκκρίτων στρατιῶν, ἐπεὶ κάκεινοσ αὖθις ἄλλοσ ἤτεῖτο τὸν Δούκαν, ἐφ' ὃ τὸν μὲν μηδὲν τῶν Μιτυληνιαίων ἀδικῆσαι ἐξέρχόμενον ἢ συνεπαγαγέσθαι ἀποκλείοντα πρὸς Σμύρνην, τὸν ¹¹ δὲ διατηρῆσαι αὐτὸν ἀδελφῆ τιν ὡσ πρὸς Σμύρνην ἀπίπλουσ ποισόμενον, δέδωκε τούτῳ τὸν τε Εὐφορβὸν Ἰαλέξανδρον, καὶ Μανουῆ τιν Βουτουμίτην ¹² ἄνδρες οὗτοσ φιλοπόλεμοί τε καὶ

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁷ ξυμβουλεύων. ⁸ τῆ. ⁹ τόν. ¹⁰ προσβαλόντων.

¹¹ τοῦ. ¹² Βουτουμίτην. Sic semper postea.

γενναῖοι. Εἶτα πίστευς ἐξ ἀλλήλων λαβόντες, ὁ μὲν ἄμεριμνῶν ἦδη εἶχε τοῦ μὴ ἐν τῷ ἐξέρχασθαι τὸν Τζαχᾶν βλάβην τινὰ παρὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου ὁ δὲ ἐν τῷ διαπερᾶν μὴ παρὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου κάκωσιν ἐσχηκέναι. Ἄλλ' ὁ καρκίνος ὀρθῶς βαδίζειν οὐκ ἐμάθανεν, οὐδ' ὁ Τζαχᾶς τῆς πρότερον ἀπίστατο πονηρίας. Πάντας γὰρ τοὺς Μιτυληναίους ἐπεπειράτο σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις ἑαυτῶ συνεπαγαγέσθαι ¹⁶.

Εὐ εὖ δὲ ταῦτα ἐγένετο, ὁ Δαλασηνὸς ¹⁶ Κων- σταντῖνος; θαλασσοκράτωρ ¹⁶ τηνηκῆυτα ὦν καὶ μήπω ἐφθακῶς κατὰ τὰ ἐντεταλμένα παρὰ τοῦ αὐτοκράτο- ρο; Δούκα εἰς ἀκρωτήριον τι τὰς ναῦς προσορμη- σας ¹⁷, ἐπεὶ ταῦτα μεμαθήκοι, ἐλθὼν ἤξιου τὸν Δού- καν παραχωρηθῆναι οἱ μετὰ τοῦ Τζαχᾶ συνάψαι πόλεμον. Ὁ δὲ τὸν προγεγονότα εὐλαβοῦμενος; δίκον, ἀνεβίβλετο τίως. Ὁ δὲ Δαλασηνὸς ἐνέ- κειτο λέγων, ὡς Σὺ μὲν ὀμώμοκας, ἐγὼ δ' οὐ παρ- ῆν· καὶ σὺ μὲν τήρει δὲ δέδωκας πίστει δρα- γεῖς ¹⁸, ἐγὼ δ' ὁ μήτε ὀμωμοκῶς μήτε τι τῶν συν- δοξάντων ἀμφοῖν γινώσκων ἐπαποδύσομαι πρὸς τὸν κατὰ τοῦ Τζαχᾶ πόλεμον. Ἐπεὶ δ' ὁ Τζαχᾶς τὰ πρυμνήσια λύσας ὡς εἶχε κατευθῖ Σμύρνης τὸν ἀπό- πικτον ἐποεῖτο, καταλαμβάνει τοῦτον ὁ Δαλασηνὸς ¹⁹ θάπτον ἢ λόγος. Καὶ παραχρῆμα προσβαλὼν ἐδίωκεν. Ἄλλὰ καὶ ὁ Δούκας τὸ ἐπιλοιπον τοῦ ναυ ἰκοῦ τοῦ Τζαχᾶ λύον τὰ πρυμνήσια ἐφθακῶς, κατέσχε μὲν τὰς ναῦς, καὶ τῆς βαρβαρικῆς χειρὸς τοὺς δορυαλώ- τούς ἅπαντας καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς δεσμώτας αἰχμα- λιώτους ἐρήύσατο. Ὁ δὲ Δαλασηνὸς πολλὰ τῶν τοῦ Τζαχᾶ ἡσυχαστῶν πλοίων κατασχών, τοὺς ἐόντας σὺν αὐτοῖς ἐρέταις ἀναιρεῖσθαι παρεκείλετο. Τάχα δ' ἂν καὶ ὁ Τζαχᾶς αὐτὸς ἐάλωκε, εἰ μὴ πανούρ- γος ὦν καὶ τὸ μέλλον ὑποφορώμενος, εἰς ἐν τῶν κούροτέρων ἀκατῶν μεταβάς, διὰ τὸ ἀνύποπτον ἰεσθεῖθαι λαθῶν. Στ' χαζόμενος γὰρ τοῦ συμπεσόντος αὐτῶ ἐκ τῆς ἡπείρου Τούρκου παρεσκευάκει εἰς τι ἀκρωτήριον ἐστάναι καὶ ὄρᾶν μέχρις ἂν ἦ τὴν Σμύρνην ἀκινδύνως αὐτὸς καταλάβοι, ἢ πολεμίας περιτυχὼν πρὸς αὐτοὺς τὴν ναῦν ἐξορμήσῃ ²⁰ καθά- περ εἰς; ²⁰ κρησφύγετον. Καὶ δὴ τοῦ σκοποῦ οὐκ ἤσθ- χει; ²¹, ἀλλ' ἐκεῖ τὴν ναῦν προσορμήσας μετὰ τῶν ἀπεκδεχομένων αὐτὸν Τούρκων ἐνωθεῖς, ὡς πρὸς Σμύρνην ὤχετο. Καὶ δὴ καὶ ταύτην κατέλαβεν. Ὁ δὲ Δαλασηνὸς νικητῆς ὑποσπέφας ἐνοῦται τῷ μεγάλῳ Δουκί. Καὶ ὁ Δούκας τὰ κατὰ τὴν Μιτυλήνην ἀσφα- λισάμενος ἐπεὶ καὶ ὁ Δαλασηνὸς ἐκεῖθεν ὑπέστρεψεν τῷ Ῥωμαϊκοῦ στόλου πολὺ μέρος ἀφελόμενος κατὰ τῶν παρὰ τοῦ Τζαχᾶ κατεχομένων (καὶ γὰρ ἰκα- νὰς ἐφθασε νήσους χειρώσασθαι) ἐξάπέστειλε.

tutus atque innocuus Smyrnam recessus esset ma- ritimo cursu. Quoniam autem in ejus promissionis fidem duos Tzachas obsides poposcerat, exegit ex eo vicissim satrapas e præcipuis totidem Joannes in pignus securitatis a Tzachâ juratæ Mitylenæis, quibus Ducas ab eo cautum voluerat, ut is nemini eorum digrediens ulla in re nocere posset, aut quemquam secum Smyrnam abducere. Sequestri liberi reditus Tzachæ fuerunt Euphorbenus Alexan- der et Manuel Butumites, viriambo bellicosi et fortes. In hæc ergo fides mutuo data est, ne Turc; Mitylene abeuntes quidquam loci ejus incolis injuriæ molestiæ inferrent: ne Romana vicissim classis reditum Turcicæ Smyrnam versus ulla incursione infestaret. Verum cancer recta ingredi non didicit. Quin ipso in pacis iuitæ limine offendens Tzachas, adeo non abstinuit vim a Mityle- næis, ut conatum omnem intenderit ad eos universos cum uxoribus et liberis abducendos secum.

Sub hæc Dalassenus Constantinus ductor Ro- manæ classis Turcica potentioris, tum primum Mitylenem venit; 248 classeeque ad promontorium quoddam, ut Ducas jusserat, appulsa, magnopere agebat, ut sibi ultio permitteretur ingratiſsimæ perfidiæ Turcorum, quam vexandis in digressu contra datam fidem Mitylenæis ostenderant. Ab- nuebat Ducas, jusjurandum obtinens. Cui Dalas- senus, *Nempe*, inquit, *tu jurasti, non ego: qui nec præsens nec conatus, ea quæ inter vos eumque com- positu sunt jure meo ignorare possum. Tu ergo qua religione tibi videris astrictus, in ea te contine, si libet: me libertate mea et occasione uti sine ad sæ- difragum Tzacham, prout meritus est, male multan- dum. His dictis, et expedita rapina classe Dalas- senus Tzacham modo soluta nave festinantem Smyrnam, remis velisque secutus et assecutus brevi, multas illi eripuit prælatorias naves, qua- rum vectores cum remigibus jussit occidi; nec su- gisset ipse Tzachas Dalasseni victoris manus, nisi cantus Barbarus proviso periculo, non ut erat ve- risimile majorem navem aliquam, sed minutum lembum ingressus, cum eo inter trepidationem suo- rum conatumque nostrorum navigia magna expu- gnantium, scaphas negligentium, ignotus evasisset. Evasisset autem in paratum sibi pari astutia perflu- gium. Jusserat siquidem præsto sibi esse a continente ad aliquod designatum ipsis promontorium Turcos quosdam; in eaque statione morantur quoad scirent Tzacham ipsum innoxie Smyrnam tenuisse. Sic fore reputans, ut si, quod verebatur, infestam ho- stili classe navigationem experiretur, ad istud præ- occupatum a suis littus tuto se cum navicula pro- riperet; quod et fecit; inloque deducentibus quos ibi reperit Turcis, Smyrnam incolis pervenit. Porro Ducas soluta jam Tzachæ nave, reliquas classis ejus priusquam solverent præoccupans, ca- ptivos in iis repertos liberavit universos. Dalasse- nus victor rediens magno se duci junxit. Ducas vero idoneis præsidiis firmata Mitylene, quando inde Dalassenus re-iiit, magnum ex Romana classe*

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹⁶ ἐπαγαγεῖν. ¹⁶ συνεπαγαγέσθαι. ¹⁶ Δαλασηνός. Sic semper postea. ¹⁶ Θαλασσοκράτης. ¹⁷ προ- ορμήσας. ¹⁸ ἀγχιγεί. ¹⁸ ἐξορμήσῃ. ¹⁹ εἰς τι. ²¹ ἡστοχίχαι.

segregatum numerum navium adversus insulas A misit quas Tzachas ditioni suæ additas sat multas præsidii adhuc suorum obtinebat. Ipse obiter occupata Samo, aliisque nonnullis insulis in urbem regiam reversus est.

Non multi dies inde fluxerant, cum certior imperator factus, rebellasse Carycam, Cretamque occupasse, indeque profectum Rhapsomatem ingenti classe Cyprum invasisse, Joannem Ducam adversus utrumque misit. Is cum pervenisset Carpathum, freti ejus vicinia Cretenses, Carycam magna cæle adoriuntur, afflictisque conjuratorum partibus, Cretam magno duci dedunt. In ea constitutis **249** Ducas omnibus, idoneoque præsidio relicto, Cyprum versus eursum intendit, appulsuque ibi primo Cyrenem cepit : qua re Rhapsomates comperta valide sese in Joannem armavit, movensque a Leucosia, et præoccupatis jugis collium imminentiū Cyrene, illie munivit castra, prælium differens, eoque rei bellicæ imperitissimum declarans, quippe qui tum imparatis superveniens, cum adiri eos vivo impetu, et spem victoriæ minime dubiam sequi deberet, in roborando exercitu, quasi non abunde firmo, et molli tractatione pacis per legationem intempestivam, ut otiose sic inutiliter tentanda occasionem perdidit : dissolutius se ac negligentius in re seria gerens quam vel in ludo pueri soleant, eoque satis comprobans quod de illo ferri audivi : heri eum ac nudius tertius tractare hastam, ense stringere cœpisse, equum autem ne conscendere quidem scivisse : imo si qua fortuna impositus ei sit, ad quemvis ejus progressum exhorrescere solitum, vertigineque tentari. Talis in militia Rhapsomates erat : cui vel sua imperitia vel nostrorum improvisa irruptio ita sensum animi judiciumque perculit, ut tota passim belli ratione decreret. Rem porro tandem gerere aggressus, nihilo in agendo felicior, quam in cessando sapiens, principium bellandi habuit ipsa timide inceptantis desperatione, quasi malo augurio afflatus ; cui successuum infelicitas egregie respondit. Nam primo Butumites quosdam ex ejus militibus ad transfugium plecttos suis copiis adjunxit. Postridie vero cum instructam Rhapsomates aciem in Romanos per pronum lente descendens duceret, ala equitum ipsius fere centum, effusis Ducam versus, velut ad pugnandum, habenis progressa, vultu repente verso infestas vibravit hastas, pro Duca jam pugnans. Perculit ea species Rhapsomatem : qui verso sta-

A Καὶ ἐξ ἐπιδρομῆς τὴν τε Σάμον καὶ τινὰς ἄλλα, νήσους κατασχὼν ἐπανέρχεται πρὸς τὴν βασιλευσσαν.

Οὗ πολλὰ παρῆλθον ἡμέραι καὶ μεμαθηκὸς ὁ αὐτοκράτωρ τὴν τοῦ Καρύκη ἀποστασίαν (66), καὶ οὗ τὴν Κρήτην κατέσχεν, ἐκεῖθεν δὲ ὁ Ραψομάτης τὴν Κύπρον μετὰ τοῦ στόλου μεγάλου κατ' αὐτῶν τὸν Δούκαν Ἰωάννην ἐξέπεμψε. Καὶ καταλαβόντα δὲ τὸν Δούκαν τὴν Κάρπαθον (67) οἱ Κρήτες μεμαθηκότες, ἐπεὶ οὐ πόρρω ταύτην εἶναι ἐγίνωσκον, ἐπιθέμενοι τῷ Καρύκῃ δεῖνδρον τὸν φόνον κατ' αὐτοῦ ἀπειργάσαντο, καὶ ²² οὕτω τὴν Κρήτην τῷ μεγάλῳ δουκὶ παραδεδώκασι. Β Κατὰσφαλίσάμενος δὲ τὰ περὶ αὐτὴν ὁ Δούκας καὶ ἀποχωρῶσαν δύναμιν εἰς τὴν αὐτῆς φρουρὰν καταλείπων, ἐπὶ τὴν Κύπρον τὸν κατάπλουον ποιεῖται. Καὶ ἅμα τῷ ταύτῃ προσοκείλει ἐξ ἐφόδου τὴν Κυρήνην (68) κατέσχεν. Ὁ δὲ Ραψομάτης τοῦτο μεμαθηκὸς, καρτερῶς ἐπλήζεται κατ' αὐτοῦ. Ἀπὸ Λευκουσίας (69) τοιγαροῦν ἀπάρας καὶ τὰς ἀκρολοφίας τῆς Κυρήνης καταλαβὼν, ἐκεῖ που τὸν χάρακα ἐπήξατο, ἀναβαλλόμενος τῶς τὸν πόλεμον ὡς ἀπειροπόλεμος καὶ στρατηγικῶν τεχνισμάτων ἀδαής. Χρῶν γὰρ τούτοις ἀνετοίμοις ἐπεισεσεῖν. Ὁ δὲ ἀνεθάλετο τῶς τὴν μάχην οὐχ ἔποις εἰς συμβολὴν πολέμου παρασκευασθησόμενος ὡς δῆθεν ἀνετοίμος ἔχων (παρεσεύσα στο γὰρ εὐ μάλα καὶ εἴπερ ἔδοῦλετο, συνεχρότησεν ἂν αὐτίκα τὸν πύλεμον), ἀλλ' ὡς ἂν μηδὲ συμπλακῆναι βουλόμενος ὥσπερ ἐν παιδαίῃς μεираκίων τὰ τοῦ πολέμου ἐπιχειρήσει μαλακῶς τε πρὸς αὐτοὺς διαπρεσβευόμενος καὶ μειλχιλοῖς λόγοις ἐφέλικεσθαι τούτους ὥσπερ οἰκονομούμενος. Καὶ οἶμαι ἢ δι' ἀπειρίαν πολέμου ταῦτ' ἐποίησεν (ἦν γὰρ, ὡς ἔγωγε περὶ τούτου ἤκουσον, χθὲς καὶ πρώην ἡμέρας ξίφους καὶ δόρατος καὶ μηδ' ἐπιβῆναι ἐφ' ἵππον εἰδὼς, ἀλλ' εἰ καὶ τύχοι ἐπιθεθῆκῶς, κἄθ' οὕτως ἐξιπάσασθαι βούλοιο, ταραχὴν εἶχε καὶ σάλον οὕτως εἶχε περὶ τὴν στρατιωτικὴν ἐμπερίαν ἀπέριως ὁ Ραψομάτης), ἢ τοίνυν διὰ ταῦτα ἢ καταπληγῆς τὴν ψυχὴν τῷ αἰφνιδίῳ τῆς ἐφόδου τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων, τὰς φρένας περιπεπλάνητο. D Ἐνθεντοι καὶ τὸν πόλεμον μετὰ τινος δυσελπιστίας ἐπιχειρήσαντι, οὐκ εἰς καλὸν αὐτῷ ἀπηντῆκε τὰ πράγματα. Ὁ γὰρ ²³ Βουτουμίτης ὑποποιησάμενός τινος τῶν ἐκεῖνῳ συναραμῆνων αὐτομολήσαντας τῷ ἰδίῳ συγκατέλεξε στρατεύμασι. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν τὰς ψάλαγγας στήσας ὁ Ραψομάτης τὸν μετὰ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²² Deest vocula καὶ ²³ γούν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(66) Καρύκη ἀποστασίαν. Carice et Rhapsomates defectionem narrant etiam Zonaras et Glycas.

(67) Κάρπαθον. Insula haud procul a Creta, hodie, Scarpanto.

(68) Κυρήνην. **346** Urbs Cypri, cujus meminit Meaphrastes in Spiridone : Ceronia, vel Ceraunia

Ptolemæo, Cærinium Plinio, hodie Cerines dicta. Vide Steph. Lusitanum, in *Hist. Cypr.* cap. 7.

(69) Λευκουσία. Oppidum itidem Cypri, hodie Nicossia, de qua idem Lusitanus, cap. 8. Est etiam insula ejusdem nominis in Italico mari, de qua Canterus, lib. iii *Novar. Lect.* cap. 10, et Cluver. in *Ital. Antiq.* lib. iv,

τοῦ Δούκα ἐξήτει πόλεμον, διὰ τοῦ πρανοῦς τῆς ἀρχολογίας βραδεί ποδὶ σταίχων. Ὡς δὲ τὸ μεσελιχμῖον ἄμφοιν στρατοπέδον ἀπεστενοῦτο ἤδη, ἀπόμοιρά τις τῶν τοῦ Ῥαψομάτου εἰς ἑκατὸν ποσουμένη τὸν ἀριθμὸν διακριθεῖσα ὡς τάχα κατὰ τοῦ Δούκα τὰς ἡνίας ὄλας ἐνδόντες τὰς ἀνωκῆς τῶν δοράτων ἐπισθε στρέψαντες, προτχωροῦσιν αὐτῶ. Τοῦτο θεασάμενος ὁ Ῥαψομάτης, τὰ νῶτα παραχρῆμα δίζωπιν ὄλας ¹⁶ ἡνίας εἰς φυγὴν χαλάσας ὡς πρὸς τὴν Νεμεσὸν ἀπονευσκῶς. ¹⁷ εἴ που γένοιτο οἱ ταύτην καταλαβόντι πλοῖα ἐντυγεῖν, δι' οὗ τῆς Συρίας προτορμίσας ¹⁸ τὴν σωτηρίαν αὐτῶ περιποιήσαιο. Μανουὴλ δὲ ὁ Βουτουμίτης ἐξ ὀπισθίων αὐτοῦ διώκων ἤλαυνε. Ὁ δὲ ὑπ' αὐτοῦ κατεπειγόμενος καὶ τῆς ἐλπίδος διημαρτηκῶς, τῶ ἐπὶ θάτερα προσεχώρησεν δρεῖ, εἰς τὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ τιμίου σταυροῦ ἀνεγερθέντα πάλαι νεῶν προσπεφευγῶς ¹⁹. Ὁ δὲ Βουτουμίτης, οὗτος γάρ τὴν αὐτοῦ διακῆν παρὰ τοῦ Δούκα ἐπετέτραπτο, τοῦτον αὐτοῦ που καταλαβὼν, λόγον ἀπαθείας αὐτῶ δίδωμι καὶ συμπαραλαβὼν ἀγει πρὸς τὸν Δούκα. Κἀνεῦθεν πάντες τὴν Λευκουσίαν καταλαμβάνουσι. Κἀκεῖθεν τὴν ὄλην νῆσον ὑπὸ τὴν ἰδίαν χεῖρα ποιησάμενοι ἠσφαλίσαντο κατὰ τὴν ἐγγωροῦν τῶ αὐτοκράτορι τὰ συμπεσόντα διὰ ²⁰ γρῆμάτων δηλώσαντες. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀποδεξάμενος αὐτῶν τὸν ἀγῶνα, δεῖν ἔγνω τὰ κατὰ τὴν Κύπρον ἀσφαλίτῃσθαι. Κριτὴν μὲν οὖν τῆνικαῦτα καὶ ἐξωτῆν (70) τὸν Καλλιπάριον προῦβάλλετο ἀνήρ δὲ οὗτος τῶν ἐπισήμων, μαρτυρίαν δὲ πολλὴν δικαιοπραγίας τε καὶ ἀφιλορηματίας, καὶ ταπεινοφροσύνης συνεπαγόμενος. Ἐπεὶ δὲ καὶ τινος ἡ νῆτος ἐδέετο τοῦ ταύτην φρουρήσοντος, τὸν Φιλοκάλην Εὐμάθιον τὴν ταύτης ἀναθήμενος, φρουρὰν στρατοπεδάρχην προεχειρίσατο, ναῦς πολεμικὰς δεδωκῶς αὐτῶ καὶ ἱππότας ἐφ' ἧ τὰ κατὰ τὴν Κύπρον διὰ τὴν θαλάσσης καὶ ἡπείρου ἀσφαλίτῃσθαι. Ὁ μόντοι Βουτουμίτης, ἀναλαθόμενος τὸν Ῥαψομάτην καὶ τοὺς συναποστατήσαντας αὐτῶ ἀδανάτους, ἐπάνεισι πρὸς τὸν Δούκαν, καὶ οὕτως εἴττεισι πρὸς τὴν βασιλεύουσιν.

Τοιαῦτα μὲν οὖν τὰ κατὰ τὰς νήσους, τὴν Κύπρον φημι καὶ Κρήτην. Ὁ δὲ γε Τζαχᾶς ἀνὴρ ὢν φιλοπόλεμος δραστηριότητι γνῶμης οὐκ ἤθελεν ἡρεμεῖν, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ τὴν Σμύρνην ἐπελάβων ²¹ κατέλαβε. Καὶ αὐθις ληστρικὰς ἐπιμελῶς κατεσκευάζε ναῦς, δρόμωνάς τε καὶ διήρεις καὶ τριήρεις καὶ ἀλλ' ἅττα τῶν κουφοτέρων νηῶν. τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ ἔχμενος. Ταῦτα μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ οὐκ

A tim tergo, totos equo permisit frenos festinans Nemesum, quo in loco sperabat inventurum se navem quampiam, qua in Syriam delatus salutem in tuto suam poneret. Instabat vestigiis fugientis Manuel Butumites; quod Rhapsomates sentiens, in deque desperans pervenire fugiendo se Nemesum posse, in alteram e via deflectens partem, montem tenuit sacra aede celebrem in nomine venerandæ ac pretiosæ crucis olim structa; ejus et in asylum confugit. Invenit eum illic Butumites, cui ejus insequendi curam Ducas commiserat. Egit is ergo cum Rhapsomate, securitatemque ipsi pactus, persuasit, ut venire secum ad Ducam vellet. **250** Hinc jam omnes Leucosiam ivere, subjectaque inde sibi universa insula, operam dedere, quantum in præsens licuit, ut ea præsidii idoneis firmaretur: datisque ad imperatorem litteris, quæ contigerant nuntiarunt. Imperator collaudata, ut par era, virtute ipsorum, faciendum sibi putavit ad similes istius insulæ motus prævertendos, ut certum eumdemque idoneum hominem eo mitteret cum mandatis et plena potestate inspiciendi et componendi ex æquo cuncta. Electus ad id Calliparius vir ex insignibus, multa justitiæ, abstinentiæ modestiæque laude commendatus. Quoniam vero militari præterea duce qui præsidio esset insulæ opus erat, directus eodem est Philocales Eumathius qui perennaturis illic ad tutelam insulæ ac maris navibus, equestribus pedestribusque copiis præsesset. Porro Butumites Rhapsomaten et immortales qui cum eo defecerant prius ad Ducam a quo erat missus, postea secum in urbem quoque regiam induxit.

Hactenus de insulis Cypro et Creta. At Tzachas inquieti vir animi et belli amans quiescere non sustinuit. Verum paulo post parandis rursus Smyrnæ studiose piraticis navibus omnis generis, diomonibus, inquam, biremibus, triremibusque aliisque id genus levioribus, et ad celeritatem cursus magis expeditis, prout ad propositum latrocinandi utile rehat, perniciem haud dubiam Romanis cudebat.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁶ καὶ ὄλας. ¹⁷ ἀπονέυσκω. ¹⁸ προτορμίσας. ¹⁹ Μιχλή. ²⁰ προπεφευγῶς. ²¹ ἄπαντα διὰ. ²² ὑπελάθων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(70) Ἐξωτῆν. Rebellerant Cyprii, ut est verosimile, propter census intolerabiles, quibus pendendis sufficere vix poterant. Eapropter Alexius malo remedio afferre volens, Calliparium, virum justitiæ et modestiæ laude comendatum, delegit, qui judicis et εξισωτοῦ munus in insula obiret, libros censuales emendaret, et tributorum onus, habita ratione census, ex æquo inter cives divideret, quod fuit τῶν εξισωτῶν officium: unde peræquatores dicuntur Senatori, lib. vi, epist. 6; Eunodio, lib. i, epist. 6, in tit. Cod. de censibus, lib. ii, et Cod. Th. de censoriis. peræquat. et inscribtor. Vetus inscriptio, L. ARADIO. VAL. PROCULO. PERÆQUATORI.

D CENSUS. PROVINCIAE. GALLECIE. Ἐπόπται etiam, et inspectores appellantur eodem tit. de Censibus. Munus ipsum peræquatio et inspectio, leg. 6 Cod. de advoc. divers. Jud. et Nov. 16 Theodosii: εξισωσι; D. Basilio, epist. 278. Constantinus Porphy. in Basil. cap. 68: Ὑπέμνητέ ποτε καὶ τῶ γενναίῳ βασιλεῖ ἀπὸ τοιαύτης γνῶμης ὁ τὴν τοῦ Γενικίου διέπων ἀρχὴν, ἀποσταλῆναι εἰς τὰ ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐξουσίαν ἅπαντα τὰ θέματα τοὺς λεγομένους ἐπόπτας τούτους καὶ εξισωτάς, etc. Mox innuit peræquatores istos a magistris constitui solitos, quod et observat Senator. Vide Gregor. Nazianz. de calamitate animæ suæ.

Sensit imperator : nec dubitandum cunctandumve ratur, terrestribus eum uno tempore maritimisque invadere copiis statuit. Navalis in Tzacham belli provincia Constantino Dalasseno commissa : cui ad id clas-sis quæ tum fuit universa est tradita. Ipse sibi Augustus negotium sumpsit, quod ad successum non parum utile providebat fore, concitandi contra Tzacham per litteras sultanis. Litteræ hunc ferme in modum erant scriptæ : *Scis, præcellentissime sultan Clitziasthlan, sultanicii dignitatem hæreditario jure quam optimo ad te pertinere. Tuus tamen gener Tzachas minime dubiis, si quis introspiciat, insidiis avertere illam in se studet. Nam quod candidatum se fert palam imperii Romani, bellumque nobis denuntiat, mihi crede, fucus est vasri artificis cui spes viresque metienti proprias satis liquidum est, Romanum imperium altioris rem esse fastigii, quam ut eo usque sua possit ipsum attollere fortuna. Quid igitur? Te profecto intuetur, et utrunque collimare in nos simulat, in tuum solum ambitionem intendit. Tu vero, si me audies, mora et dissimulatione excussa omni, nefarium insidiatorem occupabis, pro salute ac dignitate propugnans tua, periclitaturis omnino, si scelus nondum adultæ perfidiæ sese spatio et successu corroboraverit. Quod ad me attinet meis ego non deero partibus; providique adeo jam satis ne. minæ impotentis latronis magnopere formi landæ Romani sint.* **251** *Sollicitum me tamen habet in hac securitate mea periculum tuum, cui vel communi necessitudine principum, vel privata benevolentia tui occursum velim. Planeque auctor tibi sum, ut quam primum in acrem curam erigiles tuendi a que asserendi principatus, isto ejus appetitore, vel pacatis artibus ac consiliis, vel, si parum illa processerint, armis et vi aperta subiigendo. His ab imperatore sic provisus, pervenit Abydum Tzachas per continentem cum copiis profectus, oppugnareque civitatem muralibus omnis generis machinis cœpit a terra, naves enim piraticæ, quas edificari jussas a Tzacha vidimus, nondum iam absolutæ, præsto esse temporis non potuerant. His Dalassenus compertis, vir omnium ad pericula invadenda promptissimus, recta cum datis sibi copiis Abydum tendit. At sultan Clitziasthlan accepto per litteras imperatoris indicio motus, cum toto repente exercitu in Tzacham movet. Sic Barbarorum ingenium est irritabile et in cædem præceps. Adventante porro a terra sultane, instante a mari Dalasseno, circumventus Tzachas, et hinc quidem destitutus navibus, quæ adhuc imperfectæ in manibus fabricum erant, illinc utrunque instructus, minus certe validus quam necesse erat ad Romanum simul et Turcicum irati soceri uno tempore contra*

ἀνέπιπτεν αὐτῷ, οὐδ' ἀνεβάλλετο, ἀλλ' ἐκ θαλάττης καὶ ἡπείρου ἔσπευθε τοῦτον καταγωνίζεσθαι²¹. Τὸν μὲν οὖν Κωνσταντῖνον τὸν Δαλασηνὸν θαλασσοκράτορα προχειρισάμενος, τρηκικαῦτα μετὰ τοῦ ναυτικοῦ παντὸς ἐξέπεμψε κατὰ τοῦ Τζαχᾶ. Τὸν δὲ γε σουλτάνου συνοῖσον ἐδίδκε· διὰ γραμμάτων ἐρεθίσαι²² κατ' αὐτοῦ. Εἶχε δ' οὕτω τὰ γράμματα· Οἶδας, μεγαλοδοξότατε σουλτάν Κλιτζίασθλᾶν²³, ὅτι τὸ σουλτανικὸν ἀξίωμα σοι πατρόθεν προσήκει. Ὁ δὲ σὺς γαμβρός ὁ Τζαχᾶς, κῆρ κατὰ τῆς βασιλείας Ῥωμαίων τῷ φωνομένῳ ἐπ.λ'ζηται, βασιλεῖα ἑαυτὸν ἀποκαλῶν, ἀλλὰ τοῦτο πρόδηλος σκηψίς ἐστίν. Οὐ γὰρ λέληθεν αὐτὸν πολυπειρῶν ἔχοντα ἀκριβῶς²⁴ γινώσκοντα, ὡς οὐ προσήκει τούτῳ ἢ βασιλεία Ῥωμαίων, καὶ ἀδύνατον τοιαύτης ἀρχῆς ἐπιδράξασθαι. Τὸ δὲ πᾶν σκαιώρημα κατὰ σοῦ ἐξαρτῆται. Οὐ γὰρ τοιγαροῦν ἀνέχεσθαι αὐτοῦ, οὔτε μὴν ἀναπεπτωκέσθαι, ἀλλ' ἐρηγορεῖναι μᾶλλον ἵνα μὴ τῆς ἀρχῆς παραλυθῆς. Ἐγὼ μὲν οὖν τοῦτον τῶν ὑπὸ τῆν βασιλείαν Ῥωμαίων ὀρίων ἀπελάσω, θεοῦ ἀρήγοτος, κηδόμενος δὲ σοῦ παρεγγνώμαι ὡς ἂν καὶ αὐτὸς τῆς ἰδίας φροντίσης ἰάρχῃς καὶ ἐξουσίας, καὶ πῆ μὲν μετ' εἰρήνης, πῆ δὲ, εἰ μὴ ταύτην ἀσπάζοιτο, μετὰ ξίφους σπεύσεις²⁵ αὐτὸν καθυποτάξαι. Τούτων οὕτω τὰ²⁶ παρὰ τοῦ βασιλέως οἰκονομηθέντων, καταλαμβάνει τὴν Ἄβυδον ὁ Τζαχᾶς μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνάμεων, ἐξ ἡπείρου, καὶ ἐπολιόρκει ταύτην δι' ἐλεπόλων καὶ παντοίων πετροβόλων ὀργάνων. Οἱ δὲ γὰρ παρήσαν τοῦτῳ ἐπι ληστρικά νῆες μήπω ἀπαρτισθεῖσαι Ὁ δὲ γε Δαλασηνὸς εἶχετο μὲν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνάμεων τῆς πρὸς Ἄβυδον φερύσης, φιλοκινδυνότατος καὶ εὐψυχότατος ὢν ὁ ἀνήρ. Ὁ δὲ σουλτάν Κλιτζίασθλᾶν, δεξάμενος τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως διαμηνυθέντα, ἐργουεῦθῳ εἶχετο τῆς πρὸς τὸν Τζαχᾶν φερύσης ἀψάμενος σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι. Τοιοῦτον γὰρ τὸ βάρβαρον ἅπαν ἔτοιμον πρὸς σφγᾶς καὶ πολέμους. Ἐγγίστα δὲ τοῦτο γενομένου, ἐπεὶ ἐξ ἡπείρου καὶ θαλάττης τοὺς πολεμίους ἐώρα ἐπίοντας, πλοῖον δὲ οὐδαμοῦ, μήπω τῶν παρ' αὐτοῦ ἐτοιμαζόμενων νηῶν ἀπαρτισθειῶν, μήτε δυνάμεις ἀποχρώσας ἔχων πρὸς τε τὸ Ῥωμαϊκὸν καὶ τὸ τοῦ κηδεστοῦ αὐτοῦ σουλτάν²⁷ Κλιτζίασθλᾶν στρατεύμα, ἐν ἀμχανία καλειτῆζει. Πισοῦμενος δὲ καὶ τοὺς ἐποίκους καὶ στρατιώτας Ἄβυδου, δεῖν ἐλογίστατο προσεληλυθέναι τῷ σουλτάν, ἀγνοῶν τὴν τοῦ αὐτοκράτορος κατ' αὐτοῦ κατασκευασθεῖσαν τυρεία. Ὁ δὲ σουλτάν τοῦτον θεασάμενος, ἑαρὴν εὐθύς ἐδεῖκνυ βλέμμα καὶ ἀσπασίω; ἐδέχετο. Τράπεζαν τοίνυν ὡς ἔθος ἐτοιμάτας καὶ συνδειπνῶν μετ' αὐτοῦ, ζωρότερον πίνειν τὸν Τζαχᾶν κατηγάγκαζεν. Ὅπνηκα δὲ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²¹ καταγωνίσσασθαι. ²² διερεθίσαι. ²³ Κλιτζίασθλᾶν. ²⁴ καὶ ἀκριβῶς. ²⁵ σπεύσει. ²⁶ Deest vocula τὰ. ²⁷ Deest vox σουλτάν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(71) *Γαμβρός*. Id est, affinis, non gener: duxerat enim Solymanus, Clitziasthlanis frater, istius

Tzachæ filiam in uxorem, ut est apud Ananæ, pag. 313, 322.

τούτων ἐμφορηθῆναι οἴνου διέγνου, σπασάμενος A
 ξίφος κατὰ τῶν λαγδῶν ὤσεν αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς
 μὲν αὐτοῦ νεκρὸς ἔκειτο· ὁ δὲ γε σουλτάν τὰ
 περὶ εἰρήνης τοῦ λοιποῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτο-
 ρα διαπροσβύεται. Καὶ δὴ τοῦ σκοποῦ οὐ δι-
 ήμαρτε. Δέχεται γὰρ αὐτοῦ τὴν αἴτησιν ὁ αὐτο-
 κράτωρ, καὶ τῶν εἰρηνικῶν σπονδῶν ὡς ἔθος τελε-
 σθεισῶν ἐν καταστάσει τὰ παρὰ θάλασσαν ἦσαν
 ἔρια.

parassent, socerum adit, generi fiducia ventam et amicitiam exposcens; nec spem abnuvit vultu obtu-
 tuque festivo excipiens hominem Clitizastikian. Quin paulo post mensæ adhibitum liberatibus invitare
 poculis non destitit, quoad mero plenum et temulentum animadvertens, eductum gladium in ejus
 latus impulit, quo ille vulnere jacuit exanimis. Misit post hæc sultan qui cum imperatore de pace
 tractarent, facileque transacta res est, conditionibus utrimque cito probatis riteque juratis, tran-
 quillitateque per hunc modum oræ maritimæ reddita.

Μήπω δὲ τσοῦτων φροντίδων ὁ αὐτοκράτωρ B
 ἐπαλλαγεῖς, μηδὲ τῶν ἀπὸ τούτου κακώσεων καθα-
 ρύσας (εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς μὴ παρῆν ἐν τειν, ἀλλὰ
 γὰρ ταῖς φροντίσι καὶ ταῖς οἰκονομίαις συμπορῶν καὶ
 συνέπραττεν), εἰς ἕτερον ἀγῶνα αὐθις ἠπέλγετο.
 Ὁ γὰρ Βολκάνος (ἀνὴρ δὲ οὗτος τὸ πᾶν τῆς ἀρχῆς
 τῶν Δαλματῶν φέρων, δεινὸς μὲν εἰπεῖν, δεινὸς δὲ
 καταπράξισθαι) μετὰ διττὴν ἧλίου περιφορὰν τῆς
 τῶν Σκυθῶν καταλύσεως, τῶν ἰδίων ὄρων ἐξεληλυ-
 θῶς, τὰς παρακειμένας ἐληξέτο πόλεις καὶ χώρας·
 καὶ αὐτὸς δὲ τὸ Λιπένιον κατασχὼν, πῦρ ἐμβάλων
 ἐνέπρησε. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς μεμαθηκῶς οὐκ ἔτ'
 ἐνεκῶς εἶχεν, ἀλλ' ἀποχωρῶσα δύναμις συναγῆ-
 γῶς κατὰ τῶν Σέρβων κατευθῦ τοῦ Λιπενίου ἤλαυνε
 (τούτο δὲ πολίχνιον τι μικρὸν περὶ τοὺς πρόποδας
 τοῦ Ζυγοῦ τοῦ διαιρούντος τὴν Δαλματίαν ἀπὸ τῆς
 ἡμεδαπῆς χώρας), ἐφ' ᾧ τῷ Βολκάνῳ εἰ τύχοι
 ἀντικαταστήσει ³¹ πόλεμον συνάψαι καρτερὸν, καὶ
 εἰ τὴν νίκην δοίη αὐτῷ Θεὸς, τό τε Λιπένιον (70) καὶ
 τὰ λοιπὰ ἅπαντα ἀνεγειραὶ καὶ εἰς τὸ πρότερον ἀπο-
 καταστήσαι σχῆμα. Ὁ δὲ Βολκάνος τὴν τοῦ αὐτο-
 κράτορος μεμαθηκῶς ἔλευσιν, ἀπάρας ἐκεῖθεν κατα-
 λαυθάνει τὸ Σφεντζάνιον· πολίχνιον δὲ τούτου ἀνωθεν
 τοῦ ἤδη βῆθέντος Ζυγοῦ διακειμένον ἐν μεσαιχμῶ
 τῶν τε Ῥωμαϊκῶν ἑρίων καὶ τῆς Δαλματίας. Ὁ-
 πρὶν δὲ τὰ Σκόπια ὁ αὐτοκράτωρ κατειλήφει,
 ἀποστείλας ὁ Βολκάνος διετίθετο τὰ περὶ εἰρήνης,
 καὶ ἑαυτὸν ἕμα τῆς αἰτίας τῶν κακῶν γεγονότων
 ἀπολύων καὶ τὸ αἰτιον ὄλον τοῖς σατράπαις τῶν
 Ῥωμαίων ἀνατίθεις, λέγων ὡς ἐκεῖνοι τοῖς οἰκείοις
 ὄροις μὴ ἐμμένειν βουλόμενοι διαφόρους ἐκδρομάς
 ποιούμενοι οὐ μικρὰν τὴν βλάβην τῇ Σερβίᾳ προσ-
 ῆξαν. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἔτι τοιοῦτον τοῦ λοιποῦ δια-
 πράξομαι, ἀλλ' ἐπιναστρέψας καὶ ὀμήρους ἀπο-
 σελῶ τῶν ἐμῶν συγγενῶν τῇ σῆ βασιλείᾳ· καὶ τῶν
 οἰκείων ὄρων οὐχ ὑπερβήσομαι. Πρὸς ταῦτα ὁ βασι-
 λεὺς κατένευσε. Καὶ καταλείψας ἐκεῖσε τοὺς μέλλον-
 τας τὰς ἐπιποθείσας πόλεις ἀνεγειραὶ καὶ ὀμήρους
 ἀντιλάβεσθαι, πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐπανάστειεν

Vix hac cura solutus imperator (etenim is earum
 etiam rerum quibus praesens cum generentur non
 intererat, sollicitudinem; haud minorem sustinebat
 absens), in aliam continuo nihilo leviolem incidit.
 Bolcanus quidem vir audax et strenuus Dalmatiæ-
 que opes ac ditionem universam arbitrio suo tem-
 perans, altero evoluta anno a victoria Romanorum
 Scythica e suis finibus erumpens obijacentes nostri
 limitis urbes et regiones cum per suos immissos
 incursionibus habebat **252** infestas, tum ipse
 Lipenium invadens hostiliter succederat. Ea ne-
 quaquam tolerabilia imperator reputans, contractas
 celeriter idoneas copias confestim per Serbios recta
 Lipenium ducit (oppidulum id est ad radices situm
 Jugi dirimentis Dalmaticam a Romana ditionem)
 animo committendi, si per hostem non staret, illic
 praelii: ac si victoriam Deus annueret, tum ipsum
 Lipenium, tum alia loca similiter incensa in inte-
 grum restituendi. Verum Bolcanus adventu impe-
 ratoris Sphentzanium inde movens se transtulerat.
 Est ea quoque parva civitas, supra id quod diximus
 Jugum posita, in ipsis Romanicæ Dalmatiæque con-
 finis. Progresso vero imperatore ulterius cum
 exercitu, Scopia usque, missis ad eum Bolcanus
 legatis pacis impetrandæ causa, defectionem pur-
 gabat, culpam ejus in Romanos duces conferens,
 qui ultra suos fines excursionibus variis attentatis,
 non parvis cladibus Serbiam affecissent. Addebat
 se nihil simile posthac ausurum, sed et antequam
 recederet, in promissionis hujus suæ pignus, qua
 se ultra limites amplius non egressurum spondebat,
 obsides imperatori missurum viros primarios e
 consanguinitate sua ipsius. His Augustus annuit;
 relictisque illic qui destructa oppida resicerent,
 obsidesque reciperent, ipse in urbem est regiam
 reversus. At Bolcanus cum peterentur obsides diem
 e die ducens, variis ludificationibus frustrabatur
 nostros. Donec tandem ante annum vertentem
 egressus e suis finibus cum exercitu Romanum

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³¹ τύχο:εν ἀντικαταστήναι.

Car. Dufresnii_Du Cangii notæ.

(72) Λιπένιον. Meminit hujus loci Scylitzes.

Sensit imperator : nec dubitandum cunctandumve ratur, terrestribus eum uno tempore maritimisque invadere copiis statuit. Navalis in Tzacham belli provincia Constantino Dalasseno commissa : cui ad id clas-is quæ tum fuit universa est tradita. Ipse sibi Augustus negotium sumpsit, quod ad successum non parum utile providebat fore, concitandi contra Tzacham per litteras sultanis. Litteræ hunc ferme in modum erant scriptæ : Scis, præcellentissime sultan Clitziasthlan, sultanicii dignitatem hæreditario jure quam optimo ad te pertinere. Tuus tamen gener Tzachas minime dubiis, si quis introspicat, insidiis avertere illam in se studet. Nam quod candidatam se fert palam imperii Romani, bellumque nobis denuntiat, mihi crede, fucus est vafri artificis cui spes viresque metienti proprias satis liquidum est, Romanum imperium altioris rem esse fastigii, quam ut eo usque sua possit ipsum attollere fortuna. Quid igitur? Te profecto intuetur, et utcumque collinare in nos simulat, in tuum solium ambitionem intendit. Tu vero, si me audies, mora et dissimulatione excussa omni, nefarium insidiatorem occupabis, pro salute ac dignitate propugnans tua, periclitaturis omnino, si scelus nondum adultæ perfidiæ sese spatio et successu corroboraverit. Quod ad me attinet meis ego non deero partibus; providique adeo jam satis ne, minæ impotentis latronis magnopere formi landæ Romanis sint. **251** Sollicitum me tamen habet in hac securitate mea periculum tuum, cui vel communi necessitudine principum, vel privata benevolentia tui occursum velim. Planeque auctor tibi sum, ut quam primum in acrem curam evigiles tuendi a que asserendi principatus, isto ejus appetitore, vel pacatis artibus ac consiliis, vel, si parum illa processerint, armis et vi aperta subijendo. His ab imperatore sic provisus, pervenit Abydum Tzachas per continentem eum copiis profectus, oppugnareque civitatem muralibus omnis generis machinis cœpit a terra, naves enim piraticæ, quas ædificari jussas a Tzacha vidimus, nondum tum absolutæ, præsto esse temporis non potuerant. His Dalassenus compertis, vir omnium ad pericula invadenda promptissimus, recta cum datis sibi copiis Abydum tendit. At sultan Clitziasthlan accepto per litteras imperatoris indicio motus, cum toto repente exercitu in Tzacham movet. Sic Barbarorum ingenium est irritabile et in cædem præceps. Adventante porro a terra sultane, instante a mari Dalasseno, circumventus Tzachas, et hinc quidem destitutus navibus, quæ adhuc imperfectæ in manibus fabrorum erant, illinc utcumque instructus, minus certe validus quam necesse erat ad Romanum simul et Turcicum irati soceri uno tempore contra

A ἀνέπειπεν αὐτοῖς, οὐδ' ἀνεβάλλετο, ἀλλ' ἐκ θαλάττης καὶ ἡπείρου ἐππευθε τοῦτον καταγωνίζασθαι²¹. Τὸν μὲν οὖν Κωνσταντῖνον τὸν Δαλασηνὸν θαλασσοκράτορα προχειρισάμενος, τῆνικαῦτα μετὰ τοῦ ναυτικοῦ παντὸς ἐξέπεμψε κατὰ τοῦ Τζαχᾶ. Τὸν δὲ γε σουλτάνον συνοῖσον ἐδόκει· διὰ γραμμάτων ἐρεθίσαι²² κατ' αὐτοῦ. Εἶχε δ' οὕτω τὰ γράμματα Ὀϊθᾶς, μεγαλοδοξότατε σουλτάν Κλιτζιασθλᾶν²³, ὅτι τὸ σουλτανικὸν ἀξίωμα σοι πατρόθεν προσήκει. Ὁ δὲ σὺς γαμβρὸς ὁ Τζαχᾶς, κἄν κατὰ τῆς βασιλείας Ῥωμαίων τῷ φαινομένῳ ἐπιτίθεται, βασιλεῖα ἐαυτὸν ἀποκαλῶν, ἀλλὰ τοῦτο πρόδηλος σκηψίς ἐστίν. Οὐ γὰρ ἐλέληθεν αὐτὸν πολυπειρίαν ἔχοντα ἀκριβῶς²⁴ γινώσκοντα, ὡς οὐ προσήκει τούτῳ ἡ βασιλεία Ῥωμαίων, καὶ ἀδύνατον τοιαύτης ἀρχῆς ἐπιθροῦξασθαι. Τὸ δὲ πᾶν σκαιώρημα κατὰ σοῦ ἐφαρτύνεται. Οὐ γὰρ τοιγαροῦν ἀνέχεσθαι αὐτοῦ, οἷσα μὴν ἀναπεπωκέναι, ἀλλ' ἐρηγορέναι μᾶλλον ἵνα μὴ τῆς ἀρχῆς παραλυθῆς. Ἐγὼ μὲν οὖν τοῦτον τῶν ὑπὸ τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων ὄριων ἀπελίσω, Θεοῦ ἀρήγοντος, κηδόμενος δὲ σοῦ παρεργῶμαι ὡς ἂν καὶ αὐτὸς τῆς ἰδίας φροντίσης ἰαρχῆς καὶ ἐξουσίας, καὶ πῆ μὲν μετ' εἰρήνης, πῆ δὲ, εἰ μὴ ταύτην ἀσπάζοιτο, μετὰ ξίφους σπεύσεις²⁵ αὐτὴν καθυποτάξαι. Τούτων οὕτω τὰ²⁶ παρὰ τοῦ βασιλέως ὀλιγομηθέντων, καταλαμβάνει τὴν Ἄβυδον ὁ Τζαχᾶς μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνάμεων, ἐξ ἡπείρου, καὶ ἐπολιόρκει ταύτην δι' ἐλεπόλειων καὶ παντοίων πετροδόλων ὀργάνων. Οἱ δὲ γὰρ παρῆσαν τούτῳ ἔτι ληστρικαὶ νῆες μήπω ἀπαρτισθεῖσαι. Ὁ δὲ γε Δαλασηνὸς εἶχετο μὲν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνάμεων τῆς πρὸς Ἄβυδον φερούσης, φιλοκινδυνότατος καὶ εὐψυχότατος ὢν ὁ ἀνὴρ. Ὁ δὲ σουλτάν Κλιτζιασθλᾶν, δεξάμενος τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως διαμνησθέντα, ἐργουεῦθός εἶχετο τῆς πρὸς τὸν Τζαχᾶν φερούσης ἀφάμενος· σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι. Τοιοῦτον γὰρ τὸ βάρβαρον ἅπαν ἔτοιμον πρὸς σφαγὰς καὶ πολέμους. Ἐγγιστα δὲ τούτου γενομένου, ἐπεὶ ἐξ ἡπείρου καὶ θαλάττης τοὺς πολεμίους ἐώρα ἐπιόντας, πλοῖον δὲ οὐδαμοῦ, μήπω τῶν παρ' αὐτοῦ ἐτοιμαζομένων νηῶν ἀπαρτισθεισῶν, μήτε δυνάμεις ἀποχωρῶσας ἔχων πρὸς τὸ Ῥωμαϊκὸν καὶ τὸ τοῦ κηδεστοῦ αὐτοῦ σουλτάν²⁷ Κλιτζιασθλᾶν στρατεύμα, ἐν ἀμχανίᾳ καθειστήκει. Πτοοῦμενος δὲ καὶ τοὺς ἐποίκους καὶ στρατιώτας Ἄβυδου, ἔειν ἐλογίσαστο προσεληλυθέναι τῷ σουλτάν, ἀγνοῶν τὴν τοῦ αὐτοκράτορος κατ' αὐτοῦ κατασκευασθεῖσαν τυρῆσαν. Ὁ δὲ σουλτάν τοῦτον θεασάμενος, ἰαρὴν εὐθὺς ἐδέικνυ βλέμμα καὶ ἀσπασίως ἐδέχετο. Τράπεζαν τοίνυν ὡς ἔθος ἐτοιμάσας καὶ συνδειπνῶν μετ' αὐτοῦ, ζωρότερον πίνειν τὸν Τζαχᾶν κατηγάκαζεν. Ὅσπνηκα δὲ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²¹ καταγωνίζασθαι. ²² διερεθίσαι. ²³ Κλιτζιασθλᾶν. ²⁴ καὶ ἀκριβῶς. ²⁵ σπεύσει. ²⁶ Deest vocula τὰ. ²⁷ Deest vox σουλτάν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(71) Γαμβρὸς. Id est, affinis, non gener: duxerat enim Solymanus, Clitziasthlanis frater, istius

Tzachæ filiam in uxorem, ut est apud Ananiam, pag. 315, 322.

τούτον ἐμφορηθῆναι οἴνου διέγνω, σπασάμενος ἄξιτος κατὰ τῶν λαγύρων ὤσεν αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς μὲν αὐτοῦ νεκρὸς ἔκειτο· ὁ δὲ γε σουλτάν τὰ περὶ εἰρήνης τοῦ λοιποῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διαπροσβύεται. Καὶ δὴ τὴν σκοποῦ οὐ διαμαρτε. Δέχεται γὰρ αὐτοῦ τὴν ἀφῆσιν ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ τῶν εἰρηλικῶν σπονδῶν ὡς ἔθος τελεσεύων ἐν καταστάσει τὰ παρὰ θάλασσαν ἦσαν ὄρα.

parassent, socerum adit, generi fiducia veniam et amicitiam exposcens; nec spem abnuat vultu obtutuque festivo excipiens hominem Clitziastaban. Quin paulo post mensæ adhibitum liberalibus invitare poculis non destitit, quoad mero plenum et temulentum animadvertens, eductum gladium in ejus latus impulit, quo ille vulnere jacuit exanimis. Misit post hæc sultan qui cum imperatore de pace tractarent, facileque transacta res est, conditionibus utrimque cito probatis riteque juratis, tranquillitateque per hunc modum oræ maritimæ reddita.

Μήπω δὲ τσοούτων φροντιδῶν ὁ αὐτοκράτωρ ὁ παλλαγεῖς, μὴδὲ τῶν ἀπὸ τούτου κακώσεων καθαρεύσας (εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς μὴ παρῆν ἐν τισιν, ἀλλὰ γε ταῖς φροντίσι καὶ ταῖς οἰκονομίαις συμπρῆν καὶ συνέπραττεν), εἰς ἕτερον ἀγῶνα αὔθις ἠπέιγετο. Ὁ γὰρ Βολκάνος (ἄνθρωπος δὲ οὗτος τὸ πᾶν τῆς ἀρχῆς τῶν Δαλματικῶν φέρων, δεινὸς μὲν εἰπεῖν, δεινὸς δὲ καταπράξασθαι) μετὰ διττὴν ἥλιον περιφορὰν τῆς τῶν Σκυθῶν καταλύσεως. τῶν ἰδίων ὄρων ἐξεληλυθὼς, τὰς παρακειμένας ἐληξτετο πόλεις καὶ χώρας· καὶ αὐτὸς δὲ τὴν Λιπένιον καταγῶν, πῦρ ἐμβαλὼν ἐνέπρησε. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς μεμαθηκῶς οὐκ ἔτι ἐνεκτώως εἶχεν, ἀλλ' ἀποχρώσας δυνάμεις συναγερῶς κατὰ τῶν Σέρβων κατευθὺ τοῦ Λιπενίου ἤγαυε (τούτο δὲ πολίχνιον τι μικρὸν περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ Ζυγοῦ τοῦ διαιροῦντος τὴν Δαλματίαν ἀπὸ τῆς ἡμεδαπῆς χώρας), ἐφ' ᾧ τῷ Βολκάνῳ εἰ τύχοι ἀντικαταστήσει ⁸⁸ πόλεμον συνάψαι καρτερὸν, καὶ εἰ τὴν νίκην δοῆν αὐτῷ Θεὸς, τό τε Λιπένιον (70) καὶ τὰ λοιπὰ ἅπαντα ἀνεγείραι καὶ εἰς τὸ πρότερον ἀποκαταστήσαι σήμα. Ὁ δὲ Βολκάνος τὴν τοῦ αὐτοκράτορος μεμαθηκῶς ἔλευσιν, ἀπάρως ἐκεῖθεν καταλαυθάνει τὸ Σφεντζάνιον· πολίχνιον δὲ τούτου ἄνωθεν τοῦ ἔθρη ῥηθέντος Ζυγοῦ διαχειρῆμεν ἐν μεσαιχμῶ τῶν τε Ῥωμαϊκῶν ἐρίων καὶ τῆς Δαλματίας. Ὀπηρῆκα δὲ τὰ Σκόπια ὁ αὐτοκράτωρ κατελήφει, ἀποσεύεται; ὁ Βολκάνος διετίθετο τὰ περὶ εἰρήνης, καὶ ἑαυτὸν ἅμα τῆς αἰτίας τῶν κακῶν γεγονότων ἀπολύων καὶ τὸ αἴτιον ὄλον τοῖς σατράπαις τῶν Ῥωμαίων ἀνατιθεῖς, λέγων ὡς ἐκεῖνοι τοῖς οἰκείοις ὄροις μὴ ἐμμένειν βουλόμενοι διαφόρους ἐκδρομὰς ποιούμενοι οὐ μικρὰν τὴν βλάβην τῇ Σερβίᾳ προσῆσαν. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἔτι τοιοῦτον τοῦ λοιποῦ διαπραξομαι, ἀλλ' ἐπαναστρέφας καὶ ὁμήρους ἀποστελῶ τῶν ἐμῶν συγγενῶν τῇ σῇ βασιλείᾳ· καὶ τῶν οἰκείων ὄρων οὐχ ὑπερβήσομαι. Πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεὺς κατένευσε. Καὶ καταλείψας ἐκεῖσε τοὺς μέλλοντας τὰς ἐριπωθείσας πόλεις ἀνεγείραι καὶ ὁμήρους ἀναλαμβάνει, πρὸς τὴν βασιλεύουσάν ἐπανέστρεψεν·

venientes exercitus sustinendos, in magnis rerum augustiis inopia consilii conflictabatur. Cum autem in hunc modum circumsessus undique, etiam eruptiones Abydenorum et præsidii civiumque obsessæ urbis subitos a tergo impetus, dum ipse contra hostes aliunde irruentes rein gereret, formidaret, optimum factu putavit operam dare ut sibi sullanem reconciliaret. Ignarus ergo quam non expiabile ipsi a sultane odium imperatoris litteræ

Vix hac cura solutus imperator (etenim is earum etiam rerum quibus præsens cum gerentur non intererat, sollicitudinem; haud minorem sustinebat absens), in aliam continuo nihilo leviolem incidit. Bolcanus quidem vir audax et strenuus Dalmatiæque opes ac ditionem universam arbitrio suo temperans, altero evoluto anno a victoria Romanorum Scythica e suis finibus erumpens objacentes nostri limitis urbes et regiones cum per suos immissos incursionibus habebat **252** infestas, tum ipse Lipenium invadens hostiliter succenderat. Ea nequaquam tolerabilia imperator reputans, contractas celeriter idoneas copias confestim per Serhos recta Lipenium ducit (oppidulum id est ad radices situm Jugi dirimentis Dalmaticam a Romana ditionem) animo committendi, si per hostem non staret, illic prælii: ac si victoriam Deus annueret, tum ipsum Lipenium, tum alia loca similiter incensa in integrum restituendi. Verum Bolcanus adventu imperatoris Sphentanzanum inde movens se transtulerat. Est ea quoque parva civitas, supra id quod diximus Jugum posita, in ipsis Romanæ Dalmatiæque confiniis. Progresso vero imperatore ulterius cum exercitu, Scopia usque, missis ad eum Bolcanus legatis pacis impetrandæ causa, defectionem purgabat, culpam ejus in Romanos duces conferens, qui ultra suos fines excursionibus variis attentatis, non parvis cladibus Serbiam affecissent. Addebat se nihil simile posthac ausurum, sed et antequam recederet, in promissionis hujus suæ pignus, quæ se ultra limites amplius non egressurum spondebat, obsides imperatori missurum viros primarios e consanguinitate sua ipsius. His Augustus annuit; relictiisque illic qui destructa oppida reflerent, obsidesque reciperent, ipse in urbem est regiam reversus. At Bolcanus cum peterentur obsides diem e die ducens, variis ludificationibus frustrabatur nostros. Donec tandem ante annum vertentem egressus e suis finibus cum exercitu Romanum

Varix lectiones ex cod. Coislín.

⁸⁸ τύχοιεν ἀντικαταστήσαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(72) Λιπένιον. Meminit hujus loci Scylitzes.

iterum vastavit dittonem. Cumque per id tempus non destitisset imperator reficere ipsi per crebras litteras memoriam factorum conventorum, ille tamen superba contumacia se involvens, in obstinatione negandi obfirmavit animum. Igitur Augustus bello experiri coactus, Joannem sebastocratoris fratris sui filium ad se accersitum sufficientibusque instructum copiis adversus Bolcanum misit. Cæterum Joannes, quippe inexpertus belli juvenis et calida cupiditate pugnandi, successus plerumque cunctantis moras expectare non sustinens, statim Lipenium profectus amneque illac fluente ad Jugi radices trajecto, proxime Sphentzanium castra posuit. Non latuit Bolcanum quicum illi res esset; frustrari ergo juvenilem impatientiam præliandi optimum ducens, adolescentem ex tuto missis nuntiis per tractationes versutas aggreditur. Pacem ultro poscens, quam se deinceps cum fide culurum pollicebatur, daturumque obsides quos ante promiserat. Verba hæc erant et ludificationes meræ, quo aversos a cura belli, et ab attentione custodiæ ad intempestivam fiduciam remissos ex improvise adortus opprimeret. **253** Sane ipse Bolcanus, dum de his Joannes deliberabat, quam diligentissime armatus, in prociuctu ad irruptionem subitam erat. Adeoque jam ipso proficiscente cum instructis copiis ad Romanos nihil minus cogitantes, præcurrens monachus quispiam indicat Joanni adventare hostem, idque constanter affirmat. Quem ille cum stomacho nec sine contumelia ut levem et nugacem nulliusque fidei hominem rejicit. Sed mox fidem monachi res ipsæ sanxerunt. Irruunt in Romana castra per noctem Dalmatæ duce Bolcano, cæduntur intra tabernacula imperati plerique militum, alii trepida ruentes fuga, in proximum per errorem et impetum abrepti flumen aquis hausti perire. Pauci quibus aliquod robur animi et officii cogitatio superfuit, raptim per tenebras tabernaculo Joannis quæsito, pro eo strenue pugnarunt, cætenus quidem ut ducem utique suum a cæde aut servitute liberaverint. Sic dissipatis maximam partem Romanis copiis, Bolcanus suis convocatis Jugum rediens cum iis descendit prope Sphentzanium insistens. Eos intuiti qui cum Joanne supererant perpauci, nec ulla jam ex parte ad conserendum cum integro et victore longeque numerosiore hoste prælium pares, nihil se tutius posse consulere putarunt, quam ut flumine trajecto recederent. Promotis ergo ad duodecimum a Lipenio stadium castris Joannes reputans cum his ita diminutis copiis provinciam quam gereret obtinere se tali tempore non posse, Constantinopolim se contulit. Tum Bolcanus aucta confidentia, jam cura liber imminentis hostis, prædis agendis incursandisque licentissime Romanæ dittonis pagis et agris per otium incubuit: ac regionem quidem Scopiis circumpositam vastavit plane omnem et deformavit ruinis atque incendiis, ultra quin etiam crudeli avaritia proventus Polobum similiter destruxit, et usque Braneas cuncta latrocinii exhausit, prædaque onustus domum rediit.

Ὁ δὲ Βολκάνος τοὺς ἡμέρους ἀπαιτούμενος, οὐκ ἐδίδου τούτους, ἀλλ' ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπερετίθετο. Ἐνιαυτοῦ τε μήπω παρψηχότος ὄλου, αὐθις εἰς προνομὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν χωρῶν ἐξεληλύθει. Καὶ διαφόρους γραφὰς τοῦ αυτοκράτορος δεξάμενος ἀναμνησκόντος αὐτὸν τῶν συνθηκῶν καὶ ὑποσχέσεων αἰσθασαὶ πρὸς αὐτὸν ἐποίησατο, οὐδ' οὕτως τὰ ὑπεσχρημένα τελεῖσαι ἤθελε. Μεταπεμφάμενος οὖν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννην τὸν υἱὸν τοῦ τεβαστοκράτορος καὶ αὐταδέλφου αὐτοῦ κατ' αὐτοῦ ἐξέπεμψε μετὰ ἀποχρώσεως δυνάμειος, ὃ δὲ οἷα ἀπειροπόλεμος καὶ σφραδάζων ὡς νέος πρὸς μάχας, ἀπειθῶν καὶ τὴν τοῦ Λιπενίου ποταμῶν διαβάς περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ Ζυγοῦ κατευθῦ τοῦ Σφεντζάνιου τὸν χάρακα ἐπήξατο. Οὐκ ἔλαθε ⁸⁹ τοῦτο τὸν Βολκάνον. Καὶ πάλιν περὶ εἰρήνης καὶ πρὸς αὐτὸν ἤρώτα, ὑπισχνούμενος καὶ τοὺς ὑπεσχρημένους ἡμέρους δοῦναι καὶ καθαρὰν τὴν εἰρήνην μετὰ τῶν Ῥωμαίων τοῦ λοιποῦ τηρησαί. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν μόναις ψιλαῖς ὑποσχέσεσιν, αὐτὸς δὲ ἐξωπλιζέτο ἀγνώστως αὐτῷ προσβαλεῖν. Καὶ τῆς πρὸς τὸν Ἰωάννην φεροῦσης τοῦ Βολκάνου ἀψάμενος μοναχὸς τις προκαταλαβὼν τὸ μελετώμενον ἀπαγγέλλει τῷ Ἰωάννῃ, καὶ καταλαμβάνειν τὸν ἐχθρὸν ἤδη διεχυρίζετο. Ὁ δὲ μετὰ θυμοῦ τοῦτον ἀπεπέμψατο, ψεύστην καὶ ἀπατεῶνα ἀποκαλῶν. Ἀλλὰ τὸ ἔργον, τὸν λόγον προέφθασεν πιστώσασθαι. Νυκτὸς γάρ ἐπεισεσῶν αὐτῷ, πολλοὺς μὲν τῶν στρατιωτῶν ἐντὸς τῶν σκευῶν ἀνεῖλε, πολλοὶ δὲ καὶ ἀνακράτος φεύγοντες ταῖς δίνυις τοῦ κάτω βέοντος ποταμοῦ παρασυρέντες ἀπεπνίγησαν. Ὅποσοι δὲ σταθηροτέρως γνώμης ἦσαν τὴν τοῦ Ἰωάννου ἀναζητήσαντες σκηπὴν ἐκθύμωτος μαχόμενοι ταύτην ἐπὶ ταυτοῦ μόγι· διετήρησαν. Οὕτω γοῦν τὸ μὲν πλεῖστον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος ἔρχετο. Ὁ δὲ Βολκάνος τοὺς ἰδίου ἀναλεξάμενος καὶ ἀνελθὼν τοῦ Ζυγοῦ κατὰ τὸ Σφεντζάνιον ἔστη. Οἱ δ' ἄμφι τὸν Ἰωάννην τούτους θεασάμενοι, ὀλίγοι οὖντες καὶ μὴ μετὰ τοσούτων μάχεσθαι δυνάμενοι, ἐβουλεύσαντο εἰς τοῦπίσω διαπεράσαι τὸν ποταμόν. Τοῦτου δὲ γεγονότος ⁹⁰ καταλαμβάνουσι τὸ Λιπένιον ὡσεὶ δώδεκα σταδίους τούτου ἔπχον ⁹¹, ἐπιπλέον δ' ἀντέχειν, τοὺς πλεῖστους ἀπολωλεκῶς, μὴ δυνάμενος, τὴν πρὸς ⁹² τὴν βασιλεύουσαν ἀνεζήτησε· καὶ οὕτως τεθαβρῆκῶς ὁ Βολκάνος, ὡς μὴ τινο; τοῦ ἀντικαθισταμένου περιλειφθέντος, ἐληξέτο τὰς παρακειμένας πόλεις καὶ χώρας. Καὶ τῶν Σκοπίων τὴν ἐξω χῶρην τελείως ἤρπυσε, τὸ δὲ τι καὶ κατεκαυσεν, οὐ μέχρι δὲ τούτου, ἀλλὰ καὶ τὸν Πόλοβον ⁹³ καὶ ἄχρι Βρανέας ⁹⁴ φθάσας καὶ δηώσας ἅπαντα, πολλὴν τε λείαν ἐκείθεν ἀφελόμενος, εἰς τὴν οἰκίαν ὑπέστρεψε χῶρην.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁹ ἔλαθε. ⁹⁰ γενομένου ⁹¹ ἀπέχοντος. ⁹² ὡ; πρὸς. ⁹³ Πόλοβον καταλαβὼν. ⁹⁴ Βρανέας.

Ταῦτα ὁ βασιλεὺς μεμαθηκῶς οὐκ ἔτι ἀνεκτῶς εἶ-
 χε, ἀλλ' εὐθύς αὖθις, ἐξωπλισάτο μὴ πάνυ τι γρηδὲ τοῦ
 αὐλοῦ Τιμοθέου πρὸς τοῦτο δεδόμενος, καθάπερ
 Ἀλέξανδρος περιμένοντας τὸν Ὀρθιον νόμον. Αὐτὸς
 εὖν ὁ αὐτοκράτωρ περιθήμενος ἔπλα καὶ τοὺς
 ἄλλους ὀπλιστοὺς τότε παρατυγόντας, τῆς κατευθῦ
 Δαλματίας φεροῦστος εἶχετο, σπειύδων τὰ μὲν φθά-
 σεντα ἐριπωθῆναι τῶν κάστρων ἀνεγεῖραι αὖθις καὶ
 εἰς τὸ πρότερον ἀποκαταστῆναι σχῆμα, καὶ ἀντί-
 ποῖνα τῶν παρ' αὐτοῦ πεπραγμένων, ἐκ περιουσίας
 κατ' αὐτοῦ διαπράξασθαι. Ἀπάρας οὖν τῆς μεγαλο-
 πλῆως⁴⁵ καὶ τὸ Δαφνούτιον⁴⁶ (73) καταλαβὼν,
 (πόλις δὲ τοῦτο παλαιὰ τῆς Κωνσταντινου⁴⁷ σταδίου
 ἀπέχουσα τεσσαράκοντα), καὶ τοὺς μῆπω ἐφθακό-
 τας τῶν συγγενῶν ἐκδεχόμενος, αὐτοῦ που ἐκαρτέρει.
 Τῇ γοῦν μετ' αὐτὴν καταλαμβάνει Διογένης ὁ Νικη-
 φόρος (74) πλήρης θυμοῦ καὶ φρονήματος, τῷ συν-
 ῆθει δὲ χρώμενος; προσπειλὼ τὴν ἄλωπεκὴν περι-
 εβέδλητο, καὶ τὴν ἔψιν χαριστέραν διατιθεῖς, τῷ
 βασιλεῖ προσφέρεισθαι ἐλευθέρως ἐσχηματίζετο. Τὴν
 μίντοι σκηνὴν οὐ τῷ συνῆθει ἀποστήματι τοῦ βασι-
 λικοῦ κοιτῶνος ἐπέξαστο, ἀλλ' ἀγχοῦ τῆς πρὸς τὸν
 βασιλέα εἰσαγωγῆς ἀνόδου. Μανουὴλ δὲ ὁ Φιλοκάλης
 τοῦτο θεασάμενος καὶ ὡς ὑπὸ κεραυνοῦ βληθεὶς, ἐπεὶ
 οὐδὲ τὰ παρ' αὐτοῦ μελετώμενα τοῦτον διελάθνανεν,
 αὐὸς παρακρήμα εἰστήκει, μόλις δὲ συναγαγὼν τὸ
 φρονῶν τῆς ψυχῆς, πρόσσειεν εὐθύς τῷ βασιλεῖ καὶ
 φησιν· Οὐχ ἀπλοῦν τὸ γινόμενόν μοι δοκεῖ, ἀλλὰ
 θέος μοι ἐπεισι, μῆτι νυκτὸς κατὰ τῆς σῆς νεοτε-
 ρισθῆ βασιλείας. Ῥήμασι γοῦν τισι πρὸς αὐτὸν χρη-
 σάμενος, ἐκεῖθεν μεταθῆναι τοῦτον παρασκευάσω.
 Ὅ δὲ ὁποῖος ἐκεῖνος ἀκατάσειστον ὡς ἐπίπαν ἔχων
 τὸ φρόνημα, οὐδαμοῦ παρεχῶρει τοῦ ἔργου τῷ Φιλο-
 κάλῃ. Πολλὰ δὲ τούτου βιζυόμενου, *Εα, φησὶ· οὐ
 χρὴ πρόφρασιν τοῦτον ἐξ ἡμῶν ἐσχηκέσθαι. Ἔστω
 τῆς καθ' ἡμῶν μελέτης αὐτὸς ὁ αἰτιος πρὸς τε
 θεῶν καὶ ἀνθρώπων.* Ἀχθόμενος δὲ ὁ Φιλοκάλης
 καὶ τύπτων τὰς χεῖρας, μεματαιωμένον τε τὸν βασι-
 λέα ἀποκαλῶν μεθίστατο⁴⁸. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ,
 καὶ τοῦ βασιλέως σὺν αὐτῇ τῇ βασιλίδι ἀπεριμε-
 ρίμων; ὀπνωπτόντος⁴⁹, περὶ μέσῃ φυλακῇ τῆς
 νυκτὸς, ἀνεισιν ὁ Διογένης, ἔξφορος ὑπὸ τὴν μάλῃν
 φέρων, καὶ ἐπιθεθῆκῶς τῶν οὐδῶν ἔστω. Κειμω-
 μένῳ γὰρ τούτῳ τῷ βασιλεῖ, οὔτε θύραι ἐπεζυγοῦντο,
 οὔτε ἐκτὸς ἐπηγρύπνει φρουρά. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν
 τὰ⁵⁰ περὶ τὸν βασιλέα. Τὸν δὲ γε Νικηφόρον θεία
 τῆς τῷ τότε δύναμει ἀπερῆξε τοῦ ἔγχειρήματος. Τὴν
 παιδίσκην (75) γὰρ θεασάμενον τὴν τὸν ἀέρα ἀναρ-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁵ μεγαλοπλῆως. ⁴⁶ Δαφνούσιον. ⁴⁷ Κωνσταντινου πόλεως, ⁴⁸ μεθίσταται. ⁴⁹ ὀπνωπτόντος.
⁵⁰ Deest vocula τὰ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

73) *Δαφνούτιον*. Oppidum, inquit Anna, 40
 staliis ab urbe distitum. Δαφνούτιον πρὸς τῷ
 Πρυγίῳ habet Stephanus. Rhegium vero fuit ad
 oriam Propontidis, haud procul ab urbe. Pontis
 Daphnutiani mentio fit apud Niceitam in Isaacio,
 lib. 1, n. 9, proinde diversa a Daphnutio fuit Da-
 phnusia, quæ existit in ora Pontica, mille stadiis
 a Constantinopoli distans, de qua Nicephorus in
 Breviar. et G. egoras, lib. iv.

(74) *Διογένης ὁ Νικηφόρος*. Conjuratorem hanc
 Nicephori Diogenis attigerunt etiam Zonaras et
 Glycas.

(75) *Τὴν παιδίσκην*. Martialis, lib. iii, epigr. 81 :

*Et æstuanti tenue ventilat frigus
 Supina prasino concubina fabello,
 Fugatque muscas myrtea puer virga*

Xiphilinus in Severo : Καὶ αὐτοῦ τὰς μυίας παῖς

dormiente, circiter mediam noctis custodiam, con-
scedit Diogenes ense sub ala gestans, et regii
cubiculi limen ipsum nullo prohibente superat.
Mos hic imperatoris hujus fuit, sui custodiam
negligere fiducia ingenti, adeo quidem ut eo de-
cumbente, paterent cubiculi fores, nec ulla extra
excubaret custodia. Cæterum tunc Nicephorum a
perpetrando scelere divina quædam vis avertit.
Cum enim jam ad cubile astans ancillam vidisset
eventilantem aerem supra imperatorum conjugum
vultus, ut sic culices illis locis tali tempore mo-
lestos abigeret, repente sicario inopinata specie
perculso, pallor faciem et tremor occupat artus,
ut cum poeta loquar, cædisque consilio in tempus
aliud dilato refugit. Tales istius erant exploratæ
jam et conviciæ machinationes in imperatoris vi-
tam, in occasione immiuentes semper. Nec impe-
ratorem ex latebant, cui puella expergefacto nar-
ravit quid per ejus somnum accidisset. Diesimula-
vit tamen se id nosse, et itinere postridie resumpto,
eundem vultum quem prius exhibebat Nicephoro:
simul ab eo sibi jam cavens, simul vitans sollicitè,
ne qua illi vel species injuriæ aut parum benignæ
tractationis offerretur, cujus deinde commemora-
tione ad obtentum vel excusationem qualemcumque
meditati sceleris posset abuti. **255** Hinc ergo,
cum via ducente in partes Serrarum venisset, ro-
gavit Augustum comes illi itineris istius Constanti-
nus Ducas Porphyrogenitus ut ad villam divertere
ne gravaretur quam is ibi habebat peramœniam
Pentegostum dictam aquis abundantem salubribus
ædificatam quoque ita laxè, ut commodum impera-
tori diversorium esse posset. Annuit sane Augus-
tus; ibique transacta nocte, cum iter postridie
cogitaret, intercessit Constantinus officiosisque
exoravit precibus longiorem tanti hospitis apud se
moram, per quam is et recreare se paulisper a fa-
tigatione itineris, et pulverem ac sudorem expe-
ditionis abstergere halneis posset. Ea invitatione
tam humana prensabat imperatorem Constantinus
Ducas fiducia ingentis apparatus; nam ad regias
mullarum dierum epulas copiam exquisitam cong-
esserat. Ibi ergo prodeuntem a balneo conspicuus
imperatorum inhians olim tyrannidi Nicephorus
Diogenes, viamque ad eam per parricidium affe-
ctans cujus opportunitatem quærebat, acinace ac-
ciuctus ingreditur, quasi, ut solebat, e venatione
rediens. Quem Taticius consillorum ejus non igna-
rus, repulit, hæc addens: *Quid tu hic injussus*

Α ριπίζουσα και πέρρω ποι τοὺς κώνωπας ἀπωλου-
μένην τοῦ τῶν βασιλέων χρωτὸς, παραχρήμα, ὑπὸ
τε τρόμος ἔλαθε γυία, ὄχρος τέ μιν εἰλε παρσίας,
κατὰ τὸν ποιητὴν φάναι, ἐς νέματα τὸν φόνον ἀναρ-
τήσαντα. Καὶ οὗτος μὲν τὴν ἀποφάσιστον τοῦ αὐτο-
κράτορος σφαγὴν ἐμελέτα διαπαντὸς, ἐκείνον δὲ
οὐδὲν τῶν μελετηθέντων κατ' αὐτοῦ διελάνθανε.
Ταχὺ γὰρ ἡ παιδίσκη τοῦτο προσελθοῦσα τὸ δρᾶμα
ἀπήγγειλε. Τοιγαροῦν ἐκείθεν τῆ μετ' αὐτὴν ἀπάρας
τῆς προκειμένης ἑδοῦ εἶχετο, τὸν ἀγνοοῦντα μὲν
ὑποκρινόμενος, οἰκονομῶν δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν
τοσοῦτον, ὡς ἅμα καὶ ¹¹ φυλάττεσθαι, ἅμα δὲ καὶ μὴ
δ' ἦντινα οὐδ' εὐλογον λαθὴν διδόναι τῷ Νικηφόρῳ.
Ἐν τοῖς μέρεσιν οὖν γενόμενος τῶν Σεβέρων, ἐπεὶ
ὁ Πορφυρογέννητος Κωνσταντῖνος ὁ Δούκας συνεπέ-
μενος τῷ ἀποκράτορι ἤφειτο εἰς τὸν βίον ἀγρῶν
καταλύσαι ἐπιτερεπῆ ὄντα καὶ ὕδασι ψυχροῖς καὶ
ποτίμοις κατάβρυτον, καὶ ἀπυκρῶντα οἰκίματα
ἔχοντα πρὸς τὴν ¹² βασιλείῳ ὑποδοχὴν (Πεντηήγιστος
τούτω τὸ ὄνομα), ὁ βασιλεὺς ὑπέβλεψε: τῷ τούτου
θελήματι, αὐτοῦ που κατέλυσεν. Ἄλλ' οὐδὲ τῆ μετ'
αὐτὴν βουλομένη ἐξελθεῖν ὁ Πορφυρογέννητος συνε-
χόρται· ἤφειτο δὲ μάλλον ἐγκατερεῖσαι καὶ εἶτι ἐφ'
ᾧ ἀνακτῆσθαι τε αὐτὸν τῆς ὁδοπορίας καὶ τὸ
σῶμα τοῦ κοινοῦ καθάραι λουσάμενον. Ἡυρέ-
πιστο γὰρ αὐτῷ ἤδη καὶ τὰ πρὸς εὐωχίαν διαψιλῆ.
Ὅ δὲ καὶ αὐθις τῷ τοῦ Πορφυρογεννήτου ὑπέβλεψε θε-
λήματι. Ὡς δὲ λουσάμενον καὶ τοῦ βαλανείου ἐξελ-
θόντα τοῦτον μεμαθήκει Νικηφόρος; ὁ Διογένης πάλοι
τυραννικῶν, ἐπιτηρῶν δὲ εἰ που καὶ αὐτόχειρ θυνηθῆ
τούτου γενέσθαι, περιζωσάμενος τὸν ἀκινάκην εἰσῆλθε,
ὡς δῆθεν ἐκ θήρας ἐπανικὼν κατὰ τὸ σύνθεος. Τοῦ-
τον οὖν ὁ Τατῖκος θεασάμενος καὶ πάλοι γενιώσκων
τὸ παρ' αὐτοῦ μελετώμενον, ἀπίσαστο ἐπειπὲν·
Ἴνα τί δονντάκτως οὕτω καὶ ξιφῆρης εἰσέρχῃ;
Καιρὸς βαλανείου, καὶ οὐχὶ ὁδοπορίας εὐδὲ θήρας
ἢ μάχης ἐστίν. Ὅ δὲ τοῦ σκεποῦ διαμαρτυρῶν;
ὑπεχώρησεν. Ὑπολαβῶν δὲ ὡς ἤδη ἐπέγνωσται (δει-
νὸς γὰρ ἔλεγχος ἡ συνελθῆσις), δρασμῶ τὴν ἐκυ-
τοῦ σωτηρίαν πραγματεύεσθαι ἐβουλεύετο, καὶ εἰς
τοὺς ἐν Χριστοῦ πόλει ἀγροῦς τῆς βασιλίδος Μαρίας,
ἢ εἰς τὸν Πέρικον (76), ἢ εἰς τὸν Παροτῆν προσχω-
ρῆσαι, κάκειθεν αὐθις πρὸς τὰ συμπίπτοντα τὰ κατ'
αὐτὸν εὐ διαθέσθαι. Προεφθάκει γὰρ ἡ βασιλις Μαρία
τούτου προλαβέσθαι ¹³ ἀδελφὸν ὄντα μητροῦθεν τοῦ
προδεσασλευκτοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Μιχαὴλ τοῦ Δούκα,
κἂν τὰ ἐς πατέρας διήλλαττον. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς
τριταῖος ἐκείθεν ἔξεισι. Τὸν δὲ Κωνσταντῖνον αὐτοῦ
που καταλελοιπὴν βασιλείῳ χάριν, δεδιώς τὸ ἀπὸ τῶν

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ ἅμα μὲν καὶ. ¹² τὴν τοῦ. ¹³ προσλαβέσθαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

εὐπρεπῆς ὡς δῆθεν καθυδόντος περσοῖς ταῶνος
ἀπεσῶσει. Propertius, lib. II :

Et modo pavonis caudæ stabella superbae.

Clandianus, lib. I in Rufinum :

*Et cum se rapido fessam projecerat astu,
Patritius roseis pavonum ventilat alis.*

Interdum etiam boun Indicorum caudæ in cum
usum adhibita, teste Aliano, lib. xv, *Περὶ ζωῶν*,
cap. 14. Vide eundem, lib. II, cap. 14, et Theo-
phrastum in Charact. cap. περὶ δελιάς.

(76) Πέρικον. Castellum Triaditæ vicinum,
Schlitzæ et Zonaræ in Bulgaroet.

καὶ ἀσύνηθες τοῦ νεανίου τότε πρώτως τῆς ἐνεγ-
καμένης πρὸς ἐκστρασίαν ⁵¹ ἐξεληλυθότος. Ἦν
γὰρ μονογενὴς τῆ μητρὶ· καὶ ὁ αὐτοκράτωρ σφόδρα
τοῦ νεανίσκου κηδόμενος, πάσης ἀνέσεως συνεχώρει
ἐπαπολαύειν αὐτὸν σὺν τῇ βασιλίδι μητρὶ, ἅμα
ὣ καὶ ὡς ἴδιον ἀπάρτι τέκνον ἐξόχως φιλῶν τούτου.

κατὰ τὴν Διογενὴν Νικηφόρον ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς ἱστο-
ρεῖτω. Ὅπως μὲν ὁ τούτου πατὴρ Ῥωμανὸς εἰς τὴν
βασιλείου ἀνέχθη περιωπὴν καὶ ὁποῖον τέλος ἔσχε
τὴ κατ' αὐτὸν, διαφόροις τῶν ἱστοριογράφων ἐμέ-
λητε· κἀκεῖθεν ἐξίσταται τὰ περὶ τούτου ἀναλέγεσθαι
ταῖς βουλομένοις. Ἐπὶ παισὶ δὲ ἔμωζ τετελευτήκει
τῷ τε Λέοντι καὶ τῷ Νικηφόρῳ. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ
Ἀλέξιος ἐκ προοιμίων τῆς αὐτοῦ ἀναρρήσεως παρα-
λέων τούτους ἰδιώτας ἐκ βασιλείων (καὶ γὰρ ἅμα
τοῦ ⁵² τῆς βασιλείας ἐπιβῆναι, ὁ Μιχαὴλ καὶ ⁵³ αὐ-
τέλλεφος αὐτῶν, αὐτοὺς μὲν τῶν ἐρυθρῶν ἀπογυμνοῖ
παιδίων, καὶ τὰ στέφη τούτων (77) ἀφαιρεῖται, καὶ
ὑπερορίαν ἔξω τῆ μητρὶ αὐτῶν τῇ βασιλείᾳ Εὐδο-
κίᾳ εἰς τὴν μονὴν τοῦ Κυπεροῦδῃ καταψηφίζεται),
παντοίας θεραπείας ἤξιον, τὸ μὲν τι δι' ὁ πεπόν-
θησιν οἰκτεῖρων αὐτοὺς, τὸ δὲ τι καὶ τοὺς νέους ὄρων
κατὰ τε σώματος ὥραν καὶ Ῥώμην διαφέροντας
τῶν πολλῶν, χροιάζοντας· μὲν καὶ ἀρτίφουζις τὸ γέ-
νειον, ὑψηλοὺς καὶ ἰσομέτρους ὡς περὶ ὑπὸ κανόνα
τὸ μέγεθος, καὶ αὐτὸ τὸ νεοτήσιον ἦδη ἐκφύοντας
ἀθος, ἐξ αὐτῆς τε ὄψεως τὸ θυμοειδὲς αὐτῶν καὶ
γενναῖον τοῖς μὴ διὰ πάθος τυφλωττοῦσιν ἀριδύλως
ἐμφαίνοντα, καὶ σχύμνου, οἷον λέοντος· καὶ ἄλλως
ὣ ὅποιος ἐκεῖνος μὴ ἐπιπολαίως ὄρων, μήτε πρὸς
τὴν ἀλήθειαν μύων, μηδὲ πᾶ' ἔσιν ἀισκόμενος ἐπι-
ψόγοις, ἀλλὰ ταλαντεύων τὸ ὄν ἐν ἰσορροπίᾳ στάθμῃ
τῆς συνειδήσεως, καὶ τὸ ὕψος ἐξ οὐπερ ἐπεπτώκε-
σιν λογιζόμενος ἐνηγκαλιζέτω ἴσα καὶ τέκνοις ἴδιοις,
τί μὲν οὐ λέγων, τί δὲ οὐ πράττων ἀγαθὸν ἐς αὐ-
τοὺς, τί δὲ οὐ προμηθεύμενος; κἀν ὁ φθόνος βάλ-
λων αὐτοὺς τοῖς ⁵⁴ τοξείμασιν οὐκ ἀνεί. Ἐκ πολλῶν
γὰρ κατ' αὐτῶν ἐρεθιζόμενος ὁ αὐτοκράτωρ, αὐτοὺς
μᾶλλον πάσης αὐτοὺς ἐπικουρίας ἤξιον, ἰατρὸν
ἐνατενίζων ἀεὶ ⁵⁵ καὶ ἐνωραζόμενος οἷον ἐπὶ αὐτοῖς
συμβουλεύων τε διαπαντὸς τὰ συνοῖοντα. Ἄλλοι
μὲν γὰρ ἴσως καὶ ὑπίπτους ἀν' ἐλογίσατο τούτου;
καὶ ἐκποδῶν διὰ παντοίας μεθόδου ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς

*A contra morem et fas cum telo subis? tempus balnei,
non itineris, neque venationis aut pugnae hoc est. Sic
re infecta recedere cogitur; verum non sine acri
solicitudine quod se jam haud dubie deprehensum
intelligeret. Fugam ergo circumspiciens, quo se
verteret deliberabat. Patebant effugio villæ impe-
ratrix Mariae quæ ad Christopolim sunt, vel Pernicis vel Peritzus, unde posset pro rerum inci-
dentium varietate sibi ex usu consulere. Hunc enim Diogenem jam ante sibi adjoinxerat Maria
Augusta, necessitudine conciliante, quod is uterinus frater esset viri ipsius nuper imperantis Mi-
chaelis Ducæ, ex eadem, inquam, matre ex qua ille natus, sed ex patribus diversis. Cæterum Alex-
ius tertio die Constantino vale dicens eum ibidem in sua villa residere voluit, necessariam, ut puta-
bat, ætati tenerræ, nec ante labores bellicos expertæ, remissionem hanc injungens, vel matris ejus
gratia qui unicum eum filium habebat, vel peculiari pueri cura, quem vera charitate, nec minori
aut minus tenera quam filiolum proprium, complectebatur. His de causis expeditionis ei reliquæ
gratiam faciens, reliquit ibi eum in sinu atque indulgentia matris, ulterius properans Alexius.*

*Verum ne quid in decursu institutæ narrationis
offundere tenebras lectori queat, ex ipsis originibus
repetenda memoria est hujus quo de agimus Dio-
genis Nicephori. Romanus pater ejus quomodo in
apicem imperii sit evecatus, quemque sinem digni-
tatis et vitæ habuerit, variis ab historiarum condi-
toribus est memoriae mandatum. Suntque ad manum
libri, ex quibus cognoscere singula, qui volet, po-
terit. 256 Quod ad rem nostram facit, unum ad-
modum hoc est: decedentem eum duos reliquisse
superstites filios, Leonem et Nicephorum, quos
imperator Alexius initio proclamationis suæ pri-
vatos ex principibus invenit. Redegerat enim eos
in ordinem Michael Augustus frater ipsorum, qui
et rubrorum usu calceorum, et gestatione corona-
rum ipsis interdixerat. Quin etiam exsulare ipsos
cum matre ipsorum Eudocia Augusta, et in mona-
sterio Cyperndæ procul ab aula clausos vivere jus-
serat. Movit misericordiam Alexii tristic fortuna
floquentium olim juvenum, qui forma et robusto
vigore corporum facile impetrabant a quovis obvio
ut amisso digni loco putarentur. Ambo puberil us
majores primæva lanugine signabant malas, proce-
ritate tum plena dignitatis, tum inter utrumque sic
æquata, ut ad unam regulam dimensi viderentur.
Jam vultu atque oculis eos animos spirabant, ut
facile si quibus odio non exæcatis occurrerent,
esse generosi leonis non degeneres catulos proba-
rent. Quæ imperator iis intuitus oculis qui nequa-
quam superflue contenti medullas ipsas penetrabant
rerum, homo et ad cernendum verum acri pollens
mentis acie, et nullis impeditus illaudatis affectibus,
quominus æqua recti judicii statera, libratam mo-
mento conscientiæ, et sapienti arbitrio temperatam
consilii lancem expenderet. Hac illa moderationis
inculpatæ ratione secum reputans ex quo apice
splendoris in statum obscuræ ac privatæ sortis
decidissent, adolescentes nobiles, omnibus eos*

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵¹ ἐκστρασίαν. ⁵² τοῦς. ⁵³ ὁ. ⁵⁴ Deest vocula ταῖς. ⁵⁵ αὐτοῖς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(77) Καὶ τὰ στέφη τούτων. Nicephorus enim et
Leo Diogenes a patre imperatores, statim atque in

luce editi, renuntiatii fuerant: Anna hoc ipso
loco, παραλαβὼν τούτους ἰδιώτας ἐκ βασιλείων.

officiis ac beneficiis, imo charitate ac blanditiis paternis velut proprios filios amplexabatur. Quo enim non ipsos benigno dicto, quo non facto liberali ac benevolo consolari conatus est? quam denique non de rebus ac commodis eorum providentiam sumpsit? Idque cum nunquam invidia cessaret a suis in eos ejaculandis telis. Verum quo magis id agebant calumniatores ut assiduis in eos delationibus imperatoris animum exacerbarent, tanto imperator ipse majori eosdem auxilio ac præsidio dignabatur, blandum semper iis arrisum serenamque ac renidentem exhibens faciem, planeque præ se ferens, sese rationibus ipsorum atque ornamentis atenta semper cogitatione prospicere. Alius quidem istis editis natalibus, istis præditis dotibus suspectos habuisset homines, et velut non dubios imperii æmulos tollere de medio jam ab ipso principio omni arte ac conatu studuisset. At hic imperator adeo nullum unquam ex se tale concipere consilium potuit, ut ne suadentium quidem subinde talia multorum unquam orationem admiserit, semper constans in representandis officiis eximia in ipsos benevolentiam; adeo quidem ut matrem quoque ipsorum Eudociam et donis prosequeretur liberalibus, et nulla honoris parte qui deferri soleret imperatricibus defraudandam voluerit; Nicephoro quin etiam huic ipsi quo de agimus in propriam ac peculiarem possessionem et domicilium Cretæ insulæ principatum assignaverit. **257** Atque ex hisce fratribus alter, qui Leo vocabatur, placidiori fictus indole, ingenuoque, nec hebeti ad sensum gratiæ præditus animo, sinceram in se charitatem imperatoris et facile agnovit, et mutuo pensare studuit affectu: acquiescensque præsentis fortunæ, quam erat Spartam nactus, in ea, juxta vetus verbum, exornanda securus elaborabat. Nicephorus ferocior natura, impotentioribusque æstians motibus, volutabat semper animo cogitationes invadendæ tyrannidis, et defectionem rebellionemque adversus imperatorem machinari non desistebat. Diu tamen arcanum habuit consilium. Tandem maturum ratus, capessere opus et rei magnæ informare orsum aggressus, familiariora solito cæpit affectare colloqui cum certis hominibus, firmis scilicet adjutoribus facinoris futuris; quæ res et animadversa statim et suspecta fuit plurimis, unde brevi ad imperatoris aures occultæ coitionis indicium pervenit. At ille nova quadam ratione, nec cæteris in tali casu usitata principibus, se gessit. Accersivit ad se nempe conjuratos singulos, idoneis quemque temporibus, eosque in summa dissimulatione auditi nuntii ac suspitionis suæ, appositis

A ποιῆσαι ἐσπούδασεν ἄν· οὗτος δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τὰς τῶν πολλῶν κατὰ τῶν νέων εἰσηγήσεις παρ' οὐδὲν ἐτίθετο, ἐξέχουσι τούτους φίλων, τὴν μέντοι μητέρα τούτων Εὐδοκίαν καὶ δωρεῶν ἀξίων καὶ τιμῆς τῆς προσηκούσης βασιλείσσαι, μὴ ἀποστερῶν, καὶ αὐτῷ δὲ τῷ Νικηφόρῳ τὴν τῆς νῆσου Κρήτης ἀρχὴν ἀνέθετο εἰς ἐνδιαιτήματα ἴδιον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς. Τούτων δὲ ὁ μὲν Λέων φρονήματος ὦν ἀγαθοῦ καὶ γνώμης ἐλευθέρας, ὄρων δὲ καὶ τὴν βασιλείαν εἰς αὐτοὺς εὐμένειαν, ἔστειργε τὴν λαχοῦσαν ἐπικαπιυόμενος οἶον ἐπὶ τοῖς παροῦσι κατὰ τὸν εἰπόντα· Σπάρταν ἔλαχε, ταύταν ⁸⁹ κόσμει. Ὁ δὲ γε Νικηφόρος δύσσοργος καὶ βαρῦμηνις ὦν καὶ βυσσοδομῶν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ τυραννῆσειν μελειῶν οὐκ ἔπαυετο ⁹⁰. Ὑποβρύχιον δὲ ὅμοιος εἶχε τὴν βουλὴν. Ἦδη δὲ καὶ τοῦ ἔργου ἀπαρξάμενος, γνησιωτέρῳν τιαι προσωμίλει. Οὐκ ἐλάθανε τοῦτο τοὺς πλείστους· δι' ὧν καὶ εἰς τὰς ἀκοῆς ἐφθανε τοῦ βασιλέως. Ὁ δὲ βασιλεὺς καινὸν τι ποιῶν μεταπεμπόμενος τούτους ἐν καιροῖς ἀρμολοίαις οὐκ ἐνέφαινε μὲν τὸ ἀκουσθῆν, εὐφυῶς δὲ παρήγει καὶ τὰ εἰκότα συνεβούλευε. Καὶ ὅσῳ μᾶλλον τῆς ἐπιβουλῆς ἐν γινώσκει ἐγένετο, τοσοῦτω μᾶλλον ἐλευθερώτερον πρὸς αὐτοὺς διετίθετο, οὕτω βουλόμενος τούτους κερδάνειν ⁹¹. Ἀλλ' ὁ Αἰθιόψ οὐκ ἔλευκαίετο. Ἐμενε γὰρ ὁ αὐτὸς καὶ μετεδίδου τῆς λύμης ὀπόσοις ἂν προσεπέλασε, τοὺς μὲν δι' ὄρκων, τοὺς δὲ δι' ὑποσχέσεων σφετερίζόμενος. Τοῦ μὲν οὖν κοινοῦ τοῦ στρατοῦ οὐ τοσοῦτον ἐμελλε τῷ Νικηφόρῳ· ἦδη γὰρ ἅπαντες πρὸς αὐτὸν ἀπονενεύκασιν· ἀλλ' ὅλος πρὸς τοὺς μεγιστάνους ⁹² ἀπονενευκῶς, τῶν τε ἡγεμόνων καὶ τῶν τῇ συγκλήτῳ κατελεγεμένων προκρίτων ἀνδρῶν πικρὴν φροντίδα ποιούμενος ὑποποιεῖτο ⁹³ αὐτούς. Ἦν γὰρ τὴν φρένα μὲν θξύτερος ἀμφιστόμου ξίφους (78), στάσιμος δὲ οὐδὲ μῶς, εἰ μὴ ὅσον πρὸς τὸ τυραννῆσειν τὸ ἀμετάθετον ἐνεδείκνυτο· μελιχρὸς ἐν λόγοις, ἐν συνανοστροφαῖς ⁹⁴ ἠδύς, ταπεινοφροσύνην μὲν ὡς ἀλωπεκὴν ποτε περιβαλλόμενος· ἔστιν οὖν καὶ τὸ θυμοειδὲς καθίπερ λέων ἐμφαίνων ποτὲ, ῥωμαλέος καὶ πρὸς γίγαντας; ἐγκαυχώμενος ἀμύλασθαι, σιτόχρους τὴν ἔψιν, εὐρύς τὰ στέρνα, ὑπερωμίας τῶν τότε καιροῦ ὄντων ἀνδρῶν. Εἰ δὲ σφαιρίζοντα τοῦτον εἶδὲ τ.ς, εἰ δὲ ἰππαζόμενον, εἰ δὲ δίστον πέμποντα, εἰ ὄρου κερδαινόντα, καὶ ἰππασίας ποιούμενον, θαῦμα ἐδῶκει καινὸν θεᾶσθαι, ἐκεχίγηι τε καὶ μέλιον οὐ πεπηγῶς ἦν. Διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον τὴν τῶν πολλῶν ἐπεσπᾶτο εὐνοίαν. Τοσοῦτον δὲ τὸ σπουδαζόμενον αὐτῷ προήκει, ὡς καὶ αὐτὸν ⁹⁵ ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ αὐτοκράτορος γαμβρὸν Μιχαὴλ τὸν Ταρωνίτην τῷ τοῦ Πανυπερσεδάστου τιμώμενον ἀξιώματι ὑποποιήσασθαι.

sermonibus ad officium fidemque hortabatur, con-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁹ ἔλαβε, ταύτην. ⁹⁰ τυραννεῖν συμμελετῶν οὐκ ἔπαυσατο. ⁹¹ κερδάνειν. ⁹² μεγιστάνους. ⁹³ ὑποποιεῖτο. ⁹⁴ συνανοστροφαῖς. ⁹⁵ αὐτὸν τόν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(78) Ὁξύτερος ἀμφιστόμου ξίφους. **347** Tradit Joannes Villanus, lib. v, cap. 56, comiti Guidoni, a quo conti Guidi Italici originem ducunt, *Bisacutæ* inditum cognomen, propter animum

ejus multiplicem. Est autem *bisacuta*, ἀμφιστομος et δίστομος; ἀξίγη, ut supra a nobis est observatum.

siliaque salubria quietis adamandæ dabat; et quo clariorem in dies conspirationis illorum contra se notitiam assequeretur, eo cum eis confidentius et liberalius agebat, sic demereri animos ipsorum sibi conciliare studens. Sed Æthiopem ut multum laveris haud album facias. Erat semper idem Nicephorus, nec vitium in se suum cohibens, late propagabat contagionem quamdam rebellionis in quoscumque accederet, alios promissis simplicibus, alios interpositivæ juramentorum sibi adjungens. Ac in multitudine quidem militari et corpore exercitus suis partibus asserendo, non multum putabat laborandum. Jam enim haud dubie omnes in ipsum propendebant. In eo totus erat ut magnates ipsos, tam qui dignitatibus militaribus in castris eminebant, quam qui magistratus amplissimos in republica gererent et eximium auctoritatis in senatu locum obtinerent, sibi omni cura demereretur ac devinceret. Ergo eos nullum finem prensandi faciebat. Et habebat mentem acutiorem accipiti gladio, sed instabili semper levitate volitabat: nullam ad aliam fere cogitationem cum aliqua constantia appellens animum, præterquam ad ambitionem occupandæ tyrannidis. Homo erat sermone blandus, consuetudine comis modestiæ se plerumque quadam specie, tanquam pelle vulpina obtegens, sed non raro in occasionibus excaudescendi sese exercebant leonis unguis et rabies. Robur erat fastu parum conjunctum, quibus se gigantei quantovis parem in belligerando gloriabatur. Triticeus color oris, latum pectus; totis humeris eminebat supra staturam eorum qui tunc erant hominum. Porro sive pila luderet, seu equum domitaret, seu jaculum expediret in scopum, seu hastam quateret, seu simulacra ciceret equestris pugnæ, admirationi spectantibus erat, nihil nisi hiare ac stupere valentibus. **258** Ea res incredibiliter valuit ad favorem multitudinis ipsi conciliandam. Nec plebis modo hæc studia erant; siquidem Michael Taronita quem imperator panhypersebasti dignitate ornatum a se propria ipsi sorore in matrimonium danda devinxisse sibi arctissime videbatur, his viri dotibus artibusque pellectus ejus partes domesticis affectibus prætulit.

Ἄλλ' ἐπανακτέον τὸν λόγον αὐθις ὄθεν ἀπερῆρύη, καὶ καθ' εἰρμὴν ἐκτέον τῆς διηγήσεως. Ὁ μὲν οὖν αὐτοκράτωρ, τοῖς λογισμοῖς ἀνατρέχων ἐξ οὐπερ τὴν καθ' ἑαυτοῦ τοῦ Διογένους μελέτην ἀνέγνωκεν, καὶ ὅπως ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς τῆς αὐτοῦ ἀναρρήσεως ἀμφοῖν ἐχρήσατο τοῖν ἀδελφοῖν, ὁπόσης τε φιλοφροσύνης καὶ κηδεμονίας ἐπὶ τοσοῦτοις ἔτεσιν αὐτοῦς ἡξίου κἄν οὐδὲν τούτων τὴν τοῦ Νικηφόρου γνῶμην ἐπὶ τὸ βέλτιον μετηλλοίωσεν, εἰς ἀμχανίαν ἐνέπιπτεν. Ταῦτ' οὖν ὁ βασιλεὺς ἀναλογιζόμενος πάντα καὶ ὅπως μετὰ τὸ σφαλῆναι αὐθις εἰσῆι, ὅπως ἀπόσθη παρὰ τοῦ Τατικίου καὶ γνοῦς⁶⁶ ὅπως τὸ φουουργὴν σιδήριον θήγων κατ' αὐτοῦ, αἴμασιν ἀναίτοις σπεύδει χράναι τὰς χεῖρας, καὶ ὁ τέως ἐφειδραίων καὶ νυκτὸς τὸν φόνον ἐπιτηρῶν τελέσαι ἀπαρκαλύπτως τούτων ἤδη ἐπισπεύδει, πολλοὺς ἐκυμαίνετο λογισμοῖς. Ἦθελε μὲν οὖν οὐδαμῶς τὸν Διογένην μετελεύσεσθαι δι' ὃν πρὸς αὐτὸν ἐγκάρδιον ἐκέκτητο πόθον, ἐξόχως τὸν ἄνδρα φιλῶν. Ἀπασπλῶς δὲ ἅπαντα συνελὼν ὅπη τε προβήσεται τὸ δεῖνδον ἐννοῶν, ἐπεὶ τὸν περὶ ψυχῆς κίνδυνον αὐτῷ ἐπιστάμενον ἔγνω πλήττεται τὴν καρδίαν. Καὶ εἰς ἐν τὸ πᾶν συναγαγὼν, δεῖν ἔκρινεν κατασχεῖν τὸν Νικηφόρον. Ἐκεῖνος δὲ τὸν μελετώμενον ἐπισπεύδων ἔρσημδν καὶ βουλόμενος νυκτὸς τῆς πρὸς Χριστοπόλειως φερούσης ἄφασθαι, ἐσπέρας ἀποστειλάς εἰς τὴν Πορφυρογέννητον Κωνσταντίνον τὸν δοθέντα αὐτῷ παρὰ τοῦ βασιλέως ταχυδρόμον ἵππον ἤρτεῖτο⁶⁷ ἕκχαρισσάσθαι οἱ. Ὁ δὲ καὶ⁶⁸ ἀνένευσε, λέγων μὴ δύνασθαι δῶρον τοιοῦτον αὐθήμερον τοῦ βασιλέως ἀποποιήσασθαι. Ἐπεὶ δὲ πρωίας ὁ βασιλεὺς τῆς προκειμένης ὁδοῦ ἤψατο, συνείπετο τούτῳ καὶ ὁ Διογένης, τοῦ διασκεδάζοντος βουλάς, καὶ λογισμοὺς ἀθετοῦντος λαῶν Θεοῦ τούτου σφῆλαντος, γνωσιμα-

Ut igitur eo reducat ut unde digressa oratio est, seriesque historiæ reddatur, collegit se imperator his quæ retulimus compertis, et ex una parte reputans quam benevole se a principio quamque indulgenter ac paterne ambos in fratres gessisset, tot annis familiariter illos adhibens, amantissimisque ipsos curans, quam nihil tamen ista profecissent ad deliniendum hujus animum Nicephori, iteratas insidias, deprehensamque nocturnam sicam, et disjectum Taticii occursum sanguinarium inceptum expeditarum ad parricidium manuum, eo majori dolore suo recordabatur, quo minus sibi erat conscius facti ullius dicitive quo ipsum læsisset. Tam n erat occurrendum denuntiatio periculo grassantis sceleris: et cum satis constaret imminere perfidum tunc cum maxime nocturna diurnaque attentione in omnes occasiones perpetrandæ cædis, non videbatur committendum ut dissolutissimo neglectu tantæ rei salus ac caput principis ferro parati parricidæ incustoditum objiceretur. Cæterum adversus hæc intercedente tenero amore veteris clientis, decerni gravius nihil in tam vere tamque diu dilectum Diogenem ab imperatore poterat. Verum ex adverso recurrente præsentis specie periculi et formidolosius se admovente sensibus insidarum semel iterumque deprehensarum discrimine, ac cura perpetua, vix tandem conclusa deliberatio est, statutumque consilium Diogenis comprehendendi. Ipse porro Nicephorus admonente conscientia fugam in posterum diem cogitans versus Christopolim misit sub vesperam ad Constantinum Porphyrogenitum qui ab eo suo nomine pro amicitia peteret, ut sibi concederet equum celerem, quem in hospitii digressu ei dono dederat Augustus. At Constantius

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ Deest vox γνοῦς. ⁶⁷ ἤρτεῖτο. ⁶⁸ Deest vocula καί.

reuit, excusans se non posse, salvo officio, egregium imperatoris munus ipso die quo acceperat alteri donare. Postridie igitur imperatore resumente inceptum iter, secutus et Diogenes est, manifesto numine dissipantis consilia hominum Dei; cum enim et fugæ necessitatem perspectissimam Nicephorus haberet, et eam arripere plane decrevisset, consilii certus, executionis anceps, horam ex hora trahebat, quoad comprehensus est, justo Dei iudicio sic meritum hominem in perniciem urgente. Cum ergo tetendisset prope Serras, ubi et ipse imperator tentorium fixerat, et consuetis illic conscientia convictæ seque deprehensam sententis timoribus agitaretur, accersit imperator fratrem suum Adrianum magnam domesticum, 259 illa ipsa vespera qua magni martyris Theodori memoria celebrabatur; cumque ipsi breviter exposuisset quæ ille non ignorabat, ut irrupisset in suum cubiculum cum sica Diogenes, ut iterum ab ostio esset repulsus, ut omni ratione conaretur, in occasionem imminens momenti omnibus, decretam ipsi olim sui cædem perpetrare; mandavit, evocaret hominem in suum tabernaculum eique blandis verbis et promissionibus omnis generis persuadere niteretur ut fateri vellet omnia, conjurationis socios ac consilii participes edere omnes; id si faceret securitatem ipsi atque impunitatem plenam polliceretur, confirmaretque nullam penes imperatorem memoriam in posterum superfuturam quantoruncumque criminum quæ ipse reus ultro pœnitens fateretur. Triste id negotium et odiosum erat. Tamen Adrianus necunquam fratris Augusti periculo et invisit sceleris specie ipsa conturbatus, quod jubebatur executus est. Verum operam in Diogene ac verba perdidit. Nam quamvis machinas admovit omnes, frustra fuit adversus invictam contumaciam, a qua nec severe minando, nec blande pollicendo, nec amice consulendo exprimere vel nutum unum potuit, quo eorum unum quodpiam, quæ tam multa se machinatum erat conscius, significasse Nicephorus videretur. Gravem ea obstinatio dolorem attulit magno domestico haud ignaro quo malorum miser Diogenes irrevocabiliter rueret. Et erat Adriano causa domestica, Nicephoro favendi: quod is ipse Nicephorus minimam sororum propriarum, alterum tantum secum communem parentem habentium,

Α χούντα μὲν τὸν δρασμὸν ⁶⁹. ὑπερτιθέμενον δὲ ὥραν ἐξ ὥρας ὅποια τὰ τοῦ Θεοῦ χρίματα. Κατασκηνώσας οὖν ἀγγρῶ τῶν Σεβρῶν ⁷⁰ ὅπου καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς μὲν τῶν συνήθων εἶχετο λογισμῶν ὡς πεφωραμένος ἤδη καὶ δεδιῶς τὸ μέλλον. Ὁ δὲ βασιλεὺς μετακλιεῖται τρινηκῶτα τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Ἀδριανὸν καὶ μέγαν δομέστικον κατ' αὐτὴν τὴν ἐσπέραν ἐν ἧ καὶ ἡ τοῦ μεγάλου μάρτυρος Θεοδοῦρου (79) ἐτελεῖτο μνήμη. Καὶ κοινοῦται αὐτοῖς τούτω τὰ τοῦ Διογένους, μηδὲ τὸ πρότερον ἀγνοοῦντι ὡς ξιφίρης εἰσῆει, ὡς ἀπέσθη τῆς θύρας, ὡς τὸ πάλαι βεβουλευμένον, εἰ δυνατόν, ἵσταται σπεύδων τελέσαι. Τρινηκῶτα οὖν ἐπισκῆπτει τῷ δομεστικῷ ὁ βασιλεὺς τὸν Διογένην εἰς τὴν ἴδιαν μετακαλέσασθαι σκηρῆν, καὶ διὰ μελιχίων λόγων καὶ παντοίων ὑποσχέσεων πεῖραι ⁷¹ ἀνακαλύψαι. Ἄπαντα τὰ βεβουλευμένα, ἀπάθειαν αὐτῷ ὑπισχνουμένῃ ⁷² καὶ ἀμνηστίαν τοῦ λοιποῦ τῶν κακῶν, εἰ μηδ' ὀτιοῦν ἀποκρύψειεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνίστορας ἐξείποι ἅπαντας. Ὁ δὲ ἀθυμίας πλήρης γενόμενος, ὁμῶς ἐπλήρου τὸ κελευσθέν ⁷³. Ποτὲ μὲν οὖν ἀπειλῶν, ὅτι ⁷⁴ δὲ ὑπισχνούμενος, ὅτι δὲ καὶ συμβουλεύων, οὐκ ἔπειθε τὸν Διογένην ὅπως οὐδ' ὀτιοῦν τῶν βεβουλευμένων ἀνακαλύψαι. Τί τὸ ἐπὶ τούτοις; Ἦχθετο μὲν ὁ μέγας δομέστικος καὶ ἠνιάτο οὗ κακῶν φέρεται ὁ Διογένης στοχαζόμενος. Ἔσχε γὰρ τοῦτον προφθάσας ὁ Διογένης γαμβρὸν ἐπὶ τῇ ὑστάτῃ (80) τῶν ἑτεροθαλῶν αὐτοῦ ἀδελφῶν. Ἐνθεν τοι καὶ μετὰ δακρύων ἐκλιπαρῶν αὐτὸν οὐκ ἀνείχετο δὲ οὐδαμῶς, κἀν αὐτὸς ἐνέκειτο ἀναμιμνήσκων ἅμα καὶ τῶν ὀπισθεν. Σφαιρίζοντι (81) γὰρ ποτὲ τῷ αὐτοκράτορι κατὰ τὸ ἐν τῷ μεγάλῳ πικλατίῳ ἱππηλάσιον ἀνὴρ τις βάρβαρος ἐξ Ἀρμενίων καὶ Τούρκων φῦς ξίφος ἔσωθεν τῶν ἀμφίων φέρων, ἐπὶ τὴν ⁷⁵ αὐτοκράτορα τῶν σφαιριζόντων ⁷⁶ ἀνασειράσαντα τὸν χαλινὸν ἀπολειφθέντα ἐθεάσατο, ἐφ' ᾧ πνευστιῶντα τὴν ἵππον ἀναψύξαι, πρόβεισι μὲν τῷ αὐτοκράτορι γονυπετῶν ἅμα καὶ αἰτεῖσθαι ὑποκρινόμενος, ὁ δὲ ἀνασειράζει τὸν ἵππον εὐθύς, καὶ ἐπιστραφεὶς ἐπυθάνετο τί ἂν τὸ αἰτούμενον εἴη. Ὁ δὲ φωνεὺς, μᾶλλον ἢ προσάτις ὢν, τὴν χεῖρα ὑποβαλὼν καὶ τοῦ ξίφους ἀψάμενος, εἶλεκε τοῦ χολεοῦ. Τὸ δ' οὐ συνέπειτο τῇ χειρὶ. Ἀπαξ οὖν καὶ δις τοῦ μὲν ξίφους ἀποπειρώμενος, τοῖς δὲ χεῖλεσι ψευδεῖς αἰτήσεις συνείρων ⁷⁷, ἀπογνοῦς καὶ προσουδίσας ἑαυτὸν τῇ γῇ, ἔκειτο συγγνώμην ἐξαιτούμενος. Ὁ δὲ, πρὸς αὐτὸν, στρέψας τὸν χαλινὸν, ἠρώτα ὅτου

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁹ Deest vox τὸν δρασμὸν. ⁷⁰ Σεβρῶν. ⁷¹ πείσαι. ⁷² ὑπισχνούμενος. ⁷³ τὰ κελευσθέντα. ⁷⁴ π.τέ. ⁷⁵ ἐπ' αὐτὸν τόν. ⁷⁶ σφαιριζόντων. ⁷⁷ συνείζ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

(79) Θεοδώρου. Theodori martyris et στρατηλάτου festum agunt Græci 8 Febr., Tironis vero 17 ejusdem mensis.

(80) Γαμβρὸν ἐπὶ ὑστάτῃ. Habuit Nicephorus Diogenes tres sorores uterinas, filias scilicet Constantini Ducæ imp. ex Eudocia Dalassena, quæ extincto conjuge, Romano Diogeni rursus nupsit. Ex quibus secundis Eudociæ nuptiis nati Constantinus, Leo, et Nicephorus Diogenes. Prima igitur filiarum Constantini et Eudociæ Anna, Joannem Comnenum Cæsaropalam, Alexii imperatoris pa-

rentem, maritum habuit, altera fuit Theodora; tertia denique Zoe, quam Nicephorus Botaniates uxorem ducere in animo habuerat, quæque postmodum Adriano Comneno magno domestico uxore data est. Ita materteram nepos uxorem duxit. Conrule Familias nostras Byzantinas.

81) Σφαιρίζοντι. De Byzantinorum pila in equis ludendi more dissertationem instituimus ad Joinvillam, quam consulas velim ad hujus loci intelligentiam.

χίριν συγγνώμην αἰτεῖ. Καὶ δὲ τὸ ξίφος σὺν αὐτῷ Α
 κούειψ ἔδεικνυ· σεπροντοπῶν ἦ δ' ἄμα καὶ ἐκ-
 θαμβούμενος καὶ βοῶν ἔλεγε· Νῦν σε δοῦλον τοῦ
 θεοῦ γρήσιον ἔγνωκα, γῶν τὴν μέγαν θεὸν σκέ-
 ποντά σε ἐν ὀφθαλμοῖς τεθέσμαι. Ἐπὶ τῇ σφαγῇ
 γάρ τῇ σῆ τουτὶ τὸ ξίφος κατασκευάσας καὶ
 λαβὼν οἴκοθεν, ἐνταῦθα πάρεμι ἐφ' ᾧ κατὰ τῶν
 σῶν ὠθήσω σπλάγγων. Ἄπαξ δὲ, καὶ δις, καὶ
 τρίς τοῦτο σπασάμενος οὐδαμῶς ὑπέϊκον ἔσχον
 τῇ βίᾳ τῆς ἐμῆς χειρός. Ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς,
 καθάπερ εἰ μὴδέν τι τοιοῦτον ἀκηχώσας, ἐπὶ ταύτου
 σχήματος θαρσαλέος εἰστήκει. Συνέδραμον δὲ πρὸς
 αὐτὸν παραχρῆμα ἅπαντες, οἱ μὲν ἀκροασόμενοι
 τῶν λεγομένων, οἱ δὲ ἐκθαμβούμενοι ἐπὶ τούτοις, οἱ
 δὲ εὐνούστεροι ἦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διακει-
 μένοι καὶ διασπαράττειν αὐτὸν ἐπεχείρουν, κἄν αὐ-
 τὸς νεύματι τα, καὶ χειρὶ, καὶ συχοῖς ἐμβριμήμασιν
 ἀπέργε τῆς ἐγγειρήσεως. Τί τὸ ἐπὶ τούτοις; Παν-
 τελεῖς ἀφέσεως ὁ φονεὺς ἐκεῖνος παραχρῆμα τυγ-
 χάνει στρατιώτης, οὐκ ἀφέσεως δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ
 μεγίστων δωρεῶν· ἐπὶ τούτοις καὶ ἐλευθερίας παρ-
 ποιοῦσιν. Πολλοὶ μὲν εὖν τούτων καὶ ὀχλοῦντες;
 ἐνέκειντο τῆς βασιλευούσης ἀπελαθῆναι τὴν φονέα
 ἐκεῖνον· ὁ δὲ οὐκ ἐπέθετο, λέγων· Ἐὰν μὴ Κύριος
 φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγγύστησεν ὁ φυλάσ-
 σων. Λοιπὸν θεῷ ἐπεύχεσθαι δεῖ τὴν ἡμέτεραν
 ἐκείθεν ἐξαιτουμένους διαμοιρῆν καὶ φρουράν.
 Ἵπεψιθύριζον οὖν τινες μετὰ τῆς τοῦ Διογένους
 γνώμης τῷ τοῦ αυτοκράτορος φόνῳ ἐπιχειρηκέναι
 τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, κἄν ὁ βασιλεὺς οὐδ' ὄλιως ὑπέιχε
 τούτοις τοῖς λόγοις τὰ ὅσα, ἀλλὰ μᾶλλον ἐβαρυνη-
 νία κατ' αὐτῶν, τοσοῦτον αὐτοῦ ἀνεχόμενος ὡς
 μέχρις αὐτοῦ λαιμοῦ τῆς ἀκωχῆς τοῦ ξίφους φθα-
 ρούσης τὸν ἀγνοοῦντα ὑποκρίνεσθαι. Ἀλλὰ ταῦτα
 μὲν οὕτως.

demonstrabat sicam, pectusque simul summi tuniceas haud dubie attonitus clamabat: *Nunc scio te
 verum Dei esse servum, nunc tui tutelam cordi esse superis agnosco ipsis oculis convictus: siquidem cum
 accesserim ad te instructu hoc ense ad tuam caedem parato, ubi perpetrandi facinoris tempus adfuit
 stringere ipsum iterum et tertio conatus quo in tua viscera conderem, expertus praeter spem sum contu-
 macem illum et manui obsequi recusantem.* Sedit his auditis in vestigio immotus et imperturbatus impe-
 rator, plane tanquam alia omnia dicerentur. Concursus porro circa eum repente omnium est factus; alio-
 rum nosse cupientium quid rei esset; aliorum re perspecta, mirantium. Fuere qui charitate impera-
 toris praecipua elati discernere parricidam aggredierentur: quos nutu manuque ac nimis ipse submovit
 imperator nocereque infelici vetuit, cui praeter criminis gratiam larga etiam dona cumulavit,
 quibus libere atque impune fructus is deinde est: ne illud quidem quamvis importunis atque instan-
 tibus exambitum precibus impetrare valentibus amicis, ut tanti ausi compertum sicarium urbe
 saltem regia juberet exulare, Augusto causam cur renueret his verbis exponente, nempe: *Nisi Domi-
 nus custodierit civitatem frustra vigilat qui custodit eam. In Dei tutela praesidioque salutis et securitatis
 spes nosra omnis ac ratio sita est. Hinc exspectanda precibusque ac patientia promerenda bona cuncta
 sunt.* Caeterum jam tum percerebunt susurris clam serpentibus quorumdam, e sinu ac sententia Dio-
 genis profectum hunc percussorem ad conatum sceleris infandi: at eos imperator ne audire qui-
 dem sustinens, quasi temere suspicantes cum stomacho repellebat, obfirmatus usque adeo sim-
 plicitate bene de quovis opinandi, ut ne ab eo quidem qui clare sibi jugulum admoto mucrone petere,
 metuere sinistram aliquid posse videretur.

Τούτων οὖν ἀναμνήσας αὐτὸν ὁ μέγας δομέστικος D
 καὶ μηδαμῶς πείθων, προσελθὼν ἀπαγγέλλει τῷ

Hae aliaque cum exponeret Diogeni magni
 domesticus, quo eum ad confessionem designati

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹ σεπροντοπῶν. ἦ εὐνούστερον.

sceleris eliceret, verba perdidit : redireque re infecta coactus ad Augustum, renuntiavit inexpugnabilem videri hominis in negando constantiam; quem nullæ suasiones, nullæ preces deducere vel minimum de pertinacia poterint. Tum imperator accersitum ad se Muzacen, præsto esse armatum ipsum cum aliis armatis jubet : sicque Diogenem ex tabernaculo magni domestici in proprium Muzacis ipsius transferre, ibique habere sub tuta custodia. Fecit ille plus etiam quam imperatum erat. Quippe ubi receptum apud se Diogenem verbis sane multis adhortatus ad fatendum esset, tam nullo successu, ut ad inficiandi contumaciam etiam impudentiam conviciandi Diogenes adjungeret, ac quæsitorem suum maledictis ultro acerbis pungeret, ille impos subjicere **261** tormentis reum, quod imperator nunquam sineret, non tantum decrevit, sed etiam aggressus est, Diogene ad primum doloris sensum facile victo ac sese fassurum jam omnia polleito. Remittuntur ergo sicut statim, scribaque advocatur cum tabulis Gregorius Camaterus in id officii nuper ascitus apud imperatorem. Illic excepit rite omnia Diogene dictante, nec de cogitatione imperii solum, sed etiam de cædis machinatione confitente. Hisce diluculo tabulis Muzaces assumptis, simul alia illis adjungens testimonia scripto missa indicum quorundam absentium, ex quibus apparebat Mariam quoque Augustam defectionis Diogenis consciam fuisse, verum consilio cædis inferendæ nunquam voluisse acquiescere; quin etiam dedisse solitam operam quo Diogenem quam longissime ab atrocis istius et nefarii ausi vel prima cogitatione removeret. Cum his inquam Muzaces omnibus ad imperatorem adit, qui cum inter evolvendas hasce relegendasque chartas plerorumque aulæ ac militiæ principum nomina passim offenderet, atque adeo florem ipsum ac robur illustrium virorum in se conspirasse cerneret, in magnam rerum suarum sollicitudinem venit. Erat Diogenes longo jam ex tempore gratiosus apud plebem; ergo hac fiducia minus multum operæ demerendæ multitudini posuit sibi olim addictissimæ et ad nutum semper paratæ, eo admodum nulla prensationis ejus ad plebeios indicia fuere. In capitibus ipsis urbanæ ac castrensis nobilitatis expromptus labor : cujus vestigia testium interrogationibus relecta. Verum imperator, quæ quidem imperatricem Mariam atinebant,

βασιλεῖ τὴν τοῦ Διογένου; ἔνστασιν καὶ ὅτι ἔξαρνος παντάπασιν ὁ Διογένης ἔστι, καίτοι πολλὰ παρακληθεὶς ὡς παρ' αὐτοῦ ἔλεγε. Παραπέμπεται τὸν οὖν τὸν Μουζάκην, καὶ ἐπισκῆπτει ἔνοπλον μεθ' ἑτέρων παραχθέντων ἀναλαθῆσαι τοῦτον τῆς τοῦ μεγάλου δομestικοῦ σκηνῆς, καὶ εἰς τὴν ἰδίαν ἀπαγαγεῖν κάκεισε μετὰ ἀσφαλείας τηρεῖν, δεσμῶν ἄτερ καὶ ἐτέρας κακώσεως. Ὁ δ' εὐθύς τὸ κελευσθὲν ἐπήρου. Καὶ παραλαβὼν τοῦτον εἰς τὴν ἰδίαν ἀπάγει σκηνήν. Ἐπεὶ δὲ δι' ὅλης νυκτὸς παρακαλῶν αὐτὸν καὶ συμβουλευῶν οὐ μόνον οὐκ ἐπειθεν, ἀλλὰ καὶ ἀναισχύντως αὐτῷ προσφερόμενον εἴωρα, θυμῷ πλεισθεὶς ⁸⁰ καὶ ἄ μὴ πρὸςτέτακτο ἐπιχειρεῖν ἠπέλεγτο. Δοκιμάσας οὖν ἐτάσαι αὐτὸν, ἦδη δὲ καὶ ἐτάζων, ἐπεὶ οὐδὲ πρὸς τὴν πρώτην προσβολὴν ὁ Διογένης ἀντισχῶν ἅπαντα ἀνομολογήσας διεβεβαίωτο, τῶν μὲν δεσμῶν λύει παραχρῆμα, καὶ γραφεὺς τῆνικαῦτα προκαλεῖται γραφίδα κατέχων, Γρηγόριος δὲ ἦν ὁ Καματηρὸς (82) νεωστὶ προσληφθεὶς καὶ ὑπογραμματαῶν τῷ αὐτοκράτορι. Καὶ Διογένης ἅπαντα ἀπαγγέλλων, οὐδὲ τὸν φόνον ⁸¹ παρεσιώπα. Ἀναλαθόμενος δὲ πρώτως ὁ Μουζάκης τὰς τε ἐγγράφους αὐτοῦ ὁμολογίας καὶ ἄς ἀναζητήσας εἶρε παρὰ τινῶν πρὸς αὐτὸν πεμπομένης γραφῆς δι' ἧν ἐφαίνετο καὶ ἡ βασιλὶς Μαρία τὴν μὲν ἀποστασίαν τοῦ Διογένου εἰδέναι, τὸν δὲ φόνον μηδαμῶς συγχωρεῖν, ἀλλὰ καὶ μετ' ἐπιμελείας ἀπείργειν αὐτὸν οὐκ ἀπὸ τοῦ φόνου μόνον ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς ψυχῆς ἐνόσας, κομίζει τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ ταύτας ὑπαναγνοῦς καὶ πλείων τῶν ὑποπευομένων ἐγγεγραμμένων εὐρηκῶς καὶ τούτους ἐκκρίτους ἅπαντας ἐν ἀμχανίᾳ ἦν. Οὐδὲ γὰρ ἐμελλεν τῷ Διογένοι τοσοῦτον τῆς κοινότητος· εἶχε γὰρ αὐτοῦς πάλαι ὅλη ψυχῆ κεχρησθῆς καὶ πρὸς αὐτὸν ἀπονενουκότας· ἀλλὰ πᾶν τὸ τὰ πρώτα φέρον τοῦ στρατιωτικοῦ τε καὶ πολιτικοῦ συντάγματος ἔσπευδεν ὑποποιήσασθαι. Ὁ μὲν οὖν αὐτοκράτωρ τὰ τῆς βασιλίδος Μαρία; ἀνεκφορα μένειν ἠβούλετο καὶ μέντοι καὶ διετήρησε τὸν ἀγνοοῦντα ὑποκρίθεις δι' ἣν πρὸς αὐτὴν εἶξε πίστιν καὶ ὁμολογίαν καὶ πρὸ τοῦ τὰ τῆς βασιλείας ἀναδέεσθαι σκῆπτρα. Διεδίδετο δὲ πανταχοῦ τὴν τοῦ Διογένου βουλὴν παρὰ τοῦ Πορφυρογεννήτου Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως καὶ υἱοῦ αὐτῆς διαμνησθῆναι τῷ βασιλεῖ ⁸², κἄν ἄλλως εἶχε τὸ πρᾶγμα. Ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν ἐξυπηρετομένων τῷ Διογένοι τὰ τῆς βουλῆς ἡρέμα διαπορθμεύετο. Ἐπεὶ δὲ ὁ Διογένης περιεωρᾶτο καὶ δέσμιος

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ πλησθεὶς. ⁸¹ φθόνον. ⁸² αὐτοκράτορι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(82) Γρηγόριος ὁ Καματηρὸς. Ille idem qui Joanne Alexii filio imperante rerum administrationi præfuit. Camaterum obscuro atque ignobili ortum genere in secretariorum ordinem allegit Alexius, et affinitate ex conjugio cognate cujusdam devinctum, tandem logothetam secretorum designavit, ut auctor est Nicetas in Joan. n. 3. Prioris dignitatis meminuit Theophylactus, epist. 6, ad illum scripta : Τῷ ἀνδρὶ, ὃν σμῆνος περιδομθεὶ βασιλικῶν πραγμάτων, καὶ τὰ παρ' ἐτέρων γράμματα παρηγόησει μὲν οὐχ ἦτον ἢ τὸ γράφειν ἐτέροις.

Primum deinde obtinuit inter secretarios locum, et Πρωτατηρητῆς, denique logotheta renunciatus est. Idem Theophylactus alia ad eumdem Epistola, quæ est : Ἠλίον αὐτὸν σατό τε τοῦ λογοθέτου ἀξίωμα θέθει καὶ τοῦ πάλαι βασιλεῖ συνεδρεῦστος, καὶ τὸ τοῦ πρωτατηρητῆς ὄφεικτον τῷ αἰετὶ τοῦ αὐτοκράτορος ὑπογραμματαῦντος. Gregorii fortassis filius fuit Andronicus Camaterus, quem urbi præfectum, et Manuelis imperatoris affinem fuisse testatur Cinnamus, lib. v, de quo, ut et de cæteris fusius agimus ad hunc scriptorem.

ἤδη καὶ ὑπερδύριος καθίστατο, καὶ οἱ τῆς αὐτοῦ βουλῆς ἔκκριτοι ὑπόπτους ἑαυτοὺς οἱ μὴ φθάσαντες ἀλιναὶ ἤδη γεγενημένους διαγνόντες, περίφοβοι τε ἐφαίνοντο καὶ σκεπτόμενοι ὅ τι καὶ ἐράσαιεν. Τούτους οἱ ἀμφὶ τὴν βασιλεία οὕτω κυμαινομένους⁸³ κατανοοῦντες ἐν ἀμηγάνοις ἐστάναι ἐδόκουν, ἐν στενῷ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτὸν ὁρῶντες ὡς εἰς ῥητοῦς τινας· περιγραφείσης ἤδη τῆς τοῦ αὐτοκράτορος ἀγωγῆς, τὴν κίνδυνον ὑπὲρ κεφαλῆς ἐφιστάμενον ἤδη ἔχοντος. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖς λογισμοῖς ἀναλύων εἰς τὰ ἐξ ἀρχῆς καὶ ποσάκις κατ' αὐτοῦ ὁ Διογένης ὀρμήσας καὶ σφαλεῖς ἐκ θείας δυνάμεως αὐτὸς ἀπτόχειρ τούτου φρονεὺς ἤδη ἐφίστατο, πολλοῖς ἐκυμαίετο λογισμοῖς, καὶ πολλὰ νοημάτων λαμβάνων μεταβολὰς καὶ τροπὰς παρ' ἑαυτῷ, ἐπεὶ ἅπαν τού τε πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ συντάγματος διεφθορὸς ταῖς τοῦ Διογένους ὀυπείαις ἐπέγνων, ἀποχωρῶσαν μὴ ἔχων δύναμιν ὥστε φρουρὰν πρὸς τοσοῦτους ἐπιστήσαι, μήτε μὴν ἀκρωτηριάσαι λαὸν παμπληθῆ ἐθέλων, τὴν μὲν ἄκρωτηρίαν καὶ Κεκαυμένον⁸⁴ τὸν Κατακαλῶν τοῦς πρωταίτους ἐς Καισαρόπολιν ἐξέπεμψεν, ἐφ' ᾧ ἐμφρούρους καὶ δεσμώτας εἶναι μόνον, μηδὲν ἄλλο δεῖνόν τῶς κατ' αὐτῶν βουλευσάμενος, κἂν πάντες ἀκρωτηριάσαι τούτους αὐτῷ ξυνεβούλευον. Ἢγάπα γὰρ τὸν Διογένην διαφερόντως καὶ τῆς προτέρας ἐπιπερὶ αὐτὸν εἶχετο κηδεμονίας. Ὑπερόριον δὲ καὶ τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν αὐτοῦ Μιχαῆλ τὸν Ταρωνίτην καὶ τὸν..... καὶ τὰς περιουσίας αὐτῶν ἀφελόμενος. Τὰ δὲ γε κατὰ τοὺς λοιποὺς ἀσφαλῆς ἐλογίζατο μηδὲ εἰς ἐξέτασιν

ἀγαγεῖν ὄλως, ἀλλὰ διὰ συμπαθείας τούτους μᾶλλον καταμαλθάζαι. Κατὰ μὲν οὖν τὴν ἐσπέραν ἕκαστος τῶν ὑπερρίων τὴν λαχοῦσαν αὐτῷ καταλάμβανε, καὶ ὁ Διογένης τὴν Καισαρόπολιν τῶν δ' ἄλλων οὐδεὶς τῆς οικείας μεθίστατο καταστάσεως, ἀλλὰ ἐπὶ ταύτου ἅπαντες μεμενῆκεσαν.

salutis : reputabat scilicet vix evasisse se incolumem ab insidiis iterum et tertio positus; admotamque toties ad suum latus ac jugulum sceleratam sicam divina vi quadam ac fortuna, non humana ulla providentia opere declinasse. Unum auctorem immanis sceleris prehensum, restare innumeros conjuratos in idipsum, quibus quos opponeret sibi fidos nequaquam habere se ulla ex parte comparabiles dignitate numero. Attractum enim in partem et ambitiosis Diogenis prensationibus corruptum florem ipsum urbanæ militarisque præstantiæ. Atqui ut multitudine polleret et prævalere tam multis posset vi aperta, durum erat et cætera indole vitæque alienum sævire mutilationibus in tot capita : et pœnæ quavis legitimæ in præcipua reipublicæ membra propagare. Inter has curas illud primum statuit : Diogenem et Catacalonem Cecaumenum conjurationis auctores totius ac principes Cæsaropolim mittendos, ibique in vinculis duntaxat sub fida custodia habendos citra noxam. Nam tametsi plerique omnes excæcandos censebant, expedire tristem sententiam, clementia innata et longa consuetudine amoris ac benevolentia pro Diogene intercedentibus, nunquam imperator potuit. Relegavit præterea necessitate magna vietus, sororis suæ virum Michaelē Taronitam et . . . . . eorumque bona publicavit. Cæteris omnibus ne auditis quidem aut vocatis in examen, liberaliter facere gratiam eriminis decrevit, eamque ultro repræsentare, quo eos, si fieri posset, facilitate tanta reconciliaret sibi. Sub vesperam promulgata exécutionique mandari cœpta hæc decreta sunt, Diogene jam tum Cæsaropolim, aliis alio quo erant relegati pergentibus. Consicii cæteri apud se quisque taciti mansere.

Ἐν τούτοις δὲ τοῖς δεῖνοῖς ὄντων τῇ μετ' αὐτὴν

A præmi utique aeterno silentio voluit, ac plane ipse se quidquam eorum novisse dissimulavit, eandem officii ac charitatis constantiam ipsi deinceps quoque repræsentans quam olim erat pollicitus, cum ante assumptas imperii habenas fœdus cum ea illud ac necessitudinem co. traxerat, de qua suo loco egimus. Quin etiam vulgatum passim et quoquoversus fama sparsum fuisse scio a filio hujus ejusdem Augustæ Mariæ Constantino Porphyrogenito imperii insignibus ornato didicisse imperatorem hæc quæ diximus omnia de Diogene. Id sane non erat verum, indicio tamen est quam nullum offensi animi signum, quod quidem in vulgi emanaverit notitiam, Alexius in Mariam ediderit. Cæterum notitia consiliorum Diogenis ab ipsis ejus familiaribus atque ministris sublecta sensim emunctaque est crebro et arcano commeatu ipsorum ad Augustum. Eo porro tempore duo genera hominum contrarie licet affecta commoveri ex æquo contigit. Siquidem et quos sua conscientia reprehendebat adhæsisse Diogeni et in consiliorum societatem cum eo coivisse, vulgata jam convictione comprehensioneque illius, imo etiam ejectione in exsilium, non parum conturbabat cura salutis ipsorum, et in anxiam perniciosi vitandæ sollicitudinem trahebat incertos 262 quo se verterent. Qui vero ex animo imperatori studebant, dum reputabant conjuratorum in ejus exitium tum numerum ingentem, tum dignitatem ac potentiam præcipuam, facere non poterant quin spei diffiderent, et contentionis successum vererentur, in causa bona quidem, at ob paucitatem propugnantium ab incredibile oppugnantium multitudine valde periclitante. Pertinebat ad hanc classem ut periculi ita et sollicitudinis princeps imperator ipse, qui suam rem agi sentiebat maximam vertique supremo in discrimine spem status omnem ac

D In hæc tanta difficultate rerum cogitabat imperator vocare postridie omnes in concionem. Sollicitus

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

⁸³ κυμαινόμενοι. ⁸⁴ Καυμένον.

ea res habuit cognatos consanguineosque ejus ac cæteros ei ex animo studentes. Hi acres alioqui ac fortes viri, ut erant magno impulsu metu, ne videlicet congregati prævalente numero conjurati furorem in aliquem erumperent, consilio inter se habito, de quo celatum imperatorem voluerunt, ejus intempestivæ, ut putabant, clementiæ dissisi, decreverunt serendam in vulgus famam quæ pro certo affirmaret execratum jam esse Diogenem. Valitum id putabant in eam partem, ut si qui periclitari pro Diogene quamdiu is in spe foret **263** imperii adipiscendi, parati essent, sustinerent impetum mentemque mutarent ubi constitisset, inutilem jam illum imperio factum an issione oculorum. Nec rumor hic solum fuit; nam, ut postea dicemus, in rem sermo processit. Inde ubi postridianus sol supra finitorem serenus effulsit, quicumque alieni a conjuratione Diogenis erant, tum prætoriani milites, primi magno motu ac studio ad Augustale confluunt, hi ensibus accincti, hi hastis armati, alii magnæ molis ferreas rhomphæas suspensas ex humeris habentes: omnes continua utrimque dispositi serie, solum imperatoris in formam semicirculi sunt complexi, non ad honorem magis quam ad præsidium imperatoris. Iram haud dubiam rei que gerendæ paratum impetum vultibus universi præferrebant, ac si non mucrones, certe animos cote quadam indignationis irritatæ acuebant. Proxime Augusti sedem ac corpus ordine utrimque in armis astitit flos ipse nobilitatis, quotquot imperatorem cognabant, sanguinis, aut affinitatis necessitudine contingebant: longius prætoriani ac milites cæteri dextra lævaque producebant terrificam seriem. Tum Augustus in solio apparuit, non regie magis quam militariter indutus. Suggestum non in magnam altitudinem erectum. Princeps non procerus corpore, insuper animi modestia fastuosam sublimitatem non affectabat. Substrata tamen auro sedes fuit, quam et superne imminens ex auro item umbella decorabat. Caput imperatoris corona lectum erat superne clausa, facies solito ardentior contentione ipsa negotii ac periculi præsentis innatum ruborem in intensiorem saturante purpuram. In uno defixi oculi, altius quiddam attentiusque cogitantis speciem edebant: multorumque quasi conflictu internorum sensuum æstuantis animi, facies et obtutus indicia monstrabat. Concurrerant cuncti pariter conterriti, imo consternati ac tantum non exanimati metu, quippe quos partim velut infixum vitalibus telum quovis aculeo acrius pungeret cogitatæ defectionis conscientia, partim sollicitas haberet status rerum præsens, ne qua in ipsos suspicio criminis aspergeretur. In his curis muti omnes vestibulo astabant augustalis, in portæ custodem oculis intentis. Erat is Tatitius vir strenuus et prudens; cui cum nictu oculi annuisset imperator

τας καὶ τὴ δοκοῦν αὐτῷ διαπράξασθαι, ὁπόσοι εἰς τὸν αὐτοκράτορα πτόθον ἐγκάρδιον ἔτριψον, τῶν τε ἐξ αἵματος καὶ ἀγχιστείας αὐτῷ προσηκόντων, καὶ ὁπόσοι πατρίᾳ ⁸⁵ θεράποντες τότε παρήσαν. Ὀθριμμεργοὶ καὶ ταχεῖς μὲν συνιδεῖν τὸ μέλλον, ἀγγίνοι ⁸⁶ δὲ τὸ συνίσσον ἐν ἀσκέπτῳ καταπράξασθαι χρόνῳ, δεδιότες μήπως τῇ μετ' αὐτὴν τοῦ πλήθους συρρέουσάντος ἐφορησαντὲς τινες διαμελλίσωσιν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου πολλῶν: ξίφη ὑπὸ τὰ ἄμφια φέροντες, ὡσπερ ποτὲ ἐκεῖνος ὁ σφαιρίζοντι τούτῳ ἐν σχήματι προσαίτου προσελθὼν (τὸ δὲ οὐκ ἄλληλῃ εἶχε τὴν θεραπείαν ἢ τὸ τὰς πρὸς τὸν Διογένειν ἀπάντων περιελεῖν ἐλπίδας, τὴν τῶν τούτου ὀμμάτων ὡς ἐν παρούσῳ διαφημισάντων ἐκτύφλωσιν), μεταπεμφθέντες ⁸⁷ τινὰς διαπέμπονται τούτῳ τὸ πρὸς πάντας διακηρυκίοντες ἐν ἀπορήτοις, κἂν μὴδ' εἰς νοῦν οὕτω τούτου τοῦ αὐτοκράτορος ὄλωσιν ἀντί. Ὁ δὲ λόγος οὗτος κἂν ψιλὸς τότε ἦν, εἰς ἔργον ὄμως προὔβηκε ⁸⁸, καθὼς ὁ λόγος κατωτέρῳ διατηρήσεται ⁸⁹. Ἐπὶ δὲ ὁ ἥλιος τοῦ ὀρίζοντος ὑπερύψας λαμπρὸς ἀνέθορεν, ὁπόσοι τῶν περὶ τὸν αὐτοκράτορα μὴ τῆς τοῦ Διογένους λύμης μεταίληχαι, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ πάσαι τῶν βασιλικῶν σωματικῶν τεταγμένοι φύλακες πρῶτοι πρὸς τὴν βασιλικὴν ἐχώρουν σκηνὴν, οἱ μὲν ξίφη περιεζωσμένοι, οἱ δὲ ὄρατα ⁹⁰ φέροντες, οἱ δὲ τὰς βίβλους δέξασθαι ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες, ἐκ διαστήματός τινος τοῦ βασιλικῷ θρόνου εἰς μηνουίδες σχῆμα ἑαυτοὺς ἰλαδὼν καταστήσαντες, καὶ οἷον ἐναγκαλιζόμενοι τὸν αὐτοκράτορα θυμῷ στρατηγούμενοι πάντες καὶ θήγοντες, κἂν μὴ τὰ ξίφη, ἀλλὰ τὰς καρδίας. Ὅσον δὲ ⁹¹ συγγενὲς ἐξ αἵματος τε καὶ ἀγχιστείας τούτῳ ⁹² προσήκον ἀγχοῦ τοῦ βασιλικῷ θρόνου ἐφ' ἑκάτερα ἴσταντο. Δεξιόθεν δὲ καὶ ἐξ εὐωνύμων ἕτεροι καθίσταντο ὑπισπίστα. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπὶ θώκῳ φοβερὸς προύκθητο, οὐ βασιλικῶς ἐστειλμένος μᾶλλον ἢ στρατιωτικῶς, οὐδὲ ⁹³ πολὺ μετέωρος ὅποια τὰ ἐκεῖνον μὴ ἐπιρρέμενα. Χρυσὸς δὲ ὄμως τὸν θρόνον ὑπέλειπεν, ὑπερνεσθήκει τε τὴν κεφαλὴν. Συνέσταλτο δὲ τούτου τὸ ἐπισκύνειον, τὴν δὲ παρεῖαν ἐπιπλέον τότε ὁ ἀγὼν κατεφοίνισσε, τὰ δὲ ὄμματα πεπηγότα ἐπὶ συνουσίας καὶ πλήρη ἐνθυμημάτων ὑπεμαίνοντα ⁹⁴ τὴν ψυχὴν. Συνέθειον δὲ ἅπαντες ὁμοῦ πεφοβημένοι, καὶ τὰς ψυχὰς μικροῦ ἐς ἀέρα ὑπὸ ἐξερρῦξασθαι φόβου ⁹⁵ ἐκθιαζόμενοι ⁹⁶, τῶν μὲν ὀξύτερον βέλους ὑπὸ τῆς σφῶν συνειδήσεως κεντουμένων, τῶν δὲ τὴν καινὴν ὑποψίαν δεδιότων. Φωνὴ δὲ τις παρ' οὐδενὸς ἐξήκουετο, ἀλλ' ἀπενὲς πρὸς τὸν ἐφεστηκότα τῇ πύλῃ τῆς σκηνῆς ἀπνεύοντες ἐπτοημένοι εἰστήκεσαν. Ἄνθρωπος οὗτος καὶ εἰπεῖν συνετός καὶ καταπράξασθαι δυνατός, Τατίκιος τούτῳ τὸ νομα. Τούτῳ ὁ βασιλεὺς ἐνατενίσας, δοῦναι ταῖς ἔξωθεν ⁹⁷ τὴν εἰσοδὸν διὰ τοῦ βλέμματος ἐπέφηεν. Ὁ δὲ παραχρῆμα τῆς εἰσοδοῦ τούτοις παραχωρεῖ. Ὁ ⁹⁸ δὲ καίπερ δεδιότες,

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁵ πρώην οἱ. ⁸⁶ ἀγγίνοες. ⁸⁷ προβέθηκε. ⁸⁸ τρανώσειεν. ⁸⁹ ὄρωα. ⁹⁰ Deest vocula δὲ. ⁹¹ αὐτῷ. ⁹² μετ' αὐτῷ. ⁹³ ὑπεμαίνοντα. ⁹⁴ ὑπὸ φόβου ἐξερρῦξασθαι. ⁹⁵ θιαζόμενοι. ⁹⁶ ἔξω. ⁹⁷ οἱ.

ἀλλ' ὄρω; εἰσέβησαν τετραμμένοι τε τὰς θύρας καὶ ἄ
 βροδί· ποσὶ ⁹⁹ στείλοντες. Κατὰ στοιχίους δὲ τὴν
 στάσιν λαχόντες ἐκαροδίκουν τὸ μέλλον, ἕκαστος δε-
 διῶς ὡς τὴν περὶ ψυχῆς λίσσθων δρόμον δραμούμε-
 νος. Ἄλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ ἐθάρρει παν-
 τάπτει (κατ' ἀνθρωπινὸν λέγω, εἰ μὴ ὅσον εἰς θεὸν
 ἀναφύρων τὴ πᾶν), δεδιῶς τὴ σύμμικτον τῶν παρ-
 ετώων, μὴ ἄλλο τι ἔξῃ καὶ δεινὸν κατ' αὐτοῦ με-
 λειτίζαιεν. Στερρότερος ⁹⁹ δὲ λογισμοῖς ἑαυτὸν
 ἐδράσας, καὶ ἅπας τοῖς ἀγῶσιν ἐγκαταστὰς, τῆς
 πρὸς αὐτοὺς δημηγορίας ἤρχετο· οἱ δὲ καὶ αὐτῶν
 ἐχθρῶν ἀφιωνότεροι εἰστήκεισαν, καταπερεὶ τὰς γλῶτ-
 τας ἐγκεκομμένοι· *Οἰδατε, λέγων, ὡς οὐδὲν δεινὸν*
παρ' ἐμοῦ ὁ Διογένης ἐπεπόνθει ποτέ. Οὔτε γὰρ
τὴν ἀρχὴν ταυτησί τῆς βασιλείας ἐκ τοῦ πατρὸς
αὐτοῦ ἀφελόμενον ἐγὼ, ἀλλ' ἕτερος, οὐδέ τι δει-
νὸν ἢ λυπηρὸν τὸ παρὰ παρὰ εἰς αὐτὸν πέπραγα.
Καὶ τῆς βασιλείας εἰς ἐμέ θεοῦ πάντως νεύσει
μεταβιβάσθαι/σης, οὐ μόνον αὐτὸν καὶ τὸν αὐτοῦ
ἀδελφὸν Λέοντα ἐπὶ ταυτοῦ διεφύλαξα, ἀλλ' ὡς
οἰκίαν παῖδας καὶ ἐκδόθησα καὶ ἐχρησάμην.
Τὸν δὲ Νικηφόρον καὶ πολλὰκις κατ' ἐμοῦ βου-
λευόμενον φωρᾶσαξί τοσαυτάκις συμπαθείας
ἠξίωσα. Καὶ μηδὲ πάλιν διορθούμενον ἠνεχθ-
μην ἐπικρύπτειν τὰ πολλὰ τῶν αὐτοῦ μηριμά-
των, κατανοῶν τὴν τῶν ἀπάντων πρὸς αὐτοὺς
εὐσμένειαν, κἂν μηδὲν τῶν παρ' ἐμοῦ εἰς αὐτὸν
γενομένων ἀγαθῶν τὸ δολερὸν τῆς αὐτοῦ γνώ-
μης ἠλλοίωσεν. Ἄλλ' αὐτὸς ἀντι πάντων θάνα-
τόν μοι ἐπεψήφισατο. Ἐπεβόησαν δ' ἐπὶ τοῖτοις
ἅπαντες ὡς οὐ βούλοιντ' ἂν ἕτερον προσεστηκότα ἐν
βασιλείῃ ἰδεῖν σχήματι, οὐ τοῦτο οἱ πλείους βου-
λόμενοι, ἀλλ' ἦσαν ὅπως αὐτῶν οἱ λόγοι, τὸν ὑπό-
γυον διαδρᾶναι κίνδυνον ἐντεῦθεν μηχανώμενοι. Ὁ
δὲ βασιλεὺς προαρπάσας τὸν καιρὸν, συμπαθείας
κοινῆς τοὺς πλείονας ἤξιον, ὡς τῶν αἰτίων τῆς βου-
λῆς ὑπερορίαν πρότερον κατακριθέντων. Ἐπὶ τού-
του θροῦς ἤρτο πολὺς, οἷον οὐδεὶς ¹ τῶν τότε παρ' ἴν-
των εἰς ἔτι καὶ νῦν τῶν ὄντων ² ὡς λέγουσιν ἐντὸς
εἰσεδίξιστο, τῶν μὲν ἐπαινούτων τὸν βασιλέα καὶ
θαυμαζόντων τῆς ἀνεξικακίας καὶ πραότητος, τῶν
δὲ τοῦς ὑπερορίους διασυρόντων καὶ θανάτου ἀξίους
εἶναι διενισταμένων, ἵποια τὰ τῶν ἀνθρώπων. Ὁν
γὰρ τὴν σήμερον μακαρισμοῦ ³ ἀξιοῦσι, προπέμ-
πουσὶ τε καὶ διὰ τιμῆς ἀγούσιν, ἐπὶν περιτραπέντα
τούτῃ τοῦ βίου τὸν κύβον θεάσονται, πᾶν τούναντιον
εἰς αὐτὸν ἐνδεικνύμενοι οὐκ αἰσχύνονται. Ὁ δὲ βα-
σιλεὺς νεύματι τούτους κατασιγάσας, αὐτοῖς ἐφη·
Οὐ γρηθρυθεῖσθαι οὐδὲ συγχεῖν τὴν προκει-
μένην ὑπόθεσιν. Ἐφωγὲ γὰρ, καθὼς ἐφη, ἅπαν-
τας συμπαθείας ἀξιώσας, πάλιν ὁποῖος τὰ πρό-
τερα πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι. Ἐν ᾧ δὲ τούτους συμ-
παθείας ὁ βασιλεὺς ἤξιον, ἄτερ τῆς αὐτοῦ γνώμης
ἀποστείλαντες οἱ τὴν βουλὴν ἐκείνην ⁴ βουλευσάμε-
νοι τῶν ὀμμάτων τὸν Διογένην ἐστέρησαν. Ταῦτα
τούτῃ καὶ κατὰ τοῦ Κεκαυμένου Κατακαλῶν ⁵ ὡς

ut intro admitteret eos qui foris expectabant, fores
 continuo ille p[er]s[er]uit. Subiere illi, non dissimulata
 tamen formidine, quam in ipso ingressu testaban-
 tur anxio circumductu oculorum et passu cunctan-
 bundo; mox stantes continuo serie locis assignatis
 expectabant quid futurum esset, ita omnes suspensi
 turbatique tanquam de capite atque anima periculi-
 tarentur. Nec vero imperator ipse plane securus
 erat (secundum hominem dico, et seclusa fiducia
 qua in Deo acquiescere solebat); merito enim vere-
 hatur a mista ex omni genere multitudine astantium
 ne quid gravis audacisque facinoris **264** subito
 attentaretur contra ipsum. Tamen cum se obfirmas-
 set, parata in eventum omnem consilii constantia
 verba facere hunc in modum cœpit, universis circa,
 plane ut si pisces essent aut linguis carerent, si-
 lentio astantibus: *Testes vos habeo nulla unquam*
in re læsum esse a me Diogenem. Non ego patri ejus
imperium extorsi; alterum ista querela petit; nihil
in eum iniquum molestumve unquam consului fecisse.
Quin etiam imperio, Dei plane nutu, ad me trans-
lato, non molo ipsum et Leonem fratrem ejus in
statu ac gradu honoris proprio servavi, sed eos pro-
cipuo favore familiaritateque, imo paterna charitate
complexus sum, velut si essent a me geniti. Atque
hunc privatim Nicephorum quod attinet, eum sæpe in
ipso insidiosæ necis inferendæ mihi conatu nefario
manifeste deprehendi, et venia toties prosecutus sum;
ac cum parum ex illa mea indulgentia proficere
ipsum ad correctionem sui cernerem, sustinui tamen
in occulto habere quæ sciebam ab eo ingrata scelera-
teque aerversum me suscepta; id providens ne illa
licet justa rerum verarum promulgatio invidiam com-
munionem omnium in istam familiam nova odii acces-
sione accenderet. Nihil horum tamen tot et talium a
me in eum benevole liberaliterque profectorum mali-
gnum ejus subdolumque delinire acvertere animatum
potuit, quo minus pro hisce omnibus beneficiis necem
mihi crudelem rependere conaretur. Tollitur ad hanc
vocem clamor ingens omnium. Absit hoc vero; no-
lulus alium præter te principem. Fucus hic erat
plerorumque nihil minus cupientium: at ex usu
fuit præsens periculum, et pœnam quam metuebant
sceleris concepti, acclamatione mendacis verbi lu-
crifacere conari. Tamen imperator utcumque id
sentiens, arrepto tempore, gratiam se facere crimi-
nis istius plerisque cæteris ejus affinibus edicit:
abunde sibi videri pœnarum significans, quod jam
exsilio damnati principes conjurationis essent. Hic
vero tumultus ingens oritur et murmur quantum
nullius unquam commotæ concionis audivisse se
quisquam meminisset: aliis imperatoris clemen-
tiam, patientiam, benignitatem mirantibus, aliis in
exsules probra congerentibus, et morte illos quavis
dignissimos affirmantibus. En cujusmodi sunt homi-
nes! Quem hodie beatum prædicant, cui pompam

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁹ πρὸς. ⁹⁹ στερρότερον. ¹ οὐδεὶς πω. ² ὄντων (sic). ³ μακαρισμῶν. ⁴ ἐκείνου. ⁵ κατακαλῶν.

faciunt, quem omni honore ac veneratione prosequuntur, cras si favere fortuna desiderit, si tali jactus e prono in supinum migrans fatale punctum ediderit, impetere acerbitate omni parati, miseræque insultare prostrati, nullo pudore prohibente quominus professis odiis eumdem insectentur cui paulo ante studiis effusis applauserant. Imperator unta ac manu audientia indicta : *Tumultuari quorsum, inquebat, attinet, nostræque orationi clamoribus intempestivis obstrepere? Pax sit rebus. Audite quod superest. Cæteros, inquam, omnes, præter eos quos dixi crimine omni ac pænæ metu solvo, solutus volo, securos esse jubeo, futurus deinceps vobis pariter universis et singulis qualis prius fui.* Quo die venia hæc promulgata in hunc modum est (lux erat principum apostolorum memoriæ sacrata), quidam quibus imperatoris lenitas nimia videbatur collato Diogeni tum conscio ac participi censorum ejus Ita quidem id contigisse fama jam tunc in hunc diem emanavit. An autem id nequaquam isti auctoritate propria perficere ausi Augustum adiverint, periculoque ac rei necessitate demonstratis consensum in id quod decreverant ejus expresserint, Deus videlicet sciverit : ego de eo quidem comperti nihil habeo quod tradam.

Tali modo a Diogene insidiæ structæ erant imperatori, quibus manifesto numine Providentiæ divine mirabiliter expeditus, nihilo remissiore animo aut impetu coeptum iter negotiumque exsequi perrexit, recta movens in Dalmatiam ; quem ubi Bolcanus primum advenisse Lipenium audivit, deinde cominus admoventem ipse spectavit, atque adversus illam Romanæ aciei formidabilem structuram, illum phalangis contextum, et cæteram imperatorii exercitus speciem apparatusque, haudquaquam se parum sensit, missis statim legatis de pace tractare institit, sanctè pollicens se et promissos obsides exhibiturum sine mora, et ab omni deinceps adversus rem Romanam injuria temperaturum. Accepit perlibenter Barbari legationem imperator, non quod non haberet ac probaret aspernandi causas, sed expertus abunde lædium civilis belli (civile hic dicimus, quod licet non inter unius reipublicæ cives, attamen inter ejusdem fidei ac religionis participes geritur. Quæ ratione bellum tam prius cum Northmanis gestum, quam nunc imminens cum Dalmatis, civile dici

Variæ læctiones ex cod. Coislin.

* προῦπεσχημένους. † Deest vox τὴν ἐμφύλιον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(83) Ζουπάνων. Ita appellabant Servii et Dalmatæ regionum præfectos, seu qui proximam a rege potestatem habebant, inquit Cinnamus, voce Nicetæ nota in Isaacio, lib. iii, n. 4. Porphyrogenito, *De adm. imp.* cap. 29, et eidem Cinnamo, lib. iii et v; *supani* dicuntur Gotefrido monach. S. Pantal. an 1285, et 1290; *suppani* Willelmo Tyrrio, lib. xii, cap. 4. N. c. scio iidem qui *supparii* apud Polonos, de quibus Cromerus in Polon. et Chopinus in LL. Polon. ad calcem lib. iii *De domanio*. Auctor incertus *Historiæ Dalmaticæ*, quem a natalium sede Dioceateam vulgo indignant, Banorum et Giupanorum institutionem tribuit Suetopeteleo primo Dalmatiæ regi Christiano, qui in concilio Dalmatico coacto, ut ait, sub Stephano PP. provincias, episcopatus, et archiepiscopatus regi sui divisit, et in *ciascuna di queste provincie instituit li bani, overo duchi, fece et iudicio giupani, cioz conti*. Banorum dignitatis mentio occurrit apud Porphyrog. *De adm. imp.* cap. 50 et 51, qui vocem expresse per Βανάος, quod moneo, quia a Meursio non intellecta. Μπάνων; vocat non semel

τῆς αὐτοῦ βουλῆς κεκοινωνηκότα τῷ Διογένει κατεψηφίσαντο. Ἡμέρα δὲ ἦν ἐν ἣ ἡ τῶν κορυφαίων ἀποστόλων μνήμη ἐτελεῖτο. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἔκτοτε καὶ μέχρι σήμερον λογοποιεῖται. Εἰ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς περὶ τούτου παρ' αὐτῶν εἰσηγηθεὶς ἐνδέδωκεν, ἦ καὶ τὸ πᾶν τῆς ἐκεῖνου γνώμης ἦν, Θεὸς ἂν εἰδείη· ἔγωγε τῶς οὐ πάνυ τι γινώσκω ἔχω βεβαίως.

265 consilio certum hominem mittunt qui tum omnium Catacaloni Cecaumeno, erueret oculos.

Τοιαῦτα μὲν οὖν τὰ ἐκ τοῦ Διογένους συμπεσόντα τῷ αὐτοκράτορι, παραδόξως τῆς ἀμάχου τοῦ Ὑψίστου χειρὸς ῥυσσάμενης τούτον ἐξ ὑπογίου κινδύνου. Αὐτὸς δὲ πρὸς οὐδὲν τῶν συμπιπτόντων ἐμαλακίζετο, ἀλλὰ καὶ ὡς κατευθὺ Δαλματίας ἤλαυνε. Μεμαθηκῶς δὲ ὁ Βολκάνος τὴν εἰς τὸ Λιπένιον τοῦ αὐτοκράτορος ἔλευσιν καὶ ἐπικαταλάβοντα τοῦτον θεασάμενος, καὶ πρὸς τὰς Ῥωμαϊκὰς παρατάξεις καὶ τὸν συνασπισμὸν ἐκείνον καὶ τὴν στρατηγικὴν πανοπλίαν μὴδ' ἀντωπῆσαι δυνάμενος, ἀποστελλας παραχρῆμα τὰ περὶ εἰρήνης ἡρώτα, ὑπισχνούμενος ἅμα καὶ αὐτοὺς τοὺς προῦπεσχηθέντας ὁμήρους ἀποστεῖλαι καὶ μὴδὲν τι δεινὸν τοῦ λοιποῦ διαπραξασθαι. Δέχεται τοίνυν τὸν Βάρβαρον ἀτρέμενος ὁ αὐτοκράτωρ, ἀκηδῶν ἵδων καὶ ἀποστρεφόμενος τὴν ἐμφύλιον μάχην· κἄν γὰρ Δαλμάται ἦσαν, ἀλλ' ὅμως Χριστιανοί. Ἐκεῖνος δ' εὐθὺς τεθαρόρῳκῶς προσεληλύθει συνεπαγόμενος τοὺς τε συγγενεῖς καὶ ἐκκρίτους τῶν Ζουπάνων (83)· καὶ προθύμως ὁμήρους τοὺς αὐτοῦ ἀνεψιδαεὶς τῷ αὐτοκράτορι παραδέδωκε, τὸν τε Οὐβοεσιν (84) καλούμενον καὶ Στέ-

Cinnamus. At qui Banis et Zupanis supremo jure imperabant, *maqni jupani*, et *megajupani* dicuntur Innocentio III PP. lib. i et ii Epist. in actis ejusdem, et Thomæ archidiacon. in *Hist. Salonit.* cap. 26, et ἀρχιζούπανοι Nicetæ in Man. lib. ii, n. 7, apud quem 348 frustra vir doctissimus in Gloss. *protovestiarium* vertit, vana et falsa Meursii sententia delusus, qui *zupanos* putavit appellatos præfectos vestiariorum, quia ζούπα apud Achmetem est chlamys, seu penula. Sed hic, ζούπα, est pura vox Gallica, *jupe, jupon*, sagum militare. Sanutus, lib. ii, part. iv, cap. 8 : *Est necessarium quod quilibet homo armata predictæ habent zuppan unam aptam et dextram protinus ad ferendum. Zupa vero, unde deducta vox zupanus, aut zupania, populum Slavicum sonat, vel regionem a populo cultam; atque hinc zupanus dux regionis, ut auctor est Joan. Lucius, lib. i *Hist. Dalm.* cap. 13.*

(84) Οὐβοεσιν. Uresis et Stephani nomina Servianis et Toparchis familiaria posthæc fuisse, advertere est passim ex Cantacuzeno et Orbino.

ξανον τὸν Βολκάνον ⁸, καὶ ἐτέρους τὸν εἴκοσι ἀριθμὸν Α poterat : quod ambo illi populi, licet a potestate ἀποπληροῦντας. Οὐ γὰρ ἐνὸν ἦν αὐτῷ ἄλλως πως Romana liberi, Christiani tamen erant); civilis, τοῦ λοιποῦ διατεθεῖσθαι.

inquam, belli pertesus Augustus quamlibet pacem ei praeoptavit. Quo Volcanus cognito statim magna fiducia se ad eum confert, secum ducens tum cognatos suos, tum praecipuos magnatum et magistratum gentis, quos certo insigni honorariae vestis discretos a caeteris Zupanos vocare solent. Mox bona fide obsides representavit Augustoque tradidit consubrinorum suorum filios, unum Uresin dictum, alterum Stephanum Bolcanum, cum his alios ad viginti. Facere id illum coegit magnum discrimen rerum suarum quibus alia tum ratione consulere non poterat.

⁹ Ο δὲ αὐτοκράτωρ, ὅποσα διὰ μάχης καὶ σιδήρου ἀνύσθαι πέφυκεν εἰρηνικῶς διαλύσας, πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐπανέστρεψεν ⁹. Τοῦ μέντοι Διογένους ἐκῆδστο πάνυ, καὶ δακρύων ἑωρᾶτο, καὶ βύθιον στένων δι' αὐτὸν ἐξηκούστο. Πολλὴν τε τὴν περὶ αὐτὸν φιλοφροσύνην ἐπεδείκνυτο, καὶ ἀνακτᾶσθαι τοῦτον ἐσπευδε, καὶ τοῖς πλείοσι τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀφαιρεθέντων αὐθις τοῦτον ἀποκατέστησεν. Αὐτὸς δὲ κατακώχιμος ὑπὸ τῆς λύπης ὢν, καὶ τὴν ἐν μεγαλοπόλει διατριβὴν ἀποστρεφόμενος, τοῖς ἰδίῳις ἀγροῖς ἐμφιλοχωρῶν ἦν, ταῖς τῶν παλαιῶν προσανέχων διδου βίβλοις, ἄλλων ὑπαναγινωσκόντων αὐτῷ. Στερούμενος γὰρ φωτὸς ἐτέρων ἔχρατο πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν ¹⁰. Ἄνηρ δὲ οὗτος τοσοῦτος τὴν φύσιν ὡς καὶ μὴ ἔρωντα τοῖς ἔρωσι δυστέκμαρτα ῥαδίως καταλαμβάνειν. Πᾶσαν μὲν δὴ ἔκτοτε παιδείαν διελθὼν, καὶ αὐτὴν δὴ τὴν περίκλυτον γεωμετρίαν τὸ καινότερον φιλοσόφων τιμὴ ἐντυχὼν διὰ στερεῶν τούτῳ τὰ σχήματα παρέχειν ἐπέταττεν· ὁ δὲ τῇ τῶν χειρῶν ψηλαφήσει ἀτάντων ¹¹ τῶν τῆς γεωμετρίας θεωρημάτων τε καὶ σχημάτων ἔσχε κατάληψιν, καθάπερ ἐκεῖνος ὁ Δίδυμος ὃς δι' ὀξύτητα νοῦ καὶ ἀνευ ὀμμάτων μουσικῆς καὶ γεωμετρίας εἰς ἄκρον ἐλήλυθεν, εἰ καὶ μετὰ τὴν γνῶσιν τούτων εἰς ἀῤῥεσιν ἀτοπον συνηλάθη τὸν νοῦν, ἐκτυφλωθεὶς ὑπὸ κενοδοξίας καθάπερ ὑπὸ πάθους τὰ ὄμματα. Θαυμάζει μὲν οὖν ἅπας ταῦτα ἀκούων. Ἐγὼ δὲ καὶ θεάμακα τὸν ἄνδρα καὶ θαυμάσια καὶ περὶ τοιούτων λαλοῦντος ἀχέω· μὴ δ' αὐτῆ δὲ τῶν τοιούτων παντάπασιν ἀμελέτητος οὖσα ἐπεγίνωσκον τοῦτον ἀκριθεῖ τῶν θεωρημάτων γνῶσιν ἔχοντα. Εἰ δὲ καὶ περὶ λόγους ἡσχέλητο τῆς παλαιᾶς, ὅμως κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ὡς ἀξίωστο μὴνιδος, ἀλλὰ τὸν τῆς τυραννίδος λογισμὸν ὑποτιμώμενον εἶχε διόλου. Καὶ μέντοι καὶ τισιν αὐθις τοῦ ἀπορρήτου τούτου κεκοινώνηκε λογισμῶν, ἀφ' ὧν εἰς τις τὰ βεβουλευμένα προσελθὼν προσαγγέλλει τῷ αὐτοκράτορι· μεταπεμφόμενος δὲ τὴν Διογένην ἐπυθάνετο περὶ ὧν τε βεβούλευται καὶ περὶ τῶν τῆς βουλῆς αὐτῷ κεκοινωνηκότων. Καὶ ὃς πάντα θάπτον ἀνομολογήσας παραχρῆμα συμπαθείας ἤξιωτο.

mentem in absurdam deinde haeresim allisit, infelicis execrante superbia luce animi orbatus, quam prius calamitate fortunae lumen oculorum amiserat. Scio mira visum iri quae hic refero de Diogene. Licebit tamen mihi credere auritae oculataeque testi; nam et spectavi ego mirataeque coram sum caecum hunc geometram, et specimen non vulgaris in eo genere peritiae his auribus cepi eruditus ipsius de tota istius disciplinae ratione disputationibus audiendis : neque vero inidonea fui quae judicarem de talibus, et ipsa in isto pulvere versata. Porro utcumque calamitatem solari litteris Diogenes videbatur,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸ Βολκάνον. ⁹ ἐπανέστρεψεν. ¹⁰ ἀνάγνωσιν διακρίσιν. ¹¹ ἀπάντων.

At imperator quae ferro ac praeliis vix tandem conficeret, pacifica tractatione consecutus, in urbem gratulans rediit : ne tum quidem sui Diogenis oblivisci valens aut ejus amorem utcumque de se meriti deponere. Videre illum multi cum miseriis ejus daret lacrymas ; multi audivere suspiria ex alto trahentem ad memoriam et sensum calamitatis in quam ille merens licet ac sua magna culpa inciderat. Nec inutili commiseratione contentus multa illi documenta atque effecta verae benevolentiae exhibuit ; nam et consolari ac recreare ipsum in malis suis conatus est : et cum esset justissime multatus bonis, plerasque ablatarum ipsi rerum ultro restituit. Ceterum Diogenes in cladis suae sensu ac dolore ingenti, tristitia se involvens fortunae talis propria urbanam commorationem aversatus **266** in villis plerumque suis erat, lectioni fere librorum veterum attentus, quos alienis oculis, cum ipse propriis careret, praelegi sibi pene assidue curabat. Atque hic vir quanto fuerit ingenio vel ex hoc licet conjicere, quod caecus licet ea facile intelligeret, quae integris atque acribus praediti oculis vix omnibus sensibus connixi caperent. Itaque in hoc calamitoso secessu disciplinarum elegantium orbem totum percurrit, in ipsaque adeo illa incluta geometria cujus figurae ac lineae praecipuum requirunt usum luminum, operam mirifice navavit, usus ad hoc institutione philosophi nescio cujus ei casu oblatus, quem sibi jussit ex solida materia figuras efformare, quas alii magistri ejus scientiae delineant, spectandas in tabulis, successu plane stupendo mirabilis incepti. Nam quae studiosi geometriae attentae inspectione linearum et figurarum assequuntur theoremata doctrinae istius, eadem iste caecus, digitis vicem oculorum supplementibus, contractandis iis quas dixi figuris solidis, omnique ex parte palpandis nihilo certius comprehendebat. Haud scio an multum hac in parte inferior illo Didymo quem ferunt oculis captum perspicacia quadam inusitata mentis musicam et geometriam ad perfectum didicisse. Quamquam ille miser his scientiae opibus refertam

alebat tamen adhuc crudum iræ atque ambitionis vulnus, imperiique usurpationem (quod mirabile sit) et ultionem de imperatore repetendam; non modo versabat exæcus animo, et quasi favillas flammæ veteris sub illo casus sui velut cinere vivas adhuc fumigabundasque fovebat, sed etiam usque in sermonem conatumque protulit, tentare quorundam fidem ausus, et novæ conjurationis socios parare. Delata res est ad imperatorem ab eorum aliquo quibuscum ea de re verba Diogenes fecerat. Accersitus post hoc iudicium reus, crimen ultro fassus iterum est consciosque ac consilii seriem prodidit omnem, sicque statim ab Augusto iterata venia imperitus est.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Ι΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER X.

267 ARGUMENTUM.

Nili et Blachernitæ hæreses Alexii Augusti cura oppressæ. Pseudo-Diogenis impostura. Bellum Comanicum ejus instigatione inchoatum, ejusdem excæcatione et Comanorum clade patratum. Expeditiones sacræ Gallorum contra Turcos et quid earum occasione imperator Alexius egerit.

PERIOCHE.

Nili ortus, dotes, studia, celebritas, hæresis, contumacia, conjunctio cum ipso Armenorum, damnatio in synodo, item ut Blachernitæ. Pseudo-Diogenis impostura et rebellio. Unde is ortus. Quibus naturæ ac malitiæ partibus instructus. Chersonum relegatur. Fugit ad Comanos. Imperator ab eis acclamatur. Ii expeditionem clam parant. Imperator se contra instruit, limitem munit, Dei voluntatem exquirit. Comani Danubium trajiciunt. Adrianopoleos periculum et præmunio. 268 Geloe multæque urbes aliæ Barbaris se dedunt. Res gesta apud Anchialum. Vana fiducia et jactantia Pseudo-Diogenis. Oppugnatio Adrianopoleos. Bryenii fides constans. Constantinus Catacalo repellitur a Comanis. Virtus ejus filii Nicephori. Ingens eruptio Adrianopolitanorum. Mariani fortitudo. Alacuseus Zopyrum imitatur. Pseudo-Diogenem capit, qui excæcatur. Multiplex imperatoris victoriæ de Comanis quos cædit et spoliat. Limes Bithyniæ firmatur contra Turcos. Arx dicta ferrea ad Nicomediæ tutelam conditur. Expeditiones sacræ Gallorum unde ortæ. Locustæ Gallicorum exercituum prodromi. Græci a Latinis sibi timent. Petri exercitus occisione occisus a Turcis. Ossa Gallorum exstructa montem faciunt. Ex his urbs ædificatur. Hugonis qui frater erat regis Franciæ naufragium. et deductio ad imperatorem. Comes Provinciæ mari vincitur. Latini sacerdotis cum Mariano pugna pertinax. Tzangræ descriptio. Gotthofredi cum imperatore simultates. Oppugnatio Constantinopoleos, victoria imperatoris de Latinis. Gotthofredus malo domitus juramentum imperatori præstat. Regique ab illo exceptus discedit. Raulis copiæ pugnantes prospere cum Romanis, circumveniuntur et vincuntur. In terram sanctam mari deportantur. Artes imperatoris in Latinos. Latinorum vicissim in imperatorem. Audacia Latini cujusdam imperatorem contemnentis, increpita a Balduino. Ejusdem jactantia, et modesta imperatoris responsio, prudensque consilium de vitandis insidiis Turcorum. Baimundus relicto post se copiis imperatorem convenit. Mutua utriusque dissimulatio. Suspicio Baimundi de veneno sibi propinando. Prudentia imperatoris, imprudentia Baimundi suos irritantis. Juramentum ejusdem imperatori præstitum. Liberalitas imperatoris in Baimundum. Ejus inconstantia. De astutia Baimundi Romanum imperium incadere cogitantis. Domesticatum Orientis petens eluditur ab Augusto. Qui de ratione belli Turcici copiose, subtiliter, benevole disserit ad Gallos ad eundem procinctos. Isangeles imperatori percarus. Quas ob causas, ei animum suum imperator aperit. Judicium Isangelis de Baimundo. Imperator cur se Gallis non adjunxerit pugnaturis in Turcos. Pelecanum se confert. Nicæam deditio sibi facta Turcorum ipsorum, non concessione Gallorum obtinere cupit. Ad eam rem utitur Butamitæ opera.

ΑΛΕΞΙΑΣ Γ.

Ἐπεὶ δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ὡσπερ τι βεῦμα κακίας A
 Ἰ Νεῖλος ἐκεῖνος ἐπικλύζων πολλὴν τὴν σάλον ταῖς
 τῶν ἀπάντων ἐνεποιεῖ ψυχαῖς, μετ' οὐ πολὺ τῆς
 τῶν τοῦ Ἰταλοῦ δογμάτων καθαιρέσεως ἀναφανείς
 καὶ πολλοὺς ταῖς δίναις τῆς αὐτοῦ κακοδοξίας ἐβύ-
 ρισεν. Ἀνὴρ δὲ οὗτος δεξιὸς μὲν τὴν ἀρετὴν ὑπο-
 κρίνασθαι. Οὐκ οἶδα μὲν οὖν ¹² ὅθεν. Τέως δ' οὖν
 τοῦ ¹³ μεγαλοπύλαι ἐφοίτησε, ἐγγωνιάζων Θεῶ
 μόνῳ δῆθεν καὶ ἐαυτῷ προσανεῖχε διαπαντός, ταῖς
 ἱεραῖς βίβλοις ἐνασχολούμενος, ἀμύητος δὲ πάσης
 Ἑλληνικῆς παιδείας ὣν καὶ μηδὲ καθογητὴν τινα
 ἐσχηκῶς ἀρχῆθεν τὴν ὑπαπλοῦντα τούτῳ τὸ ¹⁴
 τῆς θείας Γραφῆς βάθος, ἐνεκκρύβει μὲν ταῖς τῶν
 ἁγίων συγγράμμασιν, ἀγευστος δὲ πάσης παιδείας
 λογικῆς ὣν ἐπιπλάνητο περὶ τὴν νοῦν τῶν Γραφῶν.
 Οὐκ ἀγεννή δὲ τινα χρὸν ὑποσυρόμενος ¹⁵ ἐν με-
 γάλαις οἰκίαις εἰσέδω διδάσκαλος αὐτοχειροτόνητος·
 τὸ μὲν τι διὰ τὴν ἐπιφαινομένην αὐτῷ ἀρετὴν, καὶ τὸ
 κατεσκληρὸς ἐκείνο ἦθος· τὸ δὲ καὶ διὰ τὴν ὑπο-
 κερυμμένω· ἐμφαινομένην αὐτῷ τάχα γνῶσιν.
 Ἐνθεν τοι καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν τοῦ
 καθ' ἡμᾶς ἀγνοήσας μυστηρίου, καὶ μήθ' ὅ τι ἐστὶν
 ἔνωσις· ἀπλῶς συνιέναι δυνάμενος, μήθ' ὅ τι ἐστὶν
 ὄλωσ ὑπόστασις εἰδῶς, οὔτε διακεκριμένως ¹⁶ ὑπό-
 στασιν ἢ ἔνωσιν νοεῖν δυνάμενος, μήτ' αὐθις
 ἠγωνμένως καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, μήθ' ὅπως ἐθεώθη
 τὸ πρόσλημμα παρὰ τῶν ἁγίων διδασκόμενος. Πόρρω
 τοῦ ὄντος ἐξενεχθῆς, φύσει τοῦτο θεωθῆναι ἐδό-
 ξαζεν ἀπατώμενος. Οὐδὲ τοῦτο διέλαθε τὸν αὐτο-
 κράτορα. Ἄλλ' ὡς ἤσθετο τὰ περὶ τούτου, δξύρροπον C
 ἐπινοεῖ τὴν βοήθειαν, καὶ τὸν ἄνδρα μετακαλεσά-
 μενος, πολλὰ τοῦ θράους καὶ τῆς ἀμαθίας ἐμέμ-
 φετο ¹⁷, καὶ πολλὰ τοῦτου ἐλέγξας τὴν τε καθ' ὑπό-
 στασιν ἔνωσιν τοῦ θεανθρώπου Λόγου τρανῶς ἐδί-
 δικε, καὶ τὸν τῆς ἀντιδόσεως τρόπον παρίστα,
 καὶ ὅτως ἐθεώθη τὸ πρόσλημμα μετὰ τῆς ἀνωθεν
 ἐδίδαξε χάριτος. Ὁ δὲ τῆς ἰδίας ψευδοδοξίας ἀπρὶξ
 εἶχετο, καὶ πρὸς πᾶσαν κάκωσιν στρέβλαν ¹⁸ τε καὶ
 δεσμὰ καὶ ξεσμούς σαρκὸς ἐτοιμότητος ἦν, ἢ
 ἀποστῆναι τοῦ μὴ θεωθῆναι φύσει διδάσκειν τὸ
 πρόσλημμα.

in eo quidem ultra veritatis catholice gyros evagatus. Hæc nec ignorare nec dissimulare imperator potuit : sed errori viri celebri, quippe lubrico ad sui propagationem malo, ratus occurrendum remedio non lento, istum ipsum pravæ doctrinæ auctorem accersit : objurgataque non perfunctorie audacia imperitiaque ejus, multis deinde qua testimoniis qua rationibus plane convicit pervicacem : eique, si sentire posset, manifeste demonstravit quid esset hypostatica unio Verbi cum humanitate : tum qua-
 tenus et qua ratione facta esset communicatio proprietatum inter naturas ambas exposuit ; denique humanitatem ²⁷⁰ assumptam, non utique natura propria, sed gratia superna fuisse deificatam co-
 piose docuit, superbo hæretico contumacia se interim involvente sua, et adeo non manus dante

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹² Deest vocula οὖν. ¹³ τῆ. ¹⁴ τοῦτο. ¹⁵ ἐπαγόμενος. ¹⁶ διακεκριμένως. ¹⁷ ἐμέμψατο. ¹⁸ στρέ-
 6)ας.

manifestæ veritati, ut se ad vincula, tormenta, mutilationem perferendam corporis, atque ad quodvis incommodum subeundum paratissimum ostenderet potius quam ut sibi extorqueri pateretur id aut sentiendi apud se, aut apud alios prædicandi libertatem, quod profiteri cœperat, nempe *humanitatem Christi natura fuisse deificatam*.

Erant tum Constantinopoli Armeni permulti, A quibus ad non orthodoxe sentiendum pronis, novum ad id ipsum impetum atque incitamentum admovebat hic Nilus. Inde frequentes colloquutiones cum Tigra- ne illo atque Arsace, qui præ cæteris oratione ac consuetudine Nili ad nefariam prave sentiendi licentiam pertraherentur. Hic imperator perennium animarum interitu commotus, quas plurimas malesanæ doctrinæ impune serpentis contagio corrumperebat : factione prave sentientium eo firmiori facta atque a- nocendum valentiori, quod malas per se seorsim Nili et Armenorum causas in unum implicasset con- flissetque corpus præpotentis jam sectæ : cuius tanta vis erat atque auctoritas, ut passim abrogatis traditionibus Patrum veterum, doctrina catholica de unione hypostatica fere ignoraretur, palam vero voce sublata ac libera personaret impium dictum assertentium : *Humilitatem assumptam natura fuisse deificatam*; hæc, inquam, imperator reputans et tem- pus esse statuens expediendæ opis, si quam afferre posset, ad tantum discrimen, ruente pernicie si- stenda, Ecclesiæ proceres unam in synodum con- vocat, ut collatis consiliis atque sententiis de præ- senti rerum statu decernerent. Convenit universus episcoporum cœtus una cum ipso patriarcha Nico- lao. Sistitur coram illis Nilus in medio cum Armenis. Edere jubentur de incarnatione Verbi quid sentiant. Tum ille improbus superiora illa quæ retulimus palam asseruit, impudentia profitendi errandi teme- ritatem adæquante : adeo ut etiam pluribus verbis C astruere male prolata conaretur. In sententias ut deinde itum est synodus satis comperta Nili conti- nacia, ne lues corrupti membri ad sanorum perni- ciam serperet, perpetuum in ipsum velut damnatæ doctrinæ pertinacem assertorem anathema concla- mavit, unionem vero hypostaticam juxta sanctorum traditiones manifestius explicatusque prædicavit. Post hunc aut potius cum hoc damnatus et Bla- chernita est, impia et ipse alienaque ab Ecclesia sentiens, quanquam sacerdos erat. Hic consuetudine Enthusiastarum lue contracta, quam in multos alios fallendo propagabat, occultis velut cuniculis in magnas domos se insinuans et impia illic dogmata promulgans, sæpius ab imperatore accersitus, mo- nitus edoctusque fuerat quam erraret vehementer : ad extremum cum a complexu errorum avelli non posset ad Ecclesiam delatus, et ab hujus ipsius synodi Patribus examinatus accurate, ubi ohfirma-

Εἶχε δὲ τότε καὶ πολλοὺς τῶν Ἀρμενίων ἢ μεγα- λόπολις, οἷς τῆς ἀσεβείας ὑπέκκαυμα ὁ Νεῖλος ἐκείνος ἐγένετο. Ἐντεῦθεν διαλέξεις ¹⁹ τε συχναὶ πρὸς τὸν Τιγράνην ἐκείνον καὶ τὸν Ἀρσάκην, οὗς ἐπιπλέον τὰ τοῦ Νεῖλου δόγματα πρὸς ἀσέβειαν ἠρέθισε. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Τὴν ἀσέβειαν πολλῶν ἐπινεμομένην ²⁰ ψυχὰς ὄρων ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ἀλλήλοις τὰ τοῦ Νεῖλου καὶ τῶν Ἀρμενίων ἐπι- πλεκόμενα, καὶ ἀπανταχῆ τὸ φύσει θεωθῆναι τὸ πρόσλημμα, λαμπρᾶ φωνῇ κηρυττόμενον, ἀθε- τουμένα; τε τὰς τῶν ἁγίων Πατέρων περὶ τοῦτου γραφὰς; καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἑνωσιν ἀγνοουμέ- νην σχεδὸν, στήται τὴν σφόδρα τοῦ κακοῦ βύμπν βουληθεὶς, τοὺς τῆς Ἐκκλησίας λογάδας συναγα- γῶν, σύνοδον περὶ τοῦτους γενέσθαι κοινῇ συνεσκέ- φαντο ²¹. Καὶ παρῆν τῆνικαῦτα ἅπαν τὰ τῶν ἀρχιερέων πῆρωμα καὶ αὐτὸς ὁ πατριάρχης Νι- κόλαος· καὶ ὁ Νεῖλος εἰς τὸ μέσον μετὰ τῶν Ἀρ- μενίων ἵστατο. Καὶ τὰ τοῦτου ἀνεκαλύπτοντο δόγ- ματα. Καὶ ὅς λαμπρᾶ τῆ φωνῇ ταῦτα ἐδίδασκε, καὶ ἰσχυρῶς αὐτῶν διὰ πλειόνων ἀντείχετο. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Ἡ σύνοδος ἵνα πολλῶν ἀπαλλάξῃ ψυχὰς τῆς διεφθαρμένης αὐτοῦ διδαχῆς, αἰωνίῳ τοῦτον καθυπέβαλεν ἀναθέματι (85), καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἑνωσιν κατὰ τὰς τῶν ἁγίων παραδόσεις ἐμφανέστερον ἀνεκήρυξε. Μετὰ τοῦτον ἡ μᾶλλον εἰπεῖν σὺν τούτῳ καὶ Βλαχερνίτης δεδημοσίευτο, ἀπεθῆ καὶ ἐκφυλα τῆς Ἐκκλησίας φρονῶν, καὶ ἰερωμένος ἦν. Ἐνθουσιασταῖς (86) γὰρ ὁμιλήσας καὶ τῆς τούτων λύμης μετασχῶν, πολλοὺς δὲ ἐξα- πατῶν, καὶ μεγάλας τῶν ²² ἐν τῇ μεγαλοπόλει οἰ- κίας ὑπορύπτων, καὶ παραδιδούς τὰ τῆς ἀσεβείας δόγματα, ἐπεὶ πολλὰ πλάκεις μεταπεμπόμενος καὶ διδασκόμενος παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, οὐδ' ἔλως τῆς οἰκείας κακοδοξίας ἀφίστατο, τῆ Ἐκ- κλησίᾳ καὶ τοῦτον ὁ αὐτοκράτωρ παρέπεμψε. Οἱ δὲ ἐπὶ πλέον τοῦτον ἐξετάσαντες, ὡς ἀμε- τάθετον καὶ αὐτοὶ ἐγνώκεσαν, αὐτόν τε αἰω- νίῳ ἀναθέματι καὶ τὰ τοῦτου δόγματα καθυπέβαλλ- ον. Οὕτω μὲν οὖν ὡσπερ τις ἀγαθὸς κυβερνήτης ὁ αὐτοκράτωρ τὰς ἄλλεπαλλήλους τῶν κυμάτων ἐπι- δρομὰς ὡσπερ διανηξάμενος, καὶ πολλὴν ἀποκλυσά- μενος ἄλμην τῆς οἰκουμένης, καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν εὖ διαθέμενος, ἐπ' ἄλλα τὰ πάλιν ²³ πε- λάγη πολέμων καὶ θορύβων ἐπάγεται· ἀεὶ γὰρ ἔτε- ρον ὑφ' ἑτέρου προσίστατο, καὶ θάλασσα, φασὶν, ἐπὶ θαλάσῃ καὶ ποταμῶς κακῶν ἐπὶ ποταμῶ, ὡς μηδ' ἀναπνεῖν ἔσθ, τὸ ²⁴ τοῦ λόγου, τὸν βασιλέα, μηδ'.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁹ διατάξεις. ²⁰ ἐπινεμομένων. ²¹ συνεσκέψατο. ²² τὰς. ²³ Deest vox πάλιν. ²⁴ ἐν αὐτῷ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(85) *Καθυπέβαλεν ἀναθέματι*. Recitatur Nili Anathematisimus ex Ecclesia Græca, die Ortho- doxie sacro, legiturque in Triodio.

(86) *Ἐνθουσιασταῖς*. Qui et *Εὐχίται*, et *Βαγέ- μοιοι*, de quibus ad lib. xv.

ἐπιμύσαι τὰ βλέφαρα· κἄν ἡμεῖς σταγόνα μικρὰν, ἄ
εἶπεν ἄντι; εἰκότως, ἐκ τοῦ Ἀδριαντικοῦ πελάγους
ἀνιμησάμεθα, ὀλίγα τῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ πεπραγ-
μένων τῷ βασιλεῖ παραγράφαντες μᾶλλον ἢ γρά-
ψαντες. Ἄλλ' ἐκεῖνος ἀντέσχε πρὸς ἅπαντα κύματα
τε καὶ κλύδωνας ἕως τὴν τῆς βασιλείας οὐριόδρο-
μοῦσαν ναῦν εἰς λιμένας ἀκλύστους ὀρμύσειε. Καὶ
τίς ἂν ἡ Δημοσθένους ἤχώ, ἢ ῥοῖζος Πολέμωνος, ἢ
Ὀμηρικῆ καὶ πᾶσι Μούσαι τὰ ἐκεῖνω κατορθωμένα
πρὸς Ἀζίαν ὑμνήσειαν; Ἐγὼ δ' ἂν φαίην οὐδ' ἂν
αὐτὸς Πλάτων, οὐδ' ἂν ξύμπασα στοὰ καὶ Ἀκαδημία
εἰς ταῦτῶν συνελλυθῆναι, προσῆκον τῆς ἐκεῖνου
ψυχῆς ἐπιλοσόφειαν· μήπω γὰρ παυσαμένων ²⁸ τῶν
χειμῶνων ἐκεῖνων καὶ τῶν πολυπλόκων πολέμων
μηδὲ τοῦ κλύδωνος ἀφυθρίσαντος ²⁹, ἕτερος χειμῶν
οὐδενὸς τῶν εἰρημένων ἐλάττων αὐτῷ ³⁰ ἐπεγεί- B
ρεται.

ad specimen ac memoriam excerpuntur a me, summiisque potius fastigiis delibantur quam exsequendi omnia spe aut consilio scribuntur, si ad universum corpus rerum ab Alexio gestarum comparentur, eam fere tueri proportionem qualis esset stillæ unius ex mari Adriatico huius ad totam ejus pelagi vastitatem. Verum per has tempestates perque hos fluctus, divini quidem favoris aspirante aura, salvam ille ac victricem imperii navem ad prosperum portum appulsi. Quo nomine quam laudem meruit, non eam vox Demosthenis, non Polémonis torrens ingenium, non Homericæ omnes Musæ pro dignitate celebraverint. Immo ne ipse quidem Plato, neque si Porticus eum Academia conspirent, philosophari quidquam non heroicis Alexii meritis minus meo iudicio queant. Sed jam ad alium turbine veniendum est qui priorum nullo formidolosus vehemensque minus vixdum sedatis illis ac compositis ingruit in fortunam ac statum parisi mei.

Καὶ γὰρ ἄνθρωπός τις οὐ τῶν ἐπιφανῶν, ἀλλὰ
καὶ τῆς κάτω τύχης ἐκ τοῦ χάρακος ὀρμώμενος, τὸν
τοῦ Διογένους υἱὸν (87) ἑαυτὸν εἶναι ἔλεγεν, κἄν
ἐκεῖνος φθάσας ἀνῆρέθη ὀπῆνικα τὸν μετὰ τῶν
Τούρκων κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ³¹ πόλεμον ὁ Κο- C
μνηνὸς Ἰσαάκιος καὶ αὐτάδελφος τοῦ αὐτοκράτορος
συνεκρότησεν. Ὅπως δὲ, τῷ λεπτομερέστερον ἐθέ-
λοντι μαθηθῆναι ἐξέσται ἀπὸ τῶν τοῦ κλεινοῦ Καί-
σαρος συγγραμμάτων διεντυχεῖν. Παρὰ πολλῶν μὲν
οὖν ³² ἐπιστομίζόμενος ὁ τοιοῦτος ἐπαύετο οὐδαμῶς.
Καὶ γὰρ ἦλθε μὲν οὗτος ἐξ ἀνατολῆς ³³ πένης τε
καὶ σισσυροφορῶν πανουργάτος δὲ ἄν καὶ τὸ ἦθος
πολύτροπο; περιενόστει τὴν πόλιν, κατ' οἴκους τε
καὶ ῥυμοτομίας περὶ ἑαυτοῦ ὑψηλὰ τινα διαγγέλλων,
καὶ ὡς εἶη τοῦ προθεσβασιλευκτοῦ Διογένους υἱὸς
Λέων ἐκεῖνος, δὲ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ὑπὸ βέλους,
ὡς εἴρηται, πληγῆς ἐτετελευτήκει. Ἀναβιώσκων
τοῖνον τὸν τεθηκότα οὗτος ὁ ἀλαζῶν τούνομά τε τὸ
ἐκεῖνου ἑαυτῷ περιετίθει, καὶ φανερώς ἐδασίλεια,
καὶ τοὺς κοινοτέρους ὀπῆγετο. Καὶ ἦν ἄρα καὶ D
τοῦτο τὸ δεινὸν ἐπιθήκη τῶν τοῦ βασιλέως συμφο-
ρῶν, ὥσπερ τι δρᾶμα ἐπιτραγῆδουσης αὐτῷ τῆς
τύχης τοῦτον τὸν κακοδαίμονα. Καὶ ὥσπερ, οἶμαι ³⁴,

tus in contumacia deprehensus ab iis est, tam **271**
ipse quam ejus dogmata perpetuo sunt pariter ana-
themati subjecta. Ita imperator, ut gubernator
bonus, crebros eluctatus incursus contra ruentium
undarum, et æstuantis mundi vastis fluctibus emen-
sis, ecclesiasticis insuper rebus recte constitutis in
alis jam ex aliis bellorum ac tumultuum discrimina
vocatur: vir eo natus fato ut ne respirandi quidem
unquam, aut quod aiunt, connivendi spatium ha-
beret. Adeo illius virtutem quasi firmam navem ex-
ercebant semper alii super alios affluentes malorum
annes periculorum vorticibus minaces; vel potius
sine portu ac littore in immensum vasta sævisque
procellis infesta maria. Quæ ego utcumque rerum
Alexii Augusti professa narrationem, non utique
omnia in hunc veluti angustum operis mei auleum
corrivare sperem posse. Quin ultro fateor hæc que

Exstitit subito e fece castrensi terræ filius qui-
dam homo nihili qui se Diogenem esse affirmaret
ejus qui olim isto nomine imperaverat filium. Satis
constabat illum cujus in nomen ac personam im-
vadebat, plagiarius hic nebulo, interfectum fuisse
eo prælio quod, Isaacio nunc Sebastocratore, tunc
Romanum exercitum ductante, commissum cum
Turcis est ad Antiochiam, de quo qui distinctius
scire volet, habet commentarios nostri Cæsaris,
quos consulat: famen multorum factiosis studiis
et adhortationibus confirmatus circumforaneus
ægria perseverabat quod semel cœperat. Et erat
vafer astutusque homuncio, cui necessitas inge-
nium acuerat. Venerat enim ab Oriente Constanti-
nopolim egens et panno-nis; itaque versutiam pro
re arteque habens, eam strenue in usum explic-
bat, obiens vicatim urbem, domosque penetrans,
atque illic apud credulos mirum quam excelsa de
se prædicans. Nimirum se esse ejus qui nuper im-
peraverat Diogenis filium Leonem illum qui apud
Antiochiam sagitta iclus, ut diximus, obierat; ta-
men **272** eum hic impostor excitarat a mortuis
scilicet, certe illius usurpato nomine haud dissi-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁸ παυσαμένων. ²⁹ ἡσυχάσαντος. ³⁰ αὐτῶν. ³¹ Ἀντιόχου. ³² Desunt voces μὲν οὖν. ³³ ἀνατολῶν.
³⁴ ἄρα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(87) Διογένους υἱόν. Pseudo-Diogenis rebellio-
nem et exæcationem refert etiam Zonaras. Is au-
tem Diogenis imp. filius non Leo, uti habet Anna,
sed Constantinus vocatur. Ita enim disertè Bryen-
nius, lib. 1, c. p. 6, et lib. 11, cap. 29, ubi ejus ad

Antiochiam interitum enarrat sub an. 1070. Leo
vero in prælio contra Scythas Alexio ipsi impera-
tori merens cæsus fuit, ut refert eadem Anna, lib.
vii, p. 196.

mulanter imperium affectabat. Fuit hoc non leve auctarium tot illarum gravissimarum arumnarum quibus fortuna cum imperatore Alexio quasi professas inimicitias exercens, virtutem ejus tot annis exercitam habuerat. Quanquam nunc videri possit injuriam cumulasse contumelia, lubricoque cum damno misto, simul nocere, simul irridere voluisse, hac veluti comica fabula post tot tragedias in scenam danda. Etenim ut in epulis intempestivis asoti solent jam sature, solidioribus cibis absumptis, per secundas mensas levia tragemata, liba mellita, et id genus cupedias ac scitamenta deliniendæ apponere nauseæ : sic ubi ad satietatem insultavit imperio fortuna, tot rebellionibus virorum inclitorum ac fortium adversus imperatorem Alexium concitandis, etiam hunc quasi artolaganum ambustum inopia, et ambitione regni ridicula fumantem, e cinere sublatum ludo quodam insolenti in ferculum extulit. Dementiam porro impudentis ægyptiæ plane contemnentem Alexio, nec quidquam contra opponere tanti ducente, haud cessabat tamen furgus e vallo per trivium et angiporæ se venditare pro vero Diogene : indignantibus tum aliis qui fraudem norant, tum maxime omnium Theodora imperatoris sorore, Diogenis ejusdem vidua relicta : quæ post compertissimam viri cædem monastica professione suscepta, religiosam vitam diligentissime colere cœperat, sibi unijDeoque vacans. Tandem excitatus imperator circumforanei perveracia, quem frustra iterum ac tertio commonuerat, Chersonam ipsum relegavit, deditque operam ut illic in custodia haberetur. Ibi turre conclusus, de nocte surgens de quæ fenestra despectans, sermonem sæpius contulit cum Comanis, commercii parandaque annonæ causa illic ventitantibus. Tandem fide utrimque data per funem, Comanis juvantibus, ad ipsos delabitur, cum iisque ad terras ipsorum delatus, ibidemque commoratus aliquandiu, tantum apud Barbaros sibi facit fidei ut imperator ab ipsis acclamaretur. Hinc porro iidem illi sitiennes humani sanguinis, et inflammata cupiditate concitati, tum explendæ ingluviei hominum carnibus, tum prædis ac spoliis ex Romana ditione patriam inopiam supplendi, expeditionem in Romanos adornabant, plausibilem se nactos occasionem rati ac prætextum, sænet hujus videlicet Augusti paternum in thronum restituendi. Arcanum istud tamen consilium habebant : frustra id quidem, imperatore quamvis abstrusa penetrante. Ergo ille quam maximas potest copias instruit armatque, cæteraque parat quæ ad resistendum Comanis putat opportuna. Valles enim angustas in limitibus quas

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ πανστρατιῶ. ¹² κυροῦ Νικολάου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(88) Ὁ χαρακηνός. Supra, ἐκ τοῦ χάρακος, gregarius miles.

(9) Νικολάου. Nicolaus monachus ad patriarchalem sedem evehitur Indict. 7, an. 1000, juxta Græcos 65^o2, Christi 1084. Hinc corrigendum

οἱ τρυφῶντες μετὰ τὸν κόρον ἐπιτραχηματίζοντες τῶν μελιπηκτῶν τινὰ προσφερόμενοι, οὕτω δῆτα καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων τύχη πολλοῖς ἐπορχησαμένη κακοῖς καὶ διακορῆς γεγонуτα τοῖς τοιοῦτοις ψευδο- βασιλεῦσι τὸν βασιλέα προσέπειαιζεν Ὁ μέντοι αὐτοκράτωρ κατεφρόνει τῶν λεγομένων παντάγασιν. Ἐπεὶ δ' ὁ χαρακηνός (88) κἀν ταῖς ἀγυαῖς, κἀν ταῖς ἀμφόδοις ἐν παντὶ καιρῷ τοιαῦτα ληρῶν οὐκ ἐπαύετο, ἦλθε ταῦτα εἰς ἀκοῆς τῆς Ἀλεξίου τοῦ κρατουμένου ἀδελφῆς Θεοδώρας, καὶ ἡμεῖνον τοῦ ἀναρθεύτος ἐκεῖνου υἱοῦ τοῦ Διογένους. Ἡ δὲ τοῦ λήρους ἐκεῖνους μὴ φέρουσα κήλυτο. Ἐπὶ τῇ σφαγῇ γὰρ ἀνδρῆς τὸν μονῆρην βίον ἔλλαζατο, τὸν ἀσκητικὸν ἀκριδέστατα μεταγλυθούσα βίον, καὶ θεῖον μόνον προτανέχουσα. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, ἐπεὶ μετὰ δευτέραν καὶ τρίτην παραίνεσιν ὁ λήρος ἐκείνος οὐχ ἠτύχαζεν, ἐς Χερσῶνα τοῦτον ἀποστειλάς, ἔμψρουρον εἶναι παρεκλεύσατο. Ἐκεῖνος δὲ παραγενόμενος, νυκτὸς ἀνερχόμενος διὰ τοῦ τείχους καὶ προκύπτων, τοῖς συνήθως φοιτῶσι Κομάνοις ἐμπρίας χάριν καὶ τοῦ τὰ πρὸς χρεῖαν ἐκεῖθεν κομιζέσθαι ἅπασι καὶ δις ὁμιλήσας, καὶ πίστεις δούς καὶ λαθῶν, διὰ καλωδίων νυκτὸς ἑαυτὴν δεσμήσας, ἐχαλίσθη τοῦ τείχους. Συμπαλαβόντες δὲ τοῦτον οἱ Κομάνοι πρὸς τὴν ἰδίαν ἀπήσαν χίρην. Συνουλιζόμενος δὲ τοῦτοις ἐφ' ἱκανὸν, ἐς τοσοῦτον συνέλασεν, ὡς καὶ βασιλέα αὐτὸν κατονομάζειν ἤδη. Ὁ δὲ, αἴμασιν ἀνθρώπων λαφύζει μπειρόμενος καὶ κρεῶν ἀνθρωπίνων ἐμφορηθῆναι καὶ λείαν πολλὴν ἐκ τῆς ἡμεδαπῆς ἐπισυνάξει πάτροκλον εὐρηκότες τοῦτον πρόφασιν κατὰ τῆς Ῥωμαίων πανστρατιῆς ¹¹ χωρῆσαι ἐβουλεύοντο, ὡς δῆθεν τῷ πατρίῳ τοῦτον ἐγκαθηδύρσαι θρόνον. Καὶ ἀπαιωρουμένην εἶχον τείως ταυτηνὴν τὴν βουλήν. Οὐκ ἔλαθε ταῦτα τὸν αὐτοκράτορα. Ἐνθεν τοι καὶ τὰς δυνάμεις ὡς δυνατόν ἐξώπλιζέ τε καὶ πρὸς τὴν τῶν Βαρβάρων μάχην ἡτοιμάζετο· τὰ γὰρ τέμνη, ἅπερ κλεισοῦρας ἡ ἰδιότης οἷδε γλώσσα καλεῖν, ὡς ἔραμεν, φθάσας ἡ ἡ κατωχυρώσατο. Καιροῦ δὲ παρεληλυθότος, ἐπεὶ τὸ περισσεῖον τοὺς Κομάνους μετὰ τοῦ ψευδωνύμου καταλαθεῖν μεμαθήκει τοὺς τὰ πρῶτα τοῦ στρατιωτικοῦ συντάγματος φέροντας καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς καθ' αἶμα καὶ ἐξ ἀγχιστείας αὐτῷ προσήκοντας συναγαγῶν, εἰ χρὴ κατ' αὐτῶν ἐξίεναι ἐβουλεύετο. Πάντων δὲ πρὸς τοῦτο αὐτῶν ἀπειργόντων, αὐτὸς ἐαυτῷ πιστεύειν οὐκ εἶχεν οὔτε μὴν τοῖς οἰκείοις ἤθελεν λογισμοῖς χρῆσασθαι, ἀλλὰ τὸ πᾶν τῷ θεῷ ἀναθέμενος ἐξ ἐκεῖνου τὴν κρίσιν ἠτείτο. Τοιγαρὸν ἅπαντας μετακλεσάμενος τοῦ ἱερατικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ καταλόγου εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ Μεγάλην ἐκκλησίαν ἐσπέρας φοιτᾷ. Καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ πατριάρχου Νικολάου ¹² (89) παρόντος (ἐφθάσε γὰρ

εις τὸν πατριαρχικὸν ἀναθεσκηναί τερόντων ἐπινε· A
 μήσεως παριπεπούσης ἐβδόμη; ἔτους 'σφλβ' μετὰ
 τὴν Εὐστρατίου τοῦ Γαρίδα παραίτησιν). Ἐν δὲ οὖν
 δὲ πυκτοῖς (90) τὴν ἐπερώτησιν περὶ τοῦ, εἰ δὲ
 ἐξεληλυθότα τοῖς Κομάνοις ἐπιθέσθαι ἢ μὴ, ἐνση-
 μηνάμενος ²¹ τῷ κορυφαίῳ πάντων παρεκελεύσατο
 καταθέσθαι εἰς τὴν ἱερὰν τράπεζαν. Παννύχου δὲ
 τῆς ὀμνῶδίας τελομένης κατὰ τὴν περιορθρον εἰσει-
 σιν ὁ τεθεικῶς, καὶ ἀναλαμβάνεται τὴν χάρτην, καὶ
 ἐξαγαγὼν καὶ λύσας ἐνώπιον πάντων ὑπανεγίνωσκε.
 Ἐδ' ἐνδόσιμον οὖν ἐκεῖθεν ὡσπερ ἐκ θείας ὀμφῆς ὁ
 αὐτοκράτωρ λαθὼν, ὄλος ἐγεγόνει τῆς ἐκστρατείας·
 καὶ διὰ γραφῶν ἀπανταχθὲν ἀνεκαλεῖτο τὴν στρα-
 τευμα. Καλῶς τοίνυν παρασκευασάμενος, τῆς κατὰ
 τῶν Κομάνων ὁδοῦ εἶχετο. Ἄπαν οὖν τὴν στρατεύμα
 μετακλιεσάμενος καὶ καταλθὼν τὴν Ἀγχιάλον, τὸν
 μὲν Ἰδίου γαμβρὸν (91) Καίσαρα Νικηφόρον τὸν
 Μελετηρὸν καὶ τὸν Πηλαιολόγον Γεώργιον, καὶ τὸν
 ἀδελφιδῶν (92) αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν Ταρωνίτην
 μεταμετράμενος εἰς Βερόνιν ἐπέμπει, ἐφ' ᾧ ἐπα-
 γρουπνεῖν καὶ ἀσφάλειαν αὐτῆς τε καὶ τῶν παρακει-
 μένων αὐτῇ ποιῆσθαι. Τοῦς δὲ γε λοιποῦς τῶν
 ἐκκρίτων, διελθὼν τὰ στρατεύματα καὶ ἡγεμόνας
 τούτων αὐτοῦς καταστήσας τὴν Δαδατηνὸν, τὸν
 Εὐφροσὴν Γεώργιον, καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Οὐμ-
 περτόπουλον, εἰς φυλακὴν τῶν περὶ τὸν ζυγὸν δια-
 κειμένων κλεισουργῶν ἐπέπομφεν. Ἐκεῖθεν δὲ τὴν
 Χορταρέαν καταλθὼν (κλειτούρα δὲ τοῦ ζυγοῦ οὐ-
 τισὶ πως ὀνομαζομένη), τὸν ὄλον περιήει ζυγὸν,
 κατασκευασάμενος εἰ πάντα τὰ πρῶτον παρ' αὐτοῦ
 ἐντεταλμένα οἱ τὴν τοῦτων οἰκονομίαν ἀναδεξάμενος
 τετελέκασιν, καὶ εἰ τι ἡμιτελὲς ἢ ἐνδόν ἐστὶ, καὶ
 τοῦτο ἐπανορθώσασθαι, ὡς μὴ βλάβεις ἐξείναι τοῖς
 Κομάνοις διελθεῖν. Πάντα γοῦν οἰκονομήσας, κἄθ'
 οὕτως ἐκεῖθεν ὑποστρέψας, περὶ τὴν ἱερὰν καλουμέ-
 νην λίμνην (93) τὸν χάρακα ἐπήξατο, τῆς Ἀγχιά-
 λου ἀγχοῦ διακειμένην. Νυκτὸς δὲ καταλαθόντος
 Πουδῆλου τινὸς ἐκκρίτου τῶν Βλάχων καὶ τὴν τῶν
 Κομάνων διὰ τοῦ Δανούθους διαπεραιώσιν ἀπαγ-
 γέλαντος, δέον ἔκριεν ἀγαζούσης τῆς ἡμέρας
 μετακλιεσάμενος τοῦς ἐκκρίτους τῶν συγγενῶν τε
 καὶ ἡγεμόνων βουλευσάσθαι ὅ τι δεῖ ποιεῖν. Ἐπεὶ δὲ
 εἰς τὴν Ἀγχιάλον πάντες παραγενέσθαι δεῖν ἔλεγον, D

clisuras sive claustra lingua vulgaris vocitat, ut
 diximus, praesidiis praecoccupavit. Cum autem ali-
 quanto post tempore, apta 273 expeditionibus
 tempestate, in adjacentes Istro regiones venisse
 Comanorum exercitum una cum Pseudo-Diogene
 dilectisset imperator, praecipuos duces exercitus
 cognatosque ac necessarios suos omnes convocat,
 cum iisque deliberat, equid in occursum Coma-
 norum prodire cum exercitu e re foret. Neganit us
 omnibus, cum Augustum verecundia non sineret
 suam unius sequi sententiam, Deo permittendum
 rei arbitrium putavit. Ducibus igitur ac tribunis
 sacerdotibusque simul universis ad se vocatis, cum
 iis vespere ad Magnam Dei ecclesiam se confert,
 patriarcha ipso praesente Nicolao (nam is patriar-
 chicum jam thronum ascenderit, indictione septima
 anni sexies millesimi sexcentissimi nonagesimi se-
 cundi, post Eustratii Garida abdicationem). Ibi
 descriptam in duabus tabulis interrogationem,
 prodeundum obviam Comanis, an domi manendum
 esset? omnium coryphaeo tradit supra sacram men-
 sam deponendam; inde tota nocte per religiosam
 hymnodiam traducta, diluculo accedens qui depo-
 suerat chartam recipit, delatamque ac resignatam
 coram omnibus legit. Quod recitatum est non aliter
 quam divino editum oraculo imperator accipiens se
 totum expeditioni quam Deus suadebat apparandae
 dedit. Litteris igitur quoquoersum datis copias
 undique contrahit; paratissime salis omnibus ipse
 Anchialium procedit, Caesare Nicephoro Melisso
 et Palaeologo Georgio, nec non ejus sororis filio
 Joanne Taronita Beroen dimissis, ut praesidio es-
 sent tum illi urbi, tum circumpositis regionibus.
 Ex caeteris vero ducibus tres item delegit, Daba-
 tenum, Euphorbenum Georgium, et Constantinum
 Umpertopulum, quos traditis unicuique idoneis
 copiis ad custodiam mitteret angustarum faucium
 quae circa Jugum praebere aditum hostibus possent.
 Una ex iis clisuris, sive angustis vallibus, Chorta-
 rea dicitur ad quam ipse processit imperator, in-
 deque universum obiens lustravit Jugum, sedulo
 explorans, an quos ad excubias occultorum ejus-
 modi meatuum modo miserat, demandata custodia

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²¹ ἐνσημανάμενος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(90) Ἐν δυσὶ πυκτοῖς. Στοιχειομαντείας, seu
 potius illusionis species, qua usus Alexius, quo
 non tam sibi, quam populis et subditis imponeret,
 persuaderetque justam inenndæ expeditionis esse
 causam, et titubantes, fractosque prioribus bellis
 militum animos firmaret, erigeretque; quam rur-
 sum artem adhibuit bello contra Turcos, uti tradit
 Anna, lib. xv, p. 471. Certe ex Vita S. Aniani ab
 Huberto edita, eam explorandæ divinæ voluntatis
 rationem longe antea obtinuisse docemur. Ubi enim
 de ejusdem sancti in episcopum Aurelianensem
 electione agitur, hæc habentur: *Atque ut id ipsum
 divinæ electionis claresceret, cum triduanum jeju-
 nium more ecclesiastico indixisset, brevis et libris
 super altare positus, necdum loquentem parvulum
 afferrī oracemil, ut ipse brevia ab altari sublevaret.*

*Tunc Christi operante virtute, cum puer manum
 subjecisset altari, mox ut breve tetigit, vox incon-
 sueta novella verba prodidit, tetesque populo procla-
 mavit: « Anianus, Anianus, Anianus istius civitatis
 a Deo pontifex est institutus. » Vide Notas ad Cin-
 nami p. 122.*

(91) Ἰδιον γαμβρόν. Sororis maritum, ut supra
 p. 71.

(92) Ἀδελφιδῶν. Joannem Taronitam, filium
 Michaelis Taronitæ, qui cum Humbertopulo rebel-
 laverat, quique Alexii sororem uxorem duxerat.
 Atque ex hoc loco Michaelen et Humbertopulum,
 qui ob conjurationem istam in exilium acti fue-
 rant, revocatos conjicere est. Vide p. 564.

(93) Ἐπὶ λίμνη. Juxta Anchialium: illa forte
 de qua Plinius, lib. iv, cap. 11, hodie Stagnara.

vigilanter fungerentur; **operaque** omnia quæ ad id præscripserat perfecta jam essent, iis quæ comperrisset nondum absoluta, manum ipse supremam impositurus, aut male instituta correcturus. Hæc enim si ut oportebat se haberent, perdifficile futurum Comanis erat illac penetrare. Omnibus e sententia dispositis revertens inde ad Sacram, quæ dicitur, paludem vallum figit, prope Anchialium. Eo ad imperatorem de nocte venit Pudilus quidam e principibus **274** Blachorum, nuntians trajectum a Comanis esse Danubium. Quare primo mane proceribus aulae atque exercitus vocatis, quid opus esset facto consultabat. Censuere omnes occupandum Anchialium. Paruit imperator. Sed antequam eo pergeret, Cantacuzenum et Taticium ad Therna, quæ vocantur, misit cum quibusdam ex auxiliariis gentibus Scaliari, Elcane, et aliis quibusdam eximii, ut excubarent ibi ad custodiam partium illarum. Ubi vero imperator comperit impetum Comanorum ad Adrianopolim incubuisse, proceres ad se urbis ejus universos evocat, in quibus longe omnium principes habebantur Catacalo Tarchaniota et Nicophorus Bryenii filius, olim imperio functi, ipse ob arreptam non feliciter tyrannidem multatus oculis. His ad se Augustus accersitis civitatis suæ custodiam enixe commendabat, admonens præterea ut Comanis ad Adrianopoleos conspectum promotis, non ignave illi quidem et frigide repugnarent, verum ne nimio se efferri ardore sinerent, sed telis ac sagittis eminus plerumque tuto e muris jaculatione fatigaret Barbaros, portis urbis fere clausis. Atque his mandatis si exacte obsequerentur, multa ipsis beneficia pollicebatur. Sic bene animatos Bryenium et alios imperator Adrianopolim remisit. Item porro Catacaloni Euphorbeno Constantino per litteras mandavit ut assumpto secum Monastro (vir hic erat misti generis ex Græcis et Barbaris longo militiæ usu magnam peritiam rei bellicæ adeptus) et Michaeli Anema cum cohortibus amborum, simul penetratas a Comanis clisuras didicisset, vestigia ipsorum sublegere pergeret, subitisque ex tuto impressionibus agmen extremum subinde carperet. Cæterum Comani ducibus usi flexus explicandos facile jugum transgressi, ubi primum accesserunt prope Goloen statim ejus urbis incolæ præfecto præsidii ipsorum vincto et Comanis tradito, libentes et læti cum faustis eos acclamationibus exceperunt. At Catacalo Constantinus præsentem animo memoriam mandatorum imperatoris habens, Comanis pone assectandis in quosdam ipsorum incurrit e prædatione revertentes, in quos fortiter investus ad centum ex iis vivos captos ad imperatorem ducit, adeo delectatum strenuitate viri ut statim eum nobilissimi dignitate ornaverit.

Interim adjacentium incolæ urbium, puta Diam-

A παραχρῆμα τὸν μὲν Καντακουζηνὸν καὶ τὸν Τατίκιον εἰς τὰ καλούμενα Θερμὰ (94) ἐξαπέστειλε μετὰ καὶ τινῶν ἔθνικῶν, τοῦ τε Σκαλιάρου ²⁵ τοῦ Ἑλχᾶν καὶ ἑτέρων τῶν ἐκκρίτων ἐφ' ᾧ τὴν φυλακὴν τῶν ἐκεῖσε ²⁶ ποιεῖσθαι μερῶν· αὐτὸς δὲ ἀπέρχεται εἰς Ἄγγιλλον. Ἐπεὶ δὲ πρὸς Ἀδριανούπολιν τὸ ἔργον τοῦ ²⁷ Κομάνων μεμαθήκει, μεταπεμφόμενος τοὺς ἐκκρίτους τῶν Ἀδριανουπολιτῶν ἅπαντας, ὧν ὑπερέχοντες ὁ τε Κατακαλὼν ὁ Τραχανιώτης ²⁸ (95) λεγόμενος, καὶ Νικηφόρος ὁ υἱὸς τοῦ πάλα τυραννήσαντος Βρυεννίου, καὶ αὐτὸς τυραννήσας καὶ τῶν ὀφθαλμῶν στερηθεὶς· τούτοις πολλὰ τὴν τοῦ κάστρου φυλακὴν ἐνετέλειτο ποιεῖσθαι καὶ τῶν Κομάνων καταλάβοντων μὴ μετὰ μικροψυχίας τὸν μετ' αὐτῶν συναρῆναι πόλεμον, ἀλλὰ μετὰ σκοποῦ καὶ ἐκ διαστήματος τὰς κατ' ἐκείνων βολὰς ποιεῖσθαι, τὰ δὲ πλείστα κεκλεισμένας τὰς πύλας ἔχειν, πολλὰς ὑποσχόμενος· εὐεργεσίας εἰ τὰ προστεταγμένα τηρήσαιεν. Ταῦτα μὲν οὖν πρὸς τὸν Βρυέννιον καὶ τοὺς ἄλλους ὁ αὐτοκράτωρ παρεγγυησάμενος οἷον μετὰ χρηστῶν τῶν ἐλπιδῶν πρὸς Ἀδριανούπολιν ἐκπέπομφε. Τῷ δὲ γε Κατακαλῷ τῷ Ἐφορθητῷ Κωνσταντίνῳ διὰ γραμμάτων προσέταττεν ἀναλαβεῖσθαι τὸν καλούμενον Μοναστραῖν (μυσοδόραρος δὲ οὗτος ἀνὴρ πολλὴν τὴν περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐμπειρίαν κεκτημένος) καὶ Μιχαῆλ τὸν Ἀνεμᾶν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένων στρατιωτῶν. Καὶ ἐπὶ πάντας Κομάνους τὰς κλεισοῦρας διελθόντας μάθοιεν, παρέπεσθαι ὀπισθεν αὐτῶν καὶ ἀξυμφανῶς αὐτῶν ἀποπειρᾶσθαι. Τῶν γοῦν Κομάνων διὰ Βλάχων τὰς τῶν Κλεισοῦρῶν ἀτραπούς μεμαθηκότων καὶ οὕτω τὸν ζυγὸν βραδίως διεληλυθότων, ἅμα τῷ τῇ Γολῆ προσπελάσαι, εὐθύς οἱ ἔποικοι ταύτης δεσμήσαντες τὸν τὴν φυλακὴν τοῦ κάστρου πεπιστευμένον παραδεδώκασι τοῖς Κομάνοις. Αὐτοὶ δὲ εὐφημήσαντες ἄσμενοι τούτους ²⁹ ὑπεδέξαντο. Ὁ δὲ Κατακαλὼν Κωνσταντίνος ἐναύλους τὰς τοῦ βασιλέως ὑποθημόνας ἔχων, Κομάνους ἐντυχῶν εἰς προνομήν ἐξερχομένους καὶ προσθαλῶν θαρσαλέως, ζωγρίαν εὐθύς ἐκ τούτων ἄγει εἰς ἑκατὸν ποσομένους. Τοῦτον ὁ βασιλεὺς ὑποδεξάμενος εὐθύς τῷ τοῦ ναυβασιλείου τιμᾷ ἀξιώματι.

C Blachis ad angustorum perplexorumque callium flexus explicandos facile jugum transgressi, ubi primum accesserunt prope Goloen statim ejus urbis incolæ præfecto præsidii ipsorum vincto et Comanis tradito, libentes et læti cum faustis eos acclamationibus exceperunt. At Catacalo Constantinus præsentem animo memoriam mandatorum imperatoris habens, Comanis pone assectandis in quosdam ipsorum incurrit e prædatione revertentes, in quos fortiter investus ad centum ex iis vivos captos ad imperatorem ducit, adeo delectatum strenuitate viri ut statim eum nobilissimi dignitate ornaverit.

D Κατασχόντας δὲ τὴν Γολῆν τοὺς Κομάνους θασάμενοι οἱ τῶν παρακειμένων πόλεων ἔποικοι Διαμ-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁵ Σκαλιάρη. ²⁶ ἐκεπηνί. ²⁷ τῶν. ²⁸ Τραχανιώτης. ²⁹ τούτων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(94) Θερμὰ. Θράκιον πόλισμα. Suidæ. Vide Not. ad Villhard, n. 255.

(95) Τραχανιώτης. Tarchaniotarum familiam ex Macedonia oriundam auctor est Scylitzes. Ex ea viri aliquot dignitatibus illustres recensentur, Ba-

silius sub Isaacio Comneno apud eundem Scyl. Josephum Magister sub Romano Diogene apud Zonaram et Scylit. et aliquot alii apud Acrop. Cantacuzen. Codinum, Ducam, etc. Vide Stemma Palæolog. in Familiis nostris Byzant.

πίλω; τε καὶ τῶν λοιπῶν, προσεληλυθότες ⁴⁰ αὐτὸν ⁴¹ ἄσμενοι ὑπεδέχοντο καὶ παρεδίδουν τὰς πόλεις, ἐπευφήμουν τε τὸν ψευδώνυμον Διογένην. Ὅς μετὰ τὸ πάντων ἐγκρατῆς γενέσθαι ἀναλαβόμενος ἅπαν τὸ Κομανικὸν στρατεύμα, καταλαμβάνει τὴν Ἀγχάλου ἀποπειρᾶσθαι τάχα βουλόμενος τῶν ταύτης· τειχῶν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐντὸς ὧν καὶ πολλὴν ἐμπειρίαν περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐκ νηπίου ⁴² κεκτημένος, ἐπεὶ τὴν τοῦ τόπου θέσιν διέγνω τοὺς μὲν Κομάνους ἀπειροῦσαν τῆς ὁμῆς, ὑχύρωμα δὲ τοῦ τείχους οὖσαν, διελθὼν τὰς δυνάμεις καὶ τὰς πύλας ἀναπετάσας τοῦ κάστρου ἐξῶθεν τούτου συνησπικώτας ἰλαδὸν κατέστησεν. Περὶ δὲ τὸ ἄκρον τῆς Κομανικῆς παρατάξεως ἐγκεκραγὸτος μέρος τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος, ἐτρέψαντο μέχρις αὐτῆς θαλάσσης διώξαντες. Τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ θεασάμενος καὶ πρὸς τοσαῦτα πληθῆ μὴ ἐξαρκούσας ἔχων δυνάμεις, μῆτε ἀντικαταστήναι δυνάμενος, ἐκέλευσε τοῦ λοιποῦ συνησπικώτας ἅπαντας ἵστασθαι, καὶ μηδένα προθεῖναι τῆς παρατάξεως. Οἱ δὲ Κομάνοι παραταξάμενοι ἵσταντο καὶ αὐτοὶ προμετώπιοι ⁴³ τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος, μὴ προσβάλλοντες δὲ ὁμῶς μηδὲ αὐτοί. Τοῦτο δὲ ἐτελείτο ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ἐκ πρωῆας μέχρις ἑσπέρας τῆς τοῦ τόπου θέσεως ἀπειροῦσης τούτου; ⁴⁴ ἐθέλοντας μάχεσθαι καὶ τοῦ μηδένα τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος προεκτρέγειν κατ' αὐτῶν. Τὸ δὲ κάστρον ἢ Ἀγχάλου; τοιαύτης ἔτυχε θέσεως. Δεξιόθεν μὲν τὴν ποντηρᾶν εἶχε θάλασσαν, ἐξ εὐωνύμων δὲ τραχύν τινα τόπον καὶ δύσβατον καὶ ὑπάμπειον, καὶ τοῖς ἱππόταις εὐδοκὸν τὸν δρόμον μὴ παρέχοντα. Τί τὸ ἐπὶ τούτοις; Τὴν τοῦ βασιλέως θεασάμενος ⁴⁵ κριτερίαν οἱ Βάρδαροι καὶ τὰ βεβουλευμένα ἀηλικιώτες, ἐφ' ἑτέραν ἀτραπὴν τὴν πρὸς Ἀδριανούπολιν ἐτρέποντο· ἐξαπατῶντο; αὐτοὺς τοῦ ψευδώνυμου καὶ λέγοντος, ὡς Ὀπηνίκα μετὴν Ἀδριανούπολιν ὁ Νικηφόρος Βρυέννιος καταλαβόντα ἀκούσῃ, ἀνοίξας τὰς πύλας μετὰ περιχαρίας ⁴⁶ ὑποδέξεται, χρήματά τε παρέξει καὶ παντοίας φιλοφροσύνης ἀξιώσει· κἂν γὰρ μὴ ἐκ φύσεως, ἀλλὰ γε ἐκ προαίρεσεως τὴν πρὸς τὸν ἐμὸν πατέρα ἀδελφικὴν ἔσχῃ διάθεσιν. Ἐπὶ δὲ τὸ κάστρον ἡμῖν παραδοθῆ, οὕτως τῆς ἐπὶ τὰ ἐμπροσθεν καὶ πρὸς τὴν βασιλεύουσαν φερούσης ἀψόμει. Ἔσιον δὲ τὸν Βρυέννιον ὠνόμαζε, παράκουσμά τι ἔχων ἀληθοῦς ὑποθέσεως. Καὶ γὰρ ὁ πάλας βεβασιλευκῶς Ῥωμανὸς ὁ Διογένης ἄνδρα τουτοῖν τὸν Βρυέννιον γινώσκων, φρονήσει τε ὑπερέχοντα πάντων τῶν τότε, εὐθὴ τε τὴν γνώμην καὶ ἐπαληθεύοντα ὡς ἐπίπαν ἐν λόγοις καὶ πράξεσιν τοῦτον ἀκριβῶς ἐπιστάμενος, ἀδελφὸν εἰσποιησάσθαι (96) ἠβουλήθη. Καὶ δὴ καὶ τὸ ἔργον τετέλεστο ἀμφοῖν τούτου συνδόντων. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀληθῆ καὶ παρὰ πάντων οὕτω γινώσκονται. Ὁ

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁴⁰ προσεληλυθότες. ⁴¹ αὐτούς. ⁴² υἱόθεν. ⁴³ προμετώπιον. ⁴⁴ τοὺς τ'. ⁴⁵ θεασάμενος. ⁴⁶ περιχαρίας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(96) Ἀδελφὸν εἰσποίησασθαι. De adoptionibus in fratrem fuse disseruimus ad Joinvillam, Dissertat. XXI.

A Comanis Goloes, utro accesserunt, ad seque vocarunt Barbaros, civitatesque suas sponte ipsis dederunt, Pseudo-Diogenem Augustum acclamantes passim. **275** Qui locis circum omnibus impune subjunctis ditioni suæ collecto ad se omni Comanico exercitu, Anchialum recta pergit, experiri oppugnationem ejus urbis certus. Erat tum intra ipsam imperator qui pro ea quam continuis a pueritia expeditionibus paraverat peritia rei militaris, cum et situm loci ad Comanos repellendos opportunissimum, et munimentorum ac muri firmitatem cuivis impressioni sustinendæ abunde paræm probe nosset, adeo securus opperiebatur adventum hostium, ut simul illi apparuere, ipse contra portis omnibus apertis suos eduxerit aciemque instruxerit. Idipsum cum ex adverso Comani quoque fecissent, quidam e Romana phalange injussu progressi objectos sibi Barbaros circa primam ipsorum aciem usque ad mare ipsum fusos abegerunt. Id Augustus conspicatus et nequaquam se satis numerosum ad dimicandum plena acie habere exercitum sibi conscius, edixit ne quis in posterum ultra ordines procurreret, sed omnes lecti clypeois locum quisque suum et phalangis figuram tuerentur. Pari cautione Comani explicata ex adverso Romæ, exercitus acie sua, stabant in vestigio et ipsi, tresque dies continuos in illis minis et ostentatione utriusque manserunt, loci natura Barbaros, paucitate propria Romanos deterrente a prælio ultro lace-scendo, ambobus vero frustra expectantibus ut pugnae initium alteri facerent. Arcis porro hujus Anchiali situs talis est. Habet a dextris mare Ponticum, a sinistris aspero et vitibus implicito ac propterea non equitabili solo protegitur. Tandem constantia imperatoris in loco tuendo satis perspecta Barbari desperatoque successu, aliam secuti viam Adrianopolim petunt, vanis ad id inducui promissionibus Pseudo-Diogenis qui passim jactabat Nicephorum Bryenium Adrianopolitarum facile principem et res illic haud dubie moderantem plane suum esse, sibi que esse perspectum, simul Diogenem advenisse is rescierit, statim excepturum ipsum patentibus ostiis obviisque ulnis pecuniasque ac commentas abunde præbiturum, quippe ejus viri filium quicum Bryenium olim non natura compara-tam, sed benevolentia set virtutis ac voluntatum similitudine conflata necessitudinem fraternam coluisset: tanta porro (subdebat Pseudo-Diogenes) ac tam valida beneficio mei patris urbe nos potius, pronum jam iter et expeditum ad imperii metropolim ipsam habebimus. Ita ille pro suscepti plagii impudentia consequenter ac vafre. Verum siquidem erat ac celebre Romanum Diogenem olim Augu-

stum, cujus iste nebulo se prolem mentiebatur, admiratione captum virtutum Bryenii, quem nec parvis nec dubiis experimentis compererat longe omnium prudentia atque ingenio **276** p̄ æstantissimum, recto sinceroque animo virum, veracem in sermone, in omni vitæ usu atque officio candidum fucique ac simulationis expertem, affectasse sibi adjungere necessitudine quam arctissima, et ipsius haud ægre accedente consensu contractam inter ipsos mutuam quandam germanitatis adoptionem: cujus jure planus iste Romanum Diogenem, si placet superis, agnoscebat patrum, et ea fiducia incumberebat in consilium Adrianopolis petenda. Sunt Barbari omnes levis instabilisque mentis, indeque ad quasvis suasionum vices naturali quadam proprietate mobilitatis expositi. Magnificis itaque Pseudo-Diogenis sermonibus haud ægre impulsus Comani proficiscuntur Adrianopolim, et extra civitatem castra locant. Pugnatum ibi est continuis diebus octo supra quadraginta. Juventus enim civitatis ejus egregie pugna nullum diem abire patiebatur, quoad illic substitere Comani, quin erumperet, pugnamque cum iis consereret. At Nicephorus Bryenius nuntiis pseudonymi vocatus in partes, ad colloquium consensit. Proferensque caput e mœnium turre, ubi vocem in-postoris audivit, fassus quidem est se fraternam cum Augusto Diogene dum viveret affinitatem coluisse, filium quoque ejus præclare sibi et notum et charum quoad superfuit exstitisse; nam is quin apud Antiochiam interfectus sit, nullum esse dubium. Improbe igitur atque impudenter agere eum qui se alloqueretur, manifestum invasorem alieni nominis. Cum his confusum explosumque personatum nimium amandavit.

Cum vero in tam longum tempus oppugnatione procedente arctiora apud obsessos omnia fierent, scriptis ii ad imperatorem litteris auxilia petere coacti sunt. Is extemplo mandat Constantino Euphorbo ut selecto sibi ex copiis comitum qui sub ipso erant idoneo numero fortium militum noctu Adrianopolim ingrederetur per eam partem quæ Calathadorum dicitur. Paruit Catacalo; viamque confestim ingressus quæ ducit Orestiadem festinabat spe optima fallendi Comanos, et iis non advertentibus in urbem ab illis obsessam, a parte minus custodita, penetrandi. Verum fortuna cœpto defuit. Nam odorati consilium ejus magno tum numero circumequitantes Barbari, totis in eum habentibus invecti, recedere coactum etiam acriter insecuti sunt. Quo tempore ducis ejusdem Constantini Catacalonis filius Nicephorus qui postea sororem meam natu minorem Mariam Porphyrogenitam in matrimonio habuit, hastam longam ansato brachio protendens subito conversus est, et primum instantium ipsis Scytharum in adverso fodiens pectore humi mortuum affixit. Erat enimvero is juvenis ad omnes militaris officii partes ac functiones **277** varias decore ac strenue obeundas a

Α δὲ γε ψευδώνυμος τοσοῦτον ἀπηναισχύντησεν, ὡς καὶ θεῖον ἐπ' ἀληθείας τοῦτον κατονομάζειν. Οὕτω μὲν οὖν τὰ τοῦ ψευδωνύμου τεχνάσματα. Οἱ δὲ Κομάνοι ὡς Βάρβαροι τὸ κοῦφον καὶ εὐμετάβλητον φυσικόν τι παρακολούθημα κεκτημένοι πείθονται τοῖς αὐτοῦ λόγοις, καὶ καταλαμβάνοντες τὴν Ἀδριανούπολιν ἔξωθεν τῆς πόλεως ταύτης ἠύλισαντο, ἐπὶ τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ ἡμέραι· καθεκάστην πολέμων συγκρουομένων. Καὶ γὰρ οἱ νεώτεροι καὶ πρὸς πόλεμον σφαδάζοντες καθ' ἡμέραν ἐξερχόμενοι, πολέμους συχνούς μετὰ τῶν Βαρβάρων συνεκρῶσαν. Νικηφόρος· ὁ Βρυένιος ἐπεὶ κάτωθεν παρὰ τοῦ ψευδωνύμου ἐξήρτητο, πυργῶθεν προκύψας, ὅσα γε ἀπὸ τῆς φωνῆς τοῦ ἀνδρὸς τεκμαιρόμενος ἔλεγε μῆτε οὐδὲν αὐτὸν ἐπιγινώσκειν Ἰωμανοῦ τοῦ Διογένους, τοῦ ἐκ προαιρέσεως ἀδελφοῦ αὐτοῦ χρηματίσαντος ὡς εἴρηται ὅποια φιλεῖ πολλάκις γίνεσθαι, καὶ ὅτι ὁ ἐπ' ἀληθεία υἱὸς αὐτοῦ εἰς Ἀντιόχειαν ἀνηρέθη. Ταῦτα εἰπὼν μετ' ἀσχύνης τὴν ὑποκριτὴν ἀπεπέμψατο.

Β Διογένους, τοῦ ἐκ προαιρέσεως ἀδελφοῦ αὐτοῦ χρηματίσαντος ὡς εἴρηται ὅποια φιλεῖ πολλάκις γίνεσθαι, καὶ ὅτι ὁ ἐπ' ἀληθεία υἱὸς αὐτοῦ εἰς Ἀντιόχειαν ἀνηρέθη. Ταῦτα εἰπὼν μετ' ἀσχύνης τὴν ὑποκριτὴν ἀπεπέμψατο.

Ἐπεὶ δὲ οἱ ἐντὸς παρεκτεινομένου τοῦ καιροῦ ἐστενωδύοντο ἤδη, διὰ γραφῆς ἠτήσαντο βοήθειαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ δὲ παρευθὺ παρακελεύεται Κωνσταντίνῳ τῷ Εὐφορβῆνῳ ἀποχωρῶσαν ἀποδιελῆσθαι δύναμιν τῶν ὑπ' αὐτὸν κομήτων (97), καὶ διὰ νυκτὸς μετ' αὐτῶν εἰς Ἀδριανούπολιν διὰ τοῦ μέρους τῶν Καλαθᾶδων εἰσελθεῖν. Καὶ ὁ Κατακαλὼν παραχρῆμα τῆς πρὸς τὴν Ὀρεστιάδα φερούσης εἶχετο, μετ' ἀγαθῶν τῶν ἐλπίδων λήσεσθαι τοὺς Κομάνους οἰόμενος. Ἀλλὰ διημάραντες τοῦ σκοποῦ. Αἰσθόμενοι γὰρ τούτου πολλαπλάσιοι τηνικαῦτα ⁴⁷ ἐξίππασάμενοι καὶ προσθαλόντες, ἀπώσαντό τε εἰς τοῦπίσω καὶ ὀξέως ἐδίωκον. Ὁσπνίκα καὶ ὀ τούτου υἱὸς Νικηφόρος καὶ ἐμὲ εἰς ὕστερον χρηματίσας γαμβρὸς ἐπὶ τῇ μετ' ἐμὲ ἀδελφῇ τῇ Πορφυρογεννητῶ Μαρίᾳ, δόρυ μακρὸν ἐναγκαλισάμενος καὶ συναντήσας ἐξ ὑποστροφῆς τὸν διώκοντα αὐτοῦς ⁴⁸ Σχύθην, πλήττει κατὰ τὸ στέρνον, ὁ δ' εὐθὺς νεκρὸς ἔκειτο. Θίδε γὰρ ἐπ' ἀληθεία δόρυ κραδαίνειν καὶ ἀσπίδα περιφράττεσθαι. Καὶ ἱππαζόμενον ἂν τις αὐτὸν θεάσατο, οὐ Ῥωμαῖον ⁴⁹ εἶχασεν εἶναι, ἀλλὰ Νορμανόθεν (98) ἦκειν· θαῦμα γὰρ ἦν ὁ νεανίσκος ἐκεῖνος· ἐξίππασόμενος, καὶ ὄντως φιλοτιμημα φύ-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁷ Deest vox τηνικαῦτα. ⁴⁸ Deest vox αὐτοῦς. ⁴⁹ Ῥωμαῖον μὲν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) Κομήτων. **349** Gallorum forte, qui Alexio eo xpo merebant.

(98) Νορμαννόθεν. Est hæc, non Normannorum modo, sed etiam omnium Gallorum laus præ-

cipua, quod equitandi peritia, et equitatus robore cæteris nationibus præcelleret. Anna, lib. x, pag. 140: Καὶ γὰρ Κελτὸς ἀνὴρ πᾶς ἐποχοῦμενος μὲν ἀνύπειτος· τὴν ὄρμην καὶ τὴν θέαν ἐστίν.

σεως, τὴν παρὰ Θεοῦ εὐσέβειαν πολλὸς, τὰ πρὸς ἄν
 θρώπους ἥδιος καὶ μελιλίχιος. Οὐπω τεσσαράκοντα
 πρὸς ταῖς ὀκτὼ διήλθον ἡμέραις, καὶ παρακλειυ-
 σμένον Νικηφόρου Βρυενίου (ἐν ἐκείνῳ γὰρ ἡ
 πᾶσα ἐξουσία τῆς Ἀδριανουπόλεως ἦν), τὰς πύλας
 ἀθρόον ἀναπετάσαντες ἐξῆλθον κατὰ τῶν Κομάνων
 γενναῖοι στρατιῶται, καὶ πολέμου καρτερῶς σὺρ-
 βαγέντος πίπτουσι μὲν ἱκανοὶ τῶν Ῥωμαίων γεν-
 ναίως ἀγωνιζόμενοι καὶ τῆς ἑαυτῶν ζωῆς ἀφειδή-
 σοντες, πλείους δὲ κτείνουσιν. Ὀπηνίκα καὶ ὁ
 Μαρριανὸς ὁ Μαυροκατακαλῶν τοῦ Τογορτά⁹⁰ κατα-
 στοχασάμενος, ἠγεμῶν δὲ οὗτος ὑπερέχων τῆς τῶν
 Κομάνων στρατιᾶς, δῖρου μακρὸν ἐναγκαλισάμενος⁹¹
 ὄλας τε τῷ ἵππῳ δούς τὰς ἡνίας, εὐθὺ κατ' αὐτοῦ
 ἤλαυνε, καὶ μικροῦ ἂν τοῦτον ἀνείλεν, εἰ μὴ προ-
 φθάσαντες οἱ περὶ αὐτὸν τυχόντες Κομάνοι τοῦτον
 ἐξέλιοντο μικροῦ καὶ τὸν Μαρριανὸν ἀποκτείναντες.
 Οὗτος δὲ ὁ Μαρριανὸς, κλν νέος, τὴν ἡλικίαν ἦν καὶ
 ἐς μερικῶς ἄρτι παραγγέλλων, ἀλλὰ πολλάκις τῶν
 τῆς Ὀρεστιάδος πυλῶν ἐξερχόμενος, μετὰ τῶν
 Κομάνων ἐμάχετο, καὶ τοσαυτάκις πλήττων ἦ καὶ
 κτείνων, νικητῆς ἀνθυπέστρεφεν· ἦν γὰρ ὡς ἀλη-
 θῶς μαχητῆς γενναϊότατος, καθάπερ τινὰ κλῆρον
 πατρῶον τὴν ἀνδρίην κληρωτάμενος ἐκ γενναιοτά-
 των ἀνδρῶν γενναϊότερος παῖς γεννηθείς. Ἐξ ὑπο-
 γυῖου δὲ τοῦ θανάτου βυθθεῖς, ἀναζέσας τῷ θυμῷ
 κατὰ τοῦ Ψευδοδιονόγηνου ἐχώρησε, πέραθεν παρὰ
 τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ καὶ αὐτοῦ Ἰσταμένου, ὅπου
 ὁ Μαρριανὸς μετὰ τῶν Βαρβάρων ἐμάχετο, καὶ θεα-
 σάμενος ἐρυθροφροῦντα καὶ βασιλικῶς ἐσταλμένον
 καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν σκεδασθέντας, ἀνατείνας τῆνι-
 καῦτα τὴν μάστιγα ἔπαιε τοῦτον κατὰ κεφαλῆς
 ἀφειδῶς⁹² ψευδώνυμον ἀποκαλῶν βασιλέα.

perf. uti quod distinaverat facinoris adhuc æstians, commodum Pseudo-Diogenem aspexit in ripa flu-
 minis opposita ei loco ubi cum Comanis non prospere pugnauerat paulo ante Marianus ipse. In
 eum purpura indutum regieque ornatum, cæterum dilapsis in pugne tumultu circum comitibus, de-
 sertum, impetum Maurocatalo faciens, flagelli verberare caput tyranni petiit, eumentum ipsum et
 p'ægiarium appellans principem.

Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν καρ-
 τερῖαν τῶν Κομάνων μανθάνων καὶ τοὺς συχνοὺς
 ἐκεῖσε πολέμους, δέον ἔκρινε καὶ αὐτὸς ἐξ Ἀγχιάλου
 κειθὶ παραγενέσθαι. Μεταπεμφάμενος οὖν τοὺς ἐκ-
 κριτούς τῶν ἠγεμόνων καὶ προέχοντας τοῦ λαοῦ,
 ἐβουλεύετο τί ἂν ποιήσειεν. Εἰσελθὼν δὲ τις ἀνὴρ
 Ἀλακασεὺς ὀνομαζόμενος ἔφη· Ὁ ἐμὸς πατήρ
 συνήθης πάλοι τῷ τοῦ ψευδωνύμου πατρὶ ἔτυ-
 χεν ὦρ. Ἐγὼγε τοίνυν ἀπελθὼν καὶ εἰς ἔν τῶν
 πολιχνῶν εἰσαγαγὼν αὐτὸν, κατὰσχῶ. Ἐζητεῖτο
 γοῦν τῆν καῦτα ὁ τρόπος τῆς τοῦ τοιοῦτου ἔργου
 μεταχειρίσεως. Ὁ δὲ, τὸν ἐπὶ Κύρου Ζώπυρον μι-
 μνήσαντα, τὸν ἐκείνου τρόπον ὑπέθετο πρὸς τὴν
 αὐτοκράτορα. Αἰχίσασθαι γὰρ ἑαυτὸν ἀπηγγεί-
 λατο⁹³, καὶ τὸν πώγωνα καὶ τὰς τρίχα; ἀποκερεῖν,
 καὶ εἰς ἐκεῖνον φοιτῆσθαι, ὡς δῆθεν ταῦτα παρὰ τοῦ
 αὐτοκράτορος πεπονθῶς. Ταῦτ' οὐκ εἶπε⁹⁴ μὲν, οὐκ
 εἰργασατο δὲ, οὐδ' ἐπηγγείλατο μὲν, εἰς ἔργον δὲ

A natura atque ab exercitatione paratissimus. Nemo
 illo infestius lanceam quatere, nemo se tutius ab-
 dere clypeo. Equitantem porro qui videret, non
 Romanum, sed e Northmania Gallum diceret : adeo
 mirum spectaculum erat illius adolescentis equum
 ferocem domitantis, et per omnes artis semitas
 speciosissima dexteritate decurrere cogentis Nec
 minus et aliis Idem dotibus exornatus apparebat,
 quasi quadam ambitiosa ostentatione naturæ. Plu-
 rimum religiosus erga Deum ; hominibus insigniter
 suavis et amabilissime benignus. Cæterum post
 octo dies supra quadraginta pertæsi obsidionis
 Adrianopolitani, jubente Nicephoro Bryenio penes
 quem universa civitatis tum illius potestas erat,
 patefaciis repente portis facto impetu erumpunt in
 Comanos, præliumque acre cum iis conserrant ;
 nullus ibi Romanorum sibi parcebat, itaque multi
 pro patria pugnantes generose occubuerunt, sed
 longe pluribus e Barbaris occisis. Quando Marianus
 Maurocatalo Togortam summum Comanorum du-
 cem conspicatus, in eum medio suorum exercitu
 circumfusum hastam longam manu vibrans totis
 habentis incurrit, occidissetque illum nisi Comani eo
 mature subducto, undique in Marianum coorti
 essent, quem unum plurimum validis ictibus pene
 confecere. Is Marianus ætate licet juvenis, et pu-
 bertatem non longe supergressus, sæpius ex urbe
 Orestiaide eruptione facta cum Conranis manum
 conseruerat, totiesque aut interfecto aut percusso
 hoste victor redierat : fortissimus revera bellator,
 et quasi hæreditaria virtute præditus, generosorum
 parentum avorumque generosior proles. Porro
 idem tum e præsentis periculo servatus, et ira non

commodum Pseudo-Diogenem aspexit in ripa flu-
 minis opposita ei loco ubi cum Comanis non prospere pugnauerat paulo ante Marianus ipse. In
 eum purpura indutum regieque ornatum, cæterum dilapsis in pugne tumultu circum comitibus, de-
 sertum, impetum Maurocatalo faciens, flagelli verberare caput tyranni petiit, eumentum ipsum et
 p'ægiarium appellans principem.

Tandem imperator mora Comanorum in Adria-
 nopoleos oppugnatione cognita, quotidianarum ibi
 pugnarum periculum veritus, faciendum sibi putavit,
 ut eo ipse ex Anchiolo movens se conferret. Con-
 cilio ergo convocato ducum præcipuorum et reipu-
 blicæ principum, sententiam eorum exquirebat in
 re præsentī. Tunc ad eum accedens quidam cui
 nomen Alacaseus, sic locutus est : *Meus pater patri
 hujus pseudonymi familiaris olim fuit. Ista ego
 gratia illi commendatum me fore sperans, hominem
 adibo persuasurus ipsi facile ut in aliquam mecum
 Romanam arcem Ingreddiatur, ubi capere illum et
 delinere potero.* Quæsitum deinde quonam istuc
 modo perfici posset. Ipse autem ultro Zopyri
 stratagemata suggerens eo se **278** commode ad rem
 quam parabat usurum imperatori recepit: sese nempe
 ipsum deformaturum, barbamque ac pilos rasurum,
 talique habitu ac specie ad tyrannum accursurum,

Variæ lectiones ex cod. Coislīn.

⁹⁰ Τογορτάου. ⁹¹ κατατείστας. ⁹² Deest vox ἀειδῶς. ⁹³ ἐπηγγείλατο. ⁹⁴ εἶπε. ⁹⁵ κατ.

imploraturumque ipsum vindicem earum contumeliarum quas causa ipsius scilicet ab imperatore passus esset. Hæc ille neutquam vane ostentans dixit, more illorum qui verbis magnifici, rebus cauti, plura mirantur quam præstare cogitent. Hic autem simul animadvertit probari consilium imperatori, nulla mora seipsum in facie lacerat, cæteroque corpore vibicibus et plagis cruentato ad Pseudo-Diogenem fugit, eique cum alia commemoravit multa ad propositum facientia, tum in primis veterem inter ipsos amicitiam: *Cujus causa cum acerbe atque indigne, ut vides (inquirebat), ab eo qui tibi debitum imperium detinet Alexio tractarer, explicui me tandem, et fugam expediui ad majestatem tuam, magnopere nitens ea fiducia quam nota familiaritas patrum inter se nostrorum et tue bonitatis isti quod obtines fastigio congruentis, merito suggerit.* Ita ille suo quemque hamo piscari doctus, ambitionem nebulonem regni et majestatis appellationibus illudens demerebatur. Nec caruit successu ceptum id, quod deinceps pergam exsequi. Etenim cum abeuntem Alacaseum litteris instraxisset imperator ad præfectum arcis cujusdam, Putzæ nominatæ, in hunc modum scriptis: *Quidquid tibi qui has litteras reddet dixerit, id tanquam a me imperatum sine mora fac* (erat porro ideo delecta talis arx, quod loco commodo ab Adrianopoli moventibus occurrens ad destinatas insidias idonea visa est) cum his ille adortus Pseudo-Diogenem, plagisque ac vibicibus ostensis, carcere quin etiam ac ferreis vinculis quæ ipsius occasione tolerasset ob invidiam amicitiae paternæ, querule ac dolenter deploratis, facile persuasit eam sibi ad ipsum dominum videlicet ac liberatorem suum causam exstitisse fugiendi. Excepit supplicem larvatus princeps benevolentissime, ab eoque petit quid sibi auctor esset ut faceret. Tum Alacaseus: *Viles, inquit, arcem illam, et illi subjectam latam planitiem ex qua commeatu inquam multos voles dies toti vestro equitui possit suppetere. In ea te arce locum tibi sumere aio debere, Comanosque tuos circum ad prædam spargere: comportataque, quantum satis sit, annona, deinde recta imperii caput Constantinopolim petere. Id si tu facere in animum induxeris, recipio me arcem istam sine certamine tibi traditurum. Est ejus custos mihi olim notus, totusque addictus. Visam hominem, et negotium momento conficiam. Quidni talia probare. Pseudo-Diogenes? Ergo Alacaseus noctu epistolam sagittæ illigatam in arcem conjecit, qua præfectus lecta, paratum se præbuit ad dedendum castrum. Proximo 279 diluculo, accedit ad portas oppidi Alacaseus præfecto præsidii collocuturus. Constituerat autem prius Diogeni signum, quo a se edito, confestim is cum lecta suorum manu subiret oppi-*

τὴν ἐπαγγελίαν οὐκ ἤγαγεν. Ἄλλ' ἅμα τε ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὴν συμβουλήν καὶ ὁ Ἀλακασεὺς ἐν χροῦ τε⁸⁶ κουρίας ἐγένετο καὶ τὰς σάρκας κατήκτιστο, καὶ πρὸς τὸν ἐπίπλαστον Διογένην ἐκείνον ἐφοίτησε· καὶ τὰ τε ἄλλα καὶ τὴν παλαιὰν ὑπέμνησε φίλαν, καὶ ὡς Πολλὰ δεῖνὰ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος πεπονηθῶς Ἀλεξίου ἦκα πρὸς σέ θαρρήσας, ἔλεγεν, ἐπὶ τῇ πάλαι⁸⁷ τοῦ ἰμοῦ πατρὸς πρὸς τὴν σὴν βασιλείαν γνησιότητι ἐφ' ᾧ συνάρασθαί σοι πρὸς τὸ προκείμενον. Ἐχρηστο γὰρ καὶ τοιούτοις ὀνόμασιν κολακευτικοῖς ἵνα πλέον ἐρελκυστήται, καὶ ἵνα πλατύτερον τὰ κατ' αὐτὸν διηγῆσθαι⁸⁸, λαβὼν τὸ ἐνδόσιμον παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου καὶ γραφῆς ὠστύτως παραδηλούσας πρὸς τὴν φυλακὴν πολίχνιου τινὸς Πούτζης (99) ὠνομασμένου πεπιστευμένον, ὡς Ὅπερ ἂν ὁ παρών σοι ὑπόσθηται, ποιήσον ἀδιστακτικῶς ὑπακούσας αὐτοῦ· ἐκεῖ γάρ ὁ βασιλεὺς καλῶς ἐστοχάσατο τοὺς Κομάνους καταλαβεῖν ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως ἀπάραντας. Τούτων οὕτως οἰκονομηθέντων, προσηκόμενος ὁ Ἀλακασεὺς, καθάπερ εἴπομεν⁸⁹, τὴν ἐν χροῦ κουρίαν, πρόσσεισι τῷ ψευδωνύμῳ λέγων· Διὰ σέ πολλὰ δεῖνὰ πέπονθα, διὰ σέ ὑβρίσθη καὶ σιδηρόβετος γέγονο, διὰ σέ καθείρχθη ἐπὶ πολλαῖς ἡδὴ ἡμέραις ἐξέστου τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐρίων ἐπέβης αὐτὸς, ὑποπτος διὰ τὴν τοῦ ἰμοῦ πατρὸς πρὸς σέ φίλαν δόξας τῷ αὐτοκράτορι. Λαβὼν οὖν αὐτὸς, σοὶ τῷ ἐμῷ δεσπότῃ προσπέφευγα, ἐμαυτὸν τε τῶν δεσμῶν ἐλευθέρωσας, καὶ σοὶ τὰ συνοίσοντα ὑποθέμενος. Ὁ δὲ, καλῶς τοῦτο ὑποδεξάμενος, ἐπυθάνετο ὅτι δεῖ ποσὶν ἐφ' ἃ κατὰ σκοπὸν πληρῶσαι. Καὶ δὲ Ὅρῳς τουτὶ τὸ πολίχνιον καὶ τὴν εἰρησίαν ταύτην πεδιάδα ἀποχρῶσαν πρὸς τομάς τῶν Ἰππῶν ἐφ' ἡμέραις ὄσαις βούλει διαναπαύσαι σαυτὸν τε καὶ τὸ σὸν στράτευμα. Χρὴ οὖν μὴ περιμῆρω τέως ἡμᾶς προβαλεῖν, ἀλλ' ἐνταῦθα προσκαρτεῖσθαι μικρὸν, ἐφ' ᾧ καὶ σέ ἀρακτῆσθαι τὸ πολίχνιον τοῦτο κατασχόντα καὶ τοὺς Κομάνους ἐξελθόντας, τὰ πρὸς χρεῖαν κομίσασθαι, καὶ οὕτω τῆς πρὸς τὴν βασιλείουσαν ἄψασθαι. Καὶ εἰ ἀεὶ σὸν δοκεῖ σοι τὸν τοῦ πολίχνιου φύλακα πάλαι ὄλον ἐμὸν ὄντα, θεάσομαι τε καὶ ἀμαχητὶ παρασκευάσω παραδοῦναι σοι τοῦτο. Ἡρεσεν ὁ σκοπὸς οὕτω τῷ Διογένηι. Διὰ τῆς νυκτὸς δὲ τὴν βασιλικὴν δεσμησας γραφὴν ὁ Ἀλακασεὺς, πέμπει διὰ βέλους ἐντὸς τοῦ κάστρου. Ἦν ὑπαγούς ὁ τοῦτο φυλάσων, παρεσκευάσθη πρὸς τὸ δύναι τὴν εἰρημένον πολίχνιον. Πρωτὶς δὲ ὁ μὲν Ἀλακασεὺς, πρῶτος ταῖς πόλαις προσπελάσας, ὁμιλεῖν ὑπεκρίνετο τῷ φύλακι, πρότερον σημεῖον δοὺς τῷ Διογένηι ἵν' ὀπνηίκα τοῦτο θεάσοιτο, εὐθὺς τοῦ κάστρου χωρήσειεν· ἐφ' ἱκανὸν δὲ προσποιουμένον τὴν μετὰ τοῦ φύλακος ὁμιλίαν, καὶ ὅπερ φθάσας δεδώκει τῷ ψευδωνύμῳ ποιήσαν-

Variæ lectiones ex cod. Coisl. n.

⁸⁶ Deest vocula τε. ⁸⁷ Deest vox πάλαι. ⁸⁸ διηγῆσθαι. ⁸⁹ Desunt voces καθάπερ εἴπομεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(99) Πούτζης. Castrum in Adrianopolitano tractu, quod *Pentace* vocat Villharduinus, n. 186.

τος σημεῖον, καθὼς ὁ Διογένης τοῦτ' ἐθεάσατο, τινὰς ἀναλαβόμενος στρατιώτας οὐ κἀνυ πολλοὺς, θαρσαλέως εἴσεισι. Περιχαρῶς δὲ τῶν ἐντὸς ὑποδεξαμένον αὐτὸν, καὶ τοῦ φρουροῦντος τὴν Πούτζαν ἐπὶ τὸ βαλανεῖον αὐτὸν προκαλουμένου, συνωλοῦμένους τε ἐπὶ τοῦτο καὶ παρὰ τοῦ Ἀλακασέως, πεῖθεται τοῦτοις εὐθύς. Εἶτα δαφυλῆ τράπεζαν αὐτῷ τε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ Κομάνοις παρέθετο. Οἱ δὲ, πάντες ὁμοῦ ἱκανῶς εὐωχηθέντες πλησθέντες τε οἴνου, ὃν ἐξ ἐμπειλησμένων ἀσκῶν ἀπεβρόφτησαν, ἔκαιντο βέγγοντες. Περιελθόντες δὲ εὐθύς αὐτὸς τε ὁ Ἀλακασέως καὶ ὁ φύλαξ μετὰ τινων ἐτέρων τοὺς τε ἵππους ἀφελόμενοι καὶ τὰ ὄπλα, αὐτὸν μὲν αὐτοῦ που ⁶⁶ καταλιμπάνουσι βέγγοντα, τοὺς δ' ὑπ' αὐτὸν ἀναίρησαντες, ἐν διούρουξί τισιν εὐθέως ἀπέβριψαν, ὡσπερ εἰς τινας τάφους αὐτοφύεις. Ὁ δὲ Κατακαλῶν, παρσπόμενος τῷ Κομανικῷ στρατεύματι κατὰ τὰς τοῦ βασιλέως ὑποθημοσύνας, ἐπεὶ ἔκεινον μὲν ἐντὸς εἰσελθόντα τοῦ κάστρου ἐθεάσατο, τοὺς δὲ γε Κομάνους εἰς προνομήν διασκειδασθέντας, ἀπελθὼν τὸν χάρακα ἐπέζητο ἀγγυῶ που τῆς πόλεως ἦν φθάσαντες ὀνομάσαμεν ⁶⁷. Ὁ δὲ Ἀλακασέως, τῶν Κομάνων ἀπανταχοῦ διασπαρέντων, οὐκ ἐθάβρησε δηλῶσαι περὶ τοῦτου τῷ αὐτοκράτορι· ἀλλὰ ἀναλαβόμενος τοῦτον τὴν κατευθῦ Τζουρουλοῦ φλαυνεν ὡς πρὸς τὴν ⁶⁸ βασιλεύουσαν ἀπερχόμενος. Μεμαθηκυῖα δὲ τοῦτο ἢ τοῦ βασιλέως μῆτηρ περὶ τὰ βασιλεία ἐνδιατρίβουσα εὐθύς τὸν δρουγγάριον τοῦ στόλου Κυμινειανῶν ⁶⁹ τὸν ἐκτομίαν Εὐστάθιον διὰ τάχους ἀπίστευεν ἐφ' ᾧ τὸν τοιοῦτον παραλαβεῖν καὶ εἰσαγαγεῖν εἰς τὴν μεγάλωπολιν. Ὁ δὲ ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ Τοῦρκὸν τινὰ Καμύρην ⁷⁰ ὀνομαζόμενον ⁷¹, εἰς τὴν τοῦτου ἐγτύφλωσιν τῷ τοιοῦτῳ ἐχρήσατο.

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἔτι εἰς Ἀγχιάλον ἐγκατεργῶν, μεμαθηκῶς τὸν ἐπὶ τῇ προνομῇ τῶν παρακειμένων χωρῶν σκεδασμὸν τῶν Κομάνων, ἀπάρας ἐκείθεν καταλαμβάνει τὴν μικρὰν Νίκαιαν. Ὡς δὲ μεμαθήκει ὅτι ὁ Κιτζίης, ἡγεμὼν δὲ οὗτος εἰς τοῦ Κομανικοῦ στρατεύματος, ἀναλαβόμενος Κομάνους ποσομένους εἰς δώδεκα ⁷² χιλιάδας, καὶ εἰς προνομήν τοῦτους διασπείρας λείαν τε πολλὴν συναγαγὼν, τὸν αὐχένα τοῦ Ταυροκόμου ⁷³ κατεβλήψε, τὰς ὑπ' αὐτὸν ἀναλαβόμενος δυνάμεις κατελθὼν παρὰ τῷ χεῖλει ⁷⁴ εἰστήκει τοῦ ποταμοῦ τοῦ κατὰ τὴν πεδιάδα τὴν κάτωθεν τοῦ τοιοῦτου αὐχένος διακειμένου βέοντος. Τόπος δὲ οὗτος πλήρης χαμαιδρύων καὶ ⁷⁵ ἀρτιφυῶν δένδρων. Ἐκεῖσε γοῦν τὰς δυνάμεις καταστησάμενος, ἀπόμοιραν Τοῦρκων ἱκανὴν ἀποτσομόμενος τῆς τοξείας ⁷⁶ ἐκκρίτους εἰδήμονας κατὰ τῶν Κομάνων ἐπαφίησιν ὥστε τὸν μετ' αὐτῶν συναρζόμενος πόλεμον καὶ ἱππασίας τινὰς ποιησάμενος ἐπισπασσάσθαι τοῦτους πρὸς τὸ πρηνές. Οἱ δὲ Κομάνοι προσβαλόντες τοῦτοις ἐδίωκον ⁷⁷ ἀκρα-

dum. Producto ergo aliquandiu de industria sermone cum præfecto, datoque tandem signo haud cunctatus audacter ingreditur cum paucis Diogenes, blande ipsum ac benevole accipientibus qui intus erant. Mox gubernator Putzæ comiter hospitem invitabat ad balneum, adjuvante Alacaseo et fabulæ serviente. Persuadetur. Apponuntur copiosæ lauto epulæ, unaque famelicis Comanis, qui tam strenuam exonerandis lancibus, et mero, quod totis utribus sorbebant, exhauriendo posuerunt operam, ut brevi omnes ebrietate strati rönchis late sonantibus stertent. Tum capto tempore præfectus et Alacaseus cum paucis aliis circumveniunt vino captos, et cum primum arma omnium et equos subduxissent, cæteros quidem interficiunt, et cadavera eorum in voragines quasdam velut in sponte parata sepulcra conjiciunt, ipsum interim Diogenem, ut erat, stertentem ibi ubi eum crapula oppræsserat reliquerunt. Interim Catacalo, prout jussus ab imperatore fuerat, vestigia Comanorum legens, simul illum arce conclusum vidit, Comanosque vaga prædandi licentia passim ac secure circum sparsos, castra prope urbem posuit quam modo nominavimus Putzam. Verum Alacaseus late inessam Comanorum turmis omnem circa regionem reputans mittere illinc indicem perfectæ rei ad imperatorem non est ausus, sed captivo suo secum assumpto recta Tzuruluu petiit, Constantinopolim festinans. Diversabatur illic in palatio mater imperatoris, quæ fama capti Pseudo-Diogenis accepta, extemplo drungarium classis Cymineanum Spadonem Eustathium summa celeritate misit, qui auctorem turbarum ab ejus comprehensoribus acciperet, in urbemque induceret. Hic porro eunuchus Turcum quemdam Camyren dictum secum habens, ejus opera ad cæcationem Pseudo-Diogenis est usus.

At imperator Anchiali adhuc hærens, audita dispersione Comanorum ad regiones deprædandas, promovet inde castra ad parvam Nicæam. Ibi cum comperisset Citzen (dux is erat unus e Comanico exercitu) ducentem secum duodecim millia Barbarorum, quos postquam ad prædandum dispersi fuerant, rursus junctos una in castra collegerat, cum iis ingenti præda onustis consedis ad Collem Tauroconi, suis et ipse copiis secum sumptis descendens stetit ad ripas amnis per planitiem isti colli subditam fluentis. Locus erat plenus trissaginitibus et teneris adhuc stirpibus plantarum. Ibi subsidere suos jussit, **280** Turcorumque auxilium ob jaculandi peritiam delectum agmen in Comanos immisit, cum mandatis ut eos eminus læcesserent, equitationibusque apte temperatis sensim elicere conarentur in declivitatem quæ vergebat in campos. Hos Comani conspectos effuse persecuti sunt usque ad ipsam Romanam phalangem: illicque freno adducto modicum insistere coactis equis in-

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁶⁶ Deest locula που. ⁶⁷ ὀνομάσαμεν. ⁶⁸ τηνικαῦτα. ⁶⁹ Κυμινειανῶν. ⁷⁰ Καμύρην. ⁷¹ καλούμενον. ⁷² δέκα. ⁷³ Ταυροκόμου. ⁷⁴ τὸ χεῖλος. ⁷⁵ καὶ τῶν. ⁷⁶ τοξείας. ⁷⁷ ἐδίωκον.

struebant ordines, ad mox invadendum cum acie Romana prælium. At ecce proilit in medium ultra fuorum ordines audacior quidam eques Barbarus ferociter obambulans despectansque Romanas legiones, ac tantum non provocans unum aliquem qui conferre secum manum auderet. Hunc jamdudum mensus oculis, nec amplius tolerabilem ventosi thrasonis insolentiam statuens imperator, stante utrinque in vestigio dextro lævoque suorum cornu, primus ipse ac solus calcaribus equo subditis provocatorem audacem invadens medium transverberat hasta hinc extra pectus, illinc ultra dorsum exstante, moxque districtum ensem per equi corpus adegit, ne hunc quidem suo domino superstitem ferens. Tale facinus eo die Alexius ostendit, milite aliquis dixerit, quam imperatore dignius. Tamen ea non exigua causa mox secuta victoriae fuit, Romanis legionibus magnam inde fiduciam, parem metum concipientibus Comanis: quorum in confertum agmen statim a primo illo successu, tanquam in obsessæ urbis muros seipsum imperator admovens, perrupit contextum phalangis, duasque in partes discidit aciem. Nec diu postea prælium constitit. Fieri undique fuga cepta Comanorum, instantibus haud segniter Romanis: qui septem eo die Barbarorum millia interfecerunt, captivos ad tria millia duxerunt. Cum autem omni præda quam Barbari corraserant politii Romani essent, haud est passus imperator eam, ut moris est, inter victores dividi, quod ex vicis agrisque finitimis raptam a Barbaris sciret, sed illam decrevit dominis reddendam. Dispersa est volucris celeritate tam justi edicti fama per circumjacentem regionem. Collectique ad castra ingenti numero ii qui passi rapinam a Comanis fuerant, sua quique rite agnita recipiebant, tundentes pectora, et supplicibus in altum manibus sublatis, fausta omnia tam humano, tam benefico imperatori precantis: assurgente ad cælum usque mistis virorum ac mulierum votis ac vocibus sono iururibus aut potius vociferationis ingentis. Sub hæc imperator lætus ac gratulans, victorem exercitum reduxit unde proxime venerat, in Parvam quæ dicitur, Nicæam, ubi cum biduo reficiendis militibus substitisset, die tertia movens in le Adriam nopolim tenuit, multisque illic diebus in Silvestri ædibus est diversatus.

Per id tempus præcipui quique Comanorum ad imperatorem ultro venerunt sermone ac specie pacem optantium, et militare deinceps ejus auspiciis paratorum. **281** Fucus hic erat et mera ludificatio tempus eximere volentium, ac spatium dare Comanicis copiis ulterius in loca opportuna se propriendi. Tres omnino dies simulatio duravit transfugarum mendacium; quarta nocte silentio elapsi patriam versus fugerunt. Offensus imperator fraude ac perfidia Barbarorum per strenuissimos cursores mandata destinat ad eos quibus angustorum jugi callium custodia erat credita, ne indormiscerent, sed obseptas ita vias omnes acerbis et assiduis ex-

A τῶς μέχρι τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος. Ἐἶτα μικρὸν τοὺς ἵππους ἀνασειράσαντες, καὶ κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξορμηθεὶς φάλαγγος ἠτοιμάζοντο καθιστώμετες τῆς παρατάξεως. Ἐπεὶ δὲ Κόμᾶνοι τινὰ ἀγέρωχον ἱππότην τῆς φάλαγγος προπηδήσαντα ὁ αὐτοκράτωρ θεάσατο καὶ τῆς παρατάξεως παραθέοντα, καὶ μονοῦ τὸν μετ' αὐτοῦ μαχεσόμενον ἀναζητεῖν ἐοικότα, οὐκ ἔφερυν οὐτε τὸ δεξιὸν καρτερεῖν, οὐτε τὸ εὐώνυμον κέρως ἄλλ' αὐτὸς παρὰ ἡπάντων ὄλας τὰς ἡνίας χαλάσας τὸν ἀναζητοῦντα τὸν πόλεμον βάρβαρον πρῶτως παῖει διὰ τοῦ δόρατος καὶ ἀμφὶ στήθεσιν διαμπερῆς ἐλάσας τὸ ξίφος τοῦ ἵππου κατέβαλλε κατὰ ταυτὴν τὴν ἡμέραν στρατιώτην μᾶλλον ἢ στρατηγὸν ἑαυτὸν ἀποδείξας.¹² Μέγα τοίνυν ταῖς Ῥωμαϊκαῖς παραντίκα θάρσος ἐμβάλων παρατάξεσιν, οὐχ ἤσασα διὰ τοῖς Σκυθαῖς φόβον, ὡς πύργος τοῦτοις προσβαλὼν διεῖλε τὸ στρατεύμα. Οὕτω γοῦν τῆς ὁμοιότητος τῶν Βαρθάρων διασπασθείσης, διασπαρέντες ἀπανταχῆ ἐφευγον ἀκρατῶς. Κόμᾶνοι μὲν οὖν τῆνικαῦτα πίπτουσιν ὡσεὶ χιλιᾶδες ἑπτὰ. Ἄγονται δὲ καὶ ζωγρία τρισχίλιοι. Τὴν μέντοι λείαν ἅπαντα ἀφελόμενοι οἱ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος, οὐ συνεχωρήθησαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος¹³ κατὰ τὸ εἰωθὸς ταύτην ἐπιμοιράσασθαι καθὸ ἐξ ὑπογίου τῶν παρακειμένων χωρῶν ἐσκυλευθῆναι, ἀλλὰ δοθῆναι τοῖς ἐπὶ τοῖς. Τοῦ γοῦν βασιλικοῦ προστάγματος, πτηνοῦ δίατην εἰς πᾶσαν τὴν περιχώρον διαδεδραμηκότος, ἕκαστος τῶν σκυλευθέντων παραγενόμενος ἐπιγινώσκων τὸ ἴδιον ἀνελαμβάνετο· στερονοτυποῦντες οὖν καὶ χεῖρας ἰκέτιδας εἰς οὐρανὸν αἴροντες τῷ αὐτοκράτορι τὰ λῶνα ἐπηύχοντο. Καὶ ἦν ἀκούειν φωνὴν¹⁴ σύμμικτον ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν μέχρις αὐτῆς τῆς σεληνιακῆς σφαίρας φθάνουσαν.¹⁵ Ἄλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ χαίρων τὰς δυνάμεις ἀνακτητάμενος, εἰς τὴν εἰρημένην μικρὰν Νικαίαν αὐθις ἐπαναζεύγυσιν. Ἐκείσε γοῦν ἐπὶ δυσὶν ἡμέραις ἐγκαρτερήσας, τριταῖος ἐκείθεν ἐξελθὼν καταλαμβάνει τὴν Ἀδριανούπολιν περὶ τὴν οἰκίαν τοῦ Σιλδέστρου ἱκανὰς ἐνδιατρίψας ἡμέρας.

Τῶν γοῦν Κομᾶνων οἱ λογάδες ἅπαντες ἀπικριθέντες¹⁶ τοῦ λοιποῦ στρατεύματος, βουληθέντες τοῦτον ἀπατήσαι, προσέρχονται τοῦτω ὡς αὐτόματοι, σπεῖσασθαι τάχι μετ' αὐτοῦ προσποιούμενοι. ἵνα τριβομένου τοῦ μετ' εἰρήνης καιροῦ προχωροῦν τὴ Κομανικὸν στρατεύμα τοῖς ἐμπροσθεν. Ἐπὶ τρισὶν οὖν ἡμέραις ἐγκαρτερήσαντες, μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν νυκτὸς τῆς πρὸς τὰ οἴκοι φερούσης ἤψαντο. Δισθόμενος δὲ τῆς τῶν Κομᾶνων ἀπάτης ὁ αὐτοκράτωρ ὑποπτέρους ἀποστείλας ὁλοῖ τοῦτο τοῖς πεπιστευμένοις τὴν φυλακὴν τῶν τοῦ ζυγοῦ ἀτραπιῶν ἐφ' ᾧ μὴ ἀναπίπτειν ἀλλ' ἐργηγορέναι διαπαντὸς, εἴπου τοῦτους κατάσχοιεν. Αὐτὸς δὲ τὸ ὅλον στρατεύμα

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

¹² ὑποδείξας. ¹³ Desunt voces παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος. ¹⁴ φωνῆς. ¹⁵ φθάνουσης. ¹⁶ διακρινθέντες.

τῶν Κομάνων μεμαθηγώς ἐπὶ τὰ πρῶτω τὴν πορείαν ποιούμενον, εὐθὺς ἀναλαβόμενος τοὺς παρατυχόντας τῶν στρατιωτῶν καταλαμβάνει τὸν τινὰ Σκουτάριον κολούμενον, σταδίου τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀπέχοντα ὀκτωκισδίακα. τὴν δὲ μετ' αὐτὴν εἰς Ἀγαθονίχην. Ἐπεὶ δὲ μεμαθήκει τὸ Κομανικὸν φασάτον εἰς κατὰ τὸν Ἀβιλεβῶ⁷⁷ διακείμενον (τόπος δὲ οὗτος, οὐ πόρρωτέρω⁷⁸ τῶν εἰρημένων πόλεων κείμενος), ἐνταῦθα γενόμενος καὶ τὰ ἄπειρα ἄπερ ἀνῆψαν πυρὰ πόρρωθεν ἐξελθῶν καὶ κατασχεψάμενος ἀποστειλάς μετεπέμψατο Νικόλαον τὸν Μαυροκατακαλῶν, καὶ ἑτέρους τῶν ἐκκρίτων ἡγεμόνων τοῦ ὀπλιτικοῦ, καὶ εἰ χρὴ ποιεῖν διεσκοπεῖτο. Δέον οὖν τηνικῦτα ἐκρίθη μεταπέμψασθαι τοὺς τῶν ἔθνικῶν ἀρχηγούς τὸν τε Οὐζᾶν (ἐκ Σαυρομάτων δὲ οὗτος), καὶ Καρατζᾶν τὸν Σκύθην, καὶ τὸν μισοβάρβαρον Μονατζᾶν, καὶ παρασκευάσασθαι ἵνα ἀπελθόντες παρασκευάσωσιν ἐφ' ἑκατέρᾳ σκηπῆ πεντεκαίδεκα καὶ πλείους ἀνάψαι πυρσούς, ὥστε τοὺς Κομάνους τοσοῦτους πυρσούς θεασαμένους ἀπειροπληθεῖς τὸ Ῥωμαϊκὸν νομίσει στρατεύμα, κἀντεῦθεν ἐκδειματιθέντες τοῦ λοιποῦ μὴ θαρσαλέως τούτους προσβαλεῖν. Τοῦτο δὲ γεγονός ταῖς τῶν Κομάνων ψυχαῖς μέγαν φόβον ἐνήτην. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ πρῶτας ὀπλισάμενος καὶ τὰς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις ἀναλαβόμενος, ἵεται κατ' αὐτῶν καὶ πολέμου ἐξ ἑκατέρων σὺρραγέντος, οἱ Κομάνοι τὰ νῶτα διδράσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς διελὼν τὸ στρατεύμα, τοὺς μὲν ψιλοὺς ἐμπροσθεν διώκειν ἐκπέπομφεν, αὐτὸς δὲ φευγόντων ἀκρτιῶς ἐλεύων ἐδίωκε. Τούτους δὲ περὶ τὴν Σιδηρᾶν κλεισοῦραν καταλαβὼν, πολλοὺς μὲν ἀναρεῖ, πλείστοους δὲ ζωγρεῖν ἄγει. Οἱ δὲ γε προπεμφθέντες τῶν Κομάνων τὴν λείαν πᾶσαν ἀναλαβόμενοι ὑπεχώρησαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, περὶ τὴν ἀκρολοφίαν τῆς Σιδηρᾶς κλεισοῦρα, πιννύχιος διατελέσας, χειμῶνος ἔντο, σφοδρῶ ἀυγαζούσης ἥδη ἡμέρας τὴν Γολθήν κατεῖληφεν. Ἐκεῖσε δὲ ἡμερονύχιον ἐν διακατερήσας ἐφ' ᾧ τιμήσαι πᾶντας τοὺς ἀνδρικῶς ἀγωνιταμένους καὶ δωρεῶν μεγίστων ἀξιώσαι, καὶ τὸ βουλευθῆν εἰς ἔργον ἀγαγὼν καὶ μετ' εὐφροσύνης πάντας ἐκπέμψας ὀκταδε, ἐν δυσὶ νυθημέροις κατέλαβε⁷⁹ τὰ βασίλεια. Καὶ μικρὸν ἑαυτὸν ἀνακτησάμενος τῶν πολλῶν μόχθων, ἐπεὶ τοὺς Τούρκους τὰ ἐντὸς Βιθυνίας κατατρέχοντας εὗρε καὶ ληϊζομένους ἅπαντα τῶν δυτικῶν πραγμάτων ἐκ θατέρου μέρους πρὸς ἑαυτὸν⁸⁰ ἐπισπόμενον τὸν αὐτοκράτορα, πλείον ἐν τούτοις ἢ ἐν ἐκείνοις κάμνων (πρὸς γὰρ τὸ κατεπεῖγον μᾶλλον ὁ πόνος ἦν), ἐπίνοιαν ἐπινοεῖται μύλα μεγαλοεργὸν καὶ ἀξίαν τῆς ἐκείνου ψυχῆς καὶ πρὸς ἀπρόλιαν Βιθυνίας ἀποταφρῆσαι τὰς ἐκείνων καταδρομὰς διὰ τοιαύτης κατασκευῆς. Ἄξιον δὲ καὶ τὴν κατασκευῆν ἐκείνην διηγῆσασθαι.

periclitantibus neglectis cunctus imperator fuerat. Verum ut in omne tempus ista prædonum, acolarum importunitate Bithyniam liberaret, opus animo concepit magnificentia et generositate sua dignum, quod quale fuerit paucis exsequar.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁷ Ἀγριλεβῶ. ⁷⁸ πόρρω. ⁷⁹ κατεῖληψε. ⁸⁰ ἑαυτά.

Barbari tenerent ut elabi omnino ropetentes domos cum ipse comperisset quam maximis posset itineribus recedere, assumpsit secum qui ad manum forte milites fuere, locum insedit Scutarium nominatum, octodecim stadiis Adrianopoli dissitum. Postridie Agathonicam pervenit. Ibi cum didicisset Comanica castra ad Abilebium sita (locus est non longe remotus a modo memoratis urbibus) eo exploraturus per se ipse procedens, facile intellexit ex infinito quem notavit numero ignium, quam multis partibus Barbarorum multitudo Romanorum paucitatem excederet. Hic Nicolaum Maurocatacalonem cæterosque ex universo exercitu præcipuos duces accersit, cum iisque deliberat, quid tali articulo rerum opus facto esset. Visum est accersendos auxiliarium gentium ductores, Uzam Sarmatam, et Caratzen Scytham, tum mistum ex barbarico genere Monastram: eisque præcipiendum, operam darent ut ad quodcumque tabernaculum suorum quindecim ignes, aut etiam plures accenderentur: quo nimirum Comanis, et ipsis procul ignes numerantibus longe numerosiores quam reipsa erant Romanorum copiarum apparerent, eaque specie conterriti minorem ad confingendum audaciam afferrent. Successit egregie dolus. Postridianam luce orta armatus imperator armatos suos educit in prælium contra Comanos. Concurritur: terga dant Barbari. Augustus suis bifariam divisus levius armatos antecurrere jubet in ea loca in qua fuga Comanorum ferebatur; ipse cum reliquis vestigiis fugientium acriter instat: quos tandem deprehensos ad eam elisuram quæ Sidera sive Ferrea vocatur, egregie vinrit, interfectis multis, pluribus in servitutem abductis. Qui vero ante Comanos missi fuerant præda ipsorum omni recepta reverterunt. At imperator cum per sædam hiemem supra verticem Ferreae elisuræ imminenti pernoctasset, orta die Goloen se recepit ubi ea luce cum insequenti nocte consumpta in laudandis et donis ingentibus remunerandis qui nobili se aliquo facinore per eam expeditionem commendassent, confectis e sententia rebus milites lætos ac gratulantes in suam quemque dimisit domum. Ipse duobus diebus totidemque

^D **282** noctibus in regiam se urbem contulit: ubi vix paululum ex laboriosi belli lassitudine reffectus, novam gerendæ rei occasionem habuit. Turcos nempe comperit infestare Bithyniam atrociniis, quod eam præsidii idoneis vacuam norant, laborante videlicet in occiduo limite per Comanicum tumultum Romana re eo convocare ut ad periculum urgens vires imperii, cæteris tunc quidem minus

Sangaris fluvius, cum ora maritima recto littore usque ad Chelem oppidum protensa, indeque se ad Septentrionem flectente, satis magnam regionem circumscribunt, in quam opportuno illati trajectu mali vicini Ismaelite, observata paucitate praesidiariorum, per Maryandenos, et per eos qui ultra Sangarim habitant, facile illam deprædabantur vastabantque Nicomediam præsertim amne transito infestantes. Fræmanniæ in posterum isti licentiæ, a qua nunquam in occasione voluntas maleficæ gentis temperatura sibi esset, quærebat imperator artem ac modum. Cum ergo hac ipsa firmandi cura limitis illius, præsertim vero nobilissimæ civitatis Nicomedie securitati consulendi, loca illa lustraret, animadvertit longissimam fossam infra paludem Baanam: quam cum tanti putasset usque ad extremum explorando persequi, plane statuit ex forma ac situ, neutiquam id naturæ opus, sed artis ac manus esse. Perquirenti curiosius quid ea de re indigenæ seniores ferrent, reperit obscuram famam quæ istum alveum jussu olim Anastasii Dicuri excavatum memoraret, qua id occasione quove consilio factum aut decretum dicere nequiret. Cæterum imperator Alexius ducta ex natura loci conjectura, studuisse quemcumque molitorem istius fossæ derivare in eam paludem proximam autumabat. Utut foret, hac occasione uti ad præsens propositum statuit. Purgari effodiique altius istum alveum jubet. Veritus autem ne ad confluentes aquarum saburra hinc atque inde per fluctus illata processu temporis vada existerent traiectioni Barbarorum opportuna, excitare instituit loco delecto arcem a fundamentis firmissimam, quam et affluxus amnis objectu nativæ semper redundantis fossæ, et præcipue muri crassities atque altitudo, structuræque tota ratio ac forma muniret adeo ut non immerito arcis aut turris Ferreæ nomen, quod hodieque obtinet, sustinere ac præstare posset. Huic quasi procivitati ad securitatem civitatis Nicomediensis Barbaricis excursionibus oppositæ, et velut antemurali Nicomedensium mœnium, imperator extruendo quotidianam attentionem et operam dabat a primo mane usque ad vesperum: nihil illum vapore torrentis solis æstivum tunc tropicum obeuntis deterrente, **283** nec pulvere tantæ molitionis quo conspergi necesse erat assiduum operis testem ac præsidem; multo vero minus pecuniæ pepercit ullive sumptui quo ad firmitatem arcis quam munitissimam optaret

Ἄ ὁ γὰρ Σάγγαρις (1) ποταμὸς καὶ ἡ παραλία ἡ μέχρι τοῦ χωρίου Χηλῆς (2), Ἰθυτενῶς καταφερόμενος; καὶ ἡ πρὸς Βορῶν ἀνακάμπτουσα ⁸¹, πολλὴν ἔνθον περικλείουσι ⁸² χώραν. Ταύτην τοίνυν τὴν χώραν πονηροὶ γείτονες γεγονότες ἡμῖν οἱ τοῦ Ἰσμαήλ κατὰ πολλὴν ἐρημίαν τῶν κωλυόντων διὰ τε Μαρυανδηνῶν ⁸³ (3) καὶ τῶν πέρα Σαγγάρεως βλάβως κατελιζόντο, καὶ μᾶλλον τὴν Νικομήδους ⁸⁴ ἐπέθλιβον τὸν ποταμὸν διαπεραιούμενοι. Τὴν τοιαύτην τοίνυν ὄρμηγν τῶν Βαρβάρων ἀνακόπτων ὁ βασιλεὺς καὶ τὴν τῆς χώρας καταδρομὴν καὶ μάλιστα τὴν Νικομήδους; ἀσφαλίζόμενος κατωτέρω τῆς Βιάνης λίμνης μακρότατον δρυγμα κατιδῶν καὶ παρακολουθήσας αὐτὸ μέχρι πέρατος, κατενόει ἀπὸ τε τῆς θέσεως τοῦ σχήματος, ὡς ἔρα ὁ τόπος οὐκ ἐκ ταυτομάτου διαθεσθῆρωται, οὐδὲ σεσηράγγωται φυσικῶς, ἀλλὰ χειρὸς τινος ὑπῆρχε μηχανήμα. Πολυπραγμανήσας, οὖν τὸ τοῦ τόπου, μαυθάνει παρά τινων ὡς ἔρα τῆς τοιαύτης διῶρυχος Ἀναστάσιος ὁ Δίκουρος ⁸⁵ ἐπεστάτης. Τί μὲν βουλόμενος οὐκ εἶχον λέγειν. Ἐφαίνεται δ' οὖν τῷ βασιλεῖ Ἀλεξίῳ, ὡς δὴ ὁ αὐτοκράτωρ ἐκεῖνος ἐβούλετο ἀπὸ τῆς λίμνης ὕδωρ μετοχετεύειν ἐς ταυτηνὴν τὴν χειροποίητον χαράδριν. Πρὸς τοιαύτην τοίνυν ἐνθύμησιν ἀναχθεὶς ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος, τὴν τε τάφρον εἰς βάθος ἰκανώτατον διορύσσειν ἐκέλευε; θεοδικῶς δὲ μὴ ποτε καὶ πορεύσιμα γένοιτο τὰ τῶν ποταμῶν κατὰ τὰς συναφῆς τῶν βουμάτων, ἀνιστάξ φρούριον ἐρυμνότατον, πανταχόθεν τὸ ἀσφαλὲς καὶ τὸ ἀνεπιχειρήτων ἔχον, ἀπὸ τε τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς εἰς ὕψος καὶ πῆχος τετραπορίας, ὅθεν καὶ τὴν Σιδηρᾶν ἀπηνέγκατο κλησίην. Καὶ ἔστι νῦν τὸ σιδηροῦν τοῦτ' ἐπιγίον, πόλις προπόλις; ⁸⁶ καὶ τεῖχος; προτεγισμα. Αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπίστατο τῇ τοῦ πολιχνίου οἰκοδομῇ ἀπὸ πρώτας μέχρις ἐσπέρας. Καίτοι πολλῆς τῆς ἀλέας ὕσης τὸν θερινὸν τροπικὸν τοῦ ἡλίου διαπορευομένῳ καὶ καύτωνος; ἠγάγετο καὶ κονίας καὶ πολλὴν τὴν δαπάνην κατεβάλλετο, ὡς ἐντεῦθεν ἐρυμνότατον γένοιται ⁸⁷ τὸ τεῖχος; καὶ ἀπρόσμαχον τοὺς σύροντας ἔκαστον τῶν λίθων ἔτυγεν ⁸⁸ εἶναι πενήτηκοντα ἡ ἑκατὸν ἄνδρας δαφιλῶς ἐπιφίλοτιμούμενος. Ἐντεῦθεν δὲ οὐ τῶν τυχόντων, ἀλλὰ καὶ στρατιώτης ἅπας καὶ ὑπηρετῆς αὐτόχθων τε καὶ ἐξ ἄλλοδαπῆς ὁρμώμενος, πρὸς τὴν τῶν τοιοῦτων λίθων ὄληγν ἐκεκίνητο, δαφιλεῖς ὀρῶντες τοὺς μισθοὺς, καὶ αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα καθάπερ ἄθλοθέτην τινα ἐπιστάμενον ⁸⁹ τέχνη γὰρ ἦν καὶ τοῦτο ἵνα πολλῶν συρρέόντων ῥῶν ἢ ὄληγ τῶν περμεγέθων ἐκεῖνων λίθων γέ-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸¹ ἀνακάμπτουσαι. ⁸² περικλείεται. ⁸³ Μαρυανδηνῶν. ⁸⁴ τοὺς τῆς Νικομηδείας. ⁸⁵ Δίκουρος. ⁸⁶ πρὸ πόλεως. ⁸⁷ γενέσθαι. ⁸⁸ εἰ ἔτυγεν. ⁸⁹ ἐπιστάμενον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(1) Σάγγαρις. Fluvius Asiæ Minoris, seu Phrygiæ, de quo multa Philipp. Maussacus in Notis ad Plutarch. de Flum. Pontem lapideum in Sangario fluvio extruxisse Justinianum auctor est Procopius, lib. II *De adif. Just.* et ex eo Cedrenus, an. 53 Just. Hujus meminit etiam S yltzes in Isaacio, et Constantinus Porph. in Themate Obsequiano.

(2) Χηλῆς. Chelem, locum inter Apolloniam et Sangarium habet Arrianus in Periplo Ponti Euxini.

(3) Μαρυανδηνῶν. Asiæ populi, quorum metropolis Claudiopolis, ubi sequiore Græcia existit Thema Buccellariorum. Porphyryus lib. I *De Themat.*

voito ⁹⁰. Οὕτως οὖν ἐκαίνοις καὶ ἐπινοήσῃ βαθύτα- A adjici putaret aliquid posse. Animadvertit ecce ad τος ⁹¹ καὶ καταπράξαι μεγαλοργότατος ⁹². lapidis integri infererentur in murum; jussit trahi tantos, quibus movendis quinquaginta, interdum certum opus esset viris quos ad idipsum ampla mercede provocabat. Inde autem orto, ut sit, certamine ac æmulatione virium inter torosissimos quosque, quam etiam arte quadam imperator licet dissimulante alebat, certatim accurrebant tam e militibus quam ex agrorum circumjacentium colonis qui se maxime lacertosos ingentibusque pares trahendis oneribus aut putarent ipsi aut haberi ab aliis honori ducerent; iis ubi experimentum sui roboris moliendo immani lapide imperatore inspiciente fecissent, præter gloriam quam concupierant etiam ampla merces liberaliter rependebatur. Hoc unum de plurimis specimen esto ad intelligendum quam hic imperator ad dignoscendum quid oporteret solers, quam ad idem perpetrandum, quamvis

Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν αὐτοκράτορα μέχρι τῆς ἐπι- νεμήσεως... (4) τοῦ ἔτους ⁹³ κατὰ τὸν εἰρημένον τρίπον προέβηκεν. Οὕτω δὲ μικρὸν ἑαυτὸν ἀνα- πύσας λογοποιουμένην ἡχηκῶς ἀπέριων φραγγικῶν στρατευμάτων ἐπέλευσιν. Ἐδεῖλε μὲν οὖν τὴν τοῦ- των ἑφοδὸν γνωρίσας αὐτῶν τὸ ἀκατάσχετον τῆς ὀρ- μῆς, τὸ τῆς γνώμης ἄστατον (5) καὶ εὐάγων, καὶ τὰλλα ὅποια ἡ τῶν Κελτῶν φύσις ὡς ἴδια ἡ παρακολουθήματά τινα ἔχει διαπαντός· καὶ ὅπως ἐπιχειρήμασι κεχηγνότες αἱ διὰ τὴν τυχοῦσαν αἰτίαν τὰς σφῶν συνθήκας εὐκόλως ἀνατρέποντες φαίνον- ται· εἷς γὰρ αἱ τοῦτο ἄδδμενον, καὶ πάνυ ἐπ' ⁹⁴ ἀληθεῖον. Καὶ οὐκ ἀναπεπτῶκει, ἀλλὰ παντοίως παρεσκευάζετο, ὥστε καιροῦ καλοῦντος ἔτοιμον πρὸς τὰς μάχας εἶναι· καὶ γὰρ καὶ πλέω καὶ φο- βερότερον τῶν φημιζομένων λόγων ἦσαν τὰ πρᾶ- γματα. Πᾶσα γὰρ ἡ Ἑσπέρια καὶ ὁπόσον γένος· Βαρ- θάρων τὴν πέρασεν Ἀδρίου μέχρις Ἡρακλείων στηλῶν κατῴκει γῆν ἅπαν ἀθρόον μεταναστεῦσαν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διὰ τῆς ἐξῆς· Εὐρώπῃς ἐβίαζε παν- οικί τὴν πορείαν ποιούμενον.

quibusque forte oblatis de causis ea facile infringere. Hisce de causis Augustus nequaquam indormiscere rei tantæ, sed accurate armare copias, et in eventum omnem exercitum egregie instructum ad manum habere constituit. Ostenderunt res ipsæ postmodum famam tunc minora minusque terrificæ veris jactasse. Motus enim revera tum est universus Occidens, hoc est, quantum Barbararum gentium ultra mare Adriaticum usque ad Herculis columnas extenditur, et universa velut Europa inopinato exurgens convulsis sedibus tumultuoso

Ἔσχε δὲ τὰ κατὰ τὴν τοιαύτην συγκλίνησιν τὴν αἰτίαν ἐνθένος ποθέν. Κελτός τις Πέτρος τοῦνομα, τὴν ἐπωνυμίαν Κουκούπετρος (6), εἰς προσκύνησιν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁰ γίνοιτο. ⁹¹ βαθύτατα. ⁹² μεγαλοργότατα. ⁹³ τοῦ . . . ἔτους. ⁹⁴ Deest vocula ἐπ'.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(4) Τῆς ἐπινεμήσεως. Res ab Alexio parente ad ea tandem pervenit tempora, quibus Franci nostri per Thraciam et Asiæ provincias in Palestinam penetrarunt. Incidit autem Hierosolymitana ista expeditio in an. Ch. 1096, mundi juxta Græcos 6604, indict. 4, unde supplendus hiatus apud Annam.

(5) Τὸ τῆς γνώμης ἄστατον. Anna, lib. xi, p. 319, τὴν παλίμφολον τῶν Λατίνων γνώμην ἐκ μακροῦ ἐπιστάμενος. Et lib. xiii, pag. 402: Τοιοῦτον γὰρ τὸ Κελτικὸν γένος ἀνώμαλον, καὶ ἐφ' ἑκάτερα ἐν ὄψει ῥοπή μεταφερόμενον. Vide not. ad p. 163.

(6) Κουκούπετρος. Ita vocatum ait Petrum Eremitam, primum et præcipuum Hierosolymitanæ expeditionis auctorem, vel potius inventorem, quod vitæ instituto monachus et eremita fuerit. Est enim vocabulum confectum ex nomine viri appel-

lato et voce κουκούλιον truncata, qua præterea utitur, pag. 486, quæ Latinis cucullam notat; unde verosimile mihi videtur Petrum, ut tunc vulgo vocabatur, Eremitam, ab ipsis Gallis militibus joculari vocabulo *Petrum cucullatum*, indigitatum, quod cuculla monachica caput operiret, quemadmodum sanctus Æmilianus confessor et monachus Benedictinus in ejus Vita, et Petrus Abælardus appellatur a Fulcone priore Diogili in Epistola quæ inscribitur *Petro cucullato*. Enimvero monachum fuisse Petrum scribunt Florentius Wigorniensis, Conradus abbas Uspergensis, et auctor *Chronici Hildesheim*. Alii sacerdotem et eremitam faciunt; Albertus Aq. lib. i *Hist. Neros*, cap. 2. *Sacerdos quidam Petrus nomine, quondam eremita*; Willelmus Tyr. lib. i, cap. 11, *qui re et cognomine cognominabatur Eremita*. Guibertus, lib. ii, cap. 8, *quem ex urbe, ni fallor, Ambianensi*

Res Alexii Augusti usque ad indictionem. . . . anni. . . . hunc ferme in modum quem hactenus exposuimus se habuere. Porro is cum se recrearet ex tantis laboribus, famam accepit sermonibus omnium tum celebrem, innumerabilium Francicorum exercituum adventantium. Haud lætus is nuntius Alexio fuit, merito timenti suspectum genus. Norat, expertus abunde Roberti bello, Francorum subitos vehementes impetus, eorundemque facilitatem in sumenda mutandaque sententia, tum blandos ad se insinuandum aditus; taliaque cætera quæ gentis ejus indoles tanquam naturæ appendices inseparabiles quocumque locorum secum ducit, et habebat perspecta præclare; et ne in sui aliquam injuriam erumperent haud ex vano metuebat. Confirmabant providum principem in ista formidine decantatæ passim, nec a vero abhorrentes vulgi voces, præter ea quæ Augustus experientia senserat, de Gallis iisdem ferentes passim, inhiare semper ipsos novis atque audacibus ceptis; ubi

C autem in pacta ac sædera consenserint, levibus cursu se in Asiam transtulit.

Hæc porro commotionis tantæ vel occasio vel causa fuit. Gallus quidam Petrus nomine, cognomento Cucupetrus, adorandi causa Sepulcri Sancti

lativo et voce κουκούλιον truncata, qua præterea utitur, pag. 486, quæ Latinis cucullam notat; unde verosimile mihi videtur Petrum, ut tunc vulgo vocabatur, Eremitam, ab ipsis Gallis militibus joculari vocabulo *Petrum cucullatum*, indigitatum, quod cuculla monachica caput operiret, quemadmodum sanctus Æmilianus confessor et monachus Benedictinus in ejus Vita, et Petrus Abælardus appellatur a Fulcone priore Diogili in Epistola quæ inscribitur *Petro cucullato*. Enimvero monachum fuisse Petrum scribunt Florentius Wigorniensis, Conradus abbas Uspergensis, et auctor *Chronici Hildesheim*. Alii sacerdotem et eremitam faciunt; Albertus Aq. lib. i *Hist. Neros*, cap. 2. *Sacerdos quidam Petrus nomine, quondam eremita*; Willelmus Tyr. lib. i, cap. 11, *qui re et cognomine cognominabatur Eremita*. Guibertus, lib. ii, cap. 8, *quem ex urbe, ni fallor, Ambianensi*

peregrinatione antea suscepta, gravissimis Turcorum et Saracenorum 284 injuriis toto itinere vexatus, vix tandem redire potuerat in patriam: ubi perfidarum gentium insolentiam secum reputans, qui obstiterat ne susceptæ religioni ex animi sententia satisfaceret, decrevit rem prima experientia successu cassam, novo cepto majorique conatu capessere: satisque doctus memoria casuum suorum non ejusmodi viam esse Sepulchri Sancti, per quam incomitatum expediret incedere, rationem inivit sane prudentem comitatus ingentis ad istud iter sibi adjungendi. Nimirum per universas Latinorum regiones promulgare institit: oraculo se divino jussum denuntiare omnibus in Francia comitibus, Deum velle jubere ut ad Sancti Sepulchri adorationem patria relicta universi pergerent, in idque toto animo atque impetu ferrentur, ut Hierosolymorum sacram urbem ex Agarenorum impiis manibus eriperent. Successus isti consilio atque incepto respondit tantus, quantum sperare potuisset nemo. Concussi ea voce animi Gallorum omnium, fervere undique vidisses cuncta, aliis aliunde cum armis, equis cæteroque apparatus bellico affluentibus; mira singulorum alacritas, mirus impetus euntium, quorum assiduo alacrisu viæ semper publicæ terebantur. Nec turmis eæ modo ac cohortibus militum Gallorum, sed et arenæ astrorumque numerum vincente multitudine redundabant iner-

A τοῦ Ἁγίου Τάφου ἀπελθὼν καὶ πολλὰ δεινὰ πεπονηὸς παρὰ τῶν τὴν Ἀσίαν πᾶσαν ληϊζομένων Τούρκων τε καὶ Σαρακηνῶν, μόγις ἐπανῆλθεν εἰς τὰ Ἱδία. Καὶ διαμαρτῶν τοῦ σκοποῦ οὐκ ἔφερον, ἀλλ' αὐθις ἐβούλετο τῆς αὐτῆς ἀψασθαι ὁδοῦ. Συνιδῶν δὲ ὡς οὐ χρὴ μόνον αὐθις τῆς παρὰ τὴν Ἁγίον Τάφον ὁδοιπορίας ἀψασθαι ἵνα μὴ χειρὸν τι γένηται οἱ, βουλὴν βουλεύεται συνετήν. Ἦδε ἦν διακηρυκεῖσθαι εἰς ἀπάσας τὰς τῶν Λατίνων χώρας ὡς Ὁμφὴ θεία (7) παρακλεῖται με πᾶσι τοῖς ἐν Φραγγίᾳ κόμησι κηρύξαι, ἅπαντας τῶν Ἱδίων ἀπέβραι καὶ εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἁγίου Τάφου ἀπελθεῖν, καὶ σπεῦσαι ὅλην χεῖρ' καὶ γνώμην τῆς τῶν Ἀγερηνῶν τὰ Ἱεροσόλυμα λυτρώσασθαι χειρὸς. Καὶ μὲν τοὶ καὶ κατόρθωκεν ⁸⁵. Ὡσπερ γὰρ τινα θείαν ὁμψὴν ἐνθήμενος εἰς τὰς ἀπάντων ψυχὰς τοῦς ὀπουδήποτε Κελτοῦς; ἄλλον ἀλαχόθεν σὺν ὄπλοις καὶ ἱπποῖς καὶ τῇ λοιπῇ τοῦ πολέμου πρᾶσκευῆ συναδροῖζεσθαι παρεσκευάζε. Κάκεινοι μὲν οὕτως εἶχον προθυμίαις τε καὶ ὀρμῆς, καὶ πᾶσα λεωφόρος τοῦτου; εἶχε. Συνεπήει δὲ τοῖς στρατιώταις ἐκείνοις Κελτοῖς, καὶ ψιλὸν ὑπὲρ τὴν ἄμμον καὶ τὰ ἄστρα πλῆθος, φοίνικας φέρον καὶ σταυροῦς ἐπ' ὤμων (8), γυναῖά τε καὶ τέκνα τῶν σφῶν ἐξελθούσθα χωρῶν. Καὶ ἦν ὄρῃν αὐτοῦς καθάπερ τινὰς ποταμοῦς ἀπανταχόθεν συρρέοντα, καὶ διὰ τῶν Δακῶν ὡς ἐπίπαν πρὸς τὰς πρὸς ἡμᾶς ἐπερχομένους πανστρατῆ. Προηγῆσατο δὲ τῆς τῶν τοσοῦτων λαῶν ἐπελεύσεως, ἀκρις (9) τῶν μὲν πυ-

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁸⁵ κατόρθωκεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

ortum h̄ superiori nescio qua Galliarum parte solitariam sub habitu monachico vitam duxisse comperimus. Mox ejusdem Petri cucullam et vestes describens: lanea tunica ad purum, cucullo super, utrisque talaribus, byrrha desuper induebatur. Denique Petrus Angelus Bargæus, lib. 1 Syriados: — Nec sanguine crevis

Obscuro. solum montis secessit in antrum,

Cum primum obduzit teneras lanugine malas.

Jam vero quod Petrum in superiori Galliarum parte eremiticam duxisse vitam ait Guibertus, firmari videtur ex Chronico canonici Laudunensis, in quo narratur, Petrum eremitam de territorio Ambianensi primo monachum apud S. Rigandum in Foresio egisse, postea prædicatorem effectum, tanta cæpisse populorum multitudine vallari, tot cæli muneribus donari, tantis denique sanctitatis præconiis 350 acclamari, ut multæ ætatis homines non meminerint honore simili quempiam habitum. Sed neque videtur improbanda eorum sententia, qui Petrum putant in ipsa diocesi Ambianensi, unde ei natales, non vero ex Hispania, ut est apud Helmodum, lib. 1, cap. 31, et auctorem incertum Historiæ Sclavon. cap. 14, vitam eremiticam induxisse, cum doceat idem Guibertus, lib. III, de Vita sua, cap. 14, eadem ipsa tempestate eremitas existisse in Ambianensi territorio. Vitam, res gestas, et mortem Petri, præter rerum Hierosolymitanarum scriptores, perstringunt Albericus in Chron. an. 1101, 1116, et 1208, sanctus Bernardus, epist. 322; Ægidius monachus Andree Vallis, in Epist. Leod. cap. 16; et ibi Chapeavillus, Fr. Petrarca, lib. II De vita solit. tract. 4. cap. 1, Molanus in SS. Belg. 15 Jul. et Petrus Dontre-wannus peculiari libello, quem De vita et genealogia

C Petri inscripsit, quam etiam attigit Adrianus Morlerius. lib. 1 Antiquit. Ambian.

(7) Ὁς ἐμψῆ ὄσα. Alberti. Aq. lib. 1, cap. 5; Willelm. Tyr. lib. 1, cap. 12.

(8) Σταυροῦς ἐπ' ὤμων. Tudehodus, lib. 1: In dextra, vel inter utrasque scapulas crucem Christi bajulant. Robert. Monach. lib. II: In fronte aut in scapulis dextris signum ferebant sanctæ crucis. Fulcherius Carnot. lib. 1, cap. 1: O quam dignum erat et amœnum vobis omnibus cruces illas cernentibus vel sericas, vel auro textas, aut quolibet genere pallii decoras, quas in chlamydidibus suis, aut birris, sine tunicis, peregrini — super humeros suos consuebant! Sed hæc nota. De colore vero crucium, quem phœniceum seu corcineum fuisse hic ait Anna, idem testatur Walsinghamus in Richardo II, an. 1333, p. 301: Londoniis multi apprenticii, plures servi sumptis albis capuciis, et rubeis crucibus in parte dextra, — profecti sunt. Postmodum iam in illa quam an. 1188 Philippus Franciæ et Henricus II Angliæ reges inierunt Hierosolymitana expeditione: Statutum et provisum est inter eos, ut omnes de regno Francorum, cruces rubeas, de terris regis Anglorum, albas, de terra comitis Flandrensis, virides haberent, uti scribunt Matthæus Paris., Rogerus Hovedenus, Radulfus de Diceto, et Nicolaus Trivetus.

(9) Ἀχις. Baldricus Dolensis auctor est expeditionem istam nostrorum quædam præcessisse et prædixisse prodigiis. De locustis, quas hic commemorat Anna, testatur abbas Usperg. an. 1091: Visi sunt per multas regiones vermiculi nimis ignoti, non longe a terra volantes, hoc est, ut vel manu vel virga tangi possent, grossitudine quidem muscis æquales, sed longitudine satis deductiores, quorum

ρῶν ἀπεχομένη, τοὺς δὲ ἀμπελώνας δεινῶς κατ-
εσθίουσα. Ἦν δ' ἄρα τοῦτο τὸ ⁹⁶ σύμβολον ὡς οἱ
τότε συμβολομάντις ἀπεμαντεύοντο, ὡς ἡ ἔφοδος
τοῦ τοσοῦτου Κελτικῆς στρατεύματος, τῶν μὲν
Χριστιανικῶν πραγμάτων ἀπόσχηται, δεινῶς δ' ἐπι-
θρίσει κατὰ τῶν Βαρβάρων Ἰσμαηλιτῶν μέθη καὶ
ὄλη καὶ τῷ Διονύσιῳ δεδουλεύκωτον· τοῦτο γὰρ τὸ
γένος Διονύσιον τε ὑπέκει καὶ Ἐρωτι καὶ πρὸς παν-
τοίας μίξεις καταφορώτατον καὶ μὴ συμπεριτεμνό-
μενον τῇ σαρκὶ καὶ τὰ πάθη καὶ ἔστιν οὐδὲν ἄλλο,
ἢ δούλον καὶ τρίβουλον τῶν τῆς Ἀφροδίτης κακῶν.
Ἔνθεν τοι καὶ τὴν Ἀστάρτην (10) αὐτοὶ καὶ τὴν
Ἀσταρῶθ προσκυνοῦσι καὶ εἰθονετι, καὶ τοῦ ἄστρου
τὸν τύπον περὶ πλείονος τίθενται, καὶ τὴν χρυσῆν
παρ' ἐκείνοις Χοβάρ. Ὁ μέντοι σίτος εἰς τὴν
Χριστιανισμὸν τοῖς συμβολικοῖς τούτοις ἐξελαμβά-
νετο διὰ τὸ ⁹⁷ νηφάλιον τε καὶ τροφιμώτατον. Οὕτω
μὲν οὖν οἱ μάντις τὰς ἀμπέλους καὶ τὸν πυρὸν
ἐξεδέξαντο. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τῶν μάντιων οὕτως
ἔχεται, τὰ δὲ κατὰ τὴν ἔφοδον τῶν Βαρβάρων οὕτω
παρηκολουθήκει καὶ καινὸν τι κατανοεῖν τοῖς τε νοῦν
ἔχουσιν ἐνῆν· τῆς γὰρ τῶν τοσοῦτων ἐλεύσεως οὐχ ὁμοῦ
οὐδὲ καταταυτὸν γενομένης ⁹⁸. Καὶ πῶς γὰρ τοσαῦτα
πλήθη ἐκ διαφόρων τόπων ἐξορηξάντα ὁμαδὸν τὴν
τῆς Λογγιβαρδίας πορθμὸν (11) διανήξασθα· ἐνῆν·
οἱ μὲν πρῶτοι, οἱ δὲ δεῦτεροι, οἱ δὲ τούτων ὀπισθεν,
καὶ καθεξῆς· οἱ ἅπαντες τὸν ἀπόπλουον οὕτω ποιού-
μενοι διὰ τῆς ἡπείρου διήρχοντο. Προηγείτο δὲ ἐκά-
στου στρατεύματος τούτων ἀκρις ἀμύθητος ὡς
ἐφαμεν ἅπαντες· γοῦν ἅπαξ καὶ δις τοῦτο θεασάμε-
νοι προδρόμους ταύτας τῶν Φραγγικῶν ταγμάτων
ἐγνώρισαν.

monstrorum causam habebant conjectandi vinearum
cladem ad Saracenicae calamitatis praesagium per-
tinere. Quidquid sit nescio quid divinae rei subesse
cum innumerabiles isti exercitus, non simul (qui enim id quidem posset?), sed partitis vicibus et certis
inter se intervallis ex diversis locis in Calabriae littora convenirent, inde in adversam trajecturi
continentem: simulatque unus aliquis ibi exercitus transfretaverat, praesto aderat quae agmen iituum

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁶ Deest vocula τό. ⁹⁷ τόν. ⁹⁸ γινόμενης.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

iam infinitus existit exercitus, ut unum pene mil-
liarium in latitudine, duo vel tria in longitudine
viderentur occupare, densitate vero sua ipsum solis
lucem terris negare. Per quam prodigiosam visionem
illam, quae post quadriennium facta est, Hierosoly-
mam tendentium profectionem quidam sunt interpre-
tati. Uspergensis plane consentanea tradit Zonaras,
hanc nostrorum expeditionem commemorans: Ὁν
τὴν συκλήνην θεοσημία τις προσμήνυσεν· ἀκρι-
δίων γὰρ ἀπειρόν τι πλήθος ἐκ τῆς Ἐσπέρας τὴν
γένεσιν ἐσχηκός, καὶ τοσοῦτον, ὡς νέφεσιν ἰπτά-
μενον ἀπεικάζεσθαι, καὶ συσκιάζειν τὸν ἥλιον, διὰ
τῆς μεγίστης τῶν πόλεων, καὶ ταύτης ὄρων, τὴν
πίτησιν ποιούμενον πρὸς τὴν Ἐὐρῶν ὄρητον, κάκεισε
κατέπαυε. Similem locustarum multitudinem in
Gallia et Germania visam, an. 874, narrat Re-
gino et Annales Francorum Bertiniani; et anno
1032, Fragmentum Hist. quod exstat tom. IV
Hist. Fr. pag. 86. Vide Paul. Warnefr. De gest.
Langob. lib. IV, cap. 2, sed et anno, qui insignem
hanc Francorum expeditionem praecessit, stellas
in caelo visas aiunt in modum pluviae in terram
descendisse. Codex ms. S. Albini Andegav. an.

1095, IV: Non. April. luna 25, Febr. 4, post Geta-
vam Paschæ, nocte visæ sunt stellæ in modum
pluviae de caelo in terra visæ. Sol quoque, octavo
abhinc die toto, caeruleus exstans, sed et luna se-
quenti nocte similiter lucens 351 orbi prodigio
fuerunt. Il præterea observat B. Aldric. loco citato,
Alberic. Anonymus Cas. et auctor Gestorum Trium-
phantium per Pismos factorum.

(10) Ἀστάρτην. De Astarte, seu Astarot et
Chohar, copiose egerunt Josephus Scaliger, in
notis ad Fragm. veter. scriptor. Gr. post libros
De emend. temp.; Seldenus in syntag. II De dis
Syris, cap. 2 et 4; Abraham Echellens. in Hist.
Arabic., parte I, cap. 11, et Salmasius ad Solinum,
a quibus lucem excipient quæ hic Anna de hisce
impuris daemionibus habet.

(11) Λογγιβαρδίας πορθμὸν. Petri adventum,
Italorum, Ligurum, Longobardorum præcesserat
agmen. Fulcher. Carnot., lib. I, cap. 9; Baldric.
Dol., pag. 89. Ridiculum porro quod ait Anna
singulos exercitus locustarum agmen præcessisse,
quæ anno ante hanc initam expeditionem quinto
in futuri præsagium visæ fuerunt.

præcederet infinita, ut diximus, multitudo locustarum; quas idcirco vulgari jam verbo, re scripius observata, præcursores Francicorum exercituum homines vocabant.

Cæterum cum audivisset imperator crebros hosce A Ὡς δὲ σποράδην τινὲς τὸν τῆς Λογγιβαρδίας e Calabria tractus copiarum Latinarum in multa distincta disjunctarum agmina, vocatos ad se quosdam Romanæ militiæ duces Dyrrachium et Aulonem versus se conferre jussit, eamque maritimam obtinere regionem. Porro mandabat ipsis ut qui Gallorum eo trajicerent, iis annonam empturis offerri copiosam et fora passim præberi referta juberent, per omnes, qua forte iter esset, imperio subjectas regiones, ipsi autem euntes subsequerentur clanculum, ac si qua divertere illos e militari via in obijacentes pagos ad prædandum cernerent, studerent summovere modicis jaculationibus. Adjuncti de industria fuerant periti quidam Latinæ linguæ qui ut quæque coorta rixa fuerat, procurrentes in medium omnia statim componerent. Hæc in genere ad omnes transitus pertinent Gallicorum exercituum: verum ut de singulis distinctius aliquid dicamus, primus sparsa illa quam diximus fama Gothofredus propria ditione vendita iter arripuit versus Hierosolimam. Vir hic erat ditissimus generositate, fortitudine, nobilitate inferiorem se nemini ducens. Is adeo certantibus pro se quisque Callis sese mutuo prævertere princeps expedit exitum. Nunquam talis fando audita commotio est, virum mulierumque. Sanctum Domini Sepulcrum ejusque adorationem loquebantur omnes, spectabant et revera sequebantur simpliciores, ad visenda illa vitæ ac mortis Christi monumenta religioso animo festinantes; callidiores, in quibus Bainundus et ejus consilii participes, spes improbas malitiosis animis versabant de urbe Constantinopoli obiter occupanda, imperioque specie belli Saracenicæ quasi ex occasione comparando. Itaque omnium qui ingenium Bainundi norant Romanorum procerum non parum conturbabat animos nuntiatius adventus ejus viri, præterquam quod cætera tam acris, ac bello formidandi, etiam imperatori peculiariter infensi, memoria vigente adhuc simultatum odiorumque veterum.

Interea primus expeditionis promulgator Petrus, primus quoque ut par erat expedito egressu e patria, Adriatico mari trajecto cum **286** peditum

Ἄλλ' ὅπως σαφέστερον ἀφηγησαίμην τὸ πρᾶγμα, καὶ κατὰ μέρος, ταύτης τῆς φήμης διαδραμούσης ἀπανταχοῦ πρῶτος ὁ Γοντοφρὲ (12) τὴν ἰδίαν ἀπεμπολήσας (13) χώραν τῆς προκειμένης ἕδοῦ εἶχετο. Ἄνθρ δὲ οὗτος πολυχρήματος, καὶ ἐπὶ γενναιότητι καὶ ἀνδρίᾳ καὶ γένους περιφανείᾳ μεγάλως αὐχῶν. Ἐκαστος γὰρ τῶν Κελτῶν ἔσπευδε προτρέχειν τῶν ἄλλων. Καὶ γέγονε συγκίνησις οἷα οὐδέπω τις μέμνηται ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, τῶν μὲν ἀκλουστέρων, ὡς τὸν τοῦ Κυρίου Τάφου προσκυνῆσαι, καὶ τὰ κατὰ τοὺς ἱεροῦς ἱστορῆσαι τόπους ἐπιγεγομένων. ἐπ' ἀληθείᾳ τῶν δὲ γε πονηροτέρων καὶ μᾶλλον ὀποῖος ὁ Βαίμουντος καὶ οἱ τοῦτου ὁμόφρονες ἄλλον ἐνδομυχοῦντα λογισμὸν ἔχοντων εἰ που ἐν αὐτῷ διέρχεσθαι δυνηθεῖεν καὶ αὐτὴν τὴν βασιλεύουσαν κατασχεῖν, καθάπερ πόρισμά τι ταύτην εὐρηκότες. Ἐτάρασσα δὲ τὰς τῶν πλειόνων καὶ γενναιοτέρων ψυχὰς ὁ Βίμουντος ὡς παλαιὰν μῆνιν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος τρέφων.

Variae lectiones ex cod. Coisl. in.

⁹⁹ πεζῶν μὲν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(12) *Γοντοφρὲ*. Gothofredus Lotharingæ dux, princeps et dominus castri Bullionis. Albertus Aq., lib. II, cap. 22; Tyrius, lib. IX, cap. 5, G, etc.

(13) *Ἀπεμπολήσας*. Quo impensis tam operosæ et longinquæ peregrinationis saceret satis Gothofredus, castrum Bullonii, quod illi præcipuum erat, Otherto Leodiensium episcopo mille et trecentarum argenti puri (non auri, ut habet Petrus Mersensis) marcarum pretio vendidit. Invadium et oppignerat tantum pro VII millibus marcis scribit Ordericus, lib. X; pia vero liberalitate concessum Ecclesiæ Leodiensi, Tyrius, lib. IX, cap. 8, commemorat. Rem conciliat Nicolaus canonicus Leodiensis, scriptor cœtaneus, in Triumpho sancti Remacii de castro Bullonio, cap. 1, a quo hausit quæ de hoc ipso narrat Ægidius, monachus Aureæ Vallis, cap. 13: *Adfuit*, inquit Nicolaus, *divina misericordia*. Permoit (Othertus) *ducem ut offerat B. Virgini et pio martyri prædictum castrum ob memoriam animarum prædecessorum suorum, conditione interposita, ut si intra tempus præfinitum, a se vel a suis successoribus tribus, quos ipse præscripserat, non redimeretur, deinceps possessio, sicut dimiserat cum castello in totum tempus Ecclesiæ assignaretur*. Mox refert, ut episcopus, conflatis 1500 marcis argenti puri undecunque corrasis castrum a duce emerit. Adde Albericum, au. 1096, et auctorem Appendic. ad *Chronicon Lobienae*, tom. VI *Spicileg.*, pag. 608.

(14) *Λογγιβαρδίας*. Non Adriatico mari trajecto, quod vult Anna, sed Lotharingia, Franconia, Bavaria et Austria transcursis in Hungariam et Thraciam pervenit Petrus. W. Tyrius, lib. I, c. 19 et alii.

κοντα (15), ἰππέων δὲ χιλιάδων ἀνδρῶν ἑκατὸν, καὶ Ἀ
 διὰ τῶν μερῶν τῆς Οὐγγρίας τὴν βασιλεύουσαν
 κατέλαβεν. Ἔστι μὲν γὰρ τῶν Κελτῶν γένος, ὡς
 εἰκάσαι¹ τινὰ, καὶ ἄλλως λίαν θερμότατον καὶ δξύ·
 ἐπὶν δὲ καὶ ἀφορμῆς δράζοιτο ἀκάθεκτον. Τῶν² δὲ
 βασιλέως ἄπερ ὁ Πέτρος προσηπεπύθη παρὰ τῶν
 Τούρκων γινώσκοντος καὶ συμβουλευόντος αὐτῷ καὶ
 τὴν τῶν λοιπῶν κομήτων καρτερῆσαι³ Ἐλευσιν, οὐκ
 ἐπέθετο, θαρρῶν εἰς τὸ πλῆθος τῶν συνεπομένων
 αὐτῷ· καὶ διαπεράτα; ἐπήξατο τὸν χάρακα εἰς
 τι πολίχνιον Ἐλενούπολιν (16) ὀνομαζόμενον. Ἐπει
 δὲ καὶ Νορμάνοι τούτῳ συνεῖποντο εἰς δέκα χιλιά-
 δας ποσοῦμενοι ἀποκριθέντες τοῦ λοιποῦ στρατεύ-
 ματος τὰ κατὰ τὴν Νίκαιαν ἐληίζοντο, πᾶσιν ὠμο-
 τάτως χρησάμενοι. Τῶν τε γὰρ βρεφῶν τὰ μὲν⁴ B
 ἐμέλιζον, τὰ δὲ ξύλοις περιπέροντες, ὠπτιζον ἐν
 πυρὶ, πρὸς δὲ τοὺς τῷ χρόνῳ προήκοντας, πᾶν
 εἶδος ποινῆς ἐπεδείκνυντο. Οἱ δὲ ἐντὸς τῶν γινομέ-
 νων ἐν αἰσθήσει⁵ ἡγεγονότες, ἀναπετάσαντες τὰς
 πύλας κατ' αὐτῶν ἐξήεσαν. Καρτεροῦ δὲ τηνικαῦτα
 συβράγηντος πολέμου, παλίνροσοι εἰσω τοῦ κάστρου
 γεγόνασιν ἐκθύμως τῶν Νορμάνων ἀγωνισαμένῳν,
 καὶ ὡς τὴν λείαν ἄπασαν ἀναλαβόμενοι, κατέλαβον
 αὐθις τὴν Ἐλενούπολιν. Λόγου δὲ ἀναμεταξὺ αὐτῶν
 τὸ καὶ τῶν μὴ σὺν αὐτοῖς ἀπελθόντων κινήθεντος·
 ἑκάστα φιλεῖ ἐν τοῖς τοιούτοις γίνεσθαι, τοῦ φθόνου
 τὸν θυμὸν ἀναφλέγοντος τῶν ἀπολειφθέντων.
 Κάντεῦθεν ἀψιμαχίας ἀμφεῖν γενομένης, οἱ τολ-
 μηταὶ Νορμάνοι ἀποκριθέντες αὐθις τὴν Ξερίγορ-
 δον (17) καταλαβόντες ἐξ ἐφόδου κατέσχον. Μαθῶν⁶ C
 δὲ τὸ γεγονός ὁ σουλτάν κατ' αὐτῶν μετὰ ἀποχρώ-
 σης δυνάμειος ἐκπέμπει τὸν Ἐλχάνην. Ὁ δὲ κατα-
 λαβὼν, αἶρει μὲν τὴν Ξερίγορδον, τῶν δὲ Νορμάνων
 τοὺς μὲν ξιφῶν παρανάλωμα ἐποίησατο, τοὺς δὲ
 καὶ ζωγρεῖαν ἤγε μελετήσας ἅμα καὶ κατὰ τῶν
 συναπολειφθέντων τῷ Κουκουπέτρῳ, καὶ λόχους μὲν
 ἐν ἐπικαιροῖς καταστήσας τόποις, ὡς ἂν τῷ κατὰ
 τῆς Νικαίας ἀπίετῳ τούτῳ ἀπροόπτως ἐμπίπτοντες
 ἀναίρῳνται. Γινώσκων δὲ καὶ τὸ τῶν Κελτῶν ἔρασι-
 χρίματον, δύο τινὰς δραστηρίους τὴν γνώμην μετα-
 πεισάμενος ἐνετεῖλατο ἀπελθεῖν πρὸς τὸ στράτευμα
 τοῦ Κουκουπέτρου διακηρυκούντας ὡς οἱ Νορμάνοι
 κατασχόντες τὴν Νίκαιαν, δασμὴν τῶν ἐν αὐτῇ
 ποιοῦνται. Αὕτη ἡ φήμη τοὺς τῷ Πέτρῳ συνόντας⁷ D
 καταλαβοῦσα δεινῶς συνετάραξε· δασμὴν γὰρ καὶ
 χρήματα ἀκηκοότες, παραχρῆμα τῆς παρὰ τὴν

octoginta millibus, et centum millibus equitum,
 per Hungariæ fines Constantinopolim se contulit,
 tanta velocitate, ut specimen id iter esse posset ad-
 dentis et facile victricis Gallie morarum omnium strenui-
 tatis ingeniorum Gallicorum, quod genus aliis jam-
 pridem ducti conjecturis homines, præfervida et
 imprimis efficaci natura præditum passim ferunt.
 Huic Petro imperator in Turcos ruenti, peritus
 ipse rerum morumque gentis ejus, multa benevole
 ac prudenter suadebat prævertendis, in quæ deinde
 is incidit, malis peropportuna : inter alia ut alio-
 rum comitum quos in itinere esse constaret, ad-
 ventum præstolaretur. Verum omnia ille sua fretus
 multitudine contempsit, transmissisque freto copi-
 is, ad parvum oppidum, Helenopolim vocatum,
 posuit castra. Sequebantur hunc ducem Nortmani
 ad decem millia. Hi tum segregati a reliquo cor-
 pore, circumjacentem vastabant Nicææ regionem,
 tanta in omnes crudelitate ut pueros lactentes
 pars discerperent membratim, pars ligneis transi-
 xos veribus igni assarent ; adultis vero ac senibus
 omnis generis, nulla non supplicii ac contumeliæ
 immanitate illuderent. Harum sensu injuriarum
 erumpentes Nicæa Turci, prælium cum Nortmanis
 atrox conserunt ; sed his fortissime repugnantibus
 fracti victique repetunt urbem. Victores, Helenopo-
 lim ad reliquum exercitum profecti, haud placide
 a sociis excepti sunt, audacem superbiam rem
 seorsim gerere volentium incusantibus, et alia
 querentibus qualia tali tempore inter tales perso-
 nas invidia jacere novit discordiarum irritamenta.
 Res haud procul seditione ac civili prælio fuit.
 Tandem feroces Nortmani, sejuncti rursus a cæteris,
 Xerigordum impetu capiunt, eamque obtinent. Quo
 sultanes audito cum idoneis copiis Elchanem mittit,
 qui recepta Xerigordo Nortmanorum alios gladio
 ceridit, alios captivos abduxit, simul adversus
 cæteras Cucupetri copias consilia et dolos moliens.
 Nam et insidias posuit locis idoneis per quæ transi-
 tus erat Helenopoli Nicæam petentibus, et Lati-
 norum avaritia perspecta, duos quosdam vafros
 submisit homines in Petri castra, qui passim per
 exercitum ferrent Nortmanos cepisse Nicæam, in
 eaque nunc diripienda versari, vix pares exportan-
 dis immensis opibus, interea sane dum ipsi apud
 Helenopolim otio torperent. Movit incredibiliter ea
 fama vulgus militum, nec teneri ultra potuere :

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹ ὡσεὶ κατὰ. ² τοῦ. ³ καρτερεῖν. ⁴ αἰσθήσει.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(15) *Χιλιάδων ὀδοθήκοντα*. Exercitus Petri
 copiosus fuit ut arena maris innumerabilis, qui a di-
 versis regnis illi conjunctus advenerat, ait Albertus
 Aquileiensis, lib. 1, cap. 8. At idem scriptor, c. 13,
 et ex eo Tyrius, lib. 1, cap. 19, quadraginta
 millium hominum numerum non excessisse scribunt.

(16) *Ἐλενούπολιν*. Transmisso freto, Petrum
 ad portum, qui vocatur *Civitol*, castrametatum
 scribit Albertus Aquileiensis, lib. 1, cap. 16. Est
 vero Helenopolis Bithyniæ urbs ad Dracontis fluvii
 ostium, in Nicomedensi sinu, Drepanum olim

dicta, et ab Helena Constantini M. matre, quam
 ei natalem fuisse aiunt, nuncupata, ut est apud
 Cedrenum, an. 20; Constant. Procop., lib. v
De ædif. Just. Eusebius, lib. iv *De Vita Const.*,
 cap. 61; Philostorgus, lib. ii, cap. 13; Socrat.
 Niceph., etc. Ejusdem oppidi meminit Porphyro-
 genueta in *Themate obseq.*, ut et Seylitzes et
 Gycaes in Romano Diogene.

(17) *Ξερίγορδον*. Castrum ultra Nicæam, *Exe-
 rogorgon* nuncupatum Tudebodo. Baldrico, Gui-
 bertio et Tyrio.

vorum, direptionis et urbis deprælandæ aulita mentione, surgunt passim amentes, et nulla disciplina, nullo militari ordine, nulla forma aciei, ductuque signorum, tumultuosissime ruunt Nicæam versus, quasi lymphati. Habet hoc, ut dixi, Latino- rum natio, cum ad omne lucri genus asperrimi sunt, tum ubi diripiendarum urbium **287** aut incurandarum latrociniis regionum opulentarum occasio est, nullo periculo, nulla ratione frenari, ne retardari quidem valent. Tum igitur ut ordinibus solutis nullo instructi aut cautione pugnam ineuntibus solita, dispersi temere ferrentur, in Turcos ad locum Draconem dictum subsidentes in insidiis, incidunt, ibique miserabiliter cæduntur : ac tantam Gallorum Nortmanorumque Ismaelitico tum gladio carnificinam exercitam memorant, ut comportatis in unum acervum deinde cadaveribus, non tumulus aut collis vertexve in latam speculationem eminent, sed magni plane montis instar exstiterit cum sublimi altitudine in justam crassitiem et latitudinem patentis. Ac plane ingens hodieque superest illic agger ossium, quanquam non pauca inde subtracta constat. Siquidem postea quidam ex isto genere Barbarorum tum cæсорum, cum murum non longe hinc in civitatis formam ædificarent, multa inde sumpta lapidibus ossa miscuerunt, cæmentoque devixerunt in unam structuræ molem, sepulcrum mortuis, vivisque urbem una opera molientes. Et hæc civitas hodie visitur cincta mœnibus ossium saxorumque mistura connectis. Deleto internecione Christiano exercitu, Petrus cum paucis Helenopolim se recipit : nec ibi tuto erat ; intendebant Turci machinas ad ipsum intercipiendum. Movit imperatori misericordiam tantæ cædis certus nuntius, nec committendum sibi putavit, ut Petro in tanto discrimine deserendo, Turcos sineret victoriam tantam captivitate ducis ipsius illustriorem facere. Misit igitur ei suppetias Catacalonem Constantinum Euphorbenum, cujus sæpe meminimus superius, cum idoneis copiis quas in naves bellicas imposuit. Hunc Turci cernentes jam appulsum fugæ se dederunt. Euphorbenus non longum illic moratus Petrum cum sociis

Νίκαιαν φερούσης ὁδοῦ ἀσυντάκτως ἤψαντο, ἐπιλαθόμενοι μονοῦ καὶ στρατιωτικῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς τοῖς πρὸς μάχην ἀποιουσιν εὐταξίας. Ἔστι μὲν γὰρ καὶ ἄλλως τὸ τῶν Λατίνων γένος φιλολογηματώτατον, ὡς περ ἄνωθεν εἴρηται· ἐπὶν δὲ καὶ πρὸς καταδρομὴν χώρας ἀπονεύσειε καὶ λόγῳ μὴ χρώμενον, ἀχαλινωγῆτον. Μὴ κατὰ στοίχους δὲ μῆτα ἱλαδὸν πορευόμενοι, τοὺς περὶ τὴν Δράκοντα λοχῶσι Τούρκους περιπίπτοντες, οἰκτρῶς ἀνηροῦντο. Καὶ τοσοῦτον πλῆθος Κελτῶν τε καὶ Νορμάνων ἔργον μαχαίρας (18) Ἰσμηλιτικῆς ἐγεγόνει, ὥστε τὰ ἑκασταχοῦ κείμενα λείψανα τῶν ἀποσφαγέντων ἀνδρῶν συκομίσαντες, μέγιστον οὐ λόφον φημι οὐδὲ βουνόν, οὐδὲ σκοπιν, ἐποιήσαντο, ἀλλ' ὅσον ὄρος ὄψηλόν καὶ βάθος καὶ πλάτος ἀξιολογώτατον ἀπολαμβάνον. Τοσοῦτος ἔκειτο ὁ τῶν ὀστέων κολωνός καὶν τινας ὑστερον τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους τῶν ἀποσφαγέντων Βαρβάρων ἐν σχήματι πύλωσ· οἰκοδομήσαντες τεῖχος, μεσέμβολά τινα καθάπερ κάκληκας τὰ ὀστέα τῶν ἀπολωλότων ἐθέθεντο, τρῶπον τινὰ τάφου αὐτοῖς τὴν πόλιν ποιούμενοι, ἦτις καὶ εἰς τήμερον ἔσται τετειχισμένη ὁμοῦ τε λίθοις καὶ ὀστοῖς ἀναμειγέχουσα τὸν περιβόλον. Πάντων οὖν ξιφῶν παρανάλωμα γεγονόντων, μόνος ὁ Πέτρος, μετ' ὀλίγων τινῶν εἰς Ἐλενοῦπόλιν αὖθις ὑπεστρέψας, εἰσῆει. Οἱ δὲ Τούρκοι αὖθις τοῦτον ἐνῆδρευον ἔλεῖν ἐθέλοντες. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, ἅπαντα ἀκηκοὺς καὶ τὴν τοσαύτην ἀνδροκασίαν βεβαιωθεὶς, ἐν δεινῷ ἐποιεῖτο εἰ καὶ ὁ Πέτρος ἀλψῆ. Παραχρῆμα τοῖνον μεταπεμφθέντος τὸν Κατακάλων Κωνσταντῖνον τὸν Εὐφορβῆνον οὐ ὁ λόγος ἐν πολλοῖς ἦδη ἐμνήσθη, ἀποχρώσας δυνάμεις (19) ἐν ναυαί πολεμικαῖς ἐμβάλων, διαπόντιον εἰς ἀγωγὴν αὐτοῦ πέποιφε. Θεασάμενοι δὲ τοῦτον οἱ Τούρκοι καταλαθόντα, φυγαδεῖα ἐσχέσαντο. Ὁ δὲ*, μικρὴν ἀναμεινας ἀναλαθόμενος τὸν Πέτρον μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ (ῥῆτοί γὰρ ἦσαν), διασώζει (20) πρὸς τὸν βασιλέα. Τοῦ δὲ βασιλέως ἀναμνησκοντος αὐτὸν τῆς ἀρχῆθεν ἀβουλίας αὐτοῦ, καὶ ὅπως ταῖς αὐτοῦ ὑποθημοσύνας μὴ πειθόμενος τοσοῦτοις ἐνεπεπύχει δεινοῖς, ὅποια Λατίνος ὑψάψῃ, οὐχὶ ἑαυτὸν αἰεὶ τοῦ κακοῦ (21) ἔλεγεν, ἀλλ' ἐκεῖνους τοῦς μὴ αὐτῷ πεθεομένους, ἀλλὰ τοῖς ἱελοῖς θελήμασι χρωμένους, ληστὰς ἀποκαλῶν τοῦτους καὶ ἔπραγας, καὶ μηδὲ

Variæ lectiones ex cod. Coslin.

* Cæst vox γένος. * ὁ δὲ μηδὲ.

Car. Dufrenoy Du Caugii notæ.

(18) Ἔργον μαχαίρας. Cladem hanc narrant Albertus Aquileiensis Will. Tyrus et alii, quam accidisse scribunt mense Octobri an. 1096 ; Tudebodus, lib. 1 ; Guibertus, lib. II, cap. 11, Balducius, etc.

352 (19) Ἀποχρώσας δυνάμεις. Auxiliares copias Petro submissas ab Alexio tradunt etiam Albertus Aquileiensis, lib. 1, cap. 23 et alii.

(20) Διασώζει. Διασώζειν, est conducere salvum et incolam præstare. Chron. Alexandr. an. Heraclii 18 : Ἀπελύσαμεν πρὸς αὐτοὺς Ἡλιῶν τὸν ἐνδοξότατον στρατηλάτην—μετὰ νεωτέρων καὶ κ' ἱππῶν ἀδιστράτων σελλαρῶν ὀφειλόντων ἀπαντῆσαι καὶ διασώσαι αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς. Epistola Constantini Pogonati imper. ante act. 1 sextæ synodi : Καὶ καστειλάτους κερδύους παρατρέθηναι εἰς διάσωσιν

αὐτῶν. πρὸς τὸ πᾶντ ἀβλαβεῖς καὶ ἀκινδύνους—ἀποκαταστήσαι. Porphyrog. De adm. imp., cap. 82, Ἐπεστήτησαν εἰς διάσωσιν αὐτοῦ. Apud eundem, cap. 7, et Lintprand. in Legat. διασώσται et ἀποσώσται sunt, qui ducis conductorii dicuntur Gasterio, De bello Antiocheno, pag. 460 ; ducatus, Gaudis ; sunfconluit, apud Gregorium VII papam, lib. 1, epist. 77, et Brunonem, De bello Sax., pag. 159 ; Conductus, apud Joannem Sarisber. in Polyerat

Dum tibi conuuctus fuerit, securior ibis.

Vide infra pag. 405, c. 479 B.

(21) Αἰτίον τοῦ κακοῦ. Id ipsum asserunt Tudebodus, lib. 1 ; Albertus Aquileiensis, lib. 1, cap. 16, et Balducius, pag. 90.

παρὰ τοῦ Σωτήρος εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἁγίου Ἀ
Τάρου διὰ ταῦτα δεκτοῦς.

quam non utili consilio sibi prius recta et iuta deceret ardua cervicia et demittere se nescium, eladem, sed pervicaciae suorum qui temere præcipitassent in exitium salubribus ducis sui mandatis negligendis. Quos etiam iræ indulgens prædones supplicio præoccupatos antequam attingissent metam religiosæ peregrinationis : Salvatore Christo indignos eos habente quos admitteret ad adorationem Sancti sui Sepulcri.

Οἱ μὲν οὖν τῶν Λατίνων, ὁποῖος ὁ Βαϊμουῦντος καὶ οἱ τοῦτου ὁμόφρονες ἔρωτα τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς ἐκ μακροῦ ἔχοντες καὶ ταυτὴν ἑαυτοῖς περιποιήσασθαι βουλευόμενοι πρόφασιν τὴν τοῦ Πέτρου διακηρύκευσιν εὐρηκότες, ὡς εἰρηται, τὴν, τριαυτὴν συγκίνησιν ἐποήσαντο ἀπατήσαντες τοὺς ἀχειριστέρους, καὶ σχηματιζόμενοι κατὰ τῶν Τούρκων ἀπέργεσθαι εἰς ἐκδίκησιν ὁ τοῦ Ἁγίου Τάρου τὰς ἰδίας ἐπίπρασμον (22) χώρας. Οὗτος (23) δὲ τις ὁ τοῦ Ῥηγῆς Φραγκίας ἀδελφὸς φυσῶν τὰ Ναυαίτου, ἐπ' εὐγενεῖζ καὶ πλοῦτῳ καὶ δυνάμει τῆς ἐνεγκαμένης μέλλων ἐξελεῖν τὰ ἄνω πρὸς τὴν Ἁγίον Τάρου, ἀποστείλας, ἀπονοίας Ῥήματα ἐμήνυσεν πρὸς τὴν αὐτοκράτορα, προμηθεύμενος τὴν ὑπαντὴν αὐτῷ γενέσθαι λαμπράν· Ἰσθι, λέγων, ὁ βασιλεῦ, ὡς ἐγὼ ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλέων (24) καὶ ὁ μέλλων ὁ τῶν ὑπ' οὐρανόν· καὶ καταλαμβάνοντά με ἤδη ἐνδέχεται ὑπαντῆσαι τε καὶ δέξασθαι μεγαλομπεπῶς καὶ ἀξίως τῆς ἐμῆς εὐγενείας. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀκούσας, ἐπεὶ δοῦξ μὲν ἔταχε Δυρράχλιου Ἰωάννου υἱὸς Ἰσακίου τοῦ σεβαστοκράτορος, περὶ οὗ ἀνωθεν εἰρηται, τοῦ δὲ στόλου Νικόλαος ὁ Μαυροκατακαλὼν περὶ τὸν λιμένα τοῦ Δυρράχλιου ἐκ διαστημάτων ἐνορμίσας τὰς ναῦς, κάκειθεν αὐτοῖς τὰς ἐκδρομὰς ποιοῦμενος

Varia lectiones ex cod. Coislin.

ἢ ταῦτα. ἢ προσκύνησιν. ἢ μέλλων πάντων. ἢ ὁ υἱός.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(22) Ἐπίπρασμον. In his recensent scriptores Harpignium Biturigensem comitem, Raimundum Sanctægilianum Tolosæ comitem, Boemundum principem Tarentinum, Robertum Normanniæ ducem, et alios alios e Gallia proceres. Vide Notas nostras ad Joinvillam, pag. 52, 53.

(23) Οὗτος. Hugo cognomento Magnus, Veromandunorum comes, Philippi Francorum regis frater, Henrici I regis filius : Is, ait Robertus Mon., lib. II, honestate morum et elegantia corporis, et animi virtute, regalem de qua ortus erat, commendabat prosopiam : et licet aliorum procerum, addit Guibertus, lib. II, cap. 18, multo major quam ipse apud nos reputaretur auctoritas. apud externos tamen, præsertim apud inertissimos hominum Græcos, de regis Francorum fratre prævolat infinita celebritas. Οὗτος hic Hugo nuncupatur, non Οὗτος, quia Gallis Hues tunc vocitabatur.

(24) Βασιλεὺς βασιλέων. Infinita sane apud Græcos, ut ex mox laudato Guiberti loco constat, de Hugone prævolat celebritas, non quod rex regum diceretur, aut hosce sibi titulos arrogaret ; quomodo enim regum se regem appellasset, qui ne regis quidem gaudebat appellatione ? sed quod regis Francorum esset frater, qui jampridem tantæ habebatur apud omnes nationes existimationis, ut non a Græcis modo rex regum haberetur, solusque inter Europæanos principes Ῥῆξ per excellentiam indigaretur, Suida teste, sed etiam apud Christianos Romanos eamdem supra ceteros

non multis certo periculo ereptum imperatori sistit incolumem. Admonēbat amice hominem Augustus, suadenti noluisse acquiescere. Ille ut Latinum respondit haudquaquam suæ culpæ imputandam raptioresque vocitabat : ideoque aiebat merito

Hic successus expeditionis primæ fuit Latinorum in Turcos, quam alie atque alie consecutæ sunt, omnibus, ut dixi, Occidentis principibus et populis promulgatione illa divinæ voluntatis a Cucupetro facta commotis : vel potius plerisque ad spem ambitionis propriæ specioso prætextu et simplicitate credulorum abutentibus : ac dum Turcis mīnantur ultionem, Christianæ Græciæ eladem servitutemque 288 parantibus. Ut sit, fervebant omnia minis apparatusum ingentibus, et dynastæ ac magnates pro se quisque ut expeditioni tam sumptuosæ pecuniam necessariam conficerent, ditiones passim urbesque vendebant suas. Hugo autem quidam frater regis Francorum, nobilitatis atque opum conscientia prætumidus : cum in procinctu esset ad expeditionem Hierosolymitanam superbissimas ad imperatorem litteras dedit, quibus mandabat ut sibi per ejus ditonem iter habituro meminisset occurrere eum pompa et veneratione debita. Hunc ferme in modum scripta erat Epistola : Scias, o imperator, esse me regem regum et majorem cunctis qui sub cælo sunt. Itaque simulistuc advenerim, par est excipi me a te magnifice ac prout nobilitati meæ consentaneum est. Erat tum Dyrrachii dux Joannes

monarchas obtineret prærogativam. Mathæus Paris, an. 1254 : Dominus rex Francorum, qui terrestrium rex regum est, tum propter cælestium ejus inunctionem, cum propter sui potestatem, et militie eminentiam, in medio sedebat. Et an. 1252 : Dominus rex Francorum regum terrenorum altissimus et dignissimus. Idem pag. 430, regnum Francorum, regnum regnorum vocat. Charta Amedei Com. Sabaudie, an. 1597, in Probat. Hist. Sabaud. Samuel. Guichenoni : Le roi de France, qui est le grand et le plus noble roi des Chrétiens. Froissartes, vol. IV, cap. 45, de Carolo VI : Le plus digne, et le plus noble et le plus puissant roi du monde. Et cod. vol., pag. 201 : Chef de tous les rois de ce monde. Denique quo haberetur loco, etiam senescente Græcia. Francorum rex, docent hi versus mixobarbari ex Lamentatione ms. de capta a Turcis Constantinopoli :

Ἦ Κωνσταντίνε βασιλεῦ, τύχην βαρέαν ὀπούχες,
θέλω νὰ δώσω εὐθύμησιν στῶν αὐθέντων τῆς Δύσης,
353 Ἦ Ῥῆξαν τὸν ἐκλαμπρότατον καὶ τοῦ Παύρου ὁ
[πρώτος,
Πρωτόαρχος τῶν αὐθέντων τοπάρχων τῆς Δύσης,
Ἦ Φράτζε τιμιωτάτη καὶ πολυφουμισμένη,
Φρατζετζίδε πολεμισταί, ἄνδρες μου στρατιώται,
[etc.

Regio apparatu et comitatu e Gallia profectum Hugonem testatur Anna, pag. 207. Vide Dissertat. xxvii, ad Joinvillam.

Isaaci sebastocratoris filius, de quo superius actum est. Classi vero circa Dyrrachii portum discretis stationibus imminenti in speculationem ac custodiam maris ejus totius, cum potestate præerat Nicolaus Maurocatacalo, crebris illinc excursionibus erumpens, observansque late ne qua improvisa piratica navis Romana littora tentaret. Ad hunc utrumque imperator acceptis Hugonis litteris, seorsum scribit, Joanni quidem duci Dyrrachii mandans ut a continente atque ora littorali Calabriae adversa Galli adventum opperiretur, deque eo quam celerrime ad se nuntios daret, Hugonem interim ipsum exciperet magnifice; ducem vero classis vigilare jubebat acris et assiduis excubiis intentum in occasionem omnem et semper paratum ad rem gerendam. Interim ad oram Longobardiæ maritimam Hugo provectus legatos ad ducem Dyrrachii mittit quatuor supra viginti, loriceis omnes ocreisque, cum armatura cætera, cataphractos aureis. Erant cum eis comes Tzerpenterius, et Helias qui Thessalonica ab imperatore profugerat. Horum ad ducem hæc oratio fuit: *Notum tibi sit, o dux, dominum nostrum Hugonem quamprimum huc trajecturum sumptu nuper Romæ aureo vexillo S. Petri. Scias porro ipsum esse summum ducem Francicæ militiæ universæ. Para igitur te ad eum exercitumque ejus pro dignitate ipsius excipiendum, meminerisque occursum illi debium reddere.* Talia dum isti mandant Hugo Roma in Calabriam, ut dictum est, delatus,

καὶ τὰ πελάγη περιτκοπῶν ὡς μὴ λάθοιεν αὐτὸν ἰληστρικὰ νῆες παριπλεύσασαι· ὁ αὐτοκράτωρ εὐθὺς γράμματα πρὸς ἀμφοτέρους ἐπέμπει ἐντειλάμενος τὴν μὲν δοῦκα Δυρράχίου διὰ τῆς ἡπείρου καὶ τῆς παραλλίας ἐφεδρεῦεν τὴν τοῦτου ἑλευσιν, καὶ παραχοῆμα τῷ αὐτοκράτορι ταχέαν τῆς τοῦτου ἐλεύσεως δοῦναι γῶνσιν, αὐτὸν δὲ τὸν Οὐδὸν ὑποδέεσθαι μεγαλοπρεπῶς, τὸν δὲ δοῦκα τοῦ στόλου παρακελεύεσθαι μηδαμῶς ἀναπειτωκέναι· μηδὲ καταρῆθουμιν, ἀλλ' ἐργηγορέναι διαπαντός. Κατὰ τὴν παραλλίαν δὲ τῆς Λογγιδαρδίας ὁ Οὐδὸς διασωθεὶς πρέσβεις τηλικαῦτα ἐπέμπει πρὸς τὸν δοῦκα Δυρράχίου εἰκοσι πρὸς τοὺς τέσσαρσι τὸν ἀριθμὸν, θύραξι χρυσίοις σὺν αὐταῖς κνίμασι περιπεφραγμένους μετὰ τοῦ κόμητος Τζερπεντηρίου (25) καὶ Ἑλλία τοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης ἀποδράσαντος ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ δὲ πρὸς τὸν δοῦκα τοιαῦτα ἔλεγον· *Γνωστὸν ἴστω σοι, δούξ, ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν Οὐδὸς, ὅσον ἤδη καταλαμβάνει, ἀναλυθόμενος ἀπὸ Ρώμης τὴν χρυσὴν τοῦ ἁγίου Πέτρου σημαίαν (26). Ἀρχηγὸν δὲ τοῦτον ἐπίστασο τοῦ Φραγγικοῦ στρατεύματος ἅπαντος. Ἐτοιμάσθητι ἡμεῖς πρὸς τὴν τοῦτου καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐνδύμεων δοχὴν ἀξίαν τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπαντήν ποιησόμενος.* Τοῦτων τοιαῦτα πρὸς τὸν δοῦκα λεγόντων, ὁ Οὐδὸς διὰ τῆς Ρώμης εἰς Λογγιδαρδίαν, ὡς εἴρηται, καταλθὼν καὶ διὰ τῆς Βάρειας ὡς πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν τὸν ἀπόπλου ποιούμενος, κλύδωνι μεγίστῳ (27) περιπεσὼν ἀπώλεσεν τὰ πλεῖστα τῶν

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ Deest vox αὐτόν. ¹² Ζερπεντηρίου. ¹³ τοῦ. ¹⁴ ἐτοιμάσαι τοιγαροῦν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(25) *Τζερπεντηρίου.* Fuit is Willelmus Carpentarius, seu ut Gallico efferebatur tunc idiomate, quod suo reddidit Anna, *Charpentier*. De ejus familia et cognomine, sic Robertus Mon., lib. iv: *Willelmus de regali prosapia ortus fuit, et vicecomes cujusdam castelli, quod Miliadunum dicitur, olim exstitit, qui ideo Carpentarius cæpit cognominari, quia in bello nullus valebat occursari. Nulla enim lorica erat, galea vel clypeus, qui duros lanceæ illius, sive mucronis sustineret ictus.* Guibertus, lib. iv, cap. 7, hoc etiam cognomine donatum ait Willelmum, *non quia faber lignarius esset, sed quia in bellis cædendo, more carpentarii, insisteret.* At non desunt qui Carpentarii cognomine donatum putant, propter eximiam ejus in fabricandis bellicis machinis solertiam, quemadmodum Fulcherius primus Lemovicensium comes *industrius faber in lignis fuisse eadem de causa dicitur ab Ademaro Caban. in Chr. an. 876.* Robertus comes Belismensis, *in extruendis ædificiis et machinis, aliisque arduis operibus ingeniosus artifex,* ab Orderico Vitali, lib. viii, *Carpentarius porro faber lignarius ex scriptoribus ævi sequioris.* Idem Ordericus, lib. xii: *Carpentarios berfredum facientes docebat.* Carpentarius servus, in l. Sal. tit. 11, § 5. *Carpentaria ædificia,* id est lignea, in Speculo Saxon., lib. i, art. 20. *Carpentaria,* locus ubi fabri lignarii operis suis incumbunt, apud Innocentium III PP., l. b. xiii, epistola 55. Willelmi virtutes longe deprimit ac elevat Guibertus loco citato, quo et ejus in Hispaniam expeditionem tangit, de qua etiam agunt Tudehodus, lib. i, et Beslius in Comit. Pict., cap. 18 et 30. Una cum Hugone captum testantur Albertus Aquileienseis, lib. ii.

cap. 9, et Will. Tyrus, lib. ii, cap. 5. De Helia hic memorato nihil succurrit; nullus enim, quod sciam, hoc nomine reperitur apud scriptores rerum Hæros.

(26) *Τὴν χρυσὴν τοῦ ἁγίου Πέτρου σημαίαν.* Hinc dicitur Hugo *signifer et dux militiæ,* apud Robertum Mon., lib. ii, pag. 35. *Vexillarius,* apud eundem, lib. vi et vii, pag. 58 et 64. *Signifer et ductor,* apud Albertum Aquileiensem, lib. iv, cap. 47. Vetus id fuit pontificum Romanorum institutum, ut ad principes Romanæ Ecclesiæ vexillum mitterent, quo uterentur in præliis et bellis contra fidei hostes. Ita apud Anastasium Biblioth. legimus donasse Leonem PP. Carolo M. Ecclesiæ vexillum, quod illius esset defensor et advocatus; et in *Gestis Innocentii PP.*, pag. 59, eundem pontificem simile misisse vexillum ad Joannitium Bulgarorum regem, *quo contra illos uteretur qui honorant labii Crucifixum; cor autem eorum longinquum est ab ipso,* hoc est contra Græcos schismaticos, ut est in Epistola Innocentii, ex qua præterea docemur cruce et clavibus geminis illud fuisse insignitum: *Præterit autem, inquit pontifex, non sine mysterio crucis et claves: quia beatus Petrus apostolus et crucem in Christo sustinuit, et claves a Christo suscepit. Representat itaque signum crucis, utpote in quo Christus qui vincit, regnat et imperat, debellavit aërias potestates, etc. Clavem autem geminam representat, discretiois alteram, alteram potestatis.* Exstat in *Cæremonii Romano* formula benedictionis et traditionis ejusmodi vexilli, lib. i, sect. 7. Vide Philippum Mazurium, in Vita S. Petri Thomasi patriarchæ CP., cap. 3, apud Bolland., 29 Januarii.

(27) *Κλύδωνι μεγίστῳ.* Atqui nulla apud scri-

αὐτοῦ πλοίων σὺν αὐτοῖς ἐρέταις καὶ ἐπιβάταις, ἐνδὸς ἄλλοι οὐκ ἔτι αὐτοῦ ἐτυχε κατὰ τὴν μεσαίχμουσιν παραλίαν τοῦ τε Δυρράχίου καὶ τόπου τινὸς καλουμένου Πάλους, ἀποπειθέμενος οἷον παρὰ τῶν κυμάτων καὶ αὐτοῦ ἡμιπραύστου. Παραδόξως δὲ τοῦτω σωθέντι περιτυχόντες δυο τινες περιτροποῦντες τὴν τοῦτου ἔλευσιν μετακαλῶντο αὐτὸν λέγοντες ὡς Ὁδοῦξ ἐπεκδέχεται ¹⁶ σου τὴν ἀριξίν ¹⁷ ἐπιποδῶν σε θεάσασθαι. Ὁ δ' εὐθύς ἵππον ἐξήτει. Ἄτερος οὖν τούτων ἀποδᾶς τοῦ ἵππου τοῦτον αὐτῷ μάλα προθύμως δίδωσιν. Οὕτω γοῦν ¹⁷ ὁδοῦξ σωθέντα θεασάμενος καὶ προσηγορίας ἀξιώσας, ὅση τε καὶ ὅθεν ἐπερωτήσας, καὶ ὅπως αὐτῷ διαπλωϊζομένην τὰ δεινὰ ξυμβέβηκε μαθὼν καὶ ἐπανακτησάμενος χρῆσταις ὑποσχέσεισι τράπεζαν αὐτῷ διαψιλῆ τοῦ λοιποῦ παρατιθῆσιν. Μετὰ δὲ τὴν εὐωχίαν ἀνέτως μὲν ¹⁸ οὐκ ἔλευθέρως; ¹⁹ (28) δὲ παντελῶς εἶχε, ταχὺ δὲ τῷ αὐτοκράτορι τὰ κατ' αὐτὸν δηλώσας ἐκαστέρει τὸ ποιητέον ἐκείθεν δεῖξασθαι. Ἄπαντα δὲ μεμαθηκώς ὁ αὐτοκράτωρ, ὀξέως τὸν Βουτουμίτην πέμπει πρὸς τὴν Ἐπίδαμνον, ἣν πολλάκις Δυρράχιον κατονομάσμεν, ἐφ' ᾧ τὸν Οὔδον ἀναλαβέσθαι καὶ μὴ τὴν εὐθείαν βαδίσαι, ἀλλὰ παρεκκλίνας καὶ διὰ τῆς Φιλιππουπόλεως αὐτὸν ἀγαγεῖν εἰς τὴν μεγαλόπολιν· ἐδεδίει γὰρ τὰ ὄπισθεν ἐρχόμενα Κελτικὰ πλῆθη καὶ στρατεύματα. Δεξιόμενος δὲ τοῦτον ὁ βασιλεὺς ἐντίμως καὶ παντοίως φιλοφροσύνῃς ἀξιώσας, χρήματά τε ἱκανὰ ἐπιδοῦς, κείθει παραγρήμα ἀνθρώπων (29)

illincque per Barium versus Illyricum navigan, plerasque naves suas cum nautis et militibus caeda tempestate perdidit, una dumtaxat scapha qua forte ipse Hugo vehabatur, et ipsa furore fluctuum semilacera, in **289** terram ejecta ad quemdam locum qui aequali hinc inde spatio distat a Dyrrachio et loco alio qui Pallus appellatur. Et per hunc modum inopinate servato duo quidam occurrunt ex iis quos dux Joannes per littora dimiserat ut ipsius adventum observarent. Hugonem hi accedunt compellatoque nuntiant duce[m] Dyrrachii dominum ipsorum, exspectare pridem illum, cupereque aspectu ejus ac congressu frui. Ad haec Hugo statim equum poposcit. Desiliens horum alter suum illi perofficiose tradit. Sic delatum ad se Hugonem dux Joannes ad primum statim occursum salutitione perhonorifica excepit: mox ille, humanis consuetis percontatus, quo et unde, auditaque ab eo cum caetera viae fortuna, tum navigationis infaustae periculis et naufragio, consolari vicissim hospitem studuit votis et promissionibus bene omnatis prosperiorum deinceps eventuum. Ad haec regis ipsum epulis adhibet, indeque liberaliter illum quidem, sed non plane libere apud se detinet, certus neququam eum ab se dimittere, aut etiam cupenti copiam abeundi facere, antequam reversis quos ad imperatorem miserat nuntiis quid is fieri vellet intellexisset. At Augustus re cognita Buto-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁶ ἀπεκδέχεται. ¹⁷ ἔλευσιν. ¹⁷ γοῦν τοῦτον. ¹⁸ Desunt voces ἀνέτως μὲν. ¹⁹ ἐλευθέρων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

plores ejusce ævi mentio occurrit naufragii, quo periisse Hugonis classem prodit Anna; imò imprudenter **354** cum raro agmine Dyrrachium prospera appulisse navigatione refert Guibertus, lib. II, cap. 19: *At Hugo Magnus non exspectata suorum et militum principumque familia, inconsulte nimis praepræ adito Bari portu, navigationeque prospera devehit Dyrrachium.*

(28) *Οὐκ ἔλευθέρως.* Fulcherius Carnot., lib. I, cap. 2, de Hugone M.: *Qui primus heroum mare transiens apud Duratum urbem in Bulgaria cum suis applicuit: sed imprudenter cum agmine raro radens. ibi ab ipsis civibus captus est, et usque ad imperatorem Constantinopolim perductus, ubi per aliquantum temporis non omnino liber moratus est.* De Hugone a Græcis capto agitur præterea Tudebodus, lib. I, pag. 778 edit. Du-Chesn. Albert. Aq., lib. II, cap. 8; Robert. Mon., lib. II; Baldric. Dol., lib. I; Willel. Malmesb., lib. IV; Tyrius, lib. II, cap. 4; Math. Paris, Sauet., etc.

(29) *Ἀνθρώπων.* Quale fuerit, quod Alexio præstare proceres Galli hominum, refertur a scriptoribus rerum Hierosol. Albertus Aq., lib. II, cap. 16: *Se in vassalium junctis manibus reddidit.* Fulcher., lib. I, cap. 4: *Facti sunt homines imperatoris. Baldricus, Juraverunt Alexio imperatori vitam et honorem, quod neutrum ei auferren, quoad ipse quod jurabat bona fide teneret.* Guibertus, lib. I, cap. 3: *Juraverunt quod nunquam sint sibi nocituri, vel suis.* Lib. II, cap. 19: *Quod per eum vita sua et honoris prorsus indemnis existeret. Agre primum et vix adduci poterant palatini nostri comites, uti vocantur ab eodem Guiberto, ut hominum Byzantino facerent imperatori, cum ne ejus essent imperio subditi, nec prædialia illius*

clientelæ obnoxia possiderent. Legitimæ præterea illos invaserat metus, ne Franciæ rex, aut Germanus Augustus, quibus plerique beneficiorum, aut foederum nomine obnoxii erant, rem in sui contumeliam et injuriam factam interpretarentur. Atque id causæ fuit cur Raimundus Sanctægidianus comes ejusmodi sacramento obstringi abnuerit, uti narrat Fulcherius, lib. I, cap. 4, et alii ejusce ævi scriptores, ut et postmodum Robertus Perticensis, seu Drocensis comes, regis Ludovici VII germanus, qui ne Manuclii imperatori hominum, de quo enixe rogatus fuerat, profiteretur, clam se Constantinopoli subtraxerat, et insalutato hospite, Propontidem emensus, trajecerat in Asiam: Turpe quippe, aiebat, in præsentem tam gloriosum habere dominum, et infideli facere hominum. Alii vero quorum numerus et ratio superavit, hujusmodi respondebant. *Ex consuetudine post regem plures dominos habere possumus, quorum sedos possidemus, sed illi fidem principaliter observamus. Si judicamus hoc esse turpitudinem, deleamus consuetudinem. Nunc autem imperator, sibi timens, nostrum requirit hominum. Si ergo turpe est nos ab eo timeri, si inhonestum quod minoribus facimus, nos facere imperatori, dimittamus consuetudinem. Si vero metus imperatoris, vel nos nostræ consuetudinis, nec regi facit injuriam, nec nobis verendum, acquiescimus nostræ consuetudini, pro nostro commodo providentes itineris necessitati. Nemo nostrum novit hanc terram. Igitur opus est duce; contra paganos properamus, Christianorum utamur pace.* Verba sunt Odonis de Diogilo, lib. IV, quæ hoc loco proferre duximus operæ pretium, ut tandem constet, quibus fulti rationibus proceres nostri Alexio et Manuclii imperatoribus Constanti-

mitem celeritate summa Epidamnium mittit, quam A αὐτοῦ γενέσθαι τὸν τοῖς Λατινοῖς συνήθη ὄρκον ἐπο-
urhem sæpe Dyrrachium vocavimus, abductorum μοσάμενον.

hinc Hugonem et specie comitandi commonstrandeque via: per Philippopolim circumducturum in
urbem regiam. Id ita constituit Alexius metu subsequentium copiarum Francicarum: quas erat
verisimile reperiturum Hugonem aliquas in itinere, si via recta et militari Dyrrachio Constantinopolim
proficisceretur. Exceptit eum imperator honore magno, et cum aliis benevolentiae signis omnibus
tum muneribus pecuniisque haud modicis ita delinivit Gallum, ut is ei volens sacramento Latinis
usitato dixerit ac se hominem ejus proferri sustinuerit.

His de Hugone velut in proœmii parte delibatis,
ad Raimundum, qui multam jam olim historiae huic
nostræ materiam suggessit, transeundum est. Is
vix diebus hinc elapsis quindécim feliciori trajectu
Cabalionis litus tenuit, cum comitibus plurimis et
exercitu omnem excedente numerum. Locus hic
est prope Bousam; nomina sunt locorum istius
tractus quorum si sonus absonus ad Græcas aures
minus gratus accidat, et sint qui contaminari con-
textum historiae barbararum vocum immistione con-
querantur, eos placari par est nostram diligentiam
boni consulere ubi meminerint ne Homerum quid-
dem, qui mollitiei ac licentiæ tanto majoris opus
conderet, indignum sua elegantia putasse nomi-
nare Biotos in poemate, ac quasdam insulas bar-
baricas nominibus præditas ad mentionem absurdis.
Raimundi vestigia premebat comes Provinciae, qui

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν Οὐδὸν ἐκ προοι-
μίου. Ὁ δὲ γε Βαϊμούντος, οὐδ' ἄνωθεν ὁ λόγος, πολλὰ-
κις ἐμνήσθη, πεντεκαίδεκα ἡμερῶν οὕτω διελευ-
σῶν διεπέρασεν εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ Καβαλιῶνος (50)
μετὰ κομητῶν διαφόρων καὶ στρατεύματος ἀριθμῶν
ὑπερβαίνοντος ἅπαντα. Τόπος δὲ οὗτος ἐγγὺς τῆς
Βουάσης, ὀνόματα δὲ ταῦτα ἐν τοῖς μέρεσιν ἐξελ-
νοῖς τόπων. Καὶ μεμφέσθω μηδεὶς ἡμῶν τοιούτους
χρωμένους ὀνόμασιν βαρβαρικοῖς, καὶ ἀφ' ὧν ἔστι τὸ
ὑφος τῆς ἱστορίας καταμαίνασθαι· οὐδὲ γὰρ, οἷδ'
"Ὀμηρος ἀπηξίωσε Βιωτοῦς ὀνομάζειν καὶ τινὰς βαρ-
βαρῶδεις νήσους διὰ τὴν τῆς ἱστορίας ἀκριβείαν.
Κατὰ πόδας δὲ τοῦτου καὶ ὁ κόμης Πρεθέντζης (31),
ταῖς ἀκταῖς τοῦ πορθμοῦ Λογγιχαρδίας προσπειλά-
σας, ἐπεὶ διαπερῶν καὶ αὐτῆς ἐβούλετο, μυριοφόρον
ναῦν ληστρικήν μισθωσάμενος, τριάρμενον ἐξακισχι-
λίων χρυσίων στατήρων, ἐν ἧ ἐρέται μὲν διακόσιοι,

Car. Dufresnii Du Caurii notæ.

nopolitanis hominum et clientelam præstare non
recusaverint.

(30) Καβαλιῶνος. Edit. Hœ ch. habet Βουβα-
λιῶνος. Locus, ut videtur Dyrrachio vicinus; in
tas enim plagas appulisse Boemundum testantur
Tudebodus, lib. 1; Albertus Aq. lib. II, cap. 48
et alii.

(31) Κόμης Πρεθέντζης. Raimundus Provinciae
et Tolosæ comes, qui mox Annæ Ἰσαγγέλης,
seu comes S. Ægidii, Fulcherio, lib. 1, cap. 2;
comes provincialis; aliis comes Tolosæ appellatur.
Profert Catellus diploma ejusdem Raimundi,
an. 1088, in quo comes Tolosæ, dux Narbonæ,
marchio 355 Provinciae inscribitur. At unde
postrema hæc dignitas, et quo jure Raimundo
accesserit, cum pridem cum studio disquisierint
qui res Provinciales, aut Tolosanas aggressi sunt,
nemo tamen hæctenus omnino videtur attigisse.
Putavit Magnus Peirescius, ut auctor est in ejus
Vita Cassendus, lib. III, Raimundum filium fuisse
Gaufredi Provinciae comitis, qui anno Christi 1066
e vivis excessit, eoque possessisse nomine Provinciae
partem. At cum ex veteribus tabulis, et omnibus
ferme scriptoribus constet Raimundum fratrem
fuisse Guillelmi V Tolosani comitis, aliunde Rai-
mundo in Provinciae comitatum jus quaesitum
oportet; cum præterea Gaufrido filium unicum
Bertrannum tribuant ejus ævi diplomata. Censet
Antonius Rufus id accessisse juris Tolosani comi-
tibus ex conjugio Emmæ, Rotbaldi Provinciae et
Forcalcarii comitis filiae, cum Guillelmo IV To-
losano comite: quæ quidem Rufii sententia, nullis
licet eo argumentis ex professo fulciatur, haud
omnino videtur respuenda. Nam ex iis quas laudat
chartis, seu tabulis, discere est Guillelmum et
Eunam conjugem aliquot prædia in Sistaricensi
pago, et Manoscensi, concessisse monasterio sancti
Victoris Massiliensis, an. 1024. Præterea Pontium
Tolosanum comitem et Bertrannum fratrem, Guil-
lelmi filios, in comitatu Guillelmi-Bertrandi Pro-
vinciae comitis fuisse an. 1030 docet aliud diploma.

Ex quibus evincitur prædia varia et oppida posse-
disse in provincia Tolosanos comites ante Rai-
mundum, qui non minimum post hæc jus avitum
auxit, bello Forcalcariensem aggressus, atque ad
ipsum Provinciae comitem. Constat enim an. 1087,
qua tempestate Guillelmus V Raimundi frater,
Tolosanum comitatum adhuc possidebat, Provin-
ciam bellicis tumultibus et principum dissidiis
ita fuisse conturbatam et laceratam, ut quem populi
dominum agnoscerent vix scirent. Id haurire est
ex tabulis ejusæ anni, quæ exstant in Tabulario
Ecclesiae Arelatensis, quæ aliquot prædiorum do-
nationem continent factam cum consilio comitum,
sive comitissarum, qui tunc temporis regere vid-
bantur regnum Provincialium hominum, etc., quia
tunc temporis non erat dux, nec marchio, qui
rectam justitiam faceret; adeo magna erat in eo
tractu ex mutuis comitum dissidiis et bellis rerum
perturbatio, quarum causa nulli alii videtur ascri-
benda quam Raimundo, qui, ut auctor est Wil-
helmus Malmeburghensis, lib. v, Catureensem comi-
tatum, quem a parente in hæreditatis partem ac-
ceperat, ut erat vivacioris spiritus, immane quantum
auxil Arelatensi et Narbonensi, et Provinciali
adjectis. Quæ quidem excitata a Raimundo bella
etiam post an. 1090 durasse arguit diplomatis,
quod Historiæ suæ intexit Catellus, subscriptio:
Quando R. comes municipium et fortalitatem sancti
Maximini invasit. Præsertim vero dominabat Raimundus isti Provinciae regioni quæ Rhodano im-
minet, tum in Arelatensi, tum in Avenionensi
pago; quæ et ipsum Avenionensem comitatum
possedit, non pleno jure, cum Forcalcarieus
toparchas, qui Avenionenses comites sese hæctenus
inscripserant, hunc sibi asseruisse titulum, etiam
post Raimundi excessum, testentur veteres passim
chartæ, ipsosque Provinciae comites ex Barcino-
nensi familia comitatus istius partem possedisse
doceat pactum initum inter Raimundum Barcino-
nensem comitem et Alphonsum Tolosanum comi-
tem, an. 1025.

ἐφόλκια δὲ τὰ συνεφεπόμενα ταύτῃ τρία. Τὸν ἀπὸ πλοῦν οὐ πρὸς τὰ μέρη τοῦ Αὐλώως ἐπεποίητο καθ' ὡς τὰ λοιπὰ τῶν Λατίνων στρατεύματα, ἀλλὰ τὸν Ῥωμαϊκὸν ὑφορώμενος στόλον, λύσας τε ³⁰ πρυμνήσια μικρὸν παρεκκλίνας (32), κατεσθὺ Χιμάρας τὸν ἀπόπλοον ἐποιεῖτο οὐρίου τυχῶν πνεύματος. Φεύγων δὲ τὸν καπνὸν εἰς πῦρ ἐπεπτώκει. Καὶ ³¹ γὰρ οὐχί τοῖς σποράδην ἐνεδρεύουσι τὸν τῆς Λογγοβαρδίας πορθμὸν ναυτικοῖς περιέτυχεν, ἀλλ' αὐτῷ τῷ δουκὶ τοῦ ὅλου Ῥωμαϊκοῦ στόλου Νικολᾶ τῷ Μαυροκατακαλῶν. Ὅς πόρρω περὶ τῆς ληστρικῆς ἐκείνης νηὸς μεμαθηκῶς, τὰς τοῦ ὅλου στόλου διήρεις καὶ τριήρεις, καὶ τινὰς δρομάδας ἀναλαθόμενος ναῦς, ἀπλοθὸν ἴστατο εἰς Καβαλίωνα ἀντικρὺ τοῦ Ἄσωνος, ἐξ οὐπερ ἐξεληλύθει τὸν μέγαν ἐκεῖτε στόλον καταλιπών. Καὶ ἀπέστειλε τὸν καλούμενον δεῦτερον κόμητα (33) μετὰ τοῦ ἰδίου κατέργου (34) ἐξκουσσάτου (35) παρὰ τοῖς ναυτικοῖς, καλουμένου, ἐπισκήψας

A ad littus oræ Galabrice **290** progressus cum de transfretando cogitaret, conduxit sex millium staterum auctorum pretio piraticam onerariam maximam triuis velis utentem, decem millium pondo capacem, in qua erant remiges ducenti : naves porro tres alie a ea remulco trahebantur. His comes inscensis navigavit : non ille quidem Aulonem versus, ut reliqui exercitus Latinorum, verum quod Romanæ classis occursum vereretur, mox a solutis funibus declinatione usus modica cursum ad Capram intendit. Sed fumum fugiens in ignem incidit ; non enim sparsis et sigillatim excurrentibus ad ora maritimæ custodiam nauticis occurrit, at ipsi classis universæ Romanæ duci Nicolao Maurocataloni, qui dudum indicio accepto soluturæ onerariæ istius, biremes triremesque classis omnes et celeres aliquas assumpserat, locumque cum iis ceperat ad Cabalionem e regione Asonis. Classis

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁰ τὰ. ³¹ οὐ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(32) *Μικρὸν παρεκκλίνας*. Iter arripuit Raimundus per Sclaviniam, uti testantur Raimundus *de Agiles*, seu de *Aquilers*, uti appellatur in ms. San-Victoriano, Tuidebol. lib. 1; Fulcher. lib. 1, cap. 2, etc. De hoc navali prælio silent nostri; quam male vero ab Alexianis habitus fuerit Raimundus, pluribus narrat idem *de Agiles*.

(33) *Δεῦτερον κόμητα*. **356** Qui sint comites in re navali, cuivis notum. Hos inter maximus πρωτοκόμης dictus, proximus ammiralis : hunc subsequatur δεῦτερος κόμης. Vide pag. 336, 369, et Pachymer. lib. iv, cap. 26.

(34) *Κατέργων*. Κατέργων est navicula. *Chronicon Veneto Byzantinum* editum a Bullialdo : Ἐπέρασεν ὁ Κορυττουγλης μετὰ κατέργων καὶ φούστων τὸ μέρος τῆς Πουλίας. Constant. in *Hist. Apollon. Tyr.* :

Στὸ κατέργων ἐμπήκασι καὶ ἐιάβησαν τὴν ὄρα.

Narratio ms. de Bellisario, κατεργούριοι, ἦτε φρικάλιοι. Hinc *Catargalina* dictus portus quidam Constantinopoli, de quo Gyllius et Leunclavius.

(35) *Ἐξκουσσάτου*. Anna, lib. xii, pag. 369 : Τὸν καλούμενον δεῦτερον τὸν δρουγγάρην τοῦ στόλου μετὰ τοῦ ἐξκουσσάτου μονήρους κατ' αὐτὴν γλώσσαν σκοπέα κατέλιπον. Ita appellatur a nautis, ut hic observat Anna, quoddam navigii genus. At cuiusmodi illud fuerit, et unde vocis origo, non satis haecenus exploratum. Scitum quid sit ἐξκουσσέειν in *Chronico Alexandr.* pag. 730; ἐξκουσσεῖα apud Theophylactum Bulgær. archiep. epist. 41, et D juriconsultos Græcos. Verum nihil videtur habere commune *excusatio* cum navi : neque proclivius est divinare quid sit *excusaticum* in Capitulari Sicardi principis Beneventani, licet fortassis ab eodem deductum fonte, cap. 29, cuius lemma sic concipitur, nam ipsum deest caput : *Ut non tollatur a tertiatibus excusaticum et porcus*. Nisi forte idem sit, quod ἐξκουσσάτου, apud Justinianum Nov. lxx, cap. 2, certum scilicet vectigal, quod pensitabatur pro quavis immunitate. Fuere denique *excusati* apud Venetos, vox a plerisque nondum intellecta, ait Sansoninus in Venetia, qui lib. vi, vetera profert Acta, in quibus horum fit mentio, hisce verbis : *Excusati de Mauriano, et eorum nomina, et sunt 44. Excusati de Mazarbo, et isti sunt de majoribus, et sunt 23 etc. Hæc sunt nomina excusatorum qui serviunt in palatio, et sunt 124. Nomina excusatorum nostri palatii, et sunt 198*. Ubi Sansoninus

excusatos dictos, quasi *scutatos*, eosdemque esse censet, quos *scutiferos* vocavit atas posterior. Sed vix est ut id probem, cum potius hæc videantur appellatione donati, propter indulgentiam munerum civilium et personalium, qua gaudebant ex quadam officii et functionis prærogativa, uti fuere *beneficarii*, et ii de quibus est titulus *De excusationibus artificum*, Cod. Theod. lib. xii; quin etiam si fas est divinationi indulgere, censuerim Venetos istos *excusatos* non alios fuisse a vectoribus naviculariis, seu, uti vocant Veneti, *gondolarii*, quorum magnus semper fuit apud illos numerus, qui iis gauderent privilegiis quibus navicularii apud Romanos, ut est in titulo *De naviculariis*, Cod. Theod. et Just. Nam ab omnibus oneribus et muneribus immunes erant, leg. 5, 7 et 17 Cod. Theod. eodem titulo. Certum autem erat et definitum naviculariorum corpus, quorum præcipuum erat munus in annonæ urbis transvectione; unde et *naves eorum, quantæcumque essent, ad aliud munus ipsis invitæ non tenebantur*, ait lex 5 eodem titulo. Agit præterea de ejusmodi naviculariis publicis Paulinus, epist. 36, ad Macarium. Cum igitur naviculariorum naves ista gauderent immunitate, nihil vetat *excusatas* inde appellatas opinari, onerarias nempe, et quæ annonariæ speciei transvectioni potissimum addictæ erant; ejusmodi enim sunt *κάτεργα* et *μονήρεις*, naviculæ, apud Annam ἐξκουσσάτων nomine donatæ. At Ludovicus Dominicus in Ducum Venetorum Historia, in Urso Participatio, ait, devictis a Venetis Narentanis, qui piraticam in Adriatico mari exercebant, Dorsodurum, quod propter eorum incursiones desertum fuerat, tunc auctore Urso duce incolæ cepisse, assignatasque eo in loco sedes iis qui ducis servitio ascripti, principis seu ducis *Excusati* appellati sunt, propter eandem, ut probabilis est, numerum excusationem. Occurrit apud Nicetam in Man. lib. v, n. 9, et lib. vii, n. 4, vocabulum ab illo, quod Anna utitur, haud multum abluens, tametsi alia, ut videtur, notione. Est porro illud ἔγκουσήτος, et ἔγκουσσάτος. Priore loco de Venetis agens, Ἄνδρας θαλάττης τροφίμους, κατὰ Φοίνικας ἀγύρτας, πανούργους τὸ φρόνημα illos vocat; quod hæc verborum serie reddit codex mixobarbarus : Θαλασσόμαχοι, καὶ ὄρθοι ὡς Φοίνικες, πραγματείας ποιῶντες, καὶ ἔγκουσήτοι ὄντες. Rursùm de Anconitanis : **357** Ἦστορες κέρδους ὄντες, καὶ ἀγυρτεῦντες, καὶ πρὸς τὸ λαβεῖν χεῖρα προτείνοντες,

corpore illic relicto, mittit eum qui secundus comes dicitur cum propria trireme, Excusata vocari a nauticis solita, cum mandatis speculandi quando primum prædicta oneraria solveret. Quod simul observaret jubebat, facem accenderet id significaturam. Fecit is quod erat jussus, duxque Nicolaus conspecto signo protinus et velis ventum dat, et navibus quæ non alis, sed quasi pedibus multis remorum agebantur, remigum copiosum ac validum expedit, infestus vadens adversus transfretan-tem comitem: quem vix tribus a continenti stadiis proVectum in ipso impetu trajiciendi Epidamnium reperit milites armatos habentem secum mille quingentos, equos vero egregios octoginta. Speculatus Romanam classem gubernator onerariæ ait comiti provinciæ: *Classis e Syria nobis infesta occurrit cædisque ac necis miseræ præsens nobis omnibus periculum imminet.* His comes auditis indui lorici omnes jubet accingereque se ad pugnam validam. Hiems erat media. Quippo is dies sacer memoriæ divi episcopi Nicolai fuit. Tamen erat ventis silentibus mare tranquillum, et nox sereno plenilunio resplendens. Quare piratica oneraria, quippe vtilis potissimum facta de consueto ardore cursus tantum remittere coacta est, auris alcedonia feriantibus, ut fere immota exsaret aquis. Quo loco velim equidem admittere pronam orationem ad celebrandam Mariani fortitudinem heroici juvenis. Qui cum ad primum onerariæ conspectum a classis ductore patre suo leviora **291** navigia impetrasset, cum iis recta in eam invehitur. Aggressus illam a prora est. Confluunt in eam partem quam insultu armati et ferocis bellatoris periclitari videbant fortissimi vectorum instructissimique ad prællum. At Marianus ad vocis commercium pro-

Α αὐτῷ ἐν ὀπνήϊκα τὰ προμνήσια τῆς ἤδη ῥηθείσης; νῆος οἱ ἔρεται λύσαντε; εἰ; κύμα θαλάσσης ἐμβά- λωσι, πυρὸν ἀνάψῃ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν παραχρῆμα τὸ κελυσθὲν ἐποίησε. Ὁ δὲ δοῦς Νικόλαος τοῦτο θεασά- μενος, τὰς μὲν τῶν νῆων τοῖς ἰστίοις παραχρῆμα ἐπέτρου, τὰς δὲ καὶ οἶον πολὺποδας ταῖ; κώπαι; ἀπεργασάμενος; κατὰ τοῦ διαπερῶντος χωρεῖ κόμη- τος. Οὐπω δὲ τρεῖς σταδίου; ἀπὸ τῆς χέρσου δια- πλωτῆται, καταλαμβάνει τοῦτον πρὸς τὴν περσίαν Ἐπιδάμνου σπεύδοντα, ἐνόπλου; μὲν στρατιώτας ἔχοντα χιλοῦς πρὸς τοῖς πεντακοσίοις; ἵππους δὲ τῶν ἐκκρίτων ὀδοήκοντα. Ὁν θεασάμενος ὁ πηδα- λιούχος τῆς νεῆς; φησὶ πρὸς τὸν κόμητα Πρεβέτην· Ἐκ Συρίας ὁ ἤδη καταλαμβάνων ἡμῶς στόλος ἐστὶ, καὶ κίνδυνος μαχαίρας καὶ ξιφῶν παρα- λωμα γενέσθαι. Παραχρῆμα οὖν ὁ κόμης θωρήξασθαι τὸ ἐκέλευσεν ἀπαντας, καὶ καρτερώς μάχεσθαι. Κἂν δὲ μέσος χειμῶν ἦν ὅποτε ἡ μνήμη τοῦ ἐν ἱε- ράρχει; Νικολάου ἔτελεται, ἀλλ' ὁμοῦς νηγεμῆς ἔτυχε παντελῆς; καὶ ἡ νῦξ παντέληνος φαίνουσα, τό τε μᾶλλον ἢ ἐν ἔαρι. Πεπαυμένων δὲ παντάπασι τῶν ἀνέμων οὐκ ἔτι ἠστρεπικὴ ναῦς κινεῖσθαι πρὸς ἰσχύος εἶχε, καὶ συνέβαινε ταύτην ἀτρεμεῖν ἐν τοῖς ὕδασι. Ἀλλ' ἐνταυθοῦ τοῦ λόγου γενομένη βουλομένη ἂν τὴν γλῶτταν ἐπαφεῖναι τοῖς τοῦ Μαρριανοῦ κατορθώμασι. Ὁ; παραχρῆμα τοῦ δουκὸς τοῦ στό- λου καὶ ἰδὼν πατὴρ; τὰ κούφωτερα τῶν πλοίων αἰτήσας, κατεσθῆ τῆς νῆος ἐκείνης ἵεται· καὶ τῇ πρώτῃ συνεισπεσὼν ταύτης ἀπεπειρᾶτο, συνέρ- ρεον δὲ παραχρῆμα ἐκείσε οἱ ἔνοπλοι καρτερώ; τοῦτον ἐξωπλισμένων πρὸς μάχην θεασάμενοι. Ὁ δὲ Μαρριανὸς τοῖς Λατίνοι; τῇ ἐκείνων ἀποχρῶμενος διαλέκτῳ παρεκλεύετο μὴ δεδῆναι μὴδὲ μάχεσθαι πρὸς ἑμπορίστους. Βάλλει δὲ τις τοῦτον τῶν Λατίνων διὰ τῆς τζάγγρας (36) κατὰ τῆς κόρυθος. Ἡ δὲ τζά-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἢ μεγάλου Νικολάου. ἢ ἔτι ἦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

ubi Codex Barbaro-Græcus: Πλέοντες καὶ πρῆμα- τελας ποιοῦντες, καὶ εἰς τὴν χώραν τῆς βασιλείας ἔγκουσατοῖ ὄντες, καὶ ἐκ τούτων κερδαίνοντες· ubi Meursius ἐγκουστήτους et ἐγκουσατοῦς *onus* vertit. Atqui Nicetas ita videtur appellasse πανούρ- γους τὸ φρόνημα, et πρὸς τὸ λαβεῖν χεῖρα προτεί- νοντας, callidis præditis ingeniis, et a turpia lucra, sordidosve quæstus proclives; quales sunt *excusati*, qui sænus nauticum, et onerariis navibus mercimo- nia exercent.

(36) Τζάγγρας. Ducas, *Hist.* cap. 24: Αὐτοὶ ἐκ τῶν τριήρων ἐξαγαγὼν θώρακας, περιεφάλατα, δόρυ, τζάγγρας, καὶ πᾶν εἶδος ἀρμάτων. Joann. Cananus: Οἱ δὲ ἔνι μάχονται ἐξ ἐκείνης; ὕπισθεν μετὰ τζαγγρῶν τε καὶ τόξων, etc. Narratio ms. de Belissario: Φαλκόνες, καὶ πετρίτες, τζάγγρας καὶ μπάλιστρερίδας, τόξα, καὶ τοξατόρους; σκευὴ καὶ πομπὰ; ἐρίδες, etc. Jam tandem percipimus, Anna prævia, quod genus armorum fuit τζάγγρα; neque enim fuit arcus nudus, quod vult Meursius, neque *zagala*, seu jaculum, uti apud Ducam interpretatur vir doctus, sed *arcus balcaris*, nostris *arbaleste*; cujus usum, suo ayo, Græcis hætenus incognitum, a Latinis vero inventum et excogitatum testatur Anna; unde eadem id genus arcus, τζῆον βαρβαρικόν, Cantacuzeno, lib. 1,

cap. 36, latinicè dicitur. Apud Latinos ejus usum antiquissimum fuisse docemur ex H. Wisigoth. lib. viii, tit. 4, § 23: *Si quis — laqueos, vel arcus præciderit, seu balistas.* Neque enim hoc loco *ballista* pro majori machina, qua muri quatuntur, quam vulgo *ballistram* vocant, sumitur. *Glossar.* *Lat. Gr.* Ballistra, σφενδόνη, μάγγανον πολεμικόν. *Glossar. Gr. Lat.* Βαλλίστρα, *tormenium murale.* Καταπέλτης, *ballistra*; *ballistrari*, σφενδοῆσαι; tametsi ab ejusmodi machinarum fabrica et forma, balistarum inventionem profluxisse constat, quod nemo inficiabitur, qui Rigaltinum ad Onosandrum, et Lipsium in Poliorcet. consulit et comparabit. Balistarum vero usus sensim apud nostros desit, qui bellis istis Saracenicis frequens fuit, seu quod a summis pontificibus, una cum infectis veneno sagittis, vel gladiis, identidem interdictus sit in Christianorum præliis (*Concil. Rom.* an. 1159, can. 29; lib. v *Decret. Greg.* tit. 15), vel quod iis vii viro strenuo indignum putaretur, qui nulla arte, nullave industria aut dexteritate hocce armorum genere hostem prosterneret. Eo spectant verba Joinvillæ in *Hist. S. Ludovici*: — *Et devés savoir que à cette fois là furent faiz les plus beaux faiz d'armes, qui oncques furent faiz ou veage d'oultre mer, tant d'une part, que d'autre. Car nul ne l'roit*

γρα τόξον μὲν ἐστὶ βαρβαρικὸν καὶ Ἑλλησι παντε-
λῶς ἀγνωσούμενον. Τείνεται δὲ οὐχὶ τῆς μὲν δεξιᾶς
ἐλκούςης τὴν νευρὰν, τῆς δὲ λαῖδας ἀνθελκούσης τὸ
τόξον, ἀλλὰ δεῖ τὸν διατείνοντα τὸ ὄργανον τοῦτι τὸ
πολεμικὸν καὶ ἐκηθολώτατον, ὡς ἂν τις εἴποι, ὕπ-
τιον καίμενον, ἐκάτερον μὲν τῶν ποδῶν ἐνερεῖσαι
τοῖς ἡμικυκλίοις; τοῦ τόξου, ἀμφοτέροις δὲ ταῖς
χερσὶ τὴν νευρὰν μάλα γενναίως ἀνθελκούσαι. Ἡ,
κατὰ τὸ μέσον, σωλὴν ἐστὶ κυλινδρικὸν ἡμίτομον
ἐξημμένον αὐτῆς τῆς νευρᾶς, καὶ ὡσπερ τι βέλος
ἀξιόλογον μέγεθος ἀπολαμβάνων, διήκει ἀπ' αὐτῆς
τῆς νευρᾶς ἐς τὸ τοῦ τόξου μεσαίτατον, ἀφ' οὗ βέλη
παντοδαπὰ διεκπίπτουσιν. Ἐν τούτῳ τοίνυν τὰ βέλη
τιθέμενα βραχύτατα μὲν ³⁵ τῷ μήκει, παχύτατα
(37) δὲ καὶ πρόσθεν ἀξιόμαχον βάρος σιδήρου λαμ-
βάνοντα ³⁶, καὶ τῇ ἀφέσει (38) τῆς νευρᾶς μετὰ
σφοδρότητος; καὶ ῥύμης ἀπάσης ἀφιέσης; τὰ βέλεμ-
μα ³⁷ οὗ ἂν τύχοι ἐπισπεσόντα, οὐκ εἰς τοῦμα-
λιν ἀποπίπτει, ἀλλὰ καὶ ἀπίδα διέτρησε καὶ θώ-
ρακα βαρυσίδηρον διατεμόντα, ἐκείθεν διὰ θατέρου
μέρους ἐξεπέτασθη. Οὕτως ἐστὶ σφοδρὰ καὶ ἀκατά-
σχετος ἡ ἀφesis τῶν τοιοῦτων βελῶν. Ἡδὴ τοῦτο τὸ
βέλος καὶ ἀνδριάντα διεπερόνησε χαλκοῦν. Καὶ

Variae lectiones ex cod. Coislm.

³⁵ ὄντα. ³⁶ καταλαμβάνοντα. ³⁷ Βέλεμνα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

*d'arc, d'arbaleste, ne d'artillerie. Mais estoient les
coups qu'on donnoit l'un sur l'autre à belles masses,
espées, et futs de lances. At istius armorum generis
usum revocavit postmodum Richardus Anglorum
rex, et in Galliam induxit in bellis contra Philip-
pum Aug. Nam, ut ait Willelmus Brito, lib. II
Philipp. :*

*Francigenis nostris illis ignota diebus
Res erat omnino, quid balistarius arcus,
Quid balista foret, nec habebat in agmine toto
Rex quemquam sciret armis qui talibus usi.*

Joann. Bromptonus in Rich. : *Ipse tiquidem hoc
genus sagittandi, quod arcubalistarum dicitur,
jamdudum sopitum in usum, ut dicitur, revocavit,
unde et in ea peritus plures manu propria peremit,
quo et ipse postmodum in terra propria impræmuni-
tus et inopinatus periiit. Willelmus Guiart in Phil.
Aug. obsidionem Acconensem commemorans, Ri-
chardum ait primum earum usum in Galliam in-
venxisse :*

*Venus estoit nouvellement
Des arbalestes li usages,
Richard qui de liex fais iert sages,
Tant soit il d'autres deporté,
L'ot poi ains en France uporté.
Si con les chroniques desquieurent.*

Idem denique Willelmus Brito, lib. v de Richardi
cæde :

358 *Porrigit Guidoni balistam qui tenet arcum,
Ut sua quæ misit Richardo missa remittat,
Hac toto non alia Richardum morte perire,
Ut qui Francigenis balistæ primitus usum
Tradidit, ipse sui rem primitus experiatur,
Quamque alios docuit in se vim sentiat artis.*

Verum unde ejusmodi balistas Græci τζάγγρα; vo-
carint, plane mihi incomperitum. Nam ejusce avi
scriptores Latini, Albertus Aq. lib. II, cap. 55;
lib III, cap. 41; lib. VI, cap. 9, 16, et alii pa-sim
arcus baleares; Willelmus Brito locis citatis, mo-

vectus, Latinos, propria ipsorum lingua utens,
admonebat, ne metuerent, neu arma expedirent in
ejusdem fidei ac religionis homines. Hæc dicentem
Latinorum aliquis excussio tzaugra telo pulsat in
galea. Est vero tzaugra barbarici species arcus
Græcis ignota funditus. Tenditur autem non dex-
tera trahente nervum, læva costam arcus in con-
trarium diducente, sed oportet eum qui bellicam
istam longissime jaculantem machinam intendit,
utroque pede summe adnitendo propellere curva-
turam arcus, et simul utraque manu magna vi
attracte transversum nervum, ejus circa medium
tubus est forma cylindri dimidiati, aptus suspen-
susque ex ipso nervo; ac crassitie ac longitudine
magni teli, per cordam quam trajicit ad medium
arcus punctum pertinens. Ex hoc quasi ca. ali con-
cavo excutiantur impetu magno in eam prius
inserta tela, brevia illa quidem, sed crassissima,
et ferro prægr. v. tr, ad tanto validiorem et inelucta-
bilem concipiendum impetum. Sane ubi laxatione
nervi tubo inserta sagitta ejicitur, tanta fertur
vehementia nulla ut plane soliditas aut durities ei
repellendæ par sit, adeo ut clypeus quamvis firmus

nachus Vallis Sarnaii, cap. 42; Cæsarius Heisterb.
lib. I, cap. 16, etc., balistas nuncupant. Deinde
etsi variae fuerunt balistarum species, quarum ali-
quot meminit Sanutus, lib. II, part. IV, cap. 4,
aliæ vero recensentur apud script. vernaculos,
*Arbaleste de cor, et d'if, a tour, a haussepié et a un
pié, a baudrier, ou baudreer, et a tailler;* nihil tam-
en in his vocabulis deprehendas, quod ad τζάγ-
γρα vocem accedat, quam etiam extrema retinuit
Græcia, quæ inde τζαγγροτοξότα; et τζαγγράτο-
ρα; quos balistarios nostri vocant, confecit. Apud
Pachymerein quidam Σγουρὸς στρατοπεδάρχης τῶν
τζαγγράτῶρων occurrit, quæ dignitas eadem fuit,
quæ scriptoribus nostris dicitur, *le grand maistre
des arbalétriers.*

(37) *Παχύτατα.* Brevia illa quidem balistarum
erant tela, sed spissiora et forma quadrata; unde
quadrellos, nostri *quarreaux* vocabant. Willelmus
Brito, lib. II :

*Nec tamen interea cessat balista, vel arcus,
Quadrellos hæc multiplicat, pluit ille sagittas.*

D G. de Podio Laur. cap. 57 : *Mortuus est ictu
quadrelli. Quarellus dixit Rigordus non semel, et
Math. Paris. W. Guiart, an. 1219 :*

*A tant tendent de tous costez
Aus arbalestes devaler,
Et puis laissent quarreaux aller.*

Idem in S. Ludovico :

*Messire Alfons un iour ataignent,
Qui armez iert de son atour,
D'un quarrel d'arbaleste a tour.*

Le Roman de Garin :

*Volent pilel plus que plus par pré,
Et les sajettes, et carria; empenez.*

(38) *Καὶ τῇ ἀφέσει.* Willelmus Brito, lib. v :

*Guido nucem volvit balista pollice lævo,
Dextra premit clavem, sonat una nervus, et ecce
In regis scapula stabat fatalis arundo.*

perforetur, et lorica quantovis ære rigens, non ea solum parte qua telum excipit, verum etiam in adversa superficie per trajectory diametro corpus transverberetur; adeo nihil hunc ictum frustrari potest. Quin etiam ferunt ejusmodi teli acie transfigi signum æneum. et si mœnibus civitatis maxime impactum fuerit, mucronem perterebrato muro ab interiori urbis parte spectandum se dare; aut certe, si crassior murus fuerit, totum in ejus medio haustum atque abditum manere. Talis quadam machina tzangra est; dæmonicum plane inventum hominibus perdendis. Siquidem quem hoc tormento pestis excussa perculerit, miserimum semel abripit, sine remedii spe, sine plagæ sensu morientem. Mariano igitur emissum tzangra jaculum in galeam incidens summam, diffregit obiter, ejus verticem transvolans, caput ipsum ne capilli quidem tenuis strinxit, Deo protegente. Irritatus ferax juvenis telum librat in comitis collineans brachium; nec aberravit aut repulsa sagitta est, sed transdaecto clypeo per intimam et ipsam vi trajectory loricæ laminam latus hausit viri. Erat intimorum commilitonum comitis istius tertius decimus sacerdos Latinus quidam. **292** Is animadverso e puppi Mariani ausu in comitem, multis vicissim ulciscens jactibus Marianum petiit, nec ipsum propterea cessantem, sed et pro se pugnantem ipsum strenue et suos ad generose rem gerendam animantem. Pugna ibi conseritur tam cruenta ut Latini sacerdotis milites qua vulneribus debilitati, qua pugna fessi tertio mutandi novis succedentibus fuerint. At sacerdos multis plagis transfixus, cruoreque circumfluens, perstabat tamen in loco idem intrepidus. Non enim quæ apud nos viget sacerdotalis lenitatis disciplina Latinis in usu quoque est. Nos videlicet sacris jussi canonibus ac legibus, evangelicoque ipso persuasi dogmate, sancimus illud observatione inviolata teneri solitum: Ne stringas, ne inflames, ne tangas, sacerdos enim es. At barbarus Latinus simul atque initiatus sacris primitias sacrificii libaverit, clypeo statim in lævam inserto, correpta in dexteram vibrataque lancea, simul divinum communicat corpus ac sanguinem, simul torvum ac sanguinariū tuetur, designans ad eandem homines

Varie lectiones ex cod. Coislin.

²⁷ ἀθλιώτατα. ²⁸ ἐντετάλμεθα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(39) Λατῖνος. Id etiam Latinis objectum a Græcis scribit Petrus Diacon. lib. iv *Chron. Casin.* c. 117, apud quem Græcus sic Latino insert: *In occidentali climate propheticum illud videmus impletum: Erit ut populus sic sacerdos, cum pontifices ad bella prodeant, ut papa vester Innocentius facit. Quod quidem, ut ait Petrus Damianus, lib. iv, epist. 9, satis videtur absurdum, ut ipsi Domini sacerdotes attentent, quod turbis vulgaribus prohibetur, et quod verbis impugnant, operibus asserant.* Et sane non injuria in nostris objectum; nam etsi lege ecclesiastica et conciliorum canonibus arma tractare venterent sacerdotes, sæpe tamen legimus ipsos interfuisse præliis, in iisque acriter dimicasse. Atque pravo mori isti ascribendum, quod arma tractare aut ferre clericis interdicant passim concilia Gallicana et provincialia, Herdense, c. 4; Matiscon. c. 5; **359** Liptin. c. 2; Vermoriense, an. 752, c. 16; Codex Carolin. epist. 77; Capitula selecta Caroli M. an. 800, cap. 2, 3, 4 et 5, apud Sirmund. tom. II *Concil.*; Capitulare episcoporum. an. 802, c. 18; apud eundem, *Concil. Mogunt.* an. 813, c. 17; Meldense, an. 845, c. 37; Capitul. Herardi archiep. Turonens. cap. 50, 113; Concilium Metense, an. 888, c. 6, etc. Observat porro cardinalis Baronius, an. 888, exsecrandum plane diu istiusmodi facinus inolevisse in Gallis, ut tam episcopi, quam abbates ad bella procederent, in hostes irruerent, cæderent ipsos, et ab ipsis cæderentur; jureque conqueritur ab ejus temporis scriptoribus laudatos reperiri nomine bellicæ fortitudinis, cum tanquam sacrorum canonum violatores, et muneris pastoralis et nominis desertores detestandi fuissent. Vide O. servat. ad Joinville pag. 50.

oculis vir sanguinum : quidni hoc enim tali ex Psalmis Davidicis non aptetur ? Adeo barbarum hoc genus non minus sibi belli ac gladii jus usumque arrogat quam sacerdotii apicem deposcit. Unde hic belligator magis quam sacrificus eodem tempore et stolam sacerdotalem induit, et manubrio vel remi vel gladii manum admovit pugnae navali lacessendae promptam : ipse ad pugnandum cumque mari cumque viris simul ex aequo paratus. Quem equidem quando, quod facere coepi, cum nostratibus mystis comparo, illum et ejus similes bellicosum ac Pharaoni terra marique infestum Mosis Aaronisque gerere sacerdotium arbitror : nostros mansueti Domini, qui princeps Christianum sacerdotium instituit, agnosco successores.

Ἄλλὰ τῆς μάχης ἐξ ἑσπέρας αὐτῆς μέχρι ἡμέρας ἐπιφανούσης ἡμέρας καρτερᾶς γεγυνοίας, ὑπέικουσι κἂν μὴ ἐβούλοντο οἱ Λατῖνοι τῷ Μαρριανῷ, λόγον ἀπαθείας ἐξ αὐτοῦ αἰτησάμενοι καὶ τυχόντες. Ὁ δὲ γε μαχιμώτατος ἱερεὺς ἐκεῖνος, οὐδὲ τῶν εἰρηνικῶν σπονδῶν τελουμένων, τῆς μάχης ἐπέπαυτο, ἀλλὰ τὸν γωρυτὸν τῶν βελῶν ἐκκενῶσας χερμάδα ἀναλαβόμενος λίθον πέμπει κατὰ τοῦ Μαρριανοῦ. Τοῦ δὲ τὴν κεφαλὴν διὰ τῆς ἀσπίδος περιφράττοντος πλήξας τὴν ἀσπίδα διεῖλε τετραχῆς, καὶ τὴν κίρῳθα κατέθραυσεν. Ὁ δὲ Μαρριανὸς τῆ τοῦ λίθου βολῆ συγχυθεὶς ἀπολωλεκῶς τὸ φρονεῖν τῆς ψυχῆς, ἀναυδος παραχρῆμα ἐφ' ἱκανὸν ἔκειτο, ὡσπερ ὁ Ἐκτωρ ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς τοῦ λίθου βολῆς τοῦ Αἰαντος μικροῦ δεῖν ἐψυχοράγει. Μόλις δ' ἀνεγκῶν καὶ ἑαυτὸν συναγαγὼν τρισσάκις τὸν παίσαντα ἐπληξε, βέλεμα ἑκατ' αὐτοῦ ἐπαφείξ. Ὁ δὲ πολέμαρχος ἐκεῖνος μᾶλλον ἢ ἱερεὺς μηδέποτε μάχης κορηννύμενος, ἐπεὶ καὶ τοὺς λίθους ἅπαντας ἀπεπέμψατο τῶν χειρῶν, καὶ ἀπλῶς ἦν, καὶ λίθων κενὸς καὶ βελῶν, οὐκ ἔχων ὅ τι καὶ δράσειεν, οὐδὲ δι' ὧν ἀμυνεῖται τὸν ἀντίπαλον, ἐσφάδαζε μὲν ἐνταῦθα καὶ ἑαυτὸν συστρεφόμενος τοῖς γούν παρατυχοῦσιν αὐτίκα καὶ ἀποχρώμενος ἦν. Σάκκον οὖν μάξης μεστὸν ἐφευράμενος ἐκείθεν ἀπὸ τοῦ σάκκου καθάπερ χερμάδας τὰς μάξας ἐβαλλεν, ὡσπερ ἱερατεύων καὶ τελετὴν τινα ποιούμενος καὶ ἱεροτελεστίαν τὴν πόλεμον. Μάξαν γούν τινα μίαν ἀναλαβόμενος καὶ ὅλην χειρὶ πιθήσας, ἐπαφίησι ταύτην κατὰ τῆς Μαρριανοῦ ὄψεως, καὶ πλήττει τοῦτον κατὰ τῆς παρεῖδς. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ κατὰ τὴν ἱερέα ἐκεῖνον καὶ τὴν ναῦν καὶ τοὺς ἐπιβάτας. Ὁ δὲ κόμης Πρεβέντζης πιστεύσας ἑαυτὸν οὖν αὐτῆ τῆ νητὶ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν, προθύμως τῷ Μαρριανῷ εἶπετο τοῦ λοιποῦ. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν χέρσον γενόμενοι ἀπέβαινον τῆς νηὸς, πολλὰ καὶ πολλάκι· ὁ ἱερεὺς ἐκεῖνος ἐζήτει τὸν Μαρριανόν, τὴν κλήσιν μὲν αὐτοῦ μὴ ἐπιγινώσκων, ἀπὸ δὲ τοῦ χρώματος τῶν ἀμφίων τοῦτον ἀνακαλούμενος. Προσελθὼν δὲ ²⁰ περιχυθεὶς κατησπάζετο, ἐγκαυῶμενος ἅμα, ὡς *Εἰ μοι κατὰ τὴν χέρσον ἐντετυχήκατε, πολλοὶ ἄν ταῖς ἐμαῖς χερσὶν ἀντηρέθητε*. Ἐκβαλὼν δ' ἐπιβίβωσι τοῦτω ἀργυροῦν θηρίκλειον (40), τιμῆς στατήρων ἑκατὸν πρὸς τοῖς

Verum ut de pugna pertexam, tracta ea magnis utrimque animis a vespera ad postridianam lucem, Latinos tandem vel ingratis cedere compulsi, et cum Mariano deditionem pro incolumitatis fide pacisci. At pugnacissimus ille sacerdos haudquam uti gratia oblata sustinuit, aut in lucro ponere precariam salutem. Quin pacta quamvis proclamataque jam concordia, nihilo minus acriter pugnam urgebat, ac quod exinanita telum manui pharetra negaret, saxum in Mariani caput impexit; provisam ille molem sublato in verticem excepit sento. Porro lapis tanto impetu ruebat, ut scuto in partes quatuor diffracto galeam perforaverit : quo ictu concussus confususque ac tantum non exanimatus Marianus diu sine voce, sine sensu jacuit, ut Hector ille lapide appetitus ab Ajace, cujus vi quin exspiraret parum absuit. Tamen postquam aegre se recepit **293** restituitque in pedes, copiose ultus percussorem multis appetitum telis triplici vulnere affecit. At tribunus iste militaris verius quam sacerdos satiri nunquam pugna poterat. Verum animo adhuc ardenti deerat instrumenta iræ ; nam et exhausta prius pharetra jaculis carebat, et saxa quæ succenturiare telis ceperat, ipsa quoque defecerant. Hic homo æstquare tamen, jactareque se ac in omnem partem erumpere, impotens sui : et quod hosti quo plus nocere cuperet, minus posset, deficiente telorum copia, non minori furore quam irritatus aper aut alia venabulis circumventa bestia in seipsum incurrens seque contorquens. Ergo cum quidquid ei tum forte ad manum acciderat telum ira faceret, saccum conspicatus plenum panibus, cupide arripuit, expromptisque inde ponderibus ad prælium abutens, duratos nauticæ annonæ bolos tanquam lapides in capita hostium liberalissime torquebat, velut ne sic quidem a sacerdotiali functione deficiens, sed panem vel tunc in pugna distribuens, et eulogias spargens, quasi ut sanguinarium furorem belli cum pacifico sacrorum usu conciliaret. Correptum ergo valide manuque impulsus tota panem unum in Mariani vultum impingens in gena illum percutit. Hactenus de nave illa Gallisque vectoribus, præclaroque in primis isto sacerdote. Cæterum provinciæ comes sui navisque

Variælectiones ex cod. Coislin

²⁰ βέλεμα. ²⁰ δὲ τοῦτω.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(40) *θηρίκλειον*. Nicetas in Man. lib. III, n. 6. Adde Hoeschel. in Not.

sux ac suorum deditione Mariano facta, securus in ἄ τριάκοντα. Ταῦτα δὲ ὁμιλῶν καὶ διδοὺς ἐξεπε-
 cius fide, duci se sinebat. Appellit in terram navis. πνεύκει.

Excedunt Galli. Ex iis sacerdos ille multum et anxie querebat Marianum, non nomine illum qui-
 dem compellens proprio, id enim ignorabat, verum eum a colore vestium satis designans, et sic voci-
 tans. Inventum tandem hominem amicissime amplexatus salutavit quam officiosissime; gratulans-
 que simul et glorians allocutus hunc in modum est: *Si mihi terra occurrissetis, multi utique meis
 eratis casuri manibus.* Mox argenteum calicem, pretii staterum triginta supra centum, Mariano in
 manus dat, atque his dictis datisque exspiravit.

Interim comes Gotthofredus, jam tum mari trans-
 ito cum aliis comitibus, et exercitu in quo equi-
 tum decem, peditum septuaginta millia numeraban-
 tur, Constantinopolim ipse pervenerat, copiis circa
 Propontidem intra vallum collocatis, eo ambitu ca-
 strorum, ut a ponte prope Cosmidium sito usque ad
 Sanctum Phocam extenderetur. Instabat apud Got-
 thofredum imperator ut suas copias ultra Propon-
 tidis fretum deportaret. At ille diem e die ducens
 causasque alias ex aliis prætexens moras sedulo
 necebat, Baimundum nimirum et cæteros oppre-
 tiens qui specie religionis ac belli sacri perniciem
 Imperatori machinabantur; a quo nondum se ultio-
 nem repetisse meminerant splendidæ victoriæ il-
 lius, qua is apud **294** Larissam Baimundum et
 Gallos magno prælio fregerat. Scio non omnes
 Christianos qui sacro bello nomen dederant ista
 ambitiosa et nobis infesta cogitasse. Equidem Pet-
 rum illum quem dixi promulgatorem incentorem-
 que primum expeditionis Hierosolymitanæ talia me-
 ditatum haud crediderim; imo pleramque plebem
 illam simplici religione provectam facile arbitror.
 Magnates solum illos et principes Gallos Baimundi
 familiares aut necessarios, vel colloquia ejus, vel
 propria versutia depravaverat in istam malitiam
 Christianos ferendi dum Turcis minantur. Atque
 illi utcumque clam esse sua consilia putabant, non
 fallebant tamen imperatoris solertem animum, qui
 suæ prudentiæ in discrimine tanto non oblitus pro-
 vide congregatas accitasque infidelium copias cum
 ducibus ex gentibus iisdem strenuis et belli perit-
 is, datis litteris subsidere jussit ad oram Ponti
 littoralem, et divisos turmatim sparsis cohortium
 stationibus, occupare quantum est spatii ab Athyra
 ad ipsum Phileam (nomina sunt locorum regionis
 ejus), ibique observare excipereque insidiis, si qui a Gotthofredo ad Baimundum cæterosque qui sequeban-
 tur comites, aut vicissim ab istis ad Gotthofredum mitterentur cujusmodi commercium inter eos fovendis
 promovendisque perniciosis consiliis utile, abrumpi intercludique magnopere intererat.

Dum hæc clam utrimque dissimulatione mutua
 geruntur, contigit tale quippiam. Accersiverat ad
 se imperator comitum aliquos eorum qui cum

Varix lectiones ex cod. Coislin.

²¹ Βαϊμόνδου. Et sic postea semper. ²² ἢ αὐτοῖς ἐξ ἐκεῖνων. ²³ αἰτῶ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(41) *Γοττοφρέ.* Eodem an. 1096. sub medium
 mensis Augusti per Germaniam et Hungariam ex-
 peditionem suam aggressus est Gotthofredus. Alb.
 Aq. lib. II, cap. 4 et alii.

(42) *Μεγαλόπολις.* Pervenit Constantinopolim
 Gotthofredus biduo ante Natalem Domini, et ad
 urbis moenium conspectum castra metatus est.
 Baldricus, lib. I, pag. 91; et Guibertus, lib. II,
 cap. 12.

Ἄλλὰ καὶ ὁ κόμης Γοττοφρέ (41) τῷ τότε καιρῷ
 διαπεράτας μεθ' ἑτέρων κομητῶν καὶ στρατεύματος
 ἰππέων μὲν χιλιάδων δέκα, πεζῶν δὲ χιλιάδων
 ἑβδομήκοντα, καὶ καταλαθῶν τὴν Μεγαλόπολιν (42),
 περὶ τὰ μέρη τῆς Προποντιδὸς κατατίθεισιν αὐτοῦ
 τὸ στρατεύμα. Διῆκον ἀπὸ τῆς Ἐγγίστα τοῦ Κοσμι-
 δίου διαχειμένας γεφύρας (43) μέχρῃ καὶ αὐτοῦ τοῦ
 Ἁγίου Φωκά. Παραελευομένου δὲ αὐτῷ τοῦ βασι-
 λέως τὸν τῆς Προποντιδὸς διαπεράσαι πορθῶν
 ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπερτιθέμενος καὶ αἰτίαν αἰετῶ
 συνείρων ἀνεβάλλετο (44). Τὸ δὲ πᾶν, τὴν τοῦ Βαί-
 μόντου ²¹ καὶ τῶν λοιπῶν κομητῶν ἀνέμενον
 ἀρξίν. Καὶ γὰρ ὁ μὲν Πέτρος ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς εἰς
 προσκύνησιν τοῦ ἁγίου τάφου τὴν τοσαύτην ὁδοπο-
 ρίαν ἀνεδέξατο, οἱ δὲ γε λοιποὶ κόμητες καὶ τούτων
 μᾶλλον ὁ Βαϊμόντος, παλαιὰν μῆνιν κατὰ τοῦ
 αὐτοκράτορος τρέφοντες, καὶ εὐκαιρίαν (45) ζητούντες
 ἀντίποινα τοῦτι παρασχεῖν τῆς λαμπρᾶς ἐκεῖνης
 νίκης ἦν ἤρατο κατ' αὐτοῦ ὅπως κατὰ τὴν Λάρισσαν
 τὴν μετ' αὐτοῦ συνῆψε πόλεμον, ὁμογνωμονήσαντες
 καὶ αὐτῆν τὴν Μεγαλόπολιν κατασχεῖν ὀνειρώττοντες,
 εἰς τὴν αὐτὴν ἐληλύθεισαν γνώμην καὶ τοῦτο
 πολλὰκις ἐμνημονεύσαντες ἀνωθεν, τῷ μὲν φαινομένῳ
 τὴν πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα ὁδοπορίαν ποιούμενοι, τῇ
 δ' ἀληθείᾳ τὴν αὐτοκράτορα τῆς ἀρχῆς παραλῦσαι
 καὶ τὴν Μεγαλόπολιν κατασχεῖν ἐθέλοντες. Ἄλλ' ὁ
 βασιλεὺς τὸ πανούργον αὐτῶν πάσαι γνώσκων τὰς
 τῶν ἐθνικῶν δυνάμεις σὺν αὐτοῖς ἡγεμόσι διὰ
 γραφῶν παρεκελεύσατο ἀπὸ τοῦ Ἀθύρα μέχρι
 αὐτοῦ Φιλῆα Ἰαθῶν καταστῆναι (τόπος δὲ παράλιος
 οὗτος τοῦ πόντου), καὶ ἐπεδρεύειν εἰπου τι; τοῦ
 Γοττοφρέ πρὸς τὴν Βαϊμόντον καὶ τοὺς ἐπισθεν
 ἐρχομένους κόμητας ἀποστέλλοιτο, ἐξ ἐκεῖνων ἢ
 αὐτῶν ²² πρὸς αὐτὸν ἀπείργειν αὐτῶν ²³ τὴν
 διόδον.

Ἐν τῷ μεταξύ δὲ γίνεται τι τοιοῦτον. Μετα-
 πεμφασμένου γὰρ τοῦ βασιλέως τινὰς τῶν μετὰ τοῦ
 Γοττοφρέ κομητῶν, ἐφ' ᾧ τούτοις συμβουλευσάσασθαι:

(45) *Γεφύρας.* De hoc ponte pluribus egimus ad
 Villhard. n. 85. Hujus præterea meminit Brye-
 nius, lib. III, n. 41; et Cinnamus, lib. II

(44) *Ἀρεβάλλετο.* Dilatationis causam afferunt
 scriptores, atque in iis Albertus Aq. lib. II, cap.
 4, 10, 11, 12.

(45) *Εὐκαιρία.* Robertus Mon. lib. I, de Alexio:
*Timebat enim ne tantus et tantorum exercitus in se
 consurgeret, etc.*

ὑποθέσθαι αὐτῷ πληρῶσαι τὸν ὄρκον, τριδομένου A
 τε τοῦ καιροῦ διὰ τὸ φύσει λάλον τε καὶ μακρηγο-
 ρώτατον τῶν Λατίνων, ψευδῆς διεδραμεν εἰς αὐτοὺς
 φήμη κατασχεθῆναι (46) τοὺς κόμητας παρὰ τοῦ
 βασιλέως. Εὐθύς οὖν πυκινὰ κατὰ τῆς Βυζαντίδος
 κεινῆνται φάλαγγες, καὶ παραχρῆμα τὰ κατὰ τὴν
 Ἀργυρὰν καλουμένην λίμνην (47) διακείμενα πα-
 λάτια παντελῶς ἐξηρίπωσαν, ἅμα δὲ καὶ τῶν τειχῶν
 τῆς Βυζαντίδος ἀπεπειρώοντο. Κἂν μὴ δι' ἐλεπδῶλων,
 οὐ γὰρ παρῆσαν, ἀλλὰ τῷ ἑαυτῶν πλήθει θαρρόντες
 τοσοῦτον κατεκινδυνεύσαντο³¹, ὡς καὶ πῦρ τολμῆσαι
 ἐπαφείναι κατὰ τῆς κάτωθεν τῶν ἀνακτόρων πύ-
 λης (48), ἀγχοῦ τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν ἱερὰρχαίς με-
 γίστου Νικολάου (49) πάλαι παρὰ τοῦ τῶν βασιλέων
 ἀνοικοδομηθέντος; τεμένους. Οὐ μόνον δὲ ὁπόσοι τοῦ
 συρφετώδους ἕγλου τῶν Βυζαντίων καὶ ἀνάκτιδες B
 πάντων καὶ ἀπειροπόλεμοι τὰς τῶν Λατίνων φάλαγγας
 θεασάμενοι ἴστανον, ὦμαζον³², ἑστερνοκτύπουον³³,
 μὴ ἔχοντες ὑπὸ φόβου ὅ τι καὶ δράσαιεν, ἀλλὰ καὶ
 μᾶλλον ὁπόσοι εὐνοίαι περὶ τὸν αὐτοκράτορα τὴν πέμ-
 πτην (50) ἐκείνην φανταζόμενοι: καθ' ἣν ἡ τῆς πόλεως
 γέγονεν ἄλυσις. Καὶ δεδιότες διὰ τοῦτο τὴν ἐνιστα-
 μένην ἡμέραν μῆτις ἔκτισις τῶν τότε γεγενημένων³⁴
 συμβαίη, πάντες δὲ ὅσοι στρατιωτικῆς εἰδήμονες
 ἦσαν, ἀσυντάκτως πρὸς τὰ βασίλεια συνέρχον.
 Ὁ δὲ βασιλεὺς ὠπλίσατο μὲν οὐδ' ἀπὸ οὐδὲ φολι-
 δωτῶν³⁵ περιεβάλετο θώρακα, οὐδὲ σάκος, οὐδ' ἔγ-
 χος ἔνηγκαλίσατο, οὐδὲ ξίφος περιεζώσατο, ἀλλ'
 ἑδραίως ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ ἐσταλμένος καθῆτο C
 θρόνου, καὶ μεθ' ἵαρου βλέμματος πάντας θαρ-
 βύων καὶ θάρσος ἐνίαις ταῖς σφῶν ψυχαῖς καὶ τοῖς
 συγγένει δὲ καὶ ἡγεμόσι τοῦ στρατοῦ περὶ τῶν
 μελλόντων συμβουλευόμενος. Τὰ μὲν οὖν³⁶ πρῶτα
 οὐδ' ὄντινα οὐν κατὰ τῶν Λατίνων τοῦ τείχους
 ἐξαγαγεῖν προεβύητο, τὴ μὲν διὰ τὴν ἐνισταμέ-
 νην ἐκείνην σεβασμίαν τῶν ἡμερῶν· πέμπτη γὰρ
 ἦν τῆς μεγίστης καὶ ἀγίας τῶν ἑβδομάδων, ἐν ἣ ὁ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³¹ κατηνευόσαντο (sic). ³² ὦμαζον. ³³ ἑστερνοκτύπουον. ³⁴ γεγενημένων. ³⁵ φολιδωτῶν. ³⁶ μὲν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(46) *Κατασχεθῆναι*. Albertus Aq. lib. ii, cap. 7, 8, Baldric. Guibert. Malmesbur. Tyrius, etc. agunt de hac Francorum comitum detentione.

(47) *Ἀργυρὰν λίμνην*. Huius paludis nomenit Pachymeres, lib. vii. At que fuerit palatiorum ad Argyram paludem appellatio, haud constat, nisi in universum magnifica illa ædificia intellexerit Anna in Europæano Bosphori litore exstructa: *Palatium nempe et turritas domos que spatium 30 milliarium in litore maris comprehendunt*, ait Albertus Aq. lib. ii, cap. 11. Argyræ perinde paludis peculiaritatem situm, et nominis rationem nondum comperi. Haud procul tamen a Blacherniana porta dissitam foisse assequor, ex eo quod porta urbis eadem senescente Græcia, ab Argyra palude, vocabulo truncato, *Cyrolymne* dicta sit Cantacuzeno, lib. i, cap. 51, 56; lib. 3, cap. 81; et Nicææ in Alex. lib. iii, n. 10; et πύλη πρὸς τὴν Ευρολίμνην, Nicéph. Gregoræ, lib. viii et ix. Aliud porro fuit Ἀργυρον, et Ἀργυρόνιον, locus ita dictus in litore Bosphori Asiatici, de quo Procopius, *De ædif. Just.*; Gyllius, *De Bosp. Thrac.* lib. iii, cap. 6; Leunclavius, in *Pand.* cap. 128; et Historia Bucicaldi, part. i, cap. 35

Gotthofredo venerant. Causa vocandi fuerat spes ab iis impetrandi ut suadere Gotthofredo vellent observationem eorum quæ juratus promiserat. Tractatio fuit hæc proluxior: propterea quod verbosum natura est Latinorum genus; occasione igitur diuturnioris commorationis comitum apud imperatorem, rumor exortus lateque diditus repente est: datos in custodiam comites imperatoris iussit. Ad atrocem hunc nuntium conurgunt Latinæ legiones, rectaque infestæ in urbem properant. Valentibus objecta primum palatia ad argenteam, quæ dicitur, paludem sita direpta destructaque funditus memores notas iræ ipsorum in futurum tulere. Nec furor hic consistit. Mœnia quæ etiam urbis Byzantiæ tentata, incursu quidem potius et stolido tumultu furentium, quam justis et tantæ munitioni quatiente paribus machinis quibus carebant. Sed fiduciam quidvis aggrediendi sume ipsi multitudinis conscientia dabat. Inde adeo confidentissimo incepto portæ quæ palatio subjecta est ignem admovere conabantur, sitæ prope templum, olim ab imperatoribus exstructum Maximi inter sacros antistites Nicolai. Consternatio hinc coorta magna est, non modo plebis Byzantiæ imbecillisque illius urbanæ multitudinis, passim ad conspectum famamque 295 Latinarum phalangium suspirantis, ejulantis, pectus plangentis, præ metu quid ageret, quove se verteret non habentis: sed vel potissimum studiosorum imperatoris qui feriam illam quintam urbi funestam qua olim Comnenorum ductu auspiciisque eapta direptaque Constantinopolis fuerat secum reputantes, male metuebant, ne sceleris istius ultionem in hæc similem orbe anniversario recurrentem divina Providentia tolerandam Alexio destinasset. In eo tumultu quicumque militari usu aliquo ac peritia erant præditi, nemine licet vocante, injussu pro se quisque con-

(48) *Τῶν ἀνακτόρων πύλης*. Portæ palatii, non Magni, quod ad Propontidis litus exstitit sed Blacherniani, quæ a vicino palatio Blacherniana dicta fuit, ut supra observatum. In eo enim tractu versus Consudium et Argyram paludem castra posuisse Gallos tradunt scriptores omnes.
 (49) *Νικολάου*. Proinde æles D. Nicolao sacra, quam intra Magni palatii ambitum, atque adeo Sophiano templo proximam diximus ad pag. 52. Hanc DD. Prisco et Nicolao primitus saceratam extra Urbem, ad Blachernianum murum, a Justiniano instauratam docet Procopius, lib. i *De ædif. Just.*, postmodum confligrasse Heraclio imperante, ignem immittente Avarum Chagano, tradit *Chronicon Alexandrinum*. Illam opinor esse ædem, 360 quam D. des Hayes in *Itinerario Orient.* a Dominicanis Patribus possideri hac tempestate scribit.
 (50) *Πέμπτην*. Vide supra pag. 51. Mansit vero Gotthofredus cum universo exercitu in consiliis urbis a Nativitate Christi ad Pentecosten. Hostiles tamen Gallorum excursus in medium Januarii an. 1097 videtur referre Albertus Aq. lib. ii, cap. 10, 11 et 16.

fluebant ad regiam. At imperator non lorica interiori A
latus, non clypeo levam, non hasta dexteram armavit; verum ornatu regio quasi securus in imperatorio solio considens renidensque ad omnes, partim obtutu ipso lætitiæ animosque adstantibus, partim sermone non minus forti virilique faciebat: multa de rebus in futurum imminentibus ex usu presentium sedate at prudenter disputans, tanquam majore omni solutus cura. Primum omnium venit prodire ullum in Latinos armatum aut hostile in ipsos quidpiam moliri. Duplici id ex causa constituerat; nam et diei religio, quæ tunc erat feria quinta maximæ sanctæque hebdomædis, quando Salvator ignominiosam pro omnibus necem subiit, colenda ipsi tali cessatione videbatur, et a civili bello fundendoque Christiano sanguine, pio abhorrens animo quidvis experiendum ferendo putabat prius, quam ut in istam extremam infandi mali necessitatem veniretur. Crebris ergo et blandis missitandis ad Latinos nuntiis rogabat illos, incepto intempestivo desisterent: *Sacram*, inquit, *lucem et cæsum hodie pro nobis omnibus reveremini Dominum: neque ei tantulum concessisse dedignemini, qui Deus cum esset nec crucem nec clavos, nec lanceam, supplicia maleficis debita, sustinere nostræ salutis causa recusaverit. Quod si pugna tanta cupido est, sustinete usque post instantem Dominicæ Resurrectionis diem. Tunc parati et nos ad prælium prodibimus*. His adco non flexi motive Latini ut nihilominus densarent ordines jactusque telorum frequentarent, tam licenter quidem ut quemdam solium insidenti Augusto proxime apparentem adverso pectore percusserint, unde factum ut plerique astantium hinc inde imperatori recesserint: ipso interim immote, ac non modo sine ulla significatione metus in sede perstante, verum etiam placide increpante timorem circumstantium: quæ animi præsentia plerisque admirationi erat. Ad extremum ubi satis comperit compositionis spem omnem ac mortæ disjectam: ruere haud dubie Latinos irrevocabiles admovereque jam se mox insulturos,

Σωτήρ τὸν ἐπονεῖδιστον ὑπὲρ ἀπάντων ὑπέστη θά-
τατον· τὴ δὲ καὶ τὸν ἐμφύλιον παρεκκλίνων φόνον.
Πολλάκι; οὖν μεταπεμφόμενος ἐβούλετο τοῦ τοιού-
του ἀπέχεσθαι ἔργου, Αἰδέσθητε, λέγων, τὸν ὑπὲρ
πάντων ἡμῶν τὴν σήμερον σφαγέντα Θεόν. μηδὲ
σταυρὸν, καὶ ἤλους, καὶ λόγχην, τὰ ἰο κακοῦργοις
προσῆκοντα, τῆς ἡμῶν ἕνεκα παραιτησάμενον
σωτηρίας. Εἰ δὲ μάχης ὑμῖν ἐξεσίς ἐστι, μετὰ
τὴν ἀναστάσιμον τοῦ Σωτήρος ἡμέραν καὶ ἡμεῖς
ἔτοιμοι παρεσόμεθα. Οἱ δὲ οὐ μόνον οὐχ ὑπέ-
κοντο ἰ, ἀλλὰ καὶ κατεπύκνουν τὰς φάλαγγας, συ-
χνὰς τὰς βολὰς πέμποντες, ὡς καὶ τινα τῶν ἀγγῶ
τοῦ βασιλικῆς θρόνου ἱσταμένων κατὰ τὴ στέρνον
πλήξαι. Ὅπερ οἱ πλείονες τῶν ἐφ' ἐκάτερα περι-
σταμένων τοῦ βασιλέως θεωρούμενοι ἀνεχώρουν. Ὅ
δὲ ἀτρέμας ἐκάθητο ἀνακτώμενος; τοῦτους; καὶ
πράως; πως νεμεσῶν. Ὅ ἰ καὶ θάμβος πᾶσι παρεί-
χεν. Ἐπεὶ δ' ἀναισχύτως τοὺς Λατίνους τοῖς τεί-
χεσι πελάζοντας ἑώρα, καὶ τὸ συμφέρον βουλευο-
μένῳ μὴ ὑπέκοντας, τὰ μὲν πρῶτα μεταπεμφό-
μενος τὸν γαμβρὸν (51) αὐτοῦ Νικηφόρον τὸν ἐμὸν
Καίσαρα, παρεκελεύσατο ἄνδρας πολεμικωτάτους
ἀναλαβόμενον καὶ τοξείας εἰδήμονας τοῦ τείχους
διώθεν καταστήσαι, παρεγγυησάμενος συχνούς μὲν
ἄιστους κατὰ τῶν Λατίνων ἐκπέμπειν, μὴ κατὰ
σοκοῦ δὲ, ἀλλὰ διαμαρτάνειν τὰ πλεῖω, ὡς μό-
νον ἐκφοβεῖν τῇ πυκνότητι τῶν βελῶν, ἀναρῆιν
δὲ μηδαμῶς· ἐδέδει; γὰρ, ὡς ἔνωθεν εἰρηται, τὸ
τῆς ἡμέρας σεβασίμουν, καὶ τὸν ἐμφύλιον φόνον
οὐκ ἤθελεν. Ἐτέρους δὲ τῶν ἐκκρίτων ἡγεμόνας
τοὺς πλείους μὲν τόξα φέροντας, τοὺς δὲ ἄγχεα ἰ
μακρὰ ἀνακαλισσάμενους τὴν κατὰ τὸν Ἁγιον Ῥω-
μανὸν πύλην (52) ἀναπετάσαντας σφοδρὴν ἐνδείξα-
σθαι κατ' αὐτῶν τὴν ὀρμὴν ἐκέλευε, τοιαύτην κατα-
στησάμενους τὴν παράταξιν, ἕκαστον τῶν τὰ δόρυτα
φερόντων ὑπὸ δύο ἐξ ἑκατέρου φυλάττεσθαι πελτι-
στῶν μέρους, οὕτω δὲ ἑαυτοὺς καταστήσαντας,
αὐτοὺς μὲν βραδεί; ποτὶ σταίχειν, ὀλίγους; δὲ τινὰς
τῆς τοξείας; εἰδήμονας, κατὰ τῶν Κέλτων προεκ-
πέμπειν, πύρρωθεν μὲν τοὺς ἄιστους; βάλλοντας,
καὶ ἐφ' ἐκάτερα πυκνὰ περιστρεφόμενους· ἐπάν δὲ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἰ τοῖς. ἰ ὑπέκονον. ἰ ὦ. ἰ ἔγχεα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) *Τὸν γαμβρὸν*. Vix crediderim ea tempe-
state Nicephorum Bryennium Alexii generum fuisse. Anna enim Constantino Ducæ Porphyrogenetæ
pacta, eodem præpostera morte sublato, jam nu-
bilibus Nicephoro uxor data est, ut auctor est Zo-
narus. Hoc autem anno 1097, Anna vix 40 ætatis
annum excesserat, utpote nata an. 1086. Istius
porro Græcorum cum Gallis conflictus eventum
longe aliter narrant Tudebodus, lib. 1; Albertus
Aq. lib. 11, cap. 13; Syrius, lib. 11, cap. 8 et alii.
(52) *Κατὰ τὴν Ἁγιον Ῥωμανὸν πύλην*. Portæ
S. Romani crebra est mentio apud auctores Byzan-
tinos, præsertim illos qui ultimam urbem expugna-
tionem scriptis mandarunt, ex quibus constat portam
esse ad muro terrestres. In *Chronico Alex.* an.
Heraclii 14, legimus Chagannum urbem obsidentem,
ἀπὸ τῆς Ἡδολυχνδρῶν πόρτας, ἕως τῆς πόρτας τοῦ
ἀγίου Ῥωμανοῦ turres castellatas 12 apposuisse.
Apud Nicetam in Bald. Cantacuzenum, lib. 1, cap.

56; Gregoram lib. 11; Laonicum, lib. vii; Phran-
zem, lib. 111, cap. 8, 9, 16; Ducam, cap. 58 *Hist.*
Polit. etc. Portam S. Romani observare est, nullo
alio situs indicio, quam quod una e Mediterraneis
fuerit. Leunclavius in *Pandect. Turc.* cap. 200, et
Crusius in *Turco-Græc.* tradunt illum esse, quæ
hodie, vocabulo Turcico, *Topcapisi* nuncupatur,
quo significatur porta Bombardaria, sive Turmen-
torum bellicorum, sic dicta, inquit idem Leuncl.
*quod ultimæ obsidionis tempore tormenta bellica fue-
rint huic opposita*, quod etiam a Duca, Laonico,
Phranze, et aliis traditur: quam in urbis partem
paulo ante, an. scilicet 1422, urbem obsidens
Amurathes tormenta sua statuerat, ut fuse prose-
quitur Joannes Canapus, ex cuius narratione por-
tam S. Romani Christianæ portæ proximam fuisse
colligimus. Ædem vero Romani, a qua portæ vi-
cinæ nomen videtur inditum, a B. Helena ædifica-
tam auctor est Codinus in *Originib.* CP.

τὸ μεταίχιμιον ἀποστενωθὲν θεάσασιντο, τῆνικαῦτα Α
 τοῖς συνεφεπομένοις αὐτοῖς τοξόταις παρακλειυτά-
 μενος πυκνοὺς ἐκπέμψαι τοὺς δίστους κατὰ τῶν
 ἵππων, οὐ τῶν ἐποχομένων, ὅλας ἡνίας κατὰ τῶν
 Λατίνων λύσαι· τὸ μὲν ἵνα ἵππων πληττομένων
 ἀποπαύηται τὸ πολὺ τῆς ὀρμῆς τῶν Κελτῶν καὶ μὴ
 βράδιως κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἱππάζωνται, τὸ δὲ τι
 δ' ⁴⁵ καὶ μάλλον ἵνα μὴ Χριστιανοὶ κτείνωνται. Ἐκ-
 θύμως τοῖνον τὸ βασιλικὸν ἀπεπλήρουν πρόσταγμα,
 καὶ τῆς πύλας ἀναπετάσαντες, καὶ ποτὲ μὲν τοὺς
 βυτήρας κατ' αὐτῶν ἐνδιδόντες, ποτὲ δὲ τοὺς ἵππους
 ἀνασειράζοντες, κτείνουσι μὲν πολλοὺς, ὀλίγοι
 δ' ἐξ αὐτῶν κατὰ ταυτηνὴν τὴν ἡμέραν ἐτρώθησαν.
 Οὗτοί μὲν οὖν ἐρρέσθων. Ὁ δ' ἐμὸς δεσπότης ὁ
 Καῖσαρ ἀναλαβόμενος, ὡς εἶρηται, τοὺς τῆς τοξείας
 εἰδήμονας ἐπὶ τῶν πύργων ἴστατο τοῖς Βαρβάρους
 ἐπιτοξαζόμενος. Καὶ πάντες μὲν εἶχον τόξα καὶ
 εὐστοχα καὶ εὐθυβολώτατα ⁴⁶· νεανίαι γὰρ ἦσαν
 σύμπαντες οὐχ ἤτους τοῦ Ὀμηρικοῦ Τεύχρου
 εἰς τοξικὴν ἐμπειρίαν. Τὸ δὲ τόξον τοῦ Καίσαρος,
 Ἀπόλλωνος ἦν ἄρα τόξον αὐτόχρημα· οὐδὲ γὰρ κατ'
 ἐκείνους τοὺς Ὀμηρικοὺς Ἕλληνας νευρήν μὲν μα-
 ζῶ, τόξῳ δὲ σίδηρον ἦγε τε καὶ ἐφήρμοττε κυνηγε-
 τῶν ἀρετὴν ἐνδεικνύμενος κατ' ἐκείνους, ἀλλ' ὥσπερ
 τις Ἡρικλῆς ἐξ ἀθανάτων τόξων θανασίμους ἀπέ-
 πεμπευ δίστοβς, καὶ οὐπερ ἂν στοχάσαιτο κατευστο-
 χῶν εἰ μόνον θελήσειε. Καὶ γὰρ ἐν ἄλλοις καιροῖς,
 ὀπηνίκα καιρὸς ἀγώνος καὶ μάχης παρῆν, ὄντινα
 καὶ σκοπὴν ἔθετο, εὐθύς οὐκ ἄστοχον ἐβαλλεν, καὶ ᾧ
 ἂν μέριε ἐπετοξάζατο, κατ' ἐκείνου τοῦ μέρους εὐθύς
 ἐτίρωσκεν ἀεὶ· οὕτως ἰσχυρὸν ἔτινε τόξον ἐκείνος
 καὶ βέλος· ἠρῖε δὲξυτάτον, κἀν τῇ τοξείᾳ δὲ καὶ ὑπερ
 τὴν Τεύχρον αὐτὴν καὶ τοὺς Ἀφαντας φαινόμενος.
 Ἀλλὰ καί-ερ τοιοῦτος ὦν, δεδιὼς τὸ τῆς ⁴⁷ ἡμέρας
 αἰδέτιμον καὶ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος παραγγελίαν
 ἐγκάρδιον ἔχων, ἔτινε μὲν τόξον ἰταμῶς τοῦτους
 καὶ ἀλόγως τοῖς τείχεσι πελάζοντας ὄρων, καὶ
 κυνῆ καὶ ἀσπίσιν ἑαυτοῦ περιφράττοντας τὸ βέ-
 λος ἐτίθετο τῇ νευρᾷ, ἀλλ' ὅμως ἄστοχα θέλων
 ἐβαλλεν, ὅτου μὲν εἶσω πέμπων, ὅπου δὲ καὶ ὑπερ-
 πέμπων. Κἀν δὲ διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἡμέραν ὑπε-
 εττέλλετο εὐστόχως κατὰ τῶν Λατίνων βαλεῖν, ἀλλ'
 ἐπεὶ Λατίνος τις ἰταμὸς καὶ ἀναίσχυντος οὐ μόνον
 κατὰ τῶν ἄνωθεν ἰσταμένων πυκνοὺς ἐξέπεμπευ
 δίστους, ἀλλὰ καὶ τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ πολλὰ φωνῶν
 ὄβριζεν ἐδύκει, τείνει μὲν κατ' αὐτοῦ ὁ Καῖσαρ τὸ
 τόξον. Τοῦ δ' οὐχ ἄλιον βέλος ἐκθορε χειρὸς, ἀλλὰ
 διετρησε μὲν τὸν θερεόν ⁴⁸· τὸν δὲ φολιδωτὸν θύ-
 ρακα σὺν αὐτῷ διελὼν βραχίονι ⁴⁹ τῇ πλευρᾷ τὸ
 βέλος περιέπειρεν. Ὁ δ' εὐθύς ἀφωνος ἔκειτο χα-
 μάζε, κατὰ τὴν ποιητὴν. Φωνὴ δ' οὐρανὸν ἤχε, τῶν
 μὲν ἐπαγγαλλομένων ⁵⁰ τῷ Καίσαρι, τῶν δὲ ἐπὶ τῷ
 πεπρωκότι ὀλοφυρομένων. Καρτερῶς δ' ⁵¹ οὖν αὐθὺς
 τῶν τε ἱππέων ἐκείθεν ⁵² μαχομένων, τῶν τε ἐν
 τοῖς τείχεσιν ἰσταμένων, βαρὺς καὶ δεινὸς ἐξ ἀμφο-
 τέρων ἀνερῶρεπίετο πόλεμος. Ἐπιβαλὼν δ' αἰθῶις ὁ

muris urbis, surdos ad pacata omnia, tum enim-
 vero alio remedio tempus egere ratus, generum
 primum omnium accersit suum Nicephorum meum
 Caesarem, eique imperat ut viris secum fortissimis
 assumptis ex numero eorum qui **296** arte sagit-
 tandi praestarent coronam murorum superne obti-
 neret, suosque illic jaculatores longa serie dispo-
 neret, mandans iis ut quam creberrima ex alto in
 Gallos tela mitterent, sed pleraque innoxia, aber-
 ratione affectata; non enim interfici volebat impe-
 rator hostes, tum religioni, ut diximus, diei,
 tum propriae lenitati et civilium bellorum odio
 cuidam innato serviens: satisque habebat, si den-
 sis missilium imbribus ex alto ejaculatis, confiden-
 tissimum genus terrore posset aliquo percellere.
 Eodem tempore eruptionem instruit simili consilio
 magis speciosam quam perniciosam. Lectissimos
 duces cum suis quemque cohortibus partem maxi-
 mam instructos arcibus, nonnullos armatos longis
 lanceis, prodire subito jubet ea porta quae sancto
 Romano est proxima, sicque vehementem impres-
 sionem ostentare hosti. Ordo cunctorum hic erat ab
 imperatore praescriptus ipso. Hastatorum quisque
 inter arqutas duos clypeatos ibat medius quorum
 objectis utrimque cetris protegatur. Sic dispositis
 edictum ut lente in hostem vaderent, paucis
 interim sagittariis ad Gallos eminus lacessendos
 praemissis. Quibus mandatum ne unam continuo in
 partem intuerentur, sed crebro huc illucque se
 verterent. Ubi satis admota pugna esset, angusto-
 que jam spatio acies distarent, tum quos ad latera
 lancearii sagittarios haberent, juberent uti arcu,
 collimando in equos hostiles, parcendo sessoribus,
 simul ipsi cum his pariter remissis habenis toto
 equorum impetu in Gallos inveherentur. His nempe
 rebus sperabat se consecuturum Augustus, primum
 ut equis vulneratis formidabilis ille Romanis
 primus Gallicae equitatus impetus languesceret,
 deinde id quod potissimum optabat, ut quam mini-
 mum Christiani sanguinis funderetur. Fecerunt
 hi quod jussi et valvis repente patefactis in ho-
 stem vadunt, equis modo admissis, modo reductis,
 impetuque arte varia dispensato; at eo successu, ut
 multi eo die ceciderint hostium, ex nostris pauci
 dantaxat vulnerati fuerint. Verum his omissis ad
 se suo me jure vocat dominus meus Caesar. Is
 cum peritis, ut dictum est, sagittariis insidebat
 turres superne hostibus imminens. Arcum quisque
 suum tam ipse quam singuli ejus comites habe-
 bant. Et eo hi quidem utebantur egregie, nec iis
 quisquam aut collinearet certius, aut rectius ex-
 peditiusve laxatam chordam tenderet, tensam laxa-
 ret. Quippe illorum nemo sagittandi peritia Home-
 rico illo Teucro concederet. At Caesari arcum
 commodasse suum ipse longe jaculans deus vide-
 batur, adeo is nihilominus eminebat supra socios

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁵ ἔ. ⁴⁶ εὐθύβολα. ⁴⁷ τὴν αὐτῆς. ⁴⁸ θυρεόν. ⁴⁹ βραχίονι. ⁵⁰ ἐπαγγαλλομένων. ⁵¹ Deest δ'.
⁵² ἐκείνων.

quam Apollo supra Teucrum. Non hic sane, ut illi A αὐτοκράτωρ τὰς ἰδίας δυνάμεις, εἰς φυρὴν τὰς τῶν apud Homerum Græci, *nervum mammæ, costæque* Λατίνων προὔρριψατο φάλαγγας. *sagittam aptabant tractu vario*, venatoris duntaxat speciem edentes artis, sed velut quidam Hercules, *Tela immortalis lethalia destinat arcu*, quæ frustra effugere quis speret, si 297 modo in eum ille collimare tanti duxerit; nihil enim petebat quod non assequeretur, nulli serio minabatur quem non feriret. Neque hoc ista solum occasione de qua loquor, animadversum. Alias et alibi, quæcunque iudicari certaminis, aut veri prælii copia se dedit, quidquid aut quemcumque sibi pro scopo proposuit, plane percussit ictu inevitabili. Quid corpus dico? quæcunque quamvis minutum, cuiuscunque membrum aut partem ferire collimando cuperet, statim disposi teli acies figebat. Adeo longe Teucro et Ajaces omnes Cæsar Bryenius robore tendendi arcus, et celeritate excutiendi jaculi antecellere videbatur. Cæterum utcumque talis ac tantus in arte jaculandi fuit, tamen eum et diei religio sacræ et mandatum imperatoris ita placavit hostibus, ut iis quamvis iratis et mori merentibus volens parceret. Et obstare licet simulans in eos galeatos clypeatosque ac se toto furore admoventes mœnibus superne repugnans jacularetur, voluntaria tamen misericordia perdebat ictum, alio quam in vitalia declinans; interdum et solo strepitu terrere contentus. Expressit tamen importuna contumacia quantumvis ignoscere parato lethale vulnus unius e Latinis Thrasonis amentia. Is non contentus creberrimis quam rectissime vibratis superne in muri corona stantes sagittis assidue lacessere, etiam lingua propria multa vociferabatur, quæ sono ipso, licet rerum sententiam non perciperes, contumeliose jactari probroseque in nos appareret. In hunc sic meritum intendit arcum Cæsar; at illi per clypeum perque interius thoracis adactum telum lateri brachium consuit. Tum vero ille quidem dejectus humo mutusque jacebat. Vocibus aut mixtilis perfertur in æthera clamor, nostrorum Cæsari gratulantium: hostium sui Thrasonis clade ac casu dolentium. Hinc jam coerta vehementer incumbentibus. Quo nihilominus perstante submitit ad extremum imperator proprias ipsius copias; quarum adventu impetuque recentium facile fusæ fugatæque Latinorum copię fuere.

Postridie Hugo profectus ad Gotthofredum auctor B ei magnopere fuit pacis cum imperatore faciendæ, denuntians, nisi, quod exigebat ille, fidelem illi se futurum jurejurando interposito sponderet Gotthofredus, periculum esse præsens ne copię ipsius a veterano duce veteranas ad manum habente legiones novam iterato cladem acciperent. Accepit hominem asperius Gotthofredus, indigna, ut putabat, suadentem: *Tune, iniquiens, postquam regio comitatu spiritalique egressus domo cum tantis copiis et opibus, in fortunam conditionemque humilis clientis abjicere te ad Alexii pedes potuisti, etiam audes tanquam rei præclaræ tibi conscius, ultro provocare me ad imitationem tui, 298 et tam parum consentanea meæ dignitati consulere?* Cui Hugo, *Atqui primum omnium oportebat, inquit, non excessisse nos, ausis improbis, et votis spe non nisi dubia subnixis, ultra fines nostrarum unumquemque ditiorum, cupiditatemque atque impetum ab alienis rebus abstinuisse contentos propriis. Postquam vero qualicumque consilio huc loci proveci sumus, ubi sine benevola cura et providentiâ ejus qui hic imperat salvi esse non possumus, plane si sapiamus, dare debemus operam, audiendo eo, ejusque postulatis annuendo, ut ipsum demereamur nobis, alioqui frustra felicem exitum magnorum captorum speraturis.* Reverso Hugone re infecta, certior aliunde factus imperator, alios quos in itinere constabat esse, quosque Gotthofredus exspectabat,

Tῆ δὲ μετ' αὐτὴν ἀπελθὼν ὁ Οὐδός (53) συνεβούλευε τῷ Γουτοφρέ τῷ τοῦ βασιλέως ὑπεῖραι θελήματι, εἰ μὴ καὶ δευτέρας βούλοιοτο τῆς τούτου περὶ τὰ πολεμικὰ ἐμπειρίας πείραν λαβεῖν, καὶ ὁμωμοκέναι καθαρὰν πίστιν φυλάττειν αὐτῷ. Ὁ δὲ πολλὰ τοῦτον κατεμέμφετο λέγων· Σὺ ὡς βασιλεὺς τῆς ἰδίας ἐξεληλυθὼς χώρας μετὰ τοσοῦτον πλοῦτου καὶ στρατεύματος, νῦν ἐξ ὕψους τοσοῦτον εἰς δούλου τάζει ἑαυτὸν συνήλασας. Εἶτα ὡς μέγα τι κατορθωκῶς, κάμολι τοιαῦτα συμβουλεύων ἤκει. Ὁ δὲ, Ἐχρῆν μὲν ἡμᾶς, ἐφη, ἐν ταῖς ἰδίαις προσμένειν χώραις, καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἀπέχεσθαι, ἐπεὶ δὲ μέχρις ὧδε κατήλομεν, πολλῆς τῆς τοῦ βασιλέως κηδεμονίας δεόμενοι, εἰ μὴ τοῖς αὐτοῦ πεπιθόμεθα λόγοις, οὐκ ἀγαθὰ ἡμῖν συμβήσεται. Ὡς δὲ κενὸν τὸν Οὐδὸν ἐκείθεν ἐξέπεμψε, πληροφορηθεὶς ὁ βασιλεὺς καὶ τοὺς ὀπισθεν ἐρχομένους ἐγγίσειν ἤδη κομήτας, ἀποστείλας τῶν ἡγεμόνων ἐκκρίτους τινὰς μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς δυνάμεων, ἐπέσκηψεν αὐθις συμβουλεύεσθαι αὐτῷ καὶ καταναγκάσαι διαπεράσαι. Τούτους οἱ Λατῖνοι θεασάμενοι καὶ μὴδὲ μικρὸν ἀναμείναντες, μήτε μὴν τὸ ἂν βούλοιντο ἐπερωτήσαντες, πρὸς πολέμους καὶ μάχα: ἐχώρουν. Πολέμου δὲ ἀναμεταξὺ συμβαγέντος ἰσχυροῦ, πίπτουσιν ἐξ ἑκατέρου μέρους ἱκανοί. Τιτρώσκονται δὲ οἱ τοῦ αὐτοκράτορος ὁπόσοι ἀναίσχυντότερον αὐτῷ προσέβαλλον. Ἐχθυρότερον δὲ τούτων μαχομένων τὰ νῦντα οἱ Λατῖνοι

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

²⁹⁷ Deest vox πολλῆς. ²⁹⁸ Deest vocula τὸ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(53) Οὐδός. Vide Guibertum, lib. II. cap. 19.

ὑπειχον. Καὶ οὕτως ὁ Γουτοφρέ μετ' οὐ πολὺ τῷ
τοῦ βασιλέως ἐστράχει θελήματι. Προσελθὼν οὖν
τῷ βασιλεὶ ἐπωμώσατο ὄνπερ ἀπηγγεῖτο ὄρκον, ὥστε
ὀπόσας (54) πόλεις καὶ χῶρας ἢ φρούρια φθάσει
κατασχεῖν ὑπὸ τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων τὸ πρῶτον
τελοῦντα, πρὸς τὸν ἐπ' αὐτῷ τούτῳ παρὰ τοῦ βασι-
λέως ἀποστελλόμενον ἀρχηγὸν παραδιδόναι. Ταῦτ'
οὖν ἐπομοσάμενος, χρήματά (55) τε ἱκανὰ λαβὼν
δέμετός τε καὶ ὁμοτράπεζος αὐτῷ γεγωνὸς καὶ
δαψιλῶς εὐωχηθεὶς διαπεράσας κατὰ τὸν Πελεκαν-
νὸν (56) ἠύλισατο. Ὁ δὲ βασιλεὺς τνηκαῦτα ἐπ-
έκρηψεν δαψιλεῖς πανηγυρεῖς ἐξάγειν αὐτοῖς.

evecti tentare cominus admota pugna Romanam aciem non dubitassent, alii tam fortiter rem ge-
gentibus Romanis se impares fassi terga Latini præbuere. Hoc malo Gotthofredus domitus, non
ita multo post imperatori obsecutus est, jusque jurandum solemnii formula concepit, quod exigebatur.
Teste nimirum promisit Deo sese quascunque urbes arcesve bello forte capturus deinceps esset
de barbaris, quæ urbes arcesve imperii Romani antea fuissent, eas captas a se, bona fide traditu-
rum ducibus præfectisque a Romano imperatore mittendis ad ipsum. His ita firmatis Gotthofredus
magnis auctus ab imperatore muneribus, exceptusque imperatorio palatio, et ad mensam regiam
magnifice adhibitus, transmisit fretum, et apud Pelecanum stativa posuit: providente imperatore ut
ampla ei copia utilium ad victum rerum suppeditaretur ubique.

Κατόπιν δὲ τούτου ἐφρακῶς καὶ ὁ Ῥαοὺλ καλοῦ-
μενος κόμης (57) μετὰ πεντεκαίδεκα χιλιάδων ἰπ-
πέων τε καὶ πεζῶν, καὶ κατὰ τὴν Προποντίδα περὶ
τὴν καλουμένην μονὴν τοῦ πατριάρχου (58) σκηνώ-
σας μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν κομητῶν, τοὺς λοιποὺς
μέχρις αὐτοῦ Σωσθενίου κατέθετο. Ὡς δὲ καὶ αὐτὸς
τὰ αὐτὰ τῷ Γουτοφρέ φρονῶν ἀνεβάλλετο τέως τὴν
τῶν ὀπισθεν ἐρχομένων ἀπεκχεγόμενος ἔλευσιν. ὁ
βασιλεὺς στοχαζόμενος τοῦ μέλλοντος, ἐδεδῆει τὴν
τούτων ἀφιξίν, καὶ αὐτῶν ὄλη χειρὶ καὶ γνώμῃ τὴν
διαπεραιώσιν ἐπέσπευδεν. Ἀποστείλας τοῖνον τὸν
Ἄππον μετεκαλεῖτο· εὐσθενῆς ἢ δὲ οὗτος φρονήσει
καὶ τῇ περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐμπειρίᾳ μηδενὸς
ἀποδείων. Καὶ ἐπειδὴ παρὴν μεθ' ἐτέρων γενναίων
ἀνδρῶν διὰ τῆς ἡπείρου πρὸς αὐτὸν ἐξέπεμψε,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἢ εὐσθενῆς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(54) Ὡστε ὀπόσας. Albertus Aq. lib. 11, cap. 28: *Promiserunt enim juramento nihil de regno imperatoris, non castra, non civitates, nisi ex ejus voluntate, aut dono retinere.* Willhom. Malmesb. lib. 11, de Alexio: *Tantum Græca fecundia valuit, ut a singulis hominum sacramentum exigeret, quod illi nihil mali machinarentur, quod urbes imperio suo appendices, si acquirere possent, redderent,* etc. Adde eundem Albertum Aq. lib. 11, cap. 48.

(55) Χρήματα. Albert. Aq. lib. 11, cap. 16; Fulcher. lib. 1, cap. 4; Tyr. lib. 11, cap. 7.

(56) Πελεκαννόν. Locus in Bithynia, cujus meminit Constantinus, lib. 11, cap. 6. Vide Alb. Aq. lib. 11, cap. 17.

(57) Ῥαοὺλ κόμης. Miror scriptores sacrarum expeditionum siluisse de Radulpho, et tam numero-
so ejus exercitu, quem maritimo itinere ad Domini-
cium sepulcrum recta deducendum curaverit Alexius. Certe narrat Raimundus de Agiles, p. 179, Anglos quosdam percepta Gallorum expeditione Hierosolymitana, per mare Oceanum et Mediter-
raneanum portum Antiochiæ, atque civitatem Laodiceæ, antequam noster exercitus terram illuc veniret, laboriose obtinuisse. At Anglos Constantinopolitanum tractum attigisse ex itineris ratione

adventare comites, lectos duces cum copiis ipso-
rum ad exercitum Gotthofredi destinat suasuros,
et quantum possent coacturos, ut quamprimum
transfretarent. Hos Latini procul conspiciti ve-
nientes non sustinere, pro ardore præpropere
gentis, expectare quid afferrent, cujusque gratia
rei accederent: sed nihil interrogatos contra pro-
gressi armis et prælio excipiunt. Nec recusantibus
nostris, concurritur acri utrimque pugna, cadenti-
bus hinc atque inde multis. Tandem cum sibi con-
stantes imperatorii magnis vulneribus debilitassent
eos omnes Latinorum qui consueti gentis audacia
evecti tentare cominus admota pugna Romanam aciem non dubitassent, alii tam fortiter rem ge-
gentibus Romanis se impares fassi terga Latini præbuere. Hoc malo Gotthofredus domitus, non
ita multo post imperatori obsecutus est, jusque jurandum solemnii formula concepit, quod exigebatur.
Teste nimirum promisit Deo sese quascunque urbes arcesve bello forte capturus deinceps esset
de barbaris, quæ urbes arcesve imperii Romani antea fuissent, eas captas a se, bona fide traditu-
rum ducibus præfectisque a Romano imperatore mittendis ad ipsum. His ita firmatis Gotthofredus
magnis auctus ab imperatore muneribus, exceptusque imperatorio palatio, et ad mensam regiam
magnifice adhibitus, transmisit fretum, et apud Pelecanum stativa posuit: providente imperatore ut
ampla ei copia utilium ad victum rerum suppeditaretur ubique.

Post hunc primus advenit comes qui vocabatur
Raül cum equitum peditumque millibus quindecim.
Tetendit is cum viris primariis ipsum sequentibus
ad Propontidem circa monasterium quod dicitur
patriarchæ: copias cæteras usque ad ipsum Sosthe-
nium disposuerat. Ut autem iste simili consilio
cum Gotthofredo differebat in dies transitum, se-
quentium copiarum comitumque adventum oppre-
riens, imperator cui merito suspecta erat tot
Gallicorum exercituum prope Constantinopolim
conjunctio, faciendum sibi putavit ut hunc quo-
que quandiu solus erat, transfretare omni ratione
cogeret. Eam ad rem Opum accersit virum fortitu-
dine, prudentia et scientia rei bellicæ nemini se-
cundum; adjunctoque illi comitatu idoneo virorum

non videtur vero simile. Varios eo ipso ævo proceres
Radulphi, aut Rodulphi, nomine, quique in ea priore
expeditione 361 fuerunt, memorant scriptores, atque
in his Radulphum de Balgentiaco, Radulphum de
Fontanis, Radulphum Gaer, Radulphum Britannum, et
Radulphum de Claramonte. Occurrit præterea Raül,
cognomento Machabæus, qui in charta an. 1100,
Seniorem Montiscabiosi et aliarum urbium sese
inscribit, Rogerii Siciliæ comitis ex filia Emma ge-
ner, apud Ughell. tom. VII Ital. Sacræ, pag. 41,
42; Radulphus alter cognomine de Molitio comes
provinciæ Biviniensis, sub an. 1090, apud eum-
dem Ughell. tom. VI, pag. 496. Utri horum Ra-
dulphus Annæus conveniat, non ausim statuere.

(58) Μονὴν τοῦ πατριάρχου. Monasterium pa-
triarchæ illud esse censuerim, quod alias Satyri
dicitur, in quo sepultum Stauratium imp. tradit
Cedrenus. Hanc porro appellationem postea sorti-
tum est de nomine S. Ignatii patriarchæ Consttan-
tinopolitani, qui antequam hanc dignitatem ade-
ptus esset, in eo Hegumenus, seu abbas exstiterat:
ab illo enim instauratum, et D. Michaeli dicatum,
denique in eo humatum Ignatium produunt Nicetas
Paphlago et Michael Syncellus in illius Vita et
Encomio.

fortium itinere terrestri ad castra Raülis jubet tendere, agereque prout res ferret modis omnibus ut quamprimum is suos omnes ultra fretum volens **299** nolensve deportaret. Expertus tentamentis primis Opus Gallorum animos facile sensit neulquam paratos ad obsequendum imperatori : quin etiam insolentes eorum in ipsum minas audire amplius non sustinens expedit arma : magis ille quidem ostentandi animo quam inferendi belli. Sed longe opinione falsus est qui vana simulatione inferendi prælii terrorem incutere se posse pugnacissimæ genti credidit : eisque ad metum objectando quæ in votis habere ac sperare solent, adacturum Gallos ad maturandam trajectionem se arbitraretur. Raül Opum prælium parantem videns gaudet ut oblata magni leo corporis esca ; nec mora ulla dicto citius suos in adversum instruit, inque Opum invehitur impetu vehementissimo. Forte advenerat eodem per oram maris Pegasus evectus cum navibus Raülis copias, si ei persuaderi trajectio posset, in Asiam transportaturis. Hic e mari speculatus littoralem pugnam, satisque visu ipso æstimans haud pares ad extremum Romanos fore ardori flagrantissimo quo ruere in eos Galli jam ceperant, otiosus testis cladis suorum esse noluit. Exscensione igitur repente facta Gallos a tergo invadit. Cædes hinc multorum, longaque plurium vulnera. Quibus rebus fracta contumacia superstitum Gallorum ad trajectionem ultro petendam inclinari sese passa est. At imperator, pro sua perspicacissima prudentia, statim animadverso novo periculo, si exercitus sic irritatus eadem via, retur (hinc enim erat verisimile, Raülis milites querelis adversus Romanos : facileque persuasuros ut conjunctis consiliis et viribus ultionem de iis sumerent), petitioni quidem perlibenter annuit : cæterum compendiosiori commodiorique ipsis se illos quo tenderent deducturum via profitens, impositos in naves itinere maritimo ad Domini sepulcrum misit : id ipsis magnopere volentibus.

Atque hactenus de comite Raüle. Porro sequentibus ipsum infinito pene numero regibus, ducibus, comitibus, ipsisque adeo episcopis, cum longe innumerabilissima multitudine ex Gallicis ferme omnibus provinciis et regionibus collecta, misit obviam suos imperator cum litteris officiosissimis fausta a se benignaque omnia sperare ipsos jubentibus. Nec vulgaris ista sapientia fuit præoccupantis infidos animos, et ultro representata liberalitate pellicientis ipsos suaviter ad morem sibi gerendum. Nam hoc ab ipsis tali modo delinitis ubi Constantino-polim pervenere, imperator deinde omnibus obtulit. Nec officia sola verborum erant. Nam simul dabat operam ex quo per terras imperio subjectas Gallici exercitus habebant iter, ut ampla ipsis ubicunque

παρακελευσάμενος καταναγκάσαι τούτου τὴν διαπεραιώσιν. Ἐπεὶ δὲ τούτον εἴορα τῷ βασιλικῷ μηθαμῶς ὑπέκοντα προστάγματι, ἀλλ' ἀναίσχυντὸντα καὶ πολλὰ κατὰ τοῦ βασιλείως φρουρατόμενον, ὀπισθάμενος παρετάξατο, μορμουττόμενος τάχα τὸν βάρβαρον, καὶ διὰ τοῦτο οἰόμενος πείσειν αὐτὸν πρὸς τὴν περαιάν διαπλοῦσασθαι. Ὁ δὲ θάπτον ἢ λόγος μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ Κελτῶν παραταξάμενος, ὡς λέων ἐχάρη μεγάλῳ ἐπὶ σώματι κύρσας, καὶ τηνικαῦτα μετὰ τοῦ Ὀπου μέγαν συνίστησι πόλεμον. Καταλαβὼν δὲ καὶ ὁ Πηγασίος διαπόντιος ἐφ' ᾧ τούτους διαπερᾶν. Καὶ θεασάμενος τὴν κατὰ τὴν ἡπειρον μάχην καὶ τοὺς Κελτοὺς ἰταμώτερον τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατεύματι προσβάλλοντας, τῶν νηῶν ἐξεληλυθώς, ἐξ ὀπισθίων προσβάλλει καὶ αὐτῶς τοῖς Κελτοῖς. Ἀναιρούονται τοίνυν τηνικαῦτα πολλοὶ πλειστοὶ δὲ καὶ τιτρώσκονται, καὶ οὕτως εἰ σωθέντες ἀνακαλοῦνται τὴν διαπεραιώσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς μηχανικώτατος ὢν ἀνὴρ, σκεψάμενος μὴ τῷ Γουτοφρῆ ἐνωθέντες καὶ τὰ συμβάντα τούτους ἀφηγησάμενοι, τοῦτον κατ' αὐτῷ ἐρροῖσται, τὴν αἰτησιν τούτων ἀσμένως δεξάμενος, ἐν πλοίοις τούτους ἐνήισι, καὶ διαποντίου πρὸς τὸν τοῦ Σωτήρος τάφον ἐκπέμπει, τοῦτο καὶ αὐτῶν ἐξαιτησαμένων. Ἀποστέλλει δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐλπίζομένους κόμητας καὶ φιλοφροσύνης μηνύει ῥήματα, χρηστὴς αὐτοῖς ἐλπίδας διδούς. Οἱ καὶ καταλαβόντες πᾶν τὸ προσταττόμενον προθύμως ἐπλήρουν.

qua Gotthofredus paulo ante præcesserat, ire sinemox assecuturos Gotthofredianos, impleturos ipsos ut conjunctis consiliis et viribus ultionem de iis sumerent, petitioni quidem perlibenter annuit : cæterum compendiosiori commodiorique ipsis se illos quo tenderent deducturum via profitens, impositos in naves itinere maritimo ad Domini sepul-

Τοιαῦτα μὲν οὖν τὰ ὁ κόμητος Ῥαούλ. Ἀναριθμήτου δὲ καὶ ἐτέρου πληθους ἔπισθεν ἐρχομένου συμμίγδην ἐξ ἀπασῶν μικρῶν τῶν Κελτικῶν χωρῶν συνειλεγμένων μετὰ τῶν ἀγαθόντων αὐτοῦ ἡγεμόνων, ῥηγῶν (59) τε, καὶ δουκῶν, καὶ κομήτων, καὶ αὐτῶν ἐπισκόπων, ἀποστέλλων ὁ αὐτοκράτωρ, φιλοφρόνως αὐτοὺς ὑπέδεχετο, καὶ ἐπιεικείας ἐξέπεμπε λόγους ὅποιοι ἐκεῖνος δεινὸς τὸ μέλλον προμηθεύσασθαι, καὶ προαρπάσαι τὸ συμφέρον. Ἐπισκῆπτει δὲ καὶ τὰ ζωαρχίαι τούτους ἐρχομένους ἐπιχορηγεῖν τοῖς ἐπ' αὐτῷ τούτῳ τεταγμένοις, ὡς μὴ λαβὴν αὐτοὺς τὸ παράπαν ἐσχηκέναι μηδ' ἐξ οὐκ οὖν αἰτίας. Οἱ δὲ πρὸς τὴν μεγαλόπολιν ἤπειγοντο· τάχα δὲ εἰπέ τις οὐρανοῦ ἀστέρας εἶναι τούτους ἢ ψάμμον παρὰ τῷ χεῖλει τῆς θαλάσσης ἐκκεχυμένην.

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁵⁹ Deest vocula καί. ⁶⁰ καὶ τὰ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(59) Ῥηγῶν. Atqui reges nullos ea tempestate Hierosolymitanum arripuisse iter legimus ; regum vero filios aliquot, Franciæ, Angliæ, Daniæ : nisi Edgarum Adelingum quem in regem Angliæ electum ait Ordericus, lib. v, intelligat, aut Ericum

Daniæ regem, qui circa ea tempora Constantino-polim pervenit indeque in Cyprum appulit, ubi et vitæ diem clausit extremum, uti narrat Saxo Grammaticus, lib. xii.

ἦσαν γὰρ ὄσα φύλλα καὶ ἀνθεα γίνεταί ὦρη. καθ' Ὅμηρον, τῇ Κωνσταντινου πελάζειν ἦδη κατεπειγόμενοι. Τὰς δὲ τῶν ἡγεμόνων κτήσεις καὶ προουμουμένη περ ἐξεπειν, οὐ βούλομαι ναρχᾶ γὰρ μοι: ⁵⁷ ὁ λόγος, τὸ μέντοι ⁵⁸ βαρβαρικὰς φωνὰς ἀπαγγέλλειν ἀδυνατούσῃ διὰ τὸ ἀναβρῶν, τὸ δὲ τι καὶ πρὸς τὸ πλῆθος ἐκείνων ἀποβλεπούσῃ. Καὶ ἵνα τί τοσοῦτου πλῆθους κτήσεις ἀπαριθμῆσθαι πειρώμεθα, οὓς καὶ οἱ τότε παρόντες ἀκτιδίας ἐπληροῦντο ὄρωντες; Ὡ; οὐν τὴν μεγαλόπολιν κατέλαβον κατατίθεντας; ⁵⁹ τὰ τούτων στρατεύματα ἐπισκῆψει τοῦ αὐτοκράτορος ἀγχοῦ τῆς μονῆς Κοσμιδίου, καὶ μέχρις αὐτοῦ διήκοντα ἱεροῦ (60). Οὐκ ἐννάα δὲ κήρυκες καθάπερ ποτὲ τὸ Ἑλληνικὸν τούτους βόδωντες ἐρήτουν, ἀλλ' ἱκανοὶ καὶ γενναῖοι ὀπλῆται οἱ τούτοις ἐφεπόμενοι τοῖς τοῦ αὐτοκράτο-

ρος κελεύμασιν ⁶⁰ ὑπέκειν ἀνέπειθον. προδουendis catalogis absonorum nominum : et reddere oculis hominum nostratium hæc lecturis, qua perfuncti sunt molestiam : ut cum eo tempore non parum laboraverint in spectaculo ingrato tot innumerabilium exercituum Constantinopolim continua serie accedentium, nunc nominibus quoque illorum in hoc opere legendis negotium habeant plenissimum tædii. Hi porro simul ad magnam urbem pervenerunt exercitus, jussu imperatoris stationem sibi designatam (habuere prope monasterium Cosmidii, tam late patentibus castris ut ad templum ipsum pervenirent. Tantam porro multitudinem non ut Græcum olim vulgus illud præcones decem clamoribus regebant coercerantque : sed milites idoneo numero fortes ac strenui qui efficacem operam dabant ut Latini jussis imperatoris audientes essent.

Βουλόμενος δὲ τούτους ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τῶν τοῦ Γοντοφρῆ συνελάσαι ὄρκων, διηρημένως προσεκαλεῖτο ἰδίᾳ, προσομιλῶν ἅττα καὶ βούλοιο, καὶ τοῖς εὐγνωμονεστέροις; χρώμενος μεσαταῖς τῶν ἀπειθεστέρων. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπέειθοντο, τὴν τοῦ Βαϊμούντου παραδοκούντες ἔλευσιν, ἀλλὰ ποικίλων τρήπουσιν εὐρίσκοντες ἐξαίτησεων, ἀλλ' ἅττα προσπαπιτοῦντες ἦσαν, ὁ βασιλεὺς τὸ παρ' αὐτῶν προτιθέμενον βῆστα διαλύων, καὶ παντοίως τούτους μετελθῶν, συνήλασεν εἰς τὸν τοῦ Γοντοφρῆ ὄρκον μεταπεμφόμενος καὶ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Πελεκάνου ἐπὶ τῇ παρῆναι τοῦ ὄρκου τελουμένου διαπόντιον. Πάντων οὖν συνελθόντων καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ Γοντοφρῆ, ἐπεὶ καὶ ὁ ὄρκος ἦδη τετέλεστο, τολμήσας τις ἀπὸ πάντων τῶν κομήτων εὐγενῆς, εἰς τὸν σκίμποδα τοῦ βασιλέως ἐκάθεισεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἠμείλιχτο τούτου μη-

prostaret copia utilium ad victum cultumque rerum, ne qua ipsis occasio vel ad prætextum relinqueretur hostile quidquam audendi. Jam qui multitudinis prorsus innumerabilis Constantinopolim infinita serie petentis informare imaginem cogitatione velit, is stellas quot **300** relucet innubi nocte, aut arenæ copiam quanta jacet ad maris littus, objicere suæ menti debeat. Sane enim hominum capita tot erant quot *folia et flores ver parturit*, ut Homerus diceret. Porro ducum ipsorum principumque nomina etsi memoria suggerit, non tamen inducere in animum possum ut eam, id Historia ipsa respuente, cujus nativa mundities, ista colluvie barbarorum vocabulorum, ad quorum absurdos exprimendos sonos ne linguam quidem nobis Græcis natura finxit satis docilem, contaminari metuit.

Enimvero quid attinet perdere operam immensis reddere oculis hominum nostratium hæc lecturis, qua perfuncti sunt molestiam : ut cum eo tempore non parum laboraverint in spectaculo ingrato tot innumerabilium exercituum Constantinopolim continua serie accedentium, nunc nominibus quoque illorum in hoc opere legendis negotium habeant plenissimum tædii. Hi porro simul ad magnam urbem pervenerunt exercitus, jussu imperatoris stationem sibi designatam (habuere prope monasterium Cosmidii, tam late patentibus castris ut ad templum ipsum pervenirent. Tantam porro multitudinem non ut Græcum olim vulgus illud præcones decem clamoribus regebant coercerantque : sed milites idoneo numero fortes ac strenui qui efficacem operam dabant ut Latini jussis imperatoris audientes essent.

Interea satagebat imperator ut Latini duces commitesque juramentum sibi præstarent idem quod a Gotthofredo paulo ante impetraverat. In eam spem vocabat ad se singulos seorsum cum iisque otiose disserens varie affectos experiebatur, ac quosdam quidem faciliores nactus iis ad obstinationem duriorum molliendam adiutoribus utens, omniaque movens; frustra erat tamen, expectantibus satrapis instantem adventum Baimundi et præcipuum in eorum suarum momentum ponentibus. Cæterum cunctationem istam arte furabatur; nec præ se ferebant moræ causam. Nimirum nova et diversa excogitabant quæ ab imperatore postularent, ut interim de his ille deliberaret, moxque cum ipsis disceptaret, tempus sensim eximeretur. Imperator, cui non facile illudebatur, sensit disjectique celu-

Variæ lectiones ex cod. Coislin

⁵⁷ μου. ⁵⁸ τι. ⁵⁹ κατατίθενται. ⁶⁰ κελεύμασιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(60) Ἱεροῦ. Hoc est a Cosmidio, ad ipsum usque Pontii ostium distributa erant castra Gallorum. Ἱερὸν enim locus fuit, seu Promontorium in ipso Pontii ostio, in litore Europæano; unde a situ στόμα τοῦ Πόντου vocitatum olim fuisse auctor est Nicephorus Gregoras, lib. v. Scylax Caryandenus in Periplo ait ἀνάπλου καλεῖσθαι τὸν τόπον ἂν Βόσπορον μέχρις ἂν ἔλθῃ ἐφ' Ἱερὸν. A Templo 12 dieis ab Argonautis dicato et ædificato appellatum scribit scholiastes Apollonii, lib. ii *Argonaut.* vers. 534; Cantacuzenus, lib. iii, cap. 80 et 91, Ἱερὸν παρῆρter statuit κατὰ τὸ στόμα τοῦ Πόντου. Ad Petras Cyanaæ Procopius, lib. i, *De bello Vandal.* πορθμὸν facit Gregoras lib. ii, et Anastasius in *Collectaneis*, pag. 106. Ibi olim portoria et vectigalia soluta pro mercibus, quæ e Ponto importa-

bantur Byzantium, scribit Theophanes, et ex eo Cedrenus. His consentanea sunt quæ habet Cantacuzenus, lib. iii, cap. 85. Unde evidens est quam graviter impegit vir doctissimus Nicolaus Alamannus in Notis ad Anecdota Procopii, qui Theophanis verba de Blacherniano templo accipienda censuit, quod etiam advertit Maliretus. Existit aliud Ἱερὸν in opposito litore Asiatico, ἵναπερ τὸ στόμα τοῦ Πόντου, perinde ac Europæanum Hierum, sic nuncupatum a templo Διὸς Οὐρίου, Portus, seu ἀφ᾽ετῆριον τῶν εἰς Πόντον πλεόντων, ut est apud Artemidorum Ephesium in Geogr. de quo etiam Arrianus in Periplo Ponti Euximi, et Tabulæ Peutingeriana. Veneri dicatum fuisse scribit Ptolemæus lib. v.

riter omnia, præterque velocitatem longe opinione prætentium majorem in supplicationibus expediendis, variis modo singulos modo universos aggressus modis tandem eo quo volebat Gallos principes perpulit: quam ad rem cum magni præjudicii momentum habuisset exemplum Gothofredi, adeoque ipse cujus intererat suum factum non damnari contrariis judiciis aliorum, rem promoturus sua præsentia videretur, usque a Pelecano quo jam præcesserat navibus imperatoriis accersitus Constantinopoli præsto adfuit, ad celebritatem solemnibus jurandi quo se primores Latinorum imperatori obtrinxere. Congregatis ea causa apud aulam omnibus jureque jurando jam concepto, unus quidam inter comites sane nobilis, solium imperatorum ascendens in eo consedit. Dissimulavit imperator, nec quidquam contra locutus homini est, satis ex longo perspectam habens superbam indolem Latinorum. Accedens autem comes Balduinus manu prehensum excitavit audacem inessorem throni regni, multumque objurgans, dixit: *Tunc postquam servitutem imperatori solemnibus sacramento es professus, et illum es pollicitus pro domino te agiturum habiturumque, jam audes te illi assessorem adjungere? Atqui, si nescis, insuetum Romanis imperatoribus est iratos* **301** *servos et ditioni sua: subjectos homines*

δέν τι φθεγγόμενος, πάλαι τὴν ἀγέρωχον τῶν Λατίνων φύσιν εἰδώς. Προσελθὼν δὲ ὁ κόμης Βαλδουίνος (61) καὶ ἀψήμενος αὐτοῦ τῆς χειρὸς, ἤγειρεν ἐκείθεν, καὶ πολλὰ καταμεμψάμενος, ἔφη· Ὁὐκ ἐξῆν σοι τοιοῦτον ἐνταῦθα ποιῆσαι δουλείαν τῷ βασιλεῖ, καὶ ταῦτα ὑποσχομένῳ· οὐδὲ γὰρ ἐθιμον τοῖς βασιλεῦσι Ῥωμαίων συνέδρους ἔχειν τοὺς ὑπ' αὐτὸν δούλους δὲ ὁμότας τῆς αὐτοῦ βασιλείας γεγονότας, χρῆ καὶ τὰ ἐθῆ τῆς χώρας τηρεῖν. Ὁ δὲ πρὸς μὲν τὸν Βαλδουίνον ἐφθέγγετο οὐδὲν, δριμύτερον δὲ ἐνατενίσας τῷ βασιλεῖ πρὸς ἑαυτὸν τῆς οἰκείας διαλέκτου λόγους τινὰς ἀπεφθέγγετο λέγων· Ἴδε ποῖος (62) χωρίτης κἀθηται μόνος παρισταμένων αὐτῷ τῶν τοιούτων. Οὐδ' ἡ κίνησις τῶν χειλῶν τοῦ Λατίνου τὸν βασιλέα διέλαθε⁶¹· καλέσας δὲ ἕνα τῶν πηρ Λατινικῆν διάλεκτον μεθερμηνεύοντων, ἠρώτα ἐπὶ τῶν λεγθέντων. Ἀκούσας δὲ τὰ παρ' αὐτοῦ ρηθέντα, οὐδὲν μὲν τέως πρὸς τὸν Λατίνον εἰρήχει, ἐτήρει δὲ ὁμῶς τὸν λόγον παρ' ἑαυτοῦ. Συντασσομένων δὲ τῷ βασιλεῖ πάντων, μετεκαλεῖτο τὸν ὑψηλόφρονα Λατίνον ἐκεῖνον καὶ ἀναιδῆ καὶ ἐπυθνάετο τίς τέ ἐστι καὶ ὅθεν ὤρμηται καὶ ἐκ ποίου γένους. Ὁ δὲ, Φράγκος (63) μὲν εἰμι καθαρός, ἔφη, τῶν εὐγενῶν. Ἐρ δὲ ἐπίσταμαι, ὅτι ἐν τριόδῳ τῆς χώρας ὄθεν αὐτὸς ὤρμημαι, τέμερός (64) ἔστι πάλαι οἰκοδομηθὲν, ἐρ ᾧ πᾶς

Variæ lectiones ex ccd Coislin.

⁶¹ διέλαθε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(61) *Βαλδουίνος*. Balduinus Gothofredi frater, postmodum rex Hierosolymitanus.

(62) *Ἴδε ποῖος*. Id ille, opinor, mussitabat, indignatus et ægre ferens, Francis proceribus palatium ineuntibus non assurrexisse Alexium. Albertus Aq. lib. II, cap. 16: *Sedebat autem imperator more suo potenter in throno regni sui, non duci (Gothofredo), non alicui assurgens ad porrigenda oscula*. Vide infra, pag. 317, 401.

(63) *Φράγκος*. Sum, inquit ille, vere Francus, et in ipsa Gallia, quam proprio **362** nomine Franciam vocant, provincia, ex nobilibus natus; sic enim ea verba capienda, produnt quæ infra, pag. 317, scribit Anna, ventosum hunc et arrogantem Gallum in prima stetisse acie, ac dimicasse in eo prælio, quod Solymannum inter et Boemundum commissum est, statim post expugnatam Nicæam, gravique accepto vulnere, hostibus terga dedisse. Unde probabilis admodum est conjectura cum esse, quem Albertus Aquensis lib. II, cap. 39, et ex eo Tyrius, lib. III, cap. 14, *Robertum Parisiensem* vocant, et miseris volentem succurrere, sagitta volatili confixum et extinctum tradunt. Cum igitur Roberto Lutetia Parisiorum natale solum esset, jure se purum putum Francem jactitabat, cum urbs illa non modo regni totius, sed esset etiam caput istius provincie, quam peculiari appellatione *Franciam* dicimus.

(64) *Τέμερος*. Nostram de Latini, seu Franci istius ostentatoris patria conjecturam non minimum firman, quæ ille subdit, dum ait esse nimirum intra istius provincie, unde ei origo et natales terminos, τριόδον, seu tractum, vel potius pagum, aut regionem (Galli dicimus un *Quartier*), ubi inædificatum ab antiquo templum, quo, qui monomachiam singulare certamen obire solent priusquam in arenam descendant, orationis causa secedunt, et in eo pernoctant. Hoc etiam verborum

circuito templum Deiparæ Suessionense, monasterio virginum insigne, ab Ebroino Majore Palatii olim exstructum, procul dubio denotavit, in quo D. Drausii episcopi Suessionensis corpus religiose asservatur et colitur, quem duello dimicaturi solebant invocare. Fuit autem tractus, seu pagus Suessionensis jam olim, ut et etiamnum, intra provincie Francie limites, quod diserte testatur Villharduinus, n. 6. Gallorum vero, aliorumve erga D. Drausium in hisce occasionibus religionem et cultum prædicat in primis Joannes Sarisberiensis, epist. 159: *Est autem S. Drausius, gloriosissimus confessor, qui sicut Franci et Lotharingi credunt, pugiles qui ad memoriam ejus pernoctant, reddit invictos, ut et de Burgundia et Italia in tali necessitate confugiatur ad ipsum. Nam et Robertus de Monteforti ei pernoctavit adversus Henricum de Essexia dimicaturus*. Cujus quidem præ in D. Drausium religionis originem Henrico duci nescio cui videtur ascribere vetus poeta vernaculus, qui Ludovico VII regnante vixit, in prolixiori illo poemate, quod *De Guarino Lothareno* inscripsit; qui fusis et deletis ad Augustanum Suessionum Hunnis, vel Saracenis, fluvium, abstergendi pulveris et sanguinis causa, ingressus, atri crucem coloris adversa aqua innatantem subito conspectam, et concitato in medias undas equo, inde eductam, nullo perfusus madore, ad monasterium S. Drausii devulit. Deinde subdit natam inde religionis et cultus originem erga sacrum hanc ædem, ad quam passim confluunt duello dimicaturi:

*Si l'emportia au montier Saint Drosin,
Encor i est, onques puis n'en parti,
Tres-bien le leuent et vieillart et meschin,
Veiller i vont encor li pelerin,
Cil qui bataille veulent fere et fournir.*

Istum præterea sibi Deum ante duella conciliandi, et sanctorum patrum sese committendi morem

ὁ προθυμούμενος μόνος πρὸς μίσην μάχην ἔναδύσασθαι εἰς μορομάχου τάξιν ἑαυτὸν καταθήσας, προσερχόμενος βοήθειαν μὲν τὴν τοῦ θεοῦ ἐκείθεν αἰτεῖται, βραδύνει δὲ τὸν κατ' αὐτοῦ τολμήσαντα ἀπεκδεχόμενος. Καθ' ἣν τρίτον ἐχρόνισα καὶ αὐτὸς, σχολάζων καὶ ζητῶν τὴν μετ' ἐμοῦ μαχεσόμενον. Ὁ δὲ τοῦτο τολμήσων, οὐδαμῶς. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀκηκῶς, ἔφη. *Ἐπέλεμον τότε ζητῶν οὐχ εἶδες, πάρεστί σοι καιρὸς ὁ πολλῶν σε πολέμων ἐμπλήσων. Παρηγγύμην δὲ σοι μήτε πρὸς οὐραγίαν μήτε πρὸς λοχαγίαν (65) ἴστασθαι φάλαγγος, ἀλλὰ τὸ μέσον ἔχειν τῶν ἡμιλοχιτῶν ἐπιστήμην γάρ τῆς μεθόδου τῶν πολέμων*⁶⁵ *Τούρκων ἐκ μακροῦ ἔσχηκα. Οὐκ αὐτῷ δὲ μόνῳ ταῦτα συνεβούλευεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ὅποσα τούτοις συναντήσῃν ἐμελλεν ἀπερχομένοις κατὰ τὴν ὁδὸν προλέγων, παρηγγυᾶτο μὴ ἀκρατῶς διώκειν ὀπηνίκα τὴν νίκην αὐτοῖς κατὰ τῶν Βαρβάρων δοίη θεός, ἵνα μὴ τοῖς ἐνεδρεύουσι λοχαγοῖς περιπίπτοντες ἀναίρωνται.*

tersarius qui conserere cum eo manum ausit. Ad id expectans. Nemo enim unquam fuit qui se mihi offerre adversum auderet. His imperator auditis, Atqui si tunc, inquit, hostem quaerens non invenisti, tempus imminet beiorum tibi et hostium suppeditarum affatim. Tu vero, si quid mihi credis, memento neque inter eos qui agmen claudent in postrema te acie locare, neque eminere inter primos qui hastam vibrant ir fronte exercitus novi expertus artem et morem bellandi Turcorum. Periculosus ille uterque locus est; in mediam te abde triariorum subsidentium turbam, ubi tuis septus undique circumventionem hostilem vites. Atque hoc salutare monitum non isti solum minus merenti dedit, sed et aliis omnibus, quibus praedixit quaecunque itinere isto eventura erant, magnopere suadens ne Turcos effusius insequerentur, quando Dei nutu illos vissent, sed ab insidiis unice caverent omnino sibi a

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν Γοντοφρὲ καὶ Ραοῦλ καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς συνεπομένους αὐτοῖς. Ὁ δὲ γε Βαϊμούνδος μετὰ τῶν ἄλλων κομήτων καταλαβὼν τὸν Ἄπρον, καὶ μήτε ἐξ εὐγενῶν φύντα ἑαυτὸν ἐπιγινώσκων, μήτε δυνάμεις πολλὰς (66) συνεπα-

sedis participes habere. Oportet autem, si nihil aliud, consuetudines tenere regionis in qua sumus. Hæc ille audiens, Balduino quidem nihil dixit, cæterum acribus oculis imperatorem intuens patria lingua secum immurmuravit quiddam quod in nostram redditum sic sonat: En qualis rusticus sedet solus, astantibus ei talibus ducibus. Non latuit Augustum motus labiorum hominis: advocatoque statim interprete, cum dicti sententiam rescisset, nihil Latino tum quidem dixit; at ubi re perfecta recessuri comites imperatori pro se quisque vale dicebant, prætumidum istum impudentemque Latinum seorsum accersitum interrogavit Augustus: quis et undenam esset, qualive ortus genere? At ille, Purus putus, inquit, Francus sum, ex nobilibus;

unum autem scio, in trivio regionis unde prodii templum esse olim ædificatum, in quo, cui animus est soli cum solo singulari pugna congregi, quique in professionem audaciæ istius nomen edere suum pulam non dubitat, auxilium Numinis implorare consuevit; moram ibi trahetis donec apparuerit ad-

Atque hæc hactenus de Gotthofredo, Raule, aliisque ipsos sequentibus dicta sint. At Baimundus cum aliis comitibus Aprum appulsus, cum sibi esset conscius neque se a proavis nobilitate cum aliis Gallis principibus comparanda præditum, nec

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁵ Deest vox πολέμων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

attigit idem poeta non semel, variisque in locis; ubi enim de singulari certamine Bononiensem inter et Bovonem Burgundia: comites Parisiis inito agit:

*A Nostre Dame en est Buës alés,
La nuit veilla, et Chevaliers assés.*

363 Alibi duellum Fromondini cum Bovoni Vasconum duce enarrans:

*Alés veiller Fromondin btans des suis,
En la nom Dex qui en la Crois fu mis,
Qui vos defende de mal et de peril,
Et li Vulés s'en vait à S. Severin,
En sa compagne de chevalier set vint,
La nuit veilla, grand luminaire fit, etc.*

A^o denique loco, ubi de ejusdem Fromondini cum Gerberto Lotharingie duce pugna singulari:

*Cele nuit veillent a Sainte Crois moulier,
Devant Girbert ardent trois cierges entier.*

Huc etiam spectant verba Ademari Cabanensis: *Permansit Stephanus vero et exsiliens corpore illæsus, eadem hora venit, currans pedibus gratias Deo referre ad tumultum B. Eparchii, ubi nocte præterita*

pervigil excubuerat. Id quoque actitare consueverant in ludicris certaminibus, sive torneamentis detentaturi, ut auctor est Joannes de Beka in Ottone II episc. Traject.; quin etiam qui in arenam duelli causa ineundi descendere cogebantur, quo sese ab objectis purgarent criminibus, Deum sibi propitium conciliabant, collatis in ecclesias et ædes sacras donis, quæ *oblaciones campionum* dicuntur in Charta Manassæ episc. Lingon. an. 1185, apud Roverium in Reomaio. Chronicon Besuense: *Milo cum Odono Divionensi præposito, qui neptem ejus in conjugio habebat, monomachi certaturus pugna, attribuit S. Petro terram quam habebat in Luco.*

(65) *Λοχαγίαν.* Apud Leonem in *Tacticis*: Λοχαγὸς λέγεται ὁ πρῶτος τοῦ στίχου, ἤτοι ὀρδίνου. Consule Glossaria, et Annam, pag. 379.

(66) *Μήτε δυνάμεις πολλὰς.* Atqui habebat secum Boemundus in hac expeditione decem millia equitum, et plurimas copias peditum, ut auctor est Albertus Aq. lib. II, cap. 18. Maxima enim pars exercitus qui Amalim obsidione cinxerat, relicto Rogerio, Boemundum secuta erat. Ita Urbanus II P. in Epist. ad Alexium apud Bar. an. 1097,

vero propter inopiam pecuniæ exercitu instructum satis magno, tum ut illos suppleret defectus suos, tum ut quæ animo voluebat in imperatore consilia occultaret alius, præcucurrat cum decem milibus Gallis ante alios comites et Constantinopolim ad imperatorem venit. Imperator, cui nota dudum erat indoles viri, profundusque et insidiosus alte consiliis celandis abstrusus animus, simili commodum cupiditate tenebatur alloquendi ejus seorsum **302** a cæteris et antequam cæteri comites adessent per otium audiendo adandoque illo mentem ejus arcanam et cogitationes indagare intimas; simulque ab eo impetrare ut ante adventum aliorum suas transportaret copias, ne forte cum iis junctus eos ad aliquid contra imperatorem audendum pro nota sua malitia instigare. Ingresso ad se igitur Augustus Baimundo blande renidens officio percunctatus de via est, et ubi reliquisset comites: quo ad omnia prout opus esse putabat ad res suas, respondente, urbane illi et amice familiari sermone refricavit memoriam olim inter ipsos gestorum circa Dyrrhachium et apud Larissam, bellicque et inimicitiarum illarum. Ille ille dissimulato vaser: *Tunc hostis, tunc infestus fui, fateor. At ecce ultro nunc me sisto ad vos transfugam, fidus atque amicus majestati tuæ, ut qui maxime, futurus. Perrexit imperator dissimulans explorare hominem, variis sermonibus pertentans atque eliciens; tandemque ut per multa circumducto expressit significationem consensus, ad jusiurandum sibi præstandum, sat una vice perfectum ratus: *Lassum, inquit, te de via detinevi prolixo sermone non oportet; quin age quod necesse est quieti et curæ corporis sume otium. Erit mox cum pro voto colloquiis mutuis fruamur.* Sic ille cum abiisset in Cosmidium ubi paratum ei hospitium fuerat, mensam reperit, sane opipare structam ferculorum et condimentorum omnium generis ingenti apparatu. Post eam oblatam Baimundo, æcedunt eum coqui et condimentarii, sic jussi ab Augusto facere: magnam illi copiam crudarum carniū teneris volucrisque generis exhibent cum his verbis: *Nos quidem ut ars nostra fert et mos regionis hujus ea quæ vides imposta mensæ opsonia temperavimus et cozi-**

Variae lectiones ex cod. Coislín.

⁵⁵ ἀστεϊζόμενος. ⁵⁶ κἀν. ⁵⁷ τῆ σῆ βασιλείᾳ. ⁵⁸ ἀποπειράσας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

n. 125: Tudebodus, lib. 1, et alii. Boemundus igitur, dimissis copiis, cum paucis comitibus CPolim perrexit, ait Guibert. lib. III, cap. 3, ictu prius cum Alexio pacis fœdere, cum quo bellum annis proxime elapsis gesserat in Illyrico. Order. lib. IX: *Coacius est itaque sagax Boemundus consiliis Francorum, ut pacem faceret cum imperatore Græcorum.* Qua facta, Alexius quemdam e suis admodum solertem ad Boemundum misit, qui et eum, et ejus copias secure deduceret. *Corpalatium, Corpolacium, et Coropatiasium* appellant Tudebodus, lib. 1; Baldricus, lib. 1; Ordericus, loco cit.; et Petrus Diac. lib. IV *Chron. Casin.* cap. 41; hoc est, curiæ procerem, qui *κουροπαλάτου* dignitate fungebatur; qua tum insignis erat Joannes Thracensis drunga-

A γόμενος δι' ἣν εἶχε σπάνιν τῶν χρημάτων, τὴν τοῦ αυτοκράτορος βουλόμενος ἐπισπάσασθαι εὐνοίαν, ἅμα δὲ καὶ συγκαλύψαι τὰ κατ' αὐτὸν ἐθέλων, μετὰ δέκα καὶ μόνων Κελτῶν προεξελθὼν τῶν ἄλλων κομητῶν ἔσπευσε καταλαβεῖν τὴν βασιλεύουσαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὰς αὐτοῦ μηχανὰς γινώσκων καὶ τὸ ὕπουλον καὶ ἐνεδρευτικὸν αὐτοῦ ἦθος ἐκ μακροῦ ἐπιστάμενος, ἔσπευσε πρὸ τοῦ καὶ τοὺς ἄλλους καταλαβεῖν κόμητας, ἐμιλῆσαι τε καὶ ἀκοῦσαι τῶν παρ' αὐτοῦ λεγομένων, καὶ πείσαι πρὸ τῆς ἐκείνων ἀφίξεως διαπεράσαι, ἵνα μὴ ἐνωθεῖ; μετ' αὐτῶν καταλαμβανόντων ἤδη, καὶ τὰς ἐκείνων διαστρέψει γνώμας. Εἰσελθόντι δὲ ἰλαρὸν εὐθὺς ἐνατενίσας κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ἐπυθάνετο, καὶ ἔπη τοὺς κόμητας κατέλιπε. Τοῦ δὲ ἅπαντα διασαζήσαντος αὐτῷ ὡς εἶχε γνώμης, ἀστεϊζόμενος ⁵⁵ ὁ βασιλεὺς καὶ τῶν κατὰ τὸ Δυρρῆχιον καὶ τὴν Λάρισσαν τετολημένων παρ' αὐτοῦ ἀναμνηστικῆς τῆνικαῦτα καὶ τῆς ἔχθρας ἐκείνης. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν, ὡς "Ἐργωγε κἀν" ⁵⁶ ἐχθρὸς καὶ πολέμιος τότ' ἦν, ἀλλὰ νῦν αὐτόμολος ἦκα φίλος τῆς σῆς βασιλείας" ⁵⁷. Ὁ δὲ αυτοκράτωρ διὰ πολλῶν μετελθῶν αὐτὸν καὶ ἀκροθιγῶς πῶς ἀποπειράσας ⁵⁸ τὸν αὐτοῦ λογισμὸν, ἐπεὶ διεγῶν κατανεύσαντα τοῦτον ὄρκια πιστὰ δοῦναι πρὸς αὐτὸν ἔφη· *Τὰ νῦν μὲν κεκοπιηκότες σὲ ἀπὸ τῆς ὁδοιπορίας γρη῏ ἀπελθόντα διαναπαύσασθαι, ἐς νέωτα δὲ περὶ ὧν ἐβουλόμην ἐμιλήσομεν.* Ἀπελθόντι οὖν εἰς τὸ Κοσμιδίον (67) οὐπερ τὰ τῆς κατοικίας αὐτῷ προηυτρέπιστο, C τράπεζα τούτῳ παρατίθεται δαψιλῆ; παντοίων ὄψων καὶ ἐδεσμάτων μεστή. Ἐἶτα καὶ ὡμὰ κρέα χειρσάλων τε καὶ πτηνῶν ζῶων προσενεγκόντες εἰ ὄψοισι ἐφασαν· *Ἐμῖν μὲν τὰ δῶμα ὡς ὄρεῖς ὑπέρτερισται κατὰ τὸ σὺνηθές· εἰ δὲ μὴ ἀμεστὰ σοὶ ταῦτα, ἰδοὺ καὶ ὡμὰ· καὶ κατασκευασθήτωσαν καθά γε βούλει.* Οὕτω γὰρ παρὰ αὐτοκράτορος κατασκευάσαι τε καὶ εἰπεῖν ἐντεταλμένον αὐτοῖς ἦν· καὶ γὰρ ὅποιος ἐκεῖνος δεῖνός ἦθος καταστοχάσασθαι ἀνδρῶς, δεῖνός εἰς καρδίαν βάζει καὶ λογισμοὺς θηράσαι ἀνθρώπου, τὸ τοῦ ἀνδρῶς ἐπιστάμενος δύνουσι καὶ καχόηθες ἐστοχάστατος τοῦ θυτος. Ἴνα οὖν μὴ υποψίαν τινὰ κατ' αὐτοῦ σχοίη, καὶ ὡμὰ κρέα ἐν ταύτῳ προσενεχθῆναι αὐτῷ προσέταξε, διαλύων τάχα τὴν υποψίαν. Οὐκ ἤστούχε; δὲ τοῦ σκοποῦ·

rius vigiliæ, ut constat ex Novella Alexii an. mundi 6600, Chr. 1092. Illius meminuit præterea idem Diacón. lib. IV, cap. 17.

(67) *Κοσμιδίον*. Robertus Mon. lib. II, præparatum ait Boemundo hospitium *extra urbem*; Baldricus, in *suburbio civitatis*; Guibertus. lib. III, c. 5. in *ipsius civitatis burgo*; Anna, in *Cosmidio*, quod fuit monasterium SS. Cosmæ et Damiani extra urbem, versus Blachernas, et ab hac Boemundi in eamora postmodum a nostris *Castellum Boemundi* appellatum fuit. Nam et *φρούριον* ibi existitisse disertè scribit Bryennius, l. b. III, cap. 11; Pachelmeres, lib. IX, cap. 5, πρὸς τὸ τοῦ Κέρατος τέλος Cosmidium statuit. Consule quæ in hanc rem observantur ad Villhard. n. 86.

ὁ γὰρ δεινός (68) Βαϊμούντος τῶν μὲν ὤψων οὐ μόνον ἀπογεύσασθαι ἔλωσ, ἀλλ' οὐδ' ἄκροισι δακτύλοις προσψαῦσαι ἠνέσχετο, ἀλλ' ἀπώσατό τε εὐθὺς καὶ μηδὲν τὰ τῆς ὑποδραμούσης αὐτὸν ὑπονοίας ἐμφήνα· ⁶⁷ τοῖς παρεστῶσι πάντα διένειμε, τῇ μὲν φαινομένῳ φιλοῦρον· ἴσθαι τούτους ὑποκρινόμενος, τῇ δ' ἀληθείᾳ, εἴ τις καλῶς σκοποίη, θανάτου κρατῆρα κεράτας, αὐτοῖς. Οὐδὲ τὸν δόλον ἐπέκρουπε, τοσούτον καταφρονητικῶς περὶ τοὺς ὑπ' ⁶⁸ αὐτὸν διέκειτο. Τὰ μὲν ὡμὰ κρέατα κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἐνεγκαμένης τοῖς ἰδίοις ὑψοποιοῖς κατασκευάσαι ἐπέταττε. Τῇ μετ' αὐτὴν ἐξ τοῦ ὕψα ⁶⁹ ἐκεῖνα ἐδιδοκίμασεν ἐπυνοθάνετο ὅπως αὐτοὺς διέθεντο. Τῶν δὲ καλῶν καλῶς εἰρηκότων, ὡς μηδὲ τῆς τυχοῦσης αἰσθῆσθαι βλάβης, ἀποκαλύψας αὐτοῖς τὸ ἀπόρρητον ἐφη· Ὡς ἔγωγε μεμνημένος τῶν μετ' αὐτοῦ πολέμων καὶ τῆς μάχης ἐκεῖνης, ἐδεδίειν μὴ τὴν ἐμὸν ἴσως ἐξαρχύσῃ ⁷⁰ θάνατον, θανάσιμόν τι φάρμακον τοῖς ὄφιοις ἐπεμβάλων. Τοιαῦτα μὲν τοῦ Βαϊμούντου. Ἐγὼ δ' οὐποτε πονηρὸν ἐθεασάμην, μὴ τοῦ ὀρθῶς τι ποιεῖν πόρρω που ἐν πᾶσι λόγοις καὶ πρακτέοις θέοντα, ὅπη- νίκα γὰρ τις τῆς μεσότητος ἐκσταίη πρὸς ὀπότερον ἂν τῶν ἄκρων νεύσειε πόρρωθεν τῆς ἀρετῆς ἔστηκεν.

mus; verum si hæc tibi forte alibi nutrito, aliter assueto, minus arriserint, en escas incoctas adhuc quæ prout jusseris tibi que sapuerit condiri parari que a quibus voles poterunt. Id sic imperator constituit pro sua incredibili tractandorum hominum peritia. Cum enim, ut solebat ex vultu ac nutu penetrare in arcana mentium, facile comperisset Baimundum ingenio esse astuto ac suspicaci, providit fore ut, si ei apponerentur a ministris imperatoris olim hostis cibi cocti, metu inspersi aut admisti veneni concepto, iis vesci cunctaretur. Nec sefellit eum sua conjectura; Baimundus enim ne summis quidem digitis contingere, nedum gustare, sustulit paratos cibos; oblexit tamen suspicionem ostentata liberalitatis specie; nam simulatione gratificandi astantibus cuncta eis fercula distribuit, revera pessime de iis merens, quibus cibos opinione sua infectos et mortiferos ministraret. Nec dissimulare saltem dolum putavit tanti, sed quia erat arroganti fiducia contemptuque præditus suorum, ipse carnis sibi oblatis adhuc crudis more patrio a propriis coquis præparati: eo die usus, postridie suos rogavit equid valerent, **303** et ut eos juvenisset pridiana cæna; iis vero præclare se habere aientibus, nec ullum vel minimum incommodum sensisse, Atqui ego, inquit arcanum detegens, cum memoria repeterem bella olim a me gesta adversus imperatorem et pugnam illam qua ipsum fugavi, uti tibi ejus jussu paratis nolui, merito metuens ne venenum iis inspersum esset. Ita ille sane imprudenter; quippe id committens ac præ se ferens quamobrem a suis superbum sui despectum ulciscantibus merito proderetur aut desereretur: cujus tanti periculi aleam utcumque alioqui callidus inconsultissime tum jecit. Raro enim (id quod ego longo usu animadverti) homines improbi quidquam recte consulunt faciuntve: adeo verum est quod sapientes sciunt, ubi quis a mediocritate virtutis excesserit, utrumvis in extremum declinet parum interesse; semper enim longo intervallo ab honesto distare.

Μεταπεμφάμενος οὖν τὸν Βαϊμούντον τὸν συνήθη **C** τοῖς Λατίνοις καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐζήτηε ὄρκον (69). Ὁ δὲ, τὰ ἑαυτοῦ ἐπιστάμενος, καὶ ὅτι οὔτε ἐκ προγόνων περιφανῶν ἐγεγόνει, οὔτε χρημάτων εὐπορίαν εἶχε, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ δυνάμει; πολλὰς, ἀλλὰ μετρίως ⁷¹ πᾶν τοὺς συνεπομένους αὐτῷ Κελτοὺς, καὶ ἄλλως δὲ φύσει ἐπιόρκο; ὄν, μάλα προθύμως τῷ τοῦ αὐτοκράτορος ὑπέειπε θελήματι. Κἄθ' οὕτως ὁ βασιλεὺς, περὶ τὰ βασίλεια οἰκίσκον τινα ἀφορίσας, εἰς τοῦ- διφρος κατέστρωσε παντοίων εἶδος χρημάτων καὶ ἀμφοίων, χαρᾶγματός (70) τε χρυσίου καὶ ἀργύρου, καὶ τῆς κατωτέρω ὕλης, τοσούτον πληρώσας τὸ οἰκίμα, ὡς μηδὲ βραδίσειν δύνασθαι τινα τῶ πλήθει τούτων συμποδίζόμενον. Τῷ δὲ μέλλοντι ὑποδείξει ταῦτα τῷ Βαϊμούντῳ ἐπέταττεν ἄρβρον τὰς πύλας ἀναπετάσαι. Ὁ δὲ ἐπὶ τῇ τούτων θέξ ἐκπλαγεῖς φησιν· Εἰ τοσαῦτά μοι προσῆν χρήματα, πολλῶν ἂν χυρῶν κύριος πάλαι ἐγεγόνειν αὐτός. Καὶ ὅς·

Gæterum Augustus, accersito deinde Baimundo, consuetum Latinis jusjurandum et ab ipso exegit. Nec dubitavit ille aut cunctatus est vel quod minus se a proavis nobilem, minusque a fortuna opibus comitatuque instructum sciens, causam non esse vidit, cur quod alii Galli principes rebus omnibus præstantiores non recusaverant, ipse detractaret: vel quod homo ad religionis contemptum educatus, et longo usu quasi quadam natura perjurus, ridiculum putaret in juramento tergiversari, cujus ipse susque deque habita reverentia nihilominus certus esset, eo quo spes et usus vocaret recta tendere. At ei postquam ita prompte ac perlibenter juramentum præstitit, nova benevolentia sue pig-
D gnora injecit imperator. Curavit nimirum conclava quoddam Augusti palatii divitiarum omnis generis congestione ita compleri, ut pavementum ipsum nummis passim monilibusque ac atallicis conchilia-

Varia lectiones ex cod. Coislin.
⁶⁷ ἐμψήνας. ⁶⁸ ἐπ'. ⁶⁹ τὰ ὕψα. ⁷⁰ ἐξαρχύσῃ. ⁷¹ τὰ τοῦ. ⁷² μετρίου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(68) Ὁ γὰρ δεινός. Boemundus nullo modo Alexio fidere poterat, inquit Albertus. Aq. lib. II, cap. 18 (69) Ἐξήτει ὄρκον. Albertus Aq. lib. II, cap. 18; Fulcher. lib. I, cap. 4; Robertus Monach. lib. II, pag. 38, Tyrius, et alii.

(70) Χαράγματος. **364** Albertus Aq. lib. II, cap. 18: Statimque allata sunt Boemundo, sicut Godefrido, munera miri et inauditi thesauri in auro et argento; vasa quoque pretiosa opere et decore multo ampliora, quam ut ab aliquo possit æstimari.

tisque vestibus temere abjectis obtegeretur : latera vero undique omnia usque ad lacunar nihil nisi pretiosissimam vestem, auri, argenti, æris, et id genus metallorum numismatis ac signis longe fulgentissimis ac locupletissimis circum reniderent : coacervatis omnibus tam invidiosa copia, ut ne ingrediendi quidem spatium relinquerent, ad cumulos rerum pulcherrimarum offensuris necessario quoquo se verterent pedibus. Tum dato negotio quibusdam ut Baimundum more hospitum officiose deducerent, jussit ut inter palatium lustrandum ei conclave istud velut inter alia monstrarent, Idque ita facerent ut admirationem primo aspectu exprimere homini conarentur : id consecuturos monens, si valvas repente nec opinanti patefacerent, et tantarum repente opum speciosissimam scenam percellendis oculis offerrent. Nec successus abfuit. Percussus improvise fulgore Baimundus hanc sibi elabi vocem sivit : *Si tot ego divitiarum essem dominus, multarum olim urbium et ditionum imperium mihi parvassem.* Atqui, deductor inquit, tua ista, Baimunde, sunt : universa hæc tibi hodie dat, donat, largitur imperator. Admisit gaudens beneficium et multas Baimundus gratias egit. Verum postquam, quieturus in suum diversorium deductus, bajulos vidit omnia ista portantes, vastrum et versatilem animum pudor quidam subiit confessæ cupiditatis : et quasi admirationis parum se dignæ pœnitens, in hanc erupit vocem : *Nunquam putassem tanta me ignominia ab imperatore affectum iri. Ite, onerate ista denuo et ad eum qui misit reportate.* Imperator haud inscius Latinis usitatae in consiliorum alternatione **304** levitatis, arridens vulgare verbum illud protulit : *Mala res ad proprium nuctorem redeat ;* referrique jussit cuncta Baimundo jam acquiescente ac mutata tertio sententia placidis oculis spectante bajulos modo spretorum munerum, seque iis capi non dissimilante. Nec forte tam levitas hæc fuit aut instabilis mutabilitas placitorum, quam versutia mentis callidæ cuncta ex usu moderantis, atque ad quemlibet occasionis flexum præsentis semper vigilia prudentiæ sese accommodare ac circumagere perita. Equidem duo quædam in hoc homine insignia notavi, astutiam et fortitudinem, quibus tantum antecellebat omnes qui tunc

A Ταῦτά σοι τὴν σήμερον ἀποχαρίζεται ἅπαντα ὁ βασιλεύς. Ὁ δὲ, περιχαρῶς ταῦτα δεξάμενος καὶ εὐχαριστήσας, ἀπῆε ἀναπαυθῆσόμενος οὐ κατέλυσεν. Ἀποκομισθέντων δὲ τούτων αὐτῷ, μεταβαλὼν ὁ πρὶν τεθουμακῶς, ἔφη· Οὐδέποτε τοιαύτην ἀτιμίαν ἔσσεσθαι μοι ἀπὸ τοῦ βασιλέως ἡλίπισα. Λαθόντες οὖν ταῦτα ἀπαγάγετε τῷ ἐπέψυγτι. Ὁ δὲ βασιλεύς, τὸ φῦσι παλιμβουλον τῶν Λατίνων γινώσκων, τὸν δημόδη λόγον ἀντέφησε· Κακὸν πρᾶγμα πρὸς τὸν ἴδιον ἐπιανερχέσθω αὐθέντην. Ταῦτα ὁ Βαϊμούντος ἀκούσας καὶ τοὺς ἀποκομισσάντας· ἐπιμελῶς ἀναζητούντας αὐθις αὐτὰ ἔρων μεταβαλὼν ὁ πρὶν ἀποπεμπόμενος ταῦτα καὶ ἀχόοιμος ἐπὶ τούτοις ἰλαρὸν βλέμμα τοῖς ἀποκομισταῖς εἰδείκνυ, καθάπερ τις πολύπους μετασχηματιζόμενος ἐν βραχεῖ. Φύσει μὲν γὰρ ἦν ὁ ἀνὴρ πονηρὸς καὶ ὄξυς πρὸς τὰ συμπίπτοντα, πονηρία καὶ ἀνδρεία τοσοῦτον ὑπέρχων ἀπάντων τῶν τότε διερχομένων Λατίνων, ὅπσον δυνάμεσί τε καὶ χρήμασιν ἤττητο. Ἄλλὰ καὶ ὡς πάντων ἐκράτει κακεντρεχείας περιουσία. Τὸ δὲ παλιμβουλον ὡς φυσικόν τι τῶν Λατίνων παρακολούθημα παρείπετο καὶ αὐτῷ. Τὰ γούν χρήματα ὁ ἀπωθούμενος περιχαρῶς τηνικαῦτα ἐλάμβανε. Δύσνους γὰρ ὦν τὴν γνώμην, ἐπεὶ μηδὲ χώραν ὄλω; κεκτημένος (71) τῆς ἐναγκαμένης ἐξῆει, τῷ μὲν φεινομένῳ χάριν τῆς τοῦ ἁγίου τάρου προσκυνήσεως, τῇ δ' ἀληθείᾳ ἀρχὴν ἑαυτῷ περιποιήσασθαι προμηθεύμενος, καὶ μᾶλλον, εἰ γένοιτό οἱ, καὶ αὐτῆς τῆς βασιλείας Ῥωμαίων (72) ἐπιδράξασθαι, C χρωμένῳ ταῖς τοῦ πατρὸς ὑποθημοσύναις, καὶ πάντα κάλων, τὸ τοῦ λόγου, κινουῦντι, πολλῶν ἐδεῖτο χρημάτων. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, τὸ δύσνον καὶ κακῶδες αὐτοῦ ἐπιστάμενος, ἔσπευθε τὰ συνειρόμενα ἰε πρὸς τοὺς ὑποτυφομένους αὐτῷ λογισμοὺς εὐφρῶς περιαιρεῖν. Διὸ καὶ τὸ δομεστικῶτον αἰτούμενος τῆς Ἄνατολῆς οὐκ ἔτυχε τῆς αἰτήσεως πρὸς Κρήτην κρητίζων. Δεδιώξ γὰρ ὁ βασιλεύς μὴ ἐξουσίας δραξάμενος· καὶ δι' αὐτῆς δουλαγωγίης τούς κόμητας ἅπαντας, βαδῖως περιάγοι τοῦ λοιποῦ ὅπη βουλητὸν αὐτῷ ἔσται. Μὴ θέλων τὸν Βαϊμούντον ὑπονοήσασθαι ὄλωσ ὅτι ἤδη πεφώραται, ἐλίπισι χρησταῖς αὐτὸν ὑποσαίνων, ἔφη· Τούτου μὲν καιρὸς οὐπω ἄρ- εστι, διὰ δὲ τῆς σῆς ἐνεργείας καὶ πίστεως μετ' οὐ πολὺ καὶ τοῦτο γενήσεται.

Constantinopoli transiere Latinos duces, quantum vincebatur. Sed instar illi divitiarum erat thesaurus quasi quidam fraudum et malignæ diligentiæ solers dexteritas, qua omnes post se longe relinquebat. Ergo ut non negaverim in hac admissione rejectioneque munerum aliquid agnosci potuisse illius innatae Latinorum animis, cuius nec ipse fuit expers, inconstantiae decretorum : tamen aliquid in eo plus vidisse tantum fallaciæ artificem tam nihil simpliciter agentem, haud vana fuerit Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷¹ συνειρόμενα. ⁷² δὲ τὸν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(71) *Μηδὲ χώραν κεκτημένος.* Non omnino verum, quod ait hoc loco Anna, regiones nullas possedisse Baimundum, cum non modica oppida, atque adeo ipsum Tarentinum principatum et Barensen in Apulia et Calabria possederit, inita cum fratre Rogerio concordia, uti tradunt Malaterra, lib. iv, cap. 4; Alexander abbas Celesin. lib. i,

cap. 13; et Ordericus Vitalis, lib. viii, pag. 677.

(72) *Βασιλείας Ῥωμαίων.* Nec injuria id metuebatur Alexius; nam, ut est apud Ordericum, lib. ix, pag. 727, Boemundus Francos proceres ad obsidendam Constantinopolim viriliter incitaverat, antequam venisset ad Alexii conspectum.

suspicio. Atque ut nihil divinem de simulata recusationis causis, acceptandæ quidem pecuniæ consilium ambitio dictavit. Videbat homo vastus animi speique immodicus se innutritum cogitationi regni postquam vivente patre magnos exercitus ductaverat, magnas res gesserat, et ad extremum eo relictum ut patria exiret prorsus extorris, quippe qui nec terram nec urbem haberet ullam quæ ipsum dominum aut principem agnosceret. Ergo religionis ille quidem et vindicandi Dominici sepulcri larvam cupiditati superposuit: cæterum per istam occasionem omni modo decreverat principatum sibi aliquem alieni parare: nec dubitaturus, si secunda spiraret aura fortunæ, Romanum ipsum cogitare solum et Alexio extruso se imperatorem facere. Hærebant imis sensibus patris monita bello Alexium persequi jubentis, in eo esse ac morari, nec nisi plena patrata victoria desistere: inde enim rem, inde spem, inde vitæ ac rationum statum amplum et commotum ostendi. Porro istuc aspiranti magnarum opum erat necessarium viaticum: et omnem, quod aiunt, moturo funem, ad tantam sibi prædam attrahendam, nervis nimirum opus erat belli divitiis. Igitur istius in partem sumptus dona imperatoris Raimundus admisit; satis jam sentiente Augusto ipso quo astuti Galli consilia spectarent; quocirca is jam tum incidere clanculum ocepit orsa omnia vafri hominis, et quidquid ille ad suas ambifiosas spes ex longo directa nectebat, ea mature tempore captato disturbare ac disjicere pergebat imperator; rationes ejus omnes haud modice conturbans. Hujus generis hoc exemplum sit. Satis se admotum imperatori Raimundus credidit ad domesticatum Orientis sibi ab eo petendum. Sensit Augustus quo res tenderet, ac facile vidit istum magistratum occasiones oblatum Raimundo plurimas demerendi sibi Latinos comites, et ad quidquid vellet sibi que utile putaret. **305** ad extremum obstrictos impellendi; idcirco artem Creticam, quod Adagium habet, adversus Cretensem experiendam ratus, plausibiles quæsit negandi causas; lactans interim inhiantem ac suspendens, ne is sentire se deprehensum posset: *Nondum, inquit, Raimunde, tempus est ejus quam dicis rei. Erit cum tua perspecta rebus fides et virtus confessionem expriment omnibus esse te loco illo multo dignissimum: quando meum judicium corroborante fama publica, multo scilicet tibi amplius tutiusque fuerit voce communi omnium efferi, quam nunc favore principis exponi ad invidiam.*

Ὁμιλήσας τοίνυν αὐτοῖς καὶ παντοίαις δωρεαῖς **A** καὶ τιμαῖς φιλοφρονησάμενος, τῇ μετ' αὐτὴν αὐτὸς ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ ⁷⁵ καθήστο θρόνου. Μεταπεμφάμενος δὲ αὐτὸν τε τὸν Βαῖμουδον καὶ τοὺς κόμητας ἀπιντας περὶ τῶν κατὰ τὴν ἑδὸν αὐτοῖς συμβησομένων ὁμίλει, βουλομένους ⁷⁶ τὰ συμφέροντα ἀναδιδάσκειν ἅμα καὶ αἷς εἰώθειν οἱ Τοῦρκοι χρῆσθαι μεθοδείαις ἐν ταῖς μάχαις, καὶ ὑποτιθέμενος ὅπως τε παρατάττεσθαι χρῆ, καὶ λόγους καθιεταῖν, καὶ μὴ ἐπὶ πολλὸν διώκειν ἐπινηκὰ τούτοις οἱ Τοῦρκοι τὰ νῦτα διδάσκει. Καὶ οὕτως διὰ τε χρημάτων, διὰ τε λόγων καταμαλῆξας αὐτῶν τὸ ἄγριον, καὶ τὰ συνόσοντα ὑποθέμενος, τὴν διαπεραλίωσιν προὔρρηξεν. Τὸν δὲ γε Σαγγελῆν (75) ἡγάπα δια-

Sub hæc Augustus donis honoribusque omnis generis delinitis Gallis, tandem eos discessum urgentes allocuturus ultimum imperatorio solio concessit. Vocatisque Raimundo ac comitibus cunctis multa disseruit de rebus ipsis per viam eventuris; simul de toto genere ac ratione belli Turcici, de moribus atque artibus gentis universaque consuetudine pugnarum; quidque illorum machinationibus ac dolis, opponere cautionis expediat, ut explicare contra illos aciem, ut insidias aptis locis struere, ut non effuse persequi terga de industria præbentes, cæteraque de genere hoc præsentii sibi experientia comperta, dum bella cum gente ista varia gereret, familiarissime ad ipsos humanissime-

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁵ βασιλικοῦ. ⁷⁶ βουλόμενος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(75) Σαγγελῆν. *Sangeles* interpreti, et Tollo apud Cinnamum; rectius *Sancti Ægidii comes*, hoc enim vocabulo, ut et Cinnamus, expressit Gallicum *Saint-Gilles*, seu *le comte de Saint-Gilles*, qua tum appellatione gaudebat Raimundus Tolosæ et Provinciæ comes. Willelmus Brito, lib. iii *Philipp.* :

Qui Sancti comes Ægidii, Tolosæque vocatur.

Est autem comitatus S. Ægidii Septimanix, seu Occitanix, urbs, ad Rhodanum, S. Ægidii abbatia insignis, a qua sumpsit appellationem, quam cum in hæreditatis sortem obtinisset Raimundus, supersite adhuc fratre, comes inde Sanctægidianus vocatus est, etiam post adeptum Tolosanum comitatum. Vide Catellum, lib. i *Hist. Tol.* cap. 3; et lib. ii, cap. 4. Oppidum pervetustum esse, et stante Romano in Galhis imperio notum in confesso est apud omnes, et ex rudibus, et antiquorum ædificiorum parietinis abunde colligitur. At quo nomine olim, et ante receptam S. Ægidii nomenclaturam, indigaretur, ambigunt, nec invicem consentiunt scriptores. Poldus in *Ant. Nem.* credidit

B *Hercleam* esse, de qua Plinius, quidam *Vindomacum* Ptolemæi; Catellus, lib. iii *Rerum Occit. Rhodam* putat, cujus mentio apud eundem Plinium, seu *Rhodanussiam*, Marciani Heracleotæ, a qui Rhodanus dictus fluvius. Verum si cum aliis licet hariolari, censuerim potius vetus Ægidianæ urbis nomen *Urgenum* fuisse, vel *Urgernum*, ut habent mss. Strabonis codices, Sidonius in Paneg. Avito dicto, juxta Sirmondi conjecturam, Cyprianus Diacon. in Vita S. Cesarii Arelat.; Gregor. Turon. lib. viii *Hist.* cap. 30; lib. ix, cap. 7; et Tabula Pentigeri; vel denique, ut notæ Tyronis, *Uggernum*. Divinationis meæ fundus est Benjaminus Tudelensis in *Itiner.* ubi oppidum S. Ægidii *Nogheres* vocat, seu ut habet editio Constantini l'Empereur, *Nogres*, vocabulo haud multum ab Ugerno abundente: *Nogheres*, inquit, *oppidum dicunt S. Ægidii*, quo loco, si criticam liceat manum apponere, *Ugheres* potius reponendum putaverim. Hinc porro conjecturæ favent Tabula Pentingerianæ, quæ in Itinere a Tolosa Arelatem *Ughernum* statuunt, a Nemauso octo, ab Arelate sex miliaribus dispa-

tisque vestibus temere abjectis obtegeretur : latera vero undique omnia usque ad lacunar nihil nisi pretiosissimam vestem, auri, argenti, æris, et id genus metallorum numismatis ac signis longe fulgentissimis ac locupletissimis circum reniderent : coacervatis omnibus tam invidiosa copia, ut ne ingrediendi quidem spatium relinquerent, ad cumulos rerum pulcherrimarum offensuris necessario quoquo se verterent pedibus. Tum dato negotio quibusdam ut Baimundam more hospitem officiose deducerent, jussit ut inter palatium lustrandum ei conclave istud velut inter alia monstrarent, idque ita facerent ut admirationem primo aspectu exprimere homini conarentur : id consecuturos monens, si valvis repente nec opinanti patefacerent, et tantarum repente opum speciosissimam scenam percullendis oculis offerrent. Nec successus absuit. Percussus improvise fulgore Baimundus hanc sibi elabi vocem sivit : *Si tot ego divitiarum essem dominus, multarum olim urbium et dittonum imperium mihi putassem.* Atqui, deductor inquit, tua ista, Baimunde, sunt : universa hæc tibi hodie dat, donat, largitur imperator. Admisit gaudens beneficium et multas Baimundus gratias egit. Verum postquam, quieturus in suum diversorium deductus, bajulos vidit omnia ista portantes, vastrum et versatilem animum pudor quidam subiti confessæ cupiditatis : et quasi admirationis parum se dignæ pœnitens, in hanc erupit vocem : *Nunquam putassem tanta me ignominia ab imperatore affectum iri. Ite, onerate ista denuo et ad eum qui misit reportate.* Imperator haud inscius Latinis usitæ in consiliorum alternatione **304** levitatis, arridens vulgare verbum illud protulit : *Mala res ad proprium nactorem redeat ;* referrique jussit cuncta Baimundo jam acquiescente ac mutata tertio sententia placidis oculis spectante bajulos modo pretorium munerum, sequæ iis capi non dissimulante. Nec forte tam levitas hæc fuit aut instabilis mutabilitas placitorum, quam versutia mentis callidæ cuncta ex usu moderantis, atque ad quemlibet occasionis flexum præsentem semper vigilia prudentiæ sese accommodare ac circumagere perita. Equidem duo quædam in hoc homine insignia notavi, astutiam et fortitudinem, quibus tantum antecellebat omnes qui tunc Constantinopoli transiere Latinos duces, quantum vicissim ab illis modo pecuniæ copiarumque numero vincebatur. Sed instar illi divitiarum erat thesaurus quasi quidam fraudum et malignæ diligentiæ solers dexteritas, qua omnes post se longe relinquebat. Ergo ut non negaverim in hac admissione rejectioneque munerum aliquid agnosci potuisse illius innatæ Latinorum animis, cujus nec ipse fuit expers, inconstantia decretorum : tamen aliquid in eo plus vidisse tantum fallaciæ artificem tam nihil simpliciter agentem, haud vana fuerit

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷¹ συναϊρόμενα. ⁷² δὲ τόν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(71) *Μηδὲ χώραν κεκτημένος.* Non omnino verum, quod ait hoc loco Anna, regiones nullas possedisse Baimundum, cum non modica oppida, atque adeo ipsum Tarentinum principatum et Barensem in Apulia et Calabria possederit, inita cum fratre Rogerio concordia, uti tradunt Malaterra, lib. iv, cap. 4; Alexander abbas Celesin. lib. i,

Ταῦτά σοι τὴν σήμερον ἀποχαρίζεται ἅπαντα ὁ βασιλεύς. Ὁ δὲ, περιχαρῶς ταῦτα δεξάμενος καὶ εὐχαριστήσας, ἀπῆε ἀναπαυθισόμενος οὐ κατέλυσεν. Ἀποκομισθέντων δὲ τούτων αὐτῷ, μεταβαλὼν ὁ πρὶν τεθαυμακῶς, ἔφη· *Οὐδέποτε τοιαύτην ἀτιμίαν ἔσσομαι ἀπὸ τοῦ βασιλέως ἡλίπισα. Λαθόντες οὖν ταῦτα ἀπαγάγετε τῷ ἐμπύαντι.* Ὁ δὲ βασιλεὺς, τὸ φύσει παλιμβουλον τῶν Λατίνων γινώσκων, τὸν δημόδη λόγον ἀντέφησε· *Κακὴν πρᾶγμα πρὸς τὸν ἴδιον ἐπαπερχέσθω αὐθέντην.* Ταῦτα ὁ Βαϊμούστος ἀκούσας καὶ τοὺς ἀποκομισάντας ἐπιμελῶς ἀναζητούντας αὐθις αὐτὰ ὄρων μεταβαλὼν ὁ πρὶν ἀποπειρόμενος ταῦτα καὶ ἀχόλιμος ἐπὶ τούτοις ἰλαρὸν βλέμμα τοῖς ἀποκομισταῖς εἰδείκνυ, καθάπερ τις πολυπούς μετασχηματιζόμενος ἐν βραχεῖ. Φύσει μὲν γὰρ ἦν ὁ ἀνὴρ πονηρὸς καὶ ὄξυς πρὸς τὰ συμπίπτοντα, πονηρίᾳ καὶ ἀνδρείᾳ τοσοῦτον ὑπερέχων ἅπαντων τῶν τότε διερχομένων Λατίνων, ὅπως δυνάμει τε καὶ χρήμασιν ἤττητο. Ἀλλὰ καὶ ὡς πάντων ἐκράτει κακεντρεχειᾶς περιουσίᾳ. Τὸ δὲ παλιμβουλον ὡς φυσικόν τι τῶν Λατίνων παρακολούθημα παρείπετο καὶ αὐτῷ. Τὰ γούν χρήματα ὁ ἀπωθούμενος περιχαρῶς τηνικαῦτα ἐλάμβανε. Δύσνους γὰρ ὦν τὴν γνώμην, ἐπεὶ μηδὲ χώραν ἔλω; κεκτημένος (71) τῆς ἐναγκαμένης ἔξῃ, τῷ μὲν φεινομένῳ χάριν τῆς τοῦ ἁγίου τάρου προσκυνήσεως, τῇ δ' ἀληθείᾳ ἀρχὴν ἑαυτῷ περιποιήσασθαι προμηθεύμενος, καὶ μᾶλλον, εἰ γένοιτό οἱ, καὶ αὐτῆς τῆς βασιλείας Ῥωμαίων (72) ἐπιδράσασθαι, χρωμένῳ ταῖς τοῦ πατρὸς ὑποθημοσύναις, καὶ πάντα κάλων, τὸ τοῦ λόγου, κινουῦντι, πολλῶν ἐδεῖτο χρημάτων. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, τὸ δύσνον καὶ κακῶδες αὐτοῦ ἐπιστάμενος, ἔσπευθε τὰ συνειρόμενα ⁷³ πρὸς τοὺς ὑποτιμωμένους αὐτῷ λογισμοὺς εὐφύως περιαιρεῖν. Διὸ καὶ τὸ δομεστικῶτον αἰτούμενος τῆς Ἀνατολῆς οὐκ ἔτυχε τῆς αἰτήσεως πρὸς Κρήτην κρητίζων. Δεδιώξ γὰρ ὁ βασιλεὺς μὴ ἐξουσίας δραξίμενος; καὶ δι' αὐτῆς δουλαγωγῆσας τοὺς κόμητας ἅπαντας, βράβιως περιάγοι τοῖς λοιποῦ ὄπῃ βουλητὸν αὐτῷ ἔστι. Μὴ θέλων τὸν ⁷⁴ Βαϊμούστων ὑπονοήσαι ὅλως ὅτι ἤδη πεφώρῃται, ἐλπιοῖ χρησταῖς αὐτὸν ὑποσαίνων, ἔφη· *Τούτον μὲν καιρὸς οὐπω πάρεστι, διὰ δὲ τῆς σῆς ἐνεργείας καὶ πίστεως μετ' οὐ πολὺ καὶ τοῦτο γερήσεται.*

Constantinopoli transiere Latinos duces, quantum vicissim ab illis modo pecuniæ copiarumque numero vincebatur. Sed instar illi divitiarum erat thesaurus quasi quidam fraudum et malignæ diligentiæ solers dexteritas, qua omnes post se longe relinquebat. Ergo ut non negaverim in hac admissione rejectioneque munerum aliquid agnosci potuisse illius innatæ Latinorum animis, cujus nec ipse fuit expers, inconstantia decretorum : tamen aliquid in eo plus vidisse tantum fallaciæ artificem tam nihil simpliciter agentem, haud vana fuerit

cap. 13; et Ordericus Vitalis, lib. viii, pag. 677.

(72) *Βασιλείας Ῥωμαίων.* Nec injuria id metuebatur Alexius; nam, ut est apud Ordericum, lib. ix, pag. 727, Boemundus Francos proceres ad obsidendam Constantinopolim viriliter incitaverat, aut quam venisset ad Alexii conspectum.

suspicio. Atque ut nihil divinum de simulata recusationis causis, acceptandæ quidem pecuniæ consilium ambitio dictavit. Videbat homo vastus animi speique immodicus se innutritum cogitationi regni postquam vivente patre magnos exercitus ductaverat, magnas res gesserat, et ad extremum eo redactum ut patria exiret prorsus extorris, quippe qui nec terram nec urbem haberet ullam quæ ipsum dominum aut principem agnosceret. Ergo religionis ille quidem et vindicandi Dominici sepulcri larvam cupiditati superposuit: cæterum per istam occasionem omni modo decreverat principatum sibi aliquem alieni parare: nec dubitaturus, si secunda spiraret aura fortunæ, Romanum ipsum cogitare solum et Alexio extruso se imperatorem facere. Hærebant imis sensibus patris monita bello Alexium persequi jubentis, in eo esse ac morari, nec nisi plena patrata victoria desistere: inde enim rem, inde spem, inde vitæ ac rationum statum amplum et commodum ostendi. Porro istuc aspiranti magnarum opum erat necessarium viaticum: et omnem, quod aiunt, moturo funem, ad tantam sibi prædam attrahendam, nervis nimirum opus erat belli divitiis. Igitur istius in partem sumptus dona imperatoris Raimundus admisit; satis jam sentiente Augusto ipso quo astuti Galli consilia spectarent; quocirca is jam tum incidere clandestum cecepit orsa omnia vafri hominis, et quidquid ille ad suas ambifiosas spes ex longo directa nectebat, ea mature tempore captato disturbare ac disjungere pergebat imperator; rationes ejus omnes haud modice conturbans. Hujus generis hoc exemplum sit. Satis se adnotum imperatori Raimundo credidit ad domesticatum Orientis sibi ab eo petendum. Sensit Augustus quo res tenderet, ac facile vidit istum magistratum occasiones oblatorum Raimundo plurimas demerendi sibi Latinos comites, et ad quidquid vellet sibi que utile putaret. **305** ad extremum obstrictos impellendi; idcirco artem Creticam, quod Adagium habet, adversus Cretensem experiendam ratus, plausibiles quæsit negandi causas; lactans interim inhiantem ac suspendens, ne is sentire se deprehensum posset: *Nondum, inquit, Raimunde, tempus est ejus quam dicis rei. Erit cum tua perspecta rebus fides et virtus confessionem expriment omnibus esse te loco illo multo dignissimum: quando meum judicium corroborante fama publica, multo scilicet tibi amplius tutiusque fuerit voce communi omnium efferr, quam nunc favore principis exponi ad invidiam.*

Ὁμιλήσας τοίνυν αὐτοῖς καὶ παντοίαις δωρεαῖς **A** καὶ τιμαῖς φιλοφρονηόμενος, τῇ μετ' αὐτὴν αὐτὸς ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ ⁷⁵ καθήστο θρόνου. Μεταπεμφόμενος δὲ αὐτὸν τὸν Βαϊμούντον καὶ τοὺς κόμητας ἅπαντας περὶ τῶν κατὰ τὴν ἑδὸν αὐτοῖς συμβησομένων ὁμίλει, βουλευόμενος ⁷⁶ τὰ συμφέροντα ἀναδιδάσκειν ἅμα καὶ αἷς εἰώθασιν οἱ Τούρκοι χρῆσθαι μεθοδείαις ἐν ταῖς μάχαις, καὶ ὑποτιθέμενος ὅπως τε παρατάττεσθαι χρὴ, καὶ λόχους καθίσταῖν, καὶ μὴ ἐπὶ πολὺ διώκειν ἐπληντικα τούτοις οἱ Τούρκοι τὰ νῦτα διδάσκει. Καὶ οὕτως διὰ τε χρημάτων, διὰ τε λόγων καταμαλόμενος αὐτῶν τὸ ἄγριον, καὶ τὰ συνοίσοντα ὑποθέμενος, τὴν διαπεραλίωσιν προὔρριψατο. Τὸν δὲ γε Σαγγελῆν (75) ἡγάπα δια-

Sub hæc Augustus donis honoribusque omnis generis delinitis Gallis, tandem eos discessum urgentes allocuturus ultimum imperatorio solio concessit. Vocatisque Raimundo ac comitibus cunctis multa disseruit de rebus ipsis per viam eventuris; simul de toto genere ac ratione belli Turcici, de moribus atque artibus gentis universaque consuetudine pugnarum; quidque illorum machinationibus ac dolis, opponere cautionis expediat, ut explicare contra illos aciem, ut insidias aptis locis struere, ut non effuse persequi terga de industria præbentes, cæteraque de genere hoc præsentis sibi experientia comperta, dum bella cum gente ista varia gereret, familiarissime ad ipsos humanissime-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁵ βασιλικοῦ. ⁷⁶ βουλόμενος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(75) Σαγγελῆν. *Saxgeles* interpreti, et Tollo apud Cinnamum; rectius *Sancti Ægidii comes*, hoc enim vocabulo, ut et Cinnamus, expressit Gallicum *Saint-Gilles*, seu *le comte de Saint-Gilles*, qua tum appellatione gaudebat Raimundus Tolosæ et Provinciæ comes. Willelmus Brito, lib. iii *Philipp.* :

Qui Sancti comes Ægidii, Totosæque vocatur.

Est autem comitatus S. Ægidii Septimanix, seu Occitanix, urbs, ad Rhodanum, S. Ægidii abbatia insignis, a qua sumpsit appellationem, quam cum in hæreditatis sortem obtinisset Raimundus, supersite adhuc fratre, comes inde Sanctægidianus vocitatus est, etiam post adeptum Tolosanum comitatum. Vide Catellum, lib. i *Hist. Tol.* cap. 3; et lib. ii, cap. 1. Oppidum pervetustum esse, et stante Romano in Gallis imperio notum in confesso est apud omnes, et ex ruderibus, et antiquorum ædificiorum parietinis abunde colligitur. At quo nomine olim, et ante receptam S. Ægidii nomenclaturam, indigaretur, ambigunt, nec invicem consentiunt scriptores. Poldus in *Ant. Nem.* credidit

B *Heracleam* esse, de qua Plinius, quidam *Vindomacum* Ptolemæi; Catellus, lib. iii *Rerum Occit. Rhodam* putat, cujus mentio apud eundem Plinium, seu *Rhodanustiam*, Marciani *Heracleotæ*, a quo Rhodanus dicitur fluvius. Verum si cum aliis licet hariolari, consuerim potius vetus Ægidianæ urbis nomen *Urgenum* fuisse, vel *Urgernum*, ut habent mss. Strabonis codices, Sidonius in Paneg. Avito dicto, juxta Sirmondi conjecturam, Cyprianus Diacon. in Vita S. Casarii Arelat.; Gregor. Turon. lib. viii *Hist.* cap. 50; lib. ix, cap. 7; et Tabula Pentigeri; vel denique, ut notæ Tyronis, *Uggernum*. Divinationis meæ fundus est Benjaminus Tudelensis in *Itiner.* ubi oppidum S. Ægidii *Nogheres* vocat, seu ut habet editio Constantini l'Emperer, *Nogres*, vocabulo haud multum ab Ugerno abundente: *Nogheres*, inquit, *oppidum dicitur S. Ægidii*, quo loco, si criticam liceat manum apponere, *Ugheres* potius reponendum putaverim. Huic porro conjecturæ favent Tabula Pentingeriana, quæ in Itinere a Tolosa Arelatem *Ughernum* statuunt, a Nemauso octo, ab Arelate sex miliaribus dispara-

φερόντως διὰ τὸ περιὸν αὐτῷ τοῦ φρονήματος, καὶ τῆς ὑπολήψεως τὸ ἀνόθευτον, καὶ τὸ τοῦ βλοῦ καθαρὸν· Γινώσκων ἅμα καὶ ὅποσον αὐτῷ τῆς ἀληθείας μέλει, μηδὲν ταύτης μηδέποτε προτιμωμένων· τοσοῦτον γὰρ ἀπάντων τῶν Λατίνων ἐν πᾶσι διέφερον, ὅσον ἀστέρων ἥλιος. Διὰ τοι τοῦτο παρακατέσχεν αὐτὸν τῶς μετ' ἑαυτοῦ. Ἀπάντων οὖν συνταξάμενων τῷ αὐτοκράτορι, καὶ διὰ τοῦ τῆς Προποντιδῶς πορθμοῦ τὸ Δαμάλιον καταλαβόντων, ἀνεθείς τῆς ἐξ αὐτῶν ὀγλήσεως, συχνάκις τὸν Σαγγέλην μετεμέμπετο, ἀναδιδάσκων ἅμα καθαρώτερον τὰ κατὰ τὴν ὁδὸν συμβῆσθαι μέλλοντα τοῖς Λατίνοις. Παρεγύμνου δὲ καὶ ἦν περὶ τῆς τῶν Φράγγων γνῶμης εἶχεν ὑπόληψιν· ταῦτα πολλάκις ἀποστοματίζας τῷ Σαγγέλη, καὶ τὰς τῆς ψυχῆς οἶον ὑπανοίξας αὐτῷ πύλας (74), καὶ πάντα διατρανώσας, ἐπέσκηψεν αὐτῷ πρὸς τὴν τοῦ Βαϊμούντου ἐγγρηγοῖναι κακίαν, ἵνα βουλόμενον παρασπονδῆσαι ἀπειρήγη τοῦτον τοῦ ἐγχειρήματος, καὶ διὰ πάσης μεθόδου διαλύη τὰς ἐκείνου μηχανάς. Ὁ δὲ πρὸς τὸν αὐτοκράτορά φησιν· Ἐκ προγόνων καθάπερ τινα κληῖρον τὴν ἐπιτοκίαν καὶ τὸν δόλον ὁ Βαϊμούντος κεκτημένος, θαῦμα μέγιστον, εἰ τὰ ὁμιωμοσμένα διατηρήσειεν. Ἐγὼ γὰρ δ' ὄμωσ ὡς ἐνὸν σπεύσω τὸ πρῶτα ταχθεὶς ἀεὶ ἀποπληροῦν. Καὶ συνταξάμενος· τῷ αὐτοκράτορι, ἅπεισιν ἐνωθησόμενος· τῷ παντὶ στρατεύματι τῶν Κελτῶν.

audendoque contra imperatorem clam palamve deduceret obsecravit : ac omni ratione dissolvendis ejus machinis prohiberet, ne quid Romana res a vafri hominis perfidia detrimenti pateretur. Hæc apud se agenti Augusto sic Sangeles respondit : *Cum a proavis perjurium et dolum velut hæreditatem quamdam Baimundus acceperit, mirum valde sit si permaneat in iis quæ jurejurando interposito proavisit. Equidem quantum erit in me situm, voluntati tuæ isti æquissimè non deero, daboque fidelem, utinam efficacem, operam, ut is se in officio contineat.* Sub hæc dicta salutato imperatore abiit et ipse, ad juncturus se quoque confluentibus in unum undique copiis Gallorum.

Varie lectiones ex cod. Coislin.

*7 μεθ .

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

tum. Neque alio statuere videtur loco Gregor. Turdum scribit Recaredum Gothorum regem ab Hispaniis egressum apud Caput Arietis (*Castelnaudari*) castra obtinuisse, mox direpto Tolosano pago, invasisse *Ugernum*, Arelatense castrum, resque cunctas diripuisse, sicque sese infra urbis Nemausensis inclusisse muros. Gregorio concinit Joannes Pictariensis in Chron. ubi agit de eadem Recaredi in Gallias irruptione, scribens castrum, quod *Ugerno* vocatur, tutissimum valde in ripa Rhodani luminis cepisse. Quæ quidem *Orgoni* nullo modo possunt convenire, uti Papius Massonus, Catellus, et alii, qui *Ugernum* cum *Ernagino* perperam **365** confundunt, interpretantur. *Ernaginum* quippe ad *Druentiam* fluvium statuunt Antoninus in *Itiner.* et vetus hæc inscriptio : PATRONO. NAVTARUM. DRVENTICORVM. ET. VTRICVLARIORVM. CORP. ERNAGINENSIVM Belle vero describitur *Orgoni* situs in *Itiner.* Gregorii XI PP. :

In Orgone terra abundans lapidibus, die tertia Petrus jacitur, Sed in humo petrea spinosaque granum inane seritur, Arcia est via, ex uno latere alveo Druentia clauditur, Ex altera ripa saxea macerie inevpugnabili molo protegitur.

C Prædictis addo locorum intervalla ; nam *Ægidianum* oppidum tribus Francis miliaribus ab *Arelate* distat, quæ sex milliaribus *Peutingeriis* conveniunt, numeratis in singula duobus, aut amplius, Romanis miliaribus. Deinde sicut *Ugernum* in *Rhodani* ripa collocatur a scriptoribus, ita constat *Ægidianam* urbem haud procul ab Hispaniensi *Rhodani* alveo, seu potius ostio, quod hodie *la Robine* incolæ vocant, distare. Scio aliter videri de *Ugerno* viro docto, et in geographicis peritissimo, qui *Bellocadrum*, seu *Beaucaire*, interpretatur. Meminit *Catellus*, lib. iv *Rerum Occit.* pag. 580, castri *Ugerni* dici in *Septimania*, sed an ad *Ugernum* pertineat, non temere desituo.

(74) Τῆς ψυχῆς ὑπανοίξας πύλας. *Comitem S. Ægidii* propter egregias animi dotes cultum impensius ab *Alexio* testantur, præter *Annam*, *Albertum* Ag. lib. ii, cap. 20 ; lib. viii, cap. 5 et 7 ; *Tudebodus*, lib. v, et *Ordericus Vitalis*, lib. x, pag. 779. Ab eo tamen nequaquam adduci potuit, ut quod verbis conceptis *Alexio* præstiterant hominum *Hugo*, *Gottlofredus*, cæterique *Francorum* proceres, ipse petinde profiteretur, *Contentus* jurasse *Alexio* vitam et honorem, quod nec per se, nec per alium auferret, uti habent *Raimundus de Agibus*, pag. 141 ; *Robertus Monach.* lib. ii ; *Baldricus*, *Tudebodus*, *Willelm. Gemetic.* etc.

Ὁ μὲντοι αυτοκράτωρ ἤθελε μὲν μετὰ τῶν Κελ- A τῶν κατὰ τῶν Βαρβάρων ἀπιέναι, ἐδεῖλε δὲ (75) τὴν αὐτῶν ἀναριθμητὸν πλῆθος· δεῖν οὖν ἐλογίσατο τὴν Πελεκάνου καταλαβεῖν, ἐν ἧ' ἐγγύθεν Νικαίας ἐνδια- τριθῶν μινθάνη μὲν τὰ τοῖς Κελτοῖς συμβαίνοντα, ἅμα δὲ καὶ τὰς τῶν Τούρκων ἐξωθεν ἐφόδους καὶ τὴν τῶν ἐντὸς Νικαίας κατάστασιν. Ἐν δεινῷ γὰρ ἐποιεῖτο εἰ μὴ τι στρατηγικὸν ἐν τῷ μεταξὺ καὶ αὐ- τῶν κατορθώσῃ, καὶ διεσκοπεῖτο ⁷⁸ ἴνα, ἐὰν ἐπιτίθεται τὰ πράγματα εὐρήσῃ, αὐτὸς τὴν Νικαίαν ἀνέλῃ καὶ μὴ παρὰ τῶν Κελτῶν αὐτὴν σχοίη κατὰ τὰ παρ' ἐκείνων ὁμωμοσμένα ⁷⁹. Εἶχε δὲ τὴν βουλήν ταύτην ὑποβόρῃον, καὶ πᾶν ὅπερ ἂν ὑκονόμεναι καὶ τὴν αἰ- τίαν δι' ἣν γίνεται, αὐτὸς καὶ μόνος ἠπίστατο, μόνῳ τῷ Βουτουμίτῃ ⁸⁰ τοῦτο ἐμπειπιστευκώς. Καὶ τοῦτον ἀποστείλας ἐπ' ἧ' ὑποποιεῖσθαι τοὺς ἐντὸς Νικαίας Βαρβάρους διὰ παντοίων ὑποσχέσεων καὶ ἀποθέσεως τελείας, ἐν μέρει δὲ καὶ ἀπειλούμενος τόσα καὶ τόσα πείσεσθαι καὶ παρανάλωμα ξίφους γενέσθαι, εἰ παρὰ τῶν Κελτῶν ἀλφεν· καὶ πάσαι τὴν Βουτουμίτην γενόσκειν εὐνούστατον καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα δραστήριον. Ταῦτα μὲν οὖν ἐξαρχῆς τοῦτον παρηκολουθήκει τὴν τρέπον.

Verum imperator aliquando voluerat admiscere se Gallis unaque cum iis contra Barbaros vadere. Deinde tamen, veritus **306** innumerabilem multitudinem Gallicorum exercituum, opportunius factu iudicavit proficisci Pelecanum ibique hærere, ubi ob viciniam Nicææ facile rescire ac mature posset quid accideret Gallis, quid Turci qui extra quædam intra Nicæam essent rerum gererent pararentve. Non enim sua dignum fama satis aut tutum putabat, tanto circumstrepente bello, desiderare ipsum domi securum, ac non prodire in campum imminereque in occasiones quæ se darent, si nihil aliud Nicææ sibi a Barbaris ipsis obtinendæ, ab his enim malebat eam urbem sibi tradi quam a Gallis, qui juxta pacta conventa firma: a Juramento, reddiduri eam imperatori erant ubi subegissent. Verum istud consilium Augustus habebat in arcano, nemine omnium præter unum Butumiten vel eorum quæ scire decerneret vel causarum ob quas faceret conscio. Hunc Butumiten ex tempore longissimo præciare imperator noverat tum sibi fidissimum et benevolentissimum hominem, tum vero in primis strenuum atque industrium negotiationum ejus generis ministrum. Ei ergo demandavit curam deliniendorum qui Nicæam obtinebant Barbarorum qua promissionibus tum rerum aliarum tum certæ impunitatis ac securitatis tutæ qua minis apte intextis in tentatisque ac arte exaggeratis malorum immanium et innumerabilium quæ si exspectarent dum urbs a Gallis caperetur, subituri absque lubio, passuri sine remedio, sine solatio forent. Hæc uti erant ab initio provisæ, finem ex voto imperatoris habuere.

Variæ lectiones ex coa. Coislin.

⁷⁸ διεσκοπεῖτο γοῦν. ⁷⁹ ὁμωμοσμένα. ⁸⁰ Βουτουμίτη.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(75) Ἐδεῖλε δέ. Sollicitatus a Raimundo et aliis comitibus imperator, ut una cum Francis in sacram expeditionem proficisceretur, sicut convenerat, hac se texit excusatione: *Se nimirum præmetuere Ale-*

mannos et Hungaros, et Comanos, aliasque feraces gentes, quæ imperium suum depopularentur, si ipse transitum cum peregrinis faceret. Raym. de Agiles. Robert. Mon., lib. II.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΑ΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER XI.

307 ARGUMENTUM.

Galli multis et ingentibus præliis Turcos vincunt; ac res eorum plane profligant. Nicæam, Antiochiam, Hierosolymam, urbes alias plurimas, partim imperatori, partim sibi subjiciunt. Gotthofredus eligitur ab iis Hierosolymorum rex; succedit ipsi mortuo, ejus frater Balduinus. Imperator res prospere terra marique contra Turcos gerit. Gallos cautissimum artibus, deinde aperto bello infestat.

PERIOCHE.

Galli Nicæam oppugnant. Imperator Pelicani sedem eligens tempore obsidionis Nicæensis versutis artibus id agit ut Nicæam Gallis eripiat. Butumite ad id utitur. Sangeles primus a Turcis auxilio Nicææ venientibus invasus eos vincit. Atrox Turcorum cum Gallis prælium, diu anceps. Galli vincunt ad extremum. Sultanus permittit Nicæensibus ut sibi consulant. Gonatos turris Nicææ cur sic dicta. Manuelis 308 Erotici Comneni præfectura contra Selerum sive Durum. Nicææ oppugnatio urgetur. Imperator ad eam machinas Gallis mittit. Cur se Gallicis copiis non junxerit. Nicææ adjunctus lacus ab imperatore occupatus. Insultus in urbem acer. Butumitis solertia. Nicæenses Turci se illi dedunt. Imperatoris astutia. Copiæ ipsius Nicæam occupant Gallis exclusis. Butumites Nicææ præfectus Turcos satrapas ad imperatorem mittit, Rhodomerus et Monastras eorum ductores parum cauti. Galli comites evocantur ab imperatore. Tancredi dictum et factum audax. Taticius expeditionis sacræ comes adjunctus Gallis ab Augusto. Qui desertores militiæ Gallicæ colligit. Baimundus agminis primi ductor atrociter invaditur a Turcis. Tria ingentia prælia et totidem victoriæ insignes Francorum de Turcis. Trimestris oppugnatio Antiochiæ. Taticius cum copiis ab ea recedit. Fames in castris Latinorum. Astutia Baimundi in parando sibi Antiochiæ principatu. Antiochiam proditione cujusdam Armeni Baimundus primus intrat. Galli undique simul irruentes urbem capiunt. Curpagan auxilio serus veniens Antiochiæ, clausos intra eam Gallos oppugnat. Baimundus novam arcem Antiochiæ imponit. Fortitudo Gallorum constans in summis rerum angustiis. Imperator Joannem Ducam contra piratas mittit. Is Caspacem classi præficit. Ei aduentu primo Smyrna deditur. Ingens in ea urbe cædes occasione necati Caspacis. Hyaleus Smyrnæ præfectus. Tangripennes et Maraces acie apud Ephesum victi a Joanne. Capti satrapæ per insulas sparsi. Petzea Epheso præfectus. Sardes, Philadelphia, Lampe, Laodicea Joanni se dedunt. Turcos idem ad Polybotum vincit. Imperator in auxilium Gallorum apud Antiochiam extrema tolerantiam procedit usque Philomelium. Ibi per legatos eorum de summa eorum necessitate plene edoctus eosdem tamen metu victus deserere statuit, reditu pronuntiato, mox peracto, frustra illum excusante fliã. Christiani cum imperatore Turcos fugiente transmigrant, ejus suasu. Ismael archisatrapa Paipertum oppugnat. Galli, deserti ab hominibus, ad Deum confugiunt. Petrus episcopus eos ad pænitentiam hortatur. Et sacrum clavum quærere monet. Is mirabiliter inventus Sangelis castissimo creditó portandus traditur. Mirabilis victoria de Turcis qua Galli quatuor numerosissimum Turcorum exercitum fundunt. Strages ingens Turcorum. Triginta dies prædæ comportandæ vix sufficiunt. Baimundus Antiochiæ præficitur. Hierosolyma oppugnatur a Gallis et capitur. Gotthofredus ejus rex creatur. Amerimnas Babylonius in Gallos movet. Primo ab iis vincitur, mox eos vincit. Ramelem de iis capit. Japham oppugnat. A Balduino denique vincitur. Gotthofredus a fratre Balduino redimitur. Reliqui comites Galli Babylone captivi donantur imperatori. Sangelis in imperatorem fides. Arces ei multas subjicit. Ejus præclarum stratagemã quo Atapacam apud Antaradum vicit. Idem arcem designat prope Tripolim. Tancredus Laodiceam oppugnat et capit. Gotthofredo mortuo succedere in regno Sangeles recusat. Balduinus ei sufficitur. Exercitus Normanorum novus millium equitum quinquaginta peditum centum, Constantinopolim pervenit. Duces ejus Flandrenses duo consilia imperatoris respuunt. Is eis Sangelem et Tzitam comites dat. Normani Ancyram capiunt. Crudelitas eorum sacrilega, miserrima 309 ipsorum clade punita. Mors Sangelis. Ejus nepotem et heredem Gulielmum imperator sibi adjungere nititur. Imperatoris et Baimundi mutue querelæ de se invicem. Butumites contra Baimundum missus. Michaelis et Bardæ contumacia ex fiducia favoris Augusti. Butumites prospere rem gerit in Cilicia. Galli Asiani auxilia Pisanorum implorant. Pisana classis nongentarum navium duce episcopo. Imperatoris contra eam apparatus. Taticius honore auctus. Pugna Romanæ classis cum Pisana, tempestate dirempta, Romanis tamen ope ignis missilis, inventi tum novi, vincentibus, fugientibus Pisanis. Latini crudeliter a Romanis trucidati. Pisani ad Baimundum se conferunt. Baimundus de pace interpellatus a Romanis ducibus, eam mentionem superbe rejicit. Romana classis naufragio perit. Imperator Curicum præoccupat. Genuensis classis auxilio Francis advenit. Classis Romana contra eam missa magno naufragio debilitatur. Cantacuzenus Laodiceam oppugnat; urbem et portum. Arci Baimudus auxilia infert. Monastras Cilicium Gallis eripit. Baimundus in angustiis deprehensus mortuum simulat. Sic tuto Coryphum defertur. Unde grandes minas intentat imperatori.

ΑΛΕΞΙΑΣ ΙΑ΄.

At Baimundus et omnes comites illic congregati A 'Ο δὲ γε Βαίμουνης καὶ πάντες οἱ κόμητες unde trajecturi Cibotum versus post Gotthofredum ἐνωθέντες ὃς διαπλωσασθαι πρὸς τὴν Κιβωτὸν (76)

Cat. Dufresnii Du Cangii notæ.

(76) Κιβωτὸν. Vide Not. ad pag. 474.

ἔμελλον μετὰ τοῦ Γοντοφρῆ, τὴν τοῦ Σαγγέλη προσ-
 μένειν⁸¹ ἄφιξιν. Πλήθος δὲ ὄντες ἀναρίθμητον (77),
 ἐπεὶ οὐκ ἠδύναντο αὐτοῦ που προσμένειν διὰ τὴν
 σπάνιν τῶν βοσκημάτων (εἰ καὶ τὴν τοῦ βασιλέως μετὰ
 τοῦ Σαγγέλη ἀνέμενον ἄφιξιν, ἵνα κεῖθι συντξά-
 μενοι αὐτῷ τῆς πρὸς Νίκαιαν φερούσης ἄψονται⁸²)
 διχῆ διαιρεθέντες. Ὁ μὲν διὰ τῆς Βιθυνῶν καὶ τῆς
 Νικομηδείας πρὸς Νίκαιαν ἤλαυνον, οἱ δὲ τὸν τῆς
 Κιζικοῦ διανηξάμενοι πορθῶν, εἰς ταῦτόν συναλ-
 λύθησαν. Καὶ οὕτω τῆ Νικαίᾳ προσπελάσαντες,
 τοὺς πύργους καὶ τὰς μεταξὺ κορτίνας (78) σφίσειν
 αὐτοῖς διενειμάντο, κατὰ τάξεις τινὰς τὴν τειχομα-
 χίαν ποιεῖν βουλευσάμενοι, ἵν' ἐντεῦθεν ἕτερος πρὸς
 ἕτερον ἐρίζοντες καρτερωτέρην τὴν πολιορκίαν
 ποιοῦντο. Τὸ δὲ λάχος (79) τοῦ Σαγγέλη κενὸν
 ἔασαντες, τὴν ἐκεῖνου προσέμενον ἄφιξιν. Ἐν-
 ταῦθα⁸³ δὲ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τὸν Πελεκάνον κατ-
 ἔλαβε, κατὰ νοῦν ἔχων τὴν Νίκαιαν, ὡς ὁ λόγος
 φθάσας ἐδήλωσεν. Οἱ δὲ ἐντὸς Νικαίας Βάρβαροι
 τὸν σουλτάνον (80) πολλάκις εἰς τὴν σφῶν αὐτῶν
 ἀρρωγῆν⁸⁴ μετεπέμποντο. Ἐκεῖνου δὲ τι βραδύνον-
 τος⁸⁵ καὶ τῆς πολιορκίας ἐξ ἀνατολῆς ἡλίου μέχρι
 καταδύσεως αὐτῆς ἐν πολλαῖς ἡδῆ γινομένης ἡμέ-
 ραις, ἐπεὶ ἐν στενῷ κομιδῆ τὰ κατ' αὐτοῦς ἐώρων
 γνωσιμαχίσαντες, βέλτιον προσεληλυθέναι τῷ βα-
 σιλεῖ ἢ παρὰ τῶν Κελτῶν ἀλῶναι ἐγνώκεσαν. Με-
 τακαλοῦνται τοῖγον ἐπ' αὐτῷ τὸν Βουτουμίτην τόσα
 καὶ τόσα ἀγαθὰ παρὰ τοῦ βασιλέως πείσεισθαι διὰ
 γραμμάτων συγῶν πολλάκις αὐτοῖς ἐπαγγελόμε-
 νον⁸⁶, εἰ τὴν Νίκαιαν αὐτῷ παραδοῖεν. Ὁ δὲ τὰς
 τοῦ βασιλέως φιλοφροσύνας καθαρῶτερον ἀπαγγείλας
 καὶ τὰς ἐγγράφους ὑποσχέσεις ὑποδείξας εἰ τὸ κά-
 στρον αὐτῷ παραδοῖεν, ἀσμένως δέχεται παρὰ τῶν
 Τούρκων ἀπειρηκτότων ἡδῆ πρὸς τοσαῦτα πλήθη
 ἀντικαθίστασθαι⁸⁷, καὶ βέλτιον λογίζομένων τῷ
 βασιλεῖ τὴν πόλιν αὐθαιρέτως παραδοῦναι, καὶ χρη-
 μάτων καὶ τιμῆς μετασχεῖν, ἢ ξίφους παρανάλωμα
 γενέσθαι. Οὕτω τριτὴν⁸⁸ ἡμέραν ὁ Βουτουμίτης
 ἐντὸς εἶχε, καὶ ὁ Σαγγέλης καταλαβὼν ἀποπειρᾶσθαι
 τοῦ τείχους δι' ὧν ἠτοίμαζεν ἐλεπόλειον ἐσπευδεν.
 Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ φήμη τις αὐτοῦς καταλαμβάνει
 τὴν τοῦ σουλτάνου Ἐλευσιν μὴ γύουσα. Τοῦτο οἱ

erant, imperatoris, ut putabant, cum Sangele ad
 ipsos eo usque processuri, adventum operiri con-
 sultuerant, ut hoc secum assumpto, illo salutato,
 infesti Nicæam pergerent. Verum illis cunctantibus,
 cum is quem insederant locus innumerabili multi-
 tudini eorum a gre alimentis suppeditaret, mutare
 consilium coacti sunt. Fretio igitur Ciboti maturius
 trajecto, collecti rursus, Nicææ se muris admove-
 runt : quo eodem se posterius per Bithynos et Ni-
 comediam Sangeles contulit. Duces porro Latini
 primo ad Nicæam appulsi, turres urbis ejus et cor-
 nonam mœnium eas continuantem inter se partiti
 continuo sunt, attributo unicuique certo muri spatio
 quod arbitrato suo quibus vellet possesve machinis
 atque artibus quateret ; non temere arbitantes,
 oppugnationis universæ ardori haud paulum posse
 adjici æmulatione singulorum : qui seu vincere
 alios affectent, seu vinci ab aliis metuant, exstimu-
 landi comparatione ista videbantur ad impetum
 intendendum tota contentione virium. Ratio etiam
 Sangelis absentis ea in sortitione habita est ; et lo-
 cus illi vacuus relictus mœnium, quem propriis co-
 piis et consiliis adoriretur, ubi advenisset. Impe-
 rator vero consilium exsecutus ante memoratum,
 se Pelecænon transtulit ; ibique subsistens quas
 dixi de Nicæa sibi adjungenda cogitationes agita-
 bat. Cæterum qui Nicæam obtinebant Barbari cum
 sæpe mis-sis nuntiis Sultanis longius cunctantis
 auxilium frustra implorassent. tandem pertinaci
 Latinorum et dies totos uno tenore acris impetus
 continuare solitorum oppugnatione fracti, adducti-
 que in necessitatem **310** deliberandi de summa
 rerum, post multam, ut usuvenit tali tempore, al-
 ternationem sententiarum, decreverunt ad extre-
 mum longe videri conducibilium ad imperatorem acce-
 dere, quam a Gallis capi. Deliberatione sic conclusa
 Butumiten accersunt, cujus litteris plurimis ampli-
 sima præmia et beneficia ab imperatore ostentan-
 tibus, provocati ad deditonem sæpius fuerant. Is
 præsens quæ scripserat affirmans, quin eadem
 dilucidius et discretius pollicita frequentans, ac
 chartas imperatorias quibus munitus venerat ad

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁸¹ προσέμενον. ⁸² ἄψονται. ⁸³ ἐν ταῦτῳ. ⁸⁴ ἀρρωγῆ. ⁸⁵ βραδύναντος. ⁸⁶ ἐπαγγελλόμενον. ⁸⁷ αὐ-
 τοῖς καθίστασθαι. ⁸⁸ τρίτην.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(77) Πλήθος ἀναρίθμητον. Fulcher. Carnot. D
 lib. 1, cap. 4. de obsidione Nicæna : Tunc de exer-
 citibus plurimis unus illic exercitus effectus est,
 quorum centum millia lorici et galeis muniti erant :
 quem qui de numero sapiebant, sexies centum millia ad
 bella valentium esse æstimabant, exceptis inermibus,
 videlicet clericis, monachis, mulieribus et parvulis.

(78) Καὶ τὰς μεταξὺ κορτίνας. Rymundus de
 Agiles, pag. 141 : Hanc igitur talem civitatem Boe-
 imundus obsedit a septentrione, dux et Alemanni ab
 oriente, comes (S. Egidii) et episcopus Podiensis a me-
 ridie, etc. Cæterum cortinas appellat nostri, ut et
 Græci recentiores, murorum loricis inter binas
 turres, uti hic usurpat Anna, a cortibus, sive ru-
 sticis arcis, quæ muris inungebantur, fortassis di-

ctas. Has *curtes clausas* vocant chartæ Alemannicæ.
 apud Goldast, n. 60, 64 ; *corina*, n. 33, et aliud
 Diploma in *Bibl. Sebus*, centur. 1, cap. 78 ; Thwro-
 czius in *Salom.* cap. 52 ; *Milites autem Ladislai*
agmina Salomonis 366 tanquam in cortinis conclu-
serunt. Atque inde ipsi qui areas claudunt muri
cortinæ dicti videntur, ut et ab iis aulea, peripe-
 tasmata, vela quibus aut lecti ambiuntur, aut loca
 circumcluduntur. Anastas. in Leone III : *Fecit*
cortinum sericam habentem periclysim, etc. Vide
 Menrs.

(79) Τὸ δὲ λάχος. Albert. Aq. lib. 11, cap. 24,
 (80) Σουλτάνορ. Solymanum. Alb. Aq. lib. 11,
 cap. 21 ; Tyr. lib. 11, cap. 2 et 3.

fidem dictorum faciendam monstrans; eo rem denique tractando deluxerat, ut Turci desperantes se posse amplius Gallis obsistere, sequi spem oblitam ab imperatore opum honorumque, inaleant scilicet; quam intentatam hostili gladio perniciem mox subire. Nondum tertium hisce intra Nicæam transigendis Butumites diem exegerat, cum Sangeles partem sibi relictam oppugnationis strenue capessens, paratis ante machinis tentare ac succedere murum cepit conatu magno. Fama inter hæc percrebuit sultanis adventantis, quæ ad Turcos perlata Nicæenses facile effecit ut ii Butumiten disjecto compositionis negotio egerent. At sultanes præ se misit exercitus partem quasi exploraturam, ecquid revera vacuus locus esset ille qui ut dixi, reservatus Sangeli fuerat? Præceperat autem suis ne si qui contra Galli incurrerent, pugnam cum iis detrectarent. Itaque cum ab ea parte quam insidebat Sangeles, signa primum apparere Turcorum cepissent, ea conspicati procul Sangelis milites alacritate mira procurrentes obviam conservere cum Turcis prælium; nec cessarunt alii comites festinare suppetias Sangelianis certantibus. Quin ipse Baimundus ac cæteri plane omnes accepto nuntio barbaricæ impressionibus, ut par erat, moti, ex propria cujusque comitis militia ducentis ab unoquoque militibus selectis, conflatum tali collatione numerosissimum exercitum statim ad auxilium Sangelis expediunt. Adfuerunt copiæ in tempore; funduntur fuganturque Barbari, Gallis usque vesperam insequentibus. Nihil hac prima belli offensione fractus animo sultanes postridie summo mane se ac suos armat, explicataque late acie planitiem, quæ multa objacet, Nicææ suburbanam occupat. Facile agnovere Galli specie procul ac numero audaciaque exercitus hostilis præsentem adesse illic cum viribus ac copiis præcipuis sultanem ipsum caput rei Turcicæ; ergo velut in periculo digno suis animis valide armati, moxque exsiliens impetu ardenti, nihilo sane minori eo qui leones rabidos in prædam agit, adversus Turcos conti-

Α Τοῦρκοι μεμαθηκότες καὶ θεαβήκητες τὸν Βουτουμίτην παραχρῆμα ἐξέωσαν. Ὁ δὲ σουλτάνος, μέρος τοῦ στρατοῦ ἀποδιελόμενος, ἀπέστειλε ⁸⁰ σκεφομένους τὴν τοῦ Σαγγέλη ἐφοδον, παραγγέλλας ὡς, εἰ τισι τῶν Κελτῶν ἐντύχοιεν, μὴ ἀναβαλέσθαι τὴν μετ' αὐτῶν μάχην. Θεασάμενοι δὲ τοὺτους πύρρῳθεν οἱ τοῦ Σαγγέλη ξυμμίγνυνται. Ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ κόμητες καὶ αὐτὸς ὁ Βαϊμούντος, τὴν τουτωνῶν τῶν Βαρβάρων ἐνωτισθέντες ἐφοδον ἐξ ἐκάστης κομητούρας (81) ἀνὰ διακοσίους διεζόμενοι καὶ εἰς πολὺ πλῆθος ξυμποσώσαντες, παραχρῆμα εἰς ἀρρώγην ⁸¹ τῶν τοῦ Σαγγέλη πέμπουσι. Ἐφθακότες δὲ μέχρις ἐσπέρας τοὺς Βαρβάρους ἐδίωκον. Ὁ δὲ σουλτάνος οὐδαμῶς ἐπὶ τούτοις ἀνεπεπτώκει, ἀλλ' ἀγαζούσης ἡμέρας ὀπλιζέται καὶ πανσοδὶ τὴν ἔξω τειχῶν Νικαίας πεδιάδα κατείληφει. Καὶ οἱ Κελτοὶ αἰσθόμενοι τῆς τούτου παρουσίας καρτερώς ὀπλισάμενοι καθαπερὲ λόντες κατ' αὐτῶν ἔνται, καὶ σὺρβήγνυνται τηνικαῦτα πόλεμος δεινὸς καὶ βαρῦς. Ἐν ἴσῃ δὲ μόλις τῆς μάχης ἀμφοτέροις ἰσταμένης τοῖς μέρεσι δι' ὅλης ἡμέρας ⁸² ἐπεὶ ὁ ἥλιος ἐπὶ κνέφας ἦλθε, τρέπονται οἱ Τοῦρκοι, τῆς νυκτὸς αὐτῆς ⁸³ διαιτησάσης τὴν μάχην. Πίπτουσι μὲν οὖν ἐξ ἐκατέρων πολλοὶ, κτείνονται δὲ οὐχ ἤττονες, τιτρώσκονται δὲ οἱ πλείους. Καὶ λαμπρὰν τὴν νίκην (82) ἀράμενοι οἱ Κελτοὶ, πολλῶν δὲ καὶ ⁸⁴ κεφαλὰς τοῖς δόρασι περιπεύραντες, ἐπανερχονται καθαπερὲ σημαίας ταύτας φέροντες· ἔν', οὕτω πύρρῳθεν τὸ γεγονὸς διαγνόντες οἱ Βάρβαροι, καὶ τὴν ἐκ πρώτης βαλίδος ἤτταν δειλιάσαντες, τῆς συντόνου μάχης ἀποστήσονται.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ ἀπέστειλε. ⁸¹ ἀρωγήν ⁸² Desunt voces δι' ὅλης ἡμέρας. ⁸³ αὐτοῖς. ⁸⁴ διαστησάσης. ⁸⁵ Dee t vocula καί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(81) Κομητούρας. Apud Græcos J. C. κομητοῦραι sunt districtus et præfecturæ vicorum. Constant. Porph. Nov. Περὶ δυνατῶν, etc. πρὸς τὰ ὑπὲρ τὴν αὐτὴν μετροχωμῶσαν χωρία, ἤτοι ὑπὲρ τὴν αὐτὴν κομητοῦραν. Hic vero stationes intelliguntur comitibus, proceribus, et potissimis exercitus ductoribus in castris ad Nicæam assignatæ; Galli dicimus *quartier*; unde censet eruditus interpres a comitibus κομητούρας dictas, et hocce vocabulo intellexisse Annam militiam propriam cujusque comitis, ad obsidionem Nicænam; cui sententiæ favet vox ipsa cum, ὁ, scripta. Sic *comitias*, et *cometias*, comitum districtus, seu ipsos comitatus vocant non semel scriptores Latini ætatis mediæ, *Specul. Saxon.* lib. iii, art. 64; *Jus Feudale Sax.* cap. 36; Arnoldus Lub. lib. ii, cap. 8; *Chronicon autæ reg. cap.* 4, 5, 9, etc.; Cæsar. Heisterb. lib. viii, c. 26; *Historia archiep.* Brem. an. 1153, 1144, et 1350, et Diplomata varia apud Brøwerum, lib. xv *Annal. Trevir.* et Freherum in *Orig. Palat.* part. i, c. 41, et pag. 81, 82. At jurisconsultis Græcis, seu potius, Græculis Byzantinis, videntur dictæ κομητούρας, pagi et vici aliquot uni metrocomiæ subditi; na u

ut metropolis caput materve est provinciæ, ita metrocomia mater vicorum. Igitur cum a comitibus inferioris et tertii ordinis regerentur illæ, eorumque essent obnoxia jurisdictioni, inde comitum appellatæ sunt; nam et metrocomias a comitibus seu iudicibus gubernatas probabile est, ut sunt etiamnum illi quos *comites parochiales*, et *parochianos* vocant Decreta Calomani, Andreæ, et Sigismundi regum Hungariæ, et *comites pagi* Lupus abbas Ferr. epist. 24. Proinde κομητοῦρα erit districtus comitis pagensis, seu vicani, vel potius convicanorum cæsus et conventus, uti metrocomia accipitur, tit. *Non licere habit. metror.* etc. lib. ii Cod. Just. Dicuntur autem et convicani χωμηται in nov. 38; unde et κομητούρας; etymon posset accersi, si cum, ω, scripta vox reperiretur. Verum ut sese res habeat, Anna κομητοῦραν usurpavit μεταφορικῶς, pro statione militari certo in loco assignata, certisque limitibus, ut sunt metrocomiæ, definita et circumscripta.

(82) Τὴν νίκην. Tudebod. lib. ii; Albert. Aqu. lib. ii, cap. 27; Tyr. lib. iii, cap. 4, et alii.

involant. Colliduntur acies, acri, si unquam alias aut alibi, gravi et atroci prælio, nec minus diuturno; nam partis utriusque obnoxia pertinacia in æquilibrio fortunæ quodam toto ferme die pugna consistit. Sub solis tamen occasum vertuntur in fugam Turci; intempestivis victori scilicet, opportunis victo, tenebris prohibentibus, ne fugacibus insequendis, successus fructum pernicie hostium Galli extenderent. **311** Qui splendidae victoriæ compotes triumphabundi revertentur in castra, capita cæssorum hostium longis hastilibus infixæ præferentes, ad terrorem videlicet obsessorum, quos ille conspectus de clade suorum admoniturus erat, erepturusque eisdem omnem demum spem quam in sultanis auxilio constituerant; a quo quam nihil expectandam foret, satis esset clade ista prima et quasi ad limen offensione declaratum, ex quibus colligerent frustra vexari se casso labore repugnandi, et pertinaciam fracti remitterent.

Τοιαῦτα μὲν οὖν οἱ Λατῖνοι πεπράχασι τε καὶ Α διελόγησαντο. Ὁ δὲ σουλτάνος, τὰ ἀπειρα τούτων θεασάμενος πλήθη, καὶ τὴν ἀκάθεκτον τόλμαν ἐξ αὐτῆς προσβολῆς ἐγνωκώς, τοῖς ἐντὸς Νικαίας Τούρκοις τὸ ἐνδόσιμον δίδωσι, Πράσσετε τοῦ λοιποῦ, λέγων, πᾶν ὅτι βέλτιον κρίνετε· ἦδει γὰρ πρὸ πολλοῦ τῷ βασιλεῖ μᾶλλον προαιρουμένους παραδοῦναι τὴν πόλιν ἢ παρὰ τῶν Κελτιῶν ἄλῶναι. Ὁ δὲ γε Σαγγέλης, τοῦ προκειμένου ἐχόμενος ἔργου, μόσυνα κυκλοτερῆ τεκτεννόμενος, καὶ ἐξ ἑκατέρου μέρους βύρσαις⁸⁸ αὐτὸν περιστείλας, κατὰ δὲ τὸ μέσον λύγοις διαπλέξας καὶ πάντοθεν κατοχυρώσας, τῇ πλευρᾷ⁸⁹ προσεπέλασε τοῦ λεγομένου Γονάτου πύργου. Ὅς τὴν ἰπωνυμίαν ἐκκληρώσατο πάλαι, ὀπηνίκα Μανουήλ (83) ἐκεῖνος ὁ τοῦ προδεσποτευκότος Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ ὁ⁹⁰ πατὴρ, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ⁹¹ αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ πρὸς πατρὸς ἐμοῦ πάππου, στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῆς ἐφ᾽ ἡμᾶς ἀπάσης, παρὰ τοῦ τότε βασιλεύοντος Βασιλείου προὔβλεβλητο· ἐφ' ᾧ τὴν μετὰ τοῦ Σκληροῦ ἔχθραν διαλύσαι, ἢ χειρὶ πρὸς τοῦτον ἀντικαταστάς ἢ γνῶμη πρὸς εἰρηνικὰς σπονδὰς τοῦτον συνελάσας. Ἐπεὶ δ' ὁ Σκληρὸς μαχιμώτατος ὢν⁹² αἵμασι χαίρων αἰεὶ τὴν μάχην τῆς εἰρήνης μᾶλλον ἠσπάσατο, πολέμων μεγάλων καθ' ἑκάστην συρρόηγνυμένων, ὡς τοῦ Σκληροῦ μὴ μόνον τὴν εἰρήνην μὴ θέλοντος, ἀλλὰ δι' ἐλεπόλεων γενναίων ἀγωνιζομένου τὴν Νικαίαν εἰλεῖν, καταβράξαντος τὰ τεῖχη τοῦ πλείονος μέρους τοῦ πύργου ποδοκοπηθέντος κάτωθεν, συνέθη σάξαι τὸν πύργον ὡς ἐπὶ γόνυ δοκεῖν ἐπικλιθῆναι, κάκ C τούτου τῆς τοιαύτης μετεπιληχῆναι προσηγορίας. Οὕτω μὲν οὖν τὰ κατὰ τὸν Γονάτην παρηκολουθήκει. Ὁ δὲ Σαγγέλης τὸν ἦδη βῆθέντα μόσυνα ἐμπερίως πᾶν κατασκευάσας, ὃν οἱ πλείονα ἐμπερίαν τῶν μηχανικῶν κεκτημένοι χελώνην (84) κατονομάζουσιν, ἐκτὸς τούτου ἄνδρας ὀλοφορούς τεχνησιπλήκτας¹ εἰσήξε, καὶ ἐτέρους τοὺς τὸν πύργον κάτωθεν κατασελεῖν διὰ σιδήρων εἰδήτας ἐφ' ᾧ τοὺς μὲν πρὸς τοὺς ἀνωθεν τοῦ τεύχους μάγιστροι, τοὺς δὲ ἐκχειρίαν ἔχειν ἐντεῦθεν² τὸν πύργον διορύττειν. Οἱ καὶ κορμούς ξύλιον εἰσήγον ἀντὶ τῶν ἐξαγομένων λίθων. Μέχρι δὲ τῆς ἐντὸς ἐπιφανείας ἐφθασότες ὡς καὶ

Tali spe ac consilio Latini talia gerebant. Sultanes vero, multitudine illorum innumerabili conspecta, vim eorum insuper atque audaciam plane ineluctabilem atque invictam expertus in congressu, Turcis qui Nicæam propugnabant significari curavit, permitttere se illis ut sibi pro arbitratu consulerent. Consensus hic erat in conclusionem deditiois imperatori faciendæ, ad quem potius quam ad Gallos propendere Nicæenses Turcos animis, perspectu a sultani jam pridem erat. Cæterum Sangeles suscepto instans operi, turrem ligneam rotundæ formæ architectatus, eam bubulo corio undique protectam ac circa medium viminum ramaliumque fissorum lentis astrictam amplexibus, cæteraque, omni ex parte, quæ adhiheri cumque potuit cura ac cautione communitam, admovit hostili turri quæ vocabatur *Gonatos*, quasi diceret, *genu flexo inclinatum*. Illa ea turris nomen olim obtinuerat quando ille Michael, Isaaci Comneni imperatoris, et Joannis fratris ejus paterni mei avi, pater, præfectus cum summa potestate universæ orientali militiæ fuit, ab eo qui tum habenas moderabatur imperii Basilio. Is enim Manueli curam dederat terminandi quomodocunque vel tractatione sedata, vel cruenta victoria, dissidii quod illi grave ac perniciosum intercedebat cum Duro. At Durus alteri parti optionis ejus, placidæ nempe compositioni, locum reliquit nullum; homo abhorrentis a pace naturæ, qui nihil nisi prælia spiraret ac sanguinem, et non viam aut instrumentum spei, sed votorum summam bellum haberet. Itaque tractationis spes omnis abruptitur. Nicæa quin etiam in qua erat Manuel, a Duro summis opibus machinisque omnibus admotis oppugnatur. Ac forte incubuit is impetus vehementior in istam de qua agimus turrim, cujus inferiori parte Duri oppugnantis machinis commorsa subtractaque, contigit subsidere repente in vestigio superiorem molem, quæ inopinata fastigio submisso velut in genua procumbere visa est, hinc *Gonatos* appellata. Suum ad hanc eandem suggestum lignenum apte fabricatum (talium periti testudinem dicerent) scite plane Sangeles admovit. Nec

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ βύρσαις. ⁸⁹ ταῖς πλευραῖς. ⁹⁰ Deest vocula ὁ. ⁹¹ ἀυαδελφου. ⁹² ὢν καί. ¹ τεχνησιπλήκτας. ² ὤστε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(83) *Μανουήλ*. Vide Nicephorum Bryenium, lib. 1, n. 1, et Stemma Comnen.

(84) *Χελώνη*. Vide Albert. Aq. lib. II, cap. 31; et Rigalt. ad Onosand. pag. 57.

deerant extra machinam viri fortes qui turris A obsessæ latera undique foderent et perterebrare conarentur, simul additi et alii subruendorum mœnium artem callentes : qui clam submissi muroque infimo appliciti fundamenta turris ipsa scrutarentur, harpaginibus molientes atque uncis, instrumentisque id genus ferreis : quibus quos evellebant lapides, pro iis singulis colices aut tibicines ligneos moli sustinendæ 312 interim supponebant ; idque agebant inobservati, quoniam qui propugnatores urbis petebant jaculis, et minas ostentabant insilire in muros parantium, Nicæensium in se totam verterant. Isto ergo continuato labore terebrandæ turris, tandem lapidibus erucendis tignisque substituendis adeo profectum est ut jam usque intimam muri superficiem quæ urbem respicit opus pertingeret, ita ut rimis ab illa parte perviis transluceret dies. Tum vero injectus ignis supplementa illa lignea consumpsit molesque ædificii superstans fundo subsidente in se incubuit : novo affirmans eventu appellationem veterem inclinata in genua turris. Instabat sub hæc Sangeles et cæteri pro se quisque circumdandæ vallo, aggere bellicisque operibus, universæ per ambitum civitati. Fossamque jam comportata terra sic undique oppleverant, ut æquali coarquata superficie cum campis adjacentibus, inoffersam usque ad murum præberet viam.

Hæc quanquam ita erant, tamen imperator sub- B ductis accurate rationibus, sæpius apud se statuerat nequaquam posse capi Nicæam a Latinis, utcumque illi multitudine innumerabili abundarent. Ergo in partem ipse communis voti conferre quod suum erat ratus opportunum, magnam confici vim jussit machinarum oppugnandis urbibus efficacium : nec earum modo quarum ratio et designatio nota erat, vulgarium artificium inventis experimento comprobatis : sed novarum quoque, quarum ipse artem primus excogitaverat, istamque omnem copiam Gallis comitibus misit haud dissimulanter mirantibus vel liberalitatem vel ingenium Augusti. Cæterum ipse cum iis quas forte præsentibus habuit transfretans copiis Pelecanum, ut dixi, tenuit, ibique mansit prope locum Mesampela vocatum, a vinearum videlicet continuata multitudine, medium late spatium implente, ubi et exstructum olim templum visitur in nomine Sancti magni martyris Georgii. Propenderat aliquando in eam partem ut conjunctis suis cum Latinorum exercitu copiis uno consilio atque impetu bellum adversus atheam Turcorum gentem capesseret. Postea tamen cum attentè consideratione reputasset innumerabilem multitudinem castrorum Francicorum, adversus quam Romanæ copiarum nullam proportionem comparabilis numeri ulla ex parte tueri possent, adhæc desultoriam gentis levitatem in consiliis mutandis ; præterea infidam societatem cupidarum et instabilem mentium, Euripi ritu sese assidue, in contraria plerumque, reciprocantium ac præ impotenti avaritia, pro spe quam vilissimi oblata lucri, uxo-

αὐτὴν τινα ἐκεῖθεν εἰσιούσαν θεάσασθαι πῦρ ἐμβα- λόντες ἐνέπρησαν τοὺς κορμούς. Τοῦτων δὲ ἐκτε- φρωθέντων συνέβη τὴν Γονάτην ἐπὶ πλεόν κλιθῆ- ναι (85), ὡς μὴ ἀπολωλέναι τὴν κλῆσιν. Ἐμβόλοις δὲ καὶ οἰκῆμασι τὸ ἐπιλοιπον περιζώσαντες τῶν τεργῶν, καὶ τὴν ἐκτὸς τούτων διαχειμένην τάφρον ὡς ἐν ῥοπή^α πληρώσαντες κόνεως ὡς εἰς μίαν ἐπι- φάνειαν συναφθῆναι ταῖς ἐφ' ἑκάτερα παρακειμέ- ναις πεδιάσιν, ὡς ἐνὸν τῆς πολιορκίας εἶχοντο.

Ὁ δὲ βασιλεὺς, πολλὰ πολλὰκις ἀκριβολογισίμο- νο^α καὶ διαγνούς ἀμύχανον εἶναι τὴν Νικαίαν^β παρὰ τῶν Λατίνων ἀλῶναι, κἄν πάντα ὑπερέβαλλον ἀριθμῶν, ἐν μέρει μὲν παντοῖα εἶδη ἐπεόλειον κα- τασκευάσας, καὶ τὰ πλείω τούτων οὐ κατὰ τοὺς τῶν μηχανικῶν τρόπους, ἀλλὰ καθ' ἑτέρους τινας λόγους αὐτῷ δοκοῦντας, ὃ καὶ θαῦμα πᾶσι παρεῖχε, τοῖς κόμησιν ἐκπέπομφε. Ἐκεῖνος δὲ μετὰ τῶν παρατυχόντων διαπεράσας, ὡς ἤδη φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε, κατὰ τὸν Πελεκάνον διέτριβεν ἀγγυῶ τῶν Μεσαμπέλων, οὗ καὶ τέμενος ἐπ' ὄνοματι τοῦ Ἀγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου πάλαι ὑποδόμητο. Ἦθελε μὲν οὖν οὕτως ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τῶν Λατίνων κατὰ τῶν ἀθέων συναπελθεῖν Τούρκων^γ ταλαντεύων δὲ τὴν ὑπόθεσιν καὶ τὸ ἀπειροπληθές τοῦ Φραγγικῆς φροσύτου ὡς πρὸς τὸ Ῥωμαϊκὸν στράτευμα κατανοῶν ἀνυπέριθλητον, καὶ τὴν πα- λιμβουλον^δ τῶν Λατίνων γνώμην ἐκ μακροῦ ἐπι- στάμενος, ἀπέστη τοῦ ἐγγειρήματος^ε· οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀθέβαιον ἐκείνων καὶ ἀπι- στον προειδὼς Εὐρίπου δίκην μεταφερομένον ἐς τάναντία πολλάκις, τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα ἐτοίμως ἔχοντων ὀβολοῦ ἐνὸς ἀπεμπολεῖν διὰ φι- λοχρήματον γνώμην. Τούτοις μὲν τοῖς λογισμοῖς ἑαυτὸν τῷ τότε^α ἀπέριξεν ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ ἐγγει- ρήματος· δεῖν δὲ ἔγνω μὴ συμπαρεῖναι μὲν τοῖς Κελτοῖς, τοσαύτην δὲ αὐτοῖς δίδοναι ῥοπήν ὑπόσπην ἄν καὶ παρών. Τὸ οὖν ἐρυμνότατον τῶν τῆς Νικαίας τειχῶν γινώσκων, ἀδύνατον τὴν ταύτης κατάσχεσιν παρὰ τῶν Λατίνων ἤπιστατο. Μανθάνων δὲ ἐπι- βραδίως διὰ τῆς παρακειμένης λίμνης (86) δυνάμεις ἱκανὰς καὶ τὰ ζωαρκῆ πάντα ὁ σουλτάνος εἰς

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

^α ῥιπή ^β ἀκριβολογησόμενος. ^γ Desunt voces τὴν Νικαίαν. ^δ παλιμβουλον. ^ε τείως.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(85) Κλιθῆναι. Tudebod. lib. iv, pag. 784 ; Albert. Aq. lib. ii, cap. 36.

(86) Λίμνη. Rem narrant Albertus Aq. lib. ii, cap. 32, Raymundus de Agiles, pag. 141, 142 ;

Robert. Mon. lib. vii, pag. 40 ; Baldric. lib. i, pag. 96 ; Guibert. lib. iii, cap. 8 ; Tyr. lib. iii, cap. 6 et 7.

Νίκαιαν εισάγει, τὴν τῆς λίμνης ἐμελέτα κατά-
 σχεσιν. Κατασκευάσας τοίνυν ἀνάτια ὀπίθ τὸ
 ὕδωρ ἐκεῖνο * ἀνέγειν ἠδύνατο, διὰ τοῦ μέρους τῆς
 Κίου (87) ταῦτα ἐν ἀμάξαις ἐπεισάξας °, εἰ τὴν
 λίμνην εἰσήλασεν, στρατιώτας ἐμβλῶν ἐν αὐτοῖς
 ἔπιλοφόρους, ἡγεμόνα τοῦτων Μανουὴλ τὸν Βουτουμί-
 την καταστητήμενος · καὶ σημαίας τούτοις πλείους
 τῆς γρῆλας ἐπίδοις ὡς ἐντεῦθεν πολλαπλασίω δο-
 κεῖν · πρὸς δὲ καὶ βυκινά (88) τε καὶ τύμπανα. Ἄλλ'
 οὕτω μὲν τὰ κατὰ τὴν λίμνην ἰκονομήται τῷ αὐ-
 τοκράτορι. Ἄπὸ δὲ γε τῆς ἡπείρου μεταπεμφάμε-
 νος τὴν Τατικίον καὶ τὴν καλούμενον Τζίταν μετὰ
 πελασσιῶν γενναίων, εἰς δισχιλίους ποσομένων
 κατὰ τῆς Νικαίας ἀπέστειλεν, ἐπισκήψας ἅμα τῷ
 τῶν νεῶν ἀποθῆναι τὸ τοῦ κυροῦ Γεωργίου καστὲλ-
 λιον καταλαβόντα, ἐν ἡμίνοις μὲν ἐπεισάξει ° B
 ὅπερ ἐπεφόροντο πλῆθος τῶν εἰσπῶν, πόρρω δὲ τῶν
 τειχῶν τῆς Νικαίας τῶν Ἰππῶν ἀπαθάντας καὶ βί-
 δην πορευομένους κατευθῦ τοῦ πύργου τοῦ καλου-
 μένου Γονάτου τὸν χάρακα πῆξασθαι · εἶτα ἐξ ἐνὸς
 σουλῆματος συνησπικότητας, προσεβα εἰν τοῖς τείχε-
 σιν. Ἐφθασκὼς οὖν ὁ Τατικίος μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν
 στρατεύματος, δίδωσιν εἰδήσιν τοῖς Κελτῶν κατὰ
 τὴν τοῦ βασιλείως ὑποθήκην · καὶ τηρικαῦτα εἰσδη-
 ροφόρησαν ἄπαντες, καὶ σὺν ἀλλαγμῷ καὶ βαῆ
 πολλῇ προσέβαλον τοὺς τείχεσι, τῶν μὲν τῶν Τατι-
 κίου συχνούς τηρικαῦτα πεμπόντων ἕτατους, τῶν δὲ
 Κελτῶν ὅπου μὲν διατιτραίνοντων τὰ τείχη, ὅπου
 δὲ διὰ πετροβόλων ὀργάνων καταπυκνούντων τὴν
 τῶν λίθων βολάς. Ἄπὸ δὲ γε τῆς λίμνης θιά τε τῶν C
 βασιλικῶν σημαίων καὶ βυκινῶν ἐκδειματούμενοι
 παρὰ τοῦ Βουτουμίτου ἐν ταύτῳ καὶ περὶ τῶν βασι-
 λικῶν ὑποσχέσεων, πρὸς αὐτοὺς διαπεμπομένου, ἐξ
 τοσοῦτον συνηλάθησαν οἱ Βάρβαροι, ὡς μηδὲ τῶν
 κρηδέμων Νικαίας προκούψαι θαρσεῖν, ἅμα δὲ καὶ
 τὴν τοῦ σουλτάνου ἀπεγνωκότες ἔλευσιν, βέλτιον ἐλο-
 γίσαντα τῷ αὐτοκράτορι παραθεῖναι τὴν πόλιν, καὶ
 εἰς ἡμίλιαν περὶ τούτου μετὰ τοῦ Βουτουμίτου
 ἔλθειν. Ὅ δὲ τὰ εἰκότα προσομιλήσας αὐτοῖς ὑπο-
 δείκνυσαι τὸν Χρυσόβουλλον λόγον, ὅπερ ὁ βασιλεὺς
 αὐτῷ προενεχείρισεν. Ἀκροατάμενοι τοίνυν τοῦ
 χρυσοβούλλου δι' οὗ ὑπίσχετο ὁ βασιλεὺς οὐ μόνον
 ἀπάθειαν, ἀλλὰ καὶ δαψιλῆ δόσιν τε χρημάτων καὶ
 ἀξιομάτων τῆ τε ἀδελφῆ καὶ τῆ γυναικὶ τοῦ σουλ-
 τάνου (89), ἧτις θυγάτριον ἦν, ὡς ἐλέγετο, τοῦ Τζα-
 χῆ, καὶ πᾶσιν ἀπλῶς τοῖς ἐν Νικαίᾳ Βαρβάροις, καὶ
 ταῖς ὑποσχέσεσι τοῦ αὐτοκράτορος τεθαβρήκότες,
 ἐνεδίδουσι τῆμ εἰσέλευσιν τῷ Βουτουμίτῃ. Ὅ δὲ πα-
 ραχρημα διὰ γραμμάτων ἐδήλου τῷ Τατικίῳ, ὡς
 τὴν ἄγρην ἐν χερσὶν ἦδη ἔχομεν, καὶ χρῆ πρὸς τει-

res ac liberos pacisci paratarum, removit se pru-
 denter ab ea sententia, pro qua statuit, non ades-
 se quidem ipse praesens castris exercitibusque Gallo-
 rum, verum ductare copias ipsis auxiliares in teli
 vicinia eorum, ut nihil fore minus momenti affer-
 ret illis ad successum belli, quam si esset iunctus.
 Hoc animo intelligens frustra conari Latinos in
 quatiendis firmissimae urbis mœnibus, quandiu ea
 per lacum adjunctum liberam haberet communica-
 tionem cum sultane, qui liberrimo ultro citroque
 commentu, navibus exportabat importabatque Nici-
 cæam plane quidquid volebat ad annonam praesidii
 tutelamque arcis, decrevit 313 sibi faciendum ut
 lacum occuparet istum, urbemque ab hac parte
 circumcluderet. Ad eam rem parari comportarique
 naviculas jussit quantis aqua illa non alta par esse
 ferendis posset. Has a parte quae Ciuum spectat
 eurribus advectas imponit lacui milliibus onustas
 bene armatis quibus Manuelem praefecit Butumitem :
 signa iis plura dedit quam pro numero, uti et buc-
 cinas et tympana, intentato videlicet ad terrorem
 falso sed utili multitudinis majoris indicio. Haec per
 lacum ab Augusto provisa. Jam Taticium et Tzitam
 cum cetratis strenuis numero duum millium ab
 ulteriori continente accitos, jussit ad Divi Georgii
 castellulum exscensu facto, sagittas quas habebant
 plurimas multis imponere, sic se itinere terrestri
 admovere Nicææ : proculque a muris desilientes ex
 equis, recta lento gradu vadere adversum turrem
 Gonaton dictam, illicque vallum figere : ac postea
 communicato consilio cum Gallis ad unum undique
 signum variis partibus insilire conaturis, momento
 eodem clypeatos muro succedere. Haud secus fac-
 tum, quam mandatum fuerat. Edocti a Taticio
 Latini de consilio imperatoris, expellunt pro se
 qui-que se undique ad oppugnationem acrem, ac
 ferro furoreque armati omnes cum terrificæ vocife-
 ratione in muros irruunt. Tatioiani creberrimis
 jaculis exstantes e pinnis Turcos feriebant ; Galli
 alibi quidem perforabant muros, alibi balistis et
 molarium lapidum intorto per machinas pondere
 ac creberrime multiplicatis ictibus quatiebant. Simul
 a lacu explicata seriebant oculos innumerabilia
 vexilla Romanorum, buccinæque illæ tot percellen-
 bant, terrente per hunc modum, ut jussus erat,
 Butumite, nec minus astute spem miscente metui.
 Nam eodem tempore fides hominibus submissis pro-
 missa iterum imperatoris ostentabat Nicæensibus.
 Qui tot rebus adeo jam territi ut nec eminere de
 propugnaculis, aut despiciere inde audent, ac

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* ἐκείνοις. ° ἐπισάξας. ° ἐπισάξει.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(87) Κίου. An Κιωτοῦ? Ita Albert. Aq. lib. II, cap. 32: Guibert. et alii.

(88) Βυκινά. Infra, pag. 314, μετὰ βυκινῶν καὶ τυμπάνων. Occurrit non semel apud Nicetam.

(89) Γυναικὶ τοῦ σουλτάνου. Quæ a Gallis post

turris easum, dum per lacum urbe elibi niteretur, capta, cum duobus filiis, Constantinopolim ducta fuerat. Albert. Aq. lib. II, cap. 36 et 37; Tyr. lib. III, cap. 8, 10, 12.

plane sultanis denuntiatione ipsius, auxilium ab eo cuius fiducia steterant desperassent; con-silium denique concludere, serio tractande cum Butumite deditio-nis. Evocatus ille ad colloquium Auream ipsis Bullam ad id ipsum ab Augusto sibi traditam ostendit, qua promissiones supra modum expetibiles et spem vincentes quanta maxima firmitate sanciebantur. Nimirum imperator non modo impunitatem securitatemque præstabat omnibus certissimam: verum etiam et pecuniarum et honorum largitiones amplas decernebat sorori et uxori sultanis, quæ, ut ferebatur, filia erat Tzachæ: neque huic solum regia liberalitas ostentabatur, sed et plane omnibus quotquot erant Nicææ Barbaris magna præmia proponebantur. His tam commodis, tantaque auctoritate ad fidem munitis promissionibus facile assensi Nicæenses Turci urbis ingressum permittunt Butumiti: qui confestim litteras ad Taticium dat scriptas in hanc sententiam: **314** *Præeam in manibus habemus; nobis quod restat indicenda expediendaque aggressio est. Fac, inquam, ut et Galli circum omnes et tu nihilo segnius ad insultum experiendum murosque perrumpendos exurgatis condicta simul hora, cras oriente sole.* Hæc ita mandabantur ut consilia imperatoris et cum Nicæensibus conventio in occulto essent. Sic enim decreverat, suisque impense præceperat, dare cautam operam ne quid ejus rei ad notitiam Gallorum emanaret. Postridie igitur cum Galli dato undique oppugnationis signo magno tumultu atque impetu muros undique a terra tentarent, Taticiusque cum ipsis magnam spe-riem ascensum serio pro se conantis ostenderet: ecce Butumites subito e propugnaculis quasi victor, et a sua parte feliciter aditu tentato voti compos, apparuit, vexillaque Romana in pinnis circum murorum figens, voce ingenti buccinarum tubarumque concentu adjuncta imperatorem acclamavit: sicque universus Romanus exercitus Nicæam introdu-cit est.

His ex sententia sic perfectis, Butumites a duplici æque sibi genere cavendum de cætero statuit. Nam et multitudo ingens et levitas vehemensque natura atque impetus Gallorum suspecta illi erat, cavendumque ideo putabat ne ii, si arcem ingrederentur, eam sibi occuparent: rursus vero Turcorum satrapas qui secum intra Nicæam erant, animadvertebat et tanto esse numero et tali copiarum ac virium instructo, ut, si modo vellent, facile vincere mactareque Romanos possent. Adversus hoc utrumque periculum unam communiter cautionem providit sumendi sibi claves portæ quæ tunc unica patebat, aliis ob metum Gallorum antea oclusis. Eo modo sese arbitrum ingressus egressusve quorumvis effecit; qua re satis interim adversus Gallos tutus, intestinum a Turcis periculum ut amoliretur, minuere satraparum numerum hac arte adorsus est. Accersivit singillatim maxime audaces potentesque, plus ideo suspectos, magnopereque iis auctor fuit imperatorem adirent, præmiaque ab eo navatæ ipsi operæ copiosa et perhonorifica coram acciperent. Subostentans etiam spem plerisque impetrandi ab Augusto magistratus censusque annuos cum jure

χοιμαχίαν ἐτοιμίτασθαι. Ταυτὸ δὲ τοῦτο καὶ τοῖς Κελτοῖς παρασκευάσαι καὶ μὴδὲν πλέον αὐτοῖς τεθαβήκεναι ἢ τὴν κυκλωτορῆ τειχομαχίαν, καὶ ὡς χρὴ περιζῶσαι τὰ τεῖχη, καὶ τῆς πολιορκίας, ἀνίσχοντος ἡλίου, ἀποπειρᾶσθαι. Τὸ δὲ ἄρα μηχανῆ τις ἦν, ἵνα δόξῃ τοῖς Κελτοῖς πολέμῳ ταυτηνὴ τὴν πόλιν ἄλῶναι παρὰ τοῦ Βουτουμίτου καὶ λάθῃ τὸ μελετηθὲν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος δόγμα τῆς προδοσίας. Ἀπόβρητα γὰρ τοῖς Κελτοῖς ὁ βασιλεὺς ἤθελεν εἶναι τὰ παρὰ τοῦ Βουτουμίτου οἰκονομούμενα· τῇ δὲ μετ' αὐτὴν τὸ ἐνούλιον ἀλλάξαντες ἐξ ἑκατέρου μέρους τῆς πόλεως ἐκείθεν μὲν διὰ τῆς ἡλείρου ἐκθυμότερον οἱ Κελτοὶ τῆς πολιορκίας εἶχοντο· ἔνθεν δ' ὁ Βουτουμίτης εἰς τὰς ἐπάλλξει ἀνεληλυθὼς καὶ τὰ σκῆπτρα καὶ τὰς σημαίας περὶ τὰ τεῖχη καταστήσας μετὰ βυκίων καὶ σαλπύγων ἀνευφήμει τὸν αὐτοκράτορα, καὶ οὕτως τὸ Ῥωμαϊκὸν ἅπαν στρατεύμα εἰσω Νικαίας (90) εἰσεληλύθει.

Ὁ δὲ Βουτουμίτης, τὰ πλήθη τῶν Κελτῶν γινώσκων, καὶ διὰ τὴν τῆς γνώμης αὐτῶν ἀβέβαιον καὶ τὸ τῆς ὁρμῆς ἀκάθεκτον ὑπόπτους ἔχων αὐτοὺς μὴ εἰσελθόντες αὐτοὶ τὸ κάστρον κατάσχωσιν, ὄρων δὲ καὶ τοὺς ἐντὸς σατράπας ἱκανοὺς δυναίς πρὸς ἡν αὐτὸς εἶχεν δύναμιν, εἰ μόνον θελήσαιεν, καὶ δεσμεῖν καὶ σφάττειν δυνατῶς ἔχοντας, τὰς κλείς εὐθὺς ἀναλαμβάνεται τῆς πύλης. Μία γὰρ τῶς ἦν ἡ εἰσάγουσα καὶ ἐξάγουσα, τῶν ἄλλων προκεκλεισμένων διὰ τὸν φόβον τῶν παρακειμένων Κελτῶν. Τὰς κλείς τοῖνον ταυτησὶ τῆς πύλης αὐτὸς ἔχων, δεῖν ἐλογίσατο τοὺς σατράπας διὰ μεθοδείας ἐλαττώσαι, ἔν' ἔχη τούτους βῆδιω καταγωνίζεσθαι, ὡς μὴ τι δεῖνὸν κατ' αὐτοῦ μελετήσαιεν. Μεταπεμπόμενος τοῖνον αὐτοὺς συνεβούλευε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἀπέρχεσθαι, εἰ βούλοιντο πολλὰ τε χρήματα ἐκείθεν λαθεῖν καὶ τιμῆς ἀξιωθῆναι μεγίστης, καὶ ἐτησίους τυπωθῆναι φιλοτιμίας, πείθει τοὺς Τούρκους, καὶ νυκτὸς διανοίγων ἀπέστειλε τούτους διὰ τῆς παρακειμένης λίμνης ὀλίγους καὶ συχνάκας πρὸς τε τὸν Ῥοδομηρὸν καὶ τὸν μισροβάρβαρον Μοναστραῖν ἀμφὶ τὸ πολίχινον ἐνδεδι- τρέποντας ἢ τοῦ οὕτως πῶς τοῦ κυροῦ Γεωργίου ἐπονομαζόμενον, ἐπισκήψας αὐτοῖς ὡς, ἐπηλίκα τῶν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ διατρέποντας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(90) *Εἰσω Νικαίας.* Capta est Nicæa post 7 hebdomadam et 3 dierum obsidionem. Robert. Mon. lib. 1, 20 Junii an. 1097; Albert. Aq. lib. 11,

cap. 37; Tudebod. lib. 11; Tyr. lib. 111, cap. 12, et alii.

νελόν ἀποβαλεν, παραχρῆμα ἐκπέμπεσθαι τούτους **A** ac honore imaginis, quibus illi capti spebus et
 πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ μηδὲ πρὸς βραχύν τινα **facile assensi noctu per lacum subinde simul pauci**
 χρόνον παρακατέχειν αὐτοῦς, ἵνα μὴ, μετὰ τῶν ὀπι- **emittebantur ad Rhodomerum et hybridam Mona-**
 σθεν πεμπομένων Τούρκων ἐνωθέντες, σκαῖόν τι **stram, qui circa oppidulum a domino Georgio nomen**
 κατ' αὐτῶν μελετήσαιεν. Τὸ δὲ ἄρα προφητεία ἦν **obtinens, morabantur. Quibus Butumites ad sin-**
 ἀντικρυς· καὶ τῆς πολλῆς τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ἐμπει- **gulas transmissiones satraparum sedulo mandabat,**
 ρίας στοχασμὸς ἀναντιβῆτος. Καὶ γὰρ ἔστ' ἂν ταχὺ **ipsos ut sine mora, sic per turmas modica separa-**
 πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοὺς καταλαμβάνοντας ἐξ- **tos seorsim ad imperatorem subinde mitterent;**
 ἔπεμπον, ἐν ἀσφαλείᾳ τε ἦσαν, καὶ οὐδεὶς αὐτοῖς κίν- **nequaquam exspectantes quoad unus manipulis**
 δυνος ἐφειστήκει. Ἐπὶ δὲ ἀναπεπτώκεσαν, ἡ παρὰ **eorum cum sequente conjungi posset : quod; si fieret,**
 τῶν Βαρβάρων οὐδ' ἄρα παρακατέσχον κατ' αὐτῶν **periculum erat ne illi conjunctione tali prævalidi**
 ἐξηρτύετο κίνδυνος. Καὶ γὰρ πλεονάσαντες ἐβου- **audax quippiam in Romanos attentarent. Prudens**
 λούοντο δεῦν θάτερον ἢ νυκτὸς ἐπιθέμενοι τούτοις **hæc sapientis viri cautio prophetiæ pondus habuit**
 ἀποκτείναι, ἡ δεσμώτας τῷ σουλτάνῳ προσενεγκεῖν. **Cassandreæ cuiusdam et s'ero creditæ. Primæ trans-**
 Συνδόξαντός τε τούτου πᾶσι βελτίονος, νυκτὸς αὐ- **missiones tutæ atque innoxie fuerunt, cura ista**
 τοῖς ἐπιθέμενοι δεσμώτας κατὰ τὰ προβουλευμένα **quam diximus 315 adhibita. Deinde, ut fit dili-**
 περιάγοντες, ἐκεῖθεν ἐξήσαν· εἶτα δὴ τὴν ἀκρολο- **gentia elanguescente, confluere permixti unam in**
 φίαν τοῦ Ἀζαλᾶ κατελιγφότες· τόπος δὲ οὗτος στα- **manum numerosiore quam pro ductorum paucitate,**
 διους... τῶν τειχῶν Νικαίας ἀπέχων· κείθι γοῦν, **Barbari, se circumspicere viresque æstimare**
 ὡς λόγος, παραγενόμενοι τῶν ἵππων ἀποβάντες τού- **propriam, ducentibusque Romanis aut cædem aut**
 τος· ἀνέψυχον. Ἐπεὶ δ' ὁ μὲν Μοναστρᾶς μισοδάρ- **servitutum decernere cœperunt, satis gnari gratum**
 βαρος ἦν καὶ τῆς Τουρκικῆς εἰδήμων διαλέκτου, καὶ **se munus oblaturos sultano sui si Romanos illi**
 αὐτὸς ὁ Ῥοδομηρὸς πάλαι πρὸς τῶν Τούρκων κατα- **tales et tanto numero captivos adduceerent. Ergo**
 σκευεὶς καὶ χρόνον συχὸν μετ' αὐτῶν ἐνδιατρίψας, **ita comparato consilio ut capere Romanos quam**
 οὐδ' αὐτὸς ἀδελφῆς τῆς τοιαύτης ἦν διαλέκτου, πιθα- **occidere salius ducerent, noctu in eos insurgunt,**
 νοὺς πρὸς αὐτοῦ; συγχῶς ἀνεκίβουν λόγους, Ἴνα τί, **vinciuntque cunctos : et mutata repente regione v æ,**
 λέγοντες, ἡμῖν μὲν θανάτου ποτήριον κινρᾶτε, **in eam partem iter cum iis intendunt qua pergere**
 οὐδὲ μικρὰν τινα τὴν δηρσιν ἑαυτοῖς ἐντεῦθεν **oportebat ad sultanem iuros. Sic euntes pervenerunt**
 πραγματευόμενοι; ὑμεῖς δὲ τῶν ἄλλων πάντων **in verticem Azalæ (locus hic est a muri**
 μεγάλων δωρημάτων παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος **Nicææ.... stadiis dissitus) illic interquiescere Bar-**
 ἀπολαυσάτων καὶ ἐτησίων χρημάτων λῆψιν τυ- **baris visum. Qui etiam desilientes ex equis captivos**
 πωθέντων τῶν βαρβάρων, οὐδ' ἄρα παρακατέσχον, **suos nonnulla humanitate consolabantur. Erat**
 ἑαυτοῦς τοσοῦτων ¹³ ἀποστρεψίτε. Μὴ τοίνυν **Monastras, ut dixi, ex Turcis hybrida indeque**
 οὕτω περὶ ἑαυτῶν φρονεῖτε; Καὶ ἐξὲν ἀκινδύνως **linguæ ipsorum callens. Rhodomerus vero, quod a**
 ὄψεσθαι καὶ πλουτέφ κομώοντας εἰς τὰ σφέτερα **Turcis olim captus multo cum iis tempore fuerat,**
 ἐπαναστρέψειν ¹⁴ καὶ χωρῶν ἔγκρατεις Ἰσως **nec ipse ignarus idiomatis Turcici. Ambo igitur**
 γενέσθαι εἰς πρόδροπον ἑαυτοῦς ἐπιβρίπτειτε κινδύ- **data occasione haud sibi defucere quominus blandis**
 νον. Ἰσως γὰρ καὶ τοῖς λοχῶσιν αὐτοῦ που Ῥω- **et plausibilibus sermonibus causam apud satrapas**
 μαίοις ἐντυχόντες βύακας ταῖν χερσῶν ἐπιδει- **perorarent suam : Quorsum, inquisite, attinet**
 ξαντες καὶ ἐλώδεις τόπους ἀναιρηθῆσθε. Καὶ **lethale nobis poculum sine ulla vel minima utilitate**
 γὰρ ἐνεδρευουσιν ὑμᾶς μάλα γε πλεῖστοι οὐ Κε- **vestra miscere? imo magno cum damno jacturaque.**
 λτοὶ καὶ Βάρβαροι μόνον, ἀλλὰ καὶ Ῥωμαίων **Sic enim vos soli ex omnibus satrapis muneribus et**
 πλῆθος οὐ μετρητόν. Εἰ γοῦν ὑμῖν ¹⁵ πείθεσθε, **honoribus Augusti carebitis, quibus alii qui jam im-**
 στρέψαντες τὰς ἡλίαις ὀμοῦ φοιτήσωμεν πρὸς τὸν **peratorem præcesserunt commilitones collegæque ve-**
 αὐτοκράτορα, καὶ θεὸν ὑμῖν ἐπομνύμεθα μυρίων **stri abunde cumulantur. Qui nempe hoc ipso tempore**
 ἀπολαῦσαι τῶν ἐξ αὐτοῦ δωρημάτων, κάπσιτι **et dona utique ingentia primo statim aditu congressu-**
 ὀπη βουλευτόν ὑμῖν ἀπελευσέσθε ἀνέτως ¹⁶ ὡς **que ab imperatore congesta obtinent : et ad certissimi-**
 ἐλεύθεροι. Πείθονται τοῖς τούτων λόγους οἱ Τούρ- **mal futurorum spem nomina sua referri viderunt in**
 κοι, καὶ πίστεις πρὸς ἀλλήλους δόντες ἅμα καὶ λα- **catalogos eorum quibus pensiones annuæ a fisco in**
 βόντες τῆς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα φεροῦσης εἰχοντο. **omne tempus constitutæ sunt. Esto ergo sanivais in**
 Καταλαβόντων δὲ τὸν Παλεκάνον, ὡς τούτου; ὁ αὐτο- **nos utcumque meritos : vobis quid fecistis ipsi quam-**
 κράτωρ θεάσατο, μεθ' ἱλαροῦ πᾶσιν ἐνατενίσας **obrem vestro ipsorum vos judicio multare tot bonis**
 βλέμματος, καίτοι πολλὰ τὸν Ῥοδομηρὸν καὶ τὸν **debetis. Et cum in manu vestra, si relitis, sit et**
 Μοναστρᾶν παρ' ἑαυτῷ νεμεσῶν, τὸ μὲν παρὸν ἀνα- **pecuniam in præsens ingentem adipisci, et certum**
 παυθησομένους ¹⁷ τούτους ἐξαπέστειλε. Κατὰ δὲ τὴν **in futurum confirmare vobis censum annuum, sicquæ:**
 ἐπιούσαν ὀπόσοι μὲν τῶν Τούρκων αὐτῷ θητεῦ-

Variæ lectiones ex ebd. Coisliri.

¹³ ἀπάντων. ¹⁴ ἐπαναστρέψεσθαι. ¹⁵ ἐμολ. ¹⁶ Deest vox ἀνέτως. ¹⁷ ἀναπαυθησομένους.

rentes recipere vos ab aula in domos vestras; aut porius in urbes ac regiones quarum praefecturas ab Augusto acceperitis; malitis tamen tot ac tantis bonis ac spebus abdicatis projicere vos in non dubium periculum insidiarum quas partim Romani partim Galli magno utriusque numero tot locis palustribus aut depressis per quæ vobis necessarius est transitus, collocarunt, ut declinare nulla cautione possitis quin aliquando in manus hostium misere cadatis. Vos vero, si nobis utilia suadentibus creditis, viam quam inire nobiscum cæperatis ad imperatorem omni ex parte tutam ac quæstuosam, reflexis ab hac habentibus resumetis. Id feceritis teste confirmamus Deo, fore, ut donis ab Augusto innumerabilibus cumulati, plenam deinde ac securam quorumque libebit recedendi potestatem habeatis. Movit Turcos hæc oratio, ita ut, data denuo acceptaque fide, ad imperatorem, ut ceperant, tenderent. Hos appulso Pelecanum blandis omnes et lætis intuitus imperator oculis, dissimulata in præsens indignatione in Rhodomerum et Monastram, abire in parata hospitia quieturos perhumaniter jussit. **316** Postridie qui Turcorum servire imperatori voluerunt, presentemque operam in ejus obsequio navare, innumeris beneficiis affecti ab eo sunt: qui rependendum donum desiderio teneri se declararunt, multis et ipsi ac magnis cumulati muneribus ire quo mens ferebat sunt benigne permisi. Tum demum objurgare de imprudentia Rhodomerum et Monastram aggreditur, tanto pondere verborum, ut inmensa quadam homines verecundia constricti, ne intueri quidem contra sustinerent. Quando humanitatis non oblitus Alexius suæ, mutata repente oratione consolari homines studuit. Porro a Butumite duce Nicææ ab imperatore declarato, petebant enixe Galli per eum ut liceret ipsis Nicæam ingredi, sacrasque quæ in ea erant urbe ædes visere. Ad ea Butumites, qui mentem insidiosam Gallorum nosset, sic occurrit ut sine suo periculo humanus esset. Respondit enim sese illis aditum permittere, modo ne plures simul quam decem ingrederentur, itaque factum est. Galli per decadas admissi emissique videre invidereque Nicæam, ut non occupare potuerunt.

Interim Augustus adhuc circa Pelecanum commorans, cum cuperet impetrare a quibusdam nondum sibi obstrictis comitibus Gallis, ut ipsi quoque sibi sacramento dicerent, litteras ad Butimiten dedit quibus præcipiebat ut auctor comitibus communiter omnibus fieret, non prius iter capessendi versus Antiochiam, quam imperatori vale dixissent; id enim sibi faceret, omnino fore ut novis ab eo donis cumlarentur. Arrexit aurem primus omnium ad donum mentionem Rainundus; ultroque alios cito ipse persuasus, ad Augustum ut redirent perpulit: tanta virum lucri cupiditas urgebat. Excepit omnes Pelecanum advectos inperator magnifice, multaque prius benevolentia significatione delinitis viritum, tandem congregatis dixit: *Scitis quo me vobis sacramento devinxeritis quicumque tecum antea egistis. Ejus si vos nondum pœnituit, aut jam pœnitet, jus fasque, nã fallor, est, ut eos vestrum qui nondum sub eam formulam fidem nobis obstrinxere, consiliis eo vestris adducatis ut et ipsi vos imitentur et adjungan-*

σαι (91) προτεθύμνητο μυσθίων τῶν εὐεργεσιῶν ἀπῆλυταν. Οἱ δὲ τὰ σφέτερα ἀναζητοῦντες καὶ αὐτοὶ οὐκ ὄντων δωρημάτων τετυχηκότες παρεχρήθησαν τῇ σφῶν γνώμῃ συγχρητῆσθαι· εἰθ' ὕστερον πολλὰ τῆς ἀβουλίας τὸν Ῥοδόμηρον καὶ τὸν Μοναστρῶν κατεμέμφετο, μηδ' ἀντωπῆσαι τοὺτους ὑπ' αἰσχύνῃς ἰσχύοντας ὄραν, μεταβαλὼν ὁ βασιλεὺς ἀνακτῆσθαι δι' ἐτέρων λόγων ἔσπευδεν ¹⁷. Ἀλλὰ τοιαῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν Ῥοδόμηρον καὶ τὸν Μοναστρῶν. Τοῦ δὲ Βουτουμίτου τηνικαῦτα δουκὸς Νικαίας (92) παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος προχειρισθέντος, ἤτήσαντο τοῖτον οἱ Κέλτοι εἰσελθεῖν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἑρὰ τεμένη θεῖσθαι καὶ προσκυνεῖν. Ὁ δὲ τὴν αὐτῶν γνώμην σαφῶς ἐπιστάμενος, καθὼ δῆπου καὶ εἰρηται, οὐ πᾶν ἡμάδην τὴν εἰσέλευσιν συνεχῶρει, ἀλλὰ κατὰ δεκάδας ὑπανοίγων τὰς πύλας παρεχώρει τοῖς Κέλτοισι τῆς εἰσόδου.

abire in parata hospitia quieturos perhumaniter jussit. **316** Postridie qui Turcorum servire imperatori voluerunt, presentemque operam in ejus obsequio navare, innumeris beneficiis affecti ab eo sunt: qui rependendum donum desiderio teneri se declararunt, multis et ipsi ac magnis cumulati muneribus ire quo mens ferebat sunt benigne permisi. Tum demum objurgare de imprudentia Rhodomerum et Monastram aggreditur, tanto pondere verborum, ut inmensa quadam homines verecundia constricti, ne intueri quidem contra sustinerent. Quando humanitatis non oblitus Alexius suæ, mutata repente oratione consolari homines studuit. Porro a Butumite duce Nicææ ab imperatore declarato, petebant enixe Galli per eum ut liceret ipsis Nicæam ingredi, sacrasque quæ in ea erant urbe ædes visere. Ad ea Butumites, qui mentem insidiosam Gallorum nosset, sic occurrit ut sine suo periculo humanus esset. Respondit enim sese illis aditum permittere, modo ne plures simul quam decem ingrederentur, itaque factum est. Galli per decadas admissi emissique videre invidereque Nicæam, ut non occupare potuerunt.

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἐτι περὶ τὸν Πελεκάνον διατριβῶν καὶ θέλων ὁπίσσοι μὴ ἐφθασαν τῶν κομητῶν ὤμωμοκένα ¹⁸ καὶ αὐτοὺς ὄρκια πρὸς αὐτὸν δοῦναι, ἐνετείλατο διὰ γραμμάτων τῷ Βουτουμίτῃ συμβουλεύσαι ἅπασιν κοινῶς τοῖς κόμησι, μὴ πρὸ τοῦ συντάξασθαι τῷ βασιλεὶ τῆς πρὸς Ἀντιόχειαν φεροῦσης ἀψεσθαι ¹⁹. Οὕτω γὰρ ἀν γένοιτο τοὺτους καὶ πλειόνων αὐθις δωρῶν (93) τυχεῖν. Ἀπάντων δὲ πρῶτο; ὁ Βαῖτουμίτου χρήματα καὶ δωρεὰς ἀκούσας τοῖς τοῦ Βουτουμίτου λόγους παραυτίκα πεισθεὶς, ἅπασιν συνεβούλευε πρὸς τὸν βασιλέα ἐπανελεύσεσθαι, ὁποῖος ἐκαίνοσ περὶ τὰς λήψεις ἀκάθεκτον ἔχων τὸν ἔρωτα. Καταλαβόντας δὲ τοὺτους τὸν Πελεκάνον, ὁ αὐτοκράτωρ μεγαλοπρεπῶς δέχεται, πολλῆς κηδεμονίας ἀξιῶσας. Εἶτα συναγαγὼν αὐτοὺς ἔφη· *τὸν ὄρκιον ἐπίστυσθε ὃν πρὸς ἡμᾶς ἅπαντες ἐποιήσατε, καὶ εἰ μὴ παραδάται ἀπερτεῦθεν ἐστὲ, ὁπόσους ἴστε μὴ ὤμωμοκότας συμβουλεύσασθε τὸν αὐτὸν ὄρκιον ἐπιτελέσει.* Οἱ δὲ πᾶραρχῆμα τοὺς μὴ ὤμωμοκότας μετεπέμποντο· καὶ δὴ συνεληλύθεσαν

Varia lectiones ex cod. Coislin.

¹⁷ ἔσπευδεν. ¹⁸ ὤμωμοκένα. ¹⁹ ἀψασθαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(91) Αὐτῷ θηπεῦσαι. **367** Ex Turcis Nicæensibus, qui tum Alexio fidem dederunt, ejusque adhæserunt partibus, fuere parentes Joannis Axuchi, qui cum Joannis Alexii filio, cui æqualis erat, datus esset in collisorem, posthæc Joanne imperante ad præcipuas imperii dignitates pervenit.

Nicet. in Joan., n. 3.
 (92) Δουκὸς Νικαίας. Nam ducis titulo gaudebat Nicææ præfectus. Vide Not. ad Villhard.
 (93) Δωρῶν. Robertus Mon., lib. III, pag. 40; Tudebodus, lib. II, pag. 785; Fulcher., lib. I, cap. 4.

ἅπαντες καὶ ἐπλήρουν τὸν ὄρκον. Ὁ δὲ τοῦ Βαϊ-
 μούντου ἄνεψιαδοῦς Ταγγρῆς (94) ἐλευθέρας ἦν
 γνώμης ἐνίστατο μόνῳ τῷ Β. ἱμοῦντι πίστιν χρεω-
 στεῖν, καὶ ταύτην φυλάξει μέχρις αὐτοῦ θανάτου
 βούλεσθαι. Ὀχλούμενος δὲ ὑπὸ τῶν παρεστώτων καὶ
 αὐτῶν δὴ τῶν τοῦ βασιλέως συγγενῶν αἰκίζόμενος
 οἶον, ἐνατενίσας πρὸς τὴν σκηνὴν ἐν ἧ ὁ βασιλεὺς
 προῦκάθητο, ἦν γὰρ κατὰ μέγεθος ὁποῖαν οὕτω
 τότε οὐδεὶς ἐθεάσατο ἢ, Ἐὰν ταύτην, ἔφη, πλήρη
 χρημάτων μοι δώσῃς, καὶ ἄλλα ὅποσα τοῖς ἄσασι
 δέδωκας κόμησι, τελέσω τὸν ὄρκον κἀγώ. Ὁ δὲ Πα-
 λαϊολόγος δι' ὃν εἶχεν ὑπὲρ τοῦ αυτοκράτορος ζῆλον,
 μὴ ἐνεγκῶν τὸν τοῦ Ταγγρῆ λόγον ἐσηματισμένον
 ὄντα, ἐξουθενήσας αὐτὸν ἀπεπέμψατο. Ὁ δὲ Ἰτα-
 μώτατος ὦν ὤρμησε κατ' αὐτοῦ. Τοῦτο ἰδὼν ὁ βασι-
 λεὺς ἐξιναστὴς τοῦ θρόνου μέσος ἔστη, καὶ ὁ Βαϊ-
 μούντος δὲ κτῆσχε τοῦτον τῆς ὀρμῆς φάμενος ὡς
 οὐ πρόπον ἐστὶ τοῖς τοῦ βασιλέως ἀναισχύντως
 προσφέρεσθαι συγγενεῖσι. Εἶτα αἰσχυνθεὶς οὕτω πρὸς
 τὴν Παλαιολόγον παρρησίας ὁ Ταγγρῆς, τὸ δέ τι καὶ
 ταῖς τοῦ Βαϊμούντου καὶ τῶν ἄλλων πεισθεὶς παρ-
 αινέσσει, δίδωσι καὶ αὐτὸς ὄρκια.

A *tur nobis. Æqua res visa. Extemplo advocantur*
injurati comites. Ac cæteri quidem sine mora
sacramento dixere. Ad Tancredum vero Baimundi
consobrinum ubi ventum est, liberrimi juvenem in-
genii, professus is est uni se Baimundo debere fidem
et debere velle servareque ad mortem usque. Incr-
pitus vero convicio astantium suorum, necnon cognat-
orum imperatoris, versus ad quemdam acerbius objur-
gantem monstravit illi tabernaculum, in quo tunc re-
sidebat imperator, maximum et capaci-simum quam
quisquam vidisset unquam, tum hæc addidit: Si
mihī dederis quantum cumulari pecuniarum in locum
ita vastum queat, addiderisque his præterea eadem
omnia quæ singulis comitibus dedisti, non tamen vel
sic adducar ut eo quod petis me sacramento ligem.

B 317 Non tulit, pro eo quo flagrabat in imperato-
 rem stulio, exaggeratam Tancredi orationem Pal-
 læologus, contemptuque virum ultus est, ad contu-
 meliæ patientiam haudquaquam factum. Itaque is
 haud dubie percussurus in Palæologum insiluit, quo
 imperator animadverso prope exurgens intervenit
 medius. Baimundus quoque corripuit stilitique juve-
 nem. Non decet, inquit, in cognatos imperatoris insurgere. Ad extremum Tancredus pudore concepto suæ
 in Palæologum insolentiæ, simul etiam Baimundi aliorumque persuasus monitis, juramentum et ipse præstitit.

Καὶ ὁ συνταξαμένον ἀπάντων τῷ βασιλεῖ πι-
 ραδίδωσιν αὐτοῖς τὸν Τατίχιον μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν
 δυνάμεων, μέγαν τινικαῦτα Πριμικήριον χρημα-
 τίζοντα, πῆ μὲν συνεπαρήγοντα τούτοις ἐν πᾶσι καὶ
 προκινδυνεύοντα, πῆ δὲ καὶ τῶν παρ' αὐτῶν ἄλι-
 σκομένον πύλεων, εἶγε καὶ τοῦτο δολίη θεὸς ἐπιδρα-
 τήμενον. Διαπεράσαντες οὖν αὐθις οἱ Κελτοὶ τῆ μετ'
 αὐτῆν, τῆς πρὸς Ἀντιόχειαν εἶχοντο ἅπαντες. Εἶτα
 στοχασάμενος ὁ βασιλεὺς ὡς οὐ πάντες ἐξ ἀνάγκης
 συναπῆλθον τοῖς κόμησι, δηλοῖ τῷ Βουτουμίτῃ, ἵνα
 ἰπότεροι τῶν Κελτῶν τῆς ἰδίας στρατιᾶς ἀπαλείφθη-
 σάν εἰς φρουρὰν τῆς Νικαίας μισθώσῃται. Ὁ δὲ
 γὰρ Τατίχιος μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ καὶ οἱ
 κόμητις ἅπαντες καὶ τὰ ὑπ' αὐτοὺς ἀναριθμητὰ
 Κελτικὰ πλῆθη, ἐν δυσὶν ἡμέραις τὰς Λεύκας (95)
 καταλάβόντες, τῷ μὲν Βαϊμούντῃ ἢ, τὸν ἔμπροσθεν
 ἀπεμερίσατο ἢ τόπον, τοῦτο αὐτοῦ ἐξαιτησαμένου.
 Ἐκεῖνοι δὲ ὀπισθεν αὐτοῦ παραταξάμενοι βραδεί
 ποδὶ ἔσπειρον. Ὁξυτέραν δὲ τὴν κίνησιν ποιούμε-
 νον, ἐπέλ περὶ τὰς τοῦ Δορυλαίου (96) πεδ. ἄδας
 Τούρκοι τοῦτον ἐθεάσαντο, οἰθηθέντες τῷ παντὶ
 στρατεύματι τῶν Κελτῶν ἐντετυχηκέναι, καὶ κατα-
 πεφρονηκότες αὐτοῦ, παραχρῆμα, τὸν μετ' αὐτοῦ
 συνῆψαν πόλεμον. Ὁ δὲ γὰρ τετυφωμένος ἐκεῖνος
 Λατίνος ὁ ἐπὶ τοῦ βασιλικῆ σκίμπος καθεσθῆναι

C Tum procinctis ad expeditionem cæteram et
 vale imperatori dicentibus Gallis, ire is cum illis
 jussit magnum tunc primicerium Taticium copiis
 instructum propriis, tum ut eis auxilio esset, peri-
 colorum laborumque particeps omnium, tum ut
 quas forte Deo juvante Galli urbes caperent, ipse
 imperatoris nomine obtineret vindicaretque imperio,
 ipsis juxta pacta conventa cedentibus. Hinc postridie
 transfretantes iterum Galli viam omnes quæ ducit
 Antiochiam capessivere. At Augustus reputans fieri
 vix posse ut clientes ac milites Gallorum comitum
 pergere ultra cum illis aut libentes vellent, aut
 valentes possent, significavit Butumiti velle se con-
 ducere in præsidarios Nicææ, quotquot
 Gallorum discedentibus copiis retro relicti reper-
 ierentur. At Taticius cum proprio exercitu, comites-
 que universi cum suis innumerabilibus Gallicis copiis
 cum itinere bidui Leucas attigissent, ibi sic inter
 se de ulteriori convenerunt via, ut Baimundo id
 poscenti mandarent præeundi partes: cæteri deinde
 instructo agmine lento gradu sequerentur. Cum au-
 tem Baimundus strenue vaderet, Turci eum in
 Dorylæi campestribus speculati, rati que quod lata
 planitie nullas alias copias cernerent, distante paulo
 latiore spatio exercitu cætero, universam esse illam

Varie lectiones ex cod. Coislin.

ἢ Βαϊμούντῳ. ἢ ἐλευθερος. ἢ οὐπω. ἢ αὐτοῦ. ἢ Βαϊμούντῳ. ἢ ἀπεχωρίσατο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(94) Ταγγρῆς. Albertus Aquensis, lib. II, c. 19; Guibert., lib. IV, c. 4; Tancredus Odonis Bonimarchisi filius, Boemundi ex sorore nepos, ut et Rogerii Siciliæ comitis, ejus diploma pro fundatione ecclesiæ cathedralis Scylacensis, an. 1095, subscribit, apud Ughellum.

(95) Τὰς Λεύκας. Christiani post biduum itinervis covias partiuntur. Albertus Aquensis., lib. II, cap. 38;

Fulcher., lib. I, cap. 4; Guibert., lib. III, cap. 9; Baldric., lib. II; Robertus Mon., lib. III; Tyr., etc.

(96) Δορυλαίου. Dorylæum, Phrygiæ oppidum geographis. In Dorylæi campis impetum a Solymano Boemundum ait Anna. At Albertus Aquileiensis, lib. II, cap. 38, in valle Dorgoganki; quæ eidem cap. 43, et Tyrio Gorgon nuncupatur.

militiam Latinorum, contempserunt scilicet paucitatem invectique audacter prælium invicere cum Baimundo. Hic contigit ut ferox et ventosus Latinus ille qui solium imperatoris insidere ausus, illa quam superius retulimus sese jactantia extulerat, consilii tum oblitus ab imperatore suggesti, prima in fronte aciei Baimundi, locum tueretur, elatusque ardore præcipiti ulterius etiam occurreret contra ruentibus Turcis. Successus obtigit temeritate incepti dignus. Amissis cæde præsentis quadraginta e suorum numero, ipse graviter sancius terga præbere hostibus coactus in mediani suorum aciem magno cursu se abdidit: facto ipso prædicans, utcumque vox sileret, veritatem prudentiamque consiliorum imperatoris. Cæterum Baimundus aciem et formidabilem Turcorum impetum sentiens, misit qui Gallicas copias pone sequentes sui periculi admonerent. Advolant illæ quam celeritate gravique cum Turcis redintegrato prælio tandem eos totis annixæ viribus, non sine Romanorum sub Taticio **318** militantium fideli et forti auxilio, superant. Ulterius tamen Galli cum turmatim pergerent offendunt Turcos iterum ad Hebraicam, ubi Taniscan sultan, et Asan qui solus ductabat armatorum octoginta millia. Conflictus fit acer et vehemens neutra sibi parte quidquam faciente reliqui quominus manu atque impetu summe contenderet; obnixæ instabant acies neutris terga vertere aut ulla re cedere paratis. Curam Baimundo atulit dextrum ea die cornu ductanti, tam obstinata constantia Turcorum. Ergo eam ut frangeret a propriis divisus copiis ipsum in sultanem Cliziastran impetu ferocissimo cœpit invehi, plane ut *leo robore fretus*, juxta poetam. Perterruit ea res Turcos effecitque ut Gallis terga darent, haud longe tamen secutis fugientes; meminerant enim mandatorum et consiliorum imperatoris. Verum contenti expugnasse die illa castra Turcorum ubi sese in illis paulisper refecissent, iterum via resumpta Turcos ad Agrustopolim reperiunt, congressisque rursus summa vi fundunt fugantque. Ibi nos barbarici exercitus visque et audacia Turcorum cecidit. Superstites pauci, sparguntur alius alio, cura omni non rei solum publicæ sed uxorum liberorumque, quos passim abiciebant, omissa. Nec ab eo die contra obsistere Latinis ausi sunt, unam adversus arma vimque illorum in fuga sibi repositam spem salutis arbitantes.

Quid postea? Perveniant Latini una cum Romano exercitu Antiochiam, eique se admovent ab ea parte

Variæ lectiones

¹⁶ Ἑβραϊκῆν. ¹⁷ ἐνδόντος. ¹⁸ ἐκδειματώσαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) *Μεταλέμπετο*. Albertus Aquensis, lib. II, cap. 40, 41 et alii.

(98) *Τὴν νικῶσαν*. Albertus Aquensis, lib. II, cap. 42, 43; Falcherius, lib. I, cap. 5; Tudebodus, lib. II, et c. Commisum hoc prælium Kal. Jul., an. 1097, auctor est Baldricus, lib. II, et Tudebodus, pag. 785.

(99) *Κατὰ τοὺς Ἑβραϊκοὺς*. Haud procul ab Iconio alteram hanc Turcorum cladem accidisse narrat Tudebodus, lib. II, pag. 784. De tertia ad Agrustopolim silent scriptores.

(1) *Τανισκάν*. Idem qui pag. 365, *Τανισμάν*, Solymanum Nicææ principis frater. Nec enim diversus est a Dominanno Nixandriæ urbis principe, cujus meminit Albertus Aquensis, lib. IX,

τολμήσας, τῆς τοῦ αὐτοκράτορος ἐπιλαθόμενος ξυμβουλῆς, τὸ ἄκρον εἶχε τῆς τοῦ Βαϊμούντου παρατάξεως· καὶ μικροφυγῆσας τῶν λοιπῶν προξέδραμε. Κτείνονται μὲν οὖν τῆνικαῦτα τεσσαράκοντα τῶν μετ' αὐτοῦ· ἐκείνους δὲ καιρίως πληγείς νῶτα ταῖς ἐχθροῖς ὑποσχῶν εἰς τὸ μέσον τῆς παρατάξεως ἤλλατο, ἔρχων τῶν αὐτοκράτορα ὅποιος ξυμβουλῆς ἐστὶ διακηρυκεῦσθαι καὶ μὴ λόγους ἰθούλετο. Ὁ δὲ Βαϊμούντος τοὺς Τούρκους ἐκθύμως μαχομένους ὁρῶν ἀποστείλας, τὰς Κελτικὰς μετεπέμπετο (97) δυνάμεις. Φθάνουσι δὲ τάχος, κἀντεῦθεν συνίσταται πόλεμος βαρὺς καὶ δεινός· καὶ τὴν νικῶσαν (98) εἶχετο Ῥωμαϊκὸν καὶ Κελτικὸν στράτευμα, παρευόμενων δ' ἐκείθεν ἱαδῶν τῶν ταγμάτων, συνέλαχον τοῦτοισι κατὰ τοὺς Ἑβραϊκοὺς (99) ὅτε Τανισκάν (1) ὁ σουλτάν, καὶ ὁ Ἀσάν (2) ὃς μόνος ἦρχε χιλιᾶδων ἀνδρῶν ὀπιτιῶν ὀγδοήκοντα. Μάχης οὖν γενομένης καρτερᾶς ἐκ πολλῶν χερῶν καὶ δυνάμειν καὶ μὴδὲ θατέρου μέρους, τὰ νῶτα, θατέρῳ δίδοντας ¹⁶, ἐπεὶ ὀρράλαζώτερον οἱ Τούρκοι τοῖς ἐναντίοις ἐμάχοντο, τοῦτο θεασάμενος ὁ Βαϊμούντος; τοῦ δεξιῦ κέρους ἐξάρχων, τῶν λοιποῦ στρατεύματος διαιρεθεὶς κατ' αὐτοῦ τοῦ Κλιτζισιαστρᾶν σουλτάν ἰταμῶς ἐξώρμησε, λέων ὡς ἀλλὴ πεποιθῶς, κατὰ τὸν ποιητὴν (3). Τοῦτο τοὺς Τούρκους ἐκδειματώσαν ¹⁷, τὰ νῶτα τοῖς Κελτοῖς δοῦναι ἐποίησεν. Οἱ δὲ οὐκ ἐπὶ πολὺ τούτους ἐδῶκον τῶν τοῦ αὐτοκράτορος μεμνημένοι παραγγελμάτων, ἀλλὰ τὴν ταφρσίαν τῶν Τούρκων καταλαθόντες ἀκείσε μικρὸν ἑαυτοὺς διαναπαύσαντες τοὺς Τούρκους κατὰ τὴν Ἀγρουστόπολιν (4) αὐθις καταλαμβάνουσιν καὶ προσβαλόντες τρέπουσι κατακράτος· κἀντεῦθεν πίπτει τὸ Βάρβαρον. Οἱ δὲ γε σωθέντες ἄλλοι; ἄλλοισι ἀλλαχῆ διεσπάρησαν τὰς τε γυναικας καὶ τοὺς παῖδας καταλιπόντες, ὡς τοῦ λοιποῦ μὴδ' ἀντωπῆσαι τοῖς Λατίνοις ἰσχύοντες, ἀλλὰ φυγῆ τὴν οἰκείαν πραγματευόμενοι σωτηρίαν.

Τί τὸ ἐντεῦθεν; Καταλαμβάνουσιν οἱ Λατίνοι μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς, τὴν Ἀντιόχειαν διὰ τοῦ

ex cod. Coislin.

D cap. 35, quo quidem Nixandriæ vocabulo Nicæasarem intellexisse eundem Albertum recte conjectat Reinkecius. *Dalimannum* vocat Ordericus Vital, lib. X, pag. 796 et seqq. *Danisman* Tyrius, lib. IX, cap. 21, et auctor *Gest. expugn. Hier.*, pag. 579, 596. Id etiam cum Tanismane Turco seu Persarmenio, qui tum Cappadocia potiebatur, de quo Nicetas in Joan. n. 5 et 6, et Cinnamus, lib. I.

(2) Ἀζάν. Qui Tyrio, lib. V, *Azianus*, Raimundo de Agiles et alius, *Cassianus*. Vide Annam, lib. LV.

(3) Ἰλιάδ. Ε', vers. 429.

(4) Ἀγρουστόπολιν. Ita editio Hoesch. An Ἀγρουστόπολιν, quam in Phrygia statuit Suidas? Vide Annam, pag. 478.

καλουμένου ὀξέως ⁵⁵ δρόμου (5). Τῶν ἐφ' ἑκάτερα μη-
 δένα λέγον ποιούμενοι, ἀγχοῦ δὲ τῶν τειχιῶν τάφρον
 ποιήσαντες τὰς σκευὰς ἐναπέθεντο· καὶ ἐπολιόρχουν
 ταυτηλὴ τὴν πόλιν σεληνιακαῖς τρισὶ (6) περιόδοις.
 Οἱ δὲ Τούρκοι ποθηθέντες περὶ τῆς καταλαβούσης
 αὐτοὺς ἀνάγκης τῆ τοῦ Χοροσᾶν σουλτάνῳ μηνύουσιν
 ἀποχρώσας δυνάμεις· ἀποστελεῖται πρὸς βοήθειαν ἐξ-
 αιτούμενοι· ἐφ' ᾧ τοῖς τε Ἀντιοχεύσιν ἐπαρρήξειν
 καὶ τοὺς ἔξωθεν πολιορκούντας Λατίνους ἀποδιώξει.
 Ἔτυχε δὲ τις ἄνωθεν τοῦ πύργου Ἀρμένιος, τηρῶν
 τὸ κληρωθὲν τῷ Βαϊμούντῳ μέρος· τοῦ τείχους.
 Τοῦτον ἄνωθεν πολλὰκις προκύπτοντα ὁ Βαϊμούντος
 ἐκμετρίσσομενος καὶ ὑποσχέσσει πολλὰ; ὑποσαί-
 των, ἀνέπεισε προδοῦναι οἱ τὴν πόλιν. Ὁ δὲ Ἀρ-
 μένιος (7) πρὸς αὐτὸν· Ὑψηλικά ἄν βούλει καὶ
 σημεῖόν τι ἐξωθεν αὐτὸς ὑποδείξεις μοι, παρα-
 χρημά σοι τοῦτο παραδώσω τὸ πουργιόν· μόνον
 ἔτοιμος ἔσο τότε ⁵⁶ καὶ ὁ ὑπὸ χεῖρά σοι ἅπας λαός,
 ἠΰτρεπισμένως ἔχων ἅμα καὶ κλίμακας· οὐδὲ δὲ
 μόνον ἔτοιμον εἶναι χρεῖ, ἀλλὰ καὶ ἅπαν τὸ στρα-
 τεύμα θωρήξασθαι, ἵν' εὐθύρ' ἀνελεύθους ὑμῶν οἱ
 Τούρκοι θεωσάμενοι καὶ τὸ ἐνυάλιον ἀλαλάζοντας
 ἐκδεικταῶθέντες, εἰς φυγὴν ἀπορεύσειαν. Εἶχε
 μὲν ⁵⁷ ὁ Βαϊμούντος τὸ σκοπούμενον τῶς ἀνεκχορῶν.
 Τοῦτων δὲ οὕτω διασκοπούμενων, κατέλαβέ τις λέγων
 ἴαν πολὺ πλῆθος Ἀγαρηῶν καταλαμβάνειν στον
 ἡδὴ τοῦ Χοροσᾶν κατ' αὐτῶν ἡγεμόνα συνπαγόμενον
 ὄν καλούμενον ⁵⁸ Κουρπαγᾶν (8). Ὅπερ μεμαθηκῶς
 ὁ Βαϊμούντος καὶ μὴ θέλων τὴν Ἀντιόχειαν παρα-
 δοῦναι πρὸς τὸν Τατίκιον (9) κατὰ τοὺς προγεγο-
 ῶτας πρὸς τὸν βασιλέα ὄρκους, ἀλλ' ἑαυτῷ μνηστευ-
 σόμενος ⁵⁹ ταύτην, βουλὴν βουλευέται πονηρὰν, δι'
 ἧς αὐτὸν ἄκοντα μεταναστῆσαι παρασκευάσειε.
 Προσελθὼν τοίνυν αὐτῷ φησιν· Ἀπόρρητόν ⁶⁰ τι
 ἀποκαλύψαι σοι βούλομαι κηδόμενος σοῦ τῆς
 σωτηρίας· λόγος τις τοῖς ὡσὶ τῶν κομητῶν ἐνη-
 χηθεῖς συνετάραξεν αὐτῶν τὰς ψυχὰς, ὅτι τοὺς
 ἀπὸ τοῦ Χοροσᾶν ἐρχομένους ὁ βασιλεὺς τὸν

A qua a pernicio cursu nomen obtinet : valloque fixo
 ac munitis castris prope muros civitatis sarcinas
 illic deposuere, neglectaque cura occupandæ obja-
 centis utrimque regionis Antiochiam ceperunt oppu-
 gnare, in eoque perseverarunt per menses omnino
 tres. At Turci instante necessitate perculti, petunt a
 sultano Corosanis ut sibi Antiochiam ultra propu-
 gnare non valentibus suppetias mittat, copias idoneo
 numero, tum ad urbem novo prasidio firmendam,
 tum ad Latinos qui eam foris oppugnant acie vincen-
 dos indeque pellendos. Erat inter conclusos Antio-
 chie Barbaros Armenus, quidam, cui forte propu-
 gnanda obvenerat ea muri pars adversus quam
 Baimundi propriæ copię pugnabant. Hunc sæpius
 de summo muro despectantem, ita Baimundus
 deliniverat, totque ac talibus tentarat promissis, ut
 is se urbem illi prodiurum reciperet. Rei quin
 etiam executionem in hunc modum Armenus com-
 posuerat : *Da, inquit, quandocunque voles, signum
 mihi conductum, statim hujus ego te turris in posses-
 sionem mittam. Tu vero vide ut tunc et expeditum ad
 rem gerendam ipse et pransos paratos ad manum tuas
 habeas, scalis instructos ad ascensum molientium. Imo
 si mihi credis, universum exercitum totis Latinorum
 castris armari minarique ac conari assaultum expedit
 eodem tempore. Sic enim fiet ut nec aversi alio ves-
 trum ascensum Turci sentiant, et mox ubi superasse
 vos murum viderint, quasi ancipiti* **319** *circumventi
 malo de tutela urbis et salute sua desperantes fugæ se
 mandent. Hæc sic constituta premebat Baimundus
 alto silentio. Interim advenit trepidus nuntius ingentis
 adventantis Agarenorum exercitus; ducente ipso
 Sultane Corosanis, cui nomen erat Curpagin, quam
 maximas congregare potuerat copias, quæ modice
 distare atque adeo innox adfuturæ dicebantur.
 Elegit suis fraudibus illum occasionis articulum
 Baimundus. Nolebat Antiochiam Taticio dedi, juxta
 ea quæ ipse ac Galli cæteri, juratus imperatori*

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁵ ὀξέως. ⁵⁶ σύ τε. ⁵⁷ μὲν οὖν. ⁵⁸ λεγόμενον, ⁵⁹ μνηστευσάμενος. ⁶⁰ Desunt voces ἀπόρρητόν τι, etc. τῆς σωτηρίας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(5) Ὀξέως δρόμον. Fernam fluvium, seu *Farsar*, qui et *Orontes* dicitur, intelligit, qui eo loco quo Galli copias suas traduxerunt, rapidissimus est. Conferendus Albertus Aquileiensis, lib. III, cap. 32. Porro Antiochiam pervenerunt nostri 12 Kal. Novembris 4 Feria, an. 1097; Tudebodus, lib. II; Robertus Mon., lib. III, Albertus Aquileiensis, lib. III, cap. 38.

(6) Σεληνιακαῖς τρισὶ. Atqui per novem menses durasse obsidionem Antiochenam tradunt Albertus Aquileiensis, lib. IV, cap. 25; Otho Frising., I. VII, cap. 2 et alii; seu, ut habet Robertus Mon., I. VII, octo menses, diem unum. Sane obsessam civitatem 11 Kal. Novembris, captam vero 3 Nou. Jun. refert Raimundus de Agiles.

(7) Ἀρμένιος. Pyrrhus nomine, seu ut est apud Tyrium, lib. V, cap. 11 et 19, *Emir Feirus*, id est, Dominus Pyrrhus. Hunc de genere Turcorum fuisse scribunt Tudebodus, lib. II, pag. 792; Fulcherius, lib. I, cap. 9; Robertus Mon., lib. V, pag. 53; Albertus Aquileiensis lib. IV, cap. 16; et Baldricus,

lib. II, pag. 109, contra **368** quam Anna, quæ Armenium facit. Sed hæc conciliat Raimundus de Agiles, pag. 148 et 149, qui *Pyrrhum unum de Turcatis* fuisse ait, hoc est, de *Armenis et Græcis Antiochiæ Incolis, quos Turcæ capta paulo ante urbe, pro penuria domesticorum turcaverant, datus ex sua gente uxoris*. Adde Guibertum, lib. VI, cap. 17.

(8) Κουρπαγᾶν. Jacobus de Vitriaco, lib. I, c. 19, *Corbagath, quem nostri vulgariet Corbaran appellant*. Robertus Monachus, lib. VI; Tyrius, lib. V, cap. 14; Fulcherius, lib. I, cap. 14; Albertus Aquileiensis et alii *Corbaham* et *Corbalam*, Hytonus *Corbanam*, Vincentius Bellov. *Corbegath* vocant.

(9) Τατίκιον. Fugam Taticii, et discessum ab obsidione Antiochena narrant Albertus Aquileiensis, lib. III, cap. 58 et 40; Robertus Monachus, lib. IV, pag. 48; Baldricus, lib. II, pag. 105; Raimundus de Agiles, pag. 146; Tyrius, lib. IV, cap. 23; Guibertus, lib. IV, cap. 10. De Boemundi consilio silent omnes.

promiserat, verum ejus principatum civitatis spe sibi ac cupiditate ipse desponderat. Istius ergo quo voti compos fieret versutum commentus est consilium eludendi Taticii, ab eoque impetrandi ut per se ultro ab Antiochia recederet. Accedit confidenter arcanum se aliquid afferre quo salus ipsius haud dubie contineatur, vafre simulans ac præ se ferens: *Nempe, inquit, nescio quo pacto persusum comitibus nostris est Barbaros qui adversum nos a Corosane veniunt accitu impulsuque imperatoris in nos ruere. Pro certissimo id habent comites, iraque in te inde fervent omnes maxima; adeo quidem ut etiam de medio te tollere cogitent. Quod me attinet, officii mihi constat ratio, fidei et amicitiae abunde quod debebam persolutum a me arbitrator indicium detuli, denuntiari periculum. Tu jam videris quid te tui capitis tuique exercitus a certa pernicie servandi causa conveniat facere.* His Taticius percussus, animadvertens aliunde penuria ingenti ac fame urgeri Latina castra, ita ut stato illic pretio caput bubulum tribus aureis stateribus veniret, ideoque non sperans capi unquam a Gallis Antiochiam posse, movit inde cum copiis, Romanaque ad Sudi portum classe conscensa Cyprum tenuit. Post hujus discessum nondum statim Armeni proditionem proferre, in remque deducere maturum Baimundus credidit; verum eam occultavit sedulo, quoad expresso arte consensu comitum certam sibi parasset Antiochiæ possessionem. Eam ad spem tali quadam oratione ad comites habita præmunivit viam: *Videtis quantum hic temporis, quantum vero etiam operæ ærumnaque frustra contrivimus, nullo hactenus tot laborum fructu; quin etiam in præsentis periculo versamur fame pereundi, nisi rebus profugatis auxilium consiliumque expeditimus aliquid. Ad hæc illis percontantibus quidnam vero ipse afferret quo succurri possit incommodo præsentis: Nimirum (perrexit Baimundus) non omnes ducibus victorias ferro et manu largitur Deus; non, inquam, pugna sæmpet et tumultu pax, copia, quies quaeritur, consilium hæc interdum et sermo feliciter conficit; blando ambitu, prensatione officiosa, pacatis artibus, amici-*

σουλτάνον ἐπεισε καθ' ἡμῶν ἐκπέμψαι. Τοῦτο δὲ πιστὸν οἱ κόμητες ἠγησάμενοι κατὰ τῆς σῆς μελετῶσι ζωῆς. Καθὼ μὲν τοῦμὸν ἤδη πεπληρωκα, καὶ τὸν ἐπερχόμενον σοι προείρηκα κινδυνον· τοῦ λοιποῦ, σὸν ἐστὶν ὑπὲρ τῆς σεαυτοῦ καὶ τῶν ὑπὸ σοῦ ταγμάτων φροντίσαι σωτηρίας. Ὁ δὲ Τατικός, ὄρων μὲν καὶ τὸν λιμὸν (10) πολλὸν (καὶ γὰρ ἡ κεφαλὴ τοῦ βοῦς ἐπὶ τρισὶ χρυσίοις (11) στατηρῶν ἀπεμπολεῖτο), ἀπαγορευτῶν δὲ καὶ τὴν τῆς Ἀντιοχείας, ἄλωσιν ἤδη, ἐκεῖθεν ἀπάραξ, εἰς τὸν ἐν τῷ λιμένι Σουδὶ ἰστάμενον (12) Ῥωμαϊκὸν στόλον εἰσελθὼν, τὴν Κύπρον κατέλαθεν. Τοῦτου δὲ ὑποχωρήσαντος τὸν λόγον τοῦ Ἀρμενίου ὑποβρύχιον ἔτι ἔχων ὁ Βαϊμούντος καὶ χρησταῖς ἐλπίζι τρεφόμενος, περιποιούμενός τε ἑαυτῷ τὴν τῆς Ἀντιοχείας ἐξουσίαν πρὸς τοὺς κόμητας ἔφη· Ὅρατε ἐπόσον ἤδη χρόνον ἐνταῦθα προσταλαίωπαρῆσαντες οὐ μόνον οὐδὲν χρηστὸν μέχρι τοῦ νῦν κατορθώσαμεν, ἀλλὰ καὶ λιμοῦ ὅσον ἤδη γενόμεθα παρανάλωμα, εἰ μὴ τι βέλτερον περὶ τῆς σφῶν σωτηρίας σκεγόμεθα. Τῶν δὲ τι εἴη τοῦτο πυνθανομένων, αὐτὸς ἔφη· Οὐ πάσας τὰς νίκας τοῖς δημαγωγοῖς ὁ θεὸς διὰ σιδήρου δίδωσιν, οὐδὲ διὰ μάχης ἀεὶ τὰ τοιαῦτα κατορθοῦται, ἀλλ' ἄπερ ὁ μόχθος οὐ δίδωκε, ταῖτα πολλακίς ὁ λόγος ἐχαρίσατο· καὶ ἡ μετὰ φιλίας καὶ ὑποποιήσεως περίοδος μείζονα τρόπαια ἔστησεν. Οὐ γρηὶ τοιγαροῦν μάτην τὸν καιρὸν τρίθειν, σπεῦσαι δὲ μάλλον πρὸ τοῦ τὸν Κορπαγῶν καταλαβεῖν, νουρεχῆς τι καὶ ἀνδρικὸν διαπράξασθαι τῆς ἡμῶν ἕνεκα σωτηρίας, καὶ σπουδαίως ἕκαστος ἡμῶν τὴν τὸ ἴδιον λάχος τηροῦντα βάρβαρον ὑποποιεῖσθω. Καὶ εἰ βούλεσθε, κείσθω καὶ ἄλλοι (15) τῷ πρώτῳ τοῦτο τὸ ἔργον κατορθώσῃ, ἢ τῆς πόλεως ταυτησὶ φυλακῇ μέχρις ἢν ὁ μέλλων ταύτην ἐξ ἡμῶν ἀναλαβεῖσθαι ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐλεύσεται. Ἦσως μὲν οὖν οὐδ' οὕτω κατορθωκέναι τι χρηστὸν δυνησόμεθα. Ταῦτα ὁ δεινὸς Βαϊμούντος φίλαρχος ὢν οὐχὶ ὑπὲρ τῶν Λατίνων καὶ τοῦ κοινού τοσοῦτον ὅσον ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ τιμῆς, καὶ σκοπήσας

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ ἑαυτοῦ. ¹¹ ὑπὲρ σέ. ¹² Deest vox ἰστάμενον. ¹³ κατορθώσαμεν. ¹⁴ θούμεθα. ¹⁵ τοῖς δημαγωγοῖς δ: αὐτῆς δίδωσιν ὁ θεός. ¹⁶ κατορθωκέναι. ¹⁷ κατορθωκέναι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(10) *Λιμὸν*. De difficultate annonæ in castris Francorum agunt Albertus Aquileiensis lib. iv, cap. 50; Robertus mon., lib. iv; Guibertus, lib. iv, cap. 6, et alii.

(11) *Χρυσίους*. Χρυσίος, nummus aureus. Concil. Chalced., act. 12: Τροφῆς ἕνεκα καὶ παραμυθίας καθ' ἕκαστον ἑνιαυτὸν ἀνὰ διακοσίους χρυσίους λαμβανέτωσαν. Ita Dositheus, lib. iii, Synes. epist. 129. Constant. Manasses, pag. 101, 224, edit. Meurs. Vide Lennel. Pand. n. 18.

(12) *Σουδί*. Sic vocant Orontis fluvii ostium. *Portus Soldani* dicitur Sanuto, lib. iii, part. iii, cap. 1: *Castellum et portus Souhaidiæ* Aldherisio, v part., clim. 5 et 4. Σουέτιον eidem Annæ, pag. 412. Postmodum a S. Symeone Stylite Juniore, quem *Θαυμαστροπτην* vocant Græci, *Portus S. Symeonis* appellationem sumpsit, quod in vicino Tauri monte monasterium olim idem divus exstruxerit, et in

Deo cum discipulis vitam exegerit, uti narrat Joannes Phocas in *Descr. Terræ sanctæ*, n. 2, quo nomine donatur passim a scriptoribus, Alberto Aquileiensi, lib. iii, cap. 42; lib. iv, cap. 27, 35; Tyrio, lib. iv, cap. 10; Arnold. Luber., lib. ii, cap. 4. Atque ex his emendandus Eusebius. *De distantia locorum Terræ sanctæ: Pharphar per Syriam tendit Reblatan, id est, Antiochiam, labensque secus muros ejus decem milliaria ab Antiochia in portu Solim ortu scilicet S. Symeonis, Mediterræneo mari se commendat.* Ubi loci nemo non videt legendum, *portu Sodin* aut *Solim*, *portu scilicet S. Symeonis*. A Francis *Golsim* Antiochiæ appellatum auctor est Willebrandus ab Oldenburg in *Itin.* Vide Annam, pag. 341.

(15) *Κείσθω καὶ ἄλλοι*. Tudebodus, pag. 792; Baldricus, lib. ii, pag. 108, 109; Tyrius, lib. v, cap. 16.

καὶ εἰπὼν καὶ ἀπαντήσας οὐ διήμαρτε τοῦ σκοποῦ, ὡς ὁ λόγος κατιῶν παραστῆσει. Πρὸς τοῦτο τοίνυν ἅπαντες οἱ κόμητες κατανεύσαντες ἔργου ἤψαντο. Καταυαζούσης ἡμέρας ὁ μὲν Βαϊμούντος αὐτίκα πρὸς τὸν πύργον ἀπῆει, ὁ δὲ γε Ἄρμενιος κατὰ τὰς συνθήκας τὰς πύλας ὑπανόλγυσιν. Ὁ δὲ ἄλλεται τε εὐθὺς μετὰ τῶν συνεπομένων αὐτῷ ἄνωθεν θάπτον ἢ λόγος, καὶ περὶ τὰ κρήδεμνα τοῦ πύργου ἐωρᾶτο τοῖς ἐντός τε καὶ ἐκτὸς ἰστάμενος, καὶ τὴν ἐνούλιον ἔχειν ἐγκλεισίων σάλπιγγα, καὶ ἦν ἰδεῖν τῆνικαῦτα καινόν τι γινόμενον, τοὺς μὲν Τοῦρκους ἐκδειματωθέντας εὐθὺς διὰ τῆς ἀπέναντι πύλης φεύγοντας, καὶ μόνους ἐξ αὐτῶν ἐναπολειφθέντας ὀλίγους καὶ γενναίους ἄνδρας διὰ τὴν τοῦ Κουλά (14) φρουρᾶν, τοὺς δὲ Κελτοὺς ἐξωθεν καταπόδας τοῦ Βαϊμούντου διὰ κλιμάκων ἀνελθόντας, καὶ παραχρῆμα κατασχόντας τὴν Ἀντιόχου (15) πόλιν. Καὶ ὁ μὲν Ταγγροῆς, εὐθὺς ἀναλαβόμενος ἱκανοὺς, ἔπισθεν τῶν φευγόντων ἐδίωκε, καὶ πολλοὶ μὲν κτείνονται, πολλοὶ δὲ τιτρώσκονται.

Tamen hoc tantulum experiri pro tanto voto, nisi quid vos aliter sapitis, equidem opportunum reor. Hanc tantam astutiam ambitioni prætendebat suæ vaser Baimundus, nihil ille in commune consulens: aut Latinæ rei universæ commodisve, aut rationibus exercitus Gallici curæ partem ullam impendens suæ, nisi quatenus ad spem honoremque, ubi votorum metam delixerat, pertinebat proprium. Nec sua illum quamvis improba fallaxque machinatio fefellit, ut deinceps referam. Cum enim his annuissent facile comites et pro se quisque iucubarent operi deliniendorum quos adversos habebant Barbarorum. Ecce sub primam lucem Baimundus ad turrem adit ab Armeno proditore custoditam, quo statim juxta conditum portam aperiente, irrupit cum suis Baimundus; et dicto citius superatis gradibus, alte de pinnis turris in obsessorum atque obsidentium repente conspectum eminuit, tubaque pugnae signum dari jussit. Hinc nova statim apparuit facies rerum. Turci haud dubie territi per adversam strenue portam fugere, paucis duntaxat quibus animus firmior, ad præsidium Culæ (arcis id nomen) remanentibus. At Galli exterius in urbem exemplo Baimundi moliri ascensum undique, scalis applicitis, potirique subito Antiocheni civitate. Nec eo contentus Tancredus rapit secum promptissimos quosque idoneo numero, fugaciumque vestigia premit, quorum multi cæduntur, multi vulnerantur.

Ὁ δὲ Κουρπαγᾶν μετὰ ἀναριθμῶν χιλιᾶδων καταλαβὼν εἰς ἀρωγὴν τῆς Ἀντιόχου πόλεως, ποοκατασχεθεῖσαν ταύτην εὐρηκῶς χάρακά τε

litæ ac gratiæ trophæa plerumque nihilo cruentis minus honorifica, plus sæpe utilia statuntur. Censeo igitur faciendum quam primum omnibus nobis, ante videlicet quam huc Curpagan pervenerit, ut quos quisque sibi habet oppositos intra urbem Barbaros promissis blandisque sermonibus experiat, ut equid ad sibi favendum queat pellicere. Brevis occasio hujus rei; nam si nos hic ante muros Curpagan jam propinquus et properans cum suis innumerabilibus oppresserit copiis, videtis profecto quid futurum sit. Quia igitur dum licet imminens perniciem facto consulto aliquo vitis digno mature occurrentes prævertimus; et quia diligentiam atque ingenium quibus hic opus, acuit æmulatione, porro æmulationem præmium accendit, age, si videtur, decernamus communi consensu ei qui primus Barbarum muri sibi objecti custodem ad prodicionis assensum pellexerit custodiam urbis Antiochenæ cum plena potestate, quoad adsit qui eam imperatoris nomine accepturus a nobis est. Fortasse ne sic quidem difficile negotium succedet.

Varie lectiones ex cod. Coislin.

ἡ καὶ ἀυαζούσης. ἡ ἀρωγῆν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(14) Κουλά. Acropolis Antiochena, infra p. 321. Præsidium magistræ arcis in monte situm, apud Albertum Aquileiensem, lib. III, cap. 38; lib. IV, cap. 24. Castrum quod civitati imminet, apud Robertum monachum, lib. VI, pag. 55. Adde Tyrium, lib. VI, cap. 4, et Benjaminum Tudel, pag. 54. edit. Plantin. Acropolis Antiochenæ nomen pariter prodit Raimundus de Agiles: *In colle autem septentrionali castellum quoddam est, et in medio collis castellum aliud, quod lingua Græca Colæ vocatur.* Ut et Scylitzes in Nicephoro Phoca: *Ἰσχυρὴ λαβεῖν τὸ μέτρον ἐνὸς τῶν πρὸς δόσον τῆς Ἀντιόχειας πύργων Καλά τὸνομα.* Sed legendum Κουλά Anna nostra satis convincit. Verum fueritne propria acropolis Antiochenæ appellatio, jure controversi potest, cum eandem Anna arcis Laodicensi, p. 539 et 540, Theorianus in legat. statim initio, quibusvis arcibus, seu potius *clisuris*, Nicetas in Bald., n. 3, acropoli Thessalonicensi, Chronicon denique Veneto-Byzantinum, pag. 198, ac Patrensi tribuant. Hinc enim patet Κουλά in universum acropoles Græcis dictas; voce fortassis mixobarbara a Latio ducta, a colle scilicet, quia in collibus et editiori-

bus tumulis ædificantur potissimum acropoles et castella; unde et nostris sequioris ævi *motæ*, id est, 369 tumult et colles, quævis castra aut castella dicuntur. Acropolim Antiochenam Orocosiadem olim appellatam videtur innuere Procopius, lib. II *De bello Pers.*, pag. 54 prior. edit. Mons vero cui imminebat adeo altus esse traditur a Willebrando ab Oldenborg, *ut suo cacumine nubibus immitens cursum Planetarum putetur impedire.* Duos intra Antiochenæ civitatis ambitum montes miræ celsitudinis existere auctor est S. Antoninus, II part. Hist., tit. 16, cap. 13, qui valle profundissima, sed angustissima separantur, per quam torrens dimissus per mediam influit civitatem. In horum alterius vertice, qui videtur eminentior, situm est præsidium munitissimum, inquit Fr. Quaresmius, lib. VII *Elucidat. Terræ sanctæ.*

(15) Τῆρ Ἀρωγῶν. Capta est a nostris Antiochia 3 Jun., an. 1098, uti habent Albertus Aquileiensis, lib. IV, cap. 23 et alii passim; nam falli constat Lupum Protospatham, qui mense Aprili aptam refert.

castra fixit, in iisque fossa undique munitis cum depositis sarcinas, consultabat quid ageret : non parum propendens in sententiam obsidentis oppugnandæque civitatis. Sed eum adhuc in proximo stantem occupavit impressio vehemens ferociter erumpentium Gallorum : qui tamen sic a Turcis excepti sunt ut post pugnam atrocissimam tandem intra civitatem compingerentur, ubi nullam iis quietis partem assidua et concursus interni simul externique hostis dabat impugnatione. Nam et strenue obsidentes urbem Barbari oppugnationem urgebant : et qui Culam obtinebant Turci præsidarii perpetuo infestabant eos qui clausi et circumventi tenebantur civitate verius quam tenebantur illam. Hic rursus Baimundus versutis non oblitus suæ, locum invenit machinationis novæ, ad Antiochiæ principatum sibi certius asserendum. Etenim ad congregatos consilii causa comites, Non est, inquit, consentaneum unos eosdem uno simul tempore contra duplicem pugnare hostem, prout usu venit hactenus nobis internos externosque hostes **321** indiscrete sustinentibus. Atqui ratio præscribit contra vim diversam divisio viribus occurrere. Et quidem cum magna sit inæqualitas oppugnantium nos copiarum, censeo et a nobis nostrum exercitum in partes duas inæquales partiendum, quarum major et potior impugnantibus exterius Barbaris unice invigilet, interni securo mali; altera similiter externi periculi cura deposita, tota sit in præsidariis arcis repellendis impetentibusque. Atque ad hanc partem operis non facillimam ego me arbitror sufficere. In me, inquam, si ita videtur, unum onus rejicite coercendorum militum qui arcem servant. Faxo ut respicere non cogamini muros inter defensandos, sed securi et alacres cæteras omnes vestras copias educere tuto habere possitis ad manum ad vim foris ingruentem quoad successum opus est ardore contuque refutandam. Persuasi tunc quoque comites sunt. Ipsisque protixè concedentibus moliri extemplo Baimundus cepit murum quo mediam Antiochiam in obliquum scindens, arcem a Turcis insessam a reliqua urbe separaret. Tali specie ac prætextu munitissimam ædificavit arcem, belli quam longissime ducendi receptaculum instructissimum : cui acerrimum se ipse custodem imposuit, non die non nocte connivens, sed horis experrectus omnibus in quasvis occasiones aut sustinentorum aut vicissim lædendorum hostium qui arcem tenebant Antiochensem, quos, ut dixi, sibi proprie deposcerat. Nec minus alii comites Spartam suam curabant, insistentes propugnaculis pervigili custodia, ne qua vel clam falleret, vel palam perrumperet grassatio exterius imminuentium hostium. Quin etiam partem sibi curæ talis Antiochenses ipsi deposcebant cives, quorum ne quis muros accedens inde cum obsidentibus Barbaris de prodicione transigeret, ut periculum erat, ita sibi negotium impositum Galli duces putabant acri vigilia cavendi ne id fieri posset.

Tali loco res erant apud Antiochiam, quando D imperator magno interdum agitabatur impetu eorum cum iustis copiis eundi in auxilium Gallorum. Ve-

A ἐπήξατο καὶ τάφρον πεπειρηκῶς, καὶ τὰς σκευὰς ἐν αὐτῇ καταθέμενος, ἐβουλεύετο πολιορκεῖν (16) τὴν πόλιν. Ἄλλ' οὐκ ἔργου ἀψάμενος ἐπικαταλαμβάνουσιν αὐτὸν ἐξελλθόντες οἱ Κελτοὶ καὶ τρικυῦτα μέγας ἀναμεταξὺ ἀναρῆγνυται ⁴⁶ πόλεμος. Ἐἶχον δὲ τὴν νικῶσαν (17) οἱ Τούρκοι· καὶ οἱ Λατῖνοι εἰσω τῶν πυλῶν συνεχέλοντο τὸν μῦθον ἐκατέρωθεν ἔχοντες, ἀπὸ τε τῶν τῶν ⁴⁸ Κουλά (18) φρουρούντων (ἔτι γὰρ τοῦτο κατεῖχον οἱ Βάρβαροι) ἀπὸ τε τῶν ἐξωθεν παρακαθημένων Τούρκων. Δεινὸς δὲ ἀνὴρ ὢν ὁ Βαϊμούντος, καὶ τὴν τῆς Ἀντιοχείας ἀρχὴν σφετερισσασθαι θέλων ἐν σχήματι συμβουλῆς αὐθις, οὐ χρῆ, φησὶ πρὸς τοὺς κόμητας, τοὺς αὐτοὺς καθ' ἕτερον ⁴⁷ μέρος ἐν ταυτῷ, μετὰ γε τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς μάχεσθαι, **B** ἀλλὰ διχῆ διαιρεθέντας ἐν ἀντίοις τμήμασι πρὸς λόγον τῶν ἐκατέρωθεν πρὸς ἡμᾶς μαχομένων ἐχθρῶν, οὕτω τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀναδέχεσθαι μάχην. Ἐμοὶ μὲν οὖν ἐξέσται μετὰ τῶν τῆν ἀκρόπολιν τηρούντων μάχεσθαι, εἰ καὶ ἔμῃ τοῦτο συνδόξει· τοῖς δὲ γε λοιποῖς μετὰ τῶν ἐξωθεν μελήσει καρτερῶς συμπλέκεσθαι. Συντίθενται ἅπαντες τῇ τοῦ Βαϊμούντου γνώμῃ. Ὁ δ' αὐθις ἔργου ἤφατο, καὶ παραχρῆμα τείχιον ἀντιθετον ἐγκάρσιον ἀποδιαίρουσιν τῆς ὅλης Ἀντιοχείας τὴν ἀκρόπολιν ἐδείματο, ἔρυμα καρτερώτατον πολέμου ἀποχωρῶντος· κἄθ' οὕτως ἀνύστακτος φύλαξ τοῦ τοιοῦτου τείχους καθίστατο διαπαντὸς ἀπομαχόμενος, ὀπηνίκα κείρῃς ἐδίδοι πρὸς τοὺς ἐντὸς γενναϊότατα. Οἱ δ' ἄλλοι κόμητες πολλὴν τοῦ λέχου αὐτῶν ἐπεποίητο τὴν φροντίδα, φρουροῦντες μὲν τὴν πόλιν διαπαντὸς καὶ ⁴⁸ κατασκοποῦντες δὲ τὰς ἐπάλλεις καὶ τὰ κρηθμενα τῶν τειχῶν μήπω· οἱ Βάρβαροι ἐξῶθεν νυκτὸς διὰ κλιμάκων ἀνελοθόντες τὴν πόλιν κατάτρωσιν μὴ λάθῃ ⁴⁹ τις τῶν ἐντὸς ἀνωθεν τοῦ τείχους γενέσθαι κἄθ' οὕτως ὁμιλήσας τοῖς Βαρβάροις προδοσίας περὶ προῦθ τὴν πόλιν.

C Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν Ἀντιοχειαν ἔτι Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ πολλὴν μὲν εἶχε τὴν προθυμίαν αὐτὸς εἰς ἀρρωγὴν ⁵⁰ τῶν Κελτῶν γενέσθαι.

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁴⁶ ἀναρῆγνυται. ⁴⁷ τό. ⁴⁸ καθ' ἑκάτερον. ⁴⁹ Deest vocula καί. ⁵⁰ λάθοι. ⁵¹ ἀρωγὴν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(16) Πολιορκεῖν. De obsessa a Turcis Antiochia agunt scriptores omnes.

(17) Τῆν νικῶσαν. Albertus Aquileiense, lib. 17, cap. 27.

(18) Κουλά. Capta enim urbe, Turci in acropoli mugerant, a qua non pauca Francis illata damna ab obsidentibus.

'Απειργε δ' αὐτὸν καίπερ σφαδάζοντα, ἡ τῶν κατὰ Ἀ θάλατταν διακειμένων πόλεων τε καὶ χωρῶν λεηλα- σία καὶ παντελὴς ἐρείπωσις· ὁ μὲν γὰρ Τζαχᾶς τὴν Σμύρνην ὡσπερ ἰδὼν τι λάχος κατέειχεν, ὁ δὲ γε Ταγγριπερμῆς καλούμενος πλὴν τινὰ Ἐφesiών ἀγχοῦ τῆς θαλάττης διακειμένην ἐν ἧ πάλαι τέμε- νος ἐπ' ὀνόματι ⁸¹ Ἰωάννου ἀποστόλου τοῦ θεολόγου Ἰδρυτο. Καὶ ἄλλος ἄλλα φρούρια τῶν σατραπῶν κατέχοντες, ὡς ἀργυρωνήτοις τοῖς Χριστιανοῖς ἐκέχρηστο ἅπαντα ληϊζόμενοι. Ἄλλὰ καὶ αὐτὰς δὴ τὰς νήσους Χιον τε καὶ Ῥόδον, καὶ τὰς ἐπιλοῖτους πάσας κατέσχον, ληστικὰς ἐκείθεν κατασκευάσαντες ναῦς. Διὰ τοι ταῦτα δεῖν ἐλογίσαντο πρότερον τῶν κατὰ θάλατταν καὶ τὸν Τζαχᾶν πρόνοιαν ποιήσα- σθαι, καὶ δυνάμεις διὰ ξηρᾶς ἀρκούσας καὶ στόλον ἱκανὸν καταλιπεῖν· εἶτα δι' αὐτῶν, τὰς τῶν Βαρ- δάρων ἀναχατιζεῖν ὀρμάς καὶ ἀντικαθίστασθαι αὐτοῖς, καὶ οὕτως μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατεύματος τῆς πρὸς Ἀντιόχειαν φερούσης ἐβασθαί, μετὰ τῶν ἀναμεταξὺ Βαρδάρων ὡς ἐνὸν μαχόμενος. Μετα- πεμφόμενος τοίνυν Ἰωάννην τὸν Δούκαν καὶ γυναι- κάδελφον αὐτοῦ, παραδίδωσι δυνάμεις ἐκ διαφόρων συνειλεγμένας χωρῶν, καὶ στόλον ἀποχωρῶντα πρὸς τὴν τῶν παραλλίων πλείων πολιορκίαν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν τοῦ Τζαχᾶ θυγατέρα κατασχεθεῖσαν μετὰ τῶν ἄλλων ὀπόσοι ἐντὸς τῆς Νικαίας τότε ἔτυχον ἐπισκήψας διακηρυκεύειν μὲν πανταχοῦ τὴν τῆς Νικαίας ἄλωσιν· εἰ δὲ μὴ πιστεύοιτο ⁸², αὐτὴν τὴν τοῦ Τζαχᾶ θυγατέρα ὑποδεικνύει τοῖς στρα- ταις τῶν Τούρκων καὶ τοῖς τὰ περὶ θάλατταν ^C νεμομένοις Βαρδάρους, ὡς ἂν οἱ τὰς ἤδη ῥηθείσας πόλεις κατέχοντες, ὀρῶντες ταύτην καὶ βεβαιού- μενοι τὴν τῆς Νικαίας ἄλωσιν, ἀπογόντες ἀμαχητὶ παραδοῖεν τὰς πόλεις. Ἐφοδιάσας οὖν ἱκανῶς διὰ παντοίων τὸν Ἰωάννην ἐκπέμπει.

fratrem, eique tradit copias ex diversis collectas regionibus, classemque satis validam ad oppugnau- das littorales arces quæ a piratis istiusmodi, enebantur. Dedit etiam filiam Tzachæ nuper cum aliis e principali Turcorum familia qui Nicææ sunt reperti, occasione deditiois civitatis ejus illic captam. Dedit autem eam in usum confirmandi, ostensione puellæ istius, quam servari apud Nicæam notum erat Turcis, nondum satis vulgati nuntii expugnatae Nicææ. Quem quidem late spargi a Joanne mandabat imperator : et satrapis, aliisque piratis Barbaris, si quos ad tantam rem credendam inve- niret duos, tale captivum caput in fidei argumentum ineluctabile monstrari. Inde enim futurum sperabat ut certi tali testimonio ac pignore de Nicæa dedita latrones Turci, rebus jam suis dissi- dentes, quas obtinebant arces pro vita et securo abitu incruenta compositione paciscerentur.

Ὅποσα δὲ κατὰ τοῦ Τζαχᾶ τρόπαια οὗτος ἐστή- ^D σατο καὶ ὅπως τοῦτον ἐκείθεν ἀπήλασε προῶν ὁ λόγος δηλώσειεν. Ὁ μὲν οὖν Δούξ καὶ θεῖος ὁ ἔμδς ⁸³, πρὸς μητρὸς τῆς βασιλεῖς συνταξάμενος τῆς μεγάλουπόλεως ἔξεισι, καὶ διαπεράσας τὴν Ἄβυδον μεταπεμφόμενος τὸν καλούμενον Κάσπακα τὴν τε τοῦ στόλου ἐξουσίαν καὶ τὴν τοῦ πλοῦς ἅπαντα οἰκονομίαν αὐτῇ ἀνέθετο, ὑποσχόμενος ὡς εἰ καλῶς ἀγωνίσοιτο ὀπηνίκα συμβαίη τὴν Σμύρνην ἀλῶναι ἡγεμόνα τοῦτον αὐτῆς τε τῆς Σμύρνης, καὶ τῶν ὀμυρόντων πάντων αὐτῇ καταστήσαι. Ἐκπέμπει τοίνυν αὐτὸν διαπόντιον θαλασσοκράτορα τοῦ στόλου

rum utcumque cupientem cohibuit maritimæ rei profligatus status et insularum maritimarumque orarum atque urbium miserrima vastatio, aut destructio potius et desolatio extrema. Nimirum Smyrnam Tzachas ut sortem et hæreditatem propriam tenebat. Quidam alius Tangripermes dictus urbem quamdam Ephesiorum prope ma e sitam, in qua olim exstructum templum est in nomine sancti Joannis apostoli Theologi; alii similes la- trunculi alias opportunis locis arces invaserant præsidiiisque occupabant : e quibus erumpentes infesta late habebant omnia, Christianis quos ma- gno captivabant numero in villissimam et ærumno- sissimam servitutem mancipandi. Sed et insulas ^B Chium, Rhodum ac plerasque cæteras insederant, easque tum pro navalibus habebant, ubi piraticas ædificarent classes, tum pro tutis receptaculis ac portubus in quibus prædam onusti deponerent. Primum igitur omnium faciendum sibi Augustus statuit ut et mari classem imponeret idonee instructam ad coercendum Tzacham, et conti- nentis, qua mare respicit, disponendis per lit- toralem oram qua terrestribus qua navalibus præsiidiis tutelæ provideret, non solum quantum erat opus ad reprimendas incursiones Barbaro- rum, ³²² verum ita ut ad ipsos quoque, si res ferret, lacessendos debellandosque missæ contra eos copiarum sufficerent. His ubi magis urgen- tibus satisfacisset curis reliquum omnem, quam

cogere numerosissimum posset, ductare ipse Augustus præsens exercitum decreverat suppetias obsessis Antiochiæ Latinis, cum eoque pugnare totis viribus adversus Barbaros qui eos illic oppugnabant. Hæc animi consulta quo in rem conferret accersit Joannem Ducam uxoris suæ

Jam deinceps faciendum mihi est ut quas isto bello victorias Joannes Ducas reportavit hoc loco memorem. Is dux, avunculus meus, sic instructus, uti dixi, vale imperatori dicto, e magna urbe profisciscens, cum trajecisset in Abydum, accersito Caspaci, classis prefecturam curamque commen- davit; promissa ei, si navasset ista in re operam, principatu civitatis Smyrnæ, conterminarumque regionum, ubi ea per eos capta imperioque reddita civitas foret. Cum hac spe ac mandato Caspax classem solvit Smyrnam versus, Joanne terrestres copias per continentem eodem per se ductante. Nec

Variæ lectiones ex cod. Coislin

⁸¹ Desunt voces ἐπ' ὀνόματι. ⁸² πιστεύοιτο. ⁸³ οὐμός.

diu post qui Smyrnæ tenebant Turci, simul A
Joannem Ducam a terra contra se cum exercitu
venientem, atque adeo jam non longe a suis mœni-
bus castra munientem, simul a mari appellentem
cum classe Caspacem, portuicque applicantem atto-
niti cum vidissent, vulgata jam quoque antea per-
culsi fama Nicææ captæ, nequaquam obfirmare
animos ad resistendum potuere. Ventum ergo statim
ad tractandum est; cumque nihil peterent aliud
nisi sibi jurari a Joanne Duca securum ipsis et
innocium per Romanos recessum in domos suas
fore, proque eo Smyrnæ deditionem præsentem
paciscerentur, visa Joanni est non aspernanda oc-
casio tantæ urbis adventu primo sine cruore ac
periculo recuperandæ. Pollicente igitur sine mora
Duca quæ petebant Tzachenses Smyrni, abeunt
illi continuo, urbisque præfectura ejus ac custodia
cum fide 323 Caspaci, cui erat promissa, com-
mittitur. Verum incidit casus quo interversum
Caspaci præmium, oblatum exitium est. Deduxerat
is abeuntem Joannem, officii causa. Inde Smyrnæ
redenti occurrit Smyrniens quidam conquirens
per vim sibi ablatos a Saraceno quoniam stateres
aureos quingentos. Eo Caspax audito duci utrumque
causam dicturum imperat. Il cum mox fieret,
Syrus, more sibi male consciorum, trahi se ad
supplicium non ad iudicium ratus, indeque in des-
perationem salutis actus, strictum rabide gladium
per viscera Caspaci adigit, fratremque ejusdem
puri furore conversus in femore percudit. Multa C
hiuc circum perturbatione orta, Saracenus elabitur;
at classarii passim omnes atroci exciti fama,
mistis uno tumultu nautis, militibus, remigibus,
urbem infesti petunt cæde per omne caput crude-
lissima grassantes: brevique lugubre spectaculum
cæcus is furor dedit, hominum ad decem millia,
uno momento atque impetu trucidatorum. Graviter
Ducas accepit nuntium interfecti Caspaci, luctuque
ad tantam jacturam aliquandiu tracto, curam de
novo intendit omnem in arcis atque urbis Caspaci
prius commendatæ firmanda custodia. Lustratis
ergo per se muris munitionibusque civitatis, explo-
rataque per idoneos homines fide atque arcana
sententia civium colonorumque Smyrniensium:
quoniam opus esse videbat viro forti, quem omnium
præstantissimum sibi perspectum ad manum tum
habuit Hyaleum Smyrnæ præfectum declaravit, vi-
rum bello fortissimum. Ipse navalibus copiis ad
Smyrnæ tutelam relictis, terrestres secum adver-
sus Tangripermem et Maracen Ephesiis incubantes
rapit. Hunc conspicati procul duo isti satrapæ,
prodeunt acie statim instructa, pugnamque Joanni
offerunt in planitie arcis subjecta. Cunctatus pa-
rumper Ducas, innox tamen agnive et ipse quam
peritissime structo, impigre in eos movet. Dimica-

ώς εἰρηται. Ἐκείνον δὲ ταγματάρχην εἶχεν ἡ
ἡπειρος. ἅμα τοίνυν τὸν τε Κάσπακα διὰ τοῦ στό-
λου καὶ τὸν Δούκα Ἰωάννην διὰ τῆς ἡπείρου. Οἱ
ἐντὸς τῆ Σμύρνης ἄμφω προσπελάσαντας θεασάμε-
νοι, καὶ τὸν μὲν Δούκαν ἐκ διαστήματός τινος τὸν
ἀγγλοῦ χάρακα πηξάμενον τῶν τειχῶν ⁸⁴, τὸν δὲ γε
Κάσπακα τῷ λιμένι προσοκειλάντα, ἐπεὶ καὶ ἡ τῆς
Νικαίας ἀλώσις ἤδη ἐγνώσθη αὐτοῖς, οὐδ' ὅπως
ἀντικαταστήναι τοῦτοις ἠθέλησαν, ἀλλ' εἰς λόγους
καὶ σπονδὰς; εἰρηνικὰς ἐθέλιν ἤρετίσαντο, ὑποσχό-
μενοι, εἴπερ ὁμωροκίμαι αὐτοῖς ὁ Δούκας Ἰωάννη
θελήσει, ὥστε παραχωρήσει ἀπαθεῖς κακῶν πρὸς
τὰ οἴκοι τούτους ἐπανοξεῦσαι, ἀναίματι καὶ μά-
χης ἄτερ τὴν Σμύρνην αὐτῷ παραδοῦναι. Συντίθεται
τοίνυν ὁ Δούκας τῆνικαῦτα τῆ τοῦ Τζαχὰ γνώμη
τὰ κατὰ σκοπὸν ἅπαντα πληρῶσαι ὑποσχόμενος.
Μετ' εἰρήνης οὖν ἐκέθιν αὐτοὺς ἀπελάσας,
τῷ Κάσπακι τὴν πᾶσαν οὐσίαν ⁸⁵ τῆς Σμύρνης
ἀνέθετο. Γίνεται δὲ τι κατὰ συντυχίαν τοιοῦτον. Τοῦ
Κάσπακος ἀπὸ τοῦ Δούκα Ἰωάννου ὑποστρέφοντας
προσῆλθεν αὐτῷ Συρναῖός τις διεγχαλῶν ἀπαίρε-
θῆναι παρὰ τοῦ Σαρακηνοῦ χροσίου πεντακοσίου
στατήρας. Ὁ δὲ ἐγλήθη αὐτοὺς κριθησόμενος
ἐπέταξεν. Ὡς δὲ ὁ Σύρος εἴλακετο νομίσας ὡς ἐπὶ
τῷ ἀναίρεθῆναι ἄγεται, καὶ ἀπογνοῦς τῆς ἐαυτοῦ
σωτηρίας σπασάμενος μάχαίρα κατὰ τῶν πλάτ-
χων τοῦ Κάσπακος ὤθει, ἐπιστραφεὶς δὲ πλῆττει
καὶ τὸν τούτου ὀμαίμονα περὶ τὸν μηρόν· συγχύ-
σεως δ' ἐπὶ τούτῳ γενομένης πολλῆς, ὁ μὲν Σαρ-
κηνὸς ἀποδιδράσκει. Οἱ δὲ τοῦ στόλου ἅπαντες σὺν
αὐτοῖς ἐρέταις εἰς τὴν πόλιν ἀτάκτως εἰσέσσαν, καὶ
πάντας ἀνηλώως ἀπέκτεινον. Καὶ ἦν ἰδεῖν θάλασσαν
ἐλεεινὸν ὡσεὶ δέκα χιλιάδας ἀποκτανθέντας ἐν ἄξει
καιροῦ ροπή. Ὁ δὲ Δούκας Ἰωάννης περιαλγίστας
ἐπὶ τῆ τοῦ Κάσπακος ἀναίρεσει ἐφ' ἱκανόν, ὡς
αὐθις τῆς τοῦ κάστρου ⁸⁶ φροντίδος ἐγεγόνει. Ἐξέλ-
θὼν τοίνυν καὶ περιεθρήσας τὰ τείχη, τὰς τε τῶν
ἐποίκων γνώμας παρὰ τῶν εἰδότεων ἀκριβοσάμενος,
ἐπεὶ χρεια ἦν γενναίου ἀνδρός, τὸν Ἰαλέα φέριστον
τῶν ἄλλων εἰδῶς, δοῦκα τῆς Σμύρνης κατέστησεν.
Ἄνηρ δὲ οὗτος ἀρσιμάνιος. Καταλιπὼν δὲ καὶ τὸ
ναυτικὸν ἅπαν εἰς φυλακὴν τῆς Σμύρνης, αὐτὸς τὰς
δυνάμεις ἀναλαβόμενος πρὸς τὴν Ἐφεσίῳν ἤλαυνε
παρὰ τοῦ Ταγγριπερμῆ καὶ τοῦ Μαρᾶκη τῶν σα-
τραπῶν κατεχομένην. Τοῦτον θεασάμενοι οἱ ἱέρ-
σαροι κατ' αὐτῶν ἰέμενον, ὀπλισάμενοι καὶ σχῆμα
πολέμου περὶ τὴν ἐξὸ τοῦ κάστρου πεδιάδα διατυ-
πώσαντες τὰς φάλαγγας ἐστήσαν. Ὁ δὲ δοῦξ μὲν
μικρὸν τι μελλήσας σὺν εὐταξίᾳ στρατιωτικῇ κατ'
αὐτῶν ἐξώρμηκε ⁸⁷ τῆς γοῦν συμβολῆς τοῦ πολέμου
γεγονούσας τὸ πλεον τῆς ἡμέρας παρῳχῆκει. Μαχο-
μένων δ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν καὶ τῆς μάχης
οὐσης ἀμφιβρεπούς, οἱ Τοῦρκοι τὰ νῦστα ὑποσχόν-
τες ⁸⁸ τρέπονται καταχράτος. Κτείνονται δὲ τῆνικαῦτα
πολλοὶ· ἀλλισκονται δὲ οὐ τῶν τυχεῖων μόνων,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁴ τὸν χάρακα πηξάμενον ἀγγλοῦ τῶν τειχῶν. ⁸⁵ ἐξουσίαν. ⁸⁶ Κωνσταντινίου. ⁸⁷ ἐξώρμησεν. ⁸⁸ ὑπο-
στρέψαντες.

ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν σατραπῶν οἱ πλείους, ὡς συμποροῦσθαι τοὺς ἐαλωκότας εἰς χιλιάδας δύο. Περὶ ὧν μεμαθηκώς ὁ βασιλεὺς διασπαρῆναι τούτους εἰς τὰς νήσους προσέταξεν. Οἱ δὲ καταλειφθέντες τῶν Τούρκων διὰ τοῦ ποταμοῦ Μαιάνδρου πρὸς τὸ Πολυβοτὸν ἀπερχόμενοι καταφρονητικῶς διετέθησαν, τὸν Δούκαν τέλεον ἀπελπίζαντες⁵⁵. Τὸ δὲ οὐχ οὕτως εἶχεν· ἀλλὰ τὸν Πετζέαν δούκαν ταυτησὶ τῆς πόλεως καταλιπὼν, αὐτὸς ὀπλιτικὸν ἅπαν ἀναλαβόμενος παραυτίκα ὤπισθεν οὐ φύρδην ἀλλ'⁵⁶ εὐτάκτως καὶ ὡς ἐχρῆν ἔμπερότατον στρατηγὸν κατὰ τῶν ἐναντιῶν ἵναί, ἤλαυσε κατὰ τὰς ὑποθημοσύνας τοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ μέντοι Τούρκοι καθά γε εἴρηται διὰ τε Μαιάνδρου καὶ τῶν παρακειμένων αὐτῷ πόλεων ὀδεύσαντες καταλαμβάνουσι τὸ Πολυβοτὸν· ὁ δὲ δοῦξ οὐ καταπόδας αὐτοῦς⁵⁷ ἔδωκεν, ἀλλὰ τὴν συντομωτέραν ὀδεύσας τὰς τε Σάρδεϊς καὶ τὴν Φιλαδέλφειαν ἐξ ἐπιδρομῆς κατέσχε, τὴν τούτων φρουρὰν Μιχαὴλ τῷ Κεκαυμένῳ πιστεύσας. Καταλαβὼν δὲ τὴν Λαοδικεῖαν καὶ πάντων παραυτίκα προσεληλυθότων αὐτῷ, αὐτοῖς μὲν ὡς αὐτομόλοις χρῆσάμενος καὶ τεθαρρήκως, ἀνέτως τὰ σφέτερα κατοικεῖν ἔλασε μὲδὲ ἡγεμόνας⁵⁸ ἐπιστήσας. Ἐκείθεν δὲ διὰ τοῦ Χώματος διελθὼν τὴν Λάμπην (19) κατέλαβε, κἀν ταύτῃ καὶ τὸν Καμύτζιν Εὐστάθιον στρατηγὸν ἐπέστησεν. Ἐφθακῶς δὲ εἰς τὸ Πολυβοτὸν καταλαμβάνει Τούρκων πλῆθος πολὺ καὶ ἐπισπεσὼν αὐτοῖς ἄρτι τὰς σκευὰς κατατιθεμένοις ξυμβάλων παραυτίκα νικᾷ κατακράτος· καὶ κτείνει μὲν πολλοὺς· ἀναλαμβάνει δὲ λείαν πολλήν C καὶ τοῦ πλῆθους ἀνάλογον

turbam ex itinere securo adhuc inconditam, sarcinisque vix bene depositis implicitam, impressione invectus acri, cladem illis infert maximam, qua et caesi plurimi Barbarorum sunt, prædaque ingens nec minor captivorum numerus est receptus.

Τούτου γοῦν μήπου⁵⁹ ἐπανεληλυθὸς ἀλλ' ἀγωνιζομένου κατὰ τῶν Τούρκων ὁ βασιλεὺς ἐτοίμασθεῖς εἰς ἀρρωγὴν⁶⁰ τῶν περὶ τὴν Ἀντιόχειαν φθάσαι Κελτῶν, ἐπεὶ τὸ Φιλομήλιον (20) κατέλαβε σὺν ὄλαις δυνάμεσι πολλοῦς ἐν τῷ μεταξὺ κτείνας Βαρβάρους, πολλὰς δὲ καὶ πόλεις δηλωσάμενος ὑπ' αὐτῶν πρὶν κατεχομένας, φθάνει τῆνικαῦτα τούτων ἐξ Ἀντιοχείας Γελέλιμος⁶¹ ὁ Γραντεμανῆ⁶² (21) καὶ Στέ-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁵ ἀπελπίζαντες. ⁵⁶ Desunt voces οὐ φύρδην ἀλλ'. ⁵⁷ τούτους. ⁵⁸ ἡγεμόνα. ⁵⁹ μήπω. ⁶⁰ ἀρωγῆν. Sic semper cum uno ρ. ⁶¹ Γελλιάλιμος. ⁶² Γραντεμανῆ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(19) Λάμπην. Paulus episcopus Λάμπης interfuit D concilio Ephesino, ut ex Actis constat; sed urbs ista in Cretensi provincia fuit, ut ibi innuitur parte II, act. 4.

(20) Φιλομήλιον. Urbs Phrygiæ, geographis nota. Hinc tandem docemur oppidii nomen, quod mire depravatū legitur apud scriptores rerum Hierosol. Tudebodo enim, lib. IV, *Philemia* dicitur; Alberto Aquileiensi, lib. IV, cap. 40, lib. VIII, cap. 38; et Tyrio, I, IV, cap. 20, lib. VI, cap. 10, *urbs Finiminis*; — Roberto monacho, lib. VI; Baldrico, lib. III; Guiberto, lib. V, cap. 26; Sanuto, lib. I, part. II, cap. 6 et epist. 17, *Philomela*; — denique Jacobo de Vitriaco, lib. I, cap. 99 et auctori Hist. exped. Asiat. Frider. *Philomena*.

tur atrociter et diu, vigente in maximam diei partem utrimque certamine. Tandem post longum æquilibrium dubiæ fortunæ, Turci tergis præbitis plane fusi, fugam cruentam et infestam insequentibus nostris nece ac servitute multorum e suis habuere. Inter captivos, quorum universus ad duo millia numerus ascendit, plerique satrapæ reperti: de quibus consultus imperator spargi eos per insulas jussit. Residui Turci per Mæandrum omnem profecti Polybotum, satis illic secure morabantur, haudquaquam existimantes Joannem eo cogitaturum. Verum hæc eos quidem fiducia fefellit. Is enim relicto Petzea qui urbi Ephesinæ ducis jure nomineque præset, exercitu assumpto secum omni, non tumultuario ac cupide, sed ut experientissimum decebat ducem, pedentim ordinateque in Turcos movit, mandatis monitisque imperatoris tali cautione adversus 324 eam gentem bellum gerens. Præcesserant ut diximus Turci Polybotum. Horum illuc properantium vestigia premere via eadem sequenda Joannes noluit; sed compendiosiori alia tuto invectus Sardeis obiter et Philadelphiam occupavit, quarum custodiam Michaeli Cecaumeno credidit. Hinc Laodiceam cum accessisset obvius effuso accursu cives omnes habuit se suaque alacriter dedentes; iis ille humaniter acceptis tantam fidem habuit ut nullo imposito præfecto præsidiove, suo ipsos juri arbitrioque permitteret. Inde Chomate transitio Lampen cepit, eique Camyztin Eustathium ducem imposuit. Polybotum denique non diu post Turcos eo receptos pervenit: quorum in

Dum hæc maxime Joannes contra Turcos gerit, imperator paratis copiis profectus in auxilium Gallorum Antiochiam propugnantium, Philomelium cum universo exercitu pervenit, multis obiter cæsis Barbaris receptisque urbibus quæ occupatæ ab iis antea fuerant. Illic eum conveniunt Gulielmus Grantemanes, Stephanus comes Franciæ, et Petrus Aliphæ, demissi per funes e pinis murorum

Mansio Grentonis munitio dicitur ejus, Unde fuit cognomen ei multis bene notum.

(21) Γραντεμανῆ. Willelmus de Grentemaisnil. Hugonis ex Alcide Yvonis Bellimontani comitis nata filius, nobilis Normannus, cui uxor fuit Mabilia Roberti Wiscardi filia, Boemundi soror. Cognominis etymon prodit Epitaphium Hugonis, Willelmi parentis, apud Ordericum Vitalem, lib. VIII.

De Willelmo agunt Tudebodus, lib. IV, pag. 796; Albertus Aquileiensi, lib. IV, cap. 37; Ordericus, lib. VIII et IX; Baldricus, lib. II, pag. 114; Guibertus, lib. V, cap. 15; Tyrius, lib. VI, cap. 5, 10, 11; Malaterra, lib. IV, cap. 21; et Raimundus de Agiles, pag. 132, ubi perperam de Granduna co-

Antiochiæ, et per Tarsum ad imperatorem, quo mittebantur, profecti. Ii confirmarunt arcto plane loco res et spes Gallorum esse, imo iurarunt huminere ipsis exitium supremum. Quo nuntio imperator tanto accensus est magis ad maturandum quod destinabat ipsis auxilium; quamquam omnes illum a tali consilio impetuque revocabant. Paulo post tamen cum fama percrebuisset undecunque affluens adventantis contra imperatorem immensæ multitudinis Barbarorum quos Corosenis sultan partim ex ea ipsa urbe ubi regnabat delectos, partim ex ulterioribus accersitos regionibus in occursum Romanorum copiarum Augusto ipso duce Antiochiam petentium festinare jusserrat, præposito ipsis Ismaele filio, cepit imperator remittere de isto quo ferebatur impetu solvendæ utique obsidionis Antiochenæ, et Curpaganis cum suo Turcico exercitu interneccione delendi. Copitanti deinde tota de re attentius illa ipsa legatio Gallorum et tristes de ipsorum desperatissimo sicut paulo ante accepti nuntii, qui tunc ad properandum stimulaverant, jam alia omnia suadere videbantur. Quo enim serum accurreret auxilium rebus plane perditis? et quid attinebat cladem sociorum quam nullo eonatu impedire posset, stulta suorum sui que jactura, ultroque accitatale cumulatam ire? Fac perrumpi omnia, et per conjuratas contraque objectas Orientis opes perducere Antiochiam Romanis posse copias, quid ibi reperietur nisi semirutata civitas, arcis intus hostillis Jugum adhuc patiens, non prius de Turcis capta quam ab iisdem arctius obsessa oppugnataque ærius, circumfusis undique innumerabilibus turmis Agarenorum: quam qui utcumque tenent pauci et malis fracti, vitam qualemcumque ac nudam fugam pro summa votorum ambient? Accedebat ad hujus sententiæ momentum recordatio indolis Francorum levis, inconsultæ, temerariæ, indocilis parendi uno vigentis primo impetu stolidæ ferociæ, per quem duces juxta militesque ubi æstu elati ferventis iræ in medias hostiles statim phalanges insilierint, intolerabiles illi tunc quidem sunt et facile perrumpunt sternuntque obvium robur quodcumque: verum si primorem istam rabiem arte declinaveris, si cautas insidias posueris, si lassus et circumventus superperveneris, non agnoscas audaciam priorem, imo nihil impeditius, nihil superatu facilius experiaris. Nam et operatum armis corpus se præbet ictibus et cæcus at-

Α φανος; (22) κόμη; Φραγγίας και Ηίτρος ὁ τοῦ Ἀλίρα. χλασθέντες καλωδοίς διὰ τῶν κρηδέμων Ἀνεο- χείεις, καὶ διὰ τῆς Ταρσοῦ ὅτι ἀφικόμενοι διαβε- βαιούνται (23) εἰς στενὴν κομιδὴ συνελασθῆναι τοῖς Κελτοῖς καὶ ἐπομνύμενοι τῆν αὐτῶν παντελεῖ πτώσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον εἰς βοήθειαν αὐτῶν ἐσκόπει ταχῦναι, κἀν ἅπαντες αὐτῶν τῆς τοιζύτης ὀρμῆ; ἀνεκοπτον· ἐπεὶ δὲ Βαρθάρων κατ' αὐτοῦ ἔφοδος ἀμυθῆτων ἅπανταχῆ διεκρηκυέτο ἐπικαταλαμβάνειν αὐτὸν ἤδη· καὶ γὰρ ὁ τοῦ Χοροσάν σουλτάν τῆν τοῦ αὐτοκράτορος ὑπὲρ τῶν Κελτῶν μεμαθηκῶς ἐπέλευσιν ὅτι, τὸν ἴδιον ὕδν Ἰσμαῆλ τῆν κλῆσιν, ἀπείρους δυνάμεις ἀπὸ τε τῶν ὅτι Χοροσάν ἀπὸ τε τῶν πορρώτερων ὅτι μερῶν συναγαγῶν καὶ καρτερῶς ἐξοπλίσας ἅπαντας κατ' αὐτοῦ ἐξ- ἐπεμφεν, ἐντειλάμενος τάχος τὸν αὐτοκράτορα ἐφθακῆναι πρὸ τοῦ τῆν Ἀντιόχειαν καταλαβεῖν, τῆν μὲν δὴ ὀρμῆν τοῦ αὐτοκράτορος; ἦν εἶχεν ὑπὲρ τῆς τῶν Κελτῶν σωτηρίας, διαχρήσασθαί τε σπεύδων τοὺς κατ' αὐτοῦ τυτῶντας ὅτι Τούρκους. Καὶ αὐτὸν δὴ τὸν τούτων ἡγεμόνα Κουρπαγάν ἐπέσχε τὰ διαμνηυθέντα ὑπὸ τε τῶν ἐληλυθῶτων Φράγγων, ὑπὸ τε τῆν τοῦ Ἰσμαῆλ κατ' αὐτοῦ μηνυσάν- των ἔλευσιν. Λογισμὸν δὲ τὸν εἰκότα περὶ τοῦ μέ- λοντος λαμβάνων, ὡς ἀμήχανον εἶη πρᾶγμα σω- σαι πόλιν, ἄρτι μὲν ὑπὸ τῶν Κελτῶν ἀλούσαν, ἀστατοῦσαν δ' ἔτι κἀκ τῶν ἐξωθεν ὑπὸ τῶν Ἀγα- ρηῶν αὐτίκα πολιορκουμένην τῶν Κελτῶν τὰς σω- ζούσας ἀπεγνωκῶτων ἐλπίδας καὶ βουλευομένων τοῦ μὲν τείχους; ἐρήμου παραχωρῆσαι τοῖς πολεμίοις; ἑαυτοῦς δὲ μόνους περισῶσαι διὰ φυγῆς. Ἔστι μὲν γὰρ τὸ τῶν Κελτῶν γένος μετὰ τῶν ἄλλων αὐτό- νομόν τε καὶ ἀξύμβουλον, στρατηγικῆ δὲ εὐταξία καὶ ἐπιστήμη μηδέποτε χρώμενον, ἀλλ' ἐπειδὴν μάχη καὶ πόλεμος περισταίη, περιυλακτοῦντος αὐ- τοῖς τοῦ θυμοῦ, ἀκάθεκτοί τε εἰσιν οὐ τὸ στρατω- τικὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἡγεμόνες, ὡς ἐς μέσας φάλαγγας τῶν πολεμίων εἰσπίπτοντες ἀφόρητοι, εἰ ὄλωσ τὸ ἀντικαθιστάμενον ὑποχαλάσειεν· εἰ δὲ στρα- τωτικαῖς ἐμπειρίαις λόχους οἱ πολέμιοι πολλάκις κατατῆσαιεν, καὶ τεχνικῶς αὐτοὺς μετελεύσονται, εἰς τὸναντίον πᾶν τὸ θράσος; αὐτοῖς περισταταί. Τὸ γὰρ ὅλον εἶπειν εἰς πρώτους ῥυτῆρας ἀνύποι- στοί εἰσιν οἱ Κελτοί, τὸ δὲ γε μετὰ ταῦτα καὶ λίαν εὐχείρωτοι, διὰ τε τῶν ὄλων βᾶρος (24), καὶ τῆς γνώμης θυμοειδῆς καὶ ἀλόγιστον. Διὰ ταῦτα μήτε ἀποχρώσας πρὸς τσαῦτα πλήθη δυνάμεις ἔχων,

Variae lectiones ex cod. Coisliti

ὅτι Ταρσιῶν. ὅτι ἀπέλευσιν. ὅτι τοῦ. ὅτι προτέρων. ὅτι τυτῶντας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

gnominatur. Exstant Mabilia. et Guillelmi Granti- nainis filii, diplomata, an. 4122 et 1152, pro monasterio Deiparæ Ὁδηγητίας, quod de lo Patire vocant Itali, ordinis S. Basilii, haud procul a Ros- sano, quod Rogerius comes Sicilia, ipsaque Mabilia, multis beneficiis ditavit. Habentur illa apud Ughellum, tom. IX *Italia sacra*, pag. 387 et 680.

(22) Στέφανος. Stephanns comes Blesensis et Carnotensis, de ejus discessu ab Antiochia agunt Fulcherius, lib. 1, cap. 8; Tudeboius, pag. 799;

Albertus Aquileiensis, lib. iv, cap. 15; Robertus monachus, lib. vi, pag. 59; Fulco, l. h. 1 *Vie Hier.*, pag. 892; Baldricus, lib. iii, pag. 4118; Guibertus, lib. v, cap. 25; et Tyrius, lib. v, cap. 10; lib. vi, cap. 10. Cur vero vocetur ab Anna Κόμη; Φραγγίας, multis diximus ab Joinvillam, dissert. 14.

(23) Διαβεβαιούνται. Robertus monachus, lib. vi, pag. 59; Tyrius, lib. vi, cap. 41 et alii.

(24) Διὰ τὸ ὄλων βᾶρος. Vid. Not. ad Villhard. n. 212.

μήτε τὰς τῶν Κελτῶν γνῶμας μεταλαβεῖν⁷⁵, μήτε ἄ
 ξυμβουλῇ τούτους βελτίονι εἰς τὸ συμφέρον με-
 τνεγκεῖν δυνάμενος, δέον ἐλογίζετο μὴ προσωτέρω
 χωρεῖν (25), ἵνα μὴ εἰς τὴν τῆς Ἀντιοχείας ἀβρω-
 γὴν ἐπειγόμενος καὶ τὴν Κωνσταντινου προσαπω-
 λέσειε. Πτοηθεὶς δὲ μὴ ἐπικαταλαμβανόντων αὐτὸν
 Τουρκικῶν ἀμυθητῶν λαῶν, οἱ ἔποικοι: τῶν μερῶν
 Φιλομηλίου παρανάλωμα βαρβαρικῆς γένωνται μα-
 χαίρας, εἰς νοῦν βάλλεται διακηρυκεῦσαι μὲν ἀπαν-
 ταχῆ τὴν τῶν Ἀγαρηνῶν ἐφοδὸν καὶ παραυτίκα
 διεκηρυκεῦετο, καὶ ὅτι ἕκαστος ἢ ἐκάστη προεξελ-
 θέτω τῆς τούτων ἐλεύσεως, τὰ σώματα αὐτὰ καὶ τὰ
 χρήματα ὅποσα φέρειν δύνανται διασώζοντες. Εἶχοντο
 μὲν οὖν ἅπαντες εὐθύς συνέσεσθαι τῷ βασιλεῖ, οὐκ
 ἄνδρες μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ γυναῖκες· οὕτω μὲν
 οὖν τὰ τῶν αἰχμαλῶτων ψυχρόμητο τῷ βασιλεῖ.
 Μέρους δὲ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀποτεμώμενος καὶ τοῦτο
 εἰς πολλὰ διελών⁷⁶ ἐν πολλοῖς μέρεσι κατὰ τῶν
 Ἀγαρηνῶν ἐξάποστεινεν⁷⁷, εἰ που προσκδρομας τινὰς
 ποιουμένους τοὺς Τούρκους εὐροίεν ξυμμίγυσθαι
 τε αὐτοῖς καὶ καρτερῶς μαχομένους ἀναστέλλειν
 τὴν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐφοδὸν· αὐτὸς δὲ μετὰ
 πάντος τοῦ λαοῦ τῶν τε ἐαλωκότων Βαρδάρων καὶ
 τῶν προσκεχωρηκότων Χριστιανῶν ἐπαναζεύγυσσι
 πρὸς τὴν βασ:λεύουσαν. Ὁ δὲ γε ἀρχισατράπης
 Ἰσμαὴλ μεμαθηκῶς περὶ τοῦ αὐτοκράτορος ὅτι τῆς
 Κωνσταντινου ἐξεληλυθὸς πολλὴν μὲν ἀνδροκτασίαν
 πεποιηκῶς, πολλὰς δὲ καὶ κωμοπόλεις ἐν τῷ διέρ-
 χεσθαι παντελῶς ἐραιπύσας, πολλὴν τε λείαν καὶ
 δορυαλῶτους ἀναλαδόμενος ἐπαναζεύγυσσι πρὸς τὴν
 βασ:λεύουσαν μηδὲν ἔργον αὐτῷ καταλειπῶς ὡς
 τῆς ἄγρας ἀπέγνω ἐν ἀμυχανοῖς καθίστατο, καὶ
 ἐφ' ἑτέραν τραπόμενος τὸ Παίπερι (26) πολιορκῆ-
 σαι ἐπέγνω. Ὅπερ πρὸ μικροῦ κατασχὼν, εἶχεν ὁ
 περίκλυτος ἐκεῖνος Γαβρᾶς Θεόδωρος καὶ καταλαβὼν
 τὸν ἀγχοῦ τούτου ῥέοντα ποταμὸν, ἅπαν ἐκαὶ τὸ
 στρατιωτικὸν κατέθετο. Τοῦτο μεμαθηκῶς ὁ Γα-
 βρᾶς δισκοπεῖτο νυκτὸς ἐπισπεσεῖν αὐτῷ.

ram manipulos, audacter invaderent fortiterque
 326 cædendis iis spem et cogitationem cæteris
 adimerent imperatoris persequendi. Ipse autem cum cætero universo populo captivisque Barbaris, ac
 metu migrantibus Christianis Constantinopolitanum iter terebat securus. Quando Ismael archisatrapa,
 qui cædes virorum, destructiones urbium, rerum corporumque prædas, quibus modis itinere toto a
 Constantinopoli ad Philomeliium grassatum in Turcos Augustum didicerat, cumulate sese magna
 vicissim ipsius clade speraverat ulturum: tutum jam imperatoris recessum audiens, dolorem ereptæ
 prædæ tantæ, Interversæque spei, oppugnatione Paiperti consolari statuit. Arx ea erat occupata
 paulo ante ab illo late inelyto Gabra Theodoro qui factus certior de Ismaelis consilio, jamque illius
 copias prope amnem munitioni suæ isti proximum consedissee castris positus intuens, consilia versabat
 nocturnæ impressionis in Turcicas copias experiundæ.

Ἄλλ' ὅποιον μὲν πέρας τὰ κατὰ τὸν Γαβρᾶν
 ἔσχηκε, καὶ ὅθεν αὐτὸς ὤρμητο, καὶ ὅποιος ἦν,
 ταμειουσάσθω ὁ λόγος ἐς τὸν προσήκοντα τόπον· τὰ
 νῦν δ' ἐχέτω τοῦ προκειμένου. Οἱ δὲ γε Λατῖνοι
 D Verum quem tota res habuerit exitum, simul et
 unde ortus hic Gabras et qualis fuerit, dicendum
 aptiori loco reservetur. Nunc quod proposuimus
 decet exsequi, de Antiochensibus Latinis, qui ma-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁵ μεταβαλεῖν. ⁷⁶ διαιρῶν. ⁷⁷ ἐξαιπέσταιεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(25) *Μὴ προσωτέρω χωρεῖν.* 370 Albertus
 Aquens., lib. iv, cap. 40, 41; Baldricus, lib. iii,

et alii.

(26) *Παίπερι.* Urbs in Armenia, apud Scyllitzen.

guis in angustiis deprehensi, fame hinc graviter A
urgente, Turcis illinc de oppugnatione vehemēt-
tissima nihil remittentibus, ad Petrum accedunt
illum qui victus ad Helenopolim fuerat, ut diximus,
episcopum ipsorum, supplicesque ab eo petunt quid
sibi tantis in malis auctor esset ut facerem? Qui-
bus ille: *Nempe, inquit, castis corporibus sanctum
iter emensuros, et quoad attingissetis Hierosolymam
non relaxaturos continentiam Deo polliciti, fidem
videlicet sefellistis: indeque subtracto vobis, quo
antea vigebatis vincebatisque, auxilio cælesti, retro
fluere res vestras, ac pectus ferri, dolere magis
quam mirari convenit. Vos vero, si mihi creditis, con-
vertimini ad Dominum et in sacco ac cinere pervigil-
landis jugi supplicio noctibus, lacrymisque uberibus* B
*in vera peccatorum detestatione fundendis, cæteris-
que id genus pœnitentiæ non fictæ documentis eluere
satagetis maculas susceptas. Hæc si vos pro virili
accurabilis et conabimini, tum ego audebo sane me
sequestrum atque interpretem ferre vestrum ad Do-
minum, vestraque ad illum deferre vota conjunctis
et meis, quo eum vobis, si fieri poterit, reddam pro-
pitiū.* Talibus episcopi monitis persuasi comites
institere Numini placando per aliquot dies.
Post quos divino afflatus oraculo pontifex accersitis
præcipuis eorum mandat ut a dextris altaris fo-
diant, illic inventuri sanctum clavum. Faciunt illi
sedulo quod erat jussum, pauloque post mœsti re-
nuntiant frustra se quæsisse speratum pignus. Ad
eum nuntium antistes fingminat ad Deum preces.
Post quas remissis eodem principibus edixit, scru-
tarentur diligentius, nec gravarentur explorare
tactu, curiosissima sollicitudine rimandi, venturam
sic denique sub manum quæsitam rem. Parent:
et voti compotes facti, repertum sacrum clavum
alacri festinatione 327 cum gaudio quodam horrore
misto ad Petrum deferunt. Electus hic castissimus
habitus omnium Sangeles cui sanctum ac venerabile
ferrum gestandum in præliis committeretur. Postri-
die fit eruptio per seductam portam, et uale secu-
ris ab ea parte Turcis insuspicabilem. Magnopere
ambierat tandemque impetraverat a ducibus cæteris
comes Flandriæ sibi per eos ut liceret equo iuveli
primum in Turcos cum sociis duntaxat tribus. Cum
ergo structæ in mutuo conspectu acies starent, et

ὑπὸ λιμοῦ τε καὶ συνεχοῦς πολιορκίας δεινῶς πιε-
ζόμενοι προσεληλυθότες τῷ εἰς ἱ Ἐλενοῦπολιν
πότε ἠττηθέντι Πέτρῳ (27) τῷ ἐπισκόπῳ αὐτῶν ὡς
ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ἤτουντο βουλὴν ἐξ αὐ-
τοῦ. Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς Ἄγρους, φησὶ, τηρήσαι αὐ-
τοὺς ὑποσχόμενοι μέχρι ἂν τὴν Ἱερουσαλήμ κα-
ταλάβητε, παρέβητε, οἶμαι, τὴν ὑπόσχεσιν. Διὰ
τοῦτο τοῖνυν ὑμῖν οὐκ ἐπαρήγει ὡς τὸ πρότερον
ὁ Θεός. Δεῖ οὖν ἐπιστραφεῖναι πρὸς τὸν Κύριον
καὶ τὰς σφῶν ἀποκλιῦσασθαι ἀμαρτίας, ἐν
σάκκῳ καὶ σποδῷ καὶ δάκρυσι θερμοῖς τὴν με-
τάνοιαν ἐνδειξαμένους, καὶ παννύχιος δεήσεσι.
Τότε δὴ σχολάσω καὶ αὐτὸς ὑπὲρ ὑμῶν τὸ θεῖον
ἐξιλεούμενος. Πεῖθονται ταῖς τοῦ ἀρχιερέως πα-
ραίνεσσι. Καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς ἐκ θείας ἑμφῆς
κινήθεις ὁ ἀρχιερεὺς μεταπεμφόμενος τοῦς μεγ-
στάνους τῶν κομητῶν παρηγγυάτο δεξιόθεν διορύ-
ξαι τοῦ θυσιαστηρίου, κάκειος τὸν ἅγιον εὐρηκέναι
ἦλον (28). Τὸ ἐπιταχθέν οὖν πεποιηκότες ἐπεὶ μὴ
εὔρισκον ἐπαναστρέψαντες μετὰ ἀθυμίας τὴν τοῦ
ζητουμένου διαμαρτίαν ἀπήγγελλον. Ὁ δὲ ἐκτε-
νέστερον τὴν δέησιν ποιησάμενος, ἐπιμελέστερον τὴν
τοῦ ζητουμένου ἀναψήλαφσιν ποιήσασθαι ἐπέτατ-
τεν. Οἱ δὲ καὶ αὖθις ἐπλήρουν τὸ κελουσθέν, καὶ
τὸν ζητούμενον εὐρηκότες, δρομαίως προσέφερον τῷ
Πέτρῳ χαρᾶ καὶ φρίκη συνεχόμενοι. Κάκτοτε ὡς
ἀγνωτέρω τῶν ἄλλων τῷ Σαγγέλλῃ (29) ἐν ταῖς μέ-
χαις τὸν σεπτὸν καὶ θεῖον ἐνεχειρίζον ἦλον. Τῆ γούν
μετ' αὐτὴν ἐξ ἀνυπόπτου ἰε πύλης κατὰ τῶν Τούρ-
κων ἐξώρμησαν. Τότε δὴ ὁ καλούμενος Φλάντρας (30)
ἠτήσατο τοὺς λοιποὺς μίαν ταύτην αἰτησίαν παραχω-
ρηθῆναι οἱ μετὰ τριῶν μόνον κατὰ τῶν Τούρκων
τῶν ἄλλων πρώτων αὐτὸν ἐξιπλάσασθαι. Δέδοται δὲ
τούτῳ τὸ αἰτηθέν· καὶ ὀπηκίκα αἱ φάλαγγες ἐκατέ-
ρωθεν λαδὸν ἔστησαν καὶ ἡ τοῦ πολέμου σύμφη-
σὺν ἤντησαν, αὐτὸς τοῦ Ἰππου ἀποβάς καὶ προσ-
οιδίσας ἑαυτὸν τρισάκις τῷ Θεῷ ἐπηύξατο, ἐκείθεν
τὴν βοήθειαν ἐξαίτουμένος. Βοησάντων δὲ πάντων, Ὁ
Θεός μεθ' ἡμῶν (31), ὄλους ρυτῆρας κατ' αὐτοῦ
τοῦ Κουρπαγᾶ ἐνέδωκεν ἐπὶ τίνος λόφου Ἰσταμένου.
Εὐθύς οὖν τοὺς κατὰ πρόσωπον αὐτῶν ὑπαντίασα-
τας, τοῖς δόρασι βαλόντες κατὰ γῆς ἐρρίψαν. Ἐν-
τεῦθεν οὖν ἐκδειματωθέντες οἱ Τούρκοι, πρὸ τοῦ
D συρραγῆναι τὸν πόλεμον εἰς φυγὴν ἐτρέπησαν,
θείας πάντως δυνάμεως ἐπαρηγόσης τοῖς Χριστι-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁸ τῆ εἰς. ¹⁹ ἀνεπόπτου. ²⁰ ἠύτρεπισται.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(27) Πέτρῳ. Petrum eremitam cum altero Petro
perperam hic confundit Anna; Petro enim, cui
revelata est lancea Dominica. clericus fuit de terra
Provinciæ, cognomento Bartholomæus, uti passim
asserunt scriptores rerum Hierosol. Raimundus de
Agiles, pag. 150, 151, 152, 156; Albertus Aq.,
l. iv, c. 43, 47, 52; l. v, c. 52; Guibert., l. vii, c. 31;
Fulcher., l. i, c. 40, 13; Tyrius, lib. vi, cap. 14;
et Ordericus Vitalis, qui Petrum, Abraham cog-
nominatum tradit lib. ix et x, pag. 739, 741, 779.

(28) Τὸν ἅγιον ἦλον. Atqui sacra lancea, qua
Christi latus perforatum fuit, asservabatur eo ævo
Constantinopoli, si qua fides scriptoribus Byzanti-

nis, nisi λόγχης, seu lanceæ vocabulo, ferrum ipsius
lanceæ intellexerint, quod sua tempestate existitisse
Constantinopoli profitetur diserte Anna, quod ad-
modum probabile est. Neque enim si lancea ipsa
existitisset Constantinopoli, omnino siluisset. Vide
Not. ad pag. 242 et 415.

(29) Σαγγέλλῃ. Sacram lanceam in præliis a co-
mite S. Ægidii prælatam tradunt præterea Rai-
mundus de Agiles, Albertus Aq. et alii.

(30) Ὁ Φλάντρας. Vide Albertum Aq., lib. iv,
cap. 55.

(31) Ὁ Θεός μεθ' ἡμῶν. Vide dissertat. 11, ad
Joinvillam.

νοῖς. Κὰν τῷ φεύγειν παραπορίσαντες οἱ πλεῖστοι τῶν Βαρβάρων, ταῖς δῖναις τῶν ποταμῶν συσχεθέ-
τες βρουμάτων ἀπεπνίγησαν, ὡς ἀντὶ γεφύρα· χρη-
μιτίζαι τὰ σώματα τῶν ἀποπνιγέντων, τοῖς ἐπισθεν
ἐρχομένοις. Ἐφ' ἰκανὸν οὖν καὶ τοὺς φεύγοντας
διώξαντες πρὸς τὴν Τουρκικὴν ταφροεῖαν ὑπέστρε-
ξαν. Κάκεισε τὰς βαρβαρικὰς σκευὰς εὐρηκότες,
καὶ ἦν συνεπεφέροντο λείαν ἅπασαν, ἀναλαδέσθαι
μὲν ἤθελον παραχρῆμα, πολλὴν δὲ οὖσαν διὰ τρια-
κονθημέρου μόλις ταύτην εἰσαγαγεῖν εἰς τὴν Ἀν-
τιόχου (32) πόλιν ἐξίσχυσαν.

Accessentibus et insequentibus viris quatuor, manifesto numine auxiliantis et Christianam rem miserantis
Dei. Nec fuga indeminis fuit. Sic amentes et atoniti ruebant ut in vortices objacentis fluminis se ultro inji-
cerent : haustorum aquis inde numerum colligas, quod coacervata pleno alveo cadavera pontis usum inse-
quentibus praebuere. In hunc modum fugientes Turcos persecuti Galli quantum satis fuit, in castra Bar-
barica redeunt, spoliolum omnis generis immensa vi referta. Itaque cum haud segniter operam dir-
darent : adeo tamen exhaurire infinitas opes tot [mannus unius diei rapina nequivere, ut ne conse-
cutis quidem et egerendo absumptis triginta inde continuis aliis tota intra urbem Antiochiam com-
portari vix praeda valuerit.

Ἐπ' ὀλίγον οὖν αὐτοῦ που ἔγκαρτερήσαντες ἐφ' ἃ
τῆς τοῦ πολέμου κακοπαθείας ἑαυτοῦς διαναπαύ-
σαι· ἅμα δὲ καὶ τῆς Ἀντιόχου φροντίδα ποιούμε-
νοι, ἀνεζήτουν τὸν ταύτην φρουρήσοντα· ἦν δὲ ὁ
Βαϊμούντος καθάπερ πρὸς τὸν πόλιν ἀλῶναι φθά-
σας ἤτήσατο. Παρασχεωρηκότες δὲ αὐτῷ τῆς ἀπά-
σης ἐξουσίας τῆς Ἀντιόχου, αὐτοὶ τῆς πρὸς τὰ
Ἱερουσόλυμα φερούσας ἤψαντο. Ἐν δὲ τῷ διέρχασθαι,
πολλὰ μὲν τῶν παραλίω χάστρων κατέσχον· ὅπουσα
δὲ ἐρυμνότατα⁷⁸ ὄντα πλείονος ἔδειτο τῆς πολιουρίας
παραδραμόντες τῷ τέως αὐτὰ, πρὸς τὴν Ἱερουσα-
λήμ ἐσπευδον. Περιζώσαντες δὲ τὰ τεῖχη καὶ πυ-
κναῖς προσβολαῖς πολιορκῶντες αὐτὴν διὰ μέσης (33)
σεληνιακῆς περιόδου κατέσχον, πολλοὺς τῶν ἐντὸς
Σαρικηνῶν καὶ Ἑβραίων ἀνηρηκότες. Πάντων δὲ
ὑποταγέντων αὐτοῖς, ἐπεὶ ὁ ἀντιβαλίων οὐδεὶς,
τὴν ἐξουσίαν ἅπασαν τῷ Γοντοφρῆ ἀναθέμενοι,
βῆγα τοῦτον ὠνόμασαν (34). Διαμνηθεῖσης δὲ τῆς

A pransi parati sese utrimque ad congressum milites
accingunt, Flandrensis equo desiliens terrae solum
osculatur tertio, Deum adorans atque invocans
toties, mox bene ominantibus cunctis, et *Deus no-
biscum* acclamantibus, totis habenis in ipsam Cur-
pagan invehitur super tumulo quodam stantem.
Quotquot occurrunt Turci vastis perfossi hastarum
ictibus sternuntur. Qua vulgata in multos clade,
caeteris animus contra occurrendi metum in turpem,
et fugae ante pugnam occupandae praecipitem impe-
tum mutatus est. Terga vertit tantus exercitus

Resedere post haec ibidem aliquandiu Galli, tum
ut se a fatigatione maxima priorum vigiliarum
atque certaminum opportuna quiete resicerent,
tum ut interim custodiae urbis Antiochiae securita-
tique providerent. Non fuit quaerendus ad eam rem
alius a Baimundo, qui hanc sibi praefecturam extra
sortem excipi, firmarique assensu ac suffragiis com-
mitum jam ante captam civitatem mature curaverat.
Ei ergo commendata cura omni, permissaque
potestate urbis Antiochenae, Galli duces Hierosoly-
mam versus iter intendunt. Multisque obiter positi
maritimis arcibus, quae faciliores expugnatae sunt
visae (nam quarum expugnationem majoris operae
moraeque longioris fore videbant, eas festinantes
alio intactas praeteribant, Hierosolymae tandem ad-
moverunt copias, quam obsidentes oppugnantesque,
valida undique succussione murorum crebrisque ac
vehementissimis insultibus dimidio mense subege-

Resedere post haec ibidem aliquandiu Galli, tum
ut se a fatigatione maxima priorum vigiliarum
atque certaminum opportuna quiete resicerent,
tum ut interim custodiae urbis Antiochiae securita-
tique providerent. Non fuit quaerendus ad eam rem
alius a Baimundo, qui hanc sibi praefecturam extra
sortem excipi, firmarique assensu ac suffragiis com-
mitum jam ante captam civitatem mature curaverat.
Ei ergo commendata cura omni, permissaque
potestate urbis Antiochenae, Galli duces Hierosoly-
mam versus iter intendunt. Multisque obiter positi
maritimis arcibus, quae faciliores expugnatae sunt
visae (nam quarum expugnationem majoris operae
moraeque longioris fore videbant, eas festinantes
alio intactas praeteribant, Hierosolymae tandem ad-
moverunt copias, quam obsidentes oppugnantesque,
valida undique succussione murorum crebrisque ac
vehementissimis insultibus dimidio mense subege-

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁷⁸ εἶλον δὲ καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ. πολλούς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(32) *Τὴν Ἀντιόχου*. Cruce signati, inquit Alber-
tus Aq., lib. v, cap. 2, ut et Robertus monachus,
lib. vii : *Boemundum dominum et advocatum urbis
constituerunt, eo quod multum in traditione urbis
expensis plurimumque laboris pertulisset*. Cujus
quidem urbis princeps appellatus est, quoniam, ait
Tyrinus, lib. vi, cap. 23, *apud suos nomine dignitatis
princeps dictus fuerat*. Tarenti scilicet, ut est in
libro vernaculo, *Les familles d'outremer*; et apud
Sigonium, lib. ix *De regno Ital.*

(33) *Διὰ μέσης*. Capta est Hierosolyma 15 Jul.
feria 6, an. Chr. 1099, obsessa vero die 6 Jun. Tu-
deboldus, lib. v; Albertus Aq., l. vi, cap. 6; Tyrinus,
lib. viii, cap. 24. Urbis autem gubernator erat Zah-
radaula filius Gajusci, qui timore percussus fugit,
ut est in *Chronico Orientali*.

(34) *Ἐβγα ὠνόμασαν*. Verum rexne appellatus
fuerit Gothofredus, jure ambigitur. Certe a pleris-
que scriptoribus hoc titulo donari palam est, quibus-
dam etiam coevis. Quippe Robertus monachus,
lib. ix, *regem* perpetuo vocat. Baldricus, lib. iv :
Et ecce te regem post Deum designamus. Tudebo-
dus, lib. v, pag. 815 : *Dux autem Gothofredus, qui*

jam electus erat ad regem in Jerusalem. Nec dis-
crepant Raimundus de Agiles, pag. 179; Baldri-
cus, lib. vii, cap. 15; auctor *Gest. expugn. Hieros.*,
cap. 30; Willelmus Malmesburiensis, lib. iv; Or-
dericus Vitalis, lib. ix, pag. 757 et alii non pauci.
At cum Balduinus, Gothofredi frater et successor,
primus Hierosolymorum rex dicitur apud Jacobum
de Vitriaco, lib. i, cap. 38, ipseque *primum Franco-
rum regem in Jerusalem* sese inscribat in diplomate,
quod exstat apud Tyrinum, lib. xi, cap. 12, jure,
inquam, ambigitur an regem se Hierosolymitanum
inscripserit Gothofredus. Constat praeterea regum
Hierosolymitanorum seriem ab eodem Balduino
vulgo auspiciari scriptores; Fulcherius Carnotensis,
lib. ii, cap. 26, de Balduino II rege, Balduini I suc-
cessore, *Rex quidem Hierosolymorum futurus, et a
primo rege secundus*. Sic Fulco Andegavensis, Bal-
duini II successor, *tertius rex Hierosolymitanorum*
dicitur apud Willelmum Gemetic., lib. viii, cap. 54.
Sic etiam Balduinus III Fulconis filius et successor
in diplomate, an. 1151, quod exstat apud Duchesn.
in Probat. *Hist. Bethunae*, pag. 370 : *Per Dei gra-
tiam in sancta Jerusalem Latinorum rex quartus*.

runt; Saracenis Hebræisque qui intus erant interfectis plurimis. Locis porro et gentibus cunctis late per circuitum domitis, **328** pacate plena victoria fruentes, summam rerum Gothofredo deserunt, quem regem elegerunt nominaruntque. At Amerim-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Amalricus denique Balduini frater: *Per Dei gratiam in sancta civitate Jerusalem Latinorum rex quintus*; in altero an. 1169, **371** quod ab Ughello refertur in Archiepiscopis Pisanis, inscribuntur. Rem conciliat Tyrius, lib. ix, cap. 9, scribens Gothofredum, regem quidem fuisse electum, *promotum autem, humilitatis causa, corona aurea, regum more, in sancta civitate noluisse insigniri, ea contentum, et illi reverentiam exhibentem, quam humani generis reparari in eodem loco usque ad crucis patibulum pro nostra salute spineam deportavit. Unde quidam, subdit idem Tyrius, in catalogo regum, non distinguentes merita, eum dubitant connumerare.* [Et sane admodum vero videtur simile Gothofredum regium abuisse nomen, memorem consilii ab episcopis dati, qui post captam urbem argentibus nostris, ut aliquis in regem eligeretur, qui eam custodiret, responderunt, *non debere ibi eligi regem ubi Deus passus et coronatus est, etc., sed esset aliquis, advocatus, qui et civitatem, custodiret, custodibus civitatis tributa regionis divideret et reditus.* Hæc Raimundus de Agiles, quibus consentanea sunt quæ habet vetus scriptor tom. IV Hist. Franc., pag. 92: *Factis itaque crebris letaniis et jejuniis, unanimi consilio eligant ducem Gothofredum sibi præesse, qui promptior cæteris ducibus et manu et consilio probatus fuerat; cauti in hoc quod nequaquam ei licere judicant, regium diadema infra eandem urbem portare. Solus enim Christus ejus urbis rex digne judicatur, qui pro peccatis nostris in eadem suscepit coronam spineam.* Denique Gervasius Tilleberiensis, in Otiis imperiali, part. II: *Dux quoque Godofredus regnum suscipiendum in excusationem duxit, prætextu sanctæ humilitatis, asserens se indignum illic corona aurea insigniri, ubi Christus corona spinea pro nostra salute voluit coronari.* Nec alia videtur motus ratione regnum Jerosolymitanum sibi a proceribus primum delatum recusasse Raimundus Sanctægidianus comes, cum, ut auctor est idem Raimundus de Agiles, illis reposuerit, *nomen regium se perhorrescere in illa civitate, præbere tamen se illis consensum, si id alius acciperet.* Abstinnit igitur a regio titulo Gothofredus, et ut est in illius epitaphio apud Rineccium,

Rex licet electus, rex noluit intitulari,

Nec diademari, sed sub Christo famulari.

Unde evidenter patet aulterinum prorsus et suppositivum esse Gothofredi sigillum, quod proferunt Doutremannus in Vita Petri Eremitæ, et Malbrancus, in lib. De Morinis, in quo regis titulo donatur. Verum non ab omnibus æque probatum, quod Gothofredus corona regia insigniri abnuerit; unde re prudentius considerata, post ejus excessum, Balduinum fratrem in regem honorifice sub sacra unctione sublimandum et coronandum decreverunt proceres Galli, quod fratri suo non fecerant, *quoniam noluit, inquit Fulcherius, lib. II, cap. 5. Quid enim obest, vident illi apud eundem, si Christus Dominus nos'er in Jerusalem tanquam scelestus aliquis convitiis dehonestatus, et spinis est coronatus cum etiam ad ultimum mortem pro nobis pertulit volens? Corona quidem illa, quantum ad intellectum eorum, non fuit honoris, nec regis dignitatis, imo ignominie et dedecoris. Sed quod illi truces ad improprium ei fecerunt, gratia Dei ad salutem nostram et gloriam versum est, etc.*

(55) Βαβυλωνος Ἀμερικῆ. Ἀμερμουμῆς dicitur Cedreno et Zonaræ in Theophilo, et Constantino Porph. De adm. imp. cap. 25, qui Annæ ἀμε-

Α τῶν Κελτῶν ἐφόδου τῆ ἐξουσιαστῆ Βαβυλωνος; Ἀμερικῆ (35), καὶ ὅπως παρ' αὐτῶν ἦ τε Ἱερουσαλήμ ἐάλω καὶ αὐτὴ ἡ Ἀντιόχου καὶ ἄλλα, πολλὰ πόλεις; αὐτῆ παρακείμεναι παρὰ τῶν Κελτῶν κατεσχέθησαν, τηλικαῦτα πολὺ πλῆθος συναγχοῦς (36).

Du Cangii notæ.

ruenç. Sic autem supremos, quibus paretant principes indigebant Turci et Saraceni quos inter primum obtinuit locum amermumnes Asiaticus Bagdatensis, seu Babylonius, qui imperabat universæ Africae, Ægypto, Syria, et Arabiæ Felici, quibus provinciis totidem præfecti erant amerades, seu amiralii. Ab illius imperio avulsa primum Africa, deinde Persis, seu Chorozano, denique Arabia Felix, quarum amerades, excusso Bagdatensis jugo, amermumnes se inscripserunt. Ita Porphyrogenitus loco citato. At Alexii **372** ævo, Syria partim principi Bagdatensi, seu Chorozano, partim Ægypto sultano parebat. Unde in Historia belli sacri passim principis utriusque mentionem fieri observare est. Hierosolymam enim et urbes adjacentes paulo ante Francorum in has plagas expeditionem, Persico, vel Chorozano, ademerat Ægyptius, seu Babylonius, ut pluribus narrat Albertus Aq. lib. vi, cap. 31, 32 et 53; Otho Frising. lib. vii, cap. 4; Tyrius, lib. I, cap. 2, 3 et seqq. et lib. vii, cap. 9. Is Babyloniorum amirabilis dicitur eidem Alberto, lib. iii, cap. 59; et Matthæo Paris. an. 1236; amiravizus Tudebodo, lib. v, pag. 814; admiraldus Othoni Frising. Antiochia vero et Damascus adhuc Chorozano principi auherant, qui promiscue soldanus et princeps Turcorum vocatur ab Alberto Aq. lib. iv, cap. 2, a Chaliphæ Bagdatensis diversus, penes quem titulo tenuis summa rerum erat, vel saltem religionis Mahumetanæ, ut pluribus narrat Tyrius, lib. iv, cap. 11; et Benjaminus Tudel. in Itiner. Unde apostolicus Turcorum dicitur Tudebodo, et papa Turcorum Raimundo de Agiles et Jacobo de Vitriaco, lib. iii, eoque nomine Alcoranum e collo pendente torquis instar gestabat, ut auctor est idem Porphyrogenitus. Habitabat ille in Bagdat, perinde ac sultanus. Ita Albertus Aqu. lib. viii, cap. 7. Hinc est quod non semel legitimus ab his principibus Antiochenorum auxilio missum Corbagath. Quemadmodum igitur Bagdatenses sultani Ἀμερμουμῆς nuncupati sunt, seu ut habent Annales Franc. an. 801, et 802, amiralmumminin, ubi de Aaron Persarum, seu Chorozeni rege, vel sultano, ita eadem appellatione Africanos principes, excusso Persici, seu Chorozeni imperio, postmodum donatos constat ex Zonara in Michaelæ Balbo: quam vocem varie efferre solent scriptores. Nam amiralmumminin dicuntur apud Isidorum in Chron.; mirammemini, apud Rodericum Tolet. lib. III De reb. Hisp. cap. 20; murmelini, Matthæo Paris.; miranomelini, vel contractius, miramolini, apud cæteros Hispanicos scriptores. Fredegarus Schol. an. 767, amerihuni habet vocabulo magis ad Grecum accedente. Denique Chronicon Orientale amiralmumminina præfert, notatque primum Homarum calipham hæc sibi arrogasse appellationem. At cum varie diversæque hæc appellationes unum idemque sonent, constat etiam ejusdem esse originis, et credentium principem, seu fidelium imperatorem significare apud Arabes: quod pridem docuerunt Rigordus, an. 1195; Sanutus, lib. III, part. III, cap. 5; Joan. Mariana, De reb. Hisp. lib. vi, cap. 11; Leunclav. in Pand. Turc.; Victor Cajetan. in Paradigm. quatuor linguar.; Watsius, in Gloss.; D. de Marca Tolosan. archiep. in Hist. Beneharn. lib. II, cap. 2, n. 2; et Abraham Echellensis (56) Συραγγοῦς. Vide Albertum Aq. lib. vi, cap. 41; Fulcher. lib. I, cap. 19; Baldric. lib. IV; Guibert. lib. vii, cap. 115; Otho. Frising. I. vii, c. 5.

ἐκ τε Ἀρμενίων, Ἀράβων ⁷⁹, Σαρακηνῶν τε καὶ Ἀγαρηνῶν, κατ' αὐτῶν ἐξαπέστειλε. Τούτου διαμνησθέντος παρὰ τοῦ Γουτοφρέ τοῖς Κελτοῖς τῆν-κζῦτα ὠπλίσαντο κατ' αὐτῶν, καὶ καταλθόντες εἰς τὸν ⁸⁰ Ἰάφα (37) τὴν ἐκείνων περιέμενον ἑφοδον. Ἐἶτα ἐκείθεν κατέλαβον τὸ Ῥάμελ (38), ἐν ᾧ καὶ ὁ μεγαλομάρτυς Γεώργιος (39) μεμπτοῦρῆκε. Καὶ ἐνωθέντες τῷ κατ' αὐτῶν ἐρχομένῳ στρατεύματι τοῦ Ἀμεριμνῆ, συνῆψε πόλεμον μετ' αὐτῶν. Καὶ τὴν νικῶσαν (40) εἶχον εὐθύς οἱ Κελτοί. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν (41) καταλαβόντες ἐξοπισθίων τοῦ προμετωπίου τῆς φάλαγγος, ἠτήθησαν οἱ Λατίνοι· μέχρι τοῦ Ῥάμελ περισώθεντες. Μόνος δὲ ὁ Βαλδουίνος κόμης ἀπὴν φουγάειά χρησάμενος οὐχ ὡς ἄνδρος, ἀλλ' ὡς τι κρείττον προμηθευσόμενος περὶ τῆς ἐπουτοῦ σωτηρίας, καὶ τοῦ κατὰ τῶν ⁸¹ Βαβυλωνίων στρατεύματος. Καταλαβόντες δὲ οἱ Βαβυλωνιοί, καὶ κυκλοτερῆ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ῥάμελ ποιούμενοι, ἔαττον τοῦτο κατέσχον. Πολλοὶ δὲ τῶν Λατίνων τῆν-καῦτα κτείνονται, πλείους δὲ καὶ ζυγαρεῖα πρὸς Βαβυλῶνα ἐστάλησαν. Ἐκείθεν δὲ ὑποστρέφον τὸ ἐπιτιχὸν ἅπαν τῶν Βαβυλωνίων πρὸς τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἰάφα (42) ἠπέιγετο· τοιοῦτον γὰρ τὸ βάρβαρον εἶε. Ὁ δὲ γε ἀνωτέρω βῆθεις Βαλδουίνος τὰς παρὰ τῶν Φράγγων ἐαλωκυίας κωμωπῶν ἀπάσα περιῶν οὐκ ἄλλοιους τε συναγροχῶς ἵππεις καὶ πεζοῦς ἀξιόμαχον στρατεύμα συνεστῆσατο. Κάντεῦθεν τοῖς Βαβυλωνίοις ἐπελεύων ⁸² ἤτησε (43) κατακράτος.

⁷⁹ Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν κατὰ τὸ Ῥάμελ τῶν Λατίνων ἤτταν μαμαθηκῶς, περιαλγῆσας ἐπὶ τῇ τῶν Κομή-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁹ Ἀράβων. ⁸⁰ τό. ⁸¹ Desunt voces κατὰ τῶν. ⁸² ἀπελεύων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(37) Ἰάφα. Quæ et Joppe. Urbs nota.

(38) Ῥάμελ. Rama, quæ Ramala, et Rames promiscue scriptoribus dicitur. *Militariam* olim cognominatam docet vetus Inscriptio Trevirensis, apud Brouver. in *Proparasc. Annal. Trevirens.* cap. 16: FL. GORDIO RUFINO. ELIB. H. HORTIS RAMAE MILIARIAE IN SYRIA GENITUS. IN ASIA. TRALLIS DEFUNCTVS. AVG. TR. LVGIA. AFRANIA. VALENTINA. CONIUGI. KARISSIMO. VIVA. FECIT. Desertam a Turcis Ramam paulo ante ceperant Franci, uti habent Albertus Aq. lib. v, cap. 42; Guibertus, lib. viii, cap. 1; Baldricus, lib. iv, pag. 130; et Tyrius, lib. x, cap. 16, 17. De Rama urbe, quædam observant non continentia Benjaminus in *Itiner.* edit. Plantin. pag. 48 et 49; et Belonus, lib. i Observationum cap. 80.

(39) Γεώργιος. 373 Haud procul a Rama urbe martyrio sublatu fuit D. Georgius, quo in loco, qui uno ab urbe milliari distat, exstructum postmodum templum Divo sacrum, quod describitur a Joanne Phoca in *Descript. Terræ S. n.* 29; Epiphaniai Magiopolita, *De locis sanctis*, anonymo, *De locis Hierosol.* et Willebrando ab Oldenboig. in *Itiner. Terræ Sanctæ.* Agunt etiam de eo Robertus Mon. lib. viii extremo; Baldricus, lib. iv, pag. 130; Guibertus, lib. vii, cap. 1; Albertus Aq. lib. ix, cap. 2; Fulcherius, lib. ii, cap. 13; Tyrius, lib. vii, cap. 22. Willelmus Malmesbur. lib. iv *De gest.*

Angl.; Glaber Rodulfus. lib. iii, cap. 7; *Gesta Franc. expug. Hier.* cap. 22 et 46; Franciscus Quaresmius, lib. iv *Elucidat. Terræ Sanctæ*, cap. 3 et 4; denique Joannes Seldenus, libro vernac. *Titles of honor*, ii part. cap. 5 § 42 et seqq. ubi quæ de hocce Divo ab antiquis scriptoribus observata sunt, fuse pariter ac erudite suo more cōgessit.

(40) Καὶ τὴν νικῶσαν. Commissum hoc prælium prid. Id. Aug. an. 1099; haud procul ab Alcalona refert Albertus Aq. lib. vi cap. 1.

(41) Τῇ δὲ μετ' αὐτήν. De hac Gallorum postredie commissi prælii clade silent scriptores nostri, quam ex iis quæ proxime sequuntur perperam confundere Annam constat cum ea quæ accidit circa festum Pentecostes, an. Chr. 1102, post extinctum Gothofredum, Balduino tunc regnante, quo vix fuga elapso Saraceni, Ramam obsidione cinxerunt. Albertus Aq. lib. ix, cap. 2 et seqq. Fulcherius Carnot. lib. ii, cap. 18; *Gesta Franc. exp. Hier.* cap. 48; Tyrius lib. x, cap. 20 et seqq.

(42) Πολιορκία τοῦ Ἰάφα. De obsessa Joppe post prædictum prælium agunt Albertus Aq. lib. ix, cap. 25, 25; Fulcherius, lib. ii, cap. 20; *Gesta Francor.* cap. 50; Tyrius, etc.

(43) ἤτησε. Albertus Aq. lib. ix, cap. 12; Tyrius, lib. x, cap. 18.

corum comitum commiseratione teneretur; quippe A
 , quos norat genere ortos illustrissimo heroum olim
 celebratorum, tum ætatis flore atque artuum robore
 nequaquam ab avita gloria degenerantes. Hos ergo
 tales viros servitutem servire miseram apud infide-
 les Barbaros non ferens clemens princeps, Barda-
 lem quemdam cum magna pecunia et litteris ad
 Amerimnam scriptis Babylonem destinavit ad eos
 liberandos. Amerimnas lectis Augusti litteris comi-
 tes omnes libentissime sine pretio dimisit, excepto
 Gotthofredo; hunc enim jam antea Balduinus ejus
 frater numerata mercede redemerat. Liberati comi-
 tes Constantinopolim venerunt, ubi eos perhonorifi-
 ce imperator excepit, tenuitque aliquandiu beni-
 gnissime, quoad e viæ ac captivitatis 329 mole-
 stiis reffectos largaque pecunia donatos abire in
 domos suas lætos passus est. At Gotthofredus plene
 jam restitutus in regnum, Hierosolymitanis rebus
 satis firmatis, Balduinum fratrem suum redire
 Edessam permisit.

Sub id tempus imperator Sangeli mandavit ut
 Laodiceam quidem Andronico Tzintziluce traderet,
 castrum vero Maracei et castrum Balanci daret iis
 qui Eumathio suberant, qui Cypri dux eam tum
 insulam præsens gubernabat; ipse porro pergeret
 et alias quam posset plurimas arces occupare co-
 naretur. His ille litteris obtemperans strenue quod
 jubebatur exsequi perrexit. Nam postquam arces
 prius captas iis quos nominavi cum fide reddidit,
 Antarado admovens, eam quoque munitionem sine
 certamine subegit. Verum Atapacas rerum potens

των αιχμαλωσιῶν, ἅτε γινώσκων αὐτοὺς, κατὰ τε
 ὤραν καὶ ῥώμην σώματος καὶ περιφάνειαν γένους
 τῶν πάλαι ὀμνουμένων, οὐκ ἔφερον ἐπιπλέον τού-
 τους δορυαλώτους ἐπὶ ξένης εἶναι. Ἐνθέντοι μετα-
 πεμφάμενός τινα Βαρβαλίην καλούμενον, χρέματά
 τε ἱκανὰ ἐπιδοὺς πρὸς τὴν ἐκείνων ἀνάβρυσιν πρὸς
 Βαβυλῶνα ἐκπέπομφεν, ἐγχειρίσας αὐτῷ καὶ τὰ
 πρὸς τὸν Ἀμεριμνὴν γράμματα περὶ τῶν κομήτι-
 διαλαμβάνοντα. Ὁ δὲ τὰς τοῦ αὐτοκράτορος ἀνελί-
 ξας γραφὰς ἄτερ τιμῆς τοὺς κόμητας, ἀπεδίδου
 μετὰ περιχαρείας, πλὴν τοῦ Γοντοφρέ (44)· ἐκεί-
 νον γὰρ προφθάσας πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Βαλ-
 δουῖνον τιμῆς ἀπέδοτο. Καταλαβόντας δὲ τὴν μεγαλό-
 πολιν⁸⁸ τοὺς κόμητας (45) ὁ βασιλεὺς ἐντίμως ἐδέξατο·
 χρήματά τε ἱκανὰ ἐπιδοὺς, καὶ ἐφ' ἱκανὸν τούτους
 B διαναπαύσας χαίροντας· ἐξαπέστειλεν οἴκαδε. Ὁ δὲ
 Γοντοφρέ, ῥῆξ Ἱεροσολύμων αὐθις ἀποκαταστάς,
 τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Βαλδουῖνον εἰς Ἔδεσσαν ἐκπέ-
 πομφε.

Τότε δὴ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῷ Σαγγέλλῳ⁸⁹ ἐπ-
 ἔσκηψε τὴν μὲν Λαοδίκειαν (46) Ἀνδρονικῷ τῷ
 Τζιτζιλοῦκῃ ἀναθέσθαι, τὸ δὲ γε Μαρακέως (47)
 καὶ τὸ Βαλανέως (48) τοῖς ὑπὸ τὸν Εὐμάθιον δοῦ-
 κα Κύπρου τῷ τότε ὑπάρχοντα, ἐκείνον δὲ προσω-
 τέρω βαδίσαι, καὶ περὶ τῆς τῶν λοιπῶν κἀστρων
 κατασχέσεως ὡς ἐνὶν διαγωνεῖσθαι⁹⁰, ὅπερ δὴ καὶ
 πεποίηκε τοῖς γράμμασι τοῦ βασιλέως πεισθεῖς.
 Μετὰ γοῦν τὸ παραδοῦναι τὰ κἀστρα τοῖς ἀνωτέρω
 δηλωθεῖσιν, ἀπῆλθεν εἰς Ἀντάραδον⁹¹ (49), καὶ
 C ταύτην ἀμυχρῆτι ἐχειρώσατο. Τοῦτο ἐνωτισθαὶς ὁ

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ μεγαλοῦπολιν. ⁸⁹ Ἰσαγγέλλῳ. Et sic semper postea. ⁹⁰ διαγωνεῖσθαι. ⁹¹ Ἀτάρπυδον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(44) Πλὴν τοῦ Γοντοφρέ. Hic pariter hallucinat Anna; Gothofredus enim a Saracenis captus nusquam legitur.

(45) Τοῦς κόμητας. In his Arpinum Bituricensem comitem in Ramensi prælio captum, Alexii opera liberatum, scribit Order. lib. x, pag. 795.

(46) Λαοδίκειαν. Laodiceam, Syriæ oppidum, expugnat paulo ante Winemarus Pirata, de terra Bononiensi, et de domo comitis Eustachii captamque comiti Tolosano tradiderat. Ita Albertus Aq. lib. iii, cap. 14; lib. 6, cap. 55, 59; et Tyrius, lib. iii, cap. 25; lib. vii, cap. 21. Græcis ademptam a Winemaro ait idem Tyrius, cap. 16, sed probabilius, a Turcis, Albertus Aquensis, lib. vi, cap. 55, cui Anna videtur consentire. At Guibertus, lib. vii, cap. 34, et Ordericus Vitalis, lib. x, pag. 778, scribunt Edgarum Edwardi Danorum regis filium, cum ea quam regebat Winemarus classe appulisse Laodiceam, ejusque loci incolas Eugari tuteiæ sese commisisse, qui oppidum posthæc Normanniæ duci Roberto tradiderit; Roberto vero Hierosolymam profecto, Laodiceam a Græcis expugnatam, laventibus ipsis incolis. Verum istiusmodi narrationi repugnat hoc loco Anna, quæ Alberto Aq. omnino consentit. De Laodicea, ejus origine, et descriptione nonnulla habent Benjaminus in *Itiner.* p. 54; Jacobus de Vitriaco, lib. 1, cap. 44; Robertus Mon. lib. viii, pag. 72; *Gesta Ludovici VII*, cap. 2; Cinnamus, lib. i initio; et Willebrandus ab Oudenborg, pag. 150.

(47) Μαρακέως. Maracicia, scriptoribus rerum

Hieros. Maraccas perperam dicta in *Itinerario Hierosol.* quæ prima de urbibus Phœnicis a septentrione venientibus occurrit, haud procul ab Antarado et Castello Arcas. Tyrius lib. vii, cap. 17; lib. xii, cap. 3. Hanc autem Turcis dederunt paulo ante expugnant nostri ut pluribus narrat Robertus Mon. lib. viii; Baldricus, lib. iv; Guibert. lib. vi, cap. 20. Maracice dominorum seriem damus in *Familiiis Hier.*

(48) Βαλανέως. 374 Valenia, Tyrio lib. vii, cap. 17; lib. x, cap. 5; lib. 11, cap. 14; et Jacobo de Vitriaco, lib. 1, cap. 44. Urbs sub oppido Margat, haud procul a Maraclea sita. Balanicus Alderisio, Valenium Fulcherio, lib. 1, cap. 21; Valonia Samuto, lib. iii, part. xiv, cap. 2.

(49) Ἀντάραδον. Antaradum, quæ postea Tortosa dicta, nobilis civitas in Phœnicie provincia sita, juxta se insulam habens modicam, quasi per duo distantem miliaria, ubi antiqua et per multa sæcula insignis civitas Arados nomine fuit. Hæc Tyrius, lib. vii, cap. 15, 17; lib. x, cap. 14; lib. xii, cap. 5. Describitur præterea a Jacobo de Vitriaco, lib. 1, cap. 44; Willebrando ab Oudenborg. in *Itiner. T. S.* pag. 150; Roberto Mon. Antisiod. an. 1202; et Rogero Hoved. pag. 708; a Constantio imp. conditam, et de ejus nomine Constantiam nuncupatam auctor est Cedrenus. Hanc autem obtinuit, expulsi Saracenis, Raimundus Sanctægidianus comes post captam Antiochiam uti narrat Fulcherius, lib. ii, cap. 16; Albertus Aq. lib. v, cap. 31; Raimundus de Agiles, pag. 169; Robertus Mon. lib. viii, pag.

Ἀταπάκας (50) τῆς Δαμασκού, δυνάμεις συναθροί-
σας ἰκανὰς κατ' αὐτοῦ ἐστρατεύσατο. Ἐπεὶ δὲ ὁ
Σαγγέλης ἀποχωρῶσας δυνάμεις πρὸς τοσοῦτον πλη-
θος οὐκ εἶχε, βουλὴν ἐβουλεύσατο οὐ τοσοῦτον ἀν-
δρείαν, ὅπόσον συνετήν. Θαρβήσας γὰρ τοῖς ἐντο-
πίοις ἔφη ὡς Ἐγὼ μὲν, τοῦ κάστρου παμμεγέ-
θους ὄντος, ἐν τινὶ τόπῳ κρυβήσομαι ὑμεῖς δὲ
ἀσπληνὰ ὁ Ἀταπάκας καταλάβη, τὸ μὲν ἀληθὲς
μὴ ὁμολογήσητε, πτοηθέντα δὲ με φρυγὰδα γενέ-
σθαι διαβεβαιώσατε. Καταλαβὼν οὖν ὁ Ἀταπάκας
καὶ ἐρωτήσας περὶ τοῦ Σαγγέλη, ἐπεὶ ἀποδεδρακέ-
ναι τοῦτον ἐπίστευσεν, ἀπὸ τῆς κεκμηκῶς ἰδοιπο-
ρίας⁸⁷ ἀγχοῦ τῶν τειχῶν τὴν σκηνὴν ἐπέξαστο.
Τῶν δὲ ἐντοπίων πᾶσαν φιλοφροσύνην εἰς αὐτὸν
ἐνδεικνυμένων, τεθαρβηκότες οἱ Τοῦρκοι καὶ μηδὲν
ἐναντίον ὑποποπᾶσαντες τοὺς ἰδίους ἵππους πρὸς
τὸ πεδίον ἔλυσαν. Ὁ δὲ Σαγγέλης μέσης ἡμέρας
τοῦ ἡλίου κατὰ κορυφὴν τὰς ἀκτῖνας βάλλοντος,
καρτερῶς ὀπλισάμενος μετὰ τῶν ὄπ' αὐτὸν (εἰς
τετρακοσίους δὲ περιέσταντο), αἰφνης τὰς πύλας
ἀνοίξας, διὰ μέσης τῆς αὐτῶν παρεμβολῆς ὤρμησεν.
Ὅποσοι μὲν οὖν ἐκθύμως εἰώθασιν μάχεσθαι, τῆς
ἐαυτῶν ζωῆς ἀφειδήσαντες, τὸν μετ' αὐτῶν ἰστάμε-
νοι ἀνεδείξαντο πόλεμον, οἱ δὲ λοιποὶ φυγαδεῖα τὴν
ἐαυτῶν ἀπαπειρῶντο πραγματεύσασθαι σωτηρίαν.
Ἀλλὰ τὸ τῆς πεδιάδος εὐρὺ καὶ τὸ μῆτι ἔλο; παρα-
κεῖσθαι ἢ βουνόν, ἢ φάραγγα, ταῖς τῶν Λατίνων
χερσὶν ἄπαντας παραδέδωκεν. Ἐνθεν τοι καὶ παρα-
νάλωμα ξιφῶν πάντες γεγόνασιν, ὀλίγοι δὲ κατεσχέ-
θησαν οὕτω γοῦν τῶν Τοῦρκων καταστρατηγήσας,
κατὰ τῆς Τριπόλεως (51) χωρεῖ. Ἄνεισι γοῦν κατ-
εὐθὺ καὶ προκαταλαμβάνει τὴν ἀκρολοφίαν, τοῦ
ἀντικρὺ Τριπόλεως⁸⁸ διακειμένου βουνοῦ, μέρους
ἐντος τοῦ Λιδάνου, ἐφ' ᾧ καὶ ὡς ὀχύρωμα τοῦτον
ἔχειν καὶ τὸ ἐκ τοῦ Λιδάνου καταβρέων ὕδωρ εἰς

A Damasci, audito ejus rei nuntio, multis cōgregatis
copiis cum justo exercitu adversus Sangelem pro-
cessit; qui haudquaquam se parem tam multis
sentiens astu defectum virium supplevit, consilio
secum inito forti quidem illo sed plus etiam pru-
denti. Cum enim indigenis comitate sibi ac man-
suetudine adjunctis satis fideret, sic cum iis con-
venit: *Ego*, inquit, *quodam in loco arcis hujus*
valde amplæ ac spatiosæ occultatus latebo: vos
vero ubi Atapacas advenerit, rem quidem uti se ha-
bet neutiquam fatebimini, sed metu me percussam
affirmabitis fugisse. Dictum, factum. Adveniens
Atapacas, et percontatus ubi esset Sangeles? abisse
trepide profugum verisimiliter aientibus facile cre-
didit: et ut erat de via fessus figi sibi tentorium
B loco commodo non longe a muris Antaradi jussit.
Turci cæteri humanitate atque officiis indigenarum
multam ipsis benevolentiam vultu exhibentium in
securitate confirmati solutos equos ad pastum di-
mittunt per campos passim. Ita res erant, [cum
meridie sole ardentius verticibus instante, valide
armatus Sangeles cum suis (quadringenti erant)
portis repente patefactis in media irrumpit Turco-
rum castra. Hic deprehensi licet, quibus mos est
vitæ non parcere, milites fortissimi, generose ob-
stiterunt Gallis; major pars quibus animus minus
præsens, fugam mature capiunt. Vastum patebat
late camporum æquor, non palude, non tumulo,
non valle aut voragine interceptum usquam. Ea
res inutilem fugam timidis fecit. Invecti post eos
C victores Galli, omnes ad unum in potestatem rede-
gere; ac præter omnino paucos, qui captivi sunt
servati, universos gladio absumpsere. Sic debellatis
Turcis movet Sangeles adversus Tripolim; et ver-
ticem quemdam imminentem ex adverso civitati

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁷ τῆς ἰδοιπορίας κεκμηκῶς. ⁸⁸ πόλης.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

72; Tyrius locis citatis, et *Gesta Franc.* cap. 47.
(50) Ἀταπάκας. Malim Ἀπαπάκας, sic enim
legendum censeo apud Annam et Nicetam. Imper-
abat enim ea tempestate, hoc est, ante Gothofredi
excessum, Damascenæ urbi *Ababacas Tegtakin*
Dahiroldin, non supremo quidem jure, et tanquam
dominus principalis, sed præfecti loco, seu *procu-*
ratoris, quemadmodum Damascenorum principum vi-
carios et ministros non semel vocat antistes Tyrius,
lib. xv, cap. 7; lib. xvi, cap. 7; lib. xviii, cap. 27;
aut *amiralis*, ut Ordericus Vitalis. Damasco vero
imperarunt circa ea tempora *Tageoldulus Nisus*,
qui Annæ *Tutuses*, Gelaloldulæ Magni Turcorum
sultani frater, pulso et exacto Isaro principe an.
Heg. 472, Chr. 1089. Cæso et sublato e vivis *Ta-*
geoldulo successit in eundem principatum *Pha-*
cherolmaduc Rodoan, *Tageolduli* filius, an. Heg.
488, Chr. 1085, quo in ordinem acto Damascum
obtinuit eodem anno *Sansolmaluc Decac*, *Pha-*
cherolmaduci frater. Is Soubequino primum, ejus
opera urbem invaserat et principatum, supremam
rerum administrationem commisit, quo interfecto,
Ababacam Tegtakin, cognomento *Dahiroldin*, *Vica-*
rium et procuratorem constituit. Obiit autem
Decacus an. Heg. 498, Chr. 1103, ante quem an-
num expugnatau Tortosam scriptores nostri com-

memorant. Decaci meminit Fulcherius, lib. 1, cap.
14; et lib. ii, cap. 1, cui *Melec-Ducac*, et *Duchal*,
seu potius *Duchac* nuncupatur. Exstineto Decaco
principatum Damascenum arripuit *Ababacas*, ejus
frequens occurrit mentio apud scriptores rerum
Hieros, varie tamen hujus elata principis nomen-
clatura. *Tuldequinum* enim vocat Fulcherius, lib.
ii, cap. 51; *Daldequinum*, Tyrius, lib. xi, cap. 20,
23, 25; lib. xii, cap. 6, 8, 12, 16; lib. xiii, cap.
9, 16, 26; lib. xv, cap. 7; *Doldequinum*, Gaute-
rius, *De bell. Antioch.* vocabulis haud multum a
Tectakini voce abludentibus; interdum *Meieiedin*
eidem Tyrio, lib. xvi, cap. 8; *Hertoldin* Alberto
Aq. lib. xi, cap. 4; *Duodechin* et *Dochin* eidem
scriptori lib. xii, cap. 7, 9 et 19, appellatur quæ
videntur nomina ad *Dahiroldin* spectare. Denique
Tegel-Melec interdum dicitur Tyrio, lib. xiv, cap.
17. Vide eundem Tyrium, lib. xxvii, cap. 26;
lib. xxi, cap. 7; et Nicetam in Joan. n. 8.

(51) Τριπόλεως. Tripolitanæ urbis situm, et
adjacentem oppido regionem pluribus describit,
præter rerum Hieros. scriptores Joann. Phocas et
Willebrandus ab Oldenborg. in *Descrip. T. S.*
Gabriel Sionita et Joan. Hesronita in *Syntag.* de
nonnullis Oriental. urbib. cap. 10, post Georg.
Nub. ut et Dom. de Breves in *Itiner.*

primo adventu occupat. Est is vertex pars quædam Libani montis, ubi præterquam quod munitissimus erat castrorum situs, alia etiam affulgebat opportunitas, intercipiendi fontis publici qui de Libano in civitatem Tripolim, ducto per collem istum opere, fluebat. **330** Ex illo jugo dedit ad Augustum litteras Sangeles quibus postquam quid egisset exposuerat, petebat ut manu et arte adjuva natura loci quem insedisset castrum illic prævalidum exstrui curaret: idque ea diligentia quæ occupare posset adventum copiarum e Corosanis, quibus maximis ad Tripolis auxilium brevi venturis sua utique paucitas in jugo muris nudo obsistere non posset. Annuens [his Augustus istius oppidi structuram duci Cypri commendavit; cui dedit negotium ut materiam et artifices talis operis classe quam primum importaret eo ubi erat Sangeles; cujus ductum et præscriptum in delectu loci, designandis muris, et tota molitione novæ urbis sequi omnes et exsequi deberent. Dum Sangeles in hunc modum imminet Tripoli, omnemque indefesso conatu movet funem, quo istam sibi subjiciat civitatem: alio longe animo instinctus Baimundus, cum perægre tulisset auditum nuntium traditæ Tzintzilucæ imperatoris duci Laodiceæ, nec dissimulare curaret amplius quod olim conceptum in imperatore suo haecenus fovebat odium, nepotem suum Tancredum cum copiis ad Laodiceam oppugnandam misit. Accepta Sangeles rei fama, eo sine mora properat, longaque et accurato sermone aggressus Tancredi animum impetrare nunquam ab eo potuit, ut cœptis absistens, Laodiceam Tzintzilucæ relinqueret. Abscedens igitur (quid enim attinebat diutius surdo canere?) ad suam iterum se recipit Tripolitnam Deceleam. Cæterum urgente quam maxime oppugnationem Tancredo, Tzintzilucas redactus in arctas angustias cum frustra et implorasset et expectasset aliquandiu auxilium ab iis qui Cyprum præsidio tenebant; tandem, qua hostili exterius impetu, qua intestino famis malo coactus, deditioem castris pepigit. Dum hæc ita

Ἀ Τρίπολιν διὰ τοῦ πρανοῦ; τοῦ τοιοῦτου βουνοῦ ἐπιχειν. Τηνεκαῦτα δὲ πρὸς τὸν βασιλέα τὰ συμβάντα δηλώσας ἤτεϊτο ἐρυμνότατον δούρωμα (52) γενέσθαι πρὸς τοῦ καταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ Χορσαάν δυνάμεις πλεονας καὶ καταγωνίσασθαι αὐτῆς ὕ. Ὅ δὲ βασιλεὺς τῷ δουκὶ Κύπρου τὴν τοῦ τοιοῦτου πολιχνίου κτίσιν ἀνέετο, ἐπισκῆψας ἵνα διὰ τοῦ στόλου πάντα τὰ συνοίσοντα ταχέως ἐξαποστέλλῃ, καὶ τοὺς τὸ τοιοῦτον πολιχνιον οἰκοδομήσοντας, ἐφ' ὃν ἂν ὁ Σαγγέλης ὑποδείξειε τόπον. Γέγονε τοῦτο τέως. Καὶ ὁ μὲν Σαγγέλης ἐξῴθεν τῆς Τριπέλειος στρατοπεδεύσάμενος, πάντα κάλων κινῶν περὶ τὴν ταύτης ἄλωσιν, οὐκ ἐνεδίδου. Ὅ δὲ γε Βαϊμούντος, τὴν τοῦ Τζιντζιλοῦχης εἰσέλευσιν εἰς Λαοδικεῖαν μεμαθηκώς, τὴν ἐχθρὰν ἦν πάλοι κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐγκυμονήσας εἶχεν εἰς τοῦμφανὲς ἐξαγαγὼν μετὰ δυνάμειος ἀποχωρήσας τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Ταγγρὲ κατὰ τῆς Λαοδικεῖας; (53) ἐκπέμπει ταύτην πολιορκήσοντα. Τῆς δὲ περὶ τοῦτου φήμης; μέχρι καὶ ἐς τὰς τοῦ Σαγγέλης διαδραμούσης; ἀκοάς, εὐθὺς μὴδὲ μικρὸν τι μελλήσας οὗτος καταλαμβάνει τῆς Λαοδικεῖαν, καὶ λόγους συνείρει πρὸς τὸν Ταγγρὲ διὰ παντοίων λόγων συμβουλεύων αὐτῷ τῆς τοῦ κάτρου πολιορκίας ἀποσχέσθαι. Ὡ; δὲ πολλὰ μετ' αὐτοῦ κοινολογούμενος καταπειθῆ τοῦτον οὐκ εὐρίσκειν, ἀλλ' ἀντικρὺς ἄδειν ἐδόκει παρὰ κωφῶ, ἐκείθεν παλινωστήσας καταλαμβάνει αὐθις τὴν Τρίπολιν· ἐκεῖνος δὲ οὐδοποσοῦν τῆς πολιορκίας ἀρτίστατο. Ἰδὼν οὖν ὁ Τζιντζιλοῦχης τὴν ὁρμὴν τοῦ Ταγγρὲ, καὶ ὡς ἐν στενωπῶ τὰ κατ' αὐτὸν συνελαιύνεται, βοήθειαν ἐκείθεν ἤτεϊτο. Βραδυόντων δὲ τῶν ἐν τῇ Κύπρῳ, εἰς ἀμηχανίαν ἐλθὼν, τὸ μὲν ἀπὸ τῆς πολιορκίας, τὸ δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ λιμοῦ πιεζόμενος, προδοῦναι τὸ κάστρον ἤτεϊστατο. Τοῦτων οὕτω τελουμένων, ἐπεὶ τετελευτηκότος τοῦ Γοντοφρὲ ἕτερον ἔδει πάλιν ρῆγα γενέσθαι τὸν ἐκεῖνου ἀναπληροῦντα τόπον, εὐθὺς οἱ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις Λατῖνοι μεταεκαλοῦντο τὸν Σαγγέλην (54) ἀπὸ τῆς Τριπέλειος ρῆγα τῶν Ἱεροσολύμων ποιῆσαι ἐθέλοντες. Ὅ δὲ ἀνεβάλλετο τέως τὸν ἐκεῖσε ἀπέλευσιν. Εἰσελθόντος; οὖν εἰς τὴν μεγαλόπολιν (55), ἐπεὶ ἀναβαλλόμενον

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵² αὐτοῦς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(52) *Ὁδύρωμα*. Raimundus, capta Tortosa, anxius quomodo Christiani nominis **375** hostes a finibus istis propulsaret, concilium cepit de obsidenda Tripoli, cumque parum in eo conatu proficeret, quod civibus subinde auxilium submitteretur a Babylone, Ascalone, et Sagitta, et Sur, novum præsidium, secundo ab urbe milliari in colle quodam fieri decrevit, a quo semper urbi adversaretur, et ad quod sui assidue protectionis causa ab hostili impetu repedarent. Præsidio nomen inditum *Montis Peregrinorum*, eo quod peregrinis et Christianis militibus illic maximum contra gentilium vires semper haberetur. Hæc ferme Albertus Aq. lib. ix, cap. 32; Tyrius, an. 1103, lib. x, cap. 27; Fulcher. lib. ii, cap. 33. Græcos Raimundo in illo ædificando operam suam locasse silent prorsus nostri.

(53) *Κατὰ τῆς Λαοδικεῖας*. Laodiceam Græcis

D redditam tentarat Boemundus, ut auctor est Albert. Aq. lib. vi, cap. 55, 55 et seq. eamque tandem, dum idem princeps detineretur in vinculis, expugnavit Tancredus sub an. 1092; Albert. Aq. lib. x, cap. 9; Guibert. lib. vii, cap. 34; Fulcher. lib. ii, cap. 12; *Gesta Francor.* cap. 51, 53; *Hist. Hieros.* pag. 605; Tyrius, lib. x, cap. 23; Jacob. de Vit. lib. i, cap. 44.

(54) *Μετῆκαλοῦντο τὸν Σαγγέλην*. Post Gothofredi mortem regnum Hierosolymitanum Raimundo delatum non tradunt nostri, si bene memini, sed captis statim Hierosolymis, quod ille respuerit, ut narrat Raimundus de Agiles, Albert. Aq. lib. vi, cap. 53; et Tyr. lib. ix, cap. 3. At Villhard. n. 136, regio isti titulo inhiasse Raimundum scribit, antequam Gothofredus in principem electus esset.

(55) *Εἰς τὴν μεγαλόπολιν*. Quo una cum Normanniæ et Flandriæ comitibus, qui reditum in

αὐτὸν οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐγνώκεσαν, μεταπεμφθέντες αὐτὸν ἐν Βαλδουίνου περὶ τὴν Ἔδεσαν τότε ἐνδιαιτρίβοντα, βῆγα Ἱεροσολύμου κατέστησαν. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς τὸν Σαγγέλην ἀσμένως ἀποδεξάμενος ἐπέειπε τὸν Βαλδουίνου μαθητὴν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀρχὴν ἀναδέξασθαι, παρακατεῖχε μὲθ' αὐτοῦ. traheret nullam certam spem faciens sui Hierosolymam adventus, Hierosolymenses Galli Balduinum evocatum Edessa regem suum creant. Imperator Sangelis ad se adventu prius delectatus, ubi postmodum Balduini electionem audivit, eo sibi putavit faciendum impensius ut talem apud se virum retineret.

Ὅπρηνικα καὶ τὸ τῶν Νορμάνων φασάτον⁸⁰ κατέλαβεν, ἡγεμόνας ἔχον ἀδελφοὺς δύο, Φλάντρως (56) καλουμένους, οἷς πολλὰ πολλάκις ὁ βασιλεὺς συμβουλευόμενος τὴν αὐτὴν τοῖς προλαβοῦσι φασάτοις⁸¹ ὀδεῦσαι, καὶ διὰ τῶν παραλίω τὰ Ἱεροσόλυμα καταλαβεῖν, καὶ οὕτω τῶ λοιπῷ στρατεύματι τῶν Λατίνων ἐνωθῆναι. Πειθομένους τούτους οὐχ εὐρίσκειν, ἅτε τοῖς Φράγγοις ἐνώθηται μὴ βουλομένους ἀλλ' ἐτέρων ὀδεῦσαι ὁδὸν διὰ τοῦ ἀνατολικοῦ, καὶ κατευθῆναι χωρῆσαι τοῦ Χοροσάν (57) οἰομένους κατασχεῖν τὸ τοιοῦτον. Ὁ δὲ βασιλεὺς πάντῃ ἀσύμφορον τοῦτο γινώσκων καὶ τὴν ἀπώλειαν μὴ θέλων τοῦ τοσούτου λαοῦ (πεντήκοντα γὰρ ἦσαν χιλιάδες ἰππέων ἀνδρῶν, καὶ ἑκατὸν πεζῶν), ἐπέειπε μὴ πειθομένους τούτους ἑώρα, τὸν δεύτερον δ' φασί πλοῦν ἐρχόμενος, τὴν Σαγγέλην (58) καὶ τὸν Τζίταν συνεχέμπει τούτοις, ἐφ' ᾧ συμβουλεύειν τε τὰ συνοίσοντα, καὶ τῶν παραλόγων ἔρμων ὡς ἐνδὸν ἀνασειράζειν αὐτούς. Διαπεραιωθέντες οὖν τὴν τῆς Κιθωτοῦ πορθμὸν καὶ πρὸς τὴν Ἀρμενιακὴν ἐπιχειροῦμενοι τὴν Ἄγκυραν καταλαβόντες ἐξ ἐφόδου ταύτην κατέσχον· καὶ οὕτω τὸν Ἄλιν διαβάτες, πολίχνιον τι κατέλαβον. Ἐπει δὲ τοῦτο Ῥωμαῖοι κατεῖχον θαρρήσαντες, καὶ τὴς ἱερὰς ἐπεδυθέντες οἱ ἱερεῖς στολάς, Εὐαγγελίον τι καὶ σταυροὺς κομιζόμενοι, ὡς Χριστιανοὶς τούτοις προσήσαν. Οἱ δὲ ἀπανθρώπως καὶ ἀπηνῶς οὐ τοὺς ἱερεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν Χριστιανῶν ἀναιροῦσι, καὶ ἀφροντίστως τοῦ λοιποῦ ὡς πρὸς Ἀμάσειαν ἀπνεύσαντες τὴν ὀδοπορίαν ἐποιοῦντο. Οἱ δὲ Τούρκοι ἐμπειροπόλεμοι ὄντες, προκαταλαβόντες τὰς κώμας πάσας καὶ τὰ χορτάσματα πάντα ἐνέπρησαν, ἐφαχότες δὲ τούτους ὀξέως προσέβαλον. Δευτέρα δὲ ἦν (59) καθ' ἣν ὑπερίσχυσαν τούτων οἱ Τούρκοι. Καὶ τηγιαυατα αὐτοῦ που κατα-

flerent extincto forte Gothofredo Latini qui Hierosolymis erant consultatione instituta de successore regis defuncti deligendo, Sangelem Tripoli accersunt, regnum ei Hierosolymitanum deferre cupientes. At ille usque cunctabatur, adeo ut etiam Constantinopolim retrocederet, ubi cum moras traheret nullam certam spem faciens sui Hierosolymam adventus, Hierosolymenses Galli Balduinum evocatum Edessa regem suum creant. Imperator Sangelis ad se adventu prius delectatus, ubi postmodum Balduini electionem audivit, eo sibi putavit faciendum impensius ut talem apud se virum retineret.

Hac vice rerum peruenit Constantinopolim Normanicus exercitus ductores habens fratres duos Flandrenses dictos. His magnopere suadebat imperator ut priorum et ipsi exercituum vestigiis insisterent, et per maritimas regiones Hierosolymam proficiscentes Latinis quæ jam erant illic sese copiis adjungerent. Verum hæc ipsis utique probari nunquam potuere certis animo non jungera se Gallis, nec societatem inire cum illis prædæ gloriæ, sed novum campum propriæ virtuti querere; viamque intentatam adhuc Latinorum armis, recta per orientalem limitem capessere Corosanum versus, cujus etiam regiæ urbis expugnationem depraedationemque jam spebus præcipiebant. Facile sentiebat imperator quam non dubiam in perniciem ista consilia vergerent: tamen quia durum erat et inutile capitibus invictæ pertinaciæ sanum sine fine sine fructu oggerere consilium, cessit aliquando: et ne tum quidem immemor humanitatis, quam secundam inire potuit viam consulendi hospitibus, priori exclusus vitio ipsorum, cupidè arripuit simul et provide. Miserans siquidem et quantum in ipso erat prohibere satagens interitum tantæ multitudinis (erant quinquaginta millia equitum; peditum centum millia), Sangelem et Tzitam cum ipsis misit, negotio utrique dato suadendi meliora in occasionibus, et intempestivos gentis præferocis impetus qua vi quaque arte valerent catenus coercendi ne in exercitus totius exitium ruerent. Trajecto igitur Ciboti freto versus Armeniacum proveci limitem, Ancyram capiunt. Hali deinde anne transito, cuiusdam se oppidulo admovent: quod cum a Romanis incoleretur cives a Christianis nihil mali veriti occurrunt Normanis obviam sacris induti vestibus,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ φασάτον. ⁸¹ φασάτοις.

Car. Dufresni Du Cangii notæ.

patriam parabant, secesserat sub an. 1100, paulo ante extinctum Gothofredum. Albert. Aq. lib. vi, cap. 53; lib. viii, cap. 5, 6, 7; Fulcher. lib. i, cap. 20; Orderic. Vital. lib. x, pag. 779.

(56) Φλάντρως. Expeditionem Longobardorum intelligit, quibus adjuncti non pauci e Germania et Gallia comites, qui ea tempestate Constantinopolim pervenerunt. De hac Albert. Aq. lib. viii, cap. 5, 6 et seq. Tyr. lib. x, cap. 12 et 19; Mathæus Paris. et alii. At nullos ibi e Normannia comites agnoscunt scriptores, neque exercitus ductores Flandrenses duos, quos hic Anna comminiscitur; nisi fortassis in ista fuerint expeditione Philippus et Willelmus, Roberti comitis Flandriæ fratres, de quibus Meier.

an. 1104 et 1109.

(57) Χοροσάν. Albertus Aq. lib. viii, cap. 7: *Dicentes se etiam regnum Choroazan vi intrare, ac Boemundum de captivitate Turcorum aut extorquere, et liberare, aut in virtute sua civitatem Baldach, qua est caput regni Choroazan, obsidere et destruere.*

(58) Σαγγέλην. Consulendus præter Albert. Aq. lib. viii, cap. 7, Orderic. Vital. lib. x, pag. 789 et seq., ubi totam hanc Longobardorum et Aquitanorum expeditionem, variasque a Turcis nostris illatas clades accurate commemorat.

(59) Δευτέρα δὲ ἦν. Accidit clades ista circa Junium mensem an. 1101 Albert. Aq. lib. viii, cap. 15 et seq.

Evangelium et crucez manibus præferentes. Eos nihilominus importuni Barbari plius quam hostiliter excipiunt et non solum sacros ministros fanaticæ, sed cæteram quoque Christianam turbam serena crudelitate contrucidant, talique imbuti scelere ac cruore sacrilegi cepta via securi procedebant Amaseam versus, quando experientissimi bellorum Turci arctare primum cepere advenis annonam; oppidis quippe ac locis per quæ transituros norant, mature præoccupatis, etiam herbas, camporum et animantium pabula igni corruperant. Nec his contenti accedunt cominus Latinamque aciem lacesunt. Feria erat secunda. Pugna committitur prævalentibus Turcis. Qui Latinis loco pulsus campi Domini, vallum ibidem figunt deponuntque sarcinas. Postridie iterum ambo exercitus concurrunt. Cæterum ita locis præoccupatis circum undique tabernaculisque lato circuitu expansis Latinis Turci concluderant, ut nec annonæ aut pabulationis causa prodire quoquam, nec iumenta equosve potum ducere liceret. Quorum sensu incommodorum ac præsentis conspectu supremi exitii Galli velut desperabundi, at non inultam passuri necem cum armis in hostes ruunt. Quarta erat feria. Confictus miscetur atrox. Neque jam arcubus aut longis hastis, sed admotæ ad manus prælio strictis cominus ensibus Turci Normanos elto vertunt. Hi propria in castra compulsi consilii cujus erant jam inopes auctorem videlicet quærebant. **332** Nec aderat imperator, ille olim apretus consiliarius, cum sana et nunc sero comprobata suaderet. Quod restabat adeunt sibi datos ab ipso viæ comites Sangelem et Tzitiam quid opus censerent facto percontantes; ac nunquid esset illic in proximo quæpiam imperatoris ditiosis regio in quam habere tutum receptum possent? Mox sarcinis et tabernaculis relictis peditatuque omni, cæteri equis invecti quam incitatissime currunt ad partem maritimam Armeniaci limitis et Pauracen. At Turci primum irruentes in castra, cuncta diripiunt. Mox ad insequendum fugientes versi, peditatum primum omnem internecone delent: quosdam etiam ex aliis Talia Turcorum in Normanos facinora fuere. C

Porro Sangeles et Tzitas cum residuis equitibus paucis Constantinopolim reversi sunt. Exceptit eos imperator benignissime, pecuniisque liberaliter donatos, ac quiete idonea refectos optare jussit quem mallent in locum ire. Hierosolyma se cupere dixerant. Eos igitur iterum munifice donatos imponit navibus, ducendosque quo volebant navarchis tradit, omnia ipsis ex eorum sententia indulgens. Sangeles autem exorato ab aula discessu Constantinopoli Tripolim repetens suum illic exercitum revisit, incumbitque nihilo secius in veterem spem cupidiori conatu quam unquam civitatis illius quam mire concupierat subigendæ. Verum intervenit le-

σκηνώσαντες χάρακά τε πηξάμενοι, τὰς σκευὰς ἐναπέθεντο. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν αὖθις ἄμφω ἐμάχοντο τὰ στρατεύματα. Οἱ δὲ Τοῦρκοι κυκλοτέρως κατασκηνώσαντες, οὐ χερταγωγίας χώραν τοῦτοις ἐδίδουν, οὔτε μὴν τὰ ὑποζύγια καὶ τοὺς ἵππους ἐμποτὸν ἐξάγειν συνεχώρουν. Τῆν ἑαυτῶν οὖν πανωλεθρίαν ἐπ' ὀφθαλμοῖς ἤδη ὄρωντες οἱ Κεῖλοι, τῆς ἑαυτῶν ζωῆς ἀφειδήσαντες, τῇ μετ' αὐτὴν, τετρὰς δὲ ἦν, καρτερῶς ὀπλισάμενοι, τὸν μετὰ τῶν Βαρβάρων ἀνεδέξαντο πόλεμον. Οἱ δὲ Τοῦρκοι εἰς χεῖρας τοῦτους ἔχοντες οὐκ ἔτι μετὰ τῶν δοράτων οὐδὲ διὰ τῶνων πρὸς αὐτοὺς ἀπεμάχοντο, ἀλλὰ τὰ ξίφη σπασάμενοι, καὶ τῶν κουλεῶν ἐξεκύσαντες, ἀγχέμαχον τὴν μάχην ἐποιούνοτο, καὶ παρευθὺ τρέπουσι τοὺς Νορμάνους. Οἱ δὲ καταλαθόντες τὴν ἴδιον χάρακα, Β σύμβουλον ἀνεζήτουν. Ὁ δ' ἄριστος αὐτοκράτωρ ἐτὰ λῶνα τοῦτοις ὑποτιθέμενος καὶ μὴ εἰσακουσθεὶς οὐ παρῆν. Λοιπὸν ἐπὶ τὴν τοῦ Σαγγελῆ καὶ τοῦ Τζίτα γνῶμην καταφεύγουσιν. Ἄμα δὲ καὶ εἰ χώραις τῶν ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα πλῆσιον παράκειται ἐπυρθάνοντο ἀναζητούντες αὐτὴν. Καὶ δὴ τὰς τε σκευὰς καὶ τὰς σκηνὰς καὶ τὸ πεζὸν ἅπαν αὐτοῦ που καταλιπόντες, τοῖς ἰδίους ἵπποις ἐποχηθέντες, ὡς εἶχον τάχους πρὸς τὰ παρὰ θάλασσαν τοῦ Ἀρμενιακοῦ καὶ τῆς Πουράκης ἕθειον. Ἐπεισπεσόντες δ' ἄθρόον οἱ Τοῦρκοι τοῦτων τῷ χάρακι πάνσο ἀφελίοντο. Ἐἶτα κατόπιον τοῦτων διώξαντες τὸ πεζὸν ἅπαν ἐφθακότες ἀνέλιον, τινὰς δὲ καὶ κατασχόντες, πρὸς τὸν Χοροσᾶν δεῖγμα ἀπήγαγον.

cum sana et nunc sero comprobata suaderet. Quod restabat adeunt sibi datos ab ipso viæ comites Sangelem et Tzitiam quid opus censerent facto percontantes; ac nunquid esset illic in proximo quæpiam imperatoris ditiosis regio in quam habere tutum receptum possent? Mox sarcinis et tabernaculis relictis peditatuque omni, cæteri equis invecti quam incitatissime currunt ad partem maritimam Armeniaci limitis et Pauracen. At Turci primum irruentes in castra, cuncta diripiunt. Mox ad insequendum fugientes versi, peditatum primum omnem internecone delent: quosdam etiam ex aliis Talia Turcorum in Normanos facinora fuere. C

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ τῶν Τοῦρκων κατὰ τῶν Νορμάνων ἀνδραγαθήματα. Ὁ δὲ γε Σαγγελῆ καὶ ὁ Τζίτας μετὰ τῶν καταλειφθέντων ὀλίγων ἱππέων τὴν βασιλεύουσαν (60) καταλαμβάνουσι. Δεξάμενος δὲ τοῦτους ὁ αὐτοκράτωρ καὶ χρήματα δούς ἱκανὰ καὶ διαναπαύσας, ἤρετο ὅπου τοῦ λοιποῦ αἰρετὸν αὐτοῖς ἀπέναι. Οἱ δὲ τὰ Ἱεροσόλυμα ἐπιζήτησαν. Φιλοτιμησάμενος οὖν αὐτοὺς διαψιλῶς, διαποντίους ἐκπέμπει, τῇ αὐτῶν γνῶμῃ τὸ πᾶν ἀναθέμενος. Ὁ δὲ γε Σαγγελῆς ἐκ μεγαλοπόλεως ἐξελεθῶν τὴν πρὸς τὸ οἰκεῖον στρατεύμα ἀνεζήτησε ἀπέλευσιν, καὶ δὴ καταλαμβάνει αὖθις τὴν Τρίπολιν, χειρῶσασθαι ταύτην γλιχόμενος. Μετὰ ταῦτα δὲ νόσῳ θανα-

σὶμφ (61) περιπεσῶν καὶ πνέων τὰ ἔσχατα μετα-

Variæ lectiones ex cod. Coislın.

¹¹ Deest vox αὖθις. ¹² ὀφθαλμῶν. ¹³ Deest vox καὶ. ¹⁴ ἐπεζήτησαν. ¹⁵ περθῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(60) Τὴν βασιλεύουσαν. Albert. Aq. lib. viii, cap. 17. 22; Orderic. pag. 792, lib. x.

(61) Νόσῳ θανασίμφ. Moritur Raimundus comes Tolosanus in castro montis Perégrinorum pridie

Kal. Mart. an. 1105; Tyr. lib. ii, cap. 2; Albert. Aq. lib. ix, cap. 32; Fulch. lib. ii, cap. 29 et 38; Gesta Franc. cap. 54; Hist. Hieros. an. 1105; Castellus, lib. ii Hist. Tolos. cap. 1.

πεμφόμενος τὸν ἀπὸ τοῦ ἀνεψίου Γελλεῖμον (62) ὡς περ ἅπαντα τὰ ἐπ' αὐτοῦ κατασχεθέντα κάστρα τοῦτ' ἀπεχάριστο ἡγεμόνα καὶ ἀρχηγὸν τῶν αὐτοῦ ταγμάτων⁹⁷ καταστήσας. Τούτου τοίνυν τὴν τελευταίην μεμαθηκὸς ὁ αὐτοκράτωρ εὐθὺς πρὸς τὸν δοῦκα Κύπρου διὰ γραμμάτων ἐδῆλωσεν ἵνα Νικήταν τὸν Καλίντζην μετὰ χρημάτων ἰκανῶν πρὸς τὸν Γελλεῖμον ἐκπέμψῃ, ἐφ' ᾧ ὑποποιήσασθαι τε αὐτὸν καὶ παρασκευάσαι ὀρωμοκίνας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα πλὴν βεβαίαν φυλάξει εἰς αὐτὸν καὶ ὅποιαν ὁ ἀποθεβιωκὸς θεὸς αὐτοῦ Σαγγέλης μέχρι τέλους ἐτήρησεν. Εἶτα μεμαθηκὸς ὁ αὐτοκράτωρ καὶ τὴν τῆς Λαοδικείας παρὰ τοῦ Ταγγρῆ κατάσχεσιν, πρὸς τὸν Βαϊμούντον γράμματα ἐκτίθει οὕτως περιέχοντα Ἐὖ ὄρκια οἶδας καὶ τὰς ἐπαγγελίας, ἃς οὐκ' αὐτὸς ἴσως, ἀλλὰ καὶ ἅπαντες πρὸς τὴν βασιλείαν Ῥωμῶν ἐποιήσαντο. Νῦν δὲ αὐτὸς πρῶτος παρασποδίσους, τὴν Ἀντιόχειαν κατέσχευε, καὶ ἅλλ' ἅτα φρούρια, ὑποποιήσάμενος καὶ αὐτὴν δὴ τὴν Λαοδικείαν. Ἀπὸ στήθεϊ τοίνυν τῆς πόλεως Ἀντιόχου⁹⁸ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων δίκαιόν τι πρῶγμα ποιῶν, καὶ μὴ θέλει πολέμους ἄλλους καὶ μάχας κατὰ σπουτοῦ ἐρεθίσκειν. Ὅτι δὲ γε Βαϊμούντος τὰς βασιλικὰς ὑπαναγνοὺς γραφὰς ἐπειδὴ μὴ τῷ συνήθει ψεῦδει χρῆσασθαι οἶός τε ἦν, τῶν πραγμάτων ἀριδῆλως τὴν ἀλήθειαν ἐλεγχόντων, πρὸς τὰ γραφέντα τῷ φαινομένῳ κατένευσεν. Αἰτίαν μέντοι τῶν κακῶς παρ' αὐτοῦ πραχθέντων εἶναι τὸν αὐτοκράτορα ἔλεγε ἡ γράφας ὡς ὅτι ἐρῶ τοῦτ' αἰτίας, ἀλλὰ σὺ ὑποσχόμενος (63) γὰρ κατόπιον ἡμῶν μετὰ δυνάμει ἐρχέσθαι κολλῆς, οὐκ ἠθέλησας τὴν ὑπόσχεσιν ἔργοις πιστώσασθαι. Ἡμεῖς δὲ τὴν Ἀντιόχειαν (64) καταλαβόντες καὶ ἐπὶ τρισὶ μῆσι πολλὰ μογήσαντες πρὸς πολεμίους ἀπεμα-

A thalis languor, ex quo jam pene supremum spirans, Gulielmum ad se vocat nepotem suum eique omnes a se captas arces velut quamdam hæreditatem legat: copiis insuper eundem suis ac cohortibus militiæque cunctæ duceum loco sui prædicat. Illius morte Augustus comperta, litteras statim dat ad duceum Cypri, mandans ut prope Nicetam Calintzen cum multis pecuniis ad Gulielmum mittat, dato illi negotio ut conciliare imperatori juvenem curet, persuadereque ipsi ut imitari defunctum patrum fide tum juranda tum usque ad extremum spiritum Augusto præstanda, velit. Inde item Augustus audita deditione Laodiceæ Tancredo facta, has ad Baimundum litteras scripsit: Scis tute profecto ipse ac præclare recordaris quid tu comitesque vestri nobis jurati promiseritis. Quo magis miror te omnium primum prorupisse in isfractionem manifestam fœderis tam sancti, quo vestra gens ac natio his in terris militans Romano imperio devincta solemmiter est. Nam et Antiochiam occupasti contra religionem istam et alias arces quascunque tui juris facere potuisti, pari perfidia hodieque obtines: ipsamque adeo Laodiceam. Resipisce igitur vel sefo, et æqui ac jurisjurandi reverentia concepta, male invasam Antiochiam, arcesque reliquas **333** contra fas occupatas redde: neque committas ut perseverantia injuriæ nova contra te bella, justasque iras prorites in tuam perniciem. Hæc legens Baimundus veritate deprehensus et conscientia, reniti subito non potuit; sed primum ipsi ac simplicem annutum evidentia rerum ipsa furata vel invito est, quantum qui vultum ejus spectarunt dum legeret, observare potuerunt. Nec ab ista confessione scripta recesserunt, quibus jurasse se confessus, nec inficiatus delinere nihilominus captas arces, sic tamen

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁷ πραγμάτων. ⁹⁸ Ἀντιοχείας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(62) Γελλεῖμον. Willelmus, cognomento Jordanis, Raimundi Tolosani comitis **376** ex sorore nepos, ab avunculo in montis Peregrini dominio hæres constituitur; Albert. Aq. lib. ix, cap. 50; *Gesta Franc.* cap. 54; *Hist. Hieros.* an. 1105; Tyr. lib. ii, cap. 2. Willelmi familiam attingit idem Albertus dum comitem de Sartengis nuncupat; hoc enim vocabulo expressit Gallicum de Cerdaigne, vel Hispanicum de Cerdana, seu Ceritaniam. Duxerat quippe in uxorem Willelmus Raimundi, Ceritanie in Hispaniæ limite comes, Pontii III, Tolosani comitis, filiam, Raimundi Sanctægidiani sororem. Ex quibus nuptiis nati Willelmus, Jordanis dominus montis Peregrini, et Bernardus-Willelmi Ceritanie post fratrem comes. Obiit vero Willelmus an. 1108, uti habent Albertus Aq. lib. ii, cap. 15; Fulcher. lib. ii, cap. 39; *Hist. Hieros.* an. 1108; Tyrius, lib. ii, cap. 9; Surita in Ind. an. 1105, et Andreas Bosch lib. *Del titoli de honor de Catalun.* lib. ii, cap. 22. Miror viros eruditos et oculos, qui stemma comitum Tolosanorum contexuerunt, de comitis Sanctægidiani sorore siluisse. Comitatus vero Ceritanie terminos hic damus, uti describuntur in Charta Jacobi regis Aragonum, x Kal. Sept. an. 1262, qua Jacobo filio regnum Majoricarum et comitatus Rossilonis et Ceritanie concedit: Est

etiam sciendum quod termini Ceritanie sunt isti, videlicet de Pincen usque ad Pontem de la Corba, et tota vallis de Ripis cum suis terminis et bajulia est de dominatione Ceritanie, et extenditur ex parte Burquandani usque ad Rocam Saucam, et totum dominium de Valespir cum pratis est de pertinentiis comitatus Ceritanie, et extenditur usque ad collem Bares, et sicut Serra hoc scindit usque ad collem de Pavissars, et de ipso colle de Pavissars usque ad Caput de Crucibus.

(63) Ὑποσχόμενος. Sponderat enim Alexius cruce signatos assecuturum se cum idoneo exercitu, ut est apud Guibertum, lib. iii, cap. 3, idque Alexio non semel objectum a nostris, et quod pacia conventa violaverat prior, narravit Baldricus, l. iv, pag. 122; Tyrius, lib. vii, cap. 20; et Petr. Diac. lib. iv *Chron. Casin.* cap. 11.

(64) Ἀντιόχειαν. Albertus Aq. lib. v, cap. 2: Juraverunt enim sibi (Alexio) ut si caperetur Antiochia, quia de regno ejus erat, sicut Nicæa, cum omnibus castellis et urbibus ad regnum ejus pertinentibus sibi suæque majestati reservarent. Hinc falli constat Guibertum, lib. iii, cap. 3, scribentem Baimundo promissam ab Alexio Antiochiam, dum adhuc Constantinopoli moraretur. Vide Tyrium, lib. xiv, cap. 25, et infra, pag. 405.

excipiebat, culpam in Augustum conferens eorum quæ ipse perperam egerat : *Quod arces non reddimus, non nos, inquit, sed tu in causa es. Pollicitus enim venturum te post nos cum validis copiis, fidem verborum factis præstare noluit; neglexistisque nos cum periculis extremis et ærumnis conflictantes, per trimestrem obsidionem Antiochiæ: quo toto tempore præter infestationes nunquam remissas pertinacissimorum hostium, etiam famem sustinuimus, quæ et senum memoriam et juvenum ac virorum constantiam vinceret. Nam nec nostrorum quisquam similem se aliquando calamitatem ejus generis memineral expertum: et ex iis plurimi cibi vetitis atque infandis ora polluere magno malo sunt coacti. Interim sane dum egregius a te nobis assignatus expeditionis comes, belli socius, Taticius ille fidissimus majestati tuæ, tali nos tempore, atque articulo periculi deseruit. At non deseruit Deus, cujus ope admirabili post vestrorum recessum, supervenientes a Corosane in Antiochenorum auxilium innumerabiles copias prælio vicimus. Quæ cum ita sint, cui videri æquum possit, nos ea quæ magnis ac multis nostris laboribus sudoribusque comparavimus, abjicere tam facile, ac eripi nobis sinere?*

His literis legatorum reditu ad se perlatis a seque perlectis imperator, facile agnovit rediisse hominem ad ingenium prius, excussa simulatione: planeque illum ipsum et eundem esse Baimundum nunc cum maxime, quem tam atroces olim secum exercuisse inimicitias memineral. Quocirca necessarium duxit violentis ejus occurrere ausibus, et limites imperii Romani talibus munire præsiidiis, quæ impetum vehementis hostis possent frangere. Delegit ad hoc Butumiten quem ire jussit in Ciliciam cum copiis lectissimis, atque adeo flore ipso militiæ Romanæ, vires omnes fortissimos et experimentis magnis probatæ virtutis. Erant in iis Bardas et Pocillatorum princeps Michael, florentes ætate juvenes et prima lanugine malas signantes: quos a prima ætate imperator nutrios apud se, imbuere rudimentis militaris artis per seipsum tanti duxerat, heroica puerorum indole, studioque sui ac fide majore delectatus. Cum his et alios mille generosissimos eximiosque bellatores partim Gallos partim Romanos tradit Butumitæ jubens eos submittere se illi et obtemperare in omnibus, simul etiam pro peculiari fide ipsorum illis mandans ut omnium quæ acciderent in momenta singula indicium statim ad imperatorem deferrent per arcanas litteras. Porro hac expeditione sic adornanda discernendaque cupiebat Augustus firmare sibi possessionem Ciliciæ **334** totius, provinciæ in primis opportunæ ad ea consilia quæ tum mente agitabat de Antiochia. Cæterum profectus Butumites cum his copiis, ubi ad urbem Attali pervenit, satis eo itinere expertus contumaciam Bardæ et Archiænochoi Michaelis, qui ambo favore principis præsumidi, obtemperare ipsi recusabant; et veritus ne

Α χόμεια, και λιμὸν ὁλον οὐδεὶς που⁹⁹ τῶν ἀνθρώπων τεθέεται, ὡς τοὺς πλείστους ἡμῶν καὶ ἀπ' αὐτῶν ὑπέρ¹ τοῦ νόμου ἀπηγορευμένων κρεῖων βεβρωκέναι. Ἐφ' ἰκανὸν δὲ ἐγκαρτερούντων ἡμῶν, καὶ αὐτὸς ὁδοθεὶς ἡμῖν εἰς ἀρωγὴν πιστότατος οὐκ ἐτήρης τοῦ σοῦ κράτους Τατίκιος οὕτω κινδυνεύοντας καταλιπὼν ἡμᾶς ἤχρητο. Εἰλομεν δὲ τὴν πόλιν παραδόξως καὶ αὐτὰς τὰς ἀπὸ τοῦ Χοροσᾶν εἰς ἀρωγὴν τῶν Ἀντιοχέων καταλαβούσας δυνάμεις, κατετροπωσάμεθα. Καὶ πῶς δικαιοῦν ἔσται ἄπερ οὐκείους ἰδρῶσι καὶ πόνοις ἐκτεθᾶμεθα, ῥαδίως οὕτως ἀποποιήσασθαι.

Β Ἵποστρεψάντων δ' ἐκειθεν τῶν πρέσβων, ὡς τὰς τοῦ Βαϊμούντου ὑπανεγνώ γραφάς, διαγνοὺς αὐτὸν ἐκεῖνον αὐθὶς εἶναι τὸν Βαϊμούντον μηδοπωσοῦν ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβληθέντα, δεῖν ἔγω τῶν ὀρίων τῆς βασιλείας Ῥωμαίων ἀντέχεσθαι, καὶ τὴν ἀκάθεκτον αὐτοῦ ὄρμην ὡς ἐνὸν ἀνακόπτειν. Δυνάμεις τοίνυν πολλὰς μετὰ τοῦ Βουτουμίτου κατὰ τῆς Κιλικίας ἐξέπεμψε, καὶ τὸ ἐλλογιμώτατον τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου, ἄνδρας μαχιμωτάτους καὶ ἄρεος ὑπασπιστὰς ἅπαντας, καὶ αὐτὸν δὴ τὸν Βάρδαν καὶ τὸν ἀρχιοιοχόν Μιχαὴλ (65) ἀκμάζοντας καὶ ἀρτιφεῖς τὸ γένειον. Οὐδ' νηπιόθεν προslaδόμενος ὁ αὐτοκράτωρ καὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐκπαιδεύσας ὡς εὐνοστέρους τῶν ἄλλων, τῷ Βουτουμίτῃ παραδίδωσι μεθ' ἐτέρων χιλίων ἀνδρῶν γενναίων Κελτῶν καὶ Ῥωμαίων, ἐφ' ᾧ συμπαρμαρτεῖν τε αὐτῷ καὶ ὑπέκειν ἐν ἅπασιν, ἅμα δὲ καὶ τὸ τυχόν τῶν καθ' ὥραν ξυμπιπτόντων δι' ἀπορρήτων γραμμῶν δηλοῦν αὐτῷ. Ἐσπευδε δὲ τὴν ἅπασαν χώραν τῆς Κιλικίας κατασχέειν ἐντεῦθεν ῥῆον τὰ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ἐξαρτῆ. Ἀπάρας οὖν ὁ Βουτουμίτης σὺν θλαῖς δυνάμει, καὶ περὶ τὴν Ἀττάλου (66) ἐφθακῶς, ἐπεὶ τὸν Βάρδαν καὶ τὸν ἀρχιοιοχόν Μιχαὴλ μὴ ὑπέκοντα; ἑώρα τῷ τούτου θελήματι ἵνα μὴ καὶ τὸ ὀπλιτικὸν συμβαῖη στασιάζειν, κίχ τούτου κενόσπουδος ἡ σπευδῆ τῷ Βουτουμίτῃ γένηται καὶ ἀπρακτος τῆς Κιλικίας; ἀποπεμφθεῖ, παραχρῆμα τὰ περὶ τούτου δηλοῖ τῷ αὐτοκράτορι, τὴν μετ' αὐτῶν συνδιατριβὴν παρατιμῶμενος. Ὁ δὲ τὰς ἐκ τῶν τοιούτων εἰσθυίας γίνεσθαι βλάβας γινώσκων, γοργῶς ἐφ' ἐτέραν ὑπέθεσεν τούτους τε καὶ ὀπόσους ὑπόπτους εἶχε διὰ γραμμῶν προὔτρέπετο ἵνα τὴν Κύπρον τάχιον καταλάβόντες, τῷ Εὐφοροδηνῷ Κωνσταντίνῳ τὴν δουρικτὴν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁹ πω. ¹ ὑπό.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(65) Μιχαήλ. Dignitate pincernam, de quo pag. 242.

(66) Τὴν Ἀττάλου. Ἀττάλειον, Pamphyliae metropolis in themate Orientali apud Constant. Por-

phyrog. quam æcum expugnavit Iconiensis sultanus an. 1212, ut est in Chron. Altisiod. Describitur vero a Tyrio lib. xvi, cap. 26. Vide Leunclav. Pand. cap. 180.

ἀρχὴν τῆν καὶ τῆς νήσου Κύπρου ἀναβεβαμένω, ἂν
 συνόντες ἐν πᾶσιν ὑπέλωσαν. Οἱ δὲ ἀσμένως τὰ
 γράμματα δεξάμενοι, θάττον πρὸς τὴν Κύπρον
 διαπλωζόνται. Μικρὸν οὖν χρόνον μετὰ τοῦ δουκὸς
 Κύπρου ἐνδιατρίψαντες, τῆ συνήθει ἀναισχυντὶ καὶ
 πρὸς αὐτὸν ἐκέχρητο· ἔνθεν τοι καὶ λοξὸν αὐτοὺς
 ὑπεβλέπετο. Οἱ δὲ νεανίαι τῆς τοῦ βασιλέως περὶ
 αὐτοὺς κηδεμονίας μεμνημένοι, διὰ τῶν πρὸς τὸν βα-
 σιλέα γραμμάτων τοῦ δουκὸς πολλὰ κατέτρεχον τὴν
 Κωνσταντίνου ἀνακαλούμενοι. Ἀναπτύξας δὲ τὰς αὐ-
 τῶν γραφὰς αὐτοκράτωρ ἐπέβλεψε τινὰς τῶν τῆς μεί-
 ζονος τύχης ὅσους ὑπόπτους ὁ αὐτοκράτωρ εἶχε σὺν
 αὐτοῖς εἰς Κύπρον ἀπέστειλε. Προηθείς μὴ καὶ αὐτοὶ
 ἐκ λήπης ἴσως συναπαχθῶσιν ἐκείνοις, εὐθὺς τῷ Καν-
 τακουζηνῷ ἐπέσκηψεν ἀναλαβέσθαι τοὺτους μεθ'
 ἑαυτοῦ. Ὅς φθάσας εἰς Κυρήναιαν καὶ μετακαλε-
 σάμενος τοὺτους μεθ' ἑαυτοῦ ἀνελάβετο. Ἀλλὰ ταῦτα

μὲν τὰ περὶ τοῦ Βίρδα φημι, καὶ τοῦ ἀρχιοινοχόου
 Μιχαήλ. Ὁ δὲ γε Βουτουμίτης μετὰ τοῦ Μοναστρῆ
 καὶ τῶν σὺν αὐτῷ καταλειφθέντων λογάδων ἡγεμό-
 νων τὴν Κιλικίαν ἐφθακῶς, ὡς τοὺς Ἀρμενίους
 εὔρε σπεισάμενους μετὰ τοῦ Ταγγρῆ, παραδραμὼν
 τοὺτους καὶ τὸ Μαρᾶσιν (67) καταλαβὼν κατέσχεν
 αὐτό. Ἄμα δὲ καὶ τὰς παρκασιμένας ἀπάσας κωμο-
 πόλεις καὶ τὰ πολίχνια καὶ ἀποχωρῶσας δυνάμεις
 εἰς φρουρὰν τῆς χώρας ἀπάσης καὶ ἡγεμόνα τὸν
 μισοδόρβαρον καταλιπὼν Μοναστρῆν, περὶ οὗ ἐν
 πολλοῖς ὁ λόγος ἐμμένητο, πρὸς τὴν βασιλεῦσαν
 ἐπανέστρεψεν.

Ὑποψίᾳ προνοητικῶς ἀποπέμψας αὐτοὺς ἐπὶ τὴν
 ἀφ᾽ ἑαυτοῦ ἀνελάβετο. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὰ περὶ
 τοῦ Βίρδα φημι, καὶ τοῦ ἀρχιοινοχόου Μιχαήλ. Ὁ
 δὲ γε Βουτουμίτης μετὰ τοῦ Μοναστρῆ καὶ τῶν
 σὺν αὐτῷ καταλειφθέντων λογάδων ἡγεμόνων τὴν
 Κιλικίαν ἐφθακῶς, ὡς τοὺς Ἀρμενίους εὔρε σπει-
 σάμενους μετὰ τοῦ Ταγγρῆ, παραδραμὼν τοὺ-
 τούς καὶ τὸ Μαρᾶσιν (67) καταλαβὼν κατέσχεν αὐ-
 τό. Ἄμα δὲ καὶ τὰς παρκασιμένας ἀπάσας κωμοπό-
 λεις καὶ τὰ πολίχνια καὶ ἀποχωρῶσας δυνάμεις εἰς
 φρουρὰν τῆς χώρας ἀπάσης καὶ ἡγεμόνα τὸν μισο-
 δόρβαρον καταλιπὼν Μοναστρῆν, περὶ οὗ ἐν πολλοῖς
 ὁ λόγος ἐμμένητο, πρὸς τὴν βασιλεῦσαν ἐπανέ-
 στρεψεν.

Ἐπει δὲ ἐξερχόμενοι οἱ Φράγγοι πρὸς τὰ Ἱερο-
 σόλυμα πρὸς κατάσχεσιν τῶν πόλεων Συρίας, ὑπέ-
 σχοντο τῷ ἐπισκόπῳ Πίσσης (68) ἰκανὰ εἰ τοῦ-
 τοῖς συνάρηται πρὸς τὸν προκειμένον αὐτοῖς σκο-
 πόν. Ὁ δὲ καταπειθὴς τοῖς τούτων λόγοις γεγονῶς,
 καὶ ἑτέρους δύο (69) τῶν παρὰ θάλατταν οἰκούν-
 των ἐς αὐτὸ τοῦτο ἐρησίας οὐκ ἀνεβάλλετο, ἀλλ'
 ἐξοπλίσας δι᾽ ἑρεῖς τε καὶ τριήρεις καὶ δρόμωνας
 καὶ ἕτερα τῶν ταχυδρόμων πλοίων εἰς ἑννακόσια
 περιεστάμενα ἔξεισιν ὡς πρὸς αὐτοὺς ἀπερχόμενος,
 ἰκανὰ δὲ τούτων ἀποτεμόμενος εἰς προνομήν τῆς

si eam dissimularet diutius, pravi exempli contagio
 in cæteros omnes serperet milites, cum certa per-
 nicie disciplinæ militaris, qua semel soluta, nullus
 fructus expeditionis Ciliciensis posset exsistere,
 totam rem Augusto scriptis inde litteris exponit,
 oratque ne se versari diutius cum illis velit. Imper-
 ator statim pervidens quantæ noxiæ quamque
 certi periculi res sit in bello dissensio militum a
 duce, strenue arripit cautionem antevertendi mali:
 et tum duos illos, tum quotquot e cæteris indica-
 tione litterarum Butumitæ habuit suspectos, scriptis
 ex tempore mandatis jussit, statim se conferre in
 Cyprum insulam, illicque duci ejus provinciæ Con-
 stantino Euphorbeno præsto esse in omnibus et
 obsequi. Gratium id imperium juvenibus accidit.
 Quare alacriter Cyprum navigant. Non diu ibi
 fuerant in comitatu ducis Cypri, cum in familiarem
 relapsi pervicaciam locum se, non animum, multasse
 docuerunt. Nec dissimulavit offensionis acceptæ
 sensum læsus adolescentum inofficiosa protervia
 dux. Qui torvo sese vultu et obliquis perstringi
 oculis minime ferentes, sumpta fiducia ex veteri
 satis comperto Augusti amore erga ipsos, datis
 ad eum litteris graviter de duce questi sunt, et si
 per Principem liceret, reditum in Constantiniam urbem
 optare significarunt. Resignatis his epistolis Augu-
 stus justum in metum venit ne isti ægri animis, ad
 alios hand contentos præsentibus (cujus generis
 aliquid multos eosque opulentos et potentes Cyprum
 affricantes, cum iis societatem rebellionis coirent.
 Ergo repente Cantacuzeno, quem paulo ante in Cyreneam miserat, præcipit, ut per Cyprum trans-
 iens Birlam et Michaelem secum sumat. Transierat jam et pervenerat Cyrenem Cantacuzenus quando
 litteras accepit imperatorias. Misso ergo inde confestim certo homine duos ad se illos juvenes trans-
 tulit. At Butumites cum Monastra et reliquis viris eximii cepto itinere progressus, postquam pervenit
 in Ciliciam, Armenios invenit jam pepigisse cum Tancredo; quare ipsos præteriens, utraque prove-
 ctus ad castrum Marasinum dictum, illud occupavit; simulque circumpositos vicos omnes et oppida,
 hybridamque Monastram illum sæpe memoratum superius universæ illi ducem præfecit regioni; quo
 facto Constantinopolim rediit.

Interim Galli qui belli Hierosolymitani gratia in
 Asiam venerant, cum circumspecto rerum statu
 necessariam putarent, tum ad tuenda jam quæsitæ,
 tum ad cætera expeditionis susceptæ consilia pa-
 tranda, occupationem reliquarum urbium Syriæ,
 quam ad rem sine auxiliis novis et validis Occiden-
 talium suorum, sese impares cernebant, egerunt
 per legatos 335 promissione præmiorum ingen-
 tium, cum episcopo Pisano, ut is commodare sibi
 opes et operam ea in re vellet. Annuit ille, aliis
 quoque duobus eandem maris oram accolentibus

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(67) *Τὸ Μαρᾶσιν. Marasis*, Guiberto, lib. iv, cap. 2; *Marusis*, Tudebodo, lib. ii; *Marafis*, Bal-
 drico, lib. ii, pag. 101; et Tzetze, chil. 12, n. 632; *Marasia*, Tyrio, lib. iii, cap. 18; *Maresch*, in *Hist. Hieros.* an. 1114, et apud Albertum Aq. lib. iii, cap. 27; *Mariscum*, Fulcherio, lib. i, cap. 6; lib. ii, cap. 50. Denique *Μαράσιον*, Cinnamo, lib. i.

(68) *Ἐπισκόπῳ Πίσσης*. Dagoberto, Daimberto, seu Daiberto Pisano episcopo, qui postmodum

captis Hierosolymis, in patriarcham electus est. De Dagoberti ad Laodiceam appulsu agunt Albertus Aq. lib. vi, cap. 56 et seq; *Gesta Franc.* cap. 33; Fulcherius, lib. i, cap. 21; Tyrius, lib. ii, cap. 14. Multa etiam de hoc pontifice habet Ughellus in *Archiep. Pisan.* tom. III *Ital. sacræ.*

(69) *Ἐτέροις δύο*. Pisani adjuncti erant duo ex eadem maris ora populi, Etrusci scilicet, qui et Toscani, et Genuenses. Fulcher. lib. i, cap. 21, *Hist. Hieros.* pag. 595.

in eamdem secum auxilii Hierosolymitanis adornandi curam ac sententiam pertractis. Nec mora communitres conatu incumbentes in opus congregandarum undique biremium treremiumque dromonum cæterarumque id genus velocium navium, tantum brevi perfecere ut nongentarum omnis formæ parata classis staret : quam conscendens ipse Pisanus Syriam versus ad eos qui se vocaverant intendit cursum. Verum in itinere non modicam istius] numeri partem reliquit ad tutelam Coreyrensis arcis Coryphus, Cephalenix, Leucadis. et Zacynthi. His auditis imperator in cunctis Romanæ ditionis navilibus et portubus ædificari naves jussit. Ipseque quod præcipiebat primus exsequens Constantinopoli ubi tunc erat, multas locavit fabricandas. Nec imperasse satis habens aderat præeratque operi, et subinde monere conscensa circumiens visebat monebatque fabros, qua forma quaque arte naves oporteret construi. Etenim exploratum habens quam experientes Pisani essent navalium bellorum; vrensque ne quam ab iis majorem cladem sua classis acciperet, ita naves curabat adornari ut cujusque in prora longe exstantia eminenter ex ære ferove simulata capita leonum, aliarumve omne genus ferarum bestiarum, diductis lateque hiantibus rictibus. Quas etiam tetras facie ad majorem terrorem tam auro et pigmentis jubebat colorari; tum vero etiam ita intus per arcanos meatus, contortillesque ductus aptari, ut per eas fauces sic apertas ejaculari flammam in hostem Romani possent, non pernicie ipsorum quam admiratione ac metu majori; quod tanta vis inopinati ac novi mali ex formidolosissimis vel ad aspectum monstrorum horrendorum buccis eructaretur. Has tali artificio paratas naves Taticio nuper ab Antiochia reduci simul tradidit;

A Κορυφῶς ἡ, τῆς Κεφαλῆνης, τῆς Λευκάδος καὶ τῆς Ζακύνθου ἀπέστειλε. Ταῦτα μανθάνων ὁ βασιλεὺς ἐξ ἅπασων τῶν ὑπὸ τῆν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν χωρῶν προσέταξε γενέσθαι πλοῖα, καὶ εἰς αὐτὴν δὲ τὴν βασιλεῦσαν ἰκανὰ κατασκευάζων (70) ἐκ διαλειμμάτων εἰς μονῆρες εἰσερχόμενος, ἐπέσκηπτε τοῖς κατασκευάζουσιν ὅπως χρῆ ταῦτα ποιεῖν. Γινώσκων δὲ τοὺς Πισσαίους τοῦ περὶ τὴν θάλατταν πολέμου ἐπιστήμονα; καὶ δεδιὼς τὴν μετ' αὐτῶν μάχην, ἐν ἐκάστη πρώρῃ τῶν πλοίων διὰ χαλκῶν καὶ σιδήρων λεόντων καὶ ἄλλοιων χερσαίων ζῶων κεφαλᾶς (71) μετὰ στομάτων ἀνεφγμένων κατασκευάσας, χρυσῷ τε περιστελλὰς αὐτὰ ὡς ἐκ μόνης θέας φρεβερν φαίνεσθαι τὸ διὰ τῶν στρεπτῶν κατὰ τῶν πολεμίων μέλλον ἀφίεσθαι πῦρ, διὰ τῶν στομάτων αὐτῶν παρεσκευάσε διέναι, ὥστε δοκεῖν τοὺς λέοντας καὶ τ' ἄλλα τῶν τοιοῦτων ζῶων τοῦτο ἐξερεῦγεσθαι. Οὕτω γοῦν ταῦτα κατασκευάσας μετακαλεσάμενος τὸν Τατικίον ἐξ Ἀντιοχείας νεωστὶ παραγενόμενον αὐτῷ μὲν τὰ τοιαῦτα πλοῖα παραδεδωκώς, *Περιφανεστατὴν κεφαλὴν* (72) ὠνόμασε τῷ δὲ γε Λαντούλφῳ (73) τὸν ἅπαντα στόλον ἀναλέμενος μέγαν δούκα προὔβάλλετο ὡς τῆς ναυμαχίας εἰδήμονα ἄριστον. Ἐξεληθόντες οὖν τῆς μεγαλοπύλειος μῆνης περιπεύοντος Ἀπριλίου, μετὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου τὴν Σάμον κατέλαβον, καὶ τὰ πλοῖα τῆ ἡέρσφ προσορμίσαντες, ἐξῆλθον πρὸς τὴν ἡπειρον ἐπὶ τῷ διὰ τῆς ἀσφάλτου ἐπιπλέον ἀσφαλισαμένουσ κατακυρῶσαι αὐτούς. Μεμαθηκότε; δὲ τὴν τοῦ Πισσαίκοῦ στόλου διέλευσιν, τὰ πυρμνήσια λύσαντες, καὶ αὐτοὶ ὅπισθεν αὐτῶν ἔθεον ὡς πρὸς τὴν Κῶ. Πρωτῆς δὲ τῶν Πισσαίων ἐκεῖσε καταλαβόντων, ἐσπέρας ὄδοι ταύτην κατέλαβον. Μὴ ἐντετυχηότες δὲ τοῖς Πισσαίοις ἀπῆλθον εἰς τὴν Κνίδον περὶ τὴν ἡπειρον τῆς ἀνατολῆς διαχειμένην. Κεῖθε

Varix lectiones ex cod. Coislin.

¹ Κορυφῶς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

(70) *Κατασκευάζων*. Hos Dagoberti et Pisano- rum, priusquam Laodiceam appellerent, cum Alexianis conflictus et hostilitates attingit Tyrius, lib. xi, 377 cap. 44 : *Iter ergo aggressi, et orant seculi maritimam, non nisi hostium reperiunt urbes, unde cum maxima difficultate et alimentorum inopia riam poterant inceptam conficere.*

(71) *Ζῶων κεφαλᾶς*. More veterum fecit Alexius, qui belluarum capita auro exornata navium rostris aptabant. Virgil. lib. x *Æneid.* :

Ærata princeps secat æquora tigri.

Hoc est, ait Servius, cujus rostrum erat in similitudinem tygridis; namque solent naves nomina accipere a tutelarum pictura. Sed de tutelis multa Voverenus ad Petron. Meursius ad Lycophr. Delrius ad Senec. *Trag.* Turnebus, Alexander ab Alex. cæterique criticorum filii commentati sunt. Tantum addo quæ habet perelegans scriptor, in Encomio Emme reg. Angl. lib. i : *Aggregati tandem turritas ascendunt puppes, aratis rostris duces singulos videntibus discriminantes. Hinc erat cernere leones auro fusiles in puppibus, hinc autem volucres in summis malis venientes, austros suis signantes versibus, aut dracones varios minantes incendia de naribus; illinc nomines de solido auro, argenteo rutilos, vivis quo-*

dammodo non impares, atque illinc tauros erectis sursum collis, protensisque cruribus, mugitus ensusque viventium simulantes. Videres quoque delphinos electro fusos, veteremque memorantem fabulam de eodem metallo centauros, etc. Idem, lib. ii : *Ardebat aurum in rostris, fulgebat quoque argentum in variis navium figuris.*

D. (72) *Περιφανεστάτην κεφαλὴν*. Nova dignitas inventa ab Alexio admodum solerti in excogitandis istiusmodi dignitatibus Palatinis.

(73) *Λαντούλφῳ*. Occurrit Landulfus iste non semel infra cum perhonorifica mentione, cujus nomenclatura natione et origine Latinum prorsus fuisse arguit. Nec scio an idem qui Falconi Beneventano Landulfus de Græcia dicitur in Chr. ad an. 1093 : *Landulfus Græcus* M. Antonio Marsillo Columnæ in Vita et rebus gestis S. Matthæi cap. 8, qui reversus postmodum in Apuliam, *comestabilis Beneventanorum* creatus est : quam quidem sortitus sit appellationem, quod diu in Græcia, et apud Alexium moratus fuerit. Verum, ne id affirmem, facit ipsum Landulphi cognomen, quod in plerisque codd. Falconis, de Græcia, scribitur; qua appellatione occurrit, ni fallor, castrum aliquod in agro Beneventano. Vide Ughellum, tom. VI *Italia sacra*, pag. 457.

δὲ παραγενόμενοι ὡς τῆς ἄγρας ἡστόχων ὀλίγους Ἀ
 τινὰς ἐφευρηκότες τῶν Πισσαίων αὐτοῦ που κατα-
 λειφθέντας, ἐπυνθάνοντο ὅπου ὁ Πισσαϊκὸς ἐξώρμησε
 στόλος. Οἱ δὲ πρὸς τὴν Ῥόδον ἔφασαν. Καὶ παρα-
 χρημα λύσαντες τὰ πρυμνήσια θάττον τούτους κατέ-
 λαβον μεταξύ Πατιάρων καὶ Ῥόδου. Τούτους δ' οἱ
 Πισσαῖοι θεασάμενοι, μῆθου παραυτίκα σχῆμα δια-
 τυπώσαντες πρὸς μάχην οὐ τὰ ξίφη μόνον, ἀλλὰ
 καὶ τὰς καρδίας ἔθηγον. Ἐπικαταλαβόντος δὲ τοῦ
 Ῥωμαϊκοῦ στόλου κόμης τῆς Πελοποννήσιος (74)
 Περιχυτάνης * καλούμενος ναυλοχεὶν ἄριστα ἐπιστά-
 μενος ὡς τούτους ἐθέασατο, ταῖς κώπαις τὸ ἴδιον
 περῶσας μονῆρας ὡς εἶχε κατ' αὐτῶν ἴσται, καὶ
 διαμέσου τούτων ὡς πῦρ διελθὼν εἰς τὸν Ῥωμαϊ-
 κὸν αὐθις ἐπανέστρεψε στόλον. Ὁ μέντοι Ῥωμαϊ-
 κὸς στόλος οὐκ εὐτάκτως τῆς μετὰ τῶν Πισσαίων Β
 μάχης ἀπεπειρᾶτο, ἀλλ' ὀξείως καὶ ἀσυντάκτως τού-
 τους ὁ προσέβαλλε. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Λαντούλφος
 πρῶτος προσπειλάσας τοῖς Πισσαίοις ναυσίν, ἄστοχα
 τὴ πῦρ ἔβαλε καὶ οὐδὲν τι πλεόν εἰργάσατο τοῦ
 πυρὸς σκεδασθέντος. Ὁ δὲ λεγόμενος Ἐλεήμιον
 κόμης ἀναισχύντως μεγίστη πλοῖα κατὰ πρύμναν
 προσβαλὼν τοῖς περὶ αὐτοῦ τούτου περιπεσῶν καὶ
 μὴ εὐχερῶς ἔχων ἐκείθεν διαπλωτῆσασθαι, κατεσχάθη
 ἄν, εἰ μὴ γοργῶς πρὸς τὴν σκευὴν ἀπέιδε. Καὶ
 πῦρ κατ' αὐτῶν ἀφελὺς οὐκ ἄστοχα ἔβαλεν. Ἐτα
 τὴν ναῦν ἐπὶ θάτερα γοργῶς μεταφέρων καὶ ἐτέρ-
 ρας παραχρημα τρεῖς μεγίστας ἐπυρπόλει τῶν
 Βαρβάρων ναῦς. Ἐπεὶ δ' ἅμα καὶ συστροφή ἀνέ-
 μου τὴν θάλασσαν ἐπισπεσοῦσα ἀθρόον διετάραττε
 τὰς τε ναῦς συνέτριβε καὶ μονοῦ βυθίζεν ἠπειλει-
 ἐρρόχη * γὰρ τὸ κῦμα, ἐτετριγέσαν αἱ κεραιαί, C
 τὰ ὁ ἰστία διερρόγγυντο. Ἐκδειμαθθέντες οἱ Βάρ-
 βαροι, τὸ μὲν διὰ τὸ πεμπόμενον πῦρ ὁ γὰρ ἐθά-
 δες ἦσαν τοιοῦτων σκευῶν ἢ πυρὸς, ἄνω μὲν φύσει
 τὴν φορὰν ἔχοντες, πεμπομένου δ' ἐφ' ἃ βούλεται
 ὁ πέμπων κατὰ τε τὸ πρᾶνὸς πολλάκις καὶ ἐφ' ἑκά-
 τερα τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ θαλαττίου κλύδωνος συγχυθέν-
 τες τὸν νοῦν φυγαδείας ἤψαντο. Οὕτω μὲν οὖν τὰ
 τῶν Βαρβάρων. Ὁ δὲ τοῖς Ῥωμαϊκῶς στόλος νησιδίων
 τινὲ προσώκειλεν οὕτως που κλυόμενῃ Σεύτλῳ (75).
 Αὐθαξούσης δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείθεν ἀπάραντες τῆ
 Ῥόδῳ προσώρμησαν *. Τῶν πλοίων οὖν ἀποθάντες
 καὶ ἐξαγαγόντες ὄσους ἔφθασαν κατασχεῖν καὶ αὐτὸν
 δὴ τὸν τοῦ Βαῖμόντου ἀδελφιδοῦν (76), ἐξεδειμάτου D
 αὐτοῦ ὡς μέλλοντες τιμῆς πάντας ἀπεμπολεῖν, ἢ
 κατασφάττειν. Ὡς δὲ ἀκαταπλήκτους πρὸς τοῦτο
 ἔωρων αὐτοῦ καὶ τὴν ἀπεμύλῃσιν ἐν οὐδενὶ τιθε-
 μένους, εὐθύς ξίφους περὶ ἀνάλωμα πεποιήκασιν. Οἱ
 δὲ γε περιλειφθέντες τοῦ Πισσαϊκοῦ στόλου πρὸς τὸ
 τὰς παρατυχοῦσας νήσους καὶ τὴν Κύπρον λητῆσθαι

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* Περιχύταν. ὁ τούτοις. * ἐρρόχηι. * προσώρμισαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(74) Κόμης τῆς Πελοποννήσιος. Non comes in Peloponneso, sed dignitate, seu officio in classe comes, origine Peloponnesius. Vide supra, pag. 291.

(75) Σεύτλῳ. *Seutlos*, Ionice insula circa Rho-

simul eidem illi viro probatissimæ virtutis, quo alacrius novum hoc bellum capesseret, amplam in primis appellationem indidit, *Illustrissimi Capituli*. Cæteræ classi universæ titulo et potestate ducis magni Lantulphum præfecit quippe virum navalis pugnæ peritissimum. Solverunt hi Constantinopoli mense Aprili cum classe Romana universa; et Samo proximo cursu obiter perstricta navibus adverso littori applicitis, in continentem excenderunt, navigia recenter ædificata, asphaltis illic abundantis inunctione multa firmaturi. Certiores ibi sunt præterisse Pisanam classem. Quare solventes ipsi post eos currunt, versus Coam insulam. Pervenerant eo Pisani mane diei ejus, cujus sub vesperam Romani eodem appulere. Ergo si opportunitate exclusi rei gerendæ, quippe Pisanis, qui longo intervallo præcurrebant, non inventie, Cnidum abeunt, insulam prope continentem Orientis sitam. Ibi deprehensuros se rati Pisanos, spe quidem exciderint prædæ totius, repererunt tamen relictos Pisanorum aliquos a quibus interrogatis quo ivisset Pisana classis, 336 Rhodum versus navigasse illam audiverunt. Nulla mora insequendi facta, instant solutis admisionisque post Pisanos navibus, brevique eos assequuntur inter Patara et Rhodum. Eos Pisani conspiciant, classe cito disposita apte ad navale prelium, et tela et animos ad pugnam acuebant. Admovetur interim propius Romana classis et quidam comes Peloponnesius, Perichytones vocatus, scientissimus artis navigandi, toto remigio suæ moneris incitato, velocissimo impetu Pisanos petit: perque ipsos medios flammea rapiditate pervolans, ad classem rursus se Romanam retulit. Cæterum nostræ naves haud satis ordinate satisque juncto, sed tumultuario quodam impetu, pugnam cum Pisanis capebant. Quin Lantulphus ipse, ubi se admovit primus navigiis hostilibus, ignem intempestive jaculatus, ideo temere et sine hostium damno dispersum, fructum inventi novi nullum habuit. Felicior fuit comes, Eleemon dictus. Is magnam audacter aggressus Pisanam navem, cum incidisset in ejus gubernaculum, itaque se implicasset, ut retro inde cedere nequiret, captus esset utique, nisi præsentem in tali periculo animum ad paratam appulisset machinam evomendæ flammæ per fauces æneas, uti diximus. Ergo id agere adorsus cum magna pernicie navis hostilis cui adhæserat, tres quoque inde alias maximas sese strenue circummagens eadem peste incendii sparsilis afflavit et absumpsit. Inter hæc repente mutato vento, turbari mare, mugire fluctus, concuti inmutuo collisu naves et contereri,

dum, Plinio *Seutusa*, Stephano Ταύτλουσσα.

(76) Βαῖμόντου ἀδελφιδοῦν. Quis ille Boemundi nepos, vel affinis, quem cum Pisanis navigasse ait Anna, ex nostris scriptoribus haud liquet. Vide pag. 394.

stridere antennarum cornua, frangi ac discerpi A
vela, denique in præsentem demersionis periculo ac
metu naves esse. Communis hic erat ambarum
partium terror; illa propria formido Pisanorum,
ignis missilis nunquam illis visa usuque comperta
natura; nam cum ignis notus rectum et statum
impetum habeat cælum versus, hic videbant et in
primum haud reluctantem flammam dejici, et ad
latera vibrari non ægre sequentem vim et destina-
tionem jaculantis. Igitur hæc machinæ artificum mo-
litrices fulguratorum rem eo die confecere: percussi
enim isto potissimum malo Barbari fugæ se man-
danturunt. At Romana classis vitandæ tempestati sta-
tionem in præsens opportuna cepit ad parvam
insulam cui nomen Sento fuit. Allucescente die
postera moventes inde ad Rhodum appellant: B
quam in insulam excensu Romani facto quosdam
e Latinis captos, in iis consobrinum Baimundi,
terrere primo conabantur metu servitutis, et ven-
ditionis miseræ; verum cum nihil inde moveri eos,
et tantum mancipationis vilissimæ dedecus pro ni-
hilo ipsos habere animadverterunt, trucidarunt
universos. Pisani superstites cæteri ad insulas de-
prædandas, præsertim Cyprum, adjererunt animos.
Cyprum gubernabat tum Philocales Eumathius, qui
repente in Latinos cum copiis movit, simul co-
gnovit 337 appulsos: tantoque ipsos terrore affe-
cit ut suorum oblitus, quos non paucos jam ad pabu-
landum in insulam emiserant, statim cum pertur-
batione solverent Laodiceam versus, ad Baimundum
cui se suaque libenter scilicet accipienti et mutua
spondenti detulere. At illi, quos diximus, miseri in
Cyprum expositi prædatores, ubi ad litus reversi,
classem non viderunt suam, desperatione acti ma-
gna projecterunt se in mare, ibique in aquis præfo-
cati sunt. Dehinc duces Romanæ classis, et Lan-
tulphus ipse in Cyprum convenientes habito consilio
deceverunt de communi omnium sententia tractare
de pace. Electus ad id Butumites qui statim ad
Baimundum se contulit: et apud eum dies totos detentus est quindecim. At Baimundus idem semper
erat, nihil ab illo fraudulentæ pacis et pacatarum artium indocili mutatus. Tandem ergo accersitum
Butumitem sic minaciter affatus est: *Non huc tu amicitia aut pacis venisti causa, sed incendendarum
meorum navium: itaque fac ab eas quam primum, et quod fraudis tantæ conscius a nobis inultis integer
atque illæsus dimitteris, in lucro pone.* Cum his reverso Butumite ad eos a quibus missus fuerat,
consultatio ab iis communiter instituitur in Cypri portu. Ibi altius introspecta ex recentibus indiciis
malitia Baimundi, desperataque inter ipsum et imperatorem concordia, nihil tunc quidem decernere
se posse putaverunt consultius quam si classem plena velis Constantinopolim referrent. In eo cursu
cum essent prope Syden gravi ac vehementi oborta tempestate vasto fluctuum et ventorum impetu al-
lisi ad terram sunt, conpassatis universis navibus, præter eas quibus proprie Taticius præerat.

Hic successus classis Pisanæ fuit, et expeditio- D
nis navalis ejus occasione susceptæ. Interim Bai-
mundus pro sua cætera solertissima versutia, vidit

ἀπέβλεψαν. Ἔνθα τυχῶν ὁ Φιλοκάλης Εὐμάθιος
κατ' αὐτῶν ἵεται. Οἱ δὲ περὶ τὰς ναῦς δεῖλαι
σχεθέντες; μηδὲ τοῦ ἐξιώντος προνομῆς χάριν ἀπὸ
τῶν πλοίων αὐτῶν λαοῦ πεφροντικότες, ἀλλὰ τοὺς
πλείονας περὶ τὴν νῆσον ἔασαντες, ἀσυντάκτως
οὕτω λύσαντες τὰ πρυμνήσια πρὸς τὴν Λαοδικεῖαν
ἀπέπλεον, τὸν Βαϊμούντον ἐπὶ νῶν ἔχοντες. Καὶ
δὴ κατ' ἀκαταλόγητον προσελήλυθεισάν τε αὐτῶν καὶ
τὴν μετ' αὐτοῦ ἀγάπην ἀσπάζεσθαι ἔλεγον. Ὅτι,
ὅποιος ἐκεῖνος ἀσμένως αὐτοὺς ὑποδέχεται. Ἐπεὶ
δ' οἱ περὶ τὴν νῆσον καταλειφθέντες λαφυραγωγίας
ἔνεκα ὑποστρέψαντες τὸν ἴδιον στόλον οὐχ ἑώραν,
ἔβριπτον ἑαυτοὺς ἀπειδῶς εἰς τὴν θάλασσαν καὶ
ἀπεπνίγοντο. Οἱ δὲ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου θαλασσοκράτορες
καὶ αὐτὸς δὴ ὁ Λαντούλφος καταλαβόντες τὴν
Κύπρον συνελήλυθότες περὶ εἰρήνης ἐπερωτῶν
ἐβουλεύοντο. Πάντων οὖν ὁμογνωμονησάντων πρὸς
τοῦτο, στέλλεται ὁ Βουτουμίτης πρὸς τὸν Βαϊμούν-
τον. Τοῦτον οὖν θεασάμενος καὶ παρακατασχὼν
ἐπὶ ὄλαις πέντε καὶ δέκα ἡμέραις ἐπει τὴν Λαοδι-
κειαν καὶ λιμὸς κατεῖληφει καὶ ὁ Βαϊμούντος αὐθις
Βαϊμούντος; ἦν καὶ οὐκ ἔλλοίωτο οὕτε μὴν εἰρηνεύειν
ἐμεμαθήκει, μεταπεμφόμενος αὐτὸν, φησὶν. Οὐδὲ
φίλλαν ἢ εἰρήνην αὐτὸς ἐνταυθοῖ κυραγέρονται.
ἀλλ' ἐφ' ἡμᾶς ἐμπρῆσαι ναῦς. Ἄπιθι τοίνυν
ἀρκεῖ γὰρ σοὶ τοῦτο τὸ, ἀνακρωτηρίαστον τῶν
ἐνταῦθα ἀπολυθῆναι. Ἀπάρας οὖν ἐκείθεν κατα-
λαμβάνει τοὺς αὐτὸν ἀποστειλάντας περὶ τὸν λιμένα
τῆς Κύπρου. Καὶ τὴν Βαϊμούντου πονηρὰν γνώμην
ἐπιπλέον ἐκ τῶν ἐκείθεν μηνυμάτων διαγνόντες καὶ
ὡς ἀδύνατον σπείσασθαι μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος,
ἐκείθεν ἀπάραντες ὄλοις ἰστίοις τὴν πρὸς τὴν μεγα-
λόπολιν ὑγρὰν ὑπέπλεον κέλευθον. Κατὰ δὲ τὴν
Συκὴν (77) τρικυμίας μεγάλης καὶ κλυδώνου * διε-
γερθέντος σφοδροῦ, τὰ πλοῖα τῇ χέρσῳ προσραγέντα
ἡμίθραυστα πάντα γεγόνασι πλὴν τῶν νεῶν ὧν
ἔστρεψεν ὁ Τατίκιος.

Electus ad id Butumites qui statim ad
Baimundum se contulit: et apud eum dies totos detentus est quindecim. At Baimundus idem semper
erat, nihil ab illo fraudulentæ pacis et pacatarum artium indocili mutatus. Tandem ergo accersitum
Butumitem sic minaciter affatus est: *Non huc tu amicitia aut pacis venisti causa, sed incendendarum
meorum navium: itaque fac ab eas quam primum, et quod fraudis tantæ conscius a nobis inultis integer
atque illæsus dimitteris, in lucro pone.* Cum his reverso Butumite ad eos a quibus missus fuerat,
consultatio ab iis communiter instituitur in Cypri portu. Ibi altius introspecta ex recentibus indiciis
malitia Baimundi, desperataque inter ipsum et imperatorem concordia, nihil tunc quidem decernere
se posse putaverunt consultius quam si classem plena velis Constantinopolim referrent. In eo cursu
cum essent prope Syden gravi ac vehementi oborta tempestate vasto fluctuum et ventorum impetu al-
lisi ad terram sunt, conpassatis universis navibus, præter eas quibus proprie Taticius præerat.

Hic successus classis Pisanæ fuit, et expeditio- D
nis navalis ejus occasione susceptæ. Interim Bai-
mundus pro sua cætera solertissima versutia, vidit

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* καὶ δὴ. * κλυδωνος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(77) Συκὴν. Syca, hodie Galata, et Pera, olim
urbis CP. xiii regio. Vide Hist. nostram Gallo-
Byzant. lib. v, n. 32.

(78) Κούρικον. Ciliciæ urbs, in qua Justinianus
imp. balneum et πτωχεῖον renovavit, ut auctor est

Procopius, lib. v De ædif. Just. extremo; Curcum
Sanuto lib. ii, part. iv, cap. 26; Curca, Tegenoni
Patau; Corycius, in notitia Græc; Curc, Willebrandt
ab Oldenberg in Itiner. T. S. ubi describitur; hodie
Curco. Ejusce oppidi, quod sub Armeniæ rēgibus

κατάσγη, καὶ στόλον Ῥωμαίων τῷ λιμένι προσορ-
 μίσας φυλάττει μὲν τὴν Κύπρον, ἀπειρήγη δὲ καὶ
 τοὺς ἀπὸ Λογγιβαρδίας διὰ τῆς παραλλας τῆς ἀνα-
 τολῆς μέλλοντας ἰέναι πρὸς αὐτὸν συμμάχους. Ταῦτα
 οὖν λογιζόμενος, αὐτὸς τοῦτο ἀνοικοδομήσαι καὶ
 τὸν λιμένα κατασχεῖν ἐβούλετο· πόλις γὰρ πρότερον
 οἷσα ἐρυμνοτάτη τὸ Κούρικον ἐν ὑστέροις ἐφθασεν
 ἐρεπωθῆναι χρόνοις. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ ταῦτα
 προμηθευσάμενος; καὶ τὰς ἐπινοίας αὐτοῦ προκατα-
 λαθῶν, πέμπει τὸν ἑκτομῆαν Εὐστάθιον ἀπὸ τῆς τοῦ
 κανικλείου ἀξίας (79) μέγαν δρουγγάριον τοῦ στόλου
 προχειρισάμενος, ἐπισκήψας αὐτῷ σπεῦσαι καταλα-
 βεῖν τὸ Κούρικον, καὶ διατάχους ἀνοικοδομήσαι τε
 αὐτὸ καὶ τὸ κάστρον Σελεύκειαν (80), στάδια ἕξ
 τούτου ἀφισταμένην, καὶ δύναμιν ἀποκρῶσαν κατα-
 λιπεῖν ἐν αὐτοῖς, δοῦκα δὲ προχειρισασθαι Στρατή-
 γιον τὸν Στραθὸν, ἄνδρα μικρὸν μὲν τῷ σώματι,
 ταῖς δὲ πολεμικαῖς ἐμπειρίαις πολὺν τῆ καὶ μέγι-
 στον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν λιμένα στόλον ἱκανὸν προσο-
 ρμίσαι καὶ παραγγεῖλαι ἐργηγορέναι καὶ ἐνα-
 δρεῦειν τοὺς ὀπὸ Λογγιβαρδίας εἰς τὴν ἀρωγὴν τοῦ
 Βασιμῶντου ἐρχομένους, ἐπαρήγειν δὲ καὶ τῷ Ὁ
 Κύπρω. Ἐξεληθὼν οὖν ὁ ῥηθεὶς δρουγγάριος τοῦ
 στόλου καὶ προκαταλαθῶν τὰ τοῦ Βασιμῶντου δια-
 νοήματα, ἀνεγείρει μὲν αὐτὸ καὶ εἰς τὴν προτέραν
 ἀποκαθιστᾷ κατάστασιν. Παρακρῆμα δὲ καὶ τὴν
 Σελεύκειαν οἰκοδομήσας καὶ κατοχυρώσας διὰ τά-
 φρων γυρῶθεν δυνάμεις τὰς ἱκανὰς ἐν ἀμφοτέροις
 καταλιπὼν μετὰ τοῦ δουκὸς Στρατηγίου κατελθὼν
 εἰς τὸν λιμένα καὶ στόλον ἀποκρῶντα ἐν αὐτῷ κα-

A fieri facile posse ut imperator consilium caperet
 præoccupandi Curici, oppidi olim munitissimum, pos-
 tea destructi. Erat ibi portus capax Romanæ classis
 capiendæ, opportune imminens, tum in tutelam
 Cypri, tum in maris custodiam ea parte qua cursus
 est necessarius Longobardicis navibus auxilia Bai-
 mundo portaturis. His de causis decreverat Bai-
 mundus reædificare quamprimum urbem Curicum,
 portumque ejus occupare : quo et illa quæ memo-
 ravimus tanta ejus consilii commoda Imperatori
 eriperet, sibi adjungeret, et quæ inde damna me-
 tuobat si præverteretur a Romanis, non solum
 evitaret, sed etiam in opportunitates nocendi hosti-
 bus verteret. Cum autem non minus cogitationes
 Baimundi quam rei momenta ipsius imperator
 perspicere penitus, opus maturato credidit. Non
 enim aliter vafrum artificemque adversarium posse
 prohiberi a quæstuoso incepto rei non difficillimæ
 nisi improvisa diligentia **338** prævertatur. Mittit
 igitur extemplo Eustathium eunuchum e Caniclei
 præfecto magnum classis drungarium creatum,
 datis ei mandatis ut properaret occupare Curicum
 et in integrum restituere : neque id modo, sed ar-
 cem quoque Seleuciam sex stadiis a Curico distan-
 tem, novis munitionibus circumdaret, tum impos-
 sito idoneo præsidio ducem loco præficeret Strate-
 gium Strahum, pusilla quidem statura virum ; sed
 ingentis in rebus bellicis gloriæ : ad hæc naves
 bellicas idoneo numero in portum induceret, insi-
 diaturas Latinis navibus quæ ab Apulia commea-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

ὁ τὴν. Lege τῆ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

munitissimum fuisse testantur scriptores, dominus
 fuit Athionus, auctor *Hist. Orientalis*, sub. a. 1305,
 pater, ni fallor, Osini comitis Curchi, qui Leone IV
 Armeniæ rege **378** imperante florebat. Vide Odo-
 ricum Rynald. an. 1322, n. 33 et 46, et Josephum
 Barharum in *Itiner. Persic.* pag. 461.

(79) Τοῦ κανικλείου ἀξίας. Ὁ ἐπὶ κανικλείου
 dictus, penes quem erat vas, in quo asservabatur
 sacrum encaustum, quo imperatores diplomata vel
 epistolas subscribebant. Anastasius Bibliothecarius
 ad act. 10 octavæ synodi : *Præpositus caniculi
 apud Græcos est qui curam et custodiam gerit can-
 iculi, id est, atramentarii, ex quo imperator sani-
 ceas litteras scribit in chartis.* Ita vero dictum κανι-
 κλείου, quod caniculi formam effigiemque præ se-
 ferret, uti supra observatum ad. pag. 62. Hujus
 dignitatis crebra est mentio apud scriptores Byzan-
 tinos, apud Scylitzem in Michæle Rhang. et Con-
 stantino Leonis F. Zonaram in Theophilo, Leonem
 Grammatic. in Constantino, Nicetam in Man. lib. I,
 n. 3, in Alex. Man. F. n. 18 ; in Alex. Ang. lib. II,
 n. 4 ; Acropol. cap. 79 ; et Coislin. *De orig. CP.*
 pag. 52 edit. Reg. et lib. *De offic.* Existat, inquit
 Seldenus lib. *De titul. honor.* part. I, cap. 6, n. 6,
 in bibliotheca regis Christianis : Ἰωάννου τοῦ Κα-
 μαθητροῦ τοῦ ἐπὶ κανικλείου περὶ τῆς οὐρανίας τῶν
 ἀστέρων διαθέσεως ἐν συνόψει, διὰ στίχων λαμβικῶν,
 πρὸς τὸν βασιλέα τὸν πορφυρογέννητον. Codices
 nempe 149 et 559. Κανικλείου dicitur Gregentio
 in *Disputat.* pag. 201. Κανικλῆς Leoni Gramma-
 tico, pag. 481, 491. *Caniclinus*, Tyrio lib. xxii,
 cap. 6, et Gunthero lib. viii *Ligur.* Nec diversus fuit
 ὁ ἐπὶ κανικλείου a Logotheta, penes quem auctor

est Nicetas in Man. lib. IV, n. 4 fuisse vas illud
 Purpuramentarium, gemmis et auro distinctum, in
 quo scilicet asservabatur encaustum, quo Aureas
 Bullas obsignatas et subscriptas testatur Codinus,
De offic. cap. 5, n. 18, quo Nicetæ loco Codex Bar-
 baro-Græcus habet, Χρυσόβουλλον μετὰ λθῶν λαμ-
 πρῶν, hoc est Bullarium, seu typum sigillarium,
 quo Bullæ ipsæ imprimebantur ; unde colligitur, et
encaustarium, et *bullarium* penes logothetam fuisse.
 Id præterea observo ex Leone Grammatico et Scy-
 litze scribentibus in Michæle, Bardam, Theoctisto
 logotheta extincto, Caniclei dignitatem in se trans-
 luisse, hoc est, logothetæ dromi, qua functus
 fuerat Theoctistus, ad quam, officii jure, Aureæ
 Bullæ subscriptio spectabat. Unde recte Radevicus,
De gest. Frid. lib. III, *caniclinum* ; Nicetas vero in
 Man. lib. VII, n. 4, logothetam, *cancellarium* inter-
 pretantur. Quippe penes cancellarium atramentarii
 regii cura exstitit ; concilium Duziacense I, parte
 II, cap. 33 : *Ego autem jussi Odonem ire ad can-
 cellarium regis, et accipere ab illo pergamentum, et
 atramentarium, et scribere illum cito.* Atque ex iis
 emendandus Rogerus Hoved. pag. 596 : *Qui fuerat
 cancellarius imperatoris, quem Græci vocant Lauce-
 te.* Legendum enim *Logothetam*. Sed et videtur idem
 fuisse cum *protosecretis* in VIII synodo, act. 10 : Τὸ
 δὲ τῆς γραφῆς ὑπόλοιπον γεγραφότος Χριστοφόρου
 Πρωταπληκτοῦ καὶ ἐπὶ κανικλείου. Vide præterea
 Cujac. ad leg. 2 Cod. de pefit. honor. sub. lib. X ;
 Meurs. in Gloss. Gretser. et Coislin. ad Codicu-
 num.

(80) Σελεύκειαν. De hac urbe, præter Geogra-
 phos, consulendus Guibertus lib. VI, cap. 16.

rent ad Baimundum : simul etiam invigilaturas A
custodiæ Cypri. Hæc omnia plane uti jussus fuerat
executus Eustathius Constantinopolim se retulit,
amplam ibi ob eam rem feliciter fideliterque con-
fectam, ab imperatore laudem et merita præmia
consecutus.

Et hæc quidem de Curico. Evoluta hinc anno
certior factus Imperator parari Genuensem clas-
sem in auxilium Francorum, sensit statim non
mediocris periculi rem esse, nec ab Genuensibus
minora Romano imperio damna quam a Pisanis
merito timenda. Ergo ut ils occurreret Cantacuze-
num cum idoneis copiis per continentem mittit ;
mari vero Lantulphum cum valide armata classe
festinare jussit ad præoccupanda insidiis loca de-
pressiora, unde in transituram illac Genuensem
classem, victorem ex tuto impetum facere posset.
Fuit mature Lantulphus quo imperatum erat : cæ-
terum sapientis incepti successum vis major inter-
cepit. Procella gravis et supra quamvis validarum
navium firmitatem vehemens incubuit in classem
tam sæva tamque ineluctabili vi ut pleræque naves
frangerentur utique : quas ideo subductas in ter-
ram linire pice ac crassamento, cæteraque resar-
cire cura ejus generis necesse fuit. Hac vice rerum
Cantacuzeno indicium defertur, classem adventare
Genuensem. Hoc ille accepto, auctor est Lantul-
pho, ut cum navibus octodecim quas habebat solas
in mari, cæteris refectionis necessitate subductis
in terram, subsideret juxta mandatum imperatoris
circa Promontorium Malei, immineretque inde in
occasionem aggrediendarum ex tuto, si res et occa-
sio ferret, mox transiturarum Genuensium na-
vium. Sin ei in præsentī conspectu classis hostilis
aliud suaderet sua paucitas et conscientia infirmi-
tatis, certe receptum salutarem suis exiguis copiis
tuto perficeret, classe tota Coronem deportanda,
quo certus, et nulla vi hostili prohiberi facilis, tali
locorum situ cursus erat. Acquievit consilio Lan-
tulphus ; sed cum admotis Genuensibus, plures eos
longe validioresque cernebat, quam ut capessere
cum spe aliqua 339 pugnam contra ipsos posset,
Coronem ut constitutum erat, se recipit. Cantacu-
zus cura, quantam maximam debuit in classem
Romanam collata, ut impune in terram expositis
Genuensibus didicit, quod unum supererat, expedit
se ac suos ad eos insequendos. Quos ubi assequi
non potuit, Laodiceam deflexit, toto illic conatu
bellum cum Baimundo gesturus. Ac primo quidem
impetu portum occupavit ; deinde arcem aggressus
continuata per noctem et diem oppugnatione,
frustra fuit tamen, et sæpiissime assultu tentato,
repulsus est toties. Expertus quin etiam pacatas
artes, et demereri colloquio conatus Gallos, non

ταλιπών κατά τὰς τοῦ αὐτοκράτορος εἰσηγήσεις
ἐπαναζεύγνυσι πρὸς τὴν μεγαλόπολιν, καὶ μεγάλως
παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπαινεθεὶς θαυφίως περι-
λοτίμηται. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸ Κούρικον.

Μετὰ δὲ παραδρομὴν ἐνιαυτοῦ ἀναμαθῶν ὁ βασι-
λεὺς ὅτι καὶ Γενούσιος ¹⁰ στόλος (81) εἰς συμμα-
χίαν τῶν Φράγγων ἐξελεῖν ἐτοιμάζεται, στοχασά-
μενος ὅτι οὐ μικρὰς βλάβης καὶ παραιτίου αὐτοῖ ¹¹
τῆ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ ἔσονται, τὸν μὲν Καντα-
κουζηνὸν διὰ τῆς ἡπείρου μετὰ ἀποχώρισης δυνά-
μεως, τὸν δὲ Λαντούλφον γοργῶς ἐξοπλίσας μετὰ
στόλου διὰ θαλάττης ἀπέστειλε, παρακαλευσάμενος
αὐτῷ τὸ τάχος καταλαβεῖν τὰ κατώτερα, ἐφ' ἣ
τὴν μετὰ τῶν Γενουσίων ἐκεῖσε διερχομένων ἀνα-
δέξασθαι πόλεμον. Τούτων ἀπελθόντων ἔνθα καὶ
προσετάχθησαν, χειμῶν βαρῦς ἐπιγέγονος καὶ ἀφό-
ρητος, ὅφ' οὐ καὶ πολλὰς τῶν νεῶν συνέθη δια-
θραυσθῆναι, ἅσπερ πάλιν πρὸς τὴν χέρσον ἐξεκί-
σαντες, ἐπιμελῶς τὴν διὰ τῆς ὕψους πίεσης ἐπιχρησι-
ταύταις ἐπέφερον. Τηρικαῦτα δὲ καὶ ὁ Καντακου-
ζηνὸς τὸν τῶν Γενουσίων στόλον περὶ τὰ κατώτερα
διαπλέοντα ἐγγύς που εἶναι μεμαθηκῶς ὑποτίθεται
τῷ Λαντούλφῳ ὀκτωκαίδεκα ναῦς ἀναλαβεῖν
(τοσαύτας γὰρ μόνας συνέθη τῷ τότε ἀποπλέειν τῶν
ἄλλων ἐξελκυσθειῶν τῆς θαλάσσης), καὶ ἀπελθόντε
κατὰ τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Μαλέου προσοκείλαι αὐτάς
κατὰ τὰς τοῦ αὐτοκράτορος ὑποθήκας, καὶ διαρχο-
μένων τῶν Γενουσίων εἰ μὲν τὸν μετ' αὐτῶν ἀπο-
θάρροιν ¹² πόλεμον, εὐθύς τὴν μετ' αὐτῶν ἀναβί-
ξασθαι μάχην· εἰ δ' οὐ τὴν σωτηρίαν ἑαυτῷ καὶ
ταῖς ὑπ' αὐτὸν νησί συν αὐτοῖς πλωτῆρσιν εἰς
Κορώνην προσοκείλαντι, περιποιήσασθαι. Ὁ δὲ
ἀπελθὼν καὶ τὸν πολὺν στόλον τῶν Γενουσίων ¹³
θεασάμενος καὶ ἀπαγορεύσας τὴν μετ' αὐτῶν
μάχην, θάπτον τὴν Κορώνην κατέλαθεν. Ὁ δὲ
Καντακουζηνὸς τὸν ὅλον Ῥωμαϊκὸν στόλον ὡς
ἔδει περιποιησάμενος, καὶ τοὺς συνόντας αὐτῷ
ἐκείσε συναγαγὼν, ὡς εἶχε τάχους κατόπιν τῶν Γε-
νουσίων ἔδωκε. Μὴ ἐθακῶς δὲ τὴν Λαοδικεῖαν κα-
τέλαθε, σπεύδων πρὸς τοὺς μετὰ τοῦ Βαϊμούντου
πολεμῆσαι ὅλη γνῶμη καὶ χειρὶ ἀποδύεσθαι. Καὶ
μέντοι τοῦ ἔργου ἀψάμενος, τὸν λιμένα κατέλαθε
D καὶ διὰ πάσης νυκτὸς καὶ ἡμέρας τῆς τειχομαχίας
οὐκ ἀφίστατο ὡς δ' ἄπρακτος τοῦ λοιποῦ ¹⁴ ἔμενε
μυριάκις μὲν προσθαλῶν, τοσαυτάκις δ' ἀποτυχῶν
καὶ πῆ μὲν ὑποποιούμενος τοὺς Κελτοὺς οὐκ ἐπειθε,
πῆ δὲ μαχόμενος ἀπετύγχανε. Τειχίον τι διὰ ξηρῶν
λίθων κυκλοτερὲς δευμάμενος ἀναμεταξὺ τῆς ψάμ-
μου καὶ τῶν τειχῶν Λαοδικεῖας ἐν τρισὶ νυχθημέ-
ροις κᾶκτοτε ὡς εἰρεσιμα τοῦτο κτησάμενος ἕτερον
πολίχνιον δι' ἐγχορήγου ὕλης ἐντὸς τούτου θάπτον
ἀνήγειρεν, ἐν' ἐντεῦθεν ὡς ἐς ὀρμητηρίου τινὸς γεν-

Variæ lectiones ex eod. Coislīn.

¹⁰ Θνούσιος. Sic semper. ¹¹ Deest vox αὐτοῖ. ¹² θαρρόιν. ¹³ Θνουσίων. Sic semper. ¹⁴ λοιποῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(81) Γενούσιος στόλος. Will. Tyrius l. b. x, cap. 28.

ναϊότερον τῆς τειχομαχίας ἀντέχοιτο. Ἄλλὰ καὶ πύργους δύο διὰ τοῦ στομίου τοῦ λιμένος ἐπ' ἐκάτερα ἐικοδομήσας ἔλυσιν σιδηρᾶν διαμπερὲς τούτων εἰσελάσας δι' αὐτοῦ ἀπετάφρευε τὰς ἰσως ἐλπίζομένας εἰς βοήθειαν τῶν Κελτῶν ἐκ θαλάττης ναῦς. Ἐνταῦθα ¹⁵ δὲ καὶ πολλὰ τῶν περὶ θάλατταν πολιχνίων κπετέχετό τε Ἀργυροκάστρον καλούμενον, τὸ Μαρχάπιν (82), τὰ Γάβαλα (83), καὶ ἄλλ' ἅττα, μέχρις αὐτῶν συνόρων Τριπόλει; ἐφθακῶς, ἕπερ πρότερον μὲν φόρους τοῖς Σαρακηνοῖς ἔδιδου. Ἐν ὑστέροις δὲ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος πολλοῖς ἰδρῶσι καὶ πόνοις τῆ Ῥωμαίων ἐπανεσώθησαν.

importandi quandoque navalis auxilii, duæ ad ostium interque ipsas catena ferrea suspensa, quæ facile prohiberet omnem Gallicarum navium appulsum. Interim et alia maritimæ illius oræ occupata oppida, Argyrocastrum, Marapis, Gabala, et quæ hinc interjacent ad confinia Tripolis. Hæc tot loca prius tributaria Saracenis, multis tum sudoribus laboribusque Romano imperio restituta sunt.

Ὁ μὲν τοι βασιλεὺς δέον λογισάμενος καὶ ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς ξηρᾶς πολιορκῆσαι τὴν Λαοδικεῖαν, γινώσκων ἐκ μακροῦ τὸν δεινὸν Βαῖμουῦντον καὶ τὰς αὐτοῦ μηχανὰς, ὅποιοι ἐκείνος δεξιὸς ἦθος ἀνθρώπου ἐν βραχεῖ καταμαθεῖν καὶ τῆς αὐτοῦ δολερᾶς καὶ ἀποστατικῆς γνώμης κατάλιψιν ¹⁶ ἀκριβῆ ἔχων, τοῦ Μοναστρᾶν μετακαλεσάμενος μετὰ ἀποχώρωσης δυνάμεως διὰ τῆς ἡπείρου ἀπέστειλεν, ὥστε ἐν ταῦτῳ, τὸν μὲν Καντακουζηνὸν ἐκ θαλάττης αὐτὸν δὲ ἐκ τοῦ μέρους τῆς ἡπείρου πολιορκεῖν τὴν Λαοδικεῖαν. Ἄλλ' ὁ Καντακουζηνὸς πρὸ τοῦ τὸν Μοναστρᾶν ἐφθακῆναι, τὸν λιμένα καὶ τὸ κάστρον αὐτὸ κατέσχε. Τὴν μὲν τοι ἀκρόπολιν, ἕπερ Κουλαῖ νῦν ἡ συνήθεια καλεῖν ἐβωθεν, ἔτι Κελτοὶ κατεῖχον περὶ πεντακόσιοι καὶ ἰππεῖς ἑκατόν. Τούτων οὖν τῶν πολιχνίων τὴν κατάσχεσιν ὁ Βαῖμουῦντος ἀχηκῶς, μεμαθηκῶς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ φυλάσσοντος κόμητος (84) τὴν τῆς Λαοδικεῖας ἀκρόπολιν ὅτι ἐπιδεῆς ἐστὶ χορτάσμάτων, μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνάμεων πασῶν, τοῦ τε ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ταγγρῆ καὶ τοῦ Σαγγῆλη ἐνωθεὶς καὶ βρώσιμα παντοῖα ἐπισυνάξας ἐν ἡμίονοις, καὶ τὴν Λαοδικεῖαν καταλαβὼν, τὰ μὲν χορτάσματα θάττον

A plus tractatione tranquilla, quam infesta vi profecit. Ergo cum aliud in præsens non posset, macciam ex rudi saxo circulari forma molitus est in intervallo quod litus inter et Laodicæ muros interjacet. Triduo perfectum id opus stetit. Deinde intra illum ambitum arcem exstruxit ex aliunde importata materia. Celeriter hæc quoque surrexit moles, in præcipuum Laodicensis oppugnationis usum. Hinc enim tanquam ex tuto receptaculo erupturi assidue valentius ad fatigandam longa belli constantia obsessorum tolerantiam Romani videbantur. Sed et ne ipsi spes a mari blandiretur portus excitatæ in prospectu nituo turres sunt prohiberet omnem Gallicarum navium appulsum. Argyrocastrum, Marapis, Gabala, et quæ hinc interjacent ad confinia Tripolis. Hæc tot loca prius tributaria Saracenis, multis tum sudoribus laboribusque Romano imperio restituta sunt.

B Imperator his cognitis nequaquam satis arctatam Laodicæam existimans quandiu a maritima duntaxat parte obsideretur; quippe qui pro sua pernoscendorum hominum vel ex brevi aspectu solertia, simul acrem ad vim quamvis, simul astutum ad omnem fraudem rebellionisque ac perjurii plenissimum Baimundi nosset animum: Monastram accersitum cum justo exercitu terrestri per continentem eo destinavit cum mandatis, ut ex ea parte quæ sola Laodicensibus Gallis hactenus libera versus Mediterranea relicta fuerat, ipse castris positus strenue Cantacuzenum adjuvaret adverso ex loco contententem; sic enim spem esse ut contumacia rebellium undique circumventa frangeretur. Verum jam ante quam pervenisset eo Monastras, Cantacuzenum portum urbemque ipsam subegerat. Supererat arx sola usu vulgari Cula dicta, quam obtinebant Galli pedites quingenti, equites centum. At Baimundus, et fama tot arcium occupatarum, et litteris præfecti castro Laodicensi annonam equis hominibusque alendis deesse illic nuntiantibus, **340** de periculo rerum suarum ope maturata egentium admonitus,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁵ ἐν ταῦτῳ. ¹⁶ κατάλιψιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(82) *Μαρχάπιν*. Legendum *Μαρχάπιν*, est enim urbs maritima, vicina Maracleæ, Valeniæ, Gabulo, etc. quam *castrum Margath* vulgo vocant Jacobus de Vitriaco, lib. i, cap. 44; Tyrius, lib. vii, cap. 17; Sanutus, lib. iii, part. xiv, cap. 2; et Aithonius cap. 59. Describitur vero sat pluribus a Wilibrando ab Oldenborg in *Itiner.* pag. 130. Ejusce castri dominos datus in *Famil. Hieros.*

(83) *Γάβαλα*. *Gabulum*, urbs Cœlesyriæ maritima, a Laodicea 12 milliariibus distans, ut habent Jacobus de Vitr. lib. i, cap. 44; et Tyrius, lib. vii, cap. 17; lib. xiii, cap. 27; lib. xviii, cap. 4: lib. xx, cap. 19. *Giabala* dicitur Alderisio, pag. 195; **379** et in *Chronico Orient. Gebul*, Benjamine Tudel. *Gabala*, in *Itiner. Hier.* et Arnolde Lubec. lib. v, c. 3, *Gabulum*, Jacobo de Vitr. lib. i, cap. 99, *Gibellum*, *Gibel* eisdem, et Roberto Mon. lib. viii, pag. 72; Tudehodo pag. 308; Alberto Aq. lib. v, cap. 54; lib. vi, cap. 53; Guiberto, lib. vi, cap. 24; *Zibellum*, Raimundo de Agiles, pag. 165, et Joanni Phocæ

D n. 7. *Zebel* eidem Annæ, pag. 413, unde *Peltes Zebellinæ*, quod inde Marturinæ pelles in Europam a mercatoribus inveherentur. Ex laudatis porro scriptoribus constat Gabuli obsidionem a duce Gothofredo et Flandrensi comite tentatam, posthæc omissam propter supervenientes Saracenos, ob idque cum principe civitatis inita sœdera. Proinde recte Anna dixit Saracenis ablatum ab Alexianis *Gabulum*, quod in Fraucorum jus nondum venerat. Est præterea in eodem tractu oppidum aliud *Gibellet*, seu *Gibelot* iisdem scriptoribus dictum, *Bybluz* olim appellatum, cujus dominium adeptus est Hugo Embriacus nobilis Genuensis. *Gabulum* vero, seu *Giabalensem urbem*, concessit postmodum Raimundus Rupini princeps Antiochenus Hospitalariis militibus, a quibus in recuperando principatu auxilium non mediocre submissum fuerat, ut est in *Tabulario Manoscensi in Provincia.*

(84) *Κόμητος*. Erat ea tempestate Laodicæ comes Martinus. Albert. Aq. lib. vi, cap. 44,

congregatis confestim omnibus suis copiis, iisque præterea quæ Tancredo ipsius nepoti proprie parabant, et quæ Sangelis fuerant, in unum secum corpus exercitus coactis, proficiscitur cum ipsis Laodiceam : commeatumque omnis generis ingentem collectam et nullis impositam copiam in arcem Culam importat. Id quo modo quoque ordine perfecit paulo jam distinctius exsequar. Cum pervenisset prope castra Romana Cantacuzeni colloquium expellit, nec recusanti : *Quanam, inquit, quæso, spe quove consilio ad has molitiones et substructiones arcium mentem appulsiis? Cui Cantacuzenus : Nempe, ait, tute scis recepisse vos imperatori et solemni juramento confirmasse, quando ei servitutem atque obsequium estis professi, reddituros ei aut ab ipso missis ducibus cum fide urbes quascunque imperio prius subditas de Barbaris caperetis ; quæ religio eatenus etiam valuit ut hanc ipsam Laodiceam cederetis nobis, quoad te pœnitentia recte facti cepit, et contra, non solum officium prius obligatæ fidei, sed etiam jus pacis deinde usurpatæ cultaque Laodiceam sub ditionem tuam armis injustis retraxisti. Quid me igitur facere censes oportere, qui huc obtinendæ a vobis pacifice juxta pacta conventa Laodiceæ spe ac consilio veneram? desiderere otiosum, an reverti cum tot copiis irritum? Mihi quidem verius videtur quod juri negatis vi repetere. Ad hæc contra Baimundus : Pecuniane an ferro quas dicitis arces recepturus a nobis venis? Cui Cantacuzenus : Pecunia, inquit, impensa est in hos auctorandos armandosque qui me sequuntur, quorum virtutem in prælio senties. Exarsit ex frustrata cupiditate in impotentem iram Baimundus ; et ubi hæc abrupte protulit : *Atqui sic habe, ne unam quidem munitiunculam sine pecunia te a nobis recepturum, jussit statim suos equites recta in ipsas admoventi portas civitatis. Hi tametsi crebra nivis instar jaculatione Romanorum superne imminentes de muris urbis prius ab ipsis occupatæ, petiti acriter, et de cursu**

A εισηγάγεν εἰς τὸ Κουλαῖ. Μετὰ δὲ γε τοῦ Καντακουζηνοῦ εἰς ὁμιλίαν ἐλθὼν, τοιαῦτα πρὸς αὐτὸν ἔφη· *Τίτω σκοπὸν ἔχων πρὸς οἰκοδομὰς καὶ κτίσεις ἀπέβλεψας ; Ὁ δὲ Ὀϊδας ὅτι δουλείῳ ὁμολογήσαντες τῷ αὐτοκράτορι καὶ τὰς παρ' ὑμῶν αἰρουμένας πόλεις ἐνωμότως παραδούναι κατέθεσθε. Ἐἶτα αὐτὸς καταψευσάμενος τῶν ὀρίων, ἀθετήσας δὲ καὶ τὰς εἰρηρικὰς σπονδὰς καὶ ταυτηνὴ τὴν πόλιν ἐλὼν καὶ παραδοὺς ἡμῖν μεταγρῶν ἀθῆς κατέσχευε, ὥστε μίτηρ αὐτὸς ἐνταυθοῖ παρεργνόμην ἐπὶ τῷ τὰς παρ' ὑμῶν αἰρουμένας πόλεις ἀναλαμβάνεσθαι. Ὁ δὲ Βαϊμούντος· Διὰ χρημάτων ἢ διὰ σιδήρων ταύτας ἐλαίζωρ ἐξ ἡμῶν λαμβάνειν ἤκει ; Ὁ δὲ· Τὰ χρήματα οἱ συνεφερόμενοι ἡμῖν ἔλαβον, ἐπὶ τῷ ἐκθύμῳ ἀγωνίζεσθαι. Ὁ δὲ Βαϊμούντος, θυμοῦ πλησὺς ἔφη· Ἄτερ χρημάτων ἴσθι ὡς οὐδὲ φροῦριον κατασχεῖν δύνηθῆς. Καὶ τριηκᾶτα τὰς ὑπ' αὐτὸν φελαγγὰς παρέθηκες μέχρις αὐτῶν πυλῶν τῆς πόλεως ἐξιπτάσασθαι. Οἱ δὲ τοῦ Καντακουζηνοῦ τὰ τεῖχη τηροῦντες δίκην νιφάδος τοὺς δίστους κατὰ τῶν τοῖς τεῖχεσι προσπελαζόντων Φράγγων ἐπαφέντας¹⁷ μικρὸν τι τούτους (α) ἀπόσαντο. Καὶ παραχρῆμα ὁ Βαϊμούντος συναγαγὼν ἅπαντας εἰσήλθεν ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως. Ὑποπτέυσας δὲ τὸν φυλάσσοντα κόμητα μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν Κελτῶν, ἕτερον εἰς φυλακὴν τῆς πόλεως ἐπέστησεν, ἐκείνους ἐκείθεν ἀπελάσας. Ἄμα δὲ καὶ τοὺς ἀγχοῦ τῶν τευχῶν ὄντας ἀμπελώνας ἤρεπῶσεν, ὥστε μὴ ἐμποδῶν τοῖς ἱππάζεσθαι μέλλουσι καθεστάναι Λατίνοις. Ταῦτα μὲν οὕτω κατὰστήσας ἐκείθεν ἐξελθὼν τὴν Ἀντιόχου κατέλαβεν. Ὁ δὲ γε Καντακουζηνὸς οὐκ ἡμέλει παντοίως πολιορκῶν τε καὶ διὰ μυρίων μηχανῶν τε καὶ ἐπιχειρημάτων καὶ ἐλεπόλεων συνταράσσων τοὺς ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως Λατίνους. Ἄλλὰ καὶ ὁ Μοναστρεῖς διὰ τῆς ἡπείρου ἐρχόμενος, μετὰ τοῦ ἱππικοῦ φροσάτου παραλαμβάνει τὴν τε Λογγιναίδα (85) τὴν Ταρσὸν, τὴν Ἄδαναν (86), καὶ τὴν Μάμισταν (87), καὶ αὐτὴν δὴ τὴν Κιλικίαν ἅπασαν.*

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

¹⁷ ἐπαφέντες.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(85) Λογγιναίδα. Longinias, Tarsus, Adana, Mamista, urbes Ciliciæ, quas Boemundo ab Alexianis ereptas intelligit auctor Gestor. Franc. exp. Hier. cap. 52. Longinidam, quæ Alberto Aqu. Longinachi nuncupatur, regebat Bernardus, cognomento Extraneus, gente et familia, ni fallor, Anglica, cujus stemma delibavit in Aspilogia eruditus Spelmanus, aut etiam forte Gallica ; nam et apud nos exstat etiamnum pernobilis hæc appellatio.

(86) Ἄδαναν. De Adana, Ciliciæ urbe, quædam habent Scylitzes, pag. 656 ; Constant. lib. De Them. cap. 2 ; Zonaras, in Rom. Diog. pag. 226 ; Nicetas, in Joan. Athana dicitur Tudebodo, pag. 784 ; Roberto mon. pag. 44 ; Guiberto, lib. iii, cap. 12 ; Adana Raimundo de Agiles, pag. 146 ; Adanam et Tarsum accurate describit Willebrandus ab Oldenborg in Itiner. Vide Joseph. Barbarum in Itiner. Persic. pag. 461 ; Leuncl. Pand. n. 61, et Godefr. Henschenium in Vitam S. Theonhili Vicedom. 4 Februar.

(87) Μάμισταν. Mamista, etiam Glycæ in Ni-

(a) Hic desit ms. Florentinus.

ceph. Phoca, et Raimundo de Agiles pag. 146, 151 ; Mamistra, Baldrico, lib. ii, pag. 100 ; Gauterio, De bell. Ant. an. 1115 ; Alberto Ag. lib. iii, cap. 59 ; Tyrio, lib. iii, cap. 21 ; Malmistra, Sannuto, lib. ii, part. iv, cap. 26 (tibi totum hunc Ciliciæ tractum describit) et Benjaminio Tudel. pag. 39 ; Massisa, Alierisio, part. v, clim. 5, eadem quæ olim Μοφουεστία, ut auctor est Glycas. Perperam vero Manistere, pro Mamistere dicitur Willebrando, qui eam describit. Porro Tarsum, Mamistam, et alia Ciliciæ oppida, a Saracenis antea occupata, expugnantur Baldwinus Gothofredi frater et Tancredus, ut pluribus narrat Albertus Aq. Tudebodus, et alii locis citatis. Hæc postmodum Boemundus in Ciliciam profectus receperat, et custodes singulis imposuerat, ut habet Tyrus, lib. vii, cap. 2 ; Taticio illa Boemundo principi concedente, ut auctor est Raimundus de Agiles, pag. 146. Ast illa rursus in Græcorum potestatem redierunt Joanne imperante, qui iis Calamanum Hungarum consanguineum præfectum statuit, uli reuert

paulisper dimoti sunt, pervicit tamen ad extremum Baimundi totas secum conjunctim copias eodem rapiens impetus longe vehementissimus, quo reluctans omnia facile in arcem penetravit. Ibi præfectum et præsidium sibi suspectum mutavit; tum suburbanum agrum impeditum vineis, earum excisione, quod sic ad usum belli utile rebatur, purum et equitabilem effecit; sicque se Antiochram retulit. Nihilò segnius Cantacuzenus propositum urgere, in eo totus defixus, nullique ad hoc curæ ac contentioni parcens, quo Laodiceam arcem a Latinis insessam machinarum, artium, conatuum omnis generis admotione ac frequentatione nunquam intermissa subigeret. Sed et Monastras a continenti equestri exercitu bellum circumferebat successibus inagnis. Nam Longiniadem, Tarsum, Adaniam, Mamistam, verbo dicam, totam Ciliciam occupaverat.

Πρὸς δὲ τὰς τοῦ αὐτοκράτορος ἀπειλὰς ὁ Βαϊμούντος ἄδρα ἔδειξεν, καὶ μὴ ἔχων ὅ τι καὶ χρῆσαιτο πρὸς ἀμυναν· οὔτε γὰρ κατ' ἤπειρον εἶχε στρατεύματα, οὔτε κατὰ θάλατταν στόλον. Ἐκατέρωθεν γὰρ αὐτῷ ὁ κίνδυνος ἐπικρέματο· μηχανᾶται τι τοιοῦτον, σφόδρα μὲν ἀγεννὲς, σφόδρα δὲ πανουργότατον. Πρῶτον γὰρ τὴν Ἀντιόχου πόλιν καταλείψας τῷ τοῦ μαρκήση Ταγγρῆ (88) καὶ τούτου ἀδελφιδῷ, αὐτὸς ἀπανταχόθεν φήμας πέμπει περὶ ἑαυτοῦ, ὡς ἄρα ὁ Βαϊμούντος ἀποτεθνήκει, καὶ ζῶν ἔτι ὡς περὶ κατοικομένου αὐτοῦ τὴν οἰκουμένην διέθετο. Καὶ ἡ φήμη διέτρεχεν ἀπανταχῇ πτερῶν ταχύτερα, καὶ τὸν Βαϊμούντον νεκρὸν ἐκήρυττε. Καὶ δῆτα ὡς ἑώρα τῆς 18 φήμης ἀποχρόντως ἔχειν, λάρναξ (89) τὸ ἐντεῦθεν ξυλλήνη καὶ ναῦς διήρης ἐν ἣ καταθεμένη ἡ λάρναξ καὶ ὁ ἔμπροσθεν οὗτος νεκρὸς ἀπὸ τοῦ Σουδεῖ, ὅπερ ἐστὶ τῆς Ἀντιοχείας ἐπίγειον, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἀπέπλει, καὶ διαπόντιος ὡς νεκρὸς ἐκοιμίζετο· τῷ 19 μὲν ἔξωθεν νεκρὸς καὶ τῇ σορῷ καὶ τοῖς τῶν ἄμφω αὐτὸν σχήμασιν. 20 γὰρ ἕκασταχοῦ γινόμενοι, ἀπέτιλλον τε τὰς τρίχας οἱ Βάρβαροι καὶ σαφῶς ἀνωλόουζον· τὰ δὲ ἔνδον ἑκαίνοσ ἐκτάδην κείμενος μέχρι τούτων νεκρὸς ἦν· τὰ δ' ἄλλα εἰσέπνει τε τὸν ἀέρα καὶ ἀπέπνει διὰ τινῶν κρυφίων ὀπῶν. Ταῦτα μὲν ἐν τοῖς παραλλοῖς. Ἐπειδὴν δὲ κατὰ

Admovit Baimundo terrorem ea res, jam ex his documentis sentienti quam non secure nimis spernere imperatoris minas expediret. 341 Sane circumspectanti se, haud satis explicatæ apparebant rerum et summæ belli rationes. Deficere sibi videbat terrestrem simul et maritimum exercitum, cum imprimis opus utroque esset ad arcendum utrimque ingruens periculum. Ergo ut his se angustiiis evolveret, consilium inil illiberale magis an versutum non facile dixerim. Primum commendata marchisi filio Tancredo Antiochiæ custodia, famam spargi omnem in partem curat, Baimundum obiisse. Mussabat ipse interim dum late is rumor manans locum secuturis pararet fraudibus. Nec famæ solita strenuitas, nec voto simulati mortui credulitas hominum defuit. Ubi satis vulgatum et persuasum est vixisse Baimundum, producitur ecce mortualis arca lignea, fœta spirante mortuo; et in navale Antiochiæ, Sudei vocatum, defertur in biremem componenda mox Romam versus soluturam. Respondebat exacte fabulæ scena. Ornata navis apparatu funebri, sarcophagus in loco conspicuo, mœsta et atrata circum omnia stromatis pullis: tum circumfusi familiares barbaro ejulatu lamentantes dominum, comamque vellentes. Nec intus

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

18 τὰ τῆς. 19 τὰ. 20 καί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Tyrius, lib. xiv, cap. 24; lib. xix, cap. 9; et Nicetas in Joan. ii. 6, unde *Manistrensis dux* appellatur in epistolis aliquot, quæ exstant in *Gest. Dei*, etc. pag. 1182, et tom. IV, *Hist. Franc.* pag. 695 et 701. Fuit autem Calamanus filius Boritii, Calamani Hungariæ regis nothi, cujus mentio apud est Thwroc. part. ii, cap. 61. Vide Not. ad Cinnamum.

(88) Τῷ τοῦ μαρκήση Ταγγρῆ. 380 Boemundus de captivitate post biennium rediit, ut habet Albertus Aqu. lib. ix, cap. 16, seu quadriennium, ut Tyrius, lib. x, cap. 25, dum de adeunda Italia et Gallia cogitat, Tancredo ex sorore nepoti Antiochiam tuendam committit. Fulcherius, lib. ii, cap. 25; Tyrius, lib. ii, cap. 1. Tancredus sororis Boemundi filius dicitur Alberto Aq. lib. ii, cap. 19; Marchisi filius Tudephodo, lib. i et 2; Odonis Boni Marchisi filius Orderico lib. viii, pag. 717; et lib. ix, pag. 724, cui quidem Odo Bonus Marchisus, Sororius Willelmi de Grenemaisnil nuncupatur eidem Orderico, lib. vii, p. 645. Idemque ille est qui subscribit Diploma Rogerii Siciliæ comitis an. 1093, pro fundatione Ecclesiæ Seyllacensis, apud Ughellum, tom. IX *Ital. sacræ*, pag. 593. Duxerat autem Willelmus Wiscardi filiam, ut supra a nobis indicavimus. Falluntur igitur qui Tancredum ejusdem Willelmi filium faciunt, aut Wiscardi ipsius, ut Hovedenus, pag. 710. Vide infra,

C pag. 366, et *Familias nostras Normannicas* (89) ἄδραξ. De hoc Boemundi stratagemate, et ut de illo mortuo in vulgus fama sparsa sit, silent nostri, attigerunt vero Zonaras et Glycas ab Anna mutuati. Sed nec etiam videtur probabile Boemundum in sarcophago inclusum, ut mortuum, Antiochia excessisse, quæ nullis premebatur ingruentibus hostibus; nisi forte id tenuerit, ne, qua ille in Italiam vehendus erat, navis ab Alexiana classe impeteretur, a qua forte commeatus impetratus fuerat a suis, specie efferendi Boemundi cadaveris in Italiam, ibique avito tumulto recondendi. Arte simili expugnatum ab Alamannis Casinense castrum tradit Mathæus Paris, an. 1239: *Per excoitationem qua se mortuum simulavit, in seretro in illum delatus, castra monachorum subito occupavit*. Eodem stratagemate usum Tancredum Siciliæ regem videtur innuere Joannes monachus in *Chronico Ceccanensi*, an. 1192.

D *Rex Capuam venit, seretro se ponere fecit, Et dux multorum lecto defertur equorum*. Eodem denique dolo, Hastingus Normannus episcopus, a quo baptizatus fuerat, sefellit, apud Math. Westmonasterie sem an. 887. Vide Guillel. Apul. lib. ii, *De gest. Norman.* pag. 17, 18, et Othonem Frising lib. i *De gest. Frid.* cap. 33.

ipse artifex, si curiosius quis introspiceret, loculo deerat, extensus supine, nec nisi cæcis meatibus occultorum foraminum spiritum ducens. Hæc ita ostentata quandiu in portu, aut non longe ab ora littorali navis fuit; ubi altum tenuit, laxata simulationis coactio est in curam vivi sepulti. Tamen ubi cibis appositis se is quasi furtim refecerat, præstigiæ iterum, et jussæ lacrymæ, mendacesque nœniæ ludebantur. Quin etiam ne indicium fœtoris ad fidem elati deesset cadaveris, corpus extincti gallinæ capulo inditur: quo putorem inhalante, fœcus videlicet eo jam minus dubitabilis fiebat animis, ærumna miserarum ac damno narium: quas si quisque astantium ictus mephiti avertere obstruereque cogebatur, mirari licet improbam patientiam sentientis mortui, qui graviore in vicino afflatus aura putrescentis volucris, fructum quo dignus fuit, inventi sui præclari, tacite obdurans et intumote sustinens ferebat. Atque ego dum hæc reputo, facile arbitror haud alio ex documento cognosci posse certius, quam sint irrevocabiles impetus Barbarorum quamcumque semel in partem incubuerint. Ecce iste per quos et quot labores ultro susceptos vadit certus ad propositum, ut ne redigi quidem in sortem ac societatem mortuorum corporum recuset, dum quod destinavit queat exsequi. Hæc prima et summa fuit hujus Barbari in perniciem haud dubiam imperii hujusce designata compositaque machinatio: cui parem nemo Græcus aut Barbarus tot bellis olim gestis excogitavit unquam suscepitve; sed nec puto in consequentem ætatem ejus exemplum posterorum ullius imitatione propagandum. Cæterum simul isto cursu Coryphum tenuit, jam quasi subductus in arcem suam atque in tuto positus excussit libitinam; **342** et e ferilibus emicans latebris secure liber cælo luceque hauriendis affatim, interclusi modo spiritus inter angustias feretri, damna pensabat. Indigenæ concurrere ac mirari hospitem cultus insueti, specie vesteque peregrina; tum quæritare quod ei genius? quæ fortuna? quis, unde, quo iret? Ille pro familiari contumacia, neminem obviorem responso dignatus, ducem urbis dixit se alloqui cupere. Erat tum is Alexius quidam Armeniaci thematis, quem oblatum figens oculo superbo, nutuque ac supercilio plane in quam odiosissimum barbarici fastus specimen deformatis: *Fac, inquit, meis verbis imperatori Alexio nunties, adesse me illum, notum ipsi projecto, nisi dissimulet, et si satis meminerit cladium suarum, formidatum Baimundum Roberti filium. Qui quid manu, quid hasta, quid aggrediendi audacia, quid urgendi perseverantia valeat, satis experiri potuerit priori bello sibi suoque imperio luctuoso. Atque illum talem Dei singulari beneficio*

Α πελάγους τὸ σκάφος γένοιτο, τροφῆς τε αὐτῷ μετεδίδοσαν καὶ ἐπεμελούντο, καὶ μετὰ τοῦτο πάλιν οἱ αὐτοὶ θρήνοι, καὶ τὰ αὐτὰ μαγγανεύματα. Ἰνα δὲ καὶ δοκοῖη ὁ νεκρὸς ἔωλος εἶναι καὶ ὀδυρῶς, ἀλεκτρούνα ἀποπνίξαντες ἢ ἀποσφάζαντες, ἐνέθηκον τῷ νεκρῷ· καὶ εὐθὺς ἐκεῖνος εἰς τετάρτην ἢ καὶ πέμπτην ἡμέραν βαρυδομότετος ἦν τοῖς ὑσφρησιν ἔχουσιν· καὶ ἐδόκει μὲν τοῦ χρωτὸς εἶναι τοῦ Βαϊμούντου τὸ βαρὺ τῆς ἀναπνοῆς τοῖς ἐξωθεν ἠπατημένοις· πλέον δ' ἐκεῖνος ὁ Βαϊμούντος τοῦ ἑπιπλάστου κακοῦ συναπέλευεν, ὥστε ἔγωγε θαυμάζω πῶς τσαούτην ὑπήνεγκε τῆς ρίνος πολιορκίαν ζῶν ἔτι μετὰ νεκροῦ συμπεφρόμενος σώματος. Ἄλλ' ἐντεῦθεν μεμάρηκα ὡς ἄρα πᾶν τὸ βάρβαρον γένος δυσανάκλητον ἐφ' ὅπερ ἂν ἐφορμήσειε, καὶ οὐδὲν αὐτῷ φορτικώτατον ἢ μὴ ἐνέγκοι, καθάπαξ ἐμβέλλον ἑαυτὸ πρὸς αὐθαιρέτους κακώσεις· καὶ γὰρ οὗτος μηδέπω ἀποθανὼν οὐκ ἂν ἀπώκησε ζῆν μετὰ ἀποθανόντων σώματων. Τέχνη μὲν οὖν τοῦ βαρβάρου αὐτῆ πρώτῃ καὶ μόνῃ κατὰ τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην πέφηνεν εἰς καταστροφὴν ἀποβλέπουσα τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας. Οὐδὲ πρὸ ταύτης βάρβατος ἢ Ἑλλήν τοιαῦτα κατὰ πολεμίων ἐμηχανήσατο οὐδ' ἂν, οἶμαι, μετὰ ταῦτα ὁ καθ' ἡμᾶς θεόσιτος βίος. Ἐπεὶ δὲ τὴν Κορυφῶ καταλάβοι, ὥσπερ εἰς ἀκρωρειάν τινα γενόμενος καὶ κορυφὴν καὶ κρητρυγέτον τὴν Κορυφῶ ταυτησί, καὶ ἐν τῷ ἀκινδύνῳ τυγχάνων ἀνήγερετὸ τε ἀπὸ τῶν ἐν δόξῃ νεκρῶν καὶ τὴν νεκροφόρον ἐκείσε λάβρακα καταλείψας, ἥλωσ τε ἐνεφορεῖτο πλείονος καὶ τοῦ ἀέρος ἀνέπνευε καταρρωτέρου καὶ περιενόστει τὴν πόλιν τὴν Κορυφῶ. Ὅν ἑωρακότες ἐν ξένη καὶ βαρβαρικῇ στολῇ ἀνεπυθάνοντο τότε ἡ γένος καὶ τὴν τύχην, καὶ τίς τε εἴη, καὶ πόθεν ἦκει καὶ εἰς οὗς παραγίνεται. Ὁ δὲ τῶν μὲν ἄλλων ὑπερῶρα πάντων, ἀνεζήτησε δὲ τὸν δούκα τῆς πόλεως. Ἦν δὲ ἄρα οὗτος Ἀλέξιος τις θέματος Ἀρμενικοῦ ἡ γενόμενος. Ὅν θεασάμενος μετὰ σοδαροῦ τοῦ βλέμματός τε καὶ σχήματος, καὶ σοδαρῶ τῆ φωνῇ χρωόμενος καὶ ὄλωσ βαρβαρικῆ, Ἀπαργεῖλαι προσέταττεν Ἀλεξίῳ τῷ αὐτοκράτορι, ὅτι Σοὶ ἐγὼ Βαϊμούντος ἐκεῖνος ὁ τοῦ Ῥομπέρτου, ὃν ἀνέκαθεν χρόνος καὶ σὲ καὶ τὴν ὅπερ σὲ βασιλεῖαν ἐδίδαξεν ὀπίστος τίς εἰμι τὴν ἀνδρείααν καὶ τὴν ἐσοτασίαν, ἐφ' ὅπερ ἂν καὶ τὴν Ῥοπήν λάβοιμι, ὡς οὐκ ἂν ἀνασχολίμην Ἰστω θεός τῶν πρὸς ἐμὲ γεγενημένων κακῶν· ἐξότου γὰρ διὰ τῆς Ῥωμαίων τὴν Ἀντιόχου κατέλαβον, καὶ Συρίαν ὀλην ἠνδραποδισάμην τῷ ἐμῷ δόρατι, καλλῆς παρὰ σοῦ καὶ τῆς σῆς στρατιᾶς πικρίας ἀνεφορήθη, ἐλπίσιν ἐξ ἐλλίδων παραπεμπόμενος, καὶ εἰς μυρίας συμφορὰς καὶ πολέμους βαρβαρικοὺς ἐμβαλλόμενος. Ἀλλὰ νῦν γε Ἰσθί με κᾶν ἀπέθανον, πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς ἀναθεσθίωκῶτα καὶ τὰς σὰς διαδεδρακῶτα χεῖρας· πάντα

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²¹ ἀποθανών, ἀλλὰ σχήματι μόνῳ ἀποθανών, οὐκ. ²² τό τε. ²³ Ἀρμενιανοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

* Hic deficit cod. Flor.

γάρ ὀφθαλμὸν καὶ πῦσαν χεῖρα καὶ γρόμην δια- A ex innumeris ejus injuriis et insidiis elapsum, le-
λαθῶν ἐν σχήματι ἀποτεθνηκότος, νῦν καὶ ζῶν stari eundem ipsum Deum, sese neutiquam inulla
κινούμενος καὶ τὸν ἄερα πνέων, ἐκ τῆσδε τῆς relicturum tot vastrarum ludificationum, fallacium
Κορυφοῦς διαπέμπω πάντῃ μισμημένης ἀγγελίας lactationum, arcanarum cum Barbaris conspirati-
τῆ σῆ βασιλείᾳ· ὅς καὶ ἀναμαθῶν οὐκ ἂν πε- num fugitia, quibus se toto tempore quo versatus
ριχαρῶς ἀποδέξαιτο· ὡς μὲν τῷ Ταγρῆ καὶ ἐμῷ sit in Asia suis armis devicta, delusum, inductus,
ἀνεψιῷ τὴν Ἀντιόχου πόλιν παρακατεθέμενη in caeca bellorum ac periculorum projectum ad cer-
πρὸς τοὺς σοὺς στρατηγούς ἀντίμαχον ἀξιόμα- tam perniciem, recordatur. Quare adesum, Alexi
χον καταλείψας αὐτόν. Αὐτὸς δὲ πρὸς τὴν ἰδίαν Auguste, atque ad hunc durum et illatibilem tibi
ἄπειμι χώραν, σοὶ μὲν νεκρὸς ²⁴ φημιζόμενος nuntium firma, si potes, mentem, haud dubie, au-
καὶ τοῖς σοῖς, ἐμοὶ δὲ καὶ τοῖς ἐμαυτοῦ καὶ ζῶν ditu primo consternandam. Ego, inquam, ille, ut
καὶ κατὰ δευῖά σου ²⁵ βουλευόμενος. Ἐφ' ᾧ γάρ putabas et gratulabaris, tuo tuorumque bono mor-
τὴν ὑπὸ σέ Ῥωμαίων κλορήσειν καὶ ζῶν ἀπο- tuus, en vivo valeoque inter satellitum tuorum ma-
τέθνηκα, καὶ ἀποθανῶν ἐζησα. El γάρ τὴν ἀντί- lignos oculos et maleficas innoxius elapsus manus,
πεῖαν ἤπειρον καταλάβοιμι καὶ Λογγιβάρδους B suspicacissimis explorantium vigiliis, et sanguinariis
καὶ πάντας Λατίνους καὶ Γερμανοὺς καὶ τοὺς insidiantium expectationibus elusis. Porro ne quid
καθ' ἡμῶς Φράγγους ὀψαίμην ἀνδρας ἄρσος interim de Antiochia speres provisum a me satis in
μνήμονας, πολλῶν φόρων καὶ πολλῶν αἱμάτων discessu est, relicto ad urbis custodiam nepote meo
τὰς σὰς ἐμπλήσω καὶ πόλεις ²⁶ καὶ χώρας, ἕως Tancredo : a quo quantum est ducum vestrorum ni-
ἂν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Βυζαντινοῦ τὸ δόρυ πηξάιμην. hil posse referre nisi cludes et vulnera, priusquam
Εἰς τοσοῦτον ἔρα ὁ Βάρβαρος ἀλαζονίας ²⁷ ἐπήρτο. tristi experientia discatis, mea jam nunc veraci et
essentis sancienda denuntiatione cognoscite. Faxo autem ut cogitandum magis tibi sit de tuis defensandis
quam de alienis oppugnandis urbibus. Nimirum non alio consilio, vel paulo ante rivens inter mortuos me
abdidit; vel nunc a mortuis rursus ad vivos redeo, quam ut tumultu, clade, rapina, ferro, flammaque
Romaniam quae tibi paret universam agerem ferremque. Nec moram tibi longam indulgeo malorum.
Simul oppositam e regione continentem, versus quam modo solvo, attigero Longobardos, et omne Latinum
nomen, tum praeterea Germanos et nostrates Francos, quales quamque bellicosos viros in te conjura-
tos atque armatos ducum : neque quiescemus a miscendis replendisque caede ac sanguine terris atque
urbibus ditionis tuae, quoad victricem hastam in ipsius regiae Byzantinae civitatis foro figamus. Eo
usque insolentium minarum ventosissimi Barbari amentia processit.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

²⁴ Desunt voces σοὶ μὲν νεκρὸς, etc., ἐμαυτοῦ καὶ ζῶν καὶ. ²⁵ δευῖά κατὰ σου. ²⁶ Deest vocula καὶ.
²⁷ ἀλαζονείας.

ANNHΣ. ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΒ'.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER XII.

343 ARGUMENTUM.

Baimundi et Alexii contrarii utrimque apparatus ad bellum imminens. Tancredi res in Asia prospere gestæ. Conjuraciones variæ. Cometes Gallorum adventum portendit. Imperatoris et Irenes ejus conjugis laudes variæ. Baimundi ex Italia in Illyricum trajectio.

PERIOCHE.

Baimundus expeditionem in Illyricum parat. Cum rege Francorum duplicem affinitatem contrahit. Imperator ad Occidentis principes contra Baimundum scribit. Baimundus Alexium Augustum paganism vocat. Galli comites trecenti a Babylonio tyranno capti. Augustus

ad eos liberandos mittit. *Babylonius* eos Augusto donat qui eos humanissime tractat et apud se habet. *Iis* testibus contra *Baimundum* utitur, eos dimittens ut in patria ipsorum imperatoris famæ succurrant. *Is* *Thessalonicam* 344 se confert duplici de causa. *Copias* eo evocat ex Asia. *Aspietes* *Monastræ* subrogatus, parum prudenter se gerit. *Tancredus* parat irruptionem in *Ciliciam*. *Aspietes* genio indulget. *Luxuriæ* illius quæ causa quive effectus. *Tancredus* *Mopsuestiam* capit; mox *Ciliciam* quoque cæteram. *Tancredus* animo et arte militari præstans. *Excusatur* imperatoris error in *Aspiete*. *Nobilitas* blanda conciliatrix favoris et honorum. *Aspietis* heroicum facinus; ejusque merces ab *Augusto*. *Copiæ* ad *Sthlanitzam* coactæ. *Alexius* vitæ mollis impatiens, *Thessalonicam* se transfert, ducta secum *Augusta*. *Ea* non libenter peregre agit. *Religiøsæ* virtutes, ejus insignis pudor et modestia. *Necessitate* magna comes haret *Augusto* peregrinanti cui podagræ dolores delinit et minuit. *Excusatio* *Annæ* quod domestica etiam minuta scribat. *Alexius* imp. sibi non parcat ut reip. consulat. *Conjuratiorum* periculis exercetur. *Adversus* eas magnum habet præsidium in *vigilantia* præsentis *Augustæ*. *Hæc* ideo illum sequitur peregrinantem. *Modestia* ejus insignis et efficacia sese exerens, licet lateret auctor. *Maledicorum* intemperiam. *Irenes* *Augustæ* laudes. *Expeditionibus* interest, prælia vitat. *Misericordia* ejus et affabilitas erga pauperes: quibus consilio, non solum pecunia prodest. *Etiã* mensæ tempore *misericordiam* exercet. *Fides* *Annæ* in iis quæ de matre narrat. *Cometa* ingens. *Gallorum* adventum prænuntiat. *Quandiu* apparuerit. *Oritur* in occidente, in ortu occidit. *Imperator* in ejus significatione indaganda curiosus. *Basilium* consulit. *S. Joannes* apparet *Basilio* et quid cometa designet exponit. *Imperator* *tirones* erudit. *Dyrrhachium* de novo munit, eique *Alexium* fratris filium præficit. *Classem* armat. *Clades* *Joanni* a *Dalmatis* illata. *Bolcanus* pacem petit. *Joannes* filius *Alexio* imperatori nascitur cum sorore gemella. *Anthelii* signi ænei descriptio; unde sic dictum; vento dejicitur; hinc augurium trahitur mortis *Augusti*, ipso pie ac sapienter refellente. *Conjuratio* in *Augusti* vitam. *Lamentatio* *Annæ* ob infelicem patris sortem, apertis hostibus et occultis inimicis nunquam non objecti, cum esset tamen moderatissimus et cupidissimus atque amantissimus pacis. *Imperatoris* præstantis idea in *Alexio* primum ostensa. *Ejus* solertia et mentis præstantia. *Conjuratiorum* novæ in *Alexium* auctores. *Salomon* senator a *Michaele* *Anema* seductus. *Salomonis* *Joannis* descriptio. *Anemarum* sive *Anemadum* fratrum astutia. *Salomonis* simplicitas. *Michael* palatii fores obsidet. *Conjuratiorum* executio decernitur. *Imperator* *zatricium* de nocte ludens de periculo admonetur. *Cubiculi* imperatorii situs. *Salomon* et *Basilacius* comprehensi, fateri scelus nolunt. *Salomon* tamen mox territus aperit omnia. *Necis* consilium ex aliis cognoscitur. *Salomonis* exsilium. *Augustæ* humanitas et misericordia in *Salomonis* conjugem. *Excæcatio* in *Michaelem* decreta. *Idem* sæde traducitur per urbem. *Commiseratio* *intuentium*. *Annæ* quoque ipsius. *Conatus* hujus ad liberationem *Anemæ*. *Interventu* matris utitur. *Pro* *Michael* *Augustum* orat et exorat. *Manus* *æneæ* *Constantinopoli* fixæ. *Quid* significant quemve usum habeant. *Nuntius* gratiæ reo addicto factæ ut sit efficax citra manus *æneas* offerri damnato debet. *Michael* in carcerem conjectus. *Turris* *Anemæ* ubi sita et unde sic dicta. *Gregorius* *Trapezuntius* dux, *Dabatenum* et nobiles *Trapezuntios* captivos detinet. 345 *Hi* seipso manu et vi liberant. *Imperator* *Gregorium* frustra monet. *Joannes* contra *Gregorium* missus, eum vincit et capit. *Imperator* excæcare velle *Gregorium* præ se fert. *Sed* *Joannis* precibus eam pœnam condonat, *Gregorius* in carcere contumax. *Imperatoris* in eum benignitas. *Cæsar* *Bryenius* in *Gregorio* ad mentem reducendo frustra laborat. *Gregorius* liberatur et restituitur. *Contostephanus* contra *Baimundum* classi præfectus *Imprudencia* *Contostephani*. *Tancredi* mater *Hydruntem* obtinet. *Contostephanus* *Brundusium* oppugnat. *Ars* mulieris expugnationem impedit. *Contostephanus* a *Gallis* victus. *Scythæ* sex capti *Baimundo* magno usui sunt ad inflammandam *Romani* pontificis et *Italorum* invidiam in *Alexium*. *Expeditio* in *Illyricum* consensu concursuque omnium suscepta. *Romani* *clasiarii* fugantur. *Gallis* victoria e manibus eripitur. *Contostephanus* *Aulonem* recedit. *Fretum* e regione *Aulonis* servat. *Contostephanorum* metus. *Lantulphi* virtus et auctoritas. *Contostephani* *Chimaram* se recipiunt. *Lantulphus* *Aulone* relictus. *Ordo* et instructus *clasis* *Baimundi*. *Species* ejus terribilis procul. *Felicitas* ejus transitus. *Lantulphus* fugit. *Quæ* gentes *Baimundi* exercitum conflarent. *Oru* *Illyrici* vastatur a *Gallis*. *Oppugnatio* *Dyrrhachii* decreta, quas ob causas? *Ad* eam apparatus. *Regio* circumvicina subjugatur a *Gallis*. *Descriptio* *Dyrrhachii*. *Fines* et forma sinus *Adriatici*. *Elissus* arx *Dyrrhachio* propior fortuna; ea utitur imperator. *De* *anne* *Drymone*. *Achris* palus a *Mochro* rege *Bulgaro* exhausta et denominata. *Centum* alvei in unum ad *Deuren* juncti *Drymoni* fluvio magnitudinem et nomen dant. *Cursor* *Scythæ* ad *Augustum* missus trajecisse *Baimundum* nuntiat. *Consternantur* ejus comites, ipse securus et constans manet.

ΑΛΕΞΙΑΣ ΙΒ΄.

Primæ *Baimundi* trajectionis in *Asiam* opera et consilia, machinationesque ambitiosæ simul ac peritidæ, quibus imperium *Romanum* creptum legitimo

Τὰ μὲν οὖν τῆς πρώτης τοῦ Βαϊμούντου διαπαρώσεως ἔργα καὶ ὅποσα πραγματεύσαμενος κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος φαίνεται, τὰ σχήπτρα τῶν Ῥω-

μαίων εαυτῷ μνηστεύμενος, καὶ ὅπως τὴν ἐκεῖθεν Ἀποχώρησιν, μετὰ βίβλουργίας προμηθευόμενος, καὶ δὴ καὶ τυχῶν τοῦ σκοποῦ καὶ τοιαύτην τὴν ναυλοχίαν καταπερεῖ νεκρῶ φερόμενος ποιησάμενος τὴν Κορυφῶν κατάλαβεν, ὧδὲ πη περιγεγράφθω. Ἐχέσθω δ' αὖθις ὁ λόγος τῶν μετ' ἐκεῖνα τοῦτου πράξεων. Καταλαβὼν δὲ ὁ νεκρῶ ὁδῶδὴ τὴν Κορυφῶν, καθὰ γε καὶ εἴρηται, καὶ ἀπειλησάμενος διὰ τοῦ ἐκεῖσε δουκὸς τῷ αὐτοκράτορι, ὅπως ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, πρὸς τὴν Λογγιβαρδίαν τὴν ἀπόπλουον ποιησάμενος, ἔργου ἤπειτο. Σχεπτόμενος αὖθις τὸ Ἰλλυρικὸν καταλαθεῖν, καὶ συμμάχους δὲ τοῦτο σπεύδων συναγορῆναι πλείους τῶν πρὸ τοῦ, καὶ περὶ κήδους τῷ βῆγῃ Φραγγίας ὀμιλήσας, τὴν μὲν τῶν θυγατέρων αὐτοῦ εἰς ἰδίαν αὐτοῦ γυναῖκα ⁸⁸ (90) ἐξέδοτο, τὴν δὲ γε ἑτέραν (91) διαπόντιον πρὸς τὴν Ἀντιόχου πόλιν ἐξέπεμψεν ἐφ' ᾧ συναφθῆναι τῷ ἀνεψιῷ αὐτοῦ Ταγγρέ. Εἶτα, δυνάμεις ἀπανταχόθεν μυριοπληθεῖς συλλεξάμενος ἐκ πάσης τε χώρας καὶ πόλεως, τοὺς κόμητας μεταπεμφάμενος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ στρατευμάτων τὴν πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν διαπεραιώσων ἐπετάχυνεν. Ὁ γοῦν βασιλεὺς, τὰ διὰ τοῦ Ἀλεξίου πρὸς αὐτὸν μνησθέντα ἀκηκῶς, εὐθὺς κατὰ πάσας τὰς χώρας Πίσσαν τε καὶ Γένουαν ⁸⁹ καὶ Βενετίαν γράμματα ἐπέστειλε, προπαρασκευάζων αὐτοῦς μὴ συναπαχθέντας τοῖς ἀπατηλοῖς τοῦ Βαϊμόντου λόγοις, ἐκεῖνῳ συναφέψεσθαι. Καὶ γὰρ περιῶν ἀπάσας τὰς πόλεις καὶ χώρας, πολλὴν τὴν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καταδρομὴν ἐπεποίητο, παγάνον ὀνομάζων καὶ τῶν Χριστιανῶν πολέμιον.

C

Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Βαβυλώνιος τριακοσίους φθάσας κατέσχε τότε κόμητας, (92) ὅποτε τὰ ἄπειρα πλῆθη τῶν Κελτῶν διὰ τῆς ἑσπέρας διαπαρρωσάμενα

A domino, invadere sibi que asserere moliebatur; tum vero etiam recessus ejusdem ex Asia, mira, sed felici fraude confectus; illæ, inquam, mendaces exsequiæ et deportatio navalis spirantis mortui, qua homo in arcto deprehensus explicavit se ex angustiis, et Coryphum insulam salvus tenuit, hactenus narrata sunt. Quæ consecuta deinceps sunt, Historiæ decurrentis exponet tenor. Pervecto in urbem Coryphum cadavere fontenti, prout dictum est, idem statim ex simulato mortuo furens hostis ingens, spirantes et supra modum audaces illas minas relatas a nobis, quas per illius urbis ducem intentandas Augusto curaverat, simul in Longobardiam nave pervenit, conferre in rem est aggressus. Cum ergo expeditionem alteram per Illyricum

B ducere cogitaret, ad eamque rem opus sibi esse videret pluribus sociis quam quot prima traiectione habnerat, regem **346** sibi Francorum devinxit affinitate duplici. Nam et ejus filiarum unam sibi uxorem junxit, et alteram impositam classi defendendam curavit Antiochiam, tibi Tancredo nepoti suo nuberet. Inde cura ad comparandum exercitum versa, innumerabiles undecunque collegit copias; ex quavis regione ac civitate comitibus convocandis, cum quanto maximo armatorum numero quem ex ditionibus quique suis possent cogere. Quorum omnium trajectio in Illyricum summa ope urgebatur. At imperator accepto indicio per Alexium ducem urbis Coryphus, minarum et molitionum Baimundi, misit extemplo litteras ad omnes ferme principes ac republicas, Pisas præsertim, Genuam et Venetias, quibus præmunire satagebat omnes ac singulos, ne forte fallacibus et insidiosis Baimundi circumventi sermonibus, in partes ejus se abstrahi sinerent. Etenim ille urbes passim provinciasque circumiens in imperatorem declamabat impune ac plausibiliter quidquid de alieno, eoque ignoto principe apud longe positos et parum æquos persuasurum se facile sperabat et pro sua malitia optabat: nempe illum Christianorum esse hostem infensissimum, quem ideo pagannum nominabat.

Bene autem et commode contigit ad eam calamitiam coarguendam redemptio captivorum Francorum præcipua imperatoris opera ac studio tentata

Varie lectiones ex cod. Coislin

⁸⁸ αὐτῷ γυναῖκα. ⁸⁹ Ἰνυάν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(90) *Γυναῖκα*. Boemundus multo æris alieni pondere fatigatus, ut ad debiti solutionem se pararet, et ut de partibus ultramarinis majores militum secum traheret copias, principatus sui cura Tancredo commissa, in Apuliam transiit an. Chr. 1104, ut pluribus narrat Tyrius, lib. II, cap. 4; Fulcherius, lib. II, cap. 25; Albertus Aq. lib. IX, cap. 47 *Hist. Hieros.* hoc an. *Gesta Franc.* cap. 52. Ex Apulia deinde in Galliam transiit, et Constantiam Philippi I Francorum regis filiam obtinuit in uxorem. Nuptias post Pascha Carnuti magno apparatu celebratas an. 1106, tradunt passim nostri, Sugerius, in *Lut.* VI, cap. 9; Ordericus, lib. V et XI; Guibertus, lib. III, cap. 2; lib. VII, cap. 54; Fulcher. lib. II, cap. 28; Tyrius, lib. II, cap. 4; Petrus Diaconus, lib. IV; *Chron. Cas.* cap. 50; *Chron. Andeg.* apud Labbeum, tom. I *Biblioth.* pag. 289; et vetus scriptor tom. IV *Hist. Franc.* pag. 94 et 98. Perperam igitur Albericus nuptias Boemundi in an. 1103, conjicit. Vide Eadmerum, lib. IV *Hist.*

D *Novor.* pag. 88.

(91) *τὴν ἑτέραν*. **381** Tyrius loco laudato, de Boemundo: *Qui postquam in Apuliam pervenit, modico tempore in sua regione morans, assumpto de suis fidelibus honesto comitatu, Alpes transiens ad Dominum Philippum illustrem Francorum regem pervenit, a quo inter cætera, duas ejus obtinuit filias, unam de legitimo natam matrimonio, Constantiam nomine, quam sibi fœdere conjugali sociavit in uxorem; alteram, nomine Cæciliam (quam ei Andegavensium comitissa, quæ spreto marito ad eundem dominum regem se contulerat, uxore adhuc vivente pepererat) quam Domino Tancredo nepoti suo ex Apulia missam destinavit uxorem.* Nupsit illa post Tancredi mortem Pontio Tripolitano comiti. Albertus Aq. lib. XII, cap. 19. Vide Sammarth. in *Hist. geneal. Fr. reg.* et Notas Acherj ad Guibert. pag. 590.

(92) *Κόμητας*. Conferendus Albertus Aq. lib. X, cap. 38 et 39.

perfectaque. Siquidem prima illa effusione in Asiam A innumerabilium Gallicorum exercituum, quando et Antiochia et Tyrus et adjacentes universæ civitates illa flagrante vi primi tumultus laborabant, quodam successu Gallis infausto, ut sunt varix bellorum vices, Babylonius tyrannus Francos comites fere ad trecentos ceperat et dura in primis custodia tenebat; in teterrimo, atque ad inusitatum antiquæ crudelitatis morem et usum, olim designato quodam carcere. Eos illic tot ac tales longe acerbissimam tolerare captivitate[m] audire imperator sine tenerrimo misericordiæ sensu non potuit: nec sine proposito ac decreto animi non magis benefico quam effraci liberationis ac libertatis illorum quovis pretio ac studio representandæ. Ad hanc rem Nicetæ Panucomitæ litteris et pecuniis instructo imperat ut Babylonis adeat principem, redditisque ab Augusto Epistolis legationem in captivorum auxilium verbo quoque ipse peroret quam accuratissime; contendens a Babylonio multa interposita promissione gratiæ ab imperatore ineundæ ut miseros comites solutos vinculis abire liberos sineret. Viso Babylonius Panucomita, auditoque, lectis etiam litteris quas ab Augusto attulerat, solutos statim vinculis comites custodia educit, nequaquam tamen libertate illos plena donans: sed e sua potestate in jus imperatoris transferens, deducendos ad ipsum Panucomitæ tradit, pecuniis quæ offerebantur plane recusatis: sive quod minores eas duceret quam ut in pretium tot taliumque capitum possent sufficere; sive quod avaritiæ suspicionem fugeret; sive denique quod totam rem imputari ab imperatore solidæ gratiæ, et reddendo ipsi aliquando cum usura 347 beneficio, studeret: quarum cogitationum quæ potissimum apud Barbari animum prævaluerit, Deus scilicet novit. Ut sit deductos ad se captivos prius cœcites imperator cernens, facilitatem infidelis principis et valde admiratus est, et in lucri ac beneficii maximi parte numeravit. Porro ipsos miseros omni complexus claritate, nullum finem percontandi faciebat audiendique de nupera infelicitate ipsorum: atque illi cum narrarent sese tanto tempore, totque evolutis periodis solarium orbium ex quo in carcerem detrusi fuerant, solem vidisse ne semel quidem, ac neque ad momentum relaxatos esse a vinculis, sed nec alium omnino quemquam gustasse cibum aut potum quam panem et aquam meram, colliquescebat calentibus lacrymis pius et humanus princeps; et non utique otiosa significatione misericordiæ se defunctum ratus, insuper omni oggerenda copia opportunarum rerum, pecuniarum, ciborum, vestium, balnearum quin etiam et remissionis cæteræ, abstergere illis memoriam tristitiæ prioris, et fortunam meliorem plenam totius benignitatis officiis propinare satagebat, mirantibus sine fine ipsis, ac nunquam satis suspicere prædica-

την Ἀσίαν τὴν τε Ἀντιόχου πόλιν, καὶ τὴν Τύρον καὶ τὰς παρακειμένας ἀπάσας πόλεις καὶ χώρας ἐμάστιζε καὶ δεσμώτας ἐμφρουρούς εἶχεν· ἡ δὲ φρουρὰ δεινὴ τῶν πάλαι γεγενημένων. Καὶ περὶ τῆς τούτων ἀλώσεως καὶ τῶν ἐντεῦθεν συμπεσόντων τούτοις δεινῶν μεμαθηκώς ὁ αὐτοκράτωρ, ἐδάκνυτο τε τὴν ψυχὴν καὶ ὄλος τῆς ἐκείνων ἀναρβύσεως ἐγεγόνει· καὶ μεταπεμφόμενος Νικήταν τὸν Πανουκωμίτην * μετὰ χρημάτων πρὸς τὸν Βαβυλωνίον ἐξαπέστειλε γραφὰς πρὸς αὐτὸν ἐγγειρίας δι' ὧν τοὺς δορυαλώτους ἐκείνους ἤτειτο κόμητας, πολλὰς ὑποσχόμενος αὐτῷ τὰς χάριτας εἰ τούτους λύσει τῶν δεσμῶν ἀπολύσει. Ὁ δὲ Βαβυλωνίος τὸν Πανουκωμίτην θεασάμενος, καὶ ἀκούσας ἅτα δὴ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς αὐτὸν διεμηνύθη, ἀνελξί: B δὲ καὶ τὰς γραφὰς λύσει μὲν παραχρῆμα τοῖς κόμητας τῶν δεσμῶν, ἐξάγει δὲ τῆς φρουρᾶς. Οὐ μέντοι γε παν ἐλῶς ἐλευθερίας αὐτοῦς ἀξιοί, ἀλλὰ τῷ Πανουκωμίτῃ παραδίδοσι, πρὸς τὴν αὐτοκράτορα τούτους ἐξαποστειλάς, μηδοτιοῦν τῶν ἀποσταλέντων χρημάτων ἀναλκόμενος, εἶτε δὲ ὡς μὴ ἀπὸ χρώτων πρὸς τοσοῦτων λύτερον, εἶτε καὶ δωροληψίας ἐκφεύγων ὑπόνοιαν, καὶ ὡς μὴ φαίνοιτο τιμὴς τούτους ἀποδιδόμενος, ἀλλὰ καθαρὰν τὴν χάριν ἀπονέμων τῷ βασιλεῖ καὶ ἀκίβδηλον, εἶτε καὶ πεισόνων ἐφιέμενος, θεὸς ἂν εἰδείη. Τούτους ὁ βασιλεὺς καταλαβόντας θεασάμενος ὑπερηγάσθη μὲν τὴν τοῦ βαρβάρου γνῶμην καὶ τεθαύμακεν. Ἐπιπόνως δὲ τούτους περὶ τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς ἐπερωτήσας καὶ μεμαθηκώς ὅπως ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον καὶ τοσοῦτων κύκλων περιόδους ἐμφρουροὶ ὄντες οὐδὲ ἅπαξ ἥλιον θεάσαντο, οὐδὲ τῶν δεσμῶν ἐλύθησαν, ἀλλὰ καὶ τροφῶν παντοίων ἕνευστο: τὸ παράπαν ἐπὶ τοσοῦτον διαμεμενῆκεσαν, μόνου ἄρτου καὶ ὕδατος μεταλαμβάνοντες, οἰκτεῖρας τοῦ πάθους καὶ θερμὸν καταστάξας δάκρυον πολλῆς παραχρῆμα ἡξίου φιλοφροσύνης, χρήματά τε ἐπίδοις καὶ ἄμφια παντοία παρασχῶν· εἰς βαλανεῖα τε προτρεπόμενος καὶ παντοίως τῆς τοσαύτης κακότητος ἀνακτῆσασθαι τούτους μηχανώμενος. Οἱ δὲ ἔχαιρον ἐφ' οἷς παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος εἶ πεπόνθησαν οἱ πρὶν ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι, οἱ παραβάται τῶν πρὸς αὐτὸν ὀρκίων καὶ ὑποσχέσεων τὴν τοσαύτην ἐς αὐτοῦς κατανοοῦντες ἀνεξικακίαν. Ὁ δὲ μεθ' ἡμέρας μεταπεμφόμενος τούτους ἔφη· Ἄδειαρ ὑμῖν τοῦ λοιποῦ δίδωμι ἵνα ὀπόσοι βούλεσθε κατὰ ταύτην τὴν πόλιν ἐγκατερέθησθε μετ' ἡμῶν. Ὁπνίκα δὲ τις τῶν οἰκείων ἐπιμησθεὶς ἐβελήσοι ἀνυχωρεῖν, ἀκωλύτως καὶ τῆς πρὸς τὰ οἴκοι φερούσης ὄψαιτο συνταξάμενος ἡμῖν, καὶ οὕτω διὰ χρημάτων καὶ παντοίας ἄλλης οἰκονομίας ἐφοδισθεὶς καλῶς διευθετηθεῖ. Καὶ ἀπλῶς καὶ καρεῖται καὶ ἀπεινὰ ἄδειαν ἔχειν ὑμᾶς βούλομαι, καὶ τὸ βουλευτὴν ὡς ἐλευθέρους κατὰ τὴν οἰκείαν γνῶμην πράττειν. Ἦσαν μὲν οὖν τῶς οἱ κόμητες μετὰ τοῦ αὐτοκρά-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* Πανουκωμίτην. Sic semper.

τορος παντοίας, ὡς εἰρηται, θεραπείας ἀξιοῦμενοι **A** καὶ δισταποσπᾶστος αὐτοῦ ἔχοντες. Ἐπεὶ δὲ Λογγιβαροῖν ἐ Βαϊμούντου καταλαβὼν, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε πλείων τῶν προτέρων στρατευμάτων σπεύδων συναγαγεῖν, πολλὰ τοῦ αὐτοκράτορος κατέτρεχε, κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν περιῶν καὶ παγάνον αὐτὸν λαμπρῶν τῆ φωνῆ ἀνακηρύττων καὶ τοῖς παγάνοις (93) ὄλη γνώμη ἐπαρήγοντα. Τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ μεμαθηκῶς τοῦς βηθέντας κόμητας, τὸ μὲν τοῖς ³¹ καὶ αὐτῶν προθυμοῦμένων ἦδη πρὸς τὰς σφῶν ἀπέναι χώρας, τὸ δὲ τι καὶ πρὸς ἔλεγχον τῶν κατ' αὐτοῦ παρὰ τοῦ Βαϊμούντου διακηρυκισομένων, θαψιλῆς τὰς δωρεὰς ἐπιχορηγήσας αὐτοῖς, οἰκαθε ἐξάπεστελεν· αὐτοῖς δὲ πρὸς τὴν Θεσσαλοῦ πόλιν σπουδαίως ἐξῆει, ἅμα μὲν **B** τοῦς νεήλυδας τὰ σερατιωτικὰ παιδεύειν, ἅμα δὲ καὶ τὸν Βαϊμούντον ἐκ τῆς περὶ αὐτοῦ φήμης ἀπείργεσθαι τῆς ἀπὸ Λογγιβαροῦ πρὸς τὴν ἡμεδαπὴν διαπεραιώσεως. Ἀπελθόντες τοίνυν οἱ κόμητες ἐκείνοι· ἔλεγχου τοῦ Βαϊμούντου γεγονόσι ἀψευδέστατοι ἀπατεῶνα καλοῦντες αὐτὸν, καὶ μηδ' ἐπὶ τῷ τυχόντι ἐπαληθεύοντα, κατὰ πρόσωπον αὐτὸν πολλαῖς ἐλέγχοντας μάρτυρας αὐτοπίστους ἑαυτοῦς καθιστῶντες.

sim civitates principumque aulæ; ibique tum alia in se multa maledicentissime mentiri, tum clara voce proclamare imperatorem Alexium paganum esse paganorumque auxiliatorem ac factorem, matrem suam putavit suæ famæ succurrere, eo quod in manibus habebat, opportuno subsidio: comitibus nempe illis Latinis ac Francis (qui et ipsi jam commodum aliquo desiderio revisendæ patriæ tentari ceperant) ea in loca remittendis ubi testari de se præsentem, et nancisci fidem auctores idonei possent cum dicent et sibi compertis documentis approbarent: Christianum in primis et Christianorum studiosum esse Alexium Augustum. Eos igitur bene volentes amplo **348** viatico instructos et donis oneratos officiisque devinctos versus Italiam dimittit. Qui sane non defuerunt ipsius spei, sed grandi ubique convicio Baimundi calumnias refutarunt; mendacem illum et impostorem, etiam in minimis quibusque quæ adversus Alexium loqueretur: non voce tantum profitentes libera, verum gravitate quoque testimonii oculati et experientia subnixi, dictorum fidem cuius facientes. At Augustus ipse sub discessum comitum se Thessalonicam transtulit, urgente in id consilium cura et spe duplici. Nam et nuper conscriptos tyrones exercere in rudimentis militaris artis necessarium putabat tanto imminente bello, cui rei locum illum videbat aptum; et eandem urbem non minus opportunam arbitrabatur ad vias ex propinquo commodas rationesque ineundas impediendi ne Baimundus in ditionem imperii ex Italia cum exercitu trajiceret

Ἐπεὶ δ' ἡ τοῦ Βαϊμούντου διαπεραιώσις ἀπανταχῶ **C** ³² διεδίδετο καὶ πολλῶν ἰδαίτο ὁ αὐτοκράτωρ δυνάμειν καὶ ἀναλόγου στρατεύματος ἀντικαθιστάμενον πρὸς τὰ Κελτικὰ κλήθη οὐκ ἔμελλεν οὐδ' ἀνεδύετο, ἀλλὰ τοῦς περὶ τὴν Κοίλην Συρίαν μεταπέμπτο τὸν Καντακουζηνὸν φημι καὶ τὸν Μοναστρεῶν.

Ὁ μὲν γὰρ τὴν Λαοδικεῖαν (94) ἐφρούρει, ὁ δὲ τὴν Ταρσὸν· τοῦτους οὖν ἐκείθεν μεταπεμπόμενος, οὐκ ἐρήμους τὰς ὑπ' αὐτῶν φρουρουμένας χώρας καὶ πόλεις κατέλειπεν. Εἰς μὲν γὰρ τὴν Λαοδικεῖαν τὸν Περτζέαν μεθ' ἐτέρων ἐκπέμπει δυνάμειν, ἐς δὲ γὰρ Ταρσὸν, καὶ ἀπᾶσας τὰς ὑπὸ τὸν Μοναστρεῶν πόλεις καὶ χώρας, τὸν Ἀσπίετην. Ἀνήρ δὲ οὗτος εὐγενής

Variorum lectiones ex cod. Coislino.

³¹ τι. ³² ἀπανταχοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(93) Παγάνον. Vide not. ad pag. 367.

(94) Λαοδ. κειμ. Nam Laodicea ab Alexianis

paulo ante capta fuerat, Gallis Acropolim aulicæ obtinentibus, supra lib. II, pag. 359.

commendavit Peizeæ; in Tarsi vero præfectura, A cæterarumque quæ Monastræ circum parebant custodia regionum atque urbium Aspieten substituit virum Armenium domo nobilem, et fortitudinis gloria tunc celebrem in paucis : quanquam ille quidem in expeditione ista famæ expectationique de se publice pessime respondit. Siquidem cum præfectus Antiochiæ Tancredus, quem relictum in Syria vidimus, palam loqueretur sese urbes Ciliciæ provinciamque illam universam, quam ereptam Turcis optimo paulo ante jure possedisset, recuperare velle: neque id dicere contentus, etiam scriptis quoquo-versum litteris, quæ multæ ad Aspieten deferebantur, idem passim denuntiaret, ac pejora etiam minaretur; quin etiam comminationes sancire factis initia rerum ordiantibus; quarum alia repræsentabat, alia statim acturum præ se ferebat; cogens videlicet undique milites Armenos et Gallos, eosque quotidie ad congressus præliorum atque ad cæteras officii militaris partes exercendo fugens : tum vero etiam quasi fumum ederet prænuntium ignis secuturi manus subinde armatorum expeditas ad prædam improvisis excursionibus mittens : nec segnius inter hæc omnia muris quatiendis aptas machinas, et reliquum oppugnationum apparatus diligentissime comparans. 349 Cum ea, inquam, omnia tam non obscure aut dissimulante gereret Tancredus pararetque, mira tamen in securitate acquiescebat Aspietes, tanquam in pace fundatissima ne umbra quidem periculi ulla imminente, computationibus nocturnis tempus suaviter absumens, nihilominus in Bacchi militia quam in Martis castris miles strenuus. Eo porro ingurgitabat, sese licentius voluptatibus recens accepta cum magistratu facultate atque occasione iis perfruendi quod qui diu sub oculis Augusti obnoxiam ac censuræ metuente: toleraverat militiam : nunc subductus disciplinæ, provinciæ insuper longe ab aula atque ab arbitris remotæ præpositus, collectam ex longo situm, oblata simul et copia et licentia, nunquam satis explere poterat. Itaque isto luxu ferax ille prior ac martius cito resolutus animus, nihil deinde virile habuit quod deducenti minas in rem adversario illi quem diximus bellatori duro, ac totas experiens vires suas in Ciliciam, opponeret. Quin adeo jam nostrum effeminaverant deliciae, ut ad primum tonitru procul appropinquantis belli cohortesceret, nec jam in urbes regionesque Cilicum fulminea pernicie grassantis, vel relucetia longe fulgetra inconniventibus ferret palpebris; nedum par esset impressioni co-

ἐξ Ἀρμενίων ὀρμώμενος καὶ τῶν ἐπ' ἀνδρείᾳ δια-
βεσημένων ὡς ἡ φήμη τὴν τηλικαῦτα ἐκήρυττε, καὶ
ὁ τότε καιρὸς οὐ πάνυ τοιοῦτον δοῦτα ἐξήλεγξεν ἴσον
γε τὰ εἰς στρατηγικὴν δύναμιν. Ὁ μὲν γὰρ τῆς
Ἀντιόχου ἐπιτροπεύων Ταγγρὲ θν ὁ λόγος φθάσας
κατατέλλοιπεν ἐν Συρίᾳ, φήμας τε ὑπεπέμπειτο πυ-
κνάς ὡς ἄρα ταχὺ καταλάβοι τὴν Κιλικίαν, ἐφ' ᾗ
πολιορκῆσει αὐτὴν καὶ τῶν τοῦ βασιλείως ἀφελῆσθαι
χειρῶν, ἅτε ἰδίαν οὖσαν καὶ τῷ δόρατι τούτου τῶν
Τούρκων ἀφαιρεθεῖσαν καὶ οὐ μόνον φήμας τοιαύ-
τας πανταχῶς κατέπεμπεν, ἀλλὰ καὶ διὰ γραμμάτων
ἠπέλει τὰ χεῖρω τούτων ἅ καὶ τῷ Ἀσπιέτῃ καθ'
ἡμέραν ἐκάστην ἐνεχειρίζετο. Καὶ οὐκ ἠπέλει μόνον
ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπειλῶν πρόδρομά τινα καὶ ἐπίλοι-
καὶ καθυπισχεῖτο ποιεῖν, δυνάμεις τε ³³ συναγχο-
χῶς ἀπανταχόθεν ἐξ Ἀρμενίων τε καὶ Κελτῶν,
καὶ τούτους καθ' ἐκάστην ἡμέραν γυμνάζων καὶ
πρὸς παρατάξεις καὶ μάχας ἐξομαλίζων τὸ στρα-
τευμα. Καὶ ἔστιν οὐ καὶ εἰς προνομᾶς ἀποστέλλον
καὶ τὸν καπνὸν πρὸ τοῦ πυρὸς παρεμφαίνων, τὰ τε
πολιορκητικὰ ἔργα κατασκευαζόμενος καὶ παν-
τοιοτρόπως πρὸς τὴν πολιορκίαν ἑαυτὸν ἀνιστῶν.
Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἐκεῖνος. Ὁ δὲ Ἀρμένιος Ἀσπιέ-
της ὡσπερ μηδενὸς αὐτῷ ἐπικειμένου μηδὲ φο-
βουμένου μηδὲ τοσοῦτον ἐπικρεμανύοντος ³⁴ κίν-
δυνον, ἐκάθητο βραθυμῶν βαρυτάτους πίτους νόκτωρ
ἑαυτῷ συνιστῶν ³⁵, καίτοι ἀνδρικότατος ἦν καὶ
Ἄρεος ὑπαπιστῆς γενναίοτατος. Ἐπὶ δὲ Κιλικίᾳ
προσώκειλε πόρρω δεσποτικῆς χειρὸς γεγονώς, καὶ
ἐναυθεντήσας τοῖς πράγμασι, τρυφαίᾳ ἑαυτὸν ἐκδ-
δώκει παντοίαις. Οὕτως ὁ Ἀρμένιος ἐκεῖνος ἐκθη-
λυόμενος καὶ διαρρέων διηνεχῶς, ἐπειδὴ καταλάβοι
ὁ τῆς πολιορκίας καιρὸς, ἀναπεπτωκῶς ὤφθη πρὸς
στρατιώτην φερεπονώτατον τὸν Ταγγρὲ. Καὶ οὕτε
πρὸς τὰς βροντὰς ἐκεῖνου τῶν ἀπειλῶν κατεκροτήθη
τὴν ἀκοήν, οὕτε κεραυνοφόρου τούτου ἐληλυθότος
διὰ τῶν κατὰ Κιλικίαν πορθήσεων, πρὸς τὰς ἀστρι-
πὰς ἐνητένιζεν. Ὁ μὲν γὰρ Ταγγρὲ ἀθρόον ἐξ
Ἀντιόχειας στρατεύσας στρατὸν μυριάδων καὶ
διχῆ τούτους διελομένους, τοὺς μὲν διὰ τῆς ἡπειροῦ
πέμπει τὰς Μόφου (95) πόλεις ³⁶, τοὺς δὲ ναυσὶ
τριήρεσιν ἐμβαλὼν διὰ τῆς θαλάττης ἄγει τῷ πο-
ταμῷ Σάρωνι (96). Πρὸ δὲ ἀνωθεν οὗτος ἀπὸ τῶν
τοῦ Ταύρου ὄρων, καὶ διαμέσου παραρρέων τῶν διὰ
πόλεων, Μόφου τῆς τε καταλελυμένης καὶ τῆς
ἰσταμένης, εἰς τὸ Συριακὸν ἐκδίδωσι πέλαιος, ἀφ'
οὗ αἱ νῆες ἀναπλεύσασαι τοῦ Ταγγρὲ καὶ τὰ στό-
ματα πελάσασαι τούτου τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὰς
γεφύρας ἀνήχθησαν αἱ τὰς ἀμφοτέρων πόλεις ἐν-
άπτουσι. Περιεβρέιτο τοίνυν ἡ πόλις ἐκατέρωθεν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³³ δέ. ³⁴ ἐπικρεμανύοντος. ³⁵ καθιστῶν. ³⁶ πόλεις.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(95) Ταῖς Μόφου. Mopsuestiam, seu Mamistam, Alexius pariter expugnaverat, supra, pag. 340.

(96) Σάρωνι. Saron, qui et Sarus Ptolemæo. lib. v, et Procopio, lib. v *De adif.* Just. Ciliciæ fluvius Mopsuestiam veterem, seu dirutam, et novam suo cursu dirimebat. Alshérph Alderisius,

v part. clim. 4 : *Massisa, Græce dicitur Mamistam, estque hæc duas in urbes divisa, positas in ambobus ripis fluminis Gihon, etc.* A Sarone fluvio dictus Saronius sinus, de quo Eustathius ad Dion. pag. 60 et 61.

τῷ στρατεύματι βαλλομένη. Ἐνθεν τοι καὶ ῥαδίως ἄρχον διαναυμαχεῖν πρὸς τὴν πόλιν οὗτοι, καὶ πεζομαχεῖν ἐκ θατέρου οἱ ἀπὸ τῆς γῆς αὐτὴν ἐπιθλίβοντες. Ὅ δὲ ὡσπερ μηδεμιᾶς καινοτομίας ὑπόουσης μηδὲ τοσούτου σμήνου στρατιωτῶν περιβομβοῦντος κύκλῳ τὴν πόλιν, ὀλίγα τούτων ἐφρόντιζεν. Οὐκ οἶδ' ὅ τι παθὼν καὶ ἀναξίως τότε τῆς αὐτοῦ γενναϊότητος διατεθείς, τοῦτο εὐμισητότατον τὸν ἄνδρα τῷ βασιλικῷ στρατεύματι πεποίηκε. Τί οὖν ἔδει παθεῖν τὰ; Κιλικικὰς πόλεις ὑπὸ τηλικούτου καταστρατηγούμενας ἀνδρός· τὰ τε γὰρ ἄλλα ὁ Ταγγρὲ βωμυλεώτατος τῶν κατ' αὐτὸν ἐγεγονέει καὶ εἰς στρατηγικὴν ἐμπειρίαν τῶν σφόδρα θαυμαζομένων, πολιορκῆσαι δὲ πόλεις ἀφυκτότατος στρατηγός. Καὶ θαυμάσειέ τις ἐνταυθοῖ γεγινώς πῶς τὸν αὐτοκράτορα διέλαθε τὸ τοῦ Ἀσπιέτου ἀπειροπόλεμον. Ἐγὼ δ' ἂν ὑπεραπολογησαίμην τοῦ ἐμοῦ πατρὸς, ὅτι τὸ τοῦ γένους ἐπίσημον τὸν αὐτοκράτορα πέπεικεν, ὡς ἦ τε τοῦ γένους λαμπρότης καὶ τὸ τοῦ ὀνόματος περιβήθητον πολλὰ συνεισενεγκεῖναι ἢ ἔχει τῆ τοῦ Ἀσπιέτου ἀρχῆ. Ἦν γὰρ τῶν Ἀρσακιδῶν τὰ πρῶτα φέρων ἐκεῖνος καὶ ἐκ βασιλικῷ καταγόμενος αἵματος. Ἐνθεν τοι καὶ στρατοπεδάρχην αὐτὸν ἠξιώκει πάσης ἀνατολῆς, καὶ εἰς ὑπερψάνους βαθμίδας ἀνήνεγκεν, ἄλλως τε καὶ πείραν τῆς ἀνδρίας ἐκεῖνου λαθῶν. Καὶ γὰρ ἰπὸταν τῷ Ῥομπέρτῳ συνεκρότησε πόλεμον ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἐμὸς γενέτης, καθάπερ ἐμνημόνευσα κατὰ τὴν τοῦ πολέμου ἐκεῖνου σύββασιν, Κελτός τις ὑπερωμίας ἰθύνας τὸ δόρυ, καὶ μυωπίσας τὸν ἵππον, καθάπερ τις σκηπτὸς ἐμπίπτει τῷ Ἀσπιέτῃ. Ὅ δὲ τοῦ ξίφους ἐπιδραξάμενος δέχεται τὴν τοῦ Κελτοῦ βιαίαν φορὰν καὶ τιτρώσκειται μὲν καιριωτάτην πληγὴν τοῦ δόρατος τὴν πνεύμονα μὲν παραμείψαντος, ἐρείθεν δὲ διὰ τῆς ῥάχους διενεχθέντος. Ὅ δὲ μῆπω συγχυθεὶς τῆ πληγῇ μηδὲ τῆς ἔδρας ἐκχυλισθεὶς, ἀλλ' ἐδράσας ἑαυτὸν ἰσχυρότερον, παῖει τὸν βάρεθρον κατὰ τῆς κόρυθος, καὶ δίχα διαιρεῖ καὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν κόρυθα. Καὶ πίπτουσι καὶ ἄμφω τῶν ἵππων, ὁ μὲν νεκρὸς ὁ Κελτός, ὁ δ' Ἀσπιέτης ἔτι ἐμπνέων. Ὅν οἱ ἄμφ' αὐτὸν ἀνελόμενοι γεγινότα παντάπασιν ἔξαιμον καὶ καλῶς ἐπιμεληθέντες πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἠγγεγκαν, δεικνύντες καὶ δόρυ καὶ τὴν πληγὴν, καὶ τὸν θάνατον τοῦ Κελτοῦ διηγούμενοι. Ταύτης τῆς οὐκ οἶδ' ὅπως ἀνδρίας καὶ τόλμης τὸ τριπλαῦτα μνημόνεος ὁ αὐτοκράτωρ καὶ τούτοις ἐπισυνάψας, τὸ γένος καὶ τὴν ἀπὸ γένους εὐκλειαν, ἀξιόμαχον στρατηγὸν ἀποστέλλει κατὰ τὴν Κιλικίαν πρὸς τὸν Ταγγρὲ, στρατοπεδάρχην τετιμηκώς ²⁷, καθάπερ φθάσασα γέγραφα.

meum parentem pugnata, contigit aliquando ut Gallus quidam, proceritatis toto humero vulgus excedentis, arrecta lancea, subditisque equo calcaribus, turbinis rapiditate in Aspieten cueret, qui animo constans ingruentem Gallum, infesto contra occurrens gladio excepit. At caro illi quidem constantia stetit; nam cuspis hastæ procurrentis adversum Aspietæ pectus fodiens, per transverberatum pulmonem ad dorsi spinam ictum pertulit, illacque sibi exitum rupit. Verum ille nec impulsu tam ve-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁷ συνεισενεγκεῖν. ²⁸ τοῦτον προχειρισάμενος.

ram repellendæ. Etenim erumpens Antiochia Tancredus cum armatorum decem millibus, partem copiarum versus utramque Mopsuestiam novam et veterem itinere terrestri proficisci jussit, partem triremibus impositam maritimo cursu admovet ostiis Saronis amnis, qui ex Tauri fluens montibus inter duas Mopsi urbes alteram olim destructam, alteram recentius ædificatam, in Syriacum deinde labitur pelagus: unde promotæ remigio Tancredi triremes et per fauces ostiorum penetrantes usque ad ipsos quæ civitates ambas connectunt pontes, pervenere. Hinc jam ancipiti scilicet et ineluctabili circumventa Mopsuestia malo premitur; classe a fluvio infesta, firmis et fortibus a terra copiis uno tempore irruentibus. Dum interea præclarus Ciliciæ custos, quasi ne tanto quidem expergefactus strepitu, nihil expediret opis consiliivæ, sed immensum quantum suorum vel natalium vel priorum facinorum oblitus, velut attonitus, inerti desidia conquiescere pergeret; quæ res eum incredibiliter exosum regio limitis illius exercitui reddidit. Jam animo subjicere quisque suo potest, vel me tacente, quid urbibus tum Ciliciæ contigerit, totum et nullo fractum resistentium objectu acerrimi bellatoris impetus sustinentium Tancredi: qui præterquam quod manu ipse prævalens, et vehementissimus instando erat, etiam ad vires ac robur inusitatum summam longo usu partam peritiam addiderat cum cæterarum rei bellicæ partium artiumque, tum in primis obsidendarum et oppugnandarum arcium. Atque hic, quæ statim occurrenturam video prudentis animo lectoris reprehensionem patris mei, quod is duci tam ignavo tantam provinciam commiserit, **350** pietatis officio me urgeri sentio ad istud imperatoris Alexii iudicium ab imprudentiæ vituperatione vindicandum. Mihi porro ad defensionem istam argumentum suppeditat idoneum Aspietæ istius eximia nobilitas, seriem generis a clarissimis repetens regibus; et inter ipsos, quibus hoc commune pluribus decus erat, Arsacidæ principem quemdam obtinens dignitatis locum. Nemo autem nescit quam efficax conciliatrix honorum apud optimos quosque esse soleat claritas ingens natalium ut mirari (multo minus accursare) nullus debeat Alexium Augustum si homini tanta sanguinis generositate commendato honores curules ac subsellii altioris magistratus deferendos duxerit, et cum stratopedarchæ dignitate, auctoritatem in omnes Orientalis limitis copias dederit. Præsertim cum compertam olim viri fortitudinem illustri documento meminisset. Si quidem per bella quæ alias narravimus a Roberto adversus

hementi, nec vulnere tam saxo, de statu fortis animi, ac ne de sede quidem corporis vel minimum dimittus, sese firmat viresque colligit ad plagam hosti reponendam, quam et alte insurgens talem infixit in verticem Barbari ut et galeam illi et caput uno late ictu discinderet. Tum vero equis evoluti ambo feruntur in terram. Gallus quidem exanimis; Aspietes autem adhuc spirans. Quem qui astabant circum, tollentes jam prorsus exsanguem, prout tum licuit sedulo curatum ad imperatorem detulerunt, ostendentes et hastam et plagam, et necem Galli referentes. Hujus et fortitudinis et audaciæ memoria cum splendore generis viri ejusdem hanc ei ab imperatore provinciam eblandita est: nec tantis (ut opinor) quasi fidejussoribus temere dici potest atque imprudenter Augustus credidisse, cum Arsacidarum nobilissimum, tam heroico facinore probatum cuivis generis rei, cuivis hosti debellando parem, Ciliciæ præficientum opponendumque Tancredo, titulo ac potestate stratopedarchæ insignitum censuit, ut dixi.

Sed hæc de his satis. Cæterum imperator ad A omnes duces qui per universum sparsi erant occiduum limitem litteris datis proficisci quamprimum cum suis quemque copiis convenireque ad Sth'antizam jussit. Quid autem ipse incitator aliorum? ad cessandum interea sibi, fruendumque parto, ac deliciis balnearum, et jucundo usu cæteræ luxuriæ transmittendum. Suaviter putavit tale tempus, more non paucorum qui fructum imperiorum ac potestatis in belluinæ vitæ impune usurpandæ licentia collocant? Minime sane. Quin ne in palatio **351** quidem tum morari sustinuit, sed proliens uti diximus, Byzantio per medias Occidentales regiones Thessalonicam pervenit septembri mense indictione decimaquarta, vicesimo imperii sui anno Augustam secum, licet subinvitam, ducens. Non enim ea indoles aut consuetudo Imperatricis matris meæ fuit, prodiret ut foras libenter, ostentareque se gauderet; verum eo potius natura ejus et studium vergebat, ut domi esset semper apud se, hoc est iis rebus attenta et vacans, quæ personam decebant illius, aut ingenio erant consentanea: veluti libros evolere sanctorum Patrum, in sui considerationem atque censuram mentis oculis intro vertere, beneficentiæ dare operam, et liberalem ac munificam humanitatem in eos præsertim exercere homines, quos et a cultus ipso genere atque vestitus, et præsertim ab emendatæ actionis et vitæ specimine, vere ac sincere Deo servire intelligebat, religionique, oratione ad Deum quotidiana, vicibus alternis distincta cantantium, professione palam suscepta, in omne tempus colendæ sese videbat addixisse. Quoties autem (qualium rerum occasiones sæpe imperatricibus necessariæ accidunt) articulo ipso magnæ necessitatis rogebatur offerre conspectum sui, nunquam id sine

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν περὶ τούτων. Πρὸς δὲ γε τοῦ κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐνδιατριβόντας ἡγεμόνας ἐτέρως ἐκπέμπει γραφὰς, κατευθὺς Σολαντζῆς τὴν πορσίαν ἐντειλάμενος ποιεῖσθαι. Τί δὲ τοὺς μὲν προμάχους μετακλιεῖτο, αὐτὸς δὲ ἀναπεπτόκει βρατώνης ἀπολαύειν καὶ βαλανείοις χρώμενος, ὅποια εἰώθασιν οἱ τὸν βοσκηματώδη βίον προσέδμενοι βασιλεῖς; Οὐ μὲν οὖν ἀλλ' οὐδὲ περὶ τὰ ἀνάκτορα ὅλοις ἐνδιατριβέειν ἐτι ἠνέχετο. Ἐξελθὼν δὲ τοῦ Βυζαντίου ὡς ἄνωθεν εἴρηται κατὰ τὴν μέσον τῶν ἐσπερίων ἐληλύθει χωρῶν, τὴν Θεσσαλοῦ πόλιν καταλαβὼν εἰς μῆνα Σεπτέμβριον ἐπινεμήσεως ἰδ' (97), κ' ἔτος οὗτος ³⁹ ἐξ οὗ τὰς τῆς βασιλείας ἡγίας περιεζώσατο· καὶ τὴν Αὐγούστου δὲ παραδίαστο συνεξελθῆναι ⁴⁰ μετ' αὐτοῦ. Ὁ γὰρ τρόπος ἐκείνης; τοιοῦτός τις ἦν· οὐ πᾶν τι δημοσιεύεσθαι ἤθελεν, ἀλλὰ τὰ πολλὰ μὲν οἰκουρούσα ἦν καὶ τὰ ἐκείνης ἔργα ἐποίει· λέγω δὲ βίβλων τε ἀνελέξει; τῶν μακαρίων ἀνδρῶν, καὶ τὸ πρὸς ἐκείνην ἐπιστρέφειν, καὶ εὐποιίας καὶ χάριτας εἰς ἀνθρώπους, μάλιστα δὲ εἰς ἐκείνους οὓς οἶδεν ἀπὸ τε τοῦ σχήματος, ἀπὸ τε τοῦ βίου θεραπεύειν θεῖν, καὶ προσευχῇ προσανέχειν καὶ καταλήλοις ψαῖς. Ἐπειδὴν δὲ μέλλοι δημοσιεύειν ἐαυτὴν κατὰ τινα χρεῖαν ἀναγκαιοτάτην ὡς βασιλίδα αἰδοῦς τε ὑπεμπίπιατο, καὶ ἐρύθημα εὐθὺς ἐξήνθηκει ταῖς παρειαῖς. Καὶ ἡ μὲν φιλόσοφος Θεανῶ τοῦ πηχίως αὐτῆς γυμνωθέντος, ἐπειδὴ τις παίζων εἰρήκει πρὸς ταύτην· Καλὸς ὁ πῆχυς· Ἄλλ' οὐ δημοσίος, εἶπεν ἐκείνη. Ἡ δὲ βασιλεῖς καὶ μήτηρ ἐμῆ, τὸ τῆς σεμνότητος ἀγαλμα, τὸ τῆς ἀγιότητος καταγύγον, μὴ ὅτι γε πῆχυν ἢ βλέμμα δημοσιεύειν ἠγάπα, ἀλλ' οὐδὲ φωνὴν ἐκείνης ἤθελεν εἰς ἀσυνήθει; παραπέμπεσθαι ἀκοᾶς; τοσοῦτον ἦν ἐκείνη χρεῖμα θαυμάσιον εἰ, αἰδῶ. Ἐπεὶ δὲ ἀνάγκη οὐδὲ θεοῖ. φασὶ. μάχονται, ἀναγκάζεται πρὸς τὰς συχνὰς τοῦ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁹ οὗτος. ⁴⁰ συνεξελθῆναι

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) Ἐπινεμήσεως ἰδ'. Alexius Byzantio proficiscitur indict. 14, mense Sept. hoc est, ineunte indictione, quam a Kal. Sept. auspicabantur Græci. Cadit autem indictio 14, hoc mense in an. Chr. 1105, quo Boemundus adhuc in Gallia morabatur, ut et proxime sequenti, ubi auxilia conquirebat. At perperam scripsisse videtur Anna hanc indictionem fuisse vicesimum imperii Alexii annum, qui illud inicit indict. 4, an. 1081, ut ipsamet tradit, pag. 64, etsi in eodem errore versetur Codin. De

orig. pag. 24, edit. Meurs. ubi 4, indictionem an. 1000, juxta Græcos 6614: Εἰκοστὸν ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ κυρίου Ἀλεξίου fuisse perinde observat. Cæterum miror viros eruditissimos in Exegesi præliminari ad III tom. Martii, cap. 4, indictionem apud Græcos, seu Byzantinos scriptores, non alia voce, quam λεκτικῶνος; efferrī, nequaquam vero ἐπινεμήσεως; quod non modo ex pluribus Annæ, sed et aliorum scriptorum locis haud ægre refelli potest.

οὐτοκράτορος ἐκστρατεύσεις αὐτῷ παρακολουθεῖν. Κατεῖχε μὲν γὰρ αὐτὴν ἡ σύμφυτος αἰδῶς ἔνδον τῶν βασιλείων! τὸ δὲ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα φίλτρον καὶ ἡ διάπυρος πρὸς ἐκείνον ἀγάπη ἐξήγευ οὐτὴν καὶ μὴ βουλομένην τῶν ἀνακτόρων διὰ ταυτασι τὰς αἰτίας. Πρῶτον μὲν ὅτι τὸ συμπεσὼν αὐτῷ νόσημα τῶν ποδῶν (98) ἐπιμελείας ἔδειτο πλείστης· καὶ γὰρ ἀλγυθόνας εἶχε δριμύειας ὁ αὐτοκράτωρ ἐκ τῆς ποδολγυθῆς διαθέσεως, καὶ οὐδεμίαν ἐπαφὴν οὕτω προσέτω ὡς τῆς ἐμῆς δεσποίνης καὶ μητρὸς· ἐπιμελῶς τε γὰρ αὐτῷ προσεφέρετο καὶ προσβαύουσι ἡ δεξιῶν τὰς ὀδύνας τῶν ποδῶν ὑπεκούφιζέ π ς. Ὁ γὰρ τοι βασιλεὺς ἐκείνος· καὶ μοι μηδεὶς τῆς περιαιτολογίας ἐπιμεμψέσω, τὰ γὰρ οἰκεία θυμαζῶ, μὴδ' ὡς καταψευδομένην τοῦ αὐτοκράτορος, ὑφοράσθω, τὰ γὰρ ἀληθῆ λέγω· πάντα τὰ B ἐκυτοῦ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν κατόπιν ἐποιεῖτο τῆς σπουδρίας τῶν πόλεων. Οὐδὲν γὰρ ἐχρύριζεν αὐτὸν τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀγάπης, οὐκ ἀλγυθόνας, οὐκ ἤδονα, οὐ πολλέων κακώσεις, οὐκ ἄλλο οὐδὲν οὐ μικρὸν, οὐ μέγα, οὐκ ἡλίου φλογώσεις, οὐ χειμῶνων δριμύτητες, οὐ προσβολαὶ Βαρθάρων παντοδαπῶν. ἀλλ' ἀκλινῶς εἶχε πρὸς ἅπαντα ταῦτα, καὶ ὠκλιζε μὲν πρὸς τὴν φύσιν τῶν νοσημάτων, ἀντανέθορε δὲ πρὸς τὴν βοήθειαν τῶν πραγμάτων.

Prima erat causa pedum morbus, quo cum frequenter redeunte ac in primis sævo imperator urgeretur unum ferme in summis doloribus delinimentum ac solatium habebat a manibus dominæ parentis meæ: quæ velut ejus articulos calleret omnes ita molliter suspensis, ita perite applicentis partes affectas contractabat digitis, ita dolores ipsos motu quodam atque affricu demulcere norat, ut de vi atque acerbitate intoleranti cruciatus non parum sibi detrahi curatione tali Augustus fatetur. 352 Porro ille miser istam podagram certaminum videlicet tot illorum laborumque bellicorum infelix stipendium retulit. Nec mihi quis succenseat tanquam res familiares, quæque parentes meæ s aliment, subtilius verbosiusque persequent; utpote semel professæ piæ me in scriptione quoque apparere cupere: nec recusari oportet, hoc quidem loco, domesticam testem, cui plus fidei apud æquum lectorem intima notitia personarum, de quibus sermo est, conciliare debet, quam invidiæ, otiositas quævis aut minuta orationi pietati fortassis elegantæ damno servientis. Dicam ergo si minus opportune, at profecto verissime Augustum patrem meum dum salutem Christianorum assiduis ærumnis, indefessis conatibus invicta semper constantia pergit consulere, suæ ipsius salutem ac valetudini minime cavisse; nunquam enim illum aut voluptates alliciendo, aut labores deterrendo, a communi retardarunt utilitate procuranda: quin suarum rationum ac commodorum, capitis quoque ac vitæ respectum posteriorem duceret incolunitate civitatum periclitantium, aut Christiani securitate populi quovis forte malo vel discrimine tentati: pro quibus rebus neque ærumnas expeditionum, neque casus ac plagas præliorum contra Barbaros omnis generis, neque æstus aut algores subdialium stationum, neque lutum ac pulverem hibernorum æstivorum itinerum, pacisci unquam et subire recusavit. Atque in hæc ille omnia dum se haud parce impendit, subsidebat plerumque fracta malis ingruentibus et vulnerum morborumque læsione quasi claudicans natura corporis: verum eam instinctus cura rerum et officii studio navandi excitabat animum ut vaderet nihilominus quo vocabatur usus reipublicæ, et humano generi quantumvis suo damno prodesse pergeret.

Δεύτερον δὲ καὶ μέγιστον αἴτιον, τοῦ τὴν βσι- C Alteram præterea sequendorum Augusti castrorum causam Augusta mea mater habuit, insidiarum in omnes horas ei comparatarum necessariam amollitionem quæ ubique præsentis et inconviventi exuberantis vigilia sollicitudinis res erat. Nam sane cum aliis semper exercitum adversis, tum vero con-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ ψαύουσα. ¹² Deest vocula ὡς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

(98) Νόσημι τῶν ποδῶν. Vide Zouaram, pag. 259.

spiracionum nefariorum periculis infestum, si quis unquam alius, habuit principatum pater meus. Cui noctu perniciēs parabatur, mane percussor imminēbat; in meridiem condicebatur aperta vis, vesper denique serus novum semper exitium vehebat; adeo nulla illi ad securam quietem hora erat reliqua. Quid ergo? annon tot periculis circumventum innocentissimum et mundo salutarem principem, jugi custodiri providentia innumerabilium oculorum oportebat, attentā et expedita ad incursum varium horum arcu collinantium, illorum sicam acuentium, aliorum cum nocere manu prohibebantur, linguas interfectorices famæ, et odiorum seditionumque concitatrices, in sæva maledicta et cruentas contumelias laxantium? Porro cui satis hac in parte fideretur in tam vulgata tamque late grassante contagione peritidiæ? Non alii puto melius quam conjugi, et tam benevolæ, tam providæ, tam amanti ac sollicitatæ conjugi, qua nempe ad consulendum prudentior, ad circumspectandum perspicacior, ad penetrandum in insidiosos animos solertior. Hunc usum asseclationis et præsentis in castris suæ exhibebat domino parenti meo mater mea: cui erat noctæ vigil oculis, de die custos aspectu ipso terribilis improbis, ad mensam antidotum optimum et contra omnes artes injuriasque venenorum amuletum præsens. Hæc illam gravitatis **353** et vererundiæ femineæ retinentissimam matronam gynecei adytis et grata requie relicta castrensem turbam et bellorum strepitum sequi coegerunt: effundereque se in conspectum publicum et virorum oculos subite. Quamquam illa ne hic quidem consueta modestiæ ac decori unquam oblita est, verum et oculorum, sive suorum demissione ac custodia, sive alienorum declinatione, quoad fas erat, et silentio aut loquendi parcitate, et modestia cultus ac paucitate familiaris pene sensum præsentis furabatur intuentibus, uno tantum ex argumento intelligere valentibus esse imperatricem in comitatu, quod ejus mundum ac supellectilem duo muli traherent imperatorio desuper tapete coopertam. Cætera sane corpus ejus velut numen in adytis latebat: ita duntaxat ut vis ejus præsentis in effectibus sentiretur tamen, eaque adhiberetur imperatori cura laboranti, tam apte, tam opportune, tam provide gubernarentur omnia, ut versari non dubitares in administratione tota domus regis mentem velut quamdam, quæ suam ex arcano efficaciam exereret, ipsa in abdito lateret. Utebatur autem ad hæc administris nobis intimisque, ac cognatione junctissimis cæteris, qui sedula vigilis ipsius et promptis ad tempus imperiis, exacta et fideli obedientia, servire pro se quisque conabamur. Hæc in apologiæ parte peroranda fuerant ad matrem defendendam ab accusationibus injustissimis dicacium linguarum et pruriginis obtrectandi gestientium morum,

φυσί τι κακόν, καί ἡ πρώτη ἐτέκταινε χειρίστα. μάρτυς τούτων Θεός. Ἄρ' οὖν οὐκ ἔδει τὸν βασιλεῖα ὑπὸ τοσούτων κακῶν ἐπιβουλεύμενον ὑπὸ μυρίων ὀμμάτων φρουρεῖσθαι, τῶν μὲν ἐπιτοξάζοντων αὐτῷ, τῶν δὲ τὸ ξίφος παραθηγόντων, τῶν δ' ἀφιέντων, ἑπὶ τὸν οὐκ ἔστιν τι δρᾶσαι, λολίθρον γλώτταν καὶ τὸ κακῶς εἰπεῖν. Τίνα τοίνυν ἔδει παρῆναι τῷ βασιλεῖ σύμμαχον παρὰ τὴν σύμφυτον σύμβουλον; Τίς μᾶλλον ἐκείνης πλεόν ὑπεσκέπετο μὲν τὸν αὐτοκράτορα, ὑπεβλήπετο δὲ τοὺς ἐπιβουλεύοντας; Τίς ὀξεία μὲν τὸ συμφέρον ἐκείνην ἴσκειν, ὀξύτερα ⁴³ δὲ τὸ παρὰ τῶν ἐχθρῶν σκευωρούμενον κατιδεῖν; Διὰ ταῦτα καὶ πάντα ἐν πάσιν ἦν ἡ ἐμὴ μήτηρ τῷ δεσποτῆ μου καὶ πατρὶ καὶ νύκτωρ ἀγρυπνον ὄμμα, καὶ ἡμέρας περὶφανέστατος φιλικτῆρ, καὶ τραπέζης καὶ καιροῖς ἀντίδοτον ἀγαθὸν, καὶ τῆς ἀπὸ τροφῶν ἀδικίας φυγαδευτήριον ⁴⁴ ἐφάρμακον. Ταῦτα τοίνυν τὰ αἴτια τὴν σύμφυτον αἰδῶ τῆς γυναίκος ἐκείνης πρηγικωνίζετο, καὶ ἐθάρρει τοὺς ἄρρητας ὀφθαλμούς. Καίτοι οὐδὲ τότε τῆς συνήθους ⁴⁵ εὐκοσμίας ἐπελανθάνετο, ἀλλὰ καὶ βλέματι καὶ σιγῇ καὶ τῇ περὶ αὐτὴν θεωρασίᾳ τοῖς πλείοσι μὲν ἀγνωστοτέρα ⁴⁶ ἐτύγγανε καὶ τοῦτο μόνον ὅτι βασιλεὺς παρέπεται τῷ στρατεύματι ὃ φερόμενος ταῖν ἡμίνοιον οἰκίσκος εἰδείκνυ καὶ τὸ ἀνωθεν βασιλικὸν καταπέτασμα. Τὰ δ' ἄλλα ἐπηλυγάζετο τὸ θεῖον ἐκείνης σῶμα· μόνον ὅτι πρόνοιά τις ἀρίστη τὰ κατὰ τὴν νόσον τοῦ βασιλέως διεξάγει, καὶ φρουρὰ βασιλέως ἀκοίμητος παρὰ πᾶσι διεγνώσκετο, καὶ ὄμμα ἐγρηγορὸς καὶ μὴ ἐπινοσάζον τοῖς πράγμασι. Καὶ ἡμεῖς δὲ ὅσοι περὶ τὸν αὐτοκράτορα εἶνοι, περὶ τὴν ἐκείνου φρουρὰν διεπονούμεθα τε καὶ συνηρόμεθα τῇ δεσποίνῃ καὶ μητρὶ ἕκαστος ὡς εἴηεν ὀλη ψυχῇ καὶ γνώμῃ· μηδ' ἐπινοσάζοντος ὄως ταῦτα πρὸς τοὺς φιλοσκόμμονας καὶ τὰς φιλοδόδρους γλώττας γεργράφεται, τὸν τε γὰρ ἀνάγειον ὑπ' αἰτίαςιν ἀγούσι. Καὶ τοῦτον οἶδε τὸν ἀνθρώπινον τρόπον καὶ ἡ Ὀμήρου Μοῦσα. Καὶ τὰ καλῶς πεπραγμένα διαφραλλίζουσι, καὶ ὑπὸ μέμψιν ποιοῦσι τὸ ἀμειμπτον. Καίτοι ἐκείνη κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τὴν κατ' ἐκείνου καιροῦ γεγνουσάν· κατὰ γὰρ τοῦ Βασιμούντου τὴν ὀρμὴν ὃ βασιλεὺς ἐπεποίητο· τὸ μὲν τοὶ ἀκούσα, τὸ δ' ἐκουσίως συνέπετο. Οὐ γὰρ συνεισθαλεῖν ἴδει τὴν βασιλῆα τῷ βαρβαρικῷ στρατεύματι· πῶς γὰρ ἂν; Τομύριδος ταῦτα καὶ Σπαρέθρας ⁴⁷ τῆς Μασσαγέτιδος, ἀλλ' οὐχὶ τῆς ἐμῆς Εἰρήνης. Ἄλλος γὰρ ἐτρέπετο τὸ ταύτης ἀνδρείον καὶ ἄλλως ἐξώπλιστο, ἀλλ' οὐ τῷ τῆς Ἀθηναῶν δόρατι, οὐδὲ τῇ κυνέῃ τοῦ Ἄιδος. Ἄλλ' ἀσπίς μὲν ἐκείνη καὶ θυρεὸς καὶ ξίφος τὸ πρὸς τὰς συμφορὰς καλῶς ἀντιπαράτασσεσθαι, καὶ τὰς τοῦ βίου ἐπανατάσεις ἄς οἶδεν ἡ βασιλεία τοῖς βασιλεῦσιν ἐπικειμένας, ἡ περὶ τὰ πράγματα δραστηριότης, καὶ τὸ κατὰ τῶν παθῶν ἐπιπληκτικώτατον, καὶ ἡ ἀνυπόκριτος πίστις ὡς Σολομῶντι δοκεῖ. Οὕτως ἡ ἐμὴ μήτηρ καὶ πρὸς τοιοῦτους πολέμους ἐσκεύατο· τὰ δ' ἄλλα εἰρηνικωτάτη ἦν κατὰ τοῦ-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁴³ ὀξύτερον. ⁴⁴ θεωρασίᾳ. ⁴⁵ Deest vox συνίθους. ⁴⁶ ἀγνωστοτέρα. ⁴⁷ Σπαρέθρας.

νομα. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ μὲν τῆς συμπλοκῆς τῶν Α Βαρβάρων ἔμελλε, πρὸς δὲ παρασκευὴν τῶν τῆς συμπλοκῆς ὁ βασιλεὺς ἀφείωρα, καὶ τὰ μὲν ἀσφαλί- σασθαι τῶν φρουρίων σκοπὸν εἶχε, τὰ δὲ κατοχυρώ- σαι, καὶ ὅπως εὐοῦσα πάντα τὰ κατὰ τοῦ Βαϊμούντου κτιστῆσασθαι ἔσπευδε, συνεζυπήγετο καὶ τὴν βασι- λῆα τὸ μὲν τοι καὶ ἑαυτοῦ ἕνεκα, καὶ δι' ἧς αἰτίας εἰρήξειμεν, τὸ δὲ τι καὶ ἐν ἧ ἀκινδύνῳ τῶν πρα- γμάτων ἔτι καθεστηκότων καὶ μήπω καιροῦ πολέμου ἔπιδηδημηκότος. Ἀναλαβομένη τοίνυν ὁπίσσω διὰ χροῦ τοῦ καὶ ἄλλης ποιότητος προσῆν αὐτῇ χά- ραγμα καὶ ἑτερά τινὰ τῶν χρημάτων ἐξείσι τῆς πόλεως, καὶ τοῦ λοιποῦ ἐν τῷ διέναι τὰς ὁδοὺς πᾶσι τοῖς ἐπαίταις καὶ τοῖς σισυροφόροις, καὶ γυμνοῖς ἀψιλλῇ τὴν χεῖρα παρείχε. Καὶ οὐδεὶς ὁ αἰτησάμενος καὶ κενὸς ἀπέλιθον. Ἐπὶ δὲ τὴν Β ἐπιτεταγμένην σκηρὴν κατελήφει, οὐ πρὸς βασιλῆα εὐθὺς ἀπέκλινεν εἰσω ταύτης γενοῦσα, ἀλλὰ ἀναπε- τανῶσα τεύτην, ἄνετον τοῖς αἰτοῦσι παρείχε τὴν εἰσοδὸν· τοῖς τοιούτοις γὰρ καὶ μάλα εὐπρόσιτος ἦν καὶ παρείχεν ἑαυτὴν ὀρᾶσθαι τε καὶ ἀκούεσθαι. Οὐ χρημάτων δὲ μετεδίδου τοῖς πένησι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ λήφονα συνεβοῦλε· καὶ ὁπίσσω μὲν εὐρώ- στους τὰ σώματα κατενόει, βραθύμως δὲ περὶ τὸν βίον ἔχοντας, πρὸς ἔργα καὶ πράξεις προὔτρεπετο, ἐν ἔντεθον τὰ πρὸς χρεῖαν κομίζοντο, καὶ μὴ δι' ἀ- μάλειαν ἀναπεπιωκότας θύραν ἐκ θύρας ἐπαίτουστας περινοστεῖν. Καίριος δὲ οὐδεὶς τῆς τοιαύτης ἐργασίας ἀπέργε τὴν βασιλῆα. Ὁ μὲν οὖν Δαυὶδ μετὰ κλαυ- θμοῦ τὸ πόμα κινῶν φαίνεται· ἡ δὲ γε βα- C σιλί; αὐτὴ καὶ τροφὴν καὶ ποτὸν ἐλέει συγκερα- νῶσα καὶ ἑκάστην ἐδέκνυτο. Καὶ πολλὰ ἂν εἶχον εἰπεῖν περὶ ταύτης τῆς βασιλῆας, εἰ μὴ τὸ θυγάτριον εἶναι ψεύδους παρείχεν ὑπόνοιαν, καὶ ὅτι μητρὶ χερσιζόμεθα. Πρὸς δὲ τοὺς ταῦτα ὑπονοῦντας πα- ἔξωμαι τοῖς λόγοις συνεπιμαρτυροῦντα τὰ πράγματα.

gressa simul est ad bellum parens mea nequaquam opinionem adhuc fuisse mox futuri praelii, procul siquidem adhuc Baimundus cunctabatur, et lentis tantummodo consiliis præmuniebatur quasi via Marti processuro, dum totus interim erat imperator, in arcibus aliis præsidio imposito, aliis manu atque opere firmandis, providendisque rebus ejusmodi: cæteris quæ ad occurrendum Baimundi conatibus aliquando erupturis mature adhibendæ videbantur. Atque hoc ipsum, nempe quod sciret imperator nullam fore, nisi post longum forte spatium, occasionem conserendi praelii, animos illi fecit ad urgendam liberius propter rationes prius memoratas, Augustam suam conjugem ut exire ad hanc expeditionem secum vellet? Illa vero necessitati simul a viro impositæ paruit, simul dilectæ sibi exercendæ liberalius misericordiæ captavit occasionem. Peregrinationi enim omni quam tum habuisti sumpta secum pecunia vel aurea vel ex alio quovis metallo se dedit: eamque per totam viam in obvios quosque mendicos, aut egestatem vili ac misero vestitu præferentes, maxime autem in nudos, beneficentissime profudit, adeo ut nemo qui ab ea petierit abierit vacuus. Postquam vero in destina- tum sibi tabernaculum concesserat, non illa captandæ quietis opportunitate fruebatur, aut clausis ostiis sine arbitro somno corporique otiosam dabat operam: sed velis reductis amplam adeundæ sui faciebat copiam omnibus ipsa conventa opus habentibus præsertim vero petere aliquod paratis; qualium accessum tota vita facile admisit; et ad tale duntaxat genus remisisse verecundiæ superstitionem velut illam videbatur pene nimiam; dum iis duntaxat præbere se videndam, et eosdem allo- qui consueverat libenter. Porro pecuniam pauperibus donasse neutiquam contenta, consilium, si res ferret, insuper addebat; et quos forte vegetos ac commode valentes vitam inertem cib precario trahere videbat, iis fiebat auctor ut proflendo apud rem habentes labore victum sibi mercede

¹ Prov. xxxi, 10 seqq.

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁴⁰ ἐν τῷ.

Qui rabidos sanctæ dentes illidere famæ,

Et maculam puris affingere moribus ardent.

Quale Homeri Musa, apprime perita consuetudinis humanæ ingenium esse plurimorum, cecinit. Ne igitur comminiscantur neve calumniantur aliud suspicaces et maledici homines de causis commo- rationis meæ matris in castris et itineris ejus ac protectionis qua se comitem expeditionis istius quam modo descriptum imus a patre meo adversus Baimundum susceptæ, dedit partim invita partim volens, propter contrarias modo commemoratas utriusque officii consiliique rationes. Non enim utique rem gestura manu cominus et præliatura cum Barbaris processit: Tomyridis id fuerit, aut Spareithræ Massagetidis, non Irenes meæ; fortis illius quidem et præditæ animo virili, sed robur istud suum ad alia longe facinora vertentis; uti et armis instructa erat longe aliis quam hasta Palladis aut galea Plutonis. Parma huic et scutum et telum erat, constans pectus opponere rebus adversis: ac contra rebelliones atque insultus quibus genus ipsum supremæ potestatis natura quadam et conditione propria expositum est, semper interritam semper paratam stare. Tum vero etiam strenue sese versare in officio fungendo et actionibus sui muneris in tempore reddendis. Præterea responsare cupiditatibus, et contumaciam earum austero rationis imperio premere. Denique fidem et religionem ad Deum non fictam neque perfunctoriam habere. Quæ fere armatura est qua instructam mulierem fortem Salomon velut in aciem educit¹. At ejusmodi bella comparatam et procinctam 354 fuisse meam matrem fateor. Cætera moribus quietissimis et qui facile studio cultuque perpetuo pacis, omen illi dati olim nominis implerent. Neque illud omittendum, cum patre meo jubente pro-

omnæ diurnæ parare honestum malleut quam in ignava desidia consenescentes ostia circumire mendicando. Nec vero ipsas horas cibi tempestivi ab hac beneficentia seriatas volebat esse; edito suis mandato ne vel tunc accedentes excluderent. Itaque David quidem, ut ipse testatur, *potum suum cum fletu miscebat* ² Augusta vero parens mea, non escam non liquorem nisi oleo misericordie delibuta gustabat ac veluti condita. Multa sunt et alia præclara quæ de imperatrice possem dicere; sed revocet me quod suspicionibus obnoxium fore video testimonium filix de matre: hominibus videlicet pro more suo facturis, et æstimaturis ex se de aliis, dum opinabuntur quæcumque a me laudabilia de illa prædicata fuerint, non ita revera esse, sed pietatis instinctu quodam, ut in matris gratiam esse conficta. Ego vero apud cunctos quorum æqua iudicia sunt, abunde magnam arbitror cæteras actiones vulgo notas matris meæ conciliare debere orationi meæ fidem alia referenti quæ minus in populari **355** cognitionem incurrerunt.

Cæterum ad imperatorem, ut Thessalonicam pervenisse ipsum constitit, duces fere omnes ac milites occidui limitis, velut ad centrum gravia, strenua undique festinatione confluebant. Gallorum autem adventum non tunc, ut alias, præcedens locusta significavit, sed in cælo apparens cometa magnus, vel potius omnium qui sunt unquam visi maximus, quem alii ad genus trabaliū, ut vocant, crinitarum; alii potius ad classem earum quæ ab hastilibus forma nomen obtinent, pertinere contendebant. Sane illud tum ex cætera Providentiæ consuetudine sic administratum est; non enim oportebat tantam: e tam inusitatum conversionem rerum, quanta mox est importata per tumultum Gallicum, nulla cælestis indicii denuntiatione præmonitos, nec opinantes opprimere mortales spectandam porro pleno lumine sese hæc stella præbuit toto spatio dierum quadraginta naturalium hoc est, luce simul et nocte de ursu solis uno continuatis devinctisque constantium. Oriebatur ab occiduis partibus, serebatur in ortivas. Magnamque auspicientibus cunctis ac passim territis injiciebat curam sciscitandi, cujus mali cujusve formidinis luculentus ille cursor nuntium se ferret? Imperator quoque, tametsi alioqui solitus talia non observare superstitiose, sed fere naturalibus imputare causis, tunc tamen contigione velut quadam sollicitudinis communis se affari passus, curiosum et ipse se monstravit eventuum quos portentum istud præmonstraret, peritosque rerum talium consuluit. Quin etiam virum disciplinæ istius consultissimum Basilium, præfectura Byzantii nuper donatum, hominem sibi devinctissimum, ad se accessit studiose percunctatus est, quid de astri ortu et præsigitione sentiret? Ille spatium respondendi petiit: et re-

² Psal. ci, 40.

Α Τὸν δὲ γε αὐτοκράτορα τὴν Θεσσαλονίκην καταλαμβάνοντα μεμαθηκότας οἱ ἐκ τῶν ἑσπερίων λήξουν, καθάπερ τὰ βαρέα τῶν σωμάτων ἐπὶ κέντρα φέρεται, οὕτω δὴ καὶ ἅπαντες πρὸς αὐτὸν ἐφοίτων. Ἀκριὲς μὲν οὖν οὐ προηγῆσατο τῶν Κελτῶν καθάπερ τῶν πρότερον διελθόντων, ἐν οὐρανῷ δὲ κομήτης (99) ἐφάνη μέγας, καὶ τῶν πάλοι φανεῖται ὁ μέγιστος, ὃν οἱ μὲν δοκίδια, οἱ δ' ἀκοντίαν ἔφρασαν εἶναι· ἔδει γὰρ τῶν μελλόντων καινισθῆναι ξηνοπρεπῶς πραγμάτων προοιμίᾳ τινα προκαταγγελτικῆ τούτων μηνυθῆναι ἀνωθεν. Καὶ γὰρ ἦν τοῦτον θεάσασθαι ἐπὶ τεσσαράκοντα νυχθημέροις ὄλοις παμφαίνοντα. Ἐφαίνετο δὲ ἀπὸ τῶν δυτικῶν μερῶν ἑξίων καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἡλίου διήκων. Ὅν οἱ θεῶμενοι ἅπαντες ἐκδειματούμενοι ἐζήτουν τίνων ὁ ἀστήρ ἀγγελὸς ἔστιν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ μὴδὲ πάνυ τοῖ; τοιοῦτοις προσέχων, ἀλλὰ φυσικῆς τινος ἐξηγήσθαι τὰ τοιαῦτα αἰτίας δοξάζων, ὁμῶς ἑρώτα τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα δευνοῦς. Μεταπεμφθέντος δὲ καὶ τῆς ἐπαρχίας τοῦ ²⁰ Βυζαντίου (1) ἀξίαν πρώτην ²⁰ εὐλόγησεν Βασιλεῖον (ἀνήρ δὲ οὗτος πολλὴν τὴν περὶ τὸν αὐτοκράτορα εὐνοίαν ἐνδεικνύμενος), περὶ τοῦ φανεῖτος ἀστέρος ἐπυνθάνετο. Ὁ δὲ ἐς νέοντα φυλάξεν ἐπηγγεῖλατο τὴν ἀπόκρισιν. καὶ ἀπελθὼν οὐ κατέλυε (τέμενος δὲ (2) τοῦτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου πάλοι ἀνοικοδομηθὲν), ἐπεὶ πρὸς δυσμὰς ὁ ἡλῖος ἦν, περιεσκόπει τὸν ἀστέρα. Διαπορουμένῳ δὲ καὶ κομῆντι τοῖς λογισμοῖς ὑπνώσαι ξυμβέβηκε, καὶ τὴν καὶ τὴν ἅγιον θεάσασθαι ἱερατικῶς ἐσταλμένον. Ὁ δὲ περὶ χαρῆς γεγωνῶς, οὐκ ἔτι ἔναρ ἐδόκει. ἀλλ' ὑπερὸρξεν. Ἐνθεν τοῖ καὶ γνωρίσας τὸν ἅγιον, ἐμφοβοῦς γενόμενος, μεθ' ὑποστολῆς ἤτειτο. τίνων ἀγγελικῶς ὁ ἀστήρ ἔστι γνωρίται οἱ. Ὁ δὲ, Κε.λι.τῶρ αἰνησιν προσημῆταιν τοῦτον ἔφη· τὸ δὲ σθέν-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁰ τὸν τῆς. ²⁰ πῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(99) Κομήτης. Apparuit cometes iste an. Ch. 1106, a mense Febr. in Martium, uti passim referunt scriptores. Codinus loco cit. Albericus et Sigeb. hoc an. *Gesta Franc.* cap. 58; *Hist. Hieros.* pag. 697; Tyrius, l. b. ii, cap. 5; Willel. Gemetic. lib. viii, cap. 45; Fragm. *Hist.* tom. iv; *Hist. Fr.* pag. 94; Ordericus, lib. v, pag. 589; lib. ii, pag. 816; *Chron. Andeg.* tom. 1: *Bibl. Lab.* pag. 282, 285, 289.

(1) Ἐπαρχίας τοῦ Βυζαντίου. Edit. Hæsch. Βυζοτοῦ. Urbis Byzotus, et cujus provinciæ, incompertum prorsus. Proinde probabilius Basilium

urbis Constantinopolitanae præfectum egisse, qua dignitate functum posthæc sub Alexio Xerum scribit, pag. 360. Nam præfectum urbi Byzantiæ instituit Constantinus, uti habent Sozomenus, lib. ii, cap. 41; Nicephor. Callist. lib. ix, cap. 44; et *Chron. Alex.* pag. 666, de cujus officio est tit. 28, l. b. i Cod. Just.

(2) Τέμενος δέ. Duo potissimum templa D. Joanni evangel. sacra recensent scriptores Byzantini; prius in Dhipippo, alterum in Hebdomo. Alterutrum intelligit hic Anna.

γυθαι τὴν τοῦτων αὐτοῦ που κατάλυσιν A versus ad diversorium quod ante ceperat proxime templum olim structum in nomine divi evangelistae

Joannis, post solem occasum observationi planetæ apparentis se addixit attentissimæ. In ea vero cur laboranti et supra modum anxio somnus obrepsit; somniumque oblatum est ejusmodi, ut non deformata per soporem species, sed viva et vera facies ac præsens conspectus videretur. Astabat coram ædis ipse præses Joannes sanctus pontificalibus insignitus ornamentis. Ad hunc visum nihil usitato et meridiano minus clarum indigetis sibi multa olim religione ac meditatione notissimi exultans Basilium alacri lætitia, sed metu quodam horroreque sacro temperata; expedit vocem humilem ac tremulam ad interrogationem super dubio quo mens ejus urebatur; indicarique sibi, nisi gravo esset, ab eo petiit, quorumnam tandem index eventuum hoc astrum esset? Cui apostolus. *Gallis, inquit, ab occasu adveniantibus ista fax præluet. Cæterum ejus extinctio, exitium eorumdem futurum ipso in loco ubi occumbit ipsa, pollicetur.*

Ἴλλα περὶ μὲν τοῦ φανέντος ἀστέρος τοιαῦτα. B Hactenus de cometa tunc ostenso. At imperator Thessalonicam ut diximus profectus, omnia ibi quæ opus erant adversus imminuentem et denuntiata vim a Baimundo mox trajecturo comparabat: partim per se ipse tyrones erudiens 356 atque ad arcum strenue tendendum, ad collineandum recta in scopum, ad scutum scite gestandum periculoque opponendum exercens assidue rude vulgus nuper conscriptæ juventutis. Sed et auxiliares e gentibus sociis evocavit copias missis litteris, in tempore ad usum occurruras. Peculiarem vero Illyricum ut par erat curam habuit. Nam et firmandum novis supplementis atque operibus Dyrrhachium curavit; novo etiam huic imposito præfecto Alexio Isaacii sebastocratoris secundo genito; et ex insulis Cycladibus, maritimisque urbibus Asiæ atque ipsis quæ imperio suberant Europæ regionibus mare tangentibus validam colligi armarique classem jussit. Cui quidem rei, ne perficeretur, cum multæ, uti solet fieri, difficultates intercederent, passimque quorum partes vel agendi vel præbendi erant, obsequium ac diligentiam remitterent: causantes haud adeo periculum urgere, longe adhuc distare hostem, certisque nuntiis constare lentius a Baimundo trajectionem adornari: surdus tamen Augustus ad ea omnia, moras utique inexorabili perseverantia evicit universas. Cum diceret imperatoris esse non ad ea solum quæ ad pedes sunt attendere, sed in illa quoque quæ procul struntur aut moventur acrem inconniventis vigiliæ providentiam intendere; neque committere perniciose fiducia, vel intempestiva parcimonia: ut indicis contemnendis, qualia tunc multa ferebantur, apparatus hostilium aut servandis cum expendendi tempus vocat, præpostere pecuniis, imparatus possit opprimi ab adversariis præsertim iis qui suorum consiliorum ac conatum sensum ultro ingerant, minis latissime spargendis. Illis vero dum Thessalonicæ morare-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹ Στρούμπιτζον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(3) *Στρούμπιτζον*. 382 Strumpitza, urbs Macedoniae nuptissima, in prærupto et editiore colle edificata. De hac agunt Gregoras lib. viii et ix; Cantacuzenus, lib. i, cap. 48, 55; l. b. iv, cap. 21; Seylitzes, pag. 712; Ncetas in Alex. Ang. lib. iii, n. 1; Theophylact. epist. 52, et Excerpta Georg. apud Allat. in Not. ad Acrob. cap. 24.

(4) *Πρωτότοκος*. Joannes Comnenus, Alexii filius uxorem duxit, parente superstite, filium regis Hungariae, ut auctor est Zonaras. Ex his nuptiis plures prodire masculi, quorum primogenitus fuit Alexius, natus indict. 14, circa Balabistam, eodemque partu nata illia, Maria nempe, quæ Joanni Rogerio Cæsari nupsit. Vide Stemma Comnenicum.

itur, quam licuit optime, dispositis, movens inde A Strumpitizam se confert; indeque rursus progreditur usque ad Slopimum. Ibi audita clade quam Joannes Sebastocratoris filius adversum Dalmatas paulo ante missus, acceperat, idoneas ad eam splendendam labem eo copias direxit. Ac quamquam Bolcanus veterator tum ut semper, olim usu probatarum non oblitus artium, misit ad imperatorem legatos qui pacem poscerent, petitosque obsides representavit; permansit tamen in illis partibus adhuc Augustus annum unum et menses duos. Postquam autem satis comperit Baimundum moras etiamnum non cito rumpendas trahere in partibus Longobardiæ, hieme jam instante, milites domum remisit. Ipse Thessalonicam versus iter arripit. Quam viam dum peragit natus est circa Balabistam B Porphyrogeniti et imperatoris Joannis filius primogenitus sororeulam quoque secum gemellam in lucem trahens. Porro celebrata Thessalonicæ magni martyris Demetrii memoria Constantinopolim se

Πορφυρογεννήτου καὶ βσιλεύς· Ἰωάννου κατὰ τὴν Βαλαβίσταν, συνεπαγόμενος ἐν τῷ τίκτεσθαι καὶ ἕτερον θῆλυ. Ἐκείσε γοῦν τὴν μνήμην μεγαλομάρτυρος Δημητρίου ἐκτελέσας εἰσέρχεται εἰς τὴν μεγαλόπολιν. Γέγονε δὲ καὶ τι τοιοῦτον περὶ τὰ μετὰ τοῦ Κωνσταντινίου⁵⁵ φόρου. Χαλκοῦς τις ἀνδριάς (5) Ἰστατο, καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἀπέστραπτο ἐπὶ πορφυροῦ κίονος περιόπτου, σκῆπτρον μὲν κατέχων τῆ δεξιᾷ, τῆ δὲ λαίᾳ σφαῖραν ἀπὸ χαλκοῦ κατασκευασθεῖσαν. Ἐλέγτο δ' οὖν εἶναι οὗτος Ἀπόλλωνος ἀνδριάς· Ἀνθήλιον (6) δὲ οἶμαι οἱ τῆς Κωνσταντινίου οἰκίητορες αὐτὸν προσηγόρευον. Ὅν ὁ μέγας ἐν βασίλεισι Κωνσταντῖνος ἐκεῖνος καὶ τῆς πόλεως καὶ πατήρ καὶ δεσπότης εἰς τὸ ἑαυτοῦ μετέθηκεν ὄνομα, Κωνσταντῖνον αὐτοκράτορος ἀνδριάντα αὐτὸν προσεπων. Ἐπεκράτησε⁵⁶ δὲ ἡ ἀρχὴθεν θεθεῖσα προσηγορία τῶ ἀνδριάντι, καὶ ἦτο Ἀνήλιος ἢ Ἀνθήλιος ὑπὸ πάντων ἐλέγτο. Τοῦτον τὸν ἀνδριάντα ἐξαίφνης πνεύσαντες ἀνεμοὶ πλατύτατοι⁵⁷ λίθες ἐκεῖθεν τε ὤσαν καὶ εἰς γῆν ἐβρίβαν (7), περὶ τὸν Ταῦρον τοῦ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁵ Κωνσταντῖνου. ⁵⁶ ἐπεκράτει. ⁵⁷ πλατύτερον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(5) Ἀνδριάς. Urbem exornaturus Constantinus M. et de vetere Byzantio Novam Romam conditurus, Forum extruxit, quod ex suo nomine appellari voluit Constantinianum, in ea urbis parte, ubi antea mœnia et portæ Byzantii veteris erant, porticibus, fornicibus, statuis, aliisque illustrioribus antiquitatis monumentis undecunque advectis, et e variis gentilium templis ablatis exornatum, ut pluribus produnt Themistius, orat. 43; Zozimus, C lib. II, et Eusebius, lib. III *De vita Const.* cap. 52. In medio foro ingentem statuit columnam ex lapide Thebaico et purpureo, Roma advectam, non ex unico tamen lapide. quod falso quidam, atque in iis Glycas, credidere. Columnæ prægrandem Apollinis ex ære statuam, in cuius vertice eminebant radii, imposuit; quam, ut auctor est Cedrenus, Phidias opus, Athenis, seu, ut est in *Chronico Alex.* ex Phrygia; vel denique, ut scribit Zonaras, Illo, vel Heliopoli, in eadem provincia, allatam, in suum ipsius nomen transfudit. Gestabat illa manu dextra σκῆπτρον, secundum Annam, seu ut habet Cedrenus, λόγχην, vel hastam, quam terramoto an. 144 Justiniani collapsam idem scriptor testatur; læva vero σφαῖραν, seu globum, in cuius vertice infixæ crux eminebat, ut est apud Nicephorum Call. lib. VII, cap. 49; lib. VIII, cap. 4. Statuam ipsam profano prius cultui dicatam purgavit Constantinus, immisissis in eam variis reliquiis. In capite enim ex clavis, quibus transfixus est Christus, positum unum scribunt Cedrenus, Zonaras, Codinus in *Orig.* anonymous, *de Invent. S. Crucis* apud Gretseam, tom. II de S. Cruce, et Gregorius Turon. lib. II *De mirac.* cap. 6. Particulam præterea Dominicæ crucis a matre Helena Hierosolymis inventæ in eadem statua reconditam testantur Socrates, lib. II, cap. 17; et Paulus Diac. lib. II *Hist. Misc.* Locum designat in vola manus scriptor incertus Vitæ Constantinii et Helenæ. Addit Nicephorus in statuæ basi ab ipso imperatore positos 12 cophinos, et 7 sportas, et reliquias 7 panum, quibus benedictione consecratis Christus multitudinem pavit, et Dolabram, qua Noe Arcam construxit. Denique urceolum nungunt, quo Christus unctus est, positum refert Suidas Statuæ pretiosis adeo munitæ reliquiis, inscriptionem posuit, qua urbem Christi tutelæ committit,

quæque apud Cedrenum descripta legitur. Atque inde manasse arbitrariam, sed futilem, et credulam nimis opinionem, quam recitat Ducas, *Hist.* cap. 39; ad hanc scilicet columnam descensurum angelum de cælo, qui Turcos in urbem irrumpentes fugaret, et in Persidem usque persequeretur. Ab his reliquiis, seu ab ea potius, quo Constantinum, ut divis ascriptum, prosecuti sunt cultu Byzantini, veneratio illa profluxit in columnam purpuream, ad quam quotannis Kal. Sept. patriarcha cum clero et imperatore procedere solebat, ut refert Codinus, *De off.* cap. 15, n. 1. Cujus supplicationis meminit etiam Gregoras, lib. VII, subl. fin. Ad statuam Constantini peractas preces, et non modica patrata miracula, variasque factas morborum curationes scribit Nicephorus, 383 lib. VIII, cap. 55. quam quidem Christianorum θρησκείαν in Constantini Imagineν Porphyræicæ impositam columnæ arguit Philostorgius, lib. II, cap. 18.

(6) Ἀνθήλιον. Quasi ἀντὶ ἡλίου. Hesy chius: Milesius de hac columna, ἐφ' ᾧπερ ἰδρῶσθαι Κωνσταντῖνον ὀρώμεν δίκην ἡλίου προλάμποντα τοῖς πολιταῖς.

(7) Ἐβρίβαν. Duravit et stetit Constantini M. statua, usque ad Alexii tempora, quo imperante, vento vehementiori perflante, decidit, diffractaque et in multas partes comminuta obvios aliquot intermit. Quem statuæ casum observant etiam Zonaras in Constantino M. et in Alexio, et Michael Glycas, qui id sub vernum tempus accidisse narrat, sole, ut ait Anna, tum in Tauro posito. Diem vero et annum tantæ ruinæ indicat Codinus in *Orig. Mearisianis*, 5 videlicet Aprilis, 14 indict. A. M. juxta Græcos 6614, Chr. 1106: Τοῦτο γοῦν τὸ ἀγαλμα κατέπεσεν ἀπὸ τοῦ κίονος, καὶ φόνον τῶν ἐκείσε εὐρεθέντων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ὡσεὶ δέκα εἰργάσατο, κατὰ τὴν πέμπτην δηλαδὴ Ἀπριλίου μηνὸς, τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης Ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχίλιου τεσσαρεσκαίδεκάτου ἔτους, εἰκοστῆν ἔτος Κομνηνοῦ· ὥρα ἦν ὡσεὶ τρίτη, ὅτε γνῶρον ἐγένετο, καὶ βίαιος νότος ἔπνευσε σφοδρὸν, τὴν κομῆτου ἀπέτρως τοῦ ἀκοντιοῦ ἐλυθέντος, καὶ τὴν τοιοῦτον τοῦ ἀέρος ταραχὸν ἐξεργασμένου τοῦ φανέντος κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς παρασκευῆς τῆς

ἡλίου τότε δεύοντος. Ὅπερ οὐκ ἀγαθὸς οἰωνὸς τοῖς A
 πεισίαισι ἔδοξε· καὶ μᾶλλον ὁπόσοι μὴ καλῶς πρὸς
 τὸν αὐτοκράτορα εἶχον, ὑπεψιθύριζον γὰρ τὸν τοῦ
 βασιλέως θάνατον τὸ συμβᾶν προμηνύειν. Ὁ δὲ,
 Ζωῆς καὶ θανάτου ἕνα Κύριον ἐπισταμαι, ἔλεγε·
 πτώσεις δὲ εἰδώλων θάνατον ἐπάγειν ὀρθόλως
 πιστεύειν ἔχω. Ὅπηνίκα γὰρ Φειδίας τις, ζέρε
 εἰπεῖν, ἢ τις τῶν λιθοξόνων λίθον ἀποξέσας εἶδω-
 λον ἀπειργάσοιτο, ἀναστήσει μὲν καὶ νεκρὸς,
 παράξει δὲ καὶ ἔμφυχα. Καὶ εἰ ταῦτα, τῷ τῶν
 ἀπάντων Δημιουργῷ εἰ καταλειφθήσεται; « Ἄπο-
 κτενῶ γὰρ καὶ ζῆν γὰρ ποιήσω » φησί, καὶ οὐχί
 τοῦδε ἢ τοῦδε εἰδώλου πῶσις ἢ ἀνέγερσις. Καὶ
 γὰρ τὰ πάντα τῇ μεγίστῃ Θεοῦ⁸⁸ ἀντίθει προνοεῖ. B
 Verum in istam tunc statuam incumbens
 columna exurbatam humo amixti, sole tum in Tauro posito. Fœdum id augurium plerisque visum
 est; et qui erga imperatorem parum benevole affecti erant, late susurrantes spargebant imminentem
 imperatoris mortem isto casu prænuntiari. Quibus Augustus ad se delatis: *Equidem, inquit, unam vitæ
 necisque Dominum atque arbitrum agnosco Deum; casus tamen idolorum necis habere potestatem infe-
 rendæ, absit ut persuaderi mihi unquam sinam. Exim id credenti consequenter, ut opinor, sentiendum
 esset Phidiam puta vel similem artificem, quotiescunque statuam e saxo sculpsit, vel excitare denuo mor-
 tuos, vel vivos de integro creare. Quo si esset, quid jam Conditori omnium esset reliqui? Cujus tamen
 verissima illa vox est, singularem declarans potestatem: « Ego occidam et ego vivere faciam³. » Ego,
 inquit; non hujus vel illius idoli lapsus aut erectio. Sic imperator ad unam summi Numinis providen-
 tiam cuncta referebat.*

Κυκεῶν δὲ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἄλλος αὖθις C
 κακῶν ἐξεγήγερτο, ὅς οὐκ ὑπὸ τῶν τυχόντων ἐξηρ-
 τῦετο ἤδη· ἄνδρες γὰρ τινες ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ γένους
 εὐκλείᾳ μεγάλα εὐτυχόντες κατὰ σοῦ βασιλικοῦ
 ἐμελέτησαν σώματος φόνιον πνέοντες. Καὶ θανμάζω
 ἔνταῦθα τῆς ἱστορίας γενοῦσα πόθεν τοσοῦτον πλη-
 θος κακῶν τὸν βασιλέα περιεστοίχισεν· οὐδὲν γὰρ
 ἦν οὐδὲν οὐδ' ὀποθενοῦν ὃ μὴ κατ' αὐτοῦ ἐκεκίνητο.
 Τὰ τε γὰρ ἔνδον ἀποστασίας ἦσαν μετὰ καὶ τὰ
 ἔξωθεν ἐπαναστάσεως ἔγεμε, καὶ μήπω πρὸς τὰ
 ἔνδον τοῦ αὐτοκράτορος ἀντικαταστάτος, τάχως
 πάντα περιεφλέγημεν βαρβάρους ἅμα καὶ τοὺς
 ἔνδον τυράννους τῆς τύχης αὐτῆς ὡσερ τινὰς
 Γίγαντας αὐτοφύεις ἀναθλαστανούσης· καίτοι τοῦ
 βασιλέως ἅπαντα πρὸς τὸ ἡμερώτερον καὶ φιλαν-
 θρωπώτερον ἐπιτροπεύοντος καὶ διοικονομουμένου D
 τὰ πράγματα, καὶ οὐκ ἔστιν ὃν τινα μὴ τῆς ἀγα-
 θοῦς κατακλύζοντος, τοὺς μὲν γὰρ καὶ ἀξιωματίων
 τιμαῖς κατεκύδαινε, καὶ δωρεαῖς μεγάλας κατα-
 πλουτίζων ἀεὶ οὐκ ἀνήκε. Τοὺς δὲ ὅπουδῆποτε βαρ-
 βάρους ἀφορμὰς μὴ διδοὺς πολέμων, μηδ' ἀνάγκην
 ἐπάγων αὐτός, ἀντισθοῦντας ὁμῶς ἀνέστελλεν. Ὡς

Cæterum nova in eum perniciæ coitionibus oc-
 cultis, non hominum de vulgo, sed virorum qua
 fortitudine, qua nobilitate insignium, struebatur.
 Quorum immania consilia nihil moderatius quam
 vim ac cædem sacræ personæ principis parricidis
 inferendam manibus, spectabant. Equidem horresco
 referens; et tot jam coacta locis Historiæ hujus
 insidias commemorare similes, mirari et miserari
 satis nequeo infelicissimam imperatoris hujus sor-
 tem. Itane vero tam pertinaci odio, tam implacabili
 sævitia persequere fortunam in uno capite clam,
 palam, occultis molitionibus, apertis conatibus,
 telis denique omniibus ac machinis petendo! Istone
 fato natum esse unum potissimum inter omnes
 principes Alexium, ut nullo unquam interspira-
 mento quietis, urgeri eum assidue oporteat, a fronte,
 a tergo, ab utroque latere, bellis, seditionibus, tu-
 multibus, conjurationibus; illinc gentibus circum
 Barbaris passim duces ferocissimos cum copiis in-
 numerabilibus in ipsum armantibus, hinc ditone
 ipsa ac terra Romana velut gigantes olim sic hodie
 tyrannos magno uumero nec minori feritate contra

Varisæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ τοῦ Θεοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

πρώτης ἑβδομάδος. Columnæ Porphyreticæ ζω-
 στῆρας, seu circulus, quibus illa continebatur,
 paulo ante, sub Botaniata scilicet, fulmen disse-
 cuerat, uti tradunt Scylitzes et Zonaras. Hos Theo-
 dosius imperante positos docemur ex *Chronico
 Alexandr.* ad θ ejusdem Theodosii. Cum enim ex
 inferiore columnæ parie, noctu avulsus fuisset lapis
 grandior, ne universa lapidum dissolveretur com-
 pages, circulis ferreis revincta atque illigata est.
 Loco igitur disruptarum zonarum Manuel Comie-

nus (non Palæologus, ut opinatur vir doctus) Spon-
 dylum ejusdem crassitudinis ex multis lapidibus
 superædificavit, et in summo inscriptionem posuit,
 quæ exstat apud Joannem Dousan in *Itiner. Con-
 stantinop.* et Suidgerum in *Homœop.*, lib. ii. Ab
 eodem etiam, ni fallor, Manuele erecta, quæ post
 statuæ Constantinianæ casum stetit, crux supra
 ipsam columnam. Vide præterea quæ de columna
 purpurea habent Gylius, lib. iii *Descript. CP.*,
 cap. 3, et Augerius Busbeg. in *Itiner. CP.*

eundem frequentissime gignente. Gravia sane mala, vel si accedant singula. Quid autem cum vario simul incursu anxiam distrahebant in partes contrarias curam ac necessitatem resistendi? Occurrebat hosti ad limitem Augustus: civis a tergo rebellans insurgebat. **358** Ad eum opprimendum ubi se verterat, rursum omnis barbarias concitabatur. Atque ego dum indolem Alexii dum vitam specto, quominus in placidissima natura, commodisque moribus odiorum causus animadverto, eo miror magis tantis eum perpetuo procellis externarum civiliumque jactationum exerceri potuisse. Nemo illo facilior, nemo clementior, liberalior, beneficentior, honorum honorumque largior nemo: ratio gubernandi moderatissima, nihil summo jure agere, descendere ad civilem humanitatem, solii suggestum deducere in planum, et cum subditis velut ex æquo agere potestatem ac principatus vim non supercilio aut fastu, sed dignitatem ac opum passim in omnes spargendis largitionibus usurpare. Idem præterea quam fortis ac bellicæ peritū rei, tam bellorum perosus, studiosus pacis, prudentiam in id intendere totam solitus ne cui illam vel externo vel civi daret occasionem a se dissidendi. Quin etiam cum ultro impetebatur necessarium conatum repugnandi, fere intra unius defensionis justæ moderationem reprimebat, atque infestam repulsa vim contentus, reponere injuriam etiam in occasione temperabat. Sunt principes qui visum ac sanguinem civium hostiumque ambitioni propriæ aut quæstui recte impendi putent; et quod cel aliena deprædentur, vel magnum sibi nomen acrium bellatorum faciant, tanti putent miseræ genus humanum et ærumnis ac cladibus orbem involvere. Non ea secta patris mei fuit. Bellis illic gerendis nihil unquam aliud propositum sibi quam pacem habuit. Eam nactus domi quietus perstitit; et amicitias cum vicinis gentibus sanctitas religiosa semper fide coluit, abundantem quoque sollicitudinem in id impendens ut vel morosis et irritabilibus satisfaceret. Quorsum enim finem ac scopum bellicæ assecutus pacem, ea de complexu alijecta ultro ad arma prosilias? Quæ inconsultissima et rebus in primis perniciose publicis quorundam imperantium ratio est. Non sic Alexius pacis amator, pacis cupidus, pacis curator unicus, cujus et cum aberat quærendæ, et cum aderat colendæ nullam unquam curam nullum officium omisit: usu quidem et rerum ac periculorum necessitate bellicosissimus, a natura et voluntate pacatissimus. Quare equidem haud affirmare dubitaverim præstantissimum et characteribus ejus laudis expressum omnibus imperatoriæ personæ specimen in hoc tandem viro post intervallum tot retro annorum apparuisse reipublicæ Romanæ: imo non ex longo repetitum tempus, sed plane tum primum, cum semper antea nescio sane quo fato quove pacto, ab Romani solio impeditis abfuisset.

Verumtamen, ut ad turbas de quibus ceperam agere revertar, haudquaquam ille vir quantavis rarum aut varietate aut multitudine percussus despondit unquam animum, industriamve aut contentionem remisit, velut malis victam; at robustum semper atque indomitum adversis undecunque ingruentibus pectus opposuit, mentemque acri vigilia experrectam caecis et teuebrosis machinationibus adhibuit dominum improborum: eo quidem successu, ut non modo nullo unquam Barbarorum externo impetu, nulla tyrannorum intus exsurgentium intestina succussione prostratus sit, verum etiam

ἔστι κακῶν στρατηγῶν τῶν πραγμάτων ἡσυχαζόμενων, αὐτὸς ἐξεπίτηδες ἀνερθείζεν τοὺς πέριξ εἰς πόλεμον. Εἰρήνην (8) μὲν γὰρ τέλος ἐστὶ πολέμου παντός. Τὸ δ' ἀνθελέσθαι ἀεὶ αὐτόθεν τὸ ἕνεκά του καὶ τοῦ ἀγαθοῦ τέλους ἀεὶ ἀμελεῖν, τοῦτο ἀνοσίγων ἐστὶ στρατηγῶν καὶ δημαγωγῶν καὶ βλαβερῶν πραγμάτων ματευομένων τῆς πόλεως. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος τοῦναγτίον ἀπανέπολει, καὶ τοῦ εἰρηνεῦειν ἐκτίπως ἐπεμελεῖτο, καὶ πανταχόθεν συνείχε, καὶ ἀποσύσσει ἐπηγρύπτει πολλάκις ὅπως ἐπιπέλοι. Καὶ ἦν ὁ αὐτὸς κατὰ φύσιν μὲν εἰρηνικός, ἀναγκασθέντων δὲ τῶν πραγμάτων πολεμικώτατος. Καὶ ἐγὼ γ' ἂν φαίην θαρρόντως περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ὡς ἄρα τοῦ βασιλικοῦ χαρακτήρος, πολλοῦ χρόνου καταλειπομένου τὰ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία ἐπ' αὐτοῦ καὶ μόνου ἐπανελθῆναι τρόπον τινα τότε πρώτων τῆ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ ἐπιξενουμένου.

Ἄλλ' ὅπερ ἔλεγον τοῦ λόγου ἀρχομένη δι' ἡμᾶς εἶναι ἔχω τὴν τοσαύτην τῶν πραγμάτων τῶν πολεμικῶν ἐπίχρυσιν· τὰ τε γὰρ ἔξω καὶ τὰ ἔνδον πάντα ἦν ἰδεῖν κυμαινόμενα πανταχόθεν. Ἄλλ' ὁ γὰρ βασιλεὺς Ἀλέξιος καὶ τὰ ἀφανῆ τῶν ἐχθρῶν καὶ κρύφια καὶ προσηθάνετό τε καὶ παντοδαποῖ; μηχανήμασι πόρρω τὰς βλάδας ἀπήλαυσε, καὶ πρὸς τοὺς ἔνδοθεν τυράννους καὶ πρὸς τοὺς ἔξωθεν Βαρβάρους ἀνταγωνιζόμενος ἀεὶ προφθάνων ὄψις τῆς νουότητος τῶν ἐπιβουλευόντων ἐπιβουλῆς καὶ ἀνακόπτῳ τῆς τούτων ὁρμᾶς. Καὶ ἐγὼ γε στοχάζομαι ἀπὸ τῶν πραγμάτων αὐτῶν τὴν τύχην τῆς βασιλείας οὕτως

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

82 ἔνδον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(8) Εἰρήνη. Vaget., lib. III, cap. 4: Qui desiderat pacem, præparet bellum. Themistius Orat. 10 πολέμου ἄθλον, εἰρήνην. Hinc nummis Augustorum non semel inscriptum, MARTI PACIFERO, et Cromwelli Anglici tyranni, PAX QUÆRITUR BELLO. Prudentius in *Psychomachia*:

Pax belli exacti pretium est, pretiumque periculi. sanctus Augustinus, epist. 205: *Non pax quaeritur, ut bellum excitetur: sed bellum geritur, ut pax acquiratur.* Thuanus, lib. III *De re accipiuntur Martis opus pax alma, tibi pax quaeritur armis.*

πανταχόθεν συνέβηευσε τὰ δεινὰ καὶ ἐτετάρακτο αὐτὸ
 τε τὸ σῶμα τῆς πολιτείας καὶ πᾶν ἄλλοτριον ἐμε-
 μήνει· κατὰ τῆς βασιλείας Ῥωμαίων. Ὡς εἰ, τις
 οὕτως, ἔχοι κακῶς ὥστε καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλοδαπῶν
 πολεμείσθαι καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων κατατρούχεσθαι·
 τὰς σάρκας διαμασσώμενον, τοῦτον δεῖ ἀνεγείρειν
 τὴν πρόνοιαν ἵνα πρὸς τὰ πανταχόθεν κακὰ ἀντιμη-
 χανῶτο, ὡς περὶ δὴ καὶ τῆνικαῦτα συνιδεῖν ἔδει· ὃ τε
 γὰρ Βασιμῶντος ὁ βίβραχος ὁ πολλακίς ἡμῖν εἰρη-
 μένος ἐξηρτύετο κατὰ τῶν σκήπτρων Ῥωμαίων
 βαρύτερον στρατεύμα ἐπαγόμενος; καὶ τυραννικῶς
 τοῦτου πλήθος; ἐτέρωθεν ἀντεπηγείρετο καθάπερ
 ἀνωθεν τοῦ λόγου πεπροοιμίασται.

venenique concepti diritatem, prævalente temperamenti optimi natura, superandam; age quantum virium, quam robustæ constitutionis id animal haberetur? Paris in diverso genere præstantiæ Alexii Augusti, ille animus, inter vehementissimos discriminum turbines vicens semper et victor, exemplum exsiliit: uti præter cætera quæ retulimus, hoc quoque, quod narrare nunc oportet, novæ conjurationis in eum nefarie conflatæ, ab eo prudenter fortiterque declinatæ documentum monstrat.

Τέσσαρες μὲν ἦσαν οἱ ξύμπαυτες οἱ τῆς βουλῆς Β
 καταρχόμενοι, Ἄνε. ἄδες (9) τὴν ἐπινομίαν, τὰς
 κλησεις ὁ μὲν Μιχαήλ, ὁ δὲ Λέων ὁ ἔστρος ὁ ἄλλος
 προσηγορεύετο. Ἀδελφοὶ δ' ἦσαν καὶ τὰ σώματα
 πρότεροι, καὶ τότε τὴν γνώμην, εἰς ταυτὸ γὰρ
 ἅπαντες συνεφρόνησαν, ἀποκτείνειν τε τὸν αὐτοκρά-
 τορα καὶ τῶν βασιλικῶν ἐπιλήψεσθαι σκήπτρων.
 Συνυπήγοντο δὲ αὐτοῖς καὶ ἕτεροι τῶν εὐγενῶν, οἷ
 τε Ἀντίοχοι γένους ὄντες περιφανοῦς, καὶ οἱ Ἐξα-
 ζηνοὶ καλούμενοι, ὃ τε Δούκας καὶ ὁ Ἰελέας, ἄνδρες
 ἐκθυμώτατοι τῶν πώποτε γεγενημένων πρὸς μάχας
 πρὸς δὲ καὶ Νικήτας ὁ Κασταμονίτης καὶ Κουρ-
 τικίος τις, καὶ ὁ Βασιλάκιος Γεώργιος. Οὗτοι μὲν
 οὖν ἦσαν τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου πρωτεύοντες,
 τῆς δὲ γε συγκλήτου, ὁ Σολομῶν Ἰωάννης, διὰ
 πλοῦτον περιουσίαν καὶ γένους λαμπρότητα βασιλεῖα
 χρῆσειν ὁ Μιχαήλ καὶ⁸⁷ Κορυφαῖος τῆς τετρακτύος
 σῶν Ἄνεμάδων σχηματιζόμενος ἐπηγγέλλετο. Ὁ δὲ
 δὴ⁸⁸ Σολομῶν οὗτος τῆς συγκλήτου λογάδος τὰ πρῶ-
 τα φέρων, οὐ μόνον τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τῶν
 ξυνεξηπατημένων αὐτῷ, βραχὺς μὲν ἦν τῆ ηλικίᾳ,
 κουφότατος δὲ τὴν γνώμην, Ἀριστοτελικῶν τε καὶ
 Πλατωνικῶν μαθημάτων φρετο εἰς ἄκρον ἐηλυθέναι.
 Οὐ μὴν εἴ ἤκε τῆς φιλοσόφου εἰδήσεως, ἀλλ' ὅμως
 ἐτετύφωτο διὰ περιουσίαν κουφότητος, λοιπὸν πρὸς
 τὴν βασιλείαν ὄλοις ἰστίαις ἀπένευε, καθάπερ ὑπὸ
 τοῦτων τῶν Ἄνεμάδων ἐμπνεόμενος. Ἄλλ' ἦσαν
 ἴσα τὰ πάντα πλάνη⁸⁹, οὐ γὰρ εἶχον ἐν νῷ τοῦτον
 οἱ ἀμφὶ τὸν Μιχαήλ ἔ; τὴν βασιλικὸν θρόνον ἐνανα-
 γχεῖν· πολλοὺ γὰρ καὶ δεῖ, ἀλλὰ τῆ κουφότητι τοῦ
 ἀνδρός καὶ τῷ πλούτῳ πρὸς τὴν ἴδιαν ἐπιχείρησιν
 ἀπεχρῶντο. Ἀεὶ τι ἐκαίθεν τοῦ χρυσοῦ βέουματος
 ἐπισπῶντες; καὶ ταῖς; ἐλπίσει τῆς βασιλείας; ποιοῦν-

non propalatis plerumque adhuc hostium et rebel-
 lium consiliis occurreret, solert'a quadam animi,
 diligentiaque strenuæ celeritatis, ingenii providen-
 tis motum volucrum 359 pari prope executionis
 velocitate adæquantis. Itaque ad æstimandam men-
 tis quæ in eo fuit principie virtutem, talem ego
 quamdam informare imaginem mihi soleo. Si cujus
 hominis corpus et multis circum undique inimico-
 rum infestis manibus ac telis peteretur; et idem
 eodem tempore gravia intus experiretur dolorum
 viscera intima commordantium tormina; sufficeret
 quoque tamen unum et ad refutandas impugnationes
 agruentes extrinsecus, et ad morbi vim inolitam

Ejus auctores fuere fratres quatuor communi co-
 gnomento Anemades dicti, propriis quisque distincti
 nominibus. Maximus natus, Michael; alter Leo; ter-
 tius..., postremus denique... vocabatur. In consilii
 consilio decreverant occiso imperatore rerum habenas
 arripere. Adjunxerant se illis et alii nobiles, nimirum
 Antiochorum familia illustris, et qui Exazeni voca-
 bantur Ducas et Hyeleas, viri omnium in præliis
 audacissimi; præterea Nicetas Castamonites, Curti-
 cius quidam, et Basilicius Georgiu-. Hi primas
 facile ferebant castrensium nobilitatis. E senatorum
 quoque numero nomen in istius consilii societatem
 dederat Salomon Joannes, cui ob abundantiam pec-
 unia et splendorem generis prætumido persuasit,
 Michael Coryphæus quaternionis Anemadarum se
 ipsum in imperatorem velle ungere, qua promissio-
 ne quamvis mendaci vafer nebulo futilem animum
 facile tenebat sibi addictum magno factionis arma-
 mento. Is enim vir non modo inter conjuratos cæ-
 teros simili fratrum quatuor fallacia seductos, ve-
 rum etiam inter eximios quosque senatorum opibus
 et dignitate præcellerat. Homo brevis statura, le-
 vissimus ingenio; Aristotelicis ille quidem, ut ipsi
 videbatur, simul et Platonicis eruditus apprimè
 disciplinis, revera tota via decerrans a recta veræ
 philosophiæ semita, utcumque illi suus tumor et fu-
 tilitas mentis longe aliud persuaserat. Ad imperium
 vero haud dubie cursum intendens, totis velis Ane-
 madum aspirantium auras excipiebat; auræ porro
 erant illæ prorsus, illusio, error, et nihil solidum.
 Neque enim Michael et qui communi rem gerebant
 consilio tres fratres reliqui principatum quærebant
 Salomoni; nihil sane minus. Sed levitate pecuniosi

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁷ ὁ καί. ⁸⁸ Deest vocula ἔ. ⁸⁹ πλάνον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(9) Ἄνεμάδες. Genus ducebant proceres isti Byzantini, ut opinor, ab Anemade Curupa, Cre-
 tensis amerie filio, qui Joanni Zimiasæ imperatori
 mereas, in prælio contra Russos cæsus est. Ejus
 virtutem insignem bellum cum mire exollit Scylitzes,

pag. 678, 681. Meminit præterea Theophanes Bar-
 danii Spatharii, cognomento Anema, vel Anemadis,
 an. 5 Theophili. Michaelis et fratrum conjurationem
 narrant pariter Zonaras et Glicæus.

hominis ad propriam ambitionem scite abutebantur, dum ventoso capite spebus inanibus lactando demulcendoque venam semper aliquam rivi aurei vegetandæ sementi propriæ pernecessariam ex ejus fontibus trahebant. Quod ille cum præ vecordia minime sentiret, totus erat in potestate fratrum: et iis a quibus clam irridebatur ipse **360** verum ex animo amorem fidemque tribuebat. Illi contra rationes subducebant suas, ut si quidem fortuna uterentur comoda, et ceptis eventus responderet, certum apud se haberent, cubito impulsus inventos atque in fluctus difflare Salomonem. imputato in pretium favoris pecuniæque præbitæ brevi solatio ambitiosæ spei, somnioque illo principatus, quo eum exiguo tempore delinierant: sibi vero ipsis potestatem supremam et imperii sceptrâ retinere. Porro sic agebant cum homine ignavo et ad primam ipsam belli pugnæque cohorrescenti mentionem, ut de cogitato parricidio tacerent apud ipsum; seque rem totam ita gubernare fingerent, ut sine vi ulla, sine gladio ac sanguine, confecturi negotium essent. His fraudibus plecto Salomoni ut caput conjurationis haberi sustineret duos ex eodem præterea ordine socios adjungunt, similibus ad id artibus inductos Sclerum sive Durum, et Xerum quasi siccum dicas ita vocatum hominem qui præfectura urbis Constantinopolitanæ functus fuerat. Cæterum Salomon omnium ignarus quæ ab Exazeno et Hyelea, ipsisque Anemadis parabantur, rem sibi confectam arbitrabatur: et quasi jam imperium teneret donorum et dignitatum promissionibus obvios pene quosque trahere in partes satagebat. Interveniit ei forte aliquando auctor idem et præcipuus actor fabulæ Michael nescio quem alloquenti, ac pro familiaritate accedens quid inter se conferrent sciscitatus est, consueta simplicitate Salomon: *Hic, inquit, dignitatem a me petiit; ego illi simul imperii potens fuero, me collatum sum pollicitus. Itaque hunc novum conjurationis conscium et rei gerendæ socium habemus, meâ fide promissionis auctoratum.* Tacitus ad ea Michael Salomonis stultitiam, mirari satis non valens, animo detestabatur, non sine metu quodam ne arcanum tam imprudenti et rimoso pectori commissum in publicam notitiam efflueret; confirmabat se tamen quod in ipsa conjurationis adyta non admissio tam levi arbitro, quod erat terrimum quodque altius celatum oportebat cogitati sceleris adhuc in tuto latere videbatur. Itaque satis habens abstinere deinceps a frequentanda Salomonis domo, rei executionem interim urgebat: ipse cum fratribus et cæteris armatis sicariis palatii assidue feres obsidens ut oblata per occasionem facultate, destinatum parricidium perpetrarent.

Cum autem, divina haud dubie prohibente Providentia, nulla se longo jam tempore satis apta præberet opportunitas, periculumque in mora esset, ne tanta res tantis tractata circuitibus emanaret aliquo modo in suspicionem Augusti, et pernicie auctorem disturbaretur, decrevere tandem conjurati jaciendam quemcumque in eventum executionis

ατος ⁶⁰ ὀπότυπον ἔλον ἑαυτοῖς τιθασσὸν ἐποίησαντο, γνώμης τοιαύτης ἔχοντες ὡς εἰ εὐδοκίαν πράξειεν, καὶ ἡ τύχη αὐτοῖς εὐνοῦστερόν πως ἐνατενεύσειε, τὴν μὲν, παραγκωνίσαι αὐτὸν ἀφέντας χαίρειν ἐπὶ πελάγους, αὐτοὶ δὲ τῶν σκῆπτρων ἀνοθέξουσιν μικρὰν τινα δόξαν καὶ εὐετηρίαν αὐτῶ ἀπονεύσαντες. Οἱ μὲνοι γὰρ πρὸς ἐκείνον λόγῳ τῆς ἐπιβουλῆς οὐ φόνον τοῦ αὐτοκράτορος ἐπηγγέλλοντο, οὐδὲ ξιφουλκίαν; ἐμέμνηται, οὐ μάχης, οὐδὲ πολέμου, ἵνα μὴ καταπτοῦνται τὸν ἄνδρα πάλαι τοῦτον εἰδότες πρὸς ἄπαν εἶδος πολέμου δειλότατον. Τοῦτον τοίνυν τὸν Σολομῶντα ὡς πρὸ δὴ κορυφαίωτατον τῶν ἄλλων ἐνηγκαλίσαντο. Συνυπέχθησαν δὲ τῇ τούτων βουλῇ καὶ ὁ Σκληρὸς; καὶ ὁ τὴν ἐπαρχίαν τῷ τότε τῆς Κωνσταντινου διηγουκῶς Ξηρὸς; (10). Ὁ μὲνοι Σολομῶν κουφοτέρας ὦν γνώμης, καθάπερ ἄνωθεν εἰρηται, καὶ μὴδὲν τῶν παρὰ τοῦ Ἐξίζηνοῦ καὶ τοῦ Ἰελέα καὶ αὐτῶν δὴ τῶν Ἀνεμάδων μελετωμένων συνελθόντες, ἐν χερσὶν ἤδη τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων κατέχεν οἰόμενος, πρωτωμίλει τισί, καὶ ὑπεποιεῖτο ὅσοι χῆσσει δωρεῶν καὶ ἀξιοματίων τούτους ὑπαγόμενος. Φοιτήσα; δὲ πρὸς; αὐτὸν ὁ τοῦ δράματος κορυφαῖος Μιχαὴλ ὁ Ἀνεμάς; καὶ θεασάμενος ὁμιλοῦντά τινα, ἐπυθάνετο τί ἂν εἴη τὸ λεγόμενον. Ὁ δὲ Σολομῶν μετὰ τῆς συνθήκης ἀπίδτητός φησιν ὡς ἀξίωμα αἰτήσας ἡμῶν καὶ λαθῶν τὴν ὑπόσχασιν, συνέθετο κοινωνῶνς ἡμῖν τῆς βουλῆς τῶν πάντων ἔσσεσθαι. Ὁ ἐξ ἐμῶν τούτου καταψηφισάμενος καὶ περίφοβος γεγονώς; ὡς μηδὲν ἔχε μωθεῖν πεφυκότα διαγνοῦς οὐκ εἶθ' ὡς τὸ πρότερον πρὸς αὐτὸν ἐφοίτα. Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται τοὺς Ἀνεμάδας φημί καὶ τοὺς τοῖτων συνωμώτας κατὰ τοῦ βασιλικοῦ τὴν σκαιωρίαν ἐποιούντο σώματος, ἐν ἑπηλίκα καιροῦ εὐθέτου τύχαιεν, παρευθὺ τὸν μελετώμενον κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος φόνον εἰς ἔργον πράξουσιν

Ὁ δὲ παρὰ τῆς προνοίας ἄσεια οὐδεμία τούτοις ἐδίδοτο, καὶ ὁ καιρὸς παρεβρύετο, πτοηθέντες; μὴ κατάφωροι γίνωνται, ἢν ἐπεζήτουν καιρὸν ἐδοξάν εὐρηκέναι. Ἐπεὶ γὰρ ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τὸ διευνησθῆναι κατὰ δειλίην ἔφαν τὴν ἐκ τῶν πολλῶν φροντίδων ἐγγινομένην ἄλμην καταγλυκαίνειν ἐθέλων ἐνὸς ⁶¹ συμπαίστορας εἶχε τῶν συγγενῶν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁰ ποιῶντες. ⁶¹ ἤθελεν, ὅτα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(10) Ξηρὸς. Bardas, cognomine Xerus, Proedrus et magnus hæxiariarcha, de quo in Novell. 2 Alexii

apud Balsam. in *Nomoc.* Phot., cap. 13, et in *Juræ Græco-Romano*, lib. II, pag. 138.

τινάς παίζων τὸ ζατρίκιον (11), (παιδιὰ δὲ τοῦτο ἐκ τῆς τῶν Ἀσσυρίων (12) τρυφῆς ἐξευρημένων⁶², καὶ εἰς ἡμᾶς ἐκείθεν ἐγλυθῆς), οἱ τὴν τυραννικὴν ἐξοπλίσαντες χεῖρα διὰ τοῦ βασιλικοῦ κοιτωνίσκου ἐμελλον ὡς εἰς τὸν βασιλέα χωρῆσαι τὸν φόνον ὠδίνοντες. Ὁ δὲ τοι βασιλικὸς κοιτωνίσκος οὗτος οὐπερ οἱ βασιλεῖς ἔτυχον εὐναζόμενοι, κατὰ τὴν εὐώνυμον κεῖται πλευρὰν τοῦ ἐπ' ὀνόματος τῆς θεομήτορος (13) ἀνεγηγεμένου ταμένους κατὰ τὰ ἀνάκτορα· κἄν οἱ πολλοὶ τὸ τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου⁶³ (14) ὄνομα ταύτῃ ἐπέγραψον. Κατὰ δὲ τὴν δεξιάν αἰθρίον ἔδαφος ἦν ὑπὸ μαρμάρων κατεστρωμένον, καὶ ἡ πρὸς τοῦτο ἐξάγουσα πύλη τοῦ τεμένους, ἀνετος πᾶσι τοῖς ἐθέλουσιν ἦν. Ἐκείθεν οὖν ἐσκέψαντο εἰσελθεῖν εἰς τὸ τεμένους, καὶ τὰς τὸν βασιλικὸν κοιτωνίσκον ἀποκλειούσας κατεδάξαι· πύλας, κἄθ' οὕτως εἰσελθόντες, ἀνελεῖν διὰ ξίφους τὸν αὐτοκράτορα. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν οἱ μισαιφόνοι ἐκείνοι ἄνδρες κατὰ τοῦ μηδὲν ἡδικοκῆτος διεσκοποῦντο· ἔσφηλε δὲ τὴν τούτων βουλὴν ὁ θεός. Δηλωθέντος δὲ τοῦ δράματος διὰ τίνος τῷ αὐτοκράτορι, παραχρῆμα μετεπέμποντο ἅπαντες. Πρῶτον μὲν οὖν Ἰωάννην τὸν Σολομῶντα, καὶ Γεώργιον τὸν Βασιλάκιον εἰς τὰ ἀνάκτορα εἰσαχθῆναι ὁ βασιλεὺς ἐπέτρεψεν, ἔγγυτέρω γενομένους τοῦ οἰκίσκου ἐν ᾧ περ αὐτὸς ἐτύχχανεν ὡν μετὰ τῆς περι αὐτὸν συγγενείας, ἵνα διὰ τινῶν ἐξερωτῆ αὐτούς, ἀπλουστεροῦ φρονήματος τούτους πάλαι γινώσκων, κακτοῦτο ῥαδίως τὰ βεβουλευμένα μεμαθηκέναι οἰόμενος. Ὡς δὲ πολλάκις ἐρωτῶμενοι ἔξαρνοι ἦσαν, ἔξεισιν ὁ σεβαστοκράτωρ Ἰσαάκιος, καὶ πρὸς τὸν Σολομῶντα ἀπνεύσας ἔφη· *Ὀλοθι πάντως, Σολομῶν, τὴν τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθότητα. Εἰ μὲν τὰ βεβουλευμένα πάντα ἀπαγγέλης, συμπτωθῆς παραχρῆμα ἀξιοθήσῃ· εἰ δ' οὐκ, ἀνηκέστοις βασάνοις παραδοθήσῃ.* Ὁ δὲ, ἐνατενίσας καὶ τοὺς περικυκλοῦντας τὸν σεβαστοκράτορα βαρβάρους θεασάμενος, ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ἑτερόστομα ξίφῃ κραδαίνοντας, ἐντρομος γεγώνως, παραχρῆμα ἅπαντα ἀπαγγέλλει, τοὺς τε συνίστορας ὁμολογήσας, μηδὲν δὲ περὶ τοῦ φόνου εἶδέναι διασχυριζόμενος. Ἐτα παραδοθέντες τοῖς τὴν φυλακὴν τούτων ἐμπειπιστευμένοις τῶν ἀνακτόρων, καὶ διαιρεθέντες, ἔμφρουροι γεγόνασι. Τοὺς δὲ γε λοιποὺς

A aleam, expediendumque aliquando jaculum tandiu libratum. Vis ergo inferenda cubiculo imperatoris condicitur in diem posteram; cuius diluculo Augustus evigilans, pro more suo fecit, ut ad diluendam amaritatem principialium curarum, ne noctes quidem ipsi quietas sinentium, familiarissimos suos e consanguinitate intima ad ludendum secum Zatricium adhiberet. Remissionis genus id est inde usque ab Assyriis ingeniosis artificibus voluptatum ad nostrum usum oblectationemque propagatum. **361** Tali ergo ludicio relaxanti animum imperatori ecce indicium inopinatissimum affertur insidiarum et trucidationis in foribus astantis. Sic sui nefarii conatus rationem ordinemque composuerant fanatici parricidæ ut per sacrum locum sanguinaria grassatione pollnendum viam affectarent qua sacram personam principis violatum irent. Conclave in quo tunc imperantes cubabant, adhærebat sinistro lateri ædis sacræ in nomine Dei Matris intra palatium extructæ, quam multi perperam magno martyri Demetrio dicatam putant, et in eam proprio postico familiarum et commodum Augustis, quoties dare operam religioni vellent, præbebat ingressum. Ex opposito ad dexteram templi ejusdem patebat subdivalo atrium marmore stratum ante ipsas majores ædis fores semper apertas et religioni omnium adorare volentium expositas. Per eas non adorandi animo penetrare cruenti carnifices decreverant; inde perrupturi vi subita ostium imperatorii cubiculi, sicque Augustum in sua ipsius dictæ oppressuri frustra innocentem et nihil de ipsis inale meritum. Sed non hoc Deus, non Dei Mater sivit. Introducto, ut diximus, ad imperatorem indice, satisque omnibus cogitis, mittuntur extemplo qui conjuratos diversi requirerent et adducerent. Primos omnium Salomonem et Georgium Basilacium ad se intra palatium duci jussit imperator in locum cubiculo, in quo tum ipse cognatione sua cinctus universa residebat, ita prope admotum, ut quæ illic Salomon et Basilacius a cognitoribus interrogandi responsuri erant, exaudiri ab eo possent. Sperabat ex iis se, quos naturæ simplicis et dissimulare nesciæ novebat, statim cogniturum omnia, et ita magno negotii compendio moras ulterioris inquisitionis lucrifaciu-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶² ἐξευρημένον. ⁶³ Deest vox Δημητρίου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(11) Ζατρίκιον. Latruncolorum ludus, ut recte observant viri docti. Ducas, cap. 16: Ἐκάθητο μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐνδον τῆς σκηνῆς παίζων ζατρίκιον, ὃ οἱ Πέρσαι σαντράτζ **384** καλοῦσιν, οἱ δὲ Λατῖνοι σκάκον. Sed et ipsam vocem scacus vni σκάκος, barbaram et Turcicam esse constat; Turcis enim et Persis Scach, rex est. Ita Leuncl in *Pand. Turc.*, n. 1, 102, 179. Latruncolorum vero præcipua persona (Achmeti, cap. 241 πρόσωπον) regis titulo donatur. Vide Dissertat. Joan. Franc. Sarazim de ludo scachorum.

(12) Ἀσσυρίων. Vide Jacobum Guysium in *Chron. Hannon.* I vol., pag. 53.

(13) Θεομήτορος. Ædem Deiparæ intra palatii

D septa exstruxerat Basilus Macedo, ut auctor est Scylitzes. Vide Not. ad Villhard., n. 136.

(14) Δημητρίου. Transit postmodum eadem Deiparæ ædes Palatina in D. Demetrii nomen. Sane Cantacuzenus, lib. III, cap. 6 et 9, ædem D. Demetrii in ipso palatio statuit. Meminit etiam Codinus, *De offic.*, cap. 43, templi D. Demetrii, quod Palæologorum nuncupat; illius forte quod a Basilio Macedone renovatum tradit Scylitzes, eratque, opinor, in extremo urbis angulo, ubi olim acropolis, hodie Sarajum Sultanicum, a quo angulus S. Demetrii dicitur. Vide Ducam, cap. 38 et 39; Bondelmontium et Leuncl. *Pand.*, n. 139.

rum. At spes illum tunc quidem fefellit sua. Nam illi interrogati sæpius constantes in negando perstabant. Tunc ad eos prodiit sebastocrator Isaacius, et innuens Salomoni: *Scis, inquit, Salomon, clementiam Augusti fratris mei, quamque ad ignoscendum sit facilis. Ex eo tute ipse præcipere animo spera potes quam ego tibi præsto certissimam: fore nimirum, ut si fateri cuncta volueris, veniam statim et impunitatem ab eo nanciscaris. Sin porro silentium obstinas conjurationis aliunde comperta, sic habe: te crudelissimis excrucandum mox tormentis.* Hæc dicentem sebastocratorem intuitus Salomon, et circum eum stantium aspectu barbarorum gladios in humeris accipites gestantium usque ad horrorem tremoremque conterritus, omnia statim est confensus, consociorumque ac participum edidit nomina. In uno magnopere perseveravit, sese nullam funditus in ea machinatione tota vel cogitationem sumpsisse, vel mentionem audivisse cædis. Hinc duo isti custodibus palatii dediti in separatas divisi custodias sunt. Inde alii auditi non modo priora confirmarunt ab aliis jam prodita, sed ne eadem quidem tacuerunt ipsam. Quoniam duplex classis et diversa causa conjuratorum deprehensa est, cum ex illis ii duntaxat qui militiam profitebantur eadem parricidalem et designasset et perpetranda sibi sumpsissent, de ea celatis aliis, differentia quoque facienda supplicii fuit. **362** Salomon cujus culpa minus atrox erat deportatus est Sozopolim in exilium; ædes ejus amplæ et perquam elegantes ac instrumento pretioso copiosæ, Augustæ donatæ sunt. At illa pro cætera excelsitate mentis miserrima sortem uxoris Salomonis, cuncta, ne minima quidem recula excepta, infelici matronæ ad solatium concessit. Porro adversus conjuratos militaris ordinis in necem imperatoris conspirare non veritos, præcipue vero Michaelē Anemiam, consilii totius architectum, facinoris inhumanissimi ducem, decreta est ut publicatis bonis omnes in exilium pellerentur; peculiariter vero Michael cum fratribus, conjurationis, uti diximus, auctoribus, præter communem cunctis pœnam, barba pilatum avulsa, capite vero ad cutem raso, per forum ad ludibrium traducerentur, posita multarentur oculis. Hæc igitur arripiunt scenici, saccisque induunt; tum capita eorum intestinis boum oviumque, quasi tæniis quibusdam circumcingentes ridicule ornant, vel deformant potius. Sic deturpato imponunt bobus, non consueto ritu sedentium in jumentorum dorsis, sed retrograda ratione vultibus et corporibus miserorum ad caudas animalium versis. Ducebantur hoc modo per atrium palatii, lictoribus cum virgis ante ipsos saltantibus ad modulus cantici pompæ accommodati, quod vulgari plebis lingua conceptum magnis illi et absentibus frequentabant clamoribus, hæc ferme sententia: *En sciote et videte populus omnis, egregios principes brevi sanctos tyrannide cornigeros hos viros, acuere mucrones in latas imperatoris ausos.*

Concursus ad hæc videnda fiebat ingens ætatis omnis, adeo quidem ut tumultu excite strepituque nos imperatoris filix puellari curiositate prodiremus clanculum ad brevem usuram novi spectaculi furandam. Ut vero Michael apparuit sublatis versis imperatorias ædes oculis, supplices in cælum manus tollens, et qua voce quove gestu poterat significans optare orareque se, ut sibi manus ab ipsis radicitus humeris avellerentur, pedes a coxis ac clunium vertebis, caput autem a cervicibus amputaretur, tum sane passim omnibus commiseratione naturali motis, in fletus ac gemitus spectantes pro-

αὐθις ἡρώτων περὶ τοῦ δράματος. Ὁμολογήσαντες δὲ ἅπαντα καὶ μὴδὲ τὸν φόνον ἐπικρύψαντες, ἐπεὶ οἱ στρατιῶται τοῦτον μεμελετηκέναι ἐγνώσθησαν καὶ μᾶλλον ὁ Ἀνεμᾶς Μιχαήλ ὁ καὶ τῆς βουλῆς κορυφαῖος, ὁ καὶ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος φόνιον πένων, ἅπαντας περτορίζας καὶ τὰς σφῶν ἐδήμεισε περιουσίας. Ὁ μέντοι οἶκος τοῦ Σολομώντος, περιφάνης ὢν, ἐδόθη πρὸς τὴν Αὐγούσαν. Ἐκείνη δὲ ὅποια περὶ τὰ τοιαῦτα, οἶκτον λαβοῦσα τῆς τοῦ Σολομώντος ἑὸ ὀμνευέντιδος, ἀπεχαρίσατο τοῦτον αὐτῆ, μὴδὲ τὸ τυχὸν ἐκείθεν ἀφαλομένη. Τον μέντοι Σολομώντα ἐμφρουργον εἶχεν ἡ Σωζόπολις· ἐν δὲ Ἀνεμᾶν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ὡς πρωταίτιους καὶ τὴν ἐν χρῶ κοῦραν τῆς κεφαλῆς, καὶ τοῦ πύγων ψιλώσας, διὰ μέσης πομπέουσαι τῆς ἀγορᾶς παρεκκελεύσατο, εἶτα ἐξορυσθῆναι τοὺς ὀφθαλμούς. Πρὸς λαβόντες οὖν τούτους οἱ σκηνηκῆ καὶ σάκκου περιβαλλόντες, τὰς δὲ κεφαλὰς ἐντοσθίους βῶν καὶ προβάτων ταινίας δίκην κοσμήσαντες, ἐν βουσί ἀναγαγόντες καὶ ἐγκαθίσαντες οὐ περιδῶν, ἀλλὰ κατὰ θατέραν πλευράν, τούτους διὰ τῆς βασιλικῆς ἦγον αὐλίδος. Ῥαβδοῦχοι, ἐμπροσθεν τούτων ἐφαλλόμενοι καὶ ἄσμάτιόν τι γελῶν καὶ κατάλληλον τῆ πομπῆ προσάδοντες ἀνεβῶν, λέξι μὲν ἰδιώτῃ διηρμοσμένον, νοῦν δὲ ἔχον τοιοῦτον· ἐβούλετο γὰρ τὸ ἄσμα πάνδημον πᾶσι παρακελεύεσθαι τε καὶ ἰδῆν τοὺς τετυραννευκτάς τούτους κερασφόρους ἄνδρας, οἵτινες τὰ ξίφη κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἔθηξαν.

Πᾶσα μὲν οὖν ἡλικία εἰς τὴν τοιαύτην θέαν συνέτρεχεν, ὡς καὶ ἡμᾶς τὰς τοῦ βασιλέως θυγατέρας ἐξελευθούσας, λαθραῖαν τὴν θέαν ποιεῖσθαι. Ὡς δὲ τὸν Μιχαήλ ὡς πρὸς τὰ ἀνάκτορα ἐθεάσαντο ἐνατεινόμενα καὶ χεῖρας ἰκέτιδας εἰς οὐρανὸν ἀφροντα αἰτούμενον ἐν σχήματι χεῖρας ἐξ ὤμων ἀφαρεθῆναι καὶ πόδας γλουτῶν αὐτῶν καὶ κεφαλὴν αὐτὴν ἀποτηθῆναι, ἅπαντα φύσις πρὸς δάκρυον καὶ οἰμωγὰς κεινίται, καὶ μᾶλλον ἡμεῖς αἱ τοῦ βασιλέως θυγατέρες. Ἐγὼ δὲ, βουλομένη τὸν ἄνδρα τοῦ τοιοῦτου ῥύσασθαι κακοῦ, τὴν βασιλίδαν καὶ μητέρα ἅπασ καὶ διὰ προῦκαλούμην ἐς θέαν τῶν πομπουομένων. Ἐκτὸς

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ Σολομῶντος. ⁶⁷ περιβαλλόντες. ⁶⁸ ἐκ γλουτῶν αὐτῶν. ⁶⁹ δάκρυ. ⁷⁰ εἰσεκίνητο. ⁷¹ Λογὴ ἐκκίνητο.

μεθα γὰρ τῶν ἀνδρῶν τοῦ αὐτοκράτορος χάριν, A se quisque prorupere. Nos omnium maxime regias virgines hic dolor perculli. Ego eiam stetus inutiles impendere miseræ non contenta, experiri decrevi si quid possem ad homines utcunque meritos, tanta calamitate liberandos. Nec pictas misericordiae obstabat. Quin potius imperatoris causa me id suscipere putabam, cui fore arbitrabar utile magno imminente bello si viri roboris ingentis parisque audaciæ ad præliorum congressiones servarentur (dicam enim vere sine fuco quid animum tunc meum impulerit, ad tentandum conatum rei, ne quid dissimulem, difficillimæ, præsertim qua Michaelis liberationem spectabat, hominis prærogativa gravioris sceleris, etiam atrociori (quasi privilegio damnationis et pœnæ notati). Tamem aspectu et auditu sentiens quousque ferocem animum calamitas depressisset, ne tam præjudicatum quidem ac perditum caput misericordia indignum mea, aut spe salutis prorens exclusum credidi. Staturi autem apud me interventu matris uti meæ, ad eam rem consciofiam. Adivi eam igitur et scenicis lentissimo gradu pompam trahentibus quasi

μεθα γὰρ τῶν ἀνδρῶν τοῦ αὐτοκράτορος χάριν, A se quisque prorupere. Nos omnium maxime regias virgines hic dolor perculli. Ego eiam stetus inutiles impendere miseræ non contenta, experiri decrevi si quid possem ad homines utcunque meritos, tanta calamitate liberandos. Nec pictas misericordiae obstabat. Quin potius imperatoris causa me id suscipere putabam, cui fore arbitrabar utile magno imminente bello si viri roboris ingentis parisque audaciæ ad præliorum congressiones servarentur (dicam enim vere sine fuco quid animum tunc meum impulerit, ad tentandum conatum rei, ne quid dissimulem, difficillimæ, præsertim qua Michaelis liberationem spectabat, hominis prærogativa gravioris sceleris, etiam atrociori (quasi privilegio damnationis et pœnæ notati). Tamem aspectu et auditu sentiens quousque ferocem animum calamitas depressisset, ne tam præjudicatum quidem ac perditum caput misericordia indignum mea, aut spe salutis prorens exclusum credidi. Staturi autem apud me interventu matris uti meæ, ad eam rem consciofiam. Adivi eam igitur et scenicis lentissimo gradu pompam trahentibus quasi

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ βαρύτερον. ⁷⁰ νεύμασι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(15) Τῶν λεγομένων χειρῶν. Manus æneas Constantinopoli commemorat scriptores, eas videlicet, quas Valentinianus imperator ad horreum statuit, cum modio perinde æneo. Tradit quippe Suidas Valentinianum lege sancisse, ut nunismate modii 12 venderentur, quemdam contra facientem dextræ multatum fuisse abscissione; hinc manus æneas ibi affixas a Valentiniano cum modio. At Codinus, in *Orig. CP.* auctor est eundem Valentinianum sancisse, ut modius, non ad regulam (*historium* et *radium* Latini dicunt), sed ad cumulum venderetur, quidam contra legem facienti manus fuisse præcisas, et in pœnæ memoriam manus æreas cum modio positas. Sed hæc meræ nugæ. Modium enim æneum, seu ἀρχιμέδιον, ut habent *Origines Constantinopolitanae* Combellisii, ad horreum statuit imperator, ut esset ἑξαμόν, inquit idem Codinus, seu examen cæterorum modiorum, quibus in urbe frumentum venderetur, et ad *quem fides mensuræ comprobaretur*, ut est in vet. inscript. apud Gruter. DCXLVII, 7, nec in urbe duntaxat, sed et per mansiones, singulasque civitates, modios æneos et lapideos, cum sextariis et ponderibus collocari iussit idem Valentinianus, ut *unusquisque tributarius sciret quid deberet susceptioribus dare*. L. 9 Cod. de suscepti. et Arcar., lib. x, quæ etiam exstat in cod. Theod. eod. tit. Idipsum statuitur Novella Majoriani de curialib.: *A prætoriana sede ad singulas non solum provincias, sed etiam civitates pondera EXAMINATA mittantur, quibus tam omnis exactor, quam negotiator utatur*. Quod habetur etiam in Nov. Justiniani 128, § 15, vetus inscriptio: IMP. CÆSARE, VESPAS. VI. T. CÆS. AUG. F. IIII. COS. MENSURÆ. EXACTÆ. IN. CAPITOLIO. P. X. Neque aliud fuit ἑξαμόν Ἡρακλείου cuius meminit auctor τῶν Θεαμάτων KII. cap. 1. A Romanis et Byzantinis transit inde, qui idem mos servatur apud omnes fere nationes, mensurarum examina publicis in locis proponendi. Sane in Anglia Richardus I, an. 1192, iussit, ut est apud Bromptonum, *hujusmodi regales mensuras apud singulos provinciarum præfectos, vel urbium præpositos fideliter conservari, et ad probandum veras et falsas, et cum necesse*

fuert, comminuendas eis tribuit potestatem. Vido Nicolaum Trivettum, an. 1194; Savaronem, in *Orig. Claromont.*, pag. 279; et Innocent. Cironum. lib. iv *Observ. Jur. canon.*, cap. 3. Manus vero æneæ juxta modium positæ sunt, in pœnæ argumentum, cum ex legibus et usu receptum esset, iis qui falsis et illegitimis vendebant mensuris manus præcidi. Sic in legibus Æthelstani Anglorum regis, cap. 14, cautum legimus, ut præcisæ monetæ adulterantium manus 385 Monetæ, seu Officinæ Monetariæ affigantur. Erant porro manus istæ æneæ ἐπὶ τινος ὀψηλοτάτης περιωπῆς καὶ μετεώρου λιθίνης ἀψίδος, sicut Anna: in Amastriano, ut habet Codinus: Τὸ λεγόμενον ὤρειον (sic enim legendum, non ὀρολόγιον) ἦν, ἦγον τὸ ἑξαμόν τοῦ μοδίου Ἰστατο δὲ ἐπάνω τῆς ἀψίδος τοῦ Ἀμαστράνου, μέσον τῶν δύο χειρῶν, κατασκευασθεῖς ὑπὸ Θυαλεντινεαυοῦ. Defixas, et hastis, seu pñis impositas indicat auctor τῶν Ἡστριῶν KII. apud Meursium V. ὤρειον. Ἔνεθα Ἰστατο καὶ μόδιος χαλκεὺς καὶ ὤρειον, καὶ δύο νεῖρες χαλκαὶ ἐπὶ ἀκοντίων. Ubi nemo non videt legendum ὤρειον, pro ὤρειον, quod maximam vim fugit: de qua voce consulendus Salmasius ad Spartianum, pag. 27. Cum igitur ad Amastrianum malefeci punirentur, ut docemur ex Cedreno in Theodosio et Leone Grammat. in Michaelis et Basilis, et in fornice Amastriani defixæ essent manus æneæ, necessario reis prætereunda illæ erant, dum ad supplicium ducebantur, quas qui prætergressus erat, nulla ratione a supplicio poterat eximi, ut qui ad ipsum supplicii locum jam pervenerat. Vix est enim ut Annæ conmentum amplectar, eo loci positas manus, tanquam princeps expansas ad liberandos reos et damnatos ulnas adhuc protenderet, si veniam et gratiam iis indulgendam censeret. Regionem urbis in qua fuit Amastrianum, cuius præterea meminit auctor τῶν Θεαμάτων KII., cap. 3, ac proinde modium cum manibus æneis, vix perciperemus, nisi doceremur a Suida V ὤρειον, stetit modium æneum versus domum Crateri, quæ posthæc Myrelæi dicta est. Exstat in Anthol., lib. iv, cap. 25. Epigramma Juliani Ægyptii in Suggestum Crateri Sophistæ, qui idemne sit cum Cratero, cuius no-

de industria, ut spatium daretur conaturis aliquid causa miserorum, semel iterumque provocavi spectatum ut venire ne gravaretur. **363** Illa vero negligebat interpellationes meas; quippe in æde sacra cum imperatore sedens ibi loci ubi preces ad Deum fundere coram Dei Matre ambo communiter consueverant. Ego autem intro nequaquam ausa penetrare, extra loci ostium timida stabam, solo procul nutu imperatricem evocans, non semper frustra; nam mea perseverantia victa illa tandem prodiit, et viso mecum Michaele ne ipsa quidem lacrymas tenuit: quibus ut erat calentibus perfusa imperatorem convenit, excæcationis supplicium infelici remitti enixe postulans. Obluctante vero paulisper justitia Augusti, nihilo illa minus instanter adversus alteram tertiamque repulsam toties repetitis incumbens precibus, exoravit denique, misitque confestim strenuum impetratæ gratiæ nuntium, excæcationis ministros inhibiturum; qui quidem quanta potuit maxima velocitate pervolans feliciter præoccupavit eas quas vocant manus, locum quem qui semel damnatorum est transgressus, nulla jam ratione gratiæ supplicio potis est eximi. Eo videlicet animo atque instituto ista ex ære simulacra manuum a priscis imperatoribus defixa fuerunt loco late conspicuo; quippe camerata intus e lapide substructione sublimem quasi ad usum speculæ tollente verticem: ut quos neci reos criminum addiceret lex, iis opitulari clementia principum valeret, faciendæ gratiæ supplicii, dumtaxat quandiu in eo viæ intervallo adhuc essent quod ab Augusta domo patebat ad manus hæc, quæ hoc vel-

Α διαβάς οὐκ ἔτι βύεται τοῦ δαινοῦ. Οἱ γὰρ τὰς χεῖρας ταυταὶ χεῖρας βασιλεῖς πῆξαντες ἐπὶ τινος ὑψηλοτάτης περιωπῆς καὶ μετεώρου λιθίνης ἀψίδος τοῦτο κρατῆσαι ἐβούλοντο· ὡς, εἰ μὲν τις ἐντὸς τοῦτων γένοιτο ὃν ὁ νόμος θανάτῳ κατέκρινε καὶ μεταξὺ τῆς ὁδοῦ φθάσει τὰ τῆς αὐτοκρατοροῦσιν φιλανθρωπίας, ἐλευθερὸς ἔσται τῆς συμφορᾶς, ὡς τῶν χειρῶν τοῦτο σημαίνουσῶν, ὅτι ὁ βασιλεὺς πάλιν τοῦτους ἐνηγκαλλαστο, καὶ ὄλαις κατέσχε χειρὶ καὶ μῆτι τῶν τῆς φιλανθρωπίας χειρῶν ἀπολέλουεν. Εἰ δ' ὑπερβαίεν ἐκεῖνας, σύμβολόν τ' ἔστι τοῦτο ὡς δῆθεν καὶ τῆ βασιλείῳ κράτος τοῦτους ἀπώσατο. Τῆς τύχης οὖν ἔστι τῶν ὑπὸ τὴν τιμωρίαν ἀνθρώπων, ἣν ἐγὼ θεῖαν ψήφον εἶναι λογίζομαι, καὶ δεῖ καλεῖν ἐκεῖνην εἰς ὄρωγῆν. Ἡ γὰρ τὰ τῆς συμπαθείας ἐντὸς ἐφθασε τῶν χειρῶν καὶ ἐξήρητο τῶν κινδύνων οἱ δυστυχοῦντες, ἣ τὰς χεῖρας παρωδευκότες καὶ πόρρω σωτηρίας εἰσίν. Ἐγὼ δὲ τὸ πᾶν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀνατίθημι πρόνοιαν, ἣ καὶ τότε τὸν ἀνδρα τῆς ἐξορύξεως τῶν ὀμμάτων τοῦτον¹⁹ ἐξείλετο. Θεὸς γὰρ ἡμᾶς, ὡς ἔοικε, τὸ θνηκαῦτα ἐκίνησεν εἰς τὴν τοῦτο συμπάθειαν. Ὁ γὰρ τοι τῆς σωτηρίας ἄλλος²⁰ σπεύσας, ἔνθεν τῆς ἀψίδος ἐν ἧ αὶ χεῖρα χεῖρε ἦσαν ἐμπειρηγμέναι, τὸ τῆς συμπαθείας γραμματίου ἐπιστοῦς τοῖς τὸν Μιχαὴλ ἀγούσιν, ἐκεῖθεν τοῦτον λαβῶν ὑπέστρεψε, καὶ καταλαβὼν τὸν ἀγχοῦ τῶν ἀνακτόρων ὠκοδομημένον πύργον, κεῖθι τοῦτον καθεῖρε· τοῦτο γὰρ ποιῆσαι κεκέλευστο. Οὕτω δ' οὗτος τῆς εἰρκετῆς ἐλευθεροῦτο²¹, καὶ τὸν Γρηγόριον αὐθις ἡ τοῦ Ἀνεμᾶ εἶχεν εἰρκετῆ. Πύργος δ' ἦν εἰς τις τῶν ἀγχοῦ τῶν ἐν Βλαχέρναις ἀνακτόρων διαχειμένων τειχῶν τῆς πόλεως, ὁ τοῦ Ἀνεμᾶ καλούμενος (16),

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁹ συμβουλῆ. ²⁰ τούτων. ²¹ ἀγγελοῦ. ²² ἡλευθεροῦτο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

mine insignis domus fuit, haud facile est divinare. Ædem Myrelæi monasterium feminarum fuisse indicat Glycas, traditque in illud recessisse Isaacii imp. uxorem Æcatherinam cum Maria filia, postquam conjux purpuram abdicasset. Quo loco Scylitzes habet ἐν τοῖς παλατίοις τοῦ Μυρελάτου. Situm vero Myrelæi hisce designat verbis Gylius in Constantinopoli, lib. iii, cap. 8: *Supra hortorum Blanchæ (Blága Nicetæ) nuncupatorum, olim portum Theodosiacum continentium, extremam partem ad solis pertinentem, clivus a Septentrione eminet, in sua templum, vulgo nominatum Myrelæos, habens inira se cisternam, cujus camera lateritia sustinetur columnis marmoreis circiter lx. Meminit præterea Myrelæi Scylitzes in Romano Lecapeno, quem una cum Theodora uxore, tumulto conditum in eo scribit, ut et Thevetus, lib. xix Cosmogr., cap. 3.*

(16) Ὁ τοῦ Ἀνεμᾶ καλούμενος. Turris Anemæ nou semel occurrit apud scriptores Byzantinos, et in ea vice carceris inclusos sæpe Constantinopolitanos proceres, passim habent. Nicetas de Andronico, lib. ii, n. 2: *Ἐἶχε τοίνυν τοῦτον ἡ τοῦ Ἀνεμᾶ λεγομένη φρουρὰ δυοὶ παχελαιοὶ ἀλύσσασι τὴν ὑψοτενῆ βαρούμενον τράχηλον.* Pachym. lib. v, cap. 15: *Καὶ εἰς φυλακὴν τὴν τοῦ Ἀνέμου πύργου τοῖς Κελτοῖς σωματοφύλαξι δέδοται.* Apud Cantuacenium, lib. ii, cap. 4, Syrgiannes ἀπὸ τοῦ δεσμοτηρίου, ἐν ᾧ ἐφρουρεῖτο, εἰς τὸν τοῦ Ἀνεμᾶ καλούμενον

πύργον transfertur. Denique Andronicus Joannis Palæologi imp. filius, ipseque vicissim Joannes, et Manuel ejus filius in ea turri incarcerati leguntur apud Ducam, cap. 12. Séd de illius positione audiendus imprimis Leunclavius, in *Pand. Turc.* n. 206: *Apud Leonardum archiep. Chiensem leguntur in Epistola de capta CP., turres Aveniades, de quibus interrogatus a me Zygomalas, quænam scilicet essent, respondebat dicendas esse non Aveniadas, sed turres Anemanis, cujus est in historiis Giacomæ mentio, planeque volebat has illas esse quinque turres in altera urbis acropoli, quæ Pentapyrgii nomen habuere. Id autem verum esse vel ex hoc intelligitur, quod Chiensis turribus adjungit Xyloportam, quæ veteribus Xylocercos dicta fuit. Verba Leonardi ex Sansovini Italico sunt ista: *Girolamo Italiano, Leonardo di Langasio Genovese, 386 insieme con molti altri compagni difendevano Estiloporta, e le torri che chinnavano Aveniada, rifatte et riparate alla spesa del cardinale.* Atqui Pentapyrgium olim Magnaurum dictum auctor est Scylitzes. Xyloporta vero ultia fuit e Mediterraneis portis ad sinum Ceratinum, ut ait diserte Joannes Cananus (cujus familia, ut hoc obiter moncam, quod omisit illius editor, Byzantio Ferrarium transiit, ut est in Epitaphio Julii Canani cardinalis et episcopi Mutinensis, quod refertur ab Ughello), proinde proxima Blacherniano palatio, ubi statuitur ab Anna et Phranze lib. i, cap. 16, Turris Anemæ.*

ὡσπερ τι λάχος τὴν ἐπωνυμίαν ταυτηνὶ κληρωσάμενος διὰ τὸ πρῶτως τὸν Ἀνεμῶν σιδηρόδετον δέξασθαι ἐπὶ πολὺν ἐν αὐτῷ χρονοτριβήσαντα χρόνον. Καὶ γὰρ ἐπινεμήσεως παριπεουούσης δωδεκάτης δούξ προβληθείς Τραπεζούντος ὁ ἦδη βῆθελι; Γρηγόριος (17) ἀποστασίαν πάλαι ὠδίνων ἐν τῷ πρὸς Τραπεζούντα ἀπέρεχθεσθαι, εἰς φῶς ἐξήγαγε τὸ ἀπόβρῆτον. Ἐπανιόντι γὰρ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ Δαβατηνῷ, τῆς δουκιῆς ἀρχῆς εἰς τὸν Ταρωνίτην μεταθεθείσης, συναντήσας, δεσμώτην εὐθύς αὐτὸν καὶ ἔμψουρον εἰς Τήβεναν (18) εἶχεν, οὐ τὸν Δαβατηνὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιφανῶν Τραπεζούντων ἱκανούς, καὶ αὐτὸν δὴ τὸν τοῦ Βακχηνοῦ⁷⁵ ἀδελφιδού. Ἐπεὶ δὲ τῶν δεσμῶν καὶ τῆς εἰρκτικῆς οὐκ ἔλυντο, ὁμοφρονήσαντες ἅπαντες τοὺς μὲν φρουροῦντας αὐτοὺς τὸ ἀποστάτου αἰκίαις καθυποβαλόντες⁷⁶. Ἐξω τῶν τευχῶν ἐξαγαγόντες, πόρρω που ἀπήλασαν, αὐτοὶ δὲ τὴν Τήβεναν σφετερισάμενοι κατεῖχον. Ὁ δ' αὐτοκράτωρ πολλὰκις διὰ γραφῶν ποτὲ μὲν μετεπέμπετο αὐτὸν, ποτὲ δὲ καὶ ξυνεβούλευε τῆς κακίστης ἀποστῆναι πράξεως, εἰ βούλοιο συμπαθείας τυχεῖν καὶ εἰς τὴν προτέραν ἀναγκῆναι κατάστασιν ἐνίστατο δὲ καὶ ἵππελοι, εἰ μὴ πείθοιτο. Ὁ δὲ τοσοῦτον ἀπέιχε τοῦ ὑπακούειν τοῦ αὐτοκράτορος τὰ λόγωνα συμβουλεύοντος, ὡς καὶ γραφὴν πολύστιχον πρὸς αὐτὸν ἔκπεπομφέναι καθαπτομένην οὐ μόνον τῶν τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ στρατοῦ λογάδων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν δὴ τῶν συγγενῶν καὶ γαμβρῶν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐκ ταυτησὶ δὲ τῆς γραφῆς διαγνοὺς αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ καθεκάστην ἐπὶ τὸ χεῖρον προβαίνοντα καὶ εἰς παντελῆ ἀπόνειαν ἤδη συνελαυνόμενον, καὶ ἀπογνοὺς αὐτοῦ πάντακις, τῆς τεσσαρσεκαίδεκάτης ἐπινεμήσεως ἐφισταμένης, Ἰωάννην τὸν ἴδιον ἀδελφιδού⁷⁷ τῆς πρωτοτόκου ἀταδέλφης, ἐξἀδελφον δὲ πατρόςθεν τοῦ ἀποστάτου, πέμπει κατ' αὐτοῦ, κατὰ πρῶτον μὲν λόγον, μάλλον συμβουλεύόμενον τὰ σωτήρια, οἴμενος πεισθῆναι τε ἴστω διὰ τὴν ἐκ τῆς συγγενείας γνησιότητα, καὶ τὴν ἐκ ταύτου αἵματος ἀμοιβὴν κοινούσαν· εἰ δὲ μὴ βούλοιο, ἀνδρικῶς ἀντικαταστῆναι διὰ τε ξηρᾶς καὶ θαλάσσης πολλὰς συνεπαγόμενον⁷⁸ δυνάμεις. Μαθὼν δὲ τὴν τοῦτου ἔλευσιν ὁ Ταρωνίτης Γρηγόριος ἐξεληθὼν ὡς πρὸς Κολώνειαν (19) ἀπῆει (πολίχνιον δὲ τοῦτο ἐρυμνότατον καὶ ἀνάλωτον) ἐφ' ᾧ μετακλήσασθαι τὸν Τανισμάνην εἰς ἀρωγὴν. Τοῦτο ἐν τῷ ἀπιέναι μεμαθηκῶς ὁ Ἰωάννης τοὺς Κελτοὺς τοῦ

Auti loquebantur: En adhuc vos exspectat humanitas principis. Videtis expansas ejus ulnas et complexum offerentes: nondum plane conclamata vestra salus; respicere vos etiamnum sors melior, si Deus annuerit, potest. Si quis vero ductus ulterius trans fatales misericordiae terminos progressum semel funestum expeditisset, nempe ille de manibus clementiae ac de salutis spe omni depositus erat, hoc ipsum indicante rei symbolo; quia enim obviam illae supremae majestatis ac potestatis manus miserum in perniciem protrusum non detinuerant, abjecisse quodam modo ac repulisse immiserabilem videbantur. **Fortuna** igitur supplicio damnatorum est (quam ego potius divini Numinis salutarem gratiam interpretor; hanc enim evocare in auxilium quacunquē calamitate miseris, quocunquē periculo pendentes decet), casus, inquam, ut humanus loquar, velut fortuiti ejusmodi est, quod impetratae forte benignitatis a principe nuntius ad infelices justitiae victimas perveniat, priusquam trans fatales meas eundo processerint. Itaque equidem agnosco divinam in hujus quo de agimus hominis salute Providentiam. Deus enim, Deus profecto illum excacatione ad quam erat juste damnatus, misericorditer liberare voluit, dum nos primum ad commiserationem calamitatis ejus haud dubie movit, deinde adjunxit in impetranda remissione poenae; postremo annuit ut noster gratiae obtentae nuntius progressum miseri ultra eum locum ubi erant manus aeneae properando praeverteret. **364** Siquidem ille festinans assecutus pompam feralem citra suggestum illum in quo fixas exstare manus aeneas diximus, gratiae eugrapham in tempore reddidit ducentibus Michaelē: in quibus statim viso principis scripto cedentibus, nuntius reo secum assumpto reversus est, et ad turrem se conferens prope palatium aedificatam ibi eum in custodiam tradidit. Sic enim erat jussus. Nondum is eo carcere liberatus fuerat, cum alium hospitem Gregorium haec quae prius Anemae fuerat unius custodia excepit. Turris autem erat una quaedam ex iis quae per mœnium civitatis partem Blachernarum regiam proxime spectantem, certis intervallis dispositae sunt. Ea insignem ex eo quem **D**narramus eventu appellationem in omne tempus propriam nacta est: turris jam passim Anemae

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁵ Βακχηνοῦ. ⁷⁶ καθυποβαλόντες. ⁷⁷ ἀδελφόν. ⁷⁸ συνεπαγόμενος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(17) *Γρηγόριος*. Gregorius Taronites, Gabrae et Dibatani in ducatu Trapezuntino successor, defensionem contra Alexium molitus est indic. 12, an. Chr. 1104, tandemque captus in Turri Anemæ, custodiæ mandatus est ind. 14, an. 1106, sed postmodum pristinae dignitati restitutus est. Gregorii in rebus bellicis peritiam, variasque in Colchidem et Pontum expeditiones prædicat Theophylactus Bulg. archiep. epist. 4, 26 et 37, sed et Francos ab illo non semel profligatos scribit: Καὶ τὸ τῆς Περσικῆς ἀπονοίας πύργω συγκαθεβίτες τὸ τῆς Φραγκικῆς ἀπονοίας ὑψώμα. Et alibi: Ὁ δὲ Φραγκὸς ὁ

τὸν τράχηλον τέως σιδηρός, κηροῦ χλιαροῦ φανεῖς μαλακώτερος, ἐκ περιουσίας σε προσκυλεῖ. Vide Baronium an. 1075, n. 77. De Taronitarum familia pluribus agimus in Stemmate Comnenico.

(18) *Τήβεναν*. Urbem Ponti Galatici, Τεθένταν Ptolemæo dictam.

(19) *Κολώνειαν*. Porphyrogeneta, lib. 1 *De Them.* Ἡ δὲ Κολώνεια κάστρον ἐστὶν θυρωράτατον καὶ κρημνώδες. Taxara postea dictam scribit Nicetas in Man. lib. 1, n. 2. Ab hoc castro nomen inditum Themati, quod Minorem Armeniam includit. Vide Scylitz. pag. 814.

vocata, propterea quod Anemam ferro vinctum primum acceperit, diuque tenerit solum. Nam Gregorius Trapezuntius dux indictione duodecima rebellionem professus palam quam dudum antea parturiverat, non nisi quarta decima demum indictione captus et in turrem Anemæ conclusus est; quæ ut contigerint nunc dicam. Illa quam diximus indictione duodecima, revertenti Constantinopolim Dabatenō, translata in Taronitam ducali potestate, occurrens Gregorius comprehendit ipsum et captivum apud Tebennam habuit; nec Dabatenum solum, sed illustrium Trapezuntiorum sat multos, ipsumque inter alios Baccheni nepotem. Illi cum diutius tenerentur, conspiratione inter se facta in custodes apostatæ ministros insurgunt, iisque cruciatis primum, deinde extra muros ejectis, longèque amandatis, ipsi Tebennam ut propriam obtinent. Imperator interim datis ad Gregorium sæpe litteris, interdum quidem invitabat eum ut veniret ad se, interdum suadebat ut a pessimo incepto desisteret, si temere ausorum fieri sibi vellet gratiam, et in pristinum statum obliterata rebellionem restitui; interdum denique nisi resipisceret, minabatur. Ille autem tantum abfuit ab audiendis accipiendisque sanis ac salutaribus imperatoris monitis, ut etiam scriptum multorum versuum non verboriosam quam odiosam ad ipsum miserit, quo non proceres solum ipsos senatoriæ ac militaris nobilitatis, sed cognatos etiam generosque imperatoris acerbe ac mordaciter incessebat. Ex hoc scripto imperator intelligens frustra expectari ab homine pessum alrepto ut se ad frugem reciperet, et amentiam quam summam deposito jam pudore denique instante indictione quarta decima Joannem vero apostatæ, contra ipsum misit. Primum quidem ut si posset fieri blanda illum tractatione pelliceret homo tanta ipsi **365** consanguinitatis et necessitudinis propinquitate admodum: tum certe si ruere is pergeret, acri eum bello, quam ad rem idoneas copias ductabat, terra marique oppugnaret. Huius adventu Taronita Gregorius comperto, prodit Coloneam versus iter faciens. Arx ea est longe munitissima atque adeo inexpugnabilis, in quam se recipere parabat animo evocandi inde in suum auxilium Tanismanis. Id obiter cum Joannes didicisset, Gallos ex suo exercitu segregatos cum lectissimis Romanorum vadere in Gregorium strenue imperat. Illi celeritate usi deprehensum adhuc in itinere invadunt, atrox pugna committitur; per eam duo fortissimi e nostris forte nacti Gregorium cum lanceis de equo dejectum capiunt. Sic victum rebellem Joannes imperatori sistit, iurejurando affirmans se illum nec vidisse omnino nec congressu aut allocutione ulla per viam dignatum esse. Multus erat tamen in imperatore pro eo rogando. Porro is contra nitentibus omnino simulans sese irrevocabilem in Gregorium tulisse excecationis sententiam. Tandem perseverante instantius Joanne simulatam severitatem Augustus exiit, annuens precibus supplicis, cum eo ut magnopere injungeret arcanum haberi quod ei de non excecando Gregorio promitteret. Post diem tertiam Gregorium Augustus jubet per medium traduci forum capite ac barba strictim ad cutem tonsis, moxque in sæpius memoratam induci Anemæ turrin. In ea ille captivitate ne sero quidem sapiens plenas amentię voces suis custodibus effutiebatur quotidie: non desistente propterea imperatore a studio ac constatu reducendi hominis ad mentem meliorem, quam ad spem per beneficia continua grassabatur, captivum interposito ministerio certorum hominum, quibus velut longis manibus a solio ad carcerem pertingebat, sedulitate benignissima curans. Verum ea frustra fuere omnia, nullo mutationis aut penitentię signo unquam in Gregorio apparente. Qui tamen cum sæpius meum Cæsarem appellasset (fuerat enim ante amicus nobis), permisit imperator Cæsari ut adiret hominem, quo illi et ægritudinem levaret, in

A Ιδίου στρατεύματος ἀποδιελόμενος καὶ λογάδας Ῥωμαίους κατ' αὐτοῦ ἐξέπεμψεν, οἱ καὶ προκαταλάβοντες καρτερὰν τὴν μετ' αὐτοῦ ἀνεδήσαντο μάχην· οὗς δὲ γενναῖοι ἐντυχόντες αὐτῷ κατέσχον διὰ τῶν δοράτων καταβαλόντες τοῦ Ἰππου. Καθ' οὕτως ἀναλαβόμενος αὐτὸν ὁ Ἰωάννης Ζυγυρίαν ἔγει τῷ αυτοκράτορι, ἐπομοσάμενος μὴδὲ θεάσασθαι αὐτὸν τὸ παράπαν, μῆτε ὁμιλίας ἀζῶσαι κατὰ τὴν ὁδόν. Πολλὰ δὲ ὄμω; ὑπὲρ αὐτοῦ παρεκάλει τὴν αυτοκράτορα, ἐκείνου ὑποκρινομένου τῶν ὁμμάτων αὐτὸν βούλεσθαι ἀποστρεφῆσαι· μόγις οὖν ὁ αυτοκράτωρ τὴν ὑπόκρισιν παρεγύμνωσεν, κατανεύσας ἤρην ταῖς αὐτοῦ παρακλήσεσι, πολλὰ παρεγγυσάμενος, μὴ ἔκφορον τὸν λόγον ποιήσασθαι. Μετὰ δὲ τρίτην ἡμέραν τὴν ἐν χρῶν κουρείαν κειράμενον τὴν κεφαλὴν τε καὶ τὸν πώγωνα, διὰ μέσης περιεσχθῆναι τῆς ἀγορᾶς ἐκέλευσεν, καθ' οὕτως εἰς τὴν ἡδὴ ρηθέντα πύργον τοῦ Ἀνεμᾶ εἰσχυθῆναι. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἔμφρουρος ὢν ἀσύνετος ἦν, ἀπονοίας ῥήματα πρὸς τοὺς δεσμοφύλακας ὅτιμέραι ἀποφοιδάζων, πολλῆς παρὰ τοῦ αυτοκράτορος ἐπιμελείας διὰ μακρῶν ἡμερῶν χειρῶν ὥστε μεταβαλεῖν καὶ μετανοίας ἐνδείξασθαι τρόπου ¹⁹. Ὁ δὲ ὁ αὐτὸς; καὶ αὖθις ἦν, μετακαλεῖτο δὲ συγχῶς τὸν ἐμὸν Καίσαρα πάλαι πρὸς ἡμᾶς φιλίως ἔχων, καὶ παρεχόμενος τοῦτω τῆνικαῦτα καὶ ὁ αυτοκράτωρ, ἐφ' ᾧ καὶ τῆς πολλῆς αὐτὸν ἀνακτισθαι ἀθυμία; καὶ συμβουλεύειν τὰ λήονα. Ὁ δὲ βροχῆς πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ κρείττον μεταβολὴν ἐφρίνετο. Ἐνθεν τοι καὶ ἐπὶ πλείονα καιρὸν ἔμφρουρος ἦν. Εἴτα συμπαθείας ἀξιώθεις, τοσαύτης φιλοφροσύνης ἀπῆλαυσε καὶ δωρεῶν καὶ τιμῆς ὁπόσης οὐδὲ πρὸ τοῦ ὀποῖος ὁ ἐμὸς βασιλεὺς περὶ τὰ τοιαῦτα.

omni profitebatur, moderato ullo consilio mutaret suum nepotem ex primogenita sorore, patrelem denique instante indictione quarta decima Joannem suum nepotem ex primogenita sorore, patrelem vero apostatæ, contra ipsum misit. Primum quidem ut si posset fieri blanda illum tractatione pelliceret homo tanta ipsi **365** consanguinitatis et necessitudinis propinquitate admodum: tum certe si ruere is pergeret, acri eum bello, quam ad rem idoneas copias ductabat, terra marique oppugnaret. Huius adventu Taronita Gregorius comperto, prodit Coloneam versus iter faciens. Arx ea est longe munitissima atque adeo inexpugnabilis, in quam se recipere parabat animo evocandi inde in suum auxilium Tanismanis. Id obiter cum Joannes didicisset, Gallos ex suo exercitu segregatos cum lectissimis Romanorum vadere in Gregorium strenue imperat. Illi celeritate usi deprehensum adhuc in itinere invadunt, atrox pugna committitur; per eam duo fortissimi e nostris forte nacti Gregorium cum lanceis de equo dejectum capiunt. Sic victum rebellem Joannes imperatori sistit, iurejurando affirmans se illum nec vidisse omnino nec congressu aut allocutione ulla per viam dignatum esse. Multus erat tamen in imperatore pro eo rogando. Porro is contra nitentibus omnino simulans sese irrevocabilem in Gregorium tulisse excecationis sententiam. Tandem perseverante instantius Joanne simulatam severitatem Augustus exiit, annuens precibus supplicis, cum eo ut magnopere injungeret arcanum haberi quod ei de non excecando Gregorio promitteret. Post diem tertiam Gregorium Augustus jubet per medium traduci forum capite ac barba strictim ad cutem tonsis, moxque in sæpius memoratam induci Anemæ turrin. In ea ille captivitate ne sero quidem sapiens plenas amentię voces suis custodibus effutiebatur quotidie: non desistente propterea imperatore a studio ac constatu reducendi hominis ad mentem meliorem, quam ad spem per beneficia continua grassabatur, captivum interposito ministerio certorum hominum, quibus velut longis manibus a solio ad carcerem pertingebat, sedulitate benignissima curans. Verum ea frustra fuere omnia, nullo mutationis aut penitentię signo unquam in Gregorio apparente. Qui tamen cum sæpius meum Cæsarem appellasset (fuerat enim ante amicus nobis), permisit imperator Cæsari ut adiret hominem, quo illi et ægritudinem levaret, in

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁹ ἐρίπους.

qua erat maxima, et meliora suaderet consultore homo in primis egenti. Nihil Caesar omisit quo cur pelliceret; nec quidquam effecit tamen aliud nisi ut palam esset, valde tardum ad mutationem in melius esse Gregorium. Hac ei causa captivitatē produxit in tempus longum; tandem tamen gratia et venia dignatus, tam humaniter, benefice, honorifice, significatione amoris, cum aliis donis atque honoribus ab imperatore habitus est, ut nec prior ejus atque integra fortuna, posteriore hac et restituta florentior fuerit. Tanta vis humanitatis in Augusto parente meo erga conjuratos inimicos fuit!

Ὅτω μὲν οὖν τὰ κατὰ τοὺς ἐπιβούλους καὶ τὸν ἀποστάτην Γρηγόριον οἰκονομήσας, οὐδὲ τὰ κατὰ τὸν Βαϊμόντον ἐλάθετο, ἀλλὰ μεταπεμφόμενος τὸν Κοντοστέφανον Ἰσαάκιον μέγαν δούκα τοῦ στόλου προὐβάλλετο, καὶ πρὸς τὸ Δυρράχιον ἐξεπέμφεν, ἐπαπειλούμενος τὴν τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἔκκοπην, εἰ μὴ φθάσας προκαταλάβοι τὴν πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν τοῦ Βαϊμόντου διαπεραιώσιν. Πέμπει δὲ καὶ συνεχῆ γράμματα πρὸς τὴν δούκα Δυρράχου Ἀλέξιον τὸν ἀδελφιδεὸν αὐτοῦ, ἐπαλείφων τοῦτον καὶ παρασκευάζων ἐγρηγορέναι διαπαντός, καὶ τοὺς κατὰ τὴν θάλατταν ἐπισκοποῦντας αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν παρακαλεῦσθαι, ὡς μὴ λάθοι ὁ Βαϊμόντος διαπεράσας, ἀλλ' εὐθύς δηλωθῆναι οἱ διὰ γραμμάτων. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ αὐτοκράτωρ. Ὁ δὲ Κοντοστέφανος ἐντεταλμένος ἔχων μὴδὲν ἄλλο ἢ τὸν ἀναμεταξὺ Λογγιβαρδίας ἐπιμελῶς τηρεῖν πορθῶν καὶ τοὺς πρὸς τὸ Δυρράχιον προπομπούς τοῦ Βαϊμόντου καὶ πᾶσαν τὴν αὐτοῦ παρασκευὴν ἐκείθεν ἐνθάδε κομισομένους ἀπείργειν, καὶ μὴδὲ τὸ τυχεῖν κομίζεσθαι οἱ ἐκ Λογγιβαρδίας παράπαν συγχωρεῖν ἀπελθὼν ἠγνόησε τὸν ἐπιτήδειον τόπον τῶν ἐκεῖσε πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν διαπλωϊζομένων· οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ παραδεδωμένος τὰ προστεταγμένα εἰς Ἰδρούντα (20) διαπερᾶ, ὅπερ πόλις ἐστὶ κατὰ τὴν παραλίαν τῆς Λογγιβαρδίας διακεκλιμένη. Ταύτην τὴν πόλιν γυνὴ τις ἐφρούρει, μήτηρ, ὡς ἐλέγετο, τοῦ Ταγγρέ, εἴτε ἀδελφῆ τοῦ ἐν πολλοῖς ἤδη βηθέντος Βαϊμόντου, εἴτε καὶ μὴ, συνειδὼν οὐκ ἔχω· οὐ γὰρ οἶδα σαφῶς εἰ πατρόςθεν (21) ἢ μητρόςθεν τὴν πρὸς τὸν Βαϊμόντον ὁ Ταγγρὲ συγγένειαν ἐκείνητο. Ἐκεῖσε παραγενόμενος καὶ προσορμίσας τὰς νῆας, ἀπεπειράτο τῶν τοῦ Βρενησίου τειχῶν, καὶ εἰς χεῖρας εἶχεν ἤδη· ὡς δὲ τοῦτο ἢ ἐντὸς οὔσα γυνὴ φρονήρης οὔσα καὶ σταθρὰ τὴν γνώμην ἐθέασατο, ὀπηνίκα τὰς ναῦς κείθι προσώρμισεν, εἰς ἓνα τῶν υἱῶν αὐτῆς ἀποστείλασα σπουδαίως, τοῦτον μετεκαλεῖτο. Τοῦ δὲ ναυτικοῦ παντὸς θαρσῆσαντος ἤδη ὡς ἐν χειρὶ τὴν πόλιν ἔχοντος, καὶ τὴν τοῦ βασιλέως εὐφημίαν ποιουμένων ἀπάντων, καὶ αὕτη, ἐν ἀμνηστία καταστᾶσα, ταῦτο τοῦτο παρεκελεύετο ποιεῖν καὶ τοὺς ἐντὸς, ἅμα δὲ καὶ πρὸς τὸν Κοντοστέφανον πρόσθεσις ἀποστείλασα δουλείαν ὡμολόγει τῷ αὐτοκράτορι, καὶ εἰρηνικᾶς

Rebus porro hunc in modum adversus insidiatōres et rebellem Gregorium dispositis, imperator ne Baimundi quidem oblitus est, aut ea quæ contra ipsum opus erant providere atque exsequi omisit, verum accersitum Contostephanum Isaacium magnum ducem classis Romanæ declaravit, 366 proficisci que statim Dyrrhachium jussit: additis minis se jussurum ipsi oculos erri, nisi antequam Baimundus in Illyricum trajiceret, eo ipse prævertisset. Excitabat etiam assiduis litteris Dyrrhachii ducem Alexium, fratris sui filium, ut sibi continuo caveret invigilaretque acriter arci ac præfecturæ ab hoste ferote periclitanti; tum vero exploratores quos in mari haberet assidue hortaretur ut essent in officio, ne committerent sua oscitantia ut imprudentibus ipsis trajiceret Baimundus; quin statim ut is trajectum tentare inciperet, litteris ad se celerrime transmissis idipsum indicarent. Hæc sic constituit, sic egit imperator. At Contostephanus, qui unice haberet in mandatis ut fretum Longobardiæ diligentissime tueretur, nec naves illas ullas a Baimundo præmissas Dyrrhachium versus comitatum ejus aut apparatus quemlibet portantes, transire quoquomodo sineret, primum ignoravit locum quem in eo freto ad ejusmodi trajectiones commodissimum hostes haberent; neque hoc solum, sed contemptis Augusti mandatis Hydruntem trajecit urbem in ora Longobardiæ maritima positam. Huic mulier tum quædam præerat, Tancredi, ut ferebatur, mater; utrumne soror sæpe memorati Baimundi, an non, equidem scire non potui: nunquam enim exploratum ad liquidum habui, paternæ Tancredi an maternæ esset cum Baimundo consanguinitas. Excensu ibi facto Contostephanus relictaque in ora navibus, ipse cum copiis Brundusii muris se admovit. Confecta res jam pene videbatur et in manibus urbs erat, cum ecce mulier quam dixi, viri animo præsentique consilio sibi constans, ad voces victrices gratulantium jam ut capta civitate Romanorum et fausta imperatori de more acclamantium adjungi suorum quoque clamores jussit victos se fatentium et Romanis Romanorumque principi obnoxios ac dedititios: simul missis ad Contoste-

Varie lectiones ex cod. Coislino.

²⁰ ἀνεκέρητο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(20) Εἰς Ἰδρούντα. Quod oppidum Boemundi proprium erat. Alexander Cælesin. lib. 1, cap. 15, de Rogerio Siciliae rege: Deinde Tarentum perveniens, civibus sese deditibus, mox eam obtinuit. Cujus post obsidionem Hydruntini cives pertimescentes, civitatem et ipsi seseque submitunt. Hæc quippe

urbes Boemundi juris fuerant, quas ipse omnemque terram suam, cum ad potiendum principatum Antiochiæ transmarinum peteret iter, apostolicæ prius fertur tutelæ commisisse, etc. Tancredi vero fuit Brundusium, ut idem scriptor tradit.

(21) Πατρόςθεν. Vide Not. ad pag. 541.

phanum legis expugnationis impetum ultimum deprecata est, ditionem sui ac civitatis in potestatem imperatoris spondens, confirmansque sese ad Contostephanum ituram et coram cum eo tractaturam de rebus imperio utilibus, de quibus ipse quamprimum admonere imperatorem deberet. Hæc cauta femina sic agebat ut furaretur interim necessarium spatium auxiliis adventantibus suorum. Siquidem jam a primo Romanarum navium appulsu ad unum e suis filiis trepidum et auxilia flagitatorum curriculo nuntium miserat. Eo igitur consilio vanis spebus vafra mulier minime mali hominis Contostephani suspensum lactabat animum, ut si forte interim armatus, quem expectabat, adforet filius, scena, ut tragicos aiunt, repente dejecta, vim experiretur pugnamque capesseret. Successit e sententia dolus. Auditæ mistæ voces et consona conelamatio obsessorum pariter cum oppugnantibus Augustum et Romanum imperium venerantium, tardavit primo impetum victoriæ, ducemque colloqui ac pacis morata 367 est mentio. Adest interim expectatus ab heroina filius, comites secum alios viros principes ducens, idoneo quemque numero sequente. Irruunt omnes in Contostephanum inhiantem promissis et feriatum videlicet, eumque plane vincunt. Turba omnis fere nautica, terrestriumque inexperta pugnarum incursu primo fusa fugataque in mare se projecit. Excurrebant paulo a mari longius Scytharum quidam (erant in Romano tum exercitu ex gente ista milites non pauci) prædandi causa, ut mos est talium. Ex iis capi coniigit omnino sex, quos ad se missos intuitus Bainundus non minus quam magni adeptione lucri gavisus est; videbat enim quam utiles ii futuri sibi essent ad invidiam imperatori apud principes Italiæ confidendam. Statim igitur his assumptis Romam pergit, thronumque adit apostolicum, ac papam aggressus, ejusmodi oratione quæ vetera odia barbarorum istorum adversus genus nostrum Orientalium Romanorum renovare atque exasperare refricando posset, facile totum inflammavit. Quo vero etiam, qui circa Pontificem erant, commoveret Italos in iram implacabilem, persuaderetque ipsis velut argumento jam atque experimento manifesto veris-

Α μετ' αὐτοῦ σπονδὰς ὑπισχνεῖτο ποιήσασθαι, πρὸς αὐτόν τε ἐξελεύσεσθαι τὰ κατὰ σκοπὸν ἀνακωμισομένη, ὡς πάντα δι' αὐτοῦ δηλωθεῖη τῷ αὐτοκράτορι. Τοιαῦτα δὲ ἐμχανάτο ἀπαιρωρῶσα τὸν τοῦ Κοκτοστεφάνου λογισμὸν, εἰ που ἐν τῷ μεταξὺ καταλάβοι ὁ ταύτης υἱός, καὶ τῆνικαῦτα τὴν σκηνὴν, καθάπερ τοὺς τραγικός⁸¹ φασί, ῥίψασα, μάχης ἀνέβηκε. Συμμιγούσ; οὖν τῆς εὐφημῆς ἀπὸ τῆ τῶν ἐντὸς ἀπὸ τε τῶν ἐκτὸς γινομένης καὶ πάντα τὰ περίξ κατελειφύλας⁸², ἐπεὶ τοιοῦτοις λόγοις καὶ ἐπαγγέλαις ψευδέσι τὸν τοῦ Κοκτοστεφάνου ἀπηύρωε λογισμὸν ἢ στρατιωτικῆς ἐκείνη γυνή, ὡς εἴρηται, καταλαμβάνει καὶ ὁ προσδοκώμενος μεθ' ὧν συναπήγετο κομήτων, καὶ ὁμοίτε κατὰ τοῦ Κοκτοστεφάνου χωρήσει, ἡτὰ κατακράτος. Οἱ μὲν οὖν τοῦ ναυτικῆ ἀπαντες, ὡς ἀπειροὶ τῆς διὰ ξηρᾶς μάχης, τῇ θαλάττῃ ἐαυτοῦ προσέβριψαν. Τῶν δὲ γε Σκυθῶν προεκδραμόντων⁸³ παρήσαν γὰρ ἱκανοὶ μετὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης· εἰς προνομήν, ὡς ἔθος τοῖς τοιοῦτοις Βαρβάροις, συμβέβηκεν ἄλωμα τούτων ἐξ τὸν ἀριθμὸν, οὗς καὶ ἀποσταλέντας θεασάμενος ὁ Βασιμῶντας, καθάπερ τι μέγιστον πόρισμα τούτους λαθῶν, εὐθύς πρὸς Ῥώμην ἀπέει. Καὶ καταλαθῶν τὸν ἀποστολικὸν θρόνον καὶ τῷ πάπῃ (22) διαλεχθεὶς καὶ πρὸς ὄργην ὄλον κινήσας κατὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ τὴν ἀνέκαθεν τῶν Βαρβάρων τούτων μῆνιν κατὰ τοῦ ἡμεδαπῶ γένους⁸⁴ ἀνερεθίσας, ἵνα μᾶλλον τοὺς ἀμφὶ τὸν πάπαν Ἰταλοὺς ἐκμήνειεν ὁ Βασιμῶντας, καὶ τοὺς ἐαλωκότας τῶν Σκυθῶν παρεστήσατο ὡσπερ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐνδεικνύμενος ὡς ἄρα ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος δυσμενῶς ἔχων τὰ πρὸς Χριστιανοὺς, Βαρβάρους τινὰς ἀπίστους καὶ ἀλλοκότους ἰπποτοξήτας ἐφίστησι, κατὰ τῶν Χριστιανῶν ὄπλον κινῶντας καὶ τόξον ἐντεινόντας, καὶ ἐφ' ἐκάστου λόγου τοιοῦτον ὑπεδείκνυ τοὺς Σκυθὰς ἐκείνους τῷ πάπῃ Σκυθικῶς ἐσταλμένους καὶ κατὰ τὸ εἰωθὸς πρὸς τὸ βαρβαρικὸν ἀποβλέποντας, καὶ τούτους κατὰ τὸ ἔθος τῶν Λατίνων παγάνους (23) ἄνω καὶ κάτω προσηγόρευε, καταμωκώμενος καὶ τὸ νόημα καὶ τὸ σχῆμα. Πανούργως δὲ, ὡς εἴοικε, τὸ πρᾶγμα μετεχειρίζετο τοῦ κατὰ Χριστιανῶν πολέμου, ἵνα ἐὴ καὶ ἀρχιερατικὴν γνῶμην συμπελσειεν ὡς εὐλόγως ἄρα κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἔχθρας κεινήτο, ἐν ταύτῳ μνηστευόμενος καὶ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸¹ τραγικός. ⁸² κατελιφύλας. ⁸³ στένους.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(22) Τῷ Πάπῃ. Paschali II, non Urbano, ut vult D Allatius.

(23) Παγάνους. Scythas, inquit Anna, Latinorum more, seu recepto apud Latinos idiomate et vocabulo Paganos appellabat. Verum voxne Latia sit, ut dubitem facit Constantinus, qui libro *De admin. imp.* cap. 29, a Slavis etymonom accersit, quibus ita indigitabantur baptismi expertes: Παγάνοι, κατὰ τὴν τῶν Σκλάβων γλῶσσαν, ἀβάπτιστοι ἐρμηνεύονται. Atque hinc forte manavit, ut apud nos infantes, quorum certis ex causis differebatur baptismus, pagani vulgo nuncuparentur, quibus posthæc in joculari id nominis transit. Lambertus Ardensis: *Qui Norchouterensis Domini filium jam decennem, et*

D sine baptismo patrum negligentia ad gentilis imitationem equaloris adhuc permanentem, et usque ad hoc, et ob hoc paganus vocabatur baptizavit, et eum nomine suo vocavit Abraham. Diploma an. 1096. in Tabul. S. Martini Paris. *Vir quidam egregius et miles strenuus; paganus appellatus, a baptismo Walterius.* Sed an pagani vox Slavorum propria fuerit, eamque ab illis Latini hauserint, jure controverti potest, cum longe ante Slavorum audientiam nomen usurpent scriptores Christiani, etsi in confesso sit ante Constantinum M. et Constantium vix usurpatum hac notione pro gentilibus et idololatriâ, ut pridem observatum a Baronio in Not. ad Martirol.

πολλῶν ἀνδρῶν αὐτόματον συλλογὴν ἀγροικοτέρων ἂν ἀνοήτων. Τίς γὰρ ἂν οὐχὶ τῶν ἀγχοῦ καὶ πόρρω Βαρβάρων αὐτόμολος ἦκεν εἰς τὸν καθ' ἡμῶν πόλεμον ἀρχιερατικῆς γνώμης ἐπιτροπέουσης καὶ τοῦ φαινομένου εὐλόγου πᾶσαν ἵππον, καὶ ἄνδρα, καὶ χεῖρα στρατιωτικὴν ἐξοπλίζοντος; Τοῖς τοῦτου λόγοις οὖν συνελαθεὶς ὁ πάπας καὶ ὁμογνωμονήσας αὐτῷ τὴν πρὸς; τὸ Ἰλλυρικὸν ἐπέτρεψε διαπεραιώσιν.

tetram ipso ac terribilem ostendens, en quos in nostras aras ac focos immittit, quibus Romam et Italiam, quibus nos nostraque omnia sacra, civilia, domestica, res, corpora nostrum omnium condonat egregius imperator Romanorum. Tum vero ingeminabat vocem illam quæ summam invidiam apud Latinos habet, paganos hos Scythas replicans, dum eos per urbes passim oraque omnium ad ludærium et ignominiam non tam ipsorum quam Augusti circumduceret, vafer artifex technarum talium, per quas invidia populari in suas trahenda partes civilis inter Christianos quod meditabatur belli minime per se plausibilem mentionem accusatione malitiosa imperatoris emolliret, imo probabili ac pio nomine mutaret: dum non adversus Christianum principem aut populum, sed pro Christianis contra paganos eorumque patronum ac ducem Alexium arma sumenda proclamaret. Incredibiliter apud summos æque infimosque partium illarum ista valuit industria: fremere haud dubie passim in nos cuncta. Ipsi quietissimæ alioqui sectæ antistites præeunte ipso principe sacrorum palam auctores belli se ferre ut sacri pilique. Hinc concursus [et coacervans se undique cæco impetu colluvies rusticulorum licet quid quorsumve loquantur aut agant amentes nesciant, tamen expeditionem transmarinam loquentium, in eamque se obtrudentium. Nec fortunæ aut captus majoris homines cessabant; nam quis tum prope longeve distantium non accurreret, non expediret arma, equos, viros, et si quam haberet militarem vim ac manum, summo ipso pontifice canente classicum; et causam coloramento fuci cujusdam per se commendatam, divinæ auctoritatis toto præjudicio sacrante? Sic Baimundi fraudibus persuaso papa connotaque Italia trajectio **368** in Illyricum summis studiis animisque omnium festinabatur.

Ἐπανιτέον δὲ αὐτοῖς πρὸς τὸ προκείμενον. Ἐκ-
 θυμότερον μὲν οὖν οἱ ἡπειρώται στρατιῶται τῆς
 μάχης ἀντείχοντο, τοὺς δὲ γε λοιποὺς τὸ τῆς θαλάττης
 ῥόθιον ὑπεδέξατο ⁶⁶, κἀντεῦθεν λαμπρὰν οἱ Κελτοὶ
 εἶχον ⁶⁶ εἰς χεῖρας νίκην. Οἱ δὲ γε γενναϊότεροι
 τῶν στρατιωτῶν, καὶ μᾶλλον οἱ τῆς μείζονος τύχης,
 ὧν φέριστοι μᾶλλον ἔκειντο Νικηφόρος Ἐξαζηνός, ὁ
 Ὑελέας, καὶ ὁ τοῦτου ἐξάδελφος Κωνσταντῖνος
 Ἐξαζηνός ὁ καλούμενος Δουκας, καὶ ὁ ἀνδρικότατος
 Ἀλέξανδρος ὁ Εὐφορβηνός καὶ ἕτεροι τῆς αὐτῆς
 ἀξίας καὶ τύχης, μνησάμενοι θούριδος ἀλκῆς, ἐπι-
 στραφέντες καὶ τοὺς ἀκινάκεις σπασάμενοι, ὅλη
 χεῖρὶ καὶ γνώμῃ πρὸς τοὺς Κελτοὺς ἐμάχοντο, τὸν
 ὄλον ἀναδεξάμενοι πόλεμον, καὶ ἠτήσαντες αὐτοὺς
 λαμπρὰν τὴν κατ' αὐτῶν νίκην ἤρασαν. Ἀνακωχὴν
 οὖν ὁ Κωνσταντῆνος ἐντεῦθεν λαβὼν τῆς Κελτικῆς
 ἐπελεύσεως, λύσας ἐκείθεν τὰ πρυμνήσια μετὰ τοῦ
 ναυτικοῦ παντὸς, τὸν Αὐλῶνα καταλαμβάνει. Ἐπει
 δὲ ὅποτε πρῶτως τὸ Δυρράχιον καταλαβὼν τὰς ὕψ'
 ἑαυτὸν πολεμικὰς ναῦς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Δυρραχίου
 μέχρι τοῦ Αὐλῶνος, καὶ αὐτῆς τῆς καλουμένης
 Χιμάρας ⁶⁶ διέπειρεν, ἀπέχοντος μὲν τοῦ Δυρραχίου
 τοῦ Αὐλῶνος σταδίου ἑκατὸν, τῆς δὲ Χιμάρας ⁶⁷ (24)
 τοῦ Αὐλῶνος αὐθις, ἀπέχουσαν σταδίου ἐξήκοντα
 τὴν τοῦ Βαϊμούντου ἐπειγομένην ἤδη ἐμάνθανε δια-
 περαιώσιν, στοχασάμενος ἐνδεχόμενον εἶναι μᾶλλον

simum esse quod sæpius audiverant jactante ipso Baimundo, videlicet imperatorem Alexium hominem esse profanum et impium barbarorum infidelium factorem, Christiani nominis ac generis hostem non dubium. Viderent quibus militibus, quibus ministris libenter uteretur, quam barbariem sacrilegam et sanguinariam haberet in deliciis. En, inquebat, feros vultus torvitate Scythica, et vestem aspectu

Revertendum porro est ad pugnam Contostephani. Ex militibus ejus qui assueti militare in continente et terrestribus præliis exercitati erant, ii sane restitere fortius pugnamque traxere, cæteros fuga præcipiti ruentes mare absorbit. Magnamque in manibus ac splendidam Galli utique victoriam habebant; nisi eo articulo rerum viri fortes qui in Romano merebant exercitu, præsertim qui nobiliores inter illos et fortunæ altioris erant Nicephorus Exazenus, Hyeleas, et hujus patriuelis Constantinus Exazenus, qui vocatur Ducas, et generosissimus Alexander Euphorbenus subito et vehementissimo impetu conversi, strictis acinacibus tota manu totoque animo repugnassent Gallis, eorumque vim universam pondusque integrum prælii ita in se vertissent ut præclare sustinerent, tandemque hostes modo victores egregie vincerent. Interspirandi spatium tutoque recedendi facultatem horum virtus Contostephano paravit. Qua ille usus soluta illinc classe universa Aulonem cum ea tenuit. Quoniam vero jam tum quando primum Dyrrachium venit naves quas habebat sub se bellicas, ex ipso Dyrrachio usque Aulonem et locum dictum Chimaram disperserat (distat Aulon a Dyrrachio stadiis centum, Chimara rursus ab Aulone stadiis sexaginta), nunc fama percrebrescente instantis trajectionis

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ ὑπεδέξατο. ⁶⁶ εἶχον. ⁶⁶ Χιμάρας. ⁶⁷ Χιμάρας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(24) Χιμάρας. Chimera, urbs maritima Epiri, in Cerauniis Plinio, haud **387** procul a Coreyra insula, hodie Chimara. Vide Leunclavii Pand. n. 220.

Baimundi, quæ conjectabatur futuram Aulonem versus, propterea quod illa parte angustius erat fretum trajectusque brevior quam e regione Dyrrachii, putavit tum sibi faciendum ut excolaret præcipua vigilantia in custodiam Aulonis. Congregatis ad se igitur aliis ducibus et navibus insedit eum quem dixi medium Aulonem inter et ei oppositum litus Italiæ maris sinum, diligenter observans hostium transitum: speculatoribus etiam supra verticem collis, qui vocatur Jasonis, collocatis, unde late prospectus patet in æquor maris, ut vel longissime venientem navem mature prospicerent, deque ea signo edito moneant. Sic nostri erant, cum Gallus ecce quidam nuperrime transgressus ex Italia nuntiat in procinctu esse atque adeo mox moxque futuram trajectionem Baimundi. Consternavit Contostephanos illa vox, adeo ut uno sæmæ strepitu debellati, seque impares ad committendum cum Baimundo navale prælium ignave rati, ægrotare simularent, proptereaque indigere balneis. Instabat contra Lantulphus, universa multitudinè nautica non dubia suffragante, vir ipse propter ingentem ex longo partam lateque celebrem peritiam navium bellorum, quo nemo reperiri posset dignior cui tali tempore sententiam dicentem crederetur, instabat, inquam, contra vigilandum esse nunc cum maxime, in stationeque perstandum, Baimundo utique quem tandiu expectassent frustra, voti mox ipsos ac spei compotes facturo; tentando videlicet tandem transitu, sicque offerenda rei gerendæ occasione: Surdis hæc **369** canebantur. Contostephani Chimaram se balnearum causa recipientes, eum qui secundus dicitur classis drungares, cum excusato monere, in eadem illa lingua, hoc est terræ aut promontorii excurrentis in mare, vel freti oblongi et angusti parte, non longe ab Aulone disita, relinquere cum mandatis illic excubandi speculatione attenta; interim dum Lantulphus, cum navibus aliquot, quæ genere ac numero ad positum ipsi finem oræ tuendæ transitusque prohibendi suffecturæ videbantur, Aulone subsisteret. Rebus ita dispositis Contostephani e classe jam exscenderant abierantque vel usuri revera balneis, vel ejus certe rei gratia proficisci præ se ferentes: quando ecce Baimundus solvit, classem ipse ductans propriam, hunc fere in modum ordinemque instructam. Erat ipse dux in medio duodecim armatis sibi navibus circumdatis quarum cuique duplex erat remorum ordo, remigum vero prævalentium suppetebat ingens copia: qui contentione concordis fragoreque ac pulsus consensu, continuata jugiter jactatione læcortorum ac nusquam interrupta remigii vi navalem istam inferebant aciem uniformi undecunque progressu. Cingebant agmen armatarum navium exteriori circumfusæ ambitu rotundæ

εις τὸν Αὐλῶνα διαπεράσαι αὐτὸν διὰ τὸ ἦτονα εἶναι τὸν πρὸς αὐτὸν Αὐλῶνα πλοῦν τοῦ πρὸς τὸ Δυρράχιον, καὶ διὰ τοῦτο δεῖν πλείονα τὴν φυλακὴν τοῦ Αὐλῶνος ποιήσασθαι· ἀπειθῶν μετὰ τῶν ἐτέρων δουκῶν, ἐτήρει ἐπιμελῶς τὸν ἀναμεταξὺ προβῆμόν τοῦ Αὐλῶνος, καὶ κατὰ τὴν ἀκροφάναν τοῦ καλουμένου Ἰάσονος βουνοῦ σκοποῦς ἐπιστήσας ἐφ' ᾧ τὴν θάλατταν περιεθρεῖν καὶ τὰς ναῦς ἐπισκοπεῖν. Κελεύς δὲ τις ἐκείθεν ἄρτι διαπεραιωθεὶς ἐθεσίου τοῦτοις τὴν τοῦ Βαϊμούντου ἐπὶ ξυροῦ εἶναι διαπεραιωσιν. Τοῦτον ⁸⁸ οἱ Κοντοστέφανοι μεμαθηκότες καὶ ἀποδειλιῶντες πρὸς τὴν τοῦ Βαϊμούντου ναυμαχίαν· καὶ γὰρ καὶ ἡ φήμη μόνη τοῦτους κατέπληττε· νοσεῖν ἐσκήψαντο, καὶ διὰ τοῦτο δεῖσθαι βαλανείων. Καὶ ὁ Λαντοῦλφος καὶ τοῦ ναυτικοῦ παντὸς ἐξηγούμενος, ἐμπειρίαν πολλὴν τῆς ναυλοχίας καὶ τοῦ κατὰ θάλατταν πολέμου ἐκ πολλοῦ κέκτημένος, πολλὰ τοῦτοις παρηγγαῖτο ἐτρογγόνας διαπαντός, καὶ τὴν τοῦ Βαϊμούντου παραδοκεῖν ἐφρόν. Οἱ δὲ Κοντοστέφανοι ἐν τῇ πρὸς Χιμάραν ἀπέναι βαλανείου χάριν, τὸν καλούμενον δεύτερον τὸν δρουγγάρην τοῦ στόλου μετὰ τοῦ ἐξκουσάτου μονήρους κατ' αὐτὴν γλώσσαν ⁸⁹ σκοπέα κατέλιπον οὐ πρόβῳ που τοῦ Αὐλῶνος διακειμένην. Ὁ δὲ γὰρ Λαντοῦλφος κατὰ τὸν Αὐλῶνα προσέμενε μετὰ τινων συμμέτρων νηῶν. Τοῦτων οὕτω διατεθέντων, οἱ μὲν ἀπήεισαν ἢ λουσόμενοι, ἢ κατὰ σχῆμα λουσόμενοι. Ὁ δὲ Βαϊμούντος δώδεκα μὲν ληστρικός νῆας τάξας ἀμφ' αὐτὸν διήρεις ἀπάσας οὐσας καὶ εἰρεσίαν πολλὴν κερτημένης ὡς καὶ ἡχητικόν τι καὶ κατακρότον ἐπικυποῦσαν ταῖς τῶν κωπῶν συνεχέσιν ἐπεμβολαῖς, κύκλω δὲ τοῦ τοιοῦτου στόλου συντάξας στρογγύλας νῆας, ἐξ ἑκατέρου μέρους καθάπερ περιβολόν, ἐντὸς τὸν πολεμικὸν συνέκλεισε ⁹⁰ στόλον. Καὶ εἶπε· ἂν ἰδῶν καὶ πρόβῳθεν ἀπὸ σκοπιᾶς θεατᾶμενος πόλιν εἶναι διαπόντιον τὴν πλέουσαν ναυστολίαν. Συνεπέβαλε γὰρ τι καὶ τὸ ⁹¹ τῆς τύχης αὐτοῦ. Καὶ γὰρ ἡ τε θάλασσα ἀκύματος ἦν, εἰ μὴ ὅσον κατὰ τὸν νότον ἐπεφρίσεν αὖρας λιγείας ἐπιπνεύουσης, καὶ ὅσον ἐξογκούσης τὰ τῶν ὀλκάδων ἰστία· ἐποίηε γὰρ ἐκείνας μὲν οὐριοδρομεῖν, τὰς δὲ ἐρροσσομένας τῶν νηῶν ταῖς πλεούσαις εὐθυδρομεῖν, καὶ κρότον ἐξήκουστον· καὶ ἐν μέσῳ πελάγους τοῦ Ἀδριαντικοῦ ἑκατέραις ταῖς ἡπείροις ἤχεῖν. Οὕτως ἦν θέματα θάμβους ἄξιον ὁ βαρβαρικός οὗτος στόλος τοῦ Βαϊμούντου, ὃν εἰ καὶ οἱ περὶ τοὺς Κοντοστέφανους ὠρῶδησαν, οὐκ ἂν μεμφαίμην· οὐτ' ἂν δειλίας τοὺς ἀνδρας γραψαίμην, καὶ γὰρ ἂν τοῦτον καὶ τὸν οὕτως ἔχοντα στόλον καὶ ὁ Ἀργοναυτικός ἐκεῖνος ἐδεδοίκαε στόλος, μὴ ὅτι γε Κοντοστέφανοι καὶ Λαντοῦλφοι καὶ τοιοῦτοί τινες· Ὁ γὰρ τοῖς Λαντοῦλφος τὸν Βαϊμούντον θεασάμενος οὕτω φρικτῶς διαπλουζόμενον μετὰ μυριοφόρων ὀλκάδων, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν ἀκριδέστερον, ἐπεὶ οὐχ οἷός τε πρὸς τοσοῦτους μάχεσθαι ἦν.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ τῆς τύχης. ⁸⁹ κατὰ τὴν γλῶσσαν αὐτὴν. ⁹⁰ συνέκλεισε. ⁹¹ τὰ.

μικρὸν τοῦ Αὐλώωνος (25) παρακκλίνας, ἔδειαν τῷ Βαϊμούντῳ δίδωσι. Δεξιᾶ δὲ τύχη χρησάμενος, ἐκ Βάρως (26) ἐπέλ⁹¹ τὸν Αὐλώνα κεραιωσάμενος, ἅπαν τὸ διαπόντιον αὐτοῦ στρατεύμα εἰς τὴν παραλίαν ἄπασαν, ἀμύθητον στρατεύμα ἐπαγόμενος Φραγγικὸν τε καὶ Κελτικὸν· καὶ ὅσοι ἀπὸ τῆς Θούλης (27) νήσου στρατεύονται Ῥωμαῖοι· τότε δὲ αὐτῷ προσχωρήσαντες διὰ τὴν τοῦ καιροῦ δυναστείαν, καὶ δὴ καὶ πλείους τοῦ Γερμανικοῦ γένους καὶ ἀπὸ τῶν Κελτιδέρων. Τούτους γὰρ ἅπαντας συλλεξάμενος, πάσης τῆς ἐντὸς Ἄδριου ἐφήπλωσε γῆς, καὶ τὰ ἐφεξῆς ἅπαντα ληϊσάμενος τῇ Ἐπιδάμνῳ προσέβαλεν ἢν Δυρράχιον ὀνομάζομεν· ταύτην τὴν πόλιν σκοποὺν ἔχων ἐλείν· κᾶθ' οὕτως τὴν ἐπὶ τὰδε μέγρι τῆς Κωνσταντινου ληϊσασθαι. Δεινὸς δὲ ὢν ἤπερ ἄλλός· τις εἰς πολιορκίαν ὁ Βαϊμούντος καὶ τὸν πολιορκητὴν ἐκείνον Δημήτριον ὑπερβαλλόμενος, τὴν Ἐπιδάμνον πᾶσαν ἐν νῶ βαλλόμενος, πάσας ὠδύνας μηχανικὰς κατὰ τῆς πόλεως ταύτης ἐκίνησε, πρῶτα μὲν κύκλῳ περιβαλλόμενος τὸ ἑαυτοῦ στρατεύμα, καὶ τὰ ἐγγύς καὶ πορρώτερον τῆς πόλεως Δυρράχίου πολιορκῶν· καὶ ποτὲ μὲν ὑπαντιάζόντων αὐτῶν⁹² στρατευμάτων Ῥωμαϊκῶν, ποτὲ δὲ ἐρημίας οὖσης τῶν ἀποκωλύοντων αὐτῶν· καὶ πολέμων πολλῶν καὶ κλονῶν ἐγγινομένων καὶ φόνων, καθάπερ ἄνωθεν εἰρηται, πρὸς τὴν πολιορκίαν αὐτὴν τῆς πόλεως Δυρράχίου ἀπέβλεψεν. Ἄλλὰ πρὶν ἤκειν εἰς αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἐπὶ τῷ Δυρράχιῳ μάχην τοῦ τυράννου Βαϊμούντου, ἀναγκαζόν ἐστιν εἰπεῖν, ὅπως ἔχει θέσεως ἡ πόλις.

Insigni usus favore fortunæ a Bario ad Anlonem per tantum, idque ipsum præoccupatum hostibus, mare, in oram Illyrici adversam inoffenso trajectu deportavit 370 incolumem exercitum, copiis innumerabilibus generis varii constantem. Siquidem ibi erant Franci Gallique plurimi, ex ea item gente complures quæ ab Thule insula Romanam olim sequi militiam assueverat, nunc tamen Raimundi artibus et admiratione in transversum acta, fortunamque ac spem potius quam officium et æquum spectans, in nos infesta veniebat. Erant et ex Germanico genere permulti, et non fere pauciores ex Celtiberis; nam gentes acer Raimundus universas quæ mari Adriatico Oceanoque clauduntur junctas conjuratasque in nos armaverat. Istam omnem feram et rapacem multitudinem in littoralem primum quæm late patet oram continentis, quæ Italiæ objacet, effuse prædabundam immisit, summa illarum gentium miseria; quibus plane spoliatis funditusque exhaustis, Epidamno, quam Dyrrachium dicimus, admovere se undique Raimundi copiæ cœpere. Consilium erat primum ista potiri civitate, deinde ex ea usque ad Constantinopolim secundo fortunæ cursu prædandi licentiam extendere cunctaque ferro

Variorum hæctiones ex cod. Coislin.

⁹¹ ἐπί. ⁹² αὐτῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(25) Τοῦ Αὐλώωνος. Fulcherius, lib. II, cap. 36: *Boemundo tunc mernisse scribit. Videtur tamen innuere Ordericus Vitalis, lib. II, pag. 316, cavisse Anglorum regem, ne ex Anglia educeret milites Boemundus: Qui antequam Gallias attingeret, legatos suos in Angliam direxerat, et de adventu sui causa in Ausoniam regi mandaverat, et quod ad curiam ejus transfretare vellet, insinuerat. At contra providus rex metuens ne sibi electos milites de ditione sua subtraheret, mandavit ei ne discrimen liberæ navigationis subiret, præsertim cum ipse rex in Neustria ante Azymorum celebria transfretaret, ibique satis secum colloqui valeret, quod et ita factum est. Certe Rotomagum venisse Boemundum auctor est etiam Eadmerus.*

(26) Τοῦ Βάρως. Brundisio solvisæ Boemundus scribit præter Albertum Aq. et Fulcherium, vetus scriptor, tom. IV *Rer. Francic.* pag. 94.

(27) Ἀπὸ τῆς Θούλης. Anglos intelligit, quos

Boemundo tunc mernisse scribit. Videtur tamen innuere Ordericus Vitalis, lib. II, pag. 316, cavisse Anglorum regem, ne ex Anglia educeret milites Boemundus: Qui antequam Gallias attingeret, legatos suos in Angliam direxerat, et de adventu sui causa in Ausoniam regi mandaverat, et quod ad curiam ejus transfretare vellet, insinuerat. At contra providus rex metuens ne sibi electos milites de ditione sua subtraheret, mandavit ei ne discrimen liberæ navigationis subiret, præsertim cum ipse rex in Neustria ante Azymorum celebria transfretaret, ibique satis secum colloqui valeret, quod et ita factum est. Certe Rotomagum venisse Boemundum auctor est etiam Eadmerus.

ac flamma desolare. Blandiebatur homini de se magnifice sentienti, cum in cæteris tum in arte oppugnandarum et expugnandarum arcium, haud se illo Demetrio qui ab ista felicitate Poliorcetae nomen invenit, inferiorem arbitranti, spes verisimilis operæ navandæ in aggressionem Dyrrachii, atque ut in arce munitionis late celebris, magnæ uno successu gloriæ parandæ. Epidamni ergo victoriam toto animo complexus, omnes ingenii vires, omnes belli artes, excogitandis machinis cæterisque oppugnationis instrumentis qua parandis qua admovendis intendit. Ac primo quidem latissimo in orbem undique circuitu vastam omni ex parte circumplexus exercitu immenso regionem quæ late Dyrrachio circumjacet, eam sibi subjicere nobisque eripere satagit. Varius pro locorum situ occasionumque momentis consilii hujus successus fuit. Multa illic oppida, multi vici, quæ deserta, quæque inermia sunt loca reperta, ea invasere nullo negotio Balmundi milites. Fuit cum Romanis occurrentibus⁸ contraque obstantibus copiis pugnae ac caedes tumultusque, et perturbationes omnis generis existere, victrix ad extremum multitudo, quippe ne in pari quidem jactura damnum sentiente. Diu per hunc modum circumlato bello domitisque ac late purgatis cunctis quæ interpellare Dyrrachii obsidionem possent, operi jam ipsi illi palmario admota manus est. Verum antequam successum incepti hujus, totamque longæ pugnae seriem a tyranno Baimundo pugnatæ contra Dyrrachium explico, necessarium arbitror subjicere descriptione brevi animis legentium, quis situs, status, munitio urbis tum fuerit istius.

Jacet ea ipso in littore maris Adriatici qua latum A longo tractu porrigitur continenti oppositæ præ-tentum ab Italis cultæ. Longitudo illa utroque in capite flexum habet; hinc ad orientem, illinc septentrionem versus ad Vetones barbaros: qui terram habitantes a diametro Apuliæ respondentem, ut et Apuli ab Ortu, ita ipsi a Borea claudunt sinum Adriaticum, cujus in universum hi sunt ter-

Κεῖται (28) μὲν ἐπ' αὐταῖς ἡῖοσι τοῦ Ἀδριαντικοῦ πελάγους· ἐν τῷ μέσῳ δὲ ὑψηλῶταί τε πέλαγοι πολλοὶ καὶ μακροὶ, καὶ καταπλάτος μὲν παρατείνων εἰς τὴν περὰ τῶν Ἰταλῶν, κατὰ μῆκος καὶ ἄνιον καὶ ἐπικαμπτον πρὸς ἀνατολάς τε καὶ πρὸς βορρᾶν, πρὸς τοὺς Οὐρέτωνας (29) βαρβάρους, ὧν κατ' ἀντικρὺ κεῖται τῶν Ἀπουλητῶν ἡ χώρα, καὶ καθόλου μὲν δ' Ἀδριας ὡδε περατοῦται. Τὸ μέγεθος

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

“ δέ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(28) *Κεῖται*. Vide Notata ad pag. 99.

(29) *Πρὸς τοὺς Οὐρέτωνας*. Novum opinor, et hactenus inauditum gentis nomen nobis aperit et obtrudit Anna, quam discrete oras Dalmaticas incoluisse innuit, dum ait Dyrrachium tractum, qua orientem et septentrionem spectat, *Vetones*, seu *Ouetones*, barbaros qui terram incolebant Apuliæ e diametro respondentem, ubi et sinus Adriaticus trajici solet, vicinos habuisse et conterminos. Quo verborum circuitu Narentanos indubie piratas intellexit, qui eo ævo mare Adriaticum et Mediterraneum incur-sabant, Græcis perinde ac Venetis infestos. Quod et testatur Anna lib. xiv, ubi dum Græciani imperli hostes recenset, qui parentem lacescebant undique, Scythas nempe a Septentrione, Gallos ab Occidente, et Saracenos ab Oriente, hæc subdit: *Χωρὶς τῶν ἀπὸ θαλάσσης κινδύνων, ἀνευ τῶν θαλασσοκρατούντων βαρβάρων, ἀνευ τῶν περατικῶν ἀναριθμητῶν νηῶν, ἃς ἡ Σαρακηνῶν ἐτεκτόνησε μῆνις, ἃς ἡ τῶν Οὐρέτωνων συνεπλέξατο πλεονεξία, καὶ κατὰ τῆς Ῥωματικῆς βασιλείας δύσνοια*. Erant porro Narentani ex gente Slavorum, (unde barbaros vocat Anna) eamque Illyrici oram insederunt, quam Paganiam vocat Constantinus Porphyr. de Adm. imp. cap. 29 et 37, in qua sitam refert *Arentam* urbem, *Naranam* dictam Plinio, lib. iii, cap. 20 Æthico, Tabulis Pentingeri et Vatino in Epist. ad Cicer. demum *Narentam* nuncupatam, ut auctor est Volaterranus, lib. viii, de qua Salmasius pluribus ad Vopiscum, pag. 479. Hanc autem occupasse aiunt Slavos, cum a Longobardis Italia, quam ingressi erant, exacti, regnante Arialdo Rege, uti narrat Paulus Warnefridus, lib. iv, cap. 46, Liburnicas et Dalmaticas regiones maritimas, ipsumque oppidum Narentanum pervaserunt, vel certe paulo ante, quod innuere videtur D. Gregorius, lib. viii, Epist. 56, ubi viriliter adeo sunt in immensum aucti, ut vicinis terrori essent, maria latrociniiis,

continentem terrestribus infestarent expeditionibus; et quod mirandum in modica, ut perhibent, gente, de Adriatici pelagi dominatu cum Venetis per 170 annos decertaverint, atque iis non semel deletis et profligatis, tributum imperaverint, quo Dalmaticum littus negotiatores Veneti tuto et impone navigarent, quod passim narrat Orbinus, Sabellianus, Petrus Justinianus, Blondus, Paulus Morosinus, Joannes 388 Lucius, lib. ii *De regno Dalmat.* cap. 3.4, et alii rerum Venetarum scriptores. Varios autem Narentinorum maritimos et terrestres incursum et excursus sub Alexii tempora recitat Petrus Luccarus, lib. i *Annal. Ragusinor.* At unde Narentani Slavi *Vetones* appellati sint, plane incertum, cum inter tot quæ a scriptoribus recensentur Slavicarum gentium nomina, nullum occurrat fere, quod ad id vocabuli accedat. Neque enim a *Winitis*, quos et *Winedos*, et *Winetes* dictos constat, Slavica gente populosissima, quæ, ut auctor est Helmodus, lib. i, cap. 6 et 15, Hamburgensem in Germania tractum incoluit, affirmare ausim appellatos; ita ut *Vetones* vocati sint, quasi *Wetones*, cum in ejusmodi dubiis incertæ sint plerumque admodum divinationes. Longobardos vero ipsos *Winitos*, et *Winidos* antea dictos scribit Warnefridus. De Sclavorum porro in Adriatico mari latrociniiis agit Ludovicus II imp. apud Baron. an. 1371, 73. Sed et Anastasius Bibliothecarius in Notis ad actionem 1, octavæ synodi, *Exdavenos* videtur appellare piratas istos Adriatici maris, vocabulo haud multum abludente ab *Wetonibus* Annæis; etsi in eo forte mendum subsit. Ita ille: *Mis i vero sedis Apostolicæ a Dyrrachio simili modo navim ingressi Anconam petebant: sed Exdavenorum piratas incurrentes, omnia quæ possidere videbantur, penitus amiserunt*. Quo loco quis forte legat in *Ouetonorum* piratas.

Δυρράχιον ἢ Ἐπίδαμνος ἀρχαία πόλις· καὶ Ἑλληνίς, κατωτέρω μὲν κείται τοῦ Ἐλισσοῦ, καὶ πρὸς τὰ εὐώνυμα μέρη τούτου, ἄνωτέρω δὲ ὁ Ἐλισσὸς καὶ δεξιότερον. Οὗτος δὲ ὁ Ἐλισσὸς εἶτε ἀπὸ τινος ποταμοῦ Ἐλισσοῦ ὀνομαζομένου συμμιγνυμένου τῷ Ἀρυμόνι (30) μεγίστῳ ποταμῷ. Εἶτε οὕτως ἀπλῶς τὸ πολίχνιον ὠνόμαστο ὡς οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν. Ὁ δὲ Ἐλισσὸς μετέωρόν ἐστι πολίχνιον καὶ πάντη δυσάλωτον, κάτω καὶ περὶ τὰς πεδιάδας ὄρων τὴν Δυρράχιον, ὡς λέγουσι. Τοιοῦτον δὲ ἀσφαλές, ὥστε καὶ ἠπειρόθεν καὶ ἐκ θαλάττης πολλὴν ἀρωγὴν ποιεῖν Δυρράχιον, ᾧ πολίχνιόν τῷ Ἀλισσῷ καὶ ἀποχρησάμενος ὁ αὐτοκράτωρ Ἐλέξιος εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως Ἐπιδάμνου ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἀρυμόνος ναυσφόρου τυγχάνοντος καὶ ἀπὸ τῆς ἡπείρου τὴν πόλιν Δυρράχιον κατασφαλίσαιτο, καὶ χρειώδη ἐκ γῆς καὶ θαλάττης εἰσάγων, ὅσα τε εἰς τροφήν τῶν αὐτόθι στρατιωτῶν τε καὶ οἰκητόρων, καὶ ὅσα πρὸς ὄπλα καὶ μάχας ἦν ἐπιτήδεια. Ὁ δὲ Ἀρυμόν οὗτος ὁ ποταμὸς, ἵνα τι καὶ περὶ τοῦ βεύματος τούτου προσηγορήσασθαι, βέλ μὲν ἀνωθεν ἀπὸ τῆς Λιχνιτίδος λίμνης (31), ἣν ἡ νῦν γλῶττα ἐκβαρβαρῶσασα Ἀχρίδα προσηγόρευσε ἀπὸ Μόκρου (32) τοῦ Βουλγάρου βασιλέως τὰ πρῶτα καὶ τὰ ἔσχατα Σαμουήλ τοῦ ἐπὶ τοῖν βασιλείοις Κωνσταντίνου καὶ Βασιλείου τῶν Πορφυρογεννητῶν γεγονότος, διὰ τινων τάφρων ἑκατὸν, ἄς γεφύρας (33) ἐπονομάζομεν· καὶ γὰρ ἀπορρέουσιν ὡς περὶ ἀπὸ τινων ἀρχῶν διαφόρων τῆς λίμνης διηρημένον ποταμοί, καὶ εἰς ἑκατὸν ἤκοντες ἢ λίγνοι, κᾶθ' οὕτως τῷ ποταμῷ τῷ κατὰ τὴν Δεύρην (34) ἐνούμενοι, ἐξ οὗ καὶ Ἀρυμόν ἐπονομάζεται, καὶ συνεχεῖς αὐτῷ γινόμενοι πλατύνοσι τε αὐτὸν καὶ μέγιστον ἐξεργάζονται. Ὅς τοὺς ἔσχατους τῶν Δαλματῶν παραμείδων καὶ πρὸς Βορβᾶν ἀνίων, ἔπειτα ἐπικάμπτει πρὸς Νότον, καὶ περὶ τὰς βίζας τοῦ Ἐλισσοῦ γινόμενος εἰς τὴν Ἀδριατικὴν ἐκδιδῶσι κόλπον.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

ἡ ὠνόμασται. ἡ ὑπορρέουσιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(30) Ἀρυμόνι. Drymon Dalmatiæ fluvius, qui olim Drinus et Drinius, hodie *Drino*, ad Elyssum in mare Adriaticum evolvitur.

(31) Λιχνιτίδος λίμνης. Vibius Sequester : *Drinus a palude Lignitæ abluens Scodram oppidum Illyricorum*. Λιχνίδα dicitur Polybio, Λιχνίττος Stephano, Λιχνήδος Nicephoro Call. hodie *Lago di Locrida*, ab Achride oppido vicino, Lichnido olim nuncupato, uti notatum ad pag. 109.

(32) Ἀπὸ Μόκρου. Achridem, seu urbem, vel paludem oppido adjacentem, a Mœtro Bulgarorum rege appellationem sumpsisse docemur ex Anna. At Theophylactus epist. 65, in qua Boemundi irruptionem in Illyrium narrat, tractum Achridensii regionis, vel urbi, conterminum, Μόκρον appellatum testatur hisce verbis, quæ ideo hic damus quia egent explicatione : Τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἀχρίδα πάντα φόβου μεστὰ, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ Μόκρου μέρος (ὁ δὲ Μόκρος τῆς Ἀχρίδος τμήμα) παρὰ τοῦ δούλου καὶ ἀποστάτου λεγίτῃται. Ἢ δὲ Βάγορα (ὅρος δὲ αὐτῆς πάμεγα, καὶ τοῖς Βουλγαρικοῖς καὶ Δυρραχικοῖς ἔρσει μαισιτεῦον) παρὰ ἀνέκρουτο φυλάττεται, καὶ συνόλως εἰπεῖν, πάντη κακὸν κακῶς ἐστήρικται.

Quippe Boemundus describitur, qui Alexio fidem et clientelam cum sacramento professus erat, coque posthabito, in imperatoris fines, apostata et seditiosus factus, irruperat. Addit posthæc imperatorem accepto irruptionis nuntio misisse in Illyricum sororium suum Michaellem Ducam protostratorem, qui collectis militibus, Boemundi conatibus obsisteret, quod silet Anna : Ὁ γὰρ τοῦ πανοβαστοῦ Σεβαστοῦ καὶ Πρωτοστράτου κύριος Μιχαὴλ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐστάλη ἐφ' ᾧ συλλέξαι τε ἀνδρας, καὶ τῷ καθάρματι ἀντιτάξασθαι, etc. Porro *Bagora* mons apud Theophylactum, idem ille est, qui *Bagulatus* dicitur Fulcherio, lib. 1 cap. 5.

(33) Ἀς γεφύρας. Mendum indubie hisce subest verbis, nemo enim pontis nomine donari fossas credat. Repono igitur, ut supra, pag. 135, ἄς στρουγάς ὀνομάζομεν.

(34) Δεύρην. Meminere istius oppidi Scylitzes, pag. 745; Cantacuzenus, lib. II, cap. 25; et Barletus, lib. VIII *De gest. Scanderbegi*. Nec scio an idem cum Deuritz, de qua eodem libro Cantacuzenus, cap. 20. Exstat Epistola Theophylacti inscripta τῷ ἐπισκόπῳ Δεβρῆς, quæ est 67 ex Meursianis.

velut ibi nascentis esse videatur. Ubi autem ista tot flumina ex suis quæque principiis aliquandiu fluxere separatis aquis, unum denique in fluvium eum qui ad Deureu est, sese conjunctim miscent menti Drymonis nomen faciunt, quem et influxu Extremos hic obiens Dalmatis et se sursum ad ad radices montis cui Elissus imposita est sese chii et Elissi, naturaque ac mutuis opportunitatibus

Cæterum imperator audita traiectione Baimundi totus erat in apparandis festinanter iis quæ tali occasione opus erant, profectioeque et expeditione sua in eas partes adurgenda. Cognovit autem quam citissime Baimundf traiectionem, hoc fere modo. Alexius Dyrrachii dux, acer et vigilans in paucis juvenis, simul transfretasse innoxie fecisseque exscensum in planitiem Illyrici vallumque illic fixisse Baimundum comperit, cursorem **372** statim Seytham velocissimum, ac quod de Mercurio fabulæ habent nuntium volucrum, pervolare ad Augustum et indicium ejus rei, quam fieri celerrime posset, jussit afferre. Forte is Augustum offendens modo o venatu reducem magno et anhelo ad pedes ejus cursu ruit; ibique adoratione solita perfunctus, capite in pavementum demittendo, alta et clara voce clamavit trajecisse Baimundum. Delixit omnes qui aderant in loco quemque suo quasi attonitos ea vox, et mæsto circum stupore ac silentio constrictis cunctis, apparuit quam formidolosa esset Baimundi vel ipsa mentio. Unus inter percussos circum oculo vultuque iram spirans et fiduciam, corrigiam inquires, prandeamus sane; de Baimundo viderimus postea.

A Ταῦτα μὲν περὶ τε τῆς θέσεως Δυρράχίου καὶ Ἐλισσοῦ, καὶ τῆς ἀσφαλείας ἐκατέρων τῶν τόπων γεγράφη. αἵque ex loco confluentiæ ac tam notabilis augmenti sic alunt dilatantque ut reddant maximum. septentrionem flectens, tum ad austrum declinans in Adriaticum: effundit sinum). Hæc de situ Dyrrachii et munitioe loci utriusque, hactenus dicta sint.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔτι εἰς τὴν βασιλεύουσάν ἐνδιετρεθῶν, μεμαθηκῶς διὰ γραφῶν τοῦ δουκὸς Δυρράχίου τὴν τοῦ Βαϊμούντου διαπερασίωσιν, ἐπατάχουε τὴν ἐξέλευσιν. Ἄνυστακτος γὰρ ὢν ὁ δοῦξ Δυρράχίου, μὴ διδοὺς τὸ παράπαν ὑπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς, ὀπηρῖκα διεγνώ διαπλωτῆταμενον τὸν Βαϊμούντον παρὰ τὴν τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεδιάδα καὶ τῆς νῆος ἀποβελήκοντα καὶ αὐτῶθι που πηξάμενον χάρακα, Σκύθην μεταπεμφθῆμενος ὑπόπτερον δὴ, τὸ τοῦ λόγου, πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, τὴν τούτου διαπερασίωσιν ἐδήλου. Ὅς, ἐπανόητα τὸν αὐτοκράτορα τοῦ κυνηγεσίου καταλαθῶν, δρομοῖος εἰσελθὼν καὶ προσουδίσας τὴν κεφαλὴν, τὴν τοῦ Βαϊμούντου διαπερασίωσιν τρανώς ἐβόα. Ἄπαντες μὲν οὖν οἱ τότε παρόντες ἐπέτησαν, οὐπὲρ ἕκαστος ἔτυχε, καὶ πρὸς μόνην τὴν τοῦ Βαϊμούντου κλῆσιν ἀποναρχήσαντες. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ πλήρης θυμοῦ καὶ φρονήματος ἰδὼν τὴν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος (35), Ἡρὸς ἄριστον, ἔφη, τὸ παρὸν τραπώμεθα, τὰ δὲ γε κατὰ τὸν Βαϊμούντον αὖθις σκεψόμεθα.

universos stans animo imperator, generosamque calcei secure aggreditur solvere: Nunc quidem,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἢ ὅη κατὰ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(35) Τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. Romanae fuisse consuetudinis calceos soleis mutare, cum accumberent mensæ, pridem observarunt Bene-

dictus Balduinus nostras in Calceo antiquo et mystico, cap. 11; et Salmasius ad Hist. Aug. pag. 55.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΓ΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER XIII.

373 ARGUMENTUM.

Alexius imperator ab odiis insidiisque suorum periclitatur. Baimundus Dyrrachium miris machinis irrito conatu oppugnat. Gallorum cum Romanis pugnae variae vario eventu. Baimundi ferox virtus ab Alexio Fabianis artibus eluditur, et sensim in arctum cogitur. Ambo principes in colloquium conveniunt et pacem faciunt.

PERIOCHE.

Sollicitudo imperatoris et metus a conjuratis. Idem Constantinopoli proficiscens conturbatur quod consuetum in templo Dei Matris miraculum non viderat. Eam ob causam clamet

redit, et tandem signi consueti visu dignatur. Chærobacchis præfectus Taronita. Ejus doles et laudes. Isaacius et alii, quibus maris custodia credita, invigilare jussi suo muneri. Imperatrix veniam repetendæ urbis petit, nec impetrat. Novæ conspirationis in Augustum auctor Aaron consorte **374** sceleris fratre Theodoro. Demetrius Scythæ paratus sicarius, adcesum Augustæ opperitur. Hujus in comitatu mora conturbat conjuratos. Qui famosum in eam et imperatorem scriptum vulgant latere ipsi studentes pœnarum metu. Alter famosus liber sub mensam Augusti a Theodoro jacitur. Quid is in Augustam deblateraret. Constantinus eunuchus prehenso Strategio Aaronis famulo auctores libellorum famosorum delegit. Quid detulerit Strategius. Æquitas Augusti non temere accusationibus fidem habentis. Chartæ Aaronis conjurationis manifesta indicia continententes deferuntur ad Augustum. Pœna in convictos reos. Exercitus in aciem eductus. Terribilis et præclara ejus species. Meditationes militares. Trecenti juvenes fortissimi ab Augusto ipso militiam docti. Ex iis duces præficit præsiidiis claustrorum Romanæ ditionis. Baimundus Dyrrachium obsidet per hiemem. Oppugnationem in ver differt. Naves proprias incendit, quas ob causas. Sagittarum jactus utrimque frequens. Oppida Dyrrachio per circuitum vicina capiuntur a Gallis. Baimundus machinas fabricat varii generis, ei rei patientissime intentus. Difficultas annonæ in castris Gallicis. Famesillic magnas edit strages, adjuncta vi morbi cæliaci vulgo grassantis: cujus causa ad Dei ultionem referenda. Invictus malis Baimundi animus. Oppugnare urbem incipit. Prima ejus machina arietaria testudo. Hujus descriptio. Promovetur ad murum ibique figitur. Sed brevi pondere ac agitatione arietis frangitur. Descriptio arietis, unde id nomen. Securitas Dyrrachiensis et salsa dicta in Gallos. Horum vicissim ex desperatione torpor. Artes Gallicis igni absumitur. Fossa subterranea a Gallis ducta, frustra impedire conantibus Romanis. Eluditur illa vis contrario meatu sub terra facto. Pugna subterranea Dyrrachiensium cum Gallis. Artificium flammæ distabilis perniciosum Gallis. Tertia machina molis maximæ. Situs Dyrrachii et figura structuraque mœnium ejus. Descriptio turris lignæ a Gallis ædificatæ. Usus pontium machinæ lateribus affixorum. Structores ejus turris optices callebant; et ex ea metiebantur procul visas altitudines. Motus vastæ machinæ mirabilis, et jaculatione assidua infestus. Tabulata multa armatis plena. Alexii ducis Dyrrachii vigilantia. Dyrrachienses contrariam turri Gallicæ machinam comparant. Ejus descriptio. Emissio ignis sparsilis, parum utilis. Incendium turris Gallicæ late sonorum et conspicuum, magna clade luctuque Gallorum. Imperator ad Deabolim promovet. Consultat ibi de ratione belli. Prælii aleam vitare constituit. Vias præsiidiis occupat, ad commercium hostium cum suis prohibendum. Amicitia alimentum Epistola. Purgatio Alexii Augusti adversus cogitationes tacitas suspicantium eum præ metu non ausum decernere cum Baimundo. Victoria incrementæ gloriosæ. Hoc tempore ratio ista belli necessaria. Civitum dissensionum semina imperator in castris Gallicis serit. Amicos Baimundi intimos suspectos ei reddere studens, spe certa plenæ victoriæ si captum perpetret. Fidos ministros conquirat. Exercitus quantusvis sine concordia infirmus. Simulatus transfuga missus ab Augusto ad Baimundum. Proditionis deserti fiddissimos ipsi. Falsarum litterarum tabellariis salutem paciscitur. Baimundi dolor stuporque ingens ad lectionem litterarum; sex diebus clausus inaccessus **375** manet. Acres ejus et variæ sollicitudines. Tandem statuit nihil mutare. Fratrem et delatos comites eodem quo prius loco habet. Imperator diligentissime hosti aditus obstruit. Galli undique obsessi. Baimundus Gidum fratrem versus Petrum mittit. Is Camylzen circumventum acie vincit et fugat. Multi Romanorum cæsi, inter eos Caras et Scaliarius Turcus Christianus. Alyattis clades similis et cædes. Cantacuzenus evocatur ex Asia. Contra Gallos vadit, prosequente et multa monente Augusto Myli castrum acriter oppugnat. Galli auxilio veniunt. Romanorum metus et fuga. Ii tamen incendunt Gallorum naves. Cantacuzenus apto loco castra munit. Galli regredi coacti defectu navium. Michael Cecaumenus susus fugatus a Gallis. Galli in loco arcto invicti; in planitie non item. Cantacuzenus contra eos aciem struit. Scythæ a Gallis fusi. Turci post Scythas non meliore fortuna pugnant. Alani quoque repelluntur. Re ad Triarios redacta Cantacuzenus ipse capessens pugnam victores vincit. Captivos et capita cæsorum ad Augustum mittit. Excusatio Annæ quod ejus scriptio satis compta non sit. Baimundus prædatores versus Aulonem mittit. Occurrit contra eosque vincit Berouites, et Baimundi naves incendit. Nec eum turbat tamen. Sex millia virorum fortium in Cantacuzenum mittit. Eos Cantacuzenus imparatos deprehensos vincit. Magna Gallorum clades. Baimundi patruelis homo procerus a Scythæ pusillo captus. Cædes miserabilis Romanarum cohortium. Gravis ob eam Augusti dolor. Gabrus et Marianus destinati Petrum recusant. Lantulphus negligentia deserti classis duces. Baimundus auxilia copiosa accipit ab Italia. Ira hinc et minæ imperatoris in Isaacium qui frustra satagens impedire nequit transitum Gallicarum navium. Imperator ad eum tabulam oræ littoralis mittit. Marianus Isaacio subrogatur. Ratio cauta gerendi belli ab imperatore inita. Baimundus undique clausus annonæ difficultate laborat. Pacem petere cogitur. Clarelas ab eo transfugit. Pestilentia in castris Gallicis. Imperator non respicit mentionem pacis. Baimundum ut ad se veniat invitat. Obsides is petit et impetrat. Colloquium ejus cum legatis imperatoris. Honores sibi certos paciscitur, et utique impetrat. Juramenta utrimque dantur. Translatio castrorum Baimundi. Tabulæ nutantes Dyrrachii muris impositæ; quem in usum. Baimundus excipitur honorifice ab Augusto. Descriptio Baimundi. Ejus de pace tractatio initio abrupta, deinde Bryenii opera redintegrata et conclusa. Pacis instrumentum integrum recitatur.

ΑΛΕΞΙΑΣ ΙΓ΄.

Nemo tum præsentium non miratus cum stupore A quodam est inconcussam firmitatem mentis Augusti. Cæterum utcumque oculis et iudiciis astantium illa specie securitatis atque affectatione servivit; revera tamen ille nuntius magnis sollicitudinum fluctibus ejus animum implevit. Ac tacitus de iis quæ tali articulo rerum expediret fieri multa et diversa secum reputans primum omnium constituit, exire rursus oportere Byzantio, belloque occurrere. Inde **376** tamen deterrebat gravis causa: quod commotis contra se multorum animis et defectionem parturientibus, non satis tutum videbatur urbem regiam tali tempore deserere. Verum prævaluit denique neces itas rerum et famæ ratio atque officii. Ergo compositis quam optime potuit domesticis urbanisque rebus, et idoneis tum palatio tum urbi custodiis appositis, magno classis drugario, eunuchio Eustathio, Cymineano, et Nicephoro Decani vulgo dicto, proficiscitur imperator Constantinopoli

Ἐξεπλάγημεν οὖν ἄπας ὅτε τὸ τῆς ψυχῆς αὐτοκράτορος ἀνάστημα. Ὁ δὲ, κἀν καταφρονητικῶς πρὸς τὴν ἀγγελίαν ἐκείνην διὰ τοὺς τηλικαῦτα παρόντας τῷ φαινομένῳ ἔδοκει διατεθεῖς, ἀλλ' ἐν τὸς πολλὰ περὶ τούτου ἐκυμαίνεται τὸν λογισμὸν. Καὶ δὴ δεῖν ἐλογίσατο αὐτῆς τοῦ Βυζαντίου ἐξεληλυθέναι, μὴδὲ τὰ κατ' οἶκον αὐτοῦ καλῶς πρὸς αὐτὸν ἔχοντα πάλιν διαγνοῦς· ὁμοῦς τὰ κατὰ τὰ ἀνάκτορα καὶ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων εὐ διαθέμενος, καὶ φύλακας ἐπιστήσας τὸν τε μέγαν δρουγάριον τοῦ στόλου, καὶ ἐκτομίαν Εὐστάθιον τὸν Κυμινειανὸν, καὶ Νικηφόρον τὸν τοῦ Δεκανοῦ καλούμενον, οὕτως ἐκείνος ἔξεισι τοῦ Βυζαντίου μετ' ὀλίγων καὶ τῶν καθ' αἶμα τοῦτον προσηκόντων, πρῶτην ἄγοντος μεγῶς Νοεμβρίου, ἐπινημήσεως B. πρῶτης (36), κατὰ τὸ ἐξω Γεράνιον (37) τὴν ἐρυθροβαφῆ (38) καὶ βασιλικὴν καταλαβὼν σκηνήν. Ἐδεδίει δὲ, ὅτι ἐξερχομένη ἡ Θεομήτωρ ἐν Βλαχέρναις τὸ σύνθηρες θαῦμα (39) οὐκ ἐπεδείξετο. Διὰ

Varie lectiones ex cod. Coislin.

ἅπαντες.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(36) Ἐπινημήσεως πρῶτης. **389** 1 Novemb. an. 1000 juxta Græcos 6616, Chr. 1107.

(37) Γεράνιον. Occurrit hic locus apud Codinum in Orig. CP. pag. 31. Edit. Meursianæ.

(38) Ἐρυθροβαφῆ. Imperatorum et regum tentoria purpurei fuisse coloris ostendimus ad Villhard. n. 127. Vide Chron. Rotomag. apud Labeum an. 1340.

(39) Τὸ σύνθηρες θαῦμα. Multa olim in Blacherniana æde, ad Ἁγίαν Σοφίαν, patrata miracula auctor est Theodorus presbyter Orat. in Depositionem vestis Deiparæ: Πᾶσα μὲν νόστος, καὶ πᾶσα λύπη, καὶ πᾶσα κατῆφεια λαμβάνει τῆν Ἰασίν· ἐὶ Codinum in Orig. CP. pag. 48, edit. reg. ubi de hoc templo: Πολλῶν γινόμενων θαυμάτων καὶ ἰσσεων ἐν αὐτῷ. At de consueto isto miraculo nihil occurrit, quod sciam, apud scriptores; nisi forte eo referendus sit Michaelis Pselli λόγος ἐπὶ τῷ ἐν Βλαχέρναις γεγονῶτι θαύματι, cujus meminit Leo Allatius in Diatriba de Simeonibus: vel miraculum illud sit, quod Eleusius in Vita S. Theodori Syceotæ episcopi Anastasiopolitani commemorat, apud Surium 22 April. de lucerna perpetuo ardente in Deiparæ æde Constantinopolitana, ita ut ædes ista Blacherniana fuerit. Narrat D. Aug. lib. xxi *De civitate Dei* fuisse in quodam Veneris templo candelabrum, quod lucernam haberet ardentem sub divo, quæ nulla tempestate vel imbre posset exstingui. Sed et a multis habemus compertum, subdit Gervasius Tilleboriensis, decis. 3 *De otis imperialib.* cap. 4, quod sunt cerei, quos refert antiquitas cum Christo a beata D. Virgine presentatos in templum, qui sine consumptione, lucendique intermissione perpetuo lucent. Ex quibus patet τὰ συνθήρη θαύματα, seu consueta miracula appellari, quæ omni die et semper, vel in quibusdam occasiombus, aut etiam quotannis, certis diebus, aut divorum recurrentibus festis operari solet Deus ad sanctorum gloriam, seu templorum in quibus adoratur, vel in coluntur, sanctimoniam publicandam. Ejusmodi vero miraculorum consuetorum duæ species sunt: Aliud enim est, inquit

idem Tilleberiensis, *miraculum, aliud mirabile, et utriusque finis sit admiratio. Porro miracula dicimus, quæ præter naturam divinæ virtuti ascribuntur, ut cum Virgo parit, cum Lazarus resurgit, cum lapsa membra reintegranter. Mirabilia vero dicimus, quæ nostræ cognitioni non subjacent, etiam cum sint naturalia, sed et mirabilia constituit ignorantia reddendæ rationis quare sic fit. Mirabilibus igitur ascribendum quod Josephus, lib. vii *De bello Judaico*, cap. 24, et Plinius, lib. xxxi, cap. 2, de Sabbatico flumine, quod die tantum Sabbati fluebat; auctor *Itinerarii Hierosolymitani*, de piscina Siloæ, Arnoldus Lubecensis, lib. vii, cap. 10, de quodam puteo, et alii alia similia commemorant. E contra miraculum consuetum dici potest illud quod Adamanum, lib. 1 *De locis sanctis*, cap. 17; Bedæ, Beletus cap. 51; Leo Ost. lib. iii, cap. 30; Wilhelmus Malmesb. lib. iv; Albericus an. 960 et 1099; Anonymus, *De locis Hieros.* cap. 4; auctor Vitæ S. Severi episc. Ravennatis, et alii passim tradunt de divino igne et cœlitus emisso, quod ad sanctum Christi sepulcrum appensæ lampades magni Sabbati die accendi solebant sub horam vespertinam. Ejusdem perinde generis sunt ea quæ referuntur a Paschasio episcopo Lilybitano, de miraculo in Paschate fieri solito in Sicilia, Evagrio, lib. ii, cap. 14, de stella quæ in templo S. Simeonis Silytæ die ejus festo visebatur: Sanuto, lib. iii, part. xiv, **390** cap. 54, de D. Joannis Bapt. reliquiis, Tilleboriensis, part. iii, cap. 8, de fonte baptisterii Terdonensis, et cap. 49, de vexillis apparentibus in die festo S. Constantini in Taurinensi diœcesi. Denique ejusmodi sunt miracula, quæ a scriptoribus passim describuntur, Gregorio Turon. lib. 1 *De mirac.* cap. 24, 31, 52, 69, 74, 83, 103; lib. *De gloria Confess.* cap. 51, 69; lib. v *Hist. Fr.* cap. 17; lib. vi, cap. 45; lib. x, cap. 22; Philippo Eystetensi in Vita S. Willibaldi, cap. 33, 34; Joanne Moscho in *Prato Spirit.* cap. 214 et 215, Bolando in Januario tom. II, pag. 1159; Buzelino in Gallof. lib. 1, pag. 85 et aliis.*

τοῦτο ἐπὶ τέσσαρσιν αὐτοῦ που ἐμβραδύνας ἡμέ-
ραι, ἡλίου δύνοντος ὃ σὺν αὐτῇ δεσποίνῃ παλίν-
τροπον τὴν πορείαν ποιησάμενος, εἰσεῖσιν εἰς τὸ
ιερόν τῆς Θεομήτορος τέμενος, μετ' ὀλίγων λελη-
θῶς, καὶ τὴν συνίθη τέλεισας ὑμνωδίαν καὶ ἐκ-
τενεστέρας ἃς δέησεις ποιησάμενος, ἃ τῆνικαῦτα
τελεσθέντος τοῦ συνίθους θαύματος, οὕτως μετὰ
χρηστικῶν ἐκείθεν ἔξεισι τῶν ἐλπίδων. Τῇ δὲ μετ'
αὐτῆν, τῆς πρὸς Θεσσαλονίκην ἤφατο. Καταλαβὼν
δὲ τοὺς Χοιροβάχους, ἐπαρχὸν Ἰωάννην τὸν Τα-
ρωνίτην (40) προὔδάλλετο. Ἄνηρ δὲ οὗτος τῶν
εὐγενῶν, νηπίοθεν πρὸς αὐτοῦ προσληγθεὶς καὶ
ὑπογραμματούσας αὐτῷ ἐπὶ πολὺ φρονήματος μὲν
ὦν δραστηριωτάτου καὶ νόμων Ῥωμαϊκῶν ἐπιστή-
μων καὶ τὰ βασιλείως προστάγματα μεγαληγορῶν
ὀπηνίκα προστάττοιο βασιλικῆς μεγαλοφροσύνης
ἐπίξια ἔλευθέραν ἔχων τὴν γλῶτταν, καὶ οὐκ
ἐπὶ ψόγῳ ἀναισχυντίας στομούμενος, ἀλλ' ὅποιον
ὁ Σταγειρίτης τὸν διαλεκτικὸν εἶναι παρακελεύεται.
Ἐκείθεν δὲ ὑποχωρῶν, συνεχῆ τὰ γράμματα πρὸς
τε τὸν δοῦκα Ἰσαάκιον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ τὸν
Δουκά φημι Ἐξαζηνὸν καὶ τὸν Ἰελεάν, ἐγρηγορέσαι
τούτους διαπαντός, καὶ ἀπείργειν τοὺς ἀπὸ Λογγι-
θαρίδης πρὸς τὸν Βαϊμούντον διαπλωζόμενους
ἐξέπεμπεν. Ἐπὴν δὲ τὸν Μέστον κατελιῆφει, ἡ
μὲν Αὐγούστα πρὸς τὰ βασιλεία ἐπαναστρέψαι ἃ
ἠθούλετο ὁ δὲ αὐτοκράτωρ προώτερον ταύτην
βαδίζεῖν παρεβιάζετο καὶ δὴ περάσαντες ἄμφω
τὸν Εὐρὸν καλούμενον ποταμὸν κατὰ τὸν Ψύλλον (41)
τὰς σκηνὰς ἐπήξαντο.

C Siagirita dialecticum jubet, rationem extorqueri
sibi nulla gratia, nullo metu pateretur. A Chæro-
bacchis imperator iter promovens crebras subinde
ad ducem Isaacium et ad comites ipsius ducem Exazenum et Ilyeam dabat litteras, quibus eos
excitabat ad invigilandum attentissime custodiæ maris ipsi credite, dandamque diligentem operam
ut neu commeatu neu copia novæ ulkæ ab Italia Baimundo advenirent. Mestum ubi pervenere, petit
Augusta veniam sibi recedendi fieri et in urbem ac palatium revertendi; verum Augusto rennema
ceptum iter prosecui coacta, Euro flumine una cum eo transito ad Psyllum fixis tabernaculis ambo
concederunt.

Ἐπὶ δὲ ἄλλον φόνον πεφευγὼς, ἐτέρῳ μικροῦ περι-
πέτωκεν ἂν, εἰ μὴ τις θεία χεῖρ τοὺς μαιφόνους ἐκέ-
λευς ἀπείργει τοῦ δράματος. Ἄνηρ γάρ τις ἐς Ἀρω-
νίου (42) ἐκείνους ἀπὸ μέρους ἀνέλκων τὸ γένος ἃ, κἀν

Varie lectiones ex cod. Coislin.

ἢ δύναντος. ἃ ἐκτενεστέρας. ἢ ἐπαναστρέφειν. ἢ ἔθνος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(40) Ἰωάννην Ταρωνίτην. Alterum et diver-
sum a Joanne Taronita Alexii imp. ex sorore ne-
pote, quique bello dux eximius fuisse ab Anna per-
hibetur. Istius vero dotes præcipue, legum fuere
scientia et eloquentia, officium autem Secretariatuum,
a quo ad ἐπάρχου, seu præfecti urbis dignitatem
promotus est ab Alexio, dum Chærobaechis ageret,
quia paulo ante functum Xerum scripsit. Proinde
illum esse arbitror Joannem Taronitam, qui σε-
βαστὸς, δικαιοδότης et ἐπάρχος dicitur in sen-
tentiâ depositionis Cosmæ patriarchæ, cui interfuit
an. 1144, apud Allat. lib. II *De Eccl. Occid. et
Orient. perp. consens.* cap. 7.

(41) Ψύλλον. Ipsola videtur Sophiani, ad fluvium
Barizam.

(42) Ἀρωνίου. Aroniorum, seu Aaronum, fa-
milix Constantinopolitana perillustri originem de-
dit Aaron, quibusdam Araon dictus, Bulgariae prin-

A cum cognatis et aliis non multis, ac Kalendis ipsis
Novembribus indictione prima, stationem extra
urbem ad Geranium sub purpureo augustali sum-
psit. Causa non longius progrediendi fuit quod ex-
eunti Dei Mater in Blachernis consuetum miraculum
non ostenderat. Quo velut infans turbatus augu-
rio procedere ulterius nolebat, quoad aversam
placaret Dei Genitricem, et priori si posset emen-
dando, feliciter expeditioni suæ auspiciis faceret.
Exitur dies illic moratus quatuor, sub solis occasum
vestigia sua relinens una cum domina matre mea,
sacrum templum Matris Virginis comitantibus per-
pauis clanculum subit: ibique consueta hymnodia
rite persoluta, dum in preces attentiores incumbit
perpetrato solito miraculo, voti compos et spe
optima plenus in taberaculum se recipit: dieque
postera Thessalonicam versus iter intendit. Ea via
cum Chærobaechos pervenisset præfectum illi op-
pido præposuit Joannem Taronitam virum domo
nobilem, a puero in familiam Alexii transcriptum,
quique diu commentariensis aut scribæ filium et
probatam operam Augusto navaverat. Homo erat
eximie indolis, rebus expediendis efficax, legum
Romanarum callens, extollere ac deprædicare
magnifice jussa decretaque imperatoris solius,
duntaxat si ea imperiali majestate putaret digna,
alioqui liberiori utens lingua, non ille quidem ut
contumeliose impudens in palam conviciando esset,
sed qui non facile acquiesceret: ac qualem esse

C Siagirita dialecticum jubet, rationem extorqueri
sibi nulla gratia, nullo metu pateretur. A Chæro-
bacchis imperator iter promovens crebras subinde
ad ducem Isaacium et ad comites ipsius ducem Exazenum et Ilyeam dabat litteras, quibus eos
excitabat ad invigilandum attentissime custodiæ maris ipsi credite, dandamque diligentem operam
ut neu commeatu neu copia novæ ulkæ ab Italia Baimundo advenirent. Mestum ubi pervenere, petit
Augusta veniam sibi recedendi fieri et in urbem ac palatium revertendi; verum Augusto rennema
ceptum iter prosecui coacta, Euro flumine una cum eo transito ad Psyllum fixis tabernaculis ambo
concederunt.

Hic aliud ex alio vitæ periculum, divina nunc quo-
que manu servatus evasit imperator. Vir erat in
comitatu ex nobili Aroniorum genere, sed nothorum
linea genus ducens. Is quosdam 377 conspicuus

infensus Augusto et seditionem meditantes, unguis aderat in ulcere, ac per se currentes incitans ad maturandum facinus urgebat. Communicaverat nefarium arcanum fratri suo Theodoro; utrum vero seditiosi omnes reliqui tragici cepti ac consilii istius participes quoque ac conscii fuerint, nolo dicere. Tamen constat Scytham emptitium Aaronis servum illius, nomine Demetrium, ab his ad cædem perpetranda subornatum. Porro huic barbaro sicario Aaron suus dominus de communi videlicet sententia conjuratorum mandaverat, Augustæ discessum opperiretur, cito futurum, ut rebantur. Illa custode amota statim opportunitatem adfuturam transigendi negotii offerendique parricidii Augusto, vel depresso uspiam in angustiis, vel dormienti reposito: quos ad furiales usus mancipium detestabile telum anceps a domino acceptum paratus occasionem gestabat; sed Deo haud dubie protegente christum suum, perturbavit primum scelerata consilia opinione longior Augustæ in contubernio imperatoris mora. Itaque dissimulare non valentes quam importuna ipsis ea res accideret, famosum scriptum in Augustale projecerunt, contumeliosis maledictis plenum ferme ad id, prout apparebat, excogitatis, quo imperatori progressum ulteriorem, imperatrici reditum in urbem suaderent. Gravis in hoc genus severitas legum est, chartis quidem istis infamibus ro, quos decernens; auctores vero ac disseminatores atrocissimis scelesticissimorum sulficiis pœnis. Quarum metu qui primum libellum sparserant conati quam occultissime id facere, haud difficile sefellerant in alia intentos omnia. Cæterum cum velut ex successu audacia crevisset, commotis jam et excitatis bonis omnibus indignitate satyræ prioris, alia ecce in cœnaculo Augusti post ejus prandium jacitur, cum plerisque alio digressis, essent ibi tantum Romanus e genere Manichæorum, Basilus eunuchus cognomento Psyllus, et Theodorus Aaronis frater. Sublatus libellus ex eo in quem erat furtim abjectus loco sub imperatoris mensam deprehensus est, in eandem quidem sententiam scriptus, sed plus aliquanto veneni fundens in Augustam, quam lacerabat dictis mordacibus, quod castra seque-retur mulier, et non se ocius in urbem et gynæceum ad suam se colum lanamque conferret. Sensit imperator a quo projectum esset famosum scriptum, et iram qua æstuabat non totam promens, sic ad Augustam ait: *Aut ego, aut tu, aut aliquis horum qui adsunt scriptum hoc projecit.* Hæc erat porro subscriptio libelli: *Hæc scribo ego monachus, quem tu imperator nunc quidem haud nosti; rerum*

ἄ ἐκ νόθων κατήγετο, πρὸς φόνον τὸ στασιάζον τοῦ αὐτοκράτορος μέρος παρέθηκε. Κοινωνήθηκε δὲ τοῦ ἀποβρήτου καὶ πρὸς τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Θεόδωρον. Εἰ δὲ καὶ ἕτεροι τῶν στασιαζόντων συνίστορες τοῦ τοιοῦτου δράματος ἦσαν λέγειν οὐ βούλομαι. Ὅμως δὲ Σκυθὴν ἀργυρώνητον τὴν κλησιν Δημήτριον αὐτοῦργον τοῦ φόνου παρεσκευάσαντο, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τούτου δεσπότης Ἀαρὼν, πέρας τοῦ σκοποῦμένου τὴν τῆς βασιλίδος ὑποχώρησιν, θέμενοι ὡς ἐντεῦθεν εὐκαιρίας ὁ Σκύθης δραζάμενος κατὰ τῶν τοῦ βασιλέως λαγόνων ὠθήσει τὸ ξίφος, ἢ ἐν στενῶν περιτυχῶν, ἢ καὶ ὑπνώττοντι λαθῶν. Καὶ ὁ Δημήτριος φόνον πνέων τὸ σιδηρίον ἐβηγε, καὶ τὴν μαιφώνον δεξιῶν ἠτύτρεπιστο. Ἀλλὰ τι καινὸν κίνταῦθα ἢ εἰλικ δραματουργεῖ. Καὶ γὰρ ἐπεὶ οὐ ταχύ τοῦ βασιλέως ἢ βασιλῆς ἐχωρίζετο, ἀλλὰ συνέλεπτο ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τοῦ αὐτοκράτορος αὐτὴν ἐπισύροντο: οἱ μαιφῶνοι ἐκεῖνοι τὸν ἀνύστακτον τοῦ αὐτοκράτορος φύλακα, τὴν βασιλῖδα φημί, ἐτι ἐμβραδύνουσαν ὀρῶντες, ἐκκαχῆσαντες, φάμουσά τινα γράφοντες, κατὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἐβρίπττον σκηρῆν. Οἱ δὲ ταῦτα ῥίπτοντες; ἐκόηλοι τῶς οὐκ ἦσαν. Ἀγλί δὲ ἡ λέξις * τὰ φάμουσα (43) λοιδορήματα τινα ἐγγραφα τῷ αὐτοκράτορι τὴν πρόσω πορείαν ξυμβουλεύοντα, τῇ δὲ γε Αὐγούστη τὴν πρὸς; τὸ Βυζάντιον. Ἄπερ καὶ ὁ νόμος τιμωρίας βαρυτάταις κολάζει, αὐτὰ μὲν ἀναλίσκων πυρὶ, τοὺς δὲ ταῦτα τολμώντας ποιναῖς καθυποβάλλων πλασματιστάταις. Ἀστοχῶντες γὰρ τοῦ σκοποῦ, εἰς τὴν τῶν φαιούσων φλαβρίαν κατέπιπτον· μετὰ γὰρ τὸ ἀριστήσαι τὸν αὐτοκράτορα τῶν πολλῶν ὑποχωρησάντων, μόνου δὲ τῷ τότε τυχόντος τοῦ τε Ῥωμανοῦ τοῦ ἐκ Μανιχαίων καὶ Βασιλείου ἐκτομίου τοῦ Ψύλλου, καὶ Θεοδώρου τοῦ ἀδελφοῦ Ἀαρὼν εὐρέθη εὐθις φάμουσον ὑπεβρίμμενον τῇ τοῦ βασιλέως κλίην, πολλὴν τὴν κατὰ τῆς βασιλίδος περιέχον καταδρομῆν. Ὡτου χάριν συνέπεται τῷ βασιλεῖ, καὶ μὴ τυχῶν πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐπαναστρέφοι· τούτο γὰρ ἦν αὐτοῖς τὸ σκοπούμενον, ἄδειαν πᾶσαν ἐσχρηκέναι. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, γνοὺς τὸν πλῆψαντα, καὶ θυμοῦ πληθῆεις, ἐρη· Τοῦτο ἐγὼ ἢ σὺ, πρὸς τὴν βασιλῖδα ἀπονεύσαι· ἢ τίς τῶν παρόντων ἐβρίψει. Κάτωθεν δὲ οὕτως ἐπεγέγραπτο· Ταῦτα ὁ μοναχὸς ἐγὼ γράφω, ὅτι σὺ, βασιλεῦ, τὸ παρὸν οὐ γινώσκεις· εὖσει δὲ με ἐν ὄνειροις. Κωνσταντίνος δὲ τις ἐκτομίας ἐπὶ τραπέζης (44) πατρὸς τοῦ βασιλέως θεράπων, τῇ δὲ βασιλίδι τηνικαῦτα ὑπηρετῶν, περὶ τρίτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἐξω τῆς σκηρῆς ἐστάμενος; καὶ τὴν συνήθη τελῶν ὑμνωδίαν ἀκούει τινὸς βοῶντος; Εἰ ἐγὼ οὐ προσελεύθων ἀπαγγέλω τὰ παρ' ὑμῶν βεβούλευμένα ὑπαντα καὶ αὐτὰ διὰ τὰ παρ' ὑμῶν ριπτό-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* τὰξίς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(43) *Φάμουσα.* Glossæ verb. Jur. Φαμούσοις; λιβέλοις, περὶ ἀνωνύμων βιβλίων τῶν δηλούντων φλοαρίας. Φάμουσος, ἄτιμος, ἀώνυμος; Vide Salmastium ad Hist. Aug. pag. 71.

(44) *Ἐπι τραπέ.* Prælectus mensæ imperatoris,

dignitas Palatina, de qua Codinus, *De offic. cap. 5, n. 53, cap. 7; n. 21, 25, 50, 55; Constant. Porphyrog. De adm. imp. cap. 51; Pachymeres, lib. 11, cap. 28, et alii.*

μετα φάμουσα φανίλω, μηδεὶς με μετὰ ἀνθρώ-
 παρ λογιζέσθω^α. Ὁ δὲ εὐθύς τὸν ἴδιον οἰκέτην
 ἐπέταξε τὸν φωνοῦντα ἀνθρώπον ἀναζητήσαι. Καὶ
 δ; ἀπελθὼν καὶ τὸν τοῦ Ἀαρῶν οἰκέτην γνωρίσας
 Στρατήγιον, αὐτὸν συμπαραλαβὼν ἄγει πρὸς τὸν
 ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ παραχρῆμα προσελθὼν,
 ἀπαγγέλλει ὅσα περ οὐνοῖδεν. Οὗτος δὲ, συμπαραλα-
 βὼν αὐτὸν, ἀπῆλθε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ἰπνω-
 τον δὲ τηνικαῦτα οἱ βασιλεῖ, ὁ. Ἐντυχὼν δὲ ὁ βασι-
 λεῖω^β τῷ ἐκτομίῳ, κατηνάγκασεν ἀπαγγεῖλαι τὰ
 περὶ τοῦ Στρατηγίου τοῦ ἀνθρώπου (45) τοῦ Ἀα-
 ρῶν ῥηθέντα. Ὁ δὲ εὐθύς εἰσελθὼν καὶ αὐτὸν εἰσ-
 ἄγει τὸν Στρατήγιον, ὅς, ἐπειδὴ καθάπαξ εἰς ἔρωτη-
 σεις ἐλήλυθεν, ἔπαν τὸ δράμα τῶν φλυάρων φασού-
 σων τὴν τοῦ φόνου δραματούργην καὶ αὐτὸν ἐκείνον
 τὴν εἰς σφαγὴν τοῦ βασιλέως παρεσκευασμένον σαφῶς
 ἀνεκάλυψεν. Ὁ γὰρ ὁ ἐμός, φησὶ, δεσπότης Ἀα-
 ρῶν με^β ἐτέρων οὐδὲ ἡ σὴ βασιλεῖα πιντά-
 πωσιν ἠγήσθησ κατὰ τῆς σῆς, βασιλεῦ, ζωῆς
 μελετήσαντες καθ' ἑκάστην σοι φορέα Δημήτριον
 τὸν ἐμαυτοῦ σύνδουλον, ἄνδρα Σκύθηρ μὲν τὸ
 ἔθνος, φορικώτατον δὲ τὴν γνώμην, τοὺς βρα-
 χιστοὺς καρτερόν, πρὸς πᾶν δτιοῦν τολμηρότα-
 τον, καὶ τὴν ψυχὴν θηριώδη καὶ ὠμότατον. Τούτῳ
 ξίφος ἐρχεῖσσαντες ἄμφηκες, παρήγγειλαν παρ
 ἀγγελίαν τοιαύτην ἀπ' ἀνθρώπων^α, ὡς ὁμοίως προσ-
 ελήθοντα μετὰ θρόνου ἀκατασχέτου, ἐμβύζαι τοῖς
 βασιλικοῖς σπλάγγχνις τὸ ξίφος. Ὁ δὲ βασιλεὺς,
 καὶ γὰρ οὐκ ἦν εὐκόλος τοῖς τοιοῦτοις πιστεῦειν,
 Μὴ διὰ τινα, φησὶν, ἀπέχθειαν πρὸς τοὺς σοὺς
 δεσπότης καὶ πρὸς τὸν σεαυτοῦ ὁμόδουλον τὴν κατ-
 ηγορίαν ταύτην συμπλέκεις· ἀλλὰ τάληθθὲ πάντα
 καὶ ὅσα οὐνοῖδας ἔξορκου· εἰ δ' οὐ, καὶ ἄλοιγος
 ψευδόμενος· οὐκ εἰς κἀλὸν τὰ τῆ; κατηγορίας σοι
 ἀπαντήσεται. Ἐκεῖνος δὲ ἐνιστάμενος, ἀληθῆ λέγειν,
 παραδίδοται πρὸς τὸν ἐκτομίαν Βασιλεῖον, ἵνα τῶς
 τοὺς φλυάρους χάριτας ἐπιδοῖη πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ παρ-
 αλαβὼν τοῦτον καὶ ἀπελθὼν εἰσάγει εἰς τὴν σκηνὴν
 τοῦ Ἀαρῶν πάντων κοιμημένων, καὶ ἀναλαβόμενος
 ἐκείθεν πήραν τινὰ στρατιωτικὴν μεστὴν γραμμά-
 των δίδωσι τῷ Βασιλεῖω. Αὐγαροῦσης δὲ ἤδη τῆς
 ἡμέρας, θεασάμενος τὰ τοιαῦτα γράμματα ὁ βασι-
 λεὺς καὶ διαγνοὺς τὸν κατ' αὐτοῦ μελετώμενον φόνον,
 τὴν μὲν μητέρα τοῦ Ἀαρῶν προσέταξε τοῖς τὰ τῶν
 κοινῶν διοκούσι ἐν τῇ πόλει περιορισθῆναι εἰς Χοιρο-
 δάκχου; τὴν δὲ Ἀαρῶν . . . τὴν δὲ Θεόδωρον
 τὸν αὐτάδεικτον αὐτοῦ εἰς Ἀγγιᾶλον.

sibi necis haud dubia comperit. Scribit mox ad eos quos gerere curam rerum Constantinopoli se absente
 jusserrat, mandans ut quam primum Aaronis matrem exsulatam Chærobacchos 379 amandarent. Ipse
 Antonem. . . . Theodorum vero fratrem ejus in Anchialum relegavit.

Ταῦτα τὸν βασιλεῖα τῆς πρόσω φερούσης ἐπὶ πέντε
 ἡμέραις ἀπῆρξεν^β. Ἐν ὅτ τῷ πρὸς Θεσσαλονίκην

A in somnis me videbis. Contigit deinde ut Constantinus
quidam eunuchus mensæ curandæ præpositus, pa-
ternus 378 *fanulus imperatoris, qui tunc vice sua*
in parte sui muneris imperatrici ministrabat, circa
tertiam noctis custodiam stans extra tabernaculum,
et consuetam hymnodiam celebrans, audiret quem-
dam contenta voce sic ai ntem : Nisi ego impera-
toris famosorum scriptorum prodidero, velim me nullum
hominem putetis. Commotus hac voce Constan-
tinus servum sibi astantem ire jubet, et eum qui
erat locutus perquisitum ad se ducere. Prehensus
is statim agnitusque est Strategius Aaronis dome-
sticus famulus, qui ad mensæ præfectum haud invi-
tus ductus, quæcunque sciebat statim aperuit. Hoc
ille secum assumpto ad imperatorem ibat, intem-
pesta tum adhuc nocte cum Augusta dormientem.
At prius occurrit Basilio eunucho, cui quid afferret,
quove Strategium Aaronis hominem tali hora ducere
percontanti, exposuit, ut se habebant, omnia.
Quibus auditis Basilius tanti momenti rem putavit,
ut vel tali tempore introducendi homines ad Au-
gustum viderentur. Non diu fuit Strategius vexan-
dus. Co. festim interrogatione prima de famosis
chartis et de cædis apparatu quæ sciebat protulit :
Herus, inquit, meus Aaron conjuncto consilio cum
aliis quorum tua majestas arcana odia insidiasque
non penitus ignorat, compararunt tibi scicarium
Demetrium conservum meum, gente Scytham, natura
crudelissimum, robore lacertorum gladiatorio, anda-
cia nihil aggredi dubitatura, ferini plane ac immune
quam inhumani hominem animi : cui, quos dixi,
viri gladio tradito ancipiti, parricidiale hoc mandat
dedere : te accederet et tempore captioe ferrum in
riscera sacræ tuæ personæ audacter mergeret. Non
erat ad delationes credulus Augustus. Ergo nunc tum,
Vide, inquit, ne quæ narras odio in tuos aliquo herum
conservumque finxeris, emerget, si nescis, veritas nullo
utique tuo si falso et calumniose convincaris accu-
sasse. Ad ea servus constans se compertissima
dixisse, ducere igitur jussus est eunuchum Basilium
ut chirographa ipsa chartarum famosarum, quæ
ubi essent se sciebat scire, ipsi ostenderet tollenda.
Eunt ambo hora eadem in Aaronis tabernaculum,
sopitis ibi cunctis; inde servus sublatam militarem
peram litteris fartam Basilio tradit. Postquam illu-
xit evolutis imperator chartis illis indicia paratæ

Hæc imperatorem diebus quinque subsistere in
 via cogere. Thessalonicam ubi pervenit tandem,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

^α οὐκ εἰμι ἄνθρωπος. ^β ἡ βασιλεῖς. ^γ βασιλεύς. ^δ ἀνάνθρωπον. ^ε ἀπῆρξεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(45) Τοῦ ἀνθρώπου. Qui supra dixit. Est
 etiam ἐνθροῦνος Constantino Porph. et Codino fa-
 mulus. Galli homine dicimus eadem notione. Sym-

mach. lib. ii, epist. 54 : *Utor in ea re testimonio*
hominum tuorum, qui dudum sibi Epistolam tradi-
tam tabellarii vitio distulerunt.

quo ex omni parte accitæ copix conveniant, oportu-
 num factu duxit instruere in campo aciem :
 datoque ad id signo, repente legiones per suas
 quæque cohortes, globos, ac manipulos, ductoribus
 ordinum præeuntibus, signisque sublati armatæ ac
 procinctæ constitere. Pars mediam ipsam confla-
 bant aciem et phalangis quasi corpus contexebant ;
 pars in subsidia servati submotique sequebantur a
 tergo claudentes agmen. Terribilis ad aspectum
 species, consertam contesseratione clypeorum et
 locis tuendis observandisque distantiis certæ con-
 stantia figuræ nusquam hiantem, ubique minacem,
 et nihilo minus quam muri solidissimi aut arcis
 aggere munitæ firmitatem ostentantem, intueri
 licebat belli molem. Fulgurabat late galearum sole
 repercussus splendor, et vibratæ hastarum horren-
 tium cuspides velut sitientes sanguinem et membra
 quæ foderent quærentes, terrificum micabant. Ipsi
 qui tela quatiebant milites immoti inconcussique
 perstabant ænearum more ac mole statuarum de-
 scriptum sibi quisque obtinentes locum. Sic dispo-
 sitam imperator aciem coram moderans, dato si-
 gno decurrere, tum reflecti : modo ad lævam atque
 in clypeum divertere, modo dextra in hastam erigi
 jubebat : variisque imperiis motus varios scuti
 gladiique, varias nutu vario conformationes cuneo-
 rum, simulacraque prælii ciebat. Explorato in
 hunc modum exercitu tyrones segregat ab aliis et
 propriis assignatos ducibus erudiri ab iis otiose
 ac exerceri curat. Aptos autem delegerat atque
 idoneos in primis formatores rudium juvenes ex
 toto exercitu defectos fere quos ipse a puero nut-
 ritos apud se militares artes per se docuerat, adolescentes statura regia hervica forma lacertosos, habi-
 tudine corporis athletica, prima l. nugine mentum signantes, omnes numero trecentos, quibus nemo dexte-
 rius arcum tenderet, nemo vehementius hastam intorqueret. Cohors hæc erat egregia vario ex genere,
 moroso selectu, militaris una commendatione speciei ac roboris præcipui collecta, flos delibatus universæ
 Romanæ militiæ. Hoc sibi velut præciliū proprie habere gaudebat imperator, horum se ducem ferebat,
 hoc docebat verbo, cum his batuere meditarique in campo præliorum artes volupe ducebat ; his denique in
 occasionibus majoris alicæ ac momenti potissimum fidebat, prout tunc quoque demonstravit ; nam selectos
 ex isto numero probatissimos quosque duces copiis præfecit missis ad angustias obtinendas vallium qua
 hostilis exercitus penetrare poterat interius in vitalia velut ipsa Romanæ ditionis, quod prohibitum
 in primis oportebat. Ipse ordinandis e propinquo intentus omnibus Thessalonice copias secum reli-
 quas in hibernis tenuit.

At tyrannus Baimundus trajecto feliciter cum
 plenissima classe freta Italia, expositisque in Ro-
 manam ditionem **380** Francis copiis omnibus, **D**
 initium gerendarum rerum ab Epidamno ducere
 constituit. Ex primis ergo illis littoralibus cas-
 tris itinere pronuntiato Dyrrachium versus infesus

ἀπέρχεσθαι, ἐπεὶ ἀπανταχόθεν συνηλαύνετο ἐς
 ταυτὸν τὰ τάγματα, δὲ ἰν ἐλογίσαστο σύνταξιν ποιῆ-
 σαι εἰς πολέμου σχῆμα διατετυπωμένην. Καὶ αὐ-
 τήκα κατὰ λόγους αἱ φάλαγγες ἴσταντο, καὶ οἱ
 λοχαγοὶ προϋβέβληντο, καὶ τῶν οὐραγῶν ἡ τάξις
 ἐφεΐπετο, καὶ οἱ τὸ μέσον τῆς φάλαγγος ἀναπλήρου-
 ντες εἰσῆκεισαν ἅπαντες τοῖς ὄπλοις μαρμαίροντες.
 Καὶ ἦν φοβερὸν θέαμα ἐκεῖνο τὸ σύνταγμα, καὶ
 καθάπερ τι τεῖχος πόλεως ἀλλήλοις συνηρμοσμένοι.
 Εἶπερ ἂν χαλκοῦς ἀνδρῶν ἀντας ὄραϊν, καὶ αὐτοχούτους
 ἐπὶ τοῦ πεδίου τινὰς στρατιώτας σύμπαντες ἀπρε-
 μεῖν, μόνον τῶν δοράτων κραδαινομένων καὶ ὡς-
 περ ἐπιθυμούντων χρωτὸς ἄλρασθαι. Ταύτην τὴν
 σύνταξιν ὁ βασιλεὺς ποιησάμενος καὶ κινήσας αὐτὴν
 καὶ ὑποτυπωσάμενος, πῶς μὲν ἐπὶ δόρυ, πῶς δὲ
B ἐπὶ ἀσπίδα κινοῖντο, τὴν νέηλυν στρατιᾶν ἐκ τῆς
 συντάξεω; πάσης ἀπολεξάμενος, καὶ οὐ; μᾶλλον
 αὐτὸς ἀνεθρόβετο καὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐξεπαίδευσεν.
 Ἄρχηγους στρατευμάτων κατέστησεν. Ἦσαν δ' οὐ-
 τοὶ ζῦμπαντες τριακῶσιοι, πάντες νέοι καὶ εὐμήκει,
 σφριγῶντες τὸ σῶμα, καὶ ἕκαστος τούτων ἀρτίχρους
 τὸ γένειον· πάντες δὲ καὶ τόξον ἐντεῖλαι δεξιότα-
 τοι, καὶ κραδαίνειν δόρυ στεφρότατοι. Ἐκ διαφόρου
 μὲν γένους συνηθοισμένοι, ἐξ ἀπάσης δὲ τῆς
 Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς, στρατιά τις ἦσαν ἔκκριτοι,
 ὑπὸ στρατηγῶ τῷ βασιλεῖ ταττόμενοι· τῷ αὐτῷ
 γὰρ καὶ βασιλεῖ καὶ στρατηγῷ ¹⁹ καὶ διδασκάλῳ
 ἐχρῶντο. Τούτων οὖν ἀπολεξάμενος αὐθι; τοὺς ἐ-
 ξιωτέρους; καὶ ζυνηταγματάρχας χειροτονησας ἐπὶ τὰ
 τέμπε πέμπει, δι' ὧν ἐμελλε τὸ βαρβαρικὸν στρά-
 τευμα διελθεῖν· ἐκεῖνος δὲ ἐν Θεσσαλονικῇ τὴν
C παραχειμασίαν ἐποιεῖτο.

Ἐπεὶ δὲ, καθάπερ ἐφημεν, ὁ τύραννος Βαϊμόντος
 μετὰ βαρυτάτου στόλου (46) διεπεραιώσατο ἐκείθεν
 ἐνθάδε πρὸς τὰ ἡμέτερα; κα: τὸ Φραγγικὸν ἄπαν
 στράτευμα κατὰ τῶν ἡμετέρων πεδίων ἐξέχεε·
 συνταξάμενος ἐκεῖθεν ἐρχεται κατὰ τῆς Ἐπιδά-
 μνου (47), εἰ μὲν δύναται, καὶ αὐτοδοεῖ αἰρήσων

Variæ lectiones. ex cod. Coislin.

¹⁹ στρατηγῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(46) *Μετὰ βαρυτάτου στόλου.* Fulcher. Carnot. l. b. ii, cap. 26 : *Habebat quidem dominus Boemundus quinquaginta milia militum, et sexaginta milia peditum.* Albertus Aqu. lib. x, cap. 59 : *Erant illi 12 milia equitum pugnatorum, et 60 milia peditum virorum bellatorum.* Anonymus Barensis, an. 1108 indict. 1, 1108; — deinde perrexit ad portum Brandisiam

cum quatuor et triginta millia inter equestres simul et pedestres, et naves magnæ vel parvæ ducentæ et triginta galææ.

(47) *Ἐπιδάμνον.* Fulcherius : *Qui cum tempus ad transfretandum exspectasset opportunum, vii Id. Octob. naves ingressi Bulgariam navigaverunt, et Avalonis portum 391 appicuerunt, et Avalone civi-*

αὐτὴν, εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τειχομάχοις μηχανήμασι καὶ Α
πετροβόλοις ὄργανοις τὴν ὄλην πόλιν παραστησόμε-
νοι. Ὁ μὲν οὖν σκοπὸς αὐτῶ οὗτος· ἠύλισατο δὲ
ἀντικρὺ τῆς πύλης τῆς κατὰ τὰς ἀνατολὰς ἀνεωγυίας
ἧς ὑπερῖεν ἰππότης ἐστὶ χαλκοῦς, καὶ κατασκοπή-
σας τοῦ πολιορκεῖν ἤρξατο, χειμῶνα μὲν οὖν ὄλον
ἐπινοούμενος καὶ πανταχόθεν ἐπιβλέπων οὐπερ
ἀλώσιμόν ἐστι τὸ Δυρράχιον, Ἐαρος (48) δὲ διαγε-
λῶντος, ἐπειδὴ περ καθάπεξ παραυτίκα διαπεράσας,
πυρὶ παραδέδωκε τὰς τε φορταγωγούς αὐτοῦ νῆας
καὶ τὰς ἰππαγωγούς καὶ, ὡς οὕτως εἰπεῖν, στρατιώ-
τας· τοῦτο μὲν καὶ στρατηγικόν τι μηχανώμενον,
ἵνα μὴ ὄρῳεν πρὸς θάλατταν τὸ στρατεύμα τούτου·
τούτου δ' ὅτι καὶ καταναγκάζοντος αὐτὴν τοῦ Ῥω-
μαϊκοῦ στόλου, ὅλος πρὸς πολιορκίαν ἀπέβλεψε,
κύκλῳ περιχειάμενος τὸ βαρβαρικὸν στρατεύμα τὰ
πρῶτα, καὶ ἐν ἀκροβολισμοῖς ὤν. Ἐπετοξάζοντο
δὲ τούτους καὶ οἱ ¹¹ ἀπὸ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύμα-
τος ¹², ποτὲ καὶ πυργόθεν ἀπὸ τοῦ Δυρράχιου, ποτὲ
δὲ καὶ πόρρωθεν ἀποστέλλων τινὰς ἀποσπάρδης
τοῦ Φραγγικοῦ στρατεύματος, ἐπολέμει τε καὶ
ἐπολεμεῖτο· τὴν τε γὰρ Πετρούλαν ἐχειρῶσατο καὶ
τὸ λεγόμενον Μύλου Πόλισμα ὑπερκείμενον ποταμοῦ
Διαβόλειος (49), καὶ ἄλλα τοιαῦτα τὰ περὶ τῆς
πόλεως Δυρράχιου τυγχάνοντα, πάντα πολέμου νόμῳ
κατεκλήρωσατο. Ταῦτα μὲν γὰρ ¹³ ἐποίησε πολεμικῆ
δεξιότης ἤρχιτεκτόνει δὲ ἐν τοσοῦτῳ καιρῷ τὰ πολε-
μικὰ μηχανήματα, χελώνας (50) κατασκευάζων
πυργοφόρους, καὶ κρισφόρους, καὶ τινὰς δρυκτίδας
καὶ ἄλλας χωστρίδας ὄλον χειμῶνα καὶ θέρος ἐρ-
χ ¹⁴ αὐτὸς καὶ καταπλήττων ¹⁵ καὶ ἀπειλῆ, καὶ
τούς παράμασι καταπλήγας ὄντας ἀνθρώπους.
Ἄλλ' οὕτι γε καὶ Ῥωμαϊκὴν ἀνδρίαν ἠδύνατο
καταπαλαλεῖν. Αυστυχῶς δὲ αὐτῷ ἀπηγητέη καὶ
τὰ πρὸς ἀποτροφήν· Ὅσα μὲν γὰρ προῦφηρ-
πάκει ἀπὸ τῶν περὶ ¹⁶ τοῦ Δυρράχιου, τούτῳ
ἀνήλωτο· τὰ δ' ἀπ' ὧν ἤλπικε κομιθῆναι ¹⁶ οἱ
προκατασχόντες τὰ τέμπη καὶ τὰς ἐξόδους, καὶ
αὐτὴν δὴ τὴν θάλατταν οἱ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύ-
ματος ἀπεκώλουν. Κάνευσθεν λιμὸς ἀθρήως ἐπι-
φοιτήσας τοὺς τε ἵππους καὶ τοὺς ἀνθρώπους· ὄρου
δέφθειρε· μὴ ἐχόντων μήτε τῶν ἵππων χιτῆν, μήτε

movet, vel terrore ipso sui primo (nihil enim non sperabat) debellaturus civitatem, vel manu et machinis expugnaturus. Tali destinatione ac consilio locum castris capit e regione orientalis Dyrrachii portæ, supra quam equestre signum ex ære visitur. Hinc explorata omni lustrataque civitate, locisque muri debilioribus aut ad spes conatusque oppugnantium sese commodius præbentibus, observatis, obsidere urbem stationibus circum descriptis suorum cœpit. Oppugnatio in ver insequens dilata. Tunc curatum primum omnium, ut naves onerariæ et hippagines quibus ad comœtus equosque deportandos ex Italia Galli usi fuerant, succenderentur. Duplex ejus consilii ratio erat, prior, ne resspectarent patriam milites, fugæque ostio aperto, sibi parcere quam prodigere animas mallent, fiducia conatibus bellicis nimium quantum nocitura; altera, quod Romana classe obtinente maria præsidio erat opus istis navibus ut ne incursionibus nostrorum expositæ ad prædam relinquerentur. Quia vero erat melius copias simul universas nulla decerpta parte uni obsidioni vacare, necessitas tandærum cum isto incommodo navium, earum consumptione lucrifacta est. Omnes deinde copiarum vallis nudique fixis metatisque sedibus Epidamno circumfusæ, non aliam interim admovebant vim quam missilium proœul jaciendorum. Respondebant non segniter Dyrrachienses remissis ad Gallos nihilominus liberali copia sagittis: sive de murorum pinuis, culminibusque turrim ac propugnaculorum summis aggeribus collineantes in Francos; sive in campum ausi justam aciem educere, pugnam ex plano cientes. Dabat operam interim pro sua militari prudentia Baimundus omnem ut late circum sibi regionem subjiceret minutis illic sitis subigendis urbibus. Eam ad rem cohortes aliquot exercitus Francici castris eductis vagari circum jubebat. Hæ Petrolam et quod vocant Myli Polisma sive oppidum, locosque alios aliquot ejusmodi Dyrrachio finitimos occuparunt, plane ut jam omni ex parte conclusa circumventaque Epidamnus esset. Hæc per suos vi et manu foris, alia ipse intus in castris

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ ἦ. ¹² στρατεύματος φάλαγξ. ¹³ οὖν. ¹⁴ καταπλήττων. ¹⁵ τοῦ μέρους. ¹⁶ κομισθῆναι.

Cur. Dufresnii Du Cangii notæ.

*ime capta, Duratium urbem adeuntes III Id. Octobr. D
obsederunt.* Anonymus Barenensis, decimo die intrante
Octobr. transfretavit pelagus, derentique in ipsa Valo-
nna, intravit in ea pacifice, similiter et ipsa Canina,
deinde pervexit Durachio, et obsedit ea, nec potuit
capere, fecit pacem cum imperatore.

(48) Ἐαρος. An. 1108.

(49) Ποταμοῦ Διαβόλειος. Macedoniæ fluvius, qui
Diabolus dicitur Willelmo Malmesburiensi, lib. iv
De gest. Angl. pag. 36: Multi in vado, quod pro
rapiditate diaboli dicitur, intercepti. Guillelmus
Apuliensis:

Dux hac digressus ab urbe

Pervenit ad quemdam, cui nomen Divalus, amnem.

Diæmoniorum fluvium vocat Malaterra, l. iii, c. 27:

*Dæmonis flumen, Fulcherius, lib. iii, cap. 3: Itaque
Bulgarorum regiones per montium prærupta et loca
satis deserta transivimus, dæmonis ad flumen conve-
nimus omnes, quod sic ab incolis terræ vocitatur, et
merito: vitium enim in illo flumine diabolico,
quantplures, dum vadare pedulentium sperabant,
torrentis impetu diro, quod nullus cernentium juvare
poterat, mersu repentino perire.* Fluvii istius fontes
haud pro-ut ab Achiulis palude, ubi oppidum Dia-
bolis, vel Deabolis, de quo supra egimus, et a quo
nomen sumpsit, statuit Sophianus, qui inde in si-
num Thermaicum effluit.

(50) Χελώνας. Χελὼ ας χωστρίδας habet Ono-
sander, cap. 42. κρισφόρους descripsit Athenæus
Mechanicus apud Turnebum in Advers. et Rigal-
tium ad Onosandrum. Vide Lipsii Poliorcetica.

non minus ad spem usumque belli opportuna fabricabatur. Architectabatur videlicet toto illo tempore bellicas machinas, testudines molientis partim turribus gestandis muroque admoventis aptas, partim in usum structas inferendi librandique arietis quo mœnia et propugnacula quaterentur, partim accommodatas iis legendis qui vel terra egerenda cuniculos moliantur, vel fossas opplent et coæquant ingestis aggeribus. In iis mirum quanta diligentia constantiaque non per hiemem dumtaxat totam quanta est, sed per insequentem etiam æstatem est versatus, mirantibus haud dubie hominibus et ad tantorum apparatus operum ac minas terrore non vano stupefactis: quanquam ad extremum nihil horum Romanam eluctari fortitudinem valuit. Interim laborare Baimundus cepit difficultate annoiæ. Ubi enim absumpta ea sunt quæ prima excensione prædis circa Dyrrachium agendis fuerant corrassa, nihil iam commeatum inferri castris Gallicis poterat, illinc ocluso mari et Romanis late insesso classibus; a terra vero angustiis montium, et cæteris circum viis omnibus quæ ab interiori Romania Epidamnium ducunt valido undique præsidio præoccupatis. Inde adeo gravis incubuit in Gallos fames, magnumque hominum, magnum equorum numerum alimentorum inopia consumpsit. Accessit ad mali cumulum popularis alvi morbus, quem vocant cæliacum, cujus causa quidem naturalis ferebatur, ciborum usus insaluberrimus, puta milii. Cæterum ego ad Dei vindictam retulerim, injustam vim atrocissimi barbarici supplicio repræsentato coercentem: et multitudinis suo tumens numero, ac superba virium fiducia subnixæ, fastum simul roburque magna ejus prostrata parte minuentem. Cæterum quantacunque fuit illa calamitas levis profecto et momenti nullius obfirmato et atroci tyranni animo est visa; quippe nihil ejus admonitu de minis illis insolentibus remittentis quibus omnem se terram deleturum jactabat. Neque illum tamen non pungebat mali sensus; verum mentis ferocia adversus infortunium obnixus alias atque alias secum rimabatur cepti patranda rationes; ac plane in omnia se versans instar ictæ serpentis aut vulneratæ feræ bestię in seipsum incurrebat, misere anxius et furiose turbidis motibus sese circumagens. Tandem, uti diximus, præcatæ deditiois deficiente spe, ad oppugnationem totum impetum confert. Prima machinarum omnium ad orientalem admota urbis partem est arietaria testudo mirandæ atque ad aspectum terribilis formæ, structuræ vero non enarrabilis. Moles erat non lata

τῶν ἀνθρώπων τροφήν. Προσετέθη ¹⁷ δὲ τῷ βαρβαρικῷ τούτῳ στρατεύματι καὶ κοιλιακὴ τις διάθεσις, τῷ μὲν δοκεῖν ἀπὸ τινος ἀπροσφόρου σιτήσεως φημι δὴ τῆς κέγχρου. τὸ δ' ἀληθὲς μήνιμα θεοῦ, κατὰ τοσοῦτου ἀναριθμήτου στρατεύματος καὶ ἠυποίστου κατασκήψαν, ἐπαλλήλους θανάτου ἐργάσατο. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν τὸ δυστύχημα κοῦρον ἐδόκει πρὸς ἄνδρα τυραννικὸν ἔχοντα φρόνημα, καὶ ἀπολεῖν ἀπειλοῦντα ἄπασαν γῆν. Ὅμως μὲν τοι καὶ δυστυχῶν, διεμνησανῶτο, καὶ καθάπερ θηρίον τιρωτικόμενον πρὸς ἑαυτὸν συνστρέφετο, καὶ ὡς περ ἐρτημένον πρὸς τὰς πολιορκίας ὄψιν βλέματι ἀπετίνατο. Καὶ τὰ πρῶτα μὲν κρισφόρον χελώνην ἐξεργατάμενος ἀπεριήγητόν τι θαῦμα προσῆγε πρὸς τὸ ἀντολικώτερον μέρος τῆς πόλεως, καὶ αὐτῇ τῇ ἔσει φοβερὴν ¹⁸ θέαμα. Κατεσκευάσατο γὰρ ὧδε. Μικρὰν τινα χελώνην ποιησάμενος καὶ ἐν παραλληλογράμμῳ σχήματι ταύτην κατασκευάσαντες καὶ τροχοὺς ὑποθέντες καὶ πανταγῶθεν, ἀνωθέν τε καὶ ἑκατέρωθεν τὰς πλευρὰς διασταγῶσαντες βύρσαις βοεΐαις, καὶ συνεβραφότες πανταγῶθεν· καὶ τοῦτο δὴ τὸ τοῦ παρ' Ὀμήρου λεγόμενον, ἐπτασθῆιον τὸν ὄροφον, καὶ τοὺς τεύχεους τοῦ μηχανήματος ποιησάμενος, καὶ οὕτως ἔνδον τοὺς κριοὺς ἀπῆρσησαν. Ἐπεὶ δὲ οὕτως εἶχεν αὐτῷ τὸ μηχανήμα τοῦτο, καὶ προσήγγισε τῷ τείχει, μυριάδου πλήθους ἔνδοθεν μετὰ τινῶν κοντῶν προωθούτων αὐτὸ, καὶ ἐγγύθεν ποιουμένων τῶν τοῦ Δυρράχίου τειχῶν. Ἐπειδὴ ἀποκρούωνται· εἶχεν αὐτῷ ἡ ἐγγύτης καὶ συμμέτρως τὰ πρὸς ἀπόστασιν, ὑπέλιον μὲν τὰς τροχίας, περιπέγμασι δὲ πανταγῶθεν ἀσφαλισάμενος τὸ μηχανήμα ἵνα μὴ ταῖς ὠθήσει τῷ στόγῳ διασπασθεῖν. Ἐνταῦθα τινες ἄνδρες ῥωμαλεώτατοι ἑκατέρωθεν τοῦ κριοῦ σφοδρῶς ὠθοῦντες (51) ἐπὶ τὸ τεῖχος, εἶχοντο τῆς δημοταγῆς τοιαύτης κινήσεως. Καὶ οἱ μὲν καθάπαξ ὤθησαν σφοδρῶς τὴν κρινὴν· ὁ δὲ καθάπαξ παρενεχθεὶς ἐσπάραττε τὸ τεῖχος καὶ ἐκείθεν ἀποκρούμενος καὶ παλιμπόρευτον τὴν φορὴν ποιούμενος ἀντεσπάραττετο, καὶ τοῦτο πολλάκις ἐποίησε. Ἔως πολλάκις περιφερόμενος ἑκατέρωθεν καὶ διατιτραίνων τὸ τεῖχος οὐκ ἔλιγε. Κρινὴν δὲ εἰκότως οἱ ἀρχαῖοι μηχανικὸι καὶ περὶ τῆς Γάδειρα (52) τοῦτο ἐφευρηκότες προσωνομάκτισιν ἐκ μεταφορᾶς τῶν καθ' ἡμᾶς κριῶν, οἱ καὶ κατ' ἀληθῶν ἀντεπερῶμενοι ¹⁹ διαγυμνάζονται. Ἀλλ' οἱ ἔνδον, καταγελῶντες τῆς τραγικῆς ταυτησὶ τειχομαχίας τῶν Βαρβάρων τούτων καὶ κρισφόρων ἀνθρώπων, καὶ ὅτι εἰς οὐδὲν περατοῦται τὰ τῆς πολιορκίας, ἀναπετάσαντες τὰς πύλας ἐκέλευον εἰσιέναι καταγελῶντες τῶν ἀπὸ τοῦ κριοῦ προσκρουμάτων ἐγγινομένων· οὐ γὰρ ἂν ἔφασαν. Ἐργάταίτο κριὸς τοῦτον χάσμα ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν τειχομαχίας, ὅσον ἡ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁷ προσετέθη. ¹⁸ φοβερὸν. ¹⁹ ἐπανερχόμενοι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) Σφοδρῶς ὠθοῦντες. Robertus Mon. lib. vii: *Fractipiuntur fieri arietes, ferratæ scilicet trabes, quæ manibus militum funibus appensæ et tractæ in murum impellerentur, et sic crebris earum percussio-nibus muri destruerentur.*

(52) *Oi περὶ τὸ Γάδειρα.* Arietem, machinam oppugnatariam, in obsidione Gadum a Carthaginiensibus repertam scribit Vitruvius, I. x, c. 19, et Athenæus Meelian. Plinius inventionem tribuit Epeo ad Trojam, lib. vii, cap. 56.

πύλη παρέχεται. Τοῦτο μὲν οὖν αὐτίκα τῆ τῶν ἔνδοθεν ἀνδρῶν καὶ τῆ θάρραλῆν τοῦ στρατηγούντος Ἀλεξίου καὶ ἀδελφιδούς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου, εἰς κενὸν ἀποδεδείκται, ἐβράθυμηχότων καὶ αὐτῶν τῶν πολεμίων ὅσον γε πρὸς τοῦτο καὶ ἀπειπαμένων τὴν πολιορκίαν. Τὸ γὰρ ἀνδρεῖον τῶν ἔνδοθεν καὶ τὸ ἀναψῆσαι τὰς πύλας τοῖς Βαρβάροις καὶ θαρρεῖν κατ' αὐτῶν εἰς δειλίαν ἐνέβαλε καὶ τοῦ μηχανήματος ἀπαγόρευσιν· οὕτω μὲν ἤργει τὰ παρὰ τῆς κριοφόρου χελώνης. Οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ τὸ πῦρ ἀνωθεν ἐπιβρίψαν κατὰ τοῦ μηχανήματος ἀργούντος ἤδη καὶ ἀκινήτου μένοντος διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας εἰς τέφραν μετέμειψεν. Ἀπὸ τούτων τούτων τὸ Φραγγικὸν ἀπειπάμενον πλῆθος πρὸς ἄλλο μηχανήμα φοβερώτερον μετελήλυθεν ἐπὶ τὰ βορειότερα μεταστρέψαν ἀντικρὺ τῆς δουκιῆς καθέδρας, ὅπερ πραιτώριον προσωνύμαστο. Ἦν δὲ τὰ τῆς θέσεως τοῦ τόπου τοιαῦτα. Εἰς λόφον ὁ τόπος ἀνίστατο. λέγω δὲ οὐ πετρώδη τὸν λόφον, ἀλλὰ γειώδη· ἐφ' οὗπερ λόφου τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἴδρυτο. Τοῦτου κατ' ἀντικρὺ, καθάπερ ἔφημεν, εὐστοχώτατα ὀρύττειν οἱ περὶ τὸν Βαϊμούνον ἀπήρξαντο, ἄλλο τοῦτο κακὸν ταῖς πόλεσι μεμηχανημένον παρὰ τοῖς πολιορκηταῖς. Καὶ ἄλλο πολιορκητὸν ὄργανον κατὰ τῆς πόλεως· τούτοις πανουργεῦμενον. Ὀρύττοντες γὰρ ἐπήσαν ὑπὸ γῆν καθάπερ τινὰς ἀσπάλακας (53) τὸν ὑπόγειον χεῖρον διατιτράφοντες. Καὶ πῆ μὲν χελώναις ἀκροστέγοις (54) περιφρουροῦντες τὰ ἀνω μέρη διὰ τὰς ἐνωθεν βαλλομένα· πετρῶν τε καὶ τόξων βολὰς· ποῦ δὲ καὶ τὸ μετέωρον τῆς γῆς στύλοις τισὶν (55) ὑπερῖδοντες· ὑπώρυττον ἐξ εὐθείας φερόμενοι, πλατυτάτην τε καὶ εὐμηχεστάτην τάφρον ποιοῦμενοι, καὶ δι' ἀμαξῶν αἰεὶ ἐκφερόμενοι τὸν ἀπὸ τοῦ ὀρύγματος χεῖρον. Ἐπει δὲ εἶχον ἀρκούντως τῆς διατήσεως, ἔχαίρον ὡσερ τι μέγα κατεργασμένοι. Ἀλλ' οὐκ ἠμέλησαν οἱ ἐντὶς· ἀλλὰ κατὰ διάστημα τὴν γῆν ἀνορούξαντες καὶ τάφρον ἀξιώλογον ποιήσαντες κατὰ τὸ διατείνον τῆς τάφρου ἐκάθητο προσέχοντες· ὅπου δῆτα τὸ πολιορκοῦν μέγιστον τὴν ἐκεῖθεν ἐνθάδε διάτρησιν μέλλει παύσασθαι· καὶ εὐθὺς κατὰ τινὰ τρόπον ἐφευρηχότες αὐτοὺς κρούοντάς τε καὶ ἀνασκάπτοντας καὶ τὰς βίβλας τοῦ τεύχους ὀρύττοντας, ἤσθοντό τε αὐτοὺς καὶ μᾶλλον τὴν ὑπ' ἐκεῖ-

A illa quidem, cæterum alte in quadrum surgens, figura quam parallelogrammum artifices vocant. Rotæ undique subditæ mobilem omnem in partem machinam readebant; porro ejus et verticem et latera bovino corio tegebantur intime applicito apteque consuto, nec eo simplici, sed more scutorum Homericorum septies geminato. Tali tectorio satis protectæ costæ vertexque operis adversus hostiles quasvis injurias videbantur. Jam intra suggestum hunc expedito libramine suspensus aries, sicque moles promotâ murum versus, innumerabili multitudinē contis a tergo eam quibusdam protrudente; ut ad idoneam muri distantiam ventum est, subtractis rotis defixa firmissime machina terræque impactis fundata tignis est quo succussionibus arietantis trabis innoxie sustinendis par esse posset; tum vero adhibiti viri robustissimi qui totis lacertis arietem in murum impingerent, nulla reque continuatis impulsibus. In quo fiebat quidem ut murum delibaret impacta trabs; verum cum offensione solidæ frontis summa vi repulsa eo unde venerat multiplicatum impetum referret, non fere minus domicilio nocebat suo: mire illud ac misere deartuans vehementissimis 382 istis reciprocatationibus alternorum motuum. Bellicus hic aries tignum oblongum est armatum ære ac ferreis infestum cornibus caput agitans ad subversionem ædificiorum quibus arte libramentorum ac conatu lacertorum impingitur. Id instrumentum qui primi excogitasse circa Gades feruntur veteres merito arietem vocarunt ab eo ipso animali unde ideam atque imaginem inventi sumpserant. Etenim arietes notum est vegeta juventute petulantes in sese mutuo per ludum contrariis incurrere frontibus validisque ac sonoris ictibus offendere invicem adversos. Cæterum observata Dyrrachienses machinæ inutilitate istius ad soliditatem mœnium suorum, irridere formidosam prius molem et velut ad scenæ ornatum productam larvam picæ metus, se cure contemnere cœperunt: dictis etiam et faciliis superne incessentes oppugnatores suos, quos palefactis urbis ostiis ad ingrediendum hortabantur: misereri se etenim illorum tanta ærumna vanam

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(53) Ἀσπάλακες. Hinc machinæ ad suffodiendos muros *Talpa* dictæ Tudebodo, lib. iii; Giloni Paris. lib. 7, et Gotsfrido Viterb. in Frider. I. interdum *Scrofa*, ut Fulcherio, lib. 1, cap. 4 et 18; Tyrio, lib. iii, cap. 5; lib. viii, cap. 6; lib. xvii, cap. 14; lib. xviii, cap. 19. Auctori *Gesta Franc. expugn. Hier.* cap. 25; Sues, Galberto Notario in Vita Caroli comit. Flandr. n. 96; *Truies*, Froissart II vol. cap. 2, 102; *Troje*. Turpinus, apud quem frustra Meursius restituendum censet *Stoæ*. Guntherus, lib. ii Ligurini:

Que levibus subjecta rotis, aut fraude latentis Suffodiat valios, aut pulset turbine muros.

A *Talpis Talparii* dicti fossores et cunicularii apud monachum Alutiod. an. 1188: *Habebat quippe quosdam artifices, quos fossores, vel talparios vocant, qui ad modum talpæ subterraneum fodientes,*

D *quaslibet murorum et turrium firmitates ferramentis validissimis perfrangebant.*

(54) Χελώναις ἀκροστέγοις. *Stoæ*, *galeries*. Willelmus Brito, lib. ii *Philipp.*:

Testudo texitur, ut sub Illis cuta latens muri quent ima subire Fossor, et erectis ipsum succidere parmis.

Vide Vitruvium, lib. x, cap. 12.

(55) *Στύλοις τισιν*. Lignis et trabibus, quibus exustis tota quæ imminet cavatæ terre congeries dissolveretur et rueret: qui erat cuniculorum effectus. Vide Cinnamum, lib. iv, n. 11; Albertum Aqu. lib. ii, cap. 33; Tudebodem, lib. ii, pag. 784; Tyro, lib. iii, cap. 10; lib. xvii, cap. 41; Rigord. an. 1111; Willelm. Briton. lib. ii, pag. 115; *Tactica* ducis Glivens. pag. 57, 119; *Hist. Arturi ducis Brit.* pag. 91, etc.

machinam agitantium : quæ ut se ipsosque pulsando rumpere nunquam aperire tantum muri labe aditum posset, quantum esset quod ultro aperiebant spatium portarum patentibus valvis. Hi sales atque illa fiducia quæ Alexii nepotis Augusti obsessæ urbis, uti diximus, præfecti, ducumque ac militum ejus intrepidus animos prodebant, et usque ad licentiam jocandi securas mentes, haud læti Gallis accidebant : quorum illi alacres inchoantium spiritus tristi jam desperatione constricti torpebant, ad talem experientiam inutilitatis conatuuum suorum ; præjudiciumque passim omnes atque augurium inde non vanum ducebant incepti successu carituri ; languere igitur ac remittere industriam ; nec nisi desperatione quasi enerves infligere ictus muro, quem longe firmioris senserant operis, quam ut suo perrumpi quantovis conatu posset. Verum arietem ne penitus cessaret novum Dyrrachienses negotium facessivere. Injectus enim ab iis ex alio ignis otiantem machinam corripiens in cinerem mutavit. Ab hac spe dejecti Galli ad aliud terribilius inventum cogitationes appulere. Ad borealem urbis partem e regione cathedræ ducalis, quem locum prætorium nominant, tumulus surgebat nulla intus mole saxea solidus, sed terra duratissimè mobili ægestus, supra quem fundatus civitatis murus erat. Ad hunc recta tumulum Baimundi milites cœperunt. Sic tuto usque ad tumulum progressi cœperunt. Sic tuto usque ad tumulum progressi perfodere jam illud ac eo perterebrato iter in urbem sibi pandere summa ope conabantur, terra præsentem sane urbis periculo ; cui frustra primum Dyrrachienses occurrebant saxi telisque superne jactandis ; nam Galli densa subter atque impenetrabili testudine hostiles omnes ejus generis injurias innoxii ridebant. Eatenus ergo voti compotes facti sunt ut latam longitudine ingenti fossam producerent facile perviam et purgata exportataque planstris saburra inoffenso pede meabilem. **363** Ac magnam sibi rem præstitisse visi serio gaudebant quasi meatum subterraneum eo tandem perduxissent unde ut urbem victores ingrederentur nihil restaret nisi cuniculariorum ultimus impetus in fossam arcem rumpere aditum parantium, utique non sine magna successus spe. At præsidarii Dyrrachii contrarios ex adverso cuniculos et ipsi egerant, longeque obviam producerant cæco isti hostium adversa fronte respondentem fossam, amplam quoque ipsam lateque vacuum : ubi lecta manus excubabat virorum exceptura impetum Francorum, si qua illi subterraneanum aditum rumpere. Porro procedente utrimque opere, audire primum nostri Gallos cœperunt molientes vastisque pulsantes ictibus muri partem infimam ac fundamenta ipsa mœnium ; unde et prope abesse ipsos et ubi essent admoniti, foramen eam in partem pervium fecere quo jam usurpantes oculis ferventem intus multitudinem Gallorum, igne ipsos per patefactam rimam missili petebant. Ignis hic qua materia constaret, qua arte quove instrumento jaceretur, breviter doceo. Pinus et piceæ arborumque id genus ob succum intus pinguem in virore perennantium, lacrymæ stillant unguinis lentæ, oleosique glutinis, amica flammæ materies, et ea concepta diu durans. Hoc gummi contusum et cum intrito simul sulphure in unum pulverem commistum, in cavas calamorum cannarumque tibus adversa parte succensas indebant Dyrrachienses nostri : tum ipsi ex ea tibiæ parte quæ vacabat flamma, vehementi pellentes et perseverante spiritu piceum istud ignitarium quoad usque ad extremitatem igne prius concepto flagrantem promovissent, sic accensum deinde dimabant in vultus oculosque adversorum hostium, incredibili pernicie illorum, quippe cum barbas, genas, cilia, capita Gallorum pernix flamma corripere, pertinaxque depasceret adhærens atque immorans, nulla contra talem præstem fortitudine durante. Itaque passim videre erat eos, velut apum fumo afflaturum ex-

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

³⁰ τὰ πρόσωπα κατέπλεξαν. ³¹ προειρημένα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(56) Ἀπό τε τῆς πύλης. **392** Albertus Aq. lib. II, cap. 36 : *Faculas ardentes cum pice et cinere jactant super machinam.*

νων ὅπῃ ἀνεβρώγότες κατ' ἀντικρὺ καὶ θεασάμενοι τὸ πλῆθος ἀπὸ τῆς ἐντὸς γινομένης τρομακτικῆς, πύρρ τὰ τούτων πρόσωπα κατηθάλασαν. Τοῦτο δὲ τὸ πῦρ ἀπὸ τοιούτων μηχανημάτων αὐτοῖς διεσχέδατο. Ἀπὸ τῆς πύλης (56) καὶ ἄλλων τινῶν τοιούτων δένδριον ἀειθαλῶν συνάγεται δάκρυον ἀκαυστον. Τοῦτο μετὰ θείου τριβόμενον ἐμβάλλεται εἰς αὐλίσκους καλάμων καὶ ἐμφυσάται πρὸς τὸ παύοντος λάθρῳ καὶ συνεχεῖ πνεύματι, καὶ ὡς πρὸς πρῆστηρ ἐμπέπτει ταῖς ἀντικρῶσιν ὕψει. Τοῦτο πῦρ πύρρ κερημένοι οἱ τῶνδον τοῦ Δυρραχίου κατέχοντες, ἐπεὶ περ ἀντικρῶσιν ἦσαν τοῖς πολεμίοις ; τά τε γενειάδας αὐτῶν καὶ τὰ κατέπλεξαν πρόσωπα ³⁰. Καὶ ἦν ἰδεῖν τοὺς καθάπερ σμήνος μελισσῶν ὑπὸ καπνοῦ διωκόμενοι, ἐξαγομῆνοι ; ἀτάκτως, ὅθεν εὐτάκτως ; εἰσησαν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο αὐτοῖς εἰς μάτην ἐπαπένητο καὶ ἡ βαρβαρική φρονις αὐτῆ εἰς οὐδὲν δέον ἀπετελεύτησε, τρίτον αὐτοῖς ἐπινοεῖται μηχανήμα. Πύργος ξύλινος ὅπερ, ὡς ἡ φήμη φησὶ, πολιορκητὸν ὄργανον οὐ μετὰ τὴν ἀστοχίαν τῶν προσκευασμένων ὀργάνων κατήρκετο γίνεσθαι, ἀλλὰ πρὸς τούτων εἰς ἐναυτὸν ὄλον, τοῦτο μὲν ἔργον εἶχε, τὰ δὲ προειρημένα ³¹ ἔργα παρήργον. Ἀλλὰ δεῖ με πρότερον ὀλίγα περὶ τοῦ σχήματος Δυρραχίου ἀφηγησασθαι.

munire sibi viam subterraneanam fossa longe ducta perfodere jam illud ac eo perterebrato iter in urbem sibi pandere summa ope conabantur, terra impigre movenda subeundaque talparum more, præsentem sane urbis periculo ; cui frustra primum Dyrrachienses occurrebant saxi telisque superne jactandis ; nam Galli densa subter atque impenetrabili testudine hostiles omnes ejus generis injurias innoxii ridebant. Eatenus ergo voti compotes facti sunt ut latam longitudine ingenti fossam producerent facile perviam et purgata exportataque planstris saburra inoffenso pede meabilem. **363** Ac magnam sibi rem præstitisse visi serio gaudebant quasi meatum subterraneum eo tandem perduxissent unde ut urbem victores ingrederentur nihil restaret nisi cuniculariorum ultimus impetus in fossam arcem rumpere aditum parantium, utique non sine magna successus spe. At præsidarii Dyrrachii contrarios ex adverso cuniculos et ipsi egerant, longeque obviam producerant cæco isti hostium adversa fronte respondentem fossam, amplam quoque ipsam lateque vacuum : ubi lecta manus excubabat virorum exceptura impetum Francorum, si qua illi subterraneanum aditum rumpere. Porro procedente utrimque opere, audire primum nostri Gallos cœperunt molientes vastisque pulsantes ictibus muri partem infimam ac fundamenta ipsa mœnium ; unde et prope abesse ipsos et ubi essent admoniti, foramen eam in partem pervium fecere quo jam usurpantes oculis ferventem intus multitudinem Gallorum, igne ipsos per patefactam rimam missili petebant. Ignis hic qua materia constaret, qua arte quove instrumento jaceretur, breviter doceo. Pinus et piceæ arborumque id genus ob succum intus pinguem in virore perennantium, lacrymæ stillant unguinis lentæ, oleosique glutinis, amica flammæ materies, et ea concepta diu durans. Hoc gummi contusum et cum intrito simul sulphure in unum pulverem commistum, in cavas calamorum cannarumque tibus adversa parte succensas indebant Dyrrachienses nostri : tum ipsi ex ea tibiæ parte quæ vacabat flamma, vehementi pellentes et perseverante spiritu piceum istud ignitarium quoad usque ad extremitatem igne prius concepto flagrantem promovissent, sic accensum deinde dimabant in vultus oculosque adversorum hostium, incredibili pernicie illorum, quippe cum barbas, genas, cilia, capita Gallorum pernix flamma corripere, pertinaxque depasceret adhærens atque immorans, nulla contra talem præstem fortitudine durante. Itaque passim videre erat eos, velut apum fumo afflaturum ex-

men retro ebullire avertique cæco impetu; inde turbide confuseque recedentes, quo certi gradu firmo militarique compositi ordine ierant. Sic conatus hic secundus evanuit, in quo multis hostium magnisque curis ac laboribus haud dignum operæ prelium repensum est. Tamen ne isto quidem successu debilitata eorum industria tertiæ fabricationem machinæ suscepit. Fallor; non post deprehensam inutilitatem duarum priorum machinarum hæc illis in supplementum succenturiata tertia est, sed ante illas fieri cœpta post eas demum absoluta est, anno integro in ejus molitionem insumpto; tantæ id opus molis erat ad eo quidem ut fama sit priora machinamenta illa quasi rudimenta Gallis fuisse, ad hoc demum princeps et palmarium opus transferendas ac serio exerendas vires omnes, in istis velut iulicris exercentibus. Verum ut constructio, usus, designatioque tota ac ratio turris istius lignæ intelligatur, pauca prius de situ et figura urbis Dyrrachii perstringenda sunt.

Τὸ μὲν τείχος ταύτης ὑποχλάσται τοῖς πύργοις· οἱ δὲ πύργοι κυκλόθεν ταύτης ἐξυπανίστανται, ὅσον εἰς ἑνδεκά²² πόδας ὑψούμενοι διὰ κοχλίου τινὸς τὴν ἀνοδὸν ἔχοντες, ἐπάλλεσι τε ἠσφαλισμένοι. Οὕτως ἔχει σχηματὸς τε καὶ ἀσφαλείας ἡ πόλις. Τὸ δὲ πᾶχος τοῦ τείχους εἰς ἀξιόλογον πᾶχος ἐκτέταται, καὶ τοσοῦτον ὥστε ἰσπίτας ἀνδρας καὶ πλείους τῶν τεσσάρων τοὺς ὤμους συμμίζαντας διηπάσασθαι ἀσφαλῶς. Οὕτω μὲν οὖν ἐκπεφάσθω μοι τὰ περὶ τοῦ τείχους ὡς ἐν παραδρομῇ τινα σαφῆναι τῶν μελλόντων ῥηθῆναι προαφηγησαμένη· τὰ δὲ τῆς πυργοποιίας τοῦ μηχανήματος τοῦτου ὅπερ χαλάνης²³ πύργον ἐμηχανήσαντο οἱ περὶ τὸν Βαϊμούντον Βάρβαροι, καὶ ἀφηγήσασθαι χαλεπὸν καὶ ἰδεῖν φοβερὸν, ὡς οἱ ἑωρακότες ἔλεγον· μὴ ὅτι γε οἷς προσεπέλασε φρικωδέστατον θέαμα. Ἐἶχε δὲ τοιῶσδε. Πύργος ξύλινος (57) κατεσκευάστω ἐκ τετραγώνου βάσεως εἰς ἀξιόλογον μῆκος ἡρμένος, καὶ τοσοῦτον, ὥστε τῶν τῆς πόλεως πύργων ὑπερανέχειν εἰς πέντε που καὶ ἑξήκεις τὸ ὕψος. Ἐδεῖ γὰρ οὕτως κατεσκευασθαι τὸν μόσωνα τοῦτον, ἵνα διὰ τινῶν ὑποδάθρων μετεώρων πρὸς τὸ χθαμαλώτερον καταχλωμένῳ τὸ τείχος τῆς πόλεως ἐκείθεν εὐκλόως καταδραμεῖται· οὕτω γὰρ ἂν τὸ σφοδρὸν τῆς ῥύμης οὐκ ἂν ὑπενέγκοιεν οἱ ἐγγύριοι αἰεὶ πρὸς τὸ κατόπιν ὠθούμενοι· ὀπτικὴν δὲ ἄρα τὴν ἐπιστήμην ἐπλοῦτον, ὡς ἔοικεν, οἱ τὸ Δυρράχιον πολιορκοῦντες Βάρβαροι· οὐ γὰρ ἄνευ τοιαύτης δυναμείας τὰ ὕψη τῶν τευχῶν κατελάμβανον· εἰ δὲ μὴ ὀπτικῆς, ἀλλὰ γε τῆς ἀπὸ τῶν διοπτρῶν καταλήψεως. Ὁ γοῦν πύργος ἐκεῖνος φοβερός μὲν ἰδεῖν, φοβερώτερος δὲ κινούμενος κατεφαίνετο. Τροχοὶ γὰρ πολλοὶ τὴν βάσιν αὐτῶν μετεώριζον. Ἀναμοχλευόμενος δὲ ὑπὸ τῶν ἔνδον στρατιωτῶν τοῖς μοχλοῖς, θάμβος ἔπολεῖ μὴ φαινομένης τῆς ἀρχῆς τῆς κινήσεως, ἀλλ', ὡς περὶ τις γίγας ὑπερνεφῆς, ἅψ' ἑαυτοῦ ἐδόκει κινούμενος. Ἐστέ-

A 384 Ea civitas corona undique vallata murrum est opere firmissimo structorum crassitie tali ut quatuor equites æquatis humeris in unum digesti versus tuto simul incedere supra summam eorum crepidinem queant. Jam humilium undique fastigium mœnium despectant intervallis per totum ambitum exiguis dispositæ turres ferme ad pedum undecim altitudinem superius assurgentes, suis unaquæque ad ascensum e muro commodum instructæ cochlidibus scalis. Nunc illa de qua dicere cœpimus describenda moles est, sane operosa terribilisque aspectu, præsertim iis qui surgere illas insani operis minas in suam (ni Deus averteret) perniciem obsessi cernerent. Lignea erat turris ex quadrata basi tantam se in altitudinem attollens ut supra tecta pinnasque Dyrrachiensium turrium quinque sexve cubitorum excessu emineret. Id porro in eam rationem atque usum sic comparatum erat, ut tanto ineluctabilior obtinentium eam machinam militum Gallorum in muros ac propugnacula impetus foret. Facturi enim impressiones erant per pontes e turre sua lignea in turres urbis jaciendos: quorum pontium cum pars altera hærens machinæ Gallicæ exstaret celsior, siebat inde ut via pateret prona irruituris Gallis, ut commodo ipsorum per declive facilius et fortius euntium, ita damno et periculo permagno propugnantium urbem, qui vix pares contra ex æquo venientibus, multo minus sustinere posse videbantur vim naturali pondere adjutam ingruentium ex alto Barbarorum. Mihi turris hujus molitores videntur doctrinam opticam haud perfunctorie calluisse. Quomodo enim sine hujus adminiculo artis usuque instrumentorum quæ ad dimittendas exacte procul visas altitudines talium artifices adhibent, adæquare tam exacte tabulatæ et spatia molis suæ ad murorum turrium-

Varie lectiones ex cod. Coislín.

²² δέκα. ²³ ὅπερ καθάπερ χελώνης.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(57) Πύργος ξύλινος. Ejusmodi lignæ turris descriptionem sic repræsentat Robertus Monachus, lib. vii: *Facta est lignea turris, lapideis turribus salis altior, et machinis omnibus quæ introrsus erant eminentior. Habebat autem tria solaria, quæ erant bene scutis et trochleis præmunita. In duobus superioribus erant loricati cum telis et sudibus. et sagittis, et lapidibus, et pilis et facibus. Subtilis erant nihilominus armati, qui rotas impingebant, super quas ipsam turrem constituerant. Ubi solaria, seu tabulata, vocat Robertus, quæ στέγας Anna, pro-*

prio vocabulo: nam et inde *tristegæ* dicuntur turres, quæ tribus constant solaris. apud Sugerium in Ludov. VII, cap. 10, et Will. Britonem, *Philipp.* lib. iv et vii, *Stationes* vocantur in Epist. Bald. imp. CP. de expugnatione Constantinopoleos. Describuntur præterea eæ turres, quas *Phalas*, et *Berfredos* interdum appellant, a Guiberto, lib. vi, cap. 18; Tyrio, lib. viii, cap. 15, 18; lib. xx, cap. 16; Anonymo, in *Hist. Hieros.* pag. 1168; Vegetio, lib. iv, cap. 17, 18; Vitruv. etc. Vidæ Notas nostras ad Joinvillam.

que Dyrrachiensium veram dimensionem potuis-
sent? Cæterum cum diu turris ista dum procul
exstrueretur minis illis ipsis melis vastæ late cons-
piciuæ terruisset Dyrrachienses, eo deinde ipsis
admovento propius augereque formidinem visa est,
quo ipsa magis ad eos rotarum subtile versatili-
um ope promovebatur. Intendebat admirationem in-
tuentium quod cum ingens ea moles a militibus
intra ejus viscera dilitescentibus vectium quorum-
dam agitatione arcana moveretur, speciem procul
præbebat quasi gigantis nubes vertice tangentis et
idententis vitali atque in ipso sita facultate, quippe
cujus motus cernebatur, motor non apparet.
Cætera porro monstrari species nihil non præferbat
cumulando terrori accommodatum. Latera omnia
firmiter tectorio protecta per quatuor quadratæ molis
facies egregie occultabant intus latentem armatum
manum; quæ se tamen rursus satis prodebat mis-
silibus assidue spargendis. Erant autem ad jacula-
tionis usum cæterasque nocendi opportunitates
apertæ circum in partem omnem fenestræ plurimæ,
suis quæque aptis ostiis oclusæ cum opus erat:
quoties usus posceret volubili cardine reserabiles.
Porro interior capacitatis machine in multas sibi invi-
cem impositas cogitationes dividebatur, **385** sin-
gulas proprio armatorum infessas numero. Sed
alii, ut diximus, latebant. Soli ostentabant se qui
supremum quasi cœnaculum ambulantis ædis obli-
nebant torvi, horrentes ferro, strictis infesti mu-
cronibus, vim et cædem anhelantes gladiatores. Hic
terror tantus ac tam varius cum se rotis subtile
volventibus inferret, consternasset taud dubie præ-
sidium obsessæ urbis, nisi dux ejus Alexius pro
sua vigilantia solertia remedium jam tum nascenti
malo mature idoneum provi sisset. Nam et consilio et
auxilio eorum usus qui ipsi aderant viri experientes
et industrii, cum primum in Baimundi castris illam
ædificari turrem vidit magnam ad periculum suum
suorumque, aliam et ipse intra mœnia Dyrrachii
pari exemplo machinam illi alteri opponendam ar-
chitectari est aggressus, hunc ferme in modum.
Deprehensa procul altitudine turris hostilis, tigna
dimensi Dyrrachienses sunt; alteri ex opposito
ædificandæ cujus culmen contrariæ molis verticem
cubito altius despiceret. Ubi vero jam constructa

γαστο γὰρ ἀπανταχόθεν ἐκ βάσεως ἄχρι καὶ κορυφῆς
καὶ εἰς στέγας πολλὰς διήρητο, καὶ θυρίσι κύκλιον παν-
τοδαπαῖς ἠνέψατο, ἀφ' ὧν ἐξέπιπτε βέλη συχνὰ, πρὸς
δὲ τὸ ἀνωτάτω μέρος ἄνδρες ἦσαν ἐξωλισμένοι
θυμοειδεῖς καὶ ἐπὶ τῶν χειρῶν τὰ ξίφη φέροντες,
καὶ πρὸς ἄμυναν διηυτρεπισμένοι. Ἐπεὶ δὲ τῷ
τείχει προσήγγισε τὸ φρικτὸν τοῦτ' ἰδέσθαι, οὐκ
ἀμελῶς ἔσχον οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀλέξιον καὶ στρατηγὸν
τῆς πόλεως Δυρράχίου, ἀλλ' ἅμα τε τοῦτο τὴν μηχανή-
μα ἐξωθεν τῷ Βαϊμούντῳ κατεσκευάζετο ὡστερ
τις ἐλέπολις ἀφυκτος, καὶ ἄλλο τι ἔνδοθεν τοῦ τεί-
χους αὐτοῖς ἀντεμχανᾶτο. Ἐωρακότες εἰς ὄσον
ὑψος ὁ αὐτοκίνητος οὗτος πύργος ἐκτέταται, καὶ
ὅπου τοῦτον ἐστήριξαν ὑφελόμενοι τοὺς τροχοὺς,
τέτταρα ζύλα μακρότατα καταντικρὺ τοῦ μόστου;
πῆξαντες, ὡστερ ὑπὸ τετραγώνου βάσεως εἰς πεί-
σματος σχῆμα διανιστάμενα. Κεῖθ' οὕτως βάζει
τινὰς διειληφότες μεταξὺ τῶν ἀντιτεταγμένων ζύλων
εἰς πῆχυν ἕνα τὸν ἐξωθεν ζύλινον πύργον ἐποίησαν
ἀνατρέχειν· ἀσεπγῆς δὲ ἦν ἀπανταχόθεν ὄλον τοῦτο
τὸ διάστημα· οὐ γὰρ ἔδειτο προφυλακτῆς, εἰ μὴ μόνον
κατὰ τὴν κορυφὴν ἐξωρόφωτο. Ἐνταῦθα δὴ ἀναγα-
γόντες οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀλέξιον στρατιῶται τὸ ἐνυγρον
πῦρ, περὶ τὰ ἀκρόστεγα τοῦ ἀνεπιφράκτου ζυλο-
πύργου ἐμελλον ἐξακοντίζειν πρὸς τὸν ἀντιθετον
μόστου. Ἄλλ' ἔδοξε καὶ ἡ βουλὴ καὶ τὸ πρᾶγμα ὡ-
πρὸς πανωλεθρίαν τοῦ μηχανήματος· ἀκροθιῶς
γὰρ ἐμελλε τὸ πῦρ τὸ ἐντεῦθεν ἐκεῖσε πεμπόμενον
τοῦ μόστου ἀπτεσθαι. Ἀλλὰ τί μηχανῶνται; Πλη-
ροῦσι τὸν μεταξὺ τόπον τοῦ τε ζυλίνου καὶ τοῦ τῆς
πόλεως πύργου εὐκαταπρήστου παντοίας ὕλης καὶ
ἐλαίου πολλοῦ κατὰ ποταμοὺς κενωμένου. Τοῦτοις
ἐπενέγκτο πῦρ θαλάσσιον καὶ φλόγας, ὃ καταμικρὸν ὑπο-
τιφόμενον, κεῖθ' οὕτως βραχεία; ἀναπνοῆς ἐπιδρα-
ξάμενον, ἔπειτα εἰς περιφανῆ φλόγα διαβρῆν συν-
επιλαμβανόμενον καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ ὕγρου
πρηστήρων ἅπαν ἀνῆψε ἡ τὸ φρικτὸν ἐκείνου καὶ
πολυλότατον μηχανήμα, ἐμποιοῦν ἦχον καὶ φοβε-
ρὸν θῆαν ταῖς ἡψεσιν. Ἀσθησις δὲ τοῦ πολλοῦ πυ-
ρὸς ἦν κυκλόθεν μέχρι καὶ σταδίων τρισκαίδεκα·
θόρυβος δὲ καὶ ταραχὴ τοῖς ἔνδοξοις Βαρβάροις πολλή
καὶ ἀμήχανος, τῶν μὲν ἐναπειλημμένων τῷ πυρὶ
καὶ ἀποστρεφόμενων, τῶν δὲ ἀπὸ μετεώρου ριπτού-
των ἑαυτοὺς πρὸς τὴν γῆν· βοῆ δὲ πολλὴ καὶ ἀμή-
χανος, ταραχὴ ἀντηχούντων καὶ τῶν ἐκτός.

muri, rotisque illic subtractis firmissime defixa
undique impactis sudibus: tum ab obsessis sua
oportuit erecta moles est, non illa quidem ulli
et rotis circummagi non esset opus: sed in solo ipso
quadrangulam in directum attolens molem, trans-
versorum dispositu lignorum scalæ quamdam speciem
usumque graduum præbentem ascensuris prout
res posceret in superiora machine. Latera protegi
obdulative tectorio, non est visum necesse, quod
muris urbis conspectum injuriamque hostium arcebat. Ea tantum pars quæ ultra mœnium corpus
exstabat, munita fuit imposito coronidis et circumjectu laterum, quoad est creditum sat fore, nec
impedire posse liberam emissionem ignis sparsilis quam per aperta latera turris suæ lignæ Alexii
militēs in molem Baimundi destinabant; comportata propterea in supremam contignationem suæ

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

²⁴ ἀνῆπτε.

machinæ magna vi pinguis et flammæ alituræ materiæ. At statim vel experientia vel ratio exactior docuit noceri haud multum isto modo posse machinamento Gallico, nedum ut sic ejus combustio totius sperari posset. Satis enim apparebat fore ut superficiario duntaxat et perfunctorio contactu misisilis a Dyrrhachiensibus ex intervallo vibrata flamma Gallorum opus solidum et accurate pro-
 lectum lamberet. Secundæ igitur cogitationes suasere Alexianis aliud; nempe ut totum spatium, quod patebat inter Dyrrhachiensem turrem lapideam et hostilem illi admotam ligneam multo stramine ac cætera id genus arida materia completeret, quam etiam infuso largiter oleo rigarunt: cumularumque omnia crebro titiumque, facum, prunarum ardentium conjectu. Hæc simul mista cum aliquandiu tantum fumassent, exarserunt denique leni excitata spiritu, robustoque incendio comprehensa u Gallicanam turrem trans moras corticis et præmunitissimi tectorii perumpente ad extremum furore ignis oleo large ingesto velut ebrii, usque ad intima pervasam absumpsere. Late horrendus exaudiebatur fragor, non enim dicam crepitum, flammæ bacchantis in perniciem silvæ immensæ: **386** longissimeque resplendens et sua magnitudine iis ipsis formidolosus qui eam fecerant et quorum ardebat bono relucebat rogos usque ad stadia circumquaque tredecim. Illud dicere quis queat quanta perturbatio clausorum tum ista mole Barbarorum fuerit? qui dolor clamorque sentientium vim grassantis ardoris? Quæ desperatio sese ubi frustra versaverant ex alto jactantium in præceps? quæ voces, quæ ejulatus infelicium victimarum? Qui æstus, quæ agitatio Gallorum cæterorum dum suos flammis eripere frustra conabantur lamentantium interim et charorum mala complorantium?

Τοσαῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ ὑπερνεφεοῦς μόσουος καὶ τῆς παρὰ τῶν Βαρβάρων τειχομαχίας. Ἄλλ' ἐπὶ τὸν βασιλέα καὶ αὐθις τὴν λόγον ἐπανακτέον. Ἐκρος τοίνυν ἐφισταμένου, ἡ μὲν Αὐγούστα ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης ὡς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐπανεστρεφεν, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τῆς πρόσω πορείας εἴχετο καὶ τὴν Δεάβολιν διὰ τῆς Πελαγονίας καταλαμβάνει, ἔνθεν περὶ τοὺς πρόποδας τῶν ἤδη ῥηθέντων δυσβάτων ἀτραπῶν οὖσαν. Καὶ καινὴν τινα στρατηγίαν κατὰ τῶν βαρβάρων μεμελετηκῶς δεῖν ἐλογίσατο τοῦ μὲν δημοσίου πολέμου σχολὴν παντελῶς καταψηφίσασθαι, καὶ ἀγγέμαχον διὰ ταῦτα τὴν μάχην οὐκ ἤθελεν. Ἄλλὰ τὰ δύσβατα τέμπη καὶ τὰς ἀδιεξοδεύτους ἑδούς μεταίχιμον ἀμφοῖν τοῖν στρατοπέδοιιν καταλιπὼν τοὺς εὐνοὺς ἅπαντας κατὰ τὰς ἀκροφίας μετὰ ἀποκρώσεως δυνάμειος καταστήσας τὴν καινὴν ἐκεῖνην στρατηγίαν ἐμχανήσατο, ὡς μήτε τοὺς ἔνθεν πρὸς τὴν Βαῖμουῦντον προσχωρεῖν βῆστα δύνασθαι, μήτε ἐκεῖθεν πρὸς τοὺτους αὐθις γράμματα φοιτῆν ἢ προσηγορίας διαπέμπεσθαι, ὅφ' ὦν ὡς τὰ πολλὰ τὰ τῆς ἀγάπης ἐδράζεσθαι εἰθθεν ἰσπάνις γὰρ προσηγορίας κατὰ τὴν Σταγειρίτην πολλὰς φιλίας διέλυσε. Γινώσκων δὲ τὴν Βαῖμουῦντον ἄνδρα πονηρίας καὶ δραστηριότητος ἀνάπλειων, ἤθελε μὲν καὶ τὴν κατὰ πρόσωπον πρὸς αὐτὸν μάχην ἀναδέξασθαι, καθὰ γε καὶ εἴρηται· ἀλλὰ καὶ δι' ἐτέρου παντὸς τρόπου καὶ μηχανῆς κατ' αὐτοῦ μελετῶν οὐδαμῶς ἐνεδίδου. Διὰ δὲ τὰς ἤδη ῥηθείσας αἰτίας, καίτοι πολλὰ σφραδάζων πρὸς τοῦτο φιλοκίνδυνος τε καὶ πυκνοκίνδυνος πάλαι ὦν οὗτοι ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἐμὸς πατήρ, ἐπεὶ τὸν λόγον εἶχεν ἐν πάσει κρατοῦντα, δι' ἑτέρας μεθόδου καταγωνισασθαι τούτων ἔσπευδε. Δεῖ γὰρ, οἶμαι, τὸν στρατηγὸν οὐκ αἰεὶ διὰ ξιφουλκίας τὴν νίκην ἑαυτῷ σπεύδειν περιποιεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς πανουργίαν (58) ἔστιν οὐ εὐτρεπίζεσθαι, ἐπὶν ὁ καιρὸς καὶ τὰ συμπύπτοντα τούτῳ διδάσει τὴν νίκην. ἑαυτῷ πάντοσε περιποι-

A Hactenus de superba turre, ac tota Dyrrachii murorum a Gallis attentata concussione dictum, ad imperatorem oratio referenda est. Post hiemem ille Thessalonice transactam, sub initium veris, remissa Constantinopolim Augusta, movit inde ulterius cum copiis, et per Pelagoniam Deabolim pervenit, urbem cis eos montes sitam qui desinentes in angustissimos calles, thermopylas illas quarum superius meminimus et arctissimarum vallium impeditissimas elisuras efficiunt. Hic accuratissime circumspecto belli præsentis genere ac statu, subductaque consiliorum summa sapienter, plane statuit vitare decretoriam aciem, nec fortunas publicas committere casibus incertis præliorum: verum suas hostiumque copias vastorum et impenetrabilium interposito diremptas habere montium. Ab hac deliberatione describit quique partes suas. Fidissimos quosque cum idoneo comitatu fortium militum jugis ipsis ac speculis montium imponit. Valles imas opere ac præsidio abunde firmat. Vias diligenter obsepit omnes atque intercipit, quibus aut mittere Baimundus in interiorem Romaniam aut recipere inde litteras posset. Nempe habebat Baimundus illic partim amicos jam, partim qui odio imperatoris ad ejus amicitiam sponte propenderent. Talium intestinos motus conatusque audaces prævertebat ista diligentia obsidendorum itinerum, commerciique prohibendi nuntiorum ac scriptorum. Alimenta enim hæc sunt amicitiarum, quæ, ut recte docet Aristoteles, si salutationum ac officiorum consuetudo cessaverit cito evanescent, quantumvis prius arcte coalitæ. Ad hanc porro Fabianam potius quam suam artem trahendi belli, non ulla sane imperator Alexius timiditate mentem appulit. Non, inquam, aut Baimundi adeo formidavit copias aut propriis diffidit, aut aperto Marte vires experiri suas cum eo dubitaret. Quin

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(58) *Πανουργίας*. Ordericus Vital. lib. ix de Alexio: *Erat enim callidus et facundus, largus, et fallendi artifex ingeniosus.*

etiam abundabat ei gestiebatque ultro in congressum animus; et conserere eum feroci adversario victrices olim non minorum ardebat manus. Sed sapientia intercessit fortitudini; et moderata ratio compositæ mentis cui plenum atque integrum imperii jus in omnes suos impetus nunquam non servabat pater meus, persuasit ei tunc quidem esse melius tutis debellare consiliis, et non ferro aut periculo ad victoriam, sed cura et ingenio grassari. Norat videlicet Baimundi **387** vafrum animum acrem et mille ad nocendum artium. Si admovent castra, si cominus accederet, transfugia perfidorum seditionumque adhuc fumantium rediviva scelera instigatore tali verebatur. Igitur si, quod omnes concedunt, tempus interdum in bello est rei sine strepitu gerendæ, vincereque sine certamine ac sanguine majorem interdum imperatoribus summis quam signorum cruenta collatio famam attulit, quis neget tali tum loco fuisse Romanam rem, ut cum tot effervescentes intestinis sævæ ire fluctibus cupiditates improborum in occasionem confirmandæ audaciæ produci non oporteret, nulla iniri salubrior administrandæ rerum summæ ratio potuerit, quam si hostem contagiosæ viciniæ et tumultum externum civili perturbatione cumulare satagentem consensescere ac ringi conclusum cogret, et denique se vando debellaret. Neque id solum vidit aut curavit, verum ultro in eum vertere quod timuerat ab ipso malum alacri solertis animi dexterritate occupavit. Discordias et suspitionum odiorumque seminaria Baimundum inter comitesque Gallos cæteros serere aggressus hac ferme ratione. Evocavit e Neapoli ad se Marinum sebastum, hominem e Maistromiliorum genere, non illum quidem sibi probatum usquequaque (quippe cuius jurata licet fides adversus blandas prensationes et promissa in rebellionem pellicere conantium haudqua-

Α ούμενον· καὶ τοῦτο γὰρ στρατηγῶν ἰδιαιτάτων διαπερῖσμεν μὴ μετὰ ξιφῶν καὶ μάχης μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς σπονδὰς τρεπομένων· καὶ ἄλλως ἔστιν οὗ βραδίουργούντα τὸν ἐχθρὸν καταγωνίζεσθαι, ὁπνηίκα καὶ τοιοῦτου καιρὸς παρῆ, ὅποσον καὶ τότε ὁ αὐτοκράτωρ φαίνεται σκευωρήσασα. Θέλων γὰρ διγίνοιαν ἐμβαλεῖν μεταξὺ τῶν τε κομήτων καὶ τοῦ Βαϊμούντου, καὶ κατασεῖται οἷον τὸν πρὸς ἀλλήλους συνασπισμὸν, ἣ διαβρόχητι, τοιοῦτόν τι δογματουργεῖ. Μεταπεμφάμενος οὖν τὸν ἐκ Νεαπόλεως Μαρίνον (59) τὸν σεβαστὸν (τῶν Μαῖστρομιλιῶν οὗτος ὑπῆρχε τὸ γένος), κἀν μὴ πάνυ τὸν πρὸς αὐτὸν ὄρκον ἀνόθευτο τότε ἐτήρει (ἀπατηλοῖ; ἐξαπατηθεῖς; λόγος; καὶ ὑποσχέσεις, ἀλλ' ὅσα γε τὰ πρὸς τὸν Βαϊμούντον ἀποκαλύψαι αὐτῷ τὸ ἀπόρρητον τελοῦν ἤθελεν, ἅμα δὲ καὶ τὸν 'Ρογέρον' (60) (τῶν ἐπιφανῶν δὲ οὗτος Φράγκων) καὶ τὸν Πέτρον 'Αλίφαν, ἄνδρα κατὰ πόλεμον περιδότητον, καὶ τὴν ὡς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα πίστιν ἀκράδαντον διόλου τηρήσαντα· τούτους μετακαλεσάμενος βουλήν ἐξήτει ὅπως τὰ κατὰ τὸν Βαϊμούντον εὖ διαθέμενος καταγωνιέεται αὐτὸν· ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν εὐνουστέρων τῷ Βαϊμούντῳ, καὶ ὁπόσους ἐκείνος ἰσχυρῶς ἔχει διηρώτα. Καὶ περὶ τούτων μαθὼν ἐξ αὐτῶν, δεῖν ἔλεγεν ὑποποιήσασθαι τούτους διὰ παντοίας μηχανῆς; καὶ εἰ τοῦτο γένοιτο, δι' ἐκείνων καὶ τὸ κοινὸν τοῦ Κελτικῶς στρατεύματος διαβράχῃσεται εἰς διψυχίαν ἐμπεσόν· ἀνακοινῶνται τοῦτο τοῖς ἦδη βηθείσι, καὶ ἐξ ἐκάστου τούτων ἓνα αἰτεῖται τῶν εὐνουστέρων θεραπόντων καὶ ἐκμιθεῖν ἐπισταμένων. Οἱ δὲ ἐτολίμω; τοὺς κρείττους τῶν ὑπάρχων αὐτῷ ἔφησαν δοῦναι. Καὶ ἐπειδὴ παρῆσαν οἱ ἄνθρωποι δραματουργεῖ τι τοιοῦτον. Γράμματα συνθέμενος ὡςπερ ἀμοιβαῖα πρὸς τινος τῶν ἀμφοῖν τῶν Βαϊμούντον οἰκειοτάτους ὡς δῆθεν ἐκείνων γεγραφῶτων πρὸς τοῦτον καὶ οἰκειότητά τινα μνηστευόμενων, καὶ τὰ ἀπόρρητα τῆς τοῦ τυράννου γνώμης ἐξαγορευόντων, πέμπει πρὸς αὐτούς

Variae lectiones ex cod. Coisl'in.

⁵⁹ 'Ροδέμην.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(59) Τὸν ἐκ Νεαπόλεως Μαρίνον. Evocavit Alexius Marinum Neapolitanum, uti appellatur, pag. 400, qui tum in castris aderat, non e Neapoli, quod velle videtur eruditus interpres. Erat ille, ait Anna, ex genere τῶν Μαῖστρομιλιῶν, vel potius Μαῖστρομιλιῶν, hoc est, ex familia principum, qui Neapoli in Italia dominabantur eo ævo, *magistri militum* nuncupati, quæ suprema tum fuit in urbe dignitas, qua olim insignis erat qui Neapolitano tractui præficebatur ab imperatoribus Constantinopolitanis, ut qui militiæ Italiæ dux esset, et στρατηλάτης, id est, *magister militum*, uti hocce vocabulum interpretantur Latini scriptores. Constantinus Porph. *De adm. imp.* cap. 27, de ducibus Neapolitanis scribens: Ἰστέον δτι ὁ Μαῖστρομέλης ἐρμηνεύεται τῇ 'Ρωμαίων διαλέκτῳ κατεπάνω τοῦ στρατοῦ. Magistri isti militum Neapolitanum post hæc sibi assumerunt dominatum, excusso Græcorum Augustorum iugo, retenta nihilominus dignitatis appellacione, uti passim observare est ex Gregorio M. PP. lib. vii. indict. 2, epist. 75; Joanne Diacono Neapol. in Chron. episcop. Neapolitan.; Erchemberu, cap. 26, 27, etc.; Petro Damiano card. lib. 1, epist. 9, auctore Chronici S. Vincent.

de Vulturno, lib. iii; Alexandro abbate Celesino, lib. 1, ii, iii et iv; Leone Ost. lib. 11, cap. 59 et 62, et aliis. Erat autem hac tempestate Sergius princeps Neapolitanus, quem origine et natione Græcum fuisse testatur Rogerius Siciliae comes, in Diplomate quod exstat apud Sur. 6 Octob. eujus etiam crebra apud abbatem Celesinum occurrit mentio, apud Falcon. Benev. an. 1157, et in Chron. Casin. lib. iv, cap. 89, qui quidem Sergius ultimus fuit e Neapolitanis ducibus; huic enim successit Rogerius Siciliae comes. Magistrorum militum Neapolitanorum seriem et genealogiam habet Capare. lib. 1 *Hist. Neapol.* et ex eo Ughellus, tom. VI *Ital. sacr.* pag. 113. Porro Marinus iste Annæus ille idem est, ni fallor, qui subscribit Diploma Rogerii ducis Apuliæ, Calabriæ et Siciliae, an. 1095, pro Ecclesia Cusentina, apud eundem Ughellum in *Ital. sacr.* tom. IX, hisce verbis: *Ego Marinus imperialis magister atque stratigo.* Ex quibus patet magistreriam dignitatem ab Alexio, et aliquam prefecturam obtinuisse. Certi sebasti dignitate ab Anna infra donatur, pag. 416.

(60) 'Ρογέρον. V. notata ad pag. 34.

ὡσπερ εὐχαριστηρίους λόγους συντάξας καὶ ἀπο-
δεξάμενος τὰχα τὴν τῶν ἀνδρῶν εὐνοίαν. Ἦσαν δὲ
οὗτοι ὁ τε Γίδος (61) ὁ τοῦ Βαϊμούντου αὐτάδελφος,
καὶ τις τῶν ἐνδοξοτάτων ἀνδρῶν Κοπρισιανο; (62)
καλούμενος, καὶ πρὸς τοῦτους ὁ Ῥικάρδος (63) καὶ
τέταρτος ὁ πριγκιπάτος; (64) ἀνὴρ γεγναῖος; καὶ τὰ

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(61) Ὁ τε Γίδος. Vetus scriptor in Philippo rege
Fr. : *Guido autem frater ducis post tempus breve in
langorem incidit, ita ut desinitus omnibus membris
ad extrema duceretur.* 393 *Ascito denique fratre,
orat ut parcat quæ in ipsum peccasset. Interrogante
quæ essent commissa, confessus esse imperatorem
sibi filiam suam sponditisse cum Dyrrachio, et
aliis donis; sæpius urbem vi aut deditione subactam,
nisi cives retardasset suo animatos consilio, etc.
Consentit Ordericus, lib. II, pag. 825, 824 : *Ma-
gnanimus dux multimodis conabatur oppidum ex-
pugnare, sed impediabant qui maxime debuissent il-
lum adjuvare, Guido enim frater ejus, et Robertus
de Monteforti, in quibus confidebat præ cæteris,
fraudulenter conversi erant ad partes imperatoris, et
excauti ab eo, missis ingenis pecuniæ æneis, sed
callide, frustrabantur molimina sui principis, etc.*
Ex quibus patet, non confictas fuisse ab Alexio
epistolas, quo comites suspectos Boemundo redderet,
sed revera iis ad defensionem sollicitasse
Guidonem, et alios proceres.*

(62) Κοπρισιανός. Conversanum forte comitem
intelligit Anna; floruit autem sub Normannis Apulis
Triscamus Conversani comes, cui ex be lo quæstus
in sortem *Monspilosus* obtigit, uti narrat Leo Ost.
lib. II, cap. 68. Ille idem, ni fallor, quem Malaterra,
lib. I, cap. 39; lib. III, cap. 34, filiam Tancredi,
Guiscardi sororem duxisse uxorem scribit.
Ex iis nuptiis prodire *Gaufredus*, Conversani
comes, *Guiscardi* ex sorore nepos dictus Orderico
Vitali, lib. VII, pag. 645; et *Robertus* comes
Montiscaveosi, de quo Willelmus Apul. lib. III, p. 31,
b. 33 b. *Gaufredus* in rescripto Rogerii Apuliæ
ducis et Boemundi fratrum, an. 1090. Apud Baro-
nium, comes *Cupersanus* nuncupatur. Interfuit ille
morti Guiscardi, uti narrant idem Ordericus, lib.
X, pag. 780; et Willelmus Gemiticensis, lib.
VIII, cap. 14; et cænobium in urbe Cupersanensi
a fundamentis extruxit, ac bonis ditavit. *Gaufredi*
filiam *Sibyllam* uxorem duxit an. 1100, Robertus
Normannæ dux, cum ab Hierosolymitana expedi-
tione rediret. *Gufrido* alii præterea existere li-
berii, *Guillelmus* nempe Conversani comes, *Robertus*,
Tancredus de *Conversana*, qui in Rogerium
Siciliæ comitem et regem bellum movit, de quo
abbas Cesinus, lib. I, cap. 2; lib. II, cap. 21,
33, 46; Ordericus, lib. XIII, pag. 898; et Diploma
Constantiæ principis Antiochæ an. 1118,
apud Ughell. tom. VII, p. 868. Præterea *Alexander*,
cujus Diploma an. 1111, pro Barensi Ecclesia
exstat apud Ughell. tom. VII, Ital. sacr. pag. 865,
in quo comes *Cupersanensis* nuncupatur. Interfuit
etiam Alexander iste donationi Boemundi II prin-
cipis Antioch. factæ abbati S. Anastasi Carbonensi
an. 1126. Apud Paulum Emilium Sauctorium in
Hist. monast. Carbon. Descripsit præterea idem
Lugnellus in archiepisc. Barens. aliud Diploma *Rob-
erti* Conversani comitis an. 1121, indict. 4, qui
Alexandri comitis forte frater fuit. Denique alterius
Alexandri de Conversana, qui Manuelli imp.
meruit an. 1168 et 1170. W. Tyrus meminit, lib.
XX, cap. 14; lib. XXI, cap. 16. Jam vero ut *Con-
versanum* aliquem, seu *Alexandrum* comitem, seu
Alexandri fratrem intellexisse Annam putem, facit
Κοπρισιανός nomen, quod haud multum ablutit a
Cupersano, qua appellatione vocantur hi comites
veteribus tabulis. Occurrit etiam, ne id dissimulem,

A quam inconcussa perstitisset), cæterum ejusmodi
cui sua contra Baimundum arcana consilia recte
committi posse crederet. Accersivit præterea Ro-
gerium illustrem inter Francos, ac Petrum 'Aliphm,
virum et laude rei bellicæ et servatæ Augusto filci
constantia celebrem. Horum rogâis auditisque sen-

nobilis Normannus alter in eo Diplomate an. 1102,
de quo supra, cujus nomen, aut dignitas, Κοπρι-
σιανός appellationi Annæ satis videtur convenire.
Sic autem illius initium concipitur, uti editum est
ab Ughello : *Nos Alexander Cupersanensis comes,
et can. Capersi. et Gaus Cantazarii comes, et Ro-
bertus Grumi, juramus ex præcepto et voluntate
domini nostri Rogerii Siciliæ et Italiæ regis, etc.*
Quis autem ille can. Capersi, fateor mihi esse plane
incognitum.

(63) Ῥικάρδος. Quis iste Ricardus Annæus haud
constat. Tres potissimum hoc nomine sub hæc
tempora bellis Hierosolymitanis interfuisse tradunt
scriptores, Ricardum præfectum Maresch, alterum
filium Marchisi, Tancredi 394 fratrem, tertium
de principatu cognominatum, cujus hic Anna me-
minit. Uade libens in eam sententiam irem, Ricar-
dum hunc eundem esse cum Ricardo de principatu,
ita ut ex viri nomine appellativo et cognomine bi-
nos fecerit, nisi quatuor in conspiratione illa co-
mites fuisse assereret. Proinde Ricardus, si alius
fuit a principatu, aut ille est, quem infra Hugonis
fratrem nominat, qui in prælio navali captus est
a Cantacuzeno, aut Ricardus comes Andriæ, qui
una cum Boemundo rescriptum Rogerii Apuliæ
ducis pro Bantino monasterio subscribit apud
Baron. an. 1090.

(64) Πριγκιπάτος. Idem qui fœdus Alexium
inter et Boemundum ex parte Alexii subscripsit,
ad quem cum Willelmo Claretio transfugerat, pec-
unia et blanditiis imperatoris corruptus, ut infra
narratur, Ricardum hunc principem Salerni, de
genere Normannorum, et proximum Boemundi et
Tancredi fuisse scribit Albertus Aq. lib. III, cap.
15; lib. VII, cap. 28; Robertus Mon. lib. I, prin-
cipem vocat; Baldricus, lib. I, et Tyrus, lib. II,
cap. 15; lib. III, cap. 17, 24, de principatu cogno-
minant. Guibertus denique, lib. III, cap. 2 et 9;
de prima civitate, quibus verbis reddidisse italicum
videtur de Principatu, nam et Πριγκιπάτος τὸν
Πριγκιπάτον (nisi mendum subsit, legendumque sit
τὸν Πριγκιπῶν) sese ipsemet videtur appellare in
prædicto fœdere. Ricardum Willelmi cognomento
Ferrebriachi, Roberti Viscardi fratris primogeniti
filium perperam facit Tyrus, cui imposuit Wil-
lelmi Ricardi patris nomen. Nam Ferrebriachus
absque liberis exstinctus est, ut auctor est Malaterra
istius sæculi scriptor. Fuit vero Ricardus filius
D Willelmi alterius, Capitaneæ comitis, Wisca di
perinde fratris, qui a fratre Uiltredo principatus
comes creatus est, linerosque aliquot superstites
reliquit, ut constat ex Malaterra, quos inter, præ-
ter Ricardum, fuit Robertus comes Principatus,
pater Guillelmi, qui in Charta an. 1151, pro mo-
nasterio S. Trinitatis Venusino, *Guillelmus comes
Principatus filius bonæ memoriæ Roberti comitis de
Principatu*, inscribitur, apud Ughellum, tom. VII
Ital. sacr., p. 222; Guillelmus vero pater fuit
Nicolai comitis Principatus, qui suo Diplomate an.
1151, in quo cognatus Rogerii regis Siciliæ dicitur,
multa beneficia contulit Cavensi monasterio.
Item Nicolaus in aliis tabulis an. 1141 esse comi-
tem de Principatu et Guillelmi comitis heredem
nuncupat. Exstant illæ apud Ughellum, eodem
tomo, pag. pag. 562, in quibus meminit Guillelmi
comitis fratris sui. Ex Willelmo præterea Roberti
Guiscardi fratre prodit Ranulfus, qui cum fratre

lentiis de optima et tutissima ratione debellandi Baimundi, quærit ex iis ecquid nominatim scirent quibus ille comitum ac ducum suorum familiarissime uteretur et potissimum fideret? qui eum ex animo amare? qui ab eo vere diligi putarentur? Cum ad ea illi prout quisque compererat amicos Baimundi recensuissent: Hanc ego Augustus, ait, intimam ejus cohortem primum aggredi constitui, conatusque in eam spem intendere ut tales illi viros suspectos reddam. Nempe isti quos dicitis prima ipsa capita Gallorum sunt. Plurimos eorum quisque in castris illis ex se suoque nutu suspensos trahit; haud dubie si qua fors annuat abalienari eos a Baimundo, magna perturbatio Gallos jactabit, committetque odiis ac suspicionibus inter se. Vos si consilium probatis, adjuvate. Opus in primis est filis ministris. Peto a vobis ut quem quisque unum omnium probatissimum tenacissimum arcum, expertissimæque per omnia fidei famulum habet, mihi ad hunc usum commogetis. Pollicentur haud gravate illi; adsunt paulo post famuli parati ad omnia, expeditique Augusto se sistunt in tota jam dudum flugenda digerendaque fabula defixo. Scripserat litteras ad eos de quibus diximus Baimundi familiarissimos in eam formam et sententiam conceptas, ut non prior ipse scribere, sed ad epistolas eorum respondere videretur. **388** Istorum quoque priorum litterarum argumentum indicabatur. Agebat enim gratias quod sibi arcana Baimundi consilia prodidissent; vicem amicitiae mutuum et beneficiorum spondens; tum adhortabatur videlicet ut pergerent magnam a se, ipsisque vitæ in ituri gratiam. Tali artificio compositæ litteræ Gido inscriptæ sunt fratri Baimundi, tum viro longe in illo exercitu clarissima qui Copisianus dicebatur; Ricardo quoque ac post tres istos etiam viro facile in castris Baimundi fortitudine militari, scientia et auctoritate facile primo, qui proprio nomine principatus vocabatur. Multorum ex hinc ducum aliorum nomina invidiosis mendacium epistolarum inscriptionibus traducta, in magnam spem fore ut his interceptis Baimundus litteris pro cætera impotentia infrenis irritabilis animi aliquam in talium virorum præceps injuriam erumperet, cujus illi dolore ac sensu, fide subjectionis aut societatis abrupta, per illi vel majus repone-

A πρώτα φέρων ἐν τῇ στρατιᾷ τοῦ Βαϊμούντου, καὶ ἕτεροι πλείους τούτων, πρὸς οὓς τὰ ἐπίπλαστα γράμματα ἐξεπέμπετο· ἐκεῖσε μὲν γὰρ εὐδὲν ἰδέσκειτο τοιοῦτον ὁ βασιλεὺς· οὐτε περὶ Ῥικάρδου, οὐτε περὶ ἄλλου τινὸς τοιοῦτου, εὐνοίαν καὶ πίστιν ὑπαγορεύον γραμμάτων· αὐτὸς δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ τοιαῦτα γραμμάτων ἐπλάττετο. Εἶχε δὲ νοῦν τοιοῦτον τὸ δραματούργημα, ὡς, εἴπερ εἰς ἀκοῆς εἰσεῖληθῃ Βαϊμούντου ἢ τῶν ἀνδρῶν ²⁸ προσδοκία, καὶ ὡς ἐκεῖνοι ἐκεῖθεν ἀποκοπέντες τῇ γνώμῃ τῷ μέρει τῷ βασιλικῷ προσεχώρησαν, αὐτὸς μὲν εὐθὺς ταρραχθήσεται καὶ πρὸς τὴν βαρβαρικὴν φύσιν ἐπανελεύσεται· κακώσας δὲ τοὺς ἀνδρας ἀπορῶντα τούτου καταναγκάσει, καὶ ὅπερ εἰς νοῦν οὐκ ἤλθεν. B αὐτοῖς, ἐκ τῆς κατασκευῆς Ἀλεξίου ποιήσεται πρὸς αὐτὸν στασιάζαντες. Ἰδέει γὰρ, οἶμαι, ὁ στρατηγὸς ὡς τὸ ἀντίπαλον ἅπαν φύλον ξυγκροτούμενον μὲν καὶ ἀλλήλουχοῦμενον ἐβῶται· στασιάζον δὲ καὶ εἰς πολλὰ μεριζόμενον ἀδρανέστερον γίνεται, καὶ οὕτω τοῖς πολεμοῦσιν εὐχείρωτον. Ὅπερ καὶ βαθέως ἐπραγματεύετο καὶ τὸν ὅλον ὑποδύχον εἶχε τὰ γράμματα. Μεταχειρίζεται δὲ τὸ πρᾶγμα οὕτως ὡς ὁ Ἀλέξιος· πέμπει μὲν γὰρ τὰ πεπλάσμενα γράμματα πρὸς ἐκείνους παραγγέλλας ἐπιδοῦναι ἐκάστῳ ἑκαστον. Εἶχε δὲ τὰ πεμπόμενα βιβλία (65) ἐκεῖνα οὐ μόνον εὐχαριστίαν, ἀλλὰ καὶ δόσεις κατεπηγγέλλετο, καὶ βασιλικὰς δωρεὰς καὶ ὑποσχέσεις ὑπερφυεῖς. Ἐφείλεκε δὲ τούτους καὶ εἰς τὸ μετέπειτα εἶναι τε εὐνοῦς καὶ φαίνεσθαι καὶ μὴδὲν ἀποκρύπτειν τῶν ἀπορῶντων. Κατόπι καὶ ²⁷ τῶν πιστοτάτων αὐτῷ ἀνθρώπων ἀποστέλλει ἀνεπιφωράτως τούτοις παρέπεσθαι, καὶ ἐπειδὴν πλησιάζαντας ἴδοι, παρελάσαντα προφήτῃναι τούτων τὴν ἐφοδὸν· καὶ καταλαβόντα τὴν Βαϊμούντου, τὸν τε αὐτόμολον ὑποκρίθηναι, καὶ εἰπεῖν ὡς αὐτῷ προσχωρήσει μισήσας τὴν τοῦ βασιλέως διατριβὴν· φίλιαν δὲ πρὸς τὸν τύραννον προσποιούμενον καὶ ὡς δὴ τινα εὐνοίαν κατεπεῖν ἀριθῆλως τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἐφ' οὓς τὰ γράμματα· Ὡς ἄρα ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα (ὄνομαστί τούτους καταριθμήσας) ἐξομοσάμενοι τὴν πρὸς ἐκεῖνον πίστιν, βασιλεῖ φίλοι καὶ εὖνοι γέγονασιν καὶ τὰ ἐκείνου φρονούσι. Καὶ ὁρᾷν δεῖ μὴ τι κατ' αὐτοῦ δεινὸν μελετήσεται ἐξ ὑπογυίου καὶ πάλαι προσσκευμένου. D Ἀλλὰ εἴη καὶ τοῦτο πεπραγματεύσθαι ἵνα μὴ τι δεινὸν τοῖς γραμματοκομοσταῖς τούτοις ὁ Βαϊμούν-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁸ ἀνδρῶν τοιοῦτων. ²⁷ δεῖ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

in expeditionem Hierosolymitanam profectus est, de quo Baldricus, lib. 1, et Petrus Diac. lib. iv *Chronic. Casin.* cap. 11. Denique filia elocata a Wiscardo patruo, Dominico nobili Veneto in mercadem proditi Dyrrachii. Vide Malat. lib. 1. cap. 15, 24, 31, 32; lib. iii, cap. 28. Ricardus filius fuit Rogerius Antiochiæ post Tancredum princeps. Sed de Gulielmi comitis Principatus posteris agimus fusius in *Familis Normannicis*.

(65) Τα πεμπόμενα βιβλία. Βιβλίον, pro γραμματίον, seu tabellis usurpant adnotant grammata-

tici, Suidas, βιβλίον, ἐπιστολή. Sic Themistius, orat. 14, epistolam Constantii ad senatum βιβλίον vocat. Vide Cinnamum, lib. v, n. 10, sub finem. Hic vero *Schedulam* significat, quam inde *billam* appellavit scriptores ætatis mediæ. Willelmus Thorn. cap. 41; *Porrecte fuerunt billæ et petitiones Domino Regi. Billa excusatoria*, apud *H. de Knighton* an. 1262. Hinc *Billeta* in *Monast. Anglic.* tom. 1, pag. 654, nostris *Billet*, Spelmanus a Saxonico *Bille* dedit, Sommerus ex *libellus* corruptum putat; ego ex βιβλίον.

τος ἐργάσθαι. Ἐμέλησε γὰρ καὶ τοῦτο τῷ βασιλεῖ, ὅπως τοὺς μὲν καθέτους τούτους ἀνδρας ἀδλαβεῖς διατηρήσει, τὰ δὲ κατὰ τὸν Βασιμούντον πράγματα συντάραξει. Καὶ οὐκ εἶπε μὲν ταῦτα καὶ συμβεβούλευκιν, οὐ γέγονε δὲ, ἀλλὰ προσελθὼν καὶ δ' ὄρκους λαβὼν τὸ ἀφρόντιστον τῶν γραμματοκομιστῶν ὁ εἰρημίνος ἀνὴρ ἀπαγγέλλει πάντα κατὰ τὰς ὑποθημοσύνας τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐρωτηθεὶς δὲ ὅπου τοὺς στογάζεται ἐφθακέναι, τὴν Πετρούλαν αὐτοῦς ἔλγε διελθεῖν· καὶ ἀποστειλάς κατέσχε τοὺς γραμματοκομιστὰς, καὶ τὰ γράμματα ἀναπτύξας, ἱλιγγου τε πλήρης γεγωνὼς μικροῦ κατέπιπτε, πιστὰ λογισάμενος εἶναι. Ἐκείνους μὲν οὖν παραφυλάττεσθαι ψυκόνωμην, αὐτὸς δὲ ἀπρότιος ταῖς σκηναῖς ἐν ἔξι ἡμέραις ἦν γνωσιμαχῶν τὸ τί ἀνχρῆ ποιῆσαι πολλοὺς παρ' ἑαυτῷ ἀνελκτικῶν λογισμούς· εἰ χρῆ παραστῆναι τοὺς κονοσταύλους (66) καὶ πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Γίδον ἐξεπιτεῖν τὴν κατ' αὐτοῦ δοθεῖσαν πρόληψιν, καὶ εἰ μετὰ τὸν ἐλεγχον παραστῆναι χρῆ ἢ ἄτερ ἐλιγγου πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ τὸ τίνας ἀντ' αὐτῶν κονοσταύλους ποιήσειε, γενναίους δὲ ὄντας τοὺς τοιοῦτους, κἀντεῦθεν πολλὴν τὴν βλάβην ἰσομένην παρασταλέντων ὑπονοῶν κατὰ τὸ ἐγγωροῦν. Τὰ κατ' αὐτοὺς οἰκονομήσας, οἶμαι δὲ καὶ τὸν κρυπτόμενον νοῦν τῶν γραμμάτων ὑποτοπάσας, μετεληλυθὼς εὐφυῶς τούτους καὶ θαρσῆσας, ἐπὶ ταυτοῦ μεμενηκέναι τούτους ξυνεχώρησεν ²⁸.

arcani commercii interpretes quas esse in itinere se scire; offerreque adeo suam operam ad intercipiendas eas, una cum exceptione duntaxat, si tabellariis earum hominibus miseris alieno dominorum jussu pergentibus vita et liber reditus concedatur; visurum in chartis illis profecte quam prope absit a pernicie, tandiu familiarissime securissimeque se iis credens quos sui capitalis hostis Alexii Augusti studiosissimos comperiet indicium manifestissimum; simul intelliget quam atrox urgeat necessitas amolendi comparatam ex longo sibi perniciem ab iis quibus omni tempore præsentissima facultas suppedit sceleris quod nefarie cogitant impune perpetrandi. **389** Hæc ita et erat jussu graviter egit fictus transfuga, magnaque Baimundum expectatione suspendit; et expresso ab eo jurējurando quo sanxit innoxios per se ac suos fore litterarum bajulos, incolumesque dimittendos, addidit tabellarios istos transgressos jam esse Petrulam, atque adeo in eo spatio quod inde ad castra interfaceret posse comprehendi. Eo dum properant jussi confestim a Baimundo cursores, notabitur obiter a nobis prudens benignitas Augusti qui quos nuntios fictarum litterarum functione ancipitis ministerii projiciebat in periculum iis isto artificio submissi transfugæ humanissime simul ac ingeniosissime salutem asseruit. Comprehen- is hominibus, resignavit cupide litteras iis ereptas Baimundus, quas dum legit et intuitu primo veras putat, adeo erant ad veri similitudinem fucatæ, parum

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁸. ξεχώρησεν. ἀνετεθείκει.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(66) *Kονοσταύλους*. Comites Stabuli vulgo C Franci vocant supremos exercituum Duces, Marbodus diaconus, postmodum episcopus Redonensis, in Vita S. Livinii episcopi Andegavensis: *Factum est ut a rege flagitantius cunctis 395 tribunus militum crearetur, qui nunc more nostro comes stabuli nuncupatur*. Vide Duchesnum, in *Hist. gentis Monmorenciacæ*. At *κονοσταύλων* vocabulo innuit hoc loco Anna, non totius exercitus præfectos, uti hodie vox ista usurpatur, sed centuriones, et quos tæcικι τουρμάρχας, δρουγγαρίους, κόμητας, κεντάρχους vulgo nuncupant notionē apud Gallos istius ævi passim recepta. Willelmus *Guiart* an. 11705:

Et chascun suit son conestable.

Hic *conestable*, pro cohorte, seu turma militari, apud eundem non semel. A. 1205:

Des reaus ot cinq conestables.

Idem an. 1296:

Tuit se queurent apareillier

Par diverses conestables,

Li grant seigneur et leur mesnies.

Frössartes 2 vol. cap. 67: *Et les sachés de pain furent desparties par conestables*. Et cap. 142: *Ils s'estaient tous partis par conestables*. Vide Littleton, sect. 379, et ibi Cokum, et Monstrelet. 4 vol. cap. 195 Nec alia notionē duces Francorum, qui in Palatina custodia militabant, *Κονοσταύλους* vocabant Byzantini, ut qui erant Capitanei Francicæ cohortis, palatii et imperatorum custodiae adiectæ, *capitaines des François*, quod iis centuriones et turmarum militarium præfecti apud Gallos indigitarentur. Vide Notas ad Villhard. n. 210.

abfuit quin stupore immenso ac subito correptus vertigine rueret; ut se recepit paululum, dato certis negotio dissimulanter observari jussit delatos comites, ipse clausus tabernaculo sex diebus neminem admittens in silentio ac nœstitia deliberabundus secum discerpebat animum curie anxîa consiliorum alternantium variis ac subiude reciprocantibus æstuans fluctibus. Ecquid expedire citare eorum se comites, fratrique ipsi Gido palam aperire cuius criminis quo indicio deferretur? An vero illi citandi jam nunc an potius tunc tantum quando admotis per interpositos cognitores testimoniis, tabulisque oblati convicti plane ii sceleris fuerint? Accedebat gravis cura: quosnam tandem his talibus tam idoneis ac fortibus remotis viris administratione rerum et exercitui præficeret? His diu animo versatis tandem statuit vix majorem scelere casuve ullo nasci perturbationem in castris suis posse, quam amotione suppliciove delatorum principum. Itaque, sive utcumque res esse dissimulationem tutissimam credidit; sive, quod magis arbitror, homini emunctæ naris suboluit artificium calumniæ, habuit orationem ad fratrem et comites scopo suo ac temporî accommodatam, professusque se pro eo quantum exploratam haberet ipsorum fidem, indicia quantavis conjurationis ab ipsis inîtæ flocci facere, pergere uti cœperant, navareque sibi deinceps locis et functionibus iisdem quam hactenus præstiterint operam voluit.

Interim Augustus præterquam quod aditibus A cunctis angustarum vallium, quas clisuras vocant, lectam manum fortiorum virorum sub fidis ducibus ad præsidium imposuerat, etiam in id curam extendit ut calles quoque angusti vel aggestione temeraria cœræ silvæ, vel arte cancellatis lignorum cratibus, qua xyloclesias, quasi lignifragia diceret, vocant, obstruerentur: ne qua vel fortivo per devias senitas obrepere hostes ingressu possent. Itaque jam circumventi undique Galli tenebantur. Si quidam Auloni, Hierichunti, Caninis præsens invigilabat homo acer et strenuus Michael Cœcaumenus. Petrulam obtinebat cum validis pedestribus copiis misti generis Alexander Cabasilas vir intrepidi promptique ad bellicos casus animi, 390 prout serpe in Asia multis Turcorum fundentisque probaverat. Deuræ præerat Leo Nicerita cum idoneo præsidio. Clisuræ denique quæ ad Arbanum sunt Eustabio Camyze custodiende commissæ fuerant. Baimundus ut ea claustra rumperet, primam in Cabasilam decrevit impressionem, ipsoque jam tum C principio Dyrrachiensis obsidii, Gidam fratrem cum alio quodam comite Saraceno dicto, tertio quoque addito Contopagnano eam in partem ire jussit. Mature venerant in Baimundi potestatem oppidula quædam Arbano finitima, quorum incolæ periti circum locorum secretas deviasque ac sine indicio indigenarum insuspiciabiles senitas Gallis ostenderunt, retuleruntque cum fide quæcunque de situ Deuræ solique ac regionis natura illius et dispositu ipsis compertissima nosse bellantium intererat. Gidus satis exploratis omnibus bifariam agmine diviso, iter in hostem pronuntiat. Ipse partem unam ductans adversa fronte Camyzen impetit: cæteras copias Contopagano et Saraceno

Ο δὲ αὐτοκράτωρ, ἐπεὶ προφθάτας ἀξιόμαχον δύναμιν ἐν πάσαις ταῖς κλεισοῦραις κατέθετο μετ' ἐκκρίτων ἡγεμόνων, πᾶσάν τε ἀτραπὸν διὰ τῶν καλουμένων ξυλοκλασιῶν αὐθις τοῖς Κελτοῖς ἀπέταφρυσεν. Εἶχε μὲν γὰρ εὐθύς ὁ Αὐλῶν ἢ Ἱερικῶ καὶ τὰ Κάνινα ἀνύστακτον φύλακα, Μιχαὴλ τὸν Κεκαυμένον ἢ δὲ Πετροῦλα Ἀλέξανδρον τὸν Καβάσιλαν μετὰ συμμίκτων πεζῶν στρατιωτῶν, ἀνδρᾶ ἐκδυμότατον καὶ πολλοὺς τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν Τούρκων κατατροπωσάμενον· τὴν Δεῦρην δὲ Λέων ὁ Νικερτίτης μετὰ ἀποχώρησης ἐφρούρει δυνάμει· τῷ δὲ γε Εὐσταθίῳ τῷ Καμύτζῃ τὰς περὶ τὸ Ἀρβανὸν ἀνετηθήκει ⁸⁰ κλεισοῦρας. Ὁ δὲ γε Βαϊμούντος ἐπὶ πρώτης, ὃ φασιν, ἀφετηρίας κατὰ τοῦ Καβάσιλαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Γίδου καὶ κόμητά τινα Σαρακηνὸν (67) καλούμενον καὶ τὸν Κομποπαγάνον ἐξέπεμφεν. Ἐπεὶ δὲ τινος τῶν ὁμοροῦντων τῷ Ἀρβανῷ πολίχνια προέφθασαν τῷ Βαϊμούντῳ προσχωρήσαι, οἱ τούτων ἔποικοι τὰς τοῦ Ἀρβανίου ἀτραποὺς ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι, προσελθόντες, πᾶσαν ὡς εἶχε τῆς Δεῦρης τὴν θέσιν ἐξηγήσαντο, καὶ τὰς λανθανούσας ἀτραποὺς ὑπέδειξαν. Τηνικαῦτα ὁ Γίδος διχῆ διαλὼν τὸ στρατεύμα, αὐτὸς μὲν τὴν κατὰ πρόσωπον μετὰ τοῦ Καμύτζῃ μάχην ἀνεδέξατο· τὸν δὲ Κομποπαγάνον ⁸⁰ (68) καὶ τὸν Σαρακηνὸν καλούμενον κόμητα παρὰ τῶν Δευριωτῶν ὀδηγοῦμένους ἐξ ὀπισθίων τῷ Καμύτζῃ ἐπισπεσεῖν ἐπέταξε· τούτου γοῦν συνδόξαντος ἀμφοῖν, ἐπεὶ ὁ μὲν Γίδος κατὰ πρόσωπον ἐμάχετο, οἱ δὲ γε λοιποὶ κόμητες τῇ παρεμβολῇ τοῦ Καμύτζῃ ἐπισπεσόντες ἀπὸ τῶν μεταφρένων δεινὸν τὸν γόνον (69) κατ' αὐτῶν ἀπειργάσαντο· ὡς ὅτι ἐνῆν αὐτῷ πρὸς πάντας μάχεσθαι· τραπέντας τοὺς ὑφ' αὐτοῦν θεασάμενος συνέϊπετο τούτους καὶ αὐτὸς. Καὶ πίπτουσι μὲν τηνικαῦτα τῶν Ῥωμαίων πολλοὶ καὶ αὐτὸς ὁ Καραῶς νηπιόθεν

Varæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ Κομποπαγάνον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(67) Σαρακηνόν. De comite Saraceno diximus supra ad pag. 157.

(68) Κομποπαγάνον. Κομῆς Græcis interdum est comes, interdum brevis, ita prima vocis notionem, Contopaganus erit comes Paganus, Italice il conte Pagano: altera, parrus Paganus, il piccolo Pagano.

Paganus aliquot sub hæc tempora recensent scriptores rerum Hieros. Pag: num Belvacensem, Robertus monach. lib. vii, Paganum de Gariandæ, Albertus Aq. lib. ii: cap. 27: Et Paganum de Sororgia, idem lib. ii, cap. 22.

(69) Φόρον. De hac Alexianorum clade, Albertus Aq. lib. x, cap. 41.

τοῖς γνησίοις παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος προσληφθεὶς ἅ καὶ καταλεγείη, καὶ ὁ Σκαλιάρης³¹ Τοῦρκος τῶν ὀνομαστῶν πάλιν κατὰ τὴν ἔω ἡγεμόνων γεγωνῶς, αὐτομολήσας τῷ βασιλεῖ καὶ τοῦ ἀγίου Βαπτίσματος τετυχηκῶς.

comitibus videlicet duobus impetum in Camytzæ castra facientibus. Quid faceret circumventa virtus et oppressa numero? Post multam cædem effuse fugientes suos Camytizes cernens quos nec revocare nec mistere poterat, sequi coactus est. Inter alios Romanorum plurimos qui ibi ceciderunt desiderium sui magnum reliquit Caras, ex familiari Augusti cohorte, probatus a puero juvenis, et merito fortis indolis, spectataque per omnia virtutis, eximii ejus ordinis prærogativa semper visus dignus. Cæsus item ibi est Scaliarius Tureus, illustris olim per Orientem et late inelytus belli dux, postea salutari sibi ad imperatorem transfugio, etiam sacri baptismatis donum assecutus.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν Καμύτζην. Ὁ δὲ γε Ἄλυάτης μετὰ καὶ ἐτέρων λογάδων τὴν Γλαβνίτζαν³² φυλάττων, πρὸς τὴν πεδιάδα κατήλθεν, εἴτε πρὸς πόλεμον, εἴτε καὶ κατασκοπήσων τινὰ τόπου θεῖον, θεὸς ἂν εἰδείη. Τυχαίως δ' οὖν συναντῶσι τούτῳ παραχρῆμα κατὰφρακτοὶ Κελτοὶ ἄνδρες γενναῖοι, καὶ τρικικαῦτα διχῆ διαιρεθέντες εἰ μὲν, πεντήκοντα δὲ τὸν ἀριθμὸν ἦσαν, καταπρόσωπον αὐτοῦ σφοδρᾶ τῇ ῥύμῃ ἵενται, ὅλους χαλάσαντες χαλινοῦς· οἱ δὲ γε λοιποὶ ἐξ ὀπισθίων ἀσφογῆτι τούτῳ παρείποντο· ἦν γὰρ ἐλώδης ὁ τόπος. Ὁ δὲ Ἄλυάτης τῆς τῶν ὀπισθεν μὴ αἰσθόμενος ἐλεύσεως, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἔμπροσθεν ὀλη γνῶμη ἀγωνιζόμενος καὶ χειρὶ, λέληθεν ἑαυτὸν εἰς κίνδυνον συνελάσας. Ἐπεισπεσόντες γὰρ τούτῳ οἱ ἐξ ὀπισθίων ἐρχόμενοι καρτερῶς κατ' αὐτοῦ ἐμάχοντο. Συναντήσας δὲ τούτῳ κόμης τις Κοντοπαγάνος καλούμενος βάλλει τοῦτον διὰ τοῦ δόρατος, καὶ παραχρῆμα ἄπνους κατὰ γῆς ἔκειτο. Πίπτουσι δὲ καὶ σὺν αὐτῷ οὐκ ὀλίγοι. Ταῦτα μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ, τὸν Καντακουζηνὸν μετεπέμψατο, ἄνδρα τοῦτον γινώσκων περὶ τὰς στρατιωτικὰς ἐγχειρήσεις ἱκανώτατον. Ἐφθασε γὰρ, ὡς ἔφην, καταλαβεῖν τὸν αὐτοκράτορα εἰς τόπον μετακληθεὶς ἀπὸ Λαοδικείας. Ἐπεὶ δ' ἀναβολὴν τὰ κατὰ τὸν Βαϊμούντον οὐκ εἶχεν, ἀξιόμαχον στρατὸν μετ' αὐτοῦ συνεκπέμπει, καὶ τῆς παρεμβολῆς ἐξεῖσι προεκπέμπων αὐτὸν³³ καὶ πρὸς μάχας δερῶντων αὐτόν. Ἐφθακῶς δὲ τὴν κλεισοῦραν τὴν ἐγχαρῶως οὕτω καλουμένην Πέτραν, καὶ αὐτοῦ που ἐγχαρτηρῆσας, πολλοῖς³⁴ τε λογισμοῖς καὶ στρατιωτικοῖς ἐπιχειρήμασιν ἐφοδιάσας αὐτόν, καὶ τὰ λῶνα ὑποθέμενος πρὸς Γλαβνίτζαν χρησταῖς ἐλπίσι θαρσύνας ἐκτέμπει. Ἐκεῖνος δὲ πρὸς Διάβολον ἐπανέστρεψεν³⁵. Ὁ δὲ Καντακουζηνὸς, προσπελάσας πολίχνιον τινὲν, ἐν τῷ ἀπέρχεσθαι, τῷ τοῦ Μύλου καλουμένῳ, παραχρῆμα παντοίας κατασκευάσας ἐλεπτοεῖς ἐπολιόρκει τὸ πολίχνιον. Καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἀναισχύντως τοῖς τεῖχεσι προσεπέλαζον. Καὶ οἱ μὲν πῦρ ἀνιέντες τὰς πύλας ἐνεπίπτων, οἱ δὲ καὶ διὰ τοῦ τεύχους εἰς τὰς ἐπάλξεις ὄζτων ἀνήσαν. Αἰσθόμενοι δ' οἱ πέραθεν τοῦ ποταμοῦ τοῦ οὕτως καλουμένου Βούση αὐλιζόμενοι Κελτοὶ, ὡς τὸ τοῦ Μύλου³⁶ καστέλλον ἔθεον. Οὓς θεασάμενοι οἱ τοῦ

quos monstrabant indigenæ Deuriotæ præeuntes adoriri que a tergo pugnantes Romanos. Successit dolus. Occupati a facie Romani certamine vehementis hostis, retro vocantur ingenti fragore: comitibus videlicet duobus impetum in Camytzæ castra facientibus. Quid faceret circumventa virtus fugientes suos Camytizes cernens quos nec revocare nec mistere poterat, sequi coactus est. Inter alios Romanorum plurimos qui ibi ceciderunt desiderium sui magnum reliquit Caras, ex familiari Augusti cohorte, probatus a puero juvenis, et merito fortis indolis, spectataque per omnia virtutis, eximii ejus ordinis prærogativa semper visus dignus. Cæsus item ibi est Scaliarius Tureus, illustris olim per Orientem et late inelytus belli dux, postea salutari sibi ad imperatorem transfugio, etiam sacri baptismatis donum assecutus.

Hactenus Camytzæ clades quam in minori numero non dissimilis Alyattæ calamitas excepit. Is cum lecta fortium manu Glabenitzæ ad custodiam præpositus, in plantiæm descenderat, pugnandi, an loci cuiuspiam explorandi animo, non facile dixerim. Forte illic habet obvios cataphractos Gallos viros fortes, qui statim et ipsi divisi bifariam parte una quinquaginta equitibus constante in nostros adversos ruunt impetu quam maximo totis habenis effusis; pars altera circumducti sine strepitu, quippe per lutosas aut etiam undantes vias loci palustris, in Romanos aversos et pugnz jam consertæ Gallorum aliorum a fronte irruentium toto animo totoque conatu intentos, improvisa eademque vehementissima impressione a tergo impetunt. Alyatten Contopaganus quidam comes hasta confossum humo affligit exanimem; 391 cadunt et alii non pauci commilitonum ejus. Imperator his auditis haudquaquam cunctandum ratus quin si quid ad manum haberet efficacis auxilii adversus Baimundum expedit, Cantacuzenum accersit illico vadereque contra Gallos jubet idoneis ad hoc ei assignatis copiis. Hunc strenuum in primis et ad executiones bellicas peracrem evocarat ad se, uti diximus, Augustus et Laodicea: cui ille obtemperans imperio in eum ipsum in quo tunc erat imperator locum recens advenerat. Nec moram ille proficiscendi fecit. Augustus vero hunc honorem eunti habuit ut simul castris prodians eum usque ad elisuram quam indigenæ Petram appellant comitando deduceret, multis ipsum obiter adhortans verbis, multaque de tota belli ratione utilissime præcipiens: quibus mandatis velut quodam viatico instructum denique dimittens, postquam ei alacri et spe optima pleno precatus et ominatus est fausta omnia, Deabolim unde venerat revertit. Pergenti Cantacuzeno vicus occurrit Myli dictus. Expedit confestim murales machinas oppugnatque castrum. Instant acriter Romani. Pars injecto igne portas munitionis cremant; pars in pinnas mœnium enisi summa vi pro se quisque in arcem insiliunt. Tali articulo rerum qui trans flumen Busen stationem habebant Galli ad castellum Myli, periculo ejus procul animadverso, suppetias

Varie lectiones ex cod. Coislin.

³¹ Σκαλιάρης. ³² Γλαβνίτζαν. ³³ οὖν. ³⁴ πολλοῖς. ³⁵ ἀνέστρεψεν. ³⁶ Μόλου.

cursu concito ferebant. Exploratores Cantacuzeni homines barbari, ut dictum est, visu perculti trepide recurrunt ad ducem suum; nec tamen ei primam rei notitiam reservant, aut sedati voce submissa quid vidissent nuntiant, ut cordatorum officium erat, sed inter ipsum cursum ut erant anbeli et metu examines clamantur adesse Gallos. Perculit imprudens vox Romanos jam victores, arcemque incensis patentem portis, transcens in vasum muris, extorsit manibus obtinentium: quisque amens terrore subito pedem refert, victoriam abdicat, equum repetit, adjuvmentum velocis fugæ. Collisio erat mira confusioque in sese incurrentium, et cum trepide pro se quisque festinarent, equos pro suis alienos, ut quemque cuique fors et error obtulerat, inscendentium. Nequidquam Cantacuzenus obequitans obstabat ruentibus, et manu, voce, nutu omnes admonens, reddere constantiam metu abreptis panico certabat. *Este viri, aiebat, e poeta repetens, et prisca memores virtutis in armis; sed canebat surdis, et ducis nihil non conantis industriam obliorum officii militum perturbatio vincebat. Ille tamen ne tunc quidem desperans omnia: Esto, inquit, milites eamus. Fugæ me socium habebitis. Sed cur nostras machinas hosti relinquitimus? cur nostra copia Gallos armamus? Agite, brevis nec periculosa mora est. Corrumparamus igni quæ nec tuendi animus, nec efferendi facultas otiumve suppetit; neque illud jubeo exspectare vos quoad ea in cinerem abierint; flamma semel injecta, per me licet, iie, recedite; sed non temere, non turpiter, sed decore compositeque recedite.* Ninium æqua poscere visus est; agunt milites quod jubebantur, ultra etiam, ut fit, quam dux speraverat, capto semel impetu elati. Siquidem non solum suas ipsorum machinas, sed etiam hostiles **392** naves ad flumen Busen stantes incenderunt, non exiguo incommodo Gallorum, quibus haud facillis deinceps trajectus annis ejus futurus videbatur. Ita demum Cantacuzenus rite atque ordinate cum suis e terrore paulisper receptis, lento jam et militari recedens gradu, planitiem animadvertit non longe distantem, cujus situs a dextris habens amnem Charanem, protectus a sinistris invio spatio palustris et uliginosi loci, cum aptus esset visus muniendis castris, vallum illic fixit. Porro Galli quos infestos movisse ad liberationem Myli diximus, ubi ad ripas fluvii proVecti naves suas incensas repererunt, spei impotes et frustra hiantes regredi coacti sunt. Verum Bainundi frater Gidus auditis quæ acciderant, alia via hostem petere decrevit. Lectam fortium militum, quales sub se habebat plurimos, manum improviso in Jerehuntem et Canina jubet irruere. Obsequentes illi valles in angustas penetrant, quarum erat Michaeli Cecaumeno ab imperatore custodia mandata. Et adfuit ille quidem,

Καντακουζηνῶ ὀχοποὶ (βάρβαροι δὲ ἦσαν, ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε) ἐπανατρέχουσιν ἀσυντάκτως πρὸς αὐτὸν καὶ οὐ μυστηριωδῶς περὶ τῶν φανέντων κατήγγελλον, ἀλλὰ πόρρωθεν φωνοῦντες τοῦτων ἔφοδον ἔλεγον. Ἀκούσαντες δὲ οἱ στρατιῶται τὴν τῶν Κελτῶν ἔφοδον, κἂν τῶν τειχῶν ὑπερέβησαν, κἂν τὰς πύλας ἐνέπρησαν, κἂν ἐν χερσὶ τοῦτο κατέχοντες ἦσαν ἤδη, ἀλλ' ἐκδειματωθέντες ἕκαστος πρὸς τὸν ἴδιον ἔτρεχεν ἵππον. Ἐμφοβοὶ δὲ ὄντες καὶ συνθέντες [Ἰσ. συγχυθέντες] τὸν νοῦν ἄτερος θατίρου ἵππον ἐπέβαιναν. Πολλὰ γοῦν ὁ Καντακουζηνὸς ἀγωνισάμενος καὶ πολλὰς ἵππασίας κατὰ τῶν ἐκδειματωθέντων ποιήσας, Ἀνέρες ἐστε, φωνῶν κατὰ τὸν ποιητὴν, *μνήσθητε θούριος ἀλκῆς*, ὡς οὐκ ἔπειθεν, εὐφυῶς τούτους τῆς πτοίας ἀνήνεγκε, φάμενος, ὡς *Ὁὐ χρὴ ἐλεπθεῖς καταλιπεῖν τοῖς ἐναντιοῖς καθ' ἡμῶν ὄργανα*, ἀλλὰ *πῦρ εἰς αὐτὰς ἐμβαλεῖν, κἄθ' ὀσφίως ἐσυντάκτως ὑποχωρεῖν*. Παραχρῆμα γοῦν μάλα προθύμως ἐπλήρουσαν οἱ στρατιῶται τὸ προσταττόμενον, καὶ οὐ τὰς ἐλεπθεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν Βούσην ἱστάμενα πλοῖα ἐνέπρησαν, ὡς μὴ βράδως οἱ Κελτοὶ διαπερᾶν ἔθεν ἔχοιεν. Αὐτὸς δὲ ἀναποδίσα; μικρὸν καὶ πεδιάδι τι ἐντυχῶν δεξιόθεν μὲν τὸν καλούμενον Χαρζάνην ποταμὸν ἐχούση, ἐξ εὐωνύμου δὲ ἐλώδη τινὰ τόπον καὶ βαλτώδη, καὶ συγχρησάμενοι τούτοις ὡς θυρώμασιν αὐτοῦ που τὸν χάρακα ἐπήσαντο. Οἱ δὲ βροθέντες Κελτοὶ παρὰ τῷ χεῖλει τοῦ ποταμοῦ γενόμενοι, τῶν πλοίων ἤδη προεμνησθέντων, ἀστοχῆσαντες τῶν ἐπιπέδων κερήνους ὑπέστρεφον. Ὁ δὲ τοῦ Βαϊμούντου ἀδελφὸς Γίδος, τὰ συμβάντα πυθέμενος παρ' αὐτῶν, ἀλλήν ἐτράπετο, καὶ στρατιώτας γενναίους τῶν ὄντων διελόμενος, πρὸς Ἱερῶ καὶ τὰ Κάνινα ἐξέπεμψε. Καταλαθόντες οὖν τὰ ὑπὸ τοῦ Κεκαυμένου Μιχαὴλ τηρούμενα τέμνη (ἐκεῖνον γὰρ φύλακα τούτων ἐπέστησεν ὁ αὐτοκράτωρ), καὶ συμμάχῳ τῷ τόπῳ χρῆσάμενοι καὶ θαρρῆσαντες, τρέπουσι ξυμβαλόντες ὡς κατακράτος· ἀνὴρ γὰρ Κελτὸς ἐπὶ στενωπῷ τοῖς ἐχθροῖς ἔτυχεν, ἀκάθεκτος γίνεσθαι, ὡς περ ἐν πεδιάδι λίαν εὐάλωτος. Θαρρήσαντες οὖν, ὡς πρὸς τὸν Καντακουζηνὸν αὐθις ἐπανατρέχουσιν. Ἐπεὶ δὲ τὸν τόπον οὐπερ ἔφθασεν ὁ Καντακουζηνὸς ὡς εἶπομεν τὸν χάρακα πηξῆσθαι· μὴ προσσηθούτα τούτοις ἐγνωκίαιαν, δειλιάσαντες, ἀνεβάλλοντο τὴν μάχην. Ὁ δὲ αὐτῶν αἰσθόμενος τῆς ἐφόδου, δι' ὄλης νυκτὸς ξυμπάσῃ στρατιᾷ τὴν τοῦ ποταμοῦ περὶ αὐτὸν κατέλαθεν. Ἥλιου δὲ ὄριζοντος μήπω ὑπερκύψαντος αὐτὸς τε θωρακισάμενος καὶ ἅπαν ὀπλίσας τὸ στράτευμα τὴν μέσην τῆς παρατάξεως εἶχε χώραν προμετώπιον. Οἱ δὲ Τούρκοι ἐξ εὐωνύμου, ὁ δὲ γε Ἀλανὸς Περσικῆς τὸ δεξιὸν διεῖπε κέρας μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ὀμοχθόνων. Τοῦς δὲ Σκυθὰς προέπεμψε κατὰ τῶν Κελτῶν, ἐντειλάμενος δι' ἀκροβολισμοῦ ἐπισπίσασθαι τούτους καὶ βάλλειν μὲν συχνῶς, ὑπεκφεύγειν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁷ Ἐλεύσιν. ³⁸ ἔστησεν. ³⁹ Deest vox ξυμβαλόντες.

δὲ αὖθις καὶ παλιμπορεύτους γίνεσθαι. Καὶ οἱ μὲν ἀκρὸς ἀπρησαν, ἤνυσαν δὲ οὐδαμῶς, ἐπίπερ οἱ Κελτοὶ συνησιχώτες, οὐδόλως τὴν παράταξιν ἔλυον, ἀλλὰ βραδεὶ ποδὶ συντεταγμένοι λίαν ἦσαν.

Ἦς δὲ κατὰ τὰ προσήκοντα μετὰ τῆς μάχης ἀμφω τὰ στρατεύματα ἐληλύθεισαν, οἱ μὲν Σκυθαὶ οὐκ ἔτι βάλλειν δῖστοὺς ἠδύνατο, σφοδρᾷ τῇ ῥύμῃ τῶν Κελτῶν κατ' αὐτῶν ἐξίππασαμένων ἀλλ' ἐδίδουσαν εὐθύς τοῖς Κελτοῖς τὰ μετάφρενα. Τούτοις ἐπαμείβειν οἱ Τοῦρκοι ἠρωθι-μηθέντες, προσέβαλλον. Καὶ οὐδὲ τούτων λόγον ὄλωσ' ποιησάμενοι, οἱ Κελτοὶ ἐκθυμότερον ἐμάχοντο.

Ὁ δὲ Καντακουζηνὸς ἠττώμενος ἀπάρτι τούτους ὄρων, τὸν ἐξουσιοκράτορα (70) Ῥωμίσην τὸ δεξιὸν ἐπέχοντα κέραια μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν (Ἄλανοι δὲ ἦσαν ἄνδρες μαχιμώτατοι), τὴν μετὰ τῶν Κελτῶν μάχην ἐπέτρεψε. Ἄλλα καὶ οὗτος προσβαλὼν ὀπισθόπους ἐφείνετο, καίπερ ὡς λέων δεινὸς κατ' αὐτῶν βρυχώμενος. Ἦς δὲ καὶ τοῦτον ἠττώμενον ὁ Καντακουζηνὸς θεάσατο, ἐπιβρώσας ἑαυτὸν ὡσπερ ἐξ ὀρητρίου τινὸς κατὰ μέτωπον τῆς τῶν Κελτῶν παρατάξεως ἵεται, καὶ εἰς μέρη πολλὰ διαλύσας τὸ στράτευμα, τρέπει τοὺς Κελτοὺς κατακράτος (71), διώσας ἄχρι πολυχνίου τοῦ καλουμένου Μύλου, πολλοὺς μὲν τῆς δευτέρας τύχης καὶ τῶν μειζόνων ἀνελὼν, τινὰς δὲ καὶ τῶν ἐπιφανῶν κομήτων ζωγράφος, τὸν τε Οὐδὸν ⁶⁰ καὶ ἀδελφὸν Ῥιτζάρδον (72) καλούμενον, καὶ τὸν Κοντοπαγάνον, νικητῆς ὑπέστρεψεν. Ἀκριθεστέραν τοίνυν τὴν νίκην τῷ βασιλεῖ παραστήναι βουλόμενος, πολλῶν Κελτῶν κεφαλὰς τοῖς δόρασι περιπέρας καὶ τοὺς μειζόνας τῶν κατασχεθέντων Οὐδὸν καὶ τὸν Κοντοπαγάνον καλούμενον, παραχρῆμα ἐξέπεμψεν. Ἐντάυθα δὲ γενομένη καὶ πρὸς λύχνων ἀφὰς τὸν ⁶¹ κάλαμον ἐπισύρουσα, μικρὸν πρὸς τὴν γραφὴν ἐπινυστάζουσα, ἐπιστάνομαι τοῦ λόγου ἀπορέοντος ⁶². Ὅπου γὰρ βαρβαρικῶν ὀνομάτων ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτεῖται χρῆσις, καὶ ἀλλεπαλλήλων ὑποθέσεων διήγησις, τὸ σῶμα τῆς ἱστορίας καὶ τὸ συνεχὲς τῆς γραφῆς κατ' ἄρθρα εἶκοι διακόπτεσθαι. Καὶ οὐ νέμεσις τοῖς γε εὖνως ἐντυγχάνουσι τῇ γραφῇ.

necessitate verterant : cum ecce succedere iis jussi procurrunt Turci, nihilo melioribus auspiciis.

393 Siquidem [Gallis et hos contemptim impetu pugnae ardenti submoventibus, Cantacuzenus vincendos mox, imo pene jam victos Turcos cornens, exusiocratorem Romsicez cornu dextri ductorem, Alanos quos regebat viros pugnacissimos cum Gallis committere præcepit. Ruit tum ille quidem in pugnam nihilo mitior, minusve asper leone sævo, tamen ad non minus feram ferocemque Gallorum

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁰ Οὐδὸν. ⁶¹ τήν. ⁶² ὑπορέοντος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(70) Ἐξουσιοκράτορα. Dignitas, ut videtur, palatina, qua Alanorum foederatorum, qui Byzantinis Augustis merebant, duces donabantur. Nam ut Acoluthi Barangorum, primicerii Bardariatorum, conostauli, vel conestabiles Francorum; sic exusiocratores Alanorum præfecti appellati sunt, quod videlicet ita indigitarentur ipsi Alanicæ principes, quos τῆς Ἀλανίας ἐξουσιάζοντα; vocat Bryennius, lib. II, p. 1 Ἐξουσιάζοντα, potestatum, ut Itali nuncupant, interpretatur alicubi Acropolis. Alanos vero conductitios Græcis militasse testatur etiam Claudinius, *De bello Getico*, Godefridus

Mon. S. Pantal. an. 1189, et Anonymus, *De expedit. Asiat. Frider. I. imp.* apud Canisium pag. 71.

(71) Τρέπει κατὰ κράτος. Albertus Aq. lib. I, cap. 42.

(72) Τὸν τε Οὐδὸν καὶ ἀδελφὸν Ῥιτζάρδον. Hugonem forte cognomento Buduclium, qui cum Richardo et cæteris fratribus, ob cæsam a se Mabiliam Rogerii de Montegomerico, comitis Belimensis, uxorem, exsul de Normannia in Apuliam fugerat. Vide Ordericum Vital. ib. v et ix, pag. 578, 584, 753.

impingens rabiem offensus velut molis solidæ repulsus, haud dubie titubare, nec jam dissimulanter retro ferri et ipse visus est. Eo spectaculo rem jam et spem universam in se redactam uno Cantacuzenus admonitus, nullam facit moram immittendi, velut e carceribus dato signo, in Gallorum adversam aciem infesti cursus. Nec fortuna defuit incepto forti; perrupit enim et in partes disruptas multas illam consertissimam et adhæsione mutua impenetrabilem aciem Gallicam; planeque fuscis acie hostes et fuga cladem confitentem, usque ad oppidulum Myli dictum insecutus est. Hinc reverti receptuique cecinit, captis eo die nonnullis apud Francos illustribus, e numero comitum, quos vocant. In iis erant Ubus sive Hugo, et frater hujus Richardus dictus, denique Contopaganus memoratus supra: quos simul cum laureatis rei bene gestæ nuntiis ad Augustum statim inisit; adiungens una capita Gallorum plurimorum quæ de truncis abscisse jacentium cadaverum, longarumque hastarum infixæ cuspidibus, sicque triumphali traducta pompa in oculis imperatoris et conitatus ejus, magnitudinem victoriæ demonstrarent. Hoc ego in scriptionis loco cum prima face stylum ducens ad lucubrum versaret commentando, sensi fateor obrepere mihi somnium tædio quodam orationis haud satis comptæ satisque coheræntis. Volebam equidem quam ornatissimum, quamque aptissime juncturis coheræntissimis continuatum historiæ quasi corpus edere, flore perpetuo vestitum decens ipsam et doctis oculis expetitæ formæ; sed prohibet conturbatque me sæpius incidens necessitas mentionis inferendæ barbaricorum nominum, nævos ingratos aspergentium Græcæ dictioni; tum vero rerum Alexii Augusti professæ narrationem tot tamque variæ naturæ, nēgotia mihi sese atque argumenta ingerunt undique, ut cum in unum unius velut tele textum non facile tanta diversitas conveniat, historiæ articuli quasi luxati, membrorumque nexus parum uspiam concinne conserti ac commissi videantur. Porro id, sive vitium sive culpa est, factura mihi meo jure videor, si bonos æquosque lectores precer ut imputent necessitati; nec fraudi velint esse meæ famæ peccatum, si quod est forte, quod vitare non potui.

Baimundus jam nobis revisendus est in arctis æstuans angustiis; quippe a mari, a terra, non circumclusum modo se, sed impetium etiam magisque in dies ac magis oppugnandum cernens. Hic postquam in expediendo difficili consilio deliberationem aliquandiu traxit anxiam, tandem vir ingentis animi, nec lentarum patiens artium, verum periculorum ac pugnarum lacessorum tota vita promptissimus, satis magnum a reliquis avulsam suis copiis militum numerum ire jussit deprædatum vicis oppidaque quæ circa Aulonem, Jerichuntem et Canina suis forte injuriis opportuna reperirent. Sensit expectatus ad omnia Cantacuzenus quo vis hostium incumberet: istamque in partem idoneis instructum Beroitem copiis proficisci contra Gallos imperat. **394** Igitur ille felicibus auspiciis, primo congressu victor factus; succensis etiam in reditu Baimundi navibus, velut corollario victoriæ, redditus clarior. Regium plane frangique nesciunt Baimundi pectus erat; nihil hæc illum conturbare clades visa est. Quin imo velut neminem ex eo quem ab Italia deportaverat exercitu adhuc amississet, præliis de integro accingit suos. Ex omni peditum equitumque multitudine pugnacissimum quemque delectum recta vadere in Cantacuzenum jubet; numerum sex millium id agmen explebat. Eratque opinio confidentissimi Barbari ne conspectui quidem tot heroum, clamorque p. imo. paræm Cantacuzenum Romanosve fore; imo universos ipsos pariter uno incursu capiendos. At Cantacuzenus, per exploratores, quos semper acres et fidus habebat in vigilia, factus mature certior de adventu hostium, nocte intempesta, cum armavit ipse se, tum arma-

Ἄς δὲ ὁ μαχιμώτατος Βαϊμούντος ἐν στενῷ κρημῶνι τὰ κατ' αὐτὸν ἑώρα, ἔκ τε θαλάσσης ἔκ τε ἡπείρου βαλλόμενος, ὡς καὶ τῶν χρεωδῶν αὐτῷ ἐπιλειπόντων ἤδη, πανταχῶθεν ἐξαπορούμενος, ἰκανὸν ἀποδιελῶν στρατεύματα, πρὸς τὰς κατὰ τὸν Δόλωνα καὶ τὴν Ἱερικὴν καὶ τὰ Κάνινα διακειμένας πόλεις πέπομφεν ἀπάσας ἀφίστασθαι. Ἄλλ' οὐδ' ὁ Καντακουζηνὸς ἠμέλει, οὐτε νῆδυμος ὑπνος ἔσχε τὸν ἄνδρα, κατὰ τὸν ποιητὴν, ἀλλὰ γοργῶς τὸν Βεροίτην μετὰ ἀξιομάχου στρατιᾶς ἀντίπαλον τοῖς Κελτοῖς ἐξέπεμψεν. Ἦτις μὲν οὖν αὐτοὺς καταλαβὼν παραυτίκι καὶ οἶδον τι πόρισμα τὰς τοῦ Βαϊμούντου ναῦς ἐν τῷ ἐπανερχεσθαι πυρπολήσας· διεληλύθει. Ἄς ἦσθετο δὲ ὁ τυραννικώτατος Βαϊμούντος τῆς τῶν πεμφθέντων ἡττης, ὡς περ μῆδενα τοῦ στρατεύματος ἀπολωλεκῶς, κατέπιπτεν οὐδαμῶς· μάλλον μὲν οὖν καὶ ἠθαρβαλεώτερος ἐφαίνετο, καὶ ἀποδιελλόμενος αὐτῆς πεζοῦς καὶ ἱππεῖς· πρὸς μάχης ἐκθυμοτάτους εἰς χιλιάδας ἐξ ποσομένου κατὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ ἐξάπέστελεν, οἰόμενος αὐτοσέλαιρῆσαι σὺν τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατεύματι, καὶ αὐτὸν τὸν Καντακουζηνόν. Ἄλλ' ἐκεῖνος, σκοποῦς ἀεὶ τοὺς ἐφεθρεύοντας τὰ Κελτικὰ πλήθη ἔχων, μεμηθηκῶς τὴν αὐτῶν ἐπέλευσιν, νυκτὸς τὴν στρατιωτικὴν ὠπλιζέτο πανοπλίαν, καὶ ὠπλιζε τοὺς στρατιώτας, σφαδάζων ἐπισπεσεῖν αὐτοὺς κατὰ τὸ περίορθρον. Ἄς δ' οἱ Κελτοὶ, κεκοπιακότες παρὰ τῷ χιλιεβούση τοῦ ποταμοῦ, ῥαυτῶνης μικρᾶς ἐνεκὶ κατεκλήθησαν, αὐτοῦ που καταλαμβάνει· τούτους μειδιώσης ἀπάρτι τῆς ἡμέρας, καὶ παραχρῆμα ἐπιθέμενος πολλοὺς μὲν ζωγρίαν ἀγει, πλείονας δὲ κτείνει, οἱ δὲ γε λοιποὶ ταῖς δυνάμεις τοῦ ποταμοῦ παρασυρέντες ἀπεπνίγησαν, καὶ φεύγοντες λυκόν

● Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁴ Desunt voces μάλλον μὲν οὖν καὶ etc. usque ad κατέπιπτε μὲν οὐδαμῶς p. 395.

περιέτυχον λέοντι. Τούς μὲν οὖν κόμητας ἅπαντας ἄλλοις προκινετοσque habuit ad pugnam snos; pro Gallorum impetu sperans ac vovens fore, ut ii Romana castra diluculo posteræ diei, qua in conspectum eorum venerant, adorirentur. Verum supersederunt illi; quippe fessi de via diem illum indulgere ad quietem sibi decreverant. Quod noster ut comperit, consilium hostium in occasionem suam, et excipiendi belli apparatus in inferendi audaciam strenue vertit. Siquidem castris eductam aciem ubi promovisset paululum, offendit ecce ad Busæ amnis ripas Gallos plerosque decumbentes; nam, ut dixi, lassitudinem itineris lecto securi somnoque reparabant. Ridere commodum dies cœperat, cum sopore implicitos expeditus in armis toto impetu Romanus impetit. Res momento conficitur. Multi vivi capti, plures occisi; reliqui fugientes (quod aiunt) lupum, leoni occurrere: hausti videret vorticibus fluminis, dum expedire fuga salutem quærunt. Victor captivis comitibus omnibus ad imperatorem missis, Timorum se confert (locus est palustris et difficilis aditu) ibique ad septimam consedit diem exploratorum reditum opperens, quos multos in partes varias dimiserat, cum mandatis ut de Baimundo explorarent certa referrentque. Occurrunt his forte jussa capessentibus Galli centum pontem e ratibus subitarium imponentes amni, et eo sic trajecto situm trans adversam ripam oppidulum expugnatum irent. Haud negligenda res visa; inveiuntur in hos nostri, peneque omnes vivos capiunt. Eminebat inter eos Baimundi, patruelis vastæ ac giganteæ staturæ juvenis; quippe in decem pedum altitudinem prorectus, respondente proceritati crassitie, intaque habitudine torosæ ac succo distentæ molis, prorsus Herculem referens, si virtus animi modum corporis æquasset. Nunc mirum et ridiculum erat spectaculum videre gigantem illum monstrosa magnitudine suggestum, ab humili et cubitali correptum ac tractum Scythæ. Visa res Cantacuzeno digna oculis principis. Cum ergo ad imperatorem et hos de more captivos mitteret, præcepit ductoribus eorum vægrandem ut Gallum non sine præeunte ac vincum trahente pygmaeo Scythæ ei offerrent. Nuntiatum Augusto adesse ab exercitu captivos novos coram ipso sistendos; insidet ad eam **395** vocem imperiali solio et introduci homines jubet. Datur in conspectum Scythæ pusio vincum illum immanis corpulentia Gallum trahens, cujus ne femur quidem summo vertice æquabat; risus nimirum ortus est omnium. Dati mox custodiae iste alique comites sunt.

Ὅπω μικρὸν ἐπιμεδιάσαντος τοῦ αὐτοκράτορος ἐπὶ τῷ τοῦ Καντακουζηνῶ καταρωθῶνται, ἐτέρη τις ἀπόρημος κατέλαθεν ἀγγελία, φόνον ἀμύθητον τῶν μετὰ τοῦ Καμύτζη καὶ τοῦ Καθίσιας Ῥωμαϊκῶν ταγματῶν μηνύουσα. Κατέπιπτε μὲν οὖν οὐδαμῶς ὁ αὐτοκράτωρ, καίτοι σφόδρα δηχθεὶς τὴν καρδίαν καὶ ἀνιώμενος, ἐπιστενάζων τε τοῖς περὶ αὐτῶν, ἔστιν οὗ καὶ δακρύων τὸν καθ' ἕκαστον· ἀλλὰ Κωνσταντῖνον τὸν Γαβρᾶν ἄνδρα ἀρητιζέλιον καὶ πῦρ κατὰ τῶν ἐναντίων ⁴² πνέοντα μεταπεμφάμενος, εἰς τὴν οὕτω καλουμένην Πατρούλαν ἀπέστειλε κατασκευάσαντον ὅθεν οἱ Κελτοὶ εἰς τὰ τέμνη ἐμπεσόντες τὸν

Nec longa imperatoris de rebus a Cantacuzeno prudenter, fortiter, prospereque gestis lætitia fuit. Compressit cito risus illos peracerbus nuntius infandam eadem Romanarum cohortium, quæ cum Camytze ac Cabasila fuerant, referens. Incredibiliter Augusti animum ista clades percudit. Sedit mœstus, suspiriis late sonoris cæsorum desiderium prodens; lacrymans quoque subinde ad distinctam certorum ex iis compellationem. Mox tamen solita constantiæ ac rerum procurandarum officio se reddens, Constantinum Gabram virum bello ardentem ac manu promptum, quique ignem in præliis spi-

Variæ lectiones ex cod. Coislin

⁴² Ῥωμαίων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(73) *Τιμορον*. *Φρούριον* vicinum Balagritis, nec procul a Caninis, Cantacuzeno, lib. II, cap. 32.
(74) *Γλώτταν*. Vide Glossar. Annæum.

(75) *Βαϊμούντου* ἐξάδελφον. Illius orte cuius meminuit pag. 336.

rare videbatur, ire jussit Petulam, exploraturum. A inde, qua ex parte quove aditu penetrare se in vallem cædis tantæ auctores Galli potuissent : deprehensumque calleam obsterneret, miniretque diligenter, ne quid deinde simile contingeret. Aspernabatur eam procurationem Gabras, quippe homo sui opinione turgens, et qui alibi quam in rebus quibusque maximis adhiberi suam operam dignitate sua alienum duceret. Et quanquam ille quidem non aperte imperium detractabat, tamen eo vultu mandatum accepit, eam deinde in re capessenda cunctationem attulit, ut ex iis pro sua perspicacia quod res erat cito pervidens Augustus, statim ei substitueret ad id negotii Marianum Mauracatonem sororium mei Cæsaris, belli fulmen, et hanc famam multis heroicis facinoribus adeptum. B Huic sibi charo in paucis capiti mille ad hanc expeditionem assignavit milites, generosissimos omnes, et pugnandi cupidissimos, quorum plerique de comitatu ac familia Porphyrogenitæ et mei Cæsaris delecti fuerant. At ne Marianus quidem promptius ad eundem fuit. Quin etiam petito ad deliberandum spatio in proprium se tabernaculum receperat : cum ecce nocte intempesta veredarius a Lantulpho, magnæ, ut apparebat, rei nuntius. Erat tum Lantulphus in classe Romana quæ servando Italiæ fretu prohibendisque ab ea parte Baimundi subsidiis Augusti jussu invigilabat, ducta et auspiciis Isaaci Contostephani maris præfecturam eo tempore gerentis, cui inter alios præstantes duces etiam hic militiæ maritimæ peritissimus Lantulphus adesse consilio et ministerio jussus fuerat. Resignatæ ipsa hora litteræ Lantulphi graves ejus in Contostephanos Isaacium et fratrem ejus Stephanum, simul etiam in Euphorbnum querelas et negligentæ accusationes exhibuerunt. Siquidem aiebant eos tam supine ac secure fungi commendata ipsi tanti momenti custodia, ut etiam vitandæ maris nausæ, quietique ac remissioni captandæ delicatas interim excensionculas in amœnam continentem facerent. Addebat hæc quæ totidem describam verbis : **396** *Satagebas tu quidem, Auguste, ac quantum in te fuit satis provideras, ne uti mari quod Illyricum ab Italia dirimit ullum ad suum commodum Galli possent : tamen horum somnolenta socordia modo factum est, ut magna et instructissima rebus omnibus ab Italia classis ad Baimundum innoxio*

Longobardia narrantibus adversus sit, auster e contrario prosper ac bonus, Latini opportunitate captata large ac valide stantis Africi, plenis inveci velis, nec ad Dyrhachium appellere vento permissi, ora illa perstricta obiter ad Aulonem applicantes, innumerabiles illic equestres et pedestres copias cum infinitis comætibus omnis generis ex capacissimis et refertissimis onerariis tuto in terram exposuerunt. Unde instructissima passim fora in Gallicis jam castris et annuæ vilissime commodissimi mercatus celebrantur.

τοσούτον φονον ειργάσαντο, και αποταφρυσσαι του λοιπού τούτοις την δίοδον. Δυσχεραίνοντος δὲ τοῦ Γαβρά και πρὸς την ἐπιχειρησιν οἶον ἀποκναίοντο; (οἰηματίας γὰρ ὁ ἀνὴρ και μεγάλους ἐγχειρεῖν ἐφιέμενος πράγμασι), Μαριανὸν τὸν Μαυροκατακαλὼν παραχρήμα τὸν ἐπ' ἀδελφῆ γαμβρὸν τοῦ ἐμοῦ Καίσαρος, ἀνδρα ἀρειμάνιον, και διὰ πολλῶν ἀνδραγαθημάτων τούτο παραστησάμενον, φιλούμενόν τε λίαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, μετὰ χιλίων γενναιοτάτων ἀνδρῶν ἐκπέμπει, οἷς και πολλοῦ; τῶν τῆς Πορφυρογεννήτου και τῆ ἐμῆς Καίσαρι ἐξυπηρευομένων σφαδάζοντας πρὸς μάχην συγκαταλέξας ἐξέπεμψεν. Ἐδεδίει μέντοι· πρὸς τούτο και οὗτος, ἀλλ' ὁμο; σκοπήσων εἰς την ἴδιαν ἀπῆι σκηνήν. Περὶ μέσας δὲ φυλακάς τῆς νυκτὸς γράμματα τοῦ Λαντούλφου κατέλαβε ξυνότος τῆ τότε μετὰ Ἰσαακίου τοῦ Κοντοστεφάνου θαλασσοκράτορος τυγχάνοντος, κατατρέχοντα αὐτῶν τε τῶν Κοντοστεφάνων τοῦ τε Ἰσαακίου και τοῦ ἀδελφου αὐτοῦ Στεφάνου και τοῦ Εὐφορβηνοῦ ὡς καταβῆθιμουμένων τοῦ πορθμοῦ Λογγιβαρδίας και ἐξερχομένων ἐνίστε πρὸς την ἡπειρον χάριν ῥαπτῶν; προκειμένου τοῖς γράμμασιν, ὅτι Κἄν σὲ, βασιλεῦ, τὰς προνομὰς και ἐκδρομὰς τῶν κελτῶν δὲ χειρὶ και γνώμῃ κωλύω ἦσθι, ἀλλὰ τούτων ἀναπεπτωκότων και ἐκινυσταζόντων ἐπιπερὶ την φυλακὴν τοῦ πορθμοῦ Λογγιβαρδίας σχολὴν ἐξ ἀνάγκης οἱ πρὸς τὸν Βαϊμούντιον διαπλωϊζόμενοι και τὰ πρὸς χρεῖαν κομίζοντες ἔχουσιν. Οἱ γὰρ ἀπὸ Λογγιβαρδίας πρὸ μικροῦ πρὸς τὸν Βαϊμούντιον τὸν ἀπόπλου ποιησάμενοι, τὸν ἐπιπνέοντα τούτοις εὐθετον ἐπιτηρήσαντες ἀνεμον· και γὰρ νότοι μὲν εὐρεῖς εὐθετοι τοῖς ἀπὸ Λογγιβαρδίας πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν διαπλεύουσιν, εἰσὶν, οἱ δὲ γὰρ Βορεῖς ἀνάπαιλιν· περὶσώσαντες τὰς ναῦς τοῖς λαίφσει τὸν πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν ἀπόπλου τότε ἐθάρρησαν. Σφοδρῶς δὲ ὁ νότος ἐπιπνέων, προσορμίσει μὲν εἰς τὸ δυρράχιον οὐδαμῶς παρεχόμεν· παραπλεύσει δὲ την ἠτόνα δυρράχιου και τὸν Ἀύλωνα καταλαβεῖν ἠνάγκασ· κείθι δὲ τὰς κυριοπόρους ὀκλάδας περισυρμίαντες, δυρδαμεις τς πολλὰς ἐξ ἰσπέων και πεζῶν συνεπαγόμενοι, και τὰ ζωαρκῆ ἅπαντα τῶ Βαϊμούντιῳ προσαγηόχασι, κάρτεῦθεν παρη-

D γυρεῖς πολλὰς συνεστίσσαντο ὡς ἀφρονώτερον οἱ Κελτοὶ τὰ πρὸς διοίκησιν ἐμπορεύονται.

cursu pervenerit. Etenim cum Boreas in Illyricum a

Ὁ δὲ βασιλεὺς θυμοῦ πλησθεὶς τὸν Ἰσαάκιον πολλὰ κατεμέμψατο, και ἀπειλησάμενος εἰ μὴ διορθώσασατο, ἀνυστάκτως ἐγρηγορένα· ἀνέπεισε. Ἐπεὶ δὲ μὴ κατὰ γνώμην τῶ Κοντοστεφάνῳ ἐπεραινέτο· και γὰρ ἅπαξ και δις ἐπιχειρήσας τοῖς ἐκείθεν πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν διαπερῶντας ἀπέβηαι

ἡμάρτανε τοῦ σκοποῦ. Μέσον γὰρ τοῦ πορθμοῦ καταλαμβάνων ἐπεὶ τοὺς Κελτοὺς ἐξουρίας πλέοντας ἑώρα τὰ θ' Ἰστία ἀναπετάσαντας· καὶ σφοδρὸν τὸν ἀπόπλουον ποιουμένους, οὐχ οἷός τε ἦν πρὸς τοὺς Κελτοὺς ἄμα καὶ τοὺς ἀνέμους ἀπομάχεσθαι κατὰ πρῶραν τοῦ πνεύματος Ἰσταμένου· οὐδὲ γὰρ τὸν Ἡρακλέα πρὸς δύο φασί· τῆ βία τοίνυν τοῦ πνεύματος παλίνρσος ἐγένετο. Ἐπὶ τούτοις δ' αὐτοκράτωρ διεπρίετο. Διαγνοὺς δὲ ὅτι οὐχ ὅπου προσήκοι τὸν Ῥωμαϊκὸν στόλον ὁ Κοντοστέφανος προσώρμισε, καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸν οἱ νότοι ἀπείργουσιν εὐθετον τοῖς Κελτοῖς μᾶλλον τὸν πλοῦν παρεχόμενοι, διαγράφας τὴν τῆς Λογγιβαρδίας ἤβονα καὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ, καὶ τοὺς παρ' ἑκάτερα διακειμένους λιμένας, ἀπέστειλε τῷ Κοντοστεφάνῳ ὑποδείξας ἐν γράμμασι, καὶ ὅποι δεῖ προσορμίσει τὰς ναῦς, καὶ ὅθεν οὐρίου τύχη τοῦ πνεύματος κατὰ τῶν διαπλωιζομένων Κελτῶν ἐξορμῶν. Ἀνέρωσέ [Ἰσ. ἀνέρρωσε] τε αὖθις τὸν Κοντοστέφανον καὶ ἔργου ἄψασθαι καὶ καταλαβῶν οὐσπερ αὐτοκράτωρ αὐτῷ παρεκελεύσατο τὰς ναῦς προσώκειλε. Καὶ καιρὸν ἐπιτηρήσας· ὁπνίκα οἱ ἀπὸ Λογγιβαρδίας μετὰ πολλῆς παρασκευῆς πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν τὸν ἀπόπλουον ἐποιούντο, ἀνέμου δεξιῶν τμηκαῦτα ἐπιπεσόντος, δέχεται τούτους τοῦ πορθμοῦ μέσον, καὶ τινὰ μὲν τῶν ληστρικῶν πλοίων πυρίκαυστα πεποίηκε· πλείω δὲ καὶ αὐτανδρα τῷ βυθῷ παρέπεμψεν. Οὐπω ταῦτα μεμαθηκῶς ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ πρὸς τὰ παρὰ τοῦ Λαντούλφου γραφέντα, καὶ αὐτοῦ δουκὸς Δυρβραχίου ἐγκείμενον ἔχων τὸν νοῦν, ἑτέρου λογισμοῦ γεγωνῶς παραχρῆμα τὴν ἡδὴ ῥηθέντα Μαρναντὸν τὴν Μαυροκατακαλῶν μεταπεμψάμενος ἐκέλευεν Δούκα τοῦ στόλου προχειρίζεται, τὰ δὲ τῆς Πετρούλας ἑτέρῳ ἀνατίθεται. Οὗτος οὖν ἀπελθὼν καὶ κατὰ τινα συντυχίαν εὐθὺς ἐντυχὼν ταῖς ἀπὸ Λογγιβαρδίας πρὸς τὸν Βαϊμούντον διαπλωιζομέναις ληστρικαῖς καὶ φορητοῖς ναυσὶ, κατέσχευεν ἀπάσας πλήρεις παντοίων ἐδωδίμων. Καὶ τοῦ λοιποῦ ἄγρυπνος φύλαξ τοῦ ἀναμεταξὺ Λογγιβαρδίας καὶ Ἰλλυρικοῦ πορθμοῦ τυγχάνων, οὐ συνεχώρει τὸ παράπαν τοῖς Κελτοῖς τὸν πρὸς τὸ Δυρβράχιον ἀπόπλουον.

Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ, περὶ τοὺς πρόποδας τῶν κλεισουργῶν καὶ κατὰ τὴν Δεάβωλον αὐλιζόμενος, ἀπῆγγε μὲν τοὺς προχωρήσας τῷ Βαϊμούντῳ ὠδίνοντας· ὡσεὶ νυφειτοὺς δὲ πρὸς τοὺς τὰς κλεισούρας ἐξέπεμπεν, ἑκάστῳ ὑποτιθέμενος ὁπόσους εἰς τὴν πεδιάδα Δυρβραχίου ἐξαποστέλλειν κατὰ τοῦ Βαϊμούντου καὶ ὁπίον τὸ τοῦ πολέμου σχῆμα διατυποῦν, τοὺς κατερχομένους· χρῆ ἐν τῷ μάχεσθαι τὰ πλείστα τε προτρέχειν τοῖς ἵπποις καὶ αἰθῆσι· ἀνυπονοστεῖν, καὶ οὕτω πάλιν καὶ πάλιν ποιούοντας διὰ τῆς τοξείας μάχεσθαι· τοὺς δὲ τὰ δόρατα φέροντας ὀπισθεν αὐτῶν βραδείῃ ποδὶ στείχειν, ἴν', εἴ που γένηται τοῖς τοξόταις πλεόν τοῦ δέοντος πρὸς τὰς ὀπισθεν παρασυρῆναι, δέχωνται τούτους, ἄμα δὲ καὶ τὴν εἰς χεῖρας τούτων Ἰσως ἐλθόντα Κελτὸν πλῆττοεν. Ἐπεγορήγει δὲ δεψιλῆ τούτοις· τὰ βέλγη

A partium. Semel iterumque Latini postea quoque cursum rectum et incolumem ex Italia in Illyricum habuere, frustra obstare conata Romana classe. Promoverat eam quidem Isaacius in fretum medium obviam contra naviganti Gallicæ; sed cum hanc ventus a puppi secundus valide pelleret, illum idem a prora vehemens diffaret, contra ventum et hostem pugnare simul ratio non fuit, quoniam ne Hercules quidem (quod dici solet) contra duos. Itaque cedentes necessario Romani, purum iter liberumque Italicis reliquere navibus. Ringebatur iis acceptis imperator; et erratum a Contostephano intelligens in statione apta classi suæ deligenda, tabulam utriusque oræ littoralis maritimæ, Illyricianæ, inquam, et ei adversæ Longobardicæ, cum notatis utrinque regionis utriusque portubus ad eum misit: litteris admonens quibus in locis quibusve stationibus tenere ex excubiis naves Romanas oporteret, ut ex quocunque vento navigantes ex Italia Gallicas arcere possent. Cepit Isaacius, cum his postremis monitis acquievisset, fructum docilitatis suæ. Nam observato tempore quo trajectus novæ ab Longobardiis parabatur classis, locum sibi suisque ex imperatoris consilio delectum sumpsit. Inde autem procedentibus prospero ventorum flatu Gallorum navibus multis et apparatu onustis plurimo, infestus ingruens cursu in medio, piraticas eorum quasdam incendit, plures cum vectoribus depressit. Hoc quanquam ita Isaacio successerat, tamen cum accusationes in eum Lantulphi, consonis quoque ducis Dyrrhachiensis confirmatæ querelis, insiderent in Augusti animo altius, tandem in illa mutato repente consilio retinendi diutius in illa maris præfectura Contostephani, accersitum quem modo memoravimus **397** Marianum Maurocatalonem ducem classis creat, Petrulæ visendæ negotio alteri mandato. Marianus in provinciam cito profectus operam navavit. Etenim deprehensas in cursu piraticas onerariasque Gallicas comeatum ingenti vi refertas cepit omnes, vigilque deinde ac certus custos Italico freto incubans omne utique Italicarum navium a Dyrrhachiensibus Baimundi castris plane deinceps commercium abrupit.

D Porro imperator interim Deaboli considens in proxima vicinia claustrorum sive clisurarum, quas firmis, uti diximus, præsidii munierat, haudquam ipse vacabat opere, sed præcipuum, si recte quis æstimet, ad belli summam momentum afferebat. Præterquam enim quod impediabat utique castris eo loco positis ne ullus ex infensis sibi plurimis et rebelliones parturientibus transfugere ad Baimundum, cum eoque vires ac consilia posset jungere: subsidia etiam supplementaque creberrima suggerebat suis clisuras obtinentibus, quibus illi aucti ultra custodiam commissarum arcium, etiam ad lacesendos hostes quotidianis incursibus paratam et alacrem multitudinem habebant. Addebat eam ipsam ad rem præcepta imperator salutaria,

subtiliter persequens singula : quot simul esse deberent qui ad planitiem Dyrrhachiensem prope castra Baimundi excursuri mitterentur ; quo pugnae genere uti eos oporteret ; quo ordine procedere ; qua forma, quove instructu in occasione pugnae dirigere aciem foret consultius ; subitis equitationibus invehi ut plurimum jubebat ; tum post impressiones acres et breves, maturis retro ferri recessibus. Invehi autem non usque ad pugnam admoventem cominus, et manus conserendas ; sed ad jactum clunaxat teli, unde ninobos sagittarum laxatis arcubus in hostem spargerent. Sic autem procurrentibus praesto esse a tergo volebat hastatos lento et firmo assectantes gradu, quo, si qua vis major arripuitis ingrueret ab hostili equitatu, paratus illis et tutus in medium fixi et fortis agminis receptus esset. Quod si nostri equites pugnam aequam sustinerent diutius, ne tum quidem inutilem pone traherent cohortem hastas vibrantium ; sed iis inter se mistis et confodientibus adversos Gallos, citius certiusque vincerent. Praeterea multus in monendo erat jaculis ne parcerent ; quorum etiam abundantissimam suis suggeri copiam curabat, uti gladio congregidique cominus haud adeo probabat. Porro jacula ipsa dicitabat sine usu fere perdi quando in cataphractorum contactos tutissime collineantur artus : utilius incomparabiliter in equos dirigi et sine impedimento vulnerabiles et nunquam sine vectoris pernicie sternendos. Armatura haec est Gallorum equitum. Lorica ferrea contextu quodam implexuque annulorum, ac squamis velut quibusdam invicem consertis, seseque inscendentibus corpore obiens, et illud arte simul apteque ad facilitatem motus omnis, tunicae instar intime applicitae vestiens. Accedebat ad munimentum impenetrabilibus obtentus scuti, non rotundi, sed figurae ovalis oblongae, latiori ab imo ambitu in acutius fastigium desinentis : non plane et coequatae superficiei, sed spatio lente intus in longum cavo latus amplectentis a parte gemina, cujus exterior laevigata frietu et tersi nitore metalli resplendens facies, oculi ex aere praelucidi, umbone medio exstantis, vivis velut et vibrantibus fulgurans radiis etiam durata tinctu et fabrorum arte ad duritiem sub his involueris corpus ; et Persiei licet aut ubi ad istud tectorium offenderat innoxia utique et

A παρακελεύμενος μή φείδεσθαι τούτων ὄλως, ἀλλὰ κατὰ τῶν Ἰππων μᾶλλον ἢ τῶν Κελτῶν ἐπιτοξάζεσθαι, τοῦτο μὲν εἰδὼς ὅτι ὄσον ἐπὶ τοῖς θύρασι καὶ τοῖς σιδηροῖς χιτῶσι (76) εὐστρωτοὶ ἦσαν ἢ καὶ παντάσῃσι ἀτρωτοὶ. Βάλλειν οὖν εἰς μάτην καὶ πάντῃ ἀνόητον ὤρετο· ὄπλον γὰρ Κελτικὸν χιτῶν ἔστι σιδηροῦς κρικὸς ἐπὶ κρικῶ περιπελεγμένως, καὶ τὸ σιδηρίον, ἀγαθοῦ σιδήρου, ὥστε καὶ βέλος ἀπώτασθαι· ἱκανὸν καὶ τὸν χρωτᾶ φυλάξαι τοῦ στρατιώτου· προσθήκη δὲ τῆς φυλακῆς καὶ ἀσπίδος οὐ περιφερέης, ἀλλὰ θυρεὸς (77) ἀπὸ πλατυτάτου ἀρέαμενος καὶ εἰς ὄξυ καταλήγων, καὶ τᾶνδον ἥραμα ὑποκοιλαινόμενος, λείος δὲ καὶ στίλβων (78) κατὰ τὴν ἐξωθεν ἐπιφάνειαν, καὶ ἐπ' ὀφθαλμῶ χαλκοχύτῳ μαρμαίρων. Βέλος τοίνυν, κᾶν Σκυθικὸν εἴη, κᾶν Περσικὸν, κᾶν ἀπὸ βραχιόνων ἀποξήριφει γιγαντικῶν, ἐνεῖθεν ἀποκρουσθὲν παλινδρομήσει πρὸς τὸν πέμψαντα. Διὰ ταῦτα τοίνυν, ἐμπειροῦ ὄν, οἶμαι, ὁ βασιλεὺς τῶν Κελτικῶν ὄπλων καὶ τῶν ἡμετέρων τοξευμάτων, ἀφεμένους τῶν ἀνδρῶν, τοῖς Ἰπποῖς μᾶλλον ἐπιθέσθαι παρεκελεύετο, καὶ καταπεροῦν αὐτοὺς τοῖς τοξύμασι παρήνει· ἅμα δὲ καὶ ἵνα τῶν Ἰππων ἀποδεηχότες εὐχειρωτοὶ γένοιτο· Κελτὸς γὰρ (79) ἀνὴρ ἔποχος μὲν ἀκατάσχετος καὶ κᾶν τεῖχος διατιτραίνει Βιβυλωνίων, ἀποδεδικώς δὲ τοῦ Ἰππου ἄθωρα τοῖς ἐθέλουσι γίνεται. Γυνώσκων γὰρ τὸ δάστροφον τῶν συνεφεπομένων αὐτῶ, οὐκ ἔθελε τὰς κλεισιούρας ὑπερβῆναι, καίτοι πολλὰ σφαδάζων δημοσίαν τὴν τοῦ Βαλμούντου μάχην αὐτὸς ἀναδέξασθαι. Καθὰ γε καὶ πάλιν πολλάκις ἡμῖν ἐδειχθέντο· ἦν γὰρ πρὸς τὰς μάχας παντὸς ξίφους τομώτερος, ἀτρεπτος τὴν γνώμην καὶ παντᾶσιν ἀκατάπληκτος, ἀλλὰ τὰ συμπεσόντα ὀ ἀπείργε τοῦ ἔγχειρῆματος, δεινῶς αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἐκπέζοντα.

Car. Dufresnii Du Cangii notae.

(76) *Χιτῶν σιδηροῦς*. Lorica annulis et maculis contexta, nostris, *Cotte de maille*.

(77) *Θυρεός*. *Θυρεοὶ* dicuntur *σχυράρια* μεγάλη ἐπιπέδη, apud Leonem, in *Tact.* 396 cap. 5, § 3, cap. 6, § 25, 32, 37, cap. 14, § 103. Expressit Anna, lib. v, pag. 140, scuti Gallici magnitudinem, hanc formam exhibet, qualem scuto Samnitum trinitit Livius, lib. ix : *Scuti summum latius qua pectus atque humeri teguntur, fastigio aequali, ad immun cuneatior mobilitatis causa*. Certe scuti Gallici longiorem formam fuisse auctor est Diodorus Siculus, cujusmodi fuit illius, quod Graeci *θυρεόν* vocabant, quod Polyænus, lib. iv *Strateg.*, Gallis attribuit. Addit Anna ἀπὸ πλατυτάτου εἰς ὄξυ, la latiore forma in acutum desinere, quod firmatur praeterea ex Hygino, Fab. 277, dum ait, Cypri insulae agrum similem esse scuto Gallico. Quippe Cyprius, ut deserti habet Constantinus Porphy. lib. i *De The-*

D *mat. literae* Δ speciem praefert ; est enim triangularis figurae, quae fuit scutorum Gallicorum, quam representant passim sigilla cerea militum, seu equitum Francicorum diplomatibus appensa. Vide Gosselinum, in *Histor. vet. Gall.* cap. 48 : Cluver. lib. i *Germ. Antiq.* cap. 44, et Marcum Zuerium Boxhornium in *Orig. Gallic.*

(78) *Στίλβων*. Albertus Aq. lib. ii, cap. 41 : *Jam dies clarissima illuxerat, sol radiis fulgebant lucidissimis, cujus splendor in clypeos aureos et vestes ferreas respulsit*. Lib. iii, cap. 57 : *In splendore clypeorum coloris aurei, viridis, rubci, cujusque generis* L. h. iv, cap. 6 : *Horum ferreae vestes, clypei auro et gemmis inserti, variisque coloribus depicti*. Atque nō forte colorum in insigniariis scutis origo. Vide Disertum, i ad Joinvillam.

(79) *Κελτὸς γὰρ*. Vide pag. 440.

longo usu comperta imperator obtinens animo illam suis quam reerimus imperabat in Gallos pugnandi rationem, ut equis jaculo figendis viros omitterent; quippe facile et innoxie vincendos equorum casu. Nimirum non illam ferociam, illos ignes quos in equis alii spirant, etiam extussi retinent, si qua eos vis affligerit. Gallus equo generoso armatus insidens flammea velocitate fulminens vel Babylo-nios muros transvolet; humi depositus, quibusque obvis ludus est. Hæc igitur in hunc modum sa-pienter Augustus ex eo loco gubernabat. Cur non procederet ulterius et claustris superatis cautiones ipse cum Gallis pugnans has usurparet quas tradebat aliis, causa hæc fuit quam ex ipso audire nemini cum diceret, perversa consilia sibi nota male feriatorum e suo ipsius comitatu non pauco-rum aversos a se animos habentium, effecisse ut consultum nontiquam putaret, id quod alioqui ave-hat unice, transitis elisuris æquo Marte totis copiis cum Baimundo experiri fortunam prælii. Et astrue-re, ni fallor, huic ejus dicto fidem possent quæ superius locis variis de bellica ipsius indole, de ardore rem gerentis in acie, de constantia præsentiaque mentis, ac vigilia consilii, in eventu pericu-love quovis, commemorata sunt a nobis. Verum, ut sæpe dictum est, hoc in quo narrando versamur tempore gestientem in discrimen pugnae decretoria Augusti fortitudinem ejusdem sapientia continuit, cogitatione ac conscientia suspecti maleque fidi comitatus: quæ res, longe minus metu insidiarum, quam dolore ob ereptam occasionem probandæ virtutis, discruciat eum animum.

Στενωχωρούμενος οὖν ὁ Βαϊμούντος; ἀπό τε ἡπείρου A καὶ θαλάττης· καὶ γὰρ ὁ μὲν αὐτοκράτωρ οἷον θεατῆς τῶν κατὰ τὴν πεδιάδα τοῦ Ἰλλυρικοῦ πρα- τομένων καθῆστο, κὰν ὀλη ψυχῇ καὶ γνώμῃ συμ- παρῆν τοῖς μαχομένοις, καὶ τῶν αὐτῶν ἐκείνοις ἰδρώτων καὶ πόων μεταίχεν εἰ μὴ που καὶ πλείω τις φαίη, ἐρεθίζων πρὸς μάχης καὶ πολέμους τοὺς κατὰ τὰς ἀκρολοφίας τῶν κλεισουργῶν κατατεθέντας ἡγεμόνας, καὶ ὑπὸ τιθέμενος ὅπερ ἡ χρῆ προσβάλλειν τοῖς Κελτοῖς. Ὅ δὲ γὰρ Μαρριανὸς τοῦ ἀναμεταξὺ Λογγυβαρδίας καὶ Ἰλλυρικοῦ πορθμοῦ τὰς κελεῦ- θους ἐπιτηρῶν ἀπέπειργε παντάπασιν τοὺς ἐκείθεν πρὸς τὴν Ἰλλυρικὴν διαπερῶντας, οὐ τριάρμενον, οὐδὲ μυριοφόρον ἐλκίδα, οὐδὲ μυοπαρῶνα δίκωπον τὴν πρᾶπαν ξυγχωρῶν πρὸς τὸν Βαϊμούντον διαπερᾶν. Καὶ αὐτῶν γούν τῶν διὰ θαλάττης κομιζομένων B τροφίμων ἐκλειπόντων αὐτῶν, καὶ τῶν διὰ ξηρᾶς ἐπιτιθέμενων σὺν ἐμπειρίᾳ πολλῇ τὸν πόλειον ἐώρα προβαίνοντα. Ὅπτηνίκα γὰρ τοῦ χάρακος χορ- τωγωγίας χάριν ἐξῆει τις ἢ καὶ τινῶν συγχομιδῶν ἄλλων, ἣ καὶ τοὺς ἵππους εἰς ποτὸν ἐξήλαυον, ἐπετίθεντο τούτοις οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τοὺς πλείονας ἀνήρουν, ὡς κατὰ μικρὸν τὸ αὐτοῦ δαπανᾶσθαι ε- ρράτευμα· ἀποστελλας πρὸς τὸν δοῦκα Δυρράχλου Ἀλέξιον τὰ περὶ εἰρήνης (80) ἐπερωτᾶ.

adique admovevi oppugnatio dudum obsessis castris Gallicis, ut vel tantillum prodiisse vallo pabulandi causa impune non esset, Romanis tam assidue imminentibus, 399 tanta arte rationeque rem ge- rentibus, ut et semper ipsi subitis incursibus, tempestivis receptibus, sine suo periculo nocerent; et Gallis nullam occasionem exercendæ virtutis, nullam spem evadendæ calamitatis reliquam facerent. Qui si vel ad potum equos educere auderent castris, Romanos e prædiis proximis haud dubie incur- santes patiebantur, creberrimis equorum virorumque captivitatibus aut cædibus. Sensit Baimundus ineluctabilem vim mali, carpique sensim ac colliquescere iteratis in horas damnis exercitum videns, ad extremum eo confugit ut missis ad Alexium ducem Dyrrhachii legatis, mentionem pacis prior in- ferret.

Interim vero miras in angustias arctabantur Baimundi res: cui neque a mari neque a terra quidquam jam auxilii, ac ne effugii quidem factum erat reliquum. Hinc imperator aderat, sedens ille quidem quasi spectator in media Illyrici planitie; sed in sporum undique per circuitum ex tutis ar- cibus assidue Gallos incursantium animis et cog- nitibus, auctoritatis vi quadam late fusa, cunctis ex partibus rem unus gerens. Adeo nunquam remit- tens contentio, nunquam connivens vigilia impera- toriæ providentiæ, in mittendis, revocandis, ad- hortandis, admonendis ducibus, militibus, qui vertices montium, qui valles angustas, qui cætera per circuitum disposita præsidia tenebant, labores, sudores, conatus singulorum atque omnium impe- ratoris proprios ipsius faciebant. Nihil segnius curabatur maritima res. Excubabat ab hac parte Mariani ducis acerrimi adversus artes pariter co- natusque omnes impenetrabilis custodia; ita partes callesque freti quod Italiam et Illyricum interjacet universas obsepiens, ut non firmiori trinis instructæ velis navi Gallicæ, non onerariæ, non myoparoni remorum duum trajicere illac ad castra Baimundi ullo modo liceret. Arctari ergo in dies annona, de- ficiente comeatu maritimo, a terra vero jam ita un-

Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς τις εὐγενῆς τῶν τοῦ Βαϊμούντου C κομήτων Γελλέλιμος; ὁ Κλαρέλιος (81) ἐώρα τὸ ἅπαν

Sub id tempus Guilielmus Clareias, prænobilitis inter Galios comites qui cum Baimundo militabant,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(80) Τὰ περὶ εἰρήνης. Ordericus, lib. ii. pag. 62; Albertus Aqu. lib. x. cap. 41, 42, 43, 44.
(81) Γελλέλιμος ὁ Κλαρέλιος. Agunt de hac co-

mitum Boemundi ad Alexium defectione Albertus Aq. lib. x. cap. 43 et 44; et Ordericus loco citato. Addit Albertus Willelmum Claret, qui Κλαρέλιος;

⁸² ἵππος.

tum illorum quæ diximus incommodorum sensu, tum pestilentiae divinitus immissæ per castra Gallica foedissime grassantis periculo commotus, cum quinquaginta equitibus ad imperatorem transiit. Excepit illum pro personæ merito benevole honorificeque Augustus; et ubi ex eo de Baimundi rebus exquisivit curiosius, certiusque comperit, quam præcipiti eæ loco, imo quam profligatæ jam essent ac perditæ: fame ac peste per ejus exercitum sævientibus, nulla certa aut verisimili auxilii vel levamenti spe, clarum transfugam hospitio regio dignatus, postquam multis eum beneficiis donisque cumulavit, etiam nobilissimi appellatione cohonestatum secum habuit. Interim admonetur Alexii litteris Baimundum pacem petere; ac quanquam tanto nunc meliorem esse videbat fortunam suam, tutoque se preces capitalis hostis ultima necessitate expressas posse spernere, quippe interitu ipsius ac pleno exitio partium illarum brevi, ut res erant, secuturo, facile debellaturum; tamen reputans secum nefarias insidiatorum latera semper sua obsidentium contra se voluntates, pertænsque anxie custodiæ quam cum misero metu continuare dies ac noctes, cæca suspectorum familiarium perfidia ipsum coegerat, ex eo ferme tempore quo erat Constantinopoli profectus; nec committendum diutius ratus ut uno tempore inter hostes acerbos et cives perfidos deprehensus unus, in momenta omnia discrimen capitis subiret: ad extremum decrevit, necessitate quod aiunt in ambitionem versa, finem repræsentare intestini atque infandi periculi, et pace cum Gallis facienda expeditionis quæ tantum non ipsi funesta fuerat, ac ne adhuc esset, periclitabatur, faustum et gloriosum exitum non repudiare dum ultro se offert. Itaque litteris ad Alexium redditis responderi suo nomine Baimundo jubet hunc ferme in modum: *Nosti omnino quoties deceptus sim, tuis juramentis et verbis credens. Quod nisi divina Evangelii lex cuncta sibi mutuo Christianos ignoscere juberet, utique nunc non præberem faciles sermonibus tuis aures. Verum quia falli ab hominibus quam in Deum offendere, divinasque leges transgredi salius est, non rejicio petitionem tuam. Si ergo ex animo pacem cupis, et illaudabilis incepti tam successu carituri quam causam æquam initio*

non habuit, tædium te verum ac non fucata tenet pœnitentia; si, inquam, serio 400 inducis in omnium temperare in posterum a Christiano sanguine fundendo, quem hactenus tanta copia non defensionis vestræ patriæ, non studio amplificandæ vel tuendæ religionis, sed tuæ unius meræ libidini atque ambi-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁸ Desunt voces οὐθ' ὑπὲρ τῆς—χάριν θελήματος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Annæ, et Widonem filium sororis Boemundi, Willelmi de Grenemaisnil forte ex Mabilia, Boemundi sorore, filium, pœnitenti et blanditiis imperatoris corruptos, Boemundum ad sancendam cum Alexio pacem fuisse cohortatos; in castra vero Alexii transiisse illos ante initum fœdus, non tradit. Willelmus Claret in Franciam postea reversus pactis interfuit Alfonsum Tolosanum inter et Raimundum

στράτευμα τῶν Κελτῶν ὑπὸ τε λιμοῦ καὶ νόσου (δεινὴ γάρ τις τούτους ἐπέσκηψεν ἄνωθεν) διασθειρόμενον, τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν πραγματευόμενος μεθ' ἴππων πενήτηκοντα αὐτομολεῖ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν τοιοῦτον ἀποθεξάμενος πυθόμενός τε τὰ κατὰ τὴν Βαϊμούντιον καὶ τὴν τε ὑπὸ τοῦ λιμοῦ τοῦ στρατεύματος πτώσιν βέλαιωθεῖς, καὶ ὡς ἐν στενῷ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτοὺς ἐληλάκει, αὐτὸν μὲν τῷ τῷ νοθελλισμῷ τηγικαῦτα τιμᾶ ἀξιώματι, πολλαῖς δωραῖς καὶ χάρισιν ἀμειψάμενος. Μεμαθηκὸς δὲ διὰ τῶν τοῦ Ἀλεξίου γραμμάτων ὅτι ὁ Βαϊμούντος τὰ περὶ εἰρήνης πρὸς αὐτὸν διαπρεσβεύεται, κατανοῶν δὲ καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἀεὶ τι κακὸν κατ' αὐτοῦ διανοουμένους, καὶ ὄσαι ὥραι ἐπανισταμέφους ὄρῶν, καὶ βαλλόμενος μᾶλλον ἀπὸ τῶν ἐγκολπίων ἢ τῶν ὀθελίων ἐχθρῶν· ἐπεὶ ἐδόκει αὐτῷ μὴ ἐπὶ πλέον πρὸς ἑκατέρους ἀμφοτέρας χερσὶ μάχεσθαι, τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιησάμενος, ὡς ποῦ τις ἐφη, βέλτιον ἐγνωνκεν εἶναι τὴν μετὰ τῶν Κελτῶν εἰρήνην ἀσπάζασθαι, καὶ μὴ τὰς τοῦ Βαϊμούντου ἀπώσασθαι αἰτήσεις, ἐπτοεῖτο δὲ ἐπὶ τὰ προσωτέρω χωρῆσαι δι' ἣν ἄνω ὁ λόγος ἐνέφηεν αἰτίαν. Διὰ ταῦτα αὐτὸς μὲν αὐτοῦ που προσέμενεν ἀντικαθιστάμενος πρὸς ἀμφοὶ τὰ μέρη· τῷ δὲ δουκὶ Δυρράχῳ ταῦτα πρὸς τὸν Βαϊμούντον εἰπεῖν διὰ γραμμάτων ἐπέσκηψεν. *Ὅσθα πάντως ὁσάκις ἠπάτημαι πιστεύω τοῖς σοῖς ὄρκοις καὶ ῥήμασιν· καὶ εἰ μὴ ὁ τοῦ Ἐὐαγγελίου θεῖος νόμος Χριστιανοῖς ἅπαντι συγχωρῶν ἀλλήλοις παρεκελεύετο, οὐκ ἂν πρὸς τοὺς σοὺς λόγους τὰ ὄσα ἀνέφεξα· βέλτιον ἐδόμος ἀπαυῶσθαι ἢ προσκεκροκέναι θεῷ καὶ θεοῖς παραβαίνειν νόμους. Διὰ τοι τοῦτο οὐκ ἀποπέμπομαι σου τὴν αἰτήσιν. Εἰ μὲν οὖν ἐν ἀληθείᾳ τὴν εἰρήνην καὶ αὐτὸς βούλει, μεταχθεῖς τὸ ἄτοπον ὄσπερ ἐπεχείρησας ἔργου καὶ ἀτέλεστον, καὶ οὐκ ἐτι ἀφασί Χριστιανῶν ἐχθροῖς χάριν ἐθέλεις, οὐθ' ὑπὲρ τῆς ἡσῶν πατρίδος, οὐθ' ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ σοῦ γε καὶ μόνου χάριν θελήματος, ἐπεὶ βραχὺ τὸ ἀναμταξὺν ἡμῶν διδοσθημὰ ἐστίν, αὐτὸς παραγενοῦ μεθ' ὄσων ἂν βούλη· καὶ εἰτελετὰ ἡσῶν ἡμῶν θελήματα εἰς ταυτὸν συμβαῖεν ὡς ἡ εὐμβασίς ἔξει τῶν πραγμάτων, εἰτε καὶ μὴ. Καὶ οὕτως, ὡς εἴρηται, ἀβλαβῆς πρὸς ἰδίαν ἐπαναστρέψεις παρεμβολῆν.*

Demobolēn.

Barcinonensem comites sancitis, an. 1125, ut est in Historia comitum Tolos. Catelli, lib. II, pag. 190. Nam Willelmus Raimundi vel Alfonsi vassallus, seu cliens erat, propter comitatum et marchionatum provinciam, in quo situm est castrum de Claret, infra Bailliviam Sistarici, ut est in veteri charta an. 1510, transiit illud postmodum in familiam de Agouto.

tioni temere ac indubundus impendisti, age quoniam non magno spatio distamus, ne gravare convenire huc ad me cum quot quibusque comitibus voles. Exponemus commodius inter nos coram quid velimus quisque, breviusque sic multo ac facilius coire compositio poterit. Quod si quæ res obstiterit, quominus ea concludatur, tum tu incolumis et liber in tua te castra recipies.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Βαϊμούντος, ὁμήρους τῶν ἐπιφανῶν ἤρῃσατο δοῦναι οἱ ἐφ' ᾧ τοῦτους παρὰ τῶν αὐτοῦ κομητῶν ἐλευθέρους ἐν τῇ ἰδίᾳ κατέχεσθαι παρεμβολῇ, μέχρις ἂν αὐτὸς ἐκναστρέφῃ· ἄλλως γὰρ μὴ ἀποθάρρῃν τὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἔλευσι·ν. Μεταπεμφάμενος τοίνυν ὁ βασιλεὺς τὸν Νεαπολίτην Μαρῖνον, καὶ τὸν ἐπ' ἀνδρῶν περίκλυτον Φράγγον Ῥογέρην, ἀνδρας φρενήρεις, καὶ τῶν Λατινικῶν ἐθῶν ⁴⁶ ἐν πείρᾳ καθεστηκότας πολλῇ, καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Ἐυφορβητὴν (γενναῖος δὲ οὗτος καὶ χεῖρα καὶ γνῶμην, καὶ μηδέποτε κατὰ τῶν αὐτῶ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐπιτεταγμένων διημαρτηκῶς), καὶ Ἀδράλεστόν τινα τῆς Κελτικῆς γνῶμης [Ἰσ. γλώσσης] εἰδήμονα, τοῦτους, ὡς εἰρηται, πρὸς τὸν Βαϊμούντον ἀπέστειλεν, ἐπισκήψας παντοίως αὐτὸν μεταλαβεῖν καὶ πείσαι αὐτόμολον ἀφικέσθαι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα· ἐφ' ᾧ ἀπαγγεῖλαι ἄπερ ἂν βούλοιο καὶ ζητοίῃ ἐξ αὐτοῦ, κἂν μὲν ἀρεστά δόξῃ τῷ αὐτοκράτορι, ἐξ ἀνάγκης αὐτῶν ἐπιτεύξεσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἀδραδῆ αὐθις εἰς τὴν οἰκίαν καλινεστήσει παρεμβολῇ. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς ἐκεῖνους ὁμίλησας ὁ βασιλεὺς, ἐκείθεν ἀπέλυσεν. Οἱ δὲ τὴν πρὸς τὸν Βαϊμούντον φέρουσαν ὤδευον. Ὅς, τὴν τοῦτων πυθόμενος ἔλευσι καὶ δεδιὼς μὴ τὴν τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ πύσιν κατανοήσαντες τῷ βασιλεῖ τὰ περὶ τούτων ἀπαγγέλοιεν, ἔποχος πόρρω τῆς παρεμβολῆς αὐτοῖς ἀπήντησεν. Οἱ δὲ τὰ τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς αὐτὸν ἀπεστομάτισαν, ὡς οὐκ ἐπιλέλησται πάντως ὁ βασιλεὺς, φησὶν, τῶν ὑποσχέσεων καὶ τῶν ὀρκῶν ὧν ἐποίησα, οὐ σὺ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ τότε διεληλυθότες κόμητες· καὶ ὄρῳ πάντως ὡς οὐκ εἰς καλῶν τὰ τῆς παραβίασεως τῶν ὀρκῶν ἐκείνων ἀπέδῃ σοι. Τούτων ὁ Βαϊμούντος ἀκούσας, Ἄλλος, ἐφη, τῶν τοιούτων λόγων. Εἰ δὲ τι ἕτερον παρὰ τοῦ βασιλέως διεμνήθη μοι, τοῦτο μαθεῖν ἐθέλω. Καὶ οἱ πρέσβεις πρὸς αὐτόν· Ὁ βασιλεὺς, τὴν σὴν τε καὶ τοῦ ὑπὸ σὲ στρατεύματος σωτηρίαν βουλόμενος, ταῦτά σοι δι' ἡμῶν ἀποφθέγγεται. Οἴσθη πάντως ὅτι πολλὰ μογήσας οὕτε τὴν ⁴⁷ Δυρραχίαν κατασχεῖν οἴσῃς τε γέγονας, οὕτε σαντῶν ⁴⁸ αὐτῶν τοῖς ὑπὸ σὲ ἀγαθὸν τι προσετήροχας. Εἰ γούν μὴ παντελῆ ἀπώλειαν ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ ὑπὸ σε αὐτοῦ βούλει πραγματεύεσθαι, ἴθι πρὸς βασιλείαν μου, ἀδεῶς ἀποκαλύψας ἅπαν τὸ σοὶ βουλητόν, καὶ ἀκονσόμενος αὐθις τὰ ἡμῖν δοκοῦντι. Καὶ εἰ μὲν ἐς ταυτὸν αἱ ἀμφοτέρων γνῶμαι ἐνυδράμοισιν, θεῶν χάρις, εἰ δ' οὐ, ἀσινῆ σε αὐθις πρὸς τὴν οἰκίαν πέμψω παρεμβολῇ. Ἄλλὰ καὶ ὅσοι τῶν ὑπὸ σὲ πρὸς τὴν τοῦ ἀγίου τάφου προσκύνησιν ἀπίεμαι βουλήσονται, βισωθήσονται ⁴⁹ παρ' ἐμοῦ· ὅσοι δὲ τὴν πρὸς τὴν χώραν

A His auditis Baimundus obsides petiit ex numero illustrium qui mature representati darentur in custodiam comitum Gallorum, ab ipsis in suis castris asservandi, quoad in ea Baimundus ipse ex imperatoris rediret; absque ista cautione liturum se unquam ad imperatorem pernegans. Neque id recusavit imperator. Statim enim ad se vocatos Neapolitanum Marinum et fortitudine inclytum Francum Rogerium, prudentes viros et Latinicarum consuetudinum peritissimos, præterea Constantinum Euphorbenum manu et consilio promptum hominem, pariterque industrium ac strenuum, quem Augustus a se adhibitum ad multa, semper navasse probasseque fidam ac felicem operam meminere, postremo Adraestum quemdam linguæ Gallicæ peritum ad Baimundum misit: dato illis negotio et si quid adhuc ille dubitaret, nihil omitterent agendo dicendoque quod utile putarent ad persuadendum ei ut ad imperatorem se utique conferret. Nam et si æque peteret futurum haud dubie sciret se voti compotem statim futurum; et si quid obstinaret quod concedere non posset imperator, tuto cum vellet libereque recessurum in castra propria. Eos ad se venire certior factus Baimundus, vereri cœpit ne ii, si reciperentur in castra Gallicæ, miserum eorum statum animadvertenter facile, ac mox imperatori renuntiarent. Ergo illis obviam in equo prodiens, longe a castris occurrentes audivit cum hæc imperatoris, prout erant jussi, nomine dicerent: Recordaris profecto promissionum et juramentorum illorum quibus non tu solus, sed omnes quoque qui tunc transiere comites vos obstrinxeratis nobis. Nunc vero nisi dissimulas præsentem sortanam tuam, experiris plane quam nunquam ulli recte cedat jurisjurandi contempta religio. Sic inchoantes haud doecillis auditor carminum talium mature Baimundus interpellans: Vos vero, inquit, si ab imperatore aliud offeritis, tempus est promere; nam horum quidem quæ exorsi estis abunde est. Cui legati: Hæc, inquirunt, imperator tibi per os nostrum loquitur. Scis plane quam nihil conatu sumptuque contra me immenso profeceris; **401** quippe qui ne unam quidem Dyrrhachiensem arcem totis annis viribus opibusque tuam facere valueris, nec tibi tuorumque ulli fructum ultum laboris insani paraveris. Si jam igitur vel sero sapiens supremum exitium tui tuorumque uno salubri consilio declinare vis, accede sis ad majestatem meam quidque a me cupias exprome, auditurus a me vicissim quid mihi videatur. Ac si quidem voluntates nostræ conveniant, Deo gratias nulla mora pacis erit. Sin minus, ac te certe securum ac tutum in

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁶ ἐθῶν. ⁴⁷ τὴν πόλιν. ⁴⁸ διασωθήσεται. Lege διασωθήσονται.

castra remittam tua; tuorum vero quicunque ad-
 orandi sancti sepulcri desiderio tenebuntur, eos ego
 cunctos illo perducendos meo sumptu meorum ductu
 curabo; patriam autem cogitantes viatico instructos
 et donis cumulatam domum dimittam. Ad ea Bai-
 mundus: Nunc demum, inquit, sentio missos esse
 ad me ab imperatore viros idoneos ad mecum de re
 communi rite tractandum, mente illius referenda,
 meaque cognoscenda. Fidem igitur mihi plenam a
 vobis volo fieri, non contemptim excipiendum me
 quando ad Augustum veniam, verum u'tra sex stadia
 occursuros mihi honoris causa familiares necessa-
 riosque ejus ac consanguineos intimos. Ubi autem
 eo pervenero ac limen Augustalis subiens attigero,
 imperatorem ipsum e regio solio assurrecturum
 mihi, sicque honorifice suscepturum nulla habita
 conventionum olim inter nos transactarum ratione:
 nec juris id sibi sumpturum ut quoniam me illi ali-
 quando subditum atque obnoxium professus sim,
 modo velit rationem exigere gestorum, examini-
 que suo ac judicio subdicere: sed potius in omnibus me
 habiturum pro homine meæ plane potestatis per-
 fectæque libero, ac jus integrum habente agendi

αὐτῶν ἀναχώρησιν ἔλονται, θαυσιῶν τῶν ἐξ
 ἐμοῦ δωρεῶν ἀπολαύσαντες πρὸς τὰ ὄλκοι ἀπο-
 λυθήσονται. Καὶ δὲ πρὸς αὐτοῦς: Νῦν ἔγνω
 ὄντως παρὰ τοῦ βασιλέως σταλῆναι ἄνδρας
 ἱκανοὺς εἰσεῖν τε λόγον καὶ δέξασθαι· αὐτῶ
 γούν παρ' ὁμῶν πληροφορίας λαβεῖν εἰς τὸ
 παντελὲς μὴ ἀτίμως ὑποδεχθῆναι παρὰ τοῦ
 αὐτοκράτορος· ἀλλὰ πρὸ ἐξ σταδίων τοὺς γρη-
 σιωτάτους τῶν καθ' αἶμα προσωκειωμένων αὐτῶ
 τῆν ἔμῃν ποιήσασθαι προὔπαντησιν· περὶ δὲ
 τῆν βασιλικὴν σκητὴν πελάσαντα ἅμα τῶ τὰς
 πύλας εἰσεῖναι καὶ αὐτὸν τῆς βασιλικῆς ἐξασ-
 τάντα περιωπῆς ἐτίμως με ὑποδέξασθαι, καὶ
 μὴ δ' ἠρτιναοῦν ὡς ἀναγοράν τῶν προγεγο-
 νυῶν συμφωνιῶν γεγονέναι μοι ἢ ὅλως εἰς
 κέρσιν ἀγαγέσθαι με. ἀλλ' ἐλεύθερον ἔδειον
 εἰσχεῖν ὡς κατὰ τὸ ἐμολ βουλευτὸν εἰσεῖν ὁλόκα
 καὶ βούλομαι, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὸν βασιλέ-
 τῆς ἐμῆς κριτῆσαι χεῖρὸς, καὶ πρὸς τῇ κεφαλῇ
 (82) τῆς κλήρης αὐτοῦ παρυστῆσαι με, καὶ μετὰ
 δύο χλαμύδων (83) τῆν εἰσοδοὸν κοινησάμενον
 μηδὲλως εἰς προσκύνησιν κάμψαι γόνυ ἢ τρά-
 χηλον τῶ αὐτοκράτορι. Τούτων ἀκούσαντες ἱ

Variæ lectiones ex cod. Coisl. in.

ἡ οὐρανισαοῦν. ἡ ἔχοντα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(82) Πρὸς τῇ κεφαλῇ. Vide Notata ad Cin-
 namum, lib. II, n. 17, et Dissertat. xxvii, ad Join-
 villam.

(83) Μετὰ δύο χλαμύδων. Interpres ad verbum,
 cum duplici chlamyde. At chlamys hoc loco sumitur
 pro milite sagato. Instabat porro Boemundus, ut
 sibi liceret in conspectum Alexii admitti in comitatu
 duorum militum, seu equitum, Galli dicerent, avec
 deux cottes d'armes; qua loquendi formula utitur
 Froissartes, IV vol. cap. 77: Car à la bataille de
 paravant, il avoit perdu trente trois cottes d'armes
 de son lignage; hoc est, 33 milites, seu chevaliers,
 ex sua cognatione. Monstreletus, II vol. an. 1450:
 Et furent pris plusieurs autres capitaines, et gentils-
 hommes Anglois portans cottes d'armes. Solis quippe
 militibus, vel saltem nobilibus, sagam militare de-
 ferre licebat. Unde Masuerus in Practica, tit. De
 tallis, n. 49, nobilitatis esse argumentum dixit, si
 inse nobilis, et alii prædecessores sui, consueverant
 portare vestes en devise, id est, saga militaria armo-
 rum insignibus distincta, ejusmodi vulgo Franci
 nostri 397 loricali superinduebant. Quod vero
 ejusmodi sagis militaribus ab invicem discerneren-
 tur milites, et per ea innotescerent, cognitiones,
 nostris cognossances, Anglis cognizance, vulgo saga
 ista appellabantur, quemadmodum Græcis δειγ-
 ματα dicebantur, signa clypeorum. Vegetius, lib. I,
 cap. 48, de militibus: Diversis coloribus diversa in
 acutis signa pingebant, ut ipsi nominant, δείγματα,
 sicut etiam nunc moris est fieri. Oraculum Leonis
 imp. de Andronico Comneno tyranno, qui Agne-
 tem Philippi regis Franciæ filiam uxorem duxe-
 rit:

Ὁ τῶ ἔθνῳ δείγματι συγχεραμένος.

Id est, ut monemus in Notis ad Cinnamum, qui
 familiæ extraneæ se commiscuit. Matthæus Paris.
 an. 1250: Cum viderent hostes Christi armis, vexillis,
 et cognitionibus picturatis, quas bene noverant, cum
 derisionibus superbire, ubi cognitiones picturate,
 sunt saga ipsa armis et insignibus distincta. W-
 lelmus Brito, lib. II Philipp.:

Quæque armaturæ vestis consueta supremo
 Serica, cuique facit certis distinctio notis.

C Willelmus Guiart in S. Ludovico, ubi de Manfredi
 Siculo rege occiso:

En la chace est Mainfroi tué,
 Mes onc uns homi ne poi à dire
 Pour certin qui le pot ocire,
 Car le jour de celes nuisances
 Porta estranges connoissances.

Id est, ea die qua cæsus est, Manfredus non suum
 ac solitum; sed alterius sagam induerat, ne agnosceretur.
 Et infra, ubi de Henrico Cosentino, qui
 Caroli regis arma induerat in prælio, in quo Conradus
 fusus est:

El premerain pour le conduire
 Est le preus Henri de Cosances,
 Cel jour porta les connoissances
 Du roy, parquoy plustost peri.

Nam regibus, quoties in prælia proceenant, a se
 solebant egregii et fortissimi milites, iisdem quibus
 ille, induti sagis, tum ut essent ad ejus custodiam
 in ipso prælio specialiter deputati, ut loquitur Ri-
 gordus an. 1215, ubi de pugna Bovinensi, tum
 etiam ne in regem, si ex sago et insignibus singu-
 lariter agnosceretur, tota prælii vis incumberet.
 Idem Guiartus de Stephano de Longo Campo, uno
 ex iis qui Philippum Augustum in eo prælio co-
 mitabantur:

Tost après, ce dist la Chronique,
 Fut d'un cop, qui li fut rué,
 Estienne de Longchamp tué,
 Qui le jour avoit fait merveilles,
 Ses armes estoient pareilles,
 A celles du roy proprement.

Quæ quidem de sago militari intelligenda sunt;
 nam alia hujus usus in nostratæ Historia prostant
 exempla. Vide Dissertat. I ad Joinvillam.

ἀνωτέρω σηλωθέντες πρέσβεις, τὸ μὲν ἐξαναστῆναι τοῦ βασιλικῷ θρόνῳ αὐτὸν οὐ προσεδέξαντο· ἀλλὰ καὶ ὡς περιττὴν τὴν αἵτησιν ἀπεπέμψαντο. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἀπεδοκίμασαν, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ κλῖναι γόνυ μῆτε τράχηλον εἰς προσκύνησιν τῷ βασιλεῖ. Πρὸς δὲ τὸ τίνας τῶν πορρωτέρω συγγενῶν αὐτοῦ μεταβῆναι· διαίτημα ἰκανὸν καὶ οὕτως τοῦτον προσδέξασθαι πρὸς τὸν βασιλέα εἰσελευσόμενον χάριν οἰκονομίας καὶ θεραπείας τῆς πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὸν σὺν ἐσσι γλαυῦσιν εἰσελθεῖν· ἀλλὰ οἱ καὶ τὸ τῆς χειρὸς τούτου τὸν βασιλέα ἐφάψασθαι καὶ στήσαι· πρὸς τῷ ἀνωθεν μέρει τοῦ βασιλικοῦ σκιμποδος, οὐκ ἀπεπέμψαντο. Μετὰ τὰ ταῦτα βῆθῆναι δέεισθησαν οἱ πρέσβεις ἀπελθόντες, ἔνθα ἤτοιμαστο ἡ τούτων ἀνάπαυσις, φυλαττόμενοι ὑπὸ σεργεντίων (84) ἑκατὸν, ἵνα μὴ νυκτὸς ἐξεληλυθότες, τὰ περὶ τὸ στράτευμα κατασκοπήσασιν, καὶ οὕτω καταφρονητικώτερον πρὸς αὐτὸν διατεθῆσονται. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν, μεθ' ἱππέων τριακοσίων καὶ τῶν κομήτων πάντων κατέλαβεν οὕτοι·⁸¹ δηλωθεῖσι ἀνδράσι τῇ προτεροῖα ὠμότησι, καὶ οὕτως τοὺς ἐκκρίτους ἐξ τὸν ἀριθμὸν συμπαραλαβῶν, ἀπεισι πρὸς τοὺς πρέσβεις, τοὺς ὑπολοίπους αὐτοῦ που καταλιπὼν ἀπεκδέχεσθαι αὐτὸν ἐκεῖθεν ἐπανελθόντα. Περὶ γοῦν τῶν προλεχθέντων αὐθις διασκοπετομένων, ἐπεὶ ὁ Βαϊμούντος ἐνίστατο, κόμης τις τῶν ἰαν ὄψηλῶν Οὐδός (85) τὴν κλῆσιν πρὸς τὸν Βαϊμούντον ἔρη, ὡς Οὐδεὶς ἀπ' ἡμῶν τῶν μελλόντων μετὰ τοῦ βασιλέως συνάψαι τὸν πόλεμον, οὕτω ἐπληξέτινα διὰ δόρατος, ἐν τοίνυν τὰ πολλὰ, τὴν εἰρήνην (86) τῆς μάχης ἀλλάξασθαι⁸² χρή. Λόγων οὖν πολλῶν ἐξ ἑκατέρων κινήθέντων, βιρῶς ὁ Βαϊμούντος εἶχεν, ὑβριοπαθῶν εἰ μὴ πάντα γένοιτο ἑπὶ σά φθάσας ἐπεζῆται τοὺς πρέσβεις. Τῶν δ' ἐπίτισι συγκατατιθεμένων, ἐφ' ὧν δὲ ἀνανευόντων, πειθεται ὁ Βαϊμούντος, καὶ τὴν ἀνάγκην ὁ φασι φιλοτιμίαν ποιησάμενος, ὄρκον ἐξ αὐτῶν ἐζήτησε ὥστε ἐντίμω; ὑποδεχθῆναι, καὶ εἰ μὴ τοῖς θελήμασιν αὐτοῦ ὁ αὐτοκράτωρ ἀννεύσειεν, ἀσινῆς πρὸς τὴν ἰδίαν ἐκπεμφθῆναι παρεμβολῆν. Τῶν οὖν ἀγίων Εὐαγγελίων προτεθέντων, ὁμήρους ἐζήτησε παρδοθῆναι τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Γίδῳ καὶ φυλάττεσθαι παρ' αὐτοῦ μέχρι· οὗ αὐτὸς ὑποστρέψοι. Οἱ δὲ πρέσβεις εἰς τοῦτο κατανεύσαντες, ὄρκους ἂν καὶ αὐτοὶ ὑπερτεῖς τῶν ὁμήρων ἀσφαλείας ἀντεπεζήτησαν. Κατανευκῶς δὲ πρὸς τοῦτο ὁ Βαϊμούντος καὶ ὄρκους δούς καὶ λαβῶν, τοὺς μὲν ὁμήρους τὸν τε σεβαστὸν

A loquendique quoa et quantum liberit. Volo praeterea spondeatis imperatorem arrepturum meam manum, et ad caput sui reclinatorii daturum mihi locum, bonique consulturum ut ego ad eum cum duabus chlamydibus ingrediens, nec genu flectam ei venerandi causa, nec collum inclinem. Ex his legati annuerunt quaedam, recusarunt caetera; nam nec assurrecturum Baimundo venienti Augustum e regali solio, spondere se unquam exceperunt posse; negaruntque se in id assensuros quod aldebat, petens licere sibi, ut imperatorem accedens salutandi causa nec genu nec collum flecteret. Caetera sane recepere: nempe occursum officiosum cognatorum Augusti, et ingressum ad eum cum duplici chlamyde, tum contactum manus Baimundi ab imperatore faciendum; postremo ut astare ipsi liceret ad superiorem partem lecti regii. Illis dictis utrimque discessum est, legatis eo divertentibus ubi paratum ipsis hospitium erat, apposita custodia satellitum centum, cum mandato prohibendi ne digredientes praetextu aliquo legatis per eam noctem ad castra propius accederent, quo in 402 iis loco res essent speculaturi ac videlicet ubi deploratissimum eorum statum usurpassent oculis, contempturi Baimundum et acturi cum illo rigidius. Postridie Baimundus cum equitibus trecentis et comitibus universis progressus in eum locum ubi pridie cum imperatoriis legatis egerat, relicto illic comitatu caetero, jussuque sese opperiri dum rediret, electos ex omni suorum numero sex et praecipuis secum ad legatos ducit. Ibi resumpta hesternae disceptatio est; instanteque Baimundo ut cuncta a se proposita conditiones acciperentur, comes quidam ex valde praestantibus, Ubus sive Hugo nomine, sic Baimundum alloquitur: Nullus adhuc nostrum qui huc veneramus cum imperatore praeliaturo quemquam hasta percussit; omitte ista tot verba; pax praelio mutanda est. Multa hinc excepit alternatio altercatioque sermonum, indignante Baimundo ac contumeliae loco ducente quod non pariter omnia quae petierat a legatis concederentur; legatis porro ipsis in eo perseverantibus ut quaedam utique negarent, indulgerent caetera. Tandem persuasus Baimundus est, et necessitate in ambitionem versa, quod diei salet, consensus in conditiones oblatas. Juramento igitur interposito firmari sibi petit a legatis quae promiserant. Horum haec erat summa:

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁸¹ οὗ τοῖς. ⁸² ἀντιλέξασθαι.

-Car. Dufresuii Du Cangii notæ.

(84) *Σεργεντίων*. Laudat hunc Annæ locum Cujacius ad l. 7, Cod. de jure fisci lib. x, ubi quos vulgo appellamus *sergeants* et *serians*, seu apparitores, a *Cæsarianis* deducit. Sed vox est pura pura Gallica, vel potius a Latio deducta, *servire*, nostris *servir*. Apparitores enim famuli sunt quodammodo judicium, cum eorum decreta exsequuntur; unde in edictis principum et regum nostrorum *servientes* dicuntur, qua appellatione indignantur etiam bellatores pedites, et milites infirmi ordinis, quod equi-

tibus vel armigeris **368** deservirent, seu potius militarent. Sunt igitur *σεργέντιοι*: hoc loco pedites. Sed hæc nota.

(85) *Οὐδός*. Hugo Buellus, de quo supra.

(86) *Τὴν εἰρήνην*. Consistit Oracicus, pag. 824, dum proceres Francos ab Alexio corruptos Baimundum alloquentes inducit: *Fac igitur, quæsumus, pacem cum imperatore, antequam comprehendaris, vel morte condemnaris.*

fore ut perhonorifice ipse exciperetur ab imperatore; ac si is se audito postulatis annuere suis recusaret, liberum et tutum in sua sibi castra recessum daret. In id iusjurandum a legatis datum prolatis in medium sanctis Evangeliiis. Quia vero Baimundus obsides dari iubebat in manus fratris sui Gidi, custodiri que ab ipso usque ad suum reditum, iusjurandum de incolumitate ipsorum a Baimundo vicissim petitum est et ab eo sine mora præstitum. Quo cavebatur ut sebastus Marinus, Adralestus, et Francus Rogerius, Gido in pignus fidei asservandi traditi, statim atque Baimundus a colloquio imperatoris, seu facta, sen infecta pace rediisset, illæsi ac securi remitterentur ad imperatorem. Cæterum antequam iter Baimundus ad Augustum una cum Euphorbeno Constantino Catalone capesseret, cum necessarium putaret mutari auram castris, diuturna in loco uno constantia sustentibus, eam rem arbitrio legatorum detulit, petitique ab iis exquisita videlicet officiositate ut id probarent. Sic inæqualis et in omnem æquæ infinita partem natura Gallorum est, ab acerbitate interdum summa ad remississimam facilitatem momento desiliens, ita ut qui modo præsentissimus elatissimo supercilio terram se minabatur concussurum universam, mox humilitate demississima usque ad pulverem subsidat: ubi præsertim in ingenia robusta fortisque ac fixæ sententiæ viros incidit. Legati oblatam potestatem usurpantes præfinitum spatium stadorum duodecim, ultra quod transferri castra non permitterent; **403** acquiescentique Baimundo et præscriptos non excessurum limites aienti, addiderunt, se quoque, si vellet, ituros cum ipso et inspecturos locum: quo ad id etiam annuente, datis illi statim ad custodes clisurarum litteris, prohibuerunt ne qua deinceps incursione Gallos infestarent. Tunc Euphorbenus Constantinus Catalo petita impetrataque a Baimundo venia ingrediendi Dyrrhachii ad brevem dumtaxat moram, celeriter Isaacii sebastocratoris filio Alexio convento, quid ipse sociique simul missi duces cum Baimundo transegissent, exposuit, omnium adhuc penitus ignaro. Etenim propter machinam quam imponi toti per circuitum coronæ murorum urbis imperator iusserat, nemo Dyrrhachiensium despectare a longo tempore potuerat, quid in Gallorum castris gereretur. Tabulæ erant summis additæ mœnium pinnis, nullo commissæ devinctæve clavorum nexu, sed pendentes in incertum et ad quemvis impulsum fluctuare aptæ; quod sic erat de industria paratum, ut si quando Latini scalis applicitis in muri crepidinem ascensum conati pertigissent, ibi pedem figere nequirent ullo certo loco: sed tremulos et lapsantes lactu primo asseres experti, utique desperato ingressu resilirent: nisi sese ipsos, una cum male fundatis quibus insistere auderent plancis, abripi pessum intra civitatem

A Μαρῖνον, καὶ τὸν καλούμενον Ἀδράλεστον, καὶ τὸν Φράγγον Ῥογέρην, παραβίδωσι τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Γίδῳ, ἕν ὀπηνηκᾷ ἢ μετὰ τοῦ βασιλέως εἰρηναίως σπονδὰς ποιήσειεν, ἢ εἰ μὴ τοῦτο, ἀθλαβεὶς ἐκείθεν κατὰ τοὺς ὄρκους αὐτοὺς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα εἰς ἀποστείλῃ. Μέλλων τοίνυν τῆς πρὸς τὸν βασιλεῖα μετὰ τοῦ Εὐφορβηνοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Κατακαλῶν φεροῦσης ἀψασθαι, ἐπεὶ δυσωδία πολλὴ διὰ τὸ περὶ τὸν αὐτὸν τόπον, καιρὸν ἰκανὸν τὸ ὑπ' αὐτὸν στράτευμα χρονοτριβῆσαι γέγονεν, βουλόμενος μεταθεῖναι τὸ στράτευμα, μηδὲ τοῦτο ἄνευ τῆς αὐτοῦ βουλῆς ἐθέλειν γενέσθαι ἔλεγεν. Τοιοῦτον γὰρ τὸ Κελτικὸν γένος ἀνώμαλον καὶ ἐφ' ἐκότερα ἐν ἑστίῃ καιροῦ ῥοπῇ μεταφερόμενον· καὶ ἔστιν ἰδεῖν τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα ποτὲ μὲν αὐχοῦντα τὴν γῆν κλονῆσαι ἄπασαν, ποτὲ δὲ ὑποπεπτωκότα καὶ μέχρι κοίτης αὐτῆς καταγόμενον, καὶ μᾶλλον ὀπηνηκᾷ στεροτέρως ἐντύχοι φρονήμασιν. Οἱ δὲ πλείω τῶν δ' ἰο καὶ δέκα σταδίων οὐ συνεχώρουσιν μεταθεῖναι τὸ στράτευμα. Καὶ εἰ τοῦτο βούλει, πρὸς τὸν Βαϊμούντον ἔλεγον, συνελευσόμεθα καὶ ἡμεῖ; ὀψόμενοι τὸν τόπον. Κατανεύσαντος δὲ καὶ πρὸς τοῦτο τοῦ Βαϊμούντου, παραχρῆμα διὰ γραμμάτων τοῖς τὰς κλεισούρας φυλάττουσιν ἐδήλωσαν, ὥστε μὴ ἐκδρομὰς ποιοῦμένους καταβάπτειν αὐτούς. Ὁ δὲ Εὐφορβὸς Κωνσταντίνος ὁ Κατακαλῶν ἤτειτο αὐτὸς τὸν Βαϊμούντον παραχωρηθῆναι οἱ τὴν εἰς τὸ Δυρράχιον ἀπέλευσιν. Κατανεύσαντο. δὲ τοῦ Βαϊμούντου, γοργῶς τὸ Δυρράχιον ὁ Κατακαλῶν καταλαμβάνει, καὶ τὸν φυλάσσοντα τῆς πόλιν Ἀλέξιον τὸν υἱὸν Ἰσαακίου τοῦ σεβαστοκράτορος ἀναζητήσας, ἀπήγγειλε τὰ πρὸς τοῦ αὐτοκράτορος διαμνησθέντα πρὸς αὐτόν τε καὶ τοὺς συγκαταθρόνας μετ' αὐτοῦ λογίζουσας τῶν στρατιωτῶν. Καὶ γὰρ οὐκ ἠδύναντο τοῦ τείχους προκύπτειν διὰ τὴν γεγενημένην ἀνωθεν παρὰ τὰ κρηδεύματα τοῦ Δυρράχιου μηχανὴν τοῦ αὐτοκράτορος· σάνιδας γάρ τινες περὶ τὰς ἐπάλαξας τοῦ κάστρου εὐμηχάνως ἐτέθησαν, ἐπὶ τοῦτω αὐτῶν κατασκευασθεῖσαι ἀνήλωτοι, ὥστε τοὺς ἰσῶ; ἐπὶ τῶν Λατίνων διὰ κλιμάκων ἀναρρίχασθαι περιωμένους, ἐπὶν τῶν ἐπάλαξων ἐπιβαλεῖν, μὴ ἐστηριγμένους Ἰστασθαι, ἀλλὰ σὺν αὐταῖς σάνιδας διολισθαίνουσιν ἐπὶ τῆς πόλεως καὶ πίπτειν ἐντὸς καθά γε εἴρηται. Τοῖς οὖν ὀμιλήσας ὁ Εὐφορβηνὸς καὶ τὰ τοῦ βασιλέως μηνύματα ἀπαγγέλλας καὶ θάρσους ἐμπλήσας αὐτούς, ἐρωτήσας τε τὰ περὶ τοῦ κάστρου, καὶ διαγινούσας τὰ κατ' αὐτούς ἀρίστης τετυχημένοι οἰκονομίας ὡς τῶν πρὸς χρεῖαν αὐτάρκως ἔχοντας, καὶ παρ' οὐδὲν τὰς τοῦ Βαϊμούντου λογιζόμενους μηχανάς, καταλαμβάνει τὸν Βαϊμούντον τὴν ταφρεῖαν ἑῷ προεῖπε ποιησάμενον, καὶ ἐνωθεὶς αὐτῶν τῆς πρὸς τὸν βασιλεῖα φεροῦσης εἶχετο· οἱ δὲ ἐπιλοιοῦσιν τῶν πρέσβειων κατὰ τὰ προὔπεσχημένα μετὰ τοῦ Γίδου κατελείφθησαν. Μανουὴλ δὲ τὸν Μοδῆρον πιστεύσαντα τε καὶ εὐνοῦσταντα τῶν αὐτοῦ θεραπόντων ὑπέρχοντα προαποστέλλει πρὸς τὸν βασιλεῖα τὴν πρὸς

Varie lectiones ex cod. Coislino.

¹⁰ αὐτοῦ.

αὐτὸν τοῦ Βασιμούντου ἀπιγγέλλοντα ἔλευσιν. Ἐπεὶ ἂν ἄρχου τῆς βασιλικῆς ἐγγόνει σκηπῆς παρεσκευάστο καὶ τὰ τῆς αὐτοῦ ὑπαντήσῃ, καθὼς οἱ πρόσοβεις τοῦτω συνέθεντο. Εἰσελθόντος δὲ τούτου, ἐκτείνας τὴν χεῖρα ὁ βασιλεὺς καὶ τῆς ἐκείνου ἀψάμενος χεῖρός, καὶ τὴν συνήθη τοῖς βασιλεῦσι πρόσασγόρουσιν ποιησάμενος, ἐγγὺς τοῦ βασιλικοῦ παρεστήσατο θρόνου.

rem, abundare adhuc ipsis ad victum ac belli usum quæ opus essent, contemnereque eosdem nunquam maxime ac plane nihili ducere machinas omnes conatusque Baimundi, cum his ad Baimundum rediit qui jam commodum sua castra transtulerat eum in locum de quo fuerat prius eum inter legatosque conventum. Huic se adjungens Euphorbenus iter cepisset ad imperatoris castra, tribus aliis sociis suis, prius legatis, nunc obsidibus, prout erat constitutum, in Gidi potestate relictis. Porro ipse jam pergens præmisit ad Augustum e via Manuelem Modonum hominem sibi fidissimum nuntium adventum Baimundi; qui ubi ad certum ab Augustali spatium projectus eundo est, obvius habuit juxta pacta convenia familiares imperatoris. Deinde Baimundus admittitur, Augusto extensa manu sua manum ejus prehendente, iisque eum verbis ac modo salutante quo imperatores solent mox etiam invitante ut prope imperatorium astaret solium.

Ἦν δὲ τοιοῦτος ὁ ἀνὴρ οἶος, ὡς βραχεῖ μὲν εἶπεῖν, οὐδείς κατ' ἐκείνον ὦφθη ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων γῆ, οὔτε βάρβαρος οὔτε Ἕλληνας. Ὁάμβος γὰρ ἦν ἀρθαλμῶν ὀρώμενος καὶ φημιζόμενος, ἐκπληξίς καταμέρος δὲ ὑπογράφαι τὸ τοῦ βαρβάρου εἶδος. Τοιάσδε μακρὸς ἦν τὴν ἀναδρομὴν τοῦ σώματος ὥστε εἰς πῆχυν ἓνα μικροῦ τοὺς μακροτάτους ὑπερλαύνειν, τὴν γαστέρα συνεσταλμένος καὶ τοὺς ⁸⁴ λαγόνους, καὶ τοὺς ὦμους· εὐρύς· καὶ τὰ στέρνα πλατῆς καὶ τοὺς βραχίονας κρατερότερος· καὶ τὴν ὀλην ἔξιν τοῦ σώματος· οὔτε περιπετισμένος ⁸⁵, οὔτε περιθριθόμενος ταῖς σαρκῖν ⁸⁶, ἀλλ' ὡς ἄριστα κεκραμένος, καὶ οἷον εἰπεῖν κατὰ τὸν Πολυκαίλειον κανόνα ἐνηρμοσμένος· τὰς χεῖρας ἄδρός καὶ τῶν ποδῶν τὰς βάσεις στεβρότος· καὶ τὸν αὐχένα καὶ τὰ μετὰφρενα εὐπαγῆς. Ὑποκεκυφῶς δὲ μετρίως τῷ ἀκριβῶς αὐτὸν περιεργαζομένῳ ἐφαίνετο· οὐ τῶν νωτιαίων σπονδύλων τι πεπονθότων τῆς βάρχεις, ἀλλ' οὕτω μετρίως ἐκ γενετῆς, ὡς εἶκοι, τὴν διάπλασιν ἐσχίχε. Τὸ χρῶμα καὶ τὸ ἄλλο μὲν σῶμα λευκότατον, τὸ δὲ πρόσωπον μετὰ τοῦ λευκοῦ ἐπυρσοῦτο, καὶ ἡ κάμη ὑπόξανθος, ἀλλ' οὐ μνηστῶν μέχρι τῶν μεταφρένων αἰωρουμένη κατὰ τοὺς ἄλλους· Βαρβάρους· οὐ γὰρ ἐτριχομάωνει (87) ὁ ἀνὴρ, ἀλλὰ κουρίας ἦν μέχρι τῶν ὠτων. Τὸ δὲ γένειον εἶτε πυρσόν εἶτε ἄλλο τι χρῶμα εἶχεν, οὐκ ἔχω λέγειν· ὁ ξυρὸς γὰρ ⁸⁷ ἐπεξηλθεν αὐτὸ καὶ τιτάνου παντὸς ἀκριθέστερον· ἐδόκει δ' οὖν εἶναι καὶ τοῦτο πυρσόν. Τὸ βλέμμα γλαυκὸν καὶ ἄμα θυμὸν καὶ ἐμβριθειαν ὑποσημαίνον. Καὶ ἡ ῥίς αὐτῷ

Is vir cui, ut multa paucis coniugam, nullum ea tempestate neque Græcum neque Barbarum Romana terra parem vidit: cujus famæ ingenti, qua late procul percellerat animos, species præsentis admirabilis rapiens coram oculos exacte respondebat, ~~404~~ talis fere aspectu ac forma fuit. Longo surgebat excursu statura corporis, adeo ut procerissimos quosque uno ferme altior cubito transcenderet. Ventrem et ilia contractior, latus humeros, spatioso et coæquato pectore, lacertis torosus; tota corporis habitudine nec strigosa, nec gravata fluxu carniū, sed optimo inter obesitatem et maciem temperamento, velut Polycleti manu cujusdam ex idea præcellentissimæ artis fictus atque tornatus: majusculis et succo vivido solidis manibus; recte fundatis pedibus et robuste vestigium obtinentibus; cervicis armorumque apta compages, et tum succi plena, tum dignitatis. Trunci status, si quis attenderet curiosius, e rectissimo inclinari paulisper in prunum videbatur: non ullo vertebrarum aut spinæ dorsi vitio, sed prout apparebat, quod ab ætate tenera institutis moderantium in istum esset habitum ad speciem modestiæ formatus. Color reliquo corpore candidissimus. Facies in niveo rubebat. Capilli subflavi, eatenus promissi ut aures tegerent, non etiam more gentis humeros flagellarent, neque enim insaniebat istam insaniam comæ studentium. Barba cujus coloris esset non possum dicere, genam quippe ac mentum ejus acie novaculæ ad cutem rasa

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁴ τὰς. ⁸⁵ περιεσφγγμένος (sic). ⁸⁶ τῇ σαρκί. ⁸⁷ γούν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(87) Ἐτριχομάωνει. Nam Normanni cæteri, ut et Franci, teste Orderico Vitali lib. viii: *Capillos a vertice in frontem discriminabant, longos crines veluti mulieres nutriebant, et summiopere curabant.* Idem an. 1092: *Et tempore militares viri paternos in vestitu et capillorum tonsura dereliquerunt, quos paulo post burgenses et rustici, et pene totum vulgus imitati sunt.* Et lib. ii: *In nutrimento autem comarum, mulierum sequaces æstimantur.* Gallos veteres et Francos comam nutritivisse palam

est ex Cedreno, pag. 453, et ex iis quæ notat Salmasius ad Solinum, Goscelinus in *Histor. veter. Gall.* Hotomannus et Matharellus in *Franco-Gall.* contra quam Græci, qui caput tondebant, ut est in Epist. Adriani PP. ad Carol. M. ex iis quas edidit Gretzerus. Angli etiam ea tempestate comam nutriebant, quo nomine ab Anselmo Cantuariensi archiepiscopo non semel carptos auctor est Eadvernus, lib. i, iii et iv *Hist. Novor.* et ex eo Willelmus Malmesburiensis.

superficiem habebant quovis gypso æviorem; con- A
 jectura tamen est rufam et hanc fuisse. Glaucus
 aspectus, iræ atque acerbitalis non bene latentium
 vi submistâ minax. Nasus libere aerem ducens
 meatibus largiuseulis; sic enim erat opus ad com-
 mode inferendam efferendamque spiritus copiam
 quantam ad eventilandum cor flagrantissimum pulmo
 prælargus anhelaret, unde illa instituto naturæ pro-
 portionem et significationem mutuam habent, ma-
 gnitudo narium et vastitas pectoris. Emicabat, fa-
 teor, universa ex specie suave quiddam, nisi crebris
 undecunque simul erumpentibus terroris quasi
 fulgetris, blandus ille radius frangeretur. Itaque
 amabilitatem tenuem majori odiositate obruente,
 tam ille giganteus status, quam torvitas quædam
 frontis arduæ, ac quasi ad vim expeditorum tacita
 minacitas artuum, universo conspectu ferum laud
 dubie quiddam et illætabile spirabat; ut arrisus
 ejus, mihi quidem, nihilo videretur amœnior aut
 blandior, quam aliorum irata facies jurgantium,
 adeo non mavors solum ejus, sed qualiscunque
 amor etiam, militaris in eo atque armatus appare-
 bat: ita tamen ut sentiret suavitatem exsistere
 totam a natura formaque corporis, vim sævam
 atque immanem a barbaro intus habitante affari
 animo. Erat is non malignitate solum cumulatius
 plurima, verum artibus quoque ad hanc exercen-
 lam omnibus abundans; nihil eo versutius, nihil prom-
 ptissima consilii accommodatione magis expeditum
 ad conversiones omnium temporum. Nunquam illi
 occasio ansam imparato daret; nunquam quod cuivis
 petitioni opponeret scutum deerat. Sermo ejus tra-
 ctantis accuratus; responsiones omni undique cir-
 cumspeditione præmunitæ, et adversus vel acerrimam
 censuræ vigiliam cujusvis, sua, prehensionem locum
 præbente nulli, prudentia tutissimæ. Denique hic
 talis ac tantus fuit, ut uni omnium: qui tunc erant
 hominum imperatori Alexio secundus, uni duntaxat illi fortuna, vi dicendi, consilio, cæterisque nature
 dotibus esset inferior: plane invictissimus futurus, nisi eum ætas sua, rerumque ac spœi rationes cum
 patre meo commisissent. Qui quidem meus pater ei tunc sibi astanti, pro ea qua valebat festiva pe-
 ritia sermonis ad usum quemcunque **405** figurandi, reficavit primum quasi aliud agens obiter atque
 oblique memoriam præteritorum: quæ cum morsu conscientiæ, et recordatione successuum minus fel-
 licium, displiceret Baimundo, mature is interpellavit ingratham orationem, nec ultra unam alteramque
 periodum sivit excurrere: cum et ipse prope par artifex, non minus astute declinaret, quam ingeniose
 petebatur; et quæ obscure ac generatim intendebantur, universim quoque ac dissimulanter depel-
 leret: illud subinde admonens, neutiquam advenisse se disceptaturum de rebus istis, alioquin esse
 sibi etiam permulta in illis temporibus negotiisque de quibus conqueri et expostulare jure posset ⁸⁰⁰,
 quæ quoniam divinæ ductu Providentiæ huc modo de pace tractaturus venerit, majestati ejus condo-
 naret permitteretque nunc omnia. Tunc imperator: Vetera igitur sane delinquamus. Te vero, Baimunde,
 si bona fide mecum in amicitiam convenire vis, primum omnium subjicere mihi, et ξ dominum prin-
 cipemque me tuum agnoscere ac profiteri oportet, tum illud ipsum nepoti tuo Tancredo mandare per
 litteras ut et ipse præstet; præcipereque serio eidem ut Antiochiam juxta pacta conventa prius inter no-
 jurata, ducibus a me missis aut mittendis tradat. Postremo inducas in animum et sancte spondeas
 velim cætera te omnia quæ olim mihi promiseras, de cætero religiose servaturum facturumque summa
 constantissimaque fide.

Cum hæc et alia ejus generis plura dixissent vi- D

καὶ ὁ μυκτῆρ ἐλεῦθερον ἔπεισε τὸν ἀέρα. Συνηγόρει δὲ
 τῷ μυκτῆρι διὰ τῶν στέρνων, καὶ διὰ τοῦ μυκτῆρος;
 τὴν τῶν στέρνων εὐρύτητα ἢ γὰρ φύσις διεξέδους ἐδε-
 δῶκει διὰ τῶν ῥινῶν τοῦ ἀπὸ τῆς καρδίας παφλάζον-
 τος πνεύματος. Ἦδὺ δέ τι καὶ ἐνεφαίνετο τῷ ἀνδρὶ
 τοῦτῳ, ἀλλὰ τοῖς ἀπανταχόθεν φοβεροῖς ὑπεθραύετο
 ἔλας γὰρ δι' ἔλας τοῦ σώματος ἀμελικτος ἦν καὶ
 Θηριώδης ὁ ἀνθρώπος, ἀπὸ τοῦ μεγέθους, ἀπ' τοῦ
 βλέμματος, δοκεῖ μοι, καὶ ὁ γέλως αὐτοῦ τοῖς ἄλλοις
 ἐμβρίμημα ἦν. Οὕτως εἶχε ψυχῆς τε καὶ σώματος,
 ὡς καὶ τὸν θυμὸν ἐν τοῦτῳ κορύσσεσθαι καὶ τὴν
 ἔρωτα, καὶ ἀμφοτέρους ὄρᾶν πρὸς πόλεμον. Τὸ
 δὲ φρήνημα αὐτῷ παντοδαπὸν καὶ πανούργον, καὶ
 πρὸς ἅπαντα λαθῆν διαδιδράσκον· αἱ γὰρ ἑμίλιαι
 τούτῳ ἀκριβεῖς, καὶ τὰς ἀποκρίσεις ἐδίδου παντα-
 χόθεν ἀπεριδράκτους. Καὶ τοιοῦτος ὢν καὶ το-
 σοῦτος, μόνῳ τῷ αὐτοκράτορι ἀλώσιμος ἦν, καὶ
 τύχη καὶ λόγοις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀπὸ φύσεως
 πλεονεκτήμασιν. Ἀναμνήσας οὖν ὁ αὐτοκράτωρ
 αὐτὸν τῶν προτέρων ἐπιτροχάδην καὶ συνεκκασμέ-
 νως πῶς αὐτῷ παραστήσας, ἐτέραν λόγου περίουτον
 ἐποίησατο. Ὁ δὲ τὴν ἰδίαν συνείδησιν ἔχων ἐλέγ-
 χουσαν, ἐπιτηδείως τὰς πρὸς τοὺς λόγους αὐτοῦ
 ἐξέφυρεν ἀνθυπογοράς, τοῦτο μόνον φάμενος, ὡς Οὐχὶ
 περὶ τῶν τοιοούτων ἀνακρίνεσθαι ἐήληθα. Εἶπον γὰρ
 ἂν καὶ αὐτῆς ⁸⁰ πολλὰ λέγειν. Τοῦ Θεοῦ δὲ ἐν
 ταυτοῖς με συνελάσαντος, πάντα τοῦ λοιποῦ τῷ σῶ-
 ἀνατίθηναι κράτει. Ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸς αὐτόν· Τὸ
 μὲν παρεληλυθότα ἐατέον τὸ νῦν, σὺ δὲ εἰ βούλει
 σπεισασθαι μεθ' ἡμῶν, πρῶτον μὲν ἓνα τῶν ὑπὸ
 τὴν ἐμὴν κράτος χρῆσθαι γενέσθαι, εἶτα δηλώσει
 περὶ αὐτοῦ τε τούτου τῷ σῶ ἀνεψιῷ Ταγγρῆ, ἐπι-
 σκήψαι τε αὐτῷ, τοῖς ἐξ ἐμοῦ ἀποσταλείσι παρα-
 δοῦναι τὴν Ἀντιόχειαν κατὰ τὰς γεγυνοίας ἐξαρχῆν
 συμφωνίας ἡμῶν ⁸⁰, εἶτα καὶ τ' ἄλλα πάντα ὅσα
 συμπεφώνηται ἡμῖν, τηρῆσαι νῦν τε καὶ μετέ-
 πεῖτα.

Ταῦτα τοῦ βασιλέως καὶ ἄλλα πλείω πρὸς αὐτόν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ πρὸς αὐτά. ⁸⁰ ἡμῶν.

εἰπόντος τε καὶ ἀκούσαντος, ἐπεὶ ἔαυτὸς ἐκεῖνος ἦν ὁ Βαϊμούντος καὶ οὐκ ἠλλοιωτῶ, ἔφη ἀδυνάτως ἔχειν τὴν τοιαύτην ὑπόσχεσιν ποιήσασθαι. Καὶ εἰ' ἄλλα τινὰ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀπαιτούμενα ἤτειτο τὴν πρὸς τὸ ἴδιον στράτευμα ἐπανάζευξιν κατὰ τὴν γενομένην συμφωνίαν παρὰ τῶν πρέσβων. Ὁ δὲ βασιλεὺς φησιν πρὸς αὐτὸν ὅτι Κρείττονα ἐμοῦ οὐκ ἔχω τὸν μετὰ ἀσφαλείας σε διασώσοντα. Καὶ ἅμα τῷ λόγῳ τοῖς ἡγεμόσι παρήρησα ἐπέτατε τοῦ στρατεύματος, ἐτοιμάσαι τοὺς ἵππους αὐτῶν, ἐφ' ᾧ τῆς πρὸς τὸ Δυρράχιον φερούσης ἀφασθαι.

Τοῦτο ὁ Βαϊμούντος ἀκούσας ἐξελθὼν ἐπὶ τῷ πρὸς τὴν ἀποτεταγμένην αὐτῷ ἀπείναι σκηνῇν, τὸν ἐμὲν Καίσαρα Νικηφόρον τὸν Βρυέννιον τῷ τοῦ Πανυπερσεδάστου τότε τετιμημένον ἀξιώματι ἐξῆτι θεάσασθαι. Ὁ δὲ ἐξελθὼν καὶ πᾶσαν πειθῶ λόγων κινήσας, ἔποιο ἐκεῖνος ἐν δημηγορίαις καὶ διαλέξεσιν ἀπαράμιλλος, πείθει τὸν Βαϊμούντον τοῖς κλειστοῖς συνθέσθαι τῶν παρὰ τοῦ βασιλέως βήθέντων. Κρατήσας εὖν αὐτὸν τῆς χειρὸς εἰσάγει πρὸς τὴν βασιλεία. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ἐνωμότως καὶ μετὰ τῆς οἰκίας προαιρέσεως κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ τὴν συμφωνίαν ἐπλήρωσεν. Ἐἶχε δὲ τὰ συμπεφωνημένα οὕτως (88).

Prodiit ille, totamque explicans quam summam habebat dicendi vim, sermonum ejus familiarium et publicarum ad conclusiones orationum experimentis abunde probatam, ad tractandum adhibet ferocem animum, omnique ex parte Baimundum ambit atque urget leniter, sua illa qua pollebat incomparabili efficacia suavitatis, donec molliendis quibusdam, indulgendis aliis, perfecit tandem ut plerisque eorum quæ Augustus petierat acquiescere jam paratus esset Baimundus. Quo satis vir meus perspecto, comiter apprehensum manu Baimundum introducit **406** ad Augustum. Convenit statim inter ambos, et postridie ex utriusque sententia conclusa concordia est, instrumento publico Baimundi verbis rite concepto, cujus exemplum hic deinceps describimus :

ε Ἡ μὲν προτέρα συμφωνία, ἥτις δὴ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ γέγονε πρὸς τὸ θεοστεφές κράτος σου ὅπταν μετὰ τῆς πολυπληθοῦς ἐκείνης στρατιᾶς τῶν Φράγγων εἰς τὴν βασιλίδα πόλιν ἐπιδημήμηκα διαβαίνων ἀπὸ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπὶ τῇ τῶν Ἱεροσολύμων ἐλευθερίᾳ, ἐπειδὴ κατὰ τινὰς περιπετείας πραγμάτων ἠθέτηται, ἐκεῖνη μὲν σχολασάτω καὶ μὴ ἔχῃ τὸ ἐνεργῶν ὡς τὸ ἄκυρον ἀποφερμένη διὰ τὴν τῶν πραγμάτων περιστασιν· καὶ ἐξ ἐκείνης οὐ χρὴ κατ' ἐμοῦ δικάιον τι ἔχειν τὴν βασιλείαν σου, κἀντεῦθεν ἰσχυρίζεσθαι περὶ τῶν ἐν ἐκείνῃ συμπεφωνημένων τε καὶ ἀναγεγραμμένων. Πόλεμον γὰρ ἀραμένον μου κατὰ τοῦ σου θεοπροβλήτου κράτους καὶ παραλύσαντος τὰ συμπεφωνημένα, συμπαράλλεται τούτοις καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ σου κράτους κατ' ἐμοῦ αἰτιάματα. Νῦν δὲ οὖν ὡσπερ ἐκ μεταμελείας ἐρχόμενος καὶ ὡσπερ ἀλιεὺς πληγείς καὶ ἀπενεγχάμενος νοῦν καὶ μόνον οὐχὶ τῷ ὄρατι τῷ σου νουνεχέστερος γεγονῶς καὶ τῆς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἥτις καὶ τῶν πολέμων ἀναμνηθεῖς εἰς

cissim audivissentque inter se imperator et Baimundus, tandem hic illius sermones parum ad suas spes ac rationes accommodatos animadvertens (quippe qui mordicus in proposito hæreret, nec cupiditati atque ambitioni suæ detraxi quidquam de superhis illis dominandi regnandique tōis pateretur), sic, quasi desperata compositione, Augustum alloquitur : Quoniam quæ promitti prætarique a me tibi postulas, uti deditio. n. Antiochiæ, et alii pleraque, ea ejusmodi esse sentio quæ nec polliceri nec representare possim unquam, age juxta fidem mihi per tuos legatos a te datam, annue mihi securum in castra mea reditum. Cui Augustus : Prolixè vero, inquit, Baimunde, annuo quod petis; ac quoniam ad te tuto secureque deducendum neminem me ipso aptiorem habeo, agite (vertit vultum a Baimundo qui cum secreto loquebatur, ad duces exercitus astantes palamque ipsis contenta voce sic edicit, agite, inquam, equos expedite, mox nobiscum Dyrrhachium versus profecturi. His auditis Baimundus cum ad designatum paratumque sibi tabernaculum se reciperet, meum Cæsarem Nicephorum Bryenium panhypersebasti titulo ac dignitate jam tum ornatum videre obiter expetiit.

ε Primum omnium, conventio tractatusque ille quem cum a Deo coronata majestate tua tum transégi, quando in comitatu numerosissimi illius exercitus Francici ex Europa transgrediens in Asiam Hierosolymorum liberationem, Constantinopoli transivi, ut quibusdam rerum et negotiorum ab eo tempore incurrentium vicibus abrogatus est, ita pro abrogato planeque antiquato nunc habeatur : nec ex eo tua majestas jus sibi posthac ullum sumere, eique ad spem ullam inniti valeat, ob ea quæcunque ac quæliacunque cauta, excepta, scripta, jurata, quomodocunque ibi promissa aut memorata. Et enim bello exinde a me adversus tuam a Deo promotam majestatem moto gestoque revocata illa, irritaque ac cassa declarata censeri pars est : nec causam aut titulum præbere ullum tibi posse legitimum contra me accusatione ulla querelave veniendi. Integer ergo nunc pleneque juris mei ultro tibi me sisto, velut piscator ictus vel sero profitens pœnitentiam quam concessi veram, ex certa mea

Varie lectiones ex cod. Coislin.

αῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(88) *Εἶπε δὲ οὗτος*. De pace firmata inter Alexium et Boemundum agunt præterea Fulcherius Carnot. lib. II, cap. 57; Albertus Aqu. lib. I, cap. 44;

Ordericus et Matthæus Paris an. 1109; vetus scriptor, tom. IV *Hist. Fr.* pag. 95.

ΠΑΤΡΟΛ. GR. CXXXI.

32

prudenticque sententia, erroris haecenus errati a me, in te violando lacescendoque: quod nullo meo luto aut operæ pretio, gravi damno jacturaque fecisse confiteor; ac malo mulctaque illa domitus accedo, factus experiundo sapientior, et acceptis cladibus quasi contactu salutari hastæ tuæ a priori mea imprudentia sanatus, atque inflexus salubri consilio ad hanc tecum de novo et de integro conventionem et compositionem ineundam. Qua primo profiteor melizium hominem sceptri tui fore, hoc est, ut loquar clarius, servum ac subditum: quandoquidem et tu me sub manum tuam trahere et hominem tuum melizium facere vis. Talis igitur ero deinceps post secundam hanc conventionem, quam in omne tempus observare volo: Deumque in id testem ac sanctos ejus omnes invoco atque adhibeo, quos cæterorum quoque hic scriptorum arbitros et sequestrorum sumo legoque. Homo, inquam, fidelis obnoxiusque sum tuæ majestatis et amantissimi tui filii imperatoris domini Joannis Porphyrogeniti; atque ut talis armabo dexteram contra quemcunque infestum aut infensum majestati tuæ, sive is Christiani sit generis, sive alienus a religione nostra, quales nos vulgo solemus paganos appellare. Itaque illud modo solum ex priori transactione inter nos conclusa, licet alioqui abrogata retraho de utriusque consensu, tuo, inquam, meoque, **407** atque in hunc locum transfero, confirmans profitemis ac velut abrogatum renovans, primoque constituens fore me servum et lizium hominem majestatis utriusque vestrum: neque ullum unquam futurum tempus quo huic voluntati promissionique meæ contrarium quippiam admittam, suspiciam, geram, clam, palam, dissimulanter, aut ex professo, quacunque ex causa, modove qualicunque, quo vere sciens prudensque transgressæ hujus hodiernæ sollemnissimis promissionis reus sum et merito possim argui. Et quoniam accipio nunc in jus ac dominium meum regionem paulo post nominatim exprimentam hoc ipso in scripto, sitam in partibus Orientis, cujus

A ἑτέραν συμφωνίαν μετὰ τοῦ κράτους σου τράπωμαι ταυτην, ὥστε λιζιον (89) γενέσθαι τοῦ σκήπτρου σου ἀνθρωπον, καὶ ἕνα σαφέστερον εἶποιμι καὶ φανερώτερον, οὐδέτην καὶ ὑποχείριον, ἐπειδὴ καὶ σὺ ὑπὸ τὴν σὴν δεξιάν ἐμὲ ἔλκειν βεβούλησαι καὶ ἀνθρωπῶν σου ἐθέλεις ποιήσασθαι λιζιον. Ἔσομαι τοῖνυν ἀπὸ τοῦ νῦν κατὰ τὴν δευτέραν ταυτην συμφωνίαν ἦν καὶ φυλάττειν εἰς ἀεὶ βούλομαι καὶ ἐπόμνυμι Θεόν τε καὶ πάντας τοὺς ἁγίους αὐτοῦ, ἐπεὶ καὶ ἐπιμάρτυσαι τοῦτοις τὰ συμπεφωνημένα καὶ γράφεται τε καὶ λέγεται. Ἀνθρώπος πιστὸς τῆς σῆς βασιλείας καὶ τοῦ περιποθήτου σου υἱοῦ καὶ βασιλέως κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Πορφυρογενήτου, καὶ ὀπλίσομαι τὴν δεξιάν κατὰ παντὸς ἀνισταμένου τῷ κράτει σου, εἴτε τοῦ Χριστιανικοῦ γένους ἐστὶν ὁ χεῖρας ἀνατράμενος, εἴτε καὶ ἄλλοτριον τῆς ἡμετέρας αὐτῆς οὐ; παγάνους ἡμεῖς ὀνομάζομεν. Ὄστις ὅπερ καὶ τῷ προμηνημονευθέντι συμφώνῳ περιερίχεται, καὶ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν συνήρῃσει, τῇ τε βασιλείᾳ ὑμῶν καὶ ἐμοί, τῶν ἄλλων ἀνηρημένιον τοῦτο μόνον ἐκεῖθεν ἔλκω καὶ ἰσχυρίζομαι καὶ ἀπρίξ ἔχομαι, τὸ, δοῦλον τῆς βασιλείας καὶ ἀμφοτέρων εἶναι καὶ λιζιον καὶ ἀνθρωπον, ὥσπερ καταλυθὲν ἀνανεούμενος. Καὶ οὐ δ' ἂν εἴτε γένοιτο, εἰς ἀθέτην τοῦτου ἐλεύσομαι, οὐδέ τις αἰτία ἔσται ἢ τρέπος; φανερός τε καὶ ἀφανής καθ' ὃν ἐγὼ παραβάτης τῶν συνθηκῶν καὶ τῶν νῦν συμπεφωνημένων φανήσομαι. Ἄλλ' ἐπειδὴ λαμβάνω τὰ νῦν τὴν βῆτῶς (90) ἐνταυθοῖ τὴν δηλωθησομένην χώραν ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Ἀνατολῆς διὰ χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας σου, ἐν ᾧ καὶ τὸ κράτος τὸ σὸν ὑποσημαίνεται ἐὶ ἐρυθροβαφοῦς ὑπογραφῆς. Ὅ; δὴ χρυσοβούλος ὁ λόγος καὶ ἀμοιβῆος γεγονώς; ἐπεδόθη μοι, δέχομαι μὲν τὰς δοθείσας χώρας ὡς ἀπὸ τῆς βασιλείας ἡμῶν δεδωρημένας, καὶ τὸ ἐνδύναμον ἔχω τῆς δωρεᾶς ἐκ τῆς χρυσοβούλλου γραφῆς. Ἀντίστοις τῶν τοσοῦτων χωρῶν καὶ πόλεων δίδωμι τὴν πίστιν τὴν ἐμαυτοῦ πρὸς τὴν ὑμῶν βασιλείαν, σὺ τε τοῦ μεγάλου αὐτοκράτορος κυροῦ Ἀλαξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ τοῦ τριποθήτου υἱοῦ σου τοῦ βασιλέως

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸¹ χρυσοβούλλος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(89) *Λιζιον*. *Vassalus Ligius*, nostris vox nota. Joau. Cinnamius; lib. II: Καὶ λιζιον αὐτὸν ἐποίησάτο. Idem, lib. V: Καὶ δοῦλος, οὐ βία τὸν ζυγὸν ὑποδύς, — ἀλλὰ δοῦλος ἐθελοδούλος; ἐρμηνεύει δὲ σοι τοῦτο τὸ λιζιον. Ejusmodi servos, δοῦλους ἐν ὅροις ἄρροπτε vocat Pachymeres, lib. VI, cap. 6, quos lib. V, cap. 10, λιζιους appellat: Ἄλλως δὲ καὶ παρέσπια, καὶ ἰθιους ἐποίηται, λυσίους (scrib. λιζιου) εἶπεν ἂν τις, ἐκείνων ταῖς εὐμενείαις; ubi ἰθιους idem sonat ac *solidus homo*, in eo hominio quod recitatur in Vita beati Olegarii episc. Barcinonensis: *Juro ergo Robertus Tarraconensis princeps tibi Domino meo O degario ejusdem civitatis archiepiscopo, quod ab hac die et deinceps fidelis homo et solidus ero tibi et Ecclesie tuæ*. Jacobus I, rex Aragonum in Constitutionibus Catalaniæ mss. quæ exstant in bibliotheca Thuana, fol. 61: *Duplex est homagium, videlicet homagium solidum, et non solidum. Homagium solidum est quasi gerens legalitatem et fide-*

litem: nam homo solidus adversus omnes genti fidelitatem Domino suo, et ita in homagio solido nullus excipitur, etc. Homagium autem non solidum est, quando aliquid excipitur faciendo homagium, cum dicitur: Facio tibi homagium, excepta fidelitate, quam debeo Domino meo solido, etc. Ligium a ligando dictum sunt qui putant; quo saue videtur allussisse Willelmus Brito, lib. II Philipp.

Esse tenebatur homo ligius atque fidelis.

Et tanquam Domino jurando jure ligari.

Et Dudo, lib. II *De morib. et gest. Norm.*: *Deiit omnem terram suæ ditionis filio suo Willelmo, atque inter manus Willelmi adolescentis manus suas militantes principes confugavit illi conjugationis sacramento. De aliis vocis etymis consulendus Brodus in Consuet. Paris. interim dum alius de iis disputandi sese offerat locus.*

(90) Ἰητώς. Nominatim, expresse. Occurrit sæpius apud Armenopolium.

κυρῷ Ἰωάννου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἣν ἀμετακλήτην καὶ ἀτάλευτον καθέξειν ἐπισχνοῦμενος καθάπερ ἀγκυραν ἀσφαλῆ. Καὶ ἵνα ἐπαναλάβω τὸν λόγον σαφέστερον καὶ τὴν ἰδιότητα φυλάξαιμι τῶν ἐγγράφως συμφωνούντων, ἰδοὺ ἐγὼ Βαϊμούντος ὁ υἱὸς Ῥομπέρτου Γισκάρδου συμφωνῶ μετὰ τοῦ κράτους ὑμῶν καὶ τὴν συμφωνίαν ἀρραγῆ τίθημι φυλάττειν πρὸς τὴν βασιλείαν ὑμῶν, τουτέστι, σέ τε τὸν αὐτοκράτορα Ῥωμαίων κῦρ ὁ Ἀλέξιον, καὶ τὸν βασιλέα καὶ υἱὸν σου τὸν Πορφυρογεννήτου, καὶ τὸ λίκιον ἀνθρώπων ἀνθευτὸν τε καὶ ἀπαραιοῖον ἕως ἀνέμπνέω καὶ μετὰ τῶν ζώντων συναριθμῶμαι· καὶ ἐξοπλισάμην τὴν χεῖρα κατὰ τῶν ἐντεῦθεν ἀναφανησομένων ἐχθρῶν ὑμῶν κατὰ τῆς βασιλείας τῆς ὑμετέρας τῶν ἀεισεβάστων σεβαστῶν βασιλέων τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας καὶ ἔνθα ἂν καὶ προσταχθεῖν ὑφ' ὑμῶν μετὰ πάσης τῆς περὶ ἐμὲ στρατιᾶς ἀπροσάστως· ἐκδουλεύσω κατὰ τὴν παρισταμένην χεῖρα. Καὶ εἰ τινες ἂν καὶ εἰεν δυσμενῶς ἔχοντες πρὸς τὸ ὑμέτερον κράτος· εἰ μήπου τοῖς ἀθανάτοις ἀγγέλοις ἰστάζοιντο ἂν καὶ εἰσὶ τοῖς ἡμετέροις· δέξασιν ἄτρωτοι, ἢ ἀδαμάντινά τινα περικείνεται σώματα κατὰ τούτων πάντων ὑπεραγωνισάμην τῆς βασιλείας ὑμῶν. Καὶ εἰ μὲν ὑγιῶς ἔχω τοῦ σώματος· καὶ ἐλευθεριάζω πολέμου τινὸς βαρβαρικοῦ τε καὶ Τουρικοῦ αὐτὸς ἐγὼ τῷ ἐμῷ σώματι ἀγωνιοῦμαι καὶ τὸν ὑπὲρ ὑμῶν πόλεμον μετὰ τοῦ ζυνοπομένου στρατεύματος. Εἰ δὲ ἢ νόσῳ βαρεῖα πεδουῶμαι ὅσα πολλά τὰ ἀνθρώπινα, ἢ πόνεμος ἐπικείμενος πρὸς ἐαυτὸν ἔλκει με, τότε δὴ, τότε ὑπισχνοῦμαι διὰ τῶν περὶ ἐμὲ γενναίων ἀνθρώπων μου τὴν δυνατὴν ἐξαποστέλλειν βοήθειαν, ὡς ἐπανασαζόντων ἐκείνων τὸ ἐμὸν ἔλλειμμα. Ἡ γὰρ ὀρθὴ πίστις ἦν σήμερον πρὸς τὴν βασιλείαν ὑμῶν· τοῦτο ἐστὶ τὸ, ἢ δι' ἐμαυτοῦ ἢ δι' ἑτέρων, καθάπερ εἴρηται, ἀνακρωτηρίαστα τηρεῖν τὰ τῆς συμφωνίας, ὀρθὴν τε πίστιν φυλάττειν διόμνουμι· καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρος, ὑπὲρ τοῦ ὑμετέρου κράτους καὶ τῆς ὑμετέρας ζωῆς ταυτησὶ λέγω τῆς κάτω τε καὶ γῆινης· ὑπὲρ γὰρ τῆς τοιαύτης ὑμῶν ζωῆς, σιδηροῦς τις ἀνδρίας καὶ σφυρηλάτος γεννομένη τοῖς ὀπλοῖς, ἀλλὰ μέχρι καὶ τῆς τιμῆς τῆς ὑμετέρας, καὶ μέχρι βασιλικῶν ὑμῶν μελῶν ἐκτείνω τὸν ὄρκον, εἰ τις αὐτοῖς ἐπιδουλεύεται κάκως· παρὰ τινων ἀλιτηρίων ἐχθρῶν, οὓς δυνατόν ἐστίν ἐμὲ καταλύειν καὶ ἀπεργεῖν τοῦ κακοῦ ἐγχειρήματος· ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πάσης χώρας τῆς ὑμετέρας καὶ πόλεως μικρᾶς τε καὶ μεγάλης καὶ νήσων αὐτῶν, καὶ ἀπαξιαπλῶς, ὅπουσιν τις ἐστὶ γῆ τε καὶ θάλασσα ὑπὸ τὰ ὑμέτερα σκήπτρα ἐξ αὐτοῦ δήπουθε τοῦ Ἀδριανικοῦ πελάγους· καὶ μέχρι πάσης ἀνατολῆς καὶ κατὰ μῆκος τῆς μεγάλης Ἀσίας· ἔνθα τὰ τῶν Ῥωμαίων ὀρίσματα ἦν. Ἐτι συμφωνῶ καὶ ἔσται τῶν συμφωνημένων μάρτυς καὶ ὑπήκοος ὁ Θεὸς μηδεμίαν μηδέποτε χώραν τετραγμένην ὑπὸ τὰ ὑμέτερα σκήπτρα εἶτε νῦν εἶτε πρότερον, εἶτε πόλιν ἢ νῆσον κρατεῖν τε καὶ ἔχειν. Καὶ ἀπλῶς ὅπουτα

A investitura mihi confertur per Bullam Auream majestatis tuæ, a te rubramento subscriptam. Quæ quidem Bulla non gratis mihi est tradita, sed commutata pro re quapiam a me vicissim exhibenda; ita ego nunc accipio terras et ditiones illas a tua majestate irrevocabili vi prædictæ Bullæ Aureæ attributas mihi, ut in remunerationem atque in pretium tot illarum tantarumque regionum et urbium, opponam obligemque fidem ac fidelitatem meam majestati utriusque vestrum; tuæ, inquam, magni imperatoris domini Alexii Comneni, et desideratissimi filii tui principis domini Joannis Porphyrogeniti spondens et pollicens immotam eam inconcussamque retenturum, velut firmam anchoram. Atque ut clarius exponam mentem meam, et proprietatem servem, legitimasque usurpem formulas eorum qui rite fidelitatem alicui suam scripto authentico profitentur: en ego Baimundus Roberti Giscardi filius, fidelitatem et subjectionem profiteor vestræ majestati, hoc est, tibi imperatori Romano domino Alexio, et principi ac filio tuo Porphyrogenito; et spondeo me vobis lizium omnem verum ac sincerum fore, quandiu spiritum ducam, et cum vivis numerabor, armaturumque manum contra omnes qui ex hoc tempore sese proferent hostes majestatis vestræ, imperatorum Romanæ ditionis semper Augustorum. Vester tantum labor fuerit jubere ac præcipere quo loco ac tempore velitis me præsto adesse cum meis copiis universis: obsequar extemplo sine excusatione, sine mora, navaboque fidelem et quam utilissimam vobis operam, prout res præsentis exigent, perduellibus vestris, aut quibuscunque quomodocunque vobis infensis (nisi forte immortalibus similes angelis sint invulnerabiles nostris hastis, et adamantinis solidi corporibus rigeant), toto impetu pro vestra causa et majestate impetendis ac debellandis. Ac si ego quidem et corpore valebo, et a bello quocunque barbarico aut Turcico liber fuero, per me ipse præsens ductabo meas copias, cumque iis meum caput et **408** corpus in pugnae discrimen vestra causa dabo. Sin me, qualia multa humanam vitam incommoda infestant, aut gravis morbus impederit, aut bellum incumbens ad sese alio traxerit, tunc polliceor missurum me quam potero validissimum auxilium virorum fortium qui mihi subsunt, qui ad vestrum nutum quo jubebitis præsto futuri, meum obsequium repræsentent et defectum suppleant. Hæc enim recta fides est, quam hodie majestati vestræ obligo, aut per me aut per alios, ut dixi, illicbatum tueri subjectionis officium; hoc sensu rectam fidem juro, et universim et per partes, pro vestra amplitudine ac potentia, proque vestra vita, hac, inquam, infima terrestrique ac naturali vita, tuenda propinquandaque, non minus inconcussus ac constans quam ferrea vel ære fusa ductave statua in arnis

Varie lectiones ex cod. Coislin.

•• δ Βαϊμούντος. •• Deest vox κῦρ.

me staturum : juramentumque eousque extendo, ut non tantum pro membris vestris regis, sed etiam pro honore defendendo vestro, dignitateque ac fama tuendis contra quoscunque lacerare illas aut violare quomodolibet attentantes, vel parantes, tota vi ac potentia mea veniam; injuriam pro meo virili prohibiturus. Nec pro fama et existimatione solum vestra, sed etiam pro quavis regione, urbe, parva vel magna, insulis quoque ipsis; denique, ut verbo dicam, pro quocunque loco terræ marisque sceptris vestris obnoxio, ab Adriatico pelago, usque ad totum Orientem, et per latitudinem magnæ Asiæ, ubi Romanorum fines erant. Promitto præterea, et erit promissorum testis et auditor Deus, nullam me unquam regionem subjectam sceptris vestris, sive nunc, sive prius, seu urbs illa, seu insula fuerit, habiturum possessurumve me, aut mihi vindicaturum, præter eas terras et loca nominatim mox exprimenda in præsentis scripto, quæ mihi distincte donatæ sunt ab divinitus electa majestate vestra : iis duntaxat exceptis, cætera plane omnia, quæ vel alias complectebatur, vel nunc complectitur, per Orientem perque Occidentem Constantinopolitanum imperium propria per me vobis et jure quam optimo peculiariter erunt. Quod si quam forte armis subjicere quivero regionem, præsentibus ejus possessoribus bello exterminandis, quæ olim aliquando ad Romanum imperium pertinuerit, polliceor me ad vestrum arbitrium delaturum victoriæ illius meæ fructum, expectaturumque obnoxie quid de eo constituere vobis placeat; ac si quidem vobis vilebitur administrationem et precariam potestatem provinciæ talis a me bello quæsita, mihi concedere, id in gratiæ parte imputabo vobis : et novo nomine terræ ac possessionis istius homo vobis lizius et servus fidelis esse pergam. Sin aliud malueritis, talem cum fide sine dilatione fraudeve 409 ulla, totam illam terram urbesque et arces cuicumque a majestate vestra ad id designato missoque viro. Imo si quis forte sit qui quomodocunque possessam ereptamve hostibus urbem magnam minutamve quamlibet, ex iis quæ sub dominio Romani principatus aliquando fuerunt, mihi proderet, aut in potestatem privatam meam transferre, mihi proprie possidendam attribuere velit, utique recusabo : sed sive illa oppugnatione mea alteriusve capta, sive citra oppugnationem mihi aliterve dedita, vestra, uti prius fuerant, sic deinceps erunt et permanebunt, me nihil in contrarium allegare causarique valituro. Sed neque juramentum accipiam a quoquam Christiano, aut dabo cuiquam alteri, fidelitatemve promittam aut conventionem inibo ullam, quæ in ullum detrimentum, incommodum aut damnum personæ, majestatis, aut imperii vestri possint vergere. Sed neque homo alterius quam principis aut principatus majoris minorisve, præter quam majestatis vestræ,

ἡ βασιλεῖα Κωνσταντινουπόλεως περιεῖχεν ἢ νῦν κατέχει, κατὰ τε τὴν ἀνατολήν καὶ τὴν δύσιν, ἐκτὸς τῶν ῥητῶς δεδωρημένων μοι παρὰ τοῦ θεοπροβλήτου κράτους ὑμῶν, ἀ καὶ κατ' ὄνομα δηλωθήσεται ἐν τῷ παρόντι ἐγγράφῳ. Ἄλλ' ὁπόσῃ ἂν δυνηθῆην χειρώσασθαι χώραν τελοῦσάν ποτε ὑπὸ τὴν βασιλείαν ταύτην ἀπωσάμενος τοὺς τὴν χώραν ἐκείνην κατέχοντα; εἰς τὴν γνώμην τὴν ὑμετέραν ἀναστῆν ὑφ' ἐμὲ τὴν περὶ ταύτης οἰκονομίαν· καὶ εἰ μὲν ἐμὲ βούλεσθε ἐπιτροπεύειν τῆς κυριουθείης χώρας ὡς ἄνθρωπον ὑμέτερον λίκιον καὶ δοῦλον πιστὸν ἔσται τοῦτο. Εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ παραδοίην ἂν ᾧ ἂν ἀνθρὶ ἢ βασιλείᾳ ὑμῶν βουληθῆίη, μὴ ἀμφιδάλλων κατὰ τι τὸ σύνολον. Χώραν δὲ οὐ δέξομαι ὑφ' ἑτέρου τινὸς προδομένην ἔμοι, ἢ πόλιν τινὰ ἢ πολίχνιον, ἅπερ ποτὲ ὑπὸ τὴν τῆς βασιλείας ἐξουσίαν ἐτύγχανον, ὡς ἔμοι διαφέροντα, ἀλλὰ καὶ τὰ πολιορκίᾳ κρατούμενα, καὶ τὰ ἄνευ πολιορκίας ὑμέτερα δ' ἦσαν καὶ πάλιν ὑμέτερα ἔσονται· μὴδ' ὅπως τι οὖν δικαιολογουμένου μου περὶ τούτων. Ἄλλ' οὐδὲ ὄρκον δέξομαι παρὰ τινος Χριστιανοῦ, ἢ δώσω πρὸς ἕτερον, ἢ συμφωνίαν ἠτιναοῦν πρὸς βλάβην ὑμετέραν ὀρώσων, ἢ πρὸς ζημίαν καὶ ὑμῶν καὶ τῆς βασιλείας τῆς ὑμετέρας. Ἄλλ' οὐδὲ ἀνθρώπου ἐτέρου γενήσομαι, ἢ ἐτέρας ἀρχῆς μέζονος, ἢ ἐλάσσονος, ἄνευ τοῦ κράτους τοῦ ὑμετέρου, ἀλλὰ μίαν κυριότης ἔμοι ἢ ὑπισχνοῦμαι· δουλεύειν, ἢ βασιλεῖα σου τε καὶ τοῦ τριποθῆτου υἱοῦ σου. Τοῦ, δὲ προσηρομένου μοι ἀνθρώπου τῆς βασιλείας σου ὡς κατεξαναστάντας τοῦ κράτους τοῦ σὺ ἔμοι ἐκδουλεύειν⁶⁴, καὶ μισήσω καὶ ἀποπέμψομαι· μέλλον δὲ κατ' αὐτῶν ἐξοπλίσομαι. Τοὺς δὲ ἄλλους Βαρβάρους, ἐθέλοντας δὲ ὅμως ὑπὸ τῆ ἐν ὄρω γενεσθαι, δεξαίμην μὴν, ἀλλ' οὐκ ἰδίῳ προσώπῳ, ὄρκῳ δὲ τούτους ἕνεκα σου τε καὶ τοῦ περιποθῆτου υἱοῦ σου καὶ τὰς ἐξ αὐτῶν χώρας παρικήφομαι· δικαίᾳ τῆς βασιλείας τῆς ὑμετέρας, καὶ ἐνεῦθεν τὸ ὑπὲρ αὐτῶν προστατόμενος, ἀπροφασίστω; ποιεῖν ἐπαγγέλλομαι. Ταῦτα μὲν περὶ τῶν πόλεων καὶ χωρῶν, ὅσαι ὑπὸ τὸ σκήπτρον τῆς Ῥωμαίων τύχης ἐτύγχανον οὔσαι. Περὶ δὲ τῶν μηδέπω δεδουλευκότων τῇ Ῥωμανίᾳ, ταῦτα ἐνόρκως κατεπαγγέλλομαι, ὡς ἵνα τὰς τε ἐπερχομένας μοι χώρας ἄνευ πολέμου, ἢ μετὰ πολέμου καὶ μάχης, καὶ ταύτας ἀπάσας ὡς ἀπὸ τῆς ὑμετέρας βασιλείας λογίζομαι, εἴτε Τουρκικαὶ εἰσιν, εἴτε Ἀρμενικαὶ, καὶ ὡς ἂν τις εἶπῃ τῶν τὴν ὑμετέραν ἐπισταμένων φωνὴν, παγανικὰ ἢ Χριστιανικὰ. Τοὺς τε ἀπὸ τῶν ἔθνων προσιόντας μοι καὶ δουλείην ἔμοι βουλομένους, οὕτως ἵνα τούτους παρ-δέχημαι ὡς εἶναι καὶ αὐτοὺς μέλλοντας ἀνθρώπους τῆς βασιλείας ὑμῶν καὶ διαδαίνοι καὶ πρὸς τοὺς ἢ ἐμὴ συμφωνία πρὸς τὸ κράτος τῆς βασιλείας σου, καὶ εἰ κατεμπεδωθέντες⁶⁵ ὄρκοι. Καὶ τούτων αὐτῶν οὐ μὲν ἂν ἐθέλοιτε ὑμεῖς οἱ ἀεισέβαστοι⁶⁶ βασιλεῖς ὑπ' ἐμὲ τάττεσθαι, τάττοιεν⁶⁷ ἂν οὐδὲ δὲ πέμπειν πρὸς τὸ ὑμέτερον κράτος βούλεσθε βουλομένων κακείνων, ἀποστελῶ, μὴ βουλομένων δὲ, ἀλλὰ ἀπαναινομένων

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁴ καὶ ἔμοι ἐκδουλεύειν ἐθέλοντας. ⁶⁵ καταπεμφθέντες. ⁶⁶ εὐσεβέστατοι.

τὴν πρὸς ὑμᾶς δουλείαν, οὐ δὲ ἐγὼ παραδίξομαι. Αὐτὸς μὲντοι τὸν Ταγγρὲ καὶ ἀνεψιὸν μου ἀκήρυκτον ἔξω πόλεμον εἰ μὴ ἐβελήσῃ καθυφείναι τι τῆς πρὸς τὴν βασιλείαν ὑμῶν δυσμενείας, μηδὲ ἀπολύει τῆς χειρὸς αὐτοῦ τὰς πόλεις τῆς ἡμετέρας βασιλείας, ἔπειν δὲ καὶ Οἰώντος αὐτοῦ ἢ καὶ μὴ Οἰώντος ἀναρρυσθῶσιν αἱ πόλεις, αὐτὸς μὲν ἵνα δεσπότης τῆ ἀντιλήφῃ τοῦ κράτους ὑμῶν τὰ διὰ χρυσοβούλλου λόγου δεδωρημένα μοι· ἃ καὶ ῥητῶ· ἐξαρτιμήσεται· αἱ δὲ πόλεις ἐκείναι μετὰ τῆς ἐν Συρίᾳ λαοδικείας, καὶ ὅσαι εἰσὶν ἐκτὸς τῶν δεδωρημένων ἐμοί, τῷ σκήπτρῳ ὑμῶν προσαρμόζονται. Ἄλλ' οὐδὲ τοὺς τῆς βασιλείας ὑμῶν φυγάδας προδίξομαι ποτε, ἀλλὰ παλιμπορεύτους ποιήσω καὶ ὑποτροπιάξω τὴν βασιλείαν ὑμῶν ἀναγκάσω. Ἔτι καθυπισχοῦμαι καὶ ταυτὶ πρὸς τοῖς ἀνωθεν εἰρημένους βεβαιωτέρας τὰς συμφωνίας ποιούμενος. Συμφωνῶ γὰρ ἵνα ἐγγυητὰς ἀποδοῖην ἐπὶ ταύταις ταῖς συμφωνίαις, ὥστε ἀπαράβατους καὶ ἀπαρραβύστους μένειν εἰς τὸ διηνεκέες, τοὺς μέλλοντας ἀνθρώπους μου ἐμῷ δικαίῳ κατέχειν τὴν δεδομένην μοι χώραν παρὰ τῆς βασιλείας σου· καὶ τὰς πόλεις καὶ τὰ πολίχνια, ἃ καὶ πρὸς ὄνομα ἐκτεθήσεται. Παρασκευάσω γὰρ καὶ τοῦτους ὁμοῖαι τὰ φρικωδέστατα, ὡς ἂν καὶ οὗτοι ⁹⁷ φυλάττωσι πλῆσιν ὀρθὴν πρὸς τὸ ὑμέτερον κράτος καὶ ὁπόσῃν ὁ τῶν Ῥωμαίων κοσμεῖθε σμῆς καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ παρουσίᾳ συμφωνίᾳ ἐγγεγραμμένα στέργωσιν ἀκριδέστατα. Καὶ ὀρκίῳ τούτους εἰ ⁹⁸ τὰς ἐπουρανίους δυνάμεις καὶ τὴν ἄσπεκτον ὄργην τοῦ Θεοῦ, ὡς εἴποτε βουλευσαίμην κατὰ τῆς βασιλείας ὑμῶν ⁹⁹ ἢ μὴ γένοιτο! μὴ, ὦ Σῶτερ, μὴ, ὦ Δίκη Θεοῦ! πάντα τρόπον ἐκείνοι· σπουδάζωσι πρῶτον μὲν διὰ τεσσαρακονθήμερου (91) τινὸς διαστήματος, ἐπαναγαγεῖν με εἰς τὴν πίστιν τῆς βασιλείας ὑμῶν καθάπερ τραχηλιάσαντα. Τοῦτο δ' ἂν γένοιτο εἰ καὶ γενέσθαι παραχωρηθεῖν, μανίαν ἀντικρυς καὶ λύττης καταλαβούσης ἐμῆ, ἢ ὅταν δηλονότι τὰς φρένας ἐλαύνωμαι. Εἰ δ' ἀνοήτως ἔχω καὶ ἀσπεμῶς πρὸς τὰς παραινέσεις ἐκείνων, καὶ λαύρως ἐπαιγίξει τὰ τῆς λύττης τὴν ψυχὴν τὴν ἐμὴν, ἀλλὰ τότε γε ἐξομόσονται μὲν ἐμὲ καὶ πάντα τρόπον ἀποπροσποήσονται. Μεταθῶνται δὲ πρὸς τὸ

aut absque consensu ejus, verum una mihi dominatio cui servire promitto esto majestas tua, et charissimi filii tui. Quod si qui ad me veniant imperii tui homines, eo animo ut excusso dominationis tuæ jugo meam se in ditionem ac potestatem transferant, tales ego et adversabor et rejiciam: quin etiam contra eos arma sumam. Sin erunt ex Barbaris imperio non subditis aliqui volentes hastæ meæ se subijcere, accipiam illos quidem, at non privata mea et propria persona, sed jurare ipsos adigam in verba et nomen majestatis tuæ, et dilectissimi filii tui, regionesque ipsorum arces et urbes deditas sic accipiam, ut eas juri vestro ac dominio imputem, vestrasque ex tunc faciam: adeo ut quicquid demum constituere de illis tanquam rebus vestris vobis libuerit, id citra exceptionem ullam passurus facturusque sim; prout jam hinc passurum futurumque polliceor. Atque hæc de urbibus et locis quæ sub jure sceptri ac domini Romani sunt. De iis vero quæ nondum subjectæ Romanis fuerunt, sic juratus spondeo: eas sive citra bellum, sive jure belli ac victoriæ mihi provenerint, omnes majestati vestræ tanquam ab ea mihi concessas, imputaturum; seu Turcicæ illæ fuerint, seu Armenicæ, seu ut quis lingua forte nostram callens, diceret, paganicæ aut Christianæ. Qui vero ex gentibus ad me accesserint, mihi que servire voluerint, eos sic accepturum in fidem ac clientelam meam, ut eo ipsa illos homines faciam majestatis vestræ: pactum quo istud ipsum quo mecum transigent, juri dominiæque ipsos vestro devinciat; juramenta que mihi per illos præstita non mihi magis quam vobis caveant, utpote per me ad vos pertinentia. Porro talium hominum plena potestas in arbitrio **410** vestro erit, ut in subjectione mea illi tantum ex iis maneat, quos manere annueritis: quos vero ad vos mitti jusseritis, si quidem illi non recusent, misurus extemplo sim; sin renuant, et clare profiteantur sese in jus ac subjectionem majestatis vestræ submittere se suaque nolle, tum istos ne ego quidem accipiam. Nepotem meum Tancredum

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁷ Desunt voces ὡς καὶ ἂν οὗτοι, etc., στέργωσιν ἀκριδέστατα. ⁹⁸ εἰς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(91) *Διὰ τεσσαρακονθήμερου.* Juxta nempe feudorum receptas apud Latinos leges, quibus delinquens vassallus a domino superiore, seu feudi, bello impeti non poterat; nec feudo privari, nisi post **40** dies, intra quos ab ipso Domino requisitus noxam expiare tenebatur: *In omnibus enim negotiis, ut 399* ait Otho Frisingensis, lib. 1 *De gesti. Frid. I.*, cap. 34, apud Francos solent *quadraginta fere dies et quadraginta noctes præscribi.* Fori Bigorrenses, art. 6, apud Marcam in *Hist. Beneharn.*, lib. ix, cap. 5: *Quod si in neutro profecerit, auditio quod patitur in communi, quadraginta dies postea præstoletur, ut legali inquisitione et expectatione peracta, legaliter si voluerit discedere, discedat.* Sed et duplicem interdum quadragessimam ad purgationem et excusationem vassalli concessam a dominis observo in pacto, quod inter Rogerum episcopum Billovacensem et Francnem de Gerboredo sancit-

tum est, ubi episcopus sic ait: *Franco, non tibi ero in damno de Castello Gerboredo, ut tu illud perdas me sciente, nisi contra me forisfeceris; et si contra me forisfeceris, postquam nomine hujus sacramenti emendare te submonuero, aut per me, aut per meum missum, duabus quadragessimis emendationem tuam expectabo, aut emendationem tuam accipiam, aut tibi perdonabo.* Binæ istas quadragessimas observatas docet præterea vetus charta Hugonis Cameracensis castellani, an. 1065, apud Joan. Carpentarium, part. iv *Hist. Cameracensis*, pag. 9: *Et si Hugo consanguineus noster contra te peccaverit, et ni infra duas quadragimas emendaverit, etc., ut et alia Sancii Reg. Aragon. apud Marcam, lib. ix Hist. Beneharn., cap. 5, n. 3. Vide Loisellum, lib. v Institut., tit. 3, art. 54; et Brodæum, in Consuet. Paris., art. 7.*

quod attinet, contra ipsum ego bellum geram im- placabile, nisi voluerit remittere aliquid de odio quo a majestate vestra videtur abhorrere, ac nisi de manu sua laxaverit urbes imperii vestri: quas quidem, vel volente ipso, vel invito liberatas ego, statim atque in possessionem venero terrarum et urbium gratia liberali majestatis vestræ concessarum (quæ urbes et terræ nominatim enumerabuntur paulo post) eas, inquam, urbes a Tauredo nunc detentas, comprehensa in iis Laodicea Syriæ, aliisque cunctis quæ non sunt de numero mihi donatarum, dominio vestro iterum adjungam et subjiciam. Sed neque fugitivos majestatis vestræ, recipiam, quin eos potius remittam, omnique ratione suadendo egrediantur perpellam, ut ad majestatem vestram revertantur. Quia vero firmitatem omnimodam, quam maxima excogitari potest, hactenus per me promissis addere cupio, sequestros et vades fidei meæ omnes assigno atque addico meos homines qui terras mihi datas jure beneficiario a me ipsis evidendo possessuri sunt. Etenim quicunque urbes atque oppida mihi attributa (quæ mox nominatim exprimentur) potestate a me accepta obtinebunt, eos ego universos adigam juramento quam religiosissimo, interposita mentione supercælestium virtutum, et imprecatione intolerabilis iræ Dei, quo illi se astringant ad fidem rectam erga majestatem vestram custodiendam exactione quanta maxima legibus Romanæ reipublicæ consentanea est, et ad omnia quæ in præsentis concordie instrumento conscripta sunt, diligentissime observanda. Quod si me deprehenderit aliquando machinari quippiam contra majestatem vestram, quod absit, ne id Salvator, ne justitia Dei sinas; tum sane illos jurisjurandi vis obstringet, ad omni ratione satagendum, designato ad id spatium dierum quadraginta, ut ego me ad officium recipiam, fidemque majestati vestræ debitam, a qua temere desciveram, resumam. Sin quis furor me impotentior abreptum vertigine, surdumque ad monita ipsorum omnia egerit in transversum præcipitem, illi quidem religione omni juramenti fidelitatis quo mihi prius obligati tenebuntur, exsoluti jam erunt penitus, meoque dominio rite ejurato in vestram potestatem, manum, et arbitrium transferentur: et quas meo beneficio terras ac dominia **411** obtinebant, vobis et parti vestræ assignabunt deinceps et imputabunt, et id in eum modum se factures interpositione sacramenti recipient, eam-

ὑμέτερον κράτος καὶ χεῖρα καὶ γκώμην, καὶ τὰς χώρας ἃς ἐμῷ δικαίῳ κατέχουσιν ἀποστάσαντες τῆς ἐμῆς ἐξουσίας, ὑμῖν καὶ τῷ μέρει τῷ ὑμετέρῳ παραδοῖεν· ταῦτα δὲ ἐνομότως ⁶⁹ ποιεῖν καταναγκασθήσονται· καὶ τὴν αὐτὴν φυλάξουσι πίστιν καὶ δουλείαν καὶ εὐνοίαν πρὸς ὑμᾶς ἣν καὶ γὰρ συμπεφώνηκα· καὶ ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας ζωῆς καὶ τῆς ἐπιγείου τιμῆς ἀρροῦνται τὰ ὄπλα· ἀλλὰ καὶ, ὑπὲρ τῶν ὑμετέρων βασιλικῶν μερῶν καὶ μελῶν, ὡς μή τι πάθοιεν παρὰ τινος ἐχθροῦ πολεμεσέοντες ⁷⁰ οὐκ ἀνήσουσιν, εἴγε τέως εἰς ἀσθησίων ἔλθοιεν τῶν ἐπιθούλων καὶ σφαλερῶν. Ταῦτα ἐπόμενον καὶ διαμαρτύρομαι καὶ θεῶν, καὶ ἀνθρώπων, καὶ τοῦ ὑπερτάτου ἀγγέλου, ὡς ἄρα καταναγκάσω φρικαλέοις ὄρκοις αὐτοὺς κατελιθῶς, ποιεῖν τε καὶ πράττειν εἰς δύναντα. ^B Ὡς δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν κάστρων τῶν ὑμετέρων καὶ χωρῶν, καὶ ἀπλῶς τῶν ὄλων μερῶν τῶν ὑπὸ τὴν βασιλείαν ὑμῶν ὅσα ἡ δύσις ἔχει, ὅσα ἡ ἀνατολή περιέχει, ἐνόρκως τὰ αὐτὰ συμφωνήσουσιν ⁷¹ ἃ καὶ γὰρ πρὸς ὑμᾶς συμπεφώνηκα, καὶ ταῦτα ποιήσουσι καὶ ζῶντος ⁷² ἐμοῦ καὶ ἀποθανόντος. Καὶ ἔξει καὶ τούτους τὸ κράτος ὑμῶν ἀνθρώπους ὑποχειρίους. Καὶ χρῆσαι τούτοις ὅσα καὶ ὑπηρέταις πιστοῖς· καὶ ὅσοι μὲν ἐνταυθοὶ τυχάνουσιν ἐμῶ συνεπιδημοῦντες, αὐτίκα καὶ τοὺς ἐνόρκους πίστει καὶ ταῖς συμφωνίαις δώσουσι πρὸς ὑμᾶς τοὺς σεβαστοὺς, τὸν τε κύριον Ἀλέξιον καὶ αὐτοκράτορα τῶν Ῥωμαίων καὶ τὴν Πορφυρογέννητον βασιλέα καὶ ὅν υἱόν· ^C Ὅσοι δὲ ἀπῶσι τῶν ἐμῶν ἱππέων καὶ ὀπλιτῶν οὗς καθάλαςτους (92) σύνηθες καλοῦμεν, ἀποστειλᾶσθαι ἀνθρωποῦ τῆς βασιλείας σου κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν πόλιν, ἐκεῖ τοὺς αὐτοὺς ὄρκους ἀποτελέσουσι κάκεινοι· ὄρκοῦντος μὲν αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου τῆς βασιλείας σου· ἐμοῦ δὲ, ἐπόμενον τοῦτο, παρασκευάσαντος ὁμοῦσι τὸ ὅσους ἀνδρας, καὶ συμφωνῆσαι τὰ αὐτὰ τε καὶ ἀπαρᾶλλακτα. Προσέτι συμφωνῶ καὶ ἐπόμενον ὡς ἄρα κατ' ὄν μὲν ἀνβούληται ἡ βασιλεία ὑμῶν τῶν κατεχόντων πόλεις καὶ χώρας, αἷ ποτε ὑπέκειντο τῇ βασιλείᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀνταρᾶσθαι χεῖρας καὶ συκροτῆσαι πόλεμον. Τοῦτο ποιήσω καὶ γὰρ, καὶ ὀπλοποιήσωμαι κατ' αὐτῶν. Καθ' ὄν δὲ οὐκ ἔστι σοι θυμῆρες στρατῶν νικῆσαι, οὐδὲ αὐτὸς κατ' ἐκείνων στρατεύσαιμεν. Διὰ πάντων γὰρ βου- ^D λόμεθα θεραπεύειν τὸ ὑμέτερον κράτος, καὶ πᾶσαν πρᾶξιν καὶ πᾶσαν βούλησιν τῆς σῆς βουλήσεως ἐξαρετῆν. Τῶν τε Σαρακηνῶν, καὶ τῶν ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ ὅποσοι συβρέουσιν εἰς τὴν βασιλείαν σου

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁹ ἐνομότως. ⁷⁰ πολεμησέοντες. ⁷¹ συμφωνήσουσι. ⁷² ζῶντος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(92) *Καβαλλάρους*. A *Caballo*, *caballarii* equites dicti, apud monachum Egoism. in Carolo M., cap. 42; Hincmarum, tom. II, opusc. 5 et alii *Καβαλλάριοι*, Simocattæ, lib. v, cap. 13. Hic vero intelliguntur non equites, sed militari cingulo donati, quos Galli vulgo *chevaliers*, Latini scriptores proprio vocabulo *militēs* nuncupant; qua ratione *Καβαλλάρους* dixit Pachymeres, lib. iv, cap. 31; Cantacuzenus, lib. i, cap. 20, 42; lib. iii, cap. 27.

Idem Pachyme es lib. xii, cap. 11: Καὶ γὰρ τινες ἐξ ἐκείνων καθάλαςτικαῖς τιμαῖς ἐτιμούντο παρὰ βασιλέως; id est *Militiæ cingulo donati fuerant ab imperatore*. ὁρθῶς τῆς ΚΠ. ms. Ῥηγῶδες, Κίντος, Πρίγκιπι, Δουκάδα, Καβαλλάριοι. Neque enim equites omnes apud nos caballarii erant. Fulcherius, lib. ii, cap. 31: *Militēs nostri erant quingenti, exceptis illis qui militari nomine non consebantur, tamen equitantes.*

ἰστομοληχότες, καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν παραδίδόντες, ἵστε ἀποκωλύσω, ὅσπερ διὰ σπουδῆς θεῖν ὑποποιήσασθαι ἐμαυτῶν· εἰ μὴ ποῦ ἄρα διὰ τοῦ ἐμοῦ δόρυτος καταναγκασθὲν τὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ πανταχόθεν στενοχωρηθὲν πρὸς τὸ κράτος τὸ σὺν ἀπέβλεψε κίνδυνον ὑφορώμενον καὶ τὴν σωτηρίαν ἑαυτῶν ἐκ τοῦ προσέρχεσθαι σοι πραγματευόμενον. Ἀλλὰ τούτους πάντας καὶ ὅσοι τὸ φραγγικὸν πεφορημένοι ξίφος καὶ τὸν ἐπηρητημένον θάνατον ἀποκλίναντες τοὺς σεβαστοὺς βασιλέας ἐπικαλοῦνται ὑμᾶς, οὐ διὰ τοῦτο ἀνθέξεσθε τῶν ἡμετέρων δορυαλώτων, ἀλλὰ δηλοῦσι τῶν ἄνευ κόπων ἡμετέρων καὶ πόνων, καὶ ἐθελουσίως εἰς τὴν ὑμετέραν δούλωσιν ἐρχομένων. Πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταυτὶ συμφωνῶ, ὅτι τοὶ ἄνθρωποι ἐθέλωσι διαπεράσαι μετ' ἐμοῦ τὸν Ἀδρίαν ἀπὸ Λογγιβαρδίας ἄνδρες στρατιῶται, θμούνται καὶ αὐτοὶ καὶ συμφωνήσουσι τῇ δουλείᾳ τῆς βασιλείας σου· ὀρκίζοντες δηλοῦσι τούτους ξύμπαντας ἀνθρώπου τινὸς τοῦ ὑμετέρου κράτους, ὅτι ἂν αὐτοὶ ἐπὶ τούτῳ αὐτῶν στείλητε κατὰ τὸ πέραν Ἀδρίου· εἰ δ' ἀποπειρῶσι τὸν ὄρκον, μὴ ἄλλως ἔσασα διαπερᾶν ὡς τὰ αὐτὰ φρονεῖν ὑμῖν ἀπαναινομένους. Δεῖ δὲ καὶ τὰς διὰ Χρυσοβούλου λόγου δωρηθείσας μοι παρὰ τοῦ θεοπροβλήτου κράτους μῶν χώρας καὶ πόλεις ἐκθεῖναι ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι· ἢ κατὰ τὴν Κολλήν Συρίαν Ἀντιόχου πόλιν μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῆς καὶ τῆς διακρατήσεως σὺν αὐτῷ Σουετίῳ δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν ἡδρασταί. Τὸ Δουξ μετὰ τῆς διακρατήσεως αὐτοῦ πάσης σὺν τῷ τῷ Κρουκᾷ (93) τότε τοῦ Λουλου (94) λεγόμενον καὶ τοῦ θαυμαστοῦ δρους· τὸ τὰ Φερέσια μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὰ πάσης χώρας· ὁ ἄγιος Ἡλίας· ἢ στρατηγὸς μετὰ τῶν (95) ὑπ' αὐτὴν πολυχνίων· ἢ στρατηγὸς τὸ Βορξέ, καὶ τὰ ὑπὸ ταύτην πολυχνία, ἢ περὶ τὴν στρατηγίδα τὸ Σέξερ ἄρασσα χώρα ἦντινα Λάρισσαν (96). Ἕλληνες ὀνομάζουσι· ὡς δὲ καὶ τὸ Ἀρτίχ καὶ τὸ Τελούχ· αἱ Στρατηγίδες μετὰ τῆς ἐκάστης περιοχῆς· σὺν τούτοις ἢ Γερμανίαια, καὶ τὰ ὑπὸ ταύτην πολυχνία· τὴ Μαύρον ἕρος καὶ πάντα τὰ ὑπ' ἐκεῖνο ταπτόμενα κάστρα, καὶ ἢ ὑποκειμένη τούτῳ σύμπασα πεδιάς·

demque erga vos fidem, servitutem, et benevolentiam servaturos, quam et ego ipse pollicitus sum; et pro vestra et terreno honore sument arma, pariterque pro vestris regis partibus et membris; ne quid ea patiantur ab hoste ullo, belligerando prohibebunt; si quidem in notitiam eorum veniat periculum vestrae majestatis, et conjuratorum aperti ausus occultave insidiae. Haec juro testans Deum et homines et supremos angelos me adacturum ipsos ad horrida juramenta quibus sese obligent, ad ea facienda praestandaque pro viribus. De castris quoque vestris et locis, ac universim de omnibus partibus ad imperii vestri ditionem aggregatis, quasque Occidens habet quasque Oriens amplectitur, jurati promittent eadem quae et ego promisi; et ea facient, tum me vivente, tum me mortuo. Illosque habebit majestas vestra homines obnoxios ac subditos, uteturque ipsis ut ministris fidelibus. In quae verba et pacta qui hic forte ipsorum reperiuntur mecum huc profecti, juramenta jam nunc dabunt, vobis Augustis. tibi, inquam, Domino Alexio imperatori Romanorum et Porphyrogenito principi tuo filio. Quotquot autem hinc absunt equites et armati mei quos *caballarios* vulgo solemus appellare, misso Antiochiam homini majestatis tuae juramentum illis praestabunt, in manibus praedicti a te missi hominis: atque ut id illi faciant recipio ego, et juro curaturum effecturumque me ut, inquam, eadem illa quae dixi modo nulla parte mutata jurati promittant. Praeterea promitto et juro me, praesto adfuturum majestati vestrae auxilio et armis quoties illis libebit bello lacessere quoscunque obtinentes oppida et loca quae aliquando subjacere Constantinopolitano imperio: quos vero illorum majestas vestra bello per se tentandos non putaverit, eos neque ego armata manu impetari; per omnia enim obsequi volumus majestati vestrae, facereque ut omnis nostra actio omneque consilium ex arbitrio vestro nutuque pendeat. Saracenorum et Ismaelitarum quicunque ad majestatem tuam transfugio confluent, urbesque ipsi suas tradent, eos ego neque impediam neque

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁹³ Deest vocula τοι. ⁷⁴ χρυσοβούλου. ⁷⁵ καὶ τὰ. ⁷⁶ Ἀρταχόν. ⁷⁷ Τελουχό.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(93) *Κρουκᾷ. Caucasam* in hoc tractu habet *Chronicon Orientale*, pag. 100. Verum idemne locus cum *Cauca*, non ausim affirmare.

(94) *Λούλου. Occurrit* locus iste apud Constantinum Porphy., lib. 1 *De Themat.*, cap. 2, et in Basilio, cap. 32 et 33.

(95) *Ἡ στρατηγὸς μετὰ τῶν, etc.* Crebrius hoc e in fœlere observare est voces, στρατηγὸς et στρατηγάτων; ejusdemne vero notionis plane incertum, etsi vero simile: mox enim pag. seq. τὰ τε στρατηγάτα Βαλανέως καὶ Μαρακέως, καὶ ἢ Ἀντάρδος μετὰ τῆς Ἀνταρτοῦς, στρατηγίδες γὰρ ἀμφότερα. Certe constat στρατηγάτα fuisse praefecturae majorum oppidorum, quibus varia suberant castra, seu, ut vocat Anna, πολυχνία; his enim praefecti erant, *stratigati* dicuntur scriptoribus aevi medii. *Gesta Innocentii III PP.*: *Considerabat comitatus*

et baronias, instituebat justitianos, camerarios et stratigatos. Quae quidem vox ut et stratigatorum dignitas, occurrit passim apud Malaterram, Leonem Ost. Hugonem Falcardium, et ceteros rerum Neapolitanarum scriptores. Sed et hodie adhuc in Sicilia stratigatos esse palam est.

(96) *Λάρισσαν.* Quae Syris Ζιζαρα, teste Stephano Fulcherio, lib. ii, cap. 43: *Contra Turcos progressi sunt, qui ante urbem, quam dicunt Sisaram, castra metati sunt, quam urbem litteratorie nominare nescio, sed Caesar incolae regionis eam vulgarter vocitant, quae ab Apamia sex millibus distat.* Saisar etiam dicitur Alsheriph Aldrisio in *Geograph.* part. v, clim. iv, pag. 195; *Seser*, Nicetæ in Joan. ii. 8 et Cinnamo, lib. 1; *Cæsarea*, Tyrio, lib. xv, cap. 1.

ulla ratione conabor aut agam, ut eos mihi potius conciliem; exceptis tamen iis qui forte a me bello gravi et laborioso in angustias redacti, hanc eludendi mei victoriæque frustrandæ industriam comminiscerentur, ut majestatem tuam appellerent; eique deditionem sui **412** facere velle dicerent: non illo tui studio, sed metu pernicii certæ et meritæ. Etenim eos ego tales omnes qui mea Francorumque reliquorum arma experti, ubi declinandæ virtutis nostræ expedientæque salutis suæ viam nullam aliam inire utilem potuerint, Augustos principes invocabunt scilicet, nihilominus coerebo vindicaboque, coereendi ac vindicandi jus plenum habebo. Siquidem quod modo promisi de iis solum intelligendum est qui rebus integris nullo coacti a nobis malo aut metu, majestatem uliro vestram respexerint. Præter alia et hoc promitto, curaturum acturamque ut quicumque necum trajicere Adriaticum mare e Longobardia voluerint viri milites, jurent et ipsi ac profiteantur servitutum majestati vestræ; exigente videlicet ab iis universis et singulis tale juramentum homine certe a vestra majestate ad id misso, ultra mare Adriaticum: ac si qui eorum jurare recusaverint, eos polliceor me, utpote consentire vobis renuentes, trajectu prohibitorum. Oportet jam regiones atque urbes mihi per Bullam Auream a vestra divinitus electa majestate donatas in hoc scripto recensere. Antiochi civitas in Cælesyria, cum ambitu et suburbanis suis, ac circumpositis terris, cum ipso Suetio, sive Sudi, aut Sudei navali et arce ad mare sita. Locus Dux vocatus, cum universo ambitu et c-mprehensione suis; cum eo qui Caucæ, et eo qui Lull dicitur, et qui Montis mirabilis appellationem habet. Pheresia cum tota ipsis subjecta regione. Sanctus Helias, strategis sive militaris civitas, cum oppidulis illi contributis. Strategis sive præfectura in castro sita quod Borze dicitur, et quæ illi subjuncta oppidula sunt. Universa regio quæ circa strategidem sive præfecturam castri Sezer, jacet, quam Larissam Græci nominant. Similiter Strategides duæ Artach et Teluch cum iis quæ utraque continet; cum ipsis Germani-

ἀνευ δηλονότι τῆς τῶν Ῥουπενίων⁷⁹ (97) διαπρα-
τήσεως, Λέοντος τε καὶ Θεοδώρου τῶν Ἀρμενίων,
γεγονότων ἀνθρώπων⁸⁰ τοῦ κράτους ὑμῶν μετὰ τῶν
ἀναγεγραμμένων τὸ στρατηγᾶτον Παγρᾶς· τὸ στρα-
τηγᾶτον Παλατζᾶ⁸¹· τὸ θέμα τοῦ Ζούμα, καὶ τὰ
ὑπὸ ταῦτα πάντα κάστρα τε καὶ πολίχνια, καὶ
ἡ ἐκάστη προσήκουσα χώρα. Ταῦτα γὰρ πάντα
κάκει περιέχεται ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ⁸². Λόγῳ τῆς
βασιλείας ὑμῶν, ὡς δεδωρημένα μοι παρὰ τοῦ
θεοῦ κράτους μέχρι πέρατος τῆς ἐμῆς βιοτῆς ὡς
ὀφειλόντων μετὰ τὴν ἐπιθέσει μου μετὰστασιν εἰς
τὴν βασιλείαν ἐπανακάμπτειν τῆς νέας Ῥώμης
καὶ βασιλίδος τῶν πόλεων Κωνσταντινοπόλεως·
ἐφ' ᾧ φυλάττειν πίστιν ἀπραιφνεστάτην, εὐνοίαν κα-
θάρην, δι' ὑμῶν τῶν ἀεισεβάστων σεβαστῶν βασι-
λέων εἰς τὴν βασιλείαν αὐτῆς καὶ τοῦ θρόνου ταύτης
καὶ τῆς βασιλικῆς ῥάβδου δοῦλον εἶναι καὶ λίξων
ὑποχέριον. Συμφωνῶ δὲ καὶ ἐπόμυμι τὸν ἐν τῇ
Ἐκκλησίᾳ Ἀντιόχῳ προσευόμενον θεὸν ὡς οὐκ ἐκ
τοῦ ἡμετέρου γένους πατριάρχῃ: (98) ἔσται Ἀνα-
χεΐας, ἀλλ' ὅν ἂν προβαλεῖται ἡ βασιλεία ὑμῶν, ἐκ
τῶν θεμελιῶν τυγχάνοντα τῆς κατὰ τὴν Κωνσταν-
τινοῦπολιν Μεγάλῃς ἐκκλησίας. Ὁ τοιοῦτος γὰρ
καὶ τοῦ θρόνου τοῦ κατὰ τὴν Ἀντιόχῳ ἐπιθεΐη καὶ
πάντα πράξει ἀρχιερατικῶς, ἐν τε χειροτονίαι; καὶ
ταῖς λοιπαῖς ἐκκλησιαστικαῖς ὑποθέσει; κατὰ τὸ
τοῦ θρόνου τοῦδε προνόμια. Ἦσαν δὲ ἄρα καὶ αἱ ἐπὶ
τῆς δουκικῆς ἀρχῆς τῆς κατὰ τὴν πόλιν Ἀντιοχείας
ἀποτμηθεῖσαι μερίδες, καὶ παρὰ τῆς βασιλείας ὑμῶν
ὡς ἐθελόνησαν ταύτας προσοικειώσασθαι καθ' ἑαυ-
τὰς κληρον. Αὗται τὸ⁸³ τὸ θέμα τὸ Ποδανδόν (99), καὶ
πρὸς τοῦτους τὸ στρατηγᾶτον τῆς Ταρσοῦ πόλεως,
καὶ ἡ Ἰθάδα πόλις, καὶ αἱ τοῦ Μήψου ἐστίαι, καὶ ἡ
Ἀνάβαρζα, καὶ συνελόντα φάναί, ἡ χώρα πάσα τῆς
Κιλικίας ὅσην ὁ Κύδνος καὶ ὁ Ἐρμων περιορίζουσιν.
Ὡς δὲ καὶ ἡ στρατηγί; Λαοδικεῖα τῆς Συρίας, καὶ
αὐτὸ δῆπουθεν τὸ στρατηγᾶτον Γαβάλων, ὃ καὶ Ζέ-
βελ ὑποβαρβαρίζοντες λέγομεν. Τὰ τε στρατηγᾶτα
Βαλανέως καὶ Μαρακέως, καὶ ἡ Ἀντάραδος μετὰ
τῆς Ἀναρτοῦς· Στρατηγίδες γὰρ καὶ ἀμφοτέρω.
Ταῦτά εἰσιν ἅπερ ἀποκόψασα ἡ βασιλεία ὑμῶν τῆς
ἄλλης δουκικῆς ἀρχῆς Ἀντιοχείας καὶ τῷ κύκλῳ τοῦ

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁹ Ἰουπελλίων. ⁸⁰ ἄνω. Lege ἀνθρώπων. ⁸¹ τὰ Παλαδρά. ⁸² χρυσοβούλλῳ. ⁸³ Δαυδ'ν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) Ῥουπενίων. Leonem et Theodorum, seu Thorusem Armeniae toparchas **400** intelligit, cognomento Rupenios, a quibus Armeniae regum familia prodiit, quam damus in opere nostro de *Famil. Hierosolym.* Cum Leone, qui aliis *Levo*, Nicetæ et Cinnamo Ἀεθούνης, bellum gessit Joannes Comnenus Alexii filius, Ciliciam ingressus. Alter Theodorus, Tyrio *Toros*, eidem Nicetæ Topούσης, dictus utramque Ciliciam Manuelli abstulit. Sed de iis pluribus in laudato opere.

(98) Πατριάρχης. Vel inde patet ejusce pacti pleraque capita nusquam fuisse executioni mandata; præsertim quod de eligendo et instituendo in urbe Antiochena patriarcha Græcico cautum in eo legitur. Nam Bernardus, natione Gallus, qui abeunte hinc Joanne Græcorum patriarcha, ad

hanc fuerat promotus dignitatem, ea potius legitur usque ad annum 1134, qui fuit 35 promotionis ejusdem, ut ex tabulario Manoscensi discere est; unde electum suisse colligitur an. 1099. Idipsum Manuel Alexii ex filio nepos a Renaldo Antiocheno principe, quem ille in ordinem redegerat, obtinuit: Καὶ δὲ καὶ ἀρχιερεῖα ἐκ Βυζαντίου εἰς Ἀντιόχειαν κατὰ ἔθος πέμπασθαι τὸ παλαιόν, ut auctor est Cinnamus, lib. iv. Verum idne præstitum sit, jure controverti potest, cum constet patriarchas Antiochenos ex Romanis Latinis semper electos fuisse, Græcicos vero ab ipsis Augustis institutos, nomine tenus dignitate potitos. Vide Notas ad Cinnamum.

(99) Ποδανδόν. Podandum vicinum Tarso statuit etiam Constantinus in Basilio, et a nomine fluvii, loco appellationem inditam scribit, cap. 36.

κράτους προσένειμεν, ἐκείθεν ἀφελομένη. Καὶ στέργω καὶ τοῖς τε ἐδομένοις καὶ τοῖς ἀφηρημένοις ὡσαύτως, καὶ ἀνθίξομαι μὲν τῶν δικαίων καὶ προνομίων ὧν παρέλαβον ἀφ' ὑμῶν, οὐκ ἀντιποιήσομαι δὲ ὧν οὐ παρέλαβον, οὐδ' ἂν ὑπερβαίην τοὺς ὅρους ἀλλ' ἐμμενῶ τοῖς δεδωρημένοις κρατῶν αὐτὰ καὶ καρπούμενος μέχρις ἂν τῶ βίῃ περιῶ καθὰ προεδέδλωται. Μετὰ δὲ τὴν ἐμὴν τελευταίην, ὡς καὶ τοῦτο προγράφεται, ἀναδραμοῦνται πρὸς τὰς οἰκείας ἀρχάς, καὶ ὄθεν εἰς ἐμὴν ἐξουσίαν ἐδόθησαν. Ἐπισκήψω γὰρ τοῖς ἐμοῖς ἐπιτρόποις καὶ ἀνθρώποις κατὰ τὴν τελευταίαν μου βούλησιν ἀποδοῦναι τὰς χώρας ἀπάσας τὰς εἰρημέναις τῇ σκήπτρῳ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, μηδὲν παρὰ τὴν ἀπόδοσιν περιεργαζομένοις, ἢ εἰς ἀμφισβήτησιν⁸⁸ τινα διαπίπτουσι. Καὶ θρυμμι καὶ τοῦτο καὶ τὴν συμφωνίαν ταύτην κατεμπεδῶ, ὡς ἀνυπερβίτως τε καὶ ἀναμφιδόλως τὸ προσταττόμενον πράξομαι. Πλὴν καὶ τοῦτο προσκεῖσθαι ταῖς συμφωνίαις. Ὡς ἐπειδὴ ὑπὲρ τῶν ἀφηρημένων πρὸς τοῦ κράτους ὑμῶν ἐκ τῆς Ἀντιοχικῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ δουκάτου⁸⁹ (1) τῆς πόλεως ἐγὼ τε κατελιπάρησα τὸν ὑμέτερον θρόνον ποιήσασθαι ἀντισηκῶσιν καὶ οἱ περὶ τοῦ προκατελιπάρησαν τὴν ὑμέτεραν βασιλείαν, καὶ κατένευτε τὸ κράτος ὑμῶν ἀντισηκῶσαι μοι θέματα, καὶ χώρας τινάς, καὶ πόλεις κατὰ τὴν Ἀνατολὴν διακειμένας, δεῖ καὶ τούτων ἐνταυθοῖ μνημονεῦσαι κατ' ἄνομα, ἵνα μήτε ἡ βασιλεία ὑμῶν ἀμφιδόλοι κατὰ τι, καὶ ἐγὼ ἔχω περὶ ὧν ἂν ἐπιζητηθῆν. Ἦσαν δὲ ταῦτα· τότε θέμα τῆς Κασσιώτιδος πάσης χώρας, ἧς μητρόπολις ἐστὶν ἡ Βέροια, ὃ κατὰ τὴν τῶν Βαρδάρων φωνὴν, Χάλεπ λέγεται· τὸ θέμα τῆς Λαπάρας, καὶ τὰ ὑπὸ ταύτην πάντα πολίχνια, τουτέστι τὰ Πλαστά, τὸ τοῦ Χωρίου κάστρον, τὰ Ῥωμαῖνα, τὸ κάστρον Ἀραμιδός, τὸ τοῦ Ἀμηνῶ πολίχνιον, τὸ κάστρον τοῦ Σαρβάνου, τὸ τοῦ Τελχημῶν φρούριον, σὺν οἷς καὶ τὰ τρία Τίλια, τότε Ἀθλαβοσίλιν, καὶ τ' ἄλλα δύο, τὸ φρούριον τῆ Σγένιν, τὸ κάστρον τὸ Καλτζιέριν, καὶ δὴ καὶ ταύτων τὰ πολίχνια, τότε Κομμερμῶρι, καὶ τὸ Καθισμάτιν λεγόμενον, καὶ τὸ Σαρδάτην, καὶ τὴν Νέκραν τὸ πολισμάτιον. Ταῦτα μὲν τὰ ἐπὶ τὰδε Συρίας⁹⁰ κείμενα, τὰ δὲ ἀπὸ τῆς μέσης τῶν ποταμῶν θέματος. Τὰ ἀγχοῦ που κείμενα τῆς πόλεως Ἐδέσσης, τότε θέμα τῶν Αἰμυνίων, καὶ τὸ θέμα τοῦ Ἀετοῦ μεταπάσης τῆς ἐκίστου τούτων περιοχῆς. Μηδὲ ταῦτα ἀμνημόνευτα κείσθω τὰ περὶ Ἐδέσσης, μηδὲ τὰ παρὰ τοῦ θεοφρουρήτου κράτους ὑμῶν τετυπωμένα μοι ἐτήσια τάλαντα (2). Λέγω δὴ

Variae lectiones

⁸⁸ ἀμφιδόλιν. ⁸⁹ κράτους. ⁹⁰ τῇ Συρίᾳ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(1) Τοῦ Δουκάτου. Ducatus Antiocheni; nam Antiochiæ præfectos ducum titulo insignes fuisse ostendimus, ad lib. 1. Δουκάτον neutro genere non semel efferunt scriptores Græci, Porphyrogeniæta, *De Adm. imper.*, cap. 50; lib. 1 *De Themat.*, cap. 1; Nilus Douxapatius, τὸ Δουκάτον πάσης Λογγιβαρίας. *Ducatum* neutro etiam genere dixit Leo Ost., lib. 1, cap. 6; *comitatum*, Joannes VIII PP. in Epi. 1.

(2) Ἐτήσια τάλαντα. Talenti vox varie apud

A cae, et quæ illi subsunt oppida. Maurus mons et ei subjecta castra omnia; planitiesque tota ipsi subjacens; exceptis iis quæ ibi possident Rupenii fratres, Leo et Theodorus Armeni, qui hominii jure majestati vestræ obnoxii sunt: una cum mox ascribendis, nempe strategato Pagræ, strategato Palaizæ, themate Zume, et quæ his castra et oppida subsunt: cum pertinente ad eorum unumquodque regione. Hæc siquidem omnia etiam in Bulla Aurea majestatis vestræ nominatim commemorata continentur, tanquam a majestate vestra concessa donataque mihi, usque ad terminum vitæ meæ: post meum obitum reditura in jus imperii novæ Romæ reginæ urbium Constantinopolens: 413 ea lege ut custodiam fidem sincerissimam, et benevolentiam puram erga vos semper Augustos imperatores, et erga imperium urbis Constantinopolis; thronique ac regii ejus sceptri sim servus et lizius subditus. Promitto etiam et jurans testor eum qui in Ecclesia Antiochiæ oratur et adoratur Deum, non futurum Antiochiæ patriarcham ex nostro genere, sed eum quem vestra majestas in eam dignitatem promoverit, delectum e numero alumnorum magnæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ. Hic talis ejusmodi observatione lectus ascendat thronum Antiocheni patriarchatus, et quæ summo loci ejus antistiti competunt in impositionibus manuum, in cæteris ecclesiasticis functionibus, juxta ritus ejus Ecclesiæ legitimos obeat. Erant autem olim partes quædam ducatus Antiocheni, nunc ab eo abscissæ divulsæque voluntate majestatis vestræ, eas omnino adjungere reliquo suo imperio decernentis. Sunt vero hæc, thema Podandum dictum, et strategatum urbis Tarsi, et Adana civitas, et Mopsuestiæ et Anabaza, et, ut brevi dicam, universa regio Ciliciæ, quantam Cydnus et Ermon hinc inde terminant. Similiter et strategis Laodicea Syriæ, et ipsum strategatum Gabalorum, quod nos pronuntiatione subbarbara, Zebel appellamus. Strategata quoque Balanei et Maræci, et Antiaradus cum Antartio; strategides enim et hæc ambæ. Hæc sunt quæ ex ducatu Antiochiæ divulsit majestas vestra, et suo proprio imperio contribuit. Ego vero acquiesco pariter et datis et ablatiis, atque ut iis obligationibus et officiis quæ suscipio ratione acceptorum strenue ac fideliter defungi erga majestatem vestram sum paratus: ita certus sum nec cupiditatem ad alia

ex cod. Coislín.

ævi medii scriptores, hoc est, centum libris auri signati, ut apud Theophanem, an. 9 Nirephori logoth.: Τάλαντα δὲ ἦν γ', γινόμενα λίτραι χίλια τρεῖς καὶ σα. Erant autem talenta tredecim, mille et trecentas libras conficiencia. Apud Annam vero pro libra usurpari, ex iis quæ mox sequuntur, satis colligitur; cum enim dixisset Boemundus ab Alexio promissa sibi annua talenta, τὰ ἐτήσια τάλαντα, subdit: Λέγω δὴ τὰς διακοσίας λίτρας τῆς Μιχαηλάτου χα-

extendere quæ a vobis non accipi: sed tenebo me intra terminos quos mihi circumscriptis vestra concessio, terras et iura illic posita possidens fruens-que, quandiu vita supererit, uti declaratum est. Post meum autem obitum, prout et hoc quoque præscriptum est, recurrant ad proprios principatus ex quibus ut mihi darentur avulsa sunt. Mandata enim suprema dabo sub finem vitæ meæ meis mini-

α τὰς διακοσίους λίτρας τῆς Μιχαηλάτου (3) χαραγῆς. Προεδιόρηται γὰρ μοι διὰ τοῦ εὐσεβοῦ; χρυσοβούλου Λόγου τῆς βασιλείας ὁμῶν, καὶ τὸ δουκάτον ἐξ ολοκλήρου μετὰ τῶν ὄπ' αὐτὸ πάντων φρουρίων τε καὶ χωρῶν ὅκ εἰς ἕμῶν πρόσωπον μόνον περισταμένης τῆς δουκικῆς ταύτης ἀρχῆς ἄλλὰ γὰρ ἐφέιται (4) μοι παραπέμπειν αὐτὴν διὰ τοῦ εὐσεβοῦ; Χρυσοβούλλου Λόγου, εἰς ὃν αὐτὸς ἐθέλωμι, μέ-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ ἐφέιται γάρ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

ραγῆς. Quas quidem ducentas libras infra talentorum vocabulo donat: Ὁφεῖται λαμβάνειν κατ' ἐπισηάν δόξιν ἀπὸ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν τάλαντα διακόσια, τοῦ προεβασιλευκτό; Κύρου Μιχαηλ ποιότητά τε καὶ χαραγῆν ἀποφέροντα. Sic apud Latinos scriptores non semel eadem usurpatam ratione talenti vocem observare est. Tabularium monasti. Bellilocoensis in Lemovicibus, n. 66: *Coactus judiciali potestate secundum legem componat auri talentorum pondera centum*: quod in aliis passim chartis his concipi verbis solet, *sociante fisco auri libras centum*, etc., *argenti pondera*, etc., *coactus solvat*. Charta, an. 993, apud Duchesn., in *Hist. Luxemb.*, pag. 8 et 9: *Coactusque thesauro regis centum libras auri et mille talenta persolvat argenti*. Alia ibidem: *Coactusque ærario regis x auri et c argenti libras persolvat*. In quibus chartis, *pondus, libra*, et *talentum* idem sonant. Ita apud Petrum de Vineis, lib. v. epist. 108: *Ideo homines dicti communis — in l. libra duximus condemnatos solvendis hinc ad diem 10 Martii — sub pœna duplice moderata pœna c talentorum*, etc. In *Speculo Saxon.*, lib. iii. art. 43. § 3, art. 51, § 2, art. 64, § 2, 3; et in *Jure feudali Saxon.*, cap. 26, § 1, talentum pro libra et *marca* promiscue sumitur, et xx solidos, quot libra et *marca*, appendere dicitur. Qua porro significatione accipiendum constat apud Gregorium Turonensem 401, lib. vii *Hist.*, cap. 40, Uspergens., an. 937, in *Tradit. Fuld.*, lib. iii, cap. 35; apud Cæsar. Hei-terbach., lib. ii *Mirac.*, cap. 7; in *Epist. Adelberti abbat. Heidenheimensis*, pag. 356 et in *Vita B. Muriani abbatis Ratispon.*, cap. 4, n. 19, apud Bollandum 9 Febr. At secus de talenti pretio scribit *Chronicon Laurisham.* pag. 84, 89 et 95, ubi talenta 14 et dimidium, marcas 15, tantum concessisse annotatur.

(3) Μιχαηλάτου Nummi aurei, Michaelis Ducae imper. imagine insignis, τοῦ προεβασιλευκτό; Μιχαηλ, ut infra ait: *Michaelitas* nuncupat Tyrius, lib. ii, cap. 12: *Quaritur quæ sit debiti summa, cui responsum est xxx millium Michaelitarum, quod genus aureorum tunc in publicis commerciis erat celebre, a quodam imperatore Constantinopolitano, qui eam monetam sua fecerat insignem imagine, Michaelie nomine, sic nuncupatum*. Et lib. xiii, cap. 15: *Dicitur autem summa pro se pactæ pecuniæ fuisse centum mille Michaelitarum, quæ moneta in regionibus illis, in publicis commerciis, ut rerum venalium foro principatum tenebat. Michaeliti dicuntur in diplomate Rogerii Siciliae regis an. 1133, apud Ughellum in archiepisc. Brundisinis, n. 19, in altero Radulphi comitis Montiscabiosi et Severinæ an. 1163, apud eundem in archiep. Acheruntin, n. 1, et Leonem Ost. in *Chron. Casin.* lib. iii, cap. 57; lib. iv, cap. 17, cujus nuperus editor Angelus a Nuce, et ante eum Brohus haud bene divinarunt, dum censuere eia nuncupatos, quod D. Michaelis archangeli effigiem præferrent, eosque esse, aut sane iis persimiles, quos *angelos* appellamus. Vidi et *Michaelatum* effictum putare ab Octavio Strada a Rosberg, pag. 355, ubi perperam nescio cui Michaeli Paleologo ascribitur, cum esse Michaelis*

Ducæ videatur arguere Inscriptio hisce caracteribus concepta, ΜΙΧΗΛ. S. CONSTANT. id est, *Michael et Constantinus*, quorum in nummo conspiciuntur effigies, ita ut prior, major et altior, Michaelem, altera brevior, Constantinum infantem et adolescentulum, quem superstes pater corona donaverat, in Anna, lib. iii, et Zonaras tradunt, representent. In aversa nummi parte crux visitur gradibus insistentem, cum hisce caracteribus, VICTORIA AVGGH. COSOS. Verum quominus hanc amplectar sententiam, prohibent et nummi effigies et characteres, ipsaque aversæ partis inscriptio, quæ non sunt sæculi Michaelis Ducæ. Sed, potius Michaeli Theophili et Theodoræ filio inscribendum suadet nummus aliter simili conspicuus inscriptione, quem in *Familia Orientalibus* enucleamus. Profert idem Strada, pag. 330 nummum alium, in quo tres figuræ stantes, media cæteris altior, cum stigmatibus crucigeris, dextra gladio innititur, cum hisce caracteribus: . . . . . IOANN... CON... TAN. quem quidem nummum, si tamen est genuinus, Michaeli Ducæ, cujus nomen erasum est, ascribendum censuerim; ita ut ab illo cusus sit, postquam Romano Diogene in ordinem acto, Joannis Ducæ Cæsaris patris opera imperii gubernacula rursum adeptus est. Ex quo forte haud argre a Michaelie Joannes obtinuerit, ut effigies sua in nummis representaretur, una cum Michaelis et Constantini Porphyrogenetæ Michaelis filii figuris. Sed id meræ conjecturæ est, qua ut plurimum in hisce postremi avi imperatorum monetis enucleandis utendum constat. Ut Michaelis Ducæ nummi *Michaelite* appellati sunt, ita Constantini Ducæ Michaelis parentis, *Constantinati* hac ætate nuncupabantur. Horum passim mentio habetur in veteribus Chartis, quæ exstant in Chronico monasterii Beneventani Sanctæ Sophiæ. Una Meinardi Arianensis episcopi, an. 1080: *Ad partem ejusdem monasterii pro parte mille solidos Constantinatos componere*, etc. Alia Roberti Guiscardi ducis Apuliæ, an. 1075: *Aut si hoc removere non querierimus, octoginta solidos Constantinatos aureos bonos — ad partem ejusdem ecclesiæ 402 et ad ejus rectores componere obligamus*. Occurrit denique in alia Eremberti comitis an. 1099, in eodem Chronico.

(4) Ἐφέιται μοι παραπέμπειν. Si in feudum, seu beneficium, ab Alexio concessus est Boemundo ducatus Antiochenus, potuit illum Boemundus ex usu in ejusmodi feudis recepto transferre, sive in heredem, sive alium, iisdem possidendum conditionibus, quibus ipsi infeodatio facta est. Sed hæc pugnare videntur cum iis que paulo ante habentur, concessum Boemundo usufructuario jure, post illius obitum ad imperii jus reditum. Et constat, in Germania præsertim, hæc tempestate feudorum hæc fuisse legem, ut a principe omnino dependere: primusque Henricus II imperator, uti scribit Ger-vasius Tille eriensis in *Otiis imperialibus*, part. ii: *Legem instituit apud Teutones, ut militiæ, mox Gallorum et Anglorum, successionis jure devoluerentur ad proximiores agnationis gradus, cum antea penderent ex principis gratia*.

λοντος δηλονότι κακείνου ὑποκύπτειν τοῖς τῆς βασι-
 λείας ὑμῶν προστάγμασι καὶ θελήμασι, καθάπερ εἰ
 ἀνθρώπου λείζου τυγχάνοντος τοῦ αὐτοῦ κράτους
 καὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας καὶ τὰ αὐτὰ βουλομένου
 καὶ συμφωνούντος, ἄπερ κάγω πρὸς ὑμᾶς. Ἄλλὰ
 καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε ἐπειδὴ καθάπαξ ἐγενόμην ὑμέ-
 τερος ἀνθρώπος καὶ τοῦ κύκλου τοῦ κράτους ὑμῶν
 ὄφελω λαμβάνειν κατ' ἐτήσιαν δόσιν ἀπὸ τῶν βα-
 σιλικῶν Ἰθασαυρῶν, τάλαντα διακόσια τοῦ προβεβί-
 σιλευκίτου κυροῦ Μιχαὴλ ποιήσά τε καὶ χαρι-
 γῆν ἀποφέροντα διὰ τινος ἀποστολέως ὑμετέρου Συ-
 ριόθεν πεμπομένου μετὰ καὶ γριμμάτων ἐμῶν πρὸς
 ὑμᾶς, πρὸς τὴν βασιλίδαν πόλιν, ἐφ' ᾗ ταῦτα λαβεῖν
 εἰς ἡμέτερον πρόσωπον. Καὶ ὑμεῖς μὲν οἱ ἀειτέ-
 βαστοι βασιλεῖς, καὶ σεβαστοὶ τε καὶ ἀγιοῦτοι τῆς
 τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας, στέργετε δῆπουθεν τὰ
 ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς εὐσεβοῦς ὑμῶν βασι-
 λείας ἐγγεγραμμένα, καὶ τὰ ὑπεσχημένα διατηρή-
 σετε. Ἐγὼ δὲ διὰ τοῦδε τοῦ ὄρκου, τὰ πρὸς ὑμᾶς
 περ ἔμου συμφωνημένα, κατεμπεδῶ. Ὁμνυμι
 γὰρ εἰς τὰ πάθη τοῦ ἀπαθοῦς καὶ Σωτήρος Χριστοῦ,
 καὶ εἰς τὸν ἀήτητον ἐκεῖνου σταυρὸν, ὃν ὑπὲρ τῆς
 τῶν ἀπάντων σωτηρίας ὑπέμεινε, καὶ εἰς τὰ προ-
 κείμενα παναγιώτατα Εὐαγγέλια, ἃ τὴν οἰκουμένην
 ἔκασαν ἐσαγγέυσαν· ταῦτα γὰρ κρατῶν ἐπόμ-
 νυμι· καὶ τὸν πολῦτιμον σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ
 συμπαραλαβάνω τῷ νῷ (5), καὶ τὸν ἀκάνθινον
 στέφανον, καὶ τοὺς ἥλους καὶ τὴν λόγχην ἐκεῖνου
 τὴν διατήρησαν τὴν δεσποτικὴν καὶ ζωποῖον
 πλειυρὴν, πρὸς τὸν κράτιστον καὶ ἄγιον ὑμῶν
 βασιλέα κύριον Ἀλέξιον τὸν Κομνηνὸν, καὶ τὸν συμ-
 δικασταύσαντά σοι τριπόδητον υἱὸν κύριον Ἰωάννην
 τὸν Πορφυρογέννητον, ὡς πάντα τὰ συμφωνη-
 μένα καὶ εἰρημένα ἀπὸ τοῦ στόματος μου φυλάξω
 καὶ ἀπαράβατα διατηρήσω μέχρι παντός· καὶ τὰ
 ὑπὲρ τοῦ κράτους ὑμῶν καὶ νῦν φρονῶ καὶ εἰς ἔτι
 φρονήσω· μηδ' ἄχρι ψιλῆς ἐπινοίας κακότητος ἢ
 δολιερῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνδειξόμενος. Ἄλλ' ἔμμενῶ τοῖς
 παρ' ἔμου συμφωνημένοις, καὶ καθ' οἰονόητα
 τρόπον οὔτε ψευδορκήσω πρὸς ὑμᾶς, οὔτε εἰς ἀθέ-
 τητιν τῶν ὑπεσχημένων χωρήσω, οὔτε πρὸς ἄσπον-
 δόντι ἐπινοήσομαι, οὔτε αὐτὸς ἐγὼ οὔτε οἱ σὺν ἐμοῖ

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(5) Τῷ νῷ. Jurabat nempe Boemundus, præstito
 ad hæc sacra Christi passionis λείψανα quæ tum,
 ut videtur innuere Anna, aberant, mente illa com-
 prehensens tantum. Asservabantur quippe Constan-
 tinopoli crucis Dominicæ particulæ variæ, spinea
 corona, clavi, ac lancea qua Christi perforatum
 fuit latus : quod satis superque indicat, cum ait,
 sacramentum sese præstare manibus sacra Dei
 Evangelia corporaliter, ut aiebant, contingentibus,
 mente vero passionis Christi comprehendentem my-
 eria. At vetus scriptor in Philippo rege Franc. tom.
 IV *Hist. Fr.* ab Alexio ad id, et consulto, Byzantio
 allata scribit : *Statuta ergo die qua hæc juramento
 corroborarentur, imperator urbe regia egressus, venit
 obvius Boemundo et ducibus via dierum fere 15.
 Impositis itaque manibus ipse et 12 primi suæ civita-
 tis sacris pignoribus, cruci videlicet Dominicæ, cum
 aliis quæ secum attulerat, ustante Joanne filio ejus,
 juravit omnia quæ proposita sunt, absque fraude
 conservaturum omni quo superstes tempore foret,*

Boemundo illi se subdente, et fidem promittente,
 quandiu jurata servaret. Nec omnino abnuit Anna,
 lib. xiv, pag. 419, quæ sacramentum a Boemundo
 præstitum ait, τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων προτεθέντων,
 καὶ τῆς λόγχης, etc., ut et Fulcherius, l. II, c. 37 :
*Juravit Boemundo imperator super reliquias pretio-
 sissimas, etc. Crucem, coronam spinosam, clavos,
 ferrum lanceæ, et alia Dominicæ passionis instru-
 menta ea tempestate Constantinopoli in palatio as-
 servata testatur Willelmus Tyrius, lib. xii, c. 25
 et 26, quibus tactis sacramenta præstabantur in
 rebus majoris ponderis ac momenti. Raimundus de
 Agiles : Imperatori juravimus super Dominicam cru-
 cem et spinam coronam, et super multa alia sancta.
 Vide Götzer. tom. I *De S. Cruce*, lib. I, cap. 12 ;
 et Joannem Ferrandum, lib. II *Disquisit. reliquia-
 rum*, cap. 3, art. 4, quæ quidem sacrosancta λεί-
 ψανα in Galliam, S. Ludovico regnante, postmodum
 allata co'stat. Vide Historiam nostram Gallobyz.
 lib. IV, n. 11, 12, 13.*

dico libras Michaelatæ percussuræ. Prius enim mihi datus donatusque est per piam Aureani Bullam a majestate vestra ducatus integer, cum omnibus ad eum pertinentibus arcibus et terris; non in meam personam tantum conventura ista ducali dignitate, sed inde propaganda in quemcumque mihi successorem elegerim, cujus electionis et propagationis faciendæ mihi potestas permissa est, per piam Auream Bullam; cum eo tamen ut ille quicumque sit

successor meus eadem mecum fidelitatis atque obsequii ad majestatem vestram subjectione teneatur, tanquam verus homo lizius majestatis vestræ, ei in omnibus quæ ego promisi obsequens et consentiens, pactisque a me initis inhærens. Ex hinc vero postquam semel vester homo factus sum, et ad orbem principatus vestri pertinere cœpi, debeo accipere pensionem annua e regni thesauris talenta ducenta monetæ formam et qualitatem habentis domini Michaelis qui prius imperavit, per aliquem ex rei nauticæ præfectis vestris e Syria mittendi a me **415** cum meis litteris ad vos in urbem regiam ut ea coram a vestra persona meo nomine recipiat. Ac vos quidem semper Augusti principes Romane reipublicæ imperatores, dignabimini servare et cum fide implere quæcumque in Bulla Aurea piæ ac religiosæ majestatis vestræ conscripta promissaque sunt. Ego vero per hoc juramentum eum de quibus hactenus conveni vobiscum, firmo sancioque. Juro enim per passiones doloresque nunc impassibilibus Salvatoris Christi, et per invictam ejus crucem quam pro salute omnium pertulit, et per ea quæ coram video sacrosantissima Evangelia, quæ orbem universum in rete Christi concluserunt (hæc enim manu tenens juro); pretiosissimam vero Christi crucem mente simul comprehendendo, et spinam coronam, et clavos et lanceam quæ perforavit ejus Dominicum ac vivificum latus: tibi potentis-imo et sacro nostro imperatori Domino Alexio Comneno, et consorti ac collegæ imperii tui desideratissimo filio tuo domino Joanni Porphyrogenito, me omnia pacta promissa ore meo prolata custoditurum et inviolatè servaturum in omne tempus: et in eodem hoc quem nunc habeo erga majestatem vestram sensu ac animo perseveraturum semper: neque vel primam cogitationem odii, dolis, aut fraudis ullius erga vos suscepturum ostensurumve. Sed perstiturum constantissime omnibus a me promissis, nunquam quovis prætextu, quacumque ratione adversum vos pejerando, aut ad ullam revocationem per me promissorum, aut abrogationem fœderis hujus ulla excogitatione calumniæ callidæ, veniendo; neque ego ipse, neque eorum quisquam, quicumque potestatis meæ sunt et militum meorum chorum implent. Sed et adversus tuos hostes loricas induemus, et tollemus arma ac lanceas, et tuis amicis injiciemus amicas dexteras, omniaque similiter ad utilitatem honoremque Romani imperii cogitabo ac perficiam. Sic me Deus adjuvet: sic crux et divina Evangelia.

*Hæc conscripta sunt et juramenta præstita in præsentia subscriptorum testium, mense Septembri, in-
ictionis secundæ, anno jam desinente sexies millesimo quingentesimo decimo septimo.*

Porro quorum in præsentia, hæc completa sunt; quique his subscribere testes hi sunt, Dei amantissimi episcopi:

*Amalphis, Maurus. Tarenti, Renardus, et qui cum eo erant clerici. Religiosissimus præpositus sancti monasterii in Longobardia siti, sancti Andreæ, in insula Brundusii: et duo ex monachis dictæ domus. Principes peregrinorum, **416** qui sua quidem signa ipsi figurarunt manu propria: nomina vero ipsorum manu Deo dilectissimi episcopi Amalphis, sub eorum signis subscripta sunt: qui etiam episcopus legatus a Papa ad imperatorem venerat.*

πάντες καὶ ὅποσοι τῆς ἐμῆς ἐξουσίας εἶσι καὶ τῶν χορὸν τῶν ἐμῶν στρατιωτῶν ἀπαρτίζουσιν. Ἄλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν σῶν ἐχθρῶν θεωρακιοῦμεθα καὶ ἀροῦμεν ὄπλα καὶ δόρυα, καὶ τοῖς σοῖς φίλοις ἐμβαλοῦμεν τὰς δεξιὰς· καὶ πάντα τὰ πρὸς ὠφελείαν καὶ τιμὴν τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς ἐπινοήσω καὶ καταπράξομαι. Οὕτως ὀνάμην τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας· οὕτω τοῦ σταυροῦ καὶ τῶν Θεῶν Εὐαγγελίων.

Ταῦτα ἐγράφητε καὶ οἱ ἄρχοι συνετελέσθησαν παρουσίᾳ τῶν ὑπογεγραμμένων μαρτύρων, κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον (6), δευτέρᾳ ἐπιτεμῆσεως, ἔτους ἤδη διαρυσκομένου ς.χ.ιζ'.

Οἱ μέντοι παρουσιάσαντες μάρτυρες καὶ ὑπογεγραμμένοι, ὧν ἕναυτοὶ ταῦτα τετέλεστο, εἶσιν οὗτοι, οἱ θεοφιλέστατοι ἐπισκοποὶ.

Ὁ τε Ἀμάλφης, Μαῦρος, καὶ ὁ τοῦ Τερρηντοῦ, Ῥενάρδος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ κληρικοὶ. Ὁ εὐλαβέστατος καθηγούμενος τῆς ἐν Λογγίβια διασεβισμίας μονῆς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τῆς ἐν τῇ νήσῳ τοῦ Βρεντησιου, καὶ τινες αὐτῶν δύο μοναχοί. Οἱ ἄρχοντες τῶν περιεγύρων. Ἐν τὰ μὲν σίγῃ αὐτοὶ διεχάρησαν οἰκιοχέρως· τὰ δὲ τούτων ὀνόματα διὰ χειρὸς τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Ἀμάλφης, τοῖς σίγῃσι προσπαρηγράφησαν, ὃς καὶ πρέσβυς παρὰ τοῦ πάπα (7) πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐληλύθει.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁷ πελεργίων.

Car. Dutresnii Du Cangii notæ.

(6) Κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον. Firmata pax Alexium inter et Boemundum in urbe Diaboli, nense Septembri indict. 2, ineunte anno mundi juxta Græcos 6617, Christi 1108.

(7) Παρὰ τοῦ Πάπα. Paschali II, quocum ea tempestate magna erat et Henrico imperatore simultas. Vide Petrum Diaconum lib. IV, cap. 48.

Οὐ ἀπὸ τῆς βασιλείου ἡ ἀλλῆς ὁ σβαστός Α Μαρῖνος (8). Ῥογέρης ὁ τοῦ Τακουτέρου ἡ (9). Πέτρος Ἀλιφᾶς. Γελλεμος ὁ Γαντζῆ (10). Ῥιντζάρδος ἡ ὁ Πριντζίτας ἡ (11). Ἰοσφὲ Μαλής ἡ (12). Οὐμπέρτος ὁ υἱὸς τοῦ Γραουλ (13). Παῦλος ὁ Ῥωμαῖος. Οἱ ἐκ Δακῶν ἡ ἡκοτες ἡκοκισιάριοι παρὰ τοῦ Κράλι (14), καὶ συμπεθέρου ἡ τῆς βασιλείας. Ζουπάνος ὁ Περῆς, καὶ Σίμων. καὶ οἱ ἀκοκισιάριοι Ῥισκάρδου Σινισκάρδου (15), Βασίλειος ῥωβαλισμοῦ ὁ ἐντροῦχος. Καὶ Κωνσταντῖνος Νοτάριος.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἡ βασιλικῆς. ἡ τακοτέρου. ἡ Ῥιντζάρδος. ἡ Πριντζίτας. ἡ Μαλή. ἡ τῶν Δακῶν. ἡ συμπένθεροι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(8) Σεβαστός ὁ Μαρῖνος. Qui supra Μαῖστρο- B μλιος, et Neapolitanus appellatur.

(9) Ῥογέρης ὁ Τακουτέρου. Scribendum Τακουτέρου, ut sit Rogerius Dagoberti, de quo nos quædam ex Alberto Aq. ad pag. 35. *Tagoberium* enim vocat Rathertus, lib. 1, *De orig. monasterii S. Galli*, quem cæteri scriptores Dagobertum; id etiam nominis ita scriptum in Diplomatum Dagoberti I, regis Franc. observare est apud Coccium in Dagob. cap. 15. et Henschenium, de tribus Dagobertis, quod alias *Tagabreht, Tagapreht, Tagebret, Tagabrat, et Tagapret*, 403 efferebant veteres Germani, ut est in catalogo propriorum nominum, quem ex codice S. Galli descripsit Goldastus.

(10) Γαντζῆ. An Willelmus de Gant, seu de Gantavo, frater Balduini de Gant, qui Gothofredum in expeditionem sacram pergentem comitatus est, uti scribit Albertus Aq. lib. II, cap. 2 et 29: et Tyrinus, lib. III, cap. 5. De utroque agit Duchesnius in *Hist. Gandav.* lib. III, cap. 3. An vero Gislebertus de Gant, quem sub ea tempora memorat Willelmus Gemeticensis, lib. VII, cap. 38; nam Gallum fuisse satis constat.

(11) Πριντζίτας. Qui alias *principatus*. Vide not. ad pag. 388.

(12) Ἰοσφὲ Μαλής. Forte *Joffroy de Mailli*. Tres porro nobilissimas familias hocce cognomine agnoscimus in Gallia, primam in Picardia, alteram in Burgundia, tertiam in Turonibus, vel Andibus.

(13) Γραουλ. Malim Ῥαουλ, ut sit Humfredus, Radulphi, de quo ad p. 35, filius. Porro floruit eo ævo Radulphus de Loretello, frater Guillelmi de Altavilla, qui subscripsit Diplomati Rogerii Siciliæ comitis, an. 1098, pro fundatione Ecclesiæ Scyllacensis apud Ughellum, cujus filius Raimundus vivebat an. 1118, uterque ex eadem familia et stirpe qua cæteri Loretelli comites, de quibus supra egimus. Radulphi meminit Malaterra, lib. IV, cap. 10, 11. sed malim *comitem* istam *Raulem* hic intelligi, a quo *comites de Molisio* originem duxere. Meminit enim Petrus Diaconus, lib. IV *Chronic. Casin.* cap. 25, sub an. 1103: *Ugonis comites de Molisio, filii comitis Raulis*.

(14) Κράλι. De νοτῆ Κράλης consulendi Sigismundus Herbersteinus in *Comment. Rer. Moscovit.* pag. 41, et Leunclavius, in *Pand. Turc.* n. 54. Aderant in comitatu et castris Alexii, cum pax ea inita est, legati regis Hungariæ, qui *συμπέθερος* imperatoris dicitur, quia paulo ante Hungariæ regis filiam in uxorem duxerat Joannes Comnenus, Alexii filius primogenitus, uti narrat Zonaras Cinnamus. Imperabat autem Hungariæ eo anno 1108 rex Calamanus, seu Calomanus, unde sequeretur Joannis uxorem, filiam fuisse Calamani, qui regnum adiit an. 1095, obiitque an. 1114. At cum Calamanus Busilham Rogerii Siciliæ comitis filiam an. tantum 1097 uxorem duxerit, ut auctor est Malaterra, lib. IV, cap. 25. Joannes vero ante an. 1105 nuptias

Ex aula imperatoria: *Sebastus Marinus. Rogerius Tancuteri. Petrus Aliphas. Guillelmus Ganze. Rintzardus Printzitas. Iosphre Males. Umbertus filius Graulis. Paulus Romanus: qui ex Dacis venerunt apocrisarii a Crabi et Consocero regis majestatis, Zupannus Peres, et Simon. Et apocrisarii Riscardi Siniscardi, Basilius nobilissimus eunuchus, et Constantinus notarius.*

inierit, sequenti filium procreaverit, non potuit Joannis uxor ex Calamani conjugo prodixisse, quæ eo, quo primum enixa est partum, anno, vix decennium attingeret. Chronicon Weingartense, cap. 10, sororem ejusdem Calamani, Joannis uxorem facit. Sed potior videtur eorum sententia qui filiam fuisse Ladislai regis asserunt, in quibus sunt Cinnamus, lib. I; Thwroczius parte 2, cap. 65; Bonifinus, decade 2, lib. IV; et ex his Pistorius, qui Pyriscam nuncupatam scribunt. Cinnamus vero Irænes nomen tribuit. Sic nempe solebat Græci barbaræ, vel quæ suo ægre poterant efferre idiomate Angustarum nomina aliis mutare. Fuit autem Ladislaus Bela regis, cognomento *Benin*, filius, Geize regis frater, Calamani et Almi regum patruus, excessitque e vivis an. 1095, ut est in Chronico Hilesheimensi, et apud Thwroczius: ex quibus perspicuum sit perperam ab Anna regi Hungariæ, qui tum regnabat, *συμπεντέρου Βασιλῆος* titulum tribui.

(15) Ῥισκάρδου Σινισκάρδου. De Ricardo, aut Ricardo, cujus legati huic interfuere fœderi, sæpius animo revolventi, nihil sanè fere primum subiti quod augurari liceret. Nullus siquidem hac tempestate princeps ista nomenclatura mihi occurubat, qui ejusmodi et tantæ fuerit dignitatis, ut legatos et apocrisarios ad imperatorem mittere potuerit: si tamen Ricardus II cognomento Junior, Capuæ princeps, et Aversæ comes excipiatur, qui eo ævo, perinde ac cæteri Normannici principes, supremo jure in ista Italia 404 parte imperabat. Verum ne protinus conjecturam hanc, seu sententiam amplecterer, non pauca videbantur remorari. Primo eodem jure potest in dubium revocari, idemne sit Ῥισκάρδος ac Ῥικάρδος, seu *Ricardus*; cum id nomen Annæ efferatur per Ῥιντζάρδος, verbi gratia in Ricardo principatus comite, qui huic perinde fœderi subscripsit, et in Ricardo Hugonis fratre, pag. 493. Deinde quid sibi vellet Siniscardi cognomen, quod

ne nemi, ut opinor, scriptore Ricardo Capuano principi attributum constat, laud plane percipiebam. *Juniorem* appellatum testatur Willelmus Gemeticensis, lib. VII, cap. 43. *Secundum* non semel indigitat Petrus Diaconus, ipseque Ricardus in Diplomate, quod descripsit Ughellus in episcopis Puteolan. ita se inscribit: *Nos secundus Ricardus Capuanus princeps, proles bonæ memoriæ D. Jordani magnifici principis*. Sed error irrepsit in annum, qui perperam fuisse 1135 adnotatur. At Siniscardi appellatio Ricardo Capuano attributa non legitur. Non minimum præterea scrupulum movebat Ricardi obitus, quem in mensem Januarium anni 1106, quidam ex scriptoribus conjungit, proindeque multo ante hoc pactum cædus. Denique cum Basilios, Constantinos, nobilissimos, eunuchos, et notarios hic commemoret Anna, nemo erit qui prima fronte istiusmodi nomina et dignitates Græcum principem sapere non statim proflicetur. Hæc etsi haud levioris viderentur momenti, nisi Ricardum Capuanum

Hoc igitur iuramentum scripto mandatum imperator a Baimundo accepit. Dedit autem ei vicissim memoratam superius Bullam Anream subsignatam

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

principem intellexisse Annam existimarem, ab hac tamen sententia non omnino demovebant præallata. Nam ut priorem solvam notum, constat Ριτξάρδος et Ριζάρδος idem esse; quippe Ricardus principatus comes priore, hic, altera appellatione donatur ab Anna, pag. 388, quæ prima Gallicum *Richard*, altera Italianum *Ricardo* extulit. Jam vero quod Ριτξάρδου scribitur, proclivis librorum lapsus ex unius additione elementi conjici potest, ut et in voce Σινισκάρδου; nam legendum Σινισκάρδος censebam, ut Siniscardus ille nobilis Italus, quo cognomine occurrit aliter in Historia nostra Gallo-Byzantina, lib. viii, n. 25, prius fuerit ex Ricardi legatis. De anno demum quo excessit Ricardus haud bene constat. Serius enim quam an. 1106, mortuum par est credere, cum an. tantum 1108, sub mensem Junium, Robertus, fratre demum improle extincto, universam illius ditionem occupavit, et suo juri addiderit, ut est in *Chronico Ceccanensi*. Quo quidem anno, quo fœdus istud Alexium inter et Boemundum initum est, potuerunt Ricardi, recens demortui, legati adhuc apud Alexium morari. Jam vero quod spectat ad Græcicas appellationes et dignitates Ricardi legatis attributas, nemo nescit non Apuliam modo et Calabriam, haud multo ante Alexii tempora, Græcis paruisse, sed et a Longobardis et Normannis posthæc expugnatas servasse in plerisque Græcum idioma, in dignitatibus præsertim et Palatinis officiis, quod longe postea sub Germanicis et Andegavensibus principibus obtinuit, ut in logothetis, stratigotis, catapanis, protonotariis, sebastis, spathariis, nobilissimis, protonobilissimis, dishypatis, et aliis ejusmodi dignitatibus, ut videre est apud Ughellum, tom. VII *Italiae sacræ*, pag. 411, 412, 539, 977, 1074, etc. Denique de eunuchis ita Melchior Incoferus in Dissertatione de eunuchis: *ad Allatum: Ethnicum fuit juventutem evirare, fluxit hæc secta ab Assyriis ad Persas, a Persis ad Græcos, ab his demum ad Latinos, hodieque late in Europa viget: tametsi apud septentrionales haud dum obtinuerit, turpe existimantes nisi bruta castrare.* Hæc etsi primo intuitu haud improbabilis videretur sententia, non omnino tamen aridebat, cum Siniscardi cognomen unico contextu, nullaque prævia virgula, Ricardo tribuatur apud Annam, ita ut unus idemque fuerit Ricardus et Siniscardus.

405 Cum igitur anceps animi, dubiusque hæberem, commode occurrit *Ricardus senescallus*, qui eo ævo floruit, maximaque fuit auctoritatis inter Normannicos Apulicæ principes, quos proxima attingebat affinitate, adeo ut inter siniscardum et senescallum, vel senescalum, nullum esse discrimen existimari posse confidam. Fuit porro Ricardus iste Drogonis comitis filius, proindeque Guiscardi ducis Apulicæ, et Rogerii Siciliae comitis ex fratre nepos. Drogo vero Ricardi pater ducatum Apulicæ obtinuerat post excessum Guillelmi Ferrebrii fratris primogeniti, ut est apud Guillelm. Ap. I. ii, p. 11, 13; Malaterram, lib. I, cap. 12, 13; Ordericum, lib. iii, pag. 472; Leonem Ost. lib. ii, cap. 68, 73, 81; lib. iii, cap. 15; et Guillelmum Gemeticens. lib. ii, cap. 30. Unde in Charta an. 1053, pro monasterio Venusino S. Trinitatis: *Dux et magister Italiae, comesque Normannorum totius Apulicæ atque Calabriae* inscribitur; in subscriptione vero vir imperialis nuncupatur, propter supremam dominationis, qua pollebat, auctoritatem. Occurrit igitur primo Ricardus senescallus in Tabulis an. 1100, indict. 10, apud Ughellum, in Anglonensibus episc. in quibus *Albenda* illius uxor, et *Roberius* filius subscribunt. Prostat apud eundem

Τὸν μὲν οὖν ἔγγραφον ἔρχον τοῦτον, ὁ αὐτοκρατωρ παρὰ τοῦ Βασιμούντου ἔλαβεν. Ἀντιδίδωκε δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν εἰρημένον ἔωθεν Χρυσόθουλλον

Ughellum in episcopis Neocastr. Diploma ipsius Ricardi, in quo *comitis Drogonis filium, atque Roberti Guiscardi Calabriae et Apulicæ et Siciliae ducis, atque filii ejus Rogerii et ipsius hæreditis dapiferum* sese inscribit, et Guiscardum ducem et Rogerium comitem patruus vocat. Ex quibus patet unde senescalli ei dignitas, quæ suprema semper fuit apud reges et principes, accesserit. nempe ex concessione Roberti patris. In alio Diplomate an. 108, indict. 7, apud Ughellum, in archiepiscopis Bavenensibus, *Ricardus senescallus filius bone memorie domini Drogonis magnifici comitis* dicitur, in quo etiam mentio fit *Altrudæ uxoris, et dominæ Roceræ* sororis Ricardi, et domini Alexandri strenui militis filii ejusdem Roceræ. Nec scio an *Altruda* eadem sit cum *Albenda*, quæ Ricardi uxor fuisse dicitur in Charta laudata an. 1100. Idem in alia Guillelmi ducis Apulicæ, Rogerii ducis filii, an. 1113, pro Ecclesia Cosentina, apud eundem Ughellum, ita subscribit: *Ego Richardus senescallus me subscripsi.* Jam vero cum magnæ adeo fuerit dignitatis Ricardus, seu forte ob eas quas possidebat ex paterna hæreditate civitates, quemadmodum ceteri Normannici proceres, seu ob natalium splendorem, ut qui supremi Normannorum ducis filius, et Boemundi ipsius, Rogeriique ducis patruelis esset, nihil sane videtur ob stare, quominus legatos suos ad Alexium mittere potuerit, eaque tempestate simultatem cum ipso Boemundo exercere, adeo ut Alexii partes amplexatus fuerit iis in bellis Dalmaticis; præsertim cum Rogerii ducis Apulicæ vassalus et cliens esset, quocum et Boemundo ob paternam hæreditatem non minima intercedebat controversia, uti narrant Malaterra, Willelmus Apul. Malnesburiensis, Vitalis, et alii. Quod vero spectat ad nomina appellativa Græco more efformata, nemo ignorat in ea Italiae parte, quam Magnam Græciam vocabant, non modo ista, sed etiam hæc ipsa qua vivimus ætate, linguam Græcam ut plurimum viguisse, etiamque hodie vigere; ita ut pleraque ducum Apulicæ, comitum et regum Siciliae Diplomata eo idiomate conscripta in ecclesiarum et monasteriorum tabulariis passim reperiantur. Denique conjecturam nostram non minimum firmanant, tum Ριτξάρδου nomen, quo Ricardi, vel Ricardi appellatio exprimitur, tum illud Σινισκάρδου, quo senescalli, vel senescalci, (varie enim ea vox in laudatis Chartis scripta reperitur) dignitas; quin et forte codex Annæus Σινισκάρδου, aut Σινισκάρδου prætulit. Sed omnem scrupulum, aut dubitationem adimit ipsum de quo egimus Diploma ipsius Ricardi an. 1108, **406** indict. 1, mense April. quod subscribitur a *Basilio imperiali protonobilissimo*, qui ille idem est qui hoc ipsum anno fœderi, quod Alexium inter et Boemundum mense Septembri, indict. 2, ineunte initum est, interfuit, tanquam legatus Ricardi. Nec est quod quis opponat Græca nomina et dignitates Græcicas, quibus apud Annam donantur Ricardi legati, cum ea tempestate et Neapolitani duces, et alii alii Apulicæ proceres imperatorem Constantinopolitanum ut dominum agnoscerent, prætereaque Augusti Byzantini in ejusmodi honorariis appellationibus concedendis haud parci fuerint, præsertim erga Italos, in quibus sibi conciliandis, et in suas partes allicieudis operam suam semper collocarunt, cum recuperandæ Italiae spem nunquam abjecerint. Memoratur denique Ricardus ille senescallus in Diplomate an. 1125, apud Ughellum, tom. VII, pag. 116, et alio an. 1133, tom. IX, pag. 205.

Λόγον, ἐνοσημασμένον. ὁ δὲ κινεῖται ὡς εἶδος A rubramento, ut mos est, propria imperatoris ipsius dextra.

Variae lectiones ex cod. Coislino.

ἰνοσημασμένον.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΔ΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER XIV.

417 ARGUMENTUM.

Baimundi mors. Philocalis victoriæ de Turcis. Irritæ belli minæ Tancredo intentatæ. Latine classis recessus irritus. Michaelis rebellio, statim oppressa. Gabras Sultani Saiani copias cædit. Pax cum Sultano. Alexii morbus et ejus causæ. Ejus victoriæ de Turcis reportatæ. Triumphans in urbem reditus. Expeditio in Comanos. Ejus occasione commorans Philippopoli Alexius conversioni hæreticorum incumbit cum successu.

PERIOCHE.

Baimundus pacem jurejurando firmat. Hyberna suis commoda paciscitur. Sebastii dignitate ac pecunia donatur. Baimundi mors. Philocolæ ad restaurandas Asiæ civitates missus, Atramyntium restituit. Vincit Turcos, et horum ultionem meditantem Asanem exercitu spoliat, timore simulato. Ex tribus eopiarum Asanis partibus, duas inter necione 418 delet. Imperator bellum in Tancredum cogitat. Graves ejus de illo querelæ. Legatio ad res repetendas. Tancredi superbissimum responsum. Tentantur adversus eum animi Gallorum; frustra. Manuelis Butumitæ ad Balduinum legatio; irrita. Cum Plectrane Sangelis filio quid Manuel transegerit. Pecuniæ imperatoris Tripoli relicta. Egre inde recipiuntur. Balduinus et Galli Tyrum obsidentes, duplici potiti muro culpa sua repelluntur a tertio, et perturbatissime cum rege ipso fugiunt in arcem Ace dolo Saracenorum machinis Gallicis subito incensis. Butumitis mendacium ad Balduinum tractationi ceptæ noxium. Balduinus pecunias postulat. Legati re infecta redeunt. Pars pecuniæ apud Tripolim relicta. Bertrani filio relicta. Augustus in Chersoneso. Ejus paratus contra hostes. Recessus classis Latine. Michaelis Amastrini rebellio statim oppressa. Clementia imperatoris in eum. De cætera benignitate Alexii. Saianes sultan cæsis suis a Gabra copias pacem facit cum imperatore Romanæ rei utilem. Expeditio Alexii in Turcos. Ejusdem podagra et ejus causæ. Labor ejus in audientia Gallis danda. Alexii in morbo religiosa verba. Suspicio veneni. Augustus in Turcos movet. Prusa, Apollonia, Cyzicus a Turcis capti. Camytzes vincitur et capitur ab iisdem. Alexius Turcos acie pulsos arundinetis fluminis injectis elicit et cædit: aut capit omnes. Ampelas et Tzipureles Romani duces cæsi. Turci fugantur iterum. Camytzes et Turcorum vinculis fuga. Ejus adventus Constantinopolim. Alexii amor in suos milites. Alexii laudes magnis et longis emptæ laboribus. Virtus ejus in adversis. Excusatio Annæ. De fide hujus historiæ. De laboribus Annæ. Qua tempore hæc scripserit, quove otio, quibusque præsidii ac testibus, quantoque omnium examine. Ordo vitæ domesticæ Alexii. Remissiones ejus. Expeditio in Comanos, et ejus occasione mora Philippopoli. Hujus urbis origines; conditor; magnificentia; nomen prius; descriptio. Multi in ea hæretici. Pauliciani qui, unde, a quo, quam ob causam ex Asia in Thraciam translati. Digressio de Porphyrio et Platónico dogmate de monarchia. Hæreticos ad respiscendum adhortatur Alexius; in id assidua contentione incumbit. Zelus ejus et studium religionis. Comani Danubium transeunt. Occurrit contra imperator. Ejus illi metu retrocedunt. Romani longe ultra Istrum eos insecuti redeunt. Resumitur disputatio cum hæreticis. Multa illorum millia Ecclesiæ conciliata. Liberalitas Alexii in conversos. Alexiopolis sive Neocastrum nova urbs condita. Cusius, Pholus, et Culeon hæreticorum antesignani ontumacissime Augusto meliora suadenti obsistunt. Ex his tandem Culeon mutatur in melius. Alii duo perpetuo carceri addicti.

ΑΛΕΞΙΑΣ ΙΔ'.

419 His ita ex imperatoris sententia conclusis, A
descriptum superius a nobis instrumentum concordiae firmavit Baimundus praesens iurejurando religiosissimo; nam et prolatum sacrum Evangeliorum codicem, et lanceam qua Salvatoris nostri latus impii punxerunt, Deum auae fidei ac voluntatis testem invocans, tetigit. Sub haec redire se in patriam dixit cupere; praecessurumque mox illuc, relictis in arbitrio ac potestate imperatoris copiis suis omnibus, quibus volebat petebatque in terris Romanae ditionis hiberna praebere commoda, et necessariorum ad victum usumque rerum liberali suppeditatione copiosa; tum transacta hieme, ubi ex belli laboribus sese recreassent, liberam potestatem fieri quo vellent abeundi. Talia petenti Augustus Baimundo statim omnia concessit; ipsique privatim praeter sebasti dignitatem pecunias quoque multas in sua castra revertenti cumulavit. Prosecutus euntem est Constantinus Euphorbenus cognomento Catacalo, partim prohibiturus ne qua illi per viam a cohortibus nostris in varia praesidia dispersis vis injuriave inferretur; partim, idque potissimum, ut exercitus Gallici, recessuro brevi Baimundo imperatoris providentiae, ut dictum est, commendati curam praesens gereret: qua salubribus ipsi et tutis castris designandis, qua aequis eorum postulatis audiendis exsequendisque, prout posset. Sic reversus ad suos Baimundus ubi exercitum iis tradidit, quos imperator ad idipsum miserat, monere consensa Longobardiam tenuit; et sexto hinc mense moriens commune debitum sol-

Τῶν οὖν δεδογμένων τῷ αὐτοκράτορι πέρασ ἐσχηκότων τὴν ἐκτεταθῆσαν ἀνωτέρω ἐγγραφον συμφωνίαν Ἐνορκος ὁ Βαϊμούντος βεβαιωτάμενος, τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων προτεθέντων, καὶ τῆς λόγῃς δι' ἧς τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν πλευρὰν οἱ ἄνομοι ἐξεκέντησαν, τὴν πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην ἐπάνουον ἤτειτο ἀναθέμενος πάντας τοὺς ὄπ' αὐτὸν τῆ ἐξουσίᾳ καὶ γνώμῃ τοῦ αὐτοκράτορος· ἀξίῳ δὲμα ἐντὶς τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας παραχειμάσαι τοὺς τῶν χρεωδῶν δαψιλῶς ἐπιχορηγοιμένων αὐτοῖς· ἐπὶν δὲ ὁ χειμῶν παρέλθοι, καὶ τῶν πολλῶν κόπων ἑαυτοὺς ἀνακτῆσαι, ὅπου βουλήτην αὐτοῖς συγχωρηθῆναι ἀπελευθεσθαι. Ταῦτα αἰτησάμενοι, καὶ τὸν αὐτοκράτορα συγκατατιθέμενον ταῖς τοῦτων αἰτήσεσιν εἶχεν εὐθύς. Τιμηθεὶς οὖν τριηκῆα τῶ τῶν σεβαστῶν ἀξιώματι καὶ χρήματα λαβὼν ἰκανὰ (16), πρὸς τὸ οἰκεῖον ἐπανέτρεχε στρατεύμα. Συναπῆς δὲ τοῦτῳ καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Εὐφορβῆς ὁ τὴν προσηγορίαν Κατακαλῶν, ὡς μὴ τι κατὰ τὴν ὁδὸν δεῖνὸν παρὰ τινῶν στρατιωτῶν τῶν ἡμετέρῳ ταγμάτων αὐτῷ συμβαίη, ἀλλὰ μᾶλλον πρόνοιαι τοῦ στρατοπέδου αὐτοῦ ποιῆσαι, ἐν τε προσήκοντι τόπῳ καὶ ἀκινδύνῳ στρατοπεδεύοντος καὶ ἐν δεξιμῆνας τὰς αἰτήσεις παρέχοι αὐτοῖς; * Κατακαλῶν οὖν τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν καὶ παραδούς τὸ στρατεύμα τοῖς ἐπ' αὐτῷ τοῦτῳ ἀπεσταλμένοις παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, εἰς μονῆρας εἰσελθὼν τὴν λογιθαρδίαν κατέλαθεν. Οὐ πλείω δὲ τῶν ἐξ μηνῶν (17) ἐπιθιούς τὸ κοινὸν ἀπεδεδώκει χρέος. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τῆς τῶν Κελτῶν ἐπιφροντιδος εἶχετο, καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς εἰς διαθέμενος (18) τῆς πρὸς τὸ

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

* αὐτῷ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(16) *Χρήματα λαβὼν ἰκανὰ*. Albert. Aq. lib. x, cap. 44, de Boemundo: *Et sic imperatori in magnitudine et pondere ineffabili auri et argenti et ostri pretiosi reconciliatus est.*

(17) *Ἐξ μηνῶν*. Boemundus, icto fœdere cum Alexio, in Apuliam reversus, dimissaque peregrinorum turba, quæ ex voto tenebatur iter Hierosolymitanum adimplere, ipse domi familiaribus adhuc curis detentus remansit. Æstate vero sequente, præparatis jam ex parte ad iter necessariis, et congregato navigio, dum ad iter accingeretur, copiis undecunque convocatis, valida correptus ægritudine, in fata concessit. Hæc Tyrius, lib. II, cap. 6, qui Annæ concinit, tradenti, sexto post solutam Dyrrachii obsidionem mense excessisse Boemundum, proindeque anno 1119; nam pax icta cum Alexio mense Sep:embri an. 1108. At Albertus Aq. lib. II, cap. 48, mortuum scribit Boemundum apud B. rium civitatem, et ad B. Nicolai ædem sepultum, eo tempore quo Henricus V rex, imperator IV Romæ plurimos sibi resistentes hostili impetu in ore gladii crudeliter edomuit. Qua tempestate Rogerium Apuliae ducem et Boemundum fratres defunctos auctor est etiam Petrus Diaconus, lib. IV, cap. 42, Henrici vero expeditionem Italicam ad an. 1110 et 1111 re-

ferunt scriptores. Certe Boemundi mortem sub an. 1110 ponit Mathæus Paris; in indictionem 4, an. 1111, rejiciunt *Chronicon Ceccanense, Chronic. Malleacense*, et Ordericus Vitalis, lib. II, pag. 824. Sed errat Ordericus, cum Antiochiæ obfisse scribit. Nec dissentit Falco Beneventanus, qui extinctum tradit mense Februario an. Chr. 1110, indict. 4, quæ cadit in annum sequentem. Unde, ut recte observat Camillus Peregrinus, Falconi mensis Februarii anni 1110 est ultimus ejusdem anni, cum solemne sit eidem scriptori annos Christi a mense Martio auspiciari. Anonymus denique Barensis ad mensem Martium an. 1111 Boemundi obiitum refert, cui astipulantur Emortualia monasterii Casinensis, a Caracciolo edita. Guibertus, lib. VII, cap. 34, et Willelmus Malmesbur. lib. IV *Hist. Angl.* pag. 151, veneno occubuisse narrat. Denique Canusie in Apulia, in ecclesia S. Sabini sepultum asserunt alii, ad cujus sepulchrum leguntur etiamnum inscriptiones, seu epitaphia aliquot, quæ existant apud Baroniam, an. 1111.

(18) *Διαθέμενος*. Sequitur in editione Hæschel.: *Καὶ ἀπὸ Διαδόλεως ἀναστάς (καὶ γὰρ ἐσκήνον, ὅτε τὰς μετὰ τοῦ Βαϊμούντου συμφωνίας πεποίητο) τῆς πρὸς τὸ Βυζάντιον, etc.*

Βυζάντιον φερούσης ἦφατο. Ἐπανελθὼν δὲ οὐ πρὸς Ἀ
 ἀνέσεις καὶ ἀναπαύλας ἀνέκλιεν ὄλωσ, ἀλλὰ λογι-
 ζόμενος αὔθις ὅπως τὰ κατὰ τὴν παραλίαν τῆς
 Σμύρνης καὶ μέχρι αὐτῆς Ἀτταλείας οἱ Βάρβαροι
 τελείως ἠρείπωσαν ἐν δεινῷ ἐποιεῖτο, εἰ μὴ τὰς πό-
 λεις αὔθις εἰς τὴν προτέραν ἐπαναγάγοι κατὰστασιν
 καὶ τὸν πρῶτον ἀποδοῖη κόσμον, καὶ τοὺς ἀπανταχῆ
 σκεδισθέντας ἐποίκους αὐταῖς ἐπανασώσοιτο. Οὐ
 μὴν ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῆς τοῦ Ἀττάλου ἀμεριμνίαν
 εἶχεν, ἀλλὰ πολλὴν ἐποιεῖτο τὴν περὶ αὐτῆς φρον-
 τιδα. Ὁ Φιλοκάλης οὖν Εὐμάθιος (ἀνὴρ δὲ οὗτος
 ἐπιβολώτατος, καὶ τῶν ἐπιφανῶν οὐ γένει μόνον,
 ἀλλὰ καὶ φρονήσει τῶν πολλῶν διαφέρων, ἐλευθέρως
 καὶ γνώμην καὶ χεῖρα, πιστὸς μὲν πρὸς θεὸν καὶ
 τοὺς φίλους, πρὸς δὲ τοὺς δεσπότας εὐνοῦς εἴπερ
 τις ἄλλος· τῆς μέντοι στρατιωτικῆς παιδείας πάν-
 ῤ ἀμύητος· οὔτε γὰρ τὸξον καὶ νευρὸν ἐπὶ μαζῶν
 ἔλκειν ἦδει, οὔτε θυρεῶν σκέπασθαι· τὰλλα δὲ δει-
 νότατος, λόγους⁹⁷ τε ἐπιστᾶν, καὶ διὰ πάντοθεν
 μηχανημάτων τοὺς πολεμίους ἠτᾶν.) Οὗτος προσ-
 ελθὼν τῷ αὐτοκράτορι, τὴν τῆς Ἀτταλείας⁹⁸
 φρουρὰν ἐπιμελῶς ἤτειτο⁹⁹. Γινώσκων οὖν τὸ
 ποικίλον πῶν αὐτοῦ νοημάτων τε καὶ ἐγχειρήσεων
 ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ τὴν συμπαραμαρτοῦσαν αὐτῷ
 εὐτυχίαν ἦτις ποτὲ ἐστὶ τε καὶ λέγεται· οὐδὲ γὰρ
 εἰσδῆτινι ἐπιβελῶν ποτε πράξει διημάρτηκε τοῦ
 σκοποῦ· πεῖθεται διὰ ταῦτα· καὶ δυνάμεις ἀπο-
 χρώσας αὐτῷ δίδωσι, πολλὰ ὑποθέμενος καὶ ἐντει-
 λάμενος ἐν πᾶσι κουνεχῶς τὰς ἐπιχειρήσεις ποιεῖ-
 σθαι. Ὁ δὲ καταλαβὼν τὴν Ἄβυδον αὐτίκα τὸν
 ἀναμεταξὺ διαπλωτῆσάμενος πορθμὸν, καταλαμβάνει
 τὸ Ἀτραμύτιον. Πόλις δὲ πρῶτη μὲν ἦν πολυαν-
 θρωποτάτη, ὀπηνίκα ὁ Τζαχὰς τὸ ἰ κατὰ τὴν
 Σμύρνην ἐληΐζετο καὶ αὐτὴν παντελῶς ἐρειπώσας
 ἠφάνισεν. Τὸν γοῦν παντελῆ ἀφανισμὸν τῆς τοιαύ-
 τῆς θεασάμενος πόλεως, ὡς δοκεῖν μὴδὲ ἄνθρωπον
 κατοικῆσαι ποτε ἐν αὐτῇ, παραχρῆμα ἀνφοκοδμήσῃ
 τε καὶ εἰς τὸ πρότερον ἀποκατέστησε σχῆμα τοῦ
 τε ἐποίκου ἀπανταχόθεν ἀνεκαλέσατο, ὅποσοι τέως
 τῶν αὐτοχθόνων ἐσίζοντο, καὶ ἐξ ἀλλοδαπῶν πολ-
 λούς μεταπεμφάμενος ἐνέκισε τε καὶ τὸν πρότερον
 ἀπεδεδώκει κόσμον. Πυθόμενος δὲ περὶ τῶν Τούρ-
 κων καὶ μεμαθηκώς κατὰ τὴν Λάμπην τούτους τῷ
 τότε ἐνδιατρίβειν, ἀπόμοιραν τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνά-
 μων ἀποδιελόμενος, ἐξέπεμψε κατ' αὐτῶν. Οἱ καὶ
 καταλαβόντες¹ αὐτοὺς καὶ πόλεμον καρτερὸν μετ'
 αὐτῶν συνάψαντες², τὴν νικῶσαν εἶχον παραυτίκα.
 Ἀπηνῶς δὲ τοῖς Τούρκοις τοσοῦτον³ ἐχρήσαντο,
 ὡς καὶ τὰ νεογνά τούτων εἰς λέθητας ἐμβαλεῖν
 καχλάζοντας, πολλοὺς δὲ καὶ ἔκτειναν, καὶ ζωγρεῖαν
 ἄγοντες πρὸς τὸν Εὐμάθιον χαίροντες ἐπανήξσαν.
 Οἱ δὲ γε καταλειφθέντες Τούρκοι μελενδυτήσαντες
 καὶ τὰς⁴ σφῶν ἐξ αὐτῶν ἀμφίων περιστάσαι τοῖς
 ἱμορῦλοις βουλόμενοι, ἄπρασιν τὴν ὑπὸ τῶν Τούρ-
 κων κατεχομένην διήξσαν χώραν, γοερὸν ἀνομιώ-

vit. Post ejus discessum detulit et exercuit ali-
 quando Augustum cura Gallorum; tandem, quæ
 ipsos spectabant recte constitutis ac compositis
 omnibus, iter capessivit Byzantium versus. Domum
 redux, non ille in otium remissionesque declinavit;
 sed animo reputans miserrime vastatam aut potius
 desolatam funditus a Barbaris oram Asiæ littora-
 lem universam quanta patet ab Smyrna usque ad
 Attaliam, exprobrabile sibi statuebat fore, nisi
 florentes olim civitates illas, restituendis ædificiis
 ac cætero ornatu, civibus quoque ipsarum qui di-
 spersi omnem in partem reperiri possent, in eas
 reducendis repararet. Atque illi versanti curam
 istam et ipsam urbem Attali majori etiam quam
 cæteras sollicitudinæ amplectenti, sistit se commo-
 dum Philocates Eumathius promptissimi vir animi,
 et velocibus magnarum rerum aggressionibus mi-
 care habilis. Erat hic ex illustribus; non genere
 solum, sed etiam prudentia plerisque præstans,
 liber atque alacer consilio juxta manueque, **420** Deo
 fidelis et amicus; dominis vero benevolus si quis-
 quam alius. Militarium exercitationum rudis, non
 atous nervum ad mammam attrahere, non clypeum
 apte ostendere solebat; cæterum animi versutia
 disciplinæ defectum supplens, magnum sui dabat
 in bellis usum, cum eo nemo cautius insidias loca-
 ret, nemo machinas, nemo astus artesque operi
 martis designaret adhiberetque solertius: quibus
 plerumque rebus fortissimos vicerat. Supplex is
 imperatori accidit, etiam atque etiam rogans sibi
 ut urbis Attaliæ præsidium præfecturamque commit-
 teret. Imperator, qui mentem hominis ad omnium
 temporum occasiones paratam, et quidvis tum de-
 signare cogitando, tum invadere audendo facilem
 noverat, sollicitatem etiam (qualis ea quævecumque
 est) perpetuam ceptis ejus adnissæ comitem memi-
 nerat, quippe quem ferebant nihil unquam aggressum
 quod non confecisset, annuit sane petenti, et
 multa monens mandansque, super omnia ut nihil
 nisi certæ rationis tuto consilio susciperet, idoneis
 instructum copiis dimittit quo cupiebat. Is perve-
 ctus Abydum trajecto freto intermedio Atramyti-
 um se contulit. Populosissima hæc olim civitas, quo
 tempore Tzachas Smyræ imperitans cunctam lato
 oram impune vastabat, ab eo desolata miserrime
 penitusque excisa fuerat. Percussit aspectu primo
 Philocalis animum misericordia urbis ex florentis-
 sima fortuna eo redactæ, ut soli jam incultissimi
 squalens horror, neminem illis unquam habitasse
 hominem suadere videretur. Muros igitur domos-
 que reficere aggressus, brevi prioris formæ quan-
 dam speciem restituit; deinde urbi reparatæ fre-
 quantandæ cives ejus atque indigenas quotquot vel
 rure circum abditos vel peregre extorres sua in
 hunc diem fortuna servasset, convocavit undecun-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁷ λόγους. ⁹⁸ Ἀττάλου. ⁹⁹ ἤτει. ¹ τὰ. ² αἱ καὶ καταλαβούσαι. ³ συνάψασαι. ⁴ Deest vox τοσοῦ-
 τον. ⁵ τὰ.

que plurimos; supplevit numerum colonis; accersendaque aliunde juventute et celebritatem et ornatum pristinum Atramytio reposuit. Accepto autem indicio de Turcis esse illos circa Lampen, lectum agmen ex suis segregatum copiis contra ipsos misit. Profecti nostri acri cum Turcis certamine commisso, plane ipsos, idque impetu primo, superant: tam crudeliter usi victoria ut Turcorum parvulos in lebetes per lusum et lasciviam cachinantes injicerent. Cæsis plurimis, captivos quoque ducentes multos, læti ad Eumathium victores redeunt. At Turci superstites, quo luctum ac cladem suam vestium quoque tristitia testarentur, pullis atrati palliis circumibant urbes regionesque omnes Turcici nominis, querule ac lamentabiliter narrantes quæ sibi acerba contigissent. Movebat cum vox passim ad misericordiam suorum, ad iram et conatum reponendæ hostibus cladis concitabantur haud dubie Barbari, Eumathio interim Philadelphix (eo se transtulerat) ob felicitatem successus tanti gaudente in sinu.

Cæterum archisatrapa quidam, Asan 421 nomine Cappadociam obtinens et indigenis velut mancipiis superbe avareque abuti solitus, audito quid contigisset Turcis de quibus diximus, exemplo quas in manu habebat copiis contractis, aliisque aliunde additis usque ad numerum quatuor et viginti millium militum, cum iis infestus vadit adversus Eumathium, acrem hominem ac vigilem, ideoque nec falli aut deprehendi facilem. Is Philadelphix considens habebat ubique exploratores multos bene auritus beneque oculatos in speculis, quorum utrunque fidelium ac probatorum attentionem subinde insuper inspectoribus mittendis acuebat in sollicitudinem quam maximam, ita ut noctes totas in vigilia traducerent, atque in suspecta pariter et tuta loca parem acrimoniam curæ inconni-ventis intenderent. Horum qui forte primus contra venientem conspicatus procul est exercitum Turcicum curriculo accedens Eumathio quid instaret nuntiat. Ille animi vir præsentissimi deliberationisque velocis, quique longarum consultationum ratiocinia uno sani consilii momento corripere, ut statim sensit nentiquam adesse idoneo copias numero quas comparare Turcicis patienti acie prudenter posset, claudi Philadelphix, ubi erat cum suis ipse, portas omnes jubet. Edicit deinde: Nemo murum ascendat, nemo clamet, nemo tibia citharave sonum edat, qui exaudiri possit ab hostibus; omnes ejusmodi justitium silentiumque teneant quo persuaderi circumvenitibus auseultaturis queat plane desertam et a nemine cultam viventium hanc videri civitatem. Adnovit inde Asan se Philadelphix, ac cum urbem corona suorum cinctam curiose toto triduo lustrasset; solitudinem, inquam, mœnium, obstructarum a parte interiori portarum speciem cæteramque infirmitatis ac timoris confessionem usurpasset oculis, facile in

ζοντες και τὰ σφίσιν αὐτοῖς ξυμπεσόντα δεινὰ διηγούμενοι, κάκ τῶν ἀμφίων ἅπαντας εἰς οἶκτον παρακινούντες και πρὸς ἄμυναν ἐρεθίζοντες. Ὁ δὲ Εὐμάθιος τὴν Φιλαδέλφειαν καταλαβὼν, ἔχειρεν ἐπὶ τῇ εὐτυχίᾳ τοῦ ἐγγειρήματος.

Ἀρχισατράπης δὲ τις Ἄσαν τὴν κλησίν, ὃ τὴν Καππαδοκίαν κατέχων, τοῖς αὐτόχθοισι καθαπερὶ ἀργυρωνήτοις χρώμενος μεμαθηκῶς τὰ τοῖς ἤθῃ βῆθεισι Τούρκοις ξυμπεσόντα, τὰς οἰκίας δυνάμεις ἀναλαβόμενος, και ἐτέρωθεν πολλοὺς μεταπεμψόμενος ἐς εἰκοσι πρὸς ταῖς τέσσαραις χιλιάδας παραστήσῃ τὸ ὑπ' αὐτῶν ὁ στρατεύμα κατ' αὐτοῦ ἐξίσι. Δεινὸς δὲ ὢν ἀνὴρ ὁ Εὐμάθιος, ὡς εἴρηται, οὐκ ἀμελῶς τὴν Φιλαδέλφειαν ᾤκει, οὐδ' ἀναπεπύκει εἰσω τῶν ταύτης τειχῶν γεγονῶς, ἀλλὰ σκοποῦς τε ἀπανταχῇ ἐπέμπε. Καὶ ἵνα μὴ ἀμελοτεν αὐτοὶ προσέπεμπεν ἄλλους, και πρὸς ἐγρηγόρησιν ἀνηρέθιζεν, ὥστε παννύχους ἐγρηγορέναι, και τὰς ἀμφιδους και τὰς πεδιέδας περιεθερεῖν. Τούτων οὖν τις πόρρωθεν τὸ Τουρκικὸν θεασάμενος στρατεύμα, δρομαίως αὐτῷ προσελθὼν ἀπαγγέλλει. Ὁ δὲ φρενήρης ὢν και ὀξύς τὸ δέον συνιδεῖν και ἐν ἀσκέτῳ χρόνῳ πέρας τοῖς λογισμοῖς διδόναι, ἐπὶ μὴ ἀποχωρῶσας πρὸς τσαυτάς ἔχειν ἐγνώκει δυνάμεις παραχρημα ἀπάσας τὰς πύλας ταυτησὶ τῆς πόλεως ἀσφαλισθῆναι ἐκέλευσε, και μηδένα τὸ παράπαν εἰς τὸ τεῖχος συγχωρεῖσθαι ἀνίεναι, μήτε μὴν κραυγάζειν ὄλω, μήτε αὐλοῦς ἢ κιθάρας ἔχειν, και ἀπλῶς ἐν τοιούτῳ σχήματι τὴν πόλιν κατεστήσατο ὥστε πάντῃ ἀόκητον δοκεῖν τοῖς διαρχομένοις. Ὁ δὲ Ἄσαν (19), καταλαβὼν τὴν Φιλαδέλφειαν και τῷ οἰκείῳ περιζώσας τὰ τεῖχη στρατεύματι, ἐπὶ τρισὶν παρέμεινεν ἡμέραις. Ὡς δὲ οὐδεὶς ἄνωθεν προκύπτων ἐφαίνετο, αἱ δὲ πύλαι τῶν ἐντὸς ἔχον ἀσφάλειαν, ἐλεπόλεις δὲ οὐ παρήσαν αὐτῷ οὐδὲ πετροβόλα δρυανα, νομισας ὀλίγον εἶναι τὸ τοῦ Εὐμαθίου στρατεύμα και διὰ τοῦτο μηδὲ ἀποθαρρῆναι τὴν ἐξίλευσιν και πολλὴν ἀσθένειαν καταψηφισάμενος τῶν ἐντὸς, ἄλλην ἀτραπὸν ἐτρέπετο, καταπεφρονηκῶς αὐτοῦ παντάπασι. Δέκα γοῦν χιλιάδας τοῦ ἰδίου στρατεύματος διελθὼν, κατὰ τοῦ Κερθιανοῦ (20) ἐξάπέστειλεν, ἐτέρας δὲ ὡς πρὸς Σμύρνην

Varix lectiones ex cod. Coislin.

* αὐτοῦ. † ἐκέλευε. ‡ Desunt voces ἐλεπόλεις δὲ οὐ παρήσαν αὐτῷ οὐδὲ πετροβόλα δρυανα. § Κερθιανοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(19) Ἄσαν. 407 Cujus meminit pag. 518. Vide Eotas.

(20) Κερθιανοῦ. Regio, ut videtur, Thracensi Themati (in quo erat Smyrna, ut est apud Porphy-

rogenetiam) vicina, *Celbina* dicta Paulo D'ac. lib. xxii *Hist. Misc.* Nicetæ in Isaac. Mb. i n. 4, et *Acropolis*, pag. 398, ed. Genev. Vide Leuncl. n. 59.

καὶ ¹⁰ τὸν Νύμφαιον (21), τὰ δὲ γε ἐπιλοίπους ἄπαντας δὲ εἰς προνομὰς ἀποστείλας, συνέπετο καὶ αὐτὸς τοῖς πρὸς : . . . ἀπερχομένοις. Ὁ μὲντοι Φιλοκάλῃς, διαγνοὺς τὸ τοῦ Ἄσαν ἐπιχειρήμα, ἀπάσας τὰς ὕπ' αὐτὸν δυνάμεις κατὰ τῶν Τούρκων ἀπέστειλεν. Οἱ καὶ διώκοντες τοὺς πρὸς τὸ Κερβιανόν ¹¹ ἀπελθόντας, ἀμερμερίμως καταλαμβάνουσι, καὶ ἐπεισεσόντες τούτοις ἀγαζούσης ἡμέρας ἀφειδῶς κατέσφαττον· τοὺς δὲ παρ' αὐτῶν κατεχομένους δορυαλώτους ἐβρόύσαντο ἄπαντας, κάπειτα τοὺς πρὸς τὴν Σμύρνην καὶ τὸν ¹² Νύμφαιον ἀπερχομένους Τούρκους ἐδίωξαν. Διεκδραμόντες δὲ καὶ ἅτινες ἀπὸ τε τοῦ ἔμπροσθεν μέρους καὶ ἐξ ἑκατέρων κεράτων τὴν κατ' αὐτῶν συγκροτήσαντες πόλεμον κατακράτος ἐνίκησαν, καὶ πολλοὺς μὲν κτείνουσι, πολλοὺς δὲ καὶ ζῶντας ἀγούσιν. Οἱ δὲ γε καταλειφθέντες ὄλιγοὶ πάνυ φεύγοντες ταῖς δίαις τοῦ Μαιάνδρου ἐμπεσόντες εὐθὺς ἀπεπνίγησαν. Ποταμὸς δὲ οὗτος περὶ Φρυγίαν, σκολιώτατος ποταμῶν ἀπάντων καὶ καμπὰς συνεχεῖς ποιοῦμενος. Θαρσήσαντες ¹³ δὲ καὶ ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ νίκῃ τοὺς ἐπιλοίπους ἐδίωκον. Ἄλλ' οὐδὲν αὐτοῖς ἐγένετο πλέον τῶν Τούρκων φασάντων πορρωτέρω γενέσθαι τούτων. Εἶθ' οὕτως ἐπανήλθον πρὸς Φιλαδέλφειαν. Ὁ δὲ γε Εὐμάθιος τούτους θεασάμενος καὶ μεμαθηκῶς ὡς ἐκθύμως ἠγωνίσαντο σπεύδοντες μηδένα τῶν χειρῶν αὐτῶν ἐκφυγεῖν, διψιλῶς αὐτοὺς φιλοτιμησάμενος, μεγάλας καὶ εἰς τὸ ἔμπροσθεν ὑπισχνεῖτο τὰς χάριτας.

mentis aucti, vertunt facies, opponuntque nostris adversa pectora; quadratoque atque in cornua descripto agmine copiam aperti praelii audent facere; concurritur acriter, nostris egregie vincentibus. Cadunt Turcorum multi, nec pauciores vivi capti servitum abducuntur; reliqui perpauca cæca et præcipiti in Mæandri vortices illati fuga, iis absorpti male periire. Alluit hic annis Phrygiam, Anviorum obliquissimus omnium et assiduis sese flexionibus contorquens. Porro nostri, ex hac secunda victoria majoribus conceptis animis, ad tertiam quoque quæ restabat sola Turcorum manum deprehendendam cogitationes et cursum intenderunt. Frustra id tamen, quod Turci nimio jam intervallo præcesserant. Rediere igitur Philadelphiam quos victores atque incolumes lætus gratulansque Eumathius amplectens fortitudine ipsorum egregia, quia erant totis viribus annisi ne quem sibi elabi hostium sinerent, magnopere collaudata, donis eos pro copia præsentis amplis muneratus est: uberiores etiam gratias tantorum meritorum, suam et Augusti fidem addicens, promisit in posterum.

Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Βασιμούντου τελευταίην, ἐπειδὴ ὁ Βασιμούνδος τῆς Ἀντιοχείας περιεδράξατο, καὶ ὡς διαφέρουσαν αὐτῷ ἐλογίζετο παντάπασιν τὸν αὐτοκράτορα ταύτης ἀλλοτριῶν, ὁ βασιλεὺς ἐνταῦθα κατανοῶν καὶ τοὺς ἐπὶ τῇ πύλει παρασπονδουμένους ¹⁴ ὄρκους τῶν Βαρβάρων τούτων ἐφράγγων. Καὶ ὅτ' αὐτὸς πολλὰ μὲν ἀνηλώκει ῥήματα, πολλὰ δ' ἐπεπόνθει δεινὰ, τὰ τε μυριοπληθῆ ἐκείνα στρατεύματα ἐκ τῆς Ἑσπέρας εἰς τὴν Ἀσίαν διαδιβάζων, καίτοι δυστραχηλωτάτοις αὐτοῖς ἐντυγχάνων ἀεὶ καὶ καταπικροῖς ἀνδράσι. Πολλὰ δὲ στρατεύματα Ῥωμαϊκὰ τούτοις συνεκπέμπων κατὰ τῶν Τούρκων

eam sententiam venit, ut paucos esse intus cum Eumathio milites crederet. Itaque si balistas ac machinas reliquamque obsidionalem suppellectilem haberet, tentaturus haud dubie oppugnationem ex templo videlatur. Nunc eo destitutus apparatu contemptis hostibus, quod eis numerum et animos ad eruptionem deesse credebat, decem suorum millia ab reliquo exercitu disjuncta misit contra Cербianum; agmen aliud Smyrnam versus ac Nymphæum jubet separatim tendere; tertium denique ex reliquiis universis constans in Pergamum ac Clisra immisit, mandatis ad omnes editis ut prædis ac latrociniis agerent ferrentque late cuncta. Ipse harum partium unam pone assectabatur eam quæ . . . versus intendebat iter. Nihil, horum Philocalen latuit. Ergo haud dubiæ occasionem victoriæ oblatam divisione Turcorum interpretans, suas omnes quotquot habebat irruere in illos copias jubet. Eunt nostri; forteque in eos improvisi incidunt qui Cербianum petebant. **422** Mora nulla; pugnae, aut cædis potius, diluculo initium fit; internecione conciduntur Barbari. Nostri, recuperatis liberalisque captivis omnibus, quos istud Turcorum agmen obiter ceperat, ad insequendum aliud quod Smyrnam ac Nymphæum cogitasse diximus, vim atque impetum vertunt. Turci reliquæ prioris cladis ad hanc secundam aciem calamitatis suæ nuntii communisque indices periculi se applicuerant. Horum igitur qua indicio admoniti, qua supplemento aucti, vertunt facies, opponuntque nostris adversa pectora; quadratoque atque in cornua descripto agmine copiam aperti praelii audent facere; concurritur acriter, nostris egregie vincentibus. Cadunt Turcorum multi, nec pauciores vivi capti servitum abducuntur; reliqui perpauca cæca et præcipiti in Mæandri vortices illati fuga, iis absorpti male periire. Alluit hic annis Phrygiam, Anviorum obliquissimus omnium et assiduis sese flexionibus contorquens. Porro nostri, ex hac secunda victoria majoribus conceptis animis, ad tertiam quoque quæ restabat sola Turcorum manum deprehendendam cogitationes et cursum intenderunt. Frustra id tamen, quod Turci nimio jam intervallo præcesserant. Rediere igitur Philadelphiam quos victores atque incolumes lætus gratulansque Eumathius amplectens fortitudine ipsorum egregia, quia erant totis viribus annisi ne quem sibi elabi hostium sinerent, magnopere collaudata, donis eos pro copia præsentis amplis muneratus est: uberiores etiam gratias tantorum meritorum, suam et Augusti fidem addicens, promisit in posterum.

Baismundo vero, uti diximus, defuncto, cum Tancredus possessioni Antiochiæ incubare pergeret, teneretque eam mordicus, ac plane imputaret ut propriam jure quam optimo, res enimvero imperatori visa est ejusmodi, quam nec tolerare, nec dissimulare posset amplius. Præterquam quod enim jurisjurandi religio et illa Deo teste a tot illis Francis ducibus jurata fides vindicando utique libris violabatur; erat etiam iniquissimum interverti sibi fructum tot laborum totque sumptuum; nec quod innumerabiles tot illos exercitus infinitis incommodis impensis maximis ex Occidente in

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ τό. ¹¹ Κελδιανόν. ¹² τό. ¹³ θαρρήσαντες. ¹⁴ απενδομένοις.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(21) Νύμφαιον. Lydia urbs Nicephoro Gregoræ, lib. iii et vi. Acropolis, Ducæ, cap. 21. Waddingo, an. 1253, n. 43. Vide Leuncl. n.

453.

(22) Χλιαρά. Urbs nota Nicetæ in Man. Acropolis, Ducæ, etc.

Asiam deportaverit, quod superbæ gentis, quod A
 protervæ multitudinis fastus, minas, insolentiam
 patientia pertulerit, nihil sibi esse repositum mer-
 cedis loco, nihil ne solatii quidem causa ac nomine
 concedi. Atqui præterea deducendos Gallos per
 terras hostiles a suis ipse sumptu maximo conscrip-
 ptis, armatis, longo tempore ad id unum auctoratis,
 exercitibus curaverat. Suos enim fere semper mil-
 lites et duces Latinis in Asiam euntibus viæ comites
 bellique socios adjunxerat; primum Christiana
 charitate, quo religionis communione unius sibi
 devinctam gentem ab insidiis et vi communium
 hostium defenderet; deinde ut, mistorum sibi
 Romanorum, non modo auxilio validiores, sed
 etiam consilio atque instigatione paratiores
 essent Franci ad civitates Saracenorum, par-
 tim evertendas delendasque funditus, si penitus
 in ipsis infidelium terris essent sitæ, partim,
423 si finitimæ Romanis et opportuna forent,
 imperio veteri laxatis ejus finibus reddendas. Si-
 bine igitur ac Romanæ se imperante rei tantam illam
 pecuniam, illos thesauros, atque acervos auri ex
 sanguine ac visceribus civium expressos, periisse
 prorsus oportere? ac quod suis, alienis, ducibus,
 militibus, dona, honoraria, stipendia toties tanto
 tempore numeraverit, nullum beneficentissimæ
 operæ ab ingrato genere, nullum profusissimæ im-
 pensæ ab avarissimis hominibus pretium exsare?
 Itane vero nostris Galli viris, nostris pecuniis,
 nostro sanguine ac sudore sibi solis vicerint: bel-
 lique fructus uni cunctos in solidum habeant, quo
 nostra in gerendo sustinendoque periculorum ac
 laborum pars virilis fuit? ubi jus fasque et socie-
 tatis fides? ubi aræ illæ federaque? ac polluenda
 perjurio religio mendacium promissorum? Hæc
 apud animum suum Augustus magnis irarum cu-
 rarumque æstibus versabat. Quibus a ferendæ diu-
 tius injuriæ patientia deductus cito legationem ad
 Tancredum expedit Antiochiæ imperitantem, qua
 graviter eum æquitatis læsæ apretæque juramen-
 torum sanctitatis accusabat. Addebat increpans,
 equando a perjurio, ab ingrattissima in Romanos
 voluntate ad frugem, ad fidem, ad beneficiorum
 sensum sese recipere induceret in animum? Sibi
 quidem grave nimium et ultra quam dissimulari
 queat amplius intolerabile videri, pro innumerabi-
 libus pecuniis, pro florentissimis copiis quas so-
 ciata militia cum Gallis bellis per Syriam atque
 apud ipsam Antiochiam bellandis expendit, ne
 unam quidem datam esse captæ regionis partem
 cujus accessione ad Romanos fines (quod unum
 illis sumptibus, illis conatibus petierat) imperii es-
 sent limites prolati. Cuncta in solius jactationem
 damnis alienis, et magnis nostris empto jacturis, parato sudoribus ad suas delicias, ad nostri con-
 temptum ac contumeliam regno fruatur. Talia perorantibus legatis furiosus ille ac fanaticus barbarus,
 qui ne summis quidem auribus pati vim ac morsum posset liberæ veritatis, intumuit videlicet in

δοῦσιν ἕνεκα τοῦτο μὲν ἵνα μὴ Τουρρικῆς μαχαί-
 ρας παρανάλωμα γένοιτο· ἐκτίθετο γὰρ αὐτῶν
 ὡς Χριστιανῶν· τοῦτο δ' ὅπως καὶ ἀπ' ἡμῶν συ-
 κροτούμενοι τὰς πόλεις τῶν Ἰσραηλιτῶν ὠλο-
 θρεύοιεν, τὰς δὲ καὶ ὑποσπόνδους τοῖς βασιλευ-
 σι Ῥωμαίων δίδόναι, καὶ καὶ τοῦτου τὰ σπονδισμα-
 τα τῶν Ῥωμαίων πλατύνοιεντο. Ἀπῆντες δὲ
 οὐδὲν ὄφελος ἀπὸ τῶν τοσοῦτων καμάτων καὶ
 πόνων καὶ δωρεῶν τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ, ἀλλὰ
 τῆς τε Ἀντιόχου πόλεως ἀπριξέοντο, τῶν τε ἐπι-
 λῶν πολιτισμάτων ἡμῶν οὐ μετεδίδοσαν. Φέρειν ὡς
 εἶχεν οὐδόλως ἠνελεχο μὴ οὐχὶ ἀντιδράται τὰ χεῖρα,
 καὶ τῆς τοιαύτης ἀπανθρωπίας αὐτοὺς ἀμύνασθαι.
 Τὸ γὰρ ἐκεῖνου μὲν εἶναι τὰς ἀμυθητοὺς δωρεῖς
 ἐκείνας καὶ τοῦ χρυσοῦ τὰς ¹⁰ θημῶνας, καὶ τὴν
 ἀνυπέροβητον ὑπὲρ αὐτῶν φροντίδα, καὶ τῶν παρ'
 αὐτοῦ συνεργῶν αὐτοῦ πεμφθέντων στρατευμάτων
 τὰ πλῆθη, τὴν δὲ βασιλείαν Ῥωμαίων μὴδὲν ἐντει-
 θεν ἀπόνασθαι, τοὺς δὲ Φράγγους λογιζέσθαι τὸ ἐκ-
 νίκημα εἶσιν, τὰς πρὸς αὐτῶν συνθήκας καὶ τοὺς
 ὄρκους ἀητήσαντας ¹⁰, καὶ παρ' οὐδὲν λογιζομέ-
 νους, διεσπάρταεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ οὐκ εἶχεν
 ὅπως ἐνέγκοι τὴν ὕβριν. Ἐνθεν τοι καὶ διαπρε-
 σθεύεται πρὸς τὸν Ἀντιοχείας ἄρχοντα Ταγγρῆ,
 διεγκαλῶν αὐτῷ τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν τῶν ὄρκων
 παράθεσιν, καὶ ὡς οὐκ ἂν ἀνάσχοιτο μέχρι τέλους
 καταφρονούμενος, ἀλλὰ μετελεύσεται τοῦτον καὶ
 τῆς εἰς Ῥωμαίους ἀχαριστίας· δεινὸν γὰρ ἂν εἴη
 καὶ πέρα δεινῶν, εἰ χρημάτων μὲν ἀναλώσει καὶ
 C πλείω παντὸς ἀριθμοῦ, δυνάμεις δὲ συνεξαπέσειε
 τὰς περιφανεστέρας τῶν Ῥωμαϊκῶν συνταγμάτων
 ἕνεκα Συρίας ἀπάσης καὶ τῆς, Ἀντιοχείας αὐτῆς,
 σπεύδων ὅλη χεῖρ καὶ γνώμη τὰ ὅρια πλατύναι τῆς
 τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, ὃ δὲ Ταγγρῆ κατατροφή
 τῶν ἐκεῖνου καὶ χρημάτων καὶ πόνων. Ταῦτα δια-
 πρεσθευσασμένου τοῦ αυτοκράτορος ὁ ἐμμανῆς ἐκεί-
 νος καὶ θεοπλήθης βάρβαρος, οὐδ' ἄρκους ὡς ἂν ἀνα-
 σχόμενος τῆς τε ἀληθείας τῶν λόγων καὶ τῆς παρ-
 ῥησίας τῶν πρέσβων, εὐθύς τὰ τοῦ γένους ἐποίησεν
 καὶ ὑπ' ἀλαζονείας ὀγκοῦμενος ὑπεράνω τῶν ἄστρον
 θήσεων τὸν θρόνον ἠλαζονεύετο, καὶ τοῦ δόρατος τῆ
 ἀκμῆ διατιτραίνειν ἠπέλειε τὰ τελεχὰ τὰ Βαβυλωνία.
 Ἐλεγέ τε διαβρότην καὶ ἑξετραγῶδει τὴν δύναν
 ὡς ἀπτόητός ἐστι καὶ ἀκατάσχετος τὴν ὄρμη. Καὶ
 D οὐδ' ἂν εἴ τι ἂν γένοιτο μεθήσειν τὴν Ἀντιόχειαν
 διασχυρίζετο, καὶ ἐμπόρους φέροιεν χεῖρας οἱ μάλ-
 λοντες πρὸς αὐτὸν ἀντιμάχεσθαι, καὶ ἑαυτὸν μὲν
 εἶναι τὸν νοῦν τὸν μέγαν τὸν Ἀσσύριον, καὶ ὡσπερ
 τινὰ γίγαντα μέγαν καὶ ἀνοπόστατον, καὶ ἀχρῆ
 ἀρούρης ἐστὼτα τῇ γῆ, τοὺς δὲ Ῥωμαίους ζυμπα-
 τας μύρμηκας ἐλογίζετο καὶ τῶν ζώων τὰ ἀσθενέ-
 στατα.

Tancredi profecerint; fulgeat unus abundetque
 parato sudoribus ad suas delicias, ad nostri con-
 temptum ac contumeliam regno fruatur. Talia perorantibus legatis furiosus ille ac fanaticus barbarus,
 qui ne summis quidem auribus pati vim ac morsum posset liberæ veritatis, intumuit videlicet in

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

¹⁰ τούς. ¹⁰ ἀθετήσαντας.

familiarē istius generis insolentiam, seseque super astra thronum positurum suum, atque hastæ suæ cuspidē muros perfossurum Babylonios, minacissima impotentia jactavit. Narrabat grandia de ineluctabili sua vi, de opibus armorumque ac rerum apparatu cæterarum, quibus et ad invadendum cum spe certa victoriæ, quid quævis vellet, et ad refutandum quamlibet acrem cujusvis aggressoris impetum, esset instructissimus. Negabat dejici se ulla ratione posse de Antiochiæ possessione, provocansque ad experientiam, addebat, neque si mitterentur contra se milites igneis præditi manibus, quidquam profecturos tamen; obstitutum quippe nihilominus se; ac facile diffuturum irritam vim. Sese namque esse magnam mentem, magnum Assyrium, gigantem immanem immensæ molis, invictæ virtutis, cui sustinendo vix terra par sit. Romanos omnes dum **424** ex alto despiciit vix fornicarum aut animalculorum id genus imbecillis motiunculis turmatim bullientium apud se instar habere.

Ἐκείθεν ¹⁷ δὲ τῶν πρέσβειων ἐπανελθόντων καὶ τὴν τοῦ Κελτοῦ ἀπόνοιαν διηγησαμένων, πλήρης ὁ βασιλεὺς ἐγεγόνει θυμοῦ, καὶ οὐκ ἔτι καθεκτὸς ἦν, ἀλλ' ἤθελε παραχρῆμα τὴν Ἀντιόχην ἀναζητεῖν. Συναγαγὼν οὖν τοὺς ἑλλογιμωτάτους τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου καὶ ἅπαντας τοὺς τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐξ ἀπάντων ἤειπε βουλήν. Ἄπαντες δὲ τῆνικαὶ ἀνένευον πρὸς τὴν κατὰ τοῦ Ταγγρῆ τοῦ αὐτοκράτορος ἀπέλευσιν ¹⁸, δέον λέγοντες πρότερον τοὺς ἄλλους ὑποποιήσασθαι κόμητας τοὺς κατὰ τὰς περικειμένους τῇ Ἀντιόχου πόλει ἐξουσιάζοντας, καὶ αὐτὸν δὴ τὸν ῥῆγα Ἱεροσολύμων Βαλδουῖνον καὶ τὰς τοῦτων γνώμας πειρᾶσαι, εἰ συνεπαρῆξαι ἀπελθόντι βούλοιο αὐτῷ κατὰ τῆς Ἀντιοχείας. Καὶ εἰ μὲν γνώη τούτους κατὰ τοῦ Ταγγρῆ ἔχοντας, τότε ἀπολαβῆναι τὴν κατ' αὐτοῦ ἔλευσιν· εἰ δὲ μή, ἄλλως μεταθεῖν τὰ κατὰ τὴν Ἀντιόχου. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, τὴν βουλήν ταύτην ἐπαίνεσας, καὶ αὐτίκα μεταπεμφάμενος Μανουὴλ τὸν Βουτουμίτην, καὶ τινὰ ἕτερον τῆς Λατινικῆς εἰδήμονα διαλέκτου πρὸς τοὺς κόμητας καὶ τὸν ῥῆγα Ἱεροσολύμων ἐξέπεμψεν (23), πολλὰ τούτοις ὑποθέμενος περὶ ὧν αὐτοῖς τε χρῆ ὁμιλεῖν, καὶ αὐτῷ δὴ τῷ ῥηγί Ἱεροσολύμων Βαλδουῖνῳ. Ἐπεὶ δὲ καὶ χρεια χρημάτων ἀποστολῆς πρὸς αὐτοὺς ἀπαραίτητος ἦν διὰ τὸ τῶν Λατίνων ἐρρασιχρήματον, προστάγματα πρὸς τὸν τῆνικαὶ δούκα Κύπρου (24) Εὐμάθιον τὸν Φιλοκάλην ἐνεχείρισε τῷ Βουτουμίτῃ ἰδίαλαμβάνοντα ὅπως καὶ πλεία δοίη τούτοις ὁπόσων ἐν χρεια γένοιτο. Ἄμα δὲ παρεκλεύετο τούτῳ καὶ χρήματα πολλὰ καὶ παντοδαπὰ καὶ ἀπὸ πάσης ἰδέας καὶ εἰκονίσματος παντοδαπῶν ποιότητων εἰς τὰς πρὸς τοὺς κόμητας δόσεις. Ἐπέσκηψε δὲ τοῖς ἤδη ῥηθείσι, καὶ μᾶλλον Μανουὴλ τῷ Βουτουμίτῃ, ὡς ἂν τὰ μὲν χρήματα ἀναλαβόμενοι ἀπὸ τοῦ Φιλοκάλου, εἰς Τρίπολιν προσορμίσωσι τὰς ἰδίας ναῦς, καὶ θεασάμενοι Πελεκτράνον ¹⁹ (25) κόμητα τὸν υἱὸν τοῦ Ἰσαγγέλη περὶ

Talibus legatorum reditu auditis imperator, exarsit, ut par erat, in iram vehementem; nec jam teneri poterat amplius quin expeditionem confestim Antiochenam indiceret. Convocatos ergo præcipuos e militari ordine, senatoresque universos, ea de re quid sentirent jussit promere. Concors omnium fuit sententia non videri recte facturum imperatorem, si contra Tancredum statim duceret. Tentandos prius et nostris, si qua possit, præoccupandos partibus Gallos comites ac regulos qui circumjacentes Antiochiæ civitates varias varii obtinent. Ipsius quin etiam regis Hierosolymorum experiendum Balduini animum: æquid induci pacto ullo queat ad prosequendum auxilio Romanum, dum is Antiochiam bello repetet. Si omnes annuant et contra Tancredum conspirent, eat tum sane, ac negotium spe optima capessat; sin id deerit, videri Antiochenam controversiam alia ratione transigendam. Acquievit his consiliis Augustus; accersitumque Manuelem Butumitem, et quemdam alium linguæ Latinicæ peritum, ad comites atque ad regem Hierosolymorum misit; accuratis ambo prius instructos mandatis monitisque, quibus distinctissime tradiderat, quid quæve ratione cum unoquoque comitum, quid cum rege ipso Balduino agere ipsos oporteret. Ad hæc, quoniam intelligebat cum avara gente nihil sine pecunia posse confici, litteras in manus Butumitæ dedit ad Eumathium Philocalen Cypro tum præfectum, quibus illi mandabat, ut non tantum naves, quotquot esset opus, legatis daret, sed pecuniam ipsis quam plurimam omnis metalli, generis, qualitatis, formæ undecumque congestam suppeditaret in largitiones Augusti nomine Gallis comitibus faciendas. Iisdem insuper legatis ac potissimum Manueli Butumitæ commendavit nominatim, ut cum istis pecuniis ac ravibus a Philocalæ acceptis ad Tripolim primum

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁷ ἐκεῖθεν. ¹⁸ ἐπέλευσιν. ¹⁹ Πελεκτράνον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(23) Ἐξέπεμψεν. Meminit istius legationis Albertus Aq. lib. xii, cap. 7, 8.

(24) Δούκα Κύπρου. Quæm circa ea tempora, aut sane statim post Tancredi mortem, factione suorum interemptum tradit Ordricus, lib. ii.

(25) Πελεκτράνον. Bertranum seu Bertrandum, comitem Tripolitani, Raimundi Sanctægidiani comitis filium nothum, uti habent Guibertus et Will.

D Malmesturiensis, qui paulo ante Tripolim adjuvantibus Genuensibus et Balduino rege expugnarat; et priusquam in Palestinam perveniret, Alexie Constantinopoli fidei sacramentum præstiterat, uti habent Albertus Aqu. lib. ii, cap. 3, 4 et seq.; Fulcherius, lib. ii, cap. 38; Tyrius, lib. ii, cap. 3 et seq. Hist. Hieros. an. 1108. et Willel. Malmesburiensis, lib. iv.

appellerent, visendi causa Peltrani comitis, filii Sangelis illius de quo multa nobis superius fuit mentio. Huic refricarent memoriam egregiæ fidei illius quam usque ad mortem pater ejus Sangeles erga Imperatorem coluisset. Sic ipsi regias ab Augusto epistolas redderent: adderentque ipsius Augusti nomine, et expectari magnopere ab eo ut famam patris, ejus vestigiis et exemplis assectandis adæquare studeat: neve illo minor inferiorque haberi in fidei ad nos officio colendæ constantiaque patiat. Adesse tempus quo usurpare palam laudem istam queat. **425** Decrevisse enim Imperatorem aliquando ulcisci intolerabiles injurias, quas nimis jamdudum a Tancredo, Dei pariter hominumque contemptore, ac jam nec datæ obligatæque officium fidei, nec temere appellati solenni jurejurando vindictam horribilem numinis, quidquam omnino curante, perpeccus fuerat. Ad eam rem Augustum non solum a Peltrano petere ne perjurum et rebellem auxilio juvet: sed etiam sperare daturum operam, quantum erit in se situm, ut et alii comites in societate et obsequio permanent, nec curare Tancredum aut ejus rebus ac rationibus immiscere suas velint. Pervenienti in Cyprum legati cum his mandatis, sumptis illinc pecuniis, et navibus quotquot voluerunt, recta versus Tripolim navigant. Appulsis in ejus civitatis portum navibus, expositi ipsi Peltrani, aut potius, Bertranum conveniunt, eique coram exponunt quæ habebant in mandatis ab Imperatore. Honorem reperiunt ad omnem Augusti nutum atque Imperium paratum; mortem quin etiam in ejus obsequio, si ita sit opus, certum oppetere; affirmative insuper sese statim atque Imperatorem audierit Antiochiam versis promovisse haud dubie ad ipsum venerandi causa profecturum. Ex his non temere arbitrati fidissimum hunc firmissimumque Imperatoris esse amicum, ex ejus consensu ac consilio ipsius pecunias quas afferebant plurimas custodiendas in arce Tripolis deponunt. Id ita ipsis ut facerent pro cætera sua providentia mandaverat Augustus. Verebatur enim, ne si, quod vix caveri poterat quin accideret, suboleret comitibus Gallis pecunia quam legati ferrent, ea ipsis erepta sese ac Tancredum armarent, vacuos eos irrisos.

οὗ ἐν πολλοῖς ὁ λόγος ἐμνήσθη, ἀναμνησκουμένης τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πίστεως ἦν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐτήρησεν. ἅμα δὲ καὶ τὰς βασιλικὰς ἐγγειρίωσιν αὐτῷ γραφὰς καὶ ἐξείποιεν πρὸς αὐτὸν ὡς: Οὐ χρεῖ σε δεύτερον τοῦ ἰδίου πατρὸς ὀφθῆναι, ἀλλ' ὁμοίαν καὶ αὐτὸν τὴν πρὸς ἡμᾶς διατηρῆσαι πίστιν. Ἐμὲ δὲ ἴσθι καταλαμβάνειν ἡδὴ τὴν Ἀντιόχειαν, ἑαυτὸν ἐκδικήσοντα εἰς τὸν μῆτε εἰς Θεὸν μῆτε εἰς ἐμὲ τοὺς φρικτοὺς ἐκείνους τηρήσαντα ὄρκους. Σὺ δὲ πρὸς τῷ μηδραμῶς αὐτῷ ἐπαρῆξαι σπεύδουσαν καὶ τοὺς κόμητας πρὸς τὴν ἡμετέραν πίστιν ἐφελκύσασθαι ὡς μὴ διὰ οἰουδήτινος τρόπου ἀντιλήψεσθαι τοῦ Ταγγρά. Καταλαμβάνουσι τοιγαροῦν τὴν Κύπρον, καὶ ἀναλαβόμενοι ἐκείσε τὰ χρήματα καὶ ὀπόσας ἤθελον νῆας, εὐθὺς Τριπλίως πλεύουσι. Προσορμίζαντες δὲ εἰς τὸν αὐτῆς λιμένα τὰς ναῦς καὶ τῶν νηῶν ἐπιβεσθηκότες ἐντυγχάνουσι τῷ Πλεκτράνῳ καὶ ἀπεστοματίσαν ὀπόσα πρὸς τοῦ βασιλέως παρηγγέλησαν. Ὡς δὲ τοῦτον ἐπιβέβητε καὶ ἔτοιμον πρὸς πᾶν θέλημα τοῦ αὐτοκράτορος εἴρωιν, καὶ θάνατον ὑπὲρ αὐτοῦ προθύμως ἐπέσθαι εἰ καὶ τοῦτο δεήσει ἐπαγγελλόμενον ναὶ μὴν καὶ εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ ἐληλυθέναι ἐπειδὴν ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Ἀντιόχου ἀφίκηται, μετὰ τῆς αὐτοῦ γνώμης ἄπερ ἐπεφύροτο χρήματα εἰς τὴν ἐπισκοπὴν (26) Τριπλίως ἐναπέθεντο, κατὰ τὰς τοῦ αὐτοκράτορος ὑποθήκας. Ἐδεδίδε γὰρ μὴ ἐπιφερομένους αὐτοὺς τὰ χρήματα οἱ κόμητες διαγνόντες, αὐτὰ μὲν ἀναλάδωνται, τοὺς δὲ κενοὶ ἀποπέμφαιεν, τοῖς δὲ χρήμασιν ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τοῦ Ταγγρά χρῆσαιντο. Δέον οὖν ἐλογίζαντο κενοὺς ἀπελθόντας πρότερον τὴν αὐτῶν ἐκπεριεῖσαι γνώμην, ἀπαγγείλαντας ἅμα καὶ ὅσα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐμνήσθη αὐτοῖς, καὶ τὴν τῶν χρημάτων ὅσων ὑποσχέσθαι, καὶ ὄρκον ἐξ αὐτῶν ἀπαίτησαι, εἰ ποσὴ τοῖς τοῦ αὐτοκράτορος θελήμασιν ὑπεξείη βούλωνται, καὶ εἴθ' αὐτῶ τὰ χρήματα αὐτοῖς ἐγγειρίσαι. Οἱ μὲν οὖν ἀμφὶ τὴν Βουτουμίτην, ταῦτα εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Τριπλίως ἐναπέθεντο καθάπερ εἰρηται. ὁ δὲ Βαλδουῖνος μεμθηκῶς περὶ τῆς τουτωνί τῶν πράξεων εἰς Τριπλίω ἀφίξας τὴνικαῦτα Σιμοῦντον (27), τὸν ἴδιον ἐξάδελφον, ἐφέσει χρημάτων προαρπάζων τὴν τουτωνέλευσιν πέπομφε μετακαλοῦμενος αὐτοῦς. Οἱ δὲ τὰ χρήματα αὐτοῦ που καταλιπόντες μετὰ τῆς τοῦ Πλεκτράνου γνώμης, εἴπαντο τῷ ἀποσταλέντι ἐξ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁶ ἐγγειρίζουσι. ²⁷ Πλεκτράνω. ²⁸ Ἀντιόχειας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(26) Ἐπισκοπὴν. Ἐπισκοπὴ non est arx, sed palatium episcopale; ἐπισκοπεῖον Theophani an. 8, Constantii; episcopium Leoni Ost. lib. ii, cap. 29, 51; lib. iii, cap. 22; Orderico, lib. v, pag. 551, et aliis, domus Ecclesiae, Cypriano et Messiano in Vita S. Hilarii, et Gregorio Turon. lib. i Hist. cap. 39; lib. ii, cap. 18; domus ecclesiastica, eidem Gregorio, lib. i De mirac. cap. 32, de glor. confess. cap. 28, 80; domus episcopi, D. Augustino, De vita cleric. serm. 2. Erant autem ut plurimum episcopia juxta cathedrales ecclesias; Concil. Carthag. iv,

can. 14: *Ut episcopus non longe ab ecclesia hospitium habeat.* Est etiam ἐπισκοπή, episcopatus, in Cod. canon. Afric. can. 124.

(27) Σιμοῦντον. Fuit is Simon, quem Anna Balduini regis ἐξάδελφον fuisse ait, idem qui filius ducis Tyrio nuncupatur, lib. ii, cap. 42, quique in comitatu Balduini erat hac ipsa tempestate, anno ecci. cet 1114. Ideo vero ducis filius dicitur, quod (si bene auguror) filius esset Henrici Limburgensis ducis inferioris Lotharingiæ, qui Juntham Frederici comitis Euxemburgensis filiam, Balduini consubri-

Ἱεροσολύμων Σιμούντῳ καὶ καταλαμβάνουσι τὸν Βαλδουῖνον πολιορκούντα τὴν Τύρον. Ὁ δὲ ἀσμενος αὐτοῦς ὑποδεξάμενος (28) καὶ παντοίας φιλοφροσύνης ἀξιώσας, ἐπεὶ κατὰ τὴν ἀπόκρηω τοῦτον κατέλαβον, κατεῖχεν αὐτοῦς δι' ὅλης τῆς τεσσαρακοστῆς πολιορκῶν τὴν Τύρον (29), ὡς εἰρηταί.

ostentatione præmiorum ingentiun, si jurare ac ostentatione pignorum idoneis offerendis meruissent. Quam ea prudenter sic disposuerit Augustus res ipsa declaravit. Percussit Balduinum procul fama legatorum ab imperatore adventantium cum immensa vi pecuniæ : et videlicet movit homini salivam afflatus lucri odor. Igitur extemplo mittit eis obviam usque Tripolim (nam eo pervenisse jam audierat) Simonem patruelem suum, qui eos ad se prolixè invitatos etiam officiose deduceret. Usi sunt humanitate Gallica libenter nostri, et pecuniis, ut dictum est, in arce Tripolitana sub Bertrani fidem in id ipsum ac curam spondentis, custodia depositis, cum Simone Hierosolymis misso proficiscuntur ad Balduinum quem obsidentem 426 Tyrum offenderunt. Excepit ille hospites humanissime ac cum circa carnisprivium venissent tota eos apud se quadragesima in castris apud Tyrum suis tenuit, nulla non honoris ipsos ac benevolentie significacione deliniens. De Tyro et hac ejus oppugnatione Gallica dicere hic obiter locus admonet.

Ἐπεφρούρητο δὲ ἡ πόλις καὶ ἄλλοις μὲν ἀβραγαῖσι τείχεσσι καὶ δὴ καὶ τρισὶ προτειχίσμασι κύκλω ταύτην περιλαμβάνουσιν. Ὁ γὰρ ἐξώτατος κύκλος περιεῖχε τὸν δεύτερον, οὗτος δὲ τὸν ἐνδοτάτω ²², καὶ τρίτον, καὶ ἦσαν καθ' ἑκάστην τινὲς κύκλοι ἀλλήλους περιλαμβάνοντες καὶ περιζωννύοντες τὴν πόλιν. Ἄλλ' ὁ γὰρ Βαλδουῖνος ἔγνω πρότερον τὰ προτειχίσματα αὐτὰ καταβαλεῖν, εἴθ' οὕτως τὴν πόλιν ἐλεῖν, οἷα γὰρ τινα θωράκια τῆς Τύρου προβεβλημένα, τὴν πολιορκίαν ἀπεῖργον. Ὁ δὲ διὰ τινων μηχανημάτων πορθητικῶν τὴν τε πρώτην καὶ δευτέραν ζώνην καθεῖλε· καὶ τῆς τρίτης ἀσπεῖρατο, καὶ δὴ τὰς ἐπάλλξει; αὐτῆς καθελεῖν εἰς τὰ ἐφεξῆς ἐβράθυμην· εἴλε γὰρ ἂν καὶ ταύτην εἴπερ ἐπέσπευσεν, ἀλλὰ διὰ τινων κλιμάκων οὐόμενος μετὰ ταῦτα ἐπιβῆναι τῆς πόλεως, καὶ ὡς ἤδη ταύτην ἔχων εἰς χεῖρας ^C πρὸς τὴν πολιορκίαν ἐπέπεσεν ὅπερ τοῖς Σαρακηνοῖς σωτηρίαν προύξενησε ²³. Καὶ ὁ μὲν τῆς νίκης

que dimitterent. Quare statuit satius esse tentamenta prima conventionis cum gente astuta et ad spem lucri aspera, fieri a vacuis tractatoribus quorum verba solum audire, non etiam spolia concupiscere aut deprædari Galli possent. Spes tantum illorum suspendi ac proritari jussit liberali præstare fidem obsequium utilemque operam Augusto vellent; sed repræsentandorum tunc tantum, cum ea ipsi officiiis exhibitis aut promissæ in futurum fidei pignorum idoneis offerendis meruissent. Quam ea prudenter sic disposuerit Augustus res ipsa declaravit. Percussit Balduinum procul fama legatorum ab imperatore adventantium cum immensa vi pecuniæ : et videlicet movit homini salivam afflatus lucri odor. Igitur extemplo mittit eis obviam usque Tripolim (nam eo pervenisse jam audierat) Simonem patruelem suum, qui eos ad se prolixè invitatos etiam officiose deduceret. Usi sunt humanitate Gallica libenter nostri, et pecuniis, ut dictum est, in arce Tripolitana sub Bertrani fidem in id ipsum ac curam spondentis, custodia depositis, cum Simone Hierosolymis misso proficiscuntur ad Balduinum quem obsidentem 426 Tyrum offenderunt. Excepit ille hospites humanissime ac cum circa carnisprivium venissent tota eos apud se quadragesima in castris apud Tyrum suis tenuit, nulla non honoris ipsos ac benevolentie significacione deliniens. De Tyro et hac ejus oppugnatione Gallica dicere hic obiter locus admonet.

Frat ea civitas cum aliis protecta soliditatis invictæ mœnibus, tum circumducta munita murorum trium sese includentium, ita ut maximus ambitus contractiorem secundum, hic brevissimum atque intimum amplecteretur tertium : omnes simul velut lorice adversus externam vim objectæ firmisimæ oppugnationem frustrarentur. Prævaluit tamen impetus Gallicus; et machinis quibusdam muralibus Balduinus usus primum alterumque circuitum plane diruit. Ad tertium promotâ vis pinas jam ejus et superiora corruerat, cum ecce intervenit fatalis ceptis ingentibus ex successuum felicitate segura negligentia, qua in transversum actus pene victor, cum instare perennis, et concussis ac nutantibus toto pondere incumbere par foret, satis habuit parare scalas quibus ad imminutam muri altitudinem miles pertingeret : cum subruere funditus convulsam mo-

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

²² ἐνδοτάτω. ²³ προσεξένησε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

nam, uxorem duxerat. Constat enim ex Sigeberto, an. 1107, plures liberos procreasse Henricum, tametsi unicum Waleranum non inent scriptores.

Totam hanc cognationem exhibebit subjectum stemma.

Eustachius comes Bononiæ.

Eustachius II. comes Bononiæ.	Lambertus.	Gotofredus episcopus Parisiensis.	Gerberga uxor Frederici comitis Luxemburg., ducis Lotharingiæ.
Gotofredus dux Lotharingiæ.	Balduinus I. rex Hieros.	Eustachius comes Bononiæ.	Juntha uxor Henrici ducis Limburgensis et Lotharingiæ.
		Waleranus dux Limburgensis.	Simon ducis filius nuncupatus.

Floruit etiam eo ipsomet ævo Simon alter, filius D Theoderici ducis Lotharingiæ superioris, filii Geraldii Alsati, ex Gertrude filia Roberti Flandrensis; 408 qui quidem Simon patri an. 1115, mortuo successit, ita ut ducis filius dici potuerit an. 1111, quo nondum ducatum adeptus erat, Vide Galbertum in Vita S. Caroli comit. Flandrens. cap. 15, n. 109, et Vignericum in Originibus Alsat. pag. 112 et seq.

(28) Ὑποδεξάμενος. Albertus. Aq. lib. xii, cap. 7.

(29) Τύρον. De obsessa Tyro, an. 1111, machinis nostrorum incensis, et hostium arte conflagrat, de soluta denique obsidione, multis agunt Albertus Aq. lib. xii, cap. 1 etc., Fulcherius, lib. ii, cap. 44; et Tyrius, lib. ii, cap. 17. Vide etiam Chron. Orientale.

rem et complanare ruinis aditum uzdecunq; facilem prævalentibus et paratis oporteret. Itaque huic scalarum fiducia indormientibus Gallis et velut certa atque in manibus posita victoria contentionem oppugnandi remittentibus, Saraceni oblata sibi præter spem occasione salutis adeo strenue, adeo feliciter sunt usi, ut qui arce obsessa jamjamque potituri videbantur, submoverentur ab spe ista longius; qui vero haud dubie circumventi præda victori hosti certa et parata servabantur, mirabiliter e læqueis evolarent quibus plane constricti præpeditique teneri putabantur. Res in hunc modum contigit. Observata Saraceni remissione Balduini quo eum supiniorem etiam facerent, tractationem cum eo pacis instituunt missis legatis; nihil aliud mendaci postulatione gratiæ nisi spatium ultioni apparandæ surari cupientes. Male quippe feriantibus circum Gallis et simulatæ compositionis leges otiose disceptantibus dolos intus Barbari machinabantur, quorum ubi per securitatem Gallicam in rem conferendorum se tempus nactos aptum arbitrati sunt, una repente nocte multas amphoras fictiles liquente plenas pice in machinas imminentes urbi jaciunt, quibus amphoris jactu ipso, quod necesse erat, atque allisu dissilientibus in testas, ligna machinarum scilicet abunde perungebantur liquore pingui. Jam materiæ sic ad incendium paratæ faces ardentes e propinquo jaculatæ admovent plurimas; tum alendæ conceptæ flammæ alias rursus amphoras naphthæ intus magnam vim ferentes similiter ingerunt. His ita 427 per noctem dispositis, ecce oriente die ignis simul ingens cooritur flammis e testudinibus ligneis in luculentarum undique turrium admotam nubibus altitudinem surgentibus, donec operibus plane assumptis in cineres subsederunt. Ea digna Gallis, ubi minime oportuit dormitantibus, securitatis suæ merces constitit: adeo dissolutis ac male vigilibus ut cogitationis eos atque apparatus istius hostilis, flamma illis late collucens et sublime undantes fumi vortices primum indicium dederint. Capti porro a Tyriis Galli quidam milites circa machinas sunt, omnino sex numero quibus ad se perductis præsidii præfectus cædi cervices imperat, capitaque ipsorum ballistis in castra Balduini jaculatus est. Accessit is terror ad cumulum perturbationis, percussis jam ignis subiti spectaculo; ergo his visis capitibus velut larvarum spectris efferati æquos pro se quisque trepide inscendant, frustra

Α τυγχάνων ἐγγύθεν ἐξεκρούσθη παραπολύ· αὐτοὶ δὲ ἀρχύων ἐντὸς τυγχάνοντες τῶν βρόχων ἱφελοντο. Ὁ γὰρ μεταξὺ τῆς ἀμελείας τοῦ Βαλδουίνου χρόνος αὐτοῖς εἰς ἐπιμέλειαν γέγονεν ἀνάπνεύσαι. Πανοργεύονται δὲ τι καὶ τοιοῦτον. Τῷ μὲν δοκεῖν πρὸς εἰρηνικὰς σπονδὰς ἀφορῶσι καὶ διαπέμπονται πρὸς αὐτὸν τὴν εἰρήνην, ταῖς δὲ ἀληθείαι; ἐν ᾧ τὰ τῆς εἰρήνης ἐπραγματεύοντο εἰς ἄμυναν ἠὲ τρεπίζοντο· ἐκεῖνον μὲν μετέωρον ταῖς ἐλπίσι ποιοῦντες, αὐτοὶ δὲ μηχανὰς τινὰς συβράπτοντες κατ' αὐτοῦ. Ἐυρακότες γὰρ ἀσχολῶν πολλὴν τοῦ πολέμου καὶ ἀναπεπτωκότας τοὺς ἔξωθεν στρατιώτας, ἐν νυκτὶ μὲ πολλοὺς ἀμφορεῖς ὄστρακίνοις ἐμπλήσαντες ὑγρᾶς πίσεως ῥίπτουσι κατὰ τῶν ἐφισταμένων τῇ πόλει μηχανημάτων, ὧν ἐξ ἀνάγκης καταθροασθέντων περιεκέχυτο τοιοῦτον ὑγρὸν τοῖς ξύλοις, εἰς ἐπερίπτουον δάδας ἡμένας. Εἶτ' αὐθις ἐτέρους ἀμφορεῖς, φέροντας ἔνδον πολλὴν τὴν νάφθαν, ἢ ἐπιδραξαμένην τοῦ πυρὸς, εὐθύς τε εἰς ἀέριον μετέβαλε φλόγα, καὶ τὰς μηχανὰς αὐτῶν ἀπετίφρυσεν. Ἄμα τε γὰρ ἡμέρα διέλαμπε, καὶ τὸ πῦρ σ. αἰ. ἐλάμπεν ἀπὸ τῶν ξυλίνων χελιωνῶν εἰς αἰθέρα πυρογούμενον. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Βαλδουίνου τὰ τῆς βραθυμίας εἶχον ἐπίχειρα οἷς ἡμέλιον μεταμιεόμενοι· ὁ γὰρ καπνὸς αὐτοῦ καὶ τὸ πῦρ, τὸ γεγονός ἀνεδίδασκεν. Ἐάλωσαν δὲ καὶ τινες τῶν περὶ τὰς χελώνας ὄντων ἐξ στρατιωτῶν τὸν ἀριθμὸν, οὗς ὁ Τύριος ἐκεῖνο θεασάμενος ἀρχηγὸς καὶ τὰς κεφαλὰς ἀποκῆψας, διὰ πετροβόλων ὀργάνων τῷ στρατεύματι τοῦ Βαλδουίνου ἀπεσφενδόνθησε. Ταῦτα θεασάμενος τὸ στρατεύμα πᾶν καὶ τὸ πῦρ καὶ τὰς κεφαλὰς, μετ' ἐκπλήξεως ἐφευγον τοῖς ἵπποις ἐποχηθέντες, ὡς περὶ ὑπὸ τῶν κεφαλῶν ἐκεῖνων ἐκδειματούμενοι, καὶ τοὶ τοῦ Βαλδουίνου πανταχόθεν ἐξιππαζομένου καὶ ἀνακαλουμένου τοὺς φεύγοντας καὶ παντοίως παραθάρβροντος. Ἀλλὰ γὰρ ἦδε παρὰ κωφοῖς. Ἐκεῖνοι γὰρ καθάπαξ ἐκδεδωκότες ἑαυτοὺς εἰς φυγὴν, ἀκατασχέτως εἶχοντο τοῦ δρόμου, καὶ πτηνοῦ παντὸς ἐφαίνοντο ταχυνώτεροι. Καὶ τέλος τοῦ δρόμου τούτου τὸ φρούριον Ἄξε (30) ἐγχωρίως καλούμενον· ἐκεῖνο γὰρ ἐγεγόνει τοῖς δειλοῖς ἐκεῖνοις δρομεῦσι κρησφύγετον. Ἀπειπάμενος δ' οὖν καὶ ὁ Βαλδουίνος καὶ τοῖς ὄλοις ἐξαπορήσας, καὶ ἄκων τοῖς φεύγουσιν εἶπετο αὐτὸ πρὸς τὴν εἰρημένην πόλιν καὶ οὗτος ἀπεδραπέτευσεν. Ὁ δὲ γε Βουτουμίτης εἰσελθὼν εἰς τὰς Κυπρίους τριήρεις, δυσχαίδεται δὲ ἦσαν αἱ πᾶσαι, καὶ παραπλέων τὰς ἀκτὰς τῆς πρὸς τὸ Ἄξε φερούσης, κεῖθι τὸν Βαλδουίνου καταλαμβάνει, καὶ ἅπαντα τῆνικαῦτα ἀπήγγελεν.

Car. Dufresnii Du Canigii notæ.

(30) Ἄξε. Quæ veteribus Ἄξη, ut auctor est Strabo, deinde Acon et Ptolemæis dicta. Fulcherius, lib. i, cap. 17: *Post has transierunt Ptolemæidæ, prius Acon dictam, quam quidem erranter solebant Accaron legere, quod nos etiam faciebamus, cum primitus terram Palæstinorum intravimus. Sed Accaron urbs est Philistæa, inter Azotum et Laniam, Ascalonem. Acon vero, id est Ptolemæida, ab Austro habet Carmeli montem.* Sanc Ac-

caron et Acra dicitur Alberto Aq. lib. v, cap. 41; lib. ix, cap. 30; Achon, Tyrio, lib. x, cap. 26, ubi de ejus conditore nonnulla commemorat; Accaron, Alferisio, v part. clim. 3; Ἄξη Ptolemæo, ut observavit Scaliger, Suidæ et Nicetæ in Isac'io, lib. iii, n. 8. Porro Balduinum, soluta Tyri obsidione, Aconem se recepisse tradunt etiam Alherius Aqu. lib. xii, cap. 7; et Fulcherius lib. ii, cap. 44.

ὅποσα ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς αὐτὸν παραγγεῖλαι παρεκέλευσάτο· προσειπαλῶν δὲ τοῖς λόγοις καὶ τὴν βασιλέα μέχρι Σελευκείας ἐφθακέναι ἔλεγε. Τὸ δὲ ἄρα ἀληθὲς μὲν οὐκ ἦν, ἀλλὰ τὶς οἰκονομία. Ἐν οὕτω καταπλήξῃ τὸν βάρβαρον, καὶ ταχὺ ἀπολύσῃ ἐκεῖθεν ²² αὐτόν. Ἀλλὰ τὸ δρᾶμα τὸν Βαλδουῖνον οὐκ ἔλαθε, καὶ πολλὰ τοῦτον ὡς ψευσάμενον κατεμύμψατο. Προέφθη γὰρ παρὰ τοῦ τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα μεμαθηκέναι, ὡς εἰς τὸν μακρὸν ἐξεληλύθει αἰγιαλὸν, ὡς τὰς ληϊζομένας παρὰ τὴν θάλασσαν κατέτρεχε ληστρικός ναῦς, ὡς νοσήσας ἐκεῖθεν ²³ ὑπεχώρησε, καθὰ γε δὴ σαφέστερον ὁ λόγος κατωτέρω δηλώσει. Ταῦτα ὁ Βαλδουῖνος τῷ Βουτουμίτῃ ἀντειρηκῶς καὶ ὡς ψευσάμενον ὑπὸ μύμψιν ἀγαγών, ἔφη· *Μετ' ἐμοῦ χρὴ μέχρι τοῦ Ἁγίου Τάφου ²⁴ ἐληλυθέναι, κάκειθεν τὰ ἡμῖν συνδόξαντα μετὰ πρέσβων ἐμῶν δηλωθήσεται τῷ αὐτοκράτορι.* Ἄμα γοῦν ²⁵ τῷ τὴν ἁγίαν πόλιν (31) καταλαβεῖν, ἐπεζήτηε ἐξ αὐτῶν, τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποσταλέντα οἰ ²⁶ χρήματα. Ὁ δὲ Βουτουμίτης· *Εἴπερ βοθηθήσιν κατὰ τοῦ Ταγγρῆ τῷ αὐτοκράτορι αὐτοὶ ἐπαγγέλλεσθε τὸν ὄρκον, ὅν ἐν τῷ διέρχεσθαι πρὸς αὐτὸν ἐποιήσατε, φυλάττοντες, καὶ τὰ πρὸς ὑμᾶς ἀποσταλέντα τηνικαῦτα λήψεσθε χρήματα.* Ὁ δὲ τὰ μὲν χρήματα λαβεῖν ἤθελε, βοθηεῖν δὲ μὴ τῷ βασιλεῖ, προθυμούμενος, ἀλλὰ τῷ Ταγγρῆ, καὶ μὴ λαμβάνων τὰ χρήματα ἡνιδίω. Τοιοῦτον γὰρ τὸ Βάρβαρον ἅπαν ἦθος· πρὸς μὲν τὰς δωρεὰς κέχρηται καὶ τὰ χρήματα, πρᾶττεν δὲ ὑπὲρ ὧν τὰ χρήματα δίδονται ἤκιστα βούλεται. ²⁷ Γραφὰς αὖν φιλάς ἐγγειρίσας αὐτῷ ἀπέλυσεν (32). Ἐντετυχηκότες δὲ οἱ πρέσβεις καὶ τῷ κόμητι Ἰατζουλίῳ (33) κατὰ τὴν ἀναστάσιμον τοῦ Σωτῆρος ἡμέραν εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἁγίου Τάφου ἐληλυθότες, καὶ αὐτῷ τὰ εἰκότα ὀμιλήσαντες, ἐπεὶ σύμφωνον τῷ Βαλδουῖνῳ καὶ αὐτὸν ἐώρων, ἔπρακτοι ἐκεῖθεν ὑποχωρήσαντες καὶ μὴ ἐν τοῖς ζῶσι τῷ Πλεκτράνῳ (34) ἐντυχόντες, ἐπεζήτησαν τὰ κατατεθέντα παρ' αὐτῶν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν χρήματα. Ὁ δὲ υἱὸς (35) ἐκείνου καὶ ὁ Τριπόλειος ἐπίσκοπος ἀνεθάρρανον τέως τὴν τῶν χρημάτων παροχὴν. Οἱ δὲ μετὰ ἀπειλῆς αὐτοῖς ἔλεγον, *Εἰ μὴ τὰ χρήματα ἡμῖν ἀποδοίητε, οὐκ ἔστέ ἀληθεῖς δοῦλοι τοῦ βασιλέως, οὔτε τὴν εἰς αὐτὸν πίπτιν φαίνεσθε ἔχοντες, καθὼς ὅτε Ἰεκτράνος ²⁸ καὶ ὁ τοῦτου πατὴρ Ἰσαγγέλης ²⁹ Λοιπὸν οὐδὲ τὴν ἀπὸ Κύπρου δαφιλῆ τῶν χρεωδῶν ἀρδεῖαν τοῦ λοιποῦ ἔχετε, οὔτε μὴ ἐπαρήγοντα ὑμῖν*

A omnibus locis obequitante Balduino cunctosque passim voce, nutu, modis omnibus admonente officii, fugæque flagitium increpante. Surdis ea canebantur nihil segnius præcepti semper impetu, inoquadam volucris rapiditate, quo incumbere cœperant, prorsum rmentibus. Meta cursus trepidi arx fuit Ace vulgo dicta, in quam recepti fugaces sese primum e terrore collegerunt. Expertus omnia Balduinus tandem melioris inops consilii cogitur velut torrente abreptus sequi quos sistere nequibat, et in eandem civitatem istam quam diximus post suos et ipse confugere. In eo tumultu Butumites ingressus triremes Cyprias (duodecim omnino a Cypro secum duxerat) cum iis navigavit oram legens ejus viæ quæ ab Tyro versus Ace ducit; quo impulsus Balduinum ibi convenit omniaque, otiosum nactus, quæ habebat ab imperatore in mandatis ei coram exposuit; addens etiam imperatorem ad expeditionem Antiochenam egressum jam Seleuciam pervenisse. Verum istud quidem non erat. Cæterum eam famam negotio profuturam Butumites autumans, id conturbandi (sic enim putabat fore) Baldini causa, impetrandique ab eo ut se longæ jam apud ipsum moræ tædio languentem cito dimitteret, comminisci voluit: quam prudenter ipse viderit; non certe feliciter. Etenim Balduinus recens edoctus a quodam fuerat exacte quid rerum et ubi terrarum imperator ageret. Profectum nempe in longum littus, piraticam in eo mari facientes naves prædatorias cohibuisse, indeque morbo coactum recessisse, ut postea dicemus. Veris ergo præoccupatus Balduinus nuntiis, commenta Butumite facile coarguit, iratusque in fraude deprehenso: *Volo, inquit, te venire mecum usque ad Sanctorum Sepulcrum. Eo cum pervenero, missis illinc 428 ad imperatorem legatis meis, quid visum nobis fuerit exponam.* Fecit ut dixerat. Simul enim sanctam urbem tenuit, legatos accersit nostros et quas afferrent ab imperatore sibi pecunias reddi petiit. Hic Butumites prius oportere dixit ut, juxta pacta conventa jurejurando firmata, fidem imperatori præstarent, ut cum eo expeditionem Antiochenam mox suscepturo adversus Tancredum conspirarent serio: tum sane ipsos missas pecunias merito ^D sumpturos. At Balduinus æquum putabat imperatoris quidem pecunias se capere, Tancredi vero partes sequi, ferebatque permoleste ac quasi accepta

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²² ἐκεῖσε. ²³ ἐκείσε. ²⁴ στεφάνου. ²⁵ γάρ. ²⁶ αὐτῷ. ²⁷ Πλεκτράνος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(31) Ἁγίον πόλιν. Alhertus loco laudato.
(32) Ἀπέλυσε. Alhertus loco citato: *Legatus vero regis Græcorum benigne commendati, donisque magnificis ampliati, Constantinopolim remissi sunt.*
(33) Ἰατζουλίῳ. Joscelino de Courtenay, qui citra Euphratem sua habebat præsidia, inquit Tyrus, lib. II, cap. 8, et postmodum Gervasio de Basilica, seu de *Bazochea*, in principatum Tabariæ, seu Tiberiadis, demum Balduino Regitestensi, regi

Hierosolymitano effecto, in comitatum Edessenum successit. Vide *Familias nostras Hierosol.*

(34) Πλεκτράνῳ. Excessit igitur e vivis Bertrandus comes Tripolitanus eo anno, quo soluta Tyrj obsidio, 1112.

(35) Ὁ δὲ υἱὸς. Pontius comes Tripolitanus, Bertrandi ex nepte Mathildis comitissæ, ut est apud Malmesburiensem, seu ut Ordericus, ex Aleide filia Olonis I, Burgundicæ ducis filius. Vide *Familias Hierosol.*

injuria querebatur quod extemplo non numerarentur a nummi. Naturarum hæc gentiumque est Barbarorum indoles : quæstui semper donisque ac pretio inhiant : ea vero præstare quæ promissæ pecuniæ fuerant minime volunt. Ad extremum ut impetrare Balduinus aliud non potuit, imperatori legatos qui ab ipso venerant cum litteris perfunctorie scriptis remittit. Nostri vero præterea Hierosolymis imperatoris verbis ac nomine egerunt cum comite Iatzulino, qui ad diem Resurrectionis Domini adorandi causa in Sanctum Sepulchrum venerat: verum ut et hunc quoque Balduino per omnia concordem experti sunt, tandem, nulla earum re perfecta quarum causa iter susceperant, inde recessere: Bertranoque non jam in vivis reperto, quas in episcopali apud Tripolim palatio pecunias, uti diximus, deposuerant, reci-

τὸν δούκα Κύπρου, κίντεῦθεν λιμοῦ παρανάλωμα γενήσεσθε, ὧς δὲ πάντα κάλων κινούντες, πῆ μὲν διὰ μελιχίων λόγων, πῆ δὲ δι' ἀπειλῶν πειρώμενοι τὰ χρήματα ἀναλαβέσθαι οὐκ ἐπειθον, δεῖν ἐλογίσαντο τὸν υἱὸν τοῦ Πελεκτράνου²¹ εἰς σῶαν πίστιν (36) ὀρκίσαι τοῦ αυτοκράτορος, καὶ οὕτω τὴν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ ἀποσταλεῖσαν μόνην ἐπιδοῦναι²² αὐτῷ ὄρωρον ἀπὸ τε χαράγματος χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ πέπλων παντοίων. Ὅ δὲ, λαβὼν ταῦτα, εἰς σῶαν πίστιν ὁμώμοκε τοῦ αυτοκράτορος. Τὰ δὲ γε λοιπὰ χρήματα ἀποκομίσαντες πρὸς τὸν Εὐμάθιον δι' αὐτῶν ἐξωνήσαντο ἴππους τῶν εὐγενῶν²³, ἀπὸ τε Δαμασκοῦ καὶ Ἐδέσσης καὶ αὐτῆς Ἀραβίας (37), ἐκείθεν δὲ τὸ τε Συριακὸν πέλαιος καὶ τὸν Παμφύλιον παραμείψαντες κόλπον τὸν πλοῦν Β παρητήσαντο, καὶ τὴν ἡπειρον ἀσφαλεστέραν τῆ;

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

²¹ Πλεκτράνου. ²² ἀποδοῦναι. ²³ εὐσθενῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(36) *Εἰς σῶαν πίστιν. Annales Franc. an. 788 : Et ceperunt fideliores Buiwariorum dicere, quod Tassilo fidem suam salvam non haberet, id est, quod fidem, quam Carolo professus erat, integram non servaret, seu, ut habet Chronicon Reicherspergense, quod fidem promissam violasset. Id porro a Pontio expetitur, ut quam Bertrannus parens Alexio fidem præstiterat, salvam et illæsam servaret. Ita fidei salvæ, fides mentita opponitur; nam fidem mentiri, vel etiam mentiri simpliciter dicebantur, qui post præstitum sacramentum in dominum insurgēbant, ut est in epist. Ludov. I, tom. III Hist. Franc. pag. 891.*

(37) *Καὶ αὐτῆς Ἀραβίας. Equos Arabicos commendant Nicetas in Joan. in Man. lib. I, n. 4; lib. III, n. 3, lib. VI, n. 4; in Isaacio, lib. VI, n. 6, in Alexio, lib. I, n. 2; Zonaras in Romano Diogene, Ducas, cap. 16, 29 et 33. Theodorus Prodrom. carm. εἰς πρόνοϊαν, et εἰς Βαπτὰ, Joannes Leo in Descr. Afric. lib. IX. Poeta Vernac. Le Roman de Garin :*

Hue s'en retorna sur le roux Arabi.

Et alibi :

Bien su armé, s'ot le roux Arabi.

Equos Arabicos φάρας et φαρίλους vulgo appellant scriptores, a voce *faras*, quæ Arabibus equum generosum sonat. Achmes, cap. 253, Ἴππος ὁ φάρας ὁ εὐγενής. 409 Ita rursus cap. 152 et 159, φάρας Ἀραβικῆς apud Nicetam in Isaac. lib. I; Leo imper. in Tacicis, cap. 18 § 137, ait Saracenorum equos φαρίλους appellari. Equos *farios* non semel commendat Raimundus de Agiles, et Saracenis fuisse proprios auctor est: *Assumptis omnibus pecuniis suis Casaream et Camelam adibant, ut ibi equos farios mercarentur. Infra: Ceperunt ostendere illi de parte comitis equos farios, et divitias suas. Eadem pag. Qui cum accepisset a comite Raimundo 5000 solid. et duos equos farios optimos, etc.* Non desunt qui Arabes vocem hanc accepisse a Græcis censent, quibus φορᾶς est equa. Gloss. Gr. Lat. φορᾶς, ἡ θήλεια ἴππος, equa. Verum putant alii ita nostros appellasse equos integros, *admissarios*, quos Germani *Waran*, ut auctor est Goldastus, nuncupant, Hispani, Occitani, et provinciales *Guaragnos*, qui iidem sunt quos lex Salica, tit. 4, § 2 et 4, *Waranjones* vocat, voce forte ab Arabica *faras* deducta. Denique non multum ablutit vox Cambrobritannica *furch*, equus, unde *cadfarch*, equus bellicus, ut est apud Marcum Zuerium Buxhernium in *Originibus Gallicis*. Hinc a Francis

nostris equos ferrandos, Arabicos nuncupatos fuisse, voce efflicta a faras, probabile est. Lambertus Ardensis: Optimum equum ferrandum liberaliter obtulit; cheval ferrant, in Testamento Balduini comitis Guinensis, an. 1244, apud Duchesnium. Le Roman de Garin :

Enmi la place li ont ferrant forsnis.

Idem :

*Prenés vos garde de moi et de ma gent,
Ne tendés mie as cheuaus, as ferrans,
A belle robe, a or, ne a argent.*

Eidem poetæ dicuntur interdum isti equi *auserrans* :

Mult par su liés, quand vint a l'auserrand.

Alio loco :

En destre menent les auserrans de pris.

Rursum :

Et enseller maint auserrant coursier.

Hinc denique equos omnes, etiam indigenas, qui Arabicorum colorem haberent, *ferrandos* vocarunt nostri. Rigordus an. 1215, de Ferrando Flandrensi comite in pælio Bovinensi capto, et Lutetiam adducto: *Nec verecundabantur illudere ei rustici, vetulæ, et pueri, nacta occasione ab æquivocatione nominis, quia nomen ejus tam equo, quam homini æquivocum erat: et casu mirabili duo equi ejus coloris, qui hoc nomen equis imponit, ipsum in lectica vehēbant. Albericus: Accidit etiam casu mirabili, quod equi lecticam Fernandi trahentes, essent coloris ferrandini.* Willelmus Guiart :

*Ferrant portent dui auserrant,
Qui tous deus sont de poil ferrant.*

Infra :

*Li auserrant de ser ferré,
Emportent ferrant enferré.*

Cujusmodi autem fuerit color ille equorum Arabicorum, qui *Ferrandini* dicitur Alberico, docet hystoria Francorum ms. ex bibl. Meiniana in Philipp. Aug. *Nul ne porroit dire, ne deviser le grant joie que ceus de Paris firent au roy Phelippe leur seigneur, après cele victoire, le quel emmenoit ferrant aueques lui en une liiere, que portioient deus cheuaus pommelés. Si crioit le peuple, quand ferrant passoit, par manere de gaber et moquer, que deus ferrans portioient ferrant, mais ferrant estoit enferrez.* Vide Julium Scalgerum, exercit. 206, in Carda mm, et Menagium *De ling. Franc.*

θαλάσσης ἡγησάμενοι, πρὸς τὴν Χερσόνησον ἀφο-
ρῶσι τὸν αὐτοκράτορα ἔχουσαν, καὶ τὸν Ἑλλησπον-
τον διαθεσθικότες τὸν βασιλεία καταλαμβάνουσιν.

pecunias restituerent, officio defuturos jurati Augusto obsequii; et pudendam infidelitatis in se maculam suscepturos, si ab avi Sungelis et Bertrani patris exemplis tam recenti memoria in laude omnium vigentibus, tam fœde se degenerem illius nepos, huius filius probaret, vituperatione usque ad consultorum curatorumve ipsius dedecus processura. Imo præterquam inhonestam, etiam rem sibi noxiam facturos ipsos. Cum enim, qua in vicinia Cypri erant, carere istius insulæ commercio subsidiisque sine sua pernicie non possent, certum haberent fore, nisi actutum pecunias redderent, ut nulla deinceps ab Cypro insula copia annonæ, nullis ducis ejus auxiliis juvarentur; unde ipsos necesse esset fame perire. Duræ ad hæc omnia Gallorum erant aures. Igitur nostri, ubi moto, quod aiunt, fune omni, blanditiasque non minus frustra quam minas experti, persuadere nequivere Bertrani filio curatoribusve aut consiliariis ipsius, ut repræsentare rem creditam vellent, tandem eo descenderunt, ut partem depositæ pecuniæ magnam Bertrano ab imperatore destinatam sibi utique servaret Bertrani filius, mox eam, præstando solemnī fidelitatis juramento, promereri ab imperatore gratiam occuparet. Sic prolatum imperialis gazæ depositum est; ex eo segregata tum moneta signata ex auro atque argento, tum vela vestesque pretiosæ omnis generis, quas Bertrano proprie Augusti designatione constabat attributas. **Ex 429** illius filio relictæ; verum hic eodem tempore legitima rite formula solempne fidelitatis jaramentum in Augusti nomen dedit. Cæteras opes apud Tripolim depositas tollentes, legati et ad Eumathium in Cyprum deferentes, equos iis generosos ab Damasco et Edessa ipsaque Arabia mercati sunt. Hinc Syriacum pelagus et Pamphylium sinum emensi, navigatione ulteriori ut suspecta declinata, tutiori terrestri itinere in Chersonesum tendunt, ubi didicerant imperatorem esse, ac Hellesponto transito ipsum adeunt.

Ἐπεὶ γὰρ ἀλλεπάλληλοι τούτω αἱ φροντίδες νιφε-
τοῦ δίκην ἐπήρχοντο, ἀπὸ μὲν τῆς θαλάσσης διὰ στόλου
εὐτρεπιζομένων των ἡγεμόνων Πίσσης; τε καὶ Γενούας
καὶ Λογγιβαρδίας τὰ παρὰ θάλατταν ἅπαντα ἡ
δηώ-
σασθαι, καὶ τῆς ἡπείρου αὐθις ἐξ Ἐφῶς τοῦ Ἀμην-
σαϊσῶν καταλαμβάνοντος ἤδη κατὰ τῆς Φιλαδελφείας
καὶ τῶν παρὰ τῶν μερῶν, δεῖν καὶ αὐτὸς ἐξεληλυθέναι
τῆς βασιλευούσης ἔγνω κακείθεν παραγενέσθαι
οὐ δυνατὸν καὶ κατ' ἄμφω τὰ μέρη μάχεσθαι. Κα-
ταλαμβάνει τοίνυν ἡ τὴν Χερσόνησον. Εἶτα ἅπαντα
χίθιν μετακαλεσάμενος τὰς δυνάμεις, ἀπὸ τε ξηρᾶς
καὶ θαλάττης, καὶ ἀποδιελὼν Ἰκάνων στρατεύμα διὰ
τοῦ Σκαμάνδρου μέχρις Ἀτραμήτου καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ
Θρακησίου (38) κατατίθεισιν. Εἶχε μὲν οὖν τῆνικαῦτα
στρατηγὸν ἢ Φιλαδέλφεια Κωνσταντίνον τὸν Γαβρᾶν
καὶ λαὸν ἀποχρῶντα πρὸς τὴν ἐσῆτης φρουρᾶν τὴν
δὲ μίξοβαρβαρον Μοναστράν, οὐπερ ἐν πολλοῖς ὁ λό-
γος ἐμμένητο, ἢ Πέργαμος καὶ τὰ Χλιαρὰ ἢ, καὶ τὰ
τούτοις παρακείμενα πολίχνητα, καὶ αἱ παρὰ θάλατταν
ἑτεραι πόλεις, ἄλλους περὶ στρατηγικῆ καὶ τόλμη
διαφέροντας. Πολλὴν δὲ τὴν πρὸς αὐτοὺς παραγγελίαν
ὁ αὐτοκράτωρ ἐποίησατο ἐγγρηγορέναι διαπαντός, καὶ
σκοποὺς πανταχόθεν ἐκπέμπειν τοὺς τὰς τῶν Βαρ-
βάρων ἐπιτηροῦντας διεκδρομὰς καὶ ἀπαγγέλλοντας
αὐτοῖς καθ' ὥραν. Οὕτω μὲν οὖν τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν
ἀσφαλισάμενος πρὸς τοὺς θαλαττίους ἐπέειδε πολέμους
τοῖς ναυτικοῖς ἐντειλάμενος, τοὺς μὲν τοῖς λιμέσι
Μαδύτου (39) καὶ Κοίλων προσορμίσαι, καὶ τὸν

A pere volebant. Sed Bertrani filius et Tripolitanus
episcopus depositum repræsentare cunctabantur:
instantibus contra nostris, et denuntiantibus, nisi
Augusto obsequii; et pudendam infidelitatis in se
maculam suscepturos, si ab avi Sungelis et Bertrani patris exemplis tam recenti memoria in laude
omnium vigentibus, tam fœde se degenerem illius nepos, huius filius probaret, vituperatione usque
ad consultorum curatorumve ipsius dedecus processura. Imo præterquam inhonestam, etiam rem
sibi noxiam facturos ipsos. Cum enim, qua in vicinia Cypri erant, carere istius insulæ commercio
subsidiisque sine sua pernicie non possent, certum haberent fore, nisi actutum pecunias redderent,
ut nulla deinceps ab Cypro insula copia annonæ, nullis ducis ejus auxiliis juvarentur; unde ipsos
necesse esset fame perire. Duræ ad hæc omnia Gallorum erant aures. Igitur nostri, ubi moto,
quod aiunt, fune omni, blanditiasque non minus frustra quam minas experti, persuadere nequivere
Bertrani filio curatoribusve aut consiliariis ipsius, ut repræsentare rem creditam vellent, tandem eo
descenderunt, ut partem depositæ pecuniæ magnam Bertrano ab imperatore destinatam sibi utique ser-
varet Bertrani filius, mox eam, præstando solemnī fidelitatis juramento, promereri ab impera-
tore gratiam occuparet. Sic prolatum imperialis gazæ depositum est; ex eo segregata tum moneta
signata ex auro atque argento, tum vela vestesque pretiosæ omnis generis, quas Bertrano proprie
Augusti designatione constabat attributas. **Ex 429** illius filio relictæ; verum hic eodem tempore legi-
tima rite formula solempne fidelitatis jaramentum in Augusti nomen dedit. Cæteras opes apud Tripolim
depositas tollentes, legati et ad Eumathium in Cyprum deferentes, equos iis generosos ab Damasco
et Edessa ipsaque Arabia mercati sunt. Hinc Syriacum pelagus et Pamphylium sinum emensi, naviga-
tione ulteriori ut suspecta declinata, tutiori terrestri itinere in Chersonesum tendunt, ubi didicerant
imperatorem esse, ac Hellesponto transito ipsum adeunt.

B Causa prodeundi Augusto ex urbe regia fuerat
periculum undique ingens Romanæ rei. Siquidem
certis ab Occidente nuntiis ferebatur Pisanos ac
Genuenses cæterosque principes Italix summa ope
classes parare validas quibus regiones omnes limi-
tis occidui maritimas piraticis incursionibus et ex-
scensionibus in tutum subitis vastaturi mox essent.
Constabat aliunde bellum ab Oriente instare barba-
ricum formidolosum atque atrox; duce amero
Saine in expeditionem jam progresso, ac recta mo-
vente Philadelphiam versus et totam illam mari vi-
cinam regionem. Hac quadam quasi nive aut gran-
dine crebrarum pariter et vehementium curarum, ex-
cussus utique imperator quiete domus Augustæ, eo ac-
currendum putavit, unde adversus utramque vim unns
occurreret quam fieri posset optime. Ei rei delecta
Chersonesus in quam simul se contulit, simul
eodem ex locis omnibus terrestres juxta navales-
que copias coegit. Ex iis delectu segregatum ido-
neum exercitum per Scamandrum usque Atrame-
tum ipsumque Thracesium progredi jussit, illicque
subsistere. Habuit tum Philadelphia præfectum
Constantinum Gabram, numerumque abundantem
multitudinis ad tutelam sui. Hybrida Monastras, de
quo nos multa superius, Pergamum obtinebat et
Chliera. Asiæ his adjacentes arces, urbesque ad
mare sitæ tractus illius reliquæ aliis præstantibus
rei bellicæ peritia et fortitudine ducibus suberant.

Varix lectiones ex cod. Coislin.

³⁸ παραθαλάσσα πάντα. ³⁹ τοίνυν. ⁴⁰ Χλιαρὰ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(38) *Θρακησίου*. 410 Thracessii Thematis, quod
Lydiam, Cariam, Ioniam, et aliquot alias provin-
cias complectebatur. Constantin. de Themat. lib. 1,
et in Basilio, cap. 15 et 16.

(39) *Μαδύτου*. Oppidum in Chersoneso Thra-
ciæ, hodie *Maitos*, teste Leunclavio, n. 24. Nec
procul aberant τὰ Κοῖλα, portus memoratus Ni-
cææ in Man. lib. v, cap. 4.

Quos assiduis nuntiis in omnium horarum vigiliam expectatos habebat imperator; subinde repetitis mandatis excitans, ad speculatores fidos et acres quoquoersum continue mittendos, quos nullus hostium motus progressusve posset fallere, qui statim comperita nuntiarent. Sic procuratis rebus Asiæ, ad maritima bella providentiam vertit, edito ad omnes nauticos mandato, ut Madyti et Coelaurum portus occuparent, fretumque interpositum inconvnienti custodia servarent, percursantesque velocibus ista maria, micanti assidue strenuitate imminerent in omnem motum atque accessum classis Franciæ: et cum effecissent speculandi vigilantia ne improvisi fortitudine coneequerentur, ne **430** noxii hostes accederent; tam continente quam insulis ab eorum impetu atque injuria tuandis. Obirent igitur tractus illos marium littorumque ostentando circumferendoque passim, admovendo etiam, quocumque opus esset, præsidio atque auxilio, ne Peloponneso quidem neglecta; nam et hanc imputari a navarchis Romanis in partem provinciæ mandatæ, idoneamque ei tuendæ custodiam impendi nominatim imperator caverat. Quoniam autem in iis partibus diutius morari constituerat, excitari Augustus jussit apto ad id delecto loco subitarias domunculas, tectis extemporaneis operatas, sub quibus hiemem transegit. Ut autem e Longohardia cæterisque locis ac partibus parata Latina classis solvit in nos infesta, primum illud omnium ejus ductor putavit faciendum ut missis quinque biremibus et quam proxime admovere se jussis Romanis terris ac portibus, captivos ad se ducei juberet e Græcis aliquos, quorum indicio, quid imperator rerum gereret, ubi locorum, quo statu esset, edoceretur. Abydum jam pene pervenerant exploratoriæ naves quando incurrentibus nostris contigit e quinque unicum duntaxat ad eum qui miserat recurrere reliquis captis et detentis cum renigio ac vectoribus omnibus. Didicerunt hujus reditu biremis duces Latinarum classium munitos ab imperatore copiis egregiis portus omnes; terras etiam ac continentem firmis præsidii in tuto positas. Ipsum quo cunctis ex opportuno loco prospiceret, cunctis animos adderet ad Cherrhonesum hibernis ædificatis hiemare cum exercitu. Illis Galli auditis, satis sibi consilii haudquoquam ipsis adesse vires tantas quantæ ad perumpendas tot istas ab imperatore objectas præsidiorum fortium et cautissimorum consiliorum præmunitiones ac velut invictas moles, versis repente clavis alio cursum intenderunt. Tunc Gallorum unus quidam ex iis qui tum forte circa duces fuere quando hæc ad ipsos de imperatore delata sunt, navem propriam monerem velocissimam momento conscensam raptimque a classe divisum in cursum expellit, et quam celerrime Balduinum adit tunc oppugnantem Tyrum. Eique exponit, jussu opinor Latinorum ducum, quo loco apud ipsos, quo apud imperatorem res essent: ut dromades ipsorum exploratoriæ a Romanis captæ; ut acribus excubiis invictis præsidii præmunitissima apud hostes sint omnia. Denique illud libere ac pudore superato fatebatur: nequaquam ausos esse duces Francos imperatorem sic paratum aggredi; consultiusque judicasse redire salvos re infecta quam temere attentato adversus instructissimam Romanam classem prælio vinci haud dubie. Huic formidini orationis congruus erat aspectus atque habitus talia referentis Balduino Galli, tremantis interim totis artibus, et Romanam de qua dicebat classem pavere adhuc præferentis.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁷ πρὸς. ³⁸ μαθεῖν. ³⁹ νῆα. ⁴⁰ ἐπελθών. ⁴¹ καθώπερ. ⁴² ὠμολόγει.

Α ἀναμεταξύ πορθμὸν ἀνυστάκτως φυλάττειν, ἐκδρομάς τινὰς ποιουμένους διὰ δρομάδων κούφων νηῶν, καὶ τὰς τῆς θαλάττης κελεύθους ἀνυστάκτως ἐπιτηρεῖν, τὴν Φραγγικὸν ἀπεκδεχομένους στόλον τοῦς δὲ τὰς νήους παραπλέοντας φρουρεῖν, μηδὲ τὰ κατὰ τὴν Πελοπόννησον παριδόντας, ἀλλὰ καὶ ταύτης ἀποχρῶσαν ποιεῖσθαι φυλακὴν. Ἐπεὶ δὲ βραδύνειν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἐβούλετο ἐν ἐπικαίρῳ τόπῳ σχεδιάσας οἰκίματά τινα αὐτοῦ ποῦ τὴν παραχειμασίαν ἐποιεῖτο. Ὡς δὲ ὁ ἀπὸ Λογγιβαρδίας εὐτερεπισθεὶς στόλος καὶ τῶν λοιπῶν μερῶν, λύσας τὰ πρυμνήσια τὸν ἀπόπλουον ἐπεποίητο, ἀποδιελόμενος ὁ τούτων ἀρχηγὸς πέντε διήρεις ἀπέστειλεν ἐφ' ἑκάστην τινὰς καὶ τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως καταμαθεῖν ³⁸. Ὡς δὲ τὴν Ἄβυδον κατέλαθον ἤδη, μίαν **B** τούτων πρὸς τὴν πέμψαντα συνέθη ἐπανένει τῶν λοιπῶν κατασχεθεῖσιν σὺν αὐτοῖς ἐρέταις, δι' ἧς οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἤδη ῥηθέντων στόλων τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα μεμαθήκότες, καὶ ὅτι τὰ τε κατὰ τὴν θάλατταν καὶ τὴν ἡπειρὸν ἀκριθῶς ἐξασφαλίσάμενος, κατὰ τὴν Χερσόνησον τὴν παραχειμασίαν ποιεῖται ἐφ' ἣ ὅ πάντας παραθάρύνειν, ἐπεὶ πρὸς τὰ τοῦ αὐτοκράτορος μηχανήματα οὐχ οἷοι τε ἦσαν ἀκμάχεσθαι, τοὺς σθακὰς μεταχειρισάμενοι, ἀλλήν ἐπίπνυτο. Εἰς δὲ τὴν Κελτῶς τῶν ἀμφὶ τοὺς ἀρχηγούς τὴν ἰδίαν ἀφελόμενος νῆαν ³⁹ μονήρη ὠκυτάτην εὐσαν πρὸς τὸν Βαλδουῖνον ἀπέει, καὶ τὴν Τύρον πολιορκουῖντα τοῦτον εὐρῶν ἅπαντα καθὼς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα διηγήσατο, μετὰ γνῶμης, οἶμαι, πῶν ἀρχηγῶν ἐκείνων ἀπελθόν ⁴⁰ καὶ **C** ὅπως τὰς κατασκόπους δρομάδας ναῦς ὁ Ῥωμαϊκὸς φθάσα; κατέσχε στόλος, καθά γε ⁴¹ καὶ εἰρηται. Ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦτο ἀνευθριάστως ἀνωμολόγει ⁴², ὅτι περ οἱ ἡγεμόνες τοῦ Κελτικοῦ στόλου οὕτω παρασκευασάμενον τὸν αὐτοκράτορα κατ' αὐτῶν ἐγνωκότας ὑπέστρεψαν, βέλτιον εἶναι νομισαντες ἀπράκτους ὑποστρέψαι, ἢ μετὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου μαχομένους ἠτήθησαν. Ὁ μὲν οὖν Κελτῶς ἐκεῖνος ταῦτα πρὸς τὸν Βαλδουῖνον ἐξεῖπεν, ὑπότρομος ὢν καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐτι δεδιώς στόλον. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ κατὰ τὴν θάλατταν συμπεσόντα τοῖς Κελτοῖς.

Ἄλλ' οὐδὲ κατὰ τὴν ἡπειρον ζάλης ἄνευ παρ-
ῆσαν οὐδὲ φροντίδων ἄτερ καθεστήχασιν τῷ αὐτο-
κράτορι. Μιχαὴλ γάρ τις ἐξ Ἀμάστριδος τὴν
Ἀκρουσὸν φρουρῶν ἀποστασίαν μελετήσας κατέσχεν
αὐτὴν καὶ τὰ παρακείμενα ταύτῃ ⁴³ δεινῶς ἐληξίζετο.
Τοῦτο μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ ἀποχρώσεως
δυνάμειος κατ' αὐτοῦ τὸν τοῦ Δεκανοῦ ἐξέπεμψε
Γεωργιον. Ὅς καὶ πολιορκήσας ἐπὶ τρισὶ μῆσι,
ταυτηνὴ μὲν τὴν πόλιν κατέσχε, τὸν δὲ ἀποστάτην
ἐκείνον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ταχέως ἐξέπεμψε.
Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τὴν μὲν τοῦ κάστρου φρουρᾶν
ἐτίρω ἀνέθετο, αὐτῷ δὲ τὰς ὄφρυς ἐπιτοξεύσας καὶ
πολλὰς ⁴⁴ ἀπειλήσας καὶ θάνατον αὐτοῦ τῷ φαινο-
μένῳ καταψήφισάμενος, εἰς φόβον μέγαν ἐνήκε τὸν
ἄνθρωπον. Ταχὺ δὲ τὸ δέος ἔλυσε τοῦ στρατιώτου.
Ὀβῶ γὰρ ὁ ἥλιος τοῦ ὀρίζοντος κατέδυ, καὶ ὁ
δεσμώτης ἐλευθερὸς ἴστατο, καὶ ὁ θανάτου κατα-
ψήφισθεὶς μυρίων ἐτεταχίχκει δωρεῶν.

Τοιοῦτος ὁ ἐμὸς πατὴρ βασιλεὺς ἐν πᾶσιν ἐφαί-
νετο, κἴν πολλῆς ἐς ὕστερον τῆς ἐξ ἀπάντων ἀγνω-
μοσύνης ἀπήλαυσε ⁴⁵, καθάπερ ποτὲ καὶ ὁ πρῶτος ⁴⁶
εὐσεργέτης ὁ Κύριος, μάννα βρέχων ἐν ἐρήμῳ, σιτίζων
ἐν ὄρεσι, καὶ ἐν θαλάττῃ ἀβρόχους διαδιδάζων, καὶ
ὕστερον ἀθετούμενος καὶ ὑβρίζόμενος καὶ τυπτό-
μενος καὶ τέλειος σταυρὸν παρὰ τῶν ἀνόμων κατα-
κρινόμενος. Ἄλλ' ἐναυθα γενομένης προεκηδέμ
μου τοῦ λόγου τὸ δάκρυον καὶ σφύζω περὶ τούτων
ἔρεϊν, καὶ ποιήσασθαι τῶν ἀγνωμόνων κατάλογον,
ἀλλὰ τὴν ἡλιώτιαν ἐπέχω καὶ τὴν καρδίαν σφαδά-
ζουσαν. Καὶ τοῦτο δὴ πρὸς ἑμαυτὴν ἐπιλέγω συν-
εχῶς τὸ τοῦ ποιητῆ·

vitam comitata humanitas est. Male illa quidem agnita
duris plerisque commendata mentibus, nihil nisi odiorum
Ingratissimorum spinosissimam referre
solita messum: tamen hanc ut in malis consolationem habens,
quod qui uteretur tali fortuna,
conditionis per eam fieret ejus similis qua primus ipse ac supremus
bonorum auctor omnium sua
hominibus benefacta collocavit. Nimirum ille quibus manna in deserto
pluit; quos pavit in monti-
bus, quos siccos per mare transportavit; ab iis abdicatus, illusus,
pulsatus, denique iis accusanti-
bus et urgentibus crucis supplicio addictus ab impiis est. Erumpunt
hæc mihi meditantem loquenti-
que lacrymæ ex oculis, exsilitique animus impetu subito ad
edendum prodendumque ad justissimam
ignominiam catalogum ingratorum erga patrem meum; sed
linguam iramque in id pronas ruentes-
que vi cohibeo, illud mihi continuo poetæ occinens:

Τέτλαθι, κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης.

Ἄλλὰ τὰ τοιαῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν ἀγνώμονα
στρατιώτην ἐκείνον. Τῶν δὲ γε ἀπὸ τοῦ Χοροσᾶν
παρὰ τοῦ Σαϊσᾶν σουλτάνου πεμφθέντων, οἱ μὲν
διὰ τῶν μερῶν τῆς Σινάου κατήρχοντο, οἱ δὲ διὰ
τῆς ἰδίως καλουμένης Ἀσίας ἦσαν. Ὅπερ μεμα-
θηκῶς ὁ Γαβρᾶς Κωνσταντῖνος, τηλικαῦτα τὴν
Φιλαδέλφειαν φρουρῶν, καὶ ἀναλαβόμενος τὰς ὑπ'
αὐτὸν δυνάμεις καὶ καταλαβὼν τούτους εἰς τὸ Κερ-
βιανὸν ⁴⁷, αὐτὸς πρῶτος ἀπάντων κατ' αὐτῶν λύσας
τὸν χαλινὸν, καὶ τοὺς ἄλλοις αὐτὸ τοῦτο παρακε-
λευσάμενος, ἤτησεν τοὺς Βαρβάρους. Ὁ δὲ τούτους
ἐκπέμψας σουλτάνος, τὴν ἦτταν τῶν τοσοῦτων μεμα-
θηκῶς, ἀποστείλας ⁴⁸ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τὰ περὶ

Hunc successum Galli expeditionis suæ navalis
habuere. Turbulentior et pacatu difficilior a terra
tempestas imperatori negotium facessivit, vix curis
procuratum multis denique **431** Michael ex Ama-
stri quidam Acruni custodiæ præfectus arcem illam,
subito expromens diu cogitatam defectionem, vi
tyrannica palam rebellis obtinuit; indeque in ad-
jacentia excursans, omnia late avaris et cruentis
infesta latrociniiis habebat. Re Augustus comperta
mittit contra Georgium Decani cum copiis quæ
sufficerent ad domandum perfidum. Admotis iis
obsessus Acruni Michael post trimestrem oppugna-
tionem una cum arce sua captus, statim missus ad
imperatorem est. Is, designato mox alio qui castrum
præfecturam istius meliori fide gereret, hominem
terrere constituit. Iræ larvam imponit vultui, fron-
tem asperat nimis, et ex arcuatis alte superciliis
ardentes intuitus in miserum ejaculans facile ipsi
fidem fecit nihil nisi quam erat meritis exspe-
ctandam necem. Hunc metum vanum quasi condien-
dæ ad suaviorem sensum quam indulgere paralati
reo gratiæ præmisit clementia incredibilis Augusti.
Perditus et opinione ac consentiæ confessione pro-
priae mox decendus miles, quo die convictus pal-
lam rebellionis nefariæ ante imperatorem steterat,
ejus diei sole nondum condito liberatur et vinculis
et cura; ac pro timore certæ mortis donorum ho-
norumque innumerabilium larga cumulatorum læsi
principis manu præsentem usu sensuque perfun-
ditur. Talis erat natura mei patriæ. Hæc illam
in omni occasione sui semper similis per totam

Fer, mea mens, fer et hoc: alia improbiora tulisti.

Verum hæc abunde in ingratum illum militem;
belli paulo superius memorati barbarici, quis suc-
cessus fuerit, nunc reddendum. Earum quas mis-
sas e Corosane a Saisane sultano diximus copiarum
quædam per Sinai partes iter habebant; aliæ in
eam continentis Orientalis regionem quæ commune
cæteris Asiæ nomen proprie tamen sibi vindicat,
profectæ sunt. Nihil eorum saluti præfectum est
tempestate Philadelphicæ Gahram Constantinum.
Itaque is, assumptis quæ habebat sub se copiis,
occurrens Barbaris ad Cerbianum, in eos incitato
equo laxatis habenis primus ipse infestus invehit-
tur, prosequentibus uti jusserat suis universis.

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁴³ Deest vox τούτη. ⁴⁴ πολλά. ⁴⁵ ἐπέτυχε. ⁴⁶ πάντων. ⁴⁷ Κερβιανόν. ⁴⁸ καὶ ἀποστειλάς.

Felicitas audaciæ respondit. Victi sunt Barbari, et cladis inopinatissimæ **432** nuntio, qua tam multi suorum a tam paucis nostrorum fusi fugatique fuerant, percussus sultanus, missis ad imperatorem legatis de pace cum eo cepit agere. Fatebantur legati diu esse cum dominus ipsorum euperet pacem Musulmanos inter et Romanos videre constitutam. Vere ita erat. Nam is princeps longo jam ex tempore continenter auditis successibus Alexii Augusti, ut prudenter se, ut fortiter contra hostes omnis generis gesserit: ut angustiis, ut periculis ex maximis virtute se ac consilio explicuerat, præstanti sensim præoccupatus opinione viri ac veneratione quadam erat. Cui cum ad cumulum accessit recens experientia offensionis ipsum ad limen factæ, ex qua, uti ex simbria vestem aiunt, et ex ungue leonem, ita bellum hoc totum quale demum futurum quæve fortuna sit gerendum, intelligere liceret, mora jam nulla esse potuit quin ad consilia pacis cum imperatore componendæ mentem sultanus et cogitationem appelleret. Cum igitur advenissent e Perside legati, resedit imperator sublimi solio. Prætoriani omnes omnis linguæ ac generis ordine quisque suo circum dispositi terribilem in speciem; nec deerant quorum formidolosior aspectus erat securibus in humero positis armati Barbari perpetuam in seriem loco suo digesti. Per horum ora armaque minaciter residentia longa via deducuntur legati Persæ ad Imperiale solium. Inde Augustus eos quæ res ac tempus poscebat de sultano percontatus, auditisque vicissim quæ ipsi afferrent, significavit placere sibi quoque pacem Persas inter et Romanos æquam et firmam fieri. Perrexit exquirere deinde quid sultanus posceret. Recitantur a legatis postulata ejus. In iis esse aliqua statim Augustus vidit Romanæ rei parum commoda. Eo igitur eloquentiam, qua valebat plurimum, convertit suam, ut pertinaciam in iis obtinendis capitibus invictam adimeret. Multa in eam rem excusavit, multa monuit, multis commemoratis varie, atque ad rem suam apte accommodatis arte ingenioque plurimis evicti, tandem ut pro ea quam habebant, res ex præsentis notitia moderandi, potestate, conditionibus istis imperio noxiis non hærerent mordicus; sed iis relaxandis

Α τῆς εἰρήνης διαπρεσβεύεται, ὁμολογῶν ἅμα ἐκ πολ-
 λοῦ τὴν ἀναμεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων (40) καὶ
 τῶν Ῥωμαίων εἰρήνην ἐπιποθεῖν θεάσασθαι. Ἐκ
 μακροῦ γὰρ τὰς τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ πάντων
 ἀριστείας μανθάνων, καὶ ἀπόπειραν αὐτοῦ οἶον
 ποιησάμενος, κίχ τοῦ κρασπέδου τὸ ὕψωμα, καὶ
 ἐξ ὀνύχων τὸν λένοντα ἐγνωνκώς, καὶ μὴ βουλόμενος
 πρὸς εἰρηνικὰς ἀπενευέυκει σπονδὰς. Ἵὼν ἐκ Περ-
 σίδος τοῖνον καταλαβόντων πρέσβειων, ὁ βασιλεὺς
 φοβερὸς προῦκάθητο· καὶ οἱ ἐπὶ τῆς τάξεως τοῦ
 στρατιώτας ἐκ πάσης γλιόττης συνειλεγμένους, καὶ
 τοὺς πελευκφόρους Βαρβάρους ἐν τάξει καταστη-
 σάμενοι, τοὺς πρέσβεις ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ παρεστη-
 σαντο βήματος. Ὁ δὲ, περὶ τοῦ σουλτάνου τούτου,
 τὰ εἰκότα ἐπερωτήσας ⁴⁹ καὶ ἀκούσας τὰ δι' αὐτῶν
 μὴνυόμενα, ὠμολόγει μὲν τὴν μετὰ πάντων εἰρήνην
 ἀσπάζεσθαι τε καὶ θέλειν· πυθόμενος δὲ περὶ τῶν
 τῷ σουλτάνῳ δοκούντων, ἐπαὶ μὴ πάντα τὰ παρ'
 αὐτῶν αἰτούμενα τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ συνοίσοντα
 διέγνω, πολλὴν τοῖς αὐτοῦ λόγοις περὶ τὸν περισσεύει
 εὐστοχώτατά τε πρὸς αὐτοὺς ἀπολογησάμενος, ἐπὶ
 πολλῶν ῥημάτων πείθει τοῖς αὐτοῦ συγκατανεύσαι
 θελήμασιν. Εἶτα πρὸς τὴν παρασκευασθεῖσαν αὐτοῖς
 σκηνὴν ἀπέλυσεν, ἐντειλόμενος σκοπῆσαι τὰ βη-
 θέντα, καὶ εἰ μὲν ὅλη ψυχῇ πρὸς ταῦτα κατανεύ-
 σαιεν, ἐς νέωτα τὴν μεταξὺ συμφωνίαν πέρας
 λαθεῖν. Ἐπαὶ δὲ προθύμως τὰ παρὰ τοῦ αὐτο-
 κράτορος ἐφαίνοντο δεχόμενοι, τῇ μετ' ⁵⁰ αὐτὴν,
 πέρας ἢ συμφωνία λαμβάνει. Οὐ πρὸς αὐτὸν
 δὲ ἀπένευε μόνον, ἀλλὰ πρὸς αὐτὴν τὴν βσι-
 λείαν Ῥωμαίων. Κηδόμενος γὰρ τῶν κοσμικῶν
 μᾶλλον ἢ τῶν αὐτοῦ, πᾶν τὸν οἰκονομοῦμενον
 πρὸς τὰ σκῆπτρα Ῥωμαίων ἀπονεύειν καὶ ἀνα-
 φέρεσθαι παντοίως διψοκονόμε, ἵνα καὶ μετ' αὐτῶν
 καὶ εἰς τὸν ἐφεξῆς χρόνον τὰ συμπεφωνημένα ⁵¹
 διήκη, κίχ ἀπετύγχανε τοῦ σκοποῦ ⁵²· τὰ γὰρ μετ'
 αὐτῶν ἄλλως ἔσχε, καὶ εἰς σύγχυσιν ἀφεώρα τὰ
 πράγματα. Κατεστορεῦετο μὲν γὰρ τῷ τῶς τὰ
 ἐνοχλοῦντα καὶ εἰς εἰρήνην ἀπαίθε βαθεῖαν· καὶ
 ἀπὸ μέχρη πέρατος αἰῶνος εἰρήνην ἤγομεν. Ἀλλὰ
 γὰρ συγκατέδου τῷ βασιλεῖ πάντα τὰ λῶονα, καὶ
 κενόσπουδος αὐτῷ ἢ σπουδῇ μετὰ τὴν αὐτοῦ παρί-
 λυσιν γέγονε ἀβελτηρία τῶν διαδεξαμένων τὰ σκῆ-
 πτρα ⁵³.

in sententiam imperatoris se duci paterentur. Hoc
 expresse consensu dimissi Persæ in ample ipsis et
 mandante ipsis in digressu Augusto, ut ibi per otium de dictis ultro citroque sermone primo isto
 etiam atque etiam cogitarent: pollicens fore, si quidem in sententia perstarent, et in iis quæ
 sibi jam æqua videri declarassent, toto sibi animo totaque sententia perseverandum ducerent: cra-
 stina ipsa statim die pacem cuius tractandæ causa venerant momento absolvendam firmandamque.
 Mirifice ipsis quæ dicebat imperator placere videbantur omnia. Nec nox consilium mutavit. Postri-
 die, in primis volentibus atque annitentibus legatis, conventum in certas leges tractatioque concordie
 felici exitu conclusa. Ejusmodi pacis ejus leges erant, ut satis appareret nequaquam ea tempore

Varix lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁹ ἐπερωτήσας. ⁵⁰ διὰ. ⁵¹ συμφωνούμενα. ⁵² καὶ τῶν αὐτοῦ βουλευμάτων ἡστόνει. ⁵³ καὶ ὅπως
 ἀνυπερβλήσας μετὰ ταῦτα γέγονε, τῶν πραγμάτων ἄλλως πως διακυβευθέντων.

Car. Dufresnii Du Cingii notæ.

(40) Μουσουλμάνων. Vim vocis prodit Leunclavius in Pand. n. 22 et 59

tali sanctenda, se snave privatim Augustum attendisse, verum, ut solebat semper, rei communi^s utilitatem et sceptri Romani majestatem spectasse unam; magna profecto nostra et in tempus omne propaganda posterum felicitate, 433 si durasset tam salutaris ista concordia. Nam intervenit fatalis vis, et hoc exempto rebus humanis, longe aliam, culpa succedentium, orbis Romanæ reipublicæ conversionem cepit. Alii consiliis, alii successus; et perturbatissima secuta tempora in locum venerunt pacis hujus fundatissimæ, quæ ut priores nostras universas miseras absolverat, ita non dubiam posteritati, modo retineri potuisset, tranquillitatem in tempus omne promitteret consequens. Superis aliter visum; adempta cum Alexio pariter spes salusque publica; conatumque hunc ejus beandæ posteritatis, confusis, hoc sublato, rebus, fecit irritum eorum imprudentia, qui habenas imperii relictas ab eo, peritiam deinde non pari tractarunt.

Οἱ δὲ τοῦ Φραγγικῆς στόλου ἡγεμόνες διὰ τῶν Α περιωθέντων ἀπὸ τῶν πέντε θρομάδων νηῶν τὰ περὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου, ὡς εἰρηται, βεβαιωθέντες, καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς τὸν στόλον εὐτρεπίσας τὴν αὐτῶν ἐφοδὸν περὶ τὴν Χερρόνησον περιμένων ἐν διατριβῆι, τοῦ προτέρου σκοποῦ ἀπέστησαν, μηδὲν τοῖς μέρεσι Ῥωμανίας πλησιάσαι θελήσαντες. Παραχειμάσας οὖν ὁ βασιλεὺς εἰς Καλλιούπολιν μετὰ τῆς βασιλίδος· συνείπετο γὰρ αὐτῷ διὰ τὴν τῶν ποδῶν ὀδύνην, ὡς πολλάκις ἰσθόρηται⁵⁵, καὶ τὸν λαὸν καθ' ὃν ὁ τῶν Λατίνων εἰσθεν παραπλεῖν στόλος παραφυλαξάμενος εἰς τὴν βασιλεύουσαν ὑπέστρεψεν. Οὐ πολλὸς παρήκπευκε χρόνος καὶ Τούρκων ἐφοδὸς καταγγέλλεται ἐξ ἀπασῶν τῶν τῆς Ἀνατολῆς χωρῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ Χορασάν ὡς εἰς πενήτηκοντα χιλιάδας συμποσούμενων· οὐδὲ γὰρ⁵⁶ πρὸς βραχὺ βραστώνης μετελήγει τὸν ἅπαντα τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ χρόνον, ἄλλων καὶ ἄλλων ἐπιφουμένων πολεμίων⁵⁷ διηνεκῶς. Μετακαλεῖται τοῖνυν ἀπανταχόθεν τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν, καὶ τοῦ καιροῦ στοχασάμενος, καθ' ὃν καιρὸν (41) σύνθησε τοῖς Βαρβάροις τὰς κατὰ τῶν Χριστιανῶν⁵⁸ ἐκδρομὰς ποιεῖσθαι, τὸν ἀναμεταξὺ Βυζαντίου καὶ Δαμάσκου διαπερῆ πορθμόν. Καὶ οὐδὲ ἡ ἐπειθοῦσα τοῦτῳ τῶν ποδῶν περιωδυνία ἀπεῖρξε τοῦ ἔργου, ἥτις οὔτε τι τῶν προγόνων ζυμβέβηκε πρότε, ἵνα τις ἐκ σπερματικῶν λόγων καὶ εἰς αὐτὸν κατιούσαν νομίσοι τὴν νόσον, οὔτε ἐκ διαίτης ἄβρᾶς, ὅποια τοῖς διαβρέουσι τὸν βίον καὶ φιληδόνοις συμβαίνειν εἰσθεν, ἀλλ' ὅπως αὐτῷ ἡ διάθεσις τῶν ποδῶν ἐπηρεάζεν, ἐγὼ διηγήσομαι. Ἐσφαιρίζε ποτε γυμναζόμενος συσφαιρίζοντα καὶ τὸν Τατίκιον ἔχων, περὶ οὗ πολλάκις διελέγεμαι. Ὅς καὶ ὑπὸ⁵⁹ τοῦ ἵππου παρασφεί, ἐμπίπτει τῷ βασιλεῖ, κάντεῦθεν ἀλγήσας τὴν κεφαλὴν τοῦ γόνου⁶⁰, καὶ αὐτὸν ὄλον τὸν πόδα διὰ τὸ ἀκροβαρὲς τῆς καταφορᾶς, οὐκ ἐνεδείξαστο μὲν ἀλγήσαι φερεπονώτατος ὢν· ὁμοῦ μὲντοι μικρᾶς τινος τυχεῖν ἐπιμελείας, καὶ κατ' ὀλίγον ἐς τὸ ἀνώδυνον ἐλθεῖν τῶν συνήθων διατριβῶν εἶχετο. Αὕτη μὲν οὖν πρώτη αἰτία τῆς τῶν ποδῶν ἀλγηδόνος τοῦ βασιλέως· αἱ γὰρ ὀδύνηαι τῶν τόπων, εἰς ἐκστὰς τὰ ρεύματα ἐφειλύσαντο. Δευτέρα (42) καὶ

Ad classem redeamus Francicam, cujus moderatores ubi certo compertum est cogitationem abjecisse tentandæ cominus Romanæ: quod eos a tali consilio deterruisset indicium eorum qui e speculatione illa prima de qua diximus, quinque dromadam, captis reliquis pauci vix salvi redierant; reulerantque firmam et numerosam esse Romanam classem; Augustum vero intrepido animo bene paratum adversus quamcunque vim, hostem apud Cherrhonesum opperiri; ut, inquam, Augusto satis constitit Gallos hisce nuntiis percussos alio spes curasque vertere, neque ab iis, nunc quidem, periculum instare, tum sane ipse maturum credidit in commodiorem hibernis locum demigrare. Ad id delecta Calliopolis, quo ut se contulit, præsto habuit Augustam matrem meam: cui castra sequendi, degendique peregre, causa erat prima et necessaria, de qua sæpe diximus, ministerium viro adhibendum in gravi pedum morbo quo is laborabat. Calliopolis Augustus velut in excubiis quibusdam fuit toto eo tempore quo commeari per illa maria classes Latinæ solent; eo demum transacto jam seorsus in urbem regiam se recipit. Non diu ibi quieverat cum trepidis excitatur nuntiis ingentis irruptionis Turcorum ex cunctis Orientis regionibus et ex ipso Corosane ad quinquaginta millia congregatorum. Nimirum fatale meo patri fuit ut ne ad momentum quidem toto principatus sui tempore, cura et labore vacuum posset vivere. Adeo alii continuo ex aliis succrescebant hostes; alia ex aliis bella surgebant! Novo periculo novis consiliis occurritur. Convocat imperator ad seque cogit undique militiam Romanam universam; et assecutus conjectura tempus, quo tempore pro more ipsorum pridem observato incursaturi Christianorum terras isti Barbari videbantur, præoccupare illud expeditione maturanda, et prodire illis obviam statuit. Fretum ergo quod Damalim et Byzantium interjacet, transit: nec forte per eos dies ingravescens eum retardavit pedum dolor. Affligi Alexium isto morbo tam pertinaciter videri mirum poterat. Nam neque repetenti domesticam ejus memoriam quisquam occurreret

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁵ ἰσθόρητο. ⁵⁶ Deest vocula γάρ. ⁵⁷ πολέμων. ⁵⁸ γένους.

⁵⁹ Desunt voces κατὰ τῶν Χριστιανῶν. ⁶⁰ παρά.

Car. Dufresnii

Du Cangii notæ.

(41) Καθ' ὃν καιρὸν. Vide notas ad Villhard. n. 28-42) Δευτέρα. His duabus, Ποδαλγίας, seu Podal-

græ Alexii parentis causis, tertiam addere poterat Anna, quam Nicephorus Callist. lib. xviii, cap. 40, refert, Constantinopolim nempe incolentes hæ-

inter ejus proavos aut tota serie majorum malo simili affectus, ut familiaris hæc infirmitas et seminali vi quadam quasi per traducem propagata existimari posset. Neque rursus ille unquam molli ac voluptariæ 434 se vitæ dedidit, ut luxuriæ atque intemperantiæ causa hujus incommodi verisimiliter assignaretur. Ego vero, prout conperi, veram morbi hujus originem proferam. Domitabat equum aliquando flectebatque in orbem ac per omnes artis gyros et nodulos scite frenis adductis circumagebat, socio exercitationis ludicra Taticio, eo ipso de quo nobis crebra in superioribus mentio fuit. Is tum Taticius equi forte ferocis vehementi abreptus impetu in Augustum toto sui pondere transversus impingitur; unde illi nodus alterius genuum gravi pulsu contusus et ipse doluit, et societate partium continuitateque nervorum æcrem usque in pedem totum propagavit dolorem; quem tamen, ut erat militari patientia adversus molestiarum sensum egregie munitus, in præsens fere dissimulavit ac vix tantisper moratus, quoad levi adhibito perfunctoriæ curationis delinimento, sopiri paululum dolor visus est, consuetis occupationibus et exercitationibus se statim reddidit. Hæc illi prima labes istius mali fuit quod devexiorem ejus infestam habuit ætatem. Etenim dolores partium in eas affluxum attrahunt humorum. Altera hujus incommodi eadem quæ aliorum ingentium causa imperatori fuit manifestior, atque adeo cunctis notissima, transitus Gallicorum exercituum innumerablem et eorum uno simul tempore undecunque confluentium ubi circumfusa atque infusa regiæ infinita multitudo. Quot inde, quam turbulentarum ac vehementium egerint, tulerint Augusti animum curarum fluctus, quis satis dixerit? Videbat homo et eximie perspicax et impense studiosus publicæ rei, circumventum se suosque. Compleri ac comprehendi late omnia affluxu nulla ope prohibendo armatorum hominum, multitudine siderum, quod aiunt, et arenæ superante numerum: quorum et cupiditates infrenes privatorum, et male dissimulata ducum ambitio, consilii trans obtentum religionis pellucens, invasionem Romani imperii somniantium, nihil mitius quam perniciosi rei Romanæ supremam denuntiabant. Qua vi autem, quæve providentia tali periculo occurreret? armaret, educeret contra militiam nempe Romanam? primum tantam, quæ si tota conveniret, ne unam quidem aliquam de plurimis Gallicarum copiarum partibus æquare numero posset; deinde tam varie

A ενεργεστέρα δὲ καὶ τῆς ὅλης ἐδύνης μήτηρ. τοιαύτη εἶς ἦν τίς οὐκ εἶδε. Τὰ ἄπειρα τῶν Κελτῶν ἐκείνη πλῆθη τῶν τὴν βασιλίδα πόλιν κατειληφθέντων, ὅπως τῆς; ἐαυτῶν ἀπανταχθὲν ἀπαναστάντες πρὸς ἡμῖς ὤρμησαν. Τότε γὰρ οὗτος· εἰς πελάγος; ἀχανὲς φροντίδων ἐμπεπτωκώς καὶ ἐκ πολλῶν συνιδὲν αὐτῶς τὴν τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν ὀνειρώττοντας, ὑπὲρ τὴν ἄμμον δὲ καὶ τὰ ἄττρα τὴν αὐτῶν πλεθρὸν ἔραν, τὰς δὲ Ῥωμαϊκὰς ἀπάσας δυνάμεις, οὐδὲ πολλοσημῶριον τούτων ἐξισουμένας, εἰ καὶ εἰς ἐν συναφθεῖν. πολλῶν γε μᾶλλον διεσπαρμένων τῶν πλειόνων ὄντων, καὶ τῶν μὲν τὰ παρὰ τὴν Σερβίαν τέμνη καὶ Δαλματίαν ἐπιτηρούντων, τῶν δὲ τὰ περὶ τὸν Ἰστρὸν ὡς τὰς τῶν Κομάων καὶ Δακῶν ἐφόδους φυλαττομένων, πολλῶν δὲ καὶ τὴν τοῦ Δυρράχου φρουρὰν ἐμπιστευομένων ὡς μὴ ὑπὸ Κελτῶν καὶ εὐθὺς ἀλλή. Ταῦτα συνορῶν ὁ αὐτοκράτωρ ὅπως ὀ γίνεται τῶν Κελτῶν, εἴ ἄλλα πάντα ἐν δευτέρῳ θέμενος, καὶ ἐὸ μὲν περὶ ἐξ ὑποκινούμενον βαρβαρικὸν καὶ μήκε ἐς φῶς ἐκρῆξαν τὴν ἐχθραν. ἀξιώμασιν ἀνεῖργε καὶ δωρεαῖς, τῶν Κελτῶν δὲ τὴν ἐφεσον παντοίας μεθόδου; ἀναστέλλων, καὶ τῶν οἰκοὶ τὴν στάσιν οὐχ ἔχοντες ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον ὑφωρῶμενος παντοίας φυλάττεσθαι ἐσπουδεν ἐντέχνως τούτων ἀπειρῶν τὰ βουλευμάτα. Ἄλλὰ τίς τῶν ἐπεισεσόντων αὐτῷ κακῶν τὸν κυκλώνα ἀπαγγεῖλαι δυνήσεται; Παντοῖος οὖν πρὸς πάντας γινόμενος; καὶ συμμετασχηματιζόμενος ὡς ἐνδὸν τοῖς πράγμασι πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἐνίστατο, καθάπερ τι; δόκιμος ἰατρῶν τῷ τῆς τέχνης κανόνι χρώμενος· ἐπὶ τοῦ βασιλικῆς τοῦτον ἄμα ἡμέρᾳ καὶ εὐθὺς ἡλίου τὴν ἀνατολικὴν ἀναθορόντος ἐρίζοντα καθῆστο θρόνου, κελύων τοῖς Κελτοῦς ἄπαντας ἀκωλύτως εἰσεῖναι καθ' ἡμέραν ἐκάστην ὁ, ἄμα μὲν τὰς ἐαυτῶν αἰτήσεις ἀπαγγεῖλαι τούτους ἐθέλων, ἄμα δὲ καὶ τοῖς αὐτοῦ θελήμασιν ὑπάγεσθαι διὰ παντοίων λόγων αὐτοῦς μηχανώμενος. Οἱ δὲ Κελτοὶ κόμητες φύσει μὲν τὸ ἀνάλαχον καὶ ἰταμὸν ἔχοντες, φύσει δὲ τὸ ἐρασιχρήματον, καὶ πρὸς πᾶν τὸ αὐτοῖς; βουλευτὸν ἀκρατίς καὶ πολυρόρημον ὑπὲρ πᾶν ἔθνος; ἀνθρώπων κακτημένοι. οὐ σὺν εὐταξίᾳ τὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα εἰσόδον ἐποιοῦντο, ἀλλ' ὁπόσους ἂν ἕκαστος τῶν κομητῶν ἐβούλετο, συμπαραλαμβάνων εἰσῆλθε, καὶ τούτου ἐγομένως ὁ, ἕτερος, ἐφεξῆς δὲ ἐκείνου ἄλλος ὁ, εἰσερχόμενοι δὲ οὐ πρὸς ὕδωρ καθάπερ ποτὲ τοῖς βῆτορσιν ἐφεῖτο τὴν ὀμιλίαν ἐποιοῦντο, ἀλλ' ὁπόσον ἕκαστος καὶ ὁ τυχῶν ἠβούλετο προσμιλεῖν τῷ αὐτοκράτορι χρόνον, τοσούτου καὶ ἐπύχανεν. Οἱ δὲ τοιοῦτοι ὄντες τὴν τρέπον καὶ τῆ γλώσσαν ἀσύμμετροι (43), καὶ μήτε τὴν αὐτοκρά-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁰ ὁλος. ⁴¹ ἐκείνην. ⁴² ἐρχομένου. ⁴³ ἕτερος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

maxime vexari solitos: Ἦς δὲ τῆς νόσου εὐθυνα καθέστηκε δυστυχῆς τοῖς τὸ βασιλεῖον ἄστυ κατοικοῦσι διαπαντός. Quod de Alexandria et Caria Cælius Aurelianus Sicciensis, lib. v *Tardar. passio-num* cap. 2; de Atheniensi vero tractu, scripsit Lucretius, lib. vii :

Attide tentantur gressus, oculique in Achæis Finitibus.

(43) Τὴν γλώσσαν ἀσύμμετροι. Anna, lib. i. pag. 294, τριβομένου δὲ τοῦ καιροῦ διὰ τὸ φύσει καλὸν τε καὶ μακρογώρτατον τῶν Λατίνων. Mathæus Westmon. an. 1239, Francos, ut *imperatores*

τηρα αἰδούμενοι, μήτε τῶν καιρῶν παραβρέοντα
εὐλαβοῦμενοι, μήτε τὴν τῶν ὀρώτων νέμεσιν ὑφο-
ρώμενοι, οὐ τοῖς ὀπισθεν ἐρχομένοις, ἕκαστος τόπον
ὀμίλιας παρείχεν, ἀλλ' ἀνέτως τὰς ὀμίλιας καὶ τὰς
αἰτήσεις ἐποιοῦντο.

A tamque dissite sparsam, tam necessariis officiis
procul distentam, ut nec cito sine miraculo, nec
unquam sine periculo, aut potius exitio præsentī,
unum in locum cogi posse videretur. Nimirum alii
Romanorum militum per Serviam perque Dalma-
tiam angustos meatus vallium, claustra imperii, præsidia obtinebant; alii circa Istrum Comanis ac
Dacis irruptiones assidue meditantibus objecti stabant; alios eosque plurimos Dyrrhachii custodia
periclitantis iterum a Gallis defixos isti limiti in excubiis utilissimis habebat. Hæc cernens, hæc re-
putans, quid aliud imperator ageret, quam quod urgebat maxime in eo procurando totos esset,
posteriora interim duceret cætera? Parturiebant cæcas fraudes rapinasque ac bella solita clanculum
parabant finitimi circum Barbari, nihil omnium Augusto nesciente. Verum quia Gallico discrimini
totam impendere providentiam decreverat, donis et dignitatibus Barbarorum duces **435** occupavit,
redemitque illo pretio securitatem ab eo genere periculi. Totum deinde animum omnesque ad viam
Gallorum cōhibendam, continendasque ab injuria cupiditates verit. Quanquam et subinde respectare
illum alio suorum insidiæ conjurantium et operta defectiones molientium scelera cogebant. Neque
hæc faciliior, si verum fateamur, vel ob explorationis difficultatem, vel ob anxietatem difficultatis cautio
erat. Tamen ille paratus atque semper occurrens ad varia velut multiplex, ad omnia unus sufficiebat;
cæterum quot ærumnis quantisque laboribus ista indefessæ vigiliæ custodia, ista sese ad omnium
occasionum usus varie torquentis atque fugentis habilitas prudentiæ, illi constiterit quis queat di-
cere? Gallos proprie quod attinet (nam his, ut dixi, potissimum invigilandum statuebat, et more periti
medici, cum nullam negligeret mali partem, tamen ei quæ periculosius urgeret, curationem adhiben-
dam censebat attentiores), Gallos, inquam, quod attinet, totos illis audiendis alloquendisque impen-
debat dies. Vidisses primo solis exortu insidentem solio Augustum, libera per suos facta Gallis pro-
miscue omnibus ad se adeundi potestate; nam et quid cogitarent quidve cuperent cognoscere protinus
ex ipsis auditu præsentī, sagacitate suspicionis etiam ultra dicta usque ad sensus exploratura inti-
mos, sibi ad gubernationem rerum tali tempore, vel in primis utilis putabat, et partes persuadendi
eis quæ oportebat, eodemque revocandi a noxiis rei Romanæ consiliis, sibi arbitrabatur usurpandas;
vel fiducia suæ præstantis in dicendo facultatis, ac peritiæ tractandorum animorum; vel quod minus
alij suppeterent, quibus ad eam rem fidei, artis, auctoritatis, satis inesse videretur. Utelantur porro
cæta copia minime verecundi maximeque verbosi Galli comites; et cum quot cuique asseculis libebat
ore illo suo duro et fronte sublīmi ad imperatorem accedentes ejus aures obtundebant inexplēbili lo-
quacitate, cui materia præbebat nunquam defecturam cum familiaris ac pene naturalis isti ge-
neri pecuniarum fames; tum acres et irrevocabiles in id omne quod concupierint impetus, qua dote
veluti sibi propria Gallorum gens supra omnes cæteras excellit. Hoc modo qui prior erat ingressus
inmutuario et sine reverentia, ubi otiosissime quæcunque in burcam venerant effutierat, aderat
alter qui sine intervallo succederet; et hunc excipiebat tertius quartus ac plures. Deinceps, qui
nullo interspirandi spatio imperatori dato, pergebant miserum obruere quadam eluvie infiniti non
minus quam incompositi sermonis. Neque enim, quod rhetoribus præscribatur olim, ad aquam
ac clepsydræ dicendi tempus metiebantur, sed quivis inter eos etiam de vulgo fas sibi esse puta-
bat quandiu cumque vellet cum imperatore colloqui. Quod quidem ita usurpabant homines qui nec
agendi, nec loquendi modum nossent, ut nullo respectu præsentis majestatis, nullo elapsæ horæ,
aut lædii circumstantium vultu et aspectu declarati, ratione habita, usque hærerent instando ad
petitionibus iterandis; nec consideratione, sed satietate, locum aliis cederent.

Τὸ ἀλὸν δὲ τούτων καὶ θηρευτικὸν καὶ σμικρο-
λόγον τῶν λέξεων ὅπαντες μὲν ἴσασιν ὁπόσοις τῶν
ἀνθρώπων μέλει καταστοχάζεσθαι. Τοὺς δὲ τότε
παρόντας ἀκριθέστερον ἢ κείρα δεδιδαχε. Καὶ γὰρ
ἐπὶν ἐσπέρα καταλάβοι, ἄριστος δὲ ὅλης τῆμέρας

B Mores naturasque varias gentium conjecturis
venari ac colligere quidam solent; de hac Gallica,
qui Constantinopoli tum fuere, omnes satis expe-
rientia compertum habent **436** esse illam tum
profluentissimam verborum; tum astuta eandem

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

et magniloquos perstringit. Britonum Armorico-
rum garrulitatem sugillat Glaber Rad. lib. II, cap.
5; Normannorum Matthæus Paris, an. 1197, et
Willelmus Brito, lib. v Philipp. Provinciales etiam
hoc nomine carpit Guibertus, lib. II, cap. 18, ubi
de Caimundo Santegidiano: *Erat autem præfatis
nostris principibus ætate maturior, et exercitum, nisi
quantum ad garrulos hominum provincialium mores
spectat, nulli inferior.* Horum mores graphice etiam
descripsit et expressit Gervasius Tilberienensis,
Otiolorum imper. lib. II. *Est enim gens quam provin-*

*cialem appellamus, consilio perspicax, promissis
fallax, opere cum vult efficax, sine armorum pon-
dere bellicosa, pro sua paupertate in cibando larga,
in nocendo insidiosa, inter probra taciturna, cum
locus aut tempus suppetit malefacta memorat, bello
navali circumspēctu et victoriosa, caloris patiens ac
frigoris, famis, ac saturitatis, gens in substantia
tenuis, qui vult, et abundantia pacis affluens quando
vult. Si Dominum continuum haberet quem timeret,
nulla gens citius frangeretur ad bonum, nec ulla,
quia non est a ovo reuultur ad malum.*

minutisque consecrandis acri, loquacitate ac lingua præditam. Hac odiositate putidæ prolixitatis sine lædii significatione perpetienda, cætera que vehementia et ineptiis cupidorum inciviliumque congressum indefessa patientia exhauriendis, perseverabat Augustus præbere os placidum per dies integros a prima luce ad vesperam impransus impransusque in sella regia perdurans; tum sane ad tempestivam dudum cœnam, diætam respectabat. Ac ne sic quidem in noctem eam defungebatur diurna molestia. Pulsabant, instabant Galli; vel qui nondum auditi fuerant, vel illi ipsi quibus paulo ante horis totas dederat, novis votis calidi, novis petitionibus instructi quas sustinere in diem posternum nequirent, nocturnam admissionem flagitantes. Audiebantur ad faces. Jurgia hic rursus incompositæque voces atque interpellationum inurbanarum odiosissima confusio finem habens nullum, vultu semper eodem, et statu constanti, tolerabantur ab Augusto: tanta quidem animi præsentia ut multis uno tempore tumultuario multa quærentibus, prompte unus ad omnia sedateque responderet. Enimvero qui ex aula familiaque Augusta imperatori dum hæc gererentur apparebant, ferre interdum non poterant hominum procaciam et contemptum præsentis majestatis: sed parantes intervenire admonereque oblitos officii compecebat imperator, veritus irritabilia ingenia Francorum, cum quibus si eorum iræ quantumvis justæ conflictarentur, periculum esset ne scintilla ex collisu, e scintilla incendium existeret funestum Romanæ rei. Itaque non alio quam suæ mansuetudinis ac patientiæ satellitio dignitatem in his turbis tuens imperator propriam, mirum prorsus dabat specimen invictæ constantiæ; plane ut ductum malleo ferreum signum, aut ære fusa statua, in statu ac sede pernox

A μεμενηκῶς ἐξάνιστατο τοῦ θρόνου πρὸς τὸν βασιλέων κοιτιωτικῶν ἀπονεύων. Ἄλλ' οὐδ' οὕτως τῆς τῶν Κελτῶν ἡλευθεροῦτο δόχλησεως· ἄλλου γὰρ ἄλλον προφθάνοντος, οὐ τῶν ἀπολειφθέντων μόνον τῆς ἡμερινῆς δόμειλας, ἀλλὰ κίκεινων αὐτοῖς ἐπανίντων, καὶ ἄλλας καὶ ἄλλας αἰτίας λόγῳ προβαλλομένων, ἐκεῖνος ἴστατο ἀκλινης τῆς τοσαύτης γλωσσαλγίας ἀνεχόμενος, περιστοιχοῦμενος ὑπὸ τῶν Κελτῶν. Καὶ ἦν ἰδεῖν καὶ πρὸς τὰς ἀπάντων ὑποφοράς τοῖμῳ τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα τὰς ἀνθυποφοράς ποιοῦμενον· πέρας δὲ τῆς ἀκαίρου τούτων γλωσσαλγίας οὐκ ἦν. Ὅπηνικα δὲ τις ἀνακόψαι τῶν μεσαζόντων (44) τούτους ἐπεχειρεῖ, παρὰ τοῦ βασιλέως ἀνεκόπτετο. Τὴ γὰρ τῶν Φράγγων ἔφύσει ὄργιλον (45) γινώσκων ἐδεδαίει μὴ ἐκ μικρᾶς προφάσεως μέγας πυρὸς σκανδάλου ἀναφθῆ, καὶ τούτου μεγάλη ἐστίται βλάβη τῇ ῥωμαίων ἀρχῇ. Καὶ ἦν ὡς ἀληθῶς παραδοξότατον τὸ φαινόμενον· ὡσπερ γὰρ σφυρήλατος ἀνδρὶς ἢ ἀπὸ τίνος χαλκοῦ τυχὴν ἢ ψυχρηλάτου σιδήρου κατεσκευασμένος, οὕτω παννύχιος ἴστατο ἐξ ἐσπέρας πολλάκις μὲν μέχρι νυκτός, πολλάκις δὲ καὶ τρίτης ἀλεκτοροφωνίας, ἔστι δ' ὅτε σχεδὸν καὶ περὶ τὰς σαφειστάτας ἡλίου αἰγὰς· πάντες δὲ κεκηκότες πολλάκις μεθιστάμενοι ἀνέπαυον ἑαυτοῦς καὶ αὐθις εἰσησαν δυσχεραίνοντες. Κάντεῦθεν οὐδεὶς τῆ δύνατο τῶν συνόντων αὐτῷ πρὸς τὴν τοσαύτην ἀμετακλίνη στάσιν, ἀλλὰ μετώκλαζον ἄπαντες, ἄλλοτε ἄλλος, καὶ ὁ μὲν ἐφηδράζετο, ὁ δὲ ἐπλογιάζεε τὴν κεφαλήν ἐρεϊσάμενος, ὁ δ' εἰς τοῖχον ὑπερεῖδεν ἑαυτὸν· μόνος πρὸς τὸν τοσοῦτον πόνον ἀμειλίκτως εἶχεν ὁ βασιλεύς. Καὶ τίς γὰρ τῆς ἐκείνου φερεπονίας λόγος ἐφίκοιτο! μυριάνδρου γὰρ οὐσης τῆς διαλέξεως, πολλὰ μὲν ἕκαστος ἐλάλει, καὶ ἀμετροσπῆς ἐκόψθη, καθ' Ὅμηρον (46). Ἄλλος μεταστῆς παρεῖδεν ἑτέρῳ τὴν λαλίαν, καὶ κεῖνος εἰς ἄλλον μετέπειπεν,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἔ τούτων. ἔ τῇ τῶν. ἔ τυχόν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(44) Τῶν μεσαζόντων. Dicuntur μεσαζόντες, qui rebus gerendis in palatio præsent, seu quibus veluti sequestris principes res suas peragunt, ministri aulæ, Mamertino in Paneg. Rerum ministri Manilio, lib. v, nuncupati. Nicetas in Man. lib. i, n. 5: Ἐφρόντιζε δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ εἰς τὰ τῶν δημοσίων πράγματα καταστῆσαι μεσαζόντας. Et infra: Μελεδωνὸν δὲ μεσαζόντα τῶν οἰκείων ὑποθέσεων. Cantacuzenus, lib. iii, cap. 15: Τὴν μὲν τοῦ μεσαζέειν ὑπηρεσίαν ἐνεχειρίσθη. Unde frequentes adesse palatio ex officii debito necesse habebant. Idem Cantacuzenus, lib. iv, cap. 39: Παρόντος δὲ καὶ Κυδωνῆ, ὃς ἔνδον βασιλείων διέτριβεν αἰεὶ, οὐ μόνον διὰ τὴν εὐμένειαν, ἣν πολλὴν παρὰ βασιλέως ἔκαρποῦτο, ἀλλ' ὅτι καὶ τοῖς πράγμασι μεσαζών, ἀνάγκην εἶχεν αἰεὶ συνελθεῖν βασιλεῖ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, etc. Ejusmodi Μεσαζόντων meminim etiam Pachymeres, lib. v, cap. 6. Summus vero rerum minister Μέγας Μεσαζών dicebatur, cuius proinde dignitas in palatio summa, cui Ducas cap. 21, 22 et 28, vesimorum Turcicorum dignitatem æquiparat. Mediators dicuntur sancto Cypriano, seu auctori De cardinalibus operibus Christi, in Prologo: Unde hæc sitis divitiarum miseris pectoribus

assidet, et ambitionis salsugo bibulum animum occupat, ut per fas et nefas ad loca superiora, etiam de latebris eremi, nonnulli se ingerant: et de cuncti gradu ubi aliquis aditus patet anheli prodeant, discurrant ad iudices, blandiantur mediatoribus, conducant auxiliares, et modis omnibus elaborent, ut sedeant cum principibus. Μεσάται, Pachymeri, lib. vi, cap. 26: 411 lib. ix, cap. 8, iidem qui Mediators hoc loco. Vide eundem lib. iv, cap. 3.

(45) Φράγγων ὄργιλον. Nicetas in Andronico, lib. i De Latinis, seu Normanno-Siculis: Μόνη ὁ τοῦ γένους τούτου τῷ θυμῷ χαρίζεσθαι οἴδασι, καὶ οἷς οὕτως ἐπιτάσσει: ὄργιλως ὑπενοδίδονται πεφύκασι. Tudebodus, lib. i: Franci pleni erant invidia et tumida superbia. Tyrius, lib. xvi, cap. 23: Francorum fas:us non ferens. Ordericus, lib. ix: Superbi Francigenæ; Abbo, lib. ii De obsid. Paris. Quippe supercilium, veneris quoque sæda volupias. Ac vestis pretiosæ elatio te tibi tollunt. Matthæus Westmon. an. 1272: Galli igitur, qui nunquam indignatione et jactantia caruerunt, quorum superbia ad exterminium perveniet, etc.

(46) Iliad. B, vers. 212.

εἶτ' αὖθις οὗτος εἰς ἕτερον. Καὶ ἦν μὲν ἐν διαλειμ-
 μασι τοῦτοις ἢ στάσις. Ὁ δὲ τὴν στάσιν εἶχεν
 ἀπείρατον μέχρι πρώτης ἢ δευτέρας ἀλεκτοροφω-
 νίας. Μικρὸν δ' ἀναπαυόμενος ἡλίου πάλιν ἀνίσχον-
 τος ἐπὶ τοῦ θρόνου καθῆστο, καὶ πάλιν ἕτεροι πόνοι
 καὶ ἀγῶνες διπλοῖ τοὺς νυκτερινούς· ἐκείνους διαδε-
 χόμενοι. Ἐκ ταύτης τοιγαροῦν τῆς αἰτίας ἡ ὀδύνη
 τῶν ποδῶν ἐνσκήπτει τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐκτοτε
 δὲ μέχρι τέλους ἐκ διαστημάτων τινῶν χρονικῶν
 ἐπῆει τὸ ρεῦμα ὀδύνην ἐπάγον ἐφυδρον. Ὁ δὲ το-
 σοῦτον ἐγκαρτερῶν ἦν, ὡς μηδέποτε γογγυστικὸν
 εἶπεν ῥῆμα, ἀλλὰ τὸ ἀξίως πάσχων· *Εὐλόγως μοι*
ταῦτα γίνεται διὰ τὴν τῶν ἐμῶν ἀμαρτιῶν πλη-
θύν. Εἰ καὶ που δὲ τῶν χειλέων αὐτοῦ ῥῆμα μικρο-
 ψυχίας ἐκδεδραμῆκει, εὐθὺς τῷ τοῦ σταυροῦ σημείῳ
 κατὰ τοῦ παλαμναίου ἐχρητο δαίμονος, *Φεῦγε, λέ-*
γων, ἐξ ἐμοῦ, πονηρὲ· οὐαὶ σοὶ καὶ τοῖς κατὰ
τῶν Χριστιανῶν μηχανήμασιν! Ἀλλὰ τὰ μὲν
 τῆς τῶν ποδῶν ἀλγηδόνος ἱκανῶς ἡμῖν εἰρή-
 σθῶ τὰ νῦν. Εἰ δέ τις ἐπὶ νόσῳ ταύτῃ συνήρατο,
 κίχ τοῦ κερασθέντος τοῦτιψ μεστοῦ πικρίας κρα-
 τήρος, καθῶς ἐν ὀλίγοις ἐνοσημανούμεθ, ἵνα μὴ
 λέγω τὸ πᾶν, καὶ τὰς ἀλγηδόνας συνηύξανε, κἄν ἡ
 βασιλις μέλιτι τὸν κρατήρα περιχρίουσα τὰ πολλὰ
 διολισθαίνειν τῶν κακῶν ἐμχανᾶτο, φύλαξ ἀνύστα-
 κτος τοῦ αὐτοκράτορος; οὔσα, προσεβρίφθω καὶ
 οὗτος τῷ λόγῳ, καὶ ἔστω τρίτη τις αἰτία τῆς νόσου
 τοῦ βασιλέως, οὐ προκαταρκτικὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ
 συνεκτικωτάτη κατὰ τοὺς παῖδας τῶν ἱατρῶν· οὐ
 γὰρ καθάπαξ προσχερουκῶς ἐκείνος ἀπῆν, ἀλλὰ
 συμπαρῆν καὶ συμπαρωμάρτει, ὡς ἐν τοῖς ἀγγελίοις
 εἰ πονηρότατοι τῶν χυμῶν· μάλλον δὲ εἰ τις εἰς τὴν
 ἐκείνου φύσιν ἀπειδεν, οὐ μόνον αἰτία νόσηματος ἦν,
 ἀλλὰ καὶ ἀντικρὺς νόσημα καὶ βαρύτερον σύμ-
 πτωμα.

quidem vi animi; sed firmitas corporis continuata diurnæ nocturnæque molestiæ injuria languescens, efficiebat ut duplo fere gravior ad sensum experientiae labor videretur is qui tot jam exantlatis superveniret. Hæc maxime causa intendit confirmavitque imperatori dolorem pedum, qui deinceps non destitit ad finem usque certis intervallis acrem ipsi ex humoris affluxu dolorem incutere, cujus ille sensum egregia semper patientia dissimulabat, nunquam auditus conqueri, aut verbum vel unum mittere quo divinum Numen incusare videretur. Illa vero subinde iterantem exaudires: *Dignus sum qui hæc patiar; merito mihi talia contingunt ob multitudinem peccatorum meorum.* Quod si quæ aliquando per vehementiam doloris vox labiis effugeret imbecillitatem quamdam indicans et abjectionem animi ferendo impari, statim signo crucis adversus execrabilem utebatur dæmonem, *Fuge, inquit, a me scelerate; vae tibi et tuis contra Christianos machinationibus.* Hactenus de dolore pedum qui imperatorem extremis annis exercuit, dictum a nobis satis esto. Utrum autem ad istius causam, morbi symbolam malignæ virtutis aliquam quoque contulerit plenus ille amaritudinis crater ei mistus? Equidem subaudivisse quædam fateor paucis et quasi fortim ac timide suggesta; sed quæ nec ipsi ut omnia memorando adjungere opus est; cui enim id foret usui, nisi ad refricandum mentione ipsa et augendum acerbissimum dolorem? Quanquam Augusta quidem non deerat, craterem melle circumlineans, atque efficiens, ut isto quasi lapsantia lubrico mala pleraque ex insidiis immissa, prius irrita corruerent, quam quod petebant attigissent caput: sicque non exiguum ferens fructum acris illius inconniventisque custodiæ qua in Augusti salutem assidue vigil excubabat. Tamen quoniam vitandis incommodis una plurimis continuo undique ingruentibus vix unquam par est ulla humana providentia, tertiam quoque istam adjiciamus sane causam morbi sontici quo est Augustus infestatus, causam non extrinsecus appulsam longeque venientem, sed penitus insitam profundeque conceptam visceribus ac medullis intimis: quæ duo genera causarum distinguere in scrutandis originibus morborum consuevere medicorum pueri. Dudum, inquam, ab Augusto aberat ille qui olim in eum in-

durans, a vespera sæpius ad noctem mediam, sæpe ad tertium gallicinium, interdum usque ad albescens a sole redeunte cœlum disceptationibus immo-
 dicis æres, animum, vocem præbebat ad omnes undas subinde succedentium unus objectu semper solido sufficiens. Unus plane; nam aulicorum prætorianorumve prorsus erat nemo qui standi continuatione non fatisceret. Plerique igitur subinde dilabentes furtim alicubi procumbebant, quieturi paululum, mox sese loco perinviti quidem, ac non nisi officio cogente, reddituri. Qui vero ministerii necessitate ac verecundia retenti perstabant, ii alterum in pedem alternatione subinde mutata innitebantur; quidam sessitabant uspiam; alii caput certe lassitudine et somni tentatione inflexum, cubito rei solidæ innixio sustinebant; postremo non deerant qui opprimentes se parieti sessionis quemdam usum mole corporis in fulcrum exonerata surarentur; vegeto interim ad omnia et velut recente semper Augusto apparente, cujus ideo firmitatem pectoris et tolerantiae robur incredibilis quæ satis prædicare queat oratio? Tumultu vario servebant late cuncta; turba bullicbat circum ingens; multa simul omnes garriebant pro se quisque, atque ut Homerus habet, mistim fracto velut graculorum murmure *sine fine modove fremebant.* Singulos fabulando jurgandoque lassos ideoque recedentes, excipiebant recentes alii, et ipsi longo colloquio verbis exhaustis novos nec minus linguosos successores **437** habituri. Vices ergo ipsis et spatia cessandi erant; Augusto interspirandi mora nulla; in vestigio ei perstandum a prima face ad primum alterumve galli canum. Tunc gustato somno modico, sole rursus oriente se reddebat throno et in orbem hesternæ contentionis redibat, eadem ille

pingens primam dolori pedum occasionem dederat ut diximus; verum eum quocumque sequebantur venis intestinisque clausi maligni succi, non tam fortasse natura ac tempore quam maleficio aut potius veneficio corrupti in tam pestilentem qualitatem, ut si quis totam ægri hujus habitudinem pernosceret penitius, non jam istos humores morbi causam tantum, sed morbum ipsos plane præsentissimum gravissimumque diceret.

Verum nunc quidem admorsa lingua, viæ regiæ marginibus continere orationem expedit, alioqui gestientem excurrere in campos adversus insidiatos sceleratissimos; ac cedamus in præsens sane tempori; et vera de his rebus memorandi **438** libertatem in suam occasionem reservemus. Reducamus autem narrationem et diverticulum in quod prima causa morbi pedum, et imperatoris in Gallis audiendis laboriosa perseverantia, eam averterat, ad cæteram historiæ seriem persequendam. Ultra Damalim stationem habente imperatore (illo enim trajecisse ipsum docuit proxima nostra ante digressionem oratio) confluebant ad eum in horas accersitæ undique copiæ crebræ nivis ritu; fervebat fretum assiduo trajectu commeantium ad Augustum partim expectantem quoad conveniendi spatium sui milites haberent: partim experientem equid posset ibi subsistens, quiete modica delinire dolorem pedum, et illo remittente paululum, expeditionem alacrior prosequi. Inter hæc commissio forte plenilunio cum id nocte quadam conspicatus imperator esset, clare dixit, præsentem Augusta et ad delinimentum doloris pedum sedulo ut solebat satagente: *Si quidem excurrere ad prædas Turci decrevere, utique hoc tempus habent ei consilio aptissimum. Quare angor equidem quod occasionem omiserim præoccupandæ illorum irruptionis.* Vespere sic locutus imperator est. Diei posteræ diluculo ingressus cubiculum principum eunuchus cui erat ejus cura demandata, irruptionem Turcorum in Nicææ viciniam nuntiavit ostenditque scriptum Eustachii Camytzæ quid Turci agerent, quot quoque statu essent exponens. Ad eum imperator nuntium moras abruptim omnes, dolorisque oblitus ac morbi, curru statim conscenso, cujus habenas manu ipse dextera moderabatur, iter capessit Nicæam versus. Feruntur eodem magno pro se quisque studio milites, sumptis raptim hastis utrimque dispositi turmatim, quidam procurrentes, assectantes retro cæteri, mira omnes alacritate quam præsens conspectus et generosa fiducia ducentis contra Barbaros Augusti cunctis inspirabat. Turbabat paulisper id gaudium com-

A 'Ἄλλ' ἐπέχειν τὸν λόγον ἀνάγκη τὴν γλῶτταν ἐνδραχόντας καὶ μὴ παραβῆειν τῆς λεωφόρου, κἀν ὅτι μάλιστα προθυμώτατος ἦ κατὰ τῶν κακούργωσι- τῶν ἐφάλλεσθαι· εἰς καιρὸν γὰρ τὸν προσήκοντα τὰ περὶ τούτου ταμειεύσθω μοι. Ὁ δὲ λόγος ἐγένεθω τῆς τῶν Κελτύων διττήσεως. Αὐλίζεται μὲν ὁνὸς αὐτοκράτωρ κατὰ τὴν πέρασθην Δάμαλιν· ἐκεῖσε γὰρ τούτον ὁ λόγος διαπραϊωσάμενον καταλείπει· καὶ συνεβρέον αὐτίκα ἅπαντες νιφετοῦ δίκην, διαπε- ρῶντες πρὸς αὐτὸν αὐτοῦ που προσμένοντα, τὸ μὲν τὴν ἀπάντων ἔλευσιν ἀπεκδεχόμενον, τὸ δὲ καὶ τὴν σφοδρὰν ἐκείνην ὀδύνην βῆσαι ἐλπίζοντα. Πλησιεπὴ δὲ τὴν σελήνην ἦδη θεασάμενος, ἐπεὶ συμπαρήν καὶ ἡ Αὐγούστα τῆς τῶν ποδῶν ὀδύνης ἐπιμελουμένη καὶ κομφίζουσα τούτου τὰς ἀληθῆνας διὰ παντός· **B** ἐπιμελείας· ὡς, *Εἰ ποτε*, εἶπεν ὁ βασιλεὺς, εἰς προση- μῆν οἱ Τοῦρκοι ὀρμησαὶ ἐβούλοντο, ὁ καιρὸς ἦδη ἐπιτήθειος πάροστι, καὶ ἀχθομαὶ ἤδη τὸν προσ- ἤκοντα καιρὸν ἀπολωλεώς. Ἐσπέρας μὲν ἔφη τούτο, κατὰ δὲ τὸ περιθρονον εἰσελθὼν ὁ περὶ τὴν κοίτηνα τῶν βασιλέων ἐνασχολούμενος ἐκτομῆς τὴν τῶν Τοῦρκων ἐς Νίκαϊαν καθήγγειεν ἐφώσθαι, καὶ τοῦ τρηνακῆτα ταύτην φρουροῦντο; Εὐσταθίου τοῦ Καμυτζῆ γραφὴν ὑπεδεικνυ τὰ κατ' αὐτοῦ δια- λαμβάνουσαν. Ὁ γοῦν αὐτοκράτωρ μὴ δὲ μικρὸν ἀναμείνα; μὴ δὲ μελλήσας ὄλωσ, ἀλλ' ὅσον τῆς συνε- χούσης αὐτὸν ὀδύνης ἐπιλαθόμενος, δι' ἀρμαμῆς τῆς πρὸς Νίκαϊαν φερούσης ἔψατο τῇ δεξιᾷ χειρὶ λόγον ⁶¹ (47) κατέχων. Οἱ δὲ στρατιῶται τρηνακῆτα **C** τὰ δόρατα τούτων ἀναλαβόμενοι κατ' ἑίας στοιχι- ὄν ἐφ' ἐκάτερα ἔεντο· καὶ οἱ μὲν παρέθειν τούτῳ, οἱ δὲ προέπεμπον, οἱ δὲ συνείποντο, συγχαίροντες μὲν αὐτῷ κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐξορμήσαντι, ἀνιῶ- μενοι δὲ διὰ τὴν ἀπέργουσαν αὐτὸν ἰσπλάσειναι ὀδύνην. Ὁ δὲ πρὸς θάρσος ὤτρυνεν ἅπαντα. νεύ- μασι τε καὶ λόγοις ἠδὺ προσμεριῶν αὐτοῖς καὶ προσφρηγγόμενος. Δι' ἡμερῶν τε ⁶² τριῶν κατέλαβε τόπον τινὰ Αἰγύλλου ⁶³ (48) καλούμενον, ἐξ οὗ πρὸς τὴν Κιθωνὸν διαπλωτῆσασθαι ἐμελλεν. Ἐπι- γόμενον δὲ τούτον τὴν διαπραϊωσιν ἐρώσα ἡ Αὐ- γούστα, συνταξαμένη τούτῳ, πρὸς τὴν βασιλεύουσαν πορεύετο. Τοῦ δὲ αὐτοκράτορος τὴν Κιθωνὸν καταλαβόντος, προσέρχεται τις αὐτῷ λέγων

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶¹ λόγον. ⁶² δέ. ⁶³ Αἰγυλλοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(47) Λόγον. Locus, ni fallor, luxatus. Quid enim est Alexium Nicæam contra Turcos profectum esse, et cum eis bellum initurum τῇ δεξιᾷ χειρὶ λόγον κατέχοντα. Nam quod vult eruditus interpres Alexium currus, quo vehebatur, habenas dextra moderatum, nec est simile vero, neque ex Annæ verbis elici potest. An igitur reponenda ea verba, quæ habet lib. vii, pag. 196: Τῇ δὲ δεξιᾷ χειρὶ τῆς τοῦ Λόγου Μητρὸς τὸ ὠμόφορον σημαίαν aut εἰκόνα,

D κατέχων; ut sensus sit, Alexium in expeditionem illam profectum, dextra tenentem *Deiparæ* hunc- male, vel imaginem; quo casu, ὠμόφορον *Deiparæ* in priore contra Scythas prælio deperditum hand fuerit. Sed an probabilis sit conjectura, alius dī- dicandum relinquo.

(48) Αἰγύλλου. Locus in Bithyniæ ora, qui Αἰγυλλος Zonariæ in Michaelē Theophili f. pag. 151, et Scylitzæ, pag. 552.

ἐκκρίτους σατράπας τεσσαράκοντα χιλιάδων
 διαιρεθῆναι, καὶ τοὺς μὲν ἐς προνομήν τῆς Νικαίας
 καὶ τῶν περιχειμένων αὐτῇ χωρῶν κατελεῖν. Τὸν
 δὲ Μονόλυκον καὶ τὸν . . . τὰ περὶ τὴν
 θάλατταν θηώσασθαι, ὅτινες τὰ τε παρακείμενα τῇ
 περὶ τὴν Νικαίαν λίμνην, καὶ τὴν Προῦσαν ⁷⁰ θη-
 ώσαντες, ὡς δὲ καὶ τὴν Ἀπολλωνιάδα, αὐτοῦ που
 περὶ ταύτην ἠύλισαντο, κάκεισε τὴν λείαν πᾶσαν
 ἀφελόμενοι, ὁμοῦ πρὸς τὰ πρόσω ἐχώρησαν· τότε
 Λοπάδιον καὶ πάντα τὰ ξυμπαρκαείμενα ληϊσάμε-
 νοι, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν, φησὶ, τὴν Κύζικον καταλαβόν-
 τες ἐξ ἐφόδου ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς θαλάσσης κατέ-
 σχον, τοῦ ταύτην φρουροῦντος μηδ' ὅπως οὖν ἀντι-
 σχόντος, ἀλλ' ἀγενῶς ἐκείθεν ὑποχωρήσαντος·
 εἶτα τὸν τε Κοντογμήν καὶ Ἀμήρ ⁷¹ Μουχοῦμετ,
 τῶν ἐκκρίτων ἀρχισατράπας διὰ τῶν Λεντιανῶν
 πρὸς τὸ Ποιμανηνὸν ἀπιέναι, ἐφελομένους λείαν
 πολλὴν καὶ ἄνδρας πλείστους δορυθηράτους καὶ
 γύναια καὶ παῖδας ὅσους ἀφήκεν ὁ σιδηρός· τὸν δὲ
 γε Μονόλυκον ποταμὸν τινα διαπεράσαντα Βαρηγὸν
 ἐγγυρῶς καλούμενον, βέροντα μὲν ἀπὸ τινος ἔρους
 Ἰθίδος ⁷² καλούμενου, ἀφ' οὗ πολλοὶ καὶ ἄλλοι
 ἀπορβύσκονται ποταμοὶ, Σκάμανδρός τε καὶ Ἀγγι-
 λοκωμίτης ⁷³ καὶ Ἐμπηλος, πρὸς τε τὸ Πάρεον
 ἀπονενευκέναι, καὶ τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντου Ἀβυδὸν
 καὶ δι' Ἀτραμύτου καὶ τῶν Χλιαρῶν διεληλυθότα
 μετὰ πάσης αἰχμαλωσίας ἀναιμάκτως καὶ ἄνευ μά-
 χης τινός. Πρὸς ταύτην τὴν ἀγγελίαν ὁ αὐτοκράτωρ
 τὸν Καμύτζην, δοῦκα τῆνικαῦτα χρηματίζοντα ⁷⁴,
 διὰ γραμμάτων παρεκελεύσατο παρέπεσθαι τε τοῖς
 Βαρβάροις μετὰ πεντακοσίων στρατιωτῶν καὶ τὰ
 κατ' αὐτοὺς διὰ γραμμάτων δηλοῦν, φειδῆσθαι τε
 τῆς μετ' αὐτῶν συμπλοκῆς. Ὁ δὲ ἐξελοῦν τῆς
 Νικαίας καταλαμβάνει τὸν τε Κοντογμήν καὶ τὸν
 Ἀμήρ Μουχοῦμετ καὶ τοὺς λοιποὺς εἰς τὰ καλού-
 μενα Ἀόρατα, καὶ ὡσπερ τῆς τοῦ αὐτοκράτορος
 παραγγελίας ἐπιλαθόμενος, παρχρηΐμα τοῦτοις
 προσβάλλει. Οἱ δὲ, τὸν αὐτοκράτορα προσδύκον
 ἔχοντες, καὶ τοῦτον εἶναι τὴν ἐπεισεπρόντα νομί-
 σαντες, πτοηθέντες, τὰ νῶτα διδόσιν. Σχύθην δὲ
 τινα τῆνικαῦτα κατασχόντες καὶ παρὰ τούτου πυ-
 θόμενοι, ἐπεὶ τὸν Καμύτζην ἐγνώκισαν εἶναι τὰς
 ἀκρολοφίας, διήεσαν, καὶ θάρβύροντες ἑαυτοὺς διὰ τε
 τυμπάνων καὶ ἀλαλαγμῶν ἀνεκαλοῦντο τοὺς ἀπαν-
 ταχῆ σχεδασθέντας· τῶν ὁμοφύλων. Οἱ δὲ ἀνακλητι-
 κὸν τοῦτ' ἐπὶ τὸ σύνθημα γινώσκοντες πάντες συνέβ-
 βρον. Ἐπανεληθόντες οὖν κατὰ τὴν πεδιάδα τὴν δια-
 κειμένην ἐγγὺς κάτωθεν τῶν καλούμενων Ἀορά-
 των, αἰθῆς ἠθοροίσθησαν. Ὁ δὲ γε Καμύτζης (49),
 τὴν λείαν πᾶσαν ἀφελόμενος ἐξ αὐτῶν, οὐκ ἤθελε
 μέγρι τοῦ Ποιμανηκοῦ καταλαθεῖν ὡς εὔ τὰ κατ'
 αὐτὸν ἐν τούτῳ διαθέσθαι· πολίχινον δὲ τοῦτο ἐρυ-
 μνότατον· ἀλλὰ περὶ τὰ Ἀόρατα ἐμβραβύων, ἔλαθε
 καθ' ἑαυτοῦ βουλευσάμενος. Οἱ Βάρβαροι γὰρ ἐν τῷ

A miseratio doloris quo principem ab equitando
 prohiberi sentiebant. Emendabat tamen incom-
 modum mœroremque in spem optimam mutabat
 renidens omnes in partes imperatoris facies, quem-
 que nutu, aspectu, arrisu blando fortique ad
 strenue rem gerendam beneque sperandum exci-
 tens, additis in idipsum vocibus plenissimis ala-
 critatis, quibus dum compellantur modo cuncti,
 modo singuli, gliscebat per universorum animos
 mirus ardor fiducia conjunctus, ac studium,
 laborem itineris periculique formidinem dulcedine
 sui fallens. Sic tridulo perventum ad locum quendam
 Ægyllos dictum, unde Cibotum versus trajecturus
 imperator erat. Ibi eum trajectionem urgere istam
 Augusta videns, venia impetrata recedendi vafe
 ipsi dixit, et in urbem regiam iter intendit. Im-
 peratori Cibotum appulso nuntiavit accedens
 quidam, præcipuos satrapas Turcorum, qui simul
 omnes sub signis haberent quadraginta militum
 439 millia, distribuisse inter se tum copias,
 tum belli gerendi partes, hunc ferme in modum.
 Negotium quibusdam datum infestandæ Nicææ,
 adjacentiumque ipsi regionum atque urbium popu-
 landarum. Monolyco etc..... attributa ad prædan-
 dum esse mari vicina loca. Hos magno successu
 rem gessisse. Vastatis enim omnibus circa lacum
 Nicæensem, Prusa etiam nec non Apolloniade
 expilatis ac direptis congregasse illic copias unum
 in locum castris positus, prædaque omni compor-
 tata. Tum communi consilio atque impetu pro-
 gressos ulterius Lopadium et finitima huic loca
 cuncta latrocinii et genus omne maleficis vexasse,
 ipsa, quin etiam, Cyzico primo incursu capta cum
 in eam a parte quæ mare spectat impetumfecissent,
 præfecto urbis nusquam ad prohibendum occur-
 rente, sed ignava et turpi fuga elapso. Deinde
 Contognen et Amerem Muchumetem qui supra
 præcipuos satraparum eminebant dignitate ac po-
 tentia, per Lentianos Pœmanenum abiisse, tra-
 hentes præ lam multam, virosque captivos plurimos,
 cum mulieribus et pueris quotquot reliquos gladius
 fecisset. Monolycom vero transgresso quodam
 fluvio (quem Barenum accolæ appellant, fluentem
 ex monte quodam Hibe vocato, ex quo eodem
 multi etiam alii amnes profluunt, inter quos Sea-
 mander, Argelocomites et Empelus) ad Pareum
 declinasse, et Abydum ad Hellespontum sitam
 prætergressum, per Atramytum quoque et Chiera
 cum tota captivorum multitudinæ tutum et pacatum
 sine sanguine, sine pugna iter habuisse. Imperator
 hoc indicio accepto litteras dat ad Camytzem tunc
 duceum Nicææ, quibus ei mandabat, ut Barbaros
 pone sequeretur cum militibus quingentis, et quæ de
 ipsis haberet comperta confestim indicaret sibi per

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁰ Πρώσιν. ⁷¹ τὸν Ἀμήρ, ⁷² Ἰθίδος. ⁷³ Ἀγγελοκωμίτης. ⁷⁴ Νικαίας χρηματίζοντα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(49) Καμύτζης. De hac Eustathii Camytzæ clade agit Zonaras.

litteras; vitaret autem congressum cum Turcis, et paucitati suorum pugna declinanda parceret. Ad hoc imperium egressus ille Nicæa, Contogmen, Ameren Muchumeten reliquosque satrapasprehendit in loco quem vocant *Aorata*, quasi dicas *invisa*, nec se tenuit, cito videlicet oblitus mandatorum Augusti, quin confligeret illiro. Turci, qui jam jamque adfuturum imperatorem ante crediderant, ubi vividum eundemque improvisum Camytzis impetum sentire, [facile persuasi rem sibi esse cum imperatore totoque exercitu, terga terrii verterent. Sed capto tunc Scythia quodam e nostris, ubi ex eo percantati a Camytze uno se loco pulsos didicerunt, e monte in quem pavesfaci confugerant resumptis animis descendunt, et magno tympanorum ac vociferationum sonitu revocatis e fuga undique suis popularibus (quæ pro peritia linguæ ac morum gentis facile statim agnoverunt esse illas voces ac signa revocantium dispersos ad spem meliorem **440** rebus salvis) ubi omnes confluerunt in unum rursus, reversi sunt simul in planitiem ei loco proxime subjectam quem *Aorata* diximus vocatum. At Camytzes, qui primo illo successu prædam Barbaris cripuisset universam, non curavit (quod et facile poterat, et prudenter debebat) eam ad Pœmanenum vicinam arcem munitissimam tutissime illic futuram transferre; sed circum *Aorata* moras trahens, sibi perniciem quæsit. Congregati quippe iterum resumpta fiducia Barbari totis animis imminabant in occasionem ulciscendi Camytzæ. Cum ergo cognovissent morari adhuc eum circa *Aorata* occupatum dividendæ reddendæve prædæ, captivorum quoque discernendis differentiæ ac causis, armatis confestim et per turmas eductis ordinibus acie instructa in nostros irruunt primo diluculo. Maxima pars agminis Camytzæ ad primum sensum tantæ ingruentis multitudinis barbaricæ spem salutis in matura fuga posuit. Ipse dux cum Scythiis et Gallis, Romanisque iis omnibus quos paulo generosiores militaris officii cogitatio a consciscendo suis circum plerisque omnibus occisis, deprehensum se cum paucis in medio vidit, tamen obfirmavit animum in consilio quærendæ, spe vincendi extorta, honestæ certe in armis necis, quando lethali ei vulnere percussus quo vehebatur equus, repente concidit. Prope aderat patruelis Camytzæ Catarodou nomine. Is proprio statim equo desiliens eum Camytzæ tradit. Verum homo vastus et gravi corpore, cum equum facile conscendere non posset, paululum retrocedens ad quamdam quercum bumeris applicitis stringit acinacem saluteque desperata, Barbaros quotquot accedere cominus audent, in capite, in cervice in manibus vastis haud unquam cessans ictibus petebat. Hunc tam fortiter rem gerentem et multis circa cæsis, multis vulneratis, in nova adhuc pericula intrepide durantem conspicali longo jam tempore Barbari, admiratione non dubia concepta tantæ virtutis tantæque constantiæ, servare tam fortem virum omnino decreverunt. Ex his archisatrapa Muchumetus olim ipsum noscens, noscendumque illi tunc exhibens, cessare ac facessere jubet omnes qui contra eum pugnant. Ipse autem equo desiliens cum iis quos forte secum habuit, propius accedit, amiceque virum his fere verbis alloquitur: *Ne saluti mortem, quæso te, præferas; sed da mihi manum, et salvus esto.* Ad ea Camytzes se a tam multis unum circumventum videns, ne jam vires sentiens **441** impressioni variæ tot simul oppugnantium sustinendæ pares: manum Machumeti dat: qui ei in equum imposito vinciri pedes jussit ne posset elabi.

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

¹⁸ ἐμάχοντο.

Α ἀκινδύνῳ γεγόντες οὐκ ἐπελάθοντο τοῦ Καμύτζη, ἀλλ' ἐνήδρευον τοῦτον διαπαντός. Καὶ μεμαθηκότες ἔτι αὐτὸν εἰς τὰ Ἀράρατα ἐνδιατριβόντα καὶ τὰ παρὰ τὴν λείαν ἄπασαν καὶ τοὺς δορυαλώτους διατιθέμενον, παραχρήμα τὰς ὑπ' αὐτοὺς δυνάμεις κατ' ἴσας καταστησάμενοι περὶ δειλὴν ἐφ' ἃν εἰσπίπτουσιν αὐτῷ. Τὸ μὲν οὖν πλεῖον τοῦ στρατεύματος τοῦ Καμύτζη τοσαύτην πληθὺν Βαρβάρων ἐπεισεσοῦσαν αὐτοῖς ἐωρακότες φυγὴν τὴν ἐαυτῶν πραγματεύεσθαι ἐδόκουν σωτηρίαν· αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν Σκυθῶν καὶ τῶν Κελτῶν καὶ ὅποσοι τῶν Ῥωμαίων εὐψυχότεροι ἦσαν, ἐκθύμως ἐμάχετο ¹⁸. Καὶ τρηκαῦτα οἱ τούτων πλείους πίπτουσιν. Ὁ δὲ γε Καμύτζης, μετ' ὀλίγων καταλειφθεὶς, ἔτι ἀντείχετο τῆς μάχης. Καίριαν δὲ ὁ ἵππος ἐν ᾧ ἐπωχεῖτο πληγείς, κατὰ γῆς ἔρριπτο. Ὁ δὲ γε τούτου ἀδελφιδεοῦς Καταρόδων οὕτω καλούμενος, ἀποβάς τοῦ ἰδίου ἵππου, τοῦτον αὐτῷ δίδωσι. Βαρὺς δὲ ὢν ὁ ἀνὴρ καὶ μέγας, βῆδως τοῦ ἵππου ἐπιβῆναι οὐκ εἶχε· ἔνθεν τοι: καὶ μικρὸν ἀναποδίσας ἐπὶ τινα δρυὸν ἑαυτὸν προσερείσας καὶ τὴν ἀκινάκην σπασάμενος, τὰς τε σωζόμενας ἀπολωλεκώς ἐλπιδας, ὅποσοι τούτῳ τῶν Βαρβάρων συμπλακῆναι κατετόλμων, κατὰ γε κόρυθος καὶ ὤμων καὶ αὐτῶν δὴ τῶν χειρῶν παίων οὐκ ἐνεδίδου. Ἐπὶ πολὺ γοῦν τοῦτον ἀνέχοντα ἐρῶντες οἱ Βάρβαροι καὶ πολλοὺς κτείνοντα, πολλοὺς δὲ καὶ τετρώσκοντα, ὑπεραγάμενοι τὴν τοῦ ἀνδρός τόλμαν, καὶ τὴν σταθῆρ' αὐτοῦ θαυμάσαντες, τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ διὰ ταῦτα πραγματεύεσθαι ἐβουλήθησαν. C Ὁ δὲ ἀρχισατράπης Μουχοῦμετ τὴν κλήσιν, τοῦτον γὰρ πάλαι γινώσκων, καὶ τρηκαῦτα ἀνγνωρίσας, ἀνακόπτει μὲν τῆς ὁρμῆς τοὺς αὐτῷ συμπλεκόμενους, ἀποβάς δὲ τοῦ ἵππου μεθ' ὧν ἔτυχε προσελθῶν, ἔφη· *Μὴ πρόκρινε τῆς σῆς σωτηρίας τὸν θάνατον, ἀλλὰ δίδου μοι χεῖρα καὶ σώζου.* Ὁ δὲ ὑπὸ τοσοῦτων περιστοιχούμενον ἐαυτὸν ὀρῶν καὶ μὴ πρὸς τοσοῦτους ἀντέχειν ἔτι δυνάμενον, δίδωσι χεῖρα; τῷ Μαχοῦμετ ¹⁹. Καὶ δεξιῶν τοῦτον ἐπιβήσας τοὺς αὐτοῦ πόδας δεσμεῖ, ὡς μὴ βῆδως ἀποδρᾶναι δύνασθαι.

fugæ flagitio tenuerat, fortissime pugnant, ubi

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ τῷ Εὐσταθίῳ συμπεσόντα. Ἄ
 Ὅ δέ γε αὐτοκράτωρ, στοχασάμενος τῆς ἀτραποῦ δι-
 ῆς διέναι ἐμελλον, ἄλλην τραπόμενος, διὰ τε τῆς
 Νικαίας διελθὼν καὶ τῶν Μελαγίνων ⁷¹ (50), καὶ
 τῶν οὕτω καλουμένων Βασιλικῶν (ταῦτα δὲ τέμπη
 εἰσὶ καὶ δὺσβατοὶ ἀτραποὶ, περὶ τὰς ἀχρολοφίας τοῦ
 Ὀλύμπου διακειμένα), κατέρχεται εἰς τὰ Ἀθηθινά,
 κάκεισε καταλαμβάνει τὴν Ἀχροκον, ἐπειγόμενος
 προκαταλαβεῖν ἀπὸ τῶν ἔμπροσθεν τοὺς Τούρκους
 καὶ οὕτω καρτερῶς μετ' αὐτῶν συνάψαι τὸν πόλε-
 μον. Οἱ δὲ, μὴδὲ μνηστὴρ ὄντων Ῥωμαϊκοῦ στρατεύ-
 ματος εἰς νοῦν λαβόντες, τὸν κατὰ τὴν τέμπειαν
 διακειμένον καταλαμβάνοντες ἐκεῖ που περι-
 χυθέντες ἐξέκειντο. Ἐπει δὲ ἀπῆγγέλη τῷ αὐτο-
 κράτορι ἀπερχομένῳ κατ' αὐτῶν τὴν πεδιάδα τῆς
 τέμπειας τοὺς Βαρδάρους καταλαβεῖν ἀπὸ διαστῆ-
 ματος ἰκανοῦ, τὸ στρατεύμα εἰς πολέμου τόπον
 καταστήσας καὶ παραταξάμενος, ἔμπροσθεν μὲν
 Κωνσταντῖνον τὸν Γαθρᾶν καὶ τὸν Μοναστρᾶν
 ἔταξεν, ἐφ' ἑκάτερα δὲ Ἰαδῶν καταστήσας τὸ στρα-
 τεύμα, τὴνοῦραγιαν τῷ Τζικουρέλῃ καὶ τῷ Ἀμπελᾷ
 πολλὴν τὴν τοῦ πολέμου πείραν ἐκ μακροῦ ἐσχη-
 κόσι δέδωκε· τὸ δὲ μέσον τῆς παρατάξεως αὐτὸς
 διέπων ὄλας συνετάραττε φάλαγγας, καὶ οὕτως
 ὡσπερ κεραυνὸς τοῖς Τούρκοις ἐμπέσων, καρτερῶν
 τὸν μετ' αὐτῶν συνῆψε πόλεμον. Πολλοὶ μὲν οὖν
 τῆνικαῦτα κτείνονται τῶν Βαρδάρων, ἀγγεμάχου
 τῆς μάχης γενοῦσας· πολλοὶ δὲ καὶ δορυθήρατοι
 ἄγονται. Οἱ δὲ τῷ καταμῶνι προσπεφυγότες
 τέως ἐσώζοντο. Ὅ δὲ αὐτοκράτωρ, λαμπρὰν τὴν
 κατ' αὐτῶν νίκην ἀράμενος, πρὸς τὸν καταμῶνα
 ἐλιστραφεὶς, ἐσπευθε κάκειθεν τούτους ἀπελάσαι.
 Οἱ δὲ στρατιῶται διὰ τὸ βαλτῶδες καὶ πυκνὸν τοῦ
 καταμῶνος μὴ δυνάμενοι εἰσεῖναι ἐν ἀμυχναίῃ ἦσαν.
 Καὶ οὗ, περιζώσας τὸν καταμῶνα διὰ τῶν στρατιω-
 τῶν, πῦρ ἐκ μέρους τοῦ καταμῶνος ἀφείναι ἐπέταξε.
 Τοῦτου δὲ γενομένου, ἡ φλὸξ εἰς ὕψος ἤρτο μέγα.
 Οἱ δὲ ἐντὸς φεύγοντες τὸ πῦρ, εἰς τὰς τῶν στρατιω-
 τῶν ἐνέπιπτον χεῖρας· καὶ τούτων δὲ, οἱ μὲν παρ-
 ἀνάλωμα ξίφους ἐγίνοντο, οἱ δὲ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα
 ἤγοντο.

C multi capiuntur. Alii sese in arundinæ silvæ pro-
 fundum penitus abdentes præsentem tum quidem sibi
 periculo defuncti videbantur. Verum imperator
 omnibus qui in campo puro steterant egregie devic-
 tæ, animum adjecit ad eos quoque qui sub obtentu
 arundinum mussabant, extrahendis inde. Cæterum
 Romani cum irrumpere in saltum cannis consitum
 tentarent uliginosa molitie palustris loci, vestigium
 alto luto penitus sorbentis deterrebantur. Pendebant
 dubitatione cuncti, quam præsentem consilio
 Augustus expedit. Jubeat corona undique armato-
 rum circumcingi arundinetum; tum in id una
 dumtaxat ex parte ignes injici; ardentibus repente
 densa copia cannis exurgit alte flamma, cujus vim
 Turci metuentes e periculis latebris in manus
 nostrorum obsidentium fugientes inciderunt omnes.
 Horum pars gladio absumpti, pars ad imperatorem
 vivi ducti sunt.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ Καρμὲ
 καταλθόντας Βαρδάρους. Ὅ δὲ Ἀμὴρ Μουχούμετ,
 μεμαθηκὼς τὴν συμφορὰν τὴν περὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ
 Καρμὲ Μουσουλμάνους, κατόπιν εὐθὺς ἐλαύνει τοῦ
 βασιλέως ἐκωθεὶς μετὰ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν οἰ-
 κούντων Τουρκομάνων καὶ τῶν λοιπῶν. Ὡστε

Varie lectiones ex cod. Coislino.

⁷¹ Μελαγίνων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(50) *Μελαγίνων*. Oppidum ad Olympium mon-
 tem (qui Mysia cognominatur a Ptolemaeo, et Con-
 stantino, lib. 1. *De themat.*) olim Μελάγγεια, ævo
 recentiori Μάλαγνα nuncupatum, ut est apud Zo-
 naram in Michaelæ, seu Μαλάγνα, ut est in vii sy-
 nodo œcumenica, pag. 475, edit. 1618. Occurrit
 prior appellatio apud Theophrastum, an. 1 Nicæ-

B Hactenus de casu Eustathii. At imperator provi-
 sum conjectura callem quo progressuri erant Bar-
 bari, declinans alio, vitavit; et per Nicæam trans-
 iens perque Melagina, et per eum locum cui
 Basilica nomen est (valles hæ sunt angustæ ostiaque
 ac diffiillimi atque impeditissimi meatus circum
 Olympi juga siti) descendit in locum Alethina voca-
 tum, indeque Acrocum se confert, festinans præ-
 occupare ne priores eo pervenirent Turci primi
 agminis, quibuscum ibi, antequam cæteri adessent,
 committere prælium decreverat. Horum et Romani
 plane omnis quem contemnebant, nec ubi aut quid
 ageret, omnino sibi curandum cogitandumve cen-
 sebant, securi Turci quos diximus, arundinetum ad
 istam vallem positum occupant, in idque circumfus;
 procumbunt passim. Ibi esse illos, secureque agere
 nuntiatum imperatori est contra ipsos venienti per
 planitiem vallis, sed adhuc intervallo idoneo di-
 stanti. Hic ille aciem struit in hunc modum. Primo
 agmini fronte adversa hostibus objecto duos præ-
 fecit Constantinum Gabram et Monastram. Ex
 utroque latere turmatim reliquum exercitum dispo-
 suit. Postremum agmen Tzipureli et Ampelæ viris
 longo usu experientissimis rei bellicæ, regendum
 commendavit; mediam ipse sibi sumpsit moderan-
 dam aciem, ac phalangas aspectu ingressuque primo
 conturbans totas fulminis more modoque in Turcos
 irruit, acreque cum iis prælium conscribit. Admove-
 tur ad manus pugna. Multi cadunt Barbarorum;
 multi capiuntur. Alii sese in arundinæ silvæ pro-
 fundum penitus abdentes præsentem tum quidem sibi
 periculo defuncti videbantur. Verum imperator
 omnibus qui in campo puro steterant egregie devic-
 tæ, animum adjecit ad eos quoque qui sub obtentu
 arundinum mussabant, extrahendis inde. Cæterum
 Romani cum irrumpere in saltum cannis consitum
 tentarent uliginosa molitie palustris loci, vestigium
 alto luto penitus sorbentis deterrebantur. Pendebant
 dubitatione cuncti, quam præsentem consilio
 Augustus expedit. Jubeat corona undique armato-
 rum circumcingi arundinetum; tum in id una

D Hactenus de re gesta adversus eos Barbaros qui
 a Carme descenderant. 442 De qua ut primum
 factus est certior Amer Machumet, repente tot
 Musulmanorum ulcisci cladem cupiens, infestus in
 imperatorem movit, junctis etiam sibi Turcomanis
 qui per Asiam degebant, aliisque. Itaque tunc cou-

phori general. Nicetam in Man. lib. 1, n. 2; lib.
 iii, n. 3; n. 2; Alexio lib. 1, et Pachymetrem, lib.
 ii, cap. 8; posterior apud Anan, lib. xv; Laudul-
 fum Sagac. lib. xxiii et xxiv, apud quem male
 editum *Malagma*, pro *Malagna*. Montem fuisse opi-
 natum vir magnus, at Nicetas diserte oppidum vocat.

tigit in medio positum Augustum instare simul hosti, simul a tergo habere hostem alterum sibi vicissim instantem. Nam quos ducebat Machumetes Barbari, vestigia imperatoris indagazione acri cupidī premebant : interim dum Augustus ipse utrimque conclusus, eos qui a Carme venerant ante se positos insequebatur, Sed bene habet quod mature altera ex parte gloriosum sibi exitum vincendo rupit deprehensa virtus : securusque jam Romanus accipitis mali, quas ad conficiendum hostem alterum vires modo erat feliciter expertus, eas integras et fiducia latī successus auctas in reliqua belli partem spe optima vertebat. Urget nihilominus Machumetes cœptum, et quo ruebat impetu cito in postremum imperatoris agmen incidit, eique primum se admovit ejus parti cui Ampelas præerat. Is vicinia imperatoris fretus, alioqui natura projectus ad audendum, ne tantillum quidem sumere sibi spatii sustinuit quo se colligeret suosque compararet ad hostilem impressionem excipiendam fortiter, sed præceps repente in Machumetem procurrit. Sequebatur et Tzipureles. Jamque ambos suus cursus ad ruinas vici veteris provexerat solos, militibus ipsorum nondum eo progressis, sed retro adhuc intervallo idoneo viam legentibus, cum ecce sit eis Machumetes obivius. Vir is erat animi præsentis; vidit statim occasionem suam, et equum Ampelæ jæculo transfigens cum eo equitem humo affligit, adhuc quidem innoxium. Sed circumfusi jam pediti Turci magno numero mox interfecerunt. Irruit in eos audacia ingenti fortissime Tzipureles. Cujus equum ita multis illi undique telis hærentibus confixerunt, ut alatus videretur. Sic et hunc ephippiis excussum gladio statim confecere. Interea qui postremum agmen Romani exercitus (hoc agmen in id officii descriptum et loco ultimo pone collocatum est, ut vasorum hajulos, si qui lentiores sint, aut lassī subsistant, tueantur; neque ipsis solum, sed jumentis etiam et sarcinis præsidio sint : et si qua se ostentet a tergo manus hostilis, irruere contra sint parati), hoc, inquam, postremum exercitus tum Romani qui complebant agmen, ubi tandem gradu militari post duces juveniliter prægressos procedentes, Turcos obvios viderunt, facile ipsos fundunt fugantque in eos invecti totis viribus. Erat tunc in istis Turcorum castris captivus et vinculus is de quo supra diximus Camytizes. Is perturbationem Turcici exercitus fracti conflictu primo conspiciatus inter illos recipros fugientium sequentiumque æstus ac fluctus stabili vir animo, quam dudum opperiebatur occasionem in tempore arripuit captivitatē fuga finiendæ. Commodum viam ingresso Gallus occurrens quidam cataphractus, equum dedit : quo ille conscenso ad Imperatorem cito perlatus est, castris positus morantem in planitie prope vallem arctam 443 Philadelphiam inter et Aerocum sitam, latissime patente : adeo ut multis una simul

ξυνέβαινε τὸν αὐτὸν διώκειν τε καὶ εὐόκιστα. Οἱ μὲν γὰρ ἀμφὶ τὸν Μαχούμετ Βάρβαροι, τὸν αὐτοκράτορα ἰχνηλατοῦντες, ἐδίωκον· ὁ δὲ τοὺς ἀπὸ τοῦ Καρμὲ μεταπορευόμενος ἦν, ὥστε μέσον ἀμφὸν ἐναπέλιπτο. Ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐφθασε νενικηκώς, οἱ δὲ διώκοντες ἔξω κακῶν εἰστήκεισαν ἔτι. Ἐπεὶ δ' ἀθρόον τῇ οὐραγίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος προσέπεσεν ὁ Μαχούμετ, πρῶτως περιτυγχάνει τῷ Ἀμπελά. Ὁ δὲ, ἐν αἰσθήσει τοῦ αὐτοκράτορος ὦν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιπλέον θαρσύνεται, καὶ ἄλλως θαρσύνων ὢν ὁ ἀνὴρ, μηδὲ πρὸς μικρὸν περικαρτερήσας ὥστε σὺν εὐταξίᾳ τὴν μετὰ τῶν Τούρκων προσηλοῖν διέξασθαι, κατὰ τοῦ Μαχούμετ ἵεται. Παρείπετο δὲ καὶ ὁ Τζιπουρέλης, περὶ παλαιοχώριον δὲ τι γενομένου, μήπω τῶν ὕψ' αὐτῶν ὁ στρατιωτῶν ἐφθακόντων, καταλαμβάνει τούτους ὁ Μουχούμετ, σταθιρότητας ὦν· τὸν ἵππον δὲ τοῦ Ἀμπελά, οὐ τὸν ἵππότην, διὰ βέλους πλήξας κατὰ γῆς ἐξόριψεν. Ὅν θεασάμενοι οἱ Τούρκοι περὶ περιτυγχόντες, κτείνουσιν. Ἀλλὰ καὶ τὸν Τζιπουρέλην ἀναισχύντως κατ' αὐτῶν ἰέμενον ὄρωντες, τὸν ἵππον ἐν ᾧ ἐπωχεῖτο, περὶ ὠσαντες ὡς τοὺς βέλεσιν, ἐξεδρον αὐτὸν ἐποίησαν, καὶ διὰ μαχαίρας παραχρήμα ἀνείλον. Οἱ δὲ τὴν οὐραγίαν τηροῦντες στρατιωταὶ ὥστε τοὺς κεκοπιακτάς τῶν τῆς σκευᾶς τηρούντων στρατιωτῶν καὶ τοὺς ἵππους φρουρεῖν καὶ τοὺς κατ' αὐτῶν ἰέμενους ἀπελαύνειν ὡς δύναμις, καταλαμβάνοντας θεασάμενοι τοὺς Τούρκους κατ' αὐτῶν ἵεται καὶ τρέπουσιν αὐτοὺς κατακράτας. Ἐπεὶ δὲ ὁ Καμύτζης μετὰ τῶν Τούρκων τηκαῦτα δέσμοιο, παρῆν τὴν γενομένην σύγχυσιν ἐν τῇ συμβολῇ τῆς μάχης θεασάμενος, καὶ τοὺς μὲν φεύγοντας, τοὺς δὲ διώκοντας ὄρων, σταθιρῶς ὦν δρασμὸν μελετήσας τῆς ὁδοῦ εἶχετο. Περιτυχὼν δὲ αὐτῷ κατάφρακτός τις Κελτὸς, τὸν ἵππον δίδωσι, καὶ καταλαμβάνει τὸν αὐτοκράτορα περὶ τὴν πεδῶδα τῆς τεπελεας αὐλιζόμενον μεταξὺ Φιλadelphias καὶ Ἀκροκοῦ διακειμένην, οὐχ ἐνὶ ἀλλὰ πολλοὺς ἀποκρῶσαν στρατεύμασιν. Τὸν δὲ ὁ Καμύτζην θεασάμενος μεγάλως αὐτὸν ἀποδεξάμενος καὶ ὤστρα τῷ βυσσαμένῳ τούτου Θεῷ θύσας, πρὸς τὴν βασιλεύουσιν ἐπέμπευε, εἰπέ, λέγων, ὅσα πέπονθας καὶ ὅσα εὐρακίας, καὶ τὴν ἡμῶν σὺν Θεῷ τοῖς ἡμετέροις κατάγγειλε ὁ ζωὴν. Μεμαθηκώς καὶ τὴν σφαγὴν τοῦ Ἀμπελά καὶ τοῦ Τζιπουρέλη, καὶ λίαν

ἐπὶ τῇ τούτων σφαγῇ περιαλήθσας ὁ αὐτοκράτωρ τὴν ψυχὴν, ἔφη· Δύο δόντες ἐνα ἐλάδομεν. Ἔθος γὰρ αὐτῷ, ὀπηνίκα νικήσειε τίνα πόλεμον, ἀνερευνῶν εἰ τις ἄλλω τῶν στρατιωτῶν, εἰ τις ἔργον ἐγενῆσε πολεμίας χειρὸς· καὶ κἂν ὅλας ἐτρέψατο φάλαγγας καὶ νίκην τὴν κατ' αὐτῶν ἤρατο, ξυμῆθηκε ἐνα που τυχὼν καὶ τῶν ἐσχάτων στρατιωτῶν ἀπολέσθαι, τὸ τῆς νίκης εἰς οὐδὲν ἐλογίζετο πρᾶγμα, καὶ Κασμίαν ὡς ἀληθῶς νίκην τὴν νίκην ἔκεινην ἤγειρε, καὶ ἀντὶ κέρθους ζημίαν.

est, castris positus morantem in planitie prope vallem arctam 443 Philadelphiam inter et Aerocum sitam, latissime patente : adeo ut multis una simul capiendis exercitibus sufficiat. Incredibile est quam

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁸ περιμένοντας τοὺς μετ' αὐτῶν. Sed περιμένοντας scriptum altera manu. ⁷⁹ αὐτοῦς. ⁸⁰ ὁ δὲ τὸν. ⁸¹ κατάγγειλον

tum imperatori gaudium Camytæ conspectus attulerit; excepit gratulatione ingenti, ac pari significatione charitatis relictum non minus opportunum quam insperatum viri tantæ famæ ac fidei, sibi peculiariter chari; moxque persolutis Deo, quæ pro salute liberati mirabiliter amicissimi capitis hostiæ gratiæque debebantur, eundem curriculo festinare in urbem jubet, nuntium illic futurum eorum quæ vidisset, quæque passus esset. Nostris quoque, ait, referes valere nos et vivere. Cæterum hanc Camytæ redditi lætitiâ statim absorbitur œror ingens, quo penitus affectus est imperatoris animus ad tristem nuntium eodem tempore perlatum de cæde miserima Tzipurelis et Ampelæ. Nec consolatio valebat dicentium acerba lætis compensari, quos contra sic excipiebat Augustus, Iuciu se involvens suo: *Unum recipimus, duos amisimus; abundant gemendi causæ; et altero tanto excedi nostrum gaudium a dolore nostro æquum est.* Erat imperator Alexius natura supra quam credi potest molli ad sensum jacturæ militum suorum. Ita ut si bello forte aliquo præclara victoria confecto, recensendis ut solebat catalogis suorum compersisset, vel captum vel cæsum militum aliquem, etiam si totos numerosissimos exercitus hostiles splendidissime prælio vertisset, gaudere in sinu nequibat, hac intercedente molestia; cum quantumvis amplum tropæi vel gloriosissimi decus nimio emptum arbitraretur, si modo in id unius etiam gregarii caput aut ejusmodi victoriam faceret nihili, Cadmeamque

Αὐτὸς δὲ ἡγεμόνας τινὰς μετὰ τῶν ὑπὸ αὐτῶν στρατιωτῶν ἐς φυλακὴν καταστῆσας τῆς χώρας Γεώργιον τὸν Λεβούνην καὶ ἐτέρους, πρὸς τὴν βασιλεύουσαν νικητῆς ἐπένηξε. Ὁ μὲν οὖν Καμύτζης, καταλαβὼν τὸ Δάμαλιν καὶ ἐν ὀμφιρὸν κει εἰσελθὼν περὶ μέσσην φυλακὴν τῆς νυκτὸς, ἐπεὶ τὴν βασιλῆα εἰς τὰ ὑπερκείμενα τῶν ἀνακτόρων ἐγίνωσκεν οὐσαν κεῖθι καταλαβὼν πατάσσει τὴν περὶ τὸν αἰγιαλὸν πύλην (51). Τῶν δὲ ἐρομένων τίς ἀνεῖη, τὴν ἰδίαν οὐκ ἤθελεν ἀποκαλύπτειν κληθῆναι, ἀλλὰ τὰς πύλας ἤτειτο ἀπογομνωσθῆναι οἱ. Μόγισιν οὖν τοῦνομα ἀνακαλύψας παραχωρεῖται τῆς εἰσόδου. Ἡ δὲ Αὐγούστα, περιχαρῆς γεγονούσα, ἐδέξατο τοῦτον ἔξω τῆς τοῦ κοιτῶνος θύρας, Ἀριστήριον (52) τοῦτο πάλαι ἰσχυρομένον. Θεασαμένη δὲ τοῦτον Τυρρικῶς ἐσταλμένον, καὶ θατέρων τῶν ποδῶν χολεύοντα, διὰ τὸ πληγῆναι ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης, περὶ τοῦ αὐτοκράτορος πρώτως ἐρομένη, καθεσθῆναι ἐπέταξεν εἶτα περὶ πάντων πυθομένη, καὶ τὴν καινὴν ἐκέλευεν ἐξ ἀπροσδοκῆτου νίκην μαθητικῶς τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ τὸν δορυάλωτον ἐλεύθερον ὀρώσα, οὐκ εἶχεν ἐφ' ἡδονῆς ὅ τι καὶ γένοιτο. Ἐπέτρεψε δὲ τοῦτον διαναπαύσασθαι μέχρι ἡμέρας, κάπειτα ἐξελθόντα τὰ συμβεβηκότα διακρυκεύειν ἅπασιν. Καὶ ὁ μὲν, πρωτῆθεν ἐξαναστὰς

Cæterum his rebus ibi gestis, præfertisque custodiæ regionis ejus Georgio Lebune, ac ducibus aliis, quibus quas secum habebat copias reliquit, ipse in urbem regiam victor revertitur. Eo præcesserat præmissus uti diximus Camytzes; qui ad Bosphorum nave conscensa circa mediam noctis custodiâ ad superius palatium ubi diversari Augustam didicerat, appulsus, portam littori vicinam pulsat. Custodibus vero intus percontantibus quis esset, edere nomen suum initio volebat, sed pandi sibi confestim jubebat ostia. Verum cum in eo perseveraret janitores ut ille quicum esset tali tempore admitti flagitans pro patefactione januæ nominis editionem pacisceretur, tandem professus se Camytzen introductus illico est, atque ab Augusta præesagio jam tum quodam animi gaudium anticipante nuntii felicis exceptus est extra cubiculi januam in loco qui veteri nomine Aristerium vocatur. Ibi prima percussit oculos admiratio ex specie insolente, quod Turcico vestitu homo Romanus uteretur, et Camytzes quem omnes norant recte solitum incedere, utroque nunc pede claudicaret, ex vulneribus videlicet in prælio acceptis. Nulla tamen de re prius quam de imperatore imperatrix percontata, considere deinde hominem voluit: illoque mox cuncta referente, ad

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) Πύλην. Portam Magni palatii, de qua Tyrrius, lib. xx. cap. 25.

(52) Ἀριστήριον. Recte conjectat doctus interpres ἀριστήριον esse eam Magni Palatii exedram, in qua partebatur imperator, quam in celsiore palatii parte existitisse innuit, Bucoleonis appellatione donata, uti observatum supra. Pransorium dicunt Latini, si Joanni de Janua fides: *Pransorium, domus, vel locus ubi pranditur.* Ita δεῖπνιστήριον, cænaculum vertit vetus Glossarium. In *Originibus C.P.* a Combelsio editis: Ἀπερμήθη εἰς ἐν τῶν σκαλιῶν τοῦ αὐτοῦ φόρου, ἔνθα τὰ ἀριστά τὰ πρώτα ὑπῆρχεν, quo loco prius prandia erant, id est, locus in quo publica, plebi præbebantur epulæ. Nec, opinor, alii fuit usui locus in circo Πρανδιάρια dictus in *Chron. Alexandrino*, an. 12 Arcad., quod ibi nempe publica agerentur convivia et prandia. *Delphicum*, hanc palatii exedram, proprio et genuino vocabulo, nuncupabant Græci, a voce *delphica*, quæ abacum, seu mensam signi-

ficat, in qua reponebantur vasa et pocula, de qua Cujacius, lib. 10 *Observat.* cap. 13; et Turnebus, lib. xvii *Adversar.* cap. 15. Id disertè docemur a Procopio, lib. 1 *De bello Vandal.* Τότε δὲ Βελισάριος, ἐπεὶ ὁ καιρὸς εἰς τοῦτο ἦγεν, ἄριστον σφίσιν ἐκέλευε γενέσθαι. οὗ δὲ Γελλίμωρ τοὺς τῶν Βανδῆλων ἡγουμένους ἐστειν εἰώθει. Δέλφικα τὸν τόπον καλοῦσι Ῥωμαῖοι, οὗ τῆ σφετέρᾳ γλώσσῃ, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλαιῖον ἐλληνίζοντες, ἐν Παλατίῳ γὰρ ἐπὶ Ῥώμῃ; ἔνθα ξυνέβαινε σιβάδα; τῶν Βασιλείων εἶναι, τρίπους ἐκ παλαιῶν εἰστήκει, ἐφ' οὗ δὴ τὰς κύλικας οἱ βασιλεῖς; οἰνοχόοι 412 ἐτέθεντο. Δέλφικα δὲ τὸν τρίπυδα καλοῦσι Ῥωμαῖοι, ἐπεὶ ἐν Δελφοῖς ἐγένετο. Καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Βυζαντίῳ, καὶ ὅπη βασιλείω; εἶναι σιβάδα ξυμβαίνε; Δέλφικα καλοῦσι τοῦτο τὸ οἶκημα. Hinc lumen accipit Victor Tunnenensis in *Chron.*: *Vitalianus Constantinopoli in ira palatium, loco quem Delphicum Græco vocabulo dicunt, Justiniani patricii factione dicitur interfectus fuisse.*

mentionem mirabilis illius atque insperatæ Augusti victoriae, et liberationis inopinatissimæ ducis strenui, quem ex misere captivo mire jam liberum coram se intuebatur, tantis perfusa lætitiis est, ut nec **444** dissimulare gestiens gaudium, nec signis id testari celebrareque satis ullis posset. Jussit porro quiescere Camytzen usque ad lucem: tunc autem prodire et vulgare in omnes passim quæ ferebat. Fecit ille ut mandatum erat, et exsurgens luce prima, equoque inscenso, eo qui forte primus præsto properanti fuit, usque ad forum Constantini progressus palam est, illis ipsis insignis vestibus quibuscum mirabiliter e vinculis servitutis Turcicæ liber evaserat. Movit insuetus cultus noti hominis totam passim civitatem in curam studiumque cognoscendi, quid hoc rei esset quidve sibi vellet aut afferret novi homo civis natalibus, insignibus Barbarus, sese de industria ostentans, quem adesse recentem ab exercitu atque ab Augusto erat verisimile; de quibus cum dudum nihil esset au litum magnum erat publice desiderium in urbe, quo salus Imperatoris resque summa loco esset. Brevi ergo congregata circum se undique concione magna perpetuo crescente occurrentium equitum mistim

ditumque, alta exorsus Camytzes voce, belli casus universos fortunamque Romani exercitus, consiliaque Augusti ac prudentissimam rei contra Barbaros gerendæ rationem, postremo ejusdem splendidam victoriam qua cumulatissime Turcos esset ultus, exposuit; adjecit post omnia suam ipsius fugam e Barbarorum vinculis inopinatissimam. Dedit ad ea voces indices gaudii ingentis multitudo tota; mistusque acclamationum et plausuum sonus in cœlum usque sublatus est, nec in foro gratulatio constitit. Dicitur illinc in vicis urbis domosque fama permeat, sermones una in re omnium linguasque occupans; in celebrandis prædicandisque heroicis facinoribus Alexii Augusti. Non immerenti obveniebat tantus honor. Sane enim si quis reputet quanta tum incubuerit in Romanam rem inclementia fortunæ; quanti ei funestorum casuum infestorumque discriminum vehementissimi contra fluitus incurrerint; quæ denique circa ipsum remque publicam toto principatus ejus tempore continuo undique affluerit eluvies malorum: hæc is facile statuere, nequaquam usitatas esse debuisse viri virtutes; non, inquam, prudentem illum; acrem ac summa excelluisse laudum istarum præstantia, sic enim erat opus ut tantam vim ingruentium periculorum vel consilio declinaret, vel animo perumperet, cum præsertim ejus virtus proficere adversis videretur, exsistereque semper fortior ex omni fortunæ lucta, usque in fiducia ejus jam ultro lacessenda.

Equidem memoriam annalium animo replicans, **C** vere dictura mihi videor, neminem eorum qui ante Alexium habenas imperii tractarunt Romanorum principum, tot tamque variis unum fuisse incommodorum generibus exercitum, sive perplexitates negotiorum inextricabiles reputes, sive hominum quibuscum illi res fuit, civium, externorum, domi, militiæque feros mores consideres acerbisque naturas. Atque hujus ego infaustæ sortis et quasi fati mei patris, non utique periodis astrorum, et vi arcana natalium siderum connexæ necessitati causas ascripserim: sed vel Dei sapienti providentiæ, **445** laborare Romanam rem, quod sic oporteret, juste permittenti, vel imprudenti negligentie præcedentium principum, quorum continuata longo tempore incuria, sensim et quasi guttatim college-

καὶ ἐπιβὰς ἵππου τινὸς μετα τῶν ἐσθίων ἐξεῖλον μεθ' ὧν ἀφίκτο τῆς αἰχμαλωσίας παραδόντος ελευθερωθεὶς, ἐπὶ τὸν Κωνσταντινίον φόρον ἐλήλυθε. Καὶ πᾶσα ἡ πόλις εὐθύς ἐπ' αὐτῷ ἐκεκίνητο, ὁμοῦ τε καὶ τὰ κατ' αὐτὸν μαθεῖν ἐπιχειρομένη, ὁμοῦ δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα πλέον ποθοῦσα. Αὐτὸς δὲ περιστοιχισάντων αὐτῷ ἱππέων πολλῶν καὶ πεζῶν τὰ τε κατὰ τὸν πόλεμον λαμπρῶ τῷ στόματι δηγήσατο, καὶ ὅσα τότε ξυνέκυρσε ⁸³ κατὰ τοῦ Ῥωμαίου στρατεύματος, καὶ δὴ καὶ ὅποσα ὁ βασιλεὺς κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐμηχανήσατο, καὶ ὅπως κρητο νίκην λαμπρὰν πολλαπλασίαν τὴν ἐκίκησιν ποιησάμενος, καὶ τέλος ἐπέθηκε τὴν παράδοξον ἐκαστοῦ τῶν Βαρβάρων φυγὴν. Οἷς ἐπεφήμησεν ὄλον τὸ πᾶν θεός, καὶ μέγχις αἰθέρος ὁ κρότος τῆς εὐφρημίας ἀνελήλυθε. Ταῦτα μὲν οὕτως ἐτετέλεστο καὶ ἡ Κωνσταντινίου ἐνεπέπληστο τῶν τοῦ βασιλέως κατορθωμάτων. Καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς ὅσον μὲν ἀπὸ τῆς τύχης δυσχερεῖσι πράγμασιν ὠμίληκει καὶ ἀντίξως ἔχουσι πρὸς τε αὐτὸν καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα, καὶ ὅλω δυστυχημάτων πλήθει περιεβόητο· αἰετὴ γέ ἀρετὴ τοῦτου καὶ τὸ ἔργηγορὸς καὶ δραστήριον ἀντέβαινε καὶ φιλονεικῶς εἶχε πρὸς ἅπαν δυστυχίμα.

Οὐδὲν γὰρ τῶν ἀνάκαθεν βασιλείων καὶ εἰς τὴν τῆμερον ὄντων πραγμάτων ἐπιπλοκὴ καὶ μοχθηρία ⁸⁴ παντοδαπῶν ἀνθρώπων καὶ οἰκοὶ καὶ θύραθεν ⁸⁵ προσεπέλασεν ὡς ἐπὶ τοῦτου τοῦ αὐτοκράτορος εὐρομεν. Ἐἴτε γὰρ εἶδε πονήρως διατεθῆναι τὰ τῶν Ῥωμαίων θεοῦ παραχωροῦντος (οὐδὲν γὰρ ἀνὰ τὴν ἀστροφῶς περιφορὰς ἐξαπτοίμητι ποτὲ τὰ τμήματα), εἴτε ἀπὸ τῆς τῶν προδεδασκευμένων ἀβουλίας εἰς τὸδε καταστάσεως τὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς δυναστείας ἔστη, ὅλος ⁸⁶ πραγμάτων καὶ πολυκύματος τάραχος ἐπὶ τῶν καιρῶν τῆς βασιλείας τοῦμοῦ πατὴρς συνελήλυθεν. Ἄμα γὰρ κατὰ ταῦτα καὶ Σκιάθης ἀπὸ Βορβάρων, καὶ ἀπὸ τῆς Ἑσπέρας Κελτικῆς καὶ ἐξ ἀνατολῶν Ἰσραὴλ ἐτετάρακτο, χωρὶς τῶν ἀπὸ θαλάσσης κινδύνων, ἀνευ τῶν θαλασσοκρατούντων Βαρβάρων, ἀνευ τῶν πειρατικῶν ἀναριθμῶν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸³ συνέκυρσε. ⁸⁴ ἐπιπλοκὴν καὶ μοχθηρίαν. ⁸⁵ Desunt voces καὶ οἰκοὶ καὶ θύραθεν. ⁸⁶ ὅλος καὶ αἰετὴ.

νεῶν, ἃς ἡ τῶν Σαρακηνῶν ἐτεκτόνευσε μῆνις, ἃς ἡ τῶν Οὐετόνων συνεπλέξατο πλεονεξία, καὶ κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας δύσνοια· καὶ γὰρ ἐποφθαλμῶσι πάντες σὺ τῆ. Φύσει γὰρ οὕσα δεσπότης τῶν ἄλλων ἔθνῶν ἡ βασιλεία Ῥωμαίων ἐχθροδῶς διακείμενον ἔχει τὸ δοῦλον, καὶ ἐπειδὴν ἐπιδράζειτο καιροῦ, φέρεται ἄλλος ἄλλοθεν ἐκ γῆς καὶ θαλάττης ἕκαστος. Ἄλλὰ τὰ μὲν πρότερον καὶ τὰ τῆς πρὸ ἡμῶν βασιλείας ἐλαφρότατα ἦν καὶ κουφότερα· ἐπὶ δὲ τοῦμοῦ πατρὸς ἅμα τε ἐπιβεβήκει τοῦ βασιλικοῦ ἄρματος, καὶ εὐθύς ἐπισυνέρβρυσεν ἀπανταχόθεν ἅπαντα τὰ δεινά. Καὶ ὁ Κελτὸς ἐκεκίνητο, καὶ ἐδείκνυ τοῦ δόρατος τὴν ἀκμήν· καὶ ὁ Ἰσμαῆλ τόξον ἐνέτεινε, καὶ τὸ Νομαδικὸν ἅπαν ἔθνος καὶ Σκυθικὸν ὄλαις ἀμάξαις παμμυρλαῖς ἐπέβρισεν. Ἄλλ' ἴσως τῆς, ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος καὶ ἐντυγχάνων τῆ συγγράμματι, δεδεκασμένην εἴποι τῆ φύσει τὴν γλώσσαν. Ἐγὼ δὲ οὐ μὰ τοὺς τοῦ βασιλείως ὑπὲρ τῆς τῶν Ῥωμαίων εὐδαιμονίας κινδύους, οὐ μὰ τὰ τοῦ πατρὸς ἀθλήματα καὶ τὰς συμφοράς, ἃς ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν ἐπαπόνθει, οὐκ ἔγωγε χαρίζομένη τῆ ἐμῷ πατρὶ τὰ τοιαῦτα καὶ λέγω καὶ γράφω. Ἡ γὰρ καὶ ὅπη τὴν πατέρα σφαλλόμενον ἴδοιμι, ἀντικρούς καὶ παραδαίνω τὴν νόμον τὸν φυσικόν, καὶ τῆς ἀληθείας ἐξέχομαι, φίλον μὲν καὶ τοῦτον ἡγουμένη, φιλιτέραν δὲ τὴν ἀλήθειαν ἔχουσα. Ἀμφαῖν γὰρ ἦντοιν φίλοι, ὡς πού τις ἔφη φιλόσοφος, κράτιστον προτιμᾶν τὴν ἀλήθειαν· ἀλλὰ τοῖς πράγμασιν αὐτοῖς ἐπακολουθοῦσα, καὶ μῆτε προστιθεμένη παρ' ἑμαυτῆς μῆτε ὑφαιρούσα, τὰ συμπεσόντα καὶ λέγω καὶ γράφω. Καὶ ἐγγύθεν ὁ Ἐλεγχος· οὐ γὰρ εἰς μυριοστὸν ἔτος ἀνάγω τὸ σύγγραμμα. Ἄλλ' εἰσὶν οἵτινες εἰς τὴν τῆμερον περιόντες καὶ τὸν πατέρα τὸν ἐμὸν ἐγνωκότες, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἀφηγοῦμενοι, ἀφ' ὧν καὶ οὐκ ὀλίγα τῆς ἱστορίας ἐνταυθοὶ συνηράνιστο, ἄλλων ἄλλο τι διηγουμένων καὶ μεμνημένων ὧν ἕκαστος ἔτυχε, καὶ πάντων ὁμοφωνούντων· τὰ μὲν γὰρ πλείω καὶ ἡμεῖς συνῆμεν τῷ πατρὶ καὶ τῆ μητρὶ συνειπόμεθα. Οὐ γὰρ ἦν τὸ ἡμέτερον τοιοῦτον οἷον οἰκουρικὸν καὶ ὑπὸ σικιὰν καὶ τρυφήν στρεφόμενον· ἀλλ' ἐμὲ γὰρ ἐξ αὐτῶν σπαργάνων (βμνυμι τὸν ἑμαυτῆς Θεὸν καὶ τὴν ἐκεῖνου Μητέρα,) πόνοι καὶ θλίψεις παρέλαβον καὶ συμφοραὶ συνεχεῖς, αἱ μὲν ἔξωθεν, αἱ δὲ οἰκοθεν. Τὰ μὲν γὰρ τοῦ σώματος ὀποδαπῶς εἶχον οὐκ ἂν εἴποιμι, λεγέτωσαν δὲ ταῦτα οἱ περὶ τὴν γυναικωνίτιν καὶ καταλεγέτωσαν· τὰ δὲ ἔξωθεν καὶ ὅσα μοι συνεπεπύκωκε οὕτω τὸν ὄγδοον ὑπερλασάτη χρόνον, καὶ ὅσους ἔχθρους ἡ τῶν ἀνορθῶπων μοι κακία παρεβλάστησε, τῆς Ἰσοκράτους Σειρήνος δεῖται, τῆς Πινδαρικῆς μεγαλοφωνίας, τοῦ Πολέμωνος βολζου, τῆς Ὀμηρικῆς Καλλιόπης, τῆς Σαπφικῆς λύρας, ἡ τινος ἄλλης παρὰ ταύτας δυνάμεως. Οὐδὲν γὰρ ἐστὶ τῶν δεινῶν οὐ μικρὸν, οὐ μέγαν, οὐκ ἐγγύθεν, οὐ πόρρωτέρω, ὃ μὲ εὐθύς ἐπέβρισε καθ' ἡμῶν· καὶ ὅητα καὶ ὑπέρεσχε σαφῶς τὸ κλυδώνιον· καὶ ἕκτοτε καὶ μέχρι τοῦ νῦν, καὶ

rit hanc vim inexhaustam multiplicium malorum quæ deinde in tempora mei patris redundavit; quando velut conspirantes, a septentrione Scythia, ab occasu Gallus, ab ortu Ismael in Romanum imperium coorti sunt, ut maritima interim pericula sileam; illas, inquam, mari prævalentium Barbarorum piraticas innumerabiles naves quas partim vetus Saracenorum in nos odium et furens ira fabricata est, partim Vetonum avaritia, nec satis unquam dissimulata in Romanum imperium invidia construxit. Quoniam enim Romana res inveterato furis usu dominium in gentes late reliquas obtinet, natura sit ut eam illæ omnes obliquis liment oculis; et communi more ac conditione servientium dominantibus semper infensorum, tacitis, si aliud nequeunt, aversentur odiis, si aliqua spes affulserit, si locus injuriæ patuerit, facultatem in occasione nocendi cupide in rem conferant; et qua latrociniiis maritimis qua terrestribus incursionibus in ejus pro se quæque grassentur exitum. Scio periculis istiusmodi exercitos fuisse principatus etiam eorum qui ante patrem meum rei Romanæ clavum tenuerunt. Verum levissima in comparatione nostrorum fuisse illa, et longe tolerabiliora certum est. Simul autem meus parens curru regio conscenso habens cœpit imperii flectere, irruunt ecce ac velut dato signo irrumpunt undique bella, tumultus, mala omne genus. Etenim et Gallus motus hastæ cuspidem ostendit; et Ismael arcum intendit, et nomadica universa Scytharum gens, sua in nos illa plaustra omnia innumerabilia devolvit. Præocupanda mihi hoc loco est suspicio lectoris opinaturi forte dum hæc leget ad gratiam scribere me, et linguam filix tam ampla de patre memorantis, nihil nisi naturali servire charitati sine respectu veritatis. Non ita est; non, per illas ipsas ærumnas periculorum: quas pro felicitate Romanæ reipublicæ pacisci nunquam rocusavit Augustus meus parens; non, per ejusdem tot illa certamina, illas calamitates, quas pro Christianis subiit, atque perpessus est; non, inquam, non hæc ego gratificans meo patri loquor aut scribo. Quin potius sicubi hallucinatum errasse patrem video, non dissimulo, non parco; nec migrare naturæ legem dubito, dum partes impleo officii suscepti. Veritati nimirum uni hæreo, unam miror sequorque, tota ex una ca pendeo. Amicus utique est pater, at amicior veritas; nam in conflictu affectuum, quantæcumque necessitudini comparanda veniat, fas semper æquumque est prævalere præferrique veritatem, ut recte aliquis philosophus docuit. Hæc ego norma scriptioem rego, rerum vestigia gestarum in narrando sequens: nihil ingenio meo pe te fingens, nihil odio studiove addens aut subtrahens. Quæ vere contingere, non quæ fingi potuere commode mei duco numeris loqui et scribere; ab hac fide si deficio, 446 in

Varia lectiones ex cod. Coislin.

promptu, in vicino est unde possim rea fraudis ἀμέλεις ὁ δὲ σύγγραμμα τοῦτ' ἔγραψα ἢ τῶν συμ-
peragi. Non enim in decies millesimum abhinc φορῶν ἐμπορεύεται μοι θάλασσα, καὶ ἄλλα ἐπ' ἰ-
aneum scriptionis retro hujus argumentum refero; λους καταλαμβάνει τὰ κύματα.
habito in memoria presentī; res narro sub oculis gestas testium adhuc superstitem. Vivunt hodieque
qui meum viderunt, cognorunt, penitus perspexerunt patrem; qui res ejus et meminērunt et loquun-
tur adhuc. Horum ego vererer conscientiam si fallerem; nunc metus nullus est ne reprehensor-
eos mea sentiat narratio quos auctores in non paucis ac fundos habere gloriatur. Cernere videlicet
per me omnia et cognoscere non potui; quare defectus observationis oculatæ supplendus in quibus-
dam fuit auditione alieni testimonii, in quo et delectum et iudicium adhibui, ut eos potissimum
quaque de re audiendos ducerem, qui et alioqui graves et rei eidem dum gereretur presentes ad-
fuisent; et multorum talium exceptas affirmationes compararem ipsa invicem, collatisque ac coagmen-
tatis in unum quæ a singulis acceperam, hoc pro constanti haberem quod consensu omnium firma-
batur. Hæc de fide rerum quas Historia hæc mea, me absente, gestas memorat. Eæ porro non adeo multæ
sunt. Fui enim cum patre meo perdiu; matrem quoque, quo se illa cunque ferret, assectari solita,
ærumnosarum etiam illarum atque castrensiarum individua peregrinationum comes. Etenim non vi-
dere usu venit cæteris summi loci ac generis puellis, ita mihi quoque in umbra atque in deliciis nutriti
contigit, sub opero aprici laris. Sed me ab ipsis incunabulis (testem dicti appello Deum matris,
ipsiusque Matrem) labores, incommoda, ærummæ aliæ ex aliis exceperem, partim extrinsecus appulsa,
partim ex domesticis ortæ principii. Nam corpore ut valuerim, quamque multis ac gravibus jam tum
exercitata sim morbis equidem ipsa non referam; memorent eos et enumerent ii qui nobis ex officio
in regio gymnæcio ministrarunt. His igitur omissis, ne externa quidem ego illa potis sum exsequi; vel
quæ adversa inciderint in me nondum supra octavum ætatis annum; vel quos ac quantos
hominum malitia in me inimicos concitaverit. Opus ad id quidem fuerit Sirene Isocratis, magniloquentia
Pindari, torrente Polemonis in dicendo fluxu, denique Homericæ munditie ac nitore dictionis, aut
alia quapiam ad istas accedente facultate. Nulla enim species mali est, parvi, majoris, longinquius
proprioris quod me subito incidens non oppresserit improvise pondere. Ac videlicet (fatendum est enim)
tempestas prævalet; et navem et artem gubernantis alte obruit unda exsuperans; nec suis aut quies
ulla. Idem nunc quoque perseverat qui tum fuit vitæ tenor et miserix. Urget usque ad extremum
fortuna quod cœpit; et me nunc cum maxime hæc ipsa meditantem calamitatum mare quoddam
exæstivans aliis super alios effervescentibus incurSAT fluctibus.

Sed torrente velut quodam cladium mearum Β Ἀλλὰ γὰρ ἔλαθον εἰς τὰς ἑμαυτῆς συμφορὰς παρα-
longe abreptam de instituto cursu orationis quasi-
navem nunc demum sentio. Non frustra id in-
mentem venerit; retorqueo impetum, dirigam
remigium in adversas undas, corripiam tranando
medium spatium, redditaque loco unde huc sub-
lapsus sine sensu stylus effluerat, resumam in
manus quod tractare argumentum; acceperam; edam-
que quibus auctoribus didicerim quæ huic Historiæ
mandavi. Quædam igitur eorum, ut dicebam, ex mea
ipsius hausi memoria, presentibus a me olim
447 usurpata sensibus. Bellis vero ac præliis quia
non interfui, quæ per ea contigerunt referentes
varie varios audi vi expeditionum patris mei comi-
tes, participesque periculorum; taliumque ope velut
quorumdam portitorum per interjacentium aquarum
spatia reciprocis trajectibus litorum commercia
committentium, bellici casus atque successus cæ-
teraque gesta peregre in meam domi degentis no-

ἑμαυτῆς συμφορὰς παρα-
συραμένη. Νῦν οὖν ἐπὶ νοῦν ἔλθοῦσα, ἐπαναφύρομαι
καθὰ περ ἀνάβρονον ποιησαμένη καὶ πρὸς τὰς πρώτας
λαβὰς ἐπανέλθοιμι. Τὰ μὲν οὖν, ὡς εἶπον, παρ' ἑμαυ-
τῆς ἔχω, τὰ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ξυστρατευσαμένων τῶ
αὐτοκράτορι ποικίλως περὶ τούτων μαυθάνουσα, καὶ
διὰ τινων πορθομένων εἰς ἡμᾶς διαθιδοζόντων τὰ τοῖς
πολέμοις ξυμπεθεχότα. Μάλιστα δὲ καὶ αὐτοπροσ-
ώπως περὶ τούτων διηγουμένων πολλάκις ἤκουον
τοῦ τε αὐτοκράτορος καὶ Γεωργίου τοῦ Παλαιολόγου.
Ἐγὼ δὲ καὶ τὰ πολλὰ τούτων συνελεξάμην καὶ κρή-
τιστα ἐπὶ τοῦ μετὰ τὸν ἑμὸν πατέρα τρίτου (53) τῆς
βασιλείας σκήπτρα διέποντος, ὅτε καὶ πᾶσα κολακεία
καὶ ψευδὸς τῶ πάππῳ αὐτῶ συναπέβρευσσε ἢ πάντων
τὸν ἐφιστάμενον μὲν θρόνον κολακεύοντων, πρὸς δὲ
τὸν ἀπεβρύηκτα μηδὲν τι μὲν θωπείας ἐνδεικνυ-
μένων, γυμνὰ δὲ τὰ πράγματα διηγουμένων, καὶ
αὐτὰ λεγόντων ὡσπερ ἐσχήκασιν. Ἐγὼ μὲν γὰρ, τῆς
ἑμαυτῆς συμφορὰς ἀποδορομένη κατὰ τόδε καιρῶ

Varix lectiones ex cod. Coislin.

* συνεπέβρευσσε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(53) Τρίτον. Inde patet Annam ad Manuelis
Augusti tempora, viro superstitem, exacto ad mi-
nimum ætatis sexagesimo, vitam produxisse, quod
etiam ex Niceta docemur; quando vero e vivis ex-
cesserit, incertum. Illius sepulcrum in Patriarchio
existare scribit Martinus Crusius, in Not. ad Hist.
politic.: Anna, inquit, sepulcrum adhuc existat in
templo Patriarchatus a D. Gevlachio visum. Est et

lapideum, non insistens quatuor basibus, sed integrè
lapide a terra surgens altius quam mensa, ad pa-
rietem templi, sicut alicujus Germani principis sepul-
crum, incisam habet aquilam. At unde hinc Ge-
vachus Annæ nostræ esse tumulum? potuit enim
esse alterius Annæ; nam nisi aliunde constet, ex
iis probari vix potest.

τρέις βασιλεῖς Ὀρηνούσα, τὸν πατέρα καὶ αὐτὸν κρῆτορα καὶ τὴν ἐμὴν δεσπότην καὶ μητέρα καὶ βασιλῖδα, καὶ τὸν ἐμὸν, οἰμοὶ! σύζυγον Καίσαρα, ἐγγωνιάζω τὰ πολλὰ, καὶ βιβλίους καὶ Θεῶ προσανάκειμαι, καὶ οὐδὲ τοῖς ἀφανεστέροις ἐξέεται τῶν ἀνθρώπων παρ' ἡμᾶς φοιτᾶν, μὴ ὅτι γε δι' ὧν μανθάνειν εἶχομεν, ἄπερ παρ' ἄλλων διακηχοῦτες ἐτυχχανον, καὶ τοῖς τοῦ πατρὸς οικειοτάτοις. Εἰς τριακοστὸν γὰρ τοῦτο ἔτος, μὰ τὸς τῶν μακαριωτάτων αὐτοκρατόρων ψυχὰς, οὐκ ἔθεασάμην, οὐκ εἶδον, οὐχ ὠμιλήκειν ἀνθρώπων πατρίφω, τοῦτο μὲν τῶν πᾶσιν ἀπεβόηκτων, τοῦτο δὲ τῶν πολλῶν ἀπειρογομένων τῷ φόβῳ· καὶ⁸⁸ τοῦτοις γὰρ ἡμᾶς κατεδίκασαν οἱ κρατοῦντες τοῖς ἀτοπήμασι, μηδὲ θεατοῦς εἶναι, ἀλλ' ἐσυγγημένους τοῖς πλείοσιν.

se habuerant prisca fide repræsentans. Abundabam ego autem otio ad hanc interrogationem seniorum militum quam curiosissime facitandam. Quoniam in domesticum me secessum luctus multiplex abdidit plenam cladis et calamitatum; et cum alia mala, tum trium longe carissimorum capitum jacturam acerbissimam assidua lamentatione prosequentem; patris nempe imperatoris, matris quoque Augustæ, postremo charissimi, heu mihi! conjugis Cæsaris. Triplex me hic luctus arcet publico, damnat tenebris, sui solatia querere in libris et in consuetudine cum Deo jubet. Obsequor, lateo, inestam et solitariam in angulis studio litterarum et religionis vitam impendo, tam severa colloquiorum fuga, ut nemini plane, ne obscuræ quidem sortis, ac sectæ latebras professæ, ingressum ad me homini permittam: ni i si qui sunt a quibus me sperem audire possem aliquid de rebus quas meditor Alexii Augusti, quod ab idoneis ipsi auctoribus acceperint. Ac ne cui genus horum testimonium suspectum forte sit, sancte profiteor: nullum a me admissum inter illos e numero domesticorum famulorum, clientum aut alio nomine studiosorum patris mei. Juro enim per beatissimorum imperatorum animas neminem a me unum ejus generis totis hisce jam annis triginta visum, conspectum, ad colloquium adhibitum: vel quod plerique horum morte, peregrinatione, aut simili casu quopiam variæ fortunæ longe hinc dilapsi abreptive sunt; vel quod eorum multos a me adeunda in deteriori mea sorte metus quidam deterreat: quod qui, ut sunt vices rerum humanarum nobis, hodie submotis plurimum possunt, tam absurdus nos iudiciis notarunt, ut pauci visendos aut alloquio dignandos; plerique publicis aversandos odiis existiment.

* Ἄ δὲ συνελόχευεν τῆς ἱστορίας, ἴστω Θεός, ἴστω Β ἡ ὑπερκόσμιος Μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἐμὴ Δεσπότης ἀπὸ τιῶν συνελεξάμην ξυγγραμμάτων ἀρχαίων καὶ ἀσπουδῶν παντάσῃ, καὶ γερόντων ἀνθρώπων στρατευομένων κατ' ἐκεῖνον καιροῦ, καθ' ὃν οὐμὸς πατήρ τῶν σκήπτρων Ῥωμαίων ἐπεύλητο, χρησαμένων δὲ συμφοραῖς καὶ μετασχηματισθέντων ἀπὸ τῆς κοσμικῆς τύρβης (54) εἰς τὴν τῶν μοναχῶν γαληνιαίαν κατάστασιν. Τὰ γὰρ εἰς χεῖρας ἐμὰς ἐμπεσόντα συγγράμματα ἀπλᾶ μὲν ἦσαν τὴν φράσιν καὶ ἀπερίεργα καὶ τῆς ἀληθείας ἐχόμενα καὶ οὐδὲν τι κομψὸν ἐπιδειγμένα, οὐδὲ ῥητορικὸν ὄγκον ἐπισυρόμενα, τὰ δὲ παρὰ τῶν γεραιτέρων ἐκδηγούμενα· τῆς αὐτῆς; ἦσαν καὶ λέξεως καὶ διανοίας τῶν συγγραμμάτων ἐχόμενα, καὶ ἐτεκμηράμην ἐξ αὐτῶν τὴν τῆς ἱστορίας ἀλήθειαν, συμβάλλουσα καὶ παρεξετάζουσα τὰ παρ' ἐμαυτῆς ἱστορούμενα πρὸς τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα καὶ τὰ παρ' ἐκείνων πρὸς τὰ παρ' ἐμαυτῆς, ἄπερ αὐτὴ ἐξ αὐτοῦ τε τοῦμοῦ πατρὸς καὶ τῶν πρὸς πατρός καὶ μητρός

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ φόβῳ διὰ τὴν τῶν πραγμάτων παλιόροισιν· καὶ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(54) Κοσμικῆς τύρβης. Secularis turbæ. Lexicon Cæc. ms. ex bibl. Reg., cod. 959: Τύρβη,

luciam commeabant. Maxime autem, ac per se curam, quæ viderant gesserantque, ac quorum pars magna fuerant, sæpius audiivi memorantes, imperatorem ipsum et Georgium Palæologum. Porro quæ aliis e testibus comperi eorum pleraque ac præcipua quæque collegi imperante illo qui tertius a meo patre Romanam rem gubernavit: quo videlicet tempore omnis adulatio et libido adulterandæ veritatis in gratiam principis dudum mortui plane jam defluerat: intentisque ut sit oculis spebusque cunctorum in nepotem regio tum insistentem solio, nullus in ullius animo supererat metus aut respectus anxius avi pridem extincti, sed nuda tantum ac simplex nulliusque suspecta fuci recordatio; narratioque ex ea fluens auctoritatis plena, res uti

Hactenus de illorum fide quorum auditis ego relationibus ad hujus compositionem Historiæ profeci. Quia vero nonnulla etiam de argumento eodan scripta monumenta in meas manus pervenerunt, quibus me adiutam in hoc opere fateor, quorumque ideo præstare fidem necum est, Deum testor consciunt; testor item mundo superiorem Dei ejusdem Matrem ac meam Dominam, fuisse illos Commentarios egregie insignitos notis omnibus 448 incorruptæ veritatis: quippe incompta simplicitate rudes, suspicionemque artis ac fuci situ quodam prisco refutantes. Prorsus ejusmodi qui exacte congruerent moribus auctorum, a consuetudine adulandi et usu sectaque ambitionis aulicæ remotissimis. Scripserant eos videlicet viri natu grandes, ætate ac religione maturi, qui patris olim mei secuti militiam, deinde ob casus adversos vitæ pertæsi, in monasticæ quietis portum e sæculi fluctibus se receperant. Cujus sacri olii cum partem decrevissent conferre aliquam ad mandanda ea litteris quæ memoria sug-

ἀπόλαυσις, ἢ ὀρόυθος, τάρραξις. Hesychius: Ὑανία, τύρβη, μάχη, ὕβρις, ἀγερωχία.

gerebat temporis decursi, dicendi genus adhibe- A ἔμοι θεῶν ἰκνησέειν πολλαίαις, ἀφ' ὧν ἀπάντων
runt facilitatis simplicissimæ, quæ pompa liberum τὸ τῆς ἀληθείας ἅπαν σῶμα συνεξοφαινεταί.
choragioque nudum omni, rhetoricum illum fastum ac tumorem sub jugum mitteret inornatissimæ bre-
vitatibus; squaloreque isto ipso ac severis rugis plenam auctoritatem præ se ferret fidei quantævis; atque
has ego tamen, utcumque tantum sinceritatis instar specie prima monstrantes narrationes, vocare ad
examen non ausi: verum ea quæ a religiosis viris scripta legebam, cum iis accurate conferens quæ a
senioribus viva voce tradita præsens audiveram, indagabam omnibus vestigiis indubitatissimam ve-
ritatem. Vix alia in meam referenda Historiam censens quam quæ concordibus utriusque generis
suffragiis ad summæ auctoritatis constantissimam firmitatem niterentur. Ac tanta erat censuræ seve-
ritas istius, ut ne mihi quidem ipsi nimis crederem: sed ea quæ per me ipsa compereram, quæ, inquam,
meis ego auribus e patris ipsius mei, et tum patruorum tum avunculorum meorum, sæpius a me
auditis relationibus cognoveram, studiose compararem cum iis quæ dixi scriptis dictisque seniorum,
quorum etiam ipsorum vicissim fidem ad meæ tan incorruptis e fontibus haustæ notitiæ certitudinem
explorabam; atque ita demum inspectis, perpensis, subductis omnibus, probatissima punctis omnium
quæque seligebam ex quibus historicæ veritatis corpus universum texendo concinnarem.

At resumamus id unde digressa jam pridem peri- B
gruatur oratio. Pendebant in foro Constantini cives
magno circum undique hiantes numero e Camytzis
ore narrantis suam e Barbarorum castris fugam, cetero-
rumque suos, nostrorum, hostiumque casus, et eventa
vobis prospera, prudentissimaque consilia imperato-
ris in Ismaelitas magnis eorum sancita cladibus.
Triumphare ad ea gaudio Constantinopolitanis concordi-
busque ferre in cœlum vocibus ac laudibus Augusti
divinam mentem, ætem bellandi mirabilem, felicitatem maximam. Hinc in omnem effusi significatio-
nem popularis lætitiæ, deducunt assecratione festi-
va Camytzen domum; paucisque post diebus venientem imperatorem gratulantes orantesque lætissimis vocibus excepere; illum victorem ineluctabilem, illum erectorem tropæorum invictum, illum adversus offensiones bellorum, virtute, consilio, felicitate sua tutissimum, ducem, principem, Augustum, imperatorem acclamantes. Ipse per eam pompam ingressus palatium, votis illis et gratiis pro salute, pro incolum reditu, pro re bene gesta, Deo ac Dei Matri per solemnissimum sacrificium rite persolutis ac redditis, consuetæ vite et familiarium occupationum curarumque tenorem resumpsit. Solitus 449
nimirum erat quod a debellatis externis hostibus, a tyrannorum rebellionibus domitis et intestinis seditionibus oppressis reliquum habebat otium, universum impendere juri dicundo, inspiciendis legibus, componendis judiciis, causis cognoscendis. Unus videlicet æque artibus et moribus instructus ad usum utriusque temporis; pacis, inquam, ac belli procurator idem optimus. Acer eximere orphanum calumniam, jus viduæ tueri; adversus omnem iniquitatem torvo semper aspectu et implacabiliter minaci. Exiguam his intermisciebat curam corporis, venationibus et id genus remissionibus

'Ἄλλ' ὅπερ ἄνωθεν εἶπον περὶ τῆς τοῦ Καμύτι-
τῶν Βαρβάρων ἀποφυγῆς, καὶ τῆς παρ' ἐκείνου πρὸς
τοὺς πολίτας δημηγορίας, ὁ λόγος ἐχέσθω. Ὁ μὲν γὰρ
διηγήσατο τὰ συμπεπωκότα, καθάπερ εἶπομεν, καὶ
ὅσα ὁ βασιλεὺς κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐτεχνόσατο. Οἱ
δὲ τῆς Κωνσταντινίου οἰκήτορες, μὴ φωνῆ καὶ χειρὸς
ἐν γεγονότες, ἀνευφύμουν, ὕμνον τὸν αὐτοκράτορα
ἐξεθείαζον, ἐμακάριζον τῆς στρατηγίας, οὐκ εἶρον
ὅπως τὴν ἐπ' αὐτῷ ἡδονὴν κατασχέιν. Ἄλλὰ τὸν μὲν
Καμύτιζην σὺν εὐθυμίᾳ παραπέμψαντες οἴκαδε μὲθ'
ἡμέρας τινὰς, δέχονται καὶ τὸν αὐτοκράτορα νι-
κητὴν, τροπαιοῦχον, ἀνίκητον στρατηγὸν, ἀήτητον
βασιλέα, σεβαστὸν αὐτοκράτορα. Καὶ οἱ μὲν εὖ-
τως ὁ δὲ, εἰσαληλυθὼς τὰ βασίλεια, καὶ σὺν τῇ
θύσας Θεῷ καὶ τῇ Θεομήτορι (55), τῶν συνή-
θων εἶχετο τρόπων· τοὺς γὰρ ἐξῶθεν πολέμους
καταστήσάμενος, καὶ τὰς τῶν τυράννων στάσεις
ἀποκρουσάμενος, εἰς δικαιοσύνην καὶ νόμους ἀπέ-
βλεπεν. Ἦν γὰρ παρ' ἐκάτερον κειρὸν καὶ εἰρή-
νης καὶ μάχης ἄριστος οἰκονόμος. Ἐκρινε γὰρ
ὄρφανὸν καὶ ἰδουαὸν χήραν, καὶ κατὰ πάσης ἀδ-
ικίας δριμύτατον ἐβλεπεν, ὀλίγα τὸ σῶμα διαναπαύ-
ων ἐν κωνηγεσίᾳ; τε καὶ ἀνέσσει. Καὶ γὰρ μετὰ
τῶν ἄλλων ἐφιλοσόφει καὶ τοῦτο χαλινάγωγεῖν τὸ
σῶμα καὶ εὐαγωγότερον ἑαυτῷ καθιστᾶν. Ἐξεδίδου
μὲν γὰρ αὐτὸ τοῖς πόνοις ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον· κίβη
** δὲ ἐπανεκαλεῖτο τῶν πόνων, καὶ ἡ ἀνεσις τοῦ
δεύτερος πόνος, βιβλίων ἀνάγνωσις καὶ ἐξέτασις, καὶ
ἡ τοῦ, Ἐρουνάου τὰς Γραφὰς, παραγγέλλματος ἐπι-
μέλεια. Τὰ δ' αὖ κωνηγέσια καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ σφαιρί-
ζειν παιδιὰ δευτέρου λόγου καὶ τρίτου προσῆν τῷ
ἐμῷ πατρὶ ἕως ἐτι νεώτερος ἦν· καὶ οὐκ τὸ θρησκ-
ῆ τῶν ποδῶν διάθεσις αὐτῷ ἐπισυνεπλάκη, κατὰ
περ ὅρις τις σχολιδίς, καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸ τῆς
κατάρτας, δάκνων αὐτοῦ τὴν πτέρναν. Ἐξέστου δὲ
τὰ τοῦ νοσήματος ὀπρήσατο καὶ εἰς ἀκμὴν ἦεν.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

** Decet vox πάβιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(55) Τῇ Θεομήτορι. Deiparæ forte Hodegetriæ, cui non modo supplicabant imperatores in expeditionem profecturi, ut est apud Zonaram et Scylitzem in Michaelē Theophili f., sed et post adeptam victoriam, resque rite et belle confectas, gratias referebant, ut est apud Cantacuznum,

lib. iii, cap. 50 et 59; Gregorium, lib. iv, etc. Neque enim bene conjectarunt viri docti de hac appellatione, in Notis ad Vitam S. Basilii Junioris, n. 40. Vide Historiam nostram Gello-Byzant. lib. ii, n. 5.

τότε δὴ καὶ γυμνασίοις ἑαυτὸν ἐπεδίδου, καὶ τοῖς Ἰππασμασι καὶ ταῖς ἄλλαις παιδιαῖς, παράγγελμα τοῦτο λαβὼν ἐξ ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ἵνα ταῖς συνεχέσιν ἰππασίαις διαφοροῦτό τι τῆς καταρβέουσῃς ὕλης, καὶ τοῦ ἐπιβρίθοντος βάρους κουφίζοιτο. Τοῦτο γὰρ τὸ πάθος ὁ ἐμὸς πατήρ, καθάπερ εἰρήκειν ἄνωθεν, οὐκ ἐξ ἑτέρας αἰτίας ἐξώθεν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν πόνων καὶ καμάτων ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων ὁδῆς ἐσπάσατο.

labor erat secundus; nempe lectio librorum, studiumque et accurata exquisitio doctrinae, illiusque a Christo impositi observatio praecepti, *Scrutamini scripturas*¹. Tertio deinde loco succedebat venatio, pila, vel domitatio equorum. Hic orbis occupationum erat mei patris, a juventute institutus prima; hic ordo pulcherrimus impermixta distinctione recurrens ab occupatione praecipua ad has alteram et tertiam in subsecivorum temporum quasi loca vacua descriptas; pulchris, et apto contextu mire temperatis vicibus utilitatis multiformis. Sic vixit, quoad pedum morbus, velut obliquus serpens, crura ei nexu vario impedita comprehendit, juxta illud in maledictione serpentis scriptum, mordens calcaneum ejus. Cum enim corripere illum coepit, atque invalescere inclementius vis saeva istius mali, coactus est praeceptis medicorum, et ipsa ratione scientiae ejus, non ignota sibi, effundere sese indulgentius in remissiones et exercitationes corporis, equitationes, excursiones ludicras, si forte jactationibus istis posset residentem humorem, doloris causam, resolvere ac digerere. Quia enim, ut dixi superius, contentione improba sine modo continuata laborum pro Romani nominis gloria susceptorum eam pater meus sibi aegritudinem accersiverat, causam habebat sperandi fore ut ea levaretur, si contrariam institueret vitae rationem, remissionesque impensius sectaretur.

Ὅστω ἐνιαυτὸς εἰς παρεληλύθει, καὶ λογοποιοιμένων⁹⁰ ἀκροῶς αὐθις περὶ τῶν Κομάνων διὰ τοῦ Ἰστρου διαπεραίωσιν, ὀγδόης ἤδη ἐπινεμήσεως (56) ἐπισταμένης, ἀρχομένου φθινοπώρου, κατὰ μῆνα Νοέμβριον, ἔξεσι τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, καὶ τὰς δυνάμεις ἀπάσας (α) μεταπεμφάμενος κατατίθησι τούτους εἰς τε Φιλιππούπολιν καὶ εἰς τὸν λεγόμενον Περιτζῶν καὶ Τριάδιτζαν, καὶ εἰς τὸ θέμα τοῦ Νήσου⁹¹, μέχρι καὶ τῆς παριστρας Βουρανιτζόδης (57), ἐπισκῆψας πολλῶν τε περὶ τοῦς Ἰππους αὐτῶν ἐνδείκνυσθαι ἐπιμέλειαν, ὥστε πόνους γηγόνοντας ἐν καιρῷ μάχης δύνασθαι φέρειν τοὺς ἐπιβάτας. Αὐτὸς δὲ, κατὰ τὴν Φιλιππούπολιν (58) ἐνδιατρῖδων. Πόλις δὲ αὕτη περὶ τὴν τῆς Θράκης μεσόγειαν. Ἔυρος τῆ πόλει παραρρεῖ πρὸς βορρᾶν ἀνεμον πνέοντα. Ῥεῖ μὲν γὰρ οὗτος ἀπὸ τῶν περάτων αὐτῶν τῆς Ῥοδόπης, καὶ πολλὰς ποιούμενος ἔλικας καὶ καμπάς, παραμείδει τε τὴν Ἀδριανοῦ, πολλῶν καὶ ἄλλων ἐς ταυτὸ ποταμῶν συνεμβελήκωτων, καὶ περὶ τὴν Αἶνον πόλιν ἐκδιδώσιν εἰς τὴν θάλασσαν. Φίλιππον δὲ ὅταν εἴπω, οὐ τὸν Μακεδόνα λέγω τὸν τοῦ Ἀμύντου (νεωτέρα γὰρ ἡ πόλις τοῦ Φιλίππου τούτου),

A sese oblectans ac reficiens interdum. Studiosus unus praeter caeteros corporis domitandi, subigendique velut freno quodam philosophiae ad quemvis usum officii varii per occasiones incertas vitae multiplicis occursuri. Pleraque ille quidem sui temporis viriumque partem impendebat laboribus; receptui tamen rursus cum erat necesse non immemor canere, sese otio refovebat tempestivo; at ne otioso eodem utique: nam remissio ei fatigato laboribus,

B Nondum annus in hac ei quiete sese unus evolverat: cum ecce illum excitat fama rursus percrebescens novae irruptionis Comanorum sub initium autumnii, instante aut ineunte indicione octava Istrum trajicere parantium. Parat contra expeditionem illico Augustus, et mense Novembri proficiscitur ex urbe regia, accersitasque undecunque copias Romanas universas certis in stationibus per illum limitem disponit, alias Philippopoli collocans, alias Peritzum et Triadizum (loca sic dicta) obtinere jubens; aliis Thema quod Nesi dicitur custodiendum attribuens usque ad Buranitzobam contiguam Istro urbem ac regionem. Militibus sic in loca commoda distributis edixit universis imperator curam equorum gererent, darentque operam, **450** ut ii pingues et robusti satis essent, ad ferendos die pugnae decretorio dominos armatos. Ipse Augustus commorandi sedem sibi Philippopolim delegit. Est ea civitas in mediterraneis Thraciae. Hebrus eam flumen alluit a septentrione fluens. Is amnis ortus ab extremis Rhodopes finibus, ubi multis sese flexibus sinuosis obliquavit, obit Adriani urbem,

¹ Joan. v, 39.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁰ λογοποιομένην. ⁹¹ Νήσου.

Car. Dufresnii Du Gangii notæ.

(56) Ὀγδόης ἐπινεμήσεως. Alexius bellum in Comanos parans, ex urbe proficiscitur mense Novemb. indic. 8, quæ cadit in an. Chr. 1114.

(57) Βουρανιτζόδης. Malim Βρανιτζόδης, de qua urbe ad Istrum sita non semel agunt Cinnamus et Nicetas.

(58) Φιλιππούπολις. Eadem habent Cedrenus, Zonaras, et Joel in Philippo. Sed hallucinatur

C Anna, dum scribit Philippopolim Κρηνίδας olim vocatam; id enim convenit Philippis, Thraciæ perinde oppido, cui id nominis inditum a fontibus qui circa collem, cui inædificatum est, scaturiunt, uti diserte tradunt Appianus, lib. iv *De bello civili*; Diodorus Sicul. et Plethou. Vide Not. ad Villhard. n. 258.

(a) Ille deficit codex Florentianus.

multorumque obiter accessu auctus flaviorum sese illi miscentium mari se miscet ad urbem Ænum. Ne quis porro mentione Philippi urbis admonitus Philippum cogitet illum Amyntæ filium; eumve conditorem hujus suspicetur civitatis. Longe est illa recentior quam ut ejus origines pertinere ad regni Macedonum tempora queant. Philippus ejus auctor Romanus ille imperator fuit gigantea proceritate corporis et robore respondente magnitudini membrorum cui par sustinendo nihil esset. Quæ hodie Philippopolis ab hoc Philippo dicta civitas est, ante illum nihil erat nisi oppidum parvum Crenides nominatum a plerisque; a quibusdam Trimous sive Trimontium. Verum urbem prius modicam maximus ille Philippus structis circum opere magnifico mœnibus, circisque maximis et aliis id genus miris ædificiis decoratam, in eam magnitudinem evexit quæ facile urbis in Thracia primariæ dignitatem lueretur: cujus quidem magnitudinis fortuna bellicum ac temporum non parum imminutæ vestigia mihi observare presenti contigit; cum incidisset causa ob quam cum imperatore peregrinari me quoque in urbem istam oportuit. Claudit ea montem intra se triplici vertice surgentem, ejus illa trifida summitas magno et alto undique nubo cingitur. Inde clementi sensim sese clivo exporrigenz reliqua civitas, ubi situm leniter pendente in æquam jam planitiem deposuit, coerctur omni ex parte obvallante fossa, ipis Hebræi præducentis admota ripis; specie ac descriptione plane Angusta, quandiu quidem perstitit primus urbi splendor, prout conjicere ex eo licet, quod quamquam superioribus temporibus a Tauris Scythisque, qui eam ceperunt, deformata plurimum est, illæ ipsæ tamen superstites reliquæ magnam hodieque instar præferunt peramplicæ olim et perquam ornatæ civitatis.

Cæterum cum aliis ea infelix cladibus ac malis, tum adventu in ipsam confluxuque impiorum fuit. Nam ibi et Armenii sedes habuerunt, et qui dicuntur Bogomili (de quibus eorumque hæresi postea suo tempore dicemus) et Pauliciani omnium absurdissime de Deo sentientes. Pars hi quædam sunt sectæ Manichæicæ a Paulo et Joanne denominata: qui viri duo cum præ cæteris Manetis impii discipulis, teterrimi dogmatis merum venenum nullo mistum emolliationis temperamento ex sæpe ipsa pestiferi fontis hausissent, et nomen et errorem in hos suos sequaces ac posteros propagaverant. Equidem, nisi me Historiæ pertexendæ quam institui, cura revocaret, efferrî forsitan me sinerem impetu animi excurrere subinde gestientis in 451 refutationem execrabilium istorum dogmatum. Quanquam et aliæ mihi quoque sunt ejus meditationis ommittendæ causæ. Prima quod summo apud omnes in contemptu est, risuque vulgo ac sibilis exploditur Manichæorum hæresis. Altera quod eam oppugnantium

ἀλλὰ τὸν Ῥωμαῖον Φίλιππον, ὃς ὑπερωμίας γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ τὴν ἰσχύον καὶ τὸ σῶμα ἀνυπόστατος. Πολίχινον δὲ ἦν τὰ πρῶτα καὶ πρὸς Φίλιππον, Κρηνίδες ὀνομαζόμενον, παρ' ἐνίων δὲ Τριμῶς. Ἄλλ' ὃ τε μέγιστος ἐκεῖνος Φίλιππος, εἰς μέγθος τὴν πόλιν ἐξέβασας, καὶ περικυκλώσας ταύτην τείχει, περιβόητον τῶν ἐν Θράκῃ πεποικηκῶν πόλεων, ἰππικὰ τε καταστησάμενος ἐν αὐτῷ μέγιστα καὶ ἄλλα κατασκευάσματα θαύματος ἄξια, ὧν ἰσχυρὰ κατέλαθον καὶ αὐτὴ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπιδημηκυῖα τὴν πόλιν κατὰ χρεῖαν τινά. Ἢ δὲ πόλις τριλοφός ἐστιν ἐκεῖνου λόφου περιζωνυμένου τείχει μεγάλῳ καὶ ὑψηλῷ ὅπου δὲ πρὸς πεδιάδα ὑποκίπτει καὶ ὀμαλότητας, τάφρος αὐτὴν περιβέει παρ' Εὐρώπῃ κειμένη. Καὶ ἦν ὡς ἑοικέ ποτε πόλις ἢ πόλις αὐτῆς μεγάλη τε καὶ καλὴ. Ἀφ' οὗ δὲ Ταύροι καὶ Σκύθαι τὴν πόλιν ἐν τοῖς ἀνέκαθεν χρόνοις ἠνθροπόδισαντο, εἰς τότε τοῦ σχήματος ἢ πόλις κατέστη, ἐν ᾧ ἡμεῖς, κατεληγόντες αὐτὴν ἐπὶ τῶν τοῦ ἐμοῦ πατρὸς σκήπτρων τὴν πόλιν μεγαλόπολιν ὡς ὄντας ἐτεκμηράμεθα.

quoque in urbem istam oportuit. Claudit ea montem intra se triplici vertice surgentem, ejus illa trifida summitas magno et alto undique nubo cingitur. Inde clementi sensim sese clivo exporrigenz reliqua civitas, ubi situm leniter pendente in æquam jam planitiem deposuit, coerctur omni ex parte obvallante fossa, ipis Hebræi præducentis admota ripis; specie ac descriptione plane Angusta, quandiu quidem perstitit primus urbi splendor, prout conjicere ex eo licet, quod quamquam superioribus temporibus a Tauris Scythisque, qui eam ceperunt, deformata plurimum est, illæ ipsæ tamen superstites reliquæ magnam hodieque instar præferunt peramplicæ olim et perquam ornatæ civitatis.

Ἐδυστύχει δὲ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἀσεβῶν ἐπιδημία πολλῶν Ἀρμένιοι τε γὰρ διενείμαντο τὴν πόλιν ταύτην, καὶ οἱ λεγόμενοι Βωγομίλιοι, περὶ ὧν ὑπέροισιν καὶ αὐτῶν καὶ τῆς τοῦτων αἵρέσεως ἐροῦμεν κατὰ καιρῶν, καὶ δὴ καὶ οἱ δυσθεώτατοι Παυλικιάνοι, τῆς Μανιχαϊκῆς ἀποσπάδαί τυγχάνοντες, ἐκ Παύλου καὶ Ἰωάννου (59), ὡς καὶ τοῦνομα λέγει, γεγεννημένοι οἱ τῆς ἀσεβείας τοῦ Μάνεντος ἐπισπασάμενοι ἄκρατον, τοῖς ἀπ' ἐκεῖνων μεταδεδώκασιν. Ἡθουλήμενοι οὖν τὸ δόγμα τῶν Μανιχαίων ἐπιδραμεῖν καὶ συνεσπειραμένους ἀναπιτύξαι, προσέτι σπουδάσαι τε τὴν ἀνατροπὴν τῶν ἀθεωτάτων δειγμάτων τούτων ἄλλ' ἅμα μὲν εἰδοῦσα ὅτι πᾶν ἐστὶ καταγέλαστος ἢ τῶν Μανιχαίων αἵρεσις, ἅμα δὲ καὶ πρὸς τὴν ἰστορίαν ἐπισπεύδουσα, παρίτημι τοὺς κατὰ τούτων ἠλέγγους. Καὶ ἄλλως δὲ οὐ τῶν τῆς ἡμετέρας αἵλης μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν οἶδα τὸν καθ' ἡμῶν λελυτηκότα Πορφυρίον ἐν πλείοσι κεφαλαίοις εἰς ἀτοπίαν πολλὴν συνωθήσαντα τὸ τῶν Μανιχαίων φιλόχρον δόγμα, ἐπιστημονικώτατα περὶ τῶν ὀβ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἢ ἀλλ' ἄττα. ἢ τόν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(59) Ἐκ Παύλου καὶ Ἰωάννου. De Paulicianorum origine et auctore similia narrant Balsamon ad canon. 19 synodi Nicenæ, et Cedrenus, pag. 452. Porro Anna Paulicianos appellatos velle videtur, vocabulo ex Paulo et Joanne confecto, quasi Παῦλοι καὶ Ἰάννοι. Sic etiam Zonaras in Michaelē: Κατὰ τὴν Ἐφῶν δὲ τὸ τῶν Μανιχαίων πλήθος ἦν

πολύ, οἱ καὶ ἀγροικότερον παρὰ τοῦ δημόδου δόγμα κχιλοῦνται, ἐκ Παύλου καὶ Ἰωάννου τῆς κλήσεως συγκατεμένοις αὐτοῖς. Hos prius inferior Publicanos nominavit, interdum Populicanos, ut Villharduinus, n. 208, qui illos pariter Philippopolitanum tractum incoluisse scribit. De hisce Hereticis pluribus egimus ad hunc scriptorem.

ἀρχῶν ἐπισκεψάμενον. Εἰ καὶ ἡ μοναρχία τούτῳ εἰς τὴν Πλατωνικήν ἐνάδα ἦ καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀναγνώσκοντα ἀναγκάζει συναγεῖν· ἡμεῖς γὰρ μοναρχίαν τιμῶμεν· οὐχὶ ἐν πρόσωπον περιγράφει. Οὐδὲ τὸ ἐν τῷ Πλάτωνος ⁶⁶ προσηχάμεθα. Τούτῳ τὰ παρ' Ἑλλήσιν ἀρρήτων, καὶ περὶ Χαλδαίου ἀπρῆρτον· ἐξαρτῶσι γὰρ αὐτοῦ πολλὰς καὶ ἄλλας ἀρχὰς ἐγκοσμῶς τε καὶ ὑπερκοσμῶς.

in hoc ipso evectus, quod ita ex Platonicæ scholæ placitis naturæ divinæ unitatem astruit, ut personarum Trinitati nullum relinquat locum : cum nos contendamus istis rationibus sane validis effecti nihil aliud quam necessario admittendam unicam naturam sive essentiam principem ; minime tamen continuo personæ unius quasi ambitu circumscribendam. Sed et alia dogma istud de monarchia Platonicum, arcanis Græcorum et Chalæorum litteris ac mysteriis traditum, errorum admistio infamat. Eatenus videlicet rectum id est duntaxat quatenus unitatem principii supremi fateri cogit. At quæ deinde ex primo quasi expansæ producuntur fabulosæ series aliorum ex aliis aptorum, et seque invicem pendentium principiorum, intra mundum et supra mundum infinitos mutuo implexos causarum ordines contextentium, nihil aliud profecto quam nugæ sunt.

Ἄλλὰ τούτους δὴ τοὺς ἀπὸ Μάνεντος, καὶ Παύλου Β Verum ad Paulicianos veniendum est. Hi ergo καὶ Ἰωάννου, τῶν τῆς Καλλινίκης ἀγριωτέρους ὄντας εἰς γνώμας καὶ ὤμους καὶ μέχρις αἵματος διακινδυνεύοντες, ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἐκαίνοσ θραυμάτιος Ἰωάννης ὁ Τζυμισκῆς (60) πολέμῳ νικήσας ἐξανδραποδισάμενος ἐκ τῆς Ἀσίας, ἐκείθεν ἀπὸ τῶν Χαλδύων καὶ τῶν Ἀρμενιῶν τόπων, εἰς τὴν Θράκην μετήνευκε, καὶ τὰ περὶ τὴν Φιλιππούπολιν αὐλίξεσθαι κατηνάγκασεν· ἅμα μὲν τῶν ἐκρυμνοτάτων ⁶⁸ πυλῶν καὶ φρουρίων ἀ κατεῖχον τυρηνιῶντες ἀπαγαγεῖν, ἅμα δὲ καὶ φύλακας ἐπιστήσας ἀσφαλεστάτους τῶν Σκυθικῶν ἐκείνων διεκδρομῶν, ἃς ὑποσύγχως ὑπὸ Βαρθάρων τὰ τῆς Θράκης ἐπεπόνθει χωρὶς· ὑπερβαίνοντες γὰρ τὰ τέμπε τοῦ Αἴμου τὰς ὑπὸ τούτων ⁶⁹ πεδιάδας κατέτρειχον. Ὁ δ' Αἴμος οὗτος ὄρος ἐστὶ μακρότατον κατὰ γραμμὴν παράλληλον τῇ Ῥοδόπῃ κείμενον. Ἀρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου τὸ ὄρος καὶ μικρὸν παρμείδων τοὺς καταράκτας, μέχρις αὐτῶν Ἰλλυρικῶν διήκει. Οἴμαι δ' ὅτι καὶ διακοπτόμενον τῇ Ἀδριαντικῇ πελάγει, πάλιν εἰς ἀντιπέραν ἡπειρον ἀναλαμβάνει, καὶ μέχρις αὐτῶν Ἐρκυλίων δρυμῶν ἀποταλευτῆ, ἐκατέρωθεν δὲ τῶν καταρῶν τ' αὐτοῦ πολλὰ καὶ πλουσιώτατα ἔθνη νέμεται. Δακῶν μὲν ὄντων βορειοτέρων, καὶ τῶν Θρακῶν, νοτιωτέρων δὲ Θρακῶν τε αὐτῶν καὶ Μακεδόνων. Τούτων τὸν Αἴμον διαπερῶντες οἱ Νομάδες Σκυθαὶ κατὰ τοὺς ἀνέκαθεν χρίνους πρὶν ἢ τοῦ Ἀλεξίου τὸ ὄρου καὶ οἱ πολλοὶ ἀγῶνες εἰς πανωλεθρίαν κατήνεγκαν, πανστρατιᾶ τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἐκάκουν, καὶ μάλιστα τὰς ἑγγυτέρους πόλεις, ὧν προῦκᾶθητο ἡ πάλαι πολυθρόλλητος Φιλιππούπολις. Ὁ δὲ Τζυμισκῆς Ἰωάννης τοὺς ἐκ ⁷¹ Μανιχαϊκῆς αἰρέσεως ἀντιμάχους· ἡμῖν ποιησάμενος συμμάχους, κατὰ γὰρ τὰ ὄπλα, ἀξιομάχους δυνάμεις τοῖς νομάσι τούτοις

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ τὸ τοῦ Πλάτωνος. ⁶⁸ ἐρρηνοτάτων. ⁶⁹ τούτων. ⁷¹ ἐκ τῆς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(60) Ὁ Τζυμισκῆς. Zonaras et Glycas in Alexio.

(a) Vide Cedrenum pag. 432 ed. Rer. PATROLOG. GR. CXXXI.

buclibus clam continuatus, emergere inde iterum A in adversam continentem, atque in Hercyniam usque ad silvam, jugorum perpetua serie porrecta, vix tandem ibi desinere. Porro utrinque circa septem hujus annis multæ eademque opulentissimæ gentes habitant. Daci a septemtrione, item et Thracæ: a meridie vero Thracæ iidem necnon Mædones. Hæc hæc transgredientes nonnihil Scythæ superioribus temporibus, quando eos nondum Alexii hasta per multa pericula certaminaque in supremam tandem perniciem internecionemque compulerat, vastia et innumerabilibus totius populosis conjuratæ gentis in Romanam terram exercitibus effusis, tum alias imperii affigebant partes, tum vicinas præsertim illius limitis urbes, quarum princeps ac velut metropolis habebatur famosissima illa quondam Philippopolis. Quod eum animadverteret Tzimisces Joannes Manichæorum in Asia victor, ut hominibus nihilominus feris quam Scythæ ipsi erant, ex infestis hostibus in socios fidos commutandis, perutiliter periculum in auxilium verteret; decrevit societatem armorum duntaxat cum iis inire qui pravæ doctrinæ atque perfidiæ obstinatione dissidentes, translati in Thraciam et Philippopolim a sedibus patriis, pro muro deinceps ac præsidio toti ei provinciæ fuerunt: haud dubie postea respirare visæ a continuis feræ illis quibus antea conculcari erat solita excursionibus Barbarorum. Verum ut fore sit cito ad ingenium patriæ consuetudinis Coloni transportati rediero. Contumacis naturæ homines et animo indocili parendi; feroces ad hæc et prævalentes viribus, audacia quoque abundante sensim in indigenas cives Philippopolis Christianos non ita multos (maxima pars Manichæi erant) grassari tyrannicè cœperunt, diripereque atque opprimere, parum aut nihil curando quæ subinde ab imperatore madata ferebantur, continendi sese in officio, et ab injuria cessandi. Tali usurpatione regni ejusdam, impuè florens secta, numero etiam per illas regiones celebrabatur: adeo ut heretica late omnia circa Philippopolim essent, augescentibus videlicet velut in solo uberi primis illis olim deportatis ex Asia semivivibus. Affluxit ad elaviam fœdorem et aliud peramari laticis quasi flumen, Armeniorum secta; necnon aliud præterea ex lutulentissimis Jacobi fontibus, ita ut esset hic quædam confluentia malorum, et inquinatissimarum sordium prono undique fluxu corrivatarum fœtidissima in imo commissa; hæresum colluvione diversarum, dogmatibus dissonis, contumacia concordii, unam in communi velut cloacam restagnante rebellis impietatis.

Contra hanc mistam aciem fanaticæ perfidiæ, C non corporis solum militiæ peritus, spirituales, quibus etiam pollebat, bellandi artes meus pater omnis generis bellorum idoneus imperator explicans, quosdam in deditionem sine vi compellit, quosdam pugna subjugavit: quo in opere vere magno et in primis apostolico, multa tulit fœditque annixis robore toto, vir nimirum patiens idem ac fortis a quo nullum profecto quantumvis variæ, modo veræ laudis genus absuit. 453 Quondam enim tandem commendandi ejus argumentum requirat quispiam? Num ad bellicos laboros segnis, ad pericula præliorum timidus, ad militiæ partes artesque incuriosus aut imparatus? At quis ex bellicosior qui Orientem unus Occidentemque facinoribus hereticis et militarum omnium laudum certissimis implevit documentis? Desideretur in eo forsitan animi cultura studiumque doctri-

Σκύθαις ἀντίστησε **, καὶ τὸ ἐντεῦθεν ἀπὸ τῶν πλειόνων καταδρομῶν ἀνέπνευσε τὰ τῶν πόλεων. Οἱ μὲντοι Μανιχαῖοι φύσαι ὄντες· ἐλεύθεροι καὶ ἀνυπότακτοι, τὸ εὐθὺς ἐπόλουν, καὶ εἰς τὴν φύσιν ἀνέκαμπτον. Πᾶσα γὰρ ἡ Φιλιππούπολις πληρὴ ὄλων ὄντων Μανιχαίων **, τῶν τε αὐτῶσι Χριστιανῶν ἐτυράνουν, καὶ τὰ τούτων διήροπίζον μικρὰ φρονιτίζοντες ἢ οὐδὲν τῶν ἀποσταλλομένων παρὶ βσιλείας. Ἡἴξανε τοίνυν καὶ τὰ κύκλῳ Φιλιππούπολις πάντα, ἦσαν αἰρετικοί. Συνεισέβαλε δὲ καὶ τούτος ἕτερος ποταμὸς ὁ τῶν Ἀρμενίων (61) ἄλμυρός, καὶ ἄλλος ἀπὸ τῶν θολερωτάτων πηγῶν Ἰακώβου. Καὶ ἦν ὡς ὅταν γὰ φάναι, κακῶν ἀπάντων μισθῶκατα *· καὶ τὰ μὲν δόγματα διεφώνουν, συνεφώνουν δὲ ταῖς ἀποστασίαις, οἱ ἄλλοι τοῖς Μανιχαῖοις.

Ἄλλ' ὁ γὰρ πατήρ ἐμὸς καὶ αὐτοκράτωρ, καὶ πρὸς τούτου τὴν στρατιωτικὴν αὐτοῦ πολυπειρίαν ἀπετάξα, τοὺς μὲν ἀμαχί συνειλήφει, τοὺς δὲ καὶ μετὰ μάχης ἠνδραποδίσαστο· οἷον δ' αὐτὸ δ' ἔρεξε καὶ ἐπὶ καρτερὸς ἀνήρ πρᾶγμα ὄντως καὶ ἀποστολικώτατον. Τί γὰρ ἄν τις τούτων οὐκ ἐπαίνεσαι; Ἠδύτην ὅτι παρὶ τὰς στρατηγίας ἀμαλῶς εἶχε; Καὶ μὲν Ἀπολλὼν καὶ Δύσιν ἐπλήρωσε τῶν στρατηγημάτων. Ἄλλ' ὅτι τοὺς λόγους παρὶ φᾶν ἔτιθε; Καὶ μὴ ὡς οὐδεὶς ἄλλος παρὶ τὴν θεῖαν Γραφὴν ἐσπούδαται, ὡς καὶ τὴν γλῶτταν διαθέξαι πρὸς τὰς τῶν αἰρετικῶν συμπλοκάς, καὶ μόνος ὄφτος ὄπλα· καὶ λόγοι ἀνέμιξε· καὶ τοῖς μὲν ὄπλοις τοὺς Βαρβάρους ἐτίνα, τοῖς δὲ λόγοις ἐχειροῦτο τοὺς ἀντιώθους, ὥστε πρὸς τότε καὶ κατὰ Μανιχαίων ἐξώπλιστο, ἀποστολικῶν ἀντὶ στρατηγικῆς ἀναδεξιόμενος ἀγωνίαν. Καὶ ἔπειτα τοῦτον τρισκαίδέκατον ἀν ἀπόστολον ὀνομάσαιμ. Καίτοι τινὲς Κωνσταντίνῳ τῷ μεγάλῳ τούτῳ τῷ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

** ἀντίστησε. ** ὄντες Μανιχαῖοι. * μισθῶκατα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(61) Ἀρμενίων. De Armeniis Thraciam incolentibus agit Gotofredus Monachus S. Pantal. an. 1189. De Jacobitis multa habent Jacobus de Vi-

triaci, Miræus in Notit. orb. Christ. Quaresmius et alii passim.

κλέος προσάπτουσιν, ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἢ οὖν τῷ Κων- A
 σταντίνῳ (62) τῷ αὐτοκράτορι τετάχθαι τοῦτον, ἢ
 εἰ τις φιλόνηκεῖ ἕστω μετὰ γε Κωνσταντίνον
 ἀπόστολος, ἅμα καὶ βασιλεὺς ὁ Ἀλέξιος. Ὡς γὰρ
 ἐφημεν ἀναθῆναι εἰρηκότες κατὰ τὴν Φιλίππου γενό-
 μινος διὰ τὰς εἰρημμένας αἰτίας τῶν Κομάνων, μήπω
 καταλαβόντων, ὅθεν πάρεργον μείζον τοῦ ἔργου
 ἐποιεῖτο τοὺς Μανιχαίους τῆς ἀλμυρᾶς μεταγών
 θρησκείας, καὶ τοῦ γλυκεῖος ἐμφορῶν δίγματος.
 Ἀπὸ πρώτας οὖν μέχρι δευτέρας ἡμέρας ἢ καὶ ἐσπέρας
 ἐστὶν οὐ καὶ δευτέρας ἢ καὶ τρίτης φυλακῆς τῆς
 νυκτὸς μεταπεμπόμενος τούτους, τὴν ὀρθότομον
 ἐδίδασκε πίστιν, ἐξελέγγων τὸ διστραμμένον τῆς
 αὐτῶν αἰρέσεως. Συμπαρήσαν δὲ τούτῳ Εὐστρά-
 τιος (63), ὅτε τῆς Νικαίας πρόεδρος ἀνήρ τὰ τε θεῖα
 σοφῶς καὶ τὰ θύραθεν, αὐχὺν ἐπὶ ταῖς διαλέξεσι
 μᾶλλον ἢ οἱ περὶ τὴν Στοάν καὶ Ἀκαδημίαν ἐνδία-
 τριθόντες, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τῆς Φιλιπποπόλεως τῶ
 ἀρχιερατικῷ ἐγκαθιδρυμένος θρόνῳ. Ἐπὶ πᾶσι δὲ
 καὶ πρὸ πάντων τῶν ἐμῶν Καίσαρα Νικηφόρον ὁ
 αὐτοκράτωρ συναϊρόμενον εἶχε, στομώσας τοῦτον
 τῆ τῶν θεῶν Βιβλίων μελέτη. Πολλοὶ μὲν οὖν τῆν-
 καῦτα τῶν Μανιχαίων, μηδὲ διετάζοντες ὅλως προσ-
 ῆσαν τοῖς ἱερεῖσιν ἐξομολογούμενοι τὰς σφῶν
 ἁμαρτίας καὶ τοῦ θεοῦ φωτισματος ἐπιτυγχάνοντες·
 πολλοὺς δὲ ἰδεῖν ἢ τῆνκαῦτα ὑπὲρ τοὺς Μακχαίτους
 ἐκείνους τῆς ἰδίας ἀντεχομένους θρησκείας, χρήσεις
 τε καὶ μαρτυρίας τῶν θεῶν προφέροντας Γραφῶν,
 ἐντεῦθεν ἰσχυροποιεῖν οἰομένους τὸ σφῶν αὐτῶν
 κατάπτυστον δόγμα. Ἀλλὰ τῆ συνεχῆ τοῦ αὐτο- C
 κράτορος ὁμιλίᾳ κἂν ταῖς συναῖς παραίνεσις: καὶ
 τούτων οἱ πλείους πεσόμενοι τῷ θεῷ μετίσχον
 βαπτίσματος: καὶ γὰρ ἐξ ἀνατολῶν ἡλιακῶν ἀκτιῶν
 ἐς βαθυτάτην νύκτα πολλάκις τὰ τῆς διαλέξεως
 παρετίνατο, καὶ τῆς τοιούτης ὁμιλίας μὴ ἀφιστά-
 μνος, ἕστος τὰ πολλὰ διετίλει, καὶ ταῦτα ἐν καίρῳ
 ἡέρου: ἐν ὑπαίθρῳ σκιρῆ διακατερῶν.

narum? Atqui non facile reperias qui eo diligentius
 in sacrorum Librorum meditatione versatus sit.
 Effecta id docent et fides experientiae non dubia:
 lingua videlicet illis exacuta divinis sensibus praë-
 lia cum hæreticis acria lacessens, victor rediit non
 ininus e concertationibus verborum quam e con-
 stitibus armorum: utriusque istius mixtionem mili-
 tiae supra imitationem mirus, qui potuerit idem et
 Barbarus debellare vi ac ferro, et rebellium Deo
 mentium pervicaciam disputando frangere. Et ei
 cum alias, tum hoc in quo describendo versor usu-
 venit tempore, quando zelum suum adversus Mani-
 chæorum errores impios armavit, et pro militari,
 quam susceperat apostolicam revera expeditionem
 religiosis certaminibus gessit. Quare hunc ego meo
 B
 jure tertium decimum nominaverim apostolum.
 Etsi enim istud decus Constantino Magno aliqui
 vindicant, nunquam pervincunt tamen, non ad
 consortium laudis ejus admittendum quoque jure
 quam optimo videri Augustini Aleximii, aut si
 tempori et præjudicato sensui concedendum est
 aliquid: certe illud nemo eripuerit, quin altero
 saltem post Constantinum meriti loco appellationem
 et dignitatem apostoli participet hic noster. Enim-
 vero quem non hoc fateri coget memoria quam
 deinceps relexam gestarum tunc ab eo Philippo-
 poli rerum? Pervenit eo, ut dixi, fama exitus mi-
 nantium irruptionem Comanorum. Cum autem
 illud otium, opus ex occasione moliri cepit eo ipso
 C
 utilius et majus quod ex professo agebat, et cujus
 præcipue causa venerat: deducere nimirum Mani-
 chæos aggressus est a corruptis et amaris quibus
 se ingurgitare consueverant pravæ doctrinæ lacu-
 bus; quo eis ad puras et suaves catholicæ doctrinæ
 fontes salubriter sitiendos jucundeque hauriendos
 converteret. In eo erat, id agebat totos dies. Vidis-
 etiam ad vesperam, interdum ad secundam et ter-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(62) Κωνσταντίνῳ. Constantinum Ἰσαποστόλου no-
 mine donatum a Græcis testantur Menæa, Eucholo-
 gium Græc. pag. 374, ipseque Eusebius, lib. iv De
 Vita Constant. cap. 71: apostoli denique, præter
 Annam, Joan. Damascenus in Synodica 413 ad
 Theophilum imp. et Cinnamus, lib. 1, quibus dici-
 tur, ὁ ἐν βιαιλεύσειν Ἀπόστολος. Neque soli Con-
 stantino Ἰσαποστόλου titulum concessit Ecclesia
 Græcica, sed et Helena matri, divæ Theclæ,
 divo Albercio episcopo Hierapolitano, Mariæ Mag-
 dalenæ, et aliquot aliis, ut constat ex eorum Ve-
 næis. Sic appellatum a nostris parem apostolis di-
 vum Martinum narrat præter Odonem Cluniacensem,
 et Petrum Damianum, Beletus, lib. De divin.
 offic., cap. 163 et ex eo Durantus, in Ration., l. vii,
 cap. 27, qui spectat illud Sulpitii Severi in illius
 Vita, lib. ii: Est enim ille, ubi est, consertus apo-
 stolis ac prophetis, et quod pace sanctorum omnium
 dixerim, in illo justo grege nulli secundus. Sic regi
 Recareto in concilio Toletano acclamatum legimus:
 Ipse mereatur veraciter apostolicum nomen, qui apo-
 stolicum implevit officium. Petrus Hlesensis, epi-
 stola 46, de S. Thoma archiepisc. Cantuariensi:
 Non laboro martyrem apostolo comparare, cum apo-

stolus sit major martyre. Sed gloriosum est nos
 habere martyrem, qui apostoli nomen habeat, et
 apostolum miraculis aut imitetur, aut vincat. Licet
 vero ab Ecclesia Græcica relatus sit in divorum
 numerum Constantinus, et a Græcis velint Ἰσαπό-
 στολος colatur, secus tamen in Ecclesia Latina ob-
 servatur. Berengosius abbas, lib. iii De invent.
 et laude sanctæ crucis, cap. 2, ubi de B. Helena:
 Unde cum virtus sanctitatis ejus sit tanta, ut merito
 inter alios sanctos et ipsa numeretur sancta, mirum
 non est, quod sicut catalogus sanctorum solet ubique
 testari, festivitas ejus a nobis annua semper debet
 D
 revolutione celebrari. Sed quoniam in eodem cata-
 logo filii ejus nulla est mentio, sed magis memoria
 illius omnibus modis inibi obteratur silentio, ideo ut
 in regione vivorum, et ipse complacere Deo, necesse
 est ut oratio fiat ab Ecclesia ad Deum pro eo. Cum
 enim præsentis Ecclesiæ domicilio, se ita solemnita-
 tis officium matri potius debeatur, quam filio; ideo
 in Agendis mortuorum providendum est cunctis, ut
 memoriam filii studeant habere cum defunctis.

(63) Εὐστράτιος. De quo et ejus scriptis con-
 sulendum omnino L. o Allatus, lib. ii De Eccles.
 Occident. et Orient. perpet. consens., cap. 10, n. 41.

tiam noctis custodiam continuo vacantem uni rei : audientem nimirum patientissime, ac vicissim alloquentem quos subinde accersebat erroribus implicitos. Ibi eos docebat fidem rectam, ibi pravitatem hæreseos ipsorum invictis argumentis confutabat convincebatque ineluctabiliter. Aderant vel testes vel adjuutores præclari operis Eustratius, et Nicææ antistes, vir et sacris et externis cumulatus litteris, præstanti vero potissimum pollens colloquiorum ac congressuum conserendorum facultate, adeo quidem ut in ista disceptandi coram dextertate vivida, copiaque disputandi, eos etiam antecelleret qui in Zenonis porticu, aut Academi spatiis hoc unum tota vita meditantur. Nec ipse videlicet deerat Philippopolitanus archiepiscopus. Sed ante omnes et præ omnibus unum imperator sibi ad hanc pugnam commilitonem auxiliarem adjunxerat Nicephorum meum Cæsarem : 454 quem jusserat in divinis libris bene jam antea versatum, colligere ad præsentem usum habereque in promptu atque in tempore suggerere testimonia sacrorum oraculorum quæ aperte revincendis Philippopolitanorum erroribus apta essent. Fructus exstitit operæ magnus : plurimum Manichæorum pertinacia et dubitatio omnium exempta est. Ibant persuasi exuto errore ad sacerdotes, et ab iis peccata ultro ipsi sua fatentes damnantesque divini baptismi fiebant participes. Multos tamen videre erat eodem tempore perversa constantia veram illam et sanctam Machabæorum æmulantes, imo superantes. Etenim ut illi pro sacra divinaque religione, ita hi pro suo nefario errore propugnabant, perstantes in eo, proferentes quin etiam auctoritates et sententias librorum divinorum quibus suum disputabile firmari dogma credebant. Verum et horum plerisque istam ad extremum contumaciam quotidianæ allocutiones imperatoris et illa miseros admonendi adhortandique perseverantissima dignatio eripuit, ut jam et credere, et sacro baptisumate initiari convicti vellent, atque ultro poscerent; quorum salus abunde magna tot laborum merces Augusto videbatur; tantique illi erat ærumnosissimorum congressuum exorbere longa lædia, solis ab exortu primo ad profundissimam sæpius noctem durantium, a quibus ne memoria quidem eum aut necessitas curandi avellere corporis poterat, totos plerumque impastum dies in illis fastidiosissimis jurgiis perseverantem, idque per æstum sub sole ardenti, nam ista colloquia in subdivali tabernaculo fiebant.

Dum hæc maxime geruntur et verborum hoc prælium atque rationum cum Manichæis initum in flagrantissima commissione est, quidam ecco curriculo ab Istro veniens trajecisse nuntiat Comanos. Rumpit ad eam vocem imperator moras omnes, et Danubium versus extemplo movet, assumptis raptim quos forte circa se habuit militibus. Cum his summa celeritate usus, pervenit ille quidem cito Bidynen, cæterum illic ut speraverat non reperit Barbaros. Nimirum hi accepta fama strenue contra ipsos vadentis Augusti trajecto iterum amne retrocesserant. Hic imperator segregatam ex omnibus copiis lectam fortium manum ire post fugaces jubet. Transcunt Istrum illi et tribus diebus totidemque noctibus summa vi hostes insecuti tandem eos vident quemdam ultra Danubium fluentem ratibus quas ferebant secum trajecisse fluvium; quæ res eos redire ad imperatorem irritos spei compulit. Is etsi moleste tulit, non fuisse deprehensus a suis exercitibus fugientes Barbaros, tamen in victoria parte numeravit fugam illam ipsam hostium sola procul fama repulsorum, accedente præsertim ad lucri cumulum ea expeditione facti traductione totominus a nefaria Manichæorum hæresi ad rectam nostram et sanam fidem. Bis igitur victor et triumpho duplici erecto, altero vi armorum adversus Barbaros, altero contentione disputationis religiosissimæ adversus 455 hæreticos, Philippopolim revertitur ibique, modica quiete capta, applicuit

Α Ἐν ὄσφ δὲ ταῦτα ἐτελεῖτο, καὶ ἡ λογικὴ ἐκίνη μετὰ τῶν Μανιχαίων συνεχροτέτο ἄμιλλα, φέρας τις ἀπὸ τοῦ Ἰστρου τὴν τῶν Κομάνων ἀπήγγειλε διαπεράωσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς μὴ μελλήσας ὄκω; πρὸς τὸν Δάνουβιον ἤλαυνε, τοῖς περὶ τοῦ στρατιώταις συγχρησάμενος, καὶ τὴν Βιδύνην (64) καταλαθὼν καὶ τοὺς Βαρβάρους μὴ εὐρηκῶς· προέφθασαν γὰρ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος; ἔλυσιν μεμαθηκότες; εἰς τοῦπίσω διαπεράσαι· παραχρημα στρατιώταις γυναικούς ἀποδιελόμενος τὴν τῶν Βαρβάρων ἐπιδίωξιν ἐπέτρεψεν. Οἱ δὲ κατόπιον τούτων παραχρημα ἤλαυνον τὴν Ἰστρὸν διαπεράσαντες καὶ ἐπὶ τρισὶ διώκοντες νυχθημέροις. Ἐπεὶ τοὺς Κομάνους εἰδέσαντο, δι' ὧν ἐπεφύροντο σχεδίων, τὸν ἐκείσε τῷ Δανούβειω; ῥέοντι ποταμῶν διαπεράσαντες, ἀπράκτοι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐπανέτρεψαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐμάθη μὲν ὅτι μὴ καταλήφθησαν πρὸ τῶν στρατευμάτων οἱ Βάρβαροι, ὁμῶς μένοι καὶ τοῦτο μέρος νίκης ἠγγέλατο, ὅτι ἐξ ἀκοῆς καὶ μόνος τοὺς Βαρβάρους ἀπόσε, καὶ ὅτι πολλοὺς τῶν ἐπὶ τῆς Μανιχαϊκῆς αἰρέσεως εἰς τὴν ἡμετέραν μετῆνεγκε πίπτειν, διπλοῦν στησάμενος τρόπαιον, καὶ κατὰ Βαρβάρων ἀπὸ τῶν ὕπλων, καὶ κατὰ τῶν αἰρετικῶν ἀπὸ τῶν εὐσεβεστάτων λόγων. Ὑποστρέψας τοῦτον καὶ αὐθὶς εἰς Φιλίππουπόλιν, καὶ μικρὸν διαπαύσας; ἑαυτὸν, πάλιν ἀγώνων εἶχετο. Τὸν γὰρ τοὶ Κολλέοντα καὶ τὸν Κούσιον, καὶ τὸν ἐπὶ τούτοις; Φύλον, ἀνδρας προστάτας τῆς Μανιχαϊκῆς αἰρέσεως; C Καὶ τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τοὺς ἄλλους Μανιχαίους

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

* ἦν ἰδεῖν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(64) Βιδύνη. Bidynæ mentio est apud Zonaram et Scylitzem in Bulgaroctono, et Suidam.

δεινούς δὲ ἐνστῆναι τῇ ἑαυτῶν κακοδοξίᾳ, καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς πεπισθῆναι λόγοις ἀδαμαντίνους, σπαράξαι δὲ θεῖον λόγιον, καὶ κακοσχόλως αὐτῷ ἐκλαβεῖν εἰς ὑπερβολὴν εὐμηχάνους. Τούτους μεταπεμπόμενος καθ' ἡμέραν ἐκάστην πρὸς αὐτοὺς τὴν λογικὸν συνεκράτει ὁ πόλεμον, καὶ ἦν ἰδεῖν ἰγῶνα διπλοῦν τοῦ μὲν βασιλέως; ὅπως σωθεῖεν, καὶ σφόδρα ὑπεραγωνιζόμενον, τῶν δ' ὅπως νικήσειαν λεγομένην Καθμελιαν διαφιλονεικούντων. Ἐστῆσι μὲν γὰρ καὶ οἱ τρεῖς θήξαντες ἀλλήλους καθάπερ σωῶν ὀδόντες, καὶ τοὺς λόγους τοῦ αὐτοκράτορος; ἐν νῶ ἔχοντες διατέμνειν. Καὶ εἰ τις τὸν Κούσιον ἐξέφευγεν ἐνστασι; ταύτης ὁ Κουλέων ἀντελαμβάνετο, καὶ ἀμνηχανούντος; Κουλέοντος, ὁ Φῶλος αὐθι; ἀντεξαν-ἴτατο, ἣ καὶ πρὸς τὰς βασιλικὰς προτάσεις καὶ ὑποπορή; ἀλλῶ σὺν ἐπ' ἄλλῶ ἠγγείρετο, καθάπερ

A rursus animum ad Manichæos repetita concertatione ab errore deducendos. Facile principes sectæ totius erant Culeon, Cnsinus, et Pholus, non solum pertinacissima ingenia conceptæ istius pravitatis, verum etiam auctoritate atque artibus instructa omnibus ejus persuadendæ propagandæque. Itaque in iis præcipuum momentum, in his haud dubie ad successum negotii totius spei carlo vertebatur. At iidem viri præ cæteris, ut diximus, affixi præjudicatis opinionibus, surdi ad monia, ad persuasiones adamantini, quin etiam in ultro lacessenda lacerandaque doctrina sana, cavillis malitiosis et astutis argutisque sophismatis calumniosissime verbosi, sperari vix sinebant quod optandum erat. Aggressus nihilominus homines Augustus est, et cum iis quotidie ad se vocatis concertationem suscepit acrem et diu ancipitem obnixis utrimque studiis contendentium: cum imperator quidem nihil sibi faceret reliqui ad omnem curam summumque conatum persuadendi perditis ut salvi esse vellent, illi contra stolidis renisibus indomita obstinatione in furioso sese consilio respuendæ salutis obfirmantes totis incumbebant viribus ad funestam sita vereque Cadmeam victoriam reportandam. Ferox

per se quisque addita nentum audaciæ ex consortio mutuo sumebant. Res ab iis communiter ut a conspirantibus conjuratisque gerebatur; nec retuldero contenti salubres imperatoris ictus, etiam usque in fiduciam ultro incessendi tollebant animos religionis juxta majestatisque contemptores. Nullus jam principis respectus. Irritata usque in rabiem contumacia reverentiam vicerat. Palmam in os procaciter interpellabatur Augustus loquens, ab inhumanis non minus quam impiis, qui velut in arcto a venatoribus forte deprehensi spumantes apri dentes acuebant mutuo et in omnes inferendi morsus occasione inhiabant. Ubi dixerat Cusinus quod furor gusti, quod ille omiserat supplebat Culeo: hoc centuriatus, recens pugnam capèssebat: ita autem ineluctabiles alii super alios sese invicem inscendentes resilientis pertinaciæ fluctus exæstuarerent. Ac facile Augustus quidem quidquid illi obtenderent difflabat everrebatque ceu fuitiles araneorum telas, sicque obstruebat ora impura. Cæterum ubi loquacitatem fuci jam omnis impotentem in silentium compulerat, tota restabat in duris animis pervicacia, dedoceri utique renuens errores etiam convictos. Illic pertasus stoliditatis hominum Augustus deduci eos præ se jubet in urbem regiam, assignata ipsis habitatione in porticibus quæ circa magnum palatium sunt.

Ὁὐ μὴν ἄθυρος παντάσιν ἦν εἰ καὶ τούτους τοὺς ἀρχαίους λόγους τῷ τέως οὐκ ἔθρησεν, ἀλλ' ἡμέρις ἐκάστης προσῆγε Θεῷ, ὅπου μὲν ἑκατόν, ὅπου δὲ καὶ πλείους τῶν ἑκατόν ὡς συμποσοῦσθαι τοὺς τε προτεθηραμένους καὶ τοὺς νῦν ὑπὸ τῆς τοῦτου γλώττης ἐαλωκότας, εἰς μυριάς καὶ χιλιάδας ἀνδρῶν πολυαριθμητῶν. Καὶ τί γὰρ δεῖ λέγειν καὶ διατριβεῖν περὶ ὧν ἡ σύμπαξα οἰκουμένη ἐπίσταται, καὶ μάρτυρές εἰσι καὶ Ἄνατολι καὶ Ἀσίαι; Πόλις γὰρ ἑλας καὶ χώρας ταῖς παντοδαπαῖς αἰρέσεσι κικρατημένας πολυτρόπως εἰς τὴν ἡμετέραν ὀρθόδοξον μετήνεγκε πίστιν. Τοὺς μὲν τὰ πρῶτα

Sic in præsens finita vel potius intermissa cum his tribus tractatio est: in quibus utcumque perdidisse haecenus verba et operam Augustus visus est, non tamen irritus illi labor omnis spiritalis hujus ad religiosæ venationis periiit. Singulis etenim diebus reconciliabat Deo hæreticos interdum centum, nonnunquam plures; a Jæo ut, si quis unam in summam conferat tam eos qui priori Augusti commoratione voce ipsius ac lingua persuasi respuerunt, quam quos in reditu resumptæ disputationes ejusdem 456 deduxerunt ab errore, facile in multa millia ac myriadas excrescat numerus. Cujus affir-

Variorum lectiones ex cod. Coislin.

* συνεκράτει. ἔλλο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(65) *Περιδρόμους στοάς*, Porticus palatium ambien-
es, in quibus excubabant prætoriani milites,
ad regie et imperatoris ipsius custodiam delecti,
quas elegantî carmine descripsit Corippus, lib. III
De laudibus Justinî. His int'er erant porticus Scho-

D lartorum, quarum meminit *Chronicon Alexandrinum*,
an. Justin. 5; *excubita* in universum dietæ omnes
Zonara, S yllæ et Codino, in *Orig. CP.*; *excubi-
toria*, auctori de exsilio S. Martini PP. Vide p. 491

magis fides astruenda mihi operosius non est, cum minime abhorreat a cætera fama rerum patris mei : de quo invaluit per orbem universum constans et celebris opinio experimentis certissimis publicæ conscientiæ infixæ, fuisse illum longe studiosissimum hæreseon extirpandarum ; nullique labori, sumptui, contentioni solitum parcere quoties vel occasio vel spes offerretur revocandorum in Ecclesiam errantium. Id adeo consopis præconiis Oriens atque Occidens attestantur. Nulla enim in utraque harum imperii parte civitas, nulla regio hæreticis habitata cultoribus est, ad quam ille zizanias hisce purgandam non omnes artes intenderit, non totis viribus incubuerit. Specimen tum zeli huius ac diligentiae, tum fructus ac successus utriusque hæc de qua sermo nunc est Manichæorum conversio luculentum esse potest. Res enim vero splendida et gratulationis quantævis : quam etiam liberalitatis egregiæ cumulavit gloria. Etenim qui præcipuum dignitatis obtinebant locum inter hos abjuratores sectæ Manichæicæ eos Augustus magnis muneribus est primis Romanæ militiæ honoribus qui erant, puta rusticianorum curruum aurigas, vitam circum aratra et boves aut plaustra miseram trahere solitos magnam, ipsos quoque sed sua fortunæ accommodatum iugitatem in melius sententiæ referre fructum voluit, convocatos quippe una cum novam a se exædificatam in eorum gratiam prope Philippopolim ultra Hebrum Anvium, in quam et ipsos induxit, Alexiopolim nominans, aut etiam, alio nomine (quod usu vulgari magis invaluit) Neogastrum. His porro aliisque illis et agros et vineas et domos possessionemque immobilis largè divisit cumulata etiam ad liberalitatem cura providentissima firmamentorum munerum, et cautionibus juris ac legitimis formulis muniendorum, quo ea propterea et perpetua contraque omnes calumnias certa semper possessoribus forent : non autem Adonidis hortorum similia florentium hodie, cras elanguescentium. Expedita igitur rite Bulla Aurea donationes illis suas æterna firmitate asseruit : non horum personis vel presentis ætate munificentiae fructum affigens aut vim definiens, sed in filios etiam ipsorum nepotumque ac posteros propagandam extendens : substitutis quoque, si liberi desint, mulieribus in jus succedendi ad bona quæ ista liberalitate principis, viri olim ipsarum acquisivissent. Ita ille cavil, non minus in extendendis quam in primo largiendis beneficiis liberalis.

Verum hæc jam satis, quanquam omisi plurima. Verendum enim video ne assentationis suspicionem historia sustineat, tantas Alexii laudes complexa, non sine conjectura fidei subleat, et orationis gratiæ plusculum quam iura veritatis ferant ob domesticas causas indulgentis. Atqui horum quæ retuli multi hodieque vivunt testes idonei ; qui narrant, qui affirmant necum eadem ; qui scriptionem hanc ipsam omni mendacis adulationis invidia liberant. In hunc modum bene illic constitutus imperator rebus omnibus, in regiam urbem remigravit. Ibi certamina iterum priora contra Culcontem illum et Cusinum, quos diximus, instaurantur ; et quotidianis perseverantissimisque 457 imperatoris celebrantur contentionibus. Merces harum constiit Culcontis salus. Is prudentior credo intelligentiorque quam socii, sermonibus veritatis, quos pro naturali acumine majori, abundantiore insuper Dei juvenis illustratus lumine percipere valebat clarius, duci se quo

φέροντας μεγάλων ἡξίου προνοιῶν, καὶ τῶν στρατιωτῶν ταῖς λογάσι κατέλεγε, τοὺς δὲ χυδαιότερους συναθροίσας ἅπαντας καὶ ὅσοις καπανοῖς ἦσαν, καὶ περὶ ἄροτρα καὶ βόας ἠσχόληντο, πάντας συναγγώνημα καὶ τέκνοις καὶ γυναίξιν, καὶ πόλιν τοῖσι δαιμάμενος ἄγχου τοῦ Φιλιππουπόλεως καὶ πέραν Εὐρού τοῦ ποταμοῦ, ἐκείσε τοὺτους μετόπισεν, Ἀλεξίου πόλιν τὴν πόλιν κατονομάσας, ἢ καὶ Νεόκαστρον, ὃ καὶ μᾶλλον ἐπεκράτησεν, ἀποδοσάμενος καὶ τοῖσι τοῖσι κάκεινοις ἀρούρας τε καὶ οὐνοπέδα καὶ οἰκίας καὶ κτήσιν ἀκίνητον. Οὐ μὴν ἐθήκεν αὐτοῖς ἀνίσχυρα τὶ τῶν δόσεων, οὐδ' ὡς περ Ἀδωνίδος κτήπους σήμερον ἀνθούοντα ; καὶ αὐροὺν καταρβέοντα, ἀλλὰ καὶ Χρυσοβούλλῳ ἰ λόγοις τὰς πρὸς τοῖτους ἐνεπέδωσα δωρεάς, καὶ οὐκ εἰς τοῖτους μόνους περισταμένας τὰς χάριτας ἐστῆσεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐξ αὐτῶν καὶ τοὺς ἐξ ἐκείνων διαδοσίμους πεποίηκε. Καὶ τούτων διαρβέντων αἰ γυναικες αἴθις τῶν δωρημένων ἀντέχονται. Οὕτως ἐκεῖνος ἐξήπλου τὰς χάριτας.

Ταῦτα μὲν οὕτω λελέχθω · τὰ γὰρ πλείω παρέθη. Καὶ μὴ τι ; ἔπιμεμνήσθω τὴν ἱστορίαν, ὡς διέβην δωροδοκοῦσαν ἡ τὴν συγγραφήν · τῶν γὰρ νῦν ὄντων μάρτυρες εἰσι πολλοὶ τῶν ἀφηγουμένων, καὶ οἳ ἐὰν ψευδογραφίαις ἄλογοίμεν. Καὶ ὁ μὲν αὐτοκράτωρ πάνθ' ὡς ἐχρῆν πεποιηκῶς, ἀπάρας ἐκείθεν εἰς τὴν βασιλίδαν πόλιν μετασηκώσκει ἄ. Καὶ πάλιν οἱ αὐτοὶ ἀγῶνες καὶ διατάξεις πρὸς τοὺς ἀμφὶ τὴν Κουλέοντά τε καὶ Κουσίον ἐγίνοντο τῷ αὐτοκράτορι συνεχεῖς. Ἀλλὰ τῶν μὲν Κουλέοντα εἶλεν ὡς συντετύττερον, οἴμαι, καὶ δυνάμενον παρακοιουθήσαι λόγοις ἀπειθείας, καὶ τῆς ἡμετέρας μάνδρας πεποίηκε πρόδρατον ἡμερώτατον. Ὁ δὲ γε Κούσιος καὶ ὁ Φύλλος ἐξαγριαιόντες, καὶ βαλλόμενοι μὲν καθάπερ αἰθήρη ; ταῖς συχναῖς τοῦ αὐτοκράτορος ὀμιλίαις, ὅμως μὲν τοὶ σιδηρεοὶ μένοντες ἐξαρπικόντ' οὕτω καὶ οὐκ εὐαγίως εἶχον αὐτῷ. Καὶ εἰ τοῦτο ὡς πάντων Μανχαίων βίλασφημοτάτους καὶ καθαρῶς εἰς λαμπρὰν μελαγχολίαν ἐλάυνοντα, εἰ

Variae lectiones ex cod Coislin.

* χρυσοβούλλῳ. ἄ δωροδοκοῦσαν. ἃ ψευδογραφίαις. ἄ μετασηκώσκει.

τὴν οὕτως λεγομένην Ἐλεφαντίνην (66) φρουρὰν ἄπαντα δαψιλῶς χορηγῶν, μόναις ταῖς ἑαυτῶν κακοπραγείαις ἀφῆκεν ἀποθανεῖν.

vehat humanitas. Quin etiam allocutionibus ejus assiduis adeo non flectebantur ut etiam ferri et incudis ritu creberrime iteratis tanto magis indurarentur ictibus, ferreaque semper in contumacia obstipi, eam vultu ac supercilio cæteraque inhumanitate consuetudinis barbaræ plane indomitam intractabilemque proderent. Hic enimvero desperatæ malitiæ capita non amplius sedulitate inutili curanda imperator censuit, sed justa potestate coercenda. Ergo Manichæorum duos omnium maxime blasphemos, quos furoris abundantia exisse pene de potestate mentis et æstu bilis splendidiæ ac melancholiæ insanire satis constabat, in custodiam elephantinam, sive eburneam dictam jussit conjici, ibique, abunde suppeditatis quæ ad victum cæterumque usum necessarium spectabant in peccatis ambos propriis, sibi nocentes uvis, immortituros relinquit.

Car. Dufresnii Du Gangii notæ.

(66) Ἐλεφαντίνην. Carceris Palatini nomē S ylitæ in Monomacho notum : Τὸν μὲν Κεγίνην ἔχει πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ ἐν προσχῆματι τάχα θεραπειᾶς καὶ ιατρείας ἐν τῇ Ἐλεφαντίνῃ καθέρι-

γνυσιν. Et Cinnamo, lib. vi, n. 14. Εἰς τὴν ἐν Παλατίῳ τε φρουρὰν ἀχθεῖς, ἣν Ἐλεφαντίνην ἔθος καλεῖν ἔστιν. Vide Not. ad pag. 494.

ANNHΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΕ΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER XV.

458 ARGUMENTUM.

Alexius postrema sua in Turcos bellum moventes expeditione sæpius eos vincit, ope præsentis artis novæ quam excogitavit aciei contra eos instruendæ, pacemque petere coactos, amicos facit. Hæresim Bogomilorum indagat, profert, extinguit. Coryphæo ejus combusto; aliis perpetuo carceri mandatis. Alexii ejusdem morbus et mors.

PERIOCHE.

Solymas sultanus expeditionem in Asiam parat. Imperator de ejus consilio certior factus, præoccupare illum bello studet. Morbo pedum tardatur. Sultanus impune Asiam vastat. Imperatorem irrident Turci et scenistraducunt. Convalescens ille in Turcos movet. Qui eum terere multitudinis specie conantur. Frustra. Fugere coguntur. Crudelitas eorum. Victi Turci. Mora trimestris Augusti apud Lopadium. Causa moræ duplex. Incursio Turcorum Augustum non turbat. Is eos occursu terret 459 et avertit. Vincunt eosdem Strabobasileus et Stypeota. Iterum se Turcis Augustus admovet, et Leonem Niceritam in eos mittit. Cur in sultanum recta Imperator non duxerit. Nicomediam se confert; quo consilio. Equorum cura præscripta ad usum prælii. Augustæ adventus Nicomediam. Murmur autem in imperatorem, ab eo contemptum. Sapiens ejus fiducia. De consilii usu in rebus bellicis digressio. Alexius dolo et virtute perinde valuit. Anna contestatur fidem suam in laude patris. Imperator tyrones exercet. Omnibus præscribit cautam rationem belli gerendi. Excogitat novam formam aciei ad usum peculiarem belli Turcici. De aciei forma, armisque Turcorum. Turci Cedream deserunt: ad Polybotum conciduntur a Camytze. Augustus in dubio consulit oraculum; et responsum accipit. Bardas Turcos vincit. Sed castra ejus eodem tempore ab aliis hostibus diripiuntur. Quos ille insequitur. Atrox et diuturna pugna. Augustus suppetias suis procedit. Ordo exercitus Romani. Nicephori audax et felix impetus. Oppida Iconio vicina Romani vastant. Receptus imperatoris cautus acie semper instructa. Monolycus Romanos aggreditur. Oratio imperatoris efficax ad firmandos suos. Pugnans simul et ambulans Romani aciei forma nunquam interrupta. Dissensio inter duces Turcorum. Altera eorum in Romanos irruptio. Andronici fratris Annæ virtus, et luctus ejusdem Annæ ob mortem fratris

immaturam. Nicphorus Bryennius Cæsar Turcos fundit, sultano viâ evadente. Nocturnam oppugnationem innoxie Romani arte summa virtuteque sustinent, Turci pacem petunt. Sultantum Augustum supplex convenit. Leges pacis dictæ Turcis, et ab his acceptæ. Sultano Saisani dona largitur Augustus et insidias a fratre sibi compertas indicat. Saisanis fiducia nimia. Somnium præ sagum; circumventio, dolosum consilium Puchæ. Aperta ejusdem proditio. Saisan comprehensus excæcatur primum; deinde strangulatur. Acies perpetua figuram in incessu servans. Cura ægrorum et morientium in exercitu iter agente inter hostes. Eleemosyna mensæ tempore. Plausum et triumphum Alexius vitat. Cura ejus in captivos. Orphanotrophium ejusdem; quo loco situm. Ejus descriptio. Opes, ministri, divisio, numerus hominum, præses, militum curatio, ornatus templi, cantores, cantatrices, diaconissæ, monachi ex Iberia; ludus litterarius varios in ordines digestus. Variæ linguæ in eo traditæ. De schedis et schedographia judicium Annæ. Bogomilorum hæresis exoritur; ex duabus veteribus confata. Stimulatio sequacium ejus. Quibus larvam Alexius cura et arte detrahit. Basilii hæresiarca duodecim sibi adsciscit, et plurimum nocet. Comprehenditur Basilii; arte pellicitur ad fatendum; coarguitur; in contumacia perstat; sperans angelorum opem lapidatur a malo demone. Fæda dogmata Bogomilorum. Liber contra eos scriptus, cui titulus: Panoptia Dogmatica. Augustus veros a falsis Christianis miro artificio discernit. Prudentia ejus, clementia et zelus ad salutem procurandam Bogomilis. Basilii impænitens viticomburio absumitur. Alexii Augusti morbus supremus et mors. Annæ ob illum lamentatio. Finis.

ΑΛΕΞΙΑΣ ΙΕ΄.

460 Perfuncto imperatori his quæ retulimus A circa Philippopolim et Manichæos facinoribus et rebus; alia in ulteriori continente rursus miscelatur exhaurienda potio malorum. Nempe denno Solyman sultan deprædari gestiebat Asiam: et quod illi impune facere posset, ac prohibere ulciscive conaturum Augustum justo exercitu sistere, copias e Corosane ac Chalepo convocabat. Mature indicium istius consilii atque apparatus delatum imperatori per quemdam est. Eo ille accepto statim decrevit præoccupare cogitationes Barbari, et ultro in latæ bello, atque expeditione Iconium usque promotâ (ibi enim sultanicum Cliziasihlan's erat, parte ea imperii totius ei attributa, ejus metropolis Iconium habebatur) conturbare inopinata irruptione rationes

Ἄλλὰ τοιαῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν Φιλιππούπολιν καὶ τοὺς Μανιχαίους ἔργα τοῦ αὐτοκράτορος· ἄλλος δ' ἐκεῖθεν αὖθις βάρβαρος ἐξαρτῶνται κατ' αὐτοῦ κυκλῶν. Ἐβούλετο γὰρ ὁ Σολυμᾶς (67) σουλτᾶν τῆν Ἄσιαν αὖθις δῆρῶσθαι, καὶ τοῦ Χορσῆ καὶ τοῦ Χάλεπ δυνάμεις μετεκαλεῖτο, εἶπου γενναίως παρὰ τὸν αὐτοκράτορα ἀντικαταστήναι σχολῆν. Ἐπὶ δ' αὐτῶ τὸ πᾶν τῆς τοῦ Σολυμᾶ Σουλτᾶν βουλῆς πρῶτος διεμνήσθη, ἐσκόπει καὶ αὐτὸν μέχρι τοῦ Ἰκονίου στρατεύσαι, καὶ καρτερώτατον τὸν μετ' αὐτοῦ συναρῶσαι πόλεμον· κεῖθι γὰρ τὸ σουλτανικὸν (68) τῶ Κιλιτζιαθλᾶν ἀπομεμέριστο. Δυνάμεις τοίνυν ἐξ ἄλλοδαπῶν καὶ μισθοφορικῶν μετεκαλεῖται ὁ πολὺ, καὶ τὸ ἴδιον στρατεύμα πανταχῶθεν μετέπεμπετο. Κατ' ἀλλήλων οὖν ἀμφοτέρων τῶν στρα-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

* μετεκαλεῖτο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(67) Σολυμᾶς. Solymanus Junior, qui Nicæa a nostris privatus fuerat.

(68) Σουλτανικὸν. Iconium Lycaoniæ, seu Cappadociæ urbs, Cliziasihlanis sultanæ regis et sedes. Hinc patet Cliziasihlanem Solymani senioris filium, Solymani Junioris fratrem, Iconio præsertim impresse, et Cappadociæ. Idemne vero cum Cliziasihlane, qui hoc libro memoratur, adubitari potest; nam cum Anna hunc adhuc adolescentem repræsentet, alterum **414** a priori dici debere contenderim, qui statim post Solymani parentis cædem Nicææ imperium tenuit. Proinde eo anno quo bellum, quod hocce libro recensetur, gestum est, biennio scilicet ante Alexii obitum adolescentiæ annos excesserat, jamque erat ætate provector. Præterea filium Cliziasihlanis Senioris fuisse suadent patrium nomen, et continuatum Iconiense imperium. Denique posteriorem hunc Cliziasihlanem eundem fuisse, qui lib. xiv, pag. 429 et 431, et hoc libro, Saisan et Amer Saisan nuncupatur, discrete indicat Anna pag. 478. Quem enim Cliziasihlanem supra

appellavit, ubi de inito cum Alexio conflictu, mot ejusdem cum Alexio fœdera, et ut a Muzo fratre circumventus, imperio et vita privatus fuerit, enarrans. Cliziasihlanem Saisan cognominatum his verbis indicat: Τὸν Σουλτᾶνον Σαῖσαν τὴν κλησὶν, non quod ejus esset nomen, sed ex sultanica dignitate ita indigiteretur; *sa* enim lingua Persica regem sonat, ut auctor est Tyrius, lib. iii, cap. 1. qui eo donatum cognomine Solymanum ipsum perinde scribit, quod nempè sultanico titulo gauderet, qui apud Achamedem Guerapsi filium in *Hist. Tamertani*, libro præsertim ii, primordiis toparchis attribuitur. De vocabuli vi, multis Reineccius in *Stemm. Pers. Sultani*, in *Appendice ad Aithoum*, Seldenus, *De titulis honorariis, seu Titles of Honour*, part. 1, cap. 6, § 3, 6, 7; et Henricus Valesius, ad lib. ix Marcellini, in initio Σαζνιστᾶν nescio quem Persicum, seu Turcorum regem habet Achmes Ὀνεροχρητ. cap. 2. Saisan Persicorum regum auctorem memorat *Chronicon Orientale*, in Commento imp.

τηγῶν τὴν μελέτην ποιουμένων, ἐν τῷ μεταξὺ τῷ
 σύνηθας ἄλημα τῶν ποδῶν συνέθη τῷ αὐτοκράτορι,
 καὶ δυνάμεις ἀπανταχόθεν μὲν συνέβρουν, ἀλλὰ κατὰ
 στραγγα, καὶ οὐκ ἄθρόον, διὰ τὸ πόρρω περὶ τὰς
 σφῶν εἶναι πατριδας. Ἡ δὲ γε ὀδύνη ἀπείργε τοῦτον,
 οὐ τοῦ προκειμένου μόνου ἄφασθαι σκοποῦ, ἀλλὰ
 καὶ τοῦ βαδίζειν ἀπλῶς, καὶ κλινήρης ὢν ἤχλιετο,
 οὐ τοσοῦτον διὰ τὴν τῶν ποδῶν περιωδυνίαν, ἥπίσον
 διὰ τὴν ἀνιβολὴν τοῦ κατὰ τῶν Βαρβάρων ἔργου.
 Οὐκ ἐλάνθανε ταῦτα τὸν βάρβαρον Κλιτζιασθλᾶν.
 Ἔνθεν τοι καὶ ἀμεριμνήσας τὸ παρὸν τὴν Ἀσίαν
 ἄπασαν ἐληίζετο, ἐπτάκις κατὰ τῶν Χριστιανῶν
 ἐκδρομὰς ποιησάμενος· καὶ γὰρ οὐδὲ ποτε ἐπὶ το-
 σοῦτον τὸ ἄλγος ἐκείνο τὸν αὐτοκράτορα κατέσχευεν.
 Ἐκ διαστημάτων γὰρ μακρῶν προτοῦ, ἐπερχομένη
 τοῦτῃ ἡ νόσος οὐ περιδικῶς τὸ τηρικὰς ἀπήνητη-
 σεν, ἀλλὰ συνεχῆς ἦν, καὶ ἐπαλλήλους τοὺς παρ-
 οῦστους ἐδίδοι. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ πάθος πρόσχημα
 ἐδόκει τοῖς περὶ τὸν Κλιτζιασθλᾶν νοσήματος οὐ μὲν
 τοι νόσημα, ἀλλ' ὄκνος καὶ βραθυμία ἐξῴθεν περιβε-
 βλημένη τὴν ποδαλίαν, καντεῦθεν πολλὰ πολλακίς
 ἀπέσκηπτον, κἀν ταῖς μέθοις κἄν τοῖς πότοις καθά-
 περ αὐτοφύεις βήτορες, ἠθοποιίας τῆς τῶν ποδῶν
 ὀδύνης τοῦ αὐτοκράτορος οἱ Βάρβαροι ἐποιούνοιο. Καὶ
 κωμῳδίας ἐγένετο πρόφασις ἡ τῶν ποδῶν ἀλγηδῶν·
 πρόσωπα γὰρ λατρῶν τε καὶ τῶν περὶ τὸν αὐτοκρά-
 τορα διαπονουμένων ὑποκρίνοιο, καὶ αὐτὸν ὄντα τὸν
 βασιλέα εἰς τὸ μέσον παράγοντας καὶ ἀνοθέμενοι
 ἐπὶ κλίνης προσπαίζεον ἕροντο, καὶ ἐπὶ ταῦταις ταῖς
 παιδαίαις γέλωι τοῖς Βαρβάρους ἐπῆρτο πολὺς. Οὐ μὴν
 ἐλάνθανε ταῦτα τὸν αὐτοκράτορα, κἀντεῦθεν ἠρεθί-
 ζετο πρὸς τὴν κατ' αὐτῶν μάχην μᾶλλον παμφλά-
 ζοντα τοῦ θυμοῦ. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ κουφισθεῖς
 τῆς ὀδύνης, τῆς προκειμένης ὀδοπορίας εἶχετο·
 τὴν τε Δάμαλιν διαπεράσας, καὶ τὴν ἀνιμεταξὺ Κι-
 θωτῶ ἀιγιάλῳ διαπλωισάμενος πορθμῶν, καὶ τὴν Κι-
 θωτῶν καταλαβῶν, ἐκείθεν εἰς τὸ Λοπάδιον ἄπεισι,
 τὴν τῶν ταγματῶν ἐκδεχόμενος ἄφιξιν, καὶ ὅπου
 μισθοφορικῶν μετεπέμπετο. Ἐπὴν δὲ συνελθούθη-
 σαν ἅπαντες, ἀπάρσις ἐκείθεν σὺν ὄλοις δυνάμεσι,
 τὸ τοῦ κυροῦ Γεωργίου καταλαμβάνει φρούριον
 ἀγχοῦ τῆς τῆς Νικαίᾳ παρακειμένη λίμνης διακειμέ-
 νον· κακίθηα ¹⁰ εἰς Νικαίαν. Ἐἶτα διὰ τριῶν ἡμερῶν
 αὐτοῖς ὑποστρέφει ἐνθεν τῆς γε τοῦ Λοπαδίου γεφύ-
 ρας, καὶ στρατοπεδεύει κατὰ τὴν βρύσιν τοῦ κερυ-
 κέως καλουμένην, οὕτω δόξαν αὐτῷ, ἵνα τὸ μὲν
 στρατεύμα πρότερον διὰ τῆς γεφύρας ἐπιβιάσας,
 ἐν ἐπικλίρω τόπῳ τὰς σκηνὰς πῆξηται, κἄθ' οὕτως
 καὶ αὐτὸς· ὁ αὐτοκράτωρ διὰ τῆς αὐτῆς γεφύρας
 διελθὼν μετὰ πάντος τοῦ στρατεύματος τὴν βασιλι-
 κὴν καταθέσει σκηνήν. Οἱ δὲ μηχανικώτατοι Τοῦρκοι,
 τὰ κατὰ τὴν περὶ τοὺς πρόποδας τῶν Λεντιανῶν, καὶ
 τῆς οὕτω καλουμένης Κοτορραϊκῆς διακειμένην πε-
 διὰδα ληίζόμενοι, ἐπεὶ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος κατ'
 οὐτῶν μεμαθῆκεισαν ἐφοδῶν, ἐκδειματιωθέντες παρ-
 αυτίκα, πυρσοὺς παμπόλλους ἀνήσαν, ἐντεῦθεν
 φαντασίαν τοῖς ὀρίοσι στρατιᾶς πολλῆς παρέχοντες

A nondum satis paratæ ac confirmatæ perfidiæ. Ab
 hoc decreto totus vertitur ad copias cogendas quæ
 bello maximo summa vi gerendo sufficerent. Missis
 igitur ad gentes vicinas hominibus idoneis, partim
 corrogat auxilia sociorum, partim mercede condu-
 ctam militiam advocat plurimam, simul proprium
 exercitum undecunque ad se colligit. Ducibus am-
 barum partium sic adversus sese invicem utrinque
 parantibus, revisit imperatorem familiaris pedum
 dolor: cum quo dum ille conflictatur, confluere
 sensim et quasi guttatim jussæ convenire copiæ:
 nec moras castigare lenti negotii aut omnino urgere
 propositum morbo implicitus difficilis, ac quod
 plantis insistere atque ingredi nequiret, lecto
 necessario affluxus satis imperator poterat. Ægritudo
 porro decumbentem illum animi molestior quam
 corporis angebat. Homini enim studiosissimo rei-
 publicæ tolerata facilius longe videbatur pedum
 dolor quantusvis, quam dilatio expeditionis neces-
 sariæ in Barbaros bono publico susceptæ. Nihil
 horum latuit Clitziasthlanem Turcorum principem;
 itaque is ab imperatore interim securus, effusis-
 sine totam latrocinii infestabat Asiam, septem per
 id tempus diversis in Christianos incursionibus gras-
 satus. Tempus ejus furori dabat longius morbus
 imperatoris, quo ille tunc atrocius pertinaciusque
 quam usquam alias tentatus est. Cum enim ex in-
 tervallis antea duntaxat redire languor consuevisse,
 tunc sine intermissione ulla continuo illum afflige-
 bat sensu doloris, augescens quidem certis
 accessibus; nunquam tamen ita remittentis ut
 liberum molestia, vel rebus idoneum gerendis relin-
 queret Augustum. Interea præter licentiam prædandi
 etiam cavillandi ansam mora tanta Clitziasthliani da-
 bat. Hæc erat passim ipsi ejusque aulicis materia
 sermonum, præterdere imperatorem vero timori fa-
 mam mendacem morbi, quem ideo simularet ut socer-
 diæ atque ignaviæ infamiam lucrifaceret; atque in
 eam sententiam multa sæse inter patinas calicesque
 461 jocabantur, faceti homines videlicet, ac velut
 extemporanei rhetores exquisitis figuris podagram
 imperatoris celebrabant. Quin etiam scenis eam
 dabant argumentum fabulæ. Producebantur perso-
 nali medicis, longæque ipsorum consultationes
 de imperatoris morbo, tum administrorum fami-
 liarium obsequia ad theatrum sub larva ludebantur;
 nec deerat ipse simulatus imperator cum lecto
 illatus in medium et risu procacissimo traductus
 oliantium Barbarorum. Referebantur ad Alexium
 hæc ipsa, exsuscitabantque gravem ipsius iram et
 cupiditatem vehementem ulciscendæ quam primum
 acri pugna contumeliæ. Rediit aliquando valetudo
 melior expetita tandiu, aut certe ita se relaxavit
 dolor, ut proposito itineri mandare se Augustus
 posset. Trajecto igitur Bosphoro ac sinu quod illinc
 Cibotum recta pergenti transmittendum occurrit,
 transfretato; castrisque obiter in ipso illo littore

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ κακίθηεν.

Citho dicto positus, ultra pergens Lopadium contendit lento gradu : dare siquidem oportebat spatium conveniendi sui militiæ undique ad ipsum confluenti, tam Romanæ, quam ex sociis gentibus mercede conductæ ; hanc enim et ipsam universam ad sese festinare jusserat. Congregatis tandem omnibus, Lopadio movet cum toto exercitu, et ad domni Georgii arcem pervenit, prope lacum Nicææ sitam. Hinc Nicæam intrat, moxque inde retrocedens itinere tridui castra communivit citra pontem Lopadii, ad fontem vulgo dictum Condimentarii, quibus in castris priorem partem exercitus ponte transmissam apte ac tuto collocavit. Ipse regressus per pontem eundem ad partem alteram cum reliquis omnibus consedit copiis, præcipuum haud dubie militiæ robur habens secum. Interim callidissimi Turci, qui tunc planitiem ad radices montium Lentianorum et circa locum Cotæraciam vocatum late patentem deprædabantur, ubi de infesto imperatoris in ipsos adventu certiores facti sunt, non parvo metu concepto, pyras excitarunt longe plures quam pro numero modoque castrorum, ut ita procul intuentibus multitudinis ingentis terrificam offrent speciem. Spectaculum erat luculentum focorum innumerabilium late cælum incendientium; nec deerant parum expertorum e nostris plures qui terriculis inani commoverentur. Non sane in his Augustus qui primo diluculo ad prædictam planitiem, illi jam pontem transgresso citimam, cum copiis contendit, majorem in modum cupiens Turcos eo in loco deprehendere. Verum illi qui, accensis multis ignibus, nihil nisi falso ludibrio morari hostes, et fugæ spatium arte furari voluerant, strenue consilio suo usi, spem imperatoris tunc quidem frustrati sunt. Reperta duntaxat recentia sed confecti vulneribus Romanorum isthuc plurimi visebantur, 462 occisorum quoque paulo ante castravera occursabant passim : quibus rebus clemens Augusti animus dolore pungebatur tanto, quantum ex cætera viri consuetudine atque innatæ misericordiæ visceribus quisque prudens æstimatur intelliget. Ac gestiebat quidem animus fugitivis latronibus supplicium admovere persequendo : sed celeritatem qua ea res egebat universi tota simul moles exercitus non caperet. Ne igitur non aliqua saltem prædæ pars insequentum studium comprehensa solaretur, illic quidem ipse cum exercitu vallum circa Pœmanenum figit : cæterum delectam ex copiis omnibus virorum fortium leviter armatorum alacrem manum properare post Barbaros jubet, præceptis instructam accuratis de optima ratione aggreddendi vincendique deprehensos hostes perfidos. Eos nostri assequuntur ad quemdam locum indigenarum lingua vocatum Cellia, præda onustos universa quam corraserant, et captivorum quos ex omni quam vastaverant regione vinctos quam plurimos trahabant, ducta et custodia impeditos; nulla irruendi mora, flammeo impetu in ipsos involant; plurimos occidunt, quosdam vivos capiunt, præda omni recepta splendide compotes victoriæ ad imperatorem redeunt. Excepit eos ille ut tali tempore sic meritis oportebat; ac jam inde firmata spe, plenam haud dubie victoriam internecione Barbarorum integra cogitans, Lopadium revertitur, ibique tres totos quieti

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(69) Ἄερα. Sunt qui putant aerem hoc loco nihil aliud esse quam aeris aut cœli temperiem; ut sensus sit, Alexium, qui plurimum iter per arida loca, fragrantissima æstate, confecerat, æstu remisso, ad Malagnorum oppidum, se contulisse, ubi aer hauriebatur purior et temperatior. Galli dicerent, *Alexis vint prendre l'air des Malagnes*. Plutarchus σπᾶν τὸν ἀέρα scripsit, haurire, vel carpere aerem; Cælius Aurelianus Sicciensis, l. iv

τάχα. Καὶ οἱ μὲν πυρσοὶ τὸν ἀέρα ἐξέκιστον καὶ πολλοὺς τῶν ἀπειρῶν ἐξεδειμάτουσιν· τὴν δὲ αὐτοκράτορα ἐθρόβει τούτων οὐδέν. Κακεῖνοι μὲν τὴν λείαν πᾶσαν καὶ τοὺς δορυαλώτους ἀναλαβόμενοι ἔρχοντο. Αὐτὸς δὲ κατὰ τὸ περιθρονον, πρὸς τὴν ἤδη ἐκεῖσε πῶδα ἠπέλεγετο, σπεύδων αὐτοῦ που τούτους καταλίψεσθαι· ἀλλ' ἀστοχήσας τῆς ἄγρας, καὶ πολλοὺς μᾶλλον τῶν Ῥωμαίων ἐτι ἐμπνέοντας εὐρηκῶς, πολλοὺς δὲ καὶ νεκρῶν σώμασιν ἐντετυχηκῶς, ἤχθετο ὡς εἰκὸς, καὶ ἤθελε μὲν διώκειν. Ἄλλ' ἵνα μὴ τὸ πᾶν ἀπολέσῃ θήραμα, μὴ δυνατοῦ ὄντος τοῦ παντὸς στρατεύματος, τοὺς φεύγοντας ὀξέως καταλαβεῖν, χάρακα μὲν αὐτοῦ που περὶ τὸ Ποιμανηρὸν πηγῶνται, καὶ παραχρῆμα ἀπολεξάμενος γενναίους φίλους στρατιώτας, τὴν ἐπιδίωξιν τῶν Βαρβάρων ἐπιτρέπει.

B παραγγελία; ὅπως χρῆ ἐπιπορεύεσθαι τοὺς ἀάστορας. Οἱ δὲ τούτους ἐφθακότες εἰς τινα τόπον Κελλία ἐγχωρίως ὀνομαζόμενον μετὰ τῆς λείας πάσης καὶ τῶν δορυαλώτων, ὡς πῦρ κατ' αὐτῶν ἵενται : αὐτίκα πλείστους μὲν μαχαίρας ἔργον ἐποίησαντο, ἐνίοις δὲ ζωγρήσαντες, καὶ τὴν λείαν πᾶσαν ἐκείθεν ἀναλαβόμενοι μετὰ νίκης λαμπρᾶς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐπενήλθον. Τούτους ἀποδειξάμενος γαί τὴν παντελῆ τῶν πολεμίων φθορὰν ἐγνωκῶς πρὸς τὸ Λοπάδιον ἐπανέρχεται· κεῖθι δὲ παραγενόμενος καὶ μῆνας τρεῖς ὄλου; ἐγκατεροήσας, τὸ μὲν τοι δὲ ἀθηρίαν τῶν δι' ὧν ἐμᾶλλε διελεῖν μερῶν (θέρους γὰρ ὦρα παρῆν, καὶ ἡ ἀλέα ἀφόρητος)· τὸ δὲ καὶ τὸ μῆπω φθάσαν τοῦ μισθοφορικῶν στρατεύματος ἀπεκδεχόμενος, ἐπὶ τὸν δὲ ἀπαντες ἀθροισθεῖεν ἐκεῖ, ἐξανα-

C στάς, ἀπαν τὸ δολιτικὸν τηνικαῦτα κατὰ τὰς ἀερολοφίας τοῦ Ὀλύμπου καταθέμενος, καὶ τῶν οὐπω καλουμένων Μαλάγων αὐτῶν τὴν ἀέρα (69) κατέλαθε.

crudelitatis barbaricæ vestigia ; spirantes adhaesentes sed confecti vulneribus Romanorum isthuc plurimi visebantur, 462 occisorum quoque paulo ante castravera occursabant passim : quibus rebus clemens Augusti animus dolore pungebatur tanto, quantum ex cætera viri consuetudine atque innatæ misericordiæ visceribus quisque prudens æstimatur intelliget. Ac gestiebat quidem animus fugitivis latronibus supplicium admovere persequendo : sed celeritatem qua ea res egebat universi tota simul moles exercitus non caperet. Ne igitur non aliqua saltem prædæ pars insequentum studium comprehensa solaretur, illic quidem ipse cum exercitu vallum circa Pœmanenum figit : cæterum delectam ex copiis omnibus virorum fortium leviter armatorum alacrem manum properare post Barbaros jubet, præceptis instructam accuratis de optima ratione aggreddendi vincendique deprehensos hostes perfidos. Eos nostri assequuntur ad quemdam locum indigenarum lingua vocatum Cellia, præda onustos universa quam corraserant, et captivorum quos ex omni quam vastaverant regione vinctos quam plurimos trahabant, ducta et custodia impeditos; nulla irruendi mora, flammeo impetu in ipsos involant; plurimos occidunt, quosdam vivos capiunt, præda omni recepta splendide compotes victoriæ ad imperatorem redeunt. Excepit eos ille ut tali tempore sic meritis oportebat; ac jam inde firmata spe, plenam haud dubie victoriam internecione Barbarorum integra cogitans, Lopadium revertitur, ibique tres totos quieti

D De tardis Passionibus, cap. 1, in aerem meliorem transire. Verum quin hanc protinus amplectantur sententiam, velant quæ mox sequuntur, Alexium simul aerem attigiti (τὸν ἀέρα καταλαβεῖν) regi monere missa, imperatricem accersivisse. Vide ad ad Annæ mentem facial locus Procopii, lib. ii De ædif. Justin., cap. 1, ubi urbis Daras muros a Justiniano instauratos describit.

nones occasionis momentum expectans. Causa cunctandi erat duplex. Prior ariditas locorum per quæ ad Turcos moturo necessarium iter erat: res semper incommoda, maxime autem flagrantissima æstate, quæ tunc tempestas exurebat cælum intolerabili vapore solis ardentissimi. Altera quod nondum omnes copiarum merce de conductæ convenissent, quarum partes aliæ subinde post alias toto illo expectatæ spatio congregabantur. Ut primum se remisit æstus, et totus adfuit exercitus, imperator gravem armaturam universam Olympi occupare juga atque insidere jussit. Ipse Malagannum extremam ipsam oram tenuit.

Τῆς δὲ βασιλίδος κατὰ τὴν Πρίγκηπον (70) αὐλι- A
ζομένης, ἵν' ἔχοι ῥῆον ἐκεῖθεν τὰ περὶ τοῦ αὐτοκρά-
τορος μανθάνειν περὶ τὸ Λοπάδιον ἐπανελθόντος, ὁ
βασιλεὺς ἅμα τῶν τῶν ἀέρα καταλαβεῖν, διὰ τοῦ βα-
σιλικοῦ μονήρου; μεταπέμπεται τὴν Αὐγοῦσταν τὴ
μὲν τι, καὶ τὸ ἄλλο; ὑφορώμενος; καὶ τῶν ποδῶν, τὸ
δέ τι καὶ τοὺς συμπαρομαρτοῦντας αὐτῶ τῶν ἐγχο-
πίων ἐχθρῶν δεδιώς, διὰ τὴν ἔκραν αὐτῆς περὶ αὐτὸν
ἐπιμέλειαν, καὶ τὸ ἀγρυστικώτατον ὄμμα. Οὕτω τρί-
τη παρῆλθεν ἡμέρα, καὶ ὁ παρὰ τὸν βασιλικὸν κοι-
τωνίσκον ἀσχολούμενος κατὰ τὸ περιόρθρον ἐλθὼν
ἀγχοῦ τοῦ βασιλικοῦ σκίμπος εἰστήκει. Ἡ δὲ βασι-
λισσα διυπνισθεῖσα, καὶ τοῦτον θεασαμένη, Τούρκων
ἡμῖν ἐφοδὸν ἀπαγγέλλειν ἐφη. Τοῦ δὲ περὶ τὸ οὖτον
καλούμενον τοῦ Γεωργίου φρουρίον ἐφθακέναι λέ-
γοντος, κατεσίγασα τοῦτον ἢ βασιλὶς τῆ χειρὶ. ἵνα B
μὴ τὸν αὐτοκράτορα διυπνίσῃ. Ὁ δὲ ἐν αἰσθήσει
τῶν λεγομένων γεγονώς ἐπὶ ταύτῳ σχήματι καὶ
γνώμης τέως ἦν. Ἀνίσχοντος δὲ τοῦ ἡλίου πρὸς τὰς
συνήθεις ἐργασίας ἐτρέπετο ὅλος τῆς τούτου προση-
θείας γεγονώς. Οὕτω τρίτη παρῆλθεν ὥρα καὶ ἕτε-
ροι; ἐκεῖθεν καταλαβὼν ἐγγίξειν ἤρῃ τοὺς Βαρβάρους
ἔλεγεν. Ἡ δὲ αὐτοκρατορίσσα ἐτι συμπάρῃ τῷ
αὐτοκράτορι, δειλιῶσα μὲν, ὡς εἶκος, ἐξεχομένη δὲ
ὁμως τῆς ἐκεῖνου γνώμης. Ἐπὶ δὲ πρὸς ἄριστον
οἱ βασιλεῖς ἐπέειγοντο, ἕτεροι; ἡμαγμέτως καταλαβὼν,
προσουδίσσα; τοῖς ποσὶ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐαυτὸν
ὡπὲρ κεφαλῆς τὸν κίνδυνον Ἰσταθαι ἐπιώμυνο τῶν
Βαρβάρων ἤδη καταλαμβαδόντων¹¹. Ὁ δὲ αὐτοκρά-
τωρ εὐθύς τὴν πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπάνοδον τὴν C
αὐτοκρατορίσσαν ἐπέτραιψεν. Ἡ δὲ παρθεῖσα, ἐν
μυχαῖς καρδίας ὁμως εἶχε τὸν φόβον, καὶ οὕτε λό-
γοις οὕτε σχήμασι τοῦτον ἐνίφαινε. Ἀνδρεία γὰρ
καὶ στάσιμος οὕσα τὴν φρίκα καθάπερ ἢ παρὰ Σο-
λομώντος ἐν *Μυρομύταις* ὑμνουμένη ἐκεῖνη γυνή,
οὐ γυναικῶδες τι ἐνεδειξάτο καὶ ἀθαρτὸς ἦθος, οἷα
τὰ πολλὰ τὰς γυναῖκα; ὀρῶμεν πατχούσα; ἐπειδὴν
τι φοβερόν ἀκούσωσι. Καὶ αὐτὸ τὸ χρῶμα κατηγορεῖ
τῆς ψυχῆς τὴν δειλίαν, καὶ συχνάκις ἀνακωκύουσι
γοερόν ὡσπερ ἐκ τοῦ σχεδὸν αὐταῖς τῶν δεινῶν
ἐφαστηκότων. Ἄλλ' ἤγε βασιλὶς ἐκεῖνη, κἀν ἐδεδοίκει,
περὶ τῷ αὐτοκράτορι; ἐδεδοίκει, μὴ τι πάθη ἄποπον,
δευτέρως δὲ περὶ ἐαυτῆς ἐπεφρόθητο. Οὐ τοῖσιν
ἐκεῖνη κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἀνάξιόν τι τῆς ἐαυτοῦ
γεννησιότητος ἐπεπόνθει, ἀλλ' ἐχωρίζετο μὲν τοῦ D

Diversabatur per id tempus imperatrix in loco
qui Principus dicitur, opportuno ad accipiendos
subinde nuntios a Lopadio, ubi multo, ut diximus,
tempore, postquam eo rediit, imperator est
moratus. Simul ergo se ad istud quod dixi pro-
montorii caput oramque ultimam mari adnotam
transtulit Augustus, expedita inde illico monere
regia imperatricem in arce commodum maritima,
quam modo nominavimus degentem ad se invitavit
duplici de causa: primum ut ingruente pedum
morbo cujus accessum suspectabat solitis ejus
fomentis et curatione suda levaretur; deinde ut
ejusdem æri excubante vigilantia inimicorum
ipsi perniciem molientium quales circa se ver-
sari assidue aliquos alia licet omnia simulantes
non ignorabat, insidiosos impetus prævertere ac
viam declinare posset. Nondum triduo una fuerant,
cum ecce cubiculi regii præfecus diluculo in-
gressus prope lectum Augustorum stetit. Con-
spicata hominem vigil tum Augusta, Nempe, inquit,
Turcorum incursum nobis 463 nuntias. Ad hæc
ille pervenisse jam eos affirmavit ad arcem quæ
a Georgio nomen habet. Talia dicentem Augusta
vix signo tacere jussit, ne imperatorem excitaret.
Audiverat ille tamen quæ dicta fuerant, verum
quoniam parata provisæque habebat omnia, nihil
illo nuntio turbatus pro sua solita constantia in
quiete ac somni simulatione perstitit. Sole demum
oriens consuetis occupationibus ubi perfunctus est
tranquillissime more quotidiano, ad procurationem
attentiorum instantis belli totum convertit animum
Hæc non dum abhinc tertia luxerat cum alius
accurrens nuntius appropinquare Barbaros retulit.
Erat adhuc cum imperatore imperatrix, pavens
quidem (quod in muliere tali tempore nemo repre-
hendet aut mirabitur), cæterum æmulatione gene-
rosa virtutis Augusti, metum vi membris opprimens.
Ponebatur Augustis mensa pransuris, quando alius
ecce alto anheliu sudore madens ad Augusti pedes
solo capiti allidit, juratusque affirmat jamjamque
imminere periculum, esse enim in proximo Bar-
baros. Hic imperator confestim expediri Augustæ
reditum Byzantium versus jubet. Quid illa tum
haberet animi, facile sibi quisque potest subjicere.

Tamen omnem tumultum agitæque mentis ita cordis

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ ἐπικαταλαμβαδόντων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(70) Κατὰ τὴν Πρίγκηπον. Sic vocatur insula
Byzantio et Chalcedoni vicina, quam pluribus de-
scribit Gylius, lib. iii de *Bosp. Thrac.*, cap. 15. In
ea insula monasteria aliquot exstructa tradunt

Cedrenus, Zonaras, Anastasius, Paulus Diac.,
lib. xxii; Nicetas Iaphlago in Vita Ignatii Patris
Constantinopolitani, et alii.

penitus abditum penetralibus continuit, nulla ut usque in vocem, gestum nutumve ullum trepidationis indicia prodierint; quin potius vultu frontaque ac statu corporis firmitudinem virilem erectæ mentis et veram imitationem illius laudatæ a S. Iomone fortis mulieris exhibuit: non decolorari pallore facies, non horrere artus; Natus, ejulatus nullus; nihil præferre denique muliebri, aut cujusquam simile illorum quæ multa imbecilli emolique animi edere in consternatione, ad magni metum instantis mali mulieres cernimus. Ille ipse adeo, cujus erat in cordis penetralibus sibi conscia, latens metus, et rationem habuit et ordinem. Timebat imperatori, primum ne qua eum, nihil periculorum recusantem, Martis dubii fortuna inclementior affigeret; timebat sibi deinde, mala providens quæ, si quid humanitus viro contigisset, subeunda monstrabantur. Timore tamen utroque virtuti tum exsuperanti concedente, vale Augusto dixit, plane sui compos, nec indignum vel tali articulo passa quidquam generositate propria. Mox viam capessens, quam invita recederet ab imperatore subinde respectans declarabat. Pergebat tamen semetipsa obfirmans, iudicio non amori minus quam timori moderante. Hinc simul ad mare descendit, propriam Augustarum monerem ingressa, oram Bithynorum legit: dehinc tempestate deprehensa, Helenopoli navem appulit, ibique mansit.

Sed de Augusta hactenus. Imperator vero B cum cognatis et militaribus viris primariis qui cum ipso erant, statim in armis 464 stetit, et equis omnes conscensis, Nicæam versus inibant viam. Id ubi cognoverunt Barbari, Alano quodam quem ceperant imperatoris contra venientis instructum impetumque ipsis nuntiante, non sustinuerunt vel famam ejus primam, sed iisdem quibus veniebant scimitis, versis impigre vestigis fugæ se mandarunt. Ac Strabobasilens et Michael Stypeota (Stypeotam hic quis audiens ne illum hybridam cogitet; nam is hujus emptitium mancipium cum fuisset, imperatori deinde dono datus, prioris domini vocabulo ad gratiæ memoriæ insignitus est), Stypeota, inquam, e numero magnatum, viri ambo fortissimi, et olim fama virtutis celebres, cum forte tum in Jugis Germiorum morarentur, calles angustus et devios transitus servant, ut, si qua possent, velut feræ cassibus, sic Barbaros insidiis comprehenderent: simul hunc eorum reditum cognovere, in subjectos campos desilientes, acre ibi cum ipsis prælium conserunt, eosdemque egregie vincunt. Interim imperator itinere incepto pergens, ad sæpius nominatam Georgii arcem pervenit; hinc ultra in quoddam oppidum (Sagudaos indigenæ vocant) progressus ne ibi quidem Turcos reperit. Cæterum mox accepto nuntio splendide victoriæ a viris fortissimis quos modo nominavi, Stypeota et Strabobasile, relatæ, vallo ibidem extra id quod dixi castellulum D fixo, castrisque metatis, cum exultante milite lætus ipse ac gratulans fructum successus auspiciatissimi gustavit, meritam ejus facinoris auctoribus non parce laudem impertiens, prælamque profitens: sic ab illis a principio ad exitum rem administratam patratamque, ut cum neque consilio prudentia, neque aggressioni fortitudo, nec prælio virtus,

A αυτοκράτορο; άκουσα, και πυκνά περιστρεφόμενη πρὸς ἐκείνον και θαμά προσβλέπουσα· ὁμως μὲν τοι συντείνασα ἐαυτὴν και ὄϊον τονώσασα, μόγις ἐπηλλάγη τοῦ βασιλείως, κάκειθεν καταβῆσα πρὸς θάλασσαν, κάπειτα εἰς τὸ ταῖς βασιλείσιν ἀποτεταγμένον μονήρας εἰσεληλυθυῖα, τὴν ἡτίονα τῆς Βιθυνῶν παραπλεύουσα, θαλαττίου κλύδωνος αὐτὴν κατασχεύσας, ταῖς ἀκταῖς τῆς Ἐλενουπόλεως τὴν ναῦν προσηρμίτισα, κάθι τῆως αὐλίζεται.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ περὶ τὴν Αὐγουστὴν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ μετὰ τῶν συνόντων στρατιωτῶν τε και συγγενῶν εὐθύς ἐπὶ τοῖς ὄπλοις ἦν, και δὴ ἐποχθόνες ἅπαντες, τὴν πρὸς Νίκαταν ὄδεον. Οἱ δὲ Βάρβαροι Ἄλανόν τινα κατασχόντες και τὴν τοῦ βασιλείως κατ' αὐτῶν ἐφοδον δι' αὐτοῦ μεμαθηκότες, δι' ὧν ἤλθον ἀτραπῶν, διὰ τούτων ἐπανάησαν φεύγοντες. Ὁ δὲ γε Στραβοβασίλειος και Μιχαὴλ ὁ Στυπειώτης (Στυπειώτην δὲ ἀκούων τις μὴ τὸν μισηθάρβαρον νοεῖτω· ἀργυρώνητος γάρ τούτου ἐκαίνοσ δούλος γεγονώς, ἐς ὕστερον τῷ βασιλεὶ ὡς δῶρόν τι πρὸς αὐτὸν προσενήνικετα· ἀλλὰ τινα τῶν τῆς μελίζονσ τύχης), ἀνδρες οὗτοι μαχιμώτατοι, και τῶν πάλαι ὕμουμένων, οὗτοι κατὰ τὸς ἀκροσφίτι τῶν Γερμίων ἐνδιατρίβοντες, και τὰς ἀμφοῦσ παρασκοποῦντες, εἶπου ταῖς ἄρκεσιν αὐτῶν, καθάπερ τις θῆρα οἱ Βάρβαροι περιπεσόντες ἀλῶεν ὡς τὴν τούτων ἔλευσιν μεμαθηκείασαν, παρὰ τὰς πεδιάδας τὰς οὕτω καλουμένας . . . ἀνελθόντες και ἀναδεξάμενοι τὸν μετ' αὐτῶν πόλεμον, μάχην συνστήσαντο καρτερὰν ἠττήσαντες τούτους κατακράτοσ. Καταλαθῶν δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τὸ πολυλάκις εἰρημένον φρούριον Γεωργίου, κάκειθεν αὐθις κωμόπολιν τινα Σαγουδάουσ ἐγγχωρίως καλουμένην και τοῖς Τούρκοις μὲν μὴ ἐντυχῶν, μεμαθηκὸσ δὲ τὰ συμβάντα τούτοις παρὰ τῶν ἤδη ῥηθέντων γενναίων ἀνδρῶν, τοῦ τε Στυπειώτου, και ἰσ Στραβοβασίλει φημι, και ἀποδεξάμενος τὴν ἐξ αὐτῶν ἀρχῆς τόλμαν και νίκην τῶν Ῥωμαίων, τὴν καῦτα ὁ αὐτοῦ που ἐξῶθεν τουτουῖ τοῦ Καστελλίου τὸν χάρακα πῆγγυται. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ὡσ περὶ τὴν Ἐλενουπόλιν κατελθῶν, τῇ βασιλεῖδι ἐντετυχέσει ἐτι αὐλιζομένην διὰ τὸ τῆς θλαττήσ ἀπλετον. Δηγηγσάμενος οὖν τὰ συμβάντα τοῖς Τούρκοις, κάθως νίχης ἐπιθυμοῦντες συμφορὰ προσεπέλασεν, και κρατεῖν φανταζόμενοι μάλλον κεκράτηνται, και ἰσ ἀνανεία τὸν προσδοκηθέντων ἐφσύρσαν, και τῷ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ και τοῦ.

πολλῆς ἀθυμίας ἀνακτῆσάμενος αὐτήν, ἀπεισιν ὡς A nec conatui felicitas defuerit, non magis ad privatum ipsorum præconium, quam ad publicum gaudium quidquam sit desideratum, Movet illinc postridie versus Helenopolim, ubi Augustam commodum offendit, dum mare detumesceret ibi adhuc expectantem. Ei non parum anxie pro periculo in quo virum atque exercitum reliquerat, mæror videlicet abstersus omnis est, cum nuntius per se lætissimus victæ feritatis Turcicæ, ab uno idoneo maxime omnium ad consolandam ægram auctore deferretur. Narravit coram ipsi nimirum Augustus quid Turcis evenisset illis, contra se nudius tertius tanta fiducia pergentibus : ut tum sædissime sint prolapsi, cum confidentissime assurgerent, et pro victoria quam sibi vanissimis despondissent spebus, improvisam cladem invenissent. Ab his statim inde Nicæam se confert. Ibi factus certior de altera incursione Turcorum Lopadium præfiscitur.

Ἐκεῖτε δὲ ἐφοδὸν ἐτέρων μεμαθηκῶς Τούρκων, ἔρχεται πρὸς τὸ Λοπάδιον ἐν ᾧ μικρὸν χρονοστρίβησα· καὶ μεμαθηκῶς τὴν Νίκαιαν καταλαμβάνειν πολὺ Τουρκικὴν στρατεύμα, τὰς δυνάμεις ἀναλαβόμενος, ἀπονεύει πρὸς Κίον, καὶ δι' ὅλης τῆς αὐτῆς νυκτὸς μεμαθηκῶς αὐτοὺς ἐπὶ Νικαίᾳ προσπελάζειν ἤδη, ἀπάρας ἐκεῖθεν ἔρχεται διὰ τῆς Νικαίας πρὸς Μίσκουραν. Καὶ αὐτοῦ που βεβαιωθεὶς ὡς τὸ μὲν πᾶν στρατεύμα τῶν Τούρκων οὐκ ἔλαθεν, ὀλίγοι δὲ τινες περὶ τοῦ Μονολύκου ἀποσταλέντες, κατὰ τὸ Δολύλιον ἐνδιατρίβουσι, καὶ τὰ τῆς Νικαίας μέρη, ἐφ' ᾗ τὴν αὐτοῦ περισκοπεῖν ἔλευσιν, καὶ τὰς περὶ αὐτοῦ τῷ Μονολύκῳ διδόναι συνειχεῖς εἰδήσεις. Λέοντα μὲν τὸν Νικηρίτην μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνάμεων εἰς τὸ Λοπάδιον πέπομφεν, ἐγγρηγορεῖν τε διαπαντὸς παρακελευσάμενος καὶ τὰς ἀμφόδους ἐπιτηρεῖν, καὶ ἕτα δὴ περὶ τῶν Τούρκων στρατεύμα ἐν ἐπιχαίροι· καταθέμενος τόποις διέγνω βέλτιον εἶναι, μηκέτι κατὰ τοῦ σουλτάνου χωρεῖν, στοχαζόμενος τοὺς σωθέντας Βαρβάρους τὴν κατ' αὐτῶν ὁρμὴν διακηρυκεύσασθαι τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν ἅπασιν Τούρκοις, ὡς ἐν διαφόροις ἐντετυχηκότες τοῖς Ῥωμαίοις προσέβαλον ὡς καρτερῶς ἀντέστησαν, ὡς ἠτηθέντες, οἱ μὲν ἐάλωσαν, οἱ δὲ ἀνηρέθησαν, ὀλίγοι δὲ καὶ τραυματισθέντες, ἀπώλοντο· κακὸν τούτου διαγνόντες τὴν αὐτοῦ ἐπέλευσιν οἱ Βάρβαροι παρῶτέρω καὶ αὐτοῦ Ἰκονίου γενήσονται καὶ κενόπουδος αὐτῷ ἢ σπουδῇ γένηται. Διὰ ταῦτα στρέψας τοὺς γαλινοὺς διὰ τῆς Βιθυνῶν τὴν Νικομήδειαν κατέλαβεν. Ἐν ἐντεῦθεν ἀπελπισάντες τὴν κατ' αὐτῶν ἐφοδὸν, ἐπανέλθοιεν ἕκαστος οὐπερ τὴν οἰκίαν πρότερον ἐπεποίητο ἐπὶν δὲ ἀποθαρήσαντες αὐτὸς εἰς προνομίην σχεδασθεῖεν ὡς ἔθος τοῖς Τούρκοις, καὶ αὐτὸς δὲ σουλτάνος τοῦ προτέρου ἀφῆται ἔργου, τῆνικαῦτα καὶ αὐτὸς τῶν στρατιωτῶν μικρὸν ἀναπαυσσάμενος, καὶ τῶν Ἰππῶν καὶ ὑποζυγίων πόνων ἐντεῦθεν γενομένων, μετ' οὐ πολὺ σφοδρότερον τοῦ κατ' αὐτῶν ἀφῆται πολέμου, καὶ τῆς μάχης καρτερῶ· ἀνθέξεται. Διὰ ταῦτα τὴν Νικομήδειαν ἀναζητήσας, ὡς εἴρηται, καὶ καταλαθὼν τοὺς συνεφεπομένους αὐτῷ ἅπαντας τῶν στρατιωτῶν εἰς τὰς ἐγγυθὶ κωμοπόλεις κατέθετο, ὡς οἷτε Ἰπποὶ καὶ τὰ ὑποζύγια τροφὴν ἀποχωρῶσαν ἔχουσιν (τῆς Βιθυνῶν γῆς πολὺν τὸν χρόνον ἀναδιδοῦσης) καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ στρατιώται βῆθως ἀπὸ τε τῆς Βυζαντιδος καὶ τῶν πέριξ διὰ τοῦ παρακειμένου κόλπου ἀποχωρῶντα τὰ πρὸς χρεῖαν κομίζονται, ἐπισκεψάς αὐτοὺς ἔλη

Non diu illic fuerat, cum admonetur Turcicum exercitum permagnum admovere se Nicææ. Hoc audito, cum copiis ad Cium tendit. Per noctem qua ibi fuit, multi subinde affluunt nuntii, qui doceant B appropinquare Nicææ Turcos, atque adeo jam adfuturos videri. Sine mora imperator hæc audiens 465 per ipsam Nicæam usque ad Miscuram progreditur, ubi certiora de hostibus cognoscit; hæc nempe, nondum advenisse totum exercitum Turcorum, sed paucos tantum eorum præmissos a Monolyco morari circa Dolyllum et partes Nicææ animo speculandi adventum imperatoris, mittendique illinc ad Monolycum quotidiana de illo indicia. His Augustus compertis Leonem Niceritam eum ea copiarum parte quæ ipsi suberat, Lopadium mittit, cum mandatis accuratis vigilandi acriter, custodiendique itinera, et quæ Interim de Turcis explorasset missis ad se confestim indicandi litteris. Reliquum exercitum in loca commoda distribuit, C sic secum statuens, neutiquam e re videri recta in sultanum ducere, frustra enim id se facturum : siquidem erat verisimile fusos paulo ante Turcos a Romanis ducibus cladis suæ famam late per Asian sparsisse, variisque varios in locis esse testatos occurrisse Romanos ipsis, commissa gravi pugna, victos esse Turcos, quosdam captos, alios occisos, vulneratos etiam aliquos deinde periisse. Quibus rebus vulgatis, dubium non videbatur quin Barbari consilium retrocedendi caperent atque interius in loca tuta ditionis ipsorum usque ad ipsum Iconium copias reducerent, sique frustra o insequentium studio ac spe inane Romanis atque irritam contentionis inutilis et irridendæ lassitudinem relinquerent. Ea propter retroversis Augustus habens per Bithynos Nicomediam se contulit; quo nimirum tali ejus regressu nuntiato Turcis, illi sic levati metu irruptionis quam a Romanis timebant, auderent explicare ac promovere copias liberius, reverterenturque in loca prius ab ipsis occupata, unde versi pro suo more iterum in prædas, quarum primi successus sultanum quoque ipsum elicerent ad prius intermissum opus resumendum, luculentam cladem ex improvise aliquam dispersi; vagique accipere a nostris possent, jam reflectis et pinguibus : quippe qui beneficio mole indultæ cessationis, et sua et equorum egregie corpora curassent, sique ad prælium placius, et cum spe victoriæ certiore capessendum venirent paratiores. Eo consilio Nicomediam imperator pe-

tiit cum exercitu cætero universo quem in vicinos dispersit ei civitati pagos, ubi et equi et iumenta cætera copiosum abunde pabulum haberent a regione Bithyniæ multi fœni feraci; milites vero ipsi tum a Byzantio, tum a locis adjacentibus commercio maritimi sinus, ad quem est Nicomedia sita, benignam et parabilem rerum ad victum usumque commodarum copiam nanciscerentur. Porro, his eo dimissis, mandabat imperator nominatim equorum, et aliarum ad vecturam utilium animantium, curam gererent non perfunctoriam, **468** ne illos venatione, neu ludicris, ut sit, equestribus, fatigatum irent, aliorum temporum istas remisiones esse, nunc unum id spectarent, ut quam pinguis- simæ ac valentissimæ bestię, quarum esset ad pur- gnas usus maximus, ad occasionem mox adfuturam servarentur, equitatu in primis egere bellum Tur- cicum. Sic ipsa loca poscere, sic gentis morem equorum conatu ac sudore multo emendam victo- riam belli ejus, ne gravarentur in tam optatæ rei pretium vel curam ipsi aliquam, vel voluptatæ jacturam impendere. Talibus ad consilii sui suc- cessum sapienter præscriptis magnam curam adhi- buit, quo vias ac calles omnes undique, fidis impo- sitis custodibus, obseptas spebus omnibus ac fur- tis hostium quam certissime haberet. Quoniam autem multorum sibi dierum moram videbat neces- sariam Nicomediæ fore, eo propter memoratas sæpius a nobis causas Augustam evocavit, secum illic futuram, quoad ipse admonitus incursionibus Turcorum movere in illos, juxta ea quæ decreverat, tempestivum duceret. Nicomediā appulsa imperatrix, gravem ibi offendit dolendi causam. Murmurabat comitatus passim totus adversus imperatorem, eumque passim ut degenerem ignavumque traducebat. Enimvero non ferendum flagitium aiebant, tanto ac tam mi- naci apparata tot curis et sumptibus instructo, nulla re gasta memorabili ex media victoriæ occasione mollissime retrocessisse in urbem amœnissimam, et æstiva delicata sub Nicomediæ tectis et hortorum umbis imperatorem cum exercitu agere Romanum; sane interim dum campi victores et late securi Bar- bari Christianum liberrimo limitem incursent. Ea non in angulis jam solum, sed in plateis quoque passim atque angustibus, prope jam palam, ferebantur, pertimescente laud parvum Augusta. Cæterum im- perator ingenti animi fiducia plane omnia continere decreverat; neque imperitorum obtreccationes hominum, plusquam puerorum nœnias in præsentia curandas sibi constituerat, ex illa in qua certus stabat cælestis arce sapientiæ liquido prospiciens, forte ut censors isti ipsi viso postmodum felicis- simo vituperati a se consilii successu, suæ ultro ipsorum imprudentiæ damnationem cum eximia solertiæ constantiæque Augusti admiratione conjungerent. Unus illum in hoc toto incommo- do pungebat Augustæ quem diximus metus ac mœror. Ergo ad eam consolandam versus, juratas affirmabat, illud ipsum quod in contumeliam ignari rerum traberent, tanto clarioris mox victoriæ causam certam fore.

Hanc ego quidem veram arbitror virtutem, si recto quis et sibi consilio victoriam paret. Nam sano impetu ferax effervescentis animi, et robuste in opus erumpens valida contentio nervorum, si expers consilii judicii que ruat, vituperatur a sapientibus: utpote quæ stolidæ ac vesanæ confi- dentię labem potius quam cordatæ moderatæque fortitudinis laudem ferat. Differunt enim ista; et inter præcidentem aulaciam ac vere fortem peri- culi contemptum hoc fere prudentes discrimen ad- notant, quod fortitudo vera modum audendi potent- iæ finibus determinat, nec armis et impetu ad ca- nitur quæ ultra vires sunt: cum vero elati æstu quo- dam etiam illa invadimus quæ consequi ac pervin-

γνώμη πολλὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἱππῶν καὶ ἀγροφό- ρων κτηνῶν ποιεῖσθαι, καὶ μὴ εἰς θήραν, μὴ ἱππηλάσιον τὸ παράπαν ἐξίεναι, ἵνα καιροῦ καλοῦν- τος πόνους ἔντας, τοὺς ἐπιβάτας εὐχερῶς φέροιν, καὶ πρὸς τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἱππασίας χρήσιμοι αὐτοῖς εἶεν. Ταῦτα τοιγαροῦν οἰκονομίας ἐκείνης, οἷα σκοπὸς καθήστο πέρβρωθεν, φύλακας διὰ πάσης ἀτραποῦ ἐπιστήσας, μέλλων δὲ αὐτοῦ ποιῆ μέρας ἱκανὰς ἀλλίξασθαι μεταπέμπεται τὴν Αὐγούσταν δι' αὐτῆς; πολλὰκις αἰτίας εἰρήκειμεν, ἐφ' ᾧ συνίεναι τούτῳ μέχρις ἂν τὰς τῶν Βαρβάρων ἐφόδος ἐνω- τισθεῖς, ἐκεῖθεν ἀπάροι βουληθεῖη. Ἡ δὲ θάστων τὴν Νικομήδειαν καταλαμβάνει, ὁρῶσα δὲ τὰς τῶν ἐναντίων ἐπιγαννυμένους ἴσθιν ἐφ' οἷς ὁ βασιλεὺς ἠπραχτήκει καὶ πανταχοῦ διαλοιδουρούμενος τῷ βασιλεὶ καὶ ὑποψιθυρίζοντας ὡς ἄρα κατὰ τῶν Βαρ- βάρων τοσοῦτον παρασκευασάμενος, καὶ πόλιν συνειλοχῶς δυνάμεις καὶ μηδὲν μέγα ἡνυκίως ἀπέ- κλινα πρὸς τὴν Νικομήδειαν, καὶ τοῦτο οὐκ ἐν γυ- ναικίᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν πλατεῖαις καὶ ἀμφοδῶν καὶ τριόδῶν ἀναισχυντώτερον λέγοντας, ἦνιότι καὶ ἡσχαλλεν. Ὅ ἐξ αὐτοκρατῶρ τὸ πέρας τῆς κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ὁρμῆς ἀσθιν ἐσεσθαι στοχαζόμενος, δεινὸς ὢν περὶ τὰ τοιαῦτα παρ' οὐδὲν μὲν τὰς δια- τριθὰς ἐκείνων καὶ νεμέσεις ἐτίθετο, ὡς παιδαριῶν ἀθυρμάτων πάμπαν τῶν τοιοῦτων καταφρονῶν, καὶ τοῦ νηπιώδους αὐτῶν καταγελῶν φρονήματος, τῆ δὲ γε Αὐγούσταν κρείττεσιν ἀνεκτάτο λογισμοῖς, αὐτὸ τοῦτ' ἐσεσθαι μείζονος νίκης αἴτιον ἐπιμύ- νονος, ὅπερ ἐκείνοι διασύρουσιν.

Εγὼ μὲν οὖν ἀνδρείαν οἶμαι εἶαν τις σὺν εὐ- βουλίᾳ τῆς νίκης κρατήσῃ, τὸ γὰρ θυμωδὴ τῆς ψυχῆς καὶ δραστήριον ἄνευ τοῦ φρονεῖν κατηγ- ρούμενον γίνεται καὶ θράσος ἐστὶν ἀντὶ θράσους. Θαρρόμεν γὰρ τοῖς ὀπλοῖς καθ' ὧν δυνάμεθα, θρα- συνόμεθα δὲ καὶ καθ' ὧν οὐ δυνάμεθα, ὡς ἐπίσει κίνδυνος ἡμῖν ἐπικρέμαται, ἀποκαταπρόσωπον πρὸς βαλεῖν, τότε τρόπον ἕτερον τὴν πόλεμον μεταχει- ρίζομεθα, καὶ ἀμαχίᾳ τῶν ἐχθρῶν κρατεῖν ἐπιγίνομεθα. Καὶ πρώτη ἐστὶν ἀρετῶν ἢ στρατηγῶν σοφία κτά- σθαι νίκην ἀκίνδυνον. Τέχνη δ' ἡνίοχος περιγίγνεται ἡνίοχοιο, φησὶν Ὀμηρος· τὸ γὰρ μετὰ κινδύνου νι- κῆν καὶ τὴν Καδμῶθεν παροιμία διαφαυλίζει. Ἐμοί δὲ ἀριστον νομίζεται, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ μὴ

νᾶσθαι τι πανούργον καὶ στρατηγικόν, ὀπηνίκα μὴ ἀπόχρη τὸ στράτευμα πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων ἰσχύιν. Καθὼς ἐστὶν ἐκ τῆς ἱστορίας ἀναλέγεσθαι: τῷ βουλομένῳ, ὡς οὐκ ἄρα μονότροπος ἡ νίκη, οὐδὲ μονοειδής, ἀλλὰ διαφόροις κόποις πάλαι μέχρι τῆς δευροκατορθουμένη, ὥστε τὴν μὲν νίκην μίαν εἶναι, τοὺς δὲ τρόπους δὲ ὧν αὐτὴ τοῖς στρατηγοῖς περιγίνεται διαφόρους τε καὶ ποικίλους τὴν φύσιν. Τινὲς γὰρ τῶν πάλαι ὑμνουμένων στρατηγῶν αὐτῇ ἰσχυρῷ τῷδε τρόπῳ τοὺς ἐναντίους νικῆσαντες φαίνονται. Ἄλλω δὲ ἄλλοι πολλάκις χρησάμενοι, τὴν νικῶσαν εἶχον. Ὅ δὲ γε ἐμὸς πατήρ καὶ βασιλεὺς ὅπου μὲν ἀλλῇ τῶν ἐναντίων ἐκράτει, ὅπου δὲ καὶ περινοίᾳ τινὶ χρησάμενος. Ἔστι δ' οὐκ ἄν ταῖς μάχαις αὐταῖς ὀξυτὸν στοχασάμενος; καὶ τολμήσας τὴν νικῶσαν εἶχεν εὐθύς. Ὅπου μὲν καὶ στρατηγικῷ μηχανήματι συχρησάμενος, ὅπου δὲ καὶ διὰ χειρῶν μαχόμενος, πολλὰ πολλάκις ἐξ ἀπροσδοκῆτων ἐστήσατο τρίπαια. Ἦν μὲν γὰρ ἤπερ ἄλλο; τις καὶ φιλοκίνδυνος ὁ ἀνὴρ. Καὶ συνεχεῖς ἦν ὄρῳ αὐτῷ τοὺς κινδύνους ἐγε:ρομένους, ἀλλὰ ποτὲ μὲν γυμνῇ τῇ κεφαλῇ πρὸς τοῦτους; παραπεδύετο, καὶ ὁμοίως τοῖς Βαρβάροις ἐχώρει, ποτὲ δὲ καὶ ἐσχηματίζετο ὑποκατακλίνεσθαι, καὶ τὸν ὀρθωδούντα ὑπεκρίνετο ὡς καιρὸς ἐδίδου καὶ τὰ πράγματα ὑπεγόρευε. Καὶ ἵνα συνελούσα τὸ πᾶν εἴποιμι, καὶ φεύγων ἐκράτει, καὶ διώκων ἐνίκα, καὶ ἴστατο κατακλίπτων, καὶ καταβάλλον ὀρθος ἦν, κατὰ τὴν τῶν τριδύλων θέσιν. Καὶ ταῦτα γὰρ ὅπως ἂν ῥίψεις ὀρθά σοι ἐστήξεται. Πάλιν δ' ἐνταῦθα γενομένη παρατίθεται τὴν μέμψιν, ὅτι περ ταυτολογούσα καταλαμβάνομαι. Ἄλλὰ πολλάκις ἀπειλογησάμην ὅτι οὐχ ἡ τοῦ πατρὸς εὐνοία τοὺς λόγους τούτου παρίχεται, ἀλλ' ἡ τῶν πραγμάτων φύσις. Τί γὰρ κωλύει πρὸς τῆς ἀληθείας αὐτῆς καὶ φιλοπάτορα εἶναι κατὰ ταῦτόν τινα καὶ φιλαλήθη. Ἐγὼ μὲν γὰρ τ' ἀληθῆ προεβλόμην συγγράφειν, καὶ περὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, εἰ δὲ ¹² ξυμβέβηκεν εἶναι καὶ πατέρα τοῦ συγγραφέως; ¹³, τὸ μὲν τοῦ πατρὸς ὄνομα προσεβρίθω ἐνταῦθα καὶ καίθω ἐκ τοῦ παρέλκοντος; τῇ δὲ φύσει τῆς ἀληθείας ἀνακαίθω τὸ σύγγραμμα. Ἐν ἄλλοις μὲν γὰρ τὴν πρὸς τὴν πατέρα ἐνεδειξάμην εὐνοίαν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δυσμενῶν κατ' ἐμαυτοῦς ἠκόνησα ὀρθά καὶ ξίφη παρέβηξα. Καὶ ἴσασιν ὀρθοὶ τὰ καθ' ἡμᾶς οὐκ ἠγνόησαν πράγματα. Οὐ μὴν ἐν τῷ τῆς ἱστορίας χρήματι καταπροδοίην ἂν τὴν ἀλήθειαν. Ἄλλος μὲν γὰρ καιρὸς ἐστὶν εὐνοίας πατρικῆς καθ' ὃν ἡμεῖς ἠνδρὶσάμεθα, ἕτερος δὲ καιρὸς ἀληθείας ὃν τινα παραπεπτωκότα οὐκ ἂν παρὰ φεῦλον οὐσίην. Εἰδ' ὅπερ εἶπον καὶ φιλοπάτορας ἡμᾶς συναποδείκνυσιν ὁ καιρὸς οὗτος, οὐ παρὰ τοῦ τὰ τῆς ἀληθείας ἐπὶ λυγᾶσαι τὸ τῶν ἀνθρώπων μεψόμερον.

rationeque praemunita virium animorumque exsuperantia praevalet, laudem summam habeat; altera etiam inopinatis conversionibus admirationem in se hominum merito convertit. Verum utri palma detur parum ad patris mei famam interest genere, uti dixi, pariter in utroque praecellentis. Quis illo alius periculorum appetentior? Quam ille autem periculis vacuum vite partem habuit, qui notus eo fato videretur, ut in eum nullo non loco, nullo non tempore, ingentium undique malorum metus ac minaces velut fluctus

cere nequaquam posse nos sumus nobis concei, tum certe non virtute agimur laudabili, sed impetenti temeritate rapimur. In eo ego priori vere fortium numero illum quoque reposuerim qui, obliato periculo, non in illud quidem fronte adversa vehemens incurrit, caeterum tanta dexteritate belli clavum, ita scite rem gubernat administratque totam, ut nihilominus hostes superet subjiciatque sibi sine strepitu ac vi, quam si virtutem in acie summam cum pari felicitate jungens, suorum hostiumque cruore multo victoris nomen ac decus emisset. Imo id aio, si comparentur ista inter se, praestantiorum videri sapientiam, ducis incremente ac tuto, sineque alea vincens, quam tumultuosos aliterius conatus per caedes, vulnera, pericula rei summæ denique in victoriae decus ententia. Nimirum ut Homerus ait: *Auriga aurigæ solam præcellit ob artem*. Eumvero periclitando superare quam expetibile non sit, in ore vulgi quoque a Cadmo ducta paræmia posuit. Itaque meo jure mihi videor in eo positura summam apicem laudis imperatoriae, si quis utramque rem misceat in tempore, et cum pugna commissa stitente manuum conserat; tum idem simul etiam ingenio vigente astutum aliquid excogitet quo forte prævalentes opibus et numero adversariorum res, quominus tamen infirmiores nostras obterant, consilio atque arte reprimentur. Esio enim ubi libratis utrimque pari numero atque apparatu contententium viribus illiberale cuiuspiam forte videatur furtis et insidiis ad virtutis premium grassari; fortunæ certe iniquitatem pauciores objectantis pluribus subsidio emendare prudentiæ, quis invidet? quis non prædicandum putet? Quod si quis historiarum exempla colligat, sic reperiet: unum ambitæ omnibus victoriæ decus ac fructum, non una peti via, nec ratione obtineri eadem semper. Exstant monumenta quibus multi memorantur veterum militari olim laude successibusque bellicis percelebrum. Horum artes rei ejusdem assequendæ diversissimæ plurimæque referuntur, dum alii vi aperta, stratagemate alii debellant. Pater meus quæ varii varia tonarum (unus fere omnia expertus est. Fuit cum æquo Marte collatis viribus superior exsisteret impetu ac vi: fuit item cum ingenium ad robur adjungeret; flagranteque prælio ac pendente victoriæ fortuna, repente astutum excogitaret quo velut momento degravaret æquatam hactenus lancem et periculum in successum verteret. Itaque tropæorum ejus partem prudentia et consilium erexit, partem manus et contentio militarisque conatus statuit: quantum specierum cum altera quæ idoneo instructu appa-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

¹² εἰ δὲ τὸν αὐτόν. ¹³ συγγράφειν.

insurgerent? Per has ille procellas dignitate semper incolumi varie defungens transiit. Interdum videlicet nudo capite, quod aiunt, explicatis aciebus contra Barbaros summam rerum alexæ prælii commisit. Alias declinabundus affectabat arte specimen timentis vitantisque congressum, quasi suis parum viribus fideret. **468** Sic enim rerum et temporum conditio poscebat, ut ex simulatione metus salutis publicæ gloriæque majoris occasio nasceretur; quæ spes ipsum raro destituit. Ut enim multa paucis breviter colligam, et fugiens ille superavit, et persequens vicit, et prolabens perstitit, et dejiciens erectus mansit; plane ut murices tricuspides tali aptos figura, ut quamlibet cos in faciem projicias semper recti stent. Rursum hic vereor quam deprecata sæpe sum lectoris offensionem domesticæ me indulgere gloriæ questuri. At, ut sæpe dixi, non mihi patris amor potius quam rerum fides ipsarum naturaque propositæ materiæ hanc orationem suggerit. Quæ porro invidia est, ubi per veritatem liceat, uno me facto eodem duplex officium exsolvere, ac patris simul amantem, simul veri studiosam esse ac videri? Optimo ego animo veram historiam componere sum aggressa. Delegi ad id vitam resque gestas viri boni. Si quo casu contigerit ut idem qui scriptionis argumentum est pater quoque sit scribentis, peto ut fallor jure meo ut ponatur extra causam patris nomen, neve naturæ conjunctio in mendacii præjudicium aut elevationem fidei trahatur. Aliis ego sane officiis ac rebus pietatis erga patrem debitum explevi, adeo ut ista etiam charitate inimicorum in me iras, imo hastas et mucrones acuerim, cujus rei testes apello eos omnes qui res meas non nesciunt. In hoc quidem labore ac scriptione hujus operis uni mihi propositum est litare veritati. Suus nempe unicuique officio locus, sua hora est. Fuit sane, fuit aliud amoris in patrem mei declarandi tempus, florens nimirum ætas nostra, quæ illo regnante maturuit; alia nunc tempestas vertitur, alia præsto est occasio, cujus momentum breve ac lubricum mihi effluere non patitur demerendæ in scribendo veritatis: qua in re si quod virtutis præconium paternæ rerum gestarum exactam referens memoriam mea necessario historia faciat, ejus ego gratiam charitati adjudicatam uni vindico uni ascribi volo veritati. Cujus etiam ipsius numen conscium et vim perspicacem ultro advoco, mihi que propitiâ fore spero adversus obtreccationes querulas hominum prave ac maligne suspiciam; qui, si nostræ fidei controversiam exceptione pietatis moverint, confectam sibi rem putant, et abunde persuasum omnibus fieri non posse, quin quæ de patre narrat filia, si ea speciosa et commendabilia sint, lita conflictaque fuerint ad obscurandam obliterandamque veritatem.

Sed ad institutam narrationem aliquando recur- **A** rat oratio necesse est. Quandiu fixum illic, ubi reum reliquimus, tabernaculum imperator habuit, totum otium studiumque uni fere impendit rei, exercitui supplendo augendoque novis assidue delectibus: tum præcipue tyronibus istis ipsis exerceendis erudiendisque per se coram ad omnes rei militaris usus, ut tendere arcum, ut hastam quaterere, ut equum scite inscendere regereque oporteret, ut manipulatim coire in singulares globos quibus una significatione, si esset opus, junctis momento existeret illa forma formidabilis excogitate ab ipso primum institutæque aciei. Ad hanc fingebat ipse juvenes sedulitate laboriosissima equitans interdum una cum ipsis, et docendis admonendisque rudibus, cursans passim ultro citroque atque obiens phalanges. Sole porro jam a majoribus absistente circulis, et autumnali jam æquinoctio transgresso, ad australes inclinante orbes, idonea expeditioni tempestas adesse visa. **469** Ergo vetus exsequens propositum omnes secum copias recta Iconium versus rapit. Nicæam simul attingit, expeditos milites peritis commendatos ducibus procurrere in Turcos prædarique passim, et divisos, manus ostentare multis locis uno tempore plures jubet; illud etiam atque etiam interminatione omni velat, ne, vel si Deo manifeste adjuvante vincerent, hostesque fun- **B** derent, excursionem tamen facere auderent longiorem: sed fortuna contenti mature ac quam or-

C Ὁ μὲν τοι λόγος ἀνατρεχέτω αὐτῆς πρὸς τὸ πρὸ κείμενον. Ἄλλο δ' οὐδὲν ὁ αὐτοκράτωρ ἔργον εἶχεν ἢ ὅσον ἐκείνου τὴν αὐλαίαν ἐπήγγυτο, ἢ νεολέτους τῶ παντὶ συγκαταλέγειν στρατεύματι, ἐπιμελῶς τε ἐκπαίδευσιν ὅπως χρῆ τὸξον τελεῖν καὶ δόρυ κραδαίνειν, ἴππον τε ἐλαύνειν, καὶ μερικὰς ποιεῖσθαι συντάξεις; τὸ κινδὸν ἐκείνου σχῆμα τῆς παρατάξεως, ὑπερ αὐτῆς ἐξεῦρεν ἀναδιδάσκων τοὺς στρατιώτας. Ἔστιν οὐ καὶ αὐτὸς συνιπαζόμενος τούτοις, καὶ παραθέων τῆς φάλαγγας, καὶ τὸ δέον ἅπαν ὑποτιθέμενος. Τοῦ ἡλίου δὲ τῶν μειζόνων ἀφισταμένου κύκλιον, καὶ παραμείψαντος μὲν τὴν φθινοπωρικὴν ¹⁵ Ἰσημερίαν, ἐπικύπτοντος δὲ ἤδη πρὸς τοὺς νοτιωτέρους κύκλους, ἐπεὶ οὐτοσὶ εὐθετος ἔ καιρὸς ταῖς ἐκστρατείαις ἐδόκει, σὺν ὅλαις δυνάμεσι κατευθῆναι Ἰκονίου φλάνης, καὶ ὅν ἀρχῆθεν προέθετο λογισμὸν, καὶ τὴν κατὰ τὴν Νίκαιαν κατολαθῶν εὐζώνους στρατιώτας μετ' ἐμπείρων ἠγεμόνων ἀποδιελόμενος τοῦ λοιποῦ στρατεύματος εἰς προνομῆν κατὰ τῶν Τούρκων πρὸς δραμεῖν τούτους παρεκελεύσατο, διεσπαρμένους; τῶ ἐκδρομὰς ποιουμένους. Ἄλλὰ μὴδὲ εἰ τὴν νίκην θεῶθεν λάβοιεν καὶ κατατροπώσαιντο τοὺς ἔχθρους ἐς μακρὰν ἀποτελεῖν τὴν καταδρομὴν, ἀρκουμένους δὲ τῇ δεδομένῃ μετ' εὐταξίας πάλιν τὴν ὑποστρωφὴν παρηγγύα ποιεῖν. Καταλαθόντες οὖν ἅμα τῶ αὐτοκράτορι τόπον τινὰ διακείμενον, ἐγχωρῶς οὕτως ἵαται προσαγορευόμενον, ἐκεῖνοι μὲν εὐθύς ἀπήσαν, ὁ δὲ ἀπάρας ἐκεῖθεν σὺν ὅλαις δυνάμεσι τὴν κατὰ τὴν Πιθικῶν ¹⁶ διακείμενην καταλαμβάνει γέφυραν. Εἰς

Varie lectiones ex cod. Coisl. n.

¹⁵ φθινοπωρικῆν. ¹⁶ Πιθικῶν.

ἐν τρισὶν ἡμέραις διὰ τοῦ Ἀρμενοκάστρου καὶ τῶν Ἀδινάτισσιμον καὶ ἑαυτοῦ ἑαυτοῦ καλουμένων Λευκῶν, τὰς τοῦ Δορυλαίου καταλαμβάνει πεδιάδας. Ἀποχωρῶντας δὲ ταύτας πρὸς παρατάξεις κατανοήσας, καὶ θείων ἅπαντα; θεάσασθαι, καὶ τὴν ὀπλιτικὴν παντὸς ἐγνωκέναι δύναμιν, ἣν ἄλλιν ὕδινε πολεμικὴν συντάξιν καὶ ἐν διψθέραις πολλαῖς συνεγράψατο σχηματίζων τὰς παρατάξεις (ἦν γὰρ οὐδὲ τῆς Αἰλιανοῦ τακτικῆς ἀδαῆ.) ταύτην κατὰ τὸν παρεστηκότα τότε καιρὸν ἐν ἀληθείᾳ συντάξας, κατὰ τὸ πεδίον ἐκεῖνον ἐστρατοπέδευσεν. Εἰδὼς γὰρ ὅτις ἐξ ἐμπειρίας; πάνυ πολλῆς ὅτι ἡ Τουρκικὴ παράταξις οὐ κατὰ τὰς τῶν ἄλλων ἐθνῶν παρατάξεις; συνέστηκεν, οὐδ' ὡς Ὅμηρός φησιν·

ῥιπτιονε comprehensa, circumferebat in membranis accurate designatis, non modo ex præscripto artis veteris et illorum quorum rudis non erat ab Æliano tractatæ tactices præceptorum, sed ex iis potissimum quæ virtus ipse, ac jam tot bellis exercitatus imperator, longa observatione variæ sibi experientiæ subnotaverat. Sæpius animadverterat nequaquam uti eadem Turcos cum cæteris gentibus acierum ad pugnas instruendarum ratione; neque enim apud illos, ut Homerus habet :

Ἄσπις δ' ἀσπίδ' ἔρριδε; κόρυς κόρυ, ἀνέρα δ' ἄνθρω.

Ἄλλὰ καὶ τὸ δεξιὸν κέρασ τοῖς Τούρκοις καὶ τὸ εὐώνυμον καὶ τὸ μέτωπον ἀπ' ἀλλήλων διέσπασται, καὶ ἐστήκασιν οἷον ἀπερὸ γωγαῖαι ἀπ' ἀλλήλων αἱ φάλαγγες, καὶ ὅταν τις ἐπὶ τὸ δεξιὸν ἢ τὸ εὐώνυμον κέρασ ὀρμήσειεν, ἐφάλλεται αὐτῷ καὶ τὸ μέτωπον, καὶ τὸ μετ' ἐκεῖνο μέρος τῆς ὅλης παρατάξεως, καὶ κισθάπερ τινὲς λαίλαπτες τοῦ ὑποκείμενον συνετάραξαν· τὰ δὲ πολεμικὰ τοῦτοις ὄργανα οὐ πάνυ ὀρα ἐχρῶνται, καθάπερ οἱ λεγόμενοι Κελετοί, ἀλλὰ πανταχῶθεν κυκλοῦντες τὸν ἐχθρὸν τόξοις βάλλουσιν (71)· καὶ ἐστιν ἡ ἄμυνα τοῦτων πῆρῶθεν, ὁπότεν διώκη, ἀλλοικεῖ τῷ τόξῳ, καὶ διωκόμενος κρατεῖ τοῖς βέλεσι, καὶ βάλλει βέλο; καὶ τὸ βέλο; πειτώμενον ἢ τὸν ἵππον, ἢ τὸν ἱππότην ἐπληξεν· ἀπὸ δὲ βαρυτάτης χειρὸς ἀφεῖν, δι' οἴλου τοῦ σώματος παρελήλυθεν, οὕτως εἰσὶ τριζικώτατοι. Πρὸς γοῦν τοῦτο ὁ πολυπειρώτατος; ἐκεῖνος βασιλεὺς ἐνιδὼν τὰς παρατάξεις αὐτὰ ἐπεποίητο, καὶ συνίστα τὰς φάλαγγας οὕτως, ὡς τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν δεξιῶν τοξέσειεν, ὅθεν αἱ ἀσπίδες προέβληντο, τοὺς δὲ ἡμετέρους ἐκ τῶν ἀριστέρων βάλλειν, ὅθεν τὰ ἀσκέπαστα ἦν τοῦ σώματος. Καὶ αὐτὸς μὲν, τὴν τοιαύτην κατανοήσας; παράταξιν ὡς ἀμαχὸς ἐστίν, ἐθαύμασε τῆς δυνάμεως ὡσπερ τινὰ θεοῦ συντάξιν ἀντικρυς καὶ ἀγγέλων παρεμβλήν τὴν τοιαύτην ἴγειτο παράταξιν· ἅπαντες δὲ καὶ ἐθαύμαζον καὶ ἐγεγῆθισαν, θεθαρήρηκτες ἐπὶ τῷ τοῦ αυτοκράτορος σκέμματι. Ἐκεῖνος δὲ, ἅμα καὶ τὰς δυνάμεις; κατανοῶν καὶ τὰς πεδιάδας δι' ἧν διέναι ἐμελλε φανταζόμενος; καὶ τὴν τῆς παρατάξεως στερβὸν καὶ ἀδιάσπιστον λογιζόμενος, χρηστὰς ἐπιπέδας ἐντεῦθεν ἐλάμβανε, καὶ εἰς ἔργον ταύτας θεῶν προβῆναι ἐπηύχετο. Οὕτω γοῦν παρατοξάμενος τὴν Σαντάβαριν κατέλαβε . . . . . τοὺς ἡγεμόνας ἅπαντας τῆς τοιαύτης . . . . . διελών, τὸν μὲν Καμύτζην κατὰ τοῦ πολυ . . . . . τῆς κέδρου ἐξέπεμψε· πολίχνην δὲ τοῦτο . . . ἐρμύνοτατον παρά

dinatissime se recipere. Pervenerat exercitus simul universus, imperatore ipso ductante, in locum adjacentem Nicæ, cui nomen Gaita indigenæ dederunt. Hinc dimissi quos diximus prædatores. Ipse, digressis illis, cum cætero exercitu pontem ad Pithicam situm Augustus occupavit. Deinde tribus diebus per Armenocastrum et Leucas ('ocum ita dictum) Dorylæi planitiem attigit. Nactus hic patentes æqua superficie campos, et late purum explicandæ quam parturiebat animo novæ aciei spatium, instruere illic totum sub signis exercitum, et suas in armis universas simul videre copias voluit, eamque ad rem castra ibidem est metatus. Nondum in rem contulerat quæ animo dudum et descri-

ptione comprehensa, circumferebat in membranis accurate designatis, non modo ex præscripto artis veteris et illorum quorum rudis non erat ab Æliano tractatæ tactices præceptorum, sed ex iis potissimum quæ virtus ipse, ac jam tot bellis exercitatus imperator, longa observatione variæ sibi experientiæ subnotaverat. Sæpius animadverterat nequaquam uti eadem Turcos cum cæteris gentibus acierum ad pugnas instruendarum ratione; neque enim apud illos, ut Homerus habet :

Ἄσπις δ' ἀσπίδ' ἔρριδε; κόρυς κόρυ, ἀνέρα δ' ἄνθρω. B Scutum hæret scuto, galea galea, atque viro vir.

Sed dextrum Turcis cornu a sinistro disjungitur, et ab utroque divulsa interposito spatio seorsim stat acies media postremumque post eam in subsidia submotum agmen. Cum vero in præliis hostilis manus in aliquam separatim istarum partium invehitur : tum sane certamine conserto intentos hostes operi alia periculo vacans adoritur pars, vehementissima incidens vi, quoad procellæ instar contra oppositos disjecerit. Arma porro usitata Turcis hæc sunt fere : non multum utuntur hastis, contra quam Galli solent quibus in usu frequentissimo telum istud est. Ili vero potissimum student circumvenire adversarios clausosque omni ex parte laxatis arcu fodere sagittis. Ergo fere pugnant eminus, ita ut et quem Turcus insequitur arcu capiat, et quem insequentem fugit jaculo plerumque respectans figat. Hunc porro exercitationis in his longæ fructum habent, ut ineluctabili plane vi telum intorquant, et eo maxime modo dum fugiunt 470 vincant. Facile id et frequenter fit ut manu emissum ab his jaculum sive equum sive equitem attigerit toto transadacium corpore utrinque ictu pervio transverberet. Adversus ea prudentissimus imperator tali aciem artificio descripsit, ut dextris quidem Turcorum arcu peritissime utentibus clypeorum nostri obtentum obverterent : porro eodem tempore diversi alii lævam in Turcorum partem arcus intenduntium, ac propterea scutorum impedimento nodam, creberrima procul jaculatione invehentur. Hanc ingenii designatione prius informatam industriam ubi usu quoque comprobari, et per simulacra pugnæ quæ istis in campis agitavit, minime dubiam maximeque efficacem expertus est, gaudebat enimvero sibi quæ gratulabatur, tanquam legiombus angelicis divino quodam instructu ad certam unique victoriam procedentibus præisset.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(71) Τ. Ξοις βάλλουσαν. Leo in *Tact.*, cap. 18, § 30 et 32.

PATROL. GR. CXXXI.

36

Nec minus interim fiducia lætitiæque innascebatur animis omnium nostrorum, solers inventum imperatoris mirantium pariter et prædicantium. Habita ergo imperator idem diligenti ratione tum numeri ac generis suarum copiarum, tum viæ quæ porro pergenti lata ostendebatur et æquabilis per pura et aperta spatia camporum, magnam in spem venit (quam Deus ut præsentī numine ratam faceret, orabat), magnam, inquam, animo fiduciam concepit, fore ut suus exercitus tali aciei forma constanter etiam iter agendo servata, in hostes promovens, insignis mox victoriæ compos fieret. Hoc igitur instructo Santabariū pervenit. Ibi disjungere copias visum, rerum simul plurium causa gerendarum. Manum ergo unam Camytzæ ductandam tradit, cui mandavit ut Polybotum peteret et non longe inde dissitam urbem parvam at munitissimam a cedro habentem nomen, cui Satrapa quidam Pucheas appellatus præerat. Stypeotæ, alia manu commissa præcipit ut adversus eos qui apud Anorium stationem habere dicebantur Barbaros vaderet. Cognitum et proditum hoc consilium est a Scythis duobus in Romano tum exercitu merentibus, qui ad Pucheam transfugio delati, Camytzæ mox futuram in eum incursionem ipsi denuntiant, simul subsequentis cum toto exercitu imperatoris adventum. Formidinem is nuntius Puchæ tantam attulit, ut media ipsa nocte trepide inde cum suis fugerit. Diluculo eodem Camytzes adveniens nec Pucheam nec ullum omnino Turcum reperit. Molestissime hunc casum Camytzes tulit; ita ut nihilo fecit minus offensus quam ubi expectatissima venatoribus cupidis præda elabatur, non sustinuerit vel momentum residere illic ad colligenda spolia ingentis pretii, quibus totum Cedreæ oppidum plane confertum reperit. Statim ergo versis habenis versus Polybotum occurrit; ibi deprehensus in Turcos irruiit magno impetu, cædem eorum innumerabilem facit, prædam omnem captivosque recipit, sicque **471** prospere gesta, in iisdem illis subsistit partibus, adventum in eas imperatoris exspectans. Non minori fere successu Stypeotes appulsus Pæmenenum rebus ex imperatoris voto gestis, ad eum se retulit. Ille Camytzem sequens sub occasum solis Cedream pervenerat. Illic eum conveniunt milites quidam indicantes innumerabilem Barbarorum multitudinem versari in oppidis non longe distantibus quæ illius olim decantatissimi Burtzæ fuerant. Non temere auditum. Statim imperator in occasione paratos omnes Burtzæ istius ejusdem nepotem Bardam vocatum, una cum Georgio Le-

τινο; σατράπου . . . . . κατεχόμενον· τῷ ἑγε Στυπειώτῃ . . . . . ἐν τῷ Ἀμορίῳ Βαρβάρων ἀπελθεῖν . . . . . θόμενοι δὲ τῆς βουλῆς δύο τινὲς Σκύθαι αὐτόμολοι προσεληλυότες τῷ Πουχέῳ τὴν τοῦ Καμύτζῃ διεμνήνουν ἐφοδόν, ἅμα δὲ καὶ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος· ἔλευσιν. Ὁ δὲ, φέβῳ τῆνικαῦτα πολλῶ συσχεθεὶς, περὶ μέσσα; φυλακῆς τῆς νυκτὸς ἐκαίθειν ἐξελθὼν μετὰ τῶν ὁμοφύλων ὤρχετο. Αὐγαζούσης δὲ ἤρῃ τῆς ἡμέρας καταλαβὼν ὁ Καμύτζῃς, τὸν μὲν Πουχέαν οὐχ εὔρεν, ἀλλ' οὐδέ τινα τὸ παράπαν Τούρκων· πῆλρες δὲ λαφύρων τὸ πολλύνιον, τὴν Κεδρέαν φημί, εὐρηκώς, πρὸς οὐδὲν τούτων ἀπένευσεν, ἀλλ' ἤνιωτο, καθάπερ οἱ θηραταὶ τὴν εὐχερῆν ἄγραν ἀπολωλέκότες. Καμὴ ἀνασχόμενος, εὐθύς τὰς ἡνίας στρέψας κατὰ τοῦ Πολυβοτοῦ ἄπεισι· καὶ ἄθρον τούτοις ἐπισπασῶν, κτείνει μὲν Βαρβάρους ὑπὲρ ἀριθμὸν, ἅπασαν δὲ τὴν λείαν καὶ τοὺς δορυζυλίτους ἀναλαθόμενος, περὶ τὰ κεῖθι μέρη αὐλίζεται τὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἀπεκδεχόμενος ἔλευσιν. Τὰ αὐτὰ καὶ ὁ Στυπειώτης τὸ Ποιμανηγὸν καταλαβὼν δράσας, πρὸς τὴν βασιλεῖα ἐπανάστρεψε. Καταλαμβάνει δὲ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τὴν Κεδρὴν περὶ ἡλίου δυσμῶν, καὶ προσεληλυθότες παραχρῆμα αὐτῷ στρατεύματα ἐκείσε ἐφασαν πληθὺν ἀμέτρητον εἶναι Βαρβάρων εἰς τὸ τοῦ πάλαι ἄδομένου Βούρτζῃ (72) πολλύνια ἄγγυ που διακείμενα. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ αὐτίκα τε ἤηκκει τοῦ λόγου, καὶ πρὸς ἔργον ἠτοίμαστο. Καὶ παραυτίκα τὸν ἐκείνου τοῦ Βούρτζῃ ἀπόγονον Βάρβαν τὴν κλησὶν μετὰ Γεωργίου τοῦ Λεβούνη καὶ Σκύθην ¹⁷ . . . . . καλούμενον μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς εἰς ἀξιόμαχον παραστήσας δύναμιν κατ' ἐκείνων ἐξέπεμψεν, ἐπιστήψας, ἐπὶν ἐκείσε παραγένωνται, προνομεῖς ἀποστείλει κατὰ τῶν παρακειμένων χωροπόλειων, καὶ ἅπασας ἐπίσασθαι, καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς αὐτόχθονας ἐκείσε μεταοικίσαντας; κομίσαι οἱ. Ἐκείνοι μὲν οὖν εὐθύς τῆς προκειμένης ὁδοῦ εἶχοντο. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, ἐχόμενος τοῦ προτέρου σκοποῦ, τὸ Πολυβοτόν καταλαβεῖν, ἠπαίετο καὶ μέχρις Ἰκονίου ἀποδραμεῖν. Ταῦτα διαλογιζόμενος καὶ ἔργου ἀπάρτι ἀπειθεῖν μέλλων ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους καὶ αὐτὸν δὴ τὸν Σαλυμῶν σουλτάνον τὴν αὐτοῦ ἐφοδὸν μεμαθηκώς ἐδεδαιούτο, ἐμπρῆσαι τε τὰς ἀρούρας τῆς Ἀσίας ἀπάσης καὶ τὰς πεδιάδας, ὡς μήτε τοῖς ἀνθρώποις μήτε τοῖς ἵπποις τριψῆν τὸ παράπαν κορείναι· ἀπὸ δὲ τῶν ἀνωτέρων μερῶν ἄλλη Βαρβάρων ἐφοδὸς διεκρηκαίετο, καὶ ἡ φήμη αὕτη ὑπέπεμψεν ἅπαντα διέτρεχε τὴν Ἀσίαν· τὸ μὲν ἐδεδία μὴ ἐν τῷ πρὸς Ἰκόνιον ἀπέρχεσθαι ἅπαν τὸ στρατεύμα λιμοῦ παρανάλωμα διὰ τὴν σπάνιν τῶν χορτασμάτων.

Variae lectiones ex cod. Coistin.

¹⁷ Σκύθην Πιτικὴν σκυθικῶς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(72) Βούρτζῃ Bardas iste, cognomento Burtzes, quem oppidis aliquot imperasse Anna scribū, filius fuit (nisi idem ille sit) Burtzæ, quem lib. III, τοπάρχην Καπαδοκίας καὶ Χώματις fuisse ait; genusque ducebat a decantatissimo illo Michaelo

patricio, qui imperante Nicophoro Phoca Antiochiam expugnavit, et altero Michaelæ prioris filio, magistro, et Antiochiæ duce a Basilio Porphyrogenito creato: de quibus Zonaras et Scylitzes.

των γένηται, τὸ δὲ καὶ τοὺς ἐλπίζομένους ἐκεῖ Ἀ Βαρβάρου; ὑφορώμενος ἤχθετο. Βουλὴν οὖν βουλευεται συνετὴν τε καὶ τολμηράν· θεῖν ἐπερωτῆσαι εἰ χρὴ τῆς πρὸς τὸ Ἰκόνιον ἔχεσθαι, ἢ κατὰ τῶν περὶ τὸ Φιλομήλιν ἐξορμησάμενος Βαρβάρων. Ἐν δυσὶ γούν χαρτίοις περὶ τούτων ἐπερωτήσας καὶ ἀνωθεν τῆς ἱερᾶς καταθέμενος ταύτης τραπέζης παννύχιον τὸν ὕμνον καὶ ἐκτενεῖς τῷ θεῷ προσέφερε τὰς ἐντεύξεις. Κατὰ δὲ τὸ περιόρθρον εἰσελθὼν ὁ ἱερεὺς καὶ θάτερον τῶν θεθέντων χαρτίων ¹⁸ ἀναλαβόμενος καὶ παρῆρσιά λύσας ἀπάντων, ὑπανεγίνωσκε τῷ αὐτοκράτορι τῆς πρὸς τὸ Φιλομήλιν ἀνθέξεσθαι ὁδοῦ παρακελευόμενος.

ut jam in eis nihil supersit prorsus quod hominibus aut jumentis cibi loco possit esse. Addebat alius ingentem esse famam, tota pervagamem Asia, recentis ejusdemque numerosissimi exercitus Barbarorum ex superioribus partibus contra venientis. His ita compertis rebus, verebatur Augustus primum quidem, ne si obfirmaret animo promotionem exercitus usque ad Iconium cladem a fame atque inopia pabuli viris equisque miserrimam accerseret. Rursus denunciata multitudine Barbarorum adventantium commovebatur, merito metuens ne suos pauciores ac fessos tot illis obterendos recentibus imprudentissime objiceret. In talibus angustiis consilium capit prudens illud quidem sed audax tamen. Dei sententiam exquirere decernit, consulendoque oraculo exquirere, ecquid recta Iconium, uti ceperat, pergere præstaret, an vero suaderet potius venientibus a Philomeli Barbaris contra occurrere? Id exsequitur huic in modum. Chartas parat duas in quibus de utroque deliberationis capite seorsim percontatur. Ambas sub vesperam excelso loco supra sacram mensam collocat; totam hinc noctem assiduus Dei laudibus et religione perpetua traducit, Deum intente, quo indigebat, roscens. Diluculo ingressus antistes alteram depositurum, quæ primum accidit obvia, chartarum, arripit, explicat palam et attentis omnibus clara voce legit. Ea imperatori suadebat iter Philome-

Ἰκόνιον. ¹⁹ Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ δὲ γε Βάρδας Βούρτζης ἐν τῷ ἔχεσθαι τῆς ἡδὴ ῥηθείσης ὁδοῦ στρατεύμα πολὺ θεασάμενος ἐνωθήναι μετὰ τοῦ Μονολύκου διὰ τῆς γεφύρας τοῦ Ζόμπη ἐπειγόμενος, παρεθὺ ὀπισθάμενος συμμίγνυται τούτοις περὶ τὴν τοῦ Ἀμορίου πεδιάδα, καὶ νικᾷ κατακράτος. Ἐτεροὶ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους Τούρκοι κατερχόμενοι καὶ ὡς πρὸς τὸν Μονόλυκον σπεύδοντες, παρατυχόντες τῆ τοῦ Βούρτζη παρεμβολῆ, ἐκείνου μήκω φθάσαντος, ἀφαιροῦνται τὰ παρατυχόντα ὑποζύγια τὰς ¹⁹ παρασκευὰς τῶν στρατιωτῶν. Ὁ δὲ Βούρτζης ἐκεῖθεν νικητῆς, ὑποστρέφων καὶ πολλὴν συνεπιφερόμενος λείαν συννητηκῶς τινε τῶν ἐκεῖ ἐρχομένων καὶ μεμαθηκῶς ὅπως οἱ Τούρκοι ἅπαντα τὰ ἐν τῇ παρεμβολῇ αὐτοῦ καὶ τὴν λείαν πᾶσαν ἀναλαβόμενοι ἔχοντο, διεσχοπεῖτο τί ἂν χρὴ ποιεῖν. Ὁξέως δὲ τὸν δρόμον τῶν Βαρβάρων ποιοῦμένων, ἤθελε μὲν καὶ αὐτὸς ὄπισθεν διώκειν τούτων, οὐκ ἠδύνατο δὲ κεκμηκότων τῶν ἵππων. Καὶ διὰ τοῦτ' ἀπειπὼν τὴν ἐπιδίωξιν, ὡς μὴ χεῖρόν τι συμβαίη, βραδείᾳ ποδὶ σὺν εὐταξίᾳ στείλων κατὰ τὸ περιόρθρον τὰ ἡδὴ ῥηθέντα τοῦ Βούρτζη καταλαμβάνει πολίχνια καὶ ἐξοικίζει ἅπαντα. Κάκειθεν τούς τε δορυαλώτους ἀναλαμβάνων, καὶ ὁπόση τις ἦν περιουσία τοῖς Βαρβάροις ἐπαγόμενος, καὶ μικρὸν ἐν ἐπικαίρῳ τόπῳ ἑαυτὸν τε καὶ πάντας κεκοπιακῶτας ἀνακτησάμενος, ἀνίσχοντος ἡλίου τῆς ὥς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα φερούσης εἶχετο. Ἐν τῷ

bune ac Scythæ quodam ad se advocat. His assignat idoneum copiarum numerum, et ut in eos recta tendant imperat; eo ut pervenerint prædatoribus immixtis vicis undique simul omnes vastari jubet; indigenas ipsos ad se deduci. Dum imperata isti faciunt, imperator ipse priori hærens proposito Polyboti adeundi; atque inde Iconium usque procurrendi, duobus in ipso procinctu itineris istius conturbatur nuntiis. Affirmabat unus Solyman sultanum accepta certis auctoribus imperatoris contra ipsum expeditione incendisse passim segetes planeque vastasse regiones universæ Asiæ, præsertim equitabiles et itineri Romani exercitus opportunas, ita

Hic relinquendus paulisper **472** imperator, dum quæ interim Bardæ contigere reddimus. Bardas Burtzæ, dum viæ, uti diximus, præscripta graditur, videt copiosum exercitum Turcorum per pontem Zompi se Monolyco conjungere festinantium. Sirenie correptis armis irruit in ipsos, manumque in planitie Amorii fortiter conserit, planeque vincit universos. At interim alii ab orientali parte Turci ad Monolycum properantes per Burtzæ castra nondum ipso reduce transeunt; quæque ibi jumenta reperere militumque sarcinas deprædati obiter præterierunt. Redibat victor Burtzæ agmine prædæ ingentis onere impedimentisque tardato, cum ecce ab occurrente quodam fit certior direpta per suam absentiam fuisse castra, Barbarosque facinoris auctores abiisse cum præda. Deliberabat hic Bardas quid opus facto esset. Audiebat Barbaros celeritate magna iter facere; instituit et ipse non segniore ipsos impetu insequi; at cito expertus est id fieri non posse, siquidem cursu et pugna fessi Romanorum equi continuationem contentionis non ferebant. Ergo ne quid pejus fieret, moderari gressum coactus, lento duntaxat passu, sed instructo militari ac præmunito assectabatur præcurrentes Turcos. Hoc modo pergens sub diluculum pervenit in prius memorata Burtzæ oppida, quæ civibus atque incolis cuncta exhausit, captivos quoque ibi repositos recepit; et proviso illic a Barbaris comneatu plu-

Du Cangii notæ.

¹⁸ χαρτίων. ¹⁹ καὶ τὰς.

rīmo ad sui suorumque refectiōnem modica in loco apto mora sese opportune recreantium, est usus. Inde oriente sole capessit eam quæ ad imperatorem ducebat viam. Eunti alia occurrit Turcorum manus; nulla mora est, miscetur acre prælium duratque periculum obnixis partibus utrinque. Barbari ubi fortiter aliquandiu vim sustinere, integris adhuc rebus alloquuntur Bardam, sua sibi modo spolia redderet quæ ipsis eripuisset; iis acceptis abituros eos innoxie in domos suas, nec Romanis damni aut molestiæ quidquam illaturos. Non anuit ad ea Burtze; quin potius acriter uti cæperat prælio-institit. Quoniam vero pugnantes milites ab hesternâ die aquam non gustaverant, ubi ad ripas pervenere fluminis cuiusdam, ita laboris remissionisque vices-inter se partiti sunt, ut alii quidem fertiter sustinerent pugnam, interim dum æstum alii flumine levabant, hi vicissim mox in locum certantium recreati succederent. Sicque deinceps mutatis partibus prælium alacritate semper recenti continuarent. Perstabant tamen obnixi contra et audacia et numero pollentes Barbari; quod Burtze animadvertens haud salis expediebat quid consilii caperet. Tandem placuit non e vulgo **473** militum deligere nuntium qui hæc ad imperatorem perferret, sed insigniorum e numero quempiam. Mittit igitur memoratum jam a nobis Georgium Lunem, qui, cum semitas viasque omnes Turcis inscassas cerneret, audaci cœpto, sed felici, per medios hostes ad Augustum pervenit. Is statim factus certior quo res loco apud Burtzen essent, quantumque nostri multitudine hostium premerentur, egerentque auxiliaribus multis manibus et copiis, armat se ipse sine mora, jubetque armari milites; ac itinere in hostem mox pronuntiato aciem quam ordinati-sime instructam promovet. Ducebat primum cornu princeps Michael; dextrum, Bryennius; laevum, Gabras; postremum agmen, Cerauræmus. Hos sic venientis Turci procul conspicati contra se ad excipiendos comparant. Nicephorus erat imperatrici ex fratre nepos, adolescens Martem spirans. Is conspectu primo tenere se non potuit quin acie procurrens cum parvis ferocia juvenibus quibusdam in Turcos irrueret, et ipsos contra invementes. Conflictus sit vehemens; vulnus primo Nicephorus accipit in genu: sed id statim ipse large ulciscitur, hastæ ictu valido feriens pectus ejus qui se læserat; quem et equo excussum humo nutum affixit. Ea repercussis qui pro e veniebant Barbari, terga statim dant Romanis. At imperator recepto heroici facinoris auctore juvene, majorem

μεταξύ δὲ ἑτέρα τις περιτυχούσα τῷ ἑ Τουρκικῆ δυνάμει, παραχρῆμα συμμίγνυται τούτοις καὶ πῆλεμος ἐνταῦθεν ἀναρρητίζεται μέγας. Ἐφ' Ἰκάνῳ δὲ τὴν μάχην ἀναδεξάμενοι τοὺς δορυαλιότους ἤτουντο καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἀραιρεθέντα λάφυρα διαθεβατιόμενοι ὡς, εἰ τῶν ἐπιζητουμένων τύχουεν, οὐκ ἔτι προσβαλεῖν τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιχειρήσουσιν, ἀλλ' οἴκαδε ἀπλεύσουσιν. Ὁ δὲ Βούρτζης; οὐδαμῶς τῶ τῶν Βαρδάρων θελήματι συνετίθεντο¹¹; ἀλλὰ κερτερῶς τῆς μάχης ἀντείχετο γενναίως ἀγωνιζόμενος. Ἐπεὶ δὲ τῇ προτεραία ὕδατος τὸ παράπαν οὐκ ἀπεγεύσαντο μαρόμενοι ἐπὶν ὄχθους ποταμοῦ τινας κατέλαβον, κατέψυχον τὸ καῦμα τοῦ δίψους, καὶ αὐθις ἀμοιβαθὸν τῆς μάχης ἀντείχοντο· τῶν δὲ αὐθις τοῦ πολέμου ἀντιμαχομένων, οἱ προκεκμηκότες δὲ τοῦ ὕδατος ἑαυτοὺς διανέπαιον. Τοσαύτην δὲ τῶν Βαρδάρων τόλμαν ὁ Βούρτζης ὄρων καὶ πρὸς τοσοῦτο πληθὸς ἀποκ. αἰών, ἐν ἀμυχανίᾳ ἦν. Καὶ οὐ τόνκοιῶν τινα στρατιωτῶν πρὸς τὸν βασιλέα τὴν περὶ τούτων ἀγγελίαν κομίσαντα πέπομφεν, ἀλλὰ τὴν ἡδὴ ἑθόνητα Γεώργιον τὸν Λεβούνην. Ὁ δὲ, μὴ ἔχων εὐλογίαν ἀτραπὸν ἐν ἧ οὐ πλῆθος Τούρκων παρῆν, βίβουκιν δύνως ἐς μέσον τούτων ἑαυτὸν ὤσας, διεληλύθει καὶ μέρι βασιλέως διεσέσωστο. Ὁ δὲ τὰ κατὰ τὸν Βούρτζην μεμαθηκώς, παρά τε Τούρκων πλῆθος; ἀκριθέστερον διαγνοῦς, καὶ ὡς χρεῖα τῷ Βούρτζῃ πολλῶν καὶ χειρῶν καὶ δυνάμεων, αὐτὸς μὲν τῆν καῦτα ἐπὶ τοῖς ὄπλοις ἦν, καὶ τὸ στράτευμα ἐξῆ-πλιξε· καὶ οὗτος κατὰ φάλαγγας καταστήσας τὸ ὀπλιτικὸν, κατὰ τῶν Βαρδάρων ἐπορεύετο σὺν εὐταξίᾳ πολλῇ. Ἐίχε δὲ τὸ μὲν ἐμπροσθεν κίρας ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ (73), τὸ δεξιὸν ὁ Βρυέννιος, τὸ ἀριστερὸν ὁ Γαθράς; καὶ τὴν οὐραγιάν ὁ Κεκαυμένος. Ὡς δὲ πύρρωθεν οἱ Τούρκοι τούτους; ἐδέχοντο Νικηφόρος ὁ τῆς βασιλίδος ἀδελφιδούς, νέος ὢν καὶ πρὸς μάχας σφαδάζων, αὐτὸς τε προεκδεραμῆκει τῆς παρατάξεως, καὶ τινας σὺν αὐτῷ ἐφελκυσμένους Ἄρεος ὀπασπιστάς, καὶ συμπλακεῖς τοῖς κατ' αὐτοῦ πρότερον ἐφωρημηκόσι, πλήττεται μὲν τῆν καῦτα κατὰ τοῦ γόνου, πλήττει δὲ τὸν παῖσαντα κατὰ τὸ στέρνον διὰ τοῦ δόρατος. Ὁ δὲ, παραχρῆμα τοῦ ἵππου κατενεχθεὶς, ἄφωνος ἔκειτο. Τούτων οἱ ἐπιθεῖν Βάρβαροι θεασάμενοι, τὰ μετάρρηνα τοῖς Ῥωμαίοις παραυτίκα διδάσαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς; ἀριστερά τὴν νεανίαν ἀπολαθίων, ἤσθη τε ἑ παραυτίκα καὶ μεγάλως τούτων ἐπαινεσας πρὸς τὸ Φιλομήλιον (74) ἤλαυνε· καὶ περὶ τὴν λίμνην τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύριον ἐφθακῶς τῇ μετ' αὐτὴν ἐκαλούμενα Μεσόνα τα ¹² (75) κατέλαβεν. Ἐκείθεν δ' ἀπάρας τὸ Φιλομήλιον ἐξ ἐφόδου κατέσχευ. Εἶτα

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ τούτω. ¹² συνετίθετο. ¹³ τό. ¹⁴ Μετάνακτα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(73) Ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ. Michael Basilius.

(74) Τὸ Φιλομήλιον. Philomelis, Philomelium, et Φιλομήλιον, uti effertur a Cinnamo, una eademque nris. Zonaras de hac Alexii expeditione: Ἐξείσθη αὐτῷ κατὰ τῶν Βαρδάρων τούτων ὁ αὐτοκράτωρ,

καὶ ἄπεισιν εἰς τὸ Φιλομήλιον. Εὔρε δὲ τὸ ἄστυ τούτων κενὸν ὀπλιτῶν, etc.

(75) Μεσόνακτα. Oppidum olim Dipotamni ἑκείνου, quod in Phrygia statuitur a Scylitæ, p. 684

ἀποσπᾶσα· διατρίβου τοῦ στρατεύματος ἀποδιελόμενος παντὸς μεθ' ἡγεμόνων γενναίων κατὰ πασῶν τῶν Ἰκονίω παρακειμένων κωμοπόλεων ἐξαπέστειλεν, ἐφ' ᾧ δηώσασθαι τε καὶ τοὺς δορυαλώτους τῆς ἐκείνων ἀφαρπάσας χειρὸς. Οἱ δὲ ὡς θῆρες τινες διασπαρέντες ἀπανταχοῦ ἀγγελήδην πρὸς τὴν βασιλεῖα τοὺς δορυαλώτους τῶν Βαρβάρων κομίζοντες ἐπανήσαν μετὰ τῶν σκευῶν αὐτῶν τούτους ἐξεδραποδισάμενοι πάντας. Συνείποντο δὲ τοῖς αὐθαίρετως καὶ οἱ αὐτόχθονες τῶν τοιοῦτων χωρῶν Ῥωμαῖοι φεύγοντες τὰς τῶν Βαρβάρων χειρῶν, γυναῖκες τε ὁμοῦ μετὰ τῶν νεογνῶν καὶ ἕδρας αὐτοὶ καὶ παῖδες κατὰ πρὸς εἰς τι κρησφύγετον ἐς τὸν αὐτοκράτορα προσπεφυγότες. Οὗ δὲ τὴν καινὴν ἐκείνην αὐθις παράταξιν διατυπωσάμενος καὶ μέτρον τοὺς δορυαλώτους ἀπαντὰς γυναῖξί καὶ παιδίοις εἰσελάσας, τὴν αὐτὴν ἀτραπὸν διήει δι' ἧς διεληλύθει ἰδοῦ· καὶ ἐφ' οἷς ἂν προσεπέλασε τόποις μετ' ἀσφαλείας ἀπάσης ἐπορεύετο. Καὶ εἶπες ἂν ἰδῶν, πῶς τινὰ ἐμψυχον πεπυργωμένην πορεύεσθαι κατὰ τὴν εἰρημένην ἐκείνην κινουμένην σύνταξιν. Ὡς δὲ πρῶτῳ προφηεῖ, Βάρβαροι μὲν τινες οὐκ ἐφαίνοντο, παρείπετο δὲ ὁ Μονόλυκος ἐφ' ἐκάτερα ἔν λόχοις τῷ στρατεύματι μετὰ ἀποχωρήσεως δυνάμει. Ἐπὶ δὲ διὰ τῆς ἀναμεταξὺ πεδιάδος τοῦ τε Πολυβοτοῦ καὶ τῆς ἡδὴ ῥηθείσης ἐκείνης λίμνης διήει, ἀπόμοιρά τις τοῦ βαρβαρικοῦ τάγματος αὐτόσκειοι πάντες καὶ ψιλοὶ τολμηταὶ ἐκατέρωθεν λοχίσαντος τοῦ στρατοπέδου, ἀθρόον ἀπὸ τῶν μετεώρων αὐτοῖς ἀνεφάνησαν. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα τὴν καινὴν ἐκείνην παράταξιν ὁ ἀρχισατράπης Μονόλυκος θεασάμενος, γέρων τε ὢν καὶ πολλῶν ἐν πείρᾳ πολέμων τε καὶ ταγμάτων, ἐξεπλάγη τεθναμακῶς τὴν καινὴν ἐκείνην διασκευὴν τοῦ συντάγματος, καὶ τὴν συνταγματάρχην ἐπέζητει ἔγνωκέναι· τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον ἐστοχάζετο, καὶ οὐκ ἕτερον ἡγεμόνα τῶν ταγμάτων εἶναι καὶ τῆς καινῆς ἐκείνης παρατάξεως. Καὶ ἤθελε μὲν προσβαλεῖν, οὐκ εἶχε δὲ, ἀλλ' ὁμως ἐνούλιον ἠδ' ἀλαλάξει ἐκέλευσε. Πολλοῦ δὲ στρατεύματος φαντασίαν τοῖς Ῥωμαίοις παρασχεῖν μηχανώμενος, μὴ συνασπίσειν, ἀλλὰ διηρημένως καὶ ἀτάκτως, καθάπερ ἄνωθεν τὴν παράταξιν αὐτῶν διεγράψαμεν, θέειν ἐπέτρεψεν, ἐντεῦθεν, τῷ ἀπροσδοκῆτι τῆς θέας καὶ τοῖς τῶν Ἰππῶν δρόμοις κατάκροτον αὐτοῖς πεποιηκότες τὴν ἀκοήν, τὰς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις καταπλήξαιεν. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ, καθάπερ εἰς πύργου προδύχων τῆς παρατάξεως προῖων, ἢ στύλος πυρός, ἢ θεία τις καὶ οὐρανία ὕψις, τὰς φάλαγγας αὐτῶν ἀνεβρόννυσε, καὶ ἐπὶ ταύτου βαδίζειν σχήματος ἐκέλευσε καὶ θαρρῆειν παρεκλεύετο· καὶ προσετίθει μὴ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν ἀποβλέπων τὸν κοσοῦτον ἀναδέξασθαι μόχθον, ἀλλὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων εὐκλείας καὶ δόξης, καὶ πρὸς τούτοις ἐτομόγατον εἶναι ὑπὲρ ἀπάντων ἀποθανεῖν. Ἀπαντες οὖν τεθαρρήκότες, ἕκαστος τὸν ἴδιον ἐφύλαττε τόπον,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ τὰ ἐνούλιον.

majoris Romanos si posset conturbaret, non una phalange conserata, sed juxta ea quæ paulo superius de forma Turcicarum acierum dicebamus, distinctæ, dispersaque sine ordine agmina suorum cursare quam tumultuosissime in nostros jubet. Sperabat nimirum simul inopinata derepente specie incurrentium equorum, simul vario et late sonante tanti motus strepitu trepidationem incussum iri forte aliquam exercitui Romano. Verum contra imperator obstabat velut turris alte exstans quædam, aut columna ignis, cœlestisve alia quæpiam istiusmodi species, toto late agmini conspicua nostrorum, cunctas visu phalangas corroborans, locumque obtinere ac servata eadem semper, eaque figura, ultra vadere fortiterque audere præsens auctor jubens, necnon ad tacitam aspectus admonitionem hanc quoque vocalem addens, qua vere commemorabat; haudquaquam sese salutis suæ causa privata, tanti laboris expeditionem suscepisse, sed gloriam ac splendorem spectasse Romani nominis; vitæ autem ac securitatis propriæ non ita esse cupidum ut non esset paratissimus ad caput devovendum suum mortemque oppetendam pro salute publica. Ea magno omnibus oratio animos addidit. Ergo præsentī fortitudine obtinere locum pro se quisque lentoque ac constanti gressu vadere, **475** ut ne moveri quidem viderentur intuentibus ex intervallo Barbaris, quorum inter vanos strepitus ac minas frustra hinc atque inde lacessentium toto die per summam fiduciam paremque contemptum plane imperterrita progressa est, nullaque sui parte mota Romanorum acies. Quare suorum conatuum experti vanitatem Turci, ubi se in juga montium trepido cursu receperunt irruunt pluribus passim excitatis ignibus, nocte tota luporum instar ulularunt: interdum etiam convicia in Romanos jactantes procul. Erant enim inter eos quidam misti generis Græci periti sermonis. Redeunte luce perstans in consilio Monolycus eadem quæ pridie imperabat Turcis ut facerent.

Hac vice rerum pervenit in castra Turcica ipse Sultanus Clitziasthan qui ordinatissimam compositionem Romani exercitus quam subjectam oculis habebat accurate contemplatus, non dissimulavit quidem admirationem suam; idem tamen pro ferocia ætatis (erat enim juvenis) non abstinuit quin culparet increparetque ultro Monolycum, tanquam familiari senibus segnitie in rei gerendæ articulo cunctatum. Ergo cum instantius ex eo quæreret, quamobrem prælium cum Romanis oblata occasione distulisset, audivit hæc a senè: *Nimirum ego senio debilis et defectus animis admovere ad manus pugnam cum imperatore cunctatus hactenus sum; tibi si est fiducia, experire age, per me licet; res et successus docebit ipse utrius consilium salubrius fuerit.* Statim sultanus, his auditis, in eos qui postremum conflabant agmen invecus ipse est; aliis satrapis æquam cum imperatoris fronte adversa pugnam demandavit; alios præterea seposuit qui alterum Romanæ aciei latus impressione acri per idem tempus lacesserent. Dum hæc fierent Nicephorus Bryennius Cæsar qui dextrum cornu tum regebat, sensu accepto periculi ac certaminis eorum qui postremum tuebantur agmen, vehementi trahebatur impetu fortis animi ad locum tantisper deserendum, ut suis a tergo laborantibus adesset; verius tamen ne quid quod experientem dedeceret ducem cupide ac juveniliter commisisse videretur, cohibuit ferocius licet effervescentem in Barbaros animum, et ordine optimo servata figura universæ aciei, loco sibi de-

πάνου την πορείαν ἀνειμένως ποιούμενοι, τοσούτον, ὡς μηδὲ κινεῖν δοκεῖσθαι τοῖς Βαρβάροις. Δι' ὧν οὖν τῆς ἡμέρας προσβάλλοντες τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατεύματι καὶ μηδὲν ἠνυκότες, μήθ' ὄλιγος, μήτε ἐκ μέρους διασπᾶσαι τὸ Ῥωμαϊκὸν σύνταγμα δυηθέντες, αὐθις πρὸς τὰς ἀκρολοφίας ἀνέτρεχον ἄπρακτοι, καὶ πυρσούς τριηκοῦτα πλεονοῦν ἀνάψαντες δι' ὧν νυκτὸς ὠρῶντο καθάπερ λύκοι· ἔστι δ' οὗ καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀπέσχωπτον· ἦσαν γὰρ καὶ τινες ἐν αὐτοῖς μισθοβάθραροι ἑλληνίζοντες. Αὐγαζοῦσης δὲ τῆς ἡμέρας τὰ αὐτὰ μηχανώμενος ὁ Μονόλυκος τοῖς Τούρκοις ἐπέταττε ποιεῖν.

Ἐπὶ τούτοις καταλαβὼν καὶ αὐτὸς ὁ Κλιτзиастηλᾶν σουλτάνος καὶ θεασάμενος τὴν τοῦ στρατοπέδου εὐταξίαν, ἐθιζύμασε μὲν, ἀπέσχωψε δὲ οἱ νέος πρὸς γέροντα τὸν Μονόλυκον ὅπου χάριν τῆ μετὰ τοῦ αυτοκράτορος ἀνεβάλλετο μάχην. Ὁ δὲ, Ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὡς γέρον ἢ δειλὸς ἀρχέμαχον τὴν μετ' αὐτοῦ συμπλοκὴν ἀνεβαλέμην μέγα τοῦδε· εἰ δὲ σὺ θαρσύνῃς ἦσθα, ἀγε δὴ πειράσθαι καὶ αὐτὸς· τὸ πρᾶγμα διδάξει. Εὐθύς οὖν αὐτὸς μὲν τοῖς περὶ τὴν οὐραγίαν οὗσι προσέβαλεν, ἐτέροις σατράπαις τὴν κατὰ πρόσωπον τοῦ αυτοκράτορος προσβολὴν ἐπέταξε, καὶ ἄλλοις τὴν κατ' ἐτέραν πλευρὰν τῆς παρατάξεως μάχην ἀνέβητο. Ὁ γοῦν τὸ δεξιὸν κέρασ ἐπέχων Νικηφόρος ὁ Βρυέννιος Καῖσαρ, τῆς κατὰ τὴν οὐραγίαν μάλιστα αἰσθόμενος, ἐσφάδαζε μὲν ἀμύνειν τοῖς ὑπισθεν, οὐκ ἤθελε δὲ ἀπειρίας ἢ νεότητος· ἐνδείξεσθαι τι, ἀλλ' ἐπέειχε καίτοι λυττώνα τὸν κατὰ τῶν Βαρβάρων θυμὸν, καὶ σὺν εὐταξίᾳ ἐπὶ ταυτοῦ σχήματος τὴν πορείαν ποιεῖσθαι ἐσπούδαζε. Καρτερώς δὲ τῶν Βαρβάρων μαχομένον, ὁ τὸ ἀριστερὸν κέρασ ἐπέχων ὁ φιλιτατὸς μοι τῶν ἀδελφῶν ὁ Πορφυρογέννης Ἀνδρόνικος τὰς ἡλικίας στρέψας, σφοδρῶς κατὰ τῆς ἰδίας φάλαγγος τὴν κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐπέλευσιν ἐποίησατο. Ὁ· εἰς τὸ χαριέστατον αὐτὸ τῆς ἡλικίας ἐληλυθὼς, τόλμαν δὲ συνετήν καὶ χεῖρα δεξιάν καὶ φρόνησιν περιττὴν ἐν πολέμοις ἔχων πρὸ κειροῦ ᾤχετο, καὶ ὡς οὐκ ἂν τις ἤπιπεν ἐξ ἡμῶν ἀπῆλθε καὶ κατέδου. Ὁ νεότερος καὶ ἀκμὴ σώματος καὶ ἐπὶ τῶν ἰππων ἄλλατα κοῦφα! πού ποτ'

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ τὸ ἐπὶ.

κτιζέσθε· Μονωδεῖν με ἐπὶ τούτῳ πάθος ἐκ-
 τιάζεται, ἀλλ' ὁ τῆς ἱστορίας νόμος ἐκεῖθεν αἰθίς
 ἀπείργει. Θαυμάζειν δὲ ἔστι πῶς οὐ γίνεται τις
 καὶ νῦν, καθάπερ καὶ πάλαι φησὶν, ἢ λίθος, ἢ ὄρυξις,
 ἢ δένδρον, ἢ τι τῶν ἀψύχων ὑπὸ μεγάλων κακῶν
 εἰς τὰ τοιαῦτα τὴν φύσιν ἀμείβων· εἴτε μῦθος
 τοῦτό ἐστιν, εἴτε λόγος ἀληθῆς καὶ τάχα κρείττον
 ἂν εἴη πρὸς τὰ μηδὲν αἰσθανόμενα μεταμείβειν τὴν
 φύσιν, ἢ τοσαύτην αἰσθησὶν δέχεσθαι τοῦ κακοῦ·
 εἰ γὰρ τοῦτ' ἦν, τάχ' ἂν με λίθον ἀπέδειξε τὰ συμ-
 πασόντα δεινά. Τὴν δὲ μάχην ἀγγέμαχον ἤδη γεγο-
 νυῖαν ὁ Νικηφόρος θεασάμενος καὶ πτοηθεὶς τὴν
 ἤταν, μετὰ τῆς ἰδίας παρατάξεως ὅλας ἡνίας στρέ-
 ψας ἀμύνειν ἠπείγετο· καὶ τηνικαῦτα οἱ Βάρβαροι
 νῦτα δεδωκότες καὶ σὺν αὐτῷ δὴ τῷ Κλιτζίασθλᾶν
 σουλτάν ἀνακράτος φεύγοντες πρὸς τὰς ἀκρολοφίας
 ἠπείγοντο. Πολλοὶ μὲν οὖν τηνικαῦτα πεσπύκασι
 πολεμοῦντες, οἱ πλείους δὲ καὶ ἐάλωσαν. Τῶν δὲ
 σωθέντων ἀπάντων διασπαρέντων, καὶ αὐτοὶ δὴ ὁ
 σουλτάνος· ἀπεγνωκῶς τὰς σωζούσας ἐλπίδας μετὰ
 τοῦ οἰνοχοῦντος ²⁶ αὐτῷ μόνου φεύγων περὶ τι
 τέμενος, κατὰ τὴν ἀκρολοφίαν ἰδρυμένων ²⁷, οὗ κυ-
 κλῶθεν οὐρανομήκεις κυπάριττοι στοιχηθὲν εἰστή-
 κεσαν, ὑπὸ τῶν διωκόντων αὐτὸν τριῶν Σκυθῶν
 καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Οὐζᾶ στενοχωρηθεὶς ἀνεήλυθε, καὶ
 μικρὸν ἐπὶ θάτερον παρεκκλίνας ἐπεὶ μηδὲ γνῶριμος
 τοῖς διώκουσιν ἦν. αὐτὸς μὲν σέσωστο· ὁ δὲ γε
 οἰνοχόος, παρὰ τῶν Σκυθῶν κατασχεθεὶς, τῷ αὐτο-
 κράτορι ὡς μέγα τι δῶρον προσενηνεκται. Ὁ μὲν
 οὖν βασιλεὺς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ νίκῃ καταγωνισάμενος
 τοὺς ἐχθροὺς ἔχειρειν· ἡνιάτο δὲ ὅτι μὴ καὶ ὁ σουλ-
 τάνος εἰς χεῖρας ἐμπεσῶν κατεσχέθη, ὅλλὰ παρὰ
 μικροῦ, τοῦτο δὴ τὸ πεπαρομιασμένον, ἐρρύσθη.
 Ἐσπέρας δὲ ἤδη καταλαβούσης, αὐτοῦ κατὰ τόπον
 αὐλίζεται. Οἱ δὲ περισωθέντες τῶν Βαρβάρων, αἰθίς
 κατὰ τὰς ἀκρολοφίας ἀνεληθόντες, πυρσούς τε παμ-
 πολλοὺς ἀνήψαν, καὶ δι' ὅλης νυκτὸς κατὰ τῶν Ῥω-
 μαίων ὡς κύνες περιυλάκτου. Σκύθης δὲ τις, ἀπο-
 δράσας ἀπὸ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος καὶ προσ-
 εληλυθὺς τῷ σουλτάν, ἔφη· Τὴν μετὰ τοῦ αὐτοκρά-
 τος μάχην ἡμέρας οὐσης μηδαμῶς ἐπιχειρεῖ. οὐ γάρ
 σοι πρὸς καλὸν ἐσέεται, ἀλλ' ἐπεὶ μὴ ἀποκρῶσης τῆς
 πεδιάδος· συνεσιγμένως τὰς σκηνὰς ἐπέξιστο, δι'
 ὅλης νυκτὸς πρὸς τοὺς πρόποδας τῶν βουνῶν κατιόντες
 ψιλοὶ τοξόται, καὶ συχνὰ τὰ βέλη κατ' αὐτῶν πεμπε-
 τωσαν, καὶ οὐ τὴν τυχοῦσαν ζημίαν τῷ Ῥωμαϊκῷ
 στρατεύματι ὑφέξουσι. Τηνικαῦτα δὲ καὶ μιξεδάρ-
 βαρός τις ἐκειθεν αἰθίς λαθὼν τοὺς Τούρκους πρὸς
 τὸν βασιλέα φοιτᾷ ἀπαγγέλλων ὅποσα ὁ Σκύθης τῷ
 σουλτάνῳ προσελθὼν ὑπέθετο, καὶ τὰ βεβουλευμένα
 ἅπαντα κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος σαφῶς
 διηγῆσατο. Ταῦτα μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ διχῆ
 διελὼν τὸν στρατεύμα, τοὺς μὲν εἰσω τῆς παρεμβολῆς
 ὄντας ἐγρηγορέσαι καὶ νίφειν προσέταξε, τοὺς δὲ γε-
 λοιπούς ὀπλισασθαι τε καὶ, ἔξωθεν τῆς παρεμβολῆς
 ἐξελθόντας, προῦπαντῆσαι τοῖς κατ' αὐτῶν ἐρχομέ-

A scripto iter facere perrexit. Interea Barbaris acriter pugnantis Andronicus Porphyrogenitus, ille meorum mihi fratrum charissimus qui lævo cornu præerat, versis habenis cum propria phalange vehementem in Barbaros impressionem fecit. Is juvenis cum in florem pervenisset ipsum longe amœnissimum ætatis, comparata sibi laudē fortitudinis sapientia conjunctæ, dexteritatis efficacis et evimixæ in rebus bellicis prudentiæ, immature obiit, magna et molestissimo nobis, ut in spe tanta, et occasu tam inopinato talis Orientis astri, sui desiderio relicto. O juvenus! o vigor corporis! o equitantis saltus leves quo tandem abiistis? Hujus mihi recordatio doloris vim pene affert quandam quo de viæ in itæ regione in lamenta transversam abripiat, **476** Sed cogitatio propositi et Historiæ lex aliorum me impellit. Mirari autem subito quomobrem non hodiè quoque, prout contigisse olim ferunt, transformentur magnitudine malorum homines in lapides, aves, arbores, aut quid inanimorum: seu fabulæ illa sunt, seu narrationes veræ. Nempe esset forte satius cum re sensu cassa commutare naturam, quam adeo acerbum experiri sensum mali. Quod si hoc fieri natura posset, equidem arbitror tanta esse mala quæ in vita pertuli, ut jam me in lapidem vertisse potuerint. Cæterum ubi commissam cominus pugnam Nicephorus vidit, periculum veritus ac deletionem postremi agminis, cum iis quos ductabat, totas effundens habenas cucurrit in auxilium nostrorum. Tunc Barbari verterunt terga, et una cum ipso sultano Clitziasihlane in montium vertices effusissima fuga se subducere contendebant. Ceciderant in conflictu ipsorum multi, plures etiam capti fuerant, reliquis vero cunctis temere dispersis ipse quoque sultanus salute desperata uno solo comite pocillatore suo quoddam in sacellum confugit montis in vertice structum, quod circum ambiabant celsæ cupressi rectis versibus consitæ. Eo illum persecuti tres Scythæ sunt, et Uzæ filius. Hic in arcto sultanus deprehensus exsiluit ad fugam declinansque in partem alteram, quoniam ignotus de facie persecquentibus erat, ipse quidem evasit: at ejus pocillator a Scythis magni loco muneris imperatori oblati est. Magnæ res lætitiæ Augusto fuit præclaræ istius de Turcis a suis reportatæ victoriæ nuntius. Quanquam ne purum id esset gaudium intercedebat dolor e manibus emissæ cum jam teneretur prædæ: et gratulationis minuebat fructum evasio sultani, tam propinquam voti tanti spem frustrata. Etenim ille minimo, sicut dici solet, intervallo a comprehensione ac captivitate adfuerat, inopinatissime periculo præsentissimo subductus. Cæterum ingruente jam vespera consedit in noctem Augustus ibidem. At qui cladi supererant Barbari jugis iterum consensit vicinorum montium ignes ut prius passim excitabant plurimos, et ea

Variælectiones ex cod. Coislin.

²⁶ ἡνιοχοῦντος. ²⁷ ἰδρυμένων.

no t̄ tota Romanos canum instar allatrahant. Scythia vero quidam Romanis e castris clam elapsus, accedit ad sultanum eumque admonet, ne pugnam de die cum imperatore invadere conetur audeatve, non esse dubium quin id ipsi reique Turcicæ infeliciter successurum sit, verum quoniam planitie jam sese arctante, nec sufficiente ad explicandam totam latitudinem Romanæ aciei, necesse habuerat Augustus constipare tabernacula densareque ordines contra quam figuræ ratio poscebat, suadere sese ut sultanus descendere in collium radices tota ea nocte jussis expeditis sagittariis, imperet ut tela in Romanos jaculentur quam creberrima; haud vanam opinionem esse inferri modo isto posse Romano exercitui 477 cladem non parvam. Adfuit is dum ita dicerentur hybrida quidam nostris fidus, nec pro tali Turcis notus. Is statim imperatorem adiens, indicat quid Scythia sultano suggestisset, quidque hostes contra Romanum exercitum machinarentur. Quibus statim occurrere ac prævertere Augustus aggrediens, bifariam copiis divisit, unam quidem partem sese continere castris, ibique in acri ac parata vigilia excubare jussit. Cæteros prodire armatos, occurrereque infestos hostibus, fortiterque capessere prælium imperat. Fecerunt sicut cogitaverant Barbari. Circumvagati nocte tota castra Romanorum ad pedes collium irruptiones ostentarunt feceruntque multas, magna jactura sagittarum; verum Romani ratione ab imperatore præscripta usi, sic eorum refutarunt impetus, ut protecti semper ipsi contesseratione mutua, phalangisque contextu ac figuræ utilitate servata, nullo usquam hostium noctæ locum aperirent. Id patuit allucescente die, quæ Romanos sic nocturna functos pugna monstravit, ut suo quisque loco certaque invicem fixi distantia figuram aciei exacte tuerentur. Tum vero rursus præda et impedimentis omnibus, cum captivis, mulieribus quoque ac parvulis in mediam aciem receptis progredi cœperunt Ampum versus. Bellum eos tunc invadit grave et atrox. Nam sultanus congregatis rursus copiis, et circum amplexus per gyrum Romanos vehementi undique prælio instabat; sed frustra. Nulla enim parte, omnia licet moliens, resolvere scutorum contextum, et phalangis latus ullum rima vel una patrefacere ulli vi valuit; at ubique velut muris impactus adamantinis, veloci undique repercussu est rejectus. Sic re infecta redux in castra propria noctem insequentem sollicitam habuit, desperans jam plane successum belli, et cum Monolyco ac satrapis cæteris consultans. Prima luce pacem ab imperatore pelebat. Sic enim frequentes censuerant Barbari. Benigne accepit supplicis orationem imperator; darique repente jussu iteragenti exercitui consistendi signo, suos stitit omnes in vestigio servata forma et di-

Α νοις Τούρκοις, καὶ τὴν μετ' αὐτῶν ἀναδείξασαι μάχην. Οἱ δὲ Βάρβαροι δι' ὄλης νυκτὸς γύρωθεν^α περιζύσαντες τὸ στράτευμα, πολλὰς ἐκδρομὰς περὶ τοὺς πρόποδας τῶν βουνῶν ποιοῦμενοι, συχνοὺς διστοὺς κατὰ τοῦ στρατεύματος ἐβαλλον. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, κατὰ τὰς ὑποθήκας τοῦ αὐτοκράτορος ποιοῦντες, ἐφύλαττον ἑαυτοὺς μὴ διασπῶντες τὴν παράταξιν. Ὑπαυγαζούσης δὲ τῆς ἡμέρας ἅπαντες ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχήματος ἦσαν, καὶ τὴν λαίαν καὶ τὰς σκευὰς ἀπάσας καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς δευραλιώτους μετὰ τε γυναικῶν καὶ παιδῶν ἐς τὸ μέσον τῆς παρατάξεως αὐθι; ἐλάσαντες τὴν πρὸς Ἀμποῦν ὄδον. Πόλεμος δὲ τῆνικαῦτα καταλαμβάνει τοὺτους βαρῆς καὶ δεινός. Ὁ γὰρ σουλτάνος, συνάξας αὐθι; τὰς δυνάμεις καὶ περιζύσας τὸ στράτευμα γύρωθεν καρτερῶς ἐμάχετο· μηδαμῶς δὲ τὸν συνασπισμὸν τῶν Ῥωμαίων διακῶσαι ἰσχύσας, ἀλλ' ὡσπερ ἰδμμαντῖνοις τειχεῖσι προσβαλὼν, ἀπρακτος ἀπεπέμφθη. Ἠνιάτο γοῦν δι' ὄλης ἐκείνης τῆς νυκτὸς καθάπαξ ἀπογνοὺς μετὰ τοῦ Μονολύκου καὶ τῶν λοιπῶν σατραπῶν ἐβουλεύετο, καὶ τὰ περὶ εἰρήνης ἐπιφωσκούσης ἡμέρας ἤτειτο τὸν αὐτοκράτορα, τούτου πᾶσι τοῖς Βαρθάροις συνδύξιντος. Οὐκ ἀποπέμπεται δὲ, ἀλλὰ δέχεται τούτου τὴν ἰκεσίαν ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ παραχρῆμα τὸ ἀνακλητικὸν ἤχησαι ἐπέταξε, καὶ οὕτως ἀτρεμῆν ἅπαντας παρεκλεύσατο, καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἵστασθαι σχήματος, μήτε τῶν ἵππων ἀποθάντας, μήτε τὰς σκευὰς τῶν ὑποζυγίων ἀποσάξαντας, περιφραττομένους ἀσπίδι καὶ κυνέῃ καὶ δόρατι, καθά γε καὶ πρότερον δι' ὄλης τῆς ὁδοπορίας. Ταῦτα δὲ δι' οὐδὲν ἄλλο τῷ αὐτοκράτορι ἐκονήθη, ἀλλ' ἵνα μὴ συγχύσεως γενομένης πολλάκις τὸ τε σχῆμα τῆς παρατάξεως διαταραχθῆ, κἀντέυθεν εὐάλωτοι ἅπαντες γένοιενται· ἐδεῖται γάρ τοὺς Τούρκους πληθους πολὺ τούτους ὄρων καὶ ἅπανταχόθεν τῷ Ῥωμαϊκῷ προσβάλλοντα; στρατεύματι. Ἐν ἐπικαίρῳ δὲ τότῳ στάς ὁ αὐτοκράτωρ, τοὺς τε συγγενεῖς αὐτοῦ ἅπαντας καὶ ἱκανοὺς τῶν στρατιωτῶν ἀπολεξάμενος, ἐφ' ἐκάτερα, ἐπὶ κεφαλῆς μὲν αὐτὸς εἰστήκει, δεξιόθεν καὶ εὐωνύμων^β οἱ καθ' αἷμα καὶ ἐξ ἀγχιστείας αὐτῷ προσήκοντες, καὶ τούτοις ἐχομένως μιγὰς τῶν στρατιωτῶν ἔκκριτος, κατάφρακτοι ἅπαντες. Ὁ δὲ τῶν ἵππων ἀποστίλθων πυρὸς τὸν ἀέρα πλέον καὶ τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος κατηύγαξε. Προσεληλύθει δὲ τῆνικαῦτα καὶ ὁ σουλτάνος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν σατραπῶν, ὧν ὁ Μονόλυκος χρόνῳ καὶ πείρᾳ καὶ ἀνδρείᾳ πάντων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν Τούρκων ὑπερφέρων προῆγε, καὶ καταλαμβάνει τὸν βασιλεῖα καὶ τὴν πεδιάδα τὴν μεταξὺ Αὐγουστοπόλεως καὶ Ἀκρονόου. Οἱ δὲ γε σατράπαι πόρρωθεν θεασάμενοι τὸν αὐτοκράτορα, τῶν ἵππων ἀποθάντας, τὴν συνήθη τοῖς βασιλεῦσι προσκύνησιν ἀποθεδώκασι. Τὸν δὲ σουλτάνον πολλάκις τοῦ ἵππου ἀποθῆναι ἐπιχειρήσαντα ὁ αὐτοκράτωρ οὐ ξυνεχώρει· ἀλλ' ἐκείνος, ταχὺ πεζεύσας, τὸν

Varia lectiones ex cod. Coislino.

^α γύρωθεν. ^β ἐξ εὐωνύμων.

πλοα τούτου ἠσπάσατο (76). Καὶ ὁς, χεῖρά τε δούς αὐτῷ καὶ ἵππον τῶν ἐκκρίτων ἐπιδῆναι ἐκέλευσεν. Ἐπιδάντα δὲ τοῦτον καὶ περὶ θατέρων πλευρῶν τοῦ αὐτοκράτορος προσεγγίσαντα, παραχρῆμα τὸ ἀμφιον ὃ περιεβέβλητο λύσας, τοῖς ὤμοις ἐκείνου ἐπέθετο. Εἶτα μικρὴν ἐπισχῶν, τὸ πᾶν τῶν αὐτῷ δεδωγμένων δημηγορήσας ἐξέφηγε λέγων ὡς *Εἰ μὲν τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων ὑπεκκρινεῖ βούλεσθε, καὶ τὰς κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐκδρομὰς ἀνακόψαι, χαρίτων μὲν καὶ τιμῆς ἀπολαύσετε, καὶ ἀνέτως ἐν ταῖς ἀποτεταγμέναις ὑμῖν χώραις τοῦ λοιποῦ βιώσεσθε, οὗ τὸ πρότερον τὰς διατριβὰς εἶχετε παρὰ τοῦ Ῥωμῶν τὸν Διογένην τὰς ἡνίας τῆς βασιλείας περιώσασθαι, καὶ τὴν ἤτην ἐκελίγη ἠττηθῆναι μετὰ τοῦ σουλτάνου συνάψαντα δυστυχῶς τὴν μάχην καὶ ἀλῶναι παρ' αὐτοῦ. Χρῆσθ' οὖν τὴν εἰρήνην ἐλέσθαι τῆς μάχης καὶ τῶν ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἐρίων ἀπέχεσθαι τοῖς ἰδίοις ἀρκουμένοις. Καὶ εἰ μου πισθῆτε τοῖς λόγοις συμβουλευομένου τὰ λόφου, μετμεληθήσεσθε οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ πολλῶν δωρημάτων ἐπιτεύξεσθε· εἰ δὲ μὴ, ἐμὲ ἴστε ὀλοθρευτὴν τοῦ γένους ὑμῶν ἔσεσθαι. Ὁ δὲ σουλτάνος καὶ οἱ τούτου σατράπαι πρὸς ταῦτα μάλα προθύμως συνέθεντο λέγοντες· «Ὅχι ἂν αὐτόμολοι ἐνταῦθα παραγνόμεθα, εἰ μὴ τὴν μετὰ τῆς σῆς βασιλείας εἰρήνην ἀσπασάσθαι προειλίμεθα.» Τούτων οὖν ρηθέντων ἀπέλυσε τούτους· εἰς τὰς ἀποτεταγμένας αὐτοῖς σκηνὰς· εἰς νέωτα τὰς συνθήκας (77) καταπεδῶσαι ὑποσχόμενος. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν αὐθιγῶς, τὸν σουλτάνον Σαῖτάν τὴν κλῆσιν θεασάμενος ὁ βασιλεὺς καὶ τὰς μετ' αὐτοῦ συνθήκας ὡς ἔθος πληρώσας, χρήματα μὲν ὅτι πλείστα αὐτῷ ἔχαρισσατο. Καὶ τοῖς αὐτοῦ δὲ σατράπαις ἰκανῶς φιλοτιμησάμενος χαίροντας ἀπέλυσεν.*

Romano imperio parere et temperare ab infestando Christianorum fines incursionibus hostilibus, beneficiis a nobis et honore augebimini, libereque deinceps ac secure degelis in vestris terris ac sedibus iis quas ante principatum Romani Diogenis, et illum ejus infelicem cum sultano pugnam, qua ipse captus est, obtinebatis. Auctor autem vobis vestra causa sum pacem ut praelio belloque otium praeligendum existimetis; abstinendamque cupiditatem et praedatrices manus a Romani finibus imperii, contenti propitius. Cui meo consilio profecto salutari si acquieveritis, faxo ne vos ejus paeniteat unquam; quin potius bonis ac donis cumulati plurimis, quam utilia suaserim sentietis. Sin contra obfirmatis animum, vobis denuntio destructorem me ac perniciem generis vestri fore. Ad ea sultanus et ejus satrapæ sese promptos obsequentesque praebuerunt, sic ferme respondententes: Sese haudquaquam ultro in manum ac potestatem majestatis ejus fuisse venturos, nisi pacem cum ea inire ac colere fide optima decrevisset. Illis dictis dimisit hospites imperator in assignata ipsis tabernacula, ubi corpora curassent, conventionis capita se firmaturum pollicens. Postridie dedit se iterum in Augusti conspectum sultanus proprio nomine Saisan dictus. Quando imperator non tantum pacis formulam caeremoniis solitis ac legitimis cautionibus ratam habuit, sed pecunias etiam plurimas largitus illi est; satrapas quoque ejus numeribus onustos, indeque gaudentes ab se dimisit.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ ἀδελφὸς Μασούτ (79) τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ βυζυλιόμενος ἐπιβράξασθαι τὸν τοῦ Σαῖτάν μελετῆχει

Astantia solitis, absque ulla mutatione alia; ita ut nec eques desilliret ullus, nec clitellæ aut sarcinæ jumentis onustis demerentur, sed staret suo quisque loco clypeis objectis, protecti galeis, vibrantes hastas prout hactenus iter facere consueverant. Hoc in hunc modum tunc præcepit, veritus ne qua ex securitate, ut sit, existeret laxatio necessariæ tali tempore custodiæ, qua Turci undique maximo numero circumfusi animadversa, spem oblatam repente sequerentur et occasione arrepta in Romanos impetum facerent. Lecta igitur sibi statione imperator in loco idoneo medius ipse ac sublimis in capite constitit. A dextris ei sinistrisque astabant 478 consanguinei et allines longa serie, quam excipiebat mista multitudine lectorum militum, cataphracti omnes armis præfulgentibus quorum vibratus splendor, solari pene ipso coruscantius radio aerem collustrabat. Interim procedens ad Augustum sultanus, cum sibi subjectis satrapis, quibus Monolycus, ætate, experientia, fortitudine facile omnibus quotquot erant tunc in Asia Turcis superior, præibat, offendit eum in planitie quæ Augustopolim et Acronium interjacet. Satrapæ imperatore procul viso statim equis excenderunt; idem sæpius conatus ipse sultanus imperatoris officioso renutu prohibebatur. tamen ut factus est vicinior eluctans moras omnes sirene desiluit, pedemque Augusti est exosculatus. Ille contra manum ei porrexit, et equo lectissimo adduci jussu insidere illi sultanum voluit.

C Equo ille ut suadebatur inscenso admovit se proxime ad alterum imperatoris latus. Tunc is pallium quo erat amictus resoluta fibula sibi demens sultani humeris injecit. Deinde post breve silentium, quid sibi de re præsentī videretur hac ferme oratione Turcis exposuit. Si bona fide inducitis in animum Romano imperio parere et temperare ab infestando Christianorum fines incursionibus hostilibus, beneficiis a nobis et honore augebimini, libereque deinceps ac secure degelis in vestris terris ac sedibus iis quas ante principatum Romani Diogenis, et illum ejus infelicem cum sultano pugnam, qua ipse captus est, obtinebatis. Auctor autem vobis vestra causa sum pacem ut praelio belloque otium praeligendum existimetis; abstinendamque cupiditatem et praedatrices manus a Romani finibus imperii, contenti propitius. Cui meo consilio profecto salutari si acquieveritis, faxo ne vos ejus paeniteat unquam; quin potius bonis ac donis cumulati plurimis, quam utilia suaserim sentietis. Sin contra obfirmatis animum, vobis denuntio destructorem me ac perniciem generis vestri fore. Ad ea sultanus et ejus satrapæ sese promptos obsequentesque praebuerunt, sic ferme respondententes: Sese haudquaquam ultro in manum ac potestatem majestatis ejus fuisse venturos, nisi pacem cum ea inire ac colere fide optima decrevisset. Illis dictis dimisit hospites imperator in assignata ipsis tabernacula, ubi corpora curassent, conventionis capita se firmaturum pollicens. Postridie dedit se iterum in Augusti conspectum sultanus proprio nomine Saisan dictus. Quando imperator non tantum pacis formulam caeremoniis solitis ac legitimis cautionibus ratam habuit, sed pecunias etiam plurimas largitus illi est; satrapas quoque ejus numeribus onustos, indeque gaudentes ab se dimisit.

Interea 479 venit in notitiam Augusti conjuratio in Sultanum, cujus erat caput frater ejus nothus, cui nomen Masut. Is cæde fratris principatum ipsius

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(76) Τὸν πῶτα αὐτοῦ ἠσπάσατο. Arg. 415 Luce. l. II, c. 13: Est quædam detestabilis consuetudo regi Græcorum, qui etiam propter nimium fastum divitiarum suarum imperatorem se nominat, ut osculum salutationis nulli offerat, sed quicumque faciem ejus

videre meretur, incurvatus genua ejus osculatur.

(77) Συνθήκας. Vide Zonaram.

(78) Μασούτ. A quo genus ducunt cæteri Iconienses sultani. Consule Familias nostras Mahometicas, et Stemma Iconiensium sultanorum.

Invadere parabat faventibus, ut fieri assolet, clam illi et consilia auxiliaque offerentibus satrapis quibusdam. Aperuit sultano rem totam imperator, auctorque illi fuit morandi tantisper apud se quoad certiora clarioraque indicia exstarent occultæ in ipsam coitionis, cujus primus modo furvus emanasset. Sic provisus inimicorum insidiis, comparatoque præsidio securius tutiusque abiturum, amice ac salutariter admonens. Verum ille ingenti fiducia consilium repudiavit. Augustus igitur, ne videri posset vi detinere ad se ultro profectum principem, et nimis sedulum officium in reprehensionem ac calumniam traheretur, suo uti iudicio Barbarum passus est. Hæc tantum abeunti dixit: Melius quidem fuerat expectare hic ad tempus modicum: verum quoniam id tibi utique cordi non est, cedere me necesse est voluntati tuæ. Tantum peto, priori consilio exclusus, alterum ut hoc ne rejicias. Sumas tecum censeo idoneum numerum cataphractorum militum ex Romanis nostris qui te salvum atque incolumem Iconium usque fido præsidio perducant. Ne hoc quidem persuaderi Sultanus sivit, ut sunt pervicaci ferocia præsidentes Barbari, æ pene nubes sese ipsas exsuperare magnitudine potentiaque natus pecunia repetebat domum; at ecce nocte quadam sed incitansve ad pugnas Barbarum, quale suavis

referens Neleidem Nestora vultu :

sed verax Nilidem ac minas malorum eventibus sancindas ferens. Videbatur sibi prandens infestari circumfuso undique exercitu muscarum quem edebat panem extorquere ipsi de manibus conantium. Irridebat insectorum dissimilium vanos motus, contempnimque abigebat; cum repente muscæ vertuntur in leones, mutata jam natura ficile ipsi prævalentes. Experrectus visum narrat dato sibi in viæ comitem ab imperatore militi, cujus etiam de interpretatione somnii sententiam exquirat: quo respondente videri sibi muscarum illis ac leonum insultibus, veros inimicorum incursus portendi, fidem ariolo non addidit, verum uti cœperat fuere pergens, quam improvide inierat, secure nimium nullo idoneo tectus comitatu viam urgebat. Præmisit tamen exploratores qui observarent, mox renuntiaturi, num qui hostes egressi ad prædandum essent. Offendunt exploratores ipsum Masut cum exercitu ingenti proxime jam distante a Sultano quem infestus petebat. Quid facerent rebus perditis? nempe cum fortiore colloquuntur et proditione ac perfidia salutem pacti propriam, ex composito ad

φόνον ὑπεισελθόντων αὐτῷ σατραπῶν τινων ἑποικῆ εἰωθεν ὡς ἐπίπαν γίνεσθαι, ξυνεβούλευε μέναι μικρὸν ἔστ' ἂν τὰ κατ' αὐτοῦ μελετώμενα σαφέστερον διαγνοίη. Καὶ οὕτως ἀπελεύσεται γινώσκων τὰ συμπεσόντα καὶ φυλαττόμενος. Ὁ δὲ παρ' οὐδὲν τῆν τοῦ αὐτοκράτορος βουλὴν λογισάμενος; καὶ θαρβῶν ἑαυτῷ, εἶχετο τοῦ σκοποῦ. Ἴνα γοῦν μὴ δόξῃ ὁ αὐτοκράτωρ τὴν αὐτόμολον σουλτάνον βία καταγγεῖν, καὶ μῶμος ἐντεῦθεν αὐτῷ προστριβῆ, ἐνεδίδου τῆ γνώμῃ τοῦ Βαρβάρου, φάμενος· Καλὸν μὲν ἦν περιμεῖναι τῶς μικρὸν, ἐπεὶ δὲ καταθύμιόν σι τοῦτό ἐστιν ἀναγκαῖον τὸν δεύτερον ὁ φασι κλιῶν καὶ καταφράκτους στρατιώτας ἱκανοὺς Ῥωμίων ἐξ ἡμῶν ἀναλαβείσθαι τοὺς ἀβλαβῆς σε διασώσονται; μέχρις αὐτοῦ Ἰκονίου. Ἄλλ' οὐδὲ πρὸς τοῦτο καταπειθῆς ὁ Βάρβαρος ἦν, ἑποικῆ τὰ τῶν Βαρβάρων ἦν ἀγέρωχα μονοῦ καὶ αὐτῶν νεφῶν ὑπερβάλλεσθαι οἰομένων. Συναξάμενος τοίνυν τῷ αὐτοκράτορι, καὶ χρήματα ἱκανὰ λαβῶν, τῆς πρὸς τὰ οἴκοι φερούσης εἶχετο. Ὀνειρος δὲ τις ἐφίσταται αὐτῷ νυκτὸς οὐκ ἀπατηλῆς, οὔτε ἐκ Διὸς πεμφθεῖς, οὔτε μὴν ἐποτρύνων πρὸς μάχας τὸν Βάρβαρον, καθάπερ ἡ γλυκεῖά φησι ποιήσεις,

autumant. Vale igitur imperatori dicto, multa dormienti somnium offertur, non ab Jove mir

celebrat Homeri Musa,

Νηληϊῶ υἱὲ ἑοικῶς,

ἀλλὰ τ' ἀληθῆ τῷ Βαρβάρῳ προμαντεύόμενος. Ἐβόαι γὰρ τάχα μυίας⁸⁰ ἐν τῷ ἀριστῶν ἑμαδὸν περιχυθείσας αὐτῷ, καὶ ὃν κατήσθιεν ἄρτον ἐκ τῶν χειρῶν ἔφαρπάσαι σπυδούσας. Τοῦ δὲ καταφρονητικῶς διαπθεμένου καὶ ἀποδιοπομπεῖν ἐπιχειροῦντος, ἀφῆκε, εἰς λέοντα ἀλλαξαμένους τὴν φύσιν καὶ ὑπεριχνοκῶτας αὐτοῦ. Διυπνισθεῖς δὲ τῷ συνοδοποροῦντι τοῦτῳ στρατιώτῃ τοῦ αὐτοκράτορος διηγεῖτο τὸν δνειρον, πυνθανόμενος τί ἂν βούλοιο. Τοῦ δὲ εἰς ἐχθροὺς τὰς μυίας⁸¹ τε καὶ τοὺς λέοντας διακλιῶν; τὸν δνειρον, αὐτὸς δὴ πιστεῦειν οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ σπουδαίως καὶ ἀπερισκέπτως τῆς ὀδοπορίας εἶχετο. Σκοποῦ δὲ τάχα προπεσετάλκει ἐφ' ᾧ περιθρήσει μὴ τινες ἐχθροὶ εἰς προνομῆν ἐξεληλύθεισαν. Αὐτῷ δὲ τῷ Μασούτῳ οἱ σκοποὶ ἐνταυτηχότες μετὰ πολλῆς στρατιᾶς ἤδη καταλαμβάνοντι, καὶ ὀμιλῶσάντι; τοῦτῳ ξυνθήμενοι τε τῆ ἑκαίνου κατὰ τοῦ Σαῖσιν γνώμῃ, ἐπέστρεψαν, μηδένα ἐωρακέναι διαθεβαίνοντες. Πιστὸν δὲ τὸν λόγον δεξαμένῳ τῷ Σαῖσιν καὶ ἀπεριμερμῶς ὀδεύοντι, δυνάμεις αὐτῷ συναντῶσι βαρβαρικαὶ τοῦ Μασούτ. Προπηθῆσας δὲ τῆς φάλαγγος Γαστῆς⁸² (80) τις υἱὸς τοῦ σατρα

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁸⁰ μῦας. ⁸¹ μῦας. ⁸² Σαλῆς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(80) Γαστῆς. Qui ab Orderico Vitali, lib. xi, Gazis, ab aliis Gazzis nuncupatur. Tyrius, lib. xii, cap. 9: *Infidelium potentissimus princeps, et apud suos valde formidabilis, infelicis populi et perfidæ plebis, videlicet Turcomannorum Dominus Gazzis. Camerio, De bellis Antioch. Amir Gazi Turcorum ammiraldus dicitur.* Fuit porro Gazis Asanis Catuchi, quew antea Saisan, seu Clizasthlan, sultanus interfecerat, filius. Sed an Catuchus idem sit cum

Maldueho, seu, u vocitatur a Tyrio, Mendoc potentissimo Turcorum satrapa, qui a Dolicchino Damasceno tyranno neci datus est an. Chr. 1113, non ausim omnino affirmare, cum Assunum Catuchum a Clizasthlane Iconiensi sultano sublatum scribat Anna. Vide et confer Albertum Aqu. lib. xi, cap. 17; et Tyrium, lib. xi, cap. 19 et 20. Idem Ordericus, pag. 829; Gazium, nepotem et hæredem Balad Calepi domini fuisse auctor est.

που Ἀσὴν Κατοῦχ τὴν κλήσιν ὃν προφθάσας ὁ Σαῖσάν ἀνεῖλε σουλτάνον, παῖει τοῦτον διὰ τοῦ δόρατος. Ὁ δὲ γοργῶς ἐπιστραφεὶς ἐξαρπάζει τὸ δόρυ τῶν χειρῶν τοῦ Γαζῆ, φάμενος ὡς *Ὀὐκ ἦδειν ἐγὼ γε ὅτι καὶ γυναῖκες τῶν δόρατι φέρουσι καθ' ἡμῶν*, καὶ τηνικαῦτα φέδων τῆς πρὸς τὸν βασιλέα φερούσης εἶχeto. Ἀπαίρgeto δὲ παρὰ τοῦ συνεφεπομένου αὐτῷ Πουχέα, ὃς τῷ μέρει τοῦ Μασούτ πάλαι προσκείμενος, τῷ φαινομένῳ φίλως τῷ Σαῖσάν προσεζέρετο τὰ λόφονα τάχα ὑποτιθέμενος, τῇ δ' ἀληθείᾳ πάγας αὐτῷ καὶ βόθυον ὀρύττων, ξυνεβούλευε μὴ πρὸς τὸν βασιλέα παλινωστῆσαι, ἀλλὰ εἰς τὸ Τυγάνιον ⁸⁸ εἰσελθεῖν, μικρὸν τῆς ὁδοῦ παρακλίναντα, πολὺν δὲ τοῦτο ἐγγιστα τοῦ Φιλομηλίου διακείμενον. Πείθεται τοῖς τοῦ Πουχέα λόγοις ὁ Σαῖσάν νήπιος, καὶ καταλαβὼν τὸ Τυγάνιον προσηνῶς περὰ τῶν ἐποίκων Ῥωμαίων ἐδέχθη, γινωσκόντων τὴν πρὸς αὐτὸν τοῦ βασιλέως εὐμένειαν. Καταλαβόντες δὲ οἱ Βάρβαροι, καὶ αὐτὸς ὁ Μασούτ περιζώσαντες γύροθεν τὰ τεῖχη πρὸς πολιορκίαν ἀπένευσον. Ὁ δὲ, προκύψας ἀνωθεν, μεγάλως ἠπειλεῖτο τοῖς ὀμοφύλοις αὐτοῦ Βαρβάρους, ὅσον ἦδη λέγων δυνάμεις Ῥωμαϊκὰς καταλαμβάνειν αὐτοὺς τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ εἰ μὴ παύσεται τῆς μάχης πέσεισθαι τόσα καὶ τόσα. Ἀνθίσταντο δὲ καὶ οἱ ἐντὸς Ῥωμαῖοι τοῖς Τούρκοις γενναίως. Ὁ δὲ Πουχέας τὴν σκηνὴν διαβρόγγυσι, καὶ τὸν κρυπτόμενον τῇ δορᾷ λύκον εἰς τούμφανὲς ἐξαγαγὼν, κάτεισι τῶν τειχιῶν, τῷ μὲν Σαῖσάν ὑποσχύμενος θαρσαύτα μᾶλλον τοὺς ἐποίκους ἐφ' ᾧ γενναϊότερον ἀνθίστασθαι, ἀπειλούμενος δὲ μᾶλλον αὐτοῖς καὶ ξυμβουλεύων ἐνδοῦναι καὶ τὰς πύλας ἀναπετάσας τοῖς Τούρκοις, εἰ μὴ βούλοιντο βαρβαρικῆς χειρὸς παρανάλωμα γενέσθαι, πολλῶν δυνάμεων ἤδη καταλαμβανουσῶν καὶ ἐξ αὐτοῦ Χορασάν. Οἱ δὲ, τὸ μέντοι διὰ τὸ τῶν Βαρβάρων πλῆθος ἐκδειματούμενοι, τὸ δὲ τοὶ καὶ ταῖς τοῦ Πουχέα ξυμβουλαῖς πεισθέντες, παραχωροῦσι τῆς εἰσόδου τοῖς Τούρκοις· καὶ συλλαβόντες τὸν Σαῖσάν σουλτάνον, ἀποστεροῦσι τῶν ὀμμάτων. Ὀργάνου δὲ πρὸς τοῦτο χρησιμεύοντος ἀπορούντων τὸ δοθὲν τῷ Σαῖσάν περὰ τοῦ αὐτοκράτορος μανουίλην (81) ἐχρημάτισε. Καὶ ἦν ἰδεῖν τηνικαῦτα τὸ δοχεῖον φωτὸς σκότους καὶ ἀμαυρώσεως γεγονὸς ἄστιον. Αὐγὴν δὲ τινα μικρὰν ἐτι ὑποβλέπων ἐπὶ τὸ Ἰκόνιον χειρῶν γινόμενος κατέλαβε, τεθάρβηκε τοῦτο τῇ τιθῇ, κακείνη δὲ τῇ αὐτοῦ ὀμευντίδι, καὶ οὕτω μέχρις αὐτῶν ἀκοῶν τοῦ Μασούτ ὁ λόγος ἐβραχύνει, ἐξετάραξε τὴν ψυχὴν τοῦ Βαρβάρου. Ὁ δὲ, θυμοῦ πλησθεὶς, τῷ Ἐλεγκμῷ (σατραπῆϊ δὲ οὗτος τῶν ἐπιφανῶν) ἐπέσκηψε διὰ νευρᾶς τοῦτον ἀπάγγξαι. Τοιοῦ-

A Saisanem redeunt **480** confirmantes se vidisse neminem. Non dubitavit Saisan quin vera narrarent. Indequē tanto solutius incautusque progredienti occurrunt copiae barbaricae Masuti, ex tam admodum vicinia primum visæ ut ex instructis ordinibus citato impetu procurrens Gazes quilibet filius satrapæ Asan Catuch dicti, quem joni sultanum antea Saisan occiderat, Saisanem statim ipsum assecutus hasta cominus percusserit. Quando Saisan strenue conversus correptam hastam Gazie manibus extorquet, hæc simul verba addens: *Nesciebam mulieres hastas nunc ferre contra nos*. His dictis fugæ se mandat recta cum in locum intendens cursum ubi erat imperator. Sed revocabat eum comes ejus Puchæas Masuti partibus olim studens; at quo magis noceret, fidem et benevolentiam in Masutum simulans. Ergo is auctoritate ac specie consiliarii fidiissimi aggressus miserum nihil minus quam perditum ibat hominem laqueos incauto tendens et foveam fodiens. Suadebat autem ei ne reverteretur ad Augustum, sed potius de via deflectens paululum, Tyganium ingrederetur, oppidulum id est situm non longe a Philomelio. Credit Puchæas infelix Saisan ignarus quantum sibi mali conscisceret, Tyganiumque profectus a Romanis locum obtinentibus, pro amico imperatoris (pacem enim factam cognoverant) admissus exceptusque benevole est. Re Masutus cognita, muros oppidi corona undique amplectitur seseque ad oppugnationem accingit. Interim despectans e muris supere Saisan minis increpabat ingentibus rebelles suos Barbaros, denuntians ipsis adfore mox Romanum exercitum imperatore ipso ductante, cujus haud dubie victore impetu, ni mature absisterent, passuri essent extrema quæque. Confirmabat eas minas fortis et constans propugnatio Romanorum; tum Puchæas velum abruptit, larvam ponit, et latentem hactenus sub pelle meliore lupum in apertum exsurrens, descendit e muro, specie quidem, ut indigenas et cives oppidi (sic enim Saisani se facturum promittebat) ad propugnandi audaciam constantiamque firmaret, revera ut minis consiliisque ipsos perpelleret ad portas Turcis aperiendas, ni mallent barbaricis mox gladiis misere concidi; innumerabiles enim alias præter eas quas cernerent adventare copias, tum aliunde, tum e Chorosane ipso. Incolæ audientes talia, partim metu, partim auctoritate Puchæas permoti, pauidunt repente Turcis ostia. Illi comprehensum sultanum Saisanem oculis privant, loco idonei alterius ad id supplicium inferendum instrumenti, cande-

Variorum lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ Τυράγιον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(81) *Μανουίλην*. Recte interpres *candelabrum*, ex Meursii Glossario vertit. Nam falli constat virum eruditum apud Ducan, cap. 39, ubi *μανουάλια* armillas interpretatur. Anonymus, de templo S. Sophiæ: Σταυροὺς δὲ ἐποίησε πέντε, — καὶ Ἰλιανούλια δύο ὀλόχρυσα, etc. *Auro fusa duo cande-*

labra. Ita Combesius. Μανάλιον, pro Μανουάλιον, occurrit in *Orig. C P.* Καὶ μανάλια δύο ὀλόχρυσα; est autem candelabrum quod manu gestatur. Candelabro igitur, vice μύδρον, seu ferri candentis, quod tum aberat, visus ademptus est Saisani. Vide *Historiam nostram Gallo Byz.* n. 34.

labro abutentes quod Saisan idem dono nuper ab Augusto acceperat. Itaque mirum videre tum licuit, **481** vas nempe lucis in causam cæcitatibus tenebrarumque conversum. Cæterum non perfecte ineptæ remerat. Namque is Iconium ad manum deductus nutrici fassus est suæ superesse sibi parvum quemdum usum oculi lucis appulsum exigue sentientis. Nutrix id arcanum ejus uxori patefecit, quod illa, fide nempe ac more muliebri, sic religiose absconditum habuit, ut brevi res ad Masuit aures emanaret. Commovit vehementer animum Barbari talis nuntius; quare ira incensus Elegmo satrapæ, uni et illustribus, mandat ut eum nervo strangulet. Hunc finem habuit sultanus Saisan, et ejusmodi fructum inconsultæ suæ pertinaciæ retulit, quod consiliis imperatoris obtemperare recusavit.

Imperator interim refacebat exercitum in urbem regiam, eadem plane disciplina et aciei descriptione ac forma iter illud peragens quibus antea erat in hostili solo usus. In quo verendum mihi video ne quis aciem et phalangis audiens, captivos quoque ac spolia, imperatorem et ei præsentem subministrantes in ductando operam duces ac præfectos militares, usitata illa cogitet quæ ab historicis aut poetis res bellicas memoriæ mandantibus, istis eisdem designari vocabulis consueverunt. Atqui novum ego et inauditum quiddam refero. Sic enim omnium qui rem præsentem tunc viderunt, unanimi confessione constat, aciei figuram et compositionem hanc fuisse talem, qualem neque quis vidisset unquam, neque historicorum quisquam, visam alias posteriorum memoriæ tradidisset. Sane tum præcipue quando Iconium verus promovebat se Romanus exercitus, mirum erat videre quam exacta ratione ordinis quanta, quantumque invicem respondente mensura motuum cunctorum, progredere multitudine tanta. Dixisses universam intuens aciem et cum progredere, immotam stare, et cum consistere, proficisci. Nam contesseratio scutorum et militum adhæsiō mutua, servatisque semper eisdem distantibus, aciei figura perseverans, speciem obiciebat procul cernentibus, quasi montium æterna constantia fixorum. Mox tamen cum tanta simul moles moveretur, videbatur tantus exercitus una velut vegetari agitarique intus anima. Ubi hac ratione Philomelium perventum est, convocatos ac collectos undique, ut superius dictum est, eos omnes qui sub Barbarorum tyrannide gæmebant, cum captivis, ipsisque mulieribus ac parvulis et præda universa, ita regressus imperator est, et propter genus multitudinis imbellis et spoliū impedimentum, progressionem universi exercitus novo et ad usum præsentem accommodato gubernandam temperamento duceret. Accipit in medium phalangis personas imbecilles illas quas diximus, et sarcinas, et strenuitatem militarem ad lentum modicum ac veluti formicariū proprium passum cogit. Erant in turba illa mulieres non paucæ uterum gestantes, multi morbis impliciti. Ut quæque mulier instante paritudo tentari doloribus cœperat, tuba signum exercitui **482** toti imperatoris jussu ad consistendum edebatur. Obtemperabant omnes figebant-

A τον τέλος τὰ τοῦ Σαϊσῶν σουϊτάνου ἔσεν ἐξ ἀδουλίας μὴ πεισθέντος ταῖς τοῦ αὐτοκράτορος πραινεύσεσιν.

ad hunc effectum machina videndi vim Saisani poterat. Namque is Iconium ad manum deductus nutrici fassus est suæ superesse sibi parvum quemdum usum oculi lucis appulsum exigue sentientis. Nutrix id arcanum ejus uxori patefecit, quod illa, fide nempe ac more muliebri, sic religiose absconditum habuit, ut brevi res ad Masuit aures emanaret. Commovit vehementer animum Barbari talis nuntius; quare ira incensus Elegmo satrapæ, uni et illustribus, mandat ut eum nervo strangulet. Hunc finem habuit sultanus Saisan, et ejusmodi fructum inconsultæ suæ pertinaciæ retulit, quod consiliis imperatoris obtemperare recusavit.

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τῆς πρὸς τὴν βασιλεύσαν φερούσης εἶχετο, τὴν παράταξιν διόλου ἐπὶ τῆς αὐτοῦ συντηρήσεως εὐταξίας. Ἀλλὰ παράταξιν καὶ φάλαγγας τις ἀκούων, ἀλλὰ δορυαλώτους καὶ λίσσους, ἀλλὰ στρατηγὸν καὶ ξυνοταγματάρχην, νομίμοι ἂν ἐκεῖνων ἀκούειν, ὁποῖων ἅπας ἱστορικὸς καὶ ποιητὴς ξυγγράφων μέμνηται· ἀλλ' αὐτὴ ἡ παράταξις καινὴ τις καὶ παράδοξος ἅπασι καταφάνεται, καὶ ὁποῖον οὐδεὶς πώποτε θεότατος οὐδ' ἱστορὴς τοῖς ἐσῆστερον παρεπέψατο. Ἐπὶ γὰρ τῆς πρὸς τὸ Ἰκόνιον εἶχετο συντεταγμένως τε ἐπορεύετο, καὶ εὐρυθμον αὐτῷ τὴν κίνησιν τοῦ συντάγματος ἐποίητο, εἶπεσ ἂν τὴν φάλαγγα πᾶσαν ἰδὼν καὶ κινουμένην ἀκίνητον μένειν, καὶ ἰσταμένην πορεύεσθαι· τῷ μὲν γὰρ συναστισμῷ καὶ τῇ ἀλληλιουσίᾳ τῆς παρατάξεως τοῖς ἀσαλεύτοις ὄρεσιν ἔφκει, ταῖς δὲ μεταβάσεσι κεκινεῖσθαι ὡσπερ ζῶον μέγιστον ἐν ἡ σύμπασα φάλαγγι ὑπὸ μιᾶς κινουμένη καὶ μεταβαίνουσα ψυχῆς. Ἐπὶ δὲ τὸ Φιλομήλιον (82) κατέλαβεν ἀπανταχόθεν τοὺς ὑπὸ χεῖρα τῶν Βαρβάρων ἀναρβύσάμενος, καθὰ πού καὶ ἄνωθεν εἴρηται, μέσον τῆς παρατάξεως εἰσελάσας· τοὺς τε δορυαλώτους καὶ αὐτὰς δὴ γυναῖκας καὶ τέκνα καὶ τὴν λείαν ἅπασαν ὑπαναστρέφειν, ἡρέμα τε ἐπορεύετο καὶ οἷον σχολαίαν τε καὶ μυρμηκίζουσαν τὴν κίνησιν ἐποίητο. Ἐπεὶ δὲ καὶ πολλὰ τῶν γυναικῶν ἐγκύμονες ἦσαν, πολλοὶ δὲ καὶ νότοις συνεσθῆθησαν, ὀπηνίκα τις πρὸς τὸ τεκεῖν ἠπείγετο γυνή, σάπιξις τῆνικαυτὰ ἠχοῦται νεύματι τοῦ αὐτοκράτορος, ἀπρεμαῖς πάντα· ἐποίηι, καὶ ἅπην τὸ σύνταγμα ἐκεῖ παραχρῆμα εἰστήκει. Ὅταν δὲ τεκοῦσαν μεμαθηκοί, ἄλλος ἤχος οὐ συνήθης καὶ τῆς κινήσεως προκλητικὸς ἠχῆσας, τὴν ἰδοιορλίαν ἅπασιν ἐπώτρυνεν. Εἰ δὲ τις καὶ θανάτα, τὰ αὐτὰ αὖθις ἐγένετο καὶ ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς τὸν θνήσκοντα παρεγένετο. καὶ ἱερεῖς προσεκαλοῦντο, τοὺς ἐπιτελευτῶντας ἔσονται ὕμνους, καὶ τῶν ἁγιασμάτων μεταδώσαντες τῷ θνήσκοντι, καὶ οὕτω τῶν ἐπὶ τοῖς τελευτῶσι πάντων νομίμως τελεσθέντων, οὐδὲ μέγρις ἂν ὁ θνήσκων ἐνσοριασθεῖς ἐτάφη, οὐδὲ βραχὺ τὴν παράταξιν συνεχώρει κινεῖσθαι. Ὅπηνίκα δὲ ἀριστήσαι τοῦτο ἐδέησε, γυναῖκας τε καὶ ἄνδρας ὁπόσοι νότοις ἢ γήρᾳ κεκμηκότες ἦσαν μετακαλούμενος τὰ κλίσι τῶν ἐδεσμάτων αὐτοῖς παρετίθει, καὶ τοὺς συνέπνοοντασ αὐτῷ τοῦτο ποιεῖν παρεκλεύετο· καὶ ἢ ἡ τράπεζα πανδοκισία τις θεϊκῆ, οὐκ ὀργάνου

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(82) Τὸ Φιλομήλιον. Zonaras, pag. 245.

παρόντων, οὐδὲ αὐλῶν, οὐδὲ τυράννων, οὐδὲ τὸ παραπάνω μουσικῆς τινος ἐνοχλοῦσης. Τοιούτοις οὖν λαυτοῦς⁸⁴ ἐφοδιάζων, ἐπὶν τὸ Δαμάλιον κατέλαθεν, ἐσπέρα δὲ ἦν, οὐ λαμπρὰ μὲν αὐτῷ τὰ εἰς τὴν πόλιν γεγονέναι εἰσιττήρια ἐβούλετο, οὐδὲ βασιλικὴν ἐπιδειξασθαι τὴν πομπήν, οὐδὲ θεατρικὴν τὴν πρᾶσσειν ἠθέλησεν, ἐς νέωτα τὴν διαπεραίωσιν φυλάξας, καθὰ γε καὶ ἐγρήν, ἀλλ' εὐθύς εἰς μονῆρες εἰσελθὼν περὶ λύχνων ἀφάς, τὰ ἀνάκτορα κατέλαθε. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν, ὅλος ἐγεγόνει τῆς τῶν ἐνδραλώτων καὶ ξένων θεραπείας· τῶν μὲν οὖν παίδων ἑπόστα γονέων ἐστέργοντο τῇ πικρᾷ τῆς ὀρφανίας τραυχόμενα κακότητι τοῖς τε συγγενέσι καὶ ὁπόσους σεμνοῦ βίου ἤδει δυνάτας καὶ τοῖς καθηγουμένοις τῶν ἱερῶν φροντιστηρίων διανείμας, ἐπέσκηψε μὴ ἰός δοῦλα, ἀλλ' ὡς ἐλεύθερα ἀνάγειν παντοίας παιδείας ἀξιοῦντας, καὶ τὰ ἱερὰ ἐκπαιδεύοντας γράμματα· τινὰ δὲ καὶ εἰς ὅπερ αὐτὸς ἀνήγειρεν ὀρφανοτροφεῖον (85) παιδευτήριον τοῦτο πλέον πεποιτηκῶς τοῖς ἐθέλουσι, παρεδίδου τοῖς προῖσταμένοις τὴν ἐγκύκλιον ἐκπαιδεύεσθαι παιδείαν. Ἐν γὰρ τοῖς πρὸς τὴν ἀκρόπολιν μέρεσιν, ἔσθα καὶ τὸ στέμα τοῦ Πόντου ἀνοίγεται, ναὺν ἐφευρηκῶς μεγέθει μέγιστον ἐπ' ὀνόματι τοῦ μεγάλου τῶν ἀποστόλων Παύλου (84), ἐνταῦθα πόλιν ἐτέραν ἐν τῇ βασιλίδι πόλει ἐδείματο· αὐτῆς μὲν γὰρ ὁ ναὸς ἐπ' ἀκροτάτῳ τῆσδε τῆς πόλεως ἔστρεχεν, ὅσον ἀκρόπολις. Ἡ δὲ νέα πόλις ἐκατέρωθεν γέγραπται εἰς σταδίους ὁπόσους ἀν εἴπη τις κατὰ τὸ πλάτος; καὶ μῆκος κύκλιφ δὲ ταύτης ἐστᾶσιν οὐκ ἴματα πυκνὰ, κατοικίαι πενήτων, καὶ τὸ ὅν φιλανθρωπότερον,

que gressum in vestigio; mox ubi enixam fetum puerperam perlatum esset, alio cantu ad istam ipsam significationem recens instituto, progrediendi promulgabatur imperium. Sin quis animam ageret, præterquam quod sistebatur totus exercitus pari ratione, etiam imperator accedebat ad moribundum ipse, advocabanturque sacerdotes qui et hymnos ad tale tempus Ecclesiæ more paratos canerent, et sacramentorum administratione morientem rite procurarent; neque antequam omnibus legitime obitus cadaver quoque defuncti tumulatum esset, promoveri vel minimum aciem sinebat. Idem prandii sui tempore, utriusque sexus egenos morbis aut senectute laborantes ad se advocabat, eisque plerumque partem appositorum sibi dividebat ciborum: idemque pro se quisque ut facerent convivis mandabat suis. Sic illi erat quotidiana mensa humano major usu quædam species tempestivi convivii: non musicis instrumentis, tibiis tympanisve aut modulatione ulla symphonix resonans, sed divinam plane in subsidium hominum pauperum beneficentiam exercens. In hunc modum administrato itinere Damalium sive ad Bosporum pervenit sub vesperam. Fervebant in urbe omnia apparatu pompæ crastinæ; postridie siquidem ingressuro, prout indicaverat, Augusto civitatem regiam, æquum censebant cives triumpho merito ac idoneis argumentis gratulationis publicæ excipere reducem ex longa et difficili expeditione victorem. At ille honorem præ modestia declinans istum, ubi significatione data illic perso-

Varix lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁴ ἐλαυτόν.

Car. Dufresni Dn Cangii notæ.

(85) Ἀνήγειρεν ὀρφανοτροφεῖον Non de novo condidit orphanotrophium, sed labefactatum et neglectum instauravit Alexius, monachorum et monacharum cellulis auxit, scholas grammaticæ, in quibus pupilli et pauperum liberi erudirentur, statuit; denique gerontocomiorum, vel xenodochiorum, quæ hactenus deserta erant, reditus omnes, novosque iusuper attribuit. Ita Zonaras et Glycas in Alexio. Sed et ex æde D. Pauli, quæ in ea stabat urbis regione quæ vergit ad acropolim (sive angulum D. Demetrii) ad quam in ædificatum Orphanotrophium scribitur Anna, perspicue patet illud esse vetus Orphanotrophium, intra quod stant ædes D. Pauli, ut uox dicemus, A Justino imperatore et Sophia Augustus conditum videtur innuere Codinus, *De orig. C P.* pag. 45, 58, a quo Orphanotrophium S. Pauli appellatur. Ante Justinii tempora exstructum fuisse evincit lex 5 Col. de episcop. et cleric. quæ est Leonis et Anthemii imp. ex qua docemur præterea Zoticum quemdam, cuius memoriam agunt Menæa ult. Decembris, fuisse primum illius curatorem, sub Orphanotrophii nomine, qui primus huiusmodi officium invenisse dicitur, cui postea successerit Nicon. A Romano Argyro instauratum fuisse auctor est Scylitzes.

(84) Παύλου. Scribunt Theophanes, Zonaras, Scylitzes, Joëles, et Codinus, *De orig. C P.* pag. 58 edit. Reg. ædem SS. Petri et Pauli apostolorum πολυτελῶς ἐκαθίδικταν ἐν τῷ Ὀρφανοτροφεῖῳ a Justino juniore an. illius 7, quod perperam Justiniano tribuit, nisi error subsit in nomine, quod vult Alamannus. Transit illa posthæc in solius D. Pauli arpeilationem, ædesque D. Pauli dicta

est, ut ex hoc Annæ loco patet, Scylitzes in Leone 416 Armenio, Pachymere, lib. iv, cap. 14. Præterea Græcorum Menæis ad 12 Novemb. tradentibus S. Nili (cujus narrationes ante aliquot annos publicavit eruditissimus Anne interpres) et sancti Theoduli filii corpora in ea æde sub altari recondita ab ipso Justino. Hanc a sui amplitudine pariter commendat Nicephorus Gregoras, lib. vii, et ad Eugenii portam statuit, quæ stetit juxta acropolim, et ab Andronico Palæologo Seniore instauratam refert. Existit præterea Constantinopoli ædes aliæ divis iisdem sacra, quam Justinianus in domo, quam priusquam imperium adeptus esset habitabat, juxta Hormisdæ palatium extruxit, ut habet Procopius, lib. *De ædif. Just.*; quod Petro cuidam Barsimiano, qui eodem imperante Justiniano vixit, tribuit auctor τῶν πατρῶν ΚΠ. At illa postea solius D. Petri titulo et nomine innouit, de qua intelligendus Anastasius Biblioth. in Agathone PP.: *Suscepti sunt a principe in oraculo B. Petri apostoli intra palatium.* Nam Hormisdæ aula pars fuit Magni Palatii. Meminit etiam istius ædis a se in domo sua conditæ Justinianus ipse in epist. ad Hormisdam PP. quæ existat post 65 epist. ejusdem pontificis, et concilium Constantinopolitanum sub Menna, act. 2, sub finem. Habet denique vetus urbis Descriptio ecclesiam S. Pauli in 8 regione; verum fuit illa sacra D. Paulo, non apostolo, sed patriarchæ CP. ut pluribus docent Photius in Vita ejusdem sancti; Socrates, lib. v, cap. 6; Sozomen. lib. vii, cap. 10, et Nicephorus, lib. xii, cap. 14, qui eam περὶ τὸ δεύτερον statuit. Vide Innoc. III PP. lib. 13, epist. 19.

ctandi, avertit in expectationem diei posteræ cogitationes præsentium, monere statim conscenso, prima face Palatium tenuit. Postridie totus erat in captivis peregrinisque curandis. Pueros igitur quotquot orphanos amissis parentibus amaræ orbitatis ærummoso gravatos jugo; quotquot etiam vitæ sanctioris professionem exorsos reperit, assignavit distribuitque educandos, illos quidem consanguineis; hos autem per monasteria dispersos præfectis sacrorum istorum cælibus, omnibus mandans ne illos mancipiorum loco ducerent haberentve, sed ut liberos liberaliter instituerent, disciplinisque omnis generis honestis, sacris quin etiam litteris erudiendos curarent. Quosdam etiam ipse sibi servatos recipi jussit in eam quam alendis orphanis excitaverat domum: in qua cum præter cæteram corporum curam ludum quoque instituisset litterarium in quo qui vellent disciplinis liberalibus imbui possent, tunc ejus ludi præfectis ac scientiarum professoribus horum institutionem ad omnes doctrinæ partes commendavit. Erat istud orphanotrophium in ea Constantinopolis parte quæ arcem spectat. Ibi quæ os Ponti aperitur ædem sacram cum reperisset imperator capacitatis maximæ, dedicatam in nomine magni apostoli Pauli, urbem illic in urbe regia molitus et architectatus est aliam. Ipsum quidem quod dixi templum in eminentissimo urbis hujus partæ situm exstabat loco velut **483** arx quædam. Utrumque ad laus nova civitas æqua descriptione protenditur ad stadia in longum latumque quamlibet multa; circum eam surgunt undique domus crebræ, diversoria pauperum: et quod humanitatem Augusti commendat præcipue, hominum debilius et morbis aut vulneribus labefactorum receptus. Eos inde videre est viritum procedentes ex sua quemque regione; hinc quidem cæcos, illinc claudos, aliunde alio laborantes incommodi genere. Salomonis plane quamdam porticum te putes hæc cernens intueri refertam hominibus vel membratim mutilatis, vel ulcerosis ac male affectis toto corpore. Circuitus erat duplex gemina uterque contignatione substructus. Utrobique tam in cœnaculis quam in inferioribus cubiculis quiescebant ac curabantur mutilati aut morbis afflicti variis quos diximus utriusque sexus homines; hi sublatis in cælum liberius, hi terræ humiliter admoti, prout cujusque necessitas et loci ratio ferebant. Porro istius ædificii gemini circum undique adstructi magnitudinem nosse si quis cupiat, ex eo æstimare poterit quod vere dicam: futurum nempe ut qui hos ægrotos per cellas aut contubernia superne inferiusque dispositos primo visere diluculo cœpisset, is, si omnes vellet percurrere, vix commissa vespera lustrationem absolveret: adeo erant multi tamque lato spatio longis ordinibus porrecti. Tanta hæc erat civitas, tot ejus cives, quorum nemo cum haberet fundos, prædia, hortosve, nemo vineas, aut aliud ejusmodi quo fundari possessiones hominum et spem victus ac copiarum constitui videmus: sed quisque et quæque

A ἀνθρώπων λελωθιμένων ἐνδιατήματα. Ἔστι γὰρ ἰδεῖν τούτους· κατ' ἄνδρα ἕκαστον ἐπερχόμενον, ὅπου μὲν τυφλοῦς, ὅπου δὲ καὶ χλωροῦς, ὅπου δὲ τι καὶ ἄλλο κακὸν ἔχοντας· τὴν στοάν Σολομώντος ἂν εἶπες ἰδὼν μεστὴν ἀνθρώπων πεπηρωμένων τὰ μέλη καὶ ὅλα τὰ σώματα. Ὁ δὲ κύκλος διπλοῦς τε καὶ διδυμοῦς. Οἱ μὲν γὰρ ἄνω καὶ μετέωροι κατοικοῦσι τῶν πεπηρωμένων τούτων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, οἱ δὲ κάτω καὶ πρόσγειοι παρασύρονται. Τὸ δὲ τοῦ κύκλου μέγεθος, εἰ τις ἐθέλει τούτους ἰδεῖν, ἀρξάμενος προῦθιν εἰς ἐσπέραν ἂν τὸν κύκλον συνεπέλεσε. Τοιαύτη μὲν ἡ πόλις, τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ τῆς πόλεως ταύτης οἰκῆτορες, οὔτε γῆπεδα ἔχοντες, οὔτε ἀμπελώνας· οὔτε τι ἄλλο τοιούτων περὶ ὃ τὸν ἀνθρώπινον βίον ἡσχολῆσθαι καταλαμβάνομεν, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἰὸν

B ἕκαστος ἢ ἐκάστη τὴν μὲν δημιουργηθεῖσαν αὐτοῖς οἰκίαν οἰκεῖ· αὐτόματα δὲ τὰ πρὸς τροφήν τε καὶ σκέπην παρὰ τῆς βασιλικῆς χειρὸς αὐτοῖς ἐπορίζετο· καὶ γὰρ τὸ παραδοξότατον οἱ ἀκτῆμονες ὡσπερ τινὲς δεσπόται κτήματα ἔχοντες καὶ προσόδους παντοδαπάς, φροντιστὰς ἔχουσι, καὶ τοῦ βίου αὐτῶν ἐπιμελητὰς, αὐτὸν τε τὸν αὐτοκράτορα καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸν αὐτοκράτορα σπουδεργούς. Ὅπου γὰρ δῆποτε γῆς κτῆμα ἦν ἐν καλῶ κείμενον, ταῦτόν δὲ εἰπεῖν εὐπρόσδοον, τοῖς ἀδελφοῖς τούτοις φέρων ἐνείματο. Ἄψ' ὧν οἶνός τε αὐτοῖς κατὰ ποταμοῖς ἐπιβρέει καὶ ἄρτος καὶ ὅσα ἐπὶ τοῖς ἄρτοις σιτοῦνται ἀνθρώποι. Οἱ δὲ ἐσθιοντες ὑπὲρ ἀριθμῶν, καὶ τάχα τολμῶ καὶ λέγω, εἴποι τις ἂν, πρὸς τὸ τοῦ ἔμου Σωτήρος θαῦμα τῶν ἐπτακισχιλίων φημί· καὶ

C πεντακισχιλίων ἀναφέρεσθαι τὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἔργον. Ἄλλ' ἔκεισε ἐκ πέντε ἄρτων ἰκορέσθησαν χιλιάδες, καθὼ καὶ ὁ θεὸς ὁ θαυματουργῶν, ἐνταῦθα δὲ τὰ μὲν τῆς φιλανθρωπίας τῆς θείας ἐξέχεται ἐντολῆς· τὸ δ' ἄλλο, ἔκεισε μὲν θαῦμα, ὧδε δὲ χορηγία βασιλικῆ τὸ εὐταρχεῖς τοῖς ἀδελφοῖς πορίζουσα. Εἶδον ἐγὼ καὶ γραῦν γυναῖκα ὑπὸ νεάνιδος ὄπριτουμένην, καὶ ἄνδρα τυφλὸν ὑπὸ βλέποντος ἀνθρώπου χειραγωγούμενον, καὶ ἄποδα πόδας ἔχοντα, οὐ τοὺς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τοὺς ἄλλοτρῶν, καὶ ἄγχιρα ὑπ' ἀνδρῶν ἐτέρων χειραγωγούμενον, καὶ βράχη τιθηνόμενα παρ' ἄλλοτριων μητέρων, καὶ παραλύτους ὑπ' ἄλλων ἀνθρώπων δουλευομένους, εὐρώστων. Καὶ ὅλας διπλοῦν ἦν τὸ πλῆθος τῶν τρεφομένων

D τῶν μὲν εἰς δουλευομένους· ἀριθμουμένων, τῶν δὲ εἰς δουλεύοντας. Τῷ μὲν αὐτοκράτορι οὐκ ἔβην τῷ παραλύτῳ εἰπεῖν· Ἔγεραι καὶ περιπάτει· οὐδὲ τῷ τυφλῷ κελεύσαι τὸ βλέπειν, οὐδὲ τῷ μὴ ἔχοντι πόδας ἐπιτρέπειν περιπατεῖν· ταῦτα ἦν τοῦ Μοναχοῦ καὶ δι' ἡμᾶς γεγονότος ἀνθρώπου καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπων ἐνταυθοῖ πολιτευσαμένου. Ἄ δὲ προσῆν, ἔκεινα ποιεῖ· ὑπηρεταὶ ἐκάστῳ δίδονται πεπηρωμένοι, καὶ τὴν αὐτὴν πρόνοιαν τιθέναι τῷ λελωθιμένῳ τῷ ὑγαίνοντι. Ὡστε εἰ τις βούλοιο τὴν νέαν πόλιν καταμαθεῖν ἦν ἐκ βάθρων ὁ ἐμὸς πατήρ ἀνεδείματο, τετρακτῆν ἂν ἴδοι τὴν πόλιν καὶ πολλαπλῆν τῶν κτήτων ἄνω, τῶν ἀμφοτέρους τούτοις· ἐξυπηρετούμενων.

Jobo illi in sterquilinio omnium egeno, quod id

quemque privatim affinebat, esset persimilis, tamen erat mirabile abundare omnes idoneis omnibus ad usum rebus. Augusto nimirum liberali manu suggerente ipsis quæcunque ad habitationem et lectum, ad victum vestitumque opus erant. Quæ ipsis omnia cum sine pretio ac cura sponte ac gratis provenirent, inopinatum cernebatur quiddam; homines omnium pauperrimos latifundia, vectigales terras, ac proventus omniis generis habere; quin etiam curatoribus atque administris rerum et opportunitatum suarum uti plurimis iisque illustribus, ipso videlicet imperatore principibusque aulae ac cognatis comitibusque illius: qui quidem summa fide ac efficaci studio rationes istorum pauperum curantes sicuti terrarum prædium optimo situm loco uberrimi proventus animadverterent, agebant statim ut id isti sodalitati attribueretur. Quibus deinde velut ex perennibus fontibus in horum quotidianos usus victorum et vina largis fluminibus affluerent et panis ac quæcunque ad panem victus humanus consuevit addere provenirent, benigna nec deficere metuente copia. Atqui erant qui isthinc pascabantur plures quam quis autmet. Ita ut (modo tamen id mihi per Dominum Jesum liceat) audeam cum Salvatoris miraculo, septem hominum et iterum quinque millia pascentis hanc imperatoris providentiam et liberalitatem aliquo modo conferre. Interest tamen quod illic quinque aut septem panibus, totidem hominum millia saturata sunt. Deus nempe Deus erat qui nimirum ibi omnipotentiae suæ edebat specimen. Illic nihil nisi conatus humanitatis fuit, præceptum a Deo impositum hominibus, ut mutuo in quo quisque potest alii alios juvent, implere satagentis. **484** Ergo illic quidem mirabilis effectus omnipotentis dexteræ: hanc largitio imperatoria sodalibus tam multis unius vastæ domus contubernio devinctis cuncta quæ erant ad usum necessaria præbebat. Juvabat me videre illic anum ab adolescente curari femina; cæcum virum a vidente manu duci; claudos aut mutilatos pedibus, peles habere non suos, sed aliena benignitate commodatos; propriis carentes, amicorum vicariis uti manibus; orbos infantes matrum alienarum uberibus lactari; denique homines paralyticos et resolutis nervis, debiles aliorum valentium ministeriis supplere defectum inertium membrorum. Itaque in universum duplici genere multitu- lo imperatoris impensis isto in loco nutrita constabat: alii siquidem erant quibus ministrabatur; alii qui ministrabant. Porro Augustus non eam habebat vim qua posset effectu sequente, dicere paralytico *Surg: et ambula*, aut cæco præcipere ut videat, aut carenti pedibus subito jussu gressum indulgere. Propria illa potestas fuit Unigeniti qui humanitate propter nos assumpta, vitam hic inter homines humano modo ac captu superiorem duxit. Quæ autem imperator potuit, nimirum unicuique mutilato ac membrorum usu capto proprium addicere famulum ad curationem et obsequium, et tam ægrotis, quam sanis ægrotos curantibus, providere pariter de victu stabili, ea sane perprolixè fecit. Cæterum si quis distinctiorem habere notitiam urbis istius velit a patre meo a fundamentis ædificatæ, is sciat quadrifariam divisionem illam, nisi etiam plurifariam, fuisse. Conflabant eam nimirum qui in superioribus tabulatis et inferioribus conclavibus ægroti decumbant: desidebantive: tum qui tam superioribus hisce quam aliis inferius degentibus curatores famulique ministrabant.

Ἄλλι τις ἐξαριθμησάτω δυνήσαιο τοὺς καθ' ἡμέραν ἄσθιοντας, ἢ τὴν καθ' ἑκάστην δαπάνην, καὶ τὴν γινομένην εἰς ἕκαστον πρόνοιαν; Εἰς ἐκεῖνον γὰρ ἀναφέρω καὶ τὰ μετ' ἐκεῖνον ἑκεῖνο; γὰρ ἀφωρίσατο τὰ ἀπὸ γῆς καὶ θαλάττης αὐτῆς προνοίας ἑκεῖνος δὲ τὴν δυνατὴν βρωσιῶν αὐτοῖς περιποιήσατο ⁸⁵. Προκίθηται γὰρ ἀνήρ τις τῶν ἐνδοξοτάτων φροντιστῆς τῆς μυριάδου ταυτησὶ πόλει. Ὀρφανοτροφεῖον δε ταύτῃ τὸν ὄνομα. Ὀρφανοτροφεῖον (85) δὲ προσαγορεύεται, ὅτι ἢ πρὸς τοὺς ὄρφανούς καὶ ἀποστρατεῦτους φιλανθρωπία τοῦ αὐτοκράτορος, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα ἐπεκράτησε τῆς ἀπὸ τῶν ὄρφανῶν προμηθείας. σέκρεται (86) γὰρ ἐπὶ τούτοις πᾶσι καὶ λογοπραγίαι τῶν προνοουμένων ⁸⁶ καὶ τὰ τῶν πενήτων κτήματα καὶ χρυσόβουλλοι λόγοι ἐπιθραβεύοντες τοῖς τρεφόμενοις τὴ ἀναφαρῆστον. Τῷ δὲ ναῶ τοῦ μεγαλοκλήρυκος Παύλου κλήρος μέγας κατελειπτο καὶ πολὺς, καὶ φώτων διαψίλεια, καὶ παραγενόμενος

At quis enumerare ad exactum queat quot illic quotidie ora pascerentur, quantum in id sumptuum profligaretur, quam benefica quamque sedula singulus ibi quisque providentia curaretur, quanta hodieque largitate cuique victus et cætera necessaria præbeantur. Nam et ea ipsa quæ post patrem meum, ab ipso instituta, durant, illi meo jure vindico, ut ad laudem ipsius merito referenda. Ille enim maritimos illos terrestresque, unde ista durant, reditus attribuit; ille vel domus inquilinis istius, vel urbis civibus, hæc otia, hanc copiosam requiem et vitam securam, liberalissimis suis fundorum optimorum et æternorum censuum assignationibus quam fieri potuit firmissimis confecit. Præsidet isti toti decem fere civium millia numeranti civitati vir ex illustrissimis quidam cum plena moderandi cuncta dispensandique potestate. Orphanotrophium commune nomen est universæ istius

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁵ περιποιήσατο, ⁸⁶ προνοουμένων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(85) Ὀρφανοτροφεῖον. Definitur Orphanotrophium a Juliano antecessore. Constituit. 7: *Locus venerabilis, in quo parentibus orbati pueri pascuntur.* Vide leg. 52 cod. de episc. et Cler.

(86) Σέκρεται. Secretum hoc loco interpretor fo-

rum judiciale, in quo de rebus et prædiis ad Orphanotrophium spectantibus lites agitabantur, quod videtur indicare vox λογοπραγίας, quæ proxime sequitur. Vide notata ad pag. 70.

familix ingentis aut urbis potius, quanquam in ea sane non soli orphani aluntur, sed militibus quoque aut emeritis ætate, aut morbo, mutilatione, vulnere debilibus receptum isthuc commodum aperuit pa-

εις τουτονι τον νεον, τοις αν χοροδς εκατερωθεν ανταδοντας. Κατεταξε γαρ τω των Αποστολων νεω (87), ζδοντα; και αδουσας κατα τον Σολομωντα επιμελεις γαρ και τδ των διακονισων (88) πεποιη-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(87) Τῷ τῶν Ἀποστόλων νεῶ. Petri et Pauli Ecclesiæ, quæ D. Pauli paulo ante dicitur.

(88) Διακονισῶν. Diaconissarum nomen jam inde a Christianæ religionis incunabulis auditum restantur abunde D. Paulus, epist. ad Rom. cap. xvi, ubi Phœben διακονον τῆς ἐν Κερχραιτῆς ἐκκλησίας commendat; et B. Ignatius, qui Epist. ad Antiochenses, τὰς διακονους salutat. Sed et meminuit Theodoritus, lib. xiii, cap. 14, mulieris pietate insignis, τοῦ τῆς διακονίας ἡξιωμένης χαρίσματος, et aliterius sacro isto fungentis munere Sozomenus, lib. iv, cap. 24. Dionysiam S. Euthymii matrem ab Otreio Melitenensi episcopo ordinatam fuisse diaconissam auctor est Cyrillus in ejusdem Euthymii Vita, cap. i, n. 5. Aliarum mentio est apud Crispinum in Vita S. Parthenii episc. Lampscæ, cap. 2, n. 17; Marcum in Vita S. Porphyrii episc. Gazensis, cap. 12, n. 102. Ministras a primis Christianis vocitatas auctor est etiam Plinius, lib. x, epist. 97, quod scilicet, ut diaconi episcopis et presbyteris aderant, quo iis divina exsequentiis officia navarent operam, ita illæ in sacris ministris ea obibant munia, quæ diaconi ipsi salvo pudore, vel etiam absque offensionis nota peragere non poterant, in officiis præsertim, quæ mulieres spectabant; verbi gratia, si ad balnea procedere, si corpora nudari qualibet ex causa necesse esset, ut est in Constit. Apostol. lib. iii, cap. 15, et apud Epiphanium, hæres. 79, vel si divino instruendæ verbo erant, vel docendæ rusticæ et imperitæ mulieres, quo tempore baptizandæ sunt, qualiter et baptizatori responderent, et accepto baptisinate deinceps viverent, ut est in Canon. Arabicis concilii Nicæni, can. 74, et in synodo Carthag. iv, can. 12. Unde 417 et a D. Hieronymo dicuntur in suo sexu ministrasse diaconissæ in baptismo et ministerio verbi; quod et docent præterea Novella Justiniani vi, cap. 6, et Joannes Moschus, in Prato spirit. cap. 3, ubi innuit mulieres ipsas, cum ad sacrum baptismum accederent, nudas prorsus fuisse; quod præterea testatur D. Chrysostomus in Epistola ad Innocentium PP., quæ in Vita ipsius a Palladio conscripta legitur; firmaturque id ex concilio Constantinopolitano sub Menna, Acti. 5, pag. 571 edit. 1618, in quo objectum Petro Alexandrino, quod cum Maria quadam nuda in baptisterium, priusquam illa baptizaretur, ingressus esset, nullique alii introeundi facultatem concessisset. Unde proclivis est conjecturam viri a diaconis in eum finem denudabantur, ut auctor est Dionysius Areopagita, et Gregorius Nazianzenus, orat. 40, de baptismo; ita mulieribus, quæ seorsim a viris baptizabantur (quod indicat Ordo Romanus, et Augustinus, lib. xxi De civit. Dei, cap. 8.), diaconissas in earum denudatione ministrasse. Habita tamen iis in cæremoniis pudoris ratio est; nam ut auctor est Clemens, lib. iii, cap. 16, virum ad baptismum venientem excipiebat diaconus, mulierem diaconissa: cui propterea istius partis baptisterii; in qua baptizarentur mulieres, claves commissæ erant, ut est apud eundem scriptorem, lib. viii, cap. 28, atque inde diaconæ dicuntur a D. Ignatio, epist. 9: Τῶν ἀγίων πολλῶν φροσφῶν. Itaque cum baptizabantur mulieres, diaconus eis frontem oleo sancto tantum ungebat, postmodum cæteras unctiones peragebat: Οὐ γὰρ ἀνάγκη γυναίκας ὑπὸ ἀνδρὸς κατοπτρεύεσθαι, ut ait idem Clemens. Præinde probabile est, etsi nuæ ad baptisterium procederent, operta tamen habuisse nudata corpora luteo aliquo, quod a solis diaconissis auferretur, cum id res postulabat,

aliæque unctiones exsequendæ erant, cum solum frontem ungeret diaconus. Atque de hisce ministris intelligendus videretur Atto episcopus Verceilensis, epist. 8, dum ait diaconas ministrandi vel baptizandi officium sumpsisse; non quod revera illi munus unquam obierint, sed quod in administratione istius sacramenti feminis collati ministraverint. Cum igitur præcipuus is fuisset veterum Christianorum scopus ut paganorum præsertim cæterorumque vitarent scandala, in muliebribus officiis adhibendas censuerunt mulieres, viduas virtutibus probatas, ætate maturas et proventas, quæ sexagesimum ætatis excessissent annum, juxta præceptum Apostoli, I ad Timoth. cap. v. Quod et sancitum postea a Theodosio auctor est Theophanes, et a Valentino, lex 27 Cod. Theod. de Episc. et cler. Illic ab ætate proventiore, πρεσβυτέρως dictæ in concilio Laodic. can. 1: προκαθήμεναι, ἐντιότεροι, Isidoro Mercatori, πρεσβυτέρως ἐροῦνται; S. Antiocho hom. 21, et γυναίκα; πρεσβυτέρως, καὶ θεόπνευστοι μητέρες, Palladio, in Præfat. ad Hist. Lausiacam, quod in Ecclesia cæteris mulieribus prærent, in consensibus primum obtulerunt licentiam, atque adeo τὴν γυναικῶν τιν ἐκκλησιαστικῶν, seu certum muliebrum regerent, ut est apud Balsamonem, lib. v Juris Græco-Romani. Postmodum indultum est, ut quæ annum quinquagesimum attigerant, ad diaconissarum ordinem admitti possent. Novella Justiniani vi, vel saltem quadragesimum, Nov. cxiiii, cap. 13, et concil. Chalced. œcum. can. 15; quo præterea cavetur, diaconissas post χειροτονίαν non posse ad nuptias transire; ubi χειροτονίας vox non pro ordinatione, seu consecratione sumitur, sed pro benedictione. Duplex quippe fuit χειροθεσία, εὐλογίας videlicet, et καθιέρωσης, ut ait Tarasius, patr. CP. act. 1 concilii Nicæni ii, pag. 486, utraque manuum impositione facta; sed posterior fuit ordinationis et consecrationis, quæ ad episcopos et presbyteros spectabat, altera vero benedictionis, quomodo baptizatis manus imponebatur, ut auctor est Hieronymus contra Lucifer, vel pœnitentibus 418 et lapsis. Concilium Arausicum i, can. 26: Diaconissæ omnimodo non ordinandæ: si quæ jam sunt, benedictionis quæ populo impenditur, capita submittant. Concilium Eponeense, can. 21: Viduarum consecrationem, quæ diaconas vocant, ab omni regione nostra penitus abrogamus, solum eis pœnitentiæ benedictionem imponendo, id est quomodo pœnitentibus manus imponi solet. Præinde verbum consecrationis ita accipiendum constat apud Fortunatum, in Vita sanctæ Radegundis, cap. 22, dum narrat, ut hæc pia Francorum regina B. Medardum Noviomensem episcopum supplicaverit instanter, ut ipsam mutata veste Domino consecraret. Cum enim abnueret sanctus Medardus, intrans illa in sacrarium monachica veste induitur, procedit ad altare, beatum Medardum his verbis alloquitur, dicens: Si me consecrare distuleris, et plus hominem, quam Deum timueris, de manua tua a pastore ovis anima requiretur. Quo ille consecrationis concussus tonitruo, manus superposita, consecravit diaconam, id est, manus impositione. At e contra benedictio pro ordinatione sumitur in concilio Aurelianensi ii, can. 17: Femina quæ benedictionem diaconatus hactenus contra interdicta canonum acceperunt, si ad conjugium probantur iterum devolutæ, a communionem pellantur. Et can. 18: Placuit etiam ut nulli postmodum femine diaconissis benedictio pro conditionis hujus fragilitate credatur. Damnatos olim Cataphryges, quod mulieres possent

κιν ἔργον • πολλὴν δὲ φροντίδα καὶ τῶν ἐπιζενου-
μένων Ἱερηίδων (89) μοναχῶν ἐπεποιήτο, θύραν

A tereque in tempus omne voluit humanissima ben-
gnitas Alexii Augusti: tamen vel a parte, ut sit, in

Caroli Dufresnii Du Cangii notæ.

diaconas ordinari profiterentur, auctor est D. Am-
brosius, in cap. iii Epist. I ad Timoth. quam hæ-
resim Acephalis tribuunt Marianus Scotus et Sige-
bertus. Epiphanius, Salaminæ Cypri episcopus,
Epist. ad Joann. episc. Hierosol. qua varia sibi
objecta diluit: *Nunquam autem ego ordinavi diaconi-
ssas, et ad alienas misi provincias, neque feci quid-
quam ut Ecclesiam scinderem.* Proinde non alia
notione vocem χειροτονεῖν usurpatam constat a
Theophane, dum ait Chrysaphium suasisse Kudocia
Augustæ, ut a Marciano conjugē obtineret ἐπιστρέψαι
τῷ Πατριάρχῃ χειροτονήσας αὐτὴν διάκονον, ut quæ
virgo adhuc esset; sic etiam in concilio Worma-
tienti, canon. 45, *manus impositio in diaconissis
accipi debet.* Atque inde diaconissas, licet in
Ecclesia qualemcunque ordinem confecerint, ut ait
Epiphanius, laicis accenset concilium Nicænum,
can. 19. Incertum porro quam manus impositionem
intellexerit Bernaldus Constantiensis presbyter de
Reconciliat. lapsorum, ubi de diaconissis agit: *Item
in eodem concilio (Nicæno) quod diaconissæ
manus impositionem habere negantur, non nisi de
Paulianistarum diaconissis intelligere, ex diversis
translationibus edocemur: nam diaconissæ Catholi-
corum manus impositionem habent, juxta Chalcedo-
nense concilium.* Neque diversæ sunt a diaconissis,
quæ vulgo *Viduae* in Ecclesiâ Latinæ conciliis
dicuntur, quæ scilicet servandæ viduitatis professio-
nem coram episcopo in secretario emittebant, im-
posita ab eo veste rituali, ut est in Arausicano 1,
can. 27, univiræ scilicet; Clemens, lib. vi, cap. 17:
διακόνισσα δὲ γενέσθω παρθένος ἀγνή, εἰ δὲ μήγε
καὶ χίτρα μονόγαμος πιστὴ καὶ τιμῆα. Ita etiam
Epiphanius, cap. ult. Panarii. Prudentius, lib. *Pspl*
Stroph. in sancto Laurentio:

*Cernis sacratas virgines,
Miseris intactas anus,
Prinique post damnium thori,
Ignis secundi nescias.*

Concilium Toletanum iv, can. 56: *Duo sunt genera
viduarum, sæculares et sanctimoniales. Sæculares
viduæ sunt, quæ adhuc disponentes nubere, laicalem
habitum non deposuerunt. Sanctimoniales sunt, quæ,
jam mutato habitu sæculari, sub religioso cultu, in
conspectu sacerdotis vel Ecclesiæ, apparuerunt. Mu-
tationem vestium observant etiam Parisiense v, can.
13; Turonense ii, can. 20; Toletanum x, can. 4;
et Forojul. can. 11, ut et Epistola Clodovæi ad
episcopos. A professione devotionis, devotæ appel-
lantur in eadem Clodovæi Epistola, et professæ in
concilio Arelatensi ii, can. 46; quod vero consecra-
rentur ab episcopis, consecratæ in concilio Remensi,
can. 23; quod denique iis impertiretur benedictio,
benedictæ in concilio Turonensi ii, can. 20. At
qualis fuerit viduarum consecratio et benedictio,
video controversi. Certe iis in cæremoniis varius
fuit in Ecclesia usus. Nam viduas emissa vidui-
tatis 419 professione ad nuptias transire vetat
Symmachus PP. Epist. decretali ad Cæsar. Arelat.
cap. 5, et concilium Forojul. can. 11, quod de dia-
conissis statuit, Chalcedonense et Toletanum iv,
can. 56, et additio 3 Ludov. cap. 47. Proinde si ab
ea professione recederent, ut et earum raptores,
excommunicatione damnant Arausicanum i, can. 27;
idem Symmachus, cap. 4; concilium Aurelian. ii,
can. 46; Aurelianense iii, can. 16; Remense,
can. 25; Parisiense iii, can. 5; Toletanum x,
can. 4; Tullense ii, can. 2, etc. At earum conse-
crationem vetat Epæonense, can. 21, cujus decreti
hæc in Turonensi ii, can. 20, redditur ratio, quia
nunquam in canonicis libris legitur benedictio vi-*

*dualis; ubi benedictio, pro manus impositione, seu
ordinatione sumitur, diversa a pœnitentiæ benedi-
ctione. Imo non velandas ab episcopo statuit Ge-
lâsius PP. epist. 9: Cum, inquit, nec auctoritas
divina, nec canonum forma id præscribant.* Id postea
firmavit Zacharias PP. epist. ad Pipinum, cap. 6,
qua decrevit viduas sub nulla benedictione velandas,
ita ut si propria voluntate professam conjugii casti-
tatem mutabili mente calcaverint, periculi earum in-
tersit, quali Deum debeant satisfactione placare.
Nam, ut ait concilium Turon. ii, can. 20, etsi
solum propositum illis sufficere debet, absque dolo in
eo perseverare procurare debent. Verum hæc sunt
postmodum immutata, siquidem sacro semel vela-
mine suscepto consecratas viduas, ab emissa profes-
sione recedere prohibitas, evincit concilium
Wormatiense sub Adriano II PP. can. 20, 21. Viduæ
itaque et diaconissæ in Ecclesia certum ordinem
confecere, uti sanctimoniales et monachæ, a quibus
differebant; neque enim recte diaconissæ nomine
abbatissam appellavit Abælardus, serm. in Natal.
S. Steph. et pag. 143, nisi forte quia diaconissæ
muliebri cœtui præerant, ut Ἠρακλῆδης (eisi, ut
verum non diffitear, hoc nomine indigitari videntur
præfectæ monasteriis puellaribus in Vita sanctæ
Eupraxiæ virg. n. 7 et 10). Unde in septem ordi-
nibus, quibus constitit Litania Septiformis, sub
Gregorio M. PP. tertius fuit omnium abbatissarum
cum congregationibus suis; sextus universarum vi-
duarum, ut auctor est Paulus Warnefridus, lib. iii
De gestis Langob. cap. 25. Quæ vero hic viduæ di-
cuntur, diaconissæ appellantur apud Anastasium in
Leone III PP.: *Universus populus Romanus cum
sanctimonialibus et diaconissis, ac nobilissimis ma-
tronicis, — cum bandis et signis, et canticis spiritua-
libus eum susceperunt.* Neque aliter intelligi debent
in Bulla Greg. VII PP. apud Ughellum, in archi-
episcopis Bonon. n. 52: *Abbatessas, monachos, presby-
teros, diaconos, clericos litteratos et illitteratos,
servos et ancillas Dei, atque diaconissas, famulas
utriusque sexus, etc.* Ita hoc Annæ loco distinguun-
tur diaconissæ a sanctimonialibus, et recte. Mona-
chæ quippe sacris monasteriorum officiis addictæ
erant; diaconissarum autem munus erat, ad mu-
lieres pauperes, aut in ergastulis detentas, vel ægrit-
tudine afflictas accedere, et alia pietatis officia
peragere. Unde *matriculariæ* appellabantur, ut
auctor est Isidorus Mercator ad can. 11 concilii
Laodiceni: *Mulieres quæ apud Græcos presbyteræ
appellantur, apud nos autem viduæ, seniores, et
matriculariæ nominantur, in Ecclesia constitui non
debere.* Matriculariorum enim munia circa pauperes
exstitisse notum est. Quamobrem jure Ato Ver-
cellensis, loco supra laudato, diaconas alias pro-
sus fuisse, ab abbatissis contendit. Quo vero pacto,
quoque ritu ordinarentur diaconissæ apud Græcos,
pluribus exsequitur Euchologium Goari, ut et
Matthæus Blastares. Quomodo autem apud Latinos
viduæ, quæ castitatem profitebantur, consecrarentur,
narrat Ordo Rom., in quo præterea adnotatur
*presbyteris licere viduas velare, solis episcopis virgi-
nes, et hoc ante Evangelium.* Porro videntur eæ-
dem fuisse cum diaconissis, mulieres, quas *cano-
nicas* vocat idem Ordo Rom. qui eas distinguit a
sanctimonialibus: 420 *Inter virginem et feminam,
inter canonicam et sanctimonialem, etc.* Harum
mentio est apud sanctum Antiochum, hom. 18, ubi
ait monachos non debere cum mulieribus conversari:
Ὅμοίω; δὲ κανονικαῖς ἀνάρμοστον ἐστὶ συνδιαζῆν
μετὰ

(89) Ἱερηίδων. Monacharum, quæ ex Iberia
Constantinopolim migraverant.

totius nomenclationem appellatione prævalente, vel venibus quoque ac languidis egentibus orphanorum verbo designatis, obtinuit Orphanotrophii vocabulum, ad denotandum in vulgus hoc collegium ingens, utentium liberalitate Alexii pauperum. Quorum ad perpetuitatem censuum ac possessionum erecta sunt tabularia, institutique cætus lectorum hominum fundos et mercedes annuas ex immobilibus egenorum bonis attentæ providentiæ curantium redditus exigentium, recipientium, dispensantium, rationes exigentium ac vicissim reddentium. **485** Prout ea omnia Bullis Aureis ad æternam erant sancita firmitatem, ut quæ aliendis erant orphanis tributa nulla unquam calumnia, nullo possent interverti casu. Templo etiam magni prædicatoris Pauli (quod templum orphanotrophio inclusum diximus) clerus ascriptus magnus et multus, nu-

A ἐκ θύρας ἀμειδουσῶν τὸ πρότερον ἐπὶν εἰς τῆν Κωνσταντίνου ἐπιδημήσασιν. Ἄλλὰ καὶ ταύταις ἡ κηδεμονία τοῦ αὐτοῦ πατρὸς ἀνεδείματο φροντιστήριον μέγιστον, τὰς τε τροφὰς καὶ τὰς προσήκουσας ἐσθῆτας διοικουοιησαμένου. Ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος ἐκεῖνος ὁ Μακεδῶν αὐχεῖτω μὲν ἐπὶ τῆ κατ' Αἴγυπτον Ἀλεξανδρεῖα, ἐπὶ τῆ κατὰ Μήδου· Βουκεφάλη, ἐπὶ τῆ κατ' Αἰθιοπῆν Λυσιμαχίᾳ· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος οὕτως ἐπὶ ταῖς ἀνεγεργείαις παρ' αὐτοῦ πόλεσιν ἐναθρόνυτο δὲ πανταχοῦ ἔργον ἀνοικουοιηθείσας αὐτῷ, ὅσον ἐπὶ ταύτῃ τῇ πόλει μεγαλαυχεῖ. Ἄλλ' ταῦτα μὲν τὰ τεμῆνη καὶ ἐπὶ φροντιστήρια εἰσὶν οἱ σοὶ κατὰ λατὴν ἀπαντήρει, κατὰ δὲ τὴν δεξιὰν τοῦ μεγάλου τεμένους, παιδευτήριον (90) ἔστηκε τῶν γραμματικῶν παισὶν ὄργανοις ἐκ παντοδαποῦ γένους συνειλεγμένοις, ἐν ᾧ παιδευτῆς τις προκάθηται καὶ παῖδες περὶ αὐτῶν

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

μετὰ ἀνδρῶν, πρὸς τὸ μὴδὲνα σκανδαλίζεσθαι. Sic autem appellabantur *viduæ*, seu *canonissæ*, quod essent ἐν τῷ κανόνι, et ἐκ τοῦ κανόνος, ut loquuntur concilium Antiochenum, can. 2, 6, 11; Chalcedonense, can. 2; et synodus Trullana, can. 6; seu quod sub *cauone ecclesiastico jacerent*, vel *essent constitutæ*, ut est in concil. Tolet. III, can. 5 et 6; et Forojuliensi, an. 791, can. 1, id est, quod certum et quemdam in Ecclesia ordinem conficerent, et regulis Ecclesiæ voti emissi religione astringerentur. Nam et inde primitus quos hodie canonicos dicimus, ea de causa sic nuncupatos par est credere, quod scilicet sub canone ecclesiastico constituti essent, et ecclesiasticis muniis inservirent. Balsamon, lib. v *Juris Græco-Rom.* pag. 381, ait diaconissarum ordinem canonicis olim cognitum, sedem habuisse in bemate: sua vero ætate, etsi ἐκκλησιάζουσαι, id est, in ecclesia Constantinopolitana locum et stationem haberent, non tamen in bemate sedisse. Discimus ex Novella in Justiniani, et alia Heraclii Imp. quæ exstat lib. II *Juris Græco-Rom.*, definitum fuisse numerum diaconissarum in Majore ecclesia Constantinopolitana ad quadraginta, uti presbyterorum ad 80, diaconorum ad 150, subdiaconorum ad 70, etc., quibus singulis ordinibus assignatæ erant in eadem ecclesia στάσεις, seu stationes; ita enim vocantur loca ecclesiæ iis ascripta, in eadem Heraclii Novella, in qua etiam clericorum Blachernianæ ecclesiæ numerus definitur, atque adeo diaconissarum ad sex. At quo in loco ædis Sophianæ, aut alterius, fuerit diaconissarum statio, non est promptum asserere. Certe constat in omnibus ecclesiis seorsim stetitisse mulieres a viris. In Sophiana duplices erant porticus, quarum inferior viris, superior mulieribus destinatæ erant. Procopius, *De ædific. Justin.*: Σταὶ δὲ εἰσὶν ἐκκατέρωθι δύο. — Ταύταιν δὲ ταῖν στοαῖν ἄτερα μὲν τοὺς ἀνδρας εὐχομένους διακεκλήρωται, γυναῖξί δὲ ταῦτ' ἐπιποιημένας ἡ ἄλλη ἀνεῖται. Atque inde superior porticus γυναικωνίτις eidem scriptori dicitur: Τῆς δ' ἂν τῶν ὑπερῶν τῆς γυναικωνίτιδος ἐρμηνεύς γένοιτο; quæ quidem porticus superioris κατηχόμενα etiam appellabantur. Leo Nov. LXXIII: Ἐν ταῖς τῶν ἐκκλησιῶν ὑπερῶν, ἅπερ πολλὸς ἀνθρώπων κατηχόμενα καλεῖν ἔγνω. Ita etiam ὑπερῶν τοῦ μεγάλου ναοῦ dixit Nicetas Paphlago in Vita S. Ignatii Patr. CP. γυναικωνίτιδος; vero Sophianæ non semel meminit auctor descriptionis illius ædis, qui δεῦτερα Κατηχόμενα superioris, ut πρώτα Κατηχόμενα inferioris porticus interdam vocat. Porro γυναικωνίτις, *pars mulierum*, et *pars seminarum*, apud sanctum Augustinum II, lib. XXII *De civit. Dei*, cap. 8, et in Ordine

Romano, ut altera *pars virorum* dicitur Anastasio B. bl. in Vitis PP. pag. 72, 148, 152, et in eodem Ordine Romano. Sed de hoc antiquo more, quo feminæ a viris separatæ orabant in templis, consulendi Clemens, *Constit.* lib. II, cap. 61; Gregor. Nazianz. in *Sonn. de Anastasia*; Ambros. *Ad Virg. laps.*; Cogitosus, in Vita S. Birgittæ, sub finem; Allatius, *De recentiorum Græcorum templis*; Goarus *ad Eucholog.*, et alii. Jam vero an una cum cæteris mulieribus constitierint diaconissæ, id non videtur verosimile, cum presbyteris, diaconis, diaconissis, subdiaconis, lectoribus, certas quibusque assignatas στάσεις, seu sedes in ecclesia Sophiana satis innuat Heraclius. Proinde diaconissarum sedes illa forte fuerit, quam *matroneum* vocant scriptores eccl. Anastasius in Symm. PP. pag. 52: *Apud B. apostolum Paulum — cameram fecit, et matroneum.* Idem in Gregorio IV, pag. 166: *Matroneum presbyterio adjunctum fuisse innuit: Presbyterium amplum operosi operis funditus construxit, cui ex septemtrionali plaga lapidibus circumseptum matroneum apposuit.* **421** Non desunt tamen qui *matroneum* illud esse, quod eidem scriptori *pars mulierum* dicitur, ubi scilicet mulieres consistebant, dum sacra peragebatur liturgia; nam et in balneis, partem in qua lavabant mulieres, Ματρωνίων appellatam fuisse auctor est Cedrenus: cui quidem sententiæ favet Ordo Romanus, qui partem mulierum *partem matronarum* vocat: *Similiter transiens pontifex in partem matronarum, explet omnia ut supra.* Ex quibus videri potest idem fuisse *matroneum* cum *parte matronarum*. Sed et *pars mulierum* haud procul a presbyterio exstitit. Narrat quippe idem Anastasius, pag. 154, 155, Paschalem PP. cum videret ecclesiam sanctæ et intemeratæ *Virginis Mariæ ad præsepe*, quondam tali more construatam, ut post sedem pontificis mulieres ad sacra missarum solemniter stantes, prope assistere juxta pontificem viderentur: ita ut si quid colloqui pontifex cum assistentibus voluisset, ex prope quædam mulierum frequentatione, nequaquam ei sine illarum interventione liceret, largum ibidem locum inesse, qualiter inde sedem mutare valeret, concerneret, *dato operis studio, cepisse indesinenter agere sedem inferius positam sursum ponere, ut eo familiaris Domino preces fundere posset, quo consortia populorum modeste declinare potuisset.* Quo loco mulieres istæ, quæ haud procul a sede pontificis stationem suam habebant in ecclesia, videntur fuisse diaconissæ; nam cæteræ in Narthecæ stabant, aut in ea parte quæ *mulierum* dicebatur.

(90) *Παιδευτήριον*. Scholarum grammaticarum Orphanotrophii meminit Pachymeres, lib. II, c. 14.

ἑστᾶσιν, οἱ μὲν περὶ ἐρωτήσεις ἐπτοημένοι γραμματικῆς, οἱ δὲ συγγραφεῖς τῶν λεγομένων σχεδῶν (91). Καὶ ἔστιν ἰδεῖν καὶ Ἀσίνων ἐνταῦθα παιδοτριβοῦμενον, καὶ Σχῦθην Ἑλληνίζοντα, καὶ Ῥωμαίων τὰ τῶν Ἑλλήνων συγγράμματα μεταχειριζόμενον, καὶ τὸν ἀγράμματον Ἑλληνα ὀρθῶς Ἑλληνίζοντα.

sacræ ædi cantorum et cantatricum (quemadmodum olim Hierosolymitano templo Salomon) cælus perpetuos addixerat, magna adhibita providentia ne diaconissis ad suum ibi ministerium fungendum deesset unquam aliquid: neve istuc admissi ex Iberia monachi qui peregre antea Constantinopolim ingressi precariam ostiatim emendicantes et instabilem ducebant vitam, nulla parte necessaria copiæ deficerentur. His enim quoque in hac velut nova urbe patris mei peramplas magnificis sumptibus ædes extruxit, in quibus consuetas ipsis sacræ doctrinæ commentationes et religionis officia rite obire ac meditari otiose possent: large præbitis ex ærario publico quæ ad victum ipsis vestitumque convenientem opus erant. Jactet se quantum liberit Alexander ille magnus ob Alexandriam in Ægypto, Bucephalum in Media, Simachiam in Æthiopia conditas a se urbes; imperator quidem Alexius nunquam adeo sibi placebit in tot illis, quas fere ubique terrarum ab eo structas scimus, civitatibus; ut non de hac potissimum a se fundata, instructa ornataque gloriatur. Porro templum hoc et monasterium ingredienti tibi ad lævam occurrent; ad dexteram magni templi domus visitur institutioni dicata puerorum, ludusque litterarius orphanis ex omni genere maximo numero collectis frequens, impositis grammaticis præfectoque classibus suo singulari magistro, sub unius communi cura moderatoris summi qui cunctis stans medius invigilat. Ordines circum descripti discentium sunt. Hi quidem elementaribus illis primis interrogatiunculis mentem ac memoriam rudes acuunt. Alii nonnullo jam videlicet usu nisi scriptitandis exercentur schedis (sic enim appellant): videre hic est Latini generis puerum non minus recte quam apud suos linguæ propriæ præceptis fingi, et Scytham non infeliciter loquendo scribendoque Græca conari, et Romanum ad Græcorum linguam disciplinasque institui; et eum, qui ortu duntaxat ac sorte nascendi Græcus, acquisito usu litterarum perceptisque doctrinis, istius nominis decus tueri.

Τοιαῦτα δὲ περὶ τὴν λογικὴν παιδείαν τὰ τοῦ Β Ἀλεξίου σπουδαίματα. Τοῦ δὲ σχεδούς ἡ τέχνη, εὐρημα τῶν νεωτέρων ἔστι καὶ τῆς ἐφ' ἡμῶν γενεᾶς. Παρήμι δὲ στυλιανούς τις καὶ τοὺς λεγομένους Λογγιβάρδους καὶ ἄλλους ἐπὶ συναγωγῆν ἐτεχνάσαντο παντοδαπῶν ὀνομάτων, καὶ τοὺς Ἀττικούς καὶ γεγονότας τοῦ ἱεροῦ καταλόγου τῆς Μεγάλης παρ' ἡμῖν ἐκκλησίας, ὧν παρήμι τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ νῦν οὐδὲν ἐν δευτέρῳ λόγῳ τὰ περὶ τούτων τῶν μετεώρων καὶ ποιητῶν καὶ αὐτῶν συγγραφῶν, καὶ τῆς ἀπὸ τούτων ἐμπειρίας· περὶ δὲ τὸ σπουδαίωμα, καὶ ἄλλα τὰ ἔργα ἀθέμιτα. Ταῦτα δὲ λέγω, ἀχθομένη διὰ τὴν παντελῆ τῆς ἐγκυκλίου παιδείας ἀμέλειαν· τοῦτο γάρ μου τὴν ψυχὴν ἀναφέγει, ὅτι πολὺ περὶ ταῦτα ἐνδιαιτέριφα· κἀν ἐπειδὴν ἀπὸ πλάγματος τῆς παιδαριώ-

A merosissimumque insignium virorum ritu legitimo Deo ministrantium collegium: addita insuper larga copia funalium lampadamque ad sacra lumina. Itaque ingrediens forte hoc templum videres cum religiosa voluptate comparatos hinc atque inde commissosque choros alternis cantantium ac respondentium. Nam huic quoque, uti et Apostolorum

quo Alexius ad progressum rei litterariæ, rectamque in disciplinis liberalibus et disserendi arte, institutionem juventutis ferebatur. Jam quod Schedarum paulo ante mentionem feci, ars ea est a recentioribus atque adeo ætatis hujus nostræ magistris inventa. Prætere vero stylianos quosdam, et qui Longibardi vocantur, ac alios quicumque arte ac methodo vocabularia collecta digessere omnis generis nominum, et Atticos, et eos qui ex sacro catalogo Magnæ apud nos Ecclesiæ fuerunt, quorum edere hic nomina non tanti, nunc quidem, arbitror. Cæterum ejusmodi novitiis inventis factum video ut sublimium illorum veterum scriptorum, poetarum, ipsorumque historicorum opera, ne secundis quidem hodiernæ juven-

B Ili fructus, hæc specimina existant studii ingentis quo Alexius ad progressum rei litterariæ, rectamque in disciplinis liberalibus et disserendi arte, institutionem juventutis ferebatur. Jam quod Schedarum paulo ante mentionem feci, ars ea est a recentioribus atque adeo ætatis hujus nostræ magistris inventa. Prætere vero stylianos quosdam, et qui Longibardi vocantur, ac alios quicumque arte ac methodo vocabularia collecta digessere omnis generis nominum, et Atticos, et eos qui ex sacro catalogo Magnæ apud nos Ecclesiæ fuerunt, quorum edere hic nomina non tanti, nunc quidem, arbitror. Cæterum ejusmodi novitiis inventis factum video ut sublimium illorum veterum scriptorum, poetarum, ipsorumque historicorum opera, ne secundis quidem hodiernæ juven-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(91) Σχεδῶν. Schedographiam intelligit, seu eam grammaticæ partem qua docentur adolescentes scripta intelligere, aut probare, ut est apud Martianum Capellam, lib. iii. Ea enim vis est vocis σχέδος apud Basilium, libro Περὶ γυμνασίας γραμματικῆς, ubi de vocabulo σχεδογραφεῖν. Πόθεν γίνεται; ἐκ τοῦ σχεδούς, καὶ τοῦ γράφω. Τὸ δὲ σχέδος, παρὰ τὸ χέω, ἐκ σχέδος σέδος, οἰοῦναι τὸ διαχέω καὶ διαγορίζον τὰς λέξεις ἀπ' ἄλλῃων. Ἡ παρὰ τὸ σκεδάω, σκεδάω. Σκεδαζόμενα γὰρ αἱ λέξεις, καὶ οἰοῦναι μεριζόμενα, εἰς γνώσιν παραλαμβάνονται. Ἡ παρὰ τὸ σχῶ, τὸ κρατῶ, σχέδος τὸ τῶν πολλῶν συνεκτικόν. Glossar. Gr. Lat. σχεδιάζειν interdum ἀντὶ τοῦ χειρονομεῖν interdum ἐπὶ τοῦ ἐκ τοῦ παροχρόμα λέγοντος; ex tempore dicere, interpretatur, ut σχεδίων ἐx tempore dictum. Ita apud Hesychium, σχεδιάζειν est ἐκ παρατυχόντος ἐν ἐτοίμῳ

C λέγειν. Quod porro Græci σχεδογραφεῖν, Latini edere partes dicunt. Godefridus Viterb., part. xvi Panth.:

Nunc quoque grammaticæ summus Donatus in arte, Hieronymus cum discipulo docet edere partes.

Schedographiam recentiorum inventum esse ait Anna, præcipuoque in ea magistros nominat nescio quos Stylianos et Longobardos, seu Italos, quos Glaber Radulphus, lib. ii, cap. 12; et Paulus Warnefridus, lib. vi De gestis Langob., cap. 7, grammaticæ præ cæteris impensius operam dedisse testantur. Ad quam grammaticæ partem referri debent Manuelis Moschopuli liber Περὶ σχεδῶν, et ejusdem Basilii Exercitatio grammatica. Ejusmodi sunt Prisciani partitiones duodecimi primorum versuum Æneidos.

tatis curis ac lectione vel perfunctoria dignentur, A eorum meditatio omnis ac imitatio negligatur funditus. Ita ut litteratorum hujus ævi tota demum industria in genere ludi quodam et contesserata certo artificio commissione verborum ac nominum exprimitur; exercitationes vero cæteræ tanto utiliores, ita spernant traducantque quasi nefas sit in iis operam ponere. Hæc ego indignans memoro, nec enim sine stomacho recordari possum ingentis qui hodie occupavit animos, neglectus artium optimarum, quas orbe cerio consertas commendare juvenum studiis ætas olim melior assueverat. Non ignara hæc damno, experta enim sum hodiernas istorum artes in hisque detenta multo tempore: id quod mihi jacturam reputanti urit hodieque animum dolore magno quod tantum ætatis atque otii nugis hisce perdiderim. Sed vanitas hujus studii nondum tunc mihi suboluerat. Verum ubi aliquando ex istorum schola atque ex hac plane puerili occupatione in liberius emergens studium, transferre me ad rhetoricam cepi philosophiamque attingi, atque inter has artes doctrinasque meditandas, ad lectionem poetarum, scriptitationesque meo Marte ipsorum imitatione tentandas, avide rui; sicque linguæ velut tubera et orationis quasi verrucas asperasque exstantias us quodam trituque levigavi, sensi denique ac statui suggerente adjuncteque rhetorica quam irridendum esset atque inane totum istud artificium schedographiæ perplexitate implicatissima contextum. Sed hæc obiter ex occasione dicta sunt hactenus.

Post hæc, circiter annum imperii Alexii..... B Μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ ἔτους διηπεύοντο; τῆς βασιλείας αὐτοῦ μέγιστον ἐπεγείρεται νέφος αἰρετικῶν, καὶ τὸ τῆς αἰρέσεως εἶδος καινόν, μῆπω πρότερον ἐγνωσμένον τῇ Ἐκκλησίᾳ· δύο γὰρ δόγματα συνέθετην κάκιστα καὶ φαυλότατα ἐγνωσμένα τοῖς πάλαι χρόνοις, Μανιχαίων τε ὡς ἂν τις εἴποι δυσθεΐα, ἦν καὶ Παυλικιάνων ἀρεσιν εἰποιμεν, καὶ Μισσαλιανῶν βδελυρία. Τοιοῦτον δὲ ἐστὶ τὸ τῶν Βογομίλων (92) δόγμα, ἐκ Μασσαλιανῶν καὶ Μανιχαίων συγκαίμενον, καὶ, ὡς εἰσικεν, ἦν μὲν κἀν τοῖς πρὸ τοῦμοῦ πατρὸς χρόνοις, ἐλάθανε δὲ, δεινότατον (93) γὰρ τὸ Βογομίλων γένος ἀρεθὴν ὑποκρίνασθαι, καὶ τρία μὲν κοσμικῆν οὐκ ἂν ἴδοις Βογομιλιζουσαν, κέκρυπται δὲ τὸ κακὸν ὑπὸ τὸν μανδύαν (94) καὶ τὸ κουκούλιον καὶ ἐσχυθρῶπακεν ὁ Βογομίλος, καὶ C μέχρι βίνδς σκέπεται καὶ κεκυφῶς βαδίζει καὶ ὑποψιθυρίζει τὸ στόμα, τάνδοθι δὲ λύκος ἐστὶν ἀκίθεκτος. Καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος τοιοῦτον δν δυσφορώτατον ὡσπερ θῆριν ἐμφωλεύοντα τῇ χειρὶ ἐπιδῶν λυγξιν ἀπορῥήτοις ὁ ἐμὸς πατὴρ εἰ; φῶς ἐξεκαλέσαστο

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(92) *Βογομίλων*. Rem etiam narrat Zonaras. Bogomilorum porro hæresis conflata erat potissimum ex pravis Manichæorum et Massalianorum dogmatibus, ut est etiam apud Harmenopolium libro *De sectis*, ubi utriusque hæresis Massalianorum scilicet et Bogomilorum opiniones recenset. Massalianorum, qui sub Valente primum exortii sunt, dogmata enarrant præterea sanctus Joannes Damascenus, in opusculo quod de ea hæresi edidit, et Nicetas, lib. II *Theaur. orthod. fid.* Bogomilorum vero Euthymius Zigabenus in *Panopl.*, part. II, tit. 25. Dicitur autem Bogomilus Mysorum idiomate, qui *Dei misericordiam implorat*, ut auctor est idem Harmenopolus, unde εὐχίτας, 422 ἐνθουσιαστὰς, et Ὀμφαλοφύχους hæreticos istos Græci appellarunt. Vide Cedrenum, an. 20 Constantini M. et I Valentis; Gregoriam, lib. II; Balsamonem, in *Nomocan. Phot.*; Psellum, *De Operat. demon. Cantacuzenum*, lib. II, cap. 39, etc.

(93) *Δεινότατον*. Id jam olim Paulicianis hæreticis, Manichæorum et Bogomilorum asspectis, objecit. Willel. Neubrig., lib. II, cap. 13: *Egrediuntur*

de caveis suis vulpes nequissima, et prætenta specie pietatis seducendo simplices, vineam Domini Sabaoth tanto gravius, quanto liberius demoliuntur. Epistula Lud. VII Franc. reg. quæ exstat tom. I *Herum Germ. Fræheri*, de iisdem: *Et per quosdam observantias quas habent, meliores apparent quam siml.* Fridericus II, constitut. 2, in hæreticos: *Hi sunt lupi rapaces intrinsecus, eisque mansuetudinem prætendentes ovium, quousque ovile possint subintrare.—Hi serpentes, qui latent videntur inserpet, et sub mellis dulcedine virus evomere, ut vitæ cibum se simulent ministrare, a cauda seriuunt, et mortis poculum, velut quoddam dirissimum venenum, miscunt.* Petrus Blesensis, epist. 113: *Surrexerunt temporibus vestris falsorum dogmatum prædicatores, doctores mendacii, hostes veritatis, et fidei subreptores. Blandi et simplices sunt ut agni, sed ut vulpes astuti sunt, et rapaces ut lupi. Isti sunt hæretici qui in vestimentis ovium veniunt.*

(94) *Μανδύαν*. Gloss. Basilic. μανδύας, ἱμάτιον. Xiphilinus in Tiberio, φατῶν μανδύην ἐπαπέθε. Anna, pag. 494. Vide Salsamium, ad *Hist. August.*

καὶ ἐξήνεγκεν. Ἀπάρτι γὰρ τὸ πολὺ τῆς τῶν ἄσπεριων καὶ ἑῶν ἀποθέμενος φροντίδος, πρὸς τὸ πνευματικώτερον ἑαυτὸν ἐπέτεινε. Ἐν πᾶσι γὰρ τῶν ἀπάντων ἐκράτει· ἐν λόγῳ διδασκαλικῶς τοὺς περὶ λόγον ἐσπουδακότας ἐνίκα· ἐν μάχαις δὲ καὶ στρατηγίαις τῶν ἐν ὄπλοις θαυμαζομένων ὑπερείχεν. Ὡς δὲ ἡ τῶν Βογομιλίων ἀπανταχοῦ ἤδη διέσπαρτο φήμη. Βασίλειος γὰρ τις μοναχὸς ὠδύνων^{στ}, δώδεκα μὲν ἔχων μαθητὰς, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμαζε, συνεφελκόμενος δὲ καὶ μαθητρίας τινὰ γύναια κακοήθη καὶ παμπόνηρα, ἐφήπλωσε τὴν κακίαν ἀπανταχοῦ. Καὶ πολλὰς ψυχὰς δίκην πυρὸς ἐπανείματο τὸ κακόν, οὐκ ἠνείχετο ἢ τοῦ βασιλέως ψυχῇ· τῷ τοι καὶ διερευνᾷ τὰ περὶ τῆς αἰρέσεως, καὶ τινες τῶν Βογομιλίων εἰς τὰ ἀνάκτορα ἦγοντο. Ἐπαντες δὲ Βασιλείῳ τινι κατήγγελλον διδάσκαλον καὶ κορυφαῖον πρωτοστάτην τῆς Βογομικτικῆς αἰρέσεως. Ἐκ τούτων δὲ διβλάτιος τις κατασθελεῖς, ἐπεὶ ἐρωτώμενος ἀνομολογεῖν οὐκ ἠθούλετο, αἰκίαις παραδοθεὶς, τμηκαῦτα τὸν λεγόμενον Βασίλειον ἀνωμολόγει, καὶ οὓς ἐκεῖνος προῦχειρισάτο ἀποστό-

renda, exstinguenda, operam supra omnes navavit ac commendavit suam. Res in hunc modum se habuit. Multus affluebat sermo undique de Bogomilis, eorumque nova secta, et profectibus. Ea fama invaluerat ex eo quod Basilius quidam monachus impietatem istam ipse animo conceptam, quo proferret circum latissime, duodecim sibi discipulos adjunxerat, quos et apostolos nominarat: trahens cum ipsis et discipulas, mulierculas pravorum morum ac plane perditæ nequitæ; horum dimissione quoquoersum impietatem incredibiliter propagavit suam, flammam quocumque ac pestem animabus miseris, ignea circum velocitate, ferens. His imperator acceptis non tenuit se, pro eo quo interius ejus animus ardebat zelo sincero Dei gloriæ, quominus omnibus vestigiis sectæ cubilia clam nascentis indagaret. Duci ad se in palatium curavit quosdam et Bogomilis. Omnium erat consentiens responsio præsidere toti hæres: Basiliū istum plane coryphæum sectæ totius ac longe principem, doctoremque summum. Quo distinctior haberetur rei cognitio totius, Diblatius et Bogomilis captus quidam est, ac quoniam sponte fateri recusabat, quæstioni subjectus quoad declararet quis et ubi esset iste Basilius, quique ordinati ab eo ferebantur apostoli.

Τοῖνον τὴν τούτου ἀναζήτησιν πολλοὺς ὁ αὐτοκράτωρ ἀνέθετο· καὶ δῆτα ἀναφαίνεται τοῦ Σατανὰ ἄρχισατράπης Βασίλειος, τὸ ἔνδυμα μοναχὸς, κατεσκληκῶς τὴν πρόσωπον, τὴν ὑπὲρ τὴν ψιλὸς, εὐμήκης τὴν ἡλικίαν, πολυτροπώτατος μεταχειρῆσθαι τὴν ἀσέθειαν. Καὶ αὐτίκα ὁ αὐτοκράτωρ, τὸ ἔνδομουχῶν ἐθέλων παρασύραι ταῖς πειθανάγκαις, μετακαλεῖται τὸν ἄνδρα μὲθ' οἴου προσημάτος· καὶ γὰρ καὶ θύκων ὑποξανάστη^{στ} αὐτῷ, καὶ καθέδρας μετέδωκε, καὶ τραπέζης τῆς αὐτῆς, καὶ ὄλον τὴν ὄρμιάν τῆς ἀγρας αὐτῷ κατεχάλασε, καὶ τὸ ἀγκιστρον περιπέρας παντοδαποῖς δαλέεσι^{στ} τῷ παμφάγῳ τούτῳ κῆτει παρέσχεν ἐμφαγεῖν, καὶ ὄλον τὸ φάρμακον τῷ μοναχῷ τούτῳ καὶ πολλαχῶ τὴν κακίαν φέρων ἐνέχει διὰ παντοίων ὑποκρινόμενος μαθητῆς αὐτῷ ἐθέλειν γενέσθαι· οὐκ αὐτὸς τάχα μόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτοῦ ἀδελφὸς Ἰσαάκιος ὁ σεβαστοκράτωρ· καὶ πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα ὡς ἐκ θείας ὀμφῆς λογίζεσθαι καὶ ὑπαίκειν τούτῳ ἐν πᾶσι, εἰ μόνον τὴν τῆς ψυχῆς αὐτῷ σωτηρίαν πραγματεύσοιτο ὁ κάκιστος Βασίλειος. Καὶ ἐγὼ μὲν,

A gua murmure susurrantium, homo Bogomilus est, sub ista mihi specie lupinam intus obtegens rabiem. Hanc sectam tenebris illis ipsis et dissimulatione, cujus obtentu latens impune grassabatur, eo nocentior minusque tolerabilem pater velu incantator sapiens serpentem astutam, ex cavo ac specu tuta carminibus velut quibusdam elicit in lucemque protulit. Nempe cum tot rebus ac tantis gestis urgente morbo ac senio paululum se relaxasset a curis reipublicæ, 487 pleraque orientalium et occiduorum tractuum administratione fidis commendata, ipse homo actuosæ indolis, qui mutare occupationem non omittre posset, ad res spirituales et religionis curam intendit. Atque ut erat in omnibus quæ ageret excellens, supra omnes qui id ipsum unice meditentur; pariterque in docendi facultate, ac disputandi tum subtilitate tum ubertate magistros exercitissimos; pariter duces optimos ac probatissimos rei militaris arte omni, præliandique vel virtute vel industria post se relinqueret; etiam in horum Bogomilorum conjuratione contra Ecclesiam nefaria indaganda, profes-

Compertis rite omnibus dimissi ab imperatore quoquoersum plurimi sunt, qui latentes investigarent erroris auctores ac caperent. Horum cura comprehensus tandem est Satanaelis archisatrapa Basilius, veste monachus, exterminata facie, barba rara, homo in strigosa macie prælongus, at mille instructus artibus ad fucum faciendum, sectamque impuram, quam profitebatur, commendandam. Ex hoc imperator eblandiri arcanum coitionis clanculariæ cum constituisset, opportunum non putavit odium et acerbiteriam primo aspectu præferre. Quin potius liberali fronte demulcet accersitum hominem, officiisque invitat ultro: assurgens venienti, assidereque sibi jubens, tum etiam mensæ secum regiæ communi accubitu dignatus. Sic lineam intendit totam piscator scitus, et haurum irritante varii generis præfixum esca, voraci huic objecit ceto; ac quo illecebris omnibus pharmacum ita condiret, ut id solitarius iste plurifarius, versutus hic inquam et emunctæ malliæ monachus exsorbere induceret in animum, sese ipsi discipulum

Caroli Dufresnii Du Cangii notæ.

^{στ} πολυτροπώτατος μεταχειρίζεται τὴν Βογομιλίων ἀσέθειαν. ^{στ} ὑπεξανάστη. ^{στ} δαλέεσι.

esse velle simulat, nec solum; Isaacium quippe A fratrem Sebastocratorem simili novæ doctrinæ cognoscendæ teneri cupiditate. Addebat ambos mira docilitate præparatos ad accipienda quæ dicere vellet omnia, plane velut ex tripode voce oraculi proferrentur; obtemperaturos mox in cunctis, ac quæcunque mandaret executuros, modo ipsis animæ videlicet salutem Basilius conficeret. Sic enim dissimulationi indulgebat, ut quem pessimum

488 non dubitabat, ab eo salutem animæ sperare præse ferret. *Equidem*, inquebat, *Pater reverendissime* (hoc melle appellationis honorificæ circumliebat calicem quo aptum veterinoso hæretico curando vomitorium pharmacum propinabatur), *miror te impense ac veneror, virtute tua captus; cupioque majorem in modum doceri abs tua reverentia elementa illa quæ quibusdam tradis arcana doctrinæ non vulgaris; quibus hæc nostra quotidiana vana esse doces et nullius frugis*. Ad hæc ille primum circumagere se cautis versutis, involvereque diligentius aliena illa quam ostendebat pelle, ut asellus de fabula, qui leoninam induerat. Verum ubi resiliit ac recusavit aliquandiu, ad extremum intendente artes Augusto laudesque ingeminante, emollitus adulatione paulatim est; annuitque tandem convictum oblatum imperatoris ad occasionem commodiorem arcanorum sermonum. Serviebat egregie fabulæ sebastocrator Isaacius imperatori fratri arte simulandi studii tuendarumque quas

suseperant partium haud multum cedens. Quid C multa sublimitur os seni. Profert is tanquam ad fidos, et penitus evomit nefaria illa et æterno vere digna silentio dogmata. Quæsitus ad id palatii locus erat a conspectu strepituque amotus urbis, qualis mulierum habitationi ædium membra solent attribui. Præterea quasi ad tuitiores latebras oppansum erat velum ac peristromatum scena quædam. Intra erant Augustus et ejus frater una cum abominando hæresiarcha, qui tali loco ad tam fidas, ut rebatur, aures nihil omnium quæ intus animo hauserat venenorum eructare dubitabat. Subsederat occulio in loco tapete lectus scriba qui stylo celeri quæcunque loquebatur impurus nebulo mandabat libro. Jactabat se magnifice delirus magister auditoribus tantis, præsertim Augusto scite sustinente discipuli personam, attentioneque ac cætero habita inhiantis docilitatis gustum novæ doctrinæ approbationemque simulante. Librarius excipiebat euncta quæ dicebantur. Dicebantur autem fanda infandaque. Nam ille fanaticus fiducia latebrarum, et quod amicos, ut putabat, et dociles habebat auditores, nulli quamvis scelestæ, quamvis execrabili blasphemiam parcebat. Siquidem et divinam Christi naturam creditam a nobis traducebat impius; et humanitatem ipsam incarnati Verbi, nihil verum exstitisse, sed merum duntaxat spectrum fantastici corporis garriebat vesanus nebulo. Quid etiam templa, heu mihi sacra templa, sana dæmonum profanus appellabat. Et quod legitimis cæremoniis rite consecrari ac fieri apud nos solent corpus et sanguis ejus qui primus Pontifex idem fuit et victima, aspernabatur consuetudinem religiosam et reprobabilem revocandamque censebat.

Quid vero postea? Cum hæc maximo deblateraret impurus nebulo, abjicit simulationem assumptæ personæ Augustus in tempore, velum reducit, pandi fores jubet. Convocatus adest subito cœtus universus conscriptorum Patrum, cœnat seque admovent prætoriani, militarisque omnis ordo; senatus ipse totus ecclesiasticus præsto est. Præsidebat tum in regie civitatis throno beatissimus patriarcha grammaticus dominus Nicolaus. Recitata coram sunt impia et execrabilia dogmata; negandi

φησιν, ὡ πάτερ τιμώτατε (περίεχρι γὰρ τοῖς γλυκίσαι τούτοις ὁ βασιλεὺς τὴν κύλικα ὡς ἐξέμεσαι τὸν δαιμονιώντα τὴν μαλαγγολίαν αὐτοῦ, ἀγαμαί σε τῆς ἀρετῆς ἐνεκα. Ἄξιόν σε δὲ καταμαθεῖν εἶνα τὰ παρὰ τῆς σῆς τιμώτατος εἰσηγούμενα, ὡς τὰ γε τῶν ἡμετέρων, μόνον φαῦλα καὶ οὐδὲ μίαν ἀρετὴν φέροισα. Ὁ δὲ τὰ πρῶτα μὲν ἐσηματίζετο, καὶ τὴν λεοντῆν ὁ κατ' ἀλήθειαν θνο; ἐκεῖνος ἐφείλεκεν εἰς ἑαυτὸν πνταχόθεν, καὶ ἀπεπῆδα πρὸς τὰ λεγόμενα. Πλὴν ἐχαινώθη τοῖς ἐπαίνοις· καὶ γὰρ καὶ ὁμοδύλιτον ἐποίησε τούτον. Συμπάρῃν δ' ἄρα τούτῳ ἐν πᾶσι καὶ συνεδραματούργει καὶ ὁ τοῦ βασιλέως ἐξάδελφος (95) καὶ σεβαστοκράτωρ. Ὁ δὲ τὰ τῆς αἰρέσεως δόγματα ἀπήμισε, καὶ ὁ τρόπος ὁποῖος· παραπέτασμα γὰρ μεταξὺ τῆν τε γυναικωνίτιν ἀπετείχιζε καὶ τοῖς βασιλεῖς μετὰ τοῦ βδελυροῦ τούτου πάνθ' ὅπως εἶχεν ἐν τῇ ψυχῇ ἐξερευομένου καὶ ἀναφανδὸν λέγοντος. Ὁ δὲ γραμματεὺς ἀπεγράφετο ἐκδοθὲν τοῦ πτάσματος τὰ λεγόμενα, καὶ ὁ μὲν λῆρος ἐκεῖνος διδάσκαλος τῷ δοκεῖν ἐγένετο· ἐσηματίζετο δὲ τὴν μαθητείαν ὁ βασιλεὺς· ἀπεγράφετο δὲ τὰ τῆς διδασκαλίας ὁ ὑπογραμματεὺς. Πάντα δὲ ῥητά τε καὶ ἄρρητα ἐπισυνῆρεν ὁ θεοπληγῆς ἐκεῖνος ἄνθρωπος, καὶ οὐδανὸς ἐφείλετο θεομισοῦς δόγματος, ἀλλὰ καὶ τὴν θεολογίαν ἡμῖν παρεβλήφατο, καὶ τὴν οἰκονομίαν πᾶσαν ἐφάντασε, καὶ τοὺς ναοὺς, ὁμοί! τοὺς ἱεροῦς ναοὺς δαιμόνων ὠνόμασε, καὶ τὸ τελούμενον παρ' ἡμῖν σῶμα καὶ αἷμα τοῦ πρώτου καὶ ἀρχιερέως καὶ θύματος παρὰ φαῦλον ἔθετο καὶ ἐλογίζετο.

Ἄλλὰ τί τὸ ἐνευθεν; Ἀπορρίπτει τὴν σκηνὴν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀναπετάννυσι τοῦτο καὶ τὸ συζητηκὸν ἅπαν συνήθροιστο, καὶ τὸ στρατιωτικὸν συνέλεκτο σύνταγμα. Καὶ ἡ γερούσια τῆς Ἐκκλησίας συνῆν· προὐκάθητο δ' ἄρα τὸ τηνικαῦτα τοῦ τῆς βασιλείδος πόλεως θρόνου ὁ ἐν πατριάρχαις μακρυώτατος ὁ γραμματικὸς ὁ κύριος Νικόλαος. Καὶ ἀκινώσκητο τὰ θεοσοφῆ δόγματα, καὶ ὁ ἔλεγχος ἀπέβλητος. Καὶ οὐδὲ ὁ τῆς ἐναντίας μοίρας ἕξαρνος ἦν ἀλλ' αὐτίκα καὶ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ πρὸς ἐναντιώ-

Car. Dufresni Du Cangii notæ.

(95) Ἐξάδελφον. Supra, ἀδελφόν, relictus.

γίας ἐχώρει, καὶ πρὸς πῦρ καὶ μάστιγας καὶ μυρίους ἀνθρώπους ἀντιπαράτάξασθαι ὑπισχεῖτο. Πεισθεύσασιν γὰρ οἱ πλανώμενοι οὗτοι Βογόμιλοι πᾶσαν ἀπόνως ὑπενεγκεῖν τιμωρίαν, ἀγγέλιον δὴθεν ἐξαρχόντων αὐτῆς τῆς πυρκαϊᾶς. Πολλῶν δὲ πάντων αὐτῶν καὶ τῆν ἀσέβειαν ὀνειδίζοντων, καὶ ὅσοι τῆς αὐτοῦ ἀπωλείας αὐτῷ κεικωνωθήκασιν, ὁ αὐτὸς ἦν Βασίλειος ἁμετακλήτης Βογόμιλος γενναϊότατος. Καίτοι πυρκαϊᾶς ἀπειλούμενης καὶ ἄλλων κακώσεων, ἀπρὶξ τοῦ δαίμονος εἴγετο, καὶ τὸν αὐτοῦ Σατανῆλ ἠγκαλίζετο. Ἐμφροῦρος δὲ πολλάκις γενόμενος, καὶ πρὸς τοῦ βασιλέως πεμπόμενος· καὶ πολλάκις παρακαλούμενος τὴν ἀσέβειαν ἐξομῶσασθαι, ὡσαύτως εἶχε πρὸς τὴν τοῦ βασιλέως παρακλήσεις.

Urgo nec cursu seduli proriperent. Illic jam non orthodoxi solum omnes, verum illi etiam plerique qui nefario huic hæresiarchæ sese ad suam perniciem demerendos aliquando permiserant, certatim increpare delirum caput, probraque congerere. Illo contra in obstinatione desperatissima plane Bogomilicæ contumaciæ sese obdurante magis ac magis, animosque illos stolidos ac minarum malorumque contemptum ostentare pergente confidentissimum. Ita ut frustra jam ipsi supplicium incendii, pœnæque id genus acerbissimæ intentarentur; etenim ille, malo cui se addiderat adhærens mordicus genio, pestemque exosculans propriam, sui se infelix a complexu Satanaelis avelli non patiebatur. Sæpius in custodiam datus est; sæpius accersitus inde ab imperatore, frustra suadentem et provocantem audivit illum, ut sibi ad frugem fidemque velle. Surdo canebar et tot ictus in incude perdebantur multo durissima.

Ἄλλὰ τὸ περὶ τοῦτον γεγὸνός πέρας, μὴ παραδράμωμεν· πρὶν γὰρ τοῦτω ἐπιβλέψαι τὸν βασιλέα δριμύτερον μετὰ τὴν τῆς ἀσεβείας ἐξαγόρευσιν, ἀπῆειμεν τῷ τέως εἰς οἰκίσκον τινὰ κείμενον ἀγχοῦ περὶ τῶν βασιλικῶν οἰκημάτων ἄρτι πρῶτως δι' αὐτὸν κατασκευασθέντα. Ἐσπέρα δὲ ἦν, καὶ οἱ ἀστέρες οἱ ἄνω αἰθρίας οὐσης ἀπῆστραπτον, καὶ ἡ σελήνη μετὰ σύνοδον τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἐπύρσευε. Τοῦ δὲ μοναχοῦ τὴν κέλιαν εἰσδόντος· περὶ μέσας νύκτας αὐτομάτως λίθοι χαλαρῆδεν κατὰ τῆς κέλλης ἐβάλλοντο, χειρὸς μὲν μηδεμιᾶς ριπτούσης τοὺς λίθους, μηδὲ τινος καταλιθοῦντος ἀνθρώπου τὸν δαιμονιώδη τοῦτον ἀβδῶν. Μήνυμα δ' ἦν, ὡς εἶοικε, τῶν ἀμφὶ τὸν Σατανῆλ δαιμόνων ἐξωρισμένων ἐν δεινῷ ποιουμένων ὅτι δὴ τὰ πρὸς τὸν βασιλέα ἐξωρχήσατο, καὶ διωγμὸν κατὰ τῆς πλάνης λαμπρὸν ἐπέγαγε. Καὶ ταῦτα μὲν Παρασκευιώτης καλούμενος ἀφορισθεὶς ἡ φύλαξ εἶναι τοῦ δαιμονιώδους ἐκείνου γέροντος ὡς μὴ ἄδειαν ἔχειν προσομιλεῖν τινι, καὶ τῆς αὐτοῦ λύμης μεταδιδόναι τὰ φρικωδέστατα, ἐπώμνυτο ἰδεῖν τε καὶ ἀκοῦσαι μὲν τοὺς τῶν βαλλομένων λίθους καὶ κατὰ γῆς καὶ κατὰ κεράμων κρότον, ἰδεῖν δὲ συνεχεῖς καὶ ἀλλεπαλλήλους τοὺς λίθους, μηδένα δὲ μηδαμοῦ τὸν βάλλοντα τούτους θεάσασθαι. Συνεπελάμβανε γὰρ τῆ τῶν λίθων φορᾶ καὶ σεισμός τις ἀθρόος καὶ τὸ ἐπίπεδον ἐκεκλόνητο, καὶ τὰ περὶ τὸν δροφον ἐτετρύγεσαν. Ὁ μὲντοι Παρασκευιώτης, πρὶν μὲν ὑπονοῆσαι τὸ ἔργον δαιμόνιον, ἐθάρβει, ὡς ἐκεῖνος ἐφασκεν· ὄρων δὲ ὅτι οἱ μὲν λίθοι ἀνωθεν, ὅλον εἰπεῖν, ἐξωμβρίζοντο, καὶ τὸ γερνόντιον ἐκείνο τὸ ἀπρεσιαρχικὸν ἐνεθεδύκει τε καὶ

criminis facultas nulla; cum abundarent ad convictionem evidentissima testimonia. **489** Ergo adversarius fatendi necessitatem in impudentiam vertens, quod infitiri non poterat ultro affirmare perfricta fronte, ac contumaci ore multis verbis adstruere institit: addens sese ad propugnationem sui dogmatis ignem, flagella, mortesque innumeras paratissimum subire. Causa erat provocationis audacis Insanus error sectæ communis universæ Bogomilorum. Ili enim inter nugas cæteras illud persuasionem pertinaci arriperant, sese tormentis quibuscumque quæ ipsis forte admoverentur, innoxie ac sine sensu defuncturos, angelis videlicet præsto futuris qui eos vel e rogis ardentibus ma-

turo nec cursu seduli proriperent. Illic jam non orthodoxi solum omnes, verum illi etiam plerique qui nefario huic hæresiarchæ sese ad suam perniciem demerendos aliquando permiserant, certatim increpare delirum caput, probraque congerere. Illo contra in obstinatione desperatissima plane Bogomilicæ contumaciæ sese obdurante magis ac magis, animosque illos stolidos ac minarum malorumque contemptum ostentare pergente confidentissimum. Ita ut frustra jam ipsi supplicium incendii, pœnæque id genus acerbissimæ intentarentur; etenim ille, malo cui se addiderat adhærens mordicus genio, pestemque exosculans propriam, sui se infelix a complexu Satanaelis avelli non patiebatur. Sæpius in custodiam datus est; sæpius accersitus inde ab imperatore, frustra suadentem et provocantem audivit illum, ut sibi ad frugem fidemque velle. Surdo canebar et tot ictus in incude perdebantur multo durissima.

Interim quod in hoc homine prodigium contigit non prætereamus. Ante enim quam larvam deposuisset imperator; ac, quod deinde post penitus expressam hæresiarchæ pravi sui dogmatis confessionem fecit, impium ut erat meritum, minacibus oculis et severo vultu esset contutus, sed durante adhuc illo quem superius retulimus congressu, cum jam proferre quædam ex arcanis suis sensibus cepisset Basilius, nondum tamen edidisset omnia, contigit ut recipientem se illo sub vesperam in domunculam ipsi paratam, ac in ejus usum primo structam, prope regias ædes serena nocte, renidentibus puro cælo stellis, statim ad ejus in eam cellam ingressum circa noctem mediam auditus fragor ingens lapidationis dense grandinis ritu. Volabant passim jacta saxa in cellam, nulla jaciente manu; ne quoquam quantumvis circumspiceret, animadvertere valente auctorem facti. Nimirum homo quidem nemo furiatum istum infestabat abbatem: sed ipse cum suis demonibus Satanael irati homini quod is mysteriis sectæ apud imperatorem effluendis, gravem in nascentem hæresim persecutionem concitasset, has ab eo pœnas repetebant. Hujus rei auctorem habeo Parascévotam, sic vocatum hominem. Commissa huic fuerat interim custodia fanatici senis, datumque negotium ut caveret, ne qui cum eo per id tempus agere ac pestem nefariæ ipsius doctrinæ congressu sermonemque ipsius haurire possent. Is dum ea cura fungeretur oculis suis atque auribus se usurpasse quæ retulimus etiam juratus affir-

Varia lectio ex cod. Coislin.

⁴⁸⁹ ἀφορισθεὶς.

mavit, audivisse, inquam, fragorem vidisseque **A** ἐναποκέλειστο, εἰς δαίμονας τὸ ἔργον ἀνευεγκῶν grandinem ruentium lapidum in cellæ tectum ac οὐκ εἶχεν ὄτι καὶ γένοιτο.

tegulas atque in solum circumpositum, collisionem ac conflictum offensu resultantium et imbre assiduo pluentium clare notasse; nemine uspiam animadverso, cui tot saxorum tam constans vehementisque jactatio posset tribui. **490** Quanquam et aliunde satis apparebat esse hic majus quiddam humana vi; etenim quo tempore deserviebat grando lapidea, terræ quoque a fundo motus exstitit vehemens, soloque circum tremore non dubio subsultante, concussi fastigiorum apices stridorem late dedere. Ea initio cum fierent, narrabat Parascieviota constitisse se intrepidum aliquandiu, nullam vim diabolicam adhuc suspectantem. Ut autem attentius, animadvertens vim ingentem et successionem continuam pluentium superne lapidum in eam cellulam in qua unus ille senex hæresiarcha delitescerebat conclusus, denique perspexit a malis profecto genis esse istum impetum, tum sane terrore tanto consternatum sese, ut quo se verteret quidve consilii aut præsidii quæreret non haberet.

Hactenus de prodigio lapidationis nocturnæ. Me vero hic interdum capiebat impetus totam Bogomilorum hæresim explicare hoc loco **B** γήσασθαι αἵρεσιν, ἀλλὰ με κωλύει καὶ αἰδώς, ὡς ποὺ φησὶν ἡ καλὴ Σαφῶς, ὅτι συγγραφεὺς ἔγωγε γυνὴ καὶ τῆς πορφύρας τὸ τιμιώτατον, καὶ τῶν ἄλεξιου πρῶτιστον βλάστημα· τὰ τε εἰς ἀκοήν πολλῶν ἐρχόμενα σιγῆς ἄξια βούλομαι μὲν γράζειν, ἵνα τὸ πλήρες τῆς τῶν Βογομιλίων παραστήσω αἰρέσεως· ἀλλ' ἵνα μὴ τὴν γλῶτταν μολύω τὴν ἐμαυτῆς, παρήμι ταῦτα. Παραπέμπω δὲ τοὺς βουλομένους τὴν ἅλην αἵρεσιν τῶν Βογομιλίων διαγινῶσαι, εἰς τὸ οὕτω καλούμενον βιβλίον, Δογματικὴν Πανοπλίαν, ἐξ ἐπιταγῆς τοῦμοῦ πατρὸς συντεθεισάν. Καὶ γάρ μοναχόν τινα Ζυγαδηνόν (96) καλούμενον, γνωστὸν μὲν τῇ δεσποίνῃ καὶ πρὸς μητρὸς ἐμῆ μάμμη, καὶ πᾶσι τοῖς τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου, γραμματικῆς δὲ εἰς ἄκρον ἐληλακῶτα καὶ ῥητορικῆς οὐκ ἀμέλειτον ὄντα, καὶ τὸ δόγμα ὡς οὐκ ἄλλος τις ἐπιστάμενον, τοῦτον ὁ αὐτοκράτωρ μεταπεμφάμενος ἐπέταξεν ἀπάσας τὰς αἰρέσεις ἐκθέσθαι ἐκάστην ἰδίᾳ, καὶ ἐφ' ἐκάστῃ τὰς τῶν ἁγίων Πατέρων ἀνατροπὰς ἐγγράψασθαι, καὶ αὐτῶν δὴ τῶν Βογομιλίων τὴν αἵρεσιν, καθὼς ὁ ἀσεβὴς ἐκεῖνος Βασίλειος ὑψηλῆσάτο. Ταύτην τὴν βίβλον Δογματικὴν Πανοπλίαν ὁ αὐτοκράτωρ ὠνόμασε· μέχρι τοῦ νῦν οὕτω προσαγορεύεται τὰ βιβλία. Ὁ δὲ λόγος αὐθὶς πρὸς τὴν τοῦ Βασιλείου καθαιρέσιν ἀνατρεχέτω· ὁ γὰρ αὐτοκράτωρ τοὺς ἀπανταχοῦ γῆς μαθητὰς καὶ συμμύστας τοῦ Βασιλείου μεταπεμφάμενος, καὶ μάλιστα τοὺς δώδεκα λεγομένους μαθητὰς, ἀπεπειράτω καὶ τούτων τῆς γνώμης, καὶ ἦσαν ἄντικρυς μαθηταὶ Βασιλείου· καὶ γὰρ ἐνεθόθουε τὸ κακόν, καὶ εἰς οἰκίας μεγίστας καὶ πολλοῦ πλήθους ἤψατο τὸ δεινόν. Καθάπαξ οὖν κατεψηφίσατο πυρκαϊᾶν τῶν ἀλλοτρίων τοῦ τε κορυφαίου καὶ τοῦ χοροῦ· ἀθροισμένων γὰρ τῶν φωραθέντων Βογομιλίων, καὶ τῶν μὲν τῆς σφῆν ἀντιποιομένων αἰρέσεως, τῶν δ' ἀπαρνούμενων παντάπασιν καὶ πρὸς τοὺς ἐλέγχοντας ἰσχυρῶς ἀντισταμένων καὶ τὴν Βογομιλικὴν διαπτύοντων αἵρεσιν· ἐπὶ ἐτοίμως ὁ αὐτοκράτωρ τούτοις πιστεύειν οὐκ εἶχεν, ἵνα μὴ τις κολλῶντις Χριστιανὸς τοῖς Βογομι-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴¹ ἐχέτω.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(96) Ζυγαδηνόν. De Euthymio Zigabeno Panoπλιᾶ scriptore, consulendi Leo Allatius, lib. II De

Eccl. Occid. et Orient. cons., cap. 10; Baron. Bellarm. Simlerus, etc.

λας ὡς Βογόμιλος ἀναμίγνυται, ἢ Βογόμιλον ὡς Χριστιανὸς διαδράση, καινὸν τινα τρόπον ἐπινοεῖται, δι' οὗ οἱ ὄντως Χριστιανὸὶ ἀποφανθήσονται.

Ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ τοίνυν τῆ μετ' αὐτὴν καθήστο θρόνου· πολλοὶ δὲ τῆνικαῦτα παρήσαν τῆς τε συγκλήτου καὶ τῆς ἱερᾶς συνόδου, καὶ τῶν Ναζιραίων (97) αὐτῶν ὅποσοι λόγου μετείχον λογάδες. Πάντων δὲ τῶν τὴν Βογομιλικὴν ἐγκαλουμένων αἰρεσεων ἐς τὸ μέσον ὁμοῦ παραχθέντων, ὁ αὐτοκράτωρ αὐτοῖς ἐπερωτᾶσθαι ἕκαστον ἐκέλευσεν. Ὡς δὲ οἱ μὲν ὠμολόγουν Βογόμιλοι εἶναι καὶ τῆς σφῶν ἰσχυρῶς ἀντεποιούντο αἰρέσεως, οἱ δὲ παντάπασιν ἀνένευον Χριστιανούς ἑαυτοὺς ὀνομάζοντες, καὶ παρ' ἄλλων ἐλεγχόμενοι οὐδαμῶς κατετίθεντο, ἐπιτοξεύσας αὐτοῖς τὰς ἑφεῖς· ἔφη· *Χρὴ τὴν σήμερον δύο καμίνους ἀναφθῆναι, θατέρω δὲ τούτων σταυρὸν ἐμπαρῆναι αὐτῇ γῆ, εἴτα αἰρεσιν δοθῆναι πᾶσιν, ἢ ὁποῖοι τῇ τῶν Χριστιανῶν πίστει ἐπαποθανεῖν τὴν σήμερον βούλονται, ἀποκριθέντες τῶν ἄλλων τῇ τοῦ σταυροῦ καμίνῳ προσχωρήσωσιν. Οἱ δὲ τῆς Βογομιλικῆς αἰρέσεως ἀντεχόμενοι, προσθατέρων ἢ ἐμβληθήσονται· βέλτιον γὰρ Χριστιανούς αὐτοὺς ὄντας ἀποθανεῖν, ἢ ζῶντας ὡς Βογομίλους διώκεσθαι, καὶ τὰς τῶν πολλῶν τύπτειν συνειδήσεις. Ἄπιτε γοῦν καὶ ὑμεῖς*, καὶ ὑμεῖς ὅση βουλητὸν ἕκαστος χωρεῖτω.

palam decretum promulgaretur, quo quicumque delati Bogomilicæ perflitiæ fuerant flammis pariter eives exteisque addicebantur, una cum hæresiarcha ipso, ejusque collegio discipulorum duodecim. Evenit id quod providerat Augustus. Prolata in publicam notitiam ejusmodi sententia, magno comprehensis metu omnibus quorum erat de hæresi Bogomilla delatum nomen multæ statim exstiterunt excusationes deprecantium criminationem falsam, et se puros putosque catholicos calumniosissime insimulari hæreseos palam magno questu contestabantur: cum interim desperati alii ac perditii, ultro sese Bogomillos faterentur, talesque ad extremum perseveraturos spiritum dicerent. Hi quidem certi nimirum hæretici erant, quorum furor, tanta contumacia, tali tempore se proderet. (Quamquam et in isto ipso globo voces has veluti concordii desperatione jactantium latere aliquos meliora sapientes incredibile non erat.) At enim exploratum perinde non erat, num eorum omnes aut plerique qui se Bogomilos negabant vera loquerentur; an potius impunitatem et nocendi occasionem utili sibi, reipublicæ damnoso mendacio redimerent. Igitur imperator certo ad hanc discretionem faciendam consilio parato palam consedit in imperiali solio, assidentibus tum e senatorio tum ex ecclesiastico circum ordine plurimis, Nazæorum quoque seu monachorum ipsorum doctissimis quibusque ad hoc judicium allectis. Ante hunc consessum productis omnibus qui Bogomilicæ insimulati hæresis fuerant, interrogari denuo unumquemque imperator jussit, Bogomilusve an Catholicus esset? Ut autem ad hæc quidam se Bogomilos profitebantur, fixamque et ad ultimum irrevocabilem ad sectam impiam adhesionem præferabant; alii pernegabant enimvero tales esse se, Christianosque veros ac probos affirmabant; objectis in contrarium testibus magno in os convicio refutandis, imperator ex composito assumpta irati larva, postquam in omnes pariter ex intentis superciliis minaces flammantium oculorum intuitus ejaculatus est, edicit in hunc modum: *Volo jubeoque hac ipsa die pyras succendi geminas. Harum alteri superpositam eminere crucem humo penitus infixam ima sui*

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁷ πρὸς θατέρω. ⁹⁸ καὶ ἡμεῖς.

Car. Duressnii Du Cangii notæ.

(97) *Ναζιραῖοι*. Qui et *Ναζηραῖοι*, quo vocabulo dicuntur Græcis scriptoribus vitæ religiosæ sectatores et monachi, quod instar Nazæorum apud Hebræos, de quorum secta et instituto agitur Numeror. cap. 6, strictiorem vitam amplecterentur. Suidas: *Ναζηραῖος*, ὁ θεῶν κεχωρισμένος καὶ ἀφειρωμένος ὁ μοναχός. Eadem prope habet Hesychius. Gregorius Nazianz. orat. habita in concilio Constantinopolitano· *Χαίρετε Ναζηραίων χορο-*

Operam dedit imperator efficacem jubendo urgendoque ut sparsi ubique terrarum discipuli ac symmystæ Basilli, orgiorum ipsius ac tenebrosæ doctrinæ participes et conscii, præsertim vero illi eorum proceres quos duodecim discipulos appellabant, undique omnibus indagati vestigiis in urbem ducerentur. Hos coram aggressus ad resipiscentiam hortati, obstinatissimos expertus est, plane non approbatores solum errorum Basilli, sed etiam imitatores pertinaciæ.

491 Cæterum deprehensa ingens mali vis; quippe in numerum longe maximum multitudo errantium excreverat. Impune nimirum diu et inobservate grassata latens pestis viscera ipsa magnarum domuum pervaserat, turbamque omnis generis incredibilem comprehenderat blanda contagione quadam illecebrosæ novitatis. Hinc aucta sollicitudo Augusto ne non satis posset Ecclesiam semel purgare lue tam late pertinente: neve dissimulatione et hypocrisi corrupti pro sanis fallerent, labemque tolerati propagare pergerent. Ad istam anxietatem expediendam animo ejus intento, succurrit factu optimum videri ad retegendum cujusque animum, si prius delati Bogomilicæ perflitiæ fuerant flammis pariter eives exteisque addicebantur, una cum hæresiarcha ipso, ejusque collegio discipulorum duodecim. Evenit id quod providerat Augustus. Prolata in publicam notitiam ejusmodi sententia, magno comprehensis metu omnibus quorum erat de hæresi Bogomilla delatum nomen multæ statim exstiterunt excusationes deprecantium criminationem falsam, et se puros putosque catholicos calumniosissime insimulari hæreseos palam magno questu contestabantur: cum interim desperati alii ac perditii, ultro sese Bogomillos faterentur, talesque ad extremum perseveraturos spiritum dicerent. Hi quidem certi nimirum hæretici erant, quorum furor, tanta contumacia, tali tempore se proderet. (Quamquam et in isto ipso globo voces has veluti concordii desperatione jactantium latere aliquos meliora sapientes incredibile non erat.) At enim exploratum perinde non erat, num eorum omnes aut plerique qui se Bogomilos negabant vera loquerentur; an potius impunitatem et nocendi occasionem utili sibi, reipublicæ damnoso mendacio redimerent. Igitur imperator certo ad hanc discretionem faciendam consilio parato palam consedit in imperiali solio, assidentibus tum e senatorio tum ex ecclesiastico circum ordine plurimis, Nazæorum quoque seu monachorum ipsorum doctissimis quibusque ad hoc judicium allectis. Ante hunc consessum productis omnibus qui Bogomilicæ insimulati hæresis fuerant, interrogari denuo unumquemque imperator jussit, Bogomilusve an Catholicus esset? Ut autem ad hæc quidam se Bogomilos profitebantur, fixamque et ad ultimum irrevocabilem ad sectam impiam adhesionem præferabant; alii pernegabant enimvero tales esse se, Christianosque veros ac probos affirmabant; objectis in contrarium testibus magno in os convicio refutandis, imperator ex composito assumpta irati larva, postquam in omnes pariter ex intentis superciliis minaces flammantium oculorum intuitus ejaculatus est, edicit in hunc modum: *Volo jubeoque hac ipsa die pyras succendi geminas. Harum alteri superpositam eminere crucem humo penitus infixam ima sui*

στασία, ψαλμοῦδιῶν ἀρμονίαι, στάσεις πάνυχοι, παρθένων σεμνότης, γυναικῶν εὐχοσμία, etc. Nicephorus Constantinopolitanus: Ἐστὶ δὲ πνέων κατὰ τῆς ἀρετῆς τὸ ἱερὸν τῶν Ναζηραίων σχῆμα καθύδρισε. Utuntur Ignatius diaconus in Vita sancti Nicephori patricii Constantinopolitani, n. 21; Joannes Phocas, cap. 11; Laonicus, lib. 1; Cantacuzenus, lib. II, cap. 16 et 29 et alii.

parte. Inde optionem de delatis omnibus, ut qui eorum quidem in fide ac religione Christiana mori hodie decreverint, ad eam accedant fornacem quæ crucis alte signum præfert; qui vero Bogomilicam mordicus perfidiam retinent, alteri se busto admoveant, in quod mox conjiciantur. Quicumque porro se falso et calumniose accusatos aiunt, sic habeant esse ipsis quoque melius arcana conscientia subnixis, in orthodoxæ confessione fidei mortem oppetere præsentem, quam suspectos cum offensione aliorum, cum propria infamia vitam trahere. Euge igitur, ite agite, vos, vosque, qui crimen, inquam, deprecamin, quique agnoscitis, ultram quisque in partem malueritis discedite.

Sic in speciem definito judicio cætum demittit A imperator. Ducuntur exhinc Bogomili. Fit undique ingens concursus 492 vulgi ad spectaculum supplicii celebris. Addicti, lictoribus et servis publicis traditi ducuntur. Fornaces hinc inde distabant, succensæ, juxta sacrum vatem¹, septuplum ad locum qui Tzycanisterum vocatur. Exsuperabat usque ad cælum flammis undantibus flagrans ignium vis. Rogus alter exstabat cruce insignis. Reis, uti pariter arsuris omnibus, fiebat libera potestas eligendi utro loco uri mallent. Illic spebus destituti humanis, saluteque pro se quisque conclamata, arcana ductum sequebantur conscientie simulatione ac furo procul. Ergo quotquot orthodoxam fidem religionis obtinebant animis, fornacem spectabant eam quæ crucem habebat: magnum, ut in malis, solatium rati, si vita succumbente calumniæ, fama certe emicaret integra, quanquam non tam plerosque decus posthimum existimationis superstitionis, quam sperata in crucis complexu morientibus martyrii velut quædam laurea, movebat. Porro alii profligatæ contumaciæ capita in pyram cruce carentem cæci vesano impetu, veri scilicet Bogomili ruere. Quo articulo rerum, miseris utrimque in pereundi procinctu positus, liberi audiebantur gemitus spectantium non dubie incessentium Augustum (cujus arcana nondum artem intellexerant) quod Christianos homines abunde ut tales cognitos, falso ac maligne delatos impietatis, temere, levis indicii calumnia flammis addiceret. At Augustus secreta lictoribus mandata dederat incendio prohibendi eos qui sponte ad ro- C gum cruce insignem vaderent. His autem sepositis certa nota deprehensi puri jam ac puti Bogomili. Quos tamen nec ipsos absumere igni tum adhuc voluit, dans spatium resipiscentiæ, si cui forte ipsorum melior oboriri mens uora et admonitione posset. Ubi ergo falso insimulatos hæreseos Christianos sinceros multis verbis collaudatos honestissime dimisit, compertos Bogomilos varias in custodias distribuit, sejungens ab aliis duodecim illis quos diximus apostolos impii Basilii. Hos porro aliosque subinde accersens et nulla non die in eorum curam incumbens, tum ipse per se alloquebatur multa disputans, quamobrem oporteret eos a nefaria hæresi desciscere; tum aliis adhibitis ex sacro Ecclesiæ ordine viris doctrina et dicendi facultate præstantibus, constantissime perseverabat erudire adhortarique ad fidem rectam, quam miserere deducere, resumendam, damnandamque ac respuendam impuram sectam Bogomilicam.

¹ Dan. III, 19. Quod μελωδόν tamen vocat, videtur potius Davidem innuere; apud quem tamen rix invenitur locus qui huc quadret. Nam ille psal. XI, 7, non satis convenit.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁴ Τζυκανιστήριον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(98) Κατὰ τὸν Μελωδόν. Cosmam forte, Majumensem episcopum, divi Joannis Damasceni præceptorem, Μελωδόν vulgo a Græcis vocitatum, quod præcipuus habitus sit inter melodos et hymnographos Græcos. Vide Allat. De lib. Eccle. Græcor.,

dissert. 4, et Combefisium ad Vitam sancti Theodori Grapti. Cosmæ festum agunt Græci 14 Julii vembri.

(99) Τζυκανιστήριον. De Tzycanisterio dictam pluribus ad Joinvillam, dissert. 8.

Καί τινες μὲν τούτων μετέβαλον ἐπὶ τὸ βέλτιον, ἄλλοι δὲ, τῆ σφῶν ἐπαπέθανον αἰρέσει ἐν εἰκοταῖς κατεχόμενοι, τροφῆς μέντοι καὶ ἀμφίων δαψιλῆ τὴν χορηγίαν ἔχοντες. Τὸν μόνον Βασίλειον ὡς ὄντως αἰρεσιάρχη καὶ ἀμεταμέλητον παντάπασιν ἅπαντες τῆς ἑρῆς συνόδου καὶ τῶν Ναζιραίων λογάδες, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τότε πατριάρχης Νικόλαος πυρὸς ἄξιον ἔκριναν· οἷς καὶ ὁ αὐτοκράτωρ σύμφηφος ἦν, πολλὰ πολλάκις προσομιλήσας αὐτῷ καὶ ἄνδρα σκαιὸν διαγνοὺς καὶ τῆς αἰρέσεως μὴ ἀπιστάμενον. Ἔθεν τοι καὶ πυρκαϊὰν μεγίστην κατὰ τὸν Ἰππόδρομὸν ἀνάψας, βόθρος τε ὠρόρυκτο μέγιστος, καὶ ξύλων πλήθος, πάντα δένδρα ὑψίκομα καὶ συντεθέντα, ὄρος ἐδείκνυ τὴν σύνθεσιν. Ἐἶτα τῆς πυρᾶς ἀναφθείσης ἡρέμα μὲν τὸ πλήθος πολὺ, κατὰ τὸ ἐπίπεδον τοῦ Ἰππικοῦ καὶ κατὰ τοὺς βαθμοὺς συνέβησι, παραδοκῶντες πάντας τὸ γενησόμενον. Ἐκ θατέρου σταυρὸς ἐπήγνυτο, καὶ αἰρεσις ἐδίδοτο τῷ ἀσθεῖ εἰπου τὸ πῦρ πτοηθεὶς καὶ μεταθάλων τὴν γνώμην ἐπὶ τὸν σταυρὸν χωρήσει, τῆς καμίνου πηνικαῦτα ἐλεύθερος γένεται. Παρῆν δὲ καὶ τὸ τῶν αἰρετικῶν πλήθος ὄρων τὸν κορυφαῖον Βασίλειον. Ὁ δὲ πρὸς ἄκασαν τιμωρίαν καὶ ἀπειλὴν καταφρονητικὸς κατεφαίνετο, καὶ πορρωτέρω μὲν ὢν, τῆς πυρκαϊᾶς κατεγέλα καὶ ἑτεροεπέτο λέγων ἀρπάσειν αὐτὸν ἐκ μέσου πυρὸς ἀγγέλου τινός· καὶ ὑπέψαλλε τὸ Δαυϊτικὸν ἐκεῖνο, τὸ, *Πρὸς σὲ δὲ οὐκ ἔργμαί, πληρ τοῖς ὀφθαλμοῖς σου κατανοήσεις*. Ἄλλ' ἐπειδὴν τὸ πλήθος διανιστᾶν ἐδίδο μετὰ παρρησίας αὐτῷ κατιδεῖν τὸ φορικῶδες ἐκεῖνο θέαμα τῆς πυρκαϊᾶς. Καὶ γὰρ ἐκ πολλοῦ διαστήματος (ἠσθάνετο τοῦ πυρὸς καὶ ἐπαιρομένην τὴν φλόγα εἶρα καὶ βροντῶσαν οἶον καὶ ἀποσπάδας ἀφίεσαν πυρὸς εἰς ἕψος μετωριζομένης τῆς μέσου τοῦ Ἰππικοῦ Ἰσταμένης πυραμίδος (1) λιθίνης), ἄνταῦθα ὁ θρασὺς

Non vana hæc sedulitas in quosdam fuit. Aperuerunt nonnulli ad lucem oblatam oculos, translataque ad meliorem mentem et Ecclesiæ redditi, dimissi sunt liberi. Alios in sua obstinatos hæresi mors oppressit in carcere naturali vice quemque conveniens; nam alioqui nihil eorum quæ ad vitam sustentandam pertinent in victu ac vestitu, non unicuique liberaliter imperatoris sumptu ac cura suggereretur. Basilium sectæ principem quod attinet, obduratissimum et desperatæ pœnitentiæ caput animadvertentes sacri præsules ac clerici, præcipuique Nazaræorum, ipso sententiæ auctore, qui tunc erat, patriarcha Nicolao, igne dignum censuerunt: quibus accedens tandem imperator, post multa in illo convincendo commonendoque verba perditâ, ubi lævum nebulonis ingenium et obstinationem in hæresi plane immobilem perspexit, parari rogi iussit in quo exemplum palam de perfidiæ auctore sumeretur. **403** Lectus ad eam rem locus est in Hippodromo. Excavata illic ingens fovea oppletur totis arboribus congestis, cæsæ silvæ emulo etiam exsuperante in altam et late conspicuam struem. Admovetur ignis; gignitur flamma primula, cum mora sensim gliæcens et grassans in densam congeriem. Hoc intervallo cum solum atque æquor Hippodromi tum ipsa circum sedilia gradusque confluentes sensim ad spectaculum turba constipabantur. Intentis ad rei successum cunctis figitur crux ad latus alterum, optioque datur impio, utrum malit, respiscere an mori? fore enim, si vel in conspectu ac præsentî terrore crepitanium flammarum, inducat in animum revocare errorem damnareque hactenus defensam hæresim; idque ipsi cruce aduenda adorandaque significet, ut a iuste in eam decreta incendii pœna liberetur. Adversæ hæreticorum multitudo coryphæum suum Basilium

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹ οὐδοπωσοῦν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(1) *Πυραμίδος*. Seu obelisci, qui etiamnum stat in medio Hippodromo. Obeliscos nempe medio in circo poni solitos in metæ formam docet vetus epigr. de circo, quod lucem accipit ex iis quæ a Cætreno notantur in Vita Romuli:

Namque his Euripus, quasi magnum intervenit æquor, Et medius circi summa obeliscus adit.

Obeliscum in circo Constantinopolitano quis posuerit, habent inscriptiones Græca et Latina, quæ leguntur in stylobatæ lateribus, ex quibus positum colligitur a Theodosio M. annum indicat Marcellinus Comes, indiet. 6, Valentiniانو A. et Neoterio coss.; unde falli constat Codinum in *Orig.* qui Theodosio Juniori tribuit. Græcam inscriptionem profert *Anthologia Gr.*, lib. iv, cap. 16; utramque, Græcam et Latinam Gruterus, p. 186, 6, 7. Easdem etiam habet Gyllius, in Constantinopolitano lib. ii, cap. 6; sed non adeo ad metri normam descriptas; quamquam ut illas sic exaratas credam, uti exhibentur **423** a Gyllio, facit quod scribit Franciscus Philadelphus, lib. vi epistoliarum. *Legi, inquit, ad Hippodromum Constantinopolis in marmoreis quibusdam lapidibus, sub pulcherrimo illo obelisco versus quosdam ad partem anteriorem obelisci Latini-*

nos, ad posteriorem Græcos, et utrosque heroicos, et item utrosque admodum ineptos. Latinos præterea descripsit Bondelmontius in *Descript. Constantinop.* Fuit vero ille, quo curante intra 32 dies erectus fuit obeliscus, Proculus præfectus urbi, qui in inscriptionibus, metri causa, per syncopen *Proculus* appellatur, et eo quo positus est anno, et superiore, hunc obiit magistratum, ut innit lib. v. *Coil. Theod.* de agentibus in rebus, et lib. ut de tutore et curatore cod. eod. tit. Habuit olim obeliscus superimpositam pilam æneam, quæ terræ motu Michaelis Theodoræ f. imperante, statim post celebratam viii synodum decidit, ut auctor est Nicetas Paphlago in Vita sancti Ignatii patriarchæ Constantinopolitani. Obeliscum porro pyramidis appellatione donavit Anna, quia ut pyramides, ita et obelisci forma erant quadrata, græcilescentes paulisper, et in angustum verticem producti, secundum Ammianum, lib. xv. Obelisci vero Constantinopolitani latera ima lata sunt 6 pedes, ut tradit Gyllius loco citato, ubi accuratam ejus descriptionem dedit. Habent etiam de hoc obelisco nonnulla ex Græcorum narrationibus Augerius Busbequius, in *Itin. Const.*, et Thevetus, lib. xix *Cosmogr.*, cap. 3.

gum intuens. Ducitur ille minas dudum omnes so-
 litus confidentissime contemnere. Nec remisit fero-
 ciam in primo ipso flammæ conspectu. Quin rogi
 jam flagrantem procul intuens renidebat securo risu
 et insana quædam vaticinans ominabatur, adfuturos
 nempe præsto quosdam angelos, qui ex igne medio
 ipsum eriperent. Itaque submurmurabat secum Da-
 vidicum illud: *Ad te autem non appropinquabit:*
*verumtamen oculis tuis considerabis*¹. Verum ut
 discedens spatiumque dans eunti quæ in medio con-
 globata turba prospectum rogi totum eripuerat.
 (Viderat enim hactenus longe procedens Basilius
 summum tantum pyræ ardentis verticem fumum
 scintillis mistum emicantibus alte vibrantis prope
 medium circum, ubi pyramis exstare incipit lapi-
 dea); ubi jam, inquam, propinquiore ac pleniore
 fornacis inflammatisimæ conspectu afflatus miser
 est, tum sane ille audax consternari, horrere
 ignem, avertere oculos sæpius, manus complodere,
 femur tundere, signaque id genus cætera edere non
 dubia perturbationis summæ. Tamen vel sic intueri
 licuit quam penitus coalita inhaereret impio, plane-
 que indomabilis malitia. Cum omnem in partem
 se verteret, aversatus fanaticæ sacram et saluta-
 rem crucem est: adeo cor adamantinum ferream-
 que animam nec ipsa tam prope admota tam vehe-
 mens flammæ vis mollivit. Nec cessabat imperator,
 missitandis tali periculi articulo salubribus admoni-
 tionibus ad perditum, experiri remedia extrema et
 supremas spes tentare. Frustra omnia contra per-
 tinaciam durissimam; nam sive objectu discrimi-
 nis extremi furor hominem corripuit maximus;
 sive inter diversa posito sua ipsa perturbatio
 mentis anxietatis arbitrium eligendi præpedivit; sive
 (quod videtur verisimilius) qui ejus mentem occu-
 pabat malus dæmon densissimas ei quasdam tene-
 bras offudit, constitit ad minas metumque omnem
 obstipus bruta stupiditate, nihilque consilii expe-
 diens Basilius hic, sordidum cæput ac disputa-
 bile; nunc quidem inhiabundus pyram versus in-
 sani more: nunc ad astantes pari vultus foede hian-
 tis deformitate se obvertens; palamque **494** omni-
 bus stultitiæ certa suæ documenta exhibens. Cui
 neque animus ad accedendum rogi, nec fixum
 retrocedendi consilium esset: sed quasi utrimque
 tractus, libratis procedendi et retrocedendi impulsibus,
 stolidè stupidus in medio hærebat, in vestigio
 quod forte primum impresserat defixus. Cum autem
 multa nuntiorum imperatoris surdo canentium
 verba perderentur; celebrique tum maxime per-
 concionis ora circumstantium mentione præstigiarum
 hujus senis, minarumque sæpe ex eo audita-
 rum, quibus spondebat: sese genitorum ope sibi
 faventium quibuslibet e malis evoluturum incolu-
 mem: veriti quibus supplicium damnati demanda-

A ἐκείνου; ἀποδειλιῶν πρὸς τὸ πῦρ καὶ θορυβεῖσθαι
 ἐδόκει. Ἐστρεφε γὰρ τὰς ὄψεις πολλάκις καὶ ἐκρέ-
 τει τὰς χεῖρας καὶ ἐπάτασσε τὸν μηρὸν, ὡς τοῖς
 δλοῖς ἐξαπορούμενος. Ὅμως καὶ οὕτως ἔχων καὶ
 ἀπὸ μόνῃς τῆς θέας ὡς ἀδαμάντινος ἦν· οὕτε γὰρ
 τὸ πῦρ κατεμάλαξε τὴν σιδηρᾶν αὐτοῦ ψυχὴν, οὕτε
 αἱ τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς αὐτὸν διαπόμπιμοι δια-
 μηνύσεις κατέβηξαν· ἀλλ' εἶπε ἀπόνοια μεγίστη
 τοῦτον κατέληψε διὰ τὴν παρεστῶσαν ἀνάγκην καὶ
 συμφορὰν· καὶ ἀπόρως οὕτως εἶχε τῆς γνώμης, καὶ
 διάκρυσιν οὐδεπωσοῦν ⁴⁹⁴ ἐλάμβανε τοῦ συμφέροντος;
 εἶτε καὶ ὁ κατασχὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διάβολος,
 ὅπερ καὶ μᾶλλον δοκεῖ, σκότος αὐτοῦ βαθύτατον
 κατεσοκίδασεν. Εἰστήκει πρὸς πᾶσαν ἀπειλὴν καὶ
 πρὸς πάντα φόβον ἀμηχανῶν ὁ καταπτυστος ἐκεῖνος
B Βασίλειος, καὶ νῦν μὲν πρὸς τὴν πυρκαϊᾶν ἐκεχθῆναι,
 νῦν δὲ πρὸς τοὺς παρεστῶτας, καὶ πᾶσιν ὡς ἀλη-
 θῶς καταφαίνετο μεμηνῶς· καὶ μήτε πρὸς τὴν
 πυρκαϊᾶν ἐφορμῶν, μήτ' ὀπισθόπους θλῶς γινώμε-
 νος, ἀλλ' ἐπεπήγει καὶ ἀκίνητος ἦν ἐφ' οὐ πῦρ
 καὶ τὰ πρῶτα κατελάθετο. Πολλῶν δὲ λόγων βέλ-
 των καὶ τῶν τερατολογιῶν αὐτοῦ διὰ πάσης γλώσ-
 τῆς φερομένων, δεισαντες οἱ δῆμοι μήπως ἄρα οἱ
 ἀμφὶ τὸν Βασίλειον δαίμονες ἀποτόν τι τερατουρ-
 γήσειαν, παραχωροῦντος Θεοῦ, καὶ ἀλιόθητος ἐκ
 μέσου τοῦ τοσοῦτου πυρὸς ὀφθεῖη ὁ χάριστος, πρὸς
 τινα τόπον δημοσιώτατον ἀφιγμένος, καὶ γένηται
 ἡ ἐσχάτη πλάτῃ χειρὸν ⁴⁹⁵ τῆς πρώτης, δοκιμα-
 σίαν τινα ἔδοξαν ποιήσασθαι· τερατευομένου γὰρ
C ἐκείνου καὶ αἰχουόντος ὡς ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς
 ἀλώθητος ὀφθίσεται. Ἀναλαβόμενοι τὸν μαρτύριον
 αὐτοῦ ἔφασαν, ὡς ἴδωμεν εἰ μὴ τῶν σῶν ἀμφίαν
 ἀψεται τὸ πῦρ, καὶ παραχρῆμα εἰς μέσον ἐβρίβαν
 τῆς καμίνου. Ὁ μὲν οὖν Βασίλειος ἐπὶ τοσοῦτον
 ἐγάννυτο ὑπὸ τοῦ ἐξαπατιῶντος αὐτὸν δαίμονος, λέ-
 γων ὡς Ὁρατῆ τὸν μαρτύριον εἰς ἀέρα ἀνικτάμενον.
 Οἱ δὲ ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ ὑφασμα κατανόησαντες,
 ἄραντες ὡσαν αὐτὸν αὐτοῖς ἱματίοις καὶ ὑποδήμασιν
 εἰς τὸ μέσον τῆς καμίνου· καὶ τοσοῦτον ὡσπερ
 κατ' αὐτοῦ θυμουμένην ἡ φλόξ διεδοσκήθη τὸν ἀσπῆ
 ὥστε μὴδὲ κνίσσαν τινα γενέσθαι, μὴδὲ κακῶς
 τινος καινοτομίαν ἐτέραν, ἀλλ' ἡ μόνον λεπτήν τινα
 γραμμὴν καπνώδη φανῆναι κατὰ τὸ μέσον τῆς
 φλογός· καὶ γὰρ καὶ τὰ στοιχεῖα κατὰ τῶν ἀσπῶν
D ἐπαίρεται. Φεῖδεται ὡς γε τ' ἀληθὲς εἶπειν τῶν
 θεοφιλῶν ὡσπερ ποτὲ ὑπεχώρει καὶ ὑπέκλιθε τοῖς
 θεοφιλέσιν ἐκεῖνοις νεανίαις ἐν Βαβυλῶνι, καὶ περι-
 στεφεν αὐτοὺς τὸ πῦρ καθάπερ τις χρυσοειδῆς θάλα-
 μος. Ἐναυθᾶ δὲ τὸν ἀλάστορα τοῦτον Βασίλειον
 οὕτω ἀκριθῶς τοῦτον μετεωρίσαντες εἶχον, καὶ ἡ
 φλόξ ἐδόκει προεκτρέχειν ἐφ' ἣ τὸν δυσσεβῆ ἐξαρ-
 πᾶσαι. Τὸν δ' ὑπόλοιπον ἀριθμὸν, ὅσοι τῆς ἀπωλείας
 ἦσαν τοῦ Βασιλείου σφαδάζοντος τοῦ παρεστηκότος
 λαοῦ καὶ βιαζομένου ἐπιβρίψειν καὶ αὐτοὺς τῶν
 πῦρος, ὁ αὐτοκράτωρ οὐ συνσχώρησεν. Ἐγκλεισθῆ-

Psal. xxx, 7, 8.

ναί (2) καλέσας ἐν τοῖς⁴⁷ τῶν μεγίστων ἀνακτόρων στοαῖς καὶ τοῖς παραδρομοῖς, καὶ τοῦτου γεγονότος διελύθη τὸ θέατρον, καὶ μετὰ ταῦτα διαδέχεται τοὺς ἀθέους τις ἄλλη ἀσφαλεστάτη φρουρὰ, εἰς τὴν⁴⁸ ἐμβληθέντες καὶ πολὺν τινα χρόνον διατετριφότες τῇ ἀσεβείᾳ αὐτῶν ἐναπέθανον.

atque apud plebeculam jactans, imperitos dementaret eo amplius, *et esset novissimus error pejor priore*¹; experimentum magicæ istius facultatis decreverunt capere. Jactante siquidem præstigiatore vano ac magnifice gloriantē, sese ex hoc ipso tanto igne emersurum incolumem, ac sine noxa conspiciendum palam; ministri arreptum ejus mantelum in flammam jaciunt, Experiamur, aientes, utrum in tuas vestes vim ignis ullam habeat. Tantum porro fuit in deliro cilocernio recordiæ; aut potius tam versutis miserum fraudibus malus dæmon, deceptor astutissimus, perverterat, ut contra quam omnes coram viderant, ipse unus illud exclamaret: *Ecquid, inquit, videtis mantelum evolare inviolatum in aera?* Illi ex hoc specimine de cætera insania et inanitate minarum nebulosis, idonea capta conjectura, prehensum valide cum interioribus vestibus et calceis præcipitem in robur protrudunt medium. At illi adeo flamma non pepercit, ut velut ei potissimum irata, totum statim absumpserit impium, ne nidore quidem aut fumo crassiore misso, præter tenuem lineam gracilis vaporis. Suapte videlicet quadam sponte in impios armare se elementa gaudent: quemadmodum e contrario eadem a viris sanctis vim noxiam temperant. Prout olim demonstratum apud illam Babylonicam fornacem in tribus notis illi Dei amantibus juvenibus, quos circum amplexus aurea velut fornice coronavit ignis, in quodam quasi thalamo compositos, muris flammarum idoneo spatio locum dantium hinc inde structo. Hic vero projectum in flammam scelestum hunc execratumque Basilicam qui intentissime spectarunt, retulere vix sublatum a lictoribus statim momento prævortatum; flammis ultricibus ad maturandam perniciem impii sic meriti procurriere vivo et irato quodam impetu quodammodo visis. Tum vero circumstantis populus simile supplicium optare, magnisque vocibus ac motibus incendium poscere, iis qui astabant non parvo numero Basilii sectatoribus dementiæ; admovebant quin etiam infestas manus, et medios in flammam projecturi corripiebant, nisi vetaret imperator qui claudi omnes illos jussit in porticibus et Xystis palatii maximi. Sic dimisso theatro provisiva brevi parataque est alia tutissima custodia in quam 495 athei Bogomili translati ac longissimo tempore detenti sunt, quoad qui salvi esse pertinacissime noluere, in sua ipsorum impietate illic sunt mortui.

Τοῦτο μὲν οὖν ὑστατον ἔργον καὶ ἄθλον τῶν Β μακρῶν ἐκείνων πόνων καὶ κατορθωμάτων τοῦ αὐτοκράτορος καὶ καινοπραγία τις καὶ τόλμη παράδοξος· καὶ οἶμαι ὁ τότε πρῶτον ἢ καὶ συνῶν ἐκείνων θαυμάζει μέχρι τοῦ νῦν καὶ οὐχ ὑπάρ τὰ τότε γεγενημένα θεάσασθαι δοκεῖ, ἀλλ' ὄνειρός τις αὐτῷ καὶ φαντασία φαίνεται. Καὶ γὰρ ἐξ ὅτου τῶν ὀρίων τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ἐξ αὐτῆς τοῦ Διογένης

A tum erat, ne quis revera malorum dæmonum conatus, in gratiam hominis non temere suspecti de magia, repente existeret, permittente Deo, quo nefarius seductor pœnæ substractus servaretur, ac per medias tot flammam illæsus atque integer erumperet, in locum aliquem publicum, ubi ostentans sese, *et esset novissimus error pejor priore*¹; experimentum magicæ istius facultatis decreverunt capere. Jactante siquidem præstigiatore vano ac magnifice gloriantē, sese ex hoc ipso tanto igne emersurum incolumem, ac sine noxa conspiciendum palam; ministri arreptum ejus mantelum in flammam jaciunt, Experiamur, aientes, utrum in tuas vestes vim ignis ullam habeat. Tantum porro fuit in deliro cilocernio recordiæ; aut potius tam versutis miserum fraudibus malus dæmon, deceptor astutissimus, perverterat, ut contra quam omnes coram viderant, ipse unus illud exclamaret: *Ecquid, inquit, videtis mantelum evolare inviolatum in aera?* Illi ex hoc specimine de cætera insania et inanitate minarum nebulosis, idonea capta conjectura, prehensum valide cum interioribus vestibus et calceis præcipitem in robur protrudunt medium. At illi adeo flamma non pepercit, ut velut ei potissimum irata, totum statim absumpserit impium, ne nidore quidem aut fumo crassiore misso, præter tenuem lineam gracilis vaporis. Suapte videlicet quadam sponte in impios armare se elementa gaudent: quemadmodum e contrario eadem a viris sanctis vim noxiam temperant. Prout olim demonstratum apud illam Babylonicam fornacem in tribus notis illi Dei amantibus juvenibus, quos circum amplexus aurea velut fornice coronavit ignis, in quodam quasi thalamo compositos, muris flammarum idoneo spatio locum dantium hinc inde structo. Hic vero projectum in flammam scelestum hunc execratumque Basilicam qui intentissime spectarunt, retulere vix sublatum a lictoribus statim momento prævortatum; flammis ultricibus ad maturandam perniciem impii sic meriti procurriere vivo et irato quodam impetu quodammodo visis. Tum vero circumstantis populus simile supplicium optare, magnisque vocibus ac motibus incendium poscere, iis qui astabant non parvo numero Basilii sectatoribus dementiæ; admovebant quin etiam infestas manus, et medios in flammam projecturi corripiebant, nisi vetaret imperator qui claudi omnes illos jussit in porticibus et Xystis palatii maximi. Sic dimisso theatro provisiva brevi parataque est alia tutissima custodia in quam 495 athei Bogomili translati ac longissimo tempore detenti sunt, quoad qui salvi esse pertinacissime noluere, in sua ipsorum impietate illic sunt mortui.

Ultimum hoc opus imperatoris fuit; quo in opere cum audendi fiduciæ nequaquam usitatæ ingens et supra modum mirabilis successus responderit, credo equidem, uti contigisse verisimile est iis qui præsentibus adfuerunt, ut oculis vix suis crederent, ita laboraturam in tantis rebus dum narrabuntur credendis posterorum fidem. Nam si quis anteriorum memoriam temporum replicet, sic reperiet,

¹ Matth. xxvii, 64.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁷ ταις. ⁴⁸ ἦν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(2) Ἐγκλείσθηναι. Juhet Alexius Basilii sectatores in porticibus palatii ambientibus, de quibus ad pag. 455 includi; erant enim in hisce porticibus carceres in quibus detinebantur rei. Nicetas Paphlago: Ἡμερῶν δὲ παρελθουσῶν ὀλίγων εἰς τὰ Νοῦμερα τοῦτον περάσαντες συνδέσμῳ ἐγκλείουσιν. Octava synodus, act. 10: Καὶ ἐμφρουροὶ ἐν τοῖς Νοῦμεροις γεγόναμεν ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις. Sunt vero *numera*, seu potius *numeri*, porticus, in quibus excubabant prætoriani milites, ut indicat Codinus, *De orig. CP.* a voce Latina *numerus*, quæ cohortem, legionem, aut militares copias significat. *Numeros militares*, dixit Tyrius, lib. ii, cap. 20, ut cæteros omittam, quos laudat Cujacius ad lib. iii cod. de his qui non impl. sup. lib. x. Lipsius, *De milit. Rom.* lib. iv, cap. 2; Dempster. ad Coripp. et *Mœurs*. in Gloss. Carceres istos intelligit auctor *De exsilio S. Martini PP. Et auferentes eum de lembo,*

posuerunt eum in gestatorio duxeruntque in custodiam excubitorii, quæ cognominatur Prandearia, et fecit eum inclusum sub multa custodia, præcipiens excubiti custodibus: ut nullus penitus sciret civitatis, quia est in eodem excubitu. Hinc docemur quid sit Πρανδιάρια, in *Chronico Alexand.* an. Arcadii 12, quo sit conflagrasset porticus Hippodromi, et Prandeariam, et adjacentes porticus. Elephantinem, carcerem ita dictum in Palatio pariter statuit Anna, pag. 457. Prætorii carceres habet Leo Grammaticus, pag. 467; Zeuxippi, Pachymeres, lib. vi, cap. 55; palatii Eleutherii dicti, Theodorus Studita, in Vita S. Theophani. confess. n. 23. Igitur cum palatii custodia peres Papiam esset, ejus etiam erat carcerum palatinorum, et qui in eis detinebantur reorum cura. Sed de hac dignitate agimus ad Cinnamonum.

fiunt intuens. Ducitur ille minas dudum omnes solitus confidentissime contemnere. Nec remisit ferociam in primo ipso flammæ conspectu. Quin rogam jam flagrantem procul intuens renidebat securo visu et insana quædam vaticinans ominabatur, adfuturos nempe præsto quosdam angelos, qui ex igne medio ipsum eriperent. Itaque submurmurabat secum Davidicum illud: *Ad te autem non appropinquabit: verumtamen oculis tuis considerabis*¹. Verum ut discedens spatiumque dans eunti quæ in medio conglobata turba prospectum rogi totum eripuerat. (Viderat enim hactenus longe procedens Basilius summum tantum pyræ ardentis verticem fumum scintillis mistum emicantibus alte vibrantis prope medium circum, ubi pyramis exstare incipit lapidea); ubi jam, inquam, propinquiore ac pleniore fornacis inflammatisimæ conspectu afflatus miser est, tum sane ille audax consternari, horrere ignem, avertere oculos sæpius, inanus complodere, femur tundere, signaque id genus cætera edere non dubia perturbationis summæ. Tamen vel sic intueri licuit quam penitus coalita inhaereret impio, planeque indomabilis malitia. Cum omnem in partem se verteret, aversatus fanaticæ sacram et salutarem crucem est: adeo cor adamantinum ferreamque animam nec ipsa tam prope admota tam vehemens flammæ vis mollivit. Nec cessabat imperator, missitandis tali periculi articulo salubribus admonitionibus ad perditum, experiri remedia extrema et supremas spes tentare. Frustra omnia contra pertinaciam durissimam; nam sive objectu discriminis extremi furor hominem corripuit maximus; sive inter diversa posito sua ipsa perturbatio mentis anxie arbitrium eligendi præpedivit; sive (quod videtur verisimilius) qui ejus mentem occupabat malus dæmon densissimas ei quasdam tenebras offudit, constitit ad minas metumque omnem obstipus bruta stupiditate, nihilque consilii expediens Basilius hic, sordidum cæput ac desputabile; nunc quidem inhiabundus pyram versus insani more: nunc ad astantes pari vultus fœde hiantis deformitate se obvertens; palamque **494** omnibus stultitiæ certa suæ documenta exhibens. Cui neque animus ad accedendum rogam, nec fixum retrocedendi consilium esset: sed quasi utrimque tractus, libralis procedendi et retrocedendi impulsibus, stolidè stupidus in medio hærebat, in vestigio quod forte primum impresserat defixus. Cum autem multa nuntiorum imperatoris surdo canentium verba perderentur; celebrique tum maxime per concionis ora circumstantis mentione præstigiarum hujus senis, minarumque sæpe ex eo auditarum, quibus spondebat: sese geniorum ope sibi faventium quibuslibet e malis evoluturum incolumem: veriti quibus supplicium damnati demanda-

A ἔκεινο; ἀποδειλιῶν πρὸς τὸ πῦρ καὶ θοροβείσθαι ἐδόκει. Ἔστρεφε γὰρ τὰς ὄψεις πολλάκις καὶ ἐκράτει τὰς χεῖρας καὶ ἐπάτασσε τὸν μηρὸν, ὡς τοῖς ὄλοις ἐξαπορούμενος. Ὅμως καὶ οὕτως ἔχων καὶ ἀπὸ μόνῃς τῆς θέας ὡς ἀδαμάντινος ἦν· οὕτε γὰρ τὸ πῦρ κατεμάλαξε τὴν σιδηρᾶν αὐτοῦ ψυχὴν, οὕτε αἱ τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς αὐτὸν διαπόμπιμοι διαμνήσεις κατέβηξαν· ἀλλ' ἔστε ἀπόνιοι μεγίστη τοῦτον κατελιπε διὰ τὴν παρεστῶσαν ἀνάγκην καὶ συμφορὰν· καὶ ἀπόρως οὕτως εἶχε τῆς γνώμης, καὶ διάκρυσιν οὐδεπωσοῦν ⁴⁵ ἐλάμβανε τοῦ συμφέροντος· ἔστε καὶ ὁ κατασχὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διάβολος, ὅπερ καὶ μᾶλλον δοκεῖ, σκότος αὐτοῦ βαθύτατον κατασκίδασεν. Εἰστέκει πρὸς πᾶσαν ἀπειλὴν καὶ πρὸς πάντα φόβον ἀμηχανῶν ὁ κατάπτυστος ἐκεῖνος

B Βασίλειος, καὶ νῦν μὲν πρὸς τὴν πυρκαϊᾶν ἐκεχῆναι, νῦν δὲ πρὸς τοὺς παρεστῶτας, καὶ πᾶσιν ὡς ἀληθῶς κατεφαίνετο μεμηνῶς· καὶ μήτε πρὸς τὴν πυρκαϊᾶν ἐφορμῶν, μήτ' ὀπισθόπους ὄλωσ γενόμενος, ἀλλ' ἐπέπηγει καὶ ἀκίνητος ἦν ἐφ' οὐ πῶ καὶ τὰ πρῶτα κατελάθετο. Πολλῶν δὲ λόγων βέλτων καὶ τῶν τερατολογιῶν αὐτοῦ διὰ πάσης γλώττης φερομένων, δεισαντες οἱ δήμιοι μήπως ἄρα οἱ ἀμφὶ τὸν Βασίλειον δαίμονες ἀτοπὸν τι τερατουργήσειαν, παραχωροῦντες Θεοῦ, καὶ ἀλύθητος ἐκ μέσου τοῦ τοσοῦτου πυρὸς ὀφθελή ὁ κάκιοςτος, πρὸς τινα τόπον δημοσιώτατον ἀφιγμένος, καὶ γένηται ἢ ἐσχάτη πλάνη χειρὸν ⁴⁶ τῆς πρώτης, δοκιμασίαν τινὰ ἐδοξαν ποιήσασθαι· τερατσομένου γὰρ ἐκείνου καὶ αὐχοῦντος ὡς ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς ἀλύθητος ὀφθῆσεται. Ἀναλαθόμενοι τὸν μαρτύριον αὐτοῦ ἔφασαν, ὡς Ἰδῶμεν εἰ μὴ τῶν σῶν ἀμφίων ἔψεται τὸ πῦρ, καὶ παραχρημα εἰς μέσον ἐβρίψαν τῆς καμίνου. Ὁ μὲν οὖν Βασίλειος ἐπὶ τοσοῦτον ἐγάννυτο ὑπὸ τοῦ ἐξαπατῶντος αὐτὸν δαίμονος, λέγων ὡς Ὁρατε τὸν μαρτύριον εἰς ἀέρα ἀνιπτάμενον. Οἱ δὲ ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ ὑφάσμα κατανοήσαντες, ἄραντες ὥσαν αὐτὸν αὐτοῖς ἱματίοις καὶ ὑποδημασιν εἰς τὸ μέσον τῆς καμίνου· καὶ τοσοῦτον ὥσπερ κατ' αὐτοῦ θυμουμένην ἢ φλῆξ διεδοσκήθη τὸν ἀσπῆ ὥστε μὴδὲ κνίσαν τινὰ γενέσθαι, μὴδὲ καπνοῦ τινος καινοτομίαν ἐτέραν, ἀλλ' ἢ μόνον λεπτήν τινα γραμμὴν καπνώδη φανῆναι κατὰ τὸ μέσον τῆς φλογός· καὶ γὰρ καὶ τὰ στοιχεῖα κατὰ τῶν ἀσέβων ἐπαίρεται. Φεῖδεται ὡς γε τ' ἀληθὲς εἰσὶν τῶν θεοφιλῶν ὥσπερ ποτὲ ὑπεχώρει καὶ ὑπέταθε τοῖς θεοφιλέσιν ἐκεῖνοις νεανίας ἐν Βαβυλῶνι, καὶ περιστεφεν αὐτοὺς τὸ πῦρ καθάπερ τις χρυσοειδὴς θάλαμος. Ἐνταῦθα δὲ τὸν ἀλάστορα τοῦτον Βασίλειον οὐπω ἀκριβῶς οἱ τοῦτον μετεωρίσαντες εἶχον, καὶ ἢ φλῆξ ἐδόκει προεκτρέχειν ἐφ' ᾧ τὸν δυσσεβῆ ἔξαρπάσαι. Τὸν δ' ὑπόλοιπον ἀριθμὸν, ὅσοι τῆς ἀπωλείας ἦσαν τοῦ Βασιλείου σφαδάζοντος τοῦ παρεστηκότος λαοῦ καὶ βιαζομένου ἐπιβρίψειν καὶ αὐτοὺς τῷ πυρὶ, ὁ αὐτοκράτωρ οὐ συνεχώρησεν. Ἐγκλεισθή-

Psal. xxx, 7, 8.

⁴⁵ χείρων.

ναί (2) κελεύσας ἐν τοῖς ⁴⁷ τῶν μεγίστων ἀνακτόρων στοαῖς καὶ τοῖς παραδρομοῖς, καὶ τοῦτου γεγονότος διελύθη τὸ θέατρον, καὶ μετὰ ταῦτα διαδέχεται τοὺς ἀθέους τις ἄλλη ἀτραπεστάτη φρουρὰ, εἰς τὴν ⁴⁸ ἐμβληθέντες καὶ πολὺν τινα χρόνον διατετριφότες τῇ ἀσεβείᾳ αὐτῶν ἐναπέθανον.

Atque apud plebeculam jactans, imperitos dementaret eo amplius, *et esset novissimus error pejor priore*¹; experimentum magicæ istius facultatis de-reverunt capere. Jactante siquidem præstigiatore vano ac magnifice gloriantē, sese ex hoc ipso tanto igne emersurum incolumem, ac sine noxa conspiciendum palam; ministri arreptum ejus mantelum in flammis jaciunt, Experiamur, aientes, utrum in tuas vestes vim ignis ullam habeat. Tantum porro fuit id deliro cilocernio recordiæ; aut potius iam versutum miserum fraudibus malus dæmon, deceptor astutissimus, perverterat, ut contra quam omnes coram viderant, ipse unus illusus acclamaret: *Ecquid, inquit, videtis mantelum evolare involatum in aera?* Illi ex hoc specimine de cætera insania et inanitate minarum nebulonis, idonea capta conjectura, prehensum valide cum interioribus vestibus et calceis præcipitem in rohum protrudunt medium. At illi adeo flamma non pepercit, ut velut ei potissimum irata, totum statim absumpserit impium, ne nidore quidem aut fumo crassiore misso, præter tenuem lineam gracilis vaporis. Suapte videlicet quadam sponte in impios armare se elementa gaudent: quemadmodum e contrario eadem a viris sanctis vim noxiam temperant. Prout olim demonstratum apud illam Babyloniam fornacem in tribus notis illi Dei amantibus juvenibus, quos circum amplexus aurea velut fornice coronavit ignis, in quodam quasi thalamo compositos, muris flammarum idoneo spatio locum dantium hinc inde structo. Hic vero projectum in flammam scelestum hunc exsecratumque Basilium qui intentissime spectarunt, retulere vix sublatum a lictoribus statim momento prævortatum; flammis ultricibus ad maturandam perniciem impii sic meriti procurriere vivo et irato quodam impetu quodammodo visis. Tum vero circumstantis populus simile supplicium optare, magnisque vocibus ac motibus incendium poscere, iis qui astabant non parvo numero Basilii sectatoribus dementiæ; admovebant quin etiam infestas manus, et medios in flammam projecturi corripiebant, nisi vetaret imperator qui claudi omnes illos jussit in porticibus et Xystis palatii maximi. Sic dimisso theatro provisiva brevi parataque est alia tutissima custodia in quam **495** athei Bogomili translati ac longissimo tempore detenti sunt, quoad qui salvi esse pertinacissime noluere, in sua ipsorum impietate illic sunt mortui.

Τοῦτο μὲν οὖν ὑστατον ἔργον καὶ ἄθλον τῶν Β μακρῶν ἐκείνων πόνων καὶ κατορθωμάτων τοῦ αὐτοκράτορος καὶ καινοπραγία τις καὶ τόλμη παράδοξος· καὶ οἶμαι ὁ τότε πρῶν ἢ καὶ συνῶν ἐκείνῳ θαυμάζει μέχρι τοῦ νῦν καὶ οὐχ ὕπαρ τὰ τότε γεγενημένα θεάσασθαι δοκεῖ, ἀλλ' ὄνειρός τις αὐτῷ καὶ φαντασία φαίνεται. Καὶ γὰρ ἐξ ἔτου τῶν ὀρίων τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ἐξ αὐτῆς τοῦ Διογένοους

¹ Matth. xxvii, 64.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁷ ταις. ⁴⁸ ἦν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(2) Ἐγκλεισθῆναι. Juhet Alexius Basilii sectatores in porticibus palatium ambientibus, de quibus ad pag. 455 includi; erant enim in hisce porticibus carceres in quibus detinebantur rei. Nicetas Paphlago: Ἡμερῶν δὲ παρελθουσῶν δλίγων εἰς τὰ Νοῦμερα τοῦτον περάσαντες συνδέσμιον ἐγκλείουσιν. Octava synodus, act. 10: Καὶ ἐμφρουροὶ ἐν τοῖς Νομῆροις γεγόναμεν ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις. Sunt vero *numera*, seu potius *numeri*, porticus, in quibus excubabant prætoriani milites, ut indicat Codinus, *De orig. CP.* a voce Latina *numerus*, quæ cohortem, legionem, aut militares copias significat. *Numeros militares*, dixit Tyrius, lib. ii, cap. 20, ut cæteros omittam, quos laudant Cujacius ad lib. iii cod. de his qui non impl. sup. lib. x. Lipsius, *De milit. Rom.* lib. iv, cap 2; Dempster. ad Coripp. et Meurs. in Gloss. Carceres istos intelligit auctor *De exsilio S. Martini PP. Et auferentes eum de lembo,*

A tum erat, ne quis revera malorum dæmonum conatus, in gratiam hominis non temere suspecti de magia, repente existeret, permittente Deo, quo nefarius seductor pœnæ substractus servaretur, ac per medias tot flammis illæsus atque integer erumperet, in locum aliquem publicum, ubi ostentans sese,

Ultimum hoc opus imperatoris fuit; quo in opere cum audendi fiducia nequaquam usitata ingens et supra modum mirabilis successus responderit, credo equidem, uti contigisse verisimile est iis qui præsentibus adfuerunt, ut oculis vix suis crederent, ita laboraturam in tantis rebus dum narrabuntur credendis posterorum fidem. Nam si quis anteriorum memoriam temporum replicet, sic reperiet,

posuerunt eum in gestatorio duxeruntque in custodiam excubitorii, quæ cognominatur Prandearia, et fecit eum inclusum sub multa custodia, præcipiens excubiti custodibus: ut nullus penitus sciret civitatis, quia est in eodem excubitu. Hinc docemur quid sit Πρανδιάρια, in *Chronico Alexand.* an. Arcadii 12, quo ait conflagrasse porticus Hippodromi, et Prandeariam, et adjacentes porticus. Elephantinæ, carcerem ita dictum in Palatio pariter statuit Anna, pag. 457. Prætorii carceres habet Leo Grammaticus, pag. 467; Zeuxippi, Pachymeres, lib. vi, cap. 55; palatii Eleutherii dicti, Theodorus Studita, in Vita S. Theophan. confess. n. 23. Igitur cum palatii custodia peres Papiam esset, ejus etiam erat carcerum palatinorum, et qui in eis detinebantur reorum cura. Sed de hac dignitate agimus ad Cinnamonum.

ex quo ipsis auspiciis imperii Diogenis superiores A ἀναρρήσεως οἱ Βάρβαροι ἐπέβησαν οὐκ εὐτυχῶς ἐκ πρώτης, ὁ φασί, βαλθίδος κατ' αὐτῶν ἐξορμήσαντες, οὐ μέχρι τῆς τοῦμοῦ πατρὸς αὐτοκρατορίας ἡ βαρβαρική χεὶρ συνέσταλα· ἀλλὰ καὶ ζήση καὶ δόρατα κατὰ Χριστιανῶν ἐξεθίγητο, καὶ μάχαι καὶ πόλεμοι καὶ σφαγαὶ, ἱφανίζοντο μὲν πόλεις, ἐληίζοντο δὲ χῶραι, καὶ πάντα ἡ Ῥωμαίων γῆ Χριστιανῶν ἀφμασιν ἐμιαίνετο. Οἱ μὲν γὰρ βέλεσι τε καὶ δόρασιν οἰκτρῶς ἐπιπτον, οἱ δὲ τῶν σφετέρων ἀπελευθέρωμοι δορυβάτωι πρὸς τὰς πόλεις Περσίδος ἀπήγοντο καὶ δρόμος ἅπαντας εἶχεν ἐπὶ τὰ ἄντρα καὶ τὴν ἄλσιν καὶ τὰ ὄρη καὶ τοὺς βουνοὺς ἀπὸ τῶν ἐπιπτόντων δεινῶν κρύπτεσθαι ἐπιειγομένους. Ἐν τούτοις οἱ μὲν ἐποτινῶντο ἐφ' οἷς ἐπασγον πρὸς Περσίδα ἀπαγόμενοι, οἱ δ' ἔτι περιόντες εἰ ποῖ

B τινες τοῖς Ῥωμαῖκοῖς ὄρτοις ἐναπέμειναν βῆθιν στένοντες. Ὁ μὲν ἴδων, ὁ δὲ θυγατέρα ἐθρήνει, ἰδὲ δὲ ἀδελφόν, ὁ δὲ ἀδελφιδοῦν ἀπεκλαίετο πρὸ καιροῦ θνήσκοντα, καὶ οἷα γυναῖκες θερμὸν κατέστασιν δάκρυον. Καὶ οὐκ ἦν τότε οὐδεμία τις σχέσις ἡδύκρυς οὐδ' ἀστένακτος. Βασιλεὺς δὲ πλὴν ὀλίγων, λέγω δὲ Τζιμισκὴν ⁴⁹ τε καὶ Βασίλειον τὸν βασιλεῖα ἐκ τότε καὶ μέχρι τοῦμοῦ πατρὸς, οὐδεὶς ἄκρι· ποσὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἐφάσασθαι τὸ παράπαν ἰσθμηκεν. Ἴνα τί δὲ περὶ τούτων; αἰσθάνομαι γὰρ ἐμαυτῆς ὅσον τῆς λεωφόρου ἐκτροπομένης, ἐπιπέσοι μοι τὸν ἀγῶνα τοῦ λόγου τῆς προκειμένης ὑπερρευούσης ὑποθέσεως ἱστορεῖν ἅμα καὶ τραγικῶς τὰ συμπεσόντα τῷ αὐτοκράτορι· ἱστορεῖν μὲν τοὺς ἀγῶνας, εἰς μονοψῆδιον δὲ ἔχειν ὅποσα τὴν καρδίαν διεμασῆσατο, μεθ' ὧν τάττοιμι ἂν καὶ τὸν ἐκείνου θάνατον καὶ πάσης τῆς ἐπιγείου λήξεως ἄλθρον.

C Ἄλλὰ γὰρ ἀναμείνημαι καὶ λόγων τινῶν πατριῶν τῆς μὲν ἱστορίας ἀπαγόντων, εἰς δὲ τοὺς θρήνους καὶ τὰς δλοφύρσεις παρακαλούντων. Ἦκουσιν γὰρ καὶ τούτου πολλάκις. Ἦκουσιν τὴν μητέρα καὶ βασιλίδαν ἀνακόπτοντος ἐπιτάττουσαν τοῖς σοφοῖς διὰ τῆς ἱστορίας τοῖς ἐσώστερον παραπέμψαι τοὺς ἐκείνου πόνους· καὶ τὰ πολλὰ ἄθλα ἐκεῖνα καὶ τὰ σκάμματα, μονοψῆδιον δὲ ἐπ' αὐτῷ καὶ κλαίειν ἐὶ συμπεσόντα οἱ δεινά.

me velut in diverticulum e via regia, et a proposito deflectere. Nimirum quæ fecit fortiter ac sapienter meus pater, quæque ærumnose idem perpressus, generose pertulit, ex æquo ad farraginem hujus operis pertinent: cujus suscipiendi non id solum, ne quis erret, consilium fuit, ut res gestas pugnatæque bella exponerem narrando, memoriaræque **496** commendarem: verum illud quoque in partem pensi destinatione mea prima imputatum est a me, ut dolores casusque tum privatim meos, tum domesticos ac meorum, patris præsertim, lamentarer; solatiumque istud indulgerem interim cordi meo, mærore quo læbescit intus, per querelas et suspiria foras effundendo. Malorum porro quæ harum mihi lacrymarum causa sunt, familiam videlicet ducit mors parentis mei; quæ mundi et rerum humanarum eadem fuit interitus. Hæc modo narrandam se mihi deplorandamque offert. Imo deplorandam unice; narrandi enim omnem impetum eripit illa vox quam ab illo ipso patre meo audire olim memini, cum sæpius imperatricem matrem meam doctos et disertos viros ad scribendas res ipsius bellaque ac victorias celebrandas provocatam, reprehenderet, aptiorem elegiarum et flebilium questuum, quam historiæ aut panegyrici materiam res suas dictitans; adeo multa, varia eadem et gravia, vitam ejus universam mala infestaverant.

⁴⁹ Osce x, 8; Luc. XIII, 30.

⁴⁹ Τζιμισκὴν.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ὄψω γὰρ ἔτος ἐν πρὸς τῷ ἡμίσει διελήλυθεν, ἐξ ἧς
 οὐκ ἐστὶν ἐκστρατείας ἐπανελήλυθεν ὁ αὐτοκράτωρ,
 καὶ νόσος ἄλλη δεῖν ἴς ἐπισκίψασα βρόχον ἐπή-
 νεγκεν τούτῳ θανάσιμον· εἰ δὲ δεῖ· ἄληθες εἰπεῖν
 τὴν τοῦ παντὸς καταστροφὴν καὶ φθορὰν. Ἄλλ'
 ἐπεὶ τὸ τῆς ὑποθέσεως ἐκβιάζει μέγεθος, φιλοπάτωρ
 ἐσθ' ἄμα καὶ φιλομήτωρ ἐξ αὐτῶν σπαργάνων γεγε-
 νημένη, θεσμούς ἱστορίας ὑπερεκπίπτειν ἐρχομαι
 διηγησομένη, ὅπερ οὐ πάνυ τι βούλομαι, τὴν τοῦ
 αὐτοκράτορος τελευταίην ἱπποδρομίας γὰρ γενομένης
 ἐξ αἰτίας ἀνέμου τηρικαῦτα πνεύσαντος σφοδροῦ,
 ἀναβροῖδῆσαν οἷον τὸ βεῦμα καὶ τῶν ἄκρων ὑπο-
 χωρήσαν, θάτερον τῶν ὤμων κατελήφει. Οἱ μὲν
 οὖν πολλοὶ τῶν λατρῶν οὐδὲ συνήεσαν ὅλως τὴν
 ἐπερχομένην ἡμῖν ἀπειλὴν ἐντεῦθεν· ὁ δὲ γὰρ Καλ-
 λικλῆς (3) Νικόλαος, οὕτως γὰρ προσηγορεύετο, μάντις
 ἦν ἡμῖν τῶν ἀπεικταίων κακῶν, καὶ προει-
 σθεῖ ἔλεγε μὴ τῶν ἄκρων ὑποχωρήσαν, καὶ ἄλλην
 διαπρεσόμενον ἀθοήθητον τὴν κίνδυνον τῷ κάμνοντι
 ἀπεργάσαιτο· κἂν πιστεύειν οὐκ ἔχομεν, ὅτι μὴδ' ἠθου-
 λόμεθα. Οὐδαίς μὲν οὖν τηρικαῦτα πλὴν τοῦ Καλλικλῆος
 διὰ τινῶν καθάρσιον κένωσιν προστεθύμητο· οὐδὲ γὰρ
 εἴθε τοῦ σώματός τοι λαμβάνειν καθάρσιον, ἀλλὰ τὰς
 πιντάσιον ἀγύμναστος ἦν πρὸς τὰς φαρμακοποιίας
 ὅπερ οἱ πλείους καὶ μᾶλλον ὁ Παντέχνης Μιχαὴλ (4)
 συγχρόμενος, παντελῶς ἀπέργε τὴν καθάρσιν. Ὁ
 δὲ γὰρ Καλλικλῆς τοῦ μέλλοντος στοχασάμενος, ἐπι-
 φωνηματικῶς αὐτοῖς ἔλεγεν ὡς νῦν μὲν τῶν ἄκρων
 ἡ ὕλη ἀφεμένη, πρὸς τὸν ὤμον ἐνεσκηψε καὶ τὸν
 τράχηλον. Εἰσαυθὶς δὲ, μὴ διὰ καθάρσιον κενωθείσα
 εἰς τὰ πρῶτα μωρίων, ἧ καὶ αὐτὴν τὴν
 καρδίαν ἐπιβρέυσασα, ἀνίστατο τὴν βλάβην ἀπερ-
 γάσεται. Παρῆν γὰρ καὶ αὐτὴ ἐξ ἐπιταγῆς τῆς ἐμῆς
 δεσποίνης, ἐφ' ᾧ τοῖς τῶν λατρῶν λόγοις διατεῖται,

Nondum sesquiannus fluxerat ex quo ab illa modo
 descripta expeditione redierat Alexius Augustus, cum
 in eum subito ingruens morbus alius gravissimus,
 lethalem collo ejus innexuit laqueum; ac, si verum
 oportet dicere, orbi exitium et perniciem universo
 attulit. Dicam enim, dicam quod refugit animus, et
 oratio mea velut superincumbentem universi præ-
 cedentis operis sibi molem non sustinens, deorsum
 se propelli patietur in eum narrationis locum, quam
 temporis potius et ordinis, quam aut publici aut
 privati ratio a me posebat officii. Itaque simul
 Historiæ quam explicare scribendo professa sum;
 simul pietatis quam a cunis et crepundiis, utrius-
 que parentis amore ac veneratione significanda,
 exerceri, leges et præscripta transgredien-
 ta mihi
 video. Historiæ quidem, quod morbum mei patris
 articulosque omnes ac differentias supremi ejus
 temporis domestica diligentia persecutura sum;
 qualia fere securius breviusque publicis intenti
 consiliis atque actis historici transmittunt; pietatis
 vero, quod ea vix permittere filiæ posse videatur,
 ut vigente memoria luctuosissimæ cladis, qua quod
 habuit in vita charissimum perdidit, scribere ac
 commentari, omninoque aliud quam flere queat.
 Verum hos omnes eluctata obices eo ecce delabor,
 quantumvis invita, scireque lectorem jubeo, ægro-
 tare supremum cœpisse meum patrem ludis eques-
 tribus in circo, ubi vehementiori tum spirante
 afflatus vento est. Cujus malignum frigus non eam
 quam vulgo solet, tum quidem vim habuit, eli-
 quandi nimirum e cerebro humoris, in partesque
 ultimas articulorum, quo dudum erat proclivis la-
 psus, immittendi; quin retraxit potius ac revulsit
 fluens rheuma, extremisque revocatum ab artuum

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(3) Καλλικλῆς. Is est Nicolaus Callicles archia-
 ter, cujus pœsim et iambos plurimi facit Georgius
 Corinthi episcopus, lib. *De construct. orat.* ad
 quem etiam existant epistolæ Theophylacti Bulg.
 archiepiscopi 38, 39, 56, 57. Illius sunt epigram-
 mata aliquot jam olim ab Hieronymo Gontio edita,
 quorum duo, quia ad Historiam Annæ nostræ,
 Eudociæ sororis et Irenæ pertinent, hæc Com-
 mentariis adtexere erit operæ pretium. Primum
 spectat ἐγκόλιον, sacris vivificæ crucis reliquiis
 adornatum, quod Anna ab Eudocia sorore, quæ
 in monasterium secesserat divulsa a marito, dono
 acceperat. Alterum spectat. Irenæ ipsius Augustæ
 Annæ matris, vel etiam Joannis Comneni imp. ux-
 oris aliud ἐγκόλιον. En utrumque.

424 Τοῦ Καλλικλῆος στίχοι εἰς τὸν καλὸν
 σταυρὸν τὸν κοσμηθέντα παρὰ τῆς Πορφυ-
 ρογενήτου κυρᾶς Ἀννης.

Ἐκ τοῦ ξύλου τρυγῶ σε τὴν ζωὴν, Ἀίγε,
 Καὶ εἶα τρυγᾷ τὴν φθορὰν ἀπὸ ξύλου,
 Καὶ προσκυνούσα σὺν παθῶν τὴν εἰκόνα,
 εἰς ἀπαθῶν αἰτῶν σε λιμένα φθάσαι,
 Σὺν συζύγῳ τε καὶ τέκνοις τηρουμένη,
 Ἐξ Εὐδοκίας ταῦτα πορφύρας κλάδου.

Calliclis versus in eximiam crucem adornatam a
 domina Porphyrogenita Anna.

Proles parenti æquava quam moriens mihi
 Vitam dedisti, carere e ligno datur,
 Licet Eva mortem nescia hinc olim hauserit,

*Diræque cladis triste simulacrum colens,
 Beatitatis tangere hic portum ardeo,
 Me liberisque et conjugem in tuto locans,
 Hanc flos nitentis purpuræ et sceptri decus,
 Eudocia olim et arborem et fructum dedit.*

Εἰς τὸ καλὸν ξύλον τὸ κοσμηθὲν ὑπὸ τῆς
 δεσποίνης.

Ὁὐ ταῦτα δρυμὸς, οὐδὲ κρανίου τόπος,
 Ἐν οἷς ἐπάγη τοῦτο τὸ ξύλον πάλαι,
 Ἄλλ' ἐστὶ λιθόστρωτος ἡ χρυσοῦς τόπος.
 Ἄνθει δὲ λευκὸν ἄνθος ἐκ τῶν μαργαρίτων,
 Τοῦτοις φυτεύσει σὲ ξύλον ζωηφόρον,
 Δοκῶν ὁ λαμπτήρ ἡ βασιλεῖς Εἰρήνη,
 Καρπὸν γλυκὺν τρυγῶσα τὴν σωτηρίαν.

In lignum crucis ab imperatrice ornatum.

*Non ille lucus sanguinis Christi notis,
 Vel mons cruentus hic ubi quondam stetit
 Ferale lignum, lapide sed Pario locus.
 Auroque stratus, candidum vibrans jubar,
 Baccis decorus, et Rubri spoliis maris,
 Hæc te inter (arbo perditis vitam ferens,
 Solem et laceasens lumine) Irene iussret,
 Ex te salutis aureos fructus legens.*

(4) Παντέχνης Μιχαὴλ. Quem non semel idem
 Theophylactus innuit suum jam olim fuisse disci-
 pulum, et cui gratulatur quod in imperatoris medi-
 cum allectus sit, epist. 44, 47, 73, 74 et 97. Nice-
 tam præterea nescio quem Alexii medicum nominat,
 epist. 55.

partibus, humerum in alterum copiose corrivavit, A καὶ ἤκουον τῶν λεγομένων, καὶ τοῖς τοῦ Καλλικλέους
 ibique detinuit. Multi statim acciti medicorum, ni- κάγῳ συνετιθέμην λόγους. Τῶν κλειόνων δ' ὅμως ἡ
 hil inde sinistrum ominati sunt. Unus Nicolaus ψῆφος ἐκράτει. Ἄλλα τότε δὴ τότε τὸ μὲν ρεῦμα τοῦ
 Callicles, vates heu nimis verax : male se vereri βασιλικῷ σώματος τὰς συνθήεις ἐπικρατήσαν ἡμέρας,
 dixit ne a consueto in partes externas fluxu dedu- ἀπεμαραινέτο, καὶ πρὸς ὕψιστον ὁ κάμων ἐπανήκει.
 ctus humor, atque in interiora retrocedens, funestum aliquid, et remedio nullo procurabile, in vitalia
 penitus ipsa malum importaret. Nos, quod aversabamur credere non proni, Calliclem sic disseverentem
 negleximus; nec, quod jubebat ille actutum fieri cum interminatione periculi gravis, exhaurire sentina m
 ægri corporis propinatis statim purgantibus pharmacis curavimus. Abhorrebat ab ejusmodi potionibus
 majorem in modum meus pater, planeque bactenus expertem miseriarum talium vitam duxerat. 497
 Favebant ad hæc ejus fastidio ac consuetudini medici complures, princepsque inter omnes Pantechnes
 Michael, qui tum aliarum pene omnium, tum ejus quam præcipue factitabat artis medicinæ consultissī-
 mus habitus. etiam peculiarem notitiam habitudinis ac corporis Alexii longo usu et observatione hau-
 sisse poterat, multo cum eo tempore versatus. Is ergo cum et sua, et aliorum sententia plurium, purg-
 atione prorsus interdiceret, quem tum contra cunctos unus nitens Callicles moveret? Nihil ille tamen
 insistebat minus, ex certa, ut, eventa monstrarunt, futuri providentia, graviter admonens, claraque voce
 denuntians ac contestans fore, ut si noxium humorem ab articulis extremis, quo ferri consueverat, ad
 humerum atque ad collum impune retrahi, liberumque fluxum habere sinerent, is per haustum pharma-
 corum purgantium non exhaustus, in aliquam primigeniarum partium, atque adeo in cor ipsum, cum
 irreparabili perniciæ redundaret. Hæc sic ab eo disputata ego ipsa recolo; interfui enim, domina matre
 mea sic jubente, atque adeo præfui consultationi tum isti medicorum. Ac memini me cum et Calliclem
 et cæteros pro se quemque disseverentes audivissem, persuasione privata in partes et sententiam Callicis
 abreptam. Prævaluit tamen suffragiorum in contrarium numerus, et plurium calculis superatus est Cal-
 licles felici ad breve spatium vincens eventu. Siquidem rheuma consueto dierum orbe Augusti cor-
 pore positum, remittere cœpit malignam vim; pauloque post, sensim malo senescente, pristino fere est
 æger vigori redditus.

Nondum inde sex menses fluxerant, cum alia ecce B
 sionica et periculosa imperatori valetudo incidit, ἐκ τῆς πολλῆς τάχα ἀθυμίας τῶν καθ' ἐκάστην
 ex mœrore ac sollicitudine nimis ob quotidianas προσπιπτότων αὐτῷ καὶ τῆς συνόδου τῶν κοινῶν
 curas et concursum variorum et gravium simul φροντίδων ξυμβέβηκε. Καὶ ἤκουον αὐτοῦ θαυμάσια πρὸς
 ingruentium negotiorum. De hoc morbo referam quid τὴν βασιλίδα διηγούμενου καὶ ὅσον ἐπεγαλοῦνται
 ipsa ex ægri ore ipsius sæpius aperit apud meam matrem αὐτῇ τὸ νόσημα. Τί ποτ' ἄρα τὸ συμβαίνόν μοι
 de eo confidentissime quaerentis coram acceperim. περὶ τὴν ἀναπνοὴν πάθος; Βούλομαι γὰρ ἀνα-
 Hæc ejus ferme oratio erat : *Quid esse dicam causæ πνεῦσαι βαθὺ καὶ ἀθρόον, καὶ ὅσον κορυφισθῆναι*
quod mihi jam difficilis respiratio est. Cupido sæpe τῆς ἐγκειμένης ἀνάσας ἐν τῇ καρδίᾳ. Τοῦτο δὲ
me incessit respirandi liberius, hauriendique copio- πολλάκις ἐπιχειρῶν οὐδὲ ἀπαξ δύναμαι κολλο-
sum aerem, quem laboranti affundam et oppresso στημόριον ἀναπέμψαι τοῦ ἐπιθλιθότος βάρους,
cordi; at ecce intercedens nescio quæ vis conatum τὸ δ' ἐπιλλοικον καθάπερ τις λίθος ἐπικείται μοι
intercipit, medioque in impetu frustra hians, viz ite- τῇ καρδίᾳ βαρύτατος, ἀνακοπῆς ἐν τῷ μετεῖθ
rata sæpius contentione vel semel ducere spiritum γενομένης τοῦ στεναγμοῦ, καὶ τὴν αἰτίαν συν-
quo satis largum, ut non multis partibus deficiat ἰδαῖν οὐκ ἂν ἔχοιμι, οὐδ' ὁπόθεν τὸ τοιοῦτον
ab ea copia quam anhelans requireret obrutum cor : πάθος ἐγγίγνεται μοι. Καὶ ἄλλο δὲ τι προσωτη-
cui velut quamdam incumbere molem lapideam gra- γέλλω, φιλέτη ψυχῇ κοινωρὲ τῶν ἐμῶν παθῶν
vissimam sentio; et ex hujus impressione ponderis καὶ βουλευμάτων, χάσμα πολλάκις ἐπέρχεται
ceptum suspirium abrumpi; nec, omnia circumspe- μοι, καὶ διακοπόμενον ἐν τῷ μεταξὺ τὸ εἰ-
ctans licet, omnemque in partem versans animum, πνεόμενον πνεῦμα μετρίστηρ μοι τὴν ἀνάσ-
comminisci quo, unde quæ ex causa id mihi acci- ἐπάγει. Τί ποτε ἄλλο τὸ καταλαβόν με τοῦτο
derit incommodum. Est et aliud ejus generis, quod δεινόν, εἰ οἶδας, φράξαι. Ἡ δὲ γε βασιλὶς, ταῦτα
tibi pro nostra fiducia, caput charissimum, una πακούουσα καὶ ἄπερ ἐκεῖνος πάσχει παρ' ἐκείνου
particeps casuum sensuumque omnium meorum, apertiam μανθάνουσα, ἐδόκει μὲν εἶναι αὐτῆς τὰ πάθη, καὶ
in præsens. Oscitandi plerumque libido malas mihi ὡσπερ ἀνακοπτομένη καὶ αὐτῇ τοῦ ἄσθματος, οὕτω
disjungit. Cæterum attractus hianti ore spiritus διέκειτο πρὸς τοὺς λόγους τοῦ αὐτοκράτορος. Συ-
nescio quo intercurrente prohibetur obice, ne intus χνῶς δὲ τοὺς ἐπιστήμονας μεταπεμπομένη τῶν
penetret; id quod mihi nullo maximam creat mole- λατρῶν, τὸ τοῦ νοσήματος εἶδος πολυπραγμασίᾳ
lestiam. Quid tandem hoc sit, age edisserere, si nossi. ἠναγκάζετο, καὶ τῶν αἰτίων τὰ προσεχῆ καὶ
 His Augusta verbis non solum edocebatur de morbo D
 languentis Augusti, verum illud ipsum 498 quasi τὰ πόρρω ἤτειτο μαθεῖν. Οἱ δὲ, τὴν χεῖρα
 auditu in se quoque propagatum; sentire malum τὰς ἀρτηρίας; ἐπιβάλλοντες, ἐμφασιν παντοῦ
 εἶδους ἀνομαλία; 90 κατὰ πάσαν τῆς ἀρτηρίας;

Varie lectiones ex cod. Coislino.

90 ἀνωμαλίαις.

κίνησιν εύρλσκειν άνωμολόγου, τὸ δ' αἴτιον συνιδεῖν οὐκ εἶχον ὅπη μὴδὲ τὴν τοῦ βασιλέως διαίταν ἤπισταντο, ἀλλὰ πάνου σωφρονεσάτην καὶ λιτήν καὶ ὄωας γυμνικήν τε καὶ στρατιωτικήν, ἀπαγορεύσαντα τῶν ἀπὸ τῆς περιττῆς διαίτης ὕλων, εἰς αἰτίαν ἄλλην τὰ τῆς στενοχωρίας ἀνέφερον· καὶ προκαταρκτικῶν αἴτιον ταυτησὶ τῆς νόσου οὐδὲν ἄλλο εἶλεγον, ἢ τὴν τῶν φροντιδῶν πολλὴν συντονίαν, καὶ τὸ συνεχὲς καὶ πυκνὸν τῶν ὀλιψέων, θερμαινομένης ἐκεῖθεν αὐτῷ τῆς καρδίας καὶ τὸ περιττὸν ἅπαν ἔλκοῦσης· ἐξ ὅλου τοῦ σώματος. Ἐντεῦθεν ἡ δεινὴ νόσος ἐπελθοῦσα τῷ αὐτοκράτορι, ἀνακωχὴν ὄλων οὐκ ἐνεδίδου, ἀλλ' ὡς ἀγγόνῃ συνέπνιγε. Τοσοῦτον δὲ καθεκάστην ἤϋξανε τὸ τῆς νόσου, ὡς μὴκέτι ἐκ διαστημάτων, ἀλλὰ συνεχῶς καὶ ἀδιαστᾶτω; ἐπέρχισθαι, ὡς μὴτὲ περὶ θατέραν δύνασθαι κατακλιθῆναι τὸν αὐτοκράτορα πλευράν, μὴδὲ πρὸς ἰσχύος ἔχειν ἀβίαστον τὸ πειράπαν εἰσπνεῦσαι τὸν ἄερα. Ἄπας οὖν τῆνικαῦτα μετεκαλεῖτο ἰατροῦς, καὶ ἡ τοῦ αὐτοκράτορος νόσος, ὑπόθεσις αὐτοῖς προῦλεῖτο. Ἐμερίζοντο δὲ ταῖς γνώμαῖς καὶ κατετέμνοντο, καὶ ἄλλος ἄλλο τι διεγίνωσκε, καὶ πρὸς τὴν διάγνωσιν ἐπειράτο προσάγειν τὴν θεραπείαν. Ὅπως δ' ἂν εἶχεν ἡ οὕτως ἢ οὕτως, δύσκολον εἶχε τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα· οὐδὲ γὰρ ἂν ἀκαρῆ χρόνον εἰλύθερον εἰσπνεῦσαι δεδύνητο. Ὅρθιος γὰρ ἠναγκάζετο διόλου ἀνακαθήμενος ἀναπνεῖν. Εἰ δὲ που καὶ ὕπτιος κείοιτο, ἢ κατὰ θατέραν πλευράν, φεῦ τότε τοῦ βρόχου· οὐδὲ γὰρ ἐνῆν συρμάδα μικρὰν τοῦ ἐξωθεν ἄερος εἰσρῦῆναι τε καὶ ἀπορῦῆναι κατὰ γὰρ τὴν ἀναπνοὴν καὶ εἰσπνοὴν. Ἄλλὰ καὶ ὅπηνίκα ἐλεήσας τις τοῦτον ὕπνος ἐπέλοη, καὶ τότε τῆς πνιγμονῆς ἐπεδίδου. Ὡστε κατὰ πάντα καιρὸν καὶ ἐγρηγορότος αὐτοῦ καὶ ὑπώπτοντος, ἢ συμφορὰ τῆς ἀγγόνης ἐπετίθετο. Ἐπεὶ δὲ καθάρσιον οὐκ εἰδίδοτο, πρὸς φλεβοτομίαν ἀπέβλεψαν, καὶ τὴν μὲν διὰ τοῦ ἀγκῶνος ἀπέταμον, οὐ μὴν τῆς φλεβοτομίας ἀπάνωτο, ἀλλ' ὡσαύτως καὶ πάλιν εἶχε, καὶ δῦσπνους ἦν ὄλος καὶ ἐκινδύνευε διόλου στενὸν ἀναπνέων ταῖς χερσὶν ἡμῶν ἐναπερυγεῖν τὴν ψυχὴν.

bare latus, aut omnino sine vi molesta laboriosoque conatu, ducere aerem spirando posset. Expromebant pro se quisque industriam acciti undique medici omnes, utpote quibus caput ac salus principis, argumentum commentibus nobile disserendique, propositum esset. Horum, ut fit, alius aliud sapiebat; tum ut quisque statuerat de morbi natura et cau- is, congruentem suo sensui, abhorrentem a iudiciis, aliorum curationem præscribebat. Omnia experiebamur; verum, ut maneret dubium quis eorum omnium ratione uteretur optima; illud constabat certe, nihilo melius imperatorem se habere; quippe cui nec ad breve momentum facultas esset respirandi libera. Rectus quin etiam stare perpetuo, aut supinus alte residere cogebatur. Quod si aut jacere pronus, aut in latus alterum recumbere tentaret, stringebat, heu! sæva suffocatio, et arctatum guttur adurgens malus morbi laqueus ad o promebat, ut ne minimum quidem auræ

A ipsa videbatur: arcana vi amoris intimi, cuius est suorum affectuum ægritudines participare condolendo, ita ut qua difficultate anheli- tus laborare charissimum conjugem ipso exponente dilicerat, ipsa continuo vexari sibi videretur, certe angeretur nihilo levius quam si revera istud experiretur incommodum. Ergo accersitos subinde medicos lacesebat assidue, curiosissime percontans eequid de causis vel proximis vel remotis hujus ægritudinis suspicari divinando ac verisimiliter affirmare possent. Illi, tali imperio provocati, cogitationem intendere, reputare, circumspicere omnia; verum ubi satis manu arterias exploraverant, nihil fere pronuntiabant aliud nisi magnum indicium intemperiei omn- nis generis maxime, perturbato ubique inæquallique arteriæ pulsu, edi; ejus rei quæ sit causa, nec signis tunc exstantibus intelligi, nec se divinare satis posse, quibus parum esset compertum quod genus victus, quamve rationem curandi corporis adhibere imperator quotidiano dudum usu consuesset. Respondebatur frugalissimum eum, cibique hominem parcissimi, plane tenuem ac facile parabilem, qualis esse athletarum solet ac militum, victum usurpasse, superfluas exquisitorum succorum ac ferculorum delicias semper aversatum. Quo illi audito ubi erant fassi, non igitur videri arctatæ respiracionis vitium intemperantiæ impu- tandum, eo fere conveniebant, ut causam externam hujus mali non aliam dicerent, quam nimiam contentionem curarum, assiduumque appulsum acrium sollicitudinum, in serie tam continua rerum adversarum, quibus excafactum cor, quidquid erat reliquo in toto corpore redundans, omne ad sui refrigerium rapaciter trahebat. Hinc dirus hic et remissionis expertus imperatoris morbus, laquei modo fauces urgens, strangulansque hominem assidue. Crescebat porro malum ingens a principio, quotidianis augmentis, iisque tantis, ut non jam ex intervallis, sed continue, simulque vehementer. Augustus urgeretur: neque aut in alterutrum cu- haustum, vel exterius affluentis introrsum trahere, vel intus conceptæ foras expirando pellere, per consuetas et necessarias reciprocandi spiritus vices ullo jam modo miser posset. Si quis vero illum quasi miserans sero ac raro somnus invaderet, ne tum quidem inducias tormenti breves angina crudelis dabat: æternumque, perinde dormitanti ac vigili, erat istud incommodum 499 gravissimum respira- tionis interceptæ. Hic medici quod purgare corpus medicatis potionibus omiserant, missionem sanguinis decernunt. Tunditur ad interiorem flexum cubiti vena; nec ea re levamenti quidquam expertus æger est. Eodemque loco semper, hoc est pessimo, salus imperatoris, lethale momentis omnibus anheli-antis, erat; nobis qui adstabamus tractabamusque, ne inter nostras manus expiraret, laud sine causa metuentibus. Propinata tum forte languenti antidotus ex pipere salutarem cito effectum habere visa est. Nos triumphare gaudio statim, omnibusque

πᾶν τέμενος θαψίλει; τὰς φωταυγὰς; ποιουμένη καὶ τοὺς ὕμνους συνεχεῖς καὶ ἀκαταπαύστους, διαδόσεις δὲ ταῖς ἀπανταχοῦ γῆς καὶ θαλάσσης οἰκοῦσιν εἰργάζετο. Ἄπαντας μὲν μοναχοὺς ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις οἰκοῦντας ἢ καὶ ἄλλως τὸν μοναχικὸν ἐπιόντας βίον εἰς ἐκτενεῖς δεήσεις ἐπεγείρουσα, ἅπαντας δὲ νοσοῦντας ἢ καὶ ἐν εἰρηταῖς κατεχομένους καὶ τετροχωμένους; πλοσυρωτάτους ἐργαζομένους ταῖς δόσεσιν, ὁμοῦ πρὸς τὰς ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος εὐχὰς προσεκαλεῖτο. Ἐπεὶ δὲ τὸ τοῦ αὐτοκράτορος σπλάγγνον ἐξωδήκει τε καὶ εἰς ὄγκον ἐπιφανῆ προεβλήθη, ὅτε πόδες ἐξωδήκεσαν καὶ πυρετὸς τὸ βασιλικὸν σῶμα κατεῖχεν, εἰς καυτῆρας ἐντεῦθεν τινες τῶν ἰατρῶν ἀπειδὸν μικρὰ πεφροντικότες τοῦ πυρετοῦ. Ἄλλ' ἦν ἅπανα θεραπεία ἀνωφελὴς καὶ κενή. Οὐδὲ γὰρ ὁ καυτῆρ ὤνησεν, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ σπλάγγνον ἦν καὶ τὰ ἀναπνευστικὰ δυσκόλως ἔχοντα ὥσπερ δὲ ἐξ ἄλλης πηγῆς βρύματος εἰς τὸν γαργαρεῶνα ἐπενεχθέντος, καὶ ὧν οἱ Ἀσκληπιάδαι ψαθὴν οὐρανῶν ἐπιλαθομένης; καὶ τῶν οὐλῶν αὐτῶν φλεγμανάντων⁸³, καὶ τῆς φάρυγγος ἀπαρθείσης; καὶ τῆς γλώττης, ἐξογκωθείσης ἐντεῦθεν οἱ πόροι τε ἀπεστενωθήσαν πρὸς τὰ ἑαυτῶν πέρατα συνελθόντες; δι' ὧν τὰ τῆς τροφῆς ἐμᾶλλε διελθεῖν, καὶ τὸ τῆς ἀτροφίας δεινὸν παντελῶς ἀσπία ἡμῖν ἐπεκρέματο. Κἂν ἐγὼ, Θεὸς ἴστω, πολλὴν ἐπαιούμην τὴν περὶ τῆς τροφῆς πραγματείαν, καὶ τὰ σιτία καθεκράστην διὰ τῶν . . . ἔφερον τούτῳ χειρῶν. Ῥοφιματώδεις τὰς . . . ἀς ποιεῖν ἀναγκάζουσα. Ἄπαντα γοῦν . . . φερόμενα ἐπὶ τῇ τῆς φλεγμονῆς θεραπείᾳ . . . ἐφαίνετο κατὰ τῆς σπουδῆς ἅπαντα . . . καὶ τὰ ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν ἰατρῶν ἰδέει . . . δέκα δὲ καὶ μιᾶς ἡμέρας τοῦ περὶ ταυτε . . . ἐπιγεγονότος τούτῳ νοσήματος ἔπα . . . οντος; καὶ ἀπαπειλοῦντος τὸν κίνδυνον . . . πέρας διαθέσεως ἐπιγενομένης διάβροια. Οὕτως ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ κακὸν καθ' ἡμῶν τὸ . . . δὲ ἐπεκυλίετο, οὐκ ἦν πρὸς ὑπότερον . . . εἶν. Οὔτε τοὺς Ἀσκληπιάδας οὐθ' ἡμᾶς τοὺς . . . τὸν αὐτοκράτορα διαπονουμένους, οὔτε . . . ναντα, ἀλλὰ πάντα ἑώρα πρὸς θλεθρον . . . τοῦ λοιποῦ τὰ καθ' ἡμᾶς ἐν σάλῳ καὶ κλύδωνι . . . ἐταράττετο τὰ καθ' ἑαυτῶν καὶ φόβος

perniciem urgerent mala, calamitas super alias nova incidit, alvi fluxus, non salutaris aut criticus, **501** sed lethalis prorsus, et reliquias virium tenues in aegro principe, in nobis, qui languentem curabamus, spes statim omnes consumpturus. Ergo jam, et denuntiatione medicorum, et rei evidentia ipsius, oculorumque presentia fide, imperatoris passim vita conclamabatur. Quo tempore quanta in nos proprie quaque saeva incubuerit morosis, sollicitudinis, miseriarum omnis generis procella, quis facile dixerit? Eminēbat inter omnium lacrymas luctus et pietas Augustae; quae quonquam nullam non ederet in jactura charissimi capitis significationem veri amoris, insolabilisque desiderii, tamen ejus quam toto vitae tempore in periculis arumnis-

⁸³ φλεγμηνάντων.

A copia ingenti non in praesentes effundebat solum, sed ad alios ubicunque, terra partique, penuria laborantes missitabat. Monachos etiam cunctos quique solitariam in montibus et speluncis exercent vitam, quique alia ratione sejuucti a curis humanis religioni vacant, assidue hortans ac excitans ad in'entissimas pro imperatoris salute preces ad Deum assidue fundendas. Quod ipsum in gratiae vicem mutuum enixe contendebat ab iis omnibus, quos morbis afflictos, victos compediibus, malis aliis miseriisque attritos, donationibus, ut dixi, largissimis, repente de mendicis divites, de infelicissimis fortunatissimos reddebat. Interim, cum intumescētibz Augusti visceribus excrevisset venter in molem extra modum prominentem, pedes quoque **B** lurgidi essent facti, ac corpus totum febris ardens ureret, medicorum quidam febrī contempta, veluti a qua in praesentia minus metuerent, evanire tumorem cauteriis inurendis sunt aggressi. Vana tamen illa quoque et effectu cassa curatio fuit; nam et ventris tumor nihil cauterio minutus est, et pulmonem ac fauces nihilo minor urgere perseverabat difficultas reciprocandi spiritus. Haec cum sic essent, ecco tibi velut ex novo fonte humoris noxii derivata nova destillatio gurgulionem invasit, et quod in ora medici caelum appellant, gingivasque corripuit inflavitque affluxu ardentis sauciei: unde crescente in molem frumine, linguaque ipsa tumefacta, obstructi meatus sunt transmittendo alimento parati a natura, Novus hinc ad cumulum labor officio corpori, nutrimenti subtractio. Testis mihi Deus sit, qua ego privatim diligentia quibusve consuetibus eluctari hoc impedimentum contenderim, Aderam horis omnibus, alimēta sic affecto accommodata corpori manibus ipsa ministrans propriis, ac quod simul idonea copia trajici non poterat, experiendis saepius sorbitiunculis instillans, nec sequiter interea medici oris tumorem, partiumque illarum, omnibus artis delinquentis ac remedijs procurare nitentur. Verum nec hi nec ego proficiebamus fere quidquam. Dies in his undecim abierant, in magna metu nostro, cum velut non abunde multa magnaue corpus unum in que variis ostenderat animi praesentiae ac fortitudinis ne tum quidem oblita est; quin potius istarum laudum clarissima tunc maxime documenta edidit, generosissime doloris colubens nimiam vim, obfirmansque se contra virili constantia: et velut in Olympico pulvere athleta palmarum plurimarum fortiter eluctatur adversarium, sic illa injicientem virtuti suae manus, atque undique ingruentem, dejicereque conantem, erecta vi animi dolorem acerrimum sustinens ac repellens. Atqui quanta-cunque conaretur, facere illa quidem haud poterat, quin quoties imperatorem in isto deploratissimo, in quo is tum erat, statu cerneat (cernebat autem assidue), transverberaretur ipsi animus plaga ingenti, corque in limum funditus succuteretur. Verum

excipiebat eadem immensum impetum irruentis A
 infortunii pari contentione robustæ virtutis, certa-
 menque durabat obnixis utrinque impulsibus, cum
 et lethalia doloris vulnera sensus penitus intimos,
 medullasque velut ipsas animæ pervaderent, et re-
 luctans tamen fortis mulieris constantia sustineret
 se in statu, pectusque utique, officio generosæ
 fortitu linis, servaret integrum : interim sane dum
 oculos et vultum concedere, aliquid periurbationi
 sineret, oculos, non jam stillatim, sed plenis jugiter
 fluentes rivis; vultum, ab illo formæ flore mutatum
 in squalorem maciemque tantam, ut mox abituram
 animam prominere e summis naribus intuens diceret.
 Quintus erat supra decimum Augusti dies, feria
 quinta hebdomadis illius, qua eo anno inculpatissimæ
 Rominæ Dormitio celebrata est. Ejus diei B
 primo mane cum imperatoris caput nescio quo un-
 guento inunxissent quidam medici, proat ipsis visum
 fuerat, deinde velut perfuncti, domum quisquo
 suam recessere; non fortuito, neque ob necessitatem
 ullam, sed quod certis iudiciis intelligerent instare
 obitum imperatoris; quo tempore statuebant non esse
 sibi committendum, ut testes otiosi tanti mali
 residerent illic, expositi ad libera odia iudiciaque
 hominum, in præsentis sensu iacturæ propriæ quidquid
 est obvium culpantium. Tres hi erant facile principes
 ejus temporis medicorum. Præcellens nimirum ille,
 de quo superius, Nicolaus Callicles, et alius quidam
 Michael Pan. . . . . ex genere cognomentum
 nactus, et. . . . .
 . . . . . Michael eunuchus. Interea frequentes Augustam
 ambientum domesticis, precibusque agunt infirmis,
 sibi ut parcat, seque curet aliquantulum. Tandem
 dum jam esse ex quo nec somnum viderit, nec cibum
 sumpserit. Cedat justis desideriis nature, nec cladem
 dum prohibere satagit, genuinet. Nihil interim
 imperatori defuturum; mox vero ipsam cum re-
 fectis viribus recens adierit, utilius ipsi obsequium
 navaturam. Cesserat his monitis, seque ad quietem
 Augusta receperat. 502 Verum sollicitorum leves
 et facile solubiles somni sunt. Animo linqui visus
 imperator curantes commoverat. Hinc orta trepidatio
 facile percussit imperatricem haud procul decumbentem,
 et per soporem continuo imaginantem quidquid
 evenire Augusto poterat tali tempore. Suspiciata
 quod res erat surgit, advolat; in deliquio captum,
 velut in jam mortuum corpus irruit, amplexibus
 atque osculis amore dolorisque testantibus. Hinc
 ejulatus planctusque, ac cætera id generis mæroris
 indicia ingentis, atque adeo tanti, ut matrona
 malis impar tanta simul acerbitate ingruentibus,
 justam offerret spectantibus timendi causam, ne
 doloris magnitudine statim exanimata concideret.
 Hinc tali statu conspicuus imperator, tunc commodum
 sibi redditus e syncope, in media licet morte,
 mortis tamen et sui, vigentis arbitrio ratio-

καὶ . . . ἐπὶ κεφαλῆς συνεστήκεσαν.
 Εἶχε μὲν . . . ἀνδρείων. Ἄει καὶ τοῖς
 ἔμπροσθεν κινδύνοις . . . μάλισ-
 στα δὲ τὸ τηνικῶδες ἠδύρυστο, καὶ τῷ πάθει τῆς
 λύπης ἐμβροχνησαμένη, εἰστήκει καθάπερ ὀλυμπιονί-
 κης πρὸς τὰς δριμυτάτας ἐκείνας θύνας ἀντιπα-
 λαίουσα. Κατετιτρώσκειτο μὲν γὰρ τὴν ψυχὴν καὶ
 ἐταράττετο τὴν καρδίαν, ἕρῳσα τὸν αὐτοκράτορα
 οὕτως ἔχοντα, ἀλλὰ ξυνέτεινεν ἐλευθὴν καὶ ἐνεκαρ-
 τέρει πρὸς τὰ δεινὰ καὶ ἐδέχετο μὲν τὰς τρώσεις
 καιρίας καὶ τὸ πάθος αὐτῶν καθικνεῖτο τῶν μυελῶν·
 ἀντεῖχε δὲ ὁμως, καίτοι ἀστακτὶ ταύτης κατέβη:
 τὸ δάκρυον, καὶ τηκεδῶν κατέλαβε τοῦ προσώπου τὸ
 κάλλος, καὶ ἐν βίῳ ἀπώρητο τὴν ψυχὴν. Πέντε
 καὶ δεκάτην δὲ τοῦ Αὐγούστου ἄγοντος, πέμπτη δὲ
 ἦν τῆς τηνικαῦτα ἑβδομάδος ἐκείνης καθ' ἣν ἡ τῆς
 ὑπεραμύμου Δεσποίνης καὶ Θεομήτορος κοίτης
 ἐορτάζεται, πρῶτας ἐπαληφίφτες τὴν κεφαλὴν τοῦ
 αὐτοκράτορος· τινες τῶν Ἀσκληπιαδῶν, ἅτα δὲ
 τούτοις ἔδοξεν. Ἐκείνοι μὲν οἴκαδε ἐχώρησαν ἐν
 μάτην, οὐδὲ διὰ τὰ ἑαυτῶν χρεῖαν αὐτοῖς ἐπέγειραν,
 ἀλλὰ γνότος· τὸν ἔξ ὑπογείου ἐπικείμενον τῷ αὐ-
 τοκράτορι κίνδυνον· τρεῖς μὲν γὰρ ἦσαν οἱ κορυ-
 φαῖοι τῶν ἱατρῶν, ὃ τε ὑπερφυῆς Νικόλαος ὁ Καλ-
 λικλῆς καὶ τις ἕτερος Μιχαὴλ ὁ παν . . .
 ἐκ γένους τῆν ἑπιωνυμίαν λαχῶν καὶ . . .
 λιθὸς Μιχαὴλ ὁ ἔκτομις· ἡ μὲντοι . . .
 κυκλώσαντες αὐτὴν παντὸς τοῦ συ . . .
 ἀναγκάζοντος μεταλαβῆν τροφῆς . . .
 μὴ μεταλαθοῦσα⁵⁶ καὶ ὕπνου⁵⁷ . . . συν-
 εχεῖς καὶ ὄλας νύκτας δια⁵⁸ . . . ἐπὶ
 τῆς θεραπείας τοῦ βασιλέως . . . ἐπέειθετο.
 Ἄλλὰ λειποθυμήσας⁵⁹ . . . γεννημέ-
 νη; τῷ αὐτοκράτορι πάλιν . . . το ἦσθετο
 ἀποκαρδοκῆσασα τὴν . . . ζωὴν, κρι-
 ἐβάλε τε ἑαυτὴν ἐπὶ τοῦ . . . ἐκώ-
 κυέ τε συνεχῶς καὶ ἐπλήττετο . . .
 ἐφ' οὕτως ἐπιθεθηκόσι κακοῖς, καὶ . . .
 μὲν αὐτίκα τὴν ζωὴν ἀπερεύξας . . .
 νατο δέ. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἑαυτοὶ θανα . . .
 καὶ καταδυναστεύοντος αὐτοῦ τοῦ . . . περ
 κρείττων καὶ θανάτου γενόμενος . . . ἐκῆ-
 δετό τε τῆς βασιλείης καὶ . . . φστο τὴν
 τοιοῦτην⁶⁰ ἀθημυνίαν⁶¹ με . . . θυγατέ-

D nis, potens, graviter increpavit illam impotet iam
 mæstitudinis muliebris; nosque una intuens. καὶ
 inquam, et tertio genitam germanam meam Porphy-
 rogenitam Eudociam (nam Maria soror nostra ter-
 tia, non illa tum quidem imitata sanctam illam sibi
 cognominem), sedebat juxta pedes mei dormiui, sed
 circa caput satagebat, aquam deficienti propinans,
 non poculo vulgaris formæ, at alio quodam iausi-
 latæ figuræ scypho, quem cypellum vocant : sic
 conformato, ut per eum trans gingivarum lingæ
 ac palati tumorem perduci ad guttur aridum liquor
 posset), ad nos, inquam, duas filias cum matre,

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁶ μεταλαθοῦσαν. ⁵⁷ ὕπνου τινός. . . . ⁵⁸ διατελέσασθαι. ⁵⁹ λειποθυμίας ἐσχάτης. ⁶⁰ τοιοῦτην.
⁶¹ ἀθημυνίαν.

ρων ἢ τρίτη δ' ἦν αὕτη καταγεν . . .
 Πορφυρογέννητος Εὐδοκία (6). Ἡ γὰρ Μαρία ἄλλη
 τις ὄνομα Μαρία (7) χρηματίζουσα οὐ περι τοὺς πόδας
 τηρικαῦτα καθήμενη τοῦ ἐμοῦ δεσπότητος ὡσπερ
 τότε ἐκαίνη, ἀλλὰ τοῖς περι τὴν κεφαλὴν μέρεσιν
 ἀνασχολομένη, ὕδωρ ἐδίδου τούτῳ διὰ τοῦ κυπέλλου
 οὐ δι' ἐκπώματός τινος πίεινεν, ἵνα μὴ γένοιτο οἱ
 πολλάκις δυσκόλως περι τὴν κατάποσιν φλεγμαι-
 νόυσης τῆς ὑπερίφας καὶ αὐτῆς δὴ τῆς γλώττης καὶ
 τοῦ φάρυγγος ἀναφέρειν τάχα τοῦτον ἐθέλουσα.
 Ἐκεῖνος δὲ σταθιρὰς μὲν καὶ ἀνδρικήs διεμήνυε
 τηρικαῦτα παραινέσεις, ὅμως μέντοι ἐσχάτας. Καὶ
 τί, φησὶ, προεξίγεις σαυτὴν οὕτω κατατροχούμενη
 τῇ ἡμῶν τελευτῇ, καὶ ἡμᾶς καταναγκάζεις τοῦ
 κατεπεύγοντος θανάτου προαπελθεῖν. Οὐ βλέπεις οὖν
 πρὸς ἑαυτὴν καὶ πρὸς τὰ ἐνεστηκότα δεινὰ, ἀλλ' **B**
 ἔκδοτον σαυτὴν ποιεῖς; τῷ ἐπιβρῦσαντι σοι πόνῳ
 τῆς λύπης . . . ταῦτα ἐκαίνη μὲν ⁶⁰ . . .
 . . . τῇ ⁶¹ βασιλίδι ἀνέξις μὲν μάλλον τὸ
 . . . μα τῆς συμφορᾶς. Ἐγὼ δὲ παντοία
 ἔν καὶ ὁ . . . τοῖς τε παροῦσι φίλοις καὶ
 τοῖς ὑπερον ἐν . . . ἔνοις ἀνθρώ-
 ποις τῷ συγγράμματι τούτῳ τὸν . . . Θεὸν,
 ὡς οὐδὲν ἀμεινον εἶχον τῶν . . . μὴ . . .
 . . . ἀλλ' ὅλη τοῦ πάθους ἐγεγόνειν ἐνταῦθα,
 . . . καὶ φιλοσοφίας καὶ λόγον καταφρο-
 νήσασα. . . ἐπενούμην περι τὸν πατέρα
 καὶ τὰς αὐτῶν . . . καὶ τοῦ σφυγμοῦ τὰς
 κινήσεις ⁶² . . . ἀναπνοῆς τοῦ αὐτοκράτορος
 . . . πραγμόνουν. Νῦν δὲ περι τὴν μητέρα **C**
 ἀνεσπρ . . . ἀνεκτώμην αὐτὴν εἰς δύναμιν.
 ἀλ . . . τὰ μέρη καὶ παντάπασιν ἀθερά-
 πιστα . . . ὁ αὐτοκράτωρ ἀναφέρειν τῆς ἐσχά-
 τῆς λει . . . εἶχε καὶ τῆς Ἀυγούστας
 ἡ ψυχῆ συνα . . . πσίγεται τῷ αὐτοκράτορι.
 Οὕτως εἶχον . . . καὶ ὡς ἀληθῶς τοῦτο
 δὴ τὸ ψαλλόμενον . . . τίνες θανάτου τὸ τηρι-
 καῦτα ἡμᾶς κατε . . . καὶ τότε δὴ
 ἠθρομένη ἐκφρονος ἐμαυ . . . ἐμεμήνειν γὰρ

503 Invalescebat profectibus non lentis exitiialis
 incuratarum, ino incurabilium, partium tumor
 diciturque; signis ejusmodi palam exstantibus mox
 secuturæ mortis, ut neminem plane astantium pos-
 sent fallere. Id Augusta conspicata, sic affecta est, **D**
 ut sibi prudens quisque subijcere potest secum re-
 putando, vel ex iis quæ jam diximus, vel ex æsti-
 matione amoris tanti. Enimvero ejus anima vi do-

A cernebat ex adverso, hanc constantem virilemque,
 tanctis postremam, admonitionem direxit, Augustam
 potissimum appellans: *Quid te, misera, ob instantem
 fmem meum mærore conficis, meque ipsum conster-
 nationis tuæ tantæ testem, mori ante mortem cogis?
 Cogitares te ipsam saltem, futuraque prospiceres.
 Facile cernebas imprudenter facere te, quæ ita totam
 animam dolori dedas, viresque ad toleranda postmo-
 dum viduitatis mala servandas præmature univerias
 proffites, ut periculum sit ne imminentibus deinde
 laboribus impar ferendis sis.* Hæc ille quidem ad-
 monebat in tempore; cæterum illud ipsum tanti
 judicii tantæque charitatis tali occasione specimen
 editum, quo magis se probandum admirandumque
 offerebat, eo angebatur intensius Augustæ dolor,
 vel ex ista suprema commonitione sentientis, qua-
 lem virum perderet. Mihi porro inter matris dolore
 extabescentis, patris extremum spiritum ægre tra-
 hentis, tristissima spectacula tum mediæ, qui
 animi fuerit, usque præsentibus oculis qui tunc
 amici adfuere. Posteris et quicunque in hunc com-
 mentarium lectores incident, credant sane confidenti
 de se, Deumque testem appellare non verentur,
 extremo me cum mærore conflictatam, nihiloque
 affectam levius, quam quibus horribilis mox oppre-
 tendæ mortis obijcitur facies, adeo totam undique
 comprehenderat planeque obtinebat perturbatio,
 rationis juxta philosophiæque plene victrix. Tamen
 ne utroque simul parente orharer dabat operam
 ingeniosa pietas, ut matri certe solatium vel falsum,
 minuendo patris malo, afferre conarer. Erat in ea
 opinione mea parens nosse me artes plurimas, nec
 medicinæ adeo ipsius rudem esse funditus. Ego illa
 tum auctoritate sic ad ejus bonum abutebar, ut ex-
 plorato crebris tactibus arteriarum pulsu, observato
 quoque spiritu, et signis id genus circumspicis,
 melius esse videri pronuntiarem ad matrem conversa,
 indiciumque ementire illi certe consolandæ utile.
 At brevis pro mendacio fides, levis fructus constitui.
 loris elicitæ eminebat e præcordiis, haud dubie mi-
 nans sese abituram simul cum anima Augusti. Væ
 mihi tum miseræ quam gravis articulo rerum tali
 sævæ calamitatis moles incidit! Plane, quod Psal-
 mus habet: *Prævenērunt me laquei mortis*^b, et fu-
 nes velut quidam comprehenderunt fatalis exitii.
 Nec par sustinendo constiti, fatcor ultro; de pote-
 state mentis deturbatam me sensi. Et erat sibi

^b Psal. xvii, 19.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁰ μὲν εἶπε. ⁶¹ τῇ δέ. ⁶² κινήσεις . . . περι τῆς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(6) Πορφυρογέννητος Εὐδοκία. **425** Alexii filia, cujus meminit Callicles in eo quod descriptum Epigrammate, et quam Zonaras a patre, filio Constantini Iasitæ (illius forte, quem Anna, lib. v, Itali auditorem fuisse ait) collocatam, et ab eo pessime contra generis dignitatem habitam et offensam, soluto matrimonio, in monasterium concessisse scribit.

(7) Μαρία. Quæ Gregorio Gabræ pacta et de-

sponsa ejurato postmodum affinitate, Nicephorum Constantini Euphorbeni Catalonis filium, sebastocratorem a socio appellatum, duxit, ut auctor est Zonaras. Ex his nuptiis nati Alexius et Andronicus, qui filii τῆς Πορφυρογέννητος Μαρίας, Ἀννα ἀγαδέλης, dicuntur in sententia depositionis Cosmæ Patr. CP. an. Chr. 1144, apud Allatium, *De Eccl. Occid. et Orient: perp. consens.* lib. ii, cap. 12.

miserabilis furendi causa hinc animam agens pater in cruciatibus acerbissimis; illinc commoriens eisdem mater, neque qua exemplo, qua amore sui eundem in casum sponte incitatam tranens. Quotumque igitur me verterem, perditam omnia: lataque et sævissimis horrida fluctibus maria velut quædam occurrebant. Rapiebat ad sese tamen neque affligebat sibi cladis ipse fons omnis emoriens pater. Hunc intuebar, hunc servabam, huic extremum jam ægre anheliu[m] trahenti constans obsequium pii ministerii representabam, nempe is animi deliquium in novum lapsus satagendi causam dabat, mox expiraturi, ni succurreretur, speciem præferens. Accessit ad caput iterum charissima germana mea Porphyrogenita Maria, et quod prius cum successu tentaverat, frigidam inspersit vultui, eliquatumque e rosas succum in os, ut prius, instillavit. Illic brevi recreatus intervallo pater, intuitusque nos, ac pro sua constante ad extremum nostri charitate, paribus admodum verbis eum iis quæ paulo ante retulimus, matrem nosque allocutus, tertiam in defectionem incidit, cui remedium mutatione cubiculi, translationeque lecti quærendum censuere qui circa ægrum tali loco positum curabant. Transportavimus igitur Augustum in cubili super quo jacebat, in partem alteram palatii quinque fastigiis insignis, in quo tunc versabatur. Erat enim illa altera pars ad salubrius obversa cœlium, septentriones spectans; nec portarum aut astrarum nullis obicibus ædium ac molium apparatus in eam auræ purioris prohibebatur. Interim vero dum spe recipiendi e novo isto symptomate imperatoris in eo transportando moliebamur, successor imperii actum de vita decessoris satis intelligens, clam elapsus ex iis ædibus in quibus æger decumbebat Augustus, magnum palatium occupare festinavit: admirante quidem, et aliquantum commota, nullam tamen vim expediente civitate. Fuit hæc gravis accessio ad ærumnas Augustæ priores. Palam erat alia deinceps in manu, aliis administrandam consiliis supremam fore potestatem, sese mox simul orbendam conjuge, simul redigendam in ordinem; et viduitatis malum per se intolerabile, servitutis quoque ac mutata subito ex summo in infimum conditionis damno cumulandum. Non jam ergo virum solum afflicta luctu Augusta deplorabat, sed imperium præterea ac principalem auctoritatem; harumque rerum insignia purpuram, diadema, solium; quot quantaque argumenta non reprehensibilium lacrymarum! **504** Itaque illa indulgente dolori justo, nullumque non indicium extremi mœroris ejulatu, fletu, planctu, palam edente, obsecundabam ego quoque in omnibus strenue, præeramque choro gementium altis suspiriis, comasque mecum ac vestes vi doloris discer-

Α και οὐκ εἶχεν ὄτι . . . μαι καὶ πῆ τράπωμαι, ὀρώσα τὴν τε . . . ὅσα εἰς τὸν πότον ἐμβεδιμήνην τῶν συμφορῶν· καὶ τὸν αὐτοκράτορα ταῖς συνεχέσι . . . εἰς τοῦσχατον τῆς ζωῆς ἐλαυνόμενον. Ἄλλὰ καὶ . . . αὐτῷ ⁵⁰⁴ ἐπιβρανθέντος ψυχροῦ καὶ τοῦ τῶν ῥόδων σταλάγματος παρὰ τῆς φιλότατης ἐμῆς ἀδελφῆς Μαρίας, τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν ἐπέσκηπτε τῇ βασιλίδι, καὶ πάλιν εἰς τρίτην λειποθυμίαν ἐνέπιπτεν . . . καὶ μετὰστασις ἔδοξε τῇ βασιλικῇ κλίνῃ . . . τῶν ἀμφὶ τὸ σῶμα ἐκείνου πονούντων. Καὶ με . . . καὶ μετεστήσαμεν τὸν αὐτοκράτορα κλινοπέτῃ . . . μέρος ἕτερον τοῦ πεντοπόρου δίκηματος εἰ ποῦ γε . . . οἱ ἐλευθερώτερον ἀναπνεύσαντα ἀέρα τῆς λει . . . θυλίης ἀνενεγκίεν. Ἀπέβλεπε γὰρ τὸ μέρος ἐκεῖνο πρὸς βορρᾶν. Καὶ οἰκήματα οὐδαμοῦ ἦσαν ἐπι . . . θοῦντα ταῖς θύραις. Ἄλλ' ὁ τῆς βασιλείας διάδοχος (8) προφθάσας ὑπεξῆγε πρὸς τὸ ἀποτεταμένον εἶκημα τὸν τοῦ βασιλέως ἐπιγνεῦς ἀναν . . . καὶ ἐπέσπευδε τὴν ἐξέλευσιν. Καὶ ἐπέγετο . . . μέγα παλάτιον. Ἡ πόλις δὲ τὸ τηνικάδε . . . ἐταράχθη γὰρ, οὐ μέντοι καὶ παντάπασι . . . ἡ δὲ γε βασιλεὺς ἐβρίθω τὰ πάντα εἰπ . . . κοκωτοῦ ⁵⁰⁵, καὶ διάδημα καὶ βασιλεία . . . κράτος ἅπαν καὶ θρόνοι τε καὶ ἀρχαὶ . . . θρηνηθῆναι. Συνεπικύκουσιν δὲ καὶ . . . καταφρονήσασα. Καὶ συνεπέθων . . . καὶ ἐσπάρτατον ἑαυτῆς γοερὸν ἀνομιώζου . . . εἰς δύναμιν ἀνελαυνόμεθα ταύτην ἐπι . . . σχάταις ἀναπνοαῖ; ὁ βασιλεὺς ἦν. Καὶ . . . γόμενον ἐψυχοβόρα; πρὸς τῆ κεφαλῇ . . . τῆ; ἡ βασιλεὺς ἐβρίπιτο ἐτι ἀμπεχομένη . . . καὶ τὰ κοκωθαφῆ ⁵⁰⁶ πῆδιλα καὶ ἐπα . . . κατετιτρώσκετο. Καὶ οὐκ εἶχεν ὅπως . . . φλεγμονὴν τῆς καρδίας. Τῶν δὲ . . . ὑποστρέψαντες πάλιν καὶ μικρὸν ἔγκα . . . ἀπτόμενοι τοῦ καρποῦ τοῦ βασιλικοῦ ἡ . . . ἐκείπεντι, ἐτὶ πectus plangentium; nihil pensi tum quidem habens aut philosophiæ rationes quas sugerebat animus; aut admonitiones intempestivas moderatione in luctum tali præscribentium, aliquando tamen, charitate matris admonita confirmavi me; conjunxique operam cum astantibus ad Augustam ex acerbissimo isto mœrore quoad liceret recreandam. At ecce frustra id conantibus nobis, oculi omnium nostrum, ut fere semper erant in unum intenti deprehendunt Augustum extremos jam ægre anheliu[m] trahere. Accurrit ad caput Maria soror, consueto sibi ministerio, quasi exceptura fugientem animam. Imperatrix vero regias vestes humi abjecta lacerabat, calceosque rubros et cætera velut jam falsa indicia dignitatis perditæ sibi avellens ab sese jactabat; tanto motu festuque ut

Varie lectiones ex cod. Coislino.

⁵⁰⁴ ἀλλὰ καὶ . . . ἐκεῖνος ἀνεγένεας τῆς δευτέρας λειποθυμίας. αὐτῷ. ⁵⁰⁵ κοκωτοῦ. ⁵⁰⁶ κοκωθαφῆ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(8) Ὁ τῆς βασιλείας διάδοχος. Vide Zonaram in Alexio, et Nicetam in Joanne.

θεν τῶν πληγῶν τῆς ἀρτηρίας . . . . . A
 ὄμας· μέντοι κατειρωνεύοντο τοῦ καιροῦ. Καί ἡ
 . . . . . καὶ ὑπετίθεντο τὰς μὴ φαινόμενας χρο
 . . . . . πίδαξ. Τοῦτο δὲ προνοῖα τιλ ἐποίησαν
 γινω . . . . . ὅτι ἄμα τῇ ἀπαγορευούσῃ τῆς ζωῆς
 τοῦ βασιλέως συναποπνεύσει καὶ ἡ βασιλίς τὴν
 ψυχὴν. Ἄλλ' ἡ νοσηρῆς ἐκείνη βασιλίςσα τοῦτοις
 οὔτε πιστεύειν οὔτε ἀπιστεῖν εἶχεν. Ἐπίστευς μὲν
 τεχνίτας αὐτοῦς· πάλαι γινώσκουσα, διαπιστεῖν δ'
 εἶχεν ὅτι ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς τὰ τῆς ζωῆς τοῦ αὐτοκ
 κράτορος ἐστηκότα ἔώρα. Ἐπὶ τρυτάνης δὲ οἶον
 ἐστηκυῖα, εἰς ἐμὲ πολλάκις ἐνητένιζε, καὶ τὸν
 ἐμὸν περιέμενε τρίπου, ὡς σύνηθες ἦν αὐτῇ κὰν
 τοῖς ἄλλοτε ξυμπέπτουσι περιστατικοῖς· καὶ ὁ τι ἂν
 αὐτῇ ἀποφοιδίσαιμι προσεδόκα. Ἡ μὲν ἐμῆ δέ-
 σποινα καὶ φιλάτῃ τῶν ἀδελφῶν Μαρία, τὸ τοῦ B
 γένους ἡμῶν ἐγκαλλῆμισμα, ἡ σταθηρὰ φωνή, τὸ
 ἀπάσης ἀρετῆς καταγώγιον, μεταξύ τῆς βασιλίδος
 καὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἰσταμένη . . . . .
 αὐτοῦ χειρῖδιον διεκώλυεν ἐνίστα τοῦ, τοῦ . . . .
 πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὄρα. Ἐγὼ δὲ ἐπέβαλον
 . . . . . τὴν δεξιὰν τῷ καρπῷ, καὶ τὴν κίνησιν
 . . . . . μῶν περιεσκοπούμην, τὴν δὲ πολ . . . .
 ἐπιβάλλουσαν τὰς χεῖρας τῇ κεφαλῇ . . . .
 ῥοσαν τὴν καλύπτραν. Ἐν ᾧ γὰρ εἶ . . . . καὶ
 τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα μεταμ . . . . τσοσυτάκις
 ἐπέειχον βώμην τινα . . . . μανθάνουσα τῶν
 σφυγμῶν ⁶⁶. Ἡπατώμην, ...
 οὐ γὰρ βώμη τις ἦν τὸ φαινόμενον με . . . .
 . . . . ἀλλ' ἐπεὶ τὸ τῆς ἀναπνοῆς μέγα C
 . . . . μα συνδίστατο, καὶ τὰ τῆς
 ἀρτηρίας . . . . . ευμῶνος.
 Ἀφεμένη δὲ τῆς χειρὸς τοῦ Σεβαστοκράτορος, καὶ
 πρὸς τὴν βασιλίδα διὰ . . . . . μὲνη
 πάλιν ἐπέβαλον τῷ καρπῷ . . . . .
 Ἄλεξιαν. Ἡ μὲν ἐνυττέ με πολλάκις ὅτι
 . . . . . δηλώσαι τὰ τοῦ σφυ
 γμοῦ ⁶⁷. Ἐπεὶ δὲ . . . . . αὐθις ἠΐμαμην
 καὶ ὀπενδιδόντα ἔγνω . . . . . τὰ τῆς
 δυνάμεως. Καὶ εἰς ἀσφυξίαν ⁶⁷ . . . . . τε
 λεώτατα τὰ τῶν ἀρτηρίων, ἔγωγε . . . . .
 quod facile in significationem latentium adhuc
 in ægro corpore multarum virium decepta
 505 rapiebam. Atqui exhaustis plane jam vitalibus
 defectum corpusculum illis ultimis conatibus acrim
 ictum non ullum quidem suum vigorem testabatur,
 sed ægerrime longo intervallo per tot morbi moras
 attractum spiritum toto naturæ impetu recipiens,
 commotiore illo vigeat pulsus. Tamen ut quæ cupi
 mus leviter credimus, libenter loquimur, læta ego
 tum ad astantes meos, Augustam, et sebastocratorem
 exclamavi, salvas esse res, provocavique ipsi ut
 tangerent, usurparentque indicia salutem spon
 dentium venarum. Manum quin etiam ipsam se
 bastocratoris arreptam eo adnovi : ac matrem
 victrici jam fiducia consolans sumere utique jube

ne membris quidem suis ipsa atque artubus par
 ceret, quos tractu inclementi planctuque hebebat;
 adeo nullum extremæ consternationis omittebat
 signum. Hic ejus miseratione adducti quidam, tin
 gere quod optabatur, affirmareque receptum nunc
 quoque e syncope Augustum ; ejus ad rei fidem
 faciendam, ubi ægrum accratius circumspererant,
 ubi arteriarum segne micantes pulsus, carpum im
 peratoris contractantes, attentiori exploraverant
 tactu, etsi omnia pejori esse loco sentirent, tamen
 et vultu et verbo denuntiabant lætiores spes, et
 contra quam signa omnia ferebant, ipsi furo et
 dolo, ut putabant, pio, perseverabant meliora por
 tendi omnia, quo Augustam simul haud dubie cum
 imperatore morituram, nisi eum lugendi æstium
 quo efferri vehementissimo cœperat, melius spe
 rando remitteret, ab exitio præsentis servarent.
 Cæterum imperatrici summa quoque in ista per
 turbatione judicio utenti, non plane facilebant si
 dem, pendebatque ejus animus in æquilibrium dubi
 tationis quodam ; nam hinc quidem motobat au
 ctoritas hominum utique artificum, et scientiæ me
 dendii consultorum : aliunde tamen esse imperato
 rem in extremis res præsens ipsa oculique loque
 bantur. In hac ambiguitate, me ut alias sæpe quando
 dubitabat intuens, oraculum videlicet operiebatur e
 tripod meo : et quidquid pronuntiare exspecta
 bat creditura. Tali rerum articulo domina mea
 sororum mihi charissima Maria, decus nostri gene
 ris, constantis virilisque vocis ac mentis mulier,
 omniumque domicilium virtutum, inter imperatri
 cem et imperatorem media stans, manu subinde
 interposita studiose obstabat, ne imperatoris mori
 bundam faciem cernere imperatrix tali exanimanda
 specie posset. Ego vero satagebam interim quasi
 ad indicium captandum unde responsum certum
 expedirem. Dextræ manus summus digitos carpo
 languentis applicabam : tum manum utramque
 atmovebam capiti ejusdem pileo ac involucris
 paulisper nudato. Sensi hæc faciens vegetio
 res ictus arteriæ quasi robustius micantis :
 dam meliores spes. Hinc cum iterum ægroti carpum
 atrectassem, pupugit is acutis et crebris salibus
 explorantes digitos, ut præclare adhuc quidem con
 staret ad augurium spei motus arteriæ micantis.
 Verum quod hi, ut dixi, extremi conatus essent
 naturæ nihil jam sibi facientis reliqui, ubi tertio
 manum adhibui, deprehendo ecce defectas vires,
 languentem pulsus et mox desitura vitæ reliquias
 debiles, ac jam evanescentes. Percussa ego illico
 indicio fatali demisi muta vultum in terram cer
 num et pallidum ; subito pro corpus ipsa color
 rescens frigore. Sic manibus ad oculos appressis
 retro abiens lugebam ; quo mater animadverso,
 statim quid esset rei pervidens, nimirum ut salute
 ac summa rerum conclamata, moderationis jam

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ σφυγμῶν. ⁶⁷ σφυγμοῦ. ⁶⁸ ἀσφυξίαν.

omnis impatiens immensum et insolabilem luctum acutus longissime continuatis exorsa ululatus est : cum modum negaret in ea laminatione servari oportere, cuius non privata modo jactura quanta potest esse maxima, sed publica etiam orbis terrarum calamitas ac perniciēs argumentum sit. Matris luctum loquor; mihi tum ipsi quis miseræ fuit animus? ac quibus tandem verbis vel quem in me sensi tam duro in casu, vel quem in aliis atque adeo in tota republica et imperio dolorem observare licuit, exprimam? Mater quidem (de illa enim pergam dicere) regium capitis tegmen abiecit, et illos vel exstructos in suggestum, vel circum vibratos in radorum morem cultro quodam arrepto ad cutem ipsa sibi crines secuit. Rubris quoque indumentis pedum, quæ vel præcipua imperatoris dignitatis insignia sunt, ab se procul abiecit, pro is dari sibi nigros calceos; nec ipsos exquisitæ formæ aut pretii, sed qui primum occurrerent, petiit. Pallam vero etiam purpuream pulla mutare veste cupiens, difficultate nonnulla laboravit; parum bene id temporis instructo palatino vestiario lugubris ornatus copia. At brevi suppletus is defectus est. Aderat enim tertia soror mea, quæ viduitatis jam experta malum, vestem e suis cistis exprumpsit temporari accommodatam, qua imperatrix ad professionem luctus congruente usa, atro se totam ab humeris ad pedes obvolvitur pallio, caput quoque velo integens coloris tenebrosi. Quod illa dum agit, imperator sacram animam Deo reddidit, meusque sol in noctem, heu mihi! perpetuam occubuit. Quis tum non ingemuit? quis non arsit dolore? quosnam ad tam duros animos tantæ tum non pertinuit cladis sensus acerbissimus? Misceretur undecunque confusus strepitus planctuum gemituumque, vocibus subinde inter **506** confusos ejulatus distincte in cælum surgentibus, sibi patrem, sibi patronum, sibi curatorem beneficum, eum denique qui sibi unus esset omnia, periisse lamentantium. Ac mihi recolenti jam talia et ex recordatione præteriti in futuram memoriam transmittenti, subit interluctum dubitare, ecquid adhuc vivam; an non falsum experientiæ indicium sit, ita ut quod agere quod scribere mihi videor, umbris imaginibus que mentientibus illudat. Ergo et manus oculis applico, palpoque explorans somniumne an vera

κλίνοσα τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ ἀπόφυκτος ἦν πρὸς γῆν ἀπουεύσασα, καὶ μηδὲν φεγγομένη, καὶ τῶ χειρὲ ταῖς ὄψεσιν ἐπιδαλοῦσα καὶ ὀπισθόπους γενομένη ἐθρήνουν. Ἡ δὲ, συνείτα τοῦ πράγματος καὶ τοῖς ὄλοις ἀπαγορεύσασα, ἐκώκυσε τε ἀθρόον μέγα . . . διωλύγιον. Ἄλλὰ γὰρ πῶς παραστήσω τὴν κατασχούσαν τὴν οἰκουμένην ἀπισαν συμφορὰν; Ἡ πῶς τὰ ἑμαυτῆς ἀποκλαύσωμι; τὴν τε βασιλικὴν καλύπτραν ἀπέθετο καὶ τὰς ἐκείνης ἐθειρας μαχαίριδιόν τι λαβοῦσα ἐν χροῦ διέτεμε καὶ τὰ κοκκοβαφῆ . . . τῶν ποδῶν ἀπορρύψαμένη, μέλανα . . . ἔδειτο τὰ προστυχόντα. Ἄλλὰ ξασθαί δὲ . . . τῆν πορφυρίδα βουλομένη μελαίνης ἐσθῆτος, προχείρω; ἑμάτιον (9) οὐχ εὐρίσκατο. Ἐξ ὧν δὲ ἡ τρίτη τῶν ἑμῶν ἀδελφῶν εἶ . . . φίων καταλιθίων τῷ καιρῷ καὶ τῷ πράγματι χηρείας καὶ πάλαι κακοῖς ὁμιλήτασα, λαβοῦσα ἡ βασιλῆς ἀμυθέντου. Καὶ τὴν . . . καὶ ζοφώδη καλύπτραν ἐπέθετο τῇ κεφαλῇ. Καὶ ἐν τούτοις ὁ αὐτοκράτωρ τὴν ἱερὰν ψυχὴν (10) ἀφῆκε Θεῷ. Καὶ ὁ ἑμὸς ἥλιος ἔδω. Ἐφ . . . οὐ μὴ ἀπὸ πάθους ἀλισκόμενοι τὴν . . . ἐθρήνουν. Ἐκόπτοντο γοερῶν ἄνοι . . . εἰς οὐρανὸν τὰς φωνὰς ἀνέπεμπον . . . τὸν εὐεργέτην. Τὸν τὰ πάντα αὐτοῖς . . . πτύσαντα ἀποκλαίόμενοι. Ἐγὼ μὲν οὖν . . . πιστῶ ἑμαυτῆ ἑπερ ζῶ τε καὶ γράφω. Καὶ μνημονεύω θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ ἐπαφῶμαι τῷ ὀφθαλμῷ μὴ ποτε ἄρα θναρ ἔστιν ἀλλ' ὀκταταῖς τε . . . καὶ παρακοπή καὶ πάθος περὶ ἐ . . . καὶ ἀλλόλοτον. Πῶς γὰρ ἀπορρυέντος . . . τοῖς βιούσιν ἐγὼ συντάττομαι καὶ συν . . . ζῶσιν. Ἡ πῶς οὐ συνεπαφῆκα καὶ . . . ψυχὴν ἡ εὐθὺς ἐκπνεύσαντος . . . καὶ ἀναίσθητος; ἀπωλόμην. Εἰ δὲ μὴ . . . πόνθει, πῶς οὐκ ἀπὸ τιῶν ὕψηλῶν καὶ μετεώρων αὐτὴν ὠθησα, ἡ κατὰ κυμάτων ἐν . . . ποντικῶν συμφοραῖς μεγάλαις res sim, quam erat consentaneum magnitudine infandi mali obstupuisse jampridem, ac si minus vitam, certe sensum rationemque perdidisse. Enimvero qui non mirum non prope reprehendendam videatur, eo qui unus auctor, una causa mihi vi-

Variæ lectiones ex cod. Coisl'n.

Ἰθναρ ἔστ' τὰ νῦν ὕφ' ἡμῶν ὑπαγο . . . δὲ γὰρ καὶ μὴ θναρ ἔστιν ἀλλ'.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(9) Ἱμάτιον. Codinus, De off. aulae CP. cap. 17, n. 26. de imperatrice: Εἰ δὲ τύχοι οὖσα χῆρα, τὸ μὲν βῆτον κατέχει, καὶ ἱσταμένη, καὶ καθήμενη· φορεῖ δὲ ἐνδυμαζ μέλαν, λεγόμενον ἱμάτιον, καὶ μανδύαν ὀξύν. Est igitur ἱμάτιον propria Augustarum viduarum vestis.
 (10) Τὴν ἱερὰν ψυχὴν. Excessit e vivis Alexius sub noctem 18 Kal. Sept., quo die celebratur ab Ecclesia Deiparæ Assumptio, Feria hebdom. 5, an. 1000, juxta Græcos 6636, Chr. 1118, indict. 11. Vixit annos circiter 70, imperavit 57, menses 4,

days 15. Illius corpus humatum in monasterio quod ædificaverat, et Christo τῷ Φιλαρθρόπῳ sacraverat. Hæc Anna filia, Zonaras, Glycas, Nicetas in Joanne Codinus, De orig. CP. pag. 79 edit. Reg. Dacæ, cap. 1; Petrus Diac. lib. iv, Chron. Cas.; Will. Tyrius, lib. xii, cap. 4; Histor. Hieros. n. part. an. 1118, Chron. Malleac. an. 1118; Ægid. de Roya, an. 1118, Alexii sepulchrum etiamnum exsare in templo τῆς Παμμακαρίστου, quod hodie Patriarchium vocant, auctor est Mart. Crusius, in Turcogr. pag. 189.

τὴν ζῶτῃν ἔγραψα. Ἄλλ' οὐκ ἔστιν ἄρα κατὰ τὴν Α τραγῳδίαν πάθος καὶ ξυμφορὰ θεήλατος ἧς οὐκ ἂν ἄχθος. . . οἶμην ἐγώ. Οὕτω γάρ με ὁ θεὸς συμφορῶν μεγάλων πεποίηκε καταγῶγιον. Ἄπεθάλωμεν τσσαῦτον φωστῆρα τῆς οἰκουμένης τὴν μέγαν Ἀλέξειον καὶ . . . μὴν ἢ ψυχῆ τοῦ ταλαιπώρου ἐπετρόπευε σώματα . . . ἦ καὶ ὁ μέγιστος λύχνος. Μᾶλλον δὲ ἢ πᾶμφωτος ἐκείνη σελήνη. Τὸ μέγα τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως πρᾶγμα καὶ θνομα. Ἡ βασιλεὺς εἰρήνη. Καὶ . . . ὤμεν καὶ τὸν ἀέρα ἐμπνέομεν. Εἶτα ἄλλων . . . ἄλλοις κακῶν γεγονότων, καὶ πρηστήρων μεγάλων καταιγισάντων ἡμᾶς, ἐπ' αὐτὴ τὸ κορυφασιότατον ⁷⁰ τῶν κακῶν ἰδεῖν τοῦ Καίσαρος θάνατον . . . λάθωμεν. Καὶ τετηρήμεθα τοσαύταις κακῶν περιστάσεσι. Μετὰ γάρ τινας ἡμέρας τοῦ κακοῦ θουαστεῦοντος καὶ τῆς τέχνης ἀπαγορευόντος, εἰς πέλλας ἀθυμίας ἐμαυτὴν διαφεύσα. τοῖς δόλις ἠγανάκτων τοῦτο μόνον ἔτι καὶ ἡ ψυχῆ μου πορτῆν ἐν τῷ σώματι. Καὶ εἰ μὴ ὡς ἔοικεν ἄδα . . . τὴς ἧν ἡ ἄλλης τινὸς φύσεως διάπλασις . . . καὶ ξενίζουσα, κλν ἀπωλόμην εὐ . . . μυρλοὺς θανάτους ἀπέθανον. Νιόβην μετὰ τινων τερατευσόμενῃ ἀκούομεν . . . εἰς λίθον μεταβαλοῦσα διὰ πένθος . . . εἶτα καὶ μετὰ τὴν ἀμοιβὴν τὴν εἰς . . . φύσιν παραπέμπουσαν τὸ πάθος ἀθά . . . καὶ εἰς φύσιν ἀναίσθητον Ἐγὼ δ' ἄρα καὶ . . . μηθεστέρα ἐκείνης ὄτι καὶ μετὰ τὰς μεγίστας . . . τῶν συμφορῶν μεμένηκα οὕτως αἰσθη . . . ἄρα πρὸς πέτραν ἀψυχον ἄμοι . . . ἀπορεῖν διακρύων ἔμενον . . . ἀναίσθητως ἔχουσα πρὸς τὰς συμφορὰς . . . τσαῦτα ὑπενεγκεῖν δεῖν καὶ εἰς . . . παλάτια ἐξ ἀνθρώπων ἐπεγείρεσθαι μοι ἀφόρητα . . . δυστυχεστέρον ⁷¹ καὶ τὸν ⁷² τῆς Νιόβης . . . μὲν μέχρι τοῦδε φθάσαντα τὰ λεινὰ τῆς . . . ἔληξεν. Ἦρκει ἂν, ἐπ' ἀμφοῖν τοῖν βασι . . . καὶ ἡ τοῦ Καίσαρος συμφορὰ καὶ τὰ ἐκείνων . . . ἱματα, εἰς ἐκτριβὴν ἡμετέραν καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, νῦν δὲ ὡσπερ ποταμοὶ τινες ἐξ ὑψηλῶν ὄρων καταρρέοντές μου . . . σίτε τὰ τῶν δυστυχημάτων βεῦ.

materia naturæ meæ constitutio foret, mortua esse jam millies debueram. Nioben et quosdam audimus **507** alios a compositoribus fabularum narrari solere, magnitudine doloris mutatos in naturam alteram; in hanc tamen, licet cassam sensu, luctus perpetuitatem sui transmisisse; ac postquam obriquerant facti ex hominibus lapides, tamen vulnera doloris primi, lacrymis perennibus consuevisse testari. Ego caute quavis Marpesia durior, post parentis utriusque, duorum clarissimorum omnis memoriæ principum, luctuosissimos obitus vita

vendi fuit, vivere desinente, perseverare me tamen superstitem, et in numero viventium ex eo fanesco tempore tandiu censeri? Quanto erat verius utiliusque exspirare me una cum parente, prodeuntique ejus animæ meam comitem adiungere: sicque orbitatis mala lucri facere; quæ qualia quantaque futura essent, si jam tum ita præsentire præsa-giendi potuisse, uti postea experiendo compori, plane arbitror mihi tunc futurum fuisse optabilius, alto ex culmine in præceps statim perituram dejici, aut etiam vastis procellosi maris ad certum exitium exportandam dari fluctibus, quam in eas servari calamitates, quæ vitam deinde meam universam ex illo puncto fatalis oræ crudeliter infestam habuerunt, vere siquidem usurpaverim illud de tragedia:

Quæ damna casus, quæque vis major solet Mortalibus creare, cuncta pertuli.

Deo nempe visum magnarum me calamitatum diversorium velut quoddam ac quasi gymnasium facere. En amissimus tantum hoc lumen totius orbis, magnum Alexium. Orbæ familiæ quæ membra colligeret foveretque, supererat lumen illud alterum, vel luna potius quædam pleno collucens orbe, Irene Augusta, illa Orientis Occidentisque res et cura communis, ac nomen ubique celeberrimum. Hæc quoque occidit nobis; et iteratæ huic jacturæ superesse ferreæ ac plusquam ære solidæ possumus; adhucque aerem spiramus. Quia etiam ad alias procellas, ad novos fluctus longe vehementissimos, atque adeo ad ipsam, malorum summam, Cæsaris mortem rigiditate plusquam adamantina duravimus: quod equidem qui fieri potuerit, ipsa in qua factum est, miror maxime; nec mirari satis queo. Quomodo, inquam, per tot infestissimos malorum ingentium incursus eluctari hunc in diem vivendo suffecerim. Ego quæ non experta sensus, nec ad doloris aculeos hebes esse soleo, ut vel in illis probavi casibus, quando arte omni ac philosophia excussa, maloque plane prævalente, ac frenis perturbationi remissis, in mæroris quoddam pelagus æstu tristitiæ abrepta me ultro ipsam abjeci, pertæsa omnium, vitani quoque ipsam ægre ferens, animæque indignans ipsa meæ, quod morari adhuc sustineret in corpore. Enimvero nisi quædam adamantina, vel fortiori adhuc compacta incolumi spectatos, etiam ad cladem perferendam quæ meum mihi Cæsarem eripuit, plusquam saxea perstiti: nec quod tantis ex tam alto incidentibus molibus malorum anima pariter corpusque meum prorsus obtrita non sint, causam dicere aliam queo præter stuporem incredibilem et pene vituperabilem, in cuius velut ultionem coire nunc quoque non desinunt novi confluxus calamitatum maximarum. Quæ quidem velut amnes torrentissimi ex altissimis montibus in meam domum ut in voraginosam aliquam corrivati cavitatem, eam rapiunt fo-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁰ κορυφασιότατον. ⁷¹ δυστυχεστέρον. ⁷² τῶν.

runtque, et usque ad imum excavant, atque exinaniant rapacissime. Sed finis aliquando faciendus est; ne promissam ipso nomine ac professione Historiæ delectationem lectori, supra modum indulgens luctui, operis clausula corrumpat.

Finit ubi vitam Comnenus Alexius, illie
Nata quoque ipsius finit Alexiadem.

Αματα . . . ὡς εἰς μίαν χαράδραν συγκαταλύζουσας ἢ τὴν ἐμὴν ολίαν. Τέλος γοῦν ὁ λόγος . . . μὴ καὶ ἀναγράφοντες τὰ λυπηρὰ ἐμπικραίνομεθα.

Λήξεν ἢ ὅπου βίωτοιο Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός.
Ἐνθα καλὴ θυγάτηρ λήξεν Ἀλεξιάδος.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷³ συγκατακλύζουσας. ⁷⁴ Hoc distichon deest in manuscripto.

GLOSSARIUM ANNÆUM

SIVE

DECLARATIO VERBORUM QUÆ SINGULARI AUT RARA NOTIONE AB ANNA COMNENA USURPANTUR.

A.

Ἀγοροί. Exstat locus, lib. vii, pag. 205: Μετακαλεσάμενος τὸν Ταττικίον ἐνσταίλατο συμπαραλαβεῖν τοὺς τε καλούμενους ἡνδρειωμένους τῶν Ἀγυρῶν. Huius loci Latinam interpretationem cogitanti mihi cum parum satisfacerent quæ ad illum in suo Glossario Meursius adnotavit, necesse habui consulere oraculum, quod fecellit nunquam, R. P. Dionysii Petavii. Is statim uno verbo rem absolvit. Admonuit enim subitariis litteris: Ἀγοροὺς ἡνδρειωμένους esse videri eos qui cum inter ephēbos honorarios in obsequio imperatoris apparuissent, jam per ætatem maturi militiæ ab ipso in fidam notorum militum cohortem conscripti tanquam eximii commendarentur. Cui sane notioni totus loci conspectus et sententiæ ἀκολουθία favet unice. Indicavit sententiæ suæ fundum testimonium Eustathii in Ὀδυσσ. ο, sub finem. Quo loco doctissimus ille grammaticus nomina Græca quibus differentiæ ætatis humanæ designantur ex Alexione referens, ubi longo censu pervenit ad puberes, sic habet: Ἐν δὲ Κυρήνη τοὺς ἐφήβους Τρικαδίου καλοῦσιν, ἐν δὲ Κρήτη, Ἀποδρῆμους, διὰ τὸ μήπω τῶν κοινῶν δρόμων μετέχειν. Ἀχαιοὶ δὲ, Κοίρους. Θρᾶκες, Ἀγοροὺς, ὡσαύτως καὶ Ἀττικοί. En Ἀγοροί non jam ἄφρονες, nec acerbæ, sed pueri puberes, idque Thracibus, ubi Constantinopolis et Alexius, honorarii mōre hodieque recepto ministri principum, quos deducto a pædagogio nomine *pages* nostri vocant. Qui Latine nostra hodiè scribunt ephēbos Græco verbo Latinis litteris volent dicere. Hinc confido fore ut æquo lictori mea verborum initio descriptorum versio probetur, in hæc verba concepta: *Accersito Tatitico mandavit ut sumptis æcum e pædagogio aulæ regis pueris, bello jam maturis (cohors erat e te nomen nacta, ut ephēborum in virile robur auctororum diceretur), etc.* Solitum enimvero esse

Alexium Augustum cohortem habere lectam eorum quos ministerio domestico probasset a pueris, indicat Anna cum aliis multis hujus Historiæ locis, tum uno quem ad specimen describam ex lib. xi, pag. 333, ubi loquitur in hunc modum: Δυνάμεις δὲ πολλὰς μετὰ τοῦ Βουτουμίτου ἐξέπεμψε, ἀνδρας μαχηματώτους. Καὶ αὐτὸν δὴ τὸν Βάρδαν, καὶ τὸν ἀρχιοινοχόν Μιχαήλ, ἀκμάζοντας καὶ ἀρτίους τὸ γένειον· οὗς νηπιθὲν προσλαβόμενος ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐκπαίδευσας, ὡς εὐνοστέρους τῶν ἄλλων τῷ Βουτουμίτη παραδίδωσι. Ad quem locum versionem quoque nostram hic ascribam: *Butumiten ire jussit in Ciliciam cum cepis lectissimis, atque adeo flore ipso militiæ Romanæ, viris omnibus fortissimis, et experimentis magnis probatæ virtutis. Erant in iis Bardas et pocillatorum princeps Michael, florentes ætate juvenes, et prima lamigne malas signantes, quos a prima ætate imperator, nutritos apud se, imbueret rudimentis militaris artis per seipsum tanti duxerat heroica puerorum indole, studioque sui ac fide majore delectatus, etc.* Vide quæ dicturi sumus ad vocem Ἀρχιοποῦλοι.

Ἀγρᾶρια. Nempe ἀγρᾶριον apud Annam nationis teetæ genus est. De quo cum nihil habeam quod addam ad Meursium, quem nec compilare nec retractare, nisi sicubi necesse fuerit, animus est; hactenus sit satis. Nam de etymo quæ conjecturæ succurrebant, tanti non est exsequi.

Ἄηρ. Lib. xv, pag. 463: Τῶν αὖτω καλούμενων Μαλάγνων αὐτὸν τὸν ἄερα κατέλαβε. Malagna nomen nomen proprium ἀήρ τοῦ θρόου qui dicatur hoc loco, divinandum est. Phavorinus sic aerem describit: Οὗ πάσαι αἱ κατὰ τόπον κινήσεις εἰσὶν, ἀνω, κάτω, ἔσω, ἔξω, δεξιᾶ, ἀριστερᾶ, καὶ ἡ κυκλοφορικὴ κίνησις. Ex hac e vulgi sensu accepta notionem faciam ut aeris vox non tam elementi naturam quam loci

situm interdum signet. Id cernitur in illo Virgilio (*II Georg.*):

*Aur quos Oceanus propior gerit India lucos,
Extremi sinus orbis: ubi aera vincere summum
Arboris aut ullæ jactu potuere sagittæ.
Et gens illa quidem sumptis non tarda pharetris.*

Aer summus arboris est extremus apex ramorum ac frondium altissime exurgens supra silvam reliquam. Et his conjecturam capient de loco qui est in manibus videri poterat aer montis esse supremus ejus vertex. Verum intercedit huic suspicioni ἀκολούθῃ ipsa loci et ratio sententiæ, quæ exigit ut aer Malagorum sit non editissima montis ejus pars, sed mari vicina maxime, imminensque opportune, rostrum quoddam aut caput promontorii ad appulsiōnem solutionemque navium. Statim siquidem a luditur Augustum simul istum aerem attingit, regia monere missa imperatricem in arce maritima commorantem accersivisse: Ὁ βασιλεὺς ἄμα τῷ τῶν ἀέρα καταλαβεῖν, διὰ τοῦ βασιλικοῦ μονήρου; μεταπέμπεται τὴν Αὐγούσταν. Imo, ut apparet, eo ipso animo ac spe conficiendæ deportationis hujus locum istum insederat imperator: ut vel inde satis verisimile sit aerem vocatum promontorii excurrentis in mare caput undique portuosum et accessu facile. Sic Ausonius in Mosella, *templi aerem* vocat non quodcumque medium spatium inter cameram et pavimentum fani: sed insignite nodum sive umbilicum medice fornicis prominenter exstantem e magnete lapide in speciem Cauri flantis conformato: cui opposita statua ferrea Arsinoes, innata vi lapidis Herculei tracta in altum, suspensa suspendebat animos admirationemque spectatorum circum hiantium: quod solidum signum gravis materiæ adnotum arcana vi tholo medio testudinis delubrum superne contegentis, ibi hæreret nullo fulcro, talem objectans suspectantibus speciem qua-i solo crine in hærens nucleo cameræ justæ molis puella inde penderet. Versus Ausonii sic habent:

*Conditor hic forsans fuerit Ptolemaidis aulæ
Dinochares, quadro cui in fastigia cono
Surgit, et ipsa suis consumit Pyramis umbras.
Jussus ob incesti qui quondam sædus amoris
Arsinoen Pharii suspendit in aere templi.
Spirat enim tecti testudine Corus Achates:
Afflatamque trahit ferrato crine puellam.*

Sic in pileo despotæ Sciadio dicto: de quo Collinus, cap. 3, num. 1, pag. 45, edit. Reg., ἀήρ vocatur nodus cinguli clarissimis e gemmis pretiosissimo textu nomen despotæ ipsius inscriptum ostentans intuentibus contra. Erat enim ille nodus (Greiserus noster non male umbonem vertit, ob quamdam similitudinem umbilici clypeorum), erat, inquam, pretiosi et auro clavati diadematis, quo redimiebatur pileus despotæ, quasi fibula ista, et emblema fulgentissimum, ex congestis margaritis, in partem anteriorem obversum atque adeo emicans e fronte summa. Non facit huc notio alia nominis ἀήρ, juxta quam velum quo sancta operiuntur in altari aer dicitur. Colligit testimonia Meursius. Cui addo:

videri indicatam hoc verbo vel subtilitatem tenuis ac pretiosi panni quo vela talia constabant; quo more ingeniosi scriptores telas subtilissimas ventos textiles, aut nebulas coherentes vocare solent: vel adhibitum huc, nomen ἀήρ, quatenus caliginem et tenebras sonat, ad designandum obumbratione ista contegentis veli augustam velut quamdam caliginem offundi mysteriis, et sacras tenebras quibus ad venerationem vulgo commendentur.

Ἀμφίρυκος. Lib. viii, et lib. xiv: Genus sine dubio navis. Videri posset corrigendum ἀμφηρικὸς *ambiremis*, quo verbo Thucydides est usus: nisi satis expertus uti Annam sæpiuscule novis vocabulis, temperandam putasset criticam manum. Quin etiam non usquequaque ἀμφηρικὸς Thucydidis ad hujus loci sententiam facit. Hic enim res exigit hoc verbo intelligi navem apertam undique, ad speculationem liberam riparum amnis, quales ἀμφιβῶγας Suidas appellatas docet: quasi dicas fractis undique obicibus vectoribus circum omnia cernendi puram facultatem dantes. Speculatorias, si bene memini, dixit Livius, lib. ii Decadis prima. Græci autem, ut Plutarchus in Catone, κατασκοπικὰ πλοῖα: quam vocem Latinitate donatam ab Hirtio habemus, lib. v, imo et a Tullio lib. v Epistolaram ad Atticum. Cæterum si quis pro priore ambiremis ἀμφηρικὸς notionem ambitiosius contendat, haud difficile concesserim, utramque hic significationem in usum inclusam vocem, ut ἀμφίρυκος νῆες et ἀπερτῆς et duobus utrinque remis agitatae naves sint.

Ἀνθρῶπως. Peculiari et juridica ratione usurpatur ab Anna hoc nomen libro præsertim xiii, sæpius ad significandum ὑποχέριον δούλον subjectio nem professum alicui principi ratione feudi ab eo accepti. Vide verbum λίζιος, inferius suo loco.

Ἀντιληψίς. In instrumento pacis confectæ Baimundum inter et Alexium Augustum lib. xiii sonat liberalem gratiam et concessionem clementem ac beneficam.

Ἀπόκρηω et *Ἀποσπᾶς.* Cum nihil addendum habeam ad ea quæ vire doctissimi de his vocabulis adnotarunt, causa hinc morandi non est.

Ἀποστολεύς. Qui classi præest. Vide Suidam; usurpatur lib. xiii in Pacificatione Baimundi.

Ἀριστήριον. Lib. xiv, pag. 443. Ἡ δὲ Αὐγούστα περιχαρῆς γεγονούτῃ ἐδέξατο τοῦτον ἔξω τῆς τοῦ κοινῶνος θύρας, ἀριστήριον αὐτοῦ πάλαι ὀνομαζόμενον. Suspiciari licet ex notatione vocabuli fuisse hanc Gynæcei palatini exhedram in qua imperatrices cibum sumere consueverant. Ut sit ἀριστήριον ἀπὸ τοῦ ἀριστεῖν *prandere*. Quod si ita est, parum verisimile fuerit idem esse ἀριστήριον cum Ἄρως οὖκω ejus meminit Procopius, lib. i Persioorum ubi de incendio urbis et palatii: Καὶ τῆς, αἰτ, βασιλέως αὐλῆς τὰ ἐκ τῶν προπολαίων ἄχρι ἰς τὸν Ἄρως λεγόμενον οἶκον, καυθέντα ἐφθάρη.

Ἀρχοντοπάλοι. Filii veteranorum militum in unum agmen sic dictum conscripti, lib. vii, pag. 204. Ἀρχόντων nomen vel militares magistratus,

ut centuriatus, tribunatus, et similes indicat : ut hi fuerint filii non gregariorum sed gesto magistratu probatorum militum : vel eadem notione sumitur qua principum vox in militia Romana. Ubi Principes, Hastati, Triarii, species sunt militum etiam praefecturae militarem non gerentium. Πόλου terminatio ὑποκοριστικῆ diminutiva est Graecis recentibus. Quod, quia viri docti abunde docuere, novis auctoritatibus, quod erat facile, putidum et supervacaneum fuerit adstruere conari. Tantum addam, quod ad Ἀγούρων quoque superius explicatam vocem et cohortem referri potest, vel plane ad hoc genus pertinuisse cohortem trecentorum eximiam, lib. XIII, sub initium descriptam ; vel certe similis instituti ac generis fuisse. Verba loci laudati sic habent : Τὴν νέηλον στρατιάν ἐκ τῆς συντάξεως πάσης ἀπολεξάμενος · καὶ οὗς μᾶλλον αὐτὸς ἀνεθρέψατο καὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐξεπαίδευσεν (hi manifeste ad classem τῶν Ἀγούρων pertinent), ἀρχηγὸς στρατευμάτων κατέστησεν. Ἦσαν δ' οὗτοι ξύμπαντες τριακόσιοι, πάντες νέοι, καὶ εὐμήκεις, σφριγῶντες τὸ σῶμα, καὶ ἕκαστος; τούτων ἀρτίχρους τὸ γένειον, etc. Paulo inferius sub medium libri ejusdem XIII, memoratur caedes Caræ cujusdam qui ex cohorte τῶν Ἀγούρων ἠνδρειωμένων fuisse videtur. Sic enim Anna : Πίπτουσι τηνηκαῦτα τῶν Ῥωμαίων πολλοί. Καὶ αὐτὸς ὁ Καρᾶς νηπίσθην τοῖς γνησίοις παρὰ τοῦ ἀυτοκράτορος προσληθῆαι; καὶ κατελαγείσ.

Αὐτοκρατόρισα. Imperatrix, lib. XIV.

B.

Βεστιαρίται. Lib. IV, pag. 109, τῶν δὲ οἰκειοτέρων οὗ; βεστιαρίτας ἢ συνθήθεια καλεῖ. Omnes hos fuisse custodes imperialium vestium (sic enim viri docti βεστιαρίτων nomen exponunt) equidem vix credo. Quomodo enim isti aut tot fuissent ut ex iis numerosa cohors pugnaturum acie Alexium sequeretur? aut soli ex aulicis ac domesticis omnibus ad dimicandum asciscerentur? Videtur potius, ex verbis Annae βεστιαρίτας dictos communiter vulgari lingua fuisse omnes domesticos domus Augustæ qui statis in palatio ministrantes officiis familiæ imperatoris imputabantur. Certo fortasse colore aut modo vestium (ut hodie fieri consuevit) ab aliis distincti, indeque appellationem nacti.

Blattia. Recitat Anna, lib. III, pag. 93 et 94, epistolam Alexii Augusti ad Henricum regem Germaniæ, qua inter alia imperator testatur se regi ex pacto misisse centum quadraginta tria millia nummorum et centum Blattia, ἑκατὸν βλαττία. Quid hæc Blattia sint equidem disquisivi diu : quo potissimum omnia indagantis suspicio sederit, hic proponam obnoxie ac timide. Existimo volumina fuisse panni holoserici ostrino colore tincti, *cent pieces de velours ou satin rouge cramoisy*, ita ut materis simul et coloris genus vocis unius emphasi jungantur institutione peculiari Græcorum sequioris ævi. Primum omnium Blattiam dici purpuram,

ostrum, muricem, ac coccum (vobis enim populari usu color rubeus splendens, tot istis inter se diversis signatur nominibus), blat:am, Inquam, dici purpureum quemcumque fucum, doctissime demonstrat Andreas Resendius, lib. I *Antiquitatum Lusitanicarum*, tum aliis veterum testimoniis adductis, tum his Sidonii versibus, lib. XI Epist. ad Tonantium :

*Rutilusque ferte blattas
Recoquente quas ahenò
Melibœa fucat unda
Opulentel ut meraco
Bibulum colore vellus, etc.*

Idem auctoritate Vopisci, Capitolini, Eutropii, Pauli Diaconi, Isidori, Venantii Fortunati, et aliorum astruit Gretserus noster, lib. II Observationum in Codinum, solidius, ni fallor, quam ut satis fuerit eruditum scriptorem Notarum posteriorum in Cedrenum, tribus contra verbis excipere : nihil esse nisi *nugis et nullius momenti commenta que circa blatteum colorem, id est roseum vel purpureum, et Græcum βλαττίον, ex nominum allusione velut e Delphica tripode, enuntiat sparsim Gretserus in Codinum*. In quo præterea (quod pace viri docti et religiosi dictum velim) humanitatem ejus adversus hominem de religione ac litteris bene meritum requiro. Afferi solet Cassiodori quoque manifestum in eadem sententiam testimonium. Sed res minime dubia testimoniis non eget. Blatta, vernis genus triticeæ ac ferruginei coloris, usurpatum jam olim scimus pro verme minuto coloris micantissime flammæ, ac viva rubedine saturi qui oritur ex granis fruticis Arabibus *Kermes* dicti : ex quo est nomen celebris apud officinas antidoti (confectionem Alkermes, vocant) quod in ea locum vel præcipuum baccae hujus fruticis habeant : cujus item ex nomine vulgatum illud nostris saturæ purpuræ vocabulum natum qua *rouge cramoisy* quasi rubrum Kermesinum dici solet. Hinc quia ex granis hinc fucus purpureus quo vestes inficiuntur exprimitur purpura ipsa *grana* Lusitanis dicitur : imo et Græcis κόκκος, quod genericum, non minus quam vernis, nomen est, ad hanc tamen speciem usu additum. Jam quia grana hæc industria infectorum certo modo et spatio expansis in areis infectorum et subinde vappa vel cervisia rigata, vertuntur in vermiculos pellucentes cruore florentissimi coloris, quo vestes imbutæ amœnissime fucantur, invaluit ut purpura, vermis ac vermiculus appelletur, Græce σκώληξ aut σκωλήκιον, unde putatur in vulgares linguas emanasse *scarlacæ* nomen, Galli *escarlate* dicunt. Qui etiam pro ruberrimo fuce, *vermilton* vermiculum, passim usurpant. Neque id cœpit χθὲς καὶ πρόην, cum omnium antiquissima lingua sancta locis sane plurimis etiam primi et vetustissimi scriptoris Mosis, vocem צללה, quæ vermem sonat, pro purpura usurpet, uti videre est Exod. XXV, 4; xxxv, 35; xxxix, 3; Levitici xiv, 4 et 6. Tum præterea Job xxv, 6; Isa. I, 18; xiv, 11; xli, 14; Thren. iv, 5; Jonæ iv, 7; Nahum ii, 3,

et alibi. Sed omittere non possum locum eximium ex Psal. cxi, 7, ubi juxta Vulgatam nostram: *Ego vermis et non homo, opprobrium hominum et abjectio plebis*. Loquitur eo psalmo Christus, et propheticæ prænantiat minutissimas quasque partes ac peristates passionis suæ, quas in narratione rei gestæ attentæ comparatione recognoscere multo est jucundissimum. Iis porro quæ descripsimus verbis singulariter designatur illud opprobrium quod Christus gravissimum pertulit, quando conscissus flagris, et præterquam toto corpore crucentatus, etiam coronatus spinis, productus ad Judæos a Pilato est; ita deformatus, ut vix pro homine agnosci posset, nisi, ut pictorum rudium ævo simplici conatus imperfecti juvabantur inscriptione addita, quæ doceret esse hominem id quod illi simulare cogitarant, ita Pilatus verbo admonisset esse illum hominem: *Exivit Jesus portans spineam coronam et purpureum vestimentum; et dixit eis* (Judæis Pilatus): *Ecce Homo* (Joan. xix, 5). At hæc loci alterius. Satis sit hinc legisse obiter in rem præsentem, illic in vermibus nomine alludi acute ac prorsus eleganter ad purpureum vestimentum quo tunc opertus ad ludibrium Christus fuit. Quanquam in Hebræo קַרְנֵי אֵשׁ alia etiam insignis allusio est ad crucifixionem imminens ex paronomasia vocis קַרְנֵי אֵשׁ quæ sonat de ligno suspendere ac crucifigere. Hactenus habemus purpurei coloris notionem in blatta; mihi vero id non sufficit, quod existimem etiam genus serici textus ac bombyciniæ materiæ Blattii verbo designari: ita ut Blattia non quivis panni purpurei, sed serici sint. Primum, observo sæpe ista conjungi mentione apud scriptores. Ælius Lampridius in Heliogabalo: *Paraverat funes blatta et serico et cocco intortos, quibus, si necesse esset, laqueo vitam finiret*. Quibus in verbis merito quærat aliquis: quæ materia blatta sit a serico et cocco distincta? ac fortasse non male suspicetur prius et expositivè accipiendum, hoc sensu: *Paraverat funes blatta, hoc est, serico et cocco, sive filis sericis coccinei coloris intortos*, etc. Flavii Vopiscus in Aureliano: *Cum ab eo uxor sua peteret ut unico pallio blatteo serico uteretur, ille respondit: Absit ut auro fila pensentur; libra enim auri tunc libra serici fuit*. Hæc ille in quibus notari cupio: cum dicitur libra serici, non sericum quemcunque pannum, sed simul blatteum, hoc est purpureum intelligi: uti et cum fila dicuntur auro pensari, fila bombycina cocco tincta cogitanda sunt, adeo hæc usu et pretio conjuncta vices sibi invicem ad mutuam significationem præstant. Itaque et paulo ante cum dixit Vopiscus idem: *Vestem holosericam neque ipse in vestitario suo habuit; neque alteri utendam dedit*, non quamcunque forte, sed purpuream significavit, ut tanto cohærentius sequatur quod statim infert de negato uxori pallio blatteo, ex holoserico purpureo videlicet. Sed pergamus exempla dare conjunctæ mentionis coloris et texti. In Codice Theo-

dos. leg. 18, tit. de Murilegulis qui est 20 libri x: *Quoniam trecentas pene libras blattæ sericæ clandestina fucatione*, etc. In Codice Justiniani serico-blatta uno vocabulo legitur. Et alibi sæpe similia videre est; nam hic jam æquo longiores sumus. Hinc factum ut sola mentione coloris purpurei, usu tacito sericæ materiæ species indicaretur. Narrat ecce de Nerone Suetonius: *Aureo eum reti piscatum et funibus purpura coccoque nexis*. Quis hic aliud intelligit quam funes sericis filis purpureis intortos? Quos eandem rem memorans blatteos apprime in rem nostram dixit Eutropius, uni voci significationem serici textus et coccinei fuci subjiciens. Quid Græci? (Recentiores hos dico Byzantinorum tractatores rerum) quam multa hujus consuetudinis exempla suppeditant? Nicetas unus sit satis. Aliorum testimonia occurrunt ultra legentibus. Is ubi in Alexio Commeno Juniore, libro III, in plerisque codicibus habet *δενυ τῶν βλαττίων*, alia lectio, (quæ utcumque putetur marginalis adnotatio, veteris certe grammatici est; et ut in re tali, de notione vocis usitata suo tempore, auctoritatem habet) alia, inquam, lectio habet *πλήν τῶν σερικῶν νημάτων*. Alibi Nicetas *βλαττία πολλά χρυσά*. In quæ verba paraphrasis docti grammatici sic habet: *σερικὰ διαπλεχθέντα χρυσῶ*. Alia omitto. Hæc enim abunde sunt ut recte videatur in universum statuise Salmasius Notis ad *Hist. Aug. script.* pag. 391, recentiores Græcos *βλαττίων non pro blatta vel purpura sola, sed pro nemate serico blatteo usurpasse*. In quo puto Græcos rationem habuisse aliquam originis florum sericorum quæ a verme, hoc est blatta (nam Blatta in æro commune nomen vermibus est) producitur, vulgo bombyce dicto. Unde filum ipsum ac tela ex eo texta bombyx dicitur. Quin etiam nomen ipsum vulgatissimum serici, non a Seribus populis aut patria eorum, quod vulgo putant, si Hesychio quidem credimus, ducitur, sed a vere verme sive blatta. Ita enim Hesychius: *Σηρ σκώληξ ὁ τὴν μετὰ τὴν ἐργαζόμενος*, hoc est, *Ser vermis sericum vellus efficiens*. Quare serica vestis peculiari ratione blatta, blattea vel blattia dicitur. Præterea illud admonuerim: cum duplex scriptura sit nominis *βλαττίων*; altera geminato τ, altera ea simplici littera: quæ hactenus diximus tantum convenire τῷ βλαττίω, quomodo scribit et Anna nostra et Cedrenus in Tiberio III, ubi memorat *στολά; σωληνατὰς ἀπὸ βλαττίου*. Ex quibus fortasse tum Nicetæ loca tum Codini quæ *βλαττίων* scribunt cum τ ψιλῶ, corrigenda sunt. Quod vero ratio sententiæ alicubi exigit ut *βλαττίων* volumen sit, ortum videri potest ex eo quod panni ejusmodi serici antequam in partes secti assutique in vestes essent, in volumina complicabantur *βλαττία* vulgo vocitata. Postremo illud monere non omittam non esse contra rem ac sententiam nostram stabilitam hic a nobis locum illum Codini, cap. 4, n. 20, ubi mentio est *λευκοῦ βλαττίου*. Ut enim omittam

etiam candorem purpuræ tribui, Horat. Sat. vi, lib. II :

*Rubro ubi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos ;*

sane ferrum igne concepto, quod candens dicitur, purpureum fulgorem habet. Ut non pertendam meo jure quamvis eminentiam splendidis in suo genere coloris purpuram interdum appellari. Unde purpureæ nives dictæ reperiuntur. Illud modo dico eo ipso quod Codinus significare volens logothetæ pileum ex serico albo splendens esse, vocavit illud λευκὸν βλαττίον, satis indicasse βλαττίον solum, sericum esse purpureum, quæ opinio nostra est æqui lectoris arbitrio subjecta.

Βλάχοι. Lib. VIII, pag. 227 : Καὶ ὅποιοι τὸν νομὴν ἀδα βίον εἶλοντο (βλάχους τούτου; ἢ κοινὴ καλεῖν οἷα διὰλεκτες). Et tamen *Blachi* populorum nomen est Mœsiam superiorem incolentium, qui hodie Valachi vocantur, olim fortasse ex Scythiis nomadibus et hamaxobis vagis in iis denique sedibus conquiescentes : unde invaluerit ut proprium antea sectæ atque instituti nomen genti postmodum adhaerit. Neque enim nunquam studia in generis appellationem transeunt in similibus, Occurrunt nunc Corsi sive Corsicæ insule cultores qui quoniam opportunitate littorum et marium illecei præticam olim studiose factitabant, inde vulgari vocabulo piratas *corsaires* dicimus : uti et latrones *brigands* vocamus quod *Brigantes* olim Magnæ Britannię populi latrociniorum infamia flagrareut : ut omittam Chaldæorum nomen sæpius olim astrologiæ studium quam locum patriæ designasse. Cui geminum est quod sacrarum Litterarum interpretes adnotant in illis verbis Proverb. xxxi, 25 : *Sindonem fecit et vendidit et cingulum tradidit Chananæo*, Chananæum dici mercatorem. Sed nullus sit finis si curam congerere cuncta ejus loci exempla. Unum addam de quo fuerit operæ pretium monuisse. Joannes Sinnaeus, cujus Historiarum libros rerum narrationem indidem ubi Annæ nostræ *Alexias* desinit auspicientes Latina versione deproperamus brevi prodituros, libro secundo meminit deprædationis Mysorum quæ inter Cilicum et Antiochiæ Syriæ fines exerceretur. Unde autem tali loco Mysi? Nempe Mysos viles personas et mancipia intelligit, significatque magnum numerum rusticorum et villium capitum capto et servituti fuisse addictos. Id adeo inde ortum suspicari fas est quod Mysorum gens despiciabilis et servituti nata olim proverbio locum dederat Ἐσχάτος Μυσῶν, cum alicujus infima vilitas exaggeranda cum hyperbole esset. Cicero pro Flacco, sect. 65 : *Quid porro in Græco sermone tam tritum atque celebratum est quum si quis despiciatui ducitur ut Mysorum ultimus esse dicatur*, etc.? Igitur ut Mysi mancipia dicti, ut bello capti dura et inclementi servitute habitū Sclavi sive Slavi vocati, sic, *Blachi*, cum gentis vagæ proprium esset nomen, appellative postea designaverit instabilis et desultoriæ

vitæ Barbaros, ἑλόντας τὸν νομὴν βίον, erraticæ et nusquam habitantis domicilium vitæ sectarios.

Βραχιόνιον. Τῶν Βλαχερνῶν lib. II. Est opinor murus sive ambitus exterior, suburbio Constanti-nopolitano *Blachernæ* dicto circumdatus.

Βρεβία. Catalogi vasorum sacrorum et possessionum Ecclesiæ lib. VI, pag. 157 ; sumptum ex usu veteri Ecclesiæ Latinæ. Etenim Optatus libro I, testatur : chartam in qua conscripta essent bona ecclesiastica *brevem* proprie vocatam.

Βρύσις. Lib. XV, non longe ab initio καὶ στρατοπέδουε κατά τὴν βρύσιν τοῦ Καρυεύου καλουμένην. Non est dubium quin βρύσις sit fons. Id vocis ipsum etymon clamat. Est enim a βρῶω scaturio. Præter eas auctoritates quas recitat Meursius alieno, ni fallor, loco, nempe in verbo βρεσιόν, quod alterius originis et significatus est. Puto autem designari peculiariter verbo βρύσεως locum ipsum scaturiginis ex quo protinus hauritur ; ad differentiam πηγῶν καὶ κρηνῶν illarum quæ operibus in urbes inducebantur, cujusmodi erat ἡ ἐνεακρουνοσ Athenis. Sed horum fontium origines oportebat altiori esse situ, unde per pronum quo erat opus deduci possent. At βρύσις videtur dici fons humilior, qualis optabat Juvenalis (sat. III), *villico culti horti, puteum nempe brevem*, hoc est, non altum, *nec reste movendum*, verum unde manu sola cum situla demissa haurire liceat. Quanquam funem a βρύσει non excludit Codinus, cap. 7, *De Officiis*, num. 16, pag. 91, edit. Reg. ubi sic habet : Κατὰ μὲν τὸ παλαιὸν ἐκτὸς τῆς πόλεως ἀπολοῦθων τῶ βασιλεῖ (ὁ Πικέρνης) ἔφερε κισθῶνιον μετὰ ἀλύσεως· ὡς ἂν εἰ ἐν χρεῖα γένοιο πιεῖν αὐτὸν ἀπὸ βρύσου (al. βρύσης, forte βρύσεως, ἢ ποταμοῦ) διὰ τοῦτο (melius forte legas τούτω) καὶ πῆρ. Ibi ἄλυσις non tam ad commodius ferendum suspensum et catenula pocillum, quam ad hauriendi usum accommodatam mentionem habet. Non nego tam a πηγῆν et βρύσιν sive βρύσιν esse synonyma. Nam quem locum βασιλακίου βρύσιν Curopalates continuator Costreni vocatum ait, ubi effossi Botanici Augusti jussu Basilacio sunt oculi, Anna nostra diligentius totam Historiam Basilaciani belli ac cladis referens πηγῆν βασιλακίου dictum ait. Non, quemadmodum vir doctus in novis ad Codinum Notis nuper docuit, pag. 95, edit. Regiæ, quod ab *effossis Basilacii oculis sanguinis fontes erupissent*, in quo nihil excæcato Basilacio proprium fuit ; ut omittam, quo tunc modo excæcationes istæ fiebant admotione laminæ candentis, videri citra missionem sanguinis perpetrari solitas ; sed quod continet excæcari Basilacium prope fontem ex hoc deinde casu cognominatum. Videtis Annam sub medio libri I Corrigenda hinc, obiter prava lectio, et ex ea nata non recta interpretatio loci Curopalacæ in Botaniæ, pag. 866 editionis Regiæ : Καὶ ἔκτισσε ἐ τόπος ὠνόμασται βρύσις τοῦ βασιλακίου. Quæ sic reddit interpretes : *Et ex eo tempore locus ille appellatus est fremitus Basilacii.* Legere

enim maluit βρύξις quam βρύσις, contra codicum fidem; parum, ut suspicari pronum est, habens compertum, quid id vocis esset.

Βυκάρη. Lib. xi, ante medium, al. βυκλή bucina. Sic μήχανη machina, τρυτάνη trutina.

Γ.

Γενούσιος. Lib. xi, Γενούσιος στόλος classis Genuensis.

Γήπεδα. Lib. xv, post medium. Hanc vocem enarrat Eustathius ad *Iliad.* δ, his verbis: Γήπεδον μέντοι, τὸ ἐν πόλει προκειμενον οἰκίας, οἷον κηπίδιον. Hoc est γήπεδον vocatur fundus aut terræ pure spatium intra urbem contiguum arboribus, cujusmodi est hortus.

Γλώσσα. Præter usitatissimam omnibus vocabuli hujus notionem, aliam ei valde, ni fallor, singularem Anna nostra subjicit, dum sic lib. xiii, sub medium pag. 394, scribit: Σκοπούς ἐν διαφόροις ἐξέπεμπε τόποις, περιθρεῖν τὰ περὶ τὸν Βαϊμούντον, καὶ γλώτταν αὐτῷ ἐκείθεν κομίσαι. In his salis apparet γλώτταν dici certum et exploratum de hoste nuntium. Locutio est vel origine Gallica, vel sacris expeditionibus e Græcia in Galliam a Gallis reportata; certe hodieque vel maxime vigens. Sic enim vulgo dicimus: *Prendre langue des ennemis*. Usurpatur item alibi ab Anna γλώττης nomen pro terræ tractu mari prætento, aut potius in mare incurrente. Allegoria nostratibus quoque non insueta, qui ejusmodi promontoria vocant *langues de terre*. Locus est lib. xii, post med.: Κατ' αὐτὴν τὴν γλώσσαν σκοπέα κατέλιπον. Nisi γλώσσα fretum aut trajectum hic potius sonat.

Γόνατος. Lib. xi, pag. 311. Nomen turris Nicæensis.

Δ.

Διαλαλιά. Edictum, admonitio, *cri public*, lib. viii, post med.

Διακράτησις. Possessio, lib. xiiii, in pacis instrumento Baimundum inter et Alexium.

Δουκῆτον. Lib. xiii, ducatus, *le duché*.

Ε.

Ἐαρινὸς καιρὸς. *La campagne*, omne tempus quo bellum geri sub dio potest, a vere ad autumnum. Lib. ix, initio.

Ἐγχόρηγα. Dicuntur lapides ad structuram peregre advecti, non indidem ubi ædificatur sumpti, lib. iii. Portus Constantinopoli Bucoleon appellatus, dicitur ornatus jam olim fuisse δ' ἔγχορήγων καὶ μαρμάρων. Lib. xi paulo ante finem, arx a. l. Laodiceam exstructa dicitur δ' ἔγχορήγου, nimirum ex materia longe navibus importata. Sic enim loci sententia exigit quam qui attendet intellegit arcem in hostili solo et in sabulo trepide structam non nisi aliunde illata ædificari materia potuisse.

Ἐθνηκόν. Τὸ ἐθνηκόν. Militia auxiliarium gentium, lib. iv. Aliquando dubitabam, an non eccle-

siaſtice vox ea ibi usurparetur pro infidelibus qui multi militabant sub Alexio: Turci saltem. Iterum repetitur lib. vi.

Ἐπέσσα. Peculiari notione usurpatur ab Anna pro ἐπέκεινα, *ultra*, ad designanda loca trans limitem. Sic eadem alibi, ἐκείσε τοῦ Δανούθω; ῥέοντα, de quodam fluvio ultra Danubium. Et initio lib. xv, ἐκείσε de Asia dicitur; quippe *ultra* fretum sita. Scribebat videlicet Anna Constantinopoli cis Hellespontum.

Ἐμπεριβόλωσ. Lib. v extremo, Anna hoc adverbium impendit explicando characterē Itali Sophistæ cui στρυφνότητα καὶ τὸ ἐμπεριβόλον tribuit. Hoc quid sit explicare non hujus operæ fuerat verba duntaxat nova exponere aggressæ: nisi Lexi a vulgaria parum hic feliciter susceptam provinciam gererent (Henr. Stephan. tom. I *Thes.* col. 696; Constantinus verb. ἐμπεριβόλος) Aiunt enim λόγον ἐμπεριβόλον orationem esse ornata et elegantem, nec exacte, nisi fallor, nec satis ad mentem ejus unde hauserunt Budæi τοῦ πάνου, qui plane subiliter et erudite vocis hujus notionem edisserit, pag. 467 Commentariorum suorum, edit. Paris. anni 1548; concluditque perspectis omnibus τὸν ἐμπεριβόλον λόγον orponi τῷ καθαρῷ puro sermoni nudoque: a quo multum non abhorret Annæ κοστράε sententia: quæ Itali orationem tectam, sollicitam, cautionibus præunitam, indeque minime puram ac simplicem fuisse docet. Nam elegantiam quidem adeo ei nullam tribuit, ut passim barbarismis et stribiliginibus lutulentam fluxisse reprehendat.

Ἐξισότης, pag. 250. Judex, prætor, inspector præsens et compositor rerum in provinciam cum potestate missus. Vide Suidam et Notas Post. in Cedrenum, ad pag. 591.

Ἐξιπαδέσθαι. Lib. iv, post medium: omissis equites equis subito pedites in hostem vadere.

Ἐξκουβιταλ. A recto singulari, ἐξκουβιτής. Sic plane legendum lib. iv, circa medium, ubi codex noster ἐξουβιτών, sine dubio illo, pro ἐξκουβιτών, habet. Porro ἐξκουβιτής idem quod ἐξκουβίτωρ, quod vocabulum cum et Meursius et Carolus Annibal Fabrotus in suis Glossariis diligenter enarraverint, verbum non addam.

Ἐξκουσάτος. Nomen navis. Lib. x, post medium: Ἀπέστειλε τὸν καλούμενον δεύτερον κόμητα μετὰ τοῦ ἰδίου κατέργου, ἐξκουσάτου παρὰ τοὺς ναυτικοὺς καλουμένου. Comes hic secundus fortasse is aut ei similis fuerit quem contramiralem nostri dicunt: cujus navis a prætoria secunda *Ἐκκουσάτα* vocari solita esset a nauticis.

Ἐξουσιαστής. Lib. xi, post med., princeps, toparcha, dynasta.

Ἐξουσιοκράτωρ. Lib. xiii, sub med.: Τὸν ἐξουσιοκράτορα Ῥωμιοκὴν τὸ δεξιὸν ἐπέχοντα κέρασ. Militaris id magistratus nomen.

Ἐξώπολον. Forte melius ἐξώπυλον, lib. vi, pag. 180, exterior ambitus murorum.

Ἐπισκύνιον. Antiquæ institutionis vox; sed in qua nonnihil Anna nostra καινοτομεῖ. Id quo intelligatur, quam necessario, tam breviter repetendum est, quod notionis huic verbo subjecerint veteres. Eustathius ad *Odys.* η: Ἐπισκύνιον ἡ ἔρμηνεῖα παρὰ τοῖς παλαιοῖς αὐτῆ· ἐπισκύνιον ὑπὲρ ὄφρων ἐποφρύδιον. Idem alibi nempe ad *Iliad.* ρ: Ἐπισκύνιον δὲ ἐστὶ, κατὰ τοὺς παλαιοὺς εἰπεῖν, ἐπίδερμον δ ἐπιχαλᾶται τοῖς τῶν λεόντων ὀφθαλμοῖς καὶ καλύπτει αὐτοὺς προνοῶν φύσεως, οὐ τασοῦτον διὰ θυμὸν ὅτε σκύζεται τὸ θηρίον, δ ἐστὶν ὀργίζεται, ὅσον ἵνα, μὴ βλέπων τὰ ἐπὶ ῥιπίπόμενα βέλῃ, δευλαίνηται. Ex his, adjuncto scholiaste Nicandri qui ἐπισκύνιον esse ait τὸ ἐπάνω τῶν ὀφθαλμῶν μέρος, ἦτοι δέρμα, satis constat hoc vocabulo significari pellem imminentem oculis, et eos superne protegentem, quæ in leonibus laxior est, et demitti solet cum ira feruntur, providentia quadam naturæ id agentis, ne conspectu telorum generosus impetus ejus bestię retardetur, quæ inde audax et fortis irruit, quod cæca rabie præceps fertur; pelliculis supercilliorum eo sese inferius demittentibus, quo ira majori effervescit irritata bellua. Quare illud ex naturæ peritia, ad furoris emphasisim vehementissimi ab Homero de leone dictum est *Iliad.* ρ:

Πᾶν δὲ τ' ἐπισκύνιον κάτω ἔλκεται ὄσσε καλύπτων.

Hinc Cæsarissa nostra imaginem mutuata est elegantis allegoriæ, transferens ἐπισκύνιον ad significandum capitis tegmen usitatum professoribus vitæ monasticæ, quod ipsa *cusculum* alibi vocat. Id solet ad specimen modestiæ longe infra oculos demitti et vultum atque os inumbrare; tristitiamque illam venerabilem et religiosam inducere, quæ etiam, non ira sola, verbo σκύζειν et σκυδμαίνειν unde est ἐπισκύνιον, designatur, si bonis grammaticis credimus: qui non improbabilius autumant inde esse metagrammatismo quodam τὸ σκυθρωπὸν καὶ σκυθρωπάζειν. Alibi etiam Anna eadem coronam imperialem superne clausam et concavam, ac videlicet frontem ipsam usque ad supercilia tegentem, translatione non minus apta, ἐπισκύνιον appellat lib. ix.

Ἐπισκοπή. Lib. xiv. Videtur esse domus aut palatium episcopale Tripolitanum in quo velut in loco sacro, deposita imperatoris pecunia est a legatis, ejus.

Z.

Ζατρίκιον. Accipio ultro et comprobo conjecturam Meursii *Ζατρίκιον* ludum esse latruncolorum, vulgo schaccorum, opinantis. Satis id suadent quæ ex Achmete et anonymo de arte Persica testimonia recitant. Nec absudit Anna: ejus narratio exigit, ut hic ludus ejusmodi fuerit qui a sedentibus, atque adeo recumbentibus, posset exerceri: quandoquidem patrem suum ait, lædium noctis insomnis accitis collusoribus, ita ut erat, decumbentem adhuc, ante lucem, isto remissionis genere scellisse, quod

nemo non videt apte quadrare in schaccorum ludum. Unum miror, excipere Meursium, minus sibi quam vellet in hoc favere Theocriti scholiasten, quasi is potius *Ζατρίκιον* nomen ad calculorum ludum referat. En scholiastis hujus locum integrum, quem oppido mutilum Meursius descripsit. Sic ille annotat ad illud versum *Ilyllii* v:

Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λῆθον.

ἡ δὲ λέξις μεταφορικῶς ἀπὸ τῶν παιζόντων τὸ κοινὸν λέκτως λεγόμενον *Ζατρίκιον*. Ἐκεῖνοι γὰρ ὅταν πᾶλλ ποιεῖσαντες οὐ δύνανται ἐτέρας νικῆσαι τὸν ὄμιον παίχτορα, κινουσι καὶ τὸν ἀπὸ γραμμῆς λῆθον, ὃν οὕτω βασιλεῖα καλούμενον. Hæc ibi. Quæ Latine reddam equidem, ut etiam qui artis ludendi quam Græcæ linguæ consultiore sunt, sive schaccomachiæ artificium in *zatricio* agnoscant: Cum dicit poeta: Et a linea lapidem movet, dictionem transfert a consuetudine ludentium eum ludum quem vulgo *zatricium* dicunt. Illi enim postquam omnibus tentatis haud *aliter* reportare victoriam de collusore posse sentiunt, movent ad extremum a prima linea lapillum, nempe illum qui *rex* appellatur. Sic ille. Quæ verba schaccotechniæ periti sese agnoscere responderunt, submoturosque facile calcularios, si vindicare illa tentent, una exceptione: fuisse olim *scrupeos* et e lapillis schaccos, cum hodie frequentius eburci torquentur aut buxei. Sed hæc isti viderint. Illud nostræ *πραγματείας* est disquirere cujus sit originis vox *Ζατρίκιον*, Græcæ an barbaræ. Sunt qui magno opere contendunt verbum esse Persicum; etenim hodieque latruncolorum ludum Persis *zatrang*, vel *zatreng* appellari. Plinianus contra exercitator, pag. 1130, *Ζατρίκιον* dictionem esse contendit mere Græcam, et in Persidem profectam e Græciâ. Quis enim, inquit, *nescit hujus ludi inventionem Græcis deberi? a Græcis igitur ad Persas res ipsa cum nomine transit.* Hæc ille: in quibus astipulantem nequaquam habet Annam nostram, prout videre licet, pag. 360, ubi mentione *Ζατρίκιου* facta, hæc mox subjungit: Παιδιὰ δὲ τοῦτο ἐκ τῆς τῶν Ἀσσυρίων τρυφῆς ἐξευρημένων, καὶ εἰς τὴν μᾶλλον ἐληλυθός. Tamen constanter Græci grammatici, quorum ratio non immerito habendi videatur, *Ζατρίκιον*, sive *Ζατρίκιον*, a quo *Ζατρίκιον* extensum est ὑποκοριστικῆ ἐπὶ πένθεσσι, Græcæ origini vocabulum vindicant. Sonat autem *Ζατρίκιον* *pisistrum*, *ergastulum*, *servorum carcerem*, aut *tormentum*. Auctor *Etymologici* *Ζητρίκιον* τὸ τῶν δούλων ἐστωματήριον, ἦγουν τὸν μύλωνα, quod mox eliciat addit quæsi dicitur, ἀπὸ τοῦ δέω quod est ligo, et τρέω τοῦ φοβοῦμαι. Nam *posnæ* caput ἐν *Ζατρίκιον* vinculorum incommodum erat, quibus ad cippum alligabantur infelices, et per longas illic moras læbescere sinebantur. Unde etiam ipse ille cippus proprie *Ζητρίκιον* dictus, si *Moscopulo* credimus, *Ζητρίκιον* κοινῶς ὁ κοῦσπος. Ἔστι δὲ εἶδος *κολαστηρίου* ἢ δούλου ἐδεσμοῦντο. Aut idem, aut similis res ille codex, de quo Propertius, lib. iv, el. 5. 124

illo versu : *Codicis immundi vincula sentit anus*, et Juvenalis, Sat. II, dum ait : *Residens in codice pellex*. Verum Suidas distinctius explicat genus horum vinculorum, dum innuit stringi solitus miserorum pedes paratis intra cippi crassitiem angustis oculis : Ποδοκάπη, inquit, ποδῶν κάκωσις ὁ λεγόμενος κ.ῶσπος. Nec abludivit Latino-Græcus glossator, apud quem ita legitur : *Cuspus*, ξύλινον σανδάλιον. Idem astruunt Glossæ Basilicorum dum *κουσπάτορας φυλακιστάς* esse docent. Κούσπους γάρ (addunt) ξυλοπόδας καλοῦσι. Referunt etiam, Salmasius loco jam laudato, et Carolus Annibal Fabrotus in Glossario Cedreni, locum huc pertinentem ex Lexico inedito bibliothecæ Regiæ Ζατρίκιον ὁ κοῦσπος τὸ τῶν δούλων κολαστήριον, ubi jacet illa ipsa vox integra cujus originem disquirimus; quam inde verisimile sit ludo latruncularum non nisi metaphorice aptatam, cum proprium antea usum haberet in significando pœnali servorum codice. Quis autem divinet unde hoc sic invaluerit, ut supplicii vocabulum ad remissionem transferretur? quam multa similiter instituta cernimus quorum aliam nemo causam queat reddere nisi arbitrium talia primum inceptantium? Cogitabam aliquando, an non, quoniam qui vincti attinebantur in ergastulis ac custodiis, tædii causa fallendi soliti essent indulgere forte ludo isti, quo, quam solam habebant reliquam vinctis pedibus manuum promovendis calculis libertatem usurparent, inde fieret ut nomen loci ubi ludus latruncularum frequentaretur, ludo ipsi adhæresceret: præsertim cum facile potuerit cippus intra quem inferne crura fugitivorum aut alio nomine pœnas lucentium servorum constricta premebantur, superiori sui parte coæquatus esset in superficiem committendis latrunculis plagularum descriptione parata: unde simul ζατρίκιον esset et κοῦσπος. Nisi forte alii verisimilium autmant pedes impediētis cippi vocabulum ludo latruncularum per translationem accommodatum, quod quæ in eo velut in scena quadam quasi personæ repræsentantur rex, regina, equites, etc., *mandris et vitreo latrone clusæ* exhibentur, ut Martialis loquitur, Epigr. LXXI, lib. VII, hunc ipsum innuens ludum. Etenim in prima structione aciei quæ ludi principio fit, proceres, tanquam alligati ad cippum servi, in extrema linea ponuntur, suo quilibet affixus discolori quadro: a tergo quidem clausus extremo Zatricii margine, quasi muro carceris, a facie vero impeditus longo oppanso versu latruncularum velut custodum militum, hodie *pedites* vocant: qui sic producta linea prætenduntur, ut majorum calculorum commoversese queat nullus, quoad peditem obstantium contextus alicujus submotione perrumpatur. Mandras igitur hic poeta vocat plagulas quibus schacchi majores insideat affixi. Latrones autem minoris molis scachos, vulgo *pidions*, dicit: quos vitreos dum appellat, ex ea tum materia frequentius factos innuit. Sed hæc curiosius exsequi vix est tanti.

H.

Ἥλος. Multis locis, non clavus, sed cuspis ac ferrum lanceæ, quæ Christi Domini latus foedit.

Ἡμιλοχῖται. Lib. X, sub finem: Ἄλλὰ τὸ μέσον ἔχειν τῶν ἡμιλοχῖτῶν. Nova et hæc vox. Videntur ἡμιλοχῖται quasi Triarii fuisse: qui pugnantibus aliis subsiderent, servantes se ad incerta belli, ut fuis, si forte, fractisque suis, integri prælium sumant. Non sunt puri *λοχῖται* insidiatores. Sed eorum simile habent quippiam, idcirco ἡμιλοχῖται.

K.

Καβαλλῆτοι. Lib. XIII, sub finem: Οὐχ ἱππεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπλῆται, ut Anna ipsa illic exponit: significans milites gravis armaturæ *καβαλλαρῶν* nomine censerī, tametsi pedites sint: quod a glossatoribus Græco-Barbaris non animadversum, ideo notatu dignum viheri potest.

Κάθετος. Lib. XIII, sub medium: Ὅπως τοῖς μὲν καθέτους τοῦτους ἄνδρας ἀβλαβεῖς διατηρήσειε. *Κάθετος*; hic est projectus in periculum aut perniciem certam. Elegans id quidem, sed non vulgo usitatum; ideoque hic notandum. Puto Annam habuisse in animo ἀμὼν *κάθετον*, de quo Harpocration verbo *κάθετος*, quod exponit ὁ καθέμενος εἰς τὸ πέλαγος ἀμῶς: qui nimirum porriciebatnr in medio fluctus periturus.

Κάμνος. Vulgo *forax*. Sed Anna pro *pyra* usurpat lib. XV.

Καριαῖστον. Lib. XI, sub finem: Ἀπὸ τῆς τοῦ καν:κλειου ἀξίας μέγαν δρογγάριον τοῦ στόλου προχειρισάμενος. Vide Meursium et glossarium Cedreni.

Κάπαναι. Nam pro *καπάνοις* rescribendum pro *καπαναῖς*. Est autem *καπάνη* Thessalica dialecto idem quod ἀπήνη, vehiculum aut rheda. Eustathius ad *Iliad.* X, pag. 799 edit. Frobenianæ, ubi enumeravit quædam vocabula quibus adventitia littera præfigitur ut *χλιαρόν, πήγαυον, σμίλαξ, σμύραινα*: quæ citra epenthesim dicuntur *λιαρόν, ἤγαυον, μίλαξ, μύραινι*, huic generi accenset *καπήνην* nostram, sic statim subjungens *Καὶ τὸ καπάνη ἀπήνη, ἧ ἔστιν ἀπήνη. Τετραλοὶ γὰρ ὡς ἐν τοῖς τοῦ Ἀθηναίου φέρεται, τὰ ἀπήνα; καπήνα; ἔλεγον, ἔθεν καὶ καπανικὰ παρ' αὐτοῖς; τὰ ἀμαξιατὰ. Ὡς δηλοῖ, φησίν, Ἀριστοφάνης ἐν τῷ Λυδῶν δειπνα καὶ Τετραλῶν, ὧν τὰ Τετραλικὰ πολὺ καπανικώτερα. Hæc ille quæ abunde sunt ad notionem declarandam τῆς καπάνης: a qua tamen videtur recedere Pollux, lib. I, cap. 10, ubi nomenclaturam variarum currus partium reddens virgam currus mediam *καπάνην* proprie dictam asserit: Ἡ δὲ μέση *ράβδος; καπάνη*.*

Καστελλορ. Quasi diceret *Castellulum*, munitiunculam videlicet exigui ambitus, lib. XI.

Κατάλυσις. Lib. VI, post medium: Ἀλλὰ τὰ τῆς βοηθείας ἐντεῦθεν κατὰ τὴν νοῦν τοῦ αὐτοκράτορος; εἰς κατάλυσιν τοῦ Ἀπελάχτημ περίστατο.

Κατάλοις ibi positum videtur ἀντὶ τοῦ, ἀπόλο-
σις, liberatio.

Κατεπάνω, 94. Κατεπάνω τῶν ἀξιωματῶν νεῖτο :
Præpositus dignitatibus. Puto esse ab ἐπάνω præ-
posito κατά. Bis reperitur in epistola Alexii ad
Henricum libro tertio. Quod Meursius hanc vocem
exponens Redemptorem vectigalium vertit, generis
nomen speciei tribuit. Videntur enim οἱ κατεπάνωι,
vel ut melius scribitur hoc loco, οἱ κατεπάνω,
dicti fuisse præpositi cuilibet rei, ut hic dignitati-
bus, *les surintendants*. Itaque censeo hanc vocem
Græcæ originis et analogiæ plane diversam ab alia
mere barbara sequioris Græciæ usu trita καπέ-
τανος, aut καπέτανις, vel etiam κατεπάνιος *capit-
taine* de qua glossographi sat multa.

Κάτεργον. Triremis. Vide glossaria Meursii et
Fabroti ad Nicetam, lib. x, post medium : Ἀπ-
έστειλε τὸν καλούμενον δεύτερον κόμητα μετὰ τοῦ
ἰδίου κατέργου.

Καύκιον. Caudium, lib. iii, in epistola Alexii ad
Henricum jure opinor meo in interpretatione retinui
sonum ipsum vocis barbaræ ejusdemque πολυσήμου.
Nam et hydriam et calicem et nummum sonat. Ex
quibus notionibus secunda maxime in hunc locum
quadrat; nec vana fortasse suspicio sit, si quis
calicem sacrum ad usum sacrificii ex gemma solida
sardonyche factum hic intelligat. Vide Meursium.

Κέλλα. Lib. xv, Cella monachi.

Κληρικοί. Clerici, episcoporum asseclæ, lib. xiii,
in Instrumento pacis : Οἱ Θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι
Ἀμάφης Μαῦρος, καὶ ὁ τοῦ Ταρέντου Ἐνάρδος,
καὶ οἱ σὺν αὐτῷ κληρικοί.

Κόμητες. Tritior hæc vox est usu posterioris
Græciæ quam ut de illa notandum hic sit quidquam
distinctius, præsertim cum in ea copiosus sit Meur-
sius, quem consulas licet. Addo tantum præter
notissimam istam notionem dignitatis, aliquando
simplicius usurpari hanc vocem ut antiquæ voci
Latinæ *comes* respondeat, et asseclam aut viæ
socium sonet. Lib. xiv, sub medium de principibus
Galie ad imperatorem cum magno comitatu ad-
euntibus : Ὅπως ἂν ἕκαστος τῶν κομήτων ἐβού-
λετο συμπαραλαβάνων εἰσῆει. Ibi tamen ambigua
oratio est et si vox κομήτων referatur ad ἕκαστος,
ut recte potest, nihil innovabitur in ejus significatu,
sed tantum si referatur ad ὅπως.

Κομιτούρα. Lib. xi. Militia propria cujusque
comitis. Conjunctis enim ad oppugnationem urbis
Nicææ Latinorū omnibus copiis, comitum sive
principum unusquisque, in loco certo cuique assi-
gnato proprias sub signis peculiaribus habebat
copias. Has castrorum et exercitus universi partes,
quarum unaquæque sub proprii comitis præfectura
erat, *κομιτούρας* Anna vocat.

Κονοσταύλος. Præter annotata a Meursio,
Κονοσταύλος; nomen est dignitatis non ut hodie
singularis et unicæ in toto regno, sed quæ multipli-
cationem admitteret : adeo ut multi simul Cono-
stabilii esse possent, uti hodie mareschalli, quos

vocant. Id indicat Anna, lib. xiii, sub medium, dum
Baimundum fa'sis adversus quosdam suorum delati-
onibus perturbatum, anxie deliberasse ait : Τίνας
ἀντ' αὐτῶν Κονοσταύλους ποιήσῃ.

Κόρτινα. Muri ambitus. *La courtine*, lib. xi, ubi
de obsidione Nicæensi τῶν μεταξύ κορτινῶν, non
autem, ut Meursius citat ex Hæschelianis excer-
ptis, lib. viii.

Κουκούλιον. Tegumentum capitis monachorum
proprium, lib. xv.

Κούλα. Arx imposita civitati. Lib. xi, sub finem :
Τὴν μέντοι ἀκρόπολιν ὅπερ κούλα νῦν ἡ συνθήκη
καλεῖν ἐβωθεν, ἔτι Κέλτοι κατεῖχον. Libro eodem
arx Antiochena κούλα vocatur.

Κύπελλον. Pollux, lib. vi, cap. 16, κομμη-
hoc vocabulum poculi omnibus, sed præcise
agnoscit : Τὸ γὰρ δέπας καὶ κύπελλον ποιητικῶν.
Videtur tamen Anna id usurpare pro certo quodam
genere ac forma poculi, dum lib. xv, sub fine u
sic scribit : Ὅπως ἐδίδου διὰ τοῦ κυπέλλου, οὗ δι'
ἐκπώματός τινος πίνειν, ἵνα μὴ γένοιτό οἱ πολλὰκις
δυσκόλως περὶ τὴν κατάποσιν, φλεγμαιούσης τῆς
ὑπερφῆς καὶ αὐτῆς δὴ τῆς γλώσσης, etc. Sententiam
divinavi et expressi ut potui, quod idem usavenit
in tota fere ista descriptione morbi et mortis Alexii,
ubi codex innumerabilibus passim lacunis hiat, et
quæ continue refert incorrectissima exhibet.

Κῦρος. Honorificæ compellationis formula, mi-
nimum ex κύριος ut apud Latinos dominus ex do-
mino. Lib. xiii, imperator et ejus filius quasi
proprie et appellatione privatis non conveniente, κύ-
ρος dicitur; unde forte nostrum *Sire*; κύριος eti-
am iterum et tertio idem Augustus compellatur. Non
tamen semper summæ servata potestati fuit hæc
vox, sed promiscue personis honoratis attribui
prius solebat. Sanctus Maximus in dissertatione
cum Pyrrho sic eum seæum loquentem facit : Τί
σοι κακὸν ἐποίησαμεν, κύρι ἀββα Μάξιμε; Viden-
dum etiam an non religiosæ appellationi cœlitium
eadem vox serviat, ut κύρος Γεώργιος ab Anna
memoratus, sit divus Georgius, ut nos loquimur.

Λ.

Λίγιος. Ἄνθρωπος λίγιος, *homme lige*, ὁ ποχείριος;
δοῦλος, jurejurando quod vocant fidelitatis alicui
velut principi obstrictus, et beneficiario jure obno-
xius cliens. Vide Meursium et Glossarium ad Nicæ-
cetam. Quibus addi plurima possunt ex lectione
scriptorum citimæ vetustatis, passim cuivis obvia.

Λογγιβάρδια. Si quis hoc nomen vulgari hodie
notione accipiat pro subalpina Italia, quam olim
Romani citeriorem Galliam vocabant, nec is in
Annæ Historia plurimum falleret; in ea enim sæ-
pius Calabria aut Campania isto nomine designa-
tur. Puta libro primo ubi de initiis Roberti Cal-
abriæ ducis : cui a socero tributam fuisse urbem
dicit in Λογγιβάρδιᾳ sitam φρούριον vocatam. Est
autem arx civitas sic dicta non longe a Capua, de
qua in Notis ad eum locum dicitur aliquid. Quæ

occasione porro inter Græcos Byzantinos invaluerit hæc consuetudo sic Italiam appellandi, docet erudite vir æque religiosus ac doctus, quem honoris causa. nomino, R. P. Goar, posterioribus Notis ad Cedrenum, ad pag. 577, quem magnopere censeo consulas. Admonere id hoc loco interfuit, ne quis miretur cum viderit me *λογγιβαρδιαν* interdum Italiam, alias Calabriam interpretari; quin etiam aliquando Longobardiam Latine posui notatione eadem qua id nomen Græci sumunt.

Λογχαγία. Lib. x, sub finem: *παρεγγιῶμαι σοι μήτε πρὸς οὐραγίαν μήτε πρὸς λογχαγίαν ἴστασθαι φάλζγγορ*. Suadet Thrasoni Alexius nimio plus quam vellet hostium inventuro, ut non in prima non in postrema acie pugnare appetat, sed in media: ut rectus undique numero suorum tutus esse possit. *Οὐραγίαν* pro acie postrema legi apud Xenophontem in *ἀποβάσει*, *λογχαγίαν* nusquam. Nova vox videtur. Ideo codex alter *λογχαγίαν* habet: quæ vox huc non quadrat. Quæritur enim *ἀντίθετον τῆς οὐραγίας*, quod esse *λογχαγία* nequit. Recte ergo *λογχαγία*, *ἀντιπαρατάξις* frons exercitus, ubi hastati cuspides protendunt. Non dissimulo tamen *λογάγων* mentionem quæ tertio quartove mox versu sequitur probabilem facere lectionem *λογχαγίας*.

M.

Μανιακάται. Fuit qui suspicaretur nescio quid de torquatis Gallis. Memini legere me apud Polybium *μανιάκην* torquem. Sed nunc non erat huius locus, nec cuiquam potest esse dubium quin *μανιακάται* apud Annam, lib. vii, pag. 210, sint reliquix copiarum Maniacis, famosi quondam in Italia Græcorum ducis, ut docet Anna ipsa, lib. i, pag. 11. Curopalates in Diogene: *Αὐτάρανδος δὲ τῷ μοσομάχῳ καὶ κατηγωνισμένῳ οἱ σὺν αὐτῷ* (forte σὺν αὐτῷ) *περαιωθέντες τῷ βασιλεῖ δουλωθέντες μανιακάται τε ἐπωνομάσθησαν, καὶ τῇ Ῥωμαίων πολλῇ forte (πόλει) ἐναπέμειναν*.

Μαροήλημ. Lib. xv, candelabrum ante imperatorem præferri solitum a manubrio forte sic dictum ex Latino verbo manus. Vide Meursium et alios glossographos.

Μαρχέσση. Dubito an hoc sit personæ proprium nomen, an vero dignitatis illius hodie notissima, quam marchionatum dicimus: ita ut Tancredus ab Anna marchio vocetur. Scriptores expeditionum sacrarum constanter hunc Tancredum vocant *Marchisi filium*: et fortasse Patris nomen filio adjunxit hic Anna, more illo veteri quo Socrates Sophronisci et Thucydides Olori dici solet.

Μιχαηλάτος. Ut Ῥωμανάτος certas nummorum species designant imaginibus certorum imperatorum nempe Michaelis aut Romani Diogenis impressas. Ad Michaelem quoque attinet, lib. xiii, sub finem fit mentio *Μιχαηλάτου χαρπαγῆς*, hoc est, pecunie impressæ effigie Michaelis Ducæ Augusti. Sic enim paulo post loquitur Baimundus: *Ὁφείλω λαμβάνειν κατ' ἐτήσιαν δόσιν ἀπὸ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν*

τάλαντα διακόσια τοῦ προβεβασιλευκίτου κύρου Μιχαηλ ποιότητά τε καὶ χαρπαγὴν ἀποφίροντα. Ubi notandum quod ποιότης et χαρπαγή distinguuntur. *ἄλοι et le coin* et in Romano ποιότητος solius fit mentio, non item typi: forte affectasse Baimundum solvi sibi tali moneta pensionem annuam quod iste imperator Michael Ducas affinis ipsius fuisset ut libro i traditur. Porro ποιότης et χαρπαγή diversæ considerationis erant; nam imperator quilibet arbitrio suo certum gradum et modum puritatis metalli præscribebat. Hæc erat ποιότης, quam eadem esse sub alio charagmate nihil vetat.

Μόλισκος. Lib. vi, videtur esse angustus terre tractus aquas dividens instar crepidinis, substructione et aggere firmata moles, ejusmodi objici stagnis ac fluminibus solent. Gallice, præterquam quod Latinam molis vocem retinemus interdum in his appellandis, *dignes* frequentius vocamus. Habet autem ὀποχοριστικὴν formam verbum *μολίτκος* ut e Latino *moles* ab Anna vel ab ejus avi Græcis formatum videatur. [Vide Du Cangium ad Annæ p. 153.]

Μουσοῦμαροι vel potius *Μουσοῦλιμαροι*. Lib. iv: *Ὁμολογῶν ἄμψ ἐκ πολλοῦ τὴν ἀναμεταξὺ τῶν Μουσουμάνων καὶ τῶν Ῥωμαίων εἰρήνην ἐπιπροθεῖν θεάσασθαι*. Musulmanni Muhammedanæ superstitionis cultores primi vocati sunt, quod cum Mohammedes dogma suum armata et violenta grassatione propagaret, eos omnes interficiens qui suscipere illud nollent, qui suscipiebant *ἠνικῶσθαι*, hoc est servati et salvi facti, quippe a morte liberati, dicebantur. Ex hac origine invaluit id nomen ad Turcos et Saracenos Muhammedis cultores designandos; quia tamen ea non gentis appellatio, sed ὀρησκεία est, Musulmanni non dicuntur nisi qui circumcisi sunt, si mares sint, si autem femine nisi professionem Muhammedismi solemniter formulerint. Transferunt autem significatum primum salutis corporeæ et præservationis a morte ad salutem quam a Muhammede miseris sperant; ut Musulmanni sint quibus Muhammedani paradisi felicitas certo promissa est.

N.

Ναζιραῖοι. Lib. xv, post medium: *Ἐπὶ τοῦ βασιλικῷ τοίνον τῇ μετ' αὐτὴν καθήστο θρόνου. Πολλοὶ δὲ τῆνικαῦτα παρήσαν τῆς τε συγκλήτου καὶ τῆς ἐκλῆρας συνόδου, καὶ τῶν Ναζιραίων αὐτῶν ὀπίσσοι λόγου μετέχον λογάδες*. Religiosæ vitæ professores Græcis Christianis dicitur sunt *Ναζιραῖοι*: translato a Nazaræis veteribus nomine. S. Nilus ejus epistolas nondum editas describebam nuper ex optimo codice bibliothecæ Medicæ, epistola 145: *Ὅστοι πάντες κἄν τε κληρικὸν κἄν τε βιωτικὸν, κἄν τε Ναζιραῖοι καὶ ἀποτεταγμένοι ὑπάρχωσι, etc.*

Νενμίσματα. Lib. iii, post medium in Epistola Alexii ad Henricum, nummi.

Νωθελισμὸς. Lib. xiii, sub medium; titulus dignitatis in aula vel potius republica Byzantinæ Græ-

σιæ, ex Latino nobilissimi verbo in Græcum sonum inflexus.

Σ.

Ξυλοκλασίαι. Lib. xiii, sub medium : Πᾶσαν τε ἄτροπον διὰ τῶν καλουμένων ξυλοκλασιῶν (αὐθις τοῖς Κελτοῖς ἀπετάφρευσεν. Διὰ instrumento servit; ut velit semitas ξυλοκλασίαις clusæ. Alterum duorum ergo est ξυλοκλασία : vel aggestio temeraria cæsæ silvæ, (Tacitus concæ les diceret) vel cancellatim objectæ crates : utrumque aptum ad sententiam loci.

Ο.

Ὁ ἐπι τραπέζης. Lib. xiii, pag. 377 et 378. Officii nomen aut ministerii, ut apparet, in familia imperatoris. Videtur autem non pure humanum aut politicum fuisse id munus, sed religiosum; quippe quo fungeretur monachus ad hymnodiam nocturnam statis horis excubans. Forte hujus erat bene precari super mensam cibis positis, et postmodum cœna peracta præire solemne carmen gratiarum actionis. Videndus Curopalates.

Ὀηματίας. Lib. xiii. Suidas οηματίας, ἐπιημέυος. Superbus, præfidens, sui opinione tumidus et præ se alios spernens.

Ὀρυκτίδες χελῶναι. Lib. xiii, ante medium, testudines aut plutei tegendis iis qui muros suffodiunt, aut subterraneos meatus terra molienda egerendaque excavant.

Ὀδέτωρες. Lib. xiv, pag. 370. Non utique hi sunt Vetones quos veteres geographi in Hispania collocant. De quibus erudite more suo multa colligit Andreas Resendus; manifeste siquidem hoc nomine Anna Italici generis gentem notat, in quo an non μνημονικὸν ejus σφάλμα agnoscendum sit haud temere definierim. Libro superiori in descriptione Adriatici sinus Εὐετώων verbo videtur designasse Venetos. Quoniam vero nunquam Veneti, quod Anna meminerit, contra imperatorem Alexium classes armarunt, videtur hoc loco Οὐετώων verbo Italos, aut etiam Occidentales et Latinos omnes universim intellexisse, nisi pressius hæsit in Pisanis, Genuensibus, et Calabris, quorum navales in patrem suum expeditiones descripsit. Verum de his agemus plenius in notis.

Π.

Πάτροκλος πρόφρασις. Sæpe Anna, præsertim lib. iii et lib. x, isto loquendi modo exprimit plausibilem prætextum. Proverbialis locutio ex Homero Iliad. γ' :

Ὡς ἔφατο κλαίουσα, ἐπὶ δὲ στενάχοντο γυναῖκες
Πάτροκλον πρόφρασιν, σφῶν δ' αὐτῶν κήδε' ἐκάστη.
Ad quem locum sic adnotat Eustathius : Τὸ δὲ Πάτροκλον πρόφρασιν καὶ εἰς παροιμίαν ὕστερον ἔπεσε, δι' ἣν ἔχει εὐρυθμὸν συντομίαν καὶ πιθανότητα· καὶ λέγεται ἐπὶ τῶν προσποιουμένων μὲν ποιεῖν τι διὰ τήνδε τινὰ αἰτίαν, τῷ ὄντι δὲ ἄλλως τοῦτο ποιοῦντων. Vide præterea notas Hæschelii et glossarium Meursii.

Παλιρολιμνη. Pag. 106. Quasi diceret : Portus in medio mari. Peculiaris hæc quædam industria erat classes armatas multarum navium per vasta maria ductantium, ut locis importuosis portum quemdam ad usum pugnæ aut excensionis in aliquem locum improvisæ facerent. Id Leo, *Tact. Const.* 20, citatus a Meursio ναυτικῶν στόλου στρατήγημα vocat. Ubi et rem ipsam fuse describit. Nos ejus verba cum Annæ nostræ verbis diligenter conferemus in Notis et accurate Deo dante quidquid id est declarabimus.

Πελεργίνος vel Περεργίνος. Peregrinationem religiosam suscipiens ad Christi sepulcrum.

Πηκέρηης. Pincerna. Vide Meursium et Curopalatem.

Πραιτώριον. Lib. xiii : Ἄντικρὸν τῆς δουικῆς καθέδρας ἕπερ Πραιτώριον προσωνάμαστο.

Πρεβέντζη. Provincia. Sic proprie dicta pars Galliæ, comitatus celebris cujus comes ab Anna vocatur Κόμης Πρεβέντζης, pag. 289.

Προάματα τῶν πεδίων, lib. v, ultra medium, quæ excussos equis Gallos a statu et incessu impediant : quid sint quæro, calcariæ? an alia equestris armaturæ pars illis temporibus usitata; an aliquid hodiernæ quoque consuetudinis?

Πρόσωπον. Præter notionem vulgatam artiscabulum est in civilibus conventionibus usum habens, ut in pacificationis Instrumento Alexium inter et Baimundum transacto videre est, lib. xiii.

Πολλαχός. Lib. xv, oppositum μοναχῶ pluritarium solitario.

Πόρτη. Porta. Vide Meursium.

Ρ.

Ρεβεννικόν. Lib. v. ρεβεννικὸν περιόβια. Videtur ρεβεννικὸν esse quod Gallice dicimus *ravelin, barrière* aut quid simile.

Ῥητός. Lib. x, circa medium ῤητοὶ γὰρ ἦσαν. An ῤητός notione barbara pro *rarus* positum? An a Græcæ originis proprietate non discessum? certe ratio sententiæ exigit ut isthic ῤητοὶ pauci dicantur. Est ea Græca vox a dicendi verbo. Ῥητοὶ ἐργῶ forte, quos facile quis dicendo et numerando percensuerit; quippe non multos, sed certo nec eo magno comprehensos numero.

Ῥόγα. Lib. iii, post medium : Ῥόγα τῶν ἐσθίων εἰκοσι ἀξιωμάτων. Stipendium dignitatibus debitum ἀξιωματικὸν dictum. Vide Meursium.

Ῥωμαῖαι. Lib. i. Gladii quidam circa imperatorem gestari a certis ejus stipatoribus soliti, ut olim a lictoribus fasces et secures ante consules.

Ῥωμανάτον. Lib. iii, pag. 94 : Εἰργασμένον ἀργυρίου καὶ Ῥωμανάτου παλαιᾶς ποιότητος. Verisimile arbitror indicari hoc verbo certum monetæ genus eusum jussu, aut impressum cæsiæ Romani Diogenis Augusti. Vide superius verbo Μχαηλάτος.

Σ.

Σαταραήλ. Lib. xv, post medium, pag. 489. Satanas, Diabolus.

Σέκρετα. Etsi vox Latina est, tamen novam et veteribus haud notam accepit a Græcis recentioribus notionem. Significat enim, ni fallor, tabularia, sive quæ archivia vulgo dicimus; serinia et loculos chartis authenticis tuto custodiendis paratos. Tum etiam consensus lectorum hominum quibus cognitio de rebus eo attinentibus demandata est. Ita usurpatur, si recte autumo, lib. III, pag. 84.

Σεργέτιος. Lib. XIII, *sergent*; vox Gallica e Latino *serviens*, ut quidam volunt, cum ali a Cæsarianis deducant.

Σέρμωρες. Navigii genus, lib. III, infra medium; forte a *σερωω τραχο*, quod remulco trahantur.

Σιδους. Lib. VI, pag. 170, nuntius vel legatus Sultanis. Vox Turcica hodieque usitata. Sic enim passim legati vocantur quos Turcorum imperator ad alios principes mittit.

Σίγνα. Certæ figuræ ductu calami designatæ in chartis conventionum, ab iis hominibus, qui cum scribere nescirent ejusmodi signa loco subscriptionis ponebant. Sic usurpatur hæc vox lib. XIII, pag. 416.

Σκάλα. Lib. VI. Certa loca urbis Constantinopolitanæ. Vide Meursium.

Σουλτανλικιον. Pag. 95 et alibi. Hæc vox apud Annam duo significat, locum sive palatium et aulam sultanis summi Turcorum principis, et dignitatem illam ipsam. Patet ex multis locis quæ lector in ipsa lectione facile notabit.

Σπούδεργος. Lib. XV, post medium, eleganter novata vox ad significandum guavum et strenuum.

Στρατηγίς certam qualitatem aut jus urbis denotat cui tale adjunctum apponitur, ut patet e lib. XIII extremo. Similiter

Στρατηγάτορ. De castro videlicet dictum jus ali-quod præsidii aut privilegium innuit, forte quale urbium earum in Gallia et Belgio quæ Castellaniæ vocantur.

Στρατοπεδάρχης. Videtur peculiaris quædam dignitas; lib. XII, de aspiete: *Στρατοπεδάρχην τετραμηκώς*; item paulo superius: *Στρατοπεδάρχην αὐτόν ἔξυύκει πάσης Ἀνατολῆς*, etc.

Συρήθειαι. Lib. III, in Bulla Aurea genus vectigalis sic dictum. Guillelmus Tyrius, lib. III: *Ita ut e conspectu Constantinopolitanæ civitatis, procuratores suos haberet qui consuetudines a trans-euntibus exigerent.* Vide Novellam Justiniani c. XLIII, ubi *Περὶ κουφισμῶν συνηθείας*. Sunt alicubi hodieque in Gallia quædam portoria quæ consuetudines vocantur.

Συμπάθειαι. Lib. III, et lib. IX, manifeste sunt remissiones pœnæ quas Gallice *grâces* dicimus, quando convicti criminis supplicium plena potestate principis condonatur. Venia, remissio, sive remissa ut loquitur auctor commentarii in Paulum Ambrosio tributi ad Rom. VI, 14. Significat eadem vox apud Annam non raro tributorum condonationes aut relaxationes debitorum, *συμπάθειαι*

δημοσιακῶν ὀφλημάτων: item *συμπάθειαι τῶν λεγομένων συνηθειῶν.*

Συμφωνεῖν. Peculiari notionē fidelitatem alicui profiteri et ejus *ἄνθρωπον* λίζιον fieri. In scripto Concordiæ Baimundi sub finem, lib. XIII.

Σφαιρίζειν. Lib. IX, post medium: *Εἰ δὲ σφαιρίζοντα τοῦτον εἶδέ τις.* Quis dubitet hic *σφαιρίζειν* esse *πῖλα* ludere? Pergit: *Εἰ δὲ ἱππαζόμενον, εἰ δὲ ἱππαζίας ποιούμενον.* Ergo distinctæ exercitationes *σφαιρίζειν* et *ἱππάζειν*. Atqui paulo post sic habet Anna: *Σφαιρίζοντι γὰρ ποτε τῷ αὐτοκράτορι κατὰ τὸ ἐν μεγάλῳ παλατίῳ ἱππηλάσιον (quid ἱππηλάσιον ad *πῖλα*?)*. Pergit: *Ἀνὴρ τις βάρβαρος ἐξ Ἀρμενίων καὶ Τούρκων φύς, ξίφος ἔσωθεν τῶν ἀμφίων φέρων, ἔπᾶν τὸν αὐτοκράτορα τῶν συσφαιρίζόντων ἀνασειράσαντα τὸν χαλινὸν ἀπολειφθέντα ἐθέασατο, ἐφ' ᾧ πνευστιῶντα τὸν ἵππον ἀναψύζει, etc.* En equestris lusus *πῖλα*. Quinam is vero est? Video simul *lacræ belli armis decursa σφαιρομαχίας veteribus dictas.* Nam ex Polluce, lib. III: *Καὶ τὰ ὄπλα σφαιραῖ· ἀφ' ὧν καὶ τὸ σφαιρομαχεῖν καὶ σφαιρομαχία.* Non videtur ergo esse posse dubium quin *σφαιρίζειν* sit interdum apud Annam, equum dimittere atque in orbem agere, aut equestre ludicrum decurrere.

Σχιδευμός. Lib. III, in Culla aurea: *Σχιδευμούς καὶ ἀποσχιδευμούς* autumo scissiones et rescissiones rerum judicatarum, vel contractarum, postquam solemnibus juris formulis firmatæ sunt: quam potestatem summi principatus propriam imperator illic matri communicat.

Σῶα πίστις. Videtur, lib. XIV, esse fides illa quam solemnem imperatori aut regi jurejurando interposito profitentur qui eorum juri se subjiciunt et eorum homines fiunt.

T.

Τέμπη. Τέμπης singulari numero vallis ab Anna dicitur, singulariter, ut videtur. Aliis enim fere plurali voce τὰ Τέμπη dicuntur. Locus est lib. XIII, post medium: *ὄθεν οἱ Κέλτοι εἰς τὴν Τέμπην ἐμπεσόντες.*

Τίλια. Lib. XIII: *Σὺν οἷς καὶ τρία τίλια.* Certa castra aut loca sic dicta.

Τοποτηρητής. Lib. III, post medium, aliter usurpatur quam ut vulgo solet pro vicario partes alicujus ac locum subeunte. Ibi enim manifeste sonat præfectum urbi alicui munitæ.

Τυρσία. Lib. IX, pag. 251: *Ἀγνοῶν τὴν τοῦ αὐτοκράτορος κατ' αὐτοῦ κατασκευασθεῖσαν τυρσίαν.* *Τυρσία* astuta et vastra machinatio. Eustathius ad *Iliad. ε'*: *Τὸ δὲ τυρσεύειν καὶ ἡ τυρσία μοναχῶς ἐπὶ φαυλότητος τίθεται.*

Τυροφάγος. Pag. 51: *Hebdomas in ea Dominica desinens quam nos Quinquagesimam vocamus, ea hebdomas τυροφάγος dicitur quod per eam vesci adhuc caseo liceret. Etenim abstinentiam solemnem verni jejunii Græci diebus undecim maturius quam nos inchoant. Sed in eo quibusdam gradibus utun-*

tur. Primum enim Dominica quam ἀπόκρῶν et ἀποκρῶσιμον ἑορτήν dicunt, nos Sexagesimam vocamus, usum carniū usque ad Pascha funditus abdicant. Cæterum adhuc per hebdomadam caseo vescuntur, cuius licentiæ diem ultimum habent Dominicam Quinquagesimæ, hinc apud ipsos τυρινήν et τυροφάγον peculiariter dici solitam.

Φ.

Φαμουῖσον. Famosum scriptum, libellus maledicus ad lædendam famam maligne sparsus, lib. XIII, pag. 377.

Φόσσατον. Castra. Exercitus universus sub signis atque in castris agens, pag. 231 et alibi.

X.

Χαλκοπράτεια, pag. 129. Vicus aut platea Constantinopoli. Vide Codinum.

Χαρακηνός. Miles gregarius, cacula, homo ignobilis e fæce castrensi, a χάρκι, pag. 272.

Χάσιοι. Lib. VI, extremo, pag. 178, 179. χάσιοι Turcis aut Persis ii sunt quos nostri sacrarum expeditionum scriptores Assassinos vocarunt, Gallico nomine, non ut quidam existimant, Asiatico, aut gentili sicariorum istorum, ut erudite docet vir doctissimus honoris et amicitia causa hic nominandus D. Casanova, in opere mox vulgando *De originibus linguæ Francicæ*.

Χόβαρ. pag. 284, Arabica sive Saracenicæ vox incrementum sonans, hoc est Lunam crescentem, et in cornua curvatam incipiente mense. Gallice, *le Croissant*, quod quasi symbolum et insigne Saracenicæ gentis omnes sciunt esse. Petrus Bergero, vir

doctus et accuratus in nuper edito Gallice compendio rerum Saracenicarum, pag. 12, dum lunam olim adoratam a Saracenis vere admonet, eam Cubarem, sive Cabarem, ab iisdem vocitatum docet, quasi dicerent, inquit, magnam. Ejus pace dixerim, non accedo. Nam etsi כבאר notionem habet hæud dubiam magnitudinis, non minus tamen frequentem et magis propriam significationem multiplicationis obtinet, sive augmenti. Itaque כבאר inde ductum Arabica flexione, incrementum sonat: et appellative usurpatur ad significandam primam φάσιν corniculatæ et crescentis lunæ, quæ cum illo statu (pro quoduntaxat gentis Saracenicæ aut Turcicæ ἑστέρμων est) appareat minima, male magna vocaretur. Verius ergo et congruentius χόβαρ sive כבאר sonat lunam crescentem quam lunam magnam. De his plura dant notæ nostræ.

Χοιροφάκτης. Lib. III, extremo. Puto quidem nomen esse viri proprium; itaque verti. Tam enim quia satis inusitatum id nominis genus, et quibus species nonnulla exstat ex toto conspectu loci quasi appellativum videri possit, suspicabar ex eo quod cæsa porca sanciri olim fœdera legitimum esset, legatum paci componendæ missum sic appellatum.

Χώμα. Lib. III. Locus aut arx quædam cuius τραπεζῆς Burtzes quidam nominatur, an inde nomen habuerint.

Χωματηῖοι. An vero aliunde sic dicti sint certi milites, quorum non raro Anna meminit, disquirimus accuratius in notis.

DAVIDIS HÆSCHELII

AUGUSTANI

AD ALEXIADEM NOTÆ.

Pag. 1. Σύσταγμα σὺν Θεῷ τῶν κατὰ τὸν ἀνακτα κυρον Ἀλέξιον τὸν Κομνηνόν, πονηθὲν παρὰ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ κυρίας Ἀννης τῆς Πορφυρογεννήτου, τῆς βασιλίσσης. Ὁ καὶ ἐκλήθη Ἀλεξιάς παρ' αὐτῆς. Κύρον.] Ita ms. Cod. Aug. quo utuntur recentiores Græci pro κύριον ut κύρα, pro κυρία quo I ab ἡ κυρεία Cosmæ scholiastes sic distinguit, ut hoc ἐξουσίαν, illud αὐθεντίαν significet. Πορφυρογεννήτου] Per purpuram in hoc syntheto non est intelligendum τὸ τῆς πορφύρας ἄθος, τὸ αἶμα τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ κοχλίδων· neque ἡ πορφυρίς, ἢ πορφυροῦν ἱμάτιον· sed locus Palatii, Πορφύρα dietus, in quo imperatrices pariebant, auctor Constantinus Manasses in Chronico: quod infra etiam legitur, lib. III, p. 108. Παρασύρει] Μὴ παρασυρῆναι τῷ χρῶ. Nazianz. epist. ad Cæsarium fr. Ἐς βαθὺ ἀφανείας.] Χρόνος δ' ἀμαυροὶ πάντα, κ' εἰς λήθην ἔγει, Eurip.

Pag. 2, v. 20. Τὸν τοῦ Νῶε Χάμ.] Genes. cap. 9,

v. 9 a fine, unciis inclusum a libro aberat, nec nisi vias legebatur.

Pag. 3, v. 12. Leg. Ἀλλάττα. V. 20. Ἴσ. ἀπογένους.

Pag. 4, v. 12. Leg. Ἀρῶσπουντα Κίλιξι· Κίλιξες δὲ v. 21; συνείλοχε v. penult.; ἀφ' ἧς v. ult. Ὀρφεύς. Ὁράκιος σοφιστής, Clem. Alex. initio Protrept. Lucian. lib. πρὸς ἀπαίδευτον.

Pag. 5, v. 1. Τιμόθεος.] Ὁ ἐκ Θεδίων Lucian.: nam alter, Milesius, fuit citharædus, Plut. τὸν θεθιον.] Τῆς Ἀθηνᾶς τὸν ἑρθιον νόμον καλούμενον. Suid. in Τιμόθεος v. 9, ὡς οὕτω γε φάναι vel (ut præced. pag.) εἰπεῖν, v. 20. Διωλύτιον.] ἀμέτροτον. Philo lib. Περὶ ἀνείρων· Βαθὺς καὶ διωλύτιος ὕπνος, ὃ πᾶς κατέγεται φαῦλος. Chrysost. orat. 2. contra Judæos: Μέγα καὶ διωλύτιον ὀλοῦσαντες.

Pag. 6, v. 20. Οὐρσέλιον.] Ρουσέλιον, Zonar. Tomo III, v. penult.: Ἴσ. τὰ τῆς Ἐφῆς χωρία, tantulum fere lacunæ spatium.

Pag. 7, v. 2. Λείπει ἴσ. πληρᾶς aut simile. v. 16. Leg. μέοντα εἴλε, καί. V. 20 leg. Βαρβάρου Τουτᾶχ ἔκ.

Pag. 9, v. 8. Τοιγαροῦν. v. 15. ὄμας.

Pag. 10, v. 14. Ὡσπερδοστράκου μεταπερόντος.] Παρᾶμια, qua et Dio Chrysost. orat. 4 de Regno utitur. v. 20. Παλαμθδειον μηχανημα.] Adagium et hoc pro quo Παλαμθδειον σχῆμα dixit infra p. 38, Παλαμθδικὸν ἐξεύρημα, Eurpolis.

Pag. 11, v. 2. Ἀποκαρδοκῆσαι.] Plut. Paral. 101. xxi: Τὸ μέλλον ἀποκαρδοκῆσαι. Unde ἡ ἀποκαρδοκῆσα apud D. Paul. V. 15. Ἐπὶ τῆ τοῦ Ἀδμήτου Ἀλκῆστιδι.] Euripides Alceste.

Pag. 13. Δομῆστικὸν τῶν σχολῶν.] Vide Codinum, De offic. palatii Constantinopol. V. 7. I. διεσκέδατο.

Pag. 14, v. 8. Ἀφουράς.] Vox poetis usitata, Theocr. Idyll. xxii, v. 49. Nonno, Naz. in Ἀπορῆτοις. V. 16. Ἡ ἀποστάς.] Idem fere quod ἀπόσπασμα Philoni Theodoret. De Provid. lib. ix: Βλέπε τὰ κλήματα τῶν ἀμπέλων, καὶ τῶν ἄλλων δένδρων. ἢ τὰς καλουμένας ἀποσπάδας, ἢ τὰς ἀπὸ τῶν βιζῶν χελώνας. Non. Dionys. lib. xlv, extremo: Κεκριμένοι δ' ἀκτίσιν ἀποσπάδες.

P. 17, v. 24. Locus mendosus atque etiam inutilis in ms. μήπωςατά τινος.

Pag. 18, v. 3. Lego ἔλλοχῆν, nam ἐλλήχην vitiosum.

Pag. 20, v. 1. Leg. ἀπολεγόμενος. v. 26. Τίμψον.] Ἴσ. τίμιον. Diol. Sicul. lib. iii, τὴν ἀρχὴν, τοῦτον τὸ τίμιον. V. 18. Βόριον.] Vide infra p. 35. Zonarium, tomo III, de imperio Niceph. Botaniatæ. V. 20. Ἴσ. ἔδρακεν (vel ἔδρασαν) ὁ τι δὴ καί.

Pag. 21, v. 6. Non dubium, quin Τυφῶνα sit legendum. Verum is ἑκατοκεφάλος Pind. Olymp. Ode vi. Aristoph. Νεφέλαις, dicitur, ἑκατοντακάρυτος. Pyth. Ode i. Æschyl. Prometheus. ἑκατόγχετρον autem, Briareus. Iliad. α'. v. 402. Plut. Περὶ πολυψιλ. v. 15. Βαρβάριον.] Alio nomine Ἀξίον, Zonar. tom. III. Nicetas initio lib. iii, et Niceph. Gregoras, lib. viii.

Pag. 22, v. 18. Ἴσ. διέκλα.

Pag. 23, v. 18. Ἀκοντα καὶ βίξ. V. 19. Ἐγκαρτερῆσας.

Pag. 30, v. 1. Leg. ἐκεῖνος καθαιρεθεῖη. V. 7. Πάπας.] Gregorius VII. Ἐπαρίχου.] Henrici Regis IV, imp. III, v. 21. Ἐπὸν ἄν καὶ τὴν ἕβριν.] Facile suspicamur quid hoc orationis circuitu Anna innuat; nullæ nimirum genus apud Græcos non infrequens, a Latinis raro, et in Græcorum aliquando ludibrium, usurpatum. Exemplum apud Luitprandum Ticinensem Histor. lib. iv, c. 4; et Sigonium, De regno Italia, lib. vi, an. 933, existat, quos adeat censē, cui risu se explorare est animus. De Gregorio septimo pontif. (verum fatendum) nihil ejusmodi lectum, ne hostes quidem, quos infensissimos expertus es, objecere, non Brenno, non Venericus Verceilensis, sive Valtramus Naumburgensis ab Hutteno editus, non alii, non ipse Henricus epistola ad Annonem, qua hujus legationis meminuit, factum profecto non dissimulaturus. Neque enim, ut Casar apud Sallustium ait, cuiquam mortalium injuria sua parva videntur. Fit verisimile rumorem amphibologia errore Græciam pervasisse, quod Gregorius exhibitum a sacerdotibus severe exigeret. Nam in ea causa Christus quoque εὐνοχισμοῦ vocabulo usus est Matth. xix, v. 12: Εἰσιν εὐνοχιοι, οἵτινες εὐνοχισαν ἑαυτοῦ, διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Pag. 30, v. penult. leg. ἡμάς.

Pag. 31, v. 7. Ἡ ἐν Καρχηδόνι σύνοδος.] legendum est ἡ ἐν Χαλκηδόνι vel Καλχηδόνι σύνοδος, ut editum est in annotat. ad Cantacuzeni Hist. lib. iv, c. 9. Græcorum enim plerique a Chalcedonensi synodo principatum ecclesiasticum Constantinopolitani tributum esse putabant, at verba 28 canonis

εἰς habent: Ἄξιον videri urbem quæ et imperio et senatu honorata sit. et aequalibus cum antiquissimo regni Roma privilegiis fruatur, etiam in rebus ecclesiasticis æque ac illam extolli ac magni fieri, secundam post illam existentem, etc. Cui a Romanis legatis reclamatum est, quod Alexandrino patriarchæ, qui hactenus primus a Romano Pontif. fuerat habitus, præjudicium crearetur. Num Anna canonem legerit, videtur dubitabile.

Pag. 31, v. 20. Leg. τῆ Ῥωμαίων scilicet ἀρχῆς.

Pag. 32, v. 9. Γνώσσει.] Ἴσ. τρώσσει. V. 18. Λαντούφω.] alii historici Rudolpho.

Pag. 34, v. 16. Lege πολέμους τοὺς πρὸς Ῥωμαίους.

Pag. 37, v. 28. Οὐ διέλαθεν, εὐκαιρίαν.

Pag. 38, v. ult. Ἄμφω ταῖς.

Pag. 39, v. 10. Ἄμφοῖν. V. 14. Ἐύρων.

Pag. 40. Ἐθῶς.] Εὐνοχικῶς, vide Phrynich.

Pag. 41, v. 3. Leg. ἀνοθυπεγκόντος. Synes. epist. 89: Ὡσπερ βούματος ἀνοθυπεγκόντος. V. 21. Leg. δέμας, hujus etymon (ex Themistio) aifert Stob. λόγῳ ρηθ'. Macrob. lib. i, in Somn. Scip. cap. 11, hic quod addit, σῶμα dici quasi σημά, id quam elegantè Philo: Ἡ ψυχῆ, ὡς ἂν ἐν σῆματι, τῷ σῶματι ἐντετομειμένην.

Pag. 42, v. 8. Ἀρειμάνιον.] Hoc loco in bonam accipitur partem, ut apud Plutarch. κεφαλαῖον Ῥωμαϊκῶν, quasi. 19, sed apud Philonem lib. Περὶ μέθης et Περὶ ἀνδρείας, in malam, ἀρειμάνιος θρασύτης: et ἀρειμάνιος λύττα, V. 18. Χρυσομανῆ Μίδα.] Μίδα χρυσομανίαν cum alii notarunt, tum Theologus carmine κατὰ πλουτοῦντων pondum edito:

Ἡ πάντ' ἔδει σοι χρυσοῦν, ὡς Μίδα ποτὲ
Φασί, γενέσθαι: ὡς τὰ Μίδου καὶ πάθοις,
Ἐχων δίκαιον λεῖδον ἐξ εὐχῆς κακῆς.

v. eod. Κίμβιχα.] Ms. κύβιχα. vitiosus. Illud notum ex Aristot. lib. iv Ethic. Nicomach. cap. 1. V. 19: Ἐνα τῶν διαπρίοντων τὸ κύβινον.] κυμβοπρίστη, Aristot. ibid. et Xiphil. in Vita Antonini Pii. V. 24. Τυροφαγὸν Κυριακῆς.] Sequente pag. τυροφάγον Σάββατον appellatur, id est Quinquagesima, Dominica quæ τὴν Τεσσαρακοστὴν præcedit. In Tridiodio Græcor. hic etiam mentio τῆς τυρινῆ: ἐσπίραξ. V. 25. Leg. τῆ δὲ μετ' αὐτὴν. V. 27. Τῆς ὁρμῆς. V. 28. Sublata marginis nota lege ἀγράτιον.

Pag. 43, v. 1. Ἴσ. καταρφαῖνο. V. 5. Ὑψιπέτης.] Lucian. Icaromenippo, Ὑψιπέται ἄνεμοι, Pind. Pyth. od. 3, 27, τὴν εἰς.

Pag. 45, v. 1. Ἀπεστάλακται. V. 10 in marg. Ἰλιάδ. 5.

Pag. 46, v. 41. Φοινικαβαφῆς.] Φοινικόχρον, Zonar.

Pag. 47, v. 16. Μελισσηνοῦ. V. 3. a line. Ἴσ. ἀκριθῶς, et seq. v. Ἴσ. ἡμῶν πέρι φέρεσθαι. Nam τὸ δέον cum infinito non infrequens, quem admodum et verbum ipsum, δεῖσαι σε εἶλεῖν et ἀπέλαται, Lucian.

Pag. 48, v. 16. Ἄτα.

Pag. 49, v. 15. Ἀδᾶν.] Ἴσ. ἀδδᾶν, ab ὁ ἀδδᾶ, abbas: cum monasterium sit ingressus. V. 24. Βαλεῖν. V. 5 a line: Λείπει ἴσ. ἀγαυά.

Pag. 50, v. 25. Τειχεσπλήτης.] Iliad. ε'. v. 51.

Pag. 51, v. 11. Ἴσ. αὐτοχθόνων, ut paulo post v. ult. Σταθάριος.] Vide Glossarium Græcobarbarum doctiss. Jo. Meursii. p. 12. V. penult. Πρύμναν τε κρούσασθαι.] Phrasis παρᾶμια, Aristid. Panathen: Οὐχ ὅσον φασὶ πρόμναν κρούσασθαι, οὐδ' ὡς ἐπίποδα ἀναχωρησαι. Lucian. lib. i. Hist. ver. extremo. Herodot. Urania: Οἱ μὲν δὲ ἄλλοι Ἕλληνας ἐπὶ πρόμνην ἀνεκρούοντο. Vide adagium inhibere remos. V. eod. Ἐτεραλκία.] Iliad. γ'. v. 26.

Pag. 53, v. 8. Λείπει ἴσ. εὐ μάλα, quauquam conjicere in talibus sententiis etiam perspicua, est difficile. V. eod. Τὰ προμνήσια λύσαι.] Odyss. ε'.

v. 178. V. ult. συκεώτου.] In Martyrologio Romano fit mentio episcopi Theodori Sicariæ, Anastasio-poli miraculis clari. V. eod. post βουλεύόμενοι, desiderari arbitror, cum litteræ vestigium adsit. τί χρέη ποιῆσαι.

Pag. 54, v. 25. L. σωτηρίας.

Pag. 55, v. 3. L. Θέλει μιανθῆναι. V. 9. Ατά-σθαλον.] Vox ποιητικωτέρα, qua tamen et Lucianus utitur in *Dialogis*. V. 12. Διαμαργάρων.] Διαμάρ-γαρος, ea dicitur analogia, qua διάχρυσος; infra pag. 69. et apud Joan. Chrysost. hoc a χρυσός, illud a μάργαρος, quo sarcinule in versibus utitur Gr. Naz. v. uti carm. ad Nemes. v. 331. μάρ-γαρον αλιγῆεντα. Carm. ὑποθηκῶν παρθένους, v. 84. μάργαρος ἄλλην κοσμεῖτω, καὶ χρυσός ἐπα-στράπτων μελέεσσι. Carm. eod. v. 658. μάργα-ρος ἐν λάσσειν. Alibi, quod sciam, neque simplex, neque compositum legitur.

Pag. 56, v. 12. Ἐς τὸ ἐτ' ὑπ' ἐκείνου v. 16. αὐ-τῷ v. ult. ἄλλᾶττα.

Pag. 57, v. 2. Σύνευον. V. 9. Πάλαι. V. 4. a fine. Ἐνέβαλε.

Pag. 58, v. 3. Κονίσσαλον.] Κονιστοῦν, Lucæ ix, v. 5. In carmine σε geminatur, Apollin. Psal. 101, v. 28, quantum et apud Synes. epist. 52, ubi scho-liastes ms. ἡ Κοττυτώ, ἥ τις καὶ Κόττυς, ὡς καὶ αὐ-τὸς κάτω (epist. 44) εἶπε, καὶ οἱ κονίσσαλοι, θεοὶ ἦσαν αἰσχροῦν ἔφοροι. V. 11. Ἐδέδιδε. V. 12. Ἴσ. πλήθος; τούτων. V. 19. Ἴσ. ἐξατησαμένη. V. 20. Πρόκλον.] Mendium e compendio natum, recta li-neola superne omissa. Legendum enim Πάτροκλον πρόφατιν, tam hoc loco, quam infra pag. 65, v. 27. Pæonia Homericæ, *Iliad.* ε', v. 302, qua usus est etiam Plutarch. lib. Περὶ τοῦ ἐαυτὸν ἐπαυεῖν ἀν-επιφθόω; non procul a fine. Vide Eustath. in il-lum versum. v. penult. haud scio an οἰκουρίζ sit legendum, quemadmodum τὴν ἐνὸς οἰκουρίαν dixit Philo.

Pag. 61, v. 18. Χαμευνίαν.] Naz. homil. εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα. V. eod. Ἐὰ τούτοις ἐπόμενα.] Δά-κρυα, στεναγμούς, ἀγρυπνίας, τήξιν ψυχῆς καὶ σώ-ματος, ibidem. V. 26. L. ληξύσης. V. 26. Σάκ-κον.] Τρηχῆν. Naz. Carm. κατὰ σαρκός, v. 35. V. 28. Χαμευνήσας.] Philo, Naz. Chrys. χαμοκοιτή-σας; Lucian.

Pag. 62, v. 14. Τὰς ἡνίας.

Pag. 63, v. 15. Σέκρῃτα.] Ἴσ. σέκρῃτα. V. 17. Ῥογών. Vide Codinum, et Glossarium Græcobar-barum Jo. Meursii.

Pag. 64, v. 5 a fine Λοβιτούς.] Ἐν τῷ λοβιτῶ, Zonar. V. ult. ὑπερχειλῆσαντος.] Ὑπερχειλῶς γε-γνότος, Zonar. Nomen et alibi legitur, σιτοθήκη ὑπερχειλῆς καὶ ὑπέρανθολο, Themist. Orat. 6; λεκανὶς ὑπερχειλῆς ὕδατος, Nirei.

Pag. 65, v. 25. Πάντα κάλων κινούντος.] Cl. Alex. Str. vii, σείοντος, Lucia. ἀνασειόντος, Philo. Pæonia sat. s nota. V. 27. Leg. Πάτροκλον.

Pag. 67, v. 15. Τοῖνον. V. 21. ἐπὶ πάντας δέ.

Pag. 68, v. 2. Διάθεσις. V. 14. Βλάττια.] De hoc, et aliis quibusdam in hac epistola id genus barbaris dictionibus consule Glossarium Græcob. accurato studio Jo. Meursii nuper editum.

Pag. 69, v. 2. Ἐγχόλιον.] Λεῖπει Ἴσ. σταυ-ρῶν, cuius mentio facta est superius, pag. 44. V. 5. ἐμπόθη; κρύος.] F. ἔκπωμα vel σκύφος κρυστάλλι-νος. Nam κρύος, διαφανὴς λίθος, ἔοικως ὄλιφ, scho-liaste Aristoph. V. eod. Ἴσ. ἀστεροπέλεκυν. For-tasse εἶδος περιδραφίου, περιαιχθένος κόσμος Phi-loni, v. 7. Εἰς ὄνειδισμόν. I Machab. x. Εἰ καταπί-σημα, Isa. v, 15. Ἴσ. περὶ τὴν Νίζαιαν αὐλιζο-μένου.

P. 70, v. 2. Ἴσ. ἐφόδου, quod modo accipitur ἀντὶ τῆς ἐπανόδου, Chrysost. homil. 3 contra Ju-δαicos modo ἀντὶ τῆς ἐπιδρομῆς, ε. σολῆς, ut infra pag. 72, apud Lucian. Τολαί. V. 17. Ἐπορευόντων,

ἐθοκλύτων.] Synes. epist. 4. V. 20. Ἐκ πρώτης; ἀφρηρίας.] Idem epist. 133.

Pag. 71, v. 2. Ἐνσορῖσσαι.] Ἐνταφίσσαι. V. 11. ἐρειπωθέντων.

Pag. 73, v. 6. Νιζάσιν εἰκουταί χειμερήσι.] *Iliad.* γ', v. 225. V. 11. Ἴσ. Φράγκους, ut scri-ptum reperio apud Zosimum, qui supra p. 17. Φράγ-γοι. V. 20. L. ἀποπληρωθήσονται. V. 16 in marg. Ἄντιμάγετο. V. 24. εἰσηγήσαντος.

Pag. 75, v. 2. Καθαλύνσαι. V. 21 in marg. Ἴσ. ἐπικαυθέντος. V. 27. Ἐπιπάττοντας. V. ult. Ἴσ. ἐπῆρε.

Pag. 76, v. 16. Οὔτος.

Pag. 77, v. 6. Τοῦ δοκοῦ.] Τῆς δοκοῦ, Diod. S. Lucian. alii.

Pag. 79, v. 9. Πεφθακόςτας.] Usitatus ἐφθακόςτας, Synes. epist. Lucian.

Pag. 80, v. 14. Ἡ δὲ γαίτα.] Hinc mendum pa-ginæ 29, v. 16. corrigatur, γαίτης pro Γαίτης. V. 22. Ἴσ. Ναμπήτης vel (ut sep. pag.) Ἀμπήτης.

Pag. 81, v. 20. Leg. in marg. βληθέν.

Pag. 83. Πηγάσσω πετρά. Πτερόεις Πάσασος, Pind. Olym. Ode 13. Isthm. Ode 7. Μυθο'ος. exstat. apud Lucian. lib. *De astrolog.* V. 5 a fine. Ἴσ. φέρεται.

Pag. 86, v. 4. Ἐκποήσεως.

Pag. 87, v. 8. Ἄγεννη. V. 25. Βῆσαι τὴν. V. 24. Ἴσ. στρέψας τὰς ἡνίας, πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην. V. 27. Post οἶκος nihil desideratur.

Pag. 89, v. penult. Ἴσ. ἀφελόμενος, καί.

Pag. 90, v. 5. Ἴσ. δυνάμεις ἀντιμηχανάται, tale quid postulat sensus. V. 22. Τί γὰρ δεῖ πρὸς φύ-σιν.] Πρὸς φυσικὴν γὰρ πάθου; ἀνάγκην ἀντιθεῖναι, παγγάλεπόν ἐστιν, inquit Plutarch. et Procopius, lib. iv, *De Bellis Gothicis*: Αἰμῶ γὰρ οὐκ ὁδὴν ἢ ἀρετὴ ζυνοικίεσσαι, πεινήν τε καὶ ἀδραγαθίε-σθαι οὐκ ἀνεχομένης τῆς φύσεως. Ideo proditiōnis reum Spartanū, Anaxilaum Byzantinum, qui eadem se ratione purgarat, absolverunt. Xenoph. *Græc. hist.* lib. 1.

Pag. 91, v. 20. Οὔτος.

Pag. 92, v. 14. Τῆ δὲ μετ', nisi elliptice, placet accipere, pro κατὰ τὴν.

Pag. 94, v. 5. Ἴσ. διακυμαινομένην, V. 15. Ἄλ-λοῖς.

Pag. 96, v. 7 a fine. Καθαριεύοιτο.] Α καθαρι-εύειν, Plato *Phædone*, quantum in Cod. August. ms. καθαριεῖν legitur, ubi etiam dignum obser-vari (cum interpretēs sint lapsi) scholion exegeti-cum ejus, quod in proxime in Platonis loco ante-cessit: Θεωρίαν ἀπάξειν, ἀντὶ τοῦ θεωρίαν ἀπεινε-κεῖν. Θεωροὶ δὲ εἰσιν, οἱ πεμπόμενοι θύσαι, καὶ θεραπεύσαι τὸν θεόν. Ὅθεν καὶ αἱ ἰδοί, δι' ὧν ἐπορεύοντο, θεωρίδες καλεῖσθαι ἐκαλοῦντο· καὶ τὰ διδόμενα, θεωρικά· καὶ ἡ ναῦς, ἡ εἰς Δῆλον πεμ-πομένη, θεωρίς· καὶ ὁ ἱερεὺς, θεωρός.

Pag. 97, v. 20. Ἐλληνικής.] Τῆ; ἔξω. V. 25. Μεγαλεπηβολώτατος.] Μεγαλεπιβόλος Ἡρακλῆς; Diod. Sic. lib. 1. ἡ Σμίραμι; lib. 11.

Pag. 100, v. 22. Παντελή.

Pag. 101, v. 12. Ἐξητάετο. V. 24. Σκυθῶν.

Pag. 102, v. 3. Ἐξιδιζομένης.) Synonyma sunt ἐξιδιάζομαι, Diod. Sic. lib. 1. ἐξιδιοποιοῦμαι. Isocr. Paneg. ἐξιδιδομι, Zonar. qui eandem cum hoc verbo ait significationem habere in canone apost. 39. Τὸ σφτερίζεσθαι. V. 12. Τὰ βρέβιζι.] Vide Gloss. Græcol. Jo. Meursii. V. 12. ἀντιφωνητοῦ.) Verbale ab ἀντιφωνῶ τὸ ἐγγυῶμαι. Chrysost. homil. 5, de poenitentia: Ἀπατεῖ γὰρ ὁ δυνεῖζων ἢ ὑποθή-κην, ἢ ἐνέχυρα, ἢ τὸν ἀντιφωνοῦντα. V. eod. Χρυσίου.

Pag. 103, v. 5. Αὔος.] Ἴσ. ἀνυδος. Y. 16. Ρε-γέρησ.] Hinc corrigendum pag. 69, v. 22, mendum Ῥογένην. Nam ab aliis Ῥογέριος appellatur. V. 22. Ἴσ. τὸ Βροντήσιον, ut supra, p. 69, dicitur Brundisium, et Philoni lib. in Flaccum. V. 25. Τὴν Κορυφῆν.] Τὴν Κερκυραίων ἀκραν, Coreggorium

promontorium, Nicet. Choniat. initio libri II. V. penult. Κασόπης.] Κασόπη Procopio est πόλις ἐν γῆ Φαιακίῳ, Δία Κάσιον ἐτίμων ποτὲ οἱ τῆδε ἀνθρώποι.

Pag. 104, v. 4. Ἴσ. διηρημένα.

Pag. 105, v. 2. Γαζαν. V. 18. Κουμερκίου, Commercii. V. penult. Σομβάλων.] Ἴσ. καταλαβὼν Ἀθέρα καὶ τὴν.

Pag. 106, v. 11. Ἐρασιχρήματον. Eo namque utitur infra ex Xenophonte. V. 19. Ἴσ. δν [scilicet χρησιμοποιῶν] ἐν.

Pag. 107, Ὀρισκόπου.] Αἱ ὠροσκόπου. Unde ὠροσκοπεῖν, et ὠροσκοπεῖον apud Basil. M. homil. 6 in Hexaem. et Synes. orat. ad Pæonium, ὠροσκόπον, apud Sext. Pyrrhonium et Laert. V. 4. Ματαιιάζουσι.] Sext. Emp. : Ματαιιάζουσιν οἱ μαθηματικοί, ὅταν λέγωσι τὴν δοθεῖσαν εὐθείαν διχα τέμνειν.

V. 17. Ἀστράλδου, Synes. V. 16. Leg. ὄργια, ut ὄργια Φιλοσοφίας dixit Synes. epist. 144. μύθων, Nonnus. θεῶν, Philo. ὄργιον Διονύσου, Lucian. V. 18. Ψηφοφορίας.] Ab ὁ ψηφοφόρος, Themist. orat. 13. usitatum et ψηφοφορία, Herodian. Fl. Joseph. et verbum ψηφοφορεῖν Lucian. V. ultim. Λαίπει ἴσ. καὶ ἐρωτηθεῖς, quanquam in ms. cod. maior lacuna.

Pag. 108, v. 10. Αὐτέλεγκτον.] Athanas. lib. Περὶ σαρκώσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Pag. 110, v. 17. Σκύθας. V. 19. Αἷματι.] Lege ut infra p. 138. αἷματα. Verbum enim λαφύσειον quartum casum postulat, Naz. carm. ad Vitalium, v. 106 : Παύρα πάντα λαφύξας, Lucian. Λαφύσοντες πολλά. V. 333. Ἀπανάρχησε.] Ἡ νάρχα. torpedo, hinc ναρκέω, Bion epitaphio Adonidis, v. 10 : Ἵπ' ὄφρουσ δμματα ναρκέει, et ναρκάω, Chrysost. homil. 25 in Matth. : Ναρκῶν πρὸς τὸ ὕψος τῶν ὑποεταγμένων. Idem eum composit. ἀποναρκῶν πρὸς, hoc loco, et Orat. Περὶ πλεονεξίας apud Basil. M.

Pag. 113, v. 12. Παρὰ λυδίων ἄρμα.] Pindaricum, quæ in iis, quæ exstant, carminibus non legitur; sed apud Plutarchum cum alibi, tum lib. de discrimine amici atque adulæoris.

Pag. 115, v. 1. Post καὶ, hiatus in ms. integræ fere lineole.

Pag. 118, v. 3. Προσθαλεῖν ταῖς Σκύθαις. Ita legend. superius alicubi, pro τοὺς Σκύθας. V. 25 in margine. Μελεσησῶν. Scholion ms. Cod.

Pag. 119, v. 19. Ἴσ. ὠμοφόριον, Priol.

Pag. 120, v. 3. Ἄρμωνος. V. 6. περιῤῥσαι.] Metaplasmus, pro περιῤῥα. Exempla in sacris Litteris crebra, Siracid. c. vi, v. 8, κῆραται pro κῆρ, Lucæ xvi, v. 25. ὀδονᾶται, pro ὀδονᾶ. D. Paul. ad Rom. c. ii, v. 17, καυχᾶται, pro καυχῆ, et cap. ii, v. 13, κατακαυχᾶται. Eadem verborum 3 conjug. circumflex. secundæ pers. præst. Ind. pass. formatio, στεφανοῦσαι, pro στεφανῶν, contracte στεφανοῖ· διορθοῦσαι, pro διορθοῖ· πυροῦσαι, pro πυροῖ· Chrysost. δεξιοῦσαι, pro δεξιοῖ, Isidor. Pelus. τυφοῦσαι, pro τυφοῖ· Macar.

Pag. 121, v. 14. Ἴσ. καλόν.

Pag. 122, v. 17. Αὐτῶν.

Pag. 123, v. 18. Ὡς κύνες.] Proverb. 26 v. 11. Chrysost. : Ἐπὶ τῶν πρότερον ἐπανέρχεται ἔμετον, et ὡσπερ κύνων ἐπὶ τῶν ἴσθιον ἔμετον ἐπιστρέφειν. V. 6 a fine. Ἀτχέτω ῥύμη.

Pag. 124, v. 23. Μιτυλίην et Δαλασσηνῶν.

Pag. 125, v. 5 a fine. Ἀνεῖλιττε.

Pag. 126, v. 19. Κατάντους.

Pag. 129, v. 2. Ἴσ. χοιροβάχων.

Pag. 131, v. 18. Πατρίνακων.

Pag. 133, v. 8. Μελεσησταις. V. 21 Ἄκρω δακτύλῳ ἀψασθαί.] Infra pag. 149, ἄκροι· δακτύλοις προσψάσται. Cic. Orat. pro M. Cælio, extremitis digitis attingere, δι' ἄκρων δακτύλων θιγγάνειν, Lucian. in Amorib., ἄκρω γε τῷ δακτύλῳ προσάψασθαι, idem lib. Πῶς δεῖ ἱστορίαν γράφειν. Simile illi apud eundem Cic. primoribus labris gustare,

χεῖλεσιν ἄκροις γεῦσθαι, et ἀπογεῦσθαι, Philoni.

Pag. 134, v. 4. Λαίπει τι.

Pag. 135, v. 25. Τιμοθίου.] De hoc supra p. 5, et in notis. V. penult. τὴν ἀλωπεκῆν.] Lysander duobus locis apud Plutarch. : Ὅπου μὴ ἐφικνεῖται ἡ λεοντῆ, προτραπτεον εἶναι τὴν ἀλωπεκῆν. Suid. : Ἄν' ἡ λεοντῆ μὴ ἐξικνηῖται, πρόσσπτε lege πρόσραπτε] καὶ τὴν ἀλωπεκῆν, ubi aroplitegma idem explicat.

Pag. 134, v. 17. Ἴσ. ἐν τοῖς μέρεσι τῶν.

Pag. 137, v. 18. Πρόσλημμα.] Naz. Orat. in sanctum baptism. : Πίστευσ ἔλον ἀνθρώπων τὴν καὶ θεὸν, etc. ἀπαθῆ αὐτὸν θεότητι, παθῆτην προσλήμματι. Vide ejusdem Orationes. Περὶ Υἱοῦ. V. eod. ἐθεώθη.] Idem homil. in S. Pascha : Προελθὼν δὲ ὁ θεὸς μετὰ τῆς προσλήψεως, ἐν ἐκ δύο τῶν ἐναντιῶν σαρκὸς καὶ πνεύματος· ὧν τὸ μὲν ἐθέωσε, τὸ δὲ ἐθεώθη. Idem epist. 1 ad Cledonium : Θεοῦ μὲν ἐνανθρωπήσαντος, ἀνθρώπου δὲ θεωθέντος. V. 19. Ἴσ. πέραν τοῦ δέοντος.

Pag. 138, v. 20. Προκύπτει. V. 25. κατονομάζειν.

Pag. 139, v. 25. Ἀλεκασσεύς. Verius puto ἀλεκασσεύς.

Pag. 140, v. 11. Δρουγγάριος.

Pag. 141, v. 24. Φεῦγον δὲ τὸν καπνόν.] Proverbium nostris etiam familiare, quo cum alii sunt usi, tum Plato lib. viii De republ. extremo, Epiphani. lib. ii Contra Meletianos. Legendum et apud Simplicium in Epictet., φεύγοντες καπνόν, εἰς τὸ πῦρ ἐμπεπτόκασι.

Pag. 142, v. 5. Κινεῖσθαι.] Λαίπει ἴσ. ἤρξαστο. V. 16. Ἐξέπεμψεν.

Pag. 143, v. 18. Ἐγκαυόμενος. V. 20. Θηρίκλειον.] Ποτήριον Phalaris epist. 70, ad Polyctetium medicum, λαβεῖν τὴν θηρίκλειον (scilicet κύλικα) ; Plut. lib. i. Sympos. quaest. 3, οἷα (ποτήρια) Θηρίκλῆ; ὅπτα Lucian. Lexiphane.

Pag. 144, v. 1. Ὠείρωτον. V. 5. Δὲ ἐδραμεν.] Idem mendum in ms.; lege διέδραμεν. V. penult. Ὀμηρικοῦ τεύχους.] Iliad. γ', v. 328.

Pag. 146, v. 34. Leg. κατεπιγόμενοι. V. 25. Τῆς μονῆς κοσμιδίου.] Hoc supra pag. 44 μοναστήριον κοσμιδίου dixit. P. eadem, v. 28. Leg. κλεῦσμαισι.

Pag. 147, v. 1. Μεσαστὰς. Id est, μεσῆταις, verbale a μεσάζω. V. 6. Uncis inclusum, lacunæ (ut alibi alia) ex conjectura insertum. V. 9. Τὸν σκίμποδα.] Alias idem, quod in sacris Litteris ὁ κράβδατος : hoc autem loco, ὁ τῆς βασιλείας; θάκος, ut in concilio Ephesino appellatur. Ἀργυροπόδες σκίμποδες, Clem. Alex. Protrept. V. 15. Ἐθιμον.] Αἱ ἐθιμοὶ ἐπασαῖοι, Eustath. V. 18. Χωρίτης.] Ἀγροικόν τινα καὶ χωρίτην conjungit Lucian.; χωρικῶς ἐσταλμένοι, Synes. epist. 104, pro quo χωρικῶς (haut scio an perperam apud eundem) legitur epist. 4.

Pag. 148, v. 15. Θηράσασθαι εὐνοίαν.] Ita lacunam supplēvi, non nescius Basilium M. sic loqui. V. 24. Ἴσ. ἀφθονία.

Pag. 151, v. 10. Ἐξέωσαν.

Pag. 152, v. 1. Βυκίωνα.] Βυκῶνη Fl. Joseph. quæ hic βυκίνη, buccina. Βυκανίζω, βυκανιστής; Athen. buccinator; nec aliter ms. Polyb. lib. ii. V. 26. Ἴσ. ἥλλατο ἐπίων πρὸς τὸν.

Pag. 155, v. 6. Ἀνυστακτος.] Ὁ μὴ ανυστάζων. V. 4 a fine. Τῆς Κωνσταντινουπ., et in margine διαπραξόμενος.

Pag. 156, v. 25. Λαίπει ἴσ. ἐνέπασον, et versu seq. τοῖς ὄπισθεν ἐπομένους.

Pag. 159, v. 9. Παρæmiographi, præpos. ommissa, κωφῶ ἄδειν. Sed apud Suid. alii quoque paræmiæ præpositio additur, παρὰ κωφῶ πέρδειν.

Pag. 159, v. 24. Leg. Καντακουζηνόν.

Pag. 160, μηχανάται τι τοιούτων.] Commemorat idem Zonaras, v. 12 leg. ἐντοῖς; παραλόις V. 22.

πέφηνεν v. 25. ἀνέγρετο] poeticum, pro ἀνηγείρετο : ut Naz. Carm. ὁ δ' ἔγρετο κόσμος Ἀρείων, pro ἠγείρετο.

Pag. 161, v. 4. Κινούμενος.

Pag. 164, v. 20. Προϋφηρπάκει. V. 7. Ἴσ. ἐπὶ τ. ἴνυν.

Pag. 165, v. 18. Ἐρασιγρήματον.] Xenoph. lib. I Memorab. V. 22. Δόσεις. Οἱ μὲν.

Pag. 166, v. 5 a fine. Leg. in margine ὑπεστρέφαντο.

Pag. 167, v. 22. Λείπει ἴσ. πέμπει.

Pag. 168, v. 13. Θεραπευτικὸν καὶ σμικρολόγων τῶν λέξεων.] Hi lexiōthres sunt Eriphanio, atque inde lexiōthres in apud eundem, ἡ λεξιθηρία, apud Clem. Alex., οἱ λογοθηραὶ apud Philon.

Pag. 169, Leg. τό τε λοπάδιον.

Pag. 170, v. 25. Καθ' ἑμῆνος. V. eod. Ὑπὸ καπνοῦ.] Basil. M. homil. in Psalm. xxxii. et orat. 4, de jejunio.

ag. 171, v. 8. In ms. διζιρέτως legitur πολλότ-
τατον. V. 14. Καντακουζηνός.

Pag. 172, v. 8. Leg. Μαριανὸν τὸν Μζυροκατα-
λῶν.

Pag. 175, v. 7. Τὰς τῶν λόγων.

Pag. 174, v. 12. Διαδόλωξ.] Supra (pag. 85) δεαδόλωξ : sed illud apud Cedrenum.

Pag. 175, Μελενδυτήσαντες.] Μελανειμονήσαν-
τες, Chrysost.

Pag. 176, v. 12. Ἴσ. ἀχρομοῦ, ut supra 270. V. 4 a fine. In margine παραχωρούντος. V. 24. Ἀπὸ τῆς ἀστράξας περιφορᾶς.] Archilogus, ex Ho-
meri *Odyss.* σ, dixit : Τότος ἀνθρώποις νοῦς γίνεται
θνητοῖς, ὁκοίην Ζεὺς ἐφ' ἡμέτην ἄγει. At Philo :
Τοῖς κατ' οὐρανὸν ἐκγόνοις (id est, τοῖς ἀστρασι)
ὁ Θεὸς δυνάμεις μὲν ἔδωκεν. οὐ μὴν αὐτοκρα-
τεῖς. Ad preces enim Josuæ steterunt sol et luna,
c. x. v. 15. ad preces et lacrymas Ezechiae regis,
anni xv ætati ejus additi sunt, Isa. xxxviii. v. 5.

Pag. 184, v. 12. Ἴσ. ἀναυδος tollatur, nam illo
etiam modo infra loquitur p. 156. v. 2. pag. 15,
15, 18, 49 et aliis, qui sint intelligendi ἀθνα-
τοι, liquet ex Herodoti Polymnia et Paucis Pau-
sanix.

Obiter notandum, in his *Alaxiados* viii libris
quædam occurrere poetica magis quam oratoria,
ἀφαυρὸς, ἀναυδος, νῆριθμος, ὄβριμοεργός, κύμβα-
χος, στονόεις, ἀγανῆς : quædam, rariora et ἀμαρτύ-
τως in Lexicis posita, ἀγροικίξιν, ἐπιτρόγυλος,
ἐνσοριάζειν, καθαρειύσθαι, μεγαλεπήβολος, ὑπερ-
νεφῆς : quædam nova, neque tamen invenuste
composita, ἀνήλωτος, ἀποκρυσταλλοῦσθαι, ἀπαρά-
μυλλος, ἀπωμίξεσθαι ἄχθος, διαλαλία, ἐγγωνιάζειν,
διαμάργαρος, δορυθήρατος, κατάκροτος, παρηνόδι-
μον, περιπέλιος, ποδοκοπεῖν, ὕγροσκαλῆς, ὕψιλο-
νος : quædam denique διτογγραφούμενα, μεσαιχμῖος,
μεταίχμῖος, ὑπόγυιος, ὑπόγυος.

ADDENDA AD EUTHYMIUM.

EUTHYMI MONACHI

ENCOMIUM

IN ADORATIONEM VENERANDÆ ZONÆ SANCTISSIMÆ DEIPARÆ

ET FASCIARUM DOMINI

Necnon in anniversarium diem dedicationis templi in Chalcoopratus, propter
collationem sanctæ capsæ prædicta continentis.

(Apud Surium ab diem 31 Augusti. -- Cur ab aliis Euthymii operibus sermo iste disjunctus exhibea-
tur, hoc in causa fuit quod textum Græcum diu in Mss. Parisiensibus quæsimus, sed frustra.)

I. Proposita est nobis hodie ad adorandum, et spiri-
tualiter celebrandum (o purum mihi adjutorium!) A quodammodo, perpetuos et indelicientes cultus, et
veneranda et insignis et colenda vel ab ipsis supre-
mis ministris nostri secundum gratiam, qui non
potest comprehendi, Patris, integra, intacta et
incorrupta zona, supra quam dici potest, benedictæ
et gloriosæ semper Virginis, et intemeratæ Dominiæ
nostræ Deiparæ. Cum itaque animas et corpora
per virtutes quæ reprehendi non possunt, et Deo
dignæ sunt, nos omnes abluerimus, ita accedamus
ad ejus divinum et suscipiendum, et quod super
caelesti loco non est inferius, templum. In quod
quicumque, ut videt, ingreditur, tanquam in cælo
glorificationes facit cum timore et cordis exsulta-
tione, maxime autem hodie.

II. O miraculum imprimis novum et alienum: quo-
niam post stupendam et lætam adorationem pretio-
sissimæ et maxime regiæ, et Christo dilectæ zonæ,
vel ipso, quod est in Eden, paradiso pretiosius, ut
diximus, hoc templum fuit dedicatum. In quo etiam
Domini nostri Jesu Christi, qui est unus ex super-
substantiali et increata Trinitate, repositæ sunt (o
mysterium, o rem novam et inauditam) quæ pretio-
sæstimari non possunt, et Deum decent, fasciæ, lu-
cidae et fulgenti zonæ conjunctæ. Et e Quis loque-

tur potentias Domini, auditas faciet omnes laudationes ejus¹ ? » aut quomodo possem ego hoc duplici luce resplendens festum, verbis exornare splendidis, primum quidem ut Deo placeam, et ei, quæ eum peperit sine semine, et plane ineffabiliter: deinde etiam, ut proximis iis, qui convenerunt et jucunde exsultant?

III. Atqui vita quidem excelsa carens, quam convenit habere eos, qui volunt scribere: « (primum enim cœpit Jesus facere, deinde docere²) » quin etiam spiritali egens oratione, (oportet enim linguam habere theologicam, ut non opus habeat alio convertere oculos, quam ad viros divinos, qui olim locuti sunt pulchre et panegyricè) nihil aliud efficiam oratione, quam molestia afficiam eos, qui convenerunt, indecora verborum humiliate, et obscura, ac inornata dictione. Sed tamen viri fidelissimi implentes obedientiam, et ejus, qui est divinis repletus, eamque jam duplex ad festum laudandæ semper et beatæ Virginis. « Dabit enim verbum, inquit, Dominus evangelizantibus virtute multa. »

IV. Age vero huic divino, excellenti et jucundo diei novum aliquid prius comparemus et exæquemus spectaculum, et ita nobis orationem consequenter suppeditante ea, quæ sine ullis loci angustiis cepit, ac continuit consistens Verbum Patris, adjiciamus coronas encomiorum his, quibus est gratum festum et amborum festo afferamus ea, quæ est consentaneum. Quomodo enim propositis geminis, qui gaudium afferunt oculis, sole, inquam, resplendente, et orientem illustrante, et luna cum splendidis stellis noctem obscuram illuminante, aut etiam duobus solibus orientibus nutu et providentia divina, et a Patre mota voluntate, est admirabile et ineffabile iis, qui hic adsunt, spectaculum: ita etiam, quæ nunc adest splendida et summa celebritas, in nos emittit radiorum micantia fulgura, et hujus fidelissimi populi congregationem, tanquam astrorum multitudinem pene innumerabilem, mittit ad templum ejus, quæ est vere et proprie Deipara: divinosque radios, odoresque, suavissime spirantes effundit innumerabiles, et persuadet Deum promptissimo glorificare animo, quomodo ex terrigenis nemo fuerit elocutus. Non potest enim exhauriri ejus honorum scaturigo. Est perennis thesaurus ejus miraculorum.

V. Si enim, ut diximus, est dulcis et desiderabilis et eximius, et læta efficit corda oriens hic sol, qui est ad tempus, et est interiturus, etiamsi solus fuerit lucens et illuminans: quanto magis, putas, Christus sol justitiæ nos illuminat jucundissima ejus specie, et pulchritudine fruentes, per immateriales, inquam, glorificantes, et purissimas preces? « Ego enim (inquit Sapientia) eos, qui me amant, diligo³. » Qui autem diligit Filium, et Deum et hominem Christum, diligit eum quoque, qui ipsum genuit sine tempore, ante omnia sæcula, et ineffabi-

liter. Diligit vero etiam sanctissimum et Paraclitum Spiritum, ut honore æqualem, et consessorem Patris et Filii, et ut qui ex Patre quidem procedit, per Filium autem ad omnem pium mittitur. Diligit autem simul (o excellentem Dei œconomiam) eam, quæ ineffabili et stupenda ratione in ultimis temporibus continuit unigenitum Verbum Patris, et quod cum eo est expers principii.

VI. Habuit enim, habuit in utero intemerata et impolluta Verbum illud, quod cœlos constituit. Habuit in utero eum, qui pugno omnia continet, et (o castissimam, et nulli culpæ affinem, quam extimescunt intelligentes omnes hierarchiæ) gestavit in utero eum, qui nec contineri, nec adiri potest ab universa creatura, Deum perfectum et (verum quid tibi rei, o benigne et clemens, cum mendicis et abjectis?) hominem perfectum, duplicem naturam, unam autem consistentem personam. Non enim dicimus hominem deificatum tanquam in visione ac phantasia: absit: sed Deum incarnatum, et hominem factum, qui totum illud, quod nostrum est, suscepit, dogmate nostro tenemus. « Verbum enim (inquit tonitruus filius) caro factum est⁴. » Non quod conversum ac mutatum sit ex eo, quod erat Verbum, sed quod præterea acceperit, ut caro fieret: non mutata divinitate in humanitatem, sed cum propria suæ divinitatis essentia, in propria persona Dei Verbi et consistentis, comprehendens etiam esse hominem.

VII. Hominem autem dico perfecte. Quæcunque enim homo, et qualia homo, et si quid est homo, accepit Unigenitus, ut in perfecto suo homine universam salutem, cum Deus esset, efficeret, hominis nihil relinquens: ne pars relicta rursus fieret esca diaboli. Non enim venit, ut mutaret naturam, carne indutus, universorum Deus: sed ut eam reformaret, et efficeret puram a mutatione, ut etiam factum est. Quod enim fuimus, erimus, propter mysterium ejus incarnationis eam, quæ ab initio erat, immutabilitatem accepturi, quam mihi et bonis omnibus perfecit, et corpus natura mundum reddens a peccato, et intelligentem animam, voluntatem habentem immutabilem.

VIII. Uno autem verbo universum dico mysterium. Neque Deum nudum corpore, et iis, quæ sunt corporis, Christum esse credamus, neque nudum hominem absque vera divinitate, et iis quæ sunt divinitatis: (utrumque enim aperte ostendunt doctrinam diaboli) sed Deum totum, et eum ipsum absque conversione totius hominis accepisse essentiam, corde puro credamus ad justitiam, et ore apostolice et paterne confiteamur ad salutem. Hunc ergo ante sæcula Deum, qui comprehendi non potest, qui refulsit in duabus essentiis et operationibus, una autem, ut diximus, persona, et nobis in omnibus fuit assimilatus præter peccatum, peperit quæ est verum patrocinium Christianorum, et proprie ve-

¹ Psal. cv, 2. ² Act. 1, 1. ³ Prov. viii, 17. ⁴ Joan. 1, 14.

reque est Deipara : quæ est altior et superior quavis re creata, tam quæ sub aspectum cadit, quam quæ non cadit, quæ est pura, impolluta, intacta Patris, qui nec videri, nec comprehendi potest, ab omni reprehensione aliena, et pulcherrima sponsa : quæ est in omnibus gloriosa et benedicta, et in bonitate et benignitate est incomparabilis, convenienter ei, qui ex ea natus est Deus et homo, et nobis ad inefficientem proposita opem et salutem.

IX. Et quis non hodie (ut superius diximus) accurrit ad venerabilem zonæ, quæ semper lucet, et omni ex parte resplendet, venerationem, et ad hanc longe clarissimam et illustrissimam ejus ornatissimi et a Deo conditi templi dedicationem? Hodie enim admirabiliter ambo simul sunt proposita ad lætitiâ fidelibus, qui recte sentiunt, et qui vere eam constituentur, et adorant veram Deiparam, ut quæ peperit super essentielle Verbum Dei Patris, qui nequit comprehendi. Et qui non est ita affectus, et non ita opinatur, ut paulo ante scripsimus, voces mutuantes ex paternis præceptis, sit anathema.

X. Hodie lætantur angeli, gaudent Cherubin, gaudio afficiuntur Seraphin, Throni et Dominationes mente nobiscum exsultant. Transilias, o tu, pura mente æthera et cælum, quod illum superat, puris et castis oculis, et videbis vim eorum, quæ dicuntur. Nec mireris. Nam si studio et diligentia homo sit Deus, (inquit enim : « Ego dixi, Dii estis, et filii excelsi omnes ») quid est incredibile, aut magnum, quod quis vereatus cum angelis, quæ illic sunt bona, videat intelligentia, et in iis se omnino extendat et oblectet? Abunde enim divina gratia benignitatem suam jugiter effundit iis, qui pure vivunt et evangelice. Ego enim (inquit meus Jesus) et Pater veniemus, et mansionem apud eum faciemus. Vide ergo, vide quemadmodum inhabitatio Trinitatis in hominibus major fiat, quam contemplari possumus.

XI. Hodie ergo a nobis quoque honoretur zona, quæ est omnino a Deo maxime illustrata, et summe admirabilis, et valde veneranda. Hodie honoretur zona, qua succincta fuit laudatissima Deipara, et fraudulentissimum draconem peream suffocavit, et nostri generis auctores a gravi revocavit exsilio. Hodie honoretur zona quam ipsum quoque unigenitum Dei Verbum ineffabiliter ex ipsa carne tectum, quomodo ipse solus novit, tenuit, et est complexus, adhuc corporaliter propter ætatem se gerens pueriliter, et ut puer solet facere, balbutiens, et in materno gremio requiescens et exsiliens.

XII. Hodie ipsi quoque, inquam, primi Dei ministri, licet non videantur, eam adorant, et maxima colunt veneratione et arcane una nobiscum lætantur. Hodie a nobis etiam terrenis adoretur, et magnificetur hæc zona ad gloriam ejus, qui supra rationem fuit carne indutus : et (o mysteria, quæ comprehendi nequeunt) hodie magnificetur zona

A ad laudem et honorem semper Virginis et Deiparæ Mariæ. Lætatur enim, cum nos in his aspicit castissima Domina. Se enim ea revera cinxit, ut credimus : et aras contrivit idolorum, et delubra gentium perdidit et comminuit, et cessare fecit immoderati sanguinis effusionem. Hodie zona magnificetur, per quam aer fuit sanctificatus : cæli summe refulgent : sol et luna supra naturam suam nunc splendide radios et mystice emittunt : et universus mundus, qui quatuor continetur finibus, renovatur et illustratur. Et gloria sit ei, qui nos implet in bonis omnibus, ad gloriam suæ bonitatis.

XIII. Hodie glorificetur zona, per quam montes exsiliunt, et tranquillum mare subridet placide, omnesque summeditantur, et lætitia afficiuntur, ad gloriam ejus, quæ est semper virgo, et Dei mater. Hodie zona glorificetur, per quam pulchri evadunt fluvii, et soli subjectam terram rigant, et fertilem efficiunt : et gloria sit ei, qui eos regit et nos in omnibus lætificat, et copiose alit. Hodie proponatur, honoretur et adoretur zona, quæ divina virtute cælos superat, et resplendet plusquam radii solares, manetque integra et intacta plurimorum annorum curriculis, noningentorum, inquam, aut amplius.

XIV. O Dei mysteria, quæ comprehendi nequeunt : o dona ejus, quæ non possunt investigari ! Papæ tuam, o Intemerata, potentiam ! Papæ tuam ad Filium tuum absque ullo intercessore fiduciam ! Et quis, o Domina, potuerit satis vel aliqua ex parte laudare hanc præclaram, et vere semper colendam celebritatem ? Et præbete quidem aures : sum enim admirabilia dicturus. Nam, ut scriptum invenimus, in admiranda et semper resplendente arca, in qua est pretiosa hæc zona recondita, a tempore Archadii, qui olim imperavit in fide recte sentiens, quique fuit filius magni illius, et qui virtutibus refulsit, Theodosii, hic fuit reposita tricesimo primo ultimi hujus mensis, salvaque illæsa impolluta, ut videtis, permansit usque in hodiernum diem, nullo modo sædata, aut offuscata, aut ejus colore ullo modo mutato, sed resplendens supra nivem, et tanquam modo ex coccino laborata, sic est proposita, virtute sancti et viviſci et adorandi Spiritus.

XV. Ei autem prompto et alacri animo ſectamus genua, lacrymas fundamus præ lætitia, ante eam stemus, et fideliter omnes sanctificemur oculis, labris, frontibus, manibus, eam cum metu tangentes, et in altum extollentes, et sic dicentes : « Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam ». Vides enim, vides ante pedes pulcherrimæ tuæ capsæ nos omnes ardentem volutari, et tuum postulare auxilium, expectantes tuam defensionem, tuum in omnibus invocantes patrociniû. Itaque ut, dum hic quidem manemus, nos protegas, sup-

^a Psal. lxxxii, 6. ^b Psal. xlv, 11.

plicamus : rursus autem, ut, cum excedemus, in ædibus semper viventibus et luminosis habitemus, obsecramus. Contra autem nobis parcat tuus Filius et Deus, perennibus tuis orationibus. Nihil enim est, quod tibi sit impedimento, o Impolluta Domina. Ecce enim post tuum festum pretiosæ tuæ et adorandæ zonæ, hujus quoque tui templi dedicationem concorditer peragimus, ut qui simus servi et debitores, o optima. Respice servos tuos, respice. In te enim omnes spem nostram collocaimus, et in te vivimus, et gloriamur, et sumus. Scimus enim, scimus fore, ut non hac nostra frustremur expectatione, aut fallamur, et excidamus. Tua enim sumus hæreditas, o impolluta, et ad te mane surgere et confugere, nunquam nos piguerit.

XVI. Agedum vero, popule electe, et Deo grate, postquam de veneranda et pretiosissima zona pauca diximus, pro nostra quoque dicendi facultate, nonnulla dicamus de dedicatione, sicut vobis ante sumus polliciti. Dedicatur ergo bodie templum Dei Matris, quod est pulcherrimum et luminosissimum, et cælo potest æquiparari. Hodie dedicatur templum maxime benedictæ Dei filix, in quo angelorum exercitus assidue ministrant, et circa semper splendens capsam cum timore assistunt, quod et fasciæ Christi in ea sunt reconditæ, et hæc a Deo contexta zona ejus, quæ peperit ineffabiliter. Gloria sit ei, qui nos in his affatim datat, et refrigerat, et a multis malis liberat, nempe et ex incursione Barbarorum et gravibus aliis quibusdam casibus.

XVII. Hodie celebrantur encænia nostræ intemeratæ. Et quis ex viris terrigenis, et ea, quæ sunt Dei, scientibus, non exsilierit, et non præclare supra nivem dealbatus fuerit, et animo et moribus mutatus? Ita enim in his erimus sine periculo, si maxime cum metu et tremore et spiritali exultatione in id ingrediamur. Hodie templum dedicatur hujus gloriosæ Dei Matris in quod ab Oriente et Occidente, a Septentrione et mari, omnes ardentem et fideliter confluent et spirituales cultus cum timore peragunt, et Deum ex corde non cessant glorificare a media nocte, atque adeo perpetuo prompto et alacri animo, assimilari angelis et archangelis. Hodie dedicatur templum Regis Christi Matris, in quo omnis Scriptura a Deo inspirata et utilis legitur ad utilitatem animarum innumerabilium. Etenim ex quovis Christianissimo ordine in id magno studio confluent pontifices et reges, principes et magistratus, divites et pauperes, immatura ætas, et pigrum seminarum caterva.

XVIII. Sed quis tuæ gloriæ loquetur magnalia, o intemerata? Hodie dedicatur templum sponsæ expertis nuptiarum Patris, qui non potest comprehendere, in quo chori piorum et doctorum virorum in ordine assistentes et indoctis non parvam præbentes utilitatem summam accipiunt remunerationem. Qui enim abducit, inquit, dignum ab indi-

gno, erit tanquam os meum¹. Hodie dedicatur templum purum et integrum gloriosæ Dei filix, in quod etiam ii, qui sunt in montibus et speluncis, cursu venientes, ex bona fama ossa (ut dicit Scriptura) pinguefaciente², amore amorem assumunt, et læti domum vadunt, semper Virginis Mariæ summum templum honorantes. Hodie templum dedicatur illius castissimæ, templis omnibus superius, in quo plurimi ex iis, qui sunt polluti peccatis gravissimis, redeunt ad pietatem et summam puritatem, et sunt æquales angelis. Hodie dedicatur templum patrocini et defensionis Christianorum, in quo ii etiam, qui optime vivunt, redduntur formosiores, et luce lucem accipiunt, exornati humilitate, qui Christum imitantur. Hodie templum dedicatur laudatissimæ, et ab omni labe alienæ puellæ, in quod quicumque ingreditur et desiderio et fide, et ea enuntiat, quæ ab eo facta sunt graviter, et confitetur se amputaturum ea quæ sunt molesta, statim (o miraculum!) invenit solutionem, et cordis exultationem. Dixit enim, inquit, «Enuntio contra me iniquitatem meam Domino et tu remisisti impietatem cordis mei³.»

Hodie templum omni ex parte benedictæ et venerandæ adolescentulæ, et prophetarum coronidis, est dedicatum : in quo eriguntur paralytici, qui non vident, visum recipiunt, et qui horrore ac febris laborant, curantur. Est enim semper perennis scaturigo ejus miraculorum. Hodie nos quoque, qui huc accurrimus, ab innumerabilibus, et sibi invicem succedentibus afflictionibus, et turpissimis improborum hominum maledictis liberati, et tecti sub alis ejus intercessionis, suppeditatam rationem, et sapientiæ cognitionem desuper a filio ex ea nato, per ipsam admittentes, cum loqui jussi fuerimus, sine impedimento clamemus ex corde, clamemus : Ne assiduas nostras preces repudies, ne repudies, o intemerata. Defende nos secundum magnam et copiosam misericordiam tuam, o Domina. Frange schedulam immensorum nostrorum malorum tuis, quæ nunquam dormiunt, intercessionibus, o optima. Nos ante finem concilia tuo misericordiam et justo judici, Filio et Deo. Sumus enim plane omni destituti fiducia et audacia, propter negligentiam et multitudinem peccatorum. Sed magnam vim habet, o laudatissima, precatio Matris ad Filii conciliandam benevolentiam, ut credimus. Cum ergo habeas maternam et infinitam ad eum fiduciam, qui ex te sine fluxione ineffabiliter ortus est, nos quoque fac honorum æternorum participes, et ab omni gravi hic et illic libera afflictione. Potes enim omnia tu, quæ es plusquam benedicta et gloriosa, ut a te custoditi, et de te gloriantes, emittamus gloriam et gratiarum actionem in hoc venerando templo, et ubicunque simus, Patri, et Filio, et sancto Spiritui, nunc et semper et in sæcula. Amen.

¹ Jerem. xv, 19. ² Prov. xv, 30. ³ Psal. xxxi, 5.

INDICES

IN

ALEXIADEM ANNÆ COMNENÆ.

INDEX RERUM MEMORABILIUM.

Revocatur Lector ad numeros crassiores in textu expressos, qui paginas editionis Regiæ repræsentant.

A

Aaron cum Theodoro fratre in Alexium conspirat, 377. Libellum famosum in Augustam spargit, *ibid.* Convictus cum fratre et matre exsulatum mittitur, 378, 379. Abbas dictus Joannes Cæsar per ludibrium, 62. Abdicatio imperii ægre persuasa Botaniatæ, 67, 68. Abdicatio patriarchatus dilata a Cosma Constantinopolitano, 75. Quando facta, 79. Abdicare imperium cur Alexius noluerit, 127. Abilebus locus prope Adrianopolim, 281. Abydus a Tzacha oppugnata, 221. Ad Abydum, captæ quatuor Latinæ naves a classe Romana, 430. Ace, arx in quam se Galli ab Tyro repulsi recipiunt, 427. Accensiones luminum religiosæ Dei ventæ promerendæ causa in castris factæ pridie prælii, 231. In templis pro valetudine imperatoris, 500. Accusationis diluendæ barbara ratio a Neantze inlata, 211. A cusationibus non temere credit Alexius, 360. Achris palus a Moco rege Bulgaro exhausta et denominata, 371. Acie instruendæ nova forma ab Alexio inventa et in usum inducta, 469. Acie nunquam interrupta, tota die simul pugnant simul incedunt Romani, 475, 481. Acrocus prælio cum Turcis ab Alexio destinatus locus, 441. Acronum arx Michaeli Amastrino commissa, 431. Adana civitas contributa ducati Antiocheno, 413. Admeti conjux viva viro reddita mortuum lugenti, 8. Adralestis interpres Alexii ad Gallos, 400. Adrianus Comnenus Isaacii frater ab eo graviter increpitus, 259. Nicephorum Diogenem ad culpæ confessionem hortatur, 289. Adrianopolitani obsessi a Comanis erumpunt, multosque cedunt, 277. Æneæ manus Constantinopoli fixæ in loco publico, 363. Quem in usum, *ibid.* Aer locus in monte Malagorum, 462. *Vide* Glossarium. Ærarium imperii per intempestivas profusiones exhaustum, 91. Aeli sive Aquilæ thema datum Baimundo, 414. Affinitas imprudenter cum Roberto contracta a Michaele Duca imperatore causa magni belli, 23. Affinitas Isaacii Comneni cum Maria Augusta, 44. Utilis Comnenis, *ibid.* Affinitas nepotis Botaniatæ cum matre Comnenorum, 51. Affinitas Henrici Regis Alamaniæ ab Alexio quesita ad firmandum fœdus, 94. Affinitas Alexii Augusti sultane petita, 177. [Ab Alexio in speciem non repudiata, 178. Revera nunquam ab eo impetranda, *ibid.* Affinitatis spe Gidas vel Gidus Roberti filius in partes imperatoris tractus, 159. Affinitas sponsalia dirimens, 249. Agathonica urbs prope Adrianopolim, 281. Agraria navigia, 207. Agrustopolitana Turcorum a Latinis clades, 318. Alacæus initiator Zopyri, 277. Pseudodiogenem capit, 279. Alanus Romices dux Turcorum, 392. Alani a Gallis repulsi, 395. Alcibiades pro Themistocle memoriæ lapsu positus, 174.

Alethina loci nomen, 441. Alexander Cabasilas dux Thessalorum, 109. Alexander Euphorbenus dux Romanus, 180. Alexandrus Genethliacus verax; exsilio tamen multatus, 161. Alexiopolis nova civitas, 456. Alexius Comnenus Joannis Comneni filius, 43. Matrem habuit Annam Dalassenam, 87. Manuelem et Isaacium majores natu fratres habuit, 43. Rudimenta militiæ ponit sub Romano Diogene, 5. Revocatur ab expeditione luctu matris, primogenitum extinctum lamentantis, *ibid.* Contra Ursellum mittitur, 4. Fratris Isaacii auspiciis et ductu militat, *ibid.* Indoles ejus bellica, *ibid.* Ursellum capiendum curat, 5. Pecuniæ difficultate laborans ab Amatenis in seditionem versis periclitatur, 6. Eos oratione delinit, 7. Et simulata exsccratione Ursellii spe rerum novarum ad pecuniam confendam perducit, 8. Urbes arcisque ab Ursello captas recipit *ibid.* Collaudatur ab Doceano, et a Michaelæ Augusto ejus clementia qua Ursello peperit, *ibid.* Mittitur a Nicephoro Botaniatæ Augusto adversus Nicephorum Bryenium, 9. — Creator magnus domesticus, *ibid.* Cautis artibus, non aperto Marte rem gerit, 10. Alexii cum Bryenio comparatio, 11. Copiæ utriusque, *ibid.* Prælium inter utrosque pugnantium varia fortuna, 12. Stratagema Alexii multum ipsi ad victoriam utile, 13. Quam plenissimam reportat Bryenio capto, 15. A quo periclitatur, nec in eum victor sævit, 16. Tertia expeditio Alexii in Basilicum, 17. Alexii stratagema, 18. Cur is blæsus dictus, 19. Monachum quandiu cæcæbs fuit contubernalem habuit jussu matris, *ibid.* Prælio Basilicum vincit, 19, 20, 21. Thessalonicam deditione intrat, 22. Basilicum in potestatem redigit, *ibid.* Sebastus accamatur, *ibid.* Munera et litteras a Roberto accipit, 35. Conselatur Monomachatum, 38. Qui ei pecunias negat, 39. Amicos infestos patitur Borilum et Germanum, 43. Contra quorum potentiam Mariæ Augustæ gratiam parat, 44. A Maria adoptatur, *ibid.* Alexii promptum ingenium, 7. Arcusatus coram Botaniatæ plene se purgat, 49. Pecuriam et Umpertopolim in partes trahit, 50. Ex urbe fugit exsccrationem sibi decretam sciens, 51. Familia Ducarum suffragante Isaacio majori fratri præfertur, 57, 58. Ipso Isaacio volente, *ibid.* Alexio imperium prædicatur a S. Joanne Evangelista, 59. A classe universa imperator acclamatur, 63. Urbem regiam et Palatium occupat, 64 et *seq.* Existimatur falso cogitasse ducere Mariam Augustam, 75. Matris fratrisque consiliis nititur, *ibid.* Militum vim reprimere studet, *ibid.* Alexius coronatur a patriarcha Cosma, 75. Alexii forme ac status descriptio, 76. Eloquentia et fortitudo ejusdem, *ibid.* Alexii et Isaacii communia studia venantii, 77. Alexius nova nomina dignitatum excogitat, 78. Stimulis conscientie angitur ob urbem direptam, 80, 81. In eam sacerdotum culpam fatetur, *ibid.* Penitentiam præscriptam exsequitur, 82. Matrem administrandæ reipubl. admiscet, 85. Idcirco et quatenus facit constitutione publica testatur, 84, 85. In magnis angustiis versatur propter miserum reipubl. statum, 91. Principes Occidentis in Robertum concitare nititur, 95. Ejus ad Henricum Alamanicæ regem litteræ, 94. Turcos petere pacem cogit, 96. Cur eam illis concesserit, 97. Turcos in auxilium contra Robertum vocat, 105. Venetos in eundem concitat, 108. Ios ipse contra eum vadit, 109. Thessalonicæ de statu Dyrrha-

ehensium obsessorum nuntios accipit, 110, 111. Georgium Palæologum Dyrrachio evocat invitum, 112. Prælium decernit de sententia juvenum contra mentem seniorum, *ibid.* Circumvenire hostes cogitat, 114. Sed consilium ex tempore mutat, 115. Aciem instruit et prælium committit, *ibid.* Vincitur, 116. Vulneratur, 117. Fugit maximo suo periculo, 118. Salto equo servatur, 119. In insequentes conversus eos credit, *ibid.* In cohortes Gallorum incipit et ab illis se explicat, 120. Achridem pervenit, 122. Alexius cum Roberto comparatur, 126. Suos e fuga colligit, novosque delectus cogitat, *ibid.* Difficultate pecuniam laborat, 127. Suppellectilem domesticam suam, matris, fratris, et uxoris argenteam aureamque in nummos cudi jubet; unde stipendium militi numeret, *ibid.* A pecuniis sacris subsidium petit, 128. Magna offensione multorum, 129. Præsertim Leonis Chalcedonensis, quem in exilium mittit, 130. Alexius Constantinopolim revertitur, 131. Novam expeditionem suscipit contra Baimundum, 133. Prælium committit, vincitur, et fugit, 134. Vincere Gallos stratagemate sperat, sed vi ab illis vincitur, 135. Fuga ejus generosa, 136. Auxilia Turcorum implorat, 137. Larissensibus obsessis auxilium venit, 138. Et cum Galis prospere pugnat, 140. Comites Gallos contra Baimundum concitat, 143. Constantinopolim reversus italium Ecclesiam turbantem compescit, *ibid.* Ale in favor in utteras et litteratos, 147. Alexius Castoriam oppugnat, 1-2. Et deditione capit, 153. De Paucianis supplicium sumit, 154, 155. Se pargat de expilatione sacrarum adium, 156. Conjuratio in eum detecta, 157. Venetorum auxilium contra Robertum implorat, 160. Quos re bene gesta præmiis afficit 161. Dyrrhachium recipit, 163. Genethliacos læsectatur, 164. Defenditur a criminatioribus male feriatorem, 166. Apelchasesum Barbarum constantinopolim invitatum tandiu ibi detinet quoad arx rei Romanæ utilis edificaretur, 171. Eidem Barbaro auxilium Romanorum implorant, quo animo imperator assensus sit, 173. Alexius imperii limites dilatat, 176. Affinitatem Sultanis aversatur, etsi id dissimulat, 178. Alexandrum Euphorbenum contra Helcanem mittit, 180. Eique victo succenturiat opum, 181. Helcanem Constantinopoli exceptum Christianum facit, *ibid.* Pacuriantium contra Scythas mittit, 182. Et victo cæsoque Taiscium substituit, 183. Qui Scythas vincit, 184. Alexius cum magnis copiis contra Scythas vadit, 189. Decernendumque prælio cum illis censet; multis dissuadentibus, 190. Bryenio etiam cæco infelicem prælii exitum prædicente, 191. Insidiosam legationem Scytharum Alexius rejicit, 192. Occasionem solaris eclipis prævisæ dextre utitur ad terribendos Barbaros, *ibid.* Dristram expugnat, 194. Aciem contra Scythas instruit, 195. Pabulum B. Mariæ Dei Matris pro vexillo gestat in prælio, 196. Delecto exercitu Romano mirabiliter evadit, 197. Beroen incolumis pervenit, 198. Alexio imperant multa loca nomen mutant, 201. Pacem is cum Scythis facit, 202. Archontopolium cohortem instituit, 204. Quæ cæditur a Scythis magno Alexii dolore, *ibid.* Joannem Ducam contra Tzacham mittit, 209. Contra Scythas ipse pergit, 210. Scelus Neantzis deprehensum dissimulat, 211. A Scythis vincitur, 212. Sed mox exercitum et bellum redintegrat, *ibid.* Scythæ vertuntur in fugam, 214. Imperator circumsidetur a Scythis in oppido Tzarulo, 215. Scythas tamen vincit stratagemate rotarum suspensarum, 216, 217. In oppido Cherobachis Scythas plurimos ipse cum paucis superat, 222, 223. Suos vestibus Scythicis indutos in urbem reducit, 224, 225. Novos delectus habet, 226, 227. Comanos sibi adjungit contra Patzinicas Scythas, 228. Quos ingenti prælio universos concidit et delet, 233. Captivorum eadem prohibet, *ibid.* Et factam vicisci parat, 234. Comanis promissa reddit etiam non petenti, 235. Arieli et Umpertopulo convictis conjurationis parat, 236. Expeditionem in Dalmatas suscipit, *ibid.* Caratzam Dyrrhachium mittit, 27. Joannem Isaacii fratris filium crimine solvit, 239. Theodori Gauræ affinitatem expetit, 240. Gregorio Gauræ filium despondet, 241. Litem Dalmaticum fuvist et firmat labore magno, 243. Sultanem in Tzacham concitat, 250. Pacem cum sultane facit, 251. Bolcano Dalmatæ bellum infert, 252, 253. Periclitatur ab insidiis Nicephori Diogenis, 254 et seqq. Quem tandem capit, 260. Et Casaropolim reiegit, 262. Ad concionem militare perorat magno metu omulium, 263, 264. Bolcano pacem petenti dat, 265. Nium Hæresiarcham convincit et confutat, 269. Eum et Bachernitam dampnandos curat, 270. Expeditionem in Comanos parans Dei voluntatem exquiri, 275. Pseudo-Diogenem capit ope Alacasi, 279. Prælio Comanos vincit, 280. Thrasobem Barbaum manu sua occidit, *ibid.* Arcem Ferream edificat, 282. Turbatur a famam expeditionum Francicarum in Orientem, 283. Petrum eremitam exercitu ausso periclitantem a Turcis servat, 287. Francos duces

expeditionis sacræ benevole excipit, 289, 301. Gothofredum cum exercitu Constantinopolim appulsum hostiliter trahat, 294 et seq. Duces Francos juramento sibi obstringit, 300. Baimundum demereri donis studet, 305. Ei domesticatum Orientis negat, 305. Niceam præcipere Latinis studet, 309. Quod et tacit, 314. Cur se Gallis Antiochiam oppugnantibus non adjuverit, 321. Baimundo bellum infert, 333. Edificari naves curat, 335. Galios comites Babylone captivos redimit, 316. Thessaloniceam se confert ducta secum Augusta, 351. Tyrones ad militiam exercet, 356. Conjuratorem in se novam detegit, 360. Dyrrhachium munus, 371. Expeditionem in Baimundum suscipiens in tempore B. Virginis pervigilat, 376. Aaronem conjurationis compertum relegat, 379. Discordias in castris Baimundi serit, 388. Latinarum ex Italia classium tractum impedit, 396. Baimundam ad se venientem honorifice excipit, 403. Et pacem cum eo facit, 406 et seq. Restaurare civitates Asia cogitat, 419. Bellum in Tancredum parat, 422. Hiemem in casis extemporaneis agit, 430. Contra Turcos vadens podagra tardatur, 433. Patientissime Gallos audit, 435, 436. Religiosæ ejus voces dum morbo premitur, 437. Turcos vincit acie, 441. Suorum neminem etiam in victoria deporat, 443. In urbem triumphans redit, 448. Urbana et pacata ejus opera, 449. Reducendis ad fidem catholicam Manicheis utilem operam impendit, 453 e. seq. Comanos irrupentes repellit, *ibid.* Alexiopolum urbem edificat, 456. Expeditionem in Asiam suscipiens podagra retardatur, 460. Ejus morbus scenicis ludis traductur apud Turcos, 461. Turcos vincit per suos duces, 464. Fortitudinem consilio miscet in bellis, 466, 467. Novam aciem formam et rationem excogitat, 469, 470. In dubio Dei sententiam exquiri, 471. Pugnat instructa acie cum Turcis et simul incedit, 474, 475. Panem dat Turcis certis conditionibus, 478. Sultani salubre consilium suggerit, magna ejus pernicie rejectum, 479. Curam agrorum peculiam in castris habet, 482. Convivii tempore elemosinas facit, *ibid.* Triumphum recusat, *ibid.* Captivos et Orphanos benigne curat, *ibid.* Orphanotrophium longe magnificentissimum condit, et dotat, *ibid.* In describitur, 485, 484, 385. Alexii cura reprimendorum hæreticorum, 486. Basilium Bogomilorum antesignanum comprehendit curat, 487. Artificio miro nefariorum ejus dogmatum confessionem exprimit, 488. Librum inscriptum *Dogmaticam Panopliam* adversus Bogomilorum hæresim a Zygaleno monacho componendum curat, 490. Miro stratagemate utitur ad veros Bogomilos detegendos, 491, 492. Basilium hæresiarcham publice vivum cremari jubet, 493, 494. Reliquis Bogomilorum spatium respiciendi in carcere indulget, 494. Statum imperii pessumdatum melius restituit, 295. Viam et imperium habet innumeris calamitatibus turbata, 496. Supremus ejus morbus ubi et qua occasione cœperit, *ibid.* Medicorum discordes de illo sententia, 497. Alexius nunquam usus pharmacis, *ibid.* Symptomata morbi ejus, *ibid.* Causa ejusdem, 498. Remedia mutata, 499. Accensionum luminum per ades sacras, hymnorum cantus et monachorum precepciones pro eo factæ, largitionis item in pauperes, 500. Deliqua animi crebra patitur, 502, 503. Moritur, 503.

Alexius Armeniaci thematis dux urbis coryphus, 512. Alexii Dyrrhachio præfecti fortitudo et vigilantia, 383. Alopus Mitylenensis ditiosus curator, 205. Altaris avium arripit Connenorum mater, 50. Aliphas. Vide Petrus Aliphas. Alyattes dux Romanus circumventus et occisus a Gallis, 590. Amalphis episcopus Maurus vocatus, 415. Amaseam versus tendentes Normanni cæduntur a Turcis, 331. Amaseni seditones meditates opportuna allocutione placantur, 6. 7. Pecunias ultro conferunt, *ibid.* Amasrinus Michael rebellat in Alexium, 431. Amecetus dux in exercitu Roberti, 116. Amer prænomen dignitatis apud Turcos et Persas, 168, 459. Vide Muchumet, Puzanus, Solymas. Ameræ oppidum Baimundo datum, 414. Amerimius princeps Babylonis in Gallos movet, 328. Vincitur a Gallis, mov vincit. Iterum vincitur, *ibid.* Gallos comites Baby one captivos rogante Alexio liberat, 328. Amici intimi Baimundi ei suspecti redditu arie imperatoris, 337, 338. Amicitia alimentum epistola, 386. Annis Drymonis descriptio, 361. Ampelas dux Romanus a Turcis cæsus, 412. Amphion restaurat Epidamnium, 99. Amplus locus sic dicitur, 477. Amiras a Persis qui Turcis parent, dicitur Niceæ præfectus quem Persæ vulgo satrapam vocant, 265.

Anazarba urbs ducatus Antiocheni, 413.
Anastasi Dicurus fossam excavat infra paludem **Baanam**, 282.
Anemadum fratrum in **Alexium** conjuratio, 329, 360; detecta, 361; punita, 362.
Anemæ turris quæ et unde dicta, 364.
Anchialis arx firma et munita; situs ejus et forma describitur, 275. Imperator intra eam Comanus operiri non dubitat oppugnationem ejus minantes, *ibid.* **Anchiali** ducatus datur **Siazuo** Turco baptizato, 271.
Ancyra capitur a **Normannis**, 331.
Andronici **Porphyrogeniti** fratris **Annæ** præmatura mors, 475.
Andronicus **Thessalis** præfectus, 109.
Angelorum auxilium frustra speratum hæretico, 489.
Angelo comites amittit, 430.
Anna **Comnena** imperatorum **Alexii** et **Irenes** filia, in *Præfatione*. Nascitur die Sabbati Kalend. Decemb. Indictione septima, 166. Parentibus obsequentissima tota vita fuit, 167. Primogenita parentum suorum destinatur ad imperium cum **Constantino** **Duca** **Porphyrogenito**, 167. Educatur usque ad ætatem octennem apud **Mariam** **Augustam**, 72. Petitur a **sultane** in sponsam filio ejus primogenito, 177. Nubit **Nicephoro** **Bryenio** **Cæsari**, in *Præfat.*, et 296. In *Historia* nemini, nisi ex merito, laet, in *Præfat.* Ne a suis quidem necessariis reprehensionem in tempore abstinat, *ibid.*, et 25. Ac ne a patre quidem, 40. Disciplina liberalibus a pueritia excolta, *ibid.*, et 161. Multa patitur adversa, 167 et 416. Quam certo comperita habeat quæ scribit, 447. Solitariam diu vitam agit, *ibid.* Quo tempore scripserit, *ibid.* Testibus non credit nisi selectis et oculatis, *ibid.* Utilit. *Commentariis* monachorum olim militum, severo prius examine probatis, 448. Reliquias ædificiorum antiquæ **Philippopolis** videt, 450. De **Porphyrio** et ejus erroribus judicat, 451. Occurrit suspicionibus eorum qui parum fidei forte sunt habituri iis quæ laudabilia de patre filia narravit, 468. **Andronicum** fratrem laudat et mortuum deplorat, 475. **Schedas** et **schædographiam** improbat, 486. **Anæ** moror in morbo patris, 502. Ut matrem consoletur se bene sperare de patris morbo fingit, *ibid.* **Annæ** auctoritas apud matrem, 504. Ejus consternatio ad signa mortis **Alexii**, 505. Miratur potuisse se vivere superstitem patri, matri, et viro, 506.
Anna Dalassena mater **Alexii** **Manuelem** primogenitum extincium mœret, 5. **Filium** **Manuelis** primogeniti sui nepoti **Botaniatis** **Augusti** despondet, 51. Confugit noctu in templum **Sancti Nicolai**, 52. Liberum ejus responsum ad ministros imperatoris, *ibid.* **Sacri altaris** asyllum arripit, 53. **Cruce** majori imperatoris in fidei pignus accepta inde discedit, 54. **Gynæceo** inclusa, quo loco res filiorum sint certis nuntiis docetur, *ibid.* **Familie** **Ducarum** insensa fuit, 52. **Domina** vocatur, 75. **Monachis** laet, *ibid.* **Enstratio** **Garidæ** patriarchatum optat, *ibid.* **Pœnitentiæ** filii particeps est, 82. **Religiosum** secessum cogitat, *ibid.* **Fit** particeps imperii a filio per **Bullam** **Auream**, 83. **Sigillo** usa est quo **Resurrectio** et **Mors** exprimebatur, 84. **Ingenium** ejus, sapientia, eloquentia, rerum usus, 86. **Jam** a pueritia magnum prudentiæ specimen dederat, *ibid.* **Nobilitas** ejus, 87. **Gynæceo** palatii sanctimoniam et bonam famam reddit, *ibid.* **Religio** et pudicitia ejus insignis, *ibid.* **Severa** in leves, modestis propitia erat, 88. **Pœramque** noctis partem divinis laudibus impendit, *ibid.* **Negotiis** sub diluculo vacat, *ibid.* **Sacro** interesse solita erat in templo diæ **Thecæ** ab **Isacio** **Comneno** **Augusto** constructo, 89.
Anna pecunia decreta **Baimundo**, 414.
Annulus ad faciendam fidem missus, 112.
Antaradus et **Antartus** urbes, 413. **Antaradum** arx occupatur a **Sangele**, 329.
Antidotus ex pipere **Alexio** salutaris ad triduum, 497.
Antiochia capitur a **Francis** post trimestrem obsidionem proditione ejusdam **Armeni**, 320. **Cur** imperator **Francis** in ea oppugnatione non se conjunxerit, 521. **Franci** **Antiochiæ** obsidentur a **Turcis**, 320. **Imperator** **Antiochensibus** **Francis** obtentasse contentus auxilium retrocedit, 325. **Antiochena** obsidio **Turcorum** mirabili **Francorum** victoria solvitur, 327. **Arce** **Antiochiæ** **Baimundo** imponit, 531. **Antiochia** **Baimundo** gubernanda permittitur, 327. **Pugnatur** ad **Antiochiam** cum **Turcis** a **Romanis** duce **Isacio** **sebastocratore**, 271. **Joannes** **Annæ** frater bellum gerit cum **Antiochensibus**, in *Præfat.* **Antiochenses** **Franci** **Petrum** episcopum consulunt, 326. **Invento** sancto clavo pignus accipiunt auxilii divini, *ibid.* **Antiochiæ** præfectus **Tancredus**, 348. **Antiochiæ** patriarchatus **Græcis** reservatus ex pacto, 413. **Antiochus** dux **Macedonum**, 109.
Aorata locus sic dictus, ubi **Turci** a **Camytze** **Romano** duce victi sunt, 439.

Apelchæsem archisatrapa **sultanicum** ambii, 171. **Bithyniam** incursum, *ibid.* **Romanos** fugientes insequitur, 172. **Quos** **Galli** servant, *ibid.* **Cum** occupat **piraticam** meritans, *ibid.* **Ejus** naves a **Butumite** combustæ, 173. **Ipse** vincitur et **Nicæam** fugit, *ibid.* **Constantinopolim** blandis imperatoris invitatus litteris venit, 174. **Augustissimi** titulo et donis honoratur, *ibid.* **Imperatoris** auxilium implorat, 175. **Nicææ** resistit **Puzano**, 177. **Ad** **sultanem** cum muneribus profectus, auferitur, *ibid.* **Circumventus** necatur, 178. **Nunciatur**, aut ipse, aut ejus cognominis, expeditionem in **Nicomediâ** parare, 205.
Apolloniæ civitas oppugnata, 180.
Apparatus ad oppugnationem **Dyrrhachii**, 370
Aprum, locum sic dictum, præoccupat **Alexius**, 203.
Aqua pugnantibus in aciem delata, 253.
Aramis castrum **Baimundo** datum, 414.
Argyus **Carata** missus **Dyrrhachium**, 237
Arcanum vulgatum ab uxore **sultanis** causa necis ejus, 481.
Arces maritimæ **sultanis** imperatori redditæ, 170.
Arietis machinæ bellicæ descriptio, 582. **Qua** arte ejus impetus sit elusus, *ibid.* **Injuncto** igne absumitur, *ibid.*
Archisatrapa. *Vide* **Apelchæsem**, **Monolycus**, **Helcanes** **Ismael**.
Arieis conjuratio, 256.
Ars mulieris expugnationem **Brundisii** impedit, 566.
Artificium flammæ missilis perniciosum **Gallis**, 585.
Arundinetum in quod **Turci** confugerant circumscissum et incensum, 441.
Arx civitas **Italiæ** sic dicta **Roberto** data a **Mascabe'e**, 42.
Asan archisatrapa **Cappadociæ** expeditionem in **Philocalæ** suscepit, 241. **Ab** eo vincitur, 422.
Asia vastatur a **sultane**, 460. **Ab** imperatoribus negligitur, 495.
Asianorum consternatio ob metum **Turcorum**, *ibid.*
Aspietes **Armenus** **Ciliciæ** præfectus, 348. **Male** rem gerit, 349. **Ejus** heroicum facinus, 350.
Aspræ **Ecclesiæ** locus sativorum **Baimundi**, 157.
Astarte et **Astaroth** diti **Saracenorum**, 284.
Astrologia quam **judicariam** vocant, vana curiositas **Alexio** damnata, 164. *Vide* **Genethliaci**.
Astus **Latinorum** postulata imperatoris cunctatione frustrantur, 300. **Astutia** et ambitio **Baimundi**, 304.
Asylum altaris et templorum, 55.
Athaboliini locus, 414.
Attaliæ urbis præfectura **Philocali** data, 420.
Atamylium a **Tzacha** eversum a **Philocalæ** restauratum, 420.
Atrum pallium ab humeris ad pedes cum velo concolori, vestis lugubris **Augustarum**, 505.
Avaritia **Gangranæ** similis, 105.
Aulæ **Galli** dictum in **Augustum**, 301.
Audientia **Gallis** patientissime data **magnus** **Alexii** labor et morbi causa, 434, 435.
Augustissimi titulus **Apelchæse** tributus, 174.
Aurea **Bulla** **Alexii** qua regimen imperii committit matri, 83. **Alia** a **Melisseno** petita, 60. **Missæ** **Monomachæ**, 97. **Promissæ** **Baimundo**, 414.
Auxiliorum mutua sponso inter **Gallos** et **Romanos**, 408.

B

Baana palus, 292.
Babylonii princeps movet in **Gallos**, 328.
Babylonii primum victi a **Gallis**; mox eos vincunt, sed paulo post vincuntur ab iisdem, 328.
Baimundus minor natus **Ulii** **Roberti** **Calabriæ** ducis, 54. **Simillima** parenti proles, *ibid.* **Cavinos** **Jericho** et **Aulonem** universum bello vastat et subigit, 55. **Navae** prælium committit cum **Venetis**, 103. **Et** ab iis vincitur, 107. **Alio** nomine **Sanisius** dictus, 115. **Redeunte** in **Italiam** **Roberto** **Baimundo** bellum contra imperatorem in **Epiro** continet, 132. **Romani** ad eum transfugunt, 133. **Joannina** occupat et munit, *ibid.* **Insidias** **Alexii** imperatoris vitat, eumque acie vincit, 134. **Ejusdem** **Alexii** stratagemata eludit, et arcana consilia detegit, 135. **Eum** iterum acie vincit, 136. **Victor** urbes et arcas multas occupat, *ibid.* **Conjunctionem** trium comitum contra se detegit, 137. **Larissam** obsidet, *ibid.* **Romanos** vincit, 141. **Stratagemate** cum successu utitur, 142. **Suorum** conspiratione adversum se **Alexii** arte concitata secedere cogitur, 143. **Patrem** **Salerni** convenit, 158. **Cum** ingenti exercitu in **Græciam** trajicit, prætextu vel causa expeditionis sacræ, 289.
Aprum appellit cum aliis **Gallis** comitibus, 501. **Hic** cum decem solis comitibus imperatorem adit, *ibid.* **Fœævole** acceptus ab illo, amice illum sed fide alloquitur, 502. **Metuit** venenum a **Græcis**, *ibid.* **Ejus** imprudentia suos irritantis magno periculo suo, 505. **Jusjurandum**

Augusto praestat, *ibid.* Pecuniam ingentem ab eo oblatam primum libenter se accipere significat : deinde recusat et remittit, 303. Postquam relatam accipit, 304. Astutia et fortitudine Gallos omnes antecedit, *ibid.* Invadere imperium Alexio expulsio cogitat, *ibid.* Domesticatam Orientis petens repulsam patitur, 305. Pro perjuro et fraudulento tradacitur, *ibid.* Lucri pereupidum se ostendit, 316. Taurcredum nepotem parvam reverenter in imperatorem se gerentem coerct, 317. Primum agmen Latini exercitus duccns a Turcis invaditur, *ibid.* Et eos vincit, *ibid.* Turcos alio praelio fugat et eorum sultanem ferocissime invadit, 318. Antiochiam cum caeteris Gallis per tres menses oppugnat, *ibid.* Armeno eisdem persuadet ut Antiochiam Gallis prodant, *ibid.* Taticium Graecorum ducem arte quadam territum recedere cogit, 319. Principatum Antiochia sibi ambit, 320. Primum in urbem Antiochiam irrumpit et eam capit, *ibid.* Astute impetrat potestatem aedificandi arcem Antiochia, 321. Tandem obtinet praefecturam Antiochia suffragis Galorum comitum, 327. Scribit ad eum imperator exprobrans ei perfidiam, 332. Et ille vafre respondet, 335. Butumites ab imperatore contra ipsum mittitur, *ibid.* Ad pacem invitatur a ducibus Romanis, 337. Sed eos rejicit, *ibid.* Et Butumites minatur ad se legato, *ibid.* Occupare et munire urbem Curicum parans, praeverititur ab imperatore, *ibid.* Arci Laodiceae auxilia importat, 340. Ejus cum Constantino colloquium propter negatam pecuniam abruptum, *ibid.* In arcto positus spargi curat saniam mortis suae, 341. Effertur pro mortuo, adjecto sibi, ne fortis indicium deesset, cadavere galli gallinaei, *ibid.* Sic perverct Coryphum, loco jam tuto, imperatori minatur, 342. Novam expeditionem in Illyricum parat, 345 Alexium infamat et paganum appellat, 346. Scythis captivis utitur ad odium principum Christianorum adversus imperatorem concitandum, 367. Cum ingenti exercitu et classe ornatissima, mare feliciter transit, 369. Quae gentes ejus exercitum conflant, 370. Oram Illyrici vastat, *ibid.* Oppugnationem Dyrrhachii decernit et parat, *ibid.* Dyrrhachium per hiemem obsessum vere oppugnat, 380. Mirae ejus machinae, 381, 382. Conturbatur falsis indicis ad ipsum delatis conjurationis in eum factae, 385. Dolorem et curam dissimulat, 389. Gidum fratrem contra Romanos mittit, 390. Praedatores eus a Romanis caeduntur, 393. Naves ejus incenduntur, 394. Auxilia copiosa ex Italia accipit, 396. Undique circumvenitur ab imperatore, 398. Peste et fame domitus cogitur pacem petere, 399. Invictus ad col oquitur obsides petit et impetrat, 400. Legatorum imperatoris orationem abruptum, *ibid.* Aditurus imperatorem promittit sibi curam admissionem honorificentissimam, 401, 402. Castris locum mutat, *ibid.* Ejus ad imperatorem accessus, 403. Eiusdem accuratissima descriptio, 404. Imperatorem sibi oblique exprobrantem, mutare sermonem cogit, 405. De pacis conditionibus disceptat, *ibid.* Pacis instrumentum conficit, quod recitatur a pagina 406 usque ad pagin. 416; Pacem jurejurando firmat, 419. Sexto post haec mense moritur, *ibid.*

Balduinus Gothofridi Bullionii frater comitem Gallum modestiae admonet, 300. Dum Franci vincuntur a Babytonis, mature fugit, ut eladis ultor supersit, 328. Babytonis praelio vincit, *ibid.* Fratrem Gothofridum captivum redimit, *ibid.* Edessam repetit, 329. Rex Jerosolymorum creatur, 330. Legatis imperatoris obviam mittit Simonem, 425. Tyrum obsidet et expugnat, 426. E tribus ejus urbis muris duos capit, *ibid.* Ad tertium ingentia res corrumpitur, *ibid.* Machinae Gallorum a Sarracenis Tyro erumpentibus incenduntur, 427. Balduinus cum suis in arcem Ace vocatam fugit, *ibid.* Butumitis mendacium detegit, *ibid.* Pecuniis imperatoris inhiait, 428.

Barangi barbari et Thule profecti, armati securibus imperatori fidissimi, 62. Gallos in praelio fugant, 115. Sed mox a Galis caeduntur et fugantur, 116.

Barbara nomina historiam maculant, 182. Tamen inscenda historiae, 289.

Barcinonensis comitis filius Roberti filiam ducit, 30.

Bardales ab imperatore mittitur Babylonem ad redimendos Gallos, 328.

Bardari amnis descriptio, 18.

Bardas juvenis Alexio charus, 333. Sed adversus duces militiae contumax, 381.

Bardas Burza nepos contra Turcos missus, 471. Eos vincit, 472. Sed interim ejus castra diripiuntur ab aliis hostibus, *ibid.* Pugnat cum Turcis acriter, et pacem oblatam respuit, *ibid.* Adventu imperatoris periculo eximitur, 475.

Basilicius Georgius conjurationis cum Salomone factae compertus capitur, 361.

Basilicius imperium invadit, 17. Quibus naturae dotibus et fortunae ornamento ad eam spem sublevaretur, *ibid.* Successus armorum ejus stupendus, *ibid.* Irruit noctur-

nus in Alexii absentis castra et Laconaculum, 19. Vincitur ab Alexio, 20, 21. Fugit in arcem Thessalonicae, 21. A exio deditur et excacatur, *ibid.* Basilicii frater Manuel capitur, 21.

Basilea locus prope Nicram, 171.

Basilius Augustus contra Durum, Manuelem Comnenum mittit, 311.

Basilius Bogomilorum antesignanus discipulos duodecim a sectae propagationem sibi adjungit, 487. A Dablatio defertur ad imperatorem, *ibid.* Qui ei comprehenso blanditur, *ibid.* Sicque arcana ei emungit, 488. Impia ejus dogmata coram patriarcha Nicolao recitantur, *ibid.* Basilii errores pertinaciter tuetur, vane sperans se angelorum ope liberandum, 489. Lapidatur a deomonibus, *ibid.* vicicumburio damnatur, 492. Ejus morturi confidentia demens, 495. In consternationem versa, *ibid.* Mantelum suum igne consumptum evolare in caelum videt, aut videre mentitur, 494. In flammis obstinatus perit, *ibid.*

Basilius Curticius Manuelem Basilacium in praelio captum Alexio sistit, 21.

Basilius peritus artis divinandae futura ex portentis, 385. Ob id Alexio Augusto charus et Byzantii praefectura donatus ab eo, *ibid.*

Belitoba occupata a Blaso Manichaeo, 158.

Bempetziota dux Rom. Pamphylum occupat, 188.

Benignitas Alexii Augustii in captivos, et orphans, 482.

Bertranus filius Angelus rogatur ne Taurcedo faveret, 421. Promittit se ita facturum, 425. Pecunias ab imperatore accipit, 428.

Betrinum locus, 195.

Bithyniae et Thyniae adjacentibus locis excluduntur Turci ab Alexio, 96.

Bitzina fluvius, 193.

Blachernae suburbium Constantinopolis, ubi templum B. Mariae, 55.

Blesus cur dictus Alexius, 19.

Blaesi Manichaei indignatio in Augustum, 157. Reliobam oppidum occupat, 158. Faedus init cum Scythis, *ibid.*

Blattia. Vide Gossarium.

Bodinus exarchus Dalmatarum, 40. Integras suas copias, cum praelio interesset, periculo subd. cit, 117.

Bogomili haeretici ex Manichaeis et Massalianis unicum dogma profitentur, 486. Horrorem et austeritatem praferunt, *ibid.* Eis lryvam Alexius detrahit, *ibid.* Flammis addicuntur, 491. Crucem in morte aversantur, 92. Bogomilorum obscena et feda dicta facinora et dogmata, 430.

Bolcanus Dalmatae dynasta Romanos fines vastat, 251.

Imperatoris in ipsum moventis impetum legatione fraudulenta infringit, 252. Rom. ditonem iterum vastat, *ibid.* Joannem Comnenum adolescentem contra se missum asulia eludit, *ibid.* Mox in eundem improvise irruens castra ejus capit et exercitum delet, ipso vix evadente cum paucis, 255. Veniente contra se Augusto territus, pacem petit et impetrat, obsidibus datis, 265.

Bolissus oppidum insulae Chii, 208. Capitur a Dalasseno, 210.

Borilus graciosus apud Botaniatem Augustum, 58. Servus licet conditione et Scythici generis, *ibid.* Georgium Monomachatum au a ejicit, *ibid.* Imperium affectat, 49. Ejicere ex urbe Comnenos parat, 67. Botaniatae imperium deponenti insultat, 68.

Borytilas Rogerii frater Roberti filius, 54.

Bosporo exclusi Turci ab Alexio, 96.

Botaniates praenomine Nicephorus ejecto Michaela Duca et ejus uxore ducta ejus loco imperat, 9. Alexio Comneno magno demestico creato Bryenianum bellum committit, *ibid.* Bryenium captum exereari jubet, *ibid.* Botaniatae imperium et res gestae fuse descriptae a Caesare Bryenio, 45. Et Alexius et Isaacius Comneni chari sunt, *ibid.* Apud eum Borilus et Germanus barbari Slavici generis plurimum possunt, *ibid.* Et potentia sua utuntur adversus Comnenos, 44. Synadenum cognatum suum, in imperio successorem destinat, 45. Audita clade urbis tyzici a Turcis captae cum Comnenis agit, 48. Nimia ejus facilitas merito suspecta, *ibid.* Ejus nepos filiam Manuelis Comneni sibi despondet, 51. Apud senatum de Comnenis queritur, 52. Cruce sua majore missa matri Comnenorum securitatem plenam dat, 54. Diffidit rebus suis, 61. Melissenum accersere cogitat, 64. Nicephorum Palaeologum sibi fidissimum ad Comnenos de pace allegat, 66. Ejus legatis Joannis Caesar dure respondet, 67. Dissuadet ei patriarcha ne armorum fortunam experiat, 68. Decernit imperio cedere, *ibid.* In tempus Sanctae Sophiae confugit, *ibid.* Fit monachus, 71. Solam abstinentiam carnium duram in monachatu reperit, *ibid.*

Bousa locus, 289.

Francus dux Roman. scievictus et caesus a Scythis, 185.

Brundisium oppugnatur a Conto Stephano Romano duce, 366. Arte mulieris defenditur, *ibid.*
 Brundisium Dyrrhachio adversum medio freto, 37.
 Brundisium commodissimum Japygiæ portus, 39.
 Bryennius comes Gallus Castoriæ præfectus, 166.
 Bryennius Nicephorus junior Cæsar nepos senioris, 191. Conjux Annæ Comnenæ in *Præfat.* Scribit res gestas Nicephori Bryennii qui imperium affectaverat, 9. Alexii quoque imperatoris res gestas proprio commentario complexus est rogatu Irenes Augustæ, in *Præfat.* Historiæ suæ initium ab Romani Diogenis ætate repetierat, *ibid.* In imperio Nicephori Botaniatæ desit, morte præoccupatus, *ibid.* Scriptor fuit disertissimus, *ibid.* Prælium inter Turcos Romanosque ad Antiochiam commissum narrat, 271. Gallos a Constantinopoli repellit, cum sagittariis muros et turres insidens, 296. Jaculandi dexteritate excellit, 297. Maledictum insignem interficit, *ibid.* In Gregorio Trapezuntio duce ad mentem reducendo frustra laborat, 365. Panhypersebastus creatur, 403.
 Bryennius Nicephorus senior dux Dyrrhachii affectat imperium, 9. Ejus forma, robur, opes, favor et gratia popularis, *ibid.* Prælium diu anceps cum Alexio pugnat, 12. Cecidisse falso creditus, propter ostentatum ejus equum, 13. Specimen ejus roboris et præsentis anni, 14. Fusis suis etiam in fuga fortiter se gerit, 15. Captur et captivus abducitur ab Alexio, *ibid.* et 16. Quom dormientem occidere cogitat, *ibid.* Prælii contra Scythas cogitari exitum infelicem prædicit, 191.
 Bubulum caput tribus aureis stateribus venit in castris Gallicis, 319.
 Bucoleon superius palatium unde dictum, 72.
 Bulgarophygm locus, 204.
 Bulla aurea imperatoris Alexii, 83, 84.
 Bulhroti Robertus Baimundum sibi adjungit, 98.
 Butumites imper. nomine cum Nicænsibus transigit, 310. Butumitis solertia, 313. Butumites Nicææ custos a Gallis et Turcis timet, 314. Contra Baimundum mittitur ab imperatore, 333. A Balduino in mendacio deprehenditur, 427.

C

Cabasilas Alexander Petrulæ præfectus, 389.
 Cæcus Diogenes imperium affectat, 26.
 Cædes decem millium hominum Smyrnæ editur, 323.
 Cæsar Joannes Ducas invitatur ad defectionem a Comnenis, 33. Ægre assentitur, *ibid.* Redemptorem vectigalium in partes trahit, 36. Ducit secum auxilia Turcorum, *ibid.* Suadet Comnenis, ut recta in urbem pergant, 57. Cum ageretur utri frater daretur imperium Isaacio an Alexio, Alexio suffragatur, 57. Summa ejus eloquentia, 56. Ardens oratio ad duces et tribunos pro Alexio, 57. Urbem Constantinopolim obsessam circumlostrat veste monachica indutus, 61. Abbas inde per ludibrium dictus, 62. Moras Comnenorum periculosas increpat, 66. Pacis tractationem a Comnenis inchoatam disjicit, 67. Botaniam temere cedere imperio jubet, *ibid.* Cosmani patriarcham præoccupat, 75. Nuptias Mariæ cum Botaniatæ conciliat, *ibid.*
 Cæsar. Vide Bryennius Junior.
 Cæsariopolis locus exsiliî Diogenis, 262.
 Calathodorum porta Adrianopoli, 276.
 Calaura locus ubi castrametatur Alexius, 11.
 Callia monasterium in quod secessit Cosmas, 72.
 Callicles Nicolaus medicus insignis contra omnium sententiam periculum Alexii denuntiat, 496.
 Calliopolim a Chersoneso transit Alexius, 435.
 Calliparius Cypro præfectus, 250.
 Camytzes acie vincitur a Gallis, 390. Temere sed feliciter cum Turcis pugnat, 439. Prædæ captæ non consulit, 440; a Turcis invaditur, *ibid.* Fortissime pugnat et capitur, *ibid.* Fugit et vinculis, 442. Benevolentissime excipitur ab imperatore, 445. Constantinopolim ab eo mittitur, 16. Incommodo tempore auditur ab Augusta, *ibid.* Equitat per urbem in veste Turcica, 444. Auditur a Byzantinis cum magno plausu et gratulatione, 448. Cum delecta manu contra Turcos missus, 470. Cedream oppidum capit cum spoliis Turcorum, *ibid.*
 Camytzis et Cabasilæ cohortes cæse a Gallis, 395.
 Camytzis Eustathius dux Lampes, 324.
 Caniculæ exortu tempestas ingruens classem Roberti disjicit, 98.
 Canini locus a Baimundo occupatus, 33. Michael Cecaumenus et præfectus, 389.
 Cantacuzenus Cyrenem missus, 331. Laodiceam oppugnat, 339. Portum et urbem, sed non arcem capit, *ibid.* Cum Baimundo colloquitur, 340. Evocatur ex Asia contra Gallos, 391. Myti castrum frustra oppugnat, *ibid.* Machinas suas et naves hostium incendit, 392. Castra munit apto loco, *ibid.* Aciem instruit contra Gallos, 16. Gallos victo-

res vincit, 393. Vincit Baimundum, et naves ejus incendit, 394. Iterum Gallos cædit, *ibid.*
 Cantores et cantatrices ad usum sacrum de publico sustentati, 483.
 Cantuz et Cetrans viri bellicosi Alexio fidi, 210.
 Cappadociæ archisatrapa Asan in Philocaliam movet, 420.
 Captivi satrapæ per insulas sparsi, 323.
 Captivi Scythæ trucidati, 234.
 Caratza dux Sauroमारarum, 193.
 Caratza missus Dyrrhachium, 237.
 Carnium abstinentiam solam rem in monachatu duram Botaniates reperit, 71.
 Caryæ rebellio, 248.
 Caspax classis Romanæ præfectus, 322 Interficitur, 325.
 Castamonita dux Romanæ classis vincitur a Tzacha, 206.
 In prælio contra Scythas ad Peristiblam dextrum cornu duxerat, 195.
 Castoriæ arcis munitiones oppugnatio, 132. E us arcis situs et descriptio, *ibid.* Dedit se Alexio, 155. Præsidarios ejus sibi conciliat Alexius, 154.
 Castra Romana Tzurulum translata, 215.
 Castra in alveo Bardari amnis ingeniose metata, 18.
 Catacalo Cecaumenus in exilium missus, 262. Eruuntur ei oculi, 263.
 Catacalo Chomatænorum dux, 12.
 Catacalo Constantinus nobilissimus dictus, 274. Frustra conatur ingredi Adrianopolim, 276. Ejus filius Nicephorus conjugem ducit Mariam Porphyrogenitam sororem Annæ, *ibid.*
 Catananges genethliacus bis in suis vaticiniis errare deprehensus relictus est Constantinopoli ad infamandam artem, 165.
 Cautio periti ducti in recessu propinquis hostibus, 325.
 Cecaumenus Sardibus et Philadelphiæ præfectus, 324.
 Cecaumenus Michael Auloni præfectus, 389. Fugatur a Gallis, 399.
 Cedocli campi a Bryennio occupati, 10.
 Cedreæ oppidum fuga desertum a Turcis, 470.
 Cella locus in quo Turci vivunt, 462.
 Census perpetuitati Bullis aureis cautum, 484.
 Centum alvei in unum coeuntes Drymonem amnem faciunt, 371.
 Centum quinquaginta Romani milites a Scythis circumventi mirabiliter evadunt, 499.
 Cephalæ ducis Romani fortitudo, 157. Cephaleniam invadit Robertus, 162.
 Cereorum successio religiosa, 231, 500.
 Chalcedonensis antistes. Vide Leo.
 Chalcedonensis synodus falso citata ab Anna, 31.
 Chalcostrate locus Constantinopoli, 126. Ubi ædes B. Mariæ cum collegio sodalium, 157.
 Chasiolorum genus et secta quæ sit, 179. Sultaneæ obruncant, *ibid.*
 Characterices Sinopen expilat, 169. Violati Deipara templi pœnas præsentis luit statim possessus a dæmone, 170.
 Chersonam relegatur Pseudo-Diogenes, 272.
 Chersonesius cur Alexio adierit, 429.
 Chliera arx Monastræ credita, *ibid.*
 Chius insula a Tzacha occupatur, 206.
 Chius a latroneulis inessata, 321.
 Chii arcem Dalassenus obsidet, 206. Obsidionem sulvit, 207.
 Chiti urbs iterum oppugnatur et expugnatur a Dalasseno, 210.
 Cherobacchi oppidum tentatum a Scythis, liberatum ab Alexio, 221, 222. Ei præfectus Taronita, 376.
 Chorenium oppidum ubi castra Romana, 227.
 Chomateni milites sic dicti fugantur a Scythis, 12.
 Chorsanum urbs regia sultanis, 278.
 Christophitanæ villæ Mariæ Augustæ, 255.
 Cibaria cocta et crura oblata Baimundo, 302.
 Cilicia ferme tota Gallis erepta, 340. A T. ncredo recuperatur, 349.
 Citæz dux Cömanus, 279.
 Cius urbs maritima Bithynorum occupatur ab Apellachasemo piraticum ineditate, 172.
 Clades equitatus Gallici, 140.
 Classis Romanæ periculum, 208.
 Clavus sive mucro lanceæ quæ Christ. m pupugit mirabili iter inventus, 326. Sangeii portandus traditur, 327.
 Clarelus comes Gallus ad imperatorem transfugit, 395.
 Ab eo donis et honoribus augetur, nobilissimus appellatus, *ibid.*
 Clazomenæ a Tzacha occupatæ, 295.
 Clisuræ sive claustra, valis Augustæ, 272, 273. Una ex iis Chortarea dicta, *ibid.*

Clitziathlan sultanes creatur, 180. In Tzacham bellum movet, 251.
 Cælarum portus occupari jussus, 429.
 Cælicus morbus in exercitu Gallico strages edit, 381.
 Cenobium monachorum ex Iberia, 485.
 Collatio pecuniæ Anaseni imperata, 6. Recusata seditio-e, *ibid.* Deinde facta obediens, 7.
 Colloquium insidiosum, 26.
 Colonea arx munitissima, 365.
 Comani Scythas prælio vincunt et obsident, 201. Facultatem pugnandi cum Scythis ab imperatore non impetrant, 202. Veniunt ad imperatorem armati magno numero, 228. Pacem cum Romanis faciunt, *ibid.* Cum Scythis bellum gerunt, 229. Eorum legationem aspernantur, 250. Pugnandi contra eos copiam minaciter flagitant, 251. Abscunt Alexio insalutato, 255. Iis tamen cum fide promissa solvit et majora cumulat, *ibid.* Comani imperatorem acclamant Pseudo-Diogenem, 272. Expeditionem in Romanos parant, *ibid.* Danubium trajectiunt, 280. Pacem dolose petunt, *ibid.* fugiunt, 281. Semel et iterum acie vincuntur, *ibid.* Expeditionem in Romanos parant, 449. Istrum transeunt, 451.
 Comes F. audriæ imperatori juramentum præstat, 202. Tribus duntaxat comitantibus Turcorum exercitum fundit, 227.
 Colores Archontopolorum a Scythis cæditur, 204.
 Comes Latiuus Augusti solio insidet, ob eam rem objugatus a Balduino, 300.
 Comes Provincia: in Orientem navigat, 290. Pugnatur cum classe Romana, *ibid.* Vulneratur, 291.
 Cometa ingens Gallorum adventum prænuntiat, 355. Apparet per 40 dies, *ibid.* Oritur in occidente, in oriente occidit, *ibid.* S. Joannes apostolus apparens Basilio quid significet expouit, *ibid.*
 Comitis Iudis Alexius tractatus apud Turcos, 461.
 Comitibus Hugonis dictum serox, 402.
 Comites Galli trecenti a Babylonio tyranno capti, 346. Imperatoris opera liberati, *ibid.* Facta licet abeundi potestate libenter manent, 347. Volentes dimittuntur, *ibid.* Imperatorem adversus Baimundi calumnias defendunt, 348.
 Commentarii Cæsaris Bryennii viri Annæ Commenæ qua de re agerent, 9. Cur et quando scripti, in *Præfat.* Prælium inter Turcos et Romanos ad Antiochiam commissum narrat, 271.
 Commentarii quibus adjuta Anna est ad hanc historiam scribendam quam sinceræ fidei fuerint, 447.
 Comneni fatione invidorum exagitati in aula, 43, 44. Præmuniunt se gratia Mariæ Augustæ, 45. Cum qua fudus ineunt, 46. Admoniti ab ea de paratis insidiis, 47. Non nisi alternis in aulam veniunt, *ibid.* Certi execrationem sibi decretam fugiunt, 49. Plurimos in partes trahunt, 50, 51. Rebellant et imperium invadunt, 58, 59. *Vide Alexius et Isaacus.*
 Comparatio Alexii cum Roberto, 126. Cum Themistocle, 175. Cum Alexandro, 201. Veteris imperii cum præsentis, 176.
 Concio militaris Alexii, 265.
 Concordia subita post magnam disensionem, 59.
 Conjuratio Comnenorum in Botaniatem, 50 *et seqq.*
 Conjuratio comitum Gallorum contra Baimundum, 143.
 Conjuratio Tutusis adversus sultanem fratrem quem per Chasios occidentum curat, 178, 179.
 Conjuratio Nicephori Diogenis, 257. Detecta et compressa, 258, 259.
 Conjuratio Ariebis et Umpertopuli in Alexium, 256.
 Conjuratio Michaelis Aemæ cum fratribus et Salomonis in Alexium, 559 *et seqq.*
 Conjuratio Aaronis et Theodori ejus fratris in Alexium et Irenem Augustam, 377 *et seqq.*
 Constantia ceptorum insignis in Roberto, 21.
 Constantinus et Alexius merito apostoli vocati.
 Constantinus Gabras Petulam missus, 595. Philadelphicæ præfectus, 429. Turcos cædit, 451. Primo agmini in acie præpositus, 441.
 Constantinus Catacalo Euphorbensis dux Romanus, 405.
 Demandatur ei cura exercitus Gallici, 419.
 Constantinus Monomachus imperator conditor palatii Mangana dicti, 80.
 Constantinus Magnus signum Apollinis in suum simulacrum mutat, 557.
 Constantinus Constantini Ducæ filius Porphyrogenitus in acie cæsus, 116.
 Constantinus Dalassenus urbis Sinopes præfecturam accipit, 170. Prælicitur dux Romanæ classis, 206. Opum cum navibus contra Tzacham mittit, 207. Obsidionem Chii solvit et male cum Turcis pugnatur, *ibid.* colloquitur cum Tzacha de pace, nec eam admittit, 209. Caput Bolisum urbem insulæ Chii, 210. Chium urbem expugnat,

ibid. Perfidiam Tzachæ ulcisci. ur, 248. Eum mari oppugnat, 251.
 Constantinus Ducas Michaelis Ducæ imperatoris et Mariæ Augustæ filius Porphyrogenitus designatur sponsus Helenæ Roberti filicæ, 25. Pulchritudo ejus eximia, et Annæ in eum amor, 27. Sponsalia ejus cum Roberti filia a Nicephoro Botaniate dirempta, 28.
 Constantinus a vitrico Botaniate Synadeno postpositus, 45.
 Constantini forma insignis et suæ matris in eum amor, 71, 72. Calceis rubro variegatis uti jussus a Botaniate, obtinet ab Alexio ut pure rubris uti possit, 79. Idem corona Augustæli usus, et simul cum Alexio proclamatus, *ibid.*
 Constantinus et Anna in acclamationibus publicis simul juncti, 167. Constantinus in villa Pentegoste relinquitur, 255. Nicephoro Diogeni equum negat Constantinus, 258.
 Constantinus regiorum accipitum curatur, 210.
 Constantinus eunuchus auctorem libelli famosi detegit, 579.
 Constantinopolis consternatur metu rebellantium Comnenorum, 61. Obsidetur ab iis, *ibid.* Capitur proditione Gilpracti Nemitorum ducis, 63, 64. Fœdissime diripitur tertia tertia majoris hebdomada, *ibid.* Oppugnantur a Latinis, 294.
 Constantinus Umpertopulus ad custodiam limitis missus, 275. Dubium idemne hic sit cum Umpertopulo Gallo, De quo *Vide* Umpertopulus.
 Consternatio Annæ in morte patris, 505.
 Contopaganus comes Gallus Alyatten occidit, 390. Capitur in prælio a Romanis et ad imperatorem mittitur, 392.
 Contostephani Chimaram se recipiunt, 369.
 Contostephanus Isaacii dux classis Romanæ, 365. Imprudenter se gerit, 366. Brundisium frustra oppugnat, *ibid.* Vincitur a Gallis, 367. Aulone recedit, 368.
 Consultatio Romanorum de prælio, 194.
 Contubernalem monachum perpetuo habuit Alexius jussu matris quoad uxorem duxit, 19.
 Coprisianus dux insignis in exercitu Baimundi, 580.
 Coronæ imperialis forma, 78. In quo diversa a coronis sebastocratorum et Cæsarum, *ibid.*
 Corypho urbs a Roberto capitur, 58. Coryphum defertur Baimundus mortuum simulans, 342.
 Cosmas patriarcha Constantinopolitanus Botaniatæ persuadet ut imperio cedat, 68. Parum gratus matri Comnenorum suadet abdicare patriarchatum, 75. Quod ille facturum se negat nisi prius Irenem Augustam coronaverit, *ibid.* Eam coronat, *ibid.* Et postea patriarchatum abdicat, 79. Secedens in monasterium, *ibid.*
 Cosmidium locus prope Constantinopolim, 235.
 Creta, cæso Carya, imperio redditur, 249.
 Crete principatus Nicephoro Diogeni datus, 256.
 Crucem majorem in pignus fidei dat imperator, 51.
 Cruenta pugna Germanorum, 55.
 Cucupetrus alias Petrus eremita expeditionum sacrarum suator, 287.
 Cula nomen arcis, 320.
 Cula oppidum, ubi Scytharum castra, 188.
 Culeontis Michaelis converso, 457.
 Cursor Scythia velocissimus, 372.
 Curtricius prænomine Basilius Manuelem Basilacium cepit, 21.
 Curtricius cum aliis duobus legatus mittitur ad sultanum, 178.
 Cusinus in hæresi obstinatus carceri perpetuo addictus, 457.
 Cutzomita Georgius, 195.
 Cypellum scyphi genus, 502.
 Cyperudæ monasterio inclusa Eudoxia Augusta, 286.
 Cyprus a Rhapsomate occupatur, 249. Cyprum aman dantur Bardas et Michael, 554. Cypro Pisani fugantur, 557.
 Cyzicus capta, 459.

D

Dabatenus dux Romanus, 275. Captivus detentus a Gregorio, 364.
 Dalassena. *Vide* Anna.
 Dalassenus. *Vide* Constantinus.
 Damalis idem cum Bosporo, 59 *et alibi.*
 Danubii accolæ cum Scythis de pace tractant, 182.
 Daphnuthi periclitatur Alexius ab insidiis Diogenis, 254.
 Deaboli reliquias cladis colligit Alexius, 126.
 Dehonestatio legatorum Heurici Romæ facta confingitur a Græcis, 51.
 Delectum nova ratio, 227.

- Demetrius Scythia sicarius subornatus, 377.
 Dentis sigillatim excusi Mascabelli a Roberto genero ad pecuniam extorquendam, 27.
 Descriptio Roberti, 24. Constantini Porphyrogeniti, 71.
 Mariæ Augustæ, 74, Alexii, 75. Irenes, 76, 77. Isaacii Comneni, *ibid.* Joannis Comneni fratris Annæ, 168.
 Baimundi, 404. Itali, 146. Castoriæ, 152. Purpuræ domus Augustarum, 190. Nicephori Diogenis, 237. Anchiali, 275. Variarum machinarum, 381, 384, 385. Philippopoleos, 430.
 Desperatam Alexii consilium a Theodoto correctum, 12.
 Dexteritas imperatoris in militibus ad opus excitandis, 285.
 Dialectices peritissimus Italus, 145
 Dilatatus Basilium Bogomilum detegit, 487.
 Didymus cæcus musicam et geometriam perfecte discit, 266.
 Dignitas magni domestici scholarum Alexio tributa a Bolaniate, 9.
 Dignitatum varia nomina utiliter ab Alexio excogitata, 78.
 Digressio de genethiacorum disciplina, 164.
 Diligens exploratio locorum, 227.
 Diogenes Romanus imperator expeditionem in Persas suscipit, 5. Alexium redire ad matrem jubet, *ibid.*
 Diogene ablicato Michael Ducas imperat, *ibid.* Diogenis filii feroces prælium sadent, 195. Eorum unus Leo dicitur occiditur in prælio a Scythia, 196. Alter Nicephorus insidiatur Alexio, 251. Quem tantum non occidit, 253.
 Deprehensus fugam cogitat, *ibid.* Diogenis duo filii exilio cum matre multati ab Alexio revocantur, 236. Magna apud eum gratia pollent, *ibid.* Leonis Diogenis gratus et moderatus animus, 257. Nicephori Diogenis machinationes scelerate, 257. Frustra sollicitatur ad fatendum crimen, 259. Comprehenditur, 260. Crimen in tormentis fatetur, 261. Multos conjunctionis participes habet, *ibid.* Casaropolim deportatur, 262. Eruntur ei oculi, 265. Excæcatus litterarum studio vacat, 266. Geometriam perdiscit, *ibid.* Cæcus licet imperium affectat, et novam conjunctionem meditatur, *ibid.* Diogenis filius occisus in prælio cum Turcis ad Antiochiam, 271. Diogenis amor in Bryenium, 275.
 Diplomatis expeditio callide dilata, 60.
 Discordiæ civiles in castris Petri eremite, 286.
 Dissensio inter duces Turcorum, 475.
 Dissensio Romani pontificis ab imperatore Germaniæ, Roberto utilis, 30.
 Duceani querela de Alexio in gratulationem et admirationem versa, 8.
 Hoc osum consilium Puchæ, 480.
 Dolus Comanorum pacem petentium, 280.
 Domesticatus Orientis Alexio datus, 9. Pacuriano promissus, 50. Baimundo negatus, 305.
 Domesticus Orientis mortuo Pacuriano creatus Adrianus Alexii frater, 189.
 Domestici Alexii viri fortes, 215.
 Dominica Tyrophagi Alexius ex urbe fugit, 51.
 Dristra civitas a Tato subjecta, 182. Expugnatur ab Alexio, 194.
 Drungarius, hoc est dux, classis Romanæ Eustathius eunuchus, 358.
 Drymon fluvius describitur, 371.
 Ducæ Alexio suffragantur in petitione imperii, 37.
 Ducarum familiæ infensa Dalassena mater Alexii, 72.
 Ducas Michael Diogeni in imperio succedit, 5. Successorem ipse habet Botaniatem, 9. Cedens imperio sit archiepiscopus, *ibid.* Litterarum et litteratorum amans fuit, 145.
 Ducatus Longobardiæ quomodo partus Roberto, 27.
 Ducatus Dyrrhachii a Bryenio possessus, 9.
 Duces orientales evocati ab Alexio, 92.
 Durus bellum gerit cum Basilio Augusto, 311. Oppugnat Nicæam, *ibid.*
 Dux Gallus ab Alexio occisus, 120.
 Dux Nemitorum urbem prodit, 62, 63.
 Dux Trapezuntius Gregorius rebellat, 361.
 Dyrrhachium Monomachato datum, 39. Ereptum eidem, 92. Commissum Georgio Palæologo, *ibid.* Prius Epidamnus vocabatur, 99. Provocatur ad ditionem a Roberto, 104. Oppugnatur acriter, 110. Egrege defenditur a Georgio Palæologo, 111. Deditur Roberto, 125. Redditur Alexio, 165. De novo munitur, 336. Et datur regendum Alexio Isaacii filio, *ibid.* Dyrrhachium describitur, 370. Eius oppugnatum paratur, *ibid.* Obsidetur per hiemem, 380. Vere oppugnatur, 381 et seqq. Dyrrhachii situs et figura, 384. obsidio Dyrrhachii solvitur, 405.
 Ecclesiasticus officium noctu celebratum a Dalassena, 88.
 Eclipsis solis insignis, 192, 193.
 Efficacia se exercens causa latente, 335.
 Elegimus satrapa ex illustribus sultanum strangula, 481.
 Eleemosyna convivii tempore ab imperatore exercita, 482.
 Eleemon comes Pisanas naves incendit, 336.
 Eleutherius magni facus, 165.
 Elephantinus sive eburneus carcer sic dictus, 457.
 Elissus arx Dyrrhachio peroptatissima, 371.
 Elogium Roberti, 165. Eumathii Philocalis, 419.
 Eloquentia Annæ Dalassensæ, 86. Alexii, 76. Joannis Casaris, 56.
 Emissio ignis sparsilis, 383.
 Enthusiastarum consuetudine depravatur sacerdos Blachernita, 270.
 Ephesus Pelzæe duci attributa, 325.
 Epidamnus antiqua civitas Pyrrhi contra Romanos bello exhausta, 99. Ab Amphione et Zetho (si credere dignum est, de quo vide notas) restituta, *ibid.* Eadem mutato nomine Dyrrhachium dicta, 100.
 Epistola amicitiae alimentum, 386. Epistola Leonis Cephalæ ad Alexium, 131. Epistola Roberti ad pontificem, 33. Alexii ad Henricum Germaniæ imperatorem, 95. Alexii ad Dyrrhachiensem, 237. Hugonis fratris regis Franciæ ad imperatorem, 288. Alexii ad Joannem, 27.
 Equorum curulum certamen datum in theatro Constantini, 174.
 Equum Bryenii regie ornatum cum cepisset Alexius ipsum Bryennium episcopi creditus est, 13. Equi situs mirabilis, 119. Equitatus Roberti vastatus morbo, 106. Equorum hinnitus auspicatus, 159. Equitatus Gallici cades, 140. Equitibus omissis jacula in equos Alexiani dirigunt, 598. Equo veti et humi strati Galii differentia ingens, 598. Equites Galii quingenti a comite Flandriæ Alexio dati, 527.
 Erotici Manuelis Comneni præfectura contra Durum, 311.
 Eruptio Dyrrhachiensium, 101. Eruptio Alexii in Scythas, 225. Eruptio Constantinopolitanorum in Francos, 296. Eumathii in Turcos, 421.
 Exarchi Dalmatarum a Monomachato in partes tracti, 40.
 Execratio Urseli simulata, 7. Execratio Bryenii Alexio non imputanda, 16. Execratio Comnenorum decreta, 48. Michaelis item Annæ, 362.
 Executorum agmen Constantino Opo ducenorum datum, 109.
 Excusatio Annæ quod domestica etiam minuta scribat, 352. Quod ejus scriptio non sit satis compta, 393.
 Exercitus in aciem educti terribilis et præclara species, 579. Exercitus quantusvis sine concordia infirmus, 384.
 Exopolon sive Exopylion vulgare verbum exteriorum ambitum urbis significans, 180.
 Expeditio Romani Diogenis in Persas, 5. Expeditio Tutachi, 4. Expeditio Alexii adhuc privati prima in Urselum, *ibid.* et seqq. Secunda creati jam magni domestici scholarum, in Bryenium, 9 et seqq. Tertia in Basilicium, 17 et seqq. Quarta eisdem jam imperatoris in Robertum Dyrrhachium oppugnantem, 91 et seqq. Quinta adversus Baimundum, 135 et seqq. Sexta ad recuperandam Castoriæ, 182. Septima adversus Scythas 182 et seqq. Octava adversus eisdem Scythas, 210 et seqq. Nona adversus eosdem, 212 et seqq. Decima ad openiendam Chorobachis, 221. Undecima adversus Scythas eosdem, qua penitus debellati sunt, 227 et seqq. præsertim, 233. Duodecima in Dalmatas, 236 et seqq. Decima tertia adversus eosdem Dalmatas ad limitem firmandam, 245. Decima quarta adversus Bolcanum ducem Dalmatarum, 252. Decima quinta adversus eundem, 253 et seqq. præsertim, 265. Decima sexta adversus Comanos, 273 et seqq. Decima septima adversus Turcos Bithyniam infestantes, 282. Decima octava ad juvandos Galios Antiochia obsessos simulata, 324, 325. Decima nona adversus Baimundum, 348, et 351. Vicesima adversus eundem Baimundum, 366 et seqq. Vicesima prima in Chersonesum ad firmandam oram maritimam adversus Pisanos et Genueses, 429. Vicesima secunda adversus Turcos, 435. Vicesima tertia adversus Comanos irruptionem minantes, 441 et seqq. Vicesima quarta in sultanem Solymam irruptionem in Asiam meditantem, 460 et seqq. usque ad 478. Expeditio Roberti adversus Græcos, quibus de causis decreta, 23, 28 et seqq. Multi eam Roberto dissuadent, præsertim Gaita ejus uxor, 29. Executio ejus, 97 et seqq. Secunda ejusdem expeditio adversus Henricum Germaniæ imperatorem, 131 et seqq. Tertia ejusdem in Illyricam, 139 et seqq. in qua et mortuus est.
 Expeditio Manuelis Butumite et Tatoi adversus Apelchaseum, 172. Expeditio Pacuriani et Romani in Scythas qua ambo perierunt, 182. Expeditio Tatoi adversus eosdem Scythas, 183. Expeditio Tzelgo ducis 387

tharum in Charipolim, 188. Expeditio navalis Tzachæ in Phocæam et Mitylenem, 205 *et seq.* Expeditio Constantini Dalasseni contra Tzacam in Chium insulam, 206. Expeditio Joannis Ducae in Tzacam cum terrestri maritimoque exercitu, 246. Expeditio Joannis Comneni Alexii ex fratre nepotis in Bolcanum, 253. Expeditio Comanorum in gratiam Pseudo-Diogenis, 272 *et seq.*

Expeditiones Francorum in Terram sanctam quibus de causis et quibus auctoribus susceptæ, 283 *et seq.* Expeditio Butumite contra Baimun lum in Ciliciam, 333. Expeditio navalis Petri episcopi Pisani cum classe nongentarum navium, 335. Expeditio navalis Taticii et Lantulphi contra Pisanos, 333. Expeditio navalis Genuensium in Asiam, 359. Expeditiones Cantacuzeni et Monastræ in Gallos, *ibid.* Expeditio Tancerdi in Ciliciam, 343. Expeditio Baimundi in Illyricum, 363. Et toto lib. xii. Expeditio Contostephani in Calabriam, 366. Expeditio Philocalis in Asiam, 420. Expeditio Saisani sultani, 451. Expeditio Turcorum Corozanensium in Christianos, 433. Expeditio sultani Solymæ in Asiam, 460.

Exploratores Eumathio s. n. 421.
Extremum reipublicæ periculum, 91.
Eubulus illustrissimus comes gener Roberti, 28.
Eudocia Porphyrogenita Annæ soror, 502.
Eudoxia Augusta Botaniatæ nuptias cogitat, 74. Ab eo consilio eam deducit Leo eunuchus, 74. Vidua fuit Diogenis imperatoris, 256. In exilium pellitur cum duobus filiis a Michaelæ Augusto, *ibid.* Revocatur ab Alexio, *ibid.* A quo donis augetur et honoribus omnibus afficitur qui deferri solent imperatricibus, *ibid.*
Eumathius Philocalis Cypri gubernator, 356. Turcos cædit, 421. Ejus elogium, 419. Attaliæ urbi præficitur, 420. Atramythium restaurat, *ibid.* Turcos vincit, *ibid.* Intonsus est in insidiis hostium, 421. Timore simulat, *ibid.* Erumpit fortiter et Turcos cædit, 422.
Euphorbenus Alexander adversus Helcanem Apolloniatis occupatorem missus infeliciter rem gerit, 180.
Eustathius eunuchus classis Romanæ præfectus bene rem gerit, 358.
Eustratus Garilas a matre Comnenorum patriarchatui destinatus, 75. Succedit Cosmæ abdicanti, 79. In hæresim pertrahitur ab Italo.

F

Facies Assyriarum mulierum in orbem circumdata, 76. Scythicarum oblonga, 77.
Facilitas nimia Botaniatæ, 48.
Facinus heroicum Aspietæ, 350.
Falsarum litterarum tabellarii ab Alexio missi, ab eodem indemnes servati, 384.
Falsa calumnia Græcorum contra Gregorium septimum, 31 55.
Fama execrati Urselii utiliter spargitur, licet falsa, 7. Item execrati Diogenis, 262. Fama classis Genuensis imperatorem turbat, 388. Fama sacrarum expeditionum Alexium conturbat, 285.
Fames in castris Gallicis magnas strages edit, 381. Fames in castris Latinorum apud Antiochiam, 319.
Fami faris charitas fratrum Alexii et Isaacii, 238.
Famosi libelli in imperatore scripti, 377.
Famosus liber in imperatricem sub mensa imperatoris projectus, *ibid.*
Fatigatio exercitus Romani, 246.
Favor simulatus Alexii in Isaacium, 58.
Felix tr. jectus Baimundi, 369.
Ferrea nomen arcis in limite ab imperatore structæ, 283.
Festinatatio Roberti, 40.
Fides Annæ in historia scribenda, 436. — Fides Illyricanorum in Alexium, 161.
Fideis et utilis opera Tatrani, 213.
Fiducia vana Pseudo-Diogenis, 275.
Fidus et sapientis consilium Tatrani, 213.
Fidus explorator Rho lomerus, 229.
Figura et structura murorum Dyrhachii, 384.
Filia Tzachæ apud Nicæam capta, 322.
Filii Diogenis Augusti feroces et inexperti, 195. Alexio chari, 286. Inter se dissimiles, 257. Filii Roberti Aulonen et Bulhrotum capiunt, 199. Filii sultanis Solymæ Nicææ recepti et a Turcis agniti, 180. Filii Philareti sultanum in patrem suum concitat, 169.
Fines et forma sinus Adriatici, 370. Fines Romanos Scythæ incurant, 189. Fines belli Scythici, 236.
Flagitium Aspietæ genio indulgentis cum strenue curanda provincia erat, 349.
Flandriæ comes imperatori juramentum præstat, 202.
Tribus duplicatæ conitantibus Turcorum exercitum fundit, 397.

Flos Romanæ nobilitatis conjurat in Alexium, 261.
Fluvii Drymonis cursus et ostia, 371.
Fœda tempestas die S. Theclæ, 90. Fœda hiems Constantinopoli, 226. Fœditas mendacii, 235.
Fœdus Comnenorum cum Maria Augusta jurejurando firmatum, 46.
Forma aciei Scythicæ, 196.
Fornax duplex parata ad discernendos veros Bogomilos ab aliis, 491.
Fortis et vigili constantia Francorum, 321.
Fortitudo in quo differat a præfidentia, 466. Fortitudo Irenes Augustæ, 463. Fortitudo insignis Georgii Palæologi, 110.
Fortuna inimicitias cum Alexio exercet, 272.
Fossa ingens olim excavata infra paludem Baanam, 282. Fossa subterranea a Gallis ducta, 382.
Franci expeditiones sacras in Palestinam suscipiunt, 285. Petri Eremitæ sermonibus concitantur, 284. Antambulones locustas habent, *ibid.* Rubras cruces in humeris ferunt, *ibid.* Græcis suspecti et terribes sunt, 285. Constantinopolim perveniunt duce Petro, 286. Non consentiunt inter se, *ibid.* Turcos vincunt, *ibid.* Ad internecionem delentur a Turcis, 287. Mari prohibentur a Græcis, 290 *et seq.* Constantinopoli se admovent, et portæ ignem injiciunt, 294. Repelluntur a Græcis, 296. Cum Græcis pugnant, 299. Imperator eos demereri studet, *ibid.* Ei sese jurejurando astringunt, 300, 303. Et alibi. Nicæam oppugnant, 309. Turcos vincunt, 310. Magna clade Turcos afficiunt, 318. Antiochiam oppugnant, *ibid.* Et capiunt, 320. Obsidentur Antiochiæ, 321. Ab Alexio deferuntur, 325. Ad Deum confugiunt, 326. Et miraculo liberantur, 327. Hierosolymam capiunt, *ibid.* Gothofredum regem creant, 328. Babylonios bis vincunt, *ibid.* Francorum mira constantia, 341. Francorum regem duplici affinitate sibi Baimundus devincit, 346. Franci ab Alexio perfidiæ et perjuri accusantur, 422.
Fraterni amoris exemplum inter Alexium et Isaacium Comnenos, 58.
Fraus Roberti, 29.
Fretum e regione Aulonis servatum a Contostephano, 368.
Fuga Comanorum Alexio dat occasionem victoriæ geminæ, 281. Fuga Comnenorum ex urbe, 52. — Fuga Gregorii Gauræ vel Gabræ deprehensa, 242. Fuga Romanæ classis, 207. Fuga Turcorum in arundinetum ipsis exitiosa, 431.

Furta belli quando opportuna, 467.

G

Gabras Constantinus Turcos cædit, 431.
Gaita locus adjacens Nicææ, 469.
Gaiti Roberti conjux viro bellum in Græcos dissondet, 29. Expeditionis bellicæ comes cum viro profectus virili animo bellatrix, 55. Hydruntum pervenit, *ibid.* Fugientes viri sui milites infesta persequitur et ad officium militare revocat, 116.
Galea Moneris, navis genus, 162.
Galli comites trecenti a Babylonis capti per Alexium liberati, 346. Gallorum equitum armatura, 397. Galli Asiatici auxilla Occidentalium implorant, 335. Galli ab Tyro repulsi, 426. Gallorum prolixitas, 435. Galli. Vide Franci. Galli gigantibus contra Aspietem mirum certamen, 350. Gallica classis incensa, 350.
Gallinaceus foetens mendaci feretro inclusus, 341.
Garidas. Vide Eustratus.
Gauras. Vide Theodoros.
Gener Mascabelis Robertus in socerum perfide crudeliterque se gerit, 24 *et seq.* Gener Alexii Nicephorus Bryenius Latinus repellit, 296.
Genethliacorum disciplina perfecta ignota veteribus, 164. Annæ cognita, *ibid.* Vana est et fallax, *ibid.* Ejus professores ab Alexio proscripti, *ibid.* Genethliaci sæpius mentiuntur prædicando mortem Alexii, 165.
Genuensis classis imperatorem terret, 358. Tuto in Asiam exscendit, 359.
Geometriam Nicephorus Diogenes cæcus perdiscit, 266.
Georgius Decani consillorum Gauræ conscius amandatum in loca Danubio vicina, custodiendus illic, 242. Georgius Manganes scriba Alexii hospes et curator legatorum, 60. Dipomatibus expeditionem magna calliditate differt, *ibid.* et 63. Georgius Mesopotamita dux Philippopoleos, 242. Georgius Monomachus. Vide Monomachus. Georgius Palæologus ægre tractus in partes Comnenorum, 54. Expugnandarum urbium peritissimus, 67. Cum Gilpracto transigit prodicionem Constantinopoleos, *ibid.* Primus in turrim urbis ascendit, *ibid.* Spatharum comitem nuntii a Botaniatæ ad Melisseum contra Comnenos

missi, ne mandatum perferat impedit, 65. Nautas in partes Alexii trahit, *ibid.* Gravibus minis ægre id ferentem spatharium cum frustra deterruisset, manu coercuit, *ibid.* Graviter increpatur a Nicephoro patre, partes Botanatae sequente, 66. Alexium a classe proclamari Augustum curat, 72. Adjuncta etiam ei Irene conjuge, frustra id velantibus quibusdam, *ibid.* Mittitur Dyrrhachium cum urbem propugnaturus contra Robertum, 92. Monita ei a hoc data, *ibid.* Experiens idem rei militaris, fortis et vigil, 105. Vulneratus pergit tamen fortissime pugnare, 110. Machinam Roberti contrario artificio reddidit inutilem, 111. Exit invidus Dyrrhachio, jubente Alexio, cui prælium dissuadet, 112. Georgii pater Nicephorus cadit in prælio, 117. Prælium cum Scythis Patzinacis Georgius dissuadet, 194. Commisso prælio excussus equo mirabiliter eripitur periculo apparente ipsi Leone Chalcedonensi præsule, 199. Ejus viri studiosissimus Palæologus fuit, *ibid.* Conclusus a Scythis in loco iniquo fortiter erumpit et evadit, *ibid.* Equo amisso undecim diebus in summa miseria errans tandem salvus evadit, 200. Constantinopoli exit auxilia ducens Alexio Augusto, 225. Romanos videns Scythis vestibus indutos ingenium Alexii agnoscit, 224. Do'or ejus quod prælio non interfuerit, 225. Georgius Pyrrhus dux Romanus, 212.

Germanus graciosus apud Botanatae Augustum, 45. Infensus Comnenis, *ibid.* Commeno um excæcationem decernit cum Borilo, 48.

Germani pugnant pro Gregorio septimo contra Henricum, 35. Germanorum imperator Romano pontifici infensus, 50.

Gestus Irenes Augustæ decentissimus, 77.

Getæ Sauromatas incursant, 89.

Gidas vel Gidus Roberti filius spe nuptiarum et magna pecunie tractus ab Alexio in partes, 159. Suspectus redditer Baimundo fratri, mendacibus litteris Alexii, 388. Eo iudicio spreto Gidas a Baimundo contra Romanos mittitur et eos vincit, 390.

Gilpractus Nemitorum dux Constantinopolim prodit Comnenis, 63.

Goloe Comnenis dedita, 274. In eam Alexius victus fugit, 198.

Gonatos Nicææ turris duplici ex causa sic dicta, 311. Gothofredus sacram expeditionem primus suscipit, 285 Constantinopolim pervenit, 293. Deportare copias ultra fretum differt, *ibid.* Subdere se imperatori renuit, 297. Infeliciter pugnat cum Romanis, 298. Jurejurando fidem astringit Alexio, *ibid.* Regie ab eo exceptus, transfretat, *ibid.* Juramento Gallorum ducum interest, 300. Rex Hierosolymorum creatur, 328 Babylonios vincit. Mox ab his vincitur et capitur, *ibid.* Re. limitur a Balduino fratre, *ibid.* M. ritur, 350.

Gratia criminis conjuratis facta, 264.

Gregorius Gauras cum filia Sebastocratoris sponsalia celebrat, 240. Abducitur a patre, sed mox remittitur, 241. Sponsalia iterum celebrat cum una ex Alexii filiabus, *ibid.* De fuga cogitat, 242. Sacrum mucronem quo latus Christi punctum est, subripit, *ibid.* Deprehensus in custodiam datur, *ibid.*

Gregorius Genesis scriba Annæ Da'assenæ, 88.

Gregorius VII, Romanus pontifex, dissidet ab Henrico imperatore, 50. Calumniose et falso accusatur tanquam legatos Henrici contra jus gentium violaverit, 51. Roberti gratiam capit, 52. Fœdus inter Robertum et Pontificem, *ibid.* Pontifex a Roberto auxilia postulat, 55. Idem sanctissimus Pontifex irreverenter traducitur ab Anna schismaticorum artibus decepta, 51, 52, 53.

Gregorius Trapezuntius dux rebelat in Alexium, 364. Frustra admoventur officii, *ibid.* Vincitur et capitur a Joanne contra eum misso, 365. Mandatur carceri, nec contumaciam deponit, *ibid.* Liberatur et restituitur, *ibid.* Guillelmus Mascabeles dynasta late potens in Italia; filiam dat uxorem Roberto Northmanno, 24. Assignata in dotem civitate, *ibid.* Mox simulate inter eos orta, tentandæ reconciliationi colloquium condicitur, 25. In eo insidiose ac perfide socer a genitro capitur et in custodiam traditur ejus ipsius arcis quam dotatam dederat, 26. Dentes Mascabeles a Roberto sigillatim excutiuntur et oculi eruantur, 27.

Guillelmus nepos et hæres Sangelis, 352.

Gules Cappadox vir fortis, 20. Minister domesticus Alexii, *ibid.* Basilacium in prælio adoriur, *ibid.* Ense in ejus galea frangit, *ibid.* Increpatur ab Alexio, *ibid.* Quem in fuga comitatur, 156. Interest prælio Romanorum cum Scythis, unus e sex electis quos secum esse imperator voluit, 195.

Guritzes vel Sguritzes equus Alexii generosissimus, 119.

Gynæceum Petriorum, locus in quo Comnenorum mures custoditæ sunt, 54. Gynæceum palatinum ex quo

tempore Monomachus imperavit, infamatum, bonæ famæ ac sanctitati restitutum ab Anna Dalassena, matre Alexii, 87.

H

Hades sive Orcus, loci nomen, 211.

Hæmi montis descriptio, 451, 452.

Hæreticos reducere ad fidem Alexius satagit, 455 et seq. Hæretici Bogomili. Vide Bogomili.

Hæresiarcha Basilus. Vide Basilus.

Hæresis Itali deprehensa et convicta, 141. Hæresis Nili convicta et compressa, 269.

Hæresiarcha Ita'us anathemati subjicitur, 149. Errorem agnoscit et revocat, *ibid.* Errabat circa cultum sacrarum imaginum, *ibid.* Hæresiarcha Nivus pravam doctrinam spargit, 269. Multos habet sectarios, *ibid.* Errat circa unionem hypostaticam, et myste im Inarnationis, *ibid.* Hæreses Manichæorum, Armeniorum, Jacobitarum Philippopolit propagentur, 452. Hæresis Nili perniciosa scripturæ, 270. In synodo damnatur et anathemati subjicitur, *ibid.*

Hobri annis descriptio, 450.

Heleenes archisatrapa Apolloniadem et Cvziem occupat, 180. Obsidetur ab Alexandro, *ibid.* Quem repellit et cædit, 181. Sed iterum obsidetur ab Opo, cui deditioem facit, *ibid.* Invitatur Constantinopolim et fit Christianus, *ibid.*

Helena Roberti filia desponsa Constantino Porphyrogenito, 23.

Helenopoli subsistit Augusta, 463.

Henricus Alamania rex dissentit a Papa, 51. Victor in Germania Roman ducit exercitum contra pontificem, 33. In partes trahitur ab Alexio, 95. A quo pecuniam accipit, *ibid.* Cum litteris quæ ibi recitantur.

Hiberna suis commoda precesitit Itaimundus, 419.

Hiemem Alexius in casis subitariis degit, 450.

Hiems aspera Constantinopoli, 226.

Hierosolymæ princeps Tutuses, 169. Hierosolyma capitur a Gallis, 52.

Hinnitus equorum auspicatus, 159.

Hippelasmus area magni palatii, 259.

Historia simplex debet esse, 88. Historia rerum ab Alexio privato gestarum scripta a Cæsare Bryonio, regatu Irenes Augustæ, 191. Historia non est insignire a genere personas, sed a moribus, 87.

Hugo frater regis Francorum expeditionem in Terram sanctam suscepit, 288. Scribit ad imperatorem, *ibid.* Naufragium facit, *ibid.* A duce Dyrrhachii detinetur, 289. Benevole ab imperatore accipitur, cui fidem juramento asringit, *ibid.* Gothofredo auctor est ut idem faciat, 297. Hugenis dictum prudens, 298.

Humanitatem Christi natura fuisse Deificatam docet Nilus, 269.

Hyalens Smyrnæ præfectus, 525.

Hypostatica unio et hypostasis ignorata Nilo, 269.

I

Ignis sparsilis artificium novum, 556.

Illustrissimi capitis appellatio Tattico tributa, 553.

Illyrici ora vastatur a Gallis, 570.

Illyricianorum fides in Alexium, 161.

Immortales, milites sic dicti, 62.

Imperator summus qui vere dici debeat, 467.

Imperatores Romani Asiam vitant, 445.

Imperii limites antiqui longe alii a recentibus, 177.

Imperii miser status, 3, 91.

Imperii gubernatio res ardua, 83.

Imprudentia Costostephani, 366.

Imprudentia Michaelis Ducæ imperatoris, 25.

Imprudens fiducia Neanzis proditoris, 21.

Incendium machinarum Romanarum ab ipsis Romanis factum, 341.

Incendium Turris ad Pyrrhachium, 387.

Ingenium Alexii promptum, 47.

Initium expeditionis inauspicatum, 98.

Innocentia superbiæ interdum gignit, 80.

Insidiarum Comnenis index Alanus magister, 59.

Insidiosa legatio Scytharum ab Alexio rejecta, 192.

Irene e familia Ducarum uxor Alexii, 72. Imperatrix acclamatur agente Palæologo, *ibid.* Coronatur a Cosma patriarcha, 75. Quando coronata est ætatis annum quintum decimum non exccesserat, 76. Filia erat Andronici, qui erat primogenitus Joannis Cæsaris, *ibid.* Litteris et litteratis favet, 147. Studis vacat, *ibid.* Lectioni librorum S. Maximi dedita, *ibid.* Pacificæ indolis fuit juxta nomen suum, 554. Misericordia ejus et liberalitas in pauperes, *ibid.* Libello famoso proscinditur, 377. Fidelem operam Alexio argentati navat, 462. Fortitudo ejus in præsentis periculo, 465. Nicoemediam evocatur, 466. Peda-

græ dolores viro delinit et minuit, 351. Saluti ejus con-
 junctionibus detegendis invigilat, *ibid.*

Isaacus Comnenus Augustus Tiradizam occupat causa
 Sauromatas repellendi, 89. Eos terret et in fugam vertit,
ibid. Die S. Theclæ gravissime periclitatur ab atrocis-
 sima procella, 90. Mirabiliter evadit periculum a casu
 arboris, *ibid.* S. Theclæ templum elegantissimum Con-
 stantinopoli exstruit, *ibid.*

Isaacus Comnenus exercitiis omnibus præfectus, 4.
 Filius Joannis Comneni, 45. Dux Antiochiæ, *ibid.* Gra-
 tiosus est apud Botanatem, *ibid.* Adversarios patitur
 Germanus et Borilum, 44. Fit affinis Augustæ, *ibid.*
 Frædus init cum illa, 46. Admonetur ab illa de sibi
 paratis insidiis, 47. Ministros aulæ demeretur, *ibid.* Rebelle-
 rare statuit, 49. Fugit ex urbe, 51. Fratrem minorem
 Alexium sibi præferri patitur in imperio, 58. Describitur
 forma ejus et statura, 77. Promptissimus erat in adeun-
 dis periculis, *ibid.* Venationis studiosus, *ibid.* In præliis
 sui prolixus, 78. Sebastocrator declaratur ab Alexio
 fratre, *ibid.* Constantinopoli relinquatur, 109. Ad nuntium
 de periculo filii ad Alexium delati cogitatæ defectionis
 Constantinopoli Philippopolim pervolat continuato duos
 dies noctesque totidem cursu, 258. Filium eo accersit,
ibid. Asperè et iracundè se gerit in Alexium, 259. Min-
 ator inclementissime Adriano fratri, *ibid.* Filium crimine
 solvendum curat et Byzantium redit, *ibid.*

Isaacus dux custodiæ maris præfectus, 376. Repre-
 henditur ab Alexio acribus litteris, 396. Accipit ab eodem
 tabulam oræ maritimæ, *ibid.* Classem Gallicam partim
 incendit, partim deprimit, *ibid.*

Ismael archistrapa Palæptum oppugnat, 526. Ab
 Oriente in Romanum imperium cooritur, 445.

Ister binominis, 192.

Italia Longobardia vocata, 96.

Itali ortus et primordia, 145. Militis filius diu in Sici-
 lia moratus, *ibid.* Constantinopolim venit, 144. Logicam
 ibi discit, *ibid.* Jurgatur cum Michaelè Psello, *ibid.*
 Epidamnum mittitur, 145. Romam fugit, *ibid.* Revocatur
 Constantinopolim, *ibid.* Dialecticè se peritissimum
 probat, *ibid.* Ira ejus velox, 146. Styli ac scriptorum
 ejus labe, *ibid.* Ejus doctrina suspecta, 148. Constratum
 Garidam perverit, *ibid.* Nefaria ejus dogmata damnantur,
 149. Populi clamoribus ad necem deposcitur, *ibid.* Ana-
 thematizatus respiscit, *ibid.*

J

Jeroso'ymæ princeps Tutuses, 169.

Jerosolyma capitur a Gallis, 327.

Jerusalem urbs sic dicta in Ithaca insula, 162.

Joannaces in prælio cum Scythis Alexio adest, 193.

Joannes Brvenius Nicephori F., 11. Ejus fortitudo, 12.

Joannes Comnenus filius et successor Alexii nascitur,
 166. Lætitia popularis in ejus ortu, 168. Descriptio ejus,
ibid. Nascitur ei filius cum sorore gemella, 386. Ante
 mortem patris Magnum Palatum occupat, 505.

Joannes Ducas contra Dalmatas missus, undecim annis
 prospere ac fortiter rem gerit, 209. Inle revocatur mit-
 tendus contra Tzacham, *ibid.* Terra marique bellum gerit
 cum Tzacha, 246. Trimestri labore fatigat exercitum, *ibid.*
 Consilio usus Alexii Turcos vincit et fugat, 247. Tzacha
 dat pacem, *ibid.* Tzacham fœlus frangentem, jurisju-
 randi reverentia ulcisci non audet, 248. Contra Carycam
 et Rhapsomatem rebellantem missus Cretam insulam
 recipit, *ibid.* Cyrenem capit, *ibid.* Frater erat uxoris
 Alexii, 522. Mittitur ad oppugnandas littorales arces
 occupatas a piratis, 322. Smyrnam recipit, *ibid.* Sardes
 et Philadelphiam occupat, Laodiceam liberam relinquit,
 Turcos cædit, 324.

Joannes Ducas, *Vide* Cæsar.

Joannes (S.) Evangelista Alexio imperium prædicit,
 59. Apparet Basilio præfecto Byzantiæ aperiens quid co-
 meta designaret, 355.

Joannes sebastocratoris filius cogitatæ defectionis ac-
 cusatus, 256. Evocatur ab Alexio, 257. Patris eus res-
 pectu crimine solvitur, 259. Contra Bolcanum cum
 exercitu missus, male rem gerit, 252. Evadit cum paucis
 exercitu amisso, 253.

Joannes sororis Alexii primogenitæ filius contra Gre-
 gorium missus, 361. Eum vincit et capit, 367. Et impe-
 trat ab Alexio ne eum excecari jubeat, *ibid.*

Joannes Taronita præfectus Chærobacchis, 376. Ejus
 Jotes et laudes, *ibid.*

Joannes Xiphilinus. *Vide* Xiphilinus.

Joannicius monachus contubernalis et custos Alexii,
 19.

Judicium Sangelis de Daimundo, 303.

Juniorum consilium funestum, 112.

Juvencus trecenti ab Alexio militiam docti, 374.

K

Kalendis Decembris die Sabbati diluculo indictione
 septima Anna nata est, 166.

L

Lamentandi consilio non solum narrandi scripta Alexias,
 495.

Lamentatio Annæ ob infelicem patris sortem, 357.

Lantulphus dux magnus Latinæ classis, 555. Liberum
 transitum Baimundo relinquit, 363. Classis duces negli-
 gentiæ accusat, 395.

Lantulphus dux Saxonum pro Pontifice contra Henri-
 cum pugnans occiditur, 33.

Laodicea capitur a Tancredo, 530.

Lapidatio Basilii hæresiarchæ a dæmonibus facta, 489.

Larissa obsidetur a Gallis, 137.

Latini direptionum avidi, 286. Latinorum cædes magna,
 287. Latini Romanos cædunt, 141. Inclinatione vexilli
 turbantur, 142.

Latrocinium ars prima Roberti, 24.

Lebunc locus, 250.

Legatio Alexii ad Henricum Alamaniæ regem, 150.

Legati Henrici de honestati a Pontifice dicuntur, sed
 falso et calumniose, 31.

Legatio Botaniatæ ad Comnenos, 67.

Legati mox obsides futuri missi ad Baimundum, 400.

Leo Cephalas Larissam obsessam defendit, 137. Auxi-
 lium Alexii implorat per litteras, 158.

Leo Diogenes filius Diogenis Augusti, 272. Charus est
 Alexio, 256. Sororem ejus Theodoram in matrimonium
 habet, 272. Occiditur in prælio a Scythis, 176. Alibi
 tamen Anna dicit occisum eum apud Antiochiam in
 prælio a Turcis, 271.

Leo Chalcedonensis antistes Alexium proscindit, et in
 os reprehendit propter ablatas pecunias sacras, 129. Fit
 suspectæ doctrinæ reus, 16. Licentissime in Augustum
 invehitur, 150. Cujus gratiam oblatam spernit, *ibid.* De
 sua sede pellitur, 16. Apud Sozopolim exsulat, *ibid.*
 Mirabiliter apparet periclitanti Palæologo, et ei equum
 offert, 199. Ejus antistitis quæ laudes, quæque vitia fue-
 rint, *ibid.*

Leo Nicerita eunuchus vir præsentis ævni, 195. Dux
 Danubiæ regionis, 242. Lopadium missus, 465.

Liberiæ amor character magnæ mentis, 24.

Lichitis palus origo Drymonis amnis, 571.

Litterarum studia imperante Alexio florent, 144.

Litteræ Roberti ad Pontificem, 33. etc. *Vide* Epistola.

Litteræ Melisseni ad Comnenos, 52.

Locustæ Francicorum exercituum præcursores dictæ,
 285.

Longinias urbe Ciliciæ Francis erepta, 540.

Longobardia commune nomen Italiæ totius, 99

M

Mæander fluvius, 325.

Machinæ Roberti oppugnantis Dyrhachium, 110, 111.
 Baimundi contra eandem urbem pugnantis, 380, 381 *et*
seq. Balduini Tyrum obsidentis, 426.

Magnus domesticus. *Vide* Domesticus.

Maledici sanctissimos mores arrodunt, 355.

Maniacus dux Græci exercitus in Italia, 11. Maniacatæ
 Latini milites, qui sub Maniace vel Maniaco Græco duce
 in Italia militaverant, 210.

Manichæi Alexium deserunt, 151. Eos ille ulcisci pa-
 rat, 154. Cautè in custodiam datos publicatione bonorum
 multat, 153. Pauliciani dicti, 154. Reconciliantur im-
 peratori, 158. Manichæi Scythas in Romanorum ditonem
 vocant, 182. In Thracia collocantur ut ei provinciæ præ-
 sidio sint, 452.

Mansuetudo Alexii Augusti, 259

Mantelum Basilii ad coarguendam stultam ejus fidu-
 ciam conjectum in ignem vivo are ipsi videtur in cœlum,
 494.

Manuel Butumites mittitur ad incitandos Francos
 principes, in Tancredum, 424. *Vide* Butumita.

Manuel Basilicii frater aciem restituere conatur, 21.

Manuel major Alexii frater extinctus, 5.

Mannus ænæ Constantinopoli fixæ, 363. Quid signifi-
 cent, *ibid.*

Maraces vincitur a Joanne Duca, 525.

Mare Laodicensibus clausum, 539.

Maria Augusta uxor Michaelis Ducæ Augusti mater
 Constantini, 71. Ejecto Botaniatæ in palatio permanet,
ibid. Nubit Botaniatæ Augusto, 75. Forma ejus insignis
 describitur, 74. E palatio in Margana migrat, 80. Maria
 Augusta defectionis Diogenis conscia, 261.

Maria soror Annæ secunda sedulo ministrat ægrotanti patri, 502, 503. Ejuſdem in matrem pietas, 504.
 Marianus fortissimus juvenis onerariam comitis Provincie aggressus, 290. Comitem navis dominum vulnerat, 291. Cum Latino sacerdote pugnam memorabilem edit, 292, 295.
 Mariani Maurocatacalonis fortitudo et nobilitas, 277.
 Mascabeles *Vide* Guielmus Mascabeles.
 Masuti sultani frater in eum conjurat, 479.
 Mater Taucredi Hydrunti præest, et eam urbem a Romanis liberat, 366.
 Maurix dux Romane classis, 107.
 Maurocatacalo Gregorius dux Romanus prælium cum Scythis dissuadet, 190. Aut certe differendum censet, 191.
 Mauropotamus fluvius, 239.
 Meditationes militares, 579.
 Melphenses ecclesie S. Marti vectigales facti, 161.
 Memorabilis eventus subito mutati sicarii, 239.
 Mendacii turpitudinis, 235. Mendacium Butumitiis tractationi captivæ novum, 427.
 Mentio Baimundi Romanos terret, 372.
 Metaxa constanter obtulit Isaacio sebastocratori pecunias sacras petenti, 129.
 Michael Amastrinus rebellat, 431. Ei capto Augustus præsit, *ibid.*
 Michael Anemas contra imperatorem conspirat, 359. Capitur et fratre traducitur per urbem, 362. Execrationis ipsi decretæ gratiam obtinet, 363. In carcerem conjicitur, 364.
 Michael Ducas imperio exutus sit archiepiscopus, 9. Ex imperatore monachus, ex monacho archiepiscopus, 28.
 Michael Ducas avunculus Annæ dux phalangis Romanæ, 141. Ejus dotes et laudes, 142.
 Michael Pantechnis medicus purificationem Alexii prohibet, 497.
 Michael Psellus indolis, et ingenii præstantia potius quam magistrorum cura doctrinam assequitur, 144. Divinitus adjutus creditur in scientiis parandis, *ibid.* Militum ejus solita pro eis in litteris profectu orare in templo B. Virginis, *ibid.* Psellus jurgibus impotentibus accessit ab Italo, 144. Psellus Byzantio post detensionem egressus successorem in principe philosophiæ cathedra habet Italem, 145.
 Michaelas exarchus Dalmatarum, 40.
 Migiderus agmini ex Romanis et Turcis misto dux datus, 141.
 Migidenus audita morte filii per tres dies noctesque continuas pectus saxo tundens mortuus denique est, 204.
 Militaris patientia et industria Alexii, 4.
 Militaris res imperii plane perditæ, 9.
 Militum crimina duci imputantur, 80.
 Minæ Isaacii in Adriano fratrem, 239.
 Mitylene capitur a Tzacha, 205.
 Mocharus rex Bulgarorum deinde Samuel nominatus, 371. Floruit imperantibus Constantino et Basilio Porphyrogenitis, *ibid.* Ultimus regnavit Bulgaris, ut Sedecias Judæis, 194.
 Monomachus in comitatu Botaniatæ arte Borili et Germani gratia imperatoris excidit, 53. Ducatum Dyrrhachii quem recusaverat ultro ambit, *ibid.* Quæritur apud Alexium, *ibid.* Qui eum consolatus gratiam ab eo mutua non recipit, 53. Exarchus Dalmatarum sibi conciliat Monomachos, 40. Dyrrhachio fugit, 97.
 Monolycus archisatrapa Romanum exercitum aggressus, 474.
 Monastras capitur a Turcis quos captivos duxerat, 375. Ab his tamen astu et eloquentia se expedit, *ibid.* Contra Gallos missus, 539. Cificiam i his eripit, 540.
 Mons et Christianorum ossibus aggestus, 287.
 Mpsuestia a Tancredo capta, 549.
 Morbus Alexii supremus, 436. Varia de eo judicicia medicorum, 497.
 Mors simulata Baimundi, 311. Mors Alexii, 535.
 Muchumetus archisatrapa, 440.
 Multitudo bonis verbis et admissione blanda delinitur, 453.
 Murmur in imperatorem ob spoliatas ædes sacras, 155. Murmur in Alexium quod Turcos non reprimeret ab ipso contemptum, 466.
 Mysi territi et in fugam versi ab Isaacio Comneno imperatore, 9.
 Muzaces Diogenem capit, 260.

N

Nampites Barangorum dux, 112.
 Naufragium Romane classis, 558. Naufragium classis Roberti, 93.

Naves proprias incendit Baimundus, 390.
 Naves aquæ penuria hærentes qua arte Robertus extraxerit, 108.
 Navium Roberti numerus, 37.
 Neantzes Scythia transfuga et proditor, 210. Arcanum imperatoris ad hostes deserit, 211. Delatus accusatore obtruncat, *ibid.* Ad Scythas transit, 212. Ejus ope et consilio Scythæ Romanos vincunt, *ibid.* Neantzes capitur et ferreis vinculis constringitur jussu Alexii, 230.
 Nicæa metropolis imperii Turcorum, 95, 168, 180, et *alibi*. Oppugnatur a Proselcho, 175. Ea obsidio metu Romanorum solvitur, 176. Nicæa iterum et sæpius tentatur a Pusano, 177. Præfectus Nicææ Pulchases tentatur ab Alexio, 179. Filii sultanis patre interfecto Nicæam fugientes accipiuntur in principes, 180. Nicæa oppugnatur a ducibus Francis, 509. Sultanes auxilio veniens repellitur a Francis, 510. Nicæa imperatori deditorem facit, 514. Franci non nisi per decadas in eam admissi, 516.
 Nicephorus Melissenus Comnenis rebellantibus purpuram et ipse accipit, 59. Usque ad Damalim cum exercitu progreditur, *ibid.* Scribit ad Comnenos offerens partem imperii, *ibid.* Offeritur et secundus ab Alexio honoris locus cum dignitate cesaris et urbe Thessalonica, 60. Legati ejus id pro eo stipulantur, et bulla aurea firmari postulant, *ibid.* Bullæ expeditio differtur arte Mangonis scribæ, 65. Accessit Melissenus a Botaniatæ, sed unctius ad eum non pervenit, 64, 65. Cesaris titulus ipsi conceditur cum tertio honoris loco post Alexium Augustum et sebastocratorum ejus fratrem, 78. Melissenus captivus apud Scythas impedit ne captivi Romani occiderentur, 200. Redimitur ab Alexio, *ibid.* Victoriam Alexii de Scythis dicto parum benevolente elevat, 225. Ad Alexium post victoriam Scythicam venit magno affectu et gratulatione victorem salutat, 235. Berocem mittitur, 275.
 Nicephorus Bryennius, *Vide* Bryennius.
 Nicephorus Palæologus Botaniatæ fidissimus, 66. Filium Comnenis studentem graviter increpat, *ibid.* Botaniatæ suadet ut resistat, *ibid.* Legatione pro eo fungitur, 67. Occiditur in prælio, 117.
 Nicephorus Botaniates, *Vide* Botaniates.
 Nicephorus Diogenes, *Vide* Diogenes.
 Nicephori Catacalonis fortitudo, 276.
 Nicetas Castamonita navali prælio victus a Tzacha, 206.
 Nicolaus Callides de Alexii morbo vera, sed non credita pronuntiat, 496.
 Nicolaus patriarcha Constantinopolitanus quando sedere cœperit, 275.
 Nicomediam se confert Alexius, 463. Augustam ibi ad se evocat, 466.
 Nicopolis et Naupactus loca maritima, 37.
 Nilus amenitiæ Itali successor, 269. Virtutis simulator callidus, *ibid.* Hæresim novam disseminat, *ibid.* Multos habet sectarios, *ibid.* et 270. Condemnatur in synodo una cum quodam Blachernita, 270.
 Nobilitas matris Alexii, 87.
 Nocturnam vim Turcorum quomodo repulerit Alexius, 47.
 Nomina nova dignitatum excogitat Alexius, 78.
 Normanni Ancyram capiunt, 531. Delentur a Turcis, *ibid.*
 Nuntius gratiæ ad damnatum reum quando sit utilis, 363.
 Nutrix Saisani sultani arcanum ejus vulgat in ejus perniciem, 481.

O

Obscena dogmata Bogomilorum, 490.
 Obsinatio Basilii Bogomilorum magistri plane invida, 495.
 Opticen callentes structores turris, 384.
 Opus prænomine Constantinum excubitorum agmini præfectus, 109. Mittitur ab Alexio contra Helecanem, 161. Quem obsesum ad deditorem compellit, *ibid.* (Ira belluarum aenea flammas vomitura suis addi navi- bus Alexii instituit, 535.
 Orestias civitas, 109.
 Orphanotrophium Alexii Augusti quo loco situm, 483. Ejus descriptio, 485. Divisio ejusdem, 484. Numerus hominum qui in eo alebantur, *ibid.* Templum ejusdem D. Paulo sacrum, 485. Ministerium et ornatus ejus templi, *ibid.* Conobium monachorum et ludus literarius in usum orphanotrophii, *ibid.*
 Ossa casorum in prælio montem aggerunt et orbem struunt, 287.
 Ozolinnæ paludis magnitudo, 200. Unde sic dicta, 201. Prope illam obsidentur Scythæ a Comanis, *ibid.* Sed Comani victus penuria recedere coguntur, *ibid.*

P

Pabulatores Romani his cæsi, 193.
 Pacurianus cum Alexio defectionem meditante conspirat, 50. Promittitur ei dignitas magni domestici, *ibid.*
 Pacurianus in pugna contra Scythas occiditur, 182.
 Palæologus. *Vide* Georgius, aut Nicephorus.
 Palati ei gingivarum tumor, 500.
 Pælia locus ubi templum diavæ Virginis Dei Matris : et portus quo Venetorum classis appulsi, 105.
 Palium B. Mariæ Dei Matris Alexius pro vexillo in prælio fert, 196. Cogitur illud relinquere, 198.
 Panoplia dogmatica, quis liber, quando, et a quo scriptus, 490.
 Panhypersebastus nova dignitas Taronitæ concessa, 78.
 Panhypersebastus dictus Cæsar Bryennius, 405.
 Passarorum portus, 160.
 Patzinacæ *Vide* Scythæ.
 Pauliciani dicti Manichæi a Paulo quodam Callinices filio, 481.
 Pax Apelchasei cum Alexio, 174. Scytharum cum acerbis barbaris, 182. Pax data Turcis, 96. Pax cum Scythis tractata, et conclusa per Synesium, 202. A Scythis brevi rupta, *ibid.* Iterum conclusa, 203. Pax Comanorum cum Romanis jurata, 228. Pax inter sultanen et Augustum, 251. Pacis leges ab imperatore Turcis dictæ, 478. Ab his acceptæ, *ibid.*
 Pecunia Alexio a Monomachato negata, 59. Ab Alexio ad Henricum missa, 93.
 Pecunie depositus recuperatio difficilis, 248.
 Pelecani residet Alexius dum Frauci Nicæam oppugnant, 506, 509.
 Pentegoste villa Constantini Porphyrogeniti, 233.
 Perichytones scientissimus artis navigandi, 336.
 Peristhlaba Græco nomine Megalopolis dicta, 194.
 Phebiolomia inutiliter adhibita, 499.
 Philaretus Armenus sub Diogene magnus domesticus, 168. Occupat arcem Antiochenam, 169. Deceruit transire in mores Turcorum, *ibid.*
 Philippus Romanorum imperator giganteo corpore et robore fuit, 450.
 Philippopolis non a Philippo Amyntæ filio condita, sed a Philippo Romano imperatore, 450. Antea Crenides sive Trimontium dicebatur, *ibid.*
 Philocalis elogium, 419. Atramyllum restaurat, 420. Vincit Turcos, *ibid.* et 421.
 Pholus contumax Manichæus perpetuo carceri addictus, 457.
 Pietas mendacio non colitur, 468.
 Pietas et constantia Irenæ Augustæ, 501.
 Pietas Alexii in matrem, 83.
 Pisani metu ignis sparsilis fugiunt in pugna navali cum Romanis, 536. E Cipro fugati ad Baimundum se conferunt, 537.
 Platonicum de monarchia dogma errorum admistione depravat, 451.
 Plebs et principes non idem spectant, 283.
 Plectranus filius Sangelis. *Vide* Bertranus.
 Petrus Aliphus subscribit instrumento pacis, 416.
 Petrus cognomento Cucupetrus Gallos excitat ad expeditiones sacras, 283. Cum exercitu ingenti Constantinopolim venit, 286. Amisso exercitu Helenopolim fugit, 287. Protogen e imperatore Turcorum insidias evadit, *ibid.*
 Petrus episcopus Pisanus classem nongentiarum navium parat, et ducit, 535.
 Petzæ Epheso præfectus, 525.
 Podagra Alexii deliniri solita ab Irene, 531. Causa ejus duplex, 534. Expeditionem ejus in Turcos moratur, 460.
 Polychotus oppidum ad Mæandrum ubi Turci cæsi a Joanne Duca, 524. Lerum ibidem cæsi Turci, 470.
 Pontus ce eritæ edificatus, 229.
 Pontus lateri lignæ turris affixi, quem in usum, 584.
 Pontus clamore infesto Italum a) necem poscit, 149.
 Porphyrius Christianorum hostis Manichæus refutat, 631. Male Trinitatem negat, *ibid.*
 Portus Cassopes, 160.
 Præda militi erepta dominis reddita, 280.
 Prædictio verax mortis Roberti, 162. Mendax mortis Alexii, 165.
 Prælia vitat Irene Augusta, 551.
 Prælium Alexii contra Nicephorum Bryennium, 12 et seq. Eiusdem contra Basilicum, 20 et seq. Lantuphi ducis Saxonum pro Romano pontifice contra Henricum imperatorem Germaniæ, 55. Alexii contra Robertum, 115 et seq. Prælium navale Baimundi cum Venetis, 106. Prælium Baimundi cum Alexio, 154. Aliud ejusdem cum eodem, 155 et seq. Tertium Alexii cum Baimundo ad Larisam, 140 et seq. Prælium navale Venetorum cum Roberto Tri-

plex, 160 et 161. Prælium Ameris Solymæ contra Tutusen, 169. Prælium Gallorum cum Turcis ad Nicæam duce Taticio, 171. Prælium Taticii cum Turcis ad Pranelum, 172. Prælium Taticii cum Apechaseo quem vicit ope Latinorum, 173. Prælium Puzani cum Tutuse quo Puzanus occisus est, 179. Prælium Tutusis cum Spargiaruho quo Tutuses occisus est, 179. Prælium Pacuriani et Bræne contra Scythas, 183. Prælium Taticii cum Scythis, 184. Prælium Maurocatolonis contra Tzelgu ducem Scytharum quo Tzelgu occisus est, 189. Prælium Alexii cum Scythis ad Megalopolim quo Alexius victus est, 195 et seq. Prælium Comanorum adversus Scythas, 200. Prælium Dalasseni contra Tzacham in insula Chio, 207. Prælium Scytharum cum Romanis, 212. Prælium Alexii cum Scythis, 214. Prælium ejusdem Alexii apud Tzurulum cum iisdem Scythis, 216 et seq. Prælium aliud ejusdem cum Scythis ad Chærobachos, 223. Prælium ingens et decretorium cum Scythis, quo tota Scytharum Patzinacurum gens semel in omne tempus deleta est, 252 et seq. Prælium Joan. Ducæ cum Tzacha, 246 et 247. Prælium navale Dalasseni cum Tzacha, 248. Prælium Bolcani cum Joan. Comneno, 253. Prælium Alexii adversus Comanos, 290. Prælium Northmanorum cum Turcis, 286. Prælium cruentissimum Latinorum cum Turcis, post quod mons magnus ex ossibus Christianorum occisorum congestus est, et urbs ossibus structa, 287. Prælium navale Mariani contra Comitum Provinciæ, 290 et seq. Prælium Constantinopolitanorum cum Latinis, 296. Prælium Romanorum cum Gothofridi copis, 298. Prælium Francorum adversus Turcos auxilio Nicææ venientes, 310. Prælium Turcorum in Francos Antiochiam euntes tertio iteratum, 317, 318. Prælium Joan. Ducæ prope Ephesum cum Tangriperme et Marace satrapis, 323. Prælium Francorum cum Turcis ad Antiochiam quo tanta strages Turcorum est edita ut triginta dies vix prædæ comportandæ sufficerent, 327. Prælium triplex Francorum cum Babylonis, 328. Prælium Turcorum cum Northmanis, 331 et 332. Prælium navale classis Pisanæ cum Romanis, 336. Prælium Gidi fratris Baimundi cum Camyze duce Romano, 390. Prælium Michaelis Cecaumeni contra Gallos, 392. Prælium Cacauceni contra eosdem Gallos, *ibid.* et 393. Aliud prælium ejusdem Cacauceni cum Gallis, 394. Prælium Camyziæ et Cabasilæ cum Gallis, 395. Prælium navale Isaacii ducis Romani cum classe Gallica, 396. Prælium Philocalis Eumathii cum Turcis, 420. Prælium Romanorum cum iisdem Turcis, *ibid.* Prælium Constantini Gabræ cum Saisane sultano, 451. Prælium Camyze cum Turcis, 462. Strabobasil et Styteotæ prælium cum Turcis, 464. Pugna Bardæ cum Turcis, 472. Pugna Monolyei ducis Turcorum cum Alexio, 474. Prælium nocturnum Turcorum cum Romanis, 477.
 Prenelus pugne locus inter Romanos et Turcos, 172.
 Procli, Porphyrii et Platonis enarrator Italus parum discipulis prodest, 147.
 Protostrator salubre consilium dat, 197. In periculo adest Alexio, 198.
 Prosuchus Nicæam oppugnat, 175.
 Prusa diripitur, 459.
 Pseudo-Michael. *Vide* Ræctor.
 Pseudo Diogenes homo de fece castrensium mentiens se esse Leonem Diogenem, filium Diogenis Augusti dudum antea mortuum, 272. Multos sibi conciliat, *ibid.* A Comanis imperator acclamatur, *ibid.* Cum exercitu Comanorum in Romanos fines irruit, 274. Anchialium urbem oppugnare parat, 275. Vana ejus jactantia, *ibid.* Convincitur a Bryennio, 276. Flagello percussus a Mariano, 277. Decipitur ab Alacaseo, 278. Captus et excæcatur, 279.
 Pugna subterranea Romanorum cum Gallis, 585.
 Pudicitia insignis Dalassense, 87.
 Puchææ consilium dolosum et proditio, 480.
 Pulcæse Nicææ præfectus, 179.
 Puteses comes Gallus conjurationis in Baimundum reus, fugit, 157.
 Purpura domus Angustarum puerperis dicata, 166. Dicta est a colore marmoris ex quo est edificata, 190. Describitur, *ibid.*
 Puzanus contra Apelchaseum mittitur, 177. In prælio contra Tutusem vincitur et occiditur, 179.
 Pyra paratur in Hippodromo ad comburendos hæreticos, 435.
 Pyrrhus Georgius dux Romanus Scythis oppositus, 212.
 Pyrrhus Epiri rex suppetias Tarentinis ferens gravissimum cum Romanis bellum gerit, 99.

Q

Querela Botaniciæ de Comnenis in senatu, 52.
 Querelarum gravium in Comnenos causæ, 129.

R

R litteram Alexius pronuntiare recte non poterat, ideo blæsus dictus, 9.

Rætor monachus Michaelæm Ducam imperio defectum se esse fingit, 28. Robertum adit, *ibid.* Imperiali cultu Salerno ducitur, 29. Detectus a Raulæ, in eum exandescit, 36. Crotone clam ab emissariis Roberti subornatur ad istam fabulam ludendam, 29.

Raimundus comitis Barcinonensis filius, Roberti gener, 28.

Ramel locus pugne Gallorum cum Babyloniis, 328.

Raul legatus Roberti Constantinopolim missus, 33. Inde redit dissuadet bellum in Alexium, 36. Quo facto iram Roberti in se concitat, *ibid.*

Raul comes primus post Gothofridum Constantinopolim advenit cum equitum per litumque militibus quindecim, 298. Trajicere cunctatur, *ibid.* Misum ad se Opum hostiliter accipit, 299. Pugnatur cum Romanis et circumventus vincitur, *ibid.* Trajectionem ultro petit, *ibid.* Ejus copia mari ad S. Sepulcrum deportantur, *ibid.*

Redemptor vegetalium cum pecunia publica ad Comenens rebellantes per vim ductus a Joanne Cæsare, 36.

Regibus præsertim opus Deo placato, 30.

Regnum ars artium,

Relpublicæ cum humano corpore comparatio 22.

Religiosæ virtutes Irenes Augustæ, 361.

Religio Alexii, 436.

Reliquaria theca Henrico ab Alexio data, 94.

Reliquias classis naufragium passæ Robertus colligit, 99. Lantolphus item Romanus dux, 338.

Remissiones ab Alexio valetudinibus causa sumptæ, 449.

Res maritima Romanorum graviter laborat, 321.

Res militaris Romanorum periclitata, 91.

Respiratiois difficultate ingenti Alexius laborat, 498.

Revocatio Monomachati per Auream Bullam, 97. Blæsi quoque Manichæi, 158.

Rex Alemanie. *Vide* Henricus.

Rex Francorum duplici affinitate Baimundo junctus, 518.

Rhæsonates rebellans ingenti classe Cyprum invadit, 218. Impetitur a Joanne Duca, 249. Inconsulte ignareque bellum gerit, *ibid.* Transugis suorum territus fugit in asylum ædis sacræ, *ibid.* Hinc persuadet dedere se, *ibid.*

Rhodomerus fidus explorator, 229. Bono Butomitis consilio nun obtemperat, 314. A Turcis quos captos ducebat capitur, et victus ducitur, 315. Ab iis eloquentia se liberat, *ibid.* Graviter oburgatur ab Alexio, 316.

Rintzardus Printzitas subscriptor instrumenti pacis, 416.

Robertus Northmanus domo genere ignobilis, ingenio versutus, manu strenuus, 25, 104. Descriptio formæ ejus, 24. Mores ejusdem, *ibid.* In Italia degens latrocinium exercet, *ibid.* Filium Mascabelis cum dotali civitate ducit uxorem, *ibid.* A socio dissidet, 23. Eum per speciem colloqui circumvenit, *ibid.* Et captivum in civitate ab ipso accepta detinet, 26. Dentes ei sigillatim omnes excutit, pecuniæ magnam summam in singulos pronuntians, 27. Oculos eidem eruit, *ibid.* Fit dux Longobardiæ, *ibid.* Imperium affectat, *ibid.* Rætor monachus ab eo subornatus Michaelæm Ducam olim Augustum simulans ad ipsum confugit, 28, 29. Et ab eo multum honoratur, 30. Robertus ad bellum Romanum se accingit, *ibid.* Duas filias elocat, *ibid.* Cur ab aliis Occidentis principibus tantum crescere permittitur, *ibid.* Fœdus inquit cum Romano pontifice, *ibid.* Ad eum scribit, 33. Detectus habet acerbitate summa, 34. Auxilia Pontifici decernit, *ibid.* Rogerium filium Apuliæ præficit, *ibid.* Baimundum alterum filium præ se mittit, 34. Brundisium cum exercitu venit, 35. Alexium adhuc privatum conciliare sibi studet, *ibid.* Raul irascitur, 36. Navium ejus et militum numerus, 37. Urbem Corypho capit, 38. Dyrrhachii potiendi cupiditate flagrat, 40. Buthrotum cum classe pervenit, 98. Tempestate gravissima vexatur magna clade suorum, pari suo periculo, *ibid.* Reliquias naufragii colligit, et in hostium irrumpit, 99. Dyrrhachiensis tentat, 104. Mari vincitur a Venetis, 106. Bellum renovat terra marique, 107. Fame et peste infestatur, 108. Naves aquæ penuria hærentes qua arte eduxerit, *ibid.* Machinas omnes Dyrrhachii muris admoveit, 110. Præsertim turrim ligneam quæ inutilis reddidit et incenditur, 111. Robertus peccate respondet legatis Alexii, 113. Legatos vicissim ad eum mittit quibus non creditur, *ibid.* Offert abdicationem imperii sui ante prælium, *ibid.* Juhet suos ante pugnam vasa sua comburere et naves deprimere, 114. Noctem quæ prælium præcedit in D. Theodori templo cum suis transigit et divinis mysteriis percipiendis vacat, *ibid.* Aciem instruit et in ea media locum sibi capit, *ibid.* Romanam aciem

disjicit eade plurimorum et nobilissimorum, 114, 115. Alexii spolia capit, 118. Irascitur suis quod ipsum non ceperint, 121. Victor de ratione belli deliberat, 123. Dyrrhachium delitione capit, *ibid.* Redire cogitur in Italiam metu irruptionis Henrici Alemanie regis in ejus ditionem, 131, 132. Baimundum loco suo relinquere in Epiro, 132. Exercitum Salerni congregat, *ibid.* Romæ cum papa se conungit, *ibid.* Henricum fugat, 133. Romam et Salernum dedit, *ibid.* Baimundum cladi superstitem Salerni excipit, 133. Expeditionem suscipit novam, 159. Semel iterumque navali pugna vincitur a Venetis, 160. Sed eos vicissim vincit, 161. Et crudeliter victoria utitur, *ibid.* Cephaloniam invadit, 162. Moritur, *ibid.* Ubi sepultus fuerit, 163.

Rogerius Roberti filius ab eo in Illyricum eunte, Apuliæ præfectus, 34. Cum mandatis succurrendi Romano Pontifici si opus esset, *ibid.*

Rogerius Raulis frater a Roberti partibus ad Alexium transfugit, 36.

Rogerius Tacuterti, subscriptor instrumenti pacis, 416. Rogerius Francos obses datus, 402.

Rogus in Hippodromo paratus Basilio hæresiarchæ, 493. Romæ Robertus cum Papa jungunt copias contra Henricum, 152.

Romam Italus se recipiens, ibi pœnitentiam simulat, 145

Romanæ reip. miser status sub Michaelæ Duca, 3.

Romani Scythicis induti vestibus Scythas fallunt et vincunt, 223.

Romanus Diogenes. *Vide* Diogenes.

Rote et muris urbis Tzuruli suspensæ et in Scythas evolutæ victoriam dant Romanis, 216, 217.

Rubras cruces in humeris ferebant qui sacræ militia nomen dabunt, 281.

Rumor falsus de comitibus Francis ab imperatore coniectis in carcerem Gallos in eum concitat, 294.

S

Sacerdotis Latini viri fortissimi memorabilis pugna cum Mariano, 292, 293.

Sacerdotum Latinorum cum Grecis comparatio, 292. Sacramento se obstringit Alexio Hugo regis Francorum frater, 289.

Sacrarum expeditionum fama Alexium conturbat, 263. Sacræ pecuniæ subsidium petitum, 128, 129.

Sacrorum librorum studium valde ab Alexio commedatum, 148.

Sacrificio liturgico Anna interesse solita, 89.

Sacrilega crudelitas Northmanorum, 331.

Sacros homines impense veneratur mater Alexii, 87.

Saisani sultanis expeditio, 431. Ejus copiæ cæduntur a Constantino Gabra, 16. Eo nuntio percussus sultanus pacem petit, et impetrat, 432.

Salernum metropolis ditionis Roberti, 152.

Salomon Joannes senator, cum Michaelæ Anema in Alexium conjurat, 374. Hujus hominis descriptio, *ibid.* Comprehenditur, 361. Scelus fatetur, *ibid.* Exsulatum Sozopolim mittitur, 362.

Salus equi mirabilis, 419.

Sanus alæque insulæ a Joanne Duca receptæ, 248.

Sangeles sive comes S. Egidii et Tolosanus inter omnes Gallos duces plurimum eminet, 303. Ideo Alexio valde charus, *ibid.* Judicium ejus de Baimundo, 16.

Serius advenit ad obsidionem Nicææ, 309. Locum sibi relictum strenue occupat, 310. Felicitur cum Turcis pugnat, *ibid.* Turrim Gonaton dictam subruit, 312. Antiochiæ cum esset, eligitur suffragiis Gallorum ad ferendam sacram cuspidem lanceæ Christi quod omnium existimatus haberetur, 327. Laodiceam tradit Andromen jussu Alexii, 329. Antardrum occupat, *ibid.* Atapacam Damasci principem adversum se cum exercitu venientem ipse cum paucis egregio stratagemate vincit, 329. Arcem auferit prope Tripolim, *ibid.* Regnum Hierosolymorum obtulatum recusat, 330. Northmanos in Asiam euntes jussu imperatoris comitatur, 331. Ad obsidionem Tripolis reversus ibi moritur ex morbo, 332. Hæredem reliquit Guillelmum nepotem, *ibid.* Saugelii filius Plectraus ab imperatore convenitur per legatum, 421.

Saraceni dictus alio nomine Baimundus, 115.

Saracenorum perditæ mores, 284.

Saraceni apud Tyrum obsessi tractandæ pacis simulatione Gallis illudunt, 426. Eorum machinas subito incendunt, *ibid.* Et eos fugant, 427.

Sardes occupatæ a Joanne Duca, 324.

Satræpe a Joanne Duca victi, et capti per insulas sparguntur, 325.

Satræpe arcium ipsis commissarum se dominos faciunt, 171.

Sauronate Mysi a veteribus appellati, 89.

- Sauronstarum dux proprius Carata, 195.
 Scalliaris natione Turcus, religione Christianus, occiditur in prælio a Gallis, 390.
 Schedæ et schedographia novum inventum parum Annæ probatum, 485, 486.
 Schola Itali tyrannorum ferax, 148.
 Scopus, militare vocabulum, 188.
 Scotinum locus ubi castra Scytharum, 189.
 Scythia cursor velocissimus, 372. Scythia sicarius in Alexium subornatus, 377.
 Scythæ a Gallis fusi, 392.
 Scythia humilis stature Baimundi patrualem gigantæ proceritatis juvenem capit et ducit, 394, 395. Scythia ralemne est ad primam hostis fugam prædæ vacare rapientæ, 12. Scythæ mulieres facies habent oblongas, 77. Scythæ a Bleso Manichæo concitantur in Romanos, 158. Scythæ, relicta patria, versus Danubium migrant, 182. Irrumpunt in fines Romanos, *ibid.* Missos contra se Pacuratum et Branam prælii vincunt et occidunt, 185. A Taticio vincuntur, 194. Scythæ duce Tzelgu Chariopolim incursant, 188. Vincuntur a Romanis; pugna tamen non decretoria, 189. Scythici belli quam importuna calamitas fuerit, 190. Scytharum ad Alexium insidiosa legatio, 192. Scythæ legati in custodiam dati, elabuntur, 195. Scythæ imperatorem magno prælio vincunt, 196. Captivos Romanos interficere cogitant, 200. Scythæ victores cum Comanis prædæ partem poscentibus, congressi, ab eis vincuntur, *ibid.* Et obsidentur ad paludem Ozolinam, 201. In Romanos fines rursus irrumpunt, 202. Pacem faciunt et mox ab ea resiliunt, *ibid.* Romanos vehementer atterunt: et ad pacem vel iniquam compellunt, 205. Eam pacem mox violant, 204. Archontopolorum cohortem cadunt, *ibid.* Pabulatores Scytharum a Taticio cadunt, 205. Stratagema imperatoris contra Scythas proditio Neantzis irritum, 211. Scythæ a Romanis vincuntur, 214. Scythæ ad Chero-hacchos ab Alexio victi, 225. Sed nihil ea clade debiliores usque Constantinopolim promovent, 223, 226. Vincuntur a Romanis, 250. Comanos frustra invitant ad societatem ineundam secum, *ibid.* Scytharum Patzinacorum gens tota una die maximo prælio deleta, 235. Scythæ sex captivi usui sunt Baimundo ad exacerbandos in Alexium Ialæe principes, 367.
 Sebastus acclamatur Alexius, 22.
 Sebastocratoris nova dignitas Cæsaris honore superior, 78.
 Sebastocrator. *Vide* Isaacius Comnenus..
 Sebastorum nova dignitas, 79.
 Secessus Annæ per triginta fere annos otium ei dat historiæ scribendæ, 447. Ejus secessus causa triplex, *ibid.*
 Securitas cladis causa, 14. Securitas Dyrrhachionum in periculo, 382. Securitas fugæ fortis facinore redempta, 120. Securitas imperatoris mira post denuntiatas insidias, 254. Securitas Turcorum hostes spernentium ipsis noxia, 441.
 Seditio Amasenorum, 6. Compressa, 7.
 Seniorum consilium Alexio nec eorum magno ejus malo, 112.
 Sepultura Roberti, 163.
 Sethi astrologi vaticinium de Roberto verax, *ibid.*
 Sex comites sibi circumdat imperator in prælio, 195.
 Sex diebus clausus et inaccessus manet Baimundus ægritudine animi, 569.
 Siazus ad imperatorem missus ab eo persualetur baptismum petere, 170. Quem et consequitur, *ibid.* Arces maritimas imperatori tradit, *ibid.*
 Sircariorum secta qui Chasii Persis dicebantur, que et qualis fuerit, 179.
 Sidera sive ferrea, v. Illis nomen, 195.
 Signum instantis mortis, 505.
 Signum matris Comnenorum quid representarent, 84.
 Simulata Romanorum fuga, 110.
 Simulatus transfuga missus ab Alexio ad Baimundum, 384.
 Sinope civitas expulsa a Characta, 169.
 Situs urbis Dyrrhachii describitur, 381.
 Smyrna erumpit Tzacha cum classe valida in insulas imperio subjectas, 205. Smyrnæ se recipit, plures naves parans ad idem propositum, 210. Smyrna Joanni Ducæ deditur, 322. Smyrnæ Caspax dux Romanæ classis interficitur, 325. In eus necis ultionem irruentes in urbem classarii decem millium hominum eadem perpetrant, *ibid.* Smyrnæ prædicat Hvaleus, *ibid.*
 Sols deliquitum insigne prævisum ab Alexio, 195.
 Solum et ornatus imperatoris concionem militarem habentis, 265.
 Sollicitudo imperatoris, 375. Sollicitudo Alexii forti ducta conjuncta, 228.
 Solomon dux Dacorum, 188.
 Solymas Orienti toti præest, 95.
 Solymas sultanæ novam irruptionem in Asiam præst, 460. Ærotante Alexio Asiam septies incursat, *ibid.* Podagram imperatoris ludis scenicis traducit, 461. Suis acris victis ipse vix evadit, 466. Scythæ consilio usui stidentis ut Romanos adoriarur noctu frustra id tentat, 477. Pæsiages ab Alexio accipit, 478. Conjuracionem Massut ejus fratris in eum factam ei Alexius indicat, 479. Ille indicium et consilium contemnit: somnio præsaگو iterum monetur, *ibid.* Per proditorem comprehensus excæcatur, 480. Deinde propter arcanum ejus ab uxore evulgatum occiditur, 481.
 Solymas archisatrapas Turcorum pacem facit cum Alexio, 168. Nicæa exiens Apelchasanum præsidii præfectum ibi relinquit, *ibid.* A filio Philareti persuasus Antichiam petere duocentum itinere noctium eam urbem improvisus occupat, 169. Prælio vincitur a Tutuse, *ibid.* Et seipsum interficit, 170. Solymæ filii Nicææ in principes admissi a Turcis, 180.
 Somnium Alexii bene ominatum, 158, 159.
 Sosthenium locus prope Constantinopolim, 241.
 Spargiaruchus sultani Taparæ filius Tutusem vincit et necat, 179.
 Species proci terribilis classis Baimundi, 369.
 Specimen roboris Bryenii, 14.
 Spoliis Alexii Robertus potitur, 118.
 Sponsalia Gregorii Gauræ primo cum Alexii nepte, 240. Deinde cum filia, 241.
 Sthlaniza locus conductus copiis ad conveniendum, 300.
 Strabobasilei victoria insignis, 464.
 Strages Turcorum ingens, 527.
 Stratagema Alexii adversus Castorienses, 152.
 Stratagema Alexii in Baimundum, 151, 155.
 Stratagema Alexii irritum, 114.
 Stratagema Baimundi, 142.
 Stratagema Sangelis, 329.
 Stratagema imperatoris quo Tzarni obsessus, artificiosus suspensarum rotarum et evolutarum in Scythas se expedivit, 216, 217.
 Stratagema Baimundi novum et singulare, 511.
 Strategius Aaronis famulus Dominum suum conjurationis in Augustum factæ defert, 378.
 Stratopedarchæ dignitas Aspietæ concessa, 360.
 Structores turris opticeæ calentes, 584.
 Studiis vacant Alexius et ejus uxor, 147.
 Studia litterarum Alexio imperante florent, 144.
 Studium religiosum propagandæ magnum in Alexio, 181.
 Stylus brevis et simplex auctoritatem veritatis habet, 448.
 Stylus acscriptio Itali vitiosa, 146.
 Stypeota dux Romanus Turcos vincit, 464.
 Subterranea pugna Romanorum in Gallis, 585.
 Successor imperii animam agente Alexio palatium occupat, 503.
 Sultanes affinitatem imperatoris amittit, 177. Sultanes a fratre immissis sicariis occiditur, 178.
 Sultans contra Tzacham litteris imperatoris irritatus, 250. Tzacham ad se ultro venientem in convivio interficit, 251.
 Sultans magnus legatum ad imperatorem mittit, 170. Sultanicium dictum palatium sultani, et dignitas ipsa ac potestas sultanica, 171.
 Superbiæ accusator Petrus Eremita, 287.
 Superius palatium Ducoleon dictum, 72.
 Summus imperator qui merito dicatur, 467.
 Suspicio venit in morbo Alexii, 457.
 Suspiciones hominum adversus Mariam Augustam, 71.
 Synadenus successor imperii a Botaniatæ destinatus, 45. Prælium contra Robertum Alexio suadet, 112. Eo prælio Synadenus occiditur, 117.
 Synesius pacem cum Scythis tractat, 202. Scythas captivos censet interficiendos, 254. Ob id graviter objurgatur ab Alexio, *ibid.* Occisus deinde (incertum quo casu) captivus Scythis, gravissime periclitatur Synesius ab ira imperatoris, 255.
 Synodus adversus Nilum Armenosque celebratur, 270.
 Synodus a sebastocratore convocata, 228.
 Symeonis vertex locus alio nomine dictus Scytharum, 195.

T.

- Tabula oræ littoralis ab imperatore ad Contostephanum classis duces missa, 596.
 Tabula fluctantes muris impositæ, 405.
 Tancredus liberrimi juvenis ingenii jurare fidem imperatori recusat, 316. A Patrologo nutu increpitus in eum percussurus ruit, 317.

- Tancredus Lacedaemam oppugnat, 330. Eam capit defendente Tzintzilica. *ibid.*
- Tancredus Mopsuestiam capit, et mox Ciliciam universam subjuzat, 349.
- Tancredi mater Hydruntem defendit oppugnatam a Conto-Stephano et stratagemate obsidionem solvendam curat, 366.
- Tancredus Antiochiam obtinet. 422. Legatos imperatoris superbe repellit, 432. Beritanum abalienare ab illo Romani conantur, 421.
- Tangipermes satrapa acie vincitur a Joanne Duca, 525.
- Taronita Alexii sororem in matrimonio habet, 78. Protosebastus protovestiarius et panhypersebastus dictus, *ibid.*
- Taticius dux Romanus Turcos auxiliares ducit, 109.
- Taticius contra Apelchaseum mittitur, 171. Turcos vincit ope Gallorum semel et iterum, 171, 172. Apelchaseum sequitur, *ibid.* Et cum acie vincit, 173.
- Taticius contra Scythas mittitur, 173. Cum quibus prospere rem gerit, 181.
- Taticius Scytharum pabulatores caedit, 205.
- Taticius Nicephorum Diogenem Alexium occidere parantem repellit, 235.
- Taticius Romanas copias in oppugnatione Nicææ ducit, 515.
- Taticius Francis Antiochiam euntibus comes datus ab imperatore, 517.
- Taticius astutia Baimundi persuasus recedit ab Antiochia, 519.
- Taticius illustrissimi capituli appellatione cohonestatus, 535.
- Tatrones perfidiæ prenitens Alexio adductus, 215. Sapientii consilio et fidei ope utilis, *ibid.*
- Temperamentum austerae felicitatis, 89.
- Tempestas ingens die S. Theclæ Isaacium Augustum et totum exercitum in extremum discrimen adducit, 90.
- Tempestas navali pugnae supervenit, 536.
- Templum Sancti Demetrii Thessalonicae celeberrimum, 60.
- Templum D. martyris Theclæ a quo et qua occasione structum Constantiopolis, 90. Cur frequentatum ab Anna Palassena, 89.
- Templum S. Theodori martyris prope Byzantium, 226.
- Tempus irruptionis Turcicae prænucciatur ab Alexio, 418.
- Terror Dyrrhachiensium, 103.
- Theca reliquiaria particulas variorum sanctorum ipsorum nominibus chartula inscriptis designatas habens dono mittitur ab Alexio Augusto ad Henricum imperatorem Germaniae, 94.
- Themistocles cum Alexio comparatur, 173.
- Theodorus Gauras urbis Trapezuntis, quam Turcis eripuerat, dux reatur ab Alexio, 240. Oriundus e Chablaea fortissimus, prudentissimus et felicissimus in bello fuit, *ibid.* Gregorium Gauram filium injussu imperatoris ab aula abducit, 241. Sed remittere cogitur, *ibid.*
- Theodolus desperatum Alexii consilium corrigit, 12.
- Thessalonica Mellisseno a Comnenis oblata, 60.
- Thessalonicae Alexius moratur, 318.
- Thracia incursionibus Barbarorum exposita, 451.
- Transfiguratio in sigillo Annæ Dalassenaë sculpta, 84.
- Transfuge Scythas deserunt, 252.
- Translatio casuorum Baimundi precario permessa, 402.
- Trecenti juvenes fortissimi ab Alexio ipso militiam docti, 579.
- Tres Latini Alexium Augustum adorantur, 117.
- Triaditza ab Isaacio Comneno Augusto occupata, 89.
- Triginta dies vix prædæ comportandæ sufficiunt et Turcorum castris, 527.
- Trimestris Antiochie oppugnatione per Francos, 318.
- Trinitas male impugnatur a Porphyrio, 451.
- Tripolis oppugnatur a Sangele, 529.
- Triumphum recusat imperator, 482.
- Tumor viscerum Alexii morbo supremo laborantis, 500.
- Turci per globos pugnant, 14.
- Turcorum auxilia Comnenis rebellantibus opportuna, 56.
- Turcorum urbs regia Nicæa, 95.
- Turcorum latrocinia solerti Alexii consilio coercita, 95.
- Turcis pax data ab Alexio bellum in Robertum meditantem, 96.
- Turci in auxilium evocati ab Alexio, 103. Turci ab ora Bithyniæ pulsati, 168.
- Turci Nicææ oppugnati auxilium imperatoris implorant, 173.
- Turci Nicæenses Solymæ filios principes agnoscunt, 180.
- Turci arcem Chii valide oppugnant, 206. Deditionem simulantes spatium furantur ad murum rescindendum qui eversus fuerat, *ibid.* Centonibus et culictris muros protegunt, *ibid.*
- Turci Bithyniam infestant, 282.
- Turci Nicæam Alexio dedunt, 313.
- Turci ad Nicæam vincuntur a Gallis, 310.
- Turci ultro ad imperatorem veniunt, 318.
- Turci triplici prælio a Francis victi, 518.
- Turci Antiochenses a sultane Corosanis auxiliis ce-
tunt, *ibid.*
- Turci ad Polybotum ceduntur a Duca, 524.
- Turcorum a Francis apud Antiochiam strages ingens editur, 527.
- Turcorum cauta ratio belandi, 531.
- Turci a Philocale victi, 420 et seqq.
- Turci vincuntur a Camytze, 439. Sed mox eum vincunt, 440.
- Turci ab Alexio conclusi in arundinetis comburantur, 441.
- Turci duce Solyma irruptionem in Asiam parant, 460.
- Podagram Alexii irridet, 461. Vincuntur a Romanis, 462.
- Turci ut acies instruant, 469. Quibus armis utantur, *ibid.* Ad Polybotum interfectione coincidunt, 470. Vincuntur a Barda, 472. Funduntur a Nicephoro Cesare, 476. Leges pacis ab Alexio accipiunt, 478.
- Tutach ex remotioribus Orientis partibus in Romanos movet, 4. Requisitionibus ab Urselio societatem cum eo jugere, eum prodit et Alexio vendit, 5. Ab Alexio digni pretium promissum, *ibid.*
- Tutases satrapa sultanis frater, 198. Chalepo Antiochiam versus cum exercitu vadit, 169. Ameram Solymam acie vincit, *ibid.* Sultarem fratrem quod de pace cum Alexio ageret immissis sicariis occidendum curat, 178, 179. Idem Tutases Puzanum acie vincit et occidit, *ibid.* Sed paulo post Tutases a Spargiarcho vincitur et occiditur, *ibid.*
- Tyrones exercendos curat imperator, 579.
- Tyrophagi Dominica Comneni ex urbe fugiunt, 51.
- Tyrus obsidetur inutiliter a Francis, 426.
- Tzaurra barbarici areus species miri usus in bello machina accurate de-cribitur, 291.
- Tzachas Smyrnæ classem pyratam armat, 203. Chazomenas, Phocæam, Mytilenem occupat, *ibid.* Chium insulam capit, 206. Classem Romanam vincit, *ibid.*
- Tzachas Turcis in arce Chii obsessis auxilio venit, 206. Et eos liberat, 207. Oratione jactabunda pacem offert Romanis, 208. Audiens Joannem Ducem contra se venientem Smyrnæ se recipit, 210.
- Tzachas mari potens insulis vastatis in occiduas regiones irrumpere cogitat, 226.
- Tzachas oppugnatur a Joanne Duca terrestri maritimeque exercitu, 246. Trimestre bellum laboriosissime pugnatum ad Mytilenem inter Tzacham et Ducem, *ibid.* Solerii Alexii consilio victor evadit Ducas, 247.
- Tzachas obsidibus datis pacem factam frangit, 247. Ejusnaves a Romanis capiuntur, 248. Ipse ægre fugit, *ibid.* Rorsum bellum parat, 250. Dalassenus contra eum mittitur, *ibid.* Sultanus Alexii litteris in eum concitatur, *ibid.*
- Tzachas Alydum oppugnat, 231. Sed cum mari Dalassenus, terra sultanus aggreditur, *ibid.* Ad sultanem confugiens placide in speciem exceptus ejus inano in convivio interficitur, *ibid.*
- Tzachæ filia uxor sultani Nicæensis, 510.
- Tzachæ filia apud Nicæam capta Joanni Duca contra piratas misso datur ab imperatore, 522.
- Tzelgu dux Scytharum Chariopolim incurat, 185. Vincitur et occiditur a Romanis, 189.
- Tzimisceus imperator Paulicianos in Thraciam transfert, 451.
- Tzintzilica Laodiceæ præfectus, 529. Eam dedit Tancredo, 330.
- Tzipureles dux Romanus a Turcis occiditur, 442.
- Tzitas dux Romanus copias imperatoris Nicææ admoveat, 515. Idem comitari Northmannos jussus, 351.
- Tzurulum oppidum Thraciæ urbi conveniunt conjurati, 85.
- Tzurulum transferunt castra Romana, 215. Scythas Tzuruli imperatorem obsident, *ibid.*

U

- Ultio de Paulicianis sumpta, 154.
- Imperioptulus Gallus vir fortis et militie probatus conjurat cum Alexio, 50. Præfectus Cyzico jubetur cum copiis Gallicis in Scythas ire, 485. Conjurat in Alexium cum Ariete, 236. Ob id bonis multatus vita, salva, *ibid.* Videtur restitutus postea, 273. Ubi ad custodiam limitum missus dicitur, *ibid.*
- Undecim annis Joannes Ducas in Illyrico rem prospere gerit, 209.

Unquentum mirificum S. Demetrii Thessalonice. 60.
Unus imperium necessarium in bello, 103.
Urba et pacata opera Alexii, 449.
Urbs et portus Laodiceæ a Cantacuzeno capitur, 339.
Urbs ex ossibus structa,
Urselius Gallus in Asia potens copiis propriis pro se remiserit, 3. Duces contra se missos vincit, 4. Ab Alexio in arcum cogitur, *ibid.* Tutacum sibi adiungit, 5. Sed Alexio societatem istam dirimente Urselius capitur a Tulco, *ibid.* Amazeni seditione facta Urselium liberare parant, 7. Ad eos compescendos simulatur Urselii excecatur, *ibid.* Loca quæ Urselius ceperat ab Alexio recipiuntur, 8.
Usus pontium machinæ lignæ lateribus affixorum, 384.
Uzas vir fortissimus signifero Baimundi signum extoritur terram versus inclinat, 142. *Vide etiam*, 214.
Uzi alias dicti qui Hunni vocantur 01.

V

Vades fidei a Baimundo dati subditi ejus omnes, 410.
Valrum stratagema sultani, 286.
Vana fiducia et iactantia Pseudo-Diogenis, 273. Vanum gaudium Baimundi, 141.
Variæ de Pseudo-Michaelæ sententiæ et studia, 104.
Variarum linguarum schola ab Alexio erecta, 285.
Velles graviter armati, 231.
Vellitionibus experimentum hostis et augurium fortune capitur, 134.
Venet suspicio in morbo Alexii, 457.
Veneti nomen dederunt factioni Circensi, 103. Venetos multorum præmium spe in Robertum Alexius armat, *ibid.* Veneti pugnam navalem cum Baimundo committunt, 106. Qua cum vincunt, 107. Veneti maris possessionem Roberto eripiunt, *ibid.* Veneti Robertum semel et iterum vincunt, 169. Ex victoria negligentes sunt, *ibid.* Hinc Robertus eos maxima clade afficit, 161. Venetis ab imperatore concessa privilegia, *ibid.* Venetorum duci protosebasti dignitas confertur, 161.
Ventosi et ioculatoris Latini fuga, 317.
Ventus statum dejicit, 347.
Verba religiosa patientis Alexii, 357.
Versatilia ingenia reipublicæ noxia et sibi, 39.
Versutia Manganis in differenda expeditione bullæ aureæ, 63.

Vestiaritæ familiares imperatoris, 109.
Vestes lugubres imperatricis cuius formæ fuerint, 503.
Vestes purpureæ e serico blattia dictæ, 94.
Vestis monastica ab explorantibus urbem induta, 6. *Vide* Glossarium.
Vexillum peculiare æmni duels inclinatum terram versus tempore prælii signum erat infortunii apud Francos, 142.
Veterani præsidio urhibus impositi, 227.
Victoria consilio parata gloriosior quam quæ vi auferatur, 466.
Victorias cruentas parvi facit Alexius, 445.
Vigilantia Palæologi, 103.
Visio Alexio oblata præsagiens imperium, 38.
Vis nocturna adversus Alexium irrita, 477.
Virtutes Irenes Augustæ, 332 *et seq.*
Virtus et liberalitas Alexii multos illi amicos parat, 31.
Virtus Alexii adversis crescens, 444.
Vocis sonus incredibiliter vehemens et fortis in Roberto, 21.
Vulnere sibi adstantis non movetur imperator, 295.

X

Xericordus urbs Asiæ a Northmanis capta, 386.
Xerogypsus fluvius prope Thurulum Thraciæ oppidum, 215.
Xiphilini patriarchæ Constantinopolitani obitus, 73.
Xyloclesiæ, quasi lignifragla, clathra e cancellatis lignis, vel concædes tenere aggestæ silvæ, 589. *Vide* Glossarium nostrum ad eum locum.

Z

Zatricium de nocte decumbens imperator iudic, 360.
Remissionis genus id est ab Assyriis inventum, *ibid.* Ludus is est latrunculorum olim Latinis dictus. Hædie Scachos *Echez* vocamus. *Vide* Glossarium Annæum, verb. *Zatricium*.
Zoe Porphyrogenita Eudoxiæ Augustæ filia, matri adeo chara ut ejus fortunæ constituentiæ causa, nuptias cum Botaniæ Augusto Eudoxia cogitaverit, 74.
Zupanus magistratus nomen apud Dalmatas, 365.
Zygedenus monachus suavis Alexii scribit opus cui titulus fuit *Panoptia Dogmatica*, contra Bogomilos, 490.

NOBILES GALLI, NORMANNI AC LATINI

Quorum mentio fit apud Annam Comnenam et stemmata ac familiæ reteguntur in Notis.

Numeri paginas editionis Regiæ denotant; littera n. Du Cangii notas.

A

Abagelardus Giscardii ex fratre nepos, 94; n. 277.
Adrianus PP., n. 458.
Agnes Antiochena, n. 490.
Albertus, 94.
Alexander comes Gravinæ, n. 459, 489.
Aimericus Patr. Antiochenus, n. 462.
Amicetes comes, 114, 115, 117; n. 286, 287.
Andreas comes Ruspiscinæ, n. 458.
Ansqetinus Cancellarius Siciliæ, 456.

B

Balduinus I, rex Hieros., 300, 301, 302, 328, 350, 353, 424, 425, 427, 430.
Balduinus rex Hieros., n. 463.
Balduinus Marasiæ dominus, n. 443, 469.
Balliolensis familia, n. 212 *et seq.*
Bassavilla, n. 454, 457.
Bela, vel Belus, Banus Hungariæ, 466.
Bernardus Extraneus, n. 379.
Bernardus de Tremblay Magnus magister Templi, n. 463.
Bertrandus comes Tripolitanus, 424, 425, 428; n. 407, 408.
Bertrandus, filius nothus comitis S. Ægidii, n. 463.
Bodinus Dalmatiæ rex, 40, 97, 112, 117, 166, 209; n. 212.

Boemundus I, princeps Antiochenus, 291, 301, 303, 304, 309, 316, 319, 320, 327, 333, 357, 379, 407, 419, 422, 445 *et seq.*; n. 259, 295, 380, 381, 390, 406.
Bohemiæ rex. *Vide* Tzechorum rex.
Boleslaus rex Polonorum, n. 445.
Boritus Hungarus, n. 449.
Boritus Rossinæ dynasta, n. 451.
Bryennus, nobilis Armoricus, 140, 143, 152, 153, 154, 16; n. 301, 302.
Burchardus comes Alamannus, et episcopus Monasteriensis, 94; n. 276

C

Comiscortes, nobilis Albanus, 122.
Conradus imperator, 458, 444.
Constantinus Calamannus, nobilis Hungarus, n. 379, 469.
Constantinus Humbertopulus, 50, 183, 232, 236, 273; 245.
Contarennus, nobilis Venetus, 160.
Contopaganus, 390, 393; n. 395.
Coprissianus, seu comes Conversani, 388; n. 393.

D

Daimbertus episc. Pisanus, 335; n. 376.
Dagobertus, 416; n. 402.
Dionysius, nobilis Hungarus, n. 485

E

Eleemon comes, 556.
Eubulus, seu Eubalus, comes Ruclaci, 50; n. 235

F

Fredericus dux Sueviæ et imp., 414, 415, 453.

G

Gæta, seu Sigelgaita, Roberti Guiscardi uxor, 29, 35, 116, 161, 162; n. 252, 287.
Gaimarus princeps Salernitanus, 24; n. 252.
Geiza rex Hungariæ, d. 448, 463.
Gilpractus Nemitrarum dux, n. 63.
Gotofredus Baulionensis, 285, 293, 294, 509, 528, 550; n. 570, 571.
Guido frater Boemundi principis Antioch., 159, 388, 389, 590, 592, 402, 403; n. 508, 392.
Guillelmus. *Vide* Willelmus.

H

Helena filia Roberti Guiscardi, 27, 28, 56, 115; n. 220, 253, 254, 255.
Helias comes, 288.
Henricus IV, imp., 50, 51, 150; n. 291.
Henricus Ausiriæ dux, n. 480, 486.
Henricus Leo dux Saxonum, n. 496.
Hermanus Guiscardi ex fratre nepos, 95; n. 274
Hervæus episcopus Capuæ, 95; 274.
Hieraulus Galiciæ princeps, n. 479.
Hugo Buduellus, 395; n. 395.
Hugo comes Cenomaniensis, n. 235.
Hugo Magnus Veromanduorum comes, 288, 297; n. 352, 353.

Hugo frater Richardi, 393; n. 395.
Humbertopulus. *Vide* Constantius.
Humbertus Radulphi filius, 416.

I

Innocentius II, PP., 446.

J

Joannes Rogerius. *Vide* Rogerius.
Joffridus de Mailly, 416; n. 405.
Josselinus I, comes Edessenus, 428; n. 408.
Josselinus II, comes Edessenus, n. 469.

L

Labeslaus Bohemiæ rex, n. 445.
Ladislaus. *Vide* Vladislaus
Landulphus, 355, 356 *et seq.*, 568, 395; n. 577.
Levo, seu Livo, aut Leo, rex Armeniæ, 452.
Lotharius imp., n. 445.
Loritelli comes, 34.
Ludovicus VII, rex Franciæ, n. 444.

M

Marchisus pater Tancredi, n. 511, 380.
Marinus Neapolitanus, an. 387, 400, 402, 416; n. 592.
Maurus episcopus Amalphytanus, 415.
Melissendis, n. 467.
Michael Dalmatiæ dynasta, 40.
Milo Armeniæ princeps, n. 490.

P

Paganus comes, seu Contopaganus, 309, 395; n. 395.
Panucometes, 157.
Paulus Romanus, 416.
Peres Hungarus, 416.
Petrus Ania, 117, 136, 324, 387, 416; n. 288.
Petrus Bartholomæus, 524, n. 370.
Petrus Eremita, 285, 285, 293, 326; n. 349.
Pisanus episcopus. *Vide* Daimbertus.
Pontesiæ comes, 156, 157; n. 296.
Primislaus Serviæ dynasta, n. 466.
Primislaus Tauroscythicæ dynasta, n. 480.

R

Raul, seu Radulphus, cogn. Pellis Lupi, 298; n. 229, 240, 360.

Raimundus comes S. Egidii, n. 305, 509, 327, 329, 550, 552; n. 354, 355, 371, 375.

Raimundus comes Barrinonensis, 50; n. 255.
Raimundus Pictavinus princeps Antioch., 450.
Renaldus princeps Antioch., n. 462, 469.
Renardus episcopus Tarentinus, 415.
Renoldus comes, 157.
Ricardus comes Andriæ, 388.
Ricardus alter comes Andriæ, n. 456.
Ricardus frater Hugonis, 393; n. 395.
Ricardus senescallus, 416; n. 405, 404, 405.
Ricardus de principatu, 388, 416; n. 394.
Robertus de Bassavilla. *Vide* Bassavilla.
Robertus II, cogn. Hierosolymitanus, comes Flandriæ, 587.
Robertus Frisius, comes Flandriæ, 201, 203, 227, 327; n. 353.

Robertus Crispinus, n. 206, 207.
Robertus Guiscardus, 25, 21, 25, 83, 91, 98, 102, 105, 107, 110, 158, 162, 163, 166; n. 250, 251, 253, 255, 257.
Robertus Parisiensis, n. 363.
Robertus comes Loritelli, n. 258.
Rogerius comes Sicilia, 34, 37, 151, 152, 387, 400, 401, 416; n. 258, 280.
Rogerius rex Siciiliæ, n. 445, 450.
Rogerius Cæsar, n. 456.
Rogerius comes, 387.
Rogerius Dagoberti filius, 416; n. 210, 402.
Rogerius frater Radulphi, 36, 387, 400, 401, 416.
Rosislaus Tauroscythicæ dynasta, n. 480.
Rudolphus imperator, 52, 55; n. 257, 258.
Rupenii, 412; n. 399.

S

Salomon rex Hungariæ, 148; n. 528.
Saracenus comes, 157, 390; n. 297.
Sanctægidianus comes, n. 465.
Sigelgaita uxor Roberti Guiscardi. *Vide* Gæta.
Simon nobilis Gallus, 425.
Simon ducis filius, n. 407.
Simon nobilis Hungarus, 416.
Stephanus comes Franciæ, seu Bliesensis, 524; n. 356.
Stephanus pater Leonis primi Armeniæ regis, n. 478.
Stephanus Geysæ regis Hungariæ filius, d. 455, 460.
Stephanus Hungarus, n. 478.
Sibylla, Roberti Wiscardi filia, n. 255.

T

Tancredus, princeps Antiochiæ, 316, 520, 350, 511, 516, 518, 540, 405, 410, 422, 423; n. 580, 581.
Thomas nobilis Antiochenus, n. 462.
Toros, seu Theodorus, princeps Armeniæ, n. 450, 462, 464.

U

Uresis nobilis Servius, 265; n. 548.
Urseilus de Bailloul, 5, 4, 5, 6, 7; 212 *et seq.*
Ursio episcopus Barensis, 99, 280.

V

Vladislaus Hungariæ rex, n. 430.
Volcanus Serviæ Banus, 257, 251, 252, 253, 556, 565; n. 559.

W

Welpo dux Bavarie, 52.
Willelmus Carpentarius Meledunenensis vicecomes, 268, n. 585.
Willelmus Claret, nobilis Provincialis, 399; n. 596.
Willelmus comes, 157; n. 297.
Willelmus comes Ceritanæ, 552; n. 575.
Willelmus Flamingus. *Vide* Flamingus.
Willelmus Gauz, seu de Gant, 416; n. 405.
Willelmus de Grentemesnil, 50, 524; n. 369.
Willelmus Longobardiæ dux, 445.
Willelmus Mascabeles, princeps Salernitanus, 24, 25, 26, 27; n. 232.
Willelmus, rex Siciiliæ, n. 459.

INDEX GEOGRAPHICUS

AD ANNÆ ALEXIÆDEM.

Numeri paginas editionis Regiæ in textu Latino expressas denotant; littera *n.* Du Cangii notas.

A

Abaszi, n. 209.
 Abylebun, 281.
 Abydus, 251, 420, 489; n. 440.
 Ace seu Acra, 427; n. 408.
 Achris, 109, 122, 126, 156, 236; n. 284, 342, 388.
 Acrocon, 411, 443, 478.
 Acrum, 431.
 Adana, 340, 413; n. 379.
 Adriaticum mare, 37, 176, 283.
 Adrianopolis, 176, 183, 189, 274, 280; n. 437.
 Adrianopolis in Asia, n. 435.
 Æginum, 241; n. 344.
 Ægylî, 458; n. 411.
 Ægyptus, 176.
 Ænus mons, 190, 431
 Ænum, 430; n. 344.
 Aer, 462.
 Aetos, 414.
 Agathonice, 281.
 Agreni, 78.
 Augustopolis, 318; n. 367.
 Aiaua, Alani, n. 209.
 Alemanni, 30, 130.
 Alethene, 441.
 Alexandria, 443, 201
 Alexiopolis, 4 6.
 Alizium, 457.
 Allage, 139; n. 301.
 Almyrus fluvius, 10.
 Alpes, n. 448.
 Alycæ, 135.
 Amallis, 163; n. 254.
 Amasia, 5, 6, 7, 331; n. 225.
 Amastris, 431.
 Amorium, 470, 472.
 Amphipolis, 22.
 Ampus, 477.
 Anabaza, 413.
 Anazarbus, n. 453.
 Anchialus, 171, 273, 279, 379.
 Anycra, 331.
 Andronia, 138.
 Antaradus, 329, 433; n. 374.
 Antartus, 413.
 Antiochia, 44, 318, 319, 422, 423; n. 242.
 Aocata, 439, 440.
 Apollonias, 180, 181, 459.
 Aprus, 204; n. 338.
 Apulia, 34, 99, 103, 162.
 Aramisus, 414.
 Araxis fluvius, n. 301.
 Arbania, 122, 166, 390; n. 291
 Argyra palus, 294; n. 353.
 Armenia, Armeni, 270, 334; n. 412.
 Armeniacum thema, 6, 50, 331; n. 225.
 Armenocastrum, 469.
 Aribac, 412.
 Ascania palus, 220.
 Asia, 170, 171, 431.
 Ason, 290.
 Aspræ Ecclesiæ, 137; n. 297.
 Ather, 462; n. 316.
 Athlabotilin, 414.
 Athyra, 37, 294; n. 251.
 Atramythium, 420.
 Attalia, 334, 419; n. 376.

Augustopolis, 478
 Aulon, 34, 35, 98, 103, 151, 143, 157, 158, 283, 368, 389, 393; n. 258, 386.
 Avognia, n. 209.

B

Baana palus, 282.
 Babagora, 122.
 Babylon, 328.
 Bagdat, 169; n. 524.
 Baggora, Bagulatus mons, n. 588.
 Balabista, 556.
 Balaneus, 423; n. 374.
 Bardarius, 18; n. 229.
 Barenus fluvius, 439.
 Baris, 99, 288, 366; n. 280.
 Bacolum, n. 456.
 Bactetum, n. 458.
 Basilicii fons, 22; n. 229.
 Basillea, 441.
 Basilea, 171; n. 324.
 Beliatova, 158, 182, 184.
 Bempelzus, 188; n. 320, 328.
 Beneventum, 52.
 Beroc, 198, 210, 273.
 Berrhæa, 18, 414; n. 229.
 Betrinum, 195.
 Bidyne, 434; n. 413.
 Bithynia, 95, 168, 282, 509
 Bituntum, 436.
 Bitzina, 182, 193; n. 327
 Blachi. Vide Valachi.
 Blisnum, 183; n. 327
 Bodena, 136.
 Bolyssus, 208, 210.
 Bondicia, n. 316.
 Bonditze, n. 316.
 Borze, 412.
 Bosphorus, 95, 96, 168, 176.
 Bostha seu Bossena, n. 448.
 Bothrentum, 159, 161; n. 280, 308.
 Bousa, 289.
 Branea, 253.
 Branizova, n. 412, 430.
 Britii, n. 438.
 Brundisium, 35, 57, 97, 136, 366, 415.
 Bucephale, 483.
 Bulgari, 17, 68, 227
 Bunus, n. 436.
 Buranizova, 449; n. 412.
 Buza, 391, 392, 351.
 Butolus, n. 436.
 Butrotus, n. 308.
 Byblus, n. 379.
 Byzolus, n. 381.

C

Caballo, 289, n. 564.
 Cabiri, n. 302.
 Cæsarea, n. 399.
 Caladendra, 235.
 Calathadori, 276.
 Calaura, 11; n. 226.
 Calliopolis, 433.
 Calzicrin, 414.
 Canina, 35, 389, 390; n. 239.
 Cappadocia, 92, 171, 421.
 Capua, 99.
 Carambis, 241; n. 314.
 Carmo, 441, 442.
 Carpauthus, 218; n. 343

Carpiana, 38.
 Castotis, 414
 Cassiope, 160; n. 310.
 Castoria, 137, 142, 143, 132; n. 99, 305.
 Cathismatin, 414
 Catzicii, n. 482.
 Cauca, n. 399.
 Caucaba, n. 399.
 Caucalio, 289, 290.
 Cedoctus, 10 et 226.
 Cedrea, 470, 471.
 Celbianum, n. 407, 437.
 Cellia, 134, 178, 462; n. 300.
 Celtæ, 3, 10, 11, 21, 111, 113, 116, 171, 173, 227, 232, 283; n. 438.
 Cephalenia, 162, 335.
 Cerbinum, 421, 431; n. 407.
 Chaisini, n. 323.
 Chalep, 169, 414, 470.
 Chalyses, 471.
 Chariopolis, 188, 204; n. 320.
 Charsanes fluvius, 111, 118, 122, 392; n. 237.
 Chasii, 178, 179, 180; n. 325.
 Chæle, n. 349.
 Chersonesus, 429.
 Chimara, 363; n. 386.
 Chius, 206, 207, 321.
 Chitara, 421, 429, 439; n. 407.
 Chliat, n. 205.
 Churebacchi, 221, 225, 376, 378; n. 340, 410.
 Chureni, 227.
 Chomatene, 63, 71, 92, 324; n. 217, 273.
 Chorosan, 178, 180, 318, 331, 433; n. 335.
 Chortarea, 273.
 Christopolis, 233, 258.
 Cibotus, 309, 331, 438, 461; n. 363
 Cicicia, 353, 340, 348; n. 266.
 Ciova, n. 480.
 Cissabus, 138.
 Civitici, n. 325.
 Cius, 72, 464; n. 324, 366.
 Clyzomena, 203; n. 358
 Cnidus, 333
 Coa, 333.
 Cobar fluvius, n. 302.
 Coele, 429.
 Coelesyria, 348.
 Colonea, 364; n. 386.
 Comani, 194, 230, 273, 454, 419, etc.
 Comanorum jugum, 253.
 Commermari, 414.
 Coreyra, n. 447.
 Corone, 358.
 Corynthus, n. 446.
 Corypho, 38, 98, 159, 160, 355, 343; n. 240.
 Cotæracia, 461.
 Crenides, 441.
 Creta, 248, 256.
 Croton, 29.
 Cule, 188.
 Curicus, 337, 338; n. 377.
 Cyrene, 249; n. 346.
 Cyzicus, 47; n. 244.

D

Dacæ, 188, 284, 416, 434
 Dalmatæ, 9, 17, 37, 92, 97, 98, 103,

110, 125, 131, 209, 283, 356, 366, 370, 380, 385, 6, 58, 59, 60, 116, 141; n. 212, 481.
 Damalis, 59, 61, 64, 74, 95, 305, 433, 443, 461, 482, 162, 171; n. 232.
 Dama-cus, 329, 429.
 Dami-la, n. 482.
 Damocrania, n. 217.
 Danubius, 182, 188, 192, 235; n. 320.
 Daphnetium, 253; n. 346.
 Deabolis, 126, 386, 397; n. 202.
 Decimum, 221; n. 340.
 Delphina, 158.
 Davre, 371, 390; n. 388.
 Diabolis fluvius, 380; n. 391.
 Diampolis, 189, 202, 274.
 Diampya, 189.
 Dinnylia, 224.
 Divalus fluvius, n. 391.
 Dolytum, 465.
 Dominici palatium, 141.
 Doryæum, 469; n. 352.
 Dracon fluvius, 97, 286; n. 279.
 Dristra, 158, 182, 189, 193, 194; n. 327.
 Drymon fluvius, 371; n. 388.
 Dux, 412.
 Dyrrachium, 9, 17, 37, 92, 97, 98, 103, 110, 123, 163, 209, 253, 336, 366, 370, 380, 383; n. 280, 318.
E
 Edessa, 429.
 Elissus, 370, 371.
 Empolis fluvius, 439.
 Ephesus, 321, 323.
 Epidaurum, 17, 99; n. 280.
 Epirus, 102.
 Ermon, 413.
 Ernaginum, 363.
 Euphrates, 176.
 Eurus fluvius, 56, 184, 376, 430; n. 231.
 Exdaveni, n. 388.
 Exeba, 158.
F
 Farfar fluvius, n. 367.
 Flandria, 201; n. 334.
 Flaviana, n. 435.
 Franci, 14, 106, 109, 183; n. 361.
G
 Gabala, 339, 413; n. 578.
 Gades, 382; n. 391.
 Gaita, 469.
 Galitza, n. 440.
 Genuenses, 358, 316, 429.
 Germanum, 376; n. 5-9.
 Germani, n. 439.
 Germanicea, 412.
 Germia, 464.
 Getæ, 89.
 Gichon fluvius, n. 301.
 Glabinitza, 91, 125, 128, 390, 391; n. 280.
 G-abitza fluvius, 158.
 Glossa, 98.
 Glycys fluvius, 107, 108.
 Goloe, 189, 193, 198, 202, 274, 281; n. 320.
 Gradus inf., n. 314.
 Gravina, n. 436.
 Guarani, n. 236.
H
 Hæmi clusuræ, 190; n. 328.
 Hays fluvius, 351.
 Hebraici, 318; n. 367.
 Hebrus, n. 251.
 Heleuopolis, 286, 326, 463, 464; n. 331.
 Hellespontus, 429.
 Heræcia Pontica, 92, 18.
 Hercynia silva, 432.
 Herculis columnæ, 175, 283.
 Hiericho, 36; n. 239.
 Hierum, 300; n. 361.

Hierusalem Syriæ urbs, 527, etc.
 Hierusalem lithacæ urbs, 162.
 Hydrus, 34, 37, 159, 366.

I

Iaxartes fluvius, n. 301.
 Iberi, Iberia, 170, 106, 116; n. 209.
 Ihyr fluvius, 439.
 Ionium, 460, 465, 469, 471.
 Illyricum, Illyrii, 17, 38, 95, 99, 105.
 Ister fluvius, 89, 189, 192.
 Italia, 11.

J

Japha, 328; n. 372, 373.
 Japygia, 33.
 Joannina, 125, 133; n. 291.
 Juvenatum, n. 436.

L

Lampe, 177, 324, 420, 447, 174; n. 323.
 Laodicea Phrygiæ, n. 430.
 Laodicea Syriæ, 324, 329, 339, 348, 410; n. 373, 375, 381.
 Lardea, 189.
 Larissa, 137, 158, 141, 412.
 Latini, 92, 195.
 Lebunc, 230, 252.
 Lentiana, 433, 461.
 Leucæ, 317; n. 367.
 Leucas, 335, 469.
 Leucasia, 249; n. 346.
 Libanus, 329.
 Libotanium, 159; n. 300.
 Ligures, n. 431.
 Lichnis palus, 371; n. 388.
 Limnia, 414.
 Lipenium, 252, 255, 265; n. 346.
 Lobitzus, 90; n. 272.
 Longinias, 340; n. 379.
 Longobardia, 23, 93, 96, 283, 288, 313, 347; n. 351.
 Longum littus, 427.
 Lopadium, 177, 439, 461, 464; n. 325.
 Lulum, 412; n. 399.
 Lycostomum, 133, 141, 142.
 Lysinachia, 201.

M

Macedones, 11, 189.
 Madytus, 429; n. 410.
 Mæander, 323; n. 438.
 Mala costa, 118.
 Malea promontorium, 358.
 Maphetum, n. 436.
 Mamista, 340; n. 379.
 Manzicerte, n. 302.
 Maraceus, 413; n. 373.
 Marasis, 334; n. 376.
 Marca Auconitana, n. 437.
 Marcella, 202; n. 337.
 Marchatis, 359; n. 378.
 Mare Calzam, n. 201.
 Mariza, n. 251.
 Marusis, 334.
 Mariandyni, 202; n. 319.
 Mauranaharam, n. 301.
 Mauropolamus, 230.
 Maurus mons, 418; n. 218.
 Melagina, 411, 462; n. 411, 436.
 Me-fa, 30, 123, 162, 133; n. 234, 311.
 Melitene, 180.
 Melum, 380.
 Mesampei, 312.
 Mesonax, 475; n. 414.
 Mesopotamia, 414.
 Mestus, 376.
 Methymna, 296; n. 294.
 Miscura, 465.
 Mitylene, 203, 246, 247, 218.
 Mocrus, 371; n. 388.
 Mogiena, 136, 137; n. 297.
 Monolyceum, 439, 463.
 Monopolis, n. 436.

Mons Ferrandus, n. 433.
 Mons Mirabilis, 412.
 Mons Pelosus, n. 436.
 Mons Peregrinorum, n. 373.
 Mons S. Auxentii, n. 435.
 Mopsuestia, 349, 413.
 Mosynopolis, 134; n. 306, 381.
 Myloum, 114.

N

Naïssus, n. 329.
 Naupactus, 37.
 Noera, 414.
 Nemesus, 249.
 Nemetzi, 62; n. 237.
 Neocastrum, 437.
 Nesus, 449.
 Nicæa, 95, 168, 171, 173, 177, 179, 180, 183, 309, 311, 478, 481; n. 366.
 Nicæa parva, 193, 217, 279, 280; n. 320.
 Nicopolis, 37; n. 240.
 Nicomedia, 96, 72, 174, 137, 282, 309, 465.
 Nomades, n. 181, 472.
 Northmanni, 283, 370, etc., n. 349.
 Nymphæum, 421; n. 407.

O

Olympus, 441, 462.
 Orestias, 37, 109.
 Ostunium, n. 437.
 Ostrobus, 136.
 Ostrurypitza, n. 482.
 Oûétoûes. Vide Vetones.
 Ozolimne, 200; n. 354.
 Ovia insula, n. 435.
 Oxus fluvius, n. 301.
 Oxydromus, 318.

P

Pagatzi, 229; n. 478.
 Pagra, 412.
 Paupertum, 326; n. 370.
 Pailia, 103.
 Palus, 289.
 Palus, 40 Martyr, 473.
 Pamphyum, 184.
 Pamphilius sinus, 429.
 Paphlagonia, 92.
 Pareum, 439.
 Passara, 160; n. 310.
 Pattara, 336.
 Patzinacæ, 194, 198, 228, 230; n. 327.
 Paurace, 332.
 Pelagonta, 137, 186; n. 291.
 Pelecanus, 298, 300, 309, 312, 315, 316; n. 360.
 Pergamus, 421, 429.
 Peritzum, 449.
 Pernicum, 233; n. 346.
 Pernitzium, 235.
 Persis, Persæ, 5, 168, etc.
 Persthiava, 194; n. 329.
 Pescara, n. 475.
 Petra, 118, 391.
 Petricum, n. 469.
 Petrula, 380, 389, 395, 3597.
 Peutez, n. 349.
 Pharus, 241; n. 341.
 Philadelphia, 324, 420, 421, 429, 451, 443.
 Phileæ, 294.
 Philippi, 22; n. 412.
 Philippopolis, 158, 185, 184, 184, 203, 243; n. 412.
 Phioicali vadum, 250.
 Philomellum, 324, 323, 471, 473, 481; n. 369, 414.
 Philopatium, n. 217, 440.
 Pictavi, n. 433.
 Pisani, 335, 346, 429; n. 370.
 Pithyca, 469.
 Pliscoba, 135; n. 326.
 Podandus, 413; n. 404.
 Poemaninum, 181, 439, 440, 462, 470; n. 327.

- Polobit, 136, 143, 253.
 Polybotus, 210; n. 339.
 Prenetus, 172.
 Principis insula, 462; n. 414.
 Proponitis, 178.
 Provincla, 289; n. 334.
 Prusa, 439.
 Psyllus, 376; n. 399.
 Putse, 278.
- R**
- Rædestum, 164
 Rama, 250; n. 372.
 Ramel, 328
 Ravenicum, 159; n. 391.
 Rhodope, 450, 451.
 Rhodus, 336.
 Romania, 81.
 Rufianum Palatium, n. 316.
 Rusium, 210, 212; n. 339.
- S**
- Sagundaus, 468.
 Salabrias fluvius, 441, 442; n. 294.
 Salernum, 29, 30, 52, 432, 133, 138; n. 294.
 Samus, 243, 333.
 Sanctus Egidius, 505; n. 364.
 Sanctus Georgius, 176, 461, 463, 464; n. 373.
 Sanctus Hellas, 412.
 Sangarius fluvius, 282; n. 349.
 Santabaris, 470.
 Saraceni, 109, etc.
 Sarbanum, 414.
 Sardes, 324.
 Saron, fluvius, 319; n. 381.
 Sauromatæ, 89, 142, 182, 188, 198, 281; n. 272.
 Scamander, 429, 439.
 Scardona, n. 482.
 Schisa, 57.
 Scopia, 136, 232, 233; n. 597.
 Scollinum, 188, 189.
 Scutarium, 281.
 Scythia, 11, 12, 138, 177, 182, etc.
 Seleucia, 338, 427; n. 377.
- Serra, 253, 259.
 Servia urbs, 252.
 Servia regio, 431.
 Soseris, 412; n. 454.
 Soutlus, 336; n. 377.
 Sgenia, 414.
 Sicilia, 143.
 Sidena, 185, 193, 281, 282; n. 248, 249, 327.
 Silvestri domus, 280.
 Sinope, 169, 170, 176; n. 325.
 Sirmium, n. 431, 478.
 Slavi, n. 243.
 Slopinum, 336.
 Smyrna, 243, 246, 250, 321, 322, 323, 419, 421.
 Socus, 156.
 Sosopolis, 130, 362; n. 294, 430.
 Sosthenium, 211, 298; n. 343.
 Sthlavitz, 350.
 Strompitz, 356; n. 382.
 Sudi, 319, 412; n. 368.
 Suetium, 412.
 Syca, 337; n. 337.
 Symeonis mons, 193.
- T**
- Tamiathus, 165; n. 487. Tanais, 21.
 Taran fluvius, 60.
 Tarentum, 99, 88, 69.
 Tarsus, 324, 340, 348, 413, 9, 104.
 Taurocomum, 279.
 Tauroscythæ, 54, 66, 156, 157, 140, 146; 480, 481.
 Taurus mons, 319, 113, 107.
 Tebenna, 364; n. 386.
 Telcempai, 414.
 Teluch, 412.
 Temessa, 92; n. 457.
 Temises mons, 67.
 Therma, 374; n. 548.
 Theodosiopolis, n. 302.
 Thessalia, 11.
 Thessalonica, 17, 18, 21, 60, 110, 143, 348; n. 252.
 Thracia, 10, 50.
 Thracesium thema, 429; n. 410.
- Thule ins., 62, 66, 176, 370; n. 236, 587.
 Thynia, 95, 96.
 Tigris fluvius, 176.
 Tilia, 414.
 Tranum, 85; n. 436.
 Trapezus, 240, 364; n. 343.
 Triaditza, 89; n. 273.
 Tricala, 137, 138, 142.
 Trimons, 430.
 Tripolis, 329, 330, 424; n. 374.
 Troglodytica, 176.
 Turci, n. 198.
 Tyganium, 480.
 Tyrus, 346, 426, 450; n. 408.
 Tzechi. Vide Zechi.
 Tzibiscus, 137; n. 300.
- U**
- Ugernum, n. 364.
 Ungaria, 143.
 Usi, 142, 301; n. 304.
- V**
- Valachi seu Blachi, 158, 227, 274; n. 300, 485.
 Veneti, 105, 106, 160, 346; n. 282, 283.
 Venetia, 125.
 Venusium, 163; n. 318.
 Vescia, n. 435.
 Velones, 370, 445; n. 387.
- X**
- Xerigordus, 286; n. 331.
 Xerogypsus, 215; n. 340.
- Z**
- Zacynthus, 55.
 Zebel, 413.
 Zengme, n. 431.
 Zibel, n. 379.
 Zompe, 472.
 Zompus, n. 345.
 Zume, 412.
 Zygum, 243, 252, 275, 281; n. 343.

INDEX RERUM ET VERBORUM MEMORABILIIUM

QUÆ IN NOTIS AD ALEXIADEM CONTINENTUR.

Revocatur Lector ad numeros grandiores in NOTIS expressos, qui paginas editionis Du Cangii repræsentant

- A**
- Astus, seu Aetus, Ecclesia sic dicta CP., 248.
 Abbates dicti monachi seniores, 236.
 Achridensis episcopatus, 338.
 Aclamationes imperatricibus perinde ac imperatoribus factæ, 262.
 Acropolis CP., 259.
 Adoptiones honorariæ, 244.
 Aeris inæqualitas, 224.
 Affectiva imaginum adoratio, 293.
 Aitho D. Curyci, 377.
 Alemanni statura proceri, 231.
 Alexius imp. dissimulandi peritus, 214, 392. Ejus res gestæ antequam imp. fieret, 218. Pietas, 298. Roberti mortem dolet, 518. Ejus nummi, 322. Epistola ad comit. Mandr., 335. Verax, 342. Illius mors, 423.
 Alyattes, 303.
 Amalphantani mercaturæ operam dant, 311.
 Amiciorum familia, 286, 287.
 Amernummes, Amirabilis, Amiravus, Amiralus, 323, 371, 372.
 Anemades, 383. Anemæ turris, 383.
 Angli in exercitu Boemundi, 387.
- Angelicus habitus, 263.
 Angulus S. Demetrii, 182, 239.
 Angulus Blacher n., 182.
 Anna Comnenæ tumulus, 412. Calamitates et eruditio, 224.
 Antemurale, 326.
 Antiochia a Turcis capta, 323. A Christianis expugnata, 369. Illius acropolis, 366, 369.
 Antiocheni duces, 242.
 Apapacas Turcus, 374.
 Apostolicus Turcorum, 372.
 Applicare, 334.
 Aquila biceps, insignia Palæologorum, 233.
 Arabici equi, 408.
 Archizupani, 347.
 Arcubalistarum usus, 357.
 Arietem invenere Carthaginenses, 391.
 Armenti Thraciam incolentes, 412.
 Armiger, 259.
 Armillæ imp. et regum, 260, 262.
 Aroniorum familia, 390.
 Arsenalis CP. 182.
 Artaciæ Turci, 215.
 Arundo chr. 184.
 Asan, 367.
 Assassini, 323, 326.
 Astarte, 331.
- Asyli jure donata ædes Sophiana, 247.
 Athanati, 226.
 Atria ædium sacrorum, 357.
 Augustaticum, 269.
 Augusteum, 183, 260.
 Auferrant, 409.
- B**
- Ballofensis familia, 211, 212, 215.
 Balista, Balearis arcus, 358.
 Bambalio, 229.
 Banus, 347.
 Barangi, 236.
 Barbara lingua, 237.
 Barbat Veneti, 233, 390.
 Barbatine Northmanni et Franci, 283, 320.
 Barbecana, 230.
 Bardariotæ, 284.
 Bellum pacem parit, 383.
 Be Iphet idem qui Tagrolbecus, 203.
 Benedictio, 419.
 Berclarcus sultanus, 324.
 Bisacuta, 257, 347.
 Blachernarum palatium, 246, 442.
 Templum, 249, 330, 342.
 Blancha CP., 182.
 Blattium Byzantium, 275.

Boanerges dictus S. Joan. evang. 252.
Boemundus Wiscardi primogenitus, 259. Alexium fugat, 295. Ex Italia excedit, 580. Uxorem dicit Constantiam, 580, 581, 590. Moritur, 406. Illius ditiones, 564.
Bogomili, 421.
Brachiale, propugnaculum, 219.
Brachialia, ornamenta brachiorum, 260, 261.
Breve, Brevis, 506.
Britones verbosi, 410.
Bucoleonis palatium, 265. Portus, 265.
Burzes, 414.
Buxida, 375.

C

Caballarii, Græcis, qui nostris, milites, 599.
Calico:æ dicti angeli, 264.
Calamanus dux Mamistrensis, 379.
Calamarium imperatorium, 258.
Calcei aculeati, uncinati, 502, 503, 504.
Calceos soleis mutabant, cum mensæ accumbabant, 538.
Caigarii, 259.
Camera, fiscus, 251.
Cameralii dignitas, 251.
Canauorum familia CP., 586.
Ca: icini dignitas, 378.
Caniculus, 258.
Canon ecclesiasticus, 420.
Canonici, canonica, 420.
Capax pro lebetæ, 267.
Capitanata, provincia Italiae, 275.
Capones, dicti eunuchi, 219.
Cappi cur dicti Judæi, 219, 220.
Caput S. Joannis, 506.
Carceres CP., 423.
Carnium (a) esu abstinebant monachi S. Basilii, 264.
Carpentarius cur dictus Willelmus Meledunensis, Carpentaria, Carpentata ædificia, 565.
Castellum Boemundi, CP. 563.
Catapant Italiæ, 275, 276.
Cataractæ Danubii, 528.
Catargalimena CP., 265.
Caucatiatores, 278.
Caucus, Caucii nummi, 278.
Cerei perpetuo ardentis, 580.
Ceritanis comitatus limites, 576.
Chalcoptata, 295.
Character, moneta, 292.
Charonum familia, CP., 270.
Charlas, Charlasia porta, 258.
Chartularii varii, 452.
Chlamys pro milite, 596.
Chlitzlestian sultanus Iconiensis, 415.
Chærobacchorum campi, 540.
Chærosphactes, nobilis Byzantinus, 274.
Chomateni, qui dicti, 217.
Chorus, pars templi, 217.
Christophorus de Bodelmontibus, 182.
Ciliciæ montes, 206.
Cinnabari subscribebant impm., 268.
Cisternæ variæ CP., 183, 184, 185.
Clamor militaris, 541. Turcorum, 538.
Clausura, 509.
Clerus CP., 185.
Clusa, clusura, 501.
Cognitiones, 597.
Colores equorum, 291.
Colossus CP., 185.
Columna Justiniana, 185, 185.
Columnæ ædis Sophia:æ, 531.
Columna crucis, 184. Cremata, *ibid.*
Columna Christi, 184.
Comes nauticus, 377.
Comites Couversani, 595.
Comites Pontesiæ, 296, 297.

E

Comites principatus, 594.
Comites dicti proceres Northmanni, in Apulia, 254.
Comitura, comitia, 566.
Cometes an., 1106, 581.
Commercium, tributum, 515.
**Commerciarius, ibid.
Comentica familia perillustis, 197.
Conestabuli dignitas apud Græcos et Latinos, 594, 595.
Congueur, 274.
Con-ecratæ, 418.
Consocer, 281.
Constantinus Magn. æqualis apostolis dictus, 412, 413.
Constantinopolis a Constantino M. dicta, 182. Illius forma, *ibid.* Directa ab Alexio, 259. Quando ab eo capta, 238.
Constantinopolitanus principatus nec electione nec sanguinis juro dolatus, 197.
Constantinus Porph. Ducas imper. dictus, 288, 321. Illius nuptiæ cum Helena Guiscardi filia, 255.
Constantinus Monouachus ob pud. n. dos amores infamatus, 271.
Constantinatus nummi, 401.
Consuetudines, tributa, 270.
Contoscium, 182.
Corcyra expugnata, 241. **Corcyræ arx, ibid.
Coronatae Augustæ a maritis, 267.
Cortina, 565.
Cosmas Patr. CP. 267.
Cosmidium, 250, 565.
Cothones, portus manufacti, 267.
Crales, 405.
Crispinorum familia, 206.
Crucis Trevisensis inscriptio, 329.
Crucis cruce signatorum, et earum colores, 550.
Crystallus olim in pretio, 279.
Cubiculum, thesaurus, fiscus regius, 250.
Cuniculi, 331.
Curator, dignitas, 339.****

D

Dæmoniorum fluvius, 591.
Dagobertus, unde vox deducta, 402.
Dalassenorum familia, 270.
Dalisman Saracenus, 362.
Dalmatiæ reges, 248.
Danubii fontes, 328.
Delphicum, Delphica, 411, 412.
Demetrius Zuilimir, Dalmatiæ rex, 242.
Demetrii (S.) corpus et reliquiæ, 252.
Devotæ, 418.
Dextrale, securis, 257.
Dextras dare, 228.
Dextrarii equi, 227.
Dextrocherium, 261.
Diaconissæ, 416, 417, 418, 419, 420.
Diogeus Romani imper. filii, 346, 348.
Divinatio per στοιχηματιστάς, 518.
Domestici dignitas, 226.
Domesticatus, 507.
Dominæ dictæ Augustæ, 268.
Dominica Tyrophagi, 245.
Dominicus Silvius Venetus, 265.
Domus Crateri CP., 585.
S. Drausius dueho certantium patronus, 562.
Drogo dux Apuliæ, 405.
Dromones, 272.
Drungarius vigiliæ, 515.
Duellorum usus in Gallia, 297.
Duello succumbentium pœna, 290.
Ducarum familia et cognomen, 198.
Dux apud Græcos quis dicitur, 524.
Duces Antiocheni, 242.
Duces Constantinopolitani, 198.
Duces Thraciæ, 198.
Ducatum, 400.
Dyrrhachii origo 282.
Dyrrhachium captum a Guiscardo, 291. Ab Alexio, 313.

F

Familiares, 285.
Familiares inimici, 245.
Farius equus, 409.
Fasciæ sepulcrales Delparæ, 351.
Ferrandus, Ferrandus color, 409.
Ferrum lanceæ Dominicæ, 314.
Fenita ad vitam concessa, 402.
Fides salva, mentia, 408.
Flabeila ex caudis pavonum, 346.
Ferum Constantini CP., 245, 246.
Fossatum, castra exercitus, 341.
Francia, quæ dicitur scriptoribus Byzantinis, 199. **Provincia Francia**, 562.
Francos, seu Latinos (ita enim Latini Romani dicuntur scriptoribus passim), avaritiæ et lucri cupiditatis accusant Græci, 518. **Eorum fastus**, 411.
Franci lanceis valent, 524. **Instabiles**, 319. **Equitandi periti**, 319.
Francorum reges regum reges dicti, 352.
Frates sese appellant reges, 271.
Frigores, Frigoreticus morbus, 559.
Fumilare, pro εὐφρασις, 253.

G

Gabrarum familia CP., 545.
Gainarus princeps Salernitanus, 252.
Galea navis species, 316.
Gallorum primus impetus, 295.
Gazzi Turcorum ammiratus, 415.
Gelaloidalii sultani mors, 525.
Gemursæ, 502.
Genealogia Ducarum, 188. **Comenorum**, 189, 190. **Bryensiorum**, 191. **Regum Siciliae**, 192, 193. **Aniciorum**, 289, 290.
Georgii (S.) templum Ramense, 575.
Georgius Camaterus, 547.
Georgius Monomachus, 279.
Georgius Palæologus, 250.
Germundus, navis species, 273.
Gothofredus Bullonius, 551. **Castrum Bullonii distrahit, ibid.** Au rex fuerit, 570, 571.
Gradus, portus, 513, 514.
Gregorius Taronites, 586.
Guiscardi cognomen Roberto cur inditum, 251.

H

Hæretici omnes superbi, 526. **Pietatem fingunt**, 422.
Helena Roberti Guiscardi filia nuptiæ cum Constantino Porph., 275.
Domum remittitur, 254.
Henrici IV imp. Italica expeditio, 291.

Heptascalum CP., 515.
 Hierosolyma quando a Francis capta, 370.
 Hippodromus CP., 183.
 Historiæ laus, 233.
 Hodegetria, 412.
 Hominum peregrinorum quale fuerit, 364.
 Horreum CP., 384.
 Hugo comes Cenomanensis uxorem ducit Guiscardi filiam, 233.

I

Iasitarum familia CP., 305.
 Iberides monachæ, 421.
 Iberizes, illius domus CP., 259.
 Iconenses sultani, 216. Eorum stemma, 195.
 Imaginum adoratio affectiva, 293.
 Imberbes Franci, 285.
 Imbreviare, 306.
 Inæqualitas aeris, vitæ, corporis, 224.
 Irene Joan. Comneni imp. uxor, 403.
 Isaacii Comneni imp. nummus, 322, 323.

J

Joannes Alexii F. Imperator dictus, 323. Maurus cognominatus, *ibid.* Ejus nuptiæ, 382. Uxor, 403.
 Joannes Axuchus, 367.
 Joannes Balliolus Scotiæ rex, 214.
 Joannes Cananus, 386.
 Joannes (S.) evangelista cur Filius tonitruus dictus, 251.
 Joannes Italus hæreticus, 303.
 Joannes Taronita, 348, 350.
 Joannes Thracensis curopalata, 363.
 Judæaria CP., 313.
 Jurare super S. Crucem, 402.

L

Ladislavus Hungariæ rex. *Vite* Wladislaus.
 Lancea, qua Christi corpus perforatum, CP. asservata, 184. Illius ferrum, 544, 345, 370.
 Lanceis Franci valent, 324.
 Landulfus de Græcia, 377.
 Lepillus ὄρρανος dictus, 203.
 Leo Diogenes, 287.
 Ligius, 398.
 Lingua, pro promontorio, 280.
 Lociservator, 375.
 Locustæ visæ ante expeditionem Francorum Hierosol., 350.
 Logotheta dromi, 262. Secretorum, *ibid.*
 Logothesium generale, *ibid.*
 Lucernarium, 342.

M

Mabilia Guiscardi filia, 256.
 Magistri dignitas, 245.
 Magister militum Neapol., 332.
 Magnaura, palat. CP., 183, 386.
 Maniacatæ, 539.
 Manichæus, idem qui Maniaces, 223.
 Manichæi Philippopolitani, 284.
 Mansat, Manuelis imp. moneta, 322.
 Manuelis imp. nummus, *ibid.*
 Manuelatus, *ibid.*
 Manus aræ CP., 584, 533.
 Manus impositio, 416.
 Mare Calzam., 201.
 Maria Alexii imp. filia, 425.
 Marchisus pater Tancredi, 380.
 Marinus, nobilis Neapolit., 392.
 Martinus (S.) par apostolicus dictus, 413.
 Maryandini, 349.
 Masutus, a quo genus ducunt sultani Iconenses, 413.
 Maticulariæ feminæ, 419.
 Matroneum, 420.
 Maurix, dux classis Alexianæ, 283.

Mavors, Mavorte, 330.
 Melissenus Cæsar, 300.
 Mensis intrans, exiens, stans, 241.
 Menses diplomatibus, non vero sua nomina, apponebant imp., 334.
 Merobaudes (Cos), 250.
 Mesopotamita, nobilis CP., 345.
 Michael Cerularius Patr. CP., 215.
 Michael Pantechnes medicus Alexii imp., 424.
 Michael Psellus, 304.
 Michaelati nummi, 401.
 Miliare CP., 260.
 Militis Gueii, 315.
 Miraculum et Mirabile, in quibus differant, 369.
 Miracula consueta, 389.
 Miramomelini Hispanici, 372.
 Moccus rex Bulgaricæ, 329, 388.
 Modius æneus CP., 384, 385.
 Moles, portus, 505.
 Monachi Græci a carnium esu abstinere, 264.
 Monogramma, 255.
 De Montanis cognominati Ciliciz toparchæ, 306.
 Moravia magna, 199.
 Muchemetus sultanus, a quo cæteri sultani genus ducunt, 300.
 Mundialis, 272.
 Murus antepeptoralis, 250.
 Murus Blachernarum, 351.
 Muri terracet, 266.
 Musulmani, 410.
 Mutatio, 301.
 Mutatorium, 265.
 Myreleum CP., 383.

N

Narentani piratæ, 387.
 Nartex Ecclesiæ, 217.
 Nasale, 228.
 Naves castellatæ, 282.
 Nazareni dicti monachi, 422.
 Necessitatem vertere in virtutem, 325.
 Nemitzi dicti Germani, 257.
 Nicephorus Diogenes, 267.
 Nicephorus Melissenus, 252.
 Nicolaus Callicies medicus Alexii imp., 423.
 Nicolaus Patr. CP., 348.
 Nili anathematismi, 318.
 Normanni Francici quando primam in Apuliam et in Orientem transierunt, 207. Statura proceri, 231. Equitandi periti, 349. Comam nutriebant, 398. Verbosi, 410.
 Numeri militares, 423.
 Nummi ferrei Byzantinorum, 248.
 Nummi Romani Diogenis, 276, 277.
 Nummi Alexii et Manuelis imp., 322.
 Nuptiæ tertiarum apud Græcos vetitæ, 217.
 Nymphæum, 559.

O

Obeliscus CP., 422, 423.
 Oblatio pacifica, 272.
 Oblationes Campionum, 363.
 Officinæ CP., 312.
 Omophorum Deiparæ, 329.
 Orphanotrophium CP., 415, 416.
 Oxus fluvius, idem qui Araxis, 201.

P

Pagani unde dicti, 386.
 Palamedeum inventum, 223.
 Palatium Bucoleontis, 264, 265.
 Palatium Magnum, 259, 264.
 Palatium Mauganorum, 269.
 Palatium superius CP., 264.
 Palatium Petri CP., 219.
 Palatium Porphyreæ CP., 320, 321.
 Palatia suburbana CP., 319.
 Parachargna, Paracaraximus, 292.

Partes mulierum, virorum, in Ecclesia, 420.
 Partes edere, 421.
 Patres monasteriorum dicti abbates, 256.
 Patriarchæ Antiocheni Græcanici, 400.
 Patzinacæ, eorum sedes, 199, 327, 529.
 Pauliciani hæretici, 412.
 Pentapyrgium CP., 185.
 Pera, 187.
 Persarum imperium deletum a Turcis, 300.
 Petralipharum familia CP., 288.
 Petri de Turre Bisinianensis principis historia, 252.
 Petrium, locus ita dictus et monasterium CP., 249.
 Philopatium CP., 217.
 Pigaciæ Calceorum, 303.
 Pincerna, 344.
 Piscibus abundat Propontis, 187.
 Pissassyrius, nobilis Turcus, 202.
 Podagrosi Constantinopolitani, 410.
 Polis, dicta urbs CP., 184.
 Polychromia, reverentia, 252.
 Pons juxta CP., 539.
 Populicani hæretici, 412.
 Porphyrogeniti unde dicti, 197, 223, 321.
 Porphyreticus, 321.
 Porta Clusura, 301.
 Porta Ἀρωμάτων CP., 183.
 Porta Aurea CP., 182.
 Porta Blachernarum CP., 250, 351.
 Porta Caligaria CP., 238.
 Porta Charsie CP., 258.
 Porta Ferrea CP., 248.
 Porta Gyrolymne CP., 359.
 Porta Hodegetriæ CP., 183.
 Porta Imperatoris CP., 183.
 Porta Neorii CP., 314.
 Porta S. Romani CP., 360.
 Porta Xyloporta dicta CP., 386.
 Porticus Palatii CP., 413.
 Portus Clusura, 301.
 Portus Bucoleontis CP., 265.
 Portus Juliani CP., 263.
 Portus novus CP., 265.
 Portus S. Simeonis, 368.
 Portus Sophiæ, 263.
 Portus Guiscardi, 316.
 Poulainiæ calceorum, 304.
 Præfectus urbis CP., 381.
 Prandla, Prandiara, CP., 411, 423.
 Pransorium, 411.
 Primitivus, 281.
 Principatus comites, 391.
 Professiones, lites, 269.
 Procestria, 326.
 Procuratores Damasceni, 374.
 Proedrorum dignitas, 243.
 Promurale, 326.
 Protonobilissimi dignitas, 339.
 Protosebasti dignitas concessa duci Venetiarum ab Alexio, 311.
 Protovestiaria, dignitas, 249.
 Protovestiarites, 286.
 Protovestiaris, 286.
 Provinciales verbosi, 410.
 Pullicani hæretici, 412.
 Pullus, Gallucinum, 271.
 Pulvis Puteolanus, 267.
 Purpuratus, 321.

Q

Quadragesima indulta iis qui se excusare volebant a felonia, 398, 399.
 Quadrellus, 358.
 Quadrivium, 224.

R

Radenorum familia CP., 265.
 Radulphus Pel de leu, 239, 240.
 Ragusini Normannis favent, 283, 284.
 Raimundus comes Barcinonensis

- Guiscardi filiam uxorem duxit, 273.
 Raimundus Sancti Egidii comes quo jure Provincia comes dictus, 351, 355. Regnum Hieros. respuit, 371. Moritur, 373.
 Raveninus Protespatharius, 239.
 Rectorum familia CP., 233, 281.
 Reliq. in asservata CP., 356.
 Responsalis, 507.
 Reges vocantur Graeci imperatores Occidentis, 236.
 Rhomphaea, 227.
 Richardus senescallus, de eo dissertatio instituta, 405 *et seqq.*
 Roberti Crispini elogium, 506 *et seqq.*
 Robertus Guiscardus, et ejus natus, 230. Cur Guiscardus dictus, 251. Ejus initia et progressus, *ibid.* Principis Salernitani filiam uxorem ducit, 232. Cujus nomen Sigelgaita, *ibid.* Ducis titulum obtinet, *ibid.* Ejus liberi, 253. Et imperatorum titulum pollicetur Gregorius VII. papa, 257. Duos imp. vincit, 295. In Illyricum movet, 508, 509, 510. Huius victor a navalis, 510. Mors, 516, 517. Sepulcrum, 518.
 Roga, 269.
 Rogerius a patre Guiscardo dux renuntiat, 258. Ejus in Cephaleniam app. Isus, 343.
 Romanatus, moneta Romani Diogenis, 276.
 Romani Diogenis imp. clades descripta, 505 *et seqq.*, 508, 509.
 Rupenii Armeniae principes, 509.
 Rurhianarum palatium, 216.
- S**
- Sa, rex Persis, 414.
 Sacerdotes arma tractare vetantur, 538.
 Sbaralius, 250.
 Scacorum ludus, 384.
 Scala, 315.
 Scala, clusura, 515.
 Scalae variae CP., 315.
 Scala Hebraica, 314.
 Scholae orphanotrophii CP., 421.
 Scurrae, 257.
 Scuti Gallici forma, 593, 596.
 Scuta picta, 396.
 Scyphati nummi, 278.
 Scytiltes historicus, 197.
 Secretum majus, minus, 507. Palatii, 507, 416.
 Secretum, tribunal juridicum, 262, 269, 507.
 Secretorum praeses, 269.
 Sergentii, 397.
 Secures Danicae, Scotiae, Anglicae, 507.
 Sermones, navigii genus, 275.
 Servi in regum palatiis, 243.
 Sibylla Guiscardi filia, 253.
 Sidera CP., 218.
 Sigelgaita Guiscardi uxor, 232, 317.
 Præliatur, et vulnus excipit, 287.
 Sigtilla pendencia, 233.
 Simeon Sethi, 519.
 Solymani duo, vetus et junior, 526. Solymanus Nicaeae princeps, 413.
 Soufi, Souhaidia, portus, 365.
 Spallia, spatharius, spathacinctus, 239.
 Spongia Christi, 181.
 Sponsalia celebrata ante portas ecclesiarum, 26.
 Stabula imperatoria CP., 250.
 Stambol, cur dicta CP., 184.
 Statio, 592.
 Stipendia magistratuum rescissa ob bella ingruentia, 20.
 Stratagema Boemundi, 580.
 Subscriptio imperialis, 255.
 Subscriptiones imp. quales olim fuere, 255, 254.
 Sues, machinae bellicae, 591.
- T**
- Talentum apud Graecos et Latinos inferioris aevi, 400.
 Talpa, machina bellica, talparii, 591.
 Tancredi nuptiae, 381. Pater, 580.
 Tanisman, 567.
 Tapares sultanus, 526.
 Tarchaniotarum familia CP., 548.
 Taticius, nobilis Byzantinus, 284, 568.
 Tempa CP. magno numero, 182.
 Tempa, Ecclesiae, monasteria, Aeti, 248. — S. Anastasiae, 186. — Anastasis, 196. — S. Barbarae, 246. — Blachernarum, 249, 550, 551. — Chalcoptorium, 293. — Chiramas, 186. — Chora, 521. — SS. Cosmae et Damiani, 250. — Deiparae Amalphitanorum, 312. — Deiparae juxta S. Sophiam, 183. — Deiparae Cyri, 504. — Deiparae in palatio, 584. — S. Demetrii, 249, 584, 478. — S. Demetrii Thessalon., 252. — S. Euphemiae, 249. — Pontis seu πηγής, 242. — S. Georgii Mangan., 185. — S. Georgii in Syris, 239. — S. Heliae, 249. — S. Joannis evang., 268, 581. — S. Joannis de Studio, 187. — S. Irenes, 183, 527. — S. Lazari, 186. — S. Michaelis, 343. — Myrelaei, 585. — S. Nicolai, 246, 247, 539. — Novem Ordinum, 185. — S. Pauli, 413, 416. — Pammacaristae, 184. — Panocratoris, 184. — Panteopti, 184. — Patriarchae, 561. — Periblepti, 187, 265. — Sanctogram Petri et Pauli, 186, 415. — Petrium, 184, 248. — S. Phoeae, 343. — SS. Quadrageinta Martyrum, 186, 246. — S. Teclae, 272. — S. Theodori, 185, 541. — Stairatii, 314.
 Tempa Graecorum in tres partes, divisa, 247.
 Tentoria purpurea, 389.
 Theatrum CP., 525.
 Theca reliquiarum, 278.
 Thema, 226.
 Theophylactus archiep. Dolgar., 542.
 Thessalici equi in pretio, 227.
 Thomas Poracchus, 182.
 Timotheus cytharodus, 324.
 Tribunal hippodromi, 183.
 Tristega, 592.
 Trivium, 224.
 Troia, machina bellica, 591.
 Turcorum origo ac primae sedes, 198, 199.
 Turci avari, 223.
 Turci sultani, 499.
 Turcorum sultanorum stemma, 193.
 Turquesana, 201.
 Turres Anemur., 583.
 Turres pontibus instructae, 287.
 Turres lignae in obsidionibus, 592.
 Tutela navium, 577.
 Tutus sultanus, 524.
 Tyri obsidio, 408.
 Tzycanisterium, 422.
- V**
- Vallus, murus cespitiatus, 266.
 Varangi, vel Barangi, vel Varingi 206, 256. Eorum securae, 237.
 Varano, 409.
 Veneti barbati, 285. Privilegiiur, concessa ab imp., 511. Opem fuerunt Alexio, 282.
 Venetus color, 282. 7.
 Verbum securitatis, 50.
 Vestarius, 286.
 Vestiarite, 283.
 Vestiarium, 285, 286, 296.
 Vestior, 283.
 Vestis Deiparae ubi asservata, 550, 551, 352. E us materia, *ibid.*
 Vexillum Ecclesiae Rom., 553.
 Volcanus Russiae Japonus, 539.
 Vresis nobilis Dalmata, 548.
- W**
- Welf, Wif, catulum sonat, 257.
 Welfo dux Bavariae, 257.
- X**
- Xerus praefectus urbis CP., 531, 585.
 Xiphilinus Patr. CP., 267.
 Xyloporta CP., 386.
- Z**
- Zeuxippus, 183.
 Zoes Augustae sepulcrum, 506.
 Zona Deiparae, 550, 351.
 Zostarum munus, 249.
 Zoticus Orphanotrophus, 405.
 Zupa, Zupanus, 547, 548.

INDEX GRÆCARUM VOCUM QUÆ IN NOTIS EXPLICANTUR.

Revocatur Lector ad numeros grandiores in Notis expressos.

-
- A**
- Ἀββᾶς, 256.
 Ἀγγελικὸς βίος, 265.
 Ἀγρᾶριον, 327.
 Ἄγια πορὸς, 351, 352.
 Ἄγια Οὐρα, 247.
 Ἄγουρος, 358.
 Ἀνήρ, 414.
 Ἀθάνατοι, 226.
 Ἀλλάγματ, 285.
 Ἀλλαγῆ, 301.
 Ἀλλεξιμάριον, 285.
 Ἀλεκτροφωνία, 271.
 Ἀμεριμνῆς, 371.
 Ἀμήρ, 523.
 Ἀμφροτος, 341.
 Ἀνθρώπος, 554.
 Ἀνωμαλία ἀέρος, 224.
 Ἀντιφωνητής, 507.
 Ἀπληκτον, 534.
 Ἀποκρύ, 540.
 Ἀποτέλεσματ κή, 319.
 Ἀρβανι, 291.
 Ἀριστήριον, 411.
 Ἀρμιόδιος, 384.
 Ἀρχιζούπανος, 347.
 Ἀρχοντες, ἀρχοντικόν, 227, 257.
 Ἀρχοντοπούλοι, 537.
 Ἀσπρός, 297.
 Ἀστροπελέκη, 279.
 Αὐθεντιν, 294.
B
 Βάλητ, βαλιόδης, βαλιολόβι, 541.
 Βαμβάκιραξ, 229.

- Βίαστος, 256.
Βάθρον, 310, 314.
Βενετόν χρώμα, 228.
Βεστάρχης, 305.
Βεστιαρίται, 285.
Βεστιαρίον, 285.
Βήμα, 247, 259.
Βέλιον, 394.
Βίγλα, 314.
Βλάγχα, 182.
Βλάττιον, 275.
Βλάχοι, 300.
Βόανος, 347.
Βογόμιοι, 421.
Βυκολέων, 263.
Βράχαι, 250.
Βραχτιόνιον, 249, 261.
Βρέβιον, 306.
Βροντής υιάς, 251.
Βρύσις, 229.
Βύκινον, 506.
Βωλερός, 266.
- Γ**
Γαλέα, 316.
Γαμβρός, 264, 346.
Γενικός, γενικόν, 263.
Γλώσσα, 280, 395.
Γουακονίτις, 420.
- Δ**
Δεκάρχης, 279.
Δεφικόν, 411.
Δεξιάς δίδοναι, 228.
Δεξιάς ἵππος, 227.
Δεξιάριον, 257.
Δέσποινα, 268.
Δημόσιον, 262.
Διακόνισσαι, 416, 417.
Διάστημα, 520.
Διασώζειν, διασωστής, 352.
Δομestικός, 226.
Δομestικατός, 507.
Δουκάτον, 400.
Δούξ, Δούξ Μέγας, 324.
- Ε**
Ἐγκόλιον, 247, 277.
Ἐγκουσητός, 356.
Ἐγκουστάτος, 356.
Ἐγγόρηγος, 26.
Ἐλεφαντίνη, 413.
Ἐμβολός, 312, 313.
Ἐνθουσιασταί, 518, 422.
Ἐννέα τάγματα, 183.
Ἐξιωτής, 346.
Ἐξουσιάζειν, ἔξουσιακράτωρ, 395.
Ἐξώκαστρον, 320.
Ἐξώπολον, 320.
Ἐξώφυλον, 320.
Ἐξώπορον, 320.
Ἐπινέμησις, 381.
Ἐπισκοπή, 407.
Ἐπιστήθιος, 277.
Ἐπίπτης, 346.
Ἐργαστηριακόν, 312.
Ἐρεθιδιφεῖν, 229.
Ἐταιρείται, 227.
Ἐταιρειάρχης, 227.
Ἐύφημία, 252, 323.
Ἐύχεται, 421.
- Ζ**
Ζατρίκιον, 383.
Ζούπανοι ζούπα, 347.
Ζώστηρ, 310.
- Η**
Ἡμέρα διαγελώσα, 229.
- Θ**
Θήκη, 278.
Θηρήκλειον, 359.
Θυρός, 395.
Θωρακίδιον, 228.
- Ι**
Ἰερόν, 361.
Ἰσαπόστολος, 412, 413.
- Κ**
Καβαλλάριος, 399.
Κανικλείον, 378.
Κανονικαί, 420.
Κατεπάνω, 275.
Κατηχούμενα, 420.
Καυκίον, 278.
Καύκιος, 322.
Καυκοδιάκονος, 278.
Κελλία, 500.
Κλεισοῦσα, 300.
Κλοῦ κλοῦ, 219.
Κόμησις, 269.
Κοιτών, 250.
Κομιτούρα, 366.
Κομμερίκιον, Κομμερχιάρης, 315.
Κοντός, 395.
Κορτίνα, 365.
Κοσμιδίον, 363.
Κοσμικός, 271.
Κουκούλλιον, 349.
Κουλά, 368.
Κουράτωρ, 359.
Κράτης, 403.
Κρύος, 279.
- Λ**
Λίξιος, 398.
Λογοθέτης τῶν σεκρέτων, 262.
Λόγος ἀπαθείας, 308.
Λυχνάφια, λύχνων ἀφή, 242.
- Μ**
Μαίstromέλης, 392.
Μανδύας, 422.
Μανουήλης, 413.
Μαργαριτάριον, 277.
Μαφόριον, 529, 350.
Μελιωδός, 422.
Μεσάζοντες, 410.
Μηνολογεῖν, 254.
Μιχαηλάτος, 401.
Μολίσκος, 305, 305.
Μπάνος, 347.
Μῶλος, 306.
- Ν**
Ναζηραῖοι, 422.
Ναός, 247.
Νάρθηξ, 247.
Νανάτου φυσάν, 320.
Νούμερα, 423.
- Ξ**
Ξυλόκαστρον, 282.
- Ο**
Ὀδηγητρία, 183, 369.
Ὀμφαλόφυγοι, 422.
Ὀρθριος ὕμνος, 248.
Ὀστράκου μεταπεσόντος, 225.
Ὀυρανοπολίται, 264.
- Π**
Παράδεισος, 217.
Παρασκευή τῆς ἀποκριῶν, 540.
Παρίστριον, 308.
Πάτροκλος πρόφασις, 267.
Πεδιάς, 280.
Πεδίλων προάλματα, 502.
- Ρ**
Ρεκτής, 253.
Ῥίγος, 359.
Ῥομφαία, 227.
Ῥωμανάτος, 276.
- Σ**
Σαγγέλης, 364.
Σγοῦρος, Σγουρίτης, 291.
Σέκρετον, 269, 307, 416.
Σέκρετον γενικῶν, 262.
Σεργέντιος, 397.
Σέρμωνες, 275.
Σιαούς, 324.
Σιδηρά, 248.
Σκάλα, 513, 314, 315.
Σκαλιατικόν, 315.
Σουλτανικόν, 413.
Σπαθάρης, 259.
Σταυρός ἐγκόλιος, 247.
Στοιχειομαντεία, 348.
Στρατηγάτον, στρατηγίς, 399.
Στρογγή, 296.
Σύγγαμβρος, 274.
Συμπεθερεία, συμπεθερίαζειν, 255, 281.
Συνήθειαι, 270.
Συρτή ἵπποι, 227.
Σχετική εἰκότων προσκύνησις, σχετικῶς, 293.
Σφαιρίζειν, 317.
Σχεδογραφία, 421.
Σῶα πίστις, 408.
Σῶσρα θύειν, 272.
- Τ**
Τάλαντον, 400.
Τέμπη, 528.
Τετρακτύς τῶν μαθημάτων, 224.
Τετρακίων, 184.
Τζάγγρα, Τζαγγράτωρ, Τζαγγροτάξτης, 537, 358.
Τζικουρία δίστομα, 257.
Τζυκανιστήριον, 422.
Τοποτηρητής, 273.
Τούδον, 217.
Τουρμαρχίς, Τουρμαρχάτον, 375.
Τυροβάγος, 245, 310.
- Υ**
Ἵπατος φιλοσόφων, 304.
Ἵπογραμματούς, 520.
Ἵποψήφιος, 320.
- Φ**
Φάμουρος, 590.
Φάρας, 408, 409.
Φιλοπάτιον, 207.
Φουσακτον, 554, 344.

Φροντιστήριον, 271.

X

Καλοκρατεία, 295.
Χάραγμα, 292, 364.
Καρσίου πύλη, 258.

Χάσιτοι, 325.
Χεΐρες, 384.
Χειροτονία, Χειροτεσία, 417.
Χηλή, 344.
Χλαμύς, 396.
Χορός, 247.

Χρόνος, 264.
Χρυσάφιον, 279.
Χρυσινός, 368.

O

Ὀμοφόριον, 529.
Ὀροκόπος, 329.

INDEX AUCTORUM

QUI PASSIM IN NOTIS AD ANNAM COMMENAM LAUDANTUR ET ILLUSTRANTUR.

Vide numeros grandiores in Notis expressos.

A

- Abælardus, 419.
Abbo Floriac., 227, 411.
Abraham Ecchellensis, 325, 351, 374.
Abulfeda Arabs, 201.
Achamed Guerapsi P., 211, 414.
Achilles Tattius, 272.
Achmes, 261, 264, 350, 394, 414.
Acropolita, 229, 248, 252, 378.
Acta Adriani PP., 241.
Acta Murensia, 506, 529.
Actuarius, 275.
Adalbero Laudun., 503.
Adamannus, 389.
Adamantius, 229.
Adelbertus Heydemensis, 401.
Ademarus Cabanensis, 350, 359, 363.
Adrianus Morlerius, 350.
Ægidius Aureæ Vallis monachus, 50, 531.
Ægidius de Roya, 228, 425, 495.
Æmilii portus, 354.
Æschylus, 243.
Æthicus, 260, 387.
Ælius, 247.
Africanus Tactil., 259.
Ægellius, 224, 260.
Alamanus 255, 265, 281.
Alberici Chronicon MS., 182, 200, 204, 255, 280, 292, 316, 317, 321, 350, 351, 380, 381, 389, 409.
Albertinus Mussatus, 232.
Albertus Aquensis, *passim*.
Alcuinus, 259, 274.
Alexander ab Alexandro, 577.
Alexander abbas Celesinus, 254, 311, 364, 386, 392, 395.
Alexander monachus, 184.
Alexii imp. Novellæ. *Vide Novellæ*.
Alsheriphus Aldrisius, 182, 201, 301, 305, 381, 399, 408.
Alypius Antiochenus, 182.
Ambrosius (S.), 220, 271, 292, 305, 342, 418, 420.
Ammianus Marcellinus, 201, 217, 264, 260, 271, 313, 328.
Anastasius Antiochenus patriarcha, 264.
Anastasius bibliothecarius, 248, 259, 268, 275, 278, 285, 353, 361, 366, 388, 419, 420.
Anastasius Sinaita, 292.
Andreas Boscch, 326.
Andreas Dandulus, 281.
Andreas Silvius, 355.
Angelus a Nuce, 401.
Annales Francorum, 259, 279, 372, 408.
Annales Franc. Bertiniani, 253, 290, 506.
Annales Francorum Fuldenses, 228.
Annales Pisanorum, 313, 314.
Anonymus Barenensis, 255, 241, 274, 280, 281, 282, 288, 311, 317, 330, 391, 406.
Anonymus de exsilio S. Martini PP., 250.
Anonymus de expedit. Frid. I, 500, 528, 395.
Anonymus de comitibus Capuæ, 214.
Anonymus de locis Hierosol., 375, 389.
Anonym. de Invent. S. Crucis, 582.
Anonym. de Templo S. Sophie, 279, 415.
Anthologia Gr., 306, 311.
Anthologium Græcorum, 342, 384, 432.
Antiochus (S.), 417, 420.
Antiquitates CP., 319.
Antonini Itinerarium, 260, 300, 365.
Antonius (S.), 369.
Antonius Marsilius Columna, 577.
Antonius Rufus, 289, 389.
Apollodorus, 272.
Apostolius Byzant., 225, 267, 308.
Appianus, 278, 281, 328, 412.
Apuleius, 279.
Arcudius, 342.
Argentreus, 202, 561.
Aristophanes, 248.
Arnobius, 271.
Arnoldus Lubecensis, 264, 322, 329, 366, 368, 379, 389, 415.
Arianus, 328, 549, 361.
Artemidorus Ephesius, 361.
Asserus, 316.
Assisia Hierosol. mss. 299.
Athenagoras, 217.
Attilius Serranus, 344.
Atto Vercellensis episc., 221, 417, 419.
Audoenus (S.), 261.
Aventinus, 237.
Augerius Busbequius, 183, 184, 225, 328, 385.
Augustinus (S.), 252, 265, 264, 282, 295, 302, 326, 389, 407, 417, 421.
Augustinus du Pas, 302.
Aurelius Victor, 245.
Auctor τῶν Ἱατριῶν CP., 250.
Auctor incertus post Theophanem, 274.
Aymoinus, 256, 475.
Aythonus, 199, 200, 214, 216, 345, 377.
Balbus, 539.
Baldricus Dolensis, *passim*.
Baldricus Noviomensis, 259.
Baldwin de Avesnis Chron. ms., 316.
Balsamou, 217, 255, 507, 583, 412, 417, 420.
Barclaius, 297.
Barletus, 588.
Baronius cardinalis, 215, 217, 260, 265, 388, 385, 395.
Basilius (S.), 265, 342.
Basilius Grammaticus, 421.
Beda, 241, 252, 278, 589.
Beletus, 289, 415.
Bellarminus, 345.
Belonus, 300, 372.
Benedictus Balduinus, 588.
Benjaminus Fuldensis, 185, 202, 259, 311, 364, 572, 579.
Berengosius abbas, 415.
Bernardus (S.), 456, 299, 550.
Bertholdus Argentin., 294, 346, 341.
Reslius, 233, 355.
Bessarion cardinalis, 184.
Bibliotheca Cluniacensis, 212, 315.
Bibliotheca Sebusiana, 365.
Bizarrus, 300.
Blanchardus, 312.
Blandinus monachus, 280.
Blondus, 277.
Bolandus, 390.
Bonifacius, 528, 405.
Bonifacius (S.) arch. Mogunt., 278.
Bosquetus, 220.
Bourdellotus, 229, 271.
Boxhornius, 596.
Bracton, 216.
Braulio Cæsaraugustanus, 264.
Breves (dom de), 185, 374.
Brissonius, 226.
Brodeus, 598.
Brolius, 401.
Bromptonus, 310, 316, 357, 384.
Brookus Anglus, 215.
Browerus, 256, 329, 343, 366, 372.
Bruno Saxon, 256, 257, 285, 322.
Bucanusus, 214.
Budæus, 264.
Butelerius, 297.
Buzelinus, 596.
Cælius Aurelianus Sicciensis, 410, 414.
Cæsar, 290.
Cæsar Vecellius, 285.
Cæsarus Heisterbach., 358, 366, 401.
Cambdenus, 212, 338.
Camilius Peregrinus, 406.
Campanilis, 297.
Canterus, 316.
Capaccius, 392.
Capitolinus, 521.
Capitularia Caroli M. 278, 559.
Capitulare Sicardi principis, 336.
Capit. Herardi Turon., 559.
Carmen de Carolo M., 224.
Carolus a S. Paulo, 272, 527.
Carolus Venascus, 508.
Casaubonus, 252, 455, 371.
Cassianus, 256, 292, 350.
Cassiodorus, 212, 229, 266, 286, 321, 316.
Cællus, 235, 314, 351, 564, 575, 396.
Cedrenus, *passim*.
Cornel. Celsus, 339.
Censorinus, 271.
Cæremionale Romanum, 355.
Chappeavillus, 350.
Chiffletius, 277.
Chronicon Alexandrinum, 198, 219, 259, 261, 274, 306, 313, 350, 310, 344, 352, 556, 559, 360, 381, 282, 385, 411, 415.
Chron. Ama'pitanum, 512, 317.
Chron. Andegavense, 580.
Chron. Aulæ Regæ, 366.
Chronicon Barensis, 241, 275.
Chron. S. Bartholomei, 517, 518.
Chron. Besuense, 253.
Chron. Mag. Belgic., 505.
Chron. Beneventanum monast. S.

Sophiæ, 276, 278, 286, 401.
 Chronic. ducum Beneventanorum, 411.
 Chron. Ceccanense, 380, 381, 404, 216.
 Chronic. Flandrense vernaculum, 211.
 Chron. Fontanellense, 211.
 Chron. Hildeshemense, 299, 319, 403.
 Chr. n. canonici Ludumensis, 319.
 Chron. Lobliense, 331.
 Chronicum Malleacense, 406, 423.
 Chron. S. Mariani Autisiod., 232, 292, 376, 391.
 Chron. Reicherspergense, 206.
 Chron. Orientale, 202, 370, 372, 379, 399, 408, 414.
 Chronic. Veneto-Byzantinum, 336, 368.
 Chron. S. Vincentii de Vulturno, 292.
 Chron. Weingartense, 237, 403.
 Cicero, 229, 302, 310.
 Cioffanus, 301.
 Clementis Constit. apost., 416, 417, 418.
 Claudius, 219, 279, 282, 321, 346, 393.
 Cluverus, 282, 316, 396.
 Coccius, 402.
 Codex Justinianens, et Theodos., 268, 327, 346, 356, 384, 417, 423, etc.
 Codex canonum Eccl. Afric., 273.
 Codex Carolinus, 339.
 Codinus, *passim*.
 Cogitosus, 420.
 Collenitius, 239.
 Combelsius, 407, 422.
 Comes Glocestrensis, ms. 293.
 Concilia : Africanum, 364. — Agathense, 467, 598. — Antiochenum, 420. — Arausicanum I, 418, 419. — Aurelianense II, 419. — Aurelianense III, 419. — Caribaginiense IV, 407, 416. — Chalcedonense, 267, 271, 273, 363, 417, 420. — Constantinopolitanum sub Mena, 417. — Duziacense I, 378. — Epaoenense, 418. — Ephesinum, 218, 271, 274, 369. — Forojuliense, 418, 419, 420. — Herdense, 338. — Laodicenum, 417. — Iiptinense, 339. — Matisconense I, 339. — Meldense A, 339, 813. — Metense A, 339, 888. — Moguntinum A, 399, 815. — Neocæsariense, 217. — Nicænum I, 416, 418. — Nicænum II, 417. — VI syn., 256, 332. — VII syn., 293, 300, 411. — VIII syn., 218, 238. — Parisiense III, 419. — Parisiense V, 418. — Remense, 418. — Romanum sub Stephano IV, PP., 293. — Sardicense, 232, 271. — Senonense, 303. — Toletanum III, 420. — Toletanum IV, 418, 419. — Toletanum X, 418. — In Trullo, 420. — Vermeriense, 339. — Wormatiense, 418, 419.
 Conradus Uspurgensis, 237, 238, 276, 291, 343, 350.
 Constantinii Hist. Apollonii Tyrii, 278, 336.
 Constantinus Manasses, 223, 230, 233, 263, 293, 308.
 Constantinus Porphyrogenneta, *passim*.
 Constitutiones Catalanniæ, mss. 398, 483.
 Corippus, 183, 183, 228, 243, 252, 259, 267, 265, 413.
 Crispinus, 416.
 Cromerus, 347.
 Crucianus, 215.
 Crucius mart., 231, 231, 259, 291, 412, 423.
 Cujarius, 268, 286, 293, 306, 307, 322, 378, 397, 411.
 Cyprianus (S. 326, 410.)
 Cyprianus diaconus, 364, 407.

Cyrrillus abbas, 416.

D

David monachus, 264.
 Dérius, 327, 377.
 Dempsterus, 423, etc.
 Descriptio CP., 313, etc.
 Dio Hist., 272, 328.
 Dio Chrysost., 217.
 Diocleates, 242, 318, 339, 347.
 Diodorus Siculus, 412.
 Diogenes Laertius, 319.
 Diogenianus, 225, 267, 327.
 Dionysius Areop., 417.
 Dionysius Periegetes, 325.
 Dithmarus, 237, 239, 333.
 Dositheus, 368.
 Doubletus, 301.
 Doutremannus, 371.
 Ducas, *passim*.
 Du-Chesnius, 297, 300, 403.
 Dudo, 320, 398.
 Durantus, 403.

E

Eadmerus, 302, 380, 387, 393.
 Ehardus de Bethunia, 260.
 Ekeardus Junior, 231, 306.
 Eduardus Byssene, 299.
 Egnardus, 274.
 El Macinus, 199, 200, 201, 203, 215, 321, 323, 326.
 Eleusius, 389.
 Eligius (S.), 371.
 Elogium S. Pantaleonis, 224, 229.
 Encomium Emmæ reginæ, 333, 377.
 Eunodius, 257, 279, 342, 346.
 Epigrammata vetera, 219.
 Epiphanius, 232, 342, 418.
 Epiphanius Hagiopolita, 256, 373.
 Epiphanius Salaminiæ episc., 418.
 Erchembertus, 318, 392.
 Evagrius, 389.
 Euchologium Græcorum, 263, 343, 419.
 Eusebius, 181, 246, 258, 307, 326, 341, 382, 412.
 Eustathius, 229, 272, 304.
 Eustathius presbyter, 223.
 Eutychius, 256.
 Euthymius monachus, 332, 333.
 Euthymius Zigabenus, 420.

F

Fabrotus, 267, 291.
 Falco Beneventanus, 392, 406.
 Felix Petancius, 329.
 Festus, 260, 267, 303.
 Firmicus Jul., 278.
 Flodoardus, 339.
 Florentius Wigorn., 212, 261, 263, 349.
 Fortunatus, 234, 261, 349, 418.
 Freculphus, 326.
 Fredegarius scholasticus, 301.
 Freherus, 366, 422.
 Froissartus, 214, 352, 391, 393, 396.
 Frontinus, 266, 290.
 Fulcherius Carnotensis, *passim*.

G

Gabriel Sionita, 371.
 Gaibertus Notarius, 391, 408.
 Galenus, 247.
 Gaufridus Vosiensis, 317.
 Gauninus, 221.
 Gaunterius Antioch., *passim*.
 Gelasius pap., 419.
 Georgius Corynthi episc., 427.
 Gerbertus, 377.
 Germanus Byzantius, 231, 332, 333.
 Gervasius Tillebertiensis ms., 371, 389, 390, 402, 410.
 Gesterus, 301.

Gesta Innocentii III PP., 230., 231

399.

Gesta Dagoberti, 251.
 Gesta Ludovici VII, 373.
 Gesta Francor. expugn. Hieros., *passim*.
 Gesta Stephani regis Angliæ, 326.
 Gesta triumphalia per Pisanos, 351.
 Gilo Parisiensis, 281, 391.
 Glaber Radulphus, 198, 276, 410.
 Glanvilla, 216.
 Glossæ Basilic., 268, 278, 306, 315, 330, 341.
 Glossæ veteres, 228, 229, 261, 262, 273, 274, 275, 278, 306, 326, 334, 339, 347, 411, 416.
 Gycas, *passim*.
 Goar, 273, 279, 300, 378.
 Godefridus mon. S. Pantal., 347, 393, 412.
 Godefridus Viterb., 391, 421.
 Godwinus, 211.
 Godastus, 237, 363, 391, 403, 421.
 Gosselinus, 398.
 Gotselinus, 398.
 Gregentius, 378.
 Gregorius M. pap., 268, 270, 292, 346, 387, 239.
 Gregorius II, pap., 269, 293.
 Gregorius VII, pap., 232, 233, 236, 212, 271, 311, 336, 330, 422.
 Gregorius in Vita S. Basil. Jun., 218, 325, 339.
 Gregorius Nazianz., 186, 263, 346, 420.
 Gregorius Nyss., 248.
 Gregorius Turon., 261, 270, 271, 307, 308, 320, 339, 382, 390, 407.
 Greiserus, 236, 248, 253, 268, 403.
 Gruellus, 217, 391.
 Guibertus, *passim*.
 Guichenonus, 294, 332.
 Guido Carnelita, 217.
 Guntherus, 298, 342, 391.
 Gyllius, 182, 183, 184, 249, 252, 261, 265, 293, 312, 314, 315, 343, 339, 383, 414.

H

Harduinus de la Jaille ms., 297, 299.
 Hariulfus, 343.
 Harimenopolus, 271, 274, 307, 420.
 Hayes (dom. des), 360.
 Heinsius, 271.
 Heliodorus, 229, 341.
 Helmodus, 238, 243, 330, 338.
 Heptadannus, 339.
 Henricus Rebdorff, 343.
 Henricus Stephanus, 338.
 Henricus Vaesius, 244, 271, 414.
 Henschelius, 211, 294, 333, 379, 402.
 Hermannus Contractus, 185.
 Hermodorus Rhegius, ms., 225.
 Hero, 230.
 Herodianus, 321.
 Herodotus, 227, 272, 312.
 Hesychius Grammat., 248, 249, 268, 271, 291, 341, 421.
 Hesychius Mitesius, 246, 251, 260, 383.
 Hieronymus (S.), 237, 278, 306, 417.
 Hieronymus d'alla Corte, 241.
 Hieronymus Faletus, 256.
 Higynus, 396.
 Hilarii (S) fragmenta, 329.
 Himerius sophista, 224.
 Hincmarus Remensis, 228, 268, 306, 399.
 Historia archiep. Bremens., 231, 266.
 Historia episcop. Autisiod., 279, 301.
 Hist. Franc. ms. ex bibl. Memmiana, 409.
 Hist. Hierosol., 316, etc.
 Hist. politica, 183, 360.
 Hist. Sclavonica, 330.

- Hist. S. Martini de Campis, 297.
 Hoepplingius, 262.
 Hotomanus, 598.
 Hugo Flaviniac, 224, 258, 290, 294.
 Hugo comes S. Pauli, 250.
- I**
 Idatius, 250, 321, 541.
 Ignatius (S.), 416.
 Ignatius diacon., 482.
 Ignotus Casinensis, 306.
 Incoferus, 292, 404.
 Innocentius Cronus, 292, 384.
 Innocentius III; papa, 197, 216, 252, 265, 286, 307, 301, 347, 359, 416.
 Inscriptiones antiquae, 263, 283, 286, 291, 339, 384.
 Isaac Armenius, 302.
 Isidorus, 266, 282, 291, 312, 326, 350, 372.
 Isidorus Mercator, 419.
 Itinerarium Burdigal. et Hierosol., 500, 501, 573, 579, 569.
 Itinerarium Gregorii XI, pap., 563.
 Ivo Carnotensis, 296.
- J**
 Jacobus cardinalis, 227.
 Jacobus Guyssius, 284.
 Jacobus de Virriaco, 272, 372.
 Joannes archidiaconus, 255, 241.
 Joan. Anagnosta, 291.
 Joan. de Heka, 363.
 Joan. Bieleriensis, 364.
 Joan. a Bosco, 251.
 Joan. Carpentarius, 399.
 Joan. Cananus, 358, 357, 360, 386.
 Joan. Cantacuzenus, *passim*.
 Joan. Cameniata, 252.
 Joan. Chrysostomus (S.), 248.
 Joan. Cinnamus, *passim*.
 Joan. Damascenus, 256, 293, 412, 421.
 Joan. Diaconus, 286.
 Joan. Diacon. Neapolit., 592.
 Joan. Euchaita, 271.
 Joan. Ferrandus, 184, 402.
 Joan. Gravius, 301.
 Joan. de Janua, 271, 326, 411.
 Joan. Leo, 408.
 Joan. Lucius, 276, 288, 348, 387.
 Joan. Morinus, 284.
 Joan. Moschus, 310, 390, 417.
 Joan. VIII, pap., 521, 400.
 Joan. Bapt. Pigna, 256.
 Joan. patriarcha Hieros., 300, 320, 379.
 Joan. Phocas, 219, 296, 323, 373, 362.
 Joan. Franc. Sarazinus, 384.
 Joan. Tzetzes, 209, 224, 261, 294, 297, 300, 301, 304, 305, 376.
 Joan. Villaneus, 347, 483.
 Joel, 331, 332.
 Joinvilla, 297, 357.
 Josephus, 389.
 Josephus Barbarus, 379.
 Josephus Scaliger, 264, 320, 351, 408.
 Julianus Antecessor, 416.
 Julianus archid. Toletan., 501.
 Julius a Puteo, 222.
 Julius Scaliger, 409.
 Jus Græcorom., 247, 219, 220, 292, 304, 339, 345, 380, 583.
 Jus Saxonicum, 566, 400.
- K**
 Kalendarium S. Mauricii Audeg., 252, 317.
 Knighton, 213, 214, 299.
- L**
 Lambardus, 299.
 Lambertus Ardensis, 211, 386, 416.
 Lambertus Schafnaburg., 256.
 Lamentatio de capta CP., ms., 291, 399.
- Lampridius, 243, 258, 506.
 Landulfus sagax, 411.
 Laonicus Chalcondylas, 239, 291, 297, 326, 327, 360.
 Lazarus Bayffius, 310.
 Leander Albertus, 254, 311.
 Leges Athelstani, 584.
 Leges Polonicae, 517.
 Leges Saliacæ, Rip., etc., 308, 551, 355, 46.
 Leges Wisigoth., 534, 357.
 Leo Allatus, 205, 225, 256, 257, 217, 268, 284, 294, 304, 307, 319, 345, 425.
 Leo IX pap., 252.
 Leo Grammaticus, 227, 253, 250, 261, 268, 267, 236, 551, 538, 378, 423.
 Leo Ostiensis, *passim*.
 Leonardus Chiensis, 585.
 Leonclavius, 223, etc. *passim*.
 Lipsius, 282, 591, 425.
 Littleton, 395.
 Liturgia S. Joan. Chrysost., 278.
 Livius, 260, 290, 299, 310, 396.
 Locrus, 211.
 Louvelus, 297.
 Loysellus, 399.
 Lucanus, 212.
 Lucas Acherius, 381.
 Lucifer Calaritanus, 261.
 Lucretius, 410.
 Luitprandus, 219, 263, 345, 521, 357, 345.
 Lupus abbas Ferrar., 506.
 Lupus protospatha, 255, 369.
 Lycophron, 266.
- M**
 Macrobius, 271.
 Magnum Chronicum Belgicum, 505.
 Maaterra, *passim*.
 Malaxus, 184.
 Malbrancus, 211, 345, 371.
 Mamertinus, 410.
 Manuel Chrysoloras, 183, 184, 185, 314.
 Manuel imp. Novellæ, 307.
 Manilius, 319, 320, 410.
 Marbodus, 594.
 Marca, 220, 572, 599.
 Marcellinus comes, 183, 185, 186, 259, 265, 268, 422.
 Marcellus Empiricus, 278, 339.
 Marculfus, 228, 274, 308.
 Marcus, 416.
 Marcus Hieromon., 285, 291.
 Mariana, 372.
 Marianus Scotus, 418.
 Marinus, 225.
 Marlianus, 268.
 Marmora Arundelliana, 274.
 Martinus de Boscogualteri, 504.
 Masuerus, 396.
 Marsilius Columna, 577.
 Martialis, 217, 272, 346.
 Malarellus, 398.
 Mathæus Blastares, 419.
 Mathæus monachus, 301.
 Mathæus Paris., 224, 275, 283, 580, 597.
 Mathæus Westmonast., 410, 411.
 Mauritius imp., 225.
 Maurus Orbinus, 237, 387.
 Maussacus, 349.
 Maximus Tyrius, 225.
 Meierus, 355, 329, 575.
 Memnon, 290.
 Menæa, 342, 412.
 Menagius, 409.
 Menander Protector, 274.
 Menologium Sirleti, 187, 242, 352.
 Merssæus, 276, 331.
 Messianus, 407.
 Meursius, 229, 577.
 Meurissius, 253.
 Michael Attalates, 498.
 Michael Syncellus, 561.
 Miræus, 412.
 Modestinus, 275.
- Moianus, 350.
 Monachus Egoimensis, 599.
 Monachus Paduanus, 241.
 Monachus Pegaviensis, 257, 276, 285.
 Monachus Sangallensis, 226, 239.
 Monachus Vallis Sarnæ, 327, 58.
 Mouasticum Anglicanum, 215, 217, 391.
 Monstrelletus, 182, 299, 305, 396.
 Moschopolus, 285, 315, 327, 501, 420.
 Narratio de Belissario, ms., 201, 356, 357.
 Narratio de Bertrando Romano, ms., 224.
 Nebridius a Mundelheim, 256.
 Necrologium Molimense, 317.
 Nicephorus Briennius, *passim*.
 Nicephorus patr. CP., 223, 249, 240, 258, 268, 272, 293, 507, 551, 545, 346, 422.
 Nicephorus Gregoras, 201, 267, 268, 501, 361.
 Nicephorus Calist., 184, 185, 186, 249, 267, 284, 296, 500, 526, 528, 531, 381, 382, 410.
 Nicephorus Xanthopolus, 223, 261.
 Nicetas Choniates, *passim*.
 Nicetas Paphlago, 248, 361, 414, 423, 425.
 Nicolaus canonicus Leodiensis, 551.
 Nicolaus Callicles, 223, 25, 421.
 Nicolaus Trivetius, 581.
 Nilus Doxapatrius, 400.
 Niquetus, 333.
 Nostradamus-Cæsar, 289, 539.
 Notæ Tyronis, 364.
 Notitiæ veteres Gr., 226, 511.
 Novellæ in pp., 254, 267, 272, 295, 507, 313, 363, 417, 420.
- O**
 Ockam, 251.
 Octavianus Horatianus, 211.
 Octavianus Strada, 521, 401.
 Odo Cluniac., 253, 415.
 Odo de Digilo, 217, 246, 252, 259, 274, 323, 528, 550, 554.
 Odoricus Rainaldus, 378.
 Onosander, 591.
 Oppianus, 227.
 Optatus Milevitanus, 278, 326.
 Ordericus Vitalis, 204, 227, 250, 285, 369, 570, 573, 587, 352, 398, etc.
 Ordo Romanus, 417, 419, 420.
 Origines CP., 383, 411, 415.
 Orosius, 182, 301.
 Otho Frising, 250, 256, 257, 258, 223, 540, 372.
 Ovidius, 260.
- P**
 Pacificus, 188.
 Pachymerus, 219, 225, 227, 241, 245, 246, 247, 248, 254, 258, 270, 275, 285, 292, 298, 500, 505, 525, 536, 339, 563, 590, 585, 398, 410, 416, 425.
 Palladius, 291, 417.
 Papias, 227, 256, 262, 286, 512.
 Paschasius Lilybitanus, 389.
 Pastorale magis Ecclesie Paris., 586.
 Paulinus, 254.
 Paulus (S.), 416.
 Paulus diacon., 184, 185, 230, 263, 508, 337, 407.
 Paulus Moro-inus, 387.
 Paulus Ramosius, 264, 273, 501.
 Paulus Warne ridus, 273, 282, 286, 320, 350, 387, 419, 420.
 Perardus, 250, 266.
 Petrarca, 350.
 Petrus Angelus Bargaus, 519.
 Petrus Blesensis, 505, 509, 412, 422.

Petrus Chrysologus, 555.
 Petrus Damianus, 252, 265, 303
 558, 592, 415.
 Petrus diaconus, 232, 258, 282, 365,
 576, 402, 495, 406, 425.
 Petrus Douthmannus, 350.
 Petrus Faber Sanjorianus, 252
 Petrus Justinianus, 587.
 Petrus Luccarus, 285, 388.
 Petrus Texera, 501.
 Petrus Vaternus, 501, 324.
 Petrus de Valle, 259, 315.
 Petrus Venerabilis, 325.
 Petrus de Vineis, 400.
 Philadelphus Mugnos, 239.
 Philophilus, 425.
 Philippus de Beauvernoir ms. 299.
 Philippus dux Clivensis, 217, 282,
 591
 Philippus Galenus, 502.
 Philippus Eystetensis, 590.
 Philippus Labbeus, 505, 543.
 Philippus Mazerius, 555.
 Philippus Mouskes, ms., 230, 251,
 235, 272, 312.
 Philo Carpathius, 350.
 Philostorgius, 351
 Photius patr. CP., 185, 186, 275,
 416.
 Phranzes, 219, 265, 512, 315, 355,
 358, 560, 386.
 Phrynicus, 274.
 Pisides, 255.
 Pistorius, 403.
 Pitheus, 506.
 Plato, 225.
 Platon, 412.
 Plinius, 215, 279, 510, 316, 528,
 548, 387, 389, 391.
 Plinius Junior, 416.
 Plutarchus, 228, 510, 520, 414.
 Polysus A benas, 364.
 Polyænus, 540, 596.
 Poldbius, 290, 338.
 Pontanus, 217, 298.
 Porcacchus, 182, 510.
 Porphyrius, 248.
 Portenarius.
 Possidius, 292.
 Possinus, 519.
 Priscianus, 260.
 Priscus rhetor, 292.
 Privilegia Ecclesiæ Hamburg., 252.
 Procopius, 225, 229, 253, 262, 528,
 541, 549, 559, 561, 569, 577, 581, 411.
 Propertius, 516.
 Prosper Aquitan., 291, 501.
 Prudentius, 512, 585, 418.
 Psellus, 185, 272, 542, 432.
 Ptolemæus, 225, 561, 381.
 Ptolemæus de Luca, 517, 518.

Q

Quaresmius, 569, 575, 412.
 Quintilianus, 354.

R

Rabanus Maurus, 253.
 Radevicus, 285, 552, 578.
 Radulphus Brooke Anglus, 215.
 Radulphus de Diceto, 292, 299,
 550.
 Rainundus de Agiles, *passim*.
 Rathbertus Sanguineus, 402.
 Regino, 228, 550.
 Registrum Feodor. Burg. ms., 250.
 Registr. Sign. Pater, 270.
 Registr. Joan. de S. Justo, 299.
 Regula S. Benedicti, 506.
 Regula Templariorum, 805.
 Regula S. Pachomii, 256.
 Regula Magistri, 271, 279, 354.
 Regula S. Ferreoli, 256.
 Regula S. Isidori, *ibid*.
 Reineccius, 571, 414.
 Rhellicanus, 501.
 Richardus Pietavinus, 517.
 Rigaltius, 252.
 Rigordus, 265, 358, 372, 597, 409.

Robertus monachus, *passim*.
 Robertus de Monte, 251, 256, 271,
 237.
 Rodericus Toletanus, 572.
 Rogerus Hovedenus, 258, 261, 506,
 510, 526, 578.
 Rollandius, 241.
 Roma Subterranea, 285.
 Roman de Garin, ms., 558, 409.
 Romualdus, 241, 510, 517.
 Rostagnus mon., 265.
 Roverius, 365.
 Rutilius Numatianus, 245.

S

Sabellius, 282, 511, 387.
 Saligniacus, 151.
 Salmasius, 202, 241, 245, 266, 267,
 275, 278, 527, 551, 588, 550, 585.
 Sammarthani, 514, 581.
 Saucorius, 595.
 Saustus, *passim*.
 Saracenicæ Syllburgii, 558.
 Savaro, 297, 584.
 Saussaou, 555.
 Sauvagus, 215.
 Saxo Grammaticus, 256, 361.
 Scipio Ammiratus, 297, 358, 359.
 Scholiastes Aristoph., 279.
 Scholiastes Æschyl., 215.
 Schraderus, 241.
 Scylax Caryandenus, 561.
 Scytilzes, *passim*.
 Seidenus, 212, 224, 268, 291, 351,
 375, 378.
 Senator. *Vide* Cassiodorus.
 Servius, 508.
 Severus Sulpicius, 268 415.
 Sidonius Apollinaris, 267, 275, 520,
 564.
 Sigibertus, 551, 581, 407.
 Sigismundus Herbsteinus, 405.
 Silius Italicus, 290.
 Silvester Giraldus, 258.
 Sirmondus, 217, 272.
 Socrates hist., 184, 186, 292, 528,
 582.
 Solinus, 515.
 Sophianus, 280, 391.
 Sozomenus, 181, 186, 500, 526, 381.
 Spanduginus, 344.
 Spartianus, 278, 457.
 Speculum Saxonum, 555, 566.
 Spelmannus, 503, 579, 391.
 Spicilegium Acherianum, 289.
 Stabimæta S. Ludovici, 217.
 Statius, 272.
 Stephanus Byzantius, 297, 515,
 516, 577, 588, 599.
 Stephanus Luzinianus, 546.
 Strabo, 220, 554.
 Suetonius, 282.
 Sugerius abbas S. Dion., 291, 580,
 592.
 Suidas, 225, 251, 256, 265, 582,
 594.
 Surita, 255, 517.
 Surlus, 592.
 Simeon Metaphrastes, 225, 532,
 555, 546.
 Simeon Dunelmensis, 262, 299.
 Symmachus, 255.
 Synaxaria, 186, 510.
 Syncellus, 292.
 Synesius, 224, 275, 568.

T

Tabula Peutingeri, 561, 564, 387.
 Tabularium Bellilocense, 400.
 Tabular. Campaniæ Thuani, 507.
 Tabular. Manoscense, 579, 400.
 Tabul. S. Martini de Campis, 586.
 Tacitus, 520, 544
 Tageno Pataviensis, 206, 294, 528,
 577.
 Terentius, 531.
 Tertullianus, 262, 502, 526.
 Theganus, 215.
 Themistius, 246, 582, 583, 591.

Theocritus, 227, 328.
 Theodorus Gaza, 199.
 Theodorus Studita, 425.
 Theodorus Lector, 186, 249.
 Theodorus Prodromus, 510, 408.
 Theophanes Hist. *passim*.
 Theophanes Ceraurus, 295.
 Theophylactus arch. Bulg., 226,
 229, 235, 244, 251, 252, 271, 275, 29,
 504, 505, 556, 582, 586, 588, 425,
 424.
 Theophylactus Simocatta, 199, 301,
 507, 528, 552, 557, 540.
 Theophilus Antecessor, 245.
 Theophrastus, 224, 516.
 Theorianus, 368.
 Thevetus, 247, 585.
 Thomas archid. Salomitanus, 547.
 Thomas a Cantiprato, 224.
 Thomas Walsinghamus, 214, 258,
 275, 501, 550, 350.
 Thuanus, 585.
 Thucydides, 281.
 Thwroczius, 528, 365, 579, 405.
 Timotheus presbyter CP., 306.
 Traditiones Fuldenses, 401.
 Trebellius Pollio, 272, 279.
 Triodum, 505, 535, 548.
 Tudebodus, *passim*.
 Turnebus, 577, 591, 411
 Turpinus, 591.

U

Udalricus Cluniac., 265, 506, 508.
 Ughellus, 268, 286, 290, 508, 512,
 517, 518, 525, 540, 561, 567, 576,
 577, 595, 596, 401, 403, 405, 419.
 Ugutio ms., 261.
 Ulpianus JC., 21, 501, 510.
 Uranius presbyter, 542.
 Usserius Armachanus, *ibid*.

V

Valerius Maximus, 514.
 Varro, 227, 542.
 Vatinius, 587.
 Vegetius, 226, 250, 282, 287, 341,
 558, 583, 391 397.
 Vibius sequester, 296, 528, 588.
 Victor Cajetanus, 572.
 Victor Tununensis, 412.
 Victor Uticensis, 257, 260, 272, 292.
 Vignerius, 215, 408.
 Vilharduinus, 565, 549, 575, 412.
 Virgilius, 577.
 Vita S. Altonis, 257. — Arnoldi
 Casanæi abb., 241. — Sancti Basilii
 junioris, 412. — Caroli VI reg. Fr.,
 565. — S. Celsti, 559. — S. Consortiæ,
 467. — Constantini Magni et Helenæ,
 184, 382. — S. David Menevensis,
 271. — S. Deicoli, 559. — S. Desi-
 derii episc. Cadtre., 577. — S. Eligii,
 262. — S. Rudolphi, 278. — S. Eupra-
 xiæ, 265, 419, 436. — S. Eusebiæ, 278.
 — S. Fidis, 262, 569. — S. Fursei,
 271. Garneri præpos., 558. — S. Geor-
 gii Amastreni, 495. — S. Gudilæ virg.,
 557. — Henrici IV, imperatoris, 258,
 277. — Sancti Ugonis Clun. abb., 495
 — Joannis Gorziensis abbas., 557. —
 Joannis Tragur. episc., 288. — Lu-
 dovici VII, reg. Fr., 259, 266. — Lu-
 dovici Pii, 228, 251. — S. Mariæ
 Junioris, 225. — Mariani Ratispon.,
 401. S. Materni, 271. — S. Niconis,
 274. — B. Oldegarii, 598. — Pauli
 patriarchæ CP., 185. — S. Pauli
 Viridun 265. — S. Petri Cavensis,
 266. — S. Theophanis Sigrian., 261.
 — S. Theophanis Confess., 295. — S.
 Severi episc. Nolensis, 542. — S.
 Severi episc. Ravennat., 389. — Sancti
 Simeonis Mirab. montis, 554. —
 S. Thyrsi, 267, 271. — S. Vedasti,
 265. — S. Virgiliti Arelat., 505.
 Vitæ Patrum, 266.
 Vitruvius, 267, 319, 591, 592.
 Volaterranus, 254, 387.

W
 Waddingus, 285.
 Watzius, 372.
 Wibertus, 224.
 Willebrandus ab Oldenborg., 368,
 372, 373, 377, 379.
 Willelmus Apuleiensis, *passim*.
 Willelmus de Baldenzeel, 185.
 Willelmus bibliothecarius, 250,
 275.
 Will. Brito in Vocab. ms., 214, 247,
 260.
 Willelmus Brito in Philipp., 257,

298, 327, 337, 358, 391, 410.
 Will. Gemeticensis, 231, 277, 290,
 301, 380, 395.
 Will. Guinevilla ms., 305.
 Will. Guart. ms., 251, 257, 39, 397.
 Will. Malmesburiensis, 230, 256,
 261, 268, 283, 290, 292, 303, 316, 335,
 360, 370, 373, 391, 407.
 Will. Nangius, 282, 325.
 Will. Neuhrigensis, 321, 422.
 Will. de Oldenborg., 206, 250.
 Will. de Podio Laurentii, 358,
 Will. Thorn., 213.
 Will. Tyrius, *passim*.

Witkindus, 223, 261, 261.
 Woverenus, 377.

X

Xenophon, 217, 227, 230, 251.
 Xiphilinus patr. CP, 307.
 Xiphilinus hist., 267, 281, 316.

Z

Zacharias pap. 419.
 Zonaras, *passim*.
 Zoizimus, 185, 198, 217, 246, 247,
 265, 325, 381.

ORDO RERUM QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR

EUTHYMIUS ZIGABENUS.

(Operum continuatio.)

EXPOSITIO SYMBOLI. 9
 DISPUTATIO DE FIDE. 19
 DIALOGUS DE FIDE CHRISTIANORUM. 38
 CONFUTATIO MASSALIANORUM. 39
 ADVERSUS PHUNDAGIATAS. 50
 ANNA COMNENA.
 ALEXIAS sive de rebus ab Alexio imperatore gestis
 libri quindecim. 59
 Dedicatio P. Possini. *Ibid.* 66
 Prefatio ejusdem. 66
 Epistola Hæschelii nuncupatoria. 70
 Ejusdem prefatio. 71
 Testimonia Latinorum aliquot de Alexio Comneno. 72
 Elogium Annæ Comnenæ. 75
 Alexiadis syntagma. 79
 LIBER PRIMUS. — Alexii res gestæ ante imperium :
 et causæ belli quod deinde gessit cum Roberto Calabriae
 duce. 90
 Liber II. — Comneni contra Botaniatem rebellant.
 Eorum exercitus Constantinopolim capit, ac diripit. 173
 Lib. III. — Alexius imperii res ordinat. Pacem dat
 Turcis. Bellum adversus Robertum parat. 250
 Lib. IV. — Robertus Dyrrhachium oppugnat; Alexium
 Augustum acie vincit. 326
 Lib. V. — Robertus Dyrrhachio in potestatem redacto
 in Italiam rediens, Henricum Alemaniam regem fugat,
 castris ejus captis, Baimundus in Illyrico relictus, multis
 urbibus captis, Alexioque imperatore bis acie victo, tertio
 ad Larissam prælio non plene victor, quanquam nec om-
 nino victus, redire ad patrem cogitur conspiratione suorum,
 quos contra illum Alexius clam convitaverat. Italus
 quidam homo turbulentus, Constantinopoli revocare prava
 dogmata publice jubetur. 375
 Lib. VI. — Roberti expeditio secunda. Pugna cum
 Venetis, et mors. Res cum Turcis feliciter gestæ. Bella
 ipsorum civilia. Initia belli Scythici. 439
 Lib. VII. — Alexius acie vincitur a Scythis. Cum Tza-
 cha Turco bellum vario eventu per suos duces gerit.
 Ipse consilio et arte supplens defectum virium, contra
 Scythas iterum ac tertio prospere pugnat. 530
 Lib. VIII. — Debellatum cum Scythis ingenti prælio,
 quo gens universa uno die deleta est. Conspirationes duæ
 detectæ. 599
 Lib. IX. — Cazyce ac Rhapsomatis rebelliones, quorum
 hic Cyprum, ille Cretam invaserat, in exortu feliciter
 oppressæ. Tzachæ bellum Abydenum nece ipsius termi-

natam. Expeditio Dalmatica triplex. Nicephori Diogenis
 conjuratio et insidiæ in Augustum deteguntur et puniuntur. 650

Lib. X. — Nili et Blachernitæ hæreses Alexii Augusti
 cura oppressæ. Pseudo-Diogenis impostura. Bellum Co-
 manicum ejus instigatione inchoatum, ejusdem excæca-
 tione et Comanorum clade patratum. Expeditiones sacræ
 Gallorum contra Turcos et quid earum occasione impe-
 rator Alexius egerit. 655

Lib. XI. — Galli multis et ingentibus præliis Turcos
 vincunt, ac res eorum plane profligant. Nicæam, Antio-
 chiam, Hierosolimam, urbes alias plurimas, partim im-
 peratori, partim sibi subjiciunt. Gotthofridus eligitur ab
 iis Hierosolymorum rex; succedit ipsi mortuo ejus frater
 Balduinus. Imperator res prospere terra marique contra
 Turcos gerit. Gallos cautis primùm artibus, deinde aperto
 bello infestat. 786

Lib. XII. — Raimundi et Alexii contrarii utrinque ap-
 paratus ad bellum imminens. Tancredi res in Asia prospere
 gestæ. Conjunctiones variæ. Cometes Gallorum ad-
 ventum portendit. Imperatoris et Irenes ejus conjugis
 laudes variæ. Raimundi ex Italia in Illyricum trajectio. 870

Lib. XIII. — Alexius imperator ab odiis insidiisque
 suorum periclitatur. Raimundus Dyrrhachium miris machinis
 irrito conatu oppugnat. Gallorum cum Romanis pugna
 variæ vario eventu. Raimundi ferax virtus ab
 Alexio Fabianis artibus eluditur, et sensim in arcum
 cogitur. Ambo principes in colloquium conveniunt et
 pacem faciunt. 931

Lib. XIV. — Raimundi mors. Philocalis victoriæ de
 Turcis. Irritæ belli minæ Tancredo intentatæ. Latine
 classis recessus irritus. Michaelis rebellio statim op-
 pressa. Gabras sultani Saisani copias caedit. Pax cum
 sultano. Alexii morbus et ejus causæ. Ejus victoriæ de
 Turcis reportatæ. Triumphans in urbem reditus. Expeditio
 in Comanos. Ejus occasione commorans Philippopolis
 Alexius conversioni hæreticorum incumbit cum successu. 1030

Lib. XV. — Alexius postrema sua in Turcos bellum
 moventes expeditione sæpius eos vincit, ope præstantis
 artis novæ quam excogitavit aciei contra eos instruendæ,
 pacemque petere coactos, amicos facit. Hæresim Bogomilorum
 indagat, profert, extinguit. Coryphaeus ejus
 combusto, aliis perpetuo carceri mandatis. Alexii ejusdem
 morbus et mors. 1110

Glossarium Annæum. 1211

Notæ Davidis Hæschelii. 1250

ADDENDA AD EUTHYMIUM.

Encomium in adorationem B. V. Mariæ. 1243

FINIS TOMI CENTESIMI TRICESIMI PRIMI.

Parisii. — Ex Typis J.-P. MICNE.

UNIV. OF MICHIGAN,

MAY 6 1914

Digitized by Google